image
not
available

L
II
38

ex libris

Joannis Michaelis Perinj J.V.Dris

CANONES

SS. APOSTOLORVM,

CONCILIORVM

Generalium & Prouincialium:

Sanctorum Patrum Epistolæ Canonicæ:

QVIBVS PRÆFIXVS EST, PHOTII CONSTANTINOPOLITANI Patriarchæ, Nomocanon, id est canonum & legum Imperatoriarum conciliatio, & in certos titulos distributio:

OMNIA COMMENTARIIS AMPLISSIMIS THEODORI BALSAMONIS Antiocheni Patriarchæ explicata; et de Græcis conuersa GENTIANO HERVETO interprete.

E BIBLIOTHECA R. D. IO. TILII, BRIOCENSIS EPISCOPI.

Accessit hac editione Græcus textus ex codicibus manuscriptis erutus, et cum Latino locis innumeris emendato comparatus.

Lutetiæ Parisiorum, Typis Regiis.

M. DC. XX.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

IOANNI TILIO IN PRIMIS REVERENDO BRIOCENSI EPISCOPO, GENTIANVS HERVETVS. S. P. D.

QVOD Photij Patriarchæ Constantinopolitani Nomocanonum, quod leges, & tam Conciliorum quàm sanctorum Patrum complectitur canones, quibus apud Grecos ecclesiastica administratur disciplina, à nobis cùm Tridenti in Concilio essemus, Latinè versum tanti feceris, vt typis excusum in lucem exire volueris, magnas ago gratias. Mihi quidem certè est persuasum, id obuiis, vt aiunt, vlnis ab omnibus excipiendum, qui rem Christianam tot hodie seditionibus exagitatam saluam esse cupiunt. Nulla est enim eius certior spes salutis, quàm si ex veteri regula reformetur nimis proh dolor! dissolutus ordo ecclesiasticus. Quod cum tibi iam ab ineunte ætate pulchrè esset exploratum, permultis abhinc annis Græcorum Conciliorum librum Pictauij à te inuentum Grecè excudendum curasti. Qui quidem in hoc Photij Nomocanono totus continetur: sed sunt preter eum, etiam canones Patrum, qui multa continent capita, quę ad ecclesiasticam pertinent iurisdictionem. Iis autem omnibus magnam affert lucem Theodori Balsamon interpretatio, quæ & Imperatorum leges explicat ecclesiasticas, & nihil omittit in canonibus, quod non exactè & accuratè expendat. Atque in hoc quidem opere laudando non video opus esse, vt diutius immorer, cùm in eo legendo sit eius vtilitas per se omni ex parte se satis ostensura. Orandus est autem Christus, vt quæ à maioribus nostris sancto spiritu afflatis sunt sanctissimè constituta, ea non tam chartis quàm animis insideant, & quæ ab hominibus atramento imprimuntur, ea dei digito ecclesiæ antistitum mentibus infixa, moribus exprimantur. Cùm autem id vsu venerit, vt quæ olim Concilia à te Græcè edita, ea nunc à me Latinè versa, sed non sine magna accessione, tuo maximè hortatu & impulsu in lucem exeant, te æqui boni consulturum mihi spondeo, si ea felicibus tuis auspiciis in publicum prodeant, & tuo nomini dicata, ab omnibus legum & canonum studiosis legantur. Vale. Pisciaci, XI. Cal. Nouembris M. D. LXI.

THEODORI PATRIARCHÆ ANTIOCHENI AD SANCTISSIMVM PATRIARCHAM dominum Georgium Xiphilinum, carmen.

PERQVAM pias traditiones canonum
In vasto ego mari tremens Atlantico,
Peruasi, vt Ascræus Charybdin hospes traiicit,
Vel rubrum vt pelagus Israëlites senex,
Tuæ manus dextræ stabilitus gratia,
O Patriarcharum valde pium decus:
Vnde bacilli mystici calamo leuans
Illorum inaccessum itiner bifariam,
Ipse in duobus tradidi scripto libris,
Quæ canonicę disciplinę sunt opera.
Te rogo qui bonis nites actionibus,
Et luce doctrinę cunctos illuminas,
Huius libri columna itineris vt sies,
Ægyptiorum mores quidem exustulans,
Verum in salutis via lucem porrigens.
Hęc tibi scribo Theodorus Balsamon,
Qui Patriarcha sum religione inclytę
Antiochiæ, atque adeò Orientis totius.

BIBLIOPOLÆ PARISIENSES LECTORI S.

EX Epistola Gentiani Herueti viri doctiss. ac de literis optime meriti, statim ipso à limine intelligere potuisti, bone Lector, hanc ab illo Latinā interpretationem commentariorū Theodori Balsamonis in Nomocanonem Photij canonésque Conciliorū, fuisse adornatam è Græco exēplari Reuerendiss. D. Ioannis Tilij Episcopi Briocensis, ac deinde Latinè tantum à Gulielmo Morellio typis fuisse mandatam Lutetiæ Parisiorum, anno Domini CIƆ.IƆ.LXI. *Iisdem ferè temporibus Henricus Agylæus in Germania, cùm è Bonifacij Amerbachij Bibliotheca Nomocanonem Photij Græcum obtinuisset, & Latinitate quoque donauisset, eundem cum Balsamonis commentariis, sed tamen sine Canonibus Conciliorum Basileæ Latinè tantum euulgauit eodem anno* CIƆ.IƆ.LXI. *apud Ioannem Oporinum. Hæc versio deinde electa est à viro doctissimo Christophoro Iustello, qui hos commentarios Balsamonis excudi curauit apud Abrahamū Pacardum anno* CIƆ.IƆ.CXV. *cum exemplar Græcū è Bibliotheca Palatina consecutus fuisset, qui tamen non vno quodam in corpore Latinis è Græcorum regione positis, sed diuersis separatísque chartis editionem suam instruxit. Quare cum aliquot ante annos apographum nacti vnum fuissemus commentariorum eiusdem Balsamonis in Canones Conciliorum, visum est in publicam eos lucem emittere, simul & commentarios in Photij Nomocanonem Græcum ex versione Gentiani Herueti, qui non modo, quod fecit Agylæus, commentarios in Nomocanonem Latinè vertit, verum etiam Commentarios in Canones Conciliorum; ac tametsi non sit vbique tam concinnus & ornatus dictionis elegantia, eius tamen oratio stylo est sanctorum Patrum & Canonum propior, & verò etiam iuris Canonici decretis ac formulis accommodatior. Agylæi tamen versio adhibenda fuit à nobis aliquando, cum Palatinum exemplar Græcum, quod editio Iustelli expresserat, plenius atque vberius repertum est, quam Latinum Herueti, cuius item versio nonnunquam satis significat exemplar Græcum, quo ille est vsus, plus quidpiam habuisse, quàm Palatinum aut exemplar nostrum Græcum commentariorum in Canones Conciliorum. Hanc ob causam suppetiæ querendæ nobis fuerunt & euocandæ è manuscriptis Bibliotecæ Vaticanæ, vnde pluscula, quibus antea destituebamur, consequuti sumus magno beneficio viri doctissimi, cuius consilio & auxilio freti hanc editionem suscepimus. Præterea opere iam affecto & pæne ducto ad vmbilicum fragmenta quædam accesserunt ex libro hæredum viri amplissimi Achillis Harlæi Præsidis primi in suprema curia Parisiensi. Et tamen vt ingenuè rem fateamur, vix industria & labore omni consequi potuimus, vt lacunas omnes, & quæ deerant in exemplari Græco suppleremus. Neque enim in perfectum vllum & expletum incidimus, quod Herueti Latinam versionem æquaret. Qui in Italia cùm Tridentino Concilio adfuisset, ad quod ex omni orbe terrarum Præsules vita & sapientia facile omnium clarissimi accesserant, exemplar est nactus amplissimum. In hoc tamen omnia defficiunt, quod non semper Photij in Nomocanone verba à Theodori scholiis & commentatione distinguant. Hoc nihilominus studium nostrum & conatus tu Lector optime boni consule, qui post Zonaræ lucubrationes in Canones alterum hunc tibi instructum & expolitum offerre voluimus ex eadem Ecclesia Græca Orientali. In cuius tamen lectione non minorem adhibendam esse cautionem memineris, quàm*

in Zonara, cui vt tempore suppar, sic in schismate & alienatione à Romana Ecclesia par fuit, vt è doctissimo Cardinale Baronio licet intelligere, ad cuius te tripodem remittimus, hoc in limine operis admonuisse contenti. Cal. Augusti Anno Domini CIↃ.IↃCXIX. *Lutet. Parisior.*

EX ANNALIBVS ECCLESIASTICIS CÆSARIS BARONII S. R. E. CARDINALIS.

To. XII. anno Christi 1191. sect. 49.

HOc eodem anno Georgius Xiphilinus Constantinopolitanus Patriarcha sedere cœpit, seditque vt Nicetas habet, annos VII. Huic autem Xiphilino Theodorus Balsamon obtulit commentarium à se scriptum super canones imperatum ipsi opus ab Imperatore Emmanuele Comneno, & Michaële Anchialo Patriarcha. Dicebatur Theodorus titulo tenus Antiochenus Patriarcha, cum Antiochiæ consistere non valeret: sed Latinus eiusdem ecclesiæ Patriarcha sedens rerum dominus non sineret Græcum Patriarcham illuc accedere. In reliquis autem locis sinebantur residere Episcopi Græci ad curandos Græcos, qui illic habitarent. Quod ad opus ab ipso elaboratum pertinet, plura dicenda sunt, nec leuis quidem momenti: permagni quippe interest, quo animo quisquam ad scribendum se conferat: secundum illud Euangelicum: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tenebrosum erit. Theodorus verò pessimè affectus in Latinos, à quibus sua Ecclesia pelleretur, toto opere illo summa animi amaritudine à se conscripto, nihil magis elaborauit, quàm vt infamaret Latinorum ecclesiam principalem, Romanam sedem, cuius auctoritate ab Antiochena ecclesia se excludi cognosceret. At quam calumniosè, astutè vafroque consilio id egerit, videndum est: plurimi namque interest ista nosse, & ad propinata venena antidotum offerre paratum. In primis vero homo vaferrimus consueta arte Pelasga apocrypha in sua collectione miscuit cum authenticis atque probatis, nempe canones Apostolorum dictos, ab Ecclesia Catholiqua nunquam receptos & probatos, itemque reiectos alios, appositosque ementitos canones ad sextam Synodum ex quibus tanquam ex pharetris sagittas sumit contra cœlibatum Ecclesiæ occidentalis, ieiunium sabbati, & alia id genus. Itemque quod nemo alius Græcorum antea fecerat, ex Actis Syluestri Papæ, sub Eusebij Cæsariensis nomine falsò Græcè scriptis edidit edictum Constantini de donatione, non vt rem gratam faceret Romanæ Ecclesiæ, sed vt Constantinopolitanum Patriarcham ostenderet antiquissimum, quod quidem quàm falsum sit ostendimus in Annalibus suo loco.

IDEM SECT. LXII.

Sed parua visa sunt ea omnia, quæ aduersus Latinos in duobus libris istis euomuit Nomocanonis: longè execrabiliora sunt, quæ habet idem in Meditatis siue Responsis de Patriarcharum priuilegiis, in codice iuris Orientalis tomo primo pag. 442. intexta libro septimo, siue quæ habet in responsione ad Marcum Patriarcham Alexandrinum, quę eodem codice continentur libro quinto, in quibus omnibus asseritur Romanus Pontifex iure apud Græcos esse penitus execrabilis, nullàque commemoratione eorum in sacris dignus. Scribebat ista, vt testatur eius exordio, anno millesimo ducentesimo secundo, cùm post duos annos capta est Constantinopolis à Latinis & ec-

clesię illi datus est Patriarcha Latinus; qui coleret & obediret Romano Pontifici, ita Deo vlciscente immanissimum sacrilegium. Cęterum sciat ipsos suos, Græcos inquam, aduersatos esse Responsioni Theodori Balsamonis ad Marcum Patriarcham, de non communicando cum Latinis, quos ipse execrandos affirmat velut hæreticos. Qui ista tradit contra Balsamonem, est Demetrius Chomaterus Archiepiscopus Bulgarię in Responsione ad Constantinum Cabasilam Archiepiscopum Dyrrachij, in eodem tomo Iuris orientalis lib. 5.

EX ANNALIBVS NICETÆ CHONIATÆ LIBRO II. IMPERII ISAACII Angeli. pag. 439.

Ἰσαάκιος ἔγνω δραματουργῆσαι μετάθεσιν, καὶ εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἐπιβῆσαι προεδρίαν τὸν τῶν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον. εἰδὼς δὲ τοὺς κανόνας τοῦτο μὴ συγχωροῦντας, μέτεισιν ὑπούλως τὸν διέποντα θρόνον τῆς Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας Θεόδωρον τὸν Βαλσαμὼν, ἄνδρα τῶν ἐπὶ τότε πάντων ὄντα νομοτελῆ, καὶ δὴ κατὰ μόνας αὐτῷ συγγενόμενος σχηματίζεται τὸν ἀσχάλλοντα. *Isaacius mutationem instituit Hierosolymitanum Dositheum ad Oecumenicum Patriarchatum euecturus. Quod cùm canones non permittere sciret, Theodorum Balsamum magnę Antiochię Episcopum, virum ea ætate Iurisconsultissimum astu circunuenit: & in priuato colloquio indignationem simulat.*

ΠΙΝΑΞ ΣΥΝ ΘΕΩ

ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ, ΤΟΥΤ' ΕΣΤΙ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΙΣ ΤΕΣΣΑΡΣΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Φωτίου συγγραφέντων.

ΤΙΤΛΟΣ α'.

ΤΙΤΛΟΣ Β΄.

ΤΙΤΛΟΣ Γ΄.

ΤΙΤΛΟΣ δ'.

ΤΙΤΛΟΣ ε'.

Περὶ τῶν καταφρονούντων τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ συνάξεων, μνημῶν τε τῶν ἐσθιόντων ἐν ἐκκλησίαις, καὶ περὶ ἀγαπῶν.

ΤΙΤΛΟΣ ϛ'.

ΤΙΤΛΟΣ ζ'.

Περὶ νηστείας καὶ τῆς τεσσαρακοστῆς, καὶ τοῦ πάσχα, τε τῆς πεντηκοστῆς τε κυριακῆς τε σαββάτου καὶ γονυκλισίας.

γ'. Περὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας τῆς πασχαλίου καὶ τῶν Θεοφανίων.

δ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι ἐν κυριακῇ νηστείαν γίνεσθαι, ἢ γόνυ κλίνειν ἐν κυριακῇ, ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν δεῖ σχολάζειν τὴν κυριακήν, οὐ μὴν τὸ σάββατον. καὶ ὅτι δεῖ γραφὰς ἀναγινώσκειν τὸ σάββατον.

ε'. Τίς ἡ αἰτία τῆς γονυκλισίας, καὶ τοῦ μὴ ταύτην γίνεσθαι ἐν κυριακῇ, καὶ ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ διὰ τί πρὸς ἀνατολὰς εὐχόμεθα.

ΤΙΤΛΟΣ η'.

Περὶ παροικιῶν, καὶ πῶς διάγουσιν ἐπίσκοποι, καὶ κληρικοὶ, καὶ περὶ ἀποδημίας αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς κατ' ἔτος συνόδου, καὶ ξενοδόχων, καὶ διδασκάλων, καὶ συστατικῶν καὶ εἰρηνικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ποῖα πράττουσιν ἰδιωτικὰ, ἢ δημόσια πράγματα, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ ἀλλήλους τιμῶσιν.

α'. Περὶ παροικιῶν καὶ τῶν ἀπὸ βασιλικῶν τύπων γινομένων καινισμῶν.

β'. Περὶ τοῦ μὴ ἐπίσκοπον, ὡς ἔτυχεν, ἀποδημεῖν, ἢ κληρικὸν ἐν ἑτέρᾳ διάγειν ἐπαρχίᾳ.

γ'. Περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς ἐπισκόπους τὰς αἰτίας τῆς ὁδοιπορίας τῶν δι' αὐτῶν παριόντων ἐπισκόπων πολυπραγμονεῖν.

δ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ἀπιόντων πρὸς βασιλέα, ἢ τοὺς περὶ αὐτόν.

ε'. Περὶ ὑποδοχῆς ξένων, καὶ περὶ εἰρηνικῶν, καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν.

ϛ'. Περὶ διαφορᾶς εἰρηνικῶν καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν.

ζ'. Τίσι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους βοηθεῖν, καὶ περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων μὴ χρῃζόντων τῆς ἐνδείας ἐκκλησιαστικῆς.

η'. Περὶ συνόδων καὶ τῶν εἰς αὐτὰς μὴ ἀπιόντων.

θ'. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἐμμαδιεπατεῖν.

ι'. Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους.

ια'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν τοὺς ἀναγνώστας τῷ δήμῳ προσφωνεῖν.

ιβ'. Περὶ ἐπισκόπων μὴ ἐπιστρεφόντων τοὺς αἱρετικοὺς, καὶ περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν μὴ διδασκόντων τὸν λαόν, καὶ ὅτι ἐπίσκοπος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπολογεῖται τῷ Θεῷ, καὶ πότε τοῦ λαοῦ ἁμαρτήσαντος ὁ κλῆρος ἀφορίζεται.

ιγ'. Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν κοσμικόν τι πραττόντων, δημόσιον, ἢ ἰδιωτικὸν, ἢ μίσθωσιν, ἢ ἐπιτροπήν.

ιδ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν συνόντων γυναιξὶ συνεισάκτοις.

ιε'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἐπισκόπους, ἢ κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους εἰσιέναι πρὸς γυναῖκας.

ιϛ'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν κληρικὸν συνεστιᾶσθαι τῷ δευτερογαμοῦντι, ἢ παρανόμως γαμοῦντι.

ιζ'. Περὶ τοῦ μηδὲν ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἄνευ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν.

ιη'. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἐκ συμβολῆς συμπόσια.

ιθ'. Περὶ τῆς ἐκ χρόνου τάξεως τῶν ἐπισκόπων, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ καθέζονται, καὶ τιμῶσιν ἀλλήλους.

ΤΙΤΛΟΣ θ'.

Περὶ ἁμαρτημάτων καὶ δικῶν ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν καὶ ἀφορισμοῦ καὶ καθαιρέσεως, καὶ ποῖα ἁμαρτήματα ἡ χειροθεσία λύει.

α'. Τίνες καὶ παρὰ τίσι κατηγοροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν.

β'. Πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν.

γ'. Ἐάν τις ἐπὶ πολλοῖς ἐγκλήμασι κληρικοῦ κατηγορήσας μὴ ἀποδείξῃ τὸ προτεθὲν πρῶτον κεφάλαιον.

δ'. Περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις, καὶ περὶ ἐπισκόπου δεχομένου τὸν ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐκβληθέντα ἐπισκόπου, ἢ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενον.

ε'. Περὶ δικῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

ΤΙΤΛΟΣ ι.

Περὶ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου.

α'. Περὶ τοῦ χρῆναι τὸν οἰκονόμον ἐκ τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας εἶναι.

β'. Περὶ διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

γ'. Περὶ πραγμάτων καὶ προσόδων τῶν ἀνεπισκόπων ἐκκλησιῶν.

δ'. Περὶ ἐκποιήσεως πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν.

ε'. Περὶ τῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν κτωμένων ἐπισκόπῳ ἢ κληρικῷ.

ς'. Περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων καὶ ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἀδιάθετος τελευτᾶν.

ζ'. Περὶ τοῦ τὰς ἐν βαρβαρικοῖς ἔθνεσιν οὔσας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας κατὰ τὴν κρατήσασαν διοικεῖσθαι συνήθειαν.

η'. Περὶ τοῦ ἐπίσκοπον, μήτε κληρικὸν διδόναι διὰ δωρεᾶς ἢ διαθήκης αἱρετικῷ, κἂν εἴη συγγενὴς αὐτοῦ.

ΤΙΤΛΟΣ ια'.

Περὶ ποιήσεως μοναστηρίων.

α'. Περὶ ποιήσεως μοναστηρίων καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι αὐτὰ ἰδιωτικά, καὶ πραγμάτων τῶν μοναζόντων.

β'. Περὶ τῶν ἐξ ἑτέρων μοναστηρίων γινομένων ἡγουμένων ἢ κληρικῶν.

γ'. Περὶ δούλων μοναζόντων, ἢ προφάσει εὐλαβείας καταφρονούντων, καὶ μὴ δουλευόντων τοῖς δεσπόταις.

δ'. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε μοναχὸν ἐξιέναι τοῦ μοναστηρίου, καὶ πράγματα πράττειν, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον εἰσίν.

ε'. Περὶ τοῦ μὴ γαμεῖν μοναχούς, ἢ ποιεῖν, ὡς ἀδελφοῖς συνεῖναι, μήτε τὰς ἐπαγγελλομένας παρθενίαν, ἑτέροις συνοικεῖν.

ς'. Περὶ μοναχῶν ποιούντων φατρίας ἢ συνωμοσίας.

ζ'. Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι ἀσκητὰς γυναιξίν.

η'. Περὶ φυλακῆς ἱερῶν παρθένων.

θ'. Περὶ φθορᾶς ἱερῶν παρθένων.

ι'. Περὶ χρόνου τῆς ἡλικίας τῶν λαμβανουσῶν τὸ σχῆμα, καὶ ποία λέγεται παρθένος.

ια'. Περὶ μοναχῶν γινομένων κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν, ἢ ἀξιωματικῶν ἢ στρατευομένων.

ιβ'. Περὶ τῶν χρωμένων σχήματι μοναχικῷ, καὶ καταψηφιζομένων τῶν κοινῇ χρωμένων ἐσθῆτι.

ιγ'. Περὶ γυναικὸς φορούσης ἀνδρῷα.

ιδ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκας ἀποκείρεσθαι διὰ ἄσκησιν.

ιε'. Περὶ τῶν προφάσει ἀσκήσεως μὴ τεκνοτροφούντων ἢ πατροτροφούντων.

ις'. Ποῖα πολιτικὰ πράγματα ἢ κηδεμονίας οἱ μοναχοὶ δύνανται μετιέναι.

ΤΙΤΛΟΣ ιβ'.

α'. Περὶ αἱρετικῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, καὶ τί ἐστιν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγή.

β'. Τί ἐστιν αἱρετικός.

γ'. Περὶ βιβλίων αἱρετικῶν.

δ'. Περὶ καθαιρέσεως ξοάνων.

ε'. Περὶ Νεστορίου, Μουσαίου, ΕΥτυχιανοῦ, Μαξίμου καὶ Κελεστίου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν καταστάντων αἱρετικῶν, ἢ ὀρθοδόξων ἐκβληθέντων.

ς'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἀναφορὰν γίνεσθαι παρά τινος αἱρετικοῦ.

ζ'. Περὶ κληρικῶν αἱρετικῶν τῇ ὀρθοδόξῳ προσιόντων ἐκκλησίᾳ.

η'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν συγκοινωνούντων, ἢ συνευχομένων ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν, ἢ δεχομένων αὐτῶν βάπτισμα, ἢ θυσίαν.

θ'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν λαμβανόντων εὐλογίας ἐξ αἱρετικῶν, ἢ Ἰουδαίων ἢ εὐχομένων ἐν ἐκκλησίαις, ἢ μοναστηρίοις αἱρετικῶν, ἢ ἐθνικῶν, ἢ σαββατιζόντων, ἢ συνεορταζόντων τοῖς Ἰου-

δαίοις, ἢ προσφερόντων συναγωγαῖς ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν καὶ περὶ ἀγγελιτῶν.

ι. Περὶ ἐπισκόπου ἐν εἰδήσει λέγοντος κοινωνικὸν τὸν αἱρετικόν.

ια'. Περὶ τοῦ μὴ ἀπιέναι πρὸς τῶν αἱρετικῶν ψευδομάρτυρας.

ιβ'. Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι τοὺς αἱρετικοὺς ἐν ἐκκλησίαις.

ιγ'. Περὶ γάμων αἱρετικῶν πρὸς ὀρθοδόξους.

ιδ'. Περὶ τῶν ἐξ αἱρετικῶν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐπιστραφέντων, καὶ εἰ δυνατὸν τούτους κληροῦσθαι. καὶ τίνες αὐτῶν βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον μὴ χρίονται, καὶ ὅτι προθύμως δεῖ τοὺς αἱρετικοὺς καλεῖσθαι, διὰ τὸ ἐπιστρέφεσθαι αὐτούς.

ιε'. Περὶ τοῦ μήτε ἐπισκόπους, μήτε κληρικοὺς δωρεῖσθαι ἢ ἐν διαθήκαις διδόναι τι αἱρετικοῖς, κἂν ὦσιν αὐτῶν συγγενεῖς.

ιϛ'. Περὶ αἱρετικῶν μετανοούντων.

ιζ'. Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους.

ιη'. Περὶ τῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ ἐν Ἐφέσῳ πραχθέντα.

ΤΙΤΛΟΣ ιγ'.

Περὶ λαϊκῶν.

α'. Περὶ τοῦ ἀποκινεῖσθαι τὸν λαϊκὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς ἐν πόλει διάγοντα, καὶ μὴ συνελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ.

β'. Περὶ λαϊκῶν δευτερογαμούντων ἢ πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων καὶ μίξεως.

γ'. Περὶ τῶν ὑπονοουσῶν ἀποθανεῖν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, ἀπολιμπανομένοις καὶ γαμουσῶν.

δ'. Περὶ τῶν διαζευγνυμένων.

ε'. Περὶ πορνείας, μοιχείας, καὶ φθορᾶς καὶ ἀρρενοκοιτίας.

ϛ'. Ἐὰν γυνὴ λαϊκοῦ μοιχευθῇ.

ζ'. Περὶ φθορᾶς καὶ γάμου χήρας, καὶ τίς λέγεται χήρα.

η'. Περὶ τῶν ἐπὶ γάμου γυναῖκας ἁρπαζόντων, ἢ βιαζομένων ἢ φθειρόντων παρθένους καὶ περὶ συνιστόρων αὐτῶν.

θ'. Περὶ τῶν παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων γονέων ἢ δεσποτῶν γαμουσῶν.

ι. Περὶ τῶν πορνευουσῶν καὶ ἀναιρουσῶν τὰ κυήματα, ἢ ποιουσῶν φθόρια.

ια'. Περὶ τῶν βδελυσσομένων τὸν γάμον καὶ οἶνον καὶ κρέα.

ιβ'. Περὶ λαϊκῶν ἑαυτοὺς ἀκρωτηριαζόντων.

ιγ'. Περὶ λαϊκῶν ἐσθιόντων εἰδωλόθυτα, ἢ κρέα ἐν αἵματι, ἢ πνικτά, ἢ θηριάλωτα, ἢ θνησιμαῖα.

ιδ'. Περὶ λαοῦ ὑβρίζοντος βασιλέα.

ιε'. Περὶ ὀρθοδόξων λαμβανόντων εὐλογίας ἀπὸ αἱρετικῶν ἢ Ἰουδαίων, ἢ συνεορταζόντων, ἢ συννηστευόντων Ἰουδαίοις, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τῷ σαββάτῳ σχολάζειν ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατὸν τῇ κυριακῇ, καὶ περὶ τῶν εὐχομένων ἐν μοναστηρίοις, ἢ ἐν ἐκκλησίαις αἱρετικῶν.

ιϛ'. Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων μὴ εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν μοναστηρίων, καὶ πτωχείων καὶ μαρτυρείων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐπισκόπων.

ιζ'. Περὶ λαϊκῶν προστιθεμένων τοῖς ἀφοριζομένοις, ἢ ἀποσχίζουσι πρεσβυτέροις, καὶ χωρὶς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν θυσιαστήρια πηγνυμένων.

ιη'. Περὶ ἐπιόρκων καὶ ἐν ποίοις δεῖ τοὺς ὀμνύοντας μὴ εὐορκεῖν.

ιθ'. Περὶ τῶν ὀμνυόντων ὅρκους Ἑλληνικούς.

κ'. Περὶ ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων καὶ μαθηματικῶν, μάντεων καὶ περιάπτων.

κα'. Περὶ σκηνικῶν καὶ μίμων καὶ τῶν ὁμοίων μετανοούντων.

κβ'. Περὶ θεωρίων καὶ παιγνίων.

κγ'. Περὶ κλεπτῶν, καὶ τυμβωρύχων, καὶ λῃστῶν καὶ ἱεροσύλων.

κδ'. Περὶ τοῦ μὴ βαλλίζειν, ἢ ὀρχεῖσθαι ἐν γάμοις.

κε'. Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι γυναιξὶν ἄνδρας.

κϛ'. Περὶ τοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς.

κζ'. Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι γυναῖκας εἰς μοναστήριον, καὶ ὅτι τοῖς ἱερατικοῖς ἔξεστι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ.

κη'. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀπὸ συμβολῆς συμπόσια.

κθ'. Περὶ κυβευόντων ἢ μεθυσκομένων.

λ'. Περὶ δαιμονιζομένων.

λα'. Περὶ τοῦ λαϊκοῦ ἀφορισθέντος, καὶ δεχθέντος ἐξ ἑτέρου παρὰ γνώμην τοῦ ἀφορίσαντος.

λβ'. Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ ἢ σαββάτῳ νηστευόντων.

λγ'. Περὶ τῶν διδασκόντων τὸν οἶκον Θεοῦ, καὶ τὰς συνάξεις εὐκαταφρονήτους.

λδ'. Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου.

λε'. Περὶ τῶν ἀκροωμένων τῶν γραφῶν, καὶ μέχρι τέλους μὴ προσκαρτερούντων ἢ μὴ κοινωνούντων.

λϛ'. Περὶ τῶν ἰδίᾳ ἐκκλησιαζόντων.

λζ'. Περὶ τοῦ ἐπιθυμήσαντος συγκαθευδῆσαι γυναικὶ καὶ μὴ πράξαντος.

λη'. Περὶ τῶν μὴ νηστευόντων τὴν τεσσαρακοστὴν, καὶ τετράδα καὶ παρασκευήν.

λθ'. Περὶ τῶν ἀφαιρουμένων τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον.

μ'. Περὶ λαϊκῶν ἀκοινωνήτων γινομένων.

μα'. Περὶ τοῦ μὴ διδάσκειν λαϊκούς.

ΤΙΤΛΟΣ ιδ'.

Περὶ κοινῶν πάντων ἀνθρώπων.

α'. Περὶ πλεονεξίας.

β'. Περὶ ἀλογευσαμένων.

γ'. Περὶ λῃστῶν καὶ φονέων.

δ'. Περὶ τοῦ τοὺς ἐπιτίμιον ἀκοινωνησίας ἔχοντας ὀφείλειν κοινωνεῖν μέλλοντας τελευτᾶν, καὶ τί γίνεται ἐὰν διὰ τοῦτο μεταλαβόντες μὴ ἀποθάνωσι.

ε'. Περὶ τοῦ ὀνειρωχθέντος ἀπὸ κοίτης τῆς ἰδίας γαμετῆς ὄντος καὶ θέλοντος κοινωνῆσαι, καὶ ποίας ἡμέρας δεῖ τῆς πρὸς ἀλλήλους μίξεως διὰ τοῦτο ἀπέχεσθαι.

ϛ'. Πῶς γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος.

ζ'. Περὶ τοῦ ἔχοντος γαμετὴν δαιμονιζομένην, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντος ἄλλην λαβεῖν.

TITVLI TRACTATVVM
QVI HOC VOLVMINE
CONTINENTVR:

PAG. I. INCIPIT

TITVLORVM QVATVORDECIM A PATRIARCHA PHOTIO COMPOSITORVM Index separatus.

TITVLI I.

TITVLI II.

TITVLI III.

De precibus & psalmodia & lectione & oblatione & communione & lectorum ministerio.

TITVLI IV.

De Catechumenis & sancto baptismate.

TITVLI V.

De iis qui contemnunt Ecclesias & Synaxes & memorias, & de ijs qui comedunt in Ecclesiis, & de agapis.

TITVLI VI.

TITVLI VII.

De Ieiunio, Quadragesima, & Pascha, & Pentecoste, & Dominico & Sabbato & genuflexione.

TITVLI VIII.

De parochiis, & quomodo versentur Episcopi & Clerici, & de eorum peregrinatione, & de annuis Synodis, & de susceptione hospitum & doctrina, & commendatitiis & pacificis epistolis, & quasnam res agunt publicas vel priuatas, & quomodo se inuicem honorant.

TITVLI IX.

De peccatis & iudiciis Episcoporum, & Clericorum, & excommunicatione & depositione ac pœnitentia: & quanam peccata soluit manuum impositio.

TITVLI X.

De administratione rerum Ecclesiasticarum, & de iis quæ sunt propria Episcopi.

TITVLI XI.

De constructione Monasteriorum & Monachorum.

TITVLI XII.

De hæreticis & Iudæis & Gentilibus.

TITVLI XIII.

De Laïcis.

TITVLI XIV.

De Communibus omnibus hominibus.

QVÆSTIONVM INDEX AD INTERROGATIONES quorundam Monachorum, &c.

10 An oportet eos qui à sancta donatione sunt prohibiti, comedere exaltatas oblationes. ibid.

11 An oporteat vt vult canonicum ieiunatoris, canonicè se gerere. ibid.

LEGVM CITATIONVM MARGINALIVM IN NOMOCANONE, INDEX.

AVTHENTICARVM CITATIONVM MARGINALIVM INDEX.

CITATIONVM MARGINALIVM CODICIS INDEX.

CITATIONVM MARGINALIVM DIGEST. INDEX.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ

ΙΕΡΩΝ ΚΑΙ ΘΕΙΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΤΕ ΑΓΙΩΝ,

καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν τοπικῶν ἤτοι μερικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων. πρὸς δὲ καὶ δήλωσις τῶν ἐνεργούντων νόμων καὶ μὴ ἐνεργούντων, τῶν ἀνατεταγμένων ἐν τοῖς δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλοις τοῖς κατ᾽ ἀρχὴν τῶν κανόνων κειμένοις, πονηθεῖσα κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν Θεοδώρῳ τῷ εὐτελεῖ διακόνῳ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, νομοφύλακι, χαρτοφύλακι, καὶ πρώτῳ τῶν Βλαχερνῶν τῷ Βαλσαμών, τῷ μετὰ χρόνους τινὰς γεγονότι Πατριάρχῃ Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, καὶ πάσης ἀνατολῆς.

EXPOSITIO SACRORVM

ET DIVINORVM CANONVM, SANCTORVM

& celebratissimorum Apostolorum, & sanctarum OEcumenicarum Synodorum, at etiam localium seu particularium, & reliquorum sanctorum Patrum. præterea autem etiam declaratio earum legum quæ sitæ sunt in quatuordecim titulis positis in principio Canonum, vt sciatur quænam sint in vsu, & quæ non sint, iussu Imperatorio & Patriarchali, elaborata à Theodoro humili diacono sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, Nomophylace, Chartophylace, & primo Blachernorum, Balsamon nomine, qui post aliquot annos Theopolis, siue magnæ Antiochiæ, totiúsque Orientis factus est Patriarcha.

ΠΕΙΘΕΣΘΕ τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, φησὶν μέγας Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος. βασιλεῦσι δὲ θειοτάτοις καὶ Πατριάρχαις ἁγιωτάτοις κελεύουσιν, δουλικῶς ὑπείκειν καὶ πείθεσθαι, πολλῷ μᾶλλον ἀπαιτούμενόν ἐστιν, ὡς ὀφειλόμενον. τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐντολαθέντες παρὰ τοῦ θεοστεφοῦς ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Μανουὴλ Κομνηνοῦ, καὶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων,

OBEDITE Præpositis vestris, & cedite: ipsi enim vigilant pro animabus vestris, inquit magnus Apostolus Paulus, doctor Ecclesiæ. *Heb. 13. 17.* Vt diuinissimis autem Imperatoribus, & sanctissimis Patriarchis iubentibus nos humiliter cedamus & obediamus, multo magis requiritur, vtpote quod etiam iure debetur. Cum itaq; à sancto Imperatore nostro diuinitus coronato, Domino Emanuele Comneno, & sanctissimo domino nostro & Patriarcha œcumenico, qui fuit summ⁹ philosophorũ,

Domino Michaële Anchialo, nobis mandatum esset, vt sanctos Canones consideraremus, & quæ sunt in eis obscura, & legibus esse videntur contraria, aperiremus & interpretaremur. similiter etiam vt quæ à sanctissimo illo patriarcha domino Photio scripta sunt, & in quatuordecim titulis composita cernuntur, & ante Canones in summam redacta sunt, diligenter examinaremus, & quæ in eis sitæ leges in vsu habentur, declararemus: quæ verò exoleuerunt, & non in postrema legum repurgatione, quæ ab illustri Imperatore Domino Constantino Porphyrogenneta facta est, receptæ sunt, doceremus: ne qui forte in eas incidentes, leges quæ exoleuerunt, tanquam adhuc validas & vsitatas recipiant, atque inde tanquam errones à via recta & regia aberrēt, quod parum abfuit quin dicto quoque sanctissimo Domino nostro, omnium, qui nostro tempore fuerunt, sapientum sapientissimo accideret, in causa Metropolitani illius Amaseæ Domini Leonis: præsens opus audacter aggressi sumus, eorum auxilio & orationibus freti qui hoc nobis commiserunt. Ac primum quidem leges quæ in dictis xiiij. titulis à Photio scriptæ sunt, qui Nomocanonem ante legum repurgationem composuit, diligenter inspectas in duo diuisimus, & declarauimus quænam in vsu habeantur, vt quæ in Sexaginta librorum Imperialium velut solo collocatæ sint: & quæ, vt in repurgatione non admissæ, omnino exoleuerint. Deinde etiam declarauimus, quænam ex ijs in quinquaginta libris Digestorum, & duodecim libris Codicis antea sitæ, nunc in quibus libris & titulis Basilicorum collocatæ inueniuntur. Similiter & quæ in his contraria esse videntur, ex vetere interpretatione, & pro exigua nostra cognitione soluimus: sicut etiā quæ ex Iustiniani Nouellis in repurgatione nō admissæ fuerunt: quæ tamen à Photio tanquam vsitatæ descriptæ sunt, vt petram offensionis, sustulimus. Porro alia etiam vtilia & quæ in vsu sunt decreta, post repurgationem recepta ex Imperatorijs iussionibus, & notis & nouellis decretis,

A κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου, τοὺς ἱεροὺς κανόνας κατασκέψασθαι, καὶ τὰ ἐν τούτοις ἀσαφῆ, καὶ τοῖς νόμοις τὸ δοκεῖν ἐναντιούμενα σαφηνίσαι, καὶ ἑρμηνεῦσαι· ὡσαύτως καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Φωτίου συγγραφέντα, καὶ εἰς δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλοις διαιρούμενα, καὶ πρὸ τῶν κανόνων συγκεφαλαιωθέντα, μετ' ἐπιστασίας πολυπραγμονῆσαι, καὶ τὰ μὲν ἐν τούτοις τεθέντα νόμιμα καὶ ἐνεργοῦντα παρα- B δηλῶσαι, τὰ δὲ σχολάσαντα καὶ μὴ δεχθέντα κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, αὖθις ἀναδιδάξαι, ὡς ἂν μή τινες ἐντυγχάνωσι τούτοις, καὶ τὰ ἀπρακτήσαντα νόμιμα ὡς ἐνεργοῦντα καὶ ἔμπρακτα δέχωνται, κἀντεῦθεν ὡς πλανῆται τῆς εὐθείας καὶ βασιλικῆς ὁδοῦ ἀποτρέχωσιν· ὅπερ κἂν τῷ ῥηθέντι πανα- γιωτάτῳ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ ὑπὲρ πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἡμετέραν τέως γενεὰν ὄντας σοφοὺς C σοφωτέρῳ, συμπεσεῖν ἐκινδύνευσεν ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τοῦ μητροπολίτου ἐκείνου Ἀμασείας κυρίου Λέοντος, πρὸς τὸ παρὸν ἀπετολμήσαμεν πόνημα θαρσήσαντες ἐπὶ τῇ ἀντιλήψει καὶ τῇ εὐχῇ τῶν ἐπιστρεψάντων τοῦτο ἡμῖν. καὶ πρῶτα μὲν τὰ ἐν τοῖς εἰρημένοις δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλοις συγγραφέντα νόμιμα παρὰ τοῦ πατριάρχου τοῦ συνθεμένου τὸ νομοκάνονον πρὸ τῆς τῶν νόμων ἀνακαθάρσεως, ὡς εἴρηται, κατασκεψάμενοι, εἰς δύο αὐτὰ διείλομεν, καὶ ἐσα- D φηνίσαμεν ποῖα ἐξ αὐτῶν ἐνεργοῦντά εἰσιν, ὡς καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ ἐδάφει τῶν ἑξήκοντα νομίμων βιβλίων κείμενα, καὶ τίνα τελείως ὡς μὴ δεχθέντα ἐν τῇ ἀνακαθάρσει, ἠπράκτησαν. εἶτα προεδηλώσαμεν ἵνα ἐκ τούτων ἐν τοῖς πεντήκοντα βιβλίοις τῶν διγέστων, καὶ τοῖς ιβʹ. βιβλίοις τοῦ κώδικος πρὶν τούτου κείμενα· ἄρτι ἐν ποίοις βιβλίοις καὶ τίτλοις τῶν βασιλικῶν κατεστρωμένα εὑρίσκονται· ὡσαύτως καὶ τὰ ἐν τούτοις δοκοῦντα ἐναντιοφανῆ ἐλύσαμεν κατὰ τὰς παλαιὰς ἑρμηνείας, καὶ κατὰ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν οὐδαμινὴν γνῶσιν. ὥσπερ καὶ τὰ ἀπὸ τῶν Ἰουστινιανείων νεαρῶν μὴ δεχθέντα ἐν τῇ ἀνακαθάρσει, καὶ παρὰ τοῦ Πατριάρχου ὡς ἐνεργοῦντα καταγραφέντα ὥσπερ πέτραν σκανδάλου περιείλομεν. Καὶ ἄλλα δέ τινα χρειώδη καὶ ἐνεργοῦντα θεσπίσματα μετὰ τὴν ἀνακάθαρσιν ἐξενεχθέντα ἀπό τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νεαρῶν θεσπισμάτων,

εἴγε μὴν καὶ συνοδικῶν πράξεων, ἐν τῷ τοιούτῳ ποιήματι κατεστρώσαμεν, ὡς ἂν ἔχωσι πάντοθεν οἱ ἐντυγχάνοντες τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀπαρασάλευτον. εἴ τι τοίνυν μὴ καθῆκον ἴσως γέγραπται ἢ ἐν τούτοις, ἢ ἐν ταῖς τῶν κανόνων ἑρμηνείαις, ἀξιούσθω συγγνώμης. οὐδὲ γὰρ ἡμέτερόν ἐστι τόλμημα, ὃ τοῦ ποιήματος μέγεθος, ἀλλὰ τῆς ἐξ ἀνάγκης ὑπακοῆς ἀποκύημα.

A & ex Synodalibus etiam actionibus, in hoc opere collocauimus, vt qui in id incidunt, sint in tuto, & nec ab eo moueri aut labefactari queant. Si quid itaque quod non oportet, forte scriptum sit, vel in his, vel in Canonum interpretationibus, merito ei venia detur: neque enim à nostro incœpto, sed à necessaria obedientia, tam magnum opus profectum est. B

ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΙΣΤΕΩΣ,
καὶ κανόνων καὶ χειροτονιῶν.

Τίτλος α´.

DE THEOLOGIA, ET FIDE
ORTHODOXA, ET CANONIBVS ET ORDINATIONIBVS.

TITVLVS PRIMVS.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α´. C

ΠΕΡΙ θεολογίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, Ἀποστόλων κανὼν μθ, καὶ ν, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν α. ε. συνόδου Ἐφέσου κανὼν ζ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν β΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν α. ογ΄. πα.

Κείμενον.

Βιβλίον α. τοῦ κώδικος τίτ. α. διάταξις α. ε. ϛ΄. ζ΄. η. θ΄.

Σχόλιον.

Η πρώτη διάταξις τοῦ α. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ΄. α. τοῦ α. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, Χριστιανός ἐστιν ὁ πιστεύων μίαν εἶναι θεότητα ἐν ἴσῃ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ παρὰ τὰ εἰρημένα δοξάζων, αἱρετικός ἐστιν. ἡ δὲ ε. ϛ΄. ζ΄. καὶ η. διάτ. οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον β΄.

Πόσους δεῖ κρατεῖν κανόνας, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν α. συνόδου Καρθαγένης, κανὼν α. συνόδου ϛ΄. κανὼν β΄. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν β΄.

CAP. I.

DE *Theologia, & fide orthodoxa, Apostolorum canon xlix. & l. synodi Constantinopolitanæ, can. primus. & quinta synodi Ephesina can. vij. synod. Carthagin. can. ij. syn. sexta can. i. lxxiij. lxxxi.*

TEXTVS.

LIBER *primus Codicis, titul. primus, constitutio i. v. vi. vij. viij. ix.*

SCHOLIVM THEODORI BALS.

Prima constitutio primi tituli primi libri Codicis, est caput primum primi libri Basilicorũ seu Imperialium, quod D sic dicit: Christianus est, qui credit vnã esse diuinitatem in æquali potestate, patris & filij & spiritus sancti. Qui enim prȩter ea quȩ dicta sunt, opinatur, est hæreticus. Quinta vero vi. vij. viij. & nona, constitutiones, non sunt positæ in Basilicis.

CAP. II.

QVOT *canones sint seruandi, syn. Chal. canon primus. syn. Carthagin. can. primus. synodi sexta canon. ij. synodi Nicænæ secundæ can. ij.*

TEXTVS.

TERTIA constitutio secundi tit. Nouellarum, vult septem synodorum canones & eorum decreta seruari vt diuinas scripturas. In primo autem lib. Codicis, tit. iij. constitutione xliiij. & prima & secunda constitutione primi tit. Nouellarum, partim quidem quòd canones seruantur vt leges: partim autem quòd leges sequuntur canones. & liber primus, tit. ij. constitutio xij. quòd pragmatica sanctiones quæ aduersantur canonibus, sunt infirma & inualida.

L. Priuileg. C. De sac. eccles.

SCHOL. BALS. Tertia constitutio ij. tituli Nouellarum, est Iustiniani Nouella cxxxi. quæ sita est in lib. v. Basilicorum titul. i. capit. i. responso primo, quod sic habet: Decernimus vt sancti Ecclesiastici canones, legum vim habeant, qui à sanctis septem synodis expositi fuerunt, hoc est, à Nicena, in qua Arius insanus anathemate percussus est: & ab ea quæ fuit Constantinopoli, sanctorum cl. patrum, à quibus spiritus sancti inimicus Macedonius notatus est: & ab Ephesina, in qua Nestorius condemnatus est: & à Chalcedonensi, in qua Eutyches cum Nestorio, anathemate ictus est: prætereaautem à Constantinopolitana ij. per quam Origenes cum suis scriptis, & alij etiam impij, notati traductique sunt: & præterea à Constantinopolitana tertia, quæ de multis hæresibus triumphans, priorum sanctarum synodorum decreta confirmauit, & in primis Nicenæ secundæ, à qua qui aduersus sanctas imagines rabie perciti fuerunt, æquè ac præcedentes hæretici, à catholica Dei Ecclesia abdicati sunt. Prædictarum enim synodorum decreta, tanquam diuinas scripturas, recipimus, & canones vt leges seruamus. Constitutio quadragesima quarta tituli iij. lib. i. codicis non est posita in Basilicis: neque vero prima aut quarta constitutio tituli i. Nouellarum, quarum hæc quidem est sexta Iustiniani Nouella, illa vero lxxx. eiusdem: neque item constitut. xii. tituli ij. libri i. codicis. Neque vero tu illis animum applices: primum quia non aduersantur cxxxi. Iustiniani Nouellæ: deinde quia in Basilicis non sunt receptæ.

Κείμενον.

Η γ΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, τοὺς τῶν ἑπτὰ συνόδων κανόνας θέλει κρατεῖν, καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν ὡς τὰς θείας γραφάς. ἐν δὲ τῷ α΄. βιβλίῳ τοῦ κώδικος τίτ. γ΄. διατάξει μδ΄. καὶ τῇ α΄. καὶ β΄. διατάξει τοῦ α΄. τίτλου τῶν νεαρῶν πῆ μὲν ὅτι οἱ κανόνες ὡς νόμοι κρατοῦσι, πῆ δὲ ὅτι τοῖς κανόσιν οἱ νόμοι ἀκολουθοῦσι. καὶ βιβλ. α΄. τίτ. β΄. διατάξει ιβ΄. ὅτι οἱ τοῖς κανόσιν ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ τύποι ἄκυροι εἰσίν.

Σχόλιον.

Η γ΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. κεφ. α΄. θέματι α΄. οὕτως ἔχοντι, Θεσπίζομεν τοίνυν, νόμων τάξιν ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων ζ΄. συνόδων ἐκτεθέντας ἢ βεβαιωθέντας· τοῦτ᾽ ἐστὶ τοὺς ἐν Νικαίᾳ τῶν τιη΄· καθ᾽ ἣν ὁ Ἄρειος ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος ἀνεθεματίσθη. καὶ τῆς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τῶν ἁγίων ρν΄. πατέρων, ὑφ᾽ ὧν ὁ πνευματομάχος Μακεδόνιος ἐστηλιτεύθη· καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ α΄. ἐν ᾗ Νεστόριος κατεκρίθη· καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι, καθ᾽ ἣν Εὐτυχὴς μετὰ Νεστορίου ἀνεθεματίσθη. πρὸς δὲ ταύταις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ β΄. δι᾽ ἧς Ὠριγένης μετὰ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, καὶ ἕτεροί τινες δυσσεβεῖς παρεδειγματίσθησαν· καὶ ἔτι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ γ΄. ἥτις διαφόρους αἱρέσεις θριαμβεύσασα τὰ τῶν προηγησαμένων ἁγίων συνόδων θεῖα δόγματα ἐπεκύρωσε· καὶ ἐπὶ πᾶσι τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ β΄. ἐξ ἧς οἱ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυττήσαντες ἐξ ἴσου τοῖς προλαβοῦσιν αἱρετικοῖς τῆς καθολικῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἀπεκηρύχθησαν. Τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων συνόδων τὰ δόγματα καθάπερ τὰς θείας γραφὰς δεχόμεθα, καὶ τοὺς κανόνας ὡς νόμους φυλάττομεν. Η μδ΄. διάταξις τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ α΄. καὶ δ΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὧν ἡ μὲν ἕκτη ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιανοῦ, ἡ δὲ π΄. ὡσαύτως οὐδὲ ἡ ιβ΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. Ἐπὶ μηδὲ σὺ ταύταις προσέχῃς, πρῶτον μὲν ὅτι οὐδὲ ἐναντιοῦνται τῇ ρλα΄. Ιουστινιανείῳ νεαρᾷ, εἶτα ὅτι οὐδὲ ἐδέχθησαν ἐν τοῖς βασιλικοῖς.

Σημείωσαι τὴν παροῦσαν νεαρὰν ὡς νόμοις κρατεῖν, μὴ μόνον τοὺς παρὰ τῶν ζ΄. ἁγίων συνόδων ἐκτεθέντας κανόνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρὰ τούτων βεβαιωθέντας, ἤγουν τοὺς κανόνας τῶν τοπικῶν συνόδων. καὶ ἀνάγνωθι τὸν β΄. κανόνα τῆς ϛ΄. συνόδου, βεβαιοῦντα μὴ μόνον τὰς τοπικὰς συνόδους, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων ἁγίων συγγράμματα.

Ἕτερον σχόλιον.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῷ παρόντι β΄. κεφ. δηλωθέντων νομίμων, ἐγράφησαν τὰ εἰκότα. γίγνωσκε δὲ ὅτι διαφόρως εἶπον τινὲς καὶ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἁγίου μὴ ὀφείλειν κρατεῖν τοὺς κανόνας ἔνθα νόμοις ἐναντιοῦνται, διὰ τὸ πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως τούτους συγγραφῆναι, καὶ οὕτω σχολάσασθαι τοὺς αὐτοῖς μὴ συνᾴδοντας. Ἄλλοι δὲ προσκομίσαντες κανόνας τοῖς νόμοις ἐναντιουμένους, καὶ χρησάμενοι τῇ παρούσῃ ρλα΄. νεαρᾷ τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. κεφ. α΄. λεγούσῃ τοὺς κανόνας ὡς νόμους φυλάττεσθαι, καὶ ὡς θείας γραφὰς, ἐπεστόμισαν τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτοῖς, ὅτε κἀκείνων εἰπόντων ἀνένδεκτον εἶναι τὴν τοιαύτην νεαρὰν ὡς παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ λεγομένην γενέσθαι, καὶ μεμνημένην καὶ τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν συνόδων, καὶ οὕτω ἄτοπόν τι δῆθεν κατασκευαζόντων, αὐτοὶ μᾶλλον κἀκ τούτου καταλαμβάνεσθαι εἶπον, τὸ οἰκειώσασθαι τὰ τῆς νεαρᾶς τὸν τὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων ποιησάμενον βασιλέα. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν καὶ τοὺς τῶν μεταγενεστέρων συνόδων κανόνας ὡς νόμους κρατεῖν προσετίθετο, καὶ ὡς θείας γραφάς· ἀλλὰ καὶ ταύτην ὡς καὶ ἄλλας Ἰουστινιανείους νεαρὰς ἵνα ἐσχόλασεν ἐκ τοῦ μὴ καταστρῶσαι αὐτὴν εἰς τὰ βασιλικά. ὅπερ ἐδέχθη καὶ παρὰ τῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ. Ἐπισημείωσαι τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν, καὶ ἔχων αὐτὴν ἐπὶ μνήμης, λέγε τοὺς κανόνας ἰσχύειν πλέον τῶν νόμων. οἱ μὲν γὰρ ἤγουν κανόνες παρὰ βασιλέων καὶ ἁγίων πατέρων ἐκτεθέντες καὶ στερχθέντες ὡς αἱ θεῖαι γραφαὶ δέχονται. οἱ δὲ οἱ νόμοι παρὰ βασιλέων μόνον ἐδέχθησαν ἢ συνετέθησαν. καὶ διὰ τοῦτο οὐ καταλύουσι τῶν θείων γραφῶν οὐδὲ τῶν κανόνων.

Κεφάλαιον γ΄.

ΠΕΡΙ τοῦ φυλάττεσθαι τὸ ἄγραφον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ὡς νόμον, καὶ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἀνάγκην φυλάττειν τὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, συνόδου ϛ΄.

A Nota præſentem nouellam, quæ dicit, tanquam leges ſeruari oportere, non ſolum qui à ſanctis ſeptem ſynodis editi ſunt canones, ſed eos etiam qui ab illis confirmati ſunt, ſeu canones ſynodorum localium. Et lege ſecundum canonem vj. ſynodi, qui confirmat non ſolum locales ſynodos, ſed etiam ſcripta aliorum ſanctorum.

ALTERVM SCHOL. De legibus quæ in ſecundo præſenti capite declaratæ ſunt, quæ par erat, ſcripta ſunt. Scias autem quod aliqui diuerſo modo dicebant, idque coram ſancto noſtro B Imperatore, non debere ſeruari canones vbi legibus aduerſantur, eo quod hi conſcripti fuerint ante repurgationem, & ita exoleuiſſe qui eis non conſentiunt. Alij vero allatis canonibus qui legi aduerſantur, & præſenti allegata cxxxi. Nouella, quæ in v. Baſilicorum libro ſita eſt, tit. iij. cap. i. quæ dicit canones ſeruandos eſſe vt leges, & vt diuinas ſcripturas, os eis obturarunt qui ipſis aduerſabantur: quandoquidem illis etiam dicentibus non eſſe hanc admittendam Nouellam, vt quæ à Iuſtiniano facta eſſe dicatur, meminerit autem etiam ſynodorum quæ factæ ſunt poſt Iuſtinianum, & ita abſurdum quid- C piam ex eo probantibus, ipſi ex hoc etiam magis comprehendi dicebant, quod quæ hac Nouella continentur, vt propria adſciuerit Imperator, qui fecit legum inquiſitionem & repurgationem. Niſi enim ita eſſet, non etiam poſteriorum ſynodorum canones vt leges ſeruari oportere adiecisset: ſed hanc etiam vt alias Iuſtiniani nouellas, abrogaſſet, eo ipſo quòd eam in Baſilicis non collocaſſet. quod apud ſanctum quoque Imperatorem receptum eſt. Nota præſentem interpretationem, tenens memoria, & dic canones plus D quàm leges valere. Canones enim ab Imperatoribus & ſanctis patribus editi, tanquam diuinæ ſcripturæ recipiuntur: leges autem à ſolis Imperatoribus receptæ vel compoſitæ ſunt, & propterea vim non obtinebunt aduerſus diuinas ſcripturas aut canones.

CAP. III.

QVOD Eccleſiaſtica non ſcripta conſuetudo, tanquam lex ſeruanda ſit, & quòd non neceſſe habemus ſeruare legem Moſaicam, ſynod. ſextæ

canon lxxxij. Basilius ex epistola ad Diodorum, & ex xxvij. & ex xxix. cap. epistolarum ad Amphilochium de sancto spiritu.

TEXTVS.

IN iure etiam civili consuetudo tanquam lex non scripta vim obtinet, quando & in iudicio confirmata fuerit, & quando legi non scriptæ aduersatur. Sin autem in aliquibus locis, eius quod quæritur consuetudo inueniri non potest, tunc oportet vrbis Romæ sequi consuetudinem, vt dicit libri primi Digestorum titulus tertius. digesto. iiij. xxxij. xxxiij. xxxiiij. xxxv. xxxvj. xxxvij. xxxviij. & lib. viij. Codicis tit. lij. constitutione. j. ij. iij. Inuentum est autem etiam in l. libro tit. xvij. digesto. cij. quòd difficiliter quidem, sed æquitate tamen exigente, consuetudinem transgredimur.

L. De quib. L. De consuetudine. & L. si de interpretatione. ff. de legibus & senatusc.

SCHOL. BALS. Digestum quartum tit. iij. lib. j. Digestorum est in libro ij. Basilicorum tit. primo cap. xlj. quod sic dicit: De quibus lex scripta non est, seruare oportet morem & consuetudinem. sin autem hoc quoque deficit, ea quæ accedunt, & ei quod quæritur, sunt similia, sequi oportet. sin autem nec hæc quidem inueniuntur, tunc seruare oportet ius quo Roma vtitur. & decretum secundum, quòd antiqua consuetudo pro lege seruatur. & tertium, quòd quemadmodum lex vel scripto, vel sine scripto fertur, ita etiam eius abrogatio fit vel lege scripta, vel non scripta, id est desuetudine & non vtendo. Et cap. xlij. Longa consuetudo pro lege seruatur, vbi lex scripta non est. & cap. xliij. Tunc vtemur alicuius ciuitatis vel prouinciæ consuetudine, quando controuersia de ea re in iudicio mota, confirmata fuerit. & cap. xliiij. Et quæ longa consuetudine approbata, & multis annis seruata, sunt, non minorem vim habent quàm scriptæ leges. Et cap. xlv. & quæ in tantum sunt approbata, vt non fuerit necesse scripto comprehendere. Et cap. xlvj. In legum interpretatione, vrbis consuetudo attendenda est. Et cap. xlvij. Et quomodo in similibus perpetuò iudicatum est. Docet autem Stephanus in ca. xlij. doctrinam optimam: & soluit eas quæ de non scripta consuetudine apparent repugnantias, sic dicēs: Diuturna consuetudo tunc tanquam lex seruatur, quando legi non scriptæ aduersatur. Nec existimes hoc esse contrariū fini præcedentis legis Digestorū.

L. Etsi nihil. ff. De verb. & rerum.

A κανὼν πά. Βασίλειος ἀπὸ τῆς πρὸς Διόδωρον ἐπιστολῆς, καὶ ἐκ τοῦ κζ΄, καὶ ἐκ τοῦ κθ΄. κεφ. τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπιστολῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Κείμενον.

Καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου τὸ ἔθος ὡς ἄγραφος νόμος ἰσχύει, ὅτε ἐν δικαστηρίῳ ἡ συνήθεια βεβαιωθῇ, καὶ ὅτε μὴ ἐγγράφῳ νόμῳ ἐναντιοῦται. Εἰ δὲ ἔν τισι τόποις μήτε συνήθεια τοῦ ζητουμένου ἐστὶν εὑρεῖν, τότε τοῖς ἔθεσι τῆς Ῥώμης ἕπεσθαι δεῖ. ὡς βιβλίῳ ά. τῶν διατάξεων.
B τίτ. γ΄. διατάξει δ΄. καὶ λβ΄. λγ΄. λδ΄. λέ. λς΄. λζ΄. λή. καὶ βιβλίῳ ή. τοῦ κώδικος. τίτ. νβ΄. διατάξει ά. β΄. γ΄. εὕρηται δὲ καὶ βιβλίῳ ν΄. διατάξει ρβ΄. ὅτι δυσχερῶς μὲν, ὅμως δὲ τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος παραβαίνομεν τὴν συνήθειαν.

Σχόλιον.

Τὸ δ΄. διάταγμα τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν β΄. τίτ. ά. κεφ. μά. οὕτω λέγον, περὶ ὧν ἔγγραφος οὐ κεῖται νόμος, παραφυλάττειν δεῖ τὸ ἔθος, καὶ τὴν συνήθειαν. εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἐλλείπει, ἀκολουθεῖν τοῖς πλησιάζουσι καὶ ἐοικόσι τοῖς ζητουμένοις. Εἰ δὲ μήτε
C ταῦτα εὑρίσκεται, τότε τὸ νόμιμον ᾧ τινι ἡ Ῥώμη κέχρηται, φυλάττειν δεῖ. καὶ θέμα β΄. ἡ παλαιὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου φυλάττεται. καὶ θέμα ς΄. ὥσπερ ἡ θέσις τοῦ νόμου ἔγγραφος καὶ ἄγραφος ἐστὶν, οὕτω καὶ ἡ ἀναίρεσις ἢ δι᾽ ἐγγράφου γὰρ νόμου ἢ δι᾽ ἀγράφου, τοῦτ᾽ ἐστὶ τῆς ἀχρησίας. καὶ κεφ. μβ΄. ἡ μακρὰ συνήθεια ἀντὶ νόμου κρατεῖ ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἔγγραφος. καὶ κεφ. μγ΄. τότε κεχρήμεθα τῇ συνηθείᾳ τινὸς πόλεως ἢ ἐπαρχίας, ὅτε ἀμφισβητηθεῖσα ἐν δικαστηρίῳ ἐβεβαιώθη. καὶ κεφ.
D μδ΄. καὶ τὰ μακρᾷ συνηθείᾳ δοκιμασθέντα, καὶ ἐπὶ πολλοῖς ἐνιαυτοῖς φυλαχθέντα οὐχ ἧττον τῶν ἐγγράφων κρατοῦσι. καὶ κεφ. μέ. ὡς τοσοῦτον δοκιμασθέντα ὥστε καὶ μὴ δεηθῆναι ἐγγράφου, καὶ κεφ. μς΄. ἐν τῇ τῶν νόμων ἑρμηνείᾳ, τῇ συνηθείᾳ δεῖ προσέχειν τῆς πόλεως. καὶ κεφ. μζ΄. καὶ ὅπως ἐπὶ τῶν ὁμοίων διαπαντὸς ἐψηφίσθη. διδάσκει δὲ ὁ Στέφανος ἐν τῷ μβ΄. κεφ. διδασκαλίαν ἀρίστην, καὶ λύει τὰς περὶ ἀγράφου συνηθείας ἐναντιοφανείας, λέγων οὕτως, ἡ χρονία συνήθεια τότε ὡς νόμος κρατεῖ, ὅτε μὴ ἐγγράφῳ διαμάχηται νόμῳ. Καὶ μὴ νόμιζε τοῦτο ἐναντίον εἶναι τῷ τέλει τοῦ προλαβόντος διατάγματος.

ἐκεῖ μὲν γὰρ περὶ ἀσυνηθείας λέγων, φησὶν ὅτι δύναται αὐτὴ νόμον ἀνελεῖν· ἐνταῦθα δὲ περὶ συνηθείας φησὶ καὶ λέγει ὅτι καινὸν οὐκ εἰσάγει νόμιμον ἡ συνήθεια, εἰ παλαιῷ τινὶ νόμῳ μάχηται. δυνατὸν μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἀσυνηθείας μὴ κεχρῆσθαι νομίμῳ, οὐ μὴν καὶ ἐναντίῳ κεχρῆσθαι. Σημείωσαι οὖν τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν ὡραίαν οὖσαν, καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις συχνάζουσαν. Ἡ α΄. β΄. καὶ γ΄. διάταξις τοῦ νβ΄. τίτ. τοῦ η΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Ἡ δὲ ρβ΄. διάταξις τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ν΄. βιβλίου τῆς διατάξεων ἐστι κεφ. ρπγ΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ἔχον (B) οὕτως, Δυσχερῶς μὲν, ὅμως δὲ τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος ἐνδιαλλάσσομεν τὴν συνήθειαν. πλὴν σὺ τὸν τοιοῦτον νόμον ἑρμήνευε κατὰ τοὺς ὄπισθεν κατεστρωθέντας νόμους, ἤγουν ἐν τῷ παρόντι γ΄. κεφ. καὶ λέγε τότε τὴν μακρὰν συνήθειαν ἐνδιαλλάσσεσθαι διά τι χρήσιμον, ὅτε μὴ βεβαιωθῇ αὐτὴ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ ὡς νόμος ἔγγραφος κρατήσῃ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα προσετέθη, τὸ δυσχερῶς μὲν, ὅμως δὲ τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος ἐνδιαλλάσσομεν τὴν συνήθειαν. Σημείωσαι τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν χάριν ἀγράφου συνηθείας ὡς ἀναγκαιοτάτην (C) διαφόρων νόμων περὶ μακρᾶς συνηθείας νομοθετούντων, καὶ ἐναντιουμένων ἀλλήλοις, ὡς τῶν μὲν λεγόντων τὴν μακρὰν συνήθειαν ἐν δικαστηρίῳ στηριχθεῖσαν ἄκυρον εἶναι ὅτε νόμῳ ἐναντιοῦται ἐγγράφῳ, τῶν δὲ παρακελευομένων ταύτην κρατεῖν κἂν ἐγγράφῳ ἐναντιοῦται, τὸ παρὸν ἕκτον θέμα τοῦ μη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λύει τὴν ἐναντιοφάνειαν. Φησὶ γὰρ τὴν θέσιν τοῦ νόμου ἄγραφον εἶναι καὶ ἔγγραφον, ὡσαύτως καὶ τὴν ἀναίρεσιν. καὶ τὴν μὲν θέσιν διὰ τῆς ἀπὸ ἀγράφου συνηθείας ἀχρησίας, ὡς ἐπιβαρῆ τοῖς ὑπηκόοις, ἀναιρεῖσθαι διὰ τὸ φιλάνθρωπον, τὴν δὲ ἀναίρεσιν διὰ συνηθείας ἤτοι ἀγράφου νόμου μὴ (D) ἀποπρακτεῖν, διὰ τὸ ἐναντιοῦσθαι φιλανθρώπῳ νόμῳ. οὕτω λύσον τὴν ἐναντιοφάνειαν ἀκολούθως τῷ διαλεχθέντι κεφαλαίῳ, τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Στεφάνου, καὶ τῷ νόμῳ τῷ λέγοντι, πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον τοὺς νόμους ἑρμηνεύεσθαι. Περὶ ἐκείνης μέντοι τῆς συνηθείας ἐκλαβοῦ ταῦτα τῆς ἐν δικαστηρίῳ στηριχθείσης. Νόμος ἄγραφος οὐκ ἔστι διοριζόμενος τὴν θέλουσαν ἀποκαρῆναι, καὶ διαζυγῆναι τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, μὴ ἀπευθὺ ἀποκείρεσθαι, ἀλλ' εἰς μοναστήριον ἀπάγεσθαι,

A Illic enim de desuetudine loquens, dicit quòd ipsa potest legem tollere. hîc autem de consuetudine loquitur, & dicit quòd consuetudo nouam legem non inducit, si alicui veteri legi repugnat. fieri enim potest vt ex desuetudine quidem lege non vtamur, non tamen contraria vtamur. Nota ergo hanc doctrinam, quæ & pulchra est, & est in iudiciis frequens. Constitutio ij. & iij. tituli lij. lib. viij. Codicis, in Basilicis positæ non sunt. Digestum vero 102. tit. xvij. lib. l. Digestorum est caput clxxxiij. tertij tituli ij. libri Basilicorum B quod sic habet: Difficiliter quidem, æquitate tamen exigente, mutamus consuetudinem. Sed tu hanc quoque legem interpretare conuenienter legibus retro scriptis, scilicet in præsenti tertio capite, & dic longam consuetudinem propter aliquam vtilitatem mutari, quando ea non fuerit confirmata & approbata in iudiciis, nec tanquam lex scripta vim & potestatem obtinuerit. Propterea enim hic quoque adiectum est illud, Difficiliter quidem, sed æquitate tamen exigente, consuetudinem immutamus. Nota quòd cùm diuersæ C leges de longa consuetudine sanciant, & inter se inuicem repugnent, vtpote cùm aliæ quidem dicant longam consuetudinem in iudicio confirmatam esse inualidam, quia legi scriptæ aduersatur: aliæ vero eam seruari iubent, etiam si legi scriptæ aduersatur, præsens sextum decretum xlij. cap. prim. titul. ij. libro Basilicorum, soluit hanc repugnantiam. Dicit enim leges quidem statui scriptis, & sine scriptis: similiter etiam abrogari: & introductam quidem legem, per desuetudinem ex non scripta consuetudine procedentem, vt quæ subiectis grauis esset, pro- D pter benignitatem sublatam esse. Per consuetudinem autem, seu legem non scriptam abrogari legem, non exoleuisse, quod benignæ legi aduersetur. Ita solue eam, quæ videtur, repugnantiam in dicto capite, per interpretationem Stephani, & legis quæ dicit: Benignius esse leges interpretandas. L. Benignius. ff. De Legibus. Hæc autem accipe de illa consuetudine, quæ in iudicio confirmata est. Non est lex scripta, quæ decernat, vt quæ vult tonderi, & à proprio marito seiungi, non confestim tondeatur, sed in Monasterium abducatur,

A & trimestri tempore probetur, num leui aliqua temeritate adducta tonderi petierit. Sed ex non scripta consuetudine sæpe in iudicio probata & confirmata cautum est, ne mulieri aliàs tonderi permittatur, quàm si post tres menses interrogata, in bono hoc proposito perseueret. Et fuerunt hæc quidem satis examinata in tribunali Imperatorio. Cùm multi enim dicerent vxorem illius Pyrrhogeorgij debere confestim tonderi, quòd esset firmi ac solidi iudicij, vt quæ nata esset annos quadraginta: non esset autem lex scripta de B trimestri spatio, à Deo coronatus optimus & sanctus noster Imperator, longam consuetudinem, vt dictum est, confirmatã pro lege scripta accepit, & declaratorio edicto confirmauit. Quare non scripta consuetudo tunc demum transilitur, æquitate exigente, id est iustis causis propositis, quando non iudiciaria disceptatione confirmata fuerit. Vidi enim etiam non scriptam consuetudinem, quæ non sic confirmata fuerat, fuisse infirmatam. Cùm enim mos esset, vt qui ex Laicis sacerdotibus C Monachi facti fuerant, & ad sacerdotum ministerium prius adscripti erant, etiam post vitam Monasticam in corporis ministeriorum catalogo permanerent, & vnà cum Laicis sacerdotibus versarentur, sanctissimus noster Dominus Michaël longam hanc consuetudinem pro nihilo habuit, & statuit vt ex Laicis solum sacerdotibus ministeria constarent, Monachi autem in suis monasteriis assiderent. Cùm esset consuetudo, vt Iudæi apud solum τ̃ στρ̃ Prætorem litigarent, potens & sanctus noster Imperator statuit vt ij in D omni foro ex legibus litigarent: & consuetudo pro nihilo reputata est, vt quæ non esset iure approbata ac confirmata.

Cap. IV.

Qvod non ab vno Episcopi, sed à communitate canones eduntur, Basilij canon xlvij. circa finem. Gregorij Nysseni canon vi. circa medium.

Cap. V.

De Patriarchis, & Metropolitanis, & iis qui dicuntur in Aphrica Primati, Apostolorum canon xxxiiij. Synodi Nicænæ canon iiij. vi. vij. Synodi Antiochenæ canon ix. Synodi Constantinopolit. canon ij. iij. Synodi Ephesinæ

καὶ διὰ τριμηνιαίου καιροῦ δοκιμάζεσθαι, μή ποτε κατὰ ἀψιμαχίαν τὴν ἀπόκαρσιν ἐξῃτήσατο. Ἀλλὰ ἐξ ἀγράφου συνηθείας δοκιμασθείσης πολλάκις ἐπὶ δικαστηρίου καὶ βεβαιωθείσης, νενόμισται μὴ ἄλλως τὴν ἀπόκαρσιν ἐπιτρέπεσθαι τῆς γυναικὸς, εἰ μὴ μετὰ τριμηνιαῖον ἐρωτωμένη, τῷ ἀγαθῷ τούτῳ σκοπῷ ἐμμένει. καὶ ἐγυμνάσθησαν τὰ περὶ τούτου ἐφ' ἱκανὸν ἐπὶ βασιλικοῦ βήματος. πολλῶν γὰρ λεγόντων ὀφείλειν τὴν γυναῖκα τοῦ Πυῤῥογεωργίου ἐκείνου ἀπευθεῦθεν ἀποκαρῆναι, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν φρονήματος στερεοῦ, ὡς καὶ τεσσαράκοντα ἔτη οὖσαν, μὴ εἶναι δὲ νόμον ἔγγραφον χάριν τῆς τριμηνίας, ὁ θεοστεφὴς κράτιστος, καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς, τὴν μακρὰν συνήθειαν κυρωθεῖσαν ὡς εἴρηται ἀντὶ νόμου ἐγγράφου ἐδέξατο, καὶ σημειώματι ἐστήριξεν, ὥστε τότε ἄγραφος συνήθεια παραβαίνεται τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος, ἤγουν αἰτιῶν προβαλλομένων εὐλόγων, ὅτε μὴ ἐβεβαιώθη διὰ δικαστικῆς διαγνώσεως. Εἶδον γὰρ καὶ ἄγραφον συνήθειαν μὴ οὕτω κυρωθεῖσαν ἀθετηθεῖσαν. συνηθείας γὰρ οὔσης τοὺς ἀπὸ ἱερέων λαϊκοὺς μονάσαντας, καὶ ὄντας πρότερον καταγεγραμμένους εἰς διακονίας ἱερέων, καὶ μετὰ τὸν μονάδα βίον τῷ τῶν διακονιῶν συγκαταλέγεσθαι σώματι, καὶ μετὰ λαϊκῶν ἱερέων συναναστρέφεσθαι, ὁ πανάγιώτατος ἡμῶν δεσπότης κύριος Μιχαὴλ, τὴν μακρὰν τοιαύτην συνήθειαν ὡς οὐδὲν ἐλογίσατο, καὶ διωρίσατο ἀπὸ μόνων λαϊκῶν ἱερέων τὰς διακονίας συνίστασθαι, καὶ τοὺς μοναχοὺς παρὰ ταῖς οἰκείαις προσεδρεύειν μοναῖς. συνηθείας οὔσης τοὺς Ἰουδαίους δικάζεσθαι παρὰ μόνῳ τῷ στρατηγῷ τοῦ στνοῦ, ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς διωρίσατο παρὰ παντὸς δικαστηρίου κατὰ νόμους τούτους δικάζεσθαι. καὶ ἡ συνήθεια ἐλογίσθη ὡσεὶ οὐδὲν μὴ στερεωθεῖσα νομίμως.

Κεφάλαιον δ'.

ΟΤΙ οὐχ ὑφ' ἑνὸς ἐπισκόπου ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινότητος οἱ κανόνες ἐκτίθενται, Βασιλείου κανὼν περὶ τὸ τέλος μζ'. Γρηγορίου Νύσσης περὶ τὰ μέσα κανὼν ς'.

Κεφάλαιον ε'.

ΠΕΡΙ Πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν, καὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ λεγομένων Πριμάτων, Ἀποστόλων κανὼν λδ'. συνόδου Νικαίας κανὼν δ'. ς'. ζ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν θ'. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β'. γ'. συνόδου Ἐφέσου

κανὼν η΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν θ΄. ιζ΄. κη΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. δ΄. ε΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιζ΄. λθ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν λϛ΄. λθ΄.

Κείμενον.

Περὶ τῆς τάξεως τῶν Πατριαρχῶν, καὶ τῶν παρ' αὐτῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ὑπὲρ τῆς αὐτῶν χειροτονίας διδομένων, καὶ ὅτι πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κεφαλή ἐστιν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀνάγνωθι βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος. τίτ. α΄. διάταξιν ζ΄. καὶ τίτ. β΄. διάταξιν ϛ΄. καὶ κ΄. καὶ κδ΄. καὶ τίτ. α΄. τῶν νεαρῶν διάταξιν. β΄. καὶ τίτ. β΄. διάταξιν γ΄. ἡ δὲ ιϛ΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, φησὶν ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τῶν ἄλλων προεδρείαν. καὶ ἡ η΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτλου τῶν νεαρῶν, καὶ ἡ γ΄. τοῦ β΄. τίτ. ποιοῦσι τὸν πρίμας Ιουστινιανῆς Ἀρχιεπίσκοπον, καὶ ὅτι μείζων ἐστὶ μητροπολίτου, καὶ ὅτι ὑπὸ τῆς συνόδου αὐτοῦ χειροτονεῖται, καὶ ποίας ἐπαρχίας ἔχει.

Σχόλιον.

Η ζ΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ϛ΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἔστι κεφ. ϛ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶν οὕτως, Δεῖ τοὺς ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ περὶ κανονικοῦ τινὸς ζήτησιν ποιουμένους ἀναφέρειν τοῦτο ἐπὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ παρὰ αὐτοῦ τῇ ἱερατικῇ συνόδῳ καὶ ἁγίᾳ κρίσει καὶ θείῳ νόμῳ διακρίνεσθαι. Η δὲ κ΄. καὶ κδ΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. Η μέντοι β΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἔστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. θ΄. οὕτως ἔχοντι, Πρὸ δὲ πάντων ἐκεῖνο θεσπίζομεν φυλαχθῆναι, ἵνα μηδεὶς διὰ δόσεως χρυσίου ἢ ἄλλων πραγμάτων ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ. Εἰ δέ τι τοιοῦτον ἁμαρτηθείη, αὐτοὶ ἑαυτοὺς οἱ διδόντες καὶ οἱ λαμβάνοντες καὶ οἱ μέσοι αὐτῶν, κατὰ τὰς θείας γραφὰς καὶ τοὺς θείους κανόνας κατακρίσει ὑποβάλλουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων καὶ ὁ μέσος γινόμενος, τῆς ἱερωσύνης ἢ τοῦ κλήρου τιμῆς ἀποκινείσθω. Τὸ δὲ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας δοθὲν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ ἐκδικείσθω ἧς ἐβουλήθη τὴν ἱερωσύνην ὠνήσασθαι. Εἰ δὲ καὶ κοσμικὸς εἴη ὁ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας ἀντιλαμβάνων ἢ μέσος τῷ πράγματι γινόμενος, τὰ δοθέντα τὰ πράγματα ἐν διπλῷ αὐτὸν ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν, τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικηθησόμενα. οὐ μόνα δὲ τὰ κατὰ τοῦτον διδόμενα τρόπον ἐκδικεῖσθαι προσ-

canon viij. Synodi Chalcedonens. canon. ix. xvij. xxviij. Synodi Sardicensis can. iij. iiij. v. Synod. Carthaginens. can. xvij. xxxix. Synodi vi. can. xxxvi. xxxix.

TEXTVS.

DE ordine Patriarcharum, & de iis quæ ab ipsis, & à reliquis Episcopis, pro ipsorũ ordinatione dantur: & quòd Constantinopolis est omnium Ecclesiarum caput, lege librum primũ Codicis tit. primum, constitutionem vij. & tit. ij. constit. iij. Caterũ decima sexta ij. tit. primi libri constitutio dicit, quòd Patriarcha Constãtinopolitanus habet aliorum primatum: & viij. constitutio primi tit. Nouellarũ, & iij. ij. tit. facilit primæ Iustinianæ Episcopũ Archiepisc. & quòd est maior Metropolitano, & quòd à Synodo ipsius ordinatur, & quas habet prouincias.

L. Omni innouatione. C. de sac. Eccl.

SCHOL. BALS. Constitutio vij. tituli i. lib. i. Codicis non est posita in Basilicis: constitutio vero vi. tituli ij. eiusdem libri, est caput vi. primi tituli v. libri Basilicorum, dicitque in hunc modum: Oportet eos qui sunt in Illyrico de aliqua re canonica quærentes, hanc ad Archiepiscopum Constantinopolitanum referre: & ab eius sacra synodo & sancto iudicio diuináque lege dijudicari. Constitutio autem xx. & xxiiij. eiusdem tituli & libri positæ non sunt in Basilicis: verum constitutio ij. tituli i. Nouellarum. Est Nouella Iustiniani cxxiij. sita in lib. iij. Imp. tit. j. cap. ix. quod sic habet: Ante omnia autem illud seruandum decernimus, vt nullus per largitionem auri vel aliarum rerum Episcopus ordinetur. Si quid autem eiusmodi peccatum fuerit, ipsi seipsos, & qui dant, & qui accipiunt, & qui mediatores sunt, ex diuinis scripturis diuinisque canonibus condemnationi subijciunt. Et ideo & qui dat, & qui accipit, & qui mediator est, à sacerdotio, vel à Cleri honore moueatur. Quod autem pro ea causa datum est, ab illa Ecclesia vendicetur, cuius voluit sacerdotium emere. Sin autem etiam secularis fuerit qui pro hac causa accipit, vel mediator in negotio factus est, ab eo illa quæ data sunt in duplum exigi iubemus, Ecclesiæ vendicanda. Non solum autem ea quæ hoc modo data sunt, vendicari iubemus,

Auth. de sanctis. Episcopis.

ſed etiam omnem cautionem pro ea A quocunque modo emiſſam, & pignorum vel fideiuſſorum obligationem, & omnem quamcunque actionem irritam & infirmam eſſe decernimus. Et præterea qui quod promiſſum eſt, accipit, non ſolum id de quo conuentum eſt, reddat, ſed etiam aliud tantum quantum conuentio comprehendit, ab eo exigatur, idque debet dari Eccleſiæ. Si quis autem Epiſcopus, ſiue ante propriam ordinationem, ſiue poſt, velit res ſuas vel earum partem offerre Eccleſiæ, cuius ſacerdotium accipit, non ſolùm non prohibemus, & ab o- B mni condemnatione præſentiſq; legis pœna liberum eſſe iubemus, ſed omni etiam laude eum dignum eſſe cenſemus. Non eſt enim hoc emptio, ſed oblatio. Conſtitutio verò xvi. tituli ij. lib. i. non eſt poſita in Baſilicis, neque conſtitutio viij. tituli i. Nouellarum, quæ eſt xi. Iuſtiniani Nouella. Tertia autem conſtitutio ij. tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani cxxxi. quæ ſita eſt in lib. vi. Imp. tit. iij. cap. i. reſponſo ij. quæ ſic habet: Et ideo conuenienter eorum decretis decernimus, vt ſanctiſſimus veteris Romæ Papa ſit pri- C mus omnium ſacerdotum, beatiſſimus autem Archiepiſcopus Conſtantinopolis, quæ eſt noua Roma, ſecundum locum obtineat poſt ſanctiſſimum thronum Apoſtolicum Romæ veteris, alijs autem omnibus præferatur: qui autem eſt hoc tempore beatiſſimus Archiepiſcopus primæ Iuſtinianæ noſtræ patriæ, ſemper ſub ſua iuriſdictione habeat Epiſcopos Prouinciarum Daciæ Mediterraneæ, & Daciæ Ripenſis, Tribaleæ & Dardaniæ, & ſuperioris Myſiæ, & ab ipſo ordinentur, & in Prouincijs ſibi ſubiectis locum habeat Apoſtolicæ Romæ ſedis, D prout conſtitutum eſt à ſancto Papa Vigilio. Et ſimiliter idem ius Archipræſulatus, quod Iuſtinianæ Epiſcopo dedimus, Carthaginis Africanæ diœceſis, ex quo Deus eam nobis reſtituit, ſeruari iubemus. Nota ex hac præſenti Iuſtiniani Nouella priuilegia Archiepiſcopi Bulgariæ. Is enim eſt Archiepiſcopus primæ Iuſtinianæ patriæ Imperatoris Iuſtiniani. Et

A πάττομεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἀσφάλειαν ὑπὲρ τούτου καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐκτεθεῖσαν, καὶ τὴν τῶν ἐνεχύρων ἢ τὴν τοῦ ἐγγυητοῦ ἐνοχήν, καὶ πᾶσαν ἄλλην οἱανδήποτε ἀγωγὴν ἀργεῖν θεσπίζομεν. Καὶ πρὸς τούτοις ὁ τὴν ὑπόσχεσιν λαμβάνων μὴ μόνον τὴν ὁμολογίαν ἀποδιδότω, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τοσοῦτον ὅσον ἡ ὁμολογία περιέχει ἀπαιτείσθω ὀφεῖλον τῇ ἐκκλησίᾳ δοθῆναι. Εἴ τις μέντοι ἐκ τῶν Ἐπισκόπων εἴτε πρὸ τῆς ἰδίας χειροτονίας, ἢ μετὰ τὴν χειροτονίαν βουληθῇ τὰ ἴδια πράγματα ἢ μέρος ἐξ αὐτῶν προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ ἧς τὴν ἱερωσύνην λαμ- B βάνει, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν, καὶ πάσης καταδίκης καὶ ποινῆς ἐλεύθερον εἶναι θεσπίζομεν τοῦ παρόντος νόμου, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιον κρίνομεν, ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀγορά, ἀλλὰ προσφορά. Ἡ δὲ ιϛʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ Βασιλικά. Οὐδὲ ἡ ηʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν .... οὖσα Ἰουστινιανοῦ νεαρά. Ἡ δὲ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ κειμένη ἐν βιβλίῳ ϛʹ. τῶν βασιλικῶν τίτ. γʹ. κεφ. αʹ. θέματι βʹ. οὕτως ἔχουσα, Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν κατὰ τοὺς αὐτῶν ὅρους C τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Πάπαν πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τῆς νέας Ῥώμης δευτέραν τάξιν ἐπέχειν, μετὰ τὸν ἁγιώτατον ἀποστολικὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι, τὸν δὲ κατὰ καιροὺς μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς αʹ. Ἰουστινιανῆς τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἔχειν ἀεὶ ὑπὸ τὴν οἰκείαν δικαιοδοσίαν τοὺς Ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν Δακίας Μεδιτερρανίας, καὶ Δακίας Ῥεπινσίας, D Πρεβαλέας καὶ Δαρδανίας, καὶ Μυσίας τῆς ἀνωτέρας, καὶ παρ' αὐτοῦ τούτους χειροτονεῖσθαι, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου, κατὰ τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πάπα Βιγιλίου. Καὶ τὸν ὅμοιον τρόπον τὸ δίκαιον τῆς ἀρχιερωσύνης ὅπερ τῷ Ἐπισκόπῳ Ἰουστινιανῆς Καρχηδόνος τῆς Ἀφρικῆς διοικήσεως δεδώκαμεν, ἐξ οὗπερ ὁ θεὸς ταύτην ἡμῖν ἀποκατέστησε, φυλάττεσθαι κελεύομεν. Σημείωσαι ἀπὸ τῆς παρούσης Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τὰ προνόμια τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας. οὗτος γάρ ἐστιν ἀρχιεπίσκοπος τῆς αʹ. Ἰουστινιανῆς τῆς πατρίδος τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ. καὶ

καὶ ἡ μὲν Βουλγαρία διὰ τοῦτο καλεῖται Ἰουστινιανή. ἡ δὲ Καρχηδὼν διὰ τὸ τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀποκαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ τῶν Ῥωμαίων τὴν τοιαύτην χώραν. διὰ γὰρ τοῦτο μέμνηται τὸ παρὸν κεφ. εἰς τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τῶν Πριβάτων τῆς ἐν τῇ Ἀφρικῇ Καρχηδόνος, δηλονότι τῶν προνομίων αὐτῆς. Πρίβατον γὰρ λέγεται κατὰ Λατίνους τὸ ἰδικόν. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ τέλος τοῦ σχολίου τοῦ παρόντος κεφ. μέρος ὂν τῆς ρλα΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ διορίζομενον ἔχειν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Καρχηδόνος τὰ προνόμια τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου.

Κεφάλαιον ς΄.

Περὶ τοῦ τίνας καὶ ποῦ χειροτονοῦσιν ἐπισκόπους ἢ κληρικούς, καὶ ἐὰν ὁ χειροτονηθεὶς διὰ λιβέλλου παραιτῆται τὴν ἐπισκοπήν, ἀποστόλων κανὼν α΄. β΄. λε΄. συνόδου Νικαίας κανὼν δ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιγ΄. ιθ΄. κβ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ε΄. ιβ΄. συνόδου Ἐφέσου κανὼν η΄. καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ς΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κη΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιγ΄. ιη΄. μθ΄. νς΄. συνόδου ς΄. κανὼν λγ΄. λζ΄. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν β΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανὼν ις΄. Βασιλείου ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους, Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς, κανὼν α΄. γ΄. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόπους ἐπιστολῆς, κανὼν α΄. γ΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν ς΄.

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. γ΄. διάταξις ιβ΄. λ΄. μβ΄. μζ΄. νβ΄. καὶ τίτ. α΄. τῶν νεαρῶν διάταξις α΄. β΄. ιζ΄.

Σχόλιον.

Ἡ ιβ΄. διάταξις καὶ ἡ λ΄. μβ΄. μζ΄. καὶ νβ΄. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. Ὁ δὲ α΄. τίτλος τῶν νεαρῶν καὶ ἡ αὐτοῦ α΄. καὶ β΄. καὶ ιζ΄. διατάξεις ἐτέθησαν εἰς νεαρὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ς΄. ρκγ΄. καὶ ρλζ΄. πλὴν ἡ μὲν ς΄. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Ἡ δὲ ρκγ΄. ἐστὶ κεφ. θ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου ὅπερ καὶ ἐτέθη παρ᾽ ἡμῶν εἰς κεφ. ε΄. τοῦ παρόντος τίτ. καὶ ζήτει αὐτό. Ἡ δὲ ρλζ΄. νεαρά ἐστι κεφ. η΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου ὅπερ κατετέθη εἰς σχόλιον τοῦ η΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. περὶ τὸ τέλος, καὶ ζήτει τοῦτο.

A Bulgaria quidem propterea vocatur Iustiniana: Carthago autem diœcesis Aphricanæ, Iustiniana dicta est, quòd Imperator Iustinianus hanc imperio Romanorum prouinciam restituerit. Propterea enim præsens caput in inscriptione meminit Priuatorum Carthaginis in Aphrica, scilicet eius priuilegiorum. Siquidem apud Latinos priuatum dicitur τὸ ἰδικόν. Et lege finem scholij præsentis capitis, qui est pars cxxxi. Iustiniani Nouellæ, & decernit Ecclesiam Carthaginis habere priuilegia sedis Apostolicæ. B

Auth. de Eccl. tit. paragr. Ac propterea.

Cap. VI.

Qvinam, & ubi ordinantur Episcopi, vel Clerici, & si is qui est electus, Episcopatum per libellum recuset, Apostolorum canon primus, secūdus, xxxv. Synodi Nicanæ can. iiij. Synodi Antiochenæ can. xiij. xix. xxij. Synodi Laodicenæ can. v. xij. Syn. Ephesinæ can. viij. & epistola ad Synodum, quæ erat in Pamphylia. Synodi Sardicens. can. vi. Synodi Chalcedon. can. xxviij. Synodi Carthag. can. xiij. xviij. xlix. lvi. xcviij. Synodi vi. canon xxxiij. xxxvij. Synodi Nicanæ ij. canon. ij. Syn. i. C *& ij. Constantinopoli in æde sanctorum Apostolorum congregata can. xvi. Basilij epistola ad Chorepiscopos. Cyrilli ex epistola ad Domnum can. primus, iij. Cyrilli ex epistola ad episcopos qui erant in Libya & Pentapoli, can. i. iij. Theophili ex Commonitorio canon. vj.*

Textvs.

Liber i. *Codicis tit. iij. constitutio xij. xxx. xlij. xlvij. lij. & titulus i. Nouellarum, constitutio i. ij. & xvij.*

Schol. Bals. Constitutio xij. D xxx. xlij. xlvij. lij. tit. i. lib. i. codicis in Basilicis non sunt positæ. Primus vero titulus Nouellarum eiusdem i. tit. & xvij. constitutiones sunt in Nouellis Iustiniani vi. cxxiij. & cxxxvii. Interim vi. non est in Basilicis posita. cxxiij. vero est cap. ix. titul. l. lib. 3. quod à nobis positum est in cap. 5. præsentis tituli, quod quære. Nouella autem cxxxvij. est caput viij. tituli i. lib. iii. quod aspersum est scholio capitis viij. præsentis tituli circa finem, quod etiam quære.

Cap. VII.

Non esse multitudini permittendam sacerdotum electionem, Synodi Laodicenae can. xiij. Syn. Nicaenae ij. can. iij.

Cap. VIII.

De contradictione, quae fit in ordinatione Episcopi, Synodi Antiochenae can. xix. Synodi Carthaginens. can. xlix.

Textus.

Tit. primus Nouellar. constitutio prima, ij. xvij. in quibus est etiam de contradictione ordinationis Clericorum & Praefectorum. Prima enim constitutio primi tituli Nouellarum iubet vt fiant Episcoporum ordinationes coram vniuerso Ecclesiae populo, vt liceat vnicuique volenti contradicere. Et siquidem ante ordinationem facta sit contradictio, non prius ordinari quàm facta fuerit examinatio, & nulli penitus crimini affinis inuentus fuerit: sin autem ante examinationem ordinatus fuerit, excidet à Sacerdotio vnà cum eo qui ordinauit. Sin autem eum qui ordinationi contradixit, esse calumniatorem apparuerit, vel is accusationem non prosecutus fuerit, perpetuò separetur à sanctâ communione ab eo qui ordinat, fiat autem ordinatio. Secunda autem constitutio eiusdem tituli dicit, quòd si fiat contradictio propter causam, quae potest ordinationi afferre impedimentum per leges & canones: & quòd vtraque parte praesente sit examinatio, vel accusatore ad tres menses differente accusationem peragere, & quòd Accusator non probans, vel aufugiens, ejicitur à prouincia in qua habitat. Si autem facta sit ordinatio ante examinationem, qui ordinatus quidem est, extruditur: qui autem ordinauit, anno prohibetur à diuino ministerio, & omnes eius facultates ipsius Ecclesiae applicantur. Eadem constitutio vult eadem seruari etiam in ordinationibus Clericorum. Decima septima eiusdem tituli constitutio dicit, quòd si quis accusat eum qui est ordinandus, propter quamcunque causam, fiat priùs, si persequatur accusator, examinatio: sin autem absit, vel differat, is qui est ordinaturus, faciat intra tres menses inquisitionem: & si à crimine alienus apparuerit, praesente vel absente accusatore ordinetur. Et accusator, si quidem est Clericus, gradu ejicitur:

Κεφάλαιον ζʹ.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὴν τῶν ἱερέων ἐπιλογήν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιγʹ. συνόδου Νικαίας τῆς βʹ. κανὼν γʹ.

Κεφάλαιον ηʹ.

Περὶ τῆς γινομένης ἀντιλογίας ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἐπισκόπου συνόδου Ἀντιοχείας, κανὼν ιθʹ. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μθʹ.

Κείμενον.

Τίτλος αʹ. τῶν νεαρῶν διάταξις αʹ. βʹ. ιζʹ. ἐν αἷς καὶ περὶ ἀντιλογίας χειροτονίας κληρικῶν, καὶ ἡγουμένων. ἡ μὲν γὰρ αʹ. διάταξις τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν παρακελεύεται τὰς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας, ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι, πρὸς τὸ ἄδειαν ἔχειν πάντα τὸν βουλόμενον ἀντιλέγειν. καὶ εἴγε πρὸ τῆς χειροτονίας γένηται ἡ ἀντίρρησις, μὴ πρότερον χειροτονεῖσθαι, πρὶν ἂν ἡ ἐξέτασις γένηται, καὶ φανῇ πανταχόθεν ἀνεύθυνος. Εἰ δὲ πρὸ τῆς ἐξετάσεως χειροτονηθείη, τῆς χειροτονίας ἐκπεσεῖται σὺν τῷ χειροτονήσαντι. Εἰ μέντοι ὁ πρὸ τῆς χειροτονίας ἀντειπὼν συκοφάντης φανείη, ἢ μὴ ἐπεξέλθῃ, χωριζέσθω διηνεκῶς τῆς ἁγίας κοινωνίας, παρὰ τοῦ τὴν χειροτονίαν ποιοῦντος, ἡ δὲ χειροτονία γινέσθω. ἡ δὲ βʹ. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν, ὅτι ἐὰν ἡ ἀντίρρησις ἐπὶ αἰτίᾳ γένηται ἐμποδίσαι τῇ χειροτονίᾳ δυναμένῃ, κατὰ τοὺς νόμους ἢ τοὺς κανόνας, καὶ ὅτι παρόντος ἑκατέρου μέρους ἡ ἐξέτασις γένηται, ἢ τοῦ κατηγόρου ὑπερτιθεμένου ἐπὶ τρεῖς μῆνας πληρῶσαι τὴν κατηγορίαν, καὶ ὅτι μὴ δεικνὺς ὁ κατήγορος ἢ ἀποφεύγων ἐκβάλλεται τῆς ἐπαρχίας ᾗ ἐνοικεῖ· γινομένης δὲ τῆς χειροτονίας πρὸ τῆς ἐξετάσεως, ὁ μὲν χειροτονηθεὶς ἐξωθεῖται, ὁ δὲ χειροτονήσας ἐπὶ ἐνιαυτὸν κωλύεται τῆς ἁγίας λειτουργίας, καὶ πᾶσα ἡ οὐσία αὐτοῦ προσκυροῦται τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ. ἡ αὐτὴ δὲ διάταξις θέλει τὰ αὐτὰ κρατεῖν καὶ ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις τῶν κληρικῶν. ἡ δὲ ιζʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησίν, ὅτι τινὸς κατηγοροῦντος ἐφ' οἱαδήποτε αἰτίᾳ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι, γινέσθω πρότερον ἡ ἐξέτασις τοῦ κατηγόρου ἐπεξιόντος. Εἰ δὲ ἀπολειφθῇ, ἢ ἀναβάλληται, ποιείτω τὴν ζήτησιν εἴσω τριῶν μηνῶν ὁ μέλλων χειροτονεῖν, καὶ ἐὰν ἀνεύθυνος φανῇ, παρόντος ἢ ἀπολειφθέντος τοῦ κατηγόρου χειροτονείσθω. καὶ ὁ κατήγορος, εἰ μὲν κληρικός, ἐκβάλλεται τοῦ βαθμοῦ.

εἰ δὲ λαϊκὸς, σωφρονίζεται. τῆς δὲ χειροτονίας γινομένης πρὸ ἐξετάσεως, τῆς ἱερωσύνης ὅ, τε χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς ἐκβάλλονται. λέγει δὲ τὰ αὐτὰ κρατεῖν καὶ ἐπὶ χειροτονίᾳ κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων.

A *sin autem Laicus, castigatur. Sin autem fiat ordinatio ante examinationem, & qui ordinauit, & qui ordinatus est, eijciuntur. Dicit autem eadem seruari in ordinatione Clericorum, & Episcoporum, & Antistitum.*

Σχόλιον.

Η α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ϛ΄. ἥτις οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Η β΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Η ιζ΄. διάτ. B ἐστιν νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. η΄. οὕτως ἔχουσα, Εἰ δέ τις κατηγορίαν ποιήσῃ τινὰ κατὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἢ ἄλλου κληρικοῦ, καὶ ἡγουμένου ἐφ᾽ οἱαδήποτε αἰτίᾳ, ἀναβαλλέσθω ἡ τοιαύτη χειροτονία, καὶ γινέσθω πρότερον ἐξέτασις τῆς κατηγορίας παρόντος τοῦ κατηγόρου καὶ ἐπεξιόντος τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ προσαγγελθεῖσιν. Εἰ δὲ ἀπολιμπάνοιτο, ἢ ἀναβάλλοιτο ὁ κατήγορος, καὶ οὕτως ὁ τὴν χειροτονίαν μέλλων ποιεῖν, ζήτησιν ἀκριβεστάτην C ποιείσθω μηνῶν εἴσω τριῶν· καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνον εὕρῃ τὸν τὴν κατηγορίαν ὑπομείναντα, εἴτε κατὰ τοὺς θείους κανόνας, εἴτε κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους κωλυέσθω ἡ χειροτονία. εἰ δὲ ἀνεύθυνος φανείη, εἴτε παρόντος τοῦ κατηγόρου ἢ καὶ ἀπόντος γινέσθω ἡ χειροτονία. Ο δὲ κατήγορος εἴτε παρὼν μὴ ἀποδείξῃ, εἴτε ἀποφύγῃ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐξωθείσθω τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, τὸν προσήκοντα σωφρονισμὸν ὑπομενέτω. Εἰ δὲ τις πρὸ ἐξετάσεως τὸν κατηγορηθέντα χειροτονήσῃ, ὅ, τε χειροτονήσας, καὶ D ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐκβαλλέσθω. Σημείωσαι τὴν παροῦσαν νεαρὰν διηνεκεῖ ἀφορισμῷ καθυποβάλλουσαν τὸν συκοφαντικῇ ψυχῇ κωλύσαντα τὴν τοῦ ἐπισκόπου χειροτονίαν· ὅπερ ἐστὶ καινὸν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀνῃρέθη. Ετι σημείωσαι ὅτι οὔτε ἡ ϛ΄. νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ διηνεκεῖ ἀφορισμῷ τὸν κατήγορον καθυποβάλλουσα, οὔτε τὸ τῆς ρκγ΄. νεαρᾶς κεφάλαιον διορίζόμενον ἐκβάλλεσθαι τῆς ἐπαρχίας ἧς ἐνοικεῖ, τὸν κατήγορον, ἐδέχθησαν εἰς τὰ βασιλικά· ἀλλὰ τὸ φιλανθρωπότερον κεφ.

SCHOL. BALSAM. Prima constitutio primi tit. Nouellarum est Nouella Iustiniani vi. & quæ non est posita in Basilicis. Secunda autem constitutio eiusdem tit. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxiij. Hoc autem caput eius non est positum in Basilic. Et xvij. constitutio primi tit. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxxvij. quæ sita est in libro tertio Basil. tit. 1. cap. viij. quod sic habet: Si quis autem accusationem aliquam instituerit aduersus eum qui est ordinandus Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel alius Clericus, vel Antistes, propter quamcunque causam, differatur eiusmodi ordinatio, & fiat prius accusationis examinatio præsente accusatore, & quæ delata sunt, prosequente: sin autem absit, vel differat accusator, sic quoque qui est ordinationem facturus, intra tres menses diligentissimam faciat examinationem. Et si eum quidem qui accusatus est, reum inuenerit, siue diuinis, siue nostris legibus, prohibeatur ordinatio. Si autem nulli crimini obnoxius inuentus fuerit, siue præsente, siue etiam absente accusatore, fiat ordinatio. Accusator autem, siue præsens non probauerit, siue aufugerit, si sit quidem Clericus, de suo gradu deiiciatur: sin autem sit Laicus, conuenientem correctionem subeat. Si quis autem ante examinationem accusatum ordinet, & qui ordinauit, & qui ordinatus est, sacerdotio eijciatur. Nota præsentem Nouellam quæ perpetuæ excommunicationi subijcit eum, qui, animo calumniandi Episcopi ordinationem impedierit: quod sanè nouum est, & propterea abrogatum. Nota etiam quòd neque vi. Iustiniani Nouella, quæ perpetuæ excommunicationi subijcit accusatorem, nec cxxiij. Nouellæ caput quod decernit è prouincia, in qua habitat, expellendum accusatorē, in Basilicis receptæ sunt: sed benignius eiusdē Nouellæ caput,

Auth. Quomodo oporteat Episcopos. Auth. de Ecclesiast. diuers. tit.

quòd decernit, eiusmodi calumniatorem, si sit quidem Laicus, castigandum: sin autem Clericus, deponendum. Sed etiam intra tres menses extendi accusationem aduersus eum qui est ordinandus, vel præsente accusatore, vel absente, speciale est, propter vtilitatem ordinationis. Existimo ergo quòd leges posteriores, quæ statuunt vt per xxx. dierum edicta, eáque scripta, accersantur accusatores, & reliquæ leges latæ de accusatoribus, non habent locum in præsenti decreto. Si hoc enim datum fuerit, locum non habebit examinationem fieri oportere intra trimestre tempus. Scriptorum autem fiet exhibitio absque vlla excusatione, accusatore per paucorum dierum denunciationes seu citationes scriptis mandatas vocato.

A τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, τὸ διορίζόμενον τὸν τοιοῦτον συκοφάντην λαϊκὸν μὲν ὄντα σωφρονίζεσθαι, κληρικὸν δὲ, καθαιρεῖσθαι. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐντὸς μηνῶν τριῶν τέμνεσθαι τὴν κατὰ τοῦ χειροτονηθῆναι ὀφείλοντος εἰσαγομένην κατηγορίαν ἢ παρόντος τοῦ κατηγόρου ἢ καὶ ἀπόντος ἰδικόν ἐστι διὰ τὸ χρήσιμον τῆς χειροτονίας. Νομίζω οὖν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι νόμοι οἱ διορίζόμενοι διὰ τριακονθημέρων ἐπιφωνημάτων μετακαλεῖσθαι τοὺς κατηγόρους, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ κατηγόρων νομοθετηθέντα, οὐκ ἔχουσι χώραν ἐπὶ τοῦ B παρόντος θέματος. Εἰ γὰρ δοθείη τοῦτο χωλεύσει τὸ γίνεσθαι τὴν ἐξέτασιν ἐντὸς τριμηνιαίου καιροῦ, ἡ μέντοι τῶν ἐγγράφων δόσις ἀπαραίτητος γενήσεται, τοῦ κατηγόρου διὰ ὀλιγοημέρων μηνυμάτων ἐγγράφων μετακαλουμένου.

Cap. IX.

Auth. cxxiii. De *tempore intra quod oportet Episcopos ordinari, Syn. Chalcedon. can. xxv. Syn. vi. can. xiiij.*

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τοῦ χρόνου οὗ ἐντὸς δεῖ τοὺς ἐπισκόπους χειροτονεῖσθαι, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κε'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιδ'.

Textus.

Secunda *Nouella primi tit. Nouellarum dicit, quòd si ij qui sunt ipsius ciuitatis, differant Episcopum ad sex vsque menses eligere, faciat ordinationem is cui competit, sua anima periculo, aliis omnibus obseruatis.*

Κείμενον.

C Η β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν, ὅτι ἐὰν ὑπερθῶνται οἱ τῆς πόλεως ἐφ' ἓξ μῆνας ψηφίσασθαι τὸν ἐπίσκοπον, ποιείτω τὴν χειροτονίαν ᾧ ἂν ἁρμόζῃ, κινδύνῳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τῶν ἄλλων πάντων παραφυλαττομένων.

Schol. Bals. Constitutio ii. tituli i. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxiij. hoc autem eius caput in Basilicis positum non est. Scias autem quòd hac lege vtens sanctissimus Dominus noster & vniuersalis Patriarcha Dominus Michaël, illum Amaseæ Metropolitanum tribus edictis citauit, pro eligendo Aminsi Episcopo, qui anno vno iam vacabat. Dicebat enim, quòd quoniam tempus anni præteriit, & Aminsi Episcopus non est est à Metropolitano electus, sed etiam tria ad eum edicta emissa sunt conuenienter huic decreto: is verò hoc non fecit: ipse, vt hac lege comprehenditur, bene eum elegerit, & eius qui erat eligendus, ordinationem fecerit.

Σχόλιον.

Η β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς τῷ νομίμῳ χρώμενος ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν δεσπότης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης D Κύριος Μιχαὴλ ἐπεφωνήσατο τὸν μητροπολίτην ἐκεῖνον Ἀμασείας κύριον Λέοντα ἐκ τρίτου, χάριν τοῦ μὴ ψηφίσασθαι τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἀμινσοῦ περὶ χρόνου ἑνὸς ἤδη χηρεύσασαν. ἔλεγε γὰρ ὡς ἐπεὶ χρονιαῖος παρῆλθε καιρὸς καὶ ἡ Ἀμινσὸς οὐκ ἐψηφίσθη παρὰ τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ καὶ τρία γεγόνασι πρὸς αὐτὸν ἐπιφωνήματα ἐξ ὁρισμοῦ τούτου, ὡς ἂν ψηφίσηται τὴν ἐπισκοπὴν, ὁ δὲ οὐκ ἐποίησε τοῦτο, καλῶς αὐτὸς κατὰ τὴν περίληψιν τοιούτου νόμου, ἵνα ψηφίσηται αὐτὴν, καὶ ποιήσῃ τὴν χειροτονίαν τοῦ ψηφισθησομένου.

ὅτε καὶ τινῶν λεγόντων μὴ δεχθῆναι εἰς τὰ βασιλικὰ τὴν τοιαύτην τῆς νεαρᾶς διάταξιν, κἀντεῦθεν ἄπρακτον εἶναι, αὐτὸς ἐπέμενε λέγων μὴ δίκαιον εἶναι κεραίαν ἀθετηθῆναι ἐκ τῶν ἐν τῷ νομοκανόνῳ γεγραμμένων τῷ ὡς θεογράφοις πλάκας παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ λογιζομένῳ. ἀλλ' ὕστερον μαθὼν ἔκ τε τῶν βασιλικῶν χειλέων, καὶ ἐκ τῶν προκειμένων τῆς συγκλήτου βουλῆς, ὅπερ καὶ πρότερον ἤκουεν, εἰς τὴν τοῦ παρόντος πονήματος ἐπέσπευσε συγγραφὴν καθὼς καὶ ἐν τῷ προοιμίῳ προεδηλωσάμην. τῆς γοῦν τοιαύτης νεαρᾶς μὴ ἐνεργούσης κρατεῖ ὁ κε΄. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Ο χάριν τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενος χρόνος διττῶς ἑρμηνεύεται. Ο μὲν γὰρ κέ. κανὼν, τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διορίζεται, ἐντὸς τριῶν μηνῶν εἰς τὰς χηρευούσας ἐκκλησίας ἐπισκόπους ἀποκηρύττεσθαι. Ο δὲ ιδ΄. κανὼν τῆς ϛ΄. συνόδου περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἡλικίας τοῦ ἐπισκόπου διδάσκει. ἡ δὲ παράβασις ἐκείνου μὲν ἐκκλησιαστικῷ καθυποβάλλει ἐπιτιμίῳ, τούτου δὲ καθαιρέσει.

Κεφάλαιον ί.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι τινὰ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ Χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ποιῆσαι, συνόδου Καρθαγένης, κανὼν λϛ΄.

Κείμενον.

Καὶ ἡ ιη΄. διάτ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ ά. βιβλ. καὶ ἡ ί. τοῦ ιά. τίτ. τιμωρεῖται τοὺς Σαμαρείτας καὶ Ἕλληνας βαπτιζομένους, καὶ μὴ προσάγοντας γαμετὰς αὐτῶν καὶ παῖδας τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι.

Σχόλιον.

Η ιη΄. διάτ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ί. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ λϛ΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου διοριζομένου μὴ κληροῦσθαί τινα εἰ μὴ ποιήσει Χριστιανοὺς πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, πῶς αἱ παροῦσαι διατάξεις αἱ λέγουσαι τοὺς ἐξ Ἑλλήνων γεγονότας πιστοὺς τιμωρεῖσθαι, εἰ μὴ προσάγουσι τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι γαμετὰς αὐτῶν, καὶ παῖδας καὶ πάντας τοὺς ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν, οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικὰ συνῳδοὶ οὖσαι κατὰ ταῦτα τῷ κανόνι; λύσις.

A Quo etiam tempore cùm quidam dicerent hoc Nouellæ præscriptum non esse in Basilicis receptum, & ideo exoleuisse, ipse perstitit, dicens non esse æquum vt vel apex aboleretur ex iis quę in Nomocanone scripta sunt, quod instar diuinarum tabularum ab Ecclesia reputatur. Sed cùm ab ore Imperatoris hoc postea didicisset, & à præcipuis Senatoribus id quod prius dictum est, audiuisset, me ad præsens opus conscribendum incitauit: vt in Proœmio declarauimus. Cùm hæc ergo Nouella non sit
B in vsu, locum habet xxv. can. Synodi Chalcedon. Tempus, quod Episcopi ordinationis gratia à præsenti canone comprehenditur, dupliciter exponitur. Nam xxv. canon Chalced. Synodi statuit, vt intra tres menses in vacantibus Ecclesiis Episcopi renunciarentur. Quartus decimus autem canon sextæ Synodi docet de tẽpore ætatis Episcopi. Transgressio autem, illius quidẽ, pœnæ Ecclesiasticæ subijcit, huius autem, depositioni.

CAP. X.

NON esse aliquem ordinandum Epi-
C *scopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, priùs quàm omnes qui sunt in domo sua Christianos orthodoxos fecerit, Synodi Carthagin. can. xxxvi.*

TEXTVS.

DECIMA OCTAVA *constitutio, v. tituli primi libri, & x. tituli vndecimi puniunt Samaritanos & Græcos qui baptizati sunt, vxores autem suas & liberos, qui sunt domi suæ, ad sanctum baptismum non adducunt.*

SCHOL. BALS. Constitutio xviii. tituli v. libri i. codicis in Basilicis non
D est posita, neque constitutio x. tituli xi. eiusdem libri. Quæret aliquis, cùm xxxvi. canon. Carth. Syn. decernat, ne quis fiat Clericus, nisi omnes qui sunt domi suæ Christianos fecerit, quomodo præsentes constitutiones, quæ dicunt eos qui ex Græcis facti sunt fideles, puniendos, nisi vxores suas, & filios, & omnes qui sunt in suis ædibus, ad sanctum baptismum adducant, non sunt in Basilicis editæ, maximè cùm in his cum canone conueniant? Solutio.

Constitutiones quidem in Basilicis A non sunt receptæ propter sancti Apostoli præceptum, quod decernit vt non soluatur infidelium coniugium, si vnus ex iis sit fidelis. Quis enim scit, inquit, an fidelis infidelem suam coniugem ad fidem traduxerit, & contra? Canon autem non vult vt is cum infideli cohabitet, qui nunquam fuit infidelis, sed orthodoxus: multo autem magis post Clericatum, & ideo non permittit vt fiat Clericus. Porrò alij quoque Canones non permittunt fideli, vt cum infideli matrimonio B iungatur. Est ergo differentia inter eum qui est fidelis ad fidem conuersus, & eum qui est fidelis à natiuitate. Ille enim venia dignus censetur, vt qui suos cognatos infideles non eijcit, illos quoque sperans posse ad fidem orthodoxam conuertere. Hic verò punitur, vt qui vnà cum infidelibus communicet, nec ei vt fiat Clericus, permittitur. Lege etiã lxxii. canonem Syn. in Trullo, ita fideles diuidentem, & in fine hæc dicentem: Sanctificatus enim est vir infidelis in muliere. Sanctificata est etiam mu- C lier infidelis in viro. Lege etiam sancti Pauli ex epistola ad Corinthios (1. Corinth. 7.14.) valde aptum de hac re locum qui dicit: Fratres, si quis sororem mulierem habeat infidelẽ, & quæ sequuntur: & dic ex iis omnibus, cum Sacerdotio dignum habendũ, qui baptizatus est, & alios sanctificat, etiam antequã eos baptizauerit qui vnà secum habitant.

αἱ μὲν διατάξεις οὐ παρελήφθησαν εἰς τὰ βασιλικὰ διὰ τὴν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου παραγγελίαν τὴν διοριζομένην μὴ λύεσθαι τὴν τῶν ἀπίστων συνοίκησιν, ἐὰν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν πιστὸς γένηται. τί γάρ φησιν οἶδας ἐὰν ὁ πιστὸς μεταγάγῃ πρὸς τὴν πίστιν τὴν ἄπιστον σύζυγον αὐτοῦ..... Ὁ δὲ κανὼν οὐ θέλει συνοικεῖν τὸν μηδέποτε γεγονότα ἄπιστον, ἀλλ' ὀρθοδοξοῦντα μετὰ ἀπίστου. πολλῷ δὲ πλέον μετὰ κλήρωσιν. διὰ τοῦτο οὐ παραχωρεῖ αὐτὸν κληρωθῆναι. καὶ ἕτεροι δὲ κανόνες οὐ παραχωροῦσι τῷ πιστῷ συναφθῆναι μετὰ ἀπίστου. Διαφορὰ οὖν ἐστιν ἀπίστου εἰς τὴν πίστιν ἐπιστρέψαντος, καὶ τοῦ ἐκ γενετῆς ὄντος πιστοῦ. ὁ μὲν γὰρ συγγνώμης ἀξιοῦται μὴ ἐκβάλλων τοὺς προσγενεῖς αὐτοῦ ἀπίστους, μεταστρέψαι κἀκείνους ἐλπιζόμενος εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. ὁ δὲ τιμωρεῖται ὡς μετὰ ἀπίστων συγκοινωνῶν, καὶ οὐ παραχωρεῖται κληροῦσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν οβ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου οὕτω διαιροῦντα τοὺς πιστούς, καὶ πρὸς τῷ τέλει ταῦτα διεξιόντα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἄπιστος ἀνὴρ ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ ἄπιστος γυνὴ ἐν τῷ ἀνδρί. ἀνάγνωθι καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου τὸ περὶ τούτου πρόσφορον χωρίον λέγον, Ἀδελφοὶ εἴ τις ἀδελφὴν γυναῖκα ἔχει ἄπιστον· καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ εἰπὲ ἀπὸ πάντων καλῶς ἱερωσύνης ἀξιοῦσθαι βαπτισθέντα, καὶ ἁγιάζοντα ἄλλους, καὶ πρὸ τοῦ βαπτίσαι τοὺς σὺν αὐτῷ οἰκοῦντας.

Cap. XI.

De iis qui fiunt Episcopi ex Laicis, Syn. Sard. can. x. Syn. i. & ij. quæ in æde sanctorum Apostolorum congregata est, can. xvij.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ι'. συνόδου α'. καὶ β'. συγκροτηθείσης ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων D ἀποστόλων κανὼν ιζ'.

Textvs.

(Auth. De Ecclesiast. diuer. tit.) *Secvnda constitutio primi tit. Nouellarum non permittit vt ex Laicis statim Episcopus ordinetur, sed fiat prius Clericus, & maneat tribus mensibus docens scripturas & Canones. Prima autem eiusdem libri & tituli constitutio non vult ipsum minus quàm sex mensibus prius Clericum vel Monachum factum esse.*

Schol. Bals. Constitutio ii. eiusdem tituli i. Nouellarũ est, vt superiùs dictum est, Iustiniani Nouella cxxiii. Hoc vero eius caput non est positum in Basilicis, & constit. i. tit. i. Nouell. est Nouella Iustiniani vi. & neque hæc, quum tamen de his qui ex Laicis Episcopi fiunt, tractet, inserta est Basilicis: quemadmodum neque quæcunque Iustiniani No-

Σχόλιον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστιν ὡς ἄνωθεν εἴρηται νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ ἡ α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ϛ'. καὶ οὐδὲ αὐτὴ περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων διαλαμβάνουσα, κατεστρώθη εἰς τὰ βασιλικά, ὥσπερ ἄλλη οἱαδήτις Ἰουστινιανοῦ

A νεαρὰ περὶ τούτου διαλεγομένη. πρόσεχε τοίνυν χάριν τούτου μόνῳ τῷ ιζ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συγκροτηθείσης α'. καὶ β'. συνόδου. ἐκεῖσε δὲ πάντως εἰρήσεται ὅπως τὰ τοῦ κανόνος ἐκλαμβάνονται, καὶ ἀπὸ τῶν νεαρῶν τοῦ Ιουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως τί κρατεῖ.

Κεφάλαιον ιβ'.

Πῶς ὁ ἐθνικὸς, ἢ ὁ ἐν νόσῳ, ἢ ὁ νεωστὶ βαπτισθεὶς, καὶ ὁ ἐκ φαύλης διαγωγῆς, χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς, κανὼν ἀποστόλων π'. συνόδου Νικαίας κανὼν β'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιβ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν γ'. B

Κεφάλαιον ιγ'.

Πῶς ὁ σχολάζων ἐπίσκοπος γίνεται εἰς σχολάζουσαν ἐπισκοπὴν, συνόδου Αντιοχείας κανὼν ις'.

Κεφάλαιον ιδ'.

Πότε γίνεται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς εὐνοῦχος, ἢ ἄλλως ἐμπαθὴς τὸ σῶμα, ἀποστόλων κανὼν κα'. κβ'. οζ'. οη'. συνόδου Νικαίας κανὼν α'.

Κείμενον.

Ο πολιτικὸς νόμος τοὺς ἑαυτοὺς ἢ ἑτέρους εὐνουχίζοντας, διαφόρως τιμωρεῖται, ποτὲ μὲν κεφαλικῶς, ποτὲ δὲ δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ, ποτὲ δὲ ταυτοπαθείᾳ. καθόλου δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἡμῶν, οὐ συγχωρεῖ εὐνουχίζεσθαι, ἀλλὰ παρὰ βαρβάροις καὶ μόνους βαρβάρους. εἰ δέ τις παρ' ἡμῖν εὐνουχισθῇ, ἐλευθεροῦται, εἴπερ ἦν δοῦλος κἂν διὰ νόσον εὐνουχισθῇ, ὡς βιβλ. δ'. τοῦ κώδικος τίτ. μβ'. διάτ. α'. β'. καὶ βιβλίον μη'. τίτ. η'. διάτ. γ'. δ'. ε'. ς'. ια'. καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν εὐνουχιζόντων ρμβ'. νεαρᾷ. C

Σχόλιον.

Η α'. καὶ β'. διάτ. τοῦ μβ'. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθησαν ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ιθ'. τίτ. α'. κεφ. πζ'. ὃ καὶ ἔχει οὕτως, Η διάταξις κελεύει ὥστε μηδένα Ρωμαῖον εὐνουχίζεσθαι, μηδὲ ἔξω τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἐδάφους, μηδὲ ἀγοράζειν μηδένα τὸν εὐνουχισθέντα Ρωμαῖον, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐνουχίσαντα, καὶ αὐτὸν ἀγοράσαντα, καὶ τὸν συμβολαιογράφον τὸν συγγράψαντα αὐτοῦ τὸ συμβόλαιον, καὶ τὸν τελώνην τὸν κομισάμενον τέλος τι ὑπὲρ τούτου, τιμωρεῖσθαι. τὰ δὲ βάρβαρα ἀνδράποδα τὰ εὐνουχιζόμενα ἔξωθεν τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἐδάφους, ἐξέστω πᾶσι τοῖς ἐμπόροις καὶ ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν. D

A uella alia, quæ de hac re differit. Ex iis ergo omnibus mentem solum adhibe xvii. can. primæ & secundæ Synodi, quæ habita est in æde sanctorum Apostolorum. Illic enim omnino dicetur quomodo canon accipiatur, & quid ex Nouellis Imperatoris Iustiniani seruetur.

Cap. XII.

Qvomodo *Ethnicus, vel qui ægrotat, vel qui recenter est baptizatus, etiam ex mala vitæ institutione, ordinatur Episcopus vel Clericus, Apostolorum canon lxxx. Syn. Nicana can. ij. Syn. Neocæsar. can. xij. Syn. Laodic. can. iij.* B

Cap. XIII.

Qvomodo *fit vacans Episcopus in vacante Episcopatu, Syn. Antioch. can. xvi.*

Cap. XIIII.

Qvando *fit Episcopus vel Clericus, Eunuchus, vel qui aliter corpore vitiatus & malè affectus est, Apostolorum can. xxi. xxij. lxxvij. lxxviij. Syn. Nic. can. i.*

Textvs.

Lex *ciuilis eos qui seipsos vel alios castrant, variis pœnis afficit. Aliquando enim capite, aliquando verò publicatione bonorum, & exilio, aliquando pœna talionis. Omnino enim in nostra Republica nullum castrari permittitur, præterquam barbaros, apud solos barbaros. Si quis autem à nobis castratus fuerit, manumittitur, si erat seruus, etiamsi propter morbum castratus fuerit, sicut lib. iiij. Codicis tit. xlij. constitutio i. ij. & lib. xlviij. tit. viij. digest. ij. iij. v. vi. xv. & in cxlij. de his qui Eunuchos faciunt, Nouella continetur.* C

Schol. Bals. Prima & ij. constitutio tituli xlij. libri iiij. Codicis, posita sunt in libro Basilic. xix. tit. primo, cap. lxxxvij. quod etiam sic habet: Constitutio iubet vt nullus Romanus castretur, nec extra quidē Romanum solum, nec emat vllum castratum Romanum: sed & eum qui castrauit, & eum qui emit, & eum qui contractum conscripsit, & publicanum qui aliquid vectigalis pro eo accepit, puniendum decernit. Barbara autem mancipia, quæ extra Romanum solū castrantur, liceat omnibus mercatoribus & emere & vēdere. Auth. De Eunuchis. D

Titulus porro viij. lib. xlviij. Digeſt. eſt in libro lx. Baſilicor. tit. xxxviij. hæc verò capita omiſſa ſunt, & non poſita. Sed etiam cxli. Iuſtiniani Nouella poſita eſt in lib Baſilic. lx. tit. li. cap. iiij. quod etiam ſic habet: Statuimus, vt qui in quocunque noſtræ Reip. loco caſtrare audent vel audebunt quamcunque perſonam, ſi ſint viri qui hoc auſi fuerint, vel etiam audeant, idem patiantur quod fecerunt: & ſi ſalui quidem fuerint, bona eorum publico applicentur, ipſique per eum qui pro tempore magiſtratum obit gloriæ tuæ, in gypſum mittantur, vt illic ſint toto vitæ tempore: ſin autem ſint mulieres quæ hoc faciunt, ipſæ quoque puniantur bonis eorum publico applicatis ab eo qui illo tempore gerit magiſtratum, & in exilium mittantur: vt ex qua impietate ſe quæſtum facturas exiſtimabant, vel cogitabant, ex ea ſupplicium & bonorum ſuorum amiſſionem ſuſtineant. Porrò autem eos quoque qui iuſſerunt, & ea de cauſa perſonam tradiderunt, vel etiam domos, vel locum aliquem pro ea re præbuerunt, vel etiam præbent, ſiue ſint viri, ſiue mulieres, eaſdem pœnas ſubire iubemus, vt qui ſint huius nefariæ actionis conſcij. Caſtrati autem ij quoque aliis connumerari debebant, qui ab antiquiori tempore caſtrati ſunt, ſed iubemus, vt qui à decima indictione circuli, qui nunc ingreſſus eſt, à quocunque, in loco noſtræ Reipublicæ ſunt caſtrati, ſint liberi, & nullo modo poſſint ſub quacunque ſpecie contractus trahi in ſeruitutem, nec vllus forenſis de eis contractus factus vel faciendus ſeruetur. Sed neque inquirendi illorum ſtatus cauſſa cognitiones, quæ ἀνακρίσεις dicuntur, de iſtiuſmodi perſonis interponantur, aut interpoſitæ valeant. Sed & omnes eos, qui tali contractui in poſterum miniſterium præbent, ſuperius traditas ſubire pœnas iubemus. Sed ſi quidem propter morbum, ſeruum caſtrari contigerit, illum quoque iubemus libertatem aſſequi. Qui enim ab initio liberi ſunt, ſi forte in hoc genus morbi incidunt, ſui poteſtatem habent, vt quod velint, ſibi remedium adhibeant.

A Τὸ δὲ μη΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ὁ η΄. τίτλος κεῖται ἐν βιβλίῳ ξ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. λθ΄. τὰ δὲ κεφάλαια ταῦτα παρελείφθησαν, καὶ οὐκ ἐτέθησαν. Ἡ δὲ ρμα΄. νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξ΄. τίτλον να΄. κεφ. δ΄. ὃ καὶ ἔχει οὕτως, Θεσπίζομεν ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας εὐνουχίζειν τολμῶντας ἢ τολμήσοντας οἱονδήποτε πρόσωπον, εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ τοῦτο τολμήσαντες, ἢ καὶ τολμῶντες, ταὐτὸ τοῦτο παθεῖν ὃ πεποιήκασι, καὶ εἰ περισωθεῖεν, τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ B προσκυροῦσθαι, διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τὴν τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἀνύοντος ἀρχὴν, κἀκείνους ἐν γύψῳ πέμπεσθαι, ὀφείλοντας τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον ἐκεῖ εἶναι. εἰ δὲ γυναῖκες εἶεν αἱ τοῦτο ποιοῦσαι, καὶ ταύτας τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἀνύοντος ἀρχὴν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι, ἵνα ἐξ ἧς ἐνόμισαν ἢ ἐνόησαν ἀσεβείας κέρδος αὐταῖς περιποιεῖν, ἐξ αὐτῆς τιμωρίαν καὶ ἔκπτωσιν τῶν ἰδίων πραγμάτων ὑποστῶσι. τοὺς μέντοι ἐπι- C τάξαντας, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρόσωπον παραδεδωκότας, ἢ καὶ οἴκους, ἢ τόπον τινὰ ἐπὶ τούτῳ παρασχομένους εἴτε παρέχοντας, εἴτε ἄνδρες εἶεν, εἴτε γυναῖκες, τὰς αὐτὰς κελεύομεν ὑποστῆναι τιμωρίας, ὡς συνίστορας γινομένους τῆς ἀδίκου ταύτης πράξεως, αὐτοὺς δὲ τοὺς εὐνουχισθέντας ἐχρῆν μὲν ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων. πλὴν κελεύομεν τοὺς ἀπὸ τῆς ί. ἐπινεμήσεως τοῦ νῦν ἐπελθόντος κύκλου εὐνουχισθέντας παρ' οὑτινοσοῦν ἐν τόποις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐλευθέρους εἶναι, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον ἢ οἱονδήποτε εἶδος D συναλλάγματος εἰς δουλείαν καθέλκεσθαι, μηδὲ συμβόλαιον ἐπ' αὐτοῖς ἀγοραῖον, ἢ ἰδιόχειρον καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἢ κατὰ περίνοιαν γινόμενον ἢ γενησόμενον κρατεῖν, ἀλλὰ μηδὲ τὰς λεγομένας ἀνακρίσεις ἐπὶ τοιούτοις γίνεσθαι προσώποις ἢ γινομένας κρατεῖν. Ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς τοιούτοις συναλλάγμασι τὸ λοιπὸν ὑπουργοῦντας, τὰς ἀνωτέρω κελεύομεν εἰρημένας ὑποστῆναι ποινάς. Εἰ μέντοι διὰ πάθος συμβῇ δοῦλον εὐνουχισθῆναι, κἀκεῖνον κελεύομεν τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν. Οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὄντες ἐλεύθεροι πάθει ὡς εἰκὸς τοιούτῳ περιπίπτοντες ἑαυτῶν ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἣν ἂν θέλωσι θεραπείαν ἑαυτοῖς προσάγειν.

Τοὺς εὐνουχισθέντας τοίνυν ἀπὸ τοῦ μνημονευθέντος χρόνου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ παρὰ οἱῳδήποτε προσώπῳ ὄντας κελεύομεν ἀναζητηθῆναι, καὶ ἐλευθέρους εἶναι, καὶ μηδέποτε εἰς δουλείαν τούτους καθέλκεσθαι. Εἰ μέντοι θαρρήσοιεν τινες ἐξ αὐτῶν τῶν εὐνουχισθέντων, τινὰς μετὰ τὸν παρόντα ἡμῶν ἐπιχειρεῖν νόμον, δίδαμεν ἄδειαν καὶ τοῖς εὐνουχισθεῖσι αὐτοῖς ὡς ἅπαξ ἐλευθερίας ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν τυχοῦσι νόμου, ἐνταῦθα μὲν τῇ τε βασιλείᾳ προσιέναι, τῷ τε κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἄρχουσι προσαγγέλλειν· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς κατὰ τόπον ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς τούτων ἄρχουσιν, ἐφ' ᾧ προνοίᾳ πάντως τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, καὶ κινδύνῳ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτε ἐν ἑτέρῳ οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τούτους ἐκδικεῖσθαι, καὶ φυλάττεσθαι τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου δεδομένην αὐτοῖς ἐλευθερίαν. Περιιδεῖν γὰρ φόνους τοσούτους γινομένους κατὰ πρόφασιν τῶν τοιαῦτα τολμώντων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ οὐδαμῶς ἀνεχόμεθα. Εἰ γὰρ βάρβαροι ἀκούσαντες τῶν ἡμετέρων περὶ τούτου παραγγελμάτων, ταῦτα ἐφύλαξαν, πῶς ἂν ἡμεῖς συγχωρήσωμεν μετὰ τοσαύτας τῶν πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότων νομοθεσίας τοιοῦτόν τι ἁμαρτάνεσθαι, ἢ καὶ ἀνεκδίκητον τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ καταλιμπάνεσθαι;

Iubemus igitur, vt in nostra republica castrati iam inde à memorato tempore, apud quamcunque personam sint, perquirantur, & liberi sint, neque vnquam in seruitutem retrahantur. Cæterum si qui eorum post præsentem nostram legem aliquos detinére apud se castratos pręsumpserint: damus etiam ipsis castratis licentiam, nimirum qui semel ex præsente nostra lege libertatem promeruerint, vt hîc quidem maiestatem imperatoriam, & sanctiss. pro tempore patriarcham adeant, neque non apud gloriosiss. Imperij nostri proceres relationem ea de re instituant: in prouinciis verò, apud religiosiss. locorum episcopos, & horum præsides: quò omnino prouidentia nostrorum magistratuum, & periculo obtemperantium ipsis cohortium (siue Constantinopoli, siue alibicunque locorum nostræ reipubl.) his secundùm libertatem dentur vindiciæ, libertásque ex præsente nostra lege ipsis largita conseruetur. Tot enim cædes factas, prætextu eorum qui hæc audent, in nostra Republica minimè sustinemus. Si enim barbari, nostris his præceptis auditis, ea seruauerunt, quomodo permiserimus, vt post tot leges eorum qui nos præcesserunt, hoc modo peccare, in nostra Republica impunitum relinquatur?

Κεφάλαιον ιε'.

Περὶ τοῦ τὸν δαιμονιζόμενον μὴ κληροῦσθαι, ἀποστόλων κανὼν οη'.

Κεφάλαιον ιϛ'.

Περὶ τοῦ μὴ πειθαρχοῦντι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, βουλομένῳ χειροτονῆσαι αὐτὸν εἰς μείζονα βαθμὸν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λα'. Βασιλείου κανὼν ι'.

Κεφάλαιον ιζ'.

Περὶ ἐπισκόπου, ἢ κληρικοῦ χειροτονηθέντος, καὶ μὴ δεχθέντος ὑπὸ τῆς παροικίας, ἢ μὴ καταδεξαμένου, ἢ μὴ δυναμένου ἀπελθεῖν ἀποστόλων κανὼν λϛ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιη'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιζ'. ιη'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιζ'.

Κεφάλαιον ιη'.

Περὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν τελευτῶντα ἐπι-

CAP. XV.

Vt qui est Dæmoniacus, clericus non efficiatur, Apostolorum can. lxxviij.

CAP. XVI.

De *eo qui non paret suo Episcopo volenti ipsum in maiorem gradum ordinare, Syn. Carth. can. xxxi. Basil. can. x.*

CAP. XVII.

De *Episcopo, vel Clerico ordinato, & à Parochia non admisso, vel qui non recepit, vel non potest discedere, Apostolorum canon xxxvi. Syn. Ancyr. can. xviij. Syn. Antioch. canon xvij. xviij. Syn. vi. canon decimumseptimum.*

CAP. XVIII.

Non posse *morientem Epi-*

ſcopum, alterum pro ſe ordinare, Apoſtolorum can. lxxvi. Syn. Antioch. can. xxiij.

CAP. XIX.

NE *ſit omnino in parua ciuitate vel vico Epiſcopus, Syn. Laodic. can. lvij. Synod. Sardicen. can. vi.*

CAP. XX.

NON *debere eſſe in vna prouincia duos Metropolitanos, vel in vna ciuitate duos Epiſcopos: vel in duabus ciuitatibus vnum Clericum, Syn. Nicanæ can. viij. Syn. Chalcedonenſ. can. x. xij. Syn. Nicanæ ſecundæ canon quintusdecimus.*

TEXTVS.

HELENOPONTVS *habet duos Metropolitanos, vt eſt xxviij. Nouella. & Paphlagonia diuerſos, vt xxix. Nouella: & Phrygia Capatiana: & ij. Cappadocia. Sed neque duarum ciuitatum poteſt quis eſſe Epiſcopus. Exceptus eſt Tomenſis. ipſe enim etiam reliquarum Scythiæ Eccleſiarum curam gerit, & Leontopolis Iſauriæ eſt ſub Epiſcopatu Iſauropolis, vt habet liber primus Cod. tit. iij. conſtitutio xxxv. ſed neque ſit Præſul duorum Monaſteriorum, vt conſtit. xxxix. eiuſdem tituli.*

SCHOL. BALS. Viceſima octaua Nouella ſita eſt in libro Baſilicor. vi. tit. xij. cap. i. quæ hîc à nobis ſita non eſt, quòd valde ſit immutatus earum quæ illic declarantur, regionum ſtatus ab impiis barbaris. eáque ratione factum eſt vt non ſit in vſu Nouella. Cęterum Nouella xxix. ſcripta eſt in libro Baſilic. 6. tit. xiij. cap. i. hîc autem propter eandem cauſam non eſt poſita. Porrò autē xxxv. conſtitutio iij. tit. primi lib. Codicis eſt caput iij. primi tit. iij. lib. Baſilic. quod ſic habet: Eum qui aufert cuiuſuis ciuitatis ſeu veteris ſeu recèns ædificatæ ius proprij Epiſcopatus, vel aliud priuilegium, etiam ſi id faciat ex Imperiali permiſſione, infamem decernit, eiúſque bona publicat, conatum quoque infirmans. Excipit autem prouincias quæ ſunt in Scythia, & Leontopolim Iſauriæ. Conſtitutio xxxix. eiuſdem tituli & libri non eſt poſita in Baſilicis. Nota verò cùm xxxix. cōſtitutio iij. tit. primi lib. quæ

A σκοπον, ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν, τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ος'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κγ'.

Κεφάλαιον ιθ'.

Περὶ τοῦ μὴ ἁπλῶς ἐν πόλει βραχείᾳ, ἢ κώμῃ, γίνεσθαι ἐπίσκοπον, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ'. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ς'.

Κεφάλαιον κ.

Περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ δύο μητροπολίτας, ἢ ἐν μιᾷ πόλει, δύο ἐπισκόπους, ἢ ἐν δυσὶ πόλεσιν ἕνα κληρικὸν, συνόδου Νικαίας κανὼν η'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν
B ι. ιβ. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ιε.

Κείμενον.

Ο Ἑλενόποντος δύο ἔχει μητροπολίτας, ὡς ἡ κη'. νεαρά· καὶ ἡ Παφλαγονία διαφόρους, ὡς ἡ κθ'. νεαρά· καὶ ἡ Φρυγία Καπατιανὴ, καὶ ἡ β'. Καππαδοκία· οὔτε εἰς δύο πόλεις δύναταί τις εἶναι ἐπίσκοπος. ἐξῄρηται ὁ Τομεώς· αὐτὸς γὰρ καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν Σκυθίας προνοεῖ, καὶ ἡ Λεοντόπολις Ἰσαυρίας ὑπὸ τὴν ἐπισκοπὴν ἐστὶν Ἰσαυροπόλεως, ὡς βιβλίον α'. τοῦ κώδικος, τίτλος γ'. διάτ. λε'. οὔτε δὲ ἡγούμενος τῶν
C δύο μοναστηρίων, ὡς διάτ. λθ'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου.

Σχόλιον.

Η κη'. νεαρὰ κεῖται εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ς'. τίτ. ιβ'. κεφ. α'. ἥτις ἐνταῦθα οὐκ ἐτέθη παρ' ἡμῶν διὰ τὸ μεγάλως ἀλλοιωθῆναι τὴν τῶν ἐν ταύτῃ δηλουμένων χωρῶν κατάστασιν ὑπὸ τῶν ἀθέων βαρβάρων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπρακτῆσαι καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς. Καὶ ἡ κθ'. νεαρὰ ἐγράφη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ς'. τίτ. ιγ'. κεφ. α'. ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐτέθη διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Η λε'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐστὶ κεφ. γ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ γ'.
D βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, Τὸν ἀφαιρούμενον πόλεως οἱασδήποτέ τινος πάλαι οὔσης, ἢ νῦν πολισθείσης, τὸ τῆς ἰδικῆς ἐπισκοπῆς δίκαιον ἢ ἕτερον προνόμιον, κἂν ἀπὸ βασιλικῆς ἐπιτροπῆς, ἄτιμοῖ καὶ δημεύει ἡ διάταξις, ἀκυροῦσα καὶ τὴν ἐγχείρησιν. ὑπεξαιρεῖ δὲ τὰς ἐν Σκυθίᾳ ἐπαρχίας, καὶ Λεοντόπολιν τῆς Ἰσαυρίας. Η δὲ λθ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Σημείωσαι. Η λθ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. α'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἡ δια-

ειζομένη μὴ γίνεσθαί τινα δύο μοναστηρίων, μὴ ὀφείλουσα ἐνεργεῖν, διὰ τὸ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ βασιλικὰ, ἐνεργεῖ ἀκολούθως τῷ ιέ. κανόνι τῆς ζ'. συνόδου τῷ διορειζομένῳ μὴ γίνεσθαί τινα κληρικὸν εἰς δύο ἐκκλησίας μιᾶς πόλεως. Εἰ γὰρ οὐκ ἐφεῖται κληροῦσθαι τινὰ εἰς δύο ἐκκλησίας, πολλῷ πλέον οὐδὲ ἡγούμενος δύο μοναστηρίων προστήσεται, ὥσπερ οὐδὲ κεφαλὴ μία δύο σωμάτων. Τὸ δὲ προΐστασθαι τὸν Παντοκρατορινὸν ἡγούμενον πολλῶν μοναστηρίων, οὐκ ἐναντιοῦται τῷ κανόνι. τὰ γὰρ πολλὰ μοναστήρια ὡς ἓν λογίζονται, διὰ τὸ κατ' ἐπίδοσιν περιελθεῖν εἰς τὸν παντοκράτορα. Σημείωσαι τὸν ἐνταῦθα κατατεθέντι νόμῳ, ἤγουν τῷ γ'. κεφ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου μὴ προσχῇς. ἀνῃρέθη γὰρ ὑπὸ τοῦ ιζ'. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τοῦ λή. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον λή. κανόνα καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ. κατεστρώθησαν γὰρ ἐν αὐτῇ σημειώματα βασιλικὰ ῥήματα, διαλαμβάνοντα πῶς τοῖς βασιλεῦσι ἐφεῖται ἐκκλησιαστικὰ μετασκευάζειν δίκαια καὶ προνόμια.

decernit vt non fiat aliquis Præfectus duorũ Monasteriorũ, in vsu esse non debeat, quòd non sita sit in Basilicis: valet & in vsu est consequenter xv. can. septimæ Syn.. qui decernit non debere fieri aliquẽ Clericum in duabus Ecclesiis vnius ciuitatis. Si enim non permittitur alicui, vt sit Clericus in duabus Ecclesiis, nec Præfectus duobus Monasteriis præerit, sicut nec caput vnũ duobus corporibus. Quod autem Pantocratorenus Præfectus pręsit multis Monasteriis, canoni non aduersatur. Multa enim Monasteria vt vnum reputantur, quod per accessionem ad Pantocratorem redeant. Legi quæ hic sita est, seu tertio capiti primi tit. iii. libri, ne mentem adhibueris. Sublatum est enim à xvii. can. Synod. Chalcedon. à xxxviij. Syn. in Trullo. Lege autem & cum xxxviij. canonem, & eius interpretationem.

Pantocratorenus Præfectus is est quem Generalem vocant.

Κεφάλαιον κά.

Περὶ τῶν χειροτονούντων ἐν ταῖς μὴ οὔσαις ὑπ' αὐτοῖς πόλεσιν ἢ ἐπαρχίαις, ἀποστόλων κανὼν λέ. συνόδου Αντιοχείας κανὼν ιγ'. κβ'. συνόδου Εφέσου κανὼν ή.

Κεφάλαιον κβ'.

Περὶ τῶν διὰ προστασίας ἀρχόντων γινομένων ἐγκρατῶν ἐκκλησιῶν, ἀποστόλων κανὼν λ'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν γ'. ἀνάγνωθι τὸ ά. κεφάλαιον τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

Κεφάλαιον κγ'.

Περὶ τῶν διὰ γάμον ἢ παλλακισμὸν μὴ χειροτονουμένων ἐπισκόπων, ἀποστόλων κανὼν ιβ'. ιή. ιθ'. συνόδου ϛ'. κανὼν γ'. ιβ'. Βασιλείου κανὼν ιβ'.

Κείμενον.

Τίτλος ά. τῶν νεαρῶν, διάταξις ά. β'. ιζ'. ἐν αἷς εἴρηται ὅτι ὁ χειροτονούμενος ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος ὀφείλει εἶναι παρθένος, ἢ ἐκ παρθενίας μονογαμήσας παρθένον.

Σχόλιον.

Η ά. β'. καὶ ιζ'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐτέθησαν εἰς νεαρὰς Ιουστινιανείους ϛ'. ρκγ'. καὶ ρλζ'. πλὴν τὰ τῆς ϛ'. νεαρᾶς οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. τὰ δὲ τῆς ρκγ'. νεαρᾶς

CAP. XXI.

DE ijs qui ordinant in ciuitatibus vel prouinciis quæ eis non subsunt, Apostolorum canon xxxv. Synodi Antioch. canon xiij. & xxij. Synodi Ephes. can. viij.

CAP. XXII.

DE ijs qui Magistratuum Principúmve patrocinio fiunt compotes Ecclesiarum, Apostolorum can. xxx. Syn. Nicenæ ij. can. iij. Lege primum caput octaui tituli præsentis operis, & quæ in eo scripta sunt.

CAP. XXIII.

DE ijs qui propter matrimonium vel concubinatum non ordinantur Episcopi, Apostolorum can. xij. xviij. xix. Syn. vi. can. iij. xij. Basilij canon xij.

TEXTVS.

LEGE *titulum primum Nouellarum constit. i. ij. xvij. in quibus dictum est, quod qui ordinatur Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, debet esse virgo, vel ex virginitate vnam solam virginem vxorem duxisse.*

SCHOL. BALS. Constitutio i. ii. & xvii. tit. i. Nouell. sunt positæ in Nouellis Iustinianæis vi. cxxii. & cxxxvii. Veruntamen quæ ad Nouellam vi. pertinent, posita non sunt in Basilicis. cxxiij. verò Nouella

Auth. De Ecclesiast. diuers. tit.

sita est in lib. iij. Basilic. tit. i. capit. xxvij. quod sic habet: Clericos autem non aliàs ordinari præcipimus, quàm si literas sciant, & rectam fidem vitámque honestam habeant, & nec concubinam, nec naturalem habuerunt, vel habent filium: sed vel continenter viuunt, vel vxorem legitimam eámque vnam habuerunt, vel habent, & non viduam, vel à marito separatam, nec aliter legibus vel diuinis canonibus prohibitam. Quæ sunt autem cxxxvii. Nouellæ sita sunt in libro eiusdem & tituli & capitis, qui sic habet: Decernimus vt quoties opus fuerit vt eligatur Episcopus, conueniant Clerici, & primi ciuitatis cuius est ordinandus Episcopus: & propositis sanctis Euangeliis, in tribus personis faciant electionem, iuret vnusquisque eorum in sacris eloquiis, & super ipsa scribat, quòd neque propter donationem, neque promissionem, neque propter amicitiam, vel gratiam, vel aliam quamuis affectionem: sed scientes eos esse rectæ & Catholicæ fidei & honestæ vitæ, & tricesimum annum excedere, elegerunt, & quòd nec vxorem quidem vel concubinam vel filios naturales sciunt eum habuisse vel habere. sed etiam si quis prius ex ipsis vxorem habuit, eámque vnam, & nec viduam, nec à marito separatam, nec legibus, vel sacris canonibus prohibitam. sed nec aliquem eorum, qui eliguntur, vel ciuilem administrationem gessisse, vel apparitorem fuisse sciunt, nisi is qui administrationem gessit, vel fuit cohortalis, non minus quàm quindecim annis vitam ab omni reprehensione in Monasterio egerit: prius videlicet dicta à nobis obseruatione in his quoque personis, in electionibus, quæ de iis fiunt, seruata. Vt ex tribus sic electis personis, melior ordinetur electione & iudicio eius qui ordinat. Nota, etiamsi à præfeti cxxxvij. Iustiniani Nouella, seu vii. cap. primi tit. iij. lib. Basil. non prohibetur quempiam eligi ad Episcopatum, qui habeat vxorem legitimam: ne tamen eam sequaris, sed potius xxxviij. canonem Syn. in Trullo, quem etiam lege, & dic canones ex eo preferri legibus.

A ἐτέθησαν ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τιτ. α'. κεφ. κζ'. οὕτω λέγοντι, Κληρικοὺς δὲ οὐκ ἄλλως χειροτονεῖσθαι συγχωροῦμεν εἰ μὴ γράμματα ἴσασι, καὶ ὀρθὴν πίστιν καὶ βίον σεμνὸν ἔχουσι, καὶ οὐδὲ παλλακὴν, οὐ φυσικὸν ἔσχον ἢ ἔχουσι παῖδα, ἀλλὰ ἢ σωφρόνως βιοῦντας, ἢ γαμετὴν νόμιμον, καὶ αὐτὴν μίαν, καὶ πρώτην ἐσχηκότας, ἢ ἔχοντας καὶ μηδὲ χήραν μηδὲ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς, μηδὲ ἄλλως τοῖς νόμοις, ἢ τοῖς θείοις κανόσιν ἀπηγορευμένην. Τὰ δὲ τῆς ρλζ'.
B νεαρᾶς ἐτέθησαν ἐν κεφ. ζ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τιτ. οὕτως ἔχοντος, Θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γένηται ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, συνιέναι τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως ἧς μέλλει ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι, καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις, ψήφισμα ποιεῖν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνύναι κατὰ τῶν θείων λογίων, καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς ὅτι οὔτε διὰ δόσιν, οὔτε διὰ ὑπόσχεσιν, οὔτε διὰ φιλίαν, ἢ χάριν, ἢ ἄλλην οἱανδήτινα προσπάθειαν, ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως, καὶ
C σεμνοῦ βίου, καὶ ὑπὲρ τὸ λ'. ἔτος εἶναι, τούτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι οὐδὲ γαμετὴν ἔχειν, ἢ παλλακὴν, ἢ παῖδας φυσικοὺς αὐτοὺς γινώσκουσιν ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν, ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν τις ἐξ αὐτῶν γαμετὴν εἶχε, καὶ αὐτὴν μίαν καὶ οὐδὲ χήραν, οὐδὲ ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν, οὐδὲ τοῖς νόμοις, οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην· ἀλλ' οὐδὲ πολιτευόμενον ἢ ταξεώτην τινὰ τῶν ψηφιζομένων εἶναι γινώσκουσι. πλὴν εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἧττον δεκαπέντε ἐτῶν, μο-
D ναχικὸν ὁ πολιτευόμενος ἢ ὁ ταξεώτης βίον ἀδιαβλήτως ἐξετέλεσε, δηλαδὴ τῆς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένης παρατηρήσεως· καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων ἐν ταῖς γινομέναις περὶ αὐτῶν ψηφίσμασι φυλαττομένης· ἵνα ἐκ τῶν οὕτω ψηφιζομένων τριῶν προσώπων ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος. Σημείωσαι, εἰ καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης ρλζ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς ἤτοι τοῦ ζ'. κεφ. τοῦ α'. τιτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν κωλύεται τὸ ψηφίζεσθαί τινα εἰς ἐπισκοπὴν ἔχοντα γαμετὴν νόμιμον, ἀλλὰ σὺ μὴ προσέχῃς ταύτῃ, πρόσεχε δὲ μᾶλλον τῷ μη'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, καὶ λέγε καὶ ἀπὸ τούτου προτιμᾶσθαι τῶν νόμων τοὺς κανόνας.

A ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὰ γραφέντα παρ' ἡμῶν εἰς τὸν διαληφθέντα κανόνα. Σημείωσαι. ἐρωτήσοι δέ τις ὡς τῆς παρούσης Ἰουστινιανείου νεαρᾶς δεχθείσης εἰς τὰ βασιλικά, τῆς διαγορευούσης, μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθαί τινα ἐπίσκοπον εἰ μὴ ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψήφισμα γένοιτο παρά τε τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πρώτων τῆς πόλεως, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐπομόσειε κατὰ τῶν θείων εὐαγγελίων περὶ αὐτοῦ ὅσα τῇ νεαρᾷ περιέχονται, πῶς οὐδέν τι ἐκ τούτων σήμερον ἐνεργεῖ. ἀπὸ τοῦ δ'. κανόνος τῆς ἐν B Νικαίᾳ συνόδου, τοῦ ιθ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ τοῦ ιβ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, διαγορευομένων τὰς ψήφους τῶν ἀρχιερέων, καὶ τὰς χειροτονίας παρὰ ἐπισκόπων ἐπὶ τῷ κρίματι τούτων γίνεσθαι, ἡ περὶ ἀκτήσει δέ, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων γίνεσθαι τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων παρὰ τῶν κληρικῶν, καὶ τῶν πολιτῶν. διὰ γὰρ τοῦτο ὡς ἔοικεν οὐκ ἐνεργεῖ καὶ ὁ ἐν τῷ ζ'. βιβλίῳ κείμενος νόμος, ὁ διαγορευόμενος δικάζειν τοὺς δικαστὰς προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων. Τὸ δὲ ἐπὶ τρισὶ προσώποις γίνεσθαι τὰς ψήφους παρὰ τῶν ἐπισκόπων τὴν σήμερον, ὡς νομίζω ἀπὸ τῆς C παρούσης νεαρᾶς ἠναγκασμένον ἐστί.

Κεφάλαιον κδ'.

Περὶ τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένων ἢ λαμβανόντων ὀφφίκια, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν β'. ἀποστόλων κανὼν κθ'. συνόδου ϛ'. κανὼν κβ'. κγ'. Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου πρὸς Ἀδριανὸν πάπαν Ῥώμης ἐπιστολή, συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν δ'. ε'. ιθ'. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἐπιστολῆς, Γενναδίου καὶ τῆς σὺν αὐτῷ συνόδου ἐκ τῆς ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ὁσιωτάτους μητροπολίτας ἐπιστολῆς.

D

Κείμενον.

Βιβλίον α'. τίτ. γ'. διάταξις λ'. μα'. καὶ τίτ. α'. τῶν νεαρῶν διάταξις α'. β'. ια'. ἐν αἷς εἴρηται καὶ περὶ τῶν διδομένων ἐμφανιστικῶν παρὰ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, καὶ ὅτι ἐν Βυζαντίῳ μόνοι οἱ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, οὐ μὴν οἱ τῶν ἄλλων κληρικοὶ τοῖς αὐτῶν συγκληρικοῖς ταῦτα διδόασιν. οἱ δὲ παρασχόντες οὐ διδόασι πλέον ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάφορα. οὔτε δὲ φρόντισμα οἱονδήποτε ἢ διοίκησιν ἐκκλησιαστικὴν τις δύναται λαβεῖν ἐπὶ δόσει ἢ ἐπὶ τῶν πτωχείων γίνεσθαι, ἢ ξενῶνος, ἢ εὐαγοῦς οἴκου προστῆναι. πάντα δὲ τὰ ἐπὶ τούτῳ διδόμενα ἢ ὑπισχνούμενα, ἡ ἐκκλησία, ἢ ὁ εὐαγὴς οἶκος ἐπιδικεῖ.

Lege etiam quæ à nobis in dictum canonem scripta sunt. Interrogauerit autem quispiam cùm præsens Iustiniani Nouella in Imp. recepta sit, quæ decernit non aliter aliquem ordinari Episcopum, quàm si electio facta sit in tribus personis, & à Clericis, & à primoribus ciuitatis, & vnusquisque ipsorum iurauerit tactis diuinis Euangeliis, de his quæ in Nouella continentur, quomodo nihil eorum hodie est in vsu. SOL. à iiij. canone Nicænæ Synodi, xix. Antioch. & xii. Laodic. qui decernunt vt Antistitum electiones & ordinationes fiant ab Episcopis, eorum iudicio, in vsu esse desiit, propositis sanctis Euangeliis fieri Episcoporum electiones à Clericis & ciuibus. Propterea enim, vt est consentaneum, nequaquam est in vsu lex quæ in septimo libro sita est, & decernit vt Iudices iudicent propositis sanctis Euangelijs. Vt autem in tribus personis fiant hodie ab Episcopis electiones, vt existimo ex præsenti Nouella necesse est.

CAP. XXIIII.

DE ijs qui propter pecunias ordinantur, vel officia accipiunt, Synodi Chalcedonens. can. ij. Apostolorum can. xxix. Synod. vi. can. xxij. xxiij. Tarasii Archiepiscopi ad Adrianum Papam Romæ epistola. Syn. Nicenæ ij. can. iiij. v. xix. Basilij ex epistola ad Domnum Episcopum. Gennadij & cum ipso coactæ Synodi ex circulari ad sanctissimos Metropolitanos epistola.

TEXTVS.

LIBER *i. tit. iij. constitutio xxx. xli. & tit. primus Nouellarum, in quibus dictum est etiam de insinuatiuis quæ dantur Episcopis vel Clericis: & quòd Byzantij ij soli qui sunt magnæ Ecclesiæ, non etiam aliarum Clerici, ea dant suis Conclericis. Qui autem ea præbuerunt, non dant plusquam vnius anni diaria. Sed nec vllam curationem vel administrationem Ecclesiasticam potest quis suscipere, vel pauperibus præfici, vel Xenodochio aut sanctæ domui præesse propter rei alicuius dationem. Quæcunque autem propterea dantur, vel promittuntur, sacrosancta domus vendicat.*

Possunt autem Episcopi & ante ordinatio-
nem, & post, Ecclesiis offerre.

Insinuatiua Auth. de diuersis Eccle-siast. cap.

SCHOL. BALS. Constitutio xxx.
& xli. tit. iij. libri i. Codicis positæ
non sunt in Basilicis, atque idcirco
in vsu non fuerunt. Constitutio au-
tem i. ii. & xi. tit. i. Nouell. sunt
Nouellæ Iustiniani vi. cxxiij. & lvi.
Ac sextæ quidem constitutionis præ-
sens caput non est positum in Basili-
cis, neque item lvi. Nouella, quæ do-
cet de insinuatiuis quæ dantur à
Clericis qui ibi fiunt, vt sæpe di-
ctum est. cxxiij. autem Nouella po-
sita est, vt sæpe dictum est, in lib. iij.
Basilic. tit. primo, cap. ix. & deinceps,
quod quidem ix. caput situm est ex-
tra quintum caput præsentis tituli.
quod etiam lege, cum doceat de iis
qui propter pecunias ordinantur. De
Diariis autem quæ dantur, quære
eiusdem tit. & libri cap. xxxvi. quæ
sic habent: Sed neque Clerico cu-
iuscunque gradus dare aliquid ei à
quo ordinatur, vel vlli alij personæ
permittimus. Sed solum præbeat ea
quæ sunt consueta iis qui illi qui or-
dinat, ministrant, & vt moris est, ser-
uiunt, dum ne vnius anni diaria ex-
cedant: in sancta autem in qua con-
stituitur Ecclesia, diuinum myste-
rium peragat: nihil autem det peni-
tus suis Conclericis pro sua insinua-
tione, nec propter eam causam suis
solatiis vel aliis distributionibus pri-
uetur. Sed nec Xenodochij præfe-
ctus, vel qui pauperibus alendis, vel
ægrotis curandis præest, vel vllus a-
lius sacrosanctæ domus administra-
tor, vel cuiuscunque Ecclesiasticæ
curationis tractator, det ei aliquid à
quo præficitur, vel vlli alij personæ
pro illi concredita administratione.
Qui autem præter ea quæ constitui-
mus, vel dat vel accipit, vel interces-
sor existit, Sacerdotio, vel Clericatu,
vel quacunq; sibi credita administra-
tione nudabitur, ijs quæ data sunt, à
sacrosancta domo vendicatis, cuius
hæc persona ordinationem, vel cura-
tionē, vel administrationem suscepit:
sin autem sit secularis qui accipit vel
intercedit, ab eo quod datum est, du-
plum exigetur, & sacrosanctæ do-
mui, in qua eiusmodi persona ad-
ministrationem, vel ordinationem,
vel curationem accepit, præbeatur.

A ἐξουσίαν δὲ ἔχουσιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρὸ τῆς
χειροτονίας, καὶ μετὰ ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις
προσφέρειν.

Σχόλιον.

Η λ'. καὶ μα'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου
τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικὰ, καὶ
διὰ τοῦτο ἠπράκτησαν: ἡ μέντοι α'. β'. καὶ ια'.
διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν εἰσι νεαραὶ Ιουστι-
νιανοῦ ς'. ρκγ'. καὶ νς'. καὶ τῆς μὲν ς'. τὸ παρὸν κεφ. οὐκ
ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ὡσαύτως οὐδὲ ἡ νς'. νεα-
ρὰ διδάσκουσα περὶ τῶν ἐν τῷ Βυζαντίῳ διδο-
B μένων ἐμφανιστικῶν παρὰ τῶν ἐν τούτῳ γινομένων
κληρικῶν. Η δὲ ρκγ'. νεαρὰ ἐτέθη ὡς πολλάκις
εἴρηται ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. κεφ.
θ'. καὶ ἐφ' ἑξῆς, ὅπερ θ'. κεφ. κατεστρώθη ἔξωθεν τοῦ ε'.
κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. ὃ καὶ ἀνάγνωθι διδάσκον
περὶ τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένων. Περὶ
δὲ τῶν διδομένων διαρείων ζήτει τοῦ αὐτοῦ βιβλίου
καὶ τίτ. κεφ. λε'. καὶ λς'. οὕτως ἔχον, ἀλλ' οὐδὲ
κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ διδόναι τι ἐκείνῳ
ὑφ' οὗ χειροτονεῖται ἢ ἄλλῳ οἱῳδήτινι προσώπῳ
οὐ συγχωροῦμεν, μόνας δὲ παρέχειν αὐτὸν τὰς συν-
ηθείας τοῖς τῷ χειροτονοῦντι ὑπηρετουμένοις, καὶ
ἐξ ἔθους κομιζομένοις, ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάρεια μὴ
C ὑπερβαινούσας. ἐν δὲ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ᾗ
καταπάττεται τὴν θείαν πληρούσθω λειτουργίαν, καὶ
μηδὲν παντελῶς τοῖς ἰδίοις συγκληρικοῖς διδόναι
ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐμφανείας, μηδὲ διὰ ταύτην
τὴν αἰτίαν τῶν ἰδίων παραμυθιῶν, ἢ τῶν ἄλλων
μεριστικῶν αὐτὸν ἀποστερεῖσθαι, ἀλλὰ μηδὲ ξε-
νοδόχον ἢ πτωχοτρόφον, ἢ νοσοκόμον, ἢ ἄλλου
εὐαγοῦς οἱουδήποτε οἴκου διοικητὴν, ἢ οἱονδή-
ποτε ἐκκλησιαστικὸν φρόντισμα χειρίζοντα δι-
δόναι τι ἐκείνῳ ὑφ' οὗ προβάλλεται, ἢ ἄλλῳ
οἱῳδήποτε προσώπῳ ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης
D αὐτῷ διοικήσεως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ἅπερ διετυ-
πώσαμεν ἢ διδοὺς ἢ λαμβάνων ἢ μεσίτης γινό-
μενος, τῆς ἱερωσύνης ἤτοι τοῦ κλήρου ἢ τῆς ἐμπι-
στευθείσης αὐτῷ οἱασδήποτε διοικήσεως, γυμνω-
θήσεται τῶν διδομένων, ἐκδικουμένων τῷ εὐαγεῖ
τόπῳ οὗ τινος τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν χειρο-
τονίαν ἢ φρόντισμα ἢ διοίκησιν ἔλαβεν. Εἰ δὲ κο-
σμικὸς εἴη ὁ λαμβάνων, ἢ μεσίτης γινόμενος, τὸ
δοθὲν διπλοῦν ἀπαιτηθήσεται, καὶ τῷ εὐαγεῖ τόπῳ
ἐν ᾧ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν διοίκησιν ἢ τὴν χει-
ροτονίαν ἢ τὴν φροντίδα ἔλαβε, παρεχέσθω.

εἰ δέ τις

A Εἰ δέ τις κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ διοικητὴς οἱουδήποτε εὐαγοῦς οἴκου, ἢ πρὸ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἱασδήποτε διοικήσεως ἢ φροντίδος, μετὰ ταῦτα βουληθῇ τι τῶν ἰδίων πραγμάτων προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ χειροτονεῖται, ἢ τῷ τόπῳ οὗτινος τὴν διοίκησιν ἢ τὴν φροντίδα ἀναδέχεται, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν τοῦτο γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον προτρέπομεν αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ἰδίας ψυχῆς ποιεῖν. ἡμεῖς γὰρ ἐκεῖνα μόνα δίδοσθαι κωλύομεν ἅτινα ἰδικοῖς τισι προσώποις παρέχονται, οὐ μὲν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις προσφερόμενα. B ἀνάγνωθι καὶ τὸ τέλος τοῦ θ΄. κεφ. τοῦ α΄. τιτ. τοῦ γ΄. βιβλίου εἰς κεφ. ε΄. τοῦ παρόντος τιτ. διὰ τὸ ἐκεῖ καταστρωθῆναι τὸν παρόντα νόμον. σημείωσαι. Ἡ μὲν παροῦσα νεαρὰ καθαιρέσει καθυποβάλλει τοὺς κανονικοὺς χειροτονουμένους, ἢ ἕτερόν τι φρόντισμα ἐκκλησιαστικὸν ἐπὶ χρήμασι λαμβάνοντας, καὶ τοὺς μεσάσαντας ἐπὶ τούτοις λαϊκούς, τῇ εἰς τὸ διπλάσιον ἀπαιτήσει τοῦ δοθέντος αὖθις ἐνοχοποιεῖ. ὁ δὲ β΄. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἀναθέματι καθυποβάλλει τοὺς τὰ τοιαῦτα μεσάζοντας λαϊκούς. C Τὸ μέν τοι τιμωρεῖσθαι τοὺς λαϊκοὺς ἐπὶ χρήμασιν ἀναδεχομένους διοικήσεις εὐαγῶν οἴκων ἀπὸ τῆς παρούσης νεαρᾶς ἀναφαίνεται. ποῖος οὖν ἐστιν ὁ ἀναδεχόμενος λαϊκὸς διοίκησιν εὐαγοῦς οἴκου, ἢ δουλείαν ἐκκλησιαστικήν, ἢ κληρικὸς γινόμενος, ἢ ἐν κελλιωτικῇ μονῇ καταταττόμενος ἀδωρί, ἀγνοῶ· καὶ διὰ τοῦτο γονυπετῶ πρὸς θεόν, πάντας ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης ῥυσθῆναι ἀπειλῆς· Ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ κύριος, τίς ὑποστήσεται;

Si quis autem Clericus cuiuscunque gradus, vel cuiuscunque sanctæ domus administrator, vel ante ordinationem sibi concreditæ cuiuscunque administrationis, aut curæ, postea voluerit aliquid ex suis facultatibus offerre Ecclesiæ in qua ordinatur, vel loco, cuius administrationem vel curationem suscipit, non solùm non prohibemus hoc fieri, sed cum etiam magis adhortamur, vt pro animæ suæ salute hæc faciat. Nos enim ea sola dari prohibemus, quæ priuatis quibusdam personis præbentur: non ea etiam quæ sacrosanctis Ecclesiis & venerabilibus domibus offeruntur. Lege etiam finem ix. cap. primi tit. iii. lib. in cap. v. præsentis tit. quoniam lex præsens illic sita est. Nota: Præsens quidem Nouella depositioni subiicit canonicos qui ordinantur, vel aliquam aliam curationem Ecclesiasticam pro pecuniis accipiunt, & Laicos, qui in his intercessere, ad eius quod datum est, dupli redditionem obligat. Secundus autē Chalcedon. Synodi canon anathemati subiicit Laïcos qui in his intercedunt. Puniri itaque Laicos, qui sacrosanctarum domorum administrationes pecuniis suscipiunt, ex hac Nouella apparet. Quis sit autem Laicus, qui sacrosanctæ domus administrationem vel Ecclesiasticā ministrationem suscipit, vel fit Clericus, vel in cellulario Monasterio constituitur gratis, ignoro, & propterea genibus flexis Deum rogo, vt nos omnes à talibus minis liberemur: Si enim Dominus iniquitates obseruauerit, quis sustinebit?

Κεφάλαιον κε΄.

D Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναχειροτονήσεις, ἀποστόλων κανὼν ξη΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μη΄.

Cap. XXV.

Ne *fiant reordinationes, Apostolorum canon lxviij. Synodi Carthaginens. canon xlviij.*

Κεφάλαιον κς΄.

Περὶ τοῦ μὴ μετιέναι ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, συνόδου Νικαίας κανὼν ιε΄. ις΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κα΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ε΄. ιβ΄. κ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν α΄. β΄. ιε΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν νδ΄. ϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ιζ΄. ιη΄. καὶ κ΄.

Cap. XXVI.

Ne *Episcopus vel Clericus migret à ciuitate in ciuitatem, Synodi Nicænæ canon xv. xvi. Synodi Antioch. canon xxi. Synodi Chalced. can. v. xij. xx. Syn. Sard. can. i. ij. xv. Synodi Carthag. can. liiij. & xc. Syn. vi. can. xvij. xviij. & xx.*

TEXTVS.

NONA & x. *constitutio primi tit. Nouellarum, dicit quomodo in magnam Constantinopolitanā Ecclesiam aliarū eius Ecclesiarum Clerici transferuntur.*

Auth. vt determinatus sit numerus Clericor.

SCHOL. BALS. Nona constitutio primi tituli Nouellarum, est Nouella Iustiniani iij. & posita est in libro iii. Basilic. tit. viij. cap. i. quæ postquam enumerauit eos qui debent esse Clerici, tam in magna Ecclesia quàm in aliis diuinis ædibus, & prohibuit transitum Clericorum ab vna Ecclesia in aliam, hæc quoque dicit apertè: Si enim in sanctis Monasteriis prohibemus ab vno Monasterio in aliud transire, multo magis ne hoc quidem sanctissimis Clericis permittemus, lucri & mercaturæ iactantiam habere eiusmodi cupiditatem existimantes: sin autem aliquam eiusmodi translationem tua beatitudo, vel quæ tunc fuerit imperialis maiestas, faciendam censuerit, hoc non aliàs fieri quàm ad dictum nobis numerum res redierit, vt fiat translatio in locum eius qui deest: non autem quispiam vltra numerum ingrediatur. Hoc enim nulla ratione nec vllo modo fieri permittimus. Porro decima constitutio tituli i. Nouellarum est Nouella Iustiniani xvi. positáque est in lib. iii. Basilicor. tit. iii. cap. i. quod etiam lege, quia eadem fermè docet, & vt quo loco Clerici desunt, ex superfluis ministris defectus suppleatur. Nota quòd ex hac Nouella, Patriarchæ Constantinopolitano & ei soli datum est Clericos ex aliena prouincia suscipere, etiam sine sententia Episcopi eorum. Habet autem hoc priuilegium etiam Carthaginensis Episcopus, vt ex aliis Ecclesiis suscipiat Clericos, & in numerum suorum Clericorum asciscat, atque Episcopos creet. lege etiam Carthaginens. Synodi can. lv. & septimæ Oecumenicæ Syn. can. x. & quæ in eis scripta sunt. Tunc autem dicit posse Constantinopolitanum & Carthaginensem Episcopum ab aliis prouinciis Clericos ad se traducere præter sententiam ac voluntatem eorum qui ipsos habēt: quando Clericorum inopia laborāt.

Κείμενον.

Ἡ θ΄. καὶ ι΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει πῶς εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως οἱ τῶν ἄλλων αὐτῆς ἐκκλησίας κληρικοὶ μετατίθενται.

Σχόλιον.

Ἡ θ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ γ΄. καὶ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. β΄. κεφ. α΄. ἥτις μετὰ τὸ ἀπαριθμῆσαι τοὺς ὀφείλοντας εἶναι κληρικοὺς εἴς τε τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ εἰς θείους ἑτέρους ναοὺς, καὶ κωλῦσαι τὴν ἐξ ἑτέρας ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν μετάβασιν τῶν κληρικῶν, φησὶ καὶ ταῦτα ῥητῶς, Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἁγίων μοναστηρίων κωλύομεν ἐξ ἑτέρου μοναστηρίου πρὸς ἕτερον μεταβαίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τοῦτο ἐφήσομεν, κέρδους τε καὶ ἐμπορείας ἀπόδειξιν ἔχειν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἡγούμενοι. Εἰ δὲ καὶ πότε τοιαύτην μετάστασιν ἡ σὴ μακαριότης ἢ ἡ κατὰ καιρὸν βασιλεία γενέσθαι συνίδῃ, μὴ ἄλλως τοῦτο πράττεσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸν εἰρημένον ἡμῖν ἀριθμὸν περιστραίη, ὥστε τὴν μετάστασιν εἰς τὴν τοῦ λείποντος τάξιν γίνεσθαι· ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τὸν ἀριθμόν τινα παντελῶς ἐμβαίνοντα· τοῦτο γὰρ ἐξ οὐδεμιᾶς μηχανῆς, οὐδὲ ἔκ τινος τρόπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν. ἡ δὲ ι΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ις΄. καὶ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ γ. τῶν βασιλικῶν. τίτ. γ΄. κεφ. α΄. ὃ καὶ ἀνάγνωθι, διδάσκον τὰ αὐτὰ σχεδὸν, καὶ τὸ τοὺς λείποντας κληρικοὺς, ἀπὸ τῶν περιττῶν δουλευτῶν γίνεσθαι. Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τῆς παρούσης νεαρᾶς ἐνεδόθη τῷ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ καὶ μόνῳ, ἑτέρας ἐνορίας καὶ δίχα γνώμης τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν. ἔχει δὲ τοῦτο προνόμιον καὶ ὁ Καρθαγένης ἐπίσκοπος, ἀπὸ ἑτέρων ἐκκλησιῶν δέχεσθαι κληρικοὺς, καὶ τῷ ἰδίῳ κλήρῳ ἐγκαταλέγειν, ἢ καὶ ἐπισκόπους ποιεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα νε΄. καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς ζ΄. συνόδου κανόνα ι΄. καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. πότε δὲ λέγεται δύνασθαι τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Καρχηδόνος ἀπὸ ἑτέρων ἐνοριῶν κληρικοὺς σφετερίζεσθαι παρὰ γνώμην τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, ὅτε ἐν ἐνδείᾳ εἰσὶ κληρικῶν.

ὅπερ τέως εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλεως χώραν οὐκ ἔχει διὰ τὸ πλῆθος τοῦ κλήρου αὐτοῦ, καὶ τὸ πάντως ἐπὶ πᾶσιν ἀνενδεές. καὶ ὅταν δὲ ἀνάγκη συνωθῇ τούτοις, ἀλλότριον λαβεῖν κληρικόν, ἄλλως οὐ δυνήσονται τοῦτο ποιῆσαι, εἰ μὴ ἐλλιπὴς ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν κληρικῶν αὐτῶν. ὅπως δὲ σήμερον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρικῶν ἡ ἀθέτησις ἀκινδύνως γίνεται, ἀγνοῶ.

Κεφάλαιον κζ΄.

Περὶ ὑποκειμένου ἁμαρτήματι, καὶ χειροτονηθέντος, συνόδου Νικαίας κανὼν θ΄. ι΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ΄. ι΄. Βασιλείου κανὼν κζ΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν δ΄. ε΄. η΄.

Κεφάλαιον κη΄.

Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν χειροτονουμένων ἀρρένων καὶ θηλειῶν συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ια΄. ιε΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ια΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιε΄.

Κείμενον.

Ἡ θ΄. διάταξις τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. β΄. τοῦ κώδικος οὐ συγχωρεῖ γίνεσθαι διακόνισσαν τὴν μὴ ὑπερβάλλουσαν τὸν ξ΄. ἐνιαυτόν. ἡ δὲ α΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ν΄. ἐτῶν αὐτὴν εἶναι θέλει, ὡς εἴγε διά τινα αἰτίαν ἀναγκαίαν ἐλάττων οὖσα ταύτης τῆς ἡλικίας, ἐχειροτονήθη, βούλεται μοναστηρίῳ ἐμβληθῆναι, ἐν ᾧ ἀνδρῶν ἐπιμιξία οὐκ ἔστιν, οὔτε αὐτεξούσιος δίαιτα. ἡ μέντοι β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐ θέλει διακόνισσαν ἐκκλησίας γίνεσθαι τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν ἥττονα. ἡ αὐτὴ δὲ διάταξις φησὶ τὸν χειροτονούμενον πρεσβύτερον μὴ ὀφείλειν εἶναι ἥττονα τῶν λ΄. ἐτῶν, καὶ κε΄. τὸν διάκονον, τὸν δὲ ἀναγνώστην κ΄. καὶ τὸν ἐπίσκοπον λε΄. ἡ δὲ ιζ΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. θέλει αὐτὸν ὑπερβεβηκέναι τὰ λ΄. ἔτη.

Σχόλιον.

Ἡ θ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλ. τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ α΄. διάταξις τοῦ α΄ τίτ. τῶν νεαρῶν, ϛ΄. οὖσα νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ, ὡς διείληπται. Ἡ β΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτλου τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κεῖται δὲ ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. κθ΄. ἔχοντι οὕτως, Διακόνισσαν δὲ ἐν ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ χειροτονεῖσθαι,

quod quidem Constantinopoli locum non habet propter multitudinem Cleri ipsius, & quòd nulla sit omnino eorum penuria. Quinetiã quando necessitas eos impulerit, vt alienos Clericos recipiant, non poterunt aliter hoc facere, nisi ipsorum Clericorum numerus deficiat. Quomodo autem præstitutus Clericorum numerus hodie absque vllo periculo non seruetur, ignoro.

CAP. XXVII.

DE *eo qui est peccato obnoxius, & tamen est ordinatus, Synodi Neocæsar. can. ix. x. Basilij canon xxvij. Theophili ex Commonitorio can. iiij. v. viij.*

CAP. XXVIII.

DE *ætate eorum qui ordinantur masculorum, & fœminarum, Synodi Carth. can. xvi. Syn. vi. can. xxiiij. Syn. Neocæsar. can. xi. Syn. Chalced. can. xv.*

L. Nulla nisi. C. de Episcopis & Clericis.

TEXTVS.

NONA *constitutio tit. iij. primi libri Codicis non concedit vt fiat Diaconissa quæ non excesserit sexagesimum annum. Prima autem constitutio primi tituli Nouellarum vult eam esse quinquaginta annos natam. Quare siquidem propter aliquam causam necessariam, quæ hac ætate minor est, ordinata fuerit, vult eam in Monasterium conijci, in quo non fuerit ei cum viris consuetudo, nec libera vita instituenda potestas. Porrò autem secunda eiusdem tituli constitutio non vult Ecclesiæ Diaconissam fieri quæ non sit xl. annos nata. Eadem autem constitutio dicit, eum qui ordinatur Presbyter, non debere esse minorem xxx. annis, & xxv. Diaconum, Lectorem xx. & Episcopum xxxv. Xvij. eiusdem tituli constitutio vult eum excessisse xxx. annos.*

Auth. de sanctis. Episcopis. paragr. Diaconissam.

SCHOL. BALS. Constitutio nona tituli i. lib. i. Codicis, posita non est in Basilicis: neque verò constitutio i. tit. i. Nouellarum, quæ Nouella vi. Iustiniani est, vt explicatum est. Secunda verò primi tituli Nouellarum constitutio, est Nouella Iustiniani cxxiij. Sita est autem in libro Basilic. iii. cap. xxix. quod sic habet: Diaconissam autem in sancta Ecclesia non ordinari,

Auth. de Ecclesiast. diuersis cap.

quæ sit minor xl. annis, vel quæ ad A secundas nuptias venerit. Similiter dicit eiusdē ti. c.xxviij. quod est pars eiusdem Nouellæ: Presbyterū xxx. annis minorē fieri non permittimus. Sed neque Diaconum vel Hypodiaconū minorē xxv. annis, nec Lectorem minorem xviij. annis. Sed scias quòd Iustiniani quidē Nouella, quæ diffusa latáque inuenitur, dicit cum Lectorē fieri, qui est viij. annos natus, & Episcopū qui xxxv. sicut hoc quoq. dicit præsens liber. In repurgatione autem, B Episcoporum quidē tempus planè prætermissum: Lectoris autē tempus auctum est: pro octo enim annis, dicit Lectorē esse debere xviii. annos natum. Debes ergo mentē magis adhibere iis quæ in Basilicis scripta sunt, quàm iis quæ continētur in his libris qui ante repurgationē in vsu habebātur, & iam in vsu esse desierunt. Constitutio xvii. tit. i. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxxvii. quæ posita est in lib. iij. Basilic. tit. i. cap. viij. quod ipsum caput aspersū est xxiij. capiti pręsentis tituli, ad hūc modū incipiens: Sancimus C vt quoties opus fuerit Episcopū ordinare: illud caput ex parte hæc disertè dicit: Sed quòd sciant ipsos rectæ & catholicę fidei ac honestę vitę esse, & supra tricesimū ætatis annum hos elegerint. Abrogat igitur hæc Nouella, quantū ad ætatē Episcopi attinet, Nouellam cxxiii.

Alia interpretatio.

Alivd Scholivm. Nota, ex præsenti xxviii. capite, & iis quæ in ipso continētur, didicisti tēpora eorum qui debent ordinari. Quia autē de iis qui officia vel immunitatū dignitates accipiūt, in publico secreto D sita est iussio inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni, scias eam ita habere ad verbū: Multi, qui aliquam publici vtilitatem annunciauêre, vel propter gloriæ cupiditatē petētes, vt liceat accipere, vel vendere, vel permutare dignitatem aliquam, vel officium aliquod, in paruos ea pueros transferunt. Ne ergo hoc fiat, nec hi imponere vel decipere videantur, Imperatoria mea hoc maiestas statuit, vt qui dignitatem vel officium aliquod acceperit, siue propter renunciationem, siue propter beneuolentiam aliquam, siue permutationem, siue gratis, vel per Imperatoriæ

ἥτις ἐλάττων ἐστὶν ἐνιαυτῶν μ΄. ἢ εἰς δευτέρους ἦλθε γάμους. ὡσαύτως φησὶ τοῦ αὐτοῦ τίτ. κεφ. κη΄. μέρος ὂν τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, ταῦτα, Πρεσβύτερον δὲ ἐλάττονα τῶν λ΄. ἐνιαυτῶν γίνεσθαι, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἀλλ' οὐδὲ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον ἥττονα τῶν κε΄. ἐνιαυτῶν· οὔτε ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ιη΄. ἐνιαυτῶν. πλὴν γίνωσκε ὅτι ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ εἰς πλάτος εὑρισκομένη, λέγει γίνεσθαι ἀναγνώστην τὸν ὄντα χρόνων η΄. καὶ ἐπίσκοπον τὸν ὄντα χρόνων λε΄. καθὼς τοῦτο φησὶ καὶ τὸ παρὸν βιβλίον. ἐν δὲ τῇ ἀνακαθάρσει ὁ μὲν χρόνος τοῦ ἐπισκόπου παρελείφθη τελείως, ὁ δὲ χρόνος τοῦ ἀναγνώστου ἐπλεόνασεν. ἀντὶ γὰρ η΄. χρόνων, ιη΄. χρόνων εἶναι φησὶ τὸν ἀναγνώστην. ὀφείλεις οὖν προσέχειν πλέον τοῖς γεγραμμένοις ἐν τοῖς βασιλικοῖς παρὰ τοῖς περιεχομένοις ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐνεργοῦσι πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως καὶ σχολάσασιν. ἡ ιζ΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρλζ΄. ἥτις ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. η΄. ὅπερ κεφάλαιον κατεστρώθη ἐν τῷ κγ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. ἔχον κατὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως, Θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γένηται, χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπον, ταῦτα ῥητῶς ἐν μέρει· ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως, καὶ σεμνοῦ βίου, καὶ ὑπὲρ τὸ λ΄. ἔτος εἶναι, τούτους ἐπιλέξασθαι. ἀναιρεῖ γοῦν ἡ τοιαύτη νεαρὰ ὅσον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ἐπισκόπου τὴν ρκγ΄. νεαράν.

Ετερον σχόλιον.

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κη΄. κεφ. καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων, ἔμαθες τοὺς χρόνους τῶν ὀφειλόντων χειροτονεῖσθαι· ὅτι δὲ χάριν τῶν λαμβανόντων ὀφφίκια ἢ ἀξιώματα ἀτελῶν κατέστρωται εἰς τὸ δημοσιακὸν σέκρετον πρόσταγμα τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· γίνωσκε καὶ τοῦτο ἔχον κατὰ ῥῆμα, Πολλοὶ προσαγγείλαντες ὠφελείας τοῦ δημοσίου τινά, ἢ αἰτούμενοι κατὰ φιλοτιμίαν λαβεῖν, ἢ ἀνταλλάξαι, ἢ πωλῆσαι ἀξίωμα οἱονδήποτε ἢ ὀφφίκιον, μεταβιβάζουσι ταῦτα εἰς παῖδας μικρούς. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο γένηται, μηδὲ δοκῶσι φενακίζειν ἢ ἀπατᾶν οἱ τοιοῦτοι, διορίζεται ἡ βασιλεία μου ἵνα ὅστις λάβῃ ἀξίωμα ἢ ὀφφίκιον, εἴτε διὰ προσαγγελίαν, εἴτε δι' εὔνοιαν τινά, εἴτε κατὰ ἐναλλαγήν, εἴτε κατὰ δωρεὰν καὶ φιλοτιμίαν τῆς

βασιλείας μου, ἢ ψυχικὸν αὐτῆς, μὴ δέχεσθαι πρόσωπον τὸ τιμώμενον, ἔλαττον τῶν κʹ. χρόνων. ἀλλὰ πάντες οἱ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας ἢ ἀξίωμα ἢ ὀφφίκιον λαμβάνοντες, ἔστωσαν μείζους τῶν κʹ. χρόνων. ὅτε δὲ ἡ βασιλεία μου, οὐ διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ ἀμέσως τιμήσῃ τινὰ ἢ δωρήσεται ὀφφίκιον τινὶ, κἂν ἐλάττων ᾖ τῶν κʹ. χρόνων ὁ τιμώμενος, καταστρωννύεσθω οὕτως ἀναμφιβόλως. καταστρωθήτω οὖν τὸ παρὸν πιττάκιον ἐν τοῖς τῶν ὑφ' ἡμᾶς δεκρέτων χαρτίοις, εἰς δήλωσιν τῆς προστάξεως καὶ οἰκονομίας τῆς βασιλείας μου, ὡς ἂν οὕτως ἐνεργῆται ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν. ὀφείλει δὲ προσκεῖσθαι εἰς τὸ πιττάκιον τοῦ ἀμέσως τιμωμένου, τὸ καταστρωθήτω, μὴ κωλυόμενοι ἀπὸ τῆς γεγονυίας προστάξεως παρὰ τῆς βασιλείας μου περὶ τῶν τιμωμένων ἐλαττόνων τῶν κʹ. ἐτῶν. καὶ ἔστω γνώρισμα τοῦτο τῶν ἀμέσως ὡς εἴρηται τιμωμένων, ὡς ἐν εἰδήσει τούτου γινομένης τῆς βασιλείας μου, τῷ μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἡμέρᾳ ιεʹ. διὰ τοῦ βασιλέως. τὰ μὲν ἄλλα τῶν καταστρωθέντων ἐν τῷ νόμῳ χάριν τῶν ἐπισκόπων τῶν ἱερέων τῶν διακόνων καὶ τῶν ὑποδιακόνων περὶ τῶν χρόνων τῆς ἡλικίας αὐτῶν, κρατοῦσι καὶ ἐνεργοῦσιν· ὅτι καὶ τοῖς κανόσι ταῦτα ἔδοξαν. τὸ δὲ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ χρόνου τῶν ἀναγνωστῶν ὅπως οὐκ ἐνεργεῖ, ἀγνοῶ. τοῦ γὰρ νόμου λέγοντος ιηʹ. χρόνων ὀφείλειν εἶναι τὸν ἀναγνώστην, σήμερον σφραγίζονται ἀναγνῶσται κληρικοὶ ἑξαετεῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ τριετεῖς. ἀνάγνωθι οὖν τὸν ιαʹ. καὶ ιεʹ. κανόνα τῆς ϛʹ. συνόδου καθαιροῦντα καὶ καθυποβάλλοντα τοὺς χειροτονοῦντας διακόνους καὶ ὑποδιακόνους πρὸ συμπληρώσεως τοῦ κεʹ. χρόνου αὐτῶν, ὡσαύτως καὶ τοὺς ἱερεῖς πρὸ τοῦ λʹ. χρόνου. οἱ δὲ λέγοντες μὴ βλάπτεσθαι τοὺς σφραγίζοντας ἀναγνώστας πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ιηʹ. χρόνου τῆς ἡλικίας αὐτῶν διὰ τὸ μὴ μεμνῆσθαι καὶ τούτων τοὺς κανόνας, κακῶς λέγουσιν. ἔνθα μὲν γὰρ οὐδέν τι οἱ κανόνες διεξέζονται, ὀφείλομεν τοῖς νόμοις ἀκολουθεῖν, ἢ ἐκ τῶν ὁμοίων τέμνειν τὰ ὅμοια.

A meæ maiestatis beneficentiam & voluntatem, non recipiatur persona quæ honoratur, minor xx. annis. sed omnes qui propter has causas, vel dignitatem vel officium accipiunt, sint nobis maiores xx. annis. Quãdo autẽ Imperatoria mea maiestas non propter eiusmodi causam, sed nulla re intercedente aliquẽ honorauerit, vel alicui officiũ dederit, si is qui honoratur, sit minor xx. annis, sic apertè inseratur. Ponatur ergo præsens tabella inter chartas decretorum nostrorum ad declarationem præ- B sentis iussionis & prouisionis meæ Imperatoriæ maiestatis, vt ab hoc tempore deinceps exerceatur. Debet autem adiici in tabella eius qui nullo intercedente honoratur, hoc videlicet, Ponatur, non prohibitus à mea regia iussione, de his qui honorantur, cùm sint minores xx. annis. Atque hoc signum sit eorum qui vt dictum est citra caussam mediam honorantur, tanquam Imperatoria mea maiestas hoc sciuerit. Mense Ianuario die. xv. per Imperatorem. Miror autem quomodo non C exerceatur quod de Lectorum ætate scriptum est. Clerici enim Lectores nunc ordinantur sex annos nati, & nonnunquam etiam tres annos tantùm. Lege xi. & xv. canonem sextæ Syn. qui depositioni subiiciunt eos qui ordinant Diaconos, & Hypodiaconos ante complementũ xxx. annorũ. Similiter qui & sacerdotes ante annos eis præstitutos. qui autem dicunt nihil obesse eis qui ordinant Lectores ante decenniũ eorum completum, quia canones nullã D eius mentionem fecerunt, malè dicunt. vbi enim nihil definitur à canonibus, debemus sequi leges, & ex similibus similia decidere.

Κεφάλαιον κθʹ.

Περὶ ποιήσεως χωρεπισκόπων, καὶ πότε, καὶ πῶς προσφέρουσιν ἢ μεταδιδόασι, καὶ τίνας χειροτονοῦσιν ἢ οὔ, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιγʹ. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιγʹ. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιʹ. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους ἐπιστολῆς.

Cap. XXIX.

De Chorepiscoporũ creatione, & quãdo, & quomodo offerunt, vel communicant, & quosnam ordinant vel non, Syn. Ancyr. can. xiij. Syn. Neocas. can. xiij. Syn. Antioch. can. x. Basilij ex epistola ad Chorepiscopos.

Cap. XXX.

Qvod debent esse solum septem Diaconi, etiam si sit magna ciuitas, Synodi Neocæsar. can. xiiij. Synodi vi. can. xvj. xvi.

Textvs.

Prima constitutio primi tit. Nouellarum dicit, quod numerum eorum qui in vnaquaque Ecclesia ministrant, quantitas redituum & quæ inualuit consuetudo definit. Nona autem eiusdem tituli iubet constitutio in magna Constantinopolitana Ecclesia esse sexaginta Presbyteros, Diaconos c. Diaconissas xx. Hypodiaconos xc. Lectores centum & x. cantores xxv. Ianitores. c. Decima autem eiusdem tit. constitutio vult in aliis Ecclesiis seruari statutũ quod ab initio factum est. A sanctione autem Domini Heraclij in eadem magna Ecclesia constituti sunt Presbyteri lxxx. Diaconi cl. Diaconissæ quadraginta. Hypodiaconi lxx. Lectores clx. cantores xxv. Ianitores lxxv.

Auth. Vt determinatus sit numer.

Schol. Bals. Prima constitutio tituli i. Nouellarum est Nouella Iustiniani vi. hoc autem eius caput non est positum in Basilicis. Eiusdem vero tituli constitutio nona est Nouella Iustiniani iij. posita in libro 3. Basilicor. tit. 2. cap. i. themate penultimo, quod sic habet, Quapropter sancimus, vt ne sint vltra lx. Presbyteri in magna Ecclesia. Diaconi autem masculi c. & xl. fœminæ, & subdiaconi xc. Lectores cx. Cantores xxv. vt sit omnis numerus sanctissimorum magnæ Ecclesiæ Clericorum in ccccxxv. personis: & centũ præterea eorum qui dicuntur ostiarij. Et constitutio x. tit. i. Nouellarum est Nouella Iustiniani xvi. positáque est in Basilicis lib. 3. tit. 3. cap. 1. quod etiam legas si visum sit. Quia enim omnino in vsu esse desiit, hîc non inserta est. Neque vero hæc lex sola in vsu esse desiit, verumetiam Heraclij Nouella, cuius in præsenti capite mentio fit. Propter rerum namque inæqualitatẽ Ecclesia ex consuetudine numerũ Clericorũ alium suscepit. Nemo enim non nouit, quòd nisi misericordia optimi atq; sancti Imperatoris nostri magnæ Ecclesiæ succurrisset, clericorũ numerus propter rerũ angustias in exiguã omnino quantitatẽ vt vbiq; locorũ, redactꝰ fuisset.

A

Κεφάλαιον λ'.

Περὶ τοῦ ζ'. καὶ μόνους εἶναι διακόνους, κἂν ἡ πόλις μεγάλη ᾖ· συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιδ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ιβ'. ιϛ'.

Κείμενον.

Ἡ α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ λειτουργούντων ἡ ποσότης προσόδων καὶ κρατήσασα συνήθεια· ἡ δὲ θ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. προστάττει ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ξ'. πρεσβυτέρους, διακόνους ρ'. καὶ κ'. διακονίσσας, ὑποδιακόνους B θ'. ἀναγνώστας ρι'. ψάλτας κε'. θυρωροὺς ρ'. ἡ δὲ ι'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. βούλεται ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις φυλάττεσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς ὁρισθὲν στατοῦτον. ἀπὸ τούτου δεσπότου Ἡρακλείου ὡρίσθησαν ἐν τῇ αὐτῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, πρεσβύτεροι π'. διάκονοι σν'. διακόνισσαι μ'. ὑποδιάκονοι ο'. ἀναγνῶσται ρξ'. ψάλται κε'. θυρωροὶ οε'.

Σχόλιον.

Ἡ α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ϛ'. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. αὐτῆς οὐκ ἐτέθη εἰς C τὰ βασιλικά. τοῦ αὐτοῦ δὲ τίτ. ἡ θ'. διάτ. ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ γ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. β'. κεφ. α'. θέματι προτελευταίῳ οὕτως ἔχοντι, Ὥστε θεσπίζομεν μὴ περαιτέρω μὲν ξ'. πρεσβυτέρων κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἶναι, διακόνους δὲ ἄρρενας ρ'. καὶ μ'. θηλείας, καὶ ὑποδιακόνους σ'. ἀναγνώστας δὲ ρι'. καὶ ψάλτας κε'. ὡς εἶναι τὸν ἅπαντα ἀριθμὸν τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐν υκε'. προσώποις, καὶ ρ'. πρὸς τούτοις τῶν καλουμένων πυλωρῶν. καὶ ἡ ι'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ D Ἰουστινιανοῦ ιϛ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ'. κεφ. α'. ὃ καὶ ἀνάγνωθι εἰ θέλεις. οὐ κατεστρώθη γὰρ ἐνταῦθα, διὰ τὸ παντελῶς ἀπρακτῆσαι. οὐ μόνα δὲ τὰ τοῦ τοιούτου νόμου ἠπρακτήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ἡρακλείου νεαρᾶς τῆς μνημονευομένης ἐν τῷ παρόντι συντάγματι. καὶ γὰρ ἐδέξατο ἀπὸ συνηθείας ἀριθμὸν κληρικῶν ἡ ἐκκλησία ἕτερον, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν. οὐδενὶ γὰρ ἠγνόηται ὡς εἰ μὴ τὸ ἔλεος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, καὶ τοῦ ἁγίου βασιλέως ἡμῶν καὶ πατρὸς αὐτοῦ, προέφθασεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ὡς καὶ πανταχοῦ εἰς ὀλίγον παντάπασιν ἂν περιέστη ὁ τῶν κληρικῶν ἀριθμὸς, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων στενοχωρίαν.

A διὸ καὶ αὐτῶν μὲν ὑπερεύχεσθαι χρεών, ταῖς δὲ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρικῶν παλαιοτέραις νομοθεσίαις μὴ προσέχειν. ἀρκετὸν γὰρ εἰ τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ ἑπόμεθα, καὶ κατὰ ταύτην ποιοῦμεν.

Κεφάλαιον λα'.

Τίνες εἰσὶ κληρικοὶ ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ'.

Κείμενον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν κληρικοὺς λέγει, πρεσβυτέρους, διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας· ἡ μέντοι ϛ'. διάτ. B τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἐξορκιστῶν καὶ πυλωρῶν μέμνηται.

Σχόλιον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. μβ'. τοιοῦτον μὲν οὖν ἐντὸς φησὶ, ὃ λα'. κεφ. μὴ περιέχοντι, διαλαμβάνοντι δὲ ταῦτα ῥητῶς. Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, οὓς πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, τὰ πράγματα ἀφ' οἱουδήποτε τρόπου C εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἔχειν ἐξουσίαν προστάττομεν, καθ' ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, ὥστε δύνασθαι αὐτοὺς καὶ δωρεῖσθαι κατὰ νόμους, καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ τὴν τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν, οὕτω μέντοιγε ὥστε τοὺς τούτων παῖδας, ἢ τούτων μὴ ὑπόντων τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον μέρος κομίζεσθαι. ἡ ϛ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ'. κεφ. ε'. πλὴν τὸ περὶ τῶν ἐξορκιστῶν παρελείφθη ἐν D τῇ ἀνακαθάρσει. ἔχει γὰρ οὕτω τὸ κεφ. Πᾶς κληρικὸς ἄχρι καὶ τῶν ὀστιαρίων, προσωπικῶν ἐξκουσατευέσθω λειτουργιῶν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἄλλους σήμερον ἐπιγινώσκει ἡ ἐκκλησία ὀστιαρίους καὶ πυλωρούς. διὸ οὐκ ὀφείλομεν προσέχειν τοῖς περὶ τούτων γεγραμμένοις, ἀλλὰ τῇ κρατούσῃ συνηθείᾳ. κληρικοὶ δὲ ἐκεῖνοι καλοῦνται καὶ σήμερον οὓς τὸ μβ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου ἀπηριθμήσατο, ὅπερ καὶ κατεστρώθη ἐν μέρει ἄνωθεν. Σημείωσαι. Ὁ μὲν συνθέμενος τὸ νομοκάνονον πατριάρχης μέλλων διδάξαι τίνες εἰσὶ κληρικοὶ, παρέπεμψεν αὐτὸ εἰς τὸν κδ'. κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου συναριθμοῦντα τοῖς κληρικοῖς καὶ τοὺς μοναχούς.

Quamobrem pro illis Deus precandus est, veteribúsque de clericorum numero legislationibus non auscultandum. Sufficit enim, si longam consuetudinem sequamur, ac secundùm illam faciamus.

CAP. XXXI.

QVINAM *sunt Clerici vel Ecclesiastici ordinis, Synodi Laodicenæ can. xxiiij.*

TEXTVS.

SECVNDA *constitutio primi tit. Nouellar. Clericos dicit, Presbyteros, Diaconos, Hypodiaconos, Lectores, Cantores. Quin Exorcistarum etiam & Ostiariorum constitutio vi. tituli iij. libri i. Codicis meminit.*

SCHOL. BALS. Secunda constitutio primi tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxiii. sita in libro Basilic. iij. tit. i. cap. xlii. quod tale quiddam, quale caput xxxi. in textu dicit, non continet. hæc autem tractat expresse. Presbyteros autem, & Diaconos, & Subdiaconos, & Lectores, & Cantores, quos omnes Clericos appellamus, bona, quæ quocunque modo in eorum dominium peruenerint, habere in propria potestate iubemus, instar peculiorum militarium, vt possint ea ipsi etiam legitimè donare, & de eis testari, etiam si sint in potestate parentum: ita tamen vt eorum filij, vel, si filios non habeant, eorum parentes legitimam accipiant. Constitutio vi. tit. 3. lib. i. codicis posita est in libro iij. Basilicorum capite v. verùm Exorcistæ omissi sunt in repurgatione: habet enim illud caput hunc in modum: Omnis Clericus vsque ad Ostiarios à personalibus excusator muneribus. Atque hæc quidem hoc modo: interim etiam scias, quòd hodie Ecclesia alios agnoscat Ostiarios. Quapropter non iis quæ de his scripta sunt, sed inueteratæ consuetudini est obtemperandum. Clerici autem etiamnum hodie illi vocantur, quos xlii. caput tituli i. lib. iij. enumerauit, quod & superius partim insertum est. Nota, Patriarcha quidem, qui hoc Nomocanonum composuit, docturus quinam sint Clerici, transmisit statim ad xxiiij. canonem Syn. Laodic. qui etiam Monachos Clericis connumerat.

Ego autem non recedo ab iis quæ scripta sunt in xl. can. vii. Syn. & lege ea. Adiicio autem hæc quoque, Si datum fuerit ex sola tonsura Monachos esse Lectores, Monachi indistinctè lectoris munia omnino exercebunt, etiamsi à Monachis Sacerdotibus tonsi fuerint, qui nec sunt antistites monasteriorum, nec ab Episcopis facultatem acceperunt: quod absurdum est. Porrò autem fœminis quoque Monachis hoc concedetur propter tonsuram, quod est absurdissimum. Malam ergo consuetudinem ne sequere: quære autem correctionem. Nota, ex xxxi. cap. huius legis atque adeò eius solius, apparet non liberari aliquem à patria potestate, eò quod factus sit Clericus. Quòd autem Clericus, qui est in potestate, habeat rerum sibi quocunque modo acquisitarum dominium & vsum, instar peculiorũ militariũ, ne extende etiã ad legata, vel hæreditates, vel donationes quæ eis obuenerunt, quæ dicuntur peculia non acquisita, sed de eis intellige quæ gratia Clericatus eis obuenêre. Sic enim accipiendum est illud, Quocunque modo, vt à præsenti lege non subuertantur leges peculiorum. Quære autem etiã xxxi. can. Carth. Syn. quæ diuersum docet ab hac lege de bonis quæ Clericis occasione clericatus obuenerunt, & de bonis quæ debent ab eis relinqui in testamentis. Existimo enim præferendum esse Canonem, etiamsi hoc non sit propter malam consuetudinem. Et hæc quidem de bonis Clericorum, & eorum patria potestate. Constantinopolitani autem sola magistratus insignia liberant Clericos à patria potestate, & lege quæ de eo à nobis scripta sunt, in xxxvi. cap. præsentis tit. Episcopalis autem dignitas liberat eo ipso eos qui ordinantur à patria potestate, sicut in eodem capite de eo fusiùs diximus.

Cap. XXXII.

1. Crimen. C. ad L. Iuliam de adul.

Non *esse ordinandum cuiuscunq; vxor adulterium commiserit, & si Clerici vxor adulterium commiserit, Syn. Neoc. can. viij.*

A ἐγὼ δὲ οὐκ ἀφίσταμαι ὧν ἔγραψα εἰς τὸν μ΄. κανόνα τῆς ζ΄. συνόδου, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. προστίθημι δὲ τοῖς γραφεῖσι καὶ ταῦτα, ὅτι εἰ δοθῇ ἀπὸ μόνης τῆς ἀποκάρσεως ἀναγνώστας εἶναι τοὺς μοναχοὺς, ἀδιακρίτως τὰ τῶν ἀναγνωστῶν ἐνεργήσουσι πάντες μοναχοὶ ἀποκεκαρμένοι, κἂν παρὰ μοναχῶν ἱερέων ἀπεκάρησαν, μήτε ἡγουμένων ὄντων, μήτε ἀπὸ ἐπισκόπου λαβόντων τὸ ἐνδόσιμον, ὅπερ ἄτοπον. καὶ γυναιξὶ δὲ μοναχαῖς τοῦτο τὸ δίκαιον ἐπιφιλοτιμηθήσεται διὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ πλέον ἀτοπώτατον. μὴ B γοῦν προσέχῃς τῇ κακῇ συνηθείᾳ, ζήτει δὲ τὴν διόρθωσιν. Σημείωσαι, ἀπὸ τοῦ παρόντος νόμου καὶ μόνου ἀναφαίνεσθαι τὸ μὴ ἀπολύεσθαι ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος διὰ τὸ κληρωθῆναι. τὸ δὲ ἔχειν ὑπεξούσιον κληρικὸν τὰ ἀφ᾽ οἱουδήποτε τρόπου ἐπικτηθέντα αὐτῷ πράγματα κατὰ δεσποτείαν, καὶ χρῆσιν, καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν στρατιωτικῶν πεκουλίων, μὴ ἐκλάβου καὶ εἰς τὰ ἀπὸ ληγάτων ἢ κληρονομιῶν ἢ δωρεῶν περιελθόντα αὐτοῖς, τὰ καὶ λεγόμενα πεκούλια ἀπρόσπορα, ἀλλὰ εἰς μόνα τὰ προφάσει τοῦ κλήρου ἐπικτηθέντα C αὐτοῖς. οὕτω γὰρ ἐκληπτέον τὸ ἀφ᾽ οἱουδήτινος τρόπου, ὅτι οὐδὲ ἀνετράπησαν ὑπὸ παρόντος νόμου, οἱ περὶ τῶν πεκουλίων νόμοι. ζήτει δὲ καὶ τὸν λβ΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἕτερόν τι διδάσκοντα παρὰ τὸν παρόντα νόμον, χάριν τῶν προφάσει τοῦ κλήρου περιελθόντων πραγμάτων εἰς τοὺς κληρικοὺς, καὶ χάριν τῶν ἐν διαθήκαις καταλιμπάνεσθαι ὀφειλόντων ὑπὸ τούτων πραγμάτων. νομίζω γὰρ ὡς προτιμηθήσονται τὰ τοῦ κανόνος κἂν ἀπὸ συνηθείας τοῦτο οὐ γίνεται. καὶ ταῦτα μὲν χάριν τῶν D πραγμάτων τῶν κληρικῶν, καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτῶν. τὰ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνον ἀρχοντίκια ἀπολύουσι τῆς ὑπεξουσιότητος τοὺς κληρικοὺς, καὶ ἀνάγνωθι τὰ περὶ τούτου παρ᾽ ἡμῶν γραφέντα εἰς τὸ λϛ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. Τὸ δὲ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀπέναντι ἀπαλλάττει τοὺς χειροτονουμένους ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος καθὼς καὶ τὰ περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. πλατύτερον προεδηλώσαμεν.

Κεφάλαιον λβ΄.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι οὗ τινος ἡ γυνὴ ἐμοιχεύθη, καὶ ἐὰν γυνὴ κληρικοῦ μοιχευθῇ, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν η΄.

καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τοὺς τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν μοιχευομένας μὴ ἀπολύοντας τιμωρεῖται.

Κείμενον.

Η δὲ β'. διάτ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος λέγει, ὅτι προαγωγός ἐστιν ὁ τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν μοιχευθεῖσαν μὴ ἀπολύσας, οὐ μὴν ὁ ψιλῶς ὑποπτεύσας. σήμερον δὲ καὶ μετὰ καταδίκην δύναται ὁ ἀνὴρ ἀναλαβεῖν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τὴν μοιχευθεῖσαν αὐτοῦ γυναῖκα, κατὰ τὴν παρατήρησιν τῆς περὶ ῥεπουδίου ρλδ'. νεαρᾶς.

Σχόλιον.

Ο θ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ξ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. λζ'. κεφ. μβ'. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. παρελείφθη. ἡ ρλδ'. νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ κη'. τῶν βασιλικῶν τίτ. ζ'. κεφ. α'. θ'. να'. τίτ. ζ'. ἐν μέρει οὕτως ἔχοντι, Τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις ὑποβαλλομένην ποιναῖς ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι· καὶ εἰ μὲν εἴσω διετίας ὁ ἀνὴρ αὐτὴν ἀναλαβεῖν βουληθείη, ἐξουσίαν αὐτῷ δίδομεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ συνοικεῖν αὐτῇ μηδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ, μήτε διὰ τὰ ἐν μέσῳ γενομένων καταβλαπτομένου τοῦ γάμου. καὶ ταῦτα μὲν φησὶν ὁ πολιτικὸς νόμος, καὶ ἔχει τὰ τῆς νεαρᾶς ταύτης ἐπὶ τῶν λαϊκῶν. ὁ γὰρ ἐκκλησιαστικὸς νόμος ἤτοι ὁ η'. κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, οὔτε τὸν ἄνδρα τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς εἰς ὑπηρεσίαν ἱερατικὴν παραχωρεῖ ἔρχεσθαι, οὔτε τὸν ἱερέα τὸν σύζυγον τῆς μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθείσης παραχωρεῖ καὶ αὖθις εἶναι ἱερέα, ἀλλὰ ἀναγκάζει τοῦτον ἀπολῦσαι τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ θέλει πῶς ἱερατεύειν.

Κεφάλαιον λγ'.

Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι κληρικὸν ἀπολελυμμένως, ἀλλὰ πάντως εἰς ἐκκλησίας, ἢ μοναστήρια, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κς'.

Κεφάλαιον λδ'.

Περὶ περιοδευτῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἐκκλησιῶν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ'.

Κείμενον.

Η ια'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου, λέγει,

A. *Lex quoque ciuilis omnes qui suas vxores in adulterio deprehensas non dimittunt, punit.*

TEXTVS.

SECVNDA *autem constitutio ix. tit. ix. lib. Codic. dicit eum esse lenonem qui suam vxorem adulterio pollutam non dimittit, non tamen is qui solùm suspicatus est. Hodie autem etiam post condemnationem, potest maritus suam adulterio pollutã vxorẽ ex Monasterio recipere, conuenienter obseruationi cxliiij. de Repudiis Nouellæ.*

SCHOL. BALS. Titulus ix. lib. ix. codicis positus est in libro Basilicor. lx. tit. xxxvii. cap. xxxii. hoc B vero caput omissum est. Cxliiij. Iustiniani Nouella, posita est in lib. xxviii. Basilic. tit. vii. cap. i. responso vii. quod in parte sic habet: Adulteratam autem mulierem conuenientibus pœnis subiicimus, vt in Monasterium intrudatur, & si intra biennium quidem maritus eam recipere voluerit, damus ei hoc faciendi potestatem, eique cohabitandi, nullum ea de re periculum caventi, nec matrimonio propter ea quæ intercesserunt, ex ea re læso. Et C hæc quidem dicit lex ciuilis, & ita se habet Nouella in Laicis. Lex enim Ecclesiastica, seu viii. can. Syn. Neocæs. nec maritũ mulieris adulteratæ ad ministerium sacerdotale accedere permittit: nec sacerdotem, coniugem eius quæ post ordinationem adulterata est, rursus esse sacerdotem permittit, sed cogit eum suam adulteratam vxorem dimittere, si velit fungi sacerdotali officio. & quære hunc canonem.

Auth. Vt liceat matri & auiæ coll. 8. paragr. Quia verò.

CAP. XXXIII.

NON *esse Clericos absolutè ordinandos, sed omnino ad Ecclesias vel Mona-* D *steria, Synodi Chalced. can. xxvi.*

CAP. XXXIV.

DE *circumcursatoribus, & de Ecclesiis quæ sunt in pagis, Synodi Laodic. can. lvij.*

TEXTVS.

VNDECIMA *constitutio vi. tit. primi libri dicit, Ex vicis, & pagis, & non foris ad suas Ecclesias ordinentur, vt conferant propriam capitationem, & id quod est publicum. Sextadecima verò constitutio eiusdem tituli, & ij. primi tituli*

ἐκ τῶν χωρίων, καὶ ἐκ τῶν κωμῶν, καὶ οὐκ ἔξωθεν, εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν χειροτονεῖσθαι, ὥστε συντελεῖν ἰδίαν καπιτίωνα καὶ τὸ δημόσιον. ἡ δὲ ις'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ ἡ β'. τοῦ α'. τίτ.

Nouellarum, dicit adſcriptitios etiam inuitis Dominis in ſuis poſſeſsionibus ordinari: vt per Dominos capitationem conferant, & per ſubſtitutos miniſtrent.

L. In Eccleſiis. C. de epiſc.
L. Quiſquis C. de epiſco.

SCHOL. BALS. Vndecima conſtitutio iii. tit. primi lib. Codicis ſita eſt in lib. iii. Baſilic. tit. iii. cap. vi. quod ſic habet: Ex eodem pago in quo eſt Eccleſia, pro locorum proportione, Clerici, Epiſcopi iudicio ordinentur, & propriam agnoſcant capitationem. Conſtitutio decimaſexta eiuſdem tituli & libri in Baſilicis non eſt poſita. Secūda verò conſtitutio tituli primi Nouellarum eſt cxxiij. Iuſtiniani Nouella, & ſita eſt in iij. lib. Baſilic. tit. i. cap. xxxviij. quod ſic habet: Adſcriptitios autē, in ipſis ſolum poſſeſſionibus, in quibus adſcripti ſunt, Clericos etiam præter Dominorum ſententiam fieri permittimus. Permittimus autem, vt Clerici facti ſibi impoſitam terræ culturam peragant. Sed ſcias quòd hæc Nouella de aſcriptitiis, aliter ſe habebat antequā Nouellarum compoſitum eſſet Latifundium, & aliter in earum Latifundio ſcriptū eſt, & in Baſilica translatum. Priùs enim capitationis meminit, & vt adſcriptitij per ſubſtitutos miniſtrarēt, decreuit. In Latifundio autem, & in Baſilicis vnum eorum, de capitatione ſcilicet, prætermiſſum eſt. & ideo quod ad capitationem attinet, ſeu canonem, adhibe mentem legi ſuperiùs poſitæ, & ſitæ in lib. iij. tit. iij. cap. vi. De adſcriptitiis autem liij. can. Syn. Laodic. & cxxiii. Iuſtin. Nouellæ, ſeu xxxviij. cap. primi tit. iii. lib. Baſilic. quod poſitum eſt ſuperiùs. De canonico autem tributo, & de iis quæ pro ordinatione dari conſueuerunt, in vſu eſt in hodiernū vſque diem Aurea bulla inclyti Imperatoris Domini Iſaacij Comneni, quæ ſic habet in parte: Conſtituit autem mea Imperatoria maieſtas, etiā in ordinatione ſacerdotum & in canonicis tributis veterē formā obſeruari, & eum Epiſcopū vel Archiepiſcopum, qui ordinat, nihil aliud habere quàm ſeptē aureos nummos preeſtimatę monetę meę maieſtatis, ſcilicet vnū quidē quando facit eum ſimplicē papam, ſeu lectorem: tres autē, quando ordinat eum Diaconū:

Auth. de eccleſ. diuerſ. cap.

A τῶν νεαρῶν, φησὶ τοὺς ἐναπογράφους καὶ ἀκόντων τῶν δεσποτῶν ἐν ταῖς κατ' αὐτοὺς κτήσεσι χειροτονεῖσθαι, ἐφ' ᾧ διὰ τῶν δεσποτῶν τὸ καπιτίωνα συντελεῖν, καὶ διὰ ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν.

Σχόλιον.

Ἡ ια΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς βιβ. γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. γ΄. κεφ. ϛ΄. οὕτως ἔχον, Ἐξ αὐτῆς τῆς κώμης ἐν ᾗ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, κατὰ ἀναλογίαν τῶν τόπων κληρικοὶ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου χειροτονείσθωσαν, καὶ τὴν οἰκείαν
B ἐπιγινωσκέτωσαν κεφαλιτίωνα. ἡ ιϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. καὶ ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. λή. οὕτως ἔχον, Τοὺς ἐναπογράφους ἐν αὐταῖς μόνον ταῖς κτήσεσιν ἐν αἷς εἰσιν ἐναπόγραφοι κληρικοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν γίνεσθαι συγχωροῦμεν ἐφ' ᾧ μέντοι ὥστε κληρικοὺς αὐτοὺς γινομένους τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς γεωργίαν πληροῦν. πλὴν γίνωσκε ὅτι αὕτη ἡ νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐναπογράφων ἄλλως εἶχε πρὸ τοῦ
C συντεθῆναι τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν, καὶ ἄλλως ἐγράφη εἰς τὸ πλάτος, καὶ μετετέθη τὰ βασιλικά. πρότερον μὲν γὰρ καπιτίωνός τε ἐμέμνητο ἤτοι κεφαλιτίωνος, ὅτι καὶ καπίτους ἡ κεφαλὴ κατὰ Λατίνους λέγεται), καὶ δι' ὑποκαταστάτων λειτουργεῖν τοὺς ἐναπογράφους διωρίζετο. εἰς δὲ τὸ πλάτος καὶ εἰς τὰ βασιλικὰ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν ἤτοι τὸ κεφαλιτίωνος οὐκ ἐτέθη. διὸ καὶ ὀφείλεις προσέχειν χάριν μὲν τοῦ κεφαλιτίωνος ἤτοι τοῦ κανονικοῦ τῷ ἄνωθεν καταστρωθέντι νόμῳ καὶ κειμένῳ ἐν βιβλίῳ γ΄. τίτ. γ΄. κεφ. ϛ΄. χάριν
D δὲ τῶν ἐναπογράφων τῷ νζ΄. κανόνι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ τῇ ρκγ΄. Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ, ἤγουν τῷ λή. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τῷ καὶ ἄνωθεν καταστρωθέντι. χάριν δὲ τοῦ κανονικοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ χειροτονίας διδομένων συνηθειῶν, ἐνεργεῖ μέχρι τοῦ νῦν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὕτως ἔχον ἐν μέρει, Τυποῖ δὲ ἡ βασιλεία μου, καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἱερέων, καὶ ἐπὶ τῷ κανονικῷ τὸν παλαιὸν ἐνεργεῖν τύπον, καὶ μηδὲν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ λαμβάνειν πλέον τὸν χειροτονοῦντα τοῦτον ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἢ μόνα τὰ ζ΄. χρυσᾶ νομίσματα τῆς προτιμωμένης χαραγῆς τῆς βασιλείας μου, ἤγουν ἓν μὲν ὅτε ποιεῖ αὐτὸν λιτὸν παπᾶν ἤτοι ἀναγνώστην· τρία δέ, ὅτε χειροτονεῖ αὐτὸν διάκονον,

καὶ ἕτερα τρία ὅτε πληροῖ αὐτὸν ἱερέα, ἤτοι πρεσβύτερον. ὡσαύτως καὶ ὑπὲρ τοῦ κανονικοῦ ἀπὸ τοῦ ἔχοντος χωρίου λ΄. καπνούς, νόμισμα ἓν χρυσοῦ ὅμοιον, ἀργύρια δύο, κριὸν ἕνα, καρπὸν μοδίους ἕξ, οἴνου μέτρα ἕξ, ἀλεύρου μόδια ἕξ, καὶ ὀρνίθια λ΄. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος κ΄. καπνούς, τὸ δίμοιρον τοῦ νομίσματος, καὶ ἀντὶ τῶν δύο ἀργυρῶν ἀργύριον α΄. μέσαρνον ἕν, καρπὸν μόδια δ΄. οἴνου μέτρα δ΄. ἀλεύρου μόδια δ΄. καὶ ὀρνίθια κ΄. ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος ι΄. καπνοὺς χωρίου, ἀργύρια ε΄. ἀρνία ἕνα, καρπὸν μόδια β΄. οἴνου μέτρα β΄. ἀλεύρου μόδια β΄. καὶ ὀρνίθια ι΄. καθὼς καὶ ἐν τοῖς σιγίλλοις τῶν παλαιῶν πρακτόρων ἀναγράφονται. καὶ ἡ σύμφωνος κατάθεσις τῶν ὅλων θεματικῶν ἤρεσε τῇ βασιλείᾳ μου. σὺν τῷ τοιούτῳ δὲ χρυσοβούλλῳ τυπικῷ γέγονε καὶ σημείωμα συνοδικὸν κατὰ τὴν ιε΄ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τῆς ι΄. ἰνδικτιῶνος παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Νικολάου παρακελευόμενον κατὰ τὸ τοιοῦτον χρυσόβουλλον δίδοσθαι τὰ κανονικὰ, καὶ τὰ ὑπὲρ χειροτονίας. Σημείωσαι. ἀναγκαῖον διὰ τὰ ζητούμενα κανονικὰ παρὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ μὴ διδόμενα ἴσως. οἱ πλείους γὰρ τῶν λαϊκῶν οὐ διδόασι καλοθελῶς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτῶν τὰ κανονικὰ, λέγοντες τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆμα, Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε, ὅπερ ἐστὶν ἀμέτοχον. οὐδὲ γάρ ἐστι μισθὸς τὸ χάριν ἀνατροφῆς διδόμενον τῷ ἀρχιερεῖ.

Κεφάλαιον λε΄.

Περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν πτωχείων, καὶ μοναστηρίων, καὶ μαρτυρίων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν η΄.

Κεφάλαιον λϛ΄.

Περὶ δούλων κληρουμένων, ἀποστόλων κανὼν πβ΄.

Κείμενον.

Ἡ λϛ΄. διάταξις τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος φησὶν ὅτι δοῦλος οὔτε κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου κληροῦται, εἰ μὴ πρότερον ἐλευθερωθῇ. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι ἐὰν γινώσκοντος, καὶ μὴ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου κληρωθῇ, ἐλευθεροῦται, καὶ εὐγενὴς γίνεται. εἰ δὲ ἠγνόησε δεικνὺς εἴσω ἐνιαυτοῦ τὴν τύχην, λαμβάνει αὐτόν. ὁ δὲ ἐλευθερούμενος ἐὰν κοσμικὸς γένηται, παραδίδοται εἰς δουλείαν τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ.

A & alios tres, quando facit eum sacerdotem seu presbyterum. Similiter pro & canonico, è prædio quod habet triginta infumibula, vnũ aureum nummum similem, argenteos duos, arietem vnum, ordei modios vi. vini vi. mensuras, farinæ modios vi. & gallinas xxx. Ab eo autem quod habet xx. infumibula, duas partes numismatis, & argenteum vnum, & dimidium agnum, ordei modios iiij. vini mensuras iiij. farinæ modios iiij. & gallinas xx. A fundo autem qui habet x. iugera, B argenteos v. agnellum vnum, ordei modios duos, vini mensuras duas, ordei modios duos & gallinas decem: quemadmodum etiam in veterum exactorum indicibus describitur. Cum hac autem aurea bulla typica, facta est etiam Synodalis declaratio, i. mensis Nouembris decima indict. à sanctissimo illo Patriarcha Domino Nicolao, iubens conuenienter huic aureæ bullæ dari canones, & quæ sunt danda C pro ordinatione. Notandum est propter canonicas pensiones, quæ à Pontificibus exiguntur, neque fortasse penduntur. Plerique namque Laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus suis canonica, Euangelicũ illud verbum vsurpantes, Gratis accepistis, gratis date, quod non est admittendum: neque enim merces est, quod alimentorum gratia Pontifici datur.

CAP. XXXV.

D VT *sub Episcopo ciuitatis sint Clerici Ptochodocheorum, & Monasteriorum, & Martyriorum, Syn. Chalced. cap. viij.*

CAP. XXXVI.

DE *seruis qui fiunt Clerici, Apostolorum canon lxxij.*

TEXTVS.

CONSTITVTIO *xxxv. iij. tit. primi libri. Cod. dicit, quòd seruus nec domini quidem sententia fit Clericus, nisi priùs manumittatur. Secunda autem constitutio primi tit. Nouellar. dicit, quòd si sciente & non contradicente domino Clericus factus fuerit, manumittitur, & fit ingenuus: sin autem ignorauit, ostendens intra annum eius conditionem, ipsum recipit. Qui autem manumittitur, si fiat secularis, traditur domino suo in seruitutẽ.*

L. Iubemus adscriptitios. L. Seruis. C. de Episc. & Cleric.

μιᾶς γάρ εἰσι νεαρᾶς καὶ ἀμφότερα, καὶ πάντως A ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ἤτοι τοῦ λζʹ. κεφ. τὸ προγενέστερον κεφ. ἤτοι τὸ ιαʹ. ἑρμηνευθήσεται. αἱ νεαραὶ δὲ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, ἃς καὶ ἀνάγνωθι μετ᾽ ἐπιμελείας, καὶ τὸν κληρωθέντα, καὶ τὸν μονάσαντα, καὶ τὸν ἐπίσκοπον γεγονότα, δοῦλον ἀποκαθιστῶσι πρὸς τὴν προτέραν δουλικὴν τύχην ἂν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ δεσπότου τοιούτου τινὸς ὁ δοῦλος ἀξιωθῇ. πλὴν εὑρίσκων τὴν ιʹ. νεαρὰν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ λέγουσαν ὅτι τὸ παλαιὸν μέχρι τριῶν χρόνων ἠδύνατο ὁ δε- B σπότης τὸν μονάσαντα φυγάδα δοῦλον αὐτοῦ ἀνακαλεῖσθαι, τούτου δὲ τοῦ χρόνου παρελθόντος ἀπεκλείετο, καὶ διοριζομένην τὸν γνώμῃ τοιαύτῃ μονάσαντα οἰκέτην κατὰ πάντα καθ᾽ ὃν ἂν εὑρίσκηται καιρὸν ὑπὸ τὸν πρότερον δεσπότην τάττεσθαι, καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν δοῦλον ἀφανῆ μὴ βλάπτεσθαι τὸν δεσπότην ἐκ τῆς παραδρομῆς τῆς τριετίας· ἐσπούδασα εὑρεῖν τὸν περὶ τῆς τριετίας διδάσκοντα νόμον, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, ἀλλὰ μόνον τοῦ καταστρωθέντος ἄνωθεν, καὶ λέγοντος ἐντὸς ἐνιαυτοῦ δύνα- C σθαι τὸν δεσπότην ἀναζητεῖν τὸν κληρωθέντα δοῦλον δίχα γνώμης αὐτοῦ. διὸ καὶ ἀναγκάζομαι ἀκολουθεῖν τοῖς παρὰ τοῦ σοφοῦ νομοθετηθεῖσι. νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς εἴπερ θελήσει τις ἀποληφθῆναι μεγάλας ἵνα εὑρήσῃ ἀμφιβολίας. Εἰ γὰρ ὡς αὐτή φησι τὸν ἐν φυγῇ ὄντα δοῦλον καὶ μονάσαντα μέχρι τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ ὁ δεσπότης ἀναζητεῖ, πάντως ἐξ ἀντιδιαστολῆς τὸν μὴ ἐν φυγῇ μοναχὸν ὄντα δοῦλον, ἀλλ᾽ ἐμφανιζόμενον ἐντὸς μόνης τριετίας ὁ δεσπότης ἀνακαλέσεται, τοῦτο δὲ μὴ ποιήσας ἀποκλεισθήσεται. τοῦτο ὅπερ διορί- D ζεται γίνεσθαι ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἡ ῥηθεῖσα Ἰουστινιάνειος νεαρὰ ιʹ. εἰ ταῦτα οὕτως εἴπῃς καὶ ἑρμηνεύσῃς, συμβιβασθήσονται αἱ τῶν βασιλέων νεαραὶ ἄνευ μόνου τοῦ χρόνου ἐπὶ τριετίαν διϊκνουμένου διὰ παράθαλψιν τοῦ δεσπότου. ἀπὸ τῆς ρκγʹ. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κειμένης ὡς εἴρηται ἐν βιβλίῳ γʹ. τῶν βασιλικῶν τιτ. αʹ. καὶ διοριζομένης μετὰ τὴν χειροτονίαν, καὶ δουλικῆς ἐναπογράφου τύχης τοὺς ἐπισκόπους ἐλευθέρους εἶναι. ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τῆς παʹ. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν λαʹ. τιτ. εʹ. κεφ. αʹ.

Sunt enim vtraque eiusdem Nouellæ, & omnino à posteriore scilicet xxxvii. capite, prius caput scilicet xi. exponetur. Nouellæ autem domini Leonis sapientis, quas lege diligenter, etiam eum qui Clericus Monachus fuit, atque etiam Episcopus factus est, priori seruili conditioni restituunt, si nesciente domino seruus eo honore affectus sit. Sed cum inuenirem eiusdem Imperatoris Nouellam, quæ dicit, quòd antiquitus vsque ad tres annos, poterat dominus eum qui Monachus factus esset fugitiuũ seruũ suum reuocare: cùm hoc autem tempus præteriisset, excludebatur: & decernit quòd seruus, qui eo animo Monachus factus est, omni tempore quo inuentus fuerit, Domino priori subijcitur: nec ideo quòd seruus non appareat, lædi propterea Dominum ex lapsu triennij: studui inuenire legem quæ doceat de triennio, & non inueni eam, præterquam eam solam quæ superiùs posita est, & dicit, Dominum posse intra annum reuocare seruum qui præter suam sententiam Clericus factus est, & ideo cogor ea sequi quæ à sapiente constituta sunt. Existimo autem quòd si quis hanc Nouellam subtiliter excutere voluerit, magnas in ea dubitationes inueniet. Si enim, vt ipsa dicit, seruum qui est in fuga, & Monachus factus est, donec ipsum inuenerit, quærit: omnino à contrario sensu, seruum Monachum, qui non est in fuga, sed apparet, intra solum triennium Dominus reuocabit. Si hoc autem non fecerit, excludetur. Hoc est quod intra annum faciendum esse dicit dicta Iustiniani Nouella. Si hæc ita dixeris, & interpretatus fueris, ad concordiam redigentur Nouellæ Imperatorum, etiam absque eo tempore, quod ad triennium vsque peruadit propter consolationem Domini.

Ex cxxiij. Iustiniani Nouella, quæ sita est, vt dictum est, in libro tertio Basilicorum titulo primo, & decernit post ordinationem etiam à seruili adscriptitij fortuna esse liberos Episcopos: ita & ex lxxxi. Nouella, quæ posita est in libro xiij. Basilic. tit. v. cap. i.

& iubet omnes qui dignitatibus officiisque principalibus seu magistratibus ab Imperatore honorati sunt, à patria potestate liberari, etiam sine voluntate patris; dicebant quidam Ecclesiasticos quoque magistratus, simul ac characterem acceperunt, Illustres & esse & dici, & esse sui iuris: vtentes etiam Illustrissimi, & vel Apostolis conferendi, sancti Constantini Imperatoris, ad sanctum Siluestrum, qui tunc erat Papa ciuitatis Romanæ, emisso decreto, quod etiam situm est à nobis extra primum cap. viij. tit. præsentis operis, & statuit licere Papæ Romano ijsdem dignitatibus suos honorare Clericos, quibus etiam Imperator eos qui sibi subsunt, & esse sacram Synodum, sicut & senatũ Imperatorium: similiter & legibus, quę à nobis itidem positæ sunt, & decernunt Ecclesiam Constantinopolitanam, habere etiam priuilegia Romæ veteris. Alij autem vtẽtes fine lxxxi. Nouellæ, quæ sita est in v. libro, tit. j. & dicit hæc expresse: Clarum est, quòd non est qui ignoret, ante omnia sanctissimis Episcopis, simul cum ordinatione, vt sint etiam sui iuris, accedere. Qui enim sunt spiritales omnium Patres, quomodo in aliorum potestate fuerint? dicere conati sunt ex sola Episcopali dignitate Episcopos à patria potestate esse liberos: non autem etiam Ecclesiasticos magistratus fieri sui iuris à Patriarchali suscepto charactere. Hoc enim, inquiunt, adiectum esse Nouellæ. Mihi autem videtur eos nõ rectè dicere. Non enim sublatum est decretum sancti Constantini à Iustinianea Nouella, quæ decernit vt æquè ac imperium, Romana Ecclesia dignitatibus honestetur. Sed cùm Episcopalis dignitas daretur non solùm à Patriarchis, sed etiam à Metropolitanis, & ideo nonnulli dubitarent omnésne Episcopi essent sui iuris an non, Nouella Iustiniani omnes Episcopos esse sui iuris statuit, etiamsi non ordinentur à Patriarchis. Vnde etiã sine vlla dubitatione, dignitate Illustres esse dico magnæ Ecclesię magistratus, & debere ipsos honorari tanquã sacri senatus Patres cõscriptos,

A καὶ παρακελευομένης πάντας τοὺς τιμηθέντας παρὰ βασιλέων, ἀξιώμασιν ἢ ὀφφικίοις ἀρχοντικοῖς, ἀπαλλάττεσθαι τῆς ὑπεξουσιότητος, καὶ δίχα γνώμης τοῦ πατρὸς, εἶπον τινὲς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας ἅμα τῷ σφραγισθῆναι, ἀξιωματικοὺς εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ αὐτεξουσίους γίνεσθαι. χρώμενοι δὲ καὶ τῷ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως καὶ ἰσαποστόλου ἁγίου Κωνσταντίνου ἀπολυθέντι νεαρᾶς θεσπίσματι πρὸς τὸν τε πάπαν Ῥώμης ἅγιον Σίλβεστρον, τῷ καὶ καταστρωθέντι παρ' ἡμῶν ἔξωθεν τοῦ α. κεφ. τοῦ η. τίτ. τοῦ πα-
B ρόντος συντάγματος, καὶ διοριζομένῳ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν πάπαν Ῥώμης ἀξιώμασι τιμᾷν τοὺς ὑπ' αὐτὸν κληρικοὺς ὁποίοις καὶ ὁ βασιλεὺς τιμᾷ τοὺς ὑπ' αὐτὸν, καὶ εἶναι τὴν ἱερὰν σύνοδον οἵαν καὶ τὴν βασιλικὴν σύγκλητον. ὡσαύτως καὶ τοῖς νόμοις τοῖς καταστρωθεῖσι παρ' ἡμῶν, ὁμοίως καὶ διοριζομένοις ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. ἕτεροι δὲ τῷ τέλει τῆς πα. νεαρᾶς χρησάμενοι τῆς κειμένης ἐν τῷ ε. βιβλίῳ τοῦ λα. τίτ. καὶ λεγούσης ταῦτα ῥητῶς, Πρόδηλον δὲ
C ὡς οὐκ ἔστιν ὃς ἀγνοεῖ, πρός γε ἁπάντων τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις ἅμα τῇ χειροτονίᾳ καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα προσγίνεσθαι. οἱ γὰρ πάντων ὄντες πνευματικοὶ πατέρες πῶς ἂν ὑπὸ τὴν ἑτέρων ἐξουσίαν τελοῖεν, ἐπεχείρησαν εἰπεῖν ἀπὸ μόνου τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἐλευθεριάζειν τοὺς ἐπισκόπους τῆς ὑπεξουσιότητος. οὐ μὴν δὲ καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας αὐτεξουσίους γίνεσθαι τῆς πατριαρχικῆς σφραγῖδος. ἢ γὰρ ἂν φασὶ καὶ τοῦτο τῇ νεαρᾷ προσετέθη. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ καλῶς λέγειν τούτους. οὐδὲ
D γὰρ ἀνῃρέθη τὸ νεαρὸν θέσπισμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ὑπὸ τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, τὸ διοριζόμενον ἐπίσης τῇ βασιλείᾳ καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ἐν ἀξιώμασι σεμνύνεσθαι. ἀλλὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος διδομένου μὴ μόνον παρὰ τῶν πατριαρχῶν ἀλλὰ καὶ παρὰ μητροπολιτῶν, κἀντεῦθεν τινῶν ἀμφιβαλλόντων μὴ γίνεσθαι αὐτεξουσίους τοὺς ἐπισκόπους πάντας, ἡ Ἰουστινιάνειος νεαρὰ πάντας τοὺς ἐπισκόπους αὐτεξουσίους γίνεσθαι διωρίσατο, κἂν μὴ παρὰ πατριαρχῶν χειροτονῶνται. ὅθεν καὶ ἀνενδοιάστως φημὶ ἀξιωματικοὺς εἶναι τοὺς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄρχοντας, καὶ ὀφείλειν αὐτοὺς τιμᾶσθαι ὡς τῆς ἱερᾶς συγκλήτου λογάδας,

A κατὰ τὸ θέσπισμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, καὶ τὰ λοιπὰ νόμιμα τὰ ἄνωθεν μνημονευθέντα. τοῦτο δὲ ἰδικόν ἐστι προνόμιον τοῖς ἄρχουσι τοῦ θρόνου τῆς ἐκκλησίας τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν διὰ τὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου θέσπισμα. οἱ γὰρ ἄρχοντες τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, προσέτι γε μὴν καὶ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν αὐτῶν προνομίων οὐκ ἀξιωθήσονται. Σημείωσαι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ παρόντι λϛ'. κεφ. καταστρωθεισῶν νεαρῶν συνάγαγε καὶ εἰπέ· ὅτι οἱ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου κληρούμενοι δοῦλοι, ἢ ἐπισκοπεύοντες εἰς τὸν πρότερον δεσπότην καὶ ἄκοντες ἀντιστρέφονται B ἐκ τῆς χειροτονίας μὴ ὠφελούμενοι. ὡσαύτως εἰπὲ, ὅτι οὐκ ἀπροσδιορίστως δύναται ὁ δεσπότης ἀνακαλεῖσθαι τούτους, ἀλλ' ἐντὸς τριετίας μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτοὺς εἴδησιν τοῦ γεγονότος, ψηφιζομένης. ἔτι εἰπὲ ὅτι τοῦ νόμου λέγοντος τὸν ἐπερωτώμενον, καὶ μὴ ἀντιλέγοντα, ἀλλὰ σιωπῶντα, κερδαίνοντα μὲν ἀντὶ συναινοῦντος παραλαμβάνεσθαι, ζημιούμενον δὲ ἀντὶ ἀρνουμένου· ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος, ὁ εἰδὼς τὴν χειροτονίαν τοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ μὴ ἀντιλέγων, ἀντὶ συναινοῦντος λογίζεται, καὶ ταῦτα βλαπτόμενος· καὶ ἔστι τοῦτο ἰδικὸν διὰ τὴν C ἐλευθερίαν. ἔτι εἰπὲ ὅτι ἀπὸ μόνης τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας οἱ ὑπεξούσιοι αὐτεξούσιοι γίνονται, οὐ μὴν ἀπὸ κληρώσεως οἱασδήτινος. τὰ δὲ ἀρχοντίκια τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνου, αὐτεξουσίους ποιοῦσι τοὺς ὑπεξουσίους. τὸ δὲ εἰς τριετίαν παρεκτείνεσθαι τῷ δεσπότῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ χειροτονηθέντος δούλου ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἐστι, καὶ κρατεῖ, κἂν ἐπιβαλὲς τῇ ἐλευθερίᾳ ἐστὶ διὰ τὸ δίκαιον.

Κεφάλαιον λζ'.

D Περὶ διακονισσῶν, καὶ ὅτι γυνὴ οὐ γίνεται πρεσβυτέρα, συνόδου Νικαίας κανὼν ιθ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ια'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιε'. συνόδου ϛ', κανὼν ιδ'.

Κεφάλαιον λη'.

Περὶ τῶν διὰ τῆς χειροτονίας λυομένων ἁμαρτημάτων, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ'.

vt vult Decretum sancti Constantini, & reliqua decreta de quibus mentio superiùs facta est. Hoc autem est speciale priuilegium Magistratibus seu officiis Sedis Constantinopolitanæ Ecclesiæ, per sancti Constantini decretum. aliorũ enim Patriarcharum magistratus & officia, aliorúmque Metropolitanorum & Episcoporum, non digni habebuntur eisdem priuilegiis. Ex Nouellis præsenti huic xxxvi. capiti insertis collige, & dic seruos præter voluntatem domini Clericos aut etiam Episcopos factos ad pristinum dominum, quamuis inuitos reuerti, nihilque ex ordinatione vtilitatis capere. Dic similiter dominum hos non posse indifferẽter reuocare, sed intra trienniũ, posteaquam rem cognouerit, supputandũ. Insuper dic, cùm lex dicat, eum qui interrogatur, & non contradicit, sed tacet, in lucro quidem, pro consentiente: in damno autem, pro negante haberi: in præsenti decreto, is qui scit serui sui ordinationem, & non contradicit, pro consentiente reputatur, etiã si damno afficiatur, & hoc est speciale propter libertatem. Dic prætereà, quòd ex sola Episcopali ordinatione, ij qui sunt in potestate, fiunt sui iuris, non etiam ex quouis alio clericatu. Insignia autem magistratus Patriarchæ Constãtinopolitani, atque adeò eius solius, efficiunt eos sui iuris qui sunt in potestate. Domino autem ad trienniũ vsque porrigi ordinati serui reuocationem, est ex Nouella Imperatoris Domini Leonis sapientis, & seruatur, etiam si est graue libertati, propter iustum & æquum.

CAP. XXXVII.

De Diaconissis, & quòd non fit mulier Presbytera, Syn. Nic. can. xviij. Synod. Laodic. can. xi. Syn. Chalced. can. xv. Syn. vi. can. xiiij.

CAP. XXXVIII.

De peccatis quæ soluuntur per ordinationem, Synodi Neocæsar. can. viij.

ἀπαιτεῖ τὸ καταλειφθὲν ὁ ἐπίσκοπος μετὰ καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τοῦ διαθεμένου τελευτῆς, καὶ ποιεῖται τὰς οἰκοδομὰς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ξενώνων καὶ τῶν γηροκομείων, ἢ ὀρφανοτροφείων, ἢ νοσοκομείων, ἢ πτωχείων· καὶ προχειρίζεται τοὺς διοικητὰς αὐτῶν, εἴγε μὴ ῥητῶς ὁ τελευτήσας εἴπῃ τὸν ὀφείλοντα διοικεῖν· εἰ δὲ καὶ ὀνομάζῃ, ἄδειαν ἔχει ὁ ἐπίσκοπος κακῶς αὐτὸν διαγινόμενον ἀποκινεῖν, καὶ ποιεῖν ἄλλον· εἰ δὲ ὁ κελευσθεὶς καὶ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ὀχληθεὶς ἀρχικὴν ὑπόμνησιν ἀναμείνῃ, δίδωσι διπλοῦν τὸ καταλειφθέν· ῥαθυμοῦντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου ἀναγκάζει πληρωθῆναι τὸ διατυπωθὲν ὁ μητροπολίτης ἢ ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης ἀρχιεπίσκοπος, καὶ πᾶς βουλόμενος τῶν πολιτῶν κινεῖ. Εἰ δὲ μετὰ τὴν ἰδίαν τελευτὴν οἱ κληρονόμοι ἐκελεύσθησαν δοῦναι, ἤ τι ποιῆσαι, χρόνος ὁ προδηλούμενος μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτῶν ἀριθμεῖται, οἱ δὲ ἄρχοντες ἀναγκάζουσι ταῦτα πληροῦσθαι.

A *Episcopus petit id quod relictum est, cum fructibus, & accessionibus, à tempore mortis testatoris, & facit Ecclesiarum extructiones, & Xenodochiorum, & Gerocomiorum, vel Orphanotrophiorum, vel Nosocomiorum, vel Ptochodochiorum: & præficit administratores ipsorum, nisi defunctus expresse dixerit quis sit administraturus: (sin autem etiam nominauerit, sit in potestate Episcopi, eum, si malè se gerat, mouere, & alium præficere. Sin autem is qui ab Episcopo iussus est, molestia affectus, Magistratus commonitionem expectauerit, dat duplum id* B *quod relictum est. Si sit autem Episcopus negligens, cogit Metropolitanus id quod dispositum est, impleri, vel illius Diœcesis Archiepiscopus. Et quicunque vult ex ciuibus, cum mouet. Si autem post mortem propriam hæredes iussi sunt dare vel facere, tempus significatum post eorum è vita excessum, computatur. Magistratus autem cogunt ea impleri.*

Σχόλιον.

Η ιε΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφαλαίῳ ζ΄. οὕτως ἔχουσα ὡς ἐντὸς συνωψίσθη. ἡ με΄. διάταξις τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, καὶ μηδὲ σὺ ταύτῃ πρόσχῃς. ἀναγνώθι δὲ τὸ θ΄. κεφάλαιον τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ε΄ βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὂν τῆς ρλα΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, τὰ αὐτὰ σχεδὸν νομοθετοῦν καὶ καταστρωθὲν εἰς τὸ ἑπιὸν καταβατόν. κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος γέγονε νεαρὰ τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐν μέρει τάδε διεξιοῦσα, Σὺν τούτοις καὶ τοῦτο θεσπίζοντες τοῖς προγραφεῖσι προστίθεμεν, Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιτελευτίοις αὐτῶν διατάγμασιν, ἐπιτρόπους ἤγουν διοικητὰς, τῶν παρ' αὐτῶν διορισθέντων καταλιμπάνουσι, καὶ τούτοις ἀνατιθέασι τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, τὸν Χριστὸν κληρονόμον γράφοντες, τὸ γλυκὺ τοῦτο καὶ κοσμοσωτήριον ὄνομα. τοῦτο δὲ δοκοῦσι ποιεῖν δι' ὧν τοῖς πένησι τὰς περιουσίας αὐτῶν καταμερισθῆναι προστάττουσι. τοῦ γὰρ αἰτοῦντος λαμβάνοντος ἵσταται ὁ Χριστὸς συγκοιλαίνων τούτῳ τὴν χεῖρα, Ἐφ' ὅσον γὰρ φησὶν ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

SCHOLIVM BALSAM. Constitutio xv. tituli ii. lib. primi C Codicis posita est in lib. v. Basilicorum tituli i. capite sept. ad hunc modum habens, vt in textu compendiosè proposita est. Legas verò ix. caput tit. iii. lib. Basilicor. quod est pars Nouellæ Iustiniani cxxxi. eadémq; ferè statuit, ac proximè sequenti scholio insertum est. Mense autem Martio xiiij. indict. facta est à sancto nostro Imperatore Domino Emanuele Comneno constitutio hæc in parte per- D sequens. Cum his hoc quoque decernentes, ijs quæ antè scripta sunt, adijcimus, Multi homines, in extremis suis dispositionibus curatores & administratores eorum quæ à se decreta sunt, relinquunt: & ijs rerum ipsarum dispensationem & administrationem committunt, Christum, quod quidem est dulce & salutare nomen, hæredem scribentes. Hoc autem videntur facere, eo quòd suas facultates iubent pauperibus distribui. Dum enim accipit is qui petit, stat Christus vnà cum eo manum porrigens. Quandiu enim, inquit, vni eorum minimo fecistis, mihi fecistis.

Iubemus ergo, quando curatoriæ eiusmodi distributiones, & ad pias causas propositæ diuisiones, ad animæ curam, & orphanorum, pupillorum ac pauperum educationem nutritionémque tendunt, ne in iis locum habeant iudiciorum dilationes, & diuturnæ in eis temporũ moræ. Hinc enim euenit vt morientium animæ detrimento afficiantur, & quæ propter bonum & vniuersi vtilitatem latæ sunt leges, in contrarium conuertãtur. Non enim æquũ censet mea Imperatoria maiestas, vt qui in aliis iudiciis obseruatur ordo, in his obseruetur, sed quæ sunt in eiusmodi causis dubitationes, hinc statim soluantur, non dato libello, sed cognitione ad tres vel quãtuor vsque dies extensa. Non enim iudiciaria aliqua dilatione introducta, iuris vniuscuiusque fiet examinatio: & ambæ partes accersentur sine vlla protelatione, & ab vtrisque partibus petetur, vt quæ sibi videntur conferre, proponant: & ita breui tempore vnius fortasse mensis vel etiam duorum, prout iudici videbitur, quod emersit dubium conuenientem solutionem accipiet, legibus scilicet firmiter stabilitérque seruatis, quæ non statim post mortem defuncti, illius successores iubent statim in iudicium protrahi, sed post lapsum aliquot dierum, sic vt de eis fusiùs in Basilicis dicitur. Sin autem curator ad dilationes procedere visus fuerit, & eiusmodi quædam moliri deprehensus fuerit, & ad protelationes processerit, non faciens vt testator ordinauit, à bonorum defuncti curatione & administratione remouebitur. Ea autem ijs committetur quos imperator statuerit, vel si is absit, Præfectus vrbis Constantinopolitanæ vnà cum sanctissimæ Ecclesiæ Oeconomo, eius curam & administrationem geret, debentes dare notitiam Imperatori eorum quæ ab ipsis in eiusmodi causis geruntur, & etiam sanctissimo illius tẽporis Patriarchæ, si contingat fortè Imperatorem abesse, & non, prout iussit, defuncti voluntatem impleri.

A παρακελευόμεθα οὖν ὅταν ἐπιτροπικαὶ τοιαῦται διοικήσεις προέρχωνται, καὶ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας διανομαὶ, καὶ πρὸς ψυχικὰς οἰκονομίας, καὶ ὀρφανῶν ἀφηλίκων τε καὶ πενήτων ἀναγωγὰς καὶ διατροφὰς τείνωσι, μὴ χώραν ἔχειν ἐν ταύταις τοὺς τῶν δικαστηρίων ὑπερβιβασμοὺς, καὶ τὰς ἐντεῦθεν χρονοτριβήσεις. συμβαίνει γὰρ ἐντεῦθεν τὰς τῶν τελευτώντων ζημιοῦσθαι ψυχὰς, καὶ τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ καὶ κοινῇ λυσιτελείᾳ τοῦ παντὸς τεθέντας νόμους, εἰς τοὐναντίον περιΐστασθαι. οὐ γὰρ δίκαιον κρίνει ἡ βασιλεία μου τὴν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς δικαστηρίοις κρατοῦσαν ἀκολουθίαν, καὶ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις B πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ἀμφιβολίας, ἀπεντεῦθεν λύεσθαι, μὴ λιβέλλου διδομένου, εἰδήσεως δὲ τριημέρου ἢ καὶ ἐπὶ τέταρτον παρεκτεινομένης. μήτινος γὰρ δικαστικῆς ὑποθέσεως ἐπεισαγομένης, ἡ τῶν προσόντων ἑκάστῳ δικαίων γενήσεται κατεξέτασις, καὶ μετακληθήσονται καὶ ἄμφω τὰ μέρη δίχα τινὸς ὑπερημερίας, καὶ ἀπαιτηθήσονται ἑκάτερα τὰ μέρη δίχα τινὸς τὰ δοκοῦντα συντείνειν αὐτοῖς προβαλέσθαι, καὶ οὕτω δι' ὀλίγου καιροῦ μηνιαίου τυχὸν, ἢ καὶ εἰς δεύτερον παρεκτεινομένου κατὰ C τὸ δόξαν τῷ δικαστῇ, προσήκουσαν δέξοιτο λύσιν τὸ ἀνακύψαν ἀμφίβολον, τηρουμένων δηλονότι τῶν νόμων ἐπὶ τῆς οἰκείας ἕδρας καὶ παγιότητος· ὅσοι μὴ μετὰ τὸν τοῦ τελευτήσαντος θάνατον, εὐθὺς τοὺς ἐκείνου διαδόχους εἰς δικαστήριον ἕλκεσθαι διακελεύονται, ἀλλὰ μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν τινῶν καθὼς τὰ περὶ τούτων πλατύτερον τοῖς βασιλικοῖς διηγόρευται. Εἰ δέγε ἐπίτροπος εἰς ὑπερθέσεις φανείη χωρῶν, καὶ τοιαῦτα σκαιωρῶν φωραθείη, καὶ πρὸς ὑπερβιβασμοὺς χωρήσῃ, μὴ ποιῶν καθὼς ὁ διαθέμενος διετάξατο, τῆς ἐπιτροπῆς καὶ D οἰκονομίας τῶν τοῦ τελευτήσαντος πραγμάτων μετακινηθήσεται. ἀνατεθήσεται δὲ αὕτη, οἷς ἂν ὁ βασιλεὺς διορίσηται, ἢ τούτου ἴσως ἀποδημοῦντος, ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος ἅμα τῷ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας οἰκονόμῳ, (τὴν τούτου ποιήσεται) οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, ὀφείλοντες εἴδησιν διδόναι τῶν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν οἰκονομουμένων τῷ βασιλεῖ, καὶ τῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, εἰ τύχῃ τὸν βασιλέα ἀπόδημον εἶναι, καὶ μὴ κατὰ πρόσταξιν αὐτοῦ τὰ τοῦ τελευτήσαντος πληρωθῶσι θελήματα.

Κείμενον. A

Ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶ διὰ δημοσίων προσώπων δὶς ὀχλούμενον τὸν κελευσθέντα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου, καὶ ὑπερθέμενον, ἐκπίπτειν παντὸς κέρδους, καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἐν μέσῳ ἐπαυξήσεων δαπανᾶν εἰς τὰ διατυπωθέντα, μὴ παρακρατουμένου Φαλκιδίου. τὸ αὐτὸ ἐστὶ κἂν πρὸς ἅπαξ τι ληγατευθῇ. ἡ αὐτὴ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν εἴσω ἓξ μηνῶν μετὰ τὴν ἐμφάνειαν τῆς διαθήκης, ἐξ ὑπερθέσεως καρποὺς, καὶ τόκους καὶ ἐπαυξήσεις, B ἀπὸ τελευτῆς τοῦ καταλείποντος ἀπαιτεῖσθαι. ἡ αὐτὴ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν εἴσω πενταετίας τὴν ἐκκλησίαν ὀφείλειν πληροῦσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους εἴσω ἐνιαυτοῦ. Εἰ δὲ μὴ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ ποιήσουσιν οἱ κληρονόμοι, ἀναγκαζέσθωσαν οἶκον ἀγοράζειν, ἢ μισθοῦσθαι, ἔνθα δύναται τὰ κελευσθέντα πληροῦσθαι. τὰ δὲ περὶ τῆς διοικήσεως ὁμοίως τῇ προλαβούσῃ με. διατάξει διατυποῖ.

TEXTVS.

TERTIA *constitutio primi tituli Nouellarum dicit, eum, qui ab Episcopo & œconomo iussus, per publicas personas bis admonetur, ab omni lucro excidere: & Episcopum omnes facultates cum intermediis emolumentis & accessionibus in ea quæ sunt disposita, distribuere, non seruata Falcidia. Hoc idem est etiam si quid vniuersaliter legatum fuerit. Eadem constitutio iij. tit. ij. Nouellarum ait intra sex menses post aperturam testamenti relictis non datis, propter dilationem, fructus, vsuras, atque accessiones, à morte eius, qui reliquit, exigi. Eadem constitutio iij. tit. ij. Nouellarum, ait intra quinquenium Ecclesiam debere perfici: alias verò venerabiles domos intra annum. Si verò intra annum hæredes eas non fecerint, ipsos cogi domum aliquam aut emere aut conducere, vbi iussa queant exequi. Procurationem autem perinde atque præmissa xlv. constitutio instituit.*

Σχόλιον.

C Ἡ γ΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτλου τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τίτλῳ γ΄. τὰ δὲ συνοψισθέντα, εἰσὶ τοῦ αὐτοῦ τίτλου, κεφάλαιον θ΄. οὕτως ἔχον, Εἰ δὲ ὑπὲρ ἀναῤῥύσεως αἰχμαλώτων τι καταλέλειπται, καὶ μὴ ὀνομαστὶ ὁ διαθέμενος εἴπῃ, διὰ τίνος χρὴ γενέσθαι τὴν ἀνάῤῥυσιν, καὶ οὕτως κελεύομεν τὰ πράγματα τὰ ἐπὶ τούτῳ καταλειφθέντα, τῶν τόπων ἐπίσκοπον, καὶ τὸν τούτου οἰκονόμον λαβεῖν καὶ τὸ τοιοῦτον εὐσεβὲς ἔργον πληροῦν. ἐν πάσαις γὰρ ταῖς τοιαύταις εὐσεβέσι βουλήσεσι; τοὺς ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους βουλόμεθα D προνοεῖν, ὥστε πάντα κατὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν προβαίνειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ τῶν δωρησαμένων, ἀπηγορεύθη αὐτοῖς ἔχειν πρὸς αὐτὰ τινα μετουσίαν. Εἰ δὲ οἱ ταῦτα ποιῆσαι κελευσθέντες, ἅπαξ καὶ δὶς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν τούτου οἰκονόμων διὰ δημοσίων προσώπων ὑπομνησθέντες, ὑπερθῶνται τὰ διατυπωθέντα πληρῶσαι, κελεύομεν τούτους ἅπαν κέρδος, καταλειφθὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ταῦτα κελεύσαντος, ἀπολλύναι, τοὺς δὲ ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους, πάντα τὰ πράγματα τὰ πάσαις ὡς εἴρηται ταῖς εὐσεβέσιν αἰτίαις ἀφορισθέντα,

SCHOL. BALS. Tertia constitutio ij. tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxxi. quæ sita est in libro v. tit. tertio. Quæ autem hîc in compendio allegata sunt, sunt eiusdem tituli cap. ix. quod sic habet: Si autem pro redemptione captiuorum aliquid relictum est, & non nominatim dixerit testator, per quidnam oporteat redemptionem fieri: sic quoque iubemus locorum Episcopum & eius œconomum, res quæ propter ea relictæ sunt accipere, & pium hoc opus implere. In omnibus enim huiusmodi pijs voluntatibus sanctissimos locorum Episcopos volumus prouidere, vt omnia ex defuncti voluntate procedant: etiam si à testatoribus, vel iis qui donauerint, sit prohibitum, ne vllam habeant eorum participationem. Sin autem, qui hæc facere iussi sunt, semel & bis à beatissimo locorum Episcopo, & eius œconomis per personas publicas admoniti, differant ea quæ disposita sunt, implere, iubemus eos, omne lucrum quod eis ab eo qui hæc iussit, relictum est, amittere: sanctissimos autem locorum Episcopos, res omnes, quæ piis, vt dictum est, causis omnibus deputatæ sunt,

Auth. De Ecclesiast. can.

cum fructibus & accessionibus intermedij temporis, & lucro memorati temporis vendicare, & quæ testator disposuit, implere, scientes quòd si negligentes fuerint, de his omnibus Deo rationem reddent. Quòd si sanctissimus locorum Episcopus aliquid eorum quæ à nobis dicta sunt, prætermiserit, liceat etiam sanctissimo eius Metropolitano hæc exigere & implere, atque etiam cuilibet liceat hanc quæstionem mouere, & studere vt omnibus modis piæ eiusmodi causæ impleantur. Sin autem hæres ea quæ ad pias causas relicta sunt, non impleuerit, dicens relictas sibi facultates ad ea non sufficere, iubemus vt omni ex Falcidia lucro cessante, quantumcunque in his facultatibus inuentum fuerit, extendatur Episcopi prouidentia ad res eas ad quas relictum est. Sin autem legatum ad pias causas ab aliquo relictum fuerit, iubemus vt intra sex menses à die apertionis testamenti numerandos, hoc omnibus modis præbeatur iis quibus relictum est: sin autem qui grauati sunt, differant hoc legatum præbere, & fructus, & vsuræ & omnis legitima accessio ab eis exigetur à tempore mortis eius qui hoc reliquit. Sin autem legatum annuum cuicunque venerabili domui relictum fuerit, si ij quidem qui dare iussi sunt, vel locus ex quo hoc præberi iussum est, si in eadem vel in finitima prouincia, iubemus hoc legatum nullo modo alienari. Sin loca, aut personæ, ex quibus, aut à quibus hoc dari iussum est, in remotioribus sint partibus: tunc integrũ illis esto, quibus id relictum est, vt si obligata pars consentit, legatum permutent, & vicinum aliquem pro hoc reditum capiãt vberem, & cum accessione, quæ non minus quarta relictæ quantitatis parte contineat, & neque multis publicis præstationibus onustum. Sed & si vendere tale legatũ voluerint, non minus pretij nomine capiant, quàm ex tali legato per triginta quinque annos colligatur: ita tamen vt eiusmodi pretiũ ad vtilitatem prædictæ venerabilis domus procedat, cui relictũ est. Similiter etiã cap. 7. eiusdẽ libri & tit.

A μετὰ καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων τοῦ μέσου χρόνου, καὶ τοῦ μνημονευθέντος χρόνου κέρδους ἐκδικεῖν, καὶ ἅπερ ὁ διαθέμενος διετύπωσε, πληροῦν, εἰδότας ὡς εἰ ῥαθυμήσαιεν, ὑπὲρ πάντων τούτων λόγον τῷ Θεῷ παρέξουσιν. εἰ μέντοι ὁ ὁσιώτατος τῶν τόπων ἐπίσκοπος, παραλείπῃ τι τῶν ἡμῖν εἰρημένων, ἐξέστω καὶ τῷ ὁσιωτάτῳ αὐτοῦ μητροπολίτῃ, ταῦτα ἀπαιτεῖν καὶ πληροῦν, καὶ παντὶ δὲ ἑτέρῳ ἄδεια ἔστω, τὴν τοιαύτην ζήτησιν κινεῖν, καὶ σπουδάζειν ἵνα πᾶσι τρόποις αἱ τοιαῦται εὐσεβεῖς αἰτίαι πληρωθῶσιν. Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς
B εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένα μὴ πληρώσῃ, λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ κληρονομίαν μὴ ἀρκεῖν εἰς ταύτας, κελεύομεν παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ Φαλκιδίου κέρδους σχολάζοντος ὁσονδήποτε εὑρεθῇ ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ προχωρεῖν ἐν τῇ προνοίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας εἰς ἃς καταλέλειπται. Εἰ δὲ ληγάτον παρά τινος εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλειφθείη, κελεύομεν εἴσω μηνῶν ἓξ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς διαθήκης ἀριθμουμένων, τοῦτο πᾶσι τρόποις παρέχεσθαι οἷς καταλέλειπται. Εἰ δὲ ὑπερ-
C θῶνται οἱ τούτῳ βεβαρημένοι τὸ τοιοῦτον ληγάτον παρέχειν, καὶ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν ἀπαιτηθήσονται ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς ταῦτα καταλιπόντος. Εἰ δὲ ληγάτον ἐτήσιον οἱῳδήποτε σεβασμίῳ οἴκῳ καταλειφθείη, εἰ μὲν οἱ τοιοῦτοι δοῦναι κελευσθέντες, ἢ ὁ τόπος ἐξ οὗ ἐκελεύσθη τοῦτο παρέχεσθαι, ἐν τῇ αὐτῇ ἢ τῇ γείτονι ἐπαρχίᾳ εἴη, κελεύομεν μηδενὶ τὸ τοιοῦτον ληγάτον ἐκποιεῖσθαι. Εἰ δὲ οἱ τόποι ἢ τὰ πρόσωπα ἐξ ὧν τοῦτο δοθῆναι προσετάχθη, πορρωτέρω εἴησαν,
D τηνικαῦτα ἐξέστω ἐκείνοις οἷς τοῦτο καταλέλειπται, εἰ καὶ τὸ ἐνεχόμενον μέρος συναινεῖ, ἀμείβειν τὸ ληγάτον, καὶ πλησίον λαμβάνειν ὑπὲρ τούτου πρόσοδον εὔπορον, καὶ μετὰ προσθήκης οὐκ ἐλάττονος τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καταλειφθείσης ποσότητος, καὶ μηδὲ πολλοῖς δημοσίοις τελέσμασι βεβαρημένης. Εἰ δὲ καὶ πωλῆσαι βούλεται τοιοῦτον, μὴ ἔλαττον εἰς τὸ τίμημα λαβεῖν, τοῦ ὅσον ὑπὲρ τοιούτου τοῦ ληγάτου, ἐπὶ λέ. ἐνιαυτοῖς συνάγεται· οὕτω μέντοι ὥστε τοιοῦτοι τίμημα εἰς τὸ συμφέρον τοῦ προειρημένου σεβασμίου οἴκου, ὅπου κατελείφθη, προχωρεῖν. καὶ κεφάλαιον ζ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου

A οὕτως ἔχον, Εἴ τις κατασκευὴν εὐκτηρίου, ναοῦ, ἢ ξενῶνος, ἢ πτωχείου, ἢ ὀρφανοτροφείου, ἢ νοσοκομείου, ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου, ἐν τελευταίᾳ βουλήσει γενέσθαι διατυπώσει, τὸ εὐκτήριον μὲν πέντε εἴσω ἐνιαυτῶν πληροῦσθαι κελεύομεν προνοίᾳ τῶν τόπων ἐπισκόπου, καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος, τὸν δὲ ξενῶνα καὶ τὸ πτωχεῖον, ἢ ἄλλον σεβάσμιον οἶκον, εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι. Εἰ δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μὴ ποιήσωσιν οἱ κληρονόμοι τὸν ξενῶνα, ἢ οἱονδήποτε σεβάσμιον οἶκον, ὑπὸ τοῦ διαθεμένου B διατυπωθέντα γενέσθαι, κελεύομεν τούτοις οἶκον ἢ ἀγοράζειν, ἢ μισθοῦσθαι, ὅπου δύνανται τὰ κελευσθέντα πληρῶσαι, ἕως ἂν ὁ τοιοῦτος σεβάσμιος οἶκος πληρωθῇ. καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ διαθέμενος ὁρίσῃ τοὺς ὀφείλοντας ξενοδόχους γενέσθαι, ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους τοιούτους διοικητὰς, εἴτε τοῖς ἰδίοις κληρονόμοις τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν παράσχῃ, κελεύομεν τρόποις ἅπασι τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, τὰ παρ' αὐτοῦ διατυπωθέντα πληροῦν, τῶν κατὰ τόπον μακαριωτάτων ἐπισκόπων ἐποπτευόντων εἰ καλῶς ἡ διοίκησις προβαίνει, C καὶ εἰ εὕρωσι μὴ χρησίμους ὄντας τοὺς διοικητὰς, ἄδειαν ἐχόντων ἄνευ ζημίας ἄλλους ἀντὶ τοιούτων ἐπιτηδείους ποιεῖν. Σημείωσαι, ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα καταστρωθεισῶν νεαρῶν, ὅτι τὰ παρὰ τῶν κτιτόρων γινόμενα τυπικὰ εἰ μὴ τοῖς κανόσιν ἐναντιοῦνται, κρατοῦσιν· ὅτι ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος, καὶ οἰκονόμος αὐτοῦ, καταναγκάζουσι καὶ μὴ βουλομένους μὴ μόνους τοὺς διαδόχους τῶν δωρησαμένων πράγματά τινα χάριν εὐσεβοῦς αἰτίας, ἀλλὰ καὶ αὐ- D τοὺς τοὺς δωρησαμένους, δοῦναι τὰ δωρηθέντα· κἂν μὴ ἐνεδόθη τοῦτο παρὰ τοῦ διαθεμένου, ἢ κἂν καὶ ἐκωλύθη, ὅτι τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλιμπανόμενα, οὐ φαλκιδεύονται, ὅτι ἔξεστι τοῖς ἐπισκόποις μετακινεῖν ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῶν οἴκων, τοὺς καταλιμπανομένους παρὰ τῶν κτιτόρων διοικητὰς κακοὺς ἀναφαινομένους, καὶ ἄλλους ποιεῖν. καὶ ταῦτα σημειωσάμενος λέγε, ἀνυπόστατα εἶναι τὰ ἐν τοῖς τυπικοῖς γραφόμενα παρὰ τῶν κτιτόρων χάριν τοῦ μὴ μετέχειν ὅλως τοὺς ἐγχωρίους ἀρχιερεῖς εἰς τὰ παρ' αὐτῶν κτιζόμενα μοναστήρια· ὡσαύτως καὶ τὰ τῶν ἀρχιερέων ὑπομνήματα τὰ διαλαμβάνοντα μὴ μετέχειν εἰς τὰ μοναστήρια τοὺς μετ' αὐτοὺς ἐπισκόπους·

quod sic habet: Si quis oratorium templum, aut Xenodochium aut Ptochium, aut Orphanotrophium, aut Nosocomium, aut aliam venerabilem domum extrui in vltima voluntate disposuerit, iubemus, vt oratorium inter quinque annos perficiatur, prouidentia locorum Episcopi, & ciuilis magistratus: Xenodochium verò, aut Ptochium, aut alia venerabilis domus intra vnum annum extruatur. Si verò intra annum hæredes Xenodochium aut quamcunque venerabilem domum, quam testator extrui disposuit, non fecerint; iubemus, vt domum ij vel emãt, vel conducãt, vbi iussa queãt exequi, tantisper dum eiusmodi venerabilis domus absoluatur. Ac si quidẽ ipse testator decreuerit, quinam Xenodochi, aut Ptochotrophi, aut id genus alij dispensatores fieri debeant, aut hæredibus suis huius rei optionem præbuerit: iubemus vt omnibus modis hæredes ipsius his quæ ab ipso disposita sunt, satisfaciant; beatissimis locorum Episcopis inspecturis, an dispensatio pulchrè procedat: & si deprehenderint eos, qui dispensationem habent, nequam homines, & nullius bonæ rei esse, licentiam habituris, vt sine damno alios in illorum locum magis idoneos sufficiant. Nota ex Nouellis hîc insertis, quòd statuta quæ fiunt ab extructoribus seu fundatoribus, seruantur, nisi aduersentur canonibus: Quòd loci Episcopus, & eius œconomi cogunt, non solùm successores eorum qui donauerunt res aliquas pro pia causa, sed ipsos etiam donatores, dare quę data sunt, etiamsi hoc non sit concessum sed potiùs etiam prohibitum à testatore: quòd quæ ad pias causas relicta sunt, Falcidiam non admittant, & liceat Episcopis, administratores, qui à fundatoribus relinquuntur, si mali appareant, amouere, & alios facere. Et dic, his notatis, consistere non posse quæ in statutis à fundatoribúsve scribuntur, vt locorũ Antistites nullã omnino partẽ habeant in Monasteriis à se ædificatis. Similiter nec acta Antistitum quæ continẽt, eos qui eis succedẽt, Episcopos, nihil iuris habituros in Monasteriis;

& quę eam ob causam propter transgressionem intentantur ab eis segregationes, tanquam à ratione alienas, in ipsorum capita redituras.

TEXTVS.

Tit. de rerum diuis. ff.

DICIT *autem liber primus Digestorum, titulo viij. digesto lj. quòd sacra sunt diuini iuris, & nullus in ea dominium obtinet. Sacra autem res est, quæ est publicè consecrata. Quæ enim sunt priuata, non sunt sacra, sed prophana. Si autem corruerit ædificium, manet locus sacer: vt digesto vi. Consecrantur autem & in vrbibus, & in pagis. Publicus autem locus, præter iussum Imperatoris non fit sacer, vt digesto viij. & ix. Est autem sacrum inæstimabile, vt digesto x. & Institutionum ij. tit. i. dicit, quòd sacrum est id quod rectè per sacerdotem Deo dedicatum est, vt templa, & vasa sacra: & si templum corruerit, manet locus sacer. Non est autem sacrum, quod quis auctoritate propria tanquam sacrum fecerit. Et tit. vi. Quòd diuturna possessione sacra quis non acquirit, nec fit valida rei sacræ stipulatio, vt Institutionum tertio, titulo xix. & titulo xxiij. Quòd nullus sciens rectè emit rem sacram. Sin autem deceptus emit vt rem priuatam, agit ad id quod interest. & Institut. iiij. tit. xv. quod prohibetur quis ædificare in sacro. liber primus, tit. xv. capite sept. Magistratus loca sacra obseruant, & curant vt ea ornentur. lib. ij. tit. xiiij. digesto lx. Non rectè quis paciscitur sacrare locum priuatum. lib. vi. tit. i. Digest. dig. xxiij. Sacra tanquā nostra vendicare non possumus, lib. viij. tit. i. dig. xiiij. Sacro loco intercedente etiam per ipsum ad priuatum aditus impeditur. Per eum enim locum seruitus non constituitur, lib. xi. tit. vij. dig. xxxvi. Sacra loca quæ venerunt in manus hostium, sacra esse cessant, sicut liber in seruitutem redactus: à calamitate autem liberata, priorem statū rursus recipiunt. Et lib. xvij. tit. i. dig. lxiij. quòd si res communis consecrata fuerit, quæ erat in ea communio soluitur. Et lib. xviij. tit. i. dig. v. vi. lxij. Rei sacræ emptio consistit, si qui emit, eam esse sacram ignoret, & habet actionem de re quantum eius interfuit, non decipi. Sin autem scit is qui emit, non consistit emptio. Et caput septuagesimumtertium eiusdem tituli Digestorum, Si sacrum corruerit, locus non fit prophanus, vnde nec venditur.*

In libris nostris 20. & tit. 24.

L. In rem. paragr. Loca ff. De rei vendic.
L. Seruitutes prædiorum. paragr. Vltimo. ff. de seruitut.
L. Cum loca. ff. de relig. & sumpt.
L. Verū est. paragr. ff. Pro socio.
L. Et liberi, cum duabus leg. seq. ff. De contrah. empt.
L. Æde sacr. ff. eodem.

A καὶ τοὺς παρὰ τοῦτο ἐπισφαλλομένους ἐκ παραβασίας ἀφορισμοὺς στρέφεσθαι ὡς ἀλόγους εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀφορισάντων.

Κείμενον.

Λέγει δὲ βιβλίον α΄. τῶν διατάξεων τίτ. η΄. διάταξις να΄. ὅτι τὰ ἱερὰ θείου δικαίου εἰσὶν, καὶ ὑπ' οὐδενὸς δεσπόζονται. ἱερὸν δὲ πρᾶγμα ἐστι, τὸ ἀνιερωθὲν δημοσίᾳ. τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ οὐκ εἰσιν ἱερὰ, ἀλλὰ βέβηλα. εἰ δὲ καταπέσῃ τὸ οἰκοδόμημα, μένει ὁ τόπος ἱερός· ὡς διγέστ. ϛ΄. καB θιεροῦνται δὲ καὶ ἐν πόλεσι καὶ ἐν χωρίοις. δημόσιος δὲ τόπος παρὰ κέλευσιν βασιλέως οὐ γίνεται ἱερὸς, ὡς διγέστ. η΄. καὶ θ΄. ἀδιατίμητον δὲ ἐστὶ τὸ ἱερὸν, ὡς διγέστ. ι΄. καὶ ἰνστιτουτίων β΄. τίτ. α΄. φησὶν, ὅτι ἱερόν ἐστι τὸ ὀρθῶς καὶ διὰ τοῦ ἱερέως τῷ θεῷ ἀνιερωμένον ὡς ναοὶ καὶ τὰ σκεύη. τοῦ δὲ ναοῦ καταπεσόντος μένει ὁ τόπος ἱερός. οὐκ ἔστι δὲ ἱερὸν ὅπερ τις κατ' οἰκείαν αὐθεντίαν ὡς ἱερὸν ποιήσει. καὶ τίτ. ϛ΄. ὅτι οὐ κτᾶταί τις τὰ ἱερὰ διὰ τῆς χρονίας νομῆς, οὔτε ἰσχυρῶς τις ἐπερωτᾷ λαβεῖν ἱερὸν, ὡς ἰνστιτουτίων γ΄. τίτ ιθ΄. καὶ τίτλου κγ΄. ὅτι οὐδεὶς ἐν εἰ- C δήσει ἀγοράζει ἱερόν. εἰ δὲ ἀπατηθεὶς ἠγόρασεν ὡς ἰδιωτικὸν, κινεῖ ἐπὶ τῷ διαφέροντι καὶ ἰνστιτουτίων δ΄. τίτ. ιε΄. ὅτι κωλύεταί τις ἐν ἱερῷ κτίζειν. βιβλίον α΄. τίτ. ιε΄. διγέστ ζ΄. οἱ ἄρχοντες ἐπιβλέπουσι τὰ ἱερὰ καὶ παρασκευάζουσιν αὐτὰ φιλοκαλεῖσθαι. βιβλίον β΄. τίτ. ιδ΄. διγέστ. ξ΄. οὐ καλῶς τις πακτεύει καθιεροῦν τὸν ἴδιον τόπον. βιβλίον ϛ΄. τίτλου α΄. διγέστ. κγ΄. τὰ ἱερὰ ὡς ἡμέτερα ἐκδικεῖν οὐ δυνάμεθα. βιβλίον η΄. τίτ. α΄. διγέστ. ιδ΄. ἱεροῦ τόπου παρεντιθεμένου καὶ ἡ δι' αὐτοῦ πρόοδος εἰς ἰδιωτικὸν ἐμποδίζεται. δουλεία γὰρ οὐ συνίσταται διὰ τούτου τό- D που. βιβλίον ια΄. τίτ. ζ΄. διγέστ. λϛ΄. τὰ ἱερὰ γινόμενα ὑπὸ τοὺς πολεμίους, παύεται εἶναι ἱερὰ, ὥσπερ ὁ ἐλεύθερος δουλωθείς· ἀπολυθέντα δὲ τῆς συμφορᾶς ἀναλαμβάνει τὴν προτέραν κατάστασιν. βιβλίον ιζ΄. τίτ. ιβ΄. διγέστ. ξγ΄. ὅτι ἐὰν ἀνιερωθῇ τὸ κοινὸν πρᾶγμα, λύεται ἡ ἐπ' αὐτῷ κοινωνία. καὶ βιβλίον ιη΄. τίτ. α΄. διγέστ. δ΄. ϛ΄. ξβ΄. τοῦ ἱεροῦ πράγματος ἀγορασία συνίσταται, ἐὰν ἀγνοῇ ὁ ἀγοραστὴς ἱερὸν αὐτὸ εἶναι, καὶ ἔχει κατὰ τοῦ πράτου, εἰς ὅσον αὐτῷ διέφερε μὴ ἀπατηθῆναι. εἰ δὲ γινώσκει ὁ ἀγοραστὴς, οὐ συνίσταται ἡ πρᾶσις. καὶ διγέστ. ογ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τοῦ ἱεροῦ πεσόντος ὁ τόπος οὐ γίνεται βέβηλος, ὅθεν οὐδὲ πωλεῖται.

Σχόλιον.

Τὸ α. διάταγμα τοῦ η. τίτλου τοῦ α. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον μϛʹ. τῶν βασιλικῶν, τίτλος γʹ. κεφάλαιον α. οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. τὸ ϛʹ. διάταγμα ἐστὶ κεφάλαιον η. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, ὅμοιον κατὰ πάντα τῷ διατάγματι. ὡσαύτως καὶ τὸ ηθʹ. καὶ ι. τὰ παρὰ τοῦ α. καὶ ϛʹ. τίτλου τῆς βʹ. ἰνστιτουτίωνος, οὕτως ἔχουσιν, ὡς ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις ἐγράφη. ζήτει οὖν ἀπὸ τούτων μαθεῖν τελειότερον τὰ ἐκ τούτων γραφέντα ἐν τῷ παρόντι συντάγματι. τὸ δὲ παρὰ γνώμην τῶν ἱερέων γεγονὸς ἱερὸν παρά τινος, οὐκ ἔστιν ἱερὸν, ὡς οἶμαι. νοεῖται δὲ ὅσον εἰς τὸ λογίζεσθαι ἐπισκοπικὸν, καὶ ἔχειν προνόμια καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ λογίζεσθαι ἰδιωτικὸν, ἐπείτοιγε εἰς τὸ μὴ κοινωθῆναι, κἂν μὴ ἱερὸν ὀνομάζηται, ἀλλὰ ἅγιόν ἐστι. καὶ τὸ οἰκοδομηθὲν δίχα εὐχῆς ἱερέως, κἂν καταπέσῃ ὡς ἅγιον, οὐκ ἔτι κοινωθήσεται. τὸ ζʹ. διάταγμα τοῦ ιϛʹ. τίτλου τοῦ α. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν ϛʹ. τίτλος βʹ. κεφάλαιον θʹ. οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. τὸ ξʹ. διάταγμα τοῦ ιδʹ. τίτλου τοῦ βʹ. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον ια. κεφ. ξʹ. λέγον τὰ αὐτά. τὸ κγʹ. διάταγμα τοῦ βʹ. τίτλου τοῦ ϛʹ. βιβλίου, ἐστὶ βιβλίον ιε. τίτλος α. κεφάλαιον κγʹ. θέμα βʹ. οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. τὸ ιδʹ. διάταγμα τοῦ α. τίτλου τοῦ η. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον νη. τίτλος α. κεφάλαιον ιδʹ. θέμα τελευταῖον ὁμοίως ἔχον. τὸ λϛʹ. διάταγμα τοῦ ζʹ. τίτ. τοῦ ια. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν νθʹ. τίτ. α. κεφάλαιον ξγʹ. θέμα τελευταῖον λέγον, Λύεται ἡ κοινωνία φθειρομένων τῶν προσώπων, ἢ τοῦ πράγματος, ἢ τῆς ἀγωγῆς, ἢ τῆς γνώμης. προσώπων μὲν ἐπὶ τῆς μεγάλης ἢ μέσης καταστάσεως, ἐναλλαγῆς καὶ θανάτου. φθείρεται δὲ τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἢ παντελῶς οὐχ ὑπέστη, ἢ τὴν κατάστασιν ἐνήλλαξεν ἀνιερωθὲν ἢ καὶ δημευθέν. ἀκούων δὲ τοῦ νόμου μεμνημένου βεβηλότητος, μὴ ἐκλαβοῦ αὐτὴν εἰς ἀκαθαρσίαν ἀλλὰ εἰς ἰδιωτείαν. τὸ ε. ϛʹ. καὶ ξβʹ. διατάγματα τοῦ α. τίτ. τοῦ ιη. βιβ. τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον ιθʹ. τίτ. α. κεφάλαιον δʹ. τὰ αὐτὰ λέγει. καὶ τὸ ογʹ. διάταγμα τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ ιθʹ. βιβ. τίτ. α. κεφάλαιον ογʹ. οὕτως ἔχον ὡς γέγραπται. γίνωσκε δὲ ὅτι τὰ μὲν μὴ ἱερωθέντα ἅγια, καὶ πωλοῦνται καὶ δωροῦνται καὶ οὐσουκαπιῶνται, καὶ διὰ χρόνου κυριεύονται, τὰ δὲ ἱερὰ, ὁπωσδήποτε οὐ δεσπόζονται,

A SCHOL. BALS. Primum caput viij. tit. primi libri digestor. est liber xlvi. Basilic. cap. vi. quod sic habet vt scriptum est: Digestum vi. est caput viij. eiusdem libri & tituli, quod digesto per omnia simile est. Similiter & digestum viij. ix. & x. Quæ verò ex titulo i. & vi. secundi libri Institutionum desumpta sunt, sic habent, vt in Institutionib. scriptum est. Quære ergo, vt perfectius ex his discas ea quæ sunt ex ipsis posita in hoc opere. Quod autem præter sacerdotum sententiam B ab aliquibus sacrum factum est, non est ita sacrum, vt ego quidem existimo, vt Episcopale censeatur, & habeat priuilegium Catholicæ Ecclesiæ, neque priuatum censeatur. nam quod ad hoc quidē attinet ne commune fiat, quamuis sacrum non appelletur, sacrum est. Et si quis enim oratorium absque sacerdotis oratione fecerit, sacer est tamen locus eiusmodi, & non amplius fiet communis. Digestum vij. tit. xvi. lib. i. C Digest. est liber Basilicor. vi. tit. ij. cap. ix. quod habet, vt scriptum est. Digestum lx. tit. xiiij. lib. ii. est libri ij. cap. lx. quod eadem dicit. Digestum xxiij. tit. ii. lib. vi. est lib. xv. tit. i. cap. xxiij. thema ij. quod habet, quemadmodum scriptum est. Digestum xiiij. tit. i. lib. viij. est lib. lviij. tit. i. cap. xiiij. thema vlt. quod simili modo habet. Digest. xxxvi. tit. vij. lib. xi. Digest. est lib. lix. Basilic. tit. i. cap. xxxvi. quod habet, quomodo scriptum est. lxiii. cap. i. tit. xvii. lib. D Digestor. est liber xii. Basilic. tit. i. cap. lxiij. responsum vltimum, quod sic dicit: Soluitur societas si vel personæ mutentur, vel res, vel sententia, vel actio. Personæ quidem maxima vel media status diminutione, & morte. Res autem mutatur, quando vel non est omnino, vel statum consecrata mutauit vel etiam publicata. Cùm autem audis legem meminisse eius quod est prophanū, ne id pro immundo, sed pro priuato accipias. Scias autem, quòd sancta quidem, quæ non sunt consecrata, & venduntur, & donantur, & vsucapiuntur, eorúmque dominium tempore acquiritur. Sacra autē in nulli⁹ sunt bonis nec dominio,

A & quòd qui sacrum quidem furatus est, vt sacrilegus punitur: qui autem sacrum priuatum est suffuratus, vt verbi gratia imagines, furti actione tenetur. Sunt autem multæ quoque aliæ eorum differentiæ. Si quis autem dicat, & quomodo venduntur Monasteria & sacraria, audias, quòd nihil eiusmodi venditur nec emitur: sed ius quod in eis habetur, & venditur, & emitur. Qui autem vas sacrum vel locum sciens vendit, perdit pretium, & punitur. Et liber * tit. * cap. * Iustis autem quibusdam de causis nonnunquam sacra vendũtur. B Quære primum & secundum titulum quinti libri. Docent enim de Ecclesiis, & Monasteriis, & sacrosanctis domibus, eorúmque rebus ac iuribus. Et hæc quidem de sacris. Quæ autẽ ex fructibus offeruntur, sacra non sunt. & quære librũ quinquagesimum quartum, tit. tertium, caput secundum.

TEXTVS.

E T *liber vicesimusquartus, titulus primus, caput quintum, Digest. Rectè dono uxori meæ locum, vt in eo ædem faciat: &* C *fit locus sacer. Et liber vicesimusseptimus, titulus decimus, caput duodecimum, Curátor furiosi non potest rem eius dedicare. Liber xxx. caput tricesimum nonum, Qui rem sacram legat, videtur insanire, & ne pretium quidem dat: quandoquidem nec omnino quidem venditur. Liber tricesimusnonus, titulus primus, caput primum, Locum habet operis noui nunciatio, ne præter legem fiat opus in sacro loco. Titulus tertius, caput decimumseptimum, Sacro locro intercedente non constituitur* D *seruitus. Liber quadragesimus primus, titulus secundus, caput tricesimum primum, Possidere desinimus, si locus ipse sacer fiat, etiam si non vt talem, sed vt priuatum eum habeamus. Titulus tertius, caput nonum, Diuturna possessione sacra non acquirimus. Liber quadragesimus tertius, titulus primus, caput primum, secundum, Non oportet aliquid fieri in loco sacro, & quod factum est, restituitur. Titulus sextus, eiusdem libri, caput i. Non licet facere, vel in loco sacro inijcere, quod deformitatem, & non ei ornamentum afferat. Hoc autem ad sacra priuata non pertinet. Sacrorum autẽ custodia iis qui ipsis præsunt, permissa est. Tit. viij. dig. xi. Non licet in loco sacro ædificare: sed & quod ædificatũ est, di-*

L. Si sponsus sponsæ, paragr. Proinde. ff. De donat. inter vir. & vx.
L. Ab agnato. ff. De Curat. furiosi.
L. i. paragr. Nunciatio. ff. De oper. noui núciat.
L. Si prius. paragr. fin. ff. De aqua plu. ar.
L. Qui vniuersas. paragr. Possessioné. ff De acq. vel amit. poss.
L. Vsucapionem. ff. De vsucap. & vsurpat.
L. i. & ij. ff. De interdictis.
L. i. Ne quid in loco sacr.

καὶ ὅτι ὁ μὲν κλέψας ἱερὸν, ὡς ἱερόσυλος κολάζεται· ὁ δὲ κλέψας ἰδιωτικὴν ἁγίων εἰκόνα, ὡς κλέπτης ἐνέχεται. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τούτων διαφοραί. εἰ δέ τις ἐρεῖ καὶ πῶς πωλοῦνται μοναστήρια καὶ σκευοφυλάκια, ἀκουσάτω ὅτι τοιοῦτον τι οὔτε ἀγοράζεται οὔτε πωλεῖται. τὸ δὲ δίκαιον τὸ ἐπὶ τούτοις προσαρμόζον τινὶ καὶ πωλεῖται καὶ ἀγοράζεται. ὁ γὰρ ἀγοράζων ἱερὸν τόπον ἢ σκεῦος ἐν εἰδήσει ἀπόλλεσι τὸ τίμημα, καὶ κολάζεται, καὶ ζήτει βιβλίον, τίτλον, κεφάλαιον. ἐξ εὐλόγων δὲ τινῶν αἰτιῶν πωλεῖται ἔστιν ὅτε καὶ τὰ ἱερά. καὶ ζήτει τὸν α΄. καὶ β΄. τίτλον τοῦ ε΄. βιβλίου. διδάσκουσι γὰρ περὶ ἐκκλησιῶν, καὶ μοναστηρίων, καὶ εὐαγῶν οἴκων, καὶ περὶ τῶν πραγμάτων καὶ δικαιωμάτων αὐτῶν, καὶ περὶ ἐκποιήσεως, καὶ ἐμφυτεύσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἱερῶν. τὰ δὲ ἐπὶ καρποφορίᾳ προσαγόμενα οὐκ εἰσὶν ἱερά. καὶ ζήτει βιβλίον νδ΄. τίτλον γ΄. κεφάλαιον α΄.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον κδ΄. τίτ. α΄. διάτ. ε΄. Καλῶς δωροῦμαι τῇ γαμετῇ μου τόπον ἐφ᾽ ᾧ ποιῆσαι ναὸν ἐν αὐτῷ, καὶ γίνεται ὁ τόπος ἱερός. βιβλίον κζ΄. τίτ. ι΄. διάτ. ιβ΄. ὁ τοῦ μαινομένου κουράτωρ, οὐ δύναται πρᾶγμα αὐτοῦ καθιερῶσαι. βιβλίον λ΄. διάτ. λθ΄. ὁ ἱερὸν ληγατεύων δοκεῖ μαίνεσθαι, καὶ οὔτε τὸ τίμημα δίδοται, ἐπεὶ οὔτε ὅλως πωλεῖται. βιβλίον λθ΄. τίτλος α΄. διάτ. α΄. ἡ τῆς καινοτομίας παραγγελία χώραν ἔχει, ἵνα μὴ γίνηται παρὰ τὸν νόμον ἔργον ἐν ἱερῷ τόπῳ. τίτ. γ΄. διάτ. ιζ΄. ἱεροῦ τόπου παρεντιθεμένου δουλεία οὐ συνίσταται. βιβλίον μα΄. τίτ. β΄. διάτ. λα΄. Νέμεσθαι παυόμεθα τόπον γινομένου ἱεροῦ, κἂν μὴ ὡς τοιοῦτον ἀλλ᾽ ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸν ἔχομεν. τίτ. γ΄. διάτ. θ΄. τὰ ἱερὰ οὐ κτώμεθα διὰ χρονίας νομῆς. βιβλίον μγ΄. τίτ. α΄. διάτ. α΄. β. οὐ δεῖ γίνεσθαί τι κατὰ ἱεροῦ τόπου, καὶ γινόμενον ἀποκαθίσταται. τίτ. ϛ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διάτ. α΄. οὐκ ἔξεστί τι ποιεῖν, ἢ ἐμβάλλειν ἐν ἱερῷ τόπῳ, ὅπερ ἀμορφίαν καὶ οὐ κόσμον αὐτῷ φέρει. τοῦτο δὲ πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ ἱερὰ οὐκ ἀνήκει. ἡ δὲ φυλακὴ τῶν ἱερῶν τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν ἐπιτέτραπται. τίτ. η΄. διάτ. β΄. κτίζειν οὐκ ἔξεστι κατὰ τόπου ἱεροῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ κτισθὲν καταλύεται.

λύεται. βιβλίον μδ'. τίτ. ς'. διάτ. γ'. Οὐκ ἔξεστι τὸ ἐπίδικον τῷ Θεῷ καθιεροῦν. καὶ ὁ τοῦτο ποιήσας δίδωσι τὸ διπλοῦν τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ, ὡς παρ' ὧν δυνατωτέρῳ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ παρεδόθη.

Σχόλιον.

Τὸ ε'. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ κδ'. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐστὶ βιβλίον λ'. τίτλος α'. κεφάλαιον ε'. θέμα η'. Εἰ καὶ πολύτιμον κενοτάφιον δωρήσομαι τῇ γαμετῇ μου, ἔρρωται, μετὰ μέντοι ταφὴν ἐν αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ αὐτὴ ἐν αὐτῷ ταφῇ, γίνεται εἰς ταφὴν συνεισενεχθεῖσα, καὶ ἐπὶ τῷ προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ, καλῶς δωροῦμαι τῇ γαμετῇ μου ἢ τόπον, ἐφ' ᾧ B ποιῆσαι ἐν αὐτῷ δημόσιον ἔργον ὅπερ ἐπηγγείλατο, ἢ ναόν, καὶ γίνεται ὁ τόπος ἱερός. τὸ ιβ'. διάταγμα τοῦ ι'. τίτλου τοῦ κζ'. βιβλίου, ἐστὶ βιβλίον λη'. τίτλος ι'. κεφάλαιον ι'. θέμα β'. κεφάλαιον ια'. καὶ ιβ'. οὕτως ἔχον, ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου, καλῶς ἴδιον πρᾶγμα ὡς τοῦ μαινομένου ἐκποιεῖ, οὐ μὴν τὸ τοῦ μαινομένου ὡς ἴδιον. δύναται δὲ ἐπὶ συμφέροντι τοῦ μαινομένου ἐνεχυριάζειν· καθιεροῦν δὲ αὐτοῦ πρᾶγμα οὐ δύναται. τὸ λθ'. διάταγμα τοῦ λ'. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον μδ'. τίτλος α'. κεφάλαιον λθ'. θέμα τελευταῖον. Εἰ δέ τις τὰ δημόσια ἢ τὰ ἱερὰ, ἢ τὰ ἰδικὰ C τοῦ βασιλέως ληγατεύσει, μαίνεσθαι δοκεῖ. καὶ οὔτε τὸ τίμημα αὐτοῦ δίδοται, ἐπειδὴ τὰ μὲν οὐδ' ὅλως πωλεῖται, τὰ δὲ βασιλικὰ οὐ παρὰ γνώμην τοῦ βασιλέως. τὸ α'. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ λθ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ βιβλίον νη'. τίτλος ι'. κεφάλαιον α'. θέμα β'. τὸ δὲ περὶ τῆς καινοτομίας παράγγελμα, ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἔργοις ἁρμόζει. Εἰ γὰρ ἤδη γέγονε τὸ ὑπὲρ βίᾳ ἢ λάθρα πραχθέν, ἢ τὸ περὶ τόπου σεβασμίου, ἢ τὸ περὶ τόπου ἱεροῦ, ἢ τὸ περὶ ποταμοῦ δημοσίου, ἢ τὸ περὶ ὄχθης δημοσίας, χώραν ἔχει. τὸ ιζ'. διάταγμα τοῦ γ'. τίτλου ἐστὶ βιβλίον νη'. τίτλος ιγ'. κεφάλαιον ιζ'. θέμα δ'. περὶ τὸ τέλος. Εἰ D δὲ κεῖται μεταξὺ ἡμῶν τόπος ἱερὸς, ἢ εἰς ταφὴν, ἢ ἅγιος, οὐ δύναται συστῆναι δουλεία. τὸ λα'. διάταγμα τοῦ β'. τίτλου τοῦ μα'. βιβλίου ἐστὶ τίτλος β'. κεφάλαιον λ'. θέμα β'. τοῦ ν'. βιβλίου, παύομαι νέμεσθαι ὅπερ ἄλλος ἀφείλετό μου, καὶ τὸ μνημεῖον ἱερὸν γινόμενον. πρόσεχε οὖν ὅτι ἐν τῇ ἀνακαθάρσει, οὐκ ἐτέθη τὸ ἐντὸς κείμενον μέρος τοῦ νόμου τὸ λέγον κἂν μὴ ὡς τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸ ἔχομεν. καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλεις προσέχειν πλέον τοῖς ἐν τῷ βασιλικῷ περιεχομένοις.

A *ruitur. lib. xliiij. tit. vi. digest. iij. Non licet rem litigiosam Deo dedicare, & qui hoc fecerit, præstat duplum aduersario suo, eo quòd aduersario traditus sit illo potentiori.*

SCHOL. BALS. Quintum digestum tit. primus, libri vicesimiquarti, est lib. xxx. tit. i. cap. v. thema viii. Etsi monumentum purum magni pretij vxori donauero, valet donatio, postquam scilicet in eo sepelierit. Sed & si ipsa in illud fuerit illata, fit sepulturæ nomine locus religiosus. Ad offerendum Deo quoque rectè dono vxori meæ, vel locum, in quo opus faciat quod promiserat: vel ædem, & fit locus religiosus. Digestum xii. x. tit. xxvii. lib. cap. x est liber xxxviii. tit. x. cap. x. them. ii. cap. xi. & xii. quod sic habet: Curator furiosi rectè rem suam, tanquam sit furiosi, alienat, sed non rem furiosi tanquam suam. Potest autem ad furiosi vtilitatem dare pignori: rem autem eius consecrare non potest. Digestum xxxix. lib. xxx. est lib. xliiij. tit. cap. xxxix. thema vlt. Si quis autem publica, vel sacra, vel Imperatoris propria legauerit, videtur insanire, & eorum ne pretium quidem datur. Quoniam illa quidem nunquam venduntur: quæ sunt autem Imperatoris, non præter Imperatoris sententiam. Digest. i. tit. i. lib. xxxix. dig. est lib. lviii. tit. x. cap. i. thema ii. Noui operis mutatio in futuris operibus competit. Nam si iam *aliquid* factum sit, *interdictum* QVOD VI AVT CLAM, quod factum erit *vt restituatur*, aut *illud* de loco religioso, aut de loco sacro, aut de flumine publico, aut de ripa publica locum habet. Digestum xvii. tit. iii. est lib. lviii. tit. xiii. cap. xvii. thema xiiij. circa finem: Si inter nos locus sacer, aut sepulchri, aut sanctus, situs est, seruit⁹ consistere non potest. Digestū xxxi. tit. ii. lib. xli. est tit ii. cap. xxx. thema ii. lib. l. Desino possidere, quod alius mihi ademit, & *vbi* monumentum *positum est*, & quod sacrum factum est. Animaduerte autem, in repurgatione positam non esse eam in textu positā legis partem, quæ dicit: tametsi non vt talē, sed priuatū eum habeamus. Ac idcirco adhærere illis debes, quæ in Basilicis continentur.

L. Iulianus. ff. de Curat. furiosi.

E

Digestum ix. tit. iij. est lib. l. tit. iii. cap. ix. Per diuturnam possessionem vsucapiuntur *res* corporales, exceptis *rebus* sacris, sanctis, publicis, populi Romani, ciuitatum, item liberis hominibus. Digestum i. & ii. tit. i. lib. xliij. digestorũ, est lib. lviii. tit. xiiij. cap. ii. thema penult. Legitima interdicta cõpetunt diuini iuris causa, sicut *est*: NE QVID IN LOCO SACRO FIAT: vel, QVOD FACTVM EST, VT RESTITVATVR: & DE MORTVO INFERENDO, vel SEPVLCHRO AEDIFICANDO. Digestum i. tit. vi. est tit. xv. libri quinquagesimi octaui, cap. i. quod sic habet: Ait prætor, IN LOCO SACRO FACERE, IN-VE EVM IMMITTERE QVID, VETO. Hoc de loco sacro, non de profano competit. *Neque huc spectat* ne sacer locus adornetur, sed ne *illi* noceatur. Sacrorum locorum cura ad eos pertinet, qui illa curant. Digestum ii. tit. viii. lib. xliii. est lib. lviii. tit. viii. cap. v. thema xi. & xii. quæ sic habent, vt in textu scripta sunt. Digestum iij. tit. vi. libri quadragesimi quarti, est lib. xxvii. caput nonum, quod dicit, quemadmodum in textu scriptum est. Sed rogabit *fortasse* quispiam, quamobrẽ hæc legis pars quæ habet, Tametsi non vt talem, sed priuatum eum habeamus, in basil. non sit apposita? Lege cautum est in cap. xiii. tit. iiij. lib. l. non rumpi vsucapionem inde, quòd bonæ fidei possessor per denunciationem se aliena possidere intelligat. Propter hoc igitur repurgationis authoris iniquum esse visum est, si bonæ fidei possessoris possessio rumpatur, eo quòd Deo consecratum sit, quod bona fide possidet. Atque *id quidem multo* magis *iniquum visum est*, si ex iudice hoc non intellexerit, & quasi priuatum illud possederit. *Ac* propter hoc *quidem* legis *ea* pars quæ habet, Tametsi non vt sacrum, sed vt priuatum eum possideamus: non est recepta. Sancta verò hîc ne priuata sancta dixeris: sed monumenta, quæ etiam religiosa dicũtur. Priuata enim sancta, siue non consecrata, dominio subiiciuntur.

TEXTVS.

LIB. *xlv. tit. i. digest. xxxviij. Rectè abs te stipuler, vt aedem sacram aedifices. Et in istiusmodi re locatio valet. Digest. xxxxiij. Rem sacrã*

A τὸ θ'. διάταγμα τοῦ γ'. τίτλου, ἐστι βιβλίον ν'. τίτλος γ'. κεφάλαιον θ'. Διὰ χρονίας νομῆς δεσπόζονται τὰ σωματικὰ, χωρὶς ἱερῶν ἢ ἁγίων, ἢ δημοσίων, ἢ δήμου Ῥωμαίων, ἢ πόλεως, ἢ ἐλευθέρων ἀνθρώπων. τὸ α'. καὶ β'. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστι βιβλίον νη'. τίτλος ιδ'. κεφάλαιον β'. θέμα παρατέλευτον. τὰ νόμιμα παραγγέλματα ἁρμόζουσιν ἢ διὰ θεῖον δίκαιον, ὥσπερ ἵνα μὴ γίνηται ἐν ἱερῷ τόπῳ, ἢ κἂν γίνηται, ἵνα ἀποκαταστῇ καὶ περὶ τοῦ εἰσκομίσαι νεκρὸν, ἢ κτίσαι τάφον. τὸ α'. διάταγμα τοῦ ς'. τίτλου ἐστι τίτλος ιε'.

B κεφάλαιον α'. τοῦ νη'. βιβλίου οὕτως ἔχον, λέγει ὁ πραίτωρ, ἐν ἱερῷ τόπῳ ἢ ποιεῖν ἢ εἰσπέμπειν τι κωλύω. τοῦτο περὶ ἱεροῦ τόπου, οὐ περὶ βεβήλου ἁρμόζει, οὐ διὰ τὸ κοσμεῖσθαι αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ βλάπτεσθαι. ἡ δὲ φροντὶς τῶν ἱερῶν τόπων τοῖς φροντίζουσιν αὐτῶν ἀνήκει. τὸ β'. διάταγμα τοῦ η'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλίου ἐστι βιβλίον νη' τίτλος η'. κεφάλαιον ε'. θέμα ια'. οὕτως ἔχον ὡς καὶ ἐν τῷ κειμένῳ ἐγράφη. τὸ γ'. διάταγμα τοῦ ς'. τίτλου τοῦ μδ'. βιβλίου, ἐστι βιβλίον κζ'. κεφάλαιον θ'. λέγον οὕτως ὡς ἐγράφη εἰς τὸ κείμενον. Ἐρωτήσει τις, καὶ τίνος

C χάριν οὐ παρετέθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς τὸ μέρος τούτου τοῦ νόμου, τὸ λέγον, κἂν μὴ ὡς τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸ ἔχωμεν. ἐνομοθετήθη ἐν κεφαλαίῳ ιγ'. τοῦ δ' τίτλου τοῦ ν'. βιβλίου, μὴ περικόπτεσθαι τὴν οὐσουκαπιονίαν, ἐκ τοῦ λαβεῖν διὰ παραγγελίας εἴδησιν, τὸν καλῇ πίστει νομέα, ὅτι ἀλλότριον νέμεται. ἔδοξεν οὖν διὰ τοῦτο τῷ ποιοῦντι τὴν ἀνακάθαρσιν, ἄδικον εἶναι τὸ περικόπτεσθαι τὴν νομὴν, τοῦ καλῇ πίστει νομέως, ἐκ τοῦ ἀνατεθῆναι τῷ Θεῷ τὸ παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νομέως νεμόμενον. καὶ μᾶλλον εἰ μηδὲ τὴν περὶ τούτου εἴδησιν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου,

D ἄλλως ἰδιωτικὸν αὐτὸ ἐνέμετο. διά τοι τοῦτο τὸ μέρος τοῦ νόμου τὸ λέγον κἂν μὴ ὡς ἱερὸν, ἀλλ' ὡς ἰδιωτικὸν αὐτὸν νεμώμεθα, οὐκ ἐδέχθη. ἅγια ἐνταῦθα μὴ τὰ ἰδιωτικὰ ἅγια εἴπῃς, ἀλλὰ τὰ μνημεῖα, τὰ καὶ ῥελεγιόσα λεγόμενα. τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ ἅγια, ὡς τὰ μὴ ἱερωθέντα δεσπόζονται.

Κείμενον.

Βιβλίον με'. τίτ. α'. διάτ. λη'. Καλῶς ἐπερωτῶ σε κτίσαι ἱερόν. καὶ ἡ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ γὰρ μίσθωσις ἔρρωται. διάτ. μγ'. οὐ δυνατὸν ἱερὸν

ἐπερωτᾷν, κἂν εἰ δύναται γενέσθαι ἰδιωτικόν. Εἰ γὰρ καὶ ἰδιωτικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον, καὶ συμβῇ αὐτὸν χωρὶς δόλου μου καθιερωθῆναι, ἐλευθεροῦμαι, καὶ εἰ συμβῇ ἔκ τινος νόμου γενέσθαι πάλιν ἰδιωτικὸν τὸν τόπον, οὐκ ἐνέχομαι. οὐ δύναμαι δὲ ἱερὸν ἐπερωτᾷν ὑφ' αἵρεσιν τὴν ὅταν ἰδιωτικὸν γένηται. ἐκεῖνα γὰρ ἐπερωτᾷν δυνάμεθα ὅσα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπερωτήσεως τῆς χρήσεως καὶ τῆς δεσποτείας ἡμῶν εἶναι δύναται. διάτ. σα'. ἐὰν τὸ ἐπερωτηθὲν πρᾶγμά ἐστι μὲν ἐν φύσει, οὐ δύναται δὲ δοθῆναι, διὰ τὸ τυχὸν αὐτὸ γίνεσθαι ἱερόν. Εἰ μὲν ἐν καιρῷ τῆς ἐπερωτήσεως ἢ μετὰ ταῦτα τοῦ ἐπερωτηθέντος ἦν, καὶ οὕτως γέγονεν ἱερὸν, ἐνέχεται. ὥσπερ δὲ δι' ἑτέρου πωλήσαντος αὐτὸ γέγονεν ἱερόν. Εἰ δὲ τοῦ πράγματος ὄντος ἀλλοτρίου συμβῇ δι' ἑτέρου ἱερὸν γενέσθαι, οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐπερωτηθεὶς, εἰ μὴ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν ὑπερθέσιν, γέγονε τὸ πρᾶγμα ἱερὸν. διάτ. ρλζ'. ἀνισχύρως ἐπερωτῶ ὑφ' αἵρεσιν ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένην, οἷον, δίδως, ἐάν τις πωλήσῃ τὸ ἱερὸν, εἰ καὶ δυνατόν ἐστιν ὕστερον ἐναλλαγῆναι τὸ δίκαιον αὐτοῦ.

Σχόλιον.

Τὸ λή. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ μέ. βιβλίου, ἔστι βιβλίον μγ'. τίτ. α'. κεφ. ιζ'. θέμα έ. οὕτως ἔχον, Καλῶς ἐπερωτῶ σε παραστῆσαι τόδε, ἢ κτίζειν ἱερὸν ἢ μνημείου τόπον. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων γὰρ τόπων μίσθωσις ἔρρωται. καὶ τὸ πγ'. διάταγμα τούτου ἔστι βιβλίον μγ'. τίτλος α'. κεφάλαιον πγ'. θέμα δ'. οὔτε ἱερὸν, οὔτε μνημείου πρᾶγμα, οὔτε τὸ διηνεκῶς τῇ δημοσίᾳ χρήσει ἀφορισθὲν ἐπερωτᾷν δύναμαι, οὔτε τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον, κἂν εἰ δύναται δοῦλος ὁ ἐλεύθερος γενέσθαι, καὶ ὁ ἱερὸς ἢ ὁ δημόσιος ἰδιωτικός. Εἰ γὰρ καὶ ἰδιωτικὸν ἐπερωτηθῶ τόπον, ἢ δοῦλον, καὶ συμβῇ τὸν τόπον καθιερωθῆναι, ἢ τὸν δοῦλον ἐλευθερωθῆναι χωρὶς δόλου μου, ἐλευθεροῦμαι, καὶ εἰ συμβῇ ἔκ τινος νόμου πάλιν τὸν τόπον ἰδιωτικὸν, ἢ τὸν ἐλεύθερον δοῦλον γενέσθαι, οὐκ ἐνέχομαι. καὶ θέμα ζ'. τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου λέγον, τὸν ἐλεύθερον οὐ δύναμαι ἐπερωτᾷν ὑπὸ αἵρεσιν τὴν ὅτε δοῦλος γένηται, οὔτε τὸ ἱερὸν ἢ μνημεῖον ὅτε γένωνται ἰδιωτικά. ἐκεῖνα γὰρ ἐπερωτᾷν δυνάμεθα, ὅσον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπερωτήσεως, τῆς χρήσεως, καὶ τῆς δεσποτείας ἡμῶν γενέσθαι δύναται.

A *stipulari non possumus, quamuis profana fieri possit. Nam tametsi locum profanum promisero, illúmque citra dolũ meum consecrari contingat, liberor: nec si locus rursus lege aliqua sacer esse cœperit, in obligationẽ reuocor. Neque rem sacram stipulari possum sub conditione, quando profana esse cœperit. Illa enim* dumtaxat *stipulari possumus, quæ tempore stipulationis subijci vsibus dominióque nostro possunt. Dig. xci. Si res in stipulationem deducta in rebus humanis sit, sed dari non possit, quòd fortè sacra facta sit: & verò tempore stipulationis vel postea promissoris* illa *fuerit,*

B *& deinde sacra facta sit, tenetur* promissor: *quemadmodum etiam, quando* res ab ipso *alienata per aliũ sacra facta est. Si verò res aliena fuerit, & ab alio eam sacram fieri contigerit, non tenetur promissor, nisi, postea quam moram fecit, res sacra facta fuerit. Dig. cxxxvij. Inutiliter stipulor sub conditione, quæ à lege prohibita est: vt,* DABIS, SI QVIS REM SACRAM VENDIDERIT *: tametsi fieri possit vt postmodum eius ius mutetur.*

SCHOL. BALS. Digest. xxxviij.

C tit. i. lib. xlv. est lib. xliij. tit. i. cap. xxxvij. thema v. quod sic habet: Rectè stipulor abs te, vt illum sistas, aut *ædem* sacram vel locum religiosum ædifices. Nam & in istiusmodi locis locatio valet. & lxxxiii. dig. i. tit. xlv. lib. est lib. xliij. tit. i. cap. lxxxiij. thema iiij. Neque rem sacram, neque religiosam, neque publicis vsibus in perpetuum segregatam stipulari possum. Neque *verò etiam* hominem liberum, tametsi ex libero seruus, & res sacra publicáve, priuata fieri possit. Nam licèt locum profanum aut seruum promisero, ac

D locum sine meo dolo consecrari contingat, liberor: nec in obligationem reuocor: si rursus lege aliqua locus profanus, aut *homo* liber seruus esse cœperit. & thema sept. eiusdem capitis, quod dicit: *Hominem* liberum stipulari non possum sub conditione, quando seruus effectus erit: neque locum sacrum religiosum-ve, quando profanus *erit*. Illa enim *dumtaxat* stipulari possumus, quæ tempore stipulationis subijci vsibus dominióque nostro possunt,

Digestum xci est lib. xliii. tit. i. cap. xci. thema ii. quod eadem fermè comprehendit, quæ patriarcha fusiùs scripsit. Digestum cxxxvii. est eiusdem xliii. lib. & tit. cap. cxxxvii. thema iiij. quod ait: Inualidè stipulor sub conditione, quæ lege prohibita est: velvti, DABIS, SI PETRVS REM SACRAM, VEL RELIGIOSAM, VEL PVBLICIS VSIBVS IN PERPETVVM SEGREGATAM VENDIDERIT. tametsi fieri potest vt earum rerũ ius mutetur. Idẽ [*est*,] si conditio natura impossibilis sit. Locatio autem de sacra [*ede*] valet, quæ de ea ædificanda, non autem [*in locatum*] tradenda, est inita. Si quis enim monasterium conduxerit, non modò non ex conductione, tum iure destituta, tum inualida, vtilitatem sentiet: verumetiam punietur. Qui enim conducunt, ac interuenientibus pactis suscipiunt monasteria, vt qui iure improbatum contractum inierint, Dei legisq; condẽnationem metuunto.

TEXTVS.

LIB. *xlvij. tit. xxij. & lib. xlviij. tit. iiij. digestum i. Qui cum armis locum sacrum occupant, obnoxij pœnæ sunt. Mouetur enim aduersus ipsos lex* [Iulia] *maiestatis. Lib. l. tit. xvi. digest. xvij. Sacra non sunt publica.*

SCHOL. BALS. Digestum ii. tit. xxij. lib. xlvii. est lib. lx. tit. xxxii. cap. ij. Quisquis contra legẽ collegium fecerit, tenetur ea pœna, qua [*tenentur hi*] qui cum armis locum publicum vel sacrum occupant. Digestum i. tit. iiij. lib. xlviij. dig. est lib. lx. tit. xxxvi. cap. i. Lex de [*maiestatis*] insidiatoribus similis est legi de sacrilegio. Et tenetur illa, qui aduersus populum Romanum [*aliquid*] commisit. Et qui dolo [*malo*] effecit vt obsides iniussu Principis interciderint: vt armati homines in vrbe aduersus vrbem sint, vt locus [*aliquis*] aut templa occupata, vel seditiosus conuentus factus sit: vt magistratus occideretur. Et qui hostib⁹ nuncium aut literas misit, signúmve dedit, aut alioqui ipsos iuuit, atque adulatus est: qui deniq; milites aduersus rempublicam ad seditionem tumultúmve concitauerit. Dig. xvii. tit. xvi. lib. l. est lib. ii. tit. ii. cap. xvii.

A τὸ σα΄. διάταγμα ἐστι βιβλίον μγ΄. τίτ. α΄. κεφάλαιον σα΄. θέμα β΄. τὰ αὐτὰ σχεδὸν διαλαμβάνον ὅσα καὶ ὁ πατριάρχης περιφραστικῶς ἔγραψε. τὸ ρλζ΄. διάταγμα ἐστι τοῦ μγ΄. βιβλίου καὶ τίτλου, κεφαλαίου ρλζ΄. θέματος δ΄. λέγον, Ανισχυρῶς ἐπερωτῶμαι περὶ αἵρεσιν ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένην, οἷον, Δίδως, ἐὰν Πέτρος πωλήσῃ τὸ ἱερὸν, ἢ τὸ μνημεῖον, ἢ τὸ τῇ δημοσίᾳ χρήσει ἀφωρισμένον. εἰ καὶ δυνατόν ἐστι τὸ δίκαιον τῶν τοιούτων ἐναλλαγῆναι πραγμάτων. τὸ αὐτὸ κἂν τῇ φύσει ἀδύνατόν ἐστιν ἡ αἵρεσις. Σημείωσαι, Μίσθωσις δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἔρρωται, ἡ συστᾶσα χάριν τοῦ
B κτισθῆναι τὸ ἱερὸν, οὐ μὴν ἡ ἐπὶ ἐκδόσει τοῦ ἱεροῦ. ἐὰν γὰρ τις ἐκλάβηται μισθωτικῶς μοναστήριον, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται ἀπὸ τῆς μισθώσεως ὡς οὔσης παρανόμου καὶ ἀνισχύρου, ἀλλὰ καὶ κολασθήσεται. οἱ γὰρ μισθούμενοι καὶ οἱ πακτωνικῶς ἐκλαμβανόμενοι μοναστήρια, ὡς παράνομον συνάλλαγμα πεποιηκότες, ὑφοράσθωσαν τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου κατάκρισιν.

Κείμενον.

Βιβ. μζ΄. τίτ. κβ΄. διάτ β΄. οἱ σὺν ὅπλοις
C κατέχοντες τόπον ἱερὸν, ὑπόκεινται ποινῇ. κινεῖται γὰρ κατ᾽ αὐτῶν ὁ περὶ καθοσιώσεως νόμος. καὶ βιβλίον μη΄. τίτ. δ΄. διάτ α΄. βιβλίον ν΄. τίτ. ις΄. διάτ. ιζ΄. τὰ ἱερὰ οὐκ εἰσὶ δημόσια.

Σχόλιον.

Τὸ β΄. διάταγμα τοῦ κβ΄. τίτλου τοῦ μζ΄. βιβλίου ἐστι βιβλίον ξ΄. τίτλος λβ΄. κεφάλαιον β΄. ὁ παράνομον ποιῶν σύστημα, τῇ κατὰ τῶν σὺν ὅπλοις τόπον δημόσιον ἢ ἱερὸν κατεχόντων, ὑπόκειται ποινῇ. τὸ α΄ διάταγμα τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστι βιβλίον ξ΄. τίτλος λς΄. κεφάλαιον α΄. ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος, ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας, καὶ ἐνέχεται αὐτῷ ὁ
D κατὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δήμου πλημμελήσας· καὶ ὁ σπουδάσας κατὰ δόλον παρὰ κέλευσιν βασιλέως ἀναιρεθῆναι τοὺς ὁμήρους, ἢ ἵνα ἔνοπλοι ἄνθρωποι ἐν πόλει κατὰ τῆς πόλεως ὦσιν, ἢ ἵνα τόπος ἢ ἱερὰ καταληφθῶσιν, ἢ στασιώδης γένηται συνόδος, ἢ ἵνα φονευθῇ ὁ ἄρχων. καὶ ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄγγελον ἢ γράμματα πέμψας, καὶ σημεῖον αὐτοῖς δεδωκὼς, ἢ ἄλλως βοηθήσας αὐτοῖς, καὶ ὑποποθεύσας, ἢ ἐρεθίσας στρατιώτας πρὸς στάσιν ἢ θόρυβον κατὰ τῆς πολιτείας. τὸ ιζ΄. διάτ. τοῦ ις΄. τίτ. τοῦ ν΄. βιβλίου, ἐστι βιβλ. β΄. τίτ. β΄. κεφ. ιζ΄.

οὕτω λέγον περὶ τὰς ἀρχάς, Ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις οὐ περιέχεται, οὔτε τὰ ἱερά, οὔτε τὰ μνημεῖα, οὔτε τὰ ταῖς δημοσίαις χρήσεσιν ἀφωρισμένα, ἀλλ' εἴ τινα ἐστὶ τῶν πόλεων, οἷα αἱ οὐσίαι.

Κείμενον.

Βιβ. λγ'. τίτ. α'. διγέστ. κ'. ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἱεροφύλαξι δέκα νομίσματα δίδοσθαι τῷ καιρῷ τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ, δοκεῖ τὰ ι'. νομίσματα καταλιπεῖν ἐτήσια. βιβλίον λδ'. τίτ. α'. διγέστ. ιζ'. ἐὰν ἀφορίσας δούλους μου εἰς παραφυλακὴν τοῦ παρ' ἐμοῦ κτιζομένου ἱεροῦ, ληγατεύσω αὐτοῖς ἐτήσια πρὸς ἀποτροφήν, καὶ βεστιάριον, λαμβάνουσιν ἀπό μου τελευτῆς μέχρις οὗ πληρωθῆ ὁ ναός, δοῦλοι δὲ μένουσι τοῦ κληρονόμου οὓς ὁ διαθέμενος εἰς παραφυλακὴν τοῦ αὐτοῦ κτισθέντος ἱεροῦ ἀφώρισεν, εἰ μὴ αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν, ὡς βιβλίον μ'. τίτ. ιβ'. διγέστ. λε'. βιβλίον λδ'. τίτ. α'. διγέστ. ε'. Καλῶς δωροῦμαι τῇ γαμετῇ μου πρᾶγμα ἐφ' ᾧ τῷ θεῷ προσαγαγεῖν αὐτό. βιβλίον λδ'. τίτ. β'. διγέστ. λζ'. ἐὰν εἴπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ἑκατὸν λιτρῶν, καὶ ἀνατεθῆναι τῷδε τῷ ἱερῷ, πάντες δὲ οἱ ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ὄντες, ἀργυροῖ καὶ χαλκοῖ εἰσίν, οὐ μὴ χαλκοῦς δίδωσιν, οὔτε χρυσοῦς ἀναγκάζεται ποιεῖν, ἀργυροῦς δὲ κληρονόμος ἀναγκάζεται.

Σχόλιον.

Τὸ κ'. διγέστ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ λγ'. βιβλίου τῶν διγεστῶν, ἐστὶ θέμα τελευταῖον τοῦ κ'. κεφ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ μδ'. βιβ. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. τὸ ιζ'. διγέστ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ μδ'. βιβλίου, ἐστὶ τῶν βασιλικῶν βιβλίον μδ'. τίτ. ιδ'. κεφ. ιζ'. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. τὸ λε'. διγέστ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ μ'. βιβλίου, ἐστὶ βιβλίον μη'. τίτ. η'. κεφ. λε'. κτίζων τις εὐκτήριον, ἀφώρισεν αὐτῷ δούλους, τοῦ κληρονόμου ἔσονται οὗτοι. τὸ ε'. διγέστ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ κδ'. βιβ. ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν λ'. τίτ. α'. κεφ. ε'. θέμα η'. ἔχον ἐν μέρει καθὼς εἰς τὸ κείμενον ἐτέθη. τὸ λζ'. διγέστ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ λδ'. βιβ. ἐστὶ βιβλίον μδ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. ιε'. κεφ. λζ'. θέμα τελευταῖον οὕτως ἔχον, Ἐὰν εἴπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ρ'. λιτρῶν, καὶ ἀνατεθῆναι ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ, πάντες δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ὄντες, ἀργυροῖ καὶ χαλκοῖ εἰσίν, ἀργυροῦς ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ποιεῖν, οὐ μὴ χαλκοῦς δίδωσιν, οὔτε χρυσοῦς.

Κείμενον.

Βιβ'. λε'. τίτ. β'. διγέστ. α'. καὶ ἐπὶ τοῖς τῷ θεῷ

A quod sic ait circa initium: Inter publica non continentur, neque sacra, neque religiosa, neque quæ publicis vsibus sunt destinata: sed si qua sunt ciuitatum, velut [*earum*] bona.

TEXTVS.

LIB. *xxxiij. tit. i. digest. xx. Si legauero sacrarum rerum custodibus denaria decem,* [ita] *vt dentur die festo: videor decem denaria annua relinquere. Lib. xxxiiij. tit. i. digest. xvij. Si seruis meis ad custodiam templi à me ædificandi destinatis, legauero annua cibaria & vestiaria:* B *capiunt* [illi ista] *à morte mea, tantisper dum templum consummatum sit. Serui tamen, quos testator ad templi à se ædificandi custodiam destinauit, nisi ipsos manumisit, hæredis manent: vt lib. xl. tit. xij. digest. xxxv. Lib. xxiiij. tit. i. digest. v. Rectè dono vxori meæ rem, quam Deo offerat. Lib. xxxiiij. tit. ij. dig. xxxvij. Si dixerim, vt fiant cruces ex centum libris, & in illa sacra æde statuantur: ac verò quæ in ea* [cruces] *sunt, omnes argenteæ & æreæ sint: argenteas facere hæres cogetur.*

C SCHOL. BALS. Digest. xx. tit. i. lib. xxxiii. digest. est thema vlt. cap. xx. tit. iiij. lib. xliiij. quòd sic habet, vt in compendio propositum est. Digest. xvij. tit. i. lib. xxxiiij. est Basilic. lib. xliiij. tit. xiiij. cap. xvij. quod ita habet, quemadmodum compendiosè propositum est. Dig. xxxv. tit. xii. lib. xl. est lib. xlviii. tit. viii. cap. xxxv. Quum quidam ædificans oratorium, destinauit illi seruos, hi hæredis erunt. Digest. v. tit. D i. lib. xxiiij. est lib. Basil. xxx. tit. i. cap. v. thema viij. quod partim ita habet, vt in textu positum est. Dig. xxxvii. tit. ii. lib. xxxiiij. est lib. xliiij. Basil. tit. xv. cap. xxxvii. thema vlt. quod sic habet: Si dixerim, vt fiant cruces ex centum libris, & in illa sacra æde statuantur: ac verò quæ in ea [*cruces*] sunt, omnes argenteæ & æreæ sunt, argenteas facere hæres cogetur: non autem æreas aut aureas dare [*poterit.*]

TEXTVS.

LIBER *xxxv. titulus secundus, caput primum. Etiam in ijs quæ Deo*

C. paragr. Ad municipum. ff. Ad l. Falcid. l Si quis rem aliquã. ff. de pollicitat.

legantur, locus est Falcidiæ. liber i. tit. xij. cap. ij. Si quis rem aliquam vouerit, voto obligatur ipse, non autem res quæ vouetur. Quando autem soluta fuerit, ipsa quidem sacra non fit, sed liberatur qui vouerat. Eiusmodi autem voto obligantur puberes sui iuris. Non autem aliena potestati obnoxij puberes, sine patrum vel dominorum auctoritate. Si verò decimam quis bonorum vouit, non prius esse in bonis desiit, quàm fuerit separata. Si quis autem ea non separata, decesserit, hæredes eius obligantur. voti enim obligatio transit ad hæredes. (L. i. C. de sacrosanct. Eccles.) *Liber primus Codic. tit. ij. constitut. prima, Licet volenti relinquere sanctis Ecclesiis in vltima voluntate. firmas enim & ratas esse oportet eorum qui moriuntur voluntates.* (L. Generali leg. C. ib.) *Constitutio xiij. In valido testamento, vel codicillis, vel non scripta voluntate, licet viduis, & diaconissis, & sacris virginibus, & monachis, & aliis sacris Ecclesiis relinquere, clerico, & monacho, & mendicis, in institutione & substitutione, & legatis & fideicommissis, seu specialibus, seu vniuersalibus.*

Auth. De Eccles. tit.

SCHOL. BALS. Primum digestum ij. tit. xxxv. libri digestor. est liber xli. Basilicor. responsum tertium, dicens in parte: Ea etiam quæ Deo legantur, Falcidiam admittere. Extra autem hoc præsens caput, Palæus hæc expresse dicit: De differentia Ecclesiasticorum capitum, cxxxi. Nouella, non permittit ea quæ in pias causas legantur, resecari Falcidia. Scholiastes autem hoc dicit: Existimo hoc præsens Digestorum caput sublatum esse à cxxxi. Nouella, quæ sita est in iij. tit. v. libri. & mox etiam fusius docet, quomodo hæc lex sublata sit. Et hæc quidem dicit Palæus & Scholiastes. Ego autem dico, quòd præsens Nouella non rectè ab eis accepta est. Non enim indistinctè dicitur, per Falcidiam non resecanda ea quæ ad pias causas relicta sunt: sed si malè versatus sit hæres in datione legati, amittit Falcidiam quæ ad ipsum pertinebat, & dat legatã, vt dicit Nouella. Sin autẽ in eorũ datione se rectè gesserit, accipit Falcidiã quę ad se pertinet. Dicit enim eadẽ Nouella, sita in lib. v. tit. iij. ca. ix. quod sic habet expressè:

A ληγατευομένοις, χώραν τῷ Φαλκιδίῳ. Βιβλίον α΄. τίτ. ιβ΄. διγέστ. β΄. ἐὰν τις πρᾶγμα καρποφορήσῃ, γίνεται αὐτὸς ἔνοχος, οὐ μὴν τὸ πρᾶγμα. ὅταν δὲ τὸ πρᾶγμα καταβληθῇ, αὐτὸ μὴν ἱερὸν οὐ γίνεται, ἐλευθεροῦται δὲ ὁ ἐπαγγειλάμενος. ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης ἐπαγγελίας ἐνέχονται αὐτεξούσιοι ἔφηβοι, οὐ μὴν ὑπεξούσιοι ἔφηβοι παρὰ γνώμην τῶν πατέρων ἢ τῶν δεσποτῶν. εἰ δέ τις B τὸ ι΄. μέρος καρποφορήσῃ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, ἕως ἂν αὐτὸ χωρίσῃ, οὐ παύεται εἶναι τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Εἰ δὲ τελευτήσας, μὴ χωρίσας, ἐνέχονται οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ· διαβαίνει γὰρ εἰς κληρονόμους ἡ τῆς καρποφορίας ἐνοχή. Βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. β΄. διγέστ. α΄. Ἔξεστι τῷ βουλομένῳ καταλιμπάνειν ἐν τελευταίᾳ βουλήσει ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις· βεβαίας γὰρ εἶναι δεῖ τὰς τῶν τελευτώντων βουλήσεις. διγέστ. ιγ΄. ἐν ἐρρωμένῃ διαθήκῃ, ἢ κωδικέλλῳ, καὶ ἀγράφῳ βουλήσει ἔξεστι, ταῖς χήραις, καὶ ταῖς διακονίσσαις, C καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις καὶ ταῖς μοναστρίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἱεραῖς καταλιμπάνειν ἐκκλησίαις, καὶ κληρικοῖς καὶ μοναχοῖς, καὶ πτωχοῖς ἐν ἐνστάσει, καὶ ὑποκαταστάσει, καὶ ληγάτοις, καὶ φιδεϊκομίσσοις ἰδικοῖς καὶ καθ' ὁμάδα.

Σχόλιον.

Τὸ α΄. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ λε΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἔστι βιβλίον μα΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. α΄. θέμα γ΄. λέγον ἐν μέρει φαλκιδεύεσθαι καὶ τὰ τῷ θεῷ ληγατευόμενα. ἔξωθεν δὲ τοῦ αὐτοῦ κεφ. φησὶν ὁ παλαιὸς ταῦτα ῥητῶς, Ἡ περὶ διαφόρων D κεφαλαίων ἐκκλησιαστικῶν ρλα΄. νεαρὰ οὐ συγχωρεῖ τῷ Φαλκιδίῳ περικόπτεσθαι τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας ληγατευόμενα. ὁ δὲ σχολιαστὴς φησι, Ταῦτα οἶμαι ὡς τὸ παρὸν διγέστ. ἀνῃρέθη παρὰ τῆς ρλα΄. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν τῷ γ΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου. καὶ αὐτίκα διδάσκει πλατύτερόν πως ἀνῃρέθη ὁ νόμος οὗτος. καὶ ταῦτα μὲν εἶπον ὁ σχολιαστὴς καὶ ὁ παλαιός. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι οὐ καλῶς αὐτοῖς ἐξελήφθησαν τὰ τῆς νεαρᾶς. οὐδὲ γὰρ ἀδιαστίκτως ἀφαλκιδίωτα δίδονται τὰ εἰς ἀσεβεῖς αἰτίας καταλειφθέντα· ἀλλ' εἰ μὲν κακοπραγμονήσει ὁ κληρονόμος περὶ τὴν δόσιν τοῦ ληγατευθέντος, ἀπόλλυσι τὸ ἀνῆκον τούτῳ φαλκίδιον, καὶ δίδωσι τὰ ληγατευθέντα ὡς ἡ νεαρά φησιν· εἰ δὲ εὐγνωμονήσει περὶ τὴν δόσιν τούτων, λαμβάνει τὸ ἀνῆκον αὐτῷ φαλκίδιον. φησὶ γὰρ ἡ αὐτὴ νεαρὰ κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τίτ. γ΄. κεφ. θ΄. οὕτω ῥητῶς,

Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένα μὴ πληρώσῃ, λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ περιουσίαν μὴ ἀρκεῖν εἰς ταύτας, παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ φαλκιδίου κέρδους σχολάζοντος, ὁσονδήποτε εὑρεθῇ ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ παραχωρεῖν προνοίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας εἰς ἃς καταλέλειπται. ζήτει καὶ τὸ ὅλον θ΄. κεφ. καὶ ἀνάγνωθι αὐτὸ ἀναγκαῖον ὄν. τὸ β΄. διγέστ. τοῦ ιβ΄. τίτ. τοῦ ν΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν νδ΄. τίτ. ιδ΄. κεφ. β΄. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. ἡ α΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικός ἐστι κεφ. α΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη. ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κείμενον.

Διάτ. ιθ. Αἱ γινόμεναι μέχρι φ΄. νομισμάτων δωρεαὶ ἀνεμφανίστως εἰς ἐκκλησίαν, ἢ ξενοδοχεῖον, ἢ νοσοκομεῖον, ἢ ὀρφανοτροφεῖον, ἢ βρεφοτροφεῖον, ἢ πτωχεῖον, ἔρρωνται. αἱ δὲ λοιπαὶ κἂν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας γένωνται, χρήζουσιν ἐμφανείας, καὶ αἱ λεχθεῖσαι ὑπὲρ τὰ φ΄. νομίσματα οὖσαι, ἐξῃρημένων τῶν βασιλικῶν δωρεῶν. διάτ. κβ. Τὰ εἰς εὐαγεῖς οἴκους ἀπὸ φιλοτιμίας βουλευτικῆς ἐρχόμενα, οὐχ ὑπόκειται τῇ τῶν ἐπικερδῶν ἤτοι λουκρατίβων διαγραφῇ. διάτ. κβ΄. Ἐὰν διαδωρηθῇ, ἢ κληρονομία, ἢ ληγάτον εὐαγεῖ τόπῳ καταλειφθῇ εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων, κινητὸν ἢ ἀκίνητον, ἁρμόζουσι προσωπικαί, καὶ ἰν ρέμ, καὶ ὑποθηκάριαι, καὶ μόνῃ τῇ τῶν ρ΄. ἐνιαυτῶν ἐκβάλλονται παραγραφῇ. οὗτος γὰρ ὁ χρόνος ἐστὶ τοῦ μακροβίου ἀνθρώπου. διάτ. κε΄. ἐάν τις γράψῃ τὸν δεσπότην Χριστὸν κληρονόμον, μὴ προσθεὶς εὐκτηρίου προσηγορίαν, ἡ ἐκκλησία τοῦ τόπου καθ' ὃν ὁ τελευτήσας, δοκεῖ γεγράφθαι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ληγάτου· καὶ παραχωρεῖ εἰς ἀποτροφὴν πτωχῶν. Εἰ δέ τινι τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἢ μαρτύρων καταλίπῃ, μὴ μνημονεύσας οἴκων, εἰ μὲν ἔστιν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἢ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς τοιοῦτος οἶκος, αὐτὸς λαμβανέτω· εἰ δὲ μὴ ἔστιν, ὁ ἐν τῇ μητροπόλει, λαμβανέτω. Εἰ δὲ μήτε ἐκεῖ τοιοῦτός ἐστιν οἶκος, αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐκκλησίαι λαμβάνουσιν αὐτά, τῶν ἄλλων οἴκων αὐταῖς παραχωρούντων, εἰ μὴ δειχθῇ ὁ τελευτήσας, ἕτερον ἐνθυμηθεὶς καὶ ἕτερον εἰπών. τότε γὰρ τὸ ἀληθὲς καὶ οὐ τὸ γεγραμμένον κρατεῖ. Εἰ δὲ τόπον εἴπῃ ῥητόν,

A Sin autem hæres quæ ad pias causas relicta sunt, non impleuerit, dicens bona sibi relicta ad ea non sufficere, iubemus vt omni lucro ex Falcidia cessante, quantum in eis facultatibus inuentum fuerit, sanctissimi locorum Episcopi prouidentiâ cedat ad res ad quas relictæ sunt. Quære etiam totum ix. caput, ac lege, cùm cognitu necessarium sit. Digestum ii. tit. xii. lib. l. digestorum, est liber liiij. Basilic. tit. xiiij. cap. ij. quod sic habet vt in textu scriptum est. B Constitutio i. tit. ii. lib. i. Codicis est caput i. tit. i. lib. v. quod ita habet, vt in textu sub compendio est propositum. Constitutio xiij. eiusdem tituli & libri in Basilicis non est posita.

TEXTVS.

CONSTITVTIO *xix. Quæ fiunt vsque ad ccccc. solidos citra actorum confectionem donationes in Ecclesiam, vel Xenodochium, vel Nosocomium, vel Orphanotrophium, vel Brephotrophium, vel Ptochium, validæ ratæque sunt. Reliquæ autem, etiamsi ad pias causas factæ fuerint, actorum confectione opus habent. Et eæ etiam quas esse amplioris quantitatis quàm* C *quingentorum solidorum probatum fuerit, exceptis donationibus Imperatoriis. Constitutio xxij. Quæ ad sanctas domos ex curiali munificentia veniunt, lucratiuorum descriptioni non subijciuntur. Constit. xxiij. Si quid donatum fuerit, & vel hæreditas, vel legatum sacrosanctæ domui relictum fuerit ad captiuorum redemptionem, mobile vel immobile, competunt actiones personales, & in rem, & hypothecariæ: & sola centum annorum præscriptione repelluntur. hoc est enim tempus vitæ longæui hominis. Constitutio xxv. iij. tit. Si quis Dominum Christum hæredem scripserit, non addita appellatione oratorij,* D *Ecclesia loci in qua erat defunctus, scripta esse videtur. Idem etiam in legato: & cedit ad alimentum pauperum. Si cui autem Sanctorum Martyrum vel Angelorum reliquerit, non facta mentione domorum, si est quidem in illa ciuitate, vel in eius regione eiusmodi domus, ea id capit: sin autem non est, ea accipit quæ est in Metropoli. Sin autem nec illi quidem vlla eiusmodi sit ædes, ea quæ sunt in loco Ecclesiæ, id capiunt: si modo defunctum non aliud cogitasse, vel aliud locutũ esse ostẽdatur. Tunc enim quod verum, non autem quod scriptũ est, obtinet. Ceterũ si certũ locum dixerit,*

L. Sancimus res. C. de sacros. Eccles. L. Vt diuinũ C. eod.

L. Si quis ad declinandã. C. de Episc. & Cler.

inueniantur autem in ciuitate siue vicinis in locis multa eiusdem nominis, tum si erga horum quempiam maiorem affectionem habuerit, sæpiúsve accesserit, illi reliquisse videtur. Verùm si nihil tale inueniatur, quæ ex istis domibus magis indiget, recipit quod est relictum.

Auth. De Eccles. can.

SCHOL. BALS. Constitutio xix. tit. ii. lib. i. Codicis est caput viij. tit. i. lib. v. Basilic. quod sic ad verbum habet, vt in textu scriptum est. Nota verò quòd constitutio xxii. in lib. v. tit. i. cap. x. posita est, veruntamen non vt in textu habetur, sed aliter. Dicit enim: Ne describatur Ecclesia aut venerabilis domus, aut monasterium, in lucrum. Obserua igitur hoc, quod multum vtilitatis affert, aduersus eos qui monasteria donant, & vendunt aut emunt venerabiles domos. Constitutio xxiii. & xxv. in Basilicis non sunt positæ. Tu autem scias, quòd etiamsi hæc constitutio statuat sacrosanctas domos sola centum annorum præscriptione repelli, primum tamen caput cxx. Iustiniani Nouellæ seu postremum caput ii. tit. v. li. Basilic. hæc apertè decernit. Omnis actio, quæ venerabili domui competit, siue est personalis, siue hypothecaria, non excedit xl. annos, vnicuiq; eiusmodi sacrosanctæ domui competentibus temporalibus præscriptionibus sua tempora seruantibus.

TEXTVS.

L. Nulli licere. C. de Episc. & Cl.

ET tit. iij. eiusdem lib. dicit, valere id quod relinquitur pauperibus. Constitutio xxviij. eiusdem tit. Valet id quod relictum est ad redemptionem captiuorum. Et si testator quidem eum nominauit qui huic rei est inseruiturus, ipse exigit, & pro sua conscientia testatoris ordinationem exequitur: sin autem non dixit personam, Episcopus ciuitatis in qua testator natus est, accipit quod relictum est, donorum exactore manifestam apud præsidem constituente eorum quæ data sunt quantitatem, & post annum, numerum eorum qui redempti sunt, & eorũ quæ pro eis data sunt. Sin autem barbarus erat qui testatus est, & de eius ciuitate dubitatur, Episcopus loci in quo mortuus est, bona accipit, & implet quod ordinatum est. Qui autem scit id quod relictũ est, rectè facit si id dicat præsidi

εὑρεθῶσι δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν τῇ πόλει, ἢ τῇ περιοικίδι· εἰ μὲν πρός τινα τούτων εἶχε μείζονα προσπάθειαν, ἢ συνεχῶς ἐκεῖ ἐφοίτα, αὐτῷ δοκεῖ καταλελεῖφθαι· τοιούτου δέ τινος μὴ εὑρισκομένου, ὁ μᾶλλον ἐκ τοιούτων ἐνδεὴς οἴκων λαμβάνει τὸ καταλειφθέν.

Σχόλιον.

Ἡ ιθ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. η'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν οὕτως ἔχον ἐπιλέξεων ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. σημείωσαι δὲ ὅτι ἡ κβ'. διάτ. ἐτέθη εἰς βιβλίον ε'. τίτ. α'. κεφ. ι'. πλὴν οὐχ ὡς εἰς τὸ κείμενον κεῖται, ἀλλὰ ἄλλως, φησὶ γάρ, Μὴ διαγραφέσθω ἐκκλησία, ἢ εὐσεβὴς οἶκος ἢ μοναστήριον ἐπὶ κέρδει. Σημείωσαι οὖν τοῦτο πολλὰ χρησιμεῦον εἰς τοὺς ἐκπροικίζοντας μοναστήρια, καὶ πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας εὐαγεῖς οἴκους. ἡ κγ'. διάτ. καὶ ἡ κε'. οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι κἂν ἡ τοιαύτη διάτ. διορίζηται μόνῃ ἑκατονταετίᾳ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους ἐκβάλλεσθαι. ἀλλὰ τὸ α' κεφ. τῆς ρκ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς ἤτοι τὸ τελευταῖον κεφ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ ε' βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ταῦτα ῥητῶς θεσπίζει, Πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε προσωπική, εἴτε ὑποθηκάριος ἐστίν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ μ'. ἔτη τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους.

Κείμενον.

Καὶ τίτ. γ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διάτ. κδ'. Φησὶν ἐρρῶσθαι τὸ τοῖς πτωχοῖς καταλιμπανόμενον. διάτ. κη'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. Ἔρρωται τὸ καταλιμπανόμενον εἰς ἀνάῤῥυσιν αἰχμαλώτων. καὶ εἰ μὲν εἶπεν ὁ διαθέμενος τὸν ὀφείλοντα ὑπουργῆσαι τῷ πράγματι, αὐτὸς ἀπαιτεῖ, καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν συνείδησιν πληροῖ τὴν διατύπωσιν. Εἰ δὲ μὴ εἴπῃ τὸ πρόσωπον, ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐν ᾗ ὁ διαθέμενος ἐτέχθη, λαμβάνει τὸ καταλειφθέν, φανερὸν ἐπὶ πράξεως δώρων παρὰ τῷ ἄρχοντι συνιστάμενον, τὸ ποσὸν τῶν δοθέντων αὐτῷ χρημάτων, καὶ μετ' ἐνιαυτὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναῤῥυσθέντων, καὶ τῶν παρ' αὐτῶν δοθέντων. εἰ δὲ βάρβαρος ἦν ὁ διαθέμενος, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ πόλεως ἀμφιβάλλεται, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ τόπου καθ' ὃν ἐτελεύτησε, λαμβάνει τὰ χρήματα, καὶ πληροῖ τὸ διατυπωθέν. ὁ δὲ γινώσκων τὸ καταλειφθέν, καλῶς ποιεῖ λέγων τῷ ἄρχοντι

καὶ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ οὐκ ἔστι δηλατώριος. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν εἶπε, τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν εἶχεν ὁ διαθέμενος, λαμβάνειν τὰ χρήματα, καὶ ποιεῖν τὰ διατυπωθέντα. διάτ. μέ. ἐὰν ἐτήσιον διηνεκὲς ληγατευθῇ, ἢ δωρηθῇ τόποις εὐαγέσιν ἢ κλήρῳ, ἢ μοναχοῖς, ἢ μοναστρίαις, ἢ πτωχοῖς, καὶ ἁπλῶς εὐαγέσιν οὐκ ἀπηγορευμένοις συστήμασιν, οὐκ ἔξεστιν ἐπ' αὐτοῖς διαλύεσθαι, εἰ μὴ δοθῇ πρόσοδος εὐθαλὴς, μηδὲ βεβαρημένη δημοσίοις, καὶ προσθήκη οὐχ ἧττον τοῦ τετάρτου τῆς καθαρᾶς προσόδου μέρος ἔχουσα, μηδέποτε ἐκποιηθησομένη. δεῖ δὲ καὶ συνθήκας καὶ διαλύσεις ἐγγράφους ἐπὶ τούτῳ γίνεσθαι, καὶ ἐν ὑπομνήμασιν ἐμφανίζεσθαι. Εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ἐκπίπτει τοῦ δοθέντος χρυσίου ὁ διαλυσάμενος, ἐκδικεῖ τὸ πρᾶγμα ὁ εὐαγὴς οἶκος ἔχων εἰς ὑποθήκην τὰ πράγματα τοῦ καταλιπόντος, καὶ ἐπὶ καρποῖς, καὶ προσόδοις καὶ πάσῃ νομίμῳ ἐπαυξήσει, καὶ οὐκ ἀντίκειται τῇ ἀγωγῇ χρονία παραγραφή. κατ' ἐνιαυτὸν γὰρ τίκτεται. τῷ μέντοι δεδωκότι τὸ χρυσίον ὑπόκειται ὁ συμβάλλων αὐτῷ μετὰ κληρονόμων, καὶ οἴκοθεν αὐτῷ δίδωσιν, ὡς ἡ νέ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου.

& Episcopo, & non est delator. Const. iij. tit. ÿ: nouellarum dicit, [illius] ciuitatis, in qua testator domicilium habuit, Episcopum pecunias capere, & quæ constituta sunt facere. Const. xlv. Si annuū [idque] perpetuum legatum aut munus vel venerabilibus locis, vel clero, vel monachis, vel sanctimonialibus, vel pauperibus, vel breuiter venerabilibus & non prohibitis collegÿs, relictum aut donatum fuerit, non licet de illis transigere: nisi si vber, nullisque publicis [præstationibus] *oneratus reditus detur.* [Detur] *item nunquam alienanda accessio, quæ non minus quadrante puri* (integrique) *reditus contineat. Oportet autem de his pacta & transactiones scriptas fieri, eásque in* (actorum) *monumenta referri. Si contra hæc* (factum sit,) *dato auro, qui transactionem fecit, excidit, atque rem venerabilis domus vindicat, hypotheca nomine res eius qui reliquit, in fructibus, reditibus, omnique legitima accessione* (sibi obstrictas) *habens. Neque* (verò eius) *actioni longi temporis præscriptio aduersatur. Singulis enim annis nascitur. Sanè verò qui aurum dedit, sibi obnoxium habet eum qui cum ipso contraxit, eiúsque hæredes, vt eiusdem titul. constitutio lv.* (tradit.)

Σχόλιον.

Η κδʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον μδʹ τίτ. ιηʹ. κεφ λδʹ. οὐκ ἐτέθη δὲ ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ὡς ὁ κῶδιξ διελάμβανεν, ἀλλ' οὕτω φησὶν ὁ βασιλικὸς, Τὸ τοῖς πτωχοῖς καταλιμπανόμενον, μὴ νομιζέσθω ἄδηλον. ἡ κηʹ. διάτ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλαʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ εʹ. τῶν βασιλικῶν τίτ. γʹ. κεφ. ηʹ. οὕτως ἔχοντι, Εἰ δὲ καί τις ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων, ἢ ἀποτροφῆς πενήτων κληρονομίαν ἢ ληγάτον καταλείπῃ ἐν πράγμασι κινητοῖς, ἢ αὐτοκινήτοις, ἢ ἀκινήτοις, εἴτε ἅπαξ, εἴτε ἐτήσιον, καὶ τοῦτο τρόποις ἅπασι κατὰ τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην ἀπὸ τῶν κελευσθέντων τοῦτο ποιῆσαι, πληρούσθω. Εἰ δὲ μὴ ἰδικῶς εἴπῃ ποίου τόπου πένησι ταῦτα κατέλιπεν, κελεύομεν τὸν ὁσιώτατον τῆς πόλεως ἐπίσκοπον ἐν ᾗ οἰκίαν ὁ διαθέμενος εἶχε, παραλαμβάνειν τὰ αὐτὰ πράγματα, καὶ τοῖς τῆς αὐτῆς πόλεως πένησι διανέμειν.

SCHOLIVM BALSAM. Constitutio xxiiii. titulo iij. libri primi codicis est libri xliiij. tituli xviij. capite xxxiiij. Non autem in basil. positum est, vt cod. tradit. sed dicit illud ita: Quod pauperibus relinquitur, ne incertum existimator. Const. xxviij. in basil. non est posita. Const. iii. tit. ii. Nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxi. (*ac*) posita (*est*) in lib. basilic. v. tit. iij. cap. viii. quod sic habet: Sed & siquis pro redemptione captiuorum, aut alimonia pauperum, hæreditatem vel legatum, in rebus mobilibus, aut sese mouentibus, aut immobilibus, siue semel siue annuum reliquerit: & hoc modis omnibus secundum testatoris voluntatem per eos qui id exequi iussi sunt, præstator. Si specialiter non dixerit, cuius loci pauperibus hæc reliquerit: iubemus vt religiosiss. ciuitatis episcopus, in qua testator domicilium habuit, eas res ad se recipiat, & inter pauperes suæ ciuitatis distribuat.

Cæterum constit. xlv. tit. ij. nouellarum in basil. non est posita, similiter neque constitut. lv. eiusdem tit. & lib.

TEXTVS.

CONST. *verò iij. tit. ij. nouellarum de huiusmodi legato dicit: Si qui* id *capere & dare iussi sunt, aut locus ex quo constitutum est dari, in eadem aut vicina prouincia sint, ne quo modo illud alienetur: sin in remotioribus sint partibus, licet vtroque consentiente vicinum* aliquem *reditum vberem, neque multis præstationibus pragrauatum, cum accessione quadrantis relicta quantitatis, pro illo capi. Si verò vendere legatum velint, ne minus precij nomine capiant, quàm ex legato per triginta quinque annos colligatur: ita tamen vt pretium ad vtilitatem venerabilis domus, cui relictum est, procedat.*

SCHOL. BALS. Constit. iij. tit. ij. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxi. *ac* posita *est* in lib. v. basilicor. tit. iij. cap. ix. quod & integrum in initio præsentis capitis insertum est, ita incipiens: Sed & si quis pro redemptione captiuorum.

TEXTVS.

In lib. nostris 37.

CONSTITVTIO *xlviij. tit. ij. lib. i. ait, Quòd quis rectè captiuos hæredes scribat, hæreditatémque episcopus & œconomus ciuitatis, in qua* testator *larem fouit, suscipiant, qui aut rerum pretia, aut immobilium reditus in redemptionem captiuorum consumant: &* non *retenta Falcidia conueniantur propter debita. Et,* quod *pauperes rectè quis hæredes scribat, ac* tum *si non definiat, quos* hæredes esse velit, *xenodochus eiusdem vrbis facultates capiat, & ex venditione illarum reditus comparet. Si verò multi xenones in ciuitate sint, pauperrimus illas capiat: eam* autem *rem episcopus & sub ipso constituti clerici discutiant. At si ciuitas xenonem non habeat, res per episcopum aut œconomum in pauperes alioquíve egenos non retenta Falcidia distribuantur.*

Negatiuam particulam ex ipsa const. adiicio.

ἡ δὲ με΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὡσαύτως οὐδὲ ἡ νε΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ.

Κείμενον.

Ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐπὶ τοῦ τοιούτου ληγάτου φησὶν, εἰ μὲν οἱ διδόναι καὶ οἱ λαμβάνειν κελευσθέντες, ἢ ὁ τόπος ἐξ οὗ ἐτυπώθη δίδοσθαι, ἐν τῇ αὐτῇ ἢ τῇ γείτονι ἐπαρχίᾳ εἴησαν, μηδενὶ τρόπῳ τὸ ληγάτον ἐκποιεῖσθαι. Εἰ δὲ πορρωτέρω εἰσὶν, ἔξεστιν ἑκατέρου μέρους συναινοῦντος, πλησίον ὑπὲρ αὐτοῦ λαμβάνειν πρόσοδον εὔπορον, καὶ μετὰ προσθήκης τοῦ δ΄. τῆς καταλειφθείσης ποσότητος μὴ βεβαρημένης πολλοῖς τελέσμασιν. Εἰ δὲ πωλῆσαι τὸ ληγάτον βούλοιντο, μὴ λαμβανέτωσαν ἥττονα τιμὴν τοῦ συναγομένου ἐπὶ λε΄. ἐνιαυτοὺς ἀπὸ τοῦ ληγάτου. ὥστε μέντοι τὸ τίμημα, εἰς τὸ συμφέρον τοῦ σεβασμίου οἴκου, ᾧ κατελείφθη προχωρῆσαι.

Σχόλιον.

Ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ΄. κεφ. θ΄. ὃ δὴ καὶ κατεστρώθη ἐξ ὁλοκλήρου ἐν τῇ καταρχῇ τοῦ παρόντος κεφ. ἀρχόμενον οὕτως, Εἰ δὲ ὑπὲρ ἀναῤῥύσεως αἰχμαλώτων.

Κείμενον.

Ἡ δὲ μη΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου φησὶν, ὅτι ἐῤῥωμένως τις γράφει αἰχμαλώτους κληρονόμους, καὶ λαμβάνει τὴν κληρονομίαν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ τῆς πόλεως οἰκονόμος ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν εἶχε, καὶ δαπανῶσιν εἰς ἀναῤῥυσιν τῶν αἰχμαλώτων, ἢ τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων, ἢ τὰς προσόδους τῶν ἀκινήτων, παρακρατοῦντες φαλκίδιον, καὶ ἐνάγονται ἐπὶ τοῖς χρέεσι, καὶ τοὺς πτωχοὺς καλῶς τις γράφει κληρονόμους, καὶ ἐὰν μὴ προσδιορίσηται ποίους, ὁ ξενοδόχος τῆς αὐτῆς πόλεως λαμβάνει τὰ πράγματα, καὶ ἐκ τῆς διαπράσεως αὐτῶν ἀγοράζει πρόσοδον. Εἰ δὲ πολλοὶ ξενῶνές εἰσιν ἐν τῇ πόλει, ὁ μᾶλλον ἀπορώτερος αὐτὰ λαμβάνει· τὰ περὶ τούτου δοκιμάζοντος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν. Εἰ δὲ μὴ ἔχει ξενῶνα ἡ πόλις, διανέμονται τὰ πράγματα διὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ οἰκονόμου, εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἢ ἄλλως ἐνδεεῖς, μὴ παρακρατουμένου φαλκιδίου.

εἰ δὲ πρὸς δῆλον ἢ ἄδηλον ὄνομα ἐκκλησίας, A ἢ διαγρεῖς οἴκου ἀπιδὼν κατέλιπεν, αὐτὸς λαμβάνει μόνος, μὴ ὑφιστάμενος φαλκίδιον. ἡ δὲ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, ὅτι τοῖς πένησι διὰ τοῦ ἐπισκόπου διανέμονται. καὶ ιβʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐάν τις βαρυνθῇ ὑποκαταστάσει ἢ ἀποκαταστάσει ἐξ ἀπαιδείας, καὶ μὴ βουληθῇ γαμῆσαι, δι᾽ ἄσκησιν μένει ἔχων τὰ πράγματα, καὶ δαπανᾷ ταῦτα περιὼν ἢ καταλιμπάνει ὡς θέλει, εὐσεβῶς μέντοι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιΐας καταλειφθῇ B αὐτοῖς, ἔχουσιν αὐτὸ, καὶ μὴ παιδοποιοῦντες. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρθενούσαις, καὶ ἐπὶ τοῖς γαμεῖν κεκωλυμένοις κληρικοῖς. ἡ δὲ βʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, ὅτι ὁ βεβαρημένος ληγάτῳ ἢ ἀποκαταστάσει γάμου, ἢ ἀπαιδίας, ἢ ἐὰν οὕτω δωρηθῇ ἢ ἐάθῃ τινι, καὶ γένηται κληρικὸς, ἢ μοναχὸς, ἢ διακόνισσα, ἢ ἀσκήτρια, σβέννυται ἡ ἀποκατάστασις. ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν κληρικῶν καὶ διακονισσῶν τῶν ἐκκλησιῶν, κρατεῖ ὅτε μέχρι τῆς ἰδίας ζωῆς τοῖς τοιού- C τοις ἐπιμένοιεν καὶ τὰ ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα, εὐσεβῶς δαπανήσωσιν, ἢ καταλίπωσιν. οἱ γὰρ μοναχοὶ καὶ ἀσκήτριαι κἂν τῶν μοναστηρίων αὐτῶν ἐξέλθωσιν, ὅμως τὰ τοιαῦτα πράγματα μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν πραγμάτων τοῖς μοναστηρίοις διαφέρει. Εἰ δὲ ἐπὶ ἀναῤῥύσει αἰχμαλώτων, ἢ πτωχῶν ἀποτροφῇ ὑπὸ τὰς εἰρημένας αἱρέσεις, ἡ ὑποκατάστασις γένηται, ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων ἀποκλείεται τρόπων. D

Σχόλιον.

Η μηʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλαʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν εʹ. τίτ. γʹ. κεφ. ηʹ. ὃ καὶ κατεστρώθη εἰς τὸ προελθὸν καταβατόν. ἡ νβʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ μέντοι βʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγʹ. καὶ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν δʹ. τίτ. αʹ. κεφ. εʹ. καὶ ϛʹ. οὕτω σχεδὸν ὡς ἐνταῦθα κεῖται.

Κείμενον.

Λέγει δὲ ἡ αʹ. καὶ μόνη διάταξις τοῦ

A *Sin autem in certam personam, venerabilémve certam domum respiciens, reliquerit: illa sola capit, non subiens Falcidiam. Constitut. verò iij. tit. ij. nouellarum in pauperes per episcopum distribui ait. Et constit. lij. tit. ij. lib. i. codic. ait: Quòd si quis grauetur substitutione aut restitutione, si liberi non existant, ac nolens matrimonium contrahere, suscipiat vitam monasticam, res relictas in perpetuum retineat: ac dum superest, insumat, aut relinquat quomodo vult: dummodo in pios vsus.* Quòd etiamsi *sub conditione suscipiendorum liberorum illis* B *relictum sit* aliquid, *id habeant, tametsi liberos non suscipiant.* Et quòd *hoc ipsum* obtineat *& in virginitati seruandæ obstrictis mulieribus, & in matrimonium contrahere prohibitis clericis. Constit. ij. lib. i. nouellarum dicit, quòd, si legato, aut restitutione grauatus sub conditione nuptiarum, vel si liberi non existant, clericus, monachus, diaconissa, vel ascetria fiat, restitutio extinguatur. Et* quòd *clerici ac diaconissæ ecclesiarum, quando vsque ad finem vitæ* C *suæ in iis permanserint: sub hac conditione donata vel relicta, in pios vsus insumere aut relinquere poterunt. Si autem monachi aut ascetriæ monasteria deserant, istiusmodi res cum aliis ipsorum bonis ad monasteria pertinere. Si tamen ad redemptionem captiuorum aut exhibitionem pauperum prædictis conditionibus substitutio fiat: nullo prædictorum modorum* hanc *excludi.*

D SCHOLIVM BALSAM. Constitutio xlviij. tit. iii. lib. xi. codicis non est posita in basilic. constitutio verò iii. lib. ii. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxi. posita, *quæ est* in lib. basilicor. v. tit. iii. capite viii. quod & secundo ab hinc superioris Scholio insertum est. Constitutio lij. tit. ii. lib. i. codicis in basilic. non est posita. Verùm constitutio secunda tit. i. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxiii. ac posita est in lib. basilic. iiij. tit. i. cap. v. & vi. ad eundem propè modum, quo hîc.

TEXTVS.

DICIT *porrò prima eáque vnica const.*

tit. xlviij. lib. vi. cod. valere quod relinquitur licito cuipiam collegio aut corpori, clericis collegis puta, aut curiæ, aut coherti præsulis, aut medicis, aut doctoribus, aut aduocatis, aut militibus, aut eiusdem artis opificibus, aut sacerdotibus, aut cuipiam alij: & diuidi viritim ex æquo ijs qui tempore mortis in albo reperiantur: præterquam si certam quantitatem testator vnicuique attribuerit. Et in fine eiusdem constitut. dicitur, quòd si semel aut annuum in pios vsus relictum sit aliquid aut Ecclesiis, aut Xenonibus, aut Ptochijs, aut venerabilibus domibus, aut communi clerico, aut ad captiuorum redemptionem, aut ipsis pauperibus, vel captiuis, valeat defuncti voluntas. Lib. Institut. iij. titul. xxvij. habetur: Interdum quod per errorem non debitum, solutum est, non repetitur: vt in ijs, quæ venerabilibus domibus vel religionis vel pietatis intuitu legata sunt. Libro Institut. iiij. tit. xvi. Quod venerabilibus locis legatum est, ex infitiatione duplatur. Dicit etiam constit. ij. tit. ij. nouellarum, quòd si qui cuicunque venerabili domui vbilibet constitutæ infructuosam possessionem donauerint, vendiderint, aliove modo suppeditarint, aut etiam reliquerint: illa publicorum tributorum nomine non obledatur, neque quacunque alia de causa prægrauetur: sed omne istiusmodi grauamen in eos qui dederunt, earúmque hæredes redundet: quippe qui & datas possessiones recipere, & omne damnum quod venerabili domui obuenerit, præstare cogantur. Quòd item, si fortè dolo malo aliquo pro istiusmodi infructuosis nonnihil à venerabilium domuum dispensatoribus datum fuerit: id quod datum est, venerabilis domus lucretur, & res infructuosæ ei qui dedit, eiúsque hæredibus restituantur. Constit. autem i. eiusdem tit. ait, quòd qui œconomus, religiosarum domuum præfectus, Xenodochus, Nosocomus, Ptochotrophus, Orphanotrophus aut Gerontocomus, tale quippiam fecerit: de suo ei qui dedit, quod illi inde damnum obuenerit, resarciet.

SCHOLIVM BALSAM. Constitutio prima tit. xlviii. lib. i. codicis posita est in lib. xliiij. titul. xviii. capite xxx. quod quære. Circa medium enim tractat, quæcunque in textu scripta sunt.

In textu 6. sed neutri bi tale quiddam inueniatur.

A μή. τίτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ὅτι ἔῤῥωται τὰ καταλιμπανόμενα θεμιτῷ συστήματι, ἢ σωματείῳ, οἷον συγκλητικοῖς, ἢ βουλῇ, ἢ τάξει ἄρχοντος, ἢ ἰατροῖς, ἢ διδασκάλοις, ἢ συνηγόροις, ἢ στρατιώταις, ἢ ἱερεῦσιν, ἢ ἑτέρῳ τινί. καὶ μερίζονται κατὰ πρόσωπον ἐξ ἴσου οἱ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς ἐν τῷ καταλόγῳ εὑρισκόμενοι, εἰ μὴ ῥητὸν ποσὸν ὁ διαθέμενος ἑκάστῳ ὁρίσῃ· καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς αὐτῆς διατάξεως, ὅτι ἐὰν πρὸς ἅπαξ, ἢ ἐτήσιον, καταλειφθῇ εὐσεβῶς, ἢ ἐκκλησίαις, ἢ B ξενῶσιν, ἢ πτωχείοις, ἢ εὐαγέσιν οἴκοις, ἢ κοινῷ κληρικῷ, ἢ εἰς αἰχμαλώτων ῥύσιν, ἢ αὐτοῖς τοῖς πτωχοῖς, ἢ τοῖς αἰχμαλώτοις, κρατεῖ ἡ τοῦ τελευτήσαντος βούλησις. ἰνστιτουτίωνος γ΄. τίτ. κζ΄. ἔστιν ὅτε τὸ κατὰ πλάνην ἰνδεβίτως διδόμενον οὐ ῥεπετιτεύεται, ὡς ἐπὶ τῶν ληγατευομένων εὐαγέσιν οἴκοις σκοπῷ θρησκείας ἢ εὐσεβείας. ἰνστιτουτίων δ΄. τίτ. ιϛ΄. τὸ ληγατευόμενον εὐαγέσιν οἴκοις, ἐξ ἀρνήσεως διπλασιάζεται. φησὶ δὲ καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν νεαρῶν, ὡς ἐὰν τινες οἱῳδήποτε C σεβασμίῳ οἴκῳ ὁπουδήποτε καθεστῶτι ἄπορον κτῆσιν δωρήσωνται, ἢ πωλήσωσιν, ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ παράσχωσιν, ἢ καταλίπωσι, μὴ βλάπτεσθαι τὸν σεβάσμιον οἶκον, ἢ δημοσίῳ ὀνόματι, ἢ ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας χάριν βαρύνεσθαι, ἀλλὰ ἅπαν τὸ τοιοῦτον βάρος, εἰς τοὺς δεδωκότας καὶ τοὺς αὐτῶν κληρονόμους ἐπανιέναι, ἀναγκαζομένους, καὶ τὰς δοθείσας κτήσεις ἀναλαβεῖν, καὶ πᾶσαν ζημίαν προσγινομένην εὐαγεῖ οἴκῳ ἀποκαθιστᾶν. Εἰ δὲ κατά τινα δόλον καί τινα ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀπόρων ἐδόθη τοῖς εὐα- D γέσιν οἴκοις, τὰ μὲν δοθέντα τὸν σεβάσμιον οἶκον ἀποκερδαίνειν, τὰ δὲ ἄπορα πράγματα τῷ δεδωκότι καὶ τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις ἀποκαθίστασθαι. ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν, ὅτι ὁ τοιοῦτό τι πράξας, οἰκονόμος ἢ ἡγούμενος, ἢ ξενοδόχος, ἢ νοσοκόμος, ἢ πτωχοτρόφος, ἢ ὀρφανοτρόφος ἢ γεροντοκόμος, οἴκοθεν τῷ δεδωκότι θεραπεύσει τὴν ἐντεῦθεν αὐτῷ συμβᾶσαν ζημίαν.

Σχόλιον.

Η α΄. διάταξις τοῦ μή. τίτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται ἐν βιβλίῳ μδ΄. τίτ. ιή. κεφ. λ΄. καὶ ζήτει τοῦτο περὶ τὰ μέσα διαλαμβάνον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν.

τὰ δὲ

τὰ δὲ λεγόμενα περιέχεσθαι ἐν τῷ κζ΄. τίτ. A τῆς γ΄. ἰνστιτουτιῶνος, οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. ἡ μέντοι β΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ ιη΄. κεφάλαιον τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου. καί φησι σχεδὸν τὰ αὐτά. ἡ δὲ α΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῶν νεαρῶν οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Quæ verò dicuntur comprehendi in xxvii. tit. *lib.* iij. & xvi. tit *lib.* iiij. Institut. in Basilic. non sunt posita. Sanè verò constit. ii. tit. ii. nouellarum, est cap. xviii. tit. ii. lib. v. quod ferè eadem dicit. Constit. autem i. eiusdem lib. nouellarum in Basilic, non est posita.

Κεφάλαιον β΄.

Περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθημάτων ἀποστόλων κανὼν ογ΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. συγκροτηθείσης ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, κανὼν α΄. ι. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. β΄. B

CAP. II.

De sacris vasis & donariis, Apostolorum canon lxxiij. Synodi primæ & secundæ, quæ in sanctorum Apostolorum æde congregata est, cap. i. x. Epistola Cyrilli ad Domnum cap. y.

Κείμενον.

Η ιζ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι κινητῶν ὑπαρχόντων ἔξωθεν τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἀργεῖ τῶν ἀναγκαίων, ἀκινήτων, καὶ τῶν ἱερῶν ἡ ἐκποίησις, καὶ ἡ ὑποθήκη. καὶ ἡ κα΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὅτι ὁ μὴ διὰ ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἱερὰ σκεύη ἀγοράζων, ἢ ἁπλώματα, ἢ λαμβάνων εἰς ὑποθήκην ἢ ἐνέχυρον, καὶ τοῦ χρέους ἐκπίπτει, καὶ ἐκδικοῦνται διὰ τῶν ἐπισκόπων, C καὶ οἰκονόμων, καὶ σκευοφυλάκων, εἰ καὶ ἐχωνεύθησαν, ἢ καὶ αἱ τιμαὶ αὐτῶν ἀπαιτοῦνται, εἰ καὶ μὴ φαίνονται. φησὶ βιβλίον ιη΄. τίτ. α΄. διάταξις ξβ΄. ὅτι ὁ ἐν ἀγνοίᾳ τὸ ἱερὸν ὡς ἰδιωτικὸν ἀγοράζων, εἰ καὶ μὴ συνίσταται ἡ πρᾶσις, ὅμως ἔχει κατὰ τοῦ πράτου εἰς ὅπερ αὐτῷ διέφερε μὴ ἀπατηθῆναι. καὶ ἰνστιτουτίων β΄. τίτ. α΄. φησὶν ὅτι τὰ ἱερὰ σκεύη, οὔτε πιπράσκεται, οὔτε ὑποτίθεται εἰ μὴ διὰ λύσιν αἰχμαλώτων. ἡ δὲ α΄. διάταξις τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐπιτιμίοις ὑποβάλλει τοὺς ἱερὰ σκεύη παρὰ τὸν νόμον ἐνεχυράζοντας, ἢ πωλοῦντας ἢ χωνεύοντας, ἢ ἐκποιοῦντας, εἰ μὴ διὰ λύσιν αἰχμαλώτων. D

TEXTVS.

DECIMASEPTIMA *constitutio ij. tit. primi libri Codicis dicit, Quòd si sint mobilia præter vasa sacra, cessat necessariorum immobilium & sacrorum vasorum alienatio & hypotheca. Et xxi. constitutio eiusdem tit. dicit, Quòd, qui non propter captiuorum redemptionem sacra vasa vel suppellectilem emit, vel in hypothecam pignúsve accipit, à pretio & vsura excidit. & vendicantur per Episcopos & œconomos, & vasorum custodes, etiam si fusa sint. atque etiam eorum pretia exiguntur, si non apparent. Dicit liber xviij. tit. i. digest. lxij. Quòd, qui insciens sacrum emit, etiam si non consistit venditio, agit tamen aduersus venditorem, quatenus eius intererat vt ne deciperetur. Titulus i. lib. ij. Institution. dicit quòd sacra vasa neque alienentur, neque obligentur, nisi propter redemptionem captiuorum. Constitutio autem i. tit. ij. nouellarum pœnis subijcit eos qui sacra vasa contra legem aut oppignerant, aut vendunt aut conflant, nisi propter redemptionem captiuorum.*

L. Iubemus vt & L. sancimus C. de sacrosanct. Eccles.

L. Qui officij. ... Dc cō... tra empt.

Σχόλιον.

Η ιζ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ κα΄. ἡ μέντοι ξβ΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ιη΄. βιβλίου ἐστὶ βιβλίον ιθ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. ξβ΄. θέμα β΄. οὕτως ἔχον ὡς εἰς ὃ κείμενον ἐγράφη. ὁ α΄. τίτ. τῆς β΄. ἰνστιτουτιῶνος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ α΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκ΄. ταύτης δὲ αὐτῆς τὸ κεφάλαιον οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

SCHOL. BALS. Constit. xvij. tit. ii. lib. i. Codic. non est posita in Basil. neque xxi. verùm Digest. lxii. tit. i. lib. xviij. est lib. xix. Basil. tit. i. cap. lxij. them. ij. quod habet vt in textu scriptum est. Tit. i. lib. ij. Instit. in Basil. non est positus. Constit. i. tit. ij. Nouellar. est Nouella Iustiniani cxx. Hoc autem eius caput non est positum in Basilicis.

TEXTVS. A

L. Sancimus. C. de sacros. Eccles.

PRIMA *autem constitutio eiusdem tituli dicit, quòd sacra vasa Constantinopolis, & oratoriorum quæ vbilibet sita sunt, non aliàs venduntur vel pignori dantur, quàm ad redemptionem captiuorum. Sin autem sint plura vasa quæ nulli sunt vsui, contigerit autem aliquam sanctam domum ære alieno grauari, si non sunt aliæ res mobiles ex quibus possint debita dissolui, licebit, venditione sine damno consistente, Episcopo quidem apud Metropolitanum alienanti, Metropolitano verò apud suum Patriarcham, superabundantia vasa, aliis sacrosanctis ædibus, quæ opus habent, vendere, vel fundere, & vendere, & eorum precium pro debito præbere, ne immobilia eorum alienentur. Dicit autem etiam liber primus, titulus decimusoctauus, caput decimum tertium, quòd Præsides sacrilegos conquirunt. Et liber x. tit. ij. Digest. iiij. quòd quæ sacrilegio quæsita sunt, hæredes inter se non diuidant. Et lib. xlv. tit. i. Digest. xxvi. quòd inualidè quispiam se sacrilegium facturum promittat, atque inde actio non competat.*

L. Congruit. ff. de officio Præsid.

Κείμενον.

Ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὥστε τὰ ἱερὰ σκεύη τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ὁπουδήποτε κειμένων εὐκτηρίων, μὴ ἄλλως πιπράσκεσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι εἰ μὴ εἰς ἀνάῤῥυσιν αἰχμαλώτων. Εἰ δὲ πλείονα εἶεν σκεύη, μηδεμίαν ἀναγκαίαν ἐμποιοῦντα χρῆσιν, συμβῇ δέ τινα τῶν εὐαγῶν οἴκων βαρύνεσθαι χρέεσι, καὶ μὴ ὑπάρχει ἕτερα κινητὰ πράγματα ἐξ ὧν ὀφείλει διδόναι τὰ χρέα, ἄδεια ἔσται, συνισταμένης πράξεως ἀζημίως, ἐπισκόπου μὲν ἐκποιοῦντος παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, μητροπολίτου δὲ παρὰ τῷ ἰδίῳ πατριάρχῃ, τὰ B περιττὰ σκεύη ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις χρείαν ἔχουσι πωλεῖν ἢ χωνεύειν καὶ πιπράσκειν, καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς τὸ χρέος παρέχειν, ὥστε μὴ τὰ ἀκίνητα αὐτῶν ἐκποιεῖσθαι. λέγει δὲ βιβλίον α΄. τίτ. ιη΄. διάτ. ιγ΄. ὅτι οἱ ἄρχοντες ἀναζητοῦσι τοὺς ἱεροσύλους. καὶ βιβλίον ι΄. τίτ. β΄. διάτ. δ΄. ὅτι τὰ ἐξ ἱεροσυλίας κτηθέντα οὐ διαιροῦνται οἱ κληρονόμοι. καὶ βιβλίον με΄. τίτ. α΄. διάτ. κϛ΄. ὅτι ἀνισχύρως τις ὁμολογεῖ ἱεροσυλεῖν, καὶ οὐχ ἁρμόζει ἐκ τούτου ἀγωγή. C

Auth. De alieno & eph. L. Generaliter cum seq. ff. de verb. oblig. L. i. ff. Ad legem Iuliá. Maiest. L. i. Ad leg. Iuliam. peculatus. L. Diu. Seuerus. ff. Ad l. Iuliá. pec. L. Aut facta. paragr. Locus. ff. De pœnis. L. Si nondũ C. de furtis & ser. cor. L. Sacrilegij ff. Ad legem Iuliam. peculatus. L. D. Seuer. ff Adleg. Iuliá. peculat. l. Aut facta. paragr. Locus ff. de pœnis.

SCHOL. BALS. Secunda constitutio ij. tit. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxx. quæ sita est in libro quinto Basilic. & ita habet vt dictum est. Est & liber vi. tit. i. caput xli. quod sic habet: Magistratus pacis curam gerat, quærens sacrilegos, & plagiarios, & fures, & receptatores, & eorum delicta acriter persequens. Quinetiam iiij. caput ii. tit. dicit, Exceptis debitis res reliquæ in familiæ herciscundæ iudicium veniunt: & venena, & libri magici, & similia. Est autem iudicis officium ea statim corrumpere. Non diuiduntur autem, quæ ex sacrilegio acquisita, vel ex publico surrepta, vel vi & inuasione parta sunt. Tu autem scias, quòd quæcunque mala fide possidet defunctus, non veniunt in familiæ herciscundæ iudicium, sed suo domino integra & minimè diminuta seruantur. Digestum xxvi. tit. i. lib. xlv. est caput xxiiij. tit. i. lib. xliij. quod eadem dicit.

Σχόλιον.

Ἡ β΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιάνειος ρκ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. β΄. κεφ. κα΄. οὕτως ἔχοντα καθὼς εἰς τὸ κείμενον διελήφθη. τὸ ιγ΄. διάτ. τῶν ιη΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, ἐστὶ βιβλίον ϛ΄. τίτ. α΄. κεφ. μβ΄. οὕτως ἔχον, ὁ ἄρχων φροντιζέτω τῆς εἰρήνης ζητῶν τοὺς ἱεροσύλους, καὶ ἀνδραποδιστὰς, καὶ κλέπτας καὶ ὑποδοχεῖς καὶ πρὸς τὸ πλημμέλημα ἐπεξιὼν αὐτοῖς. τὸ δ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ι΄. βιβλίου, ἐστὶ τῶν βασιλικῶν βιβλίον μβ΄. τίτ. γ΄. κεφ. δ΄. θέμα β΄. D λέγον, ἐξῃρημένων τῶν χρεῶν τὰ λοιπὰ πράγματα κατάγονται εἰς τὸ διαιρεῖν τῇ φαμιλίᾳ τοῦ κλήρου δικαστήριον, καὶ τὰ κακὰ φάρμακα, καὶ τὰ μαγικὰ βιβλία, καὶ τὰ ὅμοια. ὀφφίκιον δὲ δικαστοῦ παραχρῆμα τὰ τοιαῦτα διαφθείρειν. οὐ διαιρεῖται δὲ τὰ ἀπὸ ἱεροσυλίας κτηθέντα, ἢ τὰ ἀπὸ δήμου κλαπέντα ἢ ἀπὸ βίας κτηθέντα, ἢ ἐφόδου. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι πάντα ὅσα κακῇ πίστει νέμεται ὁ τελευτήσας, οὐ κατάγεται εἰς τὸ διαιρετικὸν δικαστήριον, ἀλλὰ φυλάττεται τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ ἀμείωτα. τὸ κϛ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ με΄. βιβλίου, ἐστὶ κεφ. κδ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μγ΄. βιβλίου, λέγον τὰ αὐτά.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον μη'. τίτ. δ'. διγέστ. α'. ὅτι ὅμοιόν ἐστι τὸ ἔγκλημα τῆς καθοσιώσεως, τῷ περὶ τῆς ἱεροσυλίας. καὶ τίτ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διγέστ. α'. ὁ περὶ τῆς ἱεροσυλίας κινεῖται νόμος κατὰ τοῦ ὑφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἢ στρέψαντος εἰς ἰδίας χρείας, ἢ παρασκευάσαντος κατὰ δόλον γενέσθαι τι τούτων. διγέστ. δ'. οἱ ἱερόσυλοι πρὸς τὸ ποιὸν τοῦ ἁμαρτήματος τιμωροῦνται.

Σχόλιον.

Τὸ κϛ'. διγέστ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ με'. βιβλίου τῶν διατάξ. ἔστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν μγ'. τίτ. α'. κεφ. κε'. λέγει, αἱ αἰσχραὶ ἐπερωτήσεις ἀνίσχυροί εἰσιν, ὡς ὅταν τις ὁμολογῇ φόνον ποιεῖν ἢ ἱεροσυλίαν. οὔτε γὰρ ἀγωγὴ ἐκ τῶν τοιούτων ἁρμόζει.

Ἕτερον σχόλιον.

Τὸ α'. διγέστ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διατάξ. ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξ'. τίτ. λϛ'. κεφ. α'. λέγει, ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας, καὶ ἐνέχεται αὐτῷ ὁ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου πλημμελήσας, καὶ ὁ σπουδάσας κατὰ δόλον παρὰ κέλευσιν βασιλέως ἀναιρεθῆναι τοὺς ὁμήρους, ἢ ἵνα ἔνοπλοι ἄνθρωποι κατὰ τῆς πόλεως ἐν πόλει ὦσιν, ἢ ἵνα τόπος ἢ ἱερὰ καταληφθῶσιν, ἢ στασιώδης γένηται σύνοδος, ἢ ἵνα φονευθῇ ὁ ἄρχων. καὶ ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄγγελον ἢ γράμματα πέμψας, ἢ σημεῖον αὐτοῖς δεδωκώς, ἢ ἄλλως βοηθήσας αὐτοῖς, καὶ ὑπονοθεύσας ἢ ἐρεθίσας στρατιώτας πρὸς στάσιν ἢ θόρυβον κατὰ τῆς πολιτείας. τὸ α'. διγέστ. τοῦ ιγ'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῶν διγέστ. ἔστι βιβλίον ξ'. τίτ. με'. κεφ. β'. ὁ δὲ πεκουλάτους κινεῖται κατὰ τοῦ ὑφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν, ἢ τῶν μνημείων, ἢ δημοσίων, ἢ χρημάτων, ἢ στρέψαντος εἰς ἰδίας χρήσεις πλὴν τῶν ἀπὸ νόμου ἐπιτετραμμένων, καὶ τῶν παρασκευασάντων κατὰ δόλον γενέσθαι τι τούτων, καὶ τοῦ μίξαντος τῷ δημοσίῳ χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ χαλκόν, ἢ ἕτερον βλάπτον αὐτά. τὸ δ'. διγέστ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κείμενον.

TEXTVS.

LIBER *xlviij. tit. iiij. digest. i. quòd crimen læsæ maiestatis sacrilegio simile sit. Et tit. xiij. eiusdem lib. digest. i. quòd sacrilegij actio moueatur aduersus eum qui ex sacris pecuniis quippiam abstulit, vel in rem suam vertit, vel dolo fecit, quo horum quid fieret. Digestum iiij. Sacrilegi pro qualitate delicti punientur.*

SCHOL. BALS. Vicesimum sextum digest. lib. xli. tit. i. Digestor. est lib. xliij. & Basilic. tit. i. cap. xxiiij. quod dicit, Turpes stipulationes sunt inualidæ, vt quando quis se cædem facturum, vel sacrilegium admissurum spoponderit. Nec enim ex iis competit actio.

ALIVD SCHOL. Digest. i. tit. iiij. xlviii. libri dicit, Lex de iis qui sunt rei læsæ maiestatis, est similis ei quæ de sacrilegis lata est, & ea tenetur qui populum Romanum offendit: & qui dolo studuit præter iussum Imperatoris vt obsides interimerentur: vel vt essent armati homines in ciuitate aduersus ciuitatem: vel vt locus vel sacra occuparentur: vel vt seditiosa fieret coitio: vel vt interficeretur Magistratus. Et qui ad hostes misit nuncium vel literas, vel eis signa dedit: vel eis aliter opem tulit, & milites corrupit: vel ad seditionem ac tumultum aduersus ciues incitauit. Et caput primum, xiii. tit. eiusdem libri cap. i. Peculatus autē mouetur aduersus eum qui ex sacris, vel monumentis, vel pecuniis publicis abstulit, vel in suos vsus conuertit, præter ea quæ lege permissa sunt, & aduersus eos qui dolo procurarūt vt horū quid fieret, & aduersus eum qui auro vel argento publico, æs vel aliquid aliud quod ea lædat, admiscuit. Quartum autem cap. ff. non est situm in Basilicis.

TEXTVS.

DIGESTVM *vi. Ex sacro res priuatas surripere non est sacrilegium, sed furtū. In xvi. autem digesto xix. tit. libri, dicit locum discernere furē à sacrilego. & liber vi. Codicis, Tit. ij. cap. iij. Quòd qui suffuratur id quod Deo nondū est cōsecratū, fur est.*

Διάτ. ϛ'. τὸ ἐξ ἱεροῦ ἰδιωτικὰ χρήματα ὑφελέσθαι, οὐκ ἔστιν ἱεροσυλία, ἀλλὰ κλοπή. ἐν δὲ τῷ ιϛ'. διατάγματι τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου λέγει, τὸν τόπον διακρίνειν τὸν κλέπτην ἀπὸ τοῦ ἱεροσύλου. καὶ βιβλίον ϛ'. τοῦ κώδικος, τίτ. β'. διγέστ. γ'. ὅτι ὁ κλέπτων τὸ μήπω τῷ Θεῷ καθιερωθὲν, ὡς κλέπτης ἐνάγεται.

SCHOL. BALS. Digestum vi. E A sacro priuatas res surripere non est sacrilegium, sed furtum. xvi. autem cap. xix. tit. dicit locum facere furtum vel sacrilegium. Et videntur hæc capita esse contraria, sed non sunt: sed qui priuatas quidẽ res suffuratur, si eas ex sacro loco suffuratus sit, sacrilegij tenetur. Sed sunt quædam res sacræ, Deo non dedicatæ, vt imagines, quæ ad nos priuatim pertinent, & cætera quæ nondum sunt templis vel Monasteriis dedicata. & ea ratione dicit xvi. cap. decimusoctauus titulus, locum facere furtum vel sacrilegium. B Qui enim eam quæ est in nostra cellula imaginem suffuratur, non est sacrilegus, sed fur. Nisi hoc autem sic interpretati fuerimus, dicamus omnino, eum quoque qui suffuratur nomismata, Christi vel Deiparæ virginis imaginem habentia, sacrilegij teneri. quod est absurdum & falsum.

L. Hac lege ff. ad L. Iuliam pecula. Constit. iii. tit. ii. lib. vi. Codic. est lib. lx. tit. vi. cap. xx. Basilic. quod dicit: Qui rem haud dum dedicatam furatur, furti tenetur. Non enim sacrilegus est, qui rem nondum C consecratam furatur. Ex hoc igitur capite apparet rectè solutam esse, quæ superius esse videbatur capitum contrarietatem.

Σχόλιον.

Τὸ ϛʹ. διάτ. τοῦ δʹ. τίτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου τῶν διγ. ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξʹ. τίτ. μέ. κεφ. ϛʹ. καί φησι, τὸ ὑφελέσθαι ἀπὸ ἱεροῦ χρήματα ἰδιωτικά, οὐκ ἔστιν ἱεροσυλία ἀλλὰ κλοπή. τὸ ιϛʹ. διάτ. τοῦ ιθʹ. τίτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξʹ. τίτ. νά. κεφ. ιϛʹ. λέγον τὸν τόπον ποιεῖν τὴν κλοπὴν, ἢ τὴν ἱεροσυλίαν. καὶ φαίνονται μὲν ἐναντία τὰ κεφ. οὐκ εἰσὶ δέ. ἀλλ' ὁ μὲν ἰδιωτικὰ χρήματα κλέπτων, κἂν ἐξ ἱεροῦ τόπου κλέπτης ἐστίν. ὁ δὲ τὰ ἀνατεθειμένα τῷ Θεῷ κλέπτων, κἂν ἐξ ἰδιωτικοῦ τόπου κλέψῃ, ὡς ἱερόσυλος ἐνέχεται. πλὴν ἐπεὶ εἰσί τινα ἱερὰ μὴ ἀνατεθειμένα τῷ Θεῷ, ὡς τὰ ἰδικῶς ἡμῖν διαφέροντα εἰκονίσματα, καὶ λοιπὰ, μήπω ναοῖς, ἢ μοναστηρίοις ἀνατεθέντα. κατὰ τοῦτο λέγει τὸ ιϛʹ. κεφ. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τὸν τόπον ποιεῖν τὴν κλοπὴν, ἢ τὴν ἱεροσυλίαν. ὁ γὰρ τὴν ἐν τῷ κελλίῳ ἡμῶν οὖσαν ἁγίαν εἰκόνα κλέπτων, οὐκ ἔστιν ἱερόσυλος, ἀλλὰ κλέπτης. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο οὕτως ἑρμηνεύσωμεν, εἴπωμεν πάντως καὶ τὸν κλέπτοντα νομίσματα ἔχοντα εἰκόνα Χριστοῦ, ἢ Θεοτόκου, ὡς ἱερόσυλον ἐνάγεσθαι, ὅπερ ἄτοπον καὶ ψευδές. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ ϛʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον ξʹ. τίτ. ϛʹ. κεφ. κʹ. λέγον, Ὁ τὸ μήπω καθιερωθὲν κλέψας κατέχεται τῷ φούρτῳ· οὔπω γὰρ ἱερόσυλός ἐστιν ὁ κλέψας τὸ μηδέπω καθιερωθέν. ἐκ τοῦ τοιούτου οὖν κεφ. φαίνεται ὡς καλῶς ἐλύθη ἀνωτέρω ἡ δοκοῦσα ἐναντιοφωνία τῶν κεφαλαίων.

TEXTVS.

In lib. nostris. 6. LIB. *xlviij. tit. xiij. constit. Sacrilegij pœna pro qualitate personarum, delicti, temporis, ætatis & sexus, grauior aut leuior infligitur. Nonnulli enim bestijs traduntur, nonnulli exuruntur, aliqui in furcas suspenduntur. Moderata* D *verò pœna est, si nocturnus sacrilegus bestijs tradatur: diurnus verò, qui modicum aliquid ex templo tulit, metalli pœna coërceatur: aut si honestiore loco natus sit, deportetur.*

In lib. nostris. 9. *Digestum xi. Sacrilegi capite puniuntur. Sunt autem sacrilegi qui publica sacra compilant: at qui priuata sacra ædiculásque incustoditas spoliant, minùs quàm sacrilegi, ampliùs quàm fures puniuntur. Item qui peregrina sacra suffuratur, sacrilegij crimini obnoxius est.*

Κείμενον.

Βιβλίον μηʹ. τίτ. ιγʹ. διάτ. ή. ἡ τοῦ ἱεροσύλου ποινὴ ἀπὸ τῆς ποιότητος τῶν προσώπων, καὶ τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ τοῦ καιροῦ, καὶ τῆς ἡλικίας, καὶ τῆς φύσεως, ἢ βαρυτέρα, ἢ ἐλαφροτέρα ἐπιφέρεται. τινὲς γὰρ θηρίοις παραδίδονται, τινὲς καίονται, τινὲς φουρκίζονται. μεμετρημένη καὶ ποινή ἐστι τὸ παραδοθῆναι θηρίοις τὸν νυκτερινὸν ἱερόσυλον, τὸν ἡμερινὸν δὲ, μέτριόν τι ἱεροσυλοῦντα, μεταλλίζεσθαι, τὸν δὲ τίμιον δεπορτατεύεσθαι. διάτ. ιά. οἱ ἱερόσυλοι κεφαλικῶς κολάζονται. ἱερόσυλοι δὲ εἰσὶν, οἱ τοὺς δημοσίους ναοὺς κλέπτοντες· οἱ δὲ ἰδιωτικὰ ἱερὰ καὶ τοὺς μικροὺς ναοὺς ἀφυλάκτους ὄντας κλέπτοντες, ἧττον μὲν τῶν ἱεροσύλων, πλέον δὲ τῶν κλεπτῶν τιμωροῦνται. ὁ δὲ ἐξωτικὸς ὑποκλέπτων τὰ ἱερὰ, ὑπόκειται τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι.

ὁ γὰρ τὴν αὐτῶν φυλακὴν πεπιστευμένος, κἂν ὑφέληταί τι ἐξ αὐτῶν, οὐχ ὑπόκειται τούτῳ τῷ νόμῳ. διάτ. ιβ΄. δεπορτατεύεται ὁ ἐκβάλλων ἄνθρωπον κιβωτίῳ, καὶ παραθέμενος αὐτὸν ἐν ναῷ, ἐὰν ἐκεῖνος ἐξιὼν τῆς κιβωτοῦ, κλέψῃ τινὰ τοῦ ἱεροῦ. διάτ. ιϛ΄. ὁ τῆς ἱεροσυλίας καὶ κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει. περὶ γὰρ χρημάτων ὑφαιρεθέντων ἐστὶν ἐν αὐτῷ ζήτησις.

Σχόλιον.

Τὸ ζ΄. διάτ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ μη΄. βιβλίου, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ τὸ ια΄. τὸ δὲ ιβ΄. ἔστι κεφ. ιγ΄. τοῦ με΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον δηλοῦται. ὡσαύτως καὶ τὸ ιϛ΄. ἔστι κεφ. ιϛ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τὰ αὐτὰ λεξιόν.

Κεφάλαιον γ΄.

Περὶ Κληρικῶν ἀποκοπτόντων, καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων ἱστώντων θυσιαστήρια, ἀποστόλων κανὼν λα΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ι΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν λα΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, κανὼν ιβ΄. ιγ΄. ιδ΄. ιε΄.

A Caeterùm si is cui sacrorum custodia concredita est, ex illis aliquid subripuerit, legi obnoxius non est. Digest. xij. Deportatur qui hominem in arculam includit, eámque in templo deponit, si ille de illa exiens nonnulla de templo suffuretur. Digest. xvi. Sacrilegij iudicium etiam aduersus haeredem competit: nam de sublatis pecuniis in eo est quaestio.

In lib. nostris. 10.

In lib. nostris. 14.

Schol. Bals. Digestum vii. tit. xiii. lib. xlviii. non est positum in Basilic. neque etiam xi. Verùm xii. est caput decimumtertium, tit. xlv. B lib. lx. quod habet, vt in textu scriptum est. Similiter xvi. est cap. xvi. eiusdem lib. & tit. quod eadem recenset.

Cap. III.

De Clericis qui se abscindunt, & praeter Episcoporum sententiam altaria erigũt, Apostolorum canon xxxi. Syn. Antioch. canon v. Syn. Carthag. can. x. Syn. vi. can. xxxi. Syn. i. & ij. quae in sanctorum Apo- C stolorum aede habita est, xij. xiij. xiiij. xv.

ΤΙΤΛΟΣ Γ΄.

Κεφάλαιον α΄.

ΠΕΡΙ εὐχῶν, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ ἀναγνώσεως καὶ ἀναφορᾶς καὶ κοινωνίας, καὶ φορεσίας, καὶ ὑπουργίας ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, καὶ ὑπηρετῶν, ποίων ὁ λαὸς εὐχῶν ἀκροᾶται· καὶ διά τι πρὸς ἀνατολὰς ὁρῶντες εὐχόμεθα, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ε΄. καὶ ιθ΄. Βασιλείου ἐκ τοῦ κζ΄. κεφ. τοῦ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Κείμενον.

Η ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, τὴν εὐχὴν τῆς ἁγίας κοινωνίας καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὀφείλειν ἐξακούεσθαι τῷ λαῷ.

Σχόλιον.

Η ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι κεφ. κα΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Πρὸς τούτοις κελεύομεν, πάντας ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους, μὴ μετὰ τὸ σεσιωπημένον,

TITVLVS TERTIVS.

D De precibus, & psalmodia, & lectione, & oblatione, & communione, & lectorum ministerio.

Cap. I.

Qvasnam preces audit populus, & cur ad orientem respicientes oramus, Synodi Laodic. can. v. xix. Basilius ex xxvij. cap. de Spiritusancto.

Textvs.

Constitvtio xvij. primi tit. Nouellarum, dicit, preces sanctae communionis, & sanctorum baptismatum, debere à populo exaudiri.

Schol. Bals. Decimaseptima constitutio primi tituli Nouellarum est xxi. cap. ii. lib. Basilic. quod sic dicit: Ad haec iubemus, omnes Episcopos & Presbyteros, non tacitè,

sed cum voce quæ à fidelissimo populo exaudiatur, diuinam oblationem, & quæ fit in sancto baptismate, orationem facere: vt ex eo audientium animæ ad maiorem compunctionem, & ad Domini Dei glorificationem excitentur.

Cap. II.

Qvinam, *& quomodo, & quæ canere, vel precari, vel legere oporteat, Apostolorum canon lx. lxxxv. Synodi Laodicenæ can. xv. xvij. xviij. xix. xxiij. lix. Synodi Carthagin. Canon xxiiij. xxxj. xlij. Syn. sextæ canon xxx. lxiij. lxxv. lxxxi. Syn. Nicænæ canon xiiij.*

Cap. III.

Oportere *sabbato Euangelium cum aliis scripturis legi, Synodi Laodic. canon xvi.*

Cap. IIII.

De *sancta oblatione, & communione Apostolorum canon iij. iiij. xxxi. Syn. Nic. canon. xviij. Syn. Ancyranæ. can. i. Syn. Neocæsar. canon. xiij. Syn. Laodic. canon xix. xlix. Syn. Carthaginen. canon xvij. xxx. xli. xlvij. Syn. vi: can. xxi. xxiij. xxviij. lvij. lviij. lxij. & ci.*

Cap. V.

Qvomodo *dant pacem Clerici & Laici, Syn. Laodic. canon nonusdecimus.*

Cap. VI.

De *ijs qui dubitant communionem accipere à Presbyteris, qui vxores duxerunt. Syn. Gangr. canon quartus.*

Cap. VII.

Solis *ijs qui sunt sacerdotalis ordinis licere in altari communicare, & non oportere mulierem ad altare ingredi, Synodi Laodic. can. xix. xliiij. Synodi vi. canon lxix. lxx.*

Cap. VIII.

Qvando *offerunt, & dant communionem Chorepiscopi, Syn. Neocæsar. can. xiiij.*

Cap. IX.

Diaconvm *non debere offerre, nec dare Presbytero communionem, Syn. Nicænæ can. xviij.*

A ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης, τὴν θείαν προσκομιδὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι προσευχὴν ποιεῖσθαι, πρὸς τὸ κἀντεῦθεν τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς εἰς πλείονα κατάνυξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν διεγείρεσθαι δοξολογίαν.

Κεφάλαιον β.

Περὶ τοῦ τίνας, καὶ πῶς, καὶ ποῖα δεῖ ψάλλειν, ἢ εὔχεσθαι, ἢ ἀναγινώσκειν, ἀποστόλων κανὼν ξ. πέ. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιέ. ιζ. ιή. ιθ'. κγ'. μθ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν
B κδ'. μς'. ργ'. συνόδου ς'. κανὼν λγ'. ξγ'. οέ. πά. συνόδου Νικαίας τὸ β. κανὼν ιδ'.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τοῦ χρῆναι κατὰ σάββατον ἀναγινώσκεσθαι εὐαγγέλιον μετὰ ἑτέρων γραφῶν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ἓξ καὶ δέκατος.

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς καὶ κοινωνίας, ἀποστόλων κανὼν γ'. δ'. λά. συνόδου Νικαίας κανὼν ιή. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ά. συνόδου Νεοκαισαρείας, κανὼν ιγ. συνόδου Λαοδικείας
C κανὼν ιθ' μθ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ζ'. λ'. μά. μζ'. συνόδου ς'. κανὼν κά. κγ'. κή. νζ'. νή. ξϐ'. καὶ ρά.

Κεφάλαιον έ.

Πῶς διδόασι τὴν εἰρήνην οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ λαϊκοὶ, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ἐννεακαιδέκατος.

Κεφάλαιον ς'.

Περὶ τῶν διακρινομένων κοινωνεῖν ἀπὸ πρεσβυτέρων γεγαμηκότων, συνόδου Γαγγραίνας κανὼν τέταρτος.

D

Κεφάλαιον ζ'.

Περὶ τοῦ μόνοις τοῖς ἱερατικοῖς ἐξεῖναι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι γυναῖκα εἰς τὸ θυσιαστήριον, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιθ'. μδ'. συνόδου ς'. κανὼν ξθ'. οή.

Κεφάλαιον ή.

Πότε προσφέρουσι καὶ διδόασι κοινωνίαν οἱ χωρεπίσκοποι, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν τεσσαρεσκαιδέκατος.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τοῦ μὴ προσφέρειν διάκονον, μήτε διδόναι πρεσβυτέρῳ κοινωνίαν, συνόδου Νικαίας κανὼν ιή.

Κεφάλαιον ι.

Περὶ φορεσίας καὶ ὑπουργίας ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, καὶ ὑπηρετῶν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ἄρτον διδόναι, ἢ ποτήριον εὐλογεῖν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν κα'. κβ'. κγ'. κε'. μγ'. συνόδου ς'. κανὼν κζ'. συνόδου Νικαίας τῆς δευτέρας κανὼν τεσσαρεσκαιδέκατος, ἑκκαιδέκατος.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ τῶν διαγόντων ἐν πόλει καὶ ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ κοινωνούντων, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ια'. συνόδου ς'. κανὼν ὀγδοηκοστός.

Κεφάλαιον ιβ'.

Περὶ τῶν ἀκουόντων τῶν γραφῶν καὶ μὴ προσκαρτερούντων ἐν τῇ τελευταίᾳ εὐχῇ, καὶ μεταλαμβανόντων, ἀποστόλων κανὼν η'. θ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β'.

Κεφάλαιον ιγ'.

Περὶ δαιμονιζομένων πῶς κοινωνοῦσι, ἀποστόλων κανὼν οθ'. Τιμοθέου κανὼν γ'.

Κεφάλαιον ιδ'.

Περὶ τῶν ἔξωθεν ἐκκλησίας προσφερόντων, ἢ ἐκκλησιαζόντων, ἀποστόλων κανὼν λα'. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ς'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β'. ε'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν νη'. συνόδου ἕκτης κανὼν λα'. νθ'.

Κείμενον.

Ἡ ζ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, καὶ ἡ γ'. τοῦ β'. τίτ. φησὶν, ὅτι δεῖ τὸν θέλοντα εὐκτήριον ἢ ἐκκλησίαν κτίσαι, διαλέγεσθαι περὶ τούτου τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, καὶ δωρεῖσθαι τὰ ἀρκοῦντα πρὸς τὴν λυχνοκαΐαν, καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, καὶ τὴν ἀδιάφθορον τοῦ τόπου τήρησιν, καὶ τὴν ἀποτροφὴν τῶν προσεδρευόντων, καὶ τότε τὸν ἐπίσκοπον τὸ πρᾶγμα πᾶσι φανεροῦντα, δημοσίᾳ ἐκεῖσε παριέναι, καὶ σὺν εὐχῇ πηγνύναι σταυρὸν, καὶ τότε τὸ ἔργον ἄρχεσθαι. καὶ ὅτι ὁ ἀρξάμενος νέον κτίζειν, ἢ παλαιὸν ἀνανεοῦν, ἀναγκάζεται μετὰ κληρονόμων αὐτοῦ, παρὰ τῶν οἰκονόμων καὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος τὸ ἀρχθὲν πληρῶσαι.

Σχόλιον.

Ἡ ζ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ξζ'. καὶ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα'. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν τίτ. γ'. κεφ. δ'. καὶ ε'. ἃ καὶ ἔχουσιν ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν.

A

CAP. X.

DE *habitu & ministerio lectorum, cantorum, & ministrorum, & quod non oportet ministrum dare panem, vel benedicere calicem, Syn. Laodic. can. xxi. xxij. xxiij. xxv. xliij. Syn. vi. can. xxvij. Syn. Nic. secunda. can. xiiij. xvi.*

CAP. XI.

DE *ijs qui in ciuitate versantur, & tribus hebdomadis non communicant, Synod. Sardic. can. xi. Synodi sextæ. can. lxxx.*

CAP. XII.

B DE *ijs qui audiunt scripturas, & in postrema oratione non permanent, & communicant, Apostolorum can. viij. ix. Syn. Antioch. can. secundus.*

CAP. XIII.

DE *dæmoniacis quomodo communicant, vel non, Apostolorum canon lxxix. Timothei canon iij.*

CAP. XIIII.

DE *ijs qui extra Ecclesiam offerunt, vel Ecclesiam congregant, Apostolorum canon xxxi. Syn. Gangr. can. xxvi. tricesimusprimus, quinquagesimusnonus.*

C

TEXTVS.

SEPTIMA *constitutio primi tituli Nouellarum dicit, quòd oportet eum qui vult Oratorium vel Ecclesiam construere, de ea re cum ciuitatis Episcopo colloqui, & dare quæ sufficiunt ad lampadum accensionem, & sacrum ministerium, & incorruptam loci conseruationem, & nutrimentum eorum qui assident: & tunc Episcopum rem omnibus manifestantem illuc publicè accedere, & cum oratione crucem figere, & tunc opus incipit: & quòd qui noui* (oratorium) *extruere, vel vetus renouare cœperit, cœptum perficere, ab Oeconomis, Episcopo & Præsi-*
D *de cum hæredibus cogatur.*

SCHOLIVM BALSAM. *Constitutio vij. tit. i. Nouellarum est Nouella Iustiniani lxvij. & non est posita in Basilicis. Constitutio iij. tit. ij. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxxi. atque est in lib. v. Basilicor. tit. iij. cap. iiij. & v. quæ etiam habent vt in textu compendiose proposita sunt.* Auth. Ne quis orator.

Textvs.

Si quis autem in domo priuata, suburbano, vel pago, sacrum ministerium peregerit, vel aliquibus peragere permiserit, sine Clericis deputatis à locorum Episcopo, locus in quo hoc factum est, sciente domino, Ecclesiæ applicatur per Episcopum & œconomum, & præsidem conuenienter sexta constit. secundi tituli Nouellarum. Sexta enim Constitutio primi tituli Nouellarum dixit eum fisco addici, & decimaquinta Constitutio iij. tit. primi libri Codicis. Sin autem dominus ignorauit quod factum est, damno non afficitur: sed qui hoc sciebant curatores, & mercenarij, & emphyteutæ, prouincia expelluntur, rebus eorum Ecclesiæ applicatis. Præfecti autem prætorio hæc prospicientes & scientes quinque libris multantur, & cohors l. Licet tamen ijs qui habent in suis ædibus oratoria, orare, non etiam præter ea quæ dicta sunt, sacra ministeria celebrare.

L. Conuenticula. C. de Episc. & Cler.

Schol. Bals. De constitutione iii. tit. ii. Nouellarum tractauimus in præcedente scholio. Sexta constitutio primi tit. Nouellarum, quæ dicit confiscari seu publicari locum in quo fit sacrum præter Episcoporum sententiam, est Iustiniani Nouella lviii. quæ exoleuit, vt quæ non sit sita in Basilicis. Constitutio xv. tit. iii. lib. i. Codicis in Basilicis non est posita.

Cap. XV.

De Episcopis, vel Clericis, qui vnà cum Iudæis vel Hæreticis communicant vel precantur, vel eis operari permittunt, vel eorum sacrificia suscipiunt, Apostolorum can. decimus, quadragesimusquintus, quadragesimus sextus. Syn. Antioch. canon. ij. Syn. Laodic. canon tricesimustertius.

Textvs.

Qvarta constitutio iij. tit. Nouellarum dicit, quòd Hæretici qui congregant, & qui apud ipsos congregantur, constitutionum pœnas subeunt: & domus in quibus hoc peccatum admittitur, sanctæ Ecclesiæ addicuntur.

Schol. Bals. Quarta constitutio iii. tituli Nouellarum est Nouella Iustiniani, cxxxij.

Auth. Edict. de fide Constantinopol.

A

Κείμενον.

Εἰ δέ τις ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ, προαστείῳ, ἢ χωρίῳ, ἱερὰν ἐκτελέσῃ λειτουργίαν, ἢ τισὶν ἐκτελεῖν συγχωρήσῃ, ἢ δίχα κληρικῶν ἀφοριζομένων παρὰ τοῦ τῶν τόπων ἐπισκόπου, ὁ τόπος ἐν ᾧ τοῦτο γέγονεν ἐν εἰδήσει τοῦ δεσπότου, προσκυροῦται τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦ οἰκονόμου, καὶ τοῦ ἄρχοντος, κατὰ τὴν ϛ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἡ γὰρ ϛ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν εἶπεν αὐτὸν φισκοῦσθαι, καὶ ἡ ιε'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος. B εἰ δὲ ἠγνόησε τὸ γινόμενον ὁ δεσπότης, οὐ ζημιοῦται, ἀλλ' οἱ γινώσκοντες φροντισταί, καὶ μισθωταί, καὶ ἐμφυτευταί, ἐξορίζονται τῆς ἐπαρχίας, τῶν πραγμάτων αὐτῶν προσκυρουμένων τῇ ἐκκλησίᾳ. οἱ δὲ ὕπαρχοι ταῦτα πληροῦντες ἐν εἰδήσει ε'. λίτρας ζημιοῦνται, καὶ ἡ τάξις ν'. ἔξεστι μέντοι τοῖς ἔχουσιν ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν εὐκτήρια, εὔχεσθαι, οὐ μὴν καὶ λειτουργίας παρὰ τὰ εἰρημένα ποιεῖν.

Σχόλιον.

Περὶ τῆς γ'. διατάξ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν C διελάβομεν εἰς τὸ διελθὸν σχόλιον. ἡ. ϛ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἡ λέγουσα φισκοῦσθαι ἤτοι δημοσιεύεσθαι τὸν τόπον ἐν ᾧ γίνεταί τι ἱερὸν παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ νη'. ἥτις καὶ ἠπράκτησεν ὡς μὴ τεθεῖσα εἰς τὰ βασιλικά. ἡ ιε'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον ιε'.

Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν συγκοινωνούντων, ἢ συνευχομένων αἱρετικοῖς, ἢ Ἰουδαίοις, ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν, ἢ δεχομένων αὐτῶν D θυσίας, ἀποστόλων κανὼν ι'. με'. μϛ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λγ'.

Κείμενον.

Ἡ δ'. διάτ. τοῦ ϛ'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι συνάγοντες οἱ αἱρετικοί, καὶ οἱ πρὸς αὐτοὺς συναγόμενοι ταῖς ἀπὸ τῶν διατάξεων ποιναῖς ὑποκείμενοι, καὶ οἱ οἶκοι ἐν οἷς ἁμαρτάνεται τοῦτο τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, προσκυροῦνται.

Σχόλιον.

Ἡ δ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλβ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ α'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. κεφαλ. τελευταίῳ.

καλουμένη ἴδικτον περὶ πίστεως, Κωνσταντινουπολίταις κωλύουσα τὰς παρασυνάξεις, καὶ τὰ παραβαπτίσματα τῶν αἱρετικῶν, καὶ διαλαμβάνουσα ὅσα εἰς τὸ κείμενον διελήφθησαν.

Κεφάλαιον ις΄.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰ ἅγια, λόγῳ εὐλογιῶν, εἰς τὰς παροικίας πέμπεσθαι, συνόδου Λαοδικείας κανὼν τεσσαρεσκαιδέκατος.

Κεφάλαιον ιζ΄.

Περὶ τοῦ μὴ διδόναι τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων κοινωνίαν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιη. συνόδου ἕκτης κανὼν πγ΄.

Κεφάλαιον ιη.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς καθάρσεως αὐτῆς κοινωνεῖν, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς, κεφ. β΄. δ΄. Τιμοθέου κανὼν ζ΄.

Κεφάλαιον ιθ΄.

Πῶς ὁ ὀνειρωχθεὶς κοινωνεῖ, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς κεφ. δ΄. Τιμοθέου κανὼν ιβ΄.

Κεφάλαιον κ΄.

Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναφορὰν παρόντων αἱρετικῶν, Τιμοθέου κανὼν ἔννατος.

Κεφάλαιον κα΄.

Πότε δεῖ τῆς γαμετῆς διὰ τὴν κοινωνίαν ἀπέχεσθαι, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς κεφάλαιον γ΄. Τιμοθέου κανὼν ε. ιγ΄.

Κεφάλαιον κβ΄.

Πῶς γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος, Τιμοθέου κανὼν τεσσαρεσκαιδέκατος.

Κείμενον.

Ο πολιτικὸς νόμος τὸν ἑαυτὸν ἀνελόντα, ἢ ἀνελεῖν ἐπιχειρήσαντα διὰ φόβον ἐγκλήματος, οὐ μὴν διὰ νόσον, ἢ μῖσος ζωῆς, τιμωρεῖται, ὡς τὸν ἕτερον ἀνελόντα, καὶ δημεύει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὡς βιβλίον μη. τιτ. κα. καὶ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τιτ. ν΄.

Σχόλιον.

Ο κα. τιτ. τοῦ μη. βιβλίου τῶν διγέστων ἐστὶ κεφ. γ΄. καὶ δ΄. τοῦ νγ΄. τιτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ διεξιόντες. ὁ δὲ ν. τιτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

A quæ appellatur Edictum de fide, Constantinopolitanis quæ illicitas congregationes prohibet, & peruersa Hæreticorum baptismata, & tractat de cæteris quæ in textu comprehensa sunt.

CAP. XVI.

NON *oportere sancta, ratione benedictionis, mitti in parochias: Syn. Laodic. canon decimusquartus.*

CAP. XVII.

NON *esse dandam mortuorum corporibus communionem: Synodi Carthagin. canon decimusoctauus, Synodi vi. canon lxxxiij.*

CAP. XVIII.

NON *oportere mulierem suæ purgationis tempore communicare, Dionysii ex Epistola ad Basilidem cap. ij. iiij. Timothei canon septimus.*

CAP. XIX.

QVOMODO *is, cui in somnis semen fluxit, communicat, Dionysii ex Epistola* C *ad Basilidem caput quartum. Timothei can. xij.*

CAP. XX.

NON *fieri oblationem præsentibus hæreticis, Timothei canon nonus.*

CAP. XXI.

QVANDO *oporteat ab vxore propter communionem abstinere, Dionysii ex Epistola ad Basilidem caput tertium. Timothei canon v. decimustertius.*

CAP. XXII.

D QVOMODO *fit oblatio pro eo qui seipsum interfecit, Timothei canon decimusquartus.*

TEXTVS.

LEX *ciuilis eum qui sibi mortem consciuit, vel consciscere conatus est, propter metum criminis, non autem propter morbum, vel vitæ odium, punit vt eum qui alterum interfecit, vt vult liber quadragesimus octauus, tit. vicesimus secundus, & lib. ix. Codicis tit. l.*

SCHOL. BALS. Titulus xxi. lib. xlviii. Digestorum, est caput iii. & iiij. tit. liij lib. lx. Basilic. qui eadem tradunt. Titulus autem l. libri ix. Codicis in Basilicis non est positus.

A

TITVLVS QVARTVS.

ff. De bonis eorum qui ante sent.

DE *Catechumenis & sancto baptismate.*

CAP. I.

NON *oportere post duas quadragesimæ hebdomadas ad illuminationem admitti, Syn. Laodic. can. xlv.*

CAP. II.

DE *ijs qui adiurant, Syn. Laodic. canon xxvi.*

B

CAP. III.

QVOMODO *oporteat baptizare, Apostolorum canon quadragesimusnonus. l. Syn. vi. can. quinquagesimus nonus.*

CAP. IIII.

QVOMODO *oporteat eos qui illuminantur, fidem profiteri, Synod. Laodic. canon xlvi. quadragesimusseptimus. Syn. vi. canon septuagesimusoctauus.*

TEXTVS.

C

DECIMA *Constitutio x. tit. primi libri Codicis iubet, vt Pagani, qui parui quidem sunt, sine dilatione baptizentur: qui autem sunt perfectæ ætatis, non nisi prius scripturas & sanctos canones edocti. & sciendum est non inueniri canonem qui hoc dicat. Tertia autem constitutio tertij tituli Nouellarum, quæ est secunda de Samaritanis, sita autem in ordine librorum, qui sunt in Patriarcheio, cxxxiij. decernit, ne Samaritani ad sanctum baptismum citò ac leuiter recipiantur, sed ij quidem, qui bonam doctrinam percipere possunt, biennio catechizentur, & sic baptizentur. Pueri autem, & qui doctrinam omnino non intelligunt, etiam absque eiusmodi obseruatione, sancto baptismo dignentur.*

D

SCHOLIVM BALSAM. Constitutio x. tit. viii. lib. i. Cod. non est in Basilicis. constitutio iii. tit. iii. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxliiij. positáque est in lib. Basil. i. tit. i. cap. li. quæ etiam scribetur in fine cap. viii. tit. iiij.

CAP. V.

VT *baptizentur qui nesciunt an baptizati fuerint, Syn. Carthagin. can. lxxv.*

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

ΠΕΡΙ κατηχουμένων καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Κεφάλαιον α'.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι πρὸς τὸν φωτισμὸν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν μέ.

Κεφάλαιον β.

Περὶ τῶν ἐπορκιζόντων, συνόδου Λαοδικείας κανὼν εἰκοστὸς ἕκτος.

Κεφάλαιον γ'.

Πῶς δεῖ βαπτίζειν, ἀποστόλων κανὼν μθ'. ν'. συνόδου ἕκτης κανὼν νθ'.

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ τοῦ χρῆναι φωτιζομένους ἀπαγγέλλειν τὴν πίστιν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν μς'. μζ'. συνόδου ἕκτης κανὼν οή.

Κείμενον.

Η ί. διάτ. τοῦ ί. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος παρακελεύεται τοὺς Ελληνας μικροὺς μὲν ὄντας χωρὶς ἀναβολῆς βαπτίζεσθαι, τοὺς δὲ τελείους πρότερον τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ἁγίους κανόνας διδασκομένους. καὶ ἰστέον ὅτι οὐχ εὑρίσκομεν κανόνα τὸ τοιοῦτο διδάσκοντα. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν, β'. οὖσα περὶ Σαμαρειτῶν, κειμένη δὲ ἐν τῷ ῥητῷ τῶν ἐν τῷ πατριαρχείῳ βιβλίων, βιβλ. ρλγ'. θεσπίζει μὴ προχείρως τοὺς Σαμαρείτας ἐπὶ τὸ ἅγιον εἰσδέχεσθαι βάπτισμα, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρηστῆς διδασκαλίας αἰσθανομένους, ἐπὶ διετίαν κατηχεῖσθαι, καὶ οὕτω βαπτίζεσθαι· τοὺς δὲ νέους παῖδας, καὶ διδασκαλίας οὐ συνιέντας, καὶ χωρὶς τῆς παρατηρήσεως ταύτης, ἀξιοῦσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Σχόλιον.

Η ί. διάτ. τοῦ ή. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἔστιν εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιάνειος ρμδ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ά. τίτ. ά. κεφ. νά. ἥτις καὶ γραφήσεται εἰς τὸ τέλος τοῦ ζ'. κεφ. τοῦ δ'. τίτ.

Κεφάλαιον έ.

Περὶ τοῦ βαπτίζεσθαι τοὺς ἀγνοοῦντας εἰ ἐβαπτίσθησαν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν οέ'.

συνόδου ϛ'. κανὼν πδ'.

Κεφάλαιον ϛ'.

Περὶ τοῦ μὴ βαπτίζεσθαι τοὺς τελευτήσαντας, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ὀκτωκαιδέκατος.

Κεφάλαιον ζ'.

Περὶ τῶν πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ κατηχουμένων παραπιπτόντων, συνόδου Νικαίας κανὼν ιδ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιβ'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ε'. Βασιλείου κανὼν η'. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν δ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόπους ἐπιστολῆς κανὼν δ'.

Κείμενον.

Ἡ α'. διάταξις τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ὅτι ἐὰν Ἰουδαῖος διὰ τὸ φυγεῖν ἔγκλημα, ἢ χρέος, θελήσῃ χριστιανίσαι, οὐ δεῖ αὐτὸν προσδεχθῆναι, ἕως ἂν ἀνεύθυνος φανῇ, καὶ τὸ χρέος καταβάλλῃ. ἡ δὲ ι'. διάτ. τοῦ ια'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου, θέλει τοὺς Ἕλληνας βαπτίζεσθαι, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, χωρὶς ἀναβολῆς, μικρὰ ὄντα, τὰ δὲ τέλεια προδιδάσκεσθαι κατὰ τοὺς κανόνας, τὰς γραφάς. ἡ δὲ γ'. τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐπὶ διετίαν θέλει τοὺς τελείους Σαμαρείτας εἰσκατηχεῖσθαι.

Σχόλιον.

Ἡ α'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. μδ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγει καθὼς εἰς τὸ κείμενον ἐδηλώθη. ἡ ι'. διάτ. τοῦ ια'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ μέντοι γ'. διάταξις τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρμδ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ α'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. κεφ. να'. θεσπίζουσα Σαμαρείτας μηδέν τι λαμβάνειν ἀπὸ διαθήκης, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, ἢ ἐκ δωρεᾶς, μηδὲ διατίθεσθαι αὐτούς, ἢ δωρεῖσθαι αἱρετικοῖς, μόνους δὲ τοὺς γεωργοὺς Σαμαρείτας κληρονομεῖν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης ἀλλήλοις, ἀλλὰ μηδὲ γίνεσθαί τινα ἐκ τούτων στρατιώτην, ἢ συνήγορον, ἢ ἕτερόν τι ὀφφίκιον αὐτοῖς ἐγχειρίζεσθαι· κατηχεῖσθαι δὲ αὐτοὺς ἐπὶ διετίαν, δεκτικοὺς ὄντας τῆς κατηχήσεως· ἔτι μὴν ἐλευθεροῦσθαι καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐξωνημένους δούλους Χριστιανοὺς ὄντας.

Κεφάλαιον η'.

Περὶ ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν δεχομένων βάπτισμα αἱρετικῶν, ἀποστόλων κανὼν μϛ'.

A *Syn. vi. can. lxxxiiij.*

CAP. VI.

V T *non baptizentur mortui, Syn. Carthag. canon xviij.*

CAP. VII.

D E *iis qui peccant ante baptismum, & Catechumenis, qui labuntur, Synod. Nicena canon decimusquartus. Synod. Ancyrena canon duodecimus. Syn. Neocasar. canon quintus. Basily can. octauus. Theophili ex Commonitorio canon quartus. Cyrilli ex Epistola ad Episcopos qui sunt in* B *Libya & Pentapoli, can. iiij.*

TEXTVS.

PRIMA *constitutio duodecimi tituli primi lib. Cod. dicit, Quòd si Iudeus vt crimen effugiat, vel se ab are alieno liberet, vult fieri Christianus, non est admittendus, donec innocens visus fuerit, & debitum soluerit. Decima autem constitutio, vndecimi tituli i. lib. vult, Paganos, & eorum liberos, sine dilatione, cum parui* C *sunt, baptizari, adultos autem prius doceri scripturas, vt volunt canones. Tertia autem eiusdem tit. Nouellarum, vult Samaritanos adultos biennio catechizari seu initiari.*

L. i. C. de iis qui ad Eccl. confug.

SCHOL. BALS. Constitutio. i. tit. xii. lib. i. Codicis est caput xliiii. tit. i. lib. i. Basilic. quod ita dicit, vt in textu declaratum est. Constitutio x. tit. xi. lib. i. Codicis non est posita in Basilicis. Verum constitutio iii. tit. iii. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxliiij. quæ libro i. D Basil. tit. cap. li. posita est, & statuit vt Samaritani nihil vel ex testaměto vel ab intestato vel ex donatione accipiant, neque ipsi testamentum faciant, vel donent hæreticis: soli autem Samaritani agricolæ sibi inuicem & ex testamento & ab intestato sint hæredes. Sed nec sit ex iis aliquis miles, vel aduocatus, vel eis aliquod officium committatur. Catechizentur autem ipsi biennio, si sint catechismi capaces: libertate donentur autem etiam qui ab ipsis empti sunt serui, si sint Christiani.

Auth. de Samaritanis.

CAP. VIII.

D E *Episcopis vel Clericis, qui Hæreticorum baptismum recipiunt, Apostolorum canon quadragesimussextus.*

Cap. IX.

De iis qui in morbo baptizantur, Syn. Neocaesar. canon duodecimus. Syn. Laodic. can. quadragesimusseptimus. Syn. Carth. canon quadragesimusquintus. Timothei can. iiij.

Cap. X.

L. i. Ex hoc. ff. de ventre inspic.

De muliere praegnante, quae baptizatur, Syn. Neocaesar. can. vi. Atqui in primo digesto iiij. tituli vicesimiquinti libri Digestorum dicitur, foetū esse partem praegnantis. in digesto tamen x. tit. iij. lib. xli. & lib. l. tit. xvi. dig. xxvi. quòd partus pars matris non sit. Alias quoque leges de ea re adduxi in libro vnico à me scripto de legibus, quae videntur contrariae.

L. Partum. ff. de verb. & rer. signif.

Schol. Bals. Primum caput iiij. tit. vicesimiquinti lib. Digestorum, est secundum responsum primi capitis. vij. tit. Basilic. quod sic habet: Foetus priusquam nascatur, pars est mulieris, & ideo donec natus fuerit, non competit patri, codice de liberis agnoscendis. Decimum caput tit. iij. lib. xli. Digest. est thema iii. cap. x. lib. l. Basilicorum, quod sic dicit, quod ex vacca vel ancilla furto surrepta natum est, etiam haeres furis, & emptor ignorans diuturna possessione vsucapit. Quod enim natum est, non est pars eius quod furto surripitur. Vicesimumsextum caput, xvi. tit. l. lib. Digestorum est caput vicesimumsextum secundi libri Basilic. quod sic habet: Partus ancillae furtiuae, non est pars ipsius. Haec cùm ita se habeant, interrogauerit quispiam, Cùm caput x. huius tituli doceat de muliere praegnante quae baptizatur, quare meminit Patriarcha dictorum capitum, vt quae videantur contraria? Solutio. Dubitabatur an oporteret mulierem praegnantem baptizari. Dicebant enim nonnulli, quòd quoniam foetus, qui in maternis visceribus adhuc latet, matri omnino vt pars ipsius coniunctus est, & non potest vnà cum matre illuminari, quòd in lucē nondum venerit, nec suscipiendi baptismi voluntatem habeat: nec praegnās quoque debet mulier baptizari,

A

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τῶν ἐν νόσῳ βαπτιζομένων, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ιβ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μζ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν με'. Τιμοθέου κανὼν δ'.

Κεφάλαιον ι'.

Περὶ ἐγκύου βαπτιζομένης, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ϛ'.

Κείμενον.

Καίτοι ἐν τῇ α'. διατ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ κε'. βιβλίου τῶν διατάξεών φησι, τὸ κυοφορούμενον B
εἶναι μέρος τῆς ἐγκύου. ἐν δὲ τῇ ι'. διατ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ μα'. βιβλίου, καὶ βιβλίου ν'. τίτ. ιϛ'. διάταξις κϛ'. ὅτι τὸ κυοφορούμενον οὐκ ἔστι μέρος τῆς μητρός. καὶ ἄλλα δὲ διάφορα νόμιμα περὶ τούτου συνήγαγον ἐν τῷ γραφέντι μοι περὶ ἐναντιοφανικῶν μόνῃ βίβλῳ.

Σχόλιον.

Τὸ α'. διάτ. τῆς δ'. τίτ. τοῦ κε'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ θέμα β'. τοῦ α'. κεφ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ λα'. βιβλίου οὕτως ἔχον, ὅτι ἐγκυομονούμενον πρὶν ἢ τεχθῆ, μέρος ἐστὶ τῆς γυναικὸς, καὶ διὰ τοῦτο C
ἕως ἂν τεχθῆ, οὐχ ἁρμόζει τῷ πατρὶ τὸ περὶ παίδων δόγμα. τὸ ι'. διάταγμα τοῦ γ'. τίτ. τοῦ μα'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ θέμα γ'. τοῦ ι'. κεφ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, τὸ τεχθὲν ἀπὸ βοὸς ἢ δούλης κλεψίμου, καὶ κληρονομίας τοῦ κλέπτου· καὶ ἀγοραστὴς ἀγνοῶν διὰ χρονίας νομῆς διεκδικεῖ. τὸ γὰρ τεχθὲν οὐκ ἐστὶ μέρος τοῦ κλεψιμαίου. τὸ κϛ'. διάταξις τοῦ ιϛ'. τίτ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐστι κεφ. κϛ'. τοῦ β'. τίτ. τοῦ β'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ὁ τοκετὸς κλεψιμαίας δούλης D
οὐκ ἐστὶ μέρος αὐτῆς. τούτων οὕτως ἐχόντων ἐρωτήσει τις, τίνος χάριν τοῦ ι'. κεφ. τοῦ παρόντος συντάγματος περὶ ἐγκύου βαπτιζομένης διδάσκοντος, ἐμνήσθη ὁ πατριάρχης τῶν ῥηθέντων κεφαλ. ὡς δοκούντων ἐναντιοφανῶν. ἀμφιβολία ἦν περὶ τοῦ εἰ χρὴ τὴν κυοφοροῦσαν βαπτίζεσθαι. ἔλεγον γὰρ τινὲς ὡς ἐπεὶ τὸ κυοφορούμενον τοῖς μητρικοῖς ἐγκάτοις κρυπτόμενον συνήνωται τῇ μητρὶ δι' ὅλου ὡς μέρος αὐτῆς, καὶ οὐ δύναται σὺν τῇ μητρὶ φωτισθῆναι, διὰ τὸ μηκέτι εἰς φῶς ἐλθεῖν, μηδὲ προαίρεσιν ἔχειν τῆς ὁμολογίας τοῦ θείου βαπτίσματος. οὐδὲ ἡ ἐγκυομονοῦσα ὀφείλει βαπτίζεσθαι,

ἀλλὰ

ἀλλὰ περιμένειν τὴν εἰς τὸ φῶς τοῦ κυοφορουμένου ἐξέλευσιν, ἵνα μὴ τὸ μὲν ἐκ μερῶν αὐτῆς βαπτισθῇ, τὸ δὲ μείνῃ ἀφώτιστον· καὶ ὅτι ἂν σὺν τῇ ἐγκυμονούσῃ τὸ κυοφορούμενον βαπτισθῇ, μετὰ τὸ εἰς φῶς ἐξελθεῖν, ἐὰν βαπτισθείη, εὑρεθείη δὶς βαπτιζόμενον, ὅπερ ἄτοπον. καὶ ἡ ἐν Νεοκαισαρείᾳ σύνοδος ἔλυσεν ἐν ϛʹ. κανόνι τὸ ἀμφίβολον, οὕτω διορισαμένη περὶ κυοφορούσης, ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι ὁπότε βούλεται. οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινωνεῖ ἡ τίκτουσα τῷ τικτομένῳ, διὰ τὸ ἑκάστου ἰδίαν τὴν προαίρεσιν τὴν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ δείκνυσθαι. τοῦ γοῦν θείου τούτου κανόνος λέγοντος μὴ ἐπικοινωνεῖν τῇ τικτούσῃ τὸ τικτόμενον, ὁ τὸ παρὸν σύνταγμα συνθέμενος πατριάρχης, εὑρίσκων τοὺς διαληφθέντας νόμους, ποτὲ μὲν λέγοντας μέρος εἶναι τῆς ἐγκύου τὸ κυοφορούμενον παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ κανόνος, ποτὲ δὲ μὴ εἶναι, τέθεικεν ἐν τῷ ὕφει τὰ ἐναντιοφανῆ, τὴν λύσιν ὡς ἔοικεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναρτήσας ἀμάθειαν. φαμὲν τοίνυν ὡς οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις τὰ ῥηθέντα νόμιμα. τὸ γὰρ κυοφορούμενον ἀεὶ πρὸ τοῦ τεχθῆναι μέρος ἐστὶ τῆς μητρὸς, ὡς καὶ τὸ τοῦ λαʹ. βιβλίου κεφ. φησὶ, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναται πατὴρ ἀνακαλεῖσθαι αὐτὸ ὡς ὑπεξούσιον. μετὰ μέντοι τὸ γεννηθῆναι ἀνακαλεῖται τοῦτο, ὡς μὴ ὂν μέρος τῆς μητρός. καὶ ὁ καλῇ δὲ πίστει νεμηθεὶς τὸ τεχθὲν ἀπὸ κλοπιμαίας δούλης δεσπόζει αὐτοῦ ὡς μὴ ὄντος κλοπιμαίου. ὁ μέντοι κεφ. ιʹ. οὐχὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι μέρος τῆς κυοφορούσης τὸ κυοφορούμενον, ἐπέτρεψε τὸ βάπτισμα ταύτης, μέρος γὰρ ἐστὶν αὐτῆς πρὸ τοῦ τεχθῆναι, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἐπικοινωνεῖν τὴν τίκτουσαν τῷ τικτομένῳ, ἤγουν μὴ λογίζεσθαι καὶ ταύτην ἀφώτιστον ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸ κυοφορούμενον βαπτίσματος ὁμολογίαν ἀναδέχεσθαι. πότε δὲ ὁ τοκετὸς τῆς κλοπίμου δούλης δεσπόζεται, καὶ πότε οὔ, φασὶ νόμοι διάφοροι. καὶ ζήτει τὰ γραφέντα ἔξωθεν τοῦ ἄνωθεν καταστρωθέντος κϛʹ. κεφ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ βʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν.

Κεφάλαιον ιαʹ.

Περὶ τοῦ ὀφείλειν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα χρίεσθαι, συνόδου Λαοδικείας κανὼν μηʹ.

Κεφάλαιον ιβʹ.

Περὶ ποιήσεως τοῦ ἁγίου χρίσματος, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ϛʹ.

A sed expectare donec fœtus in lucem exierit, ne eius quidem vna pars illuminetur, alia verò nequaquam illuminata maneat: & quòd si cum prægnante fœtus baptizatus fuerit, si postquam in lucem exierit, baptizetur, inuenietur bis baptizatus. quod est absurdum. & ideo etiam Neocæsariana Syn. in vi. can. soluit dubitationem, de prægnante sic definiens, quòd oportet eam illuminari quando velit: nihil enim hac in re commune habet quæ peperit cum eo B quod natum est, quòd vnusquisque propriam animi voluntatem, quæ est in confessione, ostendat. Cùm itaq; hic sacer canon statuat nihil habere commune, quod nascitur, cum ea quæ peperit, Patriarcha, qui hoc opus composuit, inueniẽs memoratas leges aliquando quidem dicere partem esse prægnantis mulieris fœtum qui est in vtero, præter sententiam canonis: aliquando autem non esse: ea quæ contraria vidẽtur, coniunxit, eorum solutionẽ nostræ, vt est verisimile, inscitiæ relinquens. Dicimus C ergo dictas leges nõ esse inter se contrarias. Fœtus enim, qui est in vtero, semper antequam natus sit, pars est matris, vt dicit caput xxxi. libri. Et ideo non potest pater eum tanquam sit in sua potestate vẽdicare: postquã autem natus fuerit, vendicat, vt qui non sit pars matris. Porrò autem is etiã qui bona fide possidet quod ex furtiua ancilla natum est, id tanquã non furtiuum vsucapit. Veruntamẽ canon x. non quòd non sit pars prægnantis mulieris, qui in vtero est fœtus, permisit eius baptismum: est e- D nim pars ipsius ante partũ: sed quoniam nihil habet commune fœtus cum muliere quæ peperit: Scilicet quòd non ea quoque non illuminata reputetur, quòd non possit fœtus baptismatis confessionem suscipere. Quando autẽ furtiuæ ancillæ fœtus vsucapitur, & quando non, dicũt diuersæ leges. & quære quæ scripta sũt superi⁹ posita ex xxvi. ca. ii. lib. Basil.

CAP. XI.

POST *sanctum baptismum vngi oportere, Synodi Laodicenæ canon xlviij.*

CAP. XII.

DE *sancti Chrismatis confectione, Syn. Carthag. canon vi.*

Cap. XIII.

De iis qui bis, vel non vt oportet, baptizantur, & de iis qui infirmos non baptizant, Apostolorũ can. quadragesimusſept. quadragesimusnonus, quinquagesimus.

Textus.

C. Ne sanctũ baptisma iteretur.

De iis qui rebaptizant, & rebaptizantur, tractant prima & secunda constitutio noni tituli, primi libi Codicis. Altera enim Episcopo depositionem, altera verò vltimum supplicium ei qui baptizauit & baptizatus est, imponit, si quidem est ætatis, in quam cadat crimen. Scias autem quòd ei qui est pubertati proximus, ob nullam causam datur auxilium, vt liber vicesimus nonus, tit. quintus, digestum decimumquartum tradit. Est autem pubertas, in masculo quidem quartusdecimus annus completus: in fœmina autem, annus duodecimus. vt liber vicesimusoctauus, titulus primus, digest. quintum, & liber Codicis v. tit. lx. Constit. iij. & Institutionum i. tit. xxij. Sin autem fuerint aliquibus legata alimenta, donec fuerint puberes, masculus quidem capit, donec octauum decimum annum compleuerit: fœmina autem, quartumdecimum. Vt liber tricesimusquartus. Porrò autem Impubes falsum non committit, vt liber quadragesimusoctauus, titulus decimus, digest. vicesimumsecundum. & adulterium post pubertatem committitur, vt digest. tricesimumsextum, quintus titulus eiusdem quadragesimioctaui libri. Iam verò Nouella, quæ tractat de Ecclesiis Africæ, quæ est tricesimaseptima, dicit quòd, qui sunt rebaptizati, milites quidem esse non possunt, pœnitentiæ autem agendæ locum habent.

L. Excipiũt. ff. de senatusc. Silani. ff de alim. & cib. leg. L. Mela. L. Si quæra. ff. Qui testam facere possunt. L. Impuber. ff. Ad L. Cornel. de falsis. L. Si minor annis ff. Ad L. Iuliam. de adult.

Schol. Bals. Constit. i. & ii. tit. vi. lib. i. Cod. in Basil. non sunt positæ. Digestum xiiij. xvi. tit. xxxv. lib. Basilic. quod sic habet: Si impubes pubertati proximus dormiens prope dominum qui est interfectus, id quod factũ est non propalauerit, punitur. Impuberibus enim, qui sub eodem sunt tecto, dat veniam, non autem ministris & consciis, si possint id quod fit intelligere. Talibus enim ne in alia quidem causa datur auxilium. Quintum cap. i. tit. xxxv. lib. ita habet: Masculus, qui decimumquartum annũ compleuit, testatur. Fœmina autem, quæ xii. Natus autem calendis Ianuariis videtur annum complere sexta hora noctis pridie calend. Ianuarij anni sequentis.

Κεφάλαιον ιγʹ.

A Περὶ τῶν δὶς, ἢ μὴ δεόντως βαπτιζομένων, καὶ τῶν τοὺς ἀσθενεῖς μὴ βαπτιζόντων, ἀποστόλων κανὼν μζʹ. μθʹ. νʹ.

Κείμενον.

Περὶ τῶν ἀναβαπτιζόντων, καὶ ἀναβαπτιζομένων διαλαμβάνουσιν ἡ αʹ. καὶ ἡ βʹ. διάτ. τοῦ ϛʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος. ἡ μὲν γὰρ τῷ ἐπισκόπῳ καθαίρεσιν ἐπάγει, ἡ δὲ ἐσχάτην τιμωρίαν καὶ τῷ βαπτίσαντι καὶ τῷ βαπτισθέντι, εἴγε ἡλικίας ἐστὶν ἐγκλήματος δεκτικῆς. B γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ τῇ ἥβῃ πλησιάζων ἐπ' οὐδεμίᾳ αἰτίᾳ βοηθεῖται, ὡς βιβλίον κθʹ. τίτ. εʹ. διάτ. ιδʹ. ἔστι δὲ καὶ ἥβη ἐπὶ τοῦ ἄρρενος ὁ ιδʹ. ἐνιαυτὸς πεπληρωμένος· ἐπὶ δὲ τῆς θηλείας ἡ συμπλήρωσις τοῦ ιβʹ. ἐνιαυτοῦ, ὡς βιβλίον κηʹ. τίτ. αʹ. διάτ. εʹ. καὶ βιβλίον τοῦ κώδικος εʹ. τίτ. ξʹ. διάτ. γʹ. ἰνστιτουτίωνος αʹ. τίτ. κβʹ. Εἰ δὲ τισὶ ληγατευθῇ ἀποθεσφὴ ἕως οὗ εἰσὶν ἄνηβοι, ὁ μὲν ἄρρην λαμβάνει ἕως οὗ πληρώσῃ τὸν ιηʹ. ἐνιαυτὸν, ἡ δὲ θήλεια τὸν ιδʹ. ἄνηβος δὲ τὸ πλαστὸν οὐ πλημμε- C λεῖ, ὡς βιβλίον μηʹ. τίτ. ιʹ. διάτ. κβʹ. καὶ ἡ μοιχεία, μετὰ τὴν ἥβην πλημμελεῖται, ὡς διάτ. λϛʹ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αὐτοῦ μηʹ. βιβλίου. ἡ δὲ διαλαμβάνουσα περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς λζʹ. νεαρὰ, φησὶν. ὅτι οἱ ἀναβαπτισθέντες στρατεύεσθαι μὲν οὐ δύνανται, μεταμέλου δὲ χώραν ἔχουσιν.

Σχόλιον.

Ἡ αʹ. καὶ βʹ. διάτ. τοῦ ϛʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ιδʹ. διάτ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ κθʹ. βιβλίου τῶν διάτ. D ἐστὶ κεφ. ιδʹ. τοῦ ιϛʹ. τίτ. τοῦ λεʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ἐὰν πλησιάζων τῇ ἥβῃ ἄνηβος παρακαθεύδων τῷ ἀναιρεθέντι δεσπότῃ μὴ δημοσιεύσῃ τὸ γεγονὸς, τιμωρεῖται. τοῖς γὰρ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην ἀνήβοις συγχωρεῖ, οὐ μὲν τοῖς ὑπηρέταις, ἢ μετόχοις, εἰ δύνανται νοεῖν τὸ πραττόμενον. οἱ γὰρ τοιοῦτοι οὐδὲ ἐφ' ἑτέρας αἰτίας βοηθοῦνται. Τὸ εʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ κηʹ. βιβλίου, ἐστὶ θέμα τελευταῖον τοῦ εʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ λεʹ. βιβλίου οὕτω διεξιὸν, ὁ ἄρρην πληρώσας τὰ ιδʹ. ἔτη διατίθεται, ἡ δὲ θήλεια τὰ ιβʹ. ὁ δὲ γεννηθεὶς καλένδαις ἰανουαρίαις δοκεῖ πληροῦν τὸν ἐνιαυτὸν ἀπὸ ϛʹ. ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ μιᾶς καλενδῶν ἰανουαρίων τοῦ ἑξῆς ἔτους.

A ἡ γʹ. διάτ. τοῦ ξ. τιτ. τοῦ ε. βιβλίου τοῦ κώδ. ἔστι κεφ. γʹ. τοῦ ιθʹ. τιτ. τοῦ ληʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Τὸ παλαιὸν ἡ μὲν τῶν θηλειῶν ἥβη ἀπὸ μόνου τοῦ ιβʹ. ἐνιαυτοῦ ἐκρίνετο, ἡ δὲ τῶν ἀρρένων ἐκ τοῦ πληρωθῆναι τὸν ιδʹ. ἐνιαυτὸν μετὰ τοῦ συντρέχειν καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, ὡς ἔγνως καὶ ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις. ἡ διάτ. οὖν κελεύει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων ἀπὸ τοῦ ιδʹ. ἐνιαυτοῦ κρίνεσθαι μὴ ἐπιζητουμένου ἡμῖν τὸ σχῆμα τοῦ σώματος, διὰ τὸ ἀπρεπές. ὁ δὲ κβʹ. τιτ. τοῦ αʹ. ἰνστιτουτίωνος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὁ αʹ. τιτ. τοῦ λδʹ. βιβλίου τῶν διγέστ. B ἐτέθη εἰς βιβλίον μδʹ. τιτ. ιδʹ. καὶ ζήτει κεφ. αὐτοῦ ιδʹ. οὕτω λέγον, ἐὰν ἀνήβοις ληγατεύσω διατροφὰς, καὶ μὴ δείκνυται ἕως πότε ἡ θέλησις λαμβάνειν αὐτὰς, ἕως οὗ ζῶσι, λαμβάνουσιν. Εἰ δὲ εἶπον μέχρι τῆς ἥβης, ὁ μὲν ἄρρην μέχρι τοῦ ιηʹ. ἔτους, ἡ δὲ θήλεια τοῦ ιδʹ. λαμβάνουσιν. ἐπὶ μόνων δὲ τῶν διατροφῶν φιλαγάθως οὕτως ἡ ἥβη ὁρίζεται. τὸ κβʹ. διγέστ. τοῦ ιʹ. τιτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου, ἔστι κεφ. κβʹ. τοῦ μαʹ. τιτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω διαλαμβάνον, Οὔτε τῷ Λιβωνείῳ δόγματι, οὔτε τῷ C ἐγκλήματι τοῦ πλαστοῦ ἄνηβος ὑποπίπτει. Τὸ λϛʹ. διγέστ. τοῦ εʹ. τιτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου, ἔστι κεφ. μʹ. τοῦ λζʹ. τιτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, μετὰ τὴν ἥβην πλημμελεῖ ὁ νέος μοιχείαν, καὶ ὑπόκειται τῷ νόμῳ. ἡ δὲ λζʹ. νεαρὰ ἐτέθη εἰς βιβλίον αʹ. τίτλου αʹ. κεφάλαιον μεʹ. οὕτως ἔχον, αἱρετικὸς μὴ βαπτιζέτω, μήτε πολιτευέσθω, μήτε μετελθέτω οἱονδήποτε πολιτικὸν ὀφφίκιον. ὁ ἀναβαπτισθεὶς στρατείας μόνης κωλύεται· Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ταῦτα μὲν διδάσκουσι τὰ κεφ. περὶ τῶν ἀνήβων καὶ τῶν ἀναβαπτιζο- D μένων, ἢ ἄλλως ἁμαρτανόντων, πότε συγγινώσκονται καὶ πότε οὐ συγγινώσκονται, καὶ ποῖος χρόνος ὁ μετὰ τὴν ἥβην ἐστί. σὺ δὲ συναγαγὼν εἰπὲ, ὅτι ἡ ἀνηβότης εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς ἴμφαντα ἄνηβον τὸν ἐστερημένον φωνῆς, καὶ ἤδη συμπληρώσαντα τὴν τριετίαν, εἰς προέξιμον ἴμφαντα τὸν πλησιάζοντα τῇ φωνῇ, καὶ συμπληρώσαντα τὸν ζʹ. ἐνιαυτὸν, καὶ εἰς προέξιμον πουβέρτατον τὸν πλησιάζοντα τῇ ἡλικίᾳ, καὶ δεκτικὸν ὄντα δόλου, ὅστις ἀπὸ τοῦ ζʹ. ἐνιαυτοῦ

Constitutio iij. xix. tit. xxxviij. lib. Basilicor. quod sic habet: Antiquitus fœminarum quidem pubertas à solis xij. annis iudicabatur: Masculorum autem, ex eo quòd completus esset decimusquartus annus, si vnà etiã corporis habitus concurreret, vt in Institutionibus didicisti. Iubet itaque constitutio, vt etiã in masculis à quartodecimo anno iudicetur, non inspecto à nobis corporis habitu, propter pudorem. Titulus verò xxii. libri i. Institut. in Basilicis non est positus. Titulus i. lib. xxxiiij. digest. positus est in lib. xliiij. tit. xiiij. cuius caput xiiij. quære, quod sic habet: Si impuberibus alimenta legauero, & non ostendatur quousque eos accipere volui, quandiu viuunt, capiunt: Sin autem dixi, vsque ad pubertatem: masculus quidem vsque ad decimumoctauum annum, fœmina vsque ad decimumquartum accipit. In solis autem alimentis pubertas ita benignè definitur. Digestum xxii. tituli decimi libro xlviij. est capite xxii. tituli xli. lib. lx. Basilic. quod sic habet: Nec Liboniano senatusconsulto, nec crimini falsi est impubes obnoxius. Digestum xxxvi. tit. v. libri xlviij. est caput xl. tit. xxxvii. lib. lx. Basilic. quod dicit: Post pubertatem adolescens adulterium committit, & legi subiicitur. Nouella xxxvii. sita est in libro primo, titulo primo, capite quadragesimo quinto, quod sic habet: Hæreticus ne baptizet, nec rem publicam administret, nec vllum regium officium exerceat. Qui est rebaptizatus, à sola militia arcetur: Iudæus mancipium Christianum ne habeat. Atque hæc quidem docent capita de impuberibus qui rebaptizantur, vel aliter peccant, quando eis datur venia, & quando non datur, & quantum est tempus quod est post pubertatem. Tu autem omnibus collectis, dicas, quòd ætas impubertatis trifariam diuiditur: In infantem impuberem qui loqui non potest, & iam complet triennium: in proximum infantem, qui propè est, vt loquuntur, & septimum annum complet, & in eum qui est pubertati proximus, & est doli capax, qui à septimo anno

L. Mela ff. De cib. & alim. leg.

ad ipsum decimumquartum etiam vsque procedens, annum decimumquintum attingit. Et puberes quidē, qui non sunt doli capaces, non sunt crimini obnoxij. Qui autē iam sunt capaces, seu qui annum septimum compleuerunt, & si rebaptizantur, corriguntur, & si aliter peccant, puniuntur. & dic illum impuberē falsi crimine non teneri, qui est minor annis septem. Sed etiam quadragesimum caput, tricesimi septimi tituli, sexagesimi libri, sic interpretare. Post pubertatem enim teneri adolescentem crimine adulterij est eiusmodi, cum qui peccat in impubertate, non solum in impubertate, sed etiam postea teneri. Quod autem de alimentis dictum est, præter canones est, quòd sint alimenta maximè necessaria Quemadmodum etiam ipsum xiii. caput tituli xiiij. lib. xliiij. dicit, quod etiam huic titulo insertum est. Scias autem, quòd eiusmodi puberes, non vt qui sunt perfectæ ætatis, puniuntur, sed in eos paulo mitiùs agitur. Quære autem lib. xlv. tit. xvi. cap. i. thema vlt. & lib. lx. tit. l. cap. xv. thema ii. & lib. ii. tit. iij. cap. cviij.

Cap. XIIII.

Qvinam *ex hæreticis ad fidem orthodoxam accedentes baptizantur, & quinam solum vnguntur, Syn. Nic. can. decimusnonus. Syn. Laodic. canon. vij. viij. Syn. Constantinopol. canon septimus. Syn. vi. canon nonagesimusquintus. Syn. Nic. secunda can. viij. Basilij can. quadragesimusseptimus.*

Cap. XV.

Qvomodo *qui est dæmoniacus, vel qui in morbo delirat, baptizatur, Timothei canon secundus, quartus.*

Cap. XVI.

Non *oportere mulieres, in diebus suæ purgationis baptizari, Timothei can. vi.*

Cap. XVII.

Si *catechumenus ante baptismum communicauerit, Timothei canon primus.*

A καὶ μέχρι τοῦ ιδ΄. καὶ αὐτοῦ περαίνεται. καὶ οἱ μὲν μὴ
δεκτικοὶ δόλου ἄνηβοι ἀπὸ ἁμαρτήματος οὐκ εὐ-
θύνονται, οἱ δὲ παρὰ τούτους ἤγουν οἱ πληρώσαν-
τες τὸν ζ΄. ἐνιαυτὸν, καὶ ἀναβαπτιζόμενοι εὐθύνονται,
καὶ ἄλλως ἁμαρτήσαντες τιμωροῦνται κατὰ τὸ ιδ΄.
κεφ. τοῦ ις΄. τιτ. τοῦ λε΄. βιβλίου, ὅπερ καὶ ἐνταῦθα κατε-
στρώθη, καθ᾽ ὃ δὴ κεφ. ἑρμηνεῦσαι ὀφείλεις καὶ τὸ
κβ΄. κεφ. τοῦ μα΄ τιτ. τοῦ ξ. βιβλίου. καὶ εἰπὲ ἐκεῖ-
νο τὸν ἄνηβον μὴ ὑποπίπτειν τῷ ἐγκλήματι τοῦ
πλαστοῦ τὸν ἥττονα τῶν ζ΄. ἐνιαυτῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ μ΄. κεφ.
τοῦ λζ΄. τιτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου οὕτως ἑρμήνευσον. τὸ γὰρ
μετὰ τὴν ἥβην ὑποκεῖσθαι τὸν νέον τῷ περὶ μοιχείας
B ἐγκλήματι, τοιοῦτόν ἐστιν, ἤγουν τὸ ἐνέχεσθαι αὐτὸν
πλημμελοῦντα οὐ μόνον ἐν ἀνηβότητι ἀλλὰ καὶ
μετὰ ταῦτα. τὸ δὲ περὶ τῶν διατροφῶν, ἔστι παρὰ κα-
νόνας διὰ τὸ ἀναγκαιότατον τῶν διατροφῶν, καθὼς καὶ
αὐτὸ τὸ ιδ΄. κεφ. τοῦ ιδ΄ τιτ. τοῦ μδ΄. βιβλίου φησὶν,
ὅπερ κατεστρώθη ἐνταῦθα. πλὴν γίνωσκε ὅτι οἱ
τοιοῦτοι ἄνηβοι οὐ κολάζονται ὡς οἱ τέλειοι, ἀλλὰ με-
τρίως τιμωροῦνται. καὶ ζήτει βιβλίον λε΄. τιτ. ις΄.
κεφ. α΄. θέμα τελευταῖον, καὶ βιβλίον ξ΄. τιτ. ν΄. κεφ.
ιε΄. θέμα β΄. καὶ βιβλίον β΄. τιτ. γ΄. κεφ. ρη΄.

Κεφάλαιον ιδ΄.

C Τίνες ἐξ αἱρετικῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μετιόντες βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται, συνόδου Νικαίας κανὼν ιθ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζ΄. η΄. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ΄. συνόδου ς΄. κανὼν ϟε΄. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν η΄. Βασιλείου κανὼν μζ΄.

Κεφάλαιον ιε΄.

Πῶς ὁ δαιμονιζόμενος, ἢ ἐν νόσῳ παραφρονῶν, βαπτίζεται, Τιμοθέου κανὼν β΄. δ΄.

Κεφάλαιον ις΄.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκας ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς καθάρσεως αὐτῶν βαπτισθῆναι, Τιμοθέου κανὼν ς΄.
D

Κεφάλαιον ιζ΄.

Ἐὰν ὁ κατηχούμενος πρὸ τοῦ βαπτίσματος κοινωνήσῃ, Τιμοθέου κανὼν α΄.

TITVLVS QVINTVS.

De *ijs qui contemnunt Ecclesias, & Synaxes, & memorias, & de ijs qui comedunt in Ecclesijs, & de agapis.*

ΤΙΤΛΟΣ Ε΄.

ΠΕΡΙ τῶν καταφρονούντων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ συνάξεων, καὶ μνημῶν, καὶ τῶν ἐσθιόντων ἐν ἐκκλησίαις, καὶ περὶ ἀγαπῶν.

Κεφάλαιον α'.

A Περὶ τῶν διδασκόντων τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τὰς συνάξεις, καὶ τὰς μνήμας εὐκαταφρονήτους, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ε'. ιθ'. συνόδου ϛ'. κανὼν οϛ'. πή'. ϛζ'.

Κεφάλαιον β'.

Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀγάπας, καὶ ἐν αὐτῇ ἐσθίειν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν κή'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μβ'. συνόδου ϛ'. κανὼν οδ'. οϛ'. ϛζ'.

Κείμενον.

B Καὶ ἡ γ'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος κωλύει τοὺς προσφεύγοντας ἐσθίειν ἢ καθεύδειν ἐντὸς ναοῦ, ἀλλὰ διάγειν ἀσφαλῶς ἐντὸς τῶν προθύρων, ἐν αὐλαῖς, καὶ στοαῖς, καὶ λουτροῖς, καὶ κήποις.

Σχόλιον.

Η γ'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον ε'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. κεφ. ια'. οὕτως ἔχον, μέχρι τῶν περὶ τῆς ἐκκλησίας ὅρων, τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες ἐνδοτέροις λουτροῖς, ἢ κήποις, ἢ οἰκήμασιν, ἢ αὐλαῖς, ἢ στοαῖς χρώμενοι, καὶ κωλυέσθωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, C ἢ ἐσθίειν, ἢ πίνειν. ὅπλοις δὲ ἑαυτοὺς μὴ ἀσφαλιζέσθωσαν, ἀλλ' ἀποτιθέσθωσαν ταῦτα παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ πειθόμενοι πρότερον, ἢ μετὰ ταῦτα ἐκβαλλόμενοι κατὰ κέλευσιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν δικαστῶν.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τῶν εὐτελιζόντων τὰς γινομένας ἀγάπας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ μέρη λαμβάνειν εἰς ἀγάπην, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ια'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν κζ'.

D

ΤΙΤΛΟΣ ϛ'.

Κεφάλαιον α'.

ΠΕΡΙ καρποφοριῶν, ἀποστόλων κανὼν γ'. δ'. οα'. συνόδου ϛ'. κανὼν κή'. νζ'. οθ'. ϛθ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον κανὼν β'.

Κείμενον.

Η λή'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου, φησὶν ὅτι οὐ δεῖ τοὺς ἐπισκόπους ἢ τοὺς κληρικοὺς ἀναγκάζειν τινὰς καρποφορεῖν, ἢ ἀγγαρείας διδόναι, ἢ διὰ

Cap. I.

De iis qui docent, domum Dei, & synaxes, & memorias, esse res contemptibiles, Syn. Gangr. canon quintus, xviij. Syn. vi. canon septuagesimussextus. lxxxviij. xcvij.

Cap. II.

Non *faciendas in Ecclesiis agapas, nec esse comedendum in eis, Syn. Laodic. canon vicesimus octauus. Synodi Carthag. can. quadragesimussecundus. Synodi vi. canon septuagesimusquartus, septuagesimussextus, nonagesimusseptimus.*

Textvs.

Tertia *constitutio xij. tit. primi libri Codic. prohibet eos qui confugiunt, comedere vel dormire intra templum, sed securè eos posse agere intra vestibula, in atriis, & porticibus, & lauacris, & hortis.*

Schol. Bals. Tertia constitutio xii. tit. primi libri Codic. est liber v. Basilic. cap. xi. quod sic habet: Vsque ad Ecclesiæ terminos, qui sunt ante forum publicum, securitatem habeant qui confugerunt, interioribus lauacris, vel hortis, vel ædibus, vel atriis, vel porticibus vtentes, & prohibeantur intra templum vel comedere vel bibere. Armis autē se non muniant, sed ea apud Episcopum deponant, vel primùm persuasi, vel postea eiecti iussu Episcopi & iudicum.

Cap. III.

De *his qui contemnunt agapas, quæ fiunt, & quòd non conueniat ad eas vocatos partes sumere.*

TITVLVS SEXTVS.

I.

De *fructuum oblatione, Apostolorum canon tertius, quartus, li. lij. Syn. sextæ canon vicesimusoctauus, quinquagesimusseptimus, septuagesimusnonus, nonagesimusnonus. Cyr. ex Epistola ad Domnum, canon ij.*

Textvs.

Tricesimaoctava *constitutio iij. tit. primi libri dicit, quòd non oportet Episcopos vel Clericos cogere aliquos offerre fructus, vel dare angarias, vel pro-*

ptereà excommunicare, vel anathematizare, vel non dare communionem, vel non baptizare, etiam si eiusmodi consuetudo inualuerit. Qui hoc autem transgreditur, à sua Ecclesia excidit, & sua administratione: & dat decem libras. Hæc autem obseruantur in sola regia vrbe, eiúsque regione, & locis qui pertinent ad Metropolitanos, qui ordinantur à Patriarcha, vel ad Episcopos qui fiunt ab illis. Lege quæ scripta sunt in primo capite, ij. tit. præsentis operis, de oblationibus, & de iis quæ donantur vel relinquuntur sanctis domibus.

SCHOL. BALS. Constitutio xxxviij. tit. iii. lib. i. Cod. in Basilicis non est posita.

CAP. II.

QVOSNAM *oportet dare vel accipere fructuum oblationes, & de iis qui ab Ecclesia accipiunt ceram vel oleum, Apostolorum canon septuagesimussecundus. Syn. Gangr. canon septimus. lxviij. Theophili ex commonitorio canon vij.*

CAP. III.

DE *ijs qui offerunt Synagogis vel sacris gentium, Apostolorum canon lx. ly.*

TEXTVS.

L. i. C. De Iudæis & Cælicolis. PRIMA *Constitutio ix. tit. primi libri Cod. dicit, quòd id quod Iudæorum vniuersitati legatum est, non petitur. Et nona constitutio xi. tit. eiusdē libri, quòd si quid datum vel relictum fuerit ad Hellenismi seu Paganismi constitutionem, id ciuitas accipit.*

SCHOL. BALS. Constitutio. i. tit. ix. lib. i. Cod. in Basilic. non est posita: sed constitutio ix. tit. ix. lib. i. Cod. est liber i. Basilic. tit. i. cap. xiiii. quod sic habet, vt in textu sub compendio propositum est.

A ταῦτα ἀφορίζειν, ἢ ἀναθεματίζειν, ἢ μὴ διδόναι κοινωνίαν, ἢ μὴ βαπτίζειν, κἂν ἔθος ἐκράτησε τοιοῦτο. ὁ δὲ παραβαίνων ἐκπίπτει τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῆς, καὶ δίδωσι δέκα λίτρας. ταῦτα δὲ κρατεῖ ἐν μόνῃ τῇ βασιλευούσῃ, καὶ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, καὶ τοῖς ἀνήκουσι τόποις τοῖς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χειροτονουμένοις μητροπολίταις, ἢ τοῖς ἐξ ἐκείνων γινομένοις ἐπισκόποις. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ α΄. B κεφ. τοῦ β΄. τιτ. τοῦ αὐτοῦ συντάγματος περὶ προσφορῶν καὶ τῶν δωρουμένων, ἢ καταλιμπανομένων εὐαγέσιν οἴκοις.

Σχόλιον.

Η λη΄. διάτ. τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον β΄.

Τίνας δεῖ λαμβάνειν, ἢ διδόναι καρποφορίαν, καὶ περὶ τῶν λαμβανόντων ἀπὸ ἐκκλησίας κηρὸν, ἢ ἔλαιον, ἀποστόλων κανὼν οβ΄. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ζ΄. ξη΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν ζ΄.

Κείμενον.

C Η α΄. διάτ. τοῦ θ΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι τὸ τῇ ὁμάδι Ἰουδαίων ληγατευόμενον, οὐκ ἀπαιτεῖται. καὶ ἡ θ΄. διάτ. τοῦ ια΄. τιτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅτι ἐάν τι δωρηθῇ ἢ καταλειφθῇ ἐπὶ συστάσει Ἑλληνισμοῦ, ἡ πόλις αὐτὸ λαμβάνει.

Σχόλιον.

Η α΄. διάτ. τοῦ θ΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ἐννάτη διάτ. τοῦ ια΄. τιτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν α΄. τιτ. α΄. κεφ. ιδ΄. οὕτως ἔχον ὡς εἰς D τὸ κείμενον συνωψίσθη.

TITVLVS SEPTIMVS.

DE *ieiunio & quadragesima, & Pascha, & Pentecoste, & Dominico, & Sabbato, & genuflexione.*

CAP. I.

DE *ieiunio, & ijs quæ prohibentur vel permittuntur fieri quadragesimâ ieiuniorū,*

ΤΙΤΛΟΣ ἕβδομος.

ΠΕΡΙ νηστείας, καὶ τῆς τεσσαρακοστῆς, καὶ κυριακῆς, καὶ σαββάτου, καὶ γονυκλισίας.

Κεφάλαιον α΄.

Περὶ νηστείας, καὶ τῶν κεκωλυμένων, ἢ ἐπιτετραμμένων γίνεσθαι ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν νηστειῶν,

ἀποστόλων κανὼν ξα΄. ξθ΄. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ιη΄. ιθ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μθ΄. ν΄. να΄ νβ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν κβ΄. νβ΄. νε΄. νϛ΄. πθ΄. Πέτρου κανὼν ιε΄.

Κείμενον.

Ἡ ε΄. διάτ. τοῦ ιβ΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐν ταῖς προλαβούσαις τοῦ πάσχα μ΄. ἡμέραις, πᾶσα ζήτησις τῶν ἐγκληματικῶν βασάνων σχολάζει. καὶ ἡ ϛ΄. διάτ. ὅτι ἄπρακτοί εἰσιν αἱ πρὸ τοῦ πάσχα ζ΄. ἡμέραι, καὶ ζ΄. μετὰ τὸ πάσχα, καὶ ἡ Χριστούγεννα, καὶ τὰ θεοφάνια, καὶ ἡ τοῦ πάθους τῶν ἀποστόλων, καὶ ἡ κυριακή, καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις ἡμέραις, οὔτε θέα τελεῖται οὔτε δίκη λέγεται. ἐν δὲ ταῖς ιε΄. ἡμέραις τοῦ πάσχα, οὔτε χρέος ἰδιωτικὸν, ἢ δημόσιον ἀπαιτεῖται. ἡ δὲ ζ΄. διάτ. ἐπιτρέπει ἐν ταῖς αὐταῖς ιε΄. ἡμέραις ἐλευθερίας καὶ ἐμμαγκιπατίωνας προΐτεσθαι, καὶ τὰ ἐπ᾽ αὐταῖς ὑπομνήματα συνίστασθαι. ἡ δὲ η΄. διάτ. φησὶν ὅτι καὶ ἐν τῇ μ΄. καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα βασανίζονται οἱ λῃσταί, ἐφ᾽ ᾧ καὶ τοὺς συνίστορας ἐξειπεῖν, καὶ διαφερόντως οἱ Ἴσαυροι. ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πασχαλίας, οὐδεὶς ἐγκλείεται, ἢ δεσμεῖται, πλὴν μοιχοῦ, καὶ αἰσχρουργοῦ, καὶ ἅρπαγος παρθένων, καὶ τυμβωρύχου, καὶ γόητος, καὶ παραχαράκτου, καὶ φονέως, καὶ πατροκτόνου, καὶ τυράννου. πάντες γὰρ οὗτοι πάντοτε ἀπολαμβάνουσιν, ἅπαξ δὲ μόνον οἱ λοιποὶ συγγινώσκονται.

Σχόλιον.

Ἡ ε΄. διάτ. τοῦ ιβ΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κβ΄. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ἡ ϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἔστι κεφ. κδ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ἡ ϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἔστι κεφ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κγ΄. ἡ ζ΄. διάτ. ἔστι κεφ. κδ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου. ἡ η΄. διάτ. ἔστι κεφ. κε΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τὰ τῷ κειμένῳ περιεχόμενα λέγον. καὶ ἡ γ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κϛ΄. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον σχεδὸν ὡς παρὰ τοῦ πατριάρχου συνωψίσθη. Εἰ θέλεις δὲ μαθεῖν ἀκριβῶς κατὰ ποίαν ἡμέραν ἀπρακτοῦσι τὰ δικαστήρια, ἀνάγνωθι τὴν κατὰ τὸν μάρτιον μῆνα τῆς ἰνδικτ. τοῦ ϛχοδ΄. ἔτους ἀπολυθεῖσαν προσκυνητὴν νεαρὰν τοῦ θεοστεφοῦς, κρατίστου, καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ταῦτα μετὰ τὸ προοίμιον διαλαμβάνουσαν,

A *Gangr. can. decimusoctauus, decimusnonus. Apostolorum canon. lxiij. lxix. Syn. Laod. canon xlix. quinquagesimus, li. lij. Syn. sexta canon vicesimusnonus, lij. lv. lvi. lxxxviij. Petri can. decimusquintus.*

TEXTVS.

QVINTA *constitutio xij. tit. iij. lib. Cod. dicit, quòd in praecedentibus xl. Paschae diebus cessat omnis criminalium causarum disceptatio. Et sexta constitutio, quòd dies festi sunt septem dies ante Pascha, & septem post Pascha, & Christi Natalis, &* B *Theophania, & dies passionis Apostolorum, & Dominicus. & in ijs diebus nec spectaculum peragitur, nec causa dicitur. In xv. autem Paschae diebus nec debitum priuatum vel publicum petitur. Septima autem constitutio permittit in ipsis xv. dieb. manumissiones & emancipationes fieri, & de ijs acta confici. Nona verò constitutio dicit, quòd etiam in quadragesima, & in die Paschae quaestio habetur de latronibus, vt conscios proferant, & maximè de Isauris. Tertia autem constitutio vi. tit. primi lib. Cod. dicit, quòd in diebus Paschae nullus in custodiam traditur, vel in vincula conijci-* C *tur, praeterquam adulter & incestus, & raptor virginis, & tumulorum effossor, & praestigiator seu incantator, & monetae adulterator, & homicida, & parricida, & tyrannus. Atque hoc quidem semper comprehendi, reliquis vero semel dumtaxat ignosci.*

L. Quadraginta & L. Omnes dies. C. de feriis.

L. Nemo deinceps. C. de Episcop. & audient.

SCHOL. BALS. Constitutio v. tit. xii. lib. iii. Codic. est caput xxii. tit. xvii. lib. vii. Basilic. Constit. vi. eiusdem tit. est caput xxiii. eiusdem libri & tit. const. vii. est cap. xxiiij. D eiusdem lib. & tit. Constit. viii. est cap. xxv. eiusdem libri & tit. quod in textu comprehensa dicit. Constit. iii. tit. iiij. lib. i. Cod. est caput xxvi. tit. xvii. lib. vii. Basil. quod ita fere habet, quemadmodum à Patriarcha in compendium est contractum. Si vis autem planè scire quibusnam diebus ferientur ac quiescant iudicia, lege Imperatoriam Nouellam, quae mense Martio, xiiij. indictionis, anno VI. M. DCLXXIV. emissa est à Deo coronato optimo & sanctissimo nostro Imperatore Domino Emanuele Comneno, quae haec tractat post principium;

Decernimus ergo vt illi dies sint ab omnibus negotiis & actionibus immunes, quos in præsenti constitutione expresse enumerauimus: & in aliquibus quidem illorũ ab omni actione cessetur, vt toto eorum spatio iudicium minimè exerceatur, nisi Imperatoris fortè dispẽsatio, aliqua forte ratione vel necessitate, vt sæpe negotia facilè emergunt ac erumpunt, in his quoque voluerit iudiciũ sedere: in aliquibus verò ex parte iudicia agitentur. Vt scilicet à mane vsque ad ipsum diuini sacrificij tempus, liceat iudicibus vacare orationi, & Dei glorificationi: & post diuinum sacrificium iustitiæ curam gerere, & iis qui iniuria affecti sunt, legum virtute opem ferre. Quibus ergo post diuinum sacrificiũ est iudicare permissum, in iis quæ à se fiunt, decretis, recordabuntur temporis, quo fiunt eorum decreta. Ac primum quidem tractandũ est de iis qui sunt ab omni actione immunes. Qui est ergo octauo Septembris, dies natalis immaculatæ Dominæ & Dei matris, erit festus. Similiter & xiiij. qui honoratus est exaltatione viuificæ Crucis: & xxvi. propter Apostoli & Euangelistæ Ioannis Theologi emigrationẽ. vi. Octob. quòd in eo agatur memoria sancti Apostoli Thomæ. Nonus, propter Alphæi filiũ Iacobum Apostolum. Et xviii. propter Apostolum & Euangelistã Lucam. xiii. mensis Nouembris, quòd patris Chrysostomi in eo memoria peragatur. xiiij, quòd Philippi Apostoli in eo festum agatur. xvi. quòd Euangelista & Apostolus Matthæus honoratur. xxi. quòd Dei matris in templũ ingressus celebratur. Et xxx. quòd Andreæ Apostoli in eo festũ agitur. Ix. Decembris, vtpote quòd in eo peragatur conceptio castissimæ matris Dei nostri. xx. vsq; ad ipsum vi. mensis Ianuarij, vtpote quòd in eis celebretur natalis & baptismus Domini, & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi. xviij. eiusdẽ Ianuarij propter diuinos Patres & Doctores Athanasiũ & Cyrillũ. Et xxv. propter memoriã magni Patris Gregorii Theologi. Ii. Februarii, propter Seruatoris occursum. Iii. propter memoriam Symeonis, qui Christũ suscepit, mysteriũ. 25. Martii,

A θεσπίζομεν οὖν ἐκείνας εἶναι τῶν ἡμερῶν ἀπρά-
κτους, ἃς ἐν τῇ παρούσῃ διατάξει ῥητῶς ἀπηρι-
θμησάμεθα. καὶ τινὰς μὲν αὐτῶν τὸ πάμπαν ἀπρά-
κτους ἔχειν ὡς μηδαμῶς διὰ τοῦ αὐτῶν διαστή-
ματος συνίστασθαι δικαστήριον, εἰ μὴ βασιλεὺς ἴσως
οἰκονομίας ἕνεκα ἢ ἀνάγκης, ὁποῖα πολλάκις ἐκ
περιπετείας τῶν πραγμάτων νεανιεύεται, θελήσῃ
καθίσαι καὶ ἐν αὐταῖς δικαστήρια· τινὰς δὲ ἀπὸ μέ-
ρους ἄγειν τῶν δικαστηρίων σχολὴν, ὡς δεῖ ἕωθεν
μέχρι καὶ εἰς αὐτὸν τῆς θείας λειτουργίας καιρὸν, ἵνα
τοῖς δικασταῖς ἐξῇ προσανέχειν εὐχῇ, καὶ τῇ περὶ
B τὸ θεῖον δοξολογίᾳ, καὶ μετὰ τὴν θείαν ἱεροτελε-
σίαν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ τοῖς ἀ-
δικα πεπονθόσιν ἐπαρήγειν κατὰ τὴν τῶν νόμων
ἰσχύν. οἱ μέντοι οὕτω μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν
ἐπιτετραμμένοι δικάζειν ἐν τοῖς γινομένοις παρ'
αὐτῶν σημειώμασι μεμνήσονται τοῦ καιροῦ καθ'
ὃ τὰ σημειώματα προάγονται. καὶ δὴ πρῶτον
περὶ τῶν τελέως ἀπράκτων διαληπτέον. ἡ
τοίνυν κατὰ τὴν η΄. τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς γενε-
θλίου ἡμέρα τῆς παναχράντου δεσποίνης, καὶ θεο-
C μήτορος, ἄπρακτός ἐστιν. ὡσαύτως καὶ ἡ ιδ΄. τῇ
ὑψώσει τετιμημένη τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ, καὶ ἡ κϛ΄.
διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου θεο-
λόγου μετάστασιν. ἡ ϛ΄. τοῦ Ὀκτωβρίου διὰ τὸ τὴν μνή-
μην ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ.
ἡ θ΄. διὰ τὸν τοῦ Ἀλφαίου Ἰάκωβον τὸν ἀπόστολον. καὶ
ἡ ιη΄. διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν. ἡ
ιγ΄. τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ὅτι ἐν αὐτῇ ἡ μνήμη
τοῦ Χρυσοστόμου πατρὸς τελεῖται. ἡ ιδ΄. ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ
ἀπόστολος Φίλιππος ἑορτάζεται. ἡ ιϛ΄. ὅτι ὁ εὐαγ-
D γελιστὴς καὶ ἀπόστολος τιμᾶται Ματθαῖος. ἡ κα΄.
ὅτι τὰ εἰς τὸν ναὸν εἰσόδια τῆς θεομήτορος ἐν ταύτῃ
πανηγυρίζεται. καὶ ὁ λ΄. ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας
ἐν αὐτῇ ἑορτάζεται. ἡ θ΄. τοῦ Δεκεμβρίου ὡς τῆς
συλλήψεως ἐν αὐτῇ τελουμένης τῆς ὑπεραγίας
μητρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ἡ κ΄. μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ϛ΄.
τοῦ Ἰανουαρίου ὡς ἐν αὐταῖς ἑορταζομένων τῶν γενε-
θλίων, καὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σω-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἡ ιη΄. τοῦ αὐτοῦ Ἰανουα-
ρίου διὰ τοὺς θείους πατέρας καὶ διδασκάλους πα-
τέρας Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον. ἡ κε΄. τοῦ αὐτοῦ μη-
νὸς διὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου πατρὸς Γρηγορίου
θεολόγου. ἡ β΄. τοῦ Φεβρουαρίου διὰ τὴν τοῦ σωτῆ-
ρος ὑπαπαντήν. καὶ ἡ γ΄. διὰ τὴν τῆς μνήμης
τοῦ θεοδόχου Συμεὼν τελετήν. ἡ κε΄. Μαρτίου,

A διὰ τὸν τῆς θεομήτορος εὐαγγελισμόν. αἱ πασχάλιοι τῶν ἡμερῶν ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Λαζάρου ἐγέρσεως μέχρι καὶ ἐς αὐτὴν τὴν μετὰ τὸ ἅγιον πάσχα ὀγδόην. ἡ κε΄. τοῦ ἀπριλλίου διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον. καὶ ἡ λ΄. διὰ τὸν ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἀδελφόν. ἡ η΄. τοῦ Μαΐου διὰ τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου. ἡ ι΄. διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Σίμωνος τοῦ Ζηλωτοῦ. ἡ κα΄. διὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ ἰσαποστόλων καὶ μεγάλων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. καὶ ἡ κς΄. διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Ἀλφαίου τοῦ Ἰούδα. ἡ ια΄. τοῦ ἰουνίου διὰ τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον. B ἡ ιθ΄. διὰ τὸν ἀπόστολον Ἰούδαν τὸν καὶ Θαδδαῖον, καὶ Λεββαῖον, καὶ Ἰάκωβον. ἡ κδ΄. διὰ τὸ τοῦ προδρόμου γενέθλιον. ἡ κθ΄. διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου πανήγυριν. καὶ ἡ λ΄. διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς ιβ΄. ἡ κε΄. τοῦ ἰουλίου διὰ τὴν τῆς ἁγίας Ἄννης τῆς μητρὸς τῆς θεομήτορος κοίμησιν. ἡ ς΄. τοῦ αὐγούστου διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν. ἡ θ΄. διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ματθαίου. ἡ ιε΄. διὰ τὴν ὑπερένδοξον τῆς ἁγίας θεοτόκου μετάστασιν. ἡ κ΄. διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θαδδαίου. ἡ κδ΄. διὰ C τὴν τοῦ ἀποστόλου Βαρθολομαίου. καὶ ἡ κθ΄. διὰ τὴν τοῦ τιμίου προδρόμου ἀποτομήν. ταύταις ὡς τέλεον ἀπράκτοις συνεξετασθήσονται καὶ αἱ μεσότητες τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας καὶ τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ἡ τοῦ σωτῆρος ἀνάληψις, καὶ αἱ πᾶσαι τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραι κυριώνυμοι, ὡς ἐν αὐταῖς ἀποκεκλεῖσθαι πᾶσαν πρόσοδον εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ μηδὲν τὸν μηδένα τῶν δικάζειν λαχόντων δικαστικὸν διαπράττεσθαι. αἵγε μὴν τῶν δικαστηρίων ἀπὸ μέρους σχολάζουσαι καὶ μὴ καθ' ὁλόκληρον ὡς προειλήφαμεν ἀπρακτοῦσαι, εἶεν ἂν αὗται, ἡ ς΄. τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς ὅτι ἐν αὐτῇ τὸ ἐν Χώναις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ θαῦμα τετερατούργηται. D ἡ κγ΄. τοῦ ὀκτωβρίου, ὅτι τὴν μνήμην τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου τελοῦμεν. ἡ κς΄. ὅτι τὸν μεγαλομάρτυρα καὶ μυρόβλυτον Δημήτριον ἑορτάζομεν. ἡ α΄. τοῦ νοεμβρίου διὰ τὸ τοὺς θαυματουργοὺς καὶ ἀναργύρους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν ἑορτάζεσθαι. ἡ η΄. διὰ τὴν σύναξιν τῶν ἀσωμάτων τελεῖσθαι. καὶ ἡ κη΄. διὰ τὸ τὸν ὁσιομάρτυρα Στέφανον τὸν νέον πανηγυρίζεσθαι. ἡ δ΄. τοῦ δεκεμβρίου διὰ τὴν καλλιμάρτυρα Βαρβάραν.

propter Dei matris annunciationẽ. Dies Paschales ab ipsa Lazari resurrectione vsque ad octauum post Pascha. Xxv. Aprilis propter Apostolum & Euangelistam Marcum. Et xxx. propter Apostolum Iacobum Theologi & Euangelistæ fratrem. Viij. Maij, propter memoriam sancti Ioannis Theologi. X. propter sancti Apostoli Simonis Zelatoris memoriam. Xxi. propter sanctorum Apostolisque æqualium Imperatorum Constantini & Helenæ memoriam. Xxvi. propter Apostoli Alphæi filij Iudæ. Xi. Iunij, propter Apostolũ Bartholomęum. Xix. propter Apostolum Iudam & Thaddæum, & Lebbæum, & Iacobum. Xxiiij. propter præcursoris natalem. Xxix. propter festum summorum Apostolorum Petri & Pauli. Xxx. propter celebrationem Apostolorũ xii. Xxv. Iulij, propter sanctæ Annę Dei genitricis parentis dormitionẽ. Vi. Augusti, propter Seruatoris nostri Iesu Christi transformationem. Ix. propter memoriam sancti Apostoli Matthiæ. Xv. propter gloriosissimam sanctæ Dei matris emigrationem. Xx. propter memoriã sancti Apostoli Thaddæi. Xxiiii. propter memoriam Apostoli Bartholomæi. Xxix. propter venerabilis præcursoris truncationem. His vt ab omni negocio penitus immunes computabuntur etiam quadragesimalis ieiunij medietates, & Pentecostes, & Seruatoris assumptio, & omnes totius anni Dominicæ, vt in eis sit exclusus omnis ad iudicium aditus: & nullus eorum, quibus iudicare sorte datum est, iudiciale quid exerceat. Qui autem ex parte quidem cessant à iudiciis, & non sunt omnino, vt prædiximus, à negotiis gerendis immunes, hi sunt: vi. mensis Septẽbris, quòd summi ducis Michaëlis in Chonis miraculum admirabiliter effectum est. xxiij. Octobris, quòd fratris Dei Iacobi memoriã peragimus. xxv. quòd magnum martyrem vnguentiq; redolentia fragrantem Demetriũ celebramus. Primus Nouẽbris, quòd miraculorum effectores gratis medentes Cosmam & Damianũ celebram⁹. Viij. quòd Incorporeorũ collecta peragatur. xxviij. quòd sanct⁹ Martyr Stephanus recẽs celebretur. Iv. Decẽbris, propter præclarã martyrẽ Barbaram.

& vi. propter miraculis insignem vnguentorúmque fragrãtia scatentem Nicolaum. Primus Ianuarij, propter diuinũ Gregorium Nyssenum. Xvi. propter venerationem preciosæ Petri catenæ. Xix. propter exaltationẽ preciosi corporis Theologi Gregorij. Et xxvij. propter venerabilem exaltationem reliquiarum Chrysostomi. Vij. Februarij, propter magnũ Martyrem ducem exercitus Theodorum. Et xvij. propter athletam victorem Theodorum Tironem. Ix. Martij, quòd quadraginta magnorũ Christi Martyrum memoria peragatur. Xxiij. Aprilis, quòd magnus Martyr Georgi⁹ honoretur. Ij. Maij, propter magnum Athanasium. Viij. Junij, propter magnum Martyrem ducẽ exercitus Theodorũ. Nonus, propter sanctum patrem nostrũ Cyrillum Alexandrinum. Et xxvij. propter sanctum & mirabilium operum effectorẽ Sampsonem. Primus Iulij, quòd in eo sanctorum mirabiliumq; operum effectorũ, Cosmę & Damiani memoriam peragimus. Ij. quòd depositionis preciosæ vestis Dei matris memoriam agimus. Viij. quòd magnum Martyrem Procopium celebramus. Xi. quòd insignem Martyrẽ Euphemiã. Xx. quòd Prophetam Heliã honoramus. Xxvij. quòd athletæ mirabilium operum effectoris Paneleemonis festum agimus. Et Xxxi. Augusti, propter preciosæ zonæ Deiparæ depositionem. Ij autẽ sunt eiusmodi, vt partim quidẽ operari liceat, sintque profesti, partim in iis operari non liceat, festi sint. Ferias autem, quæ fiũt vel propter Imperatoris natiuitatem, vel renunciationem, eas quoque in profestis diebus mea Imperatoria maiestas annumerat, à se ipsa præsens decretum incipiẽs, & in iis quę ipsa peregerit, docens reliquos. Non enim constitutionis ratio ita persuadebit iis qui illi mentem adhibent, vt meæ Imperialis maiestatis actio. Ipsos enim dies, in quibus Imperatoria mea maiestas in hanc vitam edita est, & Dei prouidentia ad imperium electa est, profestos esse decernit: nec iudicia vllum in eis iustitium agere. omnes ergo præter superius adscriptos dies profesti erunt, & ius in eis dicetur,

A καὶ ἡ ϛʹ. διὰ τὸν ἐν θαύμασι περιώνυμον καὶ μυροβλύτην Νικόλαον. ἡ ἁ. τοῦ Ἰανουαρίου διὰ τὸν Νύσσης θεῖον Γρηγόριον. ἡ ιϛʹ. διὰ τὴν προσκύνησιν τῆς τιμίας τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἁλύσεως. ἡ ιθʹ. διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ τιμίου νεκροῦ τοῦ θεολόγου. καὶ ἡ κζʹ. διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ σεβασμίου λειψάνου τοῦ Χρυσοστόμου. ἡ ζʹ. τοῦ Φεβρουαρίου διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα στρατηλάτην Θεόδωρον. καὶ ἡ. ιζʹ. διὰ τὸν ἀθλοφόρον Θεόδωρον τὸν Τήρωνα. ἡ θʹ. τοῦ Μαρτίου, ὡς τῆς μνήμης B τελουμένης τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ μʹ. ἡ κγʹ. τοῦ Ἀπριλλίου ὡς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμωμένου. ἡ βʹ. τοῦ Μαΐου διὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον. ἡ ή. τοῦ ἰουνίου διὰ τὸν μεγαλομάρτυρα στρατηλάτην Θεόδωρον. ἡ θʹ. διὰ τὸν ὅσιον πατέρα ἡμῶν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. καὶ ἡ κζʹ. διὰ τὸν ὅσιον καὶ θαυματουργὸν Σαμψών. ἡ ά. τοῦ ἰουλλίου ὅτι ἐν αὐτῇ τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν ἀναργύρων τὴν μνήμην τελοῦμεν. ἡ βʹ. ὅτι τῆς καταθέσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς θεομήτορος C μνημονεύομεν. ἡ ή. ὅτι τὸν μεγαλομάρτυρα Προκόπιον ἑορτάζομεν. ἡ ιά. ὅτι τὴν καλλιμάρτυρα Εὐφημίαν πανηγυρίζομεν. ἡ κʹ. ὅτι προφήτην Ἠλίαν τιμῶμεν. ἡ κζʹ. ὅτι τὸν ἀθλοφόρον καὶ θαυματουργὸν Παντελεήμονα ἑορτάζομεν. καὶ ἡ τοῦ Αὐγούστου λά. διὰ τὴν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ἀχράντου θεοτόκου κατάστασιν. αὐταὶ δὴ αἱ πῶς μὲν ἄπρακτοι, πῶς δὲ ἔμπρακτοι. τὰς μέντοι διὰ βασιλικὴν ἢ γέννησιν, ἢ ἀναγόρευσιν, σχολαζούσας τῶν ἡμερῶν, καὶ ταύτας ταῖς ἐμπράκτοις ἐγκρίνει ἡ D βασιλεία μου, ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἀρχομένη τοῦ παρόντος θεσμοθετήματος, καὶ ἐν οἷς αὐτὴ διαπράξαιτο διδάσκουσα τοὺς λοιπούς. οὐχ οὕτω γὰρ ὁ τῆς παρούσης διατάξεως λόγος πείσει τοὺς αὐτῷ προσανέχοντας, ὡς ἡ παρὰ τῆς βασιλείας μου πρᾶξις. αὐτὰς γὰρ τὰς ἡμέρας ἐν αἷς ἡ βασιλεία μου καὶ εἰς τὸν τῇδε βίον προέστηκται, καὶ εἰς βασιλέα προνοίᾳ θεοῦ ἀνηγόρευται, ἐμπράκτους εἶναι θεσπίζει, καὶ μηδεμίαν ἐκεχειρίαν ἐν ταύταις ἄγειν τὰ δικαστήρια. πᾶσαι μέντοι αἱ παρὰ τὰς ἄνω καταγραφείσας ἡμέρας τοῦ χρόνου, καὶ ἔμπρακτοι ἔσονται, καὶ δικαστήρια ἐν αὐταῖς γενήσονται,

A καὶ ἐκβιβασμοὶ ἀκολούθως ταῖς δικαστικαῖς ἀποφάσεσι. πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ Θεῷ φίλον ἔσται τὸ παρὸν τῆς βασιλείας μου θεσμοθέτημα. ταλανίζων γὰρ τοὺς Φαρισαίους ὁ κύριος, καὶ αὐτὸ τὸ ἔλεος τὴν κρίσιν προσέταξε.

Κεφάλαιον β'.

Περὶ τοῦ μήτε τὴν λεχὼ, μήτε τὸν ἐκ νόσου μὴ δυνάμενον, ἀναγκάζεσθαι τὸ πάσχα νηστεύειν, Τιμοθέου κανὼν η'. ι'.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς ὥρας τῆς πασχαλίου, καὶ τῶν θεοφανίων, ἀποστόλων κανὼν ζ'. B συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν α'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ογ'. συνόδου ς'. κανὼν ξς'. πθ'. Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς, κανὼν α'. Θεοφίλου ἐκ τῆς περὶ τῶν θεοφανίων προσφωνήσεως.

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι ἐν κυριακῇ θεωρία γίνεσθαι, ἢ γόνυ κλίνειν ἐν κυριακῇ, ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν δεῖ σχολάζειν τὴν κυριακὴν, οὐ μὴν τὸ σάββατον, καὶ ὅτι δεῖ γραφὰς ἀναγινώσκειν τὸ C σάββατον, συνόδου Νικαίας κανὼν κ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν κθ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξα'. συνόδου ς'. κανὼν ιθ'. ξς'. Πέτρου κανὼν ιε'. Θεοφίλου ἐκ τῆς περὶ τῶν θεοφανίων προσφωνήσεως.

Κείμενον.

Η ς'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος λέγει τὴν κυριακὴν ἄπρακτον εἶναι. ἡ δὲ θ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐν αὐτῇ οὐχ ὑπομιμνήσκεταί τις, ἢ ἐγγύας ἀπαιτεῖται, ἢ δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν χρέος, οὔτε δικάζεται, οὔτε σκηνικὴ θέα, ἢ ἱπποδρόμιον τελεῖται, ἀλλ' εἰ καὶ φθάσῃ D βασιλέως νατάλιον ἐν κυριακῇ, ὑπερτίθεται τὸ θεώρειον. ὁ δὲ θεωρῶν ἐν κυριακῇ ἀποστρατεύεται καὶ δημεύεται, καὶ ὁ ἐμβιβαστὴς παραβὰς τὸν νόμον. ἔξεστι δὲ πακτεύειν καὶ διαλύεσθαι ἐν κυριακῇ. εἴρηται δὲ βιβλίῳ α'. τίτ. θ. διάτ. β'. ιγ'. ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ σαββάτῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις αὐτῶν ἑορταῖς, οὔτε σωματικῶς λειτουργοῦσιν, οὔτε διὰ δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν αἰτίαν ἐνάγονται, ἢ Χριστιανοῖς ἐνάγουσιν.

Σχόλιον.

Η ς'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ

& consequenter iudicialium sententiarum fient executiones. Credo autem præsens nostræ Imperatoriæ maiestatis decretũ Deo gratum futurum. Miseros enim dicens Pharisæos Dominus, ipsi etiam misericordiæ iudicium præposuit.

CAP. XII.

VT neque puerpera, nec qui propter morbum non potest, Pascha ieiunare cogatur, Timothei canon viij. & decimus.

CAP. III.

DE tempore, & die Paschali, & de Theophaniis, Apostolorum canon vij. Syn. Antioch. can. i. Synod. Carthagin. canon lxxiij. Syn. vi. canon lxvi. lxxxix. Dionysii ex Epistola ad Basilidem, canon i. Theophili ex compellatione de Theophanijs.

CAP. IIII.

NON oportere die Dominico fieri spectacula, vel genuflectere in Dominicis, vel diebus Pentecostes. & quòd oportet, quoad eius fieri potest, die Dominico feriari, non tamen sabbato: & quod oportet legere scripturas sabbato, Syn. Nic. canon xx. Syn. Laodic. can. xxix. Syn. Carthag. can. lxi. Syn. vi. canon xix. lxvi. Petri canon xv. Theophili ex compellatione de Theophaniis.

TEXTVS.

SEXTA constitutio xij. tit. iij. libri Cod. dicit, diem Dominicum esse festum, nec licere in eo operari. Ix. autem eiusdem tit. constitutio, quòd in eo non interpellatur quispiam aut priuatum debitum: nec indicatur, nec scenicum spectaculum, vel venatio, equorúmve cursus peragitur. Sin autem contigerit Imperatoris natalem esse Dominico, differuntur spectacula. Qui autem spectat die Dominico, militia priuatur, & bona eius publicantur, & apparitor, qui legem transgressus est. Licet autem pacisci & transigere in die Dominico. Dictum est autem in libro primo, tit. ix. constitut. ij. & xiij. quod Iudæi sabbato, & aliis suis festis, nec corporale ministerium exercent, nec aliquid faciunt, nec propter publicam vel priuatam causam in eos actio intenditur, vel ipsi in Christianos intendunt.

L. fin. C. de feriis.

L. Die sabb. C. De Iudæis & Cælic.

SCHOLIVM BALSAM. Sexta constitutio xii. tituli iij. libro

Cod. & ix. eiusdem libri, sunt postremum cap. tit. xvij. lib. vij. Basilic. quod propemodum ita habet, vt in textu comprehensum est. Nisi quòd prior eadémque fusior nouella meminit solius Dominici. Basilicum autem omnem diem deputatum in Dei honorem similiter esse honorandum decernit. Adiicit autem, vt sileant apparitores, Aduocati, & præcones. fiant autem omnes contractuum conuentiones absque vllo impedimẽto, non solum in scriptis vel sine scriptis, sed etiam per acta iudicialia. Natalia vero sunt Imperatorum natalitia, corúmque designatio. Constitutio ij. tit. ix. lib. i. Codicis non est posita in Basilicis. Constitutio vero xiii. eiusdem libri & tituli est liber i. Basilic. tit. i. cap. xxxviij. quod sic habet vt in textu scriptum est.

CAP. V.

QVÆ sit causa genuflexionis, & cur hoc non fiat die Dominico, & diebus Pentecostes, & cur oramus ad orientem, Basilij ex xxvij. cap. eorum quæ scripta sunt ad Amphilochium de sancto spiritu.

TITVLVS OCTAVVS.

DE Parochiis, & quomodo versentur Episcopi & Clerici, & de eorum peregrinatione, & de annuis Synodis, & de susceptione hospitum & doctrina, & commendatitiis & pacificis epistolis, & quasnam res agunt publicas vel priuatas, & quomodo se inuicem honorant.

CAP. I.

DE parochiis, & de iis quæ per Imperatorias sanctiones fiunt, innouationibus, Syn. Chalced. can. xvij. Syn. Carthagin. canon iij. lvi. lxxi. Syn. sextæ canon xxv. xxxvi. xxxvij. xxxviij. xxxix.

TEXTVS.

L. Omni innouatione. C. de sacros. Eccles.

SEXTA *constitutio ij. tit. primi libri Codicis, dicit quòd Canonicas dubitationes, quæ in toto Illyrico oriuntur, non oportet decidi præter sententiam Archiepiscopi Constantinopolis, & eius Synodi, quæ habet priuilegium Romæ veteris. Xvi. eiusdem tituli constitutio*

L. Decernimus. ibid.

κώδικος, καὶ ἡ θ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. εἰσὶ κεφ. τελευταῖον τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον σχεδὸν ὡς ἐντὸς διελήφθη, πλὴν ὅτι μὲν πλάτος κυριακῆς μόνης ἐμέμνητο, ὁ δὲ βασιλικὸς πᾶσαν ἡμέραν ἀφωρισμένος εἰς τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν παρ' ὁμοίως τιμᾶσθαι διορίζεται. προστίθησι δὲ σιωπᾶν καὶ τοὺς ταξεώτας, καὶ τοὺς δικολόγους, καὶ τοὺς κήρυκας, γίνεσθαι δὲ πάντα τὰ συναλλαγματικὰ σύμφωνα ἀκωλύτως οὐ μόνον δι' ἀγραφίων ἐγγράφων, ἀλλὰ καὶ διὰ ὑπομνημάτων δικαστῶν. νατάλια δέ εἰσι τὰ τῶν βασιλέων γενέθλια, καὶ ἡ τούτων ἀναγόρευσις. ἡ β'. διάτ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ιγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. ἐστὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν α'. τίτ. α'. κεφ. λη'. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη.

Κεφάλαιον ε'.

Τίς ἡ αἰτία γονυκλισίας, καὶ τοῦ μὴ τοῦτο γίνεσθαι ἐν κυριακῇ, καὶ ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, καὶ διατί πρὸς ἀνατολὰς εὐχόμεθα, Βασιλείου ἐκ τοῦ κζ'. κεφ. τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

ΤΙΤΛΟΣ Η'.

ΠΕΡΙ παροικιῶν, καὶ πῶς διάγουσιν ἐπίσκοποι, καὶ κληρικοὶ, καὶ περὶ ἀποδημίας αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν κατ' ἔτος συνόδων, καὶ ξενοδοχίας, καὶ διδασκαλίας, καὶ συστατικῶν, καὶ εἰρηνικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ποῖα πράττουσιν ἰδιωτικὰ, ἢ δημόσια πράγματα, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ ἀλλήλους τιμῶσι.

Κεφάλαιον α'.

Περὶ παροικιῶν, καὶ τῶν ἀπὸ βασιλικῶν τύπων γινομένων καινισμῶν, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιζ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν γ'. νς'. οα'. συνόδου ς'. κανὼν κε'. λς'. λζ'. λη'. λθ'.

Κείμενον.

Η ς'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι τὰς ἀναφυομένας κανονικὰς ἀμφισβητήσεις ἐν ὅλῳ τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς αὐτοῦ συνόδου, ἥτις ἔχει τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. ἡ δὲ ις'. διάτ.

ἀκυροῖ

ἀκυροῖ τὰ γινόμενα ἐν τῇ κατὰ Ζήνωνος τυραννίδι, παρὰ τὰ πρώην βασιλικὰ θεσπίσματα περὶ ἱερέων, ἢ καταστάσεων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τὰ πρώην ἀνανεοῦται, καὶ φησὶ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον ἔχειν τὴν ἄλλων προεδρίαν. ἡ δὲ λέ. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου λέγει, ἑκάστη πόλις ἴδιον ἐχέτω ἐπίσκοπον. κἂν δὲ διὰ θείας ἀντιγραφῆς τολμήσῃ τις ἀφελέσθαι πόλιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἢ τῆς περιοικίδος αὐτῆς, ἢ τινος ἄλλου δικαίου, γυμνοῦται τῶν ὄντων καὶ ἀτιμοῦται. ἐξῄρηται δὲ Τομέων Σκυθίας πόλις. ὁ γὰρ ἐπίσκοπος αὐτῆς, καὶ τῶν λοιπῶν προνοεῖ, καὶ ἡ Λεοντόπολις Ισαυρείας, ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπόν ἐστιν Ισαυροπόλεως. ὅτι δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ρώμης, εἴρηται βιβλίου ιά. τοῦ κώδικος τίτ. κά. διάτ. ά. καὶ μόνη. ἡ δὲ ά. διάτ. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, Ρώμην αὐτὴν ὀνομάζεσθαι λέγει.

infirmat ea quæ decreta sunt tempore tyrannidis aduersus Zenonem instituta, contra ea quæ paulo antè statuta fuerant ab Imperatoribus, de Sacerdotibus vel constitutione Ecclesiastica, & priora renouat, & dicit Constantinopolitanum Archiepiscopum habere ius ante alios sedendi. Xxxv. constitutio iij. tit. primi libri dicit, Vnaquæque ciuitas habeat proprium Episcopum. Quòd si quis per diuinum rescriptum ausus fuerit proprio Episcopo vrbem vel regionem, vel aliquod ius adimere, priuatur ijs quæ habet, & fit infamis. Excepta est autem Tomorum Scythiæ ciuitas. Eius enim Episcopus reliquarum quoque curam gerit. Et Leontopolis Isauriæ est sub Episcopo Isauropolis. Quòd autem Constantinopolitana ciuitas habeat priuilegia Romæ veteris, dicit liber xi. Codicis, tit. xxi. constit. i. & vnica. Constitutio verò i. tit. xvij. lib. i. codicis ipsam etiam Romam nominari dicit.

Σχόλιον.

Η ϛ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. ϛ΄. τοῦ ά. τίτ. τοῦ έ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς κατεστρώθη. τὸ δὲ ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς παλαιᾶς Ρώμης, οὐ προσετέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κή. κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. ἡ ιϛ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ λέ. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. γ΄. τοῦ ά. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη, ἄνευ τοῦ ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ρώμης. ἡ ά. διάτ. τοῦ κά. τίτ. τοῦ ιά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. ϛ΄. τοῦ ά. τίτ. τοῦ έ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Η Κωνσταντινούπολις μὴ μόνον τῆς Ιταλίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ρώμης προνομίοις κεχρήσθω. ἡ δὲ ά. διάτ. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κ΄. τοῦ ϛ΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, τῇ συνηθείᾳ τῆς Ρώμης ἀκολουθεῖν ὀφείλει. οἷα δέ εἰσι τὰ προνόμια τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ρώμῃ ἁγίας ἐκκλησίας, παρίστησιν ἡμῖν τὸ παρὰ τοῦ ἰσαποστόλου ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου γεγονὸς ἔγγραφον θέσπισμα πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον τὸν τότε πάπαν τῆς Ρώμης, ὃ καὶ ἔχει οὕτως, ΔΕΟΝ ἐκρίναμεν μετὰ πάντων τῶν σατραπῶν ἡμῶν καὶ πάσης τῆς συγκλήτου,

SCHOL. BALS. Constitutio vi. tit. ii. lib. i. Codicis est caput vi. tit. i. lib. v. Basilic. quod habet, vt propositum est. Quòd vero Constantinopolitanus habeat veteris Romæ prærogatiuas, in Basilicis non est additum. Constitutio xvi. tit. ii. lib. i. Cod. in Basilicis non est posita. Constit. xxxv. tit. iii. lib. i. Cod. est cap. iii. tit. i. lib. iij. Basil. quod habet vt in textu compendiosè positum est: præterquam quòd non habeat, Constantinopolitanum prærogatiuas veteris Romæ habere. Constitutio i. tit. xxi. lib. xi. Cod. est tit. i. lib. v. Basilic. cap. vi. quod sic ait: Constantinopolis non solùm Italiæ, sed etiam ipsius Romæ priuilegijs vtatur. Cuiusmodi autem sint priuilegia sanctæ veteris Romæ Ecclesiæ, ostendit decretum quod ab Apostolis æquali, sancto magno Constantino, ad sanctum Silvestrum, qui tunc erat Papa Romæ, factum est.

DECRETVM CONSTANTINI.

ÆQVVM esse iudicauimus, cum omnibus Satrapis, & vniuerso Senatu, Magistratibus,

&omni populo, qui est sub Romanæ gloriæ potestate, vt sicut sanctus A Petrus est Dei in terris vicarius, ita etiam Episcopi, successores principis Apostolorum, principalem in terra habeant potestatem ampliùs quā nostræ gloriæ Imperatoria maiestas, idque à nobis concessum est, & à nostra Imperatoria maiestate, & volumus Apostolorum principem, & eius successores ac vicarios esse primos apud Deum patres & defensores: & sicut Imperatoria nostra potestas in terra honoratur & colitur, ita etiam decernimus coli B & honorari sanctam Romanam Ecclesiam: & plusquam Imperium nostrum, & terrenam sedem sanctam, Sancti Petri Cathedram gloria affici & extolli: dantes ei potentiam, & gloriæ auctoritatem, & decernentes statuimus vt habeat principalem potestatem, & sit caput quatuor sedium, sedis Alexandrinæ, Antiochenæ, Hierosolymitanæ, & Constantinopolitanæ, &, vt semel dicam, omnium totius orbis Ecclesiarum. Et qui futurus est Episcopus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, debet esse insignis, & omnibus C mundi sacerdotibus altior. & si quid est quod ad Dei cultum, & Christianæ fidei correctionem, & confirmationem pertineat, id ab eo iudicetur. Æquum enim est vt sancta illa lex illic caput & principium habeat, vbi sanctus Legislator seruator noster Iesus Christus iussit beatum Petrum Apostolum sedem tenere: & vbi crucis passionem sustinuit, & beatæ mortis calicem bibit, & magistri & domini sui vestigia secutus est: & gentes illic caput suum D per nominis Christi confessionem inclinent, vbi Doctor earum beatus Apostolus Paulus ceruice pro Christo porrecta martyrij coronam accepit: & ad finem vsque mundi ibi doctorem quærant: vbi sanctæ eius reliquiæ quiescunt, & illic supplices, & in terra prostrati, cælestis & Imperatoris & Dei Seruatoris nostri Iesu officio deseruiamus, vbi superbo illi regi seruiuimus. Tradidimus ergo ipsis sanctis Apostolis, beatis Dominis meis Petro & Paulo,

καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς δόξης, ἵνα ὡς ὁ ἅγιος Πέτρος ἐκ προσώπου τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐστιν εἰς τὴν γῆν, οὕτω καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ διάδοχοι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων ἀρχικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν γῆν ἔχωσι. πλέον παρ' ὃ ἔχει ἡ βασιλεία τῆς δόξης ἡμῶν, καὶ τοῦτο παρεχωρήθη ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ θέλομεν ἡμεῖς αὐτὸν τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων, καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐκ προσώπου αὐτοῦ πρώτους πρὸς τὸν θεὸν πατέρας εἶναι καὶ διφένσωρας. καὶ ὥσπερ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡμῶν εἰς τὴν γῆν σέβεται, καὶ τιμᾶται, οὕτω θεσπίζομεν σέβεσθαι καὶ τιμᾶσθαι τὴν ἁγίαν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, καὶ πλέον παρὰ τὴν βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸν γήϊνον θρόνον ἁγίας καθέδρας τοῦ ἁγίου Πέτρου δοξάζεσθαι, καὶ ὑψοῦσθαι, διδόντες αὐτῇ δύναμιν καὶ δόξης ἀξίωμα, καὶ διακρίνοντες θεσπίζομεν ἵνα ἐξουσίαν ἔχῃ ἀρχικὴν, καὶ εἶναι ταύτην κεφαλὴν τῶν τεσσάρων θρόνων, ἤτοι τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἁπλῶς εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἁπάσης τῆς οἰκουμένης. καὶ ἐπίσκοπος ὁ μέλλων εἶναι εἰς τὴν ἁγίαν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ὀφείλει εἶναι ἔνδοξος καὶ ὑψηλότερος παρὰ πάντας τοὺς ἱερεῖς τοῦ κόσμου· καὶ εἴ τι ἐστὶ πρὸς θεραπείαν τοῦ θεοῦ, καὶ πρὸς διόρθωσιν καὶ στερέωσιν τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, ἵνα κρίνηται παρ' αὐτοῦ. δίκαιον γάρ ἐστιν ἵνα ἐκεῖσε ὁ ἅγιος νόμος ἔχῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀρχὴν, ὅπου ὁ ἅγιος νομοθέτης ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον ἐκέλευσε κρατεῖν τὴν καθέδραν, καὶ ὅπου τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ ἔπαθε, καὶ μακαρίου θανάτου ποτήριον ἔπιε, καὶ ἐγένετο τοῦ μαΐστορος ἀκόλουθος καὶ κυρίου αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ τὰ ἔθνη ἵνα κλίνωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν διὰ τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ὁ διδάσκαλος αὐτῶν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος διὰ τὸν Χριστὸν ἐκτείνας τὸν τράχηλον, στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἐδέξατο, καὶ ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ἵνα ἀναζητῶσι ὅπου τὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ λείψανα ἀναπαύονται), καὶ ἐκεῖ ὕπτιοι, καὶ εἰς τὴν γῆν ἡπλωμένοι τοῦ οὐρανίου, καὶ βασιλέως, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ δουλεύωμεν ὀφφίκια, ὅπου ἐδουλεύσαμεν τῷ ὑπερηφάνῳ ἐκείνῳ βασιλεῖ. παραδιδόαμεν οὖν αὖθις τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις τοῖς μακαρίοις κυρίοις μου τῷ Πέτρῳ καὶ τῷ Παύλῳ,

A καὶ μετ' αὐτοὺς τῷ μακαρίῳ Σιλβέστρῳ, καὶ πατρὶ ἡμῶν τῷ μεγάλῳ ἐπισκόπῳ καὶ καθολικῷ πάπᾳ τῆς πόλεως Ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, οἵτινες ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου μέλλουσι προκαθῆσθαι εἰς τὸν θρόνον τοῦ μακαρίου Πέτρου, ἀπὸ τῆς σήμερον, τὸ ἡμέτερον βασιλικὸν παλάτιον τὸ Λατερανέσιον, τὸ ὑπερβαῖνον καὶ ὑπερνικοῦν τὰ ὅλα τοῦ κόσμου παλάτια. ἐπ' ἐκεῖνα δὲ καὶ τὸ διάδημα ἤτοι τὸν στέφανον τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἅμα καὶ τὸν λαῦρον καὶ τὸ ὠμοφόριον ὅπερ περικυκλοῖ τὸν βασιλικὸν τράχηλον, ἅμα δὲ καὶ πορφυρᾶν χλαμύδα, καὶ χιτῶνα κόκκινον, καὶ B πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων, ὁμοίως καὶ τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα, καὶ πάντα τὰ σίγνα, καὶ τὰ βάντα, καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήματα τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος, καὶ τὴν δόξαν τῆς ἡμῶν ἐξουσίας· ἄνδρας τε εὐσεβεστάτους κληρικοὺς πολλῶν τάξεων τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ δουλεύοντας θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι, καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα καὶ μεγαλωσύνην, ἣν κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα, καὶ ὡς ἡ βασιλικὴ στρατιὰ κεκόσμηται, C οὕτω θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι καὶ τὸν κλῆρον τῆς ἁγίας Ῥωμαίων ἐκκλησίας. καὶ ὃν τρόπον ἡ βασιλικὴ δύναμις διὰ πολλῶν ὀφφικίων κεκόσμηται, ἤτοι κουβικουλαρείων, πορταρείων, ἐξκουβίτων, οὕτω καὶ τὴν ἁγίαν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν κοσμεῖσθαι θέλομεν, καὶ ἵνα κατὰ πλάτος τὸ ἐπισκοπικὸν φῶς ὑπερλάμπῃ, θεσπίζομεν καὶ τοῦτο, ἵνα οἱ κληρικοὶ τῆς ἁγίας Ῥωμαίων ἐκκλησίας καβαλικεύωσιν ἄλογα κεκοσμημένα διὰ ὀθονίων λευκῶν. καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, οὕτω καὶ τὰ οὐράνια, D ὡς καὶ τὰ γήινα πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ. ἐπέκεινα δὲ πάντων διδόαμεν ἄδειαν, καὶ παραχωροῦμεν αὐτῷ τῷ ἁγιωτάτῳ πατρὶ ἡμῶν τῷ Σιλβέστρῳ ἐπισκόπῳ καὶ πάπᾳ τῆς πόλεως Ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ ἐπισκόποις ὀρθοδόξοις μακαρίοις εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν αὐτὴν μεγάλην καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ εὐαρέστου γενέσθαι κληρικὸς, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μή τις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τοῦτο.

A & post ipsos beato Syluestro & patri nostro magno Episcopo & Papę Romano, & omnibus eius successoribus, qui quidem ad fidē vsque mundi sessuri sunt in sede beati Petri, ab hodierno die, nostrum Imperiale palatium Lateranense, quod vincit ac antecellit omnia mundi palatia. Præterea autem etiam diadema seu coronam capitis nostri: simul etiam lorum, & superhumerale, quod Imperatorium collum circundat: & simul etiam purpuream chlamydem, B & tunicam coccineam, & indumenta regia, & imperialium equorum auctoritatem: similiter & sceptra Imperialia, & omnia signa & banta, & reliqua ornamenta Imperialis amplitudinis, & nostræ potestatis gloriam. & viros religiosissimos diuersorum ordinum Clericos, sanctę Romanę Ecclesiæ seruientes, ornari decernimus, & illam habere amplitudinem & maiestatem, qua ornatus erat magnus noster Senatus seu Patritij, & Consules, & reliquæ dignitates: & sicut Imperialis exornata est militia, ita etiam sanctæ Romanę C Ecclesiæ Clerum exornari decernimus. Et quemadmodum Imperatoria potestas multis officiis exornata est, Cubiculariorum, Hostiariorum, Excubitorum, ita etiam sanctam Romanam Ecclesiam exornari volumus: & vt lumen Episcopale quàm amplissimè præfulgeat, hoc quoque decernimus, vt clerici sanctæ Romanorum Ecclesiæ equitent equos albis linteis ornatos. Et sicut noster Senatus fert calceos seu sandalia cum linteis D albis: ita etiam cælestia, sicut terrestria ad Dei laudem. Et præterea concedimus sanctissimo nostro Siluestro Episcopo & Papæ vrbis Romæ, & omnibus eius successoribus beatis Episcopis, in honorem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, & ipsius sanctissimæ magnæque & Catholicæ Ecclesiæ, vt si quis ex Senatu sua sponte ac propria voluntate velit fieri clericus, & in sanctorum clericorum numero connumerari: ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

Ad hæc autem decreuimus, vt ipse etiam pius ac religiosus sanctus pater noster Siluester, magnus Episcopus, & omnes eius successores Episcopi, ferant diadema, seu coronam, quam ei tradidimus, ex capite nostro, ex auro puro & margaritis inæstimabilibus: & vt ea vtātur in capitibus suis, ad laudem Dei & honorem sancti & Principis Apostoli. Ipse autem beatus Papa Siluester, supra coronam, seu tonsuram, quam habuit ad honorem Dei & sancti Petri, noluit ferre coronam ex auro vel margaritis. Nos autem, quia sanctus Siluester noluit ex auro coronam, splendidissimum Phrygium lorum, quod sanctam resurrectionem significat, eius sancto capiti propriis manibus imposuimus, & tenentes frænum equi eius, propter venerationem & reuerentiam sancti Petri, stratoris officio functi sumus, decernentes vt omnes eius successores Phrygio vtātur loro in processionibus, ad imitationem imperij. Porrò autem ne Episcopatus auctoritas contemnatur, sed etiam vltra nostrum terrenum imperium etiam potentiæ gloria decoretur, ecce palatium nostrum, vt prædiximus, & Romanam ciuitatem, & totius Italiæ seu Occidentalium regionum prouincias, loca, & castra priùs scripta, beatissimo Episcopo nostro Siluestro Papæ vniuersali tradidimus, & ei & successoribus eius tradimus: firmámque ac solidam regiæ iussionis potestatem per diuinam hanc iussionem & pragmaticam constitutionem permanere decreuimus, & Romanæ Ecclesiæ viris in æternum concessimus: Ideo autem par esse censuimus, vt nostrum imperium nostrique imperij potentiam in Orientem transferremus, & in Byzantinorum regione, loco vtili ac frugifero, vrbs nostro nomine statueretur, & nostrum illic staret imperiū: quòd vbi est principale Sacerdotium, & caput Christianæ religionis, datum à rege cælorum, non est æquum vt terrenus Imperator illic potestatem habeat. Hanc autem Imperij nostri cessionem propriis manibus compositā in pretiosis reliquiis sancti Apostolorum principis Petri posuimus:

A ἐθεσπίσαμεν δὲ καὶ πρὸς τούτοις ἵνα καὶ ὁ αὐτὸς θεοσεβὴς πατὴρ ἡμῶν Σίλβεστρος μέγας ἐπίσκοπος, καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι διάδοχοι αὐτοῦ, καὶ ἐπίσκοποι ἵνα φορῶσι τὸ διάδημα ἤτοι τὴν στέφανον, ἣν παρεδώκαμεν αὐτῷ ἐκ κεφαλῆς ἡμῶν, ἐκ χρυσίου καθαροῦ, καὶ μαργαριταρίων ἀτιμήτων, καὶ ἵνα αὐτοὶ χρήσωνται εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς τὴν αἴνεσιν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων. αὐτὸς ὁ μακάριος πάπας Σίλβεστρος ὑπὲρ τὴν στεφάνην ἤτοι τὴν παπαλήθραν ἣν εἶχε πρὸς δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου, οὐκ ἤθελε βαστάζειν στεφάνην ἐκ B χρυσίου, ἢ μαργαριταρίων, ἡμεῖς, διότι οὐκ ἤθελεν ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἐκ χρυσίου στεφάνην, τὸν ὑπέρλαμπρον λῶρον, σημαίνοντα τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν, τῇ ἁγίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶν ἐπεθήκαμεν, καὶ κρατοῦντες τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου αὐτοῦ διὰ τὴν προσκύνησιν καὶ τὸν φόβον τοῦ ἁγίου Πέτρου, στράτωρος ὀφφίκιον ἐποιήσαμεν, θεσπίζοντες ἵνα πάντες οἱ διάδοχοι αὐτοῦ τῷ λώρῳ χρήσωνται εἰς τὰς προελεύσεις πρὸς μίμησιν τῆς βασιλείας. διὰ τοῦτο δὲ ἵνα μὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς καταφρονῆται, ἀλλὰ πλέον παρὰ τὴν βα- C σιλείαν ἡμῶν τὴν γηΐνην, καὶ κράτους δόξαν κοσμῆται, ἰδού, τὸ παλάτιον ἡμῶν ὡς προείπομεν, καὶ τὴν Ρωμαίων πόλιν, καὶ ταύτης τῆς Ιταλίας, ἢ δυσμῶν χωρῶν ἐπαρχίας, τόπους, καὶ κάστρα τῷ προγεγραμμένῳ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἡμῶν, καὶ πατρὶ Σιλβέστρῳ καθολικῷ πάπᾳ παραδιδόαμεν, καὶ ἀφήκαμεν αὐτῷ, καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, ἐξουσίαν καὶ δύναμιν στερεὰν βασιλικοῦ προστάγματος διὰ ταύτην τὴν θείαν κέλευσιν, καὶ πραγματικὸν σύστημα ἐθεσπίσαμεν διαμένειν, καὶ τοῖς ἀνδράσι τῆς ἁγίας τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας εἰς τὸν αἰῶ- D να παρεχωρήσαμεν. διὰ τοῦτο δὲ χρήσιμον ἐνοήσαμεν τὴν βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας μεταφέρειν, καὶ ἐν τῇ Βυζαντίῳ χώρᾳ τόπῳ χρησίμῳ τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἡμῶν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμῶν βασιλείαν ἐκεῖ συστῆναι· διότι ὅπου ἐστὶν ἀρχικὴ ἱερατεία, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανίων διδομένη, ἄδικόν ἐστιν ἵνα ἐκεῖ ὁ γήϊνος βασιλεὺς ἔχῃ ἐξουσίαν. τοῦτο δὲ τὸ ὕφος τῆς βασιλείας ἡμῶν ἰδίαις χερσὶ κατασφραγίσαντες εἰς τὰ τίμια λείψανα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου, καὶ κορυφαίου Πέτρου ἐθήκαμεν·

καὶ ἐκεῖ ὠμόσαμεν ταῦτα πάντα ἀπαράθραυστα διαφυλάττειν, καὶ τοὺς διαδόχους ἡμῶν, ταῦτα φυλάττειν παραδεδώκαμεν τῷ πατρὶ ἡμῶν τῷ ἁγίῳ, καὶ καθολικῷ ἐπισκόπῳ, καὶ πάπᾳ· καὶ δι' αὐτοῦ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ ἐπισκόποις, τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ προσνεύοντος, παραδεδώκαμεν ὅλα τὰ προγεγραμμένα καλῶς εἰς τὸν αἰῶνα διαφυλάττεσθαι.

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίκτου, ἤτοι βασιλικοῦ προστάγματος τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, δικαιοῦται ὁ πάπας Ῥώμης διὰ πάντων τῶν βασιλικῶν προνομίων μεγαλύνεσθαι ἐκτὸς μόνου τοῦ στέμματος. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς ὁπουδήποτε γινομέναις προελεύσεσιν αὐτοῦ, καὶ ταῖς θείαις αὐτοῦ ἱεροτελεστίαις, διὰ βασιλικοῦ λώρου τὴν κεφαλὴν κατακαλύπτεται· ἀμφιέννυται δὲ καὶ ἀληθινὰ ὑποδήματα, καὶ καβαλικεύει μετὰ ἀληθινοῦ σελλοχαλίνου, κατὰ τοὺς βασιλεῖς, τιμᾷ δὲ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ διὰ ἀξιωμάτων βασιλικῶν. ὅτι δὲ ἡ δευτέρα σύνοδος δέδωκε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια πάντα τοῦ πάπα Ῥώμης, ἐπεχείρησάν τινες τῶν πατριαρχῶν ὡς ὁ Κηρουλλάριος ἐκεῖνος καὶ κύριος Μιχαήλ, καὶ ἕτεροι, τοῖς αὐτοῖς σεμνύνεσθαι προνομίοις· οὐ γέγονε δὲ αὐτοῖς εἰς καλὸν ἡ ἐγχείρησις. τιμᾶσθαι δὲ διὰ ἀξιωμάτων τοὺς κληρικοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ κεκώλυται· πλὴν καὶ ταῦτα κεκολοβωμένα εἰσίν. ὁ δὲ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίκτου δικαιοῦται καβαλικεύειν κατὰ τὴν λιτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων τὸ πατριαρχικὸν ἄλογον μετὰ ὀθονίου λευκοῦ. ἔδει δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὡς καδηναρίου πατριαρχικοῦ σκέπεσθαι μετὰ χρυσῆς τιάρας, ἥτις καὶ ἐν χαρτοφυλακείῳ ἀπόκειται. ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ καιροὺς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ παρόντος ἰδίκτου δικαιοῦται μετὰ λώρου λειτουργεῖν. ἔλαβε γὰρ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ πάπα Ῥώμης Κελεστίνου, ὅτε ἡ ἐν Ἐφέσῳ γέγονε σύνοδος κατὰ Νεστορίου. τοῦ γὰρ Κελεστίνου μὴ δυναμένου παρουσιάσαι εἰς Ἔφεσον, καὶ κρῖναι τὸν Νεστόριον, συνέδοξε ἐπιτραπῆναι τὸν ἅγιον Κύριλλον ὑπὸ τοῦ Κελεστίνου προκαθίσαι τῆς συνόδου, ἀντ' αὐτοῦ. εἰς γοῦν παράστασιν τοῦ ἔχειν αὐτὸν τὸ δίκαιον τοῦ πάπα Ῥώμης Κελεστίνου, ἐκάθισε μετὰ λώρου, καὶ κατεδίκασε τὸν Νεστόριον.

A & illic nos omnia firma & illabefactata seruaturos, nostrósque successores, iurauimus: & hæc cum actis & monimentis nostris seruanda tradidimus sancto patri nostro & vniuersali Episcopo & Papæ: & per ipsum omnibus suis successoribus, annuente Domino nostro & seruatore Christo, omnia antè scripta tradidimus rectè in æternum seruanda.

Nota, quòd ex præsenti edicto, seu regia iussione sancti & magni Constantini, ius habet Papa Romanus imperatoriis priuilegiis fruendi, præter solam coronam: & ideo in omnibus, quæ vbique fiunt, processionibus, & diuinis eorum mysteriis, regio loro caput eius tegitur: induitur autem etiam veris vestimentis, & cum vero Imperatoris more equitat: eósque qui ei subsunt, imperatorijs dignitatibus honorat. Quia autem secunda Synodus dedit Archiepiscopo Constantinopolitano omnia Papæ Romani priuilegia, conati sunt nonnulli Patriarchæ, vt ille Cerulas & dominus Michaël, & alij, eadem sibi priuilegia arrogare: sed eis non rectè cessit. Clericos autem Constantinopolitanos dignitatibus honorari non est vetitum, sed eæ quoque sunt mutilæ. Ius autem habet ex hoc edicto Chartophylax equitandi in festo sanctorum Notariorum, equum Patriarchalē cum albo linteamine. Oporteret autem etiam eius caput, vtpote Patriarchalis caddenarij, tegi aurea tiara: quæ etiam in Chartophylacio seu tabulario sita est. Huius quoque temporis Patriarcha Alexandrinus ex præsenti edicto ius habet, vt cum Phrygio celebret. Habuit autem hanc facultatem sanctus Cyrillus Alexandrinus à Romano Papa Celestino, quando fuit Ephesina Synodus aduersus Nestorium. Cum non posset Celestinus adesse Ephesi, & iudicare Nestorium, visum est vt sancto Cyrillo à Celestino permitteretur huic Synodo præsidere. Vt itaque constaret eum habere ius & auctoritatem Papæ, sedit cum Phrygio, & condemnauit Nestoriū.

Ab eo ergo tempore cum eodem Phrygio sacrificant & procedunt Patriarchæ Alexandrini, & non verentur reprehendi. Lege etiam S. Celestini de ea re Epistolam sitam in actis iij. Synodi.

Cap. II.

Non *debere Episcopum temere peregrinari, vel Clericum in alia versari prouincia, Apostolorum canon xiiij. xv. Synodi Ancyr. canon xviij. Syn. Antioch. can. iij. xiij. xxij. Synodi Laodic. canon xli. xlij. Syn. Constantinopol. canon ij. Syn. Chalced. can. xiij. xxiij. Syn. Sardic. can. iij. xi. xij. xvi. xvij. Syn. Carthag. can. xxiij. lxxi. Syn. vi. canon xvij. xviij. xx. Syn. Nic. secundæ, canon. x. Syn. i. & ij. quæ in sancto Apostolorum templo habita est, canon xvi. xlij.*

Textus.

Tertii *tit. primi libri Codicis dicit constitutio xlij. Episcopus in quocunque negotio præter iussum Imperatoris ne sit Constantinopoli, sed mittat Apocrisiarium. Transgressor autem segregatur, & indignationem incurrit & exterminatur. Prima autem constitutio i. tituli Nouellarum dicit, Nullus Episcopus absit plusquam anno à sua Ecclesia præterquam iussu Imperatoris, cogentibus eos Patriarchis in suis Ecclesiis perseuerare. Sin autem præter Imperatoriam iussionem plusquam anno abfuerit, Patriarcha tractus illum legitimis edictis vocet, seruans sanctos canones. Sin autem omnino esse contumax inobediénsque perstiterit, eum Episcopatu eijciat, & alium faciat: sin autem is qui abest, non est Metropolitanus, sed alius Episcopus, Metropolitanus faciat in eum illa quæ dicta sunt: sin autem hoc prætextu vtatur quòd priuati iudicij vel Ecclesiastici gratia absit, per œconomos, vel Clericos, vel Apocrisiarios, libellos supplices ad Imperatorem mittant, quæ in rebus Ecclesiasticis desiderant, impetraturi. Non ingrediatur autem prius Byzantium Episcopus, quàm conuenienter canonibus à suo Metropolitano literas quæ commendatitiæ dicuntur, ad Imperatoriam maiestatem attulerit, quæ esse necessariam peregrinationē testentur. Metropolitanus autē peregre proficiscens Patriar.*

ἐκ τότε ἕως μετὰ τοῦ αὐτοῦ λώρου ἱερουργοῦσι, καὶ προοδεύουσιν οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, καὶ αἰτίασιν οὐκ ὑποστέλλουσιν. ἀνάγνωθι τὴν περὶ τούτου ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κελεστίνου κατεστρωμένην οὖσαν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς γ΄. συνόδου.

Κεφάλαιον β΄.

Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε ἐπίσκοπον ἀποδημεῖν, ἢ κληρικὸν ἐν ἑτέρᾳ διάγειν ἐπαρχίᾳ, ἀποστόλων κανὼν ιδ΄. ιε΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιη΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν γ΄. ιγ΄. κβ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μα΄. μβ΄. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιγ΄. κγ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. ια΄. ιβ΄. ις΄. ιζ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κγ΄. οα΄. συνόδου ς΄. κανὼν ιζ΄. ιη΄. κ΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν ι΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ις΄.

Κείμενον.

Η μβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος ἐφ᾽ οἱῳδήποτε πράγματι παρὰ κέλευσιν βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει μὴ γινέσθω, ἀλλὰ ἀποκρισιάριον στελλέτω. ὁ δὲ παραβαίνων ἀφορίζεται καὶ ἀγανακτεῖται. ἡ δὲ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν φησι, Μηδεὶς ἐπίσκοπος ἔξω τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας πλέον ἐνιαυτοῦ ἀπολιμπανέσθω, εἰ μὴ μετὰ βασιλικὴν κέλευσιν, τῶν πατριαρχῶν ἀναγκαζόντων αὐτοὺς ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις προσκαρτερεῖν. Εἰ δὲ παρὰ κέλευσιν βασιλικὴν πέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπολειφθείη, ὁ τοῦ κλίματος πατριάρχης αὐτὸν καλείτω τοῖς νενομισμένοις κηρύγμασι, φυλάττων τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησιν. Εἰ δὲ μείνοι ἀπειθῶν, ἐξωθείτω αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ ἕτερον ποιείτω. Εἰ δὲ οὐ μητροπολίτης ἀλλ᾽ ἕτερος ἐπίσκοπός ἐστιν ὁ ἀπολιμπανόμενος, ὁ μητροπολίτης ἐπ᾽ αὐτῷ ποιείτω τὰ εἰρημένα. Εἰ δὲ προφασίσοιτο δίκης ἕνεκεν ἰδικῆς, ἢ ἐκκλησιαστικῆς ὀφείλειν ἀπολιμπάνεσθαι, δεήσεις τῇ βασιλείᾳ διὰ τῶν οἰκονόμων, ἢ κληρικῶν ἢ ἀποκρισιαρίων πεμπέτωσαν, τευξόμενοι περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῶν ζητουμένων. μὴ ἀνιέτω δὲ ἐπίσκοπος ἐν Βυζαντίῳ, πρὶν ἂν κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ οἰκείου μητροπολίτου λάβῃ γράμματα τὰ καλούμενα συστατικὰ πρὸς τὴν βασιλείαν μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς ἀποδημίας. ὁ δὲ μητροπολίτης ἀποδημῶν, τὰ πατρι-

ἀρχικὰ λαμβανέτω γράμματα, καὶ μὴ δι' ἑαυτῶν μηνυέτωσαν πρὸς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἀποκρισιαρίοις τῆς αὐτῶν διοικήσεως κοινούσθωσαν, καὶ αὐτοῖς συνεισίτωσαν. ἔξεστι δὲ αὐτοῖς, καὶ διὰ τῶν ῥεφερενδαρίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἢ διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων τῶν πατριαρχῶν αὐτῶν, ἀναφέρειν τῷ βασιλεῖ. ἡ δὲ ζ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος χρόνον πολὺν τῆς ἰδίας ἐκκλησίας ἀπολειφθῇ, μὴ χορηγείτω αὐτῷ δαπάνας ὁ οἰκονόμος, ἀλλ' ἡ τοιαύτη δαπάνη παρεχέσθω εἰς προφάσεις ἐκκλησιαστικὰς, καὶ εὐσεβεῖς. καὶ ἡ γ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάταξις, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος χωρὶς γραμμάτων τοῦ πατριάρχου αὐτοῦ ἀνιὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλότριον ἑαυτὸν ποιεῖ τοῦ σχήματος. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι μετὰ χρείας ἀναγκαίας ἐκδημοῦντες οἱ ἐπίσκοποι γράμματα λαμβανέτωσαν τῶν πατριαρχῶν αὐτῶν, ἢ μητροπολιτῶν, ἢ κατὰ βασιλικὴν κέλευσιν ἀποδημείτωσαν. καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην χωρὶς ἐπιτροπῆς αὐτοῦ μὴ ἀνίτωσαν, καὶ ὁ οὕτως ἀποδημῶν, μὴ πλέον ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἐάτω. ὁ δὲ παραγινόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱοσδήποτε ἐπίσκοπος, εἰσίτω πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα. τοῖς δὲ παρὰ ταῦτα καὶ ὑπὲρ τὸν χρόνον ἀποδημοῦσιν, οἱ οἰκονόμοι δαπάνας μὴ χορηγείτωσαν, καὶ προτρεπέτωσαν αὐτοὺς οἱ ἱερεῖς ὑφ' οὓς τελοῦσι, διὰ γραμμάτων, ὑποστρέφειν, καὶ ὑπερτιθεμένους πρὸς τοὺς ἀγῶνας καλείτωσαν, καὶ μὴ ὑποστρέφοντας εἴσω τοῦ ὡρισμένου χρόνου ἐκβαλλέτωσαν, καὶ ἄλλους χειροτονείτωσαν. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ κληρικῶν οἱουδήτινος βαθμοῦ κρατεῖ. ἡ δὲ ιβ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν παρακελεύεται ἵνα ἐὰν τινὸς ἐκκλησίας ἀποστῶσι κληρικοὶ, ἕτεροι ἀντικαθιστάμενοι τὰς αὐτῶν σιτήσεις λαμβάνωσι, καὶ μηδὲ ὑποστρέφοντας αὐτοὺς λαμβάνειν αὐτὰς, καὶ μὴ κερδαίνειν αὐτὰς τοὺς χορηγοῦντας. εἰ δὲ στερήσουσι, κτῆσις αὐτῶν ῥητὴ τοῖς πριβάτοις ἀφορίζεται, ὥστε τὴν χορηγίαν τῆς σιτήσεως ἐκεῖθεν γίνεσθαι.

Σχόλιον.

Ἡ μβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν οὖσα Ἰουστινιανείος ξζ΄,

A *chales literas accipiat, & non eas per se Imperatoriæ sublimitati ostendant: sed cum Patriarcha, vel cum suæ Diœcesis Apocrisiariis communicent, & cum eis ingrediantur. Licet autem eis etiam per magnæ Ecclesiæ vel Patriarcharum ipsorum referendarios vel Apocrisiarios ad Imperatorem referre. Septima autem eiusdem tituli Nouellarum constitutio dicit, quòd si Episcopus longo tempore à sua Ecclesia abfuerit, ne œconomus ei sumptus suppeditet: sed ij sumptus ad Ecclesiasticas & pias caussas præbeantur. & eiusdem tituli constitutio iij. dicit, quòd si Episco-* B *pus sine literis sui Patriarchæ Constantinopolim ierit, se ab habitu alienum facit. Constitutio verò ij. eiusdem tit. i. Nouellar. ait: Episcopi necessaria de caussa peregrinaturi, Patriarcharum, aut Metropolitanorum suorum literas accipiant, vel Imperatoriæ maiestatis iussu peregrinentur: & qui subsunt Patriarchæ Constantinopolitano, sine eius permißione ad ipsum ne accedant, & ita qui peregrè proficiscitur, ne suam Ecclesiam plusquam anno relinquat: & œconomi sumptus eis ne suppeditent, & Antistites quibus subsunt, eos adhortentur per literas vt redeant, & si dif-* C *ferant, ad iudicij certamen eos vocent: & si intra certum tempus non reuertantur, eijciant, & alios ordinent. Eadem autem & de Clericis cuiuscunque gradus obtineant. Constitutio denique duodecimi eiusdem tituli primi Nouellarum iubet, vt si ab aliqua Ecclesia recedant Clerici, alij qui subrogantur, annonarias pensiones percipiant, neque illi, si reuertantur, illas capiant: neque qui id genus erogationis sustinent, illas lucrentur. Si verò* erogatores *ex annonariis pensionibus* quippiam *interuerterint, certa* D *ex illorum possessionibus portio Principis priuatis aßignetur, vt inde illarum fiat erogatio.*

SCHOLIVM BALSAM. Constitutio xlij. tit. iij. lib. i. Codic. in Basilicis non est posita: neque constitutio libri primi Nouellarum, quæ est Nouella Iustiniani, vt neque constitutio septima eiusdem primi tituli Nouellarum quæ est Nouella Iustiniani sexagesimasept.

Tertia constitutio eiusdem tituli A est Nouella Iustiniani octogesimasexta, sita in libro tertio Basilicorum tituli duodecimi, quæ sic habet in fine, Sed nec Monachos, nec Clericos, vel Episcopos huc venire iubemus absque sanctissimo ipsorum Patriarcha: vel sciant quòd seipsos hoc habitu indignos reddent. & scias quòd integra quidem Nouella solius Episcopi meminit: Basilica vero, nec Clericum nec Episcopum sinunt Constantinopoli agere absque sententia Patriarchæ. B Constitutio ii. tit. i. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxiii. ac est posita in lib. iii. Basilic. tit. i. cap. xviii. & xix. quæ habent, vt in compendio proposita sunt. Tu autem magis mentem adhibe xvi. canoni primæ & secundæ Syn. quæ in æde sanctorum Apostolorum est habita, qui tempus peregrinationis ad sex menses redigit. Constitutio xii. eiusdem titul. Nouellarum est Nouella Iustiniani lvii. positáque est in libro Basilic. iii. tit. iiij. atque ita fere de perceptione annonæ habet vt in textu scriptum est: Hanc igitur lege etiam illius Patriarchæ Domini Nicolai Synodalem declarationem, quæ xiiij. mensis Martij, iij. indict. facta est, & statuit quanto tempore sine vllo præiudicio possint magnæ Ecclesiæ sacerdotes & Episcopi abesse. Vnde dicunt nonnulli, hinc canones de absentibus clericis, neque Iustiniani Nouellam superiùs insertam, non abrogari. Nota verò, quòd ex duabus præsenti capiti insertis Iustiniani constitutionibus, lxxxvi. videlicet & cxxiij. hæc duo constituta sunt: vnum, ne antistes diu Constantinopoli hæreat: alterum, ne antistites, monachi, aut clerici sine literis Patriarchæ sui vrbem vrbium accedant. Sed quoniam vtrumque reiectum *esse* videmus (neque enim antistites per literas patriarchales *vrbium* dominatricem accedunt: sed ad Constantinopolitanam portam venientes, sua sponte patriarcham *de aduentu suo* certiorem faciunt,

A ἡ γ΄. διάταξ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ πϛ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ϛ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. κβ΄. περὶ δὲ τέλος οὕτως ἔχοντι, οὔτε δὲ μοναχὸν, οὔτε κληρικὸν, οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἔρχεσθαι ἐνταῦθα ἄνευ τοῦ ὁσιωτάτου αὐτῶν πατριάρχου, καὶ εἰδέτωσαν ὡς ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ σχήματος ποιήσουσι. καὶ σημείωσαι ὅτι τὸ μὲν πλάτος τῶν νεαρῶν μόνου ἐπισκόπου ἐμνήσθη, τὰ δὲ βασιλικὰ οὔτε ἐπίσκοπον, οὔτε κληρικὸν παραχωροῦσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιδημεῖν ἄνευ γνώμης τοῦ πατριάρχου. B ἡ β΄. διάταξ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α. κεφαλ. ιη΄. καὶ ιθ΄. ἃ καὶ ἔχουσιν οὕτω καθὼς συνετμήθησαν. σὺ δὲ πρόσεχε μᾶλλον τῷ ιϛ΄. κανόνι τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων α. καὶ β΄. συνόδου ἑξάμηνον στενοχωρήσαντι τὸν τῆς ἀποδημίας χρόνον. ἡ ιβ΄. διάταξ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, C ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ νζ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. δ΄. καὶ οὕτω σχεδὸν περὶ λήψεως ἔχουσα, ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐδηλώθη. ἀνάγνωθι οὖν ταύτην ἀνάγνωθι καὶ τὴν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Νικολάου, συνοδικὴν σημείωσιν, τὴν γεγονυῖαν κατὰ τὴν ιδ΄. τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς γ΄. ἰνδικτιῶνος, καὶ ὑποτυποῦσαν πόσον καιρὸν ὀφείλουσιν ἀπολιμπάνεσθαι ἀπροσκριματίστως οἱ μεγάλης ἐκκλησίας ἱερεῖς τε καὶ διάκονοι. λέγουσι D δέ τινες ἐκ ταύτης μὴ ἀναιρεῖσθαι τοὺς περὶ τῶν ἀποδήμων κληρικῶν κανόνας, μηδὲ τὴν ἄνωθεν κατεστρωθεῖσαν Ἰουστινιάνειον νεαράν. Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ παρόντι κεφ. κατεστρωμένων δύο Ἰουστινιανείων νεαρῶν, ἤγουν τῆς πϛ΄. καὶ τῆς ρκγ΄. δύο ταῦτα ἐνομοθετήθησαν· ἓν μὲν, τὸ μὴ ἐνδημεῖν εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ἀρχιερεῖς, ἢ μοναχοὺς, ἢ κληρικοὺς, ἄνευ γραμμάτων τοῦ πατριάρχου αὐτῶν, ἕτερον δὲ, τὸ μὴ διατρίβειν ἀρχιερέα ἐπὶ πολὺ ἐν Κωνσταντινουπόλει. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄμφω βλέπομεν ἀθετούμενα, οὔτε γὰρ οἱ ἀρχιερεῖς διὰ γραμμάτων πατριαρχικῶν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐνδημοῦσι, ἀλλ' οἰκειοθελῶς εἰς τὴν ξυλόπορταν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρχόμενοι διδόασιν εἴδησιν τῷ πατριάρχῃ

καὶ οὕτω τῆς μεγαλοπόλεως ἀκινδύνως ἐπιβαίνουσι, καὶ ἐπὶ πολὺ δὲ χρόνον ἐν αὐτῇ διατρίβοντες οὐδεμίαν κάκωσιν ὑπομένουσι, ζητητέον ὅπως τοῦτο γίνεται. οἴομαι οὖν ὡς ἡ μὲν πς'. νεαρὰ ἡ διαγορεύουσα καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς παρὰ γνώμην τοῦ πατριάρχου αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπιδημοῦντας, ἀνῃρέθη διὰ τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς μεταγενεστέρας οὔσης, καὶ διαγορευούσης μὴ χορηγεῖσθαι δαπάνας τοῖς τοιοῦτό τι ποιοῦσιν ἐπισκόποις ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, καὶ εἰς τοῦτο μόνον περικλειούσης τὴν τιμωρίαν. τὸ δὲ καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐπέκεινα χρόνου κατὰ τὴν τοιαύτην ρκγ'. νεαράν, ἢ ἐπέκεινα ἑξαμηνιαίου κατὰ τὸν ις'. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης α'. καὶ β'. συνόδου, διατρίβοντας ἐπισκόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας, ἀνῃρέθη διὰ προστάξεως τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰνδικτιῶνος ζ'. καὶ διαγορευούσης ταῦτα ῥητῶς, Ταῦτα τοίνυν ἀναλογισαμένη ἡ βασιλεία μου, πρὸς τὴν παροῦσαν ἐλθεῖν οἰκονομίαν ἠναγκάσθη καὶ ἄκουσα, καὶ θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος ταύτης προστάγματος μὴ πλείονα τοῦ παρά τε τῶν φιλευσεβῶν νόμων, καὶ τῶν θείων κανόνων ὑφαπλωθέντος καιροῦ τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν ἐνδιατρίβειν δίχα τινὸς ἀπαραιτήτου ἐμποδισμοῦ ἐν τῇ μεγαλοπόλει, καὶ προφανοῦς εὐλόγου προφάσεως, ἢ μὴν καὶ ἄκοντες τῆς μεγαλοπόλεως ἐκβληθήσονται. ἡ μέντοιγε ἐν τῇ μεγαλοπόλει εἰσέλευσις αὐτῶν ὀφείλει γίνεσθαι κατὰ τὴν ἔκπαλαι κανονικῶς καὶ νομίμως κρατήσασαν συνήθειαν.

A atque ita citra periculũ magnam vrbem ingrediuntur, multóque tempore in illa commorantes nullam vexationem ſuſtinent) quo id pacto fiat, quærendum eſt. *Atque ego* quidem puto nouellam lxxxvi. quæ ſtatuit vt Epiſcopi, Clerici, & Monachi, qui citra ſcientiam Patriarchæ ſui huc accedunt, deponantur, abrogatam eſſe per Nouellam Iuſtiniani cxxiij. quæ recentior eſt, & ſtatuit, ne Epiſcopis talé quippiam facientibus, ex ipſorum Eccleſiis ſumptus ſuppeditentur, in hoc vnum pœnam B concludens. Vt autem Epiſcopi, illi qui citra rationabilem cauſam vltra annum ſecundùm Nouellam cxxiij. aut vltra ſemeſtre tempus ſecundùm canonem xvi. concilij primi & ſecundi in æde ſanctorum Apoſtolorum coacti, Conſtantinopoli hærent, deponantur: *id verò* abrogatum eſt per iuſſionem celeberrimi Imperatoris Domni Manuelis Comneni, quæ edita eſt menſe Septembri, indictione ſeptima, & hæc conſtituit in hæc verba: Vbi igitur Imperatoria mea maieſtas hæc expendit, ad præ- C ſentem diſpoſitionem etiam inuita deſcendere coacta eſt: ac ſancit per præſentem hanc iuſſionem, ne ſacerrimi Epiſcopi, citra ineuitabile aliquod impedimentum & euidenter rationabilem cauſam, longiore tempore, quàm à piis legibus diuiniſque canonibus præfinitũ eſt, in magna vrbe commorentur: aut alioqui vel inuiti ab illa eiicientur. Verùm ipſorum in magnam vrbem introitus ſecundùm veterem ex canonibus & legibus ortam fieri debet conſuetudinem.

D

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς ἐπισκόπους τὰς αἰτίας τῆς ὁδοιπορίας τῶν δι' αὐτῶν παριόντων ἐπισκόπων πολυπραγμονεῖν, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν κα'.

CAP. III.

OPORTERE *Epiſcopos cauſas peregrinationis eorum qui per ipſorum regionem tranſeunt Epiſcoporum, curioſè inquirere, Syn. Sardicen. can. xxi.*

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν ἀπιόντων πρὸς βασιλέα, ἢ τοὺς περὶ αὐτόν, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ια'. ιβ'. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ζ'. η'. θ'. κα'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρδ'. ρς'.

CAP. IIII.

DE *Epiſcopis & Clericis, qui proficiſcuntur ad Imperatorem, vel eos qui illi adſiſtunt, Syn. Antioch. canon xi. xij. Syn. Sardic. can. vij. viij. ix. xxi. Syn. Carth. canon ciiij. cvi.*

Cap. V.

De *susceptione hospitum, & de pacificis, & commendatitiis Epistolis, Apostolorum canon xij. xxxiij. Syn. Antioch. can. vij. viij. xi. Syn. Laodic. canon xli. xlij. Syn. Chalcedon. canon xiij. Syn. Sardic. canon ix. Syn. Carthag. canon xxiij. Syn. vi. can. xvij.*

Cap. VI.

De *differentia pacificarum & commendatitiarum Epistolarum, Syn. Chalced. canon xi. Syn. Carthag. canon cvi.*

Cap. VII.

Qvibvsnam *oporteat Episcopos ferre auxilium, & de Episcopis & Presbyteris & Diaconis, qui Ecclesiasticis indigentibus opem non ferunt, Apostolorum canon lix. Syn. Sardic. can. vij.*

Textvs.

Qvi *inopia premuntur haeretici, non capiunt ea quae dicuntur* ἀξιωματικὰ, *à iudiciis vel Ecclesiis, vt liber primus, lxxxi. tit. v. constit. viij.*

Schol. Bals. Constitutio viii. tit. v. lib. i. Codicis est caput xxviii. tit. i. Basilic. quod habet, vt in textu compendiosè praepositum est.

Cap. VIII.

De *synodis, & iis qui ad eas proficiscuntur, Apostolorum canon. xxxvij. Synod. Nican. canon v. Syn. Antioch. canon xx. Syn. Laodic. canon xl. Syn. Chalced. can. xix. xxi. Syn. Carthag. can. xviij. lxxiij. lxxvi. lxxxv. Syn. vi. can. viij. Syn. Nic. ij. canon vi.*

Textvs.

Secvnda *& xviij. constitutio primi tituli Nouellarum, volunt, semel vel bis in anno, Iunio vel Septembri fieri synodum Metropolitanorum apud Patriarcham, & Episcoporum apud Metropolitanos: & examinare causas quas Episcopi, & Clerici, & Monachi inter se habent de fide, & canonibus, & negotiis Ecclesiasticis, & aliis, & quae praeter canones*

A Κεφάλαιον ε΄.

Περὶ ὑποδοχῆς ξένων, καὶ περὶ εἰρηνικῶν καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἀποστόλων κανὼν ιβ΄. λγ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ζ΄. η΄. ια΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μα΄. μβ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιγ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν θ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ιζ΄.

Κεφάλαιον ϛ΄.

B Περὶ διαφορᾶς εἰρηνικῶν, καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ια΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρϛ΄.

Κεφάλαιον ζ΄.

Τίσι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους βοηθεῖν, καὶ περὶ ἐπισκόπων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων μὴ χορηγούντων τοῖς ἐνδεέσιν ἐκκλησιαστικοῖς, ἀποστόλων κανὼν νθ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ζ΄.

Κείμενον.

Οἱ πενόμενοι αἱρετικοὶ οὐ λαμβάνουσι τὰ λεγόμενα ἀξιωματικὰ ἀπὸ τῶν δικαστηρίων, ἢ τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς βιβλίον α΄. τίτ. ε΄.
C διάτ. η΄.

Σχόλιον.

Η η΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. κη΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη εἰς τὸ κείμενον.

Κεφάλαιον η΄.

Περὶ συνόδων, καὶ τῶν εἰς αὐτὰς μὴ ἀπιόντων, Ἀποστόλων κανὼν λζ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν ε΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν. κ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν μ΄. συνόδου Χαλκηδό-
D νος κανὼν ιθ΄. κα΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιη΄. ογ΄. οϛ΄. πε΄. συνόδου Νικαίας τὸ β΄. κανὼν ϛ΄.

Κείμενον.

Η β΄. καὶ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν βούλονται, ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἔτους τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ γίνεσθαι συνόδους τῶν μητροπολιτῶν παρὰ τοῖς πατριάρχαις, καὶ τῶν ἐπισκόπων παρὰ τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἐξετάζεσθαι τὰς αἰτίας, ἃς οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι περί τε πίστεως, καὶ κανόνων, καὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ἄλλων, καὶ τὰ παρὰ τοὺς κανόνας

ἁμαρτανόμενα διορθοῦσθαι· οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν, μὴ ἐπιτιθέμενοι τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἐπισκόποις ὑπερτιθεμένοις ποιεῖν τὰς συνόδους, ἢ μὴ μηνύοντες τῇ βασιλείᾳ, ἐσχάτως τιμωροῦνται.

Σχόλιον.

Η β'. καὶ ιζ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, εἰσὶ τῆς μὲν ρκγ'. νεαρᾶς κεφ. ιγ'. τῆς δὲ ρλδ'. κεφ. ζ'. κατεστρώθησαν δὲ ἄμφω ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. κ'. καὶ κα'. ἃ καὶ ἀνάγνωθι ἐκεῖ. ἐνταῦθα γὰρ οὐ κατεστρώθησαν ὡς μὴ ἐνεργοῦντα.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἐμμαγκιπατεύειν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λε'.

Κεφάλαιον ι'.

Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκα'.

Κείμενον.

Η λζ'. νεαρὰ, φησὶ τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς ἀσφαλῶς ἔχειν τὰς κτήσεις αὐτῶν, καὶ ἐὰν Ἕλληνες ἢ αἱρετικοὶ ἔχωσιν τινας αὐτῶν ἢ οἴκους ἢ σκεύη, ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰ, μὴ ἀντικειμένης αὐταῖς χρονίας παραγραφῆς.

Σχόλιον.

Η λζ'. νεαρὰ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη, καὶ μὴ ματαιοπονήσῃς.

Κεφάλαιον ια'.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν τοὺς ἀναγνώστας τῷ δήμῳ προσκυνεῖν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ις'.

Κεφάλαιον ιβ'.

Περὶ ἐπισκόπων μὴ ἐπιστρεφόντων τοὺς αἱρετικοὺς, καὶ περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν, μὴ διδασκόντων τὸν λαὸν, καὶ ὅτι ἐπίσκοπος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπολογεῖται τῷ Θεῷ, καὶ πότε τοῦ λαοῦ ἁμαρτήσαντος ὁ κλῆρος ἀφορίζεται, ἀποστόλων κανὼν λς'. λθ'. μ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκγ'. συνόδου ς'. κανὼν θ'. ξδ'.

Κεφάλαιον ιγ'.

Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κοσμικόν τι πραττόντων, δημόσιον, ἢ ἰδιωτικὸν, ἢ μίσθωσιν, ἢ ἐπιτροπὴν, ἀποστόλων κανὼν ς'.

A *peccantur, corrigi. Earum autem præsides & ordines non obedientes Metropolitanis Synodos facere differentibus, vel Imperatoriæ maiestati significantes, extreme puniuntur.*

SCHOL. BALS. Constitutio ii. & xvii. tit. i. Nouell. sunt Nouellæ cxxiii. cap. xii. & Nouellæ cxxxvii. cap. vii. Inserta sunt autem ambo lib. iii. Basilic. tit. i. cap. xx. & xxi. quæ etiam illic legas: nam hîc inserta non sunt, vt quæ non sint in vsu.

B

CAP. IX.

NON *temere oportere Episcopum vel Clericum emancipare, Syn. Carthag. canon xxxv.*

CAP. X.

QVOMODO *vendicant Episcopi loca ad se pertinentia, quæ ab hæreticis occupantur, Syn. Carthag. can. cxxi.*

TEXTVS.

C NOVELLA *dicit Ecclesias Africæ tuto habere suas possessiones. & si Græci, vel hæretici habeant, vel aliquas eorum domos, vel vasa, ea esse eis auferenda, non obstante longi temporis præscriptione.*

SCOL. BALS. Nouella xxxvii. posita est in Basil. Hoc autem ipsius caput non est positum. Quamobrem ne inanem laborem suscipias.

CAP. XI.

NON *debere lectores populum salutare, Synodi Carthag. can. xvi.*

CAP. XII.

D DE *Episcopis, qui non conuertunt hæreticos, & de Episcopis, & Clericis qui non docent populum. & quod Episcopus Deo pro populo respondet: & quando cùm peccauerit populus, Clerus segregatur, Apostolorum canon. xxxvi. xxxix. lviij. Syn. Carthag. canon cxxiij. Syn. vi. can. xix. lxiiij.*

CAP. XIII.

DE *Episcopis, & Clericis, qui aliquid seculare faciunt, vel publicum, vel priuatum, & vel aliquid conducunt, vel curam tutelámve gerunt, Apostolorũ can. vi.*

lxxxi. Synod. Chalcedon. canon iij. Synod. Carthaginen. canon xvi. Syn. Nicaena secunda can. x. Syn. i. & ij. in templo sanctorum Apostolorum habita canon vndecimus.

Textvs.

L. Placet. C. de Episc. & Cler.

Xvij. constitutio iij. tituli primi libri Codicis, prohibet ne Clerici aditum habeant ad actiones publicas, vel quae curiis conueniunt. & xxx. eiusdem tituli constitutio prohibet Ecclesiasticis, postremas voluntates aperire, l. librarum paenam transgressori statuens. & xl. eiusdem tituli constitutio dicit quòd Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi, & Subdiaconi, & Monachi, etiamsi non sint ordinati, sunt ab omni tutela & cura immunes, vacantes Ecclesiis, & suis Monasterijs, diuinorum ministeriorum celebrationem non negligentes.

L: Generaliter sanci. C. de Episc. & Cler.

Schol. Bals. Constitutio xvii. tit. iij. lib. i. Codic. non est posita in Basilic. neque xl. neque li. ne frustra labores.

Textvs.

Secvnda *verò constitutio primi tituli Nouellarum dicit, quòd Episcopus vel Monachus non sit tutor vel curator. Alij autem Clerici suorum cognatorum curam gerunt, si intra quatuor menses apud competentem iudicem id sua sponte susceperint: nec circa aliam curam eis praeiudicium afferetur: sed nec publicorum, vel vectigalium, vel alienarum possessionum receptor, vel domus curator, vel causae procurator, vel pro eiusmodi causis fideiussor, Episcopus, vel oeconomus, vel alius clericus, sit nomine proprio, vel Ecclesiae, vel sui Monasterij. Possessiones tamen, quae prope sanctas aedes sitae sunt, possunt conducere, & in emphyteusin capere: omnibus Clericis, & Monachis in contractu, vel in venditione consentientibus, & vtile esse id quod agitur, declarantibus. Porrò autem ipsae quoque venerabiles aedes suis Clericis locant, & dant in emphyteusin praeter ea quae sunt alia lege prohibita. Et ipsi etiam ab aliis Clericis accipiunt. Qui autem praeter haec facit, si est quidem Episcopus, omnia eius bona Ecclesiae applicantur: sin autem oeconomus, vel alius Clericus, dat paenam pecuniariam, quae à suo Episcopo statuitur.*

A τά. συνόδου Χαλκηδόνος, κανὼν γ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιϛ΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν ι΄. συνόδου α΄. καὶ β΄. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ια΄.

Κείμενον.

Ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, κωλύει τοὺς κληρικοὺς πρόσοδον ἔχειν εἰς τὰς δημοσίας πράξεις ἢ τὰς ἁρμοζούσας ταῖς βουλαῖς. καὶ ἡ μ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. ἀπαγορεύει τοῖς ἐκκλησιεκδίκοις, ἐμφανίζειν τελευταίας βουλήσεις, ποινὴν ἐκ παραβασίας ὁρίζουσα ν΄. λιτρῶν. καὶ ἡ να΄. τοῦ B αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ μοναχοὶ, κἂν μὴ ἔχωσι χειροτονίαν, ἀλειτουργησίαν ἔχουσι πάσης ἐπιτροπῆς καὶ κουρατωρείας, σχολάζοντες μέντοι ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς μοναστηρίοις αὐτῶν, καὶ μὴ ἀμελοῦντες τῆς θείας λειτουργίας.

Σχόλιον.

Ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ μ΄. οὐδὲ ἡ να΄. καὶ μάτην μὴ κοπία.

Κείμενον.

C Ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶ ὅτι ἐπίσκοπος ἢ μοναχὸς οὐ γίνεται κηδεμών· οἱ δὲ ἄλλοι κληρικοὶ τῶν ἰδίων συγγενῶν κηδεμονεύουσι. ἐὰν εἴσω δ΄. μηνῶν παρὰ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ, οἰκεία προαιρέσει καταδέξωνται, καὶ οὐ προκριματίζονται περὶ ἄλλην κηδεμονίαν· οὔτε δὲ δημοσίων ἐκλήπτορες, ἢ τελῶν, ἢ κτήσεων ἀλλοτρίων, ἢ κουρατωρείας οἴκου, ἢ ἐντολεῖς δίκης, ἢ ἐγγυηταὶ ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν, ἐπίσκοποι ἢ οἰκονόμοι, ἢ ἄλλος κληρικὸς γίνεται ὀνόματι ἰδίῳ, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ. τὰς δὲ παρακειμένας κτήσεις τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις δύνανται μισθοῦσθαι, καὶ ἐμφυτεύεσθαι D πάντων τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐν συμβόλῳ ἢ ἐπιπράσει συναινούντων, καὶ φανερούντων συμφέρειν τὸ γινόμενον. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ σεπτοὶ οἶκοι τοῖς κληρικοῖς αὐτῶν μισθοῦσι καὶ ἐμφυτεύουσι, χωρὶς τῶν δι' ἑτέρου νόμου κωλυθέντων προσώπων. καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν κληρικῶν ἐκλαμβάνουσιν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐπίσκοπός ἐστι, τὰ πράγματα αὐτοῦ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ προσκυροῦνται. εἰ δὲ οἰκονόμος, ἢ ἄλλως κληρικὸς, ποινὴν δίδωσι χρηματικὴν τὴν νομιζομένην τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ·

οἱ δὲ

οἱ δὲ πιστεύσαντες αὐτοῖς τὰς διοικήσεις, ἢ λαβόντες αὐτοὺς ἐγγυητὰς, οὐκ ἔχουσιν ἀγωγὴν κατ᾽ αὐτῶν ἢ πραγμάτων ἢ ἐγγυητῶν ἢ ἐκκλησιῶν, ἢ μοναστηρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν συμβαίνουσαν τῷ δημοσίῳ βλάβην, οἴκοθεν ἀποθεραπεύουσι.

Qui autem eis administrationes commiserunt, vel ab eis fideiussionem acceperunt, non habent actionem aduersus ipsos, vel res, vel fideiussores, vel Ecclesias, vel Monasteria: sed etiam damnum, quod publico allatum est, è domo sua resarciunt.

Σχόλιον.

Η β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτ. α΄. κεφ. ιγ΄. ιδ΄. ιε΄. ἔχουσι δὲ ταῦτα καθὼς συνωψίσθησαν. ζήτει ἀναγκαίως καὶ τὴν κατὰ τὴν η΄. τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τῆς ϛ΄. ἰνδικτιῶνος γενομένην συνοδικὴν σημείωσιν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ, χάριν τῶν ἐνεργούντων κληρικῶν δημοσιακὰς δουλείας καὶ προσωπικὰς, καὶ καταστρωθεῖσαν ἐν τῷ ιϛ΄. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. ἐπὶ τῆς πατριαρχείας δὲ τοῦ μακαρίτου κυροῦ Ἰωάννου, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος η΄. γέγονε σημείωμα συνοδικὸν διοριζόμενον μὴ συνηγορεῖν διακόνους, ἢ ἁπλῶς ἐκκλησιαστικοὺς, ἢ μοναχοὺς, ὃ καὶ ἀνάγνωθι καταστρωθὲν ἐν τῷ ιϛ΄. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τῆς δ΄. ἰνδικτιῶνος, πατριαρχεύοντος τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου γέγονε σημείωμα συνοδικὸν διαλαμβάνον τὸ ὁμοίως τῷ ἱερεῖ, καὶ τῷ διακόνῳ, καὶ τὸν ἀναγνώστην, καὶ πάντα ἱερωμένον ἀπέχεσθαι τῆς ἐνεργείας τῶν κοσμικῶν ὀφφικίων, καὶ τῶν δουλειῶν. οὗ δὴ σημειώματος ἡ δύναμις κατεστρώθη ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι. ἡ μέντοι ξη΄. νεαρὰ τοῦ κυροῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ φιλοσόφου παρακελεύεται μὴ ἀναδέχεσθαι ἐπιτροπὰς ἢ κουρατωρείας ὀρφανῶν, κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς, ἐπιτρόπους δὲ γίνεσθαι καὶ διοικητὰς ἐπὶ τελευταίων βουλημάτων παραχωρεῖ, καὶ μᾶλλον εἴπερ ψυχικαὶ διαδόσεις ὀφείλουσι παρὰ τούτων προβαίνειν. καὶ σημείωσαι τοῦτο· οὐδὲ γὰρ εὑρήσεις ἀλλαχοῦ κειμένην τὴν τοιαύτην διάταξιν. ἀλλὰ καὶ ἡ πϛ΄. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως θεσπίζει, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε τινὰ κληρικὸν συνηγορείαις, ἢ μισθώσεσιν, ἢ ἐγγύαις ἐνασχολεῖσθαι· τὸν δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, ἐπὶ χρόνον μέν τινα ἀφορίζεσθαι, ἐπιμένοντα δὲ καθαιρεῖσθαι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

SCHOL. BALS. Constitutio ii. primi tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxiij. sita in libro iii. Basilic. tit. primo, cap. xiii. Hæc autem ita habent, vt compēdiosè sunt proposita. Quære autem necessariò Synodalem etiam declarationem, quæ facta est viii. Decembris, vi. indict. à sanctissimo Patriarcha domino Luca, de clericis, qui publicas & personales seruitutes exercent, quæ posita est in xvi. can. Carthag. Syn. In Patriarchatu autem beati Patriarchæ domini Ioannis, mense Februario, indict. viii. facta est Synodalis declaratio, quæ decernit vt nec Diaconi, vel omnino Ecclesiastici aut Monachi causas agant. Quam etiam lege sitam in xvi. can. Carthaginens. Synod. mense autem Ianuario, iv. indict. Patriarchatum gerente beato Patriarcha domino Michaële Anchialo, facta est Synodalis declaratio, quæ tractat vt quemadmodum Sacerdos & Diaconus, ita etiam lector, & quiuis sacratus, à secularium officiorum & ministeriorum exercitio abstineat. Cuius quidem declarationis potestas sita est in dicto canone. Porrò autem lxviij. Nouella domini Leonis Philosophi iubet ne Clerici vel Monachi orphanorum tutelas vel curas suscipiant: permittit autem vt sint tutores & administratores vltimarum voluntatum: & maximè si ad animam pertinentes donationes sunt ab eis processuræ: & nota hoc. Hanc enim distinctionem non alibi sitam inuenies. Sed etiam lxxxvi. eiusdem Imperatoris Nouella decernit, vt nec Episcopus, nec vllus clericus, aduocationibus, vel conductionibus, vel fideiussionibus vacet. Qui autem tale quid facit, ad aliquod quidem tempus segregetur, sin autem persistat, deponatur. Et hæc quidem ita.

Quidam autē Diaconus à beato Patriarcha domino Luca causam agere prohibitus, vtente dictis canonibus, & cæteris legibus, dixit apud Imperatorium tribunal, præsente etiā Patriarcha, eiusmodi leges & canones non habere locum in eos qui hodie causas agūt, & aduocatorum officio funguntur, sed in eos qui tunc erant aduocati, qui quidem erant in ciuilibus iudiciis ordinati, & Imperatoris frumentarias tesseras accipiebant, & erant sub Primiceriis, & à secularibus magistratibus characterem accipiebant: quandoquidē omnino clerici rectè prohibebātur secularia aduocatorū officia exercere. sed quia, qui hodie causas agunt, & causidicorum officium obeunt, aduocationes vt liberale aliquod studiū exercent, nec sacratis quidem causas dicere prohibebitur: & dictum suum confirmans, æquum esse asserebat, vt non actio, sed modus à canonibus puniretur. Non solis enim clericis, sed etiam Episcopis amicos defendere permittetur, nec pro causa Ecclesiastica dicere eis probro dabitur, vt ipsæ etiam leges hoc apertè indicant. Sed clericum causas dicere, & aduocati munere fungi perinde ac seculares officiales, laicúmque accipere characterem, id est quod odio habetur, & punitur. Quòd autē esse aduocatum, erat seculare officium, & tesseras frumentarias seculares accipiebant, qui erant ordinati aduocati, & erant sub Primiceriis, ex multis est manifestum. Et lege postrema capita primi tit. lib. Basilic. & quæ in libro Præfecti de iis scripta sunt, & ordinata de aduocatis. Tradunt enim aduocatos esse collectam multitudinem, & ab illis qui tunc erant præsidibus, characterē accipere. His dictis admissus est, eique fuit permissum à Patriarcha, vt causas vt antè defenderet.

Cap. XIIII.

L. Eum qui C. de Episc. & Cler.

De Episcopis, & Clericis, qui cum introductitiis mulieribus habitant, Synodi Nicenæ canon iij. Syn. sexta, canon v. Syn. Nic. secunda, canon xviij. Basilij ex Epistola ad Gregorium.

Textvs.

Decimanona *constit. tit. iij. primi libri Cod. dicit, Sacerdotes & Clerici*

Διάκονος δέ τις κωλυθεὶς ποτὲ παρὰ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ τοῦ συνηγορεῖν, χρωμένου τοῖς διαληφθεῖσι κανόσι, καὶ λοιπαῖς νομοθεσίαις, εἶπεν ἐπὶ βασιλικοῦ βήματος, παρόντος καὶ τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῶν τοιούτων κανόνων καὶ νόμων εἰς τοὺς σήμερον συνηγοροῦντας, ἀλλ' εἰς τοὺς τότε συνηγόρους τοὺς τεταγμένους εἰς πολιτικὰ δικαστήρια, καὶ λαμβάνοντας βασιλικὰ σιτηρέσια, καὶ ὑπὸ πριμμικηρίους ὄντας, καὶ σφραγιζομένους ὑπὸ κοσμικῶν ἀρχόντων, ὅτε πάντως καλῶς οἱ κληρικοὶ ἐκωλύοντο συνηγόρων ὀφφίκια κοσμικὰ ἐνεργεῖν. ἐπεὶ δὲ οἱ σήμερον συνηγοροῦντες ὡς ἐλευθέριόν τι σπούδασμα τὸ συνηγορεῖν μετέρχονται, οὐδὲ οἱ ἱερώμενοι ἐμποδισθήσονται συνηγορεῖν· καὶ κατασκευάζων τὸν οἰκεῖον λόγον, ἐδικαιολογήσατο μὴ τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ τὸν τρόπον κολάζεσθαι παρὰ τῶν κανόνων. οὐ μόνοι γὰρ κληρικοί, ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι ὑπὲρ φίλων ἀντιποιούμενοι συγχωρηθήσονται, καὶ ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως συνηγοροῦντες οὐκ αἰσχυνθήσονται, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ νόμιμα τοῦτο διαγορεύουσι. τὸ δὲ συνηγορῆσαι κληρικὸν ὡς οἱ κοσμικοὶ ὀφφικιάλιοι, καὶ δέξασθαι σφραγῖδα λαϊκοῦ, μισεῖται καὶ κολάζεται. ὅτι δὲ τὸ συνηγορεῖν ὀφφίκιον ἦν ποτε κοσμικόν, καὶ σιτηρέσια ἐλάμβανον δημοσιακὰ οἱ τεταγμένοι συνήγοροι, καὶ ὑπὸ πριμμικήριον ἦσαν, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ πολλῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ τελευταῖα κεφ. τοῦ α. τίτ. τοῦ η. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· καὶ τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ ἐπάρχου περὶ συνηγόρων ἀναταττόμενα. διαλαμβάνουσι γὰρ τοὺς συνηγόρους σύστημα εἶναι, καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροὺς ἐπάρχου σφραγίζεσθαι. ταῦτα εἰπὼν καὶ παραδεχθεὶς ἐξεχωρήθη καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου συνηγορεῖν ὡς καὶ πρότερον.

Κεφάλαιον ιδ'.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν συνόντων γυναιξὶ συνεισάκτοις, συνόδου Νικαίας κανὼν γ'. συνόδου ς'. κανὼν ε'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ιη'. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς Γρηγόριον ἐπιστολῆς.

Η ιθ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος φησίν, ὅτι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ

μέναις συνοικείτωσαν μητράσιν αὐτῶν, καὶ θυγατράσι, καὶ ἀδελφαῖς, καὶ ταῖς πρὸ τούτου γαμηθείσαις αὐταῖς. καὶ ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μὴ ἐχέτωσαν αἱ διακόνισσαι συνόντας αὐταῖς τινὰς ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν ἢ τῶν καλουμένων ἀγαπητῶν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰς οἰκείτωσαν, ἢ τοῖς ἀληθέσιν αὐτῶν ἀδελφοῖς, ἢ θείοις, ἢ γονεῦσιν, ἢ παισίν. Εἰ δὲ λέγοιτο συνεῖναι ἐσχηματισμένῃ ἀγαθῇ προσηγορίᾳ, πονηρᾷ δὲ ὑποψίᾳ, μὴ χειροτονείσθω, καὶ χειροτονηθεῖσα τοῦ σχήματος ἐκπιπτέτω, ὑπεύθυνος οὖσα σὺν B αὐτῷ, καὶ τούτῳ τῷ νόμῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τοὺς φθορέας κολάζουσιν. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μηδεὶς κληρικὸς γυναῖκα μὴ ἔχων, ἐπείσακτον ἐχέτω ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ πλὴν μητρὸς καὶ ἀδελφῆς καὶ θυγατρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀνυπόπτων. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα παραφυλάττοι, καὶ δὶς ὑπομνησθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν συγκληρικῶν, μὴ ἐκβάλλῃ αὐτήν, ἢ κατηγορηθεὶς ἀποδειχθῇ συναναστρεφόμενος ἀσέμνως αὐτῇ, καθαιρείσθω, καὶ διδόσθω τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἧς ἦν C κληρικός. ἐπίσκοπος δὲ καθόλου γυναικὶ συνοικῶν, καθαιρεῖται. οὔτε δὲ διακόνισσα συνοικεῖν δύναταί τινι δυναμένῳ ἄγειν ὑποψίαν ἄσεμνον· ὑπομιμνησκομένη δὲ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐὰν αὐτὸν ἐκβαλεῖν ὑπερτίθηται, στερεῖται τῆς ὑπηρεσίας, καὶ τῶν διαρίων, καὶ ἐμβάλλεται εἰς μοναστήριον ὅλην τὴν ζωὴν αὐτῆς. καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς, εἰ μὲν ἔχει παῖδας ἀναλόγως εἰς αὐτὴν καὶ αὐτοὺς μερίζονται, καὶ τὸ ἁρμόζον αὐτῇ μέρος τὸ μοναστήριον ὑπὲρ ἀποτροφῆς αὐτῆς λαμβάνει, εἰ δὲ μὴ D ἔχει παῖδας, ἡ ἐκκλησία ἐν ᾗ ἦν καὶ τὸ μοναστήριον ἐξ ἴσης αὐτὰ μερίζονται.

Σχόλιον.

Η ιθ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀλλ' οὐδὲ ἡ α΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἡ δὲ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τίτ. α΄. κεφ. νδ΄. νε΄. νϛ΄. ἅ τινα κεφ. οὕτως ἔχουσιν ὡς συνωψίσθησαν.

Κεφάλαιον ιε΄.

A *cum solis suis matribus, & filiabus, & sororibus, & ijs quae eis ante nupserunt, cohabitent. Et prima constitutio primi tituli Nouellarum dicit: Ne habeant Diaconi aliquas secū versantes, loco scilicet sororum, vel cognatarum, vel earum quae dilectae dicuntur: sed per se habitent, vel cum suis veris fratribus, vel patruis, vel parentibus, vel filiis. Si qua autem dicatur adesse, simulata quidem bona appellatione, sed mala suspicione, ne ordinetur, & etiam ordinata ab habitu excidat, vnà cum eo obnoxia existens & huic legi, & reliquis, quae stupratores puniunt. Secunda verò constitutio eiusdem tituli i. Nouellarum dicit, Nullus Clericus qui vxorem non habet, habeat in domo sua introductitiam, praeterquam matrē, & filiā, & sororē, & alias non suspectas. Sin autem haec non seruauerit, & bis ab Episcopo vel cum clericis admonitus eam non eiecerit, vel eo etiam accusato ostensum fuerit, illum se non decorè gerere, deponatur, & detur curiae ciuitatis cuius erat Clericus. Episcopus, qui omnino cum muliere cohabitat, deponitur. Sed nec Diaconissa potest cum vllo habitare qui in malam possit suspicionem cadere. Ab Episcopo autem admonita, si eum eÿcere differat, ministerio priuatur, & diurno victu, & toto vitae tempore in monasterium includitur. & bona quidem eius, si habeat liberos, inter ipsos, & ipsam pro proportione diuiduntur, & partem sibi conuenientem monasterium pro eius alimento accipit. Sin autem non habet liberos, Ecclesia in qua erat, & monasterium ea ex aequo diuidunt.*

Schol. Bals. Constitutio xix. tit. iij. lib. i. Cod. non est posita in Basilicis, neque etiam constitutio i. tit. i. Nouellarum. Constitutio verò ii. eiusdem tituli est Nouella Iustiniani cxxiij. positáq; est in lib. iiii. tit. i. cap. liiij. lv. lvi. quae capita ita habent, vt in compendio proposita sunt.

Cap. XV.

Qvomodo *oportet Episcopum, vel Clericos, vel eos qui se continent, ad mulieres accedere, Syn. Carthaginen. canon xxxviij. Syn. Nic. ij. can. xxij.*

Πῶς δεῖ ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους, εἰσιέναι πρὸς γυναῖκας, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λη΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν κβ΄.

Cap. XVI.

Non *oportere Clericos cum eo conuinari, qui secundum coit matrimonium, vel prater leges vxorem ducit, Syn. Neocæsar. can. vij. Timoth. can. xi.*

Cap. XVII.

Clericos *nihil debere facere absque sententia suorum Episcoporum, Apostolorum canon xxxix. Syn. Laod. can. lvij.*

Cap. XVIII.

Non *oportere Clericos facere conuiuia ex symbolis, Syn. Laodic. canon quinquagesimusquintus.*

Cap. XIX.

De *ordine Episcoporum ex tempore, & quomodo Clerici sedent, & se inuicem honorant, Syn. Nic. canon xviij. Syn. Laod. canon viij. & lvi. Syn. Carthag. canon lxxxvi. lxxxix. Syn. vi. can. vij.*

TITVLVS NONVS.

D*E peccatis, & iudicijs Episcoporum, & Clericorum, & excommunicatione, & depositione, ac pœnitentia, & quænam peccata soluit manuum impositio.*

Cap. I.

Qui, *& apud quos accusant Episcopos, vel Clericos, Apostolorum canon lxxiiij. Constantinopolit. Synodi canon vi. Synodi Chalcedon. canon ix. xxi. Syn. Carthag. can. viij. xi. xij. xv. xxx. cxxviij. cxxix. Cyrilli Epistola ad Domnum can. primus.*

Textus.

Generaliter *de personis, quæ prohibentur accusare quamuis personam in crimine publico, tractat liber ix. Cod. tit. i. & xl. liber digest. tit. ij. De criminalibus, & pecuniarijs, & canonicis quæstionibus dictum est in Codice & in Nouellis. Dicit enim lib. i. tit. ij. dig. vi. quòd canonicas quæstiones, quæ oriuntur in toto Illyrico, non oportet decidere præter sententiã Archiepiscopi Constantinopolitani,*

A Κεφάλαιον ιϛ'.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν κληρικὸν συνεστιᾶσθαι τῷ δευτερογαμοῦντι, ἢ παρανόμως γαμοῦντι, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ζ'. Τιμοθέου κανὼν ια'.

Κεφάλαιον ιζ'.

Περὶ τοῦ μηδὲν ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἄνευ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἀποστόλων κανὼν λθ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν νζ'.

Κεφάλαιον ιη'.

Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν τοὺς κληρικοὺς ἐκ συμ-
B βολῆς συμπόσια, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νε'.

Κεφάλαιον ιθ'.

Περὶ τῆς ἐκ χρόνου τάξεως τῶν ἐπισκόπων, καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ καθέζονται, καὶ τιμῶσιν ἀλλήλους, συνόδου Νικαίας κανὼν ιη'. συνόδου Λαοδικείας ή. νϛ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν πϛ'. πθ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ζ'.

C

ΤΙΤΛΟΣ Θ'.

ΠΕΡΙ ἁμαρτημάτων, καὶ δικῶν ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν, καὶ ἀφορισμοῦ, καὶ καθαιρέσεως, καὶ μετανοίας, καὶ ποῖα ἁμαρτήματα ἡ χειροθεσία λύει.

Κεφάλαιον α'.

Τίνες καὶ παρὰ τίσι κατηγοροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἀποστόλων κανὼν οδ'. συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κανὼν ϛ'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν θ'. κα'. συνόδου Καρθα-
D γένης κανὼν ή. ια'. ιβ'. ιε'. λ'. ρκη'. ρκθ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. α'.

Κείμενον.

Γενικῶς περὶ τῶν κωλυομένων κατηγορεῖν οἱουδήποτε προσώπου ἐπὶ δημοσίῳ ἐγκλήματι διαλαμβάνει βιβλίον θ'. τοῦ κώδικος τιτ. α'. καὶ βιβλίον μη'. τῶν διατάξεων τιτ. β'. περὶ δὲ ἐγκληματικῶν, καὶ κανονικῶν, καὶ χρηματικῶν ζητήσεων, εἴρηται ἐν τῷ κώδικι καὶ ταῖς νεαραῖς. Φησὶ γὰρ βιβλίον α'. τιτ. β'. διατ. ϛ'. ὅτι τὰς ἀναφυομένας κανονικὰς ἀμφισβητήσεις ἐν ὅλῳ τῷ Ἰλλυρικῷ οὐ δεῖ τέμνεσθαι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

καὶ τῆς αὐτοῦ συνόδου, ἥτις ἔχει τὰ προνόμια τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. καὶ τιτ. ϛʹ. διάτ. κβʹ. ὅτι ὁ κατὰ συκοφαντίαν ἐπὶ παρασάσει παρὰ δικαστῇ προσφόρῳ αἰτιώμενος ἐπίσκοπον, λδʹ. δίδωσι λίτρας. καὶ διάτ. κεʹ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. ὅτι οἱ κληρικοὶ Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐναγόντων μὴ βουλομένων αὐτοὺς ἐνάγειν παρὰ τῷ πατριάρχῃ, παρὰ μόνοις τοῖς ὑπάρχοις δικάζονται ἐνάγοντες καὶ ἐναγόμενοι χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς ὑπὲρ ἰδικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν. καὶ οἱ μὲν κληρικοὶ τὸν οἰκονόμον ἢ τὸν ἐκκλησιέκδικον διδόασιν ἐγγυητήν, καὶ οὐχ ἕτερον, ἕως νʹ. λιτρῶν, καὶ ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὸ πρᾶγμα, ὁμολογίαν ἐνώμοτον ἐπὶ τῷ ὑπερβαίνοντι ποσῷ ποιοῦσιν.

Σχόλιον.

Ὁ αʹ. τιτ. τοῦ θ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξʹ. τιτ. λδʹ. κεφ. κγʹ. καὶ μετὰ τὸ αὐτὸ κεφ. εἰσὶν ἕτερα κεφ. διδάσκοντα τίνες δύνανται κινεῖν ἐγκληματικὰ δικαστήρια, καὶ τίνες οὐ δύνανται, ἃ καὶ ἀνάγνωθι. ὁ βʹ. τιτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου τῶν διγέστ. ἔστι βιβλίον ξʹ. τιτ. λδʹ. καὶ ζήτει τὸ αʹ. τούτου κεφ. καὶ ἐφεξῆς διάφορα περὶ ἐγκληματικῶν κατηγοριῶν διδάσκοντα. ἡ ϛʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τιτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τῶν βασιλικῶν βιβλίον εʹ. τιτ. αʹ. κεφ. ϛʹ. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. τὸ παρὸν δὲ κεφ. διαλαμβάνει παρὰ τίσιν ὀφείλονται ἐνάγεσθαι χάριν ἐγκληματικῶν, καὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων, ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί. γίνωσκε δὲ ὅτι ἔστι παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἡρακλείου, διοριζομένη, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε κληρικόν, μήτε μοναχόν, χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς χάριν αἰτίας παρὰ πολιτικῷ ἢ στρατιωτικῷ ἐνάγεσθαι ἄρχοντι, ἀλλὰ παρὰ μόνοις τοῖς ἰδίοις ἐπισκόποις, ἢ μητροπολίταις ἢ πατριάρχαις. τὰ αὐτὰ διορίζεται καὶ τὸ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς δʹ. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛφπθʹ. ἔτους ἀπολυθὲν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ προστιθέμενον ταῦτα ῥητῶς, εἰ δὲ μερισμὸς ἐν τοῖς διαμαχομένοις ἐστί, καὶ ὁ μὲν τῆς κοσμικῆς φαίνεται καταστάσεως, ὁ δὲ τῷ θείῳ κλήρῳ ἐγκατείλεκται, ὁ ἐνάγων τηνικαῦτα τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου ἐξάπαντος ὑποκείσεται, καὶ ἕκαστος εἰς τὸ πρόσφορον δικαστήριον ἀπελεύσεται, εἰ μήπου πολλάκις τις τῶν ἀπάντων τὸ βασιλικὸν δικαστήριον ἐπιζητοίη.

A *& eius Synodi quæ habet vrbis Romæ priuilegia. Et tit. vi. constitut. xxij. quòd qui per calumniam apud competentem iudicem Episcopum accusat, soluit xxx. libras. Et constitut. xxv. eiusdem tit. quòd Clerici Constantinopol. si nolint actores apud Patriarcham agere, à solis præfectis prætorio, iudicantur, siue conueniant, siue conueniantur, tam pro priuatis, quàm pro Ecclesiasticis: & Cleri quidem œconomum seu Ecclesiæ defensorem dant fideiussorem, &*
B *non alium, vsque ad l. libras. & si res eam summam excesserit, pro quantitate quæ excedit, dant iuratam cautionem.*

Schol. Bals. Titulus i. lib. ix. Codicis est liber lx. Basilic. tituli xxxiiij. cap. xxiij. & post illud ipsum caput sunt alia capita, quæ docent, qui nam possint mouere Ecclesiastica iudicia, & quinam non possint, quæ lege. Titul. ii. lib. xlviii. Dig. est liber lx. Basilic. tit. xxxiiij. cuius caput i. quære, & deinceps alia multa, quæ de criminalibus actionibus docent. Constitutio vi. tit. ii. lib. i. Cod. est lib. v. tit. i. cap. vi. Basilic.
C quod sic habet, quemadmodum in textu scriptum est. Cæterum præsens caput tractat apud quos agi debet cum Episcopis & Clericis pro criminalibus causis & pecuniariis. Scias autem esse Nouellam priorum Imperatorum, Heraclij & Constantij, quæ decernit vt neque Episcopus, nec Clericus, nec Monachus possit in ius vocari ad ciuilem aut militarem magistratum pro vlla criminali vel pecuniaria causa: sed ad proprios tantum Episcopos, vel Metropolitanos, vel Patriarchas.
D Eadem etiam decernit quæ Iulio mense iiij. indict. VI. M. DLXXXIX. anno est edita aurea bulla inclyti Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ hæc expresse addit: Sin autem inter litigantes est diuisio, & alter quidem est status secularis, alter verò in diuini cleri numerum relatus est, actor rei foro omnino subiicietur, & vnusquisque ad competẽtes iudiciũ accedet: nisi fortè quis ex omnibus forũ Imperatoriũ postulet.

Tunc enim cessantibus omnibus, Imperatoria maiestas de causa cognoscet, & controuersiam decidet. Lege etiam xv. can. Carthag. Syn. & quæ sunt in ipso. Constitutio xxii. tit. iii. lib. i. Cod. est cap. ii. titul. i. lib. iii. Basilic. quod quære insertum expositioni xli. Canonis Concilij Laodiceni. Constitutio vero xxv. tit. iii. lib. i. Cod. in Basilicis non est posita. Verùm huius aureæ bullæ segmentum, quod statuit, vt quicunque ad qualecunque tribunal trahuntur, si Imperatorij tribunalis auditorium requirant, admittantur: irritum factum est ex posteriore iussione eiusdem Imperatoris Domini Alexij Comneni, quæ euulgata est mense Maio, indictione iii. & statuit post proœmium hæc, in hæc verba: Præscribit igitur omnibus vobis qui iudiciis præestis, Imperatoria mea maiestas, ne vnquam posthac obtemperetis cuiusmodicunque rescripto, quod iudicũ quempiam iudicium ad ipsum transmissum exercere prohibeat, tametsi cinnabari subsignatum sit, tametsi cereæ bullæ sigillum habeat. Sed si quidem post libelli oblationem, intra viginti cognitionis dies, qui in iudicium pertractus est, dimissionem Imperatoriæ nostræ maiestatis imperret, quæ alterum iudicem illi cui priùs causa transmissa est, adiungat: in vnum conueniant constituti iudices, & legitimam decisionem *rebus* controuersis imponant. Si verò viginti dierum tempus decurrerit, ne alter iudex admittatur (quoniam hoc etiam legi videtur:) neque verò *hoc* prætextu, quòd fortasse postmodum statui possit vt causa ad Imperatoriæ maiestatis tribunal introducatur, nullo modo *iudex*, quominus iudicium ferat, impediatur, sed transmissam sibi controuersiam ad legis præscripta exactè decidat: vt tamen litigator, si se iniuria affectum putet, à prouocatorio iudicio neutiquam excludatur. Atque hoc *quidem* omnes vos iudices cognoscentes, nitimini commissas vobis lites seruare, & legitimum illis finem imponere. Non vult enim Imperatoria mea maiestas, vt posteaquam ex iussione ipsius

A τότε γὰρ σχολαζόντων ἁπάντων ἡ βασιλικὴ μεγαλειότης διὰ . . . τῇ δίκῃ, καὶ τεμεῖ τὸ ἀμφίβολον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιε΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ἡ κβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. β΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ζήτει τοῦτο καταστρωθὲν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μα΄. κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. ἡ δὲ κε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. Σημείωσαι. τοῦ τοιούτου δὲ χρυσοβούλλου ἡ περικοπὴ ἡ διαγορευομένη προσδέχεσθαι πάντας

B τοὺς ἑλκομένους εἰς οἱονδηποτοῦν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντας τοῦ βασιλικοῦ βήματος τὴν ἀκρόασιν, ἐσχόλασεν ἀπὸ μεταγενεστέρας προστάξεως τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Μάιον ἰνδικτιῶνος γ΄. καὶ διαγορευούσης μετὰ τὸ προοίμιον ταῦτα ῥητῶς. διαγορεύεται οὖν πᾶσιν ὑμῖν τοῖς τῶν δικαστηρίων προεστῶσιν ἡ βασιλεία μου, μηκέτι τὸ ἀπὸ τοῦδε προσέχειν οἱᾳδήτινι ἀντιγραφῇ κωλυούσῃ τινὰ τῶν δικαστῶν τὴν ἐπ' αὐτὸν καταπεμφθεῖσαν δίκην γυμνάζειν, κἂν διὰ κινναβά-

C ρεως ὑποσεσημασμένη τυγχάνῃ, κἂν τὴν κηρόβουλλον σφραγίδα φέρηται. ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ λιβέλλου δόσιν, εἰ μὲν ἐντὸς τῶν εἴκοσι ἡμερῶν τῆς διασκέψεως ὁ ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἑλκόμενος λύσιν τῆς βασιλείας ἡμῶν πορίσεται, καὶ ἕτερον δικαστὴν τοῦ ἐφ' ὃν πρότερον παρεπέμφθη ἡ δίκη παραζευγνύουσαν, συνιέναι τοὺς ὁρισθέντας κατὰ ταυτὸν δικαστάς, καὶ τὴν τὸ μὲν ἐπάγειν τοῖς ἀμφιβόλοις ἔννομον. Εἰ δ' ὁ τῶν εἴκοσι ἡμερῶν παραδράμῃ χρόνος, μήτε συνδικαστὴν ἕτερον παραδέχεσθαι, ὅτι καὶ τῷ

D νόμῳ τούτῳ δοκεῖ, μήτε μὴν προφάσει τοῦ ἐπὶ τὸ τῆς βασιλείας μου βῆμα ὁρισθῆναι, ἴσως ἐς ὕστερον τὴν δίκην γίνεσθαι εἰσαγώγιμον, ἐμποδίζεσθαι ὅλως εἰς τὴν διάγνωσιν, ἀλλὰ τέμνειν τὴν καταπεμφθεῖσαν τούτου ἀμφιβολίαν κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν, μὴ ἀποκλειομένου πάντως τοῦ δικαζομένου τοῦ τῆς ἐκκλήτου δικαστηρίου. εἴγε βεβλάφθαι οἴεται, καὶ τοῦτο πάντες ὑμεῖς γινώσκοντες οἱ δικάζοντες σπεύδετε τὰς ἀνατιθεμένας ὑμῖν δίκας τηρεῖν, ὡς τέλος ταύταις ἐπάγειν ἔννομον. οὐ βούλεται δὲ ἡ βασιλεία μου μετὰ τὸ παραπεμφθῆναι

A ὅλως τινὶ τῶν δικαστῶν ὑπόθεσιν κατὰ πρόσταξιν αὐτῆς, ἐξ οἱασδήτινος μεταγενεστέρας γραφῆς ἐπιτρεπούσης εἰς τὴν βασιλείαν μου εἰσαχθῆναι τὴν δίκην, τὴν διάγνωσιν ἐμποδίζεσθαι, ἀλλὰ προβαίνειν ταύτην ἕως τέλους ἀνυποστόλως παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ, ἢ τοῖς ὡς ἀνωτέρω εἴρηται συνδεδομένοις τούτῳ συνδικασταῖς, ἐντὸς δηλαδὴ τῆς τῶν κ΄ ἡμερῶν διασκέψεως. μετὰ δὲ τὴν τῆς δίκης περαίωσιν τῷ ἀδικηθῆναι ἴσως οἰομένῳ ἐπ᾽ ἀδείας εἶναι καὶ ἕτερον ἐπικαλέσασθαι καὶ ἔκκλητον δικαστήριον, ἢ τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν ζητῆσαι ἀκρόασιν.

ad iudicem quempiã *aliqua* controuersia transmissa fuerit, per cuiusmodicunque posterius scriptum, quod controuersiam ad Imperatoriam meam maiestatem introduci demandet, cognitio impediatur: sed vt illa apud eundem iudicem, aut (vt superiùs dictum est) *apud* iudices intra viginti cognitionis dies *vnà* cum ipso datos, vsque ad finẽ, ita vt subtrahi non possit, procedat: ac post iudicium finitum ei qui fortasse iniuria se affectum putabit, facultas sit, vt per prouocationem aliud tribunal imploret, aut potentiæ nostrę audientiam requirat.

Κείμενον.

B Καὶ οἱ νόμοι γὰρ, καὶ οἱ κανόνες κωλύουσι κληρικὸν ὀμνύναι. ὁ δὲ οἰκονόμος ἐναγόμενος οὐ δίδωσιν ἐγγυητὴν, καὶ αὐτὸς δὲ, καὶ οἱ κληρικοὶ δύο νομίσματα ὑπὲρ ὑπομνήσεως καὶ προβολῆς διδόασιν ἐντολέως, καὶ τὰ λοιπὰ δαπανήματα φειδωλοτέρως ποιοῦσι. καὶ ἡ λβ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ διάξιμοι οὐ γίνονται, ἀλλὰ παρὰ ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐνάγονται. ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ εὑρισκόμενοι παρὰ μόνοις τοῖς ὑπάρχοις ἐνάγονται. ἔνθα καὶ ἡ τιμὴ

C αὐτοῖς φυλάττεται, καὶ συνηγόρους λαμβάνουσιν. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὲρ ἰδίων πραγμάτων ἐναγόμενοι, ἢ τοὺς ἐκκλησιεκδίκους διδόασιν ἐγγυητάς· παρὰ δὲ τοῖς ὑπάρχοις χρηματικῶς ἐναγόμενοι, ἢ ἀλλήλους ἐγγυῶνται, ἢ ἐνυποθήκους ποιοῦσιν ὁμολογίας. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μόνος ὁ οἰκονόμος ἐνάγεται, ὃν χρὴ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι. καὶ δίδωσι τὸν ἐκκλησιέκδικον ἐγγυητήν. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἥττοσι δικαστηρίοις ὑπὲρ ὑπομνήσεως διδόασιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ κληρικοὶ τοῖς ἐκβιβασ-

D ταῖς, οὐ πλέον τοῦ νομίσματος. Εἰ δὲ οἱ ἐκβιβασταὶ τῶν ἐπάρχων ἀπὸ ψήφου αὐτῶν ὑπομνησθῶσιν ἐν ἐπαρχίᾳ, οὐ πλέον δύο νομισμάτων διδόασιν ὑπὲρ σπορτούλων. ἐν Βυζαντίῳ δὲ νομίσματα γ΄. δίδωσιν ὁ ἐξωτικὸς κληρικὸς ὑπὲρ σπορτούλων, ἐφ᾽ ὁσονδήποτε πρᾶγμα ἐναγόμενος. ὁ ἐκβιβαστὴς οἱονδήποτε κληρικὸν ὑβρίζων, ἢ σκύλλων, ἀποζώννυται καὶ ἐσχάτως τιμωρεῖται. Εἰ δέ τινες φανῶσιν ἀδίκως αὐτοὺς ἐνάγοντες, διδόασιν αὐτοῖς πάσας τὰς κατὰ πρόφασιν αὐτῶν ἐκ προοιμίου τῆς δίκης γεγενημένας αὐτοῖς δαπάνας.

TEXTVS.

NAM & *leges & canones vetant Clericum iurare. Conuentus autem œconomus nec dat fideiussorem, sed & ipse, & clerici dant duos nummos pro monitione, & pro curatoru constitutione, reliquósque sumptus parcius faciunt. Et xxxiy. eiusdem tit. constitutio dicit, quod Episcopi, clerici, & monachi, à regione in regionem non protrahuntur, sed apud prouinciarum præsides conueniuntur. Sin autem Constantinopoli inueniantur, apud solos præfectos pratorio conueniuntur. Vbi etiam eis honor habetur, & aduocatos accipiunt. Quòd si in prouincijs de rebus priuatis conueniantur, solos œconomos, vel Ecclesiæ defensores dant fideiussores. Sin autem apud præfectos pratorio pecuniariè conueniantur, vel pro se inuicem fideiubent, vel sub hypotheca præbent cautionem. Pro Ecclesiasticis autem solus œconomus conuenitur, quem oportet fieri ab Episcopo, & Ecclesiæ defensorem fideiussorem exhibet. & in minoribus quidem iudicijs, pro monitione dant Episcopi & clerici executoribus non plus quàm vnum solidum. Sin autem per præsidis executorem, eius sententia in prouincia moniti fuerint, non dant plus quàm duos solidos pro sportulis. Byzantij autem externus Clericus dat tres solidos pro sportulis, quacunque sit actione conuentus. Executor autem, qui quemuis clericum iniuria afficit vel vexat, exauctoratur seu cingulo priuatur, & capitali supplicio afficitur. Si qui autem eos per iniuriam conuenisse visi fuerint, dant eis omnes impensas quæ à principio ea de causa ab eis facta sunt.*

A SCHOL. BALS. Non inuenimus legem vel canonem, qui prohibeat vel permittat clericos iurare. Nunquid ergo præsens legislatio respexit ad id quod à Domino in Euangeliis dictum est, Ne iuret quispiam, & pro sancta scriptura, legis atque canonis mentionem fecit? xxxij. autem constitutio iii. tit. i. lib. Codic. non est sita in Basilicis. Lege etiam secundum scholium capitis xxvii. præsentis tituli.

TEXTUS.

B CONSTIT. *l. tit. iij. lib. i. cod. est cap. ix. tit. iij. lib. iij. Basilic. Illud verò codicis: Generaliter enim licet cuique contemnere, quæ pro se* indulta sunt: *in Basil. non est positum. Constit. ij. tit. iiij. lib. i. cod. non est in Basil. Neque* verò *vij. eiusdem lib. & tit. neque viij. neque xiij. Legas autem cap. xliiij. tit. i. lib. iij. quod pars est Nouellæ cxxiij. ac dicas, secundùm illud prius actiones institui apud Episcopos.*

C SCHOL. BALS. Sexto verò capiti primi lib. vi. tit. ne mentem adhibueris. Constitutio enim illa sublata est à dicta posteriore Nouella. Sed neque alij ex Nouellis Iustiniani, quæ aliud dicat, mentem adhibueris. sed quantum ad hoc quòd primum apud Episcopos & Metropolitanos causæ dicantur, & sic veniant ad Patriarcham, sequere dictum responsum xliiij. cap. i. tit. iii. lib. Quod ad hoc autem, quòd ciuiles vel militares Magistratus aduersus sacratos nullam potestatem habeant, adhibe mentem Nouellæ Imperatorum Constantini & Heraclij: & Nouellæ Imperatoris domini Alexij Comneni: quorum in præsenti titulo meminimus. Lege etiam xv. can. Syn. Carthag. & ix. canon. Syn. Chalced. & quæ in eis sunt. quæ quidem soluunt omnem dubitationem. Integra Nouella ita habet: Aduersus enim eiusmodi Episcopales sententias non esse locum appellationi, ab iis qui nos præcesserunt, constitutum est. Sanè iiij. const. est Nouella Imperatoris Iustiniani lxxxiii. non autē in Basil. posita est. Et const. xv. est Nouella lxxix. quæ ipsa etiam non est agnita.

Σχόλιον.

Οὐχ εὑρίσκομεν νόμον ἢ κανόνα κωλύοντα, ἢ ἐπιτρέποντα τοὺς κληρικοὺς ὀμνύειν. μήποτε οὖν ἡ παροῦσα νομοθεσία ἀπεῖδε πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐν εὐαγγελίοις εἰρημένον περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν τινὰ, καὶ ἀντὶ τῆς ἁγίας γραφῆς νόμου καὶ κανόνος ἐμνήσθη; ἡ δὲ λβ'. διάτ. τοῦ γ. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀνάγνωθι καὶ τὸ β'. σχόλιον τοῦ κζ. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ.

Κείμενον.

Η ν'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. θ'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. τὸ δὲ ῥῆμα τὸ λεγόμενον ἐν τῷ κώδικι, γενικῶς γὰρ ἔξεστιν ἑκάστῳ τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καταφρονεῖν, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἔστιν εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ζ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, οὐδὲ ἡ η'. οὐδὲ ἡ ιγ'. ἀνάγνωθι δὲ τὸ μδ'. κεφ. τοῦ α. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου. μέρος ὂν τῆς ρκγ'. νεαρᾶς, καὶ λέγε κατὰ τοῦτο γίνεσθαι τοὺς ἐλκυσμοὺς πρότερον παρὰ τοῖς ἐπισκόποις.

Σχόλιον.

Τῷ δὲ ϛ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου μὴ προσσχῇς. διάτ. γὰρ ἐστὶ τοῦτο, καὶ ἀνῃρέθη ὑπὸ τῆς ῥηθείσης μεταγενεστέρας νεαρᾶς, ἀλλὰ μηδὲ ἑτέρᾳ Ιουστινιανείῳ νεαρᾷ προσσχῇς ἕτερόν τι λεγούσῃ, ὅτι οὐδὲ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, κἂν εὑρίσκηται, ἀλλ' ὅσον μὲν εἰς τὸ προτέρως παρὰ τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς μητροπολίταις λαλεῖσθαι τὰς ὑποθέσεις, καὶ οὕτως ἔρχεσθαι αὐτὰς εἰς τὸν πατριάρχην, πρόσχες τῷ ῥηθέντι μδ'. κεφ. τοῦ α. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου. ὅσον δὲ εἰς τὸ μὴ ἔχειν μετουσίαν τινὰ τοὺς πολιτικοὺς, ἢ στρατιωτικοὺς ἄρχοντας κατὰ τῶν ἱερωμένων, πρόσχες τῇ νεαρᾷ τῶν βασιλέων Κωνσταντίνου, καὶ Ηρακλείου, καὶ τῇ νεαρᾷ τοῦ βασιλέως κυροῦ Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὧν μνείαν ἐποιησάμεθα ἐν τῇ καταρχῇ τοῦ παρόντος τίτ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιε'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ λύοντα πᾶσαν ἀμφιβολίαν. τὸ πλάτος δὲ τῆς κθ'. διάτ. ἥτις οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικὰ, οὕτως ἔχει· κατὰ γὰρ τῶν τοιούτων ἐπισκοπικῶν ἀποφάσεων οὐκ εἶναι χώραν ἐκκλήτου τοῖς πρὸ ἡμῶν νενομοθέτηται. ἡ μέντοι δ'. διάτ. ἔστι νεαρὰ πγ'. τοῦ βασιλέως Ιουστινιανοῦ, οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικά. καὶ ἡ ιε'. διάτ. ἔστι νεαρὰ οθ'. καὶ οὐδὲ αὐτὴ ἐπεγνώσθη.

Κείμενον.

Γίνωσκε δὲ ὅτι ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α΄. τίτ. τούτων πασῶν ἰσχυροτέρα οὖσα, ὡς καὶ μεταγενεστέρα, φησὶν, ὅτι ἐάν τις τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορήσῃ ἐπὶ αἰτίᾳ δυναμένῃ κατὰ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας ἐμποδίσαι τῇ χειροτονίᾳ, ἐπεχέσθω αὐτὴν, καὶ ὁ μέλλων χειροτονεῖν ἐξεταζέτω τὴν αἰτίαν, παρόντος καὶ ἐπεξιόντος τοῦ κατηγόρου, ἢ ἀναβαλλομένου ἐπὶ τρεῖς μῆνας πληρῶσαι τὴν κατηγορίαν, εἰ μὲν ἀνεύθυνος φανῇ, χειροτονείσθω, εἰ δὲ ὑπεύθυνος, ἐμποδιζέσθω. ὁ δὲ κατήγορος μὴ ὑποδείξας ἢ ἀποφυγὼν, ἐκβάλλεται τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ κατοικεῖ. τῆς δὲ χειροτονίας πρὸ ἐξετάσεως γινομένης, ὁ μὲν χειροτονηθεὶς ἐξωθεῖται, ὁ δὲ χειροτονήσας ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας χωρίζεται, καὶ πᾶσα ἡ οὐσία αὐτοῦ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ προσκυροῦται. τὰ αὐτά φησι καὶ ἡ ιζ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐ μόνον περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου καὶ κληρικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡγουμένου. διαλλάττει δὲ λέγουσα ὅτι ὁ κατήγορος μὴ ὑποδείξας, ἀλλ' ἀποστὰς, εἰ μὲν κληρικός ἐστιν, ἐξωθεῖται τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς, σωφρονίζεται. καὶ ὅτι γινομένης τῆς χειροτονίας πρὸ ζητήσεως ὁ χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθοῦνται.

Σχόλιον.

Η β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ ιζ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. η΄. θέματι η΄. καταστρωθέντι περὶ τὸ τέλος τοῦ η΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κείμενον.

Η δὲ αὐτὴ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ὁ ἔχων δίκην πρὸς κληρικὸν, ἢ διακόνισσαν, ἢ μοναχὸν, ἢ μονάστριαν, ἢ ἀσκήτριαν, τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ προσίτω, κἀκεῖνος κρινέτω, καὶ ἐὰν ἐφησυχάσῃ μέρος ἑκάτερον, ὁ ἐκβιβασμὸς διὰ τοῦ ἄρχοντος γινέσθω. Εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων, εἴσω δέκα ἡμερῶν ἀντείπῃ, ὁ τῶν τόπων ἄρχων ἐξεταζέτω τὸ πρᾶγμα, ἢ βεβαιούτω τὴν ψῆφον, ἢ ἐκβιβαζέτω, μὴ δυναμένου τοῦ δεύτερον ἐπὶ τούτῳ ἡττηθέντος, ἐκκαλεῖσθαι.

A

TEXTVS.

SCIAS *autem quòd secunda eiusdem tit. constitutio, quæ est his omnibus validior, vt quæ sit recentior, dicit, quòd si quis ordinandum Episcopum vel clericum est accusaturus criminis, quod ex legibus vel canonibus possit impedire ordinationem, is eam persequatur. & qui est eum ordinaturus, crimen examinet, præsente & persequente accusatore, vel accusationem ad tres menses implere differente: & si innocens quidem & crimini non affinis apparuerit, ordinetur: sin autem reus, impediatur.* B *Accusator autem, qui non probauit, vel effugit, eijcitur ex prouincia in qua habitat. Quòd si ordinatio fiat ante examinationem, is quidem qui est ordinatus, expellitur: qui verò ordinauit, à sacrorum celebratione anno vno separatur. & omnes eius facultates suæ Ecclesiæ dominio applicantur. Eadem autem dicit etiam xvij. eiusdem tit. constitutio, non solum de ordinatione Episcopi, & clerici, sed etiam de præfectorum Monasteriis: differt autem, vt quæ dicat quòd accusator quidem qui non probauit, sed destitit, si est clericus, à suo gradu expellitur: sin autem Laicus, castigatur.* C *& quòd si fiat quidem ordinatio ante inquisitionem, & qui ordinauit, & qui ordinatus est, sacerdotio mouentur.*

SCHOL. BALS. Constitutio ii. tit. i. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxiii. Verùm hoc eius cap. non est positum in Basil. Constit. autem xvii. tit. i. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxxvii. posita *quæ est* in lib. iii. Basilic. tit. i. cap. viii. themate viij. quod insertum est cap. viii. tit. primi præsentis operis circa finem.

D

TEXTVS.

EADEM *autem ij. primi tit. Nouellarum constitutio dicit, Qui habet litem aduersus Clericum, vel Diaconissam, vel Monachum, aut Monacham, aut Asceteriam, eorum Episcopum adeat, & ille iudicet. & si pars vtraque silentium egerit, fiat executio per secularē Magistratum. Si quis autem eorum qui contendunt, intra decem dies contradixerit, secularis eorum locorum Magistratus rem examinet, & vel sententiam confirmet, vel exequatur, non valēte eo, qui secundò victus est, appellare.*

Quòd si Magistratus Episcopi sententiæ contrariam sententiam tulerit, Magistratus sententia appellationi subjicitur, & ex lege refertur, & examinatur. Sin autem iussu vel mandato iudicauerit Episcopus, appellatio refert eius sententiam ad eum qui transmisit. Quòd si crimen intendatur aduersus aliquem eorum qui dicti sunt, si quidem apud Episcopum, & veritatem inuenerit, eum gradu eyciat: & tunc competens iudex eum detineat, & causam legitimè examinans ei finem imponat. Sin autem apud Magistratum intentatum, & probatum sit, acta Episcopo ostendantur: & si ex eis delictum inuenerit, eum à gradu separet, & iudex ei legitimum supplicium inferat. Sin autem existimauerit Episcopus non iustè acta esse quæ facta sunt, sit is qui accusatus est, sub legitima securitate, proprio gradu non motus, donec Imperatoria maiestas, causa per Episcopum & magistratum cognita, iusserit quod sibi videtur. Si Episcopus differat in pecuniarijs iudicare, potest actor ad magistratum accedere. Qui autem est accusatus, non dat fideiussorem, sed promittit sub hypotheca bonorum sine iuramento. Episcopi, qui inter se inuicem, eiusdem Synodi existentes, habent litem, à Metropolitano suo, & alijs eiusdem Synodi Episcopis iudicantur: & si vtraque pars eis non stet, Patriarcha de eis cognoscit, nullo ijs quæ ab eo constituuntur, valente resistere. Idem est etiam si clericus contra suum Episcopum accesserit. Episcopus litigans nec dat fideiussorem, nec cautionem. Oeconomi, & Ptochotrophi, & Nosocomi, & qui sunt eiusmodi, suo Episcopo subijciuntur, & ab eo quod ad suam vtilitatem facere videtur, postulant, nec possunt ante postulationem se ad aliud iudicium conferre. sed post postulationem, si se læsos esse putauerint, si est quidē Episcopus qui iudicauit, Metropolitanus examinat.

A ἐναντίως δὲ τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ ἄρχοντος ψηφιζομένου, ἡ τοῦ ἄρχοντος ψῆφος ὑπόκειται ἐκκλήτῳ, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀναφέρεται καὶ ἐξετάζεται. ἐὰν δὲ ἀπὸ κελεύσεως ἢ προστάξεως δικάσῃ ἐπίσκοπος, ἡ ἔκκλητος τὴν ψῆφον αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν παραπέμψαντα τὴν ὑπόθεσιν, ἀναφέρει. ἐὰν ἔγκλημα κινεῖται κατά τινος τῶν εἰρημένων, εἰ μὲν παρὰ ἐπισκόπου, καὶ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, ἐκβαλέτω αὐτὸν τοῦ βαθμοῦ, καὶ τηνικαῦτα ὁ πρόσφορος δικαστὴς αὐτὸν συνεχέτω, B καὶ τὴν δίκην νομίμως ἐξετάζων ἐπιτιθέτω αὐτῇ πέρας. Εἰ δὲ πρῶτον παρὰ τῷ ἄρχοντι κινηθῇ, καὶ ἀποδειχθῇ, φανερούσθω τὰ ὑπομνήματα τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ εἰ ἐξ αὐτῶν εὕρῃ τὸ πλημμέλημα, χωριζέτω αὐτὸν τοῦ βαθμοῦ, καὶ ὁ δικαστὴς ἐπιφερέτω αὐτῷ νόμιμον ἐκδίκησιν· εἰ δὲ νομίσει ὁ ἐπίσκοπος μὴ δικαίως συστῆναι τὰ πεπραγμένα, μενέσθω ὁ κατηγορηθεὶς ὑπὸ νόμιμον ἀσφάλειαν, μὴ ἐξωθούμενος τοῦ ἰδίου C βαθμοῦ, ἕως ἂν ἡ βασιλεία τῆς ὑποθέσεως ἐν εἰδήσει διὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος γενομένης, κελεύσῃ τὸ φαινόμενον αὐτῇ. ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ὑπερτίθηται ἐπὶ τοῖς χρηματικοῖς δικαστηρίοις, ἐχέτω ἄδειαν ὁ ἐνάγων προσιέναι τῷ ἄρχοντι· ὁ δὲ αἰτιαθεὶς οὐ δίδωσιν ἐγγυητὴν, ἀλλὰ ὁμολογίαν ποιεῖ ἐνυπόθηκον ἄνευ ὅρκου. ἐπὶ τοῖς ἐγκληματικοῖς ὑπὸ τὴν νόμιμον ἀσφάλειαν τὸ κατηγορούμενον πρόσωπον ἐστί. ἐπὶ δὲ D τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τοὺς κανόνας σκοπεῖ, τοῦ ἄρχοντος μηδεμίαν ἔχοντος μετουσίαν. ἐπίσκοποι πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες δίκην τῆς αὐτῆς συνόδου παρὰ τῷ μητροπολίτῃ αὐτῶν καὶ ἑτέροις ἐπισκόποις τῆς αὐτῆς συνόδου δικάζονται. καὶ εἰ μὴ μέρος ἑκάτερον ἐμμείνῃ, ὁ πατριάρχης αὐτῶν σκοπεῖ, οὐδενὸς τοῖς παρ' αὐτοῦ τυπουμένοις ἀντιλέγειν δυναμένου. τὸ αὐτό ἐστι κἂν κληρικὸς κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ προσέλθῃ. προσελεύσεως δὲ κατὰ μητροπολίτου γενομένης ὁ πατριάρχης αὐτοῦ ὁμοίως σκοπεῖ. ἐπίσκοπος δικαζόμενος οὔτε ἐγγυὰς δίδωσιν, οὔτε ὁμολογίας ποιεῖ. οἱ οἰκόνομοι καὶ πτωχοτρόφοι καὶ νοσοκόμοι καὶ οἱ τοιοῦτοι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ ὑπόκεινται, καὶ τὸ φαινόμενον ἀποφείλειν αὐτοῖς ἀπαιτοῦνται, μὴ δυνάμενοι πρὸ τῆς ἀπαιτήσεως, εἰς ἄλλο δικαστήριον ἀναχωρεῖν· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπαίτησιν, ἐὰν νομίσωσι βεβλάφθαι, εἰ μὲν ἐπίσκοπός ἐστιν ὁ κρίνας, ὁ μητροπολίτης ἐξετάζει,

εἰ δὲ μητροπολίτης ἔκρινεν, ὁ πατριάρχης σκοπεῖ, εἰ δὲ πρὸ τῆς τῶν λογισμῶν ποιήσεως καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τελευτήσῃ τὶς τῶν εἰρημένων, κληρονόμοι αὐτοῦ ὑπόκεινται.

Σχόλιον.

Η β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ὡς εἴπομεν οὖσα νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. καὶ κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. κεφ. λζ'. λη'. λθ'. μέχρι τοῦ μ'. διαλαμβάνει ὅσα συνωψίσθησαν.

Κείμενον.

Ομοίως βιβλίον α'. τίτ. α'. διάτ. μα'. ἥτις φησὶν ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ὁ οἰκονόμος τὸν λόγον τῆς αὐτοῦ διοικήσεως παραπέμπεται τῷ ἐπισκόπῳ. ἡ δὲ κδ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου λέγει, ὅτι δεῖ τοὺς οἰκονόμους Κωνσταντινουπόλεως κατὰ μῆνα ἢ τὸ μήκιστον ὑπὲρ δύο, λογοποιεῖν πρὸς τοὺς ἀρκαρίους, ἐπεὶ κινδυνεύουσιν.

Σχόλιον.

Η μα'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ κδ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου.

Σχόλιον.

Εξ ἐπαρχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενος ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς τοῖς ἐνάγουσι, παρὰ μόνοις τοῖς ἐπάρχοις τῶν πραιτωρίων, ἢ τῷ παρὰ τῆς βασιλείας ἀφοριζομένῳ ἀπολογεῖται, εἰ μὴ ἐπὶ χώρας ἤρξατο ἡ ὑπόθεσις. τότε γὰρ ἐκεῖ πληροῦται. οἱ τῶν ἐκκλησιῶν εὐλαβεῖς ἀποκρισιάριοι οὐκ ἐνάγονται ὑπὲρ τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν ἐκκλησιῶν χάριν δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ χρέους, εἰ μὴ ἐξ ἐντολῶν τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν οἰκονόμων ἐνάγουσί τισι. τότε γὰρ μόνον αὐτῶν τὰς ἐναγωγὰς ὑποδέχονται. εἰ δὲ καὶ ἐνόχους αὐτοὺς καταστήσουσιν ἐν τῷ ποιεῖν τὰς ἀποκρίσεις, δέχονται τὰς παρὰ τούτων ἐναγωγάς. οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ διὰ πρεσβείαν ἢ χειροτονίαν ἀποδημοῦντες, οὐκ ἐνάγονται, μέχρις ἂν ὑποστρέψωσι μὴ βλαπτομένων τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ὑπευθύνους ἐκ τῆς αὐτῶν ἀπολείψεως περὶ χρονίαν παραγραφήν. αἱ ὑπομνήσεις καὶ οἱ ἐκβιβασμοὶ μετὰ τιμῆς προσαγέσθωσαν τοῖς κληρικοῖς, καὶ μοναχοῖς, καὶ ἀσκητρίαις, καὶ ἀσκητηρίοις ἐπὶ τοῖς χρηματικοῖς, ἰδιωτικοῖς καὶ δημοσίοις. καὶ μονάστρια ἢ ἀσκήτρια τοῦ μοναστηρίου μὴ ἀφελκέσθω,

A *Sin autem Metropolitanus iudicauit, Patriarcha cognoscit. Sin autem ante redditam rationem, & postulationem mortuus sit eorum qui dicti sunt quispiam, eorum hæredes tenentur.*

SCHOL. BALS. Const. ii. tit. i. Nouellarum (quemadmodum diximus) Nouella Iustiniani cxxiii. existens, ac in lib. Basil. tit. i. cap. xxxvii. xxxviij. xxxix. vsque ad xl. posita, complectitur quæcunque in compendio proposita sunt.

B

TEXTVS.

SIMILITER *lib. i. constit. xli. quæ ait, quòd vnoquoque anno œconomus rationem administrationis suæ reddat Episcopo. Constitut. verò xxiiij. tit. ij. eiusdem libri dicit, quòd œconomos vrbis Constantinopolitanæ singulis, aut summùm alternis mensibus apud arcarios rationes conficere oporteat, alioquíve periclitentur.*

SCHOL. BALS. Constit. xli. tit. iij. lib. i. cod. non est posita in Basil. neque constitut. xxiiij. tit. ii. eiusdem lib.

C

TEXTVS.

QVI *Episcopus aut Clericus ex prouincia, Constantinopoli ab aduersarijs inuenitur, apud prætoriorum præfectos solummodo, aut eum qui ab Imperatoria maiestate* ad hoc *designatur, se tuebitur: extra quàm si in prouincia lis cœpta fuerit, tunc enim illic impletur. Religiosi Ecclesiarum Apocrisiarij pro Episcopis aut Clericis propter publicum priuatúmve debitum non conueniuntur, aut exiguntur: nisi si ex mandatis Episcoporū aut œconomorum aliquos* ipsi *conueniant. Tunc enim ab ijsdem* & iis *solis actiones suscipiunt.* Sed

D *& si dum* in iudicio *respondent, se obnoxios reddiderint*, etiam *inde existentes actiones excipiunt. Episcopi & Clerici per causam legationis aut ordinationis peregrè agentes non conueniuntur donec reuersi fuerint:* vt tamen *qui ipsos obnoxios habent, ex absentia ipsorum circa longi temporis præscriptionem non lædantur. Citationes atque executiones clericis, monachis, ascetrijs, & ascetis in pecuniarijs* causis siue *publicis* siue *priuatis reuerenter inferuntor. Nulla monastria vel ascetria è monasterio abstrahitor:*

ἡ ιζ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. κεφ. κ'. περὶ τὰ μέσα οὕτως ἔχοντι, ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. ἡ ρλδ'. νεαρὰ κεῖται ἐν βιβλίῳ ϛ'. τίτ. ιθ'. κεφ. θ'. θέματι ε'. λέγει δὲ τὸ η'. ταύτης κεφ. οὕτω ῥητῶς, μοναστείαν μέντοι, ἢ ἀσκήτειαν, δι' οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἀφέλκεσθαι συγχωροῦμεν ἐκ τῶν οἰκείων ἢ μοναστηρείων ἢ ἀσκητηρείων.

Κεφάλαιον β'.

Πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν, ἀποστόλων κανὼν οε'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κα'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν νθ'. ρλα'. ρκθ'. καὶ ρλ'.

Κείμενον.

Ὁποίους δεῖ εἶναι τοὺς ἐν δίκῃ μαρτυροῦντας, διδάσκει ὁ ε'. τίτ. τοῦ κβ'. βιβλίου. καὶ ὁ η'. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικος. καὶ ἡ περὶ μαρτύρων ϛ'. νεαρά. ἡ δὲ θ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ η'. τίτ. φησὶν ὅτι εἷς μόνος οὐκ ἀκούεται κἂν μέγας εἴη ἀξιωματικός. αἱρετικὸς δὲ καθόλου οὐ καταμαρτυρεῖ ὀρθοδόξου, εἰ μὴ περὶ βουλευτικῆς καταστάσεως ὁ ὀρθόδοξος ἐνάγεται, ὡς βιβλίον α'. τοῦ κώδικος τίτ. ε'. διάτ κα'. καὶ ἐν τῇ περὶ βουλευτῶν καὶ ταξεωτῶν αἱρετικῶν με'. νεαρᾷ, ἥτις ἀνήνεκται ἐν τοῖς παρατίτλοις τοῦ γ'. τίτλου τῶν νεαρῶν.

Σχόλιον.

Ὁ ε'. τίτ. τοῦ κβ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἔστι τίτ. α'. τοῦ κα'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ λέγει τὸ αὐτὸ α'. κεφ. ἀξιοπίστους εἶναι δεῖ τοὺς μάρτυρας, καὶ παράγονται καὶ ἐπὶ χρηματικοῖς οἱ μὴ κεκωλυμένοι ἀπὸ τοῦ νόμου ἢ ἐξκουσατευόμενοι. ὁ η'. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κα'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ κα'. βιβλίου οὕτως ἔχον, ἀπόβλητος εἰς μαρτυρίας γίνεται ὁ καταδικασθεὶς ἐπὶ τὸ ποιῆσαι ταραχώδη φλυαρίαν. ἡ περὶ μαρτύρων ϛ'. νεαρὰ ἐτέθη, ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κα'. κεφ. μϛ'. οὕτως ἔχουσα περὶ τὴν ἀρχήν, θεσπίζομεν καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς μεγάλης πόλεως ταύτης καὶ εὐδαίμονος. καὶ ἀνάγνωθι ταύτην σφόδρα οὖσαν ἀναγκαίαν, καὶ πολλὰ περὶ τῶν ὀφειλόντων μαρτυρεῖν διδάσκουσαν. ἡ θ'. διάτ. τοῦ κ'. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κα'. τίτ. α'. κεφ. λϛ'. θέματι β'. οὕτως ἔχοντι, Δεῖ τοὺς μάρτυρας πρότερον ὀμνύναι, πρὶν ἢ μαρτυρήσωσι.

Constitutio autem xvii. tituli primi Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxxvii. positáque est in lib. iii. Basilic. tit. i. cap. xx. quod circa medium ita habet, quemadmodum in textu scriptum est. Nouella cxxxiiij. posita est in lib. vi. tit. xix. cap. ix. themate v. Dicit autẽ viii. huius cap. ita ad verbum: Monastriam planè, aut ascetriam, nullo actionis genere è suis abstrahi monasteriis aut asceteriis concedimus.

Cap. II.

Quot & qui aduersus Episcopos vel Clericos testificantur, Apostolorum canon lxxv. Syn. Chalcedon. canon xxi. Synod. Carthagin. canon xxxi. lix. cxxviij. & cxxx.

Textus.

Quosnam in iudicio testes esse oporteat, docet v. tit. xxij. lib. digestor. Octaua autem quarti libri & eiusdem tit. Codic. constitutio dicit, quòd vnus solus non auditur, etiam si magna sit & illustri dignitate praeditus. Haereticus autem aduersus orthodoxum nullo modo testificatur, nisi de statu curiali cum orthodoxo agatur, vt tradit lib. primi Cod. tit. v. constit. xxi. & Nouella de decurionibus & cohortalibus haereticis xlv. quae relata est inter paratitla tit. iy. Nouellarum.

ff. de testib. L. Iurisiura. religioni C. de testibus.

Schol. Bals. Titulus v. libri xxii. Digest. est tit. i. lib. xxi. Basil. atque idem primum caput, dicit esse testes fide dignos. & in pecuniariis & criminalibus causis productos, qui non sunt à lege prohibiti, vel excusati. Viij. tit. iiij. lib. Cod. est caput xxi. tit. i. lib. xxi. quod sic habet. A testimonio repellitur qui condemnatus est, quòd seditiosas ac turbulentas aliquas ineptias fecerit. Nonagesima autem de testibus Nouella, sita est in Basilic. lib. xxi. cap. xlvi. quae ita habet principium: Decernimus & maximè in hac magna & beata ciuitate. & lege eam vt quae est maximè necessaria, & multa docet de iis qui possunt dicere testimonium. Ix. constit. xx. tit. iiij. lib. Cod. sita est in xxi. lib. Basilic. tituli primi cap. xxxvi. themate ii. quod sic habet: Oportet testes iurare priusquam dicant testimonium.

Credendum est autem honoratioribus. Vnius autem testis testimonium minimè est admittendum in quouis iudicio, etiamsi sit Senatorij ordinis. Xxi. constit. v. tit. primi lib. Cod. est liber xxi. Basilic. tit. i. cap. xlv. qui sic habet: Hæreticorum Manichæi quidem vel Borboristæ, vel Græci, vel Samaritani, vel Montanistæ, vel Tascodrugitæ, vel Ophitæ, vel qui Iudaicam religionem obseruant, nulla in re dicant testimonium. Reliqui autem omnes, in iudicio quidem quod habet orthodoxum aduersarium, non admittantur. in reliquis autem omnibus contractibus, vel testamentis, vel iudicijs habentibus hæreticos aduersarios, indistinctè dicant testimonium, quo latior sit facultas probationum. Quæ autem in hac constitutione comprehenduntur de ordine & statu curiali, non sunt posita in Basilic. sed neque xlv. Iustiniani Nouella quæ sita est in paratitlis.

Cap. III.

Si quis, qui multorum criminum Clericos accusauit, primò propositum crimen non probauerit, Syn. Carth. can. ciiij.

Cap. IIII.

De ijs qui proprijs Episcopis non obediunt, & de eo qui illum suscepit, qui est à proprio Episcopo eiectus, vel excommunicatus, Syn. Antioch. can. vi. Syn. Carthag. can. ix. xxix. xxxij. lxxij. cxxvij. cxxxvij.

Cap. V.

De iudicijs Episcoporum & Clericorum, Apostolorum can. lxxiiij. Syn. Antioch. canon xiiij. xv. Syn. Chalced. can. nonus, decimusseptimus. Syn. Sardic. canon tertius. v. xiiij. Syn. Carthag. can. xv. cxx. cxxi. & cxxviij. Quæ debent in hoc capite adscribi, coniunxi præsentis capitis adscriptionibus. Quærens ergo de pecuniarijs vel criminalibus causis, illic lege.

Cap. VI.

De retractatione sententiarum Episcoporum, Syn. Antioch. can. vi. Syn. Sardic. canon iij. iiij. v. & xiiij. Syn. Carth. canon xiiij. xv. xxviij. lxxix. ix. c. cxxij. cxxv.

A δεῖ δὲ τοῖς τιμιωτέροις μᾶλλον πιστεύειν, ἑνὸς δὲ μαρτυρία οὐκ ἔστι δεκτὴ ἐν οἱαδήποτε δίκῃ, κἂν συγκλητικὸς εἴη. ἡ κα΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον κα΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. με΄. οὕτως ἔχον, τῶν αἱρετικῶν οἱ μὲν μανιχαῖοι, ἢ βορβορῖται, ἢ ἕλληνες, ἢ σαμαρεῖται, ἢ μοντανισταὶ, ἢ τασκοδρουγῖται, ἢ ὀφῖται, ἢ οἱ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν σέβοντες, ἐν μηδενὶ μαρτυρείτωσαν. οἱ δὲ λοιποὶ B πάντες ἐν δικαστηρίῳ μὲν ὀρθόδοξον ἔχοντι ἀντίδικον μὴ δεχέσθωσαν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς πᾶσι συναλλάγμασιν, ἢ διαθήκαις, ἢ δικαστηρίοις, αἱρετικοὺς ἔχουσιν ἀντιδίκους, ἀδιαστίκτως μαρτυρείτωσαν τοῦ πλάτους χάριν τῶν ἀποδείξεων. τὰ δὲ ἐν τῇ τοιαύτῃ διατάξει περιεχόμενα περὶ τῆς βουλευτικῆς τάξεως, καὶ καταστάσεως, οὐκ ἐτέθησαν ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἀλλὰ οὐδὲ ἡ με΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἡ ἐν τοῖς παρατίτλοις κειμένη.

Κεφάλαιον γ΄.

Εάν τις ἐπὶ πολλοῖς ἐγκλήμασι κληρικοὺς κατηγορήσας μὴ ἀποδείξῃ τὸ προτεθὲν πρῶ- C τον κεφάλαιον, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρλ΄.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις, καὶ περὶ ἐπισκόπου δεχομένου τὸν ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐκβληθέντα ἐπισκόπου, ἢ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενον, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε΄. ς΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν θ΄. κθ΄. ξβ΄. οθ΄. ρκβ΄. καὶ ρλη΄.

Κεφάλαιον ε΄.

Περὶ δικῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, ἀπο- D στόλων κανὼν οδ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιδ΄. ιε΄ συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν θ΄. ιζ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. ε΄. ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιε΄. κη΄. ρκ΄. ρκα΄. καὶ ρκη΄. τὰ ὀφείλοντα ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ παραγραφῆναι, συνῆψα ταῖς παραγραφαῖς τοῦ προλαβόντος κεφ. ζήτει οὖν περὶ χρηματικῶν ἢ ἐγκληματικῶν δικῶν, ἐκεῖνα ἀνάγνωθι.

Κεφάλαιον ς΄.

Περὶ ἀναψηλαφήσεως ψήφων ἐπισκόπων, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ς΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν γ΄. δ΄. ε΄. ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιδ΄. ιε΄. κη΄. οθ΄. ςς΄. ρκβ΄. ρκε΄.

Κείμενον.

Η η΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου φησὶ ὅτι αἱ τῶν ἐπισκόπων ψῆφοι ταῖς τῶν ὑπάρχων ἐοίκασι, ἀφ' ὧν ἐκκαλεῖσθαι οὐκ ἔξεστι. καὶ ἡ κθ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι εἴτε μόνος μητροπολίτης, εἴτε μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ δικάσῃ ἐπισκόπῳ, ἢ κληρικῷ, καὶ μὴ στερχθῇ τὰ τετυπωμένα, ὁ τῆς διοικήσεως πατριάρχης σκοπεῖ, καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ κεκριμένοις ἐμμένουσιν, ὡς ἂν εἰ αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐδίκασε. οὔτε γὰρ ἐκκαλοῦνται αἱ τῶν πατριαρχῶν ψῆφοι. τὸ αὐτὸ καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἥτις φησὶν ὡς εἴ τις τῶν παρὰ ἐπισκόπων δικαζομένων, εἴσω ι΄. ἡμερῶν ἀντείπῃ, ὁ τῶν τόπων ἄρχων ἐξεταζέτω τὸ πρᾶγμα, καὶ ἢ βεβαιούτω τὴν ψῆφον, ἢ ἐμβιβαζέτω μὴ δυναμένου τοῦ δεύτερον ἐπὶ τούτῳ ἡττηθέντος, ἐκκαλεῖσθαι. ἐναντίως δὲ τοῦ ἄρχοντος τῷ ἐπισκόπῳ ψηφιζομένου, ἡ τοῦ ἄρχοντος ψῆφος ὑπόκειται ἐκκλήτῳ, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀναφέρεται, καὶ ἐξετάζεται. ἐάν τε ἀπὸ κελεύσεως ἢ προστάξεως δικάσῃ ἐπίσκοπος, ἡ ἔκκλητος τὴν ψῆφον αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν παραπέμψαντα τὴν ὑπόθεσιν ἀναπέμπει.

Σχόλιον.

Η η΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ κθ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι κεφ. λϛ΄. τῆς ρκγ΄. νεαρᾶς, ὅπερ ἐτέθη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α΄. κεφ. μδ΄. καί φησι τὰ αὐτὰ σχεδὸν ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν· πλὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ κεφ. φησὶν ἡ νεαρὰ ταῦτα· Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν τὸ πρᾶγμα, μηδεμίαν κοινωνίαν ἐχέτωσαν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἀλλ' οἱ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῷ πράγματι πέρας ἐπιτιθέτωσαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ με΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὂν τῆς ρκγ΄. Ιουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ λέγον ταῦτα, Εἴ τινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησίν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχοιεν, εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινῶν πραγμάτων, πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ' ἑτέρων δύο ἐκ τῶν αὐτῆς συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω, καὶ εἰ μὴ ἐμμένοιεν ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, τηνικαῦτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης τῆς διοικήσεως ἐκείνης μεταξὺ αὐτῶν ἀκροάσθω,

A

TEXTVS.

Viij. constitutio iiij. tit. primi lib. dicit, quod Episcoporum sententiæ sunt præfectorum prætorio similes, à quibus non licet appellare. Et vicesimanona eiusdem tituli constitutio, quòd siue solus Metropolitanus, siue cum sua Synodo iudicabit Episcopum vel Clericum, nec placuerint quæ decreta fuêre, diœcesis Patriarcha cognoscit, & iis quæ ab eo iudicata fuerint, statur, perinde ac si ipse ab initio iudicauisset. Neque enim à Patriarcharum sententia appellatur. Idem ij. quoque eiusdem tit. Nouellarum constitutio, quæ dicit, quòd si quis eorum qui apud Episcopum litigant, intra decem dies contradixerit, earum locorum præsens Magistratus rem examinet: & vel confirmet sententiam, vel exequatur: non valente eo, qui hac in re secundò victus est, appellare. Sin autem Magistratus Episcopi sententiæ contrariam sententiam ferat, Magistratus sententia est appellationi obnoxia, & ex lege refertur, & examinatur. Sin autem ex iussu vel mandato iudicauerit Episcopus, appellatio refert sententiam ad eum qui transmisit.

L. Episcop. iudicium. C. de Episc. audientia.

B

SCHOL. BALS. Constitutio viij. tit. iiij. lib. i. non est posita in Basil. neque eiusdem tituli constit. xxix. Secunda constitutio primi tit. Nouellarum est cxxiii. caput xxxiij. cxxiij. Iustiniani Nouellæ, quod positum in lib. iij. Basil. tit. i. cap. xliv. & eadem fere dicit, quæ in textu compendiosè sunt posita. sed in fine eiusdem capitis hæc dicit Nouella: Sin autem sit res Ecclesiastica, seculares magistratus nullam cum hac causa communionem habeant, sed sanctissimi Episcopi ex sacris canonibus rei finem imponant. Lege etiã xlv. cap. i. tit. iij. lib. Basil. quod est pars cxxiij. Nouellæ, & sic habet: Si qui autem sanctissimi Episcopi eiusdem Synodi inter se controuersiam habeant, siue pro iure Ecclesiastico, siue pro alijs quibusdam negotiis, prius Metropolitanus ipsorum cum aliis duobus ex eadem Synodo Episcopis rem iudicet: & si vtraque pars iudicatis non acquieuerit, tunc beatissimus illius Diœcesis Patriarcha inter ipsos audiat:

C

Auth. de Ecclesiast. diuers. cap.

D

& illa decernat quæ Ecclesiasticis canonibus legibúsque conueniant, nulla parte eius sententiæ valente contradicere, &c.

CAP. VII.

SI *Episcopus habens controuersiam cum Episcopo, iudicio non contendat, sed manu agat, Syn. Carth. can. xx.*

CAP. VIII.

QVANDO *potest Episcopus aduersus Episcopum apud secularem magistratum actionem intendere. Syn. Carthag. canon xlviij.*

CAP. IX.

DE *Episcopis & Clericis qui iniustè expelluntur, Syn. Nic. ij. can. iiij. Syn. Sardic. canon xiiij. xviij. xix.*

TEXTVS.

L. Quoniã. C. de Episc. & Cler.

XXIII. *constitutio iij tit. primi lib. Codic. suscipit memoriam Flauiani: & eijcit Eutychen. xxxviij. autem eiusdem tituli constitutio dicit quòd non oportet, Episcopos vel Clericos, cogere aliquos fructus offerre, vel dare angarias, vel molestia probróve afficere, vel excommunicare, vel non baptizare, vel non dare propter ea communionem, etiamsi inualuerit consuetudo. Qui autem transgreditur, Ecclesia excidit, & eius administratione, & dat x. libras. Hæc autem in sola regia vrbe seruari, & eius regione, & locis qui pertinent ad Metropolitanos qui ordinantur à Patriarcha, vel ad Episcopos qui fiunt ab illis. Et secunda constitutio primi tituli Nouellarum, dicit quòd Episcopus vel Presbyter, qui sine causa canonica aliquem segregat, soluta à maiore Antistite segregatione, ipse excommunicatur quandiu Antistiti cui subest, visum fuerit.*

SCHOL. BALS. Constitutio xxiij. tit. iii. lib. i. Cod. non est posita in Basilic. neque const. xxxviij. eiusdem tit. neque vero illis animũ aduertas. Constitutio autem ii. tit. Nouell. est cxxiij. Iustiniani Nouella in libro Basilic. iij. tit. primi cap. xxiiij. quæ sic habet: Omnibus autem Episcopis vel Presbyteris interdicimus, ne aliquẽ à sancta communione segregent, priùs quàm ostensa fuerit causa propter quam Ecclesiastici canones hoc fieri præcipiunt.

A κἀκεῖνα ὁριζέτω, ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι, καὶ τοῖς νόμοις συνᾴδει, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένου, καὶ τὰ ἑξῆς.

Κεφάλαιον ζ'.

Ἐὰν ἐπίσκοπος ἔχων πρὸς συνεπίσκοπον, μὴ δικάσηται, ἀλλὰ χειρὶ πράξῃ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κ'.

Κεφάλαιον η'.

Πότε δύναται ἐπίσκοπος κινεῖν ἐπισκόπῳ παρὰ ἄρχοντι πολιτικῷ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν μη'.

Κεφάλαιον θ'.

B Περὶ τῶν ἀδίκως ἐκβαλλομένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν δ'. συνόδου Σαρδικῆς ιδ'. ιη'. ιθ'.

Κείμενον.

Ἡ κγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, δέχεται τὴν μνήμην Φλαβιανοῦ, καὶ ἐκβάλλει Εὐτυχέα. ἡ δὲ λη'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν ὅτι οὐ δεῖ τοὺς ἐπισκόπους ἢ τοὺς κληρικοὺς ἀναγκάζειν τινὰς καρποφορεῖν, ἢ ἀγγαρείας διδόναι, ἢ ἐπηρεάζειν, ἢ ἀφορίζειν, ἢ μὴ βα-
C πτίζειν, ἢ μὴ διδόναι κοινωνίαν διὰ ταῦτα, κἂν ἔθος ἐκράτησεν. ὁ δὲ παραβαίνων, ἐκπίπτει τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῆς, καὶ δίδωσι ι'. λίτρας. ταῦτα δὲ κρατεῖν ἐν μόνῃ τῇ βασιλευούσῃ καὶ τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, καὶ τοῖς ἀνήκουσι τόποις μητροπολίταις ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χειροτονουμένοις, ἢ τοῖς ἐξ ἐκείνων γενομένοις ἐπισκόποις. καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος χωρὶς κανονικῆς αἰτίας ἀφορίζων τινὰ τῆς κοινωνίας, λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, αὐτὸς ἀκοινώνητος γίνεται ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἱερεὺς ὑφ' ὃν τελεῖ, συνῴδει.

D

Σχόλιον.

Ἡ κγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ λη'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ μὴ προσέχῃς τούτοις. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. καὶ κεῖται ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. τίτ. α'. κεφ. κδ'. οὕτως ἔχουσα, πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις, ἢ καὶ πρεσβυτέροις, ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν ἡ αἰτία δειχθῇ δι' ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο γίνεσθαι κελεύουσιν,

Εἰ δέ τις παρὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας τινὰ χωρίσῃ, ἐκεῖνος μὲν ὃς ἀδίκως ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐχωρίσθη, λυομένου τοῦ δεσμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, τῆς ἁγίας ἀξιούσθω κοινωνίας. ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας τολμήσας χωρίσαι, πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὑφ' ὃν τέτακται, χωρισθήσεται τῆς κοινωνίας ἐφ' ὅσον χρόνον συνίδῃ ἐκεῖνος, ἵνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε, δικαίως ὑπομείνῃ.

Κεφάλαιον ι.

B Περὶ τῶν ἀφοριζομένων, ἢ ἐκβαλλομένων τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς κοινωνίας, ἀποστόλων κανὼν ιβ'. ιγ'. λβ'. να'. συνόδου Νικαίας κανὼν ε'. ιβ'. ιγ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ς'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λς'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν δ'. ις'. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ι. ιγ. ιδ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξέ. συνόδου ς'. κανὼν κα'.

Κείμενον.

Η ιδ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου λέγει, ὅτι ὁ κατὰ δοκιμασίαν ἐπισκόπων ἐκβληθεὶς ἐπισκοπῆς, ἐάν τι ποιῇ ταραχῶδες, καὶ θέλῃ ἐπιβῆναι τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ, πόρρω τῆς πόλεως ρ'. μίλια ἐκβάλλεται, καὶ οὐκ ἔχει ἄδειαν προσιέναι βασιλεῖ, ἢ λαμβάνειν ἀντίγραφον, ἀλλ' εἰ καὶ λάβῃ, οὐκ ἀπολαύει. καὶ ὁ βοηθῶν αὐτῷ ἀγανακτεῖται. καὶ ἡ κγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐκβάλλει Εὐτυχέα. καὶ ἡ ε'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐκβάλλει Πέτρον, Ἄνθιμον, Σεβῆρον, καὶ Ζωορᾶν, ἀπειλοῦσα τοῖς ἔχουσι συγγράμματα Σεβήρου, καὶ μὴ καίουσιν αὐτὰ, ποινὰς ἑτέρας, καὶ χειρῶν ἀποκοπάς. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐπίσκοπος κανονικῶς τῆς ἱερωσύνης ἐκπεσὼν, καὶ ἐπιβαίνων τῇ πόλει ἀφ' ἧς ἐξεβλήθη, ἢ καταλιμπάνων τὸν τόπον ἐν ᾧ διάγειν ἐκελεύσθη, μοναστηρίῳ ἄλλης ἐπαρχίας ἐμβάλλεται.

Σχόλιον.

Η ιδ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον γ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. κεφ. α'. καὶ λέγει τὰ αὐτά. ἡ κγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ ε'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ μα'. τοῦτο δὲ αὐτῆς τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. καὶ κεῖται ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. κεφ. κς': οὕτως ἔχοντι, Εἴ τις δὲ ἐπίσκοπος

A Si quis autem aliquem præter hæc à sancta communione separauerit, ille quidem, qui iniustè à sancta communione separatus est, soluto à maiori sacerdote vinculo, sancta communione dignetur. Qui autem iniustè aliquem à sancta communione separare ausus fuerit, omnibus modis à sacerdote cui subest, à communione separabitur, quandiu ei visum fuerit: vt quod iniustè fecit, iustè sustineat.

Cap. X.

De ijs qui segregant, vel ex Ecclesia aut communione eyciunt, Apostolorum canon xij. xiij. xxxij. li. Syn. Nic. can. v. xij. xiij. Syn. Antioch. canon vi. Syn. Laodic. canon xxxvi. Syn. Chalced. can. iiij. xvi. Syn. Sardic. canon xiij. xiiij. Syn. Carthag. canon lxv. Syn. vi. can. xxi.

Textvs.

Xiiii. *iij. tit. primi libri constitutio dicit, quòd qui ex Episcoporum examinatione Episcopatu eiectus est, si quid turbulentum fecerit, & suum Episcopatum inuadere voluerit, procul à ciuitate c. miliaribus eycitur, nec ei datur facultas accedendi ad Imperatorem, vel accipiendi rescriptum. Sed & si acceperit, nullam ex eo vtilitatem percipit, & qui auxilium illi affert, eius indignationem incurrit. Et xxiij. eiusdem tituli constitutio Eutychem eycit. Et v. eiusdem tituli Nouellarum constitutio eycit Petrum, Anthimum, Seuerum, & Zoaram, & ijs qui habent scripta Seueri, & ea non exurunt, tum alias pœnas, tum etiam manuum abscissionem interminatur. Secunda autem primi tituli Nouellarum constitutio dicit, quòd Episcopus, qui à sacerdotio canonicè excidit, & inuadit ciuitatem, è qua eiectus est, vel relinquit locum in quo iussus est versari, in Monasterium alterius prouinciæ conycitur.*

Schol. Bals. Constit. xiiij. tit. iii. lib. i. cod. est lib. iii. Basilic. tit. i. cap. i. quod eadem dicit. Constit. xxiii. tit. iii. lib. i. cod. non est posita in Basil. const. v. tit. i. Nouellarum, est Nouella Iustiniani xli. Hoc autem eius cap. non est positū in Basil. Const. ii. tit. i. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxiii. positáque est in libro iij. Basilic. titulo primo capite xxvi. quod sic habet; In lib. nostris.

Certè si quis Episcopus quum secundum sacros canones sacerdotio eiectus est, ingredi ciuitatem ausit, ex qua eiectus, aut locum derelinquere in quo degere iussus est: iubemus, hunc in monasterium in alia prouincia constitutum tradi.

CAP. XI.

Ex *Quibus causis segregatur Episcopus, vel Clericus, vel Laicus, & si Episcopus accusatus, per libellum Episcopatum recuset: & quòd non oportet eum qui Episcopus factus est, seu iustè seu iniustè eiectum, ad gradum Presbyteri deduci, Apostolorum canon v. viij. ix. x. xi. xij. xiij. xv. xvi. xx. xxiiij. xxx. xxxvi. xliij. xlv. xlviij. xlix. li. liij. lvi. lvij. lviij. lxv. lxvij. lxx. lxxi. lxxij. lxxiij. lxxvi. lxxxiiij. Synodi Chalced. ex actis de Photio Episcopo Tyri, & Eustathij Episcopi Beryti. Syn. Ancyr. canon. xviij. Neocæsar. canon lviij. Cyrilli ex epistola ad Domnum canon i. iij. Syn. vi. canon xx. & quæ in eis sunt contrarietatem quæ in canonibus esse videtur, soluentia.*

CAP. XII.

Qvod *quandiu Episcopus ei non communicat qui ab ipso excommunicatus est, nec alij Episcopi ei qui excommunicauit, communicant, Syn. Carthag. canon cxxxiij.*

CAP. XIII.

Qvot *Episcopi deponunt Episcopum, Syn. Constantinopol. quæ fuit aduersus Episcopos Arabiæ, quære can. xij. Carthagin. & xx. à ij. & vi. & iij. Episcopis.*

CAP. XIIII.

Ex *quibusnam causis deponitur quispiam, Apostolorum canon iij. v. vi. vij. xi. xx. xxiij. xxv. xxvij. xxix. xxx. xxxi. xxxv. xlij. xliij. xlv. xlvi. xlvij. xlix. l. li. lij. liij. lv. lix. lx. lxij. lxiij. lxiiii. lxv. lxvi. lxviii. lxix. lxx lxxxi. lxxxij. lxxxiij. Syn. Nic. canon ij. x. xvij. Syn. Ancyr. canon x. xiij. xviij. Syn. Neocæs. canon i. Syn. Antioch. canon i. iij. iiij. v. xiij. Syn. Ephes. can. ij. Syn. Chalced. canon ij. xviij. xxvij. Syn. Sardic. can. xxi. Syn. vi. can. iij. iiij. v. ix. x. xi. lxxxvi. xcvij. Basilij canon lxx.*

CAP. XV.

Ex *quibusnam causis quispiam simul & deponitur, & segregatur: vel deponitur,*

A κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς ἱερωσύνης ἐκβληθεὶς τολμήσῃ ἐπιβῆναι τῆς πόλεως ἐξ ἧς ἐξεβλήθη, ἢ καταλιπεῖν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐκελεύσθη διάγειν, κελεύομεν τοῦτον μοναστηρίῳ ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ κατεστῶτι παραδίδοσθαι.

Κεφάλαιον ια΄.

Ἐκ ποίων αἰτιῶν ἀφορίζεται ἐπίσκοπος, καὶ κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς, καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορούμενος διὰ λιβέλλου παραιτεῖται τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον γενόμενον, ἐκβαλλόμενον εὐλόγως ἢ ἀλόγως εἰς πρεσβυτέρων
B κατάγεσθαι βαθμὸν, ἀποστόλων κανὼν ε΄. η΄. θ΄. ι΄. ια΄. ιβ΄. ιγ΄. ιε΄. ις΄. κ΄. κδ΄. λ΄. λς΄. μγ΄. με΄. μη΄. να΄. νς΄. νζ΄. νη΄. νθ΄. ξε΄. ξζ΄. ο΄. οα΄. οβ΄. ογ΄. ος΄. πδ΄. συνόδου Χαλκηδόνος ἐκ τῆς πράξεως τῆς περὶ Φωτίου τοῦ ἐπισκόπου Τύρου, καὶ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Βηρυτοῦ, συνόδου ς΄. κανὼν η΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ λύοντα τὴν ἐναντιοφανείαν τῶν κανόνων, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιη΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α΄. Κυρίλλου ἐκ τῆς
C πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. α΄. γ΄.

Κεφάλαιον ιβ΄.

Ὅτι ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ὁ ἐπίσκοπος οὐ κοινωνεῖ τῷ παρ᾽ αὐτοῦ ἀφορισθέντι, οὔτε οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι κοινωνοῦσι τῷ ἀφορίσαντι, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρλγ΄.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Πόσοι ἐπίσκοποι καθαιροῦσι ἐπίσκοπον, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως τῆς κατὰ τοὺς ἐπισκόπους Ἀραβίας, τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανὼν ιβ΄. καὶ κ΄. περὶ ιβ΄. καὶ ς΄. καὶ γ΄. ἐπισκόπων.

Κεφάλαιον ιδ΄.

D Ἐκ ποίων τις αἰτιῶν καθαιρεῖται, ἀποστόλων κανὼν γ΄. ε΄. ς΄. ζ΄. ια΄. κ΄. κγ΄. κε΄. κζ΄. κθ΄. λ΄. λα΄. λε΄. μβ΄. μδ΄. με΄. μς΄. μζ΄. μθ΄. ν΄. να΄. νβ΄. νγ΄. νε΄. νθ΄. ξ΄. ξβ΄. ξγ΄. ξδ΄. ξε΄. ξς΄. ξη΄. ξθ΄. ο΄. πα΄. πγ΄. πδ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν β΄. ι΄. ιζ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ι΄. ιδ΄. ιη΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν α΄. γ΄. δ΄. ε΄ ιγ΄. συνόδου Ἐφέσου κανὼν β΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν β΄. ιη΄. κζ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν κα΄. συνόδου ς΄. κανὼν γ΄. δ΄. ε΄. θ΄. ια΄. πς΄. ςζ΄. Βασιλείου κανὼν ο΄.

Κεφάλαιον ιε΄.

Ἐκ ποίων τις αἰτιῶν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἀφορίζεται, καὶ καθαιρεῖται· ἢ καθαιρεῖται,

καὶ τῆς κοινωνίας ἢ τῆς ἐκκλησίας ἐκκόπτεται, ἀποστόλων κανὼν κή. κθ'. λ'. ξέ.

Κεφάλαιον ις'.

Ἐκ ποίων αἰτιῶν κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ιή. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν β'. ζ'. Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον ἐπιστολῆς.

Κεφάλαιον ιζ'.

Ὅτι οὐ δεῖ δὶς ἐκδικεῖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἀποστόλων κανὼν κέ. Βασιλείου κανὼν γ'. λβ'. νά.

Κεφάλαιον ιή.

Ἐκ ποίων τὶς αἰτιῶν τελείως ἐκβάλλεται, ἀποστόλων κανὼν κή. νά. ξβ'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν δ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λς'. συνόδου ς'. κανὼν κά.

Κεφάλαιον ιθ'.

Πότε τὶς καθέδρας μὲν ἢ στάσεως ἱερατικῆς μετέχει, οὐκ ἐνεργεῖ δέ τι τῶν λοιπῶν, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ά. β'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ'. συνόδου ς'. κανὼν γ'. κς'. Βασιλείου κανὼν κζ'. ό.

Κεφάλαιον κ'.

Περὶ τοῦ μὴ πιστεύεσθαι τὸν ἐπίσκοπον λέγοντα ἰδιαζόντως αὐτῷ τὸν κληρικὸν συνομολογῆσαι τὸ ἁμάρτημα, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρλβ'.

Κεφάλαιον κά.

Περὶ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ ἐσθίοντος κρέα ἐν αἵματι, ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον ἀποστόλων κανὼν ξγ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν γ'. συνόδου ς'. κανὼν ξζ'.

Κεφάλαιον κβ'.

Περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, καὶ πάντας τοὺς τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντας, ὀφείλειν ἀπέχεσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν γ'. δ'. κέ. ό. συνόδου ς'. κανὼν ιβ'. ιγ'.

Κεφάλαιον κγ'.

Περὶ κληρικοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς, ἀποστόλων κανὼν πεντηκοστὸς ἕβδομος.

Κεφάλαιον κδ'.

Περὶ κληρικοῦ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάζοντος, ἀποστόλων κανὼν κγ'. συνόδου Νικαίας κανὼν ά. καὶ β'. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ή. ἀνάγνωθι ἀνωτέρω τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδ'. κεφαλ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

A *& à communione seu Ecclesia abscinditur, Apost. canon xxviij. xxix. xxx. lxv.*

CAP. XVI.

EX *quibus causis Clericus, vel Laicus anathematizatur, Syn. Gangr. can. xviij. Syn. Chalced. can. ii. vii.. Basilii, ex epistola ad Gregorium Presbyterum.*

CAP. XVII.

QVOD *non oportet bis vendicare in idipsum, Apost. canon xxv. Basilii canon iii. xxxii. li.*

B

CAP. XVIII.

EX *quibusnam causis quispiam perfectè eiicitur. Apost. can. xxviii. li. lxii. Syn. Antioch. can. iiii. Syn. Laod. can. xxxvi. Syn. vi. can. xxi.*

CAP. XIX.

QVANDONAM *cathedræ quidem vel Ecclesiastici status est aliquis particeps, reliquorum autem nihil exercet, Syn. Ancyr. canon i. ii. Syn. Neocæsar. can. ix. Syn. vi. can. iij. xxvi. Basil. can. xxvii. lxx.*

CAP. XX.

C NON *esse credendum Episcopo qui dicit, ei suum Clericum priuatim peccatum esse confessum, Syn. Carth. can. cxxxii.*

CAP. XXI.

DE *Episcopo vel Clerico qui comedit carnem in sanguine, vel à feris captam, vel suffocatam, Apost. can. lxiii. Syn. Ancyr. can. iii. Syn. Ancyr. can. iii. Syn. vi. canon lxvii.*

CAP. XXII.

QVOD *Episcopos, & Presbyteros, &* D *Diaconos, & omnes qui sacra contrectant, oporteat etiam à propriis vxoribus abstinere. Syn. Carth. canon iii. iiii. xxv. Syn. vi. can. xii. & xiii.*

CAP. XXIII.

DE *Clerico qui irridet infirmos, Apost. can. lvii.*

CAP. XXIIII.

DE *Clerico qui seipsum castrauit, Apost. can. xxiii. Syn. Nic. can. i. Synodi primæ & secundæ, quæ habita est in Templo Sanctorum Apostolorum, can. viii. lege etiam quæ superius scripta sunt in xiiii. cap. primi tit. præsentis operis.*

Cap. XXV.

De *Clericis Apostatis, & sacrificatoribus, & Magis, & Incantatoribus, & Astrologis, & Mathematicis, & de Vaticinationibus, & Veneficiis, & amuletis, Apost. canon lxij. Syn. Ancyr. canon i. ij. Syn. Laodic. can. xxxvi. sancti Basilij canon lxxiij.*

Textus.

C. de maleficis & Mathemat.

De *Maleficis, & Mathematicis & similibus, tractat xviij. tit. ix. libri Codic. Constitutio prima hæc est, Plus est veneno quàm gladio necare. Constitutio ij. Geometriam scire est vtile. Mathematica autem prohibita est & condemnatur. Constitutio tertia, Nullus Aruspex, vel sacerdos, vel eorum qui huic ritui ministrare solent, ad vllum ingrediatur, quamcunque ob causam, etiam si eorum sit amicus. Nam & ipse crematur: & qui eum euocauit, publicatis suis bonis deportatur, & eum qui vult, accusat. Constit. iiij. Qui magica arte saluti hominum, vel pudicitiæ insidiantur, puniuntur. Sed non ij qui ad corporum medelam aut fructuum fertilitatem aliquid faciunt, vtpote imbrem, vel grandinem sistentes. Constitut. v. Nullus interroget Vatem, vel Sacrificum, vel Aruspicem: nec diuinet Chaldæus, vel Mathematicus, vel quispiam eis similis. Qui autem præter hæc facit, capite truncatur.*

Schol. Bals. Constitutio i. tit. xviii. lib. ix. Codicis posita est in lib. lx. Basilic. tit. xxxix. cap. xxi. quod etiam ita habet, vt in compendio propositum est. Constitutio ii. eiusdem tituli & libri, est eiusdem tit. & libri caput xxiij. veruntamen non scriptum est in Basilicis, quemadmodum prius legebatur, sed ita dicit: Et per sacrificia vaticinari. Qui autem est eiusmodi, ense puniatur. & qui eum, vel suasione, vel mercede euocauit, exterminationi seu exilio & bonorum publicationi subiicitur. & qui hoc crimen accusat, non est delator, sed præmio magis dignus. Vide ergo quòd veteres leges ad id quod est benignius, traductæ sunt: & non ea quam prius habebant potestate, in repurgatione sitæ sunt: sublatū est enim, & cōburi maleficos,

A Κεφάλαιον κε΄.

Περὶ κληρικῶν ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων, καὶ μαθηματικῶν, καὶ περὶ μαντειῶν, καὶ φαρμακειῶν, καὶ περιάπτων, ἀποστόλων κανὼν ξβ΄. συνόδου Αγκύρας κανὼν α΄. β΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λϛ΄. τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼν ογ΄.

Κείμενον.

Περὶ φαρμακῶν, καὶ μαθηματικῶν, καὶ τῶν ὁμοίων, διαλαμβάνει ὁ ιη΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος διάτ. α΄. ταῦτα, Μεῖζον ἐστι τῷ φαρ-B μάκῳ ἢ ξίφει φονεῦσαι. διάτ. β΄. τὴν γεωμετρείαν χρήσιμόν ἐστιν εἰδέναι. ἡ δὲ μαθηματικὴ ἀπηγόρευται καὶ κατακρίνεται. διάτ. γ΄. μηδεὶς οἰωνοσκόπος, ἢ ἱερεὺς ἢ τῶν ὑπουργούντων τοιαύτῃ θρησκείᾳ, εἰσίτω πρός τινα ἐν οἱαδήποτε αἰτίᾳ, κἂν αὐτοῦ φίλος ᾖ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς καίεται, καὶ ὁ προστρεψάμενος αὐτὸν δεπορτατεύεται δημευόμενος, καὶ ὁ βουλόμενος κατηγορεῖ. διάτ. δ΄. οἱ διὰ μαγείας τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῇ σωφροσύνῃ ἐπιβουλεύοντες τιμωροῦνται, οὐ μὴν οἱ πρὸς θεραπείας τῶν ἀνθρώπων ἢ τὴν εὐετηρίαν C τῶν καρπῶν ποιοῦντες, οἷον βροχὴν, ἢ χάλαζαν ἐπέχοντες. διάτ. ε΄. μηδεὶς ἐρωτάτω μάντιν, ἢ θύτην, ἢ οἰωνοσκόπον· μήτε χρηματιζέτω χαλδαῖος, ἢ μαθηματικὸς, ἢ τὶς παραπλήσιος. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἀποτέμνεται.

Σχόλιον.

Η α΄. διάτ. τοῦ ιη΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, κεῖται ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ξ΄. τίτ. λθ΄. κεφ. κα΄. οὕτως ἔχοντι ὡς συνωψίσθη. ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, ἔστι τοῦ αὐτοῦ καὶ τίτ. κεφ. κβ΄. ἡ γ΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ D βιβλίου ἔστι τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου κεφάλαιον κγ΄. πλὴν οὐκ ἐγράφη ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὡς εἶχε λέξεως πρότερον. ἀλλ' οὕτω φησὶ, καὶ τὸ διὰ θυσιῶν μαντεύεσθαι. ὁ δὲ τοιοῦτος ξίφει τιμωρείσθω. καὶ ὁ τοῦτον προστρεψάμενος, ἢ παρακλήσει, ἢ μισθῷ, ἐξορίᾳ καὶ δημεύσει ὑπόκειται. καὶ ὁ κατηγορῶν τούτου τοῦ ἐγκλήματος οὐκ ἔστι δηλάτωρ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπάθλου ἀξιοῦται. βλέπε οὖν ὅτι τὸ φιλανθρωπότερον μετέπεσον τὰ παλαιότερα νόμιμα, καὶ οὐκ ὡς εἶχον δυνάμεως πρότερον κατεστρώθησαν ἐν τῇ ἀνακαθάρσει. αὐῃρέθη γὰρ καὶ τὸ, καίεσθαι τοὺς αὐτουργοὺς,

καὶ τὸ δεπορτατεύεσθαι τοὺς προτρεψαμένους. ὡσαύτως παρείθη καὶ τὸ τῶν οἰωνοσκόπων, καὶ τὸ μὴ εἰσιέναι τινὰ ἐκ τούτων πρός τινα, κἂν ᾖ φίλος αὐτοῦ. ἐκωλύθη δὲ μόνον τὸ διὰ θυσιῶν μαντεύεσθαι. Σημείωσαι οὖν ταῦτα. ἡ δ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τῶν βασιλικῶν κεφ. κδ'. πλὴν οὐδὲ τοῦτο κατεστρώθη ὡς ἔκειτο ἐν τῷ πλάτει, ἀλλὰ παρείθη τὸ μὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς πρὸς θεραπείαν τῶν σωμάτων, ἢ πρὸς εὐφορίαν τῶν καρπῶν ποιοῦντάς τι μαγικόν, καὶ ἐπέχοντας βροχὴν ἢ χάλαζαν. καὶ κατεστρώθη τὸ κεφ. οὕτω. ἡ διάτ. φησὶ τὸν ἐπιτηδευσάμενον γοητείαν ἕλκουσαν εἰς ἔρωτα τοὺς σώφρονας λογισμούς, ἢ κατὰ σωτηρίας ἀνθρώπων μηχανησάμενον, δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ τιμωρεῖσθαι. μὴ πρόσχῃς οὖν τοῖς ἐν τῷ κειμένῳ γεγραμμένοις, ἀλλὰ τοῖς τεθεῖσιν ἐν τῷ βασιλικῷ· ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐντὸς κειμένων κανόνων ὥρισται τιμωρεῖσθαι μὴ μόνον τοὺς διά τινα αἰτίαν μαγικά τινα ποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς, κἂν δῆθεν ἀγαθοῦ τινος χάριν ποιῶσι ζήτησιν, ὡς ὅταν περὶ εὐφορίας καρπῶν ἐρωτῶσιν. ὡσαύτως καὶ ἡ ε'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τοῦ κώδικος, ἔστι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τῶν βασιλικῶν κεφ. κε' οὕτω φάσκον, Μηδεὶς ἐρωτάτω τινὰ μαντικὴν ἐπαγγελλόμενον. οἱ δὲ χαλδαῖοι καὶ οἱ μάγοι μηδὲ ἐν αὐταῖς μαντείαις ἑαυτοὺς παρεχέτωσαν, ἀλλὰ κεφαλικῶς τῇ διὰ σιδήρου τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν. Σημείωσαι ἀπὸ τῆς καταστρωθείσης διατ. ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ παρόντος κεφ. ὅτι κἂν ὑπὸ τῶν διγέστων, καὶ ἀπὸ τῶν κωδίκων τῶν πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως πολιτευομένων τῇ κεφαλικῇ τιμωρίᾳ περιείχετο καὶ τὸ καίεσθαι, καὶ ἀποτέμνεσθαι καὶ φουλκίζεσθαι, ἀλλ' ὁ ποιήσας τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων βασιλικῶν, καὶ συνθέμενος τὰ βασιλικά, οὐκ ἐδέξατο ταῦτα, ἀλλὰ τὰς ἀπὸ τῶν κωδίκων διατάξεις καταστρώσας ἐν τοῖς βασιλικοῖς, τὰ τρία ταῦτα οὐ προσέθετο. μὴ γοῦν ἐναντιωθῇς τοῖς ἐν τῷ να'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου κειμένοις νόμοις, διγέστοις οὖσι, καὶ λέγουσι κεφαλικὴν εἶναι τιμωρίαν, καὶ τὸ καίεσθαί τινας, ἀποτέμνεσθαι, καὶ φουλκίζεσθαι. εἰ γὰρ αἱ διατάξεις αἱ μεταγενέστεραι αἱ ταῦτα διοριζόμεναι οὐκ ἐδέχθησαν, πολλῷ πλέον τὰ δίγεστα.

& deportari eos qui euocauerunt. Similiter prętermissa sunt, & quæ de Aruspicibus dicta sunt, & non ingredi vllum ex his ad aliquem, etiamsi sit eius amicus. Tantū autem prohibitum est per sacrificia diuinare. Nota ergo hæc. Quarta eiusdem tituli & libri Codicis constitutio, est eiusdem tit. & lib. Basil. cap. xxiiij. Sed nec hæc quidem ita sita est vt erat in integra: sed prætermissum est illud, non puniri eos qui ad corporis medelam, vel fructuum fertilitatem, faciūt aliquid magicum, & imbres sistunt & grandinem. Et caput sic situm est: Constitutio dicit, Eum qui maleficium exercuit quod mentes pudicas ad amorem attrahit, vel aduersus hominum salutē quid machinatus est, bonorum publicatione & exilio puniri. Ne ergo mentem adhibueris iis quæ in textu scripta sunt, sed iis quæ sita sunt in Basilic. Nam à canonibus & legibꝰ quæ sunt in textu, statutum est vt puniantur non solùm ij qui propter aliquam causam magica operantur, sed ij etiam qui ad ipsos accedunt: etiam si alicuius boni gratia sciscitentur. Vt quando de fructuum fertilitate interrogant. Similiter & v. eiusdem tit. & lib. Cod. constitutio sic dicit: Nemo interroget aliquem diuinationem profitentem. Chaldæi autē & Mathematici ne in ipsis quidē diuinationibus seipsos præbeant: sed etiam capitaliter per ferrum punitioni subiiciantur. Nota ex constitutione sita in interpretatione præsentis capitis, quòd etiamsi ex Digestis & Codice, quæ ante repurgationem in vsu ciuili versabantur, in capitali supplicio continebatur, & vri, & capite truncari, & furcæ affigi: Imperator tamen qui fecit legum repurgationem, & Basilica composuit, ea non admisit, sed distantias à canonibus in Basilic. statuens, hæc tria non adiēcit. Ne hæc itaque contaria esse putes legibus quæ sitæ sunt in xix. tit. xlviii. libri Digestorum quæ dicūt esse capitale supplicium, Vri aliquos, & capite truncari & furcæ affigi. Si enim recentiores constitutiones, quæ hoc decernunt, non admissæ sunt, multo magis nec Digest. leges.

L. Capitaliū. ff. de pœnis.

A Mentem ergo adhibe ijs quæ in xxxix. capite sita sunt. Nota ex præsenti xxv. capite, quod sicut comburi aliquos non admisit Basilic. vt diximus in præsentis capitis interpretatione, ita nec caput amputatur Chaldæis & Magis: sed loco eius per ferrum punitio permissa est. Dic ergo summatim ex his & multis aliis colligens, non esse capitale supplicium capitis amputationem, nec in furca suspendi, nec lapidibus obrui, nec in profundum immergi, sed esse crudelem & inhumanam mortem. B Capitale autem supplicium esse relegationem, excæcationem, manus amputationem, & reliqua, quæ dant ei qui punitur, tempus se conuertendi & discedendi à peccatis, eo quòd longo tempore plectatur. Dic autem, quòd quæcunque leges inueniuntur in Basilic. dictæ doctrinæ contrariæ, eæ sunt Digestorum, & seruari non debent. statutum est enim constitutiones esse Digestorũ legibus præstantiores, quando de vno & eodem constituunt, & quod videtur legibꝰ & omnibus Nouellis, C leges debere benignius interpretari, & sic sententiam ferri. Ne mireris itaque quòd Synodus quæ Constantinopoli est habita tempore illius sanctissimi Patriarchæ Domini Michaëlis Oxitæ, decreuit & permisit vt exureretur Bogomylus. Est enim verisimile non fuisse tunc leges tractatas, vel potiùs, cùm à sua hæresi dimoueri non possent, etiam tanquam martyres incendium præripuisse. Ego autem qui scio nullum vnquam canonem supplicium permittere, quia lex Ecclesiastica non nouit pœnas corporales, sed ciuilis; D adhuc miror quomodo Synodus hoc vnquam decretum ediderit. A Christianorum enim corpore Hæreticos abscindere iubemur: sed eos punire non docemur: sed si sint pertinaces, eos tradere legi seculari, & à secularibus Magistratibus de ijs sententiam ferri.

Textvs.

Const. vi. *Qui elementa perturbant, vel suos inimicos per Dæmones interficiunt, feris obijciuntur. const. vij. Peccata*

A πρόσεχε οὖν τοῖς ἐν τῷ λθ'. κεφ. κατεστρωμένοις νόμοις μεταγενεστέροις οὖσι, καὶ μὴ τοῖς διγέστοις ὡς παλαιοτέροις καὶ κολάζουσι. Σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κέ. κεφ. ὅτι ὥσπερ τὸ καίεσθαί τινας οὐκ ἐδέξατο ὁ βασιλικὸς καθὼς εἴπομεν εἰς τὴν τοῦ παρόντος κεφ. ἑρμηνείαν, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀποτέμνεσθαι ἤτοι ἀποκεφαλίζεσθαι τοὺς Χαλδαίους, καὶ τοὺς Μάγους, ἀντὶ τούτου διὰ σιδήρου τιμωρία ἐτράπη. ἁπλῶς οὖν συναγαγὼν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν οὐ μὲν δὲ καὶ ἀπὸ τούτων μὴ εἶναι τιμωρίαν κεφαλικὴν τὸν ἀποκεφαλισμὸν, τὸ καίεσθαι, τὸ φουρκίζεσθαι, τὸ λιθοβολεῖσθαι, τὸ εἰς B βυθὸν ῥίπτεσθαι, ἀλλὰ ἀπάνθρωπον θάνατον, τιμωρίαν δὲ κεφαλικὴν εἶναι τὸν περιορισμὸν, τὴν τύφλωσιν, τὴν ἐκτομὴν τῆς χειρὸς, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα καὶ ἐς τροφῆς καιρὸν διδόασι τῷ τιμωρουμένῳ, καὶ τοῦ ἐπταισμένου ἀπόστασιν, διὰ τὸ ἐπὶ πολὺ τιμωρεῖσθαι, εἰπὲ ὅτι ὅσα νόμιμα εὑρίσκονται ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὑπεναντία τῇ παρούσῃ διδασκαλίᾳ δίγεστά εἰσι, καὶ οὐκ ὀφείλουσι κρατεῖν. νενόμισται γὰρ προτιμοτέρας εἶναι τὰς διατάξεις τῶν διγέστων, ἔνθα περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς νομοθετοῦσί τι. καὶ ὅτι τοῖς νόμοις δοκεῖ καὶ πάσαις ταῖς C νεαραῖς ἐπὶ τὸ φιλανθρωπότερον τοὺς νόμους ἑρμηνεύεσθαι, καὶ οὕτω τὰς ἀποφάσεις γίνεσθαι. μὴ γοῦν θαυμάσῃς ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ὀξείτ. διέγνω, καὶ ἐπέτρεψε καυθῆναι βογομίλους. εἰκὸς γὰρ ἔστι μὴ πρακτευθῆναι τότε τοὺς νόμους, καὶ μᾶλλον ὅτι τότε ἀμεταθέτως ἔχοντες τῆς οἰκείας αἱρέσεως οἱ βογόμιλοι, ὡς μαρτύριον προήρπαζον τὴν καῦσιν. ἐγὼ δὲ εἰδὼς μηδένα κανόνα ἐπιτρέψαι πότε τιμωρίαν, ὅτι μηδὲ οἶδεν ὁ ἐκκλησιαστικὸς νόμος σωματικὰς ποινὰς, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς, καὶ ἔτι θαυμάζω D πῶς τοιαύτην διάγνωσιν τότε ἡ σύνοδος ἐξέθετο. ἐκκόπτειν γὰρ ἐκ τοῦ σώματος τῶν Χριστιανῶν τοὺς αἱρετικοὺς δεδιδάγμεθα, τιμωρεῖν δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐμάθομεν, ἀλλὰ ἀμεταθέτους ὄντας παραδιδόναι τῷ πολιτικῷ νόμῳ, καὶ παρὰ τῶν ἀρχόντων τὰς κατὰ τούτων ἀποφάσεις ἐκφέρεσθαι.

Κείμενον.

Διάτ. ϛ'. Οἱ τὰ στοιχεῖα ταράσσοντες, ἢ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν διὰ δαιμόνων φονεύοντες, θηρίοις ἀναιροῦνται. διάτ. ζ. πανταχοῦ

μένα ἁμαρτήματα μυσαρά ἐστιν. ἐν δὲ τῇ βασιλευούσῃ οἱ εὑρισκόμενοι γόητες ἢ μάντεις, ἢ ἐν ἀφηγήσει ὀνείρων μαντευόμενοι ἢ οἰωνοσκόποι, βασανίζονται καὶ ξέονται ἀρνούμενοι, καὶ τοῖς ἐλέγχουσιν ἀνθιστάμενοι, προνόμια ἔχειν οὐ δυνάμενοι. διάτ. η΄. ἴσον ἐστὶ τὰ ἀπηγορευμένα μαθεῖν καὶ διδάσκειν. διάτ. θ΄. ὁ εἰδὼς γόητά τινα, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ἐπὶ γοητείᾳ, παραδιδότω. εἰ δὲ ἡνίοχος ἢ τίς ἕτερος παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, ἢ λαθραίως αὐτὸν τιμωρήσεται, ἐσχάτως τιμωρεῖται. ὑπολαμβάνεται γὰρ ταῦτα πρᾶξαι ὡς εἰς ἐχθρὸν, ἢ ἵνα ἐκεῖνος μὴ δημοσιεύσῃ τοὺς συνίστορας. λέγει δὲ καὶ βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. ζ. διάτ. γ΄. ὅτι οἱ γόητες καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πασχαλίας, ἐγκλείονται καὶ δεσμοῦνται. καὶ διάτ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι οἱ μαθηματικοὶ μὴ καίοντες τὰς βίβλους αὐτῶν, προσιόντες τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τῶν ἐπισκόπων, πάσης ἀπωθοῦνται πόλεως. εἰ δὲ ἐν πόλει εὑρεθῶσιν, ἢ τὰ τῆς ἰδίας θρησκείας δημοσιεύοντες, δεπορτατεύονται.

Σχόλιον.

Ἡ ϛ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ τοῦ λθ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν κεφ. κϛ΄. οὕτως ἔχον, Οἱ εἰς βλάβην ἀνθρώπων δαίμονας ἐπικαλούμενοι ξίφει τιμωρείσθωσαν. ἡ ζ΄. διάτ. ἐστὶ κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. βιβλίου κζ΄. λέγον οὕτως, Οἱ ἀξιωματικοὶ οὐχ ὑπόκεινται βασάνοις εἰ μὴ ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως. Εἰ δὲ καὶ τινὲς εὑρεθῶσι γόητες, ἢ οἱανδήποτε μετρίαν ἐπαγγελλόμενοι μαντείαν, μηδενὶ προνομίῳ ἀξιώματος κεχρήσθωσαν. πρέπει γὰρ τῷ γινομένῳ παρ' αὐτῶν ἁμαρτήματι τὸ τιμωρεῖσθαι αὐτοὺς, ἐὰν ἐν τῷ κομιτάτῳ τοιοῦτον ἁμαρτήσουσιν. ἴδε γοῦν ὡς καὶ ἐνταῦθα παρείθη τὸ τῶν οἰωνοσκόπων καὶ τὸ τῶν μαντευομένων δι' ὀνείρων· καὶ ἐκολάσθη πλατύτερον τὸ ὁπωσδήποτε μαντεύεσθαι. ὡσαύτως παρείθη καὶ τὸ ξέεσθαι τοὺς ἀρνουμένους πάντως κατὰ τὴν καθόλου παράδοσιν, τὴν ἀπαιτοῦσαν ἀποδεικνύειν τοὺς κατηγόρους. ἡ η΄. διάτ. ἐστὶ κεφ. κη΄. τοῦ αὐτοῦ λθ΄. τίτ. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. ἡ θ΄. διάτ. ἐστὶ κεφ. τελευταῖον τοῦ λθ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ ξ΄. βιβ. τὰ αὐτὰ διεξιόν. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κϛ΄. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον, Τῇ πρώτῃ τῶν πασχαλίων ἡμερῶν,

quidem vbique sunt abominanda & execranda: qui verò in regia vrbe inueniuntur malefici, vel diuinatores, vel somniorum coniectores, vel aruspices, torquentur, & laniantur negantes, & ijs qui eos conuincunt, resistentes, priuilegia habere non valentes. Constitutio viij. Culpa similis est, prohibita discere, & docere. Constitut. ix. Qui nouit aliquem maleficum, eúmque in maleficio deprehendit, tradat. Si autem auriga vel vllus alius præter hæc fecerit, vel clam eum punierit, extremo supplicio punitur. Hoc enim tanquam in inimicum fecisse existimatur: vel, vt ille conscios in publicum non proferat. Dicit autem etiam liber primus Cod. tit. vij. Constit. iij. quòd malefici etiam in diebus Paschalibus in carcerem conyciuntur & vinciuntur. Et Constitutio x. eiusdem tit. quòd Mathematici qui suos libros non comburunt, ad orthodoxam Episcoporum fidem accedentes, à ciuitate omnino eyciuntur. Sin autem in ciuitate inuenti fuerint impios suos ritus diuulgantes, deportantur.

L. Nemo deinceps. C. de Episcop. audientia.

SCHOL. BALS. Sexta eiusdem tit. & libri Codicis constitutio, est caput vi. tit. xxxix. lib. lx. Basil. quod sic habet: Qui ad hominum perniciem Dæmones inuocant, ense puniantur. Vij. constit. est eiusdem tituli & lib. caput xxii. quod sic dicit: Qui sunt in dignitate constituti, non subiiciuntur tormentis, nisi in crimine læsæ maiestatis. Sin autem etiam fuerint aliqui inuenti Magi, vel quamcunque etiam modicam diuinationem profitentes, nullo dignitatis priuilegio vtantur. Conuenit enim peccato quod ab eis factum est, vt ipsi puniantur, si in comitatu tale quid deliquerint. Vide ergo vt hic quoque prætermissum est de Aruspicibus, & de ijs qui per somnia diuinant, & largius punitū est quomodocunque diuinare. Similiter etiam prætermissum est vngulis laniari inficiantes, omnino conuenienter generali traditioni quæ requirit, vt probent accusatores. Constitutio viii. est caput xxviij. eiusdem xxxix. tituli, quod sic habet vt in compendio propositum est. Constit. ix. est vltimum caput tit. xxxix. eiusdem libri lx. quod eadem narrat. Constitutio iij. tit. iiij. lib. i. Codic. est cap. xxvi. xvii. tit. vii. libri, quod sic habet: Primo die Paschali,

nisi specialis Imperatorius iussus ibi A detinuerit, omnes qui sunt in custodiis, absoluantur. Nisi sit vtique sacrilegus, vel adulter, vel raptor Virginum, vel sepulchrorum effossor, vel veneficus, vel qui falsam monetam fabricauit, vel homicida, vel parricida, vel aduersus Imperatorem vel ciuitatem aliquid machinatus. Constitutio verò x. tit. iiij. libri primi Cod. est caput xvii. tit. i. lib. i. Basil. quod sic habet, vt in compendio propositũ est. Nota ex præsenti capite, quòd nec feris obiici eos qui B per Dæmones suos inimicos occidũt, admisit cõstitutio, quæ sita est in Basilic. sed eos etiam ense puniri statuit. Adhibe ergo animũ nostræ interpretationi, quæ retro scripta est.

καὶ μὴ βασιλικῆς ἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ καταλαβούσης κελεύσεως, πάντες οἱ ἐν φυλακαῖς ἀπολυέσθωσαν, εἰ μὴ ἄρα ἱερόσυλός ἐστιν, ἢ μοιχὸς, ἢ παρθένων ἅρπαξ, ἢ τυμβωρύχος, ἢ φαρμακὸς, ἢ μονήτην πλαστὴν ἐστι καταδεξάμενος, ἢ φονεὺς, ἢ πατροκτόνος, ἢ κατὰ βασιλέως, ἢ πόλεως μηχανησάμενος. ἡ δὲ διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. ιζ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. Σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κεφ. ὅτι οὐδὲ τὸ θηρίοις ἀναιρεῖσθαι τοὺς διὰ δαιμόνων φονεύοντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν, ἐδέξατο ἡ διάτ. ἡ κατατεθεῖσα ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἀλλὰ καὶ τούτους ξίφει τιμωρεῖσθαι διωρίσατο. πρόσεχε οὖν τῇ ὄπισθεν γεγραμμένῃ ἑρμηνείᾳ ἡμῶν.

Κείμενον.

L. ii. C. de sacrific. pag. Et *tit. xi. eiusdem libri, Constitutio ij. Nullus per extorum inspectionem vaticinetur. Acerbè enim punitur, qui præsentium vel futurorum per id quod est prohibitum, veritatem inquirit. Liber v. tit. xvij. Digest. Vir qui suam vxorem veneficam inuenit, repudio iure soluit matri*C*monium: & contra mulier, si sit maritus veneficus. Similiter & Nouella de repudiis. liber vij. tit. lxv. constitutio ij. Qui maleficij condemnatus est, si coniecturis quidem, & testimoniis, & etiam propria depositione conuictus est, non potest appellare. Sin autem testibus, & probationibus, ac argumentis, non etiam propria depositione, vel metu tormentorum deposuit, potest appellare. Liber ix. tit. xli. constitut. iij. Primi torquentur alieni serui: & quando de crimine probabilia dixisse visi fuerint, tunc etiam de eo qui veneficium* D *commisisse dicitur, quæstio habetur. Et tit. xlvij. eiusdem libri, constitut. xvi. Non est ferenda de maleficio sententia, donec probatum fuerit crimen per depositionem eius qui accusatur, & tormenta, & conuenientia testimonia.*

Καὶ τίτ. ια'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διάτ. β'. μηδεὶς διὰ σπλαγχνοσκοπίας μαντευέσθω. πικρῶς γὰρ τιμωρεῖται ὁ τῶν ἐνεστώτων ἢ τῶν μελλόντων παρὰ τὸ κεκωλυμένον ἐκζητῶν τὴν ἀλήθειαν. βιβλίον ε'. τίτ. ιζ'. διάτ. η'. εὐλόγως ὁ ἀνὴρ εὑρίσκων τὴν αὐτοῦ γαμετὴν φαρμακὸν, ῥεπουδίῳ λύει τὸν γάμον, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ γυνὴ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς ὄντος φαρμακοῦ. ὁμοίως καὶ ἡ περὶ ῥεπουδίων νεαρά. βιβλίον ζ'. τίτ. ξε'. διάτ. β'. ὁ ἐπὶ γοητείᾳ καταδικασθεὶς, εἰ μὲν ἀπὸ τεκμηρίων, καὶ μαρτυριῶν, καὶ ἰδίας ἐλεγχθῇ καταθέσεως, οὐ δύναται ἐκκαλέσασθαι, εἰ δὲ ἀπὸ μαρτύρων, καὶ δικαιωμάτων, καὶ ἄλλων τεκμηρίων, οὐ μὴν ἐξ οἰκείας καταθέσεως, ἢ φόβῳ τῶν βασάνων κατέθετο, δύναται ἐκκαλέσασθαι. βιβλίον θ'. τίτ. μα'. διάτ. γ'. πρότεροι βασανίζονται οἱ ἀλλότριοι δοῦλοι, καὶ ὅτε δόξουσι λέγειν πιθανὰ περὶ τοῦ ἐγκλήματος, τότε ὁ λεγόμενος φαρμάξαι, βασανίζεται, καὶ τίτ. μζ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου διάτ. ις'. οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι περὶ γοήτων, ἕως ἂν ἀποδειχθῇ τὸ ἔγκλημα διὰ καταθέσεως τοῦ κατηγορουμένου, καὶ βασάνων καὶ συμφώνων καταθέσεων.

Schol. Bals. Secunda constitutio xi. tit. primi lib. Cod. est caput vii. primi tit. Nouellarum, quod dicit: Nullus iecur & exta aspiciens, futura inquirat, ne crucis supplicio afficiatur, pertimescens. Constitut. viij. tit. xvii. lib. v. Codicis non est posita in Basilicis, quod videlicet quæ in Nouella cxvii. de repudiis comprehenduntur, sufficiãt.

Σχόλιον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. ζ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, μηδεὶς ἧπαρ καὶ ἔγκατα καθορῶν ζητείτω τὰ μέλλοντα, τὴν ἐκ τῆς σταυρώσεως τιμωρίαν ἀγωνιῶν. ἡ η'. διάτ. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ὡς ἀρκούντων τῶν περιεχομένων ἐν τῇ περὶ ῥεπουδίων ριζ' νεαρᾷ τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ κη'. τῶν βασιλικῶν τίτ. ζ'. καὶ τῇ ρλζ'. τῇ κειμένῃ.

ὁμοίως

ὁμοίως αὗται γὰρ διδάσκουσι διαζεύγνυσθαι τοὺς ὁμοζύγους, καὶ ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι θάτερον ἐξ αὐτῶν, διὰ γοητείας ἢ φαρμακείας κατὰ τῆς τοῦ ἑτέρου ζωῆς. ἡ β΄. διάτ. τῆς ξε΄. τίτ. ζ΄. βιβλίου, ἔστι κεφ. ρλϛ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν λέγον οὕτως, Οἱ φανερῶς ἐπὶ ἁμαρτήμασιν ἐλεγχθέντες, καὶ καταθέμενοι, οὐκ ἔτι δύνανται ἐκκαλέσασθαι. οὔτε δὲ χρὴ προπετῶς πιστεύειν τῇ φωνῇ τῶν κρινομένων. καὶ σημείωσαι ὅτι καὶ τὸ πλάτος περὶ μόνων τῶν ἐπὶ γοητείᾳ καταδικασθέντων διελάμβανεν, ἀλλ᾽ ὁ τὰ βασιλικὰ συνθέμενος περὶ πάντων τῶν ἐπὶ ἁμαρτήμασι κριθέντων τὸ νόμιμον ἐξέθετο. σημείωσαι δὲ καὶ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ τέλει, περὶ τοῦ μὴ πιστεύεσθαι εὐχερῶς τοὺς καθ᾽ ἑαυτῶν ὁμολογοῦντας. ζήτει καὶ βιβλίον ξ΄. τίτ. ν΄. κεφ. α΄. θέμα ζ΄. λέγον, οὐ δεῖ πιστεύειν καταθέσεσι τῶν κρινομένων, εἰ μὴ καὶ ἀπόδειξις διδάσκει τὸν δικαστήν. καὶ τοῦ θ΄. βιβλίου τίτ. δ΄. κεφ. α΄. καὶ τὰ ἐκεῖ παραγεγραμμένα. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ μα΄. τίτ. τοῦ θ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κε΄. τοῦ ν. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, ἐὰν γυνὴ ἐγκαλῆται ὡς φαρμάκοις φονεύσασα τὸν ἴδιον ἄνδρα, καὶ δοῦλοι κατ᾽ αὐτῆς οὐ μόνον ἴδιοι ἀλλὰ καὶ ἀλλότριοι ἐξετάζονται, πρῶτον δὲ οἱ ἀλλότριοι, καὶ ἐὰν δεῖγμα δειχθῇ ἀληθές, καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ βασανίζεται. ἡ ιϛ΄. διάτ. τοῦ μζ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. νϛ΄. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ. βιβλίου, λέγον, μὴ προχείρως ὁ ἄρχων κεφαλικὴν τιμωρίαν ἐκφερέτω, εἰ μὴ πρῶτον ὁ ἐναγόμενος διὰ τῆς οἰκείας ὁμολογίας, ἢ διὰ τῆς τῶν μαρτύρων ἐρωτήσεως ἤτοι τῶν βασάνων οὕτως ἐλεγχθῇ, ὥστε σχεδὸν μηδὲ ἑαυτῷ δύνασθαι ἐναντιοῦσθαι. πλὴν καὶ τὸ παρὸν κεφ. πρὸς τὸ ζ΄. θέμα τοῦ α΄. κεφ. τοῦ ν΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου ἑρμήνευσον.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον ι΄. τίτ. ιε΄. διάτ. α΄. ὅτι ἔξεστιν ἑκάστῳ ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ ζητεῖν θησαυρὸν ἄνευ θυσιῶν, ἢ τινος παρανόμου τέχνης. καὶ ἀπολαύει ὁ εὑρίσκων, καὶ περὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἔξεστι προσαγγέλλειν. περὶ δὲ ἀποστατῶν φησὶν ὁ ζ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος διάτ. α΄. ὅτι ὁ ἀπὸ Χριστιανῶν γενόμενος Ἰουδαῖος δημεύεται. διάτ. β΄. ὁ λέγων τὸν τελευτήσαντα μὴ δύνασθαι διαθέσθαι, διὰ τὸ ἀπὸ Χριστιανῶν αὐτὸν Ἰουδαῖον ἢ Ἕλληνα γενέσθαι, εἴσω πενταετίας ἐνάγει. διάτ. γ΄.

A Docet enim inde separari coniuges, eo quòd alter eorum sit in vitā alterius maleficiis vel veneficiis aliquid molitus. II. constitutio lxv. tit. vij. lib. est caput cxxxvi. tituli i. lib. ix. Basilic. quod sic dicit: Qui apertè in criminibus conuicti, & confessi sunt, non possunt ampliùs appellare: nec oportet facilè credere voci eorum de quibus ferenda est sententia: quod significat, quòd etiam si integra constitutio, de iis solis qui propter maleficium sunt condemnati, tractauit: qui tamen Basilica composuit, de omnibus qui criminum
B in iudicio accersiti sunt, legem exposuit. Nota autem hoc quod in fine dictum est, vt non facilè credatur iis qui aduersus se confitetur. Quære etiam lib. lx. tit. l. cap. i. thema vii. quod dicit: Non oportet credere testimoniis eorum qui in iudicium vocati sunt, & de quibus ferenda est sententia, nisi iudicem euidentibus probationibus doceant. Et lib. ix. tit. iiij. cap. i. quæque illic annotata sunt. Const. iij. tit. xli. lib. ix. cod. est cap. xxv. tit. l. lib. lx. Ba-
C silic. quod dicit: Si mulier criminaliter accusetur vt quæ proprium maritum veneficio necauerit, etiā serui de iis, non solùm proprij, sed etiam alieni examinantur. Primum autem alieni, & si verum iudicium ostensum fuerit, etiam ipsa mulier torquebitur. Constitutio xvi. tit. xlvii. lib. ix. Cod. est caput lvi. tituli li. lib. lx. quod ait, ne facilè iudex pœnæ capitalis sententiam proferat: nisi priùs reus per suam confessionem, aut testium interrogationē, siue tormenta, ita conuictus sit, vt vix sibi ipsi aduersari possit. Cæterum præ-
D sens caput etiam ad thema vii. cap. i. tit. l. lib. lx. interpretare.

CONST. *i. tit. xv. lib. x. quòd licet vnicuique in loco proprio quærere thesaurū sine sacrificiis, vel aliqua alia mala arte, & eo fruitur, qui inuenit: & de iis renunciare non licet. De Apostatis autem dicit x. tit. i. libri Cod. quòd eius qui è Christianis Iudæus factus est, bona publicantur. Const. ii. Qui dicit defunctū testari nō potuisse, quòd ex Christiano Paganus, aut Iudæus factus sit, intra quinquenniū agit. Const. iij.* C. de thesauris. C. de Apostatis, per totum tit.

quòd qui ex Orthodoxo factus est Hæreticus, cum hominibus non conuersatur, nec fert testimoniū, nec testamenti factionem habet, nec hæreditatem accipit, & non habet pœnitentiam vt in aliis peccatis. De Ecclesiis autem Aphricæ disserens xxxvii. Nouella dat tempus pœnitentiæ iis qui ex Orthodoxis ab Hæreticis baptizati sunt. Constitutio iiij. Christianus qui defecit, & sacrificauit, vel alij vt sacrificaret mandauit, à quolibet accusatur, longi temporis præscriptionem non opponens: & nec ex quo defecit, ei aliquid donatur: nec legem, venditionis prætextu circunscribit: nec testamentum condit: sed ab intestato ipsius cognatis omnia eius bona competunt. quibus etiam post mortem eum accusare permittitur, etiam si aduersus sceleratum, dum viueret, lis non est contestata: & subuertuntur donationes, & eorum testamenta, & ad eos qui ex lege vocantur, pertinēt. Constitutio v. Quicunque seruum vel ingenuum Christianum inuitum vel suasione ad nefandum religionis ritum traduxerit, capite punitur, bonáque eius confiscantur. Constitutio vi. Orthodoxus Clericus vel Christianus, vel Monachus, Eutychetis vel Apollinaris ritum seruans, subijcitur legibus quæ aduersus Hæreticos latæ sunt, & ex Romana Republica exterminatur, conuenienter ijs quæ de Manichæis constituta sunt.

SCHOL. BALS. Constitutio i. xv. tit. x. libri est caput xiij. vii. tit. lvi. libri Basilic. quod dicit, Nemo preces offerat vt in propriis vel alienis locis ei permittatur thesaurum quærere. Si quis enim in propriis locis, absque omni scelerato & execrando ritu, vel aliqua alia arte legibus prohibita, thesaurum inuenerit, id est, pecunias ab aliquibus depositas, quæ propter temporis longitudinem ignorantur, inuentis securè fruatur. nec Dei munificentiam vlli Sycophantæ ad se trahant. Quoniam ergo hoc lege permissum est, de eo quoque preces offerre est superuacaneum, nempe cum Imperator preces omnium accipiet. In alieno autem loco, nec inuito, nec volente Domino, vel ignorante, audeat quis thesaurum quærere. Sed siue oblatis precibus, siue sine precibus, præter legem scrutatus, in alieno loco thesaurum inuenerit,

A ὅτι ὁ ἐξ ὀρθοδόξου γενόμενος αἱρετικὸς, οὐ συναναστρέφεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οὐ μαρτυρεῖ, ἢ διατίθεται, ἢ κληρονομεῖ, καὶ οὐκ ἔχει μετάνοιαν ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἁμαρτήμασιν. ἡ δὲ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς διαλεγομένη λζ΄. νεαρὰ, δίδωσι καιρὸν μετανοίας τοῖς ἐξ ὀρθοδόξων ὑπὸ αἱρετικῶν βαπτισθεῖσι. διάτ. δ΄. ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἀποστὰς, καὶ θύσας, ἢ ἐντειλάμενος ἑτέρῳ θῦσαι, παρὰ παντὸς κατηγορεῖται, μὴ αἰτιθέμενος χρονίαν παραγραφήν. καὶ οὔτε δωρεῖται ἐξ ὅτου ἀπέστη, οὔτε ἐν σχήματι πράσεως περιγράφει τὸν B νόμον, οὔτε διατίθεται, ἀλλ' ἐξ ἀδιαθέτου πάντα τοῖς αὐτοῦ συγγενέσιν ἁρμόζει, οἷς καὶ μετὰ θάνατον ἔξεστι κατηγορεῖν, εἰ καὶ μὴ γέγονε κατὰ ζῶντος τοῦ μιαροῦ προκάταρξις, καὶ αἱ δωρεαὶ ἀνατρέπονται, καὶ αἱ διαθῆκαι αὐτῶν, καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ νόμου καλουμένοις ἁρμόζουσιν. διάτ. ε΄. ὁ δοῦλον, ἢ ἐλεύθερον Χριστιανὸν ἄκοντα ἢ διὰ συμβουλῆς μεταγαγὼν εἰς ἀθέμιτον θρησκείαν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται καὶ δημεύεται. διάτ. ϛ΄. ὀρθόδοξος κληρικὸς, ἢ μοναχὸς, θρησκεύων τὰ Εὐτυχοῦς ἢ Ἀπολιναρίου, ὑπόκειται τοῖς κατὰ αἱρετικῶν C νόμοις, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξωθεῖται πολιτείας κατὰ τὰ περὶ Μανιχαίων νομοτετηθέντα.

Σχόλιον.

Ἡ α΄. διάτ. τοῦ ιε΄. τίτ. τοῦ ι΄. βιβλίου, ἔστι κεφ. ιγ΄. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ νϛ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· οὕτω λέγον, Μηδεὶς ἐπιδιδότω δεήσεις ἐφ' ᾧ τε ἐπιτραπῆναι ἐν ἰδίοις τόποις ἢ ἐν ἀλλοτρίοις ἀναζητεῖν θησαυρὸν, μήτε ὡς εὑρὼν αὐτὸς θησαυρὸν, μήτε ὡς ἑτέρου τινὸς εὑρόντος διδότω δεήσεις. εἰ μὲν γὰρ ἐν ἰδίοις τόποις τὶς χωρὶς πάσης μυσαρᾶς θυσίας, ἢ ἄλλης τινὸς τέχνης, νόμοις ἀπηγορευμένης, εὕρῃ θησαυρὸν, τουτέστι χρήματα ἀποτεθέντα, παρά τινων ἠγνοημένα D τῷ χρόνῳ, κεχρήσθω τοῖς εὑρεθεῖσιν, ἀδεῶς, καὶ μὴ τὴν τοῦ θεοῦ φιλοτιμίαν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν τρεπέτωσάν τινες. ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο νόμῳ ἐπιτέτραπται, καὶ περιττόν ἐστι δεήσεις ἐπιδιδόναι περὶ τούτου, ὡς τοῦ βασιλέως τὰς πάντων δεήσεις προφθάνοντος. ἐν ἀλλοτρίῳ δὲ τόπῳ μηδὲ ἄκοντος, μήδε βουλομένου τοῦ δεσπότου, ἢ ἀγνοοῦντος, τολμάτω τὶς ἀναζητεῖν θησαυρόν. ἀλλὰ εἴτε δέησιν ἐπιδεδωκὼς, εἴτε καὶ χωρὶς δεήσεως ἐρευνήσας παρὰ τοῦτον τὸν νόμον εὕρῃ τὶς ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ θησαυρόν,

διαφερέτω μὲν τῷ δεσπότῃ τοῦ τόπου τὰ εὑρεθέντα, ὁ δὲ εὑρὼν ὡς παραβὰς τὸν νόμον· σφοδρῶς τιμωρείσθω. ἐὰν δὲ οὐδὲ ζητήσας, οὐδὲ δεήσεις ἐπιδεδωκὼς, ἀλλ' ἐν τῷ τυχὸν ἀροτριῶν τὴν γῆν ἢ ἄλλως πῶς γεωργῶν τὴν ἀλλοτρίαν γῆν οὐ κατὰ σπουδὴν ἐρευνῶν εὕρῃ τις ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ θησαυρὸν, τὸ μὲν ἥμισυ τῶν εὑρεθέντων αὐτὸς κερδαινέτω, τὸ δὲ ἥμισυ διδότω τῷ δεσπότῃ τοῦ τόπου. ζήτει καὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν ιε'. τίτ. α'. κεφαλ. ξζ. ἡ α'. διάταξ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφάλ. κγ'. τοῦ νδ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ῥητῶς ὡς ἐγράφη. ἡ β'. διάταξ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, ἐστὶ κεφ. κδ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. ἡ γ'. διάταξ. ἐστὶ κεφάλ. κε'. οὕτως ἔχον, ὁ προδιδοὺς τὸ ἅγιον βάπτισμα οὐ μαρτυρεῖ, οὔτε διατίθεται, οὔτε ἄλλον διαδέχεται, ἀποστάτης γὰρ νοεῖται. πρόσχες οὖν ὅτι τὸ κείμενον ἐν τῷ πλάτει περὶ τοῦ μὴ συναναστρέφεσθαι τοῖς ἀνθρώποις τοὺς τοιούτους, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἔχειν αὐτοὺς καιρὸν μετανοίας, οὐ προσετέθη ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ἀλλ' ἐδιώχθη ὡς ἀφιλανθρωπότερον. εὐχαριστέον οὖν τῷ συνθεμένῳ τὰ βασιλικὰ, καὶ διὰ τοῦτο, ἡ λζ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς, οὐ κατεστρώθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δ'. διάτ. τοῦ διαληφθέντος ζ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κϛ'. τοῦ ῥηθέντος νδ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου. οὕτως ἔχον, ὡς συνωψίσθη, ἡ ε'. διάτ. ἐστὶ κεφ. κζ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τὰ αὐτὰ διεξιὸν, καὶ ἡ ϛ'. διάτ. ἐστὶ κεφ. κη'. τοῦ τοιούτου τίτ. ὁμοίως παρακελευόμενον.

Κείμενον.

Βιβλίον α'. τίτ θ'. διάτ. ιη'. Ἰουδαῖος τὸν μὴ ὄντα τῆς αὐτοῦ θρησκείας ἐναντίᾳ διδασκαλίᾳ μεταγαγὼν εἰς αὐτὴν, δημεύεται καὶ κεφαλικῶς τιμωρεῖται. διαλαμβάνει δὲ περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ἐν τοῖς διγέστοις. φησὶ γὰρ βιβλίον θ'. τίτ. β'. διάτ. ζ'. ὅτι ὁ φάρμακον ἀντὶ ἰατρείας δούλῳ δεδωκὼς, ὑπόκειται εἰς τὴν αὐτοῦ τιμὴν, ὡς αἰτίαν θανάτου παρασχών. ἴσθι δὲ ὅτι χώρα τῷ ἐγκλήματι, καὶ εἴ τις προπετῶς δοίη φάρμακον ὡς διάταξ. η'. ὁμοίως καὶ περὶ ἰατραίνης διάτ. θ'. βιβλίον ι'. τίτ. β'. διάτ. δ'.

ad loci quidem dominum omnia inuenta pertineant. Qui autem inuenit, vt qui legem transgressus est, valde puniatur. Sed si neque quærens, neque precibus oblatis, sed dum terram fortè araret, vel aliquo alio modo terram colens, non dedita opera perscrutans in alieno loco thesaurum inuenerit, ipse quidem inuentorum dimidium lucretur: det autem dimidiū domino loci. Quæras etiam librorum Basilic. xv. tit. i. cap. lxvii. Constitutio i. tit. vij. lib. i. Codicis est caput xxiij. tit liiij. lib. lx. Basilicor. quod expresse habet, vt perexpresse scriptum est. Constitutio ii. eiusdem tituli & libri est cap. xxiiij. eiusdem tituli & libri Basilic. quod sic habet, vt in compēdio propositum est. Iij. constit. est xxv. caput quod sic habet, Qui sanctum baptismum prodit, est intestabilis, id est, nec testatur, nec testimonium dicit, nec alterius hæreditatem accipit. Apostata enim, hoc est, desertor seu transfuga existimatur. Aduerte ergo, quòd id quod in integra dictum est, vt ij cum hominibus non conuersentur, & quòd ipsi non habeant tempus pœnitentiæ, non est additum in Basilicis, sed vt durum inhumanúmque eiectum est. Ei ergo qui Basilica composuit, hoc quoque nomine age gratias. Nouella Iustiniani xxxvii. quæ de Ecclesiis Africanis tractat, non est inserta Basilicis. Constit. iiij. memorati vii. tit. lib. i. Codicis, est caput xxvi. dicti liiij. tit. lib. lx. quod sic habet, vt in compendio propositum est. Const. v. est cap. xxvii. eiusdem tituli & libri quod eadem recenset. Constit. vi. est cap. xxviij. illius tituli, quod similiter iubet.

TEXTVS.

LIBER *i. tit. ix. Constit. xviij. Iudaeus, qui, quæ non sunt sua religionis propria, contraria doctrina ad ipsam transfert, bona amittit, & capitali supplicio punitur. De his autem etiam in digestis tractatur. Dicit enim liber ix. tit. ij. Const. vij. quòd qui venenum pro medicamento seruo dederit, ad eius precium tenetur, vt qui mortis causam dederit. Scias autem quòd locus est accusationi, etiam si quis temerè medicamentū dederit. cap. ix. Similiter etiā de obstetrice cap. ix. lib. x. tit. ij. constit. iiij.*

L. Qua actione. paragr. Colluctatione. ff. Ad L. Aquiliam.

L. Cæterum paragr. Mala ff. fa. herciſc.

L. Quod ſæpe. paragr. Veneni mali. & L. eiuſdem. ff. Ad L. Cornel. de Sicariis.

Non diuiduntur inter hæredes mala medicamenta, quæ in hæreditate inuenta fuerint, vel libri magici, vel ſimilia, ſed arbitrio iudicis corrumpuntur. liber xviij. tit. i. digeſt. xxxv. Mala medicamenta, ſeu venena non venduntur. Sed ſi mixtionem ſuſcipientia, ſunt tanquam pro antidoto vtilia, venduntur. Liber xlvij. tit. x. digeſt. xv. Qui medicamēto alicuius mentem alienauerint, tenentur iniuriarum actione. Si verò qui Aſtrologiam aliámve prohibitam diuinationem exercet, conſultus aliquem furem dixerit, qui non erat, tenetur conſtitutionibus. Liber xlvij. tit. viij. cap. ij. lege Cornelia de Sicariis tenetur, qui hominis occidendi gratia facit venenum, vel vendit, vel habet. Sunt autem medicamenta & quæ ſanitatem afferunt, & quæ φίλτρα ſeu amatoria dicuntur. Si quis autem etiam non malo animo dederit mulieri medicamentum vt ipſa conciperet, eaq́ue verò illo accepto ſit mortua, in exilium mittitur. Similiter etiam Pigmentarius, qui temerè alicui Cicutam, Salamādram, Aconitum, Pityocampam, Bupreſtum, Mandragoram, aut Cantharidas dederit.

A οὐ διαιροῦνται μεταξὺ τῶν κληρονόμων, τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὑρεθέντα κακὰ φάρμακα, ἢ μαγικὰ βιβλία, ἢ τὰ ὅμοια, ἀλλὰ κατὰ δοκιμασίαν τοῦ δικαστοῦ φθείρονται. βιβλίον ιη΄. τίτ. α΄. διγέστ. λε΄. τὰ κακὰ φάρμακα οὐ πιπράσκονται, εἰ μήτοι δεχόμενα μίξιν χρησιμεύουσιν, ὡς ἐπὶ τῆς ἀντιδότου πιπράσκονται. βιβλίον μζ΄. τίτ. ι΄. διγέστ. ιε΄. οἱ παραφρονῆσαί τινα φαρμάκῳ ποιοῦντες, ἐνέχονται τῷ περὶ ὕβρεως νόμῳ. Εἰ δὲ καὶ ἀστρολογίαν ἢ ἑτέραν μαντείαν ἀπηγορευμένην μετιὼν, ἐρωτηθεὶς εἴπῃ κλέπτην τὸν μὴ ὄντα, ὑπόκειται ταῖς B διατάξεσι. βιβλίον μη΄. τίτ. η΄. διγέστ. β΄. τῷ περὶ φονέων νόμῳ κατέχεται, ὁ διὰ τὸ φονεῦσαι ἄνθρωπον, ποιῶν φάρμακον, ἢ πιπράσκων, ἢ ἔχων. εἰσὶ δὲ φάρμακα, καὶ τὴν ὑγείαν ἐμποιοῦντα, καὶ τὰ λεγόμενα φίλτρα. εἰ δὲ καί τις μὴ κακῷ λογισμῷ παράσχῃ γυναικὶ συλληπτικὸν, καὶ τελευτήσει ἡ λαβοῦσα, ἐξορίζεται, καὶ ὁ πιγμεντάριος προπετῶς διδοὺς τινὶ κώνειον, ἢ σαλαμάνδραν, ἢ ἀκόνιτον, ἢ πιτυοκάμπην, ἢ βούβρωστιν, ἢ μανδραγόραν, ἢ κανθαρίδας.

Σχόλιον.

SCHOL. BALS. Conſtitutio xviij. tit. ix. lib. i. Cod. eſt cap. xli. tit. i. lib. i. Baſil. quod habet, vt in compendio propoſitum eſt: excepto, quòd Iudæus capitaliter puniatur. Id namque in Baſilicis non eſt poſitum. Digeſt. vij. tit. ij. lib. ix digeſt. eſt thema vij. tit. iij. lib. lx. quod ait: Qui non occidit, ſed mortis cauſam dedit, tanquam re non facta, actione in factum, non Aquilia tenetur, vt qui venenum pro medicamento dederit, vel furioſo gladium. Digeſt. viij. eſt viii. cap. eiuſdem tit. & lib. Similiter etiam ix. dig. iiij. tit. ij. lib. x. dig. eſt thema ii. cap. iiij. tit. iij. lib. xlij. quod ſic habet: Exceptis nominibus reliquæ res deducuntur in iudicium familiæ herciſcundæ. Mala etiam medicamenta, & magici ſimiléſque libri: ſed iudicis officium eſt, vt hæc protinus corrumpat. Non diuiduntur autem, quæ ex ſacrilegio vel peculatu quęſita ſunt, vel vi, aut aggreſſurā. Animaduertas igitur, quòd in dig. ſcriptum ſit, ne magici libri maláque medicamēta diuidantur: Baſil. autem illa diuidi dicat. Atque illud *quidem* Baſil. multo eſt exactius.

C Η ιη΄. διγέστ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. μα΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη, δίχα τοῦ κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι τὸν Ἰουδαῖον. τοῦτο γὰρ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ζ΄. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ διγέστ. ἐστὶ θέμα ζ΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, λέγον, ὁ μὴ φονεύσας ἀλλὰ αἰτίαν θανάτου δεδωκὼς, τῇ ἰμφάκτουμ, οὐ τῷ ἀκουιλίῳ ὑπόκειται, ὡς ὁ δεδωκὼς φάρμακον ἀντὶ ἰατρείας, ἢ ξίφος τῷ μαινομένῳ. τὸ η΄. διγέστ. ἐστὶ η΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, ὡσαύτως καὶ τὸ θ΄. τὸ δ΄. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ D ι΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστὶ θέμα β΄. τοῦ δ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ἐξῃρημένων τῶν χρεῶν τὰ λοιπὰ πράγματα κατάγονται εἰς τὸ διαιρεῖν τῇ φαμιλίᾳ τὸν κλῆρον δικαστήριον, καὶ τὰ κακὰ φάρμακα, καὶ τὰ μαγικὰ βιβλία καὶ τὰ ὅμοια, ἀλλὰ ὀφφίκιόν ἐστι τοῦ δικαστοῦ παραχρῆμα τὰ τοιαῦτα φθείρειν. οὐ διαιρεῖ δὲ τὰ ἀπὸ ἱεροσυλίας κτηθέντα, ἢ τὰ ἀπὸ δήμου κλαπέντα, ἢ βίας κτηθέντα, ἢ ἐφόδου. πρόσεχε τοίνυν ὅτι ἐν μὲν τοῖς διγέστοις γέγραπται μὴ διαιρεῖσθαι τὰ μαγικὰ βιβλία, καὶ τὰ κακὰ φάρμακα. ὁ δὲ βασιλικὸς λέγει διαιρεῖσθαι ταῦτα· καὶ ἔστι κατὰ πολὺ ἀκριβέστερον τὸ τοῦ βασιλικοῦ.

καὶ ταῦτα γὰρ ὡς ὑπὸ δεσπότας γινόμενα, καλῶς διαιρεῦνται. ἑτέρου δὲ λόγου ἐστὶ τὸ καίεσθαι αὐτὰ ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ διὰ τὸ μή τινας ἐκ τούτων βλαβῆναι. τὸ λέ. διγέστ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ιη΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστι θέμα γ΄. τοῦ λέ. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ιθ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὁμοίως ἔχον. τὸ ιέ. διγέστ. τοῦ ι΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστι κεφ. ιέ. τοῦ κα΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ λέγον, πλὴν τοῦ ὑποκεῖσθαι ταῖς διατάξεσι τὸν δι᾽ ἀστρολογίας ἢ ἑτέρας μαντείας εἰπόντα κλέπτην, τὸν μὴ ὄντα. τοῦτο γὰρ οὐκ ἐτέθη εἰς τὸ αὐτὸ κεφ. ἀλλὰ εἰς θέμα η΄. τοῦ αὐτοῦ κεφ. τὸ β΄. διγέστ. τοῦ η΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστι κεφ. γ΄. τοῦ λθ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγον, ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ὁ δὲ βασιλικὸς προστίθησι τὴν μετὰ δημεύσεως ἐξορίαν κατὰ τῶν ποιούντων τὰ φίλτρα. τὰ δὲ γραφέντα περὶ τοῦ πιγμενταρίου ἀνετάχθησαν εἰς τὸ γ΄. θέμα τοῦ αὐτοῦ γ΄. κεφ. λέγοντος, καὶ ὁ πιγμεντάριος προπετῶς διδούς τινι κώνειον, ἢ σαλαμάνδραν, ἢ ἀκόνιτον, ἢ πιτυοκάμπην, ἢ βούπρηστιν, ἢ μανδραγόραν, ἢ κανθαρίδας.

Κείμενον.

Διάτ. ιγ΄. ὁ ποιῶν θυσίας ἀπηγορευμένας, τῷ περὶ φονέων νόμῳ ὑπόκειται. βιβλίον μη΄. τίτ. ιθ΄. διγέστ. κη΄. οἱ φαρμακοὶ ἀξιωματικοὶ ὄντες, δεπορτατεύονται· οἱ δὲ λοιποὶ εἰς κεφαλὴν τιμωρεῦνται. διγέστ. λη΄. ὁ δεδωκὼς πόμα πρὸς φίλτρον ἢ ἀμβλωθρίδιον χωρὶς δόλου, εὐτελὴς μὲν ὤν, μεταλλίζεται, τίμιος δὲ ἐξορίζεται μετὰ μερικῆς δημεύσεως. ἐσχάτη δὲ τιμωρία ὑπάγεται ἐάν τις ἐκ τούτου τελευτήσῃ.

Σχόλιον.

Τὸ ιγ΄. διγέστ. ἐστι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κεφ. θ΄. τὰ αὐτὰ λέγον. τὸ κη΄. διγέστ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ τὸ λη΄. διγέστ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστι θέμα ς΄. τοῦ λη΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. ἀνάγνωθι καὶ τοὺς κειμένους κανόνας ἐν τῷ κ΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος τοῦ διδάσκοντος περὶ ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων, μαθηματικῶν, μάντεων, καὶ περιάπτων.

A Rectè enim diuiduntur illa, vt quæ in dominio fuerint. Vt autem officio iudicis comburantur, alterius rationis est: ne *videlicet* ex illis aliquibus noceatur. Digest. xxxv. tit. i. lib. xviij. digest. est thema iij. cap. xxxv. tit. i. lib. xix. Basilic. quod eundem ad modum habet. Digest. xv. tit. x. lib. xlvii. digest. est cap. xv. tit. xxi. lib. lx. Basilic. quod eadem dicit, excepto quòd constitutionibus teneatur, qui per astrologiam aliámve diuinationem furem dixerit, qui non erat. Hoc enim in eodem cap.
B non est positum, sed in themate viij. eiusdem cap. Digest. ii. tit. viij. lib. xlviij. digest. est cap. iij. tit. xxxix. lib. lx. Basilic. quod eadem ferè dicit, quæ in textu scripta sunt. Addit autem Basilic. vt qui amatoria conficiunt, post publicationem bonorum relegentur. Quæ verò de pigmentario scripta sunt, collocata sunt in themate iij. eiusdem capitis, quód ait: Et pigmentarius *etiam* qui temerè alicui cicutam, salamādram, aconitum, pityocampam, buprestim, mandragoram, aut canthari-
C das dedit.

Fortasse cap. 8 eiusdem tit.

TEXTVS.

CONSTIT. *xiij. Qui facit prohibita sacrificia, lege Cornelia de Sicariis tenetur. cap. xlviij. tit. xviij. cap. xxviij. Venenarij, si sunt in dignitate positi, deportantur: Reliqui autem capite puniuntur. Digest. xxxviij. Qui dedit poculum amatorium, vel abortionis, sine dolo, si sit quidem humilis, in metallum damnatur: sin autem honestior, relegatur, amissa parte bonorum. Summo autem supplicio afficiuntur si quis eis perierit.*

ff. ad l. Cornel. de Sica.

L. Capitaliū paragr. Venenarij. ff de pœnis. l. Si quis aliquid. paragr. Abortionis. ff. eodem.

D SCHOL. BALS. Digestum xiij. est eiusdem libri & tituli caput ix. quod eadem dicit. Digestum xxviij. tit. xix. lib. xlviii. non est positum in Basilic. Et digest. xxxviii. tit. xix. eiusdem xlviii. libri Digest. est thema vi. cap. xxxviij tit. li. libri lx. quod habet vt scriptum est. Lege etiam canones sitos in xx. capite xiii. tit. præsentis operis, qui docent de Apostatis, & Sacrificis, & Magis, & Incantatoribus, & Astrologis, & Mathematicis, Vatibus, & amuletis.

Cap. XXVI.

De Episcopis, vel Clericis, qui pulsant vel occidunt, Apostolorum canon xxvij. xxxvi. Syn. i. & ij. quæ in Templo sanctorum Apostolorum est habita, canon ix. Basilij canon lv.

Textvs.

Secvnda *Constitutio primi tituli Nouellarum, prohibet quidem Episcopis propriis manibus pulsare, sed pœnam non statuit. Generaliter autem de quolibet verberante vel pulsante lex ciuilis statuit. liber xlvij. tit. x. lib. ix. Codicis, tit xxxv. dans in eos actionem iniuriarum. quæ etiã ciuiliter mouetur, & etiam criminaliter, inscriptione proposita, & definit quænam sit atrox iniuria, quæ leuis. De homicidiis autem tractat viij. tit. xlviij. libri ix. Codicis. Scias autem quòd homicidium ex affectione consideratur, an eum occidere constituerat. Vnde etiam inueniri potest, quòd qui percussit quidem, non autem occidit, vt homicida punitur: & qui occidit non punitur vt homicida, si solum voluit percutere. Hæc autem affectio consideratur ex instrumento eius qui percussit. Et est voluntariæ quidem cædis pœna, in clara persona quæ occidit, deportatio, & omnium bonorum publicatio: In vilibus autem, ense feriri, & bestiis tradi: In eo autem qui per negligentiam interfecit, quinquennij relegatio. In inuoluntaria autem datur venia. si ergo quæras de homicidiis, lege dictos titulos cum ipsorum paratitlis. Generaliter autem dixit liber xlviij. tit. xix. cap. v. quòd in omnibus criminibus considerandum est, an consulto, an fortè fortuna peccauit, & ita vel ex lege, vel mitius supplicium irrogare oportet. Et cap. xi. quod consultò prudénsque ac sciens quis peccat, vt qui factionem habent: vel impetu, vt qui irascitur: vel fortè casu, vt qui in venatione in feram iecit, & hominem interfecit.*

ff & C. de iniuriis.

L. Absentē paragr. fin. ff. de pœnis.

Schol. Bals. Constitutio ij. tit. primi Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxiii. positáque est in lib. Basilic. iii. tit. i. cap. xxv. quod habet, vt significatum est. Tit. x. lib. xlvij digest. & xxxv. lib. ix. cod. positi sunt in tit. xxi. lib. Basilic. lx.

Κεφάλαιον κϛʹ.

Περὶ ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν τυπτόντων, ἢ φονευόντων, ἀποστόλων κανὼν κζʹ. ξϛʹ. συνόδου αʹ. καὶ βʹ. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν θʹ. Βασιλείου κανὼν νεʹ.

Κείμενον.

Η βʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν ἀπαγορεύει μὲν τοῖς ἐπισκόποις πλήττειν χερσὶν οἰκείαις, οὐκ ὥρισε δὲ ποινήν. γενικῶς δὲ περὶ παντὸς τύπτοντος, ἢ ὑβρίζοντος ὁ πολιτικὸς διορίζει νόμος. βιβλίον μζʹ. τίτ. ιʹ. βιβλίον θʹ. τοῦ κώδικος, τίτ. λεʹ. διδοὺς κατ᾽ αὐτῶν τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν ἥτις καὶ χρηματικῶς κινεῖται, καὶ ἐγκληματικῶς, γραφῆς ἀποτιθεμένης, καὶ διορίζεται ποία ἐστὶ τραχεῖα ὕβρις, ποία δὲ ἐλαφρά. περὶ δὲ φονέων διαλαμβάνει ὁ ηʹ. τίτ. τοῦ μηʹ. βιβλίου, καὶ ὁ ιϛʹ. τίτ. τοῦ θʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος. γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ φόνος ἀπὸ τῆς διαθέσεως σκοπεῖται, εἰ σκοπὸν εἶχε φονεῦσαι. ὅθεν ἔστιν εὑρεῖν, ὅτι καὶ ὁ πλήξας μέν, μὴ φονεύσας δέ, ὡς φονεὺς τιμωρεῖται, καὶ ὁ φονεύσας οὐ τιμωρεῖται ὡς φονεύς, ἐὰν μόνον ἠθέλησε πλῆξαι. ἡ δὲ τοιαύτη διάθεσις σκοπεῖται ἀπὸ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου. καὶ ἔστι τοῦ μὲν ἑκουσίου φόνου ἐπὶ μὲν ἐντίμου φονεύσαντος δεπορτατίων καὶ τελεία δήμευσις, ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει καὶ θηρίοις παραδοθῆναι, ἐπὶ δὲ τοῦ κατὰ βραχεῖαν ἤγουν ἀμέλειαν φονεύοντος πενταετὴς ἐξορία, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀκουσίου συγγνώμη δίδοται. ζητῶν οὖν περὶ φόνου, ἀναγίνωσκε τοὺς εἰρημένους τίτ. σὺν τοῖς αὐτῶν παρατίτλοις. εἴρηται δὲ γενικῶς βιβλίῳ μηʹ. τίτ. ιθʹ. διάτ. εʹ. ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἐγκλήμασι δεῖ ζητεῖν εἰ ἐκ προνοίας, ἢ κατὰ τύχην ἥμαρτε. καὶ οὕτως, ἢ πρὸς τὸν νόμον, ἢ πραϋτέραν τιμωρίαν ἐπιφέρειν. καὶ διάτ. ιαʹ. ὅτι ἢ ἀπὸ προνοίας τις ἁμαρτάνει, ὡς ὁ φρατρίαν συνιστῶν, ἢ ἐξ ὁρμῆς, ὡς ὁ θυμούμενος, ἢ κατὰ τύχην, ὡς ὁ ἐν θήρᾳ κατὰ θηρὸς ῥίψας, καὶ φονεύσας ἄνθρωπον.

Σχόλιον.

Η βʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ γʹ. τῶν βασιλικῶν τίτ. αʹ. κεφ. κεʹ. ὃ καὶ ἔχει οὕτως ὡς ἐδηλώθη. ὁ ιʹ. τίτ. τοῦ μζʹ. βιβλίου τῶν διγέστ. καὶ ὁ λεʹ. τίτ. τοῦ θʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ὁ λζʹ. ἐτέθησαν εἰς τὸν καʹ. τίτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν,

ἀπ' αὐτῆς ἀρχῆς καὶ ζήτει διάφορα τούτου κεφ. A ὁ α΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐτέθη εἰς τὸ ξ΄. βιβλίον τίτ. λγ΄. κεφ. α΄. καὶ ἐφ' ἑξῆς. ὁ ις΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται εἰς βιβλίον ξ΄. καὶ τίτ. λθ΄. κεφ. ιγ΄. καὶ ἐφ' ἑξῆς. ἀνάγνωθι οὖν ἀπὸ τούτων τῶν βιβ. τίτ. καὶ κεφ. διάφορα, καὶ τὸν η΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τεθεῖσαν περὶ φονέων νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. τὸ ε΄. διγέστ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, ἐστὶ θέμα β΄. τοῦ ε΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, τὰ αὐτὰ λέγον B ῥητῶς. τὸ δὲ ια΄. διγέστ. ἐστὶ θέμα γ΄. τοῦ ια΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ να΄. τίτ. τὰ αὐτὰ διεξιὸν ἀπαραλλάκτως.

ab ipso initio, cuius multa cap. quære. Tit. i. lib. xlviij. digest. positus est in lib. lx. tit. xxxi. cap. i. & deinceps. Tit. xvi. lib. ix. cod. positus est in lib. lx. tit. xxxix. cap. xiii. & deinceps. Ex his igitur lib. & tit. diuersa cap. lege. Ac *lege etiam* viij. canonem sancti Basilij, positámque in eo de homicidis Nouellam Imperatoris Domini Manuelis Comneni. Digest. v. tit. xix. lib. xlviii. est thema ii. cap. v. tit. *li.* lib. lx. quod expresse eadem dicit. Digest. xi. est thema iii. cap. xi. eiusdem *li.* tit. quod omnino eadem narrat.

Κεφάλαιον κζ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν κυβευόντων, ἢ μεθυσκομένων, ἢ θέαις παραβαλλόντων, τυμβωρυχούντων, κλεπτόντων, ἐπιορκούντων, τοκιζόντων ἢ λαμβανόντων ἡμιολίας, ἢ ἕτερον αἰσχρὸν ἑαυτοῖς ἐπινοούντων κέρδος, ἀποστόλων κανὼν κε΄. μβ΄. μγ΄. μδ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν ιζ΄. C τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανὼν δ΄. νδ΄. τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανὼν ε΄. ις΄. συνόδου ς΄. κανὼν ι΄. κγ΄. κδ΄. ν΄. να΄. συνόδου Νικαίας τῆς β΄. κανὼν δ΄. Βασιλείου κανὼν ιδ΄. ιζ΄. κθ΄.

Cap. XXVII.

De *Episcopis, & Clericis, qui ludunt aleis, vel inebriantur, vel ad spectacula accedunt, sepulchra fodiunt, furantur, peierant, fœnerantur, vel sesquialteras accipiunt, vel sibi aliud turpe lucrum excogitant, Apostolorum canon xxv. xlij. xliij. xliiij. Syn. Nic. can. xvij. Laodic. Syn. can. iiij. liiij. Carthag. can. v. xvi. Syn. vi. canon x. xxiij. xxiiij. l. li. Syn. Nic. ij. can. iiij. Basilij canon xiiij. xvij. xxix.*

Κείμενον.

Η λδ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν, ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς κυβεύων, ἢ κοινωνῶν τοῖς κυβεύουσιν, ἢ παρακαθήμενος, ἢ θέατρον ἢ κυνήγιον θεωρῶν, ἀφορίζεται πάσης ἱερᾶς λειτουργίας, καὶ τῶν σιτηρεσίων αὐτοῦ στερεῖται, καὶ ὁρίζεται αὐτῷ χρόνος εἰς μετάνοιαν, D καὶ ἐὰν ἀξίως εἴσω τοῦ χρόνου μετανοήσας φανῇ, ἱερατικῆς ἀξιοῦται φιλανθρωπίας. Εἰ δὲ μετὰ τὸν χρόνον ἐπιμείνῃ, τελείως ἐκβάλλεται τοῦ κλήρου, καὶ γίνεται βουλευτὴς, μετὰ τῆς αὐτοῦ περιουσίας, τῆς πόλεως ἧς ἦν κληρικὸς, ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης οὐκ ἐχούσης βουλευτήριον, ἢ εἰς τὴν χρήζουσαν ἐκ τῶν πλησιαζουσῶν. Εἰ δὲ μὴ ἔχει οὐσίαν, γίνεται ταξεώτης. παραφυλάττουσι δὲ ταῦτα πατριάρχαι, καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἐκκλησιέκδικοι, καὶ οἱ ἑκάστης διοικήσεως ἔπαρχοι, καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἔκδικοι, ταῦτα τοῖς ἱερεῦσι προσαγγέλλουσι. δεῖ δὲ τὰ τοιαῦτα μετὰ ἀκριβείας ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων ζητεῖσθαι, καὶ τοὺς συκοφάντας ἀγανακτεῖσθαι. ποινὰς δὲ διαφόρους ὁρίζει κατὰ τῶν ἀρχόντων,

Textvs.

Tricesimaquarta *tit. primi libri Codicis, dicit: Episcopus vel Clericus, qui ludit aleis, vel cum iis qui ludunt, init societatem, eísque assidet, vel theatrum aut venationem spectat, ab omni sacra celebrandi ministerio suspenditur, suáque tessera frumentaria priuatur: & tempus illi ad pœnitentiam definitur: & si eo tempore pœnitentiam dignè egerit, sacerdotali benignitate dignus habetur. Sin autem post id tempus perseuerarit, clero perfectè ijcitur, & cum suis facultatibus fit curialis ciuitatis cuius est Clericus: vel si ea ciuitas non habeat curiam, fit in propinqua ciuitate qua opus habuerit. Sin autem facultates non habeat, fit apparitor. Hæc autem obseruant Patriarchæ, & Episcopi & Ecclesiarum defensores. Et illius Diœcesis præfecti, præsides, & defensores hæc sacerdotibus renunciant. Oportet autem hæc exactè propositis Euangelijs quærere, & calũniatoribus succensere. Diuersas autem pœnas statuit aduersus magistratus,*

& apparitores, & defensores, si cùm hæc didicerint, non renuncient eis quibus par est sacerdotibus. Porrò autem secunda constitutio primi tituli Nouellarum, iubet eos triennio à sacro ministerio arceri, & Monasteriis expelli, præbens sacerdotibus facultatem diminuendi tempus pœnitentiæ.

SCHOL. BALS. Constitutio xxxxiiii. tit. iiij. lib. i. Cod. non est posita in Basil. Constitutio ii. tit. i. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxiij. positáque est in lib. iij. Basil. tit. i. cap. ij. quod complectitur quæcunque in textu comprehensa sunt.

TEXTUS.

L. Cum Clericis. C. de Episcop. & Clericis.

NON *solum prohibetur Clericus peierare, sed etiam omnino iurare. Dicit enim primus liber Codicis, tit. iij. constit. xxv. quòd Clerici qui litigant, dant fideiussores vsque ad l. libras. Sin autem res excedit, pro eo quod excedit, non præstito iuramento promittunt, quoniam & leges & canones prohibent Clericum iurare. Etiamsi maximè dictum est in libro eiusdem tituli, constitutione iij. quòd oportet eos qui confugiunt, admonitos, & se tutos futuros iuramentum accipientes, arma quæ inferunt, deponere. Et vi. eiusdem xij. tit. constit. est, Quòd si est suspicio de Clerico, quòd eius qui confugit res habeat, is sui Episcopi iussu iurat. Prohibitio autem ne Clerici vsuras accipiant, mihi videtur omnino loqui de iis quæ ex mutuo seu ex pacto dantur, non de iis quæ tacitè ex mora debentur in bonæ fidei actionibus.*

L. Si seruus C. De iis qui ad Eccles. conf.

SCHOL. BALS. Constitutio xxv. tit. iij. libri primi Codicis non est posita in Basilic. Tertia constitutio xij. tituli primi libri Codicis, est caput xi. primi tituli v. libri Basilic. quod situm est in interpretatione ij. cap. v. tit. præsentis operis. & lege ipsum, quod quidem nihil tractat de iureiurando. Sexta constitutio eiusdem tituli & libri Codicis quæ est vltimum responsum xiij. cap. primi tituli v. libri Basilic. nihil tractat de iureiurando. Quærendum est ergo, an debent Episcopi & Clerici dare corporalia sacramenta.

καὶ τῶν τάξεων, καὶ τῶν ἐκδίκων, εἰ ταῦτα μαθόντες μὴ προσαγγέλλουσι τοῖς προσφόροις ἱερεῦσιν. ἡ μέντοι β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐπὶ τριετίαν εἶπεν αὐτοὺς τῆς λειτουργίας κωλύεσθαι, καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι, ἄδειαν παρέχουσα τοῖς ἱερεῦσι μετανοίας ἐπιδεικνυμένης ἐλαττοῦν χρόνον.

Σχόλιον.

Η λδ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. κεφ. κβ'. διαλαμβάνουσα ὅσα εἰς τὸ κείμενον διελήφθησαν.

Κείμενον.

Οὐ μόνον ἐπιορκεῖν κωλύεται κληρικός, ἀλλὰ καὶ καθόλου ὀμνύναι. εἴρηται βιβλίῳ α'. τοῦ κώδικος τίτ. γ'. διάτ. κε'. ὅτι οἱ κληρικοὶ δικαζόμενοι διδόασιν ἐγγύας μέχρι ν'. λιτρῶν. Εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα ὑπερβαίνῃ, ὁμολογίαν ἐπὶ τῷ ὑπερβαίνοντι ποιοῦσιν ἀνώμοτον. διότι καὶ οἱ κανόνες κωλύουσι κληρικὸν ὀμνύειν. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἴρηται βιβλίῳ τοῦ αὐτοῦ τίτ. ιβ'. διάτ. γ'. ὅτι δεῖ τοὺς προσφεύγοντας, προτετραμμένους, καὶ ὅρκον ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ λαμβάνοντας, ἀποτίθεσθαι ἅπερ ἐπιφέρονται ὅπλα. καὶ ἡ ς'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ ιβ'. τίτ. φησίν, ὅτι ἐὰν ἐστὶν ὑπόνοια περὶ κληρικοῦ, ὡς ἔχοντος πρᾶγμα τοῦ προσφυγόντος, κελεύσει τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ὀμνύει. ἡ δὲ κώλυσις τοῦ λαμβάνειν κληρικὸν τόκους, ἐμοὶ φαίνεται πανταχῇ περὶ τῶν ἀπὸ δανείου, ἤγουν συμφώνων, λελέχθαι, οὐ μὴν ἐπὶ τῶν σιωπηρῶς ἁρμοζόντων ἐξ ὑπερθέσεως ἐπὶ τῶν βοναφίδι ἀγωγῶν.

Σχόλιον.

Η κε'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐξελήφθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γ'. διάτ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. ια'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ β'. κεφ. τοῦ ε'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο μηδὲν περὶ ὅρκου διαλαμβάνον. ἡ ς'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τοῦ κώδικος θέμα οὖσα τελευταῖον τοῦ ιγ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὐδέν τι περὶ ὅρκου διαλαμβάνει. ζητητέον οὖν εἰ ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ ὅρκους διδόναι σωματικούς.

A καὶ νομίζω ὅτι ἐπεὶ τὰ ἀπὸ τοῦ κώδικος ἐκληφθέντα κεφ. καὶ τεθέντα εἰς τὰ βασιλικά, περὶ ὧν καὶ ὁ Φώτιος μνείαν εἰς τὸ κείμενον ἐποίησεν, οὐ μέμνηνται ὅλως ὅρκων, ἐκωλύθη τὸ ὀμνύειν ὅλως ἐπίσκοπον ἢ κληρικόν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀντὶ σωματικοῦ ὅρκου, ἐπενοήθη ἡ ἔγγραφη καταθέσεως τόπον ἐπέχουσα, καὶ ἀναπληροῦσα ὅσα ὁ σωματικὸς ὅρκος ποιῆσαι ἔμελλε. οἱ γοῦν ἀναγνῶσται κακῶς ἀναγκάζονται ὅρκους σωματικοὺς διδόναι· κληρικοὶ γάρ εἰσιν.

Κείμενον.

B Ἀμέλει καὶ ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐπὶ ληγάτων εὐσεβῶν ἐξ ὑπερθέσεως εἶπεν ἀπαιτεῖσθαι τόκους, καὶ καρπούς. περὶ δὲ κλοπῆς κληρικῶν ἰδικῶς ὁ νόμος οὐ διαλέγεται, γενικῶς δὲ διαλαμβάνει περὶ κλοπῆς ὁ β'. τίτ. τοῦ ϛ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ὁ τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διατάξεων. δύο δέ εἰσιν εἴδη τῆς κλοπῆς, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς λέγεται φανερὰ κλοπή, τὸ δέ, ἀφανής. φανερὸς κλέπτης ἐστίν, ὁ μετὰ τοῦ κλοπιμαίου πράγματος ἐξ οἱουδήποτε προσώπου λαμβανόμενος, πρὶν ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπαγάγῃ, ἔνθα προέθετο ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, εἴτε ἐν δημοσίῳ, εἴτε ἐν ἰδιωτικῷ τόπῳ. C Εἰ δὲ ἀπήγαγεν αὐτὸ ὅπου προέθετο, κἂν λοιπὸν συλληφθῇ μετ' αὐτοῦ, οὐκ ἔστι φανερὸς κλέπτης. ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος ἀφανής ἐστιν. ἡ δὲ ποινὴ τοῦ φανεροῦ κλέπτου γίνεται, εἰς τὸ τετραπλοῦν τοῦ τιμήματος τοῦ κλαπέντος· ἔστιν ὅτι καὶ τοῦ διαφέροντος· τοῦ δὲ ἀφανοῦς εἰς τὸ διπλοῦν. καὶ ἐφ' ἑκατέροις ἔξωθεν τῆς τοιαύτης ποινῆς, δίδοται τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡ διατίμησις αὐτοῦ.

Σχόλιον.

Ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ D Ἰουστινιανοῦ ρλα'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ε'. τίτ. γ' κεφ. θ'. καταστρωθέντι εἰς σχόλιον τοῦ α'. κεφ. τοῦ β. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος περὶ τὰς ἀρχάς. εὐχαρίστησον οὖν τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ καλῶς ἑρμηνεύσαντι ἀπαιτεῖν ὡς διαφέρον τόκους, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικούς. ὁ β' τίτ. τοῦ ϛ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξ'. τίτ. ϛ'. κεφ. ιη'. καὶ ζήτει διάφορα τούτου κεφ. περὶ κλοπῶν καὶ κλεπτῶν. ὁ δὲ β'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν ξ'.

A & puto, quòd quoniam capita quæ ex Codice accepta, & posita sunt in Basilic. de quibus etiam mentionem fecit Photius, in textu, iurisiurandi omnino non meminerunt, prohibitus est omnino Episcopus vel Clericus iurare. Propterea enim etiam loco sacramenti corporalis excogitata est inscriptio, quæ sacramenti locũ obtinet, & implet omnia quæcunque sacramentum corporale facturum est. Lectores itaque malè coguntur dare iuramenta corporalia. sunt enim Clerici.

B TEXTUS.

CERTE *etiam viij. ij. tituli Nouellarum constitutio dicit in piis legatis ex mora peti vsuras & fructus. De furto Clericorum lex separatim non loquitur, sed de furto tractat generaliter secundus titulus vi. libri Codicis, & ij. tit. xlvij. libri Digestorum. Duo sunt autem furti genera, & vnum quidem dicitur furtum manifestum, alterum verò non manifestum. Fur manifestus est, qui cum re furtiua à quacunque persona deprehenditur, priusquam rem deferat in eum locum ad quem proposuerat, siue in loco publico, siue priuato. Sin autem eò detulit quò proposuit, etiamsi deinceps cum ea comprehendatur, non est fur manifestus. Qui autem non est talis, non est fur manifestus. Est autem pœna furti manifesti in quadruplum pretij rei quæ furto est ablata, & nonnunquam eius quod interest: non manifesti autem, in duplum. & in vtrisque vltra pœnam res ablata redditur, vel eius æstimatio.* ff. & Cod. de Furtis.

SCHOL. BALS. Tertia constitutio ij. tit. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxxxi. quæ sita est D in libro v. Basilic. iii. tit. capite ix. quod situm in libro Basilicor. tit. iij. cap. ix. quod situm est in scholio primi capitis ij. tituli præsentis operis in principio. Gratias ergo age Patriarchæ Photio, qui rectè interpretatus est, Episcopos & Clericos posse vsuras tanquam id quod interest, petere. Titulus ii. lib. vi. Codicis positus est in lib. Basil. lx. tit. vi. cap. xviii. ac quæras varia huius capita de furtis & furibus. Titulus secund. lib. quadragesimisept. Digest. positus est in libro Basil. lx.

tit. xii. cap. i. ac deinceps quæras A cap. ii. iii. iiij. v. quæ expresſè eadē dicunt, quæ in textu ſcripta ſunt. Quære autem etiam alia eiuſdem tituli capita, quæ docent de furto manifeſto & nō manifeſto: & dic quòd etiam ſi dicti tit. non faciunt mentionem de Clericis furibus, tamen quoniam iiſdem legibus quibus & Laici, clerici conueniuntur, eis autem non eſt datum priuilegium ne cum eis furti agatur, neceſſario eiſdem quoque de furto legibus ipſi adſtringuntur.

A τιτ. ιβ΄. κεφ. α΄. καὶ ἐφ᾽ ἑξῆς ζήτει κεφ. β΄. γ΄. δ΄. ε΄. τὰ αὐτὰ λέγοντα ῥητῶς ὅσα καὶ εἰς τὸ κείμενον ἐγγράφησαν. ζήτει δὲ καὶ ἕτερα κεφ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. διδάσκοντα τὰ περὶ ἀφανοῦς κλοπῆς καὶ φανερᾶς, καὶ εἰπὲ ὅτι κἂν ἱερωμένων κλεπτῶν οὐ μέμνηνται οἱ τοιοῦτοι τιτ. ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἀφ᾽ ὧν νομίμων ἐνάγονται οἱ λαϊκοί, ἐξ αὐτῶν καὶ οἱ κληρικοὶ ἐνάγονται· προνόμια δὲ οὐκ ἐδόθη τούτοις ἀπὸ κλοπῆς μὴ ἐνάγεσθαι, ἐξ ἀνάγκης τῷ κοινῷ νομίμῳ τῷ περὶ τῆς κλοπῆς καὶ αὐτοὶ συσφιγχθήσονται.

Textvs.

L. In eum. C. de furtis & ſeruo corrupto. ff. De incendio, ruina, per totū. L. de incendio, ruina, nauf. L. fin. ff. de furtis.

Qvi *autem ex incendio vel naufragio aliquid accipit, dat ei quidem cui ſurreptū eſt, quadruplum, intra annum vtilem: & Fiſco quadruplum. poſt annum autem ſimplum. vt vi. lib. Cod. tit. ij. conſtitutio xviij. Et ix. tit. xlvij. libri. Fures vt plurimum criminaliter accuſantur præcedente ſcriptura, vt Digeſt. xci. eiuſdem tit. de furtis. & ceſſat pœna dupli vel quadrupli. Dicit enim lvij. digeſt. tituli eiuſdē, Quòd ſi quis præfecto vigilum vel præſidi furem tradiderit, iſque condemnatus rem dederit, vel eius æſtimationem, tollitur aduerſus ipſum actio, vt qui in periculum maioris pœnæ deductus ſit. Qui autem furti accuſatus eſt, vel datis pecuniis tranſegit, ſit infamis. Vt lib. ij. tit. ij. digeſt. i. iiij. & vi.*

Κείμενον.

B Ὁ δὲ ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ ναυαγίου λαμβάνων ἔξωθεν τοῦ πράγματος, δίδωσιν εἴσω μὲν ὑτιλίου ἐνιαυτοῦ τὸ τετραπλοῦν τῷ κλαπέντι, καὶ τὸ φίσκῳ τὸ τετραπλοῦν. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν τὸ ἁπλοῦν, ὡς βιβλίον ϛ΄. τοῦ κώδικος τιτ. β΄. διάτ. ιη΄. καὶ ἐν τῷ θ΄. τιτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δέ, ἐγκληματικῶς οἱ κλέπται κατηγοροῦνται γραφῆς ἡγουμένης, ὡς διάτ. ϛγ΄. τοῦ αὐτοῦ β΄. τιτ. καὶ ἀργεῖ ἡ τοῦ διπλοῦ ἢ τοῦ τετραπλοῦ ποινή. εἴρηται γὰρ διάτ. νζ΄. τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἐάν C τις τὸν κλέπτην παραδοὺς νυκτεπάρχῳ, ἢ τῷ ἄρχοντι, καὶ καταδικασθεὶς παράσχῃ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὴν διατίμησιν αὐτοῦ, ἀγομακτεῖται ἡ κατ᾽ αὐτοῦ ἀγωγή, ὡς αὐτοῦ κινδυνεύσαντος· ὁ δὲ καταδικασθεὶς ἐπὶ κλοπῇ, ἢ φιλικῶς ἀπαλλαγεὶς ἐπιδόσει χρημάτων ἄτιμος γίνεται. ὡς βιβλίον γ΄. τιτ. β΄. διάτ. α΄. δ΄. καὶ ϛ΄.

ff. De iis qui not. infam.

Schol. Bals. Conſtitutio xviij. tit. ii. lib. vi. Codicis, eſt caput xxxv. tit. vi. libri lx. Baſilic. per quod ſic dicit, Si quis ex incendio vel naufragio aliquid abſtulerit, vel minuerit, intra annum emenſum in quadruplum tenetur: poſt annum autem, in ſimplum. Ad pœnam autem definitam, dare Fiſco ſeu publico quadruplum, vt in Cod. comprehenſum eſt, non eſt additum in Baſilic. Dicunt itaque nonnulli propterea quadruplū à Fiſco non peti. Mihi autē videtur quòd ex eo quod dixit Imper. obnoxium eſſe eum qui peccauit vnà cum quadruplo etiam pœnæ definitæ, probari poteſt Fiſcū etiam poſſe petere quadruplum. Dicit autem etiam xxxi. caput iii. tit. liij. libri hoc modo: Qui rapit, vel dolo ex naufragio lucratur,

Σχόλιον.

Ἡ ιη΄. διάτ. τοῦ β΄. τιτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ θέμα λε΄. τοῦ ϛ΄. τιτ. τοῦ ξ΄. βιβ. τῶν D βασιλικῶν, οὕτω λέγον, ἐάν τις ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, ἢ ναυαγίου ἀφέληταί τι, ἢ μειώσῃ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου, εἰς τὸ τετραπλοῦν κατέχεται· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτόν, εἰς τὸ ἁπλοῦν πρὸς τῇ ἤδη ὡρισμένῃ ποινῇ. τὸ δὲ δίδοσθαι καὶ τῷ φίσκῳ, ἤγουν τῷ δημοσίῳ, τὸ τετραπλοῦν, καθὼς ἐν τῷ κώδικι περιείχετο, οὐ προσετέθη ἐν τῷ βασιλικῷ. λέγουσι γοῦν τινες διὰ τοῦτο μὴ ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ δημοσίου τὸ τετραπλοῦν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν τὸν βασιλικὸν ἔνοχον εἶναι τὸν οὕτως ἡμαρτηκότα σὺν τῷ τετραπλῷ καὶ τῇ ὡρισμένῃ ποινῇ, παρίσταται δύνασθαι καὶ τὸ δημόσιον ἀπαιτεῖν τὸ τετραπλοῦν. φησὶ δὲ καὶ τὸ λα΄. κεφ. τοῦ γ΄. τιτ. τοῦ νγ΄. βιβλίου ταῦτα, Ὁ ἁρπάζων, ἢ κατὰ δόλον κερδαίνων ἐκ ναυαγίου,

A εἰς ὅσον ὑπόκειται τῷ ζημιωθέντι, τοσοῦτον καὶ τῷ δημοσίῳ δίδωσιν. ὁ δὲ θ'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἐτέθη εἰς τίτ. κ'. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, διαλαμβάνοντα περὶ τῶν ἀφαιρουμένων ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, καὶ καταπτώσεως. λέγει δὲ τὸ τέλος τοῦ α'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἁρμόζειν ἐπέκεινα τῆς χρηματικῆς ποινῆς, καὶ ἐγκληματικὴν ἐπεξέλευσιν. καὶ ἔστι τοῦτο ἰδικὸν εἰς τοὺς ἁρπάζοντας ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, καὶ καταπτώσεως καὶ ναυαγίου. τιμωροῦνται γὰρ B καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς ὅπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων οὐκ ἔστι. καὶ φησὶ τὸ ζ'. διγέστ. τοῦ θ. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ὅ ἐστι θέμα β'. τοῦ νζ. κεφ. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. ἐὰν γὰρ ὁ ὑβριστής, ἢ ὁ κλέπτης ἐγκληματικῶς ἑλκυσθεὶς τιμωρηθῇ, ποινὴν οὐ δίδωσι χρηματικήν. τὸ μέντοι ϟγ'. διγέστ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διαταξέων οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. σημείωσαι δὲ ὅτι ὅταν ἐγκληματικῶς κινηθῇ ἡ ἀπὸ ἁμαρτήματος ἀγωγή, δίδονται καὶ ἐγγραφαί. ὁ β'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν διγεστ. ἐστι βιβλίον τῶν βασιλικῶν, καὶ τίτ. β'. διδάσκων ἐκ ποίων τρόπων ἐπάγεται ἀτιμία. καὶ ἀνάγνωθι θέ- C μα. γ'. τοῦ α'. κεφ. λέγον, ἄτιμός ἐστι καὶ ὁ ἰδίῳ ὀνόματι κατακριθεὶς τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ, ἢ τῇ περὶ ἁρπαγῆς πραγμάτων, καὶ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ δόλου, ἢ συμφωνήσας ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀγωγῶν, καὶ χρήματα δοὺς μήπω προκατάρξεως γενομένης.

Κείμενον.

Περὶ τυμβωρύχων γενικῶς διαλαμβάνει ὁ ιβ'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου, ἐν ᾧ φησὶν ὅτι καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς ὑπόκειται, καὶ ἔστιν ἡ χρηματικὴ ποινή, πότε μὲν εἰς ρ'. νομίσματα, πότε δὲ D εἰς διακόσια, πότε δὲ εἰς τὸ διαφέρειν τῆς γενομένης ζημίας. καὶ ἄτιμος γὰρ ὁ καταδικαζόμενος. οἱ δὲ τυμβωρυχοῦντες, εἰ μὲν μεθ' ὅπλων, κεφαλικῶς τιμωροῦνται· εἰ δὲ χωρὶς ὅπλων, μέχρι μετάλλου. Οἱ δὲ λείψανα ἢ ὀστᾶ μετακινοῦντες, εὐτελεῖς μὲν ὄντες ἄκρως τιμωροῦνται, ἔντιμοι δὲ δεπορτατεύονται, ἢ εἰς μέταλλον καταδικάζονται. πῶς δὲ δυνατὸν ἀκινδύνως καὶ ἀζημίως μεταφέρειν λείψανα, καὶ φιλοκαλεῖν μνημεῖον, διδάσκει ὁ αὐτὸς τίτλος, καὶ ὁ ζ'. τοῦ ια'. βιβλίου τῶν διαταξέων. ὑπόκεινται δὲ οἱ τυμβωρυχοῦντες, καὶ τῷ περὶ ἱεροσυλίας νόμῳ.

in quantum ei qui damno affectus est, tenetur, tantum etiam dat publico. Nonus autem titulus xlvii. libri Digestorum situs est in libro xx. lx. libri Basilic. tractans de iis qui auferunt ab incendio & ruina. Dicit autem finis primi capitis eiusdem tituli, vltra pœnam pecuniariam competere etiam actionem criminalem: & est hoc speciale in iis qui rapiunt ex incendio, & ruina, & naufragio. Puniuntur enim & pecuniariè & criminaliter. quod non est in aliis criminibus, vt dicit vii. cap. tit. ix. xlvii. libri Digestorum, quod est thema ii. cap. lvii. tit. xii. lib. lx. Basilic. quod ita habet, vt hic compendiosè propositum est. Si enim qui iniuriam fecit, vel fur, criminaliter tractus, punitus fuerit, non soluit pœnam pecuniariam. Sanè digestū xciii. tit. ii. lib. xlvii. digest. non est positum in Basil. Nota autem quòd quando ex delicto intentatur actio criminaliter, dantur etiam subscriptiones. Tit. ii. lib. iij. digest. est lib. Basilic. xxi. tit. ii. qui docet, quibus modis infamia irrogetur. Lege etiā iij. responsum primi capitis quod dicit: Infamis est qui proprio nomine actione furti condemnatus est, vel bonorum raptorum, & actionis iniuriarum, & doli: vel qui de eiusmodi actionibus pactus est, & dedit pecunias, lite nondum contestata.

Textvs.

De sepulchrorum effossoribus tractat generaliter xij. tit. xlvij. libri. in quo dicit, quòd & pecuniariè & criminaliter teneantur. & est pœna pecuniaria, aliquādo quidem in centum, aliquando verò in ducenta: aliquando autem ad id quod interest factum esse damnum. & fit infamis qui condemnatur. Qui autem sepulchra effodiunt, si quidem armata manu, capitali pœna puniuntur. sin autem sine armis, ad metallum vsque. Sin autem reliquias vel ossa moueant, si sint quidem humiliores personæ, extremo supplicio afficiuntur. Sin autem honestiores, deportantur. Qui autem aliter peccant in monumentum, relegantur, vel in metallum damnantur. Quomodo autem possint sine periculo & damno transferri reliquiæ, & monumentum ornari, docet idem titulus, & vij. xi. tituli Digestorum. Tenentur autem sepulchrorum effossores lege de sacrilegiis.

ff. De sepulchro violato.

ff. De relig. & sumpt. fun.

ff. Ad legem Iuliam peculatus. l. fin. C. De sepul. viol.

l. Nemo deinceps. C. de Episc. audient.

Vt liber xlviii. tit. xiii. Digest. & constit. vi. xix. tit. ix. libri Codicis. in quo etiam auget pœnas pecuniarias, aliquando quidem pecuniarum redemptionem, vel agri, vel domus imponens, si materia sit ad se è monumento ablata: aliquando verò decem librarum pœnam infligens. & xx. Magistratui, qui non persequitur. Etiam autem in Paschæ diebus in carcere includuntur & vinciuntur sepulchrorum effossores. vt liber i. Cod. tit. iiii. constit. iii.

SCHOL. BALS. Xij. tit. xlvii. libri Digestorum tractat de monumentorum seu de sepultarum reliquiarum violatione. Dicit autem viii. caput eiusdem tituli: Crimen sepulchrorum effossionis ad legem publicam de vi refertur. Competit autem etiam pecuniaria seu ciuilis. Pœnæ autem quantitas non sumpta est in Basilic. Cap. i. dicit: Sepulchri violati crimen infamiam irrogat. Thema vii. cap. iiij. ait: Qui sepulchra violant, & cadauera spoliant, si armati id faciant, capite plectuntur: si sine armis, vsq; ad metalli pœnam proceditur. Cap. x. dicit, Qui reliquias, vel ossa transmouēt, & cætera, quæ in textu comprehendūtur. Tit. vii. lib. xi. Digest. est tit. i. lib. lix. Basilic. qui de monumentis & sumptibus funerum docet. Quartum decretum iii. cap. xxiii. tit. lx. libri dicit, quòd non oportet mortuorum reliquias contrectare vel spoliare: sed eas quæ ad tempus repositæ sunt, licet transferre. Vii. caput eiusdem tituli dicit: Monumentum quidem deterius fieri non oportet, ipsum tamen ornare licet, non contactis reliquijs. Caput vii. tit. i. lib. ix. Basilic. dicit circa finem: Sin autem loci dominus præter iussum sacerdotis vel Imperatoris eum eiecerit qui ab alio situs est, vel ossa quæ sita sunt, tenetur actione iniuriarum. Et cap. primum iii. titul. eiusdem libri dicit, Licet iusta ex causa accedere ad Prætorem, & repositas, quæ vexantur, reliquias transferre. Et caput xiiij. dicit, Nemo corpus humanū sine iussu Imperatoris in alium locū transferat. Nec est primæ constitutioni contrarium.

L. Sepulchri violati. ff. de sepulchro violato.

A ὡς βιβλίον μη. τίτ. ιγ΄. καὶ διάτ. ε. τοῦ ιθ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. ἐν ᾧ καὶ τὰς χρηματικὰς αὔξει ποινάς, πότε μὲν στέρησιν κτήματος, ἢ ἀγροῦ ἢ οἴκου ἐπάγων, ἐὰν εἰς αὐτοὺς ὕλη ἀπενεχθῇ ἀπὸ μνημείου. πότε δὲ δέκα λιτρῶν ποινὴν ἐπάγων, καὶ εἴκοσι τῷ ἄρχοντι μὴ ἐπεξιόντι. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα οἱ τυμβωρύχοι ἐγκλείονται καὶ δεσμοῦνται· ὡς βιβλίον α. τοῦ κώδικος τίτ. δ΄. διάτ. γ΄.

Σχόλιον.

Ὁ ιβ΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξ. B ἐστὶ τίτ. κγ΄. τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν περὶ καταφθορᾶς μνήματος, ἤτοι τῶν ἐνταφείων λειψάνων διδάσκων. φησὶ δὲ τὸ ὄγδοον κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τὸ ἔγκλημα τῆς τυμβωρυχίας ὑπὸ τὸν περὶ βίας δημόσιον ἀναφέρεται νόμον. ἁρμόζει δὲ καὶ χρηματικῶς. ἡ ποσότης δὲ τῆς ποινῆς οὐκ ἐξελήφθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ α. κεφ. φησὶ τὸ τῆς τυμβωρυχίας ἔγκλημα ἀτιμίαν ἐπιφέρει. τὸ ζ΄. θέμα τοῦ δ΄. κεφ. φησὶν, οἱ τυμβωρυχοῦντες, καὶ γυμνοῦντες τὰ τῶν τελευτώντων σώματα, εἰ μὲν μεθ᾽ ὅπλων, κεφαλικῶς τιμωροῦνται, εἰ δὲ χωρὶς C ὅπλων, μέχρι μετάλλου. τὸ ι. κεφ. λέγει, οἱ τὰ λείψανα, ἢ τὰ ὀστᾶ μετακινοῦντες, καὶ ἐφεξῆς ὅσα τῷ κειμένῳ περιέχονται. ὁ ζ΄. τίτ. τοῦ ια. βιβλίου τῶν διατ. ἐστὶ τίτ. α. τῶν νθ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, διδάσκων περὶ μνημάτων καὶ δαπάνης τῶν κηδειῶν. τὸ δ΄. θέμα τοῦ γ΄. κεφ. τοῦ κγ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου φησὶν, οὐ δεῖ τὰ λείψανα τῶν τελευτώντων ψηλαφᾶσθαι, ἢ σκύλλεσθαι. τὰ δὲ προσκαίρως ἀποτεθέντα μεταφέρειν ἔξεστι. τὸ ζ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶ, χεῖρον οὐ δεῖ τὸ μνῆμα γίνε- D σθαι, φιλοκαλεῖν μέντοι αὐτῷ ἔξεστι μὴ ἐφαπτομένων τῶν λειψάνων. τὸ ζ΄. κεφ. τοῦ α. τίτ. τοῦ νβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν περὶ τὸ τέλος φησὶ, ἐὰν δὲ ὁ τοῦ τόπου δεσπότης παρὰ κέλευσιν ἱερέως, ἢ κέλευσιν βασιλέως ἐκβάλλῃ τὸν ἐξ ἄλλου ταφέντα ἢ τὰ τεθέντα ὀστέα, ἐνάγεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. καὶ κεφ. α τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου λέγει, ἔξεστιν ἐξ εὐλόγου αἰτίας προσιέναι τῷ ἄρχοντι, καὶ μεταφέρειν εἰς ἕτερον τόπον τὸ ἀποκείμενον λείψανον περιενοχλούμενον. καὶ κεφ. ιδ΄. φησὶ, Μηδεὶς ἀνθρώπινον σῶμα χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς εἰς ἕτερον τόπον μεταφερέτω, καὶ τὸ παρὸν οὐκ ἔστιν ἐναντίον τῇ α. διατάξει.

ἐκείνη

ἐκείνη γὰρ ἀπὸ εὐλόγου αἰτίας ἐπέτρεψε μεταφέρεσθαι τὰ λείψανα κατὰ διάγνωσιν τῶν ἀρχόντων. αὕτη δὲ μηδαμοῦ μνημονεύουσα εὐλόγου αἰτίας, ὅτι χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς οὐκ ἔξεστιν αὐτὰ μεταφέρειν. ὁ ιγ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐτέθη εἰς τίτ. με΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. φησὶ τὸ β΄. κεφ. ὁ δεπεκουλάτους κινεῖται κατὰ τοῦ ὑφελομένου ἐκ τῶν ἱερῶν, ἢ τῶν μνημείων, καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ δ΄. κεφ. λέγει τῷ δεπεκουλάτῳ ὑπόκειται, καὶ ὁ ἱερὰ ἐκ μνημείων, ἢ χρήματα λαμβάνων, ἢ τὸ δωρηθὲν τῷ θεῷ. ἡ ε΄. διάτ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. ιβ΄. τοῦ κγ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. καὶ ἀνάγνωθι τὸ ια΄. ιβ΄. ιγ΄. καὶ ιδ΄. κεφ. τὰ αὐτὰ λέγοντα ὅσα συνωψίσθησαν. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κϛ΄. τοῦ ιζ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὃ καὶ ἀνάγνωθι καταστρωθὲν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κε΄. κεφ. τοῦ παρόντος θ΄. τίτ. τούτων οὕτως ἐχόντων σημείωσαι ὅτι τοῖς περὶ τυμβωρυχίας νόμοις ἐνέχονται καὶ οἱ χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς, ἢ ἐπισκοπικῆς, ἢ διαγνώσεως ἀρχοντικῆς μετακινοῦντες λείψανα τεθνεώτων μετὰ τελείας ὁσίας ταφέντα. πλὴν οἱ μὲν ἄρχοντες χωρὶς εὐλόγου αἰτίας οὐ δύνανται ἐπιτρέπειν τὴν τούτων μετάθεσιν. ὁ βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ ἐπίσκοποι δύνανται ταύτην ἀδιακρίτως ἐπιτρέπειν. οἱ γοῦν λέγοντες ἀπροκριματίστως ταύτην γίνεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου, μὴ προκειμένης αἰτίας αἰσχροκερδοῦς, κακῶς λέγουσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καί τις καθηγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Μωκίου, χωρὶς τοιαύτης ἐπιτροπῆς λείψανα μεταθέμενος ἐξεβλήθη συνοδικῶς ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας, καὶ καθῃρέθη.

Κεφάλαιον κη΄.

Περὶ τῶν βδελυσσομένων τὸν γάμον, ἢ τὸν οἶνον, ἢ τὰ κρέα, ἀποστόλων κανὼν να΄. νγ΄. ξϛ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιδ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ιγ΄. λ΄.

Κεφάλαιον κθ΄.

Περὶ τῶν ἐπιτετραμμένων ἢ κεκωλυμένων γάμων, καὶ περὶ τοῦ ἐρωτᾶσθαι τοὺς ἀναγνώστας ἐφήβους γινομένους, εἰ βούλονται γαμεῖν, καὶ περὶ παλλακισμοῦ, καὶ πορνείας καὶ μοιχείας, ἀποστόλων κανὼν ιζ΄. ιη΄. ιθ΄. κε΄. κϛ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ι΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α΄. θ΄. ι΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιδ΄. ιε΄. συνόδου

Illa enim iusta de causa permisit reliquias ex magistratuum decreto transferre. Hęc verò nulla iustę causæ mentione habita dicit, quòd sine iussu Imperatoris non licet eas transferre. Titulus xiij. lib. xlviij. Digest. positus est in tit. xlv. lib. lx. Basilic. cuius cap. ii. ait, Lex Iulia peculatus mouetur aduersus eum qui ex locis sacris aut religiosis quippiam surripuerit. iiij. caput dicit: Peculatus autem tenetur, qui sacra ex monumentis, vel pecunias, vel quod Deo donatum est, accipit. Quinta xix. tit. ix. libri constitutio codicis posita est in cap. xii. tit. xxiii. lib. lx. & lege cap. xi. xii. xiii. quæ eadem dicunt, quæ in compendio proposita sunt. Constitutio iii. tit. iiij. lib. i. Cod. est caput xxvi. tit. xvij. lib. vii. Basilic. quod etiam legas insertum interpretationi præsentis ix. tituli. Hæc cum ita se habeant, nota quòd de sepulchrorum violatione lege tenentur, qui absque Imperatoris, vel Episcopi iussu, vel decreto magistratus, mortuorum reliquias transmouent, quæ iustis ritè peractis sepultæ sunt. Sed Magistratus quidem non possunt sine iusta causa, eorum translationem permittere. Imperator autem & Episcopi indistinctè hæc permittere possunt. Qui itaque dicunt hæc sine præiudicio posse fieri ab eo qui velit, modò non proposita turpis lucri causa, malè dicunt. Propterea enim etiam quispiã venerabilis sancti Mocij Monasterij præfectus, qui absque eiusmodi concessione reliquias transtulerat, Synodicè Monasterio eiectus est, & depositus.

Cap. XXVIII.

De *ijs qui matrimonium, vel vinum, vel carnes abhorrent, Apost. can. li. liij. lxvi. Syn. Ancyr. canon xiiij. Syn. vi. canon xiij. xxx.*

Cap. XXIX.

De *permissis vel prohibitis matrimonijs, & vt lectores, cùm ad pubertatem venerint, interrogentur, an velint vxores ducere: & de concubinatu, & fornicatione, & adulterio, Apost. canon xvij. xix. xxv. xxvi. Syn. Ancyr. can. x. Synodi Neocaes. can. i. ix. x. Syn. Chalc. can. xiiij. xv. Syn.*

Carthagin. canon xvi. Syn. vi. canon iij. iiij. vi. xij. xiij. xlviij. Basil. can. iij. vi. xvi. lxix. lxx. Theophili ex commentario canon iiij. v.

TEXTVS.

Si quis non dicam rapere. C. de Episc. & Cler.

LIBER i. *Cod. tit. iij. constit. v. Si quis virginem sacram uxorem accipere solum conatus fuerit, capitali supplicio punitur. Et xiiij. eiusdem tit. constitutio, Quòd si Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus uxorem duxerit, Canonibus quidem tenetur, qui non minùs valent quàm leges, & à sacerdotio excidit: & qui ex nefario matrimonio nati sunt filij, nec sunt naturales, nec nothi: & neque per donationem, vel successionem, vel simulatum mutui contractum, vel aliam obligationem à patribus accipiunt, vel matres eorum: sed ea illorum accipit Ecclesia. Dicit autem etiam xiij. i. tit. Nouellarum constitutio, quòd si Monachus, clericus factus fuerit, ne audeat ad matrimonium accedere, etiamsi eum gradum sit assecutus in quo licet Clericis vxores ducere, scilicet cantoris, & lectoris: alijs enim omnibus matrimonium est omnino prohibitum. Sin autem vxorem duxerit, vel concubinam habuerit, vel incontinenter vixerit, clero eijciatur, & sit priuatus, ad militiam, vel aliud studium ac exercitium, non audens accedere. Et prima eiusdem tituli constitutio: Nullus qui secundam vxorem duxit, ordinetur Presbyter vel Diaconus. Sed nec si cum muliere cohabitat, quæ propriũ maritum reliquit, nec si habet concubinam: sed si continentem vitam agit, & vel cum vxore cohabitat, & vnius pudicæ mulieris, & quam virginem duxit, maritus fuerit. Si quis autem cùm sit Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vxorem vel concubinam introduxerit, vel apertè, vel clanculum, seu per simulationem, à sacro statim ordine excidat, & sit priuatus, & Laicus. Lector autem, qui secundam vxorem duxit, ne promoueatur: nec etiam tertium matrimonium celebret. Sin autem cùm secundam vxorem duxit, promoueri studuerit, fit priuatus. Dicit autem hoc etiã, Quæ ordinantur Diaconissæ, admoneantur, quòd si ordinem dedecore afficere ausæ fuerint, matrimonium contrahentes, vel alioqui in fornicatione viuentes, erunt morti obnoxiæ, & eorum facultates suorum Monasteriorum vel Ecclesiarum dominio applicabuntur. Qui autem eas vxores ducere, vel eis stuprum afferre ausi fuerint, ense sunt puniendi: & eorum facultates publicum accipiet ærarium.*

A Καρθαγένης κανὼν ιϛʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν γʹ. δʹ. ϛʹ. ιβʹ. ιγʹ. μηʹ. νηʹ. Βασιλείου κανὼν γʹ. ϛʹ. ιϛʹ. ξθʹ. οʹ. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν δʹ. εʹ.

Κείμενον.

Βιβλίον αʹ. τοῦ κώδικος τίτ. γʹ. διάτ. εʹ. ἐάν τις μόνον πειραθῇ λαβεῖν γαμετὴν παρθένον ἱεράν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. καὶ διάτ. ιδʹ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐὰν πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος γαμήσῃ, ὑπόκειται μὲν τοῖς κανόσιν, οἵτινες οὐκ ἧττον τῶν νόμων ἰσχύουσι, καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκπίπτει, καὶ οἱ παῖδες ὡς ἐξ ἀθεμίτων B γάμων τεχθέντες, οὔτε φυσικοί, οὔτε νόθοι εἰσί, καὶ οὔτε κατὰ δωρεάν, ἢ διαδοχήν, ἢ ἐσχηματισμένον δάνειον, ἢ ἑτέραν ἐνοχὴν λαμβάνουσί τι παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν, ἢ αἱ μητέρες αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα λαμβάνει ἡ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησία. λέγει δὲ ἡ ιγʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι ἐὰν μοναχὸς κληρωθῇ, μὴ θαρρείτω πρὸς γάμον ἐλθεῖν, κἂν τοιούτου βαθμοῦ τετύχηκεν ἐν τῷ κλήρῳ, ἐν ᾧ τοῖς κληρικοῖς ἔξεστι γαμεῖν, τουτέστι ψάλτη, καὶ ἀναγνώστη. τοῖς γὰρ ἄλλοις ἅπασι καθάπαξ ὁ γάμος ἀπαγορεύεται. Εἰ δὲ γαμήσῃ, ἢ παλλακὴν σχῇ, ἢ ἀσελγῶς ζήσῃ, C ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου, καὶ ἰδιώτης ἔστω, πρὸς στρατείαν ἢ ἑτέραν ἐπιτήδευσιν ἐλθεῖν οὐ θαρρῶν. καὶ ἡ αʹ. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι μηδεὶς δευτερογαμήσας χειροτονείσθω πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μήτε εἰ μετὰ γυναικὶ συνοικεῖ τὸν οἰκεῖον ἄνδρα καταλιπούσῃ, μήτε εἰ παλλακὴν ἔχῃ, ἀλλὰ σωφροσύνῃ συζῇ, καὶ ἢ γαμετῇ συνοικῶν, ἢ μιᾶς ἀνὴρ γενόμενος σώφρονος, καὶ ἐκ παρθενίας. Εἰ δέ τις πρεσβύτερος ὤν, ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος γαμετὴν ἢ παλλακὴν εἰσάγοιτο φανερῶς, ἢ λαθραίως, καὶ ἐσχηματισμένως, εὐθέως τῆς ἱερᾶς ἐκπιπτέτω τάξεως, καὶ ἰδιώτης καὶ λαϊκὸς ἔστω. ἀναγνώστης D δὲ δευτερογαμήσας μὴ προκοπτέτω, μὴ μὲν καὶ τριγαμείτω. Εἰ δὲ δευτερογαμήσας, σπουδάσει προκόψαι, γενέσθω ἰδιώτης. λέγει δὲ ὅτι χειροτονούμεναι διακόνισσαι νουθετείσθωσαν, εἰδυῖαι ὡς εἰ θαρρήσαιεν καταισχυνθῆναι τὴν χειροτονίαν, προσομιλοῦσαι γάμῳ, ἢ ἄλλως βίῳ πορνείᾳ, θανάτῳ γενήσονται ἔνοχοι, καὶ τοῖς αὐτῶν μοναστηρίοις, ἢ ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις αἱ αὐτῶν περιουσίαι προσκυρωθήσονται. οἱ δὲ γῆμαι ἢ φθεῖραι αὐτὰς τολμήσαντες, ὑπεύθυνοί εἰσι ξίφει, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῶν τὸ δημόσιον λήψεται.

A

Σχόλιον.

Ἡ ε΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος καὶ ἡ μδ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν μέρος οὖσα τῆς Ιουστινιανείου νεαρᾶς. οὐδὲ ἡ α΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν μέρος οὖσα τῆς ϛ΄. Ιουστινιανείου νεαρᾶς. Σημείωσαι περὶ τῶν ἐκπεσόντων τῆς ἱερωσύνης, καὶ γυναιξὶ συνοικησάντων, καὶ τούτων τεκνοποιησάντων, μὴ συγχωρουμένων εἰς κληρονομίαν αὐτῶν κληθῆναι, μηθ' ὅλως δύνασθαι τὰ τοιαῦτα παιδία ἢ γνήσια τούτων κληθῆναι ἢ φυσικά, ἢ B καθ' οἱονδήποτε τρόπον περιελθεῖν τινα τῶν πραγμάτων αὐτῶν πρὸς αὐτούς, ἢ τὰς μητέρας αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ προσόντα πάντα αὐτοῖς λαμβάνειν τὰς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας, ἢ τοὺς κλήρους. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι τολμῶντας, μετὰ τὴν τῆς ἱερωσύνης γύμνωσιν, μὴ δυναμένους εἰς τὶ κοσμικὸν ἀξίωμα ἢ στρατείαν ἀναχθῆναι, ἀλλὰ ἰδιωτεύοντας πάντα τὸν χρόνον. ὅπως δὲ σήμερον οὐ φυλάττεται τοῦτο, ἀγνοῶ.

Κείμενον.

Καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐὰν βουλευτὴς, ἢ ταξεώτης ιε΄. ἔτη μονάσας γένηται κληρικὸς, C εἶτα γαμήσας, ἀποδίδοται τῇ ἰδίᾳ τύχῃ. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν τῶν ἀπὸ μοναχῶν, κἂν μὴ γεγόνασι βουλευταὶ, ἢ ταξεῶται. καὶ ὅτι ὁ χειροτονῶν ἄγαμον, ἐρωτάτω αὐτὸν εἰ δύναται χωρὶς νομίμου γαμετῆς σεμνῶς βιοῦν· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας ἐπιτρέπων διακόνῳ, ἢ ὑποδιακόνῳ, γαμῆσαι μετὰ τὴν χειροτονίαν, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεται. πρεσβύτερος δὲ ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμῶν, ἐκβάλλεται τοῦ κλήρου, καὶ μετὰ τῶν αὐτοῦ D πραγμάτων δίδοται τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν. δευτερογαμῶν δὲ ἀναγνώστης, ἢ χήραν, ἢ διεζευγμένην λαμβάνων, ἢ τοῖς νόμοις, ἢ τοῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην, εἰς ἄλλον μὴ προβαινέτω βαθμόν. ἀλλὰ καὶ προβὰς, ἀποκαθίσταται τῷ προτέρῳ. λέγει δὲ ὅτι οἱ ἁρπάζοντες, ἢ ὑπονοθεύοντες, ἢ διαφθείροντες ἀσκήτριαν, ἢ μονάστριαν, ἢ διακόνισσαν, ἢ ἄλλο εὐλαβὲς ἔχουσαν σχῆμα, καὶ οἱ μετασχόντες, κεφαλικῶς τιμωροῦνται, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ

Schol. Bals. Constitutio ij. tit. iii. lib. i. Cod. & constitut. xliiij. tit. eiusdem non sunt positæ in Basil. neque etiam const. i. eiusdem tituli Nouell. quæ pars est Nouellæ Iustinianææ v. Neque item constitut. i. eiusdem tituli Nouellar. quæ pars est Nouellæ Iustinianææ vi. Nota de iis qui à sacris ordinibus exciderunt, & matrimonio iuncti sunt mulieribus, & liberos genuerunt, non permitti eos hæreditatem cernere, neque omnino posse liberos eiusmodi, vel legitimos eorum, vel naturales filios appellari, aut vlla ratione quicquam eiusmodi bonorum ad eos peruenire, vel etiam ad matres illorum, sed facultates quasuis, illorum Ecclesias vel clericorum cœtus percipere: Eos verò qui tale quid ausi fuerint, postquam sacris ordinibus abdicati fuerint, nō posse ad aliquam sæcularem prouehi dignitatem aut ad ordinem militarem, sed toto vitæ suæ tempore priuatos degere. Quo vero pacto fiat, vt hoc minimè seruetur, ignoro.

Textvs.

Et ij. *eiusdem tituli constitutio, quòd si curialis vel apparitor, qui xv. annis fuit Monachus, Clericus factus est, deinde vxorem duxerit, propriæ vitæ conditioni redditur. Eadem etiam de aliis qui ex Clericis Monachi facti sunt, etsi non curiales vel apparitores fuerint. Item, Qui cœlibem ordinat, ipsum interroget, an sine legitima vxore possit honestè vitam agere. Qui autem tempore ordinationis Diacono vel Subdiacono permittit vt ducat vxorem post ordinationem, Episcopatu eÿcitur. Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, qui post ordinationem vxorem ducit, Clero eÿcitur: & cum suis bonis traditur curiæ ciuitatis in qua erat clericus. Lector autem, qui secundam vxorem ducit, vel viduam, vel dimissam accipit, vel eam quæ legibus aut canonibus est prohibita, ad alium gradum non promoueatur: sed etiam, qui promotus est, priori vitæ statui restituitur. Dicit etiam, quòd qui rapiunt, vel adulterant, vel corrumpunt Ascetriam, vel Monacham, vel Diaconissam, vel eam quæ habet alium Religiosum, & qui sunt etiam conscij, pœna capitali puniuntur: & bona eorum, Ecclesiæ,*

M ij

vel Monasterio eius quæ probro affecta est, vendicantur per Episcopum, & Oeconomũ, & Magistratus, & Apparitores, ipsa verò cum rebus suis in Monasterium tutò seruanda immittitur. Sin autem est Diaconissa, quæ habet liberos legitimos, ij partem legitimam accipiunt. Sin autem anno postquam fuerit scelus cognitum, sanctæ domus id non iudicio persecutæ sint, eas Fiscus accipit: eo qui in iis persequendis est negligens, Magistratu, cingulo priuato, & priuatis quinque libris multato.

SCHOL. BALS. Constitutio ii. eiusdem i. tituli Nouellarum est caput xxvi. Nouellæ Iustiniani Imperatoris cxxiii. siue caput xxxiii. tit. i. lib. iii. Basil. quod eadem complectitur, quæ compẽdiosè sunt proposita. Loquitur autem cap. xxiiij. eiusdem Nouellæ siue tricesimum primum caput eiusdem tituli, & etiam xxxii. dicit vt interrogentur ij qui sunt ordinandi, an possint continere: & de iis etiam qui sunt sacrati, vxores ducentibus, & lectoribus, qui secundas vxores ducunt: quæ à Patriarcha paraphrasticè tractata sunt. De iis autem qui rapiunt, vel corrumpunt, vel adulterant eas quæ sunt Deo dedicatæ, docet ipsa secunda constitutio primi tit. Nouellarum, quæ est lxiii. cap. Nouellæ Iustiniani cxxiii. siue caput xii. tit. i. lib. iiij. Basilic. quod eadem dicit, quæ in compendio proposita sunt: præter pœnam. Basilicus enim dicit, eos qui peccauerint, consciósq; ac participes sceleris, id periculi sustinere quod à lege imminet. Qui autẽ Nomocanonum cõposuit, dicit eos capitali supplicio puniri. Tu autem Basilico potiùs mentem adhibe: & si velis scire quæ sunt pœnæ legitimæ, lege librum lx. tit. lviii. cap. i. quod sic habet: Qui mulierem rapuerunt sponsam, siue non sponsam, siue viduam, siue est ingenua, siue serua, siue libertina, & maximè si sint Deo consecratæ, pœna legitima puniãtur. hoc est, si cum armis quidem seu gladiis seu clauis ac fustibus, ij gladio puniantur: qui autẽ eis inseruierũt, vel conscij fuerũt, vel sua spõte susceperũt, vel aliquod studiũ adhibuerunt, eis verberatis ac tõsis nares amputẽtur. Qui enim ita rapere proposuerunt, parati sunt etiã resistẽtes interficere.

A ἢ τῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑβρισθείσης προσποιοῦνται διὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦ οἰκονόμου καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τάξεων. αὐτὴ δὲ μετὰ τῶν αὐτῆς πραγμάτων μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται ἀσφαλῶς φυλαχθησομένη. Εἰ δὲ διακόνισσά ἐστι νομίμους ἔχουσα παῖδας, τὸ νόμιμον μέρος λαμβανέτωσαν. Εἰ δὲ ἐπὶ ἐνιαυτὸν μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ μύσος, μὴ ἐκδικήσωσι τὰ πράγματα οἱ εὐαγεῖς οἶκοι, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβανέτω, τοῦ ἀμελοῦντος ἐκδικηθῆναι ἄρχοντος, ἀποζωννυμένου, καὶ πέντε λίτρας τοῖς πριβάτοις προστιμωμένου.

Σχόλιον.

B Ἡ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι κεφ. κϛ'. τῆς ρκγ'. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἤτοι κεφ. λγ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ διαλαμβάνον ὅσα συνωψίσθησαν. λέγει δὲ καὶ τὸ κδ'. κεφ. τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, ἤτοι τὸ λα'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ λβ'. περὶ τοῦ ἐρωτᾶσθαι τοὺς μέλλοντας χειροτονεῖσθαι, εἰ δύνανται σωφρονεῖν, καὶ περὶ γαμούντων ἱερωμένων, καὶ δευτερογαμούντων ἀναγνωστῶν, ὅσα παρὰ τοῦ πατριάρχου διελήφθησαν παραφραστικῶς. περὶ δὲ τῶν ἁρπαζόντων, C ἢ διαφθειρόντων, ἢ ὑπονοθευόντων τὰς τῷ θεῷ ἀνατεθειμένας, διδάσκει ἡ αὐτὴ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν οὖσα ξγ'. κεφ. τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι κεφ. ιβ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα συνωψίσθησαν, πλὴν τῆς ποινῆς. ὁ μὲν γὰρ βασιλικός φησι τὸν ἐκ τοῦ νόμου κίνδυνον ὑπομένειν τοὺς πλημμελήσαντας, καὶ τοὺς μετασχόντας τοῦ τοιούτου μύσους. ὁ δὲ συνθέμενος τὸ νομοκάνονον λέγει, κεφαλικῶς αὐτοὺς τιμωρεῖσθαι. σὺ δὲ μᾶλλον τῷ βασιλικῷ πρόσεχε. καὶ εἰ θέλεις μαθεῖν ποῖαί εἰσιν αἱ νόμιμοι ποιναί, ἀνάγνωθι βιβλίον ξ'. τίτ. νη'. κεφ. α'. οὕτως ἔχον, οἱ ἁρπάσαντες γυναῖκα, ἢ μνηστευομένην D ἢ ἀμνήστευτον, ἢ χήραν, εἴτε εὐγενής ἐστι, εἴτε δούλη, ἢ ἀπελευθέρα, καὶ μάλιστα ἐὰν τῷ θεῷ ὦσιν αἱ γυναῖκες καθιερωμέναι, νομίμως τιμωρείσθωσαν, τοῦτ' ἐστιν, εἰ μὲν μεθ' ὅπλων, εἴτε ξιφῶν, ἢ ῥοπάλων τὴν ἁρπαγὴν ἐποιήσαντο, οἱ τοιοῦτοι ξίφει τιμωρείσθωσαν, οἱ δὲ συνυπουργοῦντες αὐτοῖς, ἢ συνειδότες, ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι, ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν εἰσενεγκόντες τυπτόμενοι, καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν. ἐπειδὴ οἱ προθέντες πρὸς ἑαυτοῖς ἁρπάσαι, ἕτοιμοί εἰσι καὶ φονεύειν τοὺς ἀνθισταμένους.

Εἰ δὲ χωρὶς οἱωνδήποτε ὅπλων τὴν ἁρπαγὴν ἐποιήσαντο, ὁ μὲν τὴν ἁρπαγὴν ποιήσας, χειροκοπείσθω, οἱ δὲ βοηθήσαντες τοῖς τοιούτοις ἐν τῇ ἁρπαγῇ, ἢ συνειδότες, ἢ ὑπηρετήσαντες, ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι, ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν εἰσενεγκόντες αὐτοῖς, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. ζήτει καὶ τὴν λε'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου τὰ αὐτὰ σχεδὸν νομοθετοῦσαν.

Κεφάλαιον λ'.

Περὶ τῶν ἐπὶ γάμῳ γυναῖκας ἁρπαζόντων, ἀποστόλων κανὼν ξζ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ια'. κε'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κζ'. συνόδου ς'. κανὼν ϟβ'. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν β'.

Κείμενον.

Βιβλίον α'. τίτ. γ'. διάτ. ε'. ἐάν τις ἁρπάσῃ, ἢ πειραθῇ λαβεῖν γαμετὴν παρθένον ἱεράν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. καὶ διάτ. νγ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τοῖς γονεῦσι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, τοῖς κηδεμόσι τῶν παρθένων, καὶ διακονισσῶν, καὶ τῶν ἀνακειμένων τῷ θεῷ χηρῶν, ἔξεστι τοὺς ἅρπαγας αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐν καιρῷ τῆς ἐφόδου βοηθοῦντας αὐτοῖς ἐπαυτοφώρῳ φονεύειν. Εἰ δὲ διαφύγωσιν, ἀναζητοῦσιν αὐτοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲν οἱ ὕπαρχοι, καὶ ὁ ἔπαρχος. ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις, πάντες οἱ ἄρχοντες πολιτικοί τε καὶ στρατιωτικοί, καὶ μετὰ σύστασιν μὴ χρωμένους φόρου παραγραφῇ τιμωροῦνται ἐσχάτως. καὶ τὰ πράγματα τοῦ ἅρπαγος καὶ τοῦ ὡς εἴρηται βοηθήσαντος αὐτῷ λαμβάνει τὸ μοναστήριον, ἢ τὸ ἀσκητήριον, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν βιασθεῖσαν, ἐξ αὐτῶν ἐκεῖ τρέφεσθαι. Εἰ δὲ μόνον διακόνισσα ἐστὶν ἡ βιασθεῖσα καὶ οὐκ ἀσκήτρια, εἴτε μονάστρια, τὴν μὲν δεσποτείαν ἡ κατ' αὐτὴν ἐκκλησία λαμβάνει, αὐτὴ δὲ τὴν χρῆσιν. οἱ δὲ ἄλλως αὐτοῖς βοηθήσαντες, ἢ ὑπουργήσαντες, ἢ συνειδότες, ἢ ὑποδεξάμενοι, ἢ σπουδὴν οἱανδήτινα συνεισαγαγόντες, μόνῃ τῇ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑπόκεινται. χώρα δὲ τοῖς εἰρημένοις, κἂν ἑκοῦσά τις τῶν εἰρημένων γυναικῶν ἁμαρτήσῃ. Βιβλίον α'. τίτ. δ'. διάτ. γ'. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα οἱ τῶν παρθένων ἅρπαγες ἐγκλείονται καὶ δεσμοῦνται. Βιβλίον γ'. τίτ. κδ'. διάτ. α'. ὁ μὴ ὢν ἰλλούστριος ἀλλὰ μόνον λαμπρότατος ἁρπαγὴν ἐν ἐπαρχίᾳ παρθένου πλημμελήσας, ἐκεῖ τοῖς νόμοις ὑποβάλλεται, μὴ χρώμενος φόρου παραγραφῇ.

Sin autem absque vllis armis rapuerunt, qui raptum quidem fecit, ei manus amputetur. Qui autem eis in raptu opem tulerunt, vel conscij administrique fuerunt, vel sua sponte susceperunt, vel vllum studium eis adhibuerunt, verberati tonsique relegentur. Quære etiam lv. Imperatoris Domini Leonis sapientis Nouellam, quæ eadem ferè decernit.

Cap. XXX.

De ijs qui gratia matrimonij mulieres rapiunt, Apostol. can. lxvij. Syn. Ancyr. can. xi. xxv. Syn. Chalcedon. can. xxvij. Syn. vi. canon. cxij. Theophili ex commonitorio canon ij.

Textvs.

Liber *primus tit. vi. constitutio v. Si quis rapuerit, vel solùm accipere conatus sit vxorem Virginem sacram, capitali supplicio punitur. Et constit. liij. eiusdem tit. Parentibus, & fratribus, & curatoribus Virginum, & Diaconissarum, & Viduarum quæ Deo sunt dedicatæ, licet earum raptores, eósque qui in tempore inuasionis eis opem ferunt, in ipso facto interficere. Sin autem effugerint, eos quidem inquirunt Constantinopoli Præfecti prætorio & Præfectus vrbis. In prouinciis autem omnes ciuiles & militares magistratus: & postquam eos stiterint, vti fori præscriptione non permissos, extremo supplicio puniuntur. & bona raptoris, eiusque qui vt dictum est, tulit auxilium, capit Monasterium, vel etiam asceterium. Vt, quæ polluta est, ex ijs illic nutriatur. Si ea autem cui vis allata est, est Diaconissa, & non ascetria, seu Monacha, eius quidem Ecclesia dominium accipit: ipsa vero vsumfructum. Qui eis autem alioqui auxilium tulerint, vel ministrauerint, vel conscij fuerint, vel susceperint, vel aliquod eis studium operámve præbuerint, soli sunt extremo supplicio obnoxij. Locus est autem ijs quæ dicta sunt, etiam si aliqua ex dictis mulieribus sua sponte peccauerit. Liber i. tit. iiij. cap. iij. Etiam in diebus Pascha Virginum raptores in vincula conijciuntur. Liber iij. tit. xxiiij. constit. prima. Qui non est illustris, sed tantùm clarissimus, si in prouincia virginis raptum commiserit, illinc legibus eijcitur, fori præscriptione non vtens.*

L. Si quis non Dicam rapere. C. de Episc. & Cler.

L. Nemo deinceps. C. de Episc. audi.

L. i. C vbi Senatores vel Clar.
L. si seruus. C. de noxal. act.
L. si quis seruus. C. Quibus ex caussis serui.
L. propter violatam. C. ad legem Iuliam de adul.
L. vnica. C. si quis eam cuius tutor.
L. si confidis. C Ad l. Iuliam de vi.
L. i C. de raptu virg.

SCHOL. BALS. Constitutio A v. tit. iii. lib. i. Codicis, non est posita in Basilicis: neque etiam liii. neque verò tu illis auscultes. Constitutio iii. tit. iiii. lib. i. Codicis, est caput xxvi. tit. xvii lib. vii. Basilic. insertáq; est interpretationi cap. xxv. præsentis tit. ix. quod legas. Constit. i. tit. xxiiii. lib. iii. Cod. posita est in cap. xci. tit. v. lib. vii. Basilic. Hoc autem caput prętermissum est.

Σχόλιον.

Η έ. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ νγ'. καὶ μὴ σὺ προσχῇς ταύταις. ἡ γ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. κς'. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κέ. κεφ. τοῦ παρόντος θ'. τίτ. ὃ καὶ ἀνάγνωθι. ἡ ά. διάτ. τοῦ κδ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. ϛά. τοῦ έ. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. τοῦτο δὲ κεφ. παρελείφθη.

TEXTVS.

B TIT. *xli. constit. iiij. Qui dicit suam vxorem fuisse à seruo raptam, non debet dominum, sed ipsum accusare. Liber vij. tit. xiij. constit. iij. Si seruus raptum virginis vel dißimulatione prateritum vel pactione transmissum in publicum detulerit, libertate donatur. Liber ix. tit. ix. constitut. septima: Maritus non potest iure mariti de stupro virgini vi allato, antequam eam vxorem duxisset, actionem mouere, nisi erat eius sponsa. ipsa autem mouet adsistentibus curatoribus. Tit. x. constit. prima: Si quis vitium afferat ei, cuius curam gerit, deportatur, & omnia eius bona publicantur. Tit. xi. constitutio* C *tertia: si rapta sit filij mei sponsa, ago aduersus raptorem lege de vi. Liber ix. tit. xiij. constitut. i. Si quis solam mulierem quamcunque rapuerit, seruam vel liberam, etiam si esset ei desponsa, capitis damnatus moritur: & qui etiam ei in raptu auxilium tulerunt: & raptarum parentibus, & fratribus, curatoribúsque, & dominis tempore inuasionis, licet eos interficere. Sin autem effugerint, inquirunt quidem eos Byzantij Præfectus pratorio, & Præfectus vrbi: in prouinciis autem omnes Magistratus, & Magistri militum, &* D *Duces, & postquam eos comprehenderint, interficiunt, vt qui non poßint vti fori præscriptione, vel appellatione. Et si ancilla quidem vel liberta rapta sit, occiduntur quidem raptores, non tamen etiam facultatum diminutionem subeunt. Sin autem est ingenua, omnia bona raptoris, & administrorum, eorúmque qui illi auxilium tulere, raptæ dominio applicantur: & nec consentiente quidem patre, potest ei qui rapuit nubere. Eandem autem & bonorum & mortis pænam subeunt, qui ipsum in inuasione secuti sunt.*

Κείμενον.

Τίτλος μά. διάταξ. δ'. ὁ λέγων παρὰ δούλου τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ἁρπαγῆναι, οὐ τοῦ δεσπότου ἀλλ' αὐτοῦ κατηγορεῖν ὀφείλει. βιβλίον ζ'. τίτ. ιγ'. διάταξ. γ'. ἐὰν δοῦλος καταμηνύσῃ ἁρπαγὴν παρθένου λαθοῦσαν, πάκτῳ ἢ ἀποσιωπηθεῖσαν, ἐλευθεροῦται. βιβλίον θ'. τίτ. θ'. διάταξ ζ'. ὁ ἀνὴρ οὐ δύναται κινεῖν ὡς ἀνὴρ περὶ τῆς προγαμίου βιαίας τῆς παρθένου φθορᾶς, εἰ μὴ ἦν αὐτοῦ μνηστή. αὐτὴ δὲ κινεῖ συναινούντων τῶν κουρατόρων. τίτ ί. διάτ. ά. ἐάν τις φθείρῃ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευθεῖσαν, δεπορτατεύεται, καὶ εἰς ὁλόκληρον δημεύεται. τίτ. ιά. διάταξ. γ'. ἐὰν ἁρπάσῃ μνηστὴ τοῦ υἱοῦ μου, κινῶ τὸν περὶ βίας νόμον. βιβλιου θ'. τίτ. ιγ'. διάτ. ά. καὶ μόνην ἐάν τις ἁρπάσῃ οἱανδήτινα γυναῖκα, δούλην, ἢ ἐλευθέραν, κἂν ἦν αὐτῷ μεμνηστευμένη, κεφαλικῶς ἀποδικαζόμενος ἀποθνήσκει, καὶ οἱ ἐν τῇ ἁρπαγῇ βοηθήσαντες αὐτῷ. καὶ τοῖς πατράσι τῶν ἁρπαγεισῶν ἔξεστι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ τοῖς κηδεμόσι, καὶ δεσπόταις, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐφόδου τούτους φονεύειν. Εἰ δὲ διαφύγωσιν, ἀναζητοῦσιν αὐτοὺς ἐν μὲν Βυζαντίῳ οἱ ὕπαρχοι καὶ ὁ ἔπαρχος, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις πάντες οἱ ἄρχοντες, καὶ στρατηλάται, καὶ δοῦκες, καὶ μετὰ σύστασιν ἀναιροῦσι, μὴ δυναμένους χρήσασθαι φόρου παραγραφῇ, ἢ ἐκκλήτῳ. καὶ εἰ δούλη ἢ ἀπελευθέρα ἡρπάγη, ἀναιροῦνται οἱ ἅρπαγες, οὐ μὴν καὶ μείωσιν τῆς οὐσίας ὑφίστανται. Εἰ δὲ εὐγενὴς ἡρπάγη, πάντα τὰ πράγματα τοῦ ἁρπάσαντος, καὶ τῶν βοηθησάντων αὐτῷ, προσκυροῦνται τῇ ἁρπαγείσῃ. οὔτε δὲ συναινοῦντος τοῦ πατρὸς δύναται γαμεῖσθαι τῷ ἁρπάσαντι αὐτὴν τὴν αὐτὴν δὲ ποινὴν τοῦ θανάτου καὶ τῶν πραγμάτων ὑφίστανται οἱ πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτῷ ἀκολουθήσαντες.

οἱ δὲ συνίστορες καὶ ὑπουργοὶ, καὶ ὑποδοχεῖς, καὶ οἱ ὁπωσοῦν αὐτοῖς συνδράσαντες, οἵας ἂν εἶεν φύσεως, καὶ τύχης ἢ βαθμοῦ, ἢ ἀξίας, μόνην τὴν κεφαλικὴν ὑφίστανται τιμωρίαν, εἰ καὶ ἑκοῦσα ἡ γυνὴ ἡρπάγη. Εἰ δὲ οἱ γονεῖς τῆς ἁρπαγείσης ἀνάσχωνται, καὶ παρα χωρήσωσι, δεπορτεύονται. οἱ δὲ ὑπουργήσαντες δοῦλοι καὶ δοῦλαι καίονται, καὶ ἀργεῖ πάντα τὰ περὶ ἁρπαγῆς γυναικῶν ἀλλαχοῦ νενομοθετημένα, τῆς παρούσης διατ. ἀρκούσης ἐπὶ αὐτῶν, καὶ ἱερῶν, καὶ χηρῶν.

A *Conscij autem, & administri, & susceptores, & qui aliquod eis studium ac operam prabuerunt, cuiuscunque sint sexus, vel conditionis, vel gradus, vel dignitatis, capitis tantum pœnam subeunt, etiamsi mulier sua sponte rapta est. Sin autem raptæ parentes id passi sint, & cesserint, deportantur. Serui autem & ancillæ qui administri fuerint, exuruntur, & abrogantur omnes quæ alibi de mulierum raptu decreta sunt, præsenti constitutione sufficiente ipsis, sacrisque mulieribus, & viduis.*

Σχόλιον.

B Ἡ δ΄. διάτ. τοῦ μα΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. μς΄. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, λέγουσα, ἡ διάτ. ὁμοία τῇ β΄. ἐστὶ καὶ τῇ γ΄. καὶ λέγει, ὅτι ὁ δεσπότης ἀγνοῶν τὸ πταῖσμα τοῦ οἰκέτου, νοξάλια μόνον κατέχεται, εἰδὼς δὲ, ἰδίῳ ὀνόματι. ὅλον δὲ τὸ τῆς διατ. νόμιμον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐὰν οἰκέτης ἀλλότριος ἁρπάσῃ, εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ τὸ τετραπλοῦν ζητεῖ ἡ περὶ ἁρπαγῆς χρημάτων ἀγωγή, μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν τὸ ἁπλοῦν, ἤτοι ἐφ' ᾧ δοῦναι τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν, ἢ κατέχεσθαι τὸν δεσπότην αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτόν. C Εἰ δὲ συνειδότος τοῦ δεσπότου ἥρπασεν εἰς τὸ διαφέρον, ἐνέχεται ὁ δεσπότης πάντως, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸ τετραπλοῦν, ἢ εἰς τὸ ἁπλοῦν. Εἰ δὲ τὴν σὴν γαμετὴν ἥρπασε κατ' αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου, κίνησον τὸ δημόσιον ἔγκλημα. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ ιγ΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. γ΄. τοῦ ιη΄ τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ἐὰν δοῦλος ἁρπαγὴν παρθένου καταμηνύσῃ, ἐλεύθερος γίνεται, ἢ ἐὰν τὴν ἤδη συγχωρηθεῖσαν ἀπελέγξῃ. ἡ ζ΄. διάταξ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη D εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ὁ ι΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, οὐδὲ ὁ ια΄. ἡ δὲ α΄. διάταξ. τοῦ ιγ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. α΄. τοῦ νη΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου. καὶ αὐτὸ μὲν κατεστρώθη περὶ τὸ τέλος τοῦ κθ΄ κεφ. τοῦ παρόντος θ΄. τίτ. τὸ δὲ β΄ θέμα τούτου λέγει ταῦτα· ἐὰν οὖν ἐν αὐτῇ τῇ ἁρπαγῇ εἷς ἐκ τούτων καταληφθῇ, ἢ παρὰ τῶν πατέρων τῶν γυναικῶν, ἢ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ἢ ἐπιτρόπων, ἢ κουρατώρων, ἢ πατρώνων, ἢ δεσποτῶν ἐλεγχθέντες φονευέσθωσαν αὐτοχειρί,

SCHOL. BALS. Quarta xli. tit. constitutio iij. libri Codicis, est ca. xlvj. v. tit lx. libri, & dicit, constitutio similis secundæ & tertiæ: & dicit, quòd Dominus, qui serui peccatum ignorat, noxali tantùm serui iudicio tenetur: sin autem sciat, suo nomine. Ius autem quod tota ea constitutione continetur, est eiusmodi: Si seruus alienum rapuerit, intra annum quidem quadruplum exigit actione raptorum bonorum: post annum verò, simplum: vt scilicet vel dominus det seruum noxę: vel ad id teneatur quod ad ipsum peruenerit: sin autem Domino conscio rapuit, dominus omnino tenetur ad id quod interest, hoc est ad quadruplum, vel ad simplum: sin autem tuam vxorem rapuit, aduersus ipsum seruum publici criminis accusationem intenta. Constitutio iij. lib. vij. tit. xiij. Codicis est xviij. tit xlviij. Basilic. qui ita habet: Si seruus raptum virginis indicauerit, fit liber: vel si ancillam suam iniuriam remisisse probauerit. Constitutio septima tit. 9. libri 9. cod. non est posita in basilicis Neque *etiam* tit. 10. eiusdem lib. neque 11. constit. 1. tit 13. lib. 9. cod. est cap. 1. tit. 58. lib. 60. atque ipsum quidem insertum est 29. capiti præsentis 9. tituli circa finem: eius autem 2. thema hæc dicit: si itaque ex his quispiam aut à mulierum parentibus, aut fratribus, aut tutoribus, aut curatoribus, aut patronis, aut dominis, in ipso raptu fuerit compreh nsus: conuictus propriis ipsorum manibus interficitor.

Præsertim *verò* si mulieres nuptas rapere conati fuerint. Atque hoc ipsum dicimus, si quis saltem sponsam suam rapuerit. Sed si tales effugere potuerint: & Constantinopoli & vbicunque terrarum magistratus atque magistri militum eam rem vindicanto, ipsósque comprehensos puniunto, prouocare ipsis non concedentes. Et si quidem *mulieres* raptæ ancillæ vel libertinæ sint, raptores vtique *supplicio* obnoxij sunto; si verò ingenuæ, res raptorum, eorúmque qui eis auxilium præbuerint, ipsarum dominio cedunto: *idque* prouidentia iudicum atque parentum: *vt* illæ res in dotem *ipsis procedant*, *aut* si nubere nolint, *pleno iure ab ipsis* possideantur. Vt autem mulier ipsum raptorem in maritum deligat, aut parentes eius id ipsi iubeant, illicitum esto. Raptoribus porrò, & qui in raptu auxilium ipsis præbuerunt, omnes constitutionis pœnæ incumbunto: conscij autem & ministri, quique illos susceperūt, aut quamcunque opem attulerunt, *prius* dictæ pœnæ, siue volentibus mulieribus siue nolentibus raptus factus sit, subiaceto. Quinetiam mulieris parentes, si *raptum* patienter tulerint, deportantor. Si verò seruus etiam in ea re deprehendatur, *is* omnibus aliis pœnis cessantibus concremator.

TEXTVS.

L. verum est, si meretricē. ff. de furtis.

ET *lib. xlvij. tit. ij. cap. xl. Qui alienam ancillam meretricem rapit vel celat, nec vt fur, nec vt plagiarius tenetur. Non enim furti sed voluptatis gratia hoc fecit. Liber xlviij. tit. v. cap. xxix. Tempus quinquennij quod est præfinitum ad accusationē adulterij, non est etiam præfinitum in stupro quod vi infertur. Sine temporis enim præfinitione mouetur, quoniam vis etiam publica committitur. Simile est Digest. l. v. vi. tit. eiusdem libri, in quo dicitur raptum excedere crimen adulterij. & qui rapuit eam quæ nupsit, vel quæ non nupsit, vltimo supplicio afficitur, etiam extraneo accusante, si pater puellæ exoratus suam iniuriā remiserit. Dicit verò etiā const. i. tit. i. Nouellarū, quòd qui Diaconissam constuprāt, obnoxij sint gladio, corúmque facultates fiscus capiat. Nouella xvij.*

L. Qui cœtu. paragr. fin. ff. de vi. publica.

A μάλιστα ἐὰν καὶ γεγαμημένας γυναῖκας ἐπιχειρήσωσιν ἁρπάσαι. τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ εἰ μνηστευθεῖσαν τις ἰδίαν ἥρπασεν. Εἰ δὲ δυνηθῶσιν οἱ τοιοῦτοι διαφυγεῖν, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ οἱ ἐν πάσῃ χώρᾳ ἄρχοντες καὶ στρατηλάται ἐκδικείτωσαν τὸ γινόμενον, κατέχοντες αὐτοὺς καὶ τιμωρούμενοι καὶ μὴ συγχωροῦντες αὐτοῖς ἐκκαλέσασθαι. καὶ εἰ μὲν δοῦλαί εἰσιν αἱ ἁρπαγεῖσαι ἢ ἀπελεύθεραι, οἱ ἁρπάσαντες ὑποκείσθωσαν, εἰ δὲ καὶ ἐλεύθεραι ἦσαν, τὰ πράγματα τῶν ἁρπασάντων, καὶ τῶν βοηθούντων ἐν αὐτοῖς, τῆς δεσποτείας B αὐτῶν γινέσθωσαν προνοίᾳ τῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν γονέων, εἰς προῖκα· ἢ ἐὰν μὴ βουληθῶσι γαμῆσαι, κατέχειν ταῦτα τὰ πράγματα. μὴ ἐξέστω δὲ τῇ γυναικὶ αὐτὸν τὸν ἁρπάσαντα ἄνδρα λέγειν, μηδὲ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦτο αὐτῇ κελεύειν. αἱ δὲ τιμωρίαι τῆς διατ. πᾶσαι ἔστωσαν κατ' αὐτῶν τῶν ἁρπασάντων, καὶ βοηθησάντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἁρπαγῇ. οἱ μέντοι συνειδότες καὶ ὑπηρετήσαντες, καὶ οἱ ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱανδήτινα σπουδὴν αὐτοῖς συνεγκόντες τῇ εἰρημένῃ τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν, C εἴτε βουλομένων τῶν γυναικῶν, εἴτε μὴ βουλομένων ἡ ἁρπαγὴ γέγονεν. καὶ οἱ γονεῖς δὲ τῆς γυναικὸς, κἂν ἀνεξικακήσωσι, περιοριζέσθωσαν. εἰ δὲ καὶ δοῦλος εὑρεθῇ ἐν τῷ πράγματι, καιέσθω πασῶν τῶν ἄλλων τιμωριῶν σχολαζουσῶν.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον μζ'. τιτ. β'. διάταξ. λθ'. ὁ δούλην ἀλλοτρίαν πόρνην οὖσαν ἁρπάζων, ἢ κρύπτων, οὔτε ὡς κλέπτης, οὔτε ὡς ἀνδραποδιστὴς ἐνέχεται. οὐ γὰρ κλοπῆς ἀλλ' ἡδονῆς χάριν τοῦτο ἐποίησε. βιβλίον μη'. τιτ. ε'. διάτ. κθ'. ὁ ὡρισμένος εἰς κατηγορίαν τῆς μοιχείας χρόνος τῆς πενταετίας, οὐκ ἔχει χώραν ἐπὶ τῆς κατὰ D βίαν γενομένης φθορᾶς. ἀπροθεσμείστως γὰρ κινεῖται, ἐπειδὴ καὶ δημοσία βία πλημμελεῖται. ὁμοίως διάταξ. ι'. τοῦ ς'. τιτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ φησὶν ὅτι ἡ ἁρπαγὴ μείζων ἐστὶ τῆς μοιχείας, καὶ ὁ ἁρπάσας γεγαμημένην, ἢ μὴ γεγαμημένην, ἐσχάτως τιμωρεῖται, καὶ ἐξωτικοῦ κατηγοροῦντος, ἐὰν ὁ πατὴρ κόρης παρακληθεὶς συνεχώρησε. λέγει δὲ καὶ διάταξ. α'. τοῦ α'. τιτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι οἱ φθείροντες διακονίσσας, ὑπεύθυνοί εἰσι ξίφει, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν λαμβάνει τὸ δημόσιον.

ἡ περὶ μανδάτου ἀρχόντων διαλεγομένη νεαρὰ ιζ'. ἀπαγορεύει ὅρους ἀσυλίας φυλάττεσθαι τοῖς ἅρπαξι τῶν παρθένων. καὶ ἡ β'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. φησὶν, ὅτι ἁρπάζοντες, ἢ ὑπονοθεύοντες, ἢ διαφθείροντες ἀσκήτριαν, ἢ διακόνισσαν, ἢ μονάστριαν, ἢ ἄλλην εὐλαβὲς ἔχουσαν σχῆμα, καὶ οἱ μετασχόντες, κεφαλικῶς τιμωροῦνται, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ τῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑβρισθείσης περιποιοῦνται διὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦ οἰκονόμου, καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν τάξεων· αὐτὴ δὲ μετὰ τῶν πραγμάτων αὐτῆς, ἐμβάλλεται μοναστηρίῳ ἀσφαλῶς φυλαχθησομένη. Εἰ δὲ διακόνισσά ἐστιν ἔχουσα νομίμους παῖδας, τὸ νόμιμον μέρος λαμβάνουσι. Εἰ δὲ ἐπὶ ἐνιαυτὸν μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ μῦσος, μὴ ἐκδικήσωσι τὰ πράγματα οἱ εὐαγεῖς οἶκοι, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει· τοῦ ἀμελοῦντος αὐτὰ ἐκδικῆσαι ἄρχοντος, ἀποζωννυμένου, καὶ πέντε λίτρας τοῖς πριβάτοις προστιμωμένου. ἡ δὲ ρμγ'. νεαρὰ διαλεγομένη περὶ γυναικὸς ἁρπαγείσης, καὶ γαμηθείσης τῷ ἁρπάσαντι, φησὶ τὴν τοιαύτην μὴ δύνασθαι λαβεῖν τὰ πράγματα αὐτοῦ, μήτε ἐκ τοῦ νόμου μήτε ἐκ διαθήκης αὐτοῦ, μήτε οἱ μετασχόντες τοῦ μύσους· ἀλλ' οἱ γονεῖς αὐτῆς λαμβάνουσιν αὐτά, εἰ μὴ τῷ γάμῳ ἰδικῶς συνήνεσαν. Εἰ γὰρ συνήνεσαν ἢ μὴ περίεισι, φισκοῦνται τὰ τοιαῦτα πράγματα.

Σχόλιον.

Τὸ λδ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου, ἐστι κεφ. λθ'. τοῦ ιβ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ τοιοῦτος κἂν μὴ ἐνέχηται ὡς κλέπτης ἢ ὡς ἀνδραποδιστὴς, ἀλλὰ χρηματικῶς τιμωρεῖται παρὰ τοῦ ἄρχοντος, καὶ σωφρονίζεται. καὶ ζήτει θέμα παρατέλευτον τοῦ λζ' τίτ. τοῦ αὐτοῦ ξ'. βιβλίου, λέγον περὶ τὸ τέλος, ὁ δὲ εἰς ἀλλοτρίαν δούλην πορνεύων, εἰ μὲν εὔπορος ὑπάρχων, παρεχέτω ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τῷ δεσπότῃ τῆς δούλης νομίσματα λϛ'· εἰ δὲ εὐτελὴς εἴη, τυπτέσθω, καὶ καθ' ὅσον εὐπορεῖ, κατὰ ἀναλογίαν τῶν λϛ'. νομισμάτων διδότω. τὸ κθ'. διάτ. τοῦ ε'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου, ἐστι θέμα τελευταῖον τοῦ κθ'. κεφ. τοῦ λζ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. τὸ δὲ ε'. διάτ. τοῦ ϛ'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστι θέμα β'. τοῦ ε'. κεφ. τοῦ ιη'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. ἡ α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι κεφ. ιβ'. τῆς ϛ'. νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικά. ἡ περὶ μανδάτων διαλεγομένη ιζ'. νεαρά,

A *qua de mandatis præsidum disserit, interdicit, ne virginum raptoribus asyli termini seruentur. Et constitut. ij. eiusdem tit. ait: Qui diaconissam, aut monastriam, aut aliam religiosum habitum gestantem* mulierem *rapiunt, corrumpunt, vel constuprant: quique* illis sese *associant, capitali supplicio afficiuntur, ac res illorum, iniuria affectæ mulieris Ecclesiæ aut monasterio, per Oeconomum, Episcopum, Præsides & cohortes vindicantur: Ipsa verò cum rebus suis in monasterium conycitur* ibidem *cautè asseruanda. Planè si diaconissa sit, & legitimos liberos habeat,* B illi *legitimam partem capiunt. Quòd si intra annum quàm istiusmodi scelus innotuit,* eas *facultates venerabiles domus non vindicent: fiscus illas accipit. Quas si præses vindicare neglexerit, cingulo priuatur, atque quinque libris* auri rebus Principis *priuatis* applicandis *multatur. Nouella autem cxliij. qua de muliere rapta, quæ raptori nupsit, disserit, istiusmodi* mulierem *res raptoris neque ex lege, neque ex ipsius testamento, nec* item res *eorum qui sceleris socij fuerunt, capere posse: sed illas parentes ipsius, nisi specialiter matrimonio consen-* C *serint, percipere: & si consenserint, aut* non *supersint, easdem confiscari dicit.*

SCHOL. BALS. Digest. xxxix. tit. ii. lib. xlvii. est cap. xxxix tit. xii. lib. lx. *quod habet*, vt in compendio propositum est. Scias tamen, quòd tametsi talis vt fur aut plagiarius non teneatur: pecuniariè tamen à magistratu puniatur, & castigetur. Quæras etiam thema vltimum tit. xxxvii. lib. lx. quod circa finem dicit: Qui alienam ancillam stuprat, si diues est, pro delicto au- D reos triginta sex ancillæ domino præbeto: si verò vilis, verberator, & quatenus facere potest, triginta sex aureos dato. Digest. xxix. tit. v. lib. xlviii. est thema vltimum cap. xxix. tit. xxxvii. lib. lx. quod ita habet, vt scriptum est. Digest. v. titul. vi. lib. xlviii. digest. est thema ii. cap. v. tit. xviii. lib. lx. quod habet, quomodo scriptum est. Constitutio prima tit. primi Nouellarum est cap. xii. Nouellæ Iustiniani vi. sed non est posita in Basil. Nouella xvii. quæ de mandatis disserit,

est caput xxi. tit. iii. libri vi. Basilic. quod hæc ad verbum dicit: Cæterum homicidis, & adulteris, & raptum virginum committentibus intra *sacros* terminos, securitatem non seruabis: sed inde eos abstrahes, & supplicium illis irrogabis. Neque enim his qui ad hunc delinquunt modum, sed cæteris, ne ab improbioribus talia patiantur, conuenit parcere. Præsertim *verò quum* sacrorũ *locorũ* immunitas à lege non iniuriãtibus sed affectis iniuria concessa sit. Atque *adeò* ne possibile *quidem* sit, vt vterque, tam qui iniuriam facit, quàm qui patitur, *ex æquo* in sacrosanctorum locorum immunitate protegatur. Constit. ii. eiusdem tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani cxxiii. *itque* posita in lib. iiij. Basil. tit. cap. xii. hæc dicit: Si quis *ascetriam* rapuerit, &c. vt scripta sunt in textu. Nouella cxliii. posita est in cap. ii. tit. lviii. lib. lx. quod tradit quemadmodum manifestatum est. Legas verò eundẽ lviii. tit. etiam totũ, vt qui speciosa quedã ac multa de quarumcunque mulierũ raptoribus doceat.

Cap. XXXI.

Auth. De diuers. cap. & sol. matr.

De *hominibus sacerdotalis ordinis, qui vnà cum mulieribus lauantur, Syn. Laod. can. xxx. Syn. vi. can. lxxvij.*

Textvs.

Xvii. *Nouella de repudiis dat potestatem marito vxoris, quæ præter suam sententiam vnà cum viris lauatur, ei mittendi libellum repudij, & soluendi matrimonium, & eius dotem lucrandi.*

Schol. Bals. Cxvii. Iustiniani Nouella sita est in lib. xxviii. tit. vii. & dicit quartum responsum primi capitis hæc expresse: Si cum viris externis viro nolente conuiuetur, vel lauetur mulier, hæc est vna ex causis quæ soluunt matrimonium.

Cap. XXXII.

De *Episcopis & clericis qui Laici facti fuerint, aut ad mundanas dignitates peruenerint, aut militauerint: Apostol. canon lxxxij. Syn. Nic. can. xij. Syn. Chalced. canon vij.*

Textvs.

L. Seruis si Dominorũ. C. De Episc. & Cler.

Liber *i. Cod. tit. vi. constit. xxxvij. Serui, qui Dominorum voluntate Monachi fiunt, à seruitute liberantur. Sin autem relicta Monastica exercitatione, ad aliũ vitæ statum accesserint, in seruitutẽ reuocantur.*

A ἐστι κεφ. κα΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ ς΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον ταῦτα ῥητῶς, οὔτε δὲ ἀνδροφόνοις, οὔτε μοιχοῖς, οὔτε παρθένων ἁρπαξιν ἁμαρτάνουσι τὴν ἐκ τῶν ὅρων φυλάξεις ἀσφάλειαν, ἀλλὰ κἀκεῖθεν ἐξελκύσεις, καὶ τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις. οὐ γὰρ τῶν τὰ τοιαῦτα ἁμαρτανόντων φείδεσθαι προσήκει, ἀλλὰ τῶν περιόντων ἵνα μὴ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν τολμηροτέρων πάσχοιεν. ἄλλως τε ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις δέδοται παρὰ τοῦ νόμου, καὶ οὐκ ἂν εἴη δυνατὸν ἑκάτερον ἀσφαλίζεσθαι τῇ παρὰ τῶν ἀσύλων τόπων ἀσφαλείᾳ, καὶ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ τὸν ἀδικούμενον. ἡ β΄. B διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. α. οὐ κεφ. ιβ΄. ταῦτά φησιν, εἴ τις ἁρπάσει, καὶ τὰ ἑξῆς, ἐγγράφησαν εἰς τὸ κείμενον. ἡ ρμγ΄. νεαρὰ κεῖται εἰς κεφ. β΄. τοῦ νη΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτω διαλαμβάνον ὡς ἐδηλώθη. ἀνάγνωθι καὶ τὸν αὐτὸν νη΄. τίτ. ὅλον ὡραῖά τινα διδάσκοντα, καὶ διάφορα περὶ τῶν ἁρπαζόντων οἱασδήτινας γυναῖκας.

Κεφάλαιον λα΄.

Περὶ ἱερατικῶν συλλουομένων γυναιξὶ, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λ΄. συνόδου ς΄. κανὼν οζ΄. C

Κείμενον.

Η περὶ ῥεπουδίων νεαρὰ ριζ΄. δίδωσιν ἄδειαν τῷ ἀνδρὶ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς παρὰ γνώμην αὐτοῦ συλλουομένης ἀνδράσι, στέλλειν αὐτῇ ῥεπούδιον, καὶ λύειν τὸν γάμον, καὶ κερδαίνειν τὴν αὐτῆς προῖκα.

Σχόλιον.

Η ριζ΄. νεαρὰ τοῦ Ιουστινιανοῦ κεῖται εἰς βιβλίον κη΄. τίτ. ζ΄. καὶ λέγει τὸ δ΄. θέμα τοῦ α΄ κεφ. ταῦτα ῥητῶς, ἐὰν ἀνδράσιν ἐξωτικοῖς γυνὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς συμποσιάζῃ, ἢ συλλούηται, καὶ D ἐστι μία τῶν λυουσῶν τὸν γάμον αἰτιοῦσα καὶ αὕτη.

Κεφάλαιον λβ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, καὶ κληρικῶν γινομένων λαϊκῶν, ἢ ἀξιωματικῶν ἢ στρατευομένων, ἀποστόλων κανὼν πγ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν ιβ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ζ΄.

Κείμενον.

Βιβλίον α΄. τοῦ κώδικος τίτ. γ΄. διάτ. λζ΄. οἱ δοῦλοι γνώμῃ τῶν δεσποτῶν μονάζοντες ἐλευθεροῦνται. Εἰ δὲ καταλιπόντες τὴν ἄσκησιν, ἑτέραν κατάστασιν μετέλθωσιν, ἀναδουλοῦνται.

καὶ διάτ. ιβ΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐὰν τις ὢν κληρικὸς ἐνόπλως στρατεύσηται, ἢ καθαιρεθεὶς μετέλθῃ στρατείαν, ἀποστρατεύεται, καὶ βουλευτὴς παραχρῆμα γίνεται τῆς ἰδίας πόλεως, ἢ ἑτέρας μέχρι μιᾶς ἐπαρχίας, ἐὰν ἡ πόλις αὐτοῦ πολλοὺς ἔχῃ βουλευτάς. Εἰ δὲ λανθάνῃ, ἐπιλαμβάνονται οἱ βουλευταὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ἐν προσόδῳ οὔσῃ, ἢ ὠνουμένῃ, λαμβάνουσι, τὸ δὲ ἥμισυ τῇ τραπέζῃ τῶν ὑπάρχων εἰσκομίζεται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ μοναχοῦ ὁπωσοῦν στρατευσαμένου, ἢ λαβόντος ἀξίαν, ἢ τὸν ἐν δικαστηρίοις βίον μεταδιώκοντος.

Σχόλιον.

Η λζ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ ιβ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. οὐδὲ ἡ νγ΄. ζήτει δὲ βιβλίον τῶν βασιλικῶν δ΄. τίτ. α΄. κεφ. ια΄. θέμα γ΄. οὕτω λέγον, Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ μοναστήριον, καὶ εἰς κοσμικὸν βίον ἐπέλθῃ, τοῦτον τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, εἴ τινα ἔχῃ, πρότερον γυμνωθέντα ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων, καὶ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος, εἰς μοναστήριον βάλλεσθαι, καὶ τὰ πράγματα ὅσα μετὰ ταῦτα ἔχειν δειχθείη, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται, διαφέρει. Εἰ δὲ καὶ πάλιν καταλείψει τὸ μοναστήριον, τότε αὐτὸν ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ ἂν εὑρεθείη κρατείτω, καὶ τῇ ὑποκειμένῃ αὐτῷ τάξει συναριθμείτω. καὶ κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. οὕτως ἔχον, εἴ τις δὲ εἰς μοναχικὸν βίον ἐλθεῖν βουληθείς, κελεύομεν ἵνα εἰ μὲν γνώριμός ἐστιν ὅτι οὐδεμιᾷ τύχῃ ὑπόκειται, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου ὅτε συνίδῃ, τὸ σχῆμα αὐτῷ παράσχῃ. Εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται εἰ οιαδήποτε ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τελείων ἐνιαυτῶν μὴ λαμβανέτω αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἀλλ᾽ ἐντὸς τοῦ εἰρημένου χρόνου ἀποπειράσθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὁ τοῦ μοναστηρίου ἡγούμενος. καὶ εἰ ἐντὸς τριετίας ἀναφύῃ τις λέγων ἢ δοῦλον, ἢ κολωνὸν, ἢ ἐναπόγραφον τοῦτον ἴδιον εἶναι, ἢ καὶ ὡς φεύγοντα τὴν γεωργίαν, ἢ ὡς τι κλέψαντα, ἢ διά τι πταῖσμα εἰς τὸ μοναστήριον αὐτὸν εἰσεληλυθέναι· καὶ ταῦτα ἀποδειχθείη τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ, τοῦτον ἀποκαθίστασθαι μετὰ πραγμάτων ὑπὲρ ὧν ἀποδειχθείη εἰς τὸ μοναστήριον εἰσαγαγὼν, λόγον πρότερον ὡς οὐδὲν ὑπομένους παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου, λαμβάνοντα.

A *& constitutio lij. eiusdem tit. Quod si quis, cùm sit clericus, armatam militiam sectatus sit, vel depositus militiam aggrediatur, exauthoratur, & fit statim suæ ciuitatis curialis, vel alterius vnius Prouinciæ, si ipsius ciuitas habet multos curiales: sin autem latet, curiales res eius inuadunt: & dimidium quidem ex reditibus iam constitutis aut emendis accipiunt: dimidiũ autẽ ad præfectorum prætorio mensam infertur. Idẽ & in Monacho, qui quomodocunq; militauerit, vel dignitatẽ acceperit, vel eã quæ*
B *in iudicijs versatur, vitã persequut⁹ fuerit.*

SCHOL. BALS. Constitutio xxxvii. tit. iii. lib. i. Cod. non est posita in Basilicis, neque eiusdem tit. lii. neque liii. Quære autem libri quarti Basilicor. tit. i. cap. xi. responsum quod sic dicit: Si Monachus Monasterium reliquerit, & ad secularem vitam transierit, oportet eum militia & honore, deinde iis etiam quæ habet, primum nudatum ab Episcopo locorum, & Prouinciæ præside, in Monasterium intrudi: & bona quæcunque postea cum habere ostensum fuerit, ad Monasterium
C in quod iniicitur, pertinent: sin autem etiam rursus Monasterium reliquerit, tunc Præses prouinciæ in qua inuentus fuerit, eum retineat, & inter sibi subiectos apparitores eum connumeret. Et cap. tertium eiusdem tit. & libri, quod sic habet: Si quis ad vitam Monasticam accedere voluerit, iubemus, vt si sit quidem notum, eum nulli seruili conditioni obnoxiũ esse, Monasterij præfectus, quando sibi visum fuerit, ei habitũ præbeat: sin autem nescitur an sit vlli seruili conditioni obnoxius,
D ne intra tres annos habitum Monasticum accipiat: sed intra dictum tempus, eius conuersationis vitæque institutionis periculũ faciat Monasterij Præfectus. & si intra triennium fuerit exortus aliquis qui dicat eum vel seruũ, vel colonũ, vel proprium esse adscriptitiũ, & velut qui agriculturam fugeret, vel aliquid suffuratus esset, vel propter aliquod delictum, ipsum in Monasterium venisse: eáque ostensa fuerint, is proprio Domino restituatur cum bonis quæ in Monasterium introduxisse ostensum fuerit, pollicente priùs Domino cum nihil mali ab ipso passurum.

Sin autem intra triennium nullus A aduersus aliquem ex dictis personis egerit, Monasterij Præfectus post lapsum triennij, si hunc hominem dignum iudicat, tunc det illi habitum: & nullus ei postea de statu negotium exhibeat, quandiu quidem certè agit in Monasterio. Res autem quas in Monasterium eum intulisse apparuerit, cognito Domino reddantur. Si quis autem ex dictis personis Monasterium reliquerit, & ad vitam secularem accesserit, & vel in vrbibus, vel in agris circuncursitat, B propriæ vitę conditioni fortunæque tradatur. Et cap. x. eiusdem tit. dicit: Prohibemus autem parentibus suos filios vitam Monasticã eligentes à sacrosanctis Monasteriis abstrahere.

Textvs.

Constitvtio *liij. eiusdem tit. Non licet parentibus prohibere filios qui volunt esse Monachi vel Clerici: nec illos ea sola de causa exheredare. Sed si de bonis quidem suis disponant, necesse habent eis tres vncias relinquere. Sin autem non* C *disposuerint, locus erit ab intestato. Si verò Ecclesias vel Monasteria reliquerint, & seculares facti sint, omnia ipsorum iura ad Ecclesiam & Monasterium pertinent. Dicit autem etiam prima primi tit. Nouellarum constitutio, quòd si quis Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel Lector, clerici habitum relinquere voluerit, & ad altam vitam transire, vel in curiam cum bonis, vel si sit pauper, ad Apparitoris conditionem statúmque deducetur. Et secunda eiusdem tituli constitutio dicit: Nemo proprio Clero relicto, fiat secularis. Nam* D *& ea quæ illi adest, vt par est, militia priuatur, & suæ ciuitatis curia datur. Et si seruus, sciente Domino & non contradicente, clericus factus fuerit, fit liber & ingenuus. Ignorans autem Dominus si intra annum vnum eius fortunam conditionémque ostenderit, ipsum recipit. Quòd si ita liber factus, ad mundanam vitam transeat, traditur domino in seruitutem. Item: Si qui per monachatum liber factus est, mundanus fiat, aut in ciuitatibus vel in agris circumerret, suæ fortunæ restituitur. Et constit. xiij. eiusdem tit: ait: Si seruus secundum obseruationem in illa* traditam *monachus factus, monasterium relinquere,*

A εἰ δὲ ἐντὸς τριετίας μηδεὶς ἐναγάγῃ τινὶ τῶν εἰρημένων προσώπων, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου μετὰ τὴν παραδρομὴν τοῦ τριετοῦς χρόνου, εἰ τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἄξιον κρίνει, τότε διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα, καὶ μηδεὶς αὐτῷ ὄχλησιν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς τύχης εἰσφερέτω, ἐν ὅσῳ μέντοι γε ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγει. τὰ δὲ πράγματα ἅπερ εἰς τὸ μοναστήριον εἰσαγαγὼν φανείη, τῷ δηλουμένῳ δεσπότῃ ἀποδιδόσθω. Εἰ δέ τις τῶν εἰρημένων προσώπων καταλείψει τὸ μοναστήριον, καὶ εἰς κοσμικὸν ἔλθῃ βίον, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς B περιέρχηται, τῇ ἰδίᾳ τύχῃ παραδιδόσθω. καὶ κεφ. ι. τοῦ αὐτοῦ τιτ. λέγει, ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς γονεῦσι τοὺς ἰδίους παῖδας μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένους ἐκ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ἀφέλκειν.

Κείμενον.

Διάτ. νδ'. τοῦ αὐτοῦ τιτ. Οὐκ ἔξεστι τοῖς γονεῦσι βουλομένους τοὺς παῖδας μονάσαι ἢ κληρωθῆναι, κωλύειν, οὔτε διὰ τοῦτο μόνον ἀποκληρονόμους ποιεῖν. ἀλλ' εἰ μὲν τὸ καθ' ἑαυτοὺς διατυποῦσιν, ἀνάγκην ἔχουσι τρεῖς οὐγγίας ἐᾶν αὐτοῖς. Εἰ δὲ μὴ διατυπώσωσι, χώρα τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου. Εἰ C δὲ τὰς ἐκκλησίας ἢ τὰ μοναστήρια καταλίπωσι, καὶ κοσμικοὶ γίνωνται, πάντα τὰ δίκαια αὐτῶν, τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφέρει. λέγει δὲ καὶ ἡ α. διάτ. τοῦ α. τιτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι εἴτε πρεσβύτερος, εἴτε διάκονος, εἴτε ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης, ἀπολιπεῖν βουληθῇ τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ, καὶ εἰς ἕτερον βίον μετελθεῖν, ἢ εἰς βουλευτήριον μετὰ τῆς οὐσίας, ἢ ἄπορος ὤν, εἰς ταξεωτικὴν καταταχθήσεται τύχην. καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. φησίν, Μηδεὶς οἰκεῖον κλῆρον ἐῶν γινέσθω κοσμικός, ἐπεὶ καὶ τῆς ὡς εἰκὸς προσούσης αὐτῷ D ἀξίας, ἢ στρατείας ἀποστερεῖται, καὶ τῇ βουλῇ τῆς ἰδίας πόλεως ἀποδίδοται. καὶ ἐὰν δοῦλος εἰδότος καὶ μὴ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου κληρωθῇ, ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς γίνεται. ἀγνοῶν δὲ ὁ δεσπότης εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ τὴν τύχην ἀποδεικνὺς λαμβάνει αὐτόν. ὁ δὲ οὕτως ἐλευθερούμενος ἐὰν εἰς κοσμικὸν βίον μετέλθῃ, παραδίδοται τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ εἰς δουλείαν. καὶ ὅτι ὁ διὰ τὸ μονάσαι ἐλευθερωθείς, ἐὰν κοσμικὸς γίνηται, ἢ ἐν πόλεσιν, ἢ ἐν ἀγροῖς περιέρχηται, ἀποδίδοται τῇ ἰδίᾳ τύχῃ. καὶ ιγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τιτ. φησίν, ὅτι δοῦλος κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ παρατήρησιν μονάσας ἐὰν πειραθῇ τὸ μοναστήριον καταλιπεῖν,

καὶ βίου

καὶ βίου ἑτέρου σχῆμα μετελθεῖν, ἕξεσι τῷ δεσπότῃ τὴν τύχην ἀποδεικνυμένῃ, αὐτὸν καὶ εἰς οἰκέτας ὑπάγειν. λέγει δὲ καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι ἐὰν μοναχὸς γένηται λαϊκὸς, γυμνοῦται τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, καὶ διὰ τοῦ ἐπισκόπου, μεθ' ὧν ἐπεκτήσατο, εἰς μοναστήριον βάλλεται. Εἰ δὲ πάλιν καταλείπῃ τὸ μοναστήριον ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ συνελήφθη, ἑνοῖ αὐτὸν τῇ ἐπιχωρίῳ τάξει.

A aliámque vitæ rationem sectari tentauerit: licebit domino, postea quam fortunam comprobarit, vt ipsum trahat, & inter seruos subiiciat. Sed & const. i. tit. 1. nouellarum dicit: Si monachus laicus factus fuerit, denudatur militia: & cum iis quæ acquisiuerit per episcopum in monasterium mittitur. Præses autem prouinciæ in qua comprehensus fuerit, adiungit ipsum prouinciali cohorti.

Σχόλιον.

Η ιγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἐγράψαμεν. ζήτει δὲ βιβλίον δ'. τίτ. α'. κεφ. θ. οὕτως ἔχον, οὐδεμίαν δὲ ἄδειαν δίδαμεν ἢ τοῖς γονεῦσι τοὺς παῖδας, ἢ τοῖς παισὶ τοὺς γονέας, τὴν κοσμικὴν διαγωγὴν καταλιμπάνοντας, ὡς ἀχαρίστους ἀποκλείειν τῆς ἰδίας κληρονομίας ὑπὲρ αἰτίας περὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου παρηκολουθηκυίας. ἡ α'. διάτ. τοῦ α' τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ς'. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν τίτ. α'. καὶ C λέγει τὸ λδ'. κεφ. τούτου ὅσα εἰς τὸ κείμενον περιέχονται. ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. κεφ. λζ'. ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ λς'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ε'. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν δ'. τίτ. α'. κεφ. ια'. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο κατεστρωθὲν ῥητῶς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος λβ'. κεφ.

Schol. Bals. Constit. 53. tit. 3. lib. 1. cod. non est posita in basil. quemadmodum etiam antea diximus. B Quæras tamen lib. iiij. tit. 1. cap. 9. quod sic habet: Nullam autem licentiam damus aut patribus, vt liberos: aut liberis, vt parentes, qui secularem cõuersationem relinquunt, tanquam ingratos hereditate sua excludant, per causam aliquam quæ monasticã vitam præcesserit. Const. ij. tit. 1. nouellarum, est nouella Iustiniani vj. Hoc autem eius cap. non est positum in Basil. Constit. 2. eiusdem tit. nouellarum, est nouella Iustiniani 123. positáque est in lib. Basil. 3. tit. 1. cuius 34. cap. dicit quæcunque in textu comprehenduntur. Legas etiam eiusdem libri & tit. cap. 37. quod insertum est interpretationi cap. 36. tit. 1. præsentis operis. Const. 13. tit. 1. nouellarũ, est nouella Iustiniani 5. Hoc autem cap. non est positum in Basil. Const. 2. eiusdem tit. est similiter nouella 123. positáque est in lib. Basil. 4. tit. 1. cap. 11. quod ad verbum initio præsentis 32. cap. insertum legas.

Κεφάλαιον λγ'.

Περὶ τῶν συνεπισταμένων ἁμαρτήμασι κληρικῶν, καὶ μὴ φανερούντων, Βασιλείου κανὼν οα'.

Cap. XXXII.

D *De iis qui sunt conscij clericorum peccantium, & non manifestant, Basil. canon lxxi.*

Κείμενον.

Περὶ τῶν ὑποδεχομένων, ἢ κρυπτόντων λῃστὰς, ἢ δυναμένων, καὶ μὴ παραδιδόντων, ἢ ἑτέροις ἐγκλήμασιν ὑποκειμένων, διαλαμβάνει ὁ λθ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβ. τοῦ κώδικος, καὶ ὁ ις'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διγεστῶν, πῆ μὲν αὐτοὺς ὑποβάλλοντες ταῖς κατ' ἐκείνων ἁρμοζούσαις τιμωρίαις, πῆ δὲ διαφόρους ἑτέρας ποινὰς ἐπάγοντες· καὶ πῶς ἀποσπῶνται οἱ ὑπεύθυνοι διάγοντες ἐν χωρίοις.

Textvs.

De iis qui latrones excipiunt vel celant, vel possunt tradere, & non tradunt, vel eos etiam qui sunt aliis criminibus obnoxij, tractat xxxix. tit. ix. libri Cod. & xvi. tit. xlvij. libri Digest. aliquando quidem pœnus aduersus illos statutu ipsos subiicientes: aliquando verò diuersas pœnarum causas inducentes, & quomodo rei auelluntur qui degunt in agris seu prædiis. C. De iis qui latrones & ff. de recept.

Qui autem cognatum vel affinem latronem seruauit, mediocriter punitur. Vt digesto ij. dicti xvi. tit. libri xlvij.

SCHOL. BALS. Titulus xxxix. lib. ix. Codicis, positus est in cap. iij. tit. xxvij. lib. lx. Basilic. & sic dicit: Qui sciens aliquem recepit crimini obnoxium, idem quod ipse supplicium subibit. Qui autem suscepit latrones, & non adduxit eos in iudicium, bona eius publicentur, vel puniatur pro personæ qualitate, vt iudici visum fuerit. Xvj. tit. xlvij. libri Digest. positus est in primo capite eiusdem tit. xxvij. lib. lx. & dicit: Latronum receptatores tanquam latrones puniuntur, & qui etiam possunt retinere latrones, & eos dimittunt, acceptis pecuniis, vel parte prædæ. Digestum ii. tit. xvj. lib. xlvii. Digest. est cap. ii. dicti xxvii. tit. quod expresse habet, vt scriptum est. Lege etiam iiii. caput, quod docet quomodo auelluntur rei etiam in prædiis versantes: & quòd nisi domini prædij dant eos præsidi seu magistratui, eius dominio priuantur, præfectique ac curatores in exilium mittuntur. Tu vero quære totum xxvii. tit. lx. lib. Lege etiam librum primum, tit. primum, cap. xxii. l. xc. & lib. lx. tit. xxxix. cap. vltimum. tractant enim quòd æquè ac Hæretici & malefici puniuntur qui eos recipiunt & celant.

CAP. XXXIIII.

L. Cum Clerici. & l. omnes qui vbique sunt. C. de Episc. & Cler.

Deponi Clericos qui dant fideiussiones, Apost. can. xxv.

TEXTVS.

Constit. xxv. & xxxij. vi. tit. iij. libri Cod. dicunt, clericos litigantes dare fideiussores. Secunda autem constit. primi tit. Nouellarum, dicit, clericos quidem litigantes nō dare fideiussores, sed promissionem sub hypotheca facere sine iureiurando: Episcopos autem litigantes nec dare fideiussores, nec facere promissionem.

SCHOL. BALS. Constitutio xxv. & xxxii. tituli iii. libri primi Cod. non sunt positæ in Basil.

A ὁ γὰρ συγγενῆ ἢ ἀγχιστέα φυλάξας λῃστὴν καὶ διασώσας, μέσως πῶς τιμωρεῖται, ὡς διάτ. β'. τοῦ εἰρημένου ις'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου.

Σχόλιον.

Ο λθ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. γ'. τοῦ κζ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶν οὕτως, ὁ ὑποδεξάμενός τινα ἐνεχόμενον ἐγκλήματι ἐν εἰδήσει, τὴν αὐτὴν ὑποστήσεται τιμωρίαν. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος λῃστὰς καὶ μὴ προσαγαγὼν εἰς δικαστήριον, δημευέσθω, B ἢ τιμωρείσθω κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου, ὡς ἂν ὁ δικαστὴς συνίδῃ. ὁ ις'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς κεφ. α'. τοῦ αὐτοῦ κζ. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου. καὶ φησιν, οἱ ὑποδοχεῖς τῶν λῃστῶν ὡς λῃσταὶ τιμωροῦνται, καὶ οἱ δυνάμενοι κρατῆσαι τοὺς λῃστὰς, καὶ ἀπολύσαντες χρήματα λαβόντες, ἢ μέρος τῶν λῃστευθέντων. τὸ β' διάτ. τοῦ ις'. τίτ. τοῦ μζ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἐστὶ κεφ. β'. τοῦ ῥηθέντος κζ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον ῥητῶς ὡς ἐγράφη. ἀνάγνωθι καὶ τὸ δ'. αὐτοῦ κεφ. διδάσκον πῶς ἀποσπῶνται οἱ ἐνεχόμενοι ἐγκλήμασι, καὶ διατρίβοντες ἐν κτήμασι, καὶ C ὅτι εἰ μὴ διδόασι τούτους οἱ δεσπόται τοῦ κτήματος τῷ ἄρχοντι, στερίσκονται τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, καὶ οἱ προεστεύοντες καὶ οἱ φροντισταὶ τούτου ἐξορίζονται. σὺ δὲ ζήτει τὸν ὅλον κζ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον α'. τίτ. β'. κεφ. ς'. κβ'. καὶ ν'. καὶ βιβλίον ξ'. τίτ. λθ'. κεφ. τελευταῖον. διαλαμβάνουσι γὰρ ὅτι ἐπίσης τοῖς αἱρετικοῖς καὶ τοῖς γόησι κολάζονται οἱ αὐτοὺς ὑποδεχόμενοι καὶ συγκαλύπτοντες.

Κεφάλαιον λδ'.

D Περὶ τοῦ καθαιρεῖσθαι τοὺς κληρικοὺς διδόντας ἐγγύας, ἀποστόλων κανὼν κε'.

Κείμενον.

Η κε'. καὶ λβ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, λέγουσι τοὺς κληρικοὺς δικαζομένους μὴ διδόναι ἐγγυητάς. ἡ δὲ β'. διάταξ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει τοὺς μὲν κληρικοὺς δικαζομένους μὴ διδόναι ἐγγυητάς, ἀλλὰ ὁμολογίαν ἐνυπόθηκον ποιεῖν ἄνευ ὅρκου, τοὺς δὲ ἐπισκόπους δικαζομένους μήτε ἐγγύας διδόναι, μήτε ποιεῖν ὁμολογίαν.

Σχόλιον.

Η κε'. καὶ λβ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθησαν εἰς βασιλικά

ἡ δὲ β'. διάτ. τ͂ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ A Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. καὶ φησὶ τὸ μδ'. κεφ. καὶ με. αὐτοῦ περὶ τὰ τέλη ὅσα συνωψίσθησαν παρὰ τ͂ πατριάρχου. τὰ μέντοι γραφέντα εἰς ἑρμηνείαν τ͂ κ'. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀρκοῦσιν εἰς διάλυσιν τ͂ εἰσαγομένης ἀμφιβολίας χάριν τῶν ἐγγυῶν τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν κληρικῶν, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα.

A Constit. autem ii. tit. i. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxiii. positáque est in lib. iii. Basil. tit. i. cuius xliiii. & xlv. cap circa finem dicunt quæcunque à Photio in compendio proposita sunt. Cæterùm quæ scripta sunt in expositione xx. canonis sanctorum Apostolorum, ad solutionem ambiguitatis quæ de fideiussionibus episcoporum inducitur, sufficiunt: quæ legas.

Κεφάλαιον λε'.

Περὶ κληρικῶν ἐσθιόντων ἐν καπηλείῳ, ἢ πανδοχείῳ, ἀποστόλων κανὼν νδ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μ'. συνόδου ϛ'. κανὼν θ'.

Cap. XXXV.

B *De Clericis qui comedunt in caupona, vel publico diuersorio, Apost. can. liiij. Syn. Laodic. canon xxiiij. Syn. Carth. can. xl. Syn. vi. canon ix.*

Κείμενον.

Ἡ ιδ'. διάτ. τ͂ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι τὸν μοναχὸν ἀναστρεφόμενον ἐν καπηλείῳ, δεῖ σωφρονίζεσθαι, ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῶν ἐκδίκων, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει παρὰ τ͂ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων, καὶ ἐξωθοῦνται τ͂ μοναστηρίων παρὰ τ͂ ἡγουμένων. πανταχοῦ δὲ κρατεῖ ὁ νόμος, καὶ προνοοῦσι τῆς φυλακῆς αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ οἱ ἄρχοντες.

Textvs.

Quarta decima constitutio primi tit. Nouellarum dicit castigandum esse Monachum qui in caupona versatur: in Prouinciis quidem à defensoribus: Constantinopoli autem à Præfecto pratorio. & expelluntur Monasteriis à Monasteriorum Antistitibus. Lex autem vbique seruatur, & vt ipsa seruetur, curam gerunt Præfecti pratorio, & præsides.

C Σχόλιον.

Ἡ ιδ'. διάτ. τ͂ α'. τίτ τ͂ νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ'. τ͂ βασιλικῶν τίτ. α' κεφ. ιϛ'. οὕτως ἔχοντι ὡς συνωψίσθη. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο. ζήτει καὶ κανόνα τ͂ ἁγίων ἀποστόλων μβ'. μγ'.

Κεφάλαιον λϛ'.

Περὶ κληρικῶν ὑβριζόντων βασιλέα, ἢ ἐπίσκοπον, ἢ ἄρχοντα, ἢ πρεσβύτερον, ἀποστόλων κανὼν νε'. νϛ'. πδ'.

Cap. XXXVI.

De clericis qui Imperatorem iniuria afficiunt, vel Episcopum, vel Magistratum, vel Presbyterum, Apost. can. lv. lvi. lxxxiiij.

Κείμενον.

Ἰδικῶς μὲν περὶ κληρικῶν ὑβριζόντων ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ διαλαμβάνει, λέγει δὲ βιβλίον θ'. τ͂ κώδικος τίτ. ζ'. διάτ. α'. καὶ μόνη, ὅτι ὁ τὸν βασιλέα ὑβρίζων οὐ τιμωρεῖται, οὔτε τι σκληρὸν ἢ τραχὺ ὑπομένει· ἢ γὰρ ἀπὸ κουφότητος εἶπε καὶ καταφρονεῖται, ἢ ἐξ ἀνοίας καὶ ἐλεεῖται, ἢ ὡς ἀδικούμενος, καὶ συγχωρεῖται. ἀναφέρεται δὲ τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ποιότητος τ͂ προσώπου κρίνει, εἰ ὀφείλει συγχωρηθῆναι ἢ τιμωρηθῆναι. εἴρηκε γὰρ καὶ βιβλίον μη'. τίτ. δ'. διάταξ. ζ'. ὅτι οὐ χρὴ τοὺς δικαστὰς ἀποκεχρῆσθαι τῇ βασιλικῇ τιμῇ,

Textvs.

De clericis iniuriam facientibus, lex C. si quis Imperatorem maledixerit.
D *quidem ciuilis specialiter non tractat. Dicitur autem in libro ix. Cod. tit. vij. constit. I. & vnica, quòd qui Imperatori maledixit, non punitur, neque durum aliquid vel asperum patitur: vel enim ex leuitate dicit, & contemnitur: vel ex ignorantia, & misericordia dignus habetur: vel vt iniuria affectus, & remittitur. Refertur autem ad Imperatorem: & ipse ex personæ qualitate iudicat, an sit ei danda venia, an verò puniendus sit. Dixit enim etiam libri xlviij, tituli, iiij. constitutio septima, non oportere iudices abuti honore Imperatoris,*

l. famosi parag. Hoc tamen. ff. Ad l. Iuliã maiesta.

sed verum considerare; & an persona hoc A *poterat facere, & vtrùm id antea fecerit, & an ira erat percita: & vtrùm resipuerit: neque enim temerarius nugator debet facile puniri: nisi sit eiusmodi peccatum, quod à legis scriptura descendat, vel ad exemplum legis iudicandũ sit: asperius autem aduersus milites mouetur. Generaliter de iis qui faciũt iniuriã, vel verberant, vel famosos libellos conficiunt, vel eos inueniunt, & legunt, & non perfringunt, tractat liber xlvij. tit. x. & liber ix. Cod. tit. xxxv. & xxxvi. & quarto Institutionum tit. iiij. in quibus dictum est, eam & ciuiliter seu pecuniariè &* B *criminaliter moueri: & quòd, qui iniuriarum condemnatur, fit infamis, etiam si alienum seruum iniuria affecerit, vel datis pecuniis transegerit. Vt liber ij. tit. ij. constit. ij. & sexta: & quòd est atrox iniuria quæ fit Magistratui, vel Consuli, vel Sacerdoti, vel ei qui est in dignitate constitutus: & quòd intra annum solùm mouetur. Capitale autem suppliciũ aduersus eos constitutum est qui libellos famosos faciunt, & eos legunt, & vim ac sententiam ipsorũ dicũt aliquibus, vt lib. ix. tit. xxxvi.*

ff. de iniuriis & fam. libellis. C. de iniuriis. & seq. tit. de famosis lib.

ff. de iis qui notantur infamia.

Schol. Bals. Constit. j. tit. vij. lib. ix. Cod. est lib. lx. tit. C xxxvj. cap. xiii. quod habet quomodo compendio propositum est. Digest vij. tit. iiij. lib. xlviij. est thema ij. cap. viij. tit. xxxvj. lib. lx. quod expressè complectitur quæcunque in textu scripta sunt. Nota itaque vtrumque vt admirandum & sanè quàm vtile. Decimus titulus libri xlvij. Digest. situs est in xxj. tit. lx. libri Basilicor. in principio, & quęre diuersa capita, quæ de iniuriis & libellis famosis tractant. Primum autem caput eiusdem titu- D li hæc dicit expressè: Generaliter quidem dicitur iniuria, id quod fit præter leges: specialiter autem, contumelia, & damnum, vt in lege Aquilia: & iniustitia, vt in eo qui iniquè & præter leges tulit sententiam. xxxv. titulus ix. libri Cod. positus est in capite xliij. xxj. tit. lx. libri, quod dicit: Qui per calumniam mouit actionem iniuriarum, vel relegatur, vel dignitatis gradu mouetur. Et xxxvi. tit eiusdem libri situs est in libro lx. tit. lxiij. & dicit hoc primum caput: Quisquis libellũ famosũ obsignatum vel non obsignatũ inuenit,

A ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς σκοπεῖν, καὶ εἰ δυνατὸν ἦν τὸ πρόσωπον ποιῆσαι, καὶ εἰ πρὸ τούτου ἐποίησε, καὶ εἰ ἐνεθυμήθη, καὶ εἰ ἔνηφεν· καὶ οὔτε γὰρ εὐχερῶς ὁ φλύαρος ὀφείλει τιμωρεῖσθαι, εἰ μὴ τοιοῦτό ἐστι τὸ ἁμάρτημα ὅπερ νόμος ῥητῶς ἢ ἐξ ὁμοίου τιμωρεῖται. τραχύτερον δὲ κατὰ στρατιωτῶν κινεῖται. γενικῶς περὶ τῶν ὑβριζόντων ἢ τυπτόντων, ἢ ποιούντων φάμουσα, καὶ τῶν εὑρισκόντων αὐτὰ καὶ ἀναγινωσκόντων, καὶ μὴ διαρρηγνυόντων, διαλαμβάνει βιβλίον μζ΄. τίτ. ι΄. καὶ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. λε΄. καὶ λϛ΄. καὶ ἰνστιB τουτίων δ΄. τίτ. δ΄. ἐν οἷς εἴρηται ὅτι καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖται, καὶ ὅτι ὁ περὶ ὕβρεως καταδικαζόμενος ἄτιμος γίνεται, κἂν ἀλλότριον δοῦλον ὕβρισεν, ἢ φιλικῶς ἐπιδόσει χρημάτων ἀπηλλάγη, ὡς βιβλίον γ΄. τίτ. β΄. διάτ. β΄. καὶ ϛ΄. καὶ ὅτι τραχεῖα ὕβρις ἐστὶν ἡ γινομένη ἄρχοντι, ἢ ὑπάτῳ, καὶ ἱερεῖ, καὶ ἀξιωματικῷ, καὶ ὅτι εἴσω ἐνιαυτοῦ μόνον κινεῖται. κεφαλικὴ δὲ τιμωρία ὥρισται κατὰ τῶν ποιούντων φάμουσα, καὶ τῶν ἀναγινωσκόντων αὐτά, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν λεγόντων τισίν, ὡς βιβλίον θ΄. τίτ. λϛ΄.

C

Σχόλιον.

Η α΄. διάτ. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ βιβλίον ξ΄. τίτ. λϛ΄. κεφ. ιγ΄. οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. τὸ α΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, ἐστὶ θέμα β΄ τοῦ η΄. κεφ. τοῦ λϛ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου διαλαμβάνον ῥητῶς ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. σημείωσαι οὖν καὶ ἀμφότερα ξένα ὄντα, καὶ χρήσιμα κατὰ πολύ. ὁ ι΄. τίτ. τοῦ μζ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐτέθη εἰς τίτ. κα΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς. καὶ ζήD τει κεφ. διάφορα τούτου περὶ ὕβρεων καὶ φαμούσων διαλεγόμενα. τὸ α΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. λέγει ταῦτα ῥητῶς, γενικῶς μὲν ὕβρις λέγεται τὸ παράνομον, ἰδικῶς δὲ ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ζημία ὡς ἐπὶ τοῦ Ακουιλίου, καὶ ἡ ἀδικία ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδίκως καὶ παρανόμως ψηφισαμένου. ὁ λε΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη εἰς κεφ. μγ΄. τοῦ κα΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγον, ὁ κατὰ συκοφαντίαν κινήσας τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγήν, ἢ ἐξορίζεται, ἢ τοῦ ἀξιώματος ἀποκινεῖται. καὶ ὁ λϛ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεῖται εἰς τίτ. ξγ΄. τοῦ ξ΄. βιβλίου, καί φησι τὸ α΄. κεφ. ταῦτα, πᾶς ὁ εὑρίσκων φλυαρείαν ἐσφραγισμένην, ἢ ἀσφράγιστον,

καὶ μὴ παραχρῆμα καίων, καὶ ἄλλα ἀναγινώσκων, ὑποκείσθω τιμωρίᾳ ᾗ τινι ὑπέκειτο καὶ ὁ συντεθεικὼς τὴν φλυαρίαν. καὶ κεφ. β΄. ὁ εὑρὼν φλυαρίαν, μηδενὶ ἑτέρῳ λεγέτω τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀλλὰ διαρρήξει αὐτὴν ἢ καύσει. ὁ δὲ μὴ ταῦτα ποιήσας, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβληθήσεται. πᾶς γὰρ θαρρῶν ἅπερ ἐντάττει ἐν τῇ φλυαρίᾳ, κατηγορείτω, γινώσκων, ὅτι ἐὰν ἀποδείξῃ, τιμῆς ἀξιοῦται, μὴ ἀποδείξας, δὲ τιμωρεῖται. ὁ δὲ τοιοῦτος χάρτης τὴν καθ' οὗ ἐτέθη ὑπόληψιν μὴ βλάψῃ. ὁ δὲ δ΄. τίτ. τῆς δ΄. ἰνστιτούτων, οὐκ ἐτέθη μὲν εἰς τὰ βασιλικά. φησὶ δὲ τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖσθαι. τὸ β΄. καὶ ϛ΄. διγέστ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων ἐτέθη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ α΄. κεφ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ζήτει διάφορα κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. ἀνάγνωθι καὶ γ΄. θέμα τοῦ α΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου καταστρωθὲν εἰς τὸ κζ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. περὶ τὰ μέσα.

A & non statim comburit, sed legit, eidem sit pœnæ obnoxius, cui is quoque qui libellum composuit. Et cap. secundum: Qui libellum famosum inuenit, nulli alij dicat quid in eo contineatur, sed eum perfringat vel exurat. Qui autem hæc nō fecerit, erit capitali supplicio obnoxius. Quilibet enim audacter ea quæ in libello famoso ponit, accuset, sciens quòd si probauerit, dignus honore habebitur: sin autem non probauerit, punietur. Eiusmodi autem libellus, eius aduersus quem B scriptus est, existimationem non lædet. Quartus autem titulus iiij. Institutionum non situs est in Basilic. Dicit autem, actionem iniuriarum & ciuiliter & criminaliter intentari. Digestum ij. & vj. tit. ii. lib. iii. Digest. posita sunt initio cap. i. tit. ii. lib. xxi. Basilic. cuius eiusdem tituli diuersa capita quæras, ac simul legas thema iii. cap. i. eiusdem tit. & lib. quod insertum est xxvii. cap. præsentis tit. circa medium.

Κεφάλαιον λζ΄.

C Περὶ τῶν ποιούντων συνωμοσίας ἢ φρατρίας, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιη΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν νγ΄. συνόδου ϛ΄ κανὼν λδ΄.

Κείμενον.

Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τιμωρεῖται τὰς φρατρίας, καὶ τὰς συνωμοσίας, ὡς βιβλίον μη΄. τίτ. δ΄. καὶ τίτ. ιθ΄. διγέστ. ια΄. καὶ ιϛ΄.

Σχόλιον.

Ο δ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐτέθη εἰς τὸν λϛ΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ζήτει κεφ. δ΄. λέγει γὰρ τοῦτο μετὰ τὸ εἰπεῖν τὰ πρὸ αὐτοῦ κεφ. τίνες ἐνέχονται τῷ περὶ καθοσιώσεως ἐγκλήματι, ταῦτα ῥητῶς, καὶ ὁ συνωμοσίαν κατὰ τῆς πολιτείας παρασκευάσας γενέσθαι, καὶ ὁ ἐπιβουλεύσας ἐν στρατοπέδῳ, ἢ τοῖς πολεμίοις αὐτὸ προδοὺς, καὶ ὁ κατὰ δόλον ἐμποδίσας ὑπὸ Ῥωμαίους γενέσθαι τοὺς πολεμίους, ἢ παρασκευάσας αὐτοὺς βοηθῆναι, πλήθει, ἢ ὅπλοις, ἢ ἵπποις, ἢ χρήμασιν, ἢ ἑτέρῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ, ἢ τοὺς φίλους τῆς πολιτείας ἐχθροὺς ποιήσας, ἢ κωλύσας ἕτερον ἔθνος πειθαρχῆσαι τῇ πολιτείᾳ, ἢ παρασκευάσας τοῖς ἐχθροῖς δοθῆναι ὁμήρους ἢ χρήματα, ἢ ὑποζύγια. τὸ ια΄. καὶ ιϛ΄. διγέστ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου

Cap. XXXVII.

De iis qui faciunt coniurationes, vel sodalitates, Syn. Chalced. can. xviij. Syn. Carth. canon liij. Syn. vi. canon xxxiiij.

Textus.

Ius quoque ciuile punit sodalitates & coniurationes: vt liber xlviij. tit. iiij. & tit. xix. cap. xi. & xvi.

ff Ad l. Iuliam maiestatis. l Respiciendum parag. Delinquunt. & l. Aut facta parag. si ff. de pœnis.

Schol. Bals. Quartus titulus xlviij libri Digest. situs est in xxxvi. tit. lx. libri Imperial. & quære caput iiii. Postquam enim in præcedentibus capitibus dictum esset, quinam læsæ maiestatis crimine teneantur, hæc quoque dicit expresse: & qui D procurauit vt aduersus rempubl. fieret coniuratio, & qui exercitui parauit insidias, vel hostibus ipsum prodidit, & qui dolo impediit quominus hostes in Romanorum potestatem venirent, vel effecit vt eis auxilium ferretur multitudine, & armis, vel equis, vel pecuniis, vel vllo alio modo, vel vt socij Reipubl. hostes essent, perfecit, vel prohibuit quominus alius Populus ciuitati pareret: vel effecit vt darentur inimicis obsides, vel pecuniæ, vel iumenta. Digest. xi. & xvi. tit. xix. lib. xlviii.

digest. est thema iij. cap. xi. tit. lj. lib. lx. & cap. xvi. eiusdem tituli & libri. vtrumque enim eos qui coniurationes aut factiones faciunt, punit.

Cap. XXXVIII.

Quaenam peccata soluit manuum impositio, Syn. Nic. can. viij. lege etiam Syn. Ancyr. can. xij. & quae in eo à nobis scripta sunt.

Textus.

De pœnitentia, & quinam habent facultatem dandi reconciliationem iis qui pœnitentiam agunt: & quòd licet sacerdoti pœnas augere & minuere, Apostolor. can li. lij. Syn. Nicaen. can. xi. xij. Synodi Ancyran. can. i. ij. iij. iiij. v. vi. vij. viij. ix. Synodi Neocaesar. can. i. ij. xi. xiij. Synodi Carth. can. vi. vij. xxvij. xliij. xlv. Syn. Laodicen. can. ij. Syn. vi. can. cij. Basilij can. v. xxxiiij. lxxiij. lxxv. lxxvi. lxxxij. lxxxiiij. Gregorij Nysseni can. iij. iiij. vij. viij.

Textus.

Tertia constit. vij. tit. primi libri Cod. sustulit pœnitentiam orthodoxorum qui ad Haereticos defecerunt. xxxvij. Nouella, quae de Aphrica Ecclesiis disserit, eis quoque dedit tempus pœnitentiae. xxxiiij. autem constitutio iiij. tit. primi libri Codicis, & ij. constit. primi tituli Nouellarum, dat potestatem Episcopo qui videt pœnitentiam clerici qui lusit aleis, vel ad spectacula accessit, diminuendi pœnam, & ante praefiniti temporis cōplementum, eum diuini officij celebrationi restituendi. Hoc autem est speciale de Episcopis. Ciuiles enim iudices habent ab initio potestatem augendae & minuendae pœnae, ita tamen vt modum in vtroque non excedant. Vt liber xlviij. tit. xix. constit. xij. xiij. Digest. etiamsi in eodem libro maximè dictum sit. tit. xvi. digesto primo eiusdem libri, & libro l. tit. i. digest. xv. quòd facti quidem quaestio sit in potestate iudicis, non autem legis auctoritas. Qui tamen tulit sententiam, non potest sententiam euertere. Dicit enim septimus lib. Codicis, titulus l. constitutio i.

S. Respiciendum. parag. Hodie. ff. de pœnis. l. ordine. ff. Ad municip.

L. j. C. sententiam rescindi non posse.

A τῶν διατάξ. εἰσὶ θέμα γ'. τοῦ ια'. κεφαλ. τοῦ να'. τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου, καὶ κεφ. ις'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου. καὶ ἄμφω γὰρ κολάζουσι τοὺς ποιοῦντας τὰς συνωμοσίας ἢ φατρείας.

Κεφάλαιον λη'.

Ποῖα ἁμαρτήματα λύει ἡ χειροθεσία, συνόδου Νικαίας κανὼν θ'. καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, κανὼν ιβ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Κεφάλαιον λθ'.

Περὶ μετανοίας, καὶ τίνες ἄδειαν ἔχουσι διδόναι μετανοοῦσι καταλλαγήν· καὶ ὅτι ἔξεστι B τῷ ἱερεῖ μειοῦν καὶ αὔξειν τὰ ἐπιτίμια, ἀποστόλων κανὼν να'. νβ'. συνόδου Νικαίας κανὼν ια'. ιβ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν α'. β'. γ'. δ'. ε'. ς'. ζ'. η'. θ'. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν α'. β'. ια'. ιβ'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ς'. ζ'. κζ' μγ'. με'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν β'. συνόδου ς'. κανὼν ρβ'. Βασιλείου κανὼν ε'. λδ'. οδ'. οε'. ος'. πβ'. πδ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ'. δ'. ζ'. η'.

Κείμενον.

Ἡ γ'. διάταξ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου C τοῦ κώδικος αἶρε τὴν μετάνοιαν τῶν ὀρθοδόξων εἰς αἱρετικοὺς ἀποστάντων. ἡ δὲ λζ'. νεαρὰ ἡ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς διαλεγομένη, καὶ τοῖς τοιούτοις καιρὸν δέδωκε μετανοίας. ἡ δὲ λδ'. διάταξ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ β'. διάταξ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἄδειαν τῷ ἐπισκόπῳ δέδωκε θεωροῦντι μετάνοιαν τοῦ κυβεύσαντος κληρικοῦ, ἢ θέαις παρεμβαλόντος, μειοῦν τὸ ἐπιτίμιον, καὶ πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ὁρισθέντος χρόνου ἀποκαθιστᾶν αὐτὸν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ. D τοῦτο δὲ περὶ ἐπισκόπων ἰδικόν ἐστιν. οἱ γὰρ πολιτικῶς δικάζοντες, ἄδειαν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ψηφιζόμενοι, καὶ αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν, ὡς μέντοι ἐπὶ ἑκατέρου μὴ παρεξιέναι τὴν συμμετρίαν, ὡς βιβλίον μη'. τίτ. ιθ'. διάταξ. ιβ'. ιγ'. εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἴρηται βιβλίῳ τῷ αὐτῷ τίτ. ις'. διγεστ. α'. καὶ βιβλίῳ ν'. τίτ. α'. διγεστ. ιε'. ὅτι ἡ τοῦ φάκτου ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. ὅμως μέντοι ὁ ψηφισάμενος οὐκέτι δύναται τὴν ψῆφον ἀνατρέπειν. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ζ'. τοῦ κώδικος τίτ. ν'. διατ. α'.

A ὅτι οὔτε τὴν ἰδίαν ψῆφον, οὔτε τὴν τοῦ διαδεχθέντος δύναταί τις ἀνατρέψαι· καὶ βιβλίον θ'. τίτ. μζ'. διατ. ιε'.

Σχόλιον.

Η γ'. διάτ. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, κἂν ὁ τοιοῦτος τίτ. κεῖται ἐν βιβλίῳ ξ'. τίτ νδ'. κεφ. κδ'. ἡ δὲ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς διαλεγομένη λζ'. νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. δέδωκε δὲ τούτοις καιρὸν μετανοίας. ἡ λδ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. α' βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι
B κεφ. κβ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη ἀπὸ τῆς ρκγ'. νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκτεθεῖν, καὶ κεφ. ἐν αὐτῆς ιε'. τὸ ιβ'. διάτ. καὶ τὸ ιγ' τοῦ ιθ'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι κεφ ια'. τοῦ να'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον, πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος δεῖ τὴν τιμωρίαν ἐκφέρεσθαι, καὶ μήτε σκληρὸν, μήτε μὴν ἐλαφρὸν φαίνεσθαι τὸν δικαστήν, πλὴν ἐν τοῖς ἐλαφροῖς ἐλαφρὸν εἶναι αὐτὸν δεῖ, καὶ ἐν τοῖς βαρυτέροις σφοδρὸν μετὰ καλοθελοῦς συμμετρίας. καὶ κεφ. ιδ'. ὁ ἐξτραόρδινεμ δικάζων ἐγκλήματι αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν
C ποινὴν δύναται, ὥστε μέντοι ἐπὶ ἑκατέρου μὴ παρεξιέναι τὴν συμμετρίαν τὸ α'. διάτ. τοῦ ις'. τίτ. τοῦ μη'. βιβλίου τῶν διατ. ἔστι κεφ. ι'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, λέγον περὶ τὸ τέλος ὡς ἡ μὲν τῆς ὑποθέσεως ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. ὁ δὲ α'. τίτ. τοῦ ν'. βιβλίου τῶν διατ. ἐτέθη εἰς βιβλίον νδ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α' κεφ α'. τὸ ιε'. διάτ. παρείθη. ἡ α'. διάτ. τοῦ ν' τίτ. τοῦ ζ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. πς'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, οὔτε τὴν τοῦ προηγησα-
D μένου ἀπόφασιν, οὔτε τὴν ἰδίαν δύνασθαί τινα ἀνακαλέσασθαι, εἰς ἀμφιβολίαν οὐ φέρεται· μηδὲ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως προστιθέναι ἔκκλητον φανεροῦ νομίμου ἐστιν. ἡ ιε'. διάτ. τοῦ μζ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. νε'. τοῦ να'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, τὴν τιμωρίαν οὐκ ἔξεστι τῷ ἄρχοντι ἀνακαλέσασθαι. ζήτει καὶ τίτ. ν'. τοῦ αὐτοῦ ξ'. βιβλίου, κεφ. α'. θέμα τελευταῖον, καὶ βιβλίον ζ'. τίτ. β'. κεφ. κ'. καὶ βιβλίον θ'. τίτ. α'. κεφ. πδ'. καὶ ρκζ'. καὶ βιβλίον νς'. τίτ. η'. κεφ. κθ'.

A *quòd neque suam sententiam potest, neque successorum quispiam retractare. & liber nonus, tit. xlvij. constit. xv. quòd Præses non potest reuocare pœnam sua sententia definitam, & lib. ix. tituli xlvij. digest. xv.* L. Præses. C. de pœnis.

SCHOL. BALS. Constit. 3. tit. vii. lib. j. Cod. non est posita in Basil. quanquam istiusmodi tit. in lib lx. positus tit. liiii. cap. xxiiii. nouella Iustiniani xxxvii. quæ de Ecclesiis Africanis disserit, non est posita in Basil. dat *interim* tamen his pœnitentiæ
B tempus. Const xxxiiij. tit. iiij. lib. j. Cod. non est posita in Basil. constit. ii. tit i. nouellarum, est cap. xxii. tit. i. lib. iii. Basil. quod habet, vt in compēdio propositum est, *quod idem* è nouella Iustiniani cxxiii. cuius xv. cap. est, exemptum *est*. Digest xii. & xiii. tit. xix. lib. xlviii. dig. est cap. xi tit. lj. lib. lx. quod sic habet: Pro qualitate delicti oportet pœnam pronunciari: & vero iudicem neque seuerum, neque mitem apparere: sed in leuioribus lenem esse ipsum oportet, ac in grauioribus
C cum benigno temperamento seuerum. Et cap. xiiij. Qui extra ordinem de criminibus cognoscit, augere & minuere pœnam potest: ita tamen, vt in vtroque *modo* rationem non excedat. Digest i. tit. xvi. lib. xlviii. dig. est cap. x. tit. i. lib. lx. quod circa finem dicit, quòd facti quidem quæstio iudici commissa sit, legis autem persecutio non item. Tit. i. lib. 50. dig. positus est in lib. liiij. Basil. tit. i. capite primo. Digest. autem xv. omissum est Constit. i. tit l. lib. vii.
D cod. est cap. lxxxvi. tit i. lib. ix. Basil. quod sic habet: neque decessoris neque suam sententiam quenquam reuocare posse, in dubium non venit: nec ab huiusmodi decreto prouocationem proponi, explorati iuris est. Constit. xv. tituli xlvii. lib. ix. cod. est cap. lv. tit. li. lib. lx. Basil. quod sic dicit: Pœnam reuocare præsidi non licet. Quæras etiam tit. 50. eiusdem lx. lib. cap 1. thema vltimum & lib. vii. tit. ii. cap. xx. & lib ix. tit i cap. lxxxiiii. & cxxvi. & lib. lxvi. tit. viii. cap. xxix.

TEXTVS.

In xlv. digesto primi tit. xlij. libri, dicit, quòd dictam pœnam augere vel minuere magistratus absque principali auctoritate non potest. Et liber xlviij. tit. xviij. Digesti i. dicit, quòd si seruus metuens ad dominum reuerti, de se falsum dixerit, & post condemnationem, ipso de conscius interrogato veritas apparuerit, à pœna liberatur: & ab officio venditur, ne ad dominum reuertatur, & pretium datur domino. Is autem qui aliquem tanquam reum condemnauit, non potest eum absoluere, si eum esse innocentem constiterit. Neque enim quis suam reuocat sententiam, etiam si sit pecuniaria. Oportet ergo de eo in criminibus referre ad Imperatorem. Et cap. nonum & xxvij. xix. tit. eiusdem libri, quòd decurio, neque in metallum, nec ad opus metalli condemnatur, nec in furca suspenditur. nec comburitur. Sed etiam si tale quid decretum fuerit, liberatur, non per magistratum, sed per Imperatorem qui docetur, & pœnam commutat, vel eum liberat. Et quòd Præsides suas sententias non mutant: sed si quis de seipso mentitus, & propter defensionum inopiam condemnatus fuerit, & postea documenta inuenta fuerint quæ ad sui iuris probationem ei oppitulentur, vel Imperator ipsum liberat, vel pœnam diminuit.

L. Moris pa. fin. ff. de pœnis. l. Diui fratres, ff. eodem.

SCHOL. BALS. Digest. xlv. tit. j. lib. xlij. est thema penult. cap. xlvi. tit. iii. lib. ix. Basil. quod habet, quomodo scriptum est. Interrogabit verò quispiam, quum cap. xiij. tit. lj. lib. lx. paulo antè insertum, iudicem augere & minuere pœnam posse dicat: qua ratione hic dicatur contrarium. *Sanè verò* qui extraordinariè de crimine iudicat, augere & minuere pœnam potest: qui autem de ordinaria caussa, quæ ex lege definitam & certam pœnam habet, criminaliter iudicat, id facere non potest. Aut dicas, quòd ante sententiam quidem augere & minuere pœnam, etiam à lege definitam, possit: post sententiam autem non possit: desiit enim esse iudex Quorsum quæras cap. xiiij. eiusdem li tit. lib. lx. *Atque* in hunc *quidem* modum soluas & viij. thema cap. xiii.

A

Κείμενον.

Ἐν δὲ τῷ με΄. διατάγματι τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου φησὶν, ὅτι τὴν ψηφισθεῖσαν ποινὴν αὔξειν ἢ μειοῦν ὁ ἄρχων χωρὶς βασιλικῆς αὐθεντίας οὐ δύναται. καὶ βιβλίον μη΄. τίτ. ιη΄. διγέστ. α΄. φησὶν, ὅτι ἐὰν δοῦλος φοβούμενος πρὸς τὸν δεσπότην ὑποστρέψαι, εἴπῃ καθ᾽ ἑαυτοῦ πλαστῶς, καὶ μετὰ καταδίκην ἐρωτηθέντων περὶ τῶν συνιστόρων φανῇ ἡ ἀλήθεια, ἐλευθεροῦται τῆς ποινῆς, καὶ διὰ τῆς τάξεως πιπράσκεται ἐφ᾽

B

ᾧ μὴ ὑποστρέψαι πρὸς τὸν δεσπότην, καὶ τιμὴ δεσπότῃ δίδοται. αὐτὸς δὲ ὁ καταδικάσας ὡς αἴτιόν τινα οὐ δύναται ἐλευθεροῦν ἀναίτιον εὑρισκόμενον. οὔτε γάρ τις τὴν οἰκείαν ψῆφον ἀνακαλεῖται, κἂν χρηματικὴ εἴη. δεῖ οὖν περὶ τούτου βασιλεῖ ἀναφέρειν ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων. καὶ διάτ. θ΄. καὶ κζ΄. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅτι ὁ βουλευτὴς οὔτε εἰς μέταλλον, οὔτε εἰς ἔργον μετάλλου καταδικάζεται, οὔτε φουρκίζεται, οὔτε καίεται, ἀλλ᾽ εἰ καί τι τοιοῦτο ψηφισθῇ, ἐλευθεροῦται οὐ διὰ τοῦ ἄρχοντος, ἀλλὰ διὰ τοῦ βασιλέως διδασκομένου, καὶ τὴν τιμω-

C

ρίαν ἐναλλάσσοντος, ἢ ἐλευθεροῦντος· καὶ ὅτι οἱ ἄρχοντες οὐκ ἀνατρέπουσι τὰς ἰδίας ψήφους. Εἰ μέντοι τις καθ᾽ ἑαυτοῦ ψευσάμενος, ἢ ἀπορίᾳ συστάσεων καταδικασθῇ, καὶ ὕστερον εὑρεθῶσι δικαιώματα βοηθοῦντα αὐτῷ, ὁ βασιλεὺς ἢ ἐλευθεροῖ αὐτὸν, ἢ μειοῖ τὴν ποινήν.

Σχόλιον.

Τὸ με΄. διάταγμα τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου, ἐστὶ θέμα παρατέλευτον τοῦ μϛ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη. ἐρωτήσει δέ τις, καὶ μὴν

D

τὸ κατασρωθὲν ὄπισθεν ιγ΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγει δύνασθαι τὸν δικαστὴν αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν. πῶς οὖν ἐνταῦθα λέγει τὸ ἐναντίον, ὁ μὲν δικάζων ἐξτραορδιναρίου ἔγκλημα, δύναται αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινήν, ὁ δὲ διὰ τῶν ἐγκληματικῶν ὀρδιναρίαν ὑπόθεσιν ἀπὸ νόμου ἔχουσαν ὡρισμένην ποινὴν, οὐ δύναται τοῦτο ποιεῖν. ἢ εἰπὲ, ὅτι πρὸ μὲν ἀποφάσεως δύναται αὔξειν καὶ μειοῦν τὴν ποινὴν, κἂν ὡρισμένη ἀπὸ τοῦ νόμου ἐστί· μετὰ δὲ τὴν ἀπόφασιν οὐ δύναται. πέπαυται γὰρ τοῦ εἶναι δικαστής. καὶ ζήτει κεφ. ιδ΄. τοῦ αὐτοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτω λύσον, καὶ τὸ η΄. θέμα τοῦ ιγ΄. κεφ.

τοῦ κα΄. βιβλίου, καὶ τὸ γ΄. καὶ δ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ A αὐτοῦ βιβλίου. τὸ α΄. διγέστ. τοῦ ιη΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, ἔστι θέμα ιθ΄. τοῦ α΄. κεφ. τοῦ ι΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα συναψίσθησαν. τὸ θ΄. διγέστ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου τῶν διγέστ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ κζ΄. κεφ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου τῶν διγεστάξεων, ἔστι θέμα β΄. τοῦ κζ΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ἐὰν οἱ πολιτευόμενοι, ἢ οἱ τῆς πόλεως πρωτεύοντες ἁμάρτωσί τι κεφαλικὸν, ὡς ἀξίους αὐτοὺς εἶναι ἐξορίας, ἢ περιορισμοῦ, ἢ κεφαλικῆς τιμωρίας, δεῖ τὸν ἄρχοντα δεδεμένους αὐτοὺς φυλάττειν, καὶ ἀναφέρειν τῷ βασιλεῖ προσζευγνῦντα τῇ ἀναφορᾷ καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ψῆφον. τὸ δὲ α΄. θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ. κζ΄. φησὶν, οἱ ἄρχοντες τὰς ἰδίας ἀποφάσεις ἀνατρέπειν οὐ δύνανται, καὶ ἐφ' ἑξῆς ὅσα συναψίσθησαν.

Κείμενον.

Ταῦτα περὶ αὐτοτελῶν εἴρηται ψήφων. τὰ γὰρ κατὰ μέρος διαλαλούμενα δύναται ὁ δικαστὴς τελείως ἀναιρεῖν, καὶ ἐναλλάσσειν. ὡς βιβλίον β΄. τίτ. α΄. διγέστ. ιδ΄. καὶ βιβλίον δ΄. τίτ. η΄. διγέστ. ιθ΄. καὶ κ΄. καὶ εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ διαλαλήσας μένει δικαστὴς, ὁ δὲ ψηφισάμενος πέπαυται ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι εἶναι δικαστὴς, ὡς βιβλίον μβ΄. διγέστ. νε΄.

Σχόλιον.

Τὸ ιδ΄. διγέστ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μβ΄. βιβλίου τῶν διγεστάξεων, ἔστι κεφ. ιδ΄. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου, ὅ φησιν, ὃ κελεύσει, ἢ κωλύσει ὁ πραίτωρ, δύναται ἀνατρέπειν, οὐ μὴν ψῆφον οἰκείαν. τὸ ιθ΄. διγέστ. τοῦ η΄. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν διγέστ. καὶ τὸ κ΄. εἰσὶ τοῦ τίτ. β΄. τοῦ βιβλίου ζ΄. κεφ. ιθ΄. οὕτως ἔχον, ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψῆφον ὁ πραίτωρ. Εἰ δὲ δόξειε τοῖς αἱρετικοῖς δικαστηρίοις ὥστε τόδε ψηφίσασθαι, οὐκ ἔρρωται οὐδὲ ἀναγκάζεται ψηφίσασθαι. ψηφίζεται δὲ ὁ γνώμην ἐσχηκὼς διὰ τοῦ διαλαλουμένου πᾶσαν τὴν δίκην τεμεῖν. Εἰ δὲ ἐπὶ πολλοῖς προσελήφθη κεφαλαίοις, οὐ δοκεῖ ψηφίζεσθαι εἰ μὴ πάσας τὰς φιλονεικίας περατώσει. καὶ εἰ μὲν ψηφίζεται δοῦναί τι ἢ ἀπολυθῆναι τὸν ἐναγόμενον, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα ψηφίζεσθαι τὰ ἐναντία. τὰ δὲ διαλαλούμενα ἐπὶ παρασκευῇ τῆς δίκης ἀμείβεσθαι δύνανται. οἷον διελάλησε καλένδαις παραφυλάξαι,

lib. xxj. & iij. atque iiij. cap. tit. iij. eiusdem libri. Digest. i. tit. xviii. lib. xlviii. est thema xix. cap. i. tit. l. lib. lx. quod eadem dicit, quæ in compendio sunt proposita. Digest. ix. ti. xix. eiusdem lib. dig. non est positum in Basil. Digest. xxvii. eiusdem tit. & lib. dig. est thema ij. cap. xxvij. tit. li. lib. lx. quod sic habet: Si decuriones vel principales ciuitatum capitale aliquid committant, vti exilio, relegatione, aut capitali pœna digni sint, oportet præsidem eós vinctos custodire, & ad Principem referre, B relationi adiuncta in ipsos lata sententia. Thema autem i. eiusdem tit. ait: Præsides sententias suas rescindere nequeunt: & quæ deinceps in compendio sunt proposita.

Textvs.

Hæc de definitiuis sententiis dicta sunt. Quæ enim interlocutus est index, ea potest etiam omnino tollere, & mutare, vt liber xlij. tit. i. cap. xiiij. & meritò. Qui enim interlocutus est, iudex remanet: qui C *autem tulit sententiam, illius rei iudex esse desiit. vt liber xlij. tit. prim. caput lv.*

l. quod ve- tuit. ff. de re iudicata. l. Iudex postea quam ff. eod.

Schol. Bals. Digestum xiiij. tit. i. lib. xlii. Digest. est caput xiiii. tit. iii. lib. ix. quod dicit: Quod iusserit vel prohibuerit Prætor, potest reuocare, non tamen suam sententiam. xix. cap. viii. tit. iiii. libri Digest. & xx. sunt ii. tit. vii. libri, cap. xix. quod sic habet: Qui autem est arbiter, seu electus iudex, id decernit quod sibi videtur: nec de eius sententia curat Prætor. Quod si in compromissariis iudiciis visum fuerit D vt hoc pronuncietur, non valet, nec cogitur ferre sententiam. Fert autem sentẽtiam, qui est hoc animo vt velit per id quod dicit, omnem causam decidere. Qui autẽ in multis capitibus iudex sumptus est, non videtur ferre sententiam, nisi omnibus controuersiis finem imposuerit: & decernit quidem vt det aliquid, vel vt qui conuenitur, absoluatur, nõ potest postea contrarium statuere: sententiæ autem interlocutoriæ, quæ fiunt in præparatione iudicii, mutari possunt. vt si iussit sistere calẽdis,

& postea interlocutus est Idibus. A Et caput xx. Etiamsi in pronuncianda sententia errauerit, non se corrigit: postquam enim pronunciauit, Iudex esse desiit. Digestum lv. tit. i. lib. xlij. est caput lv. tit. iij. lib. ix. quod sic habet: Qui sententiam pronuntiauit, desinit esse iudex, nec iam sententiam suam corrigit.

TITVLVS DECIMVS.

B

De administratione rerum Ecclesiasticarum, & de iis quæ sunt propria Episcopi.

Cap. I.

Quòd oporteat Oeconomum esse ex clero Ecclesiæ, Synodi Chalced. can. xxvi. Syn. Nic. secūdæ canon xi. Theophili ex commonitorio canon ix.

Textvs.

Xxxij const. vi. tituli primi libri Cod. dicit oportere Oeconomum fieri ab Episcopo. & xli. eiusdem tit. constit. quòd sit habita illius examinatione. xxiiij. verò secundi tituli constit. quòd oportet Oeconomos singulis mensibus, vel transactis C *ad summum duobus, apud Arcarios rationem reddere de ijs quæ in periculo versantur, & quòd vnusquisque quidem Oeconomus quærit, quæ ad suam administrationem pertinent. Reliqui autem Oeconomi ex iussu Patriarchæ in scriptis dato rationibus se id legisse subscribunt: & quod absque eiusmodi obseruatione in rationem refertur, id Oeconomi è domo sua soluunt. Et xlvij. tertij. tit. quòd Oeconomus reddit episcopo singulis annis rationem suæ administrationis: & si quid vel* D *damni attulisse vel lucri fecisse visus sit, reddit: sin autem ante redditam rationem sit mortuus, tenentur eius hæredes. Tenentur autem & quòd fuerit negligens, & quòd ijs, qui soluendo non erant, elocarit. Secunda verò constit. secundi tit. Nouellarum, prohibet Oeconomis, & orphanotrophis, & reliquarum sanctarum domorum administratoribus, & præterea etiā omniū chartulariis, & eorum parentibus, & filijs, & sibi per matrimonium affinitate coniunctis, bonorum sacrosanctarū ædium emphyteuses, locationes, & hypothecas, vel per se, vel per interpositas personas accipere:*

Auth. vt determin. sit num.

καὶ ἕτερον διελάλησε τοῖς εἰδοῖς. καὶ κεφ. κ'. κἂν πλανηθῇ ἐν τῷ ψηφίζεσθαι, οὐ διορθοῦται. ψηφισάμενος γὰρ πέπαυται εἶναι δικαστής. τὸ δὲ νε'. διγέστ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ μβ'. βιβλίου, ἔστι κεφ. νε'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ θ'. βιβλίου, οὕτως ἔχον, ὁ ψηφισάμενος πέπαυται εἶναι δικαστής, καὶ οὐκέτι διορθοῦται τὴν ψῆφον.

ΤΙΤΛΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

Κεφάλαιον α'.

ΠΕΡΙ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου, περὶ τοῦ χρῆναι τὸν οἰκονόμον καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας εἶναι, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κς'. συνόδου Νικαίας τῆς β' κανὼν ια'. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν θ'.

Κείμενον.

Η λβ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, λέγει τὸν οἰκονόμον χρῆναι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου γίνεσθαι. καὶ ἡ μα'. διάταξ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι κατὰ δοκιμασίαν γίνεται. ἡ δὲ κδ'. τοῦ β'. τίτ. ὅτι δεῖ τοὺς οἰκονόμους, κατὰ μῆνα, ἢ τὸ μήκιστον, ὑπὲρ δύο, λογοποιεῖν πρὸς τοὺς ἀρκαρίους ἐπὶ κινδυνεύουσιν, καὶ ὅτι ἕκαστος μὲν οἰκονόμος ζητεῖ τὰ τῆς ὑφ' ἑαυτὸν διοικήσεως, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ πρόσταξιν ἔγγραφον τοῦ πατριάρχου, τοῖς λογισμοῖς ὑπογράφουσι τὸ, ἀνέγνων· καὶ τὸ χωρὶς τῆς τοιαύτης παρατηρήσεως λογιζόμενον, οἴκοθεν οἱ οἰκονόμοι διδόασι, καὶ ἡ μβ'. τοῦ γ'. τίτ. ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ὁ οἰκονόμος παρατίθεται λόγον τῆς αὐτοῦ διοικήσεως τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ ἀποδίδωσιν, εἴ τι φανῇ βλάψας, ἢ κερδάνας. Εἰ δὲ τελευτήσει πρὸ τῶν λογισμῶν, ὑπόκεινται τούτοις οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ. ὑπόκειται γὰρ καὶ ἀπὸ ῥαθυμίας, καὶ ἐν ἀπόροις ἐκδόσει. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἀπαγορεύει τοῖς οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις, καὶ διοικηταῖς τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων· ἔτι μὲν καὶ τοῖς πάντων χαρτουλαρίοις, καὶ τοῖς τούτων γονεῦσι, καὶ παισὶ, καὶ τοῖς κατὰ γένος ἢ γάμον αὐτοῖς συναπτομένοις, ἐμφυτεύσεις, καὶ μισθώσεις, καὶ ὑποθήκας πραγμάτων τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ παρενθέτων προσώπων λαμβάνειν·

ἐπεὶ καὶ τὸ συνάλλαγμα ἀκυροῦται, καὶ πᾶσα ἡ περιουσία τῶν οἰκονόμων, καὶ χαρτουλαρίων, καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν ἅγιον οἶκον, ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι, περιέρχεται μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτήν.

A *Nam & contractus infirmatur, & omnes facultates Oeconomorum, & chartulariorum, & administratorum, eorúmque qui sunt eis affinitate coniuncti, ad sacrosanctam domum, ex qua rem accipiunt, redit post mortem ipsorum.*

Σχόλιον.

Η λβ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά, οὐδὲ ἡ μα'. οὐδὲ ἡ μβ'. ἀνάγνωθι δὲ τὴν γ'. Ἰουστινιανοῦ νεαράν. ζήτει κεφ. τελευταῖον τοῦ β'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, ὥσπερ δὲ τὴν περὶ τοῦτο δαπάνην ὡρίσαμεν, οὕτως προσήκει τὸν κατὰ καιροὺς ἁγιώτατον πατριάρχην, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους οἰκονόμους περισκοπεῖν τοῦτο, καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας τὰς γινομένας ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πόρων περὶ εὐσεβεῖς δαπανᾶσθαι πράξεις, καὶ θεῷ ἀρεσκούσας, καὶ εἰς ἐκείνους ταύτας χορηγεῖν, τοὺς ταῖς ἀληθείαις δεομένους, καὶ οὐκ ἔχοντας ἑτέρωθι τροφῆς ἀφορμήν. ταῦτα γὰρ τὸν δεσπότην θεὸν θεραπεύει. ἀλλὰ μὴ προστασίαις, καὶ σπουδαῖς ἀνθρώπων τὰς ἐκκλησιαστικὰς δαπάνας εἰς ἀνθρώπους εὐποροῦντας ἐπιδιδόναι, καὶ ἐντεῦθεν τοὺς ἀπορουμένους μὴ τυγχάνειν τῶν ἀναγκαίων. ἴστωσαν γὰρ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι, οἵτε νῦν, οἵτε κατὰ καιροὺς ἐσόμενοι, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα πράξαιεν, ταῖς τε ἐκ θεοῦ ποιναῖς ὑποκείσονται, καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν οὐσίας τὸ ἀζήμιον τῇ ἁγιωτάτῃ περιποιήσουσιν ἐκκλησίᾳ. ἡ β'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκ'. ἤτοι θέμα β'. τοῦ ζ' κεφ. τοῦ β'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς συνωψίσθη. Σημείωσαι τὴν παροῦσαν Ἰουστινιανοῦ νεαρὰν διὰ τὰ γινόμενα τυπώματα παρὰ τῶν πατριαρχῶν χάριν ἀδελφάτων, καὶ λοιπῶν σιτηρεσίων, πρὸς πρόσωπα πλουτοῦντα καὶ παραδυναστεύοντα. καὶ λέγε ταῦτα μὲν εἶναι ἄκυρα κατὰ τὴν περίληψιν, τὰ δὲ πρὸς ἐνδεεῖς γινόμενα εἶναι βέβαια

SCHOL. BALS. Constitutio xxxii. tit. iii. lib. i. Codicis, non est posita in Basilicis, neque xli. neque xlii. legas autem & tertiam Iustiniani Nouellam siue caput vlt. ii. tit. iii. libri Basilic. quod sic habet: Sicut sumptum, qui hac in re fit, definiimus; ita etiam oportet sanctissimum illius temporis Patriarcham, & Religiosissimos Oeconomos considerare, vt alii etiam sumptus qui fiunt ex reditibus ecclesiæ in piis actionibus & deo gratis consumantur: & eos illis subministrent, qui sunt re vera indigentes, & aliunde non habent alimentum. Hæc enim dominum deum placant, & non hominis imperio ac studio Ecclesiasticos sumptus hominibus diuitibus largiri, & ea ratione pauperes necessariis priuari: sciant enim sanctissimi Oeconomi qui sunt illo tempore futuri, quòd si quid præter hæc fecerint, & pœnas à deo infligendas sustinebunt, & ex suis facultatibus indemnitatem Ecclesię præstabunt. Constitutio ii. tit. ii. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxx. siue thema ii. cap. vij. tit. ii. lib. v. Basilic. quod habet, vt in compendio propositum est. Nota præsentem Iustiniani Nouellam, propter decreta, quæ fiunt à Patriarchis, de fraternitatibus, & reliquis commeatibus, frumentariisve tesseris, quæ dantur diuitibus & valde potentibus: & dic ea quidem non esse valida: esse autem valida, quæ fiunt pauperibus.

Κεφάλαιον β.

Περὶ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀποστόλων κανὼν λη'. μ'. μα'. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδ'. κε'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. β'. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κεφ. ϛ'. ι'.

CAP. II.

De rerum Ecclesiasticarum administratione, Apostolorum canon xxxviij. xl. xli. Syn. Antioch. canon xxiiij. xxv. Cyrilli ex epistola ad Domnum caput ij. Theophili ex commonitorio, canon iij. x.

TEXTVS.

Multa quidem dicta sunt de administratione rerum ecclesiasticarum in ij. tit. i. libri Cod. & in diuersis constitutionibus Nouellarum. Legas verò titulum ij. Nouellarum, & præsertim ij. & iij. eius constitutiones, quæ comprehendunt, quæcunque ad ecclesiasticas administrationes & priuilegia pertinent.

SCHOL. BALS. Tit. ij. lib. j. cod. positus est in lib. v. Basilic. tit. j. à cap. j. vsque ad xj. Constitut. ij. & iij. Tit. Nouellarum est Nouella Iustiniani cxx. & cxxxj. quarum altera posita est in lib. Basilic. v. tit. ij. altera in eodem lib. tit. iij. quos titulos lege.

CAP. III.

De rebus, & reditibus ecclesiarum, quæ sunt sine episcopis, Syn. Ancyr. can. xv. Syn. Chalced. can. xxv. Syn. vi. can. xxxv.

CAP. IIII.

De alienatione rerum ecclesiasticarum, Apost. can. xxxviij. lxxiij. Syn. Ancy. can. xv. Syn. Carthag. can. xxij. xxiij. Syn. Nic. secunda, canon. xij. Cyrilli ex epistola ad Domnum cap. secundum: lege quæ annotata sunt in secundum caput præsentis tituli.

CAP. V.

De ijs quæ acquiruntur ab episcopo, vel clerico, post ordinationem, Syn. Carthag. canon xxxij. Syn. i. & secunda, quæ in æde sanctorum Apostolorum est habita, canon vij.

TEXTVS.

Xxxij. constitutio iij. tit. primi libri cod. dicit quòd episcopi orthodoxi, & clerici, id quod, dum sunt in potestate, acquisierint, etiam adhuc in potestate cõstituti habẽt proprium, & ipsum non conferunt, & id etiam possunt in vita alienare, & de ipsis in externos disponere, vel ipsa ad descendentes transmittere. Et xli. eiusdem tit. const. quòd quæ post episcopatum acquisita sunt, nõ potest episcopus alienare, vel de eis disponere: nisi à parentibus, aut patruis & auunculis, vel fratribus, ad eũ peruenerint:

A Κείμενον.

Πολλὰ μὲν εἴρηται περὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐν τῷ β'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἐν διαφόροις διατάξεσι τῶν νεαρῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, καὶ μάλιστα τὴν β'. καὶ τὴν γ'. αὐτοῦ τίτ. διατ. περιεχούσας πάντα τὰ περὶ ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων καὶ προνομιῶν.

Σχόλιον.

Ο β'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς βιβλίον ε'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. ἀπὸ τοῦ α'. B κεφ. μέχρι τοῦ ια'. ἡ δὲ β'. καὶ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, εἰσὶ νεαραὶ Ιουστινιάνου ρκ'. καὶ ρλα'. ὧν ἡ μὲν κεῖται ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν τίτ. β'. ἡ δὲ ἐν βιβλίῳ τῷ αὐτῷ τίτ. γ'. καὶ ἀνάγνωθι τοὺς τοιούτους τίτλους.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ πραγμάτων, καὶ προσόδων τῶν ἀνεπισκόπων ἐκκλησιῶν, συνόδου Αγκύρας κανὼν ιε'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κε'. συνόδου ς'. κανὼν λε'.

Κεφάλαιον δ'.

C Περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν, ἀποστόλων κανὼν λη'. ογ' συνόδου Αγκύρας κανὼν ιε'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κβ'. κγ'. συνόδου Νικαίας ἡ β'. κανὼν ιβ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς κεφ. β'. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ β'. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ.

Κεφάλαιον ε'.

Περὶ τῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν κτωμένων ἐπισκόπῳ, ἢ κληρικῷ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν λβ'. συνόδου α'. καὶ β'. ἐν τῷ ναῷ τῶν D ἁγίων ἀποστόλων κανὼν ζ'.

Κείμενον.

Η λγ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι, καὶ κληρικοὶ, ὅπερ ἂν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑπεξουσιότητος κτήσωνται, καὶ ὑπεξούσιοι ὄντες ἴδιον ἔχουσι, καὶ οὐ συνεισφέρουσιν αὐτά, ἀλλ' ἄδειαν ἔχουσι καὶ ζῶντες ἐκποιεῖν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς εἰς ἐξωτικοὺς διατίθεσθαι, ἢ κατιοῦσιν αὐτὰ παραπέμπειν. καὶ ἡ μα'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι τὰ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν κτηθέντα, ἐκποιεῖν ὁ ἐπίσκοπος οὐ δύναται, ἢ διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς, εἰ μὴ ἀπὸ γονέων, ἢ θείων, ἢ ἀδελφῶν, εἰς αὐτοὺς περιῆλθον.

ἀλλὰ

ἀλλὰ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ διαφέρεσι, καὶ μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν λογισμοὺς τῶν τοιούτων πραγμάτων ὁ οἰκονόμος ἀπαιτεῖται. τὰ δὲ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς κτηθέντα, καὶ ἐκποιοῦσι, καὶ διατίθενται ἐπ' αὐτοῖς. καὶ ἡ με. ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι κουασικαστρένσε ἔχουσι, καὶ διατίθενται νομίμως ἐπ' αὐτῷ· καὶ οὐχ ὑπόκειται ἡ διαθήκη τῇ ἰνοφφικιόσῳ. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τὰ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῖς κτηθέντα κινητὰ, ἢ αὐτοκίνητα, εἰς ἰδίους συγγενεῖς, ἢ ἄλλοις οἱῳδήποτε τρόπῳ οὐ μεταφέρουσιν, ἀλλὰ δαπανήσωσιν αὐτὰ εἰς λύσιν αἰχμαλώτων, καὶ πτωχῶν ἀποτροφὴν, ἢ εἰς συμφέρον τῆς ἰδίας ἐκκλησίας. τὰ δὲ μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν ἐκ τούτων περιττεύοντα, ἡ κατ' αὐτοὺς ἐκκλησία οἰκειοῦται, ἄδειαν δὲ ἔχουσιν ἐκποιεῖν ἅτινα πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐσχηκότες ἀποδειχθῶσι, καὶ ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς περιέλθῃ ἀπὸ συγγενῶν, οἷς ἐξ ἀδιαθέτου μέχρι τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι δύνανται. ταῦτα δὲ κρατεῖ καὶ ἐπὶ ὀρφανοτρόφων, καὶ πτωχοτρόφων, καὶ νοσοκόμων, καὶ γηροκόμων, καὶ ξενοδόχων, καὶ πάντων τῶν ἄλλων διοικητῶν τῶν σεβασμίων οἴκων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς διοικήσεως αὐτῶν κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον περιελθοῦσιν. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἁπλούστερον φησὶν ὅτι τὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν κτηθέντα τοῖς ἐπισκόποις, ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις διαφέρει, ἥτις λέγει ὅτι πάντες οἱ κληρικοὶ, τουτέστι πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἀναγνῶσται, ψάλται, τὰ ὁπωσοῦν αὐτοῖς κτηθέντα πράγματα, κἂν ὑπεξούσιοι ὦσιν, ἴδια ἔχουσι, καὶ δωροῦνται, καὶ διατίθενται ἐπ' αὐτοῖς, οὕτω μέντοι, ὥστε τοὺς αὐτῶν παῖδας, ἢ, τούτων οὐκ ὑπόντων, τοὺς γονεῖς αὐτῶν κομίζεσθαι ἐννόμιμον μέρος. ἡ δὲ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ ἐκκλησίας διακόνισσα τελευτήσῃ ἄνευ διαθήκης, ἢ νομίμων διαδόχων, ἡ τούτων διαδοχὴ προσκυροῦται τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ κεχειροτόνηται.

A *sed ea ad suam ecclesiam pertinent, & ab Oeconomis post eorum mortem rationes petuntur. Quæ autem ante episcopatum acquisita sunt, & alienant, & de ipsis disponunt. Et xlv. quòd episcopi, & presbyteri, & diaconi habent quasi castrense, & de iis legitimè disponunt: nec cadit in testamētum querela inofficiosi. Iij constit. ij. tit. nouellarum, dicit, quòd Episcopi, ea quæ post episcopatum ab ipsis acquisita sunt, mobilia, vel per se mouentia, in suos cognatos, vel vllo alio modo non transferunt, sed ea consumant in redemptionem* B *captiuorum, vel ad alendos pauperes, vel ad sua Ecclesia vtilitatem. Quæ itaque ex illis post eorum mortem supersunt, ea ab illorum Ecclesia vendicantur. Habent autem facultatem alienandi ea quæ ipsos ante Episcopatum habuisse probatum fuerit: & quæ post Episcopatum à cognatis ad ipsos peruenerint, quibus ab intestato ad iiij. vsque gradū possunt succedere. Hæc autem seruantur etiam in orphanotrophis, & ptocotrophis, & nosocomis, & gerontocomis, & xenodochis, & omnibus aliis ad-* C *ministratoribus venerabiliū domorum, in iis quæ tempore suæ administrationis eis hoc modo obueniunt. Secunda autem pr. tit. Nouellarum constit. dicit simplicius, quòd, quæ post ordinationem ab Episcopis acquisita sunt, ad ipsorum Ecclesiam pertinent: quæ dicit, quòd omnes clerici, hoc est, presbyteri, diaconi, lectores, cantores, res quas à se quomodocunque acquisita sunt, etiamsi sint in potestate, habent proprias, & donant, ac de eis disponunt: ita tamen vt eorum filij, vel, si non adsint, eorum Parentes partem legitimam aufe-* D *rant. Tertia autem secundi tituli Nouellarum constit. dicit, quòd si Episcopus, vel clericus cuiuscunque gradus, vel ecclesiæ Diaconissa mortua fuerit sine testamento, vel legitimis successoribus, eorum successio pertinet ad Ecclesiam in qua sunt ordinati:*

Σχόλιον.

Ἡ λγ'. διάτ. τοῦ ς' τίτ. τοῦ α' βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. η'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, Καὶ ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος, ὅσα κτήσεται καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ἐκποιείτω, καὶ διατιθέσθω ἐπ' αὐτοῖς ὡς βούλεται, καὶ μὴ ἐκδικείσθωσαν παρὰ τῶν ἐχόντων αὐτὸν ὑπεξούσιον,

Schol. Bals. Xxxiij constitutio iij. tit. i. lib. cod. est cap. viii. iij. tit. iii. libri Basilic. quod sic habet: Et Presbyter, & Diaconus, quęcunque acquisiuit, etiā dum esset in parentis potestate, alienet: & de iis disponat quibus voluerit, nec vindicentur ab illis qui eum habent in potestate,

vel conferantur fratribus, vel eorum A filiis: sed filij ipsorum ea accipiant, etsi non facto testamento sint mortui. Constitutio xli. tit. iij. lib. i. cod. non est posita in Basil. similiter neque const. xlv. eiusdem tit. & lib. Const. iii. tit. i. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxi. *ac* posita *est* in lib. v. tit. iii. Cuius sanè nouellæ cap. 10. hæc eadem docet, quæ in compendio sunt proposita, voce, immobiles, tantummodo adiecta. Dicit enim, neque mobilia, B neque immobilia, neque se mouentia, ab episcopis post episcopatum acquisita, alienari. At tit. x. nouellarum, vt ex textu constat, mobilium & se mouentium duntaxat meminit. Const. 2. tit. i. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxiii. positá*que est* in lib. iii. Basil. tit. i. atque xlii. eius cap. dicit, quæcunque in textu scripta sunt. Constit. iii. tit. ii. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxi. positá*que est* in lib. v. Basil. tit. iii. ac circa 10. cap in fine dicit, quæcunque in textu compendiosè proposita sunt. C

Cap. VI.

De rebus propriis Episcopi, & quòd non debet mori intestatus, Apost. canon xl. Synodi Antioch. canon xxiij. Syn. Chalced. can. xxij. Syn. Sardic. can. xij. Syn. Carth. can. xxviij. lxxxi. lege etiam quæ adscripta sunt in v. capite præsentis tituli.

Cap. VII.

Vt Dei Ecclesiæ quæ sunt in barbaricis gentibus, conuenienter consuetudini quæ inualuit, administrentur, Syn. Constantinopol. can. ij. Syn. Chal. can. xxviij. Syn. vi. can. xxx. xxxvij. xxxix. D

Cap. VIII.

Vt nec Episcopus, nec clericus det Haretico in donatione vel in testamento, etiam si sit cognatus, Syn. Carth. can xxij. lxxxi.

Textus.

Non solùm ab Episcopis, & clericis, prohibentur Hæretici capere, sed etiam ab aliis. Dicit enim lib. i. tit. viij. constitutio, quòd neque Orthodoxus potest vllo modo transferre in Hæreticum

A ἢ συνεισφερέσθω τοῖς ἀδελφοῖς, ἢ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἀλλ' οἱ παῖδες αὐτῶν λαμβανέτωσαν αὐτά, κἂν μὴ διαθέμενοι τελευτήσωσι. ἡ μα΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὡσαύτως οὐδὲ ἡ με΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τίτ. γ΄. ἧς δὲ νεαρᾶς τὸ ι΄. κεφ. αὐτὰ ταῦτα διδάσκει ὅσα καὶ συνοψίσθησαν, B προστιθέμενον μόνην σημασίαν τῶν ἀκινήτων. λέγει γὰρ μήτε κινητά, ἢ ἀκίνητα, ἢ αὐτοκίνητα, παρὰ τῶν ἐπισκόπων μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν κτηθέντα ἐκποιεῖσθαι. ὁ δὲ τίτ. τῶν νεαρῶν, ὡς παρίσταται ἀπὸ τοῦ κειμένου, μόνων κινητῶν καὶ αὐτοκινήτων μέμνηται. ἡ β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α΄. καί φησι τὸ μβ΄. αὐτῆς κεφ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλα΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ ε΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. γ΄. καὶ λέγουσα περὶ τὸ ι΄. κεφ. κατὰ τὸ τέλος ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον. C

Κεφάλαιον ς΄.

Περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, καὶ ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἀδιαθέτως τελευτᾷν, ἀποστόλων κανὼν μ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδ΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κβ΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ιβ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κϐ΄. πα΄. ἀνάγνωθι τὰ προγεγραμμένα ἐν τῷ ε΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ.

Κεφάλαιον ζ΄.

Περὶ τοῦ τὰς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσιν D οὔσας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας μετὰ τὴν κρατήσασαν διοικεῖσθαι συνήθειαν, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κη΄. συνόδου ς΄. κανὼν λ΄. λζ΄. λθ΄.

Κεφάλαιον η΄.

Περὶ τοῦ μήτε ἐπίσκοπον μήτε κληρικὸν διδόναι διὰ δωρεᾶς ἢ διαθήσεως αἱρετικῷ, κἂν εἴη συγγενὴς αὐτοῦ, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κβ΄. πα΄.

Κείμενον.

Οὐ μόνον ἀπὸ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κωλύονται λαμβάνειν οἱ αἱρετικοί, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἑτέρων. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ α΄. τίτ. ε΄. διάτ. ι΄. ὅτι οὔτε ὀρθόδοξος δύναται καθ' οἱονδήποτε τρόπον μεταφέρειν εἰς αἱρετικόν.

A ἀκίνητον πρᾶγμα, ἔχον ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ὑπὸ φισκοῦται. ἡ μέντοι γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐὰν ὀρθόδοξος ἔχων κτῆσιν, ἐν ᾗ ἁγία ἐστὶν ἐκκλησία, ἐκποιήσῃ, ἢ καταλίπῃ, ἢ ἐμφυτεύσῃ, ἢ μισθώσῃ, ἢ καθ' οἱανδήποτε διοίκησιν παράσχῃ Ἰουδαίῳ, ἢ σαμαρείτῃ, ἢ ἕλληνι, ἢ μοντανιστῇ, ἢ ἀρειανῷ, ἢ ἁπλῶς ἄλλῳ αἱρετικῷ, ἡ ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν ἐκδικείτω. βιβλίον αʹ τίτ. εʹ. διάτ. ιηʹ. ἐὰν ὁ αἱρετικὸς ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ δημόσιον πρᾶξαι φρόντισμα, ἢ παιδεῦσαι, ἢ συνηγορῆσαι, προσποιήσεται τὸν ὀρθόδοξον, B καὶ φανῇ γαμετὴν ἢ παῖδας ἔχων αἱρετικοὺς, ἐκβάλλεται· εἰ δὲ καὶ λάθῃ, οὐ δύναταί τι τῶν αὐτοῦ δωρήσασθαι, ἢ ἄλλως ἐκποιεῖν αἱρετικῷ, ἀλλὰ ταῦτα, καὶ τὴν αἱρετικῷ καταφερομένην αὐτοῦ κληρονομίαν, ἐκδικεῖ τὸ δημόσιον. καθόλου γὰρ οἱ μεταχόντες στρατείας, ἢ ἀξίας, ἢ συνηγορείας, ἢ δημοσίας φιλοτιμίας, ἢ συγκροτήσεως, παρὰ μόνων ὀρθοδόξων κληρονομοῦνται, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν εἰς αἱρετικοὺς ὁπωσοῦν ἐρχόμενα τὸ δημόσιον ἀπαιτεῖ. ἡ δὲ αὐτὴ διάτ. φησὶν ὅτι ἐὰν τῶν παίδων οἱ μὲν εἰσὶν αἱρετικοὶ, οἱ δὲ ὀρθό- C δοξοι, μόνοι κληρονομοῦσιν οἱ ὀρθόδοξοι· εἰ δὲ πάντες εἰσὶν αἱρετικοὶ, συγγενεῖς ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν, ἢ μὴ ὄντων ὁ φίσκος διαδέχεται. διάτ. ιθʹ. οἱ αἱρετικοὶ τοῦ αἱρετικοῦ παῖδες, οὔτε δωρεὰν, οὔτε κλῆρον αὐτοῦ λαμβάνουσι. διάτ. κβʹ. οὔτε ἀπὸ στρατιωτικῆς διαθήκης αἱρετικὸς κληρονομεῖ, ἢ ληγάτον λαμβάνει.

Σχόλιον.

Ἡ ιδʹ. διάτ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ D ρκεʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ εʹ. τῶν βασιλικῶν τίτ. γʹ. καὶ φησὶ τὸ γʹ. θέμα τοῦ ιαʹ. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ ιηʹ. διάταξις τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ ιθʹ. οὐδὲ κβʹ.

Κείμενον.

Ἡ δὲ τὰς αἰτίας ἐξερεδατιώνων τάττουσα ρκά. νεαρὰ, φησὶν ὅτι ἐὰν γονεὺς ὀρθόδοξος ὢν αἴσθηται τοὺς ἰδίους παῖδας μὴ ὄντας ὀρθοδόξους, ἄδειαν ἔχει ποιεῖν αὐτοὺς ἀποκληρονόμους.

rem immobilem, in qua est orthodoxa ecclesia: alioqui à fisco vendicatur. Tertia decima autem ij. tit. Nouellarum constit. dicit, quòd si orthodoxus qui habet possessionem, in qua est facta ecclesia, eam alienauerit, vel reliquerit, vel in emphyteusin dederit, vel locauerit, vel quacunque administratione præbuerit Iudæo, vel Samaritano, vel Græco, vel Montanistæ, vel Arriano, vel, vt semel dicam, alij Hæretico, ecclesia eius pagi, illius dominium vendicet. Liber i. tit. v. const. xviij. Si Hæreticus, vt militiam vel dignitatem assequatur, vel vt publicam curationem obeat, vel doceat, vel causas agat, se orthodoxum esse simulet, & eum vxorem, vel filios habere hæreticos apparuerit, eiicitur: sin autem etiam non compertum fuerit, non potest aliquid suum dare vel alienare Hæretico, sed illa quo modo quæ ad Hæreticum pertinent, Ecclesiæ fiscus vendicat. omnino enim qui militiam, vel dignitatem, vel aduocationem, vel publicum munus & exercitium sunt consecuti, habent solos orthodoxos heredes: & quæ ex ipsis quomodocunque ad Hæreticos perueniunt, publicum ærarium repetit. Rursus eadem constitutio dicit: Si filiorum alij sint hæretici, alij orthodoxi, soli orthodoxi hæreditatem capiunt. Si verò nulli sint, succedit fiscus. Constit. xix. Hæreticus hæretici filius neque donationem neque hæreditatem patris percipit. Const. xxij. Neque ex militis testamento hæreticus hæreditatem aut legatum capit.

L. Cognouimus. G. De Hæret. & Manich.

SCHOL. BALS. Constit. xiiii. tit. v. libri i. cod. non est posita in Basil. Constit. iij. tit. ii. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxv. positáque est in lib. v. Basil. tit. iii. atque iii. thema cap. xi. eiusdem tituli dicit, quæcunque in textu scripta sunt. Constitutio xviii. tit. v. lib. i. cod. non est posita in Basilicis, neque xix. neque xxii.

TEXTVS.

Quæ autem exhæredationū causas ponit, cxxi. Nouella dicit, quòd si Pater orthodoxus senserit suos filios non esse orthodoxos, est in eius potestate ipsos exhæredare:

Sin autem contrà pater est Hæreticus, non sit in eius potestate alios hæredes scribere quàm suos filios orthodoxos: vel si non sint, cognatos orthodoxos. Si qui autem ex filiis sint orthodoxi, alij verò non, eius facultates veniunt ad orthodoxos, etiamsi pater alios hæredes scripserit. Sin autem postea Hæretici fratres, orthodoxi facti fuerint, datur eis sua pars, sed non etiam percepti fructus: nec illi administrationis rationem exigunt. Sed interea orthodoxi bona eorum alienare non possunt. Sin autem omnes filij sint Hæretici, cognati orthodoxi erunt hæredes. Si verò non sunt, tunc si Parentes quidem sunt clerici, Ecclesia in qua habitationem habuit, res accipit. Sin autem ecclesiastici fuerint negligentes in bonis intra annum vendicandis, Fiscus ea accipit. At si laici fuerint, siue testati sint, siue non, facultates fiscus capit. Eadem obtinent si filius orthodoxus parentes hæreticos esse sentiat, quādo videlicet ipse testamentū facit, cive succeditur. Constitutio de Samaritanis i. quæ est secunda tit. iij. Nouellarum, permisit Samaritanis tum ex donatione atque testamento capere, tum donare, & ad liberos suos, parentes, cognatos Samaritanos transmittere. Postrema de Samaritanis, quæ est tertia tertij tituli Nouellarum, dicit quòd Samaritani nec sunt hæredes ex testamento, vel ab intestato: nec legata, vel donationes capiunt. Sed nec habent successores ab intestato Samaritanos, vel eos qui se orthodoxos quidem esse simulant, non autem ita sentiunt. Sed nec testari, vel legare, vel donare possunt, nisi iis qui sunt orthodoxi & fide & operibus. Quòd si non sunt, bona eorum post mortem ad fiscum redeunt. Cæterùm qui Samaritani terras colunt, parentes, atque liberos suos hæredes scribere, atque ipsis & ex transuerso cognatis, tametsi Samaritani sint, legare possunt: Quod si horum nullus sit, prædij in quo defunctus agricolabatur, dominus substantiam capit: quippe qui vicem fisci in hoc obtineat. Tertia constit. ij. tit. Nouellarum dicit: Nullus Hæreticus nec per conductionem, vel emphyteusim, vel emptionem, vel alio modo bona immobilia accipiat ab Ecclesia vel alio venerabili loco.

A Εἰ δὲ τοὐναντίον γονεὺς ἐστὶν αἱρετικὸς, μὴ ἐχέτω ἄδειαν ἄλλους γράφειν κληρονόμους, εἰ μὴ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτῶν παῖδας, ἢ μὴ ὄντων τούτων, συγγενεῖς ὀρθοδόξους. Εἰ δέ τινες τῶν παίδων εἰσὶν ὀρθόδοξοι, τινὲς δὲ οὐ, ἡ οὐσία εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ἔρχεται, κἂν ὁ πατὴρ ἄλλους ἔγραψε κληρονόμους. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἱ αἱρετικοὶ ἀδελφοὶ, ὀρθόδοξοι γένωνται, δίδοται αὐτοῖς τὸ αἱρεθὲν αὐτοῖς μέρος, οὐ μὴν καὶ οἱ περιλαβόντες καρποὶ, οὔτε λόγους ἀπαιτοῦσι τῆς διοικήσεως. τέως δὲ τὰ πράγματα οἱ ὀρθόδοξοι ἐκποιεῖν οὐ
B δύνανται. Εἰ μέντοι μέχρι τελευτῆς ἐπιμείνωσι τῇ πλάνῃ, πλήρη τὴν δεσποτείαν κτῶνται οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ οἱ κληρονόμοι. Εἰ δὲ πάντες οἱ παῖδες αἱρετικοί εἰσι, συγγενεῖς ὀρθόδοξοι κληρονομοῦσιν. Εἰ δὲ μὴ εἰσὶν, τότε εἰ μὲν κληρικοί εἰσιν οἱ γονεῖς, ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν εἶχον, λαμβάνει τὰ πράγματα. Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ ἀμελήσουσιν ἐνιαυτοῦ ἐκδικῆσαι τὰ πράγματα, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει, εἰ δὲ λαϊκοί εἰσιν, ὁ φίσκος αὐτὰ λαμβάνει, εἴτε διέθεντο, εἴτε μή. τὰ αὐτὰ κρατεῖ ἐὰν ὁ παῖς ὀρθόδοξος ὢν, αἴσθηται τοὺς γονεῖς αἱρετικοὺς, ὅταν
C αὐτὸς ὁ παῖς διατίθεται, ἢ κληρονομεῖται. ἡ α. περὶ σαμαρειτῶν, δευτέρα οὖσα τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν συνεχώρησε τοὺς σαμαρείτας λαμβάνειν δωρεὰς ἐκ διαθηκῶν, καὶ διδόναι καὶ παραπέμπειν σαμαρείταις αὐτῶν παισὶ, καὶ γονεῦσι, καὶ συγγενέσιν. ἡ μέντοι τελευταία περὶ σαμαρειτῶν, τρίτη οὖσα τοῦ γ΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ σαμαρεῖται οὐ κληρονομοῦσιν ἐκ διαθήκης, ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, οὔτε ληγάτα ἢ δωρεὰς λαμβάνουσιν· ἀλλ' οὔτε διαδόχους ἔχουσιν ἐξ ἀδιαθέτου
D σαμαρείτας, ἢ σχηματιζομένους μὲν τοὺς ὀρθοδόξους, οὐχ οὕτω δὲ φρονοῦντας· οὔτε δὲ διατίθεσθαι, ἢ ληγατεύειν, ἢ δωρεῖσθαι, εἰ μὴ τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ πίστει καὶ ἔργοις δύνανται. τούτων δὲ μὴ ὄντων αἱ οὐσίαι μετὰ θάνατον εἰς τὸν φίσκον ἔρχονται. οἱ δὲ γῆ διὰ γεωργοῦντες σαμαρεῖται δύνανται γράφειν κληρονόμους ἀνιόντας καὶ κατιόντας αὐτοῖς, καὶ ληγατεύειν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἐκπλαγίοις, κἂν ὦσι σαμαρεῖται. τούτων δὲ μὴ ὄντων ὁ τοῦ χωρίου δεσπότης ἐν ᾧ ἐγεώργει ὁ τελευτήσας, τὴν οὐσίαν λαμβάνει, τὸν τόπον ἐν τούτῳ τοῦ φίσκου ἐπέχων. ἡ δὲ γ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, μηδεὶς αἱρετικὸς μὴ κατὰ μίσθωσιν, ἢ ἐμφύτευσιν, ἢ ἀγορασίαν, ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ ἀκίνητα πράγματα λαμβανέτω ἀπὸ ἐκκλησίας, καὶ ἄλλου σεβασμίου τόπου.

ἐπεὶ ὁ μὲν αἱρετικὸς τὰ παρ᾽ αὐτοῦ δοθέντα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αἰτίᾳ ἀπολλύτω, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐπαναστρεφέτω εἰς τὸν τόπον ἐξ οὗ ἐδόθη. ὁ δεδωκὼς διοικητὴς εἴργεται τοῦ λοιποῦ πάσης διοικήσεως, καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται, καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίζεται. ἡ αὐτὴ δὲ διάτ. φησὶν, ὅτι ἐάν τις τῶν αἱρετικῶν, οἷς συναριθμοῦνται νεστοριανοὶ καὶ εὐτυχιανισταὶ, καὶ ἀκέφαλοι, τολμήσῃ καταγώγιον τῆς ἰδίας θρησκείας ποιήσασθαι, ἢ Ἰουδαῖοι νέαν συναγωγὴν ποιήσασθαι, ἐκδικείτω αὐτὰ ἡ ἐκκλησία. Εἰ δὲ ἐνεφύτευσεν, ἢ ἐμίσθωσεν, ἢ ὁπωσοῦν εἰς διοίκησιν δέδωκε τοιούτῳ προσώπῳ, εἰ μὲν εἰδὼς ὁ δεσπότης αἱρετικὸν αὐτὸν, ἔπραξε τοῦτο, πάσας τὰς προσόδους τοῦ χρόνου τοῦ συναλλάγματος, ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως ὑφ᾽ ἣν ἡ κτῆσις διάκειται, ἐκδικεῖ. ἀγνοοῦντι δὲ τῷ δεσπότῃ οὐδεμία προσγίνεται ζημία. ὁ δὲ αἱρετικὸς ἀφ᾽ ἑκατέρου θέματος, καὶ τῆς κτήσεως ἀπελαύνεται, καὶ δημεύεται.

A *Hæreticus enim quæ à se data sunt, eam ob causam amittat: res verò ad eum locum à quo data est, redeat. Administrator autem qui dedit, arcetur deinceps ab omni administratione, & in monasterium includitur, & anno vno à sancta communione separatur. Eadem autem constitutio dicit, quòd si quis Hæreticorum ausus fuerit suæ religionis facere conuenticulum, vel Iudæi nouam facere synagogam, ipsam vendicet Ecclesia: sin autem in emphyteusin dedit vel locauit, vel quomodocunque dedit tali personæ administrandam, si Dominus quidem sciens* B *ipsum Hæreticum, hoc fecit, omnes redditus temporis illius contractus, Ecclesia ciuitatis, sub qua sita est possessio, vendicat. Ignoranti autem Domino nullum damnum affertur: Hæreticus vero, vtroque casu à possessione expellitur, eiúsque bona publicantur.*

Σχόλιον.

Η ριέ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη εἰς κεφ. λή. τοῦ ή. τιτ. τοῦ λέ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. λέγει δὲ τὸ ιδ´. κεφ. αὐτῆς ταῦτα ῥητῶς, εἴ τις C ἐκ τῶν μνημονευθέντων γονέων ὀρθόδοξος ὑπάρχων αἴσθηται τὸν ἴδιον παῖδα ἢ παῖδας μὴ εἶναι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς εἰς κείμενον συνοψίσθησαν. ἡ περὶ τῶν σαμαρειτῶν α. διάτ. β´. οὖσα τοῦ γ´. τιτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκθ´. οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ γ´. νεαρὰ οὖσα Ἰουστινιανοῦ ρμδ´. ζήτει δὲ τὸ ά. κεφ. τοῦ ά. τιτ. τοῦ ά. βιβλίου, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο, καὶ τὰ ἐφ᾽ ἑξῆς κεφ. μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τιτ. διαλαμβάνοντα ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον, καὶ ἕτερα πολλὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα περὶ αἱρετικῶν. ἀπὸ γὰρ τούτων ὡς ἔοικεν ἀκέραια D κάστρα τε καὶ χωρία βογομιλικὰ παρεχωρήθημεν πλανᾶσθαι, καὶ μετὰ τῆς ἰδίας ἀποθνήσκειν αἱρέσεως. ἕνα δὲ καὶ τυχόντα τοιοῦτον αἱρετικὸν εὑρίσκοντες ἐν τῇ βασιλευούσῃ διατρίβοντα, μεγάλως αὐτὸν κολάζομεν. ἡ γ´. διάτ. τοῦ β´. τιτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλά. κειμένη ἐν βιβλίῳ έ. τῶν βασιλικῶν τιτ. γ´. τὸ δὲ ιά. κεφ. τοῦ τοιούτου τιτ. λέγει ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο μέχρι τοῦ ιβ´. κεφ. τὰ γὰρ ὅλα θέματα τοῦ αὐτοῦ ιά. κεφ. περὶ τούτων διδάσκουσι.

SCHOL. BALS. Nouella cxv. Imperatoris Iustiniani posita est in cap. xxxviii. tit. viii. lib. xxxv. Basil. Dicit autem eius xiiii. cap. hæc ad verbum: Si quis ex memoratis parentibus, quum ipse orthodoxus sit, sentiat filium suum aut filios, non esse catholicæ Ecclesiæ, &c. quo modo sub compendio in textu sunt proposita. De Samaritanis constit. i. quæ est ii. tit. iii. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxix. sed non est posita in Basil. Neque nouella iii. quæ est Iustiniani cxliiii. Quæras autem cap. lj. tit. i. lib. i. ac legas illud cum reliquis cap. vsque ad finem tit. quæ complectuntur quæcunque in textu compendiosè sunt proposita, & *insuper* de hæreticis alia multa atque necessaria. Ex his enim integra castra (vti constat) & regiones Bogomilicas errare, atque in hæresi sua mori sinimus: vnum verò & vilis conditionis talem hæreticum in regia vrbe commorantem inuenientes, vehementer punimus. Constit. iii. tit. i. Nouellarum est nouella Iustiniani cxxxi. positáque *est* in lib. Basil. iij. cuius xi. cap. dicit quæcunque in textu compendiosè proposita sunt. Legas *autem* illud vsque ad cap. xij. Nam omnia eiusdem xi. cap. themata istiusmodi docent.

A

TITVLVS VNDECIMVS.

De constructione Monasteriorum, & Monachorum.

Cap. I.

De extructione Monasteriorum, & ne ea fiant priuata, & de rebus Monachorum, Syn. Chalced. can. iiij. xxiiij. Syn. vi. canon xlix. Syn. Nic. secunda, canon xiij. Syn. prima & secunda in templo sanctorum Apostolorum, canon i. & vi.

Textvs.

Tertiadecima constit. i. tit. Nouellarum dicit, quod qui vult ædificare Monasterium, debet primùm colloqui cum episcopo ciuitatis, vt ille assistens orationem faciat, & crucem figat, & tunc extructionis fiat principium. Et iij. constit. secundi tit. Nouellarum dicit: Qui vult ædificare Monasterium, non aliter extruere incipiat, quàm locorum episcopus illic orationem fecerit, & venerandam crucem fixerit. Qui autem nouum ædificare cæpit, vel vetus renouare, id cogitur adimplere: lege etiam quæ adscripta sunt in primum cap. secundi tit. & cap. xiiij. tertij tit. præsentis operis. Prima autem constitutio secundi tit. Nouellarum, dicit: Nullus Monasterium vendat, vel permutet, vel donet, in quo extructum est altare, & sacra Missa celebrata est, & Monastica exercitatio facta est. Nam & quod factum fuerit, erit irritum, & qui acceperit, à precio excidet, & qui vendit, & rei quam vendit, amissione multabitur, & precij perditione, eis, sanctissimæ loci ecclesiæ, & sacrosanctis loci Monasterijs attributis: vt ipsi curam gerant, vt, quod malè est alienatum, rursus ad habitum Monasticum referant. Nec hypotheca in iis sit valida, sed infirmetur: & Monasterium sacrorum celebrandorum ministerio attribuatur. Et constitutio ij. tit. ij. Nouellarum ait: Monasterium in hoc ne alienator vt habitus sacer in priuatam conuersationem transformetur: alioquin Episcopi ad Monasterium vindicandi, & ad pristinam formam reducendi facultatem habent.

ΤΙΤΛΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

περὶ μοναστείας καὶ μοναχῶν.

Κεφάλαιον α'.

ΠΕΡΙ ποιήσεως μοναστηρίων, καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι αὐτὰ ἰδιωτικὰ, καὶ πραγμάτων τῶν μοναζόντων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν δ'. κδ'. συνόδου ς'. κανὼν μθ'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν ιγ'. συνόδου α'. καὶ β'. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν α'. καὶ ς'.

B

Κείμενον.

Η ιγ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει ὅτι ὁ βουλόμενος οἰκοδομῆσαι μοναστήριον, πρότερον διαλεγέσθω τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ τόπου, ὅπως ἂν ἐκεῖσε γενόμενος εὐχὴν ποιήσαιτο, καὶ σταυρὸν πήξῃ· καὶ τότε τοῦ κτίσματος ἡ ἀρχὴ γένηται. καὶ ἡ γ'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ὁ θέλων κτῖσαι μοναστήριον, μὴ ἄλλως ἀρχέσθω τοῦ οἰκοδομήματος, εἰ μὴ ὁ τῶν τόπων ἐπίσκοπος εὐχὴν ἐκεῖσε ποιήσῃ, καὶ τὸν τίμιον πήξῃ σταυρόν. ὁ δὲ ἀρξάμενος νέον κτίζειν, ἢ παλαιὸν ἀνανεοῦν, ἀναγκάζεται πληρῶσαι. ἀνάγνωθι καὶ τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ α'. κεφ. τοῦ β'. τίτ. καὶ κεφ. ιδ'. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. ἡ δὲ α'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν λέγει, μηδεὶς μοναστήριον πωλείτω, ἢ ἀμειβέτω, ἢ δωρείσθω, ἔνθα θυσιαστήριον καθιδρύθη, καὶ ἱερὰ γέγονε λειτουργία, καὶ μοναχικὴ ἄσκησις. ἐπείτοιγε τὸ γινόμενον ἄκυρον ἔσται, καὶ τῶν τιμημάτων, ὁ λαβὼν, ἐκπεσεῖται, καὶ ὁ πιπράσκων ζημιωθήσεται τῇ τε τοῦ πράγματος ἐκποιήσει, καὶ τοῦ τιμήματος ἀπωλείᾳ, τῇ κατὰ τόπον ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς κατὰ τόπον εὐαγέσι μοναστηρίοις τούτων προσνεμομένων, ὥστε αὐτοὺς προνοεῖν τὸ κακῶς ἐκποιηθὲν αὖθις ἐπαναγαγεῖν εἰς μοναχικὸν σχῆμα· μήτε ὑποθήκη ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐρρώσθω, ἀλλὰ ἀκυρούσθω, καὶ τὸ μοναστήριον τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ προσκυρούσθω. καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ β'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι ἐκποίησις μοναστηρίου μὴ γινέσθω ἐπὶ τῷ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν μετασχηματίζεσθαι, ἐπεὶ ἄδειαν ἔχουσιν οἱ ἐπίσκοποι τὸ τοιοῦτο μοναστήριον ἐκδικεῖν, καὶ εἰς τὸ πρότερον ἐπαναγαγεῖν σχῆμα.

βιβλίου α΄. τίτ. γ΄. διάτ. λη΄. Φησὶν ὅτι οἱ τὰ ἴδια μοναστήρια καταλιμπάνοντες, οὐ λαμβάνουσιν ἅπερ αὐτοῖς προσήγαγεν, κινητὰ, ὁποσηδήποτε ποσότητος ὄντα, κἂν μὴ συνέστη πρᾶξις ὑπομνήματος ἐπ᾽ αὐτοῖς. περὶ δὲ τῶν ἀκινήτων, δεῖ τὰ νόμιμα φυλάττεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἀναιρεῖται τῷ δωρησαμένῳ ἡ ἐκδίκησις αὐτῶν. καὶ ἡ ιγ΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν, λέγει, ὅτι εἴ τις μονάσαι ἀναχωρῆσαι βουληθῇ, τὰ πράγματα ὅσα περιεῖχεν, ἡνίκα εἰσῄει, τῆς δεσποτείας ἔσται τοῦ μοναστηρίου, καὶ ὅτι δεῖ τὸν θέλοντα μονάσαι, διατυποῦν περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων. εἰσελθόντι γὰρ αὐτῷ συνακολουθοῦσι, κἂν μὴ τοῦτο ῥητῶς εἴπῃ. Εἰ μέντοι παῖδας ἔχων ἔτυχέ τινα πράγματα δωρησάμενος ἢ δωρησαμένη αὐτοῖς, ἢ ὑπὲρ προικὸς, ἢ προγάμου δωρεᾶς, καὶ ποιεῖ ταῦτα τὸ νόμιμον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας, μὴ ἐχέτωσαν οἱ παῖδες πρὸς τὰ λοιπὰ μετουσίαν. Εἰ δὲ μηδὲν αὐτοῖς, ἢ ἔλαττον τοῦ νομίμου ἐδωρήσατο, καὶ μετὰ τὸ μονάσαι αὐτὸν, ὀφείλεται τοῖς παισὶ τὸ νόμιμον. Εἰ δὲ ἀνὴρ, ἢ γυνὴ μονάσῃ, τὸν ἀπὸ τελευτῆς κέρδον ὁ ἕτερος κερδαίνει. καὶ ὅτι ἐὰν μοναχὸς εἰς στρατείαν ἔλθῃ, ἢ ἕτερον βίου σχῆμα, ἡ μὲν οὐσία μένει παρὰ τῷ μοναστηρίῳ, αὐτὸς δὲ ταξεώτης ἐπιχώριος γίνεται. Εἰ δὲ καί τις εἰς ἕτερον μοναστήριον μετέλθῃ, ἡ οὐσία αὐτοῦ τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ διαφέρει. οἱ μέντοι ἡγούμενοι μὴ δεχέσθωσαν αὐτὸν, κωλυέτωσαν δὲ τοῦτο καὶ οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἀρχιμανδρῖται. λέγει δὲ καὶ διάτ. νδ΄. τοῦ γ΄. τίτ τοῦ α΄. βιβλίου, ὅτι ἐὰν τις βαρηθῇ ἀποκαταστάσει, ἢ ὑποκαταστάσει ἐξ ἀπαιδίας, καὶ μὴ βουληθῇ γαμῆσαι δι᾽ ἄσκησιν, μένει ἔχων τὰ πράγματα, καὶ περιὼν αὐτὰ δαπανᾷ, ἢ καταλιμπάνει ὡς θέλει, εὐσεβῶς μέντοι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιίας αὐτῷ καταλειφθῇ, ἔχει αὐτὰ καὶ μὴ παιδοποιῶν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρθενευούσαις. ἡ αὐτὴ διάτ. φησὶν, ὅτι ἐὰν τις τῶν συνοικούντων μονάσῃ, πέμπει ῥεπούδιον ὁ ἄλλος, καὶ χώραν τοῖς ἀπὸ τελευτῆς συμφώνοις, καὶ τὸ ἐντεῦθεν κέρδος φυλάττεται τοῖς ὡς εἰκὸς οὖσιν ἐκ τῶν αὐτῶν γάμων παισίν. ἢ τὸ κερδαίνειν πρόσωπον μὴ ἐλθὸν πρὸς δεύτερον γάμον, καὶ τοῦ ἀνδρὸς μονάζοντος ἡ γυνὴ ἑτέρῳ οὐ γαμεῖται ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτόν. Εἰ μέντοι τις τῶν μνηστήρων μονάσει, οἱ ἀρραβῶνες ἁπλοῖ ἀποδίδονται, καὶ οὐδὲν ζημιοῦνται, ὡς ἡ νδ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ.

A *Liber i. tit. iij. constit. xxxiij. dicit quod qui propria Monasteria relinquunt, non accipiunt mobilia, quæ secum attulerũt, quantacunque ea sint, etsi nulla de eis acta confecta sunt. De immobilibus autem oportet ea fieri quæ sunt legitima. Neque enim aufertur ei qui dedit, eorum vendicatio. Et xiij. constit. i. tit. Nouellarum, dicit quòd si quis Monachus recedere voluerit, quæcũque bona habebat, quando Monasterium ingressus est, ea ad Monasterij dominium pertinebunt: & quòd oportet eum qui vult esse Mo-* B *nachus, de rebus propriis disponere. Ipsum enim ingressum consequuntur, etsi non hoc expressè dixerit. Quòd si cùm haberet filios, ipsis res aliquas dederit, vel in dotẽ vel in donationem propter nuptias, & ea partem legitimam eius bonorum efficiant, ne filij in reliquis vllam partem habeant. Si nihil autem eis, vel minùs legitima donauit: etiam postquam Monachus factus fuerit, debetur filiis legitima. Sin autem maritus, vel mulier, Monachus factus sit, id quod in casum mortis ad se rediret, alter accipit, vel lucratur: & quòd si Monachus ad militiam venerit, vel ad alium vitæ statum, eius quidem bona apud Monasterium remanent: i-* C *pse autẽ fit eius regionis cohortalis. Quòd si quis etiam ad aliud Monasterium peruenerit, facultates eius sunt primi Monasterij. Monasteriorum autem præfecti eum ne suscipiant, & hoc prohibeant Episcopi, & Archimandritæ. Dicit autem etiam liij. constitutio iij. tituli primi libri, quòd si quis grauatus fuerit restitutione vel substitutione, si filios non susceperit, & propter Monasticam exercitationem vxorem ducere noluerit, bona apud eum perpetuo remanent, eáque, vt vult, dũ est superstes, consumit, & relinquit, modo piè. Sin autem ei sub hac cõditione re-* D *lictum fuerit, si liberos susceperit, id habet etsi nullos habuerit. Idem etiam in fœminis, quæ virginitatem profitentur. Eadem constitutio dicit, quòd si quis ex coniugibus Monachus euaserit, alius mittit libellũ repudij: & locus est iis quæ inter eos conuenerũt in casum mortis: & lucrum quod ex eo proficiscitur, seruatur, vt par est, filiis natis ex eo matrimonio: & si Maritus efficiatur Monachus, eius vxor nõ nubit alteri vno anno. Quòd si quis ex sponsis Monachus factus fuerit, arrha ei simpla redduntur, & nullo dãno afficitur, vt erat eiusdẽ tituli cõstitutio.*

A SCHOL. BALS. Constit. xiii. tit. i. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxiii. positúmque est lii. eius cap. in lib. Basil. iiii. tit. i. cap. i. atque illa docet quæ in textu scripta sunt. Constit. iii. tit. ii. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxxi. positáque est in lib. Basil. v. tit. iii. Dicit autem iiii. eiusdem tit. cap. quæcunque in textu compẽdiosè sunt proposita. Constit. i. tit. ii. nouellarum, est cap. x. Iustinianeæ vij. nouellæ. non est autem positum in Basilic. Constit. i. tit. ij. nouellarum, est nouella cxx. positáque est in lib. Basil. v. tit. ii. Dicit autem xv. eiusdem tit. cap. quæcunque in textu scripta sunt. Const. xxxviii. tit. iii. lib. i. cod. non est posita in Basil. Neque const. xiii. tit. i. nouellarum, quæ est nouella Iustiniani v. Neque constit. lii. tit. iii. lib. i. cod. neque liiii.

TEXTVS.

Et XXvij. Nouella, quæ tractat de repudiis, dicit, quòd si præter dictas illic causas mulier libellum repudij miserit, dos quidem datur marito, vel in dominiũ: vel si sint liberi, in vsum fructum: vxor autem traditur per Iudicem Episcopo ciuitatis in qua habitat: & per eum toto vitæ suæ tempore in monasterium intruditur, & si habeat quidem liberos, ij duas partes eius bonorum accipiunt: tertiam autem, Monasterium: sin autem non habet liberos, sed parentes, duæ partes dantur Monasterio, & tertia parentibus, præterquam si cùm eam haberent in potestate, iniusto eius repudio consenserint. Tunc enim omnia Monasterij dominio attribuuntur, perinde ac si mulier nec liberos nec parentes haberet.

D SCHOL. BALS. Nouella Imperatoris Iustiniani cxvii. posita est ab initio cap. ix. in vii. tit. lib. xxviii. Basil. Hoc autem cap. omissum est, & non insertum Basil. Sed pro hoc in eodem vii. tit. de matrimoniis iusta de causa dissoluendis, ac de pœnis quæ citra rationem illa dirimentibus infliguntur, multa ex cxvii nouella & xxii. & aliis posita sunt cap. Quæras autem vii. tit. totum de solutione matrimoniorum tractantem.

Σχόλιον.

Ἡ ιγʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγʹ. καὶ ἐτέθη τὸ βʹ. κεφ. αὐτῆς εἰς βιβλίον τῶν βασιλικῶν δʹ. τίτ. αʹ. κεφ. αʹ. ἐκεῖνα διδάσκον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ γʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλαʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν εʹ. τίτ. γʹ. λέγει δὲ τὸ δʹ. κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. ἡ αʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι κεφ. ιʹ. τῆς Ἰουστινιανείου ζʹ. νεαρᾶς. οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικά. B ἡ βʹ. διάτ. τοῦ βʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκʹ. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν εʹ. τίτ. βʹ. φησὶν δὲ τὸ ιεʹ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. κεφ. ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ ληʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ ιγʹ. διάτ. τοῦ αʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν οὖσα Ἰουστινιανοῦ εʹ. οὐδὲ ἡ νβʹ. διάτ. τοῦ γʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐδὲ ἡ νδʹ.

Κείμενον.

Καὶ ἡ περὶ ῥεπουδίων διαλαμβάνουσα ριζʹ. νεαρά φησιν, ὅτι ἐὰν παρὰ τὰς εἰρημένας αὐτῇ C αἰτίας γυνὴ πέμψῃ ῥεπούδιον, ἡ μὲν προὶξ τῷ ἀνδρὶ δίδοται, ἢ κατὰ δεσποτείαν, ἢ παίδων ὑπόντων κατὰ χρῆσιν· ἡ δὲ γυνὴ διὰ τοῦ δικάσαντος παραδίδοται τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως ἐν ᾗ οἰκεῖ, καὶ δι' αὐτοῦ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτῆς. Εἰ μὲν ἔχει παῖδας, τὸ δίμοιρον τῆς οὐσίας αὐτῆς λαμβάνουσι, τὸ δὲ τρίτον, τὸ μοναστήριον· Εἰ δὲ παῖδας οὐκ ἔχει, ἀλλὰ γονεῖς, τὸ δίμοιρον δίδοται τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τὸ τρίτον τοῖς γονεῦσιν, εἰ μὴ ὑπεξουσίαν αὐτὴν ἔχοντες, τῷ ἀλόγῳ ῥεπουδίῳ συνῄνεσαν. τότε γὰρ πάντα τῷ μοναστηρίῳ προσκυροῦνται, ὥσπερ καὶ ὅτε μὴ παῖδας μήτε γονεῖς ἡ γυνὴ ἔχῃ.

Σχόλιον.

Ἡ ριζʹ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐτέθη εἰς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ θʹ. κεφ. εἰς τὸν ζʹ. τίτ. τοῦ κηʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. παρελείφθη, καὶ οὐ κατεστρώθη εἰς τὰ βασιλικά. ἐτέθησαν ἀντὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ ζʹ. τίτ. χάριν τῶν εὐλόγως λυομένων συνοικεσίων, καὶ τῶν ἐπαγομένων ποινῶν κατὰ τῶν ἀλόγως λυόντων αὐτὰ διάφορα κεφ. ἔκ τε τῆς ριζʹ. νεαρᾶς τῆς κβʹ. καὶ ἑτέρων· καὶ ζήτει τὸν ὅλον τοῦτον ζʹ. τίτ. περὶ λύσεως γάμων διαλαμβάνοντα.

Κείμενον.

Καὶ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι δούλου ἢ ἐναπογράφου κατὰ τὴν διάταξιν αὐτῆς, μονάζοντος, τὰ πράγματα ἃ πρὸς τὸ μοναστήριον ἤγαγε, λαμβάνει ὁ δεσπότης, οὐ μένουσι δὲ ἅμα μοναχοὶ καὶ μονάστριαι, ἀλλ' οἱ ἄνδρες εἰς ἑτέρους μεθίστανται τόπους, καὶ διαιροῦνται εἰς αὐτοὺς τὰ πράγματα πρὸς τὸ ἁρμόζον αὐτοῖς δίκαιον· ὁ δὲ βεβαρημένος ληγάτῳ, ἢ ἀποκαταστάσει ὑπὸ αἵρεσιν γάμου, ἢ ἀπαιδίας, ἢ ἐὰν οὕτω δωρηθῇ, ἢ ἔλθῃ τινὶ, καὶ γένηται μοναχὴ ἢ ἀσκήτρια, σβέννυται ἡ ἀποκατάστασις· κἂν γὰρ τῶν μοναστηρίων ἐξέλθωσιν, ὅμως τὰ τοιαῦτα πράγματα μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν τοῖς μοναστηρίοις διαφέρει. Εἰ δὲ ἐπ' ἀναῤῥύσει αἰχμαλώτων, ἢ ἀποτροφῇ πτωχῶν, ἡ τοιαύτη ἀποκατάστασις γένηται, ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων τρόπων ἀποκλείεται. τοῦ εἰσιόντος εἰς τὸ μοναστήριον, εἴπερ οὐκ ἔχει παῖδας, τὰ πράγματα τῷ μοναστηρίῳ διαφέρουσιν· Εἰ δὲ παῖδας ἔχει, καὶ οὐ διετύπωσε περὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, πρὶν εἰσέλθῃ, ἄδειαν ἔχει καὶ μετὰ ταῦτα διατυποῦν, καὶ οὐ δύναται τὸ νόμιμον αὐτῶν μέρος μειοῦν. καὶ ἑαυτῷ δὲ φυλάττει παιδὸς ἑνὸς ἀναλογίαν ὀφείλουσαν τῷ μοναστηρίῳ προσκυρωθῆναι· Εἰ δὲ τελευτήσει ἐν τῷ μοναστηρίῳ, πρὶν ποιήσῃ τὴν διατύπωσιν, τὸ μὲν νόμιμον οἱ παῖδες λαμβάνουσι, τὰ δὲ λοιπὰ, τὸ μοναστήριον. οὐδεὶς τῶν μνηστήρων προφάσει τῶν ἀῤῥαβώνων ζημιοῦται μονάζων· καὶ ὁ γάμος ἐκ τοῦ λαβεῖν τὸν ἕνα τῶν συνοικούντων τὸ μοναχικὸν σχῆμα, λύεται χωρὶς ῥεπουδίου, καὶ ἀναλαμβάνει ἡ γυνὴ τὴν προῖκα, καὶ τὰ ἄλλα αὐτῆς πράγματα· τῷ δὲ μὴ μονάσαντι, τὸ ἀπὸ τελευτῆς συμφωνηθὲν κέρδος ἁρμόζει· Εἰ δὲ ἅμα οἱ δύω ἀποτάξωνται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐκ τοῦ ἑτέρου κερδαίνει, εἰ μὴ ἑκών τις τῷ ἑτέρῳ δωρήσηται.

Textus.

Et secunda constitutio primi tit. Nouellarum dicit, quòd si seruus vel adscriptitius, pro ea quæ illic est distinctione, fiat Monachus, res quas in Monasterium intulit, capit Dominus. Non manent autem simul Monachi & Monachæ: sed viri quidem in alia loca transferuntur: & bona ipsis diuidũtur pro iure quod eis competit. Qui autẽ grauatus est legato, vel restitutione, si vxorẽ duxerit, vel si liberos non susceperit, vel si sic donatũ sit, vel ad aliquem accesserit, & fiat Monacha vel Ascetria, extinguitur restitutio. Etsi enim Monasteriis egressi fuerint, ea tamen bona cum aliis eorum ad Monasteria pertinent: sin autem propter liberationẽ captiuorũ, vel nutrimẽtum pauperũ, fiat eiusmodi restitutio, ea neutro dictorum modorũ excluditur. Eius qui Monasterium ingreditur, si nõ habet liberos, res ad Monasterium pertinent: sin autem habet liberos, & de rebus suis non disposuit priusquam ingrederetur, est in eius potestate etiam postea disponere, & nõ potest partẽ eorum legitimã minuere. Porrò autẽ sibi quoque seruat vnius filij proportionẽ, quæ debet Monasterij dominio applicari. Sin autẽ mortuus sit in Monasterio, priusquam testamentum fecerit, filij quidẽ partem legitimã accipiũt: reliqua autẽ, Monasteriũ. Nullus ex sponsis prætextu arrharum dãno afficitur, si fiat Monachus. Et Matrimoniũ soluitur ex eo, quod vnus cõiugum habitum Monasticũ suscepit, etiã absq; repudio, & recipit mulier dotẽ, & alias res suas. Ei autem, qui nõ Monachus euaserit, quod ex conuentione in casum mortis profectũ est lucrũ, ad eum redit: sin autẽ ambo simul diuerterint, nullus eorũ ex altero lucratur, nisi quis sua spõte alteri donauerit.

Σχόλιον.

Ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. καὶ ἐτέθη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ νβ'. κεφ. αὐτῆς εἰς τίτ. α'. τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ γ'. κεφ. τοῦ τοιούτου τίτ. ἤτοι κεφ. νδ'. τῆς νεαρᾶς, κατεστρωθὲν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. περὶ δὲ τοῦ μὴ οἰκεῖν ἅμα τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναστρίας, φησὶ τὸ β'. θέμα τοῦ δ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, θέμα β'. ὂν τοῦ νε'. κεφ. τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνετμήθησαν.

Schol. Bals. Const. ii. tit. i. nouellarũ, est nouella Iustiniani cxxiii. positáq; est ab initio lii. sui cap. in tit. i. lib. 4. Basil. Legas autẽ cap. iii. huius tit. siue nouellæ ca. liiii. quod insertum est in scholio xxxii. ca. tit. ix. præsẽtis operis. Proinde ne monachi & monastriæ simul habitent, dicit thema ii. c. iiii. tit. i. li. iiii. Basil. quod est thema ii. cap. lv. nouellæ Iustinianeæ cxxiii. quæcunque in textu compendiosè proposita sunt.

τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου ἀναγκαιοτάτην οὖσαν.

Κεφάλαιον β.

Περὶ τῶν ἐξ ἑτέρων μοναστηρίων γινομένων ἡγουμένων ἢ κληρικῶν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν π'. συνόδου Νικαίας τῆς β'. κανὼν κα'.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ δούλων μοναζόντων, ἢ προφάσει εὐλαβείας καταφρονούντων, καὶ μὴ δουλευόντων τοῖς δεσπόταις, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν γ'. συνόδου ς'. κανὼν πε'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν δ'.

Κείμενον.

Η λς'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι οἱ ἐναπόγραφοι χωρὶς συναινέσεως τῶν δεσποτῶν μονάζοντες, οὕτως αὖθις ὑπόκεινται, ὡς μὴ τοῦτο γινόμενοι. διάτ. λζ'. δοῦλοι γνώμῃ τῶν δεσποτῶν μονάσαντες ἐλευθεροῦνται· εἰ δὲ τὴν ἄσκησιν καταλιπόντες εἰς ἑτέραν μετέλθωσι κατάστασιν, ἀναδουλοῦνται. ἡ δὲ ιγ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησὶν ὅτι οἱ παραμένοντες ἐν μοναστηρίοις, εἴτε ἐλεύθεροι, εἴτε δοῦλοι, πρότερον τελείαν προσχ[illegible]θῶσιν, καὶ κουρᾷ τε καὶ ἐσθῆτι χρώμενοι τῶν λαϊκῶν, καὶ τὰς γραφὰς μανθάνοντες, καὶ τὴν τύχην αὐτῶν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θέλειν μονάσαι, μήποτε πονηρά ἐστι, καὶ νουθετείσθωσαν, καὶ προσκαρτερήσωσι τὴν τελείαν, καὶ ἐὰν ἄξιοι φανῶσι τοῦ μονάσαι, τότε κειρέσθωσαν, καὶ τῆς δουλείας ἐλευθεροῦνται. εἰ δέ τις εἴσω τῆς τελείας αὐτὸν δουλαγωγεῖ, λέγων αὐτὸν ὑφελόμενόν τινα προσδραμεῖν τῷ μοναστηρίῳ, μὴ προχείρως αὐτὸν ἀφελκέτω, ἀλλὰ δεικνύτω πρότερον ὅτι καὶ δοῦλός ἐστι, καὶ ἐπὶ κλοπῇ ἢ πταίσμασιν ἀτόποις ἀπέδρα, καὶ τότε αὐτὸν λαμβανέτω, μεθ' ὧν ὡς εἰκὸς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσήγαγε, διδότω δὲ αὐτῷ πίστιν ὡς οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ κακὸν αὐτῷ δράσει. εἰ δὲ μὴ ταῦτα δειχθείη, κἀκεῖνος ἐκ τῆς ἀσκήσεως φανείη σεμνός, κἂν μήπω παρῆλθεν ἡ τελεία, μενέτω ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μετὰ τὴν τελείαν ἄξιος φαινόμενος προσκαρτερείτω τῇ ἀσκήσει, εἴτε δοῦλος ἂν, εἴτε ἐλεύθερος, ὑπ' οὐδενὸς τὸ λοιπὸν περὶ τούτου πολυπραγμονούμενος, κἂν προημαρτηκὼς εἴη. τὰ μέντοι ὡς εἰκὸς κλαπέντα ὁπουδήποτε ὄντα, τῷ πάλαι δεσπότῃ ἀποδίδονται· καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν, ὅτι τῷ βουλομένῳ σχῆμα μοναχικὸν λαβεῖν,

A Imperatoris Dn. Leonis Philosophi, *cognitu sanè* maximè necessariam.

CAP. II.

De iis qui ex aliis monasteriis fiunt monasteriorum antistites vel Clerici, Syn. Carth. canon lxxx. Syn. Nic. secunda canon xxi.

CAP. III.

De seruis qui fiunt monachi, vel praetextu pietatis contemnunt, vel dominis non seruiunt, Syn. Gangr. canon iij. Syn. vi. canon lxxxv. Syn. Chalced. canon iiij. B *xxxiv.*

TEXTVS.

Constitutio xxxvi. tituli primi Codicis dicit, quod Adscriptity sine consensu dominorum Monachi effecti, itidem eis subiiciuntur, vt si non effecti essent. Constitutio xxxvij. Serui, qui dominorum voluntate Monachi facti sunt, liberi fiunt: sin autem monastica exercitatione relicta, ad alium se statum contulerint, in seruitutem reuocantur. Xiij. primi tituli Nouellarum constitutio, dicit, quòd qui in Monasteriis permanent, siue sint liberi, siue serui, prius C *triennio perseuerent, tonsura ac veste vtentes, & scripturas discentes, & suam fortunam, ac conditionem, causámque cur Monachi esse velint, ne fortè mala sit, confitentes, & admoneantur: & si in triennio perseuerauerint, & vt Monachi fiant, digni visi fuerint, tunc tondeantur, & à seruitute liberantur. Si quis autem intra triennium ipsum in seruitutem vindicet, dicens eum aliqua surripuisse, & in Monasterium confugisse, ne protinus eum abstrahat: sed eum prius esse seruum, & propter furtum vel delictum aufugisse ostendat: & tunc eum accipiat, vt par est, cum iis cum quibus in Monasterium ingressus est, det autem fidem se eam ob causam nihil ei ma-* D *li facturum: sin autem haec non ostensa fuerint, & ille ex exercitatione bonus honestúsque apparuerit, etiam si triennium nondum praeterierit, maneat in Monasterio: & si post triennium dignus videatur, in exercitatione Monastica perseueret, siue seruus, siue liber, à nullo deinceps molestia affectus, etsi antea peccauerit: sed quae furto sublata sunt, ea vbicunque sint, priori domino redduntur. Et const. ij. eiusdem tit. ait: Si quis monasticũ habitũ assumere velit,*

L. Iubemus. C. de Episc.

l. seruis. C. eodem.

Auth. De ecclesiast. diuers. cap.

si quidem seruili *conditioni ipsum non esse obnoxium constet, præsul quando visum fuerit, illi habitum dato: sin ignoretur, differto. Et si quis intra triennium probet ipsum* suum *seruum, ascriptitium, aut colonum* esse: *data illi fide,* vnà *cum rebus quas surripuisse constabit, ipsum recipit. Quòd si nullus intra triennium* illum *conueniat*, atque præsul *dignum ipsum iudicet, habitum illi dato, neque* ille *inquietator. Quas autem res in monasterium intulit, dominus capit. Eadem autem constitutio dicit: Episcopus Abbatem, vel Archimandritam vniuscuiusque Monasterij non omnino pro gradu promouent: sed quem Monachi omnes, vel qui bonæ sunt existimationis, elegerint, tactis euangeliis dicentes, quòd nec propter amicitiam, nec propter gratiam eum elegerint: sed scientes eum orthodoxum, & modestum, & administratione dignum, & qui possit conseruare Monachorum scientiam, & statum Monasterij. Eadem etiam de mulieribus, Monasteriis & Asceteriis. Et xiij. constitutio eiusdem tit. adiiciens, quòd oportet digni electionem facere à primo, & ita gradatim deinceps per eos qui sequuntur. Primi enim, si digni videantur, præferuntur posterioribus. XXXIX. autem eiusdem tituli constitutio definit, quòd Monasteriorum quidem Antistites obseruant Episcopi, Monachos autem Antistites, & quòd duorum Monasteriorum non sit idem Antistes.*

SCHOL. BALS. Constit. xxxvj. tit. 3. lib. 1. cod. non est posita in Basil. neque xxxvij. Neque *item* constit. xiij. tit. j. nouellarum, quæ est nouella Iustiniani v. De seruis autem, qui clerici vel monachi fiunt, aut ad episcopalem dignitatem procedunt, lege xxxvj. cap. tit. i. præsentis operis, quæque in ipso *comprehenduntur*, & nouellam Imperatoris Dn. Leonis Philosophi, xj. Etenim horum etiā in dicto xxxvj. cap. mentionem fecimus. Const. ij. tit. i. nouellarum, est nouella Iustiniani cxxiij. posità*que est* in lib. iiij. Basil. tit. j. cap. iij. & habent quæ in hoc cap. *continentur*, quemadmodum in textu compēdiosè proposita sunt. Insertum est autem à nobis hoc cap. in scholio cap. xxxij. tit. ix. præsentis operis: cuius illic explicationem quæras. Eadem cxxiij. nou. per ij. cap.

A εἰ μὲν γινώσκεται), ὡς οὐχ ὑπόκειται τύχῃ, ὁ ἡγούμενος ὅτε νομίσῃ διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα. εἰ δὲ ἀγνοεῖται, ἐπεχέτω. καὶ ἐάν τις εἴσω τριετίας ἀποδείξῃ αὐτὸν δοῦλον, ἢ ἐναπόγραφον, ἢ κολωνόν, λαμβανέτω αὐτὸν μεθ' ὧν ὡς εἰκὸς ὑφείλετο πραγμάτων, διδοὺς αὐτῷ λόγον. μηδενὸς δὲ εἴσω τριετίας ἐνάγοντος, εἴπερ ἄξιον αὐτὸν κρίνῃ, διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα, καὶ οὐκ ὀχλεῖται. τὰ δὲ πράγματα ἅπερ εἰς τὰ μοναστήρια ἤγαγε, λαμβανέτω ὁ δεσπότης. ἡ αὐτὴ διάτ. φησίν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἀββᾶν, ἢ τὸν ἀρχιμανδρίτην ἑκάστου μονα-
B στηρίου μὴ πάντως κατὰ βαθμὸν προβαλλέσθω, ἀλλ' ὃν οἱ μοναχοὶ πάντες, ἢ οἱ εὖ ὑπόληπτοι ἐπιλέξωνται, ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων λέγοντες, ὡς οὐ διὰ φιλίαν, ἢ χάριν αὐτὸν ἐπελέξαντο, ἀλλὰ γινώσκοντες αὐτὸν ὀρθόδοξον, καὶ σώφρονα, καὶ τῆς διοικήσεως ἄξιον, καὶ δυνάμενον φυλάσσειν τὴν ἐπιστήμην τῶν μοναχῶν, καὶ τὴν τοῦ μοναστηρίου κατάστασιν. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν γυναικείων μοναστηρίων καὶ ἀσκητηρίων. τὰ αὐτά φησι καὶ ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. προστιθεῖσα, ὅτι δεῖ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἀξίων ποιεῖσθαι ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ οὕτω κατὰ βαθμὸν διὰ τῶν ἑξῆς· οἱ γὰρ πρῶτοι ἄξιοι φαινόμενοι προτι-
C μῶνται τῶν μετ' αὐτούς, ὡς ἡ μϛ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου. ἡ δὲ λθ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διορίζεται, ὅτι τοὺς μὲν ἡγουμένους ἐπιβλέπουσιν οἱ ἐπίσκοποι, τοὺς δὲ μοναχοὺς οἱ ἡγούμενοι, καὶ δύο μοναστηρίων οὐ γίνεται αὐτὸς ἡγούμενος.

Σχόλιον.

Η λϛ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ λζ'. οὐδὲ ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, νεαρὰ οὖσα Ἰουστινιανοῦ ε'. περὶ δὲ δούλων κληρουμένων μονα-
D ζόντων, ἢ καὶ εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προβιβαζομένων ἀνάγνωθι τὸ λϛ'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. πρὸς δὲ τὴν θ'. ι'. καὶ ια'. τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου νεαράν· καὶ τούτων γὰρ μνείαν ἐποιησάμεθα εἰς τὸ ῥηθὲν λϛ'. κεφ. ἡ β'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α'. κεφ. γ'. καὶ ἔχουσι τὰ τοῦ τοιούτου κεφ. ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν· κατεστρώθη δὲ παρ' ἡμῶν τὸ τοιοῦτον κεφ. ἔξωθεν τοῦ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ζήτει τὰ περὶ τούτου ἐκεῖσε. ἡ αὐτὴ δὲ ρκγ'. νεαρὰ διὰ τοῦ β'. κεφ.

τοῦ ά. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν φησὶν ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. περὶ δὲ τὸ τέλος λέγει, ὅτι ταῦτα δὲ πάντα τὰ περὶ ἡμῶν διατυπωθέντα διὰ τὴν προβολὴν τῶν ἡγουμένων, κρατεῖν παρακελευόμεθα καὶ ἐπὶ τῶν γυναικείων μοναστηρίων. πρὸς δὲ καὶ τοῦτο, τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον, ὑφ᾽ ὃν τὸ μοναστήριον τέτακται, τὸν οὕτως ἐπιλεγόμενον πᾶσι τρόποις ἡγούμενον προβαλλομένου. ἡ ιγ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ έ. οὐκ ἐτέθη δὲ εἰς τὰ βασιλικὰ, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἡ μς'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐδὲ ἡ λθ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. A B

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε μοναχὸν ἐξιέναι τοῦ μοναστηρίου, καὶ πράγματα πράττειν, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων εἰσὶ, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν γ'. δ'. ή. κγ'. συνόδου ς'. κανὼν μά. μβ'. μς'. συνόδου ά. καὶ β'. ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν β'. δ'.

Κείμενον.

Ἡ κθ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὡς οἱ ἀποκρισιάριοι μόνοι δύνανται τῶν μοναστηρίων ἐξιέναι, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν εἰσιέναι. Εἰ δὲ φανῶσι διὰ δογμάτων, ἢ συμβουλῆς τοὺς ἁπλουστέρους ταράσσοντες, νομίμως σωφρονίζονται. καὶ διάτ. λή. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι οἱ τὰ ἴδια μοναστήρια καταλιμπάνοντες, οὐ λαμβάνουσιν ἅπερ αὐτοῖς προσήγαγον κινητὰ ὁποσδήποτε ποσότητος ὄντα, κἂν μὴ συνέστη πρᾶξις ὑπομνημάτων ἐπ᾽ αὐτοῖς. ἐπὶ δὲ ταῖς δωρεαῖς τῶν ἀκινήτων, δεῖ τὰ νόμιμα φυλάττεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἀναιρεῖται τῷ δωρησαμένῳ ἡ ἐκδίκησις. λέγει δὲ καὶ ἡ β'. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν, ὅτι προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου μήτε μοναχοὶ, μήτε μονάστριαι ἐν ταῖς πόλεσι περιερχέσθωσαν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων τὰς ἀποκρίσεις αὐτῶν ποιείτωσαν ἐν τοῖς μοναστηρίοις μένοντες. μεθισταμένου δὲ μοναχοῦ εἰς μοναστήριον ἕτερον, ἅπερ ἔχει πράγματα ἐν τῷ ἐξιέναι, τῷ προτέρῳ μοναστηρίῳ διαφέρει. ἀνάγνωθι καὶ τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ ά. κεφ. τούτου τοῦ τίτ. ἐν τῷ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. C D

Σχόλιον.

Ἡ κθ'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, οὐδὲ ἡ λή. διάτ.

tit. i. lib. 4. Basil. ait quæcunque in textu compendiosè proposita sunt. Circa finem autem dicit: Atque omnia hæc quæ de præsulum promotione à nobis proposita sunt, præcipimus item valere in muliebribus monasteriis. Insuper hoc etiam, religiosissimo Episcopo, sub quo monasterium constitutum est, omnibus modis præsulem, qui eo modo electus est, promoturo. Const. xiii. eiusdem tit. nouellarum, est nouella Iustiniani v. Non est autem posita in Basil. neque const. xlvi. tit. iii. lib. i. cod. Neque const. xxxix. eiusdem lib. & tit.

CAP. IIII.

Non oportere Monachum temere exire Monasterio, & in rebus agendis versari: & quòd subsunt Episcopo, Syn. Chalced. canon iij. iiij. viij. xxvi. Syn. vi. can. xli. xlij. xlvi. Syn. prima & secunda, quæ habita est in templo sanctorum Apostolorum, canon ij. iiij. xix.

TEXTVS.

Constitutio xxix. tituli primi libri Codic. dicit, quòd Apocrisiarij soli possunt egredi Monasteriis, & ingredi ciuitates. Sin autem dogmatibus vel consiliis suis videantur, eos qui sunt simpliciores, perturbare, legitimè castigantur. Et constitutio xxxviij. eiusdem tituli, quòd qui sua Monasteria relinquunt, non accipiunt quæ in ea intulerant mobilia, quantacunque fuerint quantitatis. In immobilium autem donationibus iura seruāda sunt. Ei enim qui dedit, non ablata est vendicatio. Dicit autem etiam secunda cōstitutio i. tit. Nouellarum: Nec Monachi nec Monachæ per Vrbem circuncursent: sed per apocrisiarios respondeant in Monasteriis manentes. Transeunte autem Monacho in aliud Monasterium, res quas habet, dum egreditur, ad primum Monasterium pertinent. Lege etiam quæ scripta sunt in primo capite huius tit. & in xxxij. cap. ix. tit. præsentis operis.

SCHOL. BALS. Constit. xxix. tit. iij. lib. i. cod. non est posita in Basil. neque eiusdem tit. cōstit. xxxviij.

Const. 2. tit. 1. nouellarum, est nouella Iustinianea cxxiij. positáque est in lib. Basil. iiij. tit. j. ac dicit lxiij. cap. eiusdem nouellæ, siue xj. cap. dicti tit. lib. iiij. quæcunque per patriarcham compendiosè proposita sunt.

CAP. V.

Monachos non debere vxores ducere, vel cum aliquibus tanquam sororibus versari, nec eas quæ virginitatem profitentur, cum aliis cohabitare oportere, Syn. Ancyr. canon xix. Syn. Chalced. canon xvi. Syn. vi. can. xliij. xlvij. Basil. canon xix. xcvij. lege quæ adscripta sunt in xij. cap. viij. tit. præsentis operis, & xxix. cap. ix. tit.

CAP. VI.

De Monachis qui faciunt sodalitates, vel coniurationes, Syn. Chalced. can. xviij. Syn. vi. canon xxxiiij. lege quæ adscripta sunt in xxxvij. cap. ix. tit. præsentis operis.

CAP. VII.

Non debere exercitatores seu Monachos cum fœminis lauari, Syn. Laodic. canon xxx. Syn. vi. canon xlvi. xlvij.

CAP. VIII.

De Custodia sacrarum virginum, Syn. Carth. canō xliij. Syn. vi. canō xlvi. xlvij. Syn. Nic. secundæ canon xviij. xx. xxj.

CAP. IX.

De stupro sacrarum virginum, Syn. vi. canon iiij. Basilij canon xviij. xx. lx. lege quæ adscripta sunt tertio cap. ix. tit. præsentis operis.

CAP. X.

De tempore ætatis earum quæ habitum accipiunt, & quænam dicatur virgo, Syn. Carth. canon cxxvi. Syn. vi. canon xl. xli. xliij. xlv. Basilij canon xviij.

CAP. XI.

De Monachis, vel laicis dignitate præditis, vel militantibus, qui fiunt clerici, Syn. Nic. canon xij. Syn. Chalced. canon vij. Cyrilli ex epistola ad episcopos Libyæ & Pentapolis, canon ij. lege quæ adscripta sunt xxxij. cap. ix. tit. præsentis operis.

A τοῦ αὐτοῦ τίτ. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ'. τῶν βασιλικῶν, τίτ. α. καὶ φησὶ τὸ ξγ'. κεφ. τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, ἤτοι τὸ ια. κεφ. τοῦ ῥηθέντος τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου ὅσα συνεψηφίσθησαν παρὰ τοῦ πατριάρχου.

Κεφάλαιον ε.

Περὶ τοῦ μὴ γαμεῖν μοναχούς, ἢ τισὶν ὡς ἀδελφαῖς συνεῖναι, μήτε τὰς ἐπαγγελλομένας παρθενίαν, ἑτέροις συνοικεῖν, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιθ'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ις'. συνόδου ς'. B κανὼν μ'. μδ'. μζ'. Βασιλείου κανὼν ιθ'. κ'. ζ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν ιδ'. κεφ. τοῦ η. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἐν τῷ κθ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ.

Κεφάλαιον ς'.

Περὶ μοναχῶν ποιούντων φρατρίας, καὶ συνωμοσίας, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιη. συνόδου ς'. κανὼν λδ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ λζ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τούτου συντάγματος.

Κεφάλαιον ζ'.

C Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι ἀσκητὴν γυναιξί, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λ'. συνόδου ς'. κανὼν οζ'.

Κεφάλαιον η.

Περὶ φυλακῆς ἱερῶν παρθένων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν μδ'. συνόδου ς'. κανὼν μς'. μζ'. μη. συνόδου Νικαίας τὸ β'. κανὼν ιη. κ'. κβ'.

Κεφάλαιον θ'.

Περὶ φθορᾶς ἱερῶν παρθένων, συνόδου ς'. κανὼν δ'. Βασιλείου κανὼν ιη. κ'. ξ'. ἀνάγνωθι τὰς παραγραφὰς τοῦ λ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ι.

D Περὶ χρόνου τῆς ἡλικίας τῶν λαμβανουσῶν τὸ σχῆμα, καὶ ποία λέγεται παρθένος, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκβ'. ρκς'. συνόδου ς'. κανὼν μ'. μα. μγ'. με. Βασιλείου κανὼν ιη.

Κεφάλαιον ια.

Περὶ μοναχῶν, γινομένων κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν ἀξιωματικῶν, ἢ στρατευομένων, συνόδου Νικαίας κανὼν ιβ'. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ζ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόποις ἐπιστολῆς, κανὼν β'. ἀνάγνωθι τὰς παραγραφὰς τοῦ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιβ.

Περὶ χρωμένων σχήματι μοναχικῷ, καὶ καταψηφιζομένων τῶν κοινῇ χρωμένων ἐσθῆτι, συνόδου Γάγγρας κανὼν ιβ΄.

Κείμενον.

Εἴρηται βιβλίῳ α. τίτ. δ΄. διάτ. δ΄. ὅτι οἱ μῖμοι, καὶ αἱ πόρναι ἐκ τοῦ σώματος δημόσια ποιούμεναι, τῷ σχήματι τῶν ἱερῶν παρθένων μὴ κεχρήσθωσαν. καὶ ἡ β΄. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, φησί, μηδεὶς λαϊκὸς, καὶ μάλιστα οἱ σκηνικοὶ, καὶ αἱ πόρναι, κεχρήσθω, ἢ μιμείσθω τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐπεὶ καὶ σωματικῶς τιμωρεῖται, καὶ ἐξορίζεται.

Σχόλιον.

Η δ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ α΄ βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ β΄. διάτ. τοῦ α. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρκγ΄. κειμένη ἐν βιβλίῳ δ΄. τῶν βασιλικῶν. τὸ δὲ ξδ΄. κεφ. τῆς αὐτῆς νεαρᾶς ἤτοι τὸ ιγ΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. φησὶν εἰς πλάτος τὰ συνωψισθέντα εἰς τὸ παρὸν ιβ΄. κεφ. προστιθέμενον, διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀρχόντων κολάζεσθαι τοὺς τὸ ἅγιον σχῆμα ἐμπαίζοντας.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Περὶ γυναικὸς φορούσης ἄνδρεια, συνόδου Γάγγρας κανὼν δέκατος τρίτος.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκας ἀποκείρεσθαι διὰ ἄσκησιν, συνόδου Γάγγρας κανὼν ιζ΄.

Κεφάλαιον ιε΄.

Περὶ τοῦ προφάσει ἀσκήσεως μὴ τεκνοτροφοῦντος, ἢ πατροτροφοῦντος, συνόδου Γάγγρας κανὼν ιε΄. ιϛ΄.

Κεφάλαιον ιϛ΄.

Ποῖα πολιτικὰ πράγματα, ἢ κηδεμονίας, οἱ μοναχοὶ δύνανται μετιέναι, συνόδου Χαλκηδόνος κεφ γ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραφέντα ἐν τῷ γ΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

CAP. XII.

De iis qui vtuntur veste Monastica, & condemnant eos qui vtuntur veste communi, Syn. Gangr. canon xij.

TEXTVS.

Dicit liber i. tit. iiij. constitutio iiij. Mimæ, & quæ publicè corpore quæstum faciunt, sacrarum virginum habitu ne vtantur. Et ij. constitutio primi tit. nouellarum dicit: Nullus laicus, & maximè scenici, & meretrices, vtantur, vel imitentur Monasticum habitum. Corporali enim supplicio alioqui punitur, & in exilium mittitur.

SCHOL. BALS. Constitutio iiij. tit. iiij. lib. j. Cod. non est posita in Basilicis. Constit. ij. tit. j. Nouellar. est Nouella Iustinianæa cxxiij. positáque est in lib. iiij. Basilicor. Lxiiij. cap. eiusdem nouellæ, seu xiij. cap. eiusdem libri & tit. fuse dicit quæ compendiosè proposita sunt in præsenti xij. capite, adiiciens, per Episcopos & Magistratus puniri eos qui sanctum habitum habent ludibrio.

CAP. XIII.

De muliere, quæ vestibus virilibus induitur, Syn. Gangr. can. xiij.

CAP. XIIII.

Non oportere mulieres tonderi religionis ergô, Syn. Gangr. can. xvij.

CAP. XV.

De eo qui prætextu religionis non alit liberos vel Parentes, Syn. Gang. canon xv. xvi.

CAP. XVI.

Quænam ciuilia negotia, vel quasnam curationes possunt obire Monachi, Syn. Chalced. canon. iij. lege quæ adscripta sunt tertio cap. viij. tit. præsentis operis.

ΤΙΤΛΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

Περὶ αἱρετικῶν, καὶ Ἰουδαίων, καὶ Ἑλλήνων.

Κεφάλαιον α.

ΤΙ ἐστιν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγή, Βασιλείου κανὼν α.

TITVLVS DVODECIMVS.

DE HÆRETICIS ET Iudæis & Gentilibus.

CAP. I.

QVid est heresis, & schisma, & παρασυναγωγή, Basilij canon primus.

CAP. II.

L. Inter claras C. de summa trinit.

Quis est hæreticus, Syn. Constantinopoli. canon vi.

TEXTVS.

Prima constit. iiij. tit. libr. i. Cod. dicit, quòd qui non opinatur sanctam Trinitatem habere in vna deitate æqualem potentiam, ne Christianus quidem dicitur, sed est demens ac vesanus, & Hæreticus, & infamis, & punitur. Et titulus v. eiusdem libri, quod est Hæreticus, & legibus quæ aduersus Hæreticos latæ sunt, subiicitur, qui ab orthodoxa fide vel minimum declinat: & constitutio xij. eiusdem tituli, hæreticus est, qui non est orthodoxus. Prima autem constit. iij. tit. Nouellarum, dicit, eos esse Hæreticos, qui communicare non possunt.

C. de Hæreticis.

Auth de mulieribus ff. de Hæret.

SCHOL. BALS. Constit. i. tit. j lib. j. Cod. est cap. j. tit. i. lib. i. Basilic. quod sic habet, vt in textu compendiosè propositum est. Constitutio ii tit. 5. eiusdem lib. i. Cod. est thema ii. cap. xviii. tit. lib. i. Basilic. quod eadem cōplectitur. Constit. xii. eiusdem libri & tituli Codicis, non est posita in Basilic. Prima const. tit. 3. Nouellarum sita est in capite 50. i. tit. i. lib. Basilic. quæ est Nouella Iustiniani cix. tractátque, vt summatim dicam, nullam militiam, nec vllam, quæcunque ea sit, publicam curationem posse obire Hæreticos. Dicit autem Hæreticos esse omnes qui sacramentis, quæ dantur à sacerdotibus, in dei ecclesia non communicant: & quòd mulieribus Hæreticis non dantur Priuilegia quæ data sunt orthodoxis, vt habeant tacitas hypothecas in bonis maritorum, vincant autem in hypothecis antiquiores creditores, ad hoc vt de rebus dotalibus lucrisque matrimonialibus eis satisfiat.

TEXTVS.

C. de Hæret.

Porro quæ de hæreticis dici debeant, in titulo v. lib. i. Codicis, prolixè relata sunt, vbi prohibentur habere priuilegia vel docendi, vel faciendi Clericos, vel litanias, aut publicè aut priuatim celebrandi. Nam si quid fiat eiusmodi, officium Præfecti prætorio dat centum libras: regionis autem præsides quinquaginta,

A

Κεφάλαιον β'.

Τί ἐστιν αἱρετικὸς, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ϛ'.

Κείμενον.

Η α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὡς ὁ μὴ δοξάζων τὴν ἁγίαν τριάδα ἐν μιᾷ θεότητι ἰσοδυνάμον, οὔτε Χριστιανὸς λέγεται, ἀλλὰ ἄφρων ἐστὶ καὶ αἱρετικὸς, καὶ ἄτιμος, καὶ τιμωρεῖται. καὶ τίτ. ε'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διάτ. β'. ὅτι αἱρετικός ἐστι, καὶ τοῖς κατὰ τῶν αἱρετικῶν ὑπόκειται νόμοις, ὁ μικρὸν γοῦν ἐκκλίνων
B
τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. καὶ διάτ. ιβ'. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι αἱρετικός ἐστιν ὁ μὴ ὢν ὀρθόδοξος. ἡ δὲ α'. διάτ. τοῦ γ'. τῶν νεαρῶν αἱρετικοὺς λέγει τοὺς μὴ ὄντας κοινωνικούς.

Σχόλιον.

Η α'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. α'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη. ἡ β'. διάτ. τοῦ ε'. τίτ. τοῦ αὐτοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι θέμα β'. τοῦ ιη'. κεφ. τοῦ α'.
C
τίτ. τοῦ α'. βιβ. τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ διαλαμβάνον. ἡ ιβ'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ α'. διάτ. τοῦ γ'. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐτέθη εἰς κεφ. ν'. τοῦ α'. τίτ τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, νεαρὰ οὖσα Ἰουστινιανοῦ ρθ'. διαλαμβάνουσα ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, μηδεμίαν στρατείαν, ἢ τὴν οἱανοῦν δημοσιακὴν φροντίδα μετιέναι τοὺς αἱρετικούς. λέγει δὲ αἱρετικοὺς εἶναι πάντας τοὺς μὴ μεταλαμβάνοντας τῶν ἁγιασμάτων ἀπὸ τῶν
D
ἱερέων μετὰ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ· καὶ ὅτι ταῖς αἱρετικαῖς γυναιξὶν οὐ δίδονται τὰ δοθέντα προνόμια ταῖς ὀρθοδόξοις χάριν τοῦ ἔχειν σιωπηρὰς ὑποθήκας κατὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν πραγμάτων, νικᾶν δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἐνυποθήκους δανειστὰς εἰς ἱκάνωσιν τῶν προικιμαίων πραγμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν γαμικῶν κερδῶν.

Κείμενον.

Εν πλάτει δὲ τὰ περὶ τῶν αἱρετικῶν αὐτίκεκται ἐν τῷ ε'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐν ᾧ κωλύονται ἔχειν προνόμια, ἢ διδάσκειν, ἢ ποιεῖν κληρικοὺς, ἢ λιτανεύειν δημοσίᾳ, ἢ ἐν οἴκῳ· ἐπεὶ τινος τοιούτου γινομένου ἡ τάξις τοῦ ἐπάρχου ρ' λίτρας δίδωσιν, οἱ δὲ ἐπιχώριοι, πεντήκοντα

καὶ ὅτι τὰ συνακτήρια αὐτῶν ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία λαμβάνει, καὶ ὅτι οἱ Μανιχαῖοι καὶ οἱ Δονατισταὶ ἐσχάτως τιμωροῦνται, καὶ δημεύονται, καὶ οὔτε διατίθενται, ἢ ὁπωσοῦν συναλλάττουσι, καὶ οὔτε ὑπὸ παίδων μὴ ὄντων ὀρθοδόξων κληρονομοῦνται, καὶ μετὰ θάνατον κατηγοροῦνται, καὶ ἀκυροῦνται αἱ διαθῆκαι αὐτῶν, καὶ ὅτι τῶν πόλεων ἐκβάλλονται, καὶ ὅτι ταῖς ἐκκλησίαις προσκυροῦνται οἱ οἶκοι ἐν οἷς οἱ αἱρετικοὶ γνώμῃ τῶν δεσποτῶν συνάγονται, καὶ ὅτι τῶν βουλευτικῶν ἢ ταξεωτικῶν λειτουργιῶν οὐκ ἀπολύονται, καὶ ὅτι οὐ ποιοῦσι μοναστήρια, οὔτε στρατεύονται. καὶ πῶς τιμωροῦνται οἱ κατὰ τῶν ἁγίων συνόδων γράφοντες, ἢ ἔχοντες, ἢ ἀναγινώσκοντες αὐτά, καὶ ὅτι οὐ θάπτονται νομίμως, καὶ ὅτι οὐ γίνονται ἀξιωματικοί, ἢ συνήγοροι, ἢ ἔκδικοι, ἢ πρεσβύτεροι πόλεως, γίνονται δὲ κορταλῖνοι. καὶ πῶς ἀναγκάζονται τοὺς παῖδας ὀρθοδόξους ὄντας τρέφειν, καὶ γράφειν κληρονόμους, καὶ διδόναι αὐτοῖς προῖκας, καὶ προγαμιαίους δωρεάς, καὶ ὅτι τῶν γονέων ἀμφισβητούντων ἐπικρατέστερός ἐστιν ὁ θέλων τῇ ὀρθοδοξίᾳ τοὺς παῖδας προσαγαγεῖν, καὶ ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι παῖδες πλημμελοῦντες εἰς αἱρετικοὺς γονεῖς τιμωροῦνται, καὶ ὅτι οὐ βαπτίζουσιν οἱ αἱρετικοί, οὔτε φροντίζουσιν, ἢ διοικοῦσι χωρία δι' ἑαυτῶν ἢ παρενθέτων, οὔτε παιδεύουσιν, οὔτε κληρονομοῦσιν, οὔτε πραγματεύονται ἐντὸς ἱερῶν περιβόλων, καὶ ὅτι ἐν δικαστηρίῳ οὐ καταμαρτυροῦσιν ὀρθοδόξου, εἰ μὴ εἰς βουλευτήριον ὀρθόδοξος ἕλκοιτο, ὡς διάτ. β'. τοῦ η. τίτ. τῶν νεαρῶν. ἔστι δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὅλων μβ'. ἐν δὲ τελευταίαις βουλήσεσι καὶ συμβολαίοις, μαρτυροῦσιν. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ η. κεφ. τοῦ ι. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. Περὶ δὲ Ἰουδαίων διαλαμβάνει ὁ θ'. τίτ. τοῦ α' βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐν ᾧ καὶ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν λέγει μὴ μιτατεύεσθαι, μήτε αὐτοὺς ἐν τοῖς σαββάτοις, ἢ ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν σωματικῶς λειτουργεῖν, οὔτε ἐνάγονται, οὔτε παρὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπηρεάζονται, οὔτε γαμοῦσι Χριστιανάς, καὶ ὅτι αὐτοὶ τὰ ἴδια ἀγορανομοῦσι, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν γάμων οὐ φυλάττουσι τὸν νόμον αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐπὶ μόνοις χρηματικοῖς δικαστὰς ἰδίους αἱρεῖσθαι δύνανται, καὶ ὅτι τὸν στεφανωτικὸν κανόνα οἱ ἔξαρχοι αὐτῶν ἰδιοκινδύνως εἰσάγουσι ταῖς λαργιτιῶσι, καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς δεῖ τολμᾶν κατὰ Χριστιανῶν.

A *& quòd eorum conuenticula, orthodoxa Ecclesia accipit, & quòd Manichæi, & Donatistæ extremo supplicio afficiuntur, & omnia eorum bona publicantur: & neque testantur, vel quomodocunque contrahunt: nec filij qui nō sunt orthodoxi, eis succedunt: & quod post mortem accusantur, & eorum testamenta infirmantur: & quòd vrbibus expelluntur, & quòd domus in quibus Hæretici Dominis volentibus congregātur, Ecclesiarum dominio applicantur: & quòd à curialibus vel ab Apparitorum ministeriis non liberantur: & quòd Monasteria non faciunt: nec militant: & quomodo puniuntur,* B *qui aduersus sanctas Synodos scribunt, vel ea habent, aut legunt: & quòd legitimè non sepeliuntur: & quòd nec dignitates assequuntur: nec fiunt aduocati, vel defensores, aut seniores ciuitatis: fiunt autem curiales: & quomodo coguntur filios qui sunt orthodoxi, alere, & hæredes scribere, & dare eis dotem, & donationem propter nuptias: & quòd si parentes inter se contendant, is præualet, qui vult suos filios ad rectam fidem adducere: & quòd filij orthodoxi, qui peccant in parentes Hæreticos, puniuntur. Et quòd non baptizant* C *Hæretici, nec per se vel interpositas personas, pagos curant aut administrant: sed nec docent, nec hæredes fiunt, nec intra sacra septa aliquid agunt: & quòd in iudicio aduersus orthodoxum testimonium non ferunt, nisi orthodoxus trahatur in curiam: Vt est secunda constit. viij. tit. Nouellarum. Est autem in integrarum numero xlij. Sed in vltimis voluntatibus & contractibus testificantur. Lege quæ adscripta sunt in viij. cap. ix. tit. præsentis operis. De Iudæis autem tractat ix. tit. primi libri Cod. in quo etiam eorum Synagogas hospitij immunitatem habere dicit, neque ipsos sabbatis, vel suis festis corporale ministerium exercere: nec conueniuntur, nec* D *à Christianis probro aut contumelia afficiuntur: nec Christianas mulieres vxores ducunt: & quòd ipsi rebus suis venalibus pretia statuunt: & quod in matrimoniis legem suam non seruant: & quòd in solis caussis pecuniariis possunt proprios sibi Iudices eligere: & quòd coronarium canonem primates ipsorum suo periculo largitionibus inferunt: & quòd nihil eos audere oporteat aduersus Christianos.*

SCHOL. BALS. Titulus v. primi libri Cod. positus est in principio secundæ constit. in primo tit. primi libri Basil. & dicit eius caput xviii. non debere Hæreticos docere, nec ordinare: ix. non debere hæreticos supplicationes facere: & loca, quæ ab eis occupantur, vendicari ab ecclesiis. xx. non habere Manichæos & Donatistas priuilegia orthodoxorum, sed eos etiam extremo supplicio affici. xxi. eiici ex vrbibus Hæreticos, & ab ecclesia Catholica vendicari quæ quomodocunque relinquuntur iis quas ipsi audacter vocant, ecclesiis. Quæ de curialium officiis disserit constitutio vii. tit. v. lib. i. Codicis non est posita in Basilicis: neque constitutio viii. eiusdem tit. & libri, quæ statuit ne ab hæreticis monasteria cōstruantur, neque ad militiā aspiretur. Interim tamē cap. xxi. tit. i. lib. i. Basil. ait, Apollinaristæ, qui sanctis quatuor conciliis non obediunt, & quicunq; contra sanctum Chalcedonēse concilium, vel dicere quippiam vel docere, vel scripta retinere audent, à præsenti constitutione, dictis subiiciuntur pœnis. Xxiiii. caput dicit: Hæretici legitimis ne tradantur sepultnris. Eiusdem *verò* cap. thema ii. dicit: Manichæus in loco Romano degere deprehensus, decollator. Et, Hæretici, honores non consequuntur, & deinceps *cætera* quæ in textu compendiosè sunt proposita. Xxv. caput hæc definit: Si sint autem parentes diuersæ fidei & religionis, illius sententia magis valeat, qui orthodoxam fidem in eis elegit, & si sit pater qui contradicit, non ideo succensens, cum alimento priuet necessario, vel aliis necessariis sumptibus. Sed etiam dans dotem, vel donationem propter nuptias, eos personis orthodoxis coniungat, nullam aliam aduersus eos iræ causam prætexens. Quòd autem puniantur filij orthodoxi, qui in Patres Hæreticos peccant, non est assumptum in Basilic.. & ei qui illa composuit, sunt ea de causa agēdæ gratiæ. Dicit xxvii. cap. primi tit. primi libi Basilic. Omnes generaliter Hæretici nec illegitimas congregationes, nec adulterata baptismata faciant,

A

Σχόλιον.

Ὁ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς β΄. διατ. εἰς τὸν α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ ιη΄. κεφ. αὐτοῦ μὴ διδάσκειν τοὺς αἱρετικοὺς, μηδὲ χειροτονίας ποιεῖν. τὸ ιθ΄. μὴ λιτανεύειν αἱρετικοὺς, καὶ ἐκδικεῖσθαι τοὺς παρὰ τούτων κατεχομένους τόπους, παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν. τὸ κ΄. μὴ ἔχειν τοὺς Μανιχαίους καὶ τοὺς Δονατιστὰς τὰ προνόμια τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως τιμωρεῖσθαι. B τὸ κα΄. ἐκβάλλεσθαι ἀπὸ τῶν πόλεων τοὺς αἱρετικοὺς, καὶ ἐκδικεῖσθαι παρὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ καταλιμπανόμενα ὁπωσδήποτε ταῖς τολμηραῖς ὑπ᾽ αὐτῶν λεγομέναις ἐκκλησίαις. ἡ περὶ τῶν βουλευτικῶν λειτουργιῶν ζ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. οὐδὲ ἡ η΄ διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβ. ἡ διοριζομένη μὴ γίνεσθαι παρὰ τῶν αἱρετικῶν μοναστήρια, μηδὲ στρατεύεσθαι. τὸ κγ΄. κεφ τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τῶν βασιλικῶν φησὶν, οἱ Ἀπολιναρισταὶ μὴ ταῖς ἁγίαις τέσσαρσι συνόδοις πειθόμενοι, καὶ ὅσοι κατὰ τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἢ C λέγειν τι, ἢ διδάσκειν, ἢ συγγράμματα κεκτῆσθαι τολμῶσι, ταῖς εἰρημέναις τῇ παρούσῃ διατ. τιμωρίαις ὑποβαλλέσθωσαν. τὸ κδ΄. κεφ. φησὶν, ταῖς νενομισμέναις αἱρετικοὶ παραδιδόσθωσαν ταφαῖς. τὸ β΄. θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγει, Μανιχαῖος ἐν Ῥωμαϊκῷ τόπῳ διάγων ὀφθεὶς ἀποτεμνέσθω, καὶ ὅτι οἱ αἱρετικοὶ οὐ γίνονται ἀξιωματικοὶ, καὶ ἐφ᾽ ἑξῆς ὅσα συνοψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον. τὸ κε΄. κεφ. διορίζεται ταῦτα, γονέων δὲ διαφόρου πίστεως ὄντων καὶ θρησκείας, ἐκείνου μᾶλλον ἡ γνώμη κρατείτω τοῦ τὴν ὀρθόδοξον ἐπ᾽ αὐ- D τοῖς αἱρουμένου πίστιν, κἂν εἴη πατὴρ ὁ ἀντιλέγων, μὴ ἐντεῦθεν δὲ ἀγανακτῶν τῆς ἀναγκαίας αὐτοὺς στερείτω τροφῆς, ἢ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων δαπανημάτων· ἀλλὰ καὶ προῖκα διδοὺς, ἢ προγάμου δωρεὰν, ὀρθοδόξοις αὐτοὺς συνοικιζέτω προσώποις, μηδεμίαν ἑτέραν ὀργῆς κατ᾽ αὐτῶν προβαλλόμενος πρόφασιν. τὸ δὲ τιμωρεῖσθαι τοὺς ὀρθοδόξους παῖδας πλημμελοῦντας κατὰ αἱρετικῶν γονέων, οὐκ ἀνελήφθη εἰς τὰ βασιλικὰ, καὶ χάρις τῷ ταῦτα συνθεμένῳ, καὶ ὑπὲρ τούτου. τὸ κη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβ. τῶν βασιλικῶν φησὶ, πάντες γενικῶς οἱ αἱρετικοὶ μήτε παρασυνάξεις ἢ παραβαπτίσματα ποιείτωσαν,

μήτε τῆς προσκυνητῆς ὅλως κοινωνίας τολμάτωσαν ἅπτεσθαι, ἢ τοῖς τῶν ὅρων προνομίοις, ἐφ' οἷς ἔχουσιν ἐργαστηρίοις, κεχρῆσθωσαν, τὰς τῶν ἐναντιουμένων τοῖς νόμοις ποινὰς ὑφορώμενοι, τοῦ χορηγοῦντος τὸν οἶκον ταῖς προειρημέναις τιμωρίαις ὑποκειμένου· Μοντανισταὶ ἐξαιρέτως μηδένα τῶν καλουμένων παρ' αὐτοῖς πατριαρχῶν, ἢ κοινωνῶν ἢ ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, ἐντὸς ἐχέτωσαν Κωνσταντινουπόλεως, κωλυέσθωσαν δὲ ἐντὸς πραγματεύεσθαι τῶν ὅρων αὐτῆς, καὶ τὰ ἀσελγῆ συσσίτια, ἢ τὰ ἀσεβῆ συμπόσια ποιεῖν, ἢ ἀνδράποδα ἐμπορεύεσθαι διὰ τοὺς ὑποκειμένους ἐφ' ἑκάστῳ λογισμούς. τὸ κθ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ κατεστρώθη εἰς τὸ τέλος τοῦ α'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο διορίζόμενον, μὴ μαρτυρεῖν κατὰ ὀρθοδόξου αἱρετικούς. Η β'. διάτ. τοῦ η'. τίτ. τῶν νεαρῶν, ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ μδ'. τοῦτο δὲ τὸ κεφ. αὐτῆς οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὁ θ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. λβ'. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ εἰσὶ τὰ συνοψισθέντα παρὰ τοῦ πατριάρχου τοῦ αὐτοῦ τίτ. καὶ βιβλίου, κεφ. λβ'. λγ'. λδ'. λε'. λϛ'. λζ'. λη'. λθ'. μ'. μα'. μβ' μγ'.

Latin column:

A nec venerandæ communionis esse omnino participes audeant, nec finium priuilegiis, in quibus habent officinas, vtantur, eorum qui legibus repugnant, pœnas formidantes, eo qui domum suppeditat, prędictis accusationibus obnoxio: Montanistæ præcipuè, nullum eorum, qui dicuntur, Patriarcharum, vel sociorũ, vel Episcoporum, vel Presbyterorum, vel Diaconorum, habeãt intra Constantinopolim: prohibeantur autem negociari intra eius fines, impiásque comessationes & conuiuia facere: B vel mancipia emere, propter eas quæ in vnoquoque subiectæ sunt rationes. Xxix. caput eiusdem libri & tituli insertum est ad finem cap. i. tit. ix. quod legas Statuit autem ne hæretici contra orthodoxos testimonium dicant. Const. ii. tit. viii. Nouellarum, est Nouella Iustiniani xlii. Hoc autem eius caput non est positum in Basilic. Tit. ix. lib. i. Codicis positus est in cap. xxxii. tit. i. lib. i. Basilic. & quæ in compendio à Patriarcha sunt proposita, sunt eiusdem tituli & libri cap. xxxiii. C xxxiiii. xxxv. xxxvi. xxxvii. xxxviii. xxxix. xl. xli. xlii. xliij.

Κεφάλαιον γ'.

Περὶ βιβλίων αἱρετικῶν, ἀποστόλων κανὼν ξ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ξη'. συνόδου Νικαίας τὸ β'. κανὼν θ'.

Κείμενον.

Η γ'. διάτ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικός φησιν, τὰ κατὰ Χριστιανῶν Πορφυρίου, καὶ ἄλλων συγγράμματα, καιέσθωσαν, καὶ τὰ Νεστορίου, καὶ ὅσα μὴ συμφωνεῖ ταῖς ἐν Νικαίᾳ καὶ Ἐφέσῳ συνόδοις, καὶ Κυρίλλῳ τῷ D Ἀλεξανδρείας, ὧν οὐκ ἔστι παρεξιέναι τὴν πίστιν. οἱ δὲ τὰ λεχθέντα βιβλία ἔχοντες, καὶ ἀναγινώσκοντες, ἐσχάτως τιμωροῦνται. τίτ. δ'. διάταξις ι'. οἱ μαθηματικοὶ μὴ καίοντες ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τὰς βίβλους αὐτῶν, καὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ προσιόντες, πάσης ἀπωθοῦνται πόλεως, διελεγχόμενοι δὲ ἐν ταῖς πόλεσι, δεπορτατεύονται. τίτ. ε'. διάτ. ϛ'. τὰ γραφέντα Νεστορίῳ κατὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, οὐκ ἔξεστιν ἔχειν, ἢ ἀναγινώσκειν, ἢ μεταγράφειν, ἀλλὰ καίονται, καὶ ἐν τῷ ζητεῖν περὶ πίστεως,

Cap. III.

De libris Hæreticorum, Apostolorum canon vij. lx. Syn. sextæ, canon lxviij. Syn. Nic. secundæ, canon ix.

Textvs.

Constit. vi. tit. primi libri Cod. dicit: Porphyrij & aliorum Hæreticorum scripta aduersus Christianos, comburantur, & Nestorij, & quæcunque non consentiunt Synodis quæ Niceæ & Ephesi habitæ sunt, & Cyrillo Patriarchæ Alexandrino, quorum non licet fidem transgredi. Qui autem habent dictos libros, & legunt, vltimo supplicio afficiuntur. Titulus iiij. constit. x. Qui mathematici coram Episcopis libros suos non concremant, neque ad orthodoxam fidem accedunt: omnibus pelluntur ciuitatibus: inuenti deportantur. Tit. v. const. vi. Quæ Nestorius aduersus consilium Ephesinum scripsit, nemini habere, aut describere licet: sed comburi debent. *Quum autem de fide disputatur,*

non est illorum mentio facienda: neque item *ullo priuato sunt suscipienda loco. Qui legem transgreditur*, eius substantia *publicatur. Porrò Nestoriani non Christiani vocantur, sed Nestoriani, quemadmodum Ariani, Porphyriani. Const. vij. Nulli licet contra Chalcedonensem synodum scribere, legere, dictare, aut libros habere: alioquin in perpetuum deportatur. Qui* aliquem illorum *discendi caussa adit, fisco decem libras* auri *dat. Qui verò vetita docet, supremo afficitur supplicio. Ad hæc omnes Eutychetis atque Apollinaris libri concremantor. Quòd si* prouinciarum *moderatores, eorumque apparitores, &* ciuitatum *defensores non obseruauerint, in denas libras* auri *fisco mulctantur. Qui Manichæorum libros habet, neque in propatulum profert vt concrementur, punitur. Et Constit. v. tit. i. Nouellarum, eos qui Seueri scripta habent, nec comburunt, manibus mutilari iubet. Dicit verò etiam lib. x. tit. ij. Digest. iiij. Inter heredes non diuiduntur reperti in hereditate magici libri, sed arbitrio iudicis corrumpuntur. Constit. v. tit. iij. nouellarum permittit Iudæis, vt in synagogis suis Græcè aliisque linguis pro locorum* ratione *scripturas legant*: idque *secundùm septuaginta & Aquilæ interpretationem. Qui verò hanc lectionem prohibet, publicatis* bonis *exterminatur.*

Schol. Bals. Constit. iij. tit. j. lib. i. cod. est cap. iii. tituli i. lib. i. Basil. ac docet quæcunque in textu compendiosè sunt proposita. Constitutio x. tit. iiij. lib. i. cod. est cap. xvii. tit. i. lib. i. Basil. & habet quemadmodum scriptum est. Constit. vi. tit. v. lib. i. cod. est cap. xxii. tit i. lib. i. Basil. quod ad eundem modum habet. Constit. viii est cap. xxiii. eiusdem libri & tituli Basil. insertúmque est cap. ii. Hoc igitur legas, quæque vltra illud scripta sunt transcurras, vt quæ nihil operentur: sed eo quòd in Basil. non sint posita, vacent. Constitutio xvi. est thema vltim. cap. xxvij. eiusdem libri & tit. quod ait: Ad hæc omnes Manichæorum libri concremantor.

A οὐ δεῖ αὐτῶν μεμνῆσθαι, οὔτε δὲ αὐτὰ ἐν οἱῳδήποτε ἰδίῳ τόπῳ δέχεσθαι. ὁ δὲ παραβαίνων τὸν νόμον, δημεύεται. οὐ λέγονται δὲ οἱ Νεστοριανοὶ, Χριστιανοὶ, ἀλλὰ Σιμωνιανοὶ, ὥσπερ οἱ Ἀρειανοὶ, Πορφυριανοί. διάτ. ή. οὐδενὶ ἔξεστι κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου γράφειν, ἢ ἀναγινώσκειν, ἢ ὑπαγορεύειν, ἢ ἔχειν συγγράμματα, ἐπεὶ διηνεκῶς δηπορτατεύεται. καὶ ὁ προσελθὼν ἐπὶ τῷ μαθεῖν δέκα λίτρας δίδωσι τῷ φίσκῳ· καὶ ὁ διδάσκων τὰ κεκωλυμένα, ἐσχάτως τιμωρεῖται. πάντα δὲ τὰ συγγράμματα Εὐτυχοῦς B καὶ Ἀπολιναρίου καιέσθωσαν. εἰ δὲ ταῦτα παρίδωσιν οἱ ἄρχοντες, ἢ τάξεωται αὐτῶν, ἢ οἱ ἔκδικοι, ἀπὸ δέκα λιτρῶν τῷ φίσκῳ προστιμῶνται. διάτ. ιϛʹ ὁ ἔχων βιβλία Μανιχαϊκὰ, καὶ μὴ φανερῶν αὐτὰ ἐπὶ τῷ καυθῆναι, τιμωρεῖται. καὶ ἡ έ. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τῶν νεαρῶν κελεύει τοὺς ἔχοντας τὰ Σευήρου συγγράμματα, καὶ μὴ καίοντας αὐτὰ, χειροκοπεῖσθαι· λέγει δὲ καὶ βιβλίον ί. τίτ. ιβʹ. διάτ. δʹ. ὅτι οὐ διαιροῦνται μεταξὺ τῶν κληρονόμων τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὑρεθέντα μαγικὰ βιβλία, ἀλλὰ δοκιμασίᾳ τοῦ δικαστοῦ φθείρονται. ἡ δὲ έ. διάτ. C τοῦ γʹ. τίτ. τῶν νεαρῶν ἐπιτρέπει τοῖς Ἰουδαίοις ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις πρὸς τοὺς τόπους τὰς γραφὰς ἀναγινώσκειν κατὰ τὴν τῶν ἑβδομήκοντα, καὶ τοῦ Ἀκύλα παράδοσιν· ὁ δὲ τὴν τοιαύτην κωλύων ἀνάγνωσιν, δημεύεται, καὶ ἐξορίζεται.

Σχόλιον.

Η γʹ. διάτ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. γʹ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ διδάσκει ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. ἡ ί. διάτ. τοῦ δʹ. τίτ. D τοῦ ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κβʹ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ἔχει οὕτως ὡς ἐγράφη. ἡ ϛʹ. διάτ. τοῦ έ. τίτ. ά. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κβʹ. τοῦ ά. τίτ. τοῦ ά. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ἔχον ὁμοίως. ἡ ή. διάταξις ἔστι κεφ. κγʹ. τοῦ αὐτοῦ καὶ τίτ. τῶν βασιλικῶν· καὶ κατεστρώθη εἰς τὸ βʹ. κεφ. ἀνάγνωθι οὖν τοῦτο, καὶ τὰ ἐπέκεινα αὐτοῦ γεγραμμένα παράτρεχε ὡς μὴ ἐνεργοῦντα, ἀλλὰ σχολάσοντα, ἐκ τοῦ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ βασιλικά. ἡ ιϛʹ. διάτ. ἔστι θέμα τελευταῖον τοῦ κζʹ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. ὅ φησι, πρὸς τούτοις πάντα τὰ Μανιχαίων καιέσθωσαν βιβλία,

καὶ μηδεὶς αὐτὰ, πλὴν οἱανδήποτε προφασιζόμενος πρόφασιν, ἐχέτω, ἁρμοδίαν καὶ οὗτος ποινὴν ὑπαγόμενος. ἡ ε΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τῶν νεαρῶν οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά. ὁ β΄. τίτ. τοῦ ι΄. βιβλίου τῶν διγ. κεῖται εἰς τίτ. γ΄. τοῦ μβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, πλὴν τὸ περὶ τοῦ ἀνακαθάρσεως κείμενον διάτ. τοῦ τοιούτου τίτ. φησὶν ὅτι οὐ διαιροῦνται τὰ μαγικὰ βιβλία, καθὼς καὶ συνωψίσθη. τὸ β΄. θέμα τοῦ δ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ μβ΄ βιβλίου κατεστρώθη εἰς τὸ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, ὃ καὶ ἀνάγνωθι. ἡ ε΄. διάτ. τοῦ γ΄ τίτ. τῶν νεαρῶν, ἔστι νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρμς΄. κειμένη ἐν κεφ. νε΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὃ καὶ ἀνάγνωθι.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ καθαιρέσεως ξοάνων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν νη΄. πδ΄.

Κείμενον.

Η α΄. διάτ. τοῦ ιδ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, κελεύει τὰ ἱερὰ κλείεσθαι, ἥτις οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κεφάλαιον ε΄.

Περὶ Νεστορίου, Μουσαίου, Εὐτυχιανοῦ, Πορφυρίου, Μαξίμου, καὶ Κελεστίνου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν καταστάντων αἱρετικῶν, ἢ ὀρθοδόξων ἐκβληθέντων, συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν δ΄. συνόδου Ἐφέσου κανὼν α΄. β΄. γ΄. δ΄. ε΄. συνόδου Σαρδικῆς κανὼν κ΄.

Κεφάλαιον ς΄.

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἀναφορὰν γίνεσθαι παρόντος αἱρετικοῦ, Τιμοθέου κανὼν θ΄.

Κεφάλαιον ζ΄.

Περὶ κληρικῶν αἱρετικῶν τῇ ὀρθοδόξῳ προσιόντων ἐκκλησίᾳ, συνόδου Καρθαγένης, κανὼν νζ΄. ξη΄. Βασιλείου κανὼν α΄. Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανὼν α΄.

Κεφάλαιον η΄.

Περὶ ἐπισκόπων συγκοινωνούντων, ἢ συνευχομένων αἱρετικοῖς, ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν, ἢ δεχομένων βάπτισμα αὐτῶν, ἢ θυσίαν, ἀποστόλων κανὼν ι΄. με΄. μς΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λγ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιε΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον θ΄.

Περὶ ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν λαμβανόντων εὐλογίας ἐξ αἱρετικῶν, ἢ Ἰουδαίων,

Nullus illos vlla omnino causa prætexta habeto. *Alioqui* & ipse competentem pœnam metuito. Constit. v. tit. i. nouellarum, non est posita in Basil. Tit. ii. lib. x. dig. situs est in tit. iii. lib. xlii. Basil. Sed quod illius tit. dig. iiii. ante repurgationem positum fuit, ait, quòd magici libri non diuidantur, quemadmodum compendiosè propositum fuit: thema *vero* ii. cap. xxiiii. tit. iii. lib. xlii. insertum est cap. xxv. tit. ix. præsentis operis, quod etiam legas. Const. v. tit. iii. nouellarum, est nouella Iustiniani cxlvi. positáque est in cap. lv. tit. i. lib. i. Basil. quod itidem legas.

CAP. IIII.

De tollendis idolis, Syn. Carth. can. lviii. lxxxiiij.

TEXTVS.

Prima constit. xiiij. lib. primi tit. Cod. iubet templa claudi: qua non est sita in Basilicis.

CAP. V.

De Nestorio, Musæo, Eutychiano, Maximo, Porphyrio, & Celestino, vel Hæreticis, qui ab eis constituti sunt, vel orthodoxis qui eiecti fuere, Syn. Constātinop. canon iiij. Synodi Ephes. can. i. ij. iii. iiij. v. Syn. Sardic. canon. xx.

CAP. VI.

Non esse faciendam oblationem præsente Hæretico, Timoth. canon ix.

CAP. VII.

De Clericis Hæreticis, qui ad ecclesiam orthodoxam accedunt, Syn. Carth. can. lvij. lxviij. Basilij canon prim. Theophili ex commonitorio canon i.

CAP. VIII.

De Episcopis, vel Clericis, qui vnà cum hæreticis communicant vel orant, vel eis operari permittunt, vel eorum baptismum aut sacrificium admittunt, Apost. can. x. xlv. xlvi. Syn. Antioch. canon ij. Syn. Laodic. cap. xxxiij. Lege quæ adscripta sunt in xv. cap. tertij tit. præsentis operis.

CAP. IX.

De Episcopis, vel Clericis, qui benedictiones ab hæreticis accipiūt, vel à Iudæis:

vel orant in Ecclesiis aut Monasteriis Haereticorum, vel Gentilium, vel sabbata celebrant: vel unà cum Iudaeis dies festos agunt: vel ad Synagogas accedunt, aut ad sacra Gentilium. & de Angelitis, Apost. canon lxv. lxx. Syn. Laodic. can. ix. xxix. xxxij. xxxv. xxxvij. xxxviij. xlii. Syn. sexta, canon xi.

TEXTUS.

Prima constit. xii. tit. primi libri Cod. dicit: Quod Iudaeorum vniuersitati legatum est, non petitur. Dicit autem etiam liber xxxiiii. cap. viii. Digest. quòd id quod legatur licito corpori vel collegio, valet: contrà autem, quod illicito: praeterquam si singulis in eo legatum sit, tunc enim valet. Multa eiusmodi responsa seu decreta habet xlviii. tit. vi. libri Cod. Nona autem constit. xi. tit. primi libri, dicit: quòd si datum vel relictum aliquid fuerit locis vel personis ad Graecorum errorem confirmandum, ciuitas id accipit. in qua personae habitant, vel sub qua loca sita sunt, & impenduntur instar redituum aut vectigalium ciuitatis.

SHOL. BALS. Constit. i. tit. ix. lib. i. cod. non est posita in Basil. Digest. viii. tit. v. lib. xxxiiij. digest. est cap. xx. tit. viii. lib. xliiij. quod dicit quaecunque in textu compendiosè sunt proposita. Tit. xlviij. lib. vj. cod. positus est in cap. xxxiiij. eiusdem xviij. tituli lib. xliiij. quod quaeras, atque *insuper* sequenti cap. Const. ix. tit. xj. lib. j. cod. est ca. xiiij. tit. j. lib. j. Basil. quod eadem iubet.

CAP. X.

De Episcopo, qui sciens dicit Haereticum posse communicare, Syn. Carth. canon cxxiiii.

CAP. XI.

Non esse eundum ad falsos Haereticorum Martyres, Syn. Laodic. canon xxxiiii.

CAP. XII.

Haereticos non debere ingredi Ecclesias, Syn. Laodic. canon. vi.

CAP. XIII.

De Matrimoniis Haereticorum cum orthodoxis, Syn. Laodic. canon i. xxxi. Syn. Chalced. can. xiiii. Syn. Carthag. canon xxi. xxiiii. Syn. vi. canon lxxvii.

A ἢ εὐχομένων ἐν ἐκκλησίαις, ἢ ἐν μοναστηρίοις αἱρετικῶν, ἢ ἐθνικῶν, ἢ σαββατιζόντων, ἢ συνεορταζόντων τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ προσφερόντων συναγωγαῖς, ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν, καὶ περὶ ἀγγελιτῶν, ἀποστόλων κανὼν ξέ. ό. συνόδου Λαοδικείας κανὼν θ΄. κθ΄. λβ΄. λέ. λζ΄. λή. λθ΄. μβ΄. συνόδου ς΄. κανὼν ιά.

Κείμενον.

Η α΄. διάτ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι τὸ τῇ ὁμάδι τῶν Ἰουδαίων ληγατευόμενον οὐκ ἀπαιτεῖται. λέγει δὲ καὶ βιβλίον λδ΄. τίτ. έ. διάτ. ή. ὅτι τὸ ληγατευόμενον θεμίτῳ σωματείῳ, ἢ
B συστήματι, ἔρρωται. τὸ ἐναντίον δὲ ἐπὶ ἀθεμίτου, πλὴν εἰ μὴ τοῖς ἐν αὐτῷ καθ' ἕκαστον ληγατευθῇ, τότε γὰρ ἔρρωται. πολλὰ δὲ τοιαῦτα θέματα ἔχει ὁ μή. τίτ. τοῦ ς΄. βιβλίου τοῦ κώδικος. ἡ δὲ θ΄. διάτ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου φησὶν ὅτι ἐάν τι δωρηθῇ, ἢ καταλειφθῇ τόποις ἢ προσώποις ἐπὶ συστάσει τῆς τῶν Ἑλλήνων πλάνης, ἡ πόλις αὐτὰ λαμβάνει, ἐν ᾗ τὰ πρόσωπα οἰκεῖ, ἢ ὑφ' ἣν οἱ τόποι διάκεινται, καὶ δαπανῶνται καθ' ὁμοιότητα τῶν πολιτικῶν προσόδων.

Σχόλιον.

C Η α΄. διάτ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ή. διάτ. τοῦ έ. τίτ. τοῦ λδ΄. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐστι κεφ. κ΄. τοῦ ή. τίτ. τοῦ μδ΄. βιβλίου, λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. ὁ μή. τίτ. τοῦ ς΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφ. λ΄. τοῦ αὐτοῦ ιή. τίτ. τοῦ μδ΄. βιβλίου. καὶ ζήτει τοῦτο, καὶ τὰ μετ' αὐτὸ κεφ. ἡ θ΄. διάτ. τοῦ ιά. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστι κεφ. ιδ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ παρακελευόμενον.

Κεφάλαιον ί.

D Περὶ ἐπισκόπου ἐν εἰδήσει λέγοντος κοινωνικὸν τὸν αἱρετικόν, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκδ΄.

Κεφάλαιον ιά.

Περὶ τοῦ μὴ ἀπιέναι πρὸς τοὺς τῶν αἱρετικῶν ψευδομάρτυρας, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λδ΄.

Κεφάλαιον ιβ΄.

Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι τοὺς αἱρετικοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ς΄.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Περὶ γάμων αἱρετικῶν πρὸς ὀρθοδόξους, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ί. λά. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν κά. συνόδου ς΄. κανὼν οβ΄.

Κείμενον.

Ο πολιτικὸς νόμος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸν γάμον ὁριζόμενος, φησὶ βιβλίον κγʹ. τίτ. βʹ. διάτ. αʹ. ὅτι γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια, καὶ συγκλήρωσις πάσης τῆς ζωῆς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ὅρον ἔδει τοὺς γάμῳ συναπτομένους ὁμοθρήσκους εἶναι· ὅμως οἶδε καὶ δέχεται, μεταξὺ ὀρθοδόξου καὶ αἱρετικοῦ γάμον· φησὶ γὰρ βιβλίον αʹ. τοῦ κώδικος τίτ. εʹ. διάτ. ιβʹ. ὅτι ἀμφισβητούντων τῶν γονέων, ἐπικρατέστερός ἐστιν ὁ θέλων τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τοὺς παῖδας προσαγαγεῖν· καὶ διάτ. ιηʹ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ἐὰν ἕτερος τῶν συνοικούντων ὀρθόδοξος εἴη, καὶ ὁ ἄλλος αἱρετικὸς, δεῖ γίνεσθαι τοὺς παῖδας αὐτῶν ὀρθοδόξους. καὶ βιβλίον εʹ. τίτ. αʹ. διάτ. εʹ. ἐὰν ἡ μνηστὴ παραιτεῖται γάμον διὰ τὸ τῆς πίστεως διάφορον, εἰ μὲν προειδῆ τὴν αἰτίαν ἡ γυνὴ ἢ οἱ γονεῖς αὐτῆς, ὑπόκειν(ται). Εἰ δὲ ἠγνόουν, ἢ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τοὺς ἀρραβῶνας ἡ αἰτία συνέβη, τὸ ἁπλοῦν ἀναδίδοται. τὸ αὐτό φησι καὶ ἐπὶ μνηστῆρος. ἡ δὲ ϛʹ. διάτ. τοῦ θʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου φησὶν ὅτι Χριστιανὸς λαμβάνων Ἰουδαίαν γαμετὴν, ἢ Χριστιανὴν Ἰουδαῖος, ἐπὶ μοιχείᾳ κατηγορεῖται.

Σχόλιον.

Ο βʹ. τίτ. τοῦ κγʹ. βιβλίου τῶν διγέστ. ἐτέθη εἰς τίτ. δʹ. τοῦ κηʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ αʹ. διγέστ. περὶ γάμου ὁμοίως. Η ιβʹ. διάτ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἤτοι τὸ κεʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κατεστρώθη εἰς τὰ μέσα τοῦ σχολίου τοῦ βʹ. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. ἀνάγνωθι καὶ οβʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅτι πιστὸς μετὰ ἀπίστου γυναικὸς οὐ συνάπτεται νόμῳ γάμου, κἂν τινες πλανηθέντες ἐκ τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ κανόνος περὶ ἀπίστων πιστευσάντων μετὰ τὸν γάμον διδάσκοντα, ἕτερόν τι τολμηρῶς εἶπον. ἐγὼ δὲ εἰδὼς τοὺς Ἴβηρας ὀρθοδόξους, καὶ τὰ ἡμέτερα πάντα δεξαμένους, καὶ ὁρῶν αὐτοὺς τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐγγαμίζοντας τὰς οἰκείας θυγατέρας, θαυμάζω καὶ ἀπορῶ πῶς παρὰ τῶν ἀρχιερέων αὐτῶν εἰδότων καὶ ἀναγινωσκόντων τὰ τῶν θείων κανόνων θεσπίσματα, τὰ τοιαῦτα οὐ κωλύονται. εὔχομαι οὖν καὶ τοῦτο διορθωθῆναι δι' εὐχῆς καὶ ἀντιλήψεως τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος. ἡ ιηʹ. διάταξις τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ αʹ. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

TEXTVS.

Ius Ciuile, licèt nuptias definiens, dicit lib. xxiii. tit. ii. cap. primo, esse viri & mulieris coniunctionem, & totius vitæ consortium, diuiníque & humani iuris communicationem: & conuenienter huic definitioni oporteat eos qui matrimonio coniunguntur, esse eiusdem religionis: scit tamen & admittit matrimonium inter Orthodoxum, & Hæreticum. Dicit enim liber primus Cod. tit. v. constit. xii. quòd si contendant Parentes, superior euadit qui vult suos filios ad fidem orthodoxam adducere. Et constitutio xviii. eiusdem tit. quòd si alter eorum qui cohabitant, sit Orthodoxus, & alter Hæreticus, oportet eorum liberos esse orthodoxos. Et liber v. tit. i. constit. v. Si sponsa recuset matrimonium propter religionis differentiam, si mulier quidem præuidit causam, vel eius parentes, tenentur. Sin autem ignorabant, vel etiam postquam arrhas acceperunt, causa accidit, reddit simplum. Idem etiam in sponso. Sexta constit. ix. tit. primi libri Cod. dicit, quòd Christianus qui Iudæam vxorem accepit, vel Iudæus Christianam, reus est adulterii.

SCHOL. BALS. Titulus ij. lib. xxiij. Digest. positus est in tit. iv. lib. xxviij. Basilic. atque Digestum i. dicit de nuptiis ad eundem modum: Xij. const. v. tit. i. libri cod. seu xxv. caput primi tit. primi libri Basilic. situm est in medio scholij ij. cap. præsentis tit. lege etiam lxxii. can. Syn. in Trullo: & scies quòd fidelis cum muliere infideli non iungitur matrimonio: etiam si nonnulli decepti à fine ipsius canonis, qui docet de infidelibus qui crediderunt post matrimonium, aliud audacter dixerint. Ego autem qui scio esse orthodoxos Iberas, & nostra omnia suscepisse, & videam ipsos suas filias Agarenis nuptum dare, miror & nescio quomodo à suis sacerdotibus, qui legunt & sciunt decreta canonum, hæc non prohibentur. Hæc ergo corrigi cupio potentissimi & sanctissimi nostri Imperatoris auxilio. Constitutio xviij. tituli quinti lib. j. Codicis non est in Basilicis.

Quinta constitutio primi tit. v. libri cod. est caput secundum secundi tit. xxviij. libri Imperial. & aduerte quòd id quod dicit, propter religionis differentiam, non est adiectum in Basilicis. Secundũ enim caput hęc dicit: Si mulier sui iuris, adulta ætate, arrhis acceptis matrimoniũ recusauerit, reddit arrhas duplicatas: sin autẽ cùm esset minor, ætatis veniã petiit, & arrhas accepit, rursus duplũ reddat: sin autẽ est impubes, nec ipsa veniam ætatis petiit, ipsa tunc reddet simplum quod accepit: sin autem etiam Pater puellæ vel Mater accepit arrham pro filia, vel auus pro nepte, cùm sint adulta ætate, ipsi quoque teneantur dare quadruplum: siquidem matrimoniũ, quod potest procedere, recusãt facere. Sin autem matrimonium non potest cõsistere, ipsæ reddãtur arrhę simplæ. Sin verò poterat quidem matrimonium consistere, sed propter iustam causam recusatur: si sciebant quidem causam ante contracta sponsalia, sibi imputent quòd eam desponderint: sin autem ignorabant, vel causa fortè post sponsalia cõtigit, tunc simplum reddatur. Eadem etiã dicimus in sponso, qui sponsam recusauit. Quadruplari autem arrhas, quãdo sponsa recusat matrimonium, nunc non est in vsu, nisi hoc vtique specialiter conuenerit. Omnis autem cautio, quæ præter hanc cõstitutionem facta est, minimè consistat. Constitutio vi. tit. ix. lib. i. Codicis est cap. xxxiii. tit. j. Basilic. quod eadem dicit.

Cap. XIIII.

De ijs qui ex Hæreticis ad Orthodoxiam conuersi sunt, & an fieri possit vt ij sint Clerici, & quinam ex eis baptizantur, & quinam solùm vnguntur: & quòd cum Hæreticis benignè ac clementer agi oportet, vt ipsi conuertantur, Syn. Nic. can. viij. xviij. Syn. Laodic. canon vij. xix. Syn. Laodic. can. vij. viij. Syn. Constantinop. canon vij. Syn. Carth. can. xlvij. lvij. lxvij. Syn. vi. canon xcviij. Basilij canon i. xlvij. Theophili ex Epistola ad Aphyngium Episcopum. Synodus, quæ fuit habita à Cypriano, definit, omnem hæreticum, qui ad fidem orthodoxam accedit, esse baptizandum, dicens hæreticorum baptismum, non esse baptismum.

A ἡ ε΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. β΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ πρόσεχε ὅτι τὸ ῥητὸν τὸ λέγον, διὰ τὸ τῆς θρησκείας διάφορον, οὐ προσετέθη εἰς τὰ βασιλικά· φησὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον β΄. κεφ. ταῦτα, ἐὰν γυνὴ αὐτεξουσία τελείαν ἄγουσα τὴν ἡλικίαν ἀῤῥαβῶνας δεξαμένη παραιτήσῃ τὸν γάμον, διπλοῦς ἀντιδιδότω τοὺς ἀῤῥαβῶνας· εἰ δὲ καὶ ἐλάττων οὖσα συγγνώμην ἡλικίας ᾔτησε, καὶ ἀῤῥαβῶνας ἔλαβε, πάλιν τὸ διπλάσιον ἀναδιδότω· ἐὰν δὲ καὶ ἀφῆλιξ ἐστὶ, καὶ αὐτὴ συγγνώμην B ἡλικίας οὐκ ᾔτησε, τὸ ἁπλοῦν αὐτῷ ὅπερ ἔλαβεν, ἀποκαταστησάτω. εἰ δὲ καὶ πατὴρ κόρης, ἢ μήτηρ, ἀῤῥαβῶνας ἔλαβον ὑπὲρ θυγατρὸς, ἢ πάππος ὑπὲρ ἐγγόνης, τελείας ὄντες ἡλικίας, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ διπλάσιον κατεχέσθωσαν, εἴπερ δυνάμενον προβῆναι τὸν γάμον παραιτοῦνται ποιῆσαι. εἰ δὲ καὶ ἀνυπόστατος μέλλει ὁ γάμος εἶναι, αὐτοὶ οἱ ἀῤῥαβῶνες ἀναδιδόσθωσαν ἁπλοῖ. εἰ δὲ μὴ ἦν ἀνυπόστατος ὁ γάμος, δι' εὔλογον δὲ αἰτίαν C παραιτεῖται, εἰ μὲν ᾔδεσαν καὶ πρὸ τῆς μνηστείας τὴν αἰτίαν, ἑαυτοῖς ἐγκαλείτωσαν διά τι τὸν τοιοῦτον ἐμνηστεύσαντο. εἰ δὲ ἠγνόουν ἢ πολλάκις μετὰ τὴν μνηστείαν ἡ αἰτία συνέβη, τὸ ἁπλοῦν ἀποδιδόσθω. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ μνηστῆρος λέγομεν τὴν μνηστείαν παραιτησαμένου. τὸ δὲ τετραπλασιάζεσθαι τοὺς ἀῤῥαβῶνας ὅτε ἡ μνηστὴ παραιτεῖται γάμον, νῦν οὐ κρατεῖ, εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς αὐτὸ τοῦτο συμφωνηθῇ. πᾶσα δὲ ἀσφάλεια παρὰ τὴν διάτ. ταύτην γενομένη, ἀνυπόστατος ἔστω. ἡ δὲ ϛ΄. διάτ. τοῦ τίτ. τοῦ α΄. D βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. λγ΄. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ α΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὰ αὐτά.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Περὶ τῶν ἐξ αἱρετικῶν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐπιστραφέντων, καὶ εἰ δυνατὸν τούτους κληροῦσθαι, καὶ τίνες αὐτῶν βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται, καὶ ὅτι πράως δεῖ τοῖς αἱρετικοῖς μὴ χρῆσθαι διὰ τὸ ἐπιστρέφεσθαι αὐτοὺς, συνόδου Νικαίας κανὼν η΄ ιθ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζ΄ η΄. συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μζ΄. νζ΄. ξζ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ϟη΄. Βασιλείου κανὼν α΄. μζ΄. Θεοφίλου ἐκ τῆς πρὸς Ἀφύγγιον ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς. ἡ κατὰ Κυπριανὸν σύνοδος πάντα αἱρετικὸν ἐρχόμενον εἰς ὀρθοδοξίαν ὁρίζει βαπτίζεσθαι, λέγουσα τὸ τῶν αἱρετικῶν μὴ εἶναι βάπτισμα.

Κεφάλαιον ιε΄. A

Περὶ τοῦ μήτε ἐπισκόποις, μήτε κληρικοῖς δωρεῖσθαι, ἢ ἐν διαθήκῃ διδόναι τι αἱρετικοῖς, κἂν ὦσιν αὐτῶν συγγενεῖς, συνόδου Καρθαγένης κανὼν κγ΄. πα΄. ἀνάγνωθι τὰ προγεγραμμένα ἐν τῷ η΄. κεφ. τοῦ ι΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιϛ΄.

Περὶ αἱρετικῶν μετανοούντων, Βασιλείου κανὼν ε΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ λθ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. B

Κεφάλαιον ιζ΄.

Πῶς ἐκδικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἁρμόζοντας αὐτοῖς τόπους, παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκα΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ι΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιη΄.

Περὶ τῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ ἐν Ἐφέσῳ πραχθέντα, συνόδου Ἐφέσου κανὼν ϛ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ γ΄. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. C

CAP. XV.

Nec Episcopos, nec Clericos donare debere, vel in testamento dare hæreticis, etsi sint cognati ipsorum, Syn. Carth. canon xxiij. lxxxi. lege quæ priùs scripta sunt in xxxix. cap. x. tit. præsentis operis.

CAP. XVI.

De Hæreticis qui agunt pœnitentiam, Basilij can v. lege quæ adscripta sunt in xxxix. cap. ix. tit. præsentis operis.

CAP. XVII.

Quomodo Episcopi vendicant loca sibi competentia, quæ detinentur ab Hæreticis, Syn. Carth. can. cxxi. lege quæ adscripta sunt in x. cap. viij. tit. præsentis operis.

CAP. XVIII.

De iis qui conantur ea infirmare quæ Ephesi acta sunt, Syn. Ephes. can. vi. Lege quæ adscripta sunt in tertio cap. præsentis tituli.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ.

Περὶ λαϊκῶν.

Κεφάλαιον α΄.

ΠΕΡΙ τοῦ ἀποκινεῖσθαι τὸν λαϊκὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας, ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς ἐν πόλει διάγοντα, καὶ μὴ συνελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ, συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ια΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν π΄. D

Κεφάλαιον β.

Περὶ λαϊκῶν δευτερογαμούντων, ἢ πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων, καὶ μίξεως, ἀποστόλων κανὼν ιθ΄. μη΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιϛ΄. ιζ΄. συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν β΄. γ΄. δ΄. ζ΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν α΄. ι΄. λα΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν ιϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν νγ΄. οβ΄. ϛη΄. Βασιλείου κανὼν δ΄. ιη΄. κγ΄. κδ΄. μα΄. ν΄. νγ΄. ξζ΄. ξη΄ οε΄. οϛ΄. οη΄. οθ΄. π΄. τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Διόδωρον ἐπιστολῆς, Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Ἀγάθιον ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς.

Κείμενον.

TITVLVS DECIMVSTERTIVS.

DE LAICIS.

CAP. I.

VT laicus sancta communione moneatur, qui tribus Dominicis agit in Ciuitate, & non cum cæteris venit ad Ecclesiam, Syn. Sardic. can. xi. Syn. vi. can. lxxx.

CAP. II.

De laicis qui secundas vxores, vel etiam tertias, & plures ducunt: & de matrimoniis, & coitu prohibito, Apost. canon xviij. xlviij. Syn. Anc. can. xvi. xvij. Syn. Neocæsar. canon ij. iij. iiij. vij. Syn. Laodic. can. i. x. xxxi. Syn. Chalced. can. xvi. Syn. vi. can. liij. liiij. lxxij. xcviij. Basilij canon iiij. xviij. xxiij. xxiiij. xli. l. liij. lxvij. lxviij. lxxv. lxxvi. lxxviij. lxxix. lxxx. Eiusdem ex Epistola ad Theodorum. Theophili Archiepiscopi Alexandriæ, ex Epistola ad Agathonem Episcopum.

TEXTVS.

Lex ciuilis non punit bigamiam vel polygamiam. Punit autem lucri amißione,

Ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ κολάζει τὴν δευτερογαμίαν ἢ πολυγαμίαν, ἐκπίπτουσι δὲ κερδῶν ἐπαγγ

parentes qui secundum matrimonium contrahunt, si sint eis filij ex priore matrimonio. De quibus fuse tractat ix. tit. v. lib. Cod. & Nouella de Nuptijs. Praeterea autem cogitur mulier annum luctus expectare, propter confusionem seminis: quod non est in viro. Quae itaque nubit ante annum completum, post mortem mariti, fit infamis: nec potest plusquam tertiam suorum bonorum partem secundo marito dare, vel in testamento relinquere. Ipsa quoque nihil habebit ex haereditate, vel legato, vel mortis causa donatione. Et si primus maritus ei aliquid reliquit, id decem personae gradatim accipiunt: scilicet ascendentes, & descendentes, & qui sunt ex latere, seu transuersales, vsque ad secundum gradum. Ab intestato autem succedit suis cognatis vsque ad tertium gradum solùm: & omni auctoritate priuatur, iisque quae à primo marito ad eam redeunt praetextu sponsalium, vel ex voluntate defuncti. Quòd si nulla inueniatur ex decem personis, locus est fisco: neque ante nuptias donatione fruitur: sin autem etiam haeres scripta est, siquidem ex parte, pars eius manet apud haeredes: sin autē sola scripta est, redit haereditas ad eos qui succedunt ab intestato. Soluitur autem infamia, si supplici libello Imperatori porrecto, is hoc ei largiatur. Quòd si ex primo matrimonio liberos habeat, non aliàs ea benignitate potietur, nec ab aliis poenis & infamia liberabitur, quàm suarum facultatum dimidij vsumfructum & dominium in contrahendo secundo matrimonio, filiis reliquerit. Vt liber v. Cod. tit. ix. constit. i. secunda, & in Nouella de nuptiis: Euenit nonnunquam vt impune intra tempus luctus nubat, scilicet iussu Imperatoris, & quando intra tempus luctus pepererit. vt est liber iij. ff. tit. ij. cap. xi. De nefariis autem & prohibitis nuptiis tractat. v. & vi. & vij. tit. v. libri. Cod. & lib. xxiij. tit. ij. Digest. xxxviij. libu. lxvij.

Schol. Bals. Titulus ix. lib. v. Codicis non est positus in Basilicis. Nouella autē de nuptiis est Nouella Imperatoris Iustiniani xxij. positáq; est in lib. Basil. xxviij. tit. xiiij. ca. j. & inbet quaecūq; cōpendiosè sunt proposita. Legas autem totū illum xiiij. titulū vt qui maximè necessarius sit,

A τοῖς γονεῦσι δευτερογαμοῦσιν, ὑπόντων αὖθις παίδων ἐκ τῆς προτέρου συνοικεσίου. περὶ ὧν ἐν πλάτει διαλαμβάνει ὁ θ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ περὶ γάμων νεαρά. ἡ δὲ γυνὴ πρὸς τούτοις ἀναγκάζεται μένειν τὸν πένθιμον ἐνιαυτὸν διὰ τὴν σύγχυσιν τῆς γονῆς, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἔστι. γαμοῦσα γοῦν πρὸ συμπληρώσεως ἐνιαυτοῦ, μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, ἀτιμοῦται, καὶ οὐ δύναται πλέον τοῦ τρίτου τῆς οὐσίας αὐτῆς διδόναι τῷ δευτέρῳ ἀνδρὶ, ἢ ἐν διαθήκῃ καταλιπεῖν· καὶ αὐτὴ δὲ οὐδὲν ἕξει ἀπὸ κληρονομίας, ἢ ληγάτου ἢ μόρτις καῦσα δωρεᾶς· ἀλλὰ ταῦτα λαμβάνουσιν οἱ κληρονόμοι
B τοῦ καταλιπόντος· καὶ εἴ τι κατέλιπεν αὐτῇ ὁ πρῶτος ἀνὴρ, λαμβάνουσι κατὰ βαθμὸν τὰ δέκα πρόσωπα, ἀνιόντες καὶ κατιόντες, καὶ ἐκ πλαγίου μέχρι β'. βαθμοῦ· ἐξ ἀδιαθέτου δὲ κληρονομεῖ τῶν συγγενῶν αὐτῆς μέχρι γ'. βαθμοῦ μόνου, καὶ πάσης ἀξίας στερεῖται, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθόντων προφάσει μνηστρων, ἢ κατὰ βούλευσιν τοῦ τελευτήσαντος· μηδενὸς δὲ τῶν εἰρημένων δέκα προσώπων εὑρισκομένων, χώρα τῷ φίσκῳ, οὔτε τῆς προγάμου δωρεᾶς ἀπολαύει· εἰ δὲ καὶ κληρονόμος ἐγράφη, εἰ καὶ
C μερικὸς, τὸ μέρος αὐτῆς παρὰ αὖθις συγκληρονόμοις μένει· εἰ δὲ μόνη ἐγράφη, εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου ὁ κλῆρος ἔρχεται. ἡ δὲ ἀτιμία λύεται, δεήσεως παρ' αὐτῆς τῷ βασιλεῖ προσαγομένης, αὐτοῦ φιλοτιμουμένου τοῦτο, παίδων δὲ αὐτῇ ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου ὑπόντων, οὐκ ἄλλως τῆς τοιαύτης τεύξεται φιλοτιμίας, καὶ τῶν ἄλλων ποινῶν, καὶ τῆς ἀτιμίας ἀπαλλαγήσεται, εἰ μὴ τῆς οὔσης αὐτῇ οὐσίας, ἐν τῷ δευτερογαμεῖν τοῖς παισὶ δωρήσεται τὸ ἥμισυ κατὰ χρῆσιν καὶ δεσποτείαν, ὡς βιβλίον ε'. τοῦ κώδικος τίτ. θ'. διάτ. α'. β'. καὶ ἐν τῇ περὶ γάμων
D νεαρᾷ. ἔστι δὲ ὅτε ἀκινδύνως καὶ ἀζημίως, ἐντὸς τοῦ πενθίμου χρόνου γαμεῖ, τουτέστιν ἀπὸ κελεύσεως βασιλικῆς, καὶ ὅτε ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ τέκῃ, ὡς βιβλίον γ'. τῶν διγ. τίτ. β'. διάτ. ι'. ια'. περὶ δὲ ἀθεμίτων καὶ κεκωλυμένων γάμων διαλαμβάνει ὁ ε'. καὶ ὁ ς' καὶ ὁ ζ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ βιβλίον κγ'. τίτ. β'. διάτ. λε'. να'. νε'. ξζ'.

Σχόλιον.

Ὁ θ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἡ δὲ περὶ γάμων νεαρά ἐστι τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ κβ'. κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κη'. τίτ. ιδ'. κεφ. α'. παρακελευομένη ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον τοιοῦτον ιδ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου ἀναγκαιότατον ὄντα,

καὶ πολλὰ διδάσκοντα χρησιμώτατα χάριν δευτερογαμούντων ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν. ὁ ι. καὶ ια. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν τίτ. β΄. κεφ. ι. οὕτω λέγον, κατὰ κέλευσιν βασιλέως δύναται ἡ γυνὴ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖν. καὶ κεφ. ια. θέμα β΄. περὶ δὲ τέλος οὕτως ἔχον, ἡ δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ παραυτίκα δύναται γαμεῖν. ὁ ε. τίτ. τοῦ ε. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι βιβλίον κη΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ιε. κεφ κγ. οὕτως ἔχον, οὐδένα ὅστις ὑπὸ τὴν πολιτείαν ἐστὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος, δύο γαμετὰς δύνασθαι ἔχειν, φανερόν ἐστιν· ὁπότε καὶ ἐν τῷ διάτ. τοῦ πραίτωρος οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἀτιμοῦνται, ὅπερ πρᾶγμα ὁ ἁρμόδιος δικαστὴς ἀτιμώρητον εἶναι οὐκ ἀνέξεται. ὁ ς΄. τίτ. τοῦ αὐτοῦ ε. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τοῦ κη. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τίτ. δ΄. κεφ. μα. καὶ φησὶ ὁ μδ΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. διάτ. ὂν ς΄. ταῦτα, ἐὰν ἡ ἐπιτροπευθεῖσα παρά τινος, καὶ λόγους λάβῃ τῆς διοικήσεως, καὶ ὑπερβῇ τὸν κε. ἐνιαυτόν, καὶ παραδράμῃ ὁ ὡρισμένος ἐνιαυτός, δύναται αὐτὴν ὁ τοῦ ἐπιτροπεύσαντος υἱὸς ἀγαγέσθαι. εἰ δὲ καὶ ὁ πατὴρ τῆς κόρης τελευτῶν τοῦτο ᾔτησεν ὥστε συναφθῆναι τὴν κόρην τῷ τοῦ ἐπιτρόπου παιδί, καὶ οὕτως ὁ γάμος ἔρρωται. ὁ ζ΄. τίτ. τοῦ ε. βιβλίου τοῦ κώδικος κεῖται εἰς βιβλίον κη΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. ε. κεφ. κζ΄. καὶ φησὶ τὸ τοιοῦτον κεφ. ταῦτα, ἐάν τις οἱανδήποτε πράττων ἀρχήν, παραιτεῖν γῆμαι ἄκουσαν κόρην, ἢ ἀκόντων τῶν γονέων τὴν οἱανδήποτε, δέκα λιτρῶν χρυσοῦ πρόστιμον ὑπὲρ αὐτῆς ἐγχειρήσεως διδότω. καὶ ὁπηνίκατε παυόμενος τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιχειρείτω τοῖς ἀρχῆς προνομίοις. εἰ δὲ ἐπιχειρήσοι χρήσασθαι, ἐπὶ διετίαν ἐκβαλέσθω τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐν ᾗ τοῖς προνομίοις χρήσασθαι ἐβουλήθη. ἔξεστι δὲ καὶ τῇ κόρῃ, καὶ τῷ ταύτης πατρί, διαμαρτύρεσθαι περὶ τούτου ὅτι ἐβουλήθη πειρᾶσθαι τὸν γάμον ὁ ἄρχων, καὶ τῆς διαμαρτυρίας γενομένης, ἔξωθεν ἔσονται τῆς τοῦ ἄρχοντος δικαιοδοσίας ἐπί τε ἐγκλήμασι καὶ χρήμασι· καὶ εἰ μὲν ἄρχων ἐπαρχίας ἢ ἄρχων στρατιωτικός ἐστι, γενέσθωσαν ὑπὸ τὸν ἄρχοντα· εἰ δὲ ἑκάτεροι ἔσονται, ὑπὸ τὸν ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων. ὁ λη΄. διάτ. ὁ να΄. καὶ νε. καὶ ὁ ξζ΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων,

A & de viris mulieribúsq; nuptias iterantibus multa summæ vtilitatis doceat. X. & xi. cap. ij. tit. iij. lib. Digestorum, est xxj. libri Basilicor. tit ij. cap. x. quod sic dicit: Iussu Imperatoris potest mulier intra tempus luctus, nuptias iterare. Et cap. xi. Decretum ij. quod sic habet circa finẽ: Quæ intra tẽpus luctus peperit, potest statim nubere. Quintus autem tit. v. libri Cod. est liber xxviii. Basilic. cap. xxiij. quod sic habet: Nullum qui est sub Imperio Romanæ Ciuitatis, duas posse vxores habere B manifestum est. Nam & in edicto Prætoris eiusmodi homines infamia notantur. Quam rem competens iudex non relinquit impunitam. Titulus vi. eiusdem libri v. Codicis est libri Basilicorum xxviij. tit. iij. cap. xli. Xliiij. cap. eiusdem tit. quod est cap. vj. hæc dicit: Si, quæ fuit sub alicuius tutela, administrationis rationes acceperit, & xxv. annum excesserit, & definitum tempus præterierit, filius eius qui tutelam gessit, potest eam vxorem ducere. Quòd si etiam puellę pater moC riens hoc petiit, vt Puella tutoris filio nuberet, sic quoque est validum matrimonium. Titulus vij. lib. v. Codicis, situs est in lib. Basilic. xxviij. tit. v. cap. xxvii. quod Basilic. hoc dicit. Si quis quemcunque Magistratum gerens, conetur quamuis puellam inuitam vxorem ducere, vel inuitis parentibus, pro ea attentatione decem auri librarum pœna multetur: & quandocunque à Magistratu cessauerit, ne conetur frui priuilegiis Magistratus: sin autem frui conatus fuerit, ad biennium eiiciatur è ciuitate in D qua priuilegiis vti voluerit. Licet autem puellæ, & eius Patri testificari, quòd Magistratus voluit matrimonium cum ea contrahere: & facta testificatione, erunt extra iurisdictionem Magistratus, tam in criminalibus, quàm in caussis pecuniariis. Et si sit quidem Præses Prouinciæ, vel militaris Magistratus, sit sub præside: sin autem vtrique, sit sub præfecto prætorio. Digestum xxxviij. lj. lv. & lxvij. tit. ij. libri xxiij. Dig.

sunt diuersa capita iiij. & v. tit. lib. A xxviij. Basil. positus est enim tit. ij. lib. xxiij. digest. in cap. xix. tit. iiij. lib. xxviij. Basil. Et xxii. cap. quod est caput xxxviij. dicit: Qui in Prouincia exercet officium, non potest quæ in ea nata est, vxorẽ ducere, vel eam quæ habet illic habitationem. Sponsalia autem cõtrahere non prohibetur: &, si mulier post officij depositionem ei nubere noluerit, arrhas tantũ reddit. potest autem priùs desponsam accipere, nec dos caduca fit & inualida, sed valet & consistit. B Xxv. caput hęc dicit: Illicitis nuptiis ne dos quidẽ esse videntur quæ data sũt, & propterea quicquid ex iis quæ ratione dotis data sunt, accepit Maritus, ea ab illo auferuntur, etiã si fructus maximè ceperit. Tertiũ Decretũ eiusdem xxv. capitis hoc dicit: Si Tutor, vel qui fuit curator eius quæ sub tutela vel cura ipsius fuit, maritũ adoptauerit pupillæ, vel eius Patrẽ, erit irrita adoptio, quemadmodũ soluitur quãdo quis propriũ generũ ad- C optauerit. Et xlij. cap. quod est constitutio ij. vi. tit. v. lib. Cod. hæc dicit: Quidam qui habebat filiũ emãcipatum, & ei vxorẽ, sibi nurũ, dederat, post cõtractum matrimoniũ, iam natis ex nuru liberis, suę nurui Curator datus est, eius autẽ filius, nurus maritus, timẽs ne propter Patris curã non cõsisteret matrimonium, Imperatori supplicauit. Qui rescripsit firmũ quidem ac validum esse matrimonium: Patrem tamen debere à cura cessare, & alio constituto, Patrẽ ei debere ra- D tiones reddere. Quoniam autem diuersa capita statuimus in fine præsẽtis ij. capitis de illicitis & nefariis nuptiis: & aliqua quidẽ ex his dicunt nõ solui ex malo postmodũ interueniẽte, legitimè contractũ matrimoniũ, alia autem soluunt, interrogo de eo quod sæpe Synodaliter interrogatũ est. Si quis post rectè cõtractum matrimoniũ cum sua socru rẽ habuerit, vel cũ aliqua persona, quæ suæ vxori consanguinitate iuncta est, soluetur matrimoniũ, an nõ? Minimè, sed punientur qui incestũ cõmiserunt. Dicitur enim in libro secundo titulo tertio, capitulo lxxxv. secundo decreto: Quę ab initio firma sunt, ex iis quæ postea accidunt, nõ infirmãtur.

A εἰσὶ διάφορα κεφ. τοῦ δ΄. καὶ ε΄. τιτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ἐτέθη γὰρ ὁ β΄. τιτ. τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, εἰς κεφ. ιθ΄. τοῦ δ΄. τιτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ κβ΄. κεφ. διάτ. ὂν λη΄. ὁ ἐν ἐπαρχίᾳ χειρίζων ὀφφίκιον, οὐ δύναται γαμεῖν τὴν ἐν αὐτῇ γεννηθεῖσαν, ἢ τὴν οἴκησιν ἔχουσαν ἐκεῖ, μνηστεύεσθαι δὲ οὐ κωλύεται. καὶ ἐὰν ἡ γυνὴ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ ὀφφικίου μὴ θελήσῃ γαμῆσαι, μόνους ἀρραβῶνας ἀποδίδωσι, τὴν δὲ προμνηστευθεῖσαν δύναται λαβεῖν, καὶ οὐ γίνεται ἡ προὶξ ἰσχυρωμένη, ἤτοι ἐξησθενη- B μένη, ἀλλ' ἰσχυρά. τὸ κε΄. κεφ. ταῦτα, ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων, οὔτε προὶξ εἶναι τὰ ἐπιδοθέντα δοκεῖ· καὶ διὰ τοῦτο πᾶν ὅπερ ἐκ τῶν ἐπιδοθέντων λόγῳ προικὸς ἔλαβεν ὁ δῆθεν ἀνὴρ, ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ, κἂν τὰ μάλιστα καρποὺς ἔτυχεν εἰληφώς. τὸ γ΄ θέμα τοῦ αὐτοῦ κε΄. κεφ. ταῦτα, ἐὰν ὁ ἐπίτροπος, ἢ ὁ γενόμενος κουράτωρ, υἱοθετήσηται τὸν ἄνδρα τῆς ἐπιτροπευθείσης, ἢ κουρατωρευομένης, ἢ τὸν πατέρα αὐτῆς, ἡ θέσις ἄκυρός ἐστιν, οὐ C μὲν ὁ γάμος λύεται, ὥσπερ λύεται ἡνίκα τις τὸν ἴδιον γαμβρὸν υἱοθετήσηται. καὶ τὸ μβ΄. κεφ. διάτ. ὂν β΄. τοῦ ϛ΄. τιτ. τοῦ ε βιβ. τοῦ κώδικος ταῦτα, ἔχων τις αὐτεξούσιον παῖδα, καὶ νύμφην αὐτῷ ἀγόμενος, μετὰ τὴν τοῦ γάμου σύστασιν, ἤδη παίδων τεχθέντων ἀπὸ τῆς νύμφης, ὠνομάσθη κουράτωρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ· ὁ δὲ τούτου παῖς ὁ τῆς νύμφης ἀνὴρ, εὐλαβηθεὶς μήποτε ἀσύστατος ὁ γάμος γένηται προφάσει τῆς τοῦ πατρὸς κουρατωρείας, ἐδεήθη βασιλέως, καὶ ἀντιγράφει τὸν μὲν γάμον ἐρρῶσθαι, πλὴν παύσασθαι τὸν πατέρα D τῆς κουρατωρείας, καὶ ἄλλον κατασταθέντα λογοθετηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τὸν πατέρα. ἐπεὶ δὲ διάφορα κεφ. κατεστρώσαμεν ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος β΄. κεφ. γάμων παρανόμων καὶ ἀθεμίτων γάμων, καὶ τινὰ μὲν ἐκ τούτων φασὶ μὴ λύεσθαι τὸν ἤδη νομίμως συστάντα γάμον ἐκ τοῦ γενομένου κακοῦ μετὰ ταῦτα, τινὰ δὲ λύουσι τὸν γάμον, ἐρωτῶ τὸ πολλάκις ἐρωτηθέντος συνοδικῶς, ἐὰν μετὰ τὸν καλῶς συστάντα γάμον συμφθαρῇ τις μετὰ τῆς οἰκείας πενθερᾶς, ἤ τινος προσώπου συγγενικοῦ τῇ γαμετῇ αὐτοῦ, λυθήσεται ὁ γάμος, ἢ οὔ; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται οἱ τὴν αἱμομιξίαν ποιησάμενοι. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ β΄. τιτ. γ΄. κεφ. πε΄. θέματι ι΄. τὰ ἐξ ἀρχῆς βέβαια ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων οὐκ ἀκυροῦνται.

Εἰ δὲ οὐκ ἔφθασε γενέσθαι τελεία ἱεροτελεστία, ἀλλὰ μόνη μνηστεία παρηκολούθησε, καὶ μετὰ ταύτην συνεφθάρη ὁ γαμβρὸς τῇ πενθερᾷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενικῷ προσώπῳ τῆς μνηστῆς αὐτοῦ, ἐμποδισθήσεται ὁ γάμος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, πρᾶγμα περιστὰν εἰς τάξιν ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐδύνατο συστῆναι, ἄκυρόν ἐστι, καὶ διὰ τὸ μὴ παραχωρηθῆναι ἐν εἰδόσι αἱμομιξίαν. καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφησαν εἰς ἑρμηνείαν τῶν συνοψισθέντων παρὰ τοῦ πατριάρχου. γίνωσκε δὲ ὅτι τὸ παρὸν β΄. κεφάλ. πολλῆς ἐξηγήσεως δέεται· πολλὰ γὰρ καὶ διάφορα νόμιμα ἐξηνέχθησαν χάριν γάμων κεκωλυμένων. καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ τῶν δευτερογαμούντων ἐδηλώσαμεν, ἄνωθεν μάθε καὶ τὰ περὶ τῶν πολυγαμούντων, καὶ κεκωλυμένων γάμων. Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, γέγονε σχίσμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων. οἱ πλείους γὰρ οὐ παρεχώρουν τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφθασεν ἡ διαίρεσις μέχρι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου. ἐξηνέχθη τηνικαῦτα τόμος ὁ λεγόμενος τῆς ἑνώσεως, διαλαμβάνων πότε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὔ. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον τόμον κατατεταγμένον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δ΄. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ἐπέκεινα δὲ τοῦ γ΄. γάμου μὴ εἴπῃς γίνεσθαί ποτε ἕτερον γάμον, ὅτι καὶ ὁ γ΄. γάμος παρὰ τοῖς παλαιοῖς νόμοις πολυγαμία ἐλέγετο. περὶ δὲ κεκωλυμένων γάμων ἀνάγνωθι τὸ α΄. καὶ β΄. κεφάλαιον τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου. διαιροῦσι γὰρ τὴν συγγένειαν εἰς τρία, εἰς ἀνιόντας, κατιόντας, καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου. καὶ ἀνιόντες μὲν εἰσὶν οἱ γονεῖς, οἱ πάπποι, καὶ τὰ ἑξῆς· κατιόντες οἱ παῖδες, οἱ ἔγγονοι, οἱ δισέγγονοι, καὶ ἐφεξῆς. ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ἀδελφοί, οἱ ἀνεψιοί, οἱ θεῖοι, οἱ πρῶτοι ἐξάδελφοι, καὶ ἐφεξῆς. εἶτα λέγουσι καὶ ἑτέραν καταχρηστικῶς συγγένειαν τὴν ἐξ ἀγχιστείας, ἤτοι συμπενθερείας. καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸν περὶ τούτου λόγον καὶ διδάξαι τοὺς βαθμοὺς τῆς ἑκάστης συγγενείας, διαιροῦνται, τῶν μὲν ἀνιόντων

A Si autem nondum est peractum sacramentum matrimonij, sed sola fuerunt sponsalia, & gener postea cum socru rem habuit, vel cum aliqua persona, quæ sponsæ consanguinitate iuncta est, impedietur matrimonium, propter regulam quæ dicit: Res, quæ in eum locum deducta est, à quo ab initio consistere non potuit, infirmatur: & etiam ne à scientibus permittatur incestus: & hæc quidem scripta sunt ad eorum interpretationem quæ à Patriarcha compendiosè sunt proposita: B Scias autem præsens caput egere multa interpretatione. Multæ enim ac diuersæ leges editæ sunt de prohibitis nuptiis. Et quia de iis qui secundò matrimonium contrahunt, superiùs tractauimus, audi etiam de Polygamis, & de prohibitis matrimoniis. Ab antiqua lege tria matrimonia agnoscuntur. Sed quia tempore Imperatoris Domini Leonis Philosophi, variæ fuerunt in ecclesia inter Antistites sententiæ: plurimi enim ex iis non permittebant trigamiam: & peruenit etiam hæc C dissensio vsque ad filium ipsius Imperatoris Dominum Constantinum Porphyrogennetam, edita est Vnionis quæ dicta est decisio, quæ tractat quando tertium matrimonium permittitur, & quando non. Lege etiam hanc decisionem, quæ sita est in interpretatione iiij. can. sancti Basilij. vltra autem tertium matrimonium nunquam dixeris posse matrimonium consistere. Nam etiam tertium matrimonium apud antiquos dicebatur polygamia. De prohibitis autem nuptiis, lege primum & secundum caput quinti tit. xxviij. D lib. Diuidunt enim cognationem in tria, in eos qui sunt superioris & eos qui sunt inferioris ordinis, & eos qui sunt ex transuerso siue à latere. Superioris quidem ordinis sunt Patres, Aui, & deinceps. Inferioris autem sunt, filij, nepotes, abnepotes, & cæteri deinceps. A latere autem seu ex transuerso sunt, fratres, consobrini, patrui & auunculi, patrueles, & cæteri. Deinde etiam aliam esse dicunt abusiuè cognationem, quæ fit ex affinitate: & postquam de eo verba fecerunt & docuerunt gradus vniuscuiusque cognationis, inter eos quidem qui sunt inferioris

A & superioris ordinis matrimonium perpetuò prohiberi dicunt, etiamsi non sint ex legitimis nuptiis. A latere autem cognatorum ab octauo gradu coniunctionem admittũt. Similiter & affinium nuptias impediunt vsque ad sextum gradum. Tempore autem illius Patriarchæ Domini Alexij Comneni exorta est dubitatio de septimo gradu cognationis. Quidam enim dicebant non posse abpatruelem accipere in vxorem filiam sui patrui magni, quòd consanguineorum matrimonia à legibus permissa sint ab initio
B octaui gradus. Alij autem contrà dicebant sextum tãtùm cognationis gradum esse prohibitum: & debere septimum esse non prohibitum, cùm nõ prohibeatur. Dictus sanctissimus Patriarcha vnà cum Synodo quæ tunc erat, expresse statuit hæc quæ sequuntur. Quoniam ergo Basilius quidem est in septimo gradu Theoctistæ: lex autẽ permittit vt qui sunt octauo inter se gradu, matrimonium ineant: prohibet autem iis qui sunt in sexto: iis verò qui sunt in septimo, nec permittit, nec negat, & propter-
C ea cùm sæpe huiusmodi motæ sint controuersiæ, dispensatum est vt eiusmodi quidem matrimonium antequam processisset, nõ permitteretur: postquam autẽ processisset, non separarentur ij qui sic cõiuncti sunt, sed punirentur. Hoc itaque Synodale decretum obseruatũ est vsque ad tempus sanctissimi illius Patriarchæ Domini Lucæ. Tunc autem mense Aprili, xiiij. indictione, anno 6676. cùm defunctus sanctissimus Athenarum Metropolitanus & inclytus Do-
D minus Nicolaus Hagiotheodoretus ad Synodum retulisset, magnam hinc animabus perniciem afferri; in nonnullis qui in sua prouincia in septimo gradu matrimonium clandestinum contrahebant propter metũ, pœnæ facta est Synodalis declaratio, quæ hæc decernit: Propter hæc ergo nostra mediocritas cũ sancta vestra fraternitate, Synodalem illã dispẽsationẽ, quæ à sanctissimo illo Patriarcha Domino Alexio facta est, in matrimonio inter cõsãguineos septimi gradus, nec omnino à lege ciuili prohibito, nec purè permisso, confirmãs,

A καὶ κωλύοντας τοὺς γάμους εἰς ἄπειρον κωλύεσθαι, κἂν μὴ ἐξ ἐννόμων ὦσι γάμων· τὴν δὲ ἐκ πλαγίου συγγενῶν ἀπολύουσι τὴν συνάφειαν ἀπὸ τοῦ η΄. βαθμοῦ, καὶ τοὺς ἐξ ἀγχιστείας τοὺς γάμους ἐμποδίζουσι μέχρι ϛ΄. βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου γέγονεν ἀμφιβολία χάριν τοῦ ζ΄. βαθμοῦ τοῦ ἐξ αἵματος· τινὲς μὲν γὰρ ἔλεγον μὴ δύνασθαι τὸν δεύτερον ἐξάδελφον λαμβάνειν τὴν θυγατέρα τοῦ θειεξα-
B δέλφου αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τῶν νόμων τοὺς γάμους τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς τοῦ η΄. βαθμοῦ. ἕτεροι δὲ ἀντετίθεντο τὸν ἐκ συνηθείας ϛ΄. βαθμὸν κωλυθῆναι μόνον, καὶ ὀφείλειν τὸν ζ΄. εἶναι ἀκώλυτον, ὡς μηδὲ κωλυθέντα· διέγνω ὁ ῥηθεὶς πατριάρχης μετὰ τῆς τηνικαῦτα παρευρεθείσης συνόδου ταῦτα ῥητῶς· ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν Βασίλειος ζ΄. βαθμοῦ τῇ Θεοκτίστῃ καθέστηκεν, ὁ δὲ νόμος ἐπιτρέπει τοῖς ὀγδόου βαθμοῦ πρὸς ἀλλήλους οὖσι τὸν γάμον ἀπαγο-
C ρεύει δὲ τοῖς ϛ΄. τοῖς γε μὴν ζ΄. οὐδαμοῦ ᾠκονόμηται τὸν τοιοῦτον γάμον πρὸ μὲν τοῦ προβῆναι, μὴ ἐπιτρέπεσθαι, μετὰ δὲ τὸ προβῆναι μὴ διασπᾶσθαι μὲν, ἐπιτιμίοις δὲ καθυποβάλλεσθαι. ἐκράτει οὖν τὸ τοιοῦτον συνοδικὸν θέσπισμα μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ. τηνικαῦτα δὲ ἤτοι κατὰ τὸν Ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχοϛ΄. ἔτους ἀνενεγκόντες συνοδικῶς τοῦ ἀποιχομένου ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἀθηνῶν, καὶ ὑπερτίμου κυρίου Νικολάου τοῦ Ἁγιοθεοδωρήτου μεγάλην ἐντεῦθεν
D ψυχικὴν βλάβην γίνεσθαι εἰς τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κρυφ. γάμους ζ΄. βαθμοῦ πεποιηκότας, διὰ τὸν φόβον τῶν ἐπιτιμίων, διάγνωσις γέγονε συνοδικὴ ταῦτα διαλαμβάνουσα. διὰ γοῦν ταῦτα ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος τὴν γεγονυῖαν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου συνοδικὴν οἰκονομίαν ἐπὶ τῷ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου μὴ κωλυθέντι ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος ζ΄. βαθμοῦ γάμων, μήτε καθαρῶς ἐπιτραπέντι κρατύνουσα,

καὶ στηρίζουσα, καὶ δὴ ἐφερμηνεύουσα, καὶ συνῳδίζουσα, ἅμα δὲ καὶ τὸ τῶν πολλῶν κακοεργόν τε καὶ περίεργον περικόπτουσα, καὶ δὴ ἐκ ῥίζης αὐτῆς ἀνασπῶσα, ἵνα μὴ καὶ ἔτι παρανομίας ἐξανατέλλῃ βλαστήματα, καὶ τέκνα μωμητὰ πληθυνθῇ, καὶ υἱοὶ τῶν θείων νόμων αὐξηθῶσιν, ἀλλότριον τὸν ἐκ τοῦ τοιούτου βαθμοῦ γάμον οὐ μόνον ἐρωτώμενον προβαίνειν κωλύει, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐρωτήσεως γεγενημένον διασπᾶσθαι διακελεύεται, παντελῆ τοῦ τοιούτου γάμου ἀργίαν καταψηφιζομένη ἀπὸ τῆς σήμερον τῶν φθασάντων γενέσθαι τοιούτων γάμων μηδὲν ἧττον ὀφειλόντων ἀδιασπάστων. ὃ γοῦν ἀπὸ τοῦδε οἱ τοιοῦτον γάμον συστῆσαι τολμήσοντες, οὐ μόνον τοῦ οἰκείου σκοποῦ οὐδαμῶς ἀπολαύσουσι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τοῦ τοιούτου συναλλάγματος διασπάσεως, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσονται, ὡς τοῦ παρόντος συνοδικοῦ ὁρισμοῦ καταφρονηταί, καὶ ὡς συγγενικὰ συγχέοντες αἵματα, οἵ τε τοῖς οὕτω συναπτομένοις συναινέσοντες αὐστηρίας κανονικῆς πειραθήσονται, καὶ οἱ ἱερολογῆσαι τολμήσοντες καθαιρέσει ὑποβληθήσονται. γέγονε δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως ἀπολυθὲν κατὰ τὸν Μάιον μῆνα τῆς αὐτῆς ἰνδικτιῶνος, διαγορεῦον ἐν μέρει ταῦτα. τοιγάρτοι καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὴν συνοδικὴν ταύτην ἐπὶ τῷ ζητηθέντι ἀπόκρισιν ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν ὁροθέτησιν, ὡς ἑπομένως τοῖς θείοις κανόσι, καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἐκτεθεῖσαν νόμοις ἐπέκρινε καὶ κρατεῖν εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ἀμεταπτώτως ἔχειν εἰς τὸ διηνεκὲς διαγορεύεται, τῆς αὐτῆς κοινωνοῦσα γνώμης ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ προκειμένου ζητήματος τῷ τε ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, καὶ τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ. καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ ζ'. γάμου οὕτω διευκρινήθησαν. ἐπεὶ δὲ τὸν γάμον ἀπὸ ἀγχιστείας ἕκτου βαθμοῦ συνημμένων κωλυομένου ὡς εἴπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Σισιννίου, ἐλάμβανον ὡς ἔοικε δύο πρῶτοι ἐξάδελφοι δύο ἀδελφάς, ἐξετέθη τόμος παρὰ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου διαλαμβάνων περὶ τὸ τέλος ταῦτα, Ἡ μετριότης ἡμῶν διωρίσατο μηκέτι τοὺς τοιούτους γάμους χώραν ἐν τοῖς Χριστιανοῖς τοῦ λοιποῦ ἔχειν, μηδὲ παρά τινος μηδέποτε καταπραχθῆναι,

A &c corroborãs, & veluti interpretans ac declarans, & simuletiã multorum improbitatẽ ac curiositatẽ excîdens, & veluti radicitus euellẽs, ne iniquitatis germina ampliùs pullulent, & vituperabiles filij & à diuinis legibus alieni crescant, & multiplicẽtur, non solum si interrogatio an fieri possit præcesserit, prohibet, sed etiam ante interrogationem factum dissolui iubet: hoc matrimonium ab hodierno die omnino cessare iubẽs, iis quę antea facta sunt matrimoniis manentibus nihilo secius indiuulsis. B Qui ergo eiusmodi matrimoniũ deinceps contrahere ausi fuerint, non solùm suo scopo nullo modo fruentur, sed etiam cum illius cõtractus infractione, excõmunicationi quoque subiicientur: vt qui sint pręsentis Synodalis decreti contemptores, & cognatũ sanguinem confundant. & qui contrahentibus consenserint, canonicæ seueritatis vires experiẽtur, & qui sacrum facere ausi fuerint, depositioni subiiciẽtur. Facta est autẽ etiam postea iussio potentis & sancti Imperatoris nostri & Domini emissa mense Maio eiusdem indictionis, qui hæc in eius parte decernit. C Nostra itaque imperatoria sublimitas hoc Synodale de quæsito responsum, vel vt verè dicam, decretum, consequenter diuinis canonibus legibúsque ciuilibus editum, in posterum obseruandum & perpetuò immobile ac immutabile esse oportere iudicauit, eandem de proposita quæstione habens sententiam, quam sanctissimus Dominus & vniuersalis Patriarcha, & sancta ac diuina Synodus. Ac de septimo quidem gradu ita est decisa dubitatio. D Sed quoniam cùm inter eos qui sexto affinitatis gradu coniuncti erant, prohibitum esset vt diximus matrimonium, tempore illius sanctissimi Patriarchæ domini Sisinnij, & duo patrueles, vt est verisimile, duas sorores acciperent, exposita est decisio ab eodem Patriarcha, quæ hæc tractat circa finem: Statuit nostra mediocritas, vt eiusmodi matrimonia deinceps inter Christianos locum non habeant, neque ab vllo vnquam fiant:

ab omnibus autem communiter introducitur, & per facultatem, quæ à sancto spiritu datur, paternè & dominicè definitur, vt nullus deinceps, siue sit aliquis ex iis qui potestatem & auctoritatem obtinent, siue ex iis quos extollunt diuitiæ, siue ex vulgo quispiam veniat ad eiusmodi matrimoniũ. Si quis autem, iis quæ decreuimus, neglectis, se in eiusmodi matrimonium proiecerit, vel liberos susceperit, is toto vitę suæ tempore abdicabitur, nec ad pœnitentiam priùs recipietur quàm matrimonium fuerit dissolutum, etiam si liberos antea susceperit. Sacerdos autem, qui in tali matrimonio preces conceperit, perfectæ depositioni subiicietur. Cùm hæc ergo ita se haberent, & de eiusmodi contractu exorta esset controuersia, emissa est Nouella constitutio potentis & sancti nostri Imperatoris & Domini, mense Iunio, indictione octaua, quæ hæc in fine persequitur. Itaque vt vtraque rectè seruentur & colantur, Imperialium & sacerdotalium iussionum maiestas, legúmque & canonum subtilitas: nec decisio omnino soluenda est, nec rursus permittendum vt omnino exerceatur: sed media quadam & regia, vt aiunt, via est incedẽdum: & vtrumque est conseruandum, nempe & reuerentia, quæ debetur Antistiti qui illam decisionem conscripsit: & Imperatoribus, qui illius decisionis meminerunt: & videndum ne quid quod à legibus canonibúsque discrepet, suadeatur, quod hæc induxit decisio. Oportet enim contractum ea decisione introductum, iam quidẽ etiam ante interrogationẽ, perfectum non dissolui, sed eos qui sic matrimonio coniuncti sunt, pœnis impositis grauari, iudicio & examinatione illius loci Antistitis, & conseruari coniugium. Quòd si priùs sciscitatum accesserint, non concedere sine conuenientibus pœnis & mandatis, propter eam quæ superiùs dicta est reuerentiam. Nec liberè, ac securè, nulláque ad eos retardandos allata causa, sciscitantibus permittere, sed cum mandato, vel ipsos potiùs ab Ecclesia, dictæ decisionis, & eorum quæ in illa decernuntur, commemorationem accipere.

εἰσηγεῖται δὲ πᾶσι κοινῶς, καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐξουσίᾳ πατρικῶς καὶ δεσποτικῶς διορίζεται, ὥστε μηδένα τῶν ἁπάντων ἀπό γε τοῦ νῦν κἂν τῶν ἐν δυναστείαις ᾖ τις καὶ ἐξουσίαις, κἂν πλούτῳ κομᾷ, κἂν τῶν πολλῶν καὶ τοῦ δήμου, πρὸς τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. Εἰ δέ τις ἀπὸ τοῦ παρόντος τὰ διορισάμενα ταῦτα θέμενος παρ' οὐδὲν, πρὸς τοιοῦτον ἑαυτὸν ἐπιρρίψῃ γάμον, ἢ ἐπιδῷ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, οὗτος ἐκκήρυκτος ἔσται πάσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ οὐ πρότερον δεχθήσεται εἰς μετάνοιαν πρὶν ἂν διασπάσῃ τὸν γάμον, κἂν φθάσῃ παῖδας ἀποτεκεῖν. ὁ δὲ τῷ τοιούτῳ γάμῳ εὐχὴν ἐπιδοὺς ἱερεὺς καθαιρέσει τελείᾳ ὑποπεσεῖται. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, καὶ ἀμφιβολίας γινομένης περὶ τοιούτου συναλλάγματος, παρὰ τῷ βασιλικῷ θείῳ βήματι ἀπελύθη θέσπισμα παρὸν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἰνδικτιῶνος η΄. ταῦτα περὶ τὸ τέλος διεξιόν. ὡς ἂν οὖν καὶ ἀμφότερα καλῶς περιφυλαχθῶσι καὶ σεβασθῶσιν, ἥτε μεγαλειότης τῶν βασιλικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν διαταγμάτων, καὶ ἡ τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων ἀκρίβεια, μήτε παντελῶς δοτέον τῷ τόμῳ τούτῳ τὴν λύσιν, μήτε παντελῶς ἐπιτρεπτέον αὐτῷ καὶ αὖθις τὸ ἐνεργὸν, ἀλλὰ τὴν μέσην βαδιστέον, ὅ φασι καὶ βασιλικὴν, καὶ ἄμφω συντηρητέον, τό,τε περὶ τὸν τομογράφον ἐκεῖνον ἀρχιερέα σέβας, καὶ τοὺς ἐπιμνησθέντας τοῦ τόμου αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ τὸ μηδένα τοῖς νόμοις ἀπᾷδον καὶ τοῖς κανόσι παρατρέψασθαι, ὅπερ ὁ τοιοῦτος τόμος εἰσήνεγκε. χρὴ γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ τοιούτου τόμου εἰσενεγμένον συνάλλαγμα ἤδη μὲν συντελεσθὲν καὶ πρὸ ἐρωτήσεως μὴ διασπᾶσθαι· ἐπιτιμίοις δὲ τοὺς οὕτως εἰς γάμον ἁρμοσθέντας βαρύνεσθαι κατὰ τὴν κρίσιν καὶ δοκιμασίαν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ὡς συντηρεῖσθαι τούτοις τὸ συνοικέσιον· φθάσαν δὲ πεσεῖν εἰς ἐρώτησιν μὴ ἐνδίδοσθαι χωρὶς τῶν ἁρμοζόντων ἐπιτιμίων καὶ ἐντολῶν· δι' ὃ σέβας ἄνωθεν εἴρηται μηδὲ ἀδεῶς καὶ ἀνυποστόλως καὶ ἀναιτίως τοῖς ἐρωτήσασιν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ μετ' ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ῥηθέντος τόμου παρὰ τῆς ἐκκλησίας λαμβάνειν αὐτοὺς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαταττομένων,

A καὶ εἰ μὲν τὸ ψήφισμα τιμᾶν προαιρούμενοι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διειλημμένα φυλάττειν ἀπαρασάλευτα βούλοιντο, ἐπαινετέοι πάντως εἰσίν. Εἰ δὲ τὸ παρ' αὐτοῦ κεκωλυμένον διαπράττεσθαι προαιροῖντο, ἐκχωρηθήσονται μὲν τοῦτο ποιεῖν, πλὴν ὅμως τοῖς προσήκουσιν ἐπιτιμίοις καθυπαγόμενοι. Ταῦτα τοῦ τόμου τοῦ πατριάρχου κυρίου Σισινίου, πρὸς δὲ καὶ τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος διοριζομένων, μὴ εἴπῃς πάντα τὰ ἐξ ἀγχιστείας ἕκτου βαθμοῦ γαμικὰ συναλλάγματα ὑπὸ τούτων ἁλίσκεσθαι· πρόσταγμα γάρ ἐστι τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐξενεχθὲν ἐπὶ ὑπομνήσει τοῦ προέδρου ἐκείνου Βάρδα καὶ ἑταιρειάρχου τοῦ Ξηροῦ, B κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἰνδικτιῶνος ιέ. καταπεμφθὲν εἰς τὸν τότε ἁγιώτατον πατριάρχην κύριον Νικόλαον, καὶ τὴν ἱερὰν καὶ θείαν σύνοδον, διοριζόμενον ἀκωλύτως συνάπτεσθαι θείαν καὶ ἀνεψιὸν θείῳ καὶ ἀνεψιᾷ, κἂν ἕκτου βαθμοῦ συγγένειαν ἐξ ἀγχιστείας ἔχωσι. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα καταστρωθὲν εἰς σημείωμα συνοδικὸν διακείμενον εἰς τὰ κωδίκια τοῦ διαληφθέντος πατριάρχου κυρίου Νικολάου. ὅτι δὲ λόγος γέγονέ ποτε παρὰ τῷ βασιλικῷ βήματι περὶ τοῦ εἰ δύναται ὁ αὐτὸς καὶ εἰς C δύο δευτέρας ἐξαδέλφας λαμβάνειν κατὰ λόγον γάμου, ὡς δῆθεν εἰς ζ'. ἐξ ἀγχιστείας βαθμὸν ἀναγομένου τοῦ συναλλάγματος, ἀπελύθη πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, μὴ γίνεσθαί ποτε τοῦτο διοριζόμενον, διὰ τὸ ἑνὸς βαθμοῦ λογίζεσθαι τὸν ἄνδρα μετὰ τῆς γυναικός, καὶ καταντᾶν τὸ συνάλλαγμα εἰς ἕκτον βαθμὸν ἐξ ἀγχιστείας. ἐπεὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα οὐκ ἔφθασε καταστρωθῆναι εἰς τὰ πρόσφορα σέκρετα· ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω τι γράψαι πλέον. ἡ δὲ ἐκκλησία κωλύει τὸν τοιοῦτον γάμον. ἀνάγνωθι D καὶ τὸν ξζ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὰ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ γραφέντα. ἐπὶ τούτοις γίνωσκε ὅτι πρὸ μὲν τῆς βασιλείας τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἄλλως ἐγίνοντο αἱ μνηστεῖαι. κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ζ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛφϟβ'. ἔτους ἀπελύθη νεαρὰ νομοθεσία τοῦ αὐτοῦ βασιλέως οὕτως ἔχουσα, ἡ μὲν παλαιὰ καὶ πρεσβυτέρα νομοθεσία πόρρω τὰ μνηστείας καὶ γάμου ὁρίσματα ἔθετο, καὶ μᾶλλον τούτων τὸ μέρος ἢ τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν ἡ παροιμία ἐγνώρισε. ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρίου Ἰωάννου

A & si decretum quidem honorare volentes, quæ etiam in eo comprehensa sunt, velint firma & immota manere, sunt omnino laudandi: sin autem quod ab eo vetitum est, velint agere, hoc eis facere permittetur, cõuenientibus tamen eis priùs pœnis impositis. Cùm sanctissimi Patriarchæ Sisinnij decisio & Imperatoria præterea iussio hæc decernant, ne dixeris, omnes contractus, qui fiunt in septimo gradu affinitatis, ab eis coargui. Est enim iussio inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni edita ex admonitione illius Præsidis B & Hetæriarchæ Bardæ cognomine Sicci, mense Martio, indictione decimaquinta, & missa ad sanctissimũ, qui tunc erat, Patriarcham Dominum Nicolaum, & sacram ac diuinam Synodum, quæ statuit vt amita & consobrina cum Patruo & consobrino matrimonio coniungantur, etiamsi sint in sexto gradu affinitatis. Et lege hanc iussionem, quæ sita est in Synodali declaratione, quæ inuenitur in Cod. iam dicti Domini Nicolai Patriarchæ. Quia autem aliquando ad Imperatoris tribunal a- C gitatum est, an posset vnus & idem duas abconsobrinas in matrimonio habere, vt pote cùm contractus ad septimum affinitatis gradum deducatur, edita est Imperatoris Domini Emanuelis Comneni iussio, quæ statuit hoc non posse fieri, quoniã maritus censeatur vnius esse gradus cũ vxore, & quòd contractus ad sextum affinitatis gradũ deueniat. Sed quoniam hæc iussio non sita est in competentibus secretis, ego quidem non possum amplius scribere. Ecclesia autem prohibet hoc matrimonium. D Lege etiam lxvij. can. sancti Basilij, & quæ in eo scripta sunt. Præter hæc autem scias, quòd ante imperium inclyti Imperatoris Domini Alexij Comneni aliter fiebant sponsalia. Mense autem Iulio vij. indict. anno 6692. emissa est lex eiusdem Imperatoris, quæ sic habet: Antiquæ quidẽ leges valde diuersa sponsaliorum & matrimoniorum decreta statuerunt: & magis hanc partem quã Phrygas & Mysos, vt est in prouerbio, nouerunt. Quæ autem sub beato Patriarcha Domino Ioanne

καὶ πρὸς ἑτέρου βίου συγκλήρωσιν μετατάξασθαι, οὐκ ὀλίγον ἐντεῦθεν τὸ ἄτοπον ἐπισύρεται, τὰς προεισοδίους τῶν γάμων εὐχὰς ἐπὶ μνηστείᾳ συντελεσθείσας, ὥς τι τῶν εἰκαίων καὶ συμφερομένων λογίσασθαι, καὶ διαφόρως ἐκλαβέσθαι τόδε τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ ἂν εἰ μὴ θεὸς μέσος τῶν συναπτομένων προσώπων διὰ τῆς μνηστείας, εἰσήγετο. τούτῳ γὰρ καὶ ὁ προμνημονευθεὶς ἀοίδιμος βασιλεὺς εὐεπηβόλως ἀνακολουθήσας, τὸν τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ϛʹ συνόδου κανόνα, ὃς τὴν μνηστευσαμένην ἔτι τοῦ μνηστῆρος ἐν ἀνθρώποις ὄντος πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν ἑτέρῳ συνέρχεσθαι ἀπεκώλυσε, μοιχείαν τὸ πρᾶγμα διορισάμενος σαφῶς πρὸς τὴν ἐμφαινομένην τοῦ παλαιγενοῦς ἐναντίωσιν νόμου, καλῶς συνεβίβασεν ὅτι καὶ ἡ μετὰ τὴν τοῖς μνηστῆρσι γινομένην εὐλογίαν διάστασις, τοῦτο ἐστι κατὰ τὴν ἐκείνου φωνὴν μνηστείας ἀληθοῦς λύσις. Εἰ δὲ μνηστεῖαί τινες κατὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν ἀκολούθως ἤδη γεγόνασι, καὶ συμβόλαια μὲν ἐξετέθησαν, οὔπω δὲ ὁ τακτὸς ἐπέστη καιρὸς καθ' ὃν ἡ τοῖς Χριστιανοῖς ὀφειλομένη εὐλογία εἴωθε γίνεσθαι, καὶ οὐδὲ αἱ συνήθεις ἐπὶ τοῖς μνηστευσαμένοις εὐχαὶ διὰ τοῦ ἱερέως ἐξεφωνήθησαν, ταύτας μνηστείας μὴ ἀληθεῖς, ὅσον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκριβολογίαν, μηδὲ εἶναι, μηδὲ ὀνομάζεσθαι, μήτε μὴν τὴν συνοδικὴν σημείωσιν κατὰ τούτων ἔχειν τὸ ἐνεργόν, ὡς ἁπλῶς δὲ ἀρεσκείας ἀνθρώπων δι' ἐπερωτήσεως κατησφαλισμένας τὸ ἐνεργὸν ἀποφέρεσθαι, καὶ τὴν παλαιὰν ἔχειν νομοθεσίαν ἐπὶ τούτων τὸ πάγιον. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ καὶ ὁ πρεσβυγενὴς φυλαχθήσεται νόμος ἀκέραιος, ὡς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν τὸ πρῶτον ἐξεφωνήθη. καὶ ἡ τῆς συνόδου διάγνωσις ἀθιγὴς καθόλου καὶ ἀνεπιχείρητος συντηρηθήσεται, νοουμένη καὶ ἑρμηνευομένη κατὰ τὴν ἐντεῦθεν παρατήρησιν. ἐπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα, καὶ μνηστεῖαι μὲν ἀληθεῖς ἐτυπώθησαν, ὅσαι μετὰ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας κατὰ τὸν ὡρισμένον καιρὸν συντελεσθεῖσαι γνωρίζονται· αἱ δὲ κατὰ τὴν πρεσβυτέραν νομοθεσίαν γινόμεναι, ὡς ἀνθρώπων ἀρέσκειαι κατησφαλισμέναι δι' ἐπερωτήσεων τὸ ἐνεργὸν ἔχειν ἀφείθησαν, καὶ μόνος ὁ παλαιγενὴς ἐπὶ τούτων ἀφείθη νόμος κρατεῖν, ὃς ὡρισμένα τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζυγεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα διετάξατο, δεῖ τι προσθεῖναι καὶ νῦν τῷ παρόντι θέματι, τῆς Χριστιανοῖς πρεπούσης εὐκοσμίας ἐχόμενον. ἐπεὶ γὰρ οὔπω κατὰ τὸν ἀκριβῆ καὶ προσήκοντα λόγον τὰ τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας νομοθεσίας ἐπράττετο.

A & ad aliam vitæ ſortem transferri, non parum hinc abſurdi exoritur, ſi preces, quæ nuptias præcedunt, peractæ, in ſponſalibus, tanquam vile quidpiam, & vulgare confuſúmque reputentur, & hæc res indiſcriminatim ſumatur, tanquam ſi ne Deus quidem inter perſonas quæ coniunguntur per ſponſalia, interceſſerit. Hac enim ratione prædictus noſter Imperator aptè ſecutus ſanctę & vniuerſalis ſextæ Synodi canonem, qui eam quæ deſponſa eſt, donec eſt in
B viuis ſponſus, ad matrimonialem ſocietatem alij coniungi prohibet, & alioqui eſſe adulterium apertè definit contra ac leges antiquæ ſtatuant, decernit quòd quæ fit ſeparatio poſt factam ſponſis benedictionem, ea eſt, illius ſententia, verorum ſpõſalium ſolutio. Sin autem ſponſalia aliqua conuenienter multorum conſuetudini facta ſint, & editi quidem ſint contractus: nondum autem venit tẽpus in quo quæ debetur Chriſtianis benedictio, fieri cõſueuit, & nec preces, quæ in iis qui ſponſalia contrahũt, per ſacerdotẽ prolatę ſunt, ea vera quidẽ ſponſalia, quod ad eccleſiaſticam ſubtilitatẽ attinet, nec eſſe,
C nec nominari: neque Synodalem declarationem in eis locũ habere: ſed hominum tamẽ placita ſtipulationibus firmata rata eſſe, & veteres leges ſuam in eis firmitatẽ obtinere. Hoc enim modo & lex antiqua integra ſeruabitur, quę de ſponſalibus priùs eſt edita: & Synodi decretũ intactum inuiolatúmque remanebit, vt quod cõuenienter huic obſeruationi intelligatur & interpretetur. Quoniã autem hæc ita ſe habent, & vera quidẽ eſſe ſpõſalia ſtatutum eſt, quæ cũ ſa-
D cra benedictione pręſtituto etiã tempore peracta eſſe noſcũtur: quæ autem ex antiquis fiunt legibus, vt hominũ placita ſtipulationibus munita, ea in vſu eſſe permiſſum eſt, & ſolam in eis veterem legẽ ſeruari, quę certas prohibitas perſonas ad ſeparatam ſponſam non accedere debere ſanxerunt: oportet etiam huic decreto aliquid addere, quod non eſt à Chriſtiana honeſtate alienũ. Quoniam enim antiqua lex & noua non ex accurata perfectáque ratione ſeruatur:

sed maxima quidem pars populi, sequens antiquã legum autoritatem, post septennium audacter sponsalia peragebat, & ad sponsas vnusquisque sine metu ingrediebatur, antiquo more, & libertate congressus, amoris etiam ardorem accendentes. Pars autem sacratior sequens nouellam Imperatoris constitutionẽ, ponebat quidem differentiam inter sponsalia & matrimonium, eas quæ fiunt primum in sponsalibus, & ita eas quæ in nuptiis preces cantans: sed eadem vno & eodem tempore faciebant, sponsaliáque ac matrimonium in vno spacio peragebantur, breui tantùm aliquo intercedente momento: Hoc nostra pietas, vtpote quod nimis temere fiebat, corrigens, statuit per præsentem generalem constitutionem, ea, quæ in septimo anno contrahentium, & deinceps vsque ad xiiij. vel xij. annum ætatis sub forma sponsalium fiunt, non habere omnino locum legitimorum & firmorum sponsalium, sed tanquam firmas solùm stipulationes haberi & iudicari ex natura aliorum contractuum, & ita hæc apud omnes nostros subiectos exerceri, antiqua lege, quæ de sponsalibus est edita, de prohibitis scilicet personis ad sponsam separatam accedere, perfectè obseruanda, vt quæ in Christianis esse debet honestas, magis abundet. Etsi enim non sint sponsalia, si subtiliter considerentur: sed quia tamen id quod fit, habere sponsalium scopum videtur, & fundamenta matrimonij ex eo iaci incipiunt, æquum fuerit etiam personas lege prohibitas rursus quoque prohiberi: nullúmque tam impudenter & iuueniliter se gerere vt eam audeat vxorem accipere, quam antiqua lex, cùm esset sponsa alicuius, non permisit alij nubere solutis sponsalibus. Aduentante quidem tempore, quod simul ad sponsalia & matrimonium aptum esse noscimus, scilicet fœmina quidem xij. annum prætereunte, masculo autem xiiij. transcendente, tunc sponsalia primum cum sacris precum canticis peragi, & ei consuetis obseruationibus, scilicet arrha, & osculo spõsis cõsueto, & ita breuiori

A ἀλλ' ὁ μὲν πολὺς ὄχλος τῆς πρεσβυτέρας τῶν νόμων αὐθεντείας ἐχόμενος μετὰ τὸν ἑπταετῆ χρόνον τελεσιουργῶν τὰς μνηστείας ἀνυποστόλως ἐτύγχανε, καὶ ἀδεῶς ἐπὶ τὰς μνηστευομένας εἰσήρχοντο ἕκαστος τῇ συνεχεῖ συνηθείᾳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς εἰς ὁμιλίαν συνόδου, τὸ τοῦ ἔρωτος φλεγμαῖνον προσανακαίοντες. ἡ δὲ ἱερωτέρα μερὶς τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως ἀκολουθοῦσα διαταγῇ, διαστολὴν μὲν μνηστείας καὶ γάμου ἐτίθετο, τὰς ἐπὶ τοῖς μνήστροις εὐχὰς πρῶτον, καὶ οὕτω τὰς ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῖς συναπτομένοις ἐπᾴδουσα, ταῦτα δὲ ἑνωμένως ἅμα καὶ κατὰ ταυτὸν ἐτελεῖτο, καὶ μνηστεία καὶ B γάμος ἐνὶ διαστήματι κατεπράττετο, ἀκαριαίου τινὸς ἐν τῷ μεταξὺ συνεμπίπτοντος, διορθουμένη τοῦτο ὡς ἀβασανίστως γενόμενον, ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος γενικοῦ διατάγματος, τὰ μὲν κατὰ τὸν ἑπταετῆ τῶν συμβαλλόντων χρόνον, καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἄχρι τοῦ ιδ'. ἢ ιβ'. τῆς ἡλικίας ἐνιαυτοῦ γινόμενα ὡς ἐν τύπῳ μνηστείας συμβόλαια, μὴ τάξιν ὅλως μνηστείας ἐννόμου καὶ ἀσφαλοῦς ἀποφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐπερωτήσεις μόνον ἐσφαλισμένας κρίνεσθαί τε καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων, καὶ οὕτως C αὐτὰ παρὰ πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμᾶς πολιτεύεσθαι, τοῦ παλαιοῦ νόμου, ὡς ἐπὶ τῶν μνηστειῶν ἐξεφωνήθη, τὸ ἐνεργὲς εἰς τὰ κεκωλυμένα ἐπὶ τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν εἰσέρχεσθαι πρόσωπα, ἔχειν ὀφείλοντος τέλειον διὰ τὸ περιούσιον τῆς παρὰ Χριστιανοῖς πρεπούσης ἐμπολιτεύεσθαι καταστάσεως. Εἰ γὰρ καὶ μὴ μνηστεία ἐστὶ κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἐντελὴς τὸ γινόμενον, ἀλλ' ὅτι σκοπὸν ἔχειν μνηστείας δοκεῖ τὸ πραττόμενον, καὶ θεμέλιον γάμου προκαταβάλλεσθαι ἄρχεται), πολὺ ἂν εἴη εὔλογον τὰ κεκωλυμένα τῷ νόμῳ πρόσωπα, καὶ αὖθις ἔχειν τὰ κώλυμα, καὶ μηδένα θαρρεῖν νεανιεύεσθαι ἀναιδῶς ὡς εἰς D γυναῖκα λαμβάνειν ἀποτολμᾶν ἣν ὁ παλαιὸς νόμος μνηστήν τινος γενομένην οὐκ ἀφῆκεν ἑτέρῳ λυομένων τῶν μνηστειῶν κατὰ γάμον συνέρχεσθαι. ἱκνουμένου μέντοι τοῦ χρόνου ὃν εἰς μνηστείαν ἅμα καὶ γάμον ἁρμόδιον εἶναι γνωρίζομεν, ἤγουν τῆς μὲν θηλείας δωδεκαετῆ χρόνον διατρεχούσης, τοῦ ἄρρενος δὲ τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ὑπερβαίνοντος, τηνικαῦτα τὴν μνηστείαν πρώτως μετὰ τῆς ἱερᾶς τῶν εὐχῶν ἐπῳδῆς ἐκτελεῖσθαι, καὶ τῶν συνήθων ταύτῃ παρατηρήσεων, ἤγουν τοῦ ἀῤῥαβῶνος καὶ τοῦ φιλίου τοῖς μνηστῆρσι φιλήματος, καὶ οὕτω βραχέως

ἢ πλείονος

ἢ πλείονος χρόνου διαλείποντος, καθὼς ἂν δόξῃ τοῖς συναλλάττουσιν, ἀπαραιτήτως καὶ τὸν ἔννομον γάμον προβαίνειν, καὶ μὴ κατὰ ταυτὸν συμβαίνειν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ πολλάκις καὶ ὥρᾳ πραγμάτων διῃρημένων ἐκ πλείονος ἀποτέλεσμα. οὕτω γὰρ τῆς ἀκολουθίας προβαινούσης ἐν γάμοις, ὅ,τε ὁ παλαιὸς νόμος φυλαχθήσεται, ὃς κεκωλυμένων προσώπων ἀπαρίθμησιν ἐποιήσατο, μὴ ἐφιεὶς ταῦτα εἰς τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν τοῦ ἐγγίζοντος προσώπου εἰσέρχεσθαι· καὶ τὸ νεαρὸν τοῦ φιλοσοφωτάτου διατ. κοσμίως ἐν ἅπασι δόξει κρατοῦν καὶ πολιτευόμενον, καὶ τὰ συμβάλλοντα πρόσωπα τῶν ἀώρων ἀπρεπῶν κωλυόμενα συνελεύσεων ἁγνεύουσαν, ποιήσονται τὴν ἀναστροφὴν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ μετ' ἱερᾶς ἐπικλήσεως εἰς ἄλληλα συνερχόμενα· ὁπηνίκα δεῖ μνηστείαν καὶ γάμον αὖθις καταρτίζεσθαι. καὶ εἴ τις παρὰ τὰ διηγορευμένα τῇ παρούσῃ τοῦ κράτους ἡμῶν διατ. μνηστείας τολμήσει διαπράξασθαι, καὶ μὴ ταύταις γενικῶς κατὰ πάντων ἐκφωνηθείσαις, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὀφειλούσαις κρατεῖν φανείη ἑπόμενος, ἀπ' αὐτῆς τῆς α΄. ἡμέρας τοῦ εἰσιέναι μέλλοντος Ἰουλίου μηνὸς τῆς ἐνεστώσης ζ΄. ἐπινεμήσεως τοῦ ͵ϛφϟβ΄. ἔτους καὶ ἀῤῥαβῶνας πρὸ τοῦ νενομισμένου χρόνου, καὶ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας τολμήσει διαπράξασθαι, ἢ καὶ εἰς θέαν ἀλλήλοις ἐφήσει τὰ συναλλάσσοντα συνέρχεσθαι πρόσωπα, καὶ ἀδιαφορίαν ἔχειν ἐν αὐτοῖς, ὁ μὲν συμβολαιογράφος, ὁ τὸ ἀῤῥαβωνικὸν συμβόλαιον ἐκτιθέμενος, τῆς ἰδίας στατίωνος μετακινηθήσεται, οἱ δὲ τὴν μνηστείαν πρὸ ὥρας κατεργαζόμενοι, ἀνθρωπίνῳ καὶ θείῳ ἴστωσαν ἑαυτοὺς ἐνοχοποιοῦντας μηνίματι. τὸ μὲν δημόσιον, διὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν τὸ τοῖς συμβολαίοις ἐγκείμενον ἐξ ἐπερωτήσεως πρόστιμον ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν εἰσπράξεται καθ' ὁλόκληρον διὰ τὴν τοῦ παρόντος διατ. περιφρόνησιν. πιστεύομεν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν κατὰ τούτων διαναστήσεσθαι, ὅτι πονηρίαν κατὰ προαίρεσιν ἄντικρυς ἐπὶ μέσον τῶν νέων εἰσαγαγεῖν οὐκ ἐνάρκησαν. Εἰ μὲν γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος οὐ κατήργηται, καὶ μνηστείας τελείας οὐ δύναται καταπράξασθαι, τὰ δὲ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας εἰς ἔργον ἐξαγαγεῖν οἱ συναλλάσσοντες ἀπαναίνονται, τί ἄλλο ποιοῦσιν ἢ ἀνθρώποις οὐδὲν ἀλλήλοις κατὰ νόμους προσήκοντας ἑαυτοῖς συγχωροῦσι παρὰ τὸν νόμον συμφθείρεσθαι;

A vel longiori interiecto tempore, vt contrahentibus visum fuerit, inexcusabiliter legitimas quoque nuptias procedere: & non eodem simul die, vel etiam hora sæpe vna fieri, rebus amplius diuisis. Hac enim procedente in matrimoniis consequentia, & lex antiqua seruabitur, quæ prohibitas personas enumerauit, non permittens eas accedere ad separatam sponsam propinquæ personæ: & nouella Maximi Philosophi constitutio rectè in omnibus B seruari, & esse in vsu videbitur: & personæ, quæ conueniunt, ab immaturis & indecoris congressionibus prohibitæ, puram & castam conuersationem agent, tempore opportuno cum sacra benedictione simul congredientes, quando sponsalia & matrimonium ab eis peragi oportuerit. Et si quis præter ea quę statuta sunt à præsenti nostræ potentiæ constitutione, ausus fuerit sponsalia peragere, & non hæc generaliter & in omnes edita, & in C posterum seruanda, sequi visus sit, ab ipso primo die Iulij mensis ingressuri instantis septimæ indictionis 6592. & arrhas ante tempus præstitutum, & sacram benedictionem exigere ausus fuerit, vel contrahentes personas ad se videndum ingredi permiserit, & inter se inuicem indiscriminatim versari, scriptor quidem contractus, qui arrhæ contractū exposuit, propria statione mouebitur. Qui autem spōsalia ante tempus peragunt, se humanæ & diuinæ D iræ obnoxios esse sciant. Fiscus enim per secretum domesticorum, pœnam, quæ ex stipulatione in contractu inserta est, in vnoquoque ipsorum in solidum exiget, propter præsentis constitutionis contemptum. Credimus autem etiam ipsum Deū aduersus eos insurrecturum, quòd prudentes ac scientes nequitiam inter adolescentes nō veriti sint introducere. Si enim lex quidem antiqua cessauit, nec perfecta potuit sponsalia contrahere, iis autem quæ recèns constituta sunt, qui contrahunt, vti recusant, quid aliud agunt quàm quòd homines, qui nihil legibus ad se inuicem attinent, permittunt inter se matrimonio coniungi?

petulantes amores adolescentum animis per impiam conuersationem immittentes. Similiter emissa est etiam alia eiusdem Imperatoris super eadem lege constitutio, quæ sic habet: Scimus nos mense Iulio septimæ indictionis anni 6592. de matrimonio & sponsalibus statuisse ea quæ in constitutione & relatione comprehensa sunt, & nihil eorum moueri sustinemus, sed inuiolabilia & immutabilia semper manere volumus: & contrahi quidem sponsalia & matrimonium vt diximus, tempúsque minimè innouatum seruari: & eorum qui coniunguntur, illum quidem esse maiorem xiiij. annis, hanc verò xij. Quia autem nihil tunc statutum est, an quæ sic contrahuntur sponsalia, per pœnæ solutionem soluantur, an omnino indissolubilia permaneant, & propterea ipse nos interrogasti, statuimus, ea sponsalia, quæ sunt propriè sponsalia, immobilia omnino & indissolubilia permanere, vt pote Deo in medium introducto, & per precum mysterium coniunctionem confirmante, nec ea vnquam pœnæ datione solui, quæ nec etiam in contractibus in posterum inscribentur: quoniam sponsalia non ex ipsis, sed per Dei inuocationem confirmantur, quæ etiam indissolubilia omnino manebunt, vt quæ propter eas solas causas soluantur propter quas & matrimonium, quibus ea æquiualere constitutum est. Ac etiam personæ quoque cognatæ, prohibitæ nuptias vel sponsalia contrahere, itidem prohibebuntur, & præter ea quæ hac constitutione decreta sunt, nihil fiet ab aliquo, nisi forte Imperator, dispensatiua aliqua ratione, sponsalia, & præeunte sacra benedictione, intra annos præstitutos permiserit. Licet enim Imperatoribus supra leges dispensare, vt dixit sapiens Imperator, & etiam leges antiquæ. Quin & ipsi tempus contrahentes, non etiam naturalem congressionem permittent, donec eorum qui coniunguntur, alter quidem annum xiiij. altera verò xij.

A ἔρωτας ἀσελγεῖς ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς διὰ τῆς ἀθέσμου κατεργαζόμενοι συναναστροφῆς. ὡσαύτως ἀπελύθη καὶ ἑτέρα πρόσταξις τοῦ αὐτοῦ βασιλέως χάριν τῆς αὐτῆς νομοθεσίας, οὕτω δυνάμεως ἔχουσα, Ἴσμεν κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ζ. ἰνδικτιῶνος τοῦ ͵ϛφϞβ΄. ἔτους νομοθετήσαντες περὶ γάμου τε καὶ μνηστείας ὅσα τῇ τε τοιαύτῃ νομοθεσίᾳ καὶ τῇ ἀναφορᾷ περιείληπται, καὶ τούτων οὐδὲν παρακινηθῆναι ἀνεχόμεθα, ἀλλὰ μένειν ἀπαρεγχείρητα βουλόμεθα καὶ ἀκαινοτόμητα μέχρι παντός, B καὶ τὴν τε σύστασιν τῆς μνηστείας καὶ τοῦ γάμου, ὥσπερ εἴρηται, γίνεσθαι, τόν τε χρόνον τηρεῖσθαι ἀκαινοτόμητον, καὶ τῶν συναρμοζομένων τὸν μὲν τῶν ιδ΄. ἐτῶν εἶναι μείζονα, τὴν δὲ τῶν ιβ΄. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν τότε διατετύπωται, εἴτε λυόμεναι προστίμων ἔσονται καταβολαῖς αἱ τοιουτοτρόπως συνιστάμεναι μνηστεῖαι, εἴτε καὶ ἀδιάλυτοι μένουσι τὸ παράπαν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ περὶ τούτου αὐτὸς ἐρωτήσας, θεσπίζομεν τὰς τοιαύτας μνηστείας αἳ κυρίως μνηστεῖαι τυγχάνουσι, ἀμετακινήτους μένειν καὶ ἀμεταπτώτους, C καὶ τὸ ὅλον ἀλύτους, ὥστε θεοῦ μέσον τῶν συναπτομένων εἰσαγομένου, καὶ τὴν τοιαύτην συναρμογὴν διὰ τῆς τῶν εὐχῶν ἱεροτελεστίας κρατύνοντος, καὶ μηδέποτε ταύτας προστίμου ἀναλύεσθαι δόσεσιν, ὅτε οὐδὲ τοῖς συμβολαίοις τὸ λοιπὸν ἐγγραφήσονται, ὅτι μηδὲ παρ' αὐτῶν αἱ μνηστεῖαι κρατύνονται, ἀλλὰ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐπικλήσεως, ἅσπερ καὶ ἄλυτοι τὸ παράπαν μενοῦσι, μόναις λυόμεναι ταῖς αἰτίαις αἷς καὶ οἱ γάμοι, οἷς ἰσοδυνάμους εἶναι ταύτας νενομοθέτηται. καὶ τὰ κεκωλυμένα δὲ συγγενικὰ D πρόσωπα πρὸς γάμον ἢ μνηστείαν κατὰ τὸ δόξαν ἕξει τὴν κώλυσιν, καὶ παρὰ τῇ διηγορευμένῃ τῇ δὲ τῇ διατ. ὑπ' οὐδενός τι παραχθήσεται, εἰ μήπω βασιλεὺς οἰκονομικῷ τινι λόγῳ τήν τε μνηστείαν καὶ τὴν ἐξ ἱερολογίας συναρμογὴν ἐντὸς τῶν ὁρισθέντων ἐτῶν ἐπιτρέψειε. βασιλεῦσι γὰρ ἔξεστιν ὑπερτέρως ἢ κατὰ νόμους οἰκονομεῖν, ὥσπερ ὁ σοφός τε εἴρηκε βασιλεύς, καὶ τῶν νομοθεσιῶν αἱ πρεσβύτεραι. καὶ αὐτοὶ δὲ τὸν χρόνον συντέμνοντες οὐχὶ καὶ τὴν φυσικὴν ἐφήσουσι συνόδον, ἕως τῶν ἁρμοζομένων ὁ μὲν τὸν ιδ΄. ἐνιαυτόν, ἡ δὲ τὸν ιβ΄.

ὑπερβῆ, τὴν γονέων ἐπιμελῆ ἦσθαι φυλακὴν ὀφειλόντων, τοῦ μή τι πρὸ τοῦ ῥηθέντος παραχθῆναι χρόνου. ὡς τοῦ τε διαπραξαμένου τὴν ἄωρον μίξιν, καὶ τῶν γεννητόρων αὐτοῦ τοῖς μετὰ τῶν φθορέων νόμοις ὑποκειμένων. καὶ ὅτε δὲ βασιλεὺς μνηστείας ἢ γάμου καινοτομείη καιρὸν, εἰ θανάτῳ διασπαῖεν οἱ ἁρμοζόμενοι πρὸ τοῦ ὁρισθέντος τῷ πράγματι χρόνου, ἕξει καὶ οὕτω τὴν κώλυσιν τὰ κωλυόμενα πρόσωπα, καὶ οὐκ ἔσται τούτοις ἐνάφορμον πρὸς τὸ τολμᾶν τὰ ἀτόλμητα τὸ πρὸ τοῦ δοκοῦντος ταῖς ἡμετέραις διατάξεσι χρόνου τὴν μνηστείαν ἢ τὸν γάμον τὴν λύσιν θανάτου δέξασθαι. τὸ γὰρ ἐλλεῖπον τοῦ τελείου χρόνου τῆς μνηστείας ἢ τοῦ γάμου ἡ τοῦ βασιλέως ἀναπληροῦσα οἰκονομία ἀπαράβατον τηρήσει τοῖς κεκωλυμένοις τὴν κώλυσιν, καὶ οὐδαμῶς θήσουσι συνάλλαγμα κωλυόμενον, ἀλλ' ὅσα ἐξ ἀκριβοῦς μνηστείας ἢ τελείου γάμου κωλύονται συναλλάγματα, ταῦτα καὶ ὑπὸ τῶν ἐντὸς τοῦ νενομισμένου χρόνου τὴν σύστασιν οἰκονομικῶς, καὶ τὴν λύσιν φυσικῶς δεξαμένων εἰρχθήσεται. Ἔτι σημείωσαι ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅτι κακῶς ἐξεχωρήθη ὁ πλευρῆς κυρίου Μιχαὴλ συζυγῆναι τῇ Ἀσανοπουλίνᾳ κυρίᾳ Ἄννῃ πρώτῃ οὔσῃ ἐξαδέλφῃ τῆς προμνηστευθείσης αὐτῷ Μαρίας τῆς τοῦ Σερβλίου· κἂν γὰρ νόμῳ θανάτου πρὸ τοῦ γάμου διεζύγη τῆς τοιαύτης μνηστῆς, καὶ οὐδὲ συνεμίγη ταύτῃ, ἀλλ' οὐκ ὤφειλεν ἐξαδέλφην αὐτῆς πρὸς τὴν λαβεῖν. οὐδὲ γὰρ ἡ συνάφεια, ἀλλὰ ἡ τῆς εὐχῆς τελετὴ ποιεῖ τὴν μνηστείαν ὡς γάμον λογίζεσθαι. Εἰ γοῦν λαϊκὸς τοιοῦτόν τι ποιεῖν κεκώλυται, πολλῷ μᾶλλον ἱερωμένος. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἐκωλύθη διὰ σημειώματος συνοδικοῦ ἐπὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου συνάπτεσθαι νομίμως γυναικὶ συγγενεῖ οὔσῃ τῇ διὰ δεσμωτικῶν μόνων ἐγγράφων κατεγγυηθείσῃ τούτῳ, καὶ μὴ φθασάσῃ λαβεῖν μνηστείας εὐχὴν μετ' αὐτοῦ, ἢ ὡς θανούσῃ, ἢ ὡς ἑτέρῳ συναφθείσῃ ἐκ μεταμέλου ἀνδρὶ, εἰ μήπω ταύτην ἑξαετῆ οὖσαν ὁ θάνατος ἠρραβωνίσατο. ἔδοξε γὰρ τῇ συνόδῳ μετὰ ἑξαετοῦς γυναικὸς ἐπιθυμίαν φθορᾶς μὴ μεταλαβεῖν.

A excesserit: parentibus magnam diligentiam adhibere debentibus ne quid fiat ante dictum tempus. Nam & is qui immaturum concubitum perpetrarit, & eius parentes, legibus quę de stupro latæ sunt, tenebuntur. Porrò autem quando Imperator, sponsaliorum vel nuptiarum tempus innouauerit, si qui coniungebantur, ante tempus rei præstitum morte separati sint, sic quoque prohibebuntur personæ prohibitæ, nec eis facilè licebit irrumpere ad ea audenda quæ fieri non debent, B vt ante tempus nostris visum constitutionibus sponsalia vel matrimonium soluantur. Quod enim deest perfecto tempori sponsaliorum vel nuptiarum, Imperatoris supplens dispensatio, iis quæ sunt prohibita illabefactatam prohibitionem seruabit, & nequaquam facient contractum prohibitum. Sed quicũque ex perfectis sponsalibus vel matrimonijs prohibentur contractus, ij etiam ab iis quæ intra præstitutum tempus & dispensatiuæ constitutionem, & solutionem, naturaliter acceperunt, prohibebuntur. C Nota verò ex præsenti nouella, quòd malè permissum fuit bellicoso Domino Michaeli *matrimonio* coniungi cum rarissimæ formę Domina Anna, quæ patruelis erat Mariæ Serblij *filiæ* antea illi desponsæ. Nam tametsi lege mortis ante nuptias ab ea sponsa separatus est, neque cum illa se commiscuit: attamen ipsius patruelem *uxorem* ducere non debuit. Neque enim coniunctio, sed precationum ceremoniæ, vt sponsalia tanquam nuptiæ reputentur, D faciunt. Si igitur laicus tale quippiam facere prohibetur, *profectò* consecratus multò magis. Tali namque temporibus sanctissimi illius Patriarchæ Domini Michaelis Anchiali per synodalem commentarium vetitum est legitimè coniungi cum *ea* muliere, quæ cognata eius fuerit, quæ obligatorijs scriptis duntaxat illi obstricta fuisset, neque sponsaliorum preces cum ipso excepisset, quòd aut mortua, aut pœnitudine ducta alteri viro cõiuncta esset: extra quàm si eam necdum sexennem mors arrhabonis instar abstulerit. Visum est enim consilio in sexennem mulierẽ copulæ concupiscentiam nõ concipi.

A Verùm hoc in laicis non obtinebit. Nam qui altari *deseruiunt* soli vnius vxoris, eiusdémque virginis, viri nominari, ipsique eiusdem status esse debent. Porrò quæ *hac* nouella de sponsalibus comprehenduntur, ex ipsa manifesta sunt. Scias autẽ, quòd in secreto Chartophylacij sita est declaratio sanctissimi illius Patriarchæ Domini Nicolai, quæ hæc ad verbũ tractat: Sanctissimus Cyzici Metropolitanus Symeon cum nostra mediocritate cõsidens, dixit, quòd Clericus quidam suę Metropolis, cui nomen est Ioannes Diabatenus, B despõdit quandam Mariam Theophili vocatam, septem annos natam. Cùm autem intellexisset esse iniusta sponsalia, quòd esset impubes sponsa, tunc quidem destitit, post annos autem octo eam in matrimonio legitimè duxit. Et hæc dicens, volebat scire quid de Clerico agendum. Audiuit itaque à nostra mediocritate, & à considente fraternitate, quòd nõ solùm in contractu matrimoniali C arrhas dari cautum est, sed etiam in omnibus contractibus, verùm non coactè, sed sponte. Quemadmodum itaque in aliis contractibus non dicimus esse infirmum quod factum est non datis arrhis, ita etiam in matrimoniali contractu: & si arrha seu sponsalia non præcesserint, firmum erit & inseparabile matrimonium. Cùm itaque sponsalia, quæ, vt dictum est, præcessere inter Clericum & Mariam, consistere non possent, habebit Clericus inseparabiliter eã quæ per solam sacram benedictionem D illi in matrimonio coniuncta fuit, vt tractatum est. Donatio autem ante nuptias, propter quam etiam sponsalia fieri constitutum est inter coniuges, vel ipsas partes, non tractabitur, sed perinde ac si nec sponsalia præcessissent, nec donatio ante nuptias consecuta esset, erit firmum, & non infringendum matrimonium.

Cap. III.

De iis quæ existimant maritos suos absentes mortuos, & nubunt, Synod. vi. canon xciij. Basil. can. xxxi. xxxvi. xlvi.

τοῦτο δὲ ἐπὶ λαϊκῶν οὐ κρατήσει. μόνοι γὰρ οἱ τοῦ βήματος μιᾶς γυναικὸς καὶ τῆς αὐτῆς παρθένου ἄνδρες ὀφείλουσιν ὀνομάζεσθαι, καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς εἶναι καταστάσεως. Ἔτι σημείωσαι ὅτι τὰ μὲν τῇ νεαρᾷ περιεχόμενα χάριν τῆς μνηστείας, δῆλα εἰσὶν ἐκ τῆς τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου κυρίου βασιλέως δευτέρας προστάξεως. γίνωσκε δὲ ὅτι τῷ σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακίου σημείωμα κατέστρωται τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου κυροῦ Νικολάου πατριάρχου, τὰ δὲ κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον, μηνὶ Ἰουλίῳ κα΄. ἡμέρᾳ δ΄. ἰνδικτιῶνος ιε΄. προκαθημένου τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Νικολάου ἐν τῷ ..... συνεδριαζόντων αὐτῷ μητροπολιτῶν τοῦ δεῖνος καὶ δεῖνος, ὁ θεοφιλέστατος μητροπολίτης τῆς Κυζικοῦ Συμεὼν συνεδριάζων τῇ ἡμῶν μετριότητι εἶπεν, ὡς κληρικὸς τῆς κατ' αὐτὸν μητροπόλεως Ἰωάννης Διαβατηνὸς ὀνομαζόμενος, ἐμνηστεύσατο γυναῖκά τινα Μαρίαν τοῦ Θεοφίλου καλουμένην, ἡλικίας οὖσαν ἑπταετοῦς· μαθὼν δὲ τὴν μνηστείαν εἶναι παράνομον, διὰ τὴν τῆς μνηστῆς ἀνηβότητα, τότε μὲν ἀπέστη ταύτης· μετὰ δὲ χρόνους ὀκτὼ νομίμως ταύτην πρόσγαμον ἠγάγετο, καὶ ταῦτα λέγων ἤθελε τί ποιητέον ἐπὶ τῷ κληρωθῆναι μαθεῖν. ἤκουσεν οὖν ἀπὸ τῆς ἡμῶν μετριότητος, καὶ τῆς συνεδριαζούσης ἀδελφότητος, ὡς οὐκ ἐπὶ μόνου τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος ἀρραβῶνας νενόμισται δίδοσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν συναλλαγμάτων, πλὴν οὐκ ἠναγκασμένως ἀλλ' αὐθαιρέτως. ὥσπερ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων οὐ λέγομεν ἄκυρον εἶναι τὸ γεγονός, μὴ δοθέντων ἀρραβώνων, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος, κἂν ἀρραβὼν ἤτοι μνηστεία οὐ προέβη, βέβαιον ἔσται καὶ ἀδιάσπαστον· τῆς γοῦν προβάσης μνηστείας ὡς εἴρηται μέσον τοῦ κληρικοῦ καὶ τῆς Μαρίας οὔσης ἀνυποστάτου, ἔσεται ὁ κληρικὸς ἔχων ἀδιασπάστως τὴν διὰ μόνης γαμικῆς ἱερολογίας ἁρμοσθεῖσαν αὐτῷ σύζυγον, ὡς διείληπται. προγάμου δὲ δωρεᾶς δι' ἣν καὶ τὴν μνηστείαν νενομοθέτηται γίνεσθαι μέσον τῶν ὁμοζύγων, ἢ τῶν μερῶν αὐτῶν, οὐ πρακτιωθήσεται, ἀλλ' ὥσπερ εἰ μηδὲ προέβη μνηστεία, μηδὲ προγάμου προηκολούθησε δωρεά, βέβαιος ὁ γάμος ἔσται καὶ ἀδιάρρηκτος.

Κεφάλαιον γ΄.

Περὶ τῶν ὑπονοουσῶν ἀποθανεῖν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, καὶ γαμουσῶν, συνόδου ϛ΄. κανὼν ϟγ΄. Βασιλείου κανὼν λα΄. λϛ΄. μϛ΄.

Κείμενον.

Η περὶ ῥεπουδίου διαλεγομένη ριζ΄. νεαρά, φησὶν ὡς ἐὰν στρατιώτης, ἢ σχολάριος, ἢ φοιδεράτος, ἢ ἄλλος ἔνοπλος ἐν ἐξπεδίτῳ διάγῃ ὁσουσδήποτε ἐνιαυτούς, περιμενέτω αὐτὸν ἡ αὐτοῦ γαμετὴ, κἂν μὴ γράμματα ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἀκούσει αὐτὸν τελευτῆσαι, μὴ γαμείτω, εἰ μὴ πρότερον δι' ἑαυτῆς, ἢ τῶν γονέων αὐτῆς, ἢ ἑτέρου ἀξιοπίστου, τοὺς πριόρας τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοὺς χαρτουλαρίους, ἐν ᾧ στρατεύεται, καὶ τὸν τριβοῦνον ἐρωτήσῃ εἰ τῇ ἀληθείᾳ ἐτελεύτησε· κἀκεῖνοι τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων ἐν ὑπομνήματι καταθῶνται αὐτὸν τελευτῆσαι, καὶ τὴν πρᾶξιν ἡ γυνὴ λαμβανέτω, καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν, μενέτω ἐνιαυτὸν, καὶ τότε νομίμως γαμείτω. Εἰ δὲ παρὰ ταύτην τὴν διάταξιν γαμήσει, καὶ αὐτὴ, καὶ ὁ λαβὼν αὐτὴν, ὡς μοιχοὶ τιμωρηθῶνται, καὶ δέκα λιτρῶν ποινὴν διδόασιν ᾧ εἶπον ἀποθανεῖν, καὶ ἔχει ἄδειαν εἰ βούλοιτο τὴν ἰδίαν ἀναλαβεῖν γαμετήν. Εἰ δὲ σχολάριος ἦν, παρὰ τῶν πρώτων τῆς σχολῆς, καὶ τοῦ ἀκτουαρίου, ἡ λεχθεῖσα γινέσθω κατάθεσις· Εἰ δὲ φοιδεράτος, παρὰ τοῦ ὀπτίονος αὐτοῦ.

TEXTVS.

Quæ de repudiis tractat cxvij. Nouella, dicit, quòd si miles, vel scholaris, vel fœderatus, vel alius armatus agit in expeditione aliquot annis, expectet eum vxor, etiam si ab eo literas non acceperit: sin autem autem audierit eum esse mortuũ, ne nubat, nisi priùs per se, vel suos parentes, vel alium fide dignum, Priores & Chartularios numeri in quo militat, & Tribunum interrogauerit, an re vera sit mortuus: & illi sanctis Euangeliis propositis, in actis deponãt eum esse mortuum: & mulier actum accipiat, & postquam acceperit, annum maneat, & tunc nubat legitimè: sin autem contra hoc præscriptum nupserit, & ipsa, & qui eam accepit, vt adulteri puniantur: sin autem qui deposuerunt, falsum dixisse conuicti sunt, priuantur militia seu exauthorantur, & decem librarum pœnam pendunt ei quem mortuum esse dixerunt: & est in eius potestate propriam si velit vxorem accipere: Sin autem erat scholaris, à primis scholæ, & actuario, fiat dicta depositio: sin autem fœderatus, ab ipsius optione.

Σχόλιον.

Η περὶ διαζυγίου ριζ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἔστι κεφ. γ΄. τοῦ ζ΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου, καὶ φησὶ τῶν γυναικῶν τῶν ὑπονοουσῶν τελευτῆσαι τοὺς ἀποδημοῦντας ἄνδρας στρατιώτας αὐτῶν, ὅσα συνωψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον.

SCHOL. BALS. De repudiis cxvii. Imperatoris Iustiniani Nouella est cap. iii. tit. vii. lib. xxviii. Basilicor. & dicit de mulieribus, maritos suos milites absentes obiisse suspicantibus, quæcunque in textu compendiosè sunt proposita.

Κεφάλαιον δ΄.

Περὶ τῶν διαζευγνυμένων, ἀποστόλων κανὼν ε΄. συνόδου Γάγγρας κανὼν ιδ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρβ΄. συνόδου ς΄. κανὼν πζ΄. Βασιλείου κανὼν θ΄. λε΄. μη΄. οζ΄.

CAP. IIII.

De iis qui separantur, Apost. can. v. Syn. Gangr. canon xiiij. Syn. Carth. can. xxij. Syn. vi. canon lxxxvij. Basil. canon ix. xxxv. xlviij. lxxvij.

Κείμενον.

Περὶ διαζεύξεως γάμου ἐν πολλοῖς τόποις ὁ πολιτικὸς διαλέγεται νόμος, καὶ μάλιστα βιβλίον κδ΄. τίτ. β΄. καὶ βιβλίον ε΄. τοῦ κώδικος τίτ. ιζ΄. καὶ ἐν τῇ περὶ γάμων νεαρᾷ φησί. τελεώτερον δὲ ριζ΄. νεαρὰ ῥητῶς ἐκτιθεμένη τὰς αἰτίας, καθ' ἃς ἡ γυνὴ ἢ ὁ ἀνὴρ δύναται ῥεπούδιον πέμπειν, καὶ τὴν προῖκα κερδαίνειν, τὴν δεσποτείαν αὐτῆς φυλάττων τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισὶν εἴπερ εἰσίν· ἐὰν συνειδῇ τινας ἐπιβουλεύοντας τῇ βασιλείᾳ, καὶ τῷ ἰδίῳ μὴ φανερώσῃ ἀνδρὶ·

TEXTVS.

De matrimonij separatione in multis locis ius ciuile, & maximè in lib. xxiiij. tit. ij. Digestorum, & libro v. Codicis, tit. xvij. & in Nouella de nuptiis: perfectiùs autem cxvij. Nouella, quæ causas ritè exponit; propter quas maritus vel vxor potest repudiare & dotem lucrifacere, eius seruans dominium liberis ex eo matrimonio susceptis, si modò sint. Si sciuerit aliquos Imperatori moliri insidias, & suo marito non indicauerit.

Si eam adulterij accusauerit, & probauerit: Si vllo modo vitæ mariti insidias parauerit, vel cùm hoc alios moliri sciuisset, ei non indicauerit. Si cum viris externis conuiuia agitet, vel vnà lauetur, nolente marito. Si eo nolente, maneat extra domum, non apud suos parentes, nisi ipse absque dictis causis eam extruserit. Mulier autem mittit repudium, & donationẽ ante nuptias lucratur, seruans dominium suis liberis, si modò vlli sint: si Imperatori insidias molitus sit, vel cùm hoc alios moliri rescinerit, vel per se, vel alium Imperatori non apparuerit. Si quouis modo vitæ ipsius insidiatus fuerit, vel cùm fuisset conscius, ei non reuelauerit, & non legibus vindicare conatus sit. Si eius pudicitiæ, vt ipsa adulteraretur, insidiatus sit. Si maritus eam adulterij accusauerit, nec probauerit. In his autem non solùm, ante nuptias donatione multatur, sed etiam alia tertia parte ex aliis eius facultatibus, & subit pœnas quas condemnata mulier erat subitura. Si cum alia cohabitet in eadem domo, vel eadem ciuitate, & ab ipsa, vel per alium admonitus non abstineat. Porrò autem in his quoque alteram donationis ante nuptias partem lucratur, ipsius dominium seruans filiis legitimis: Si ergo præter has causas repudiet Maritus, perdit donationẽ, & aliam eius tertiam partem: sin autem mulier mittat iniustum libellum repudij, perdit dotem: & præterea in Monasterium conijcitur toto vitæ suæ tempore, & bona eius diuiduntur: & eius quidem filij octo vncias accipiũt: Monasterium autem quatuor vncias: sin autem non sint filij, sed parentes, qui repudio non consenserunt, ipsi quidem quatuor vncias accipiunt: Monasterium autem octo: sin autem consenserunt, Monasterium totum accipit. Eadem etiam dici possunt in Marito qui iniustè repudiat, ex cxxvij. nouella, quæ dicit esse pœnas æquales iniustorum repudiorum: & maritum similiter iis teneri quæ aduersus uxorem constituta sunt.

A ἐὰν αὐτῆς περὶ μοιχείας κατηγορήσῃ, καὶ ἀποδείξῃ· ἐὰν ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλεύσῃ, ἢ τοῦτο ἑτέροις συγγινώσκουσα μὴ φανερώσῃ αὐτῷ· ἐὰν ἐξωτικοῖς ἀνδράσι συμποσιάζῃ, ἢ συλλούηται, μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρός· ἐὰν μὴ βουλομένου αὐτοῦ ἔξω τοῦ οἴκου μείνῃ παρὰ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς, εἰ μὴ αὐτὸς χωρὶς τῶν αἰτιῶν αὐτὴν ἐξωθήσῃ. ἡ δὲ γυνὴ στέλλει ῥεπούδιον, καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν κερδαίνει, τὴν δεσποτείαν φυλάττουσα τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισὶν εἴπερ εἰσίν· ἐάν τι κατὰ τῆς βασιλείας βουλεύσηται, ἢ τοῦτο συνειδὼς B ἑτέροις μὴ φανερώσῃ τῷ βασιλεῖ, δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ δι᾽ ἑτέρου· ἐὰν ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ζωῇ αὐτῆς ἐπιβουλεύσῃ, ἢ τοῦτο συνειδὼς ἑτέροις, μὴ φανερώσῃ αὐτῇ, καὶ σπουδάσῃ κατὰ νόμους ἐκδικῆσαι· ἐὰν τῇ σωφροσύνῃ αὐτῆς εἰς τὸ μοιχευθῆναι σπουδάσῃ ἐπιβουλεῦσαι· ἐὰν κατηγορήσας αὐτῆς ὁ ἀνὴρ ἐπὶ μοιχείας, μὴ ἀποδείξῃ. ἐπὶ τούτου δὲ οὐ μόνον τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν ὁ ἀνὴρ ζημιοῦται, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τρίτον αὐτῆς ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας, καὶ τὰς τιμωρίας ὑφίσταται, ἃς ἔμελλεν γυνὴ καταδικαζομένη ὑφίστασθαι. ἐὰν ἑταίρᾳ συνοικῇ ἐν τῷ αὐτῷ C οἴκῳ, ἢ τῇ αὐτῇ πόλει, καὶ παρ᾽ αὐτῆς ἢ δι᾽ ἑτέρου ὑπομνησθεὶς μὴ ἀπόσχοιτο, καὶ ἐπὶ τούτου δὲ ἕτερον τρίτον μέρος τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς κερδαίνει, καὶ αὐτοῦ τὴν δωρεὰν φυλάττουσα τοῖς ἐκ τοῦ γάμου παισίν. ἐὰν οὖν παρὰ ταύτας τὰς αἰτίας ὁ ἀνὴρ στέλλῃ ῥεπούδιον, ἀπόλλει τὴν δωρεὰν, καὶ ἄλλο τρίτον μέρος αὐτῆς· εἰ δὲ γυνὴ στέλλει ἄλογον ῥεπούδιον, ἀπόλλει τὴν προῖκα, καὶ πρὸς τούτοις μοναστηρίῳ ἐμβάλλεται πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτῆς, καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς διαιρεῖται· καὶ οἱ μὲν παῖδες λαμβάνουσιν οὐγγίας η'. τὸ δὲ μο- D ναστήριον οὐγγίας δ'. εἰ δὲ οὐκ εἰσὶ παῖδες, ἀλλὰ γονεῖς, μὴ συναρέσαντες τῷ ῥεπουδίῳ, αὐτοὶ μὲν λαμβάνουσιν οὐγγίας δ'. τὸ δὲ μοναστήριον η'· εἰ δὲ συνῄνεσαν, ὅλην τὴν οὐσίαν τὸ μοναστήριον λαμβάνει. δυνατὸν δὲ ταῦτα λέγειν καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς ἀλόγως ῥεπουδιατεύοντος ἐκ τῆς ρκζ'. νεαρᾶς, λεγούσης ἴσας εἶναι τὰς τῶν ἀλόγων ῥεπουδίων, καὶ τὸν ἄνδρα ὁμοίως ὑποκεῖσθαι τοῖς κατὰ γυναικὸς ὁρισθεῖσι.

SCHOL. BALS. Titulus ij. lib. xxv. digest. est in tit. xj. lib. Basil. xxviij. Titulus verò xvij. lib. v. cod. positus est in cap. x. tit. vij. lib. xxviij.

Σχόλιον.

Ὁ β'. τίτ. τοῦ κε'. βιβλίου τῶν διγέστων κεῖται εἰς τὸν ια'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ὁ ιζ'. τίτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐτέθη εἰς κεφ. ι'. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου

τῶν βασιλικῶν, καὶ ἡ ριζ'. Ιουστινιανείου νεαρὰ ἐτέθη ὡς πολλάκις εἴπομεν, εἰς βιβλίον κη'. τίτ. ζ'. κεφ. α'. οὕτως ἔχουσα ἐν μέρει ὡς συνωψίσθη εἰς τὸ κείμενον. ἡ δὲ περὶ γάμων κβ'. νεαρὰ ἐτέθη εἰς βιβλίον κη'. τίτ. ιδ'. καὶ τίτ. δ'. τὸ τῆς ρκζ'. νεαρᾶς κεφ. τὸ περὶ ῥεπουδίου διαλεγόμενον οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ἀλλ' ἐδέχθη μᾶλλον τὸ ιγ'. κεφ. τῆς ρλδ'. νεαρᾶς, καὶ ἔστι κεφ. δ'. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου, καὶ λέγει ἴσας εἶναι τὰς ποινὰς τῶν ἀλόγων ῥεπουδίων, καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι.

B

Κείμενον.

Αζημίως δὲ λύεται γάμος ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τριετίᾳ μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ γάμου, μὴ δυνηθῇ τῇ γαμετῇ συγγίνεσθαι, καὶ διὰ τὸ μονάσαι, καὶ ἐὰν ὁ ἀνὴρ αἰχμάλωτος γένηται, καὶ ἄδηλον, ἐπεὶ πενταετίᾳ μείνῃ, εἰ ζῇ.

Σχόλιον.

Τὸ δ'. κεφ. τῆς κβ'. Ιουστινιανείου νεαρᾶς ἐν τῷ ζ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου κείμενόν φησι· ταῖς δὲ εἰρημέναις αἰτίαις συνείδομεν καὶ ταῦτα ὀνομαστὶ προστεθῆναι ἐξ ὧν τοὺς γάμους ἔξεστι δίχα ποινῆς διαλύειν. καὶ αὐτίκα ἐπιφέρει καὶ τὰς αἰτίας, τὴν τῆς ἀσκήσεως δηλαδὴ, τὴν ἐπὶ τριετίᾳ ἀσυνάπτον ὁμοζωΐαν, καὶ τὴν **C** τῆς αἰχμαλωσίας. πλὴν ἀπὸ μὲν τῶν δύο αἰτιῶν χωρὶς ποινῆς καὶ οἱασδήτινος φησὶ λύεσθαι τὸ συνοικέσιον. ἀπὸ δὲ τοῦ μονάσαι θάτερον τῶν ὁμοζύγων, φησὶ ταῦτα. τηνικαῦτα γὰρ κελεύομεν παῤῥησίαν εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ πρὸς τὰ κρείττω μεθισταμένοις, διαλύειν τὸ συνοικέσιον, καὶ ἀναχωρεῖν μετά τινος βραχείας ὑπολελειμμένης τῷ καταλελειμμένῳ παραμυθίας. ὅπερ γὰρ ἂν συμφωνήσαιεν οἱ συμβάλλοντες ἀπὸ τελευτῆς γίνεσθαι κέρδος, τοῦτο ἔχειν δεῖ τὸν καταλελειμμένον παρὰ θατέρου, **D** εἴτε ἀνὴρ, εἴτε γυνὴ καθεστήκει. διότι καὶ οὗτος τό γε ἐπὶ τῷ συνοικήσαντι, δοκεῖ τελευτᾶν, ἑτέραν ἀνθ' ἑτέρας βίου πορείαν ἑλόμενος. ἀλλὰ καὶ ρκγ'. Ιουστινιανείου νεαρὰ, ἤτοι τὸ η'. κεφ. τοῦ α'. τίτ. τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, παρακελεύεται τὸν ἐν τῷ κόσμῳ περιλειφθέντα ἐκ τῶν ὁμοζύγων, λαμβάνειν ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ἀποκαρέντος, εἴ τι ἐκ τῆς προτελευτῆς τούτου ἀπὸ συμφώνου ἔμελλε προσαρμόσαι αὐτῷ, ὅπερ καὶ βραχείαν παραμυθίαν ἐκάλεσεν ἡ κβ'. νεαρὰ

A Basil. Iustiniani autē nouella cxvij. posita est (vt sæpius diximus) in lib. xxviij. tit. vij. cap. j. quæ sic pro parte habet, vt in textu compendiosè propositum est. De nuptiis nouella xxii. posita est in lib. xxviii. tit iiij. & xiiii. Quod *verò* nouellæ cxxvii. caput de repudiis disserit, non est positum in Basil. sed magis approbatum est cap. 13. nouellæ cxxxiiii. quod cap. iiii. tit. vii. lib. xxviii. est, ac temerariorum repudiorum in vtraque parte æquales esse pœnas dicit.

TEXTVS.

Soluitur autem impune matrimonium, si vir post triennium ab inito matrimonio non possit coire cum vxore, & si Monachus alteruter factus sit, & si maritus in captiuitatem abductus sit, & incertum sit postquam quinquennio manserit, an viuat.

SCHOL. BALS. Cap. iiij. libri xxii. Iustiniani nouellæ: in septimo tit. xxviij. libri dicit: Dictis causis eas quoque nominatim adiiciendas intelligimus, ex quibus licet matrimonia impune dissoluere, causam **C** scilicet exercitationis seu religionis, triennalem vitæ consuetudinem, in qua coire non potuerint, & causam captiuitatis. Sed ex duabus quidem causis, sine pœna, & absque vllius rei datione dicit solui cōiugium. De eo autem quòd pars alterutra ingrediatur Monasterium, hæc dicit: Tunc enim iubemus viro & vxori ad meliora transeuntibus dissoluere coniugium, & secedere, cum aliqua breui relicta ei qui relictus est, consolatione. De quo enim lucro consense- **D** rint ij qui conueniunt in casum mortis, oportet eum qui relictus est, ab altero id habere, siue sit maritus, siue vxor, eo quòd is, quod ad coniugem attinet, videatur esse mortuus, cùm aliud vitæ iter ingrediatur. Sed etiam cxxiii. Iustiniani Nouella, seu viii. caput permittit, iv. lib. Basil. Iubet eum ex cōiugibus qui in mūdo relictus est, ex parte quæ tōsa est, accipere, siquid ex conuentione per eius mortē erat ad eum rediturum: quod etiam breuem consolationē nominauit xxii. Nouella,

quæ omnino respexit ad pœnam, quæ ex aliis causis data est. Quod enim datur ex conuentione, ne pœna quidem existimatur. Et hæc quidem ita habent. Quæro autem, cùm cxvij. Imperatoris Domini Leonis Philosophi nouella dicat, ex mariti tonsura non debere dari mulieri ὑπόβολον & xxii. Imperatoris Iustiniani Nouella definiat ea quæ superiùs scripta sunt, exigétne mulier aliquid à marito qui tondetur, nomine donationis propter nuptias, an non? Solutio. Antiquitus quidem non dabatur ex conuentione donatio propter nuptias, sed ex lege. Si mulier enim dabat aliquid dotis nomine, maritus quoq; cogebatur dare tantam quantitatem in communes facultates. Vnde etiam Græcè nominatum est ὑπόβολον, id est, oppositio, & tanquam contraria obligatio. Hoc autem sublatum est, & hodie non dat maritus eiusmodi ὑπόβολον. Sed dat ex cõuentione aliquam partem, quantum scilicet dare mulieri, si prior decedat, conuenerit: sin autem non conuenerit aliquid dare, pro ὑποβόλῳ non cogetur aliquid dare. Existimo autem quòd Nouella quidem Imperatoris Domini Leonis Philosophi dicit de ὑποβόλῳ quod ex lege antiqua agnoscebatur, & necessariò dabatur: Imperatoris autem Iustiniani Nouella, de lucro quod dabatur ex conuentione, si alteruter prior decessisset. Quantitatem ergo, quam ex vnius ex coniugibus morte præcedente dari conuenit ei qui superstes fuerit, exiget is qui in vita relictus est post alterius tonsuram, qualiscunque ea sit, & quomodocunque vocetur. & euenit, vt si tonsa fuerit mulier, vir eo modo exigat quantitatem quam dari conuenerit superstiti, si alteruter prædecesserit, etiamsi abusiuè appelletur ὑπόβολον.

TEXTVS.

Ex consensu autem per conuentionem coniuges posse soluere matrimonium, nuper quidem dictum fuerat: sublatum est autem ab cxvij. Nouella: & rursus à Iustino Imperatore renouatum est. Et Maritus qui sine causa vxorem indotatam eiicit, dat ei quartam partem suorum bonorum purè. Sin autẽ euenerit vt sint plures quã tres filij, nõ quartã partẽ, sed vnius filij portionẽ accipit.

A πάντως παρὰ τὴν ἐκ τῶν ἑτέρων αἰτιῶν διδομένην ποινὴν ἀποβλέψασα. τὸ γὰρ ἀπὸ συμφώνου οὐδὲ ποινὴ λέγεται. καὶ ταῦτα μὲν ἔχουσιν οὕτω. ἐρωτῶ δὲ, τῆς ριζ'. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου λεγούσης, ἐξ ἀποκάρσεως τοῦ ἀνδρὸς μὴ δίδοσθαι ὑπόβολον τῇ γυναικί· καὶ τῆς ρβ'. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ διοριζομένης τὰ γραφέντα ἄνωθεν, ἀπαιτηθήσεταί τι παρὰ τῆς γυναικὸς χάριν ὑποβόλου ἐκ τοῦ ἀποκαρέντος ἀνδρὸς, ἢ οὔ; τὸ παλαιὸν οὐκ ἀπὸ συμφώνου ἐδίδοτο τὸ ὑπόβολον, ἀλλὰ ἀπὸ B τοῦ νόμου. Εἴ τι γὰρ ἡ γυνὴ ἐδίδου χάριν προικὸς, τοσοῦτον καὶ ὁ ἀνὴρ ὑποβάλλειν ποσὸν εἰς τὴν κοινὴν περιουσίαν ἠναγκάζετο, ὅθεν καὶ ὑπόβολον ὠνομάσθη. τοῦτο δὲ ἀνῃρέθη καὶ σήμερον τοιοῦτον ὑπόβολον ὁ ἀνὴρ οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ ἀπὸ συμφώνου δίδωσί τι μέρος ὅσον συμφωνήσῃ ἐκ προτελευτῆς τῇ γυναικί. Εἰ δὲ μὴ συμφωνήσῃ δοῦναί τι ὑπὲρ ὑποβόλου, οὐκ ἀναγκασθήσεται δοῦναί τι. νομίζω οὖν ὅτι ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ C ὑποβόλου φησὶ τοῦ ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἐπιγινωσκομένου, καὶ ἐξ ἀνάγκης διδομένου. ἡ δὲ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ περὶ τοῦ κέρδους τοῦ ἐκ προτελευτῆς κατὰ τὸ σύμφωνον διδομένου. τὸ γοῦν ἐκ προτελευτῆς ἑνὸς τῶν ὁμοζύγων συμφωνηθὲν δίδοσθαι ποσὸν πρὸς τὸν ἐναπομείναντα, ἀπαιτήσει μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἑτέρου ἀπόκαρσιν, ὁ εἰς τὸν βίον περιληφθεὶς, οἷον ἂν καὶ ἔστι, καὶ ὅπως ἂν καλεῖται. καὶ συμβαίνει τοιούτῳ τρόπῳ ἐὰν ἀποκαρῇ ἡ γυνὴ, ἀπαιτεῖν τὸν ἄνδρα τὸ ἐκ προτελευτῆς ἐκείνῳ συμφωνηθὲν δοθῆναι τῷ περιόντι ποσὸν, κἂν ὑπόβολον καλεῖ- D ται καταχρηστικῶς.

Κείμενον.

Τὸ δὲ κατὰ συναίνεσιν πρὸς τὸ συμφωνούμενον λύειν τὸν γάμον, εἴρηται μὲν πρῴην, ἀνῃρέθη δὲ ἐκ τῆς εἰρημένης ριζ'. νεαρᾶς, αὖθις καὶ ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ βασιλέως. καὶ τὴν ἄπροικον γαμετὴν ὁ ἀνὴρ ἀναλόγως ἐκβάλλων, δίδωσιν αὐτῇ τὸ δίμοιρον τῆς περιουσίας αὐτοῦ τῆς καθαρᾶς· Εἰ δὲ συμβῇ πλείονας εἶναι παῖδας τῶν τριῶν, οὐ τὸ τέταρτον, ἀλλὰ παιδὸς ἑνὸς ἀναλογίαν λαμβάνει.

οὐ δύναται τὸ διδόμενον αὐτῇ ὑπερβαίνειν τὰς ρ. τοῦ χρυσίου λίτρας. οὐχ ὑπόκειται δὲ τούτοις ἡ ἄπροικος γυνὴ ἀλόγως τοῦ ἀνδρὸς ἀναχωροῦσα, ὡς ἡ αὐτὴ ριζ'. νεαρά.

Σχόλιον.

Η θ'. διάτ. τοῦ ιζ'. τίτ. τοῦ ε. βιβλίου τοῦ κώδικος διαιρεῖ ζεται κατὰ συναίνεσιν λύεσθαι τὸν γάμον ἥτις οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά· ἀλλ' οὐδὲ τὸ τῆς ριζ'. νεαρᾶς κεφ. τὸ ἀναιροῦν τὰς κατὰ συναίνεσιν λύσεις τοῦ γάμου, ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐτέθη ιγ'. κεφ. τῆς ρλδ'. νεαρᾶς. ὅπερ ἐστὶ κεφ. δ'. τοῦ ζ'. τίτ. τοῦ κη'. βιβλίου, ἰσοδυναμοῦν τῇ ριζ. νεαρᾷ. ἡ νομοθεσία τοῦ βασιλέως Ἰουστίνου ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρμ'. ἥτις οὐδὲ ὅλως ἐτέθη εἰς βασιλικά. καὶ τὸ τὴν ἄπροικον γαμετὴν λαμβάνειν τὸ τῆς ἀνδρῴας περιουσίας ἐκ τοῦ ἀλόγως ῥεπουδιατεῦσαι, αὐτὴν, μέρος ἐστὶ τῆς ριζ'. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ. πλὴν οὐδὲ τοῦτο ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.

Κείμενον.

Τοσοῦτον δὲ ἀκώλυτόν ἐστιν ἡ τῶν γάμων διάλυσις, ὅτι εἴρηται βιβλίῳ με'. τίτ. α'. διάτ. ιθ'. ὡς ἐάν τις τῶν συνοικούντων ὁμολογήσῃ ποινὴν ἐκ τοῦ παρ' αἰτίαν αὐτοῦ λυθῆναι τὸν γάμον, οὐκ ἔρρωται· ἀρκεῖ γὰρ ἡ τῷ νόμῳ ἐπὶ τῶν τοιούτων ὡρισμένη ποινή· εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ ἐπερώτησις τοσαύτην περιέχει. καὶ διάτ. ρλδ'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ὅτι οὐ καλῶς ἐπερωτῶ τινα ποινὴν, ἐκ τοῦ μὴ γαμηθῆναί μοι. οὔτε μὴν τὴν ἤδη γαμηθεῖσάν μοι ποινὴν ἐπερωτᾶν δύναμαι, ἐὰν λύσῃ τὸν γάμον τὰ αὐτὰ καὶ περὶ γυναικὸς ἐπερωτώσης τὸν ἄνδρα. καὶ βιβ. η'. τοῦ κώδικος τίτ. λη'. διάτ. β'. ὅτι ἀνισχυρῶς τις πακτεύει, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ λῦσαι τὸν γάμον, καὶ οὐκ ἔρρωται ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐπερωτηθεῖσα ποινή.

Σχόλιον.

Τὸ ιθ'. διάταγμα τοῦ α'. τίτλου τοῦ με'. βιβλίου τῶν διγέστων ἐστὶ κεφάλαιον ιη'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον. ἔστι δὲ ἀνίσχυρος ἡ ἐπερωτωμένη ποινὴ ἐκ τοῦ παρ' αἰτίαν τινὸς τῶν συνοικούντων λυθῆναι τὸν γάμον, ἵνα μὴ ἰδιωτικοῖς πάκτοις ἀναιρῆται ἡ δημόσιος ποινή. ζήτει καὶ βιβλίον κθ'. τοῦ ε. κεφαλ. καὶ τίτλον ϛ'. τοῦ μγ'. βιβλίου κεφ. β'. καὶ θέμα γ'. τοῦ ϛζ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ρλδ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, καὶ θέμα β'. τοῦ ρκα'.

A *Non potest autem, quod ei datur, excedere c. libras auri. Iis autem non est obnoxia mulier indotata, quæ sine causa à marito recedit, vt ipsa cxvii. Nouella tradit.*

Schol. Bals. Ix. constitutio xvij. tit. v. libri Cod. statuit, ex consensu posse solui matrimonium: quæ non est sita in Basilic. Sed nec cxvii. nouellæ caput, quod tollit solutiones matrimoniorum quæ fiebant per consensum, positum est in Basilic. Sed pro eo positum est xiii. cap. xxxiiii. nouellæ: quod est iiii. cap. vii. tit. xxviii. lib. Basilic. quod æquiualet cxvii. Imper. Iustini Nouellæ. B Est autem Iustiniani cxl. nouella, quæ non est omnino sita in Basilicis: & quòd mulier indotata accipiat quartam partem facultatum Mariti, quoniam ipse eam sine causa repudiauerit, pars est cxvij. Imperatoris Iustin. nouellæ. Sed ne hoc quidem situm est in Basilicis.

Textus.

Adeò autem prohiberi non potest matrimoniorum dissolutio, vt dicat liber xlv. C titul. i. capit. xviij. quòd si quis eorum qui cohabitant, pœnam promiserit, si sine causa solutum sit matrimonium, non valet. Sufficit enim in iis pœna legibus constituta, nisi eam etiam continet stipulatio. Et cap. cxxxiiij. eiusdem tit. quòd non rectè stipulor pœnam, si qua mihi non nupserit. Sed nec ab ea quæ mihi nupsit, possum pœnã stipulari, si matrimonium soluerit. Eadem etiam de muliere, quæ à marito stipulatur. Et liber viij. Cod. tit. xxx. cap. ij. quòd quis inutiliter paciscitur ne non liceat matrimonium soluere: nec valet pœna, quæ eo nomine in stipulationem deducta est.

D Schol. Bals. Digestum xix. tit. lib. xlv. Digest. est caput xviij. tit. j. lib. xliij. Basilic. quod sic habet. Irrita est autem stipulatione constituta pœna, si culpa alterius coniugum diuortium factum fuerit, vt ne priuatorum hominum pactis pœna publica perimatur. Quæras etiam lib. xxix. tit. v. cap. v. & tit. vj. lib. xliij. cap. ij. & thema iij. cap. xcvij. tit. i. lib. xliij. & thema i. cap. cxxxiiij. eiusdem libri & tituli, & thema ij. cap. cxxi.

& lib. ii. tit. ii. cap. ccxliij. & lib. xxviij. tit. vii. cap. vii. viij. ix. Digest. cxxxiiij. tit. i. lib. xlij. Basilic. quod habet quemadmodum in textu scriptum est. Adscripsit autem Chummus extra illud scholiũ quod interpretatur caput, & quod docet, quando ea quæ nuptiarum gratia facta sunt stipulationum vincula, literis mandata, debent valere, & quando non. Tu autem ei scholio ne mẽtem adhibueris: sed nota quòd obligatoria instrumenta conscripta, quę fiunt de matrimoniis, siquidem fiunt ab iis solis qui sunt coniungendi matrimonio, sunt inualida, quod attinet ad petendam pœnam si contrauentum fuerit. Sin autem etiam ab aliquibus aliis, valent, & eo quòd aliqua de causa non sit factum matrimonium eorum qui erant iungendi matrimonio, petitur pœna ab eo qui interrogatus promisit se effecturum vt fieret matrimonium: & in his quidem consistit ius ciuile. Scias autem sæpe esse quæsitum, an qui obligatoria instrumenta de matrimonio cum aliqua muliere contrahendo in scriptis dederit, vel etiam instrumenta spõsaliorum, quę non possunt cõsistere postquam illa stipulationum vincula & sponsaliorum instrumenta infirmata & abrogata fuerint, possit aliam vxorem ducere, & in presbyteri locũ promoueri. Tu ergo dic, quòd si persona quidem, quæ ei qui sacerdos futurus erat, desponsa fuerat, post scriptorum infirmationem sextum annum excesserit, non sinetur qui ea scripta edidit, vel etiam iniusta sponsalia, cum alia muliere coniungi, & sic fieri sacerdos, vt qui propter cupiditatem bigamus reputetur, & quòd esset fœmina eiusmodi vt in eam amor caderet. Sin autem ea persona esset minor sex annis, quando pacta conuenta abrogata sunt, is rectè alteri mulieri coniungetur, & tunc fiet sacerdos. Confirma autem hoc etiam ex Nouella imperatoris Domini Alexij Comneni, quæ statuit non posse solui legitima sponsalia, & iubet vt si fortè ea soluta sint, vt pote legiti-

A κεφ. καὶ βιβλ. β'. τιτλ. β. κεφ. σμγ'. καὶ βιβλ. κη'. τιτλ. ζ'. κεφ. ζ'. η'. θ'. τὸ ρλδ'. διάτ. τοῦ α. τίτλου τοῦ μέ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. παρεγράψατο δὲ ὁ Χοῦμνος ἔξωθεν σχόλιον ἑρμηνεῦον τάχα τὸ κεφάλαιον, καὶ διδάσκον πότε τὰ χάριν μελλόντος γάμου γινόμενα δεσμωτικὰ ἔγγραφα ὀφείλουσιν ἔχειν τὸ ἐνεργὸν, καὶ πότε ἀπρακτεῖν· σὺ δὲ τῷ τοιούτῳ σχολίῳ μὴ προσέχῃς, ἀλλὰ σημείωσαι ἐκ τοῦ τοιούτου κεφαλαίου ὅτι τὰ περὶ γάμων δεσμωτικὰ ἔγγραφα, εἰ μὲν περὶ μό-B νων τῶν μελλόντων συναφθῆναι γεγόνασιν, εἰσὶν ἀνίσχυρα, ὅσον εἰς τὸ ποινὴν ἐκ παραβασίας τούτων ἀπαιτηθῆναι. Εἰ δὲ καὶ παρὰ ἑτέρων τινῶν, ἔχουσι τὸ ἰσχυρὸν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ γενέσθαι τὸν γάμον ἔξ αἰτίας τινὸς μελλοζύγων, ἀπαιτεῖται τὸ πρόστιμον ἐκ τοῦ ἐπερωτηθέντος παρασκευάζειν αὐτὸν ποιῆσαι γάμον. ζήτει καὶ τὸν Παλαιὸν τοῦ α. κεφαλ. τοῦ α. τίτλου τοῦ κη. βιβλίου καὶ κεφαλ. ιδ'. ιε'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου. ἡ δὲ β'. διάταξις τοῦ λη'. τίτλου καὶ η'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφάλ. β'. τοῦ ϛ'. τίτλου τοῦ μγ'. βιβλ. οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη· καὶ τὰ μὲν τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἐν τούτοις. γίνωσκε C δὲ ὅτι πολλάκις ἐζητήθη εἰ δύναται ὁ δεσμωτικὰ τοιαῦτα περὶ γάμον θέμενος μετά τινος γυναικὸς ἔγγραφα, ἢ καὶ γαμήλια ἐπὶ μνηστεία, ἀσύστατα μετὰ τὸ ἀθετῆσαι τὰ δεσμωτικὰ ἔγγραφα, ἢ τὴν παράνομον μνηστείαν, λαβεῖν ἑτέραν γυναῖκα, καὶ εἰς πρεσβυτέρου τόπον ἀναχθῆναι. σὺ γοῦν εἰπὲ ὡς εἰ μὲν τὸ πρόσωπον τὸ κατεγγυηθὲν τῷ θέλοντι ἱερωθῆναι, μετὰ τὴν ἀθέτησιν τῶν ἐγγράφων ὑπερέβη τὸν ἕκτον χρόνον, οὐ παραχωρηθήσεται ὁ τὰ ἔγγραφα ἐκθέμενος, ἢ καὶ τὴν παράνομον μνηστείαν, ἑτέ-D ρᾳ συναφθῆναι γυναικί, καὶ οὕτως ἱερωθῆναι, ὡς δίγαμος λογιζόμενος διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ διὰ τὸ εἶναι δεκτικὴν ἔρωτος τὴν γυναῖκα. Εἰ δὲ ἧττον τῶν ἕξ χρόνων ἦν τὸ τοιοῦτον πρόσωπον ὅτε ἡ ἀθέτησις τῶν συμφώνων ἐγένετο, ἐνδυνάμως καὶ ἑτέρᾳ γυναικὶ ὁ τοιοῦτος συζευχθήσεται, καὶ ἔκτοτε ἱερωθήσεται. κατασκεύασον δὲ ταῦτα καὶ ἀπὸ τῆς νεαρᾶς νομοθεσίας τοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τῆς διεγειρομένης ἀλύτους εἶναι τὰς μνηστείας ἐννόμους οὔσας, καὶ παρακελευομένης κἂν τύχῃ λυθῆναι μνηστείας, ὡς μὴ κατὰ τοὺς νενομισμένους

χρόνοις γεγενημένην, μὴ ἔχειν ἐπὶ ἀδείας τὰ κεκωλυμένα συγγενικὰ πρόσωπα τῶν παρανόμως μνηστευθέντων, πρὸς γάμου κοινωνίαν συνάπτεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι τὴν τοιαύτην νεαρὰν καταστρωθεῖσαν εἰς τὸ β΄. κεφάλ. τοῦ παρόντος τίτλου.

Κεφάλαιον έ.

Περὶ πορνείας, μοιχείας, καὶ φθορᾶς, καὶ ἀρρενοκοιτίας, ἀποστόλων κανὼν ξά. συνόδου Αγκύρας κανὼν ή. συνόδου Νεοκαισαρείας, κανὼν ά. συνόδου ς΄. κανὼν πς΄. πζ΄. Βασιλείου, κανὼν ζ΄. ή. κά. κβ΄. κέ. κς΄. λ΄. λδ΄. λζ΄. μθ΄. νή. νθ΄. ξδ΄. οζ. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ΄.

Κείμενον.

Περὶ φθορᾶς, μοιχείας, καὶ ἀρρενοκοιτίας, διαλαμβάνει ὁ νόμος, βιβλίου θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. θ΄. καὶ βιβλίου μή. τίτ. έ. κεφαλικὴν τοῖς ταῦτα πλημμελοῦσιν ἐπάγων τιμωρίαν. ἔνθα εἴρηται ὅτι τὸ μοιχικὸν, οὐ μόνον ἐπὶ φθορᾷ νομίμου γαμετῆς γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀσυστάτου καὶ ἀθεμίτου γάμου, καὶ μνηστείας, καὶ παλλακισμοῦ.

Σχόλιον.

Ο θ΄. τίτλος τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ Κώδικος κεῖται εἰς κεφάλαιον μζ΄. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλ. τῶν βασιλικῶν, καὶ ὁ έ. τίτλος τοῦ μή. βιβλίου τῶν διγεστῶν. κεῖται εἰς γ΄. κεφάλ. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλ. καὶ ἀνάγνωθι διάφορα κεφάλαια τοῦ τοιούτου τίτλου διδάσκοντα τοιαῦτα πολλὰ, οἷα συνωψίσθησαν εἰς τὸ κείμενον. τὸ μέν τοι κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι τοὺς μοιχοὺς ἢ τοὺς ἀρρενοκοίτας ἢ τοὺς φθορεῖς, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, ἀλλά φησι τὸ ογ΄. κεφάλαιον τοῦ ῥηθέντος λζ΄. τίτλου, οἱ μοιχοὶ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν. οἱ δὲ μέσοι καὶ ὑπουργοὶ τῷ τοιούτῳ ἀσεβήματι γεγονότες, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι διηνεκῶς ἐξοριζέσθωσαν. ἡ δὲ. ρλδ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ιουστινιανοῦ, ἤγουν τὸ ιβ΄. κεφάλαιον αὐτῆς ὅπερ ἐτέθη εἰς τὸν ζ΄. τίτλον τοῦ κή. βιβλίου, φησὶ περὶ ἀρχὰς ταῦτα· Εἰ περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ νομίσῃ δύνασθαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐλεγχθῆναι, προσήκει τὸν ἄνδρα πρότερον ἐγγράφεσθαι τὴν γυναῖκα. ἢ καὶ τὸν μοιχὸν, καὶ εἴπερ τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα φανερῶς ἀποδειχθείη, τηνικαῦτα διαζυγίου πεμπομένου, κελεύομεν ἐκείνας τὰς ποινὰς τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγεσθαι, ἃς οἱ νόμοι διατυποῦσι· κἀκείνων τὰς νομίμους ὑπομενόντων ποινὰς, οἵτινες μέσοι ἢ

mis temporibus nō facta, non possint prohibitæ cognatæ personæ eorum qui contra leges coniuncti fuerant, matrimonio coniungi. Lege eam Nouellam sitam in ij. cap. præsentis tituli.

C A P. V.

De fornicatione, adulterio, & masculorum concubitu, Apost. canon lxi. Syn. Ancyr. canon viij. Syn. vi. can. lxxxvi. lxxxvij. Basil. can. vij. xviij. xxi. xxv. xxvi. xxx. xxxiij. xxxvij. xxxix. xlviij. lviij. lix. lxij. lxxij. Greg. Nyss. can. iij.

T E X T V S.

De stupro, & adulterio, & masculorum concubitu, tractat ius ciuile in libro ix. Cod. tit. viij. capitale supplicium sic qui ea perpetrant, inferens. Vbi dicitur, quòd adulterium non solùm propter legitimæ vxori stuprum allatum, sed etiam si id fiat in illegitimo, & quod non potest consistere, matrimonio, & concubitu.

S C H O L. B A L S. Titulus nonus lib. ix Codicis positus est in ca. xlvij. tit. xxxvij. libri Basilic. lx. & tit. v. lib. Digest. xlviij. positus est in cap. iij. tit. xxxvii. eiusdem lx. libri, cuius tituli diuersa capita legas, quæ multa istiusmodi docent, cuiusmodi compendiosè sunt proposita. Verùm capitali supplicio puniri adulteros, pædicones, & qui stuprum admiserunt, non est situm in Basilicis, sed dicit lxxiij. caput dicti xxxvii. tit. Adulteri verò verberētur, ac tōdeantur, naresq; eis amputentur. Ii verò qui interuenerunt, quorūmq; opera ac ministerio scelus hoc admissū est, verberentur, ac tondeantur, perpetuóque exulent. Nouella autem Imperatoris Iustiniani cxxxiiij. siue eius xij. caput, quod in vii. tit. situm est xxviii. lib. dicit in principio: Si vir existimet suam vxorē posse conuinci adulterij, oportet virum suam priùs vxorem inscribere, aut etiam contra adulterū: & si adulterij crimen apertè ostensum fuerit, tunc misso diuortij libello iubemus eas pœnas peccatoribus infligi, quas leges cōstituunt, illis quoque pœnas legitimas sustinentibus, quorū interueniente ope-

ra ac ministerio hoc scelus factũ est. A Ex facultatibus autẽ adulteri, si habet vxorẽ, dotem & ante nuptias donationẽ, ei seruari: vel eam partẽ quę nostra lege datur, si nõ dotalia instrumẽta cõsecuta sint, reliquas autẽ eius facultates, si sint quidem ascendẽtes vel descendẽtes, eos vsq; ad tertium gradum, cõuenienter suis ordinibus & gradibus accipere. Si autẽ nõ sunt eis ascendentes aut descendẽtes, eas fisco applicari iubemus: Mulierẽ autem adulteratã, competentibus pœnis subiectam in Monasteriũ inijci: & deinceps quæcunque in compen- B dium contraxit Patriarcha. Legas verò etiam Nouellam Imperatoris D. Leonis Philosophi xxxij. quæ quid adultero & adulterę fieri debeat, statuit. Proinde de incestis & nefariis nuptiis dicit lxxvj. ca. xxxvij. tit. lx. lib. Qui miscentur cum consanguineis, siue parentes cum filiis, siue filij cum parentibus, siue fratres cum sororibus, gladio puniantur. Qui autem in alio gradu cognationis inter se commiscentur, scilicet pater cum vxore filij, vel filius cum vxore patris seu cum nouerca, vel C vitricus cum priuigna, vel frater cũ vxore fratris, vel auunculus cũ consobrina, vel cum duabus sororibus, vel qui cum matre externa eiúsque filia sciens rem habet, ij verberentur, & nares eis amputentur, vnà cum iis cum quibus rem habuerunt. Similiter & caput lxxvij. Qui matrimonio coniunguntur, vel aliàs carnaliter copulãtur, Patrueles, & filij qui ex eis nascuntur, & solùm, vel etiam pater & filius cũ matre & filia, vel duo fratres cũ duabus sororibus, vel duo fratres cum matre & filia, vel consobrinus cum ea quę fuit vxor cõsobri- D ni, præter separationẽ etiã verberentur. Lxxviij. caput dicit: Qui cũ Monachis, vel diaconissis, vel Ascetriis, se petulanter & libidinosè gerũt, eis vt qui Christi sponsam Ecclesiam iniuria afficiant, nares amputentur, & ipsis & eis cum quibus coierunt. Lxxix. caput dicit: Qui cum ea quã è baptismo leuauit, vel sub matrimonij nomine rem habet, vel alias clam congreditur, ei cum ipsa cum qua coiit, nares amputentur, ipsis scilicet priùs à se inuicem sepa-

ὑπουργοὶ τῷ τοιούτῳ ἀσεβεῖ ἐγκλήματι γεγόνασιν. ἐκ τῆς οὐσίας δὲ τοῦ μοιχοῦ, εἰ ἔχει γαμετὴν, τὴν προῖκα καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν αὐτῇ περισώζεσθαι, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου μοῖραν εἰ προικῷα συμβόλαια μὴ παρηκολούθησαν. τὴν δὲ λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν, εἰ μὲν εἰσὶν ἀνιόντες ἢ κατιόντες, ἕως τρίτου βαθμοῦ λαμβάνειν αὐτοὺς κατὰ τὰς τάξεις καὶ τοὺς βαθμούς. Εἰ δὲ μὴ εἰσὶ τοιοῦτοί τινες, τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι ταύτας κελεύομεν· τὴν δὲ μοιχευθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις ὑποβαλλομένην ποιναῖς, ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι, καὶ ἐφεξῆς ὅσα ὁ πατριάρχης συνώψισεν. ἀνάγνωθι καὶ λβ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Σοφοῦ διοριζομένην τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς μοιχοὺς καὶ εἰς τὰς μοιχαλίδας. περὶ ἀθεμίτων φησὶ τὸ ιϛ΄. κεφάλ. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου ταῦτα· οἱ αἱμόμικτοι, εἴτε γονεῖς πρὸς τέκνα, εἴτε τέκνα πρὸς γονεῖς, ἢ ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφὰς, ξίφει τιμωρείσθωσαν· οἱ δὲ κατὰ ἄλλην συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους συμφθειρόμενοι, τουτέστι πατὴρ εἰς γυναῖκα υἱοῦ, ἢ υἱὸς εἰς γυναῖκα πατρὸς, ἤγουν μητρυιὰν, ἢ πατρωὸς εἰς προγονὴν, ἢ ἀδελφὸς εἰς γυναῖκα ἀδελφοῦ, ἢ θεῖος εἰς ἀνεψιὰν, ἢ ἀνεψιὸς εἰς θείαν, ἢ εἰς δύο ἀδελφὰς, ἢ εἰς μητέρα ξένην καὶ τὴν αὐτῆς θυγατέρα ἐν εἰδήσει μιγνύμενος, οἱ τοιοῦτοι τυπτόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν, αὐτοί τε καὶ αἷς αὐτοὶ συνεφθάρησαν. ὡσαύτως καὶ τὸ οζ΄. κεφάλαιον λέγει, οἱ πρὸς γάμον συναπτόμενοι, ἢ ἄλλως σαρκικῶς συμπλεκόμενοι ἐξάδελφοι, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν τικτόμενοι παῖδες, καὶ μόνον ἢ πατὴρ καὶ υἱὸς πρὸς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ δύο ἀδελφοὶ πρὸς δύο ἀδελφὰς, ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀνεψιὸς εἰς γεγενημένην τοῦ θείου γυναῖκα, εἴτε θεῖος εἰς τὴν γεγενημένην τοῦ ἀνεψιοῦ γυναῖκα, πρὸς τῷ χωρισμῷ καὶ τυπτέσθωσαν. τὸ οη΄. κεφάλαιόν φησιν, οἱ ταῖς μοναζούσαις ἢ ταῖς διακονίσσαις ἢ ταῖς ἀσκητρίαις ἐνασελγαίνοντες, ὡς τὴν νύμφην Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἐνυβρίζοντες, ῥινοκοπείσθωσαν αὐτοί τε καὶ αἷς οὗτοι συνεφθάρησαν. τὸ οθ΄. κεφάλ. φησὶν, ὁ τῇ ἰδίᾳ συντέκνῳ ἢ ὀνόματι γάμου μιγνύμενος, ἢ καὶ ἄλλως λαθραίως συμπλεκόμενος, ἅμα αὐτῇ ῥινοκοπείσθω, δηλονότι πρότερον αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων διϊσταμένων.

μένων. εἰ μέντοι εἰς ὕπανδρον συνεύτεκνον διαπράττοιτο τοῦτο, ἡ μὲν ποινὴ ὡσαύτως προβαινέτω, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τυπτέσθωσαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ϛʹ. θέμα τοῦ ιʹ. κεφαλ. τοῦ εʹ. τίτλου τοῦ κηʹ. βιβλ. τῶν βασιλικῶν, λέγον· ὁ παρθένον ἢ χήραν ἁρπάσας, οὐ δύναται ταύτην γαμεῖν, οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ ταύτης πατρός, καὶ συγχωροῦντος τὸ ἔγκλημα. ὁ μέντοι ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματός τινα δεξάμενος, οὐ δύναται αὐτὴν ὕστερον πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι, ὡς δῆθεν θυγατέρα αὐτοῦ γενομένην, οὐδὲ τὴν ταύτης μητέρα ἢ θυγατέρα, ἀλλ' οὐδὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο οὕτως δύναται εἰσαγαγεῖν πατρικὴν διάθεσιν, καὶ δικαίαν γάμου κώλυσιν, ὡς ὁ τοιοῦτος δεσμός, δι' οὗ θεοῦ μεσάζοντος αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνάπτονται. ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου κεφάλαιον γʹ. θέμα βʹ. καὶ γʹ. καὶ κεφάλ. ιαʹ. καὶ βιβλ. ζʹ. τίτλ. ηʹ. κεφ. δʹ. καὶ βιβλίου μεʹ. τίτλ. αʹ. κεφάλ. ϛʹ. θέμα γʹ. καὶ κεφ. ιʹ. θέμα βʹ. καὶ γʹ. καὶ βιβλ. βʹ. τίτλ. γʹ. κεφ. ηʹ. καὶ κεφ. ρϛζʹ.

A ratis. Quòd si in eam quæ est in potestate mariti hoc fiat, pœna similiter procedat. Præterea autem etiã verberentur. Lege etiam vi. thema x. cap. v. libri Basilic. quod dicit: Qui virginem, vel viduam rapuit, nõ potest eam ducere vxorem, ne consentiente quidem patre eius, ac permittente crimen. Qui autem ex sacro baptismate aliquam suscepit, nõ potest eam postea vxorem ducere, vt quæ eius filia facta sit. Sed nec eius matrem vel filiã. Sed nec filius eius.
B Nihil enim æquè potest paternã affectionem & iustã matrimonij prohibitionem introducere, vt eiusmodi vinculum, per quod Deo intercedente eorum animæ coniunguntur. Lege eiusdem libri & tituli cap. iij. thema ij. & iij. & cap. xj. & lib. vij. tit. viij. cap. iiij. & lib. xlv. tit. ij. cap. vj. thema iij. & cap. x. thema ij. & iij. & lib. ij. tit. iij. cap. viij. & cap. cxcvii.

Κείμενον.

Η μέντοι πορνεία οὐκ ἐπαινεῖται μὲν παρὰ τοῦ πολιτικοῦ νόμου· οὐκ ἀπηγόρευται δέ. ἀμέλει εἴρηται βιβλίῳ ιβʹ. τίτ. εʹ. διγέστ. δʹ. ὅτι τὸ διδόμενον πόρνῃ οὐκ ἀποδίδοται· ἐπειδὴ γάρ ἐστι πόρνη, οὐκ ἔστιν αἰσχρὸν τὸ λαβεῖν αὐτήν, εἰ καὶ αἰσχρόν ἐστι τὸ εἶναι αὐτὴν πόρνην. καὶ βιβλίον λθʹ. τίτ. εʹ. διγέστ. ϛʹ. ὅτι καὶ διὰ ἄσεμνον αἰτίαν γίνεται καλῶς δωρεά, οἷον εἰς πόρνην, καὶ ἔρρωται. καὶ βιβλ. μζʹ. τίτ. βʹ. διγέστ. λθʹ. ὅτι ὁ ἁρπάζων ἢ ἀποκρύπτων ἀλλοτρίαν δούλην πόρνην οὖσαν, οὔτε ὡς ἀνδραποδιστής, οὔτε ὡς κλέπτης ἐνέχεται· οὐ γὰρ κλοπῆς, ἀλλ' ἡδονῆς χάριν τοῦτο ἐποίησε. Εἰ γὰρ θυρίδας τις κλάσῃ τῆς πόρνης, καὶ εἰσελθόντες ἕτεροι μὴ παρ' αὐτοῦ εἰσαχθέντες, κλέψωσι τὰ πράγματα αὐτῆς, οὐκ ἐνέχεται ὡς κλέπτης.

Textvs.

Fornicatio non laudatur quidem à iure ciuili, non est tamen prohibita. Dicit certè
C *liber xij. tit. v. cap. iiij. quòd id quod datur meretrici, non redditur. Cùm sit enim meretrix, non est turpe si accipiat, etsi eam esse meretricem turpe est. Et liber xxxviij. tit. v. cap. v. quòd etiam propter inhonestam causam rectè fit donatio, vt verbi gratia, in meretricem, & valet. Et liber xlvij. tit. ij. cap. xxxix. quòd, qui alienam ancillam, quæ est meretrix, rapit, vel celat, nec tanquam plagiarius, nec tanquam fur tenetur: non enim fecit hoc, furti, sed voluptatis gratia. Si quis enim meretricis fores fregerit, & ingressi alij non ab ipso in-*
D *troducti, res eius suffurati sint, non tenetur furti.*

Σχόλιον.

Τὸ δʹ. διγέστ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ ιβʹ. βιβλίου ἐστὶ θέμα βʹ. τοῦ εʹ. κεφ. τοῦ βʹ. τίτ. κδʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τὰ αὐτὰ λέγον. τὸ ϛʹ. διγέστ. τοῦ εʹ. τίτ. τοῦ λθʹ. βιβλίου ἐστὶ κεφ. εʹ. τοῦ αʹ. τίτ. τοῦ μζʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη. τὸ λθʹ. διγέστ. τοῦ βʹ. τίτ. τοῦ μζʹ. βιβλίου ἐστὶ κεφ. λθʹ. τοῦ ιβʹ. τίτ. τοῦ ξʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς ἐδηλώθη·

Schol. Bals. Digest. iiij. tit. v. lib. xii. est thema ii. cap. v. tit. 2. lib. Basilic. xxiiii. quod eadem dicit. Digest. vi. tit. v. lib. xxxix. est cap. v. tit. i. lib. Basilic. xlvii. quod habet, vt in textu compendiosè propositum est. Digest. xxxix. tituli ii. libri xlvii. est cap. xxxix. tituli xii. libri sexagesimi Basilic. quod habet quemadmodum declaratum est.

Rectè autem dixit, quòd qui alienam ancillam meretricem rapit, non teneatur tanquam plagiarius, siue in metallum non condemnetur, vt est in Basil. Nam qui ancillam quæ meretrix non est, rapit, in metallum condemnatur, *cuius rei causa* lib. lx. totum xxxviii. tit. quæras.

Textvs.

Dicit autem etiam liber xxxviij. tit. viij. quòd qui è meretrice nati sunt, non solùm matris, sed etiam matris cognatorum sunt hæredes, illique eis contrà succedunt. Mulier autem illustris, quæ habet legitimos liberos, & ex fornicatione natos filios, nec viuens nec moriens potest dare quidpiam filiis natis ex fornicatione: vt lib. vi. Codicis, tit. lvij. constitut. v. Qui autem ex fornicatione natus est, non dicitur habere patrem, vt liber i. tit. v. cap. xxiij. Cõcubinatus autem iure ciuili permittitur, & possumus sine crimine illas habere concubinas, cum quibus nihil nefarium peccatur: vt exempli gratia, sui patris vel aui concubinam, vel suæ sororis filiam non licet habere concubinam, vt dicit liber xxv. tit. vij. & lib. xxiij. tit. ij. cap. lv. & lib. xlviij. tit. v. cap. xi. Concubinæ autem esse possunt libertinæ & ingenuæ obscuro loco natæ. Qui enim ingenuam & honesto loco natam vult habere concubinam, protestetur oportet se eam habere velle in vxorem: vel si hoc recusat, in eam quidem id quod non licet admittit, non tamen adulterium. Nomen enim cõcubinatus à legibus agnoscitur. Vnde dicit vi. liber Codicis, tit. xlvij. Cõst. v. quòd mulier libera, quæ cũ libero homine fuit legitimè in concubinatu, eos qui ex illa coniunctione suscepti sunt, habebit hæredes cum liberis legitimis: & vt semel dicam, multa de iis qui ex concubinis nascuntur, nothis scilicet & naturalibus, tractat ius ciuile in Cod. & Nouellis, docens quinam sunt, & quomodo possunt esse patri germani & legitimi, & quando, & quantum possũt ex bonis paternis accipere.

Schol. Bals. Titulus viii. lib. xxxviii. digest. positus est in cap. vi. tit. ii. lib. xlv. Basil. atque ait eiusdem tit. cap. vii. Hæc successio vocat omnes cognatos, etiamsi iure ciuili non vocentur. Vnde etiam ex fornicatione nati fratres, & inter se inuicem, & in matrem habent cognatorum auxilium: & etiam mater in ipsos. Eadem etiam dicimus de prægnante ancilla manumissa.

A καλῶς δὲ εἶπεν ὅτι ὁ ἁρπάζων ἀλλοτρίαν δούλην πόρνην οὖσαν οὐκ ἐνέχεται ὡς ἀνδραποδιστής, ἤγουν οὐ μεταλλίζεται, ὡς ἐν τῷ βασιλικῷ κεῖται. ὁ γὰρ ἁρπάζων δούλην μὴ οὖσαν πόρνην, μεταλλίζεται· καὶ ζήτει τὸν μή. ὅλον τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου.

Κείμενον.

Λέγει δὲ καὶ βιβλίον λή. τίτ. ή. ὅτι οἱ πορνογενεῖς, οὐ μόνον τῆς μητρὸς, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ μητέρα συγγενῶν κληρονομοῦσι, καὶ ὑπ' αὐτῶν κληρονομοῦνται. ἡ δὲ ἰλλουστρία νομίμους ἔχουσα παῖδας, καὶ πορνογενεῖς, οὐδὲν δύναται παρασχεῖν τοῖς B πορνογενέσιν οὔτε ζῶσα, οὔτε τελευτῶσα, ὡς βιβλίον ϛ'. τοῦ κώδικος τίτ. νζ'. διάτ. έ. ὁ δὲ ἀπὸ πορνείας οὔτε λέγεται ἔχειν πατέρα, ὡς βιβλίον ά. τίτ. έ. διάτ. κγ'. ὁ μέντοι παλλακισμὸς νόμιμός ἐστι, κἀκείνας ἔχειν δυνάμεθα παλλακὰς ἄνευ ἐγκλήματος, πρὸς ἃς οὐ πλημμελεῖται ἀθέμιτον, οἷον τὴν παλλακὴν τοῦ ἰδίου πατρὸς, ἢ πάππου, ἢ τὴν θυγατέρα τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, ὡς βιβλίον κέ. τίτ. ζ'. καὶ βιβλίον κγ'. τίτ. β'. διάτ. νέ. καὶ βιβλίον μή. τίτ. έ. διάτ. ιά. παλλακεύονται δὲ αἱ ἀπελεύθεραι καὶ εὐγενεῖς, ἄσημοι. ὁ γὰρ εὐγενῆ καὶ C σημείαν παλλακευόμενος, χρήζει περὶ τούτου ἐκ μαρτυρείου, ἐπεὶ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, ἢ τοῦτο παραιτούμενος, ἀθέμιτον πρὸς αὐτὴν πλημμελεῖ, οὐ μὴν καὶ μοιχείαν. ἐπειδὴ δὲ τῆς παλλακῆς ὄνομα ἔγνωσται τοῖς νόμοις. ὅθεν εἴρηται βιβλίῳ ϛ'. τοῦ κώδικος τίτ. νζ'. διάτ. έ. ὅτι ἡ ἐλευθέρα νομίμως ἐλευθέρῳ παλλακευθεῖσα τοὺς ἐκ τῆς τοιαύτης συναφείας τεχθέντας ἕξει κληρονόμους μετὰ τῶν νομίμων παίδων, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πολλὰ περὶ τῶν ἀπὸ παλλακῶν τικτομένων, ἤγουν νόθων, καὶ φυσικῶν, ὁ νόμος ἐν τῷ κώδικι καὶ ταῖς νεαραῖς διαλαμβάνει, διδάσκων τίνες εἰσὶ, καὶ πῶς δύνανται γίνεσθαι τῷ D πατρὶ γνήσιοι, καὶ πότε, καὶ πόσον δύνανται λαβεῖν τῶν τοῦ πατρὸς πραγμάτων.

Σχόλιον.

Ὁ ή. τίτλος τοῦ λή. βιβλίου τῶν διγέστων ἐτέθη εἰς κεφ. ϛ'. τοῦ β'. τίτλου τοῦ μέ. βιβλ. τῶν βασιλικῶν. καὶ φησὶ τὸ ζ'. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου. αὕτη ἡ διαδοχὴ πάντας καλεῖ τοὺς συγγενεῖς, εἰ καὶ τῷ πολιτικῷ οὐ καλοῦνται, ὅθεν καὶ οἱ πορνογενεῖς ἀδελφοὶ καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν μητέρα τὴν συγγενικὴν ἔχουσι, καὶ ἡ μήτηρ πρὸς αὐτούς. τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ τῆς ἐλευθερωθείσης ἐγκύου δούλης,

A καὶ τὸ θ'. κεφάλ. ἡ τῶν πορνογενοῦς κληρονομία οὐκ ἀνήκει τοῖς κατὰ πατέρα συγγενέσιν. οὐ γὰρ ἔχει πατέρα· τῇ μητρὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῖς ὁμομητρίοις ἀδελφοῖς δίδοται ἡ συγγενικὴ βοήθεια. καὶ ταῦτα μὲν φασὶν οἱ νόμοι διδάσκοντες διαφορὰν τῶν πορνικῶς συναπτομένων, καὶ λέγοντες τοὺς ἐκ πορνείας κληρονομεῖσθαι παρὰ τῶν μητρῴων συγγενῶν· πατέρα δὲ ἢ πατρῴους συγγενεῖς μὴ ἐπιγινώσκειν αὐτούς, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ μιᾷ οὐγγίᾳ τὸν νόθον υἱὸν κληρονομεῖν τὸν πατέρα. οἱ δὲ περὶ γάμων νόμοι, καὶ οἱ κανόνες ἐπιγινώσκουσι καὶ τὴν πορνικὴν συγγένειαν, καὶ τοὺς πορνικῶς συναπτομένους συγγενεῖς, B ὡς τοὺς ἐννόμους συγγενεῖς τῇ αἱμομιξίᾳ περιπεσόντας κολάζουσι. καὶ ἀνάγνωθι τοὺς εἰς τὸ ε'. κεφάλ. κειμένους κανόνας, καὶ τὴν ριη'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ κειμένην ἐν τῷ τέλει τοῦ γ'. τίτλου τοῦ με'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ἡ ε'. διάτ. τοῦ νζ'. τίτλου τοῦ ς'. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐστὶ κεφάλαιον μβ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ με'. βιβλ. τῶν βασιλικῶν, λέγον· Εἴ τις ἔνδοξος γυνὴ υἱὸν ἀπὸ τῶν νομίμων γάμων ἔτεκεν, καὶ ἄλλον πορνογενῆ ἔσχεν, ᾧ τινι πατὴρ ἄδηλός ἐστι, κατὰ ποῖον τρόπον τὰ πράγματα τὰ μητρῷα πρὸς αὐτοὺς ἔρχονται, C εἴτε μόνον εἰς τοὺς νομίμους παῖδας, εἴτε καὶ εἰς τοὺς πορνογενεῖς, ἀμφεβάλλετο. θεσπίζομεν τοίνυν, ἵνα μήτε ἐξ ἀδιαθέτου, μήτε ἀπὸ δωρεᾶς ἐν ζωῇ γινομένης, νομίμων παίδων ὑπαρχόντων τί ποτε παντελῶς ἐκ τῶν ἐνδόξων μητέρων εἰς τοὺς πορνογενεῖς ἔλθῃ. ἐπειδὴ ἐν ταῖς γυναιξὶ ταῖς εὐγενέσι καὶ ἐνδόξοις, αἷς πέρ ἐστιν ἡ τῆς σωφροσύνης παραφυλακὴ ἐξαίρετόν τι χρέος ἐστὶ, καὶ ὀνομάζεσθαι τοὺς πορνογενεῖς πάνυ ἄδικον, πάνυ σφοδρὸν, καὶ τῶν ἡμετέρων καιρῶν ἀνάξιον κρίνομεν, καὶ τοῦτον τὸν νόμον αὐτῇ τῇ σωφροσύνῃ, D ἣν διὰ παντὸς ἐπιμελετέαν κρίνομεν, ἀξίως καθιεροῦμεν. ἐὰν δὲ παλλακὴ ἐλευθέρας τύχης ὑπάρχουσα υἱὸν ἢ θυγατέρα ἀπὸ θεμιτῆς συνηθείας πρὸς ἄνθρωπον ἐλεύθερον γινομένης ἔτεκε, τούτοις καὶ μετὰ τῶν νομίμων παίδων εἰς τὰ μητρῷα ἐλθεῖν πράγματα, ἅτινα αὐτὴ νομίμῳ δικαίῳ καὶ ἐν ἰδίᾳ οὐσίᾳ κέκτηται, οὐδεὶς φθόνος ἐστί. τὸ κγ'. διάταγμα τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κ'. βιβλίου τῶν διαταγ. ἐστὶ κεφάλ. ιθ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ μς'. βιβλίου, λέγον· ὁ μὲν ἐξ ἐννόμου γάμου τικτόμενος ἕπεται τῷ πατρί.

Et viij. caput. Eius qui ex meretrice natus est, hæreditas non pertinet ad cognatos paternos: neque enim habet patrem: sed matri eius, & fratribus ex eadem matre natis datur cognatorum auxilium. Et hæc quidem dicunt leges, quæ docent differentiam eorum qui fornicatorie coniunguntur, & dicunt cognatos maternos eis succedere, qui ex fornicatione suscepti sunt. Patrem autem vel cognatos paternos eos nõ agnoscere: sed spurium quidem, seu naturalem filium, in vncia tantùm patri succedere: leges autem & canones de matrimoniis agnoscunt etiam fornicatorum cognationem: & cognatos qui fornicatione coniunguntur, vt cognatos legitimos, qui in incestum inciderunt, puniunt. Et lege canones qui siti sunt in v. capite, & cxviij. nouellam Imperatoris Iustiniani, quæ sita est in fine iij. tit. xlv. libri Basilic. Vii. cap. lvii. tit. vi libri Cod. est cap. xlij. & dicit: Si quæ illustris mulier filium ex legitimis nuptiis peperit, & alium vulgo conceptum, & cuius pater ignoratur, habuit, quonam modo bona materna ad eos veniunt? an solùm ad filios legitimos, an etiam ad naturales, dubitatur. Statuimus ergo, vt neque ex testamento, neque ab intestato, neque ex donatione inter viuos, si sint filij legitimi, aliquid omnino à claris matribus ad eos qui ex fornicatione nati sunt, veniat. In mulieribus enim ingenuis, quæ pudicitiam in primis debent conseruare, ex fornicatione susceptos filios vel nominare, turpe, iniustum, & graue, & nostris temporibus indignum iudicamus. Et hanc legem ipsi pudicitiæ, cuius esse studium perpetuo gerendum censemus, consecramus. Sin autem concubina, quæ est liberæ conditionis, filium, vel filiam peperit ex licita consuetudine cum homine libero, eos etiam cum filiis legitimis ad bona materna, quæ iure, & in sua potestate possidet, venire nulla est inuidia. Xxiij. cap. v. tit. pr. libri Digestor. dicit: Qui ex legitimo quidem matrimonio natus est, patrem sequitur.

Qui vulgo autem conceptus est, matrem. Et xxiiij. cap. eiusdem tit. Qui non ex legitimo matrimonio natus est, matrem sequitur, nisi lex specialis aliud decernit. Dicit autem ij. decretum j. cap. xxxvii. tit. lx. libri: Qui mulierem honestam & ingenuam habet concubinam, & hoc testificatione non declarat, an eam habet vxorem: vel si hoc recusat, petulantiæ & impudicitiæ cum ea peccatum committit; non autem etiam adulterium, scilicet cùm suo corpore quæstum non fecerit. Constitutio. v. tit. lviij. lib. vi. Codicis non est integra posita, cuius initium est cap. xlii. tit. j. lib. xlv. Basilic. cap. ij. Nouellæ Iustiniani xij. & cap. xiii. Nouellæ xviii. & Nouella xix. & cap. iii. lxxviii. & cap. iij. lxxxix. Nouellarum Imperatoris Iustiniani, & alia cap. quæ de iis docent, qui ex legitimis postmodum vxoribus aut etiam ex concubinis nati, & ex nothis legitimi filij fiunt, posita sunt in tit. i. & ij. lib. xxxii. Basilic. quos lege.

TEXTVS.

Porrò autem ancillas quoque proprias possumus habere concubinas. Dicit enim liber vi. tit. iiij. cap. iiij, quòd quæ ad mortem vsque fuit concubina suo domino, qui legitimam vxorem non habebat, ea fit cum suis filiis ingenua, & accipit peculium quod habebat, dum moreretur dominus, ad modum legitimũ, & non habẽt filij in eam ius patronatus, vel filij, vel cognati defuncti. Et liber vij. eiusdem Cod. tit. xv. cap. iij. dicit, quòd qui ad finem vsque vitæ concubinam habuit, potest dum adhuc viuit, de ea, & de iis qui ex ea nati sunt, quod vult, statuere, & in extrema voluntate alij relinquere, vel expresse hæredi. Sin autem mortuus sit, nec aliquid dixerit, vocatur in libertatem, & qui ex ea nati sunt filij, dum non habuerit defunctus vxorem legitimam. Qui enim duxit vxorem, nec liberam, nec ancillam potest habere concubinam. Adulterij autem crimen intentatur, & de stupro concubinæ agitur, vel liber xlviij. tit. v. cap. xij. xiij.

A ὁ δὲ πορνογέννητος, τῇ μητρί. καὶ τὸ κδʹ. κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, ὁ μὴ ἀπὸ νομίμου γάμου τεχθέμενος, τῇ μητρὶ ἕπεται, εἰ μὴ νόμος ἰδικὸς ἕτερόν τι ὁρίζει. ὁ ζʹ. τίτλος τοῦ κεʹ. βιβλίου τῶν διγέστων κεῖται ἐν βιβλ. κεφαλ. αʹ. καὶ βʹ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. ὁ βʹ. τίτλος τοῦ κγʹ. βιβλίου τῶν διγέστων ἐτέθη ἐν βιβλ. τῶν βασιλικῶν κηʹ. τίτ. δʹ. τὸ δὲ κεʹ. διγ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά. ὁ εʹ. τίτλ. τοῦ μηʹ. βιβλ. τῶν διγέστων κεῖται ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν ξʹ. τίτ. λζʹ. τὸ δὲ ιαʹ. διγ. οὐκ
B ἐξελήφθη. φησὶ δὲ τὸ βʹ. θέμα τοῦ αʹ. κεφαλαίου τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, ὁ γυναῖκα σεμνὴν καὶ εὐγενῆ παλλακευόμενος, καὶ μὴ ποιῶν ἐν ἐκμαρτυρίῳ τοῦτο καταδηλον, ἢ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, ἢ τοῦτο παραιτούμενος ἀσέλγειαν εἰς αὐτὴν πλημμελεῖ, οὐ μὴν καὶ μοιχείαν, δηλονότι ἐν ᾧ πόρνην ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐποίησεν. ἡ εʹ. διάταξις τοῦ νζʹ. τίτλου τοῦ μεʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὐκ ἐτέθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ κείμενον. τὸ βʹ. κεφάλ. τῆς ιβʹ. Ιουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ τὸ ιγʹ. κεφάλ. τῆς ιηʹ. καὶ ἡ ιθʹ. νεαρὰ καὶ τὸ γʹ. κεφάλ. τῆς οηʹ. καὶ τὸ γʹ. κεφ. τῆς πθʹ. περὶ τῶν ἐκ νόθων γινομένων γνη-
C σίων παίδων., καὶ τῶν ἐκ παλλακῶν καὶ περὶ τῶν ἐκ νόθων γνησίων διδάσκοντα ἐτέθησαν εἰς τὸν αʹ. καὶ βʹ. τίτλον τοῦ λβʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ἀνάγνωθι τούτοις.

Κείμενον.

Καὶ δούλας δὲ ἰδίας δυνάμεθα παλλακεύεσθαι. εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ϛʹ. τίτ. δʹ. διατ. δʹ. ὅτι ἡ τῷ δεσπότῃ μέχρι τελευτῆς αὐτοῦ παλλακευθεῖσα, μὴ ἔχοντι γαμετὴν νόμιμον, ἀρπάζεται μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς εἰς εὐγένειαν, καὶ λαμβάνει τὸ πεκούλιον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῷ τελευτᾶν
D τὸν δεσπότην, πρὸς τὸ νόμιμον μέτρον, καὶ οὐκ ἔχουσι κατ᾽ αὐτῆς πατρωνικὸν δίκαιον οἱ παῖδες ἢ οἱ κληρονόμοι, ἢ οἱ συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος. καὶ βιβλίον ζʹ. τοῦ αὐτοῦ κώδικος τίτ. ιεʹ. διάτ. γʹ. φησί, ὅτι ὁ δούλην παλλακεύων μέχρι τελευτῆς ἑαυτοῦ, δύναται περὶ ὧν ὅπερ ἐθέλει ποιεῖν ἐπ᾽ αὐτῇ, καὶ τοῖς ὡς ἐξ αὐτῆς τεχθεῖσι, καὶ ἐν τελευταίᾳ βουλήσει καταλιμπάνει ἄλλῳ, ἢ ῥητῶς τῷ κληρονόμῳ. Εἰ δὲ τελευτήσει μηδὲν εἰπὼν ἀναρπάζονται εἰς ἐλευθερίαν, καὶ οἱ ὡς εἰκὸς τεχθέντες, ταῦτα, ἐν ᾧ μὴ ἔχει ὁ τελευτήσας νόμιμον γαμετήν. ὁ γὰρ γεγαμηκώς, οὔτε ἐλευθέραν οὔτε δούλην δύναται παλλακεύεσθαι. τὸ μοιχικὸν κινεῖται, καὶ περὶ φθορᾶς παλλακῆς ὡς βιβλίον μηʹ. τίτ. εʹ. διάτ. ιαʹ. ιγʹ.

A παλλακὴ δέ ἐστιν ἡ νομίμως τινὶ συζῶσα, χωρὶς γάμου. ἡ δὲ ἧττον τιμιωτέρα παράκοιτις λέγεται, ὡς βιβλίον ν΄. τίτ. ιϛ΄. διάτ. ρμδ΄.

Est autem concubina, quae cum aliquo legitimè cohabitat absque matrimonio. Quae autem est minùs honorata, Graecè παράκοιτις dicitur: vt liber l. tit. xvi. cap. cxliiij.

Σχόλιον.

Τὸ δ΄. διάτ. τοῦ δ΄. τίτ. τοῦ ϛ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι θέμα τοῦ κη΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ μθ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθη. ἡ γ΄. διάταξις τοῦ ιε΄. τίτλου τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. γ΄. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου, λέγον οὕτως, ἐάν τις δούλην ἔχῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ συναφείᾳ μὴ ἔχων γαμετὴν, καὶ μείνῃ μετ᾽ αὐτῆς μέχρι τελευτῆς, εἴτε ἔχων παῖδας ἐξ αὐτῆς, εἴτε μὴ, καὶ μηδὲν εἴπῃ περὶ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ, γίνεται κἀκείνη ἐλευθέρα. ἀκούων δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι γίνεται ἐκείνη ἐλευθέρα, μὴ νομίσῃς ὅτι οἱ παῖδες αὐτῆς δουλείᾳ ὑπόκεινται. ἐλευθεροῦνται γὰρ αὐτοὶ ὡς τὸ ἀνώτερον κεφ. τοῦ μθ΄. βιβλίου φησὶν, καὶ οἱ τοῦ παρόντος κεφ. παράτιτλοι. τὸ ιβ΄. καὶ ιγ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. τὸ ρμδ΄. διάτ. τοῦ ιϛ΄. τίτ. τοῦ ν΄. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι κεφ. ρμδ΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τοῦ βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, παλλακή ἐστιν ἡ συζῶσά τινι ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, νομίμως χωρὶς γάμου· ἡ δὲ ἧττον τιμιωτέρα, φίλη λέγεται.

SCHOL. BALS. Constitutio iiij. tit. iiij. lib. vi. Codicis, est thema iiij. cap. xxviii. tit. i. lib. xli. quod habet vt in compendio propositum est. Constit. iii. tit. xv. lib. vii. Codicis, est cap. iii. tit. xix. lib. xlviii. quod sic dicit: Si quis seruam in sua coniunctione habeat, non habens vxorem, & cum ea ad mortem vsque maneat, B siue ex ea habens filios, siue nō, & nihil de ea in suo testamento dixerit, fit illa libera. Cùm autem audis ex hoc praesenti capite illam esse liberam, ne existimes illius filios esse seruos. Fiunt enim & ipsi liberi, vt dicit superius xxv. caput xlviiii. libri, & praesentis capitis leges Veteres. Digestum xii. & xiii. tit. v. lib. xlviii. non sunt posita in Basilic. Digest. cxliiii. tit. xvi. lib. l. Digest. est cxliiii. cap. ii. tit. ij. libri Basilic. & sic habet: Concubina est quae cum C alio in domo sua cohabitat, sine legitimis nuptiis. Quae autem minùs est honorata, ea dicitur amica.

Κεφάλαιον ϛ΄.

Ἐὰν γυνὴ λαϊκοῦ μοιχευθῇ, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κ΄. συνόδου Νεοκαισαρείας, κανὼν η΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ λβ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

CAP. VI.

Si vxor laici adulterata fuerit, Syn. Ancyr. canon xx. Syn. Neocaesar. canon viii. lege quae adscripta sunt in xxxij. cap. primi tituli praesentis operis.

Κεφάλαιον ζ΄.

Περὶ φθορᾶς, καὶ γάμου χήρας, καὶ τίς λέγεται χήρα, Βασιλείου κανὼν ιη΄. κδ΄.

CAP. VII.

De stupro, & matrimonio viduae, & quaenā dicitur vidua, Basilij can. xviii. xxiiii.

Κεφάλαιον η΄.

D Περὶ τῶν ἐπὶ γάμῳ γυναῖκας ἁρπαζόντων, ἢ βιαζομένων, ἢ φθειρόντων παρθένους, καὶ περὶ συνιστόρων αὐτῶν, ἀποστόλων κανὼν ξζ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ια΄. κε΄. συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν κζ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ϟα΄. Βασιλείου κανὼν κβ΄. λ΄. λγ΄. λη΄. νγ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ λ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τούτου συντάγματος.

CAP. VIII.

De iis qui mulieres ad matrimonium rapiunt, vel vim afferunt, vel virginibus stuprum inferunt, Apost. canon lxvii. Syn. Ancyr. canon xi. xxv. Syn. Chalced. canon xxvii. Syn. vi. canon xci. Basily canō xxii. xxx. xxxiii. xxxviii. liii. Lege quae adscripta sunt in xxx. cap. viii. tit. prasētis operis.

Κεφάλαιον θ.

Περὶ τῶν παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων γονέων ἢ δεσποτῶν γαμουσῶν, Βασιλείου κανὼν λη΄. μα΄. μβ΄.

CAP. IX.

De iis quae praeter suorum parentum vel dominorum sententiam nubunt, Basilii canon xxxviii. xl. xlii.

TEXTVS.

Filius vel filia familias non possunt legitimè matrimonio coniungi, nisi is consentiat, qui eos habet in potestate, vt liber v. Cod. tituli iiij. & liber xxiij. tit. ij. nisi filiam xxv. annos nuptum dare distulerit. Tunc enim potest seipsam libere iũgere matrimonio, vt est Nouella cxv. de gratificationibus ob hæreditatem.

SCHOL. BALS. Titulus iiij. lib. v. Cod. situs est in capite xxvij. tit. xxviii. Basilic. sed non situm est caput ita vt scriptum est in toto titulo. Quòd autem filius vel filia familias, qui sunt in potestate, non possunt legitimè coniungi matrimonio sine illius voluntate qui eas habet in potestate, est ex multis capitibus manifestum. II. caput iiii. tit. xxviii. libri dicit: Non fit matrimonium, nisi consenserint qui coniunguntur, & qui eos habent in potestate. cxv. Nouella sita est in cap. xxxviii. viii. tit. xxxv. lib. Basilic. & hæc dicit: Si cui ex dictis parentibus volenti suæ filiæ vel nepti dare maritum, & pro suis facultatibus illi dotem præbere, illa non consenserit, sed turpem vitam elegerit, exhæredetur: sin autem vsque ad xxv. ætatis annum filia peruenerit, & parentes eam nuptum dare distulerint: & fortè ideo euenerit vt ea in proprium corpus peccet, non volumus ideo filiam ingratam existimari: quoniam non sua, sed parentum culpa hoc admisisse cognoscitur. Et hæc quidem dicit nouella, quæ in Basilic. sita est. Tu autem animaduerte, quòd posse filiã post xxv. annum seipsam homini libero dare nuptum præter voluntatem patris, non est situm in Basilic. ideóque non esse in vsu.

CAP. X.

De iis quæ fornicantur, & suos fœtus necant, vel faciunt abortionis medicamenta, Syn. Ancyr. can. xxi. Syn. vi. can. xci. Basil. can. ij. viij. lij.

A Κείμενον.

Η ὑπεξουσία, ἢ ὁ ὑπεξούσιος οὐ δύναται νομίμως γαμεῖν μὴ συναινοῦντος τοῦ ἔχοντος αὐτοὺς ὑπεξουσίως, ὡς βιβλίον ε΄. τοῦ κώδικος τίτ. δ΄. καὶ βιβλίον κγ΄. τίτ. β΄. εἰ μὴ γεγονυῖαν τὴν θυγατέρα κε΄. ἐνιαυτῶν ὑπερέθετο ζεῦξαι· τότε γὰρ ἑαυτὴν ἐλευθέρως ζεῦξαι δύναται, ὡς ἡ περὶ τῶν ἐν κλήρῳ εὐχαριστιῶν ριε΄. νεαρά.

Σχόλιον.

Ο δ΄. τίτλος τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη εἰς κεφάλ. κζ΄. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βι-
B βλίου τῶν βασιλικῶν. οὐ κεῖται δὲ τοιοῦτον κεφάλαιον ἐν ὅλῳ τῷ τίτλῳ, οἷον ἐντὸς ἐγράφη. ὅτι δὲ οὐ δύναται ὑπεξούσιος ἢ ὑπεξουσία νομίμως γαμεῖν, χωρὶς γνώμης τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ὑπεξουσίους, δηλόν ἐστιν ἀπὸ κεφαλαίων πολλῶν. ὁ β΄. τίτλος τοῦ κγ΄. βιβλίου τῶν διγέστων κεῖται ἐν κεφαλαίῳ α΄. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου, καὶ φησὶ τὸ β΄. κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου· οὐ γίνεται γάμος, εἰ μὴ συναρέσωσιν οἱ συναπτόμενοι, καὶ οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους. ἡ ριε΄. νεαρὰ κεῖται εἰς κεφάλαιον λη΄. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ λε΄. βι-
C βλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ ιβ΄. ταύτης κεφάλαιον ταῦτα. Εἴ τινι ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων βουλομένῳ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῃ ἄνδρα δοῦναι, καὶ προῖκα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπὲρ αὐτῆς παρασχεῖν, ἐκείνη μὴ συναινέσει, ἀλλ᾽ αἰσχρὸν βίον ἐπιλέξεται, ἀκληρείτω. Εἰ δὲ μέχρι τῆς τοῦ κε΄. ἐνιαυτοῦ ἡλικίας ἡ θυγάτηρ φθάνῃ, καὶ οἱ γονεῖς ὑπερέθεντο ταύτην ἀνδρὶ συνάψαι, καὶ ἴσως ἐκ τούτων συμβαίη εἰς τὸ ἑαυτῆς σῶμα ταύτην ἁμαρτῆσαι, τοῦτο εἰς
D ἀχαριστίαν τῇ θυγατρὶ λογίζεσθαι οὐ βουλόμεθα, ἐπειδὴ οὐ τῇ ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῇ τῶν γονέων αἰτίᾳ τοῦτο γινώσκεται πλημμελήσασα. καὶ ταῦτα μὲν ἡ ἐν τοῖς βασιλικοῖς κατασρωθεῖσα νεαρά. σὺ δὲ πρόσχες, ὅτι τὸ δύνασθαι τὴν θυγατέρα μετὰ τὸν κε΄. χρόνον ἑαυτὴν ἐλευθέρῳ συζεῦξαι νόμῳ γάμου παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οὐ προσελήφθη εἰς τὰ βασιλικά, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐνεργεῖ.

Κεφάλαιον ι΄.

Περὶ τῶν πορνευουσῶν, καὶ ἀναιρουσῶν τὰ τικτόμενα, ἢ ποιουσῶν φθόρια, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κα΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ϟα΄. Βασιλείου κανὼν β΄. η΄. νβ΄.

Κείμενον.

Εἴρηται βιβλίῳ μζ΄. τίτ. ια΄. διάτ. δ΄. ὅτι ἡ ἐπιτηδὲς ἐκτρώσασα προσκαίρως, ἐξορίζε(ται). τὸ αὐτὸ καὶ βιβλίον μη΄. τίτ. η΄. διάτ. η΄. ἐν δὲ λθ΄. διάτ. τοῦ ιθ΄. τίτ. τοῦ μη΄. βιβλίου φησὶν, ὅτι ἡ ἐπὶ χρήμασιν ἐκτρώσασα κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ἡ δὲ μετὰ διαζύγιον πρὸς μῖσος τοῦ ἀνδρὸς τοῦτο ποιήσασα, προσκαίρως ἐξορίζεται. καὶ διάτ. λη΄. τοῦ αὐτοῦ τίτ. ὅτι ὁ πόμα δεδωκὼς πρὸς ἀμβλωθρίδιον, εὐτελὴς μὲν ὢν μεταλλίζεται, τίμιος δὲ ἐξορίζεται μετὰ μερικῆς δημεύσεως· ἐσχάτη δὲ τιμωρίᾳ ὑπάγεται, ἐὰν τις ἀποθάνῃ ἐκ τούτου, κἂν χωρὶς δόλου τὸ πόμα δέδωκεν.

Κεφάλαιον ια΄.

Περὶ τῶν βδελυσσομένων τὸν γάμον, καὶ κρέα, καὶ οἶνον, ἀποστόλων κανὼν να΄. συνόδου Γάγγρας κανὼν α΄. β΄. δ΄. θ΄. Βασιλείου κανὼν κη΄. πε΄.

Κεφάλαιον ιβ΄.

Περὶ λαϊκῶν ἑαυτοὺς ἀκρωτηριαζόντων, ἀποστόλων κανὼν κβ΄. κδ΄. συνόδου Νικαίας κανὼν α΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιγ΄.

Περὶ λαϊκῶν ἐσθιόντων εἰδωλόθυτα, ἢ κρέα ἐν αἵματι, ἢ πνικτὰ, ἢ θηριάλωτα, ἢ θνησιμαῖα, ἀποστόλων κανὼν ξγ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ι΄. συνόδου Γάγγρας κανὼν β΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν ξζ΄. Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς περὶ τῶν τὰ εἰδωλόθυτα φαγόντων, Βασιλείου κανὼν πα΄.

Κεφάλαιον ιδ΄.

Περὶ λαϊκοῦ ὑβρίζοντος βασιλέα, ἀποστόλων κανὼν πδ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ λϛ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον ιε΄.

Περὶ ὀρθοδόξων λαμβανόντων εὐλογίας ἀπὸ αἱρετικῶν, ἢ Ἰουδαίων, ἢ συνεορταζόντων, ἢ συννηστευόντων Ἰουδαίοις, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τῷ σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατὸν, τῇ κυριακῇ, καὶ περὶ εὐχομένων ἐν μοναστηρίοις, ἢ ἐκκλησίαις αἱρετικῶν, ἀποστόλων κανὼν ξε΄. ο΄. συνόδου Λαοδικείας κανὼν θ΄. κθ΄. λβ΄. λδ΄. λζ΄. λη΄. λθ΄. συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξ΄. λη΄. λθ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ νε΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ δ΄. κεφ. τοῦ ζ΄. τίτ.

TEXTVS.

Dicit liber xlvij. tit. xi. cap. iiij. Quæ de industria partum abegit, relegatur. In xxxix. autem cap. xix. tit. xlviij. libri dicitur, quòd quæ pecuniis corrupta partum exegit, capitali supplicio afficitur. Quæ autem post diuortium, viri odio hoc fecit, ad tempus relegatur. Et cap. xxxviij. eiusdem tit. quòd qui abortionis poculum dedit, si sit quidem humilior persona, in metallum damnatur: sin autem honesta, relegatur amissa parte bonorum: vltimo autem supplicio est afficiendus, si aliqua ex eo mortua sit, etiam si sine dolo, abortionis poculum dederit.

CAP. XI.

De iis qui abominantur nuptias, & carnem & vinum, Apost. can. li. Syn. Gangr. can. i. ij. xxxviij. Basilij canon xxviij. lxxxv.

CAP. XII.

De Clericis, qui seipsos castrãt, Apost. can. xxij. xxiiij. Syn. Nic. canon i. Lege quæ adscripta sunt in xiiij. caput primi tituli præsentis operis.

CAP. XIII.

De Laicis, qui comedunt idolis immolata, vel carnes in sanguine, vel suffocata, vel à feris capta, vel morticina, Apost. can. lxiij. Syn. Ancyr. canon iij. Gangr. Syn. canon ij. Syn. vi. canon lxvij. Gregorij Thaumaturgi ex epistola quæ est de iis qui immolata comederunt, Basilij canon lxxxi.

CAP. XIIII.

De laico qui Imperatorem contumelia afficit, Apost. can. lxxxiiij. Lege quæ adscripta sunt in xxxvij. cap. ix. tit. præsentis operis.

CAP. XV.

De orthodoxis qui benedictiones ab Hæreticis vel Iudæis accipiunt, vel qui vnà cum Iudæis festa celebrant vel ieiunant, & quòd non oportet in sabbato quiescere, sed quoad eius fieri potest, in die Dominico: & de iis qui orant in Monasteriis vel ecclesiis Hæreticorũ, Apost. can. lxv. lxx. Syn. Laodic. can. ix. xxviij. xxxij. xxxiiij. xxxvij. xxxix. Syn. Carth. can. lx. xxxviij. xxxix. Lege quæ adscripta sunt in xv. cap. iij. tit. præsentis operis & cap. iiii. vii. tit.

Cap. XVI.

De laicis, qui tentant ne Clerici Monasteriorum, Ptochodocheorum, & Martyriorum, sint sub manu Episcoporum qui sunt in ciuitatibus, Syn. Chalced. canon viij.

Cap. XVII.

De laicis, qui adiiciuntur iis qui segregantur, vel presbyteris qui abscinduntur: & qui absque episcopis altaria erigunt, Apost. can. xxxi. lege quæ adscripta sunt in xiiij. cap. iij. tit. præsentis operis.

Cap. XVIII.

De periuris, & in quibusnam rebus oportet eos qui iurant, iurare, Basilij canon x. xvij. xxix. lxiiij. lxxxij.

Textus.

De periuris tractat liber xij. tit. ij. Digest. & liber iiij. Cod. tit. i. & generalis quidem ratio non vult quæstionem haberi de periurio. sunt autem quædam exceptiones. Dicit enim liber xij. tit. ij. cap. xxxi. quòd in dubiis solet Iudex deferre iusiurandum, & ita ferre sententiam. Sed si qui est ita condemnatus, dicat se noua postea inuenisse instrumenta, & quibus solis vti velit, is de integro causam agit. Quòd si aduersarius iusiurandum deferat, non retractatur controuersia.

Schol. Bals. II. tit. xij. libri, qui docet de iureiurando siue delato, siue necessario, siue iudiciali, situs est in principio v. tit. xxij. lib. Basil. & dicit iiij. decretum iij. capitis: Mulier, quæ se iurat esse grauidam, mittitur in possessionem, nec post iusiurandum conuenitur tanquam per calumniam missa sit in possessionē, nec ei vis in possessione affertur. Sin autem aduersarius iurauerit eam non esse grauidam, non mittitur. Per hæc tamen sacramenta, quęstioni de partu nullum affertur præiudicium. Alterius enim sacramentum alium nec iuuat nec lædit. Et i. tit. v. libri Codicis, est cap. xliii. eiusdē xx. tit. Basil. & dicit: Causa, quę iureiurādo, vtriusq; partis consensu, deferente aduersario, delato ac pręstito, vel remisso, decisa est, ea ne periurij quidē prætextu reuocari potest, nisi hoc

A Κεφάλαιον ιϛ'.

Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων μὴ εἶναι τοὺς κληρικοὺς τῶν μοναστηρίων, καὶ πτωχείων, καὶ μαρτυρίων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων, συνόδου Χαλκηδόνος κανὼν η'.

Κεφάλαιον ιζ'.

Περὶ λαϊκῶν προστιθεμένων τοῖς ἀφοριζομένοις, ἢ ἀποσχίζουσι πρεσβυτέροις, καὶ χωρὶς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν θυσιαστήρια πηγνύντων, ἀποστόλων κανὼν λα'. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδ'. κεφ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

B Κεφάλαιον ιη'.

Περὶ ἐπιόρκων, καὶ ἐν ποίοις δεῖ τοὺς ὀμνύοντας μὴ εὐορκεῖν, Βασιλείου κανὼν ι'. ιζ'. κθ'. ξδ'. πβ'.

Κείμενον.

Περὶ ἐπιόρκων εἴρηται βιβλίῳ ιβ' τιτ. β'. καὶ βιβλίῳ δ'. τοῦ κώδικος τιτ. α'. καὶ ὁ μὲν γενικὸς λόγος βούλεται μὴ ζητεῖσθαι ἐπιορκίας. Εἰσὶ δέ τινες ἐξαιρέσεις. Εἴρηται γὰρ βιβλίῳ ιβ'. τιτ. β'. διατ. λα'. ὅτι ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις εἴωθεν ὁ δικαστὴς ἐπιφέρειν ὅρκον, καὶ οὕτω ψηφίζεσθαι. ἐὰν οὖν ὁ οὕτω καταδικασθεὶς, εὑρηκέναι μετὰ ταῦτα δικαιώματα λέγῃ, καὶ μόνοις αὐτοῖς θέλει χρήσασθαι, ἄνωθεν κινεῖ· Εἰ δὲ ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ ἐπαγάγει τὸν ὅρκον, οὐκ ἀναψηλαφᾶται ἡ ὑπόθεσις.

Σχόλιον.

Ὁ β'. τίτλος τοῦ ιβ'. βιβλίου τῶν διγέστων, διδάσκων περὶ ὅρκου ὁμοτέου εἴτε προαιρετικοῦ, τουτέστιν ἐπακτοῦ, εἴτε ἀναγκαίου εἴτε δικαστικοῦ, κεῖται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶ τὸ δ'. θέμα τοῦ γ'. κεφαλαίου· καὶ γυνὴ ὀμνύουσα ἐγκυμονεῖν, πέμπεται εἰς νομὴν, καὶ οὐκ ἐνάγεται μετὰ τὸν ὅρκον, ὡς κατὰ συκοφαντίαν εἰς νομὴν πεμφθεῖσα, καὶ οὐχ ὑπομένει βίαν ἐπὶ τῇ νομῇ. Εἰ δὲ ὁ ἀντίδικος ὀμόσει μὴ ἐγκυμονεῖν αὐτὴν, οὐ πέμπεται· πρόκριμα δὲ διὰ τῶν τοιούτων ὅρκων οὐ γίνεται τῇ ζητήσει τοῦ τοκετοῦ. ὁ γὰρ ἑτέρου ὅρκος, ἄλλον οὐκ ὠφελεῖ, οὔτε βλάπτει. καὶ ὁ α'. τίτλος τοῦ δ'. βιβλίου τοῦ κώδικός ἐστι κεφάλαιον μγ'. τοῦ αὐτοῦ ε'. τίτλου τοῦ κβ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶν, ἡ δίκη ὅρκου κατὰ συναίνεσιν ἑκατέρου μέρους, ἢ τοῦ ἀντιδίκου ἐπιφέροντος, ἐπενεχθέντος ἢ συγχωρηθέντος τμηθεῖσα, οὐδὲ τῷ προσχήματι τῆς ἐπιορκίας ἀναζητεῖσθαι δύναται, εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς τοῦτο

νόμῳ ὑπεξαιρεῖται. τὸ λα΄. δίγεστον τοῦ β΄. τίτλου A τοῦ κβ΄. βιβλίου τῶν διγέστων, ἔστι κεφάλαιον λα΄. τοῦ αὐτοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ φησὶν ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνωψίσθησαν.

Κείμενον.

Ἔστι δὲ εὑρεῖν βιβλίον δ΄. τοῦ κώδικος τίτ. α΄. διάτ. ιγ΄. καὶ ὅρκον ὀμοθέντα ἐξ ἐπαγωγῆς τοῦ ἀντιδίκου ἀναψηλαφώμενον· φησὶ γὰρ ὅτι ἐὰν ὁ ληγάτον ἀπαιτῶν, τῆς διαθήκης μὴ φαινομένης, ἐξ ἐπαγωγῆς τοῦ κληρονόμου ὀμόσῃ χρεωστεῖσθαι καὶ λάβῃ, μετὰ ταῦτα εὑρεθῇ μὴ B κεχρεωστημένος· μὴ ὀφείλων δὲ τὸ πᾶν λαβεῖν, διὰ τὸ φαλκίδιον, ἀναδίδωσι.

Σχόλιον.

Ἐπεὶ δὲ ἐμνήσθημεν νόμου διδάσκοντος μὴ ἀναψηλαφᾶσθαι τὸν δοθέντα ὅρκον, ἔτι ἐμνήσθημεν καὶ ἑτέρου νόμου, ἤτοι τοῦ λα΄. διγ. τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κβ΄. βιβλίου, τοῦ διδάσκοντος ἀναψηλαφᾶσθαι τὸν δοθέντα ὅρκον. διορίζονται δὲ καὶ κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου διαφόρως κολάζεσθαι μεγάλως τοὺς ἐπιόρκους. ζητητέον πότε ἀναψηλαφᾶται ὁ δοθεὶς ὅρκος, ὥστε καὶ χώραν ἔχειν τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια κατὰ τῶν ἐπιορκούντων καὶ πότε οὔ. φαμὲν τοίνυν ὡς κυρίως ὅρκοι C τέσσαρες εἰσίν, ὁ βολουνταρίος, ἤτοι ὁ κατὰ θέλησιν τῶν μερῶν ἔξωθεν δικαστηρίου διδόμενος. ὁ νεκεσσάριος, ὁ ἐξ ἐπαγωγῆς τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ διδόμενος. ὁ Ἰουδικιάλιος ὁ ἀπὸ κινήσεως δικαστικῆς καὶ μὴ θελόντων πολλάκις τῶν δικαζομένων τὴν ἀμφιβολίαν τέμνων. καὶ ὁ ἰνλίτεμ, ἤτοι ὁ ἔνδικος, ὁ περὶ τῶν τὴν τοῦ ἐπιδίκου πράγματος ἀποτίμησιν εἰς ῥητὴν ποσότητα, ὅτε κατὰ δόλον ἢ ἀπείθειαν τοῦ ἐναγομένου τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα μὴ δίδοται. ἔστι καὶ ὁ περὶ D καλουμνείας, ἤτοι ὁ συκοφαντικός. καὶ ὁ μὲν βολουνταρίος οὐδέποτε ἀναψηλαφᾶται· ὁ δὲ νεκεσσάριος ἀναψηλαφᾶται ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου θέματος, ἤτοι τοῦ τελευταίου κεφαλαίου τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κβ΄. βιβλίου. κἂν γὰρ ὁ Κωβίδης καὶ ὁ Στέφανος ἑρμηνεύοντες τὸ λα΄. κεφάλαιον τοῦ πέμπτου τίτλου τοῦ κβ΄. βιβλίου, φασὶ μόνον τὸν βολουνταρίον μὴ ἀναψηλαφᾶσθαι, τὸν δὲ νεκεσσάριον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀναψηλαφᾶσθαι· ἀλλὰ σὺ τῇ τοιαύτῃ ἑρμηνείᾳ μὴ προσέχῃς πρὸς τὰ δίγεστα γεγραμμένῃ· τὸ γὰρ μγ΄. κεφάλαιον τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κβ΄. βιβλίου διάταγμά ἐστιν α΄. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ λέγον οὕτως,

lege specialiter excipiatur. Digest. xxxi. tit. 2. lib. 22. dig. est cap. xxxi. eiusdem v. tit. lib. xxii. Basil. ac dicit, quæcunque compendiosè proposita sunt.

TEXTVS.

Est tamen lib. iiij. cod. tit. i. const. xiij. inuenire, etiam iusiurandum deferente aduersario præstitum retractari. Ait enim: Si qui legatum exigeret, quum testamentum non appareret, hærede deferente, deberi sibi iurarit, & acceperit: ac vero postmodum inuento testamento *nihil ei derelictum fuisse: aut derelictum quidem, sed propter Falcidiam non totum capere debuisse, deprehensum fuerit, reddit.*

SCHOL. BALS. Meminimus superiùs legis quæ docet non esse retractandum iusiurandum, præterea meminimus quidem etiam alterius legis, seu xxxi. cap. ii. tit. lib. xii. quo docetur retractari iusiurandum præstitum. Definiunt autem etiam diuersi sancti Basilij canones, valde esse puniendos periuros. Quærẽdum ergo quando retractatur sacramentum præstitum, vt locum etiam habeant pœnæ canonicæ aduersus eos qui peierant, & quando non. Dicimus ergo esse propriè quatuor iuramenta: voluntarium, quod datur ex voluntate partium extra iudicium: necessarium, quod datur ex dilatione actoris, & sententia iudicis: iudiciale, quod iudicis sententia, etiam nolentibus iis qui litigant, controuersiam decidit. Et iusiurandum in litem, quod rei quæ in iudicio versatur, existimationem ad certam quantitatem redigit, quãdo rei dolo vel contumacia res nõ redditur. Est etiam iuramentum calumniæ. Et voluntariũ quidem nunquam retractatur. Necessarium autem retractatur in vno & solo decreto seu capite ij. tit. lib. xii. Etsi enim Cobides & Stephanus interpretantes xxxi. caput ii. tit. xxii. libri, dicunt voluntarium solum non retractari: necessarium autem & reliqua retractari: tamen illi interpretationi mentem non adhibueris, quæ sita est in digestis. Nam xliii. cap. v. tit. xxii. libri, quod est ii. cõst. j. tit. iiii. lib. Cod. quod sic dicit:

Causa, quæ iureiurando vtriusque partis consensu, vel actore deferente, delato & præstito, vel remisso, decisa est, nec periurij quidem prætextu potest reuocari, nisi specialiter hoc lege excipiatur: Cobidæ & Stephani interpretationẽ sustulit, quæ in digestis conscripta est. Reliqua quidem certè sacramenta nouis inuentis probationibus retractantur: vt hoc dicit dictum caput xxi. Cùm hæc ergo ita se habeant, ne dixeris omne sacramentum retractari, vt qui periuri fortè inueniuntur, canonicis suppliciis afficiantur. Sed dic conuenienter iis quæ legibus cõprehenduntur, eos pœnis canonicis puniri qui ex sacramenti retractatione condemnantur. Canones ita ad concordiam redige. Nam & sanctus Basilius, in sacramentis quæ ex consensu præstantur, non tractat de periurio. Sed definit eos qui iurarunt habere Deum vltorem. in reliquis autem quærit de periurio, eique pœnas imponit. Excipe mihi iuramenta, quæ leuitate quadam ac temeritate ab aliquibus concipiuntur, nec ex delatione aduersarij, nec ex necessitate iudiciali. Vt quando quis iurauerit se carnes nõ comesturum, vel se Hierosolyma profecturum, vel aliquid aliud boni facturum, & hoc non fecerit: similiter & quando quis se aliquid mali facturum iurauerit, & hoc non præstiterit. Tunc enim non punietur quidem vt periurus: sed à regionis episcopo ei aliter medela adhibebitur.

Textvs.

Cxxiiij. autem nouella, quæ de iuramentorum, quæ in causis præstãtur, puritate tractat, dat facultatem retractandi seu conuincendi mendaciũ eius qui iurauit. Dicit etiam lib. ij. tit. ij. const. xiij. quòd qui in causa pecuniaria iurauit per Imperatorem, & fortè peierauit, fuste castigatur. In secundo autem libro Cod. tit. v. cap. xli. dicit, quòd maior xxv. annis, qui transactionem à se sine necessitate factam per Deum vel Imperatorem iuramento

A δίκη ὅρκου κατὰ συναίρεσιν ἑκατέρου μέρους, ἢ τοῦ διαδίκου ἐπιφέροντος, ἐπενεχθέντος καὶ παρασχεθέντος, ἢ συγχωρηθέντος τμηθεῖσα, οὐδὲ τῷ προσχήματι τῆς ἐπιορκίας ἀναζητεῖσθαι δύναται, εἰ μὴ ἄρα ἰδικῶς τοῦτο τῷ νόμῳ ὑπεξαιρεῖται· ἀνεῖλε τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Κωβίδου καὶ τοῦ Στεφάνου πρὸς τὰ δίγεστα συγγραφεῖσαν. οἱ μέν τοι λοιποὶ ὅρκοι ἀναψηλαφῶνται, καινῶν εὑρισκομένων δικαιωμάτων, καθὼς τοῦτο φησὶ τὸ
B διαληφθὲν κα΄. κεφάλαιον. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπῃς πάντα ὅρκον ἀναψηλαφᾶσθαι, ὥστε τοὺς ἴσως εὑρισκομένους ἐπιόρκους κολάζεσθαι διὰ κανονικῶν ἐπιτιμίων. ἀλλ᾽ εἰπὲ κατὰ τὴν τῶν νόμων περίληψιν ἐκείνους ὡς ἐπιόρκους τιμωρεῖσθαι δι᾽ ἐπιτιμίων, τοὺς καταχεκριμένους ἀπὸ ἀναψηλαφήσεως ὅρκου. οὕτω συμβίβασον τοὺς κανόνας, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐπὶ μὲν τοῖς κατὰ συναίρεσιν διδομένοις ὅρκοις οὐ πραγ-
C ματεύεται τὰ τῆς ἐπιορκίας, ἀλλὰ διορίζεται ἔχειν τοὺς ὀμωμοκότας τὸ θεῖον τιμωρόν. ἐπὶ δὲ τοῖς λοιποῖς ζήτησιν ποιεῖται ἐπιορκίας, καὶ ἐπιτίμια δίδωσιν. ὑπεξελέ μοι τοὺς παρά τινων γινομένους ὅρκους διὰ μικροψυχίαν, μήτε ἐξ ἐπαγωγῆς ἀντιδίκου, μήτε ἐξ ἀνάγκης δικαστικῆς, ὡς ὅταν τις ὀμόσῃ μὴ φαγεῖν κρέα, ἢ ἐν Ιεροσολύμοις ἀπελθεῖν, ἢ ἕτερόν τι ποιῆσαι ἀγαθὸν, καὶ μὴ ποιήσῃ τοῦτο· ὡσαύτως καὶ ὅταν τις ἐξομόσηται τόδε τι ποιῆσαι κακὸν, καὶ ἀθετήσῃ
D αὐτό. τηνικαῦτα γὰρ οὐ κολασθήσεται μὲν ὡς ἐπίορκος, ἄλλως δέ πως παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου ἰατρευθήσεται.

Κείμενον.

Η δὲ περὶ τῆς καθαρότητος τῶν ὅρκων τῶν δικῶν διαλαμβάνουσα ρκδ΄. νεαρὰ, δίδωσιν ἄδειαν ἐντὸς δ΄. μηνῶν, ἀναψηλαφᾶσθαι ἤγουν ἐλέγχεσθαι τὸ ψεῦδος τοῦ ὀμόσαντος. Εἴρηται δὲ καὶ βιβλίῳ ιβ΄. τιτ. β΄. διατάξει ιγ΄. ὅτι ὁ ἐπὶ χρήμασι κατὰ τοῦ βασιλέως ὀμόσας, καὶ ἐπιορκήσας τυχὸν, ὅτι οὐ χρεωστεῖ, ἢ χρεωστεῖ, ἢ οὐ δίδωσιν εἰς προθεσμίας, ῥοπαλίζεται. ἐν δὲ τῷ β΄. βιβλίῳ τοῦ κώδικος τιτ. ϛ΄. διατ. μα΄. φησὶν, ὅτι ὁ τέλειος τῶν κε΄ χρόνων, τὴν γινομένην παρ᾽ αὐτοῦ ἐνωμότως χωρὶς ἀνάγκης

ὅτι ὁ τέλειος τῶν κατὰ τοῦ θεοῦ, ἢ τοῦ βασιλέως

διάλυσιν παραβαίνων ἐν τῷ προσιέναι βασι- A
λεῖ, ἢ ἄρχουσιν, ἢ μὴ ποιεῖν τὰ δόξαντα, ἀτιμοῦται, καὶ τῆς ἀγωγῆς ἐκπίπτει, καὶ ὧν ἔμελλεν ἐκ τῆς διαλύσεως κερδαίνειν, καὶ δίδωσι τὴν ὁρισθεῖσαν ποινὴν, καὶ πάντα λαμβάνουσιν οἱ ἐμμένοντες· καὶ διάτ. μβ΄. ὅτι ἐὰν ἀπὸ πλαστῶν δικαιωμάτων πάκτον, ἢ διάλυσις γένηται, καὶ ἔχει προσκείμενον ὅρκον, ἀνατρέπεται, κἂν χρηματικῶς ἐζητήθη πλαστὸν, εἰ μὴ καὶ ἐπ' αὐτῷ γέγονε διάλυσις.

Σχόλιον.

Η ρκδ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ κεῖται ἐν βιβλίῳ ζ΄. τίτ. δ΄. κεφ. ϛ΄. κατασπρωθέντι εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ B
ιε΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι καὶ τοῦτο περὶ ἰουδικιαλίου ὅρκου διαλαμβάνον κἀντεῦθεν ἀναψηλαφώμενον. τὸ ιγ΄. διάτ. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ β΄ βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι θέμα τελευταῖον τοῦ ιγ΄. διάτ. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ κβ΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφη. ἡ μα΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ β΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. νη΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ια΄. βιβλίου λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν· πλὴν καὶ τὸν τοιοῦτον ὅρκον ἰουδικιάλιον εἰπέ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐξ ἀθετήσεως αὐτοῦ σὺν τῇ ζημίᾳ καὶ ἀτιμία ἐπακολουθεῖ. ἡ μβ΄. διάτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτ. C
ἔστι κεφ. νθ΄. τοῦ β΄. τίτ. τοῦ ια΄. βιβλίου, οὕτως ἔχον ὡς ἐγράφη.

Κείμενον.

Καὶ βιβλίον δ΄. τοῦ κώδικος τίτ. α΄. διάτ. β΄. ὅτι εἰ καὶ κατὰ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως κατὰ θερμότητά τις ἐπιορκήσει ὀμόσας, οὐ βασανίζεται οὔτε καθοσιώσει ὑπόκειται. καὶ βιβλίον θ΄. τοῦ κώδικος τίτ. η΄. διάτ. β΄. ὅτι ὁ διὰ παντὸς ὀργίζεσθαι τῷ οἰκείῳ δούλῳ ὀμόσας, οὐχ ὑπόκειται καθοσιώσει, παυσάμενος τῆς ὀργῆς. λέγει δὲ βιβλίον β΄. τίτ. δ΄. διάτ. ζ΄. ὅτι παρὰ τὰ κοινὰ νόμιμα πακτεύειν οὐκ ἔξεστι. καὶ ἐάν τις ἐπὶ τούτοις ὀμόσῃ μὴ ἐνάγειν, οὐκ ἔρ- D
ρωται. ἡ δὲ περὶ τῶν σκηνικῶν να΄. νεαρά φησιν, ὅτι αἱ σκηνικαὶ κἂν ὀμόσωσιν, ὡς οὐκ ἀποστήσονται τῆς πορνείας, ἀναχωροῦσι μὴ φοβούμεναι τὴν ἐκ τῆς πορνείας ποινήν. καὶ κανονικῶς προστίθησιν, ὅτι ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς οὐ δεῖ τὸν ὅρκον φυλάττειν.

Σχόλιον.

Η β΄. διάτ. τοῦ α΄. τίτ. τοῦ δ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. μδ΄. τοῦ ε΄. τίτ. τοῦ κβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον, οὐδεὶς κατὰ θεοῦ ὀμόσας, κινδυνεύει· ἱκανὸς γὰρ ὁ ὅρκος ἔχει τιμωρὸν τὸ θεῖον, εἰ γέγονε κατὰ θεοῦ.

dato transgreditur, tùm & Imperatorem vel Magistratus adeat, vel ea quæ visa sunt, non faciat, fit infamis, & ab actione excidit, & iis quæ ex transactione erat lucrifacturus: dátque pœnam quæ statuta est: & qui eam seruāt, omnia accipiunt. Et xlij. constit. quòd si ex falsis instrumentis pactum vel transactio facta fuerit, & ei iuramentum accesserit, subuertitur, etiam si de falso ciuiliter quæsitum sit, nisi etiam de ipsa facta est transactio.

SCHOL. BALS. Cxxiiii. Iustiniani nouella sita est in libro vii. Basil. tit. iiii. cap. vi. quod situm est in interpretatione xv. can. Syn. Carth. & lege hoc, quod tractat de iuramēto iudiciali, & quod ex eo retractatur. Digestū xiii. lib. ii. Digestorū est vlt. thema Dig. xiii. tit. v. lib. xxij. quod habet perinde atq; in textu scriptum est. Cōstit. xli. tit. iiii. lib. ii. cod. est cap. lviii. tit. ii. lib. xi. quod dicit quæcunque in textu sunt proposita. Cæterum illud etiā iusiurandū iudiciale esse dic. Præterea enim ex reprobatione eius vna cum damno etiam infamia consequitur. Constitutio xlii. eiusdem libri & tit. est cap. lix. tit. ii. lib. xi. quod perinde habet, ac scriptum est.

TEXTVS.

Etiam liber iiij. Cod. tit. i. constit. ij. quòd etiam si quis per Imperatoris salutem calore quodā vt iuraret incitatus peierauerit, non torquetur, neque læsæ maiestatis crimini subiicitur. Et lib. ix. Cod. tit. viij. const. viij. quòd qui se suo seruo semper succensurum iurauit, non tenetur læsæ maiestatis si ab ira cessauerit. Dicit etiam liber ij. tit. iiij. caput vij. quòd de iure publico non pacisci nec legari licet: & si in iis se non acturum conuenerit, nō valet. Quinquagesima prima autem de scenicis nouella dicit, quòd scenicæ, etiam si à fornicatione quæstúque meretricio se non cessaturas iurauerint, nihilo secius desistunt, non timentes pœnam ex fornicatione: adiicit canonicè iusiurandum non esse in rebus turpibus seruandum.

SCHOL. BALS. Secūda j. tit. iiij. libri Codicis, constit. est caput xliiij. xxij. lib. Basil. quod sic habet: Nemo qui per Deū iurauit, venit in periculū. Iusiurandum enim satis habet Deū vltorem si aduersus eum factum est.

ὅπερ ἐστὶ καινόν. ἔτι σημείωσαι ὅτι ἔγκλημα ἐστὶν ἡ A
ἐπιορκία, καὶ οἴομαι τόδε πεκουλάτον.

Κεφάλαιον ιθ'.

Περὶ τῶν ὀμνυόντων ὅρκους Ἑλληνικούς, συνόδου ἕκτης κανὼν ξδ'. Βασιλείου κανὼν πα'.

Κείμενον.

Ἐν τῷ ε'. διατάγματι τοῦ β'. τίτ. τοῦ ιβ'. βιβλίου φησὶν, ὅτι καλῶς ἐπιφέρω σοὶ κατὰ τῆς σωτηρίας σου ὀμόσαι· πᾶς γὰρ θεμιτὸς ὅρκος ἐξ ἐπαγωγῆς ὀμοθεὶς φυλάττεται, καὶ ὅντινα κατὰ τὴν ἰδίαν θρησκείαν· ὁ δὲ κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμοσθεὶς ὅρκος οὐ φυλάττεται. B

Κεφάλαιον κ'.

Περὶ ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἀστρολόγων, καὶ μαθηματικῶν, μαντέων, καὶ περιάπτων, ἀποστόλων κανὼν ξβ'. συνόδου Νικαίας κανὼν ια'. ιβ'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν γ'. δ'. ε'. ς'. η'. θ'. ιβ'. κδ'. συνόδου Λαοδικείας κανὼν λς'. συνόδου Καρθαγένης κανὼν μέ. συνόδου ς'. κανὼν ξα'. ξε'. Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανὼν α' β'. γ'. δ' ε' ς'. ζ'. η'. θ'. ι'. ια'. ιβ'. ιγ'. ιδ'. Βασιλείου κανὼν ζ'. η'. μδ'. μη'. νε'. ξε'. ξς'. οβ'. ογ'. πα'. πγ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν α'. β'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ κε'. κεφ. τοῦ θ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. C

Κεφάλαιον κα'.

Περὶ σκηνικῶν, καὶ μίμων, καὶ τῶν ὁμοίων μετανοούντων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν μέ. ξγ'. συνόδου ς'. κανὼν να'.

Κείμενον.

Η λγ'. διάτ. τοῦ δ'. τίτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος, καὶ ἡ ρκγ'. καὶ ἡ. ρκθ'. τοῦ ε'. βιβλίου, καὶ ἡ λβ'. καὶ ἡ μς'. μεγάλας ποινὰς ἐπιφέρουσι τοῖς πορνοβοσκοῖς, καὶ τοὺς ἀναγκάζουσι δούλας ἢ ἐλευθέρας συνεῖναι μίμοις, ἢ θεάτροις παρεῖσθαι, καὶ διδόασιν ἄδειαν αὐταῖς ἀναχωρεῖν, καὶ μετὰ προικῶν ζεύγνυσθαι, καὶ ἀξιωματικῶν, εἰ δυνηθεῖεν, καὶ τῆς ἀτιμίας ἀπαλλάττεσθαι. περὶ δὲ σκηνικῶν, καὶ θεωρίων, καὶ πορνοβοσκῶν ἰδικὸς ἐστὶν τίτ. ὁ μα'. τοῦ ια'. βιβλίου τοῦ κώδικος· σκηνὴ δέ ἐστιν, ἔνθα τις ἵσταται, ἢ σκηνοῦται σκηνικὴν ἐπιδεικνύμενος τέχνην, εἴτε ἐν δημοσίῳ, ἢ ἰδιωτικῷ τόπῳ, ἢ ἀγρῷ, ἔνθα μέντοι ἄνθρωποι χύδην διὰ θέαν εἰσίασιν. ἄτιμοι δέ εἰσι πάντες οἱ διὰ πόρον εἰς ἀγῶνα κατιόντες, καὶ οἱ διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ σκηνῆς παριόντες. ὁ δὲ μισθώσας ἑαυτὸν εἰς παιγνικὴν τέχνην, καὶ μὴ ἐπιδειξάμενος, οὐκ ἀτιμοῦται. D

quod est nouum. Ex nota quòd iuramentum est crimen: & puto quòd etiam peculatus.

CAP. XIX.

De iis qui iurant Græca iuramenta, Syn. vi. can. xciiij. Basil. can. lxxxi.

TEXTVS.

In v. cap. ij. tit. libri xij. dicit, quod tibi rectè defero, vt per salutem tuam iures. Omne enim licitum iusiurandum ex delatione susceptum seruatur, etiam quod quis per propriam religionem iurauerit. Quod autem per reprobatam religionem conceptum est iusiurandum, non seruatur.

CAP. XX.

De Apostatis, & sacrificis, & magis, & Incantatoribus, & Astrologis, Mathematicis, vatibus, & amuletis, Apost. canon lxij. Syn. Nic. can. xi. xij. Syn. Ancyr. can. iij. iiij. v. vi. viij. ix. xij. xxiiij. Syn. Laodic. can. xxxvi. Syn. Carth. canon xlv. Syn. vi. can. lxi. lxv. Petri Alexandrini can. i. ij. iij. iiij. v. vi. vij. viij. ix. x. xi. xij. xiij. xiiij. Basil. can. vij. viij. xliij. xlviij. lv. lxv. lxvi. lij. liij. lxxxi. lxxxiij. Gregorij Nysseni canon i. & ij. lege quæ adscripta sunt in xxv. capite ix. tituli præsentis operis.

CAP. XXI.

De Scenicis, & Mimis, & similibus, qui agunt pœnitentiam, Syn. Carth. can. xlv. lxiij. Syn. vi. canon li.

TEXTVS.

Xxiij. iiij. tit. quinti libri constit. & xxij. & xxix. magnas pœnas lenonibus inferunt, & iis qui cogunt ancillas vel liberas cum Mimis habere consuetudinem, vel præesse theatris: & dant eis potestatem recedendi, & cum dotibus, si possint, vel claris hominibus se matrimonio coniungēdi, & ab infamia liberantur. De scenicis autē & spectaculis, & lenonibus, est specialis tit. xl. xi. lib. Cod. Scena autē est vbi quis stat vel mouetur, scenicam artē ostentans, siue in loco publico, siue priuato, vel in agro, quò homines spectaculi gratia confluentes ingrediuntur. Sunt autem omnes infames, qui in certamen propter lucrum descēdunt. Vel qui propter gloriæ cupiditatem in scenam procedunt. Qui autem seipsum ad artem ludicram locauit, nec prodiit, non fit infamis.

Et qui ſeipſum locauit ad pugnandum cum A *beluis, niſi fortè eſſet leo, vel aliqua alia manſuefacta belua. Sed non is etiam qui ſine mercede cum feris depugnauit, ſi voluit in eis venandis laudem aſſequi. Qui autem ſeipſum locauit, etiamſi non cum beluis depugnauerit, fit infamis. Sed non is qui mercedem accepit ad oppugnandam beluam quæ regionem deuaſtat. Non eſt autem ars ludicra, ars athletica, nec irrogat infamiam, nec eorum qui dicunt in Olympiis τὰ ἐνθύελα, nec eorum qui aliter in ſacris certaminibus miniſtrant, nec eorum qui equis aquam aſpergũt, nec agonothetarum.* B *Eſt autem leno, qui turpem quæſtum ex liberis vel ancillis facit, ſiue hoc principaliter faciat, ſiue ab occaſione alterius negociationis has perſonas habeat, vt caupo, vel hoſpes, vel balnearius. Et qui fuit in ſeruitute leno, etiam poſtquam liber factus fuerit, fit infamis. Hæc omnia ſita ſunt in libro iij. titulo primo cap. i. & ij. & iiij. & libro xxiij. tit. ij. cap. xliij. Eſt autem leno, qui etiam ſuam vxorem quæ adulterata eſt, non dimiſit, ſed non is etiam qui ſuſpicatus eſt, vt lib. ix. Codic. tit. ix. conſtit. ij.* C

SCHOL. BALS. Titulus iiii. lib. j. Codicis, & tit. iv. lib. v. Cod. tranſſumpti ſunt in librum Baſilic. xxviii. tit. iiii. Hæ autem cõſtitutiones non ſunt poſitæ in Baſilic. Titul. xli. lib. xi. Cod. eſt tit. xxxvii. libri xliiii. Baſilicor. cuius i. caput ita habet. Peragantur autem deinceps certamina ſine impedimento, nemo autem certet inuitus. Volumus enim eos qui velint, ac ſua ſponte, impendere: lege etiam cap. ii. & iii. Titulus i. lib. iij. Digeſt. eſt lib. Baſilic. D viii. tit. ii. Lib. iii. Digeſt. eſt lib. Baſil. xxi. tit. ii. Lib. xxiii. digeſt. poſitus eſt in lib. xxviij. Baſil. tit. v. Digeſt. autem eius xlviii. non eſt poſitum in Baſil. Sanè thema vlt. cap. ii. tit. ii. lib. xxi. ait, Porro ſcena eſt, vbi quis conſiſtit, & deinceps quęcunque de hiſtrionib. in textu ſcripta ſunt. De iis qui cum beſtiis pugnant, loquitur viii. ix. & x. thema, cap. i. tituli primi, libri Baſilic. octaui, quæ in textu compendiosè propoſita ſunt. Quòd athletarum ars famoſos non faciat, eſt in capite quarto tit. ii. lib xxi. Baſil.

A καὶ ὁ ἑαυτὸν μισθώσας εἰς τὸ θηριομαχῆσαι, εἰ μὴ τὸ θηρίον τυχὸν λέων ἦν, ἢ ἄλλο τι καὶ ἥμερον γέγονεν. οὐ μὴν ὁ ἄνευ μισθοῦ θηριομαχήσας, εἰ μὴ λάβοι ἐν τῷ κυνηγίῳ φιλοτιμίαν ἠδέχετο. ὁ δὲ μισθώσας ἑαυτὸν, κἂν μὴ θηριομαχήσῃ, ἀτιμοῦται, οὐ μὴν ὁ μισθὸν λαμβάνων ἐπὶ τῷ καταπολεμῆσαι θηρίον ἔξωθεν κυνηγίου τὴν ἐπαρχίαν βλάπτον. οὐκ ἔστι δὲ παιγνικὴ τέχνη οὔτε ἀτιμοποιὸς ἡ τῶν ἀθλητῶν, καὶ τῶν λεγόντων ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις τὰ ἐνθύελα, καὶ τῶν ἐν ξυστῷ ἀγωνιζομένων, καὶ τῶν ἡνιόχων, καὶ τῶν ἄλλως B ὑπουργούντων ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι καὶ τῶν ῥαινόντων ὕδωρ τοῖς ἵπποις, καὶ τῶν βραβευτῶν. προαγωγός ἐστιν ὁ πόρον αἰσχρὸν ἀπὸ δούλων ἢ ἐλευθέρων ποιούμενος, εἴτε πρωτοτύπως τοῦτο πραγματεύεται, εἴτε προσχήματι πραγματείας ἑτέρας ἔχει τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ὡς κάπηλος, ἢ πανδοχεὺς, ἢ βαλανεύς. καὶ ὁ γενόμενος ἐν δουλείᾳ προαγωγὸς, ἀτιμοῦται μετὰ τὸ ἐλευθερωθῆναι. ταῦτα πάντα κεῖται βιβλίῳ γ'. τιτ. α'. διατ. α'. καὶ τιτ. β'. διατ. δ'. καὶ βιβλίῳ κγ'. τιτ. β'. διατ. μη'. πορνοβοσκὸς δέ ἐστι, C καὶ ὁ πορνευθεῖσαν τὴν ἰδίαν γαμετὴν μὴ ἀπολύσας, οὐ μὴν ὑποπτεύσας, ὡς βιβλίον θ'. τοῦ κώδικος τιτ. θ'. διατ. β'.

Σχόλιον.

Ὁ δ'. τιτ. τοῦ α'. βιβλίου τοῦ κώδικος. καὶ ὁ δ'. τιτ. τοῦ ε'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐξελήφθησαν ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κη'. τιτ. α'. αἱ δὲ διατάξεις αὗται οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά. ὁ μα'. τιτ. τοῦ ια'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι τιτ. λζ'. τοῦ μδ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ ἔχει τὸ α'. αὐτοῦ κεφ. οὕτως, D ἐπιτελείσθωσαν μὲν οἱ ἀγῶνες ἀκωλύτως τοῦ λοιποῦ· μηδεὶς δὲ ἀγωνιζέσθω ἄκων· ἑκόντας γὰρ βουλόμεθα δαπανᾶν. ἀνάγνωθι καὶ κεφ β'. καὶ γ'. ὁ α'. τιτ. τοῦ γ'. βιβλίου τῶν διατάξεων, ἔστι βιβλίον η'. τῶν βασιλικῶν .... τιτ. β'. ὁ β'. τιτ. τοῦ κγ' βιβλίου ἐτέθη εἰς βιβ. κη'. τῶν βασιλικῶν. τιτ. ε'. τὸ δὲ μη'. διατ. τοῦ αὐτοῦ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά. φησὶ δὲ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ β'. τιτ. τοῦ κα'. βιβλίου, σκηνή ἐστιν ἔνθα τις ἵσταται, καὶ ἐφ' ἑξῆς ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν χάριν τῶν σκηνικῶν. τὸ η'. θ'. καὶ ι'. θέμα τοῦ α'. κεφ. τοῦ α'. τιτ. τοῦ η'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησὶ χάριν τῶν θηριομάχων ὅσα εἰς τὸ κείμενον συνοψίσθησαν. τὸ μὴ εἶναι ἀτιμοποιεῖν τὴν τέχνην τῶν ἀθλητῶν, ἔστι κεφ. δ'. τοῦ β'. τιτ. τοῦ κα'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν.

καὶ τὸ, προαγωγός ἐστιν ὁ πόρνην τρέφων, καὶ τὰ ἑξῆς, εἰσὶ θέματα β΄. καὶ γ΄. τοῦ αὐτοῦ κεφ. οὕτω ῥητῶς ἔχοντα ὡς κατεστρώθησαν εἰς τὸ κείμενον. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί ὁ μὲν μισθώσας ἑαυτὸν εἰς παιγνικὴν τέχνην, καὶ μὴ ἐπιδειξάμενος, οὐκ ἀτιμοῦται, ὁ δὲ μισθώσας ἑαυτὸν εἰς τὸ θηριομαχῆσαι, κἂν μὴ θηριομαχήσῃ, ἀτιμοῦται. ἐπὶ μὲν τῆς παιγνικῆς τέχνης τὸ ἔργον ἐπάγει τὴν ἀτιμίαν οὐ μὲν ὁ σκοπός· καὶ τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ἀτιμοῦσθαι καὶ τὸν μὴ ἐπὶ μισθῷ, ἀλλὰ κατὰ φιλοτιμίαν ἐπιδειξάμενον παιγνικὴν τέχνην. ἐπὶ δὲ τοῦ θηριομαχοῦντος οὐ τὸ ἔργον μισεῖται ἀλλ᾽ ὁ σκοπός. θηριομαχοῦσι γὰρ καὶ βασιλεῖς στρατιῶται τὴν οἰκείαν γενναιότητα ἐπιδεικνύμενοι. καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν διὰ μισθὸν καὶ αἰσχροκέρδειαν προδοὺς τὴν οἰκείαν ζωὴν, κἂν μὴ θηριομαχήσῃ, ἀτιμοῦται. ὁ δὲ λαβὼν χρήματα χάριν τοῦ ἐπιδείξασθαι παιγνικὴν τέχνην, εἰ μὴ ἐπιδείξηται αὐτὴν, οὐκ ἀτιμοῦται. ὁ θ΄. τίτ. τοῦ θ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος ἐτέθη ἐν βιβλίῳ ξ΄. τῶν βασιλικῶν, τίτ. λζ΄. κεφ. μη΄. ἡ δὲ β΄. διάτ. παρελείφθη. κεῖται δὲ ὅμοιον ἐν βιβλίῳ δ΄. τοῦ κώδικος, τίτλῳ ζ΄. διάτ. β΄. τῶν δὲ βασιλικῶν βιβλίον κδ΄. τίτ. β΄. κεφ. ιδ΄. οὕτως ἔχοντι κατὰ τὰς ἀρχάς, ὁ εἰδὼς πορνεύεσθαι τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, καὶ σιωπῶν, πορνοβοσκίαν ποιεῖ.

Κεφάλαιον κβ΄.

Περὶ θεωρείων καὶ παιγνίων, συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιε΄. ξ΄. ξα΄. συνόδου ς΄. κανὼν να΄. νβ΄. ξβ΄. ξε΄. οα΄. ϟϛ΄. ρ΄.

Κείμενον.

Πῶς τὰ θέατρα τελοῦνται, καὶ πῶς γίνεται ἡ δαπάνη αὐτῶν, καὶ ὅτι δύναται ὁ ἄρχων τὰ θεωρικὰ πρὸς καιρὸν ἀφορίζειν εἰς ἀνανέωσιν τειχῶν, εἴρηται βιβλίῳ ια΄. τοῦ κώδικος τίτ. μα΄. μβ΄. με΄. καὶ μς΄. ὁ δὲ μδ΄. τίτ. ἀναιρεῖ τὴν θέαν τῶν μονομάχων.

Σχόλιον.

Ὁ μα΄. τίτλος τοῦ ια΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ τίτλος λζ΄. τοῦ νδ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. καὶ ἐδηλώθη τὰ περὶ τούτου ὄπισθεν. ὁ μὲν τίτ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεῖται εἰς τίτ. λη΄. τοῦ ῥηθέντος νδ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· πλὴν τὰ τούτου κεφ. εἰς τὰ βασιλικὰ οὐκ ἐτέθησαν. οὐδὲ ὁ μδ΄. τίτ. οὐδὲ ὁ με΄. τοῦ δὲ μα΄. τὰ μὲν ε΄. κεφ. τὰ πρῶτα ἐτέθησαν ὡς εἴρηται εἰς τὸν λζ΄. τίτ. τοῦ νδ΄. βιβλίου.

Et quòd leno sit, qui istiusmodi quęstum, &c. est thema ij. & iij. eiusdem cap. quæ ita expresse habent, quemadmodum *id* textui insertum est. Rogauerit autem quispiam, cur qui se in ludicram fortunam locauit, & non prodiit, non fit infamis. Qui autem se locauit, ad decertandum cum bestiis, etiam si non pugnauerit, fit infamis. Solutio. In arte quidem ludicra factum ipsum infamiam inducit, non etiam propositum. & hoc ostenditur ex eo quòd sit infamis, etiam qui non mercede, sed gloriæ cupiditate adductus artem ludicram ostendit. In eo autem qui pugnat cum bestiis, non factũ habetur odio, sed propositum. Cum bestiis enim pugnant & Imperatores & milites, suam virtutem ostendentes: & ideo, qui proprij quæstus mercede adductus, suam vitã prodidit, etiãsi cum bestiis non pugnarit, fit infamis. Qui autem accepit pecuniam, vt artem ludicram ostentet, si eam non ostentarit, non fit infamis. Basilic. autem liber xxiiij. tit. ij. cap. xiiij. sic habet in principio: Qui scit suam vxorem fornicari, & tacet, leno est.

Cap. XXII.

De spectaculis, & ludicris, Syn. Carth. can. xv. lx. lxi. Syn. vi. can. li. lij. lxij. lxv. lxxi. xcvi. c.

Textus.

Quomodo peraguntur spectacula, & quomodo fit eorum sumptus, & quòd potest Magistratus, ea quæ ad spectacula pertinent, ad murorum reparationem, ad tempus deputare, dicit liber xi. Cod. tit. xl. xli. & xlv. Xliij. autem tollit spectaculum eorum qui pugnant in singulari certamine.

Schol. Bals. Titulus xli. lib. xj. Cod. est tit. xxxviij. lib. liiij. Basil. ac declaratus est superiùs. Titulus xlij. eiusdem libri est in tit. xxxviii. dicti liiii. lib. Basilic. verùm eius capita non sunt posita in Basilicis. Neque verò tit. xliiii. neque xlv. neque xlvi. Tituli autem xli. quinque priora capita posita sunt, vt dictum est, in titulo xxxvii. libri liiii.

Reliqua autem capita posita sunt in xxxviij. tit. lx. libri Basilic. quæ docent de lenonibus: & iubent per regionis Episcopum manumitti seruos qui aliquid turpe facere coguntur. Et lege totum titul. & Iustiniani nouellam, quæ in eo est, valde punientem meretricum exercitium, & quemcumque lenonem.

Cap. XXIII.

De furibus, sepulchrorum effossoribus, & latronibus, & sacrilegis, Basilij. can. lxi. lxvi. Gregorij Nysseni can. vi. vij. viij. lege etiam quæ adscripta sunt in xxvij. cap. ix. tit. præsentis operis.

Textus.

L. Diui fratres Atunthio. parag. fin. ff. de pœnis.

De furibus autem dicit liber xlviij. tit. xix. cap. xxviij. quòd qui ad prædas agendas incursiones faciunt, sunt similes latronibus: & si hoc cum ferro faciant, & sæpe etiam in viis, capite puniuntur: reliqui autem relegantur, vel deportantur. Famosi autem in furca suspendūtur, vel ad bestias damnantur, in iis locis in quibus deprædati sunt. Secunda autem constit. xviii. tit. vii. libri Cod. quòd iis qui erant ex familia latronum, & Imperatoria potestate ac auctoritate fiscali serui facti sunt, negatur libertas.

L. ij. C. quibus ad libertatem proclam. non licet.

Schol. Bals. Digestum xxviij. tit. xix. lib. xlviii. Digestorum, est thema x. cap. xxviij. tit. li. lib. lx. quod eadem dicit, quæ in textu scripta sunt. Cōstitutio secunda tit. xviii. lib. vii. Cod. est cap. iii. tit. cx. lib. xlviii. Basilic. quod sic habet, vt in textu compendiosè est propositū. De iis verò qui mortuorum thecas contrectant, vt suffurentur quæ sunt in eis, lege xcvi. Imperatoris Domini Leonis sapientis Nouellam, quæ definit, iis qui illius semel conuicti sunt, veniam dari: eos autem qui hoc malum rursus ausi fuerint, per fustuarium & tonsuram corrigi. Existimo autem hanc nouellam non habere locum etiam in sepulchrorum effossoribus. Aliud enim est mortuorum reliquias transferre: & aliud, furtiua animi affectione aliquid ex iis quæ sunt in ipsis, surripere: etsi hoc quoque abusiuè sepulchrorū effossio appelletur.

A Τὰ δὲ λοιπὰ ἐτέθησαν εἰς τὸν λή. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, περὶ πορνοβοσκῶν διδάσκοντα, καὶ παρακελευόμενα ἐλευθεροῦσθαι διὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου τοὺς ἀναγκαζομένους δούλους ποιῆσαί τι αἰσχρόν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον τίτλον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ Ἰουστινιανείου νεαρᾶς κολάζουσαν μεγάλως τὸ τῆς πορνείας ἐπιτήδευμα, καὶ πάντα πορνοβοσκόν.

Κεφάλαιον κγ΄.

Περὶ κλεπτῶν, καὶ τυμβωρύχων, καὶ λῃστῶν καὶ ἱεροσύλων, Βασιλείου κανὼν ξα΄. ξς΄. B Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ζ΄. η΄. θ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ κζ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κείμενον.

Περὶ δὲ λῃστῶν εἴρηται βιβλίῳ μή. τίτ. ιθ΄. διατ. κή. ὅτι οἱ τὰς ἐφόδους ποιοῦντες διὰ τὸ πραιδεύσαι, ἐοίκασι τοῖς λῃσταῖς, καὶ ἐὰν τοῦτο ποιῶσι μετὰ σιδήρου, καὶ πολλάκις, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, εἰς κεφαλὴν κολάζονται· οἱ δὲ λοιποὶ ἐξορίζονται, ἢ δηπορτατεύονται. οἱ δὲ περιβόητοι φουρκίζονται, ἢ θηριομαχοῦσιν ἐν οἷς ἐλῄστευσαν τόποις. παράδοξον δέ φησιν ἡ β΄. C διάτ. τοῦ ιη΄. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ὅτι τοῖς οὖσι τῆς φαμελίας τῶν λῃστῶν, καὶ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας, ἢ αὐθεντίας τοῦ φίσκου γενομένοις δούλοις, ἀναιρεῖται ἡ ἐλευθερία.

Σχόλιον.

Τὸ κή. δίγεστον τοῦ ιθ. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν διγέστων, ἔστι θέμα ί. τοῦ κή. κεφ. τοῦ νά. τίτ. τοῦ ξ΄. βιβλίου, τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. ἡ β΄. διάταξις τοῦ ιή. τίτ. τοῦ ζ΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. γ΄. τοῦ θ΄. τίτ. τοῦ μή. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον D συνωψίσθη. Περὶ δὲ τῶν ψηλαφώντων θήκας τελευτησάντων, χάριν τοῦ ἐναποσυλῆσαι τὰ ἐν τούτοις, ἀνάγνωθι τὴν ϛς΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος αὐτοῦ σοφοῦ, διορίζομένου τοὺς ἅπαξ μὲν εἰς τοῦτο ἁλόντας, συγγνώμης τυγχάνειν, τοὺς δὲ τολμῶντας καὶ αὖθις τὸ κακὸν σωφρονίζεσθαι, διὰ μαγκλαβίων καὶ κουρᾶς. οἴομαι δὲ τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς μὴ ἔχειν χώραν εἰς τοὺς τυμβωρύχους· ἄλλο γάρ ἐστι τὸ μετατεθεῖναι λείψανα τεθνεώτων, καὶ ἕτερον τὸ κλεπτικῇ διαθέσει ὑφελέσθαι τι ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς ὄντων, κἂν καταχρηστικῶς καὶ τοῦτο τυμβωρυχία λέγεται.

καὶ ἀνάγνωθι τὸ κζ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος περὶ τὸ τέλος διδάσκον περὶ τῆς κυρίως τυμβωρυχίας.

Κεφάλαιον κδ'.

Περὶ τοῦ μὴ βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι ἐν γάμοις, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νγ'.

Κεφάλαιον κε'.

Περὶ τοῦ μὴ συλλούεσθαι γυναιξὶν ἄνδρας, συνόδου Λαοδικείας κανὼν λ'. συνόδου ϛ'. κανὼν οζ'. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ λα'. κεφ. τοῦ θ'. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον κϛ'.

Περὶ τοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς, ἀποστόλων κανὼν νζ'.

Κεφάλαιον κζ'.

Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι γυναῖκα εἰς θυσιαστήριον, καὶ ὅτι μόνοις τοῖς ἱερατικοῖς ἔξεστι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιθ'. μδ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ξθ'.

Κεφάλαιον κη'.

Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀπὸ συμβολῆς συμπόσια, συνόδου Λαοδικείας κανὼν νε'.

Κεφάλαιον κθ'.

Περὶ κυβευόντων ἢ μεθυσκομένων, ἀποστόλων κανὼν μγ'. συνόδου ϛ'. κανὼν ν'.

Κείμενον.

Η α. διάτ. τοῦ μγ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβ. τοῦ κώδικος, φησὶν ὅτι ὁ ἡττηθεὶς εἰς κόττον οὐκ ἀπαιτεῖται, καὶ καταβαλὼν, ἀναλαμβάνει μετὰ διαδόχων ἀπὸ τοῦ νικήσαντος, καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, διηνεκῶς, πέρα τριακονταετίας. Εἰ δὲ μὴ θέλουσιν ἀναλαβεῖν, ὁ θέλων, καὶ μάλιστα ὁ τῆς πόλεως ἐν ᾗ τοῦτο γέγονε, πατὴρ, ἢ ἔκδικος ἀπαιτεῖ, καὶ δαπανᾷ εἰς ἔργον τῆς πόλεως. καὶ ἡ γινομένη ἐπὶ κόττῳ ἀσφάλεια ἄκυρός ἐστι, καὶ ἀποδίδοται. Εἰ δὲ καί τις ἐν σχήματι κόττου ἡττήθη θερμίοις ἢ ἑτέρᾳ ὕλῃ, οὐκ ἀπαιτεῖται, τῶν ἐπισκόπων ἄδειαν ἐχόντων ταῦτα ζητεῖν, βοηθούντων αὐτοῖς τῶν ἀρχόντων, καὶ πατέρων, καὶ ἐκδίκων. μόνον δὲ παίζειν ἔξεστι μονόβολον, καὶ κοντὸμὸν κόντακα χωρὶς τῆς πόρπης, καὶ περιχυτὴν καὶ ὁπλικὴν ἄνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας. καὶ οἱ μὲν σφόδρα πλούσιοι νομίσματος ἑνὸς ἑκάστην σύνθεσιν παίζουσιν· οἱ δὲ λοιποὶ, πολὺ ἧττον. τὸ δὲ πλέον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει καὶ διδόμενον ἀποδίδοται. προνοοῦσι τούτων οἱ ἄρχοντες, δέκα λιτρῶν ποινῆς ἐπικειμένης, τοῖς παραβαίνουσιν ἢ συγχωροῦσι παραβαίνεσθαι. ἡ δὲ β'. διάτ. τοῦ αὐτοῦ τίτ. φησὶν,

A lege autem xxvii. caput, ix. tit. præsentis operis, quod docet circa finē, de sepulchrorum, quæ propriè dicitur, effossione.

CAP. XXIIII.

Non esse in nuptiis saltandum, vel tripudiandum, Syn. Laodic. can. liij.

CAP. XXV.

Non oportere viros vnà cum mulieribus lauari, Syn. Laodic. canon xxx. Syn. vi. can. lxxvij. lege etiam quæ adscripta sunt in xxxi. cap. ix. tit. præsentis operis.

B

CAP. XXVI.

De eo qui infirmos irridet, Apost. canon lvij.

CAP. XXVII.

Non oportere mulieres ad altare ingredi, eo quòd eis solis qui sunt sacerdotalis ordinis licet in altari communicare, Synodi Laod. can. xix. xliiij. Syn. vi. canon lxix.

CAP. XXVIII.

Non esse ex symbolis facienda conuiuia, Syn. Laodic. canon lv.

CAP. XXIX.

De iis qui ludunt aleis, vel inebriantur, Apost. can. xliij. Syn. vi. can. l.

C

TEXTVS.

Prima const. xliij. tit. iij. libri Cod. dicit quòd ab eo qui in alea victus est, non petitur, & si soluerit, perpetuò ab eo qui vicit eiúsque hæredibus repetit etiam post xxx. annos. Sin autem nolunt recipere, quicunque vult, & maximè ciuitatis in qua hoc factum est, pater, vel defensor, repetit, & impendit in opera ciuitatis, & quæ in alea facta est cautio, est irrita, & repetitur. Si quis autem sub aleæ specie lupinis vel aliqua alia materia victus sit, non conuenitur, episcopis habentibus potestatem hæc quærendi, ferentibus auxilium, & Magistratibus & Patribus, & Defensoribus. Licet autem solùm D *ludere monobolo & contomonobolo & cyntanocontace absque fibula, & perichyta, & hippice, absque arte & callida inuentione. Et qui valde quidem sunt diuites, vltra vnum solidum non ludunt; cæteri autem longè minùs. Quod est autem amplius, non petitur, & datum restituitur. Eorum autem curā gerant Magistratus, pœna x. librarum imposita iis qui trāsgrediūtur, vel ea etiam trāsiliri permittunt. II. eiusd. tit. cōst. dicit,*

L. Alearum vsus. C. de relig. & sumpt. fun.

A *quòd nec iis quæ lignea equestria dicuntur, nec vllo alio alearum ludo licet ludere: præterquam iis quæ permissa sunt in præcedente constitutione: & loca in quibus ludunt eiusmodi equestribus, publicantur, & quæ data sunt, redduntur. Vel si ij qui ea dederunt, nolunt recipere, Præfectus vrbis ea exigit, & præsides prouinciarum, & Ciuitatum, operibus applicantur.*

SCHOL. BALS. Prima const. xliij. tit. iii. libri Cod. est caput v. viii. tit. lx. libri Basil. quod sic dicit: Const. ludos prohibet, quinque exceptis, & decernit quænam pœnæ B aleatoribus imponantur, permittens etiam præfecto vrbis, & prouinciarum præsidibus, & episcopis, ea quærere & prohibere, & omnes qui in his fiunt, legitimos contractus euertere. Dat autem actionem in quinque ludis permissis, & exactionem eorum quæ iis nominibus debentur: decem librarum pœnam statuens in eos qui permittunt transgredi constitutionem. Constitutio 2. tit. xliij. lib. iij. Cod. est cap. vj. tit. viii. lib. Basil. lx. quod sic dicit apertè: Constit. prohibet ea quæ dicun- C tur lignea equestria, quod victum est, ab iis qui ludunt, exigens, & publicationem earum ædium decernens in quibus hi ludi fiunt. datur autem etiam ei qui victus est, & soluit, restitutio, vel si nolit recipere, iubet ea impendi in opera publica illius Ciuitatis. Nota ergo, quòd non situm est in Basilic. repetitionem eorum quæ pro ludo prohibito data sunt, excedere annum tricesimum: similiter nec diuites ludere vsque ad vnum solidum, & multa a- D lia, & quoniam hæc ita habent, debes dicere, quòd etiam de ludis eiusmodi, actiones xxx. annis excluduntur, sicut & omnis personalis actio: & in quinque ludis permissis licet ludere, vt partibus visum fuerit, & non ad vnum vsque solidum vt volebat lex vetus. Scias autē quòd μονόβολον dicitur cursus, κοντομονόβολον saltatio, & κοντὸς κόνταξ sine fibula, iaculatio sine cuspide seu ferro, à quodam Quinto sic appellata: περιχυτὴ lucta: & ἱππικὸν equorum cursus. De equestri autem ligneo fuit aliquando controuersia apud Tribunal Imperatoris.

ὅτι οὔτε τοῖς καλουμένοις ξυλίνοις ἱππικοῖς, οὔτε ἄλλῃ κυβείᾳ παίζειν ἔξεστι, πλὴν τῶν ἐπιτραπέντων ἐν τῇ προλαβούσῃ διατ. καὶ οἱ τόποι καθ' οὓς ἐν τοῖς τοιούτοις ἱππικοῖς παίζουσι, δημόσιοι γίνονται, καὶ τὰ διδόμενα ἀποδίδονται, ἢ μὴ βουλομένων ἀναλαβεῖν τῶν δεδωκότων, ἀπαιτοῦνται διὰ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπαρχιῶν, καὶ προσκυροῦνται τοῖς ἔργοις τῶν πόλεων.

Σχόλιον.

Η α. διάτ. τοῦ μγ'. τίτ. τοῦ α. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. ε. τοῦ η. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον, ἡ διάτ. κωλύει τὰ παίγνια, καὶ ε. ὑπεξαιρουμένων ὁρίζει καὶ τινὰ ἐπιτίμια κατὰ τῶν κυβευόντων, ἐπιτρέπουσα τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ζητεῖν καὶ κωλύειν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα συναλλάγματα ἀποτρέπειν. δίδωσι δὲ ἀγωγὰς ἐκ τῶν ἐπιτετραμμένων παιγνίων, καὶ ἀπαίτησιν τῶν ἐντεῦθεν χρεωστηθέντων δέκα λιτρῶν ἐπιτίμιον ὁρίζουσα κατὰ τῶν συγχωρούντων παραβαίνειν τὴν διάτ. ἡ δὲ διάτ. β'. τοῦ μγ'. τίτ. τοῦ γ'. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἐστὶ κεφ. ϛ'. τοῦ η. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον οὕτω ῥητῶς. ἡ διάτ. κωλύει τὰ λεγόμενα ξυλικὰ ἱππικὰ, ἀπαιτοῦσα κίνδυνον ἀπὸ τῶν παιζόντων, καὶ δήμευσιν κατὰ τῶν οἴκων ἐν οἷς τὰ τοιαῦτα γίνεται παίγνια. δίδοται δὲ καὶ ἀνάδοσις τῷ ἡττηθέντι καὶ καταβαλόντι. ἢ ἐὰν μὴ βούληται ἀναλαβεῖν, κελεύει ταῦτα εἰς ἔργα δημόσια τῆς πόλεως δαπανᾶσθαι. ὥστε σημείωσαι ὅτι ἐν τῷ βασιλικῷ οὐκ ἐτέθη τὸ ὑπερβαίνειν τὴν τριακονταετίαν τὴν ἀπαίτησιν τῶν χάριν παιγνίου κωλυομένου δοθέντων. ὡσαύτως οὐδὲ τὸ συνθηκίζειν τοὺς πλουσίους μέχρις ἑνὸς νομίσματος καὶ ἄλλα πολλά. καὶ ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὀφείλεις εἰπεῖν ὅτι καὶ αἱ περὶ τοιούτων παιγνίων ἀγωγαὶ τῇ τριακονταετίᾳ κλείονται, καθὼς καὶ πᾶσα προσωπικὴ ἀγωγή. καὶ ἐπὶ τῷ ε. δὲ παιγνίῳ τῶν ἐπιτετραμμένων ἔξεστι συνθηκίζειν, καθὼς τοῖς μέρεσι δόξει, καὶ οὐ μέχρι νομίσματος ἑνὸς κατὰ τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν. γίνωσκε δὲ ὅτι μονόβολον λέγεται ὁ δρόμος· κοντομονόβολον, τὸ πήδημα· κοντὸς κόνταξ χωρὶς τῆς πόρπης, ὁ ἀκοντισμὸς ἄνευ περόνης ἤτοι σιδήρου, ἀπὸ Κίντου τινὸς οὕτω κληθείς· περιχυτὴ ἡ πάλη· καὶ ἱππικὸν τὸ ἱπποδρόμιον. περὶ δὲ τοῦ ξυλίνου ἱππικοῦ ποτὲ γέγονεν ἀμφιβολία παρὰ τῷ βασιλικῷ βήματι.

A καὶ τινὲς μὲν εἶπον εἶναι τοῦτο τὸ συνήθως παρὰ τῶν παίδων γινόμενον παίγνιον ἔξωθεν τοῦ ἱπποδρόμου, ἀντὶ ἵππων χρωμένων ἀνθρώποις εἰς διφρηλασίαν. τινὲς δὲ εἶπον εἶναι τοῦτο ξύλινόν τι κατασκεύασμα διὰ κλιμάκων λοξοειδῶς ἀνυψούμενον, ἐχουσῶν διὰ μέσου ὀπὰς διαφόρους· οἱ γὰρ συνεθιζόμενοι ἐπὶ τῷ τοιούτῳ παιγνίῳ, βώλους τέσσαρας ἑτεροβαφεῖς ἄνωθεν τῶν κλιμάκων τιθέμενοι, πρὸς τὸ κάταντες ἀπολύουσι. καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ τῶν βώλων ἐξερχόμενος διὰ τῶν ὀπῶν ἐκ τῆς τελευταίας ὀπῆς τὴν νίκην δίδωσι τῷ ἔχοντι αὐτόν. B ἔοικεν οὖν κἀμοὶ τοῦτο τὸ δεύτερον παίγνιον παρὰ τοῦ νόμου ἀποτρέπεσθαι, ὡς ἔχον αἰτίαν κύβου. περὶ δὲ κυβευόντων κληρικῶν ἀνάγνωθι καὶ τὴν πζʹ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος φιλοσόφου.

Κεφάλαιον λ.

Περὶ δαιμονιζομένων, ἀποστόλων κανὼν οθʹ. συνόδου ϛʹ. κανὼν ξϛʹ. ξζʹ. Τιμοθέου κανὼν βʹ. γʹ. ιδʹ. ιεʹ.

Κείμενον.

Εἴρηται βιβλίῳ εʹ. τοῦ κώδικος τιτ. οʹ. διατ. δʹ. ὅτι ἐὰν γυνὴ μαίνηται αὐτεξουσία οὖσα, μόνος ὁ ἀνὴρ δύναται πέμπειν ῥεπούδιον. ἐν δὲ τῷ κβʹ. διατάγματι τοῦ γʹ. τιτ. τοῦ κδʹ. βιβλίου φησίν, ἐὰν ὁ εἷς C τῶν συνοικούντων μαίνηται, αὐτὸς μὲν οὐ δύναται στέλλειν διέσιον. εἰ δὲ φορητή ἐστιν ἡ μανία, εἴτε διηνεκής, εἴτε ἐκ διαλειμμάτων, οὐκ ὀφείλει ὁ νήφων τῷ μαινομένῳ στέλλειν διαζύγιον. εἰ δὲ στείλῃ, ὑποπίπτει τοῖς ἐπιτιμίοις τῆς ἀλόγου διαζεύξεως. εἰ δὲ ἀνύποιστός ἐστιν ἡ μανία, καὶ οὐκ ἔστιν ἐλπὶς ἀνανήψεως, ἔξεστι διὰ τὸν ἐντεῦθεν φόβον, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ παιδοποιῆσαι, ῥεπουδίῳ λύειν τὸν γάμον. εἰ μέντοι μὴ λύει τὸν γάμον, ἀλλὰ περιφρονεῖ αὐτήν, ἀναγκάζεται διὰ τοῦ ἄρχοντος τρέφειν αὐτήν, D καὶ φροντίζειν τῆς ἰατρείας αὐτῆς, καὶ μηδὲν παραλείπειν τῶν ἀνδρὶ πρεπόντων, πρὸς τὸ ποσὸν τῆς προικός. εἰ δὲ σκορπίζει τὴν προῖκα, μεσεγγυᾶται ἐφ᾽ ᾧ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν φαμιλίαν αὐτῆς ἀξίαν ἔχειν ἐντεῦθεν παραμυθίαν, φυλαττομένων τῶν ἐξ ἀρχῆς συμφώνων. ἀλλὰ ταῦτα σήμερον οὐ προβαίνει, οὔτε διὰ μανίαν εὐλόγως λύεται γάμος, τῆς περὶ ῥεπουδίων ριζʹ. νεαρᾶς ῥητὰς αἰτίας λεγούσης, καὶ ὑποβαλλούσης τὸν παρ᾽ αὐτὰς στέλλοντα ῥεπούδιον, τῇ ἐκπτώσει τῶν γαμικῶν ἐπιδόσεων, καὶ ἄλλοις ἐπιτιμίοις.

A Quidam dicebant quidem id esse eum ludum, qui sæpe fit à pueris extra circũ equestrem, loco equorum hominibus ad currum agẽdum vtentibus. Nonnulli autem dicebant hoc esse aliquod instrumẽtum ligneum, quod per scalas obliquas erigitur, quæ in medio habent multa foramina. Qui enim in eo ludo deponunt quatuor glebas diuerse tinctas, in scalarum fastigio ponentes, in decliue emittunt: & prima gleba, quæ exit per foramina ex vltimo foramine, B dat ei qui ipsam habere potest, victoriam. Mihi ergo videtur hunc secundum ludum à lege dissuaderi, & puniri, vt qui aleæ speciem quandam habeat. De clericis autem alea ludentibus, lege etiam lxxxvij. nouellam Imperatoris Domini Leonis sapientis.

Cap. XXX.

De iis qui sunt dæmoniaci, Apost. can. lxxix. Syn. vi. can. lxvi. Timothei canon ij. iij. xiiij. & xv.

Textus.

C *Dicit liber v. Cod. tit. lxx. constit. iiij. quòd si mulier quæ est sui iuris, insaniat, solus maritus ei potest mittere libellum repudij. In xxij. autem cap. iij. tit. xxiiij. libri dicitur, quòd si vnus eorum qui cohabitant, insaniat, ipse quidem non potest repudium mittere. Si est autem furor tolerabilis, siue perpetuus, siue qui dilucida habeat internalla, non debet is qui est sanæ mentis, mittere ei qui furit, libellum repudij. Sin autem mittat, cadit in pœnas iniusti diuortij. Si verò est furor intolerabilis, & non est spes vt conualescat, licet propter eum metum, & pro-* D *creandi desiderium, repudio soluere matrimonium. Quòd si nõ soluit matrimonium, sed eam negligit, cogitur per Magistratum eam alere, & eius curandæ curam gerere, & nihil eorum omittere quæ virum decent, pro quantitate dotis. Sin autem dotem dissipat, fideiubet, vt uxor, & eius familia habeant ex eo quod par est solatium, iis seruatis quæ ab initio conuenerunt. Sed hæc hodie non procedunt: nec propter furorem iustè soluitur matrimonium, cùm cxvij. de repudiis nouella causas apertè dicat, & eum qui præter eas mittit repudium, nuptialium donationum priuationi & aliis pœnis subiiciat.*

l. Cum repudiante C. de Curatore furiosi. l. Si maritus. ff. Soluto matrimonio.

SCHOL. BALS. Quod Latinè est diuortium, xxij.cap.iij. tit.xxiiij. libri, appellat διέσιν. est autem δίεσιν sonus Musicus, qui sic à Philosophis dicitur, & Diapason harmoniam separat, ex quo etiam dicta est δίεσις. Cùm itaque coniuges vnius harmoniæ locum obtineant (erunt enim, inquit, duo in carne vna) si ex iusta causa quomodocunque fiat seiunctio ac separatio inter ipsos, dicimus fieri δίεσιν. In sponsis autem non habet propriè locum diuortium: sed repudium. Nondum enim facto matrimonio nec secuta copula, etiãsi sponsi videantur coniuncti, sunt tamen separati corporibus, vt quæ sunt sub iugo animalia: legislatoribus tamen visum est, vt citra vllum discrimen, repudium in coniugibus à Latinis dicatur. Lege librum ij. tit. ii. cap. cii. Constitutio iv. tit. lxx. lib. v. Cod. est cap. xxi. tit. x. lib. xxxviii. quod eadem dicit, quæ in textu scripta sunt. Digestum xxii. tit. iii. lib. xxiv. digest. est thema ix. cap. xxii. tit. vii. lib. Basilic. xxviij. quod habet quomodo in textu scriptum est. Veruntamen scias, illud caput à Nouella Iustiniani cxvii. abrogatum esse, quæ in lib. Basilic. xxviii. posita est, & cùm caussas, ob quas repudia mittuntur, recenseat, nullam tamen furoris facere mentionem. C. & ci. Domini Leonis sapientis nouella definiunt vt vir quidem triennio permaneat: & intra illud, suum cum furiosa vxore coniugium non separet. Mulier autem à suo marito furioso non separetur vsque ad quinquennium: lege etiam nouellam Imperatoris Domini Botoniatæ, quæ de furiosorum diuortio eadem dicit.

CAP. XXXI.

De laico segregato, & ab alio suscepto, præter eius voluntatem qui eum segregauit, Apost. can. ij. xiij. Syn. Antioch. can. vi.

CAP. XXXII.

De iis qui in dominico vel sabbato ieiunant, Apost. canon lxi. lxij. Syn. Gang. canon xviij. Syn. vi. canon lv. lvi.

CAP. XXXIII.

De iis qui docent, domum Dei &

A Σχόλιον.

Διέσιόν ἐστι φθόγγος μουσικὸς οὕτω λεγόμενος παρὰ φιλοσόφοις, καὶ χωρίζων τὴν διὰ πασῶν ἁρμονίαν, ἐξ οὗ καὶ δίεσις εἴρηται. τῶν οὖν ὁμοζύγων μιᾶς ἁρμονίας τόπον ἐπεχόντων, (ἔσονται γάρ φησιν εἰς σάρκα μίαν) ἐὰν ἐξ εὐλόγου αἰτίας ὁπωσδήποτε διάστασις καὶ χωρισμὸς γένηται, μέσον αὐτῶν λέγομεν γίνεσθαι διέσιον. ὅπερ ἐπὶ τῶν μνηστήρων χώραν οὐκ ἔχει κυρίως ἀλλὰ διαζύγιον. μήπω γὰρ γενομένου γάμου καὶ συναφείας, κἂν δοκῶσι συναφθῆναι B οἱ μνηστῆρες, ἀλλὰ τοῖς σώμασι κεχωρισμένοι εἰσὶν ὡς τὰ ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὄντα ζῶα· πλὴν ἤρεσε τοῖς νομοθέταις ἀδιαφόρως καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοζύγων τὸ διαζύγιον λέγεσθαι, ὅπερ ὠνόμασται παρὰ Λατίνοις ῥεπούδιον. καὶ ἀνάγνωθι βιβλίου β΄. τίτ. β΄. κεφ. ρβ΄. ἡ δ΄. διάτ. τοῦ ο΄. τίτ. τοῦ ε΄. βιβλίου τοῦ κώδικος, ἔστι κεφ. κα΄. τοῦ ι΄. τίτ. τοῦ λη΄. βιβλίου, τὰ αὐτὰ λέγον ὅσα εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. τὸ κβ΄. διάτ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ κδ΄. βιβλίου τῶν διατ. ἔστι θέμα θ΄. κβ΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτ. τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν C βασιλικῶν, οὕτως ἔχον ὡς εἰς τὸ κείμενον ἐγράφησαν. πλὴν γίνωσκε ὅτι τὸ τοιοῦτον κεφ. ἀνῃρέθη ὑπὸ τῆς ριζ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ κη΄. τῶν βασιλικῶν τίτ. ζ΄. καὶ λεγούσης τὰς αἰτίας δι᾽ ἃς ῥεπούδιον πέμπεται, τῆς δὲ μανίας ὅλως μὴ ἐπιμνησθείσης. αἱ μέντοι ρ΄. καὶ ρα΄. νεαραὶ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ σοφοῦ διορίζονται τὸν μὲν ἄνδρα καρτερεῖν ἐπὶ τριετίᾳ, καὶ ἐντὸς ταύτης μὴ διαλύειν τὴν μετὰ γυναικὸς αὐτοῦ μανείσης συζυγίαν, τὴν δὲ γυναῖκα μὴ διαζεύγνυσθαι τοῦ μανέντος ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰ μὴ παρέλθῃ πενταετία. ἀνάγνωθι καὶ τὴν νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Νι- D κηφόρου Βοτανειάτου.

Κεφάλαιον λα΄.

Περὶ λαϊκοῦ ἀφορισθέντος, καὶ δεχθέντος ἐξ ἑτέρου παρὰ γνώμην τοῦ ἀφορίσαντος, ἀποστόλων κανὼν ιβ΄. ιγ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ϛ΄.

Κεφάλαιον λβ΄.

Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ ἢ σαββάτῳ νηστευόντων, ἀποστόλων κανὼν ξϛ΄. συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ιη΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν νε΄. νϛ΄.

Κεφάλαιον λγ΄.

Περὶ τῶν διδασκόντων, τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ

τὰς συνάξεις ἀκαταφρονήτους, συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ε΄. κ΄.

Κεφάλαιον λδ΄.

Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, συνόδου Ἐφέσου κανὼν ϛ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ϛ΄. κεφ. τοῦ ια΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον λε΄.

Περὶ τῶν ἀκροωμένων τῶν γραφῶν, καὶ μέχρι τέλους μὴ προσκαρτερούντων, ἢ μὴ κοινωνούντων, ἀποστόλων κανὼν θ΄. συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β΄.

Κεφάλαιον λϛ΄.

Περὶ τῶν ἰδίᾳ ἐκκλησιαζόντων, συνόδου Γάγγρας κανὼν ϛ΄. συνόδου ϛ΄. κανὼν λα΄. λθ΄. ἀνάγνωθι τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ιδ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κεφάλαιον λζ΄.

Περὶ τοῦ ἐπιθυμήσαντος συγκαθευδῆσαι γυναικὶ, καὶ μὴ πράξαντος, συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν δ΄.

Κεφάλαιον λη΄.

Περὶ μὴ νηστευόντων τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ τετράδα παρασκευὴν, ἀποστόλων κανὼν ξθ΄.

Κεφάλαιον λθ΄.

Περὶ τῶν ἀφαιρουμένων τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον, ἀποστόλων κανὼν οβ΄.

Κεφάλαιον μ΄.

Περὶ λαϊκῶν ἀκοινωνήτων γινομένων, Θεοφίλου ἐκ τῆς πρὸς Μηνᾶν ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς.

Κεφάλαιον μα΄.

Περὶ τοῦ μὴ διδάσκειν λαϊκοὺς, συνόδου ϛ΄. κανὼν ξδ΄.

A *congregationes esse aspernandas, Syn. Gangr. canon v. xx.*

CAP. XXXIV.

De laicis qui conantur ea infirmare quæ in Synodo Ephesina acta sunt, Syn. Ephesinæ can. vi. lege quæ adscripta sunt in xiii. cap. xi. tit. præsentis operis.

CAP. XXXV.

De iis qui audiunt scripturas, & non
B *ad finem vsque perseuerant, vel non communicant, Apost. canon ix. Syn. Antioch. canon ii.*

CAP. XXXVI.

De iis qui seorsum in ecclesia congregantur, Syn. Gangr. canon vi. Syn. vi. canon xxxi. lix. lege quæ adscripta sunt in xiiii. cap. iii. tit. præsentis operis.

CAP. XXXVII.

De eo qui desiderauit dormire cum mulie-
C *re, & non fecit, Syn. Neocæsar. canon iiii.*

CAP. XXXVIII.

De iis qui ieiunant quadragesimam, quartam, & quintam feriam, Apost. canon lxix.

CAP. XXXIX.

De iis qui non ecclesiæ auferunt ceram vel oleum, Apost. can. lxxii.

CAP. XL.

De laicis qui propter iniquitatem excommunicati sunt, Theophili ex epistola ad
D *Menam episcopum.*

CAP. XLI.

Non debere laicos docere, Syn. sextæ canon lxiiii.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ΄.

Περὶ κοινῶν πάντων ἀνθρώπων.

Κεφάλαιον α΄.

ΠΕΡΙ πλεονεξίας, Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ϛ΄.

TITVLVS DECIMVSQVARTVS.

DE COMMVNIBVS omnibus hominibus.

CAP. I.

DE *auaritia, Gregorii Nysseni, canon vi.*

Cap. II.

De iis qui cum brutis coeunt, Syn. Ancyr. canon xvi. xvij. Basilij canon lxiij. Gregorij Nysseni, canon iij.

Cap. III.

De homicidis & latronibus, Apost. canon lxv. Syn. Ancyr. can. xxi. xxij. xxiij. Basil. canon vij. viij. xi. xiij. xxxiij. xliij. li. liij. lv. lvi. lvij. Gregorij Nysseni canon iij.

Cap. IIII.

Oportere, eos qui pœnam excommunicationis incurrerunt, communicare cùm sunt morituri: & quid fiet si cùm communicauerint, non moriantur, Syn. Nic. can. xiij. Gregorij Nysseni canon v.

Cap. V.

De eo cui in somnis semen fluxerit, vel abest à cubili suæ vxoris, & vult communicare, & quibusnam diebus oporteat à mutua coniunctione propterea abstinere, Dionysij ex epistola ad Basilidem canon iij. iiij. Timothei canon v. vij. xiij.

Cap. VI.

Quomodo fit oblatio pro eo qui sibi mortem consciuit, Timothei canon xiiij.

Cap. VII.

De eo qui habet vxorem Dæmoniacam, & vult propterea aliam accipere, Timothei canon xv.

Schol. Bals. De præsenti capite satis scripsimus in xxx. cap. xiij tit. præsentis operis, & lege quæ in eius scholio compendiosè propositæ sunt, Nouellas Imperatoris Domini Leonis Philosophi, & dic fieri, ita vt eæ volunt, Dæmoniacorum diuortia.

Finis, cum Deo, XIV. titulorum, qui à sanctissimo illo Patriarcha Photio compendiosè sunt propositi.

A

Κεφάλαιον β'.

Περὶ ἀλογευομένων, συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ις'. ιζ'. Βασιλείου κανὼν ξγ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν γ'.

Κεφάλαιον γ.

Περὶ φονέων, καὶ λῃστῶν, ἀποστόλων κανὼν ξε'. συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κά. κβ'. κγ'. κέ. Βασιλείου κανὼν ζ'. ή. ιά. ιγ'. λγ'. μγ'. νβ'. νδ'. νέ. νς'. νζ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν δ'.

Κεφάλαιον δ'.

Περὶ τοῦ τοὺς ἐπιτίμιον ἀκοινωνησίας ἔχοντας
B ὀφείλειν κοινωνεῖν μέλλοντας τελευτᾷν, καὶ τί γὰρ ἐὰν διὰ τοῦτο μεταλαβόντες μὴ ἀποθάνωσι, συνόδου Νικαίας κανὼν ιγ'. Γρηγορίου Νύσσης κανὼν έ.

Κεφάλαιον έ.

Περὶ τοῦ ὀνειρωχθέντος, ἢ ἀπὸ κοίτης τῆς ἰδίας γαμετῆς ὄντος, καὶ θέλοντος κοινωνῆσαι, καὶ ποίας ἡμέρας δεῖ τῆς πρὸς ἀλλήλους μίξεως διὰ τοῦτο ἀπέχεσθαι, Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην ἐπιστολῆς κανὼν γ'. δ'. Τιμοθέου κανὼν έ. ιβ'. ιγ'.

C

Κεφάλαιον ς'.

Πῶς γὰρ προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος, Τιμοθέου κανὼν ιδ'.

Κεφάλαιον ζ'.

Περὶ τοῦ ἔχοντος γαμετὴν δαιμονιζομένην, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντος ἄλλην λαβεῖν, Τιμοθέου κανὼν ιέ.

Σχόλιον.

Περὶ τοῦ παρόντος κεφ. ἐγράψαμεν ἀκριβῶς ἐν τῷ λ'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ ἀνάγνωθι τὰς εἰς τὸ σχόλιον τοῦτο συνοψισθείσας νεαρὰς τοῦ βασι-
D λέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, καὶ κατ' ἐκείνας λέγε τὰ τῶν δαιμονώντων γίνεσθαι διαζύγια.

Τέλος σὺν θεῷ τῶν δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι τίτλων τῶν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Φωτίου συνοψισθέντων.

A

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΟΝΑΧΩΝ

τινῶν ἔξω τῆς πόλεως ἀσκουμένων, καὶ ἀποκρίσεις ἐπ' αὐταῖς γενόμεναι παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας συνόδου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Νικολάου, βασιλεύοντος τοῦ ἀοιδίμου Βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἐρώτησις.

B Εἰ χρὴ μοναχὸν εἰσιέναι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. κωλύει γὰρ τοῦτο ὁ λγ'. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἁγίας συνόδου, ὃς καὶ οὐ παραχωρεῖ ἐπὶ ἄμβωνος ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν ἀσφράγιστόν τινα ἢ μοναχόν. ὁμοίως καὶ ὁ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανὼν ιε'. καὶ ὁ κα'. καὶ ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ, τῆς δευτέρας, κανὼν ιδ'.

Ἀπόκρισις.

Τὸ μὲν δίχα χειροθεσίας ἐπὶ ἄμβωνος ὡς ἀναγνώστην ποιῆσαι τὸν μοναχὸν, διὰ τῆς ἀναγνώστου ὑπηρεσίας, κεκώλυται. τὸ δὲ εἰς θυσιαστήριον εἰσιέναι, χάριν ἁφῆς κηρίου ἢ C κανδήλας, τὸν μηδενὶ ἐγκλήματι γενόμενον ἔνοχον, οὐκ οἶμαι δεῖν κωλυθῆναι, διὰ τὴν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος σεμνότητα.

Ἑρμηνεία.

Καλῶς καὶ κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων παράδοσιν ἀποκριναμένης τῆς ἁγίας συνόδου πρὸς τὴν ἐρώτησιν, εἶπον τινὲς, ὡς τὸ μὲν μὴ ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τοὺς μὴ λαβόντας ἀναγνώστου σφραγῖδα μοναχοὺς, ἀδιάστικτόν ἐστι. τὸ δὲ ἐγχωρηθῆναι πάντα περιβεβλημένον σχῆμα μοναχικὸν εἰσιέναι εἰς τὸ D θυσιαστήριον, οὐδὲ ἀδιαστίκτως παραληφθήσεται. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ξθ'. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, διορίζεται ἄβατον εἶναι τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, εἰ μὲν ὁ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καταξιωθεὶς, καὶ ἀποκάρσεως ἔτυχεν, ἀκωλύτως εἰσελεύσεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. Εἰ δὲ διὰ δοκιμασίαν κατὰ τοὺς κανόνας τὰ μοναχικὰ ἐνεδύσατο, ἃ καὶ ἀποτίθεσθαι ἐντὸς τριετίας ἐξεχωρήθη, οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον χωρὶς οἱασδήποτε ὑποθέσεως, ὡς μηδὲ μετὰ τῶν μοναχῶν

INTERROGATIONES

QVORVNDAM MONACHOrum, qui extra ciuitatem exercebantur, & responsiones, quæ ad eas factæ sunt à sancta Constantinopolitana Synodo, tempore sanctissimi Patriarchæ Domini Nicolai, imperante celeberrimo Imperatore Alexio Comneno.

QVÆSTIO.

AN oporteat Monachum ad sanctum altare ingredi? Hoc enim prohibet xxxiij. canon sanctæ Syn. in Trullo. qui etiam non permittit cantare in ambone, vel legere Monachum aliquem, qui non characterem acceperit. similiter & Syn. Laodic. can. xv. & xxi. & Syn. Nic. secundæ, canon xiiij.

RESP. *Sine manuum quidem impositione, fungi Monachum lectoris officio perinde ac si esset lector, est prohibitum: ad altare autem accedere, pro accendendis cereis vel candelis, Monachum, qui nulli est affinis crimini, non existimo prohiberi oportere, propter Monachalis habitus honestatem.*

SCHOL. BALS. Cùm sancta Synodus rectè, & diuinorum canonum traditioni conuenienter ad quæstionem responderit, dixerunt quidam quòd Monachos quidem in ambone non legere, qui lectoris characterem non acceperint, est indistinctum: vt autem quilibet habitu Monastico indutus ad altare accedat, non indistinctè accipietur. Sed quoniam lxix. canon Syn. in Trullo, statuit laicos non posse ad sanctum Altare accedere: si is quidem qui Monachali habitu dignatus est, etiam tonsuram est assecutus, ad sanctum altare absque vllo impedimento accedet: sin autem propter probationem, conuenienter canonibus, vestes Monasticas induit, quas etiam intra triennium deponere ei permissum est, non ingredietur ad sanctum altare pro vlla causa, vt qui nondum in ordinem Monachorum

sit relatus, sed adhuc est laicus. Mihi autem videtur non posse quispiam qui sanctas vestes vllo modo indutus est, eas abiicere, & eas habere ludibrio. Non enim debet cum vestibus Monasticis probari, sed cum habitu laico, & ideo omnibus qui sacra veste induti sunt, erit absque vllo preiudicio aditus ad sanctum altare, vt qui ne in laici quidem locum venire possint. Lege etiam quæ à nobis scripta sunt in xii. canone sanctæ Synodi.

QVÆSTIO.

An non oporteat in sabbato genu flectere, sicut nec in Dominico, vel Pentecoste?

RESP. *A canone quidem non est prohibitum. Multi autem, quia ieiunium in sabbato non sequatur, ne genu quidem flectunt.*

SCHOL. BALS. Veneranda responsio multas breuiter contradictiones dissoluit. Dixit enim, quòd quoniam à sanctis Patribus non est expresse prohibitum in sabbato genu flectere, sicut est ieiunare prohibitum, qui genu flectit, non reputabitur aduersari ecclesiasticis traditionibus, & multo magis si hoc facit propter exercitationem. Quia autem à sanctis Patribus omnino sunt propè exæquata sabbata Dominicis, & qui in iis ieiunant, puniuntur: nec ei qui genu nō flectit, præiudicium afferetur. Dicit enim quoddam iuris præceptum hoc modo: Non omne quod non est prohibitum, est permissum.

QVÆSTIO.

An oportet ieiunium in Augusto peragere?

RESP. *Erat prius in hoc tempore ieiunium, sed translatum est, ne cum gentilium, quæ hoc tempore fiebant, ieiuniis incideret. Sed tamen adhuc multi homines hoc ieiunium ieiunant.*

SCHOL. BALS. De hoc ieiunio aliquando quæsitum est coram potenti & sancto nostro Domino & Imperatore, præsente sanctissimo illo Patriarcha Domino Luca, & qui cum eo inuenti sunt Antistitibus; & nonnulli quidem dicebant, non debere nos ieiunare, propter translationē quæ in respōsione declaratur.

A συνταττόμενος, ἀλλ' ἔτι ὢν λαϊκός. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι οὐ δύναταί τις τὰ μοναχικὰ ὁπωσδήποτε περιβαλλόμενος ἄμφια ῥῖψαι καὶ διαπαῖξαι αὐτά. οὐ γὰρ μετὰ μοναχικῶν ἀμφίων ὀφείλει δοκιμάζεσθαι· ἀλλὰ μετὰ σχήματος λαϊκοῦ. διὸ καὶ πᾶσι τοῖς τὸ ἱερὸν σχῆμα ἠμφιεσμένοις ἀπροχρημάτιστος ἔσται ἡ εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰσέλευσις. ὡς μηδὲ δυναμένοις εἰς τόπον ἐλθεῖν λαϊκοῦ. ἀνάγνωθι καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὸν ιδʹ. κανόνα τῆς ζʹ. συνόδου.

Ἐρώτησις.

B Εἰ χρὴ μὲν κλίνειν ἐν σαββάτῳ γόνυ, ὥσπερ οὐδὲ ἐν κυριακῇ ἢ ἐν πεντηκοστῇ.

Ἀπόκρισις.

Ἀπὸ τοῦ κανόνος μὲν οὐ κεκώλυται· οἱ πολλοὶ δὲ διὰ τὸ μὴ ἐπακολουθεῖν ἐν σαββάτῳ νηστείαν, οὐδὲ γόνυ κλίνουσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ προσκυνητέα ἀπόκρισις, δι' ὀλίγου πολλὰς ἀντιλογίας ἔλυσεν. εἶπε γὰρ ὡς ἐπεὶ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων οὐκ ἐκωλύθη ῥητῶς τὸ γόνυ κάμπτειν κατὰ τὰ σάββατα, ὥσπερ τὸ νηστεύειν κεκώλυται, ὁ γόνυ κάμπτων, οὐ λογισθήσεται ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐναντιούμενος παραδόσεσι, καὶ
C μᾶλλον εἴπερ τοῦτο ποιεῖ διὰ ἄσκησιν. ὅτι δὲ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐξισώθησαν δι' ὅλου σχεδὸν ταῖς κυριακαῖς τὰ σάββατα, καὶ οἱ νηστεύοντες ἐν τούτοις, κολάζονται, οὐδὲ ὁ γόνυ μὴ κάμπτων προσχρηματισθήσεται. ἐρεῖ γὰρ νομικόν τι παράγγελμα, οὕτω δεξιόν, οὐ πᾶν τὸ μὴ κεκωλυμένον ἐπιτέτραπται.

Ἐρώτησις.

Εἰ χρὴ τὴν ἐν τῷ Αὐγούστῳ νηστείαν ἐπιτελεῖν.

Ἀπόκρισις.

Ἦν νηστεία πρότερον ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ·
D μετετέθη δὲ διὰ τὸ μὴ συμπίπτειν ταῖς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον γινομέναις ἐθνικαῖς νηστείαις. πλὴν καὶ ἔτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ταύτην τὴν νηστείαν νηστεύουσιν.

Ἑρμηνεία.

Τὸ περὶ τῆς νηστείας ταύτης ἐζητήθη ποτὲ ἐνώπιον τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ παρουσίαν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, καὶ τῶν εὑρεθέντων ἀρχιερέων· καὶ τινὲς μὲν εἶπον μὴ ὀφείλειν νηστεύειν ἡμᾶς διὰ τὴν ἐν τῇ ἀποκρίσει δηλουμένην μετάθεσιν.

ἕτεροι

ἕτεροι δὲ αὖ τέθεικαν, ὡς ἐπεὶ ἡ ἁγία σύνοδος ἀνενδοιάστως φησὶ νηστείαν μὲν γίνεσθαι πρότερον κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας· μετατεθῆναι δὲ ταύτην. οὐ δηλοῦται δὲ ὅπως καὶ ὅπου ἡ μετάθεσις γέγονεν· ὀφείλομεν δὴ ἐξ ἀνάγκης νηστεύειν. ὁ δὲ πατριάρχης καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀπεφήναντο ἀπαραίτητον εἶναι τὴν νηστείαν τοῦ Αὐγούστου μηνός, καὶ εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν ἐχρῶντο καὶ τῷ τόμῳ τῆς ἑνώσεως, τῷ διαλαμβάνοντι τοὺς τριγάμους τρεῖς τοῦ ἔτους μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων, κατὰ τὸ μέγα πάσχα δηλαδή, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, καὶ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστείαν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος. ἀμφιβαλλόντων δὲ καὶ εἰσέτι τῶν τότε τινῶν διὰ τὸ μὴ εὑρίσκεσθαι ὁπουδήποτε τὴν ποσότητα τῶν ἡμερῶν τῆς τοιαύτης νηστείας, εἶπεν ὁ αὐτὸς ἁγιώτατος πατριάρχης, ὡς τῶν ἡμερῶν ταύτης τε καὶ τῆς τελουμένης νηστείας πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μὴ δηλουμένων ἔκ τινος ἐγγράφου, ἀναγκαζόμεθα ἕπεσθαι τῇ ἀγράφῳ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει, καὶ ὀφείλομεν νηστεύειν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Αὐγούστου μηνὸς καὶ ἀπὸ τῆς ιδ΄. τοῦ Νοεμβρίου μηνός. εἰ δὲ καταλῦσαι διὰ σωματικὴν ἀσθένειαν ἀναγκαζόμεθα, ἐκ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς αἱ δηλωθεῖσαι ἡμέραι τῶν νηστειῶν στενοχωρηθήσονται, ὅτι καὶ τοῦτο δέδοκται ἐξ ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

Ἐρώτησις.

Εἰ δεῖ τὸν δαιμονιζόμενον μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων. ὁ μὲν γὰρ ἅγιος Τιμόθεος εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεις εἶπεν ἄλλως, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἄλλως, καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἄλλως.

Ἀπόκρισις.

Εἰ ἀπὸ μέλανος ἐνοχλεῖται χυμοῦ τις, ὡς δαιμονᾷν δοκεῖν, οὐ κωλυθήσεται. εἰ δὲ τῇ ἀληθείᾳ δαιμονῶν ἐστιν, ἥκιστα τῶν ἁγιασμάτων ἀξιωθήσεται. ὅτι οὐδὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος.

Ἑρμηνεία.

Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τῷ ἐκ διαλείμματος δαιμονῶντι παρὰ τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐκχωρηθῆναι τὴν τῶν θείων ἁγιασμάτων μετάληψιν, καθ' ὃν νήφει πάντως καιρόν. καὶ μᾶλλον ἐὰν κατὰ τὴν μανίαν οὐ βλασφημεῖ κατὰ τῶν ἁγίων. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀπὸ χυμοῦ μελαγχολικωτέρου ὀχλούμενος, ἐὰν οὐκ οἶδε τὴν χάριν τῶν ἁγιασμάτων, ἐπὶ πλέον δὲ βλασφημεῖ,

A Alij autem contrà dicebant, quòd quoniam sancta Synodus dicit absque vlla dubitatione ieiunium fuisse prius hoc tempore, sed fuisse translatum, non declaratur autem vbi & quomodo translatio facta sit, debemus necessariò ieiunare. Patriarcha autem & Antistites pronunciarunt esse inexcusabile ieiunium Augusti mensis, & ad dicti sui comprobationem etiam vnionis decisione vtebantur, quæ tractat trigamos ter in anno esse sacramentorum partici-
B pes, scilicet in Paschate, & in festo dormitionis sanctissimæ Deiparæ, & in natiuitate Domini nostri Iesu Christi: eo quòd in eis præcederet ieiunium, & eius vtilitas. Quibusdam autem tunc quoque dubitantibus, quòd nusquam inueniretur præscripta eius ieiunij dierum quantitas, dixit ipse sanctissimus Patriarcha, quòd cùm dies huius, & illius, quod ante Christi natalem fit, ieiunij, non declarentur ab vlla scriptura, cogimur sequi non scriptam ecclesiasticam traditionem, & debemus ieiunare à primo die Augusti,
C & à xiiij. mensis Nouembris: sin autem propter corporalem imbecillitatem id soluere cogamur, Episcopali permissione dies declarati in angustum redigentur: nam hoc quoque placuit ex non scripta ecclesiastica traditione.

QVÆSTIO.

An oportet Dæmoniacum communicare sacramentis? Sanctus enim Timotheus in sibi propositis quæstionibus aliter dixit, & sancti Apostoli aliter.

RESP. *Siquis atra bile agitatur, vt videatur esse Dæmoniacus, non prohibebitur. Sed si est reuera Dæmoniacus, sacramentis*
D *minimè dignabitur: nulla est enim luci societas cum tenebris.*

SCHOL. BALS. Mihi videtur sanctus Timotheus, ei etiam, qui est per interualla Dæmoniacus, concessisse diuinorum sacramentorum participationem, eo tempore quo est sanæ mentis, & maximè, si eo tempore quo est furore percitus, non blasphemet aduersus sancta. Quemadmodum enim qui ab humore melancholico vexatur, si non nouit sacramentorum gratiam, imò etiam, quod magis est, blasphemat,

non concedetur ei, vt ſit ſacramentorum particeps, ne diuina ex eo iniuria afficiantur: ita etiam qui furit per interualla, ſi ſit dignus, & furoris tempore aduerſus diuina myſteria non blaſphemet, non impedietur eorum eſſe particeps eo tempore quo eſt ſanæ mentis. In extrema autem reſpiratione exiſtimo omnes debere dignos haberi diuino & ſancto viatico. Nam ſanctus quoque Timotheus decernit eos tunc baptizari debere.

QVÆSTIO.

An oportet ea quæ in eccleſia offeruntur, vt oblationes, panem ſcilicet & vinum, ſacerdotem indiſcriminatim comedere, & an tanquam panem communem debet hæc comedere, & ſi multa eiuſmodi collecta fuerint, quid oportet his facere.

RESP. *Exaltatæ quidem oblationis fragmenta nequaquam, ſed in ſola debent eccleſia comedi, donec vniuerſa conſumpſerint. quæ autẽ ex aliis ſuperſunt, nõ cũ lacte, & caſeo, & piſcibus, ſed ſeparatim, & per ſe.*

SCHOL. BALS. Conſequenter vii. can. Theophili Epiſcopi Alexandrini, qui ſitus eſt in compellatoria eius ad ſanctum Theophanem oratione, & hæc expreſsè definit: Quæ pro ſacrificio offeruntur, poſt ea quę cõſumuntur in vſum ſacramẽtorum, Clerici diuidũt, & nec Catechumenus ex iis comedat, vel bibat. Sed potiùs Clerici, & fideles fratres qui ſunt cum ipſis, reſpondit ſancta Synodus. Sed canõ quidem nõ definit de fragmentis quæ reſtant ex ſancto pane exaltato, & reliquis: nec præcepit quomodo iis vti oporteat. Reſpõſio autem, eorum conſumptionẽ in duo diuiſit. Sed ſancta quidem Synodus de vino oblato nihil reſpondit. Sanctus autẽ ipſum quoque, ſimiliter ac panes, conſumẽdum decreuit, & rectè, vt exiſtimo. Neque enim exaltatur vinum, ſed ſolũ ſanctificatur. lege etiam ſanctorũ Apoſtolorum canonẽ lxxii. Syn. Ancyr. can. vii. & viii.

QVÆSTIO. VI.

Si vllus quocunq; in loco tonſus Monachus in aliquo quod eius animã offẽdit, læditur, & volẽs recedere, à ſuo Præpoſito ligatus fuerit, quid aget? Damnum cõtemnet, an vinculũ?

A οὐ παραχωρηθήσεται μεταλαβεῖν, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν καθυβρίζωνται τὰ θεῖα· οὕτω καὶ ὁ ἐκ διαλείμματος μαινόμενος, ἐὰν ἄξιός ἐστι, καὶ οὐδὲ βλασφημεῖ κατὰ τὸν τῆς μανίας καιρὸν κατὰ τῶν θείων μυστηρίων, οὐκ ἐμποδισθήσεται αὐτῶν μεταχεῖν, καθ' ὃν νήφει καιρόν. κατὰ δὲ τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς οἴομαι πάντας ὀφείλειν ἀξιοῦσθαι τοῦ θείου καὶ ἁγίου ἐφοδίου, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος, βαπτίζεσθαι τούτους τηνικαῦτα διορίζεται.

Ερώτησις.

B Εἰ δεῖ τὰ προσφερόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἷον προσφορὰς καὶ νάματα, ἀδιαφόρως ἐσθίειν τὸν ἱερέα, καὶ ὡς βούλεται. καὶ εἰ ὡς ἄρτον κοινὸν ὀφείλει ταῦτα ἐσθίειν· καὶ εἰ πολλὰ τοιαῦτα συναχθείη, τί δεῖ ταῦτα ποιεῖν.

Απόκρισις.

Τὰ μὲν τῆς ὑψωθείσης κλάσματα οὐχὶ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόνῃ ἐσθίειν ἕως ἂν ἅπαντα δαπανήσωσι· τὰ δὲ περιττὰ τῶν ἄλλων μὴ μετὰ γάλακτος καὶ τυροῦ καὶ ὠοῦ καὶ ἰχθύων, ἀλλ' ἀποτεταγμένως καὶ ἰδιαζόντως.

C Ερμηνεία.

Ακολούθως τῷ ζ'. κανόνι τοῦ ἁγίου Θεοφίλου ἐπισκόπου Αλεξανδρείας, τῷ κειμένῳ εἰς τὸν προσφωνηματικὸν λόγον αὐτοῦ τὸν εἰς τὰ ἅγια θεοφάνια, καὶ διοριζομένῳ ταῦτα ῥητῶς, τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν ἁγίων χρείαν, οἱ κληρικοὶ διανεμέσθωσαν, καὶ μήτε κατηχούμενος ἐκ τούτων ἐσθιέτω ἢ πινέτω, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοὶ, ἀπεκρίνατο ἡ ἁγία
D σύνοδος. πλὴν ὁ μὲν κανὼν οὐ διεστείλατό τι χάριν τῶν περιττευόντων κλασμάτων ἀπὸ τοῦ ὑψωθέντος ἁγίου ἄρτου, καὶ τῶν λοιπῶν. οὐδ' ὅπως τούτοις δεῖ χρᾶσθαι παρεκελεύσατο. ἡ δὲ ἀπόκρισις διεῖλεν εἰς δύο τὴν τούτων δαπάνην. περὶ μέντοι τοῦ προσφερομένου οἴνου, ἡ μὲν ἁγία σύνοδος οὐδέν τι ἀπελογήσατο· ὁ δὲ ἅγιος, καὶ τοῦτον παρομοίως τοῖς ἄρτοις δαπανᾶσθαι διωρίσατο. καὶ ὡς νομίζω καλῶς. οὐδὲ γὰρ ὑψοῦται ὁ οἶνος, ἀλλὰ μόνον ἁγιάζεται. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οβ'. καὶ τῆς ἐν Αγκύρᾳ συνόδου καὶ ζ'. καὶ η'.

Ερώτησις.

Εἰ ὁπουδήποτε ἀποκαρεὶς μοναχός τις βλάπτεται κατά τι συμβὰν ψυχικῶς, καὶ βουλόμενος ὑποχωρῆσαι δεσμηθῇ παρὰ τοῦ οἰκείου προεστῶτος, τί ποιήσει; τῆς βλάβης καταφρονήσει, ἢ τοῦ δεσμοῦ;

Ἀπόκρισις. A

Χρὴ τοῦτον λέγειν τῷ προεστῶτι δι' ὃ βλάπτεται. καὶ εἰ ἔστι προφανὴς κίνδυνος ἐκ τούτου, ὑποχωρεῖν ἐκεῖθεν, καὶ μὴ τοῦ δεσμοῦ φροντίζειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τρίτος κανὼν τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης πρώτης καὶ τῆς δευτέρας συνόδου, ἀφορίζεσθαι διορίζεται τὸν καθηγούμενον, μὴ ἀναζητοῦντα μετ' ἐπιμελείας τὸν ἀποδιδράσκοντα μοναχὸν αὐτοῦ. καὶ ὁ δ'. κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου ἀφορίζει τὸν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας μεταπίπτοντα μοναχόν, καὶ τὸν δεχόμενον αὐτόν· B ὅθεν καὶ ἡ ἁγία σύνοδος ἀπελογήσατο μὴ ἀπεριμερίμνως, καὶ κατὰ τὸ δόξαν σκάνδαλον ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν μοναχῶν, ὑποχωρεῖν ἐξ ἧς ἀπεκάρη μονῆς, ἀλλὰ ἀναδιδάσκειν τοῦτο τὸν καθηγούμενον, καὶ εἰ μὴ τύχοι διορθώσεως, ὑποχωρεῖν ἀπὸ τῆς μονῆς, καὶ μὴ ἐπιστρέφεσθαι τοῦ ἡγουμενικοῦ δεσμοῦ. ἐκλαβοῦ δὲ τὸ μὴ ἐπιστρέφεσθαι αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ, εἰς τὸ μὴ ὑποπτεύειν κίνδυνον ἐκ τοῦ ὑποχωρῆσαι πρὸ τοῦ λυθῆναι τὸν δεσμόν· μὴ μέντοι γε καὶ εἰς τὸ γενέσθαι αὐτόλυτον. ἀναγκασθήσεται γὰρ προσελθεῖν τῷ κατὰ χώραν ἐπι- C σκόπῳ, καὶ λυθῆναι τοῦ δεσμοῦ, ἢ κατὰ παρουσίαν τοῦ ἐπαγαγόντος αὐτόν, ἢ καὶ ἐκείνου δίχα, μετὰ τὴν μετάκλησιν μὴ παρουσιάσαντος.

Ἐρώτησις.

Ἡγούμενος τελευτῶν, κατέλιπεν ἕτερον ἀνθ' ἑαυτοῦ, δεσμήσας αὐτὸν μὴ ὑποχωρῆσαι· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος καταγνοὺς ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, ὑπεχώρησε. τί γοῦν χρὴ ποιῆσαι περὶ τοῦ δεσμοῦ;

Ἀπόκρισις.

Ἀνεύλογος ὁ δεσμός, καὶ διὰ τοῦτο ἀνίσχυρος, καὶ ὁ δεσμηθεὶς ἀπολυθήσεται, ἀρχιερεῖ προσ- D ελθὼν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπαγγείλας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λβ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησὶ τὸν ἀφορισθέντα παρὰ ἐπισκόπου μὴ δέχεσθαι παρὰ ἑτέρου, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν· εἰ μὴ κατὰ συγκυρίαν τελευτήσει ὁ ἀφορίσας τοῦτον. κατὰ γοῦν τὴν τούτου περίληψιν ἀπελογήσατο ἡ ἁγία σύνοδος, τὸν ἀνεύλογον δεσμὸν τοῦ τελευτήσαντος καθηγουμένου λύεσθαι παρὰ ἀρχιερέως πάντως τοῦ κατὰ χώραν. οὐ γὰρ ἐνεδόθη ἑτέρας ἐνορίας ἀρχιερεῖ λύειν δεσμὸν καθηγουμένου, μὴ ὑποκειμένου αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν παράλογος

RESP. *Oportet eum dicere Præposito scopum propter quem læditur, & si est ex eo manifestum periculum, recedere, & vinculum non curare.*

SCHOL. BALS. Tertius canon primæ & secundæ Synodi, quæ congregata est in æde sanctorum Apost. statuit vt segregetur Monasterij præpositus, qui non diligenter requirit Monachum suum qui aufugit: & quartus canon eiusdem Synodi segregat Monachũ, qui sine iusta causa recedit, & eum qui illum excipit. Vnde etiam sancta Synodus respondit, non incõsideratè, & pro ea quæ sibi apparuerit offensione licere vnicuique Monacho, ex eo in quo tonsus est Monasterio recedere. Sed hoc Præpositum docere, & si non correctionem assecutus sit, à Monasterio recedere, & vinculi sui Præpositi nullam curam ducere. Accipe autem illud, vinculi nullam curam ducere, ad hoc, vt non suspicetur aliquod sibi imminere periculum, eo quòd recesserit antequam sit solutum vinculum: non etiam ad hoc vt ipse per se absoluatur. Cogetur enim accedere ad loci Episcopum, & absolui à vinculo, vel eo præsente qui illi imposuit, vel etiam sine illo, postquam vocatus non adfuerit.

QVÆSTIO VII.

Moriens præpositus reliquit pro se alium, eo ligato ne recederet. Is autem sua imbecillitate cognita, recessit. Quid itaque faciendum est de vinculo?

RESP. *Ratione caret vinculum, & ideo inualidum, & accedens ad Episcopum ligatus absoluetur, cùm sua ei exposuerit.*

SCHOL. BALS. Xxxii. canon sanctorum Apostolorum, dicit eum qui ab Episcopo segregatus est, ab alio non suscipi, præterquam ab eo qui ipsum segregauit, nisi fortè fortuna moriatur qui eum segregauit. Sicut ergo eo comprehenditur, respondit sancta Synodus iniustum vinculum defuncti Præpositi solui omnino ab Episcopo regionis. Neque enim datum est alterius regionis Antistiti soluere vincula Præpositi sibi non subditi: & iniusta

quidem segregatio sic soluetur. De eo autem, cui pœna est imposita propter rem quæ fieri non potest, vel causam manifestè iniustã, & non canonicam, considerandũ est, & quære primum decretum quinti cap. primi tituli xi. lib. Basilic.

A ἀφορισμὸς οὕτω λυθήσεται. περὶ δὲ τοῦ ἐπιτιμηθέντος διὰ ἀδύνατον ἢ καὶ περιφανῶς παράνομον καὶ ἀκανόνιστον αἰτίαν, σκεπτέον. καὶ ζήτει θέμα ί. τοῦ έ. κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ ιά. βιβλ. τῶν βασιλικῶν.

QVÆSTIO VIII.

An oportet, sacerdotem qui propter crimen est depositus, vel qui sacerdotium sua sponte deposuit, cùm seipsũ condẽnasset, præfari illud, Benedictus Deus, & hoc, Deus misereatur nostri, vel hoc, Christus, qui est verus, vel suffire suffitibus seu thymiamatibus, vel communicare intra altare?

Ερώτησις.

Εἰ χρεὼν τὸν ἐπὶ ἐγκλήματι καθαιρεθέντα ἱερέα ἢ ἑκουσίως τὴν ἱερωσύνην καταλείψαντα, καταγνόντα ἑαυτοῦ, προλέγειν τό, εὐλογητὸς ὁ θεός, καὶ τό, ὁ θεὸς οἰκτηρήσαι ἡμᾶς, ἢ τό, Χριστὸς ἀληθινός. ἢ θυμιᾶν μετὰ θυμιάτου, ἢ μεταλαμβάνειν ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου;

Απόκρισις.

B Οὐχί. εἰς γὰρ τὸν τῶν λαϊκῶν τόπον ταχθήσεται.

RESP. *Non. In laicorum enim locum redactus est.*

SCHOL. BALS. Xxij. can. sancti Basil. sacerdotem qui illicitũ matrimonium contraxit insciẽs, dicit sola esse cathedra dignandum propter ignorantiam, non finit autẽ cum alios benedicere. Nonus canon Synodi Neocæsar. hæc dicit expresse: Si Presbyter, qui corpore antè peccauit, promotus fuerit, & se ante ordinationem peccasse confessus fuerit, ne offerat, manens in cæteris, propterea quòd alioqui bonus sit. Et lxxix. Nouella Imperatoris Domini Leonis sapiẽtis statuit, vt qui post ordinationem cum muliere coniungitur, deponatur quidem, sed ad Clericorum habitus, & alius ministerii in ecclesiis, quod non est attingere illicitum, alienationem nõ condemnetur. Mihi itaque videntur hæc conciliari pro differentia operationis ecclesiasticæ, & qui non sic operantur, iis quæ ad sacerdotes per accessum ad Altare, pertinent, priuabuntur, sed operationibus quæ pertinent ad Clericos qui sunt extra sacrum tribunal, non priuabuntur.

QVÆSTIO IX.

Quod dicit sanctus Basilius in paruis pœnis, sit à benedictione alienus pro lapsus proportione, quid est?

RESP. *Priuari aliquem benedictione, quæ datur in ecclesia.*

SCHOL. BALS. Benedictiones ecclesiasticæ sunt omnia quæ fiunt, vel dantur ab Episcopis, vel sacerdotibus in ecclesiis, ad preces & stabilimentum fidelis populi. Vnusquisque ergo pro sui lapsus proportione ecclesiastica benedictione priuetur.

QVÆSTIO X.

An oportet eos qui à sancta donatione sunt prohibiti, comedere exaltatas oblationes?

RESP. *Inuenimus in vita sancti Theodori Siceotæ eos fuisse prohibitos.*

QVÆSTIO XI.

An oporteat, vt vult canonicum Ieiunatoris, canonicè se gerere?

RESP. *Hoc ius canonicum Ieiunatoris nimia indulgentia vsum, multos perdidit. Qui itaque in boni cognitione existunt, & ab eo excidunt, corrigantur.*

SCHOL. BALS. Hæ duæ interpretationes claræ sunt. Videmus ergo, quòd permulti ex Monachis qui hominũm peccatorum confessiones audiunt, cum eo iure canonico se canonicè gerunt. Ora ergo, vt fiat conuenienter huic salutari responsioni. Quòd autem exaltati panis fragmentum non accipiant, qui diuinorum sacramentorum esse participes sunt prohibiti, actu fieri videmus. Existimo autem quòd mulieres, etsi prohibitæ fuerint sanctis communicare, exaltati tamen panis fragmentum accipere non vetabuntur. Nam in diuersis etiam canonibus dicit Basilius, mulieres quæ lapsæ sunt, & propterea ecclesiasticæ excommunicationis pœna tenentur, à sancta quidem participatione alienari, sed ab ecclesiastica communione vt viros non alienari, ne non bona de eis suspicio exoriatur: & propterea traducantur. Si itaque non datum eis fuerit in ecclesia existentibus exaltati panis fragmentum, cognoscetur protinus malum propter quod sancta communione dignæ non habentur. Quod non vult sanctus.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

CANONES SANCTORVM APOSTOLORVM.

Κανὼν α΄.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.

Ερμηνεία.

Ο ἀποστολικὸς οὗτος κανὼν, περὶ χειροτονίας διαλέγεται τῆς παρὰ ἀρχιερέως τελουμένης ἐπ' ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ὁ μέγας Παῦλος φησὶ, χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀλλοτρίαις ἁμαρτίαις· οὐ μὴν περὶ ψήφου, καθώς τινες εἶπον, ἀκολουθήσαντες τοῖς ἀγράφως λεγομένοις, διὰ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν τὴν γινομένην, ὅτε παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πόλεων, αἱ ψῆφοι τῶν ἀρχιερέων ἐγίνοντο. κἂν γὰρ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἐν α΄. κανόνι φησὶ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐν παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι, κἀκ τούτου τινὲς ὑπέλαβον καὶ τὸν κανόνα τοῦτον περὶ ψήφου διαλέγεσθαι· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καλῶς τούτους λέγειν, ὅτι καὶ ἡ ἐπ' ἐκκλησίας χειροτονία διὰ μυστικῶν εὐχῶν τελεῖται, κἂν ἐνώπιον πολλῶν γένηται· ἄλλως τε τοῦ δ΄. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ α΄. ἁγίας συνόδου, διοριζομένου τὴν τοῦ ἐπισκόπου ψῆφον γίνεσθαι παρὰ πάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἢ τέως τριῶν, ἐγγράφως καὶ τῶν λοιπῶν συναινούντων, ἀπορῶ πῶς εἶπον τινὲς τὸν κανόνα τοῦτον νοεῖσθαι περὶ ψήφου ἀρχιερέως, λέγοντα ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον.

CANON I.

EPISCOPVS *à duobus vel tribus Episcopis ordinetur.*

SCHOL. BALS. Hic canon Apostolicus loquitur de ordinatione, quæ fit ab Antistitibus in Ecclesia: sicut magnus quoque dicit Apostolus, Nemini manus citò imposueris, nec alienis peccatis communicaueris: non autem de electione, vt nonnulli dicebant, secuti ea quæ dicebantur sine scriptis, per manuum eleuationem quæ fiebat à populo ciuitatum, quando fiebant electiones Antistitum. Etsi enim Laodicena Synodus dicit in primo canone non debere fieri ordinationes in præsentia audientium, quo in loco ordinatio, quæ Græcè est χειροτονία, pro electione accipitur, & ideo nõnulli existimarunt hunc quoq; canonẽ loqui de electione, mihi tamẽ videtur eos non rectè dicere. Quę enim fit in Ecclesia ordinatio, per preces mysticas peragitur, etiãsi fiat corã multis: alioqui cùm iiij. canon sanctæ primæ Synodi decernat debere fieri electionem Episcopi ab omnibus Episcopis prouinciæ, vel à tribus saltẽ, reliquis in scriptis assentiẽtibus, dubito quomodo dixerũt nõnulli hunc canonẽ de electione intelligi, qui dicit à duobus vel tribus Episc. ordinãdũ Episcopum.

CANON II.

Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

SCHOL. BALS. Hic quoque præsens canon de ordinatione consequenter statuens, probat etiam præcedentem canonem accipi de ordinatione Episcoporum, non de eorum electione. Neque enim Presbyterum, vel Diaconum, vel alium Clericum priùs eligi & sic ordinari docti sumus.

CANON. III.

*Si quis Episcopus, vel Presbyter, præter Domini de sacrificio ordinationem, alia quædam ad altare attulerit, mel, vel lac, vel pro vino siceram, vel confecta, vel aues, vel aliqua animalia, vel legumina, præter ordinationem, deponatur, præterquam noua legumina * tẽpore opportuno. Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre quàm oleum ad luminare, & incensum tempore sanctæ oblationis.*

* Haloandri exemplar habet ἢ σαφυλὰς, id est, vel vuã, quod hîc deest.

SCHOL. BALS. Sacrificia, quæ ex lege antiqua in templo fiebant, per sanguinẽ & animalium cædem, eadem prohibentes diuini Apostoli, incruentum, quod à Domino traditum est, sacrificium fieri iusserunt, & Sacerdotem, qui præter hæc facit, deponendum esse statuerunt. Est autem Sicera quidquid sine vino inebriat. Cùm autem audis canonem dicentem, Præterquam noua legumina, ne putes per hæc permitti fieri sacrificium. Sed dic ea offerri Sacerdoti, tanquam nouorum fructuum primitias: & vt ea ex manibus Sacerdotis cum benedictione accipientes, Deo gratias agamus, qui ea nobis suppeditat, quæ ad victum nostrum cultúmque sufficiunt. Et ideo, vt est verisimile, Patriarchæ quoque vuas offerunt in altari sacrę ædis Blachernarum, peracto sacro in festo dormitionis sanctissimę Deiparæ. Ego autẽ vidi quendã depositũ, & ex venerandi Monasterij regionis cui præerat, præfectura eiectum, quòd caseos & carnes ad altare inferret, consilio cuiusdam improbi hominis, qui cum seduxit, & dixit hoc modo futuram

A Κανόνες.

Πρεσβύτερος ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου χειροτονείσθω, καὶ διάκονος, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

Ερμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ χειροτονίας ἀκολούθως νομοθετῶν παρίστησι καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ κανόνα ἐκλαμβάνεσθαι περὶ ἐπισκόπων χειροτονίας, οὐ περὶ ψήφου αὐτῶν. οὐδὲ γὰρ ψηφίζεσθαι πρότερον πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀνεδιδάχθημεν, ἢ ἕτερον κληρικὸν, καὶ οὕτω χειροτονεῖσθαι αὐτόν.

Κανόνες.

B Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα ἐπιτηδευτὰ, ἢ ὄρνεις, ἢ ζῶά τινα, ἢ ὄσπρια, παρὰ τὴν διάταξιν, καθαιρείσθω· πλὴν νέων χίδρων, τῷ καιρῷ τῷ δέοντι. μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω, προσάγεσθαί τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν, καὶ θυμίαμα, τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς.

Ερμηνεία.

Τὰς ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου γινομένας ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσίας δι' αἵματος καὶ ζώων σφαγῆς ἀπαγορεύσαντες οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, τὴν ὑπὸ τοῦ C κυρίου παραδοθεῖσαν ἀναίμακτον θυσίαν ἐκέλευσαν γίνεσθαι, καὶ τὸν παρὰ ταῦτα ποιοῦντα ἱερέα καθαιρεῖσθαι διωρίσαντο. σίκερα δέ ἐστι, πᾶν τὸ ἄνευ οἴνου μέθην ἐμποιοῦν. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος πλὴν νέων χίδρων, ἤγουν ὀσπρίων, μὴ νομίσῃς συγκεχωρῆσθαι τὴν διὰ τούτων θυσίαν· καὶ τοῦτο γὰρ ἀπηγόρευται. ἀλλὰ λέγε προσφέρεσθαι ταῦτα τῷ ἱερεῖ ὡς ἀπαρχὰς τῶν ἐτησίων καρπῶν. καὶ ἵνα λαμβάνοντες αὐτὰ ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως μετ' εὐλογίας, εὐχαριστίαν τῷ θεῷ ἀναπέμπωμεν, τῷ εὐχορηγή- D σαντι τὰ πρὸς ζωάρκειαν καὶ θεραπείαν ἡμῶν. διὰ γὰρ τοῦτο ὡς ἔοικε καὶ σταφυλὰς τῷ πατριάρχῃ προσφέρουσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θείου ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, μετὰ τὴν ἱεροτελεστίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. ἐγὼ δὲ εἶδον καθαιρεθέντα καὶ τῆς ἡγουμενίας ἐκβληθέντα τινὰ προεστῶτα τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς χώρας, διὰ τὸ τυροὺς καὶ κρέα ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσαγαγεῖν ἀπὸ συμβουλῆς ἀνθρώπου κακοῦ, πλανήσαντος αὐτὸν, καὶ εἰπόντος ἐκ τούτου τὸ τρόπου πολλῶν ἀῤῥω-

σωμάτων θεραπείαν δέχεσθαι. θυμίαμα δὲ καὶ ἔλαιον, οὐ χάριν θυσίας προσάγεται, ἀλλ' εἰς φωταγωγίαν τοῦ ναοῦ, καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς καὶ θεοῦ. ἀνάγνωθι τῆς ς'. συνόδου κανόνας κη'. λβ'.

Κανόνες.

Ἡ ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. δῆλον δὲ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι τοῖς διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ κανόνος, ὅτι ἐν τῷ ναῷ μόνα ὄσπρια καὶ σταφυλαὶ ὡς ἀπαρχαὶ τῷ ἐπισκόπῳ προσάγονται. αἱ ὀπῶραι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἀποστέλλονται τῷ ἐπισκόπῳ χάριν τοῦ δι' αὐτοῦ ἀξίαν τῷ θεῷ εὐχαριστίαν δοθῆναι. ὅπως δὲ τὰ ἐπὶ ταῖς μνήμαις τῶν ἁγίων καὶ τῶν κατοιχομένων προσφερόμενα καὶ κοινίσκια λεγόμενα διὰ πολυειδῶν ὀπωρῶν κοσμούμενα τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρονται, μάθοις ἀπὸ τοῦ εἰς τοὺς κεκοιμημένους λόγου τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. σὺ δὲ εἰπὲ, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναγκάζονται οἱ ἐπίσκοποι παρηγορεῖσθαι τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν ἀπὸ τῶν εἰσόδων τῶν ἐκκλησιῶν.

Κανόνες.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προφάσει εὐλαβείας. ἐὰν δὲ ἐκβάλῃ, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τῆς ς'. συνόδου τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ παλατίου γενομένης, ἐξῆν τοῖς ἐπισκόποις ἔχειν γυναῖκας, καὶ μετὰ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ὥσπερ ἔχουσι ταύτας καὶ οἱ μετὰ τὸν γάμον χειροτονούμενοι ἱερεῖς ἢ διάκονοι. ἐπεὶ οὖν πρὸ τῆς Ἰουστινιανείου ριζ'. νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν κη'. τίτλῳ ζ'. ἄδειαν εἶχεν ὁ βουλόμενος ἐκ πάσης αἰτίας ἀποστέλλειν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ διαζύγιον, φησὶν ὁ παρὼν κανὼν, μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν ἐπίσκοπον ἢ τὸν πρεσβύτερον ἢ τὸν διάκονον, προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλειν τὴν οἰκείαν γυναῖκα. τὰ τοῦ τοιούτου δὲ κανόνος ἐσχόλασεν, ὅσον τέως εἰς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· οἱ γὰρ ἐπίσκοποι γυναῖκας ἔχειν, ὡς εἴρηται, μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν οὐ δύνανται.

A plurimorum morborum medelam. Incensum autem & oleum propter sacrificium non offertur, sed ad templi illuminationem, & veræ Luci & Deo gratiarum exhibēdam actionē. Lege sextæ Syn. can. xxviii. & xxxij.

CANON IIII.

Omnis autem alius fructus domum mittatur, primitiæ Episcopo & Presbyteris. Clarum autem est, quòd Episcopus & Presbyteri Diaconis & reliquis clericis distribuunt.

SCHOL. BALS. Nota etiam ex B hoc præsenti canone, quòd in templo sola legumina & vuæ, vt primitiæ, Deo offeruntur: fructus autem & reliqua mittuntur ad Episcopum: vt per eum, vt par est, Deo gratiæ agātur. quomodo autem quæ in memoriis sanctorum & mortuorum offeruntur, & cænifcia appellantur, omni genere fructuum ornata ad altare offerantur, disces ex oratione magni Athanasij, De iis qui dormierunt. Tu autem dic quòd etiam ex præsenti canone necesse habent Episcopi consolari Clericos C suos ex redditibus ecclesiarum.

CANON V.

Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus vxorem suam ne eiiciat religionis prætextu: sin autem eiecerit, segregetur: & si perseueret, deponatur.

SCHOL. BALS. Ante sextam Synodum, quæ fuit in Trullo palatii, licebat Episcopis habere vxores, etiā post dignitatem Episcopalem, quemadmodum & qui post matrimonium ordinantur Sacerdotes & D Diaconi. Quoniam itaque ante cxvij. Iustiniani nouellam, quæ sita est in libro Basilic. xxviii. tit. vii. licet quauis ex causa mittere suæ vxori libellum repudii, dicit præsens canon, non licere Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono prætextu pietatis suam vxorem eiicere. Hic autem canon exoleuit, quod ad Presbyteros & Diaconos attinet: Episcopi enim, vt dictum est, post Episcopatum vxores habere nō possunt,

quòd non possit aliter solui matrimonium quàm pro causis quæ in nouella continentur, quæ sunt hæ: Si quis ex coniugibus aduersus Imperatorem conspirauerit. Si vxor adulterata fuerit. Si alteruter vitæ alterius insidiatus fuerit. Si vxor cum viris externis nolente marito conuiuetur, vel lauetur. Si extra domum mariti vxor manserit, nisi fortè apud suos parentes. Si vxor vadat ad equorum circense curriculum præter voluntatem mariti. Si alteruter coniugum vitam Monasticam elegerit. Sunt etiam aliæ causæ in dicta nouella contentæ, quam etiam lege.

Canon VI.

Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus seculares curas non suscipiat: alioqui deponatur.

Schol. Bals. De hominibus consecratis, qui seculares seruitutes exercent, satis scripsimus in xiii. cap. viii. tit. præsétis operis. Cùm auté hic canon dicat, Clericũ qui sic facit, deponendũ, lxxxi. auté canon Apostolicus & alii canones dicant, vel cesset, vel deponatur: interrogauerit quispiam, quisnam est sequendus: & puto, quòd benignior. Nam clarum illum & magnum œconomum Aristenum xxx. dierum publicis edictis à iuris dicendi officio cessare iussit sanct a Synodus.

Canon VII.

Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, Sacri Paschæ diem ante vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponatur.

Schol. Bals. Diuini Apostoli nolunt nos festum cum Iudæis celebrare. Decernunt ergo vt Pascha dominicum à nobis celebretur postquam illi Pascha legale celebrauerint: & quia illi ante vernum æquinoctium Pascha celebrant, debemus nos post vernum æquinoctium celebrare. Est autem vernum æquinoctium, non, vt nonnulli dicunt, xxv. mensis Martii, vel xx. aut aliquis alius dies præstitutus: sed quando id euenerit. Ex cyclica enim sententia cursus Solis & Lunæ aliàs aliter est æquinoctium.

ἐκ τοῦ μὴ λύεσθαι σήμερον ἄλλως πως συνοικέσιον οἱονδηποτοῦν, εἰ μὴ ἐκ τῶν αἰτιῶν τῶν ἐν τῇ ῥηθείσῃ νεαρᾷ περιεχομένων. αἳ καὶ εἰσὶν αὗται, τὸ φροντίσαι τινὰς ἐκ τῶν ὁμοζύγων κατὰ βασιλέα, τὸ μοιχευθῆναι τὴν γυναῖκα, τὸ ἐπιβουλεύσασθαι θάτερον τῇ τοῦ ἑτέρου ζωῇ, τὸ συμποσιάζειν ἢ συλλούεσθαι τὴν γυναῖκα ἀνδράσιν ἐξωτικοῖς, μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς, τὸ ἔξω τῆς οἰκίας τοῦ ἀνδρὸς μεῖναι τὴν γυναῖκα, εἰ μή γε τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίοις γονεῦσι, τὸ τὴν γυναῖκα ἀπελθεῖν εἰς ἱπποδρόμιον δίχα γνώμης τοῦ ἀνδρὸς, τὸ ἑλέσθαι τὸν μονήρη βίον θάτερον ἐκ τῶν ὁμοζύγων, καὶ ἄλλαι τινὲς ὑπογεγραμμέναι ἐν τῇ ῥηθείσῃ νεαρᾷ, ἣν καὶ ἀνάγνωθι.

Κανὼν ϛʹ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω· εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἱερωμένων ἐνεργούντων δουλείας κοσμικὰς, ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἐν τῷ ιγʹ. κεφαλαίῳ τοῦ ηʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τούτου δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος λέγοντος καθαιρεῖσθαι τὸν οὕτω ποιοῦντα κληρικόν· τοῦ δὲ παʹ. ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ ἑτέρων κανόνων λεγόντων, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω, ἐρωτήσει τις τίνι προσέχειν ὀφείλομεν· καὶ οἶμαι ὅτι τῷ φιλανθρωποτέρῳ, ὅτι καὶ τὸν ὑπέρθυμον ἐκεῖνον καὶ μέγαν οἰκονόμον τὸν Ἀριστηνὸν διὰ τριακονθημέρων ἐπιφωνημάτων τελῶν, ὑπεφώνησε ἡ ἁγία σύνοδος ἀποσχέσθαι τοῦ δικαιοδοτικοῦ ὀφφικίου.

Κανὼν ζʹ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι ἀπόστολοι συνεορτάζειν ἡμᾶς μετὰ Ἰουδαίων οὐ θέλουσι. διορίζονται οὖν τὸ κυριακὸν πάσχα γίνεσθαι παρ' ἡμῶν μετὰ τὸ ἐκείνους τελέσαι τὸ νομικὸν πάσχα. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνοι πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τὸ πάσχα ἑορτάζουσιν, ὀφείλομεν ἡμεῖς ἑορτάζειν μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. ἐαρινὴ δὲ ἰσημερία γίνεται, οὐχ ὥς τινες φασὶ κατὰ τὴν κεʹ. τοῦ Μαρτίου μηνὸς, ἢ τὴν κʹ. ἢ ἑτέραν οἱανδήτινα ὡρισμένην ἡμέραν, ἀλλ' ὅτε τύχῃ. ἀπὸ γὰρ τῆς κυκλικῆς ψήφου τοῦ ἡλιακοῦ δρόμου καὶ τῆς σελήνης, ἄλλοτε ἄλλως ἡ ἐαρινὴ γίνεται ἰσημερία.

ἐπεὶ οὖν ἐνομοθέτησεν ὁ Μωσῆς πάσχα ποιεῖν τοὺς Ἰουδαίους ἐτησίως, ἤτοι διάβασιν τῶν κακῶν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως, ἀλλ' ἢ περὶ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, τεσσαρεσκαιδεκαταίας οὔσης τῆς σελήνης ἐν τῷ πρώτῳ μηνί, ἤτοι τῷ Μαρτίῳ, ἑορτάζομεν καὶ ἡμεῖς τὸ κυριακὸν πάσχα, ἤτοι τὴν ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν διὰ τοῦ οἰκείου πάθους ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν ἡμῖν ἐχαρίσατο. ἑορτάζομεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτε Ἰουδαϊκὸν πάσχα τελεῖται, ἀλλὰ μετὰ τοῦτο, δηλονότι μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ μετὰ τὴν ιδ΄. ἡμέραν τοῦ πρώτου μηνός, ἤτοι τῆς πρώτης σελήνης τοῦ Μαρτίου μηνός, ἐν τῇ αὐτῇ μέντοι ἑβδομάδι, ὅτε καὶ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάστασις, οὕτω τότε γεγόνασι. ζήτει καὶ τὸν η΄. λόγον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὃν συνεγράψατο εἰς τὸ πάσχα. ζήτει τὸν ογ΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν παραγραφέντα περὶ τοῦ πάσχα.

Κανὼν η΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορᾶς γενομένης, μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω· καὶ ἐὰν ᾖ εὔλογος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγῃ, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος.

Ἑρμηνεία.

Ἐπίσκοπον μὲν ἢ πρεσβύτερον οὐκ οἶδέ τις εἰσιόντα εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἱερουργήσαντα, καὶ μὴ μεταλαβόντα τῶν θείων ἁγιασμάτων. Εἰ δέ τις ἐκ τούτων τοιοῦτόν τι εὑρεθῇ ποιήσας, οὐ μόνον ἀφορισθήσεται, ἀλλὰ καὶ μεγάλως κολασθήσεται, εἰ μὴ εὐλογωτάτην αἰτίαν καὶ προφανῆ εἴπῃ, τὴν θείαν μετάληψιν κωλύουσαν. οὐδὲ γὰρ τυχὸν σκάνδαλον ἐκ τούτου ἀναφύεται. ἐκ τῶν διακόνων δὲ τοὺς πλείους βλέπομεν εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσιόντας, καὶ μὴ μεταλαμβάνοντας, ἀλλὰ μηδὲ ἁπτομένους τῶν ἁγίων. Εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν χειραπλάσῃ, καὶ οὐ μεταλάβῃ, ἀφορισθήσεται κατὰ τὸν κανόνα. καὶ τινὲς μὲν οὕτως ἡρμήνευσαν τὸν κανόνα. τινὲς δὲ λέγουσιν, ὑπὸ τοῦ κανόνος ἀφορίζεσθαι πάντα ἱερωμένον μὴ μεταλαμβάνοντα, κἂν ἔξωθεν τοῦ ἁγίου βήματος ἵσταται, ὅπερ βαρύτατον.

A Quia ergo Moses Iudæis constituit, Pascha, seu malorum transitũ, quotannis celebrarent, in memoriam liberationis à seruitute Ægyptiaca: idque non aliter quàm ante vernum æquinoctium existente xiiii. Luna in primo mense, seu Martio: nos quoque Pascha dominicũ celebramus, seu nostram liberationem à captiuitate diaboli, quam Deus nobis per suam passionem largitus est. Celebramus autem, non eo tempore quo Pascha Iudaicum celebratur, sed B post ipsum: scilicet postquam fuerit vernum æquinoctium, & post xiiij. Lunam primi mensis, seu primam Lunam Martij, sed in eadem quidem certè hebdomade, quòd passio Domini & resurrectio sic fuerunt. Quære etiam viii. orationem sancti Patris nostri Ioannis Chrysostomi, quam scripsit de Pascha. Lege & lxxiij. can. Syn. Carth. & quæ in eo à nobis scripta sunt.

CANON VIII.

C *Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, vel ex Sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicauerit, causam dicat: & si probabilis fuerit, veniam consequatur: sin verò minùs, segregetur, vt qui populo offensionis causa sit, & suspicionem dederit aduersus eum qui obtulit, tanquam non dignè obtulerit.*

SCHOL. BALS. Episcopum quidem vel presbyterum nõ nouit quispiam ad altare accessisse, & sacrificasse, & sacramentis non communicasse. D Si quis autem ex his inuentus fuerit tale quid fecisse, non solùm segregabitur, sed etiam valde punietur, nisi iustam aliquam & probabilẽ causam dixerit, quæ sanctam communionem prohibeat. Neque enim leuis ex ea re offensio oritur: ex diaconis autem plurimos videmus ad altare accedere, & non communicare, sed nec sancta attingere. Si quis autem ex eis contrectauerit, & non communicauerit, segregabitur, vt vult canon: & nonnulli quidem canonem sic sunt interpretati. Nonnulli autem dicunt vnumquemque consecratum à canone segregari, si nõ communicet, etiamsi sit extra sacrũ tribunal: quod est grauissimum.

ALTERA EXPOSITIO. A

Octauũ & nonum canonẽ alij quidẽ aliter sunt interpretati: nos verò aliter. Vnde eos simul cõiungentes, dicimus, quòd qui in sacerdotalẽ catalogum annumerãtur, & sacramentorum mysteria peragunt, oblationi autem quæ fit non communicant, segregantur: nisi iustam causam dixerint: Sacrati autem qui sancta super altare tractant, & omnes laici fideles, qui non expectant, seu ad finem vsque non perseuerant donec à dignis sancta facta fuerit communicatio, segregantur. B Dicere enim fideles laicos, & consecratos, qui sacra non tractant, oportere quotidie sanctis communicare, alioqui segregari, nec est ex sententia canonis, nec potest fieri. & ideo nonus canon dixit puniri fideles qui non permanẽt. Ita interpretare canonem conuenienter ii. canoni Synodi Antiochenæ.

Ταύτην ἑρμηνείαν οἶμαι γράφεσθαι δεῖν μετὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θ'. κανόνος. Hanc expositionẽ scribendam esse existimo post noni canonis expositionẽ.

CANON IX.

Quicunque fideles ingrediuntur, & scripturas audiunt, in precatione autem & sacra communione non permanent, vt ecclesiæ confusionem afferentes, segregari oportet. C

SCHOL. BALS. Præsentis canonis constitutio est acerbissima. Segregat enim eos qui in ecclesiã conueniunt, & non ad finem vsque expectant, nec communicant. Porrò autem alij quoque similiter decernunt, vt omnes sint parati, & digni communione, eósque qui tribus dominicis non cõmunicant, segregant.

CANON X.

Si quis cum excommunicato vel in domo vnà precatus fuerit, is segregetur.

SCHOL. BALS. ἀκοινωνησίας, id est excommunicationis, vocabulũ, idẽ est quod segregatio. Qui ergo vnà D cum excõmunicato quomodocunque precatus fuerit, segregabitur, etiamsi sit episcopus vel laicus. Hoc autem scriptum est, propter eos qui dicunt, quòd qui est segregatus, ex ecclesia eiectus est. Si quis ergo vnà cum eo canit in domo vel in agro, ei crimini non dabitur. Idem est enim seu in ecclesia seu extra ecclesiam orare cum excommunicato. Cum excommunicato autem colloqui nõ prohibemur, lege etiam ix. canonem syn. Cartha.

Ἑτέρα ἑρμηνεία.

Τὰ περὶ τοῦ η'. καὶ θ'. κανόνος, ἄλλοι μὲν ἄλλως ἡρμήνευσαν· ἡμεῖς δὲ ἄλλως. ὅθεν συνάπτοντες τὰ περὶ τούτων, λέγομεν ὅτι οἱ μὲν συναριθμούμενοι τῷ ἱερατικῷ καταλόγῳ, καὶ ἱερουργοῦντες εἰς τὰ τῶν ἁγιασμάτων μυστήρια, μὴ μεταλαμβάνοντες προσφορᾶς γινομένης, εἰ μὴ εὔλογον εἴπωσιν αἰτίαν, ἀφορίζονται. οἱ δὲ μὴ χειριζόμενοι τὰ ἅγια ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερωμένοι, καὶ πάντες οἱ λαϊκοὶ πιστοὶ μὴ περιμένοντες, ἤτοι μὴ προσκαρτεροῦντες μέχρι τέλους, καὶ ἕως ἂν ἡ ἁγία γένηται μετάληψις παρὰ τῶν ἀξίων, ὡς ἄτακτοι ἀφορίζονται. τὸ γὰρ λέγειν ἡμᾶς ὀφείλειν πάντας τοὺς πιστοὺς λαϊκοὺς καὶ τοὺς μὴ χειριζομένους τὰ ἅγια ἱερωμένους, καθεκάστην μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, εἰ δὲ μή, ἀφορίζεσθαι, οὔτε κανόνι δοκεῖ, οὔτε δυνατόν ἐστι γίνεσθαι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ θ'. κανὼν εἶπε τοὺς μὴ παραμένοντας πιστοὺς κολάζεσθαι, καὶ οὐ προσέθετο τοὺς μὴ μεταλαμβάνοντας. οὕτως ἑρμήνευσον τοὺς κανόνας κατὰ τὸν β'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

Κανὼν θ'.

Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστούς, καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας τῆς ἐκκλησίας, ἀφορίζεσθαι χρή.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τοῦ παρόντος κανόνος διορισμὸς, δριμύτατός ἐστιν. ἀφορίζει γὰρ τοὺς ἐκκλησιάζοντας καὶ μὴ παραμένοντας μέχρι τέλους, μηδὲ μεταλαμβάνοντας. ἄλλοι δὲ κανόνες παρομοίως διορίζονται, πάντας ἑτοίμους εἶναι καὶ ἀξίους τῆς μεταλήψεως, καὶ τοὺς ἐπὶ τρισὶ κυριακαῖς μὴ μεταλαμβάνοντας ἀφορίζουσι.

Κανὼν ι'.

Εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ῥῆμα τῆς ἀκοινωνησίας, ἀφορισμός ἐστιν. ὁ τοίνυν ἀφωρισμένῳ συνευξάμενος ὁπουδήποτε, ἀφορισθήσεται κἂν ἐπίσκοπος ἐστὶ κἂν λαϊκός. τοῦτο δὲ γέγραπται διὰ τοὺς λέγοντας ὅτι ὁ ἀφωρισμένος, ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξεβλήθη. εἴ τις οὖν μετ' αὐτοῦ συμψάλλει ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ἀγρῷ, οὐκ αἰτιαθήσεται. ταὐτὸν γάρ ἐστι τὸ ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἔξωθεν ταύτης συνεύξασθαι μετὰ τοῦ ἀφωρισμένου. συνομιλεῖν δὲ μετὰ τοῦ ἀφορισθέντος οὐ κωλυόμεθα. ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου.

Κανὼν ια΄.

Εἴ τις καθῃρημένῳ κληρικὸς ὢν ὡς κληρικῷ συνεύξηται, καθαιρείσθω καὶ αὐτός.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τὸ συνεύξασθαι ἐνταῦθα, ἀντὶ τοῦ συνιερουργῆσαι ἐξελάβοντο. οὐ δοκεῖ δὲ καὶ ἐμοί. περὶ γὰρ παντὸς κληρικοῦ καθαιρεθέντος ἐξελήφθη ὁ κανών, οὐ μὴν περὶ μόνου ἱερέως. ἄλλοι δὲ εἶπον ἐνταῦθα τὸν καθαιρεθέντα ὑποβληθῆναι καὶ ἀφορισμῷ, καὶ διὰ τοῦτο κωλυθῆναι τὴν μετ' αὐτοῦ προσευχήν. ἐμοὶ δὲ κατανοεῖται ὅτι σκοπὸς τῷ κανόνι ἐνταῦθα ἐστὶ, κολάζεσθαι πάντα κληρικὸν συνευξάμενον ὁπωσδήποτε κληρικῷ οἱῳδήτινι καθαιρεθέντι, καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἐνεργήσαντι ἱερατικόν τι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ καθαίρεσις αὐτῷ ἐπάγεται. ὑπὸ μέντοι τοῦ συνεύξασθαί τινα ἀφωρισμένῳ τινὶ, καθαίρεσις οὐκ ἐπάγεται, ἀλλὰ ἀφορισμός, ὡς ὁ ι. κανὼν παρακελεύεται.

Κανὼν ιβ΄. ιγ΄.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος ἤτοι ἄδεκτος ἀπελθὼν, ἐν ἑτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφοριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθείς. εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, ἐπιτεινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμός, ὡς ψευσαμένῳ καὶ ἀπατήσαντι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.

Ἑρμηνεία.

Ἕτερος ἐστὶν ὁ ἀφωρισμένος, καὶ ἕτερος ὁ ἄδεκτος, ἤγουν ὁ παρὰ ἐπισκόπου εἰς τόδε τι μὴ παραδεχόμενος. ὁ μὲν γὰρ ἀφωρισμένος ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως κωλύεται, ὁ δὲ ἄδεκτος, ἐκ πολλῶν τρόπων οὐ δέχεται. καὶ τὸ, (ἤτοι) γὰρ ἀντὶ τοῦ (ἢ) διαζευκτικοῦ κεῖται ἐνταῦθα. καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ ἐφεξῆς κανόνος τοῦ λέγοντος, εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, καὶ τὰ ἑξῆς. φασὶ γοῦν οἱ παρόντες κανόνες ὁ ιβ΄. καὶ ὁ ιγ΄. ὅτι ὁ τὸν καθάπαξ ἄδεκτον εἶναι εἴς τόδε τι κατειρχθέντα, ἄνευ γραφῶν συστατικῶν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου δεξάμενος ἐν εἰδήσει, ἀφοριζέσθω· συναφοριζέσθω δὲ καὶ ἐκεῖνος ὁ δεχθείς. Εἰ δὲ ἄδεκτος οὐκ ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ ἀφωρισμένος, πάλιν ὁ μὲν τοῦτον δεξάμενος ἀφοριζέσθω. τοῦ δὲ ἀφωρισμένου ἐπιτεινέσθω ὁ ἀφορισμός. ζήτει καὶ τὸν ια΄ κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα ϛ΄. καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ιγ΄.

CANON XI.

Si quis cùm sit clericus, vnà cum eo qui est depositus, orauerit, deponatur & ipse.

SCHOL. BALS. Nonnulli illud vnà precari, pro eo quod est, simul sacrificare, acceperunt. Sed mihi non ita videtur. De quouis enim clerico deposito accipitur canon, sed non etiam de solo sacerdote. Alij autem dixerunt hic depositum etiam segregationi subiici, & ideo esse prohibitam vnà cum eo precationem. Ego verò intelligo, quòd canonis hoc est institutum, punire quemuis clericū, qui cum quouis deposito clerico, & post depositionem sacerdotale quidpiam operato, sit quomodocunque precatus. Propterea enim illi etiam depositio infligitur. Ex eo autem quòd quis cum aliquo excommunicato precatus fuerit, non affertur depositio, sed excommunicatio.

CANON XII.

Si quis clericus, vel laicus segregatus, siue non recipiendus, discedens, in altera vrbe receptus fuerit absque literis commendatiis, segregetur, & qui excepit, & qui exceptus est.

CANON XIII.

Sin autem est segregatus, eius intendatur segregatio.

SCHOL. BALS. Alius est segregatus, & alius is, qui non est recipiendus, siue is qui ab episcopo ad aliquid non admittitur. Qui enim segregatus est, ab ecclesiastica communione arcetur: qui autem non est recipiendus, multis modis non admittitur. Illud enim Siue, pro eo quod est, vel, disiunctiuè accipitur, vt hoc ex sequenti canone probatur, qui dicit: Sin autem sit segregatus, &c. Dicunt ergo præsentes canones xii. & xiii. eum qui semel ad aliquid non recipiendus iudicatus est, si sine sui episcopi commendatitiis literis sciens acceperit, segregetur. vnà autem segregetur is quoque qui receptus est. Sin autem non est is eiusmodi, vt recipi non possit: sed est segregatus, rursus qui eum susceperit, segregetur, segregati autem augeatur segregatio. Quære xi. canonem iiii. Syn. & Antiochenæ canon. v. & Chalced. canonem xiii.

Canon XIIII.

Episcopo non liceat sua relicta parochia, ad aliam transilire, etiamsi à pluribus cogatur, nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere, vtpote ad maius lucrum, cùm possit ipse iis qui illic habitant pietatis verbo conferre, idque non ex se, sed multorum episcoporum iudicio & maxima exhortatione.

Schol. Bals. Præsens quidem canon xiiii. decernit non licere episcopo ex sua parochia ad aliam transilire, etiam si populi vtilitatis gratia hoc fecerit, & ab alienæ regionis populo ad hoc cogatur, nisi hoc ex synodali permissione fecerit. Xxj. autem canon Antiochenæ syn. dicit, eum reiiciendum, qui absque synodali sententia vacantem ecclesiam arripuit. Tu autem scias, quòd etiam si præsens canon Apostolicus nō punit eū qui docet extra suā diœcesin, alij tamē diuersi canones, eos qui extra diœcesin aliquid sacerdotale exercēt, depositioni subiiciunt. Characterē autem dare extra diœcesin, iussu Imperatorio permissū est. Quidam autem metropolitanus, qui in compluribus suis episcopatibus præter episcoporum voluntatem docuerat, & accusabatur, respondebat dicens, iustum non esse vt ex eo læderetur, quòd & episcopatus sint in sua potestate, & quòd præsens canon ei pœnam non imponat, & quòd non sit fortè munus episcopale docere, vel dare characterem. Quæ quidem magnæ synodo non placuerunt. Nota ergo quæ in hoc xiv. canone sunt scripta, præterea verò, quæ in commentario in xx. canone synodi in Trullo alibi sunt annotata de eo Episcopo qui extra limites suæ regionis docuerit, atque vtrumque canonem concilia.

Canon XV.

Nic. ca. xvi. Antioch. c. 3. *Si quis Presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, relicta sua parochia in aliam abscesserit, & cùm penitus transierit, præter sui episcopi sententiam in alia parochia maneat, eum non ampliùs celebrare iubemus, maximè si eum adhortante episcopo vt rediret, non paruit, in contumacia & insolentia perseuerans: is tamen vt laicus communicet.*

A

Κανὼν ιδʹ.

Επίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, ἑτέρᾳ ἐπιπηδᾷν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται· εἰ μή τις εὔλογος αἰτία ᾖ ἡ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον κέρδος δυναμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων, καὶ παρακλήσει μεγίστῃ.

Ερμηνεία.

Ο μὲν παρὼν ιδʹ. κανὼν διορίζεται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐπίσκοπον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ παροικίας εἰς ἑτέραν μεταπηδᾷν, κἂν ὠφελείας χάριν τοῦ λαοῦ τοῦτο ποιῇ. κἂν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς ἀλλοτρίας ἐνορίας εἰς τοῦτο παραβιασθῇ, εἰ μὴ συνοδικῇ ἐπιτροπῇ τοῦτο ποιήσει. ὁ δὲ ιϛʹ. κανὼν τῆς ἐν Αντιοχείᾳ συνόδου, ἀπόβλητον εἶναι λέγει τὸν ἄνευ συνοδικῆς γνώμης ὑφαρπάσαντα σχολάζουσαν ἐκκλησίαν. σὺ δὲ ἴσθι ὅτι καὶ ὁ παρὼν ιδʹ. κανὼν ἀποστολικὸς οὐ κολάζει τὸν παρ' ἐνορίαν διδάσκοντα· ἀλλ' ἕτεροι διάφοροι κανόνες τοὺς παρ' ἐνορίαν ἐπισκοπικόν τι ἐνεργήσαντας καθαιρέσει καθυποβάλλουσι. τὸ δὲ παρ' ἐνορίαν σημειοῦσθαι κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν ἐκκεχώρηται. μητροπολίτης δέ τις εἰς ἐπισκοπὰς αὐτοῦ διαφόρους διδάξας παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων, καὶ αἰτιώμενος, ἐδικαιολογεῖτο μὴ ὀφείλειν παραβλαβῆναι, διά τε τὸ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἶναι τὰς ἐπισκοπὰς, διά τε τὸ μὴ ἐπάγεσθαι κόλασιν ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τῷ τοιούτῳ, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι τάχα ἐπισκοπικὸν λειτούργημα τὸ διδάξαι ἢ σημειώσασθαι, ἅπερ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ οὐκ ἤρεσκον. σημείωσαι οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι ιδʹ. κανόνι γραφέντα. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ κʹ. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἔξωθεν ἑρμηνευθέντα περὶ τοῦ διδάξαντος ἐπισκόπου εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, καὶ συμβίβασον ἄμφω τοὺς κανόνας.

Κανὼν ιεʹ.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβοι ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα προσκαλουμένου αὐτὸν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, ἐπανελθεῖν οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε κοινωνείτω.

Ερμηνεία.

Ἑρμηνεία. A

Ὁ ϛʹ. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διατάττεται, μὴ ἀπολελυμένως, ἀλλ' ἐν ἐπισκοπῇ ἢ ἐκκλησίᾳ ἢ μοναστηρίῳ χειροτονεῖσθαι τοὺς κληρικούς. καὶ οὐ δύνανται οὗτοι δίχα γνώμης τοῦ προεστῶτος αὐτῶν εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἀπιέναι, καὶ ἐνεργεῖν τὰ τῶν κληρικῶν ὀφφίκια αὐτῶν. τὸν δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντα ἀφορίζει ὁ κανών, καὶ μᾶλλον μετακαλούμενον, καὶ μὴ πειθόμενον ὑποστρέψαι εἰς τὴν προτέραν παροικίαν αὐτοῦ. διάγειν μέντοι τοῦτον ἐν ἑτέρᾳ πόλει ὡς λαϊκὸν, οὐ κωλύει ὁ κανών. ζήτει καὶ τὸν ιϛʹ. κανόνα τῆς αʹ. συνόδου, καὶ τὸν εʹ. κανόνα τῆς δʹ. ὥστε σημείωσαι ὅτι οὐ μόνης συστατικῆς γραφῆς χρεία τῷ κληρικῷ εἰς ἑτέραν βουλομένῳ διάγειν ἐνορίαν, καὶ ὡς κληρικῷ ἐνεργεῖν· ἀλλὰ καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ ἐπισκόπου τοῦ τοῦτον κληρώσαντος. εἰ μὴ γὰρ καὶ τοιαύτην γραφὴν ὑποδείξει, κωλυθήσεται τῆς ἐνεργείας. ζήτει καὶ τὸν ιζʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν ιϛʹ.

Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν λογισάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

Ἑρμηνεία.

Ὁρᾷ ὅτι ὁ παρὼν κανὼν ἀφορίζει τὸν ἐπίσκοπον τὸν συναριθμήσαντα τῷ οἰκείῳ κλήρῳ ἑτέρας ἐνορίας κληρικὸν ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. μόνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος Καρθαγένης συγκαταλέγει τῷ οἰκείῳ κλήρῳ ἑτέρων ἐνοριῶν κληρικοὺς, καὶ χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν χειροτονησάντων αὐτούς. καὶ εὑρήσεις τοῦτο εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος ἐπ' ἐξουσίας ἔχει παρομοίως ποιεῖν. φησὶ γὰρ ἡ γʹ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἤγουν τὸ βʹ. κεφ. τοῦ βʹ. τίτλου τοῦ γʹ βιβλίου τῶν βασιλικῶν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἁγίων μοναστηρίων κωλύομεν ἐξ ἑτέρου μοναστηρίου εἰς ἕτερον μεταβαίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τοῦτο ἐφήσομεν, κέρδους τε καὶ ἐμπορείας ἀπόδειξιν ἔχειν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἡγούμενοι. Εἰ δὲ καί ποτε τοιαύτην τινὰ μετάστασιν ἡ σὴ μακαριότης, ἢ ἡ κατὰ καιρὸν βασιλεία γενέσθαι συνίδῃ, μὴ ἄλλως τοῦτο πράττεσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸν εἰρημένον ἡμῖν ἀριθμὸν περισταίη τὸ πρᾶγμα.

SCHOL. BALS. Sextus canon syn. Chalced. iubet, non absolutè, sed in episcopatu, vel ecclesia, vel monasterio, ordinari clericos, nec possunt præter eius qui eis præest sentẽtiam, ad aliam abire prouinciã, aut diœcesim & clericatuum officia exercere: eum autem qui hoc facit, canon segregat, maximè si euocatus, & ad priorem parochiam redire iussus, non paruerit: eum tamen in alia ciuitate vt laicum versari canon non prohibet. Quęre etiam xvi. canonem B primæ syn & quintæ can. iiij. Quare nota quòd non solùm commendatitiis literis clerico opus est, volenti in alia diœcesi agere, & quæ sunt clerici exercere: sed etiam dimissoriis literis episcopi qui eum fecit clericũ: Nisi enim eiusmodi literas ostendat, prohibetur ab operatione. Quære etiam xvij. can. Syn. in Trullo.

CANON XVI.

C *Sin autem episcopus nihili faciens aduersus eos decretam à munere cessationem, eos vt clericos receperit, segregetur vt immodestiæ & insolentiæ magister.*

SCHOL. BALS. Nota quòd præsens canon segregat episcopum, qui suo clero connumerauit alterius diœcesis clericum absque sui episcopi dimissoriis literis. Solus autem episcopus Carthaginẽsis potest in suum clerum referre alterius etiam diœcesis clericos absque dimissoriis literis eorum qui illos ordinarunt. Hoc au- D tem inuenies in canonibus Carthaginens. synodi: sed & Archiepiscopus Constãtinopolitanus, potest similiter facere. Dicit enim expressè iij. nouella Iustiniani Imperatoris, seu ij. caput, ij. tit. iij. libri Basilicor. Si enim in sacrosanctis monasteriis prohibemus ex alio monasterio trãsire in aliud, multo magis nec religiosissimis clericis hoc permittemus, lucri & negotiationis ostentatione hanc habere cupiditatem existimantes. Si quando autem eiusmodi translatione tua beatitudo vel quæ tunc fuerit Imperialis maiestas, faciendam duxerit, ne hoc aliter fiat, priusquam res ad dictum nobis numerum redacta fuerit.

Eiusmodi autem nouella scripta est ad Patriarcham Constantinopolitanum, qui erat tunc temporis. Nota autem quòd etiam Imperatori concessum est facere clericorum translationes.

A

ἡ δὲ τοιαύτη νεαρὰ ἐγράφη πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ τῷ βασιλεῖ ἐνεδόθη μεταθέσεις ποιεῖν κληρικῶν.

CANON XVII.

Distin. 33. Si quis post.

Qui post sanctum baptismum duobus coniugiis fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

SCHOL. BALS. Eum qui post sanctum baptismum digamus fuerit, vel fornicatus sit, prohibet canon fieri episcopum, vel sacerdotale quidpiam exercere. Quæ enim ante baptismum admissa sunt omnis generis peccata prætermittit, cùm factus sit nouum opus gratia sancti spiritus: lege etiam ij. can. sancti Basilij. Quomodo autem multi lectores qui digami fuerant, in suis gradibus conseruati, & per Archiepiscopalia pittacia ad maiores gradus promoti sunt, ignoro.

Κανὼν ιζ'.

Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Ἑρμηνεία.

B

Τὸν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα διγαμήσαντα ἢ πορνεύσαντα, κωλύει ὁ κανὼν ἐπίσκοπον γενέσθαι ἢ ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν· τὰ πρὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος παρατρέχων παντοῖα ἁμαρτήματα, ὅπερ ἐστὶ καινότατον καὶ ἔργον μόνης τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτος. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ὅπως δὲ ἀναγνῶσται πολλοὶ διγαμήσαντες, εἰς τοὺς οἰκείους τόπους συνετηρήθησαν, καὶ διὰ πιττακίων ἀρχιερατικῶν, εἰς μείζονας βαθμοὺς προεβιβάσθησαν, ἀγνοῶ.

CANON XVIII.

Distin. 34. Si quis viduam.

C

Qui viduam accepit, vel eiectam, vel meretricem, vel seruam, vel mimam seu scenicam, non potest esse presbyter, vel episcopus, vel diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

SCHOL. BALS. Nota præsentem canonem. vult enim non solùm eum qui est sacratus, esse modestum & continentem, sed etiam eius coniugem: & ideo mulieres, quæ hic comprehenduntur, prohibuit cum sacratis hominibus matrimonio coniungi, vtpote quòd eas continenter viuere non credatur, propter earum sordes & improbitatem. Si quis ergo cum eiusmodi muliere matrimonio coniunctus fuerit, sacerdotio non dignabitur, & post sacerdotium deponetur. Deponetur autem etiam, si eius vxor eo sciente adulterata fuerit, & patiente. lege etiam xxix. cap. ix. tit. præsentis operis.

Κανὼν ιη'.

Ὁ χήραν λαβών, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ διάκονος, πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα. βούλεται γὰρ μὴ μόνον τὸν ἱερωμένον σωφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν σύμβιον τούτου. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὰς ἐντὸς περιεχομένας γυναῖκας ἐκώλυσαν τοῖς ἱερωμένοις συνάπτεσθαι· ὡς μὴ πιστευομένας σωφρονεῖν, διὰ τὸ φαῦλον τοῦ βίου αὐτῶν.

D

εἰ τις γοῦν τοιαύτῃ γυναικὶ συναφθῇ, οὐκ ἀξιωθήσεται ἱερωσύνης, καὶ μετὰ τὴν ἱερωσύνην δὲ καθαιρεθήσεται, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ μοιχευομένης, καὶ τούτου ἀνεχομένου. ἀνάγνωθι τὸ κθ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

CANON XIX.

Qui duas sorores duxit, vel fratris sororisue filiam, non potest esse clericus.

SCHOL. BALS. Fratris sororisue filia, Græcè dicitur ἀδελφιδῆ & etiam ἀνεψιά. Eum ergo qui ducit in vxorem vel duas sorores, vel amitam, vel fratris sororisue filiam,

Κανὼν ιθ'.

Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμενος ἢ ἀδελφιδῆν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός.

Ἑρμηνεία.

Ἀδελφιδῆ λέγεται ἡ ἀνεψιά. τὸν γοῦν ἀγαγόμενον εἰς γάμον ἢ δύο ἀδελφάς, ἢ θείαν καὶ ἀνεψιάν,

οὐ παραχωρεῖ ὁ κανὼν κληρωθῆναι, διαχωρισθέντα πάντως καὶ τοῦ γάμου. σὺ δὲ γίνωσκε ὡς οὐ μόνον ὁ τοιοῦτον τι ποιήσας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἕτερον γάμον κεκωλυμένον ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας συναλλάξας, οὐ κληρωθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιτιμηθήσεται. οἷα δέ εἰσι τὰ τῶν αἱμομικτῶν ἐπιτίμια, μαθήσῃ ἀπὸ διαφόρων κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κανὼν κ'.

Κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ διδόναι ἐγγύας, τινὲς μὲν λέγουσιν εἶναι τὸ ἐγγυᾶσθαι ὑπὲρ ἑτέρου τὸν κληρικόν. τινὲς δὲ τὸ διδόναι τὸν κληρικὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἕτερον ἐγγυητήν. τὸ γοῦν λέγειν καθαιρεῖσθαι τὸν κληρικὸν μὴ παραδεχόμενον εἰς δικαστήριον, ἢ εἰς ἐνοχὴν διὰ ἀπορίας, ἢ δι' ἕτερον τρόπον εὔλογόν τινα, καὶ διὰ τοῦτο διδόντα ἐγγυητὰς χάριν τοῦ ἀπαλλαγῆναι ὀχλήσεως, φορτικώτατόν ἐστι, καὶ τῆς ἀποστολικῆς φιλανθρωπίας ἀνάξιον. τὸ δὲ ἐγγυᾶσθαι τὸν κληρικὸν ὑπὲρ ἑτέρου, ποτὲ ἴσως κολασθήσεται. εἰ μὲν γὰρ χάριν κέρδους ἐγγυήσεταί τινα κληρικὸς, καθαιρεθήσεται, διὰ τὴν αἰσχρότητα τῆς ἐγγύας. εἰ δὲ πένητά τινα ἐγγύηται διὰ ἔλεον, ἢ διά τινα εὐσεβῆ αἰτίαν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἑτέρου παρεμβάλῃ, οὐ καθαιρεθήσεται. εὕρηνται δὲ καὶ ἐν τῇ δ'. οἰκουμενικῇ συνόδῳ πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἐγγύας ἀπαιτήσαντες, καὶ ἀπαιτηθέντες, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐβλάβη. οὕτως ἑρμήνευσον τὰ τῆς ἐγγύας. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ρκγ'. Ιουστινιανείου νεαρὰν κειμένην ἐν βιβλίῳ γ'. τῶν βασιλικῶν, τίτλῳ α'. ἤτοι κεφαλαίῳ α'. ιγ'. λέγον οὕτως ἐν μέρει. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, τῷ δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρείαν καλουμένους, τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν. καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν· ἀλλ' οὐδὲ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν ἢ ἐκλήπτορα ἢ μισθωτὸν τελῶν ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων, ἢ κουράτωρα οἴκου, ἢ ἐντολέα δίκης, ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν, ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον, ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἢ μοναχὸν, ἰδίῳ ὀνόματι, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ μοναστηρίου, ὑφίστασθαι συγχωροῦμεν,

A non permittit canon effici clericum, licèt omnino à matrimonio separetur. Tu autem scias, quòd nō solùm qui hoc fecit, sed & qui aliud matrimonium propter consanguinitatem vel affinitatem prohibitum contraxit, non fiet clericus, sed ei pœna potiùs imponetur. Quænam sunt autem pœnæ eorum qui incestum committunt, & cum consanguineis rem habent, scies ex diuersis canonibus sancti Basilij.

CANON XX.

Clericus fideiubens deponatur.

B SCHOL. BALS. Fideiubere nonnulli hîc esse dicunt, clericum pro alio fideiubere: nonnulli autem clericum pro seipso dare fideiussorem propter inopiam: dicere ergo deponi clericū, qui ad iudicium vel ad agendum, propter paupertatē, vel aliquam aliam iustam causam non admittitur, & propterea dat fideiussorem vt à molestia liberetur, est grauissimum, & Apostolica humanitate indignum. Si clericus autem pro alio fideiubeat, fortasse quandoque punietur. Si enim clericus lucri gratia
C pro aliquo fideiusserit, deponetur, propter fideiussionis turpitudinem: sin autem pro aliquo paupere fideiusserit propter misericordiam, vel propter aliquam piam causam seipsū pro alio ingesserit, non deponetur. Inuenti sunt autem etiam in iiij. vniuersali Synodo multi clerici & episcopi, qui fideiussores & dederunt, & acceperunt, nec tamen vllus ideo læsus est. Fideiussionem ergo ita interpretare. lege etiam cxxiij. Iustiniani
D nouellam, quæ sita est in libro iij. Basilic. tit. primo seu cap. eius xiij. quod sic dicit in parte: Presbyteros autem, & diaconos, & subdiaconos, qui solo iure cognationis ad tutelam vel curā vocantur, tale munus suscipere permittimus. Et paulo pòst: Sed nec publicorum tributorū exactorem, vel receptorem, vel vectigalium conductorem, vel curatorem domus, vel causæ procuratorem, vel pro his causis fideiussorem, episcopum, vel œconomum, vel alium clericum cuiuscunque gradus, vel Monachum proprio nomine, vel ecclesiæ, aut Monasterij, esse permittimus:

ne hoc prætextu sanctis quoque domibus detrimentum afferatur, & diuina mysteria impediãtur. Quare ex his quoque verbis Nouellæ, quæ dicunt non debere fieri aliquem pro his causis fideiussorem, iis videlicet quæ comprehensæ sunt, posse clericũ pro aliis piis causis fideiubere, sicvt etiam seipsum ingerere. Quære titulum nonum præsentis operis, cap. xxxiiij. & xxvij, & quæ sunt in eis, & Chalced. syn. can. xxx.

CANON XXI.

Dist. 33. Eunuchus si Ibid. cap. 22. *Eunuchus, si ex hominum quidem iniuria factus sit, vel in persecutione virilibus priuatus sit, vel sic natus est, & dignus est, fiat.*

CANON XXII.

Qui seipsum mutilauit, ne sit clericus: est enim enim sui homicida, & dei opificij hostis.

CANON XXIII.

Nic. conc. cap. 1. *Si quis cùm sit Clericus, seipsum mutilauerit, deponatur: est enim sui homicida.*

CANON XXIIII.

Laicus qui seipsum mutilauit, tribus annis segregetur: est enim suæ ipsius vitæ insidiator.

SCHOL. BALS. Hi quatuor canones, iis qui antequam Clerici facti essent, propter morbum, vel hostium incursionem castrati sunt, ignoscũt, & eos in Clerum referunt, si omnino digni inueniantur: eos autẽ qui post Sacerdotium seipsos mutilauerunt, etiamsi à morbo coacti sunt: similiter & eos qui ante sacerdotium absque morbo genitalia execti sunt, puniunt. Illos enim deponunt, hos verò Clericos fieri prohibent: laicos autem, qui absque morbi iniuria seipsos mutilant, tribus annis segregãt. Vnde etiam plurimi homines paulo consideratiores, suos filios propter morbum castraturi, ad sanctissimam Ecclesiam accedunt, & morbum & testiculorum abscissionem aperiunt. Ciuiles autem leges valde puniunt eos qui suos filios, vel seruos, vel alios morbo non oppressos castrant. Lege xiiij. caput primi tituli presentis operis, & lx. Nouellam Imperatoris domini Leonis sapiẽtis.

A ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς προφάσεως, καὶ τοῖς ἁγίοις οἴκοις ζημία γίνηται, καὶ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι ἐμποδίζωνται. ὥστε καὶ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων τῶν νεαρῶν, τῶν λεγόντων μὴ γίνεσθαι ἱερωμένον τινὰ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν, δηλονότι τῶν διαληφθεισῶν, εὑρίσκεται καλῶς ἐγγυᾶσθαι τὸν κληρικὸν ὑπὲρ ἑτέρων εὐσεβῶν αἰτιῶν, ὥσπερ καὶ παρεμβάλλειν ἑαυτόν. ζήτει τὸν θ'. τίτλον τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. λδ'. καὶ κζ'.

Κανὼν κα'.

B Εὐνοῦχος, εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφῃρέθη τὰ ἀνδρεῖα, ἢ οὕτως ἔφυ, καὶ ἔστιν ἄξιος, ἐπίσκοπος γινέσθω.

Κανὼν κβ'.

Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν, μὴ γινέσθω κληρικὸς, αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.

Κανὼν κγ'.

Εἴ τις κληρικὸς ὢν, ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσῃ, καθαιρείσθω· φονεὺς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ.

Κανὼν κδ'.

C Λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφοριζέσθω ἔτη τρία. ἐπίβουλος γάρ ἐστιν τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τέσσαρες οὗτοι κανόνες τοῖς μὲν πρὸ τοῦ κληρωθῆναι εὐνουχισθεῖσι διὰ νόσον ἢ ἐξ ἐφόδου ἐχθρῶν, συγγνωμονοῦσι, καὶ τῷ κλήρῳ συγκαταλέγουσιν, ἀξίους πάντως εὑρισκομένους. τοὺς δὲ μετὰ τὴν ἱερωσύνην ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάσαντας κἂν ὑπὸ νόσου βιασθῶσιν, ὡσαύτως καὶ τοὺς πρὸ τῆς ἱερωσύνης δίχα νόσου τὰ παιδογόνα μόρια ἑαυτῶν περιτεμόντας κολάζουσι. τοὺς μὲν γὰρ καθαιροῦσι· τοὺς δὲ κληροῦσθαι D κωλύουσι. τοὺς δὲ λαϊκοὺς τοὺς δίχα νόσου ἢ ἐπηρείας ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάσαντας, ἐπὶ ἔτη τρία ἀφορίζουσιν. ὅθεν καὶ οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων οἱ περισκεπτικώτεροι διὰ νόσον μέλλοντες εὐνουχίζειν παῖδας αὐτῶν, τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ προσέρχονται, καὶ δῆλον ποιοῦσι τὴν νόσον, καὶ τὴν τῶν διδύμων ἐκκοπήν. Οἱ δὲ πολιτικοὶ νόμοι μεγάλως κολάζουσι τοὺς εὐνουχίζοντας παῖδας αὐτῶν ἢ δούλους, ἢ ἑτέρους τινὰς νόσῳ μὴ κατεχομένους. καὶ ἀνάγνωθι τὸ ιδ'. κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὴν ξ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ.

A ἐπεὶ δὲ εἰς τρία διαιροῦνται οἱ εὐνοῦχοι, ἤγουν εἰς θλιβίας τοὺς νηπιόθεν τὰ παιδογόνα μόρια ἀποβαλόντας, ὡς ὑπὸ τῶν γονέων θλιβέντα καὶ ἀχρηστευθέντα· εἰς σπάδωνας, τοὺς ἐκ γενετῆς διδύμους μὴ ἔχοντας· πρὸς δὲ καὶ εἰς καστράτους, τοὺς διὰ σιδήρου ἀκρωτηριασθέντας. κάστρον γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ σίδηρος. οἱ μὲν θλιβίαι καὶ οἱ σπάδωνες, ἀπροκριματίστως ἱερωθήσονται, ὡς μηδὲ κακοῦ τινος γεγονότες παραίτιοι ἑαυτοῖς, οἱ δὲ καστράτοι κατὰ τὴν ἀνωτέρω διάταξιν ποτὲ μὲν ἱερωθήσονται, ποτὲ δὲ κωλυθήσονται.

B

Κανὼν κε΄.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ κλοπῇ ἁλούς, καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω. λέγει γὰρ ἡ γραφή, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

Ἑρμηνεία.

Τὸ οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό, μὴ εἴπῃς ἐκλαμβάνεσθαι εἰς πάντα ὁπωσδήποτε καθαιρουμένους. οἱ γὰρ διὰ προστασίας ἀρχοντικῆς ἢ διὰ χρημάτων ἱερωσύνης ἀξιούμενοι, καὶ καθαιροῦνται καὶ ἀφορίζονται, ὥς φησιν ὁ κθ΄. ἀποστολικὸς κανών, καὶ ὁ λ΄. ἀλλ' εἰπὲ τοῦτο ἐκλαμβάνεσθαι εἰς μόνους τοὺς καθαιρουμένους διὰ ἁμαρτήματα περιεχόμενα τῷ παρόντι κανόνι, καὶ διὰ ἕτερα ὅμοια. ζήτει καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα γ΄. λβ΄. καὶ να΄. σημείωσαι οὖν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ κἂν καθαιρεθῶσι, τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας οὐκ ἀφορίζονται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λβ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. C

Κανὼν κϛ΄.

Τῶν εἰς κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνον. D

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τῆς χειροτονίας πᾶσιν ἐφεῖται συνάπτεσθαι γυναιξὶ καὶ οὕτω χειροτονεῖσθαι τούτους πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν, μόνοις ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις ἐνεδόθη γαμεῖν.

Κανὼν κζ΄.

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, τύπτοντα πιστοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καὶ διὰ τοιούτων φοβεῖν ἐθέλοντα, καθαιρεῖσθαι προστάττομεν. οὐδαμοῦ γὰρ ὁ κύριος τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξεν·

Quia autem tria sunt eunuchorum genera: Thlibiæ, qui ab infantia genitales partes amiserunt, vt quæ eis à parentibus expressa & inutiles factæ sunt: Spadones, qui à natiuitate testiculos non habent: Castrati, qui ferro execti sunt: Thlibiæ quidem & spadones sine vllo præiudicio consecrabuntur, vtpote qui sibi nullius mali auctores fuerint: Castrati autem, vt voluit superior constitutio, aliquando quidem ad sacros ordines admittentur, aliquando verò non.

Canon XXV.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, fornicationis, vel periurij, vel furti conuictus, deponatur, & non segregetur. Dicit enim scriptura: Non vindicabis bis in idipsum. Similiter reliqui quoque Clerici.

Schol. Bals. Illud, Non vindicabis bis in idipsum, ne dixeris accipi in quouis quomodocunque deposito. Qui enim vel Magistratus potentia vel pecuniis sacerdotium assecuti sunt, & deponuntur, & segregantur. Vt dicit xxix. canon Apostolicus & xxx. sed dic accipi de iis qui deponuntur propter peccata quæ hic continentur, & propter alia eiusmodi. Quære & sancti Basilij can. iij. xxxij. & li.

Canon XXVI.

Ex iis qui non ducta vxore ad clerum promoti sunt, iubemus, si velint, vxorem ducere lectores & cantores solos.

Schol. Bals. Ante ordinationem permittebatur omnibus vxorem ducere, & ita eos ordinari subdiaconos, diaconos, & presbyteros: post ordinationem verò solis lectoribus & cantoribus vxorem ducere concessum est.

Canon XXVII.

Episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, qui verberat eos qui peccant, vel infideles qui iniuriam fecerunt, & per hæc vult perterrefacere, deponi iubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc docuit;

contrà autem ipse verberatus non repercussit, maledictis appetitus maledicta non retulit, patiens non minatus est. 1.Pet.2.23.

SCHOL. BALS. Qui sunt ex sacro tribunali, non debent ab ira superari, & verberare eos qui in ipsos peccarunt, fideles scilicet, vel etiam infideles, eósque ita vlcisci, & terrere reliquos. Qui autem tale quid faciunt, præter doctrinam Domini quæ decernit, dextram percutienti maxillam, oportere alteram quoque obuertere, deponuntur. Leges autem ciuiles contrarium decernunt, dicentes, licere, vim vi repellere, & arma armis propulsare. Et hæ quidem leges omnino de laicis intelligentur, licèt præceptum Domini, cùm sit generale, sit omnibus editum. Suos autem discipulos mediocriter castigari peccantes, & post denunciationem se non corrigentes, sacerdotibus permissum est. Nam etiam Dominus eos qui in templo vendebant, & in Deum peccabant, flagello percutiens exegit. Lege etiam nonum canonem syn. congregatæ in æde sanctorum Apostolorum, & quæ prima & secunda dicta est.

CANON XXVIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus iustè ob manifesta crimina depositus, sibi aliquando creditum ministerium attingere audeat, ab ecclesia omnino abscindatur.

SCHOL. BALS. Qui ob manifesta crimina est legitimè depositus, & ideo ne appellationis quidem habet auxilium, si priùs ministerium suum attingere ausus fuerit, vt impudentissimus abscinditur. Si enim habet appellationis auxiliũ, & de eo quod aduersus illum statutum est adhuc ambigitur, non condemnabitur si ministret. Lex quidem certè ciuilis hæc dicit in libro iij. Basilic. tit. primo cap. primo. Episcopus à synodo depositus, qui tumultum excitauit quòd Episcopatum rursus acceperit, centum miliaribus longè à ciuitate ex qua eiectus est, habitet, nec ad Imperatorem accedens: & si fortè rescribat, ea sint inutilia: & qui eum defenderit, indignationem incurrat. Quære & Antiochenæ synodi can. iiij. xij. & xv.

A τοὐναντίον δὲ, αὐτὸς τυπτόμενος οὐκ ἀντέτυπτεν. λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδόρει. πάσχων, οὐκ ἠπείλει.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τοῦ βήματος οὐκ ὀφείλουσιν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ νικᾶσθαι, καὶ τύπτειν τοὺς εἰς αὐτοὺς ἁμαρτήσαντας, πιστοὺς δηλονότι, ἢ καὶ ἀπίστους· κἀντεῦθεν δεῖ ἀμύνεσθαι αὐτοὺς καὶ ἐκφοβεῖν τοὺς λοιπούς. οἱ δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντες, παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν, τὴν διοριζομένην, τῷ τύπτοντι τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέφειν καὶ τὴν ἀριστεράν, καθαιροῦνται. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος τὸ ἐναντίον B διορίζεται, λέγων, ἔξεστι βίᾳ τὴν βίαν ἐξωθεῖν, καὶ ὅπλα ὅπλοις. καὶ νοηθήσεται πάντως τὰ τοῦ τοιούτου νόμου εἰς τοὺς λαϊκούς, κἂν ἡ ἐντολὴ τοῦ κυρίου γενικὴ οὖσα, πρὸς πάντας ἐξεφωνήθη. τὸ μέντοι μετρίως σωφρονίζεσθαι παρὰ τῶν ἱερωμένων τοὺς μαθητὰς αὐτῶν καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ μετὰ παραγγελίαν μὴ ἐπιστρεφομένους, ἐγκεχώρηται. ὅτι καὶ ὁ κύριος τοὺς ἐν τῷ ἱερῷ ἐμπορευομένους, καὶ εἰς τὸ θεῖον ἁμαρτάνοντας, φραγελλίῳ τύπτων ἐξήλασεν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ λεγομένης α'. καὶ β'.

C Κανὼν κη'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἅψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ καθαιρεθεὶς κατὰ νόμους διὰ προφανὲς ἔγκλημα, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ ἐκκλήτου βοήθειαν ἔχων, εἰ τολμήσει τῆς προτέρας ἅψασθαι λειτουργίας, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκκόπτεται ὡς ἀναιδέστατος. D Εἰ γὰρ ἔχει βοήθειαν ἐκκλήτου, καὶ ἔτι ἀμφισβητήσιμόν ἐστι τὸ κεκριμένον κατ' αὐτοῦ, οὐ κατακριθήσεται λειτουργῶν. ὁ μέντοι πολιτικὸς νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῶν βασιλικῶν τίτλῳ α'. κεφαλ. α'. ταῦτα, ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, καὶ ποιήσας στασιώδης διὰ τὸ πάλιν τὴν ἐπισκοπὴν παραλαβεῖν, ἀπὸ ἑκατὸν μιλίων ἧς ἐξεβλήθη πόλεως οἰκείτω· μηδὲ βασιλεῖ προσιών. κἂν τύχῃ ἀντιγραφῶν, ἄχρηστα ἔστω· καὶ ὁ ὑπερεκδικῶν αὐτὸν, ἀγανακτείσθω. ζήτει καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα δ'. ιβ'. καὶ ιε'.

A

Κανὼν κθ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι καὶ τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου.

Κανὼν λ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.

Ἑρμηνεία.

B

Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὁ κθ'. καὶ ὁ λ'. οὐ μόνον καθαιροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας ἐκκόπτουσιν, ἤτοι ἀφορίζουσι τοὺς διὰ χρημάτων ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους γινομένους, καὶ τοὺς διὰ ἀρχόντων προστασίας ἐπισκόπους γινομένους. ἡ γὰρ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος, ὤνιος οὐκ ἔστι, φασί. καὶ ἡ ἐπιστολὴ δὲ τοῦ ἁγίου Ταρασίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ πρὸς τὸν Πάπαν Ἀδριανὸν, φησὶ φορητότερον εἶναι τὸν αἱρετικὸν Μακεδόνιον τὸν βλασφημήσαντα δουλεύειν τὸ ἅγιον πνεῦμα, τοῦ διὰ χρημάτων C πωλοῦντος ἢ ὠνουμένου τὸ τοῦ παναγίου πνεύματος χάρισμα, ὅτι ὁ πιπράσκων, ὡς δεσπότης πιπράσκει· καὶ ὁ ἐξωνούμενος, ὡς δεσπόσων καταβάλλει τὸ ἀργύριον. ἡ δὲ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Γενναδίου ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ καὶ ἀναθέματι τοὺς τοιούτους καθυποβάλλει, ταῦτα λέγουσα, Ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκήρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας τε καὶ λειτουργίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρᾳ τοῦ ἀναθέματος ὑποκείμενος ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων ὤνιον τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, εἴτε κληρικὸς εἴτε λαϊκὸς εἴη. D καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ λ'. κανόνος ἐπισκόπου μόνου μεμνημένου, ὡσαύτως καὶ τοῦ κθ'. κανόνος ὑποδιακόνων μὴ μεμνημένου ἢ ἀναγνωστῶν, ἐὰν πρεσβύτερός τις γένηται ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης, διὰ δόσεως χρημάτων, τί ὀφείλει γενέσθαι; Λύσις. καὶ οὗτοι καθαιρεθήσονται, καὶ ἀφορισθήσονται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρόντος λ'. κανόνος, λέγοντος μὴ μόνους τοὺς πρωταιτίους τοῦ κακοῦ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς. καὶ ἡ ἐπιστολὴ δὲ τοῦ Γενναδίου ὡς εἴρηται, οὐ μόνον τοὺς ἱερωμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς τοιοῦτον κακὸν πεπραχότας, ἀναθέματι

CANON XXIX.

Si quis episcopus, per pecunias hanc sit dignitatem assecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur, & ipse, & qui eum ordinauit, & à communione omnino exscindatur, vt Simon Magus à me Petro. Chalc. conc. ca. vj. Act. ij.

CANON XXX.

Si quis episcopus secularibus principibus vsus, per eos ecclesiam adeptus sit, deponatur, & segregetur, & omnes qui illi communicant.

SCHOL. BALS. Præsentes duo canones xxix. & xxx. non solùm deponunt, sed etiam à communione abscindunt, seu segregāt eos qui per pecunias, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi fiūt, & eos qui per principum potentiam creantur Episcopi. Sancti enim spiritus, inquit, gratia non est vænalis. Porrò autem sancti quoque Tarasij Patriarchæ Constantinopolitani Epistola ad Papam Adrianum, dicit esse tolerabiliorem hæreticum Macedoniū, qui sanctum spiritum seruire, impiè & blasphemè dixit, eo qui pecuniis emit vel vendit sancti spiritus gratiam. Qui enim vendit, vendit tanquam dominus: & qui emit, tanquam dominus futurus argētum soluit. Sanctissimi quoque Patriarchæ Gennadij, quæ passim legitur epistola, eos quoque anathemati subiicit, dicens: Sit itaque & est abdicatus, & ab omni sacerdotali dignitate & ministerio alienus, & anathematis execrationi subiectus tam qui vendit quàm qui emit sancti spiritus gratiam, siue sit Clericus, siue laicus. Quæsiuerit autem quispiam, cùm xxx. can. solius episcopi meminerit, similiter autem & xxix. Diaconorum tantùm, non etiam lectorum mentionē fecerit, si aliquis presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus vel lector, principis aut Magistratus potentia fiat, vel subdiaconus, aut lector datis pecuniis constituatur, quid debet fieri? Solutio. Hi quoque deponentur & segregabuntur ex fine præsentis xxx. canonis, qui dicit, non solū primos auctores malorum deponi, & segregari, sed eos etiam qui illis communicant. Porrò autem Gennadij etiam epistola, vt dictum est, non solùm sacratos, sed & laicos, qui tale quid fecerunt, anathemati

subiicit. Lege etiam secundum canonem syn. Chalced. & v. cap. primi tit. præsentis operis, & quæ sunt in eo.

Canon XXXI.

Si quis Presbyter, contempto proprio Episcopo, seorsum collectas egerit, & alterum altare fixerit, Episcopo suo in religione ac iustitia nulla in re à se condemnato, deponatur, vt ambitiosus: est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, & quotquot ei accesserunt. Laici autem segregentur, eáque post vnam alterámque ac tertiam admonitionem fiant.

Schol. Bals. Et sacrati & laici vniuscuiusque Ciuitatis debent subesse episcopo Ciuitatis, & cum eo congregari, & in Ecclesia versari, nisi illum vt impium vel iniustum condemnarint: tunc enim si ab eo recesserint, eis non imputabitur. Qui autem præter hæc fecerit, & sine ratione à proprio episcopo abscesserit, & separatim in ecclesia fuerit, si est quidem Clericus, deponitur vt imperij cupidus: si autem Laicus, segregabitur. Sed canon quidem hæc esse facienda decernit, post primam, secundam & tertiam admonitionem: lege etiam vj. can. Synodi Gangr. & x. Carth. Hoc canone, & reliquis qui eadem decernunt, freti Metropolitani & Episcopi, murmurant aduersus eos qui quærunt vt cruces Patriarchales in suis regionibus figantur, & ideo sæpe quoque nonnulli Imperatoris & Patriarchæ aures obtuderunt, quærentes vt Patriarchalium affigendarum crucium datio auferretur: vtpote quòd qui ea quærerent, & de his ad vniuersalem Patriarcham referrent, eorum nullam rationem haberent. Sed non sunt exauditi: & cùm postularent proferri canones, qui crucium eiusmodi figendarum concessionem permitterent, sanctissimæ ecclesiæ pars eorum instantiam reiecit per longam non scriptam ecclesiasticam consuetudinem, quæ pro canonibus seruata est tanto tempore quanti memoria haberi non potest, & in hodiernum vsque diem.

A καθυποβάλλει. ἀνάγνωθι καὶ τὸν δεύτερον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. καὶ τὸ ε΄. κεφάλαιον τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν λα΄.

Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, χωρὶς συναγάγῃ, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πήξῃ, μηδὲν κατεγνωκὼς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος. τύραννος γάρ ἐστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, καὶ ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται. οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην
B παράκλησιν τοῦ ἐπισκόπου γινέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἑκάστης πόλεως ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ μετὰ τούτου συνάγεσθαι καὶ ἐκκλησιάζειν, εἰ μὴ καταγνώσονται τούτου ὡς ἀσεβοῦς ἢ ἀδίκου. τηνικαῦτα γὰρ ἀποδιϊστάμενοι αὐτοῦ, οὐκ εὐθυνθήσονται. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας, καὶ ἀλόγως ἐκ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀπορραγείς, καὶ ἰδίᾳ ἐκκλησιάζων, εἰ μὲν κληρικός ἐστι, καθαιρε-
C θήσεται, ὡς φίλαρχος, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορισθήσεται· πλὴν ταῦτα διορίζεται γίνεσθαι ὁ κανὼν μετὰ πρώτην, δευτέραν, καὶ τρίτην ἐπιφώνησιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ϛ΄. κανόνα τῆς ἐν Γάγγρᾳ συνόδου, καὶ τὸν ι΄. τῆς ἐν Καρθαγένῃ. τούτῳ τῷ κανόνι καὶ τοῖς λοιποῖς τὰ τοιαῦτα διοριζομένοις, προσβοηθούμενοι οἱ κατὰ χώραν Μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι, γογγύζουσι κατὰ τῶν ζητούντων σταυροπήγια πατριαρχικὰ εἰς τὰς ἐνορίας αὐτῶν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πολλάκις τινὲς ὤχλησαν τὰς βασιλικὰς καὶ πατριαρχικὰς ἀκοάς, ζητοῦντες περιαιρεθῆναι τὴν δόσιν τῶν πατριαρχικῶν σταυροπηγίων· ὡς τῶν
D ζητούντων αὐτά, καὶ ποιουμένων τὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀναφοράν, μηδὲ λόγου ἀξιούντων αὐτούς· ἀλλ᾽ οὐκ εἰσηκούσθησαν· καὶ ταῦτα ζητοῦντες, κανόνας προσκομισθῆναι τὴν τῶν τοιούτων σταυροπηγίων ἐκχωροῦντας ἔκδοσιν, ὡς τοῦ μέρους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας γενναίως ἀποσκευασαμένου τὴν τούτων ἔνστασιν, διὰ τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἀγράφου συνηθείας, τῆς ἀντὶ κανόνων κρατησάσης ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

Κανὼν λβ'.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἐν ἀφορισμῷ, τοῦτον μὴ ἐξεῖναι παρ' ἑτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος.

Ἑρμηνεία.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος προηρμηνεύθη ἐν ἑτέροις κανόσι. πῶς δὲ λύεται τοῦ ἀφορισμοῦ ὁ ἀφορισθεὶς, μετὰ θάνατον τοῦ ἀφορίσαντος αὐτὸν ἐπισκόπου, μάθε τανῦν, καὶ εἰπὲ, ὅτι τοῦ ἀφορίσαντος ἀποβεβιωκότος, ἢ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος λύει τὸν ἀφορισμὸν, ἢ ὁ τὸν τελευτήσαντα προβαλλόμενος πρῶτος ἀρχιερεὺς, πατριάρχης δηλαδὴ, ἢ μητροπολίτης, πλὴν μετ' ἐξέτασιν. ὁ δὲ ἑτέρας παροικίας ἐπίσκοπος λύειν τὸν ἀφορισθέντα μετὰ τελευτὴν τοῦ ἀφορίσαντος, οὐκ ἐπιτέτραπται.

Κανὼν λγ'.

Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι· καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. καὶ εἰ μὲν ὦσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν. εἰ δὲ μή γε, τὰ πρὸς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε. πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.

Ἑρμηνεία.

Τὸ δίχα συστατικῶν γραφῶν μὴ προσδέχεσθαι τοὺς ξένους ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, προεδιδάχθημεν ἀρτίως, ὅτι διορίζεται ὁ κανὼν ἀνακρίνεσθαι τούτους περὶ εὐσεβείας, καὶ συστατικὸν ἔχοντας. καὶ ἢ προσδέχεσθαι εἰς κοινωνίαν ὀρθοδόξους ὄντας, ἢ παραιτεῖσθαι ὡς ἀμφιβόλους· τροφῆς δὲ αὐτοὺς μὴ ἀποστερεῖν ὥρισται. καὶ ὁ μὲν παρὼν τοιαῦτα. ἐξ ἑτέρων δὲ κανόνων μάθῃς ὅτι κἂν συστατικά τινες ἐπιφέρωνται, καὶ οὐδὲ περὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ἀμφίβολοι ὦσιν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπολυτικὰς γραφὰς τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ἐμφανίζειν ὀφείλουσιν, εἰ δὲ μὴ, οὐ παραχωρηθήσονται ἱερουργεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἱερωθῆναι αὐτοὺς διὰ τῶν συστατικῶν γραφῶν ἐλέγχεται· τὸ δὲ ἐκχωρηθῆναι ἐπὶ ξένης ἱερουργεῖν, οὐκ ἀπὸ τούτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπολυτικῶν γραμμάτων παρίσταται. διὰ γὰρ

A

CANON XXXII.

Siquis Presbyter vel Diaconus ab Episcopo sit segregatus, non liceat alij eum suscipere quàm qui ipsum segregauit: nisi fortè sit mortuus is, qui segregauit.

SCHOL. BALS. Alia quæ sunt in præsenti canone, sunt in aliis canonibus exposita. Quomodo autem qui est segregatus, à segregatione absoluitur post mortem Episcopi

B

qui eum segregauit, nunc accipe, & dic quòd postquam è viuis excessit qui eum segregauit: vel qui succedit Episcopus, segregationem soluit: vel is primus Antistes qui defunctum præfecit, Patriarcha scilicet, vel Metropolitanus, sed non nisi post examinationē. Alterius autem parochiæ Episcopo non permissum est, vt segregatum absoluat post mortem eius, qui segregauit.

C

CANON XXXII.

Nullus externorum episcoporum, vel presbyterorum, vel Diaconorum, sine commendatitiis recipiatur: has verò dum ferunt, examinentur. Sin minùs, iis quæ sunt necessaria, aliis exhibitis, ad communionem ne admittantur. Multa enim per surreptionem fiunt.

SCHOL. BALS. Sine literis commendatitiis non admitti externos Episcopos, Presbyteros, vel Diaconos, anteà didicimus. Nunc autem

D

definit canon, eos qui commendatitias literas afferunt, de pietate ac religione debere examinari: & si rectè de fide sentiant, ad communionem admitti: sin secus, vt dubios ac suspectos recusari: alimentis autem non oportere eos frustrari definitum est. Et hæc quidem præsens canon. Aliis autem canonibus cauetur, licèt commendatitias literas habeant, & de fide rectè sentiant, dimissorias tamen literas suorum Episcoporum ostendere oportere, alioqui sacris non operaturos. Per commendatitias enim literas eos esse sacratos probatur: licere autem iis in aliena terra sacrificare, non ex iis, sed ex dimissoriis literis ostenditur. Et ideo,

ὡς τούτου κωλυθέντος παντάπασι ποιεῖν τι δίχα γνώμης τῶν ὑπ' αὐτόν· ἐκείνων δὲ δεομένων τῆς τοῦ πρώτου παρουσίας εἰς μόνα τὰ περιττὰ, ὅπερ ἄτοπον.

Κανὼν λέ.

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾷν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι, εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας. Εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.

Ἑρμηνεία.

Παρ' ἐνορίαν χειροτονεῖν κεκωλυμένον ἐστί. καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, παρὰ γνώμην τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, καθαιρεῖ ὁ κανὼν σὺν τῷ χειροτονουμένῳ. τοῦτο δὲ ἔσται καὶ εἰς τοὺς πρώτους λειτουργήσαντας εἰς ἐνορίαν ἐπισκόπων αὐτῶν παρὰ γνώμην τούτων. καὶ ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ιγ'. καὶ κβ'. καὶ τῆς β'. συνόδου κανόνα β'. καὶ ταῦτα μὲν περὶ χειροτονιῶν, καὶ λοιπῶν ἱεροπραξιῶν τῶν ἐντὸς τοῦ βήματος. Εἰ δέ τις παρ' ἐνορίαν σημειωθήσεται, ἢ ἕτερόν τι διαπράξεται μὴ ὂν ἀπὸ τῶν ἐντὸς τοῦ βήματος, κολάζεσθαι τοῦτον λέγουσι τινές. ζήτει καὶ τὸν ιϛ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Κανὼν λϛ'.

Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται· ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. Εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ δεχθείη, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κλῆρος τῆς πόλεως, ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιούτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδευταὶ οὐκ ἐγένοντο.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ὧδε τὴν χειροτονίαν ἀντὶ ψήφου ἐδέξαντο. καὶ εἶπον θαυμάζειν πῶς παραιτοῦνται σήμερον οἱ ψηφισθέντες εἰς ἐκκλησίας. ὁ δὲ ὑπερφυὴς Ζωναρᾶς ἑρμηνεύων τὸν κανόνα, ἐξελάβετο τὴν χειροτονίαν καὶ εἰς χειροθεσίαν, καὶ εἰς ψῆφον. ἐμοὶ δὲ ἐξ ὀρθοῦ κατενοήθη χειροτονίαν ἐνταῦθα εἰπεῖν τὸν κανόνα, τὴν χειροθεσίαν.

cùm is qui ordinat, omnino prohibeatur absque sententia eorum qui ei subsunt, aliquid agere: illi verò primi præsentia ad ardua tantùm opus habeant, quod est absurdum.

CANON XXXV.

Episcopus ne audeat extra suos fines facere ordinationes in urbibus & pagis non eis subiectis: sin autem hoc fecisse conuictus fuerit, præter eorum sententiam qui tenent pagos illos vel ciuitatem, deponatur & ipse, & ij quos ordinauit.

SCHOL. BALS. Extra diœcesis terminos prohibitum est ordinare: & eum qui id ausus fuerit præter voluntatem episcopi illius regionis, canon deponit vnà cum eo qui ordinatur. Hoc autem fiet etiam in primates, qui in suorum episcoporum diœcesi celebrauerint præter eorum sententiam, lege Antioch. Syn. can. xiij. & xxij. & secundæ Syn. can. secundum. Et hæc quidem de ordinationibus, reliquisque sacris actibus, qui intra sacrarium fiunt. Si quis autem extra diœcesim characterem dederit, vel aliquid aliud fecerit quod non sit ex iis quæ sunt intra sacrum tribunal, aliquo alio modo, prout Synodo videbitur, esse eum puniendum dicunt nonnulli. Quære etiam xvj. canon. sanctorum Apostolorum.

CANON XXXVI.

Si quis ordinatus Episcopus non suscipiat ministerium & curam sibi commissam, sit segregatus donec eam susceperit: similiter & presbyter, & diaconus. Sin autem recesserit, nec susceptus fuerit, non sua quidem voluntate, sed propter populi improbitatem, ipse quidem maneat episcopus, Clerus autem ciuitatis segregetur, quòd eiusmodi rebellis & insolentis populi moderatores & correctores non fuerint.

SCHOL. BALS. Ordinatus, Græcè est χειροτονηθείς. χειροτονία autem & pro electione & ordinatione seu consecratione accipitur. Nonnulli autē χειροτονίαν hîc pro electione acceperūt, dixerúntq; se mirari quomodo nonnulli ad ecclesias electi, recusāt. Præstantissimus autem Zonaras canonē exponens, accepit χειροτονίαν pro manuum impositione seu ordinatione & consecratione, & etiam pro electione. Ego verò rectè habere animaduerti, si χειροτονία hoc in loco accipiatur pro impositione manuum.

Meminit enim presbyterorũ & diaconorum, qui ex more qui olim seruabatur, mittebantur in alias regiones, vt docerẽt populum. Diaconos autẽ ordinari quidem, id est, characterem accepisse, didicimus: eligi autem non audiuimus, sicut eliguntur episcopi, & olim etiam sacerdotes. Vt dicit canon xiij. Syn. Laodicenæ. Decernit itaque præsens canon, vt si quis episcopus, presbyter, vel diaconus, ad docendum pertinentem manuum impositionem acceperit, & suum munus non impleat, segregetur, donec eò ire statuerit quò iussus est. Sin autem cùm accessisset, non susceptus fuerit, propter improbitatem populi regionis, clerus quidem, licèt non fuerit auctor mali, segregatur, vt qui insolentem populum non erudiat. Episcopus autem suam pœnam sustinet. Nota ergo quòd clerus punitur propter populi insolentiam. Et lege Ancyr. Syn. can. xviij. & Antioch. can. xvij. & xviij. epistolam sancti Cyrilli ad Domnum: primæ & secundæ Syn. quæ habita est in templo sanctorum Apostolorum can. xvj. septimæ Syn. can. ij. & Chalced. can. xxix.

CANON XXXVII.

Bis in anno fiat episcoporum synodus, & inter se examinent decreta religionis, & incidentes ecclesiasticas controuersias componant: semel quidem quarta hebdomade Pentecostes: iterum autem Hyperberethæi duodecimo.

SCHOL. BALS. Propter ecclesiasticas, quæ in regione incidunt, cõtrouersias, necessarium visum est Episcopos vniuscuiusque prouinciæ, cum ipsorum Primate conuenire, vt quæ sunt dubia & controuersa soluantur. Et præsens quidem canon, & xxj. Antioch. Syn. & v. Nicenæ, bis in anno iubent fieri episcoporum synodos. Nicena autem secunda synodus semel in anno episcopos conuenire oportere decreuit. Similiter & xx. & xxj cap. primi tit. iij. lib. Basilic. quæ est Iustiniani Nouella, dicit synodos debere fieri semel in anno, Hyperberetæus autem est mensis October. Quære & præsentis operis tit. viij. cap. viij.

A μέμνηται γὰρ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀποστελλομένων κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν, εἰς ἑτέρας χώρας, χάριν τοῦ διδάσκειν τὸν λαόν. διακόνους δὲ χειροτονεῖσθαι μὲν, τοῦτ' ἔστι σφραγίζεσθαι, ἐμάθομεν. ψηφίζεσθαι δὲ οὐκ ἠκηκόαμεν, ὥσπερ ψηφίζονται οἱ ἐπίσκοποι. καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν καὶ οἱ ἱερεῖς, καθὼς φησὶν ὁ ιγ'. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. διορίζεται γοῦν ὁ παρὼν κανὼν, εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος χειροθεσίαν δέξεται διδασκαλικὴν, καὶ οὐκ ἀποπληρεῖ τὴν διακονίαν αὐτοῦ, ἀφορίζεσθαι μέ-
B χρις ἂν καταδέξηται ἀπελθεῖν ἔνθα ὡρίσθη. εἰ δὲ καὶ ἀπελθὼν μὴ παραδεχθῇ ἀπὸ μοχθηρίας τοῦ κατὰ χώραν λαοῦ, ὁ κλῆρος μὲν, καὶ μὴ γινόμενος αἴτιος τοῦ κακοῦ, ἀφορισθήσεται, ὡς μὴ παιδεύων τὸν ἄτακτον λαόν. ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἔχει τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν. σημείωσαι οὖν πῶς τιμωρεῖται ὁ κλῆρος διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν κοινολαϊτῶν. καὶ ἀνάγνωθι τῆς ἐν Αγκύρᾳ συνόδου κανόνα ιη'. τῆς ἐν Αντιοχείᾳ κανόνα ιζ'. ιη'. τὴν πρὸς Δόμνον ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνι ιϛ'. τῆς ζ'. συνόδου
C κανόνα β'. καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα κθ'.

Κανὼν λζ'.

Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλοις τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν. ἅπαξ μὲν, τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς· δεύτερον δὲ, ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ.

Ερμηνεία.

Διὰ τὰ περιεμπίπτοντα κατὰ χώρας ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἀναγκαῖον ἐλογίσθη τοὺς ἐπι-
D σκόπους ἑκάστης ἐπαρχίας συνέρχεσθαι τῷ πρώτῳ αὐτῶν, ἐφ' ᾧ λύεσθαι τὰ ἀμφίβολα. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν, καὶ ὁ κα'. τῆς ἐν Αντιοχείᾳ συνόδου, καὶ ὁ ε'. τῆς ἐν Νικαίᾳ δὶς τοῦ ἔτους λέγουσι γίνεσθαι τὰς συνόδους τῶν ἐπισκόπων. ἡ δὲ ϛ'. σύνοδος, καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐθέσπισαν συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους. ὡσαύτως καὶ τὸ κ'. καὶ τὸ κα'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν βασιλικῶν νεαρὰ ὄντα Ιουστινιανοῦ, ἅπαξ τοῦ ἔτους φασὶ τὰς συνόδους γίνεσθαι. ὑπερβερεταῖος δὲ ὁ Οκτώβριος ἐστὶ μήν. ζήτει καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου η'. κεφ. η'.

Κανὼν λή.

Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι. Εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος ἐμπιστευθέντας τὴν τῶν ψυχῶν οἰκονομίαν, ἄτοπον ἐλογίσθη λογοπραγεῖσθαι χάριν τῶν πραγμάτων τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλ' ὡς ἐφορῶντος τοῦ θεοῦ διοικείτωσαν φασὶ ταῦτα κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς. ὡς τινος δὲ εἰπόντος ὡς εἰ δοθείη τοῦτο, ἀπεμπολήσει ὁ ἐπίσκοπος τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ διασκορπίσει αὐτὰ πρὸς τοὺς οἰκείους συγγενεῖς, ἐπάγει ὁ κανὼν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον διδόναι ταῦτα κατὰ χάριν πρὸς τοὺς συγγενεῖς τούτου ἢ πιπράσκειν. ἐκ δὲ τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας ἀποφέρεσθαι τοῦτον τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα, καὶ τοῖς συγγενέσιν ἐνδεέσιν οὖσι, τὰ πρὸς ζωάρκειαν χορηγεῖν δέδοκται. ἡ μέντοι ρκ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ, ἤτοι κεφάλαιον γ'. τοῦ ιε. θέμα τοῦ β'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν φησὶ ταῦτα ῥητῶς. τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ διοικηταῖς καὶ χαρτουλαρίοις τῶν ὁπουδήποτε ὄντων ἁγίων οἴκων, καὶ τοῖς αὐτῶν γονεῦσί τε, καὶ παισὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις, ἢ κατὰ γένος, ἢ κατὰ γαμικὸν δίκαιον αὐτοῖς συναπτομένοις, μισθώσεις, ἢ ἐμφυτεύσεις ἢ ἀγορασίας ἢ ὑποθήκας πραγμάτων ἀκινήτων τοῖς αὐτοῖς ἁγίοις οἴκοις προσηκόντων, ὑπεισιέναι, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου, καθὰ καὶ τοῖς ἐν βασιλίδι πόλεως οὖσι, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ἀπαγορεύομεν. Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν ποῖαί εἰσιν αἱ ποιναί, ζήτει τὸ ε'. θέμα τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, τὰ αὐτὰ διεξιὸν, καὶ ἐπάγει οὕτω ῥητῶς· γινωσκόντων αὐτῶν ὡς εἰ τοιοῦτόν τι γενήσεται, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρον ἔσται, καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν τε καὶ τῶν λαμβανόντων καὶ τῶν οἰκονόμων καὶ τῶν χαρτουλαρίων καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται), εἰς τὸν ἅγιον οἶκον, ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι, μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν προσελθεῖν κελεύομεν.

CANON XXXVIII.

Omnium rerum ecclesiasticarum episcopus curam gerat, & eas administret tanquam deo intuente. Ne liceat autem ex eis aliquid sibi vendicare, vel propriis cognatis, quæ dei sunt, largiri: si autem sunt pauperes, vt pauperibus suppeditet: sed non eorum causa vendat quæ sunt Ecclesiæ.

SCHOL. BALS. Eos quibus à sancto spiritu credita est animarum administratio, absurdum visum est reddere rationem rerum Episcopatus. Sed tanquam intuente, inquit, deo ea administrent, prout eis visum fuerit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, Si hoc datum fuerit, vendet episcopus ea quæ sunt ecclesiæ, & ea suis cognatis elargiendo dissipabit: subiungit canon, non licere episcopo ea ad gratiam dare suis cognatis, vel vendere: ex redditibus tamen ecclesiæ posse eum quæ sunt necessaria auferre, & cognatis suis, si sint pauperes, quæ sunt ad vitam necessaria suppeditare visum est. cxx. autem Iustiniani Nouella, seu tertium decretum primi tituli v. libri Basilic. hæc dicit præcise: Oeconomis autem, administratoribus, & chartulariis sacrosanctarum domorum quæ vbique sunt, & eorum parentibus, & filiis, & aliis vel genere vel affinitatis iure coniunctis, locationes, vel emphyteuses, vel emptiones, vel hypothecas rerum immobilium, quæ ad eas sacrosanctas domos pertinent, subire, vel per se vel per interpositas personas, sicut & iis qui sunt in Imperiali ciuitate, eisdem pœnis prohibemus. Si vis autem scire quæ sunt pœnæ, quære v. decretum eiusdem tit. & libri, quod ea persequitur, & hæc apertè infert: Scientibus ipsis quòd si tale quid factum fuerit, hoc quoque erit irritum, & omnes eorum facultates, & eorum qui accipiunt, & œconomorum, & chartulariorum, & administratorum, quibus dicto modo coniunguntur, ad sacrosanctam domum, ex qua rem accipiunt, post eorum mortẽ redire iubemus.

Dic ergo ex canone & ex Nouella colligens, quòd non solùm ad gratiam, sed nec vllo alio modo licet episcopo, vel œconomo, vel vlli ex priùs enumeratis in cognatos transferre ecclesiarum vel sacrosanctarum domorum immobilia.

CANON XXXIX.

Presbyteri & diaconi sine sententia episcopi nihil perficiant: ipse enim est cuius fidei populus est creditus, & à quo pro animabus ratio exigetur.

SCHOL. BALS. Non oportere presbyteros & diaconos sine sententia episcopi quidquam agere, ne dixeris esse vniuersale, sed dixeris non licere eis aliquid facere, quod ad episcopum pertineat, absque eius sententia, sicut locare immobilia, reditus importare, pœnas imponere, & alia eiusmodi. Administratio enim, inquit, rerum episcopalium, & animæ populi, episcopo creditæ sunt: lege Nicenæ syn. secundæ canonem xij.

CANON XL.

xi. q Sint manifestæ.

Manifestæ sint episcopi res propriæ, siquidem res habet proprias, & manifestæ res Dominicæ. Vt sit in potestate morientis Episcopi, propria, quibus vult, & vt vult, relinquere, & non rerum ecclesiasticarum occasione res episcopi intercidant, qui nonnunquam vxorē habet & liberos, vel cognatos vel famulos. Est enim iustū apud deum & homines, vt nec ecclesia damnū aliquod accipiat propter rerū episcopi ignorationem: nec episcopus, vel eius cognati ecclesiæ occasione proscribantur, vel in negotia litésq; incidant qui ad eum attinent, & eius mortem maledictis infaustísq; verbis prosequantur.

δημοσιεύονται legitur etiam πημαίνονται.

SCHOL. BALS. Diuini Apostoli iusto nihil præferentes, definierunt separata esse debere & non communia, ea quę sunt episcopi propria, & quæ pertinent ad ecclesiam, vt sit in episcopi potestate quæ sua sunt, pro suo arbitrio administrare, & in vita, & in vltima dispositione: & nec ecclesia damno afficiatur, prætextu debitorum episcopi, quæ emergent: nec eius voluntas vel in vita, vel in morte intercidat.

A συναγαγὼν οὖν εἰπὲ, ὅτι ἐκ τοῦ κανόνος καὶ τῆς νεαρᾶς, οὐ μόνον κατὰ χάριν, ἀλλ' οὐδὲ καθ' ἕτερον τρόπον ἔχει ἐπ' ἀδείας ἐπίσκοπος ἢ οἰκονόμος ἢ ἕτερος ἐκ τῶν ἀπηριθμημένων ἄνωθεν πρὸς συγγενεῖς οἰκείους μεταφέρειν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἁγίων οἴκων ἀκίνητα.

Κανὼν λθ'.

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον
B ἀπαιτηθησόμενος.

Ἑρμηνεία.

Τὸ μηδὲν ἐπιτελεῖν τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου, μὴ εἴπῃς καθολικὸν εἶναι, ἀλλ' εἰπὲ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τούτους ποιεῖν τὸ οἱονοῦν ἀνῆκον τῷ ἐπισκόπῳ, χωρὶς γνώμης αὐτοῦ, οἷον τὸ ἐκδιδόναι ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας, τὸ εἰσοδιάζειν τὰ περὶ αὐτὴν, τὸ ἐπιτιμᾶν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα. ἡ γὰρ διοίκησις, φησὶν ὁ κανὼν, τῶν ἐπισκοπικῶν πραγμάτων, καὶ αἱ ψυχαὶ τοῦ λαοῦ, τῷ ἐπισκόπῳ ἐνεπιστεύθησαν. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Νικαίᾳ
C συνόδου τῆς δευτέρας κανόνα ιβ'.

Κανὼν μ'.

Ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερὰ τὰ κυριακά· ἵν' ἐξουσίαν ἔχῃ τῶν ἰδίων τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος, οἷς βούλεται, καὶ ὡς βούλεται καταλεῖψαι καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἔσθ' ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας. δίκαιον γὰρ τοῦτο παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπι-
D σκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις περιβάλλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι ἀπόστολοι μηδὲν τοῦ δικαίου προτιμώμενοι, διωρίσαντο κεχωρισμένα εἶναι καὶ ἀνεπίμικτα, τὰ ἰδικῶς τῷ ἐπισκόπῳ διαφέροντα, καὶ τὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνήκοντα· ἐφ' ᾧ ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας τὸν ἐπίσκοπον τὰ οἰκεῖα οἰκονομεῖν κατὰ τὸ βουλητὸν αὐτῷ, ἐν ζωῇ, ἢ καὶ ἐν τελευταίαις διατυπώσεσι. καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημιοῦσθαι προφάσει τῶν ἀναφανησομένων χρεῶν τοῦ ἐπισκόπου, μήτε τὸ ἐπιτελεύτιον τούτου βούλημα, ἢ καὶ τὸ ἐν ζωῇ, διαπίπτειν.

ὥστε προΐσταται ὡς εἰ μὴ ὁ ἐπίσκοπος ποιήσῃ καταδῆλα τὰ οἰκεῖα πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι, ὡσαύτως καὶ τὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν περιελθόντα αὐτῷ ἐξ ἄλλου τρόπου, καὶ μὴ ὄντα ἐκκλησιαστικὰ, ἀφέξεται πάντων τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ὁ μετ᾽ αὐτὸν ἐπίσκοπος, καὶ τὸ μέρος ἅπαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἰκειώσεται αὐτά. πάντως δὲ καὶ ἀναγκασθήσεται ὑπὲρ τῶν χρεῶν ἐκείνου ἀπολογήσασθαι, εἰ μήπω ἀπογραφὴν ἐκθῶνται τῆς τούτου περιουσίας. τότε γὰρ γενήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅ,τι ὁ νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ λέ. τίτλῳ ιδ. κεφ. ριζ΄. ζήτει καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλον ι. κεφαλ. έ. καὶ κεφαλ. β΄.

Κανὼν μά.

Προστάσσομεν τὸν ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. Εἰ γὰρ τὰς τιμίας τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευτέον, πολλῷ ἂν δέοι μᾶλλον περὶ τῶν χρημάτων ἐντέλλεσθαι, ὥστε κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι τοῖς δεομένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου θεοῦ, καὶ πάσης εὐλαβείας· μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων (εἴγε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερεῖσθαι. ὁ γὰρ νόμος τοῦ θεοῦ διετάξατο, τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τρέφεσθαι. ἐπείπερ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδίοις ὀψωνίοις ὅπλα κατὰ πολεμίων ἐπιφέρεται.

Ερμηνεία.

Ο παρὼν κανὼν ἡρμηνεύθη διὰ τῆς ἑρμηνείας τοῦ λή. κανόνος, τὰ αὐτὰ λέγοντος. ἐν τούτῳ δὲ προστίθησι φιλόπτωχον εἶναι τὸν ἀρχιερέα, καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας διάδοσιν, διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων αὐτοῦ γίνεσθαι, εἰ βούλεται ἑαυτὸν διατηρῆσαι ἀνώτερον πάσης ὑποψίας. ἀνάγνωθι τὸν κδ΄. κανόνα τῆς ἐν Αντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὴν πρὸς Δόμνον ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.

Κανὼν μβ΄.

Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων, καὶ μέθαις· ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

Κανὼν μγ΄.

Υποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκοί.

Quamobrem constituitur, vt nisi episcopus res quæ suæ erant, ante electionem declarauerit, similiter & quæ post electionem ad eum deuenerunt, nec sunt ecclesiasticæ, res omnes eius apprehendat qui succedit episcopus, & vniuersa pars ecclesiæ, & ea sibi attribuat. Omnino autem cogetur pro illius debitis respondere, nisi vtique eius facultatum indicem seu inuẽtarium ediderint. Tunc enim fiet, vt mihi videtur, quod dicit lex in libro xxxv. tit. xiiij. cap. cxvij. Quære & præsentis operis tit. x. cap. v. & cap. ij.

CANON XLI.

Iubemus episcopum rerum ecclesiæ potestatem habere. Si enim pretiosæ hominum animæ sunt eis credendæ, multo magis eis sunt committendæ pecuniæ, vt in eius sit facultate omnia administrare, & iis qui egent, per presbyteros & diacones subministrare, cum dei timore, & omni religione, & etiam si sit opus in necessarium suum vsum accipere, & fratrum, qui hospitio excipiuntur, ita vt ipse nullo modo egeat. Lex enim Dei hoc statuit, vt qui altari assident, ex altari alantur, quandoquidem nec miles vnquam suo viatico aduersus hostes progreditur.

προσεδρεύοντας. Haloãdri exẽplar habet ὑπηρετοῦντας.

SCHOL. BALS. Præsens canon expositus est per interpretationem xxxviij. canonis, qui eadem dicit. Hic autem adiicit debere episcopum amatorem pauperum esse, & largitionem in pauperes debere fieri per suos presbyteros & diaconos, si vult se seruare ab omni suspicione immunem. Lege xxiiij. can. Syn. Antioch. & epistolam sancti Cyrilli ad Domnum.

CANON XLII.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, aleæ & ebrietatibus vacans, vel cesset, vel deponatur.

Dist. xxxv. Episcopus aut presbyter.

CANON XLIII.

Hypodiaconus, vel lector, vel cantor, similia faciens, vel cesset, vel segregetur. Itidem & laicus.

SCHOL. BALS. Aliter puniantur episcopi, presbyteri, & diaconi, aleis & ebrietatibus vacantes. & aliter hypodiaconi, cãtores, lectores, & laici. Præsentes enim duo canones dicunt illos quidem deponi nisi cessauerint, hos verò segregari. Quære ix. canonem Syn. in Trullo, & tit. ix. præsentis operis, cap. xxvij. & xxxv. & tit. xiij. cap. xxix.

CANON XLIIII.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, pecunias mutuò datas cum fœnore exigens, vel cesset, vel deponatur. Lex antiqua dicit: Non dabis fratri tuo pecuniam ad vsuram. Consequenter ergo præsens canon dicit quidem omnem deponi episcopum, presbyterũ, & diaconum fœnerantem, nisi cessauerint. Quintus autem canon syn. Carth. & xiij. primæ syn. & x. syn. in Trullo, dicunt omnẽ esse clericum deponendum, nisi cessauerit fœnerari. Quære etiam ix. tit. præsentis operis, cap. xxvij.

SCHOL. BALS. Antiqua lex dicit, Non fœnerabis fratri tuo vsuram tuam argenti. Hanc ergo legẽ sequutus hic canon, Episcopũ omnem deponi dicit, presbyterum & diaconũ, qui ad vsuram dat, nisi cesset. Canon autem v. Synodi Carthaginensis & xvii. Synodi primæ, ac decimus Synodi in Trullo, clericum omnem deponi dicũt, nisi ad vsurã mutuari desinat. Quære etiam tit. ix. huius operis cap. xxvij.

CANON XLV.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, qui cum hæreticis vel solùm comprecatus est, segregetur. Sin autem eis tanquam clericis aliquid operari permiserit, deponatur.

SCHOL. BALS. Rogauerit quispiã, cur Episcopi vnà cum hæreticis comprecati, & etiã Presbyteri, & diaconi non deponuntur, sed solùm segregantur, quemadmodũ & qui cũ aliquo segregato cõprecati, vt vult Apostolicus canõ x. Solutio. Ne hic dixeris episcopũ & reliquos vnà cũ hæreticis in tẽplo orare. Hi enim deponentur, vt vult xlvj. canon: sicut & qui eis permisit tanquã clericis aliquid operari: sed accipe illud cõprecari pro eo quod est simpliciter communicare, & in Hæretici preces mitiùs affectum esse: eos enim tanquam execrabiles abhorrere, non eis familiariter vti debemus. Vnde & sufficere visa est segregationis pœna.

A Ερμηνεία.

Ἄλλως κολάζονται οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, κύβοις καὶ μέθαις σχολάζοντες, καὶ ἄλλως οἱ ὑποδιάκονοι, οἱ ψάλται, οἱ ἀναγνῶσται, καὶ οἱ λαϊκοί. τοὺς μὲν γὰρ καθαιρεῖσθαι φασὶν οἱ παρόντες δύο κανόνες, εἰ μὴ παύσονται, τοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. ζήτει τὸν θʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τίτλον θʹ. τοῦ παρόντος συντάγματος κεφαλ. κζʹ. καὶ λέ. καὶ τίτλον ιγʹ. κεφαλ. κθʹ.

Κανὼν μγʹ.

B Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τόκους ἀπαιτῶν δανειζομένοις, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Ερμηνεία.

Ὁ παλαιὸς νόμος φησὶν, οὐκ ἐκτοκιεῖς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου. ἀκολούθως οὖν τούτῳ, ὁ μὲν παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι φησὶ πάντα ἐπίσκοπον, πρεσβύτερον, καὶ διάκονον, τοκίζοντα, εἰ μὴ παύσεται. ὁ δὲ ε. κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ ὁ ιζʹ. τῆς α. συνόδου, καὶ ὁ ί. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, πάντα κληρικὸν λέγουσι
C καθαιρεῖσθαι εἰ μὴ παύσεται τοῦ τοκίζειν. ζήτει καὶ τὸν θʹ. τίτλον τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφ. κζʹ.

Κανὼν μέ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἱρετικοῖς συνευξάμενος μόνον ἀφοριζέσθω. Εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι, καθαιρείσθω.

Ερμηνεία

Ἐρωτήσει τις διὰ τί οἱ συνευξάμενοι αἱρετικοῖς ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, οὐ
D καθαιροῦνται, ἀλλὰ μόνον ἀφορίζονται, καθὼς καὶ ὁ συνευξάμενος τῷ ἀφορισμένῳ τινὶ, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν ί. κανόνα. Λύσις. ἐνταῦθα μὴ εἴπῃς ἐν ναῷ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς λοιποὺς συνεύξασθαι μετὰ αἱρετικῶν. οἱ τοιοῦτοι γὰρ καθαιρεθήσονται κατὰ τὸν μςʹ. κανόνα, καθὼς καὶ ὁ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι. ἀλλ' ἐκλαβοῦ τὸ συνεύξασθαι εἰς τὸ ἁπλῶς κοινωνῆσαι, καὶ ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπὶ τῇ εὐχῇ τοῦ αἱρετικοῦ. τοὺς γὰρ τοιούτους ὡς μύση βδελύττεσθαι, οὐ μὴν οἰκειοῦσθαι ὀφείλομεν. ὅθεν καὶ ἀρκοῦσα ἔδοξεν ἡ τοῦ ἀφορισμοῦ τιμωρία.

A

Κανὼν μϛ'.

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον αἱρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν, τοὺς δεχομένους τὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτίσματα καὶ τὰς θυσίας ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς, διορίζεται καθαιρεῖσθαι. ἡ δὲ μεγάλη σύνοδος διαφόρους ἱερωμένους ἰδόντας μόνον τὰ τοῦ αἱρετικοῦ ἐκείνου Εἰρηνικοῦ συγγράμματα, καὶ μὴ θριαμβεύσαντας αὐτὰ μηδὲ καταπτύσαντας, καθεῖλεν ἐννομώτατα.

CANON XLVI.

Episcopum, vel presbyterum, qui hæreticorum baptismum, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus. Quæ est enim conuentio Christi cum Belial? vel quæ pars est fideli cum infideli?

SCHOL. BALS. Præsens quidem canon eos qui hæreticorum baptismata vel sacrificia admittunt, episcopos vel sacerdotes deponi iubet. Magna autem Synodus diuersos B sacratos, qui Eirenici illius hæretici scripta tantùm viderant, & non eis insultauerant, nec ea despuerant, iustissimè deposuit.

Κανὼν μζ'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν τοῦ κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδιερέων.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ ἀλήθειαν βαπτίζεταί τις, ὅταν κατὰ τὴν κυρίου φωνὴν ἅπαξ βαπτισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Εἴ τις γοῦν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν οὕτως βαπτισθέντα ὡς ἐξ ὑπαρχῆς ἀπαραμερίμνως ἀναβαπτίσῃ, καθαιρεθήσεται. ὡσαύτως καθαιρεθήσεται καὶ ὁ μὴ ἀναβαπτίσας τοὺς παρὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτισθέντας. τὸ δὲ ζητούμενον ἐνταῦθα, τοιοῦτόν ἐστιν, ᾐχμαλωτίσθη τις τυχὸν παρὰ Πέρσαις, καὶ ἠναγκάσθη τῶν μυσαρῶν διδαγμάτων τούτων ἀκροάσασθαι, καὶ μιαροφαγῆσαι. μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐξομολογησάμενος τὸ γεγονὸς εἰς αὐτὸν, οὐ προσεδέχθη ἄλλως εἰς κοινωνίαν παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ μὴ καὶ βάπτισμα ἐδέξατο. τὸν γοῦν τοῦτο ποιήσαντα, καὶ ἀναβαπτίσαντα τὸν ἄνθρωπον, καθαιρεῖ ὁ κανών. Εἰπὲ δὲ καὶ τὸ ἐφεξῆς ὑπὸ τοῦ κανόνος διοριζόμενον, τίς ἐβαπτίσθη παρὰ ἀσεβοῦς· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μολυνθῆναι. καὶ θέλων αὖθις βαπτισθῆναι καὶ συγκοινωνῆσαι τοῖς χριστωνύμοις, οὐ προσεδέχθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, λέγοντες μὴ ὀφείλειν καὶ αὖθις βαπτίζεσθαι τὸν ἅπαξ βαπτισθέντα.

CANON XLVII.

Episcopus vel presbyter, eum qui verè habet baptismum, si de integro baptizauerit, vel si eum qui ab impiis pollutus est, non baptizauerit, deponatur, vt qui irrideat mortem & crucem Domini, & non discernat sacerdotes à falsis sacerdotibus.

C SCHOL. BALS. Verè baptizatur quis, quando conuenienter voci Domini semel baptizatus fuerit, In nomine patris & filij & spiritus sancti. Si quis ergo episcopus, vel presbyter, cũ qui sic baptizatus est, tanquam de integro nulla eius cura habita baptizauerit, deponetur. Similiter deponetur & qui nõ rebaptizauerit eos qui ab hæreticis baptizati sunt. Id autem quod hîc quæritur est eiusmodi: Quidam à Persis fortè captus est, & coactus est execrabilia eorum dogmata audire, & immolatis vesci. μιαροφαγῆσαι. D Post captiuitatẽ autem confessus quod factum fuerat, non aliàs ad communionem admissus est ab illius regionis episcopo vel presbytero, quàm si baptismum quoque suscepisset. Eum ergo qui sic fecit, & hominem rebaptizauit, deponit canon. Dic autem & quod deinceps à canone definitur. Baptizatus est quispiã ab impio: id enim est pollutum esse: & cùm vellet rursus baptizari, & Christianis communicare, ab episcopo seu presbytero non est admissus, dicente nõ debere eum rebaptizari, qui semel baptizatus est.

Dicit ergo canon, deponi debere episcopum seu presbyterum, qui cum non baptizat, sed eum suscipit cum impuro baptismate.

CANON XLVIII.

Deconsecra. Distin. iiij. Si quis presbyter.

Si quis laicus sua eiecta uxore aliam acceperit, vel ab alio solutam, segregetur.

SCHOL. BALS. Qui suam vxorem præter rationem eiicit, aliam accipere non potest, vel potius autem segregabitur, & qui liberam non accepit, sed solutam (est autem soluta, quæ non ex lege à suo marito est separata) vt adulter condemnatur, conuenienter ei quod dixit Dominus: Et qui solutam duxerit, mœchatur, & segregatur. Quare apud canones adulteri & fornicatoris ecclesiastica pœna est segregatio: hoc dicunt nonnulli: sed mihi non videtur. Et lege canones sancti Basilij, qui inter fornicatorem & adulterũ differentiam introducunt. Scias autem, quòd vir quidem, si adhuc constante matrimonio cum aliqua muliere rem habeat, fornicationem, non adulterium committit: non ita autem si cum ea quæ viro coniuncta est: tunc enim vt adulter punitur. Mulier autem, si cum alio quocunque, constante matrimonio coëat, vt adultera punitur. Et hæc quidem ita habent. Iustiniani autem Nouella, quæ sita est in libro Basilic. xxviij. tit. vij dicit, quòd antè quidem poterat vterque coniunx quãdo volebat, mittere libellum diuortij. Vir enim dicebat: Mulier habe tibi res tuas: & mulier, Vir age res tuas. Sed deinceps fit diuortium ex certis causis. Hæ autem in nouella quoque causæ scriptæ sunt. Sed antiquitus quoque non fiebat libere diuortium nisi cum cognitione iudicis. Qui eam ergo vxorem duxit, quæ non sic dimissa est, adulterauit.

CANON XLIX.

Si quis episcopus, vel presbyter, ex Domini ordinatione non baptizauerit in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in trium principij expertium. vel trium filiorum, vel trium paracletorum, deponatur.

A Φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τὸν πρεσβύτερον τὸν μὴ αὐτὸς βαπτίζοντα τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ δεχόμενον αὐτὸν μετὰ ἀκαθάρτου βαπτίσματος.

Κανὼν μή.

Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλων, ἑτέραν λάβοι, ἢ παρὰ ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἐκβάλλων τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα παραλόγως, οὐ δύναται λαβεῖν ἑτέραν. μᾶλλον B μὲν οὖν καὶ ἀφορισθήσεται. καὶ ὁ ἐλευθέραν δὲ μὴ λαβὼν, ἀλλὰ ἀπολελυμένην. (ἔστι δὲ ἀπολελυμένη, ἡ μὴ κατὰ νόμους διαζυγεῖσα τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς,) κἂν ὡς ὁ μοιχὸς κατακρίνηται, κατὰ τὸν Κυρίου λόγον, τὸν φάσκοντα, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται, καὶ ἀφορίζεται. ὥστε παρὰ τοῖς κανόσι μοιχοῦ καὶ πόρνου ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον ὁ ἀφορισμός ἐστι, καθά τινες λέγουσιν. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ, καὶ ἀνάγνωθι C τοὺς κανόνας τοῦ ἁγίου Βασιλείου, διαφορὰν εἰσάγοντας πόρνου καὶ μοιχοῦ. ἔσο δὲ εἰδὼς ὅτι ὁ μὲν ἀνὴρ ἔτι τοῦ συνοικεσίου συνισταμένου, συμφθειρόμενος μεθ' ἑτέρας γυναικὸς ἐλευθέρας, πορνείαν οὐ μοιχείαν ἁμαρτάνει, οὐ μὴν καὶ μετὰ ὑπανδρου. τότε γὰρ ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται. ἡ δὲ γυνὴ ἑτέρῳ οἱῳδήτινι συμφθαρεῖσα συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὡς μοιχαλὶς τιμωρεῖται. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἡ δὲ Ἰουστινιανείος νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν κή. τίτλου ζ'. φησὶν ὡς εἰ καὶ D ἠδύνατο πρώην ἕκαστος τῶν ὁμοζύγων καθ' ἣν ἠβούλετο τρόπον διαζύγιον στέλλειν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἀνὴρ, Γύναι πρᾶττε τὰ σά, καὶ ἡ γυνὴ, Ἀνερ πρᾶττε τὰ σά. ἀλλ' ἐφεξῆς ἀπὸ ῥητῶν αἰτιῶν διαζύγιον γίνεται. ἐγράφησαν δὲ ἐν τῇ νεαρᾷ καὶ αἱ τοιαῦται αἰτίαι. πλὴν καὶ τὸ παλαιὸν οὐκ ἐγίνετο αὐθεντικῶς τὸ διαζύγιον, ἀλλ' μετὰ δικαστικῆς διαγνώσεως. ὁ γοῦν γαμήσας τὴν μὴ οὕτως ἀπολυθεῖσαν, ἐμοιχᾶτο.

Κανὼν μθ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱοὺς, ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸν μὴ βαπτίζοντα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους ἢ τρεῖς υἱοὺς ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ κανών. ἦσαν γάρ τινες αἱρετικοὶ τοιαῦτα βλασφημοῦντες, καὶ οὕτω βαπτίζοντες. ἡμεῖς δὲ μίαν θεότητα πιστεύοντες ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἓν βαπτιζόμεθα βάπτισμα, δι' ἐπικλήσεως πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. διὰ τοῦτο δὲ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων μόνον ἐμνήσθη ὁ κανών, διότι ἑτέρῳ τινὶ οὐκ ἔξεστι βαπτίζειν.

Κανὼν ν'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλὰ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τῆς αὐτῆς δυνάμεως. διορίζεται γὰρ διὰ τριῶν μὲν καταδύσεων τὴν μύησιν ἐπιτελεῖσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἤγουν εἰς ὄνομα πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. ἅπαξ δὲ βαπτίζειν, διὰ τὸ ἑνιαῖον τῆς θεότητος, καὶ τὸ τριττὸν τῶν ὑποστάσεων, ἢ διὰ τὸν ἐν τῷ σταυρῷ θάνατον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τριήμερον τούτου ἀνάστασιν. φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. τὰ δὲ βαπτίσματα ἀντὶ τῶν καταδύσεων ὑποληπτέον μοι. τὸν μέντοι διὰ μιᾶς καταδύσεως εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου βαπτίζοντα, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ κανὼν, ὡς παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διδαχὴν ποιοῦντα, καὶ προφανῶς ἀσεβοῦντα.

Κανὼν να'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου, οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον·

A SCHOL. BALS. Episcopum, vel presbyterum, qui non baptizat secundùm Domini constitutionem, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in tres principij expertes, vel tres filios, vel tres paracletos, dicit canon esse deponendos: erant enim quidam hæretici, qui hæc impiè blaspheméque dicebant: nos autem deitatem credentes in tribus personis, baptizamur in vno baptismate, per inuocationem Patris, & filij, & spiritus sancti. Ideo autem episcoporum, & presbyte-
B rorum tantùm meminit canon, eo quòd alicui alij non permittit baptizare.

CANON L.

Si quis episcopus, vel presbyter, non tria vnius mysterij baptismata perfecerit, sed vnum baptismum, qui datur in mortem domini, deponatur. Non enim dixit Dominus, In mortem meam baptizate: sed, Ambulantes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

C

SCHOL. BALS. Hic quoque canon est eiusdem potestatis: statuit enim per tres immersiones peragi oportere mysterium sacri baptismatis, scilicet in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: semel autem baptizare propter vnitatem deitatis, & Trinitatem personarum: vel propter mortem Christi in cruce, & eius triduanam resurrectionem. Dicit enim etiam Apostolus: In mortem eius baptizati sumus. Bapti- Rom.6.3.
smata autem hic pro immersione
D accipienda sunt: Eum quidem certè, qui per vnam immersionem in mortem Domini baptizat, canon dicit deponendum, vt qui præter Domini doctrinam faciat, & apertè sit impius.

CANON LI.

Si quis Episcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali numero, à nuptiis, carnibus, & vino, non propter exercitationem, sed propter abominationē abstinet, oblitus quòd omnia valdè bona, & quòd masculinū & fœmininū fecit deus hominē:

sed blasphemans calumniatur opificium, A *vel corrigatur, vel deponatur, & ex ecclesia eiiciatur. Similiter & laicus.*

Schol. Bals. Legitimas nuptias ecclesia non reiicit: quia propter eas Deus masculum & fœminam creauit: nec eos qui carnibus vescuntur, & vino vtũtur, abhorret, si omnia opportunè faciant, & sicut sacra tradunt oracula. Nihil enim eorum, inquit, quæ à Deo creata sunt, malũ est: sed bona omnia sunt suo tempore. Sed nec eos rursus, qui ab his propter exercitationem abstinent, punit. Et ideo animaduertendum est quomodo quis ab eis abstinet: B & si quidem, vt vel maximè impij Bogomili, propter eorum odium, & quòd mali causa sint iis qui eis abutuntur, deponetur, si post denunciationem non corrigatur, vel quod magis est, etiam ex ecclesia exterminabitur, vt qui aduersus Dei creaturas blasphemet. Si autem propter exercitationem, & quandam religionem ab iis abstinet, non condemnabitur. Et ideo multi etiam Monachi, qui satis longo tempore C propter continentiam, nec caseum, nec ouum, nec vinum gustauerant, ea aliquando gustarunt, & omne quod malam de eis suspicionem afferebat, offendiculum amputauerunt. Vt beatus ille Eremita, qui Ferratus dictus est, & qui Eleæ episcopus vocatus est, Monachus Theodulus, in Synodo, vt offendiculum, & improborum quorundam nugas tolleret, caseum & ouum gustauit.

Canon LII.

Si quis episcopus, presbyter, vel diaconus, eum qui à peccatis conuertitur, non recipit, sed eiicit, deponatur: quoniam Christum molestia afficit, qui dixit: Gaudium est cælo propter vnum peccatorem pœnitentiam agentem. D

Schol. Bals. Non est peccatum quod Dei benignitatem & humanitatem superet: & ideo omnes qui pœnitentia ducuntur, & à bono ad malum conuertuntur, Dominus obuiis vlnis excipit. Propter peccatorum enim salutem è cœlo descendit, & dixit, Non veni vocare iustos, sed peccatores, ad pœnitentiam.

ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθούσθω, ἢ καθαιρείσθω, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

Ἑρμηνεία.

Τὸν ἔννομον γάμον ἡ ἐκκλησία οὐκ ἀποσείεται. ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν. οὐδὲ τοὺς κρεωφαγοῦντας καὶ οἴνῳ χρωμένους βδελύττεται, εὐκαίρως πάντα ποιοῦντας, καὶ καθὼς τὰ ἱερὰ παραδιδόασι λόγια. οὐδὲν γάρ φησι τῶν παρὰ θεοῦ γενομένων, κακόν· ἀλλὰ πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν. ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἀπεχομένους τούτων αὖθις δι' ἄσκησιν κολάζει. διὸ προσεκτέον τίνι τρόπῳ τούτων ἀπέχεταί τις. καὶ εἰ μὲν ὡς οἱ ἀθεώτατοι Βογόμιλοι διὰ βδελυρίαν, καὶ διὰ τὸ δοκεῖσθαι πράγματα κακοῦ τοῖς κακῶς παραχρωμένοις αὐτοῖς, καθαιρεθήσεται, μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθούμενος. μᾶλλον δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας γενήσεται ἐκκήρυκτος, ὡς βλασφημῶν κατὰ τῶν θεοῦ κτισμάτων. εἰ δὲ διὰ ἄσκησιν, καὶ εὐλάβειαν ἀπέχεται τούτων, οὐ κατακριθήσεται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πολλοὶ μοναχοὶ ἐπὶ χρόνοις ἱκανοῖς δι' ἐγκράτειαν μήτε τυροῦ, μήτε ὠοῦ, μήτε οἴνου γευσάμενοι, ἔν τισι καιροῖς αὐτῶν ἀπεγεύσαντο, καὶ ἅπαν κακόποπον περιεῖλον σκάνδαλον, ὡς ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος ἡσυχαστὴς ὁ Σεσιδηρωμένος λεγόμενος, καὶ ὁ χρηματίσας ἐπίσκοπος Ἐλαίας μοναχὸς Θεόδουλος ἐπὶ συνόδου, διὰ περιαίρεσιν σκανδάλου καὶ φλυαρίας κακῶν τινῶν, τυροῦ καὶ ὠοῦ γευσάμενος.

Κανὼν νβ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλ' ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω· ὅτι λυπεῖ Χριστόν, τὸν εἰπόντα, Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Ἑρμηνεία.

Οὐκ ἔστιν ἁμαρτία νικῶσα τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν. διὸ καὶ πάντας τοὺς μετανοοῦντας, καὶ ἐπιστρεφομένους ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀγκαλίζεται ὁ κύριος. διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν, οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς, εἰς μετάνοιαν.

A ὁ γοῦν μὴ παραδεχόμενος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τοὺς οὕτως ἐπιστρέφοντας, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ναυάτον ἐκεῖνον μυσαττόμενος αὐτοὺς, καθαιρείσθω, ὡς ἐναντιούμενος τῷ τοῦ θεοῦ θελήματι, τοῦ εἰπόντος, χαρὰ γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. ὥστε σημείωσαι διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐ μόνοις ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσιν ἐνεδόθη ἐξομολογήσεις ἀνθρώπων δέχεσθαι, καὶ συγχωρεῖν ἁμαρτήματα· ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβύτεροι μετὰ προτροπῆς ἐπισκόπων δέχονται λογισμούς. καὶ ζήτει τὸν ϛ΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. B

Κανὼν νγ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν καὶ οἴνου, βδελυσσόμενος, καὶ οὐ δι᾽ ἄσκησιν, καθαιρείσθω, ὡς κεκαυτηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ πᾶσαν κυριακὴν καὶ κατὰ πᾶσαν ἑορτὴν πανηγυρίζοντες οὐ νηστεύομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς σαββάτοις πᾶσιν ἄνευ ἑνὸς σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλαδὴ, καταλύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν C κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζειν. ὁ γοῦν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις νηστεύων, εἰ μὲν ὡς βδελυττόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς βρῶσιν ἡμῖν δοθέντα, καὶ σκανδαλίζων ἐντεῦθεν τὸν λαὸν, καθαιρεῖται, ἐπίσκοπος ὢν ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος. εἰ δὲ δι᾽ ἄσκησιν ἀπέχεται τούτων, συγγνωσθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν εἰς τὸν να΄. κανόνα ἑρμηνείαν, καὶ τὸν ιδ΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. λαϊκὸς μέντοι οὕτω νηστεύων κακῶς, ἀφορίζεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ να΄. κανόνος.

D

Κανὼν νδ΄.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφοριζέσθω· πάρεξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ δι᾽ ὁδοῦ ἀνάγκην καταλύοντος.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι καὶ ἅγιοι ἀπόστολοι θέλοντες τοὺς κεκληρωμένους ἀνεπίληπτον βίον ἔχειν, καὶ μὴ σκανδαλίζειν τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ μᾶλλον διεγείρειν εἰς τὸ ἀγαθὸν, διορίζονται μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τούτους πάσης ἐμπορείας αἰσχροκερδοῦς, ὡς εἴρηται ἐν ἑτέρῳ κανόνι,

A Episcopus ergo, vel presbyter, qui eos qui sic conuertuntur, nō recipit, sed illius Nouati instar eos abhorret, deponatur, vt qui dei voluntati aduersatur, qui dicit: Gaudium est in cœlo ob vnum peccatorem pœnitentiam agentem. Nota ergo ex præsenti canone, quòd non solis episcopis & sacerdotibus concessum est hominum cōfessiones audire, & peccata remittere: Sed etiam presbyteri cum episcopali permissione peccatorum confessiones audiunt. Quære vj. can. Carth. Syn. & quæ in eum B scripta sunt.

CANON LIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, in festis diebus carnem & vinum non sumit, abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur, vt qui habeat inustam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

SCHOL. BALS. Omnem diem festum, & omnem diem dominicum celebrantes non ieiunamus, sed sabbatis omnibus, præter C quam magno sabbato ieiunium soluimus. Qui ergo his diebus ieiunat, siquidem vt ea quæ nobis à Deo in cibum data sunt, abhorrens, & hinc populo offensionis causam præbens, deponitur, si sit videlicet episcopus, vel presbyter, vel diaconus. Sin autem propter exercitationem ab eis abstinet, ei ignoscetur. Lege canonis lj expositionē, & xiiij can. syn. Ancyr. laicus verò qui sic malè ieiunat, segregatur in fine lj. can.

D

CANON LIIII.

Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregatur, præterquam si in publico diuersorio in via propter necessitatem diuerterit.

SCHOL. BALS. Diuini & sancti Apostoli cùm vellent clericos agere vitam ab omni reprehensione alienā, nec vulgus offendere, sed potiùs ad bonū excitare, decernūt vt nō solū ab omni turpi mercatura abstineat clericus, vt in aliis can. dictū est:

sed etiam vt ne in cauponam ingrediatur, cibi potusve sumendi causa: quippe cùm vilium & obscurorum hominum hæc sint, & magnæ condemnationi obnoxia: quam ob causam eum qui tale quid egerit clericum segregari mandat canon: eum autem qui propter necessitatem in caupona diuersatus est, non punit propter circunstantiam. Qui ergo dicunt clericos posse vini mercaturam facere, vel lauacra conducere, vel aliquam aliam turpem mercaturam exercere, malè dicunt. Si enim absolutè prohibitum est, ne clericus cauponam ingrediatur, multo magis prohibebitur eiusmodi turpem mercaturam exercere, vel per se, vel per interpositam personam. Lege etiam syn. Laodic. can. xxiiij. & Carth. xl. Quia autem xlij. canon Apostolicus episcopum quidem, & presbyterum, & diaconum aleis vel ebrietatibus vacantes deponi iubet, si non cessauerint: hypodiaconum autem, & omnem, vt semel dicam, clericum tale quid facientem: similiter & laicos segregari, nisi corrigantur post denunciationem: existimo ergo quòd hîc quoque post primam & secũdam admonitionem, segregabitur clericus qui cauponam ingreditur, & à malo non abstinet. Probatur enim hoc quoque ex eo quod dicit canon: Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, sæpe scilicet malo vsus.

Canon LV.

Si quis clericus episcopum contumeliis affecerit, deponatur: Principi enim populi non maledices.

Canon LVI.

Si quis clericus presbyterum vel diaconum iniuria affecerit, segregetur.

Schol. Bals. Hi duo canones lv. & lvj. puniunt petulantes & iniuriosos clericos, sed lv. dicit deponendum clericum, qui episcopum iniuria affecit. lvj. autem decernit segregandum clericum, qui presbyterum, vel diaconum iniuria affecit: idque, quia episcopo maior honor debetur.

A ἀλλὰ μηδὲ εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι χάριν βρώσεως ἢ πόσεως. ἀτίμων γὰρ ἀνδρῶν ταῦτα, καὶ μεγάλης κατακρίσεως ἄξια. διὸ καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα κληρικὸν ὁ κανὼν ἀφορίζεσθαι διορίζεται. τὸν δὲ καταλύσαντα εἰς πανδοχεῖον ἐν ὁδῷ διὰ ἀνάγκην, οὐ κολάζει διὰ τὸ περιστατικόν. οἱ γοῦν λέγοντες ὅτι δύναται κληρικὸς οἰνάρια ἐμπορεύεσθαι, ἢ πακτεύειν λουτρὸν, ἢ ἑτέραν αἰσχροκερδῆ μετιέναι ἐμπορείαν, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ τὸ ἁπλῶς εἰσιέναι κληρικὸν εἰς καπηλεῖον κεκώλυται, πολλῷ μᾶλλον
B κωλυθήσεται τὸ ἐμπορεύεσθαι αὐτὸν τοιαύτην αἰσχρὰν ἐμπορείαν, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα κδ'. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα μ'. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀποστολικὸς μβ'. κανὼν τὸν μὲν ἐπίσκοπον, τὸν πρεσβύτερον, καὶ τὸν διάκονον κύβοις καὶ μέθαις σχολάζοντα καθαιρεῖσθαι φησὶν, εἰ μὴ παύσονται· τὸν δὲ ὑποδιάκονον καὶ πάντα ἁπλῶς κληρικὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, ὡσαύτως καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζεσθαι, εἰ μὴ διορθῶσι μετὰ παραγγελίαν, νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα μετὰ
C πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν ἀφορισθήσεται ὁ ἐν καπηλείῳ εἰσερχόμενος κληρικὸς, καὶ μὴ ἀπεχόμενος τοῦ κακοῦ. παρίσταται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν κανόνα, εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ ἐσθίων, δηλονότι πολλάκις τῷ κακῷ χρησάμενος.

Κανὼν νε'.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει τὸν ἐπίσκοπον, καθαιρείσθω. ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου, οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

D

Κανὼν νς'.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Οἱ διττοὶ κανόνες οὗτοι ὁ νε'. καὶ νς'. κολάζουσι τοὺς ὑβριστὰς κληρικούς. ἀλλ' ὁ μὲν νε'. καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν κληρικὸν τὸν ὑβρίσαντα τὸν ἐπίσκοπον. ὁ δὲ νς'. ἀφορίζεσθαι διορίζεται τὸν ὑβρίσαντα κληρικὸν πρεσβύτερον, ἢ διάκονον πάντως διὰ τὸ τιμὴν πλείονα χρεωστεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ.

καὶ οἱ μὲν κανόνες οὕτω διαιροῦσι τὴν τιμωρίαν A
τῶν ὑβριστῶν κληρικῶν. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος πάντα ὑβριστὴν ἀτιμοῦσθαι διορίζεται, σὺν τῷ διδόναι καὶ χρηματικὴν ποινήν. νομίζω δὲ ὅτι τῇ ἀτιμίᾳ ἐπακολουθεῖ καθαίρεσις.

Κανὼν νζ´.

Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

Ερμηνεία.

Καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζει ὁ κανὼν μὴ
ἐλεοῦντας τοὺς ὁπωσδήποτε πεπηρωμένους τὸ B
σῶμα, ἀλλὰ παίζοντας αὐτούς. οἱ πλείους δὲ τὰ τοιαῦτα πρόφασιν ἔχουσι γέλωτος τοῖς τοῦ θεοῦ κρίμασιν ἀντιπράττοντες.

Κανὼν νη´.

Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω.

Ερμηνεία.

Τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, διδασκαλικόν ἐστι. C
καὶ πᾶς ἐπίσκοπος ὀφείλει διδάσκειν τὸν λαὸν τὰ εὐσεβῆ δόγματα, καὶ τὴν τῶν ὀρθοδόξων κατάστασιν. σκοπὸς γὰρ τίθεται χάριν τοῦ ἐπισκοπεῖν τὰ ὑπὸ τὸν λαὸν αὐτοῦ. κἀντεῦθεν καὶ ἐπίσκοπος κέκληται. καὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲ τοιοῦτοι ὀφείλουσιν εἶναι, ὅτι καὶ πλησίον τῶν ἐπισκόπων ἐν ταῖς ἀνωτέραις καθέδραις κάθηνται. ὁ γοῦν μὴ ποιῶν οὕτως ἐπίσκοπος καὶ ἱερεὺς, ἀλλὰ ἀμελῶς διακείμενος, ἀφορίζεται· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καὶ καθαιρεῖται.

Κανὼν νθ´. D

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγεῖ τὰ δέοντα, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Ερμηνεία.

Εμάθομεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει μετὰ τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῦ δαπάνην καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν κληρικῶν συνήθη οἰκονομίαν, τὰ περιττεύοντα ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς ἐκκλησίας, διαδιδόναι πρὸς πένητας·

Et canones quidem sic diuidunt supplicium insolentium clericorum. Ius autem ciuile definit, quemuis iniuriam facientem notari infamia præter pecuniariam. Existimo autem quòd infamiam sequitur etiam depositio.

CANON LXVII.

Si quis clericus claudum, vel surdum, vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, separetur. Similiter & laicus.

SCHOL. BALS. Clericos & laicos segregat canon, qui eorum qui quomodocunque sunt corpore mutilati, non miserentur, sed eos irrident. Plerique autem ex eiusmodi rebus accipiunt ridendi occasionem, dei iudiciis resistentes.

CANON LVIII.

Episcopus vel Presbyter, qui cleri vel populi curam non gerit, & eos pietatem non docet, segregetur: & si in socordia perseueret, deponatur.

SCHOL. BALS. Episcopalis dignitas in docendo consistit: & omnis Episcopus debet docere populũ pia dogmata, & statum orthodoxorum. Speculator enim ideo constituitur, vt quæ sui sunt populi, attendat: & ideo Episcopus est appellatus. Porrò autem etiam Presbyteri tales esse debent, quia etiam prope Episcopos sedent in superioribus cathedris. Episcopus ergo & sacerdos, qui non sic facit, sed negligenter est affectus, segregatur: sin autem in socordia perseuerat, etiam deponitur.

CANON LIX.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, cùm sit aliquis ex clericis egenus, ea quæ sunt necessaria, ei non suppeditat, segregetur: sin autem perseueret, deponatur, vt qui fratrẽ suum interfecerit.

SCHOL. BALS. Didicimus quòd Episcopus debet post necessariam suam impensam, Ecclesiæque & clericorum consuetam dispensationem, quæ supersunt ex Ecclesiæ reditibus, dare pauperibus: appel-

appellantur enim bona pauperum. A Nunc autem decernit canon, vt episcopi & presbyteri curam gerant vt suppeditent pauperibus clericis ea quæ sunt necessaria, & eos quidem qui non ita faciunt, segregat: qui verò perseuerant, deponit, vt qui causæ sunt mortis fratrum. Ne dicas autem, Quare punit canō Presbyteros, qui res suas pauperibus clericis non distribuunt? finge enim presbyterum possidere bona ecclesiastica, vt qui sit fortè promotus Chorepiscopus, vel Protopapa, & qui ex eo diues euaserit, & necesse habet pau- B peres sustentare, & multo magis pauperes clericos. Nisi enim hoc dixeris, non video quomodo segregabitur, vel deponetur presbyter, qui non dat pauperi suo conclerico quæ sunt necessaria. Fratrem autem interfecisse, ne dixeris ad factum vsque processisse. Etsi enim non est mortuus, quod ad episcopi tamen vel presbyteri propositum attinet, id factum est.

CANON XL.

Si quis falsò inscriptos impiorum libros tanquam sanctos, in ecclesia publicat ad populi & cleri perniciem, deponatur. C

SCHOL. BALS. Præsenti Apostolico canoni consequenter alij quoque definiunt canones, non esse legendos impiorum libros, sed igni tradendos. Quære xij. tit. præsentis operis, cap. iij. & quæ in ipso sunt. Quia autem nonnulli pia scripta adulterauerunt, vel etiam orthodoxorum nomina eorum qui malè sentiunt, scriptis apposuerunt, vt hære- D ticus ille fecit Pamphilus, qui aurea theologica dicta Chrysomalli, nugas hæreticas appellauit, & ita simpliciores decepit, decernit canon sacerdotem esse deponendum, qui hoc audet in populi perniciem. Quære vltimum canonem Apostolicum, heroicos versus sancti Gregorij theologi, & syn. in Trullo canonem lxiij. & scies quinam libri legi debent ab orthodoxis.

CANON LXI.

Si aduersus fidelem aliqua accusatio in-

πτωχικὰ γὰρ καλοῦνται. ἀρτίως δὲ διορίζεται ὁ κανὼν φροντίζειν τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἐνδεέσι κληρικοῖς τὰ χρειώδη, καὶ τοὺς μὴ ποιοῦντας οὕτως, ἀφορίζει, ἐμμένοντας δὲ καθαιρεῖ, ὡς αἰτίους γινομένους τοῦ θανάτου τῶν ἀδελφῶν. μὴ εἴπῃς δὲ, τίνος χάριν τοὺς πρεσβυτέρους ὁ κανὼν κολάζει, τὰ οἰκεῖα πράγματα μὴ διανέμοντας πρὸς ἐνδεεῖς κληρικούς; θεμάτισον γὰρ ἐγκρατῆ τὸν πρεσβύτερον εἶναι πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, τυχὸν χωρεπίσκοπον προβληθέντα, ἢ πρωτοπαπᾶν, κἀντεῦθεν εὐπορήσαντα, καὶ ἀνάγκην ἔχοντα τοὺς πενομένους διεξαγαγεῖν κληρικοὺς, πολλῷ δὲ μᾶλλον τοὺς πένητας κληρικούς. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο εἴπῃς, οὐ συνορῶ τίνι τρόπῳ ἀφορισθήσεται ἢ καθαιρεθήσεται πρεσβύτερος μὴ διδοὺς οἴκοθεν τὰ χρειώδη τῷ πενομένῳ συγκληρικῷ αὐτοῦ. τὸ δὲ φονεῦσαι τὸν ἀδελφὸν, μὴ εἴπῃς καὶ εἰς ἔργον ἐλθεῖν. κἂν γὰρ μὴ ἀπέθανε, γέγονε τοῦτο, ὅσον ἐπὶ τῇ τοῦ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου προθέσει.

Κανὼν ξ΄.

Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἀκολούθως τῷ παρόντι ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἕτεροι κανόνες διορίζονται μὴ ἀναγινώσκεσθαι τὰ τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ἀλλὰ πυρὶ παραδίδοσθαι· καὶ ζήτει τίτλον ιβ΄. τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφαλαίου ς΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ἐπεὶ δέ τινες ἐνόθευσαν εὐσεβῆ συγγράμματα, ἢ καὶ ὀρθοδόξων ὀνόματα ἐν ὕφει ἑτεροδόξῳ τεθείκασιν, ὡς ὁ αἱρετικὸς ἐκεῖνος Πάμφιλος ἐποίησε θεολογικὰ ἔπη χρυσᾶ, τὰς αἱρετικὰς φλυαρείας τοῦ Χρυσομάλλου κατονομάσας, καὶ οὕτω τοὺς ἁπλουστέρους πλανήσας, διορίζεται ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν τοιαῦτα τελοῦντα ἱερωμένον ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ. ζήτει καὶ τὸν τελευταῖον ἀποστολικὸν κανόνα, τοὺς ἡρωϊκοὺς στίχους τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ξγ΄. καὶ μάθῃς ποῖα βιβλία ὀφείλουσιν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀναγινώσκεσθαι.

Κανὼν ξα΄.

Εἴ τις κατηγορία γένηται κατὰ πιστοῦ, πορνείας

νείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθείη, εἰς κλῆρον μὴ προαγέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ μοιχείᾳ, ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀπηγορευμένῃ πράξει κατηγορηθεὶς καὶ ἐλεγχθεὶς, ἤτοι καταδικασθεὶς, κληρικὸς οὐ γίνεται. καὶ σημείωσαι τοῦτο διὰ τοὺς λέγοντας ἀπὸ μόνου τοῦ κατηγορηθῆναι, τὴν τῶν κατηγορηθέντων ἐμποδίζεσθαι χειροτονίαν. ἰδοὺ γὰρ, φησὶν ὁ κανὼν, ὅτι οἱ ἐλεγχθέντες οὐ κληρωθήσονται· οὐ μὴν οἱ μόνον κατηγορηθέντες.

Κανὼν ξβʹ.

Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον Ἰουδαίου, ἢ Ἕλληνος ἢ αἱρετικοῦ, ἀρνήσηται· εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.

Ἑρμηνεία.

Εἰ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος συγγνώμης ἀξιοῖ τὸν διὰ φόβον ἢ βίαν κατατεθειμένον ποιῆσαι τόδε τι, ἀλλ' ὁ τῆς ἐκκλησίας νόμος, ὁμολογητὰς τῆς πίστεως θέλει πάντας εἶναι τοὺς ὀρθοδόξους. ὁ γοῦν διὰ φόβον κολάσεως ἀρνησάμενος κληρικὸς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον καθαιρεθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς σαπρὸς μέλος ἐκ τοῦ καλοῦ τῆς ἐκκλησίας σώματος ἐκκοπήσεται. εἰ δὲ ἀρνήσεται κληρικὸς εἶναι, καθαιρεθήσεται· πλὴν καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις ὁ μετανοήσας καθαρῶς δεχθήσεται ὡς λαϊκός. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τούτου ὅτι οἱ σφραγῖδα ἐπικουρίδος λαβόντες, κἀντεῦθεν καὶ εἰς τὸ τάγμα τῶν ἀναγνωστῶν καταστάντες, ἐὰν ῥίψωσι τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ κατὰ λαϊκοὺς ἀναστραφῶσιν, οὐ δύνανται ὡς ἀναγνῶσται ἐνεργεῖν τὸ οἱονοῦν· ἐὰν πάλιν μετασχηματισθῶσι κατὰ κληρικοὺς, ἢ καὶ μοναχοὶ γένωνται, ἀλλὰ λαϊκῶν ἀνύσουσι διαγωγήν. εἰ γὰρ ὁ κατὰ φόβον ἀρνησάμενος τὴν κλήρωσιν αὐτοῦ, καθαιρεῖται, καὶ ὡς λαϊκὸς μόνον δέχεται μετὰ ἐπίγνωσιν, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἑκουσίως τὴν τοιαύτην ἄρνησιν πεποιηκὼς, καὶ παίξας τὸ ἅγιον σχῆμα, οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς προτέρας κληρώσεως.

A *tendatur, vel fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibitæ actionis, & conuictus fuerit, ad clerum ne proueh atur.*

SCHOL. BALS. Qui fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibitæ actionis accusatus & conuictus seu condemnatus est, non efficitur clericus. Et nota hoc propter eos qui dicunt, ex eo solo quòd quis accusatus fuerit, impediri ordinationem. Ecce enim dicit canon, quòd qui conuicti sunt, non ordinabuntur, non etiam qui solùm accu-
B sati fuerint.

CANON LXII.

Si quis clericus propter metum humanum, vel Iudæi, vel Græci, vel hæretici, negauerit: si quidem nomen Christi, eiiciatur: si autem nomen clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, vt laicus recipiatur.

SCHOL. BALS. Ius quoque ciuile ei dat veniam, qui vi vel metu aliquid facere adactus est.
C Sed ius ecclesiasticum vult omnes orthodoxos esse fidei confessores. Si ergo propter metum pœnæ negauerit aliquis nomen Christi, non solùm deponetur, sed etiam tanquam membrum putridum, ex pulchro ecclesiæ corpore abscindetur: sin autem se esse clericum negauerit, deponetur: sed & qui in vtrisque egit purè pœnitentiam, vt laicus admittetur. Nota ex hoc, quòd qui tonsuræ signaculum seu characterem acceperunt, & deinde in lectorum ordine constituti sunt,
D si sacras vestes proiecerint, & instar laicorum conuersati fuerint, non possunt quidquam tanquam lectores agere: si rursus ad clerici habitum redierint, vel etiam monachi facti fuerint: sed vt laici vitam agent. Si enim qui propter metum clericatum suum negauit, deponitur, & tanquam laicus solùm post pœnitentiam admittitur: multo magis qui talem sua sponte abnegationem admisit, & sanctum amictum illusit, dignus priori ordine non censebitur.

CANON LXIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum, vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, deponatur.

SCHOL. BALS. Illud, Ne comedatis carnes in sanguine animæ suæ, in libro Genesis constitutum est. Hæc autem sunt suffocata & morticina. Sed nec à fera captum, vel morticinum licet comedere. Qui autem præter hæc facit, si est quidem clericus, deponatur: si verò sit laicus, segregetur. Quæ autem à venatoriis auibus vel canibus capiuntur, & suffocantur, quomodo ab aliquibus comeduntur, nescio. Nota ergo canonem, propter Latinos, qui suffocata indiscriminatim comedunt.

CANON LXIIII.

Si quis clericus vel laicus in Iudæorum vel hæreticorum synagogam ingressus sit ad orandum, deponatur & segregetur.

SCHOL. BALS. In xlv. canone Apostolico à nobis interpretatum est, quomodo intelligitur illud: Vnà cum hæreticis orare. Hic autem canon constituit, vt qui in Iudæorum vel hæreticorum synagoga orauerit, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur. Ita enim pœnam diuidit, quòd nec possit deponi laicus. Si autem deponi & segregari dixeris clericum qui hæc facit, minimè aberraueris. Lege & xj. can. syn. in Trullo, qui decernit vt omnes Christiani nomen sortiti, & sacrati & laici, à Iudæis longè sint remoti: & nec vsque ad medicinam, vel vllam aliam causam, cum eis communicent: vel hi quidem deponantur, illi verò segregentur.

CANON LXV.

Si quis clericus in pugna pulsatum aliquem vno ictu occiderit, deponatur propter suam præcipitatem & temeritatem.

A

Κανὼν ξγ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον, ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω. τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. Εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ, οὐ φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἐν τῇ βίβλῳ τῆς γενέσεως νενομοθέτηται. ταῦτα δὲ εἰσὶ τὰ πνικτά. ἀλλ' οὐδὲ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον ἐσθίειν ἔξεστι. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα B ποιῶν, εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. τὰ δὲ ὑπὸ ὀρνέων θηρευτῶν, ἢ κυνῶν, ἢ παρδάλεων θηρευόμενα καὶ πνιγόμενα, πῶς παρά τινων ἐσθίονται, ἀγνοῶ. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα, διὰ τοὺς Λατίνους ἀδιαφόρως τὰ πνικτὰ ἐσθίοντας.

Κανὼν ξδ'.

Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. C

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ με'. ἀποστολικῷ κανόνι ἡρμηνεύθη παρ' ἡμῶν ὅπως νοεῖται τὸ συνεύξασθαι μετὰ αἱρετικῶν· ἐνταῦθα δὲ διορίζεται ὁ κανὼν, τὸν ἐπὶ συναγωγῇ Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν προσευξάμενον κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. οὕτω γὰρ διαιρετέον τὰ τῆς κολάσεως, ὅτι μηδὲ πέφυκε καθαιρεῖσθαι τὸν λαϊκόν. Εἰ δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι εἴπῃς τὸν κληρικὸν τὰ τοιαῦτα ποιοῦντα, οὐκ ἁμάρτῃς τοῦ δέοντος. ἀνάγνωθι D καὶ τὸν ια'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, διοριζόμενον, πόρρω ἀπέχειν τῶν Ἰουδαίων πάντας τοὺς χριστωνύμους, ἱερωμένους δηλαδὴ καὶ λαϊκοὺς, καὶ μηδὲ μέχρι ἰατρείας ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας τούτοις συγκοινωνεῖν· ἢ μὴν, τοὺς μὲν καθαιρεῖσθαι, τοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι.

Κανὼν ξε'.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθοι εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν, προσεύξασθαι, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τῆς ἱερᾶς ἀγιστείας διάκονοι, τοῦ θυμοῦ κρατεῖν ἐκελεύσθησαν, καθὼς δηλοῦται καὶ ἀπὸ τοῦ κζ΄. Ἀποστολικοῦ κανόνος. ἐνταῦθα δὲ διορίζεται ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν ὑπὸ θυμοῦ νικηθέντα κληρικὸν, καὶ διὰ πληγῆς φονεύσαντά τινα ἐν καιρῷ φιλονεικίας. ὡς τινος δὲ εἰπόντος μὴ ὀφείλειν τοῦτον καθαιρεῖσθαι ἐὰν ἀπὸ κρούματος ἑνὸς ἐτελεύτησεν ὁ δεξάμενος τὴν πληγὴν, διὰ τὸ μὴ ἑκούσιον εἶναι τάχα τὸν φόνον, ἐπάγει ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι καὶ τὸν διὰ μιᾶς πληγῆς φονεύσαντα. διάφοροι δὲ κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὸν ὁπωσδήποτε φονεύσαντα κληρικὸν καθαιροῦσιν. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου ξ΄. τίτλου λθ΄. κεφαλ. α΄. θέμα γ΄. καὶ κεφαλ. ε΄. θέμα β΄. καὶ κεφαλ. κϛ΄. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐκεῖ γὰρ κατεστρώθησαν οἱ ῥηθέντες νόμοι. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνας η΄. ια΄. μγ΄. νδ΄. νε΄. νϛ΄. νζ΄. καὶ πρόσεχε τούτοις μᾶλλον. τὰ γὰρ ψυχικὰ τραύματα πλέον δέονται θεραπείας ἐκκλησιαστικῆς, ἢ πολιτικῆς.

Κανὼν ξϛ΄.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρούσας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κρούματος ἀποκτείνας, καθαιρείσθω, διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ σάββατον οὐ νηστεύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν ἰουδαΐζοντες· τὴν κυριακὴν πανηγυρίζομεν, διὰ τὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παγκόσμιον χαρὰν καὶ ἀνάστασιν. κατὰ δὲ μόνον τὸ μέγα σάββατον, καθ' ὃ τὸ κυριακὸν σῶμα ἐν τῷ τάφῳ ἄπνουν ἔκειτο, νηστεύειν προσετάχθημεν. περὶ γὰρ τούτου φησὶ Κύριος· ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν. ὁ γοῦν παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. ὑπεξελέ μοι τοὺς θείους πατέρας τοὺς διὰ ἄσκησιν ἔστιν ὅτε νηστεύοντας, καὶ κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας· οὗτοι γὰρ οὐ κατακριθήσονται.

Κανὼν ξζ΄.

Εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος ἔχοι, ἀφοριζέσθω· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν, ἣν ἠρτίσατο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.

A SCHOL. BALS. Sacrorum Mysteriorum ministri iussi sunt iram comprimere, sicut ex xxvij. canone Apostolico declaratur. Hic autem decernit canon, vt deponatur clericus qui ab ira victus fuerit, & tempore concertationis aliquem percussum occiderit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, non debere eum deponi, si ab vna pulsatione vulnere accepto mortuus sit, quòd non fuerit cædes voluntaria, infert canon eum etiam deponi oportere B qui vno ictu interfecerit. Et diuersi etiam sancti Basilij canones clericum qui quomodocunque interfecerit, deponi iubent. Lege etiam lib. lx. tit. xxxix. cap. j. decretum iij. & cap. v. decretum ij. & cap. x. & cap. xxvj. ix. tit. præsentis operis. Illic enim sitæ sunt dictæ leges. Similiter lege & sancti Basilij can. viij. xj. xliij. liiij. lv. lvj. lvij. & ea magis considera quæ ad animam pertinent. Animæ enim vulnera magis ecclesiastico C quàm ciuili auxilio indigent.

CANON LXVI.

Si quis clericus inuentus fuerit die dominico ieiunare, vel sabbato, præterquam vno solo, deponatur: sin autem laicus, segregetur.

SCHOL. BALS. Sabbato non ieiunamus, ne Iudæos imitari videamur: & diem dominicũ celebramus propter Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi, quæ est in vniuerso mundo, lætitiam, & resurrectionem: quoniã, illũd quidẽ, mũdi opificij est monimẽtum: hæc verò, resurrectionis, vel potius reformationis. D Vno autẽ magno sabbato, quo domini corpus exanime in sepulchro iacebat, ieiunare iussi sumus. De eo enim dicit dominus: Quãdo ablatus ab eis fuerit spõsus, tunc ieiunabũt. Qui ergo præter hęc facit, si est quidẽ clericus, deponatur: sin autẽ laic⁹, segregetur. Excipe autẽ mihi diuinos patres, qui propter exercitationẽ nonnunquam ieiunãt etiam his diebus: hi enim nõ cõdemnabũtur. Quære etiã lj. & liij. can. sanctorum Apostolorum.

CANON LXVII.

Si quis virginẽ non desponsã vi allata habet, segregetur: ei autẽ aliã accipere nõ liceat: sed illã retinere quã elegit, etiã si pauper sit.

SCHOL. BALS. Hic canon segregari dicit eum, qui non desponsam alicui alteri virginem violauerit, & cogitur cum ea habitare, quamuis pauper sit, & genere illius indigna, neq; ab illa seiungi, atque alteram sumere. Atque hæc quidem hoc canone sancita sunt: nam qui desponsæ vim attulit, vt adulter punitur: lege & xciij. can. vj. syn. De eo autem, quòd qui vim attulit, eam quam violauit, habeat, etiam si sit pauper, & aliam non accipiat: idque cùm lex dicat in libro lx. tit. xxxviij. iuss. lxxxj. Qui puellæ vim affert, & eam corrumpit, ei nares abscindantur, & det ei etiam tertiam partem suarum facultatum: Videtur ergo hic quoque canon intelligi conuenienter iij. capiti, xxx. tit. lx. libri, decernenti, eum qui cum continente muliere rem habet, eam in matrimonij societatem accipere: & propter vim quidem, segregari eum qui peccauit, propter virginis autem salutem cogi ipsum ei legitimè copulari. Lege & præsentis operis tit. ix. iuss. xxx & quæ in eo sunt, & librum Basilic. lx. tit. lviij. iuss. iij. dicentem: Ne nubat rapta ei qui eam rapuit: sed si tali matrimonij copulæ consenserint eius parentes, exterminantur. Et ne contraria existimaueris. Aliter enim punitur qui puellam rapuit, aliter qui vi virgini vitium attulit. Et raptus quidem propter eius qui rapuit impudentiam, non condonatur. Per vim autem stupratio, si ab ea cui vis allata est, suscipiatur, remittitur. Sed qui illius voluntate cum virgine congressus est, alio modo punitur. Ait enim lex in libro lx. tit. xxxvij. cap. lxxx. Qui cum virgine puella coiit, illius quidem voluntate, parentibus autem ignorantibus, re cognita, si eam quidem in vxorem habere voluerit, & parentes consentiant, fiat contractus. Si autem vna pars parentum, id est vtriusque personæ, non velit, si diues quidem est qui vitium attulit, violatæ puellæ det vnam auri libram. Sin autem sit egentior, suarum facultatum dimidium: sed si in extrema sit paupertate, verberatus & tonsus exterminetur.

A

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν φησὶν ἀφορίζεσθαι τὸν βιασάμενον παρθένον μὴ μνηστευθεῖσαν ἑτέρῳ τινὶ, καὶ ἀναγκάζεται ταύτῃ συνοικεῖν, κἂν πενιχρὰ ἐστι, κἂν ἀναξία τῆς ἀξίας αὐτοῦ· καὶ μὴ ταύτης ἀποδιΐστασθαι, καὶ λαμβάνειν ἑτέραν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα ἐθέσπισεν. ὁ γὰρ μεμνηστευμένην βιασάμενος, ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται. καὶ ζήτει τὸν ϟγ΄. κανόνα τῆς ϛ΄. συνόδου. περὶ δὲ τοῦ ἔχειν τὸν τὴν βίαν ποιήσαντα, τὴν βιασθεῖσαν, κἂν πενιχρὰ ἐστι, καὶ μὴ συνάπτεσθαι ἑτέρᾳ, ζητητέον. ἵνα τί γὰρ ἐξεχωρήθη ὁ τὴν βίαν πλημμελήσας καὶ ἐφεξῆς ἔχειν τὴν βιασθεῖσαν, καὶ μὴ λαμβάνειν ἑτέραν, καὶ ταῦτα τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίῳ ξ΄. τίτλ. λη΄. κεφ. πα΄. ὁ βιασάμενος κόρην καὶ φθείρας αὐτὴν, ῥινοκοπείσθω, διδοὺς αὐτῇ καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ἔοικε τοίνυν ὡς ἀκολούθως τῷ τρίτῳ κεφ. τοῦ λ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, τῷ διοριζομένῳ ἀναγκάζεσθαι τὸν μετὰ σώφρονος γυναικὸς παλλακευόμενον, καὶ εἰς γάμου κοινωνίαν λαμβάνειν αὐτὴν, καὶ τὸν παρόντα κανόνα νοεῖσθαι. καὶ διὰ τὴν βίαν μὲν ἀφορίζεσθαι τὸν ταύτην πλημμελήσαντα. διὰ δὲ τὴν σωτηρίαν τῆς παρθένου ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν νομίμως ταύτῃ συνάπτεσθαι, ἀνάγνωθι καὶ τὸν παρόντος συντάγματος τίτλον θ΄. κεφ. λ΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. καὶ βιβλίου τῶν Βασιλικῶν ξ΄. τίτλον νη΄. κεφ. γ΄. λέγον, μὴ γαμείσθω ἡ ἁρπαγεῖσα τῷ ἁρπάζοντι αὐτήν. ἀλλὰ καὶ εἰ συναιρέσωσι τῷ τοιούτῳ συνοικεσίῳ, οἱ γονεῖς αὐτῆς περιορίζονται. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι. ἄλλως γὰρ κολάζεται ὁ ἁρπάσας κόρην, καὶ ἄλλως ὁ κατὰ βίαν φθείρας παρθένον. καὶ ἡ μὲν ἁρπαγὴ διὰ τὴν ἀναίδειαν τοῦ ἁρπάσαντος οὐ συγχωρεῖται. ἡ δὲ κατὰ βίαν γινομένη φθορὰ, ἐὰν ὑπὸ τῆς βιασθείσης καταδέχηται, συγχωρεῖται. ὁ μέντοι παρθένῳ συναφθεὶς κατὰ γνώμην ἐκείνης, ἑτέρως τιμωρεῖται. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζ΄. τίτλῳ λζ΄. κεφ. π΄. ὁ παρθένῳ κόρῃ μιγνύμενος, ἐκείνης μὲν προαιρέσει, ἀγνοούντων δὲ τῶν γονέων, τῆς πράξεως διαγνωσθείσης, εἰ μὲν θέλει λαβεῖν αὐτὴν εἰς γυναῖκα, καὶ συναινοῦσι καὶ οἱ γονεῖς, γινέσθω τὸ συνάλλαγμα· εἰ δὲ ἓν μέρος τῶν γονέων, τουτέστιν ἑκατέρου προσώπου, οὐ θελήσει, εἰ μὲν εὔπορος ἐστιν ὁ φθορεὺς, τῇ φθαρείσῃ κόρῃ διδότω χρυσίου λίτραν μίαν· εἰ δὲ ἐνδεέστερος εἴη, τὸ ἥμισυ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως· εἰ δὲ παντελῶς εἴη ἄπορος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος, ἐξοριζέσθω.

Κανὼν ξη´.

A Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μή γε ἄρα συσταίη, ὅτι παρὰ αἱρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. τοὺς γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστοὺς οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ καθ᾽ οἷον δή τινα τρόπον δὶς χειροτονηθεὶς ἐπὶ τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ ἱερατικῷ ἀξιώματι, καθαιρεῖται, καὶ οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν εἰδήσει τοῦτον χειροτονήσας. ἐοίκασι γὰρ ἢ τῆς B προτέρας χειροτονίας καταγινώσκειν, ἢ μετὰ ἀπόστασιν τῆς προτέρας γίνεσθαι τὴν δευτέραν, ὅπερ τετελέσθηναι ἀδύνατον. ὁ γὰρ ἅπαξ παραιτησάμενος τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χειροτονίας χάριν, οὐκέτι δύναται ἱερατικόν τι ἐνεργῆσαι. ἐπεὶ δὲ ἡ χειροτονία καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν, οὔτε κληρικοὺς οὔτε πιστοὺς ποιεῖ, ὡρίσθη, ἀκινδύνως χειροτονεῖσθαι καὶ βαπτίζεσθαι τοὺς παρὰ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας ἢ βαπτισθέντας, ὡς τῶν γενομένων ἀντὶ μηδὲ γενομένων λογιζομένων.

Κανὼν ξθ´.

C Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύοι, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς, εἰ μὴ δι᾽ ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία τοῦ πάσχα, πρῶτα μὲν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, νηστεύσαντος ἐπὶ τοσαυταρίθμοις ἡμέραις. εἶτα καὶ διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. φησὶ γὰρ, Εἴ τις πιστὸς οὐ νηστεύει κατὰ τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν D τοῦ πάσχα, καὶ κατὰ πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευὴν (καὶ ἐν ταύταις γὰρ παρομοίως τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ ξηροφαγεῖν ὡρίσθημεν) εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. ὑπέξελέ μοι τοὺς νοσοῦντας. οὗτοι γὰρ καταλύοντες διὰ ἰχθύων, συγγνωσθήσονται. διὰ κρέατος γὰρ οὐ καταλύσει τις καθ᾽ οἱανδήτινα τετράδα καὶ παρασκευὴν, ἄνευ τῶν πασχαλίων, καὶ τῶν ἄλλως ἐκκεχωρημένων, κἂν τὰ λοίσθια πνέῃ. ὡσαύτως ὑπέξελέ μοι καὶ ἀπὸ τῆς τεσσαρακονθημέρου τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακάς.

Canon LXVIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinauit, nisi vtique constiterit quòd ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati, vel ordinati sunt, vt fideles vel clerici sint, fieri non potest.

Schol. Bals. Is qui bis quouis modo ordinatus vnum & eundem gradum sacerdotalem suscepit, deponitur, nec ipse tantùm, sed & qui sciens ipsum ordinauit. Videtur enim aut priorem ordinationem damnare, aut post defectionẽ à priore, fieri posteriorem, quod perfici nequit. Qui enim semel datæ sibi ordinationis gratiæ renuntiauit, non ampliùs potest aliquod sacerdotale munus obire. Quoniam autem ordinatio & baptismus hæreticorum neque clericos, neque fideles facit, decretum est sine periculo ordinari & baptizari eos, qui ab hæreticis ordinati sunt, aut baptizati, quòd quæ facta sint, perinde habeantur, ac si facta non essent.

Canon LXIX.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor, sanctam Paschæ quadragesimam non ieiunat, vel quartum diem, vel parasceuen, præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: si sit autem laicus, segregetur.

Schol. Bals. Quadragesimale Paschæ ieiunium, primùm quidem à Domino traditum est, qui tot diebus ieiunauit. Deinde per præsentem canonem à sanctis Apostolis. Dicit enim, Si quis fidelis non ieiunat in sancta quadragesima Paschæ, & in omni quarto die, & parasceue (nam & in iis similiter ac in quadragesima aridis vesci iussi sumus) si est quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur. Excipe mihi eos qui ægrotant. Hi enim si per pisces ieiunium non seruant, eis venia datur. Per carnem autem non soluet quis quemcunque quartum diem, & parasceuen, exceptis paschalibus, & aliis concessis, etiam si extremum spiritum agat. Similiter excipe mihi & ex quadragesima, sabbata, & dies dominicos.

Nam & in his etiam ieiunium soluimus, vt vult Apostolicus canon lxvj. Nota & ex hoc præsenti canone propriè vnum esse ieiunium quadragesimale, quod est in festo Paschæ. Si enim essent & alia, eorum canon quoque meminisset. Sed & si in aliis ieiunij diebus, scilicet sanctorum Apostolorum, dormitionis sanctissimæ deiparæ, & natalis Iesu Christi, ieiunauerimus, pudore non afficiemur.

CANON LXX.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, ieiunat cum Iudæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis festi xenia accipit, vt verbi gratia azyma, aut quid tale, deponatur. Si verò sit laicus, segregetur.

SCHOL. BALS. Cùm præcepissent per alios canones Apostoli, quid fieri debeat in eos qui cum hæreticis precantur, aut cum excommunicatis, iam decernunt, aut qui cum Iudæis ieiunant, aut azyma festiuitatum ipsorum recipiunt, aut aliud eiusmodi aliquod munus, si quidem clerici sint, deponi, sin laici, excommunicari: Ne dixeris autem eos Iudaizare, tanquam idem cum Iudæis sentiant: omnino enim non depositioni vel segregationi solùm subiicientur, sed etiam absolutæ & omni ex parte perfectæ excommunicationi, vt iubet xxix. canon Laodic. syn. sed dic hos quidem rectè sentire & orthodoxos esse, sed ecclesiasticarum traditionum contemptores, & indiscriminatim viuentes: & ideo ipsos mitiùs, vt qui offendiculum generent, puniri. Propterea namque & nos qui Iudæis aliisque hæreticis contraria & sentimus & agimus, soluimus citra dubitationem, quando illi ieiunant, forte propter minas Niniues, vel alias quæ eis videntur causas. Ac ex hoc quidem quòd deponuntur vel segregantur ij qui ex Iudæis festorum xenia accipiunt, azyma, & cætera, dicunt multi eos argui qui per azyma mysticum sacrificium faciunt. si

A καταλυόμεθα γὰρ ὁμοίως καὶ εἰς ταύτας, κατὰ τὸν ξϛʹ. ἀποστολικὸν κανόνα. σημείωσαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι κυρίως μία ἐστὶν νηστεία ἡ τεσσαρακονθήμερος ἡ τοῦ πάσχα. Εἰ γὰρ ἦσαν καὶ ἄλλαι, ἐμνήσθη ἂν καὶ τούτων ὁ κανών, πλὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας νηστείας, ἤγουν τῶν ἁγίων ἀποστόλων. καὶ τῆς κοιμήσεως τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, νηστεύοντες, οὐκ αἰσχυνθησόμεθα.

B

Κανὼν ο.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, νηστεύοι μετὰ Ἰουδαίων, ἢ ἑορτάζοι μετ' αὐτῶν, ἢ δέχοιτο παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια (οἷον, ἄζυμα ἤ τι τοιοῦτον) καθαιρείσθω. Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὀρθοθετήσαντες οἱ ἀπόστολοι διὰ ἑτέρων κανόνων τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς συνευχομένους μετὰ αἱρετικῶν ἢ ἀφωρισμένων, ἄρτι

C παρακελεύονται τοὺς μετὰ Ἰουδαίων νηστεύοντας, ἢ δεχομένους τὰ τῶν ἑορτῶν αὐτῶν ἄζυμα, ἢ ἕτερον ξένιον, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. μὴ εἴπῃς δὲ τούτους ἰουδαΐζειν, ὡς καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ὁμόφρονας ὄντας· πάντως γὰρ οὐ καθαιρέσει μόνῃ ἢ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσονται, ἀλλὰ καὶ παντελεῖ ἀκοινωνησίᾳ, καθὼς ὁ κθʹ. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου παρα-

D κελεύεται. ἀλλ' εἰπὲ τούτοις ὀρθοδόξοις μὲν εἶναι, καταφρονητὰς δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων, καὶ ἀδιαφόρως ζῶντας· κἀντεῦθεν μετριωτέρως αὐτοὺς ὡς σκανδαλοποιοὺς κολάζεσθαι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τἀναντία τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις αἱρετικοῖς φρονοῦντες καὶ πράττοντες, καταλυόμεθα ἀνενδοιάστως, ὅταν ἐκεῖνοι νηστεύωσι, τυχὸν διὰ τὴν κατὰ τῆς Νινευῒ ἀπειλὴν, ἢ καὶ δι' ἑτέρας αἰτίας δοκούσας αὐτοῖς. ἀπὸ μέντοι τοῦ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι τοὺς λαμβάνοντας ἐξ Ἰουδαίων τὰ τῆς ἑορτῆς αὐτῶν ξένια, τὰ ἄζυμα δηλαδὴ, καὶ τὰ λοιπὰ, λέγουσιν οἱ πολλοὶ ἁλίσκεσθαι τοὺς ποιουμένους διὰ ἀζύμων τὴν μυστικὴν θυσίαν.

εἰ γὰρ τὸ ἁπλῶς, φησί, φαγεῖν ἄζυμα Ἰουδαϊκῆς A ἑορτῆς, καθαίρεσιν ἐπάγει καὶ ἀφορισμόν, τὸ μεταλαμβάνειν αὐτῶν, ὡς κυριακοῦ σώματος, καὶ παρομοίως ἐκείνοις διὰ τούτων τὸ πάσχα ποιεῖν, ποίαν οὐκ ἕξει κατάγνωσιν καὶ κόλασιν; σημείωσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα, καὶ ζήτει τὸν ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ξ'.

Κανὼν οα'.

Εἴ τις Χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκοι εἰς ἱερὸν ἐθνῶν, ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἅπτοι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία. B

Διαφόρως εἴρηται ὅτι οὐδεμία κοινωνία πιστῷ μετὰ ἀπίστου. ὅθεν καὶ ὁ παρὼν κανὼν ἀφορίζεσθαί φησι τὸν Χριστιανὸν τὸν μετὰ οἱουδήτινος ἀπίστου συνεορτάζοντα, ἢ ἔλαιον, ἢ λύχνον ἀνάπτοντα, εἰς ψευδοτελετὴν αὐτοῦ, διὰ τὸ λογίζεσθαι τοῦτον τοῖς ἀπίστοις ὁμόφρονα. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, ἐλαφρότερον ὁ τοιοῦτος κολάζεται, ἐξ ἑτέρων δὲ μεγάλως τιμωρεῖται.

Κανὼν οβ'.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς, ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν, ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προστιθέτω μεθ' οὗ ἔλαβεν. C

Ἑρμηνεία.

Ἀφορίζεσθαι φησὶν ὁ κανὼν πάντα πιστὸν ἀφελόμενον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον. τὸ ἀφελέσθαι δὲ μὴ νοήσῃς ἐπὶ κλοπῆς. ὁ γὰρ διὰ κλοπῆς τοιαύτῃ κηρὸν ἢ ἔλαιον ἐκκλησιαστικὸν ἀφελόμενος, ὡς ἱερόσυλος κολασθήσεται. ἀλλ' εἶπε κολάζεσθαι ὅλως τὸ ἁπλῶς ἀφελέσθαι, καὶ κοινῶσαί τινα τὸ προσενεχθὲν τῷ θεῷ, κἂν κυριαρχικὸν δίκαιον ἔχῃ ἐπὶ τῷ ναῷ, κἂν διακονητὴς αὐτοῦ ἐστί. D

Κανὼν ογ'.

Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν, ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζέσθω· παράνομον γάρ. εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

Ἑρμηνεία.

Τὰ αὐτὰ τῷ οβ'. κανόνι καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, χάριν τοῦ μὴ κοινοῦσθαι τὰ τῷ θεῷ προσαγόμενα, καὶ καθιερωμένα οἱαδήτινα σκεύη καὶ ἔπιπλα. τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς ὀθόνης, πᾶν ὕφασμα δηλοῦται.

enim simpliciter azymum comesse Iudaici festi, depositionem & segregationem inducit, eorum tanquam dominici corporis esse participes, & similiter ac illi pascha facere, quam non habebit condemnationem siue animaduersionem? Nota ergo canonem, & quære Carthaginen. synodi canonem lx.

CANON LXXI.

Si quis Christianus oleum deferat in templum gentium, vel in synagogam Iudæorum, in eorum festis, vel lucernam accendit, segregetur.

SCHOL. BALS. Alio modo dictum est nullam esse societatem fideli cum infideli, vnde & præsens canon segregari dicit eum qui cum infideli quouis festa celebret, vel oleum aut lucernam ad eius falsa sacrificia accendat, eo quòd cum infidelibus consentire censeatur. Atque ex hoc quidem canone leuiùs eiusmodi castigatur, ex aliis autem grauiter punitur.

CANON LXXII.

Si quis clericus vel laicus à sancta ecclesia ceram & oleum auferat, segregetur. 2.Cor.ca.14.

SCHOL. BALS. Segregari dicit canon fidelem omnem, qui ab ecclesia ceram vel oleum abstulerit. Auferre, non de furto intelligo (qui enim è sacro, hoc consilio furatur, vt sacrilegus punitur,) sed quouis modo auferre, & quod deo dicatum est, commune facere, punitur, etiamsi imperij dominium in templo habeat, etsi eius sit minister.

CANON LXXIII.

Vas aureum, vel argenteum, vel velum sanctificatum nemo ampliùs in suum vsum conuertat: hoc fit enim præter ius & contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, mulctetur.

SCHOL. BALS. Eadem quæ can. lxxij. præsens canon decernit, & quæcunq; suppellex deo fuerit dedicata, eam cōmunem ac prophanam fieri vetat. Veli autem seu ὀθόνης nomine, quicquid est textile, significatur.

Achaz autem ille, cùm linguam auream ex aureis spoliis deo quidem votis ac promissis, sed nondum consecratis, sibi vt propriam attribuisset, generatim ab omnibus, lapidibus obrutus est. lege & x. can. j. & ij. synodi quæ fuit in templo Apostolorum.

Canon LXXIIII.

Episcopum à viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab episcopis vocari necesse est: & si se quidem stiterit, & confessus, vel conuictus sit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundò etiam vocetur, missis ad ipsum episcopis duobus. Si autem etiam sic non obedierit, vocetur & tertiò, duobus ad eum rursus missis episcopis. Si autem vel sic aspernans & contumax non stiterit, synodus ea quæ videntur aduersus eum pronuntiet, ne lucrifacere videatur dum iudicium subterfugit.

Schol. Bals. Quinam possint episcopos & clericos accusare, & quinã aduersus eos testimonium ferãt, lege præsentis operis tit. ix. cap. j. & quæ in eo sunt: & cap. ij. & quæ sunt in ipso. Præsens autẽ canon statuit, accusatum episcopum, vt ei crimen intẽdatur, legitimè ab episcopis accersi: eum enim absentem condemnari, iniquum visum est, & præsentem quidem, & vel ex non refellendis probationibus, vel ex propria confessione, in iudicio conuictum, canonicè multari. Si autem nõ accesserit, à duobus rursus episcopis vocari. Atqui & tertiò quoque, vt si ne sic quidem stiterit, synodus aduersus eum pronuntiet, etiamsi pars vna tantùm adsit, ea quæ sibi videbuntur: Ne contemptor, inquit, seu contumax, ex impudenti dilatione lucretur. Hæc cùm decernat canon, sæpe quæsitum est an per præsentem canonẽ Synodo permissum sit, inobedientem ac contumacem episcopum depositioni subiicere. Dixerunt autem aliqui, à misericordia nimis alienum esse, vt ob inobedientiam siue contumaciam deponatur episcopus. Si enim ea esset, inquiunt, Apostolorum sententia, vt deponeretur episcopus, depositionis in hoc canone meminissent.

A ὁ Ἄχαζ δὲ ἐκεῖνος ἰδιωσάμενος γλῶτταν χρυσῆν ἀπὸ τῶν ἐπαγγελθέντων τῷ θεῷ χρυσῶν λαφύρων, καὶ μήπω ἀφιερωθέντων, ἐλιθοβολήθη πανδημεί. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ι΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων α΄. καὶ β΄. συνόδου.

Κανὼν οδ΄.

Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπί τινι παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων· κἂν μὲν ἀπαντήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ, ὁρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον. B ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ᾽ αὐτὸν δύο ἐπισκόπων. ἐὰν δὲ καὶ οὕτως μὴ ἐπακούσῃ, καλείσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν. ἐὰν δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ᾽ αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ τίνες δύνανται κατηγορεῖν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν αὐτῶν, ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος συντάγματος C τίτλον θ΄. κεφαλαίου α΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ κεφάλαιον β΄. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ παρὼν κανὼν θεσπίζει τὸν κατηγορηθέντα ἐπίσκοπον χάριν ἐγκληματικῆς αἰτιάσεως, μετακαλεῖσθαι κατὰ νόμους ὑπὸ ἐπισκόπων. ἀπόντα γὰρ τοῦτον καταδικάζεσθαι, ἄδικον ἔδοξε· καὶ παρευσιάζοντα μὲν, καὶ ἐξ ἀναντιρρήτων ἐλέγχων ἢ ἀπὸ οἰκείας ὁμολογίας καταδικαζόμενον, κανονικῶς ἐπιτιμᾶσθαι. μὴ παραγενόμενον δὲ, καλεῖσθαι καὶ αὖθις παρὰ ἐπισκόπων δύο· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τρίτου, ὡς D ἂν εἰ μηδὲ οὕτως παραγένηται, ἀποφαίνηται κατ᾽ αὐτοῦ ἡ σύνοδος καὶ μονομερῶς τὰ δοκοῦντα αὐτῇ· ὅπως, φησὶ, μὴ κερδήσῃ ὁ καταφρονητὴς ἐκ τῆς ἀναιδοῦς ὑπερθέσεως. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐζητήθη πολλάκις, εἴπερ ἐνεδόθη διὰ τοῦ τοιούτου κανόνος τῇ συνόδῳ, καὶ καθαιρέσει καθυποβάλλειν τὸν ἀπειθῆ ἐπίσκοπον. καὶ εἶπόν τινες ὡς ἀσυμπαθές ἐστιν ἐξ ἀπειθείας καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον. ἄλλως δέ πως ὀφείλειν ἐπιτιμᾶσθαι αὐτόν. εἰ γὰρ ἦν θελητὸν φασὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον, ἐμνήσθησαν ἂν ἐν τῷ κανόνι καὶ καθαιρέσεως.

A ἄλλοι δὲ εἶπον, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς προσφάτως ἐκτεθείσης προσκυνητῆς νεαρᾶς τοῦ θεοστεφοῦς κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος, ἅπας ἐναγόμενος μετακαλούμενος εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ μετὰ τρία μηνύματα διὰ τριῶν ἐπιφωνημάτων ἐγγράφων, ἐλθεῖν παρεγγυώμενος, καὶ μὴ ἐρχόμενος, καταδικάζεται, καὶ μονομερῶς. Εἰ γοῦν καὶ ἐπίσκοπος μετὰ δόσεως λιβέλλων καὶ νομίμων ἐγγράφων κατηγορηθῇ, καὶ μετακληθῇ, πρῶτον μὲν διὰ μηνυμάτων, εἶτα καὶ διὰ τριῶν ἐγγράφων ἐπιφωνημάτων, καὶ οὐκ ἀπαντήσει εἰς τὸ δικαστήριον, B καταδικασθήσεται. τὸ γὰρ καλεῖσθαι ἐνθάδε, κατὰ νόμους νοεῖται, ἤγουν διὰ ἐπιφωνημάτων τριακονθημέρων, καὶ μή, ὡς τινες εἶπον, διὰ μηνυμάτων ἐγγράφων ὀλιγοημέρων. τοῦτο δὲ ἐλαλήθη διαφόρως ἐπὶ βήματος βασιλικοῦ, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ ἐπισκόπου Βεσαίνης. καὶ ἐκρίθη διὰ τριῶν νομίμων ἐπιφωνημάτων, ὀφείλειν μετακαλεῖσθαι τὸν ἐναγόμενον ἐπίσκοπον. καὶ οὕτως ἐξ ἀπειθείας καταδικάζεσθαι.

Κανὼν οε'.

C Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπισκόπου αἱρετικὸν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἕνα. ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὡς ἄνωθεν εἶπον, εἰ θέλεις μαθεῖν πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἀνάγνωθι τίτλον θ'. τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφ. β'. ἐκ τοῦ παρόντος δὲ κανόνος μανθάνεις μήτε αἱρετικόν, μήτε ἕνα πιστὸν παραδέχεσθαι καταμαρτυροῦντα ἐπισκόπου. ἐπὶ γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, φησί, πᾶν ῥῆμα σταθήσεται. πλὴν τοῦτο μὴ D ἀδιακρίτως νοήσεις. ἀλλ' εἰπὲ κατὰ νομικὴν ἀκρίβειαν, ὡς εἰ μὲν χρηματικὴ ἐστιν αἰτίασις καὶ μέχρι λίτρας μιᾶς, δύο μάρτυρες πιστοὶ ἔντιμοι κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐνωμότως μαρτυροῦντες ἀρκέσουσιν. Εἰ δὲ μέχρι πεντήκοντα λιτρῶν, τρεῖς. Εἰ δὲ τούτων ἐπέκεινα, πέντε. Εἰ δ' οὐκ ἔστι χρηματικὴ αἰτίασις, ἀλλὰ ἐγκληματική, διὰ πέντε μαρτύρων πιστῶν καὶ ἐντίμων ὀμνυόντων, ἡ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτίασις ἀποδείκνυται· καὶ ἀνάγνωθι περὶ τούτου τὸν α'. τίτλον τοῦ κα'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, πολλὰ τοιαῦτα διδάσκοντα.

Κανὼν ος'.

Ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ,

A Alij autem dixerunt, quòd ex proximè edita à deo coronati & sancti Imperatoris nostri Basilij nouella, quicunq; is sit aduersus quē actio intenditur, si in iudicium vocetur, & post tres quidem scriptis mādatas denunciationes accersitus, & non veniens, condemnatur vel vna tantum parte præsente. Si ergo etiam episcopus cū datione libelli ac scriptis legitimis accusatus fuerit, & in ius vocatus, primùm quidem per citationes seu denunciationes, deinde etiā per tria scriptis mandata edicta, & se iudicio B non obtulerit, damnabitur vel vna tantùm parte præsente, & deponetur. Hic ergo vocari, legitimè intelligitur, scilicet per xxx. dierum edicta, & non vt nonnulli dixerunt, per paucorum dierum scriptis mandatas denunciationes. Hoc autē alio modo dictum est in tribunali Imperiali, & magis in causa episcopi Besænæ, & iudicatū est, per tria legitima edicta debere vocari episcopum, aduersus quem actio intenditur, & ita propter contumaciam condemnari.

CANON LXXV.

C *In testimonium aduersus episcopum hæreticus ne admittatur: sed nec vnus solus fidelis. In ore enim duorum vel trium stabit omne verbum.* Matth. 18. 16.

SCHOL. BALS. Iam, vt antè dixi, si scire velis quot & quinam aduersus Episcopos vel clericos testimonium dicant, lege titulum ix. præsentis operis cap. ij. Ex hoc autē canone discis neq; hæreticum, neque vnum fidelem ad testimoniū dicendum aduersus Episcopū admitti. In D duobus enim aut tribus testibus, inquit, stabit omne verbū. Hoc quod hic dicitur, si summum ius accuratè spectetur, non indistinctè verum est. Si est enim causa pecuniaria, & vsq; ad libram vnā, duo testes, fide digni, bonæ existimationis, aduersus episcopum iurati testificātes sufficiant. Sin autem vsque ad L. libras, tres. Si autē vltra hæc, quinq;. Si autē nō est pecuniaria causa, sed criminalis, per quinq; fide dignos testes & iurantes, qui sunt & ipsi bonæ famæ, aduersus episcopum accusatio probatur. Et de hoc lege j. tit. lib. xxj. Basil. cōstit. qui hæc huiusmodi multa docet.

Vide tit. viij. huius operis cap. ij.

CANON LXXVI.

Quòd non oportet episcopum fratri,

vel filio, vel alij cognato gratificantem, humana affectione ad episcopatus dignitatem quem vult eligere. Episcopatus enim heredes facere iustum non est, ea quæ Dei sunt, largientem. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipse autem segregatione mulctetur.

εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ὃν βούλεται χειροτονεῖν. Haloandri exẽplar hoc non habet.

Schol. Bals. Præsens quidem canon statuit non licere episcopo cognatum loco suo in episcopatu constituere, nec spiritus gratiam vt humanam aliquam hæreditatem transmittere. Infirmat autem & irritam decernit huiusmodi electionem, & etiam Episcopum segregat. Tu autem dic, quòd etiam si non ad suum cognatum Episcopus Episcopatum transmiserit, sed ad alienum, idem erit. Episcopos enim à Synodis fieri decretum est. Et ideo etiam vita functus ille vrbis Philippi Metropolitanus maximus, suæ metropoli sub hac conditione renuncians, si eius œconomum vrbis Philippi Metropolitanum pro se ipso sancta Synodus constitueret, non est exauditus, sed audiit quòd si res, quas post electionem ex ecclesiæ redditibus acquirit, non potest dare, vel ad quos vult transmittere, multo magis episcopatum. Lege Carth. Syn. can. xxxij. & Antioch. syn. can. xxiij. dicentes non licere episcopo, etiam si moriatur, alium successorem suum episcopum constituere.

Canon LXXVII.

Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblæsus: episcopatu autem dignus sit, fiat: non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio.

Schol. Bals. Antiqua quidem lege nullus vlla corporis parte mutilatus ad sacerdotium promouebatur: multo magis autem si post sacerdotium ex morbo vel casu aliquo læsus ac mutilatus esset, à sacrificio cessabat. Diuini autem Apostoli, eos quidem, qui quominus quæ sunt sacerdotij, exequantur, impediti sunt, non admitti statuerunt: eos autem qui possunt, etiam si vno oculo careant, & claudi sint, qui eligantur, dignos haberi iussere.

ἢ τῷ συγγενεῖ χαριζόμενον, εἰς ὃ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονεῖν ὃν βούλεται. κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ. οὐ γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονομίαν ὀφείλει τιθέναι. Εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει, ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία· αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον ἀντὶ ἑαυτοῦ προσγενῆ οἰκεῖον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκαθιστᾷν, μηδὲ παραπέμπειν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ὡς τινὰ κλῆρον ἀνθρώπινον. ἀκυροῖ δὲ καὶ τὴν οὕτως γινομένην χειροτονίαν, καὶ ἀφορίζει τὸν ἐπίσκοπον. σὺ δὲ εἰπὲ, ὅτι κἂν μὴ προσγενῆ αὐτοῦ παραπέμψῃ ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἐπισκοπὴν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλότριον, τὸ αὐτὸ γενήσεται. τοὺς γὰρ ἐπισκόπους ὑπὸ τῶν συνόδων γίνεσθαι διατέτακται. Διά τοι τοῦτο καὶ ὁ ἀποβεβιωκὼς μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὁ μέγιστος, παραιτούμενος τὴν κατ' αὐτὸν μητρόπολιν, ὑπὸ αἵρεσιν ταύτην, ἐὰν τὸν οἰκονόμον αὐτοῦ ἡ ἁγία σύνοδος καταστήσῃ μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως ἀντ' αὐτοῦ, οὐκ εἰσηκούσθη, ἀλλ' ἤκουσεν ὡς εἰ τὰ πράγματα ἅτινα ἐπικτᾶται ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας εἰσόδων οὐ δύναται δωρεῖσθαι ἢ παραπέμπειν πρὸς οὓς βούλεται, πολλῷ μᾶλλον τὴν ἐπισκοπήν. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα λβ'. καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα κγ'. λέγοντα μὴ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ κἂν τελευτᾷ, ἕτερον καθιστᾷν διάδοχον ἑαυτοῦ.

Κανὼν οζ'.

Εἴ τις ἀνάπηρος ᾖ τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ τὸ σκέλος πεπληγμένος, ἄξιος δὲ ἐστὶν ἐπισκοπῆς, γινέσθω. οὐ γὰρ λώβη σώματος αὐτὸν μιαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ μὲν τοῦ παλαιοῦ νόμου, οὐδεὶς λελωβημένος κατά τι μέρος τοῦ σώματος εἰς ἱερωσύνην προεβιβάζετο. μᾶλλον μὲν οὖν ἐὰν μετὰ ἱερωσύνην ἔσχεν ἐκ πάθους λώβην τινὰ, ἐπαύετο τοῦ ἱερουργεῖν. οἱ δὲ θεῖοι ἀπόστολοι, τοὺς μὲν ἐμποδιζομένους τὰ τῆς ἱερωσύνης ἐνεργεῖν, μὴ προσίεσθαι διωρίσαντο. τοὺς δὲ δυναμένους ἐνεργεῖν, κἂν ἑτερόφθαλμοι ὦσι, κἂν χωλοὶ, τῆς χειροτονίας ἀξιοῦσθαι ἐκέλευσαν.

τὴν γὰρ ψυχὴν θέλουσιν ἔχειν πάντας καθαρὰν καὶ ἀλώβητον, οὐ μὴν τὸ σῶμα. ἆρα δὲ εἰ μετὰ τὴν ἱερωσύνην γένηταί τις κωφὸς, ἢ τυφλὸς, ἢ ἄλλως ἐμπαθὴς τὸ σῶμα, καὶ οὐ δύναται ἱερατικὰ ἐνεργεῖν, μετακινηθήσεται ἐκ τῆς ἱερωσύνης κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον. Λύσις. οὐδαμῶς· ἔστι γὰρ ἀσυμπαθὲς καὶ τῆς ἀποστολικῆς εὐθυδικίας ἀλλότριον, τὸν ἄξιον μᾶλλον ἐλέους διὰ τὸ πάθος, καταχρίνεσθαι ὡς ἀνάξιον. καὶ πολλοὶ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι, τυφλωθέντες, καὶ ἄλλως ἐσχάτως ἀῤῥωστήσαντες, καὶ μὴ δυνάμενοι ἐνεργεῖν ἀρχιερατικόν τι, μέχρι τέλους ζωῆς αὐτῶν, οὐ μετεκινήθησαν. καὶ ὁ νόμος δέ φησιν ἐν βιβλίῳ θ. τίτλῳ α. κεφαλ. α. θέματι δ'. ὁ τυφλὸς καὶ δικάζειν δύναται, καὶ οὐκ ἀποκρίνεται τῆς συγκλήτου· ἀρχὴν δὲ νέαν οὐκ ἐγχειρίζεται. ἣν μέντοι πρὸ τοῦ πάθους εἶχε, μένει ἔχων.

A B

Κανὼν οη'.

Κωφὸς δὲ ὢν, καὶ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος· οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

C

Κανὼν οθ'.

Ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ, κληρικὸς μὴ γινέσθω, ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω. καθαρισθεὶς δὲ, προσδεχέσθω. καὶ ἐὰν ᾖ ἄξιος, γινέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ δαιμονιζόμενος ἐστέρηται λογισμοῦ καὶ διαθέσεως. κἀντεῦθεν ὑπὸ τοῦ κανόνος κεκώλυται ἢ τῷ κλήρῳ συγκαταλέγεσθαι, ἢ τοῖς πιστοῖς συνεύχεσθαι, ἵνα μὴ φαῦλα τινὰ καὶ ἄσημα διαπραττόμενος, καὶ δαιμονιώδεις ἐκβοήσεις ποιούμενος, τὸν τοῦ θεοῦ λαὸν συνταράττῃ, καὶ τὴν δοξολογίαν τοῦ ναοῦ ἀργοίη. μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν, εἰ εὑρεθῇ ἄξιος, γενήσεται καὶ κληρικός. ὁ μέντοι γ'. κανὼν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου, φησὶν, ἐὰν πιστὸς δαιμονίζηται, ὀφείλει μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων μυστηρίων. καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τῷ παρόντι κανόνι. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐξελήφθη χάριν τοῦ ἐκ διαλείμματος μαινομένου, καὶ εἰδότος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νήψεως τῶν θείων ἁγιασμάτων τὸ μυστήριον· ὁ δὲ παρὼν κανὼν περὶ τοῦ διηνεκῶς μαινομένου.

D

A Animam enim puram & integram omnes habere volunt, non autem corpus. Nunquid autem si post sacerdotium fiat aliquis surdus, vel cæcus, vel aliquo alio corporis vitio affectus, & non potest sacerdotalia exequi, sacerdotio mouebitur veteris legis instituto? Solutio. Nequaquam: est enim à cōmiseratione disiunctum, & à recto Apostolico iudicio alienum, vt qui misericordia potiùs dignus sit, propter id quod ei accidit, indignus iudicetur. Ac multi quidem antistites, & sacerdotes, & B diaconi excæcati, & alioqui extremo morbo affecti, & in summam imbecillitatem adducti, & qui nec sacerdotale quidpiam agere poterant, ad eorum vsque vitæ finem non moti sunt. Iam verò lex quoque dicit in lib. ix. tit. j. cap. iiij. Excæcatus autem etiam iudex esse potest, & senatu nō mouetur, nouum autem magistratum non suscipit: sed quem ante morbū habebat, habere perseuerat.

CANON LXXVIII.

Qui autem est surdus & cæcus, ne sit episcopus, non vt pollutus, sed ne ecclesiastica impediantur. Haloander legit ἐπίλαμμένος non μεμιασμένος.

C

CANON LXXIX.

Si quis dæmonem habeat, ne fiat clericus, sed neque cum fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur, & si sit dignus, fiat.

SCHOL. BALS. Qui à dæmone correptus est, ratione ac mente priuatus est, atque idcirco vel in clerum cooptari, vel cum fidelibus precari, hoc canone prohibetur, ne fortè si quid mali aut inhonesti egerit, ac dæmoniacas voces emiserit, popu- D lum Dei conturbet, atque officium diuinum impediat. Postquam autem ad se redierit, si dignus fuerit inuentus, etiam clericus fiet. Tertius quidem certè canon Patriarchę Alexandrini Timothei dicit, Si sit fidelis dæmone percitus, debet esse sanctorum mysteriorum particeps: & præsenti canoni non aduersatur. Ille enim de eo loquitur, qui per dilucida interualla furore corripitur, & scit eo tempore quo resipuit, diuinorum sacramentorum mysterium: præsens autem canon de eo loquitur, qui est perpetuò furiosus,

Si autem etiam de eo qui per dilucida furit interualla, canonem loqui dixeris, nec sic quidē vllum tibi erit impedimentum. Neque enim concedetur ei qui per dilucida interualla furore corripitur, in clerum cooptari, ne sacerdotium furoris tempore contumelia afficiatur, probrísque & blasphemiis numen appetatur.

CANON LXXX.

Eum qui ex vita gentili accesserit & baptizatus fuerit, vel ex improba viuendi ratione, non est æquum protinus episcopum fieri. Iniquum est enim, vt qui sui nondum experientiam ostenderit, sit aliorum magister, nisi fortè hoc diuina gratia fiat.

SCHOL. BALS. Scire debes ex x. can. Sardic. Syn. & xvij. can. Syn. habitæ in æde sanctorum Apostolorum, quæ prima & secunda dicitur, quòd neque fidelis laicus illinc ad episcopalem dignitatem prouehitur, nisi præstituta tempora per alios gradus impleuerit. Si autem fidelis laicus non aliter fit episcopus, multo magis nec ad episcopatum prouehetur qui recèns est illuminatus, aut mimus, nisi prēstitutos gradus peruaserit tēpore sufficienti: nec ei docere permittetur, nisi priùs fuerit edoctus mysterium: oportet ergo eum sufficienti tempore probari, & si dignus fortè inuentus fuerit, prouehi. Quære & secundum can. primæ Syn. quæ eum deponi statuit qui præter hoc fecerit. Iam verò & magnus Paulus non iuuenem prohibet, id est νέον, fieri episcopum, sed recèns plantatum, quod vocat νεόφυτον. Illud autem, nisi hoc fortè diuina gratia fiat, de reuelatione dici intellige. Apostolo enim Ananiæ reuelatum est de magno Paulo, eum esse vas electionis.

CANON LXXXI.

Diximus non oportere episcopum vel presbyterum seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in ecclesiasticis negotiis versari. Vel ergo ita facere persuadeatur, vel deponatur.

SCHOL. BALS. Sextus canon Apostolicus sacris initiatos indistinctē deponi iubet, qui mundanas in se curas suscipiunt. Præsens autem canon in eos paulo clementiùs animaduertit. Dicit enim,

A Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐκ διαλείμματος μαινομένου εἴπῃς τὸν κανόνα τοῦτον διαλέγεσθαι, καὶ οὕτως οὐκ ἔσται σοί τι ἐμποδών. οὐδὲ γὰρ παραχωρηθήσεται ὁ ἐκ διαλείμματος μαινόμενος κληρωθῆναι· ἵνα μὴ περιυβρίζηται ἡ ἱερωσύνη κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας αὐτοῦ, καὶ βλασφημῆται τὸ θεῖον. Κανὼν π΄.

Τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα, ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι παραυτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον. ἄδικον γάρ, τὸν μηδέπω πεῖραν ἐπιδειξάμενον, ἑτέρων εἶναι διδά-
B σκαλον· εἰ μήπου κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γίνηται.

Ἑρμηνεία.

Μαθεῖν ὀφείλεις ἀπὸ τοῦ ι΄. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου καὶ τοῦ ιζ΄. κανόνος τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, συνόδου, τῆς λεγομένης α΄. καὶ β΄. ὅτι οὐδὲ πιστὸς λαϊκὸς ἀπεντεῦθεν εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προβιβάζεται, εἰ μὴ τοὺς νενομισμένους καιροὺς διὰ τῶν ἑτέρων πληρώσει βαθμῶν. Εἰ δὲ πιστὸς λαϊκός, οὐ γίνεται ἄλλως πως ἐπίσκοπος, πολλῷ μᾶλλον οὐ προχειρισθήσεται εἰς ἐπισκοπὴν νεοφώτιστος ἢ σκηνικός, εἰ μὴ τοὺς νε-
C νομισμένους διέλθῃ βαθμοὺς διὰ τοῦ ἀρκοῦντος καιροῦ· οὐδὲ διδάσκειν ἐκχωρηθήσεται, μήπω διδαχθεὶς τὸ μυστήριον. χρὴ οὖν διὰ τοῦ ἀρκοῦντος καιροῦ δοκιμάζεσθαι τοῦτον, καὶ ἄξιον ἴσως εὑρισκόμενον προχειρίζεσθαι. ζήτει καὶ τὸν β΄. κανόνα τῆς α΄. συνόδου, διοριζόμενον καθαιρεῖσθαι τὸν παρὰ ταῦτα ποιοῦντα. καὶ ὁ μέγας δὲ Παῦλος οὐ τὸν νέον ἀπαγορεύει, ἀλλὰ τὸν ἐκ νέου φυτευθέντα. τὸ μέντοι εἰ μήπω κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γίνηται, νόησον ῥηθῆναι περὶ ἀποκαλύψεως. τῷ γὰρ ἀποστόλῳ Ἀνανίᾳ ἀπεκαλύφθη περὶ τοῦ μεγάλου
D Παύλου, ὅτι σκεῦός μοι ἐστὶν ἐκλογῆς.

Κανὼν πα΄.

Εἴπομεν, ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω οὖν, τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ κυριακὴν παρακέλευσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛ΄. ἀποστολικὸς κανὼν ἀδιαστίκτως καθαιρεῖσθαι κελεύει τοὺς ἱερωμένους, κοσμικὰς φροντίδας ἀναλαμβανομένους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν συμπαθέστερον τούτοις κολάζει. φησὶ γάρ, ἢ παυσά-

παυσάσθωσαν, ἢ καθαιρείσθωσαν. ἕλκυσον γοῦν εἰς μίαν ἔννοιαν τοὺς κανόνας πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον, καὶ εἰπὲ καὶ τὸν ϛ΄. κανόνα κατὰ τοῦτον νοεῖσθαι. ζήτει καὶ τὸν ιϛ΄. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τὸν δ΄. τῆς τετάρτης.

Κανὼν πβ΄.

Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἐπὶ λύπῃ τῶν δεσποτῶν κεκτημένων· οἴκων γὰρ ἀναστροφὴν τὸ τοιοῦτο ἐργάζεται. Εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανείη οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσωσιν οἱ δεσπόται, καὶ ἐλευθερώσωσιν, καὶ τοῦ οἴκου ἑαυτῶν ἐξαποστελοῦσι, γινέσθω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ δούλων κληρουμένων ἀνάγνωθι τὸ λϛ΄. κεφάλαιον τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐνταῦθα δὲ ὁ κανὼν μὴ θέλων σκανδαλίζεσθαι ὑφ' ἡμῶν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, οὐ παραχωρεῖ εἰς κλῆρον προάγεσθαι δοῦλον ἀλλότριον, κἂν φρονιμώτατός ἐστι καὶ ἄξιος, εἰ μὴ καὶ ὁ δεσπότης πρὸς τοῦτο συναινέσῃ, καὶ πρότερον ἐλευθερίας αὐτὸν ἀξιώσῃ. ἐγράφη δὲ πρὸς παράδειγμα καὶ τὸ γεγονὸς ἐπὶ τῷ Ὀνησίμῳ. γέγραπται γὰρ ὡς τὸν τοιοῦτον Ὀνήσιμον δοῦλον ὄντα Φιλήμονος, ὁ μέγας Παῦλος ἀντέστρεψε πρὸς τὸν Φιλήμονα, κἂν χρησιμώτατος πρὸς διακονίαν ἔδοξεν αὐτῷ, εἰπὼν μὴ δίκαιον εἶναι ἄνευ γνώμης τοῦ Φιλήμονος τοῦτον διακονεῖν ἐν τῷ τῆς πίστεως κηρύγματι. ὥστε οὐδὲ ἐλευθερία, οὐδὲ ἱερωσύνη, οὐδ' ἄλλο τι ἀποξενοῦσι τὸν ἀγνοοῦντα δεσπότην, ἐκ τῆς κυριότητος τοῦ δούλου αὐτοῦ. καὶ τὸ νόμιμον δὲ τὸ διορίζόμενον, κατὰ ἐλευθερίαν οὐ δίδοται ἀποκατάστασις, οὐ νοεῖται περὶ τοιούτων, ἀλλὰ περὶ δούλου ἐλευθερωθέντος κατὰ γνώμην δεσπότου ἀτελοῦς.

Κανὼν πγ΄.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.

Ἑρμηνεία.

Διάφοροι κανόνες ἀποστολικοὶ ἐκώλυσαν τοὺς ἱερωμένους δημόσια καὶ πράγματα διοικεῖν.

vel cessent, vel deponantur. Trahe ergo canonas in vnam intelligentiã ad id quod est humanius, & dic etiam sextum canonem huic conuenienter intelligi. Quære & xvi. canonem Carth. Syn. & quartum quartæ.

Canon LXXXII.

Seruos in clerum prouehi sine voluntate dominorum non permittimus, ad eorum qui possident molestiam. Domorum enim euersionem talia efficiunt. Si quando autem autem etiam dignus seruus visus sit qui ad gradum eligatur, qualis noster quoque Onesimus visus est, & domini concesserint ac liberauerint, & ædibus emiserint, fiat.

οἴκων ἀναστροφὴν ἐργάζεται, nõ habet Haloandri exẽplar, qui quidẽ ἀναστροφὴν vertit *redhibitionem*, nescio qua ratione motus.

Schol. Bals. De seruis qui in clerum cooptantur, lege xxxvj. cap. primi tit. præsentis operis. Hic autem canon nolens nostris fratribus aliquid à nobis offendiculi afferri, non permittit vt alienus seruus in clerum promoueatur, etiamsi sit prudentissimus & dignus, nisi dominus ei rei cõsenserit, & eũ priùs libertate dignum existimauerit. Ad exemplum autẽ scriptum est & quod factum est in Onesimo. Scriptum est enim quòd hunc Onesimum Philemonis seruum magnus Paulus ad Philemonem remisit, etiamsi ei visus esset ad ministerium vtilissimus, dicens, Non esse iustum eum sine Philemonis voluntate in fidei prædicatione seruire. Quare nec libertas, nec sacerdotium, nec aliquid aliud dominum ignorantem à serui sui dominio abalienant. Et lex quæ statuit aduersus libertatem non dari restitutionem, de his non intelligitur, sed de seruis libertatis voluntate imperfecti domini.

Canon LXXXIII.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, exercitui vacans, & vtraque obtinere volens, Romanum scilicet magistratum, & sacerdotalem administrationem, deponatur. Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.

Schol. Bals. Diuersi canones Apostolici prohibuerũt sacris initiatos publica negotia administrare.

Præsens autem canon iubet eos deponi qui exercitui vacant vel huiusmodi militares commeatus administrant, & expeditionis militaris rationem ducunt. Talis enim hîc militia existimanda est, & non ea quæ fit armis. Illa enim omnino prohibita est, & lege vij. can. Chalced. Syn. tales anathemate ferientem, si non pœnitentiam agant. Quæsierit autem quispiam, an & hic illud, Cesset vel deponatur, locum habeat, quemadmodum & in lxxxj. can. didicimus. An etiam ante edicta, sacerdos qui rem militarem tractat, ex eo deponetur? Solutio. Existimo quòd hîc quoque post edictum, is qui copiarum rationem ducit, si non cessat, deponetur. Omnia enim publica eandem causam habent. Lege etiam caput xxxij. tituli noni præsentis operis, & quæ in illud scripta sunt.

Canon LXXXIV.

Quisquis regem vel principem præter ius contumelia affecerit, pœnas luat: & si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur.

Schol. Bals. Lex Mosaica dicit: Principi populi tui non maledices. Ei ergo consequenter statuit canon, eum qui Imperatorem vel magistratum iniuria afficit, si sit quidem clericus, deponi: si verò laicus, segregari. Et hoc quidem quantum ad ecclesiasticam traditionem attinet. Ciuiles autē leges Imp. factam iniuriam aliter vendicant. Lege autem xxxvj. stat. primi tit. præsentis operis. Nonnulli autem illud interpretantes, Si quis regem vel principem præter ius contumelia afficit, dixerunt, sæpe etiam iustam reprehensionem pro iniuria accipi. Existimo autem hoc explicari à xiiij. cap. xxxvj. tit. lx. lib. Basil. quod situm est in xxxvj. cap. ix. tit. præsentis operis.

Canon LXXXV.

Sint vobis omnibus clericis & laicis libri venerandi & sancti, veteris quidem testamenti, Mosis quinque, Genesis, & Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Iesu Naue vnus. Iudicū vnus. Ruth vnus. Regnorum quatuor. Paralipomenō, id est, derelictorum dierum, duo. Esdræ duo. libri Esther vnus. Maccabæorum tria. Iob vnus, Psalterij vnus. Solomonis tres, Prouerbia,

A ὁ δὲ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι θεσπίζει τοὺς στρατεία σχολάζοντας, ἤτοι τοὺς διοικητὰς τῶν στρατιωτικῶν σιτηρεσίων, πραγμάτων καὶ στρατολογιῶν. τοιαύτην γὰρ εἶναι τὴν στρατείαν ὑποληπτέον μοι, καὶ μὴ τὴν διὰ ὅπλων. ἐκείνη γὰρ πάντη ἀπηγόρευται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ζ'. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἀναθεματίζοντας τοὺς τοιούτους, εἰ μὴ μεταμεληθῶσιν. ἐρωτήσει δέ τις, ἆρα καὶ ἐνταῦθα, τὸ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω ἕξει χώραν, καθὼς ἐν τῷ πα. κανόνι ἐδιδάχθημεν. ἢ καὶ πρὸ ἐπιφωνημάτων ὁ τὴν στρατείαν μεταχειριζόμενος ἱερωμένος ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται; Λύσις. οἶμαι ὅτι καὶ ἐνταῦθα μετὰ ἐπιφώνησιν ὁ στρατολογῶν εἰ μὴ παύσεται, καθαιρεθήσεται. πάντα γὰρ τὰ δημοσιακὰ, τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἔχουσιν. ἀνάγνωθι καὶ κεφάλ. λβ'. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν πδ'.

Ὅστις ὑβρίσει βασιλέα ἢ ἄρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, τιμωρίαν τιννύτω· καὶ εἰ μὲν κληρικὸς, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

C Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος φησὶν, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. ἀκολούθως οὖν αὐτῷ διορίζεται καὶ ὁ παρὼν κανὼν, τὸν ὑβρίζοντα βασιλέα, ἢ ἄρχοντα, κληρικὸν μὲν ὄντα καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν ὅσον ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. οἱ δὲ πολιτικοὶ νόμοι ἄλλως διαλυτοῦσι τὰ τῆς βασιλικῆς ὕβρεως. καὶ ἀνάγνωθι τὸ λϛ'. κεφ. τοῦ ἁ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τινὲς δὲ ἑρμηνεύσαντες τὸ εἴ τις ὑβρίσει βασιλέα ἢ ἄρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, εἶπον, πολλάκις ἐκλαμβάνεσθαι καὶ τὸν δίκαιον ἔλεγχον ἀντὶ ὕβρεως. νομίζω δὲ τοῦτο ἑρμηνεύεσθαι ἀπὸ τοῦ ιδ'. κεφ. τοῦ λϛ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὸ λϛ'. τοῦ τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν πε'.

Ἔστω δὲ ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς, βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια· τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης, Μωυσέως πέντε, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον. Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ, ἕν. Κριτῶν ἕν. Ῥούθ, ἕν. Βασιλειῶν, τέσσαρα. Παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν, δύο. Ἔσδρα, δύο. Ἐσθήρ, ἕν. Ἰώβ, ἕν. Ψαλτηρίου, ἕν. Σολομῶντος, τρία, Παροιμίαι,

ἐκκλησιαστής, ᾆσμα ᾀσμάτων. Προφητῶν δεκαδύο, ἕν. Ἡσαΐου ἕν. Ἱερεμίου ἕν. Ἰεζεκιὴλ ἕν. ἓν Δανιήλ. Μακκαβαίων, τρία. ἔξωθεν δὲ ὑμῖν προσιστορείσθω μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους, τὴν σοφίαν τοῦ πολυμαθοῦς Σιράχ.

Καινῶν βιβλίων κανών.

Ἡμέτερα δὲ (τοῦτ᾽ ἔστι, τῆς καινῆς διαθήκης) Εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου. Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες. Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο. Ἰωάννου, τρεῖς. Ἰακώβου μία. Ἰούδα, μία. Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο, καὶ αἱ Διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι᾽ ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι (ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά.) καὶ αἱ Πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ μὲν τοῦ ξ΄. κανόνος ἐμάθομεν μὴ ἀναγινώσκειν ψευδεπίγραφα βιβλία ἀσεβῶν ὡς ἅγια. ἀρτίως δὲ μανθάνομεν, ποῖα βιβλία ἀναγινώσκειν ὀφείλομεν ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς νέας. σὺ δὲ γίνωσκε ὡς εἰ καὶ γέγραπται ἐνταῦθα ἀναγινώσκειν ἡμᾶς τὰς διαταγὰς τοῦ Κλήμεντος, πλὴν μὴ δημοσιεύειν αὐτάς, ἀλλ᾽ ὁ β΄. κανὼν τῆς ς΄. συνόδου ἀπηγόρευσε τὴν τούτων ἀνάγνωσιν, διὰ τὸ γενέσθαι παραποίησιν ἐν αὐταῖς. καὶ ἀνάγνωθι τὸν αὐτὸν β΄. κανόνα, διορίζόμενον μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν, μόνους τοὺς πε΄. κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀναγινώσκειν ἡμᾶς, καὶ ἑτέρου τινὸς μὴ ἐπιστρέφεσθαι, κἂν λέγηται εἶναι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανών. τὰ δὲ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ὁμολογητῶν συγγραφέντα καὶ ἀναγινώσκειν καὶ κατασπάζεσθαι ὀφείλομεν, ὡς εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθόδοξον πίστιν ἡμᾶς ἀνάγοντα.

A *Ecclesiastes, Cantica canticorũ. Prophetarũ, xij. Esaiæ vnus. Ieremiæ vnus. Iezechiel vnus. Extrinsecus autem à vobis intelligatur, debere vestros adolescẽtes discere sapiẽtiam eruditissimi Sirach. Nostra autem, id est, noui testamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli Epistolæ quatuordecim. Petri Epistolæ duæ, Ioannis tres. Iacobi vna. Clementis Epistolæ duæ, & ordinationes vobis episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus diuulgãdæ, propterea quæ sunt in eis mystica: & Actus nostri Apo-*
B *stolorum.*

SCHOL. BALS. Alx. quidem canone didicimus non legere falso inscriptos impiorum libros, tanquam sanctos: nunc autem discimus quosnam libros legere debeamus ex veteri Testamento & nouo. Tu autem intelligas, quòd etsi hic scriptum est, ordinationes Clementis legi à nobis, sed non diuulgari debere, secundus tamen sextæ Synodi canõ earum lectionem prohibuit, quòd in eis adul-
C teratio facta sit. Et lege eundem secundum canonem statuentem cum aliis quibusdã solos lxxxv. canones sanctorum Apostolorum legere nos oportere, alium autem nullum curare, etiamsi esse dicatur sanctorum Apostolorum canon. Quæ autem à sanctis Patribus & cõfessoribus scripta sunt, & legere & amplecti debemus, vt quæ nos ad veram & orthodoxam fidem deducant.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΝ Νικαίᾳ πρώτης ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς συνόδου.

Κανὼν α΄.

Εἴ τις ἐν νόσῳ ὑπὸ ἰατρῶν ἐχειρουργήθη, ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετμήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. Εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμεν, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. ὥσπερ δὲ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ τῶν ἐπιτηδευόντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμώντων ἑαυτοὺς ἐκτέμνειν,

CANONES NICENÆ PRIMÆ SANCTÆ ET Oecumenicæ synodi.

CANON I.

Si quis à medicis in morbo excisus, vel à Barbaris exectus est, is in clero maneat. Si quis autem cùm esset sanus, seipsum execuit, eum etiam in clero examinatum cessare conuenit, & deinceps nullum talem oportet promoueri. Quemadmodũ autem hoc manifestũ est, quòd de iis qui de industria hoc agũt, & seipsos audẽt excindere,

Lege xx. xxj. xxij. xxiiij. xxvij. canon. Apost. lege & ix. can. sy. quæ fuit in æde Apo. distin. l. v. Si quis à medicis.

σώματα. ἀπὸ δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, εἴ τις ἐν νόσῳ ὑπὸ ἰατρῶν ἐχειρουργήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ· καὶ αὖθις, εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· εἶπον τινὲς μὴ κολάζεσθαι τὸν μετὰ τὴν κλήρωσιν διὰ πάθος ἀκρωτηριασθέντα· φαμὲν ὡς ὁ τοιοῦτος κανὼν οὐ διαλέγεται περὶ τῶν ἀκρωτηριασθέντων μετὰ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ περὶ τῆς ἱερωσύνης· μετὰ δὲ ταύτην, εἰς ἀμφιβολίαν ἐμπεσόντων. Εἰ δὲ καὶ πλέον αἰθίσαταί τις καὶ θέλει συγγνωμονηθῆναι τὸν διὰ πάθος μετὰ τὴν ἱερωσύνην ἀκρωτηριασθέντα, ἀκουσάτω ὡς ἡ ρμβ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ ξ΄. τίτλῳ να΄. κεφαλαίῳ τελευταίῳ, ἥτις καὶ κατεστρώθη ἐν κεφαλαίῳ ιδ΄. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἐπιστομίζει αὐτόν. Ταῦτα δὲ λέγομεν, ἐὰν χωρὶς εἰδήσεως τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἱερωσύνην ἀκρωτηριασθῇ τις· εἰ γὰρ κατ᾽ ἐπιτροπὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐνουχισθῇ τις, καὶ μετὰ τὴν κλήρωσιν, οὐ προκριματισθήσεται, ὡς ἐμοὶ τέως δοκεῖ, καὶ οὐκ εἶδον τινὰ ἱερωμένον ἐκχωρηθέντα διὰ νόσον εὐνουχισθῆναι, πολλῶν τοῦτο ζητησάντων συνοδικῶς. καὶ ὅτε τὸ χαρτοφυλακικὸν ἐνήργει ὀφφίκιον, καὶ μετὰ τὸ πατριαρχεῦσαι, διὰ τὴν ὑποψίαν τοῦ ἐπικινδύνου ἀποτελέσματος τῆς ἰατρείας.

Ex hoc autem præsenti canone dicente, Si quis à medicis in morbo excisus est, is in clero maneat: & rursus, Si quis autem cùm esset sanus, seipsum execuit, eum etiam in clero examinatum cessare conuenit: dixerunt quidam eum non puniri, qui propter morbum, postquam in clerum receptus est, mutilatus fuerit: dicimus hunc canonem non loqui de iis qui post sacerdotium mutilati sunt, sed qui ante sacerdotium castrati sunt, iis autem postea controuersia mota est. Sin autem magis etiam insistit aliquis, & ei vult ignosci, qui propter morbum post sacerdotium mutilatus est, audiat quòd Iustiniani nouella, quæ in lx. Basilic. libro, tit. lj. cap. vltimo, sita est, & collocata in cap. xiiij. primi tituli præsentis operis, eis os occludit. Hæc autem ita habere dicimus, si sine ecclesiæ notitia post sacerdotium quis mutilatus fuerit. Si enim ex permissione ecclesiastica quis castratus fuerit, etiam postquam clericus sit, hoc ei nullum præiudicium afferet, vt mihi quidem videtur, etsi nullum vidi sacris initiatum, cui propter morbum permissum fuerit vt castraretur, idque cùm hoc multi Synodicè petierint, & cùm Chartophylacis officium exercerem, & postea Patriarcha essem, propter periculosam suspicionem euentus medicinæ.

Κανὼν β΄.

Ἐπειδὴ πολλὰ, ἤτοι ὑπὸ ἀνάγκης, ἢ ἄλλως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων, ἐγένετο παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικὸν, ὥστε ἀνθρώπους ἀπὸ ἐθνικοῦ βίου ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατηχηθέντας, εὐθὺς ἐπὶ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν, καὶ ἅμα τῷ βαπτισθῆναι προσάγειν εἰς ἐπισκοπὴν, ἢ εἰς πρεσβυτέριον, καλῶς ἔδοξεν ἔχειν, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο γίνεσθαι. καὶ γὰρ καὶ χρόνου δεῖ τῷ κατηχουμένῳ, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμασίας πλείονος. σαφὲς γὰρ τὸ ἀποστολικὸν γράμμα, τὸ λέγον, Μηδὲ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. Εἰ δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου,

CANON II.

Quoniam multa, vel necessitate, vel vrgentibus aliàs hominibus, præter canonem ecclesiasticum facta sunt, vt homines qui è vita gentili ad fidem nuper accesserunt, & exiguo tempore catechumeni, id est initiati, fuere, statim ad lauacrum spiritale deducant, & simul ac baptizati fuerint, ad episcopatum vel presbyteratum prouehant, rectè habere visum est, vt nihil deinceps tale fiat. Nam & catechumeno tempore opus est, & post baptismum, probatione maiore. Apertum enim est scriptum Apostolicum quod dicit, Non neophytum, id est, recens plantatum, ne inflatus in iudiciū incidat & diaboli laqueū. Si aut: m procedēte tempore,

Distin. lxv. Quoniam multa.

animale aliquod peccatum circa personam inuentum fuerit, & à duobus vel tribus testibus conuincatur, cesset qui talis est, à clero. Qui autem præter hæc facit, vt qui magnæ Synodo aduersus esse audeat, ipse de clericatu in periculum veniet.

Schol. Bals. Ex octogesimo quidem sanctorum Apostolorum canone didicimus, neque eum, qui ex Gentili vita, neque eum qui ex improba viuendi ratione ad Ecclesiam accesserit, subitò Episcopum creari. Lege verò quæ in eum scripta sunt. at præsens canon adiicit, neque presbyterum statim fieri talem, neque infidelem aliquem baptizari antequam priùs sufficienter catechesi fuerit eruditus: quòd hæc tempore ad explorationem indigeant: qui verò secus fecerit, deponi ait. Cùm verò hic canon puniat quæ post baptismum exoritura sunt animalia peccata, quæsiuerunt nonnulli, quænam sunt peccata animalia, & cur animalium peccatorum meminit canon, nō corporalium. Et nonnulli quidem dixerunt animalia esse peccata, quæ ex animę perturbationibus, vt ex superbia, & inobedientia, & aliis eiusmodi nascuntur, peccata: ea enim deponunt, vt Nouatianorum hæresis: & à nuptiis & carnium esu importuna abstinentia, vt vult xv. canon Apost. & alij. Ego autem dico, quòd omne peccatum quod affert perniciem animæ, animale vocatur, siue ex corporali, siue ex animali appetitione principium accipiat. Propterea enim omnia peccata animales lapsus vocat ecclesia. Quin etiam canon peccatorum tantummodo animalium meminit, vt quæ etiam corporalia comprehendant. Quòd autem non puniatur baptizatus, & in clerum assumptus, propter fornicationem, vel cædem, quam ante baptismum admisit, lege xx. can. sancti Basil. & sanctorum Apostolorum can. xvij.

Canon III.

Dist. xxxij. Interdixit personam.

Vetuit omnino magna synodus, ne liceat episcopo, nec presbytero, nec diacono nec vlli penitus eorum qui sunt in clero,

A ψυχικόν τι ἁμάρτημα εὑρεθείη περὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐλέγχοιτο ὑπὸ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, πεπαύσθω ὁ τοιοῦτος τοῦ κλήρου. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ὑπεναντία τῇ μεγάλῃ συνόδῳ θρασυνόμενος, αὐτὸς κινδυνεύσει περὶ τὸν κλῆρον.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ μὲν τοῦ π΄. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐμάθομεν μήτε τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ, μήτε τὸν ἐκ φαύλης διαγωγῆς, αὐτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον· καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα. ὁ δὲ B παρὼν κανὼν προστίθησι μηδὲ πρεσβύτερον αὐτίκα γίνεσθαι τὸν τοιοῦτον, μηδὲ ἄπιστον τινὰ βαπτίζεσθαι πρὸ τοῦ ἱκανῶς κατηχηθῆναι, διὰ τὸ δεῖσθαι ταῦτα χρόνου εἰς δοκιμασίαν· τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα καθαιρεῖσθαι φησί. τοῦ δὲ κανόνος κολάζοντος τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα ἀναφανησόμενα ψυχικὰ ἁμαρτήματα, ἠρώτησαν τινὲς ποῖα εἰσι ψυχικὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τί ψυχικῶν ἐμνήσθη ὁ κανὼν ἁμαρτημάτων, καὶ οὐχὶ σαρκικῶν. καὶ ἄλλοι μὲν εἶπον ψυχικὰ ἁμαρτήματα εἶναι τὰ ἐκ ψυ- C χικῶν παθῶν τικτόμενα. οἷον ἐξ οἰήσεως, ἐξ ἀνηκοΐας, καὶ ἑτέρων τοιούτων· καὶ ταῦτα γὰρ καθαιροῦσιν, ὡς ἡ τῶν Ναυατιανῶν αἵρεσις καὶ ἡ ἄκαιρος ἀποχὴ τοῦ γάμου, καὶ τῆς κρεωφαγίας, κατὰ τὸν ε΄. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἑτέρων· ἐγὼ δὲ φημὶ ὡς πᾶν ἁμάρτημα ἐπάγον τῇ ψυχῇ βλάβην, ψυχικὸν ὀνομάζεται, κἂν ἐκ σωματικῆς ὀρέξεως δέξηται τὴν ἀρχήν, κἂν ἐκ ψυχικῆς. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πάντα τὰ ἁμαρτήματα ψυχικὰ σφάλματα ἡ ἐκκλησία κατονομάζει. καὶ ὁ κανὼν D δὲ μόνων ἐμνήσθη ἁμαρτημάτων ψυχικῶν, ὡς περιεχόντων καὶ τὰ σαρκικά. περὶ μέντοι τοῦ μὴ κολάζεσθαι τὸν βαπτισθέντα, καὶ κληρωθέντα, διὰ τὴν πρὸ τοῦ βαπτίσματος πορνείαν, ἢ τὸν φόνον, ἀνάγνωθι τὸν κ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιζ΄.

Κανὼν γ΄.

Ἀπηγόρευσε καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος, μήτε ἐπισκόπῳ, μήτε πρεσβυτέρῳ, μήτε διακόνῳ, μήτε ὅλως τινὶ τῶν ἐν κλήρῳ,

ἐξεῖναι συνείσακτον ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα, ἢ ἀδελφὴν ἢ θείαν, ἢ ἃ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφευγεν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ συνεισάκτων ἀνάγνωθι τὸ ιδ΄. κεφάλ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ μάθοις ἀπὸ τῆς ἐκεῖσε συνοψισθείσης ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ὅτι οἱ κληρικοὶ μετὰ παραγγελίας μὴ χωριζόμενοι τῶν συνεισάκτων, αἵτινες εἰσὶ παρὰ τὰ πρόσωπα τὰ δηλούμενα ἐν τῷ παρόντι κανόνι, καθαιροῦνται. οἱ δὲ ἐπίσκοποι ὅτε δήποτε εὑρισκόμενοι οἱᾳδή τινι γυναικὶ συνοικοῦντες, ἀπεντεῦθεν καθαιροῦνται· καὶ σημείωσαι τοῦτο. περὶ μέντοι τῶν συνεισάκτων λόγος πολὺς ἐγένετο κατὰ διαφόρους καιρούς, καὶ εἶπον τινὲς, ἐπείσακτον ἢ συνείσακτον εἶναι τὴν ἀντὶ νομίμου γυναικὸς συνεισαχθεῖσαν, καὶ συνοικοῦσαν τινὶ πορνικῶς· ἄλλοι δὲ εἶπον εἶναι πᾶσαν γυναῖκα συνοικοῦσαν τινὶ ἀλλοτρίαν πάντως, κἂν ἀνύποπτος ἐστί. καὶ ἔδοξε τοῦτο μᾶλλον εἶναι ἀληθέστερον. διὰ γὰρ τοῦτο φησὶ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, παραγγέλλεται τῷ ἱερεῖ χωρισθῆναι τῆς συνεισάκτου, διὰ τῆς πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον ἐπιστολῆς, καὶ οὐκ ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι αὐτὸν διορίζεται, ὡς ἀναμφιλέκτως καὶ προφανῶς ἁμαρτάνοντα.

Κανὼν δ΄.

Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι. εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτο, ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ.

Ἑρμηνεία.

Τὸ καθίστασθαι ἤτοι ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον ἐνταῦθα δέδεκται. πάλαι γὰρ γινομένων τῶν ψήφων τῶν ἀρχιερέων παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν, οἱ θεῖοι πατέρες, οὐκ ηὐδόκησαν τοῦτο· ἵνα μὴ παρὰ λαϊκῶν ἀνθρώπων ὁ τῶν ἱερωμένων διασύρηται βίος· καὶ διωρίσαντο ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ἑκάστης ἐπαρχίας ψηφίζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον.

A *introductam habere mulierem, preterquam vtique matrem vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas quæ omnem suspicionem effugiunt.*

SCHOL. BALS. De introductis mulieribus lege xiiij. cap. ix. tit. præsentis operis, & quæ in eo sunt: & ex Iustiniani nouella illic compendiosè posita intelliges, quòd clerici, qui post denunciationem, ab introductis mulieribus, quæ sunt præter personas quæ declarantur in præsenti canone, non separantur, deponuntur. B Episcopi autem quandocunque, & cum quacunque muliere cohabitare inueniuntur, ex eo deponuntur. Et hoc nota. Ac de introductis quidem mulieribus diuersis temporibus multùm disceptatum est. Ac dicebant quidem nonnulli introductam mulierem, quæ Græcè ἐπείσακτος ἢ συνείσακτος dicitur, eam esse, quæ pro legitima vxore introducta est, & cum aliquo fornicatoriè cohabitat. Alij autem dixerunt eam esse omnem mulierem C cum aliquo externo cohabitantem, etiamsi ab omni suspicione aliena sit. Et hoc videtur esse verius. Propterea inquit & magnus Basilius denunciat sacerdoti per epistolam ad Gregorium presbyterum, vt ab introducta muliere separetur, & non ex eo ipsum deponendum decernit, licèt euidenter & citra vllam dubitationem peccet.

CANON IIII.

Episcopum oportet, maximè quidem ab omnibus qui sunt in prouincia, con- Dist. xciiij. Episcopi ab omnibus qui.
D *stitui. Si autem sit hoc difficile, vel propter vrgentem necessitatem, vel propter viæ longitudinem, tres omnino eundem in locum congregatos, absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptísque assentientibus, tunc ordinationem facere: eorum autem quæ fiunt confirmationem, in vnaquaque prouincia à Metropolitano fieri.*

SCHOL. BALS. Constitui, vel suffragio creari episcopum hîc visum est. Cùm enim antistitum electio à ciuium multitudine olim fieret, hoc diuinis patribus non placuit, ne à laicis, sacris dedicatorũ hominum vita discerperetur: & decreuerunt, à prouincialibus episcopis vniuscuiusque prouinciæ episcopum eligi.

A Si est autem hoc difficile, propter honestam aliquam causam, vel propter viæ longitudinem: non aliter fieri electionem, quàm si tres prouinciales conuenerint, habentes eos etiam qui absunt vnà suffragium ferentes, per sententias scriptis mandatas. Eius autem manibus impositis ordinationem, siue consecrationem, primo, siue Metropolitano, honoris causa tribuerunt, & non solùm ordinationem, sed & electionis confirmationem: Et idcirco ex tribus, qui ordinationem facturus est, declarat B eum quem ipse vult, & non ex necessitate, qui primus positus est declaratur, & deinde reliqui. Et in his quidem consistit canon. Quidam autem Metropolitani, cùm ipsorum episcoporum electione facta, in vrbe aliarum regina, cum tribus episcopis, alienis, vel propriis, cæterorum prouincialium episcoporum nulla ratione habita, interrogati essent, quomodo hoc facerent, ad sui defensionem vsi sunt xiij. can. Syn. Carthag. Et C lege quæ in eo canone scripta sunt. & decimum nonum canonem Antioch. Syn. Et hæc quidem, quando Metropolitanus multos prouinciales habuerit. Sin autem, vt multi Metropolitani, vnum tantùm vel duos prouinciales episcopos habeat, tunc necessariò fiet electio cum iis qui sunt & inueniuntur prouincialibus, & cum alienis episcopis.

Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι δυσχερές, διά τινα εὔλογον αἰτίαν, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ· μὴ ἄλλως τὴν ψῆφον γίνεσθαι, εἰ μὴ συνέλθωσι τρεῖς ἐπαρχιῶται ἐπίσκοποι, ἔχοντες καὶ τοὺς ἀπόντας συμψήφους διὰ γνωμῶν ἐγγράφων. τὴν δὲ χειροτονίαν τούτου, ἤτοι καθιέρωσιν, ἐπεφιλοτιμήσαντο τῷ πρώτῳ, ἤτοι τῷ μητροπολίτῃ, καὶ οὐ μόνον τὴν χειροτονίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ κῦρος τῆς ψήφου. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν τῶν ψηφιζομένων γίνεται μήνυμα περὶ τοῦ μέλλοντος ποιῆσαι τὴν χειροτονίαν, πρὸς ἕνα, ὃν βούλεται αὐτὸς, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὁ πρῶτος τεθεὶς, μηνύεται, καὶ ἐφεξῆς οἱ λοιποί. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. τινὲς δὲ μητροπολῖται ψήφους ἐπισκόπων αὐτῶν ποιησάμενοι, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, μετὰ τριῶν ἐπισκόπων ἀλλοτρίων, ἢ καὶ ἰδίων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων αὐτῶν μὴ ἐπιστραφέντες, ἐρωτηθέντες ὅπως τοῦτο ποιοῦσιν, ἐχρήσαντο εἰς βοήθειαν τῷ ιγ΄. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ κανόνι γραφέντα, καὶ τὸν ιθ΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν ὁ μητροπολίτης εὐπορεῖ πολλῶν ἐπαρχιωτῶν. εἰ δὲ ὡς οἱ πολλοὶ τῶν μητροπολιτῶν, ἕνα ἐπαρχιωτῶν ἐπίσκοπον ἔχουσιν ἢ δύο, τότε ἐξ ἀνάγκης γενήσεται ἡ ψῆφος μετά τε τῶν ὄντων καὶ εὑρισκομένων ἐπαρχιωτῶν, καὶ μετὰ ἀλλοτρίων ἐπισκόπων.

Canon V.

De iis qui à communione segregati sunt, siue clericorum, siue laicorum sint ordinis, ab episcopis qui sunt in vnaquaque prouincia: valeat sententia secundùm canonē qui pronunciat, eos qui ab aliis eiecti sunt, non esse ab aliis admittendos. Examinetur autem, nunquid vel simultate, vel contentione, vel aliqua eiusmodi episcopi acerbitate, congregatione pulsi sint: vt hoc ergo conuenientem examinationem accipiat, rectè habere visum est, vt singulis annis, in vnaquaque prouincia bis in anno Synodi fiant:

Κανὼν ε΄.

Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε τῶν ἐν κλήρῳ εἴτε τῶν λαϊκῷ τάγματι, ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρα- D τείτω ἡ γνώμη κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι. ἐξεταζέσθω δὲ, μὴ μικροψυχίᾳ ἢ φιλονεικίᾳ ἤ τινι τοιαύτῃ ἀηδίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηνται. ἵνα οὖν τοῦτο τὴν πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνοι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι·

ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων, τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο, καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκοινώνητοι παρὰ πᾶσιν εἶναι δόξωσι, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ τὴν φιλανθρωποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον. αἱ δὲ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μὲν πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης, τὸ δῶρον προσφέρηται τῷ θεῷ. δευτέρα δὲ, περὶ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρόν.

A *vt cùm omnes prouinciæ episcopi in eundem locum communiter conueniant, eiusmodi quæstiones examinentur: & sic, quos episcopum offendisse, constiterit, iustè esse à congregatione separati apud omnes videantur, donec episcoporum congregationi videatur pro iis humaniorem proferre sententiam. Synodi autem fiant, vna quidem ante quadragesimam, vt omnibus animi sordibus sublatis, purum munus Deo offeratur: Secunda autem, autumni tempore.* Distin. xiiij. Habeatur latè.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς παρά τινων ἐπισκόπων ἀφορισθέντας, καὶ μὴ λυθέντας, ὡρίσθη μὴ παρ' ἑτέρων δέχεσθαι. ἐπεὶ δέ φησι, εἰκός ἐστι λέγειν τὸν ἀφορισθέντα, ἀδίκως ἀφορισθῆναι, ἢ καὶ τελευτῆσαι τὸν ἀφορίσαντα, παρακελεύεται ὁ κανὼν, καθὼς καὶ ἄλλοι κανόνες διωρίσαντο, δὶς τοῦ ἔτους συνέρχεσθαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν, ἐφ' ᾧ λύεσθαι τὰ περὶ τῶν ἀκοινωνήτων ἀμφίβολα, καὶ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. ἀηδία δὲ ὠνομάσθη ἐνταῦθα ἡ ἐμπάθεια. τὰ μέντοι περιεχόμενα τῷ παρόντι κανόνι περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων, ἀκριβέστερον οὐ διελήφθησαν παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα, ὡς μὴ ἐνεργοῦντα, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ η'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ὡσαύτως καὶ ἀπὸ Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τοῦ κ'. καὶ κα'. κεφαλαίου τοῦ α'. τίτλου τῆς τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὡρίσθη ἅπαξ συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους. καὶ ἀνάγνωθι τὰ τοιαῦτα κεφ. ζήτει καὶ τὸν λζ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. ἀνάγνωθι καὶ τὸ η'. κεφάλαιον τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

SCHOL. BALS. Eos qui ab
B Episcopis aliquibus excommunicati sunt, nec absoluti, à cæteris non admitti debere decretum est: quoniam autem verisimile est excommunicatum dicere se iniustè excommunicatum fuisse, vel etiam mortem obiisse illum, à quo fuerat excommunicatus, præcipit canon, quemadmodum & alij canones decreuerunt, vt singulis annis Episcopi omnes apud primum ex ipsis conueniant, ad soluendas dubitationes de excommunicatis, & reliquas Ecclesiasticas quæstiones.
C Acerbitas autem appellata est animi perturbatio. Cæterùm quæ de annuis synodis hoc canone continentur, hoc loco accuratiùs à nobis exposita non sunt, vt quæ non sint in vsu. & quod viij. canone synodi quæ fuit in Trullo, & Nouella Iustiniani xx. & xxj. capite primi tit. iij. lib. Basilicor. statutum est, vt semel tantùm conuenirent episcopi. lege xxxvij. can. Apost. can. xiiij. synodi Sardicen. & viij. cap. tit. viij. præsentis operis.

Κανὼν ϛ'.

Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι εἴ τις χωρὶς γνώμης μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον.

D CANON VI.

Antiqui mores seruentur qui sunt in Aegypto, Libya & Pentapoli, vt Alexandrinus episcopus horum omnium potestatem habeat, quandoquidem & episcopo Romano hoc est consuetum. Similiter & in Antiochia, & in aliis prouinciis, sua priuilegia ac suæ dignitates & auctoritates ecclesiis seruentur. Illud autem est omnino manifestum, quòd si quis absque Metropolitani sententia factus sit episcopus, eum magna synodus definiuit nō esse episcopum.

Dist. lvj. mos antiquus. Distin. lxv Illud autē generaliter. Distin. lxv. Sanèsi communi.

Quòd si quidem communi omnium electioni, quæ & rationi consentanea, & ex regula Ecclesiastica facta est, duo vel tres propter suam qua delectantur contentionem contradicant, vincant plurium suffragia.

SCHOL. BALS. Sextus & septimus canon statuunt quatuor patriarchas, videlicet Romanum, Alexandrinum, Antiochensem, & Hierosolymitanum (de Constantinopolitano enim in aliis canonibus tractabitur) ex antiquis moribus honorari: & Alexandrinum quidem episcopum præesse prouinciis Libyæ, & Ægypti & Pentapolis: Antiochenum similiter Syriæ, Cœlesyriæ, Mesopotamiæ, & vtrique Ciliciæ: Hierosolymitanum autem, prouinciis Palæstinæ, Arabiæ, & Phœnices, Quoniam, inquit, & Romanus episcopus præest occidentalibus prouinciis. Si autem volunt canones, patriarchas suis præesse Metropolitanis, & rursus Metropolitanos suis episcopis, vt nihil magnum & arduum sine iis fiat ab ipsis episcopis: quocirca etiam iubent eum ne esse quidem episcopum, qui sine primi sententia factus est episcopus, addentes, quòd si canonica facta electione quidam contradicant, obtinere debet per leges plurium electio. His ita definitis quæsiuit aliquis, cùm præsens canon definiat in omnibus causis plurium suffragium vincere, Nouella autem constitutio, potentis & sacri Imperatoris Domini Manuelis Comneni quæ mense Iulio indictione xiiij. anno ɔɔ.ciɔ.ɔɔ.c.lxxiiij. prolata est. cùm cæteris hoc disertis verbis definiat: Quòd si non omnium eadem sententia fuerit, sed aliqui à plurium sententia dissideant, aut par sit numerus eorum qui dissident: eorum sententia præferatur, quibuscum is sentit, qui iudicio præest: cuinam debemus attendere? Ac nonnulli quidem dixerunt, non exaudiri Nouellam in causis ecclesiasticis, atque idcirco in ipsis vetera iura valere, eósque canones qui cum his conuenientes sanciti sunt:

A ἐὰν μέντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικὸν δύο ἢ τρεῖς δι᾽ οἰκείαν φιλονεικίαν ἀντιλέγωσι, κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ ζ΄. διορίζονται τοὺς δ΄. πατριάρχας, δηλαδὴ τὸν Ῥώμης, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων (περὶ γὰρ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἑτέροις κανόσι διαληφθήσεται,) κατὰ τὰ παλαιὰ ἔθη τιμᾶσθαι, καὶ τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, περιέχειν B τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει ἐπαρχιῶν, τὸν Ἀντιοχείας ὁμοίως, τῆς Συρίας, τῆς κοίλης Συρίας, τῆς Μεσοποταμίας, καὶ ἑκατέρας Κιλικίας, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων, τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἐπαρχιῶν, τῶν ἐν Ἀραβίᾳ καὶ τῶν ἐν Φοινίκῃ, ὅτι φησὶ καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης περιέχει τῶν ἑσπερίων ἐπαρχιῶν. οὕτω δὲ θέλουσιν οἱ κανόνες περιέχειν τοὺς Πατριάρχας τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς μητροπολιτῶν, καὶ πάλιν τοὺς μητροπολίτας τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπισκόπων, ὥστε μηδὲν χωρὶς τούτων γίνεσθαι περιττὸν παρὰ τῶν ὑπ᾽ αὐ- C τοὺς ἐπισκόπων· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ παρακελεύονται μηδὲ εἶναι ἐπίσκοπον τὸν δίχα γνώμης τοῦ πρώτου γεγονότα ἐπίσκοπον, προστιθέμενοι ὅτι ἐὰν κανονικῶς γινομένης τῆς ψήφου τινὲς ἀντιλέγουσιν, ὀφείλει κρατεῖν κατὰ τοὺς νόμους ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος· τούτων οὕτω διορισθέντων, ἠρώτησέ τις ὡς τοῦ μὲν παρόντος κανόνος διοριζομένου ἐπὶ πάσαις ταῖς ὑποθέσεσι τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον νικᾶν· τῆς δὲ νεαρᾶς νομοθεσίας τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ D τῆς κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς ιδ΄. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχοδ΄. ἔτους ἐξενεχθείσης, διοριζομένης μετὰ τῶν ἄλλων ταῦτα ῥητῶς· Εἰ δέ γε μὴ ὁμογνωμονήσουσι πάντες, ἀλλά τινες διαφωνοῦσι τοῖς πλείοσιν, ἢ ἐξισοῦνται οἱ διαφωνοῦντες, ἐκείνων τὴν ψῆφον προκρίνεσθαι, οἷς καὶ ὁ τοῦ δικαστηρίου προεστὼς συμφωνεῖ· τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; καὶ τινὲς μὲν εἶπον μὴ ἐξακούεσθαι τὴν νεαρὰν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, καὶ διὰ τοῦτο κρατεῖν ἐπ᾽ αὐταῖς τὰ παλαιὰ νόμιμα· καὶ τοὺς ἑπομένως τούτοις διορισθέντας κανόνας·

ἕτεροι δὲ ἀντεφθέγξαντο τὴν νεαρὰν εἰς πάντα κόσμον καὶ πᾶσαν ὑπόθεσιν ἐκφωνηθῆναι, καὶ εἰς κοινὴν νομοθεσίαν εἶναι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς εἰς τὰς ψήφους τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ εἰς ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. ὅτι δὲ οὐδὲ κανονικὴ παράδοσις διὰ ταύτης ἀνετράπη, ζήτει καὶ τὸν ιθ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. ὁ μέντοι πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐπίσκοπος Αἰλίας ἐκλήθη, ὅτι ἡ τῶν Ἱεροσολύμων πόλις ποτὲ μὲν Σόλυμα, καὶ Ἰεβοὺς ἐκαλεῖτο· μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι ἐν ταύτῃ παρὰ τοῦ βασιλέως Σολομῶντος τὸν περίπυστον ἐκεῖνον θεῖον ναόν, καὶ ἀποτεθῆναι ἐν αὐτῷ τὰ ἱερά, ὠνομάσθη Ἱεροσόλυμα. τοῦ δὲ ἐν ταύτῃ λαοῦ παρὰ τῶν Βαβυλωνίων αἰχμαλωτισθέντος, καὶ τῆς πόλεως κατασκαφείσης, ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ Αἴλιος Ἀδριανὸς ἀνήγειρε ταύτην, ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Αἰλία. γενικῷ δὲ ὀνόματι αὐτή τε ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πάντα τὰ ὑπ' αὐτὴν Παλαιστίνη καλοῦνται. ἐζητήθη δὲ παρά τινων τί ἐστι τὸ παρὰ τοῦ κανόνος λεγόμενον, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος· καὶ ἤκουσαν μητρόπολιν εἶναι, τὴν ἐν Παλαιστίνῃ οὖσαν Καισάρειαν, τὴν δὲ ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ταύτης ποτὲ ἐπισκοπὴν εἶναι. θέλει οὖν ὁ κανὼν φυλάττεσθαι τῇ μητροπόλει τὰ οἰκεῖα δίκαια, κἂν ἐκ ταύτης ἀπεσπάσθη ἡ Αἰλία, καὶ ἐτιμήθη ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς, διὰ τὰ σωτηριώδη τοῦ Χριστοῦ πάθη. ζήτει καὶ τὴν η'. πρᾶξιν τῶν πρακτικῶν τῆς δ'. συνόδου, καὶ μάθῃς, ὅτι ἀπὸ ἀρεσκείας Μαξίμου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβεναλίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, ἔδοξε μὲν Ἀντιοχείας ἔχειν τὰς β'. Φοινίκας, καὶ τὴν Ἀρραβίαν, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων τὰς τρεῖς Παλαιστίνας. καὶ τότε μὲν οὕτως ὡρίσθη. σήμερον δὲ ἡ τῶν πραγμάτων ἐναλλαγή, ὡς ἔοικε, καὶ ταῦτα μετήμειψεν.

alij verò contrà dixerunt Nouellam pro toto mundo & omni causa locum habere, ac generalem esse legem: mihi verò locum habere non videtur Nouella in Ecclesiasticis electionibus, nec in Ecclesiasticis quæstionibus, quòd neque traditio canonica per eam sit euersa. Quære etiam canonem xix. synodi Antiochenæ. Sanè quidem Patriarcha Hierosolomytanus Æliæ Episcopus est appellatus, quòd vrbs Hierosolymorum aliquando Solyma, aliquando Iebus vocata sit: postquam autem in ea conditum est celeberrimum illud templum, & in eo sacra sunt reposita, Hierosolyma est appellata: cùm verò in captiuitatem redactus populus eius esset à Babyloniis, & vrbs euersa, postquam illam Romanorum Imperator Ælius Hadrianus instaurauit, ex eius nomine dicta est Ælia: generali autem nomine cùm ipsa vrbs Hierosolymorum, tum omnis ei subiecta regio, Palæstina vocantur. Quæsitum est autem à nonnullis, quid est quod à canone dicitur, Habeat honoris consequentiam, Metropoli proprio honore seruato? & audierunt Cæsaream esse Palæstinæ metropolim: Hierosolymorum autem ecclesiam eius episcopatum fuisse. vult ergo canon Metropoli sua iura seruari, etiamsi ab ea Ælia abstracta est, & honoratus est eius patriarcha propter salutiferam Christi passionem. Quare & viij. actionem actorum quartæ synodi, & cognosce quòd Maximi Antioch. episcopi sententia, & Iuuenalis Hierosolymorum episcopi, decretum est vt Antiochiæ quidem episcopus haberet duas Phœnicias, & Arabiam: Hierosolymitanus, tres Palæstinas: & tunc quidem ita constitutum est: hodie autem, rerum, vt videtur, vicissitudo, hoc immutauit.

Κανὼν η'.

Ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλίᾳ ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος.

Canon VII.

Quoniam obtinuit consuetudo & antiqua traditio, vt qui est in Aelia episcopus, honoretur, habeat honoris consequentiam, Metropoli propria dignitate seruata.

Distin. lxv. Quoniam, mox.

CANON VIII.

i.q. Si qui voluerint.

χειροθετουμένους.

Quod Tarasius patriarcha sanctissimus, pro benedictione interpretatur in actis. ij. syn. Nicen.

De iis, qui seipsos καθαρούς, *id est, puros, quandoque nominant, ad Catholicam autem & Apostolicam Ecclesiam accedunt, sanctæ magnæ Synodo visum est, vt impositis eis manibus sic in clero maneant: ante omnia autem hoc in scriptis ipsos profiteri conuenit, quòd adhærebunt & sequentur catholicæ & apostolicæ ecclesiæ decreta: id est, quòd & cum digamis communicabunt, & cum iis qui in persecutione lapsi sunt, in quibus & tempus constitutum est, & opportunitas præfinita, vt ipsi sequantur in omnibus ecclesiæ decreta. Vbi ergo omnes, siue in vicis, siue in vrbibus, ipsi soli inueniuntur ordinati, qui inueniuntur in clero, erunt in eodem ordine. Si autem catholicæ ecclesiæ episcopo vel presbytero existente, accedunt aliqui, clarum est quòd ecclesiæ quidem episcopus, episcopi dignitatem habebit: qui autem apud eos qui Cathari dicuntur, nominatur episcopus, presbyteri honorem habebit, nisi vtique episcopo placeat ipsum nominis honorem impertire. Si autem hoc illi non placeat, vel chorepiscopi vel presbyteri locum excogitabit, vt esse omnino in clero videatur, ne in ciuitate duo sint episcopi.*

SCHOL. BALS. Nouatus ille erat Romanorum Ecclesiæ presbyter, vt scribit Eusebius Pamphili. Cùm autem facta esset persecutio, & multi propter metum mortis lapsi essent, & pœnitentiam agerent, ipse à Dæmone inflatus, eos nolebat admittere. Sed neque cum digamis, vt qui esset ipse continens, communicabat. Qui ergo eadem cum illo sentiebant, Nouatiani dicuntur, & per ironiam καθαροί, id est, puri. Quoniam autem synodo Romæ habita sub Cornelio Papa Romanorum ecclesiæ, imperante Decio, anathemate percussus est Nouatus, & qui eius hæresin sequebantur, dicit canon quòd si aliqui ex iis cum sincera pœnitentia à sua improbitate defecerint, & se Catholicæ Ecclesiæ decreta seruaturos affirmauerint, suscipientur:

Κανὼν η'.

Περὶ τῶν ὀνομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαροὺς ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς, μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ. πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τοῦτ' ἔστι, καὶ διγάμοις κοινωνεῖν, καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραπεπτωκόσιν· ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται, καὶ καιρὸς ὥρισται. ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν, ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κώμαις εἴτε ἐν πόλεσιν αὐτοὶ μόνοι εὑρίσκοιντο χειροτονηθέντες, οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. Εἰ δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονταί τινες, πρόδηλον, ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας, ἕξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου. ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις Καθαροῖς ἐπίσκοπος, τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἕξει· πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. Εἰ δὲ τοῦτο αὐτῷ μὴ ἀρέσκει, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅλως δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Ναυάτος ἐκεῖνος πρεσβύτερος ἦν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας, καθὼς ἱστορεῖ ὁ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος. γενομένου δὲ διωγμοῦ, καὶ πολλῶν παραπεπτωκότων διὰ φόβον θανάτου, καὶ μετανοούντων, αὐτὸς ὑπὸ τοῦ δαίμονος φυσιούμενος, ἤθελε τούτους μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ διγάμοις ὡς δῆθεν σωφρονῶν ἐκοινώνει. οἱ γοῦν τὰ ἐκείνου φρονήσαντες, Ναυατιανοὶ λέγονται, καὶ κατ' εἰρωνείαν καθαροί. ἐπεὶ δὲ συνόδου γενομένης ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Κορνηλίου Πάππα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας, βασιλεύοντος Δεκίου, ἀνεθεματίσθη ὁ Ναυάτος, καὶ οἱ αἱρεσιῶται αὐτοῦ, φησὶν ὁ κανὼν, ὅτι ἐάν τινες ἐκ τούτων μετ' εἰλικρινοῦς μετανοίας ἀποστῶσι τῆς προτέρας κακίας, καὶ ἀσφαλίσωνται φυλάττειν τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας δόγματα, δεχθήσονται.

καὶ εἰ μὲν εἰσὶ κληρικοί, ἕξουσι πάντως τοὺς οἰκείους βαθμούς, ὡς μὴ σφάλλοντες περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' ὡς μισάδελφοι κατακρινόμενοι. Εἰ δὲ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ἔχουσιν, ἄλλων μὲν κατὰ χώραν εἰς ἣν οὗτοι ἐπεκηρύχθησαν, εὑρισκομένων ἐπισκόπων, αὐτοὶ ἐπισκοπικόν τι οὐκ ἐνεργήσουσιν, ἀλλὰ φροντίσει ὁ ἐπίσκοπος ἢ μόνον ὄνομα τούτους ἔχειν ἐπισκόπου, ἢ δὲ ἑτέρου καλεῖσθαι ὀνόματος. μὴ ὄντων δὲ ἐγχωρίων ἐπισκόπων, οἰκονομήσουσιν καὶ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς. Τὸ δέ, ἐφ' ὧν καὶ χρόνος ὥρισται, καὶ καιρὸς τέτακται, ἐρρέθη περὶ τῶν παραπεπτωκότων ἐν καιρῷ διωγμοῦ, καὶ τῶν διγάμων. ἀλλὰ καὶ οἱ κληρικοὶ μετὰ τὸ δεχθῆναι, τότε τῷ κλήρῳ συναριθμήσονται, ἐφ' ᾧ προεχειροτονήθησαν, ὅτε οὐκ ἐτάχθησαν ἀντὶ τούτων ἕτεροι κληρικοί. τοιούτων δὲ τινων εὑρισκομένων, γενήσεται ὅ,τι καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων ἐγράφη ἄνωθεν. ἐρωτῶ δέ, ἐάν τινες ἐκ τούτων πρὸς μείζονα βαθμὸν προαναβιβασθῆναι θελήσωσιν, ἐμποδισθήσονται ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου λέγοντος κατὰ τὰς ἀρχάς, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ· ἢ ἀκωλύτως προκόψουσι; λύσις. ἀπὸ τοῦ π΄. ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ τοῦ β΄. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου δέδοκται καὶ τοὺς πάντη ἀπίστους κατὰ βαθμοὺς ἱερᾶσθαι. ἵνα τί γοῦν οἱ Ναυατιανοὶ καὶ Καθαροὶ λεγόμενοι, οὐ προαναβιβασθήσονται, περὶ τὴν πίστιν, ὡς εἴρηται, μὴ σφαλλόμενοι ἀλλ' ὡς ἀσυμπαθεῖς κατακεκρινόμενοι; Τὸ δὲ μένειν αὐτοὺς οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ, μᾶλλον ὑπὲρ ἐκείνων ὁρισθῆναι νοεῖταί μοι. εἰκὸς γὰρ ἦν λέγειν τινάς, ὀφείλειν δεχθῆναι μὲν αὐτούς, πλὴν εἶναι ὡς ἁπλῶς πιστοὺς λαϊκούς, καὶ μὴ ἐνεργεῖν κατὰ τοὺς προτέρους τούτων βαθμούς· ὅπερ παρὰ τῆς συνόδου οὐκ ἐδέχθη, ἀλλ' ἐνεδόθη ἀποκαθίστασθαι τούτους εἰς τοὺς οἰκείους βαθμούς· τῷ δὲ ὀνόματι τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ τὸ δίκαιον τῆς προκοπῆς συναφαίνεται.

& si sint quidem clerici, proprios gradus habebunt, vt qui non quòd in fide errent, sed fratres odio habeant, condemnentur. Si autem episcopalem dignitatem habeant, si alij inueniantur episcopi in regione, in qua ipsi electi sunt, ipsi quidem nihil episcopale exercebunt: sed prouidebit episcopus vt vel illi solum episcopale nomen habeant, vel alio nomine appellentur. Si autem non sint in ea regione episcopi, ipsi quoque episcopatum administrabunt. Illud autem, In quibus & tempus constitutum est, & opportunitas præfinita, de iis qui tempore persecutionis lapsi sunt, & de digamis, dictum est: sed & clerici, postquam suscepti fuerint, tunc clero connumerabuntur in quo priùs ordinati fuerant, quando pro iis alij clerici ordinati non fuerint. Si autem tales inueniantur, fiet & quod superiùs de episcopis scriptum est. Quæro autem, si qui eorum ad maiorem gradum prouehi voluerint, an prohibebuntur ex hoc canone, qui dicit in principio: Visum est sanctæ synodo, vt eis impositis manibus sic in clero maneant: an citra impedimentum promouebuntur? Solutio. Ex lxxx. can. Apost. & ij. can. præsentis syn. statutum est vt etiam qui sunt omnino infideles, per gradus ad sacerdotium admittantur. Quidni ergo Nouatiani, & qui Cathari dicũtur, non promouebuntur, qui, vt dictum est, in fide non errant, sed tanquam immisericordes damnantur? Quòd autem illos in clero manere constitutum est, id mihi pro eis magis facere videtur: verisimile enim erat dicere aliquos, debere quidem ipsos suscipi, sed esse simpliciter vt fideles laïcos, & non priores suos gradus exercere: quod synodo non placuit: sed concessum est vt ipsi in gradus suos restituerentur. Restitutionis autem nomine vnà ius quoque episcopatus ostenditur.

Κανὼν θ΄.

Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἡμαρτήματα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν παρὰ κανόνα κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι τοῖς τοιούτοις χεῖρα ἐπιτεθεί-

Canon IX.

Si qui citra examinationem promoti sunt presbyteri, vel examinati sua peccata confessi sunt, eisque confessis, præter canonem moti homines manus imposuerunt,

Dist. lxxx. Si qui sunt.

eos canon non admittit. Quod est enim à reprehensione alienum, defendit ecclesia.

SCHOL. BALS. Multa sunt quę ad sacerdotium ne perueniatur, prohibent, cum quibus est & fornicatio. Si quis ergo fuerit fornicationis damnatus, siue antequam consecraretur, siue postea, deponitur. Vnde dicit canon, quòd si quis citra examinationem est consecratus, & ante ordinationem quidem est peccatum confessus, & præter canones est ordinatus, ex eo non iuuatur, sed postquam id cognitum fuerit, deponitur. Dicebant enim nonnulli, quòd quemadmodum baptisma nouum hominem facit eum qui baptizatus est, ita & sacerdotium ea quæ priùs admissa sunt peccata abstergit: quod canonibus non est consonum.

CANON X.

Dist. lxxxi. Quicunque.

Quicunque ex iis qui lapsi sunt, vel per ignorantiam, vel scientibus iis qui promouerunt, ordinati sunt, hoc ecclesiastico canoni non praiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.

SCHOL. BALS. Eos qui Deum negauerunt, si sincerè pœnitentiam agunt, recipimus, ad sacrosanctos ordines eos non admittimus, sed &, si sint clerici, deponimus, vt dicit lxij. Apostolicus canon: Si qui ergo ex istis ordinati sunt, inscìis illis qui ordinarunt, vel etiam scientibus, postquam id cognitum fuerit, deponentur, vt qui ex ordinatione non iuuentur, licèt ipsa sciente illo qui ordinat, facta sit. Posset enim fortasse aliquis dicere illos iuuari, ex eo quòd ab hominibus essent ordinati, quibus eorum peccatum cognitum fuit, & qui per ordinationem illud quodammodo permiserunt.

CANON XI.

De iis qui sine necessitate, vel sine facultatum suarum ablatione, vel sine vllo periculo, vel aliquo eiusmodi, transgressi sunt, quod sub Licinij tyrannide factum est, synodo visum est, etsi humanitate indigni sunt, clementia tamen & benignitate in eos vti. Quicunque ergo germanè & verè pœnitentia ducũtur, tres annos inter auditores exigent, vt fideles, & septem annis prosternentur supplices: duobus autem annis, absque oblatione, erunt orationum cum populo participes.

κασι, τούτοις ὁ κανὼν οὐ προσίεται. τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία.

Ἑρμηνεία.

Διάφορα εἰσὶ τὰ κωλύοντα τὴν ἱερωσύνην, μεθ' ὧν ἐστὶ καὶ ἡ πορνεία. εἰ γοῦν κατακριθῇ τις πορνείαν ἡμαρτηκὼς, κἄν τε πρὸ τοῦ ἱερωθῆναι, κἄν τε μετὰ ταῦτα, καθαιρεῖται. ὅθεν φησὶν ὁ κανὼν τὸν ἀνεξετάστως ἱερωθέντα, ἢ καὶ ἐξομολογησάμενον μὲν πρὸ τῆς χειροτονίας τὸ ἁμάρτημα, μὴ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆς χειροτονίας, ἀλλὰ μετὰ διάγνωσιν καθαιρεῖσθαι. ἔλεγον γάρ τινες ὅτι ὥσπερ τὸ βάπτισμα νέον ἄνθρωπον ποιεῖ τὸν βαπτισθέντα, οὕτω καὶ ἡ ἱερωσύνη τὰ πρὸ τῆς ἱερωσύνης ἁμαρτήματα ἀπαλείφει, ὅπερ τοῖς κανόσιν οὐκ ἔδοξεν.

Κανὼν ι'.

Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατ' ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ. γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀρνησιθέους μετανοοῦντας εἰλικρινῶς, δεχόμεθα, ἱερᾶσθαι δὲ οὐ παραχωροῦμεν, ἀλλὰ καὶ κληρικοὺς ὄντας καθαιροῦμεν, καθὼς τοῦτο φησὶν ὁ ξβ'. ἀποστολικὸς κανών. εἰ τινες γοῦν ἐκ τούτων ἐχειροτονήθησαν, ἀγνοούντων τῶν χειροτονησάντων, ἢ καὶ εἰδότων, μετὰ διάγνωσιν καθαιρεθήσονται, ὡς μὴ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς χειροτονίας, κἂν ἐν εἰδήσει τοῦ χειροτονήσαντος αὕτη γέγονεν. ἴσως γὰρ εἶπε τις ὠφελεῖσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ χειροτονηθῆναι παρὰ ἀνθρώπων εἰδότων τὸ τούτων ἁμάρτημα, καὶ οἷον συγχωρησάντων αὐτὸ διὰ τῆς χειροτονίας.

Κανὼν ια'.

Περὶ τῶν παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης, ἢ χωρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἤ τινος τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου· ἔδοξε τῇ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμελῶνται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοὶ, καὶ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται. δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.

Ἑρμηνεία. A

Ὁ ξβ'. ἀποστολικὸς κανὼν διαλαμβάνει περὶ τῶν κατὰ βίαν παραβαίντων κληρικῶν· ὁ δὲ παρὼν, περὶ τῶν χωρὶς βίας ἀρνησαμένων τὸν θεόν· καὶ φησὶ δέχεσθαι τούτους, γνησίως ἤτοι ἀληθῶς μετανοοῦντας· καὶ τρία μὲν ἔτη ἔξω ἵστασθαι τοῦ ναοῦ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ὑμνῳδιῶν τοῦ Θεοῦ, ἑπτὰ δὲ ἔτη ὑποπίπτειν, ἤτοι ἵστασθαι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ὄπισθεν μέχρι τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. πληρωθείσης δὲ τῆς ἑπταετίας συνεύξονται μὲν μετὰ τῶν πιστῶν καθολοκλήρως, τῶν δὲ ἁγιασμάτων μετὰ διετίαν B ἀξιωθήσονται.

Κανὼν ιβ'.

Οἱ δὲ προσκληθέντες μὲν ἀπὸ τῆς χάριτος, καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι, καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες ὡς κύνες, ὡς τινὰς καὶ ἀργύρια προέσθαι, καὶ βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι· οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν, μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, προσήκει ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας. ὅσοι μὲν γὰρ καὶ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις, τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ καὶ οὐ σχήματι ἐπιδείκνυνται, C οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως; εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι. ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ εἰσιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν αὐτοῖς ἡγήσαντο πρὸς τὴν ἐπιστρέψαι, ἐξ ἅπαντος πληρούτωσαν τὸν χρόνον.

Ἑρμηνεία. D

Βενεφίκιον λέγεται κατὰ Λατίνους πᾶν δώρημα, καὶ εὐεργέτημα. ἐπεὶ οὖν τινὲς στρατιῶται ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ζήλῳ θείῳ νικηθέντες τὰς ζώνας τῶν στρατειῶν αὐτῶν ἀπέθεντο καὶ πρὸς μαρτύριον ὥρμησαν· ὕστερον δὲ ὑπὸ δαιμονιώδους μεταμελείας συνωθηθέντες, ἀπέστησαν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τοῖς ἀπίστοις διώκταις * ἠκολούθησαν, καὶ χρήμασιν ἢ ἄλλοις δωρήμασι, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ βενεφίκιον ὡς εἴρηται, τὰς προτέρας αὐτῶν στρατείας ἔλαβον, καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀνέδραμον, φησὶν ὁ κανὼν ὡς εἴγε καὶ οὗτοι

SCHOL. BALS. Lxij canon Apostolicus tractat de clericis qui per vim transgressi sunt: præsens autem canon, de iis qui sine vi deum negauerunt: & dicit eos oportere recipi, si germanè, id est verè, pœnitentiam agant: & tribus quidem annis stare extra templum, & Dei hymnos & cantica audire: septem autem annis substerni siue intra ecclesiam stare, sed post ambonem, & cum catechumenis exire. Completo autem septennio, cum fidelibus quidem vnà comprecabuntur integrè: post biennium verò digni habebuntur sacramentis.

CANON XII.

Qui autem à gratia quidem euocati, & primum suum ardorem ostenderunt, & cingula deposuerunt, postea autem vt canes ad suum vomitum reuersi sunt, vt nonnulli etiam pecuniam profunderent, & beneficiis militiam assequerentur, hi decem annis prosternantur supplices, etiam post triennij auditionis tempus. In his autem omnibus examinare conuenit consilium & speciem pœnitentiæ. Quicunque enim, & metu, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus, conuersionem & opere & habitu ostendunt, hi impleto auditionis tempore quod præfinitum est, meritò orationum communionem habebunt, cum eo quòd etiam liceat episcopo humanius aliquid de eis statuere. Quicunque autem non adeò grauiter tulerunt, nec multum sua referre existimarunt, satísque esse putarunt in ecclesias ingredi ad conuersionem, tempus omnino impleant.

SCHOL. BALS. Illud quod Græcè est, βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι, interpretatur, pecuniis vel aliis donis militiam accipere. Quoniam ergo nonnulli milites, tempore persecutionis diuino zelo moti, ipsarum militiarum cingula deposuerant, & ad martyrium impetu quodam procurrerant: postea autem dæmoniaca pœnitentia adacti, à martyrio defecerant, & infideles persecutores secuti erant, & ἐμαινώνησαν. pecuniis vel aliis donis priores suas militias receperant, hoc enim est beneficium, vt dictum est, & ad proprium vomitum redierant, dicit canon, quòd si ij cum sincera

compunctione ad ecclesiam accesserint, recipientur, debentes tribus quidem annis extra Ecclesiam stare, & diuinas scripturas audire, decem autem annis ὑποπίπτειν, id est post ambonem stare, & cum catechumenis exire, post hæc autem vnà cum fidelibus orare: sacramentis autem omnino digni non habeantur, nisi biennium præterierit, sicut & superiùs diximus. Quoniam & ij sunt ex iis qui sua sponte labuntur. Concedit autem canon episcopo vt pœnam minuat, pro eius cui pœna imposita est, conuersione.

Canon XIII.

De iis autem qui excedunt, antiqua & canonica lex nunc quoque seruabitur, vt si quis vita excedat, vltimo & maximè necessario viatico ne priuetur. Si autem deploratus & communionem assecutus, rursus in viuos relatus sit, cum iis qui orationum sunt tantùm communionis participes. In summa autem, de quolibet excedente, & Eucharistiæ participationem petente, episcopus cum examinatione eum oblatione impertiat.

Schol. Bals. Hic est canon generalis. Iubet enim, omnem cui pœna imposita est, & sacramentis est priuatus, præclaro sanctæ participationis seu communionis viatico non priuari, in extremo spiritu, cum examinatione episcopi. Addit autem, quòd si talis post sacramentorum participationem, mortem euaserit, vnà cum fidelibus precabitur. Sacramenta autem non assequetur, nisi præstitutum pœnæ tempus omnino impletum fuerit. Puto autem, quòd tunc post sanitatem vnà cum fidelibus orare permittetur ei cui pœna imposita est, quando & ante morbum vnà cum eis precabatur. Si enim in loco audientium stabat, eundem habebit locum etiam post sanitatem.

Canon XIIII.

De catechumenis, & qui lapsi sunt, visum est sanctæ & magnæ synodo, vt ij tribus annis tantùm audientes, postea orent cum catechumenis.

A μετὰ εἰλικρινοῦς κατανύξεως προσέλθωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, δεχθήσονται, ὀφείλοντες, τρία μὲν ἔτη ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι, ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. μετὰ δὲ ταῦτα συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν· πάντως δὲ τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθῶσιν, εἰ μὴ διετία παρέλθῃ, καθὼς καὶ ἄνωθεν εἴπομεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἑκουσίως παραπιπτόντων εἰσίν. ἐνέδωκε δὲ ὁ κανὼν τῷ ἐπισκόπῳ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια κατὰ τὴν τοῦ ἐπιτιμηθέντος ἐπιστροφήν.

B

Κανὼν ιγ΄.

Περὶ δὲ τῶν ἐξοδευόντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε, εἴ τις ἐξοδεύοι, τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι. εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς καὶ κοινωνίας πάλιν τυχὼν, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθῇ, μετὰ τῶν κοινωνούντων τῆς εὐχῆς μόνης ἔστω. καθόλου δὲ καὶ περὶ παντὸς οὑτινοσοῦν ἐξοδεύοντος, αἰτοῦντος τοῦ μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκιμασίας μεταδιδότω τῆς προσφο-

C ρᾶς.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν γενικός ἐστι. παρακελεύεται γὰρ, πάντα ἐπιτιμηθέντα, καὶ τῶν ἁγιασμάτων στερούμενον, ἀξιοῦσθαι τοῦ καλοῦ ἐφοδίου τῆς ἁγίας μεταλήψεως, ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, μετὰ δοκιμασίας τοῦ ἐπισκόπου. προστίθησι δὲ ὡς εἴπερ ὁ τοιοῦτος μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων διαφύγῃ τὸν θάνατον, μετὰ τῶν πιστῶν μὲν συνεύξεται, τῶν δὲ ἁγιασμάτων οὐκ ἐπι-

D τεύξεται, εἰ μὴ πληρωθῇ πάντως ὁ νενομισμένος χρόνος τοῦ ἐπιτιμίου. νομίζω δὲ ὅτι τότε μετὰ τὴν ὑγείαν συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς παραχωρηθήσεται ὁ ἐπιτιμηθεὶς, ὅτε καὶ πρὸ τῆς νόσου τούτοις συνηύχετο. Εἰ γὰρ ἐν τόπῳ ἀκροωμένων ἵστατο, τὸν αὐτὸν ἕξει τόπον καὶ μετὰ τὴν ὑγείαν.

Κανὼν ιδ΄.

Περὶ τῶν κατηχουμένων καὶ παραπεσόντων ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοὺς ἀκροωμένους μόνον, μετὰ ταῦτα εὔχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων.

Ἑρμηνεία.

A Τὸν ἐξ ἀπιστίας τῇ ἀληθεῖ πίστει προσελθόντα, καὶ κατηχηθέντα, καὶ μετὰ τὴν κατήχησιν πλανηθέντα, καὶ τὴν πρώτην θρησκείαν ζητήσαντα, μὴ ἁπλῶς δέχεσθαι εἰς τὸν τόπον τῶν κατηχουμένων, πάλιν ὑποστρέφοντα, οἱ ἅγιοι πατέρες διορίζονται, ἀλλὰ πρότερον ἐπὶ τριετίᾳ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἵστασθαι μετὰ τῶν ἀκροωμένων. πληρωθείσης δὲ ταύτης, ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν προτέραν τάξιν καὶ στάσιν τῶν κατηχουμένων.

Κανὼν ιε΄.

B Διὰ τὸν πολὺν τάραχον καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας, ἔδοξε παντάπασι περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὑρεθεῖσαν ἔν τισι μέρεσιν. ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον. Εἰ δέ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ὅρον, τοιούτῳ τινὶ ἐπιχειρήσειεν, ἢ ἐπιδοίη ἑαυτὸν πράγματι τοιούτῳ, ἀκυρωθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκεύασμα, καὶ ἀποκατασταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη.

C Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν ἀποστολικὸς ιε΄. κανὼν, μηκέτι λειτουργείτω φησὶν ὁ κληρικὸς ὁ παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθιστάμενος. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἐπισκόπων διορίζόμενος, ἄκυρον εἶναι φησὶ τὸ παρὰ ταῦτα ἴσως γινόμενον.

Κανὼν ις΄.

Ὅσοι ῥιψοκινδύνως, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωρήσουσι τῆς ἐκκλησίας, πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὅλως ἐν τῷ κανόνι D ἐξεταζόμενοι· οὗτοι οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ, ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένοντας, ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. Εἰ δὲ καὶ τολμήσειέν τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὗ ἀνεχώρησεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ιε΄. κανόνος παρίσταται,

SCHOL. BALS. Eum qui ex infidelitate ad veram fidem accessit, & initiatus est: & post initiationem aberrauit, & priorem superstitionem repetiit, non simpliciter ad catechumenorum locum rursus recipi redeuntem sancti patres definiunt: sed priùs triennio extra templum stare cum audientibus: eo autem impleto, in priorem statum & ordinem catechumenorum recipi.

CANON XV.

Propter multum tumultum, & seditiones quæ fiunt, omnino visum est vt consuetudo quæ præter canonem in nonnullis partibus inuenitur, tollatur, vt à ciuitate in ciuitatem nec episcopus, nec presbyter, nec diaconus transeat. Si quis autem post sanctæ & magnæ synodi definitionem tale quippiam adgressus fuerit, vel se rei eiusmodi dederit, quod factum erit, omnino infirmabitur, & ecclesiæ restituetur cui episcopus vel presbyter ordinatus fuerit.

SCHOL. BALS. Apostolicus quidem decimus-quintus canon, Ne ampliùs ministret, inquit, clericus, qui præter proprij episcopi sententiam, à ciuitate in ciuitatem transit. Præsens autem canon eadem etiam de episcopis definiens, irritum esse statuit quod præter hæc fortasse factum fuerit.

CANON XVI.

Quicunque temerè & inconsideratè, nec Dei timorem præ oculis habentes, nec ecclesiasticum canonem scientes, presbyteri vel diaconi, vel quicunque omnino in canone recensentur, ab ecclesiis secesserint, ij in aliena Ecclesia nullo modo recipi debent, sed omnino cogendi sunt in suas ipsorum Parochias redire. Vel si perseuerēt, eos à communione separatos esse oportet. Sin autem etiam ausus fuerit quispiam eum qui ad alium pertinet, surripere, & in Ecclesia ordinare, non consentiente proprio Episcopo, à quo recessit qui in canone censetur, irrita sit ordinatio.

SCHOL. BALS. Ex fine decimi-quinti canonis ostenditur,

quòd omnes qui ordinantur, vel ad episcopatus ordinantur, vel ad monasteria, vel ad diuinas ædes. Vnde ei consequenter & vj. canon Chalced. Syn. & xiiij. statuunt clericos sic fieri, & quæ aliter facta fuerit, ordinationem irritam haberi. Quocirca etiam placuit non esse in clerici potestate à ciuitate in ciuitatem migrare, & clerum commutare sine dimissoriis literis eius qui ordinauit: clericos autem qui ab eis qui ordinarunt ipsos, euocantur, & redire non persuadentur, esse à communione separatos, id est, non permitti eis vt simul sacrificent. In ea enim significatione non communicare accipitur: non autem in ea quæ est, in ecclesiam non accedere, vel sacramenta non participare: idque omnino fit consequenter xv. canoni Apostolico, qui decernit eos non ministrare. Xvj. autem canon Apostolicus segregationi subiicit etiam eum qui ex alia parochia clericum recipit, sine dimissoriis literis eius qui eum ordinauit. Quare rectè facit is qui nunc est magnæ ecclesiæ Chartophylax, non permittens iis qui extra ordinati sunt, sacerdotibus, sacrificare, nisi & commendatitias & dimissorias literas eorum à quibus sunt ordinati, afferant. Lege & xxxv. can. Apost. Syno. Antioch. can. xiij. & xxij. & synod. Ephes. can. viij.

Canon XVII.

Quoniam multi qui in canone recensentur, plura habendi studium & turpe lucrum persequentes, diuinæ scripturæ obliti sunt: quæ dicit, Argentum suum non dedit ad vsuram: & fœnerantes, centesimas exigunt: æquum censuit sancta & magna synodus, vt si quis inuentus fuerit post statutum vsuras ex mutuo sumere, vel eam rem aliter persequi, vel sesquialteras exigere, vel aliquid aliud excogitare turpis quæstus gratia, è clero deponatur, & sit alienus à canone.

Schol. Bals. Quadragesimus quartus canon Apostolicus, eos qui ex mutuo vsuras exigũt, presbyteros, vel diaconos, deponi iubet, nisi ces-

A ὅτι πάντες οἱ χειροτονούμενοι ἢ εἰς ἐπισκοπὴν ἐκληροῦντο, ἢ εἰς μοναστήρια, ἢ εἰς θείους ναούς. ὅθεν ἀκολούθως τούτῳ καὶ ὁ ϛ΄. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ ὁ ι΄. διορίζονται οὕτω τοὺς κληρικοὺς γίνεσθαι, καὶ τὴν παρὰ ταῦτα ἐπισυμβησομένην χειροτονίαν ἀκυροῦσθαι. διὸ καὶ δέδοκται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ κληρικὸν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μεταβαίνειν, καὶ ἀμείβειν τὸν κλῆρον ἄνευ ἀπολυτικῆς τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον. τοὺς δὲ μετακαλουμένους κληρικοὺς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, καὶ μὴ B πειθομένους ἀναστρέφειν, ἀκοινωνήτους αὐτοῖς εἶναι, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι συνιερουργεῖν. Εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μὴ κοινωνεῖν ἐκλαμβάνεται, οὐ μὴν εἰς τὸ μὴ ἐκκλησιάζειν, ἢ εἰς τὸ μὴ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, ἀκολούθως πάντως τῷ ιε΄. ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ διοριζομένῳ μὴ λειτουργεῖν τοὺς τοιούτους. ὁ δὲ ις΄. ἀποστολικὸς κανὼν, ἀφορισμῷ καθυποβάλλει τὸν δεξάμενον ἐπίσκοπον ἐξ ἑτέρας παροικίας κληρικὸν ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν. ὥστε καλῶς ποιεῖ ὁ κατὰ καιροὺς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ, μὴ παραχωρῶν τοῖς C ἐξωχειροτονήτοις ἱερεῦσιν ἱερουργεῖν, μὴ προκομίζουσι συστατικὰς καὶ ἀπολυτικὰς γραφὰς τῶν χειροτονησάντων αὐτούς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λε΄. ἀποστολικὸν κανόνα, συνόδου Ἀντιοχείας κανόνας ιγ΄. καὶ κβ΄. συνόδου Ἐφέσου κανόνα η΄.

Κανὼν ιζ΄.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκερδίαν διώκοντες, ἐπελάθοντο τοῦ θείου γράμματος λέγοντος, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, D καὶ δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εὑρεθείη μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τόκους λαμβάνειν, ἐκ μεταχειρίσεως, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἡμιολίους ἀπαιτῶν, ἢ ὅλως ἕτερόν τι ἐπινοῶν αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου, καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μδ΄. ἀποστολικὸς κανὼν τοὺς ἀπαιτοῦντας τόκους ἀπὸ δανείου, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, καθαιρεῖσθαι φησὶν, εἰ μὴ παύσωνται.

ὁ δὲ παρὼν κανὼν πάντας τοὺς κληρικοὺς τοὺς μετὰ τόκου δανείζοντας, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτοῦντας, ἢ ἕτερόν τι αἰσχρὸν κέρδος ἑαυτοῖς ἐπινοοῦντας, καθαιρεῖσθαι ἐδικαίωσεν, αὐτὴ τοῦ οὕτω δίκαιον εἶναι ἔκρινε. ζήτει καὶ τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι γραφέντα, καὶ τὸ κζ΄. κεφάλ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, λέγον ἐν μέρει ἀπαιτεῖσθαι τόκους καὶ παρὰ ἱερωμένων, δηλονότι ἀπὸ διαφέροντος, καὶ τοὺς ἐξ ὑπερθέσεως. τοῦ δὲ ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ ἑτέρων διοριζομένων τοὺς ἱερωμένους τοκίζοντας, καθαιρεῖσθαι, εἰ μὴ παύσωνται· ἐρωτήσει τις, ἐκείνοις ὀφείλομεν προσέχειν, ἢ τῷ παρόντι κανόνι, λέγοντι ἀπεντεῦθεν αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι; Λύσις. ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετὰ παραγγελίαν ὁ κληρικὸς μὴ ἀφιστάμενος τῆς αἰσχροκερδίας, καθαιρεθήσεται, διὰ τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος φιλανθρωπότερον. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα διὰ τοὺς ἱερωμένους τοὺς ἐμπορευομένους οἰνάρια, καὶ βαλανεῖα πακτεύοντας, καὶ ἄλλα ἄττα τινὰ τοιαῦτα ποιοῦντας, καὶ προβαλλομένους ἀκανόνιστον τελευταίαν ἄγκυραν, τὴν πενίαν. τὸ δὲ ῥῆμα τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ παρόντι κανόνι, καὶ λέγον, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἡμιολίας ἀπαιτῶν, τοιοῦτόν ἐστιν, Τινὲς τῶν ἱερωμένων, εἰδότες τὸν κανόνα καὶ περιγράφοντες αὐτὸν, τὰ μὲν ῥήματα φυλάττουσι, τὸν δὲ νοῦν ἀθετοῦσι. διδόασι γὰρ πρός τινας ἀργύρια, καὶ συμφωνοῦσι τοσήνδε μερίδα ἐκ τοῦ κέρδους αὐτοὺς λαμβάνειν, τὸν δὲ κίνδυνον ἐπιγινώσκεσθαι παρὰ τῶν λαμβανόντων αὐτά· καὶ τῇ ἀληθείᾳ δανεισταὶ ὄντες, κοινωνοὶ λέγεσθαι σχηματίζονται. ἀποτρέπεται γοῦν καὶ τοῦτο ὁ κανὼν, καὶ καθαιρεῖ τοὺς ποιοῦντας τοιοῦτόν τι. ἡμιολίας δὲ νόησον τὰς ἐλαφροτέρας ἀπαιτήσεις τοῦ τόκου. κἂν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἀπαιτῇ ὁ κληρικὸς ἑκατοστιαίους τόκους βαρυτάτους, ἤτοι ὑπὲρ ἑκάστης ὑπερπύρων λίτρας ὑπέρπυρα ιι. δώδεκα (ἑκατοσταὶ γὰρ παρὰ τῶν κανόνων ἐκλήθησαν οἱ ἑκατοστιαῖοι τόκοι· ὡς ἐκ παλαιοῦ τῆς λίτρας μὴ ποσουμένης εἰς ἑξάγια οβ΄. καθὼς τὸ σήμερον ἐνεργεῖται, ἀλλὰ εἰς ρ΄.) ζητῇ δὲ τὰ ἡμίση τοῦ ὅλου τόκου, ἤγουν ιι. ἓξ ἢ καὶ τούτων ἥττονα·

A sent. Præsens autem canon, omnes clericos qui fœnerantur, vel sesquialteras exigunt, vel aliquod aliud turpe lucrum excogitant, deponi æquum censet. Quære & quæ scripta sunt in dicto Apostolico canone: & xxvij. cap. ix. tit. præsentis operis, dicens, ex parte ab iis qui sacris ordinibus initiati sunt, etiam vsuras repeti, scilicet & ex eo quod interest, & ex mora. Cùm verò Apostolicus canon, & alij, decernant sa- B cerdotes fœnerantes deponi, nisi cessauerint, an eos attendere debemus, an præsentem canonem, qui dicit ipsos ex hoc ipso deponi? Solutio. Vt mihi videtur, clericus, post denunciationem, à turpi lucro non abstinens, deponetur, eò quòd canon Apostolicus humanius loquatur. Nota ergo canonem propter sacerdotes, qui vina cauponantur, & balnea conducunt, & quædam alia eiusmodi faciunt, & quæ canoni non subiicitur, vltimam ancho- C ram paupertatem prætexuut. Verbum autem quod in præsenti canone comprehenditur, & dicit, vel rem aliter persequi, vel sesquialteras exigere, est huiusmodi: Quidam sacerdotes canonem intelligentes, & ipsum circunscribentes, eique fraudem facientes, verba quidem seruant, mentem autem negligunt. Dant enim nonnullis pecuniam, & tantam ex lucro partem se capturos paciscuntur: periculum autem agni- D turos qui eam accipiunt, & cùm sint re vera fœneratores, verbo tamen societatem prætexunt. Hoc ergo canon auersatur, & eos qui huiusmodi quid faciunt, deponit, sesquialteras autem intellige leuiores vsuræ exactiones. Quamuis enim centesimas vsuras grauissimas non exigat clericus, siue pro singulis nummorum libris, duodecim solidos: (centesimæ namque à canonibus appellatæ sunt vsuræ centesimæ, vtpote quòd olim non exagia lxxij. libra cōplecteretur, vt nunc vsus obtinet, sed centum) petat autem dimidium totius vsuræ, hoc est, sex solidos, vel etiam his pauciores:

sic quoque deponetur. Scito autem quandoquidem hodie libra exagia complectitur lxxij. non C. vt olim eum qui centesimas pro libra vsuras se accepturum pactus est, non duodecim solidos exacturum, sed pro rata parte.

Canon XVIII.

Peruenit ad sanctam Synodum, quòd in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dant presbyteris Eucharistiam, quod neque canon, neque consuetudo tradidit, vt qui offerendi potestatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Christi. Iam verò illud etiam cognitum est, quòd quidam ex diaconis etiam ante episcopos Eucharistiam attingunt. Hæc ergo omnia auferantur, & diaconi intra suas mensuras permaneant, scientes quòd sunt quidem episcopi ministri, presbyteris verò minores. Accipiant autem suo ordine Eucharistiam post presbyteros, eis præbente episcopo vel presbytero. Sed nec in medio quidem presbyterorum liceat diaconis sedere. Id fit enim præter canonem & ordinem. Si quis autem non vult obedire, etiam post has constitutiones, à diaconatu desistat.

Schol. Bals. Quòd magna sit sacerdotum dignitas, sed multo maior episcoporum, & quòd debent diaconis præponi, ex ipsis factis ostenditur. Illis seruitur, hi verò seruiunt. Quidni ergo præferri debent ij quibus ministratur, iis qui ministrant? Quoniam autem nonnulli, inquit, diaconi, ordinem in ciuitatibus dissoluentes, ante episcopos accipiunt, & dant presbyteris Eucharistiam: & cùm omnino debeant à presbyteris & sacerdotibus sanctificari, quoniam etiam Apostolus dicit, Quod minus est, ab eo quod est præstantius, benedicitur: non stant iis quæ decreta sunt, & in congregationibus etiam sedent in medio presbyterorum: definitum est vt diaconi ab episcopo vel presbytero accipiant, & vt post sacerdotes sacrorum mysteriorum participes fiant: & ne in medio quidem presbyterorum sedeant: vel, vt ij qui non ad ita faciendum se morigeros præbuerint, à diaconatu desistant.

A καὶ οὕτω καθαιρεθήσεται. ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς ἐπεὶ ἡ λίτρα σήμερον ἐξάγια ἔχει οβ΄. καὶ οὐχὶ ρ΄. ὡς τὸ παλαιὸν ὁ συμφωνήσας ἑκατοσιαίους τόκους λαβεῖν ὑπὲρ λίτρας, οὐκ ἀπαιτήσει ἡ. ιβ΄. ἀλλὰ τὸ ἀναλογοῦν.

Κανὼν ιη΄.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἔν τισι τόποις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν, ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκεν, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, τοῖς
B προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται. ταῦτα οὖν πάντα περιῃρήσθω, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσί, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μὴ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις. παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν
C ἐστὶ τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ θέλει πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὅρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας.

Ἑρμηνεία.

Ὅτι μέγα ἐστὶ τὸ τῶν ἱερέων ἀξίωμα, πολλῷ δὲ πλέον τὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ οὗτοι τῶν διακόνων προτιμᾶσθαι ὀφείλουσιν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων παρίσταται. οἱ μὲν γὰρ δουλεύονται, οἱ δὲ δουλεύουσι. πῶς γοῦν οὐκ ὀφείλουσι προτιμᾶσθαι οἱ διακονούμενοι τῶν διακονούντων; ἐπεὶ δέ φησιν τινὲς διάκονοι τὴν τάξιν ἔν τισι πόλεσι παρα-
D λύοντες, πρὸ τῶν ἐπισκόπων μεταλαμβάνουσι, διδόασι δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ἁπλῶς ὀφείλοντες ἁγιάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἱερέων, ὅτι καὶ ὁ ἀπόστολος φησί, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται, οὐκ ἐμμένουσι τοῖς δεδομένοις· καὶ ἐν ταῖς συνάξεσι δὲ κάθηνται μέσον τῶν ἱερέων· ὡρίσθη, ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους, καὶ μετὰ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι, καὶ μηδὲ μέσον καθῆσθαι πρεσβυτέρων ἢ μὴν τοὺς μὴ πειθαρχοῦντας οὕτω ποιεῖν, παύεσθαι τῆς διακονίας.

ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζοντος, τὸ μὲν μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους πρὸ τῶν ἐπισκόπων, ἢ διδόναι αὐτοὺς τὴν εὐχαριστίαν ἤτοι τὰ ἅγια τοῖς ἱερεῦσιν, οὐ παραχωρεῖται, ἀλλ' οὐδὲ τὸ καθῆσθαι διάκονον ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ μέσον τῶν ἱερέων. τὸ δὲ καθῆσθαι τινὰς ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόνων εἰς τὰς ἔξω τοῦ βήματος συνάξεις τέως πρὸ τῶν πρεσβυτέρων, βλέπομεν γινόμενον· καὶ οἴομεν γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὰ ἀρχοντίκια· μόνοι γὰρ οἱ ἀξιωθέντες ἀρχοντικίων ἐκκλησιαστικῶν παρὰ τοῦ πατριάρχου, πρὸ τῶν ἱερέων κάθηνται. γίνεται δὲ τοῦτο παραλόγως. ὁ γὰρ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλαξ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, προκάθηται ἐν ταῖς ἔξω τῆς συνόδου συνάξεσιν, οὐ μόνον τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχιερέων, ἀπὸ προστάξεως τοῦ ἀοιδίμου Βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὕτως ἐχούσης· ἡ Βασιλεία μου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φροντίζουσα, καὶ τὸ εὔτακτον, καὶ ἐν παντὶ μὲν ζητοῦσα τῷ πολιτεύματι, ἐπὶ πλέον δὲ τοῖς θείοις τοῦτο ἐμπολιτεύεσθαι διὰ σπουδῆς τιθεμένη, τὰ ἀρχῆθεν ἀπονενεμημένα προνόμια ἑκάστῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, καὶ τὴν ἄχρι καὶ δεῦρο ἐπικρατήσασαν ἐν τούτοις κατάστασιν, κατὰ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἶναι καὶ διαμένειν, βούλεταί τε καὶ εὐδοκεῖ, ἁγιώτατε δέσποτα, ὡς καὶ παραδεχθεῖσαν διὰ τοσούτων ἐτῶν, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐκπολιτευσαμένην, καὶ ταῖς ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλον κατὰ τὸ ἀνεξάλλακτον ἕως τοῦ νῦν μεταβάσεσιν, ἐπικυρωθεῖσαν, καὶ βεβαιωθεῖσαν καλῶς· ἐπεὶ δὲ νῦν ἡ Βασιλεία μου μάθοι ὡς τινὲς τῶν ἀρχιερέων ἀντιφιλοτιμούμενοι πειρῶνται τὸ τοῦ χαρτοφύλακος καταβιβάσαι προνόμιον, καὶ κανόνας εἰς μέσον προσφέροντες, διὰ τούτων φιλονεικοῦσι μὴ προκαθῆσθαι αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων, ὁπηνίκα δέοι τούτοις συνέρχεσθαι κατά τινα χρείαν, καὶ συνεδριάζειν κατὰ ταυτὸν, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἁγιωσύνην σου εἰσελεύσεως, κἂν ἄκαιρον τῇ Βασιλείᾳ μου ἔδοξε, πρᾶγμα διὰ τοσούτου χρόνου βασανισθὲν, καὶ τοῖς πρὶν πατριάρχαις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσιν,

A Hæc definiente canone, Diaconis quidem ante Episcopos accipere, vel dare Eucharistiam aut sacramenta sacerdotibus, non permittitur: sed nec ad sanctum altare in medio sacerdotum sedere. Vt autem nonnulli ex ecclesiasticis diaconis, in congregationibus quæ sunt extra sacrum tribunal, ante sacerdotes sedeant, fieri videmus: & existimo hoc fieri propter dignitates seu officia. Soli enim ij qui à Patriarcha officiis ecclesiasticis digni sunt habiti, sedent
B ante sacerdotes. Fit autem & hoc præter rationem: lege enim etiam vj. synodi canonem vij. At is qui nunc est sanctissimæ ecclesiæ chartophylax, in congregationibus quæ fiunt extra synodum, sedet non solùm ante sacerdotes, sed etiam ante Pontifices, ex constitutione inclyti Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ sic habet: Regia mea administratio, quæ Ecclesiasticæ honestatis maximam curam gerit, & bonum quidem ordinem cùm in omni ciuili ratione
C quærit, tum autem multo magis in rebus diuinis cum versari studet, quæ vnicuique gradui ecclesiastico sunt ab initio tributa priuilegia, & eam quæ in his hucvsque obtinuit constitutionem, deinceps quoque esse immutabilem, & perseuerare vult, & censet, sanctissime domine, vtpote quæ per tot annos suscepta, & in vsu ciuili longo tempore versata, & ab alio in aliud immutabilibus hucvsque transmissionibus vindicata ac confirmata sit. Sed quoniam imperatoria mea
D sublimitas didicit, quòd nonnulli Pontifices contentione quadam & gloriæ studio incitati, volunt Chartophylacis priuilegium minuere, & canones in medium adducentes, per eos contendunt illum ante Pontifices sedere non oportere, quando aliquo vsu exigente oportet eos conuenire & considere ante accessum ad tuam sanctitatem, non ferendum regiæ meæ maiestati visum est, vt res quæ tanto tempore approbata est, & à prioribus Patriarchis, & ab aliis Pontificibus:

ſed & ab iis qui nunc ob rem non honeſtam contendunt, longiſſimi temporis ſilentio, nunc obiter aboleretur, & tanquam neglectum quippiam conuelleretur. Hanc ergo rem decernit eſſe valde rationi conſentaneam & iuſtam. Si enim contrà vellent pontifices immobilia non mouere, nec ea quæ iis qui priùs fuerunt patribus placuêre, ſed & quæ iis ipſis longo ſilentio, & hucuſque patientia, probata fuere, rurſus in certamen non deducere, rectè ſe haberet, & eis magna gratia haberetur, quòd pugnandi ſtudio abiecto, pacem & quietem prætuliſſent. Si autem etiam adhuc nonnulli, verba canonis vſurpantes (à ſententia enim longè abſunt) voluntatem ſuam confirmare conantur, & non rectè ordinem ad id quod eſt inordinatũ, transferunt, permittit quidem imperatoria mea ſerenitas canonis interpretari & declarare contextum, qui facilè comprehendi poteſt, & pulchrè diſcerni iis qui exactè penetrant, & canonicum ſenſum attingunt. Hoc autem vtiq; ipſum Põtificibus probro eſt, quòd cùm canonem ſcirent, & eius verba perfectè intelligerent, ſuam ipſorum cõſcientiam præter rationem conculcarunt, & dũ diſturbaretur canon, tolerauerũt, atq; inferiorem ſeſſionẽ ſub memoria ſuperioris Chartularii amplexi fuerunt. Ideóque pro ſacrorũ canonum contemptu mercedem hanc eis maieſtas mea tribuit, vt ſuas ad Eccleſias abigantur, eccleſiaſtici canonis etiam hac in parte veſtigiis inſiſtens, & aduerſus canonum cõtemptores ipſos canones ſacros in ſubſidium producens. Nec enim pontifices ij, qui Occidentalibus eccleſiis præſunt, & à multo iam tempore fidei ſuæ creditorum ouilium curam nullam geſſere, nec, vti cõueniebat, iis præfuerunt, dicere poterunt, rabiem hoſtilem, quæ per Orientem graſſata fuit, ad ipſos pertigiſſe, atque hoc modo ſibi ouium ratione præditarum inſpectionem ademptam eſſe. Et hoc quidem in hunc modum à maieſtate mea diſpoſitum euentus eis iudicium relinquit. Quia verò & illud ad aures eius relatum eſt, quoſdam ſcilicet eccleſiæ proceres eximios præteriri,

A ἀλλὰ δὴ καὶ αὖθις τοῖς νῦν οὐκ ἐπ' εὐλόγῳ ἐρείζουσι πράγματι διὰ τῆς πολυημέρου δεχθὲν σιωπῆς, κατὰ τὸ παρέλκον ἀθετηθῆναι, καὶ ὡς τι τῶν ἠμελημένων παρασυρῆναι. τοίνυν καὶ διορίζεται πρᾶγμα τι εὔλογον καὶ πάνυ δίκαιον τοῦτο. Εἰ μὲν γὰρ ᾑροῦντο καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, μηδὲ τὰ τοῖς πρὶν δεδογμένα πατράσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὖθις διὰ τῆς μακρᾶς συνδόξαντα σιωπῆς, καὶ τῆς ἕως τοῦ νῦν ἀνοχῆς, ἐκ παλιμβολίας ὥσπερ ἀναπαλαίειν, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ χάρις ὅτι τὸ μάχιμον καταθέμενοι τὸ εἰρηναῖον B προτετιμήκασιν. Εἰ δὲ καὶ ἔτι τούτων τινὲς τῶν τοῦ κανόνος ῥημάτων ἀντιποιούμενοι, (τῆς γὰρ ἐννοίας πόρρω ἀποδιεστήκασι) πειρῶνται, τὸ οἰκεῖον συστῆσαι θέλημα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄτακτον οὐ καλῶς τὴν τάξιν μεταβιβάζουσιν, ἐᾷ μὲν ἡ Βασιλεία μου τὴν τοῦ κανόνος ἑρμηνεῦσαι καὶ σαφηνίσαι ὑφήν, ῥᾳστην οὖσαν καταληφθῆναι, καὶ διαγνωσθῆναι καλῶς τοῖς βάπτουσιν εἰς ἀκρίβειαν, καὶ κανονικῆς ἐννοίας θιγγάνουσιν. αὐτὸ δὲ τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπιτιμᾷ, τί δήποτε τὸν κανόνα εἰδότες καὶ τὰ ῥήματα τούτου C ἐξακριβούμενοι, τὴν ἑαυτῶν συνείδησιν ἀλόγως ἐπάτησαν, καὶ τοῦ κανόνος παραλειπομένου ἠνείχοντο, καὶ τὴν ὑφεδρίαν ἐπὶ τῶν πρὶν χαρτοφυλάκων ἠσπάζοντο· καὶ μισθὸν τούτοις τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων παραφρονήσεως, τὴν ἐπὶ τὰς λαχούσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀπέλασιν δίδωσι, κανόνι στοιχοῦσα κἂν ταῦτα ἐκκλησιαστικῷ, καὶ τοῖς παραφρονηταῖς τῶν κανόνων ἐκείνων αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς κανόνας εἰς ἄμυναν ἀντεξάγουσα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοιεν λέγειν οἱ D τῶν δυτικῶν προεστῶτες ἀρχιερεῖς ἐπὶ χρόνον μακρὸν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτοῖς μὴ φροντίζοντες ποιμνίων, μηδ' ὡς ἐχρῆν ἐν τούτοις ἐπιστατήσαντες ὡς ἡ τὴν ἕω κατατρέχουσα τῶν ἐχθρῶν λύσσα, προσέστηκε τούτοις, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐντεῦθεν τῶν λογικῶν προβάτων παρῃρέθησαν. καὶ τὸ μὲν οὕτως οἰκονομηθὲν παρὰ τῆς Βασιλείας μου, τὴν κρίσιν αὐτοῖς τοῦ ἀποτελέσματος παραλέλοιπεν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀκοὰς ἀνηνέχθη αὐτῇ, ὡς τινὲς τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων ἐν ταῖς γινομέναις,

ψήφοις καταλιμπάνονται, προτιμῶνται δὲ τούτων ἔνιοι, ὑποβεβηκότες ἴσως καὶ χρόνῳ καὶ καταστάσει βίου τῇ κρείττονι, καὶ μηδὲ πολλὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας πονήσαντες, οὐκ οὖν ἔδοξεν οὐδὲ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τῆς ἱερᾶς συνόδου τῶν ἀρχιερέων ἐπάξιον. ὅθεν καὶ ἐπισκήπτει πᾶσι φιλοθέως ὁμοῦ καὶ βασιλικῶς, μὴ παίζειν ἐν τοῖς οὐ παικτοῖς, μηδὲ πάθει ἐπὶ τὰ θεῖα χαρίζεσθαι. οὐ γὰρ ψυχὴ τὸ κινδυνευόμενον, τίνος φροντιστέον ἑτέρου; ἐκείνοις δὲ προτιθέναι τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἐν ταῖς ψήφοις ἐπιτιμίαν χαρίζεσθαι, οὓς μετὰ λόγου καὶ βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος, ἢ τοῦ λόγου σκάζοντες ἴσως, ὁ μακρὸς χρόνος, καὶ τὸ περὶ τὴν ἐκκλησίαν πολύπονον ἐπαναπληροῦσι τὸ ἐλλιπές. οὕτω γὰρ ἂν ταῖς ψήφοις καλῶς διαιτήσοιεν, καὶ ἐπὶ κρίματι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς οὐκ ἂν ἁλοῖεν ψηφηφοροῦντες παρὰ Θεῷ.

Κανὼν ιθʹ.

Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εἰ δέ τινες τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου. Εἰ δὲ ἡ ἀνάκρισις ἀνεπιτηδείους αὐτοὺς εὑρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζομένων ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθήσεται. ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεισῶν, ἐπεὶ μηδὲ χειροθεσίαν τινὰ ἔχωσι, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Παυλιανισταὶ λέγονται, οἱ Παυλικιανοί. ἐκτέθειται γοῦν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὅρος, ἤτοι κανών, καὶ τύπος, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτούς. ἐπάγει δέ, ὡς ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἐστὶ τινὰς ἐκ τούτων κατὰ ἄγνοιαν κληρωθῆναι, ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος ἀναβαπτίζειν τούτους, καὶ ἔκτοτε πολυπραγμονεῖν τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα διαγωγὴν αὐτῶν, καὶ εἰ εὑρήσει ἀνεπιλήπτους, καὶ ἱερωσύνης ἀξιοῦν· Εἰ δὲ μή, καὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας ἀπαλλοτριοῦν. τὰ αὐτὰ δὲ γινέσθωσαν καὶ εἰς τὰς διακονίσσας. τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ τῶν διακονισσῶν· παρθένοι ποτὲ προσήρχοντο τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου ἐφυλάττοντο,

A quum electiones fiunt, eisque præferri nonnullos, tam ætate quàm conditione vitæ melioris inferiores, quique non magnos pro ecclesia labores sustinuerũt, ne illa quidem res sacra pontificum Synodo nobis digna visa est. Quapropter omnibus religiosè pariter, & imperiali cum auctoritate mandat, ne ludant in minimè ludicris, nec affectui diuinis in rebus indulgeant. Nam vbi anima versatur in periculo, cuius quæso rei potior habenda cura est? Illos autem præferant aliis, & honore suffragiorum

B dignentur, quos inculpata vita præter doctrinam ornat: aut in quibus si doctrina fortè vacillet, longi temporis vsus, & multi pro Ecclesia labores exantlati, quod deest, supplent. Sic enim suffragiis suis rectè statuent, & à Deo suæ ad animæ condemnationem suffragia tulisse non arguentur.

CANON XIX.

De Paulianistis, qui deinde ad ecclesiam confugerunt, statutum est vt ij omnino rebaptizentur. Si qui verò tempore præterito in clericorum numero erant, siquidem à cul-

C *pa & reprehensione alieni visi fuerint, rebaptizati ordinentur à catholica ecclesiæ episcopo. Si verò examinatio eos non esse aptos deprehendit, deponi eos oportet. Similiter autẽ & diaconissis, & omnino de omnibus qui inter clericos annumerantur eadem forma seruabitur. Diaconissarum autẽ meminimus, quæ in habitu quidem censentur, quoniam nec vllam habent manuum impositionem, vt omnino inter laicos ipsæ connumerentur.*

SCHOL. BALS. Paulianistæ dicuntur Pauliciani. Editum est ergo à sanctis patribus decretum, siue canon, & forma, vt ipsi rebaptizentur.

D addit autem: Quoniam nonnulli eorum, vt est verisimile, per ignorantiam in clerum ordinati sunt, debet episcopus eos rebaptizare, & tunc de eorum vitæ degẽdæ ratione post baptismum inquirere: &, si inculpatos inuenerit, sacerdotio quoque dignos iudicare: sin minùs, eos & ab ordinatione, quę fuit ante baptismũ, remouere. Eadem autem in diaconissas quoque fiant. De diaconissis autem res ita habet: Virgines aliquando ad ecclesiam accedebant, & episcopi suasione seruabantur,

vtpote Deo dedicatæ, sed cum amictu laico. Id enim est, in habitu censeri. Cùm autem xl. annorum ætatis essent, diaconissarum quoque ordinationem recipiebant, si omnino dignæ inuenirentur. Sic ergo etiam, inquit, fiet & in his quod in masculis superiùs statutum est. Quære & Carthaginen. Syn. can. vi. & xliiij. Hæc cùm canon statuerit, dixerit quispiam, cùm quæ ante baptismum facta est ordinatio, vt ne facta quidem reputatur. (Propterea enim Paulianistam post baptismum ordinari cautum est) quomodo dicit canon eum post examinationem deponendum, si indignus inueniatur qui ordinetur? Solutio. Depositionis nomen hîc abusiuè pro expulsione acceptum est. Ante baptismum enim in clericatum ordinatio, clericatum non tribuit. Si autem nolis hoc dicere, statue hæc verba non accipi de ordinatione quæ fuit ante baptismum, sed de ea quæ fuit post baptismum. Deponetur enim, inquiunt patres, & qui post illuminationem indignè ordinatus est, vt vult vniuersalis canon, qui eos qui post ordinationem peccant, deponit. De Paulianistis autem aliquando quæsitum est, quinam essent: & alij quidem alia dixerunt: ego autem in diuersis libris inueni, quòd Manichæi Pauliciani dicti sunt, à quodam Paulo Samosateno mulieris Manichææ filio, cui nomen erat Callinice. Samosatenus autem appellatus est, vt qui Samosatenorum episcopus fuerit. Is prædicauit vnum esse Deum, qui & pater & filius & sanctus spiritus idem dicitur. Vnus enim, inquit, est Deus, & filius ipsius in ipso, quemadmodum in homine ratio vel sermo. Ipsa autem ratio, cùm in terram venisset, habitauit in homine qui diceebatur Iesus, œconomiáque completa, ascendit ad patrem. Hic autem Iesus, ex inferioribus regionibus est Iesus Christus, vt qui à Maria cœperit. Eum Antiochiæ deposuerũt sanctus Gregorius Thaumaturgus, & alij quidã. Rursus dubitatur an Christiani qui ex orthodoxis ad Paulianistas defecerunt, rursus debeãt bapti-

A ὡς ἀνατεθειμέναι τῷ Θεῷ, πλὴν μετὰ σχήματος λαϊκοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐξετάζεσθαι αὐτὰς ἐν τῷ σχήματι. τεσσαρακονταετεῖς δὲ ἡλικίας γινόμεναι, ἠξιοῦντο καὶ χειροτονίας διακονισσῶν, εὑρισκόμεναι πάντως ἄξιαι. Εἰ γοῦν καί τινες ἐκ τούτων φησὶ παυλιανίσαι ἔτυχον, γενήσεται καὶ ἐπ' αὐταῖς, εἴτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἄρρεσιν ὡρίσθη ἄνωθεν. ζήτει τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνας ϛ'. καὶ μδ'. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορισαμένου, εἴποι τις ὡς ἐπεὶ ἡ πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονία ὡς μηδὲ γινομένη λογίζεται (διὰ γὰρ τοῦ-B το ὡρίσθη τὸν Παυλιανίσαντα χειροτονεῖσθαι μετὰ τὸ βάπτισμα·) πῶς φησὶν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι αὐτὸν μετὰ ἐξέτασιν, ἀνάξιον τοῦ χειροτονηθῆναι εὑρισκόμενον; λύσις. καταχρηστικῶς ἐνταῦθα παρελήφθη τὸ τῆς καθαιρέσεως ῥῆμα, ἀντὶ τῆς ἐξωθήσεως. ἡ γὰρ πρὸ τοῦ βαπτίσματος κλήρωσις, οὐκ ἔστι κλήρωσις. Εἰ δὲ μὴ θέλῃς ταῦτα εἰπεῖν, θεμάτισον τὰ ῥήματα τῆς καθαιρέσεως, μὴ ἐκλαμβάνεσθαι περὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας, ἀλλὰ περὶ τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα. κα-C θαιρεθήσεται γάρ, φασὶν οἱ πατέρες, καὶ ὁ μετὰ τὸ φώτισμα ἀναξίως χειροτονηθεὶς, κατὰ τὸν καθολικὸν κανόνα τὸν καθαιροῦντα τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν ἁμαρτάνοντας. περὶ δὲ τῶν Παυλιανισάντων, ἐρώτησις γέγονε, τίνες εἰσί. καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα εἶπον. ἐγὼ δὲ εὗρον ἐν διαφόροις βιβλίοις ὅτι Παυλικιανοὶ οἱ Μανιχαῖοι μετωνομάσθησαν, ἀπὸ Παύλου τινὸς Σαμοσατέως, υἱοῦ γυναικὸς Μανιχαίας, Καλλινίκης τοὔνομα. Σαμοσατεὺς δὲ ἐκλήθη ὡς χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαμοσατέων. οὗτος ἐκήρυξεν ἕνα θεὸν εἶναι πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον D πνεῦμα τὸν αὐτὸν λεγόμενον. Εἷς γάρ, φησιν, ἐστὶ θεός, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς ὁ λόγος ἐν ἀνθρώπῳ, αὐτὸς δὲ ὁ λόγος ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ᾤκησεν ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ καλουμένῳ, καὶ τὴν οἰκονομίαν πληρώσας, ἀνῆλθε πρὸς τὸν πατέρα. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὗτος κάτωθεν ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὃς ἀπὸ Μαρίας ἀρξάμενος. τοῦτον καθεῖλεν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ ἄλλοι τινές. ἔτι ἀμφιβολία ἐστὶ περὶ τοῦ εἰ ὀφείλουσιν οἱ ἀπὸ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Παυλιανίσαντες, ἀναβαπτίζεσθαι

πλίζεσθαι. καὶ τινὲς μὲν λέγουσιν ὡς ἐκείνους ὁ κανὼν ἀναβαπτίζεται, τοὺς ἐκ γενετῆς Παυλικιανούς, οὐ μὴν τοὺς ἀπὸ ὀρθοδόξων τὴν αἵρεσιν τῶν Παυλικιανῶν ἀναδεξαμένους. τούτους γὰρ ὑπὸ μύρου καὶ μόνου ἁγιάζεσθαι χρή. καὶ εἰς πίστωσιν τοῦ λόγου αὐτῶν, παράγουσι πολλοὺς Μουσουλμανίσαντας ἑκόντι, καὶ μὴ ἀναβαπτισθέντας, ἀλλὰ μυρωθέντας μόνον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα ταῦτα διορίζεσθαι μᾶλλον περὶ τῶν ἀπὸ ὀρθοδόξων εἰς αἵρεσιν Παυλικιανῶν παραπεσόντων, καὶ βάπτισμα δεξαμένων θρησκείας μυσαρᾶς· καὶ τοῦτο εἶναι κυρίως Παυλιανισμόν· οὐ μὴν τὸ εἶναι τινὰ ἀρχῆθεν Παυλικιανόν. διὸ καὶ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα ὀφείλουσιν ἀναβαπτίζεσθαι οἱ τοιοῦτοι. ἀλλὰ καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, οὐ μικρῶς συμβάλλεται πρὸς τὸ λεγόμενον. ζήτει καὶ τὸν μζ'. ἀποστολικὸν κανόνα λέγοντα καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον τὸν δὶς βαπτίζοντα οἷον δή τινα πιστόν, καὶ τὸν μὴ βαπτίζοντα τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἑρμηνείαν, καὶ τὸν ζ'. κανόνα τῆς β'. συνόδου.

Κανὼν κ'.

Ἐπειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ, γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις· ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἑστῶτας ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἀποστολικὸς ξϛ'. κανὼν τὸν νηστεύοντα καθ' οἱανδήτινα κυριακὴν ἢ καθ' οἱονδήποτοῦν σάββατον, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλαδή, φησὶ κληρικὸν μὲν ὄντα καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. ὁ δὲ παρὼν διορίζεται κατὰ πᾶσαν κυριακήν, καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, πανηγυρίζειν, καὶ ἑστῶτας πάντας εὔχεσθαι, ὡς συναναστάντας τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ἄνω ζητοῦντας κατοικίαν. ἐζητήθη δὲ μή ποτε ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος ἀποστολικοῦ κανόνος, τοῦ διοριζομένου μὴ νηστεύειν ἡμᾶς καθ' οἱονδήποτε σάββατον, ἢ καθ' οἱανδήτινα κυριακήν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος,

A zari. Et nonnulli quidem dicunt, quòd eos solos iubet canon rebaptizari, qui à natiuitate Pauliciani fuerint, non autem eos qui ex orthodoxis Paulicianorum hæresin susceperint. Eos enim vel sola vnctione sanctificari oportet, & ad suam rationem confirmandam afferunt, quòd multi qui sua sponte Musulmanistæ fuerant, rebaptizati non fuerint, sed tantùm vnguento delibuti. Mihi autem videtur hic canon magis statuere de iis qui ex orthodoxis in Paulicianorum hæresin B ceciderunt, & execrandæ superstitionis ac impietatis baptismum susceperunt: & hoc esse propriè Paulianismum: non esse autem aliquem à principio Paulicianum. Et ideo ex sententia huius canonis, debent qui tales sunt, rebaptizari. Sed & rebaptizationis verbum non parum confert ad id quod hîc dicitur. Quære & xlvij. canonem Apostolicum, dicentem deponendum Episcopum & Presbyterum, qui quemcunque fidelem bis baptizat, & C cum non baptizat, qui ab impiis est inquinatus. Lege & eiusdem canonis interpretationem, & vij. can. ij. Synodi.

Canon XX.

Quoniam sunt quidam, qui in die dominico genu flectunt, & ipsis diebus Pentecostes, vt omnia similiter in omni parochia seruentur, visum est sanctæ synodo, vt stantes, Deo orationes effundant.

D

Schol. Bals. Apostolicus lxvj. canon, cum qui quouis die dominico, vel quouis sabbato, præter vnum & solum sabbatū, scilicet magnum, ieiunat, si sit quidem clericus, deponi: si verò laicus, segregari iubet: præsens autem canon, in omni dominico, & omnibus Pentecostes diebus festis agere, & omnes stantes orare decernit, vt qui cum Christo consurrexerimus, & supernam habitationem quæramus. Quæsitum est autē & ex Apostolico canone, qui nos non ieiunare oportere statuit, quouis sabbato vel quouis dominico, & ex præsenti canone,

statuente non oportere nos genu flectere in dominico, & per totam Pentecosten: nunquid apparet non debere nos ieiunare, sed ieiuniũ soluere in omnibus diebus hebdomadis, vt in dominico. Et nonnulli quidem dixerunt totam Pentecosten vt vnum diem dominicum existimari, & debere nos propterea diem festum agere, & neque ieiunare, nec genu flectere. Mihi autem placet canones in iis vim suam obtinere, in quibus emissi sunt.

τοῦ διορίζοντος μὴ κλίνειν ἡμᾶς γόνυ ἐν κυριακῇ, καὶ δι᾽ ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀναφαίνεται καὶ τὸ μὴ ὀφείλειν ἡμᾶς νηστεύειν δι᾽ ὅλης τῆς πεντηκοστῆς, ἀλλὰ καταλύειν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ κυριακῇ. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς μίαν ἡμέραν κυριώνυμον λογίζεσθαι τὴν ὅλην πεντηκοστὴν, καὶ ὀφείλειν ἡμᾶς διὰ τοῦτο πανηγυρίζειν, καὶ μήτε νηστεύειν μήτε γόνυ κάμπτειν. ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει τοὺς κανόνας κρατεῖν ἐφ᾽ ὧν ἐξεφωνήθησαν.

CANONES SANCTÆ OECVMENICÆ SECVNDæ Synodi.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ Οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου.

Canon I.

Statuerunt, qui Constantinopoli conuenerunt sancti Patres, cccxviij. Patrum, qui Nicææ conuenerunt, fidem non abrogari, sed firmam ac stabilem manere oportere, & omnem hæresin anathematizari, & specialiter Eunomianorum seu Eudoxianorum, & Semiarrianorum, siue spiritus sancti aduersariorum, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photianorum, & Apollinaristarum.

Sãcta & magna Oecumenica secunda synodus, fuit sub Imperatore Theodosio magno Constantinopoli, cùm centum quinquaginta Patres conuenissent aduersus spiritus sancti inimicos: qui quidem subiectos hîc canones ediderunt.

SCHOL. BALS. Præsens sancta secunda synodus congregata est aduersus Macedonium, & eos qui erant eiusdem cuius ipse sententiæ, asserẽtes sanctum spiritum esse creaturam & non Deum, nec patri & filio consubstantialem: quos præsens canon Semiarrianos appellat, vt qui mediam partem hæresis Arrianorum haberent. Arriani enim filium & spiritum, creaturam, & esse alius à patre substantiæ decernebant. Spiritus autem sancti aduersarij, de filio quidem rectè sentiebant, sanctum autem spiritum & creatum, & à diuinitate alienum blasphemabant.

Κανὼν α΄.

Ὥρισαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντες ἅγιοι πατέρες μὴ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν τῶν πατέρων τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθόντων. ἀλλὰ μένειν ἐκείνην κυρίαν, καὶ ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵρεσιν καὶ εἰδικῶς τὴν τῶν Εὐνομιανῶν, εἴτ᾽ οὖν Εὐδοξιανῶν καὶ τὴν τῶν Ημιαρείων, εἴτ᾽ οὖν Πνευματομάχων, καὶ τὴν τῶν Σαβελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν, καὶ τὴν τῶν Φωτεινιανῶν, καὶ τὴν τῶν Απολιναριανῶν.

Η ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος γέγονεν ἐπὶ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων συνελθόντων κατὰ τῶν Πνευματομάχων, οἵτινες ἐξέθεντο καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους τούτους κανόνας.

Ερμηνεία.

Η παροῦσα ἁγία δευτέρα σύνοδος συγκεκρότηται κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῶν ὁμοδόξων ἐκείνῳ, κτίσμα τὸ ἅγιον πνεῦμα δογματιζόντων, καὶ οὐ Θεὸν οὐδ᾽ ὁμοούσιον Υἱῷ καὶ Πατρὶ, οὓς ὁ παρὼν κανὼν ἡμιαρείους καλεῖ, ὡς κατὰ τὸ ἥμισυ μετέχοντας τῆς τῶν Αρειανῶν αἱρέσεως. οἱ μὲν γὰρ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα κτίσμα καὶ ἑτεροούσιον τῷ Πατρὶ ἐδογμάτιζον. οἱ δὲ πνευματομάχοι περὶ μὲν τὸν υἱὸν ὑγιῶς ἐφρόνουν, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα κτιστὸν καὶ ἀλλότριον τῆς θεότητος ἐβλασφήμουν.

A ἐκαλοῦντο δὲ ἡμιάρειοι, καὶ οἵτινες μὲν κτίσμα μὲν καὶ αὐτοὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα ἔλεγον. ἐπῆγον δὲ ὅτι οὐκ ὅμοιον τοῖς λοιποῖς κτίσμασι γενέσθαι φρονοῦμεν αὐτὸν, ἕτερον δὲ καὶ τινα τρόπον. καὶ τοῦτο φαμὲν, ἵνα μὴ πάθος τῷ Πατρὶ διὰ τῆς γεννήσεως προσάπτεσθαι νομισθῇ, οἱ οὐκ ὁμοούσιον μὲν, ὁμοιούσιον δὲ τῷ Πατρὶ τὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα ἐδογμάτιζον. ἐκύρωσε δὲ ἡ δευτέρα αὕτη σύνοδος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων κηρυχθεῖσαν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ πᾶσαν B αἵρεσιν ἐθέσπισεν ἀναθεματίζεσθαι, ἐξαιρέτως δὲ τὴν τῶν Εὐνομιανῶν. ὁ δὲ Εὐνόμιος Γαλάτης ὢν, Κυζίκου ἐπίσκοπος ἐχρημάτιζε, τὰ αὐτὰ φρονῶν τῷ Ἀρείῳ, μᾶλλον μὲν τοι καὶ πλείω καὶ χείρονα. τρεπτὸν γὰρ καὶ δοῦλον καὶ πάντῃ ἀνόμοιον τῷ Πατρὶ τὸν υἱὸν ἐδογμάτιζεν. ὃς καὶ τοὺς τῇ δόξῃ αὐτοῦ προστιθεμένους, ἀνεβάπτιζε, κατὰ κεφαλῆς αὐτοὺς ἀναδύων, καὶ ἄνω στρέφων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ μίαν κατάδυσιν βαπτίζων ἐποίει, καὶ τὴν κόλασιν δὲ τὴν μέλλουσαν, καὶ τὴν γέενναν, ἐφλυάρει μὴ ἀληθῶς C εἶναι, δι' ἐκφόβησιν δὲ μόνην ἀπειληθῆναι. ἐκαλοῦντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Εὐδοξιανοὶ ἀπὸ Εὐδοξίου τινὸς συναιρεσιώτου τῷ Εὐνομίῳ, ὃς Κωνσταντινουπόλεως γεγονὼς ἐπίσκοπος τὸν Εὐνόμιον Κυζίκου ἀρχιερέα κατέστησεν· οἱ καὶ ἀνόμοιοι ὠνομάζοντο, διὰ τὸ λέγειν τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα, μηδεμίαν ὁμοιότητα κατ' οὐσίαν ἔχειν πρὸς τὸν πατέρα. ἀναθεματίζεσθαι δὲ θεσπίζει καὶ τοὺς Σαβελλιανοὺς, οἵτινες ἀπὸ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος ὠνομάσθησαν, ὃς Πτολεμαΐδος τῆς Πενταπόλεως ἐπίσκοπος γέγονε, D συναλοιφὴν δογματίζων καὶ σύγχυσιν, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ θεότητος εἰς ἓν πρόσωπον συναιρῶν καὶ συγχέων, καὶ ἓν πρεσβεύων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Τριώνυμον πρόσωπον, λέγων τὸν αὐτὸν ποτὲ μὲν ὡς πατέρα φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ ὡς υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς ἅγιον πνεῦμα μεταμορφούμενον, καὶ ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον. ὁμοίως δὲ ὑπὸ ἀνάθεμα τίθησι καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν αἵρεσιν, ἥτις ἀπὸ Μαρκέλλου αἱρεσιάρχου καλεῖται· ὃς ἐξ Ἀγκύρας μὲν ὥρμητο τῆς Γαλατικῆς, καὶ αὐτῆς ἐπίσκοπος γέγονεν. ἐπίσης δὲ τῷ Σαβελλίῳ ἐδογμάτιζεν.

A Appellabãtur autem etiã Semiariani, qui quidẽ creaturã & ipsi filium & spiritum dicebãt, sed se sentire inferebãt eã nõ fieri eo modo quo reliquæ creaturę, sed alio quodã modo: idq; ne per generationem patri aliquã affectionẽ ab eis attribui quis putaret, qui non consubstantialem quidem, sed substantia similẽ patri verbum & spiritum sanctũ decernebãt. Cõfirmauit autẽ hęc sancta synodus, per pręsentẽ canonẽ, orthodoxam fidẽ, quæ à sãctis patribus Nicęæ edita B est, & omnẽ hæresin statuit anathematizãdam, præcipuè autẽ Eunomianorũ. Eunomius enim cùm esset Galata, Cyzici dicebatur Episcopus, idẽ cũ Ario sentiẽs, & multo etiã peiùs. Mutabilẽ enim, & seruum, & omnino patri dissimilẽ filiũ esse docebat. Qui eos etiã qui suæ opinioni assentiebãtur, rebaptizabat, eos capite demergẽs, & eorum pedes sursum vertens, & inter baptizandũ vnam tantũ demersionem faciebat. Iam verò & futuram punitionẽ & gehennam verè non esse, nugabatur, & ad terrorẽ C tantùm, eorum esse minas intẽtatas. Appellabãtur autem iidem & Eudoxiani à quodã Eudoxio Eunomi cohæretico: qui cùm esset Constãtinopolitanus episcopus, Eunomium Cyzici pontificem constituit. Qui etiã Dissimiles nominabantur, quòd dicerent patrem & filium, nullam cum patre, quod ad substantiã attinet, habere similitudinẽ. Anathematizari etiam iubet Sabellianos, qui quidẽ à Sabellio Libyco denominati sunt, qui Ptolemaidis, quæ est vrbs Pen- D tapolis, fuit episcopus, decernens tres hypostases, siue personas, vnam esse concretionem ac confusionem vnius substantiæ ac diuinitatis, in vnam personam coniungens ac confundens, & pro sancta Trinitate vnam trium nominum personam statuens, dicens eum aliquando vt patrem apparuisse, aliquãdo vt filium, aliquando autem vt sanctum transformatum spiritum, & aliàs aliter transfiguratum. Similiter autem anathemati subiicit etiam Marcellianorum hæresin, quæ à Marcello Hæresiarcha appellatur, qui ex Ancyra quidem Galatiæ vrbe ortus est: idem autem quod Sabellius sentiebat,

οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν πατέρων.

A *administrare oportet, secundùm patrum, quæ seruata est, consuetudinem.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛʹ. καὶ ὁ ζʹ. κανὼν τῆς αʹ. συνόδου ὑπετύπωσαν ποίας διοικήσεις ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι τῷ Πάππᾳ Ῥώμης, τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται οἰκονομεῖν τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας, τῆς Ποντικῆς, τῆς Θράκης, καὶ ἑτέρους, τὰ τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν, καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ ἐκ τούτων ὑπερορίους ἐνεργείας ποιεῖν, καὶ συγχέειν τὰ δίκαια τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰ δὲ δεήσει μεταβῆναι τινὰ ἐπίσκοπον ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας πρὸς ἑτέραν, διὰ χειροτονίαν ἢ ἑτέραν εὔλογον αἰτίαν, μὴ ἀτάκτως, καὶ ὡς εἰπεῖν λῃστρικῶς ταύτῃ ἐπιπηδᾷν, ἀλλὰ μετὰ ἐκχωρήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. ὅτι δὲ ἐν βαρβάροις ἔθνεσι ἐκκλησίαι τότε ἦσαν πιστῶν, ὅπου ἴσως οὐκ ἐχειροτονοῦντο πολλοὶ ἐπίσκοποι, ὥστε ἀρκεῖν εἰς σύνοδον, ἦν καὶ ἀναγκαῖον τοὺς ἴσως ἐν λόγῳ διαλάμποντας προσφοιτᾷν, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων τοιαύταις ἐπαρχίαις, ὥστε ἐπιστηρίζειν τοὺς τῇ πίστει προσιόντας, ἐνέδωκεν ἡ ἁγία σύνοδος, καὶ εἰσέτι πολιτεύεσθαι τὸ τοιοῦτον ἔθος, κἂν παρὰ κανόνας ἐστὶ, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολῖται αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο. μετετυπώθη δὲ τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τοῦ κηʹ. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διαλαμβανούσης τοὺς μητροπολίτας τῆς Ποντικῆς, καὶ Ἀσιανῆς καὶ Θρακικῆς διοικήσεως, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρους τινὰς τῷ αὐτῷ κανόνι περιεχομένους, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονεῖσθαι, καὶ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ ἑτέρας ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους εὑρήσεις, ὡς τὴν Βουλγαρίας, τὴν Κύπρου, τὴν Ἰβηρίας, μὴ θαυμάσῃς. τὸν μὲν γὰρ ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ρλαʹ. νεαρὰν αὐτοῦ κειμένην ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν εʹ. τίτλῳ κεφ. αʹ. καταστρωθεῖσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ εʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου ἐτίμησεν ἡ γʹ. σύνοδος.

SCHOL. BALS. Sextus & septimus canon primæ synodi definiit, quænam diœceses Romano Papæ subesse debeant: quænam Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano. Præsens autem canon definit, Asiæ episcopos, Ponticę, Thraciæ, & alios, ea quæ in suis sunt finibus administrare, & nulli eorum licere vltra suæ regionis limites iurisdictionis suæ exercitium exten-
B dere, & ecclesiarum iura confundere. Si autem oporteat episcopum aliquem, à propria regione in aliam, propter ordinationem, vel aliam iustam causam, migrare: non inordinatè, &, vt ita dicam, prædonis more eam inuadere, sed cum illius loci episcopi permissione. Quoniam autem in barbaris gentibus tunc erant fidelium ecclesiæ, vbi fortasse multi non ordinabantur Episcopi vt ad synodum sufficerent: & necesse erat, eos qui verbo fortasse insignes erant, in tales quoque
C aliorum prouincias venire, ad eos confirmandos qui ad fidem accedebant, concessit sancta synodus, talem quoque adhuc consuetudinem seruari, etiamsi sit præter canones, propter rei necessitatem. Nota ergo ex hoc canone quòd olim omnes prouinciarum metropolitani erant ipsi per se suarum prouinciarum capita, & à propriis synodis ordinabantur. Id autem immutatum est à xxix. canone Chalcedonen. synodi, quæ definit, Ponticæ, & Asianæ, & Thracicæ diœ-
D cesis metropolitanos, & aliquos etiam alios, qui eo canone continentur, à Constantinopol. Patriarcha ordinari, & ei subiici. Si autem alias etiam ecclesias inueneris, quę principales & per se sint capita, vt Bulgariam, Cyprum, Iberiam, ne mireris. Bulgariæ enim Archiepiscopum honorauit Iustinianus. Et lege cxxi. eius nouellam, quæ in Basilic. lib. v. tit. iii. cap. j. posita ad interpretationem v. cap. primi tit. præsentis operis: Archiepiscopum Cypri honorauit tertia synodus.

Cc iij

Et lege eiusdem syn. can. IX. Iberiæ autem episcopum honorauit Antiochenæ synodi dispositio. Dicitur enim quòd tempore sanctissimi Patriarchæ magnæ Antiochiæ, Domini Petri, fuit synodica ordinatio, qua statutum est liberam esse ac principalem, & per se caput, ecclesiam Iberiæ, sed tamen Antiocheno Patriarchæ subiectam. Iam verò & Sicilia certis abhinc annis vrbis Constantinopolitanæ throno subiecta, tyrannicis manibus ab ea auulsa est: eámque ad ius suum pristinum redire cupio, tanquam quæ in seruitutem abducta filia, ad liberam matrem reuertatur. Quòd liceat quidem synodis, ex œconomiæ ratione, alias ecclesias quæ à gentilibus occupantur, aliis ecclesiis concedere, ex præsenti, vt videtur, canone traditum est. Iam enim Constantinopolitana synodus metropolitano Nazianzeno dedit ecclesiam Ancyræ, & aliis diuersis Antistitibus alias eiusmodi ecclesias. Quibusdam autem etiam id ipsum concessum est, vt sedeant in ipso throno traditæ ecclesiæ in sacro tribunali.

CANON III.

Constantinopolitanus episcopus habeat priores honoris partes post Romanum episcopum, eo quòd sit ipsa noua Roma.

SCHOL. BALS. Ipsa quidem vrbs Byzantina Archiepiscopi honorem non habebat: sed ab Heracleæ metropolitano episcopus aliquando in ipsa ordinabatur. Scribitur enim, quòd etiamsi esset Byzantium ciuitas quæ per se regeretur, sed à Seuero tamen Romanorum Imperatore obsessa est, & Perinthiis subiecta: est autem Perinthus, Heraclea. Cùm autem magnus Constantinus Romani Imperij sceptra in eam transtulisset, Constantinopolis nominata est, & noua Roma, & omnium vrbium regina. Et ex hoc sancti secundæ syn. patres, definiuerunt, eius episcopum honoris habere prærogatiuam post antiquæ Romæ episcopum, eo quòd sit noua Roma. His autem sic definitis, quidam præpositionem (Post) non esse honoris submissionem excogitarũt:

A καὶ ἀνάγνωθι τῆς αὐτῆς συνόδου κανόνα η΄. καὶ τὸν λθ΄. κανόνα τῆς ς΄. συνόδου. τὸν δὲ Ἰβηρίας ἐτίμησεν ἡ διάγνωσις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. λέγεται γὰρ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, κυροῦ Πέτρου, γέγονεν οἰκονομία συνοδική, ἐλευθέραν εἶναι, καὶ αὐτοκέφαλον, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἰβηρίας, ὑποκειμένην τότε τῷ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας. ἡ μέντοι Σικελία πρὸ χρόνων μερικῶν ὑποκειμένη τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τυραννικῶν χειρῶν ἐκ ταύτης B ἀπεσπάσθη· καὶ εὔχομαι ἵνα καὶ αὐτὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πρότερα δίκαια τῇ ἀντιλήψει τοῦ θεοκυβερνήτου ἡμῶν αὐτοκράτορος, ὥσπερ τις αἰχμαλωτισθεῖσα θυγάτηρ πρὸς ἐλευθέραν μητέρα. τὸ μέντοι παρεκχωρεῖσθαι κατὰ λόγον οἰκονομίας ἐκκλησίαις τισὶν ἑτέρας ἐκκλησίας ὑπὸ ἐθνῶν κατεχομένας, ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὡς ἔοικεν, ἐνδίδοται. αὐτίκα γὰρ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος δέδωκε τῷ μητροπολίτῃ Ναζιανζοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγκύρας, καὶ ἑτέροις ἀρχιερεῦσι διαφόροις ἑτέρας τοιαύτας ἐκκλησίας. τισὶ δὲ ἐνεδόθη C καὶ αὐτὸ τὸ καθῆσθαι εἰς τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι θρόνον τῆς ἐπιδοθείσης ἐκκλησίας.

Κανὼν γ΄.

Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.

Ἑρμηνεία.

Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βυζαντίου, οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖτο ποτὲ ἐπίσκοπος ἐν αὐτῇ. ἱστορεῖται γὰρ ὡς εἰ καὶ ἦν τὸ Βυζάντιον πόλις καθ' D ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεβήρου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος, καὶ ὑπετέθη Περινθίοις. Πέρινθος δέ ἐστιν ἡ Ἡράκλεια. τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου μεταγαγόντος ἐν αὐτῇ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις, καὶ νέα Ῥώμη, καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλίς· κἀντεῦθεν καὶ οἱ τῆς β΄. συνόδου ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων, τὴν (μετὰ) πρόθεσιν, οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς νενοήκασιν,

ἀλλ' ἐξελάβοντο αὐτὴν εἰς τὸ μετὰ χρόνον μόνον, χρώμενοι πρὸς συγκρότησιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ τῷ κη'. κανόνι τῆς δ'. συνόδου, λέγοντι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα τῷ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, ἔχειν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ρλ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ ε'. τῶν βασιλικῶν, τίτλῳ γ'. καὶ κατεστρωθεῖσαν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ ε'. κεφαλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν λς'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγοντα εἶναι δεύτερον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον. ζήτει καὶ κεφάλ. α'. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. κατεστρώθησαν γὰρ ἐκεῖσε παρ' ἡμῶν διάφοροι νόμοι περὶ τῶν προνομίων τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς νέας, καὶ τὸ τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγγραφον θέσπισμα, τὸ γενόμενον πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον, τότε Πάππαν Ῥώμης, χάριν τῶν ἀπονενεμημένων προνομίων τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιρὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν μητροπολίτου Ἡρακλείας, οὐκ ἄλλοθέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, Περινθίοις ἤτοι Ἡρακλειώταις τὴν πόλιν τοῦ Βυζαντος. καὶ σημείωσαι πόθεν διηγοῦνται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. εὕρηται δὲ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης Σε. Σύγκελλος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, παρὰ τοῦ Καισαρείας, διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας.

Κανὼν δ'.

Περὶ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας, ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ δ'. τούτου κανόνος ἰδικά εἰσι, καὶ ἑρμηνείας οὐ δέονται. ἱστόρηται δὲ ὅτι ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος κυνικός, κυνικοὶ δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὔθαδες, καὶ θρασύ, καὶ ἀναιδές. καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ,

A sed ipsam ad hoc quod est post tempus solummodo acceperunt, ad sui dicti comprobationem: iij. quoque synodi xxviij. canonem afferentes, dicentem, Æqualia priuilegia antiquæ Romæ sanctissimo throno habere thronum Constantinopolitanum, thronum secundum post illum existentem. Tu autem lege cxxx. Iustiniani nouellam, quæ in v. libro Basil. posita est, tit. iij. & collocata in commentario v. cap. primi tit. præsentis operis. Quære & xxxvj. canonem synodi quæ fuit in Trullo, dicentem esse secundum B Constantinopolis thronum. Quære & primum caput ix. tit. præsentis operis. Illic enim positæ sunt à nobis diuersæ leges de priuilegiis antiquæ Romæ & nouæ, & sancti Constantini decretum, quod factum est ad sanctum Siluestrum. Quòd autem hodie ordinetur sanctissimus patriarcha Constantinopolitanus, ab eo qui est tempore Heracleæ metropolitanus, non est aliunde quàm ex eo quòd subiecta fuerit, vt superiùs dictum est, Perinthiis siue Heracleanis Byzantina ciuitas. Inuenitur C autem in Chronico Scytizæ, quòd ordinatus est Patriarcha Se. Syncellus, frater Imperatoris Domini Leonis sapientis, à Cæsareæ Archiepiscopo, quòd esset præmortuus Heracleæ Archiepiscopus.

CANON IIII.

Statuerunt etiam de Maximo Cynico, & eius petulantia & insolentia, quæ fuit Constantinopoli, vt Maximus episcopus nec fuerit vel sit, nec qui ab eo ordinati D *fuerunt, in vllo, quicunque is sit, gradu Cleri: omnibus, & quæ circa ipsum fuerunt, & quæ ab illo facta sunt, infirmatis.*

SCHOL. BALS. Quæ sunt in iiij. canone sunt specialia, nec interpretatione indigent. In historiis autem traditum est, quòd hic Maximus fuit Ægyptius, philosophus Cynicus. Cynici autem dicebantur propter eorum arrogantiam, audaciam, & impudẽtiam. Et cùm ad magnum Gregorium Theologum accessisset,

A & ab eo initiatus, ſeu inter catechumenos receptus eſſet, baptizatus eſt, & in clerum cooptatus, eique familiaris effectus eſt. Cùm autem patriarchalem Conſtantinopolis ſedem deſideraſſet, pecuniis ad Alexandriæ epiſcopos miſſis magno ſtudio contendit vt eligeretur. Cùm autem ij epiſcopi Conſtantinopolim veniſſent, & ex Maximi voluntate facere aggreſſi eſſent, quoniam à fidelibus ab Eccleſia expulſi ſunt, in cuiuſdam Cholauri domum venerunt, & Maximum non canonicè elegerunt. Hæc ergo ſancta ſynodus B eum abdicauit, definiens nec ipſum eſſe vel fuiſſe epiſcopum, eo quòd nefariè & contra leges electus ſit, nec eos qui ab ipſo ordinati eſſent, cuiuſcunque ſunt gradus, eſſe clericos. Hic autem, cùm poſtea intellectum eſſet eum cum Apollinario ſentire, anathemate ictus eſt. Meminit iſtius Theologus, in quadam ex ſuis orationibus, quæ in Eccleſiis non leguntur.

Canon V.

Quod ad volumen attinet occidentalium, etiam eos ſuſcipimus qui Antiochiæ vnam patris & filij & ſancti ſpiritus deitatem confitentur.

Schol. Bals. Hic quoque canō eſt ſpecialis. In hiſtoriis enim ſcriptū eſt, quòd Imperator Conſtātius, magni Conſtantini filius, Arrianus factus, primā ſynodum euertere conatus eſt. Cùm hoc autem reſciuiſſet eius frater Conſtans, qui Occidentalibus partibus dominabatur, fratri ſuo bellū literis minatus eſt, niſi rectam fidē labefactare deſineret. Viſum eſt ergo Imperatoribus, vt Sardicæ ſeu Triaditzæ epiſcopi conuenirent, & de iis quæ Nicææ decreta erāt, diſceptarent. Congregatis trecentis quadraginta & vno epiſcopis confirmatum eſt ſanctum ſymbolum patrum qui Nicææ conuenerant: & qui non ita ſentiebant, anathemati ſubiecti ſunt. Volumen ergo ſeu tomum Occidentalium, hanc dicit definitionem ſecunda ſynodus, quæ etiam ab Antiochenis ſuſcepta eſt. Volumen autem hoc Occidentalium dixit, quoniam ſoli Occidentales epiſcopi hoc ediderunt.

καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη, καὶ ἐκληρώθη, καὶ ᾠκειώθη αὐτῷ. τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἐφέσει γεγονὼς, ἐσπούδασε διὰ χρημάτων ἀποσταλέντων εἰς τοὺς ἐπισκόπους Ἀλεξανδρείας χειροτονηθῆναι, τῶν δὲ τοιούτων ἐπισκόπων ἐλθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπιχειρησάντων κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Μαξίμου ποιῆσαι, ἐπεὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθησαν, ἀπῆλθον εἰς κατοικίαν Χολαύρου τινὸς, καὶ ἐχειροτόνησαν ἀκανονίστως τὸν Μάξιμον. ἡ οὖν ἁγία σύνοδος αὕτη, ἀπεκήρυξε τοῦτον, ὁρίσασα μήτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι, διὰ τὸ ἐκθέσμως χειροτονηθῆναι, μήτε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας οἱουδήτινος βαθμοῦ κλήρου εἶναι. ὁ τοιοῦτος δὲ Μάξιμος ὕστερον γνωσθεὶς τὰ Ἀπολιναρίου φρονεῖν, ἀναθεματίσθη. καὶ μέμνηται τούτου ὁ θεολόγος ἔν τινι τῶν μὴ ἀναγινωσκομένων ἐπ' ἐκκλησίαις λόγῳ αὐτοῦ.

Κανὼν ε'.

Περὶ τοῦ τόμου τῶν δυτικῶν, καὶ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπεδεξάμεθα, τοὺς μίαν ὁμολογοῦντας πνεύματος καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος C θεότητα.

Ἑρμηνεία

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἰδικός ἐστιν. ἱστόρηται γὰρ ὅτι Κωνστάντιος ὁ βασιλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου, ἀρειανίσας, ἔσπευδε ἀνατρέψαι τὴν πρώτην σύνοδον. μαθὼν δὲ τοῦτο Κώνστας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, τῶν ἑσπερίων κυριεύων μερῶν ἠπείλησε διὰ γραφῶν πόλεμον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰ μὴ παύσαιτο τὴν ὀρθὴν πίστιν σαλεύειν. ἔδοξεν οὖν τοῖς βασιλεῦσι, συνελθεῖν ἐν Σαρδικῇ ἤτοι τῇ Τριαδίτζῃ τοὺς ἐπισκόπους, καὶ διαγνωμονῆσαι περὶ D τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων. συναθροισθέντων οὖν τριακοσίων τεσσαράκοντα πρὸς τοῖς ἑνὶ ἐπισκόπων, ἐβεβαιώθη τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων· καὶ οἱ μὴ οὕτω φρονοῦντες, ἀνεθεματίσθησαν. Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν τὸν ὅρον τοῦτον φησὶν ἡ β'. σύνοδος, τὸν καὶ παρὰ τῶν Ἀντιοχέων δεχθέντα· τόμον δὲ εἶπε τῶν δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο.

οἱ γὰρ ἐξ ἑῴας ο΄. ὄντες, ἔλεγον ὡς εἰ μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσιν ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητὴς, καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσουσι τῇ συνόδῳ. τοῦτο δὲ ποιῆσαι μὴ ἀνεχομένων τῶν δυτικῶν, αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνόδου οἱ τῆς ἑῴας ἐπίσκοποι. διὸ καὶ μόνοι οἱ δυτικοὶ τὸν τῆς Νικαίας ὅρον ἐβεβαίωσαν, καὶ ἀνεθεμάτισαν τὸ ἀνόμοιον, καὶ τῶν ἑῴων ἐπισκόπων κατεψηφίσαντο. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν ἐντὸς ἱστορηθέντων, ὅτι ἡ Σαρδικὴ σύνοδος, πρὸ τῆς δευτέρας γέγονε συνόδου.

A Orientales enim qui erāt septuaginta, dicebant, nisi eiicerentur sanctus Paulus confessor & magnus Athanasius, se synodo non communicaturos. Cùm autem Occidētales hoc facere recusarent, Orientales Episcopi statim à synodo recesserunt. Et ideo soli illi Occidentales Nicenam definitionem confirmarunt, & dissimile anathematizarunt, & Orientales episcopos condemnarunt. Obserua ex historiis hic relatis Sardicensem synodum ante hanc secun-B dam, habitam esse.

Κανὼν ϛ΄.

Ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν συγχεῖν καὶ ἀνατρέπειν βουλόμενοι, φιλέχθρως καὶ συκοφαντικῶς αἰτίας τινὰς κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουσιν, οὐδὲν ἕτερον ἢ χραίνειν τὰς τῶν ἱερέων ὑπολήψεις, καὶ ταραχὰς τῶν εἰρηνευόντων λαῶν κατασκευάζειν ἐπιχειροῦντες· τούτου ἕνεκεν ἤρεσεν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδραμόντων ἐπισκόπων, μὴ ἀνεξετάστως προσίεσθαι τοὺς κατηγόρους, μηδὲ πᾶσιν ἐπιτρέπειν τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας, μηδὲ μὴν πάντας ἀποκλείειν. ἀλλ᾽ εἰ μέν τις οἰκείαν τινὰ μέμψιν, τουτ᾽ ἔστιν, ἰδιωτικὴν, ἐπαγάγοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς πλεονεκτηθεὶς, ἢ ἄλλο τι παρὰ τὸ δίκαιον παρ᾽ αὐτοῦ πεπονθὼς, ἐπὶ τῶν τοιούτων κατηγοριῶν μὴ ἐξετάζεσθαι, μήτε πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μήτε τὴν θρησκείαν. χρὴ γὰρ πάντῃ τρόπῳ, τό, τε συνειδὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν ἀδικεῖσθαι λέγοντα, οἵας ἂν ᾖ θρησκείας, τῶν δικαίων τυγχάνειν. Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκιμάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα· ἵνα πρῶτον μὲν αἱρετικοῖς μὴ ἐξῇ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ᾽ ἡμῶν ἀναθεματισθέντας. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. ἔπειτα δὲ καὶ εἴ τινες τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ αἰτίαις τισὶ προκατεγνωσμένοι εἶεν καὶ ἀποβεβλημένοι, ἢ ἀκοινώνητοι, εἴτε ἀπὸ κλήρου εἴτε ἀπὸ λαϊκοῦ τάγματος, μηδὲ τούτοις ἐξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν ἂν τὸ οἰκεῖον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται.

CANON VI.

Quoniam multi ecclesiasticum ordinem confundere & subuertere volentes, inimicè & sycophanticè aduersus orthodoxos episcopos, qui ecclesias administrant, accusationes quasdam confingunt, nihil aliud quā sacerdotum bonam existimationem contaminare, & in pace degentium populorum tumultus concitare conantes: ea de causa placuit sanctæ synodo Episcoporū, qui Constantinopoli conuenerunt, non sine discussione accusatores admittere, nec omnibus, eorum qui ecclesias administrant, accusationes permit- C *tere, nec omnes excludere: sed si quis propriā quidem querelam, id est, priuatam, intendat episcopo, vt detrimento aliquo vel iniuria aliqua ab ipso affectus, in eiusmodi accusationibus, nec accusatoris personam, nec religionem examinari. Oportet enim episcopi conscientiam esse omnibus modis liberā, & eum qui sibi iniuriam factam esse dicit, cuiuscunque sit religionis, ius suum cōsequi. Si autem sit crimen ecclesiasticum, quod episcopo intenditur, tunc examinare personas accusatorum. Vt primùm quidem hæreticis non liceat, orthodoxos episcopos pro rebus* D *ecclesiasticis accusare. Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab ecclesia abdicati sunt, & qui sunt postea à nobis anathematizati. Ad hæc autem, & eos qui sanā quidem fidē cōfiteri præ se ferunt, auulsi autem sunt & abscissi, & aduersus canonicos nostros episcopos congregationem faciunt. Præterea autem & si aliqui eorum, ab ecclesia, ob aliquas causas, priùs condemnati, & eiecti, vel excommunicati fuerint, siue ex clero, siue ex Laicorum ordine: nec eis licere episcopū accusare, priusquā propriū crimē absterserint.*

Similiter autem & eos qui priùs rei facti accusatique sunt, non priùs ad episcopi vel aliorum clericorum accusationem admitti, quàm se obiectorum sibi criminum insontes ostenderint. Sed si nonnulli, nec hæretici, nec excommunicati fuerint, nec priùs damnati, vel aliquorum criminũ accusati, dicant autem se habere aliquas aduersus episcopum criminationes, eos iubet sancta synodus primùm quidem apud prouinciæ episcopos accusationem persequi, & apud eos probare crimina episcopi qui aliquarum rerum accusatur. Quòd si euenerit, vt prouinciales episcopi crimina quæ episcopo intentata sunt, corrigere non possint, tunc ipsos accedere ad maiorem synodum diœcesis illius episcoporum pro hac causa conuocatorum. Et accusationem non priùs intendere, quàm æquale sibi periculum statuant, siquidem in rebus examinandis, accusatum episcopum calumniari conuicti fuerint. Si quis autem iis quæ, vt priùs declaratum est, decreta fuerunt, contemptis, ausus fuerit vel Imperatoris aures molestia afficere, vel secularium principum iudicia, vel vniuersalem synodum perturbare, neglectis diœcesis episcopis, eum nullo modo esse ad accusationem admittendum, vt qui canonibus iniuriam fecerit, & ecclesiasticum ordinem euerterit.

SCHOL. BALS. Nota præsentem canonem, propter illos qui lites instituunt criminales aduersus Episcopos & reliquos ex ordine sacerdotali: lege etiam canonem CXXIX. synodi Carthaginensis, & leges in eius expositione allegatas: ac disce ex hoc canone & ex illis, quinam prohibeantur criminales actiones aduersus eos, qui sacris ordinibus initiati sunt, intentare. Non cessauit vnquam inimicus noster Satan, bonorum hominum existimationem, & maximè episcoporum, per calumniam polluere. Et propterea definierunt patres, quemuis hominem, siue bonæ sit existimationis, siue infamis, fidelis, & infidelis, priuatam quidem causam, hoc est, pecuniariam, aduersus episcopum habentem admitti, & cum eo in iudicio conuenienti litigare. Pro causa autem criminali,

A ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν προβεβλημένους ὄντας, μὴ πρότερον εἶναι δεκτοὺς εἰς ἐπισκόπου κατηγορίαν ἢ ἑτέρων κληρικῶν, πρὶν ἂν ἀθώους ἑαυτοὺς τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς ἀποδείξωσιν ἐγκλημάτων. Εἰ μέντοι τινὲς, μήτε αἱρετικοὶ, μήτε ἀκοινώνητοι εἶεν, μήτε κατεγνωσμένοι ἢ προκατηγορημένοι ἐπί τισι πλημμελήμασι, λέγοιεν δὲ ἔχειν τινὰ ἐκκλησιαστικὴν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου κατηγορίαν, τούτοις κελεύει ἡ ἁγία σύνοδος πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων ἐνίστασθαι τὰς κατηγορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχειν τὰ ἐγκλήματα τοῦ ἐν αἰτίαις τισὶν ἐπισκόπου. Εἰ δὲ συμβαίη B ἀδυνατῆσαι τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζονι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλουμένων, καὶ μὴ πρότερον ἐνίστασθαι τὴν κατηγορίαν, πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτοὺς τὸν ἴσον αὐτοῖς ὑποτιμήσασθαι κίνδυνον, εἴπερ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων τάξει συκοφαντοῦντες τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖεν. Εἰ δέ τις καταφρονήσας τῶν κατὰ τὰ C προδηλωθέντα δεδογμένων, τολμήσειεν ἢ βασιλικὰς ἐνοχλεῖν ἀκοὰς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαστήρια, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταράσσειν, πάντας ἀτιμάσας τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὸν τοιοῦτον τὸ παράπαν εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δεκτὸν, ὡς καθυβρίσαντα τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηνάμενον εὐταξίαν.

Ερμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα χάριν τῶν ἐνισταμένων ἐγκληματικὰ δικαστήρια κατὰ τῶν ἐπισκόπων, καὶ λοιπῶν ἱερωμένων. ἀνάγνωθι καὶ D τὸν ρκθ'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ τοὺς εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ καταστρωθέντας νόμους. καὶ μάθοις ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἐξ ἐκείνων, τίνες κωλύονται γυμνάζειν κατὰ ἱερωμένων ἐγκληματικὰς ἀγωγάς. Οὐκ ἐπαύσατο ποτὲ ὁ πολέμιος ἡμῶν Σατὰν διὰ συκοφαντίας μολύνων τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον τῶν ἐπισκόπων. καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες, πάντα ἄνθρωπον ἔντιμον, καὶ ἄτιμον, πιστὸν καὶ ἄπιστον, ἰδιωτικὴν μὲν ὑπόθεσιν, τουτέστι, χρηματικὴν, κατὰ ἐπισκόπου ἔχοντα, προσδέχεσθαι καὶ δικάζεσθαι παρὰ τῷ προσφόρῳ δικαστηρίῳ. χάριν δὲ ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως,

ἢ ἐκκλησιαστικοῦ οἱουδή τινος ζητήματος καθαίρεσιν ἢ καὶ ἐπιτίμιον ἐπάγοντος τῷ ἐπισκόπῳ, μὴ ἄλλως τοῦτον ἕλκεσθαι, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγόρου. τοῖς γὰρ αἱρετικοῖς οὐδ' ὅλως ἐνεδόθη κατηγορεῖν ἐπισκόπου. οἱ δὲ ἀφωρισμένοι, ἢ καὶ προκατηγορηθέντες ὁπωσδήποτε, οὐ δύνανται κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορίαν εἰσάγειν, εἰ μὴ ἑαυτοὺς ἀθωώσωσι τῆς κατηγορίας. καὶ τοῦ κατηγόρου δὲ τοιούτου ὄντος, οὐδ' ἁπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχε θέλει ὁ κανὼν τὸν κληρικὸν ἢ τὸν ἐπίσκοπον ἕλκεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πάσης νομικῆς παρατηρήσεως, καὶ διὰ ἐγγραφῆς ἤτοι διὰ καταθέσεως τοῦ κατηγόρου καθυποβαλλούσης τοῦτον τῇ ταυτοπαθείᾳ, εἰ μὴ τὸ εἰσαγόμενον παρ' αὐτοῦ ἔγκλημα ἀποδείξει· ἀλλὰ καὶ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ κληρικοῦ πρῶτον παρὰ τῷ μητροπολίτῃ γίνεσθαι· εἰ δὲ οὐ δυνηθῇ ἡ ἐγχώριος σύνοδος λῦσαι τὴν ὑπόθεσιν, τότε, φησὶν, ἀκροάσεται ταύτης μείζων σύνοδος. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, καὶ ἢ βασιλεῖ προσερχόμενον, ἢ κοσμικοῖς ἄρχουσιν, ἢ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι, ὡς ὑβριστὴν τῶν κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας λυμεῶνα. ἰδιωτικὰς δὲ ὠνόμασεν ὁ κανὼν τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐγκληματικῶν, αἵτινες δημόσιαι λέγονται, ὡς κινούμεναι παρὰ πάντων τῶν τοῦ δήμου, ὅπερ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν οὐκ ἔστι. μόνος γὰρ ὁ ἔχων τὸ διαφέρον, ταύτας κινεῖ. ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, αἱρετικοὺς, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχισθέντας δὲ καὶ ἀντισυναγαγόντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις, μὴ ἐναντιωθῇς τῷ β'. κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου μὴ ὀνομάζοντι αἱρετικοὺς, ἀλλ' εἰπὲ ἐκείνους τοὺς σχισματικοὺς ὀνομάζεσθαι ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος αἱρετικοὺς τοὺς ἀλλοτριόφρονας, καὶ κατὰ προσποίησιν μὲν ὀρθοδοξοῦντας, κατ' ἀλήθειαν δὲ ὄντας αἱρετικούς· τὸν δὲ κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, περὶ ἑτέρων σχισματικῶν διδάσκειν, τῶν ὄντων μὲν ὀρθοδόξων τῇ ἀληθείᾳ, διά τινα πρόφασιν ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, ἀποσχισθέντων ἑαυτοὺς κατ' ἀλαζονείαν ἀπὸ τῆς ὁλότητος τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀνα-

A vel quacunque ecclesiastica quæstione, quæ depositionem, vel etiam pœnam episcopo inducit, eum non aliter trahi, quàm si accusatoris persona priùs examinata fuerit. Hæreticis enim nullo modo permissum est, episcopum accusare. Segregati autem, vel qui sunt etiam quomodocunque priùs accusati, non possunt aduersus episcopum vel clericum accusationẽ introducere, nisi priùs seipsos, eorum quæ eis obiiciuntur, insontes ostenderint. Ac licèt sit talis accusator, non simpliciter nec B temere, vult canon, clericum, vel episcopum trahi: sed cum omni legitima obseruatione, & per scripturam, siue inscriptionem accusatoris, quæ eum eidem pœnæ subiiciat, nisi crimen cuius ipsum insimulat, probauerit. Sed & episcopi siue clerici accusationem, primùm quidem apud Metropolitanum agitari: si autem non possit regionis synodus causam soluere, tunc, inquit, eam audiet maior synodus. Eum autem qui præter hæc facit, & vel ad Imperatorem accedit, vel ad secularia iudi- C cia, vel ad vniuersalem synodum, non esse ad accusationẽ admittendũ, vt qui canones iniuria afficiat, & ecclesiasticũ ordinem peruertat. Priuatas autẽ nominauit canõ pecuniarias causas, ad criminalium differẽtiam, quæ quidẽ publicæ dicuntur, vt quæ ab omnibus, qui sunt ex populo, moueantur: quod nõ est in causis pecuniariis. Is enim demũ eas mouet cuius interest. Cùm autẽ audis præsentem canonẽ, dicentẽ, hęreticos etiã eos qui sanã fidem cõfiteri præ se ferunt, auulsi autem sunt & abscissi, & D aduersus canonicos nostros episcopos congregationem faciunt, ne pugnare existimes cum ij. canone magni Basilij non nominante hæreticos schismaticos. Sed dic illos schismaticos à præsenti canone hæreticos appellari, qui aliena sentiunt, & simulatione quidẽ ac specie sunt orthodoxi, sunt autẽ re vera hæretici: sancti autem Basilij canonem de aliis schismaticis docere, qui sunt re vera quidem orthodoxi, sed propter aliquem ecclesiasticæ quæstionis prætextum, se per arrogãtiam à fratrum suorum integritate absçiderũt: & le-

ge dictum canonem sancti patris. Ex vltimo autem dicto præsentis canonis, dicentis, ad accusationem non esse admittendum, qui preter canonem facit, vt qui sit in canones contumeliosus, conati sunt nonnulli dicere, cum etiã infamiæ subiici. Mihi autem videtur non ex eo, illum qui adeò inordinatè actionem intendit, iniuriarum actione teneri, vt sit infamis, & consequenter deponatur, propter regulam quæ dicit: Expressa nocent: non expressa non nocent. Aliquo autem alio modo punietur prout iudici videbitur.

A γνῶθι τὸν ῥηθέντα κανόνα τοῦ ἁγίου Πατρός. ἀπὸ μέντοι τοῦ τελευταίου ῥητοῦ τοῦ παρόντος κανόνος, τοῦ λέγοντος ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι τὸν παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντα, ὡς ὑβριστὴν τῶν κανόνων, ἐπεχείρησαν εἰπεῖν τινὲς, καὶ ἀτιμίᾳ τοῦτον καθυποβάλλεσθαι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ τούτου μὴ ἔχεσθαι τὸν οὕτως ἀσυντάκτως ἐναγαγόντα, ἔνοχον τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, ὥστε ἀτιμωθῆναι· καὶ ἀκολούθως καθαιρεθῆναι, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, Τὸ φανερὸν βλάπτει, τὸ ἐκτετυπωμένον οὐ βλάπτει· B ἄλλως δὲ πῶς τιμωρηθήσεται κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ δικάζοντι.

Canon VII.

Eos qui rectæ fidei adiiciuntur, & parti eorum, qui ex hæreticis seruantur, recipimus, secundùm subiectam hic consequentiam & consuetudinem. Arrianos quidem & Macedonianos, & Sabbatianos, & Nouatianos, qui dicunt seipsos Catharos, hoc est mundos, vel Sinistros: & Tessares decatitas siue Tetraditas, & Apollinaristas, recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæresin anathematizantes, quæ non sentit vt sancta Dei Catholica & Apostolica C *ecclesia: & signatos siue unctos primùm sancto chrismate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures: & eos signantes dicimus, Signaculum doni spiritus sancti. Atqui Eunomianos, qui in vnam demersionem baptizantur, & Montanistas, qui hic dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui idem esse patrẽ & filium opinantur, vtrunque simul confundẽtes, & alia grauia & indigna faciunt: Et alias omnes hæreses (quoniã hic multi sunt, & maximè qui ex Galatarũ regione veniunt) quicunque ex his rectæ fidei adscribi volunt, vt Græcos admittimus, & primo quidẽ die ipsos Christianos facimus;* D *secũdo, catechumenos: deinde tertio exorcizamus siue adiuramus ipsos, ter simul in faciem eorum & aures insufflando. Et sic eos catechizamus, siue initiamus, & curamus vt longo tempore versentur in ecclesiis, & audiant scripturas, & tũc ipsos baptizamus.*

Κανὼν ζʹ.

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν καὶ συνήθειαν, Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανοὺς, καὶ Ναυατιανοὺς, καὶ λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, εἴτουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολιναριστὰς δεχόμεθα, διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ, τό, τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς, λέγομεν, Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις (ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι) πάντας τοὺς ὑπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα, καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανοὺς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους, εἶτα τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν αὐτοὺς, μετὰ τοῦ ἐμφυσᾷν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα. καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

Schol. Bals. Præsens canon hæreticos ad ecclesiam accedentes in duo diuidit, & hos quidem chrismate inungi, omnem primùm hæresin anathematizantes, & credere profitentes, vt sancta

Ἑρμηνεία.

Εἰς δύο διαιρεῖ ὁ κανὼν τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ τοὺς μὲν φησὶ δεῖν μύρῳ χρίεσθαι, ἀναθεματίζοντας πρότερον πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ ὁμολογοῦντας πιστεύειν, ὡς ἡ ἁγία

A τῇ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ φρονεῖ· τοὺς δὲ διορίζεται ἐξ ὑπαρχῆς βαπτίζεσθαι. καὶ τοὺς μὲν μόνῳ μύρῳ χρίεσθαι ὀφείλοντας, εἶπεν εἶναι Ἀρειανοὺς, Μακεδονιανοὺς, Ἀπολιναριστὰς, καὶ Ναυατιανοὺς τοὺς Καθαροὺς λεγομένους, ὧν τὰς αἱρέσεις προεδηλώσαμεν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι τῆς παρούσης δευτέρας συνόδου. Οἱ Ναυατιανοὶ δὲ ἐκλήθησαν καὶ Σαββατιανοὶ ἀπὸ πρεσβυτέρου τινὸς Σαββατίου, κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζοντος. καλοῦνται δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ ἀριστεροὶ, ὡς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα βδελυττόμενοι, καὶ μὴ ἀνεχόμενοι δι' αὐτῆς τὸ οἱονοῦν ὑποδέχεσθαι. B τεσσαρεσκαιδεκατῖται δὲ λέγονται ἤγουν τετραδῖται, οἵτινες τὸ πάσχα τελοῦσιν οὐκ ἐν κυριακῇ, ἀλλ' ὅτε τεσσαρεσκαιδεκαταία ἡ σελήνη γίνηται, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ τύχῃ, ὅπερ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἐστὶν ἰδιαίτατον. οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ τετραδῖται λέγονται, ὅτι τὸ πάσχα ἑορτάζοντες, οὐ καταλύουσιν ἀλλὰ νηστεύουσιν, ὥσπερ ἡμεῖς τὰς τετράδας. ποιοῦσι δὲ τοῦτο κατὰ τοὺς Ἰουδαίους. οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ πασχάσαι ἐπὶ ὅλαις ἑπτὰ ἡμέραις νηστεύουσι, πικρίδας, καὶ ἄζυμα ἐσθίοντες κατὰ τὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου διάταξιν. C τοὺς δὲ ἀναβαπτίζεσθαι ὀφείλοντας εἶπεν εἶναι Εὐνομιανοὺς, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς, τοὺς οὕτω κληθέντας ἀπὸ Μοντανοῦ τινος, παράκλητον ἑαυτὸν προσαγορεύοντος, καὶ διὰ δύο φαύλων γυναικῶν, τῆς τε Πρισκίλλας καὶ τῆς Μαξιμίλλας, ψευδοπροφητείας ἀποφοιβάζοντος· πρὸς δὲ καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς οὕτως ὀνομασθέντας ἀπό τινος Σαβελλίου λέγοντος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ φλυαριῶν, τὸν αὐτὸν εἶναι πατέρα, τὸν αὐτὸν υἱὸν, τὸν D αὐτὸν ἅγιον πνεῦμα, ὡς εἶναι ἐν μιᾷ ὑποστάσει τρεῖς ὀνομασίας· ὡς ἐν ἀνθρώπῳ σῶμα, καὶ ψυχὴν καὶ πνεῦμα, ἢ ὡς ἐν ἡλίῳ τρεῖς ἐνεργείας, ἤγουν τὸ τῆς περιφερείας σχῆμα, τὸ φωτιστικὸν, καὶ τὸ θάλπον. λέγονται δὲ οἱ Μοντανισταὶ, Φρύγες, ἢ ἔκ τινος αἱρεσιάρχου Φρυγὸς, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκ Φρυγίας ἀναφανῆναι πρώτως τὴν τοιαύτην αἵρεσιν. πρὸς τούτῳ καλοῦνται καὶ Πεπουζιανοὶ ἀπό τινος χώρας Πεπούζας τιμωμένης παρ' αὐτῶν κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. οἱ δὲ τοιοῦτοι λύουσι τοὺς γάμους ὡς μυσαροὺς, νηστεύουσιν ἀλλόκοτον νηστείαν, τὸ πάσχα διαστρέφουσιν, εἰς ἓν πρόσωπον τὴν

Dei ſentit eccleſia: illos verò decernit rectè de integro baptizandos. Ac eos quidem qui ſolo chriſmate inungi debent, Arrianos, Macedonianos, Apollinariſtas, & Nouatianos, qui etiam Cathari dicũtur, quorum hæreſes declarauimus in primo canone præſentis ſecũdæ ſynodi. Nouatiani autem appellati ſunt, & Sabbatiani à quodã presbytero Sabbatio, qui more Iudaico, ſabbata ſeruabat. Appellati ſunt autem iidem & Siniſtri, vtpote manum ſiniſtram abhorrentes, & vt per eam quidquam accipiant, in animum non inducẽtes. Teſſareſdecatitæ autem, & Tetraditæ, hoc eſt Quaterdecimani & quaternarij, qui Paſcha non in die Dominico celebrant, ſed quando quartadecima luna fuerit, quicunque is ſit dies: quod eſt Iudaicæ ſuperſtitionis maximè proprium. Iidem autem etiam Tetraditæ ſiue quaternarij dicuntur, quòd cùm Paſcha celebrant, ieiunium non ſoluunt, ſed ieiunant, ſicut & nos quartas ferias: faciunt autem hoc ritu Iudaico. Ii enim poſtquam Paſcha celebrauerint, totis vij. diebus ieiunãt, lactucas agreſtes & azyma comedentes, vt eſt veteris legis ordinatio. Rebaptizãdos autem eſſe dixit Eunomianos, qui in vnã demerſionẽ baptizant, & Montaniſtas, à quodã Montano ſic dictos, qui ſe Paracletum appellabat: & per duas improbas mulieres, Priſcillã, & Maximillam, falſas Prophetias Apollineorum ſacerdotum more edebat. Præterea autẽ & Sabellianos, à Sabellio quodã ſic nominatos, qui etiã cũ aliis quibuſdã nugis dicebat, eundem eſſe patrem, eundẽ filium, eundẽ ſpiritũ ſanctũ, vt ſint in vna hypoſtaſi ſiue perſona, tria nomina, ſicut in homine corpus, & anima, & ſpiritus: vel vt in ſole, tres operationes, ſcilicet circunferẽtiæ figurã, illuminare, & calefacere. Dicuntur autem Mõtaniſtæ Phryges, vel à quodã hæreſiarcha Phryge, vel ex eo quòd primũ in Phrygia hæc hæreſis exorta ſit. Præterea autem vocantur & Pepuziani, ex quadam regione Pepuza, quæ ab eis colitur in Hieruſalem. Qui autem tales ſunt, nuptias vt abhorrendas ſoluunt, alienum ieiunium ieiunant, Paſcha peruertunt,

sanctam Trinitatem in vnam personam contrahunt & confundunt, & sanguinem pueri qui punctus fuerit, farinæ commiscentes, & panes facientes, offerunt. Et hæc quidem sic. Si quis autem orthodoxus, Montanista vel Sabellianus factus sit, & hæreticorum baptismum susceperit, vel non susceperit, an rebaptizabitur, vt cæteri Montanistæ? Quære primæ synodi can. xix. & sanctorum Apostolorum canonem xlvij. Nota autem ex præsenti canone, quòd omnes qui in vnam demersionem baptizantur, rursus rebaptizantur.

A ἁγίαν Τριάδα συναιροῦσι, καὶ συγχέουσι· αἷμα παιδὸς κατακεντρουμένου, ἀλεύρῳ συμφύροντες, καὶ ἀρτοποιοῦντες προσφέρουσι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐὰν δέ τις ὀρθόδοξος Μοντανιστὴς γένηται ἢ Σαβελλιανὸς, καὶ βάπτισμα αἱρετικῶν δέξεται ἢ μὴ δέξεται, ἆρα ὁ τοιοῦτος μύρῳ χρισθήσεται, ἢ ἀναβαπτισθήσεται ὡς οἱ λοιποὶ Μοντανισταί. ζήτει περὶ τούτου τῆς α΄. συνόδου κανόνα ιθ΄. καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα μζ΄. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εἰς μίαν κατάδυσιν, πάλιν βαπτίζονται.

B

CANONES SANCTÆ ET OECVMENICÆ TERTIÆ SYNODI.

Sancta & Oecumenica tertia synodus fuit sub Imp. Theodosio minori, congregatis Ephesi ducentis patribus aduersus Nestoriũ patriarcham Constantinopolitanum, qui Christum solùm esse hominem docebat: ei autem secundùm habitudinem vnitum fuisse Dei filium. Et ideo nec deiparentem sanctam virginem dici ferre poterat, sed Christi parentem. Qui & depositus est, & à sanctis patribus anathematizatus.

Canon I.

Quoniam oportet etiam eos, qui sanctæ synodo non interfuerunt, propter aliquam causam, vel ecclesiasticam, vel corporalem, non ignorare ea quæ in ipsa statuta sunt, vestræ sanctitati & dilectioni notum facimus, quòd si quis metropolitanus à sancta & vniuersali synodo deficiens, apostasiæ seu defectionis consessui ac conuenticulo adhæsit, vel posthac adhæserit, vel cum Celestio sensit aut senserit, is aduersus suæ prouinciæ episcopos nihil penitus agere potest, omni ecclesiastica communione abhinc iam à synodo eiectus, & ad nullum exercendum munus officiúmque idoneus existens. Sed & ipsis prouinciæ episcopis, & qui sunt circumcirca metropolitanis, qui quæ sunt rectæ opinionis, sentiunt, omnino subiicietur, & de episcopatus gradu deiicietur.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ Οἰκουμενικῆς τρίτης συνόδου.

Η Τρίτη ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, γέγονεν ἐπὶ Βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἀθροισθέντων ἐν Ἐφέσῳ διακοσίων πατέρων κατὰ Νεστορίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως,
C ὃς ψιλὸν ἄνθρωπον ἐδογμάτιζε τὸν Χριστὸν, ἑνωθῆναι δὲ αὐτῷ κατὰ σχέσιν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. διὸ οὐδὲ Θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον ἠνείχετο λέγειν, ἀλλὰ χριστοτόκον. ὃς καὶ καθῃρέθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων.

Κανὼν α΄.

Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ διά τινα αἰτίαν ἢ ἐκκλησιαστικὴν, ἢ σωματικὴν, μὴ ἀγνοῆσαι τὰ ἐν αὐτῇ τετυπωμένα, γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιότητι καὶ ἀγάπῃ, ὅτι περ εἴ τε ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρ-
D χίας ἀποστατήσας τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείη, ἢ τὰ Κελεστίου ἐφρόνησεν ἢ φρονήσει, οὗτος κατὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαί τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκβεβλημένος, καὶ ἀνενέργητος ὑπάρχων. ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις, καὶ τοῖς πέριξ μητροπολίταις τοῖς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας φρονοῦσιν ὑποκείσεται) εἰς τὸ πάντη, καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι.

Ἑρμηνεία.

A Τοῦ Νεστορίου καθαιρεθέντος, ἐπέστη ἐν Ἐφέσῳ ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωάννης μετὰ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου πόλεως Κύρου· καὶ Ἴβα Ἐδέσσης καὶ ἑτέρων· καὶ ὡς γενομένης τῆς καθαιρέσεως κατ᾽ ἀπουσίαν αὐτῶν, ἐμέμψατο τὰ γεγονότα, καὶ τὸν τῆς συνόδου προϊστάμενον ἅγιον Κύριλλον Πάππαν Ἀλεξανδρείας, ἐπέχοντα καὶ τὸν τόπον Κελεστίνου τοῦ Πάππα Ῥώμης· ἀλλὰ μὴν καὶ Μέμνονα ἐπίσκοπον Ἐφέσου, παραλόγως καθεῖλεν. ὁ μέντοι Θεοδώρητος καὶ κατὰ τῶν ιβʹ. κεφαλαίων, ἃ ὁ μέγας ἐξέθετο Κύ- B ριλλος εἰς ἔλεγχον τῆς κακοδοξίας Νεστορίου, δώδεκα κεφάλαια ἕτερα συνεγράψατο, εἰς ἀνατροπὴν καὶ ἀνασκευὴν ἐκείνων· καὶ ὁ Ἴβας ὁμοίως ἐπιστολὴν ἐποιήσατο. ἅτινα ἡ δʹ. σύνοδος ὡς ἀσεβῆ ἀπεκήρυξε. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τῆς γʹ. συνόδου πατέρες, τὸ παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωάννου καὶ τῶν λοιπῶν γεγονὸς κατὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαθόντες, τούτους μὲν ὡς ἀναιτίως καθαιρεθέντας ἀποκατέστησαν· τὸν Ἰωάννην δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τριάκοντα ἐπισκόπους, πάσης C ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἐποίησαν, ὡς τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ τὰ τοῦ Κελεστίου ἀσεβῆ δόγματα κατασπασαμένους. διορίζεται οὖν ὁ κανὼν ὡς ἐπεὶ ἐχρῆν τινὰς τῶν ἐπισκόπων, εὐλόγως ἀπολειφθέντας, οὐκ ἀγνοεῖν τὰ πεπραγμένα, ὀφείλουσι πάντες εἰδέναι, ὅτι εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ προσετέθη, ἢ προστεθείη τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, δηλονότι τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Κελεστίου, οὗτος καθῃρημένος ἔσται, καὶ οὐδέν τι ὁπουδήποτε ἱερατικὸν ἐνεργήσει, ἀλλὰ πάντες οἱ πέριξ D μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι ἀπόβλητον τοῦτον ἕξουσιν, ὡς ἤδη τοῦ ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ ἀπαλλοτριωθέντα. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτά φησι· σὺ δὲ εὑρίσκων ἔν τισιν ἀντιγράφοις σφάλμα γραφικὸν τὸ περὶ τοῦ Κελεστίνου, (ἀντὶ γὰρ Κελεστίου, Κελεστίνου μέμνηται) μὴ προσέχῃς τοῖς οὕτω γεγραμμένοις. ὁ γὰρ Κελεστῖνος Πάππας τῆς Ῥώμης, ὀρθόδοξος, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ὁ δὲ Κελέστιος ὁμόφρων τοῦ Νεστορίου, ἤτοι αἱρετικός.

Κανὼν βʹ.

Εἰ δέ τινες ἐπαρχιῶται ἐπίσκοποι ἀπελεί-

SCHOL. BALS. Deposito Nestorio, Ephesi insurrexit Ioannes patriarcha Antiochenus, cũ Theodorito Cyri episcopo, & Iba Edessæ, & aliis, & tanquam in eorũ absentia depositione facta, quæ facta fuerant reprehendit, & sanctum Cyrillum Papam Alexandrinum, synodo præsidentem, & Celestini Romani Papæ locum tenentem, quinetiam Memnonem Ephesi episcopum, præter rationem deposuit. Ac Theodoritus quidem etiam aduersus xij. capita, quæ magnus Cyrillus ediderat, ad improbam Nestorij refellendam opinionem, xij. alia conscripsit ad illorum euersionem & confutationem. Et Ibas similiter epistolam fecerat. Quæ quidem quarta synodus, vt impia abdicauit & reiecit: Et ipsi etiã tertiæ synodi patres, cùm quod ab Antiocheno patriarcha Ioanne & reliquis factum fuerat, in Cyrilli, & eorum qui vnà cum ipso erant, depositione, intellexerunt, eos quidem vt sine causa depositos restituerunt: Ioannem autem, & qui cum eo erãt, xxx. episcopos, ab omni ecclesiastica communione alienos fecerunt, vt Nestorij & Celestij impia dogmata complexos. Decernit ergo canon, quòd, quoniam oportet aliquos episcopos, qui iustis de causis non interfuerunt, non ignorare ea quæ facta sunt; debent omnes scire, quòd si quis episcopus adhæsit, vel adhæserit apostasiæ seu defectionis conuenticulo, parti scilicet Ioannis Antiocheni, & Celestij, is erit depositus, & nihil penitus sacerdotale exercebit: sed omnes qui sunt circumcirca, metropolitani, & episcopi, cum eiectum & priuatum habebunt, vt qui à gradu episcopali iam sit alienatus. Et hæc canon quidem dicit. Tu autem in nonnullis inueniens exemplaribus scriptoris errorem de Celestino (pro Celestio enim Celestini meminit) ne attenderis ea quæ sic scripta sunt. Celestinus enim Papa Romanus orthodoxus fuit, vt superiùs dictum est. Celestius autem idem quod Nestorius sentiens, siue Hæreticus.

CANON II.

Si autem nonnulli prouinciales episcopi

sanctæ synodo non interfuerunt, & apostasiæ accesserunt, vel accedere conati fuerunt, vel cùm etiam Nestorij depositioni subscripsissent, ad apostasiæ consessum recurrerunt, hi omnino, vt sanctæ synodo visum est, sint à sacerdotio alieni, & gradu excidant.

SCHOL. BALS. Hic canon in primo canone est expositus, vt qui eadem cum illo tractet. Hic autem adiungit, eos esse depositos, qui in Nestorij quidem depositione subscripserunt, Ioannis autem parti postea accesserunt. Quoniam autem præsens canon in fine meminit alienationis à sacerdotio, & casus à gradu, dic ita accipi vt alienetur quidem à sacerdotio episcopus, à gradu autem excidant clerici, in quibus propriè gradus sumũtur: ita vt clerici quidem qui eorum qui defecerũt, parti accesserunt, quomodocunque sint depositi. Nunc autem canon loquens in fine de episcopis, episcopatum quoque gradum dicit.

CANON III.

Si qui autem ex clericis, qui sunt in vnaquaque vrbe, vel regione, & sunt sub Nestorio & iis qui sunt cum ipso, sacerdotio sunt interdicti, eo quòd rectè sentiant, vt hi quoque proprium gradum recipiant, iustum censuimus. Communiter autem omnibus qui cum orthodoxa & vniuersali synodo cõsentiunt, clericis iubemus, iis qui desciuerunt vel desciscunt, episcopis nullo penitus modo subiici.

SCHOL. BALS. Est verisimile aliquos clericos orthodoxos non sensisse idem quod Nestorius, & qui illi consentiebãt, & propterea fuisse segregatos. Hic ergo canon eos restituit in proprios gradus, inferens præterea, eos non solùm habere suos honores ac dignitates, sed & omnes talium episcoporum clericos eis nequaquam subiici, vt qui desciuerint, & à Catholica Ecclesia defecerint.

CANON V.

Si qui autem clerici defecerint, & ausi sint, vel priuatim, vel publicè, vel cum Nestorio, vel cum Celestio sentire, eos quoque esse à sancta synodo depositos iustum visum est.

A φθῶσι τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ τῇ ἀποστασίᾳ προσετέθησαν, ἢ προστεθῆναι πειραθεῖεν, ἢ καὶ ὑπογράψαντες τῇ Νεστορίου καθαιρέσει ἐπαλινδρόμησαν πρὸς τὸ τῆς ἀποστασίας συνέδριον· τούτους πάντη κατὰ τὸ δόξαν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἱερωσύνης, καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐκπίπτοντας.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος β΄. κανόνος ἡρμηνεύθησαν ἐν τῷ α΄. κανόνι, ὡς τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ διαλαμβάνοντος. προστίθησι δὲ ἐνταῦθα καθῃρημένους εἶναι καὶ τοὺς ὑπογράψαντας μὲν ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ Νεστορίου· ὕστερον δὲ προστεθέντας τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας. (B) ὅτι δὲ ὁ κανὼν ἐν τῷ τέλει μέμνηται ἀλλοτριώσεως ἱερωσύνης καὶ ἐκπτώσεως βαθμοῦ, εἰπὲ ἐκλαμβάνεσθαι τὴν μὲν ἀλλοτρίωσιν τῆς ἱερωσύνης, εἰς τοὺς ἐπισκόπους, τὴν δὲ ἔκπτωσιν τοῦ βαθμοῦ εἰς τοὺς κληρικοὺς, εἰς οὓς κυρίως οἱ βαθμοὶ ἐξελήφθησαν. ὥστε καὶ τοὺς προστεθέντας κληρικοὺς τῷ μέρει τῶν ἀποστάντων ὁπωσδήποτε, καθῃρημένους εἶναι. τέως δὲ ὁ α΄. κανὼν περὶ ἐπισκόπων λέγων ἐν τῷ τέλει, φησὶ καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμόν.

Κανὼν γ΄.

C Εἰ δέ τινες καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ χώρᾳ κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαβεῖν βαθμόν· κοινῶς δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ συμφρονοῦντας κληρικοὺς, κελεύομεν τοῖς ἀποστατήσασιν ἢ ἀφισταμένοις ἐπισκόποις, μηδ᾽ ὅλως ὑποκεῖσθαι κατὰ μηδένα τρόπον.

Ἑρμηνεία.

Τῶν εἰκότων ἦν τινὰς κληρικοὺς ὀρθοδόξους μὴ φρονῆσαι τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τὰ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ ἐπισκόπων. (D) καὶ διὰ τοῦτο ἀφορισθῆναι. ἀποκαθίστησιν οὖν ὁ κανὼν τούτους εἰς τοὺς οἰκείους βαθμοὺς, προσεπάγων μὴ μόνους αὐτοὺς ἔχειν τὰς οἰκείας ἐπιτιμίας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κληρικοὺς τῶν τοιούτων ἐπισκόπων μηδ᾽ ὅλως ὑποκεῖσθαι αὐτοῖς ὡς ἀποστατήσασιν.

Κανὼν δ΄.

Εἰ δέ τινες ἀποστατήσαιεν τῶν κληρικῶν, καὶ τολμήσαιεν ἢ κατ᾽ ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ τὰ Νεστορίου ἢ τὰ Κελεστίου φρονῆσαι, καὶ τούτους εἶναι καθῃρημένους, ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου δεδικαίωται.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ὅμοιος τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἐστί. φησὶ γὰρ καθῃρημένους εἶναι τοὺς κληρικοὺς τοὺς φρονοῦντας τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τοῦ Κελεστίου. εἴτε διδάσκουσιν αὐτὰ εἴτε καὶ μή. τὸ δὲ δεδικαίωται, ἐξελήφθη ἀντὶ τοῦ, δίκαιον ἔδοξε.

Κανὼν ε'.

Ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων· καὶ τούτοις ἀκανονίστως, κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ, ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, ἀποδοῦναι ἐπειράθησαν, ἢ πειραθεῖεν, κοινωνίαν ἢ βαθμόν, ἀνωφελήτους μένειν καὶ τούτους, καὶ εἶναι οὐδὲν ἧττον καθῃρημένους ἐδικαιώσαμεν.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες, ὅτι μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι δύνανται κρίνειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν, καὶ ἀφορισμῷ ἢ καὶ καθαιρέσει ἔστιν ὅτε καθυποβάλλειν. ἐπεὶ οὖν ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, τοιούτους τινὰς ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο ἢ καὶ εἰς τοὺς προτέρους βαθμοὺς ἀποκατέστησαν, ἵνα τούτους τοιουτοτρόπως ἑλκύσωσι πρὸς ἑαυτούς, φησὶν ὁ κανὼν μηδὲν ἐκ τούτου τοὺς κληρικοὺς ὠφελεῖσθαι, ἀλλὰ μένειν καθῃρημένους, ἢ καὶ ἀφωρισμένους. τὸ δὲ ἐδικαιώσαμεν ἐνταῦθα, ἐξελήφθη ἀντὶ τοῦ δίκαιον εἶναι ἔδοξεν.

Κανὼν ϛ'.

Ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τινες βουληθεῖεν τὰ περὶ ἑκάστου πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ παρασαλεύειν· ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοί, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν.

Ἑρμηνεία.

Σαφής ἐστιν ὁ κανών. διορίζεται γὰρ τοὺς παρασαλεύοντας τὰ ἐν τῇ Ἐφέσῳ πεπραγμένα, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι. ὁ δὲ ζ'. κανὼν ἀναθεματίζεσθαι λέγει τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐναντία φρονοῦντας τῷ δόγματι. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι. ἔστι γὰρ μεγάλη διαφορὰ τοῦ ἐναντιοῦσθαι, καὶ τοῦ ἀμφιβάλλειν τινὰ περί τινος πράγματος. καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἀμφιβάλλων περὶ τῶν ἤδη καλῶς προκυρωθέντων, ἀφορισθήσεται. ὁ δὲ ἐναντιούμενος τούτοις, ὡς ἐναντιόφρων, ἀναθεματισθήσεται.

A SCHOL. BALS. Hic quoque canon præcedentibus est similis. Dicit enim clericos esse depositos, qui cum Nestorio vel Celestio sentiunt, siue eadem docent, siue non. Quod autem Græcè est, δεδικαίωται, pro eo quod est, iustum visum est, acceptum est.

CANON V.

Quicunque autem propter indigna sua facta à sancta synodo, vel à proprio episcopo condemnati sunt, & eis non canonicè, prout omnia facit indiscriminatim, Nestorius, vel qui idem cum eo sentiunt, restituere tentarunt, vel tentauerint, communionem, vel gradum, id nihil eis prodesse, & depositos nihilo secius manere iustum putarunt.

SCHOL. BALS. Didicisti quòd metropolitani & episcopi possunt suos clericos iudicare, & segregationi, & nonnunquam etiam depositioni subiicere. Quoniam ergo Nestorius, & qui cum eo sentiebant, nescio quos eiusmodi in cõmunionem non canonicè receperunt, vel in priores etiam gradus restituerunt, vt eos hac ratione ad se traherent, dicit canon clericos nihil ex eo iuuari, sed manere depositos, vel etiam segregatos. Quod est autem Græcè ἐδικαιώσαμεν, Latinè dicitur, iustum putarunt.

CANON VI.

Similiter autem, si qui voluerint, quæ in sancta Ephesina synodo de singulis acta sunt, quouis modo labefactare, decreuit sancta synodus, si sint quidem episcopi vel clerici, à proprio gradu omnino excidere, si autem laici, excommunicatos manere.

SCHOL. BALS. Canon clarus est: statuit enim, eos qui quæ Ephesi acta sunt, labefactant, si sint quidem clerici, deponi: si verò laici, segregari, & esse excõmunicatos. Vij. autem canon dicit anathemate eos feriendos, qui contrà ac decretum est, sentiunt. Et ne contraria esse existimes. Magna est enim differentia, an quis aduersetur, an de re aliqua dubitet, & contendat. Et propterea qui de iis quæ iam pulchrè anteà cõfirmata sunt, dubitat, segregabitur. Qui autẽ aduersatur, vt contraria sentiens, anathemate ferietur.

CANON VII.

His lectis, decreuit sancta synodus, non licere cuiquam aliam fidem afferre, vel scribere, vel componere, quàm eam quæ à sanctis patribus qui Nicææ congregati sunt in sancto spiritu, definita est. Qui autem aliam audent fidem componere, vel adducere, vel offerre iis qui se ad veritatis agnitionem volunt conuertere, vel ex gentilitate, vel ex Iudaismo, vel ex quacunque secta, eos, si sint quidem episcopi, vel clerici, ab episcopatu esse alienos episcopos, & clericos à clero: si autem sint laici, anathematizari. Eodem autem modo si deprehensi fuerint aliqui, siue episcopi, siue clerici, siue laici, vel sentire, vel docere ea quæ sunt in expositione allata à Charisio presbytero de humana natura susceptione unigeniti filij Dei, siue scelerata & peruersa Nestorij dogmata, quæ etiam subiecta sunt, subiiciantur sententiæ huius sanctæ & vniuersalis synodi, vt episcopus quidem scilicet sit ab episcopatu alienus: clericus autem gradu similiter excidat. Si sit autem quis laicus, anathematizetur & ipse, vt priùs dictum est.

SCHOL. BALS. Cùm edictum factum eorum gratia, quæ à sancta Ephesina synodo decreta erant, in conuentu lectum esset: similiter & sanctum symbolum, quod in prima synodo est expositum, prolatus est hic canon, & cautum ne quis aliam fidem componeret. Si qui autem ausi fuerint iis qui ex Græcis, vel Iudæis, vel aliis hæreticis, ad veritatis cognitionem accedunt, aliam fidem offerre, si sint quidem episcopi, vel clerici, deponantur: laici autem anathematizentur. Idipsum autem fiat & in eos qui Nestorij decreta suscipiunt, & ea docent. Quoniam autem etiam presbyter quidam, qui dicebatur Charisius, execrabilia Nestorij dogmata amplectens, eorum quæ à Nestorio conscripta sunt, expositionem quandam attulit, & ipsa quoque vt impia damnata est, decernit canon, eidẽ quoque damnationi subiici, etiam eos qui sentiunt, vel docent ea quæ in tali expositione comprehenduntur.

A

Κανὼν ζ.

Τούτων ἀναγνωσθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἤγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι, παρὰ τὴν ὁρισθεῖσαν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαέων συναχθέντων πόλει, σὺν ἁγίῳ πνεύματι. τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν ἤγουν προκομίζειν ἢ προφέρειν τοῖς θέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐξ Ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ, ἤγουν ἐξ αἱρέσεως οἱασδήποτε· τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι B ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι. κατὰ τὸν ἴσον δὲ τρόπον, εἰ φωραθεῖεν τινες εἴτε ἐπίσκοποι εἴτε κληρικοὶ, εἴτε λαϊκοὶ ἢ φρονοῦντες ἢ διδάσκοντες τὰ ἐν τῇ προκομισθείσῃ ἐκθέσει παρὰ Χαρισίου τοῦ πρεσβυτέρου, περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τὰ μιαρὰ καὶ διεστραμμένα τοῦ Νεστορίου δόγματα, ἃ καὶ ὑποτέτακται· ὑποκείσθωσαν τῇ ἀποφάσει τῆς ἁγίας ταύτης καὶ οἰκουμενικῆς C συνόδου. ὥστε δῆλον, ὅτι τὸν μὲν ἐπίσκοπον ἀπαλλοτριοῦσθαι τῆς ἐπισκοπῆς καὶ εἶναι καθῃρημένον, τὸν δὲ κληρικὸν ὁμοίως ἐκπίπτειν τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκός τις εἴη, καὶ οὗτος ἀναθεματιζέσθω, καθὰ εἴρηται.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ γεγονότος ἰδίκτου χάριν τῶν δογματισθέντων παρὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, ἀναγνωσθέντος ἐπὶ κοινοῦ, ὡσαύτως καὶ τοῦ ἁγίου συμβόλου τοῦ ἐκτεθέντος ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ, ἐξεφωνήθη ὁ κανὼν οὗτος, καὶ ὡρίσθη ἑτέραν πίστιν μὴ D συντιθέναι τινά. Εἰ δέ τινες τολμήσωσι τοῖς ἐξ Ἑλλήνων ἢ Ἰουδαίων, ἢ ἐξ ἑτέρων αἱρετικῶν προσερχομένοις τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας, προσφέρειν ἑτέραν πίστιν, ἐπίσκοποι μὲν ὄντες καὶ κληρικοὶ, καθαιρείσθωσαν. λαϊκοὶ δὲ, ἀναθεματιζέσθωσαν. τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς δεχομένους τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ διδάσκοντας ταῦτα. ἐπεὶ δὲ καὶ πρεσβύτερός τις λεγόμενος Χαρίσιος τὰ μυσαρὰ τοῦ Νεστορίου δόγματα οἰκειούμενος, προσεκόμισεν ἔκθεσίν τινα τῶν συγγραφέντων παρὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ κατεγνώσθη αὕτη ὡς ἀσεβὴς, διορίζεται ὁ κανὼν, ταῖς αὐταῖς καταδίκαις ὑποκεῖσθαι καὶ τοὺς φρονοῦντας ἢ διδάσκοντας τὰ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐκθέσει περιεχόμενα.

Κανὼν η'.

Πρᾶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων καινοτομούμενον, καὶ τῆς πάντων ἐλευθερίας ἁπτόμενον, προσήγγειλεν ὁ θεοφιλέστατος συνεπίσκοπος Ῥηγῖνος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Κυπρίων ἐπαρχίας Ζήνων καὶ Εὐάγριος. ὅθεν ἐπειδὴ τὰ κοινὰ πάθη μείζονος δεῖται τῆς θεραπείας, ὡς καὶ μείζονα τὴν βλάβην φέροντα, εἰ μηδὲ ἔθος ἀρχαῖον παρηκολούθησεν, ὥστε τὸν ἐπίσκοπον, τῆς Αντιοχέων πόλεως, τὰς ἐν Κύπρῳ ποιεῖσθαι χειροτονίας, καθὰ διὰ τῶν λιβέλλων καὶ τῶν οἰκείων φωνῶν ἐδίδαξαν οἱ εὐλαβέστατοι ἄνδρες, οἱ τὴν πρόσοδον τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ποιησάμενοι, ἕξουσι τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον οἱ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν Κύπρον προεστῶτες κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ὁσίων πατέρων καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐπαρχιῶν ἐκφυλαχθήσεται· ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν οὐκ οὖσαν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἤγουν τῶν πρὸ αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν· ἀλλ' εἰ καί τις κατέλαβεν καὶ ὑφ' ἑαυτῷ πεποίηται βιασάμενος, ταύτην ἀποδιδόναι, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱερουργίας προσχήματι, ἐξουσίας τῦφος κοσμικῆς παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής. Ἔδοξε τοίνυν τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, σώζεσθαι ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος, ἄδειαν ἔχοντος ἑκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀσφαλὲς ἐκλαβεῖν. Εἰ δέ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὡρισμένοις προσκομίσοι, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τοῦ ἀποξενωθῆναι τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, ἐκ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας, δοὺξ ἐν αὐτῇ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπέμπετο, καὶ οὗτος στρατηγὸν εἰς Κύπρον ἀπέστελλεν, ὡς ὑποκειμένην τῇ Ἀντιοχείᾳ. οἱ δὲ Κύπριοι ἐπίσκοποι καθ' ἑαυτοὺς διῆγον, καὶ ἐχειροτονοῦντο.

CANON VIII.

Rem præter leges ecclesiasticas & sanctorum patrum canones innouatam, & omnium libertatem attingentem, renunciauit nobis in primis pius episcopus Riginus, & qui cum eo sunt Cypriorum prouinciæ religiosissimi episcopi, Zeno & Euagrius. Quamobrem quoniam communes morbi maiori medicina opus habent, vt qui maius etiam damnum afferant, & maximè si neque antiqua consuetudo consecuta est, vt Antiochenæ ciuitatis episcopus in Cypro ordinationes faciat, quemadmodum & libellis & proprijs vocibus nos docuerunt viri religiosissimi, qui ad sanctam synodum accesserunt: ijs qui sacrosanctis Cypri ecclesijs præsunt, fraudi ac probro non erit, nec vlla vi aut impedimentum eis afferetur, si secundùm sanctorum patrum canones & antiquam consuetudinem, per se religiosissimorum episcoporum electiones faciant. Idem autem & in alijs diœcesibus, & quæ sunt vbique, prouincijs seruabitur: vt nullus religiosissimorum episcoporum, prouinciam aliam, quæ non multis retro annis, & ab initio sub sua, vel eorum qui illum præcesserunt, manu fuerit, inuadat, Sed & si quis inuaserit, & sibi per vim submiserit, eam reddat, ne sanctorum patrum canones transiliantur, nec sub sacerdotalis muneris prætextu, secularis potestatis fastus subeat, nec libertatem paulatim imprudentes amittamus, quam nobis proprio sanguine dedit dominus Iesus Christus, omnium hominum liberator. Sanctæ ergo & vniuersali synodo visum est, vt vnicuique prouinciæ pura & inuiolata seruentur iura, quæ ab initio & multis retro annis habet, secundùm consuetudinem quæ iam olim seruata, potestatem habente vnoquoque metropolitano, actorum exemplaria ad suam securitatem accipere. Si quis autem constitutionem aliquam iis quæ nunc definita sunt, repugnantem attulerit, eam quoque esse irritam visum est toti sanctæ & vniuersali synodo.

SCHOL. BALS. Antequam Romanorum Imperium à magna Antiochia alienum esset, dux in eam ab Imperatore mittebatur, & is in Cyprum præfectum mittebat tanquam Antiochiæ subiectam. Cyprij autem Episcopi per se degebant, & ordinabantur.

Cùm ergo qui tunc erat Antiochiæ A episcopus, conaretur, vt est verisimile, in ecclesiis episcoporum ordinationes facere, eo prætextu quòd præfectus à duce Antiochiæ in insulam mitteretur, de ea re à Cypriis episcopis ad synodum quæ erat Ephesi, relatum est. Ea verò postulatione eorum audita & admissa, decreuit Cyprios episcopos secundùm canones & antiquam consuetudinem per seipsos ordinari: Quemadmodum, inquit, hoc fiet & in cæteris diœcesibus & prouinciis, non potente alio episcopo aliam sibi prouinciam ven- B dicare, quæ non sibi longo retro tépore subiecta fuerit: sed potiùs eos qui tale quid faciunt, & vi propriáq; auctoritate alienã regionẽ detinent, eam dimittere, ne canones trãsiliantur, & sacerdotalis officij prætextu, secularis potestatis, siue vanæ gloriæ fastus in antistites oriatur. Concessit autem & vnicuique metropolitano, æqualia huius canonis, id est exemplum, ad propriam securitatem accipere: & nullam aliam scriptam cõsuetudinem, siue Imperialem iussionem, huic canoni repugnantem C ab aliquo allatam valere. Lege secũdum can. secundæ syn. xxviij. can. quartæ syn. xxxviij. can. sextæ syn. & quæ in eos scripta sunt: & scies quomodo ecclesiæ, quæ Romæ suberant, throno Constantinopolis subiectæ fuerint, exceptis aliquibus.

A τοῦ γοῦν τότε ὄντος ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, ἐπιχειροῦντος, ὡς ἔοικε, χειροτονίας ποιεῖν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν Κυπρίων, προφάσει τοῦ στέλλεσθαι στρατηγὸν ἐν τῇ νήσῳ, παρὰ τοῦ δουκὸς Ἀντιοχείας, ἀνηνέχθη τὰ περὶ τούτου τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ παρὰ Κυπρίων ἐπισκόπων. καὶ αὕτη τὴν πρόσοδον, ἤτοι τὴν προσέλευσιν τούτων δεξαμένη, ὥρισε τοὺς Κυπρίους ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν δι' ἑαυτῶν χειροτονεῖσθαι, καθώς, φησί, τοῦτο γενήσεται, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διοικήσεις καὶ ἐπαρχίας, μὴ δυναμένου τινὸς ἐπισκόπου B ἑτέραν ἐπαρχίαν σφετερίζεσθαι, μὴ ὑποκειμένην ἄνωθεν αὐτῷ· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας, καὶ κατὰ βίαν, καὶ αὐθεντίαν, ἀλλοτρίαν ἐνορίαν κατασχόντας, ἀπολῦσαι αὐτήν, ἵνα μὴ παραβαίνωνται οἱ κανόνες, καὶ προσχήματι τῆς ἱερουργίας, ἐξουσίας κοσμικῆς, ἤτοι κενοδοξίας, τῦφος, εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς ἀναφαίνηται. ἐξεχώρησε δὲ καὶ ἑκάστῳ τῶν μητροπολιτῶν, ἐκλαβέσθαι τὰ ἴσα τοῦ τοιούτου κανόνος εἰς οἰκείαν ἀσφάλειαν, καὶ μηδὲ κρατεῖν ἕτερον ἔγγραφον τύπον, ἤγουν βασιλικὸν πρόσταγμα ἐναντιούμενον τῷ κανόνι τούτῳ, παρά τινος προσκομιζό- C μενον. καὶ ἀνάγνωθι τὸν β΄. κανόνα τῆς β΄. συνόδου, τὸν κη΄. τῆς δ΄. συνόδου, τὸν λθ΄. τῆς ϛ΄. συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς. καὶ μάθοις πῶς ὑπετέθησαν αἱ ὑπὸ τὴν Ῥωμαΐαν ἐκκλησίαι, ἄνευ τινῶν, τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

EPISTOLA EIVSDEM SANCTÆ EPHESINÆ SYNODI ad sacram in Pamphylia synodum, de Eustathio, qui fuit eorum Metropolitanus. D

CVm diuinitus inspirata scriptura dicat, Fac omnia cum consilio, maximè quidem oportet eos qui sacerdotis gradum sortiti sunt, quàm fieri potest accuratissimè omnia quæ sunt agenda, inquirere ac examinare. Iis enim qui vitam ita volunt instituere, circa ea quæ ad se pertinent, spem pulchrè collocatam habebunt, & tanquam secundo vento ea pro voto succedere continget: & magnam quidem habet verisimilitudinem oratio.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ἐπιστολῆς τῆς αὐτῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας συνόδου, πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ ἁγίαν σύνοδον, περὶ Εὐσταθίου τοῦ γενομένου αὐτῶν μητροπολίτου.

ΜΕΤΑ βουλῆς πάντα ποίει, τῆς θεοπνεύστου λεγούσης γραφῆς· χρὴ μάλιστα τοὺς ἱερᾶσθαι λαχόντας, μετὰ πάσης ἀκριβείας τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς πρακτέοις ποιεῖσθαι διάσκεψιν· διαβιοῦν γὰρ οὕτως ἐθέλουσιν ἐν καλῷ τῆς ἐλπίδος, κεῖσθαί τε κατ' αὐτοὺς καὶ οἷον ἐξ οὐρίας ἐν τοῖς κατ' εὐχὴν ἀποφέρεσθαι συμβαίνει. καὶ πολύ γε εἰκὸς ὁ λόγος ἔχει.

ἀλλ' οὐδὲν ἐᾷ ὅτε δριμεῖα καὶ ἀφόρητος λύπη κατασκήψασα νοῦν, καταθολῶσαί τε δεινῶς αὐτὸν, καὶ τῆς τῶν δεόντων ἀποκομίσαι θήρας, ἀναπεῖσαί τε τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν ὥς τι τῶν ὀνησιφόρων ἰδεῖν. τοιοῦτόν τι πεπονθότα τεθεάμεθα τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοσεβέστατον Εὐστάθιον· κεχειροτόνηται μὲν γὰρ, ὡς μεμαρτύρηται, κανονικῶς· τεθορυβημένος δὲ, ὥς φησι, παρά τινων, καὶ ἀδοκήτοις περιστάσεσιν ἐμβεβηκὼς, εἶτα ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀπραγμοσύνης ἀπειρηκὼς τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπενηνεγμένων αὐτῷ φροντίδων, καὶ διαχρούσασθαι τὰς παρὰ τῶν ἐπιφυομένων αὐτῷ δυσφημίας δυνάμενος, παραιτήσεως οὐκ ἴσμεν ὅπως προσεκόμισε βιβλίον. ἔδει γὰρ ὡς ἅπαξ ἐγκεχειρισμένον ἱερατικὴν φροντίδα, ταύτης ἔχεσθαι μετ' εὐρωστίας πνευματικῆς, καὶ οἷον ἀποδύεσθαι τοῖς πόνοις, καὶ ἱδρῶτα τὸν ἔμμισθον ἐθελοντὶ ὑπομεῖναι. ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ ὀλιγώρως ἔχοντα προέδειξεν ἑαυτὸν, τοῦτο παθὼν ἐξ ἀπραγμοσύνης μᾶλλον, ἢ ὄκνου καὶ ῥαθυμίας, κεχειροτόνηκεν ἀναγκαίως ἡ ὑμετέρα θεοσέβεια τὸν εὐσεβέστατον καὶ θεοσεβέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συνεπίσκοπον Θεόδωρον, φροντιοῦντα τῆς ἐκκλησίας. οὐ γὰρ ἦν ἀκόλουθον χηρεύειν αὐτὴν, καὶ ἐπιστάτου δίχα διατελεῖν τοῦ Σωτῆρος τὰ ποίμνια. ἐπειδὴ δὲ προσῆλθεν κλαίων, οὐ περὶ τῆς πόλεως οὐδὲ τῆς ἐκκλησίας φιλονεικῶν τῷ μνημονευθέντι θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ Θεοδώρῳ, ἐξαιτῶν δὲ τέως τὴν τοῦ ἐπισκόπου τιμὴν καὶ κλῆσιν, συνηλγήσαμεν ἅπαντες τῷ πρεσβύτῃ, καὶ κοινὸν εἶναι λογισάμενοι τὸ αὐτοῦ δάκρυον, ἐσπεύσαμεν μαθεῖν, εἰ καθαίρεσιν ἔννομον ὑπομεμένηκεν ὁ μνημονευθεὶς, ἤγουν ἐπί τισι τῶν ἀτόπων ἐλήλεγκται παρά τινων καταφλυαρησάντων αὐτοῦ τῆς ὑπολήψεως· καὶ δὴ ἐμάθομεν πεπρᾶχθαι μὲν τοιοῦτον οὐδὲν, γενέσθαι δὲ μᾶλλον τῷ μνημονευθέντι ἀντὶ ἐγκλήματος τὴν παραίτησιν· ὅθεν οὐδὲ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ ἐμεμψάμεθα, χειροτονησάσῃ δεόντως εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον τὸν μνημονευθέντα εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Θεόδωρον. ἐπειδὴ δὲ τῇ ἀπραγμοσύνῃ τοῦ ἀνδρὸς οὐ σφόδρα φιλονεικεῖν ἀκόλουθον, ἔδει δὲ μᾶλλον ἐλεῆσαι πρεσβύτην, ἔξω καὶ πόλεως τῆς ἐνεγκούσης αὐτὸν, καὶ πατρῴων ἐνδιαιτημάτων, ἐν μακροῖς οὕτω γεγονότα χρόνοις, ἐδικαιώσαμεν καὶ ὡρίσαμεν δίχα πάσης ἀντιλογίας ἔχειν αὐτὸν, τό, τε τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ κοινωνίαν·

A *Sed acerbus & intolerabilis dolor, mentem aliquando opprimens, eam & valde perturbat, & ab eorum quæ fieri oportet, persecutione abducit, & persuadet ut quod iniuriam facere suapte natura consueuit, id tanquam aliquid cõducibile respiciat. Tale quid in primis pio & religioso episcopo Eustathio accidisse vidimus. Canonice enim, ut pro testimonio dictum est, electus est. Cùm autem esset à nonnullis perturbatus, vt ait, & in inopinatas negotiorum circunstantias incidisset, & præ nimia negotij gerendi suscipiendique laboris fuga defessus* B *esset, ad sustinendas fortiterque ferendas curas quæ sibi afferebantur, cùm maledicta, quæ in eum ab imminentibus aduersariis congerebantur, amouere posset, renunciationis libellum nescio quomodo obtulit. Oportebat enim eum, vtpote cui sacerdotalis cura semel mandata ac tradita esset, ei cum spiritali robore insistere, & labores veluti subire, & sudorem, cui merces proposita est, lubenter suscipere. Quoniam autem seipsum semel negligentem esse ostendit, idque ei potiùs propter negotij ac laboris fugam, quàm propter inertiam ac socordiam accidit, necessa-* C *riò vestra pietas, in primis religiosum, deique cultorem maximum, fratrem nostrum & coëpiscopum Theodorum, ecclesiæ curam gesturum ordinauit. Neque enim erat honestum vt ea vidua esset, & absque rectore essent Seruatoris greges. Sed quoniam flens accessit, non de ciuitate, nec de ecclesia cum religiosissimo episcopo Theodoro, cuius meminimus, ambitiosè contendens, sed episcopi interim honorem & appellationem postulans: Omnes senis misericordia moti sumus, communes & esse eius lacrymas arbitrati, scire contendimus,* D *an legitimam depositionem prædictus subierit, an ab aliquibus qui de eius existimatione nugati sunt, aliquorum grauium & indignorum criminum conuictus fuerit. Atqui didicimus nihil eiusmodi ab eo factum esse, prædictoque pro crimine potius fuisse ipsam renunciationem. Vnde nec de vestra pietate querimur, quæ in eius locum prædictum Theodorum, vt par fuit, ordinauit. Sed quoniam viro non nimis vehementer succensere est consentaneum, quòd sit negotiorum & laborum fugitantior: sed senis potiùs misereri oportet, qui extra ciuitatẽ, quæ eũ tulit, & patrios ritus vitæq; instituta, tã lõgo tẽpore fuerit, equũ censuimus, & statuimus vt sine omni cõtradictione episcopatus nomẽ habeat, & honorem & cõmunionem;*

ita tamen vt neque ipse ordinet, neque ecclesias occupans propria auctoritate sacra obeat, nisi vel vtique adsumptus, siue etiam si euenerit, permissus à fratre & coëpiscopo, secundùm dispositionem & dilectionem, quæ est in Christo. Si quid autem etiam benignius consulueritis vel nunc vel in posterum, id quoque placebit sanctæ synodo.

SCHOL. BALS. Pamphylia est Attaliæ prouincia. Et quoniam quidam Eustathius, qui in ea episcopus fuerit, episcopatui in scriptis renunciauit propter quasdam vexationes ac molestos negotiorum casus, rursúsque lacrymatus supplicauit, vt solùm episcopi honorem & nomen haberet, valde mota est sancta synodus, & per præsentem epistolam, ad synodum, quæ erat in Pamphylia, missam, statuit misericordia dignum esse senem: & Theodorum quidem, qui in Pamphylia electus est, rursus esse Episcopum: Eustathium autem vt qui non esset depositus, sed vt negotia laborésq; fugeret, renuntiasset, ex dispensationis ratione, ea quæ petiuit, haberet, nomen scilicet & honorem episcopi & communionē, & intra altare participationem: nihil tamen episcopale exerceret, nisi ex regionis episcopis id ei permissum sit. Neque enim æquum esse censuit, vt viro grauiter succenseretur, quòd esset negotiorum laborúmque fugitantior, vel quòd ad ea gerenda esset ineptus. Cùm hæc tractet epistola, dicunt nonnulli ex ea esse antistitibus permissum, vt ecclesiarum quidem thronis renuncient, & tamen antistitum dignitatem obtineant. Si enim, inquiunt, hoc fieri non posset, synodus Eustathio non permisisset, vt episcopi nomē & honorem haberet, & cum episcopi regionis voluntate sacra obiret. Non est autem hoc, vt existimo, verum. Quod enim à sanctis patribus definitum est, ex œconomiæ dispensationisque ratione definitum est: & non oportet, quod per œconomiā dispensationémque propter aliquid vtile introductum est, ad exemplum trahi, & tāquam canonem deinceps valere: & maximè cùm epistola non dicat Eustathium episcopatus administrationem renunciasse, episcopalem autem dignitatem tenuisse.

A οὕτω μέντοι, ὥστε μὴ χειροτονεῖν αὐτὸν, μήτε μὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντα ἱερουργεῖν ἐξ ἰδίας αὐθεντείας· ἀλλ' εἰ ἄρα συμπαραλαμβανόμενον, εἴτοιγε ἐπιτρεπόμενον, εἰ τύχοι, παρὰ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου, κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ. Εἰ δέ τι βουλεύσησθε χρηστότερον ἐπ' αὐτῷ ἢ νῦν, ἢ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, ἀρέσει καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ.

Ἑρμηνεία.

Παμφυλία ἐστὶν ἡ τῆς Ἀτταλίας ἐπαρχία. B καὶ ἐπεὶ Εὐστάθιός τις ἐπισκοπεύσας ἐν αὐτῇ, παρῃτήσατο ἐγγράφως τὴν ἐπισκοπὴν διά τινας ὀχλήσεις καὶ περιστάσεις πραγματικὰς, πάλιν δὲ παρεκλήτευσε μετὰ δακρύων, μόνην τιμὴν ἐπισκόπου καὶ κλῆσιν ἔχειν, ἐδυσωπήθη ἡ ἁγία σύνοδος· καὶ ὥρισε διὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον ἀποσταλείσης ἐλέους ἀξιωθῆναι τὸν γέροντα· καὶ τὸν μὲν ἐν Παμφυλίᾳ χειροτονηθέντα ἐπίσκοπον Θεόδωρον πάλιν εἶναι ἐπίσκοπον, τὸν δὲ Εὐστάθιον, ὡς μὴ καθαιρεθέντα, ἀλλὰ διὰ ἀπραγμοσύνην C παραιτησάμενον, ἔχειν κατ' οἰκονομίας λόγον ἃ ἐζήτησεν, ἤγουν ὄνομα καὶ τιμὴν ἐπισκόπου, καὶ κοινωνίαν, ἤγουν μεταλαμβάνειν ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου· μηδὲν δέ τι ἐνεργεῖν ἐπισκοπικὸν εἰ μὴ κατὰ θέλησιν τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου ἐπιτραπῇ. οὐδὲ γὰρ ἔκρινε δίκαιον φιλονεικεῖν τινὰ τῇ ἀπραγμοσύνῃ τοῦ ἀνδρὸς, ἤτοι τῇ περὶ τὰ πράγματα ἀνεπιτηδειότητι αὐτοῦ. Ταῦτα τῆς ἐπιστολῆς διαλαμβανούσης, λέγουσί τινες ἐνδοθῆναι τοῖς ἀρχιερεῦσι ἀπὸ ταύτης παραιτεῖσθαι τοὺς θρόνους τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν D ἀρχιερωσύνην περικρατεῖν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, φασὶ, δυνατὸν, οὐκ ἂν ἡ σύνοδος τῷ Εὐσταθίῳ παρεχώρησεν ὄνομα ἔχειν ἐπισκόπου καὶ τιμὴν, καὶ μετὰ θελήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου ἱερουργεῖν. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ὡς οἴομαι ἀληθές. τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν πατέρων ὁρισθὲν, κατ' οἰκονομίας λόγον ὡρίσθη. καὶ οὐ χρὴ ὃ κατ' οἰκονομίαν διά τι χρήσιμον εἰσενεχθὲν, εἰς ὑπόδειγμα ἕλκεσθαι. καὶ ὡς κανόνα κρατεῖν εἰς τὸ ἑξῆς· ἄλλως τε τῆς ἐπιστολῆς μὴ λεγούσης τὴν μὲν οἰκονομίαν τῆς ἐπισκοπῆς παραιτήσασθαι τὸν Εὐστάθιον, ὑποκρατῆσαι δὲ τὴν ἱερωσύνην.

(οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ παρεκλήτευσε λαβεῖν ὅπερ εἶχεν,) A ἀλλὰ μᾶλλον διαλαμβανούσης παραιτήσασθαι αὐτὸν τὴν ἐπισκοπήν. καὶ τῶν πατέρων μὴ διορισαμένων τὸ κατὰ συμπάθειαν ἐπὶ τῷ Εὐσταθίῳ γενόμενον κρατεῖν καὶ ἐφεξῆς, πόθεν οὗτοι διαιροῦσι τὰ ἀδιαίρετα· καὶ νομοθετοῦσι τὰ μὴ τῇ ἐπιστολῇ περιερχόμενα; καὶ ταύτην δὲ τὴν οἰκονομίαν νομίζω μὴ ἀπεριμερίμνως γενέσθαι. τῶν γὰρ κανόνων καὶ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, διοριζομένων, λίβελλον παραιτήσεως μὴ προσάγειν τινὰς τῶν ἱερέων (Εἰ γάρ, φησίν, εἰσὶν ἄξιοι B τοῦ λειτουργεῖν, ἔστωσαν ἐν τούτῳ· εἰ δὲ ἀνάξιοι, μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν, κατεγνωσμένοι δὲ μᾶλλον ἐπὶ πράγμασι) πῶς ἄν τις εἴπῃ τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, καὶ μᾶλλον τὸν προϊστάμενον ταύτης μέγαν Κύριλλον ὑπεναντίως ἑαυτῷ καὶ τοῖς λοιποῖς πατράσι διορίσασθαι; ἀλλ', ὡς ἔοικε, τῆς παραιτήσεως τοῦ Εὐσταθίου μὴ οὔσης βεβαίας, ἀλλὰ κατασειομένης, ἔν τισι κατένευσε κατὰ λόγον οἰκονομίας ἡ ἁγία σύνοδος, εἰς ἃ διωρίσατο. ὅτι δὲ τοιαύτη ἦν ἡ παραίτησις τοῦ Εὐσταθίου, παρίσταται C καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, λεγούσης ὡς οὐκ ἴσμεν ὅπως παραιτήσεως προκεκόμικε βιβλίον ὁ Εὐστάθιος, καὶ τὸ ξενιζομένης ἐπὶ τῇ ταύτης παραδοχῇ. Εἰ γὰρ οὐ κατεσείετο ὑπό τινος αὕτη, οὐδὲ τὸ ὀνομάζεσθαι ἐπίσκοπον, καὶ ἱερουργεῖν ἵνα ἐδόθη αὐτῷ. ὥστε τὸ διὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς οἰκονομηθὲν, οὐκ ἔστι καθολικόν. δηλοῦται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ γράψαι τοὺς πατέρας, ὡς εἴπερ παρὰ τῶν ἐγχωρίων καὶ ἕτερόν τι χρηστότερον γένηται εἰς τὸν γέροντα, ἀρέσκει τοῦτο τῇ συνόδῳ. D ἔτι εἰπὲ ὡς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διοριζομένης μηδένα χειροτονεῖσθαι, ὁ ὑποκρατήσας ἐπίσκοπος μόνην τὴν ἱερωσύνην, ὥς τινές φασι, ποίων ἱερέων ἱεράρχης ὀνομασθήσεται, ἢ τίνας διδάξει; ποίων δὲ καὶ ἐπισκοπεύσει; πάντως οὐδὲ τινων. διὸ οὐδὲ ἐν δυνάμει μόνη ἡ ἱερωσύνη ὑποκρατηθήσεται. ζήτει καὶ τὸν δέκατον κανόνα τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

A (neque enim ſupplicaſſet vt id haberet quod habebat) ſed ſolùm tractet, cum renũciaſſe epiſcopatui. Et cùm patres nõ definierint, vt id quod Euſtathio propter commiſerationem factum eſt, deinceps quoque vim habeat, quãnam ratione diuidunt iſti quæ non debent diuidi, & tanquam leges ſanciunt ea quæ epiſtola non comprehenduntur? Porrò & hanc œconomiam diſpenſationémq; exiſtimo non inconſideratè nec citra magnam ſolicitudinem perpenſionémque factam eſſe. Cùm enim ca- B nones, & ſancti Cyrilli ad Domnum epiſtola, decernant, ne vlli ſacerdotes renunciationum libellos afferant. (Si enim, inquit, ſacra miniſteria obire digni ſunt, in eo permaneant: ſin autem indigni, ne per renunciationẽ exeãt, ſed potiùs, rebus ipſis condemnati) quomodo dixerit quiſpiam Epheſinam ſynodum, & eum potiùs qui ei præerat magnum Cyrillum, ſibi & reliquis patribus contraria ſtatuiſſe? Sed, vt eſt veriſimile, cùm Euſtathij renunciatio firma non eſſet, ſed in quibuſdam laba- C ret, ex diſpenſationis ratione annuit ſancta ſynodus ad ea quæ definiit. Quòd autem eſſet eiuſmodi Euſtathij renunciatio, ex ipſa epiſtola oſtenditur, quæ dicit: Neſcio quomodo renunciationis libellum attulit Euſtathius, & eius receptionem veluti alienam & externam ducit. Si ipſa enim ab aliquo non labefactaretur, nec vt epiſcopus nominaretur, nec vt ſacri muneris aliquid obiret, ei permitteretur. Quod itaque per hanc epiſtolam œconomicè prouiſum eſt, non eſt vniuerſalẽ. Hoc au- D tem etiam ex eo declaratur quod patres ſcripſerunt, quòd ſi à regionis epiſcopis benignius aliquid in ſenem fiat, id quoque placet ſynodo. Prẹterea cùm Chalcedonenſis ſynodus nullum abſolutè ordinandum eſſe decernat, qui ſolùm ſacerdotalem, vt dicunt, dignitatem obtinebit, quorumnam ſacerdotum antiſtes eſſe dicetur, vel quemnam docebit, & quorumnam epiſcopus erit? Nullorum omnino. Quare nec poteſtate quidem ſola ſacerdotalis dignitas obtinebitur. Quẹre etiam decimum canonem Petri Alexandrini Epiſcopi.

A

CANONES SANCTÆ OECVMENICÆ QVARTÆ SYNODI.

Sancta & Oecumenica quarta ſynodus fuit tēporibus Marciani Imperatoris, ſexcentis triginta ſanctis patribus Chalcedone congregatis, aduerſus Dioſcurum, qui inclytæ Alexādriæ præerat, & Eutychem Archimandritam Conſtantinopolis, qui dominum noſtrum Ieſum Chriſtum patri quidem conſubſtantialem confitebantur, ſed circa humanæ naturæ ſuſceptionem blaſphemabant: & duas diuinitatis & humanitatis naturas poſt vnionem fuiſſe confuſas, & vnam ex iis effectam eſſe naturam impiè decernebant, vt etiam diuinitati affectiones perturbationéſque attribuerent. Sed & dominum non eiuſdem cum noſtra ſubſtantię carnem, nec ex virgineo ſanguine concretam ac compactam ſuſcepiſſe dicebant: ſed & ineffabili quodam & diuiniore modo incarnatum eſſe fingebant. Quos depoſuit & anathematizauit hæc ſancta ſynodus, perfectum Deum & perfectum hominem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum decernens, in duabus naturis, ita vt nec diuidi, nec confundi poſſint: & canonas hîc ſubiectos edidit.

B

C

CANON I.

xxv. q. i. A ſanctis patribus. *Qui à ſanctis patribus in vnaquaque ſynodo hucuſque expoſiti ſunt, obſeruari canones æquum cenſuimus.*

SCHOL. BALS. Iuſtum cenſuerunt patres, vt qui à ſanctis patribus, qui eos præceſſerunt, ante quartam ſynodum editi ſunt canones, obſeruentur, & vires ſuas obtineant. Nec dixeris: Quomodo non meminit canon localium & vniuerſalium ſynodorum? Ex eo enim quòd confirmentur, qui à ſanctis patribus in vnaquaque ſynodo ad id vſque tempus compoſiti ſunt canones, omnium ſynodorum decreta firma ac ſtabilia redduntur.

D

CANON II.

i. q. i. Si quis Epiſcopus. *Si quis Epiſcopus, propter pecunias ordi-*

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ κανόνων τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου.

Η Ἁγία τετάρτη καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος γέγονεν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Βασιλέως Μαρκιανοῦ, ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων πατέρων συναθροισθέντων ἐν Χαλκηδόνι κατὰ Διοσκόρου τῆς περιωνύμου προεστάντος Ἀλεξανδρείας, καὶ Εὐτυχοῦς Ἀρχιμανδρίτου Κωνσταντινουπόλεως, οἳ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμοούσιον μὲν τῷ πατρὶ ὡμολόγουν, περὶ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐβλασφήμουν· καὶ φεύγοντες τὴν τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν, δύο υἱοὺς εἰσάγοντος, εἰς ἄλλο μεῖζον κακὸν ἐκ διαμέτρου ἐνέπιπτον. τὰς γὰρ δύο φύσεις τῆς θεότητος καὶ τῆς ἐνανθρωπότητος μετὰ τὴν ἕνωσιν συγκεχύσθαι, καὶ εἰς μίαν ἀποτελεσθῆναι φύσιν, ἀσεβῶς ἐδογμάτιζον, ὡς καὶ τῇ θεότητι προσαρμόζειν τὰ πάθη· ἀλλὰ καὶ σάρκα οὐχ ὁμοούσιον ἡμῖν ἀνειληφέναι τὸν κύριον ἔλεγον, οὐδὲ ἐκ τῶν παρθενικῶν αἱμάτων συμπαγεῖσαν, ἀλλὰ καὶ ἀρρήτως πῶς καὶ θειοτέρως σεσαρκῶσθαι αὐτὸν ἀνέπλαττον· οὓς καθεῖλε καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία σύνοδος αὕτη, τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δογματίσασα ἐν δύο φύσεσι ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως· ἐξέθετο δὲ καὶ κανόνας τοὺς ὑποτεταγμένους.

Κανὼν α΄.

Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ᾽ ἑκάστην σύνοδον, ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν.

Ἑρμηνεία.

Ἐδικαίωσαν οἱ πατέρες, αὐτὸ τοῦ δίκαιον εἶναι ἔκριναν, κρατεῖν τοὺς πρὸ τῆς δ΄. συνόδου ἐκτεθέντας κανόνας ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτῶν ἁγίων πατέρων· καὶ μὴ εἴπῃς, πῶς οὐκ ἐμνήσθη ὁ κανὼν τοπικῶν συνόδων καὶ Οἰκουμενικῶν; ἀπὸ γὰρ τοῦ κυρωθῆναι τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ᾽ ἑκάστην σύνοδον μέχρι τοῦ τότε καιροῦ συντεθέντας κανόνας, στερίζονται πασῶν τῶν συνόδων τὰ θεσπίσματα.

Κανὼν β΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο,

ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασι ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους, ἢ ἕτερόν τινα τῶν κλήρῳ κατηριθμημένων· ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκερδίαν οἰκείαν· ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν· καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς· ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασιν, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ· Εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κθ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ λ'. καὶ ἕτεροι μεγάλως τιμωροῦσι τοὺς διὰ χρημάτων χειροτονοῦντάς τε καὶ χειροτονουμένους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μὴ μόνους τούτους καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὕτω σφραγίζοντας ἢ σφραγιζομένους, πρὸς δὲ, καὶ τοὺς οὕτω προβαλλομένους, ἢ προβληθησομένους. οἱ μὲν γὰρ ἐπίσκοποι, οἱ χωρεπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι χειροτονοῦνται, οἱ ψάλται, οἱ ἀναγνῶσται, οἱ ἄρχοντες καὶ ἕτεροι σφραγίζονται, οἱ δὲ οἰκονόμοι, οἱ χαρτουλάριοι, οἱ παραμονάριοι, καὶ ἕτεροι προβάλλονται. καὶ τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, λέγοντος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελεῖσθαι χειροτονίας ἢ προβολῆς. τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς χειροτονίας καὶ ἡ σφραγὶς περιέχεται, ὡς διὰ χειρὸς γινομένη, οὐ μὴν καὶ ἡ προβολή. αὕτη γὰρ καὶ δίχα σφραγῖδος τελεῖται. ἀναφαίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν κανόνα, Ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. οὐ μόνους δὲ τούτους κολάζει, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεσάζοντας μοναχοὺς ἢ λαϊκοὺς ὄντας ἀναθεματίζει. σημείωσαι τὸ τοῦ παραμοναρίου καὶ τὸ τοῦ οἰκονόμου. περὶ δὲ χωρεπισκόπου ζήτει τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα ιγ'.

Κανὼν γ'.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, ὅτι τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων τινὲς, διὰ αἰσχροκερδίαν,

A *nationem fecerit, & nõ venalem gratiam in venditionem deduxerit, & propter pecunias ordinauerit episcopum, vel chorepiscopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum qui in clero annumerantur, vel propter pecunias promouerit œconomum, vel defensorem, vel paramonarium, vel omnino aliquẽ ex canone, turpis quæstus gratiâ: qui hoc tentasse conuictus fuerit, de proprio gradu in periculũ veniat: & qui est ordinatus, ex ordinatione vel promotione quæ instar mercatorum venundatur, nihil iuuetur: sed sit à dignitate vel curatione alienus quã pecuniis adeptus est. Si quis autem sequester* B *& intercessor adeò turpibus & nefariis lucris apparuerit, hic quoque si sit quidem clericus, proprio gradu excidat: Si sit autem laicus, vel monachus, anathematizetur.*

SCHOL. BALS. Xxix. canon sanctorum apostolorum & xxx. & alij, eos valde puniunt, qui pecuniis eligunt ac ordinant, quique ordinantur ac eliguntur. Hic verò præsens canon decernit non solùm eos deponendos, sed eos etiam qui characterem sic tribuunt, eósque quibus datur: præterea autem & eos qui sic promouent, vel etiam promouebũtur. C Episcopi enim, chorepiscopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi ordinãtur, cantores, lectores, præsides, & alij, charactere designantur. Oeconomi autẽ, chartularij, paramonarij, & alij promouentur seu præficiuntur, & hoc ex præsenti canone ostenditur, qui dicit, Ex ordinatione vel promotione quæ instar mercatorum vænundatur, nihil iuuetur. Ordinationis enim nomine etiam characteris impressio comprehenditur, cùm vtraq; manuum impositione fiat: sed non itidem & promotio. Ipsa enim etiam sine characteris datione perficitur. D Apparet autem hoc etiam ex eo quod dixit canon: Sed sit alienus à dignitate vel curatione, quam pecuniis assecutus est. Non hos autem solos punit, vt dictum est, sed eos etiam qui intercessores seu mediatores fuerint, si sint laici vel monachi, anathematizat. Nota quod dicitur de paramonario & œconomo. De chorepiscopis autẽ quære synodum quæ fuit Neocæsareæ, can. xiij.

CANON III.

Peruenit ad sanctã synodũ, quòd eorũ qui in clerum cooptati sunt, quidã propter turpe Lxxvj. dist. can. Peruenit ad sanctam.

lucrum alienas possessiones conducunt, & secularia negotia exercent, diuinum ministerium negligentes, secularium verò domos subeuntes, & eorum facultatum tractationem ac curationem propter auaritiam suscipientes. Definiit ergo sancta synodus, neminem deinceps, nec episcopum, nec clericum, nec monachum, vel possessiones conducere, vel secularibus possessionum administrationibus seipsum ingerere: nisi vtique ex lege ad inexcusabilem impuberum tutelam vocetur, vel ciuitatis episcopus eum rerum ecclesiasticarum curam gerere permittat, vel orphanorum, vel viduarum, quibus prouideri non potest, & personarum quæ ecclesiastico auxilio maximè indigent, propter timorem domini. Si quis autem quæ statuta sunt, deinceps transgredi aggressus fuerit, is pœnis ecclesiasticis subijciatur.

Schol. Bals. Diuersi canones prohibuerunt monachos & clericos curas secularium negotiorum suscipere, alienásque causas & ministeria tractare. Et tanquam fortasse non obseruatis canonibus, statuerunt sancti patres, eos qui tale quid faciunt, ecclesiasticis pœnis teneri. Cuiusmodi autem id sit, apertiùs diximus in vj. canone Apostolico, & in lxxxj. & lxxxiij. & lege eos, & quæ in ipsos scripta sunt, & xiij. cap. ix. tit. præsentis operis. Quære & Carth. syn. can. xvj. & vij. syn. canon. x. Quoniam autem statuit canon, episcopos, clericos, & monachos, impuberum posse tutelas suscipere, si quidem ex legibus vocentur, orphanorum quoque curationes, vel viduarum, vel aliarum personarum: quibus aliter prouideri non potest, & ecclesiastico auxilio indigent, siquidem id eis episcopus permittat: Iustiniani autem cxxiij. nouella quæ sita est in libro iij. tit. primo cap. xij. dixit: Religiosissimos episcopos & monachos ex nulla lege tutores vel curatores cuiuscunque personæ fieri concedimus: Presbyteros autem, & diaconos, cognationis iure, eóque solo, ad tutelas vel curas vocatos, tale ministerium suscipere concedimus: Dixerit quispiam non debere episcopos,

A ἀλλοτρίων κτημάτων γίνονται μισθωταὶ, καὶ πράγματα κοσμικὰ ἐργολαβοῦσι, τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ λειτουργίας καταῤῥαθυμοῦντες, τοὺς δὲ τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, καὶ οὐσιῶν χειρισμοὺς ἀνεχόμενοι διὰ φιλαργυρίαν. ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, μηδένα τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικὸν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτήματα, ἢ πράγματα, ἢ ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσιν· πλὴν εἰ μήπου ἐκ νόμων καλοῖτο εἰς ἀφηλίκων ἀπαραίτητον ἐπιτροπὴν. ἢ
B ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψοι φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀπρονοήτων, καὶ τῶν προσώπων τῶν μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. εἰ δέ τις παραβαίνειν τὰ ὡρισμένα τοῦ λοιποῦ ἐπιχειρήσοι, ὁ τοιοῦτος ἐκκλησιαστικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.

Ἑρμηνεία.

Διάφοροι κανόνες ἐκώλυσαν τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς κληρικοὺς κοσμικῶν πραγμάτων φροντίδας μὴ ἀναδέχεσθαι, καὶ ἀλλοτρίων ὑποθέσεων καὶ δουλειῶν ἐργολάβους γίνεσθαι. καὶ ὡς τῶν κανόνων
C ἴσως ἀθετουμένων, ὥρισαν οἱ ἅγιοι πατέρες τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ὑπὸ ἐκκλησιαστικὸν εἶναι ἐπιτίμιον. οἷον δὲ τοῦτό ἐστιν εἴπομεν σαφέστερον ἐν τῷ ϛʹ. Ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἐν τῷ παʹ. καὶ ἐν τῷ πγʹ. καὶ ἀνάγνωθι τούτους τε καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ ιγʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ζήτει καὶ τὸν ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ιϛʹ. καὶ τῆς ζʹ. συνόδου κανόνα ιʹ. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους, κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς ἀφηλίκων ἐπιτροπὰς ἀναδέχεσθαι, εἴπερ ἐκ νόμων καλοῖντο, καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμά-
D των φροντίδας, καὶ προστασίας ὀρφανῶν, ἢ χηρῶν, ἢ ἄλλως ἀπρονοήτων προσώπων, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, εἴπερ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐπιτρέποιντο· ἡ δὲ ρκγʹ. Ἰουστινιανέιος νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ τρίτῳ, τίτλῳ αʹ. κεφ. ιβʹ. φησὶ, τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς, ἐκ μηδενὸς νόμου ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας οἱουδήτινος προσώπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν, τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, τῷ δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας, εἰς ἐπιτροπὰς ἢ κουρατωρείας καλουμένους, τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν· εἴποι τις μὴ ὀφείλειν τοὺς ἐπισκόπους,

ἐκ

καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐξ οἱουδήτινος τρόπου γίνεσθαι ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας, ὡς ὑπὸ τῆς νεαρᾶς κωλυθέντας. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὴν νεαρὰν ἐκφωνηθῆναι εἰς μόνον τὸ ἐμποδίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς μοναχοὺς γίνεσθαι οἴκοθεν ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας, ἢ ὅταν ὑπὸ τῶν νόμων εἰς τοῦτο καλῶνται. κατὰ γὰρ ἐπισκοπικὴν ἐπιτροπὴν, πᾶσαν διοίκησιν ἀναδεχόμενοι, κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν, οὐ προσκριματισθήσονται). οἱ μέντοι πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ ἀναγνῶσται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα καὶ τὴν νεαρὰν, χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς γίνονται) ὀρφανῶν ἐπίτροποι καὶ κουράτωρες, ὅτε ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς τοῦτο καλοῦνται. γίνωσκε δὲ ὅτι ἐπίτροποι μὲν δίδονται τοῖς ἀνήβοις ἄρρεσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ, μέχρι τοῦ ιδ΄. καὶ αὐτοῦ· ὥσπερ καὶ τῆς θηλείαις, μέχρι τοῦ ιβ΄. καὶ αὐτοῦ· κουράτωρες δὲ ἀφήλιξι μέχρι τοῦ κε΄. χρόνου καὶ αὐτοῦ, κἂν ἄρρενες ὦσιν κἂν θήλειαι· ἐνεργεῖν δὲ πάντας τούτων, πράγματα ἐκκλησιαστικὰ ἀδιαστίκτως, δέδοκται, κἂν ὁ παρὼν κανὼν φησὶ μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς τοῦτο γίνεσθαι· ὥστε συναγαγὼν εἰπὲ, ὅτι πάντες οἱ τῷ κανόνι περιερχόμενοι, κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικὴν οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ ἐνεργήσουσιν ἀπροσκριματίστως· πρὸς δὲ καὶ πᾶσαν ἐπιτροπὴν καὶ κουρατωρείαν. μὴ μεσολαβούσης δὲ τοιαύτης ἐπιτροπῆς, οἱ μὲν ἐπίσκοποι καὶ οἱ μοναχοὶ, οὐκ ἐπιτροπεύσουσιν, οὐδὲ κουρατωρεύσουσιν, οὐδὲ ὅτε εἰς τοῦτο ἐκ νόμου καλοῦνται. οἱ δὲ κληρικοὶ μόνον ὅτε καλοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐπιτροπεύσουσι καὶ κουρατωρεύσουσι. πάντες δὲ κοινῶς οὐκ ἐμποδισθήσονται) διοικεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικὰ, καὶ δίχα ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς. ἡ μέντοι ξη΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ἐνέδωκε μόνοις τοῖς μοναχοῖς καὶ τοῖς κληρικοῖς ἐπιτρόπους γίνεσθαι καὶ διοικητὰς ἐπὶ τελευταίων βουλημάτων, καὶ ἐνεργήσουσι ταῦτα, κἂν κοσμικῶν πραγμάτων διοικήσεις εἰσὶ, καὶ δίχα ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. τῇ προφάσει δὲ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ἐνεργήσουσι καὶ ἐπίσκοποι ἐπιτροπὰς ἐπὶ τελευταίων βουλημάτων· καὶ ἐρωτώμενοι πῶς τοῦτο ποιοῦσιν, ἐπεὶ ἀπὸ ταύτης οὐδέν τι ἐνδυνάμον ἔχειν λέγουσι, προβάλλονται τοὺς κανόνας καὶ τοὺς νόμους τοὺς διοριζομένους, εἰς πάσας τὰς ψυχικὰς διαδόσεις τοὺς ἐπισκόπους μεσολαβεῖν.

A & monachos quouis modo fieri tutores vel curatores, vt qui à nouella sint prohibiti. Mihi autem videtur nouella edita esse, ad impediendum tantùm episcopos vel Monachos, ne sint domestici seu legitimi tutores vel curatores, nisi quando scilicet legibus ad id vocātur. Si enim episcopali permissione omnem administrationem suscipiant, vt hoc canone & sequenti continetur, eis nullum præiudicium afferetur. Presbyteri quidem certè, & diaconi & lectores, B vt vult hic præsens canon, & nouella, etiam sine episcopali permissione, orphanorum tutores & curatores fiunt, quando ad hoc à lege vocantur. Scias autem quòd tutores quidem dantur impuberibus masculis à primo vsque ad xiiij. annum, & ipsum, quemadmodū fœminis quoque vsque ad xij. Curatores verò minoribus, vsque ad xxv. annum inclusiuè, etiamsi sint masculi, vel fœminæ. Eis autem omnibus res ecclesiasticas exercere indistinctè visum est, quamuis præsens canon dicat C hoc cum episcopali permissione fieri. Dic ergo in summam cōtrahens, Quicunque in canone continentur, episcopali quidem permissione, non solùm ecclesiastica negotia, sed & ciuilia, citra vllum præiudicium exercebunt: præterea autem etiam omnem tutelam & curam. Si talis autem non intercedat permissio, episcopi quidem & monachi, nec tutelam, nec curam gerent, ne nunc quidem quando lege ad hoc vocantur. Clerici autem, solùm quādo lege ad D hoc vocātur, curam & tutelā gerent. Omnes autem ex iis cōmuniter non impedientur ecclesiastica administrare negotia. Lxviij. autem Imp. Domini Leonis philosophi nouella, solis monachis & clericis cōcessit, vt sint tutores & administratores vltimarum voluntatū, & eas exercebūt, quamuis sint secularia negotia, etiā sine episcopali permissione. Eius autem nouellę prętextu, exercēt etiam episcopi tutelas in vltimis volūtatibus, & interrogati quomodo hoc faciunt, quoniam ex hoc nihil quod sit validum possunt dicere, canones & leges proferunt, quæ statuunt ad omnes pias & ad animas pertinentes dationes, debere episcopos intercedere.

Mihi autem hoc facere videtur pro antistitibus qui sunt in regione, non etiam pro iis qui vltra suæ regionis limites tutores scripti sunt. Lege ergo diligentiùs superiùs positam Iustiniani Nouellam. Quia autem lxxxvj. eiusdem Imperatoris philosophi nouella episcopos & clericos segregari decernit, qui causas agunt, vel fideiubent, vel ciuilia quædam exercent, & nisi se corrigant, eis etiã depositionem inducit: ne dicas eam repugnare Apostolicis superioribus canonibus, sed dicas eam illis æquiualere, vt qui exponantur, eos non aliter deponi, quàm si post denunciationem non cessauerint. Quæ autem de sacerdotibus causas agentibus, & fideiubentibus, in xiij. ix. tit. præsentis operis, & in xxj. Apostolicum canonem scripta sunt, ad præsentis quoque nouellæ interpretationem sufficiunt.

A ἐμοὶ δὲ δοκεῖ προσφόρως εἶναι τοῦτο εἰς τοὺς ἐγχωρίους ἀρχιερεῖς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς περὶ ἐνορίαν γραφέντας ἐπιτρόπους. ἀνάγνωθι οὖν ἐπιμελέστερον τὴν ἄνωθεν καταστρωθεῖσαν Ιουστινιανείου νεαράν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πϛʹ. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ φιλοσόφου, διορίζεται ἀφορίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς συνηγοροῦντας ἢ ἐγγυωμένους, ἢ πολιτικά τινα ἐνεργοῦντας, καὶ εἰ μὴ διορθωθῶσιν, ἐπάγεσθαι αὐτοῖς καὶ καθαίρεσιν, μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι ταύτην τοῖς διαληφθεῖσιν ἀποστολικοῖς κανόσιν, ἀλλ' εἰπὲ ἰσοδυναμεῖν ἐκείνοις, ὡς ἐκληφθῆναι, μὴ ἄλλως τούτους
B καθαιρεῖσθαι, εἰ μὴ μετὰ παραγγελίαν οὐ παύσωνται. τὰ μέντοι περὶ τῶν συνηγορούντων καὶ ἐγγυωμένων ἱερωμένων γραφέντα εἰς τὸ ιγʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ εἰς τὸν κʹ. ἀποστολικὸν κανόνα, ἀρκοῦσιν εἰς ἑρμηνείαν καὶ τῆς παρούσης νεαρᾶς.

CANON IIII.

xvj. q j. qui verè pureq; xviij. q. ij. Quidã monachorum.

Qui verè & sincerè monasticam vitam aggrediuntur, digni conuenienti honore habeantur. Quoniam autem nonnulli monachico prætextu vtentes, & ecclesias, & negotia ciuilia perturbant, temere, & citra vllam discriminis rationem, in vrbibus circumcursantes, quinetiam monasteria sibi constituere studentes, visum est, nullum vsquam ædificare nec construere posse monasterium, vel oratoriam domum, præter sententiam ipsius ciuitatis episcopi: monachos autem, qui sunt in vnaquaque regione & ciuitate, episcopo subiectos esse, & quietem amplecti, & soli ieiunio & orationi vacare, in quibus ordinati sunt locis fortiter perseuerantes, nec ecclesiasticis, nec secularibus negotiis se ingerere, vel communicare, propria relinquentes monasteria, nisi quandoque à ciuitatis episcopo eis permissum fuerit: nullum autem in monasteriis seruum recipi, ad hoc vt sit monachus, præter voluntatem sui domini. Eum autem qui hanc nostram definitionem transgreditur, definimus esse excommunicatum: ne nomen Dei blasphemetur: ciuitatis autem episcopum oportet eam quam par est monasteriorum curam gerere.

Κανὼν δʹ.

Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς. ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι προσχήματι, τάς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ δια-
C ταράσσουσι πράγματα, περιιόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς συνιστᾶν ἐπιτηδεύοντες· ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου· τοὺς δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας, ὑποτετάχθαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεσθαι, καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, ἐν οἷς τόποις ἐπετάξαντο, προσκαρτεροῦντας, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ἢ ἐπι-
D κοινωνεῖν καταλιμπάνοντας τὰ ἴδια μοναστήρια· εἰ μήποτε ἄρα ἐπιτραπεῖεν διὰ χρείαν ἀναγκαίαν ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου· μηδένα δὲ προσδέχεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις δοῦλον ἐπὶ τὸ μονάσαι παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τὸν δὲ παραβαίνοντα τοῦτον ἡμῶν τὸν ὅρον, ὡρίσαμεν ἀκοινώνητον εἶναι, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται. τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, χρὴ τὴν δέουσαν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων.

SCHOL. BALS. Nota permitti Episcopis, vt monachis ciuiliũ negotiorum administrationẽ concedant:

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι, ὅτι ἐφεῖται τοῖς ἐπισκόποις τὸ ἐπιτρέπειν μοναχοῖς διοίκησιν πολιτικῶν πραγμάτων,

καὶ ἐὰν τοῖς ἐπισκόποις τοῦτο ἐνεδόθη, πολλῷ πλέον τοῖς βασιλεῦσιν ἐκκεχώρηται. Τοὺς καθαρῶς, τουτέστιν ἀληθῶς καὶ μὴ καθ' ὑπόκρισιν, μονάζοντας, τιμᾶσθαι φησὶν ὁ κανών· τοὺς δὲ τῷ μοναχικῷ σχήματι κεχρημένους ὡς ἐν προσχήματι, καὶ πλανῶντας τοὺς ἀνθρώπους, σωφρονίζεσθαι, καὶ εἰς τὰς ἀποκάρσεις αὐτῶν πέμπεσθαι δέδοκται, ὡς ταράττοντας τάς τε ἐκκλησίας, καὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα. περιϊόντες γὰρ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ παρεμβάλλοντες ἑαυτοὺς κοσμικοῖς πράγμασιν, ἴσως δὲ καὶ διδάσκοντες, ταράττουσι, τουτέστι μερίζουσι καὶ συγχέουσι τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, μὴ ἐῶντες ταῦτα κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐνεργεῖσθαι, ἤγουν τὰ μὲν πραγματικὰ ὑπὸ τῶν λαϊκῶν, τὰ δὲ μοναχικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ὑπὸ τῶν ἀνατεθειμένων τῷ Θεῷ. ἐπεὶ δὲ, φησὶν, οἱ αὐτοὶ διὰ φιλαρχίαν καὶ μοναστήρια πειρῶνται ἐκ καινῆς ἀνεγείρειν, ἐφ' ᾧ μὴ ὑποκεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡρίσθη μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ ὁπουδήποτε μοναστήριον ἀνεγείρειν, ἢ εὐκτήριον, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ὑποκεῖσθαι δὲ πάντας τοὺς μοναχοὺς τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ προσκαρτερεῖν ἐν ᾗ ἀπεκάρησαν μονῇ. προστίθησι δὲ εἶναι τούτους καὶ ἀμετόχους τῆς κοινωνίας καὶ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἢ τῶν βιωτικῶν, ἤτοι πολιτικῶν, εἰ μή πως ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος διὰ χρείαν ἀναγκαίαν ἐπιτρέψει τοῦτο. τοὺς δούλους δὲ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν μὴ ἀποκείρειν ὥρισται, ἢ μὴν τὸν παραβαίνοντα ταῦτα, τοῦτον τὸν ὅρον, ἀκοινώνητον εἶναι. τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, χρὴ φησὶ, προνοεῖσθαι τῶν μοναστηρίων. σημείωσαι οὖν ὅτι ἐκεῖσε οἱ μοναχοὶ προσκαρτερεῖν καὶ μονάζειν ὀφείλουσιν, ἔνθα δὴ καὶ ἀπετάξαντο, ἤγουν ἀπεκάρησαν. καὶ ὅτι κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου δύνανται μοναχοὶ διοικεῖν οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ βιωτικά, τουτέστι πολιτικά. Εἰ δὲ δύναται τοῦτο ποιεῖν ἡ ἐπισκοπικὴ ἐπιτροπὴ, πολλῷ πλέον ποιήσει ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡ προβαλλομένη καὶ ἐπισκόπους. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρεμποδίστως τὰ τῆς βασιλείας οἰκονόμει προσώπῳ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα· καὶ μητροπολίτης ἐκεῖνος Νεοκαισαρείας ἀνεγράψατο τὰ τῆς πόλεως θαλάσσια.

A quòd si Episcopis hoc indultum est, multo magis Imperatoribus permittitur. Eos qui purè, hoc est verè & nō simulatè, sunt monachi, honorari debere dicit canon: eos verò qui monachali amictu tanquam prætextu vtuntur, & homines decipientes, in suæ tonsuræ locum remittendos esse visum est, vt qui cùm ecclesias tum negotia ciuilia perturbent. Per medium enim forum progredientes, & se secularibus negotiis ingerētes, fortasse etiam docentes, perturbant, hoc est humana & diuina diuidunt B ac confundunt, nec sinunt, vt ea ex propria sua natura exerceātur: secularia scilicet negocia à laicis: monachica autē & ecclesiastica, ab iis qui sunt Deo dedicati. Quoniā autē, inquit, iidē propter auaritiā etiam monasteria de integro excitare conantur, ne episcopo subiiciantur, definitū est nemini licere vel monasterium vel oratorium præter episcopi mentem vsquam excitare: subiici autem monachos omnes regionis episcopo, & fortiter perseuerare in ea mãsione in qua tonsi sunt. Adiicit autē eos et- C iam rerū ecclesiasticarū cōmunionis & administrationis non esse participes, nec etiā eorum quæ ad vitā pertinent, seu ciuiliū, nisi forte ciuitatis episcopus eis propter vsum necessarium hoc permiserit. Seruos autem præter dominorum voluntatem non esse tondendos, decretū est: vel eum quidem certè qui hoc decretū transgreditur, esse excōmunicatum. Iam verò ciuitatis episcopum oportet, inquit, Monasteriorum curam gerere. Nota ergo quòd Monachi illic perseuerare & permanere debent, vbi D nuntium seculo remiserunt, seu tonsi fuerunt: & quòd ex permissione episcopi possunt monachi non solùm ecclesiastica negotia administrare, sed ea etiā quę ad vitā pertinent, hoc est, ciuilia. Si autem hoc potest facere episcopalis permissio, id multò magis faciet potestas Imperialis, quæ etiā episcopos promouet. Propterea enim, vt est consentaneum, ille etiam metropolitanus Sides, absque vllo impedimento imperij negotia administrabat, in persona Imperatoris domini Michaël Ducæ. Quin & ille Neocæsareæ metropolitanus maritima ciuitatis iura conscripsit:

& alij etiam antistites ac monachi Imp. & publica ministeria similiter exercuerunt. Lege & primum caput synodi congregatæ in templo Apostolorum, & xiij. can. vij. syn. Quære etiam de seruis qui præter dominorum voluntatem sunt monachi, xxvj. iuss. primi tit. præsentis operis.

Canon V.

De episcopis, vel clericis, qui à ciuitate in ciuitatem transeunt, placuit eos qui editi sunt à sanctis patribus canones, vires obtinere.

Schol. Bals. Variè expositus est hic canon. Nec de iisdem frustra est labor suscipiendus.

Canon VI.

Dist. vij. Neminem absolutè.

Nullum absolutè ordinari, nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem eorum qui sunt in ordine ecclesiastico, nisi specialiter in ecclesia ciuitatis, vel pagi, vel martyrio, vel monasterio is qui ordinetur, designetur. Eos autem qui absolutè ordinantur, decreuit sancta synodus irritam ac inualidam habere eiusmodi manuum impositionem, & nusquam exercere ac operari posse ad eius qui ordinauit iniuriam.

Schol. Bals. Quemadmodum ordinantur antistites ad hanc vel illam ecclesiam, ita dicit canon, clericos quoq; ordinari ad hoc templum, vel hoc monasterium, & non absolutè ordinari: quæ autem non ita facta fuerit, ordinationem irritã esse ac inualidam, eúmque qui alibi præter eius qui ordinauit voluntatem celebrauit ad eius iniuriam, nequaquam posse celebrare. Nota ergo, quòd etiam, qui ordinantur monachi, dicuntur clerici, & loci episcopo subiiciuntur, & non debent sine cõmendatitia & dimissoria episcopi scriptura in alia regione sacra celebrare. lege etiam ix. can. præsentis syn. Quoniam autem dicunt nonnulli canonem accipi de solis presbyteris, diaconis, & subdiaconis, nõ autem etiam de lectoribus, eò quòd per manus impositionem non ordinentur, & ideo posse eos ex vrbe in vrbẽ transire, etiam sine episcopali scriptura dimissoria & commendatitia:

A δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀρχιερεῖς καὶ μοναχοὶ παρομοίως ἐνήργησαν δουλείας βασιλικὰς καὶ δημοσιακάς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν α. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συγκροτηθείσης συνόδου, καὶ τὸν ιγ'. τῆς ζ'. συνόδου. ζήτει καὶ περὶ δούλων, μοναζόντων παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τὸ λϛ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν ε'.

Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν· ἔδοξε τοὺς περὶ τούτων τεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων B ἔχειν τὴν ἰσχύν.

Ερμηνεία.

Διαφόρως ἐξηγήθησαν τὰ τοῦ τοιούτου κανόνος, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν ματαιοπονεῖν.

Κανὼν ϛ'.

Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι· εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρείῳ ἢ μοναστηρίῳ, ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο. τοὺς δὲ ἀπολύτως χειροτονουμένους ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιαύτην C χειροθεσίαν, καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος.

Ερμηνεία.

Ὥσπερ χειροτονοῦνται οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τήνδε τὴν ἐκκλησίαν, οὕτω, φησὶν ὁ κανὼν χειροτονεῖσθαι καὶ τοὺς κληρικοὺς ἰδικῶς εἰς τόνδε τὸν ναὸν, ἢ εἰς τόδε τὸ μοναστήριον, καὶ μὴ ἀπολελυμένως· τὴν δὲ μὴ οὕτω γενομένην χειροτονίαν ἄκυρον εἶναι, καὶ τὸν παρὰ γνώμην τοῦ χειροτονήσαντος ἀλλαχοῦ ἐνεργήσαντα ἐφ' ὕβρει τούτου, μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν. σημείωσαι D δὲ ὅτι καὶ οἱ χειροτονούμενοι μοναχοὶ, κληρικοὶ λέγονται, καὶ τῷ κατὰ τόπον ὑπόκεινται ἐπισκόπῳ, καὶ οὐκ ὀφείλουσι χωρὶς συστατικῆς γραφῆς καὶ ἀπολυτικῆς τοῦ ἐπισκόπου, εἰς ἑτέραν ἐνορίαν ἱερουργεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν η'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. ἐπεὶ δέ τινες ἐκλαμβάνεσθαι λέγουσι τὸν κανόνα εἰς μόνους πρεσβυτέρους, διακόνους, καὶ ὑποδιακόνους, οὐ μὴν καὶ εἰς ἀναγνώστας, διὰ τὸ μὴ χειροτονεῖσθαι καὶ τούτους, κἀντεῦθεν δύνασθαι αὐτοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνειν, καὶ δίχα ἐπισκοπικῆς συστατικῆς γραφῆς καὶ ἀπολυτικῆς·

φαμὲν ὅτι καὶ οἱ ἀναγνῶσται, κληρικοί εἰσι, καὶ χειροθεσίαν ἀρχιερέων ἔχουσι, διὰ χειρὸς τοῦ ἀρχιερέως δηλαδὴ σφραγῖδα· καὶ πάντως κρατήσει καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ κανών.

Κανὼν ζ'.

Τοὺς ἅπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους καὶ μοναστὰς, ὡρίσαμεν μήτε ἐπὶ στρατείαν, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι. ἢ τοῦτο τολμῶντας, καὶ μὴ μεταμελουμένους, ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο ὃ διὰ Θεὸν, πρότερον εἵλοντο, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Μὴ ἐναντιωθῇς τῷ πγ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, λέγοντι μόνον καθαιρεῖσθαι τοὺς σχολάζοντας στρατείᾳ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐκεῖ μὲν μετὰ τοῦ ἱερατικοῦ σχήματος, στρατιωτικαῖς ἐνησχολεῖτο δουλείαις ὁ ἱερωμένος· ἐνταῦθα δὲ τὴν ἱερὰν στολὴν ἀπέθετο καὶ ἐστρατεύσατο ἐπιθυμίᾳ κοσμικῆς ἀξίας. καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν ὁ μὴ μετὰ παραγγελίαν ἐπιστρέφων καθαιρεῖται, ἐνταῦθα δὲ ὁ μὴ μεταμελόμενος ἀναθεματίζεται. τὴν γὰρ καθαίρεσιν αὐτὸς ἐπεψηφίσατο· καὶ πρὸ καταδίκης ἀπογυμνώσας ἑαυτὸν τῆς ἱερᾶς στολῆς, καὶ λαϊκὸς γεγονώς. ἐπεὶ δὲ ἑρμηνεύοντες τὸν πγ'. ἀποστολικὸν κανόνα, εἴπομεν μὴ ἀπευθὺς καθαιρεῖσθαι τὸν δημοσιακὰς δουλείας ἐνεργοῦντα, ἀλλὰ μετὰ παραγγελίαν, ἐρωτήσει τις, γενήσεται τοῦτο καὶ εἰς τὸν ἀποθέμενον τὴν ἱερὰν στολὴν, καὶ στρατευσάμενον, ἢ καὶ πρὸ παραγγελίας ἀπευθὺς ἀναθεματισθήσεται; οἴομαι δὲ ὅτι καὶ οὗτος μετὰ ἐπιφώνησιν ἀναθεματισθήσεται, εἰ μὴ ἐπιστρέψει. τοῦτο δὲ λέγειν πείθουσι με τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος, τὰ λέγοντα ἀναθεματίζεσθαι τοὺς τολμῶντας τὸ τοιοῦτον κακὸν, καὶ μὴ μεταμελομένους, ὡς ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο ὃ διὰ Θεὸν, πρότερον εἵλοντο. καὶ ὁ ῥηθεὶς δὲ πγ'. ἀποστολικὸς κανὼν οὕτως ἡρμηνεύθη, ἐκ τοῦ λέγειν ἐν μέρει καθαιρεῖσθαι τὸν σχολάζοντα στρατείᾳ, καὶ βουλόμενον ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν. ἐπὶ τούτοις γίνωσκε, ὅτι ἡ ζ'. καὶ η'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διορίζονται τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς μοναχοὺς μετασχηματισθέντας, καὶ λαϊκοὺς γενομένους, καὶ ἄκοντας πρὸς τὸ πρότερον σχῆμα ἀποκαθίστασθαι.

A dicimus etiam lectores esse clericos, & habere antistitis manuum impositionem, eam scilicet quæ per antistitis manus fit characteris dationē: & omnino in his etiā valebit hic canō.

CANON VII.

Eos qui in clero semel ordinati sunt, & itidem monachos, statuimus nec ad militarem expeditionem, nec ad secularem dignitatem posse venire. Qui autem hoc audent, & non pœnitentia ducti ad id reuertuntur, quod propter Deum prius elegerant, anathematizari. ij. q. iij. Eos qui semel.

B SCHOL. BALS. Ne contrarium esse existimes canonem sanctorum Apostolorum, canoni dicenti deponi solùm presbyteros, vel diaconos, qui militiæ vacant: sed dic, quòd illic quidem cum sacerdotali amictu militaribus ministeriis vacabat sacerdos: hîc autem sacrum vestitum exuerat, & militauerat, secularis dignitatis desiderio. Et propterea illic quidem, nisi post denunciationem reuersus fuerit, deponitur: hic autem, is quem nō pœnitet, anathematizatur. Ipse enim depositionis sententiam in se tulit, qui se sacra C veste etiam ante condemnationem exuit, & laicus factus est. Quoniam autem Apostolicū canonem lxxxiij. interpretantes, ex eo ipso duximus eum nō deponi qui publica ministeria obibat, sed post denuntiationē: interrogauerit quispiam, fiet ne hoc etiā in eum qui sacrū amictum exuit & militauit: an etiā ante denūtiationem est ex eo ipso anathematizatus? puto autem quòd hic quoq; post denunciationē seu admonitionē ana- D thematizabitur, nisi cōuertatur. Vt autem hoc dicam, mihi persuadent verba canonis dicentis, anathematizari eos qui hoc malum audent, & non pœnitentia ducuntur, vt ad hoc conuertantur, quod propter Deum priùs elegerant. Atque etiā lxxxiij. canon Apostolicus ita est expositus, ex eo quòd dicat expresè cū deponi qui vacat militiæ, & vult vtrunque obtinere, & Romanum magistratum, & sacerdotalem administrationem. Præter hæc autem scias quòd vij. & ix. Nouella Imperatoris domini Leonis philosophi statuunt, clericos, & monachos, qui vestitum mutauerunt, & laici facti sunt, etiam inuitos ad priorem habitum reuerti.

Quoniam autem cum hoc quoque necessariò anathematizantur, ne sic quidem clerici vel monachi reputabuntur: sed toto vitæ tẽpore in monasterio includentur. Puto autem, quòd qui sic mutato amictu militarunt, vt vult præsens canon, punientur: qui autem non militarunt, mitiore aliquo supplicio afficientur. Sed tamen nihil ij sacerdotale exercebunt: lege lxij. canonem sanctorum Apostolorum, & eius interpretationem.

Canon VIII.

xviij. q. ij. Quidam monachorum.

Clerici ptochotrophiorum, monasteriorum, & templorum martyrum, sub potestate episcoporum, qui sunt in vnaquaque ciuitate, ex sanctorum patrum traditione, permaneant, & non per arrogantiam se à proprio episcopo, imperium eius detrectantes, subducant. Qui hanc autem constitutionem euertere ausi fuerint: si sint quidem clerici, canonum pœnis subiiciantur: si autem monachi, vel laici, sint excommunicati.

Schol. Bals. Vt est verisimile, dicebant aliquando nonnulli, solos episcopatus vel metropolis clericos, regionis episcopo subiici: monachos autem vel etiam clericos diuinorum templorum, quę sunt in orphanotrophiis vel etiã gerocomiis, vel etiam in martyriorum ecclesiis, episcopo non subiici, etiamsi sint in eius diœcesi, sed eis qui monasteria & reliqua ędificarunt. Hanc ergo canonibus repugnãtem eorum orationem diuini patres reiicientes, statuerunt eos omnes esse in potestate episcopi regionis, secundum sanctorum patrum de eo traditionem: Eos autẽ qui euertere audeant, vel nolint episcopo subiici: si sint quidem clerici, ab episcopo puniri, prout ei visum fuerit: si autem monachi vel clerici, esse excommunicatos seu segregatos. Hospitalia autem Græcis ptocheia dicuntur omnia quæ definita sunt ac designata vt mendicis prouideatur. Clerici ergo vél monachi, qui dicunt hodie se patriarchæ, vel regionis episcopo non esse subiectos, tanquam sint liberæ mansionis vel ecclesiæ, proferentes vtique etiam à fundatoribus factorum statutorum ordinationes, quid ad hęc respondebunt? omnino nihil.

ἐπεὶ δὲ σὺν τούτῳ καὶ ἀναθεματίζονται ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ ὡς κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ λογισθήσονται, ἀλλὰ διὰ βίου ἐγκλεισθήσονται εἰς μοναστήρια. οἴομαι δὲ ὅτι οἱ οὕτω μετασχηματισθέντες στρατευσάμενοι μὲν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα κολασθήσονται, μὴ στρατευσάμενοι δὲ, ἄλλως πως μετριώτερον τιμωρηθήσονται, πλὴν ἱερατικόν τι οὐδὲ οὗτοι ἐνεργήσουσι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ξβ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ.

Κανὼν η'.

Οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρείων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπισκόπων, κατὰ τὴν τῶν ἁγίων πατέρων παράδοσιν διαμενέτωσαν· καὶ μὴ κατὰ αὐθάδειαν ἀφηνιάτωσαν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· οἱ δὲ τολμῶντες ἀνατρέπειν τὴν τοιαύτην διατύπωσιν καθ' οἱονδήποτε τρόπον, καὶ μὴ ὑποταττόμενοι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ· εἰ μὲν εἶεν κληρικοί, τοῖς τῶν κανόνων ὑποκείσθωσαν ἐπιτιμίοις· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοί, ἔστωσαν ἀκοινώνητοι.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἔλεγόν ποτέ τινες μόνους τοὺς κληρικοὺς τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς μητροπόλεως, ὑποκεῖσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ· τοὺς δὲ μοναχοὺς ἢ καὶ τοὺς κληρικοὺς τοὺς ἐν τοῖς ὀρφανοτροφείοις καὶ γηροκομείοις θείοις ναοῖς ἢ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν μαρτυρείων μὴ ὑποκεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, κἂν ὑπὸ τὴν ἐνορίαν τούτου ὦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς δομήτορσι τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν. τὸν γοῦν τοιοῦτον ἀκανόνιστον αὐτῶν λόγον οἱ θεῖοι πατέρες ἀποσκευαζόμενοι, ὥρισαν πάντας τούτους ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἶναι τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου κατὰ τὴν περὶ τούτου τῶν ἁγίων πατέρων παράδοσιν· τοὺς δὲ τολμῶντας ἀνατρέπειν τοῦτο, ἤγουν θέλοντας μὴ ὑποκεῖσθαι αὐτοὺς τῷ ἐπισκόπῳ, κληρικοὺς μὲν ὄντας ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκούς, ἀκοινωνήτους εἶναι, ἤγουν ἀφωρισμένους. πτωχεῖα δὲ λέγονται, πάντα τὰ εἰς πτωχῶν πρόνοιαν ἀφορισθέντα. οἱ γοῦν σήμερον λέγοντες μοναχοὶ ἢ κληρικοὶ μὴ ὑποκεῖσθαι τῷ πατριάρχῃ ἢ τῷ ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ, ὡς ἀπὸ ἐλευθέρας μονῆς ἢ ἐκκλησίας ὄντες, προβαλλόμενοι δῆθεν καὶ κτητορικῶν διατάγματα, τί πρὸς ταῦτα ἀπολογήσονται; πάντως οὐδέν.

κἂν γὰρ δομήτωρ τις μοναστηρίου ἢ ἐκκλησίας, ἐν τυπικῷ ἢ διατάξει αὐτοῦ διορίσηται μὴ ὑποκεῖσθαι τοὺς μοναχοὺς ἢ τοὺς κληρικοὺς τούτων, τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, οὐκ εἰσακουσθήσεται, ὡς τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσιν ὑπεναντίως διαταξάμενος, καὶ ἀνυπόστατα γράψας. περὶ δὲ τῶν διατυπουμένων παρὰ τῶν βασιλέων χάριν τῶν παρὰ τούτων κτιζομένων μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν, ζήτει τῆς παρούσης συνόδου ϛ'. καὶ ιζ'. κανόνα.

Κανὼν θ'.

Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχοι, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἤγουν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται) τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω. Εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσοι, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. Εἰ δὲ καὶ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχοι πρὸς τὸν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁροθετήσαντες οἱ ἅγιοι πατέρες πάντας τοὺς κληρικοὺς ὑποκεῖσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ. (τῷ ὀνόματι δὲ τῶν κληρικῶν, καὶ οἱ μοναχοὶ περιέχονται) ἐπάγουσι διὰ καὶ τοῦ παρόντος κανόνος μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας κληρικὸν παρὰ πολιτικῷ δικαστηρίῳ ἐνάγειν κατὰ κληρικοῦ, ἀλλὰ παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἢ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς αὐτὰ μέρη θελήσωσιν, ὀφείλουσι εἶναι πάντως προσφόροις, ἤγουν ἐκκλησιαστικοῖς. Εἰκὸς γὰρ ἐστι μὴ θέλειν τὸν ἐπίσκοπον ἀκροάσασθαι τῆς ὑποθέσεως, διά τινα εὔλογον αἰτίαν. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσοντα, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβάλλει ὁ κανών. καὶ ταῦτα μὲν ὅταν δύο κληρικοὶ μιᾶς ἐνορίας κατ' ἀλλήλων δικαστήρια ἔχωσιν. Εἰ δὲ κληρικὸς ἔχει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἢ καθ' ἑτέρου ἐπισκόπου, τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐξετασθήσονται παρὰ τῷ προσφόρῳ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δὲ κατὰ μητροπολίτου ἔχει ἀγωγὴν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς μητροπολίτου, διορίζεται ὁ κανὼν δικάζειν τὴν ὑπόθεσιν,

A Etiamsi quis fundator monasterij, vel ecclesiæ, in statutis suis, vel ordinatione sua decreuerit, non subiici eorum monachos vel clericos regionis episcopo, non audietur, vt qui diuinis sacrisque canonibus contraria statuerit, & quæ stare sustinerique non possunt, scripserit. De iis autē quæ ab Impp. ordinantur, propter eā quæ à se extruuntur monasteria & ecclesias, quære præsentis synodi can. vj. & xiij.

CANON IX.

B *Si quis clericus habet cum clerico litem aut negotium, proprium episcopum ne relinquat, & ad secularia iudicia ne excurrat: sed causam prius apud proprium episcopum agat: vel de episcopi sententia, apud eos quos vtraque pars elegerit, iudicium agitetur. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis pœnis subiiciatur. Si clericus autem cum proprio vel etiā alio episcopo negotium aut litem habeat, à prouincia synodo iudicetur. Si autem cum ipsius prouinciæ metropolitano episcopus vel clericus controuersiam habeat, diœcesis exarchum adeat, vel* C *Imperialis vrbis Constantinopolis thronum, & apud eum litiget.* xj. q. i. Si clericus.

SCHOL. BALS. Postquam definiissēt sancti patres, omnes clericos, regionis episcopo subiici (nomine autem clericorum etiam monachi continentur) per præsentem canonem inducunt, non licere clerico apud iudicium ciuile aduersus clericum actionem intendere, sed apud proprium episcopum: vel eius voluntate, apud eos quos partes voluerint, qui tamen debent esse idonei, D id est, ecclesiastici. Est enim consentaneum ac verisimile, futurum vt nolit quandoque episcopus causam audire, iusta aliqua de causa. Eum autem qui præter hæc facturus est, canon canonicis pœnis subiicit. Et hęc quidem ita se habent, quando vnius regionis duo clerici inter se inuicem habent controuersiam. Si autem clericus habet actionem aduersus proprium episcopum, vel aduersus alium episcopum, examinabitur causa apud idoneum prouinciæ metropolitanum. Si autem episcopus, vel metropolitani clericus habet actionem aduersus metropolitanum, decernit vt de causa cognoscat,

vel diœcesis exarchus, vel patriarcha Constantinopolitanus. Debemus ergo dicere, quòd si quis clericus aduersus clericum, vel episcopum, vel metropolitanum agere velit, forum rei secundum leges sequatur. Clerici enim & monachi apud regionis episcopum trahentur, Episcopus apud metropolitanum, Metropolitanus apud patriarcham: nec licebit, verbi gratia, clerico episcopatus Athyræ, apud Heracleæ metropolitanum aduersus conclericum suum actionem intendere: sed vt superiùs dictum est, facere cogetur. Interrogauerit autem quispiam, an si clericus nolit apud proprium episcopum litigare, sed apud metropolitanum, actionem intendat, causa cadet & propriam actionem amittet: quod quidem futurum est, si eum ad iudicium seculare traxerit. Solutio. Causa quidem non cadet, vt qui non ad ciuile iudicium actionem intentauerit: sed secundum præsentem canonem in eum animaduertetur. Nec tibi contrarium esse putetur vj. cap. primi tit. iij. lib. Basilic. dicens: Apud patriarcham quoque primùm actio intendi potest: vt qui petit per literas sibi dari iudicem aliquem episcoporum qui in loco sunt: cuius recusata sentẽtia patriarcha rursus iudicabit. Sed lege pręsentẽ canonẽ diligẽter, xv. can. Carth. syn. vj. ij. syn. & i. ix. tit. pręsentis operis, & quę in eo sũt: quæ quidem contrarium dissoluunt. Quod autem hîc dictum est, vel episcopi volũtate, apud eos quos vtraq; pars voluerit, iudicium agitetur, ne dicas accipi de iudice qui eligi potest, qui iurisdictionẽ nõ habet. Eum enim partium voluntas iudicem facit, & pœnæ stipulatio: quod quidem ex præsenti canone non apparet: sed de iudice, qui habet ecclesiasticam iurisdictionem, sed nõ est partibus idoneus. Quamobrem, qui sine proprij episcopi voluntate apud non competens iudicium litigare elegerit, etiamsi sit ecclesiasticum, secundùm præsentem canonem punietur. Prouinciæ autem exarchus est, vt mihi quidẽ videtur, non vniuscuiusque prouincię metropolitanus, sed metropolitanus totius diœcesis.

A ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. ὀφείλομεν οὖν λέγειν ὡς εἴ τις κληρικὸς μέλλει γυμνάσαι ὑπόθεσιν κατὰ κληρικοῦ ἢ ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου, τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου κατὰ νόμους ἀκολουθείτω. οἱ μὲν γὰρ κληρικοὶ καὶ μοναχοί, παρὰ τῷ ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ ἑλκυσθήσονται, ὁ ἐπίσκοπος παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, καὶ ὁ μητροπολίτης παρὰ τῷ πατριάρχῃ. καὶ οὐκ ἔσται ἄδεια τυχὸν κληρικῷ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Ἀθύρα, παρὰ τῷ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας ἐναγαγεῖν κατὰ B συγκληρικοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ποιῆσαι ἀναγκασθήσεται. ἐρωτήσει δέ τις, ἐὰν κληρικὸς οὐ θελήσῃ παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ δικάσασθαι μετὰ συγκληρικοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τῷ μητροπολίτῃ ἐναγάγῃ, ἐκπεσεῖται τῆς οἰκείας ἐναγωγῆς· ὅπερ ἔμελλε παθεῖν εἴπερ εἰς κοσμικὸν δικαστήριον εἵλκυσε τοῦτον; Λύσις. οὐκ ἐκπέσῃ μὲν τῆς οἰκείας ὑποθέσεως, ὡς μὴ ἐναγαγὼν εἰς πολιτικὸν δικαστήριον· ἐπιτιμηθήσεται δὲ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ ϛ΄. κεφάλ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, δυνατὸν καὶ C παρὰ τῷ πατριάρχῃ πρῶτον αἰτιάσασθαι, καὶ αἰτεῖν διὰ γραμμάτων αὐτοῦ, δοθῆναι τινὰ δικαστὴν τῶν κατὰ τόπον ἐπισκόπων· οὗ παραιτηθείσης τῆς ψήφου, πάλιν ὁ πατριάρχης δικάζει. ἀλλὰ ἀνάγνωθι μετ' ἐπιστασίας τὸν παρόντα κανόνα, τὸν ιε΄. τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, τὸν ϛ΄. τῆς β΄. συνόδου καὶ τὸ α΄. κεφάλ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, λύοντα τὸ ἐναντιοφανές. τὸ δὲ εἰρημένον ἐνταῦθα, ἤγουν γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται τὰ τῆς δίκης συγκρο- D τεῖσθαι, μὴ εἴπῃς περὶ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἐκλαμβάνεσθαι, μὴ ἔχοντος δικαιοδοσίαν. τοῦτον γὰρ θέλησις τῶν μερῶν ποιεῖ δικαστήν, καὶ ἐπερώτησις προστίμου· ὅπερ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐκ ἀναφαίνεται· ἀλλὰ περὶ δικαστοῦ ἔχοντος δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικήν, ἀπροσφόρου δὲ ὄντος τοῖς μέρεσιν. ὥστε ὁ δίχα γνώμης τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου καταδεξάμενος κληρικὸν παρὰ ἀπροσφόρῳ δικαστηρίῳ δικάσασθαι, κἂν ἐκκλησιαστικός ἐστι, ἐπιτιμηθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. ὁ μέντοι ἔξαρχος τῆς διοικήσεως ἐστὶν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὁ ἑκάστης ἐπαρχίας μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ τῆς ὅλης διοικήσεως μητροπολίτης.

διοίκησις δέ ἐστιν ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ. τοῦτο δὲ τὸ τῶν ἐξάρχων προνόμιον σήμερον οὐκ ἐνεργεῖ. κἂν γὰρ λέγωνται ἔξαρχοί τινες τῶν μητροπολιτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ταῖς διοικήσεσιν ὄντας ἑτέρους μητροπολίτας οὐκ ἔχουσιν ὅλως ὑποκειμένους αὐτοῖς. ἔοικεν οὖν ἑτέρους τινὰς εἶναι κατὰ τοὺς τότε καιροὺς, ἐξάρχους τῶν διοικήσεων, ἢ τούτους μὲν εἶναι, ἀπρακτῆσαι δὲ τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων δοθέντα τούτοις προνόμια.

Κανὼν ι΄.

Μὴ ἐξεῖναι κληρικὸν ἐν δύο πόλεων κατὰ ταὐτὸν καταλέγεσθαι ἐκκλησίαις, ἐν ᾗ τε τὴν B ἀρχὴν ἐχειροτονήθη, καὶ ἐν ᾗ προσέφυγεν, ὡς μείζονι δῆθεν, διὰ δόξης κενῆς ἐπιθυμίαν. τοὺς δέ γε τοῦτο ποιοῦντας, ἀποκαθίστασθαι τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ἐξ ἀρχῆς ἐχειροτονήθησαν, καὶ ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν. εἰ μέντοι ἤδη τις μετετέθη ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, μηδὲν τοῖς προτέρας ἐκκλησίας, ἤτοι τῶν ὑπ' αὐτὴν μαρτυρίων ἢ πτωχείων ἢ ξενοδοχείων ἐπικοινωνεῖν πράγμασι. τοὺς δέ γε τολμῶντας μετὰ τὸν ὅρον τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου, πράττειν τι τῶν νῦν ἀπηγο- C ρευμένων, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς δοξομανοῦντες κληρικοὶ μεθίστανται ἀπὸ πόλεων μικροτέρων εἰς ἑτέρας μείζονας πόλεις, τυχὸν ἀπὸ τοῦ Ἀθύρου εἰς Ἡράκλειαν. φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ ἔχειν τινὰ ἐπ' ἀδείας τοῦτο ποιεῖν· διά τε τὴν τιμὴν τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον, καὶ διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δύο ἐπισκόποις ὑποκεῖσθαι. τὸν δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐπιχειρήσαντα, ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ᾗ προτέρως ἐχειροτονήθη, ἐφ' ᾧ ἐκεῖ D μόνον λειτουργεῖν. τοῖς δὲ πρὸ τοῦ κανόνος τούτου εἰς δύο ἐνοριῶν ἐκκλησίας ταχθεῖσι, τιμωρίαν ἐπάγει τὸ μὴ δύνασθαι ἀνακαλεῖσθαι τὰ τῆς προτέρας ἐκκλησίας δίκαια· εἶτα διορίζεται καθαιρεῖσθαι τοὺς τολμήσαντας διαπράξασθαί τι ἐκ τῶν ἀπηγορευμένων ἐν τούτῳ. τούτων οὕτως ἐχόντων, τινὲς τὸ μὴ γίνεσθαι τινὰ κληρικὸν ἐν δύο πόλεων ἐκκλησίαις, καὶ εἰς δύο ἐκκλησίας μιᾶς πόλεως, ἐξελάβοντο. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τῆς ἐννοίας τοῦ κανόνος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· ὅπως δὲ οὐ δύναται κληρικὸς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας εἰς ἑτέραν ἀπέρχεσθαι,

A Diœcesis autem est, quæ multas sub se habet prouincias. Hoc autem exarchorum priuilegium non est amplius in vsu. Etsi enim dicuntur exarchi quidam ex metropolitanis, sed tamen alios metropolitanos, qui sunt in diœcesibus, non habent omnino sibi subiectos. Est ergo verisimile alios fuisse, qui tunc erant, exarchos diœcesum, vel esse quidem adhuc ipsos, sed quæ eis data sunt à canonibus, priuilegia exoleuisse.

CANON X.

B *Non licere clerico in duarum ciuitatum ecclesijs eodem tempore in catalogum referri, & in ea in qua à principio ordinatus est, & in ea, in quam, tanquam ad maiorem, confugit, propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restitui, in qua ab initio ordinati sunt, vt illic solùm ministrent: Sed si iam quispiam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos autem qui ausi fuerint post magna huius & vniuersalis synodi definitio-* C *nem, aliquid eorum quæ sunt prohibita, facere, statuit sancta synodus eos proprio gradu excidere.*

SCHOL. BALS. Quidam clerici insano gloriæ amore impulsi, à paruis vrbibus in alias maiores commigrant, vt verbi gratia, ab Athyra Heracleam. Dicit ergo canō, Nemini licere hoc facere, & propter honorem eius qui ordinauit, & quia fieri non potest vt vnus & idem subiiciatur duobus episcopis. Eum autem qui hoc facere aggressus fuerit, restitui ecclesiæ in qua priùs ordinatus fuerat, vt illic solùm ministret. D Iis verò qui ante hunc canonem in duarum regionum ecclesiis ordinati sunt, pœnam statuit, vt prioris ecclesiæ iura reuocare nequeant. Deinde eos deponendos decernit, qui aliquid facere ausi fuerint eorum quæ sunt in eo prohibita. Hęc cùm ita habeant, quidā illud, Non esse aliquem clericum in duarum vrbium ecclesiis, etiam ad duas vnius ciuitatis ecclesias accipiebant. Non est autem hæc canonis sententia, vt mihi videtur. Quomodo autē nō potest clericus ex vna regione in aliā abscedere,

sine commendatoria & dimissoria scriptura eius qui eum ordinauit: & quomodo punitur qui hoc fecerit, & qui eum excepit, didicisti à xv. & xvj. canone Apostolico. Si quis autem interrogauerit, cur præsens canon in principio quidem dicit, priori ecclesiæ restituendum eum qui à ciuitate in ciuitatem transilierit, in fine autem iubet huius transgressorem deponi? dic quòd eum qui à ciuitate in ciuitatem transiliit, in secũda autem ecclesia in clerum nõdum est cooptatus, primæ iubet restitui. In clericos autem cooptatum & institutum post denunciationem, &c. lege xv. canonem Apostolicum, & syn. in Trullo canonem xvij.

Canon XI.

Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, cum epistolis seu pacificis ecclesiasticis solis viam ingredi statuimus, & non cum commendatitiis: quoniam literas commendatitias iis solis personis quæ sunt suspectæ, præberi oportet.

Schol. Bals. Commendatitiæ scripturæ dicuntur, quæ dantur clericis, ab iis qui illos ordinarunt, episcopis eos commendantes, ac eorum ordinationem declarantes, vt ex xiij. can. huius synodi ostenditur. Commendatoriæ autem scripturæ dicuntur, & eæ quæ dantur episcopis vel clericis segregatis, & qui alioqui fuerunt in nõ bona existimatione: sicut ex hoc præsenti canone ostenditur. Dimissoriæ verò, quæ etiam pacificæ dicuntur, aliæ sunt: Dicuntur autem dimissoriæ, vt quæ ostendant, ex voluntate ac dimissione antistitis clericum vel episcopum transiturum. Pacificæ autem dicuntur, quòd cùm talis affertur scriptura ab eo qui ordinatus est, pax erit inter antistites. Neque enim qui alienum clericum recipit, confratrem suum opprimet, & nec ei præiudicabitur, nec clericus offendetur, tanquam ei qui ipsum ordinauit, iniuriam faciens. Dicit ergo canon, quòd eos quidem qui commendatoriis literis opus non habent, eos scilicet qui propter non bonam aliquam existimationem non sunt segregati vel suspecti:

A δίχα συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, καὶ ὅπως κολάζεται ὁ τοῦτο ποιήσας καὶ ὁ δεξάμενος αὐτὸν, ἔμαθες ἀπὸ τοῦ ιε'. καὶ ις'. ἀποστολικοῦ κανόνος. Εἰ δέ τις ἐρωτήσει σε διατί ὁ παρὼν κανὼν κατὰ τὰς ἀρχὰς μὲν ἀποκαθίστασθαι φησὶν, εἰς τὴν προτέραν ἐκκλησίαν τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταπηδήσαντα, κατὰ δὲ τὸ τέλος παρακελεύεται καθαιρεῖσθαι τὸν τούτου παραβάτην; εἰπὲ ὅτι τὸν μὲν μεταπηδήσαντα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, μήπω δὲ κληρωθέντα εἰς τὴν δευτέραν ἐκκλησίαν, ἀποκαθίστασθαι διορίζεται

B εἰς τὴν προτέραν· τὸν δὲ κληρωθέντα καὶ ἐγκαταστάντα εἰς τὴν δευτέραν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. περὶ δὲ τοῦ μὴ εἶναι τὸν τοιοῦτον ἀπεντεῦθεν καθῃρημένον, ἀλλὰ μετὰ παραγγελίαν, ἀνάγνωθι τὸν ιε'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ιζ'.

Κανὼν ια'.

Πάντας τοὺς πένητας καὶ δεομένους ἐπικουρείας, μετὰ δοκιμασίας ἐπιστολίοις ἤτοι εἰρηνικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις ὁδεύειν ὡρίσαμεν, καὶ μὴ συστατικοῖς· διὰ τὸ, τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς προσήκειν τοῖς οὖσιν ἐν ὑπολήψει μόνοις παρέχεσθαι

C προσώποις.

Ἑρμηνεία.

Συστατικαὶ γραφαὶ λέγονται, αἱ διδόμεναι κληρικοῖς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς ἐπισκόπων, καὶ συνιστῶσαι, ἤτοι δηλοποιοῦσαι τὴν χειροτονίαν τούτων, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τοῦ ιγ'. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. συστατικαὶ γραφαὶ λέγονται αἱ διδόμεναι ἐπισκόποις ἢ κληρικοῖς ἢ καὶ λαϊκοῖς ἀφορισθεῖσι, καὶ ἄλλως γενομένοις ἐν ὑπολήψει οὐκ ἀγαθῇ, καθὼς τοῦτο παρίσταται

D ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. αἱ μέντοι ἀπολυτικαὶ γραφαὶ αἱ καὶ εἰρηνικαὶ λεγόμεναι, ἕτεραί εἰσι. λέγονται δὲ ἀπολυτικαὶ μὲν ὡς παριστῶσαι κατὰ γνώμην καὶ ἀπόλυσιν ἀρχιερατικὴν τὸν κληρικὸν, ἢ τὸν ἐπίσκοπον μεταπεσεῖν· εἰρηνικαὶ δὲ, ὅτι τοιαύτης προσκομιζομένης γραφῆς παρὰ τοῦ χειροτονηθέντος, εἰρήνη ἔσται μέσον τῶν ἀρχιερέων. οὔτε γὰρ ὁ δεχόμενος τὸν ἀλλότριον κληρικὸν τὸν συνάδελφον αὐτοῦ θλίψει, καὶ προκριματισθήσεται, οὔτε ὁ κληρικὸς βλαβήσεται ὡς ὑβρίζων τὸν χειροτονήσαντα αὐτόν. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι τοὺς μὴ δεομένους συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἤτοι τοὺς μὴ διά τινα πρόφασιν οὐκ ἀγαθὴν ἀφορισθέντας ἢ ὑπόπτους ὄντας·

περὶ

(περὶ γὰρ τῶν δεομένων συστατικῶν οὐκ ἔστι λόγος ἐνταῦθα) διὰ μόνων εἰρηνικῶν γραφῶν ὀφείλομεν ἐφοδιάζειν. ὥρισε δὲ ταῦτα περὶ πενήτων καὶ δεομένων ἐπικουρείας, οὐχ ὡς τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον μὴ ὀφειλόντων οὕτως ἐφοδιάζεσθαι, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ πλέον οἱ πενητεύοντες, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικουρείας δέονται). καλῶς δὲ προσετέθη ταῦτα δίδοσθαι μετὰ δοκιμασίας. εἰ γὰρ ἄδικόν ἐστι τὸ τοῦ δεομένου ζήτημα, κἂν πένης ἐστὶν, οὐ δοθήσεται αὐτῷ ἐπιστολή. ζήτει τὸν ιβ'. ιε'. ιϛ'. καὶ λγ'. ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν ιζ'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ια'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καθαιροῦντα τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἄνευ ἐπιστολῆς εἰρηνικῆς τοῦ μητροπολίτου ἀπελθόντα εἰς βασιλέα. ὅτι δὲ ἀναγκάζονται οἱ ἐπίσκοποι πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοὺς βοηθεῖν διὰ γραμμάτων, εἴπερ δι' ἑαυτῶν οὐ δύνωνται) προσιστάζειν, δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ζ'. καὶ η'. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. σημείωσαι οὖν ὅτι οἱ θέλοντες ἱερουργεῖν εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, ὀφείλουσι μὴ μόνον συστατικὰς ἐπιστολὰς προσκομίζειν ἀλλὰ καὶ εἰρηνικάς.

Κανὼν ιβ'.

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ. ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπου· ἐπεὶ τὸν τοιοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. ὅσαι δὲ ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης ἀπολαυέτωσαν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος, δηλονότι σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων.

Ἑρμηνεία.

Τὰ βασιλικὰ προστάγματα, πραγματικοὶ τύποι λέγονται). Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὡς ἐπεὶ τινὲς ἐπίσκοποι διὰ φιλαρχίαν ἐσπούδασαν κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν εἰς μητροπολίτας τιμηθῆναι, κἀντεῦθεν τὴν μίαν ἐπαρχίαν διεῖλον εἰς μητροπολίτας δύο, ὀφείλουσι καθαιρεῖσθαι, μὴ μόνος ὁ πορισάμενος τὴν τοιαύτην πρόσταξιν, ἀλλὰ καὶ ὁ τολμήσων τοιοῦτόν τι ἐπιχειρῆσαι. τὰς μέντοι πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος τιμηθείσας ἐκκλησίας ἀπὸ ἐπισκόπων εἰς μητροπόλεις κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν, διορίζεται ἔχειν μόνην τὴν τιμήν,

A (de iis enim qui commendatoriis literis opus habent, hic non agitur) per solas pacificas scripturas in via instruere debemus. Hæc autem de pauperibus & iis qui auxilio indigent, definiit, nō quòd reliqui qui subsunt episcopo, non hoc debeant viatico instrui: sed quòd vt plurimum, qui sunt pauperes, ecclesiastico auxilio indigent. Rectè autem additum est, vt cum examinatione dentur. Si enim est iniquum eius qui indiget postulatum, etiamsi est pau-
B per, ei non dabitur epistola. Quære xij.xv.&xxxiij.canonem Apostolor. xvij. syn. in Trullo: & xj. Antioch. syn. deponentes episcopum, qui sine pacifica seu dimissoria Metropolitani epistola ad Imperatorem abierat. Quòd autem necesse habent omnes episcopi, iis quibus præsunt, literis suis opem ferre, si per se præsentes esse nequeant, ex vij.& viij. Sardicensis synodi ostenditur. Nota ergo quòd qui volunt in aliis regionibus sacra celebrare, deb nt non solùm commendatitias epistolas afferre, sed etiam pacificas. C

CANON XII.

Peruenit ad nos, quòd quidam, cùm præter ritus ecclesiasticos ad potentatus accessissent, per pragmaticas vnam prouinciam in duas diuiserunt: vt ex eo duo essent metropolitani in eadem prouincia. Statuit ergo sacra synodus, ne episcopus deinceps tale quid audeat: quoniam is qui hoc aggreditur, à suo gradu excidit. Quæcunque autem ciuitates per literas Imp. metropolis nomine honoratæ sunt, solo honore fruantur, & qui eius ecclesiam administrat episco- D *pus, seruato scilicet veræ metropoli suo iure.* Dist.xlj. Peruenit ad nos.

SCHOL. BALS. Imperialia iussa, Imperiales typi dicuntur. Dicit ergo canon, quòd quoniam nonnulli episcopi, propter imperādi cupiditatem, Imp. iussione contenderunt, vt metropolitanorum honore afficerentur, & ex eo prouinciam vnam in duas metropoles diuiserunt: deponi debent, nō solùm is qui tale mandatū Imperiale acquisiuerit, sed & qui tale quid aggredi ausus fuerit. Eas autē ecclesias, quæ ante præsentem canonē ex episcopali dignitate metropolium honore Imperialibus iussis affectæ sunt, solū honorē habere statuit,

vtpote quòd reliqua iura quæ illis adſunt, veræ metropoli citra vllam innouationē manere debeant. Hæc cum à canone ſtatuantur, dixerit quiſpiam, Et quomodo permulti Imperatores permultos epiſcopatus metropolium honore affecerunt? Iam enim Lacedęmoniæ metropolis erat epiſcopatus metropolis veterum Patrarum, Madyta Heracleæ, Abydus Cyzici. Et alij etiam epiſcopatus honorati ſunt. Mihi ergo videtur ex xxxviij. can. ſyn. in Trullo, & xvij. can. præſentis ſyn. eiuſmodi fieri ab Imperatoribus diuiſiones ſecundùm poteſtatem illis olim datā. Propterea enim etiam exoleuit iij. caput primi tit. iij. lib. Baſilicor. quod collocatum eſt in xx. cap. primi tit. præſentis operis. Quænam autem iura eſſe debent apud primum, ſcilicet metropolitanum, in eccleſia, quæ ex epiſcopatu in metropolis dignitatē euecta eſt, quidam diſcere deſiderarunt, & audierunt quòd preterquam quòd epiſcopatus metropolis vocatur, in alijs omnibus antiquæ metropoli debet ſubiici. Eius enim epiſcopus ab antiquo metropolitano ordinabitur, & ab ipſo iudicabitur, & ei omnino ſubiicietur. Lege etiam ij. canonem ij. ſynodi & vj. & vij. can. primæ ſyn. Hæc autem per Imperialem iuſſionem aliter transformantur, vt ſuperiùs dictum eſt.

CANON XIII.

Dist. lxxj. Extraneos clericos.

Externos clericos & ignotos in alia ciuitate ſine proprij epiſcopi commendatitiis literis nuſquam vllo modo miniſtrare.

SCHOL. BALS. Sancti patres etiam rurſus definiunt, eos qui in aliqua eccleſia in clerum ſunt cooptati, in alia eccleſia non miniſtrare, ſine commendatitiis literis proprij epiſcopi. Et nonnulli quidem dixerunt commendatitias hîc literas pro dimiſſoriis dictas eſſe. Alij autem dixerūt canonem de cōmendatitiis literis loqui, quæ dātur accuſatis hominibus, qui poſt examinationē innocentes inuenti ſunt. Mihi autē videtur hic canon de literis cōmendatitiis definire, quæ clerici ordinationem declarāt, cùmque dimittunt vt etiā alibi miniſtret & operetur. Cōmendatitiæ enim, quæ ad tollendam ſuſpicionem dantur, etiā laicis præ-

ὡς τῶν λοιπῶν δικαίων τῶν προσόντων ἐπ' αὐταῖς τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει ὀφειλόντων μένειν ἀκαινοτομήτων. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου εἴποι τις, καὶ πῶς διάφοροι βασιλεῖς διαφόρους ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἐτίμησαν; αὐτίκα γὰρ ἡ μητρόπολις Λακεδαιμονίας, ἐπισκοπὴ ἦν τῆς μητροπόλεως τῶν παλαιῶν Πατρῶν, τὰ Μάδυτα τῆς Ἡρακλείας, ἡ Ἄβυδος τοῦ Κυζίκου. καὶ ἄλλαι δὲ ἐπισκοπαὶ ἐτιμήθησαν. ἔοικεν οὖν ἀπὸ τοῦ λη'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τοῦ ιζ'. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, τοὺς τοιούτους γίνεσθαι ὁρισμοὺς παρὰ τῶν βασιλέων, κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄνωθεν ἐξουσίαν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἠπράκτησε τὸ γ'. κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὸ κ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τὰ μέντοι ὀφείλοντα εἶναι δίκαια παρὰ τῷ πρώτῳ, ἤγουν μητροπολίτῃ, κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς τιμηθείσης ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν, ἐζήτησαν τινὲς μαθεῖν ποῖά εἰσι· καὶ ἤκουσαν ὅτι πλὴν τοῦ καλεῖσθαι τὴν ἐπισκοπὴν μητρόπολιν, κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ὑποκεῖσθαι αὐτὴ τῇ παλαιᾷ μητροπόλει ὀφείλει. ὁ γὰρ ταύτης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ παλαιοῦ μητροπολίτου χειροτονηθήσεται, καὶ παρ' αὐτοῦ κριθήσεται, καὶ ἁπλῶς αὐτῷ ὑποκείσεται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β'. κανόνα τῆς β'. συνόδου, καὶ τὸν ζ'. καὶ ς'. κανόνα τῆς πρώτης συνόδου. ταῦτα δὲ διὰ προστάξεως βασιλικῆς ἄλλως μετατυποῦνται, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται.

Κανὼν ιγ'.

Ξένους κληρικοὺς καὶ ἀγνώστους ἐν ἑτέρᾳ πόλει δίχα συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μηδὲ ὅλως μηδαμῇ λειτουργεῖν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι πατέρες διορίζονται τοὺς κληρωθέντας ἔν τινι ἐκκλησίᾳ, ἐν ἑτέρᾳ πόλει μὴ λειτουργεῖν ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. καὶ τινὲς μὲν εἶπον συστατικὰς γραφὰς ἐνταῦθα τὰς ἀπολυτικὰς εἰρῆσθαι· ἄλλοι δὲ εἶπον περὶ συστατικῶν γραφῶν λέγειν τὸν κανόνα, διδομένων τοῖς ἀνθρώποις κατηγορηθεῖσι, καὶ μετὰ ἐξέτασιν ἀθωωθεῖσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα διορίζεσθαι περὶ συστατικῶν γραμμάτων συνιστώντων τὴν τοῦ κληρικοῦ χειροτονίαν, καὶ ἀπολυόντων αὐτὸν καὶ ἀλλαχοῦ ἐνεργεῖν. τὰ γὰρ συνιστῶντα τὴν ἑκάστου ὑπόληψιν συστατικά, καὶ λαϊκοῖς δίδονται

περὶ ὧν οὐδεμία γέγονεν ἐνθάδε μνεία. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ια΄. κανόνος.

Κανὼν ιδ΄.

Ἐπειδὴ ἔν τισιν ἐπαρχίαις συγκεχώρηται τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις γαμεῖν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, μὴ ἐξεῖναί τινι αὐτῶν ἑτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν· τοὺς δὲ ἤδη ἐκ τοιούτου γάμου παιδοποιήσαντας, εἰ μὲν ἔφθασαν βαπτίσαι τὰ ἐξ αὐτῶν τεχθέντα παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς, προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωνίᾳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μὴ βαπτίσαντας δέ, μὴ δύνασθαι ἔτι βαπτίζειν αὐτὰ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς, μήτε μὴν συνάπτειν πρὸς γάμον αἱρετικῷ ἢ Ἰουδαίῳ ἢ Ἕλληνι· εἰ μὴ ἄρα ἐπαγγέλλοιτο εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τὸ συναπτόμενον πρόσωπον τῷ ὀρθοδόξῳ. εἰ δέ τις τοῦτον τὸν ὅρον παραβαίη τῆς ἁγίας συνόδου, κανονικῷ ὑποκείσθω ἐπιτιμίῳ.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν ἔν τισι μὲν χώραις ἐξεχωροῦντο ἀναγνῶσται καὶ ψάλται γαμικὰ συναλλάγματα συνιστάνειν ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι κϛ΄. ἔν τισι δὲ καὶ οὗτοι παραλόγως ἐκωλύοντο. ὡρίσθη οὖν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, ὡς εἰ καὶ ἐφειμένον ἐστὶν αὐτοῖς γυναῖκα λαμβάνειν, ἀλλ' οὐκ ἔξεστιν ἑτεροδόξοις συνάπτεσθαι, τοὺς δὲ προπαιδοποιήσαντας ἐκ τοιούτου γάμου, προσάγειν τὰ οἰκεῖα τέκνα παρὰ τῇ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ. ἐφ' ᾧ εἰ μὲν ἔφθασαν αὐτὰ βαπτισθῆναι παρὰ αἱρετικῶν, χρισθῆναι μόνον ὑπὸ ἁγίου μύρου· εἰ δὲ μή, βαπτισθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας. ὡσαύτως ὡρίσθη μὴ συνάπτεσθαι τὰ τούτων τέκνα αἱρετικοῖς ἢ Ἰουδαίοις ἢ Ἕλλησιν, εἰ μήπω τὰ κεκωλυμένα πρόσωπα κατάθωνται ἀποστῆναι τῆς οἰκείας αἱρέσεως ἢ θρησκείας. τηνικαῦτα γὰρ ἐὰν προστεθῶσι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ἐπακολουθήσει καὶ ὁ γάμος. τοὺς μέντοι παραβαίνοντας ταῦτα, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει ἡ σύνοδος. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνας ι΄. καὶ λα΄. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα κα΄. καὶ εὑρήσεις διασπώμενον τὸν μετὰ αἱρετικῶν συστάντα γάμον. οἴομαι δὲ σὺν τῷ διασπασμῷ, καὶ ἐπιτιμᾶσθαι τούτους κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. οὕτω γὰρ οἱ κανόνες συμβιβασθήσονται. καλῶς δὲ εἶπεν ὀφείλειν τοὺς πρὸ τούτου τεχθέντας ἐξ αἱρετικῶν παῖδας, προσάγεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐκκλησίας.

A bentur, de quibus nulla hîc fit mentio. Lege & xi. canonis interpretationem.

CANON XIIII.

Quoniam in nonnullis prouinciis concessum est lectoribus & cantoribus vxores ducere, decreuit sancta synodus nulli eorum licere diuersæ à recta opinionis vxorem ducere: eos autem qui ex eiusmodi matrimonio liberos susceperunt, si eos quidem baptizare apud hæreticos præuenerint, ad catholicæ ecclesiæ communionem adducere: Si autem non baptizauerint, nō posse eos apud hæreticos baptizare. Sed neque hæretico, vel pagano, vel Iudæo, matrimonio coniungere, nisi vtique persona, quæ orthodoxæ coniungitur, se ad orthodoxam fidem conuertendam spondeat. Si quis autem hoc sanctæ synodi decretum transgressus fuerit, canonicis pœnis subiiciatur.

Dist. xxxij. Quoniam in quibusdam.

SCHOL. BALS. In nonnullis quidem, vt est verisimile, prouinciis, lectoribus & cantoribus permittebatur matrimonia contrahere consequenter Apostolico xxxvj. canoni. In nonnullis autem id eis præter rationem prohibebatur. Per præsentem ergo canonem definitum est, quòd etiam si eis permissum est vxores accipere, diuersę tamē à recta opinionis mulieribus eis cōiungi nō licet, & vt qui ex tali matrimonio liberos susceperint, eos ad orthodoxorum ecclesiam adducāt: vt si ij quidē ab hæreticis baptizati fuerint, sancto solùm chrismate inungantur: sin minùs, ab ecclesia baptizentur. Similiter definitum est ne eorum liberi, hęreticis, vel Iudæis, vel Græcis coniungantur, nisi vtique prohibitæ personæ polliceantur à sua hæresi vel superstitione recedere. Tunc enim si ad orthodoxam fidem accesserint, consequentur quoque nuptię. Eos autem qui hæc transgrediuntur, canonicis pœnis subiicit synodus. Lege Laod. syn. can. x & xxxj. & Carth. xxj. & inuenies separari matrimoniū, quod cū hæretico contractū est. Existimo autem, etiā cum separatione, eos quoque puniri secundùm præsentem canonem. Sic enim ad concordiam deducentur canones. Rectè autem dixit, eos qui anteà ex Hæreticis suscepti sunt, liberos, ad ecclesiæ communionem adduci.

Scis enim hæreticos in duo diuidi: & in eos qui quod secũdùm nos est, mysterium, & diuinam condescensionem suscipiunt, in quibusdam autem falluntur: quos etiam accedentes chrismate solo inungimus: & in eos qui hoc omnino non suscipiunt, & sunt infideles, Iudæos scilicet & Græcos, quos etiam baptizamus. Communionis ergo nomine vtrunque declarauimus, vt vel chrismate vngantur, vel baptizentur. lege vij. can. ij. syn. primum cap. iiij. tit. xxviij. lib Basilic. & lxxij. canon. synodi in Trullo. Et nota secundum præsentem canonem videri partẽ Ecclesiæ cogere, vt Latinos reiiciamus, qui vxores ex Romania volunt accipere.

A οἶδας γὰρ ὅτι οἱ αἱρετικοὶ εἰς δύο διαιροῦνται, εἴς τε τοὺς δεχομένους μὲν τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, καὶ τὴν θεϊκὴν συγκατάβασιν, ἔν τισι δὲ σφαλλομένους, οὓς καὶ μύρῳ μόνῳ χριόμεν προσερχομένους, καὶ εἰς τοὺς πάντη μὴ δεχομένους τοῦτο καὶ ὄντας ἀπίστους Ἰουδαίους, δηλονότι καὶ Ἕλληνας, οὓς καὶ βαπτίζομεν. τῷ ὀνόματι γοῦν τῆς κοινωνίας ἐδηλώθησαν καὶ ἀμφότεροι. ὥστε ἢ μύρῳ χρισθῆναι ἢ βαπτισθῆναι. ἀνάγνωθι τὸν ζ'. κανόνα τῆς β'. συνόδου, τὸ α'. κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ τὸν οβ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. B καὶ σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, ὡς ἔοικεν, ἀναγκάζει τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τοὺς Λατίνους ἐξόμνυσθαι θέλοντας γυναῖκας λαβεῖν ἐκ τῆς Ῥωμανίας.

Canon XV.

xxij. q. j. Diaconissã.

Diaconissam non esse mulierem ordinandam ante annum quadragesimum, & eam cum accurata examinatione. Si autem postquam ordinatione suscepta ministerio aliquo tempore permansit, seipsam matrimonio tradiderit, Dei gratiæ iniuriam faciens, ea vnà cum illo qui ei coniunctus est, anathematizetur.

Κανὼν ιε'.

Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας. Εἰ δέ γε δεξαμένη τὴν χειροθεσίαν, καὶ χρόνον τινὰ παραμείνασα τῇ λειτουργίᾳ, ἑαυτὴν ἐπιδῷ γάμῳ, ὑβρίσασα τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἡ τοιαύτη ἀναθεματιζέσθω μετὰ τοῦ αὐτῇ συναφθέντος.

C

Schol. Bals. Quæ in præsenti canone tractantur, omnino exoleuere. Diaconissa enim hodie non ordinatur, etiamsi quædã ascetriæ abusiuè diaconissæ dicantur. Est enim canon, qui statuit mulieres in sacrum tribunal non debere ingredi. Quæ ergo ad sanctum altare accedere non potest, quomodo diaconatus officium exercebit? Lege & xiiij. can. syn. in Trullo, & xv. dicentes deponendam diaconissam, quę ordinata est priùs quàm quadragesimum annum expleuisset. Præsens autem canon dicit anathematizari mulierem, quæ post ordinationem se nuptum dederit, vt quæ Dei gratiam iniuria afficiat. De monachis autem sequens docet canon. Quære & magni Basilij canonem xvij. & xxiiij.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος πάντη ἐσχόλασεν. Διακόνισσα γὰρ σήμερον οὐ χειροτονεῖται, κἂν καταχρηστικῶς τινὲς τῶν ἀσκητριῶν διακόνισσαι λέγονται· ὅτι κανών ἐστι διοριζόμενος μὴ εἰσέρχεσθαι γυναῖκας ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι. ἡ γοῦν μὴ δυναμένη ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ εἰσελθεῖν, πῶς τὰ τῶν διακόνων ἐνεργήσει; ἀνάγνωθι τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ιε'. λέγοντας καθαιρεῖσθαι τὴν διακόνισσαν χειροτονηθεῖσαν πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὸν τεσσαρακονταετῆ D χρόνον. ὁ δὲ παρὼν φησὶ κανὼν, ἀναθεματίζεσθαι τὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦσαν, ὡς ὑβρίστριαν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος. περὶ δὲ μοναζουσῶν, ὁ ἐφεξῆς διδάσκει κανών. ζήτει καὶ τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα ιζ'. καὶ κδ'.

Canon XVI.

xxvij. q. i. Si qua virgo.

Virginem, quæ se domino Deo dedicauit, similiter & monachos non licere matrimonio coniungi. Sin autem hoc fecisse inuenti fuerint, sint excommunicati. Ostendendæ autem in eos humanitatis auctoritatem habere statuimus episcopum eius loci.

Κανὼν ιϛ'.

Παρθένον ἀναθεῖσαν ἑαυτὴν τῷ δεσπότῃ θεῷ, ὡσαύτως δὲ καὶ μονάζοντα, μὴ ἐξεῖναι γάμῳ προσομιλεῖν. Εἰ δέ γε εὑρεθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, ἔστωσαν ἀκοινώνητοι. ὡρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντείαν τῆς ἐπ' αὐτοῖς φιλανθρωπίας τὸν κατὰ τόπον ἐπίσκοπον.

Ἑρμηνεία.

Τὸ παλαιὸν γυναῖκές τινες προσήρχοντο τῷ Θεῷ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος, καὶ ὡμολόγουν παρθενεύειν. διορίζονται τοίνυν οἱ πατέρες τοὺς ὁμολογήσαντας τοῦτο, κἂν ἄνδρες εἶεν μονάζοντες, κἂν γυναῖκες, μὴ ἀφίστασθαι τῆς ὁμολογηθείσης, καὶ γάμοις προσομιλεῖν. τοὺς δὲ παραβάτας τούτων ἀκοινωνήτους ἤτοι ἀφωρισμένους εἶναι. τὴν μέντοι ἐξουσίαν τοῦ ἀφορισμοῦ ἤτοι τὴν ἐπέκτασιν ἢ τὴν μείωσιν τῷ ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ ἀνέθετο. σήμερον δὲ τέως παρὰ τῇ Κωνσταντινουπόλει, οὔτε παρθένοι μετὰ λαϊκοῦ σχήματος τῷ Θεῷ ἀνατίθενται, οὔτε παρθενών ἐστι. μόνος δὲ ὁ ἅγιος μητροπολίτης ἐκεῖνος Θηβῶν ὁ Καλοκτένης, ἐποίησε παρθενῶνα εἰς Θήβας, καὶ ἔταξε παρθένους ἐν αὐτῷ λαϊκάς. διὸ καὶ ἔστι τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ αἰωνίζον, καὶ χάρις τούτου. εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν τὰς ἀσκητρίας τοιαύτας παρθένους, οὐδὲν εὑρήσεις ἐμποδών, εἰ μήπω θέλεις ταύτας παρεικάσαι ταῖς μοναζούσαις διὰ τὴν ἀπόκαρσιν, καὶ τὰς ἐπ' ἐκκλησίας συνθήκας αὐτῶν. ἀνάγνωθι τὸν ιθ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, τὸν τῷ τῶν διγάμων ἐπιτιμίῳ ταύτας καθυποβάλλοντα, τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ μδ'. καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ξ'. καὶ ιθ'. οἱ μὲν γὰρ ὡς πόρνους, οἱ δὲ ὡς μοιχοὺς τοὺς ἀθετήσαντας τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν καταδικάζουσι. μὴ γοῦν ἐναντιωθῇς τινὶ τούτων· ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐπεὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου τὰ τῶν ἐπιτιμίων ἀνετέθησαν, αὐτὸς τὸν ἁμαρτήσαντα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἐπιτιμήσει μετὰ δοκιμασίας. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίου κη'. τίτλου ϛ'. κεφ. α'. διοριζόμενον μὴ μόνον διασπᾶσθαι τὸν ἀθέμιτον γάμον, ἤτοι τὸν μετὰ συγγενοῦς καὶ τὸν παράνομον, ἤτοι τὸν μετὰ τῆς ἐπιτροπευομένης, καὶ τὸν κατάκριτον δηλονότι τὸν μετὰ τῆς τῷ Θεῷ ἀνατεθειμένης· ἀλλὰ καὶ δημεύεσθαι τοὺς συναλλάξαντας καὶ ἐξορίζεσθαι, εὐτελεῖς δὲ ὄντας καὶ μαστίζεσθαι. ὥστε οὐ μόνον τὰ τῆς νεαρᾶς γενήσονται ἀλλὰ καὶ ἐπιτίμια ἐπακολουθήσουσι.

Κανὼν ιζ'.

Τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα εἰ τριακονταετῆ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ᾠκονόμησαν. εἰ δὲ ἐντὸς τῶν τριάκοντα,

A SCHOL. BALS. Olim quædam mulieres cũ laicali habitu ad Deum accedebant, & virginitatem profitebantur. Definiunt ergo Patres eos qui hoc professi fuerint, siue sint viri monachi, siue mulieres, ab iis quæ vouerunt ac professi sunt, non discedere, nec matrimonio coniungi debere. Horum autem transgressores excommunicatos esse, seu segregatos. Excommunicationis autem seu segregationis potestatem, eiúsq; vel extensionem, vel diminutionẽ, illius loci episcopo attribuit. Hodie autẽ
B Cõstantinopoli nec sunt virgines cũ laicali habitu, nec est virginũ domicilium, quod Parthenon dicitur. Solus autẽ sanctus ille Thebarum metropolitanus Caloctenes fecit Thebis parthenonẽ, & laicas in ipso virgines ordinauit. Et ideo æternũ hoc est eius monumentum, eique eo nomine gratia agenda est. Si autẽ velis etiam has ascetrias dicere virgines, nihil impedimenti inuenies, nisi eas etiam velis monachis assimilare propter tonsuram, & quòd earum pacta conuenta seu vota fiant in ecclesia.
C Lege xix. can. synodi Ancyranæ quæ bigamorum eas pœnis subiicit: syn. in Trul. xliiij. Basilij Magni lx. & xix. Hi enim vt fornicatores, illi verò vt adulteros, qui vota sua conuentáque non seruauerint, condemnant. Ne ergo in aliquo eorum repugnantiam esse existimes: sed dic, quòd quoniam episcopi potestati pœna permissa est, ipse eum pro arbitrio puniet, cum examinatione. Lege & librum xxviij. tit. vj. cap. j. in quo decernitur non solùm separari illicitas
D nuptias, vtpote cum cognata, násque quæ præter legum præcepta fiunt, vt cum ea, cuius is qui ipsam ducit, tutelam gerit: & nefarias seu damnatas, eius scilicet quę deo dedicata est: sed & eos qui contraxerunt, publicari & segregari, & si sint humilis loci, etiam flagellis cædi. Quamobrem non solùm fiet quod iubet nouella, sed etiam pœnæ consequentur.

CANON XVII.

Quæ sunt in vnaquaq; prouincia, rurales vicanásue parochias, firmas & inconcussas manere apud eos qui illas tenẽt episcopos: & maximè si xxx. annorũ tempore eas sine vi detinentes administrauerint. Si autẽ intra xvj. q. iij. Per singulas.

A *xxx. annos fuit aliqua vel fuerit de iis controuersia, licere iis qui iniuriam sibi fieri dicunt, de iis litem mouere apud synodum prouinciæ. Si quis autem iniuria afficiatur à proprio metropolitano, apud exarchum diœcesis, vel Constantinopolitanam sedem litiget, sicut priùs dictum est. Sin autem etiam ciuitas aliqua ab imperatoria auctoritate innouata est vel deinceps innouata fuerit, ciuiles & publicas formas, ecclesiasticarum quoque parochiarum ordo consequatur.*

SCHOL. BALS. Quidam dicebant canonem non hîc loqui de regionibus seu diœcesibus, sed de aliis iuribus ad vniuscuiusque prouinciæ episcopum pertinentibus: non est autem hoc verum, vt ostenditur ex fine canonis dicentis, posse Imperatorem, in iis quæ à se innouatæ sunt, vel innouabuntur ciuitatibus, pro episcopalibus iuribus statuere quæ voluerit. Lege xij. can. præsentis syn. & xxxviij. syn. in Trul. Quod autem dicit hic canon tale est: Volebāt quidā eos canones, qui de regionibus seu diœcesibus loquūtur, intelligi de ciuitatum regionibus: nō autem de vilibus ac ruralibus. Decretū est ergo, vt episcopi citra controuersiā obtineāt regiones à se xxx. annis nō vi possessas, siue sint rurales seu paruæ, quæ etiam μονοίκια, hoc est vnam tātùm domum habentes, dicuntur: siue sint ἐγχώριοι, id est, multos habitatores habentes. Si autem intra xxx. annos eorum nomine actionem alius episcopus intenderit, apud prouinciæ synodū, quid de eo sit statuendum obseruabitur. Sin autem metropolitanus suum episcopū iniuria afficiat, apud diœcesis exarchum, vel apud patriarchā de finibus iudicio contēdetur. Quæ autē ab Imperatoribus per publicas formas siue iussiones Imp. pro innouatis vel innouādis à se ciuitatibus decernūtur, manere vt decreta fuerint, vtpote quòd debeat ecclesia sequi ea quæ sic decernuntur. Cùm hæc ita se habeant, ne dixeris eos quidē, qui xxx. annis sine vi regiones possident, moueri nō posse: qui autē non sūt tales, id est, eos qui vi possident, etiam post xxx. annum, aduersus eos agi posse.

ἐτῶν γεγένηταί τις ἢ γένοιτο περὶ αὐτὸν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικῆσθαι, περὶ τούτων κινεῖν παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω, καθὰ προείρηται. Εἰ δὲ καί τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω.

B

Ἑρμηνεία.

Τινὲς εἶπον ἐνταῦθα μὴ περὶ ἐνοριῶν λέγειν τὸν κανόνα, ἀλλὰ περὶ ἑτέρων δικαίων διαφερόντων ἑκάστης ἐπαρχίας ἐπισκόπῳ. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθὲς καθὼς δηλοῦται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ κανόνος, λέγοντος δύνασθαι τὸν βασιλέα ἐπὶ ταῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ καινισθείσαις ἢ καινισθησομέναις πόλεσιν, ὑποτυποῦν τὰ βουλητέα αὐτῷ χάριν τῶν ἐπισκοπικῶν δικαίων. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ιβʹ. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου τὸν ληʹ. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. ὃ

C δὲ λέγει ὁ παρὼν κανών, τοιοῦτόν ἐστιν, ἤθελον τινὲς ἐξακούεσθαι τοὺς περὶ τῶν ἐνοριῶν κανόνας εἰς πολιτικὰς ἐνορίας, οὐ μὴν καὶ εἰς εὐτελεῖς ἀγροικίας. ὡρίσθη οὖν κατέχειν ἀμάχως τοὺς ἐπισκόπους, τὰς ἐπὶ τριακονταετία νεμηθείσας παρ᾽ αὐτῶν ἐνορίας ἀβιάστως, κἂν ἀγροικικαὶ ὦσιν, ἤτοι μικραὶ, αἳ καὶ μονοίκια λέγονται, κἂν ἐγχώριοι, ἤτοι πολλοὺς κατοίκους ἔχουσαι. Εἰ δὲ φησὶν, ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν ἐναγάγῃ ἕτερος ἐπίσκοπος χάριν τούτων, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας

D τὰ περὶ τούτου τηρηθήσεται. ἐὰν δὲ μητροπολίτης ἀδικῇ ἐπίσκοπον αὐτοῦ παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως ἢ παρὰ τῷ πατριάρχῃ, τὰ περὶ τῆς ἐνορίας κριθήσεται. τὰ μέντοι παρὰ τῶν βασιλέων διοριζόμενα διὰ δημοσίων τύπων, ἤτοι βασιλικῶν προσταγμάτων, χάριν τῶν παρὰ τούτων καινισθεισῶν ἢ καινισθησομένων πόλεων μένειν καθὼς ὡρίσθησαν· ὡς καὶ τῆς ἐκκλησίας ὀφειλούσης ἀκολουθεῖν τοῖς οὕτω διοριζομένοις. τούτων οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπῃς, τοὺς μὲν ἀβιάστως κατέχοντας ἐπὶ τριακονταετία ἐνορίαν ἀπαρασαλεύτους εἶναι. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, ἤγουν τοὺς κατὰ βίαν νεμομένους καὶ μετὰ τριακονταετίαν ἐνάγεσθαι.

ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸ τελευταῖον κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ἤγουν κεφ. α'. τῆς μα'. νεαρᾶς, οὕτω λέγον, πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε προσωπικὴ εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοι γε τοὺς οἰκείους χρόνους. καὶ τὸν ἔξωθεν αὐτῆς παλαιὸν οὕτω λέγοντα· ἡ μὲν παροῦσα νεαρὰ διάταξις κατὰ ἰδιωτῶν ἐναγούσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὴν τεσσαρακονταετίαν ὑφαπλοῖ. ὁ δὲ ιζ'. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κείμενος ἐν τῷ ε'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ νομοκάνονος, ταῖς ἐκκλησίαις κατὰ ἐκκλησιῶν ἐναγούσαις τριακονταετίαν δίδωσι. μὴ θαυμάσῃς δὲ τοῦτο. ἀπὸ γὰρ τῆς τοιαύτης ρια'. νεαρᾶς, καὶ ἀπὸ γ'. κεφ. τοῦ γ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου ἤτοι τῆς ρλα'. νεαρᾶς, καὶ ἕτερον προνόμιον αἱ ἐκκλησίαι ἔχουσι. φησὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον κεφ. ἀντὶ δὲ χρονίων παραγραφῶν δέκα καὶ εἴκοσι, καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις σεβασμίοις τόποις μόνην τὴν τῶν μ'. ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀντιτίθεσθαι προστάττομεν. τούτου αὐτοῦ φυλαττομένου καὶ ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τῶν ληγάτων, καὶ τῶν κληρονομιῶν αὐτῶν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένων. ὥστε αἱ μὲν ἐκκλησίαι μὴ κατὰ εὐαγῶν οἴκων ἐνάγουσαι, διὰ μόνης τῆς τεσσαρακονταετίας ἀποκλείονται. οἱ δὲ κατὰ τούτων ἐνάγοντες διὰ τῶν νομίμων παραγραφῶν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθοῦνται. ὅταν μέντοι ἐκκλησίαι κατ' ἀλλήλων ἐνάγωσι, τὸ τῆς τεσσαρακονταετίας οὐκ ἔχουσι προνόμιον, ἀλλὰ τοῖς κοινοῖς νομίμοις χρῶνται. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἔξεστι τῷ βασιλεῖ προνόμια ἐκκλησιαστικὰ ἀφαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ ἐφεῖται τούτοις τὰ βουλητέα αὐτοῖς περὶ ἐνοριῶν διατάττεσθαι χάριν τῶν καινιζομένων ὑπὸ τούτων πόλεων· πολλῷ πλέον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν τιμήσουσι, καὶ προχειρήσεις ἡγουμενικὰς ὑποτυπώσουσι, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα ἐνδυνάμως προστάξουσι.

A Sed lege postremam iussionem ij. tit. lib. v. Basilic. sic dicentem: Omnis actio venerabili domo competens, siue sit personalis, siue hypothecaria, quadraginta annos non excedit, conuenientibus vnicuique religiosę domui opportunis pręscriptionibus, sed propria quidem certe tempora seruantibus, & antiquam, quæ extra est, sic dicentem: Præsens quidem constitutio ecclesiis aduersus priuatos agentibus quadragenariam annorum præscriptionem accommodat. xvij. autem canon Chalced. B Synodi, situs in quinto cap. primi tit. Nomocanonis, ecclesiis aduersus ecclesias agentibus, dat xxx. annorum spacium. Ne miteris autem. Ex ea enim cxi. nouella, & ex iij. cap. iij. tit. lib. v. Ecclesiæ quoque habent alia priuilegia. Dicit enim hoc caput: Pro longi autem temporis præscriptionibus x. & xx. & xxx. annorum, sanctis ecclesiis & omnibus aliis venerabilibus locis, solam iiij. annorum præscriptionem opponi iubemus. Hoc ipso etiam seruato in legatorum quoque C & hæreditatum petitione, quæ in pios vsus relicta sunt. Quamobrem ecclesiæ quidem, si aduersus religiosas domos non agunt, solo quadraginta annorum spacio excluduntur. Qui autem aduersus eas agunt, per legitimas exceptiones ab ecclesiis extruduntur. Cæterum quando ecclesiæ inter se inuicem agunt, quadraginta annorum priuilegium non habebunt, sed iure communi vtentur. Nota autem ex hoc canone, quòd licet Imp. auferre ecclesiastica priuilegia. Si enim eis permittitur ea quæ voluerint de regionū finibus ordinare pro innouatis à se D vrbibus: multo magis, vt mihi videtur, episcopatus, metropolium honore donabunt, eorum qui præerunt promotiones designabunt, & alia quædam, pro ea quam habent potestate, iubebunt.

Κανὼν ιη'.

Τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ φρατρίας ἔγκλημα, καὶ παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντη κεκώλυται. πολλῷ δὴ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει.

CANON XVIII.

Coniurationis vel sodalitatis crimen ab externis etiam legibus est omnino prohibitum: multo magis hoc autem in Dei ecclesia fieri prohibere oportet. xj. q. j. Coniurationum.

A *Si qui ergo clerici vel monachi inuenti fuerint, vel se iactantes, vel sodalitates comparantes, vel aliquid struentes ac molientes aduersus episcopos ac clericos, proprio gradu omnino excident.*

SCHOL. BALS. Coniuratio est, malas aliquas suas voluntates firmare, iureiurando inter se inuicem dato & accepto. Sodalitas autem, quæ φρατρία Græcè dicitur, est conuenire & consentire aliquos, alicuius mali faciendi gratia. Externas autem leges vocat can. ciuiles, quoniam earum plurimæ, à sapientibus, qui sunt extra scripturam, seu Græcis, sunt B compositæ. Dicit ergo, quòd quoniam lex quoque ciuilis & sodales & malos etiam coniuratores punit, deponi debent, qui tale quid faciunt clerici, vel monachi. Ac canon quidem, eos qui aduersus conclericos vel episcopos aliquid moliuntur, obstinatis animis induratisque molientes, iuxta illud, Coagulatum est, cor eorum, id est, induratum est, deponi iubet. Existimo autem & eos qui aduersus laicos tale quid faciunt sacerdotes, similiter puniri. lege & xxxvij. caput viij. tit. presentis operis, & syn. C vj. can. xxxiiij.

CANON XIX.

xviij. dist. Peruenit ad nostras. *Peruenit ad aures nostras, quòd in prouinciis, canonibus constitutæ episcoporum synodi non fiant, & ex eo multa ecclesiastica negliguntur quæ correctione indigent. Statuit ergo sancta synodus secundum sanctorum patrum canones, vt bis in anno eundem in locum conueniant vniuscuiusque prouinciæ episcopi, vbi metropolitanus melius esse perspexerit, & singula emergentia corrigant: episcopi autem, qui non conueniunt, si in eadem metropoli versentur, atque adeò sani sint, & ab omni inexcusabili D & necessario negotio liberi, fraternè reprehendantur.*

SCHOL. BALS. De synodis quæ debent singulis annis fieri, quære v. can. primæ synodi, & quæ in eum scripta sunt.

CANON XX.

lxxj. Clericos in singulis. *Clericos in ecclesijs ministerio fungentes, quemadmodum iam statuimus, non licere in alius ciuitatis ecclesia ordinari: sed illa esse contentos, in qua ab initio vt ministrarent, digni habiti sunt.*

εἴ τινες τοίνυν κληρικοὶ ἢ μονάζοντες εὑρεθεῖεν, ἢ συνομνύμενοι ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς, ἐκπιπτέτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

Ἑρμηνεία.

Συνωμοσία ἐστὶ τὸ καταμπεδῶσαι τινὰς καὶ τινὰ οἰκεῖα θελήματα μεθ' ὅρκου ἀμοιβαδὸν πρὸς ἀλλήλους γινομένου. Φρατρία δέ ἐστι, τὸ συνελθεῖν καὶ ὁμοφρονῆσαι τινὰς χάριν τοῦ ποιῆσαι τόδε τι κακόν. ἔξω δὲ νόμους ὁ κανὼν καλεῖ τοὺς πολιτικούς, διὰ τὸ τοὺς πλείους ἐξ αὐτῶν παρὰ τῶν τῆς ἔξω γραφῆς σοφῶν ἤτοι τῶν Ἑλλήνων συντεθῆναι. φησὶ γοῦν ὡς ἐπεὶ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τοὺς φατριαστὰς καὶ συνωμότας κολάζει, ὀφείλουσι καθαιρεῖσθαι εἰ τοιοῦτόν τι ποιοῦντες κληρικοὶ, ἢ μονάζοντες. καὶ ὁ μὲν κανὼν τοὺς κατὰ ἐπισκόπων ἢ συγκληρικῶν τυρεύοντας, ἤτοι κατασκευάζοντας, κατὰ τὸ, ἐτυρώθη ἡ καρδία αὐτῶν, αὐτὶ τοῦ ἐσκληρύνθη, καθαιρεῖσθαι φησίν. οἴομαι δὲ καὶ τοὺς κατὰ λαϊκῶν τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἱερωμένους ὁμοίως κολάζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ λζ'. κεφ. τοῦ ἐνάτου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τῆς ϛ'. συνόδου κανόνα λδ'.

Κανὼν ιθ'.

Ἦλθεν εἰς ἡμετέρας ἀκοὰς, ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἱ κεκανονισμέναι σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων οὐ γίνονται. καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων κανόνας, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συντρέχειν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς ἐπισκόπους, ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ταῦτα ἐν ὑγείᾳ διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐτησίως ὀφειλουσῶν γίνεσθαι συνόδων ζήτει τὸν ε'. κανόνα τῆς α'. συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν κ'.

Κληρικοὺς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, καθὼς ἤδη ὡρίσαμεν, μὴ ἐξεῖναι εἰς ἄλλης πόλεως τάττεσθαι ἐκκλησίαν· ἀλλὰ στέργειν ἐκείνην ἐν ᾗ λειτουργεῖν ἐξαρχῆς ἠξιώθησαν.

ἐκτὸς ἐκείνων, εἴ τινες ἀπολέσαντες τὰς ἰδίας πατρίδας ἀπὸ ἀνάγκης, εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν μετῆλθον. εἰ δέ τις ἐπίσκοπος μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον, ἄλλῳ ἐπισκόπῳ προσήκοντα δέξοιτο κληρικόν, ἔδοξεν ἀκοινώνητον εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεξάμενον, ἕως ἂν ὁ μεταστὰς κληρικὸς, εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανέλθοι ἐκκλησίαν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τούτου ἀρκούντως ὄπισθεν ἐξηγησάμεθα. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ κγ΄. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, μὴ ἐπάγων ἀφορισμὸν τοῖς ἐν ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ διατρίβουσι κληρικοῖς, ἀλλὰ διοριζόμενος διώκεσθαι τούτους. ἀνάγνωθι δὲ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα.

Κανὼν κα΄.

Κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺς κατηγοροῦντας ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἁπλῶς καὶ ἀδοκιμάστως, μὴ προσδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθείη αὐτῶν ἡ ὑπόληψις.

Ἑρμηνεία.

Ζήτει κανόνα ϛ΄. τῆς β΄. συνόδου, καὶ μάθῃς τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἐξήγησιν.

Κανὼν κβ΄.

Μὴ ἐξεῖναι κληρικοῖς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου διαρπάζειν τὰ διαφέροντα αὐτῷ πράγματα, καθὼς καὶ τοῖς πάλαι κανόσιν ἀπηγόρευται· ἢ τοὺς τοῦτο ποιοῦντας κινδυνεύειν εἰς τοὺς ἰδίους βαθμούς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαί φησι τοὺς κληρικοὺς τοὺς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἁρπάζοντας τὰ τούτῳ διαφέροντα πράγματα, καὶ οὐ μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς χρεωστοῦντας φυλακὴν τούτων, μητροπολίτας δηλαδὴ καὶ ἑτέρους παρ' οἷς ἐτελεύτησεν ὁ ἐπίσκοπος, οἳ καὶ παραλαμβάνοντες καλοῦνται. τότε δὲ λέγεται ἔχειν ὁ ἐπίσκοπος πράγματα, καὶ δύναται διατίθεσθαι, ὅτε κατὰ τὸν μ΄. ἀποστολικὸν κανόνα, ἀπογράφηται, ἅμα τῷ χειροτονηθῆναι, τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς. εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσῃ, πάντα τὰ τούτου τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνήκουσιν. ἀπογραφῆς δὲ γινομένης, ὡς εἴρηται, ἐὰν ἀδιάθετος ὁ ἐπίσκοπος τελευτήσῃ, νομίζω ὅτι κατὰ νόμους ὑπὸ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων προσηκόντων αὐτῷ κληρονομηθήσεται. κἂν γάρ τινες ἀπὸ τοῦ πα΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου,

A *præter illos qui amissa sua patria, in aliam ecclesiam necessario transierunt. Si qui autem episcopi, post hoc decretum, clericum qui ad alium episcopũ pertinet, susceperint, placuit esse excommunicatos, cumque qui susceptus est, & eum qui suscepit, donec clericus qui migrauit, in suam ecclesiam redeat.*

SCHOL. BALS. De eo superiùs satis dictum est. Ne tibi autem cõtrarius esse videatur xxiij. canon præsentis syn. qui clericis in aliena regione versantibus segregationem B non inducit, sed eos expelli oportere statuit: Lege quæ in eo scripta sunt.

CANON XXI.

Clericos vel laicos, episcopos aut laicos accusantes, non indiscriminatim, nec citra inquisitionem, admittere ad accusationem, nisi eorum existimatio priùs examinata fuerit. ij. q. vij Clericos.

SCHOL. BALS. Quære vj. can. ij. syn. & præsentis canonis disces interpretationem.

C

CANON XXII.

Non licere clericis, post mortem proprij episcopi, res quæ ad ipsum pertinent, rapere, quemadmodum & iis qui adiumunt, prohibitum est: eos autem qui faciunt, de proprio gradu in periculum venire. vij. q ij. Non liceat.

SCHOL. BALS. Præsens canon deponi iubet clericos qui post mortem proprij episcopi res quæ ad illum pertinent, rapiunt. Et non solùm ipsos, sed & reliquos, qui eorum sibi custodiam vendicant: metro- D politanos scilicet, & alios, apud quos mortuus est episcopus, qui etiam παραλαμβάνοντες, hoc est, adsumentes, dicuntur. Tunc autem dicitur episcopus res habere: & de iis disponere ac testari potest, quando, vt vult l. canon Apostolicus, cùm primùm fuit electus, quæ sunt sua propria, & quæ episcopatus, descripsit. Nisi enim ita fecerit, omnia quæ sunt eius, ad ecclesiam pertinent. Descriptione autem, & inuentario, vt dixi, facto, existimo, quòd secundùm leges, cognati eius qui ab intestato vocantur, ei succedent. Etsi enim nonnulli ex lxxxj. can. syn. Carth.

dixerunt esse in potestate succedentis episcopi, vt bona eius qui mortuus est intestatus, vt voluerit, administret: sed mihi videtur, quòd ex eo canone statuente debere eum qui intestato episcopo succedit, episcopum, descriptionem facere eius voto congruentem, ostenditur maximè debere fieri secundùm leges, rerum defuncti successionem. Hoc enim si fecerit, eius voto conuenientem descriptionem faciet. Quære etiam xxiiij. can. Antioch. syn. & syn. in Trul. can. xxxv.

Canon XXIII.

xvi. q. i. quidam monachi.

Peruenit ad aures sanctæ synodi, quòd clerici quidam & monachi, quibus nihil à proprio episcopo mandatum est, & sunt etiam nonnunquam ab ipso communione segregati, ad Imp. Constantinopolis vrbem se conferunt, & in ea diu morantur, turbas excitantes, & statum ecclesiasticum perturbantes, aliquorum domos subuertunt. Statuit ergo sancta synodus, vt ij priùs à sanctissimæ Constantinopolitanæ ecclesiæ defensore admoneantur, vt Imp. vrbe excedant: Si autem in iisdem negotiis impudenter perseuerent, vt per proprium defensorem eiiciantur, & in propria loca reuertantur.

Schol. Bals. Prohibent patres, clericos vel monachos, præter proprij episcopi voluntatem, & qui sunt sæpe etiam segregati, Constantinopolim accedere, & diu in ea manere, eo quòd non habeant fortasse ecclesiastica ministeria. Hoc enim, inquit, euertit statum ecclesiasticum, & domos eorum qui illos suscipiunt. Et hîc quidem iubet canon eos vel inuitos expelli, si à defensoribus moniti nolint sua sponte recedere. Xx. autem præsentis synodi canon excommunicatos esse dicit tam eum qui susceptus est quàm eum qui suscepit. Nec id tibi esse contrarium videatur. Sed dic, quòd illic quidem iam suscepti erant, & propterea excommunicatione condemnantur, cum iis, qui illos susceperunt, episcopis. Hic autem non erant suscepti, & propterea expelluntur, & eò redire coguntur, vbi ordinati fuerant. lege & xvj. canonem Apostolicum.

A εἶπον ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μετ' ἐκεῖνον ἐπίσκοπον τὰ πράγματα τοῦ ἀδιαθέτως τελευτήσαντος ἐπισκόπου, κατὰ τὸ βουλητὸν αὐτῷ οἰκονομεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιούτου κανόνος λέγοντος ὀφείλειν ἐπιγινόμενον ἐπίσκοπον, τοῦ ἀδιαθέτου ἐπισκόπου τὴν διατύπωσιν ἁρμοδίαν τῷ αὐτοῦ ἐπαγγέλματι ποιήσασθαι· μάλιστα παρίσταται κατὰ νόμους γίνεσθαι τὴν διαδοχὴν τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος. τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἁρμοδίαν διατύπωσιν ποιήσει τῷ αὐτοῦ ἐπαγγέλματι. ζήτει καὶ τὸν ἐν τῷ Τρούλλῳ κεφ. λε'.

B

Κανὼν κγ'.

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀκοινώνητοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ, καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες, καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέπουσί τε οἴκους τινῶν· ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινού-
C πολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως· εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

Ἑρμηνεία.

Ἀπαγορεύουσιν οἱ πατέρες, κληρικοὺς ἢ μονάζοντας παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, πολλάκις καὶ ἀφωρισμένους ὄντας, καταλαμβάνειν τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ δια-
D τρίβειν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἴσως διακονίας ἐκκλησιαστικάς· τοῦτο γάρ φησιν ἀνατρέπειν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, καὶ τοὺς οἴκους τῶν παραδεχομένων αὐτούς. καὶ ἐνταῦθα μὲν ἐκδιώκεσθαι τούτους καὶ ἄκοντας ὁ κανὼν διορίζεται, εἰ μὴ θελήσωσι παρὰ τῶν ἐκδίκων ὑπομιμνησκόμενοι ἑκόντες ὑποχωρῆσαι. ὁ δὲ κ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου ἀκοινωνήτους εἶναι φησὶ καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεξάμενον· καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι, ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐκεῖ μὲν ἔφθασαν παραδεχθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο ἀκοινωνησίᾳ κατακρίνονται σὺν τοῖς δεξαμένοις αὐτοὺς ἐπισκόποις. ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐδέχθησαν εἰσέτι, καὶ διὰ τοῦτο διώκονται καὶ ἀναγκάζονται ἀπελθεῖν ἔνθα ἐχειροτονήθησαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ις'. ἀποστολικὸν κανόνα.

Κανὼν κδ΄.

Τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια, κατὰ γνώμην ἐπισκόπου, μένειν εἰς τὸ διηνεκὲς μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι ταῦτα κοσμικὰ καταγώγια. τοὺς δὲ συγχωροῦντας τοῦτο γίνεσθαι, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν διοριζόμενος μὴ γίνεσθαι κοσμικὰ καταγώγια, μήδε κοινοῦσθαι τὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου καθιερωθέντα μοναστήρια, φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα, ἀσυμφανῶς παρακελεύεται, καὶ τὰ περὶ τῆς ποιήσεως τῶν μοναστηρίων, διὰ τοῦ εἰπεῖν, κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου. μαθήσῃ δὲ πλατύτερον πῶς ὀφείλουσι γίνεσθαι τὰ μοναστήρια, ἀπὸ τοῦ α΄. κανόνος τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ α΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν· ὅπερ ἐστὶ κεφ. ιβ΄. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, συνοψισθὲν εἰς τὸ α΄. κεφ. τοῦ ια΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐρωτήσει δέ τις μετὰ ποίας φυλακῆς τὰ πράγματα τῶν μοναστηρίων φυλάττεσθαι ὁ κανὼν παρακελεύεται, καὶ ποῖα ταῦτα εἰσί. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὀφείλειν πάντα τὰ τῶν μοναστηρίων κινητὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ μοναστήρια συντηρεῖσθαι ἀνεκποίητα. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ὁ κανὼν ἐνταῦθα περὶ φυλακῆς λέγει μεγάλης, δηλονότι ἄκρας ἐπιμελείας. τῶν γὰρ διαφερόντων τούτοις ἀκινήτων, πρὸς δὲ καὶ τινῶν ἱερῶν σκευῶν, ἔστιν ὅτε ἡ ἐκποίησις ἐπιτρέπεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον δεύτερον τίτλον τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, διδάσκοντα ἐξ εὐλόγων αἰτιῶν τινῶν, μὴ μόνον ὑποτίθεσθαι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἀκίνητα καὶ ἱερὰ σκεύη, ἀλλὰ καὶ ἐκποιεῖσθαι κατὰ πᾶσαν ἐκποίησιν. ἐπεὶ δὲ φησὶ τοὺς συγχωροῦντας κοινοῦσθαι τὰ μοναστήρια, ὑποκεῖσθαι τοῖς τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις, ἐρωτήσει τίς ποῖα ταῦτα εἰσί. γίνωσκε οὖν ὅτι ὁ ιγ΄. κανὼν τῆς ζ΄. συνόδου φησὶ τοὺς τὰ ἱερὰ κοινοῦντας, καὶ μὴ ἀποκαθιστῶντας αὐτὰ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, ἱερωμένους μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἢ μοναχοὺς ἀφορίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν μθ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν κε΄.

Ἐπειδήπερ τινὲς τῶν Μητροπολιτῶν, ὡς περιηχήμεθα, ἀμελοῦσι τῶν ἐγκεχειρισμένων αὐτοῖς ποιμνίων, καὶ ἀναβάλλονται τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων,

CANON XXIIII.

Quæ semel voluntate episcopi consecrata sunt monasteria, perpetuò manere monasteria, & res quæ ad ea pertinent seruari, eáque non amplius fieri secularia habitacula. Eos autem, qui hoc fieri permittunt, canonum pœnis subiici.

xix. q. iij. Quæ semel sunt.

SCHOL. BALS. Præsens canon, qui statuit non fieri secularia diuersoria, nec communia fieri quæ de episcopi sententia consecrata sunt monasteria, eas quoque res seruari, quæ ad ipsa pertinent, tacitè quoque de monasteriorum ædificatione præcipit. Sed quomodo fieri debeant monasteria, à primo canone synodi quæ fuit in templo sanctorum Apostolorum, fusiùs disces. Et etiam à primo capite primi tit. iiij. libri Basilic. quod est cap. lij. cxxiij. Iustiniani nouellæ, quæ posita est in j. cap. x. tit. præsentis operis. Interrogauerit autem quispiam, cum quanam custodia res monasteriorum seruari iubet canon, & quænam eæ sint. Ac nonnulli quidem dixerunt omnia monasteriorum tam mobilia quàm immobilia inalienabilia conseruari. Mihi autem videtur canon hîc loqui de magna custodia, summa scilicet diligentia. Immobilium enim ad ea pertinentium, & præterea etiam sacrorum vasorum, nõnunquam alienatio permittitur. Lege totum ij. tit. lib. v. Basilic. docentem iustis quibusdam de causis, non solùm dari pignori, sed quauis etiam alienatione alienari ecclesiarum immobilia & sacra vasa. Quoniam autem dicit, eos qui permittunt communia fieri monasteria, canonum pœnis subiici, rogauerit quispiam, quænam eæ sint. Scias ergo quòd xiij. canon vij. syn. dicit, eos qui sacra cõmunia faciunt, & ea in antiquam formam non restituunt, si sint quidem sacerdotes, debere deponi: laicos verò vel monachos segregari. Lege & xlix. can. syn. in Trullo.

CANON XXV.

Quoniam nonnulli metropolitani, vt sæpe à nobis auditũ est, & greges sibi cõmissos negligunt, & episcoporũ ordinationes differũt,

Dist. v. Quoniam quidã.

sanctæ synodo placuit ut intra tres menses episcoporū ordinationes fiant, nisi inexorabilis utique necessitas effecerit ut dilationis tempus prorogetur. Si autem hoc non fecerint, eos ecclesiasticæ pœnæ subiici. Viduæ verò ecclesiæ reditum, apud ecclesiæ œconomum saluum custodiri.

Schol. Bals. Diuini patres improbas multorum inuasiones amputantes, statuerunt non esse in metropolitanorum potestate episcoporum ordinationes diu differre, sed eas intra trimestre spatium facere, ne res episcoporum ex ea re detrimento afficiantur, & populi doctrina ac instructio negligatur. Si autem propter ineuitabilem aliquam necessitatem, inquiunt, episcopi prouectio prohibetur (fortè enim ciuitas, quæ est episcopo vidua, à gentibus capta est, nec facilè potest illuc quisquam venire) prorogabitur omnino ordinatio. Porrò episcopatus reditus ab eius œconomo inferri vult canon: qui quidem debet dari, non metropolitano, sed episcopo, qui est eligendus, etiamsi ad tres menses differatur electio, vel etiam vltra: Metropolitanos autem, qui præter hæc faciunt, pœnæ subiici. Cuiusmodi autē sit quod est à synodo definiendum, nescio. Nota ergo quomodo intelligitur illud, Inexorabilis necessitas. Neque enim si episcopatus iniuria aliqua forensi vexetur, aut aliqua alia eiusmodi ratione agitetur, id iustā episcopi electionis dilationem metropolitano concedat. Lege etiam ix. cap. primi tit. præsentis operis, & quæ in illud scripta sunt.

Canon XXVI.

Dist. lxxxix. *Quoniam in nonnullis ecclesiis, vt sæpe à nobis auditum est, episcopi absque œconomo tractant res ecclesiasticas, placuit, omnem ecclesiam episcopum habentem, ex proprio clero œconomum habere, vt nec sine testibus sit ecclesiæ administratio, nec ideo res eius dissipentur, & probrum ac dedecus sacerdotio inuratur. Si autem hoc non fecerit, eum diuinis etiam canonibus subiici.*

A Ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐντὸς τριῶν μηνῶν γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, εἰ μή που ἄρα ἀπαραίτητος ἀνάγκη παρασκευάσοι ἐπιταθῆναι τὸν τῆς ἀναβολῆς χρόνον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ. τὴν μέντοι πρόσοδον τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας σώαν παρὰ τῷ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι πατέρες τὰς τῶν πολλῶν κακεντρεχείας ἀνακόπτοντες, ὥρισαν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας B τοὺς μητροπολίτας τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀναβάλλεσθαι χειροτονίας ἐπὶ πολύ, ἀλλ' ἐντὸς τριμηνίου ταύτας ποιεῖν, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὰ τῶν ἐπισκόπων λυμαίνωνται, καὶ ἡ τοῦ λαοῦ ἀμεληται διδασκαλία. Εἰ δὲ, φασὶ, διά τινα περίστασιν ἀπαραίτητον κωλύεται ἡ τοῦ ἐπισκόπου προχείρησις (τυχὸν γὰρ ἡ χηρεύουσα πόλις ἐπισκόπου ὑπὸ ἐθνῶν ἑάλω, καὶ οὐκ ἔστι ῥᾷον ἀπελθεῖν ἐκεῖσε τινὰ) πάντως ὑπερτεθείη καὶ ἡ χειροτονία. τὴν μέντοι πρόσοδον τῆς ἐπισκοπῆς, παρὰ τοῦ οἰκονόμου ταύτης εἰσπράζεσθαι θέλει ὁ κανὼν, δοθῆναι ὀφείλουσαν οὐ τῷ C μητροπολίτῃ, ἀλλὰ τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ, κἂν ἐπὶ τρίμηνον ἡ χειροτονία ὑπερτεθῇ, κἂν ἐπὶ πλέον. τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας μητροπολίτας ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλει. οἷον δὲ τοῦτό ἐστιν, οὐκ οἶδα. νομίζω δὲ τὸ παρὰ τῆς συνόδου ὁρισθησόμενον. σημείωσαι οὖν πῶς νοεῖται τὸ τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης. τὸ γὰρ ἐπηρεάζεσθαι τὰ τῆς ἐπισκοπῆς ὑπὸ πραγματικῆς ἀδικίας, ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον, ἀναβολὴν εὔλογον χειροτονίας ἐπισκόπου τῷ μητροπολίτῃ οὐ δίδωσι. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. θ'. D τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν κς'.

Ἐπειδὴ ἔν τισιν ἐκκλησίαις, ὡς περιηχήθημεν, δίχα οἰκονόμων οἱ ἐπίσκοποι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χειρίζουσι πράγματα, ἔδοξεν πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἔχουσαν, καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου, οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· ὥστε μὴ ἀμάρτυρον εἶναι τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι τὰ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν τοῖς θείοις κανόσι.

Ἑρμηνεία.

Ἑρμηνεία.

A Ὡς ἔοικε πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος οἱ πλείους τῶν ἐπισκόπων λαϊκοὺς ἐποίουν οἰκονόμους. τοῦτο οὖν οἱ θεῖοι πατέρες διορθούμενοι παρακελεύονται διὰ κληρικῶν οἰκονομεῖσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου· ἐφ' ᾧ καταδήλους τε εἶναι τὰς εἰσόδους τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ σκορπίζεσθαι, καὶ τὸν ἐπίσκοπον ἀδιάβλητον συντηρεῖσθαι· τὸν δὲ μὴ ποιοῦντα οὕτως ἀρχιερέα ὑποκεῖσθαι τοῖς κανόσι παρακελεύονται. μὴ γοῦν ἐναντιωθῇς τῷ λη'. καὶ τῷ μα'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων. κἂν γὰρ ἀνεκλόγιστον ἐξουσίαν ἔχωσιν οἱ B ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὐκ ἐφεῖται τούτοις ὡς ἰδικοῖς, καὶ δεσποτικῶς αὐτοῖς διαφέρουσι τοῖς ἐκκλησίας χρᾶσθαι πράγμασι· τοσοῦτον, ὅτι καὶ τὰ περιττεύοντα μετὰ τὰς ἀναγκαίας ἐξόδους τοῖς πτωχοῖς διαδιδόναι ἀναγκάζονται, ὅτι καὶ πτωχικὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ λέγονται πράγματα. Εἰ γοῦν οἰκονομοῦνται ταῦτα διὰ κληρικῶν, ἀνέγκλητος ἔσται ὁ ἐπίσκοπος, καὶ οὐδεὶς γογγύσει κατ' αὐτοῦ, ὡς μὴ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κληρικοὺς ἢ καὶ ἄλλως πενομένους, χειραγωγοῦντος εἰ τάχα δὲ τὸ ἐπιτίμιον τῶν παραβαινόντων τὸν παρόντα κανόνα, ἐνταῦθα οὐ κεῖται, C ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸν ια'. κανόνα τῆς ζ'. συνόδου, καὶ μάθῃς τί γίνεσθαι εἰς τοὺς μὴ διοικοῦντας ἐπισκόπους διὰ κληρικῶν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ εἰς τοὺς ἡγουμένους.

Κανὼν κζ'.

Τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναιρουμένους τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. Εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

D Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ἀπαραλλάκτως ἔχουσι. διορίζόμενοι τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναιρομένους τοῖς ἁρπάζουσι, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀναθεματίζεσθαι· ἀνάγνωθι καὶ τίτλου θ'. τοῦ παρόντος συντάγματος κεφάλ. λ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὡσαύτως καὶ τὸν ξζ'. ἀποστολικὸν κανόνα. ἐκεῖσε γὰρ πλατύτερον ἐδιδάξαμεν πῶς τιμωρεῖται ὁ ἅρπαξ, καὶ πῶς ὁ βίαν πεποιηκώς. ἴσως δέ τις ἐρεῖ, καὶ πῶς ὁμοίως ὁ ἅρπαξ καὶ ὁ συμπράττων, καὶ ὁ συναιρόμενος, κολάζονται;

SCHOL. BALS. Vt est verisimile, ante præsentem canonẽ, complures episcopi laicos faciebãt œconomos. Diuini ergo patres hoc corrigentes, iubent per clericos res ecclesiasticas administrari de sentẽtia episcopi: vt & manifesti sint ecclesiæ reditus, nec dissipentur: & episcopus à probro ac reprehensione alienus conseruetur. Antistitem autem qui non ita facit, canonibus subiici iubent. Ne repugnare autem hæc existimes xxxviij. & xlj. can. sanctorum Apostolorum. Etsi enim potestatem reddendę rationi non obnoxiam habeant episcopi, iis tamen nõ permittitur, vt tanquam propriis & iure dominij ad se pertinẽtibus ecclesiæ rebus vtantur: adeò vt post necessarias impensas, ea quæ supersunt, pauperibus erogare cogantur. Res enim ecclesiasticæ, dicũtur bona pauperum. Si ea ergo per clericum administrentur, à reprehensione alienus erit episcopus, neque quisquam aduersus eum murmurabit, quòd clericos qui ei subsunt, etsi sint alioqui pauperes, non subleuet, nec sustentet. Si autem etiam pœna eorum qui præsentem canonem transgrediuntur, hîc non sita est, lege xj. canonem vij. syn. & intelliges quid fit in episcopos, qui per clericos, suarũ ecclesiarum bona non administrant: & quod in eos etiam qui præficiuntur.

CANON XXVII.

Eos, qui nomine coniugij mulieres rapiunt, vel opem ferunt, ac consentiũt iis qui rapiunt, statuit synodus, si sint quidẽ clerici, proprio gradu excidere: sin autem laici, anathematizari. xxxvj. q. ij. Eos qui rapiunt.

SCHOL. BALS. Præsens canon, & xcij. canon. syn. in Trul. eodem omnino modo se habent, definientes, eos qui mulieres rapiunt, vel rapientibus opem ferunt, ac consentiunt, si sint quidem clerici, deponendos: laicos autem anathematizandos. Lege & tit. ix. præsentis operis, cap. xxx. & quæ ibi sunt. Similiter & lxvij. Apostolicum canonem. Illic enim fusiùs docuimus, quomodo punitur raptor, & quomodo qui vim attulit. Dicet autem quispiam, & quomodo raptor, & qui fert opem, & qui consentit, pari pœna puniuntur?

Dic quòd & eos qui opem ferunt, & qui consentiunt, non minùs quàm eum qui rapuit, auersatur & odio habet canō. Qui enim rapuit, nefarium & exlegem amorem prætextum habet: Illi verò, solius improbitatis & iniqui propositi accusantur: quod quidem ciuitatis honestatem ac decus euertit. Is autem opem ferre dicitur, qui Græcè συμπράττων appellatur, qui facto ipso, cum eo qui rapit, raptum struit ac molitur. Consentiēs autem, qui est συναιρόμενος, qui per consilium, vel aliud etiam auxilium, cum eo qui peccatum admisit, concurrit. Quære & lj. Imp. Domini Leonis philosophi nouellam, punientem eum, qui vnà cum raptu puellæ vim attulit, non solùm per publicationem, sed etiam per pœnam corporalem: similiter & eos qui illi consenserunt: & tractantem, aliter puniri eos qui vi armata rapuerunt, & aliter eos qui non sic se improbè insolentérque gesserunt: puniri autem etiam & patrem, si factum approbauerit & admiserit.

Canon XXVIII.

Sanctorum patrum decreta vbique sequentes, & canonem qui nuper lectus est, centum & viginti Dei amantissimorum episcoporum agnoscentes, eadem quoque & nos decernimus ac statuimus de priuilegiis sanctissimæ ecclesiæ Constantinopolis nouæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ throno, quòd vrbs illa imperaret, iure patres priuilegia tribuere. Et eadem consideratione moti centum quinquaginta Dei amantissimi episcopi, sanctissimo nouæ Romæ throno æqualia priuilegia tribuēre, rectè iudicantes, vrbem quæ & imperio & senatu honorata sit, & æqualibus cum antiquissima regina Roma priuilegiis fruatur, etiam in rebus ecclesiasticis, non secus ac illam extolli ac magni fieri, secundam post illam existentem. Vt & Pontica, & Asianæ, & Thracicæ diœcesis metropolitani soli: præterea & episcopi prædictarum diœcesum, quæ sunt inter barbaros, à prædicto throno sanctissimæ Constantinop. ecclesiæ ordinentur: Vnoquoque scilicet prædictarum diœcesum metropolitano cū prouinciæ episcopis prouinciæ episcopos ordinante,

A εἰπὲ οὖν ὅτι καὶ τοὺς συμπράττοντας, καὶ τοὺς συναιρομένους οὐχ ἧττον τοῦ ἁρπάσαντος μυσάττε(ται) ὁ κανών. ὁ μὲν γὰρ ἁρπάζων ἔχει τὸν ἄθεσμον ἔρωτα πρόφασιν, οἱ δὲ κακίας μόνης καὶ ἀδίκου κατηγοροῦνται προθέσεως, καταστρεφούσης τὴν τῆς πόλεως κοσμιότητα. ἔστι δὲ συμπράττων, ὁ πραγματικῶς τὴν ἁρπαγὴν καταρτύων σὺν τῷ ἁρπάζοντι· συναιρόμενος δὲ, ὁ διὰ συμβουλῆς, ἢ καὶ ἐπικουρίας ἄλλης συντρέχων τῷ πλημμελήσαντι. Ζήτει καὶ λε. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου τιμωροῦσαν B τὸν μετὰ ἁρπαγῆς βιασάμενον κόρην, οὐ μόνον διὰ πραγμάτων ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ σωματικῆς ποινῆς· ὡσαύτως καὶ τοὺς συναιρομένους αὐτοῖς· καὶ διαλαμβάνουσαν ἄλλως τιμωρεῖσθαι τοὺς ἔνοπλον ἁρπαγὴν ποιησαμένους, καὶ ἄλλως τοὺς μὴ οὕτως ἀτακτήσαντας. τιμωρεῖσθαι δὲ καὶ τὸν πατέρα ἐὰν καταδέξηται τὸ γεγονός.

Κανὼν κη΄.

Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζο- C μέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπο- D λαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. καὶ ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας· δηλαδὴ ἑκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους,

καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται. χειροτονεῖσθαι δὲ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ πῶς ἐτιμήθη ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος, εἴπομεν εἰς τὸν γʹ. κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τὸ αʹ. κεφ. τοῦ ηʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, μετὰ τὸ εἰπεῖν, ἔχειν μὲν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τὰ πρεσβεῖα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας, εἶναι δὲ δεύτερον μετ' ἐκεῖνον, προστίθησι, τινὰς μητροπολίτας ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ὡς καὶ ἑκάστου αὐτῶν ὀφείλοντος πάλιν χειροτονεῖν μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου τοὺς ὑπὸ τούτων ἐπισκόπους. τὰς μέντοι ψήφους τῶν μητροπόλεων γίνεσθαι παρὰ τῶν μητροπολιτῶν κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ἀναφέρεσθαι τὸ γινόμενον παρὰ τούτων τῷ πατριάρχῃ, ὡς ἂν τῇ δοκιμασίᾳ τούτου ἀπὸ τῶν ψηφισθέντων τριῶν, ὁ εἷς χειροτονηθῇ. σημείωσαι οὖν ὅτι πρὸ τοῦ κανόνος τούτου οὐκ ἐχειροτόνουν οἱ πατριάρχαι τοὺς μητροπολίτας, ἀλλ' οἱ ἑκάστης ἐπαρχίας ἐπίσκοποι· καὶ ὅτι οἱ μητροπολῖται ἔχουσι τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια εἰς τὸ ποιεῖν ἐπισκόπους, καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν οἱ πατριάρχαι ἢ οἱ μητροπολῖται παρουσιάζειν εἰς τὰς ψήφους τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν ἐπισκόπων. ζήτει καὶ τὸν δʹ. κανόνα τῆς αʹ. συνόδου, τῆς βʹ. συνόδου κανόνα βʹ. τὸν γʹ. ηʹ. καὶ τὸν ϛʹ. λθʹ. γίνωσκε δὲ ὅτι Ποντικοὶ λέγονται μητροπολῖται οἱ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ παρακείμενοι μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ ἐνδοτέρω· Ἀσιανοὶ οἱ μέχρι τῶν Ταυρείων διήκοντες, καὶ Θρακικοὶ οἱ δυτικοί. κἂν γὰρ τινὲς τὴν Θρᾴκην μέχρι τῶν ὁρίων Μακεδονίας ἐστενοχώρησαν, καὶ εἶπον τοὺς τῆς Μακεδονίας μητροπολίτας, Θετταλοὺς, Ἑλλαδικούς τε καὶ Πελοποννησίους, ποτὲ χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ Πάππα Ῥώμης, καὶ παρίστασθαι τοῦτο δῆθεν ἐκ τοῦ μὴ ἐνδοθῆναι τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τούτους χειροτονεῖν. ἀλλὰ σὺ τοῖς λεγομένοις μὴ προσέχῃς, τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς Θρᾴκης περιέχονται αἱ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου μητροπόλεις. τὸν δὲ Πάππαν κακῶς λέγουσι τινὲς χειροτονεῖν ποτὲ τὸν Θεσσαλονίκης,

A *quemadmodum diuinis canonibus est traditum: ordinari autem, sicut dictum est, prædictarum diœcesum metropolitanos à Constantinopolitano archiepiscopo, conuenientibus de more factis electionibus, & ad ipsum relatis.*

SCHOL. BALS. Quomodo sit honoratus thronus Constantinopolitanus, in iij. can. syn. dictum est: & lege eum, & primum cap. viij. tit. præsentis operis. Præsens autem canon postquam dixit habere quidem
B thronum Cõstantinopolis, Romanorum ecclesiæ priuilegia, esse autem secundum post illum, adiicit, quosdã metropolitanos ab illo ordinari, vt & vnusquisque ipsorum rursus debeat cum sua synodo, eos qui subsunt episcopos ordinare. Metropolitanorum verò electiones à metropolitanis de more fieri, & quod factum est ad eorum patriarcham referri, vt eius examinatione ex tribus electis vnus ordinetur. Nota ergo quòd ante hunc canonem patriarchæ non ordinabant metropolita-
C nos, sed vniuscuiusque prouinciæ episcopi: & quòd metropolitani antistitum iura habent ad faciendos episcopos, & quòd nõ debẽt patriarchæ, seu metropolitani, in metropolitanorum & episcoporum electionibus interesse. Quære iiij. can. primæ syn. secundæ syn. can. ij. iij. viij. & vj. xxxix. Scias autem quòd metropolitani dicuntur Pontici, qui prope Euxinum Pontum habitant Trapezuntem vsque, & interiùs. Asiani autem, non Orientales, vt di-
D cunt quidam (Antiochia enim habet Orientis ordinationem) sed qui sunt citra Ephesum Thracici, Occidentales. Etsi enim nonnulli Thraciam ad Macedoniæ vsque terminos in angustum redegerunt, & dixerũt Macedoniç metropolitanos, Thessalos, Helladicos, porrò & Peloponnesios ab vrbe Roma aliquando fuisse ordinatos, & hoc vtique ex eo probari, quòd non cõcessum sit Constãtinopolitano patriarchæ eos ordinare: sed tu his fidem ne adhibueris. Thraciç enim nomine cõprehendũtur metropoles vsq; ad Dyrrhachiũ. Quidam autem malè dicunt, Papam aliquãdo ordinasse Thessalonicẽses,

A &alios Occidentales metropolitanos. Hos enim habuit legatos. Episcopatus autem dixit esse inter barbaros, Alaniam, Russiam, & alios. Alani enim sunt Ponticæ diœcesis: Russia verò Thraciæ. De legatis autem Papę Romani, & quinam hi sũt, & quomodo illi concessum est, vt nostros metropolitanos legatos haberet, dicetur post allocutionem synodi quæ fuit in Trullo.

Canon XXIX.

Episcopum in presbyteri gradum deducere est sacrilegium. Si qua autem iusta causa illos ab episcopali actione remouet, nec presbyteri debent locum obtinere. Sin autem absque vllo crimine dignitate moti sunt, ad episcopalem dignitatem redibunt. Anatolius, religiosissimus Cõstantinopolitanus archiepiscopus, dixit: Ii qui dicuntur ab episcopali dignitate ad presbyteri ordinem descendisse, si iustis quidem de causis condemnantur, iure nec presbyteri quidem honore digni sunt: sin autem sine aliqua probabili causa ad inferiorem gradum depressi sunt, iure, si quidem nulli sint culpę affines, episcopatus auctoritatem & sacerdotium recipient.

Schol. Bals. Scriptum est, in fine iiij. synodi relatũ fuisse à Photio metropolis Tyri episcopo ad regem Marcianum, quòd episcopus Berytensis ciuitatis, arrepta occasione, diuersos Tyriorum episcopatus ab ecclesia auulsit, Byblum, Botryn, Tripolin, Orthosiadem, Arcadem, & Antaradum, & eos qui ab ipso Photio ordinati fuerant, depositos episcopos, in presbyteri locum deduxit. Hoc cùm obseruassent, qui secundum Imperiale decretũ Chalcedone conuenerant, patres, cum ciuilibus magistratibus statuerunt æquum esse, Tyriorum ecclesiæ restitui ablatos, vt dictum est, episcopatus, & habere depositos episcopos priores honores. Et Romanæ quidẽ ecclesiæ loci conseruatores pronunciarunt, episcopum in presbyteri locum deducere, est sacrilegium, & cæt. Anatolius autem, & reliqua synodus, & magistratus, secuti sunt. Lege primum & ij. can. syn. Ancyr.

καὶ ἑτέρους Δυτικοὺς μητροπολίτας. λεγάτους γὰρ εἶχε τούτους. ἐπισκοπὰς δὲ εἶπεν εἶναι ἐν τοῖς βαρβάροις τὴν Ἀλανίαν, τὴν Ῥωσίαν καὶ ἑτέρας. οἱ μὲν γὰρ Ἀλανοὶ τῆς Ποντικῆς εἰσὶ διοικήσεως, ἡ δὲ Ῥωσία τῆς Θρακικῆς. περὶ δὲ τῶν λεγάτων τοῦ Πάππα Ῥώμης, καὶ τίνες οὗτοι εἰσί, καὶ πῶς ἐνεδόθη αὐτῷ ἡμετέρους μητροπολίτας ἔχειν λεγάτους, εἰρήσεται μετὰ τὸ προσφώνημα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν κθʹ.

B Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστίν. Εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκείνους ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσιν. Εἰ δὲ ἐκτός τινος ἐγκλήματος ἀπεκινήθησαν τοῦ ἀξιώματος, πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν ἀξίαν ἐπαναστρέψουσιν. Ἀνατόλιος ὁ εὐλαβέστατος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· οὗτοι οἱ λεγόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας εἰς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τάξιν κατεληλυθέναι, εἰ μὲν ἀπὸ εὐλόγων αἰτιῶν καταδικάζονται, εἰκότως οὐδὲ τῆς πρεσβυτέρου ἔντος ἄξιοι τυγχάνουσιν εἶναι τιμῆς. Εἰ δὲ C δίχα τινὸς αἰτίας εὐλόγου εἰς τὸν ἥττονα κατεβιβάσθησαν βαθμὸν, δίκαιοι τυγχάνουσιν, εἴ γε ἀνεύθυνοι φανεῖεν, τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπαναλαβεῖν ἀξίαν τε καὶ ἱερωσύνην.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται περὶ τὰ τέλη τῶν πρακτικῶν τῆς δʹ. συνόδου, ἀνενεχθῆναι παρὰ Φωτίου ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως Τύρου τῷ βασιλεῖ Μαρκιανῷ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βηρυτῶν πόλεως καιροῦ δραξάμενος, ἀπέσπασεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῶν Τυρίων διαφόρους ἐπισκοπὰς, Βύβλον, Βότρυν, Τρίπολιν, D Ὀρθωσιάδα, Ἀρκὰς καὶ Ἀντάραδον, καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φωτίου χειροτονηθέντας ἐπισκόπους καθελὼν, εἰς πρεσβυτέρου τόπον κατήγαγεν. τοῦτο γοῦν τηρήσαντες κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν οἱ ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντες πατέρες, μετὰ καὶ πολιτῶν ἀρχόντων ὥρισαν δίκαιον εἶναι ἀποκατασταθῆναι τῇ τῶν Τυρίων ἐκκλησίᾳ τὰς ἀφαιρεθείσας, ὡς εἴρηται, ἐπισκοπὰς, καὶ ἔχειν τοὺς καθαιρεθέντας ἐπισκόπους τὴν προτέραν τιμήν. οἱ μὲν τοποτηρηταὶ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἀπέφηναν, ὅ, ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστὶ καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ Ἀνατόλιος δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ λοιπὴ σύνοδος ἠκολούθησαν. ἀνάγνωθι τὸν αʹ. καὶ βʹ. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα θʹ. συνόδου ϛʹ. κανόνα γʹ. κϛʹ. καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα κζʹ. καὶ οʹ. ἀπέξελέ μοι τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμήσαντας. οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ παυθῆναι τῆς λειτουργίας, ἐνεργοῦσί τινα. καὶ ἀνάγνωθι τὴν οθʹ νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, κατεστρωθεῖσαν εἰς τὸν ϛʹ. κανόνα τῆς ϛʹ. συνόδου· καὶ τὸ τέλος τῶν γεγονυιῶν ἐρωτήσεων πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, καὶ τὰς ἐπ' αὐταῖς ἀποκρίσεις κατὰ τὴν ἐφημερίαν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Νικολάου.

Κανὼν λʹ.

Ἐπειδὴ οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου, οὐχ ὡς μαχόμενοι τῇ καθολικῇ πίστει, ὑπογράψαι τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Λέοντος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεβάλοντο, ἀλλὰ φάσκοντες ἔθος εἶναι ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει παρὰ γνώμην καὶ διατύπωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν τοιοῦτο ποιεῖν· καὶ ἀξιοῦσιν ἐνδοθῆναι αὐτοῖς ἄχρι τῆς χειροτονίας τοῦ ἐσομένου τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπου· εὔλογον ἡμῖν ἐφάνη καὶ φιλάνθρωπον, ὥστε αὐτοῖς μένουσιν ἐπὶ τοῦ ὁμοίου σχήματος ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει, ἔνδοσιν παρασχεθῆναι, ἄχρις ἂν χειροτονηθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως. ὅθεν μένοντες ἐπὶ τοῦ οἰκείου σχήματος οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῶν Αἰγυπτίων, ἢ ἐγγύας παρέξουσιν, εἰ τοῦτο αὐτοῖς δυνατὸν, ἢ ἐξωμοσίας καταπιστευθήσονται.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει τῶν πραχθέντων τῆς δʹ. συνόδου, ὅτι μετὰ τὴν καθαίρεσιν Διοσκόρου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τρεισκαίδεκα ἐπίσκοποι Αἰγύπτιοι προσιάζοντες ἀπὸ τῆς διοικήσεως Ἀλεξανδρείας, τὸν μὲν Εὐτυχέα καὶ τὰ δόγματα αὐτοῦ ἀνεθεμάτισαν· ὑπογράψαι δὲ ἀκολούθως καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Λέοντος Πάππα Ῥώμης, ἣν ἀπέστειλε τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανῷ, ὡς στοιχοῦντες τοῖς ἐν αὐτῇ, οὐκ ἐπείθοντο, λέγοντες ἀσυνήθες εἶναι τῇ κατ' αὐτοὺς Αἰγυπτιακῇ διοικήσει, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας τοιοῦτόν τι ποιεῖν, καὶ παρακαλοῦντες ἐνδοθῆναι αὐτοῖς, μέχρις ἂν Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος γένηται. ὅτι οὖν τινὲς οὐ προσεδέχοντο τούτους ταῦτα λέγοντας, ὥρισεν ἡ σύνοδος μηδέν τι αὐτοὺς παθεῖν κακὸν,

Neocæsar. syn. can. ix. syn. vj. can. iij. xxvj. & sancti Basilij can. xxvij. & lxx. Excipe mihi eos qui post ordinationem vxores duxerũt. Ij enim postquam à ministerio cessauerunt, quædam agunt. Lege lxxix. nouellam Imp. domini Leonis philosophi, sitam in vj. can. vj. syn. & finem interrogationum factarum ad sanctam Constantinopolitanam synodum, & responsiones ad illas tempore sanctissimi illius patriarchæ domini Nicolai.

CANON XXX.

Quoniam religiosissimi Aegypti episcopi, non vt catholicæ fidei aduersantes, sanctissimi archiepiscopi Leonis epistolæ subscribere differebant, sed dicentes in Aegyptiaca diœcesi hanc esse consuetudinem, vt præter voluntatem & mandatum episcopi nihil tale faciant, & petunt concedi sibi vsque ad ordinationem futuri magnæ ciuitatis Alexandrinorum archiepiscopi: iustum nobis & humanum visum est, vt ipsis in proprio habitu in Imperiali vrbe manentibus remissio concedatur, donec ordinatus fuerit Alexandrinus archiepiscopus. Vnde in proprio habitu manentes, vel fideiussores dabunt, si hoc ab eis fieri potest, vel eorum iureiurando fides habebitur.

SCHOL. BALS. Scriptum est in iiij. actione actorum iiij. synodi, quòd post Dioscori Alexandriæ episcopi depositionem, xiij. Ægyptij episcopi ex Alexandrina diœcesi præsentes Eutychen & eius dogmata anathematizarunt: subscribere autem consequenter epistolæ sancti Leonis Papæ Romani, quam misit ad Flauianum patriarcham Constantinopolitanum, vt iis quæ in ea erant assentientes, non persuadebantur: dicentes esse inusitatum in sua Ægyptiaca diœcesi præter Alexandrini Archiepiscopi sententiam tale quid facere, & petentes id sibi concedi donec Alexandrinus Episcopus factus sit. Quoniam ergo quidam eos sic dicentes non admittebant, definiit synodus eos nihil mali pati oportere,

sed in proprio habitu manere, & Alexandrini Archiepiscopi ordinationem expectare. Interea autem vel dare fideiussores desistendo, vel si fideiussores dare non possint, eorum iuriurando fidem haberi. Græcè est ἐξωμοσία. Est autem ἐξωμοσία, dum in caput Imperatoris vel in propriá salutem iurat quispiam. Dicitur autem ἐξωμοσία, quòd non reducitur hoc iureiurandum secundùm iurisperitos ad quinque iurisiurandi species lege statutas, sed est extra eas. Lege ix. Iuss. xx. cap. vj. tit. vij. lib. Basilic. & quæ extra scripta sunt. Nota autem ex hoc præsenti canone quomodo exponitur xx. canō Apostolicus, dicens, Clericus fideiubens deponatur: & lege eius interpretationem.

A ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἐπιτιμίας, καὶ αναμένειν τὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας χειροτονίαν. ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἢ ἐγγυητὰς δοῦναι παραστάσεως, ἢ ἐὰν μὴ δυνάωνται δοῦναι ἐγγυητὰς, ἐξωμοσίᾳ καταπιστευθῆναι. ἐξωμοσία δέ ἐστι ὃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ἢ εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ὀμόσαι τινά. καλεῖται δὲ ἐξωμοσία, ὅτι οὐκ ἀνάγεται ὁ ὅρκος οὗτος κατὰ τοὺς νομομαθεῖς εἰς τοὺς νενομισμένους πέντε ὅρκους, ἀλλ' ἔξω τούτων ἐστί. καὶ ἀνάγνωθι τὸ η'. θέμα τοῦ κ'. κεφ. τοῦ ς'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ τὰ ἔξωθεν αὐτοῦ
B γεγραμμένα. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅπως ἑρμηνεύεται ὁ ἀποστολικὸς κ'. κανών, ὁ λέγων, κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς καθαιρείσθω, καὶ ἀνάγνωθι τὴν τούτου ἑρμηνείαν.

DE QVINTA SYNODO.

AB EA AVTEM VSQVE AD sextam intercessere anni CXXIX.

Quinta synodus fuit sub Iustiniano Imperatore primo, cùm cētum & quinquaginta quinque sancti patres Constantinopolim conuenissēt: C quæ confirmauit ea quæ à quarta synodo decreta sunt, & eos qui aduersus eam maledicè loquebātur, & blasphemabant, anathematizauit, scilicet Origenem, & impia eius decreta & scripta: Euagrium & Didymum, & quæ ab ipsis exposita sunt capita: & præterea Mopsuestiæ Theodorum Nestorij magistrum, & blasphemam eius doctrinam: Anthimum, & Petrum, & Zooram, & qui erant eiusdem cum illo opinionis: & conscripta à Theodorito capita, & Ibæ epistolam. Canones autem non edidit. D

Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου.

Η ε'. σύνοδος γέγονεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου, ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε ἁγίων πατέρων συνελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἥτις ἐπεκύρωσε τὰ δογματισθέντα ὑπὸ τῆς ἁγίας δ'. συνόδου, καὶ τοὺς κατ' αὐτῆς βλασφημοῦντας ἀνεθεμάτισεν, ἤγουν Ὠριγένην καὶ τὰ αὐτοῦ ἀσεβῆ δόγματα καὶ συγγράμματα, Εὐάγριόν τε καὶ Δίδυμον, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντα κεφάλαια, καὶ πρὸς τούτοις τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, καὶ τὰς αὐτοῦ βλασφήμους διδασκαλίας, Ἄνθιμόν τε καὶ Πέτρον καὶ Ζωόραν, καὶ τοὺς ὁμοδοξοῦντας αὐτοῖς· καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοδωρίτου συγγραφέντα κεφάλαια, καὶ τὴν Ἴβα ἐπιστολήν. κανόνας δὲ οὐκ ἐξέθετο.

DE SEXTA SYNODO.

Sexta synodus fuit in hac vrbe Imperiali imperante Constantino Pogonato Heraclij nepote, cùm clxxj. sancti diuini patres conuenissent aduersus Theodorum, qui in Pharam episcopatum gesserat: Honorium qui Romæ, Cyrum qui Alexādriæ, Sergium, Pyrrhum, Petrum, & Paulum, qui ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuerant, & Macarium Antiochenū, & Stephanum eius discipulum, & Polychronium

Περὶ τῆς ἕκτης συνόδου.

Η ἕκτη σύνοδος γέγονεν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, τοῦ ἀπογόνου τοῦ Ἡρακλείου, ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἁγίων πατέρων συνελθόντων κατὰ Θεοδώρου ἐπισκοπεύσαντος ἐν Φαρᾶ, Ὁνωρίου Ῥώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου, Πύρρου, Παύλου καὶ Πέτρου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας προεδρευσάντων, Μακαρίου Ἀντιοχείας καὶ Στεφάνου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καὶ Πολυχρονίου

τὸν νηπιόφρονος γέροντες, τῶν τολμησάντων δόγμα εἰσαγαγεῖν, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔχειν μετὰ τὴν σάρκωσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· οὓς μετὰ τῶν συμφρονούντων αὐτοῖς ἐξεκόψε τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος· δύο θελήματα φυσικὰ καὶ δύο ἐνεργείας ὁμοίας μετὰ τὴν σάρκωσιν δογματίσασα, καὶ κυρώσασα, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων, ἀλλ' ὅτι μηδεμία φύσις τῶν δύο φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ, ἀθέλητός ἐστιν ἢ ἀνέργητος· ἵνα μὴ τῶν ἰδιωμάτων τούτων ἑκατέρας φύσεως ἀναιρουμένων, τῆς ἐνεργείας λέγω καὶ τῆς θελήσεως, καὶ αἱ δύο φύσεις ὧν εἰσὶν ἰδιώματα, συναναιρεῖσθαι δοκῶσιν. οὐδὲ αὕτη μέντοι ἡ σύνοδος κανόνας ἐξέθετο.

A delirum ſenem, qui auſi fuerant decretum introducere, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnam voluntatem & vnam operationem habere, poſtquam incarnatus eſt. Quos cum illis qui illis conſentiebant, ex eccleſia amputauit & anathematizauit ſancta ſynodus, duas naturales voluntates & operationes habere poſt incarnationem ſtatuens dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, non in diuiſione perſonarum, ſed quòd nulla natura, ex duabus naturis, quæ ſunt B in Chriſto, eſt ſine volūtate vel operatione, ne vtriuſque naturę ſublatis proprietatibus, operatione dico & voluntate, duæ quoque naturæ, quarum ſunt proprietates, vnà auferri videantur. Sed hæc quoque ſynodus canones non edidit.

Περὶ τῆς λεγομένης ἕκτης συνόδου.

Τοῦ δευτέρου Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου δηλαδὴ βασιλεύοντος, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ Πωγωνάτου Κωνσταντίνου, συνῆλθον ἐπίσκοποι διακόσιοι εἴκοσι καὶ ἑπτὰ κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥηθέντος αὐτοκράτορος, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς κατάστασιν ἐκκλησιαστικήν.

DE EA SYNODO QVÆ DICITVR SEXTA.

Cùm ſecundus Iuſtinianus, is ſcilicet qui ab amputato naſo ῥινότμητος dictus eſt, regnaret, qui quidem erat Pogonati Conſtantini filius, conue- C nerunt epiſcopi ccxxvij. iuſſu dicti Imperatoris, & ad conſtitutionem eccleſiaſticam canones ediderunt.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ Βασιλικοῦ παλατίου συνελθόντων ἁγίων πατέρων, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν Βασιλέως.

CANONES SANCTORVM PATRVM, QVI IN Trullo Imperialis Palatij Conſtantinopoli conuenerunt, tempore Iuſtiniani religioſiſſimi & Chriſtianiſſimi noſtri Imperatoris.

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ κατὰ θεῖον νεῦμα καὶ θέσπισμα τοῦ εὐσεβεστάτου ὑμῶν κράτους συναθροισθεῖσα, κατὰ ταύτην τὴν θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν.

D *Imprimis pio & Chriſti amantiſſimo Imperatori Iuſtiniano, ſancta & vniuerſalis ſynodus diuino pia veſtra potentia nutu & decreto congregata in hac à Deo cuſtodita & regia ciuitate.*

ΤΗΣ ἀρρήτου καὶ θείας χάριτος τοῦ λυτρωτοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶσαν περιλαβούσης τὴν γῆν, καὶ τοῦ ζωηφόρου τῆς ἀληθείας κηρύγματος, ταῖς ἁπάντων ἀκοαῖς ἐνσπαρέντος· ὁ μὲν λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, φῶς εἶδε μέγα τὸ τῆς ἐπιγνώσεως, καὶ τῶν τῆς πλάνης ἠλευθερώθη δεσμῶν, βασιλείαν οὐρανῶν τῆς παλαιᾶς δουλείας ἀνταλλαξάμενος·

CVm ineffabilis ac diuina redemptoris & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti gratia omnem terrarum orbem comprehenderit, & viuificum veritatis præconium ſit omnium auribus diſſeminatum: populus quidem ſedens in tenebris, vidit magnam cognitionis lucem, & ab erroris vinculis liberatus eſt, cum regno cælorum antiqua ſeruitute permutata;

A *qui autem à primi splendoris pulchritudine propter elationem extrusus est, primus draco, spiritus, magnus Assyrius, à prius captiuis capitur, & fit incarnati verbi potentiâ ab omni fortitudine alienus, quemadmodum scriptum est, quòd inimici romphææ defecerunt in finem. Vbique enim diuini verbi cultus & adoratio lege sancitur, totus perfectúsque offertur: deúsque, cui sacrificatur, & qui participatur ac communicatur ad corporum simul & animarum acquisitionem, eos qui sunt eius participes, deificat. Quamobrem & dæmones fugantur, & sacer hominum qui congregatur cœtus in ecclesiis mysticè sanctificatur: & deliciarum* B *Paradisus omnibus apertus est: & tandem fiunt noua omnia. Sed quoniam homicida diabolus, qui ex aduerso præpotentis Dei præcipitatus est, & parturiit, & peperit laborem defectionis, non ferens videre nos à transgressionis lapsu excitatos, ad cælum euolare per primitias nostras, hoc est, Christum, qui se dedit pro nobis redemptionis pretium, non destitit improbitatis tela torquere, & animi perturbationibus fideles sauciare, vt à data illis spiritus operatione honoréque ac gratia separaretur: Nec verò qui certaminum nobis præmia proposuit, &* C *est salutis nostræ dux ac princeps Deus, auxilij nos expertes dimisit, in vnaquaque generatione excitans, qui in huius vitæ stadio, eius cultus ac religionis armis instructi aduersus eum in acie starent, & manus cum eo consererent: qui stricto spiritus gladio, quod est verbum Dei, & sic cum malo congressi, quam in nos exercebat tyrannidem, dissoluerunt, gregum duces effecti, & vias domini populis sternentes ac præparantes: ne in iniquitatis præcipitia, propter eius quod est melius, ignorantiã, detrudantur ac prolabantur. Oportebat enim, eũ, qui vt essemus, nobis largitus est, & tãta depressionis humilitatísque magnitudine, nostrum sibi genus vendicauit, & ad se euocauit ac* D *reduxit, nobis quoque semitam, vt bene essemus, ostendere, per ecclesiæ luminaria ac doctores, qui nostros secundùm Deum gressus illuminantes dirigunt, & ad Euãgelium incitant: quorum etiam conuersatio in cælis est, vt ait diuinus Apostolus.*

ὁλοκάρπωσις videtur autē alludere ad Iudæorum ὁλοκαυτώματα.

A ὁ δὲ τοῦ κάλλους τῆς πρώτης λαμπρότητος δι' ἔπαρσιν ἀπωσθεὶς, ὁ πρῶτος δράκων, ὁ νοῦς, ὁ μέγας ὁ Ἀσσύριος, ὑπὸ τῶν πρὶν αἰχμαλώτων ἁλίσκεται, καὶ γίνεται τῇ δυνάμει τοῦ σαρκωθέντος λόγου, πάσης ἰσχύος ἀλλότριος, καθὼς γέγραπται, ὅτι τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος. πανταχοῦ γὰρ λατρεία λογικὴ νενομοθέτηται, καὶ ὁλοκάρπωσις ἀναφέρεται, καὶ ὁ θεὸς θυόμενος καὶ διαδιδόμενος εἰς σωμάτων ὁμοῦ καὶ ψυχῶν περιποίησιν, θεουργεῖ τοὺς μετέχοντας, ὑφ' οὗ καὶ δαίμονες φυγαδεύονται, καὶ ἱερὰ τῶν ἀνθρώπων ἀθροιζομένη πανήγυρις ἐπ' ἐκκλησίαις, μυστικῶς ἁγιάζεται, καὶ τῆς τρυφῆς ὁ παράδεισος τοῖς B πᾶσιν ἀνέῳκται· καὶ τέλος, γέγονε τὰ πάντα καινά. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος ἅπαξ κατέναντι παντοκράτορος κυρίου τραχηλιάσας καὶ ὠδινήσας, καὶ τεκὼν πόνον τῆς ἀποστάσεως, μὴ φέρων βλέπειν ἡμᾶς ἐγερθέντας τοῦ τῆς παραβάσεως πτώματος, καὶ τὸν οὐρανὸν διαπτάντας διὰ τῆς ἀπαρχῆς ἡμῶν, τοῦτ' ἔστι Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν, C οὐκ ἀνῆκε τὰ τῆς κακίας βέλη κινῶν, καὶ τοὺς πιστοὺς τιτρώσκων τοῖς πάθεσιν, ὡς ἂν χωρισθεῖεν τῆς δοθείσης αὐτοῖς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, τιμῆς τε καὶ χάριτος· οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν ἀθλοθέτης καὶ τῆς σωτηρίας ἀρχηγὸς περιεῖδε θεὸς ἀβοηθήτους ἡμᾶς, καθ' ἑκάστην ἀντιμισῶν γενεάν, τοὺς ἐν τῷ βίου τούτου σταδίῳ διὰ τῶν ὅπλων αὐτοῦ τῆς εὐσεβείας παραταξαμένους, καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν συνάψαντας πόλεμον· οἳ τὴν τοῦ πνεύματος ἀνασπασάμενοι μάχαιραν, ὅ ἐστιν ῥῆμα θεοῦ, καὶ οὕτως συμπλακέντες τῷ πονηρῷ, τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος κατέλυσαν, ὁδηγοὶ τῶν ποιμνίων γενόμενοι, καὶ D τὰς ὁδοὺς κυρίου τοῖς λαοῖς εὐθετίζοντες, ὅπως μὴ κατὰ κρημνῶν τῆς ἀνομίας ὑπ' ἀγνοίας τοῦ κρείττονος ὠθοῖντό τε καὶ διολισθαίνοιεν. ἔδει γὰρ τὸν τὸ εἶναι ἡμῖν χαρισάμενον, καὶ τοσούτῳ μεγέθει συγκαταβάσεώς τε καὶ ταπεινώσεως, τὸ ἡμέτερον γένος μεταποιησάμενον, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνακαλεσάμενον καὶ ἀναβιβασάμενον, καὶ τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι τρίβον ἡμῖν ὑποδεῖξαντα, διὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας λαμπτήρων καὶ διδασκάλων, φωταγωγούντων τὰ κατὰ θεὸν ἡμῶν διαβήματα, καὶ πρὸς τὸ εὐαγγέλιον παρορμώντων· ὧν καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον.

ὅθεν καὶ νῦν ἡμῖν τὸν οἰκεῖον βίον διεξάγουσι ῥαθυμότερον, καὶ τῇ τῶν λογισμῶν ἀργίᾳ καθεύδουσιν, ὡς ἐπεισελθεῖν ἀφυλάκτοις τὸν ὁδοστάτην ἐχθρὸν, καὶ κατὰ μικρὸν τὴν ἀρετὴν ὑποκλέψαντα, τὴν κακίαν ἡμῖν ἀνθυπενεγκεῖν· ὁ τὴν μεγίστην ταύτην τοῦ παντὸς κόσμου πηδαλιουχῶν ὁλκάδα Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, σὲ τὸν σοφὸν ἡμῖν κυβερνήτην τὸν εὐσεβῆ βασιλέα, τὸν προστάτην ὄντως ἀνέστησεν, οἰκονομοῦντα τοὺς λόγους ἐν κρίσει, φυλάσσοντα εἰς τὸν αἰῶνα ἀλήθειαν, ποιοῦντα κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς, καὶ ἐν ἀμώμῳ ὁδῷ πορευόμενον· ὃν ἡ σοφία κυοφορήσασα, καὶ μαιευσαμένη, καλῶς ταῖς ἀρεταῖς ἐκθρέψασά τε καὶ περιστείλασα, καὶ θείου πληρώσασα πνεύματος, ὀφθαλμὸν οἰκουμένης ἀπέδειξεν, τῇ τοῦ νοῦ καθαρότητι καὶ λαμπρότητι διαυγάζοντα περιφανῶς τὸ ὑπήκοον· ᾧ τὴν ἑαυτῆς ἐκκλησίαν παρέθετο, καὶ τὸν νόμον αὐτῆς μελετᾶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδίδαξεν, πρὸς καταρτισμὸν καὶ οἰκοδομὴν τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν· ὃς τῷ θερμῷ τοῦ πρὸς θεὸν πόθου τὸν ζηλωτὴν ὑπερβαλὼν Φινεὲς, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκκεντήσας τῷ κράτει τῆς εὐσεβείας τε καὶ συνέσεως, καὶ τὸ ποίμνιον τῆς κακίας τε καὶ φθορᾶς συνεξελέσθαι προείλου· ἔπρεπεν γὰρ τὸν τῶν οἰάκων μετὰ τὴν ἄνω ῥοπὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπειλημμένον, μὴ μόνον τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπεῖν, καὶ ὅπως ἂν ὁ οἰκεῖος αὐτῷ διευθύνοιτο βίος, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἀρχόμενον ἐκ τρικυμίας περισώζειν· καὶ τῆς πολλῆς τῶν πλαισμάτων συγχύσεως ἐπικλυζόντων πάντοθεν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν ἐκταρασσόντων τῆς ταπεινώσεως. ἐπειδὴ δὲ αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, αἱ κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖσαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου, πατρὸς τῆς σῆς ἡμερότητος, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διατρανώσασαι μυστήριον, οὐδαμῶς ἱεροὺς κανόνας ἐνέγραψαν, καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἅγιαι τέσσαρες οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, δι' ὧν ἀποστήσονται μὲν οἱ λαοὶ τῆς χείρονος καὶ ταπεινοτέρας διαγωγῆς, ἐπὶ δὲ τὸν κρείττονα καὶ ὑψηλότερον μετατεθῶσι βίον· ἐντεῦθεν τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν, ὑπὸ πολλῶν ἐξ ἀταξίας παθῶν διασπώμενον καὶ ὑποσυρόμενον, καὶ κατὰ μικρὸν τῆς θείας μάνδρας ἀπορραγὲν καὶ διατμηθὲν, καὶ τῇ ἀγνοίᾳ καὶ λήθῃ τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων ἀπολισθῆσαν, καὶ, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατῆσαν,

A *Vnde etiam nobis vitam nunc negligẽtiùs agẽtibus, & ratiocinationis cõsiderationisq́; otio indormiẽtibus, cùm nobis incautis via insidiator inimicus se iniecerit, & virtutem paulatim suffuratus, nobis eius loco vitium supposuerit: qui magnã hanc præsentis mũdi nauẽ clauo assidens regit Christus dominus noster, te sapientẽ nobis gubernatorẽ, pium Imperatorẽ, verè præsidẽ excitauit, dispensantem sermones in iudicio, in seculum veritatem seruantem, facientem iudicium & iustitiam in medio terræ, & in via ab omni culpa ac reprehensione aliena procedentem: quem cùm sapientia concepisset, eique obstetricis officium præstitisset, pulchrè* B *virtutibus eductum & ornatum, diuinóque spiritu repletum, orbis terrarum oculum effecit, qui mentis puritate & splendore subiectos apertè illuminas, cui suam ecclesiam adhibuit, & legem eius noctu diúque meditari docuit, ad populorum, qui sunt sub eius manibus, perfectionem & ædificationem: qui tuo in Deũ desiderij ardore, Phinees zelum superas, & pietatis ac prudentiæ robore confosso peccato, gregẽ quoq; à vitio & exitio subtrahere voluisti. Oportebat enim eum qui post supernum momentum humani generis gubernaculum suscepisset, non solum id quod* C *ad se pertinet considerare, & quomodo sua à se vita dirigatur, sed & omnes quibus imperat, ex maximis fluctibus seruare, & à multa prolapsionum errorúmq; confusione, vndique obruẽtibus improbitatis fluctibus, & humilitatis nostræ corpus perturbãtibus, eripere. Quoniam autem sanctæ & vniuersales duæ synodi, in hac Imp. & Dei obseruatrice ciuitate congregatæ: vna quidem temporibus diuinæ recordationis Iustiniani: altera verò sub piæ memoriæ Imperatore Constantino, tuæ mansuetudinis patre, ad paternè declarãdum fidei mysterium sacros canonas nequaquam conscripserunt, sicut re-*D *liquæ sanctæ quatuor vniuersales synodi: per quos populi quidem à deteriore & abiectiore viuendi ratione recedant, ad meliorem autem & altiorem vitam se traducant: Et ex hoc gens sancta, regale sacerdotium, pro quo Christus mortuus est, à multis propter immodestiam ac insolentiam perturbationibus animi distractũ ac diuulsum, & à diuino stabulo propemodum abruptum & abscissum, & propter ignorantiam ac obliuionem à bonis & ex virtute factis prolapsum, & Dei filio, vt apostolicè loquar, conculcato:*

sanguinem quoque testamenti, in quo est sanctificatum, commune arbitratum, spiritus gratiam contumelia affecit. Hanc, vt pote peculiarem populum, reducere, instar Christi qui errantem in montibus ouem quærit, & suo stabulo restituere, & mandata diuináque præcepta, per quæ à mortuis operibus recedentes viuificamur, seruare persuadere valde cupiens, omníque salutis prouisione ac perpensione cogitata, deoque quæsito, vt vult id quod dicit, Quærentes dominum inuenient cognitionem cum iustitia: qui autem ipsum rectè quærunt, inuenient pacem: & sanctam hanc & diuinitus electam vniuersalem synodum congregari decreuisti: vt multorum simul congressione vnanimíque consensione, id quod magno studio contenditur, à te rectè & ordine efficiatur: sed & si quæ Iudaicæ vel gentilis improbitatis reliquiæ maturo veritatis frumento immixtæ sint, radicitus tanquam lolium euellãtur, & pura pietatis seges ostẽdatur. Vbi enim sunt duo vel tres in nomine meo congregati, illic sum in medio illorum, inquit dominus. Et rursus per Hieremiam nobis exclamauit, Quærite me in toto corde vestro, & apparebo vobis. Propterea ergo tuæ pietatis iussu in hac dei obseruatrice & Imp. vrbe congressi, sacros canones scripsimus. Quamobrem tuam pietatem rogamus, eas quæ priùs in hac dei obseruatrice ciuitate, à congregatis sub bonæ memoriæ Imperatore nostro patribus editæ sunt, voces tibi adducentes, vt quemadmodum ecclesiæ scriptis ecclesiam honorasti, sic & eorum quæ per viros pios & sinceros decreta sunt, finem obsignes. Dominus autem imperium tuum stabiliat ac confirmet in pace ac iustitia, & generationum generationibus transmittat: & terrenæ quoque potentiæ adiiciat, vt etiam cælesti regno fruaris.

A καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, κοινὸν ἡγησάμενον, τὴν τοῦ πνεύματος ἐνύβρισε χάριν. τοῦτο λίαν ὡς περιούσιον λαὸν ἐπισυναγαγεῖν βουληθεὶς, μιμήσει τοῦ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπὶ τὸ ὄρος ἐπιζητοῦντος Χριστοῦ, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀποκαταστῆσαι αὐλῇ, καὶ πεῖσαι φυλάττειν τὰς ἐντολάς τε καὶ τὰ θεῖα προστάγματα, δι᾽ ὧν τῶν νεκρῶν ἀποχωροῦντες ἔργων ζωοποιούμεθα, πᾶσάν τε προνοήσας σωτηρίας διάσκεψιν, καὶ θεὸν ἐκζητήσας κατὰ τὸ φάσκον ῥητὸν, ὁ ζητῶν τὸν κύριον, εὑρήσει γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης· B οἱ δὲ ὀρθῶς ζητοῦντες αὐτὸν, εὑρήσουσιν εἰρήνην· τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ θεόλεκτον οἰκουμενικὴν συναθροισθῆναι σύνοδον ὥρισας, ὅπως τῇ τῶν πολλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελεύσει τε καὶ συμπνοίᾳ, κατορθωθείη σοι εἰς δέον τὸ σπουδαζόμενον· ἀλλὰ καὶ εἴ τι λείψανον Ἑλληνικῆς ἢ Ἰουδαϊκῆς σκαιότητος τῷ τῆς ἀληθείας ὡρίμῳ σίτῳ ἐγκαταμέμικται, ἐκ ῥίζης αὐτῆς, ὡς ζιζάνιον ἀρθείη, καὶ καθαρὸν ἀποδειχθείη τὸ τῆς ἐκκλησίας λήιον. ὅπου γάρ εἰσι συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἡ κυρία ἔφη φωνή. C καὶ πάλιν διὰ Ἱερεμίου ἡμῖν ἀνακέκραγεν· ἐκζητήσατέ με ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ἐπιφανοῦμαι ὑμῖν. ἐπὶ τοῦτο τοίνυν κατὰ κέλευσιν τῆς σῆς εὐσεβείας συνελθόντες κατὰ ταύτην τὴν θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν, κανόνας ἱεροὺς ἀνεγράψαμεν. διὸ τῆς σῆς εὐσεβείας δεόμεθα, τῶν πρὶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως συναθροισθέντων πατέρων φωνάς σοι προσάγοντες, ἵνα ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν ἐκκλησίαν τετίμηκας, οὕτω καὶ τῶν δοξάντων δι᾽ εὐσεβῶν κεραιῶν ἐπισφραγίσῃς τὸ D τέλος. ὁ δὲ κύριος στηρίξαι σου τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ παραπέμψῃ γενεαῖς γενεῶν· καὶ προστεθείη τῷ ἐπιγείῳ κράτει καὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐν οὐρανοῖς τὴν ἀπόλαυσιν.

SCHOL. BALS. Ex præsenti allocutione, quæ ad Imperatorem Iustinianum, qui etiam *ῥινότμητος* ab inciso naso dictus est, habita est, ostenditur, quòd cùm duæ vniuersales synodi, quinta scilicet, quæ fuit regnante magno Iustiniano, & sexta, quæ fuit regnante Constantino Pogonato, non fecerint canones ad ecclesiarum constitutionem, hæc facta est ad supplementum duarum.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ παρόντος προσφωνήματος τοῦ γεγονότος πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν τὸν καὶ Ῥινότμητον, παρίσταται ὅτι τῶν δύο οἰκουμενικῶν συνόδων, τῆς πέμπτης δηλαδὴ τῆς γενομένης ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ τῆς ἕκτης τῆς γενομένης βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, μὴ ποιησασῶν κανόνας εἰς κατάστασιν τῶν ἐκκλησιῶν, γέγονεν αὕτη ἡ σύνοδος εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δύο.

διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οὐδὲ ἕκτη κυρίως κατονομάζεται, ἀλλὰ πενθέκτη· ἀνεπλήρωσε γὰρ τὸ ὑστέρημα τῆς τε πέμπτης καὶ τῆς ἕκτης συνόδου. ἔστι δὲ καὶ οἰκουμενική. κἂν γὰρ οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι, Ἰταλοὶ δηλονότι καὶ Λατῖνοι ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τοιαύτης συνόδου καιρίως πληττόμενοι διενίστανται μὴ εἶναι ταύτην οἰκουμενικὴν, μηδὲ τοποτηρητὰς τοῦ Πάπα Ῥώμης ἐν αὐτῇ παρουσιάζειν, διὰ τὸ ἄλλην εἶναι τὴν ἕκτην σύνοδον τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου γενομένην, ὡς εἴρηται· ταύτην δὲ μετὰ χρόνους γενέσθαι πολλοὺς κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥινοτμήτου Ἰουστινιανοῦ. ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἀνεχόμενος ἀκούειν τοιούτων, καὶ μᾶλλον βλέπων τὴν ὑφὴν τοῦ προσφωνήματος τούτου, καὶ ἐφεξῆς τοὺς κανόνας λέγοντας· ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος τάδε καὶ τάδε· τὰ μὲν νεόγραφα νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα καὶ ὑπογραφὰς τῶν ἐκθεμένων τὰς συνόδους βασιλέων καὶ πατέρων, παρέδραμον. ἐψηλάφησα δὲ παλαιότερα νομοκάνονα, καὶ εὗρον ἐκ τῶν ὑπογραφῶν, ὅτι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συστάσῃ, παρῆσαν Βασίλειός τις ἐπίσκοπος τῆς Γορτυνέων μητροπόλεως τῆς νήσου Κρήτης, καί τις ἐπίσκοπος Ῥαβέννης, τὸν τόπον ἐπέχοντες πάσης τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τότε ὄντες λεγάτοι τοῦ Πάπα, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδηνίας, ὁ Ἡρακλείας Θράκης, καὶ ὁ Κορίνθου. λεγάτοι δέ εἰσιν οἱ ἐκ προσώπου λεγόμενοι, οἵτινες καὶ μερικὴν δικαιοδοσίαν ἔχουσι καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ β'. τίτλου τοῦ ϛ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ὅτι δὲ ὁ Πάπας Ῥώμης οὐκ εἶχε δίκαιον χειροτονίας εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνορίαν, καθὼς τινὲς πλανῶνται, λέγοντες τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἑτέρους ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ λεγάτους εἶχε, τουτέστιν ἐκ προσώπου, ὅτε δέοι παρουσιάζειν ὀφείλοντας, παρίσταται μὲν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν· τέως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ποτὲ μὲν ὡς λεγάτους παρουσιάζειν τοῦ Πάπα τὸν Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν Κορίνθου· ποτὲ δὲ τὸν Κορίνθου, τὸν Κρήτης, τὸν Πατρῶν, τὸν Ῥαβέννης, καὶ ἑτέρους, ἐνίοτε δὲ ἄλλους· ὡς εἶναι δῆλον ἐκείνους εἶναι τοῦ Πάπα λεγάτους, οὓς ὁ καθ' ἕνα τούτων ᾑρετίσατο, οὐ μὴν ἔχειν τοσούτους ὑπερορίους ἐπισκόπους ὑφ' ἑαυτὸν, καὶ χειροτονεῖν τούτους. τὸ δὲ ἔχειν τὸν Πάπαν λεγάτους τινὰς καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας, ἐπενοήθη διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ.

A Propterea enim nec sexta propriè nominatur: sed πενθέκτη, id est quinisexta: nam quod quintæ & sextæ synodo deerat, repleuit. Est autem etiam vniuersalis. Etsi enim Occidentales episcopi, Itali scilicet & Latini, ab eius synodi canonib. opportunè icti, eã non esse vniuersalẽ institerũt, nec Romani Papę legatos in ea adfuisse, eò quòd sit alia sexta synodus, quę regnante Constantino Pogonato facta est, vt diximus: hanc autem lõgo pòst tempore factã fuisse iussu Iustiniani ῥινοτμήτου, id est, trũco naso: ego
B tamen eos audire non patiens, & huius allocutionis cõtextum potiùs respiciens, & canones qui sequuntur, dicentes: Definit hæc sancta & vniuersalis synodus hęc & hęc. Ac recẽs quidẽ scripta Nomocanona, vt quæ eorum imperatorum & patrum, qui synodos exposuerũt, subscriptiones non haberẽt, prętercurri: antiquiora autẽ Nomacanona versaui, & ex subscriptionib. inueni, quòd in hac synodo, quæ in Trullo magni palatij congregata est, aderãt Basilius Gortynæ
C Cretæ Insulæ metropolis episcopus, & quidã Rauennæ episcopus, totius synodi Romanæ ecclesiæ vicem gerentes, & non solum ipsi, sed & qui tunc erant Papæ legati, Thessalonicensis, Sardanensis, Heracleanus, in Thracia, & Corinthius, episcopi. Sũt autem legati, qui à facie dicũtur, qui etiam particularem habent iurisdictionem, vt hoc ostenditur ex secundo titulo quinti libri Basilic. Quòd autem Papa Romanus ius ordinationis in nostris regionibus non habet, vt nonnulli hallucinantur, dicentes Thessalonicensem & alios ab eo ordinari: sed eos quidem habuit le-
D gatos à facie, qui interesse quando opus erat, debebant: probatur quidem certè & ex aliis, & quòd aliquando quidem, vt Papæ legati adessent, Athenarum, & Corinthi episcopi: aliquando verò, Cretæ, Patrarum, Rauennæ, & cæteri: nonnunquã verò & alij. Vt manifestum sit eos esse Papæ legatos, quos sigillatim elegit, non tamen eum sub se habere tot extra suos fines episcopos. Vt autem Papa ex nostris etiam regionibus legatos haberet, excogitatum est propter vię longitudinem,

Si vis ergo de his fusiùs audire, lege primum à Constantino Cæsare scriptæ historiæ caput.

CANON I.

Ordo est optimus ei qui omnem orationem & rem incipit, & à Deo incipere, & in Deum desinere, vt dicit Theologus. Quocirca cùm & pietas à nobis clarè prædicetur, & ecclesia in qua Christus est fundamentum, assiduè augeatur ac promoueatur, vt ea supra cedros libani extollatur: & nunc à sacris incipientes statuimus, fidem, à verbi ministris, quique ipsum suis oculis viderunt, & à deo electi sunt, apostolis traditam, citra vllam innouationem immutabiliterque ac inuiolabiliter esse seruandam: præterea autem & cccxviij. sanctorum patrum diuinitus inspiratorum, qui Nicææ conuenerunt sub Constantino, qui fuit noster Imperator, aduersus impium Arium, & gentilem ab eo decretam deitatis diuersitatem, vel deorum potiùs, vt aptiùs dicam, multitudinem: qui vnanimi fidei agnitione eandem omnino substantiam, quod consubstantialitatem appellant, in tribus diuinæ naturæ consistentibus personis, & reuelarunt & declararunt, hanc sub ignorantiæ modio absconsam esse non sinentes, sed patrem, & filium, & spiritum sanctum, vna adoratione, fideles adorare apertè docentes, & inæqualium diuinitatis graduum opinionem detrahentes ac diuellentes, & ab hæreticis ex arena constructa aduersus rectam opinionem puerilia ludibria deiicientes & subuertentes. Similiter & eam, quæ sub Theodosio, qui fuit noster Imperator, à cl. sanctis patribus, qui in hac vrbe Imp. conuenerunt, prædicata est, fidem confirmamus, de spiritu sancto voces, quæ eum deum esse statuunt, amplectentes, & prophanum Macedonium vnà cum prioribus veritatis inimicis expellentes: vt qui eum qui dominatur seruum esse decernere ausus sit, & insectilem vnitatem secare prædonis more voluerit, vt non esset perfectum fidei nostræ mysterium: vnà etiam cum isto odioso ac detestabili, quique aduersus veritatem fuit rabie percitus, etiam Apollinarem eiusdem iniquitatis mystam vnà condemnantes: qui dominum corpus mente seu intelligentia non præditum sumpsisse impiè eructauit: hinc quoque imperfectam nobis fieri salutem ratiocinans.

A Εἰ θέλεις οὖν μαθεῖν τὰ περὶ τούτου πλατύτερον, ἀνάγνωθι τὸ πρῶτον τῆς παρὰ τοῦ Καισαρέως Κωνσταντίνου συγγραφείσας ἱστορίας.

Κανὼν α'.

Τάξις ἀρίστη παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι, κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν. ὅθεν καὶ τῆς εὐσεβείας ὑφ' ἡμῶν ἤδη διαπρυσίως κηρυττομένης, καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ἣ Χριστὸς τεθεμελίωται, διηνεκῶς αὐξανούσης καὶ προκοπτούσης, ὡς τὴν τοῦ λιβάνου κέδρων ταύτην B ὑπερεκτείνεσθαι· καὶ νῦν ἀρχὴν τῶν ἱερῶν ποιούμενοι λόγων, χάριν θεία ὁριζόμεθα ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρωτον ὑπάρχειν τὴν παραδοθεῖσαν πίστιν ἡμῖν, ὑπό τε τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ λόγου τῶν θεοκρίτων ἀποστόλων· ἔτι δὲ καὶ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δογματισθείσης ἐθνικῆς ἑτεροθεΐας ἢ πολυθεΐας (εἰπεῖν οἰκειότερον) οἳ τῇ ὁμογνωμοσύνῃ C τῆς πίστεως τὸ ὁμοούσιον ἡμῖν ἐπὶ τῶν τριῶν τῆς θεαρχικῆς φύσεως ὑποστάσεων ἀπεκάλυψάν τε καὶ διετράνωσαν, μὴ ἐπικεκρύφθαι τῷ μοδίῳ τοῦτο παραχωρήσαντες· ἀλλὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα προσκυνεῖσθαι μιᾷ προσκυνήσει τοὺς πιστοὺς ἀναφανδὸν ἐκδιδάξαντες· καὶ τήν τε τῶν ἀνίσων βαθμῶν τῆς θεότητος δόξαν καθελόντες καὶ διασπάσαντες, τά τε ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν συστάντα ἐκ ψάμμου κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας μειρακιώδη ἀθύρματα καταβαλόντες καὶ ἀνατρέψαντες. Ὡσαύτως δὲ καὶ D τὴν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ βασιλίδι πόλει συναχθέντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων κηρυχθεῖσαν πίστιν κρατυνόμεθα, τὰς θεολόγους φωνὰς ἀσπαζόμενοι· καὶ τὸν βέβηλον Μακεδόνιον τοῖς προτέροις ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας συνελαύνοντες, ὡς δοῦλον αὐθαδῶς τὸ δεσπόζον δοξάσαι τολμήσαντα, καὶ σχίσαι τὴν ἄτμητον μονάδα λῃστρικῶς προελόμενον, ὡς ἂν μὴ ἐντελὲς ἡμῖν τὸ τῆς ἐλπίδος εἴη μυστήριον· τῷ βδελυρῷ τούτῳ καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας λυττήσαντι, καὶ Ἀπολινάριον τὸν τῆς κακίας μύστην συγκατακρίναντες. ὡσανοῦν τὸν κύριον ἀνειληφέναι σῶμα, δυσσεβῶς ἐξηρεύξατο· ἐντεῦθεν καὶ οὗτος ἡμῖν ἀτελῆ τὴν σωτηρίαν γενέσθαι συλλογιζόμενος.

ἀλλὰ

A ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφεσίων πόλει τὸ πρότερον συναχθέντων, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου γενομένου ἡμῶν βασιλέως, διακοσίων θεοφόρων πατέρων ἐκτεθέντα διδάγματα, ὡς κράτος ἄρραγες τῆς εὐσεβείας, ἐπισφραγίζομεν, ἕνα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ σαρκωθέντα κηρύττοντες, καὶ τὴν αὐτὸν ἀσπόρως τεκοῦσαν, ἄχραντον ἀειπάρθενον, κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκον δοξάζοντες· καὶ τὴν ληρώδη τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν, ὡς ἀπῳκισμένην θείας μοίρας ἀποδιώκοντες, ἄνθρωπον ἰδικῶς τὸν ἕνα Χριστὸν δογματίζοντος, καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀνανεοῦντος δυσσέβειαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδονέων μητροπόλει, καὶ Μαρκιανοῦ καὶ αὐτοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοκρίτων πατέρων στηλογραφηθεῖσαν πίστιν ὀρθοδόξως ἐκκυροῦμεν· ἥτις τὸν ἕνα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐκ δύο συντεθέντα τῶν φύσεων, καὶ ἐν δύο ταῖς αὐταῖς δοξαζόμενον φύσεσιν, μεγαλοφώνως τοῖς πέρασι παραδέδωκεν. καὶ Εὐτυχέα τὸν ματαιόφρονα, τὸν δοκήσει τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον τελεσθῆναι ἀποφηνάμενον, ὡς ἀποτρόπαιόν τι καὶ μίασμα τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας περιβόλων ἐξήλασεν· σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Νεστόριον, τὸν μὲν, τῆς διαιρέσεως, τὸν δὲ, τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστήν τε καὶ πρόμαχον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τῆς ἀσεβείας πρὸς ἓν ἐκπεπτωκότας ἀπωλείας καὶ ἀθεότητος βάραθρον. ἀλλά γε καὶ τὰς εὐσεβεῖς φωνὰς τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε θεοφόρων πατέρων, τῶν κατὰ τήνδε τὴν βασιλίδα συναγηγερμένων πόλιν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γενομένου ἡμῶν βασιλέως, ὡς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐξενεχθείσας γινώσκομεν, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμᾶς ἐκδιδάσκομεν. οἳ Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, Ὠριγένην τε καὶ Δίδυμον καὶ Εὐάγριον, τοὺς τὰς Ἑλληνικὰς ἀναπλασαμένους μυθοποιΐας, καὶ σωμάτων τινῶν καὶ ψυχῶν ἡμῖν περιόδους καὶ ἀλλοιώσεις ἀναπεμπάσαντας ταῖς τοῦ νοὸς παραφοραῖς τε καὶ ὀνειρώξεσιν, καὶ εἰς τὴν τῶν νεκρῶν δυσσεβῶς ἐμπαροινήσαντας ἀναβίωσιν· τά τε γραφέντα παρὰ Θεοδωρήτου κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, καὶ τὴν λεγομένην Ἴβα ἐπιστολὴν, συνοδικῶς ἀνεθεμάτισάν τε καὶ ἐβδελύξαντο. καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἔναγχος συναθροισθείσης κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπὶ τοῦ ἐν θείᾳ τῇ λήξει γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου ἕκτης ἁγίας συνόδου πίστιν, ἣ μειζόνως τὸ κῦρος ἐδέξατο,

Iam verò & quæ in Ephesiorum ciuitate à ducentis diuinis patribus sub Theodosio Arcadij filio Imperatore nostro exposita sunt, doctrinas, tanquam infractum pietatis robur obsignamus, vnum Christum filiū Dei & incarnatum prædicantes, & quæ ipsum sine semine peperit, impollutam semper virginem, propriè & verè deiparam decernentes: & ineptam Nestorij diuisionem, tanquam à diuina sorte semotam, persequētes, hominem separatim, & deum separatim vnum Christum decernentis, & impietatē Iudaicam renouantis. Quin etiam eam quæ B *in Calchedonensium metropoli, sub Marciano, qui fuit & ipse Imperator noster, à cccccxlix. descripta est patribus, fidem orthodoxè confirmamus: quæ vnum Christum filium Dei, ex duabus naturis compositum, & in duabus eisdem naturis creditum, magna ac sublimi voce terrarum finibus tradidit: & stultè ac inepiè sentientem Eutychen, qui magnum œconomiæ mysterium existimatione solum perfectum esse putabat, tanquam auertendum aliquod portentum terámque pestem, ex sacris ecclesiæ ambitibus exturbauit. Vnà autem cum eo etiam Nestorium, & Dioscorum, quorum ille qui-* C *dem diuisionis, hic verò confusionis defensor erat & propugnator. qui quidem ex impietatis diametro ad vnum perditionis & impietatis barathrum deciderant. Sed & clxv. diuinorum patrum in hac ciuitate Imp. congregatorum sub Iustiniano piæ memoriæ qui fuit Imperator noster, pias voces, vt à spiritu editas, cognoscimus, & posteros nostros docemus. Qui Theodorum Mopsuestiæ Nestorij magistrum, & Origenem, & Didymum, & Euagrium, qui Græcas fabulas rursus fictas retulerunt, & corporum quorundam & animarum circuitiones &* D *immutationes seu transmigrationes deintegro ruminauerunt, suis quibusdam mentis deliriis ac somniis, & in mortuorum resurrectionem impiè ac contumeliosè insultarunt: Et quæ à Theodorito scripta sunt aduersus rectam fidem & xij. beati Cyrilli capita, & eam quæ dicitur Ibæ, epistolam: synodicè anathematizarunt, & execrati sunt. Porrò sextæ quoque synodi, quæ in hac ciuitate Imp. sub diuina memoria Imp. nostro Constantino pridē cōgregata fuerat, fidem, quæ maiorem firmitatem ex eo acce-*

pit, quòd pius Imperator noster, eius decisiones suo signaculo muniit ad futuram in omnia secula securitatem, non amplius mouendam nec agitandam, nos seruare profitemur, quæ duas naturales volũtates, duásque naturales opiniones in incarnata domini nostri Iesu Christi veri Dei œconomia nos piè opinari debere, apertè docuit: iis qui rectum veritatis decretum adulterauerant, & vnam voluntatem ac operationem vnam in vno domino nostro Iesu Christo populos docuerant, pia sententia condemnatis, Theodoro, inquimus, Pharam: Cyro Alexandriæ, Honorio Romæ, Sergio, Pyrrho, Petro, Paulo, qui in hac religiosa deique obseruatrice ciuitate præsederunt: Macario, qui fuit Antiochensium episcopus: Stephano eius discipulo: & insipiente Polychronio: hac ratione intacto & illibato communi corpore domini nostri Iesu Christi ab eis seruato. Atque, vt semel dicam, omnium qui in Dei ecclesia decora ornamentáque fuerunt, & luminaria in mundo vitæ rationem obtinentia, firmã fidem valere, & vsque ad seculi consummationem inconcussam ac illabefactatam permanere sancimus, eorúmque scripta ac decreta diuinitus tradita: reiicientes omnes, & anathematizantes, quos reiecerũt & anathematizarũt, vt veritatis inimicos, & qui aduersus deum inaniter fremuerunt, & iniustitiam in altum meditati sũt. Si quis autem ex omnibus prædictæ pietatis decreta, non tenet & amplectitur, sicque opinatur & prædicat, sed iis contrà aduersari conatur, sit anathema, & secundùm priùs declaratorum sanctorum & beatorum Patrum decretum, à Christiano quoque catalogo vt alienus extrudatur & excidat. Nos enim his priùs definitis neque aliquid adiicere neque quidquam adimere omnino statuimus, vel vllo modo potuimus.

Canon II.

Hoc quoque huic sanctæ synodo pulcherrimè & honestißimè placuit, vt ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam & perturbationum curationem, firmi stabilésque maneant, qui à sanctis patribus qui nos præcesserunt, suscepti ac confirmati sunt, atque adeò nobis etiam traditi sunt, sanctorum & gloriosorum Apostolorum nomine, lxxxv. canones. Quoniam autem in his nobis canonibus præceptum est,

A δι' ὧν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς σφραγῖσι τοὺς ταύτης τόμους κατησφαλίσατο, πρὸς τὴν ἐν τῷ παντὶ αἰῶνι ἀσφάλειαν· καὶ αὖθις ὁμολογοῦμεν φυλάττειν ἀπαρεγχείρητον· ἢ δύο φυσικὰς θελήσεις ἤτοι θελήματα, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἑνὸς κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ δοξάζειν ἡμᾶς θεοφιλῶς διεσάφησεν, τοὺς δὲ εὐθὲς τῆς ἀληθείας δόγμα παραχαράξαντας, καὶ ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοὺς λαοὺς ἐκδιδάξαντας, τῇ τῆς εὐσεβείας ψήφῳ καταδικάσασα, φαμὲν Θεόδωρον
B τὸν τῆς Φαρὰν, Κῦρον τὸν Ἀλεξανδρείας, Ὠνώριον τὸν Ῥώμης, Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον, Πέτρον, τοὺς ἐν τῇ ταύτῃ θεοφυλάκτῳ προεδρεύσαντας πόλει, Μακάριον τὸν γενόμενον τῆς Ἀντιοχέων ἐπίσκοπον, Στέφανον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, καὶ τὸν ἄφρονα Πολυχρόνιον· ἐντεῦθεν ἀνέπαφον τηροῦσα τὸ κοινὸν σῶμα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν. καὶ συνελόντι φάναι, πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ διαπρεψάντων ἀνδρῶν, οἳ γεγόνασι φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέ-
C χοντες, τὴν πίστιν κρατεῖν βεβαίαν, καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον διαμένειν θεσπίζομεν, καὶ τὰ αὐτῶν θεοπαράδοτα συγγράμματά τε καὶ δόγματα πάντα· ἀποβαλλόμενοί τε καὶ ἀναθεματίζοντες, ὡς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς, καὶ κατὰ θεοῦ φρυαξαμένους κενὰ, καὶ ἀδικίαν εἰς ὕψος ἐκμελετήσαντας· Εἰ δέ τις τῶν ἁπάντων μὴ τὰ προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα κρατεῖ καὶ ἀσπάζεται, καὶ οὕτως δοξάζει τε καὶ κηρύττει, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἰέναι τούτων ἐπιχειρεῖ, ἔστω ἀνάθεμα κατὰ τὸν ἤδη προεκτεθέντα ὅρον ὑπὸ τῶν προδηλωθέντων ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων, καὶ τοῦ
D Χριστιανοῦ καταλόγου, ὡς ἀλλότριος, ἐξωθείσθω καὶ ἐκπιπτέσθω· ἡμεῖς γὰρ οὔτε προστιθέναι τι, οὔτε μὴν ὑφαιρεῖν κατὰ τὰ προορισθέντα παντελῶς διεγνώκαμεν, ἢ καθ' ὁντιναοῦν δεδυνήμεθα λόγον.

Κανὼν β'.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους, καὶ ἀσφαλεῖς πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρείαν παθῶν, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας. ἐπειδὴ δ' ἐν τούτοις τοῖς κανόσι ἐντέταλται δέχεσθαι ἡμᾶς,

ταῖς τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος διατάξεις, αἷς τισι πάλαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς ἐκκλησίας παρενετέθησαν, τὸ εὐπρεπὲς κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα, τὴν τῶν τοιούτων διατάξεων προσφόρως ἀποβολὴν πεποιήμεθα πρὸς τὴν τοῦ Χριστιανικωτάτου ποιμνίου οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν, οὐδαμῶς ἐγκρίνοντες τὰ τῆς αἱρετικῆς ψευδολογίας κυήματα, καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν ἀποστόλων καὶ ὁλοκλήρῳ διδαχῇ παρενείροντες. ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τοῦτ᾽ ἔστιν τῶν τε ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων πατέρων καὶ τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Γάγγραις· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας. προσέτι καὶ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα τῶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι συνελθόντων πόλει. καὶ τῶν διακοσίων τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει τὸ πρότερον συναγηγερμένων· καὶ τῶν ἐν Καλχηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων· ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ· ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Καρθαγένῃ, προσέτι γε μὴν καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου· καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου· ἀλλὰ μὴν καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως, καὶ Πέτρου γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, καὶ μάρτυρος, καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς Ἀλεξανδρείας, γενομένου τοῦ προτέρου Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως καὶ Γενναδίου πατριάρχου γενομένου τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως. ἔτι μὴν καὶ τοῦ Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ᾽ αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προέδρων τόποις, καὶ μόνον, κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησεν· καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας, ἢ ἀθετεῖν,

A *ut eorundem sanctorum Apostolorum per Clementem ordinationes susciperemus, quibus iam olim ab iis qui à fide aliena sentiunt, adulterina quædam & à pietate aliena introducta sunt, quæ diuinorum nobis decretorum elegantem ac decoram speciem obscurarant: has constitutiones, ad Christianissimi gregis ædificationem ac securitatem conducibiliter reiecimus, hæreticæ falsitatis fœtus nequaquam immiscentes, & germanæ ac integræ Apostolorum doctrinæ inserentes. Obsignamus etiam reliquos omnes canones, qui à sanctis & beatis nostris patribus expositi sunt,* B *id est, à trecentis decem & octo sanctis ac diuinis patribus, qui Nicææ conuenerunt: iisque qui Ancyræ, & iis etiam qui Neocæsareæ: similiter & qui Gangris: præterea & iis qui in Antiochia Syriæ: atque iis etiam qui in Laodicea Phrygiæ: præterea autem & cl. patribus qui in hac dei cultrice & Imp. ciuitate conuenerunt: & ducentis qui in Ephesiorum metropoli priùs coacti sunt: & sexcentis triginta sanctis & beatis patribus, qui Chalcedone: similiter & ijs qui Sardicæ, & qui Carthagine, & qui rursus in hac dei cultrice & Imp. vrbe con-* C *uenerunt sub Nectario, qui Imperiali huic ciuitati præsidebat, & Theophilo, qui fuit Alexandriæ archiepiscopus. Quinetiam canones Dionysij, qui fuit archiepiscopus magnæ Alexandrinorum ciuitatis: & Petri, qui fuit Alexandriæ archiepiscopus & martyr: Gregorij Neocæsareæ episcopi, qui* θαυματουργὸς, *id est, mirabilium operum effector, dictus est: Athanasij Alexandrini archiepiscopi, Basilij archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ, Gregorij episcopi Nyssæ, Gregorij Theologi, Amphilochij Iconij, Timothei archiepiscopi Alexandrini, Cyrilli eius-* D *dem Alexandriæ archiepiscopi, & Gennadij, qui fuit patriarcha huius Dei cultricis & Imp. ciuitatis. Præterea verò & à Cypriano, qui Aphrorum regionis fuit Archiepiscopus & martyr, & syn. quæ sub eo fuit, emissum canonem, qui in prædictorum præsulum locis & solùm secundùm traditam eis consuetudinẽ, seruatus est. Et nulli licere priùs declaratos canones adulterare, vel abolere,*

vel alios præter priùs hic propositos canones admittere, à quibusdam falsa adiecta inscriptione compositos, qui veritatem cauponari conati sunt. Si quis autem, quòd prædictorum canonum aliquem innouare vel subuertere conetur, conuictus fuerit, reus erit secundùm eum canonem, vt ipse pronunciat canon, pœnam luens, & per ipsum in eo in quo offendit, medelam suscipiens.

Schol. Bals. Huius præsentis canonis perpetuò recordare. Per ipsum enim os eis occludes, qui dicũt à sanctis Apostolis non fuisse editos lxxxv. canones, nec à sancta & vniuersali secunda syn. quæ Constantinopolitanorũ ecclesiam Romæ priuilegia habere decreuit, vllum penitus editum fuisse canonem. Nota autem per hunc quoque factam localium synodorum confirmationem, & decretorũ à quibusdam sanctis Patribus factorum. Multi enim ea nequaquam obseruari debere existimant, vt quæ neque ab vniuersalibus synodis facta sint, nec ab Imperatoribus confirmata.

Canon III.

Quoniam pius Christique amator Imperator noster hanc sanctam & vniuersalem synodum allocutus est, vt qui in clerum relati sunt, & aliis diuina transmittunt, puros & à culpa ac reprehensione alienos ministros efficiant, & quod intelligentia percipitur, magni Dei, qui est & sacrificium & Pontifex, sacrificio dignos, & quæ ex nefariis nuptiis iis inusta sunt probra ac dedecora repurgent: & præterea alij quidem sanctissimæ Romanorum ecclesiæ exactissimum canonem seruandum proponant: alij verò, sub hoc Dei obseruatricis & Imperatoriæ vrbis throno: quod fuit humanitatis & misericordiæ, vtrisque paternè simul & religiosè mixtis, vt neque quod est mite ac mansuetum, dissolutum, neque quod est austerum, insolens relinquamus, & maximè cùm ex ignorantia lapsus in non exiguam hominum multitudinem peruadat: omnes simul decernimus, vt qui duobus quidem matrimonijs implicati fuere, & vsque ad xv. præteriti mensis Ianuarij, præteritæ iiij. indictionis, anni 6199. peccato seruierunt, & non ab ea resipiscere voluerunt, depositioni canonicæ subijcere.

A ἢ ἑτέρους παρὰ τοὺς προκειμένους παραδέχεσθαι κανόνας ψευδεπιγράφως ὑπό τινων συντεθέντας τῶν τὴν ἀλήθειαν καπηλεύειν ἐπιχειρησάντων. Εἰ δέ τις ἄλλῳ κανόνα τῶν εἰρημένων καινοτομῶν ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὸν τοιοῦτον κανόνα, ὡς αὐτὸς διαγορεύει, τὴν ἐπιτιμίαν δεχόμενος, καὶ δι' αὐτοῦ ἐν ᾧπερ πταίει θεραπευόμενος.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ παρόντος κανόνος μέμνησο διηνεκῶς· ἐπιστομίσεις γὰρ δι' αὐτοῦ τοὺς λέγοντας μὴ ἐκ- B τεθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας πε΄. μηδὲ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς διορισαμένης ἔχειν τὴν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίαν τὰ πρεσβεῖα τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, οἱονδηποτοῦν κανόνα. σημείωσαι δὲ καὶ τὴν γενομένην διὰ τούτου ἐπικύρωσιν τῶν τοπικῶν ἁγίων συνόδων, καὶ τῶν νομοθετηθέντων θεσπισμάτων παρά τινων ἁγίων πατέρων. πολλοὶ γὰρ ἀξιοῦσι μὴ κρατεῖν ταῦτα, ὡς μὴ γενόμενα παρὰ οἰκουμενικῶν συνόδων, μηδὲ παρὰ βασιλέων κρατυνθέντα.

C

Κανὼν γ΄.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς, τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκουμενικῇ προσεφώνησε συνόδῳ, ὥστε τοὺς ἐν κλήρῳ καταλεγομένους, καὶ ἄλλοις τὰ θεῖα διαπορθμεύοντας, καθαροὺς ἀποφῆναι καὶ λειτουργοὺς ἀμώμους, καὶ τῆς νοερᾶς τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ θύματος, καὶ ἀρχιερέως θυσίας ἀξίους, ἀνακαθᾶραί τε τὰ ἐξ ἀθέσμων γάμων τούτοις ἐπιτριβέντα μύση· πρὸς τοῦτο δὲ τῶν τῆς Ῥωμαίων D ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τὸν τῆς ἀκριβείας τηρηθῆναι κανόνα προτιθεμένων· τῶν δὲ ὑπὸ τὸν τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως θρόνον, τὸν τῆς φιλανθρωπίας καὶ συμπαθείας εἰς ἓν ἀμφότερα μίξαντες, πατρικῶς ὁμοῦ καὶ θεοφιλῶς, ὡς μήτε τὸ πρᾶον ἔκλυτον, μήτε στυφὸν τὸ αὐστηρὸν καταλείψοιμεν· καὶ μάλιστα τοῦ ἐξ ἀγνοίας πταίσματος εἰς οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν πλῆθος διήκοντος συνορώμενοι, ὥστε τοὺς μὲν δυσὶ γάμοις περιπαρέντας, καὶ μέχρι τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ διελθόντος Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐννάτου, δουλωθέντας τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ μὴ ἐκνῆψαι ταύτης προελομένους, καθαιρέσει κανονικῇ ὑποβάλλειν.

τοὺς δὲ τῷ τοιούτῳ μὲν τῆς διγαμίας πάθει περιπαρέντας, πρὸς δὲ τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως τὸ συμφέρον ἐπεγνωκότας, καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἑαυτῶν περικόψαντας, καὶ πόῤῥω τὴν ξένην ταύτην καὶ νόθον συμπλοκὴν ἐκδιώξαντας, ἢ καὶ ὧν αἱ κατὰ δεύτερον γάμον γυναῖκες ἤδη τετελευτήκασιν, ἢ καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐπιστροφὴν εἶδον μεταμαθόντες τὴν σωφροσύνην, καὶ τῶν πρὶν αὐτοῖς παρανομηθέντων ταχέως ἐπιλαθόμενοι, εἴτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι ὄντες τυγχάνοιεν· τούτοις ἔδοξε πεπαῦσθαι μὲν πάσης ἱερατικῆς λειτουργίας, ἤτοι ἐνεργείας, ἤδη ἐπὶ ῥητόν τινα χρόνον ἐπιτιμηθέντας· τῆς δὲ τιμῆς τῆς κατὰ τὴν καθέδραν καὶ στάσιν μετέχειν, ἀρκουμένους τῇ προεδρίᾳ, καὶ προσκλαίοντας τῷ κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα. εὐλογεῖν γὰρ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἀνακόλουθον. γαμετῇ μὲν μιᾷ συναφθέντας, (χήρα δὲ ἡ προσληφθεῖσα ἐτύγχανεν) ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμῳ ἑνὶ παρανόμῳ προσομιλήσαντας, τουτέστι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, ἤδη ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον εἰρχθέντας τῆς ἱερᾶς λειτουργίας καὶ ἐπιτιμηθέντας, αὖθις αὐτοῖς ἐν τοῖς οἰκείοις ἀποκαταστῆναι βαθμοῖς, μηδαμῶς ἐν ἑτέρῳ μείζονι προκόπτοντας βαθμῷ, προδήλως διαλυθέντος αὐτοῖς τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου. ταῦτα δὲ ἐπὶ τοῖς καταληφθεῖσι μέχρι τῆς πεντεκαιδεκάτης, ὡς εἴρηται, τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς, τῆς τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἐν τοῖς προδηλωθεῖσι πταίσμασι καὶ μόνον ἱερατικοῖς ἐτυπώσαμεν, ὁρίζοντες ἀπὸ τοῦ παρόντος, καὶ ἀνανεούμενοι τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, τὸν δυσὶ γάμοις συμπλακέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενον, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ· ὡσαύτως καὶ τὸν χήραν λαμβάνοντα, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν περὶ προλαβόντων τινῶν θεσμοθετεῖ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη τι εἰς ἑρμηνείαν αὐτοῦ. ἃ δὲ κρατεῖν καὶ ἐφεξῆς κεκανόνισται περὶ τὸ τέλος, τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰσὶ κανόνες ιζ΄. καὶ ιη΄. οὓς παραβαινομένους, ὡς ἔοικεν, οἱ πατέρες ἀνενεώσαντο. ζήτει οὖν τὰς τούτων ἑρμηνείας ἐκεῖ· μάλιστα δὲ τὰ ἐν τῷ ιβ΄. γραφέντα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

A *eos autem, qui tali quidem bigamiæ probro ac dedecori implicati fuere, ante nostrum autem decretum id quod est utile agnouerunt, & malum à se absciderunt, & hanc adulterinam & alienam congreßionem procul abegerunt: vel eos etiam, quorum vxores in secundis nuptiis iam mortuæ sunt, vel ipsi etiam ad couersionem respexerunt, & continentiam didicerunt, & priorũ suarum iniquitatum obliti sunt, siue sint presbyteri, siue diaconi, eos ab omni quidem sacerdotali ministerio siue exercitio iam cessare, præfinito aliquo tempore punitos, honorem autem in cathedra & statione partici-* B *pare, prima sede contentos, & cum fletu à domino postulantes, vt eis condonetur peccatum ignorantiæ. Neque enim conuenit, vt is alteri benedicat, qui debet propria curare vulnera. Eos verò, qui vni quidẽ vxori copulati sunt, si vidua erat, quæ accepta est: Similiter & eos qui post ordinationem vni matrimonio se applicarunt, hoc est, presbyteros, diaconos, & hypodiaconos, breui aliquo tempore à sacro ministerio prohibitos, & punitos, rursus propriis gradibus restitui, ad alium gradum nequaquam promouẽdos, eis nefario videlicet dissoluto coniugio. Hæc* C *autem in iis qui deprehensi sunt vsque ad xv. vt dictum est, mensis Ianuarij iiij. indictionis, in priùs declaratis delictis & solùm sacerdotalibus statuimus, abhinc definientes, & renouantes canonem, qui dicit eum qui duobus matrimoniis post baptismum implicatus fuerit, vel cõcubinam habuerit, non posse esse episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex sacerdotali catalogo. Similiter & qui viduam accepit vel dimissam, non posse esse episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex sacerdotali catalogo.*

Can. Apost. xvij. & xviij. Dist. xxxiiij. Si quis viduá.

SCHOL. BALS. Præsens canon, de quibusdam quæ priùs dicta sunt, constituit: & propterea in eius interpretationem nihil scriptum est. Quę D autem in posterum firma & rata esse circa finem canonicè cõstitutum est, sunt sanctorum Apostolorum, xvij. & xviij. Qui cùm, vt est verisimile, non obseruati essent, eos patres renouauerũt. Quære ergo illic eorum interpretationem, præcipuè autem ea quę scripta sunt in xij. can. Ancyr. synodi.

CANON IIII.

Ex xxv. cap. Apo. xxvij. q.j. Si quis.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, vel lector, vel cantor, vel hostiarius, cum muliere Deo dedicata coierit, deponatur, vt qui Christi sponsæ vitium attulerit: Sin autem laicus, segregetur.

SCHOL. BALS. Ante omnia autem, nota ex hoc præsenti canone, quòd olim cantorum ordo, non ex eunuchis solùm, vt hodie fit, constituebatur, sed & ex iis qui non erant eiusmodi. Lectorum autem ordo, non vt ipsi cantarent, constitutus est, sed vt in ambone diuinas scripturas legerent post finitum matutinum. Vnde etiam lectores appellãtur. Dicit enim deponendos cantores, sicut & reliquos clericos, qui cùm mulieribus Deo consecratis coëunt. Et non solùm in eos animaduertit, sed laicos etiam qui tale quid faciunt, segregat. Non est autem nouum, si clericus propter tale delictum deponatur. Ex xxv. enim canone Apostolico, etiam qui qualemcunque mulierem stuprauit clericus, deponitur: multo autem magis qui sponsam Christi & vas Deo dedicatum polluit, deponetur. Lege sancti Basilij canonem xj. xx. & xxx. Cùm autem discis, quomodo puniuntur, qui cum talibus mulieribus rem habent, ne subdistinguas, virginem, an viduam, sed de omni muliere Deo consecrata dic locutum esse canonem. Scias autem quòd laicus, qui cum tali muliere rem habet, à præsenti quidem canone segregatur: à v. autem cap. primi tit. iiij. lib. Basilic. seu cxxiij. Nouel. capite punitur. Lege & xxx. cap. ix. lib. præsentis operis.

CANON V.

Nullus eorum qui in sacerdotali catalogo recensentur, extra eas quæ in canone inferuntur, à suspicione alienas personas, degens, mulierem possideat vel ancillam, se nulli reprehensioni affinem ex hoc seruãs. Si quis autem quæ à nobis definita sunt, transilierit, deponatur. Hoc ipsum autem etiam eunuchi seruent, vt à vituperatione alieni sint, prouidentes. Qui autem transgrediuntur, si sint quidem clerici, deponantur: si verò laici, segregentur.

A

Κανὼν δ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ θυρωρὸς, γυναικὶ ἀφιερωμένῃ Θεῷ, μιχθείη, καθαιρείσθω, ὡς τὴν νύμφην τοῦ Θεοῦ διαφθείρας· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ πάντων σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τὸ παλαιὸν οὐκ ἀπ' εὐνούχων μόνον τὸ τῶν ψαλτῶν τάγμα συνίστατο, καθὼς γὰρ σήμερον· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μὴ τοιούτων. Τὸ τάγμα
B δὲ τῶν ἀναγνωστῶν οὐ διὰ τὸ ψάλλειν αὐτοὺς, ἐτυπώθη, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τὰς θείας γραφὰς μετὰ τὴν ἀπόλεσιν τοῦ ὄρθρου· ἐξ οὗ καὶ ἀναγνῶσται καλοῦνται. Φησὶ γὰρ καθαιρεῖσθαι τοὺς ψάλτας ὥσπερ καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς μιγνυμένους ταῖς τῷ Θεῷ ἀφιερωθείσαις· καὶ οὐ μόνον τούτους κολάζει, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἀφορίζει. Οὐκ ἔστι δὲ καινὸν ἐὰν καθαιρῆται κληρικὸς ἐκ τούτου τοῦ ἁμαρτήματος. ἀπὸ γὰρ τοῦ κε'. ἀποστολικοῦ κανόνος, καὶ οἱ ἀνδήτινα πορνεύσας γυναῖκα κλη-
C ρικὸς καθαιρεῖται· πολλῷ οὖν πλέον τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ σκεῦος τὸ ἀνατεθειμένον τῷ Θεῷ μολύνων καθαιρεθήσεται. ἀνάγνωθι τοὺς ἁγίου Βασιλείου κανόνας ια'. καὶ ξ. μανθάνων μέντοι πῶς τιμωροῦνται οἱ τοιαύταις γυναιξὶ μιγνύμενοι, μὴ ἀποδιαστείλῃς παρθενίαν ἢ χηρείαν, ἀλλὰ περὶ πάσης γυναικὸς ἀφιερωθείσης τῷ Θεῷ λέγε τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆναι. ἔσο δὲ εἰδὼς ὅτι ὁ τοιαύτῃ γυναικὶ μιγνύμενος λαϊκὸς, ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος ἀφορίζεται· ἀπὸ δὲ τοῦ ε'. κεφαλαίου τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου
D τῶν βασιλικῶν, ἤγουν τῆς ρκγ'. νεαρᾶς, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. ἀνάγνωθι καὶ τὸ λ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν ε'.

Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐμφερομένων ἀνυπόπτων προσώπων ἐκτὸς διάγων, γυναῖκα κεκτήσθω ἢ θεραπαινίδα, τὸ ἀνεπίληπτον ἑαυτῷ ἐντεῦθεν τηρῶν. Εἰ δὲ παραβαίνει τις τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα, καθαιρείσθω. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ εὐνοῦχοι διαφυλαττέσθωσαν, τὸ ἄμεμπτον ἑαυτοῖς προνοούμενοι· παραβαίνοντες δὲ, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν· Εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφοριζέσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

A

Ἐν τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου πλατύτερον ἐγράψαμεν περὶ ὧν φησὶ καὶ ὁ παρὼν κανών. καὶ ζήτει τὰ ἐν ἐκείνῳ παραγραφέντα. καὶ σημείωσαι ἐκ πάντων ὅτι καὶ οἱ εὐνοῦχοι ἀφορίζονται μετὰ γυναικῶν ἀλλοτρίων οἰκοῦντες.

Κανὼν ϛʹ.

Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν εἴρηται, τῶν εἰς κλῆρον προαγομένων ἀγάμων, μόνους ἀναγνώστας καὶ ψάλτας γαμεῖν· καὶ ἡμεῖς τοῦτο παραφυλάττοντες, ὁρίζομεν, ἀπὸ τοῦ νῦν μηδαμῶς ὑποδιάκονον ἢ διάκονον ἢ πρεσβύτερον, μετὰ τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ προερχομένην χειροτονίαν, ἔχειν ἄδειαν, γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικέσιον. Εἰ δὲ τοῦτο τολμήσοι ποιῆσαι, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ βούλοιτό τις τῶν εἰς κλῆρον προερχομένων, γάμου νόμῳ συνάπτεσθαι γυναικί, πρὸ τῆς τοῦ ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας τοῦτο πραττέτω.

B

Ἑρμηνεία.

Ὁ κϛʹ. ἀποστολικὸς κανὼν διορίζεται μόνους ἀναγνώστας καὶ ψάλτας νομίμοις συναλλάττειν γάμοις. περὶ δὲ τῶν ἄλλων κληρικῶν οὐδέν τι φησί. καὶ διὰ τοῦτο πλατύνοντες ἀκολούθως τούτῳ τὴν διδασκαλίαν, οἱ ἅγιοι πατέρες διορίζονται ἐνταῦθα ἀναγνώστας μὲν καὶ ψάλτας γαμεῖν· ἕτερον δέ τινα παρὰ τούτους, ἤγουν ὑποδιάκονον ἢ διάκονον ἢ πρεσβύτερον, μετὰ τὴν χειροτονίαν μὴ λαμβάνειν νόμιμον γυναῖκα, ἢ μὴν ἐκ παραβασίας τοῦ κανόνος καθαιρεῖσθαι. ὅπως δὲ διάγουσιν οὗτοι παραιτούμενοι τὴν χειροτονίαν καὶ γυναῖκας λαμβάνοντες, μαθήσῃ, ἀπὸ τῆς οθʹ. νεαρᾶς τοῦ Βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λεγούσης ἐν μέρει ταῦτα ῥητῶς. Οὐκ ἀποδεχόμενοι οὖν τῆς προαιρέσεως τὸν παλαιὸν νομοθέτην, ὃς βούλεται πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον μετὰ τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ χειροθεσίαν συναφθέντα γυναικί, παντελῶς τοῦ τοιούτου ὑπεξίστασθαι σχήματος, καὶ πρὸς τὸν λαϊκὸν βίον ἐπαναστρέφεσθαι, ἀκυροῦμεν τὸ δόγμα· θεσπίζομεν δὲ μόνῃ τῇ ὑποχωρήσει τῆς τάξεως, ἐφ᾽ ᾗ πρὸ τοῦ γάμου ἐγνωρίζοντο, ἀρκεῖσθαι τὴν δίκην αὐτοῖς. τοῦ δὲ κληρικοῦ σχήματος καὶ τῆς ἄλλης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπηρεσίας, ἧς ἐφάπτεσθαι οὐκ ἀθέμιτον, μὴ παντάπασι τὴν ἀλλοτρίωσιν καταδικάζεσθαι.

C

D

SCHOL. BALS. In iij. can. primæ ſyn. Nicenæ fuſiùs ſcripſimus de iis quæ dicit præſens canon: quære quæ in illo adſcripta ſunt. Et nota ex omnibus, quòd etiam eunuchi ſegregantur, qui cum alienis mulieribus cohabitant.

CANON VI.

Quoniam in Apoſtolicis canonibus dictum eſt, eorum qui non ducta vxore in clerum promouentur, ſolos lectores & cantores vxorem poſſe ducere: & nos hoc ſeruantes decernimus vt deinceps nulli penitus hypodiacono, vel diacono, vel presbytero, poſt ſui ordinationem, coniugium contrahere liceat. Si autem fuerit hoc auſus facere, deponatur. Si quis autem eorum qui in clerum accedunt, velit lege matrimonij mulieri coniungi, antequam hypodiaconus, vel diaconus, vel presbyter ordinetur, hoc faciat. Dist. xxxij. Si quis eorum.

SCHOL. BALS. Xxvj. canon Apoſtolicus decernit, vt ſoli lectores & cantores legitima matrimonia contrahant. De aliis autem clericis nihil dicit. Et propterea eorum doctrinam ſancti patres conſequenter extendentes, hîc quidem lectores & cantores vxores ducere poſſe decernunt: nullum autem alium præter hos, ſiue hypodiaconum, ſiue diaconum, ſiue preſbyterum, poſt ordinationem, legitimam vxorem accipere, vel propter canonis tranſgreſſionem, deponi. Quomodo autem hi degunt qui ordinationem recuſant, & vxores accipiunt, diſces ex lxxix. Imperatoris domini Leonis ſapientis Nouella, hæc expreſsè dicentis: Non admittentes ergo hac in re veterē legiſlatorem, qui vult, preſbyterum, vel diaconum, vel ſubdiaconum, poſt ſui ordinationem vxori coniunctum à tali omnino habitu recedere, & ad vitam laicam conuerti, decretum infirmamus: ſancimus autem ſufficientem eius eſſe pœnam, ſi ſolo ordine careat, in quo ante matrimonium dignoſcebatur: non autem à clericali habitu & alio in eccleſiis miniſterio, quod tangere non eſt illicitum, omnino alienus eſſe condemnetur.

Est autem lex quæ ab hac nouella sublata est cap. xxx. tit. xj. iij. Basilic. quod est xxvij. cap. Nouellæ Iustiniani xxiij.

CANON VII.

Dist. xciij. Præcipimus. *Quoniam in nonnullis ecclesiis diaconos officia ecclesiastica habere didicimus: & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante presbyteros sedere: statuimus, vt diaconus, etiamsi in dignitate, id est, in quouis sit officio ecclesiastico, ante presbyterum ne sedeat, præterquam si proprij patriarchæ vel metropolitani vicem gerens, adsit in alia ciuitate super aliquo capite. Tunc enim vt locum illius implens, honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia, tale quid efficere ausus fuerit, is ex proprio gradu deiectus, sit omnium vltimus eius ordinis, in cuius est catalogo in sua ecclesia, Domino nostro præcipiente, ne primis sedibus delectemur, secundum eam quæ in sancto euangelista Luca, vt ex domino nostro & deo profecta, posita est, doctrinam. Iis enim qui vocati erant, dicebat hanc parabolam: Quando ab aliquo ad nuptias inuitatus fueris, ne in primo loco accubueris, ne forte quispiam te honoratior ab eo inuitatus fuerit, isque qui te & ipsum inuitauit, veniat, & dicat, Da ei locum: & tunc incipies cum pudore vltimum locum tenere: sed quando inuitatus fueris, in vltimo loco accumbe, vt quando venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende altius: tunc erit tibi gloria coram iis qui tecum accumbunt. Nam quisquis se extollit, humiliabitur. Hoc ipsum autem etiam seruabitur in reliquis sacris ordinibus, quandoquidem secularibus seu mundanis dignitatibus spiritales præstantiores esse scimus.*

SCHOL. BALS. Xviij. canon syn. Nicenæ iubet deponi diaconos qui sedent in medio presbyterorum. præsens autem canon, eos qui sic faciunt, ex proprio gradu deiici iubet. Si enim aliis forte diaconis in gradu prior erat qui se impudenter gessit, & ante presbyteros sedit, in vltimum locum dimittetur, & erit in gradu omnium infimo, nec id quod habet officium ecclesiasticum, seu dignitas, ei proderit.

A ἔστι δὲ ὁ παρὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ἀναιρεθεὶς νόμος κεφ. λ΄. τοῦ ια΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κεφάλ. κζ΄. τῆς κγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς.

Κανὼν ζ΄.

Ἐπειδὴ δὲ μεμαθήκαμεν ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν, διακόνους τυγχάνειν ὀφφίκια ἐκκλησιαστικὰ ἔχοντας, ἐντεῦθέν τε τινὰς αὐτῶν αὐθαδείᾳ καὶ αὐτονομίᾳ κεχρημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι, ὁρίζομεν ὥστε τὸν διάκονον κἂν ἐν ἀξιώματι, τουτέστιν ἐν ὀφφικίῳ τῷ οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ τυγχάνοι, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ B τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἐκτὸς, εἰ μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου, ἐν ἑτέρᾳ πόλει παραγένηται ἐπί τινι κεφαλαίῳ. τότε γὰρ, ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν, τιμηθήσεται. Εἰ δέ τις τοιούτῳ τολμήσοι τυραννικῷ χρώμενος θράσει διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος ἐκ τοῦ οἰκείου καταβιβασθεὶς βαθμοῦ, ἔσχατος πάντων γινέσθω τοῦ ἐν ᾧ περ καταλέγεται τάγματος ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν ἐκκλησίᾳ· τοῦ κυρίου ἡμῖν παραινοῦντος, μὴ χαίρειν ταῖς πρωτοκλισίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν C καὶ θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν. ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους, παραβολὴν ἐπάγων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς· ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν, ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι· δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ᾽ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν· ἀλλ᾽ ὅταν κληθῇς, ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς, εἴπῃ σοι· φίλε προσανάβηθι ἀνώτερον. τότε ἔσται σοι δόξα D ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν, ὑψωθήσεται. τὸ δὲ αὐτὸ φυλαχθήσεται καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ταγμάτων· ἐπειδὴ τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἀξιωμάτων, κρείττονα τὰ πνευματικὰ ἐπιστάμεθα.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιη΄. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου καθαιρεῖσθαι φησὶ τοὺς ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων καθεζομένους διακόνους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τοὺς οὕτω ποιοῦντας ὑποβιβάζεσθαι ἐκ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ παρακελεύεται. εἰ γὰρ τυχόντων ἄλλων διακόνων προβαθμιώτερος ἦν ὁ ἀναιδευσάμενος, καὶ πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθίσας, κατενεχθήσεται εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, καὶ ἔσται πάντων ὑποβάθμιος, μὴ ὠφελούμενος ἐκ τοῦ αὐτῷ προσόντος ἴσως ἐκκλησιαστικοῦ ὀφφικίου ἤτοι ἀξιώματος.

Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου ἔν τινι πόλει σταλῇ, ὡς τὸν τόπον ἐκείνου ἀναπληρώσων, τότε ὡς αὐτὸς ὁ στείλας αὐτὸν λογισθήσεται. πῶς οὖν ὁ μὲν ιη΄. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων καθίσαντα διάκονον, οὗτος δὲ κουφότερον κολάζει αὐτὸν, ἤγουν διὰ ὑποβιβασμοῦ; Λύσις. ἐκεῖνος μὲν ὁ κανὼν περὶ τῶν εἰς τὸ βῆμα ἐν ἱερουργίας καιρῷ ἀναιδευσαμένων, καὶ πρὸ τῶν ἱερέων καθισάντων, φησίν, ὁ δὲ περὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ βήματος ἐν τυχούσῃ καθέδρᾳ καθισάντων διακόνων πρὸ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ διὰ τοῦτο μετριωτέραν ἐπάγει τὴν κόλασιν. ὀφφίκια μέντοι ἐκκλησιαστικὰ λέγονται τὰ ἀρχοντικά. τὸ αὐτὸ δὲ κρατεῖν βούλεται ὁ κανὼν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ταγμάτων, ὥστε μήτινα ἀξιώματι θαρροῦντα ἢ ὀφφικίῳ κατεπαίρεσθαι τῶν ἄλλων, καὶ θρασύνεσθαι κατὰ τῶν προβαθμιωτέρων αὐτοῦ, ὑποδιάκονον τυχὸν κατὰ διακόνου, ἢ ἀναγνώστην κατὰ ὑποδιακόνου. κρείττω γάρ φησιν εἶναι τὰ πνευματικὰ ἀξιώματα τῶν κοσμικῶν. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος παρίστανται τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀρχοντικὰ ἤτοι ἀξιώματα βαθμοὺς εἶναι ἐκκλησιαστικούς, ὡς τὰ διακονικὰ καὶ τὰ λοιπά. θαυμάζω δὲ πῶς τοῦ κανόνος διοριζομένου τὸν ἀποσταλέντα ἐπέχειν τὸν τόπον τοῦ ἀποστείλαντος, ὅσον κατὰ τὴν τιμήν, ὁ ἐπίσκοπος τῶν Γορτιναίων Βασίλειος παρουσιάζων ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, δικαίῳ πάσης τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, εὑρίσκεται ὑπογράψας μετὰ τοὺς τέσσαρας πατριάρχας καί τινας μητροπολίτας. ἀλλ' ὡς ἔοικε καὶ αὐτὸς λεγάτος ἦν τοῦ Πάππα· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τοὺς πατριάρχας ὑπέγραψεν ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ λεγάτοι, ἤτοι ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Ἡρακλείας Θρᾴκης καὶ ἕτεροι. ὁ δὲ χαρτοφύλαξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως προκάθηται τῶν ἀρχιερέων διάκονος ὤν, εἴρηται ἐν τῷ ιη΄. κανόνι τῆς πρώτης συνόδου. σημείωσαι δὲ τὸν κανόνα λέγοντα κρείττονα εἶναι τὰ πνευματικὰ ἀξιώματα τῶν κατὰ κόσμον ἀξιωμάτων· πλὴν μὴ ἑλκύσῃς τοῦτον, ὡς τινὲς εἶπον, χάριν τοῦ προτιμᾶσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν. ἑρμήνευσον δὲ τοῦτο εἰς τοὺς καταυθαδιαζομένους τυχὸν ὑποδιακόνους κατὰ διακόνων,

Sin autē à suo patriarcha vel metropolitano in aliquē locum missus fuerit, vt locum illius obtenturus ac repleturus, tunc perinde ac qui ipsum misit, reputabitur & honorabitur. Quomodo ergo xviij. quidem canon Nic. Syn. eum qui in medio presbyterorum sedit, diaconum deponendum dicit: hic autem leuius in eum animaduertit, nēpe demissione? Sol. Ille quidem canō, de iis qui in sacro tribunali tempore sacrificij se impudenter gesserunt, & ante sacerdotes sederunt, loquitur. De huiusmodi enim rebus disserit, scilicet de iis diaconis qui sacerdotib. cōmunionem porrigūt, & quædā alia eiusmodi indigna faciunt. Præsens autem canon loquitur de diaconis, qui extra sacrum tribunal in quauis cathedra ante presbyteros sederunt, & ideo eis lenius supplicium infligit. Officia autem Ecclesiastica dicūtur, quæ Græcè ἀρχοντικά. Canon autem idipsum vult etiā seruari in aliis ecclesiasticis ordinibus: ne quis dignitate vel officio fretus, aduersus alios extollatur, & aduersus eos qui altiori gradu sunt, efferatur: hypodiaconus forte aduersus diaconum, vel lector aduersus hypodiaconum. Miror autem, quomodo cùm canon statuat, eum qui missus est, obtinere locum eius qui misit, quod ad honorem attinet, Gortynensis episcopus Basilius, qui in hac synodo totius Romanæ ecclesiæ iure, præsens aderat, post quatuor patriarchas & quosdam metropolitanos subscripsisse inuenitur. Sed vt est probabile, ipse quoque erat Papæ legatus, & ideo subscripsit post patriachas, sicut & cæteri legati, scilicet Thessalonicensis episcopus, & Heracleanus, & alij. Constantinopolitanus autem chartophylax, quomodo cùm sit diaconus, ante antistites seu pontifices sedet, in primæ synodi xviij. can. dictum est. Nota autem & canonem qui dicit, spirituales dignitates esse præstantiores secularibus seu mundanis dignitatibus. Sed ne hoc eò traxeris, vt nonnulli dicebant, vt ecclesiasticæ dignitates præferantur imperatoriis: eis enim subiicientur. Interpretare autem hoc aduersus subdiaconos, qui fortasse superbè & insolenter se gerunt aduersus diaconos,

vel diaconos qui aduersus presbyteros: & dic, quòd si in secularibus dignitatibus, non licet ei qui est minoris dignitatis, præsidere, vel præferri ei qui est maiore dignitate honoratus, multo magis nō licet hoc facere iis qui sūt ecclesiasticis dignitatibus honorati: quas etiam spiritales appellauit: qui quidem ex sua professione debent omnem bonum ordinem omnemque moderationem obseruare. Nota ergo canonem, qui circa finem nominat ecclesiasticos gradus, dignitates. Nonnulli enim sæpe in iudicio dixere, nec ecclesiastica officia, nec metropolitanos inter dignitates collocari, & propterea nec potentem quidem esse ecclesiastici Cubicularij vel episcopi ordinem, sed vilem. Hoc autem mihi ita esse videtur. Et lege primum cap. ix. tit. præsentis operis, & illic positum, scriptisque mandatum, sancti Constantini, qui est Apostolis æqualis, decretum, & commentarium lvj. cap. primi tit. præsentis operis.

CANON VIII.

In omnibus, ea quæ à nostris sanctis patribus decreta sunt, nos quoque rata ac firma esse volentes, canonem quoque renouamus, qui iubet vniuscuiusque prouinciæ episcoporum synodos fieri, vbi metropolitanus episcopus satius esse duxerit. Quoniam autem propter aliquas Barbarorum incursiones & quasdam alias incidentes causas, non possunt qui ecclesiis præsident, synodos bis in anno facere, visum est vt omnino semel in anno, propter ecclesiasticas quæstiones, vt consentaneum est, emergentes, fiat prædictorum episcoporum synodus, à sancto Paschæ festo, & vsque ad Octobris mensis complementum, singulis annis, in loco quem vt prædictum est, metropolitanus episcopus aptiorem iudicauerit: ij autem qui non conueniunt, episcopi, cùm in suis metropolibus agant, & sani sint, & ab omni ineuitabili & necessario negotio liberi, fraternè corripiantur.

SCHOL. BALS. Quomodo & quando debeant episcopi ad suos primos conuenire, vt synodi fiant, & ecclesiasticæ quæstiones soluantur, in diuersis præcedentibus canonibus dictum est.

ἢ διακόνοις κατὰ πρεσβυτέρων. καὶ εἰπὲ ὅτι εἰ ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἀξιώμασιν οὐκ ἔξεστι τῷ ἥττονος ἀξίας ὄντι προκαθῆσθαι ἢ προτιμᾶσθαι τοῦ μείζονι τετιμημένου ἀξιώματι, πολλῷ πλέον οὐκ ἔξεστι τοῦτο ποιεῖν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξίαις τετιμημένοις, ἃς καὶ πνευματικὰς ἐκάλεσε, καὶ χρεωστοῦσι πᾶσαν εὐταξίαν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα ὀνομάζοντα, περὶ τὸ τέλος, τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς, ἀξιώματα. πολλάκις γὰρ εἰς τὸ δικαστήριον εἶπον τινὲς μήτε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας, μήτε τοὺς μητροπολίτας ἐν ἀξιωματικῇ μοίρᾳ συντάττεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ δυνατὸν εἶναι τὴν τάξιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κουβουκλεισίου ἤτοι τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ταπεινόν. ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κ'. κεφάλαιον τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ ἐκεῖσε καταστρωθὲν ἔγγραφον θέσπισμα τοῦ ἰσαποστόλου ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τὸ σχόλιον τοῦ λϛ'. κεφαλαίου τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν η'.

Ἐν πᾶσι τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν θεσπισθέντα καὶ ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι, ἀνανεούμεθα καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. ἐπειδὴ δὲ διά τε τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, διά τε προσπιπτούσας ἑτέρας αἰτίας, ἀδυνάτως οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους ποιεῖσθαι, ἔδοξεν, ὡς τρόπῳ παντὶ ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων, διὰ τὰ ὡς εἰκὸς ἀναφυόμενα ἐκκλησιαστικὰ κεφάλαια, ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον, ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ πάσχα ἑορτῆς, καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἑκάστου ἔτους κατὰ τὸν τόπον, ὃν ὁ τῆς μητροπόλεως, καθὰ προείρηται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος. τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ταῦτα ἐν ὑγείᾳ διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι παρὰ τοῖς πρώτοις αὐτῶν συνέρχεσθαι, ὥστε γίνεσθαι συνόδους, καὶ λύεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, εἴρηται ἐν διαφόροις προλαβοῦσι κανόσιν.

ἀνάγνωθι καὶ κεφ. η'. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ παρὼν κανὼν οὐδέν τι πλέον τῶν ἄλλων φησὶν, ἀλλ' ἢ τὸ γίνεσθαι ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους. ἀνάγνωθι καὶ τῆς δ'. συνόδου κανόνα ιθ'. καὶ τῆς α'. συνόδου κανόνα ε'. καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα λζ'.

A Lege & caput viij. ix. tit. præsentis operis, & quæ ibi scripta sunt. Præsens autem canon nihil plus quàm alij dicit, preterquam vt semel fiant in anno synodi. Lege & iiij. syn. can. xix. & primæ syn. can. v. & sanctorum Apostolorum canonem xxxvij.

Κανὼν θ'.

Μηδενὶ ἐξεῖναι κληρικῷ καπηλικὸν ἐργαστήριον ἔχειν. Εἰ γὰρ τῷ τοιούτῳ εἰσιέναι ἐν καπηλείῳ οὐκ ἐπιτέτραπται, πόσῳ μᾶλλον ἄλλοις ἐν τούτῳ διακονεῖσθαι, καὶ ἃ μὴ θέμις αὐτῷ ἐγχειρεῖν; εἰ δέ τι τοιοῦτον διαπράξοιτο, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

CANON IX.

Nulli licere clerico cauponatoriam habere tabernam. Si ei enim in cauponam ingredi non est permissum, multò magis & aliis in ea ministrare, & in ijs, quæ ne adgredi quidem licet. Si quid autem tale fecerit, vel cesset, vel deponatur. Can. Apost. liiij. & xliiij. Dist. c. Nulli.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν νδ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἀφορίζεσθαι λέγει τοὺς ἐσθίοντας ἐν καπηλείῳ κληρικούς· ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μὴ ἔχειν κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον, ἤγουν μὴ ἐνεργεῖν ἐμπορείαν καπηλικήν. Εἰ γὰρ κατὰ δεσποτείαν ἔχει καπηλικὸν ἐργαστήριον, καὶ πρὸς ἑτέρους τοῦτο ἐκδίδωσι, καινὸν οὐκ ἔστι. τοῦτο γὰρ καὶ παρὰ μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν διαφόρων γίνεται· ὥστε τὸ ἔχειν ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν ἐκλάμβανε. ἐπεὶ δὲ ἕτερόν ἐστι τὸ εἰσέρχεσθαι ἐν καπηλείῳ ἀλλοτρίῳ, καὶ ἐσθίειν, καὶ ἕτερον τὸ ἐμπορεύεσθαι καπηλικὴν τέχνην, ἐν μὲν τῷ ἀποστολικῷ κανόνι ἀφορίζεσθαι φησὶ, τὸν ἐσθίοντα ἐν καπηλείῳ κληρικὸν, καὶ μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθούμενον, πάντως διὰ τὸ μετριώτερον τοῦ ἁμαρτήματος· τὸν δὲ ἐνεργοῦντα κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον, μὴ διορθούμενον μετὰ παραγγελίαν, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ παρὼν κανὼν, πάντως διὰ τὸ βαρύτερον τοῦ ἁμαρτήματος. ἀνάγνωθι τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι· καὶ συνόδου Λαοδικείας κανόνα κδ'. συνόδου Καρθαγένης κανόνα μ'. καὶ βιβλίου δ'. τῶν βασιλικῶν, τίτλου α'. κεφ. τελευταῖον. ὅπερ κατεστρώθη ἔξωθεν τοῦ λε'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

B SCHOL. BALS. Lviij. Apostolorum canon clericos segregari iubet, qui in caupona comedũt. Decernit autem præsens canon, ne clericus habeat cauponatoriam officinam, scilicet ne cauponatoriam mercaturam exerceat. Si enim cauponatoriam officinam in dominio habet, & eam aliis elocat, nouum non est. Hoc enim etiam apud monasteria & diuersas fit ecclesias. Quamobrem, habere hîc, pro eo quod est exercere, C accipe. Quoniam autem aliud est in alienã cauponam ingredi, & comedere, & aliud artem cauponatoriam exercere: in canone quidem Apostolico, clericum, qui in caupona comedit, & post denũciationem omnino non corrigitur, eo quòd peccatum sit leuius, segregandum dicit. Clericum autẽ qui cauponatariam tabernam exercet, nec post denunciationem corrigitur, præsens canon, quoniam grauius est peccatum, dicit esse deponendum. Lege quæ D adscripta sunt in dicto præsenti canone, & synodi Laodic. can. xxiiij. syn. Carth. can. xl. & iiij. libri Basilic. tit. primum cap. vltimum, quod situm est extra xxxv. cap. ix. tit. præsentis operis.

Κανὼν ι'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τόκους ἢ τὰς λεγομένας ἑκατοστὰς λαμβάνων, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

CANON X.

Episcopus, presbyter, vel diaconus, qui vsuras, vel quæ dicuntur centesimas, accipit, vel cesset, vel deponatur. Nic. conc. c. xviij. Apo. xliiij.

Ἑρμηνεία.

SCHOL. BALS. In xvij. canone j. syn. satis scripsimus de omnibus sacerdotibus, seu sacris initiatis,

Ἐν τῷ ιζ'. κανόνι τῆς α'. συνόδου ἱκανῶς ἐγράψαμεν περὶ πάντων τῶν ἱερωμάτων,

qui vsuras accipiunt, vel aliquod aliud turpe lucrum sibi excogitant. Et lege quæ in illo scripta sunt, & inuenies solutionem repugnantiæ quę esse videtur illius canonis & præsentis. Præsens enim canon, & Apostolicus xliiij. vel cessare, vel deponi iubent eum qui tale quid facit. Xvij. autē canon primæ synodi eum deponi iubet. Lege xxvij. cap. ix. tit. præsentis operis.

Canon XI.

xxviii. q. i. Nullus.

Nemo eorum qui in sacerdotali ordine enumerantur, vel laicus, Iudæorum azyma comedat, vel vllam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel vnà cum eis in balneis lauetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si autem laicus, segregetur.

Schol. Bals. Sancti patres nos cum Iudæis nullam communionem habere volentes, statuunt nos non debere cum eis festa celebrare, nec accipere, nec comedere, quæ nunc ab illis fiunt azyma, nec ab eis medicinam accipere, nec cum eis lauari. Eos autem qui præter hæc faciunt, si sint quidem clerici, deponi iubent: si verò laici, segregari. Quære Laod. syn. can. lj. lij. lviij. & sanctorum Apostolorum canonem lxx. & eorum interpretationem. Nec dicat quispiam, quòd illa azyma vetiti sunt comedere quæ dantur ab hæreticis, non autem sacrificium facere per azyma, vel absolutè comedere azyma: quoniam nos quoque diuerso modo azyma comedimus, quæ dicuntur λαπανάβαζα: Audiet enim quòd non azyma comedere sit prohibitum, sed per azyma more Iudaico festa celebrare Quod est autem maius festum incruento sacrificio, quod dominus noster Iesus Christus tradidit tēpore mortis suæ & festi Paschalis? Quia autem sanctis patribus ne in mentem quidem venit nos per azyma celebraturos, quēadmodum hoc quoque fit à Iudæis,

A τῶν λαμβανόντων τόκους, ἢ καὶ ἕτερόν τι αἰσχρὸν κέρδος ἑαυτοῖς ἐπινοουμένων. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα· καὶ εὑρήσεις τὴν λύσιν τῆς δοκούσης ἐναντιοφανείας, ἐκείνου τε τοῦ κανόνος καὶ τοῦ παρόντος. ὁ μὲν γὰρ παρὼν κανὼν, καὶ ὁ ἀποστολικὸς μδ΄. ἢ παύσασθαι ἢ καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα. ὁ δὲ ιζ΄. κανὼν τῆς α΄. συνόδου καθαιρεῖσθαι τοῦτο φησίν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κζ΄. κεφάλαιον τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν ια΄.

B Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι, ἢ λαϊκὸς, τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω, ἢ τούτοις προσοικειούσθω, ἢ ἐν νόσοις προσκαλείσθω, καὶ ἰατρείας παρ' αὐτῶν λαμβανέτω, ἢ ἐν βαλανείοις τούτοις παντελῶς συλλουέσθω. Εἰ δέ τις τοῦτο πρᾶξαι ἐπιχειρήσοι, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Μηδεμίαν κοινωνίαν ἡμᾶς ἔχειν μετὰ τῶν C Ἰουδαϊκῶν οἱ θεῖοι πατέρες θέλοντες, διορίζονται μὴ συνεορτάζειν τούτοις ἡμᾶς, μηδὲ λαμβάνειν καὶ ἐσθίειν τὰ παρ' αὐτῶν τηνικαῦτα γινόμενα ἄζυμα, μηδὲ ἰατρεύεσθαι παρὰ τούτων, ἢ συλλούεσθαι. τοὺς δὲ ποιοῦντας παρὰ ταῦτα, κληρικοὺς μὲν ὄντας παρακελεύεται καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. ζήτει τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα λα΄. λβ΄. λζ΄. καὶ λη΄. καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανόνα ο΄. καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ. καὶ μή τις λεγέτω ὡς ἐκεῖνα τὰ ἄζυμα ἐκωλύθη- D σαν ἐσθίεσθαι τὰ παρὰ αἱρετικῶν διδόμενα, οὐ μὴν τὸ γίνεσθαι θυσίαν διὰ ἀζύμων, ἢ ἁπλῶς τὸ ἐσθίειν ἄζυμα, ὅτι καὶ ἡμεῖς διαφόρως ἐσθίομεν ἄζυμα τὰ λεγόμενα λαπανάβατα. ἀκούσει γὰρ ὡς οὐχὶ τὸ ἐσθίειν ἄζυμα κεκώλυται, ἀλλὰ τὸ διὰ ἀζύμων κατὰ τοὺς Ἰουδαίους ἑορτάζειν. ποία δὲ μείζων ἑορτὴ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἐστὶν, ἣν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἡμῖν παρέδωκε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ τῆς πασχαλίου ἑορτῆς; ὅτι δὲ οὐδὲ εἰς νοῦν ἦλθε τοῖς ἁγίοις πατράσι τὸ ἑορτάζειν ἡμᾶς διὰ ἀζύμων, καθὼς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν Ἰουδαίων

γίν., τῶν

τῶν ὁρισθέντων μετὰ ἀμνοῦ καὶ ἀζύμων καὶ πικρίδων τὴν τοῦ πάσχα ποιεῖν ἑορτήν, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ καταργῆσαι αὐτοὺς πᾶσαν Ἰουδαϊκὴν ἑορτήν. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα διδάσκοντα περὶ τῶν ἀζύμων· καὶ ὅτι οἱ παρὰ Ἰουδαίων ἢ καὶ ἄλλων αἱρετικῶν ἰατρευόμενοι κολάζονται.

quibus statutum est cum agno & azymis & lactucis agrestibus Paschæ festum celebrare, ex eo clarum quòd omne festum Iudaicum aboleuerint. Nota præsentem canonem, qui de azymis instruit, & quòd illi, qui à Iudæis vel aliis hæreticis medicis curantur, puniuntur.

Κανὼν ιβ'.

Καὶ τοῦτο δὲ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἔν τε τῇ Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ, καὶ ἑτέροις τόποις, οἱ τῶν ἐκεῖσε θεοφιλέστατοι πρόεδροι συνοικεῖν ταῖς ἰδίαις γαμεταῖς, καὶ μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς προελθοῦσαν χειροτονίαν, οὐ παραιτοῦνται, πρόσκομμα τοῖς ἄλλοις τιθέντες καὶ σκάνδαλον. πολλῆς οὖν ἡμῖν σπουδῆς οὔσης, τοῦ πάντα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπὸ χεῖρα ποιμνίων διαπράττεσθαι, ἔδοξεν, ὥστε μηδαμῶς τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεσθαι. τοῦτο δὲ φαμὲν, οὐκ ἐπ' ἀθετήσει ἢ ἀνατροπῇ τῶν ἀποστολικῶς νενομοθετημένων, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς, τὸν λαὸν προμηθούμενοι, καὶ τὸ μὴ δοῦναι μῶμόν τινα κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. Φησὶ γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος· πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε, ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι· μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ, Χριστοῦ. Εἰ δέ τις φωραθείη τὸ τοιοῦτο πράττων, καθαιρείσθω.

Canon XII.

Porro hoc quoque ad nostram cognitionem peruenit, quòd in Aphrica, & Libya, & aliis locis, quidam ex iis, qui illic sunt, religiosissimi præsules, cum propriis vxoribus, etiam postquam ad eos processit ordinatio, vna habitare non recusant, ex eo populis offendiculum & scandalum afferentes. Cùm itaque studium nostrum in eo magnopere laboret, vt omnia ad gregis in manus nostras traditi nobisque commissi vtilitatem fiant, nobis visum est vt nihil eiusmodi deinceps vllo modo fiat. Hoc autem dicimus, non ad ea abolenda & euertenda, quæ apostolicè antea constituta sunt, sed populorum salutis & ad meliora progressionis curam gerentes, & ne status ecclesiasticus vllo probro afficiatur. Dicit enim diuinus Apostolus, Omnia ad Dei gloriam facite, sine offendiculo estote, & Iudæis & Græcis, & Dei ecclesiæ, quemadmodum & ego omnibus in omnibus placeo, non quærens meam vtilitatem, sed multorum, vt seruentur. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Si quis autem tale quid agere deprehensus fuerit, deponatur.

1.Cor.10.32.

Ἑρμηνεία.

Πρὸς κρείττονα βιοτὴν προάγοντες τοὺς τῆς ἐκκλησίας τροφίμους οἱ θεῖοι πατέρες, διακελεύονται πάντη ἀποδιΐστασθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μετὰ τὴν χειροτονίαν τῶν ἰδίων γαμετῶν. ἵνα δὲ μὴ δόξωσιν ὑπεναντίως ποιεῖν τῷ ε'. ἀποστολικῷ κανόνι τῷ παραχωροῦντι τοῖς ἐπισκόποις συνεῖναι ταῖς οἰκείαις γυναιξὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν· ἐπάγουσιν ὡς οὐκ ἐναντιούμενοι τοῖς θείοις ἀποστόλοις ταῦτα διορίζονται, ἀλλ' ὡς θέλοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν εἰς πλείονα εὐταξίαν προκόψαι· μονονουχὶ τοῦτο λέγοντες, ὅτι οἱ μὲν θεῖοι ἀπόστολοι ἀρχὴν ἐχούσης τῆς πίστεως, συγκαταβατικώτερον διετίθεντο πρὸς τοὺς τῇ πίστει προσερχομένους. ἄρτι δὲ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πλατυνθέντος,

Schol. Bals. Ad meliorem vitam ecclesiæ alumnos sancti patres prouchentes, iubent omnino antistites, postquam sunt ordinati, à propriis vxoribus secedere. Ne autem contra v. Apostolicum canonem facere videantur, qui episcopis cum suis vxoribus post ordinationem habitare permittit, inferunt, quòd non diuinis apostolis aduersantes hæc decernunt, sed statum ecclesiasticum in pulchriorē ordinem prouchi volētes: propemodū hoc dicentes, quòd diuini quidē Apostoli, cū fides tantū inciperet, se in eos qui ad fidem accedebāt, ita gerebant, vt ad eorum imbecillitatem se magis demitterent. Cùm autē euāgelij prędicatio sit nuper magis amplificata,

Oporter, inquit, & Pontifices, ad A perfectam continentiam vitam suam dirigere. Si autem episcopis cum propriis vxoribus habitare non permittitur: multò magis nec ipsis tanquam vxoribus vti permittetur, sed nec eis cum alienis vxoribus habitare concedetur, vt omne offendiculum amputetur. Lege librum iij. Basilicor. tit. j. cap. liiij. lv. lvj. quæ quidem cùm cxxiij. Iustiniani Nouellæ sint capita, episcopos deponendos decernunt, qui cum quacunque muliere cohabitant.

χρὴ φασὶ καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς τὸν οἰκεῖον βίον ἀπευθύνειν πρὸς ἀκριβῆ σωφροσύνην. εἰ δὲ συνοικεῖν ταῖς οἰκείαις γαμεταῖς οἱ ἐπίσκοποι οὐ παραχωροῦνται, πολλῷ πλέον οὐ κεχρῆσθαι αὐταῖς ὡς γαμεταῖς ἐγχωρηθήσονται· ἀλλ' οὐδὲ μετ' ἀλλοτρίων γυναικῶν συνοικεῖν παραχωρηθήσονται διὰ περιαίρεσιν παντὸς σκανδάλου. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον τρίτον τῶν βασιλικῶν τίτλῳ α'. κεφ. νδ'. νε'. καὶ νς'. ἅτινα τῆς ρκγ'. Ιουστινιανείου νεαρᾶς ὄντα κεφ. διεξείζονται καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, οἱαδήτινι συνοικοῦντας B γυναικί.

Canon XIII.

Dist. xxxj. Quoniam is mos.

*Quoniam Romana ecclesiæ pro canone traditum esse cognouimus, vt diaconi vel presbyteri, qui digni qui ordinentur, existimandi sunt, profiteantur se non amplius suis vxoribus coniungendos, nos antiquum canonem apostolicæ perfectionis ordinisque seruantes, hominum qui sunt in sacris, coniugia deinceps ex hoc temporis momento firma & stabilia esse volumus, nequaquam eorum cum vxoribus coniunctionem dissoluentes, vel eos mutua tempore conuenienti consuetudine C priuantes. Quamobrem si quis dignus inuentus fuerit qui hypodiaconus, vel diaconus, vel presbyter ordinetur, is ad talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima vxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo postuletur, vt profiteatur se à legitima cum vxore consuetudine abstenturum: ne ex eo à deo constitutas, & sua præsentia benedictas nuptias iniuria afficere cogamur, euangelica voce exclamante, Quæ deus coniunxit, homo ne separet,: & Apostolo docente, Honorabiles D nuptias, & thorum immaculatum. &, Alligatus es vxori, ne quære solutionem. Scimus autem, sicut & qui Carthagine conuenerunt, & ministrorum grauitatis honestatisque curam gerentes dixerunt: vt subdiaconi, qui sacra mysteria contrectant, & diaconi, & presbyteri, * propriis terminis à consortibus abstineant. Vt & quod per Apostolos traditum est, & ab ipsa vsque antiquitate seruatum, nos quoque similiter seruemus, tempus in omni re scientes, & maximè in ieiunio & oratione.*

Matth. 19. a
Hebr. 13. a.
1. Cor. 7. c.

*Legerat interpres Græcus in canone Carthaginensi, secundùm propria statuta.

Κανὼν ιγ'.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας ἀξιοῦσθαι, καθομολογεῖν ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς C πρὸς ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας· ὥστε, εἴ τις ἄξιος εὑρεθείη πρὸς χειροτονίαν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου, οὗτος μηδαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τοιοῦτον βαθμὸν ἐμβιβάζεσθαι, γαμετῇ συνοικῶν νομίμῳ· μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτείσθω ὁμολογεῖν, ὡς ἀποστήσεται τῆς νομίμου πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν ὁμιλίας· ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὸν ἐκ θεοῦ νομοθετηθέντα, καὶ εὐλογηθέντα τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, γάμον καθυβρίζειν ἐκβιασθῶμεν, τῆς τοῦ εὐαγγελίου φωνῆς βοώσης· ἃ ὁ D θεὸς ἔζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· καὶ τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος, τίμιον τὸν γάμον, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον· καί, δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει λύσιν. ἴσμεν δὲ ὥσπερ καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες, τῆς ἐν βίῳ σεμνότητος τῶν λειτουργῶν πρόνοιαν τιθέμενοι, ἔφασαν, ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους, τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι· ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθέν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθέν, ὁμοίως φυλάξωμεν, καιρὸν ἐπὶ παντὸς ἐπιστάμενοι πράγματος, καὶ μάλιστα νηστείας καὶ προσευχῆς

χρὴ γὰρ τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν ἁγίων μεταχειρήσεως ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν, ὅπως δυνηθῶσιν, ὃ παρὰ τοῦ θεοῦ ἁπλῶς αἰτοῦσιν, ἐπιτυχεῖν. Εἴ τις οὖν τολμήσοι παρὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινούμενος, τινὰς τῶν ἱερωμένων, πρεσβυτέρων φαμὲν ἢ διακόνων, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω· ὡσαύτως, καὶ εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλει, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω.

A *Oportet enim eos qui diuino altari assident, in sanctorum tractandorum tempore esse omnino continentes, vt possint id quod à deo simpliciter petunt, obtinere. Si quis ergo, præter Apostolicos canones, incitatus sit aliquem eorum qui sunt in sacris, presbyterorum, inquimus, vel diaconorum, vel hypodiaconorum, coniunctione cum legitima vxore & consuetudine priuare, deponatur. Similiter & si quis presbyter vel diaconus suam vxorem pietatis prætextu eiecerit, segregetur: & si perseueret, deponatur.*

Ἑρμηνεία.

Κωλύσαντες οἱ θεῖοι πατέρες τοὺς ἐπισκόπους μετὰ τὴν χειροτονίαν ταῖς οἰκείαις συνοικεῖν γυναιξὶν, ὑποδιαστέλλουσι τὰ περὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν ἱερέων· καὶ διορθούμενοι ὥσπερ τὸ γινόμενον χάριν τούτων, εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, δηλονότι τὸ ἀναγκάζεσθαι καὶ τούτους μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἀπέχειν ἐκ τῶν πρότερον συζευχθεισῶν αὐτοῖς γυναικῶν· ἀναστέλλοντες δὲ καὶ τοὺς ἴσως μέλλοντας εἰπεῖν κωλύεσθαι καὶ τούτους συνεῖναι ταῖς οἰκείαις γυναιξὶν, ὥσπερ δὴ κεκώλυνται καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διορίζονται τοὺς ἀξίους χειροτονίας, μὴ ἀποζευγνύεσθαι ἐκ τῶν προτέρων νομίμων γυναικῶν αὐτῶν. προστιθέασι δὲ μὴ ἔχειν τούτους τὴν μετὰ τῶν ὁμοζύγων αὐτῶν συνάφειαν, ἀδιάφορον· ἀλλὰ ἀποδιίστασθαι τούτων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας αὐτῶν, ἤγουν καθ' οὓς ἱερουργοῦσι καιρούς. ὥσπερ τοῦτο διωρίσατο καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ἐν τῷ γ'. καὶ κε'. καὶ ο'. κανόνι. καὶ ὁ γ'. κανὼν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου. τοὺς δὲ τολμῶντας ἀποστερεῖν μετὰ τὴν χειροτονίαν τοὺς διακόνους καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς μετὰ τῶν προτέρων νομίμων γυναικῶν αὐτῶν συναφείας, καθαιρεῖσθαι φασί. προσέτι γε μὴν καὶ αὐτοὺς τοὺς χειροτονουμένους προφάσει εὐλαβείας τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐκβάλλοντας, ἀφορίζεσθαι διορίζονται· ἐπιμένοντας δὲ τῷ κακῷ, ἤγουν μὴ προσλαμβανομένους ταύτας, καὶ καθαιρεῖσθαι. ὑπέξελέ μοι τοὺς ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς ἐκκλησίαις ἱερεῖς. καὶ ἀνάγνωθι τὸν λ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου περὶ τούτων θεσμοθετοῦντα. μὴ ἐναντιωθῇς δὲ τῷ γ'. κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου,

B SCHOL. BALS. Cùm prohibuissent sancti patres episcopis cum propriis vxoribus habitare post ordinationem, de diaconis & sacerdotibus subdistinguunt, & veluti corrigentes quod ea de causa fit in Romana ecclesia, scilicet quòd & ij post ordinationem coguntur à priùs sibi coniunctis vxoribus abstinere: reprimentes autem & eos qui fortasse dicturi erant prohiberi & illos cum suis vxoribus coire, quemadmodum prohibentur & antistites, decer- C nunt eos qui vt ordinentur, digni sunt, à prioribus suis legitimis vxoribus non separari. Adiiciunt autem, eos non cum suis coniugibus coniunctionem indiscriminatim habituros, sed ab eis abstenturos vicis suæ tempore, eo scilicet tempore quo sacrificant. sicvt hoc definiit & Carthaginensis synodus in iij. & xxv. & lxx. can. & iij. canon Dionysij Archiepiscopi Alexandrini. Eos autem qui audeant post ordinationem diaconos & sacerdotes cum priori- D bus suis legitimis vxoribus consuetudine priuare, deponendos dicit. Præterea autem & ipsos qui ordinantur, suas vxores pietatis prætextu expellentes, segregandos statuunt. Sin autem in malo persistant, seu eas non accipiant, etiam deponendos. Excipe mihi sacerdotes, qui sunt in ecclesiis barbaricis. Lege & xxx. canonem huius synodi de his quoque statuentem. Ne repugnare autem existimes iij. can. Carth. syn.

dicenti prohiberi à coniunctione cum suis vxoribus, vicis suæ tempore, episcopos, presbyteros & diaconos. Eiusdem enim synodi canon iiij. & xxv. & præsens, etiam hypodiaconos adiicit.

Canon XIIII.

Dist. lxxvij. ca. Subdiaconus.

Sanctorum diuinorúmque patrum nostrorum canon in his quoque valeat, vt presbyter ante xxx. annos non ordinetur, etiamsi sit homo valde dignus, sed reseruetur. Dominus enim Iesus Christus xxx. anno baptizatus est, & cœpit docere. Similiter nec diaconus ante xxv. annos, nec diaconissa ante quadraginta annos ordinetur.

Canon XV.

Subdiaconus ne minor xx. annis ordinetur. Si quis autem eorum qui sunt in statu sacerdotali, præter præfinita tempora ordinatus fuerit, deponatur.

Schol. Bals. Nota ex his duobus canonibus depositioni obnoxios reddi eos qui extra tempora canonibus assignata ordinantur. Præsentes duo canones, xiiij. & xv. eorum tempora describunt, qui in sacrario seruiunt, scilicet sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum, & diaconissarum: & statuunt sacerdotem ordinandum qui fuerit xxx. annos natus, diaconum qui xxv. subdiaconum qui xx. & diaconissam, quæ xl. annos nata sit: eos autem qui hæc tempora non excesserint, & ordinati fuerint, deponendos. Et hæc quidem de horum iiij. graduum ordinatione: xxviij. autem caput primi tituli iij. libri Basilicor. docens de lectoris in clerum cooptatione, decernit eum non debere esse minorem xviij. annis. Et lege etiam xv. nouellam Imp. domini Leonis sapientis, quæ præsenti canoni consequenter statuit, demum fieri subdiaconum oportere qui vigesimum annum compleuerit.

Canon XVI.

Quoniam Actuum liber septem diaconos ab Apostolis constitutos esse tradit: Neocæsariensis autem synodus sic in à se editis canonibus apertè disseruit,

λέγοντι κωλύεσθαι τῆς μετὰ τῶν ὁμοζύγων αὐτῶν συναφείας, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας τούτων, ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις. ὁ γὰρ δ'. κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ ὁ κε'. καὶ ὁ παρὼν, καὶ τοὺς ὑποδιακόνους παρέστησεν.

Κανὼν ιδ'.

Ὁ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων ἡμῶν πατέρων κρατείτω κανὼν καὶ ἐν τούτῳ, ὥστε πρεσβύτερον πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι, κἂν πάνυ ᾖ ὁ ἄνθρωπος ἄξιος, ἀλλ' ἀποτηρεῖσθαι. ὁ γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν· ὁμοίως, μήτε διάκονος, πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἢ διακόνισσα πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν χειροτονείσθω.

Κανὼν ιε'.

Ὑποδιάκονος μὴ ἧττον τῶν εἴκοσι ἐτῶν χειροτονείσθω. Εἰ δέ τις τῶν ἐν οἱᾳοῦν ἱερατικῇ καταστάσει παρὰ τοὺς ὁρισθέντας χειροτονηθείη χρόνους, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τῶν παρόντων δύο κανόνων καθαιρέσει καθυποβάλλονται οἱ παρὰ τοὺς ὁρισθέντας τοῖς κανόσι χρόνους χειροτονούμενοι. Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὁ ιδ'. καὶ ὁ ιε'. τοὺς χρόνους ὑποτυποῦσι τῶν ἐν τῷ βήματι ἐξυπηρετουμένων, ἤγουν ἱερέων, διακόνων, ὑποδιακόνων, καὶ διακονισσῶν. καὶ διορίζονται τὸν πρεσβύτερον τριακονταετῆ γεγονότα χειροτονεῖσθαι· τὸν διάκονον κε'. χρόνων· τὸν ὑποδιάκονον εἰκοσαετῆ. καὶ τὴν διακόνισσαν τεσσαρακονταετῆ. τοὺς δὲ μὴ ὑπερβαίνοντας τοὺς τοσούτους χρόνους καὶ χειροτονουμένους, καθαιρεῖσθαι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν τεσσάρων τούτων βαθμῶν χειροτονίας. τὸ δὲ κη'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν περὶ κληρώσεως ἀναγνώστου διδάσκον, διορίζεται μὴ εἶναι τοῦτον ἥττονα τῶν δεκαοκτὼ ἐνιαυτῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κη'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀνάγνωθι καὶ τὴν ιε'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διοριζομένην ἀκολούθως τῷ παρόντι κανόνι, γίνεσθαι ὑποδιάκονον τὸν πληρώσαντα τὰ εἴκοσι ἔτη.

Κανὼν ιζ'.

Ἐπειδὴ αἱ τῶν πράξεων βίβλοι ἑπτὰ διακόνους ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παραδιδόασιν· οἱ δὲ τῆς κατὰ Νεοκαισάρειαν συνόδου οὕτως ἐν τοῖς ἐκτεθεῖσι παρ' αὐτῶν κανόσι σαφῶς διεξῆλθον,

ὅτι διάκονοι ἑπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη ἡ πόλις ᾖ, πεισθήσῃ δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν πράξεων· ἡμεῖς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν τῷ νοῒ ἐφαρμόσαντες τῶν πατέρων, εὕρομεν ὡς ὁ λόγος αὐτοῖς οὐ περὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων ἀνδρῶν ἦν, ἀλλὰ περὶ ταῖς χρείαις τῶν τραπεζῶν ὑπουργίας, τῆς τῶν πράξεων βίβλου οὕτως ἐχούσης. ἐν ταῖς ἡμέραις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις· ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας· οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐπὶ παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον ἐν Ἀντιοχείᾳ, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων. ταῦτα διερμηνεύων ὁ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οὕτως διέξεισι· θαυμάσαι ἄξιον, πῶς οὐκ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ αἱρέσει τῶν ἀνδρῶν, πῶς οὐκ ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπ' αὐτῶν οἱ ἀπόστολοι; ὁποῖον δὲ ἄρα ἀξίωμα οὗτοι εἶχον, καὶ ποίαν ἐδέξαντο χειροτονίαν, ἀναγκαῖον μαθεῖν· ἆρα τὸ τῶν διακόνων; καὶ μὴν τοῦτο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐστὶν ἡ οἰκονομία; καίτοι οὐδέπω οὐδεὶς ἐπίσκοπος ἦν, ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι μόνον· ὅθεν οὔτε διακόνων οὔτε πρεσβυτέρων οἶμαι τὸ ὄνομα εἶναι δῆλον καὶ φανερόν. ἐπὶ τούτοις οὖν κηρύσσομεν καὶ ἡμεῖς, ὥστε τοὺς προειρημένους ἑπτὰ διακόνους, μὴ ἐπὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων λαμβάνεσθαι, κατὰ τὴν προερμηνευθεῖσαν διδασκαλίαν· ἀλλὰ τοὺς τὴν οἰκονομίαν τῆς κοινῆς χρείας τῶν τότε συνηθροισμένων ἐγχειρισθέντας τούτους ὑπάρχειν· οἱ τύπος ἡμῖν κἀν τούτῳ γεγόνασι τῆς περὶ τοὺς δεομένους φιλανθρωπίας τε καὶ σπουδῆς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἑρμηνευτικός ἐστι, μᾶλλον δὲ διορθωτικὸς τοῦ ιε'. κανόνος τῆς ἐν

A *Quod septem debent esse diaconi, ex canone, etiamsi sit magna ciuitas, ex libro autem Actuum persuaderis: nos cùm dicto Apostolico patrum mentem adaptassimus, inuenimus eos esse locutos, non de viris qui ministrant mysteriis, sed de ministerio quod in vsu mensarum adhibebatur, cùm liber Actuum sic habeat:* In diebus illis, cùm discipulorum multitudo cresceret, fuit Græcorum murmur aduersus Hebræos, quòd despiciebantur eorum viduæ in ministerio quotidiano. Duodecim ergo, accersita discipulorum multitudine, B dixerunt, Non placet vt verbo Dei relicto mensis seruiatis. Prouidete ergo fratres viros ex vobis, de quibus bonum sit testimonium, septem, spiritu sancto & sapientia plenos, quos in hoc vsu constituemus: nos autem in oratione & verbi ministerio fortiter perseueremus. Et placuit sermo coram omni multitudine: & elegerunt Stephanum virum plenum fide & spiritu sancto, Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum proselytum Antiochenum, C quos statuerunt coram Apostolis. *Hæc interpretans ecclesiæ doctor Ioannes Chrysostomus sic prosequitur:* Est operæpretium admirari quomodo non est scissa multitudo in virorum electione, quomodo non sunt ab ipsis reiecti ac reprobati Apostoli. Quamnam autem habebant hi auctoritatem, & quam acceperunt ordinationem, scire est necessarium. Nunquid diaconorum? Atqui hoc non est in ecclesiis. Sed est presbyterorum dispensatio. At qui nullus adhuc D erat episcopus, sed soli Apostoli. Vnde nec diaconorum, nec presbyterorum nomen existimo apertum esse ac manifestum. *Post hæc ergo nos quoque prædicamus, vt prædicti septem diaconi, non de iis accipiantur, qui ministeriis seruiunt, vt est priùs exposita doctrina: sed eos esse, quibus fuit concredita ac tradita dispensatio eorum quæ tunc collecta fuerant. Qui nobis in hoc quoque forma fuêre humanitatis & study in eos qui indigent.*

SCHOL. BALS. Præsens canō interpretatur vel potiùs corrigit xv. can.

Neocęsar. syn. qui dicit, Diaconi septem debêt esse, secundùm canonẽ, etiãsi sit magna ciuitas: Persuadeberis autem ex libro Actuum. Dicit enim, Liber Actuum non tractat de diaconis, qui in sacro tribunali ministrant, sed de ministris qui alimenta dispensant eorum qui Christi euangelium prædicant. Quoniam tunc nec erant episcopi, neque diaconi, neque presbyteri. Quare & verbis ad dicti sui confirmationem appositis, ex libro Actuum, & magni etiam Chrysostomi interpretatione vsi, statuerunt dictum canonem non esse sequendum. Est autem consentaneum, quòd & antea sic intelligebantur quæ in Neocæsariensi synodo continẽtur. Cùm ea enim sit ipsa quoque prima synodo antiquior, Iustinianus Imperator inuenitur in iij. libro Imp. decernere, vt in magna sint ecclesia diaconi centum, quod non iussisset, si aliter intellectus fuisset canon in Neocæsar. syn.

A Νεοκαισαρείᾳ συνόδου λέγοντος, διακόνους ἑπτὰ ὀφείλειν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη εἴη πόλις. πεισθείη δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν πράξεων. φησὶ γὰρ ὡς ἡ βίβλος τῶν πράξεων, οὐ περὶ διακόνων διαλαμβάνει τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι διακονούντων, ἀλλὰ περὶ τῶν διακονιτῶν τῶν οἰκονομούντων τὰς διατροφὰς τῶν κηρυττόντων τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον· ὅτι οὐδὲ ἐπίσκοποι ἦσαν τότε, οὐδὲ διάκονος, οὐδὲ πρεσβύτεροι. διὸ καὶ χρησάμενοι πρὸς σύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν τοῖς προσφόροις ῥήμασι ἐκ τῆς βίβλου τῶν B πράξεων, καὶ μέντοι καὶ ἑρμηνείαις τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου, διωρίσαντο τῷ ῥηθέντι κανόνι μὴ ἀκολουθεῖν. ἔοικε δὲ ὅτι καὶ πρὸ τούτου οὕτως ἐνοοῦντο τὰ ἐν τῷ κανόνι τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου περιεχόμενα.

CANON XVII.

Quoniam diuersarum ecclesiarum clerici, propriis, in quibus sunt ordinati, relictis ecclesiis, ad alios episcopos se contulerunt, & sine proprij episcopi sententia in alienis ecclesiis constituti sunt, & ex eo ipsos reddi insolentes ac inobedientes euenit: Statuimus vt à mense Ianuario præteritæ indictionis, nullus omnino clericus, in quocunque sit gradu, potestatem habeat sine proprij episcopi scripta dimissoria in alienæ ecclesiæ catalogum referri. Qui enim à præsenti nunc tempore hoc non seruat, sed quod in se est, eum qui illi manus imposuit, dedecore afficit, deponatur & ipse, & qui eum præter rationem suscepit.

Κανὼν ιζʹ.

Ἐπειδήπερ διαφόρων ἐκκλησιῶν κληρικοὶ, τὰς ἰδίας, ἐν αἷς ἐχειροτονήθησαν, ἐκκλησίας καταλιπόντες, πρὸς ἑτέρους συνέδραμον ἐπι-C σκόπους, καὶ γνώμης δίχα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις κατετάγησαν ἐκκλησίαις, ἐκ τούτου τε συνέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καθεστάναι, ὁρίζομεν ὥστε ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τετάρτης ἐπινεμήσεως, μηδένα τῶν ἁπάντων κληρικῶν, κἂν ἐν οἱῳδήποτε τυγχάνῃ βαθμῷ, ἄδειαν ἔχειν, ἐκτὸς τῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐγγράφου ἀπολυτικῆς, ἐν ἑτέρᾳ καταλέγεσθαι ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ ὁ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν διαφυλαττόμενος, ἀλλὰ καταισχύνων τό γε ἐπ' αὐτῷ τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ D ὁ παραλόγως αὐτὸν προσδεξάμενος.

SCHOL. BALS. Sæpiùs diximus, quòd omni clerico, qui foris ordinatus est, duas scripturas afferre opus est: eius qui eum ordinauit, commendatitiam scilicet & dimissoriam, vt illa quidem vtatur ad comprobationem illius gradus qui ei inesse dicitur: hac verò, vt citra vllum impedimentum ab alia ecclesia in clerum cooptetur. Nota ergo præsentem canonem, qui est maximè necessarius,

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις εἴπομεν ὅτι χρεία ἐστὶ παντὶ κληρικῷ ἐξωχειροτονήτῳ διττὰς γραφὰς ἐπιφέρεσθαι, τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, συστατικὴν δηλαδὴ καὶ ἀπολυτικήν, ὡς ἂν τῇ μὲν χρήσηται εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λεγομένου προσεῖναι αὐτῷ βαθμοῦ· τῇ δὲ εἰς τὸ ἀπαραιμποδίστως ἐφ' ἑτέρας ἐκκλησίας κλήρῳ συγκαταλεγῆναι. σημείωσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα ἀναγκαιότατον ὄντα,

καὶ ἀφοριζόμενον καθαιρεῖσθαι τὸν παρὰ τὴν τούτου δύναμιν δεχθέντα κληρικὸν, καὶ τὸν ἀναδεξάμενον αὐτὸν ἐπίσκοπον, χωρὶς ἀπολυτικῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν. πολλάκις γὰρ τούτου λαληθέντος συνοδικῶς, τινὲς εἶπον μίαν καὶ μόνην γραφὴν τῷ ἔξω χειροτονητῷ ἀρκεῖν, συστατικὴν δηλαδή. ὑπέξελέ μοι τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Καρχηδόνος. οὗτοι γὰρ μόνοι δύνανται, ὡς πολλάκις εἴρηται, ἀλλοτρίους κληρικοὺς δέχεσθαι παρὰ γνώμην τῶν χειροτονησάντων αὐτούς.

Κανὼν ιη'.

Τοὺς προφάσει βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς, ἢ ἄλλως πῶς ἐκ περιστάσεως μεταναστάντας γενομένους κληρικοὺς, ἡνίκα δ' ἂν ὁ τρόπος αὐτοῖς ἀποπαύσηται, ἢ αἱ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομαὶ, ἰδίαν τὴν ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο, αὖθις ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκκλησίαις προστάσσομεν ἐπανέρχεσθαι, καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ ταύτας ἀπροφασίστως καταλιμπάνειν. Εἰ δέ τις μὴ κατὰ τὸν παρόντα διαγένηται κανόνα, ἀφοριζέσθω, μέχρις ἂν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐκκλησίαν ἐπαναδράμοι. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ κατέχοντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ γινέσθω.

Ερμηνεία.

Μεγάλων εἰσὶν ἐγκωμίων ἄξιοι οἱ πατέρες. τῆς γὰρ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ τῆς τιμῆς ἑκάστου τῶν ἐπισκόπων φροντίζοντες, ὥρισαν τοὺς διά τινας εὐλόγους αἰτίας μεταναστάντας κληρικοὺς, χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, πάλιν δραμεῖν εἰς τὸν οἰκεῖον κλῆρον, παρελθούσης τῆς περιστάσεως δι' ἣν ἀνεχώρησαν· καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας καταστάττεσθαι· τὸν δὲ μὴ πειθόμενον ὑποστρέψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν κατέχοντα τοῦτον ἐπίσκοπον ἀφορίζεσθαι. εἴποι δέ τις ὡς εἰ μὲν ἐπίσκοπος τοιοῦτόν τι ποιήσει, παρὰ τοῦ μητροπολίτου ἀφορισθήσεται· ὡσαύτως καὶ ἐὰν μητροπολίτης καταφρονήσῃ τοῦ κανόνος, παρὰ τοῦ πατριάρχου κολασθήσεται. Εἰ δὲ αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος ἢ πατριάρχης χωρὶς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, (οὗτος γὰρ ἔλαβεν ἐξουσίαν οἵαν εἴπομεν) ὑπὸ τοῦ κανόνος ἁλίσκεται), παρὰ τίνος ἀφορισθήσεται; οἴομαι οὖν παρὰ τοῦ μείζονος ἀρχιερέως.

Κανὼν ιθ'.

Ὅτι δεῖ, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας,

& iubentem clericum deponi qui præter episcopi sententiam receptus est, & episcopum qui eum recepit sine dimissoriâ eius qui eum ordinauit. Cùm hoc enim sæpè synodicè dictum esset, dixerunt quidam vnam vel solam scripturam satis esse ei qui est foris ordinatus, scilicet commendatitiam. Excipe mihi Constantinopolitanum & Carthaginensem episcopum. Ij enim, vt sæpe dictum est, possunt alienos clericos suscipere præter voluntatem eorum qui ipsos ordinarunt.

CANON XVIII.

Eos qui barbaricæ incursionis prætextu, vel aliquo alio modo propter aliquam circunstantiam emigrarunt, clericos, postquam modus ille ac circunstantia cessarit, vel barbaricæ incursiones, propter quas secesserant, rursus in suas iubemus ecclesias reuerti, nec eas diu absque vlla occasione relinquere. Si quis autem, non vt præsens vult canon, abfuerit, segregetur, donec ad præsentem ecclesiam redeat. Hoc ipsum autem etiam in eo fiat episcopo, qui illum detinet.

SCHOL. BALS. Magnis laudibus digni sunt sancti patres: ecclesiastici enim ordinis & vniuscuiusque episcopi honoris curam gerentes, statuerunt, clericos, qui propter iustas aliquas ac probabiles causas, sine eorum à quibus ordinati sunt, dimissoriis literis emigrarunt, ad suum clerum reuerti, cùm illa præterierit circunstantia propter quam secesserũt: nec eis licere in aliarum ecclesiarum catalogum referri: eum autem, cui persuaderi non potest vt redeat, sed & eum qui ipsum detinet, episcopum segregari. Dixerit autem quispiam, quòd si episcopus quidem tale quid fecerit, à metropolitano excommunicabitur: similiter & si metropolitanus canonem contempserit, à patriarcha punietur. Si autem Archiepiscopus, qui est primas & caput, vel patriarcha, præter Constantinopolitanum (is enim habet eam quam diximus facultatem) quòd canonem transgressus sit, conuincitur, à quo excommunicabitur? Existimo ergo, quòd à maiore Pontifice.

CANON XIX.

Quòd oportet, eos qui præsunt ecclesiis,

A *in omnibus quidem diebus, sed præcipuè dominicis, omnem clerum & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex diuina scriptura colligentes intelligentias, & iudicia veritatis, & non transgredientes iam positos terminos, vel diuinorum patrum traditionem: sed & si ad scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo ecclesiæ luminaria & doctores suis scriptis exposuerunt: & maiorem ex iis laudem assequantur, quàm si quæ à se dicuntur, componant, ne dum quandoque ad id hæsitant, ab eo quod conuenit, excidant. Per* B *prædictorum enim patrum doctrinam, populi ad eorum quæ sunt bona & expetenda, & inutilia ac reiicienda, cognitionem venientes, vitam in melius componunt, nec ignorantiæ vitij conuincuntur, sed doctrinæ mentem adhibentes, seipsos, ad id ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium suppliciorum metu sibi salutem procurant.*

SCHOL. BALS. Episcopi ecclesiarum doctores cõstituuntur: & propterea dicit canon eis omnino necesse esse eum cui præsunt populum, semper docere, & multo magis C in diebus dominicis: in quibus omnes ferè solent in ecclesiis interesse, vt qui à suis artificiis operibúsque cessent. Eos autem docere oportere decernit, non quædam quæ nimiam continent digressionem, & sunt domo allata, sed ea quæ à sanctis patribus tradita sunt. Et patres quidem hæc. Nonnulli autem huiusmodi præceptum negligunt, eo quòd, vt est verisimile, eis pœna non infligatur: vt mihi autem videtur, etiam à lviij. canone sanctorum Apostolorum hi valde puniuntur. Dicit enim, Episcopus vel presbyter clerum vel populum negligens, D & eos pietatem non docens, segregetur. Sin autem in socordia perseueret, deponatur. Nota ergo ex hoc canone, quòd populum docere solis episcopis datum est, & magnæ ecclesiæ doctores patriarchæ iure docent. Hoc autem etiam ostẽditur ex nouella illustris Imp. domini Alexij Cõmeni, quę describit & quomodo & quinã debent in ecclesiis eligi,

ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲ, ταῖς κυριακαῖς, πάντα τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους, ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀναλεγομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματά τε καὶ κρίματα, καὶ μὴ παρεκβαίνοντας τοὺς ἤδη τεθέντας ὅρους, ἢ τὴν ἐκ τῶν θεοφόρων πατέρων παράδοσιν· ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς ἀνακινηθείη λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἑρμηνευέτωσαν, ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι διὰ τῶν οἰκείων συγγραμμάτων παρέθεντο· καὶ μᾶλλον ἐν τούτοις εὐδοκιμείτωσαν, ἢ λόγους οἰκείους συντάττοντες, ἵνα μὴ ἔστιν ὅτε πρὸς τοῦτο ἀπόρως ἔχοντες ἀποπίπτοιεν τοῦ προσήκοντος. διὰ γὰρ τῆς τῶν προειρημένων πατέρων διδασκαλίας οἱ λαοὶ ἐν γνώσει γινόμενοι, τῶν τε σπουδαίων καὶ αἱρετῶν καὶ τῶν ἀσυμφόρων καὶ ἀποβλήτων, τὸν βίον μεταρρυθμίζουσι πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ τῷ τῆς ἀγνοίας οὐκ ἁλίσκονται πάθει, ἀλλὰ προσέχοντες τῇ διδασκαλίᾳ, ἑαυτοὺς πρὸς τὸ μὴ κακῶς παθεῖν παραθήγουσι, καὶ φόβῳ τῶν ἐπηρτημένων τιμωριῶν, τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς ἐξεργάζονται.

Ἑρμηνεία.

Διδάσκαλοι τῶν ἐκκλησιῶν οἱ ἐπίσκοποι καθίστανται· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ κανὼν ἔχειν τούτοις πᾶσαν ἀνάγκην, καὶ ἀεὶ μὲν διδάσκειν τὸν ὑπ' αὐτοὺς λαόν, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς κυριωνύμοις, ἐν αἷς εἰώθασιν ἅπαντες σχεδὸν τῇ ἐκκλησίᾳ προσεδρεύειν, τῶν ἐργοχείρων αὐτῶν ἀπαλλαττόμενοι. διδάσκειν δὲ τούτους ὁρίζεται οὐ παρεκβατικώτερά τινα καὶ οἴκοθεν, ἀλλ' αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων παραδοθέντα. καὶ οἱ μὲν πατέρες ταῦτα. τινὲς δὲ ἀμελοῦσι τοῦ τοιούτου αὐτῶν παραγγέλματος, διὰ τὸ μὴ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς, ὡς ἔοικε, ποινήν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ νη'. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων μεγάλως οὗτοι κολάζονται. φησὶ γάρ, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τὸ διδάσκειν τὸν λαὸν μόνοις ἐνεδόθη τοῖς ἐπισκόποις. καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, δικαίῳ τοῦ πατριάρχου διδάσκουσι. παρίσταται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τῆς ὑποτυπούσης ὅπως, καὶ τίνες ὀφείλουσι ψηφίζεσθαι εἰς τὰς ἐκκλησίας,

καὶ τυπωσάσης τοῖς διδασκάλοις πᾶσι τοῖς τε ἐντὸς οὖσι δηλαδὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀνὰ τχ. λίτρας τρεῖς, καὶ ἀνὰ σίτου μοδίους πεντήκοντα· καὶ διαιρεζομένης ἐν μέρει ταῦτα ῥητῶς. ἔστω καὶ αὕτη τοῖς διδασκάλοις, δι᾽ ἃς τὴν ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο, αὖθις ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκκλησίαις ἀπονενεμημένη τιμή, τὸ εὐθὺς μετὰ τοὺς ἄρχοντας ἵστασθαι, τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ παρισταμένους, ὡς ἐκπροσωποῦντας αὐτόν. ἀκούομεν γὰρ τὸν πληροῦντα τὸν τοῦ ἀρχιερέως τόπον μεγίστην ἔχειν ἀεὶ τιμήν· καὶ οὐδεὶς πρὸς τοῦτο δυνήσεται ἀντειπεῖν. καὶ πάλιν· οἱ δὲ ἀξιόλογοι κατά τε λόγον καὶ πρᾶξιν εἰσαγέσθωσαν εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας διακονίαν. καὶ διὰ τῶν διδασκαλικῶν προβαινέτωσαν εἰς τὰ ἀρχοντικά. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τελευτήσαντος τοῦ κατὰ καιροὺς πατριάρχου, οὐδὲ αὐτοὶ δύνανται διδάσκειν.

Κανὼν κ'.

Μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν, δημοσίᾳ διδάσκειν. Εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παυέσθω· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτερίου ἐνεργείτω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν σαφής ἐστι. διαιρέζεται γὰρ μὴ διδάσκειν δημοσίᾳ ἐπίσκοπον εἰς πόλιν μὴ ἀνήκουσαν αὐτῷ. ἀτιμία γάρ, φησι, τοῦτο ἐστὶ τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως, καὶ ἀμαθίας κατάκρισις. τοῦτο δὲ νόει, ὅταν γίνηται παρὰ γνώμην τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. Εἰ γὰρ κατὰ γνώμην αὐτοῦ τοιοῦτον τι ποιήσει τις, οὐ προκριματισθήσεται, ὅτι καὶ ἱερουργεῖ τις εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν ἀπροκριματίστως, θελήσει τοῦ ἔχοντος αὐτήν. καὶ ὁ μέγας δὲ ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, τῶν Σασίμων ἐπίσκοπος ὤν, πολλοὺς λόγους ἀνέγνω εἰς Ναζιανζῷ, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν ταύτῃ ἀρχιερατεύοντος, καὶ παρίσταται τοῦτο ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ οὕτως ἔχοντος, τί λύετε τάξιν ἐπαινουμένην; καὶ ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος μητροπολίτης Ἐφέσου, κῦρις Ἰωάννης, ὁ κατὰ ποταμοὺς προχέων τὰ τῆς φιλοσοφίας νάματα, καὶ κολπωτὸς λεγόμενος, εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀναρχόμενος, μετ᾽ ἀξιώσεως τῶν κατὰ χώραν ἀρχιερέων δημοσίᾳ ἐδίδασκεν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιδ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. καλῶς δὲ προσκεῖται τῷ κανόνι τὸ δημοσίᾳ. ἰδιαίτατα γὰρ ἀπολογεῖσθαι πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας περί τινος ἐκκλησιαστικοῦ προβλήματος ἔξεστι παντὶ καὶ

A & decernit omnibus doctoribus tam iis qui sunt extra ecclesiam, quàm iis qui sunt intra, citra tres leguminum, & frumenti modios quinquaginta, & hæc apertè decidit. Sit autem & hic doctoribus honor tributus, vt statim post officiales proximi patriarchæ assideant, tanquam eius personam repræsentantes. Audimus enim quòd qui pontificis locum tenet, maximum habet honorem, & nemo poterit ad hoc contradicere. Qui autem & verbo & opere digni B sunt quorum ratio habeatur, ad doctrinæ ministerium introducantur, & per docendi munera ad officia prouehantur. Propterea enim, mortuo qui erat eo tempore patriarcha, nec ipsi docere possunt.

CANON XX.

Ne liceat episcopo in alia, quæ ad se non pertinet, ciuitate publicè docere. Si quis autem hoc facere deprehensus fuerit, ab episcopatu desistat, presbyteri autem munere fungatur.

SCHOL. BALS. Canon est apertus. Decernit enim, ne episcopus C publicè doceat in ciuitate quæ ad se non pertinet. Est enim, inquit, hoc dedecus pontificis illius regionis, & eius ignorantiæ condemnatio. Hoc autem intellige, quando fit præter mentem illius regionis episcopi. Si quis enim eius voluntate tale quid fecerit, id ei præiudicium non afferet. Nam & in alia regione sine vllo præiudicio sacra celebrat quispiam, eius qui illam habet voluntate. Quinetiam magnus in Theologia Gregorius, cùm Stasimorũ esset epi- D scopus, multa legit Nazianzi, cùm pater eius in ea ciuitate esset Pontifex: & hoc ostenditur ex oratione quæ sic habet: Cur soluitis ordinem laudabilem? Porrò & sapientissimus ille Ephesi metropolitanus dominus Ioannes, qui instar fluuij philosophię fluenta effudit, & κολπωτὸς, id est, sinuosus, dictus est, in eam regionẽ veniens, quæ illum erat sortita, cum auctoritate illius regionis antistitum publicè docuit. Lege & xiiij. canonem sanctorum Apostolorum. Canoni autem rectè adiicitur, illud, publicè. Priuatim enim interrogantibus de ecclesiastica aliqua quæstione respondere licet cuilibet &

ſicut & xj. canon Sardicenſis ſynodi de ea re apertè loquitur. Si quis autẽ dubitet, quomodo xxix. canon iiij. ſynodi dicit, quòd ex epiſcopo, ad presbyteri dignitatem deducere, eſt ſacrilegium: præſens autem canon dicit, ſi quis hoc facere deprehenſus fuerit, ab epiſcopatu ceſſet, presbyteri autem munere fungatur: & audiet, quòd illic quidem dicit depoſitione iuſta vel iniuſta: vel enim propter iuſtam cauſam epiſcopatu deiectus eſt: & ne presbyter quidem erit: vel ſine cauſa, & ne ſic quidem ad presbyteri gradum deprimetur, ſed erit rurſus epiſcopus. Hîc autem, epiſcopus quidem peccatum non admiſit, quod eum à ſacerdotio arceat, ſed gloriæ tantùm cupiditate & laudis amore peccauit. Vt ergo quod ſuo peccato reſpondeat, ſupplicium habeat, & humilis euadat, ab epiſcopatu quidem gerendo deſiſtit, in presbyteri autem honore collocatur. Vt is enim deponatur, & ſacerdos fiat, patribus viſum non eſt. Lege & xviij. can. Anc. ſyn. Sacerdotis autem munus, accipe etiam de docendi munere, & non de ſola ſacrificij celebratione. Sacerdotes enim antiquitus neceſſe habebant etiam docere.

Canon XXI.

Qui canonicorum quidem criminum rei facti, & propterea perfectæ ac perpetuæ depoſitioni ſubiecti, in laicorum locum detruſi ſunt; ſiquidem ad conuerſionem ſua ſponte reſpicientes peccatum delent, propter quod à gratia exciderunt, & ab eo ſe penitus alienos efficiunt, clerici habitu tondeantur. Sin autem non ſua ſponte hoc elegerint, comam ſicut laici nutriant, vtpote qui mundanam ſeu ſecularem conuerſationem vitæ cœleſti prepoſuerint.

Schol. Bals. Nota ex hoc præſenti canone, quòd qui propter aliquod crimen deponuntur, vel laici reputantur, nec poſſunt poſt depoſitionem aliquid agere, quod ad clericum vlla ratione pertineat. Eos autem ſolos qui à peccato receſſerint, propter quod depoſiti fuerant, à fornicatione forte, vel aliquo alio, decernit canon eſſe tondendos capite, vt clericos, id eſt, habere eam quæ Græcè dicitur παπαλήθραν, id eſt tonſurã, & clerica habitu indui. In eos enim eſt mitior ac clemẽtior propter pœnitentiã.

A πολλαχοῦ, καθὼς καὶ ὁ ια΄. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου τὰ περὶ τούτου διαγορεύει. Εἰ δέ τις ἀπορήσει πῶς ὁ μὲν κθ΄. κανὼν τῆς δ΄. συνόδου λέγει ὅτι τὸ ἐξ ἐπισκόπου εἰς πρεσβυτέρου ἀξίαν καταγαγεῖν, ἱεροσυλία ἐστίν· ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶν εἴ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, παυέσθω τῆς ἐπισκοπῆς, τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργείτω· ἀκούσει ὅτι ἐκεῖ περὶ καθαιρέσεως φησὶν εὐλόγως ἢ παραλόγως· ἢ γὰρ δι' αἰτίαμά τι εὔλογον ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ οὐδὲ πρεσβύτερος ἔσται· ἢ ἀναιτίως, καὶ οὐδὲ B οὕτως εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν καταπαχθήσεται, ἀλλ' ἔσται αὖθις ἐπίσκοπος· ἐνταῦθα δὲ, ἁμάρτημα μὲν ὁ ἐπίσκοπος κωλῦον αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης οὐχ ἥμαρτε· φιλοδοξίᾳ δὲ καὶ καὶ δόξης ἔρως ὃ ἥμαρτεν. ἵνα γοῦν ἀντίῤῥοπον τὴν τιμωρίαν ἔξῃ τῷ πταίσματι αὐτοῦ καὶ ταπεινωθῇ, παύεται μὲν τῆς ἐπισκοπῆς, καταπάττεται δὲ εἰς πρεσβυτέρου τόπους.

Κανὼν κα΄.

Οἱ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικοῖς ὑπεύθυνοι γινόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο παντελεῖ τε καὶ C διηνεκεῖ καθαιρέσει ὑποβαλλόμενοι, καὶ ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν ἀπωθούμενοι τόπῳ· Εἰ μὲν ἑκουσίως πρὸς ἐπιστροφὴν ὁρῶντες ἀθετοῦσι τὴν ἁμαρτίαν, δι' ἧς τῆς χάριτος ἐκπεπτώκασι, καὶ ταύτης τέλεον ἀλλοτρίους ἑαυτοὺς καθιστῶσι, τῷ τοῦ κληρικοῦ κειρέσθωσαν σχήματι· Εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐθαιρέτως αἱρήσονται, καθάπερ οἱ λαϊκοὶ, τὴν κόμην ἐπιτρεφέτωσαν, ὡς τὴν ἐν κόσμῳ ἀναστροφὴν τῆς οὐρανίου ζωῆς προτιμήσαντες.

D

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οἱ ἀπό τινος ἐγκλήματος καθαιρούμενοι, ὡς λαϊκοὶ λογίζονται, καὶ οὐ δύνανται μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἐνεργεῖν οἷόν τι ἀνῆκον κληρικῷ· μόνους δὲ τοὺς ἀποστάντας τοῦ ἁμαρτήματος δι' ὃ καθῃρέθησαν, τυχὸν τῆς πορνείας ἢ ἑτέρου τινὸς, διορίζεται ὁ κανὼν κείρεσθαι τὴν κεφαλὴν, κατὰ κληρικοὺς, ἤγουν ἔχειν παπαλήθραν, καὶ ἐνδύεσθαι σχῆμα κληρικοῦ· φιλανθρωπότερον γὰρ ἐπὶ τούτοις διατίθεται διὰ τὴν μετάνοιαν.

τοὺς δὲ ἀμεταθέτως ἐξεχομένους τῆς ἁμαρ- A τίας, τρέφειν τὴν κόμην διακελεύεται, κατὰ λαϊκούς, ἵνα ἔχοιεν πλείονα αἰσχύνην, μὴ παραχωρούμενοι ἐν μετοχῇ κλήρου ὅλως εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδύματος περιαιρούμενοι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. ἡ δὲ ξθ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου καθαιρεῖσθαι διαγορευομένη, τοὺς μετὰ χειροτονίαν γαμοῦντας, διὰ δὲ μήτε τοῦ σχήματος τοῦ κληρικοῦ αὐτοὺς ἀπαλλοτριοῦσθαι, μήτε τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κοινωνοὺς ὑπηρεσίας· καὶ ἡ ξ΄. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, τοὺς ἀπὸ κληρικῶν πρὸς λαϊκοὺς μετασχηματισθέντας, B καὶ ἄκοντας πρὸς αὐτὸ πάλιν ἀποκαθίστασθαι διαλέγεται. Φαίνεται οὖν ἐναντιότης ἐν τούτοις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ νομοθετεῖν περὶ τῶν καταδικαζομένων διά ἔγκλημά τι προσενεχθέν, καὶ ἀμεταθέτως ἐξεχομένων τοῦ κακοῦ· οἷον διὰ μοιχείαν, διὰ ἁρπαγήν, διὰ ἱεροσυλίαν· τὴν δὲ νεαρὰν, περὶ τῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν διγαμησάντων. ὅπερ κἂν καθαίρεσιν ἐπάγῃ, ἀλλ' οὖν διὰ τὸν γάμον συγγινώσκεται. καὶ διὰ τοῦτο προσεχωρήθησαν οἱ τοιοῦτοι ὑπὸ τῆς νεαρᾶς ἐνεργεῖν τὰ ἔξω τοῦ βήματος· οἱ δὲ λοιποὶ οἱ μετασχηματισθέντες, ὡς οἶμαι, κατὰ τὴν νεαρὰν C ἀναγκασθήσονται μὴ κατορχεῖσθαι τοῦ ἁγίου σχήματος.

Κανὼν κβ΄.

Τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε ἐπισκόπους ἢ οἱουσδήποτε κληρικοὺς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν καὶ τοῦ βίου αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας.

Ἑρμηνεία.

Περὶ χειροτονουμένων διὰ χρήματα ἢ διὰ προστασίας ἀρχόντων, εἰς διαφόρους κανόνας ἐγράψαμεν τὰ εἰκότα. D καὶ ὁ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν οὕτω χειροτονηθέντα καὶ χειροτονήσαντα.

Κανὼν κγ΄.

Περὶ τοῦ μηδένα τῶν εἴτε ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, τῆς ἀχράντου μεταδιδόντα κοινωνίας, παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολοὺς ἢ εἶδος ὁ οἱονοῦν. οὐδὲ γὰρ πεπραμένη ἡ χάρις, οὐδὲ χρήμασι τὸν ἁγιασμὸν τοῦ πνεύματος μεταδιδόαμεν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ δώρου, ἀπανουργήτως με-

Ii autem qui in peccato perpetuò hęrent, comam nutrire iubentur, vt laici, vt maiori pudore afficiantur, si in cleri participatione vllo esse modo eis permittatur, sed ipso etiam amictu priuentur. Et hæc quidem canon. Lix. autem Imp. domini Leonis philosophi nouella eos deponi debere statuens qui ducunt vxores post ordinationem, vult neque eos à clericorum habitu alienari, nec à communione ministerij in ecclesia. Et lx. eiusdem Imp. nouella, eos qui à clericis in laicos transmutati sunt, eòdem rursus vel inuitos redire iubet. Videtur autem in his esse repugnantia. Existimo autem canonem quidem de iis statuere, qui propter delatum aliquod crimen condemnati, malo assiduè inhęrent, quemadmodum propter adulterium, propter rapinam, propter sacrilegium; Nouellam autem, de iis qui post ordinationem vxorem duxerunt: quod quidem etsi inducit depositionem, eis tamen propter matrimonium ignoscitur. Et ideo eis à Nouella permissum est, vt ea exerceant quæ fiunt extra sacrum tribunal: reliqui autem transmutati, cogentur, vt puto, ex Nouellæ sententia à sancto habitu non desilire.

Canon XXII.

Eos qui pecuniis ordinantur, siue episcopos, siue qualescunque clericos, & non ex examinatione, ac vitæ electione, deponi iubemus, sed & eos etiam qui ordinauerunt.

Schol. Bals. De iis qui propter pecunias ordinãtur, vel propter magistratuum mandatum, in diuersos canones scripsimus ea quæ sunt consentanea. Præsens autem canon eum deponi iubet, qui ordinatus est, & eum qui ordinauit.

Canon XXIII.

Vt nullus, siue episcopus, siue Presbyter, siue diaconus, immaculatam præbens communionem, ab eo qui communicat, eius participationis gratia, obolos, vel quamuis aliam speciem exigat. Non est enim vanalis gratia, nec pro pecuniis spiritus sanctificationem impertimur: sed ea iis qui digni sunt, absque vlla est calliditate communi- i.q. i. Nullus episcopus.

canda. Si quis autem eorum qui sunt in cleri catalogo, ab eo cui immaculatam impertit communionem, vllam speciem exigere visus fuerit, deponatur, vt Simoniaci erroris & maleficij æmulator.

SCHOL. BALS. Cùm satis lõgo abhinc tempore, in quodã loco, qui Calotychas appellatur, & in Cherronesi regione positus est, sancta dominica Paschæ Christi resurrectionis diuersarer, vidi quasdam illius loci mulierculas, & quosdam homunculos, post matutinam diuinam Psalmodiam, ad catholicæ ecclesiæ templum confluentes, cum ouis gallinæ, panis fermento mixtis, & cum salsis carnibus, & cum aliis quibusdam esculentis, vel etiam ad aliquid aliud aptis: & interrogaui quamnam ob causã hoc fieret. & audiui, quòd vnusquisque iis quibus potest donis sacerdotem, qui populo diuina sacramenta porrigit, prosequitur. Neque enim aliter cuiquam licet sacerdotẽ adire, & diuina ab eo sacramenta percipere. & tunc quidem reprehendi quod fiebat. Cùm autẽ nuper in hunc præsentem canonem incidissem, ei gratias egi, vt qui ab iis qui cõmunicant sacramẽtis, obolos, vel vllam aliam speciem exigi prohibet. Quoniam, inquit, non venditur, nec pecuniis sanctificatio impertitur: sed iis qui donis digni sunt, sancta dona distribuuntur. Propterea enim, vt est probabile, etiã sancta donatio à vulgo sacramẽta dicuntur. Eum autem qui præter hæc facit, deponendum decernit canon, vt qui sit Simoniacę improbitatis & erroris æmulator.

CANON XXIIII.

Ne cui liceat eorum qui in sacerdotali ordine enumerantur, vel monachorũ, in equorum curriculis subsistere, vel scenicos ludos sustinere. Sed & si quis clericus ad nuptias vocetur, quando ad deceptionem comparata ludicra ingressa fuerint, surgat & discedat, patrum nostrorum sic iubente doctrina. Si quis autem eius rei conuictus fuerit, vel cesset, vel deponatur.

SCHOL. BALS. Consequenter iiij. canoni synodi Laodicenæ, prohibet etiam præsens canon in equorum curriculum ascendere sacerdotes vel monachos, vel scenicos, etiam ludos audire: adiiciens vt clerici ad nuptias vocati

A παδοτέον. Εἰ δὲ φανείη τις τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων ἀπαιτῶν, ᾧ μεταδίδωσι τῆς ἀχράντου κοινωνίας, τὸ οἱονοῦν εἶδος, καθαιρείσθω, ὡς τοῦ Σίμωνος ζηλωτὴς πλάνης καὶ κακουργίας.

Ἑρμηνεία.

Καταλύσας πρὸ χρόνων ἱκανῶν εἰς χωρίον τὶ Καλοτυχάδα ἐπιλεγόμενον, καὶ ἐν τῷ θέματι Χερρονήσου διακείμενον, κατὰ τὴν ἁγίαν κυριώνυμον τοῦ πάσχα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, εἶδον χωρικὰ γύναια καὶ ἀνδράρια, μετὰ τὴν ἑωθινὴν θείαν ὑμνῳδίαν τῷ ναῷ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας B συῤῥέοντα, μετὰ ὀρνιθείων ὠῶν, ζύμῃ ἄρτου συνῳκειωμένων, μετὰ κρεῶν τεταριχευμένων, καὶ μετ᾽ ἄλλων τινῶν εἰδῶν βρωσίμων, ἢ καὶ πρὸς ἄλλό τι ἐπιτηδείων. καὶ ἠρώτησα τίνος χάριν τοῦτο γίνεται, καὶ ἤκουσα ὡς ἕκαστος δεξιοῦται τὸν ἱερέα τὸν μεταδιδόντα τῷ λαῷ τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἐφ᾽ οἷς δύναται. ἄλλως γὰρ οὐκ ἔξεστιν ἐντυχεῖν τινὰ τῷ ἱερεῖ, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταλαβεῖν. καὶ τότε μὲν ἐμεμψάμην τὸ γινόμενον. ἀρτίως δὲ ἐντυχὼν τῷ παρόντι κανόνι, ηὐχαρίστησα αὐτῷ ὡς κωλύοντι ἀπαιτεῖσθαι τοὺς μεταλαμβάνοντας τῶν ἁγιασμάτων, ὀβολὸν ἢ οἱονδήποτε εἶδος· ὅτι φησὶν C οὐ πιπράσκεται οὐδὲ χρήμασιν ὁ ἁγιασμὸς μεταδίδοται, ἀλλὰ δωρεὰν τοῖς ἀξίοις τὰ ἅγια δῶρα διανέμεται. διὰ γὰρ τοῦτο ὡς ἔοικε καὶ ἁγία δωρεὰ κατὰ κοινολαΐτας λέγονται τὰ ἅγια. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα καθαιρεῖσθαι ὁ κανὼν διορίζεται, ὡς τῆς κακίας καὶ τῆς πλάνης τοῦ Σίμωνος ζηλωτήν.

Κανὼν κδ΄.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι, ἢ μοναχῷ, ἐν ἱπποδρομίαις ἀνιέναι, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀνέχεσθαι. ἀλλ᾽ D εἴ καί τις κληρικὸς κληθείη ἐν γάμῳ· ἡνίκα δ᾽ ἂν τὰ πρὸς ἀπάτην εἰσέλθοιεν παίγνια, ἐξανιστάσθω, καὶ παραυτίκα ἀναχωρείτω· οὕτω τῆς τῶν πατέρων ἡμῶν προστατούσης διδασκαλίας. Εἰ δέ τις ἐπὶ τούτῳ ἁλῷ, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἀκολούθως τῷ νδ΄. κανόνι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ἀπαγορεύει καὶ ὁ παρὼν κανὼν, ἢ ἱπποδρομίας ἀνιέναι ἱερατικοὺς ἢ μοναχοὺς, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀκούειν· προστιθέμενος τοὺς μετακαλουμένους εἰς γάμον κληρικοὺς

(περὶ γὰρ μοναχῶν εἰπεῖν ἄτοπον ἐλογίσθη τοῖς πατράσι, διὰ τὸ πάντη ἀπρεπὲς) ἀναχωρεῖν ἅμα τῷ εἰσελθεῖν τὰ παίγνια. πλὴν ὁ μὲν κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κολάζει τοὺς ἀθετοῦντας τοῦτον· οὗτος δὲ παραινεῖ παύσασθαι τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας· μὴ παυομένους δὲ καθαιρεῖσθαι διορίζεται. Ταῦτα τῶν δηλαδὴ τούτων κανόνων λεγόντων, καὶ κωλυθέντων παρὰ μικροῦ παρὰ τῷ μέρει τῆς ἐκκλησίας τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱερωμένων πάντων, ἀπελθεῖν εἰς τὰς γινομένας ἱπποδρομίας, εἶπόν τινες ὅτι τὸ μὲν μὴ ἀπελθεῖν μοναχὸν ἢ κληρικὸν εἰς ἱπποδρόμιον, μηδὲ ἰδεῖν θεωρίαν τὴν ὄψιν ἐκθηλυνοῦσαν, μηδὲ ῥημάτων ἀκροάσασθαι καταγοητευόντων τὴν ἀκοήν, ἐπαινετόν ἐστι, καὶ πολλῆς εὐχαριστίας ἄξιον, ὥσπερ καὶ τὸ παρθενεύειν καὶ τὰ λοιπὰ τὰ τὸν ἄνθρωπον ἁγιάζοντα. Εἰ δέ τις μὴ δυνάμενος παρθενεύειν γαμήσει, οὐ κολασθήσεται. καὶ ὁ μὴ δυνάμενος παντὸς ἐνηδόνου ἀπέχεσθαι, ἐὰν ἀπέλθῃ εἰς ἱπποδρόμιον, συγγνωσθήσεται. καὶ μᾶλλον ἐὰν ἐφάπαξ καὶ οὐ κατὰ περιέχησιν εἰς τοῦτο ἐκδώσει ἑαυτόν. ὁ γὰρ κανὼν ἐστί, φασί, τὰς ποτὲ γινομένας ἱπποδρομίας ἀπαγορεύει, οὐ μὴν τὰς σήμερον τελουμένας κατ' ἐπιτροπὴν καὶ παρουσίαν βασιλικήν· τότε μὲν γὰρ τῶν δήμων καταξουσιαζόντων ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις, καὶ ποιούντων ταύτας ὅτε καὶ ὅπως ἠβούλοντο, ἐκ δαπανημάτων οἰκείων, ὡς καὶ ἐχόντων οἴκους καὶ ἵππους, καὶ ἱππῶνας, καὶ μέχρι καὶ νῦν περισωζομένους, καὶ προσόδους χάριν τῶν ἱπποδρομιῶν, καὶ τοῦ βασιλέως προσκαλουμένου, καὶ εἰς τοῦτο μὴ ἐξουσιάζοντος, πολλὰ στασιώδη καὶ ἄτοπα συνέπιπτον γίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς ἱπποδρομίας καιρόν· τῶν μὲν προστιθεμένων τῷ δήμῳ τῶν Βενετῶν· τῶν δὲ, τῷ μέρει τῶν πρασίνων. ἐν καιροῖς δέ τισι καὶ πόλεμοι συνεκροτήθησαν ἐμφύλιοι μέσον τῶν ἀντιθέτων μερῶν, καὶ κατὰ τῆς βασιλείου περιωπῆς ἀναιδῆ ῥήματα οἱ δημόται ἀπηρεύξαντο (καθὼς ἀπὸ διαφόρων χρονικῶν τοῦτο παρίσταται)· οἷόν τι γέγονε ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἀναστασίου, ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ τοῦ τυράννου, καὶ ἐπὶ ἑτέρων βασιλέων. ἀλλὰ καὶ συνθηκίζειν τὰ μέρη μὴ κωλυόμενα, διὰ κύβου καὶ τύχης τὴν νίκην ἀνεκαλοῦντο. ὅπερ τοῖς θείοις κανόσι παντελῶς ἀπηγόρευται.

A (de monachis enim dicere patribus à ratione alienum visum est, quòd id sit nimis indecorum) vt recedāt cùm primùm ludicra ingressa fuerint. Sed Laodicenæ quidem synodi canon, in eius contemptores non animaduertit: hic autem, admonet quidem, vt qui tale quid faciunt, desistant: si autem non desistant, deponēdos decernit. Cùm hi duo canones hæc dicant, & propemodū ab ecclesiæ parte prohibiti sint monachi & sacerdotes omnes ad equorum cursus videndos accedere, B dixerūt nōnulli, quòd clericum quidem vel monachum ad equorum curriculum non accedere, nec spectaculum quod effœminat, aspicere, nec verba aures præstringentia audire, est laudabile & maximè commendandum, quemadmodū & esse virginem, & reliqua quæ hominem sanctificant. Si quis autem cùm virgo esse nequeat, vxorem duxerit, non punietur: & qui non potest ab omni voluptate abstinere, si in equorū curriculum fuerit ingressus, ei venia dabitur, & magis si semel, non autem si immodicè vtēs se ei dicauerit. C Hic enim canō, inquiūt, cursus qui olim fiebant, vetat, non autem qui nunc fiunt, permittēte ac præsente principe. Tūc enim cùm populus in illis equorū curriculis nimia libertate vel potiùs licentia vteretur, equorūque cursus celebraret, quomodo & quādo volebant, idq; propriis expēsis, vt qui haberet & domos, & equos, & stabula quę nūc etiā hucusq; seruantur, & redditus, pro illis celebrandis curriculis, & Imperator inuitaretur, D nullam autē ad eam rem potestatem haberet, illius cursus tempore, multa turbulenta & absurda fieri cōtingebat, cū alij quidem populo venetorū, alij verò prasinorū parti adiungerētur: aliquando verò etiā bella intestina excitata sunt inter aduersas partes, & in Imperatoris cōspectu verba etiā impudētia populares eructarūt: quemadmodū ex diuersis Chronicis ostēditur: sicut factū est regnante Iustiniano, & tēpore Anastasij & Phocæ tyranni, & aliorum Imper. Sed & depositis pignoribus ludere partes prohibitæ, per talos & fortunā victoriā prouocabant: quod quidē diuinis canonibus est omnino prohibitum,

Permittebātur autem & belluarum certamina, & multa alia indecora ac turpia. Propterea enim, inquiunt, & lj. canon præsentis syn. prohibet mimos, & theatra, & venationum spectacula, & saltationes in scena: & statuit, vt qui ipsum contemnerent, si sint quidem clerici, deponātur, laici verò segregentur. Et finis xv. Carth. syn. sic apertè dicit. Et quòd filij sacerdotum spectacula secularia non perficiant, nec spectent. Hoc autem etiā omnibus Christianis semper est prædicatū, vt vbi sunt maledicta ac blasphemia, ne accedant. Hodie autem cum equorum cursus Imp. præsente fiant, nec sit eiusmodi fugiendum & auersandum quidpiam, nulla est penitus suspicio illic mali quicquam fieri. Quamobrem dicebant, quòd est quidem laudabile nullam penitus quempiam voluptatem gustare ex equorum curriculo, vel ex aliquo alio: non est autem intemperantiæ ad eiusmodi equorum cursus clericos accedere. Si enim omnis equorum cursus, & qui olim fiebat, & qui hodie fit, est prohibitus, vt multi inquiunt, quemadmodum & spectacula omnia, & venationes, cogetur quis dicere neque omnino tale quid vnquam debere fieri ab Imp. vel vllo alio: cessasse autem ac exoleuisse leporum cum canibus venationes, ne laici, & equorum cursibus, & spectaculis, & venationibus vacantes, segregationi subiiciantur, quod est absurdum. Quocirca debent & equorum curricula & spectacula & venationes, in duo diuidi, vt dictum est: in ea quę sunt omnino auersanda & fugienda, & ad quę non solùm clericis, sed neque laicis accedere permittitur, metu excommunicationis: & in ea quæ permissa sunt, quæ sunt hodie in vsu, ad quæ non solùm laici, sed & clerici, citra vllum pręiudicium accedent. Quòd autem, inquiunt, nō omnia spectacula, equorúmq; curricula canones prohibuerunt, sed ea demum quæ sunt periculosa ac turpia, ex lxj. Carthaginensis synodi canone apertè ostenditur, qui dicit, Porrò & illud petere vt theatricorum ludorum spectacula, in dominicis, & in reliquis Christianorum fidei festis diebus fieri prohibeantur: maximè quoniam in octaua sancti Paschæ

A ἐπέτρεπον δὲ καὶ τὰς θηριομαχίας καὶ ἄλλα τινὰ αἰσχρὰ καὶ ἀπρεπῆ. διὰ γὰρ τοῦτο φησὶ καὶ ὁ ναʹ. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου ἀπαγορεύει τοὺς μίμους καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις· καὶ διορίζεται τοὺς καταφρονητὰς αὐτοῦ, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. καὶ τὸ τέλος τοῦ ιεʹ. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου λέγει οὕτω ῥητῶς· καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων, θεώρια κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν μηδὲ θεωρεῖν. τοῦτο δὲ καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὥστε ὅπου βλασφημίαι εἰσὶ, μὴ προσιέναι.
B σήμερον δὲ τῶν ἱπποδρομιῶν τελουμένων κατὰ παρουσίαν βασιλικὴν δίχα τοιούτου ἀποτροπαίου τινὸς, κακόν τι γενέσθαι οὐχ ὑποπτεύεται. διὸ εἶπον ὡς ἐπαινετὸν μὲν ἐστὶ τὸ μηδὲ ὅλως ἡδονῆς ἐξ ἱπποδρομίας καὶ ἄλλου τινὸς θυμήρους γεύσασθαί τινα· ἀκόλαστον δ' οὐ καὶ τὸ εἰς τοιαύτας ἱπποδρομίας κληρικοὺς ἀπέρχεσθαι. Εἰ γὰρ πᾶσα ἱπποδρομία ἥδε ἔκπαλαι τελουμένη καὶ ἡ σήμερον γινομένη ἀπαγορεύεται κατὰ τοὺς πολλοὺς, ὥσπερ δὴ καὶ πάντα τὰ θεώρια καὶ τὰ κυνήγια, ἀναγ-
C κασθήσεταί τις εἰπεῖν, μηδὲ ὅλως γίνεσθαί τι τοιοῦτον ποτὲ τῶν καιρῶν παρὰ βασιλέως ἢ ἑτέρου τινός· ἀπρακτῆσαι δὲ καὶ τὰ μετὰ κυναρίων λαγωκυνήγια, ἵνα μὴ καὶ οἱ λαϊκοὶ εἰς ἱπποδρομίας καὶ θεωρίας καὶ κυνήγια ἀσχολούμενοι, ἀφορισμῷ ὑποπέσωσιν, ὅπερ ἄτοπον. διὰ γοῦν τοῦτο ὀφείλουσι τὰ τῆς ἱπποδρομίας καὶ τὰ τῶν θεωριῶν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων εἰς δύο διαιρεῖσθαι, ὡς εἴρηται· Εἰς τὰ πάντη ἀποτρόπαια, εἰς ἃ μὴ μόνον κληρικοὶ, ἀλλ' οὐδὲ λαϊκοὶ παραχωροῦνται ἀπέρχεσθαι, τῷ φόβῳ τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ εἰς τὰ ἐπιτετραμμένα, τὰ καὶ σήμερον ἐνεργούμενα· εἰς ἃ οὐ μόνον λαϊκοὶ ἀλλὰ καὶ κλη-
D ρικοὶ ἀπροκριματίστως ἀπελεύσονται. ὅτι δὲ, φασὶν, οὐ πάντα τὰ θεώρια καὶ τὰ ἱπποδρόμια οἱ κανόνες ἀπηγόρευσαν ἀλλὰ τὰ κινδυνώδη, καὶ αἰσχρὰ, δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ξαʹ. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, λέγοντος ταῦτα ῥητῶς· κἀκεῖνο δὲ αἰτῆσαι ἵνα τὰ θεώρια τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν ταῖς κυριακαῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς φαιδραῖς τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἡμέραις κωλύωνται, μάλιστα ὅτι ἐν τῇ ὀγδοάδι τοῦ ἁγίου πάσχα

οἱ ὄχλοι μᾶλλον εἰς τὰς ἱπποδρομίας ἤπερ εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰσέρχονται, ὀφείλειν μετατεθῆναι τὰς ὡρισμένας αὐτῶν ἡμέρας ὅτε ἀπαντήσοι· καὶ μὴ ὀφείλειν τινὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ θεώρια ταῦτα ἀναγκάζεσθαι. πάντως γὰρ εἰ παρὰ τῶν κανόνων πᾶσα ἱπποδρομία ἐκωλύετο, οὐκ ἂν οἱ πατέρες ᾐτήσαντο μὴ γίνεσθαι τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰ θεώρια ἐν ταῖς κυριωνύμοις καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις, ἤγουν ταῖς πασχαλίοις, ἀλλ' ἐδυσωπήσαντο ἂν παντελῶς ταῦτα σχολάσαι. καὶ τῆς ἐκκλησίας δὲ ὁ μέγας διδάσκαλος ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης, μόνας ἀποτρέπει τὰς κατὰ τὰς κυριωνύμους γινομένας ἱπποδρομίας. προσετίθουν δὲ τοῖς λεγομένοις παρ' αὐτῶν, δι' οὐδὲν ἕτερον ἀναγνώστας εἶναι δημότας σήμερον, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ φαίνεσθαι κατὰ προτροπὴν ἐκκλησιαστικὴν τὰς ἱπποδρομίας γίνεσθαι· καὶ τὴν προτέραν ἀταξίαν τῶν λαϊκῶν δημοτῶν καὶ πάντα τὰ ἀπρεπῆ καὶ ἄσημα σχολάσαι. ἵνα τί γάρ, εἶπον, ἀναγνώσταις δημόταις μόνοις παρεχωρήθη ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις παραβάλλειν, καὶ τοῦ δήμου κατάρχεσθαι· τοῖς δὲ λοιποῖς ἀναγνώσταις καὶ ἱερωμένοις ἁπλῶς τὰς θύρας τῆς ἱπποδρομίας ἀπέκλεισαν; ἐχρῶντο δὲ πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τῷ ε'. κεφαλ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγοντι· ἡ διάταξις κωλύει τὰ παίγνια. καὶ πέντε παρεξαιρουμένων ὁρίζει καί τινα ἐπιτίμια κατὰ τῶν κυβευόντων, ἐπιτρέπουσα καὶ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ζητεῖν καὶ κωλύειν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα συναλλάγματα ἀποτρέπειν. δίδωσι δὲ ἀγωγὰς ἐκ τῶν πεπραγμένων παιγνίων, καὶ ἀπαίτησιν τῶν ἐντεῦθεν χρεωστηθέντων, δέκα λιτρῶν ἐπιτίμιον ὁρίζουσα κατὰ τῶν συγχωρούντων παραβῆναι τὴν διάταξιν. καὶ ἔλεγον, πένταθλον, ἤγουν πέντε παίγνια εἶναι ἀκώλυτα, πάλην, πυγμὴν, δρόμον, ἅλμα, καὶ δίσκον. τὸ δὲ ξύλινον ἱππικὸν εἶπον κωλύεσθαι ὑπὸ τοῦ νόμου, διὰ τὸ ἔχειν καὶ τοῦτο αἰτίαν κύβου ἤγουν κόττου, καθὼς ἐν τῷ κθ'. κεφαλ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος δηλοῦται. καὶ ταῦτα εἶπον τινὲς περὶ τῶν ἱπποδρομιῶν. περὶ δὲ τῶν μίμων καὶ τῶν θυμελικῶν παιγνίων, οὐδεμίαν ἐποίησαν διαίρεσιν. ἀλλ' εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ κανόνος αὐτὰ ἀνήρτησαν.

A populus ad equorum curricula potiùs quàm ad ecclesias cõuenit: & vt debeant prestituti eorum dies transferri, quando occurrerint: nec debet vllus Christianus cogi ad hæc spectacula. Si enim equorũ cursus esset à canonibus omnino prohibitus, non petiissent patres, ne equorum cursus & spectacula fierent diebus dominicis, & in reliquis festis, seu Paschalibus diebus, sed ea omnino celebrari ęgre tulissent. Iam verò etiam magnus ecclesiæ doctor Ioannes Chrysostomus, & lingua verè aureus,
B solos equorũ cursus, qui fiunt diebus dominicis, dissuadet. Adiiciebãt autem & iis quæ à se dicuntur, nullam aliam ob causam esse hodie lectores populares, quàm quòd equorũ cursus hodie fieri videantur permissione ecclesiastica, & prior populariũ laicorum indignitas, & omnia quæ turpia & indecora erãt, cessauerint. Cur enim, inquiebant, lectoribus popularibus solis se in equorum curricula ingerere, & ex populo incipere permissum est, reliquis autẽ lectoribus, & omnibus, vt semel dicã, sacris ini-
C tiatis, hippodromi seu equorum curriculi fores occluserũt? Ad suam autem sententiam confirmandã etiam v. ix. tit. capite xxx. lib Imp. vsi sunt: quod sic dicit, Constitutio prohibet ludos, quinq; exceptis, & quasdã pœnas statuit aduersus eos qui ludũt aleis, permittens etiã prȩsidi ciuitati, & prouinciarũ rectoribus, & episcopis quærere & prohibere, & omnes qui in iis fiunt cõtractus reiicere. Ex permissis autẽ ludis dat actionẽ, eorúmq; quæ mutuo data fuerint, eo nomine exactionem permittit, & X. librarum pœnam aduersus eos
D qui hãc constitutionẽ transiliri permiserint, decernit: Et dicebãt, pẽtathlon, hoc est quinq; certamina, seu ludos quinque, esse permissos, luctã, pugillatũ, cursum, saltũ, & discũ. Ligneum autẽ equestre certamen esse lege prohibitũ, quòd hoc quoq; aleę vel talentorũ reprehẽsionis causam habeat. Quemadmodũ in xxix. cap. xiij. tit. præsentis operis declaratur. Et hęc quidẽ de equorum curriculis nõnulli dixere. De mimis autẽ & ludis scenicis nullã penitus diuisionẽ fecere, sed ea can. decreto submisere.

Plures autem, & qui sunt paulo religiosiores, quibus ipse etiã assentior, hæc non sibi sufficere putauere, dicentes debere canones ad id quod est animæ vtilius, exponi, non ad id quod est liberius, ac dissolutius, & magis, vt ita dicam, indifferens.

Canon XXV.

Præterea renouamus etiam canonem, qui dicit, agrestes, & quæ sunt in regione parochias, inconcussas & illabefactatas manere apud episcopos qui eas possident, & maximè si xxx. annorum spatio eas sine vi possidentes administrauerint. Si autem intra xxx. annos fuit vel fuerit aliqua de iis controuersia, licere iis qui se iniuria affectos dicunt, de eo actionem mouere apud synodum prouinciæ.

Schol. Bals. Hîc renouatus canon, est iiij. synodi canon xvij. & lege eius interpretationem.

Canon XXVI.

Presbyterum, qui per ignorantiam illicitis nuptiis est implicatus, esse quidem cathedræ participem, secundùm ea quæ sunt nobis à sacro canone decreta: à reliquis autem operationibus abstinere. Etenim, qui est talis, satis est si venia detur. Vt is autem benedicat qui debet propria curare vulnera, non est consentaneum. Benedictio enim est sanctificationis impertitio. Qui autem id non habet propter delictum ex ignorantia, quomodo alteri id impertiet? Nec ergo publicè, nec priuatim benedicat, nec Christi corpus aliis distribuat, nec aliquod aliud ministerium obeat; sed prima sede contentus Domino desleat; vt illi ex ignorantia peccatum remittatur. Manifestum enim est, quòd nefarium coniugium dissoluetur, nec vir cum ea vllo modo consuetudinem habebit, per quam sacra operatione priuatus est.

Schol. Bals. Canones Neocæsar. syn. ante præsentem synodum scripti sunt. Propterea enim & præsens canon illorum compositionis meminit, dicens ix. illius synodi canoni consequẽter, non licere ei qui per ignorantiã suę cognatæ legitimè coniunctus est, & sacerdos postea factus, offerre vel aliquid aliud sacerdotale exercere, sed sola cathedra dignum censeri, quoniã nõ ex scientia,

A οἱ πλείους δὲ καὶ μᾶλλον οἱ εὐλαβέστεροι, οἷς συντίθεμαι καὶ αὐτὸς, οὐκ ἠρέσθησαν ἐπὶ τούτοις· εἰπόντες ὀφείλειν τοὺς κανόνας πρὸς τὸ ψυχωφελέστερον ἑρμηνεύεσθαι, οὐ μὴν πρὸς τὸ ἐκκεχυμένον καὶ ἀδιάφορον.

Κανὼν κε΄.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνανεούμεθα καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα, εἰ τριακονταετῆ χρόνον ταύB τας ἀβιάστως διακατέχοντες ᾠκονόμησαν. Εἰ δὲ ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηταί τις ἢ γένοιτο περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικῆσθαι, περὶ τούτου κινεῖν παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ ἀνανεούμενος κανὼν τῆς δ΄. συνόδου, ἐστὶ κανὼν ιζ΄. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ.

Κανὼν κϛ΄.

Πρεσβύτερον, τὸν κατ' ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντα, καθέδρας μὲν μετέχειν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κανόνος ἡμῖν νομοθετηθέντα, τῶν C δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι. ἀρκετὸν γὰρ τῷ τοιούτῳ ἡ συγγνώμη. εὐλογεῖν δὲ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἀνακόλουθον. εὐλογία γὰρ, ἁγιασμοῦ μετάδοσίς ἐστιν. ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχων, διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα, πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει; μήτε τοίνυν δημοσίᾳ μήτε ἰδίᾳ εὐλογείτω, μήτε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ διανεμέτω ἑτέροις, μήτε τι ἄλλο λειτουργείτω. ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω τῷ κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόD μημα. πρόδηλον γὰρ, ὡς ὁ τοιοῦτος ἄθεσμος γάμος διαλυθήσεται, καὶ οὐδαμῶς ὁ ἀνὴρ μετουσίαν ἕξει, πρὸς τὴν δι' ἧς ἱερᾶς ἐνεργείας ἐστέρηται.

Ἑρμηνεία.

Οἱ κανόνες τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου πρὸ τῆς παρούσης συνόδου ἐγράφησαν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μέμνηται ὁ παρὼν κανὼν τῆς συνθήκης ἐκείνων, λέγων ἀκολούθως τῷ θ΄. κανόνι τῆς συνόδου ἐκείνης, μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐν ἀγνοίᾳ μετὰ προσήκουσης αὐτοῦ νομίμως συναφθέντα, καὶ μετὰ τοῦτο ἱερωθέντα, προσφέρειν ἢ ἄλλο τι ἱερατικὸν ἐνεργεῖν. μόνης δὲ καθέδρας ἀξιοῦσθαι, διὰ τὸ μὴ ἐν εἰδήσει,

ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτήσαι. καὶ τῆς καθέδρας δὲ τότε ἀξιωθήσεται ὅτε τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου ἀποστῇ, καὶ δείξῃ ἔργα μετανοίας, παρακαλοῦντα γίνεσθαι συμπαθέστερόν τι ἐπὶ αὐτῷ. Εἰ γὰρ ἔχεται τοῦ ἀθέσμου γάμου, διὰ τὴν ἄγνοιαν οὐκ ὠφεληθήσεται, ἀλλ' ὑπὸ ἀρχοντικῆς ἐξουσίας καὶ ὁ ἄθεσμος γάμος λυθήσεται, καὶ οὐδὲ τιμῆς ἢ καθέδρας ἀξιωθήσεται. καὶ ὁ θ'. δὲ κανὼν. ταῦτα δὲ ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν κανόνα· ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω τῷ κυρίῳ· καὶ ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν· ὁ δὲ γάμος διαλυθήσεται. Καὶ ὁ θ'. δὲ κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν καθαιρεθέντος, μένειν αὐτὸν ἐν τοῖς λοιποῖς παρακελεύεται. ζήτει καὶ τὸν κζ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὸν κα'. τῆς παρούσης συνόδου. τοῦ γάμου δὲ ἀπὸ τελέσματος, ἀθέσμου ἀναφανέντος διὰ τὴν συγγένειαν, ὁ μετ' εἴδησιν ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐ μόνον καθέδρας οὐκ ἀξιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς αἱμομίκτης τιμωρηθήσεται κατὰ λαϊκούς. Φησὶ γὰρ βιβλίον ξ'. τίτλῳ λζ'. κεφ. μα'. θέματι ς'. ὁ ἀθέμιτος γάμος οὐ βεβαιοῦται· καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν πρὸ κατηγορίας λυθῇ, συγχωρεῖται ἡ ποινή. καὶ θέματι ζ'. ἐπὶ τοῦ ἐν ἀγνοίᾳ γενομένου ἀθεμίτου γάμου, δίδωσι συγγνώμην φύσις καὶ ἡλικία καὶ ἡ ἐπανόρθωσις τοῦ ἁμαρτήματος. καὶ μάλιστα εἰ μήπω τὶς αὐτὸν κατηγόρησεν.

sed per ignorantiam peccauit. Porrò & cathedra tunc dignus putabitur, quando ab illicito coniugio seiunctus fuerit, & pœnitentiæ opera ostenderit, quæ suadebunt vt mitiùs ac misericordiùs cum eo agatur. Si enim ab illicito coniugio non separatur, ignorantia nihil ei proderit: sed à magistratus potestate & matrimonium illicitum dissoluetur, & nec cathedra vel honore dignus habebitur. Hæc autem ex eo apparent quod dicit canon, sed prima sede contentus, Domino defleat: & ex eo quod dicit, Nuptiæ autem dissoluētur. Porrò & ix. canon Neocæsar. syn. est propter aliud eius in eum qui depositus est studiũ, in reliquis quoque manere iubet. Quære & xxvij. can. sancti Basilij, & xxj. præsentis synodi. Postquam autem matrimonium illicitum ex effectu apparuerit, ex effectu inquam propter cognationem, is qui postquam resciuerit, in peccato permanet, non solùm cathedra dignus non reputabitur, sed etiam tanquam incestus reus punietur, non secus ac laici. Dicit enim liber lxix. tit. xxxvij. cap. xlj. decr. vj. Illicitæ nuptiæ non confirmantur, & propterea si ante accusationem solutæ fuerint, pœna remittitur. Et decret. vij. In illicito matrimonio, quod per ignorantiam contractum est, dat veniam natura, & ætas, & peccati correctio: & maximè si quis nondũ ipsum accusauerit.

Κανὼν κζ'.

Μηδεὶς τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων ἀνοίκειον ἐσθῆτα ἀμφιεννύσθω, μήτε ἐν πόλει διάγων, μήτε ἐν ὁδῷ βαδίζων, ἀλλὰ στολαῖς κεχρήσθω ταῖς ἤδη τοῖς ἐν κλήρῳ καταλεγομένοις ἀπονεμηθείσαις. Εἰ δέ τις διαπράξοιτο τὸ τοιοῦτο, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω.

CANON XXVII.

Nullus eorum qui in cleri catalogum relati sunt, vestem sibi non conuenientem induat, neque in ciuitate degens, neque iter ingrediens: sed vtatur vestibus quæ iis qui in clerũ relati sunt, attributa fuere. Si quis autem tale quid fecerit, vna septimana segregetur.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τῶν κληρικῶν, ὡς ἔοικεν, ἔξω τῆς ἐνεγκαμένης αὐτούς, διατρίβοντες μετ' ἀνοικείων στολῶν ἐβάδιζον· ἢ καὶ ἐν πόλει διάγοντες ὁμοίοις ἐχρῶντο περιβλήμασι. τοῦτο οὖν ἐπανορθούμενοι οἱ πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι· ἢ μὴν τοὺς παρὰ ταῦτα ποιοῦντας ἀφορίζεσθαι ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν. καὶ ὁ ιϛ'. δὲ κανὼν τῆς ζ'. συνόδου μὴ δεῖν φησὶν ἱερατικὸν ἄνδρα πολυτελέσιν ἱματίοις χρᾶσθαι.

SCHOL. BALS. Quidam clerici, vt est verisimile, extra patriam quæ eos tulit, versantes, cum vestibus sibi nequaquam conueniẽtibus incedebant: vel etiam in ciuitate degentes, similibus vestimentis vtebantur. Patres ergo hoc corrigentes, statuerũt ne tale quid fiat amplius: vel eos quidem certè, qui præter hæc faciunt, vna septimana segregandos. Porrò & vij. syn. can xvj. dicit, non oportere sacerdotẽ vti sumptuosis vestibus,

Vestitus autem clerico nequaquam conueniens est, non vestes militum: si quis enim clericus iis indutus fuerit, vehementer punietur, sed sumptuosa & auro intexta vestimenta, quæ vulgo apud Græcos dicuntur μαργέλια γράμματα, & αἰτίπαια, & vestes purpureæ. Virtutis enim & honestatis exemplum debent esse clerici, non autem stolidæ indecoræque ac inhonestæ vitæ.

Canon XXVIII.

De consecra. Dist. iii. Dicimus.

Quoniam in diuersis ecclesiis intelleximus, vua ad altare allata, ex quadam quæ inualuit consuetudine, ministros, postquam hanc incruento oblationis sacrificio coniunxerint, vtraque simul populo distribuere: simul etiam esse decernendum perspeximus, vt nullus sacerdos hoc ampliùs faciat: sed ad viuificationem & peccatorum remissionem solam oblationem populo impertiat: tanquam primitias autem vuæ allationem existimantes, sacerdotes eam scorsum benedicentes, petentibus impertire, ad fructuum datori gratiarum actionem: per quos corpora nostra diuina dispositione augentur & aluntur. Si quis autem clericus præter hæc decreta fecerit, deponatur.

Schol. Bals. De iis quæ in præsenti canone declarantur, satis in ij. apostolico canone scripsimus. Lege ergo quæ in illo scripta sunt.

Canon XXIX.

Carthaginensis synodi canon dicit vt sancta altaris non nisi à sobriis hominibus peragantur, excepto vno die in anno, in quo cœna domini peragitur: tunc fortasse propter aliquas in iis locis occasiones ecclesiæ vtiles patribus hac dispẽsatione vsis. Cùm nihil ergo nos inducat, vt accuratam diligentiam relinquamus, statuimus, apostolicas ac paternas traditiones sequentes, non oportere in quadragesima postrema septimana quinta feria ieiunium soluere, & totam quadragesimam iniuria afficere.

Schol. Bals. Sancti patres qui Carthagine conuenerant, scientes quòd dominus noster Iesus Christus, postquam legale Pascha fecisset, & etiã cum suis discipulis comedisset, mysticum quoque Pascha peregit,

A ἀνοίκειος δὲ τῷ κληρικῷ στολή ἐστιν, οὐχὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν ἐνδύματα. ταῦτα γὰρ εἴποτέ τις κληρικὸς ἐνδυθῇ, μεγάλως κολασθήσεται. ἀλλὰ τὰ πολυτελῆ χρυσύφαντα ἐπιβλήματα, τὰ δημοτικῶς λεγόμενα μαργέλια γράμματα καὶ αἰτίπαια, καὶ τὰ ἐκ κογχύλης πορφυρίζοντα ἱμάτια. ἀρετῆς γὰρ καὶ εὐσχημοσύνης ὑπόδειγμα οἱ κληρικοὶ ὀφείλουσιν εἶναι, οὐ μὴν βλακείας καὶ ἀσχήμονος διαγωγῆς.

Κανὼν κη'.

Ἐπειδὴ ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις μεμαθήB καμεν σταφυλῆς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσφερομένης κατά τι κρατῆσαν ἔθος, τοὺς λειτουργοὺς ταύτην τῇ ἀναιμάκτῳ τῆς προσφορᾶς θυσίᾳ συνάπτοντας, οὕτως ἅμα τῷ λαῷ διανέμειν ἀμφότερα, συνείδομεν, ὥστε μηκέτι τοῦτο τινὰ τῶν ἱερωμένων ποιεῖν, ἀλλ' εἰς ζωοποίησιν καὶ ἁμαρτιῶν ἄφεσιν τῷ λαῷ τῆς προσφορᾶς μόνης μεταδιδόναι· ὡς ἀπαρχὴν δὲ τὴν τῆς σταφυλῆς λογιζομένους προσένεξιν, ἰδικῶς τοὺς ἱερεῖς εὐλογοῦντας τοῖς αἰτοῦσι ταύτης μεταδιδόναι πρὸς τὴν τοῦ δοτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, δι' ὧν τὰ σώμαC τα ἡμῶν κατὰ τὸν θεῖον ὅρον αὔξει τε καὶ ἐκτρέφεται. Εἴ τις οὖν κληρικὸς παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιήσοι, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι δηλουμένων ἀρκούντως ἐγράψαμεν ἐν τῷ τετάρτῳ ἀποστολικῷ κανόνι. ἀνάγνωθι οὖν τὰ ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένα.

Κανὼν κθ'.

Ὁ τῶν ἐν Καρθαγένῃ διαγορεύει κανών, ὥστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ὑπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξῃρημένης μιᾶς ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυD ριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται· ἴσως τηνικαῦτα διά τινας κατὰ τοὺς τόπους προφάσεις τῇ ἐκκλησίᾳ λυσιτελεῖς τῶν θείων ἐκείνων πατέρων, τῇ αὐτῇ χρησαμένων οἰκονομίᾳ. μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλείπειν τὴν ἀκρίβειαν, ὁρίζομεν, ἀποστολικαῖς καὶ πατρικαῖς ἑπόμενοι παραδόσεσιν, μὴ δεῖν ἐν τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν.

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἐν Καρθαγένῃ συναχθέντες ἅγιοι πατέρες, εἰδότες ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸ νομικὸν πάσχα σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ φαγεῖν, ἐτέλεσε καὶ τὸ μυστικὸν πάσχα,

καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν παρέδωκε, παρεκελεύσαντο κατὰ μὲν τὸν ἄλλον χρόνον νήστεις εἶναι τοὺς τὰ ἅγια μεταχειριζομένους διακόνους καὶ ἱερεῖς· κατὰ δὲ τὴν μεγάλην πέμπτην, μετὰ τὸ φαγεῖν, ἱερουργεῖν. τοῦτο οὖν μὴ γίνεσθαι διωρίσαντο οἱ τῆς ϛʹ. συνόδου πατέρες· εἰπόντες ὅτι τότε μὲν ἴσως διά τινα εὔλογον αἰτίαν καὶ λυσιτελῆ ταῖς ἐκκλησίαις, τύπῳ οὕτω γίνεσθαι οἰκονομικῶς διωρίσθη. ἀρτίως δὲ μηδενὸς ἀναγκαίου κατεπείγοντος, οὐ χρὴ τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις παραβαίνεσθαι. εἰσὶ δὲ αὗται, ὁ λθʹ. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ νʹ. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ ἕτεροι.

Κανὼν λʹ.

Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας βουλόμενοι διαπράττεσθαι, καὶ τοὺς ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς ἐκκλησίαις ἱερέας οἰκονομεῖν διεγνώκαμεν. ὥστε εἰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τὸν περὶ τοῦ προφάσει εὐλαβείας τὴν οἰκείαν γαμετὴν μὴ ἐκβάλλειν, ὑπερβαίνειν οἴονται δεῖν, καὶ πέρα τῶν ὁρισθέντων ποιεῖν· ἐκ τούτου μετὰ τῶν οἰκείων συμφωνοῦντες συμβίων, τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας ἀπέχονται· ὁρίζομεν τούτους μηκέτι ταύταις συνοικεῖν καθ' οἱονδήποτε τρόπον· ὡς ἂν ἡμῖν ἐντεῦθεν ἐντελῆ τῆς ὑποσχέσεως παρέξοιεν τὴν ἀπόδειξιν. πρὸς τοῦτο δὲ αὐτοῖς, οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ διὰ τὴν τῆς γνώμης μικροψυχίαν, καὶ τὸ τῶν ἠθῶν ἀπεξενωμένον καὶ ἀπαγὲς ἐνδεδώκαμεν.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθον οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι οἱ τῆς βαρβαρικῆς χώρας ἱερεῖς προφάσει εὐλαβείας ἀπείχοντο κατὰ κοινὴν ἀρέσκειαν τῶν οἰκείων γαμετῶν. Εἶπον οὖν ὡς καὶ ὁ ἀποστολικὸς εʹ. κανὼν ἀπαγορεύει τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἀποπέμπεσθαι τὰς νομίμους αὐτῶν γυναῖκας, καὶ ἔστι τὸ παρὰ τῶν ῥηθέντων ἱερέων γινόμενον ὑπεναντίον τῷ ἀποστολικῷ κανόνι· ἀλλ' ἐπεὶ τὰ κατ' εὐλάβειαν παρά τινων γινόμενα, οὐ καταλύειν, ἀλλὰ μᾶλλον συνιστᾶν καὶ οἰκοδομεῖν δέον ἐστὶν, ἐκχωρηθήσεται) κατὰ λόγον οἰκονομίας αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ βαρβαρικὸν ἦθος τοῦτο καὶ μικρόψυχον, καὶ ἀπεξενωμένον τῆς καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐθῶν· ἀλλὰ μὴν καὶ διὰ τὸ ἀπαγὲς αὐτῶν τὸ πρὸς τὴν πίστιν καὶ ἀστήρικτον. Εἶτα προσετέθησαν, αὐτοὺς μὴ μόνον διαζεύγνυσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν, ἀλλὰ μηδὲ συνοικεῖν αὐταῖς καθ' οἷον δήτινα τρόπον.

A & incruentum sacrificium tradidit, iusserunt alio quidem toto tempore esse ieiunos qui sancta tractant, diaconos, & sacerdotes: in magna autem quinta feria (eam enim quintam postremæ septimanæ quadragesimę dicit) vbi comederint, sacrũ celebrare. Hoc ergo non esse faciendum sanctę synodi sextæ patres statuerũt, dicentes quòd tunc quidem fortasse, propter iustam aliquam causam, & ecclesiis vtilem, hoc ita fieri oportere œconomicè statutum est. Sed nũc cùm nihil necessarium vrgeat, non oportet catholicas & paternas traditiones B transilire: sunt autem hæ, xxxix. canon sanctorum Apostolorum, l. Laodic. syn. & alij.

CANON XXX.

Ad ecclesiæ ædificationem omnia facere volentes, etiam sacerdotes, qui sunt in barbaricis ecclesiis, dispensare cõstituimus. Quare, si apostolicum canonem, de vxore non eiicienda, pietatis ac religionis prætextu, se transgredi debere existimant, & vltra ea quæ sunt constituta, facere: & ideo cõmuni cum suis consortibus conuentione & consensu inito, à mutua consuetudine absti- C *nẽt, statuimus, eos nõ amplius cum illis vllo modo cohabitare debere, vt ex eo nobis perfectam sui promissi demonstrationẽ præbeant. Hoc autẽ illis nõ propter aliud quàm propter eorum pusillanimitatem, externósque ac non satis firmos mores, concessimus.*

SCHOL. BALS. Resciuerunt sancti patres, quòd barbaricarum regionum sacerdotes, pietatis prætextu, communi cõsensu à propriis vxoribus abstinebant. Dixerunt ergo, quòd Apostolicus septimus canon presbyteris & diaconis interdicit suas legitimas vxores dimittere: & est id D quod à dictis fit sacerdotibus Apostolico canoni contrarium: sed quoniam ea quæ propter pietatem fiunt ab aliquibus, non dissoluere, sed potiùs ædificare oportet: hoc eis ex dispensationis ratione facere permittetur, propter barbaros eorum abiectique & pusilli animi mores, & à morum ecclesiasticorum constitutione alienos, & etiam propter eorum imbecillitatem, & in fide infirmitatem. Deinde adiecerunt, eos non solum à propriis vxoribus seiungendos, sed nec eos cum ipsis vllo modo cohabitare debere.

Sic enim tertò probabunt, se non fictè, sed verè, & propter puram ac sinceram religionem, deo continētiam vouisse. Nota ergo hoc veluti priuatim editum esse, & de solis sacerdotibus debere intelligi, qui sunt in barbaris regionibus, non etiam de cæteris. Ego verò varios episcopos qui ex Russia venerant, atque adeò ipsum Alaniæ metropolitanum, de ea re sciscitatus, accepi, præsentem canonem in iis regionibus locum nō habere, licèt sint barbaricæ: sed quemadmodum nostri, eorum quoque sacerdotes proprias vxores habere etiam post ordinationem. Interrogabit quispiam, cùm canon dicat communi consensu & voluntate fieri separationem, si hoc fieri nolit mulier, an canon locum non habebit? Sol. Existimo non esse iustum, vt cogatur mulier à proprio marito separari, propter Apostolicum canonem, qui superiùs dictus est, & propter Iustiniani nouellam, quæ non sinit consensu solui matrimonia.

Canon XXXI.

De consec. Dist. i. c. Clericos.

Clericos qui in oratoriis, quæ sunt intra domos, ministrant, vel baptizant, hoc illius loci episcopi sententia facere debere, decernimus. Quare si quis clericus hoc non sic seruauerit, deponatur.

Schol. Bals. A congregatione disiunctionem existimat esse canon, si quis in oratorio, quod est intra domum, præter antistitis sententiam sacrificet, vel baptizet. Et hic quidem eos qui sic faciunt sacerdotes deponendos patres statuunt. In quinquagesimo autem nono canone, eos etiam qui habent oratoria laicos excommunicant. Tu autem lege iiij. Nouellam Imperatoris domini Leonis sapientis, quæ sic habet post prooemium: Statuimus ergo non solùm vniuscuiusq; catholicæ Sacerdotes, sed etiam sacerdotes vniuscuiusq; domus, habere potestatē in omnibus celebrādi, & mysteria peragēdi, prout suadere voluerit qui vnicuiq; domui præest. Et xv. quæ sic habet, Præcisè statuimus ergo, sicut & de sacrificiis, ita etiam de sacro baptismate, vt id liceat volentibus peragere in omni piorum oratorio. Sed quāuis hęc sic habeāt,

A οὕτω γὰρ φασὶ πληροφορήσουσι μὴ καθ' ὑπόκρισιν, ἀλλὰ ἀληθῶς διὰ καθαρὰν εὐλάβειαν ὑποσχέσθαι τῷ θεῷ σωφρονεῖν. σημείωσαι οὖν τοῦτο ὡς ἰδικῶς ἐκφωνηθὲν, καὶ ὀφεῖλον ἐξακούεσθαι εἰς μόνους τοὺς ὄντας ἱερεῖς ἐν χώραις βαρβαρικαῖς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς λοιπούς. ἐγὼ δὲ ἐρωτήσας διαφόρους ἐπισκόπους περὶ τούτου, ἀπὸ Ρωσίας ἐλθόντας, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν μητροπολίτην Αλανίας, ἔμαθον μὴ ἐνεργεῖν τὰ τοῦ παρόντος κανόνος εἰς τὰς τοιαύτας χώρας, καὶ ταῦτα, οὔσας βαρβαρικάς. ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἡμετέρους ἱερεῖς
B κἀκείνους ἔχειν τὰς οἰκείας γυναῖκας καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος λέγοντος κατὰ συμφωνίαν κοινὴν καὶ ἀρέσκειαν, γίνεσθαι τὴν διάζευξιν, ἐὰν οὐ θέλῃ τοῦτο γίνεσθαι ἡ γυνὴ, ἀπρακτήσουσι τὰ τοῦ κανόνος; Λύσις. οἴομαι μὴ δίκαιον εἶναι, καταναγκάζεσθαι τὴν γυναῖκα, τοῦ οἰκείου συζύγου ἀποδιΐστασθαι, διά τε τὸν ἄνωθεν ῥηθέντα ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ διὰ τὴν Ἰουστινιανείου νεαρὰν τὴν μὴ παραχωροῦσαν κατὰ συναίνεσιν λύεσθαι συνοικέσια.

Κανὼν λα'.

Τοὺς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας
C τυγχάνουσι λειτουργοῦντας κληρικοὺς, ὑπὸ γνώμην τοῦτο πράττειν τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου, ὁρίζομεν. ὥστε εἴ τις κληρικὸς, μὴ τοῦτο οὕτως παραφυλάξῃ, καθαιρείσθω.

Ἑρμηνεία.

Παρασυναγωγὴν ὁ κανὼν ἡγεῖται τὸ ἱερουργῆσαί τινα ἢ βαπτίσαι ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ παρὰ γνώμην τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως. καὶ ἐνταῦθα μὲν, τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἱερεῖς, καθαιρεῖσθαι οἱ πατέρες διορίζονται. ἐν δὲ τῷ νθ'. κανόνι, καὶ τοὺς ἔχοντας τὰ εὐκτήρια λαϊκοὺς ἀφορίζουσι.
D σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν δ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, οὕτως ἔχουσαν μετὰ τὸ προοίμιον. ὁρίζομεν οὖν οὐ μόνον τοὺς ἑκάστης καθολικῆς ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἑκάστης οἰκίας ἄδειαν ἔχειν ἐν πάσαις ταῖς οἰκίαις ἱερᾶσθαί τε καὶ μυσταγωγεῖν, οὓς ἂν προσκαλεῖσθαι αἱροῖτο ὁ ἑκάστης οἰκίας δεσπόζων. καὶ τὴν ιε'. οὕτως ἔχουσαν ἐν μέρει. ὁρίζομεν οὖν, καθὼς περὶ θυσιῶν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος, τὸ ἐξεῖναι αὐτὸ ἐν παντὶ εὐσεβῶν εὐκτηρίῳ τοῖς βουλομένοις τελεῖν. πλὴν καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων,

ἐὰν κωλυθῇ τις παρὰ τοῦ ἐγχωρίου ἀρχιερέως ἱερουργῆσαι ἢ βαπτίσαι ἐν εὐκτηρίῳ, ὁ δὲ ποιήσῃ τοιοῦτόν τι, καθαιρεθήσεται, μὴ ὠφελούμενος ἐκ τῶν παρόντων. ὁ δὲ μὴ ῥητῶς κωλυθεὶς, δοκεῖ σιωπηρᾶς κατὰ γνώμην ἐπισκοπικὴν τοῦτο ποιεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ ὡς ἔοικεν ἐπενοήθησαν καὶ τὰ ἀντιμήνσια, καὶ γίνονται παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀρχιερέων καθ' ὃν καιρὸν ποιοῦσιν ἐνθρονισμὸν ἐκκλησίας, ἐφ' ᾧ τίθεσθαι αὐτὰ εἰς τὰς ἁγίας τραπέζας τῶν εὐκτηρίων· καὶ ἀρκεῖν οὐ μόνον ἀντὶ τῶν καταρτιζόντων τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, καὶ λογιζομένων μόνον τῆς ἁγίας τραπέζης, ἤγουν τοῦ ἐνθρονισμοῦ τῶν ἀνοίξεων καὶ τῶν ἐγκαινίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀναφέρεσθαι τὸ κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικὴν γίνεσθαι ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τὴν ἱερουργίαν.

A si quis à regionis antistite sacrificare vel baptizare in oratorio prohibitus fuerit, is verò tale quid fecerit, deponetur, nec ei nouellæ proderunt. Is autem qui non est expressè prohibitus, videtur etiam tacitè ex episcopi sententia hoc facere. Propterea enim, vt est verisimile, excogitata sunt superaltaria, & fiunt ab antistibus, qui sunt in regione, quo tempore faciunt ecclesiæ inthronizationem, vt ponantur supra sanctas mensas oratoriorum, & sufficiant non solùm pro iis quæ sanctum altare perficiunt, B & sanctæ mensæ tabulæ existimantur, scilicet inthronizatione apertionum & dedicationum, sed vt ostendatur ex episcopi permissione fieri sacrificium.

Κανὼν λβ'.

Ἐπειδὴ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρᾳ, οἶνον μόνον ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσάγουσιν, ὕδωρ αὐτῷ μὴ μιγνῦντες, οἱ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες, προτιθέμενοι τὸν τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον φάσκοντα, διὰ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἑρμηνείας ταῦτα· τίνος C ἕνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστὰς, ἀλλ' οἶνον; ἄλλην αἵρεσιν πονηρὰν πρόρριζον ἀνασπῶν. ἐπειδὴ γάρ εἰσίν τινες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεχρημένοι, δεικνὺς ὅτι καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκεν, καὶ ἡνίκα ἀναστὰς, χωρὶς μυστηρίων καὶ ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἴνῳ ἐχρῆτο, ἐκ τοῦ γεννήματος φησὶν τῆς ἀμπέλου. ἄμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ· ἐκ τούτου τε τὸν διδάσκαλον οἴονται ἀνατρέπειν τὴν τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἱερᾷ θυσίᾳ προσαγωγὴν, ὡς ἂν μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοιντο τῇ D ἀγνοίᾳ, τὴν τοῦ πατρὸς διάνοιαν ὀρθοδόξως ἀποκαλύπτομεν· τῆς γὰρ πονηρᾶς τῶν Ὑδροπαραστατῶν αἱρέσεως παλαιᾶς ὑπαρχούσης, οἳ ἀντὶ οἴνου μόνῳ τῷ ὕδατι ἐν τῇ οἰκείᾳ θυσίᾳ κέχρηνται, ἀνασκευάζων οὕτως ὁ θεοφόρος ἀνὴρ τὴν παράνομον τῆς τοιαύτης αἱρέσεως διδαχὴν, καὶ δεικνὺς ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς ἀποστολικῆς ἵσταται παραδόσεως, τὸ εἰρημένον κατεσκεύασε λόγιον. ἐπεὶ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, ἔνθα τὴν ποιμαντικὴν ἐνεχειρίσθη ἡγεμονίαν, ὕδωρ οἴνῳ μιγνύναι παρέδωκεν, ἡνίκα τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δέοι, τὴν ἐκ τῆς θείας πλευρᾶς καὶ τιμίας τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἐξ αἵματος καὶ ὕδατος κρᾶσιν παραδεικνὺς, ἥτις εἰς ζωοποίησιν παντὸς τοῦ κόσμου ἐξεχέθη·

CANON XXXII.

Quoniam ad nostram cognitionem peruenit, quòd in Armeniorum regione vinum tantùm in sacra mensa offerunt, aquam illi non miscentes, qui incruentum sacrificium peragunt, adducentes ecclesiæ doctorē Ioannem Chrysostomum hæc dicentem in interpretatione euangelij secundùm Matthæum: Quamobrem non aquam bibit cùm surrexit, sed vinum? improbam aliam hæresin radicitus extirpans. Quoniam enim nonnulli aqua in mysterijs vsi sunt, ostendens quòd & quādo mysteria tradidit, & quando postquam resurrexisset absque mysterijs solam ac nudam mensam apposuit, Vsus est, inquit, vino ex genimine vitis: vitis autem vinum non aquam generat: & ex eo aquæ in sacro sacrificio adiunctionem doctorem subuertere existimant: Vt non ab hoc tempore in posterum ignorantia teneantur, patris sentētiam orthodoxè aperimus. Cùm enim improba Hydroparastatarum, hoc est, eorum qui aquæ defensionem suscipiebant, antiqua esset hæresis, qui pro vino sola aqua in proprio sacrificio vsi sunt, refellēs hic vir diuinus iniquā eiusmodi hæresis successionē, & ostēdens, quòd directè Apostolicæ traditioni aduersatur, id quod iam dictū est confirmauit. Quoniam autē & suæ ecclesiæ vbi est illi pastoralis administratio tradita, aquā vino miscendā tradidit, quādo incruentum peragi sacrificiū oporteret, ex precioso ac honorando nostri redemptoris latere ex sanguine & aqua contemperationē ostendens, quæ in totius mundi viuificationē effusa est;

& peccatorum redemptionem. Et in omni etiam ecclesia, vbi spiritalia lumina refulserunt, hic ordo diuinitus traditus seruatur. Nam & Iacobus Christi domini nostri secundùm carnem frater, cui Hierosolymitanæ ecclesiæ thronus primùm est creditus: & Basilius Cæsariensium ecclesiæ archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruasit, mystico nobis in scriptis tradito sacrificio, ita peragendum in sacro ministerio ex aqua & vino sacrum calicem ediderunt. Et qui Carthagine conuenerunt sancti patres, adeò apertè & præcisè mentionem fecere, vt in sanctis nihil plus quàm corpus & sanguis domini offeratur, vt ipse dominus tradidit, hoc est panis & vinum aqua mixtum. Si quis ergo episcopus, vel presbyter, non secundùm traditum ab Apostolis ordinem facit, & aquam vino miscens, sic immaculatum offert sacrificium, deponatur, vt imperfectè ac simpliciter mysterium enuncians, & quæ tradita sunt, innouans.

De consec. Dist. i. Iacobus.

SCHOL. BALS. Armenij, cum aliis quæ eis aderant hæresibus, solo vino in sanctis mysteriis vsi sunt: & dicebant se facere consequenter iis quæ à magno ecclesiæ doctore linguáque aureo Ioanne Chrysostomo conscripta sunt in sua euangelij interpretatione secundùm Matthæum: quæ tractant non per aquam, sed vinum sacrum calicem exhiberi, cùm tamen non doceat sanctus per solum vinum oblationem fieri. Hoc ergo quod sic fit ab Armeniis subuertentes diuini patres, per vinum & aquam sacrum calicem offerri oportere statuerunt, interpretantes dicta Chrysostomi non ita accipi vt ab Armeniis dicebatur, sed vt Hydroparastatarum, qui per aquam solam sancti calicis oblationem faciebant, hæresis euersio scriberetur. Confutatis ergo ac collisis iis quæ ab ipsis decreta sunt, & ex multis aliis, & ex tradito etiam sacrificio à prædicto sancto patre, & à magno Basilio, Episcopos & presbyteros depositioni subiecerunt,

A καὶ ἁμαρτιῶν ἀπολυτρώσεως. καὶ κατὰ πάσης δὲ ἐκκλησίας, ἔνθα οἱ πνευματικοὶ φωστῆρες ἐξέλαμψαν, ἡ θεόσδοτος αὕτη τάξις κρατεῖ. καὶ γὰρ καὶ Ἰάκωβος ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἀδελφὸς, τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας πρῶτος τὸν θρόνον ἐνεπιστεύθη, καὶ Βασίλειος ὁ τῆς Καισαρέων ἐπίσκοπος, οὗ τὸ κλέος κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκ-
B δεδώκασιν· καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συναχθέντες ὅσιοι πατέρες, οὕτω ῥητῶς ἐπεμνήσθησαν, ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου προσενεχθείη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κύριος παραδέδωκεν, τοῦτ' ἔστιν ἄρτου καὶ οἴνου, ὕδατι μεμιγμένου. Εἴ τις οὖν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, μὴ κατὰ τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τάξιν ποιεῖ, καὶ ὕδωρ οἴνῳ μιγνὺς οὕτω τὴν ἄχραντον προσάγει θυσίαν, καθαιρείσθω, ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλων, καὶ καινίζων τὰ παραδε-
C δομένα.

Ἑρμηνεία.

Οἱ Ἀρμένιοι μετὰ τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἄλλων αἱρέσεων, οἴνῳ μόνῳ κέχρηνται ἐν τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις καὶ λέγουσι τοῦτο ποιεῖν ἀκολούθως τοῖς γραφεῖσι παρὰ τοῦ μεγάλου τῆς ἐκκλησίας διδασκάλου, καὶ χρυσοῦ τὴν γλῶτταν, Ἰωάννου, ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐξηγήσει αὐτοῦ, τοῖς διαλαμβάνουσι μὴ δι' ὕδατος τὸ ἅγιον ποτήριον προσάγεσθαι, ἀλλὰ δι' οἴνου. καὶ ταῦτα, τοῦ ἁγίου μὴ
D διδάσκοντος διὰ οἴνου μόνου τὴν προσαγωγὴν γίνεσθαι. τὴν γοῦν οὕτω γινομένην θυσίαν παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἀνατρέποντες οἱ θεῖοι πατέρες, διωρίσαντο διὰ οἴνου καὶ ὕδατος τὸ ἱερὸν ποτήριον προσάγεσθαι, ἑρμηνεύσαντες τὰ Χρυσοστομικὰ ῥήματα, μὴ ἐκλαμβάνεσθαι πρὸς τὰ παρὰ τῶν Ἀρμενίων λεγόμενα, ἀλλ' εἰς ἀναίρεσιν γραφῆναι τῆς αἱρέσεως τῶν Ὑδροπαραστατῶν, τῶν δι' ὕδατος μόνου τὴν προσαγωγὴν τοῦ ἁγίου ποτηρίου ποιουμένων, συγκροτήσαντες τὰ παρὰ τούτων δογματισθέντα, ἔκ τε ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τῆς παραδοθείσης θυσίας παρά τε τοῦ ῥηθέντος ἁγίου πατρὸς ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καθαιρέσει ὑπέβαλον τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους

τοὺς μὴ ποιοῦντας τὴν θυσίαν τοῦ ἁγίου ποτηρίου διὰ ὕδατος ἑνώσεως καὶ οἴνου. ταῦτα δὲ παρεκελεύσαντο θεοκινήτως. ἐν γὰρ τῷ θείῳ πάθει τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐκ αἷμα μόνον ἀλλὰ καὶ ὕδωρ ἐξήγαγεν ἡ διὰ λόγχης νυγεῖσα θεία τούτου πλευρά, ἵνα τὴν τῶν δύο τούτου φύσεων παραστήσῃ ἀσύγχυτον ἕνωσιν. σημείωσαι οὖν ὅτι δύο αἱρέσεις ἀνατρέπονται διὰ τοῦ παρόντος κεφ. μία μὲν, τῶν Ὑδροπαραστατῶν τῶν χρωμένων ὕδατι μόνῳ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου ποτηρίου θυσίᾳ· ἑτέρα δὲ ἡ τῶν Ἀρμενίων τῶν διὰ οἴνου μόνου ποιούντων αὐτήν. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Λατῖνοι αἰτιῶνται τὴν εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον τοῦ ζέοντος εἰσβολὴν, λέγοντες μὴ παραδοθῆναι ταύτην ἀπὸ εὐαγγελικῆς ἢ κανονικῆς παραγγελίας, κἀντεῦθεν γίνεσθαι κακῶς καὶ ὑπεναντίως δῆθεν τῇ θείᾳ ταύτῃ παραδόσει τῇ διοριζομένῃ δι' ὕδατος καὶ οἴνου τὴν τοῦ ἁγίου ποτηρίου γίνεσθαι προσαγωγὴν, ἀκουσάτωσαν, ὅτι τὸ ζέον προστιθέμενον, τὴν δι' ὕδατος καὶ οἴνου ἕνωσιν τοῦ ἁγίου ποτηρίου, οὐ μεταβάλλει. ὅτι τὸ οὐκ ἔστιν ἕτερόν τι παρὰ τὸ ὕδωρ· βάλλεται δὲ εἰς πληροφορίαν τοῦ εἶναι ζωοποιὰ τὰ ἀπὸ τῆς ἁγίας πλευρᾶς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥεύσαντα, τὸ αἷμα δηλονότι καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ μὴ νεκρά· ὅτι τὸ τοῦ θαύματος μέγεθος καὶ ἐκ τούτου πιστεύεται. ἀπὸ γὰρ νεκροῦ σώματος μὴ πεφυκότος καταρρεῖν ζέοντος αἵματος, ἐκ τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ μετὰ θάνατον αἷμα καὶ ὕδωρ ζέοντα ἐξερρεύσαν, ὡς ἐκ ζωοποιοῦ σώματος ζωοποιά. εἰ δέ τε εἴπῃ, καὶ διὰ τί πρὸ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ἅγιον ποτήριον οὐ βάλλεται τὸ ζέον εἰς τὴν ἕνωσιν, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν, ἀκούσῃ ὅτι ἐὰν ἐβάλλετο τὸ ζέον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἑνώσεως, ἔμελλε καταψύχεσθαι μέχρι τῆς τῶν ἁγίων μεταλήψεως, καὶ ἀπετελεῖτο τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πρότερον λόγον. διὰ γοῦν τὴν αἰτίαν ταύτην βάλλεται τὸ ζέον ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ μετὰ τὴν ὕψωσιν, καὶ μεταλαμβάνουσιν αὐτοῦ οἱ πιστοὶ ὡς ζωοποιοῦ. οἱ μέντοι Ἴβηρες ἱερεῖς ζέον ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ οὐ βάλλουσιν, ὀρθοδοξότατοι καὶ ταῦτα ὄντες· καὶ ἐρωτηθέντες ποτὲ συνοδικῶς, πῶς τοῦτο ποιοῦσιν, εἶπον, μηδέποτε ὕδατι θερμῷ χρήσασθαι τινὰ Ἴβηρα,

A qui sancti calicis sacrificium per vini & aquæ vnionem non faciunt. Hæc autem diuina incitatione commoti præceperunt. In diuina enim passione Dei & Domini nostri Iesu Christi, non sanguinem tantùm, sed etiam aquam emisit eius per lãceam punctum latus, vt duarum eius naturarum non confusam vnionem ostenderet. Nota ergo quòd à præsenti canone duæ hæreses subuertuntur: Vna quidem Hydroparastatarum, qui sola aqua in sancti calicis sacrificio vtuntur: Alia autem Armeniorum, qui id per vinum solùm faciunt.
B Quoniam autem non solùm Armenij, sed etiam Latini reprehendunt aquæ feruentis in sacrum calicem immissionem, dicentes eam nõ esse traditam ab euãgelico vel canonico præcepto, & ideo malè fieri, & aduersus hanc diuinam traditionem, quæ decernit per aquã & vinum faciendam sancti calicis oblationem: audiant, quòd feruens addita, quæ fit per aquam & vinum sancti calicis, vnionem non mutat: quoniam non est aliquid aliud præter quandam aquam.
C Iniicitur autem ad significandum quòd sunt viuifica, quæ ex sancto Domini nostri Iesu Christi latere fluxerunt, sanguis scilicet & aqua, & non mortua, quoniam ex hoc quoque miraculi magnitudo ostenditur. Cùm enim ex corpore mortuo suapte natura non soleat feruens sanguis egredi, ex corpore Dominico etiam post mortem sanguis & aqua feruentes effluxerunt, vt ex viuifico corpore viuifica. Si quis autem dixerit, Et cur antequam sit sanctificatus sanctus calix, feruens aqua ad vnionem non iniici-
D tur, sed post sanctificationem? audiet, quòd si iniiceretur feruens tempore vnionis, ad sanctorum vsque participationem, refrigeraretur, & res in priorem statum desineret. Propter hanc ergo causam feruens in sanctum calicem iniicitur post eleuationem, & fideles ei tanquam viuificæ communicant. Ac Iberi quidem aquam in sanctum calicem non iniiciũt, licèt sint alioqui in primis orthodoxi, & synodicè aliquãdo interrogati quomodo hoc faciunt, dixerunt, nunquã vllũ Iberũ,

aqua calida vsum esse ad vini potio- A nem, ex longa regionis consuetudine: & propterea eos ne feruenti quidem aqua vti ad sacramenta. Mysterij autem facultatem edocti, citra vllam recusationem persuasi sunt feruentem in sanctæ participationis tempore inijcere.

Canon XXXIII.

Quoniam cognouimus, in Armeniorum regione eos solùm in cleri ordinem referri, qui sunt ex genere sacerdotali: ijs qui hoc facere aggrediuntur, mores Iudaicos sequē- B tibus: nonnullos autem eorum, etiam non tonsos, sacros cantores, & diuini templi lectores constitui, decernimus vt deinceps non liceat ijs qui volunt aliquos ad clerum adducere, ad eius cui manus imponitur, genus respicere. Sed examinantes an digni sint, expositis in sacris canonibus decretis, eos in cleri catalogū referre, ecclesiasticè promouere, siue sint ex maioribus suis sacerdotibus, siue non: sed etiam vt nulli ex omnibus liceat eorum qui sunt in clericorum ordinem relati, populo in suggestu diuinas scripturas recitare, nisi is sacerdotali tonsura vsus fuerit, & benedictionē à suo pastore C canonicè susceperit. Si quis autem presbyter hæc facere deprehensus fuerit, deponatur.

Schol. Bals. Hæc duo præsens canō corrigit, & quod in Armeniorum regione malè fiebat, vt non aliàs fierēt clerici, nisi ij qui ex genere sacerdotali descendissent: & quòd in suggestu diuinæ scripturæ legebātur ab iis qui episcopales tōsuras non habebāt. Illud quidem vt Iudaicum (lege enim apud Iudæos cautum est, vt ex tribu Leuitica eáque sola sacerdotes fierent) hoc verò, vt quod in- D consideratè fieret. Dicunt itaque patres, illos in clero ordinari oportere, non qui sunt ex genere clericorum, sed eos qui digni sunt, & episcopali lectione præponūtur, etiamsi non sint ex tali genere: similiter & in suggestu eos solos legere debere, qui ad hæc in clericorum numerum relati sunt, eos scilicet qui habent episcopales tonsuras. Hęc cùm sacer canon iubeat, & eos excōmunicet qui præter hæc faciunt, sæpe dictum est à diuersis antistitibus, qui habent ex aurea bulla clericos,

εἰς πόσιν οἴνου, ἀπὸ ἐγχωρίου συνηθείας μακρᾶς· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ αὐτοὺς χρᾶσθαι ζέοντι εἰς τὰ ἅγια. ἀναδιδαχθέντες δὲ τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, ἐπετράπησαν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ βάλλειν ἀπαραιτήτως ζέον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως.

Κανὼν λγ΄.

Ἐπειδήπερ ἔγνωμεν ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ μόνους ἐν κλήρῳ τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ κατάγεσθαι, Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν ἑπομένων τῶν τοῦτο πράττειν ἐπιχειρούντων· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ μὴ ἀποκειρομένους ἱεροψάλτας καὶ ἀναγνώστας θείου νόμου καθίστασθαι B συνειδόμεν, ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ ἐξεῖναι τοῖς εἰς κλῆρον βουλομένοις προάγειν τινὰς, εἰς τὸ γένος ἀποβλέπειν τοῦ προχειριζομένου· ἀλλὰ δοκιμάζοντες, εἰ ἄξιοι εἶεν κατὰ τοὺς τεθέντας ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ὅρους, ἐν κλήρῳ καταλεγῆναι, τούτους ἐκκλησιαστικῶς προχειρίζεσθαι, εἴτε καὶ ἐκ προγόνων ἱερέων, εἴτε καὶ μή. ἀλλὰ μηδὲ τινα τῶν ἁπάντων συγχωρεῖν, ἐπ᾽ ἄμβωνος κατὰ τὴν τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων τάξιν, τοὺς θείους τῷ λαῷ λόγους ἀποφωνεῖν· εἰ μή τι ἂν ἱερατικῇ κουρᾷ χρήσηται ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ποιμένος κανονικῶς ὑποδέξηται. Εἰ δέ C τις φωραθείη παρὰ τὰ προγεγραμμένα ποιῶν, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Δύο ταῦτα ὁ παρὼν κανὼν διορθοῦται, τὸ κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων κακῶς γινόμενον, χάριν τοῦ μὴ ἄλλως γίνεσθαι κληρικοὺς ἀλλ᾽ ἢ μόνους τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοὺς καταγομένους. καὶ τὸ ἐπὶ ἄμβωνος ἀναγινώσκεσθαι τὰ θεῖα λόγια, παρὰ τῶν μὴ ἐχόντων ἐπισκοπικὰς ἐπικουρίδας, τὸ μὲν, ὡς Ἰουδαϊκὸν, (νενομοθέτηται γὰρ παρὰ Ἰουδαίοις ἀπὸ τῆς Λευιτικῆς φυλῆς καὶ μόνης τοὺς ἱερεῖς γίνεσθαι) τὸ δὲ, ὡς ἀλογίστως τελούμε- D νον. φασὶν οὖν οἱ πατέρες ἐκείνους ἐν τῷ κλήρῳ κατατάττεσθαι, μὴ τοὺς ἐκ γένους κληρικῶν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους, καὶ κατ᾽ ἐπιλογὴν ἐπισκοπικὴν προτιμωμένους, κἂν μὴ ἐκ γένους τοιούτου ὦσιν· ὡσαύτως τὰς ἐπ᾽ ἄμβωνος ἀναγνώσεις, μόνους ποιεῖν τοὺς εἰς τοῦτο ἀποκληρωθέντας, ἤγουν τοὺς ἔχοντας ἐπισκοπικὰς ἐπικουρίδας· ταῦτα τοῦ θείου κανόνος διακελευομένου, καὶ ἀφορίζοντος τοὺς παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, ἐλαλήθη πολλάκις περὶ διαφόρων ἀρχιερέων ἐχόντων ἀπὸ χρυσοβούλλων κληρικοὺς, ἤγουν

ἤγουν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Μεσημβρίας, καὶ ἑτέρων, ὡς οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων κληρικῶν καταναγκάζουσιν αὐτοὺς μὴ τοὺς ἀξίους τοῦ κλήρου καταστῆσαι· ἀλλὰ τούτους, πολλάκις ὄντας καὶ λαϊκούς, καὶ τὴν δουλείαν τῆς ἐκκλησίας δι' ἑτέρων παρ' ἐκείνων διδομένων γίνεσθαι. καὶ ἐν τῇ βασιλευούσῃ δὲ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων μεγάλων μαρτύρων τεσσαράκοντα, καὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τοῦ κυρίου, καὶ ἐν ἑτέροις θείοις ναοῖς, ἔχουσι λαϊκοὶ ἀλλὰ μὴν καὶ μοναστήρια διάφορα, κληρικάτα ὀφφίκια. πλὴν οἱ μὲν ἀρχιερεῖς ἤκουσαν, ὡς ὁ παρὼν κανὼν ἐπιστομίζει τοὺς ὀχλοῦντας αὐτούς. τὸ δὲ γινόμενον εἰς τὰς ῥηθείσας καθολικὰς ἐκκλησίας, ὅπως παραχωρεῖται, ἀγνοῶ. σημείωσαι δὲ ὅτι ἅμα τῷ δέξασθαι τινὰ σφραγῖδα ἐπικουρίδος ἀπὸ χειρὸς ἀρχιερατικῆς, κληρικὸν τοῦτον ἔχει ὁ κανών. ἤκουσα γὰρ τινῶν λεγόντων μὴ εἶναι ἀναγνώστην μηδὲ λέγεσθαι κληρικόν, τὸν εἰς κλήρου τάξιν μὴ καταταγέντα ἀλλὰ μόνην ἔχοντα ἐπικουρίδα. διὸ καὶ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἀκινδύνως αὐτὸν μετασχηματίζεσθαι εἰς κοσμικούς· ὅπερ ἐμοὶ τέως οὐ δοκεῖ. ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας μοναχοὺς ἐπικουρίδα ἀρχιερατικήν, ἀλλὰ μοναχικὴν ὑπόκαρσιν, λέγουσι τινὲς δύνασθαι ἐπ' ἄμβωνος ἀναγινώσκειν ἀπόστολον καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ κληρικούς, ὡς ἀρκούσης δῆθεν τῆς ἀποκαρσέως αὐτῇ ἐπικουρίδος. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν μὲν παρὰ ἡγουμένου ἱερέως καταστάντα ἀναγνώστην μοναχόν, κατὰ τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ζ'. συνόδου καλῶς ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος· τὸν δὲ μόνον ἀπόκαρσιν ἔχοντα, μὴ δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ γραφέντα εἰς τὸν ῥηθέντα κανόνα τῆς ζ'. συνόδου.

Athenarum scilicet, & Mesembriæ, & aliis, quòd qui ex antiquis clericis descenderunt, cogunt ipsos eos qui non sunt clero digni ordinare, atque adeò etiam qui sæpe sunt laici: & quòd ecclesiæ officium per alios ab illis datos fiat. Iam & in hâc regina vrbium, in æde sanctorum magnorum martyrum quadraginta, & in æde sanctissimæ deiparæ Domini, & in aliis diuinis templis, habent laici, & cōplura etiam monasteria, & clericorum officia. Sed audierunt antistites, quòd præsens canon eis omnibus os occludit, qui eis molestiam exhibēt. Quod autem fit in dictis catholicis ecclesiis, quomodo permittitur, nescio. Nota autem, quòd simul ac acceperunt aliqui tonsuræ characterem à manu antistitis, eos pro clericis habet canon. Audiui enim nonnullos dicentes non esse lectorem, nec dici clericum qui sit in cleri ordinem relatus, sed eum demum esse clericum, qui solam habet tonsuram. Et ideo ei licere in laicalem habitum transmutari: quod mihi quidem non videtur. Sed & monachos, qui non habent episcopales coronas, sed monachicam tōsuram, dicunt nonnulli posse in suggestis legere apostolum, & reliqua, quemadmodum & clerici, tanquam monachalis tonsura vtique sufficiat pro tonsura clericali. Mihi autem videtur, monachum, qui à sacerdote qui præest, lector est constitutus, secundùm xiiij. canonem vij. synodi, in suggestu posse legere: eum autem, qui solam habet monachalem tonsuram, hoc facere non posse. & lege quæ scripta sunt in præsentem canonem vij. syn.

Κανὼν λδ'.

Καὶ τοῦτο δὲ τοῦ ἱερατικοῦ κανόνος σαφῶς διαγορεύοντος, ὡς τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ φρατρείας ἔγκλημα καὶ παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντως κεκώλυται· πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει· καὶ ἡμεῖς παραφυλάττειν σπουδάζομεν ὡς εἴ τινες κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ εὑρεθεῖεν, ἢ συνομνύμενοι ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς, ἐκπιπτέτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

Canon XXXIV.

Porrò autem cùm & hoc canon sacerdotalis apertè edicat, quòd coniurationis vel sodalitatis crimen etiam ab externis legibus est vetitum: multo autem magis hoc fieri in ecclesia prohibere oportet: nos quoque obseruare studemus, vt si qui clerici, aut monachi inuenti sint vel coniurantes, vel sodalitates ineuntes, vel aduersus episcopos vel conclericos aliquid struentes, à proprio gradu excidant.

Ἑρμηνεία.

Περὶ συνωμοσίας καὶ φρατρείας, ἐγράφη μὲν ἐν τῷ ιη'. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου.

Schol. Bals. De coniuratione & sodalitate scripsimus etiam in xviij. canone Chalcedon. synodi.

Lege autem eum, & quæ in eum scripta sunt. Est autem aliquando quæsitum, an ij etiam puniri debeant, qui boni alicuius gratia coniurationem fecêre, fortè si conspirauerint, ac coniurauerint, sine Imperatoris vel magistratus iussu, se pro expugnanda hostium vrbe morituros, vel aliquem suæ ciuitatis euersorem de medio sublaturos, vel aliquid aliud boni facturos. Ac nonnulli quidem dixerunt, quòd quoniam rarò accidit vt pro aliqua re bona aliqui coniurent, & nec à canonibus vel legibus expressè permissum est, coniurare omnino prohibitum est, ne boni prætextu, multi, iidémque leuiores, in multa mala incidant, se boni aliquid facere existimantes. Hinc autem excepta sit Imperatoria, & magistratuum potestas, quæ mala vlciscitur, & populum ad honesta excitat. Vsi sunt autem & iij. cap. lvij. tit. lx. libri dicente circa medium. Puniri eum qui bellum gerit præter iussum Imperatoris: & quæ in eo est, præscriptione dicente, Etiam si is vicerit, punitur. Alij autem præsenti canone vtentes, & legibus quæ à nobis positæ sunt in xxxvij cap. ix. tit. præsentis operis, quæ omnino docent de coniuratione, quæ aduersus aliquos struitur, dixerunt, eas demum, quæ ad malum fiunt, coniurationes prohiberi, & puniri: non autem eas quæ alicuius boni gratia fiunt. Mihi autem videtur omnem coniurationem à lege puniri: tum propter ea quæ superiùs dicta sunt, & quòd incertus sit eius euentus, & eò magis quòd turbam quomodocunque cogi sine Imperatoris facultate, valde à lege punitur.

CANON XXXV.

Nulli omnium metropolitanorum liceat, mortuo episcopo, qui eius throno subest, res eius, vel ipsius ecclesiæ auferre, vel sibi vendicare: sed sint sub custodiæ cleri ecclesiæ, cui defunctus præfuit, vsque ad alterius episcopi promotionem, præterquam si in eadem ecclesia non relicti sint clerici. Tunc enim metropolitanus ea non diminuta seruabit, ordinando episcopo omnia reddens.

A καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ἐζητήθη δέ ποτε εἰ ὀφείλουσι κολάζεσθαι καὶ οἱ συνωμοσίας ποιησάμενοι χάριν ἀγαθοῦ τινός, τυχὸν ἐὰν ὁμογνωμονήσωσι καὶ ὀμόσωσι χωρὶς προστάξεως βασιλικῆς ἢ ἀρχοντικῆς ὑπὲρ καταπολεμουμένης ὑπὸ ἐχθρῶν πόλεως ἀποθανεῖν ἢ ἀναιρῆσαι τινὰ λυμεῶνα τῆς κατ' αὐτὸν πόλεως, ἢ ἄλλό τι ἀγαθὸν ποιῆσαι. καὶ τινὲς μὲν εἶπον, ὡς ἐπεὶ σπανίως γίνεται τὸ ὑπὲρ ἀγαθοῦ πράγματος συνομόσασθαί τινας, καὶ οὐδὲ ῥητῶς ὑπὸ τῶν νόμων ἢ τῶν κανόνων τοῦτο ἐπιτέτραπται,
B κεκώλυται πάντη τὸ συνομνύειν, ἵνα μὴ τῇ προφάσει τοῦ ἀγαθοῦ οἱ πολλοὶ καὶ ἐλαφρότεροι εἰς πολλὰ κακὰ περιπίπτωσι, νομίζοντες ἀγαθόν τι ποιεῖν. ὑπεξαιρεθῇ δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἡ βασιλικὴ καὶ ἀρχοντικὴ ἐξουσία, ἡ τὰ κακὰ διεκδικοῦσα, καὶ εἰς τὰ καλὰ τὸν δῆμον διεγείρουσα. ἐχρήσαντο δὲ καὶ τρίτῳ κεφ. τοῦ λς'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου λέγοντι περὶ τὰ μέσα, κολάζεσθαι τὸν πολεμοῦντα παρὰ κέλευσιν βασιλικήν, καὶ τῇ ἐν αὐτῷ παραγραφῇ λεγούσῃ, κἂν νικήσῃ, ὅμως τιμωρεῖται. ἕτεροι δὲ τῷ παρόντι κανόνι χρώμενοι, καὶ τοῖς κατατεθεῖσι παρ' ἡμῶν
C νόμοις εἰς τὸ λζ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, διδάσκουσι δι' ὅλου περὶ συνωμοσίας κατά τινων τυρευθείσης, αὐτέθεντο μόνας τὰς ἐπὶ κακῷ γινομένας συνωμοσίας κωλύεσθαι, καὶ κολάζεσθαι, οὐ μὴν καὶ τὰς χάριν ἀγαθοῦ τινός. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πᾶσαν συνωμοσίαν ὑπὸ τοῦ νόμου κολάζεσθαι· δι' ἅ τε ἄνωθεν εἴρηται, καὶ διὰ τὸ ἐν ἀδήλῳ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης. καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ τὸ συνάγεσθαι ὄχλον ὁπωσδήποτε χωρὶς ἐξουσίας βασιλικῆς, μεγάλως ὑπὸ τοῦ νόμου τιμωρεῖσθαι.

D Κανὼν λε'.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν πάντων μητροπολιτῶν τελευτῶντος ἐπισκόπου, τελοῦντος ὑπὸ τὸν κατ' αὐτὸν θρόνον, τὰ αὐτοῦ πράγματα ἢ τῆς κατ' αὐτὸν ἐκκλησίας, ἀφαιρεῖσθαι ἢ σφετερίζεσθαι· ἀλλ' ὑπὸ παραφυλακὴν ἔστωσαν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας, ἧς ὁ τελευτήσας ἐτύγχανε πρόεδρος, μέχρι τῆς ἑτέρου ἐπισκόπου προαγωγῆς· ἐκτὸς εἰ μὴ κληρικοὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑπελείφθησαν. τηνικαῦτα γὰρ ὁ μητροπολίτης ταῦτα παραφυλάξει ἀμείωτα, τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ πάντα ἀποδιδούς.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κβʹ. κανόνι τῆς δʹ. συνόδου γέγραπται καθαιρεῖσθαι τοὺς ἁρπάζοντας κληρικοὺς τὰ διαφέροντα τῷ ἀποθανόντι ἐπισκόπῳ πράγματα· ὁ δὲ παρὼν κανὼν, κωλύει τὸν μητροπολίτην σφετερίζεσθαι ταῦτα. ἀκούων δὲ ὡς ὑπὸ φυλακὴν ὀφείλουσιν εἶναι ταῦτα ἢ παρὰ τῷ κλήρῳ, ἢ παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, ὅταν οὐκ ὦσι κληρικοὶ, ἐφ᾽ ᾧ δοθῆναι τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ, μὴ εἴπῃς ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν τοῦτο γίνεσθαι. Εἰ γὰρ ὁ τελευτήσας ἐπίσκοπος ἐποίησεν ἀπογραφὴν, κατὰ τὸν μʹ. ἀποστολικὸν κανόνα, ἅμα τῷ χειροτονηθῆναι, τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοις τούτου δοθήσεται τὰ ἐκείνου πράγματα. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι κβʹ. κανόνι χάριν τούτου γραφέντα. ἐπὶ τούτοις, ἔχε ἐπὶ μνήμης καὶ τὸ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα τῆς ιδʹ. ἰνδικτιῶνος ἀπολυθὲν πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, χάριν τοῦ μὴ ἁρπάζεσθαι τὰ τοῖς τελευτῶσιν ἐπισκόποις ἀνήκοντα, παρὰ τῶν πρακτόρων, καὶ τάδε κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· πρᾶγμα καὶ εἰς θεοῦ τολμώμενον περιφρόνησιν, καὶ εἰς ἀθέτησιν θεσμῶν φυσικῶν παρὰ τῶν, ὅ φασι, μήτε θεοῦ ὄπιν μήτ᾽ ἀνθρώπων νέμεσιν ὑφορωμένων, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἀνεκτὸν ὅλως ἐλογίσθη τῇ βασιλείᾳ μου, εἰς ἀκοὰς αὐτῇ πεπλωκός. ἔνθεν τοι καὶ ὡς πάντῃ τοῦ τῶν χριστωνύμων ἀνάξιον ἐπαγγέλματος, διορθοῦται τοῦτο ἡ βασιλεία μου. ἀνηνέχθη γὰρ αὐτῇ ὡς ἐν ταῖς ἀπὸ τοῦ ζῆν ἐκδημίαις τῶν ὁπουδήποτε ἀρχιερατευόντων ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, πῆ μὲν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐκφορᾶς, πῆ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκφορὰν οἱ κατὰ χώραν ἐνεργοῦντες, προφάσει τῆς αὐτῶν τελευτῆς, τῶν τε κελλίων αὐτῶν ἀπανθρώπως κατεπεμβαίνουσι, καὶ τῶν ὑπὸ τὰς λαχούσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀκινήτων· καὶ ἀφαιροῦνται μὲν ἅπαντα τὰ ἐν τούτοις εὑρεθέντα τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς· καθολικὴν δὲ ποιοῦνται τῶν τοιούτων ἀκινήτων ἀπαίτησιν, καὶ παντοίως ἑτέρως ταῦτα συντρίβουσιν· ἡ δὲ βασιλεία μου μηδὲ μέχρι καὶ εἰς ἄκουσμα μόνον ἀνασχετὴν ἡγησαμένη τὴν τοιαύτην τόλμαν αὐτῶν, ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς θανάτοις τῶν ἀρχιερέων ἐπιούσης ταῖς κατ᾽ αὐτοὺς ἐκκλησίαις ζημίας καὶ συμφορᾶς, οὗτοι βαρυσυμφορώτεροι γίνωνται,

SCHOL. BALS. In xxij. canone iiij. synodi scriptum est, deponendos clericos, qui rapiunt bona quæ ad mortuum episcopum pertinent. Præsens autem canon prohibet metropolitanum ea sibi vendicare. Cùm autem audis ea debere esse sub custodia, vel apud clerum, vel apud metropolitanum, quando non fuerint clerici, vt dentur ordinando episcopo: ne dixeris hoc debere necessariò fieri. Si enim defunctus episcopus indicem seu inuentarium fecerit, vt vult xl. canon apostolicus, cùm primùm fuit ordinatus, hæredibus eius ab intestato illius bona dabuntur. Et lege quæ in dicto xxij. canone de eo scripta sunt. Præterea autem tene memoria, constitutionem Septembri mense, xiiij. indictione emissam, Imperatoris domini Emanuelis Comneni, de non rapiendis ab exactoribus, bonis, quæ ad defunctos episcopos pertinent, quæ quidem hæc complectitur: Res quæ & in dei contemptum, & ad legum naturæ infirmationem, ab iis qui, vt aiunt, neque dei vocem, neque hominum vindictam formidant, vt est verisimile, audetur, non ferenda omnino meo Imperio visa est, cùm ad eius aures peruenisset. Quamobrem eam, vt omnino Christiana professione indignam meum corrigit Imperium. Ei enim relatum est, quòd in excessu è vita, eorum qui vbiuis Pontificatum gerunt in sanctissimis dei ecclesiis, partim quidem & antequam funus efferatur, partim verò & postquam elatum fuerit, ij qui in ea regione fisci procurationem exercent, ipsorum mortis prætextu, eorum cellas inhumanè inuadunt, & immobilia, quæ sunt sub ecclesiis quæ eis obtigerant, & omnes quidem facultates, quæ in illis inuentæ fuerint, auferunt: vniuersam autem eiusmodi immobilium exactionem faciunt, & ea alioqui omnino conterunt: Imperium ergo meum, ne vel auditu quidem ferendam eorum esse audaciam existimans, ne cùm damnum & calamitas ex antistitum morte ad eorum ecclesias peruaserit, hi multo maiorem calamitatem inuehant,

& ea sint quam iam habent molestia A longè molestiores: statuit per hanc præsentem constitutionem, ne ab iis, qui ducales magistratus gerunt, vel descriptiones, vel aliqua alia publici iure exercent, tale quid in sanctissimas ecclesias, vel earum immobilia, vel antistitum cellas, in eorum morte deinceps ampliùs innouetur: sed si testati quidem moriantur antistites, eorum voluntate & ordinatione omnia fiant, quod ad ea attinet quæ in eorum cellis inueniuntur. Quòd si fortè etiam intestati decesserint, omnia quo- B que fiant, vt sacris canonibus & legibus videtur. Atqui in viduarum ecclesiarum immobilia ne pedem quidem omnino immittet aliquis ex ducibus, vel aliquibus aliis, vt dictum est: sed nec quælibet illinc pars quomodocunque apprehendetur, sed omnia à patribus eiusmodi ecclesiarum in ipsis administrabuntur, quemadmodum de ea legitimè & canonicè edictum est, donec scilicet, qui post mortuos antistites, in ecclesias renunciati sunt, in regione fuerint, & eorum admi- C nistrationem apprehenderint: debente scire eo, qui ad infirmationem alicuius eorum quæ à præsenti Imperij mei constitutione decreta sunt, processerit, quòd etiam si deus in tali eius támque audaci incepto in præsentia siluerit, omnino in futurum dignum eius supplicium reseruans: imperium tamen meum cum acerbiùs in præsentia aggredietur, pœnis eum corporalibus subiiciens, & suorum membrorum truncationibus, bonorúmque publicationi, & diuturno exilio. Non solùm D enim ex eo simplum reddet ecclesiæ, quod ei illo modo ab ipso auferendum est, sed etiam à fisco talis quantitas in duplum absque vlla commiseratione exigetur, perfectissima de ea re cognitione data, ab antistite mystico, qui erit eo tempore, qui debet etiam vtraque administrare: de suo autem peccato omnino excusationem non habebit. Venit enim meum Imperium, & eis per præsentem constitutionem euangelicè locutum est, quæ in sacro chartophylacio seu tabulario reponetur,

καὶ τὸ ἐπὶ αὐτοῖς αἰτίας ἀνιαρώτερον, διορίζεται διὰ τῆς παρούσης προστάξεως μηκέτι παρὰ τῶν κατὰ χώραν τὰς δουκικὰς ἀρχὰς διεπόντων ἢ ἀναγραφὰς ἢ ἕτερ᾽ ἄττα δικαίῳ τοῦ δημοσίου ἐνεργούντων, τοιοῦτόν τι κατὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἢ τῶν ὑπ᾽ αὐτὰς ἀκινήτων, ἢ τῶν κελλίων τῶν ἀρχιερέων, ἐν ταῖς αὐτῶν τελευταῖς τοῦ λοιποῦ νεωτερισθῆναι· ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἐνδιαθήκως οἱ ἀρχιερεῖς τελευτῶσιν, κατὰ τὰς αὐτῶν βουλάς τε καὶ διατάξεις ἅπαντα γίνεσθαι ὅσοι ἐπὶ τοῖς εὑρισκομένοις ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν. εἰ δ᾽ ἴσως καὶ ἀδιάθετοι ἀπαλλάττοιντο, πάντα καὶ οὕτω συντελεσθῆναι κατὰ τὸ ἱεροῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις δοκοῦν. τοῖς ἀκινήτοις μέντοι τῶν χηρευουσῶν ἐκκλησιῶν, οὐδὲ πόδα ὅλως ἐπιβαλεῖ τις τῶν κατὰ χώραν δουκῶν ἢ τινῶν ἑτέρων, ὡς εἴρηται, οὐδὲ τι οἱονοῦν ἐκεῖθεν ὁπωσοῦν ἀναλαμβάνεται· ἀλλὰ πάντα παρὰ τῶν μερῶν τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἐν αὐταῖς οἰκονομηθήσεται, καθὼς ἄρα καὶ περὶ τούτου νενόμισται καὶ κανονικῶς διηγόρευται· μέχρις ἂν δηλαδὴ οἱ μετὰ τοὺς τεθνηκότας ἀρχιερεῖς εἰς ἐκκλησίας ἐπικηρυττόμενοι κατὰ χώραν γεγονότες αὐταῖς, τῆς τούτων οἰκονομίας ἀνθέξωνται. Εἰδέναι ὀφείλοντος τοῦ εἰς ἀθέτησιν τινὸς τῶν ἐν τῇ παρούσῃ προστάξει τῆς βασιλείας μου διωρισμένων, χωρήσαντος, ὡς εἰ καὶ θεὸς ἐπὶ τῷ τοιούτῳ αὐτῶν τολμήματι πρός τε τὸ παρὸν παρασιωπήσεται, πάντως εἰς τὸ μέλλον αὐτοῖς τὴν ἀξίαν δίκην ταμιευόμενος, ἀλλ᾽ ἡ βασιλεία μου, καὶ εἰς τὸ παρὸν, πικρότερον αὐτὸν μετελεύσεται, σωματικαῖς ποιναῖς αὐτὸν καθυποβάλλουσα, μελῶν τε οἰκείων ἀκρωτηριασμοῖς, καὶ τῶν ὑπαρχόντων δημεύσει, καὶ ὑπερορίᾳ μακρᾷ. οὐ μόνον γὰρ τὸ ἁπλοῦν ἀπεντεῦθεν ἀποδώσει ὁ τοιοῦτος τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ ἐξ αὐτῆς τοιουτοτρόπως παρ᾽ αὐτοῦ ἀφαιρεθησόμενον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ δημοσίου εἰς τὸ διπλοῦν ἀσυμπαθῶς ἀπαιτηθήσονται τὴν τοιαύτην ποσότητα· εἰδήσεως ἀκριβεστάτης διδομένης περὶ τούτου παρὰ τοῦ τηνικαῦτα ἀρχιερέως τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μυστικῷ, ὃς καὶ ὀφείλει καὶ ἄμφω οἰκονομεῖν. πρόφασιν δὲ πάντως οὐκ ἕξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. ἦλθε γὰρ ἡ βασιλεία μου, εὐαγγελικῶς καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς, διὰ τῆς παρούσης προστάξεως, ἥτις καταστρωθήσεται, καὶ τῷ ἱερῷ χαρτοφυλακίῳ ἐναποτεθήσεται, ἀρκοῦσα

ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις, κἂν ἰσότυπα καὶ μόνα ταύτης πεπιστωμένα παρὰ τῶν μερῶν ἀνθεμφανίζηται. ἕξουσι γὰρ πρωτοτύπων ἰσχὺν ταῦτα, καὶ τοῖς προϊσταμένοις ἔσονται εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν.

A sanctissimis ecclesiis opem latura, si eius solùm exempla authentica ac competenti fide munita ab ipsis partibus ostendatur. ea enim archetypi vim habebunt, & exhibentibus aderunt ad æternam securitatem.

Κανὼν λϛʹ.

Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Καρχηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὁρίζομεν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως.

CANON XXXVI.

Renouantes, quæ à sanctis centū & quinquaginta patribus, qui in hac à Deo conseruanda & regia vrbe conuenerunt, & sexcentis triginta qui Chalcedone conuenêre, constituta sunt, decernimus, vt thronus B *Constantinopolitanus æqualia priuilegia cum antiqua Roma throno obtineat, & in ecclesiasticis negotiis vt ille magnifiat, vt qui sit secundus post illum. Post quem, magnæ Alexandrinorum ciuitatis numeratur thronus: deinde Antiochiæ, & post eum Hierosolymitanæ ciuitatis.*

Dist. xxij. Renouantes.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου κανόνος φασὶ, τῆς δευτέρας συνόδου· καὶ τοῦ κηʹ. κανόνος τῆς δʹ. συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τούτοις παρ' ἡμῶν γραφέντα.

SCHOL. BALS. Dicit de secundo & tertio canone secundæ synodi, & xxviij. can. quartæ synodi. Et lege ea quæ in eos à nobis scripta sunt.

Κανὼν λζʹ.

Ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς βαρβαρικαὶ γεγόνασιν ἔφοδοι, καὶ πλεῖσται πόλεις ἐντεῦθεν ὑποχείριοι τοῖς ἀνόμοις κατέστησαν, ὡς ἐντεῦθεν μὴ δυνηθῆναι τὸν τῆς τοιαύτης πόλεως πρόεδρον μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν τὸν οἰκεῖον θρόνον καταλαβεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ ἱερατικῇ καταστάσει ἐνιδρυνθῆναι, καὶ οὕτω κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος τὰς χειροτονίας καὶ πάντα ἃ τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήκει περαίνειν τε καὶ μεταχειρίζεσθαι· ἡμεῖς δὲ τίμιον καὶ σεβάσμιον τῇ ἱερωσύνῃ φυλάττοντες, καὶ μηδαμῶς πρὸς λύμην τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων, τὴν ἐθνικὴν ἐπήρειαν ἐνεργεῖσθαι βουλόμενοι, τοῖς οὕτω χειροτονηθεῖσι, καὶ διὰ τὴν προκειμένην αἰτίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν μὴ ἐγκατασταθεῖσι θρόνοις, τὸ ἀπρόκριτον τηρεῖσθαι συνεωράκαμεν, ὥστε καὶ χειροτονίας κληρικῶν διαφόρων κανονικῶς ποιεῖν, καὶ τῇ τῆς προεδρίας αὐθεντίᾳ κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον κεχρῆσθαι, καὶ βεβαίαν καὶ νενομισμένην εἶναι πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτῶν προϊοῦσαν διοίκησιν. οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης καιροῦ τῆς ἀκριβείας περιγραφείσης, ὁ τῆς οἰκονομίας ὅρος περιορισθήσεται.

CANON XXXVII.

C *Quoniam diuersis temporibus Barbaricæ incursiones fuere, & ex eo plurimæ ciuitates ab iniquis & exlegibus subiugatæ fuere, vt ideo non possit eius ciuitatis præsul, postquam ordinatus fuerit, suum thronum apprehendere, & in eo in sacerdotali constitutione collocari, & sic pro ea quæ inualuit consuetudine, ordinationes & omnia quæ ad episcopum pertinent, agere & tractare: nos honorem ac venerationem sacerdotio seruantes, & gentilem iniuriam nequaquam ad ecclesiasticorum iurium perniciem posse quidquam agere volentes, eis qui* D *sic ordinati sunt, & propter prædictam causam in suis thronis non sunt constituti, vt absque vllo ex ea re præiudicio conseruentur, decreuimus, vt & diuersorum clericorum ordinationes canonicè faciant, & pontificatus auctoritate secundùm proprios fines vtantur, & sit firma ac legitima quæcunque sub iis procedit administratio. Non enim à tempore necessitatis exacta iuris obseruatione circumscripta, dispensationis terminus circumscribetur.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ λϛʹ. ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ ὁ ιζʹ. καὶ ὁ ιηʹ. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, τοὺς μὲν ἐπισκόπους τοὺς μετὰ τὸ χειροτονηθῆναι,

SCHOL. BALS. XXXVI. canon apostolicus, & xvij. & xviij. Antiochenæ synodi, Episcopos quidem qui postquam ordinati fuerint,

in eas quæ illis obtigerunt diœceses non proficiscuntur, segregationi subiiciunt: eos autem qui non sua culpa, sed propter probabilem aliquam causam non accesserint, puniendos non esse dicunt, & eos suum honorem habere decernũt, perinde ac si in regione versati, & in sede collocati essent. Præsens autem canon decernit, episcopos, qui non potuerint propter barbaricam incursionem in eos qui eis obtigerunt thronos, proficisci, similiter honorari, & sine vllo præiudicio omnia Pontificalia exercere, & omnino reputari, perinde ac si in regionem accessissent, & in throno suo collocati essent. Quamobrem & Iconij metropolitanus, & Orientales alij metropolitani, Orientales non habẽtes ecclesias, vt quæ à barbaris teneantur, episcopos rectè ordinant, & pontificalia omnia exercent, etiamsi omnino in ecclesias quæ illos sortitæ sunt, non venerint, nec in throno collocati fuerint. Vidi enim hoc sæpe dictum, & in controuersiam deductum. Vide & quæ in mense Nouembris secunda indictione emissa est, constitutionem illustris Imperatoris domini Alexij Comneni, & decernentem, eos qui in Orientales ecclesias electi sunt, habere & ipsos, quæ illis adsunt præeminentiæ & administrationis iura & Adelphata, & officia. Didicit Imperium meum, sanctissime domine & vniuersalis patriarcha, quòd cùm in Dei ecclesia electiones procedant, quidam eorum qui electi sunt in monasteriis gubernantes, & domus administrationis curam gerentes, vel alia etiam ministeria exercentes, & omnino monachi existentes, alij autem in magna Dei ecclesia, & alijs, ex officiis, & aliis muneribus ac ministeriis, ea quæ victui sufficiunt, possidentes, ægre ferunt Pötificale iugum subire, & illis ecclesiis præesse, in quas renunciati sunt: veriti, ne cùm eiusmodi ecclesiæ in Orientis partibus sint, eis necessaria desint, vtpote cùm ecclesiæ in quibus electi sunt, nullo modo ab eis adiri possint: priuentur autem & ipsi, eo quòd illarum regionem suscipiant,

A μὴ ἐπιδημήσαντας εἰς τὰς λαχούσας αὐτοῖς, ἀφορισμῷ καθυποβάλλουσι· τοὺς δὲ μὴ παρ' αἰτίαν οἰκείαν ἀλλὰ διά τινα πρόφασιν εὔλογον μὴ ἀπελθόντας, ἀνευθύνους εἶναι φασί. καὶ διορίζονται ἔχειν τούτους τὴν οἰκείαν τιμὴν τοιαύτην, ὥσπερ ἂν εἰ κατὰ χώραν ἐνεδήμησαν, καὶ ἐνεθρονίσθησαν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν θεσπίζει τοὺς ἐπισκόπους τοὺς μὴ δυνηθέντας διὰ βαρβαρικὴν ἔφοδον ἀπελθεῖν εἰς τοὺς λαχόντας αὐτοῖς θρόνους, παρόμοιον τιμᾶσθαι, καὶ ἐνεργεῖν ἀπροκριματίστως πάντα τὰ ἀρχιερατικά, καὶ ἁπλῶς λογίζεσθαι, ὥσπερ εἰ κατὰ
B χώραν ἀπῆλθον, καὶ ἐνεθρονίσθησαν. ὥστε καὶ ὁ μητροπολίτης Ἰκονίου καὶ ἕτεροι Ἀνατολικοὶ μητροπολῖται μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας ὡς κρατουμένας ὑπὸ βαρβάρων, καλῶς ἐπισκόπους χειροτονοῦσι, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐνεργοῦσι, κἂν οὐκ ἔφθασαν ὅλως εἰς τὰς λαχούσας αὐτοῖς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν καὶ ἐνθρονισθῆναι. Εἶδον γὰρ τοῦτο πολλάκις λαληθὲν καὶ εἰς ἀμφιβολίαν ἐλθόν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς β'. ἰνδικτιῶνος ἀπολυθεῖσαν πρόσταξιν τοῦ ἀοιδίμου βα-
C σιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ διοριζομένην τοὺς ψηφιαθέντας εἰς Ἀνατολικὰς ἐκκλησίας, ἔχειν αὖθις τὰ προσόντα αὐτοῖς ἡγουμενεῖα, καὶ ἀδελφᾶτα, καὶ ὀφφίκια. ἀνέμαθεν ἡ βασιλεία μου ἁγιώτατε δέσποτά μου καὶ οἰκουμενικὲ πατριάρχα, ὅτι τῶν ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ψήφων προβαινουσῶν, τινὲς τῶν εἰς τὰς ψήφους ἐπιλεγομένων ἡγουμενεύοντες ἐν μοναστηρίοις καὶ οἰκονομοῦντες, ἢ καὶ ἑτέρας τινὰς ὑπηρεσίας διενεργοῦντες, καὶ ἁπλῶς τυγχάνοντες μοναχοί, ἕτεροι
D δὲ ἔν τε τῇ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν ἑτέραις, ἀπό τε ὀφφικίων καὶ ἑτέρων τινῶν λειτουργιῶν τὰ ζωάρκη κεκτημένοι, δυσχερῶς ἔχουσι τὸν τῆς ἱερωσύνης ζυγὸν ὑπελθεῖν, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστατῆσαι αἷς ἐπικηρύχθησαν, δεδιότες μήποτε τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς τῆς Ἀνατολῆς μέρεσι διακειμένων, ἐπιλείψῃ τούτοις τὰ ἀναγκαῖα· ἅτε τῶν μὲν ἐν αἷς ἐπεψηφίσθησαν ἐκκλησιῶν πάντῃ τυγχανουσῶν ἀπόρων καὶ ἀπροσβάτων αὐτοῖς παντελῶς, στερουμένων δὲ καὶ αὐτῶν διὰ τὸ τὴν ἐπιστασίαν τούτων ὑπεισελθεῖν,

τῶν προσουσῶν αὐταῖς ἡγουμενειῶν καὶ οἰκονομιῶν καὶ ἑτέρων λειτουργιῶν, ἢ καὶ τῶν ἁπλοϊκῶς λεγομένων ἀδελφάτων ἢ καὶ ὀφφικίων, καὶ ἑτέρων τινῶν ὑπηρεσιῶν· διορίζεται τοίνυν ἡ βασιλεία μου οἰκονομικῷ τινὶ λόγῳ διατιθεῖσα τὰ κατ᾽ αὐτοὺς, μήτινα τούτων μετὰ ταῦτα δυσχεραίνειν τῷ ζυγῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ὑποδραμεῖν. πάντες γὰρ οὗτοι καταπολαύσουσι καὶ πάλιν τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἡγουμενειῶν τε καὶ οἰκονομιῶν, τῶν ἑτέρων τε ὑπηρεσιῶν καὶ λειτουργιῶν καὶ ὀφφικίων, καὶ τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀδελφάτων. καὶ τὸν τῆς διδασκαλίας ὑπεισερχόμενοι λόγον, καὶ τὴν τελειοποιὸν τάξιν ἀναδεξάμενοι, καὶ τῶν ἀπ᾽ ἐκείνων προσόδων κατεξουσιάζοιεν, μέχρις ἂν ἄνεσιν λάβοιεν, καὶ ἀπὸ τῆς νῦν δυσκληρείας καταστα῀ιεν πρὸς εὐκληρείαν τὴν τῶν ἐπιψηφισθεισῶν αὐτοῖς ἐκκλησιῶν, ὡς εἴρηται, ἀβάτων οὐσῶν τούτοις, ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθίστων κατεχομένων ἐχθρῶν. πλὴν τὰ ἐνταῦθα διορισμένα παρὰ τῆς βασιλείας μου, οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρχοντικίων κρατήσει καὶ τῶν βαθμῶν τῶν ἱερέων τε καὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ κλήρου τῆς τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. κατάστρωσον οὖν τὸ παρὸν πιττάκιον ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ χαρτοφυλακίου τῆς τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

A præfecturiis & œconomiis, quæ sibi adsunt, & aliis muneribus, & iis quæ simpliciter dicuntur Adelphata, & officiis, & quibusdã aliis ministeriis. Meum itaque statuit imperium, ea quæ ad ipsos pertinent, dispensatiua quadam ratione disponens, ne quis propterea Pontificale iugum subire recuset. Ij enim omnes etiam rursus fruentur iis quæ sibi adsunt præfecturis, & œconomiis, & aliis, & ministeriis, ac muneribus, & officiis, & quæ illis adsunt quæ dicuntur Adelphata, & doctri- B næ rationem subeuntes, perficiente à se suscepto ordine, illorum quoque reditus libere percipient, donec remissionẽ acceperint, & ab ea quæ nunc est, cleri calamitosa sorte, ad meliorem cleri successum eis attributarum ecclesiarum, quæ ab eis, vt dixi, adiri non possunt, vt quæ ab infestissimis teneantur hostibus, peruenerint: sed hæc quæ à meo imperio constituta sunt, locum non habebunt in officiis, vel gradibus sacerdotum, & diaconorum, & cæterorum cleri magnæ Dei ecclesiæ. C Pone ergo præsentem constitutionem in Codicibus Chartophylacij, seu tabularij, magnæ ecclesiæ.

Κανὼν λη'.

Τὸν ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν τεθέντα κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν, τὸν οὕτω διαγορεύοντα, εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἡ τάξις ἀκολουθείτω.

CANON XXXVIII.

Canonem, qui à patribus factus est, nos quoque obseruamus, qui sic edicit: Si qua ciuitas ab Imp. potestate innouata est, vel rursus innouata fuerit, ciuiles ac publicos typos, ecclesiasticarum quoque rerum D *ordo consequatur.*

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ ιβ'. κανόνι τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, ἐγράψαμεν ὅσα δὴ καὶ ἐγράψαμεν. ἐπειδὴ δὲ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τὰς διὰ βασιλικῆς ἐξουσίας ἀνεγερθείσας πόλεις καὶ ἀνεγερθησομένας τιμᾶσθαι καὶ παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν, καθὼς ἡ βασιλικὴ ὑποτυπώσει πρόσταξις, τουτέστιν ἔχειν αὐτὰς ἢ ἐπισκοπῆς ἀξίωμα ἢ μητροπόλεως. (δέον γάρ ἐστιν ἀκολουθεῖν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τοῖς πολιτικοῖς προστάγμασι.) φαμὲν ὡς ἐνεδόθη μὲν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τῷ βασιλεῖ, ἐπισκοπὰς ποιεῖν ἐκ νέου,

SCHOL. BALS. In xij. canone Chalcedonensis synodi scripsimus quæcunque quidẽ scripsimus. Quoniam autem præsens quoque canon statuit, eas quæ Imp. facto excitatæ sunt, ciuitates, vel etiam excitandæ sunt, ab ecclesiis quoque honorari, sicut Imperiale iussum descripserit: id est, vt ipsæ habeant vel episcopalem dignitatem, vel metropolitanam (oportet enim, ecclesiasticum ordinem, ciuiles & publicos typos seu Imp. iussa sequi) dicimus, quòd etiam à præsenti canone Imp. datum est, episcopatus nouos facere,

& in iura metropolitanorum erigere, & de eorum electione, aliáque administratione, prout ei visum fuerit, statuere. Interim autẽ debes scire, quòd in mense Maio, x. indictione, anno 6565. exiit edictum ab inlustri Imp. domino Alexio Comneno, continẽs, quòd cùm metropolis Basilæi, & metropolis Madytana viduę essent, & antistitum electionem fieri oporteret, exurrexerũt Heracleanus & Ancyranus metropolitanus, & dixerunt, nõ debere eas ecclesias, etiã si metropolium dignitate honoratæ sint, à magnæ ecclesiæ partibus, earũ antistitũ electionẽ suscipere, sed ab ipsis: eo quòd Madytana quidem ecclesia sit Heracleæ episcopatus, Basilæi autem ecclesia sit Ancyrani metropolitani episcopatus. Et cùm usi essent ij metropolitani xij. canone Chalcedonẽsis synodi, quæ decernit seruãda verę metropoli iura, quæ illi adsunt in honorata ecclesia, decretum fuit Imperial. in præsentia synodi, quæ tunc erat, consentientis vnáque decernentis, licere Imperatoribus pontificalem thronum ecclesiis largiri, & episcopatus vel archiepiscopatus in metropoles erigere: eáque, quę ad electionem pertinent, & reliquam dispositionẽ, prout ipse voluerit, describere, nec à canone impediri, qui statuit metropoli iura seruari, quę illi adfuerũt ab initio in honorato episcopatu. Et lege hoc edictum quod interpretatur, quomodo debeant seruari iura antiquæ metropolis, & non diuidendam esse vnam prouinciam in duas. Nos enim, eo quòd sit prolixius, hîc integrum non posuimus. Hoc ipsum autem edictum, post decretum quod continet, debere ecclesias quæ sunt honoratæ iussũ Imperiali, à throno Constantinopolitano præsulum electionem accipere, nec eos qui paulo antè erant, metropolitanos, vllam in eis partem habere: hæc quoque expressè continet: Quoniam autem rursus quoque antistites, Chalced. synodi canonem adducẽtes, eos qui iussu Imp. altiore throno digni habiti sunt, dicebant, præter canones honorem perfectiorem consequi,

A ἑτέρας δὲ ἀνάγειν εἰς δίκαια μητροπόλεως, καὶ ὑποτυποῦν τὰ περὶ τῆς ψήφου αὐτῶν, καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας κατὰ τὸ δόξαν αὐτῷ. τέως δὲ ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα τῆς ι'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛ'.φ'.ξε'. ἔτους, γέγονε σημεῖον παρὰ τοῦ ἀοιδίμου ἁγίου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, διαλαμβάνον ὡς τῆς μητροπόλεως τοῦ Βασιλαίου καὶ τῆς μητροπόλεως Μαδύτων χηρευουσῶν καὶ μελλουσῶν ψηφισθῆναι, διανέστησαν οἱ μητροπολῖται ὁ Ἡρακλείας καὶ ὁ Ἀγκύρας, καὶ εἶπον μὴ ὀφείλειν τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας, κἂν ἐτιμήθησαν τῷ τῆς μητροπόλεως ἀξιώματι, B παρὰ τοῦ μέρους τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ψηφισθῆναι, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν, διὰ τὸ τὴν μὲν ἐκκλησίαν τῶν Μαδύτων ἐπισκοπὴν εἶναι τοῦ Ἡρακλείας, τὴν δὲ ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλαίου ἐπισκοπὴν εἶναι τοῦ Ἀγκύρας. χρησαμένων δὲ τῶν τοιούτων μητροπολιτῶν καὶ τῷ ιβ'. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διοριζομένῳ σώζεσθαι τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει τὰ προσόντα αὐτῇ δίκαια ἐπὶ τῇ τιμηθείσῃ ἐκκλησίᾳ, διάγνωσις γέγονε βασιλικὴ κατὰ παρουσίαν, καὶ τῆς τότε συνδιαγνωμονούσης συνόδου, ἐφειμένον εἶναι τῷ βασιλεῖ προεδρίας θρόνον ταῖς ἐκκλησίαις χαρίζεσθαι, καὶ τὰς ἐπισκοπὰς καὶ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἀνάγειν· καὶ τὰ περὶ τῶν ψήφων αὐτῶν καὶ τῆς ἄλλης διατυπώσεως ὑποτυποῦν κατὰ τὸ αὐτῷ θελητόν, μὴ ἐμποδιζομένῳ πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ διοριζομένου φυλάττεσθαι τῇ μητροπόλει τὰ κατὰ τῆς τιμηθείσης ἐπισκοπῆς προσόντα αὐτῇ ἀρχῆθεν δίκαια. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τοιοῦτον σημεῖον ἑρμηνεῦον πῶς ὀφείλει νοεῖσθαι τὸ σώζεσθαι τὰ δίκαια τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως, καὶ τὸ μὴ κατατέ- D μνεσθαι τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο. ἡμεῖς γὰρ διὰ τὸ πολύστιχον εἶναι, οὐ κατεστρώσαμεν αὐτὸ ἐνταῦθα ἐξολοκλήρου. τὸ αὐτὸ δὲ σημείωμα μετὰ τὴν διήγησιν τὴν περιέχουσαν ὀφείλειν ψηφίζεσθαι τὰς τιμηθείσας ἐκκλησίας κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν παρὰ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μηδὲν μέρος ἔχειν ἐπὶ αὐταῖς τοὺς πρώην μητροπολίτας, διαλαμβάνει καὶ ταῦτα ῥητῶς. ἐπεὶ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ αὖθις τὸν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανόνα προφέροντες, τοὺς ἐκ προστάξεως τοῦ ὑψηλοτέρου ἀξιουμένους θρόνου, παρὰ κανόνας ἔλεγον τῆς τελεωτέρας τυγχάνειν τιμῆς,

καὶ ἤθελον ταῖς ἀλογίστοις ὁρμαῖς ἐπιτεθῆναι A κώλυμα, καὶ ἦσαν κανονικὴν προσφέροντες ἀξίωσιν, ἡ βασιλεία μου καὶ τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ τὸ παρὰ τῶν θείων κανόνων δεδομένον ταύτῃ προνόμιον παρορᾶσθαι μὴ θέλουσα, καὶ τὰς ἐπὶ προσκλήσει τιμῆς προελεύσεις τῶν ἀρχιερέων ὡς μὴ κανονικὰς, μηδ' ἐννόμους τὸ τῆς ἐφέσεως ἀποτέλεσμα μὴ λαμβάνειν ἐθέλουσα, δίδωσι μὴ ἄλλως ἐπισκοπὴν εἰς προβαθμιώτερον θρόνον ἀνάγεσθαι, ἀρχιεπισκοπῆς δηλονότι ἢ μητροπόλεως, εἰ μὴ ὁ κατὰ καιροὺς βασιλεὺς οἴκοθεν ὁρμηθεὶς, χάριτος ἀνθρωπίνης B μὴ μεσολαβούσης οὐκ εὐπρεποῦς, βουληθείη ταύτῃ τὸ ἐπαναβεβηκὸς ἀξίωμα παρασχεῖν· ἢ τιμῇ τῆς πόλεως, ἢ πίστει τῇ πρὸς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, ἢ τοῦ προεστῶτος αὐτῆς τὴν ἀρετὴν σεβασθεὶς, κἀντεῦθεν αὐτόρμητος γεγονὼς πρὸς τὸ χαρίσασθαι τὴν τιμήν. καὶ τοῖς γε δι' ἀνθρωπίνην προσπάθειαν καὶ ἔθιμον οὐκ ἐπαινούμενον τὸ ὑπερβεβηκὸς χαριζομένοις τῆς τάξεως, τὸ ἀπὸ τῶν θείων κανόνων δέος ἐπανατείνεται. οἷς ἵνα μὴ περιπέσῃ πολλάκις ὁ βασιλεὺς, ἐφίησι καὶ τῷ τοῦ κατὰ C καιροὺς ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ· μὴ ἄλλως κατασφραγίζειν τὸ παρ' οἱουδήτινος προσκομιζόμενον πιττάκιον χάριν προεδρίας τῆς οἱασοῦν ἐκκλησίας, μηδὲ τὸν προεστῶτα αὐτῆς τοῖς ἀρχιεπισκόποις ἢ τοῖς μητροπολίταις συγκαταλέγεσθαι, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης περὶ τούτου ἀνενεγκὼν τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, καὶ τὰ περὶ τῶν θείων κανόνων ἀναδιδάξας, μάθοι ὡς κατὰ τὸ ἐφειμένον οἴκοθεν ὁ βασιλεὺς ἐξ εὐλόγου προφάσεως τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν τιμὴν ἐχαρίσατο. τότε γὰρ καὶ προσδέξεται τοῦτο, καὶ τῇ ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερέων ὁμηγύρει συγκαταλέξει τὸν εἰληχότα ἐκ βασιλέως D τὴν κρείττω τιμήν. σημείωσαι οὖν τὰ τοῦ παρόντος βασιλικοῦ σημειώματος ῥητὰ, χάριν τῶν τιμωμένων ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, εἰς μητροπόλεις.

Κανὼν λθ'.

Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ τῆς Κυπρίων νήσου προέδρου, ἅμα τῷ οἰκείῳ λαῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλησπόντιον ἐπαρχίαν, διά τε τὰς βαρβαρικὰς ἐφόδους, διά τε τὸ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καὶ καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ Χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι, τῆς εἰρημένης μεταναστάντος νήσου,

& rationis expertes eorum appetitiones coërceri volebant, & canonicam auctoritatem afferebant, Imperium meum, & Imperialis potestas, quod ei à diuinis canonibus datum est priuilegium, neglectui haberi non sinens, & antistitum ob honoris prouocationem supplicationes, vt non canonicas, neque legitimas, appellationis euentum accipere nolens, statuit episcopatum non aliter in sublimiorem thronum erigendum, archiepiscopatus scilicet, vel metropolis, quàm si Imperator illius temporis, proprio motu impulsus, nulla humana indecorè gratia intercedente, voluerit illam quæ est superior ac eminentior, dignitatem ei præbere, vel propter ciuitatis honorem, vel propter eius fidem in sanctam ecclesiam, vel eius qui illi præest, virtutem honorans, & ex eo sua sponte incitatus ad largiendum honorē. Ac ei quidem qui propter humanam affectionē, & mores nō laudatos, ordinem sublimem largitur, diuinorū canonum metus intentátur. In quos ne sæpe Imperator incidat, permittit & sanctissimo eius tēporis patriarchæ, ne aliter à quouis allatam de cuiuscunq; ecclesiæ primatu chartā confirmet, nec eius præsulē inter archiepiscopos, vel metropolitanos recipiat, quàm postquā de ea re ad Imperialem potestatē retulerit, & quid sacris cautum sit canonibus docuerit, & intellexerit, quòd Imperator, proprio motu, iusta de causa ecclesiæ hunc honorem largitus est. Tunc enim & eam admittet, & in eorum qui sub se sunt antistitū numerum illum cooptabit qui præstantiorē honorem ab Imp. sortitus est. Nota ergo quæ à præsenti Imp. edicto dicuntur, de ecclesiis honoratis erectisque ex episcopatibus & archiepiscopatibus in metropoles.

CANON XXXIX.

Cùm frater & comminister noster Ioannes, insula Cypri præsul, vnà cum suo populo in Hellespontica prouincia, & propter barbaricas incursiones, & vt à Gentilium seruitute liberarentur, & Christianißima potentia sceptris purè subijcerentur, à prædicta insula emigrauerit,

clementis dei prouidentia, & pij deique amantis Imperatoris nostri labore, constituimus, vt citra vllam innouationem seruentur quæ à diuinis patribus, qui Ephesi conuenerũt, prædicti viri throno priuilegia concessa sunt, vt noua Iustinianopolis Constantinopolis ius habeat, & qui in ea constituitur, in primis pius ac religiosissimus episcopus, præsit omnibus Hellespontiorum prouinciæ episcopis: & à suis episcopis eligatur, ex antiqua consuetudine. Mores enim, qui sunt in vnaquaque ecclesia, diuini etiam nostri patres seruandos censuerunt: Cyzicenorum ciuitatis episcopo, prædictæ Iustiniani ciuitatis subiecto existente, ad imitationem reliquorum omnium episcoporum, qui subsunt prædicto dei amantissimo præsuli Ioanni, à quo, cùm vsus postulauerit, etiam ipsius Cyzicenorum ciuitatis episcopus ordinabitur.

Schol. Bals. Ab viij. canone iij. syno. ex supplicatione cuiusdam Cypriorum episcopi, Rhegini, statutum est ipsam Cypri ecclesiam esse principalem ac primam: & prohibitus est Antiochenus episcopus facere in ea ordinationes. Præsens autem canon editus ad postulationem alterius episcopi Cypri, Ioannis, confirmat quidem, quæ Ephesi acta sunt, nominans etiam Cypriorum ecclesiam, nouam Iustiniani ciuitatẽ. Statuit autem, illam quoq; habere iura Constantinopolis, similiter & ecclesias prouinciarum Hellespõti, & ecclesiam Cyzici, & ipsorum episcoporum ordinationes à Cypri archiepiscopo fieri. Hodie autem nulla ex his ecclesiis Cypri episcopatui subiicitur, sed neque habet iura Constantinopolis. Quærẽdum ergo quomodo hoc fiat. Hellespontus quidem certè est, qui ab Abydo ad Thraciam vsque extenduntur fines orientales.

Canon XL.

Quoniam deo hærere, per secessum ex vitæ strepitu ac perturbatione, valde est salutare, oportet, nos, non sine examinatione, eos qui vitam monasticam eligunα, non intempestiuè admittere:

A προνοίᾳ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ, καὶ μόχθῳ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, συνορῶμεν ὥστε ἀκαινοτόμητα διαφυλαχθῆναι τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθόντων θεοφόρων πατέρων τῷ θρόνου τοῦ προγεγραμμένου ἀνδρὸς παρασχεθέντα προνόμια, ὥστε τὴν νέαν Ἰουστινιανούπολιν τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ καθιστάμενον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, πάντων προεδρεύειν τῆς Ἑλλησποντίων ἐπαρχίας, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι κατὰ
B τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν· τὰ γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ ἔθη, καὶ οἱ θεοφόροι ἡμῶν πατέρες παραφυλάττεσθαι διεγνώκασι, τοῦ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπισκόπου ὑποκειμένου τῷ προέδρῳ τῆς εἰρημένης Ἰουστινιανουπόλεως, μιμήσει τῶν λοιπῶν ἁπάντων ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ τὸν λεχθέντα θεοφιλέστατον πρόεδρον Ἰωάννην· ὑφ' οὗ χρείας καλούσης, καὶ ὁ τῆς αὐτῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπίσκοπος χειροτονηθήσεται.

Ἑρμηνεία.

C Ἀπὸ μὲν τοῦ η'. κανόνος τῆς γ'. συνόδου, ὡρίσατο ὅτι ἐκ προσελεύσεως ἐπισκόπου τινὸς Κυπρίων, Ῥηγίνου ἐπιλεγομένου, ὡρίσθη αὐτοκέφαλον εἶναι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου. καὶ ἐκωλύθη ὁ Ἀντιοχείας χειροτονίας ἐν αὐτῇ ποιεῖν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν ἐξενεχθεὶς ἀπὸ αἰτήσεως ἑτέρου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Ἰωάννου, ἐπικυροῖ μὲν καὶ τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα, ὀνομάζων καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κυπρίων νέαν Ἰουστινιανούπολιν, διορίζεται δὲ ἔχειν αὐτὴν καὶ τὰ δίκαια τῆς Κωνσταντινου-
D πόλεως· ὡσαύτως καὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κυζίκου· καὶ γίνεσθαι τὰς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν χειροτονίας, παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Κύπρου. σήμερον δὲ οὐδεμία ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων, τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου ὑπόκειται, ἀλλ' οὐδὲ τὰ δίκαια τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχει. καὶ ζητητέον ὅπως τοῦτο γίνεται. Ἑλλήσποντος μέντοι ἐστὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἀβύδου καὶ μέχρι τῆς Θρᾴκης παρεκτεινόμενα ἀνατολικὰ ὅρια.

Κανὼν μ'.

Ἐπειδὴ τῷ θεῷ κολλᾶσθαι διὰ τῆς ἐκ τῶν τοῦ βίου θορύβων ἀναχωρήσεως, λίαν ἐστὶ σωτήριον, χρὴ μὴ ἀνεξετάστως ἡμᾶς παρὰ τὸν καιρὸν τοὺς τὸν μονήρη βίον αἱρουμένους προσίεσθαι.

ἀλλὰ τὸν παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν πατέρων καὶ ἐν αὐτοῖς φυλάττειν ὅρον, ὥστε τὴν ὁμολογίαν τοῦ κατὰ θεὸν βίου, τότε προσίεσθαι δεῖ, ὡς ἤδη βεβαίαν καὶ ἀπὸ γνώσεως καὶ κρίσεως γινομένην, μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν. ἔστω τοίνυν ὁ μέλλων τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεσθαι ζυγὸν, οὐχ ἧττον ἢ δεκαετὴς, ἐν τῷ προέδρῳ κειμένης καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ δοκιμασίας, εἰ τὸν χρόνον αὐτῷ αὐξηθῆναι λυσιτελέστερον ἡγεῖται πρὸς τὴν ἐν τῷ μονήρει βίῳ εἰσαγωγὴν καὶ κατάστασιν. Εἰ γὰρ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ κανόσι, τὴν ἑκουσίως ἑαυτὴν προσάγουσαν τῷ θεῷ, καὶ τὴν παρθενίαν ἀσπαζομένην, τὸν ἑπτακαιδέκατον διανύουσαν χρόνον, τῷ τῶν παρθένων τάγματι ἐναριθμεῖσθαι νομοθετεῖ· ἀλλ' οὖν τῷ περὶ τῶν χηρῶν τε καὶ διακονισσῶν παραδείγματι κατακολουθήσαντες, εἰς τὸν εἰρημένον χρόνον ἀναλόγως τοὺς τὸν μονήρη βίον ἑλομένους προεστησάμεθα· ἐν γὰρ τῷ θείῳ ἀποστόλῳ γέγραπται, ἑξήκοντα ἐτῶν τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χήραν· οἱ δὲ ἱεροὶ κανόνες, τεσσαράκοντα ἐτῶν τὴν διακόνισσαν χειροτονεῖσθαι παραδεδώκασι, τὴν ἐκκλησίαν χάριτι θείᾳ κραταιοτέραν γενομένην, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω βαίνουσαν ἑωρακότες, καὶ τὸ τῶν πιστῶν πρὸς τὴν τῶν θείων ἐντολῶν τήρησιν πάγιόν τε καὶ ἀσφαλές· ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἄριστα κατανοήσαντες, ἀρτίως διωρισάμεθα τὴν εὐλογίαν τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τῶν κατὰ θεὸν ἀγώνων ἐνάρχεσθαι, ὥσπερ τινὰ σφραγῖδα ταχέως ἐνσημαινόμενοι, ἐντεῦθεν αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ ἐπὶ πολὺ ὀκνεῖν καὶ ἀναδύεσθαι προβιβάζοντες· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ παρορμῶντες ἐκλογὴν καὶ κατάστασιν.

A *sed nobis à patribus traditum decretum in eis quoque seruare, vt vita secundùm deum professionem, vt iam firmam, & à scientia ac iudicio factam tunc admittamus, post rationis complementum. Qui ergo monachicum iugum est subiturus, ne sit minor quàm decem annos natus, eius quoque rei examinatione in præsulis arbitrio sita, an augeri tempus conducibilius existimet, ad introductionem & constitutionem in vita monastica. Etsi enim etiam magnus Basilius, in sacris suis canonibus, eam quæ se sua sponte deo of-*
B *fert, & virginitatem complectitur, si septimum decimum annum compleuerit, in virginum ordinem referendam esse statuit: sed tamen de viduis & diaconissis exemplum secuti, in dictum tempus analogia & proportione habita, eos qui vitam monasticam elegerunt, deduximus. In diuino enim Apostolo scriptum est, lx. annorum viduam in ecclesia eligendam: sacri autem canones, quadraginta annorum diaconissam ordinandam esse statuerunt, cùm dei ecclesiam, dei gratia, potentiorem ac robustiorem euasisse, & vlterius procedere vidissent, fi-*
C *deliúmque, ad diuinorum mandatorum obseruationem firmitatem ac stabilitatem. Quod quidem cùm nos quoque optimè intellexissemus, perfectè statuimus, benedictionem gratiæ ei qui certamina secundùm deum aggressurus est, veluti quoddam signaculum celeriter imprimentes, hinc eum ad non diu cunctandum & tergiuersandum inducentes, vel potiùs etiam ad boni electionem & constitutionem incitantes.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μέγας Βασίλειος ἐν τῷ ιη'. κανόνι αὐτοῦ τὰς μετὰ τὰ δεκαὲξ ἔτη ὁμολογούσας παρθενίαν, προσδέχεται· ὡς δυναμένας τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ φαύλου διακρίνειν καὶ ἐπιλέγεσθαι· ὁ δὲ παρὼν κανὼν, τὸν δεκαετῆ μονάσαι αἱρετισάμενον, οὐκ ἀποπέμπεται· πλὴν οὐκ ἄλλως τοῦτον εἰς τὸν μοναδικὸν βίον παραδέχεσθαι διορίζεται, εἰ μὴ κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου. προστίθησι δὲ ταῦτα νομοθετεῖν, διὰ τὸ τὴν ἐκκλησίαν χάριτι θεοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω προβαίνειν, καὶ παγιωτέραν γίνεσθαι τὴν τῶν θείων ἐντολῶν συντήρησιν.

SCHOL. BALS. Magnus quidem Basilius, in xviij. suo canone,
D eas quæ post sedecim annos, se virginitatem suscipere profitentur, admittit, vt quæ bonum à malo possint secernere ac eligere. Præsens autem canon, eum qui x. annos natus est, si monachus esse elegerit, non reiicit, sed eum ad vitam monasticam non aliter recipiendum decernit, quàm si ab episcopo probatus examinatúsque fuerit: adiicit autem se hæc statuere, quoniam ecclesia dei gratia ad anteriora procedat, & ad diuinorum mandatorum obseruationē firmior ac validior euadat.

A Vsus est autem ad eorum confirmationem, etiam iis quæ de diaconissis in iiij. synodo dicta sunt, dicens: Quòd cùm sanctus Paulus decreuerit, quæ sexaginta sunt annorum, viduas, in diaconissarum ordinem posse referri, patres virginem xl. annos natam, diaconissam ordinari censuerunt: vt ex eo colligatur, patres nihil absurdum decreuisse, qui imperfectos tondendi tempus ab xviij. anno ad decimum redegerint. Est autem magna iis agenda gratia, quòd non quemcunque x. annos natum, B nulla diligentiori perscrutatione facta, tonderi permiserint: sed hoc episcopi prudentiæ ac iudicio reliquerint. Fortasse enim eius examinatio, hunc quidem, qui decimum annum excesserit, ad tonsuram admittet: illum verò repellet. Atque hæc quidem sunt, quæ in canone continentur. Tu autem lege vj Nouellam Imperatoris domini Leonis philosophi, quæ continet illum quidem, qui xvj. annum compleuit, vel xvij. absque vllo impedimento posse tonderi, vt vult magnus Basilius, atque etiam testari: eum autem, qui C anno ætatis suæ decimo monachus esse voluerit, posse quidem liberè hoc facere, ex sententia huius canonis: de bonis autem quæ habet, testamentum facere non posse, sed expectare, donec xv. annum attigerit. Interea autem si mortuus fuerit, eius quidem serui manumittentur, reliquæ autem facultates bifariàm diuidentur, & duas quidem partes accipiet monasterium, tertia verò pars cognatis dabitur. Quòd si defuncto non fuerint cognati, tertia quoque pars monasterio accrescet.

D CANON XLI.

Eos, qui in vrbibus vel vicis, in clausuris volunt secedere, & sibi ipsis separatim, seu in solitudine, mentem adhibere, prius quidem in monasterium ingredi oportet, & anachoreticam, hoc est, ab aliis separatam ac semotam viuendi rationem exercere, & spatio triennij, ei qui mansioni præest, in Dei timore parere, & obedientiã in omnibus, vt aquum est, implere, & ita de eius vitæ eligẽda instituto profitentes, & quòd eã ex toto corde sua spõte amplectũtur, ab eius loci præsule examinari: deinde sic alio anno extra clausuram fortiter se gerere,

A ἐχρήσατο δὲ εἰς ἐπιστηριγμὸν τούτου καὶ τοῖς περὶ διακονισσῶν εἰρημένοις ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ· εἰπὼν, ὅτι τοῦ θείου Παύλου διαταξαμένου τὰς ἑξήκοντα ἐτῶν οὔσας χήρας τῷ τῶν διακονισσῶν διαλέγεσθαι τάγματι, οἱ πατέρες τὴν παρθένον τὴν τεσσαρακονταετῆ χειροτονεῖσθαι διακόνισσαν ὥρισαν· ὡς ἐντεῦθεν συνάγεσθαι, μηδέν τι τοὺς πατέρας διορίσασθαι ἄτοπον, ὑποβιβάσαντας τὸν χρόνον τῆς ἀποκάρσεως τῶν ἀτελῶν, καὶ ἀπὸ ιη΄. εἰς ι΄. αὐτὸν περιστήσαντας. εὐχαριστίας δὲ ἄξιοι μεγάλης εἰσὶν, ὅτι οὐκ ἐξεχώρησαν πάντα B δεκαετῆ ἀπολυπραγμονήτως ἀποκείρεσθαι, ἀλλὰ παρὰ τῇ διακρίσει τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο. ἴσως γὰρ δοκιμασία αὐτοῦ, τόνδε μὲν ὑπεραναβαίνοντα τὸν δεκαετῆ χρόνον εἰς ἀπόκαρσιν παραδέξεται· τόνδε δὲ ἀποπέμψεται. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ἕκτην νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διαλαμβάνουσαν, τὸν μὲν ἀνύσαντα χρόνον ις΄. ἢ ιζ΄. ἀπαρεμποδίστως ἀποκείρεσθαι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ διατίθεσθαι· τὸν βουλόμενον μονάσαι μετὰ τὸν ι΄. ἐνιαυτὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἔχειν μὲν ἐπ᾽ ἀδείας τοῦτο ποιεῖν, κατὰ C τὸν παρόντα κανόνα· διαθήκην δὲ χάριν τῶν προσόντων αὐτῷ μὴ ποιεῖν· ἀλλὰ περιμένειν μέχρις ἂν τοῦ πεντεκαιδεκάτου χρόνου ἅψηται. ἐν τῷ μέσῳ δὲ, εἰ τελευτήσει, οἱ μὲν οἰκέται αὐτοῦ ἐλευθερωθήσονται, ἡ δὲ λοιπὴ τούτου περιουσία διαιρεθήσεται διχῆ. καὶ τὸ μὲν δίμοιρον, τὸ μοναστήριον λήψεται· τὸ δὲ τρίτον, τοῖς συγγενέσι τούτου δοθήσεται. μὴ ὄντων δὲ συγγενῶν τῷ τελευτήσαντι, καὶ τὸ τρίτον εἰς τὸ μοναστήριον προσχωρήσει.

Κανὼν μα΄.

D Τοὺς ἐν πόλεσιν ἢ χωρίοις ἐν ἐγκλείστραις βουλομένους ἀναχωρεῖν, καὶ ἑαυτοῖς κατὰ μόνας προσέχειν, πρότερον ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι δεῖ, καὶ τὴν ἀναχωρητικὴν παιδοτριβεῖσθαι διαγωγὴν, καὶ ἐπὶ τριετῆ χρόνον τῷ τῆς μονῆς ἐξάρχοντι ἐν φόβῳ θεοῦ ὑποτάττεσθαι, καὶ τὴν κατὰ πάντα, ὡς προσῆκεν, ὑπακοὴν ἐκπληροῦν, καὶ οὕτως ὁμολογοῦντας περὶ τῆς ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ προαιρέσεως, καὶ ὡς ἐξ ὅλης καρδίας ἑκουσίως τοῦτον ἀσπάζονται, ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον δοκιμάζεσθαι προέδρου· εἶθ᾽ οὕτως ἐφ᾽ ἕτερον ἐνιαυτὸν, ἔξωθεν προσκαρτερεῖν τῆς ἐγκλείστρας,

ὡς ἂν

ὡς ἂν ὁ σκοπὸς αὐτῶν πλειόνως φανερωθείη. τηνικαῦτα γὰρ πληροφορίαν παρέξουσιν, ὡς οὐ κενὴν θηρώμενοι δόξαν, ἀλλὰ δι᾽ αὐτὸ τὸ ὄντως καλὸν τὴν ἡσυχίαν ταύτην μεταδιώκουσι. μετὰ δὲ τὴν τοσούτου χρόνου συμπλήρωσιν, εἰ τῇ αὐτῇ προαιρέσει ἐμμένοιεν, ἐγκεκλεῖσθαι αὐτούς, καὶ μηκέτι τούτοις ἐξεῖναι, ὅτε βούλονται, τῆς τοιαύτης καταμονῆς ἀφίστασθαι ἐκτός, εἰ μὴ διὰ κοινὴν λυσιτέλειαν καὶ ὠφέλειαν, ἢ ἑτέραν ἀνάγκην πρὸς θάνατον αὐτοὺς βιαζομένην, πρὸς τοῦτο ἕλκοιντο, καὶ οὕτω μετ᾽ εὐλογίας τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου. τῶν δὲ εἰρημένων προφάσεων δίχα ἐγχειροῦντας ἐκ τῶν καταγωγίων αὐτῶν ἐξιέναι, πρωτοτύπως μὲν ἄκοντας αὐτοὺς καθείργνυσθαι ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐγκλείστρᾳ, ἔπειτα δὲ νηστείαις καὶ ἑτέραις σκληραγωγίαις αὐτοὺς θεραπεύεσθαι, εἰδότας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ᾽ ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

A *vt scopus eorum euadat manifestior. Tunc enim plenè atque perfectè significabunt, quòd non inanem gloriam captantes, sed propter ipsum re vera pulchrum ac honestum, hoc silentium persequuntur. Post tanti autem temporis complementum, si in eodem eligendæ vitæ instituto permaneant; includi ipsos, & eis non ampliùs licere, quando etiam voluerint, ex tali mansione egredi, praeterquam si propter communem vtilitatem, vel aliam necessitatem ad mortem vrgentem, ad id trahantur, & ita cum benedictione eius loci episcopi.* B *Qui autem sine his iam dictis causis ex suis habitaculis exire aggrediuntur, primò quidem vel inuitos dicta clausura coercere, deinde ieiuniis, & aliis afflictionibus ipsos curare, scientes quemadmodum scriptum est, quòd Nemo qui manum aratro immisit, & retro conuersus est, est aptus regno cælorum.*

Ἑρμηνεία.

Μέγα τι καὶ τολμηρόν ἐστι, καταμόνας ἡσυχάσαι τινά, καὶ ἐν βραχυτάτῳ οἰκίσκῳ ἐγκλεῖσαι ἑαυτὸν ὡς τεθνεῶτα παρ᾽ ὅλον τὸν τῆς οἰκείας ζωῆς χρόνον. καὶ διὰ τοῦτο νενομοθέτηται παρὰ τῶν πατέρων, μὴ ἀπολυπραγμονήτως ἐγκλείεσθαι τινὰ ὁπουδήποτε· ἀλλὰ τὸν βουλόμενον τοῦτο ποιῆσαι, πρότερον ἐπὶ τριετίᾳ παρὰ καθηγουμένῳ ὑποτάττεσθαι· καὶ διδόναι πληροφορίαν ἐκ τῶν προτέρων, τῆς εἰς τὸ μέλλον διαγωγῆς αὐτοῦ μετὰ δοκιμασίας τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου. Εἶτα προσκαρτερεῖν ἔξωθεν τῆς ἐγκλείστρας, καὶ ἐφ᾽ ἕτερον ἐνιαυτόν. καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἀναφανῇ ὁ τὸ ἐγκλεισθῆναι ζητῶν, διὰ φαῦλον τρόπον τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ δι᾽ αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ δι᾽ ἔφεσιν ψυχικῆς σωτηρίας, ἐγκλείεσθαι τοῦτον διὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐφ᾽ ᾧ μηκέτι ἐξελθεῖν τῆς ἐγκλείστρας ἐκτὸς εἰ μὴ διὰ κοινὴν λυσιτέλειαν ἢ διὰ κίνδυνον θανάτου. καὶ ταύτην δὲ τὴν ἐξέλευσιν μὴ ἄλλως γίνεσθαι εἰ μὴ μετὰ προτροπῆς ἐπισκοπικῆς.

SCHOL. BALS. Magna quædam res est, & inceptum valde audax, separatim & in solitudine quiescere ac silentium agere; C seipsúmque in exigua domuncula, tanquam toto vitæ suæ tempore mortuum, includere. Et propterea à patribus constitutum est, ne quispiam vbilibet, & quomodocunque, absque diligenti inuestigatione includatur: sed vt is quidem qui hoc facere voluerit, priùs triennio, ei qui monasterio præest, subiectum & morigerum se præbeat, & ex prioribus plenè & integrè declaret, quænam futura sit in posterum eius vitæ ratio, cum probatione ac examinatione regionis illius episcopi. Deinde extra clausuram vno adhuc anno se fortiter D gerat. Quòd si ne sic quidem visus fuerit, is qui includi petit, propter mores improbos hoc facere, sed propter ipsum honestum & animæ salutis desiderium, is ab episcopo includatur, vt ex clausura amplius non exeat, præterquam propter communem vtilitatem vel propter mortis periculum: ad hæc, vt nec is aliter sit exiturus, quàm cum episcopali permissione.

ſi autem aliter, & non propter dictas cauſas exierit, primum quidem vel inuitus includatur, vbi priùs erat: deinde & commiſſum ab eo delictum ſupplicio curetur. Neque enim is eſt à Deo recipiendus, qui ſe bonum aliquod & ſalutare facturum profeſſus, ſuorum poſtea promiſſorum pœnitentiam agit. Nota ergo, eius qui eſt includendus, quatuor annorum probationem. In externis enim regionibus, eveſtigio includitur qui vult includi, abſq; epiſcopali permiſsione & conſuetis canticis. Nota ſimiliter, quòd ſine epiſcopali permiſſione, non licet ei qui incluſus eſt, ex clauſtro ſuo egredi, etiamſi ſit cauſa iuſtiſſima, quæ ei exeundum eſſe ſuadeat. Eos autem qui non ſic egrediuntur, etiam inuitos includi. Et hæc quidem decernit canon. Primum autem caput cxxxiij. Nouellæ, quæ ſita eſt in libro iiij. Imp. capite xiiij. hæc dicit, Statuimus neminem omnino propriam habere habitationem, neque eam quæ dicitur, cellulam, niſi quis velit ſolus, & vno vel duobus fortaſſe vtens adminiſtris, vitam in contemplatione & ſilentio tranſigere: ſed plurium omnino virorum vnam eſſe eandémque congreſſionem: & orantium, & naturæ opera facientium, quæcunque à vituperatione ac reprehenſione aliena ſunt: & communiter quidem, vt dictum eſt, comeſſe, communiter autem dormire: & ſi ſit tanta multitudo, quantam vna fortaſſe domus non comprehendat, quoniam duæ ſunt fortaſſe vel tres domus quæ eos ſuſcipiunt, nullus tamen quidquam omnino proprium habeat, ſed in communi noctu & diu viuat, vt noctes eandem illis habeant obſeruationem quam dies. Non enim omnes ſemper dormiunt, ſed clarum eſt, quòd alij quidem dormiunt, alij verò vigilant: & erunt ſemper aliqui qui dormientes obſeruent. Si ſint autem aliqua domicilia, in quouis monaſterio, eorum quæ ſunt ſub vniuerſali patriarcha huius magnę ciuitatis, vel eorum quę ſunt ſub tua ſanctitate, ſeu in eodem circumcirca incolatu, ſiue eorum quæ ſunt à nobis ædificata, ſiue ab aliis, ea omnia omnino dirues,

Εἰ δὲ ἄλλως καὶ μὴ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας ἐξέλθῃ, πρῶτον μὲν, καὶ ἄκοντα ἐγκλείεσθαι ἔνθα καὶ πρότερον ἦν· εἶτα καὶ δι᾽ ἐπιτιμίων τὸ γεγονὸς παρὰ τούτου ὀλίσθημα θεραπεύειν. ἀνένδεκτος γάρ φασιν ἐστὶ τῷ θεῷ ὁ ἐπαγγειλάμενος τι ἀγαθὸν καὶ σωτηριῶδες ποιῆσαι, καὶ τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων ὄπισθεν ἐκ μεταμελείας γεγονώς. σημείωσαι οὖν τὴν ἐπιτετραετίαν δοκιμασίαν τοῦ μέλλοντος ἐγκλεισθῆναι. Εἰς τὰς ἔξω γὰρ χώρας ἅμ᾽ ἔπος ἅμ᾽ ἔργον ἐγκλείεται ὁ βουλόμενος, δίχα ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν συνήθων ψαλτῳδημάτων. ὡσαύτως σημείωσαι ὅτι χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς οὐκ ἔξεστιν ἐγκλείστῳ ἐξιέναι ἀπὸ τοῦ ἐγκλειστηρίου, κἂν εὐλογωτάτη ἐστὶν αἰτία, παρακαλοῦσα τὴν τοῦτον ἐξελθεῖν. τοὺς δὲ μὴ οὕτως ἐξερχομένους, καὶ ἄκοντας ἐγκλείεσθαι πάλιν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα διορίζεται. τὸ δὲ α΄. κεφ. τῆς ρλγ΄ νεαρᾶς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν δ΄. κεφ. ιδ΄. φησὶ ταῦτα· θεσπίζομεν μηδένα παντελῶς ἰδίαν ἔχειν οἴκησιν, μηδὲ τὸ καλούμενον κελλίον, εἰ μήτις βούλοιτο μόνος ὢν καὶ εἰ τυχὸν ἢ δύο χρώμενος ὑπουργοῖς, τὸν ἐν θεωρίᾳ τε καὶ ἡσυχίᾳ διαζῆν βίον· ἀλλ᾽ ὅλως ὄντων πλειόνων ἀνδρῶν, μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν συνέλευσιν, καὶ εὐχομένων, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα πραττόντων, ὁπόσα ἄμεμπτά τε καὶ ἀδιάβλητα καθέστηκε. καὶ κοινῇ μὲν, ὡς εἴρηται, σιτεῖσθαι, κοινῇ δὲ καθεύδειν. καὶ εἰ μὲν τοσοῦτον εἴη τὸ πλῆθος ὅσον εἰς μὴ ἕνα οἶκον χωρεῖσθαι, ἐπειδήπερ τυχὸν δύο ἢ τρεῖς οἶκοι εἶναι τοὺς δεχομένους αὐτοὺς, μηδένα μέντοι παντελῶς ἴδιον ἔχειν μηδὲν, ἀλλ᾽ ἐν κοινῷ ζῆν νύκτωρ τε καὶ μεθ᾽ ἡμέραν, ἵνα αἱ νύκτες αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἔχοιεν παρατήρησιν. οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἅπαντες ἀεί. ἀλλὰ πρόδηλον ὡς οἱ μὲν ἐν τῷ καθεύδειν εἰσὶν, οἱ δὲ ἐγρηγόρασι. καὶ πάντως ἔσονται τινὲς τοὺς καθεύδοντας ἐποπτεύοντες. Εἰ δέ τινα οἰκήματα ἐστὶν ἐν οἱῳδήποτε μοναστηρίῳ τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ταύτης τῆς μεγαλοπόλεως, ἢ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἁγιωσύνην, εἴτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιοικίδος, εἴτε παρ᾽ ἡμῶν αὐτῶν ᾠκοδομημένων, ἢ παρ᾽ ἑτέρων, ταῦτα πάντα καθαιρήσεις τρόποις ἅπασιν,

ἀνοίξεις τε αὖθις τὴν ἀλλήλων θέαν· καὶ ὄψονται πάντα τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα. τί γὰρ δὴ καὶ εὐλαβηθήσονται τοῦτο πράττειν, ἅπαξ ἑαυτοὺς ἀναθέντες τῷ θεῷ, καὶ ἀπειπόντες πρὸς πᾶσαν δημώδη δίαιταν; καὶ τοῦτο μὲν, ταύτῃ κρατεῖν νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον βουλόμεθα, οὐδενὸς, ὡς εἴρηται, ἔχοντος οἴκησιν ἰδίαν, ἀλλὰ συναθροιζομένων ἁπάντων καὶ θεωμένων τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα. πρόδηλον γὰρ, ὅτι τὰ τοιαῦτα σπεύδουσιν αὐτὰ καταστῆσαι, οἷα παντελῶς ἀνεπίληπτα μένει. Εἰ δέ τις ὀφθείη τοσοῦτον ἀναιδὴς ὥστε τολμᾶν ἐπιχειρεῖν παραβαίνειν τι τῶν νενομοθετημένων, ὁ τῆς μονῆς ἡγούμενος ταῦτα ἐξεταζέτω. βουλόμεθα γὰρ τὴν νῦν σφοδροτέραν γενέσθαι παρατήρησιν. λέγουσιν οὖν τινὲς ἐναντιοῦσθαι τῷ κανόνι τὴν νεαράν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν μὲν κανόνα, διὰ τὴν ἐγκλείστρων ἐκφωνηθῆναι, τὴν δὲ νεαρὰν, διὰ τοὺς ἔχοντας κελλία εἰς κοινόβια μοναστηρίων. καὶ ἔστι μεγάλη διαφορὰ ἀμφοτέρων τῶν νομοθεσιῶν. καὶ κατὰ τοῦτο οὐδὲν ἐναντιοῦνται τὰ ὁρισθέντα. σήμερον δὲ εἰς μὲν τὰ γυναικεῖα μοναστήρια, ἐνεργοῦσι τὰ τῆς νεαρᾶς· εἰς δὲ ἀνδρῷα οὐδαμοῦ.

Κανὼν μβ'.

Τοὺς λεγομένους ἐρημίτας, οἵ τινες μελανειμονοῦντες, καὶ τὰς κεφαλὰς κομῶντες, περιάγουσι τὰς πόλεις, μεταξὺ ἀνδρῶν λαϊκῶν καὶ γυναικῶν ἀναστρεφόμενοι, καὶ τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα καθυβρίζοντες, ὁρίζομεν, εἰ μὲν αἱροῦνται τὰς κόμας ἀποκειράμενοι, τὸ τῶν λοιπῶν μοναχῶν ἀναδέξασθαι σχῆμα, τούτους ἐν μοναστηρίῳ ἐγκαθίστασθαι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐγκαταλέγεσθαι· εἰ δὲ μὴ τοῦτο προέλοιντο, παντάπασιν αὐτοὺς τῶν πόλεων ἀπελαύνεσθαι, καὶ τὰς ἐρήμους οἰκεῖν, ἐξ ὧν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο.

Ἑρμηνεία.

Πολλοὶ λαοπλάνοι τὰς πόλεις περιέρχονται μελανειμονοῦντες καὶ ἀκειρεκόμαι, νηστείαν καὶ ἀλουσίαν ὑποκρινόμενοι, καὶ ἀπατῶντες τοὺς ἁπλουστέρους, καὶ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα καθυβρίζονται. καὶ οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν μετὰ γυναικῶν καὶ λαϊκῶν ἀνδρῶν συνδιάγοντες, καὶ τὰς τριόδους δαιμονιώδεσι

A & eis aperies sui inuicem spectaculum: & videbunt quæ à se inuicem fiunt. Cur enim hoc facere cauebunt, cùm se Deo semel dicarint, & omnem popularem viuendi rationem valere iusserint? Et hoc quidem seruari volo, & nunc, & in omne deinceps tempus: nullo, vt dictum est, habente propriam habitationem, sed congregatis omnibus, & ea quæ à se inuicem fiunt, spectantibus. Clarum est enim, quòd ea studebunt esse eiusmodi, vt ab omni penitus reprehensione aliena maneant. B Si quis autem vsque adeò impudens visus fuerit, vt transgrediatur aliquid eorum quæ lege cauta sunt, qui illi præest mansioni, hoc examinet. Volumus enim nunc acriorem fieri obseruationem. Dicunt itaque nonnulli nouellam canoni aduersari. Mihi autem videtur quidem canon loqui de anachoretarum inclusionibus: Nouella autem esse edita propter eos qui in monasteriis cœnobijs, id est, vbi communiter viuitur, habent cellas. & est magna vtrarumque legum differentia. C Et ideo, hac ratione non repugnant quæ iis constituta sunt. Hodie autem in mulierum quidem Monasteriis locum habent quæ Nouella cauta sunt, in virorum autem minimè.

CANON XLII.

*Eos qui dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris vestibus induti, & capite comati vrbes obeunt, & cum viris ac mulieribus versantur, & propriæ professioni faciunt iniuriam, statuimus, si elegerint quidem tonsis comis reliquorum monachorum amictum suscipere, eos in monasterio constitui, & in*D *terfratres referri. Quòd si hoc non elegerint, eos omnino ex vrbibus expelli, & solitudines, quæ eremi dicuntur, habitare: ex quibus sibi etiam denominationes confinxere.*

SCHOL. BALS. Complures populi seductores, vrbes obeuntes, induuntur nigris vestibus, & sunt intõsis capillis, ieiunium, sordésque ac squallorem præ se ferentes, & simpliciores decipientes, ac monachalem professionẽ iniuria afficientes. Ac nonnulli quidem eorum, vnà cum viris laicis mulieribúsque versantes, & in triuiis, dæmoniacis

doctrinis circumstrepentes, pro populo vtique precantur, & pœnitentiam prædicant. Alij verò dicunt se Dei iussu ex solitudine in ciuitates venisse, vt futura quædam prædicant: & simplicioribus bona quædam pollicentur, lucri & mercimonij gratia. Hæc ergo synodus statuit vt eis comæ tondeantur, & in monasteria introducantur, vt monasticam in eis vitam agant. Sin autem hoc nolint, vt ex vrbibus expellātur, quò in Eremis eam viuēdi rationem persequantur, quam sibi, non ex veritate, sed ex fallacia, & morum improbitate, confinxere. Neque enim in Eremo propter animæ salutem habitauissent, si ad vrbes omnino accedere hac necessaria constitutione vetiti essent.

Canon XLIII.

Licet omni Christiano vitam exercitatricem eligere, & rerum ad vitam pertinentium deposita tempestate, monasterium ingredi, atque instar monachi tonderi, in quacunque prolapsione deprehensus fuerit. Seruator enim noster Deus inquit, Eum qui ad me venit, non eiiciam foras. Tanquam ergo monachali vita agendæ instituto in pœnitentia nobis vitam describente, ei qui ad illud germanè ac sincerè accedit, acquiescimus ac fauemus. Nec ulli ei mores impedimentum afferent, quominus proprium scopum adimpleat.

Schol. Bals. Vt est verisimile, prohibebantur quidam qui tonderi volebant, ad hoc inducti, vel propter suam vitæ turpitudinem sordésque ac contemptum, vel propter aliquod delictum. Dicit ergo canon, quòd nullum peccatum prohibet Christianum vitam exercitatricem eligere, & per pœnitentiam Deum placare. Neque enim vllum est peccatum, quod Dei clementiam superet. Porrò etiam Seruator noster dixit, Eum qui ad me venit, non eiiciam foras: & alij etiam canones dicunt esse Nouatianā hæresim, eorū qui accedunt, pœnitētiam nō suscipere, sed sinere eos qui offenderunt, si magnum sit aliquod delictum, profundo desperationis obrui.

A διδάγμασι καταβομβοῦντες, εὔχονται δῆθεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μετάνοιαν κηρύσσουσιν. οἱ δὲ λέγουσι καθ' ὁρισμὸν θεοῦ ἐξ ἐρήμου εἰς τὰς πόλεις ἐλθεῖν, ἐφ' ᾧ προμηνύσαι τινὰ μέλλοντα· καὶ ἀναιδῶς ἀγαθά τινα τοῖς ἀφελεστέροις ἐπαγγέλλονται, χάριν κέρδους καὶ ἐμπορείας. τούτων οὖν ἡ σύνοδος αὕτη διορίζεται τὰς κόμας κείρεσθαι, καὶ ἐν μοναστηρίοις εἰσάγεσθαι, ὥστε τὸν μονήρη βίον διάγειν ἐν αὐτοῖς. Εἰ δ' οὐ βούλονται τοῦτο, ἐκδιώκειν τούτους ἐκ τῶν πόλεων, ὡς ἂν ἐν ἐρήμοις διάγωσι· καὶ τὴν
B ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο διαγωγὴν, οὐκ ἐξ ἀληθείας ἀλλ' ἀπὸ πλάνης καὶ τρόπου σκαιοῦ. οὐδὲ γὰρ ᾤκησαν τὴν ἔρημον διὰ σωτηρίαν ψυχῆς, εἰ ταύτην πραγματικῶς ἐξ ἀνάγκης ἔχωσι, μὴ παραχωρούμενοι ἐν πόλεσι παρεμβάλλειν.

Κανὼν μγ'.

Ἐξὸν ὑπάρχω Χριστιανῷ τὸν ἀσκητικὸν ἑλέσθαι βίον, καὶ τὴν πολυτάραχον ζάλην τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀποθέμενον ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι, καὶ κατὰ τὸ μοναχικὸν σχῆμα
C ἀποκαρῆναι, κἂν ἐν οἱῳδήποτε πταίσματι ἁλῷ· ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῶν θεὸς ἔφη· τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. ὡς οὖν τῆς μοναχικῆς πολιτείας, τῆς ἐν μετανοίᾳ στηλογραφούσης ἡμῖν, τῷ γνησίως ταύτῃ προστιθεμένῳ συνευδοκοῦμεν, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν παρεμποδίσει τρόπος πρὸς τὴν τοῦ οἰκείου σκοποῦ ἀποπλήρωσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἐκωλύοντο τινὲς τὴν ἀπόκαρ-
D σιν προαιρούμενοι, ἢ διὰ τὸ τοῦ βίου αὐτῶν αἰσχρόν τε καὶ ἀδιάφορον, ἢ διά τι πταῖσμα. φησὶν οὖν ὁ κανών, ὅτι οὐδὲν ἁμάρτημα κωλύει τὸν Χριστιανὸν τὸν ἀσκητικὸν ἑλέσθαι βίον, καὶ διὰ μετανοίας τὸν θεὸν ἐξιλεώσασθαι. ὅτι οὐδέ ἐστιν ἁμάρτημα τὴν τοῦ θεοῦ νικῶσαν φιλανθρωπίαν. καὶ ὁ σωτὴρ δὲ ἔφη, τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. καὶ ἕτεροι δὲ κανόνες, Ναυατιανὴν αἵρεσιν εἶναι λέγουσι, τὸ μὴ δέχεσθαι τὴν μετάνοιαν τῶν προσερχομένων ἀλλὰ ἐὰν πταίσωσί τι κἂν ὑπέρμεγα τοῦτο ἐστὶ, ἐν τῷ τῆς ἀπογνώσεως καταλείπεσθαι βυθῷ.

κατασκευάζοντες δὲ οἱ πατέρες τὴν οἰκείαν νομοθεσίαν, λέγουσιν, ὅτι ὥσπερ ἡ στήλη τὸ στηλογραφούμενον ζωγραφεῖ, οὕτω καὶ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα, τὴν μετάνοιαν ὑπογράφει τοῦ μοναχοῦ. Ταῦτα δὲ νόησον ὅταν τὴν ἀπόκαρσιν οὐκ ἐμποδίζῃ ἡ ἀτελὴς ἡλικία ἢ ἄλλο τι εὔλογον. τηνικαῦτα γὰρ ἡ ἐπισκοπικὴ δοκιμασία, ἐπιτρέψει τὸ ποιητέον, κατὰ τὸν μ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν, ὡς πολλαὶ αἰτίαι εἰσὶ κωλύουσαι τὴν ἀπεντεῦθεν ἀπόκαρσιν, ἀνάγνωθι κεφ. γ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, συνοψισθὲν παρὰ τοῦ πατριάρχου περὶ τὰ μέσα τοῦ γ'. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ καταστρωθὲν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ λβ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

A Patres autem id quod à se decretum est, confirmantes, dicunt, quòd sicut columna id quod in ea describitur, exprimit, ita & monachica professio monachi pœnitentiam describit. Hoc autem intellige, quando tonsuram non impedit ætas imperfecta, vel aliquid aliud probabile. Tunc enim episcopalis examinatio id quod erit agendum, excutiet, vt vult xl. canon præsentis synodi. Si vis autem scire multas esse causas, quæ tonderi prohibeant, lege cap. iij. iiij. B lib. Imperial. à patriarcha redactum circa medium iij. cap. primi tit. præsentis operis, & positum in commentario xxxij. cap. ix. tit. præsentis operis.

Κανὼν μδ'.

Μοναχὸς ἐπὶ πορνείᾳ ἁλοὺς, ἢ πρὸς γάμου κοινωνίαν καὶ συμβίωσιν γυναῖκα ἀγόμενος, τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις, κατὰ τοὺς κανόνας ὑποβληθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Τὸ μὲν ἐπιτιμίοις πορνευόντων καθυποβάλλεσθαι τὸν πορνεύσαντα μοναχὸν, προσκυνητέον ἐστὶν ὡς συμπαθέστατον. ἴσως γὰρ τὶς εἴπῃ μὴ ὀφείλειν ἐπίσης κολάζεσθαι τοὺς λαϊκοὺς καὶ τοὺς μοναχοὺς πορνεύσαντας. τὸ δὲ μόνον ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ πόρνους τὸν πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐλθόντα μοναχὸν, οὐκ ἔστιν, ὡς οἴομαι, ἀδιάστικτον. Εἶδον γὰρ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, μοναχόν τινα Λεόντιον Μουζάκην καλούμενον, μετὰ ἐσθῆτος στρατιωτικῆς, παραστάντα συνοδικῶς, καὶ μὴ πειθόμενον ἀποζευχθῆναι τῆς κακῶς συμβιωτευσάσης αὐτῷ κατὰ γάμου κοινωνίαν γυναικός· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ αὐστηρείας τὰ μοναχικὰ ἐνδυθέντα, καὶ εἱρκτῇ παραδοθέντα, καὶ ἄλλως μεγάλως κολασθέντα. δοκεῖ μοι οὖν, ὡς ὁ παρὼν κανὼν ἐκεῖνον τὸν μοναχὸν τὸν γάμῳ προσομιλήσαντα λέγει τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις καθυποβάλλεσθαι, τὸν ἑκουσίως ἀποστάντα τοῦ ἀθέσμου γάμου, καὶ πρὸς τὴν προτέραν μοναδικὴν ἐπανελθόντα κατάστασιν καὶ ἐξομολογησάμενον. ὁ δὲ ἑκουσίως τοῦ ἀθεμίτου γάμου μὴ ἀφιστάμενος, μεγάλως τιμωρεῖται διὰ τὴν προφανῆ ἀναίδειαν· καθὼς φησὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ια'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλ. μέρος ὂν τοῦ ραγ'.

Canon XLIV.

Monachus fornicationis conuictus, vel qui ad matrimonij communionem vitæque societatem vxorem duxit, fornicatorum pœnis secundùm canones subiicietur.

Schol. Bals. Quòd fornicatorum pœnis subiiciatur, qui fornicatus est monachus, est vt clementissimum amplectẽdum ac recipiendum. Fortè enim dixerit quispiam, non ex æquo debere puniri laicos & monachos fornicãtes. Quòd autem fornicatorum solùm pœnis puniatur, qui venit ad matrimonij societatem monachus, non est, vt existimo, sine distinctione. Vidi enim tempore patriarchæ domini Lucæ monachum quendam Leontium Muzacem nomine, cùm veste militari indutus synodicè adstitisset, & ab ea muliere, cum qua vixerat, separari non persuaderetur, ea de causa cum seueritate monachalibus fuisse vestimẽtis indutum, & carceri traditum, & aliàs valde punitum. Mihi ergo videtur, quòd præsens canon illum monachum, qui in matrimonio versatus est, fornicatorum pœnis subiiciendum dicit, qui sua sponte ab illicitis nuptiis seiunctus est, & ad priorem monachalem statum reuersus est ac confessus. Qui enim non sua sponte ab illicito matrimonio recedit, propter apertam impudentiam grauiter punitur: vt dicit iij. decret. ij. cap. primi tit. quarti libri: quod est pars cxxiij.

Nouellæ Iustiniani. Lege autem hoc positum in commentario xxxij. cap. ix. tit. præsentis operis. Quære & xv. can. iiij. syn. & can. xix. Anc. syn. & can. lx. sancti Basilij, dicentes, Grauiùs puniri monachos, qui virginitatem professi sunt, eámque non seruauerunt. Et dic canones inter se non pugnare, eo quòd præsens quidem canon de confitentibus statuat, illi verò de condemnatis, qui propterea grauiùs puniuntur.

Canon XLV.

Quoniam intelleximus, in nonnullis mulierum monasteriis, mulieres quæ sacro illo amictu dignæ habentur, priùs sericis, & omnis generis vestibus, præterea autem & mundis, auro & gemmis variatis, ab iis qui illas ducũt, exornari, & sic ad altare accedentes, exui tanto opum apparatu, & statim in illis fieri habitus benedictionem, illásque nigro amictu indui: statuimus ne hoc deinceps fiat. Neque enim fas est, vt quæ iam propria voluntate omnem vitæ iucunditatem deposuit, & eam quæ est secundùm Deum, vitæ agendæ rationem amplexa est, firmísque ac stabilibus rationibus eam confirmauit, & ita ad monasterium accessit, per eum qui interit ac fluit mundum, ea quorum iam oblita erat, in memoriam reuocet, & ex ancipiti ancepsreddatur, & eius anima perturbetur instar exundantium fluctuum, húcque & illuc versantium, vt nec reliquam nonnunquam lacrymam emittens, cordis per corpus compunctionem ostendat: sed & si exigua aliqua vt est consentaneum, lacryma exilierit, non magis propter affectionem quam habent propter exercitatorium certamen, quàm propterea quòd mundum & mundana seu secularia relinquant, ea à videntibus profluxisse putetur.

Mundus pro muliebri ornaméto frequens apud iurisconsultos.

Schol. Bals. Quod didicerunt diuini patres in mulierum fieri monasteriis, & piè ac sanctè prohibuerunt, hoc nunc vel maximè fit à sellularius monastriis. Eam enim quæ est tondenda, instar sponsæ sumptuosis & splendidis vestibus auro ac gemmis variatis, in ipso

A Ἰουστινιανείου νεαρᾶς. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο, κατεστρωθὲν εἰς τὸ α΄. σχόλιον τοῦ λβ΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ζήτει καὶ τὸν ιε΄. κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, καὶ κανόνα ιθ΄. τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ κανόνα ξ΄. τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγοντας βαρυτέρως κολάζεσθαι τοὺς μοναχοὺς τοὺς παρθενίαν ἐπαγγελλομένους, καὶ μὴ φυλάξαντας. καὶ εἰπὲ μὴ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις τοὺς κανόνας, διὰ τὸ τὸν μὲν, ἤγουν τὸν παρόντα κανόνα, περὶ τῶν ἐξομολογουμένων μοναχῶν νομοθετεῖν· τοὺς δὲ περὶ τῶν κατακρινομένων, καὶ διὰ τοῦτο κολαζομένων πικρότερον.

B

Κανὼν με΄.

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, ἔν τισι γυναικείοις μοναστηρίοις τὰς μελλούσας τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου καταξιοῦσθαι σχήματος, πρότερον σηρικαῖς καὶ παντοίαις στολαῖς, ἔτι μὴν καὶ κοσμίοις χρυσῷ καὶ λίθοις πεποικιλμένοις, ὑπὸ τῶν προσαγόντων αὐτὰς περιστέλλεσθαι, καὶ οὕτω τῷ θυσιαστηρίῳ προσιούσας, ἐκδιδύσκεσθαι τὴν τοσαύτην τῆς ὕλης ἀμφίασιν, παραχρῆμά τε γίνεσθαι ἐπ᾽ αὐταῖς τὴν τοῦ σχήματος εὐλογίαν, καὶ τὸ μέλαν C αὐτὰς ἔνδυμα ἀμφιέννυσθαι· ὁρίζομεν, ὥστε μηκέτι ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο γίνεσθαι. οὐδὲ γὰρ εὐαγὲς, τὴν ἤδη διὰ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἀποθεμένην πᾶσαν τὴν τοῦ βίου τερπνότητα, καὶ ἀσπασαμένην τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν, καὶ βεβαιώσασαν ταύτην λογισμοῖς ἀκλινέσιν, καὶ οὕτω τῷ μοναστηρίῳ προσελθοῦσαν, αὖθις εἰς ἀνάμνησιν διὰ τοῦ τοιούτου φθαρτοῦ τε καὶ ῥέοντος κόσμου ἐλθεῖν, ὧν ἤδη ἐποιήσατο λήθην· ἐκ τούτου τε ἀμφίβολον καταστῆναι, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκταραχθῆναι δίκην κυμάτων ἐπικλυζόντων, D καὶ τῇδε κἀκεῖσε περιστρεφόντων, ὡς μήτε δάκρυον ἔστιν ὅτε λοιπὸν ἀφιεῖσαν τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ διὰ τοῦ σώματος κατάνυξιν ἐπιδείξασθαι. ἀλλ᾽ εἰ καὶ βραχύ τι, ὡς εἰκὸς, ἐκπηδήσειεν δάκρυον, μὴ μᾶλλόν τις διὰ τὸν ἀσκητικὸν ἀγῶνα, διαθέσεως χάριν, ἢ διὰ τὸ τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καταλιπεῖν, παρὰ τοῖς ὁρῶσιν τοῦτο προελθὸν λογισθῆναι.

Ἑρμηνεία.

Ὅπερ οἱ θεῖοι πατέρες ἔμαθον τότε εἰς τὰ γυναικεῖα γίνεσθαι μοναστήρια, καὶ θεαρέστως ἐκώλυσαν, τοῦτο καὶ νῦν γίνεται παρὰ τοῖς κελλιωτικοῖς, καὶ μάλιστα μοναστριῶν. τὴν γὰρ μέλλουσαν ἀποκείρεσθαι στολίζουσι νυμφικῶς μετὰ ἐνδύματα πολυτελῆ καὶ κοσμίων, χρυσῷ καὶ λίθοις πεποικιλμένα,

κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν σχεδὸν τῆς ἀποκάρσεως. A καὶ ἐν τῷ ναῷ ταύτην οὕτω κεκοσμημένην εἰσάγουσι. τοῦ δὲ καιροῦ ἐπιστάντος τῆς ἀποκάρσεως, τὴν μὲν ματαίαν ἐκείνην ἐνδυμενίαν καὶ τὴν πολυτελῆ στολὴν ἐκ τῆς νυμφευομένης ἀπεκδιδύσκουσιν· ἔνδυμα δὲ μέλαν ταύτῃ περιτιθέασι. τοῦτο οὖν γίνεσθαι ἡ ἁγία ἐκώλυσε σύνοδος, ὡς προτρεπτικὸν κοσμικῆς ἐπιθυμίας, καὶ παρὰ τῶν βλεπόντων καταγινωσκόμενον. ὡς ἔοικε δὲ, οὐ δι' ἄλλο τι περιορᾶται τὸ τοιοῦτον σωτηριῶδες θέσπισμα, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ἐπάγεσθαι κόλασιν τοῖς τοῦτο καταφρονοῦσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι πάντες οἱ τοὺς κανόνας παραβαίνοντες, κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ B ἐγχωρίῳ ἐπισκόπῳ τιμωρηθήσονται· κἂν οὐκ ἐξεφωνήθη παρὰ τῶν κανόνων ἔν τισι τὸ εἶδος τῶν ἐπιτιμίων.

Κανὼν μϛ'.

Αἱ τὸν ἀσκητικὸν αἱρούμεναι βίον, καὶ ἐν μοναστηρίῳ καταταττόμεναι, καθόλου μὴ προϊέτωσαν. εἰ δέ τις ἀπαραίτητος αὐτὰς ἀνάγκη πρὸς τοῦτο ἕλκοι, μετ' εὐλογίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς προεστώσης τοῦτο πραττέτωσαν· καὶ τότε μὴ μόναι καθ' ἑαυτὰς, ἀλλὰ μετά τινων C πρεσβυτίδων καὶ πρωτευουσῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μετ' ἐντολῆς τῆς καθηγουμένης. παντελῶς δὲ αὐτὰς ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἔξεστιν. ἀλλὰ καὶ ἄνδρες οἱ τὸν μονήρη μετερχόμενοι βίον, χρείας κατεπειγούσης, καὶ αὐτοὶ μετ' εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγουμένειαν ἐμπεπιστευμένου προϊέτωσαν· ὥστε οἱ παραβαίνοντες τὸν νῦν ὁρισθέντα παρ' ἡμῶν ὅρον, εἴτε ἄνδρες εἶεν, εἴτε γυναῖκες, προσφόροις ἐπιτιμίοις ὑποβληθήτωσαν.

Ἑρμηνεία.

D Καὶ ἄλλοι διάφοροι κανόνες διορίζονται μὴ περιπολεῖν τοὺς μοναχοὺς ἔνθα βούλονται. ἀκολούθως οὖν τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται περὶ τῶν μοναζουσῶν, μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐξέρχεσθαι τοῦ μοναστηρίου. ἀπαραιτήτου δὲ χρείας κατεπειγούσης, τὴν ἐξέλευσιν μηδ' οὕτω ποιεῖν χωρὶς εὐλογίας καὶ προεστώσης τῆς καθηγουμένης. ναὶ μέντοι καὶ συναπελθούσας τινῶν πρεσβυτίδων εὐλαβῶν μοναζουσῶν. ὅλως δὲ ἐξωκοιτῆσαι αὐτὰς, ἤγουν ἔξω τῆς μονῆς διανυκτερεῦσαι, οὐ παραχωρεῖ. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν μοναζουσῶν.

ferè tonsuræ tempore induunt, & eam sic exornatam in templum introducunt: cùm autem instat tonsuræ tempus, superuacaneam illam & sumptuosam vestē sponsę exuunt, & illam nigris vestimentis induunt. Ne autem hoc fieret, sancta prohibuit synodus, vt quod & ad mundi cupiditatem excitet, & à videntibus damnetur. Vt est autem verisimile, non aliam ob causam contemnitur hoc præsens decretum, quàm quòd eius contemptoribus supplicium quoque non simul ab eo inducatur. Mihi autem videtur, quòd omnes qui canones transgrediuntur, pro regionis episcopi arbitratu punientur, etiamsi in nonnullis non fuerit expressum genus supplicij.

CANON XLVI.

Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in monasteriis sunt constitutæ, ne omnino progrediantur. Si qua autem inexorabilis necessitas ad hoc trahit, cum benedictione & permissione eius quæ præest, hoc agant: túncque non solæ per se, sed cum aliquibus vetulis, & quæ in monasterio primæ sint, cum mandato eius quæ præfecta est. Eis autem omnino extra cubare non licet. Sed & viri qui vitam monasticam persequuntur, vrgente necessitate, & ipsi cum benedictione eius cui regimen creditum est, procedāt. Quamobrem qui transgrediuntur id quod est nunc à nobis decretum, siue sint viri, siue mulieres, conuenientibus pœnis subiiciantur.

SCHOL. BALS. Alij quoque canones statuunt non debere monachos circuncursare vbi velint. His ergo consequenter præsens canon de monachis mulieribus decernit, eis non licere monasterio egredi. Quòd si inexorabilis necessitas eas ad egrediendum vrgeat, ne sic quidem egredi licere absque benedictione & permissione eius quæ præest, & nisi vnà cum illis egrediantur anus aliquæ piæ ac sanctæ monachæ. Eis autem omnino extra cubare, seu extra mansionem pernoctare, non permittit. Et hæc quidem de mulieribus monachis.

Iubet autem monachos propter solam inexorabilem necessitatem è mansione egredi cum benedictione & permissione eius qui præfectus est. Qui autem hæc transgrediuntur, monachos, vel monachas, conuenientibus suppliciis ab eo qui præest subiici. Lege & ij. cap. xj. iuss. primi tit. lib. Basilic. quod quidem est pars cxxiij. Iustiniani Nouellæ, & redacta circa finem iiij. cap. xj. tit. præsentis operis. Nota autem quòd mulieribus quidem non est concessum extra monasterium permanere, seu pernoctare. Viris autem ne pernoctent, non est prohibitum. Et quòd mulieribus quidem cum aliis religiosis mulieribus egredi permittitur extra monasterium, vrgente quãdoque necessitate, idque omnino propter muliebris animi lubricitatem, & inconstantiam. Monachi verò, per se, & soli, cum rectoris benedictione, ad vrgentia ministeria & mansiones abeunt. Hæc autem, vt mihi videtur, dicenda sunt de iis qui propter iuuentutem suspecti sunt: non autem de iis qui propter senium & virtutem à suspicione sunt alieni.

Canon XLVII.

Neque mulier in virorum monasterio, neque vir in mulierum dormiat. Extra offendiculum enim & scandalum fideles esse oportet, & ad id quod est decorum ac honestum, deóque gratum, vitã suam componere: si quis autem hoc fecerit, siue sit clericus, siue laicus, segregetur.

Schol. Bals. Ab omni scandalo esse remotos exigit canon, non solùm monachos, sed & omnes fideles, & nec eis scandala per alios, nec aliis per eos scandala: sed multo magis monachos. In mulierum autem monasterio dormire viros, vel contrà, & illis ipsis est offensionis causa, & aliis. Carni enim innatus est animi perturbationum ignis, & vix, etsi ipsum materia non accendat, lentior moderatiórque redditur. Quòd si nos ei fomites addiderimus, erit acris & vehemens, &, sicvt fœnum, facilè nos incendet. Quod autem viris ad ignis cupiditatem potest esse acrius fomentum muliere,

A τοὺς δὲ μοναχοὺς παρακελεύεται διὰ ἀπαραίτητον καὶ μόνην χρείαν τῆς μονῆς ἐξέρχεσθαι μετ' εὐλογίας καὶ προτροπῆς τοῦ καθηγουμένου. τοὺς δὲ παραβαίνοντας ταῦτα μοναχοὺς καὶ τὰς μοναζούσας, προσφόροις ἐπιτιμίοις παρὰ τοῦ προεστῶτος καθυποβάλλεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ια'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὂν τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ συνοψισθὲν περὶ τὸ τέλος τοῦ δ'. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. σημείωσαι οὖν ὅτι γυναιξὶν μὲν οὐκ ἐνεδόθη ὅλην ἔξω τοῦ μοναστηρίου καταμεῖναι, ἤγουν νυκτερινὴν διαβιβάσαι καταμονήν· ἄνδρες B δὲ οὕτω διανυκτερεῦσαι οὐκ ἐκωλύθησαν. καὶ ὅτι αἱ μὲν γυναῖκες μεθ' ἑτέρων εὐλαβῶν μοναζουσῶν ἐξέρχεσθαι τῆς μονῆς παραχωροῦνται, ἀνάγκης ἔστιν ὅτε κατεπειγούσης, πάντως διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τοῦ γυναικείου φρονήματος. οἱ δὲ μοναχοὶ καθ' ἑαυτοὺς καὶ μόνους ἀπίασι μετ' εὐλογίας ἡγουμενικῆς, εἰς τὰς κατεπειγούσας δουλείας καὶ μόνον. ταῦτα δὲ πάντα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, περὶ ὑπόπτων διὰ τὴν νεότητα ὀφείλομεν εἰπεῖν, οὐ μὴν καὶ περὶ ἀνυπόπτων διὰ γῆρας καὶ C ἀρετήν.

Κανὼν μζ'.

Μήτε δὲ ἐν ἀνδρείῳ μοναστηρίῳ γυνή, μήτε ἐν γυναικείῳ ἀνὴρ καθευδέτω. πάντως γὰρ προσκόμματος καὶ σκανδάλου ἔξω εἶναι δεῖ τοὺς πιστούς, καὶ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν εὐθετίζειν βίον. Εἰ δέ τις τοῦτο πράξοι, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Παντὸς σκανδάλου ἀπηλλάχθαι ὁ κανὼν D οὐχὶ τοὺς μοναχοὺς μόνους ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς ἅπαντας, καὶ μήτε ἑαυτοῖς δι' ἑτέρων περιποιεῖν σκάνδαλα, μήθ' ἑτέροις δι' ἑαυτῶν· τοὺς δὲ μοναχοὺς πολλῷ πλέον. τὸ δὲ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ καθεύδειν ἄνδρας ἢ τοὐναντίον, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις σκανδάλων αἴτιον ἔσται καὶ ἄλλοις. ἔμφυτον γὰρ τῇ σαρκὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκ τῶν παθῶν, καὶ μόλις, ὕλης μὴ ἀναπτούσης αὐτό, μαλθακώτερον γένοιτ' ἄν. εἰ δὲ ἡμεῖς αὐτῷ παρατιθέαμεν ὑπεκκαύματα, λαβρότερον ἔσται, καὶ καταπρήσει ὡς χόρτον ἡμᾶς ῥαδίως. τί δ' ἂν ἔσται ἀνδράσι πρὸς τὸ τῆς ἐπιθυμίας πῦρ δραστικώτερον ὑπέκκαυμα, γυναικός;

ἢ γυναιξὶν αὖθις, ἀνδρὸς, πρὸς ἔξαψιν τῆς φλογός; καὶ οὕτω μὲν ἀλλήλοις οἱ μονασταὶ λαβὰς σκανδάλου παρέξουσιν· ἑτέρους δὲ σκανδαλίσουσιν, ὁρῶντας γυναῖκας ἐν ἀνδρῴων καταγωγίοις διανυκτερευούσας, ἢ ἄνδρας ἐν ἀσκητηρίοις γυναικῶν. κακόποπτοι γὰρ οἱ πλείους καὶ ἀφορμὰς ζητοῦντες σκανδάλων καὶ διαβολῶν. διὸ καὶ τοῖς πατράσιν ἀπηγόρευται τοῦτο. τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, ἀφορισμῷ κολάζουσι. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ταῦτα. τὸ δὲ β΄. κεφ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τὸ ιε΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησίν· οὐκ εἰσελεύσεται δὲ οὔτε γυνὴ παντελῶς εἰς ἀνδρικὸν μοναστήριον, οὐδὲ ἀνὴρ εἰς γυναικεῖον, ἢ προφάσει τελευτήσαντος κἀκεῖσε κειμένου μνήμης, ἢ κατ᾽ ἄλλην αἰτίαν. καὶ μάλιστα εἴτις ἀδελφὸν τυχὸν ἢ ἀδελφὴν ἤ τινα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἔχειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, φήσει. συγγένεια γὰρ τοῖς μοναχοῖς οὐκ ἔστι, τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανῷ ζηλώσασι βίον. τί γὰρ δὴ καὶ βουλόμενοι τὰς τοιαύτας εἰσόδους ποιήσοιντο, εἰ μὴ βούλοιντό τι πράττειν τῶν ἀπηγορευμένων; ἐξὸν οὖν καὶ τὰ ἀνδράσι πρέποντα ἐν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις ἄνδρας ποιεῖν, καὶ τὰ γυναιξὶν ὁμοίως ἀπονενεμημένα, ἐν τοῖς γυναικείοις μοναστηρίοις πράττειν γυναῖκας, οὐδενὸς ἐπιμιγνυμένου θατέρῳ· οὐδὲ εἴτις τυχὸν εἶναι λέγοιτο ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἢ ἄλλος συγγενής. οὐδὲ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν εἰσιτητὸν εἶναί τισι συγχωροῦμεν. εἰ γὰρ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς ἐκκόψομεν, καὶ τὴν δι᾽ αὐτῆς τῆς ὁράσεως εἰσκρινομένην ταῖς ψυχαῖς ἀπάτην, καὶ τὸν ἐντεῦθεν ὄλισθον κωλύσομεν· ἔσται πολλῷ ῥᾴων τε καὶ εὐκολωτέρα τοῖς ἱεροῖς ἀγωνισταῖς ἡ τοῦ κρείττονος βίου κατόρθωσις. πάντες τοίνυν τῷ δὲ τῷ νόμῳ πειθέσθωσαν. καὶ μήτε ἄνδρες ἀποτιθέσθωσαν ἐν γυναικείων μοναστηρίων τάφοις, μήτε γυναῖκες ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις κατορυττέσθωσαν. οὐδὲ γὰρ γυναικωνίτιδες πρέπουσιν, οὔτε αὖθις ἀνδρῶνες τοῖς τῶν γυναικῶν καταλόγοις. οὐδὲ ἐντεῦθεν διὰ τοὺς τελευτήσαντας, τοῖς προσιοῦσι τὰς ἀσχήμονας ταύτας ἐπιμιξίας γίνεσθαι βουλόμεθα· ἵνα μὴ πρόοδος ἐντεῦθεν γένηται τῇ φύσει πρὸς ἑαυτὴν, ἃ μὴ θέμις, τρυφᾶν τε καὶ παίζειν,

A vel mulieribus rursus, viris, ad flammam excitandam? Et sic inter se quidem monachi offensionis ansam præbebunt, & aliis scandalum afferent, cùm viderint mulieres in virorum habitaculis pernoctantes, vel viros in mulierum asceteriis. Sunt enim quàm plurimi suspiciosi, offensionúmque & calumnię occasionem quærunt. Quamobrem & hoc quoque à patribus interdictum est. Eos autem qui præter hæc faciunt, segregatione puniunt. Et hæc quidem canon: secundum autem caput cxxxiij. Nouellæ, seu xv. caput primi tit. iiij. libri Imperial. dicit: B Non ingredietur autem omnino nec mulier in virorum monasterium, nec vir in mulierum, vel prætextu memoriæ ac monumenti alicuius mortui qui illic situs est. Et maximè, si quis fratrem fortè, vel sororem, vel aliquem ex suo genere in monasterio se habere dixerit: non est enim cognatio monachis, qui eam quæ est in cælo vitam æmulati sunt. Quid enim sibi volunt qui sic ingrediuntur, si non aliquid eorum C quæ sunt prohibita, volunt agere? Cùm ergo, quæ viris conueniunt, possint viri in virorum monasterio facere, & similiter quæ mulieribus attributa sunt, in mulierum monasteriis mulieres facere: nullus quoque misceatur alteri, nec si quis fortè dicatur frater, vel soror, vel alius cognatus. Neque enim alicui eo prætextu introire permittimus. Si enim ipsa principia absciderimus, & eam quæ per visum animis infunditur, fraudem, & quæ ex eo oritur, prolapsionem prohibuerimus, erit multo facilior & planior D sacris concertatoribus vitæ melioris correctio. Omnes ergo illi legi pareant, & nec viri in mulierum monasteriorum sepulcris, nec mulieres in virorum monasteriis inhumentur. Neque enim viris Gynæcea, nec rursus mulierum catalogis virorum habitacula conueniunt. Nec ideo cum iis qui propter defunctos accedunt, indecoras has & inhonestas congressiones fieri volumus, ne ex eo naturæ ad seipsam detur aditus, vt quomodo non fas est, se delicatè ac molliter gerat, & ludat,

& res diuinas iniuria afficiat, & pietatis vtique prætextu & sub sanctitatis specie ea agat, quæ ne dicere quidem nec cogitare fas est eos qui honestam vitam monasticam persequuntur. Cùm hoc autem sit apertum, necesse est eos qui sepulturis deseruiunt, & eos maximè qui lectum ferunt, & qui fodiunt, ad monasterium accedere. Et in virorum quidem monasteriis res est facilis, sed non sic in mulierum, propter dictam prohibitionem. Statuimus itaque, si quando quid eiusmodi futurum est, & sepelienda sit mulier in tali mulierum monasterio (virum enim non admittimus) vt religiosissimæ quidem mulieres in suo monasterio maneant, sola autem ostiaria vel ostiariæ, & ipsa fortè rectrix, si velit, adsint iis quæ fiunt: & illi cùm primùm iusta & exequias quàm celerrimè fecerint, & sepulcrum foderint, corpúsque contexerint, statim recedant, nec vllis à se visis religiosissimis fœminis, nec eis vicissim ab vllis earum conspectis: sed nec viri alium excogitent prætextum, quo ad mulierum monasteria accedant, vel mulieres ad monasteria quæ viris dedicata sunt, ab obtentu eorum quæ in exequiis & iustis mortuo præbendis fiunt, vt qui eorum memoriam faciunt, tertio & nono die conuenientes, vel quando quadraginta dies venerint, vel etiam annus: cùm liceat quidem mulieribus, si mulierum sit monasterium, omnia facere: sin autem virorum, viris: & non talium obseruationum prętextu sanctis monasteriis aliquam infamiæ notam inurere.

CANON XLVIII.

Vxor eius qui ad episcopalem dignitatem promotus est, communi sui viri consensu priùs separata, postquam in episcopum ordinatus est ac consecratus, monasterium ingrediatur procul ab episcopi habitatione extructum, & episcopi prouidentia fruatur. Sin autem digna visa fuerit, etiam ad diaconatus dignitatem prouehetur.

SCHOL. BALS. Sancti quidem Apostoli in v. canone definientes, Episcopus, vel Presbyter,

A καὶ τὰ θεῖα καταισχύνειν πράγματα καὶ εὐσεβείας δῆθεν προκαλύμματι, καὶ τῷ τῆς ὁσίας σχήματι ταῦτα πράττειν, ἅπερ οὐδὲ λέγειν οὐδὲ ἐννοεῖν τοῖς μονήρη βίον ἀσκοῦσι καλόν. ἐκείνου δὲ οὕτω φανεροῦ ὄντος, ἀνάγκη καθέστηκε τοὺς ταῖς ταφαῖς ὑπηρετουμένους, καὶ μάλιστα τοὺς τὴν κλίνην φέροντας, τούς τε ὀρύττοντας, εἰσφοιτᾶν εἰς τὰ μοναστήρια. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις, τὸ πρᾶγμα εὔκολόν ἐστιν, ἐν δὲ τοῖς γυναικείοις οὐχ οὕτως, διὰ τὴν εἰρημένην ἀπαγόρευσιν. θεσπίζομεν τοίνυν εἴποτε
B μέλλοι τοιοῦτον γίνεσθαι, καὶ θάπτεσθαί τις γυνὴ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ (ἄνδρας γὰρ οὐκ ἐφίεμεν) τὰς μὲν εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἐν τῷ οἰκείῳ μένειν μοναστηρίῳ· μόνην δὲ τὴν θυρωρὸν ἢ τὰς θυρωρούς, καὶ τὴν ἡγουμένην ἴσως αὐτήν, εἰ βουληθείη, παρεῖναι τοῖς γινομένοις· καὶ θᾶττον ἐκείνους πράξαντας τὰ περὶ τὴν ὁσίαν νενομισμένα, καὶ τὸν τάφον ὀρύξαντας, καὶ τὸ σῶμα καλύψαντας, εὐθὺς ἀποχωρεῖν μὴ τεθεαμένους τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν, μήτε παρά τινων αὐτῶν θεαθέντας. ἀλλὰ μηδὲ
C ἐπινοείτωσαν πρόφασιν ἢ ἄνδρες τῶν εἰς γυναικεῖα μοναστήρια προόδων, ἢ γυναῖκες τῶν ἀνδράσιν ἀφωρισμένων· καὶ προφάσει τῶν περὶ τὴν ὁσίαν πραττομένων ἃς δὴ μνήμας ποιοῦσιν, εἰς τρίτην καὶ ἐνάτην συνιόντες ἡμέρας, ἢ ἡνίκα τεσσαράκοντα ἐξήκοιεν, ἢ καὶ ἐνιαυτός. ἐξὸν, εἰ μὲν γυναικεῖον εἴη τὸ μοναστήριον, γυναῖκας ἅπαντα πράττειν· εἰ δὲ ἀνδρῷον, ἄνδρας. καὶ μὴ προφάσει τῶν τοιούτων παρατηρήσεων ἀδοξίαν τινὰ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις προστρίβεσθαι.

D

Κανὼν μη'.

Ἡ τοῦ πρὸς ἐπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνὴ κατὰ κοινὴν συμφωνίαν τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν, ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω πόρρω τῆς τοῦ ἐπισκόπου καταγωγῆς ᾠκοδομημένῳ, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου προνοίας ἀπολαυέτω. Εἰ δὲ καὶ ἀξία φανείη, καὶ πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβαζέσθω ἀξίωμα.

Ἑρμηνεία.

Οἱ μὲν ἅγιοι ἀπόστολοι ἐν πέμπτῳ κανόνι διοριζόμενοι, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος

ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προφάσει εὐλαβείας, ἐνέδωκαν τοῖς ἐπισκόποις καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἔχειν τὰς οἰκείας γυναῖκας. οἱ δὲ τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες, ἐν μὲν τῷ ιβ΄. κανόνι διωρίσαντο ὅσα δῆτα καὶ ὥρισαν. ἀρτίως δὲ παρακελεύονται τὸν ψηφισθέντα εἰς ἐπισκοπὴν, ἀποδιΐστασθαι τῆς προσούσης αὐτῷ γυναικὸς, κατὰ κοινὴν ἀρέσκειαν. καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐν μοναστηρίῳ εἰσέρχεσθαι τὴν γυναῖκα, πόρρω ὄντι τῆς ἐπισκοπῆς. τὸ γὰρ ἀλλήλους ὁρᾷν συνεχῶς, ἀναμιμνήσκειν μέλλει πάντως αὐτοὺς τῆς προτέρας διαγωγῆς τε καὶ συμβιώσεως, καὶ ὑπεκκαίειν τὸν ἔρωτα. οὕτω δὲ τούτου γινομένου, ἀξιοῦσθαι τὴν γυναῖκα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου προνοίας σωματικῆς, ἐνδεῆ οὖσαν. εἰ γὰρ εὐπορεῖ, οὐδέν τι δοθήσεται αὐτῇ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. οὐ γάρ τις ἐν αὐτοῖς εὐπορῶν, δύναταί τι εἰς ἑαυτὸν δαπανᾷν ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς ἐπισκοπῆς. εἰ δὲ καὶ ὁ βίος τῆς γυναικὸς σεμνός ἐστι καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς διακονίας ἄξιος, καὶ πρὸς ταύτην προαναβιβασθήσεται. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐρωτήσει τίς, ὡς τῆς ριζ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς πολλάκις ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ καταστρωθείσης, ἀπαγορευούσης τὸ κατὰ συναίρεσιν τῶν ὁμοζύγων λύεσθαι τὰ συνοικέσια, πῶς ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀποδιΐστασθαι κατὰ συναίρεσιν τοῦ ὑποψηφίου ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα; Λύσις. κατὰ συναίρεσιν μὲν, οὐ λύεται συνοικέσιον· ἐξ εὐλόγου δὲ αἰτίας λύεται. καὶ ὥσπερ τοῦ ἑνὸς τῶν ὁμοζύγων ἀποκειρομένου λέγομεν ἀγαθῇ χάριτι τὴν διάζευξιν γίνεσθαι· οὕτω καὶ τοῦ ἀνδρὸς ψηφισθέντος, λυθήσεται μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ τὸ συνοικέσιον. καὶ οὐ δοκεῖ κατὰ συναίρεσιν λύεσθαι τοῖς νόμοις ἀπαράδεκτον· πρὸ δὲ τῆς χειροτονίας οὐ λύεται, ὅτι εἰκός ἐστιν αὐτὴν μὴ προβῆναι διά τινα ἀναφυησόμενα εὔλογα αἴτια. τί δὲ, τῆς γυναικὸς μὴ ἀρεσκομένης ἰδιαστατῆσαι ἐκ τοῦ ψηφισθέντος ὁμοζύγου αὐτῆς, ἐμποδισθήσεται ἡ χειροτονία; Λύσις. δοκεῖ μοι τὴν ψῆφον ἀκυροῦσθαι, ἐὰν ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀνακαλῆται τὴν συζυγίαν. διὰ τοῦτο γὰρ εἴρηκεν ὁ κανὼν, κατὰ συναίρεσιν καὶ αὐτῆς τὴν διάστασιν γίνεσθαι·

A vel diaconus, suam vxorem ne eiiciat pietatis prætextu, concesserunt episcopos post ordinationem habere proprias vxores. Præsentis autem synodi sancti patres in xij. quidem canone definierunt quæcunque illic definita sunt. Nunc autem iubent eum qui electus est episcopus, ab ea quam habet vxore, communi consensu separari, & post consecrationem mulierem monasterium ingredi, quod sit longè ab episcopatu. Se enim inuicem frequenter intueri, priorem eorum B vitæ rationem ac consuetudinem est omnino in memoriam eis reuocaturum, & amorem accensurum. Cùm hoc autem sic fiat, mulierem quidem ab episcopo dignam existimari prouidentia corporali, si sit pauper: sin autem sit locuples, nihil ei ab episcopo dabitur: quoniam nec si ipse quidem sit locuples, ex episcopatus reditibus quidquam potest in seipsum expendere. Si autem eius vxoris vita sit proba, grauis & honesta, & gradu diaconatus digna, ad eam quoque C prouehetur. Hæc cùm à canone decernantur, interrogabit quispiam, cùm Iustiniani cxvij. Nouella, quæ in præsenti libro sæpe posita est, prohibeat coniugum consensu dissolui matrimonium, quomodo decernit præsens canon, vxorem ab electo marito consensu separari? Solutio. Consensu quidem non soluitur matrimonium, sed iusta de causa soluitur: & quemadmodum, si vnus ex coniugibus tondeatur, dicimus bona gratia separationem fieri: ita & D viro electo post ordinationem soluetur coniugium. Nec videtur consensu solui matrimonium, quod legibus non admittitur. Ante ordinationem autem non soluitur, quoniam consentaneum est eum fortè non prouehendum propter aliquas probabiles causas exorituras. Quòd si mulieri non placeat, seorsum à suo coniuge qui electus est, vitam agere, impedietúrne ordinatio? Solutio. Videtur mihi esse infirmanda electio, si vxor mariti coniugium reuocet. Propterea enim dixit canon, eius quoque consensu separationem fieri:

A vt quæ non possit fieri, si ipsa diuortium recuset. Si quis autẽ dicat, Atqui monachalis tonsura, etiam nolente altero ex coniugibus, fit securè: dic ei, quòd in tonsura quidem, is qui relictus est, potest ad alterum venire coniugium, nec tanta iniuria afficitur. In consecratione autem non potest ad alterum venire matrimonium consecrati episcopi vxor quæ tondetur, & vt quæ magna ea ex re iniuria afficiatur, audietur si nolit separari. Pręterea interrogabit aliquis, cur cùm canõ dicat, Nullum monasticam vitam inuitum subire oportere, eius qui electus est, vxor, quæ nihil mali fecit, in monasterium includitur? Sol. Dicunt quidã quòd quoniam canon nõ statuit expressè eam esse tondendam, includetur quidem in monasterio, tonderi tamen non cogetur, quemadmodũ & adulteratę mulieres, vel quæ alias extremè deliquerunt: & maximè quoniam etiam ad diaconatus dignitatem vult eam posse prouehi, quæ aliquando mulieribus laicis concedebatur. Mihi autem videtur oportere eam necessariò tonderi. Licebat enim ei ante consecrationem, vt dictum est, à proprio marito non separari, & ita efficere, vt nec consecratio, nec tonsura locum haberet. Quoniã autem per consecrationem diuortium elegit, per tonsuram cogetur separationem perficere, & non ludere vbi non est ludendum. Cum laico enim habitu eas esse in monasterio, supplicij, non beneficij opus est: quod ad non paruum consecrationis dedecus spectat. Quare nec vi suscipi tõsura, sed sponte ac consilio reputatur. Quòd autem laicæ solũ mulieres dignę diaconissæ dignitate habeantur, verum non est. Nam & monachæ ea dignæ habebantur. Alioqui si concessum fuerit, vt cum laico habitu ingrediatur monasterium, eius qui consecratus est, vxor, iustè ac probabili de causa extrà quoq; versari coget: fortè autem etiam cum alio viro cõiungi, vel etiam cum eo qui episcopus factus est consuetudinem habere: quod quidem est absurdum, & contra diuinorum canonum voluntatem. Nota ergo hæc omnia, & maximè propter eos qui existimant sacerdotum vxores posse etiam secundò nubere.

ὡς μὴ δυναμένην γενέσθαι εἰ αὐτὴ ἀπαναίνεται τὴν διάζευξιν. Εἰ δέ τις ἐρεῖ, καὶ μὴν ἡ ἀπόκαρσις καὶ μὴ θέλοντος θατέρου τῶν ὁμοζύγων γίνεται ἀσφαλῶς, εἰπὲ πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς ἀποκάρσεως, ὁ περιλειφθεὶς δύναται πρὸς συζυγίαν ἑτέραν ἐλθεῖν, καὶ οὐκ ἀδικεῖσθαι τοσοῦτον· ἐπὶ δὲ τῆς χειροτονίας, οὐ δύναται πρὸς ἕτερον γάμον ἐλθεῖν ἡ τοῦ χειροτονηθέντος γυνὴ ἀποκειρομένη. καὶ ὡς μεγάλως ἐντεῦθεν ἀδικουμένη, εἰσακουσθήσεται μὴ θέλουσα τὴν διάζευξιν. ἔτι ἐρωτήσει τις, διατί τοῦ κανόνος λέγοντος μηδένα τὸν μονήρη βίον ἄκοντα ὑποδύεσθαι, ἡ τοῦ χειροτονηθέντος γυνὴ μηδὲν ἀδικήσασα ἐγκλείεται εἰς τὸ μοναστήριον; Λύσις. τινὲς λέγουσιν ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν οὐ διορίζεται αὐτὴν ῥητῶς ἀποκείρεσθαι, ἀποκλεισθήσεται μὲν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀποκαρῆναι δὲ οὐκ ἀναγκασθήσεται, κατὰ τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, ἢ καὶ ἄλλως ἐσχάτως παραπεσούσας· καὶ μάλιστα ὅτι καὶ πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀξίωμα θέλει ταύτην προάγεσθαι, ὃ ταῖς λαϊκαῖς γυναιξὶ ποτὲ χαριζόμενον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν αὐτὴν ἀποκείρεσθαι. ἐξῆν γὰρ ταύτῃ πρὸ τῆς χειροτονίας, ὡς εἴρηται, μὴ διαζευχθῆναι τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, κἀντεῦθεν καὶ τὴν χειροτονίαν ἀπραγματεῦσαι καὶ τὴν ἀπόκαρσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν χειροτονίαν τὴν διάζευξιν ἠρετίσατο, ἀναγκασθήσεται διὰ τῆς ἀποκάρσεως τελειῶσαι τὸ διαζύγιον, καὶ μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς. τὸ γὰρ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος εἶναι αὐτὴν εἰς τὸ μοναστήριον, κολάσεως ἔργον ἐστὶν οὐκ εὐεργεσίας· ὅπερ εἰς ἀτιμίαν τῆς χειροτονίας ἀφορᾷ οὐ μικράν. διὸ οὐδὲ λέγεται ἀναγκαστικὴ ἡ ἀπόκαρσις, ἀλλὰ αἱρετή. τὸ δὲ λαϊκὰς μόνας γυναῖκας ἀξιοῦσθαι διακονικοῦ ἀξιώματος, οὐκ ἔστιν ἀληθές. καὶ μονάζουσαι γὰρ ἠξιοῦντο αὐτοῦ. ἄλλως τε εἰ δοθῇ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος εἶναι εἰς τὸ μοναστήριον τὴν τοῦ χειροτονηθέντος γυναῖκα, ζητήσει εὐλόγως καὶ ἐκτὸς διατρίβειν αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ συζευχθῆναι ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἢ καὶ μετὰ τοῦ ἐπισκοπεύσαντος συνδιάγειν. ὅπερ ἄτοπον καὶ τοῖς θείοις κανόσιν ἀβούλητον. σημείωσαι οὖν ταῦτα πάντα διὰ τοὺς ἀξιοῦντας δευτερογαμεῖν τὰς τῶν ἱερέων γυναῖκας.

νομίζω

νομίζω γὰρ ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐ παραχωρηθήσονται δευτερογαμῆσαι. ἐπεὶ δὲ ἐν πολλοῖς τῶν νομοκανόνων εὑρίσκεται νεαρὰ Ἰουστινιάνειος διορίζομένη μὴ ἀνάγεσθαι εἰς ἀξίωμα ἐπισκοπικὸν τὸν ἔχοντα γυναῖκα ἢ τέκνα, ἢ μὴν τὸν παρὰ ταῦτα χειροτονηθησόμενον καθαιρεῖσθαι, καὶ ἐλαλήθησαν τὰ περὶ τούτου πολλάκις, λέγομεν ὡς τὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ἐπεράχτησαν διὰ τὸ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ βασιλικά, καὶ ἐνεργοῦσι τὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἡ δευτέρα νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου. ἣν καὶ ἀνάγνωθι, διορίζομένην περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς. ἡ οὖν βασιλεία ἡμῶν ἐκ θεοῦ, τοῦτο ἁρμοδιώτερον κατανοοῦσα τοῖς θείοις ἕπεσθαι ἐντάλμασι, σύμφωνον ἐκείνοις ἐκφέρει νόμον. καὶ ὥσπερ αὐτοῖς δοκεῖ τὸ πρὸς ἀρχιερωσύνην ἀνάγεσθαι τὸν ἄξιον τιμῆς, κἂν ὦσι γνησίοις νόμοις τετιμημένοι· οὕτως ὁρίζουσα τὸν ἀντιφθέγγεσθαι θρασυνθέντα νόμον, δίκην τῆς θρασύτητος, τὴν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον διηνεκῆ ἀφωνίαν εἰσπράττεσθαι.

A Existimo enim quòd ab hoc canone ei secundò nubere non permittetur. Quoniam autẽ in multis nomocanonis inuenitur Iustiniani nouella, quæ statuit ad episcopalem dignitatem non esse prouehendum qui habet vxorem vel liberos, vel eum alioqui qui præter hæc facit, deponendum: (Hæc autem Nouella sita est in tertio libro Basilic. tit. primo cap. vij. quod quidem positum est à nobis in cap. xxiij. primi tituli præsentis operis) & frequens de ea re mentio facta est: Dicimus eam Nouellã exoleuisse, etiamsi in Imperialibus sita est: hunc autem canonem esse in vsu, & secundam Nouellam Imperatoris Domini Leonis philosophi, quam lege, quæ hæc apertè decernit circa finem: Imperatoria mea potestas, quæ à deo est, diuina iussa sequi conueniẽtissimè cogitãs, eis quoque consentientem legem edit, sicut etiam illis videtur, vt ad pontificatum prouehatur qui honore dignus est, etiamsi habeat legitimos liberos, sic decernens, vt à lege quę contrà loqui temere ausa fuerit, perpetuum silentium exigatur. B

Κανὼν μθ'.

C Ἀνανεούμενοι καὶ τοῦτον τὸν ἱερὸν κανόνα, ὁρίζομεν ὥστε τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια κατὰ γνώμην ἐπισκόπου, μένειν εἰς τὸ διηνεκὲς μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα, φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, μήτε δὲ ὑπό τινος τῶν ἁπάντων κοσμικοῖς ἀνδράσι ταῦτα ἐκδίδοσθαι. ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι νῦν γέγονε τοῦτο, μηδαμῶς κρατεῖσθαι ὁρίζομεν· τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος πράττειν τοῦτο ἐπιχειροῦντας, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις.

CANON XLIX.

Hunc sacrum etiam canonem renouantes, decernimus, vt quæ episcopali voluntate semel consecrata fuerint monasteria, semper monasteria maneant, & res quæ ad ipsa pertinent monasterio seruentur, & ea non possint esse ampliùs secularia habitacula, nec ab vllo ex omnibus secularibus tradi hominibus: sed etiam si hoc hucusque factum est, hoc nequaquam seruandum decernimus: eos autem qui in præsentia & deinceps hoc facere aggrediuntur, canonum quoque pœnis subyci. D

Ἑρμηνεία.

Ὁ κδ'. κανὼν τῆς δ'. συνόδου προρρωμένος, ὡς ἔοικεν, ἀνανεοῦται ἀρτίως. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐκείνου ἑρμηνείαν, καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ιγ'. κανόνος τῆς ζ'. συνόδου ἀναγκαίαν οὖσαν.

SCHOL. BALS. Xxiiij. canon iiij. synodi contemptus, vt est verisimile, renouatur: & lege eam quæ illic est interpretationem.

Κανὼν ν'.

Μηδένα τῶν ἁπάντων εἴτε λαϊκῶν εἴτε κληρικῶν κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν. Εἰ δέ τις τοῦτο φωραθείη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω. Εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

CANON L.

Nullum omnium, siue clericum, siue laicum, ab hoc deinceps tempore alea ludere. Si quis autem hoc deinceps facere ab hoc tempore aggressus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si laicus, segregetur.

SCHOL. BALS. Eos qui ludunt alea, cessare vel deponi, ac segregari, in xlij. canone, & in xliij. sanctorum apostolorũ scriptum est. Præsens autem canon ab hoc tempore decernit, sacerdotes qui ludũt, deponi, & laicos segregari. Lege & xxvij. cap. & xxxv. ix. tit. præsentis operis, & quæ in iis scripta sunt. Quæritur autem, cùm præsens canon non decernat consequenter apostolicis canonibus, eos qui alea ludunt post denunciationem puniri, quidnam sequi debeamus. Et mihi quidem videntur esse sequendi apostolici canones vtpote humaniores, & quòd præsens synodus in eius. ix. can. de clerico, qui cauponatoriæ officinæ præest, statuens, non eum ex eo ipso punit, sed dicit, vel cesset, vel deponatur.

CANON LI.

Omnino prohibet hæc sancta & vniuersalis synodus, eos qui dicuntur mimos, & eorum spectacula, deinde venationum quoque spectationes, eásque quæ sunt in scena, saltationes perfici. Si quis autem præsentem canonem contempserit, & se alicui eorum quæ sunt vetita, dederit, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur.

SCHOL. BALS. In xxiiij. canone præsentis synodi plurima scripsimus de equorum curriculis, venationibus, & reliquis spectaculis. Quin etiam de mimis, & saltationibus in scena, & lege ea. Interrogauerit autem quispiam, cur ille quidem canon statuit, sacris initiatos, & monachos, qui in equorum curriculis, vel ludis thymelicis seu scenicis versantur, cessare, vel deponi: præsens autẽ canon dicit indistinctè, eos qui huiusmodi rebus se dedũt, si sint quidem clerici, deponi: si laici verò, segregari? Sol. Alterum est tolerabilius ascendere quandoque aliquem ad equorũ curricula, & in ludis scenicis deprehendi. Alteri autẽ venia dari non potest, si quis eiusmodi rebus se dediderit, & hoc opus perpetuò exerceat. Vnde, qui semel quidẽ prudentésq; ac scientes peccant, vt cessẽt admonẽtur: si nolint, deponi.

A

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ μβ'. καὶ ἐν τῷ μγ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, γέγραπται τοὺς κυβεύοντας παύεσθαι, ἢ μὴν καθαιρεῖσθαι ἢ ἀφορίζεσθαι. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους κυβεύοντας, καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. κζ'. καὶ λθ'. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν τούτοις γραφέντα. ζητεῖται δὲ ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μὴ διοριζομένου ἀκολούθως τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσι
B μετὰ παραγγελίας κολάζεσθαι τοὺς κυβεύοντας, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν· καὶ τέως ἐμοὶ δοκεῖ, τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν, ὡς καὶ φιλανθρωποτέροις. καὶ ὅτι ἡ παροῦσα σύνοδος ἐν κανόνι αὐτῆς ἐννάτῳ περὶ κληρικοῦ προϊσταμένου καπηλικῶν ἐργαστηρίων διαταττομένη, οὐκ ἀπεντεῦθεν τοῦτον κολάζεσθαι, ἀλλά φησιν, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

Κανὼν να'.

Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἁγία αὕτη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τοὺς λεγομένους μίμους, καὶ τὰ τούτων θέατρα, εἶτα γε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια, καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις ἐπιτελεῖσθαι.
C Εἰ δέ τις τοῦ παρόντος κανόνος καταφρονήσοι, καὶ πρός τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τούτων ἐκδῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κδ'. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου ἐγράψαμεν διάφορα τινὰ χάριν τῶν ἱπποδρομιῶν, τῶν κυνηγίων καὶ τῶν λοιπῶν θεωριῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τῶν μίμων καὶ τῶν ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεων,
D καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. ἐρωτήσοι δέ τις, διά τι ἐκεῖνος μὲν ὁ κανὼν, διορίζεται τοὺς ἱερωμένους καὶ τοὺς μοναχοὺς τοὺς ἀσχολουμένους ἐν ἱπποδρομίαις ἢ θυμελικοῖς παιγνίοις, παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι· ὁ δὲ παρὼν φησὶν ἀδιακρίτως, τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐκδόντας ἑαυτοὺς, κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. Λύσις. ἕτερόν ἐστι φορητότερον τὸ ἀνιέναι τινὰς εἰς ἱπποδρομίας ἔστιν ὅτε, ἢ ἐπὶ θυμελικοῖς παιγνίοις ἁλῶναι· καὶ ἕτερον ἀσύγγνωστον τὸ ἐκδοῦναι ἑαυτοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ τοῦτο ἔχειν ἔργον διηνεκές. ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἐφάπαξ μετὰ προσοχῆς ἁμαρτάνοντες, ἐπιφωνοῦνται παύσασθαι· εἰ μὴ θέλοιεν, καθαιρεθῆναι.

οἱ δὲ καταχρώμενοι τῷ κακῷ, κληρικοὶ μὲν ὄντες ἀπὸ τοῦ ἐντεῦθεν καθαιροῦνται, λαϊκοὶ δὲ ἀφορίζονται. ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς εἰ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ κανόνι ἐγράψαμεν τὰ παρά τινων λεγόμενα χάριν τοῦ μὴ κωλύεσθαι τὰς σήμερον τελουμένας ἱπποδρομίας, ἀλλά γε τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις καὶ τὰ ἐπὶ θυμέλης τῶν μίμων θεώρια ἀδιακρίτως κωλύεσθαι πάντες λέγουσι, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κανόνων. κυνηγίων δὲ θεώρια λέγει ὁ κανών, τὰς θηριομαχίας· αὗται δὲ κωλύονται· οὐ μὴν τὰ λαγωκυνήγια. ἔοικε δὲ διὰ τὰ τῶν τοιούτων κανόνων ἐπιτίμια ἐπινοηθῆναι τὰ βασιλικὰ παίγνια· τὸν κοντοπαίκτην δηλαδή, τὸν μάρωνα, τὸν ἀχιλλέα, τὴν ὀκτώηχον, καὶ τὰ λοιπά. ὡς μὴ διάχυσιν καὶ γέλωτα ἄσεμνον ἐμποιοῦντα τοῖς βλέπουσιν.

A Qui autem malo vtuntur, si sint quidem clerici, ex eo deponuntur: sin autem laici, segregantur. Scias autẽ quòd etiamsi in illo canone scripsimus quæ à nonnullis dicuntur, quòd non prohibentur qui hodie fiunt equorum cursus: sed tamen scenicas saltationes, & mimorum in thymele spectacula, indistinctè prohiberi omnes asserunt ex vtrisque canonibus. Venationum autem spectationes prohiberi dicit, bestiarum pugnas scilicet. eæ enim prohibentur, non tamen leporum venationes. B Propter horum autem canonum pœnas videntur esse excogitati ludi Imp. Contopæctes scilicet, Maro, Achilles, Octoëchus & cæteri, vt qui spectantibus non dissolutionem nimiámque lætitiam & indecorum risum mouerent.

Κανὼν νβ'.

Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία.

Canon LII.

In omnibus sanctæ quadragesimæ ieiuniý diebus, præterquam sabbato, & dominica, & sancto annunciationis die, fiat sa- C *crum præsanctificatorum ministerium.*

Ἑρμηνεία.

Αἱ τῶν νηστειῶν ἡμέραι, πένθους εἶναι ἐτάχθησαν καὶ κατανύξεως εἰς ἐξίλασμα τῶν ἑκάστου σφαλμάτων. τὸ δὲ προσάγειν τῷ θεῷ θυσίαν, πανηγυρίζειν ἐστί. τὸ δὲ πανηγυρίζειν οὐδέν τι ἄλλο ἐστὶν ἢ χαρμονή. πῶς οὖν ἐν ταὐτῷ δύναταί τις πενθεῖν καὶ διαχεῖσθαι; διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ γίνεσθαι θυσίαν δι' ὅλης τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς ἄνευ σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ εὐαγγελισμοῦ. ἐν ταύταις γὰρ πανηγυρίζειν ἀλλ' οὐ πενθεῖν ἢ νηστεύειν, ἢ γόνυ κάμπτειν προστετάγμεθα. τὴν δὲ λειτουργίαν τῶν προηγιασμένων, ἀναίμακτον θυσίαν οὐ λέγομεν, ἀλλὰ προσαγωγὴν τῆς ἤδη προσαχθείσης καὶ τελεσθείσης θυσίας, καὶ τελείας ἱεροτελεστίας. νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὰ ἀκριβῆ τῶν μοναστηρίων διὰ τὸν παρόντα κανόνα, πρὸ τῆς τυροφάγου ψάλλουσι καὶ ἀναγινώσκουσι τοὺς κανόνας καὶ τὰ μαρτύρια τῶν κατὰ τὴν ὅλην τεσσαρακοστὴν προβαινουσῶν ἑορτῶν καὶ μνημῶν ἁγίων. σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι κυρίως μία ἐστὶ τεσσαρακονθήμερος.

Schol. Bals. Statutum est vt ieiuniorum dies, luctus & compunctionis dies sint, ad sua vniuscuiusque expianda peccata. Deo autem sacrificium offerre, est festum celebrare. Festus autem dies nihil est aliud quàm gaudium. Quomodo ergo potest quis simul & mœrere & lętitia diffundi? Et ideo statuerunt patres non fieri sacrificium tota quadragesima, præterquam sabbato, & D die dominico, & die annunciationis. In his enim festum agere, non deflere, vel ieiunare, vel genu flectere iussi sumus. Præsanctificatorum autem ministerium, incruentum sacrificium non dicimus, sed oblationem priùs oblati & perfecti sacrificij, sacrique mysterij. Existimo autem, quòd quæ perfecta & accuratam rationem sequuntur, monasteria, propter præsentem canonem ante septuagesimam canunt & legunt canones, & martyria festorum, & sacrarum memoriarum, quæ tota quadragesima proueniunt. Nota autem ex hoc canone, quòd propriè vna est quadragesima.

Si enim alia esset, cautum fuisset, ne in illa fieret sacrum mysterium per perfectum sacrificium, sed per præsanctificata, quemadmodum quoque cautum est, ne fiat in magni paschæ quadragesima.

Canon LIII.

Quoniam spiritalis necessitudo, seu affinitas, corporum coniunctione maior est, in nonnullis autem locis cognouimus quosdam qui ex sancto & salutari baptismate infantes suscipiunt, postea quoque cum matribus illorum viduis matrimonium contrahere, statuimus vt in posterum nihil fiat eiusmodi. Si qui autem per præsentem canonem hoc facere deprehensi fuerint, ij quidem primò ab hoc illicito & iniusto matrimonio desistant: deinde & fornicatorum pœnis subiiciantur.

Schol. Bals. Præsens canon fornicatorum pœnis subiicit eos qui suas commatres viduas in matrimonij societatem accipiunt, decernens has quoque esse diuellendas contra leges contractas nuptias. Nota ergo, quòd ille quidem fornicatorum pœnis subiicietur, qui ab eo malo protinus recedit, & id confitetur. Qui enim in peccato perseuerant, etiam fortasse plusquam ij qui cum consanguineis rem habēt, punientur. Lege postremum decretum decimi capitis vigesimi octaui libri Basilic. positum in secundo commentario quinti capitis decimi tertij tituli præsentis operis. Cùm hæc ita se habeant, quæsiuerunt nonnulli, ad quem vsque gradum in eiusmodi spiritali cognatione matrimonium prohibeatur. Et nonnulli quidem dixerunt, quòd quoniam & ex canone, & ex lege, maior est spiritalis cognatio cognatione carnali, debemus ea sequi quæ constituta sunt de carnalibus nuptiis prohibitis. Compluribus autem non ita visum est, sed ad eas solas personas, quæ lege continentur, eiusmodi cognationem extenderunt, & prohibitionem intentarunt. Xxiiij. verò Imper. domini Leonis philosophi nouella, quæ vetat adoptatos matrimonio coniungi cum liberis eius qui adoptauit, hæc circa finem inducit:

A Εἰ γὰρ ἐπεγινώσκετο καὶ ἑτέρα, ὡρίσθη ἂν καὶ ἐν ἐκείνῃ μὴ γίνεσθαι τὴν ἱεροτελεστίαν διὰ τελείας θυσίας, ἀλλὰ διὰ προηγιασμένων, καθὼς ὡρίσθη τοῦτο γίνεσθαι καὶ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τοῦ μεγάλου Πάσχα.

Κανὼν νγ'.

Ἐπειδὴ μείζων ἡ κατὰ τὸ πνεῦμα οἰκειότης τῆς τῶν σωμάτων συναφείας· ἔγνωμεν δὲ ἔν τισι τόποις τινὰς ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος παῖδας ἀναδεχομένους, μετὰ τοῦτο ταῖς ἐκείνων μητράσι χηρευούσαις γαμικὸν συναλλάσσοντας συνοικέσιον, B ὁρίζομεν, ἀπὸ τοῦ παρόντος μηδὲν τοιοῦτον πράττεσθαι. Εἰ δέ τινες μετὰ τὸν παρόντα κανόνα φωραθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, πρωτοτύπως μὲν οἱ τοιοῦτοι ἀφιστάσθωσαν τοῦ παρανόμου τούτου συνοικεσίου· ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις ὑποβληθήτωσαν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἐπιτιμίοις πορνευόντων ὑποβάλλει τοὺς τὰς συντέκνους αὐτῶν χηρευούσας εἰς γάμου κοινωνίαν λαμβάνοντας· διορίζόμενος διασπᾶσθαι καὶ τὸν παρὰ νόμον τοιοῦτον C γάμον. οἶμαι οὖν ὅτι ἐκεῖνος ἐπιτιμίοις πορνευόντων ὑποβληθήσεται, ὁ ἑτοίμως ἀφιστάμενος τοῦ κακοῦ, καὶ ἐξομολογούμενος. ὁ γὰρ ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ὑπὲρ τοὺς αἱμομίκτας σχεδὸν κολασθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ ι'. κεφ. τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καταστρωθὲν εἰς σχόλιον β'. τοῦ ε'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἠρώτησάν τινες μέχρι πόσου βαθμοῦ ἐπὶ τῆς κατὰ πνεῦμα τοιαύτης συγγενείας ὁ γάμος κωλύεται. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τοῦ κανόνος καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου, μείζων D ἡ πνευματικὴ συγγένεια ἐστὶ τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας, ὀφείλομεν ἀκολουθεῖν τοῖς νομοθετηθεῖσι χάριν τῶν σαρκικῶν κεκωλυμένων γάμων. τοῖς πλείοσι δὲ τοῦτο οὐκ ἔδοξεν, ἀλλ' εἰς μόνα τὰ πρόσωπα τὰ τῷ νόμῳ περιεχόμενα τὴν τοιαύτην συγγένειαν ἐξέτειναν, καὶ τὴν κώλυσιν ἐπέτειναν. ἡ μέντοι κδ'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως Κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου κωλύουσα τοὺς υἱοθετουμένους πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν συνάπτεσθαι τοῖς τοῦ υἱοθετησαμένου παισὶν, ἐπάγει περὶ τὸ τέλος ταῦτα.

ἀλλὰ πάλαι μὲν μὴ κατὰ λόγον υἱοθετουμένων προσηκόντως, εἰ καὶ ὁ γάμος ἔχει πῶς τὸ ἄδοξον, ὅμως οὐχὶ καὶ παρανομίας ἀνέχεται. νῦν δὲ κατὰ θεσμὸν γινομένης καὶ πρέποντα καὶ δίκαιον τῆς υἱοθεσίας, καὶ διὰ τελετῆς ἱερᾶς, τῶν μὲν εἰς γονέων τάξιν καθισταμένων, τῶν δὲ, εἰς τὴν τῶν παίδων, οὐκέτι παραλείπεται λόγος εἰς γάμον συνάπτεσθαι τοῖς κατὰ φύσιν τοῦ υἱοποιησαμένου παισὶ, τοὺς εἰσποιητοὺς παῖδας. τοιγαροῦν καὶ θεσπίζομεν μηδαμῶς ἐξεῖναι τοὺς οὕτως ὑποδεδυκότας τὸ τῶν ἀδελφῶν ὄνομα, πρὸς τὸ τῆς συζύγου, ἀντὶ τοῦ τῆς ἀδελφότητος μεθαρμόζεσθαι. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τῆς παρούσης νεαρᾶς, ὅτι ὥσπερ κωλύονταί τινα πρόσωπα διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος λαβόντα πρὸς ἄλληλα συγγένειαν, γαμικῶς συνάπτεσθαι, οὕτω κωλύονται καὶ τὰ διὰ τῆς υἱοθεσίας λαβόντα συγγένειαν ἀδελφότητος. ἔτι σημείωσαι ὅτι καὶ διὰ ἱερᾶς εὐχῆς γίνεται υἱοθεσία. ἔχε οὖν τοῦτο ἐπὶ μνήμης. οὐδὲ γὰρ εὕρηταί που ἀλλαχοῦ κείμενον· καὶ διὰ τοῦτο ἀγνοεῖται τοῖς πολλοῖς. τοῦ δὲ νόμου λέγοντος, ἡ θέσις μιμεῖται τὴν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο κωλύοντος τοὺς εὐνούχους λαμβάνειν εἰς θέσιν υἱὸν, καὶ ἔχειν αὐτὸν ὑπεξούσιον, ἡ κϛʹ. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ φιλοσόφου ἐξεχώρησεν τοῦτο γίνεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι ταύτην. ὡσαύτως καὶ ἡ κζʹ. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως παρακελεύεται μὴ μόνας τὰς παιδοποιησάσας γυναῖκας υἱοθετεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρθένους· ὥστε καὶ τοὺς παρὰ τούτων υἱοθετηθέντας ἔχειν ὡς ὑπεξουσίους, δίκαια κληρονομίας ἐπ' αὐταῖς, καὶ μηδὲ δεῖσθαι προστάξεως βασιλικῆς ἢ πράξεως δικαστικῆς, χάριν τοῦ υἱοποιήσασθαί τινα ὑπεξούσιον. καὶ ἀνάγνωθι τὴν τοιαύτην νεαράν. πολλάκις γὰρ ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν καὶ ταῦτα τετριβακότων περὶ τὰ νομικὰ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ, μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῆς υἱοθεσίας· ἀρτίως δὲ μηδὲ ἀπὸ μόνης εὐχῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀναδοχῆς, γίνεσθαι νόμιμον υἱοθεσίαν. ὅπερ αἱ ῥηθεῖσαι βασιλικαὶ νεαραὶ οὐκ ἀνέχονται λέγεσθαι.

Κανὼν νδʹ.

Τῆς θείας ἡμᾶς οὕτως σαφῶς ἐκδιδασκούσης γραφῆς, οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, ὁ θεοφόρος Βασίλειος τινὰς τῶν ἀπηγορευμένων γάμων ἐν τοῖς οἰκείοις κανόσιν ἀπηριθμήσατο,

A sed qui olim quidem non conuenienti ratione est adoptatus, etiam si turpe quid & indecorum habet matrimonium, non tamen quòd contra leges fecerit, tenetur. Nunc autem cùm iusto & conuenienti ritu fiat adoptio, & per sacrum mysterium hi quidem ad parentum, illi verò ad filiorum ordinem locúmque deducantur: Sancimus ergo nequaquam licere eos qui fratrum nomen sic subierunt, fraternitatis nomen, coniugij nomine commutare. Nota B ergo ex præsenti nouella, quòd sicut prohibentur quædam personæ, quæ per sacrum baptismum cognationem inuicem acceperunt, matrimonio coniungi, ita etiam prohibentur quæ per adoptionem, fraternitatis cognationem acceperunt. Nota præterea quòd per sacras preces fit adoptio. Tene ergo hoc memoria: neque enim alibi inuenitur, & ideo à multis ignoratur. Cùm autem lex dicat, Adoptio imitatur naturam & ideo prohibeat eunuchos adoptare filium, & eum in sua potestate habe- C re: xxvj. eiusdem Imperatoris philosophi Nouella, hoc fieri permisit, & lege eam. Similiter & xxvij. eiusdem Imperatoris nouella decernit, non eas solas mulieres, quæ filios pepererũt, posse adoptare, sed etiã virgines, vt etiam qui ab eis adoptati fuerint, non secus ac si in earum potestate essent, ius earum hereditatis habeant, & ne Imperatoris quidem iussione opus habeant, vel iudiciali actione, vt possint eum qui est in alterius potestate, vel eum qui est D sui iuris, adoptare. Multos enim sæpe audiui atque adeò in iure ciuili & ecclesiastico valde versatos, dicentes non habere nunc locum adoptionem, nec ex sola precatione ecclesiæque receptione legitimam adoptionem fieri. quod quidem dictæ regiæ nouellæ dici non sinunt.

CANON LIV.

Cùm diuina scriptura nos apertè doceat, Non ingredieris ad omnem cõsanguineum carnis tuæ, ad reuelandam eius turpitudinem, diuinus Basilius nonnullas prohibitas nuptias in suis canonibus enumerauit;

multis ſilentio prateritis, & his vtriſque nobis vtilitatem attulit. Turpium enim nominum multitudine euitata, ne verbis orationem pollueret, generalibus nominibus impuritates complexus eſt: per quas legibus vetitas nuptias nobis in ſumma oſtendit. Quoniam autem propter eiuſmodi ſilentium, & quòd non diſcerni poſſet illicitarum nuptiarum prohibitio, ſeipſam natura confudit, nobis viſum eſt ea paulò apertiùs exponere, ab hoc deinceps tempore decernendo, vt qui cum fratris ſui filia matrimonij ſocietatem coierit, (vel pater & filius, qui cum matre & ſorore, vel cum duabus puellis ſororibus, pater & filius, vel cum duobus fratribus, mater & filia,) in ſeptennij canonem incidant, iis publicè ſeparatis à nefario contubernio.

Schol. Bals. Quidam lxxxv. magni Baſilij canone vtentes, qui nuptias propter cognationem vetitas enumerat, dicebant omnes alias his exceptis non eſſe prohibitas. Diuini ergo patres hoc ſubuertentes, primum quidem dixerunt omnem cum ſua cognatione coniunctionem prohiberi per Moſaicam legem, quæ ſic habet: Nõ ingredieris ad omnem conſanguineum carnis tuæ ad reuelandam eius turpitudinẽ: deinde velvti prædictum magnum patrem defendentes, ſubiunxerunt, quòd etiãſi nõ expreſsè hic diuinus pater in ſuis canonibus omnes propter cognationem interdictas nuptias comprehẽderit, ſed quoniam has impuras nominauit, vt quæ ſint propter cognationem prohibitæ, omnes communi ratione comprehẽdit, & paucis verbis non ſolùm enumeratas prohibuit, ſed & omnes quæ à cognatione deducuntur. Nec oportet dici eas non eſſe prohibitas quæ propter verecundiam non ſunt expreſſæ. Et ideo definierunt illicitas & nefarias nuptias eſſe has, & has, & has. hoc adiecto, quòd, qui ab illis apertè deſiſtunt, id eſt, cum confeſſione, & ſine condemnatione, ex ſeptennij canone puniuntur, vt manifeſtum ſit eos vehementiùs puniri, qui non facilè deſiſtunt, ſed condemnantur. Hoc enim apparet ex verbis canonis quæ dicunt, His apertè deſiſtentibus à nefario contubernio.

A σιωπῇ τὰ πλεῖστα παραδραμὼν, καὶ κατ' ἀμφότερα κατασκευάσας ἡμῖν τὸ ὠφέλιμον. τὸ γὰρ τῶν αἰσχρῶν ὀνομασιῶν πλῆθος παραιτησάμενος, ὡς ἂν μὴ τὸν λόγον καταρυπαίνοιτο τοῖς ῥήμασι, γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαβεν, δι' ὧν περιεκτικῶς ἡμῖν τοὺς παρανόμους γάμους ὑπέδειξεν. ἐπειδὴ δὲ τῇ τοιαύτῃ σιωπῇ καὶ τῷ ἀδιαγνώστῳ τῆς τῶν ἀθέσμων γάμων ἀπαγορεύσεως ἑαυτὴν ἡ φύσις συνέχεεν, συνείδομεν γυμνότερον τὰ περὶ τούτου ἐκθέσθαι, ὁρίζοντες ἀπὸ τοῦ νῦν, τὸν τῇ οἰκείᾳ ἐξαδέλφῃ πρὸς B γάμου κοινωνίαν συναπτόμενον, (ἢ πατέρα καὶ υἱὸν, μητέρι καὶ θυγατρὶ, ἢ δύο κόραις ἀδελφαῖς, πατέρα καὶ υἱὸν, ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ, μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀδελφοὺς δύο, δυσὶν ἀδελφαῖς.) ὑπὸ τὸν τῆς ἑπταετίας πίπτειν κανόνα, ἀφισταμένων αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικεσίου.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τῷ πε΄. κανόνι τοῦ ἁγίου μεγάλου Βασιλείου χρώμενοι ἀπαριθμοῦντι γάμους κεκωλυμένους διὰ συγγένειας, ἔλεγον πάντας τοὺς παρὰ C τούτους ἀκωλύτους εἶναι. τοῦτο οὖν ἀνατρέποντες οἱ θεῖοι πατέρες, πρῶτον μὲν εἶπον πᾶσαν συγγενικὴν συνάφειαν κωλύεσθαι διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου τοῦ διαλαμβάνοντος, οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. εἶτα ὑπεραπολογούμενοι ὥσπερ τοῦ ῥηθέντος μεγάλου πατρὸς, ἐπήγαγον ὡς εἰ καὶ μὴ ῥητῶς ὁ θεοφόρος οὗτος πατὴρ ἐν τοῖς οἰκείοις κανόσι πάντας τοὺς κεκωλυμένους συγγενικοὺς γάμους διέλαβεν, ἀλλ' ἐπεὶ τούτους ἀκαθάρτους ὠνόμασεν, ὡς ἀπηγορευμένους διὰ τὴν συγγένειαν, D τῷ κοινῷ λόγῳ πάντας συμπεριέλαβε, καὶ διὰ ῥημάτων ὀλίγων οὐ μόνον τοὺς ἀπαριθμηθέντας ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀπὸ συγγενείας καταγομένους· καὶ οὐ χρὴ τοὺς δι' εὐλάβειαν μὴ ἐκφωνηθέντας, ἀκωλύτους κατονομάζεσθαι. διὸ καὶ ὥρισαν γάμους ἀθέσμους εἶναι τούσδε καὶ τούσδε· προσθέμενοι, τοὺς ἀφισταμένους αὐτῶν προδήλως, τουτέστι μετ' ἐξομολογήσεως, καὶ χωρὶς κατακρίσεως, τῷ τῆς ἑπταετίας κανόνι ἐπιτιμᾶσθαι· ὡς εἶναι δῆλον, σφοδρότερον κολάζεσθαι τοὺς μὴ ἀφισταμένους ῥαδίως, ἀλλὰ κατακρινομένους. τοῦτο γὰρ ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος τῶν λεγόντων· ἀφισταμένων αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικεσίου.

ἐπεὶ δὲ περὶ κεκωλυμένων γάμων πλατύτερον ἐγράψαμεν εἰς τὸ β΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἀνάγνωθι τοῦτο καὶ τὰ ἐν αὐτῷ χρησιμώτατα ὄντα.

Κανὼν νε΄.

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει ἐν ταῖς ἁγίαις τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραις καὶ νηστείαις, τοῖς ταύτης σάββασιν νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαρασαλεύτως τὸν κανόνα, τὸν διαγορεύοντα, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ νηστεύων ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Καὶ εἰς ἄλλα μὲν πολλὰ, τέως δὲ καὶ διὰ τὸν παρόντα κανόνα, λέγουσιν οἱ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης μὴ εἶναι τὴν ἁγίαν ταύτην σύνοδον οἰκουμενικήν. καθὼς καὶ ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτῆς ἐγράψαμεν. ὡς γὰρ σίδηρος διῆλθε τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ στηλιτεύει τούτους ὡς ὑπεναντίως ποιοῦντας τῷ ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ λέγοντι, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ ἢ τῷ σαββάτῳ νηστεύων πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, καθαιρείσθω. Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. οὐ χρὴ οὖν τούτους συγγνώμης ἀξιωθῆναι, τῆς αὐτῆς ἐχομένους ἰδιορρυθμίας. καὶ πάλιν καὶ νηστεύοντας μὴ μόνον κατὰ τὰ σάββατα τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ λοιπά. ἐγὼ δὲ εἶδον τινὰς Λατίνους αἰτιωμένους διὰ τοῦτο, καὶ ματαίαν προβαλλομένους πρόφασιν, τὴν εἰς τὸν ἅγιον τάφον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπέλευσιν, καὶ τὴν χάριν τούτου κρατήσασαν νηστείαν ἐκ συνηθείας μακρᾶς. ἄλλους δὲ εἶδον μὴ ἀπελθόντας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ νηστεύοντας ὁμοίως· καὶ ἄλλους ἀτιμάζοντας τὴν τοιαύτην νηστείαν, καὶ ἀδιαφόρως κατὰ τὰ σάββατα καταλύοντας, ἀπελθόντας καὶ ταῦτα εἰς τὸν τοῦ Κυρίου τάφον. οὐκ ἔχω γοῦν εἰπεῖν ὅπως ταῦτα οὕτω παρὰ τῶν τοιούτων γίνονται. ἔοικε δὲ ὡς τοῖς ἔθεσι μᾶλλον ἢ τοῖς κανόσιν ἀκολουθοῦσιν.

Κανὼν νϛ΄.

Ὡσαύτως μεμαθήκαμεν ἔν τε τῇ Ἀρμενίων

A Quoniam autem de vetitis nuptiis latiùs scripsimus in ij. cap. xiij. tit. præsentis operis, id lege, & quæ in ipsum scripta sunt longè vtilissima.

CANON LV.

Quoniam intelleximus, in Romanorum ciuitate, in sanctis quadragesima ieiuniis in eius sabbatis ieiunare, præter ecclesiasticam traditam consequentiam, sanctæ synodo visum est, vt in Romanorum quoque ecclesia inconcussè vires habeat canon qui dicit, Si quis clericus inuentus fuerit, in san- B *cto dominico vel sabbato ieiunans, præter vnum & solum, deponatur: sin autem laicus, segregetur.*

SCHOL. BALS. Tum propter alia multa, tum etiam propter præsentem canonem, dicunt qui veterem Romam incolunt, non esse sanctam hâc synodum Occumenicam, sicut in eius procemio scripsimus. Tanquam enim ferrum, cor eorum peruasit, eósque pungit ac configit, vt qui contra apostolicum canonem faciant, qui dicit: Si quis clericus in- C uentus fuerit sancto dominico & sabbato ieiunans, præterquam vno & solo, deponatur: si autem laicus, segregetur. Ii ergo venia digni non sunt, qui suæ rursus priuatæ constitutioni inhærent, & non solum in sanctæ quadragesimæ sabbatis ieiunant, sed & in reliquis omnibus. Ego autem vidi quosdam Latinos, qui cùm propterea reprehenderentur, inanem quoque excusationem afferebât, ad sanctum Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi sepulchrum aditionem, & ea gratia ex longa con- D suetudine inualuisse seruatúmque esse ieiunium. Alios autem vidi, qui Hierosolymam non venerant, & similiter ieiunabant: & alios qui eiusmodi ieiunium contemnebant, & indiscriminatim in sabbatis ieiunium frangebant, qui etiam ad domini sepulchrum venerant. Non possum itaque dicere quomodo hæc sic fiant. Videntur autem ij mores potiùs sequi quàm canones.

CANON LVI.

Similiter accepimus & in Armeniorum

regione, & in aliis locis, in sabbatis & dominicis sanctæ quadragesimæ quosdam oua & caseum comedere. Visum est ergo & hoc, vt omnis Dei ecclesia, quæ est in vniuerso terrarum orbe, vnum ordinem sequens, ieiunium perficiat, & abstineat, sicut ab omni mactabili, sic ab ouis & caseo, quæ quidem sunt fructus, & fœtus eorum à quibus abstinemus: si autem hoc non seruauerint, si sint quidem clerici, deponantur: sin autem laici, segregentur.

SCHOL. BALS. In præcedenti quidem canone, statutum est in sabbatis & dominicis sanctæ quadragesimę non esse ieiunandum. Armenij itaque, & quidam, vt est verisimile, orthodoxi, ex hoc canone errantes, in dictis diebus comedebant caseum & oua, vt quæ essent sanguinis expertia, & autumni fructibus similia. Hoc itaque corrigens definit synodus, omnes dei ecclesias debere vnum ordinem sequi, & abstinere omnes ab omni mactabili, quoniam & oua, & casei, etiam si fructus reputentur, sed quoniam ea ex quibus illa processerunt, non comedimus, ne iis quidem ipsis vesci ac ieiunium soluere debemus. Ac eos quidem, qui quæ decreta sunt, non seruant, si sint quidem clerici, deponi iubet canon, laicos verò segregari. Ac eidem quidem omnino pœnæ subiiciuntur & qui per caseum & ouum ieiunium soluunt omni quarta, & sexta feria, quæ parasceue dicitur, quoniam statutum est, vt fideles his diebus ieiunent, quemadmodum & in quadragesima.

CANON LVII.

Quòd ad altare mel & lac offerre non oportet.

SCHOL. BALS. De eo fusè scripsimus in iij. canone sanctorum Apostolorum, nec ea sunt rursus repetenda. Quære & xxviij. can. præsentis synodi.

CANON LVIII.

Nemo eorum qui sunt in ordine laicorũ, diuina sibi mysteria impertiat, præsente episcopo, vel presbytero, vel diacono. Qui autem tale quid ausus fuerit, vt præter ea quæ sunt constituta, faciens, vna septimana segregetur, & ex eo doceatur, non ampliùs sapere quàm sapere oportet.

A χώρᾳ καὶ ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν τοῖς σάββασι καὶ ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, ὠὰ καὶ τυρὸν ἐσθίειν τινάς· ἔδοξε τοίνυν καὶ τοῦτο, ὥστε τὴν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, μιᾷ κατακολουθοῦσαν τάξει τὴν νηστείαν ἐπιτελεῖν, καὶ ἀπέχεσθαι, ὥσπερ θυτοῦ παντοίου, οὕτω δὴ ὠοῦ καὶ τυροῦ, ἃ καρποί εἰσι καὶ γεννήματα, ὧν ἀπεχόμεθα. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο παραφυλάττοιεν, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν· Εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφοριζέσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

B Ἐν τῷ προλαβόντι κανόνι, νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς. Ἀρμένιοι οὖν καί τινες ὀρθόδοξοι ὡς ἔοικε πλανηθέντες ἀπὸ τοῦ τοιούτου κανόνος, κατέλυον ἐν τοῖς ῥηθεῖσι σαββάτοις, καὶ ἤσθιον ὠὰ καὶ τυρόν, ὡς δῆθεν μὴ μετέχοντα αἵματος, ἀλλ᾽ ἐοικότα καρποῖς ὀπωρινοῖς. Τοῦτο οὖν διορθουμένη ἡ σύνοδος, διορίζεται, μιᾷ τάξει κατακολουθεῖν τὰς ὅλας ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντας ἀπέχεσθαι θυτοῦ παντοίου, ὅτι καὶ τὰ ὠὰ καὶ οἱ τυροὶ κἂν καρποὶ λογίζωνται, ἀλλ᾽ ἐπεὶ τὰ ἐξ ὧν ταῦτα γεγόνασιν, οὐκ ἐσθίομεν, οὐδὲ εἰς C αὐτὰ καταλύειν ὀφείλομεν. Τοὺς μέντοι μὴ φυλάττοντας τὰ διατεταγμένα, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι παρακελεύεται ὁ κανών· λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. Καὶ πάντας τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται καὶ οἱ διὰ τυροῦ καὶ ὠοῦ καταλύοντες, εἰς τὰς ὅλας τετράδας καὶ παρασκευάς· ὅτι νενομοθέτηται κατὰ ταύτας νηστεύειν τοὺς πιστοὺς ὥσπερ καὶ εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν.

Κανὼν νζ'.

Ὅτι οὐ χρὴ ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις μέλι καὶ D γάλα προσφέρεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τούτου πλατέως ἐγράψαμεν ἐν τῷ γ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν παλιλογεῖν. Ζήτει καὶ τὸν κη'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου.

Κανὼν νη'.

Μηδεὶς τῶν ἐν λαϊκοῖς τεταγμένων, ἑαυτῷ τῶν θείων μυστηρίων μεταδιδότω, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου· ὁ δέ τι τοιοῦτον τολμῶν, ὡς παρὰ τὸ διατεταγμένον ποιῶν, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω, ἐντεῦθεν παιδαγωγούμενος, μὴ φρονεῖν παρ᾽ ὃ δεῖ φρονεῖν.

Ἑρμηνεία.

A Ἄλλοι μὲν κανόνες διάφοροι ἐκώλυσαν παρὰ λαϊκῶν τὰ ἅγια μυστήρια μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἢ ἑτέροις μεταδιδόναι αὐτὰ, ἢ ἑαυτοῖς, ὅτι ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσι καὶ διακόνοις τὸ τοιοῦτον ἀπεκληρώθη ἀξίωμα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις διακελευόμενος, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβάλλων ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν τὸν παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιοῦντα, προςτίθησιν ὡς τότε ταῦτα ὁ λαϊκὸς οὐ τολμήσει ποιῆσαι, ὅτε πάρεστιν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, δυνάμενος μεταχειρισθῆναι τὰ ἅγια. λέγουσι γοῦν B τινὲς ἐξ ἀντιδιαστολῆς, ὡς ὅταν οὐ πάρεστι τὶς ἐξ αὐτῶν, διὰ προκειμένην ἀνάγκην, καλῶς μεταδώσει τὶς ἑαυτῷ τῶν θείων ἁγιασμάτων· ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. τοιοῦτον γὰρ τολμηθῆναι ἀπὸ ἑρμηνείας καὶ ἀντιδιαστολῆς, οὐκ ἐγχωρηθήσεται. οἱ μέντοι Λατῖνοι ἄζυμα διηνεκῶς ἐγκόλπια φέροντες, καὶ λαϊκοὶ ὄντες, οὐ μόνον ἑαυτοῖς τούτων μεταδιδόασιν ὡς ἁγιάσματα, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις.

Κανὼν νθ'.

Μηδαμῶς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ ἔνδον οἰκίας C τυγχάνοντι, βάπτισμα ἐπιτελείσθω. ἀλλ' οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοῦ ἀχράντου φωτίσματος, ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, κἀκεῖσε τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαυέτωσαν. Εἰ δέ τις ἁλῷ τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα μὴ φυλάττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ καὶ μὴ ἐν καθολικαῖς ἐκκλησίαις βαπτίζοντας ἱερεῖς, καθαιρεῖσθαι φησὶν ὁ κανών· καὶ τοὺς συμπράττοντας αὐτοῖς κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. D ὁ δὲ ιβ'. κανὼν τῆς α'. καὶ β'. συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης, παραπλησίως κολάζεσθαι φησὶ, τοὺς ποιοῦντας τοιοῦτον τι παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων. ὥστε κατὰ γνώμην ἐπισκοπικὴν καὶ πρὸ τούτου ταῦτα ἐγίνοντο. ζήτει καὶ τὸν λα'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὰς ἐκεῖ καταστρωθείσας νεαρὰς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ἤγουν τὴν δ'. καὶ τὴν ιε'. καὶ μάθῃς ὅτι διὰ τούτων ἐξεχωρήθη τὸ ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις ἱερουργεῖν καὶ βαπτίζειν.

A Schol. Bals. Alij quidem diuersi canones, prohibuerunt, ne à laicis sancta mysteria tractarentur, & ea aliis vel sibi impertirent: quoniam episcopis, & presbyteris, & diaconis talis data est dignitas. Præsens autem canon eadem cum illis præcipiens, & vnius quoque septimanæ segregationi eum subiiciens, qui præter ea quæ sunt statuta facit: id etiam adiicit, quòd hæc tunc laicus non audebit facere, quando adest episcopus, presbyter, vel diaconus, qui sacra tractare potest. Dicunt B autem quidam per sumptam à contrario distinctionem, quòd quando non adest eorum aliquis, propter oblatam sibi necessitatem, sibi quis rectè sacramenta impertiet. Mihi autem non videtur: vt enim tale quid audeant, ex interpretatione, & è contrario sumpta distinctione, non concedetur. Latini autem azyma assiduè in sinu ferentes, etiam si sint laici, ea non solùm sibi vt sacramenta impertiunt, sed etiam aliis.

Ἐξ ἀντιδιαστολῆς Id à iuris ciuilis doctoribus vocatur argumentum à contrario sensu.

Canon LIX.

C *In æde oratoria, quæ est intra domum, baptismus nequaquam peragatur: sed qui ab omnibus sordibus aliena illuminatione digni habendi sunt, ad Catholicas ecclesias accedant: & hoc illi munere perfruantur: si quis autem quæ à nobis constituta sunt, non seruare conuictus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si autem laicus, segregetur.*

Schol. Bals. Sacerdotes qui in oratorio & non in catholicis ecclesiis, baptizant, deponi iubet ca- D non, & eos quidem, qui eis opem ferunt, si sint clerici, deponi: si laici verò, segregari. xij. autem primæ & secundæ synodi canon, quæ in sanctorum apostolorum æde congregata est, eos puniendos dicit, qui præter proprij episcopi sententiam tale quid faciunt. Quocirca voluntate episcopi hæc quoque fiebant anteà. Quære etiam xxxj. can. præsentis synodi, & illic sitas nouellas Imp. domini Leonis Sapientis, iiij. scilicet & v. & intelliges, quòd per eas permissum est in domesticis oratoriis seu sacellis sacrificare, ac baptizare.

Canon LX.

Cùm clamet apostolus quòd qui domino adhæret, vnus est spiritus, clarum est, quòd qui etiam cum contrario init familiaritatem ac consuetudinem, cum illo coniunctione vnum fit. Eos ergo qui se dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum simulatè præ se ferunt, visum est omni modo puniri, & eiusmodi afflictionibus laboribúsque subiici oportere, quibus ij qui verè à dæmone correpti sunt, vt à dæmonis operatione liberentur, iure subiiciuntur.

Schol. Bals. Eos qui ad lucrum sibi parandum se dæmone correptos esse simulant, & cum mala satanica conscientia, quædam dæmoniaca instar vatum gentilium prædicant, canon puniendos esse decernit, iis denique afflictationibus laboribúsque subiici, quibus subiiciantur & qui verè dæmoniaci fuerint, vt à dæmone liberentur. Dicit autem & eorum simulatione dæmones quoque illis familiares fieri, sicut magnus quoque Paulus inquit, cum dicit, Qui adhæret domino, vnus est spiritus, vt sit manifestum, eum quoque qui adhæret satanæ, & eius opera imitatur, fieri vnum quoque corpus cum illo. Et est quidem canon eiusmodi: Ego autem cùm videam eiusmodi complures, ciuitates obeuntes, & non puniri, sed vt sanctificatos à quibusdam obuiis vlnis excipi, causam scire desidero, & correctionem postulo. Atqui Stauratium illum Oxybaphum qui re vera iustus erat, eam autem quæ est propter Deum stultitiã, agebat propter seductores, cum Hypocritis per ignorantiam ponebam: fortasse autem à me nonnulli quoque alij præiudicio affecti sunt. Oportet ergo talia prohiberi, ne boni propter malos puniantur. Multi enim sunt modi salutis animæ, & potest quis per eos seruari absque vllo scandalo. Hæc autem non domo allata dico, sed ex bonorum virorũ narratione, qui hanc vtique deo gratam viuendi rationẽ effinxerunt, sed eam, vt perniciosam, ad partem satanæ deducentem, condemnarunt. Et eam ob ob causam multi etiam sancti patriarchæ multos cum catenis assistentes in æde sancti magni martyris Nice-

A

Κανὼν ξ'.

Τοῦ ἀποστόλου βοῶντος, ὅτι ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι, πρόδηλον ὡς καὶ ὁ τῷ ἐναντίῳ ἑαυτὸν οἰκειῶν, ἓν γίνεται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ. τοὺς τοίνυν δαιμονᾶν ὑποκρινομένους, καὶ τρόπων φαυλότητι προσποιητῶς τὰ ἐκείνων σχηματιζομένους, ἔδοξεν τρόπῳ ἐπιτιμᾶσθαι παντὶ, καὶ τοιαύταις αὐτοὺς σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλειν, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας ἀξίως ὑποβάλλοιντο.

B

Ἑρμηνεία.

Τοὺς σχηματιζομένους δαιμονᾶν διὰ πορισμὸν κέρδους, καὶ κηρύσσοντας μετὰ φαύλου συνειδότος σατανικοῦ, δαιμονιώδη τινὰ κατὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων προφήτιδας, ὁ κανὼν ἐπιτιμᾶσθαι ὁρίζει, ἤγουν τιμωρεῖσθαι, καὶ σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλεσθαι τοιούτοις, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες ὑποβληθεῖεν, ἵνα ἀπαλλαγεῖεν τοῦ δαίμονος. φησὶ δὲ καὶ τὴν προσποίησιν αὐτῶν τοὺς δαίμονας οἰκειοῦσθαι. C ἐγὼ δὲ βλέπων πολλοὺς τοιούτους τὰς πόλεις περιερχομένους, καὶ μὴ κολαζομένους, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡγιασμένους ἀγκαλιζομένους παρά τινων, ζητῶ τὴν αἰτίαν καὶ ἐξαιτῶ τὴν διόρθωσιν. τὸν μέντοι Σταυράκιον ἐκεῖνον τὸν Ὀξυβάφον, τὸν ὡς ἀληθῶς δίκαιον, ὑποκρινόμενον τὴν διὰ θεὸν μωρίαν, διὰ τοὺς ἀπατεῶνας μετὰ τῶν ὑποκριτῶν ἐτίθουν κατὰ ἄγνοιαν. παρομοίως δὲ ἐμοὶ, καὶ ἕτεροι ἴσως ἵνα ἐκρεμαστιάσθησαν. ἔδει οὖν τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, ἵνα μὴ καὶ οἱ ἀγαθοὶ διὰ τοὺς φαύλους ἐπιτιμῶνται. πολλοὶ γάρ εἰσι τρόποι D σωτηρίας ψυχῆς. καὶ δύναταί τις δι' αὐτῶν σωθῆναι σκανδάλου δίχα παντός. ταῦτα δὲ λέγω, οὐκ οἴκοθεν, ἀλλ' ἐξ ἀφηγήσεως καλῶν ἀνθρώπων, πλασαμένων μὲν τὴν τοιαύτην θεάρεστον δῆθεν διαγωγὴν, καταγνόντων δὲ ταύτης ὡς ἐπωλέθρου, καὶ καταγούσης εἰς σατανικὴν μερίδα. διά τοι τοῦτο καὶ διάφοροι ἁγιώτατοι πατριάρχαι πολλοὺς προσκαθημένους μετὰ ἁλύσεων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νι-

κήτα, καὶ ἑτέρους τὰς περιόδους περιερχομένους, καὶ προσποιουμένους δαιμονᾶν, κατέσχον μετ' αὐθεντίας, καὶ εἰς δημοσίας φρουρὰς κατέκλεισαν ἀκολούθως τῷ κανόνι.

Κανὼν ξα΄.

Οἱ μάντεσιν ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχοις, ἤ τισι τοιούτοις, ὡς ἂν παρ' ἐκείνων μάθοιεν, ὅ,τι ἂν αὐτοῖς ἐκκαλύπτεσθαι βούλοιντο· κατὰ τὰ πρώην ὑπὸ τῶν πατέρων περὶ αὐτῶν ὁρισθέντα, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας. τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι δεῖ, καὶ τοὺς τὰς ἄρκτους ἐπισυρομένους, ἢ τοιαῦτα ζῶα πρὸς παίγνιον καὶ βλάβην τῶν ἁπλουστέρων, καὶ τύχην καὶ εἱμαρμένην, καὶ γενεαλογίαν, καὶ τοιούτων τινῶν ῥημάτων ὄχλον κατὰ τοὺς τῆς πλάνης λήρους φωνοῦντας, τούς τε λεγομένους νεφοδιώκτας καὶ γητευτὰς καὶ φυλακτηρίους καὶ μάντεις. ἐπιμένοντας δὲ τούτοις καὶ μὴ μετατιθεμένους καὶ ἀποφεύγοντας τὰ ὀλέθρια ταῦτα, καὶ Ἑλληνικὰ ἐπιτηδεύματα, παντάπασιν ἀπορρίπτεσθαι τῆς ἐκκλησίας ὁρίζομεν· καθὰ καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες διαγορεύουσι. τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἢ τίς συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ;

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, κατεστρώσαμεν διαφόρους νόμους περὶ μάγων καὶ ἐπαοιδῶν καὶ ἑτέρων τοιούτων, καὶ ἀνάγνωθι τούτους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μηδένα μάντεσιν ἢ γόησι προσέρχεσθαι ἢ τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχοις, ἢ τοῖς ἐπισυρομένοις τὰς ἄρκτους, ἢ τοῖς νεφοδιώκταις, ἢ τοῖς γητευταῖς, ἢ τοῖς παρέχουσι τὰ φυλακτήρια. Εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσῃ, ἐπὶ ἑξαετίαν ἀφορισθήσεται· καὶ ἐπιμένων τῷ κακῷ, τῆς ἐκκλησίας ἐκκηρυχθήσεται, καὶ οὐκέτι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συναυλισθήσεται. τίς γὰρ φησὶ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου καὶ ἀποτρέποντος τὰς δαιμονιώδεις τοιαύτας ἐργασίας, ὡς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπιστίας καταγομένας, ζητητέον τὰ κατὰ μέρος τῷ κανόνι περιεχόμενα· μάντεις λέγονται οἱ παλαμοσκόποι, οἱ λεκανομάντεις, οἱ διὰ θυσιῶν τὸν πατέρα αὐτῶν ἐρωτῶντες περί τινος· καὶ

A tæ, & alios triuia obeuntes, & se dæmone corripi præ se ferẽtes, cum auctoritate detinuerunt, & in publicis custodiis incluserunt.

CANON LXI.

Qui vatibus seipsos tradiderunt, vel iis qui Hecatõtarchæ seu Centuriones dicũtur, vel aliis eiusmodi, vt ab illis discãt, si quid sibi reuelari velint, conuenienter iis quæ de ipsis à patribus constituta sunt, sexennij canoni subiiciantur. Et ipsi autem eos quoque subiici oportet, qui vrsas, vel eiusmodi animalia, ad ludum, & simpliciorum noxam circumferunt, & fortunam, ac fatum, &
B *genealogiam, & quorundam eiusmodi verborum multitudinem ex fallaciæ impostureque nugis proferunt: eósque, qui nubium persecutores, imprecatores, id est remediorum amuletorúmque præbitores, & vates appellantur. Eos autem qui in iis persistunt, & non ab eiusmodi perniciosis gentilibúsque studiis auertuntur, & aufugiunt, ecclesia omnino exturbandos decernimus, sicut & sacri canones dicunt. Quæ est enim luci cum tenebris communicatio, vt ait apostolus, vel quæ templo dei cum idolis consensio, vel quæ fideli cum infideli pars est? Quæ autem Christo est cum Belial concordia ac conuentio?*
C

SCHOL. BALS. In xxv. cap. ix. tit. præsentis operis, diuersas leges posuimus, de magis, incantatoribus, & aliis eiusmodi, & lege eas. Præsens autem canon constituit, ne quis ad vates, vel præstigiatores accedat, vel ad eos qui dicuntur hecatontarchæ, vel eos qui vrsas trahunt, vel ad imprecatores, vel ad eos qui præbent remedia seu amuleta. Si quis autem hoc fecerit, sexennio segregabitur: & si in malo perse-
D uerct ab ecclesia publicè eiicietur, & non amplius cum orthodoxis versabitur. Quæ est enim, inquit, communicatio luci cum tenebris? & cætera. Cùm canon hæc decernat, & eiusmodi dæmoniacas operationes auertat, vt quæ à gentili infidelitate oriantur, particulatim quærẽda sunt quę hoc canone comprehenduntur. Vates seu diuinatores dicuntur palmæ inspectores, iiq; qui in pelue diuinant, & ij qui per sacrificia patrem suũ Satanam de aliquo interrogãt: &

omnes, vt semel dicam, qui per quædam signa ex suggestione dæmoniaca scire futura profitentur, & se dæmoni addicunt. Hecatontarchæ autem, seu centuriones, sunt qui à nobis primicerij dicuntur: erant autem antiquitus homines senes, vtique prudentiores, & se reliquis consulere præ se ferentes: qui quidem cùm per execrabiles huiusmodi operationes simpliciores seducerent, vt pseudothei colebantur. Vrsas trahere dicuntur ij qui arctotrophi, id est vrsorum altores appellantur: qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipso tondentes, eos vnà cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, & tanquam in morbis, & fascinantibus oculis, conferre possint. Alij verò serpentes in sinu gestantes, qui etiam ἀθίγγανοι dicuntur, hunc quidem die maligno natum esse, illum verò felici sidere natum dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur, quæ nec quæ scribantur quidem digna sunt. νεφοδιῶκται nubiũ persecutores dicuntur, qui, quæ multis ignota sunt, ex nubibus significant. Nonnulli enim nubes aspicientes, & maximè quando sole occidente sunt maximè candentes, se ex iis scire veritatem nugantur, & ex hac quidem nube, quæ columbæ, quæ Græcè περιστερὰ dicitur, est similis, dicunt, περίστασιν, hoc est casum vel circunstantiam, imminere: ex altera, quæ homini ensem intentanti similis est, bellum significant. ex alia, quæ est leoni similis, Imperatoris negotiorum statutum exercitationémque prædicunt, & alias quasdam alienas nugas Apollineorum instar vatum debacchantur. γόητας autem, hoc est, imprecatores, quot videas, qui diuina quædam cantica dicunt, & nominum martyrum meminerunt, vel etiam solius sanctissimæ virginis? Quæ omnia diuini patres, & ecclesiæ doctores, esse fugienda statuunt, & plus quàm alij, sanctus Chrysostomus, in homiliis de statuis apertè, sic dicens: Non solùm alligata amuleta, sed & carmina seu incantationes, ei applicas, temulentas & cespitantes aniculas in eius domum introducens. Et non erubescis, nec pudore suffunderis, si post tantam huma-

A ἁπλῶς πάντες οἱ διά τινων σημείων ἐξ ὑποθήκης δαιμονικῆς τὰ μέλλοντα βλέπειν προαιρούμενοι, καὶ τῷ δαίμονι ἑαυτοὺς προσ-τιθέμενοι. ἑκατόνταρχοι εἰσὶν οἱ παρ' ἡμῖν λεγόμενοι πριμμικήριοι. ἦσαν δὲ τὸ παλαιὸν ἄνθρωποι γηραλέοι, φρονιμώτεροι δῆθεν, καὶ κατὰ συμβουλὴν τῶν λοιπῶν ὑπερφέροντες, οἵτινες διὰ τοιούτων μυσαρῶν ἐργασιῶν τοὺς ἁπλουστέρους πλανῶντες, ὡς ψευδόθεοι ἐσεβάζοντο. ἄρκτους ἐπισύρειν λέγονται, οἱ καλούμενοι ἀρκτοτρόφοι· οἵτινες, βάμματα ἐξαρ-B τῶσι κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ζώου, καὶ τρίχας κείροντες ἐκ τούτου, διδόασιν ταύτας σὺν τοῖς βάμμασιν, ὡς φυλακτήρια, καὶ ὡς δυναμένας λυσιτελεῖν ἐν νόσοις καὶ ἐν βασκαίνοις ὀφθαλμοῖς. ἄλλοι δὲ τοὺς ὄφεις ἐγκολπιζόμενοι, οἱ καὶ ἀθίγγανοι λεγόμενοι, τὸν μὲν φασὶ γεννηθῆναι εἰς ἡμέραν κακοποιόν, τὸν δὲ αὐτοῖς ἀστέρα ἀγαθόν, καὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας γενησομένας ἀπαγγέλλουσι, καὶ ἄλλα τινὰ φλυαροῦσι, μηδὲ γραφῇ παραδοθῆναι ἄξια. νεφοδιῶκται λέγον-C ται, οἱ ἐκ τῶν νεφῶν προμηνύοντες δῆθεν τὰ τοῖς πολλοῖς ἄγνωστα. τινὲς γὰρ βλέποντες τὰ νέφη, καὶ μᾶλλον ὅτε δύνοντος τοῦ ἡλίου γίνονται πυρωδέστερα, φλυαροῦσιν ἐκ τούτων μανθάνειν ἀλήθειαν. ἐκ τοῦ δὲ μὲν γὰρ τοῦ νέφους ἐοικότος περιστερᾷ, περίστασιν λέγουσι τῷ ἐρωτῶντι ἐπελθεῖν· ἐξ ἑτέρου ἐοικότος ἀνθρώπῳ σπάθην ἐπιφερομένῳ, πόλεμον προμηνύουσιν. ἐξ ἄλλου ἐοικότος λέοντι, βασιλικῶν πραγμάτων προλέγουσιν ἐνέργειαν, καὶ ἄλλα τινὰ ἀλλόκοτα ἀποφοιβάζουσι φλυαρήματα. γόητας δὲ πόσους ἂν ἴδῃς λέγοντας θεῖά τινα ψαλμῳδήματα· καὶ μεμνημένους ὀνομάτων D μαρτυρικῶν, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας θεοτόκου; ἅπαντα δὲ οἱ θεοφόροι πατέρες, καὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι φεύγειν διορίζονται. καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ὁ θεῖος Χρυσόστομος, λέγων εἰς τοὺς ἀνδριάντας ταῦτα ῥητῶς· οὐ περίαπτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπῳδὰς αὐτῷ περιάγεις, γραΐδια μεθύοντα καὶ παραπαίοντα εἰς τὴν οἰκίαν σαυτοῦ εἰσάγων, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ, οὐδὲ ἐρυθριᾷς μετὰ τοσαύτην φιλαν-

θρωπίαν

θεραπείαν πρὸς ταῦτα ἐπτοημένος, καὶ τὸ χαλεπώτερον τῆς ἀπάτης, ὅταν προαιρούμενος ταῦτα μὴ ποιεῖν, δοκῇ ἀπολογεῖσθαι, φησί, Χριστιανή ἐστιν ἡ γυνὴ ἡ ταῦτα ἐπᾴδουσα, καὶ οὐδὲν ἕτερον φθέγγεται ἢ τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα. διὰ τοῦτο μὲν οὖν αὐτὴν μάλιστα μισῶ καὶ ἀποστρέφομαι, ὅτι τῷ τοῦ θεοῦ ὀνόματι καταχέχρηται, ὅτι λέγουσα Χριστιανὴ εἶναι, τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιδείκνυται. καὶ γὰρ οἱ δαίμονες τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ἐφθέγγοντο, ἀλλ' ἦσαν δαίμονες· καὶ οὕτως ἔλεγον πρὸς τὸν Κύριον, οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ὅμως ἐπεστόμισεν αὐτοὺς καὶ ἀπήλασε. φυλακτήριοι δὲ λέγονται, οἱ κατὰ ἀπάτην δαιμονικὴν διδόντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀπατωμένοις, δέματά τινα ἐκ σηρικῶν νημάτων ὑφασμένα, καὶ πουργία λεγόμενα, ἔχοντα ἔσωθεν ποτὲ μὲν γραφάς, ποτὲ δὲ ψευδῆ τινα ἕτερα τὰ παρατυχόντα. καὶ λέγοντες ὀφείλειν ταῦτα διηνεκῶς ἐκ τῶν τραχήλων τῶν λαμβανόντων αὐτὰ ἐξαιωρεῖσθαι εἰς φυλακὴν παντὸς κακοῦ. εἰ γὰρ οὖν εἶχον καιρὸν ἀφηγήσασθαι ὅσα εἶδον τοιαῦτα συνοδικῶς ἐκδικηθέντα, μεγάλην ἂν τὴν περὶ τούτων ἐποιησάμην ἀφήγησιν. Εἰρήσεται δὲ ὀλίγα αὐτίκα. πρῶτός τις τοῦ Ὁσίου περὶ τοιούτων τινῶν κατηγορηθείς, εὑρέθη ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκόλπιον ἔχων ἔνδυμα νεογνοῦ παιδός. καὶ εἶπε τοῦτο δοθῆναι αὐτῷ παρά τινος γυναικὸς εἰς ἀποτροπὴν καὶ ἐπιστομισμὸν τῶν ἐπιχειρούντων κατ' αὐτοῦ λέγειν. διὸ καὶ καθοσιώσει ὑπέπεσεν. ἕτερος ἱερεὺς αἰτιαθεὶς ὡς ἐπιδοὺς τὸν θεῖον ἄρτον τῆς μεγάλης πέμπτης διαφόροις γυναίοις καὶ ἀνδράσιν, ἐφ' ᾧ ἐλεγχθῆναι τὸν ἀποσυλήσαντα τὸ δή τι πρᾶγμα· ἐκ τοῦ μὴ ῥᾳδίως τοῦτον καταπιεῖν, καθαιρέσεως ποτήριον ἔπιε. καὶ ἄλλος ἱερεὺς μετὰ εὐαγγελίου ξύλῳ συνδεδεμένου, καὶ κυκλικῶς περιστρεφομένου κατηγορηθεὶς ἐρωτήσεις ποιεῖν περί τινων ὑποθέσεων διὰ ψαλμῶν Δαβιδικῶν, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς ἀναιτίους εἰς μεγάλας ὀχλήσεις ἀγαγών, ἀσύγγνωστος ἔμεινε. μοναχοὶ δὲ πολλοί, καὶ ταῦτα καθηγηταί, συνοδικῶς ἐκολάσθησαν,

A nitatem ad hæc stupefactus attonitúsque reddaris, &c, quod est deceptione grauius, quando ne hæc faciat admonitus, se defendere existimans, dicit, Christiana est mulier quæ hæc incantat, & nihil aliud quàm Dei nomen loquitur: propterea ergo, inquit, eam magis odi, & auersor, quæ Dei nomine in eo vsa est: quòd cùm dicat se esse Christianam, ea quæ sunt Græcorum ostentet. Nam & dæmones Dei nomen loquebantur, sed erant dæmones, & Christo sic dicebant, Nouimus te quis sis, sanctus Dei; os tamen eis occludebat, & expellebat. B Lege & eius interpretationem epistolæ sancti Pauli ad Colossenses, sextam, & eius orationem aduersus Iudæos, docentem, quòd etiam si quis, non vt decet sanctum, viuens mortuum suscitauerit, non est ei credendum, sed est contemnendus ac reiiciendus. φυλακτήριοι autem, hoc est, remediorum seu amuletorum præbitores, dicuntur, qui fraude dæmonis, eis qui à se decipiuntur, vincula quædam ex sericeis filis contexta, quæ & πουργία dicuntur, præbent, quæ aliquando quidē intus habent scripturas, aliquando verò falsa quædam alia, quæcunque inciderint. C Dicunt autem hæc iuuare, si ex collis eorum qui illa accipiunt, perpetuò pendeant, ad omne malum vitandum. Si haberem tempus narrandi ea quæ vidi synodicè puniri, de iis magnam narrationem conficerem: sed pauca dicentur. Iam enim præfectus quidā Hosij de re eiusmodi accusatus, manifestò deprehensus est in sinu ferens indumentū infantis nuper nati, & dixit hoc sibi datum fuisse à quadā muliere, ad auertendū eisque os occludendum, qui aduersus eum dicere conarētur. D Vnde etiā subiectus fuit execrationi. Alius sacerdos accusatus quòd magna quinta feria, sanctum panem dabat diuersis mulieribus & viris, vt conuinceretur qui rem aliquam surripuerat: qui ex eo quòd hoc nō facilè ebibit, bibit poculū depositionis. Et alius sacerdos, cum Euangelio ligno alligato, quod in orbem circumagebatur, accusatus quòd interrogationes faceret de quibusdam rebus per Psalmos Dauidicos, &c. multis propterea insontibus negotia ac molestias exhiberet, veniā impetrare non potuit. Multi etiam monachi, atque adeò priores & institutores, synodicè puniti sunt,

quòd ad quasdam mulieres accessissent, quæ cum hordeo, ea quæ ab aliis ignorantur, enunciant. Hæ sunt quæ dicuntur κρίθεαι, quæ ecclesiis & sanctis imaginibus assidentes, & se ex iis discere futura prædicantes, nõ secus ac quæ Pythonis habent spiritum, futura prædicunt. Scias ergo, quòd præsens quidem canon eos qui ad illos accedunt, vt dictum est, punit. Alij autem canones, & leges sitæ in ij. v. cap. ix. tit. præsentis operis, non eos solùm, sed & primos auctores ac effectores valde puniunt. Cùm autem audis eos qui ad aliquos accedunt, sexennio puniri, dic eos laicos. Qui enim sunt sacris initiati, deponentur. Nota autem ex præsenti canone, quòd ei quidem qui peccat & conuertitur, datur venia, & leuiter punitur: Qui autem in malo perseuerat, & inuitus ad id quod est melius, traducitur, grauiter punitur. Nam & hic qui processit, & peccatum confessus est, per sexennij segregationem punitur. : qui autem in malo perseuerat, ex ecclesia expellitur. Quoniam verò audiui quendam dicentem eis debere ignosci, qui pro corporali medela, vel aliqua alia re salutifera hæc faciunt, dico quòd hoc quoque est compendium diaboli. Nam quomodocunque ea re vti est perniciosissimum. Lege leges positas in commentario xxv. cap. ix. tit. præsentis operis, & lxv. Nouellam Imp. domini Leonis philosophi, hæc circa finem expresse definientem, Si quis autem omnino hac præstigiatoria arte vtens deprehensus fuerit, siue corporis medelæ prætextu, siue auertendæ à fructibus noxæ, extremum luat supplicium, apostatarum ac defectorum pœnam subiens.

Canon LXII.

Calẽdas quæ dicuntur, & quæ dicũtur Vota, & Brumalia quæ vocãtur, & qui in primo Martij mẽsis die fit, conuentũ ex fideliũ ciuitate omnino tolli volumus: sed & publicas mulierũ saltationes multã noxã exitiũque afferẽtes: quin etiã eas quæ nomine eorũ qui falsò apud Græcos dij nominati sunt:

A ὅτι προσῆλθον γυναιξί τισι, μετὰ κριθαρίων ἀπαγγελλούσαις τὰ παρά τισιν ἀγνοούμενα. τοιαῦται εἰσὶ καὶ αἱ λεγόμεναι κρίθεαι, αἳ ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ταῖς ἁγίαις εἰκόσι προσεδρεύουσαι, καὶ κηρύσσουσαι ἐκ τούτων μανθάνειν τὰ μέλλοντα, καὶ προλέγουσαι, ὥσπερ αἱ ἔχουσαι Πύθωνος πνεῦμα τὰ ἀγνοούμενα. γίνωσκε δὲ ὡς ὁ μὲν παρὼν κανὼν, τοὺς προσερχομένους τούτοις, ὡς εἴρηται, κολάζει. ἄλλοι δὲ κανόνες καὶ οἱ κατεστρωθέντες νόμοι ἐν τῷ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς B πρωταιτίους καὶ αὐτουργοὺς μεγάλως κολάζουσιν. ἀκούων δὲ ἐπὶ ἑξαετίαν κολάζεσθαι τοὺς προσελθόντας τοιούτοις τισί, λέγε τούτους λαϊκούς. οἱ γὰρ ἱερωμένοι καθαιρεθήσονται. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ὁ μὲν ἁμαρτάνων καὶ ἐπιστρέφων, συγγινώσκεται, καὶ μετρίως κολάζεται· ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ, καὶ ἄκων πρὸς τὸ βέλτιον μεταρρυθμιζόμενος, μεγάλως κολάζεται. καὶ ἐνταῦθα γὰρ ὁ μὲν προσελθὼν καὶ ἐξομολογούμενος τὸ ἁμάρτημα, δι' ἀφορισμοῦ ἑξαετοῦς κολασθήσεται, ἢ καὶ συμπαθέστερον κατὰ τὸ δόξαν τῷ C ἐπισκόπῳ. ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ, ἐκκήρυκτος τῆς ἐκκλησίας γενήσεται. ἐπεὶ δὲ ἤκουσά τινος λέγοντος ὀφείλειν συγγινώσκεσθαι τοὺς χάριν θεραπείας σωματικῆς ἢ ἑτέρου τινὸς σωτηριώδους τοιαῦτα πράττοντας, λέγω ὅτι τῆς τοῦ δαίμονος μεθοδείας καὶ τοῦτο ἐστί. ὁπωσδήποτε γὰρ χρᾶσθαι τοιούτῳ τινὶ, ὀλεθριώτατόν ἐστι. καὶ ἀνάγνωθι τοὺς κατεστρωθέντας νόμους εἰς τὸ σχόλιον τοῦ κε. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὴν ξε΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, D διοριζομένην περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς· Εἴτις δὲ ὅλως τὰ τοιαῦτα φωραθείη μαγγανευόμενος, εἴτε προφάσει τῆς τῶν σωμάτων θεραπείας, εἴτε ἀποτροπῆς τῆς τῶν καρπίμων βλάβης, τὴν ἐσχάτην εἰσπραττέσθω ποινὴν, τὴν τῶν ἀποστατῶν κόλασιν ὑφιστάμενος.

Κανὼν ξβ΄.

Τὰς οὕτω λεγομένας Καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα Βοτὰ, καὶ τὰ καλούμενα Βρουμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἡμέρᾳ ἐπιτελουμένην πανήγυριν, καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα· ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τῶν γυναικῶν δημοσίας ὀρχήσεις, ὡς πολλὴν λύμην καὶ βλάβην ἐμποιεῖν δυναμένας· ἔτι μὴν καὶ τὰς ὀνόματι τῶν παρ' Ἕλλησι ψευδῶς ὀνομασθέντων θεῶν,

ἢ ἐξ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν γινομένας ὀρχήσεις καὶ τελετάς, κατά τι ἔθος παλαιὸν καὶ ἀλλότριον τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου, ἀποπεμπόμεθα, ὁρίζοντες, μηδένα ἄνδρα γυναικείαν στολὴν ἐνδιδύσκεσθαι, ἢ γυναῖκα τὸν ἀνδράσιν ἁρμόδιον· ἀλλὰ μήτε προσωπεῖα κωμικά, ἢ σατυρικά, ἢ τραγικὰ ὑποδύεσθαι, μήτε τοῦ βδελυκτοῦ Διονύσου ὄνομα τὴν σταφυλὴν ἐκθλίβοντας ἐν ταῖς ληνοῖς ἐπιβοᾶν, μηδὲ τὸν οἶνον ἐν τοῖς πίθοις ἐπιχέοντας, γέλωτα ἐπικινεῖν, ἀγνοίας τρόπῳ ἢ ματαιότητος τὰ τῆς δαιμονιώδους πλάνης ἐνεργοῦντας. τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τι τῶν προειρημένων ἐπιτελεῖν ἐγχειροῦντας, ἐν γνώσει τούτων καθισταμένους, τούτους, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρεῖσθαι προστάττομεν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι.

A *vel nomine virorum ac mulierum fiunt saltationes ac mysteria, more antiquo & à vita Christianorum alieno amandamus & expellimus, statuentes vt nullus vir deinceps muliebri veste induatur, vel mulier veste viro conueniente: sed neque comicas, vel satyricas, vel tragicas personas induat, neque execrandi Bacchi nomen, vuam in torcularibus exprimentes inuocent, neque vinum in dolijs effundentes risum moueāt, ignorantia vel vanitate ea quæ à dæmonis impostura procedunt, exercentes. Eos ergo qui deinceps aliquid eorū quæ scripta sunt, aggredientur, vbi ad horum cognitionem peruenerint, si sint quidem clerici, deponi*
B *iubemus: si verò laici, segregari.*

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ ζήτει διόρθωσιν ἐπὶ τοῖς γινομένοις παρὰ τῶν κληρικῶν εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων, ἐπεναντίως τούτου· καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν. καταλαμβάνεται γὰρ ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι οὐδὲ ἀρχαιοπαράδοτον ἐστὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἐξ
C ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματίσαντος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θεοφυλάκτου, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ. ἀπαριθμεῖται γὰρ ὁ τοιοῦτος χρονικός, μετὰ τῶν λοιπῶν φαύλων καὶ ἀδιαφόρων ἐργασιῶν τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου καὶ τῶν τοιούτων κακῶν. Καλένδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τοῦ μηνός. νόνναι αἱ δεύτεραι, καὶ εἰδοί, αἱ τρίται. ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἀπό τινων τριῶν Ῥωμαίων μεγιστάνων ἀνδρῶν, ἐν καιρῷ λιμοῦ τοὺς περὶ τὸν Ῥώμην ἀποτρεψάντων. εἴθιστο γοῦν παρὰ Ῥωμαίοις, εἰς μνή-
D μην τούτων ἐτησίως πανηγυρίζειν Ἑλληνικώτερον, καί τινα ἄσεμνα διαπράττεσθαι. ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρά τινων ἀγροτῶν γίνεται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· οὐ κατὰ Ῥωμαίους μεμνημένων τῶν καλανδῶν καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ τηνικαῦτα τὴν σελήνην ἀνακαινίζεσθαι, καὶ τὸ θεμέλιον ταύτης ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ νομίζειν μετὰ εὐθυμίας τὸν ὅλως διελθεῖν αὐτοὺς ἐνιαυτόν, ἐὰν ἐν τῇ καταρχῇ τούτου πανηγυρίσωσι. τοιαύτη πανήγυρις ἀλλόκοτος ἐστί, καὶ τὰ λεγόμενα ῥουσάλια, τὰ μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀπὸ κακῆς συνηθείας ἐν ταῖς ἔξω χώραις γινόμενα.

SCHOL. BALS. Nota præsentem canonem: & quære correctionem, in iis quæ fiunt à clericis, in festo Natalis Christi, & festo Luminarium, aduersus eum, & magis in sanctissima magna ecclesia. Cōprehenditur enim ex chronico Scytlizæ hoc malū non fuisse ab antiquis traditū, sed ex permissione Theophylacti patriarchæ Constantinop. filij Imp. domini Romani Lecapeni. Enumerat enim hoc chronicum reliquis capitibus & diuersis eiusdem patriarchæ actis, hoc malum. Calendæ dicuntur decem primi dies mensis, nonæ secundi, idus tertij. Sic autem appellatæ sunt à tribus prudentissimis Romanis, qui Romanos à malo famis eripuerūt. Mos ergo erat apud Romanos in eorum memoriam festum paulo gentiliùs magísque more Græco celebrare, & quædam indecora facere: quod etiam hucvsque à quibusdam fit circulatoribus, primis Ianuarij mensis diebus, non more Romano calendarum & reliquorū recordātes, sed eo quòd Luna tunc temporis renouetur, & eius fundamentum ab huius mensis principio statuatur, & quòd existiment se lętè ac iucundè totum annū transacturos, si in eius principio festū celebrauerint. Eiusmodi festū est alienum, & ea quæ dicuntur ῥουσάλια, quæ post sanctū Pascha ex mala consuetudine fiūt in externis regionibus.

Brumalia fortè sunt Saturnalia, quæ bruma, scilicet mense Decembri, fiebant.

Vota & Brumalia, Græca festa sunt: A Illud quidem, quod fit pro falso nominato Deo Pane, qui, vt Græci nugabantur, pecoribus, scilicet ouibus, & reliquis animalibus, prospicit, & eorum curam gerit: Hoc verò pro Dionyso seu Baccho, vini, vt illi impiè dicebant, largitore. Est enim Bromius Bacchi epitheton. Mense autem Martio fiebat magna Græca concio, seu vniuersalis conuentus, qui πανήγυρις dicitur, propter temporum & aëris intemperiem: quo tempore etiam indecoræ saltationes à quibusdam mulierculis virisque fie- B bant. Quæ omnia & his similia, sancti patres auersantes, nulli viro permittebant muliebri stola vllo modo vti, vel contrà: sed neque personas induere comicas, vel tragicas, vel satyricas: sed neque Bacchi nomen in torcularibus nominare, nec vino doliis infuso ridere & cachinnari. Eos autem qui tale quid facere adorti fuerint, postquam canonici decreti cognitionē ceperint, si sint quidem clerici, deponi: si verò laici, segregari. Quærendum ergo est quænam C sint comicæ personæ, quæ tragicæ, & quæ satyricæ. Ac sunt quidem comica, quæ risum mouent, & sunt petulantia ac contumeliosa, vt quæ ab Aristophane scripta sunt. Tragica, quæ mouent affectus, & sunt lamentabilia, vt Euripidis Iābica. Et satyrica, quæ in Bacchi hymnum ac laudem celebrantur orgia à Satyris & Bacchis. Cùm patres hæc sanctè statuerint, & lxiiij. cap. cxxiij. Iustiniani nouellæ, siue, xiij. cap. primi tit. iiij. lib. Basilic. hæc expressè dicat: Omnibus autem qui in secularibus versantur, & iis maximè, qui scenica tractant, viris, & mulieribus, at- D que iis etiam quæ præsunt, interdicimus, ne monachi amictu vel ascetriæ vtantur, vel eum quouis modo imitentur, scientibus omnibus, qui audent vel tali vti amictu, vel imitari, vel ecclesiasticum statum quomodocunque ludificari, quòd etiā corporalia supplicia subibunt, & exterminabuntur: Ea tamen aspicientibus, non solùm qui sunt in loco sanctissimis episcopis, & suis clericis, sed etiam ciuilibus & militaribus magistratibus, eisque subiectis ordinibus,

A τὰ Βοτὰ καὶ τὰ Βρυμάλια, ἑορταὶ ἦσαν Ἑλληνικαί, ἡ μὲν τελουμένη χάριν τοῦ ψευδωνύμου θεοῦ τοῦ Πανός, τοῦ ἐφορῶντος ὡς ἐφλυάρουν οἱ Ἕλληνες, τὰ τῶν βοτῶν ἤγουν τὰ τῶν προβάτων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων. ἡ δέ, χάριν τοῦ Διονύσου, τοῦ σωτῆρος, ὡς ἐκεῖνοι ἐβλασφήμουν, τοῦ οἴνου. Βρόμιος γὰρ ἐπίθετον ἦν τοῦ Διονύσου. κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον μῆνα ἐτελεῖτο πανήγυρις Ἑλληνικὴ μεγάλη διὰ τὴν τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ ἀέρος ἀκρασίαν· ὅτε καὶ ὀρχήσεις ἀπρεπεῖς ἐγίνοντο παρά τινων γυναίων καὶ ἀνδρῶν. ἅπαντα καὶ τὰ τούτου ὅμοια οἱ ἅγιοι πατέρες ἀποτρεπόμενοι, ἐπηγάγοντο μηδένα ἄν- B δρα ὁτεδήποτε κεχρῆσθαι γυναικείᾳ στολῇ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν· ἀλλὰ μηδὲ προσωπεῖα κωμικὰ ὑποδύεσθαι ἢ τραγικὰ ἢ σατυρικά. μήτε μὴν τὸ τοῦ Διονύσου ὄνομα ἐν ταῖς ληνοῖς ὀνομάζειν, μηδὲ τοῖς πίθοις ἐγχεομένου τοῦ οἴνου γελᾷν καὶ ἐκκαγχάζειν. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσοντας ποιῆσαι μετὰ τὸ λαβεῖν εἴδησιν τοῦ κανονικοῦ διορισμοῦ, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι· λαϊκοὺς δέ, ἀφορίζεσθαι. ζητητέον οὖν τίνα εἰσὶ τὰ κωμικὰ προσωπεῖα, τίνα τὰ C τραγικά, καὶ τίνα τὰ σατυρικά. καὶ κωμικὰ μέν εἰσι τὰ γελωτοποιὰ καὶ ἐφύβρεισα, ὡς τὰ συγγραφέντα παρὰ τοῦ Ἀριστοφάνους. τραγικά, τὰ περιπαθῆ καὶ τὰ θρηνώδη, ὡς τὰ τοῦ Εὐριπίδου ἰαμβεῖα. καὶ σατυρικά, τὰ εἰς ὕμνον τοῦ Διονύσου τελούμενα ὄργια παρὰ Σατύρων καὶ Βακχῶν. ταῦτα τῶν πατέρων διορισαμένων ἁγιοπρεπῶς, καὶ τοῦ ξδ΄. κεφ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τοῦ ιγ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου παρακελευομένου ταῦτα ῥητῶς. πᾶσι δὲ καθάπαξ τοῖς ἐν κοσμικοῖς ἀναστρεφομένοις, καὶ μάλιστα τοῖς τὰ σκηνικὰ μετερχομένοις ἀνδράσι τε καὶ γυναιξί, καὶ μὴν καὶ D ταῖς προεστωμέναις, ἀπαγορεύομεν κεχρῆσθαι σχήματι μοναχοῦ ἢ ἀσκητρίας, ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ τοῦτο μιμεῖσθαι· ἐπισταμένων πάντων τῶν τολμώντων ἢ χρήσασθαι τῷ τοιούτῳ σχήματι, ἢ μιμήσασθαι ἢ ἐμπαῖξαι εἰς οἱανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὅτι καὶ σωματικὰς τιμωρίας ὑποστήσονται, καὶ ἐξορίᾳ παραδοθήσονται· προνοούντων τοῦ τοιούτου οὐ μόνον τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τάξεων,

σὺν τῶν κατὰ τόπον ἐκδίκων, οἱ σκηνικοὶ παντοῖα προσωπεῖα ὑποδύονται· καὶ ἀδεῶς τοὺς μοναχοὺς ἐμπαίζουσι καὶ τοὺς κληρικούς. ἀλλὰ καὶ τινὲς κληρικοὶ κατά τινας ἑορτὰς, πρὸς διάφορα μετασχηματίζονται προσωπεῖα. καὶ ποτὲ μὲν, ξιφήρεις ἐν τῷ μεσονάῳ τῆς ἐκκλησίας μετὰ στρατιωτικῶν ἀμφίων εἰσέρχονται. ποτὲ δὲ καὶ ὡς μοναχοὶ προοδεύουσιν, ἢ καὶ ὡς ζῶα τετράποδα. ἐρωτήσας οὖν ὅπως ταῦτα παρεχωρήθησαν γίνεσθαι, οὐδὲν τι ἕτερον ἤκουσα, ἀλλ᾽ ἢ ἐκ μακρᾶς συνηθείας ταῦτα τελεῖσθαι. τοιαῦτα εἰσὶν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὰ παρά τινων δομεστικευόντων ἐν κλήρῳ γινόμενα, τὸν ἀέρα τοῖς δακτύλοις κατὰ ἡνιόχους τυπτόντων, καὶ φύκη ταῖς γνάθοις δῆθεν περιτιθεμένων, καὶ ὑποκρινομένων ἔργα τινὰ γυναικεῖα, καὶ ἕτερα ἀπρεπῆ, ἵνα πρὸς γέλωτα τοὺς βλέποντας μετακινήσωσι. τὸ δὲ γελᾷν τοὺς ἀγρότας ἐγχεομένους τοῦ οἴνου τοῖς πίθοις, ὡσεί τι παρεπόμενον ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τοῖς ληνοβατοῦσιν. εἰ μή τις εἴπῃ τὴν σατανικὴν ταύτην ἐργασίαν καταργεῖσθαι, διὰ τὸ λέγειν τοὺς ἀγρότας συχνότερον ἐφ᾽ ἑκάστῳ μέτρῳ σχεδὸν τὸ, κύριε ἐλέησον. τὰ μέντοι ποτὲ γινόμενα ἀπρεπῆ παρὰ τῶν νοταρίων παιδοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων, μετὰ προσωπείων σκηνικῶν διερχομένων τὴν ἀγορὰν, πρὸ χρόνων τινῶν κατηργήθησαν, καθ᾽ ὁρισμὸν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ.

Κανὼν ξγʹ.

Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, ὡς ἂν τοὺς Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ᾽ ἐκκλησίαις δημοσιεύεσθαι προστάσσομεν, ἀλλὰ ταῦτα πυρὶ παραδίδοσθαι. τοὺς δὲ ταῦτα παραδεχομένους, ἢ ὡς ἀληθέσι τούτοις προσέχοντας, ἀναθεματίζομεν.

Ερμηνεία.

Οὐκ ἔλαθε τοὺς ἁγίους πατέρας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀπίστων καὶ μισοχρίστων μὴ παραδεχόμενοι τοὺς τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν ἄθλους, ἢ καὶ καταμωκώμενοι τῶν ταῦτα δεξαμένων Χριστιανῶν, συνεπλάσαντό τινα ψευδῆ καὶ ἀλλότρια, καὶ ἄξια τῆς αὐτῶν κακίας, ὡς δῆθεν παρὰ τῶν μαρτύρων λαληθέντα ἢ πραχθέντα, ἐφ᾽ ᾧ τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐνάγεσθαι εἰς ἀπιστίαν ἢ γέλωτα, καὶ τοὺς ἁγίους περιυβρίζεσθαι.

A & loci defensoribus, histriones quasuis personas induunt, monachósque & clericos securè ludificantur: sed & quidam clerici in quibusdam festis varias personas suscipiunt & effingunt: & aliquando quidem ense cincti cum militaribus vestibus in ecclesiæ meditullium ingrediuntur, aliquando verò vt monachi progrediuntur, & vt quadrupedia animalia. Cùm itaque interrogassem, quomodo hæc fierent, nihil aliud audiui, quàm hæc longa consuetudine fieri. Eiusmodi sunt, vt B mihi videtur, & quæ à quibusdam qui in clero sunt, domesticis, fiunt, qui aërem digitis vt aurigæ feriunt, & genis fucos apponunt, & muliebria quædam opera faciunt, & alia indecora, vt spectatoribus risum moueant. Ridere autem agrestes vino infuso doliis, est aliquid veluti necessariò consequens iis qui in lacum ingrediuntur vinitoribus: nisi quis dixerit hanc satanicam operationem exoleuisse, eo quòd agrestes frequentiùs dicant in vnaquaque ferè mensura, C Kyrie eleison. Quæ autem aliquando fiebant à notariorum festo, cum scenicis personis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleuerunt, sanctissimi illius patriarchæ domini Lucæ decreto.

CANON LXIII.

Quæ à veritatis hostibus falsò conficta sunt Martyrum historiæ, vt Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri essent, ad infidelitatem deducerent, in ecclesia non publicari iubemus, sed eas igni D *tradi. Qui eas autem admittunt, vel tanquam veris iis mentem adhibent, anathematizamus.*

SCHOL. BALS. Non latuit sanctos patres, quòd multi infideles, & Christum exosi, sanctorum Martyrum & confessorum certamina non admittentes, vel etiam Christianos, qui hæc recipiũt, irridẽtes, quædam falsa, & aliena, suáque improbitate digna confixerunt, tanquam à martyribus dicta vel facta essent: vt qui in ea inciderent, vel ad infidelitatem deducerentur, vel risum: sanctique ignominia ac probro afficerẽtur.

Et ideo statuerunt hæc scripta non omnino in vulgus edenda: sed esse igni mandanda: eos autem qui hæc admittunt, esse anathematizandos. Propter hanc itaque causam, vt est consentaneum, lxxxv. canon apostolicus definiit, quinam libri legi debeant ex antiquo testamento, & quinam ex nouo, & reliqua vt adulterina obelisco confodit. Magna itaque beato Metaphrastæ agenda est gratia, qui martyricas pro veritate fossas non sine multis laboribus & sudoribus repurgauit & exornauit, ad Dei laudem, & sanctorum martyrum perennem gloriam. Porrò sanctissimus ille patriarcha dominus Nicolaus Muzalon, cùm vitam sanctæ Parasceues, quæ in quodam Callicratiæ vico colebatur, à quodam vicano ineptè ac indoctè, & sanctæ angelica viuendi ratione indignè compositam inuenisset, eam igni mandari iussit, & diacono illi Basilico mandauit, deo gratam & acceptam eius vitam conscribere.

Canon LXIV.

Quòd non oportet laicum publicè disputare vel docere, docendi auctoritatem ex eo sibi vendicantem, sed ordini à domino tradito cedere, & aurem ijs qui docendi gratiam acceperunt, aperire, & diuina ab eis doceri. In vna enim ecclesia diuersa membra fecit deus, vt est vox apostoli: Quam apertè interpretans Gregorius Theologus, eum qui in ijs est ordinem, commendat, dicens: Hunc ordinem reuereamur fratres, hunc seruemus. Hic quidem sit auris: ille verò lingua, hic autem manus: hic verò aliquid aliud. Hic quidem doceat, ille verò discat. Et paulo pòst, Et discens in docilitate, & suppeditans in hilaritate, & opem ferens ac subministrans in alacritate. Ne simus omnes lingua, quod est promptius. Ne omnes apostoli, ne omnes prophetæ, ne omnes interpretemur. & post quædam, Cur te ouium pastorem facis? Cur caput efficeris, cùm sis pes? Cur Imperator esse conaris, cùm relatus sis in numerum militum? Et alibi iubet sapientia, ne sis velox in sermonibus: ne cùm sis pauper, vnà cum diuite extendaris: nec quæras sapientibus esse sapientior. Si quis autem præsentem canonem labefactans deprehensus fuerit, xl. diebus segregetur.

A διὸ καὶ ὥρισαν τὰ τοιαῦτα συγγράμματα μὴ δημοσιεύεσθαι ὅλως, ἀλλὰ καίεσθαι. τοὺς δὲ παραδεχομένους ταῦτα ἀναθεματίζεσθαι. διὰ τὴν τοιαύτην οὖν ὡς ἔοικεν αἰτίαν καὶ ὁ πε΄. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διωρίσατο ποῖα ὀφείλουσι βιβλία ἀναγινώσκεσθαι ἀπὸ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ ποῖα ἀπὸ τῆς νέας· καὶ τὰ λοιπὰ ὠβέλισεν ὡς νενομοθετημένα. χάρις τοίνυν τῷ μακαρίτῃ μεταφραστῇ τῷ τὰ μαρτυρικὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα πολλοῖς πόνοις καὶ ἱδρῶσι κατακαλλωπίσαντι, εἰς ὕμνον θεοῦ καὶ δόξαν αἰωνίζουσαν τῶν ἁγίων μαρτύρων. B ὁ ἁγιώτατος δὲ πατριάρχης ἐκεῖνος κυρὸς Νικόλαος ὁ Μουζάλων, εὑρὼν συγγραφέντα τὸν βίον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τῇ Καλλικρατίᾳ τιμωμένης παρά τινος χωρίτου ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῇ ἀγγελικῇ διαγωγῇ τῆς ἁγίας, ὥρισεν πυρὶ παραδοθῆναι· καὶ ἐπέτρεπε τῷ διακόνῳ ἐκείνῳ τῷ βασιλικῷ συγγράψασθαι τὸν ταύτης θεάρεστον βίον.

Κανὼν ξδ΄.

Ὅτι οὐ χρὴ δημοσίᾳ λαϊκὸν λόγον κινεῖν ἢ διδάσκειν, ἀξίωμα ἑαυτῷ διδασκαλικὸν ἐντεῦθεν περιποιούμενον, ἀλλ' εἴκειν τῇ παραδοθείσῃ παρὰ C τοῦ κυρίου τάξει, καὶ τὸ οὖς τοῖς τὴν χάριν τοῦ διδασκαλικοῦ λαβοῦσι λόγου διανοίγειν, καὶ τὰ θεῖα παρ' αὐτῶν ἐκδιδάσκεσθαι. ἐν γὰρ τῇ μιᾷ ἐκκλησίᾳ διάφορα μέλη πεποίηκεν ὁ θεὸς, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν· ἣν ὁ θεολόγος ἑρμηνεύων Γρηγόριος, σαφῶς τὴν ἐν τούτοις τάξιν παρίστησι, φάσκων· ταύτην αἰδώμεθα τὴν τάξιν ἀδελφοὶ, ταύτην φυλάττωμεν· ὁ μὲν, ἔστω τις ἀκοή· ὁ δὲ, γλῶσσα· ὁ δὲ, χείρ· ὁ δὲ, ἄλλο τι· ὁ δὲ, διδασκέτω· ὁ δὲ μανθανέτω· καὶ μετὰ βραχέα· καὶ ὁ μανθάνων ἐν εὐπειθείᾳ, καὶ ὁ χορηγῶν ἐν D ἱλαρότητι, καὶ ὁ ὑπουργῶν ἐν προθυμίᾳ· μὴ πάντες ὦμεν γλῶσσα, τὸ ἑτοιμότερον· μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες προφῆται, μὴ πάντες διερμηνεύωμεν. καὶ μετά τινα, τί σεαυτὸν ποιεῖς ποιμένα, πρόβατον ὤν; τί γίνῃ κεφαλὴ, ποὺς τυγχάνων; τί στρατηγεῖν ἐπιχειρεῖς, τεταγμένος ἐν στρατιώταις; καὶ ἑτέρωθι ἡ σοφία διακελεύεται· μὴ ἴσθι ταχὺς ἐν λόγοις· μὴ συμπαρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, μηδὲ ζήτει τῶν σοφῶν εἶναι σοφώτερος. Εἰ δέ τις ἁλῷ τὸν παρόντα παρασαλεύων κανόνα, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τὸ διδάσκειν τὸν τοῦ κυρίου λαὸν καὶ ἑρμηνεύειν τὰ θεῖα δόγματα, μόνοις ἐδόθη παρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς παρὰ τούτων ἐπιτετραμμένοις. ὡς ἔοικεν οὖν τινὲς λαϊκοὶ ἴσως πεπαιδευμένοι σοφίαν, διελέγοντο δημοσίᾳ περί τινων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, καὶ διδασκαλικὸν ὑπεκρίνοντο ἀξίωμα. τοῦτο οὖν ἀπαγορεύοντες οἱ ἅγιοι πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι, καὶ συγχέεσθαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν. ἀλλ᾽ ἐπεὶ φασὶν ἐκ διαφόρων μελῶν ὁ θεὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐστερέωσέ τε καὶ ὕψωσε, καὶ οἱ λαϊκοὶ διδάσκεσθαι ἐτάχθησαν, οὐχὶ διδάσκειν, ὀφείλουσι μᾶλλον ὑπέχειν τὸ οὖς τοῖς διδάσκουσιν, ἢ τὴν γλῶτταν κινεῖν, καὶ σκανδαλίζειν πολλάκις· καὶ ἕκαστον μένειν ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, κατὰ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἐχρήσαντο δὲ εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ γραφικαῖς διαφόροις ῥήσεσι, ἀποστολικαῖς δηλαδὴ, θεολογικαῖς, καὶ προφητικαῖς. τοὺς μέντοι παραβαίνοντας τὸν παρόντα κανόνα, λαϊκοὺς, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέραις ἀφορίζεσθαι διωρίσαντο. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος κωλύοντος δημοσίᾳ διδάσκειν ἢ διαλέγεσθαι τοὺς λαϊκοὺς περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, κωλυθήσονται κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ παρομοίως τοῖς λαϊκοῖς ἢ οὔ; Λύσις. ἐπεὶ τὸ διδάσκειν, μόνων τῶν ἀρχιερέων ἐστὶ, καὶ τῶν τεταγμένων εἰς τοῦτο, εἴ τις ἐξ αὐτῶν τὴν κανονικὴν παραδραμὼν παραγγελίαν, ὑπεύθυνος ἔσται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ κατεξετάσει τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ, τοῦ λέγοντος, ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι, πολλοὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ, ὅτι περὶ τούτου αὐθεντικῶς ἢ ἐλάλησαν ἢ ἔγραψαν, ἐκολάσθησαν. καλῶς δὲ προσετέθη τὸ δημοσίᾳ. ἐπείτοιγε κατ᾽ ἰδίαν ἐρωτώμενός τις συνετὸς περί τινος δογματικῆς ὑποθέσεως, ἢ περὶ ἄλλης ψυχωφελοῦς αἰτίας, οὐ κωλυθήσεται τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἀποκρίνεσθαι. καὶ τὸ δʹ. γὰρ κεφάλ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ αʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησὶ, μηδεὶς ἢ κληρικὸς ἢ μοναχὸς στρατευόμενος, ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε πληθὺν συνάγων δημοσίᾳ περὶ τῆς πίστεως διαλεγέσθω. ὑβρίζειν γὰρ δοκεῖ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν δεόντως πάντα διατυπώσασαν.

A SCHOL. BALS. Populum domini docere, & diuina decreta interpretari, solis antistitibus à diuina spiritus gratia concessum est, & iis quibus ab illis permissum est. Vt est ergo verisimile, quidam laici, & fortè etiam docti, de quibusdam ecclesiasticis argumentis disputabant, & quandam auctoritatem docendi prę se ferebant. Diuini ergo patres hoc prohibentes, statuerunt, ne quid amplius eiusmodi fieret, & ne ecclesiæ ordo cōfunderetur. Sed quoniam, inquit, Deus ex diuersis membris ecclesiam suis stabiliit & erexit, B & constitutum est vt laici docerentur, non docerent, debent potiùs aurem docentibus præbere, quàm linguam mouere, ac multos offendedere, & eis scandali causam præbere, & vnusquisque manere in quo vocatus est ordine, vt dicit sacra scriptura. Ad eius autem quod dixerunt, confirmationem, diuersis scripturæ dictis, apostolicis scilicet & theologicis, & propheticis vsi sunt. Eos autem qui præsentem canonem C transgrediuntur, laicos quadraginta diebus segregari iusserunt. Interrogauerit autem quispiam, cùm canon prohibeat laicos dę rebus ecclesiasticis publicè docere vel differere, an clericus vel monachus prohibebitur similiter ac laici, an non? Solutio. Quoniam docere solorum est antistitum, & eorum qui ad hoc sunt ordinati, si quis ex eis canonicum præceptum transgressus fuerit, is, vt mihi videtur, canone tenebitur. Propterea enim & in euāgelici dicti exa- D minatione, quod dicit: Pater meus maior me est, multi monachi & clerici, quoniam de eo authēticè, & perinde ac si eius rei auctoritatem haberent, vel scripserāt, vel locuti fuerāt, puniti sunt. Rectè autem adiectū est illud, publicè. Si quis enim priuatim de aliqua decreti materia, vel de alia ad animę vtilitatē pertinēte causa interrogetur, nō prohibebitur id quod sibi videtur respōdere. IIIj. enim cap. j. tit. primi lib. Imp. dicit, Nemo vel clericus vel monachus, vel miles, vel quicunque is sit alius, cogens multitudinem, publicè de fide disserat. Videtur enim iniuriam facere Chalcedon. syn. quæ omnia aptè definiit,

καὶ περὶ μὲν τῶν πυρκαϊῶν ὅπως ἐτελοῦντο, A ὑπέμνησα ἄνωθεν. κληδὼν δέ ἐστιν ἡ διά τινων σημείων μαντεία· οἰωνισμὸς ἡ ἀπὸ κραυγῆς ἢ πτήσεως οἰωνῶν, τουτέστιν ἀγρίων πτερωτῶν ζώων, περὶ ὧν αἱρεῖταί τις μάθησις· ἐξ οὗ καὶ οἰωνοσκόποι λέγονται. ἐγγαστρίμυθοι δὲ καὶ γνῶσται λέγονται πάντες οἱ σατανικῶς ἐνθουσιῶντες, καὶ προλέγοντες δῆθεν τὰ ἄγνωστα· ὡς αἱ κρίτειαι, οἱ ἀθίγγανοι, οἱ ψευδοπροφῆται, ἐρημῖται, καὶ ἕτεροι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἡ μὲν τῆς νουμηνίας ἑορτὴ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐσχόλασε. καὶ ἀντὶ ταύτης, B θεοῦ χάριτι, ἱλαστήριοι εὐχαὶ πρὸς θεὸν καὶ ἁγιασμοὶ ἐπ' ἐκκλησίας παρὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ γίνονται καθ' ἑκάστην ἀρχιμηνίαν, καὶ ὕδασιν εὐλογίας οὐκ ἀντιλογίας χριόμεθα. ἡ δὲ τῶν πυρκαϊῶν δαιμονιώδης τελετή, καὶ αἱ κληδόνες, ἐγίνοντο μέχρι τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰς ταύτην πως τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, οὕτως. κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς κγ΄. τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἠθροίζοντο ἐν ταῖς ῥύμαις καὶ ἔν τισιν οἴκοις, ἄν- C δρες καὶ γυναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφικῶς ἐστόλιζον. μετὰ γοῦν τὸ συμποσιάσαι καὶ βακχικώτερον ὀρχήσασθαι καὶ χορεῦσαι καὶ ἀλαλάξαι, ἔβαλλον ἐν ἀγγείῳ στενοστόμῳ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ, καὶ εἴδη τινὰ ἑκάστῳ τούτων ἀνήκοντα. καὶ ὥσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβούσης ἰσχὺν ἐκ τοῦ σατανᾶ προμηνύειν τὰ ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τοῦ δέ τινος ἀγαθοῦ ἢ καὶ ἀποτροπαίου ἀνεβόων ἐρωτηματικῶς. τὸ δὲ κοράσιον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ παρατυχὸν ἐξαγαγόν, ὑπεδείκνυεν. ὃ καὶ λαμβάνων ὁ ἀνόητος τούτου δεσπότης, D ἐπληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνελθεῖν μέλλοντα, εὐτυχῆ τε καὶ δυστυχῆ. τῇ ἐπαύριον δὲ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν σὺν τῷ κορασίῳ εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπερχόμενοι, καὶ ὕδωρ θαλάττιον ἀναλαμβανόμενοι ἀφθόγγως, τὰς κατοικίας αὐτῶν ἔρραινον· καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐτελοῦντο παρὰ τῶν ἀσυνετωτέρων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπὸ χόρτου πυρκαϊὰς ἀνάπτοντες, ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν, καὶ ἐκληδονίζοντο ἤτοι ἐμαντεύοντο περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας καὶ ἄλλων τινῶν, δαιμονιωδῶς.

ac de rogis quidem seu pyris priùs diximus quomodo fierent. Sors autem seu Græcè κληδὼν est diuinatio quæ fit per signa. οἰωνισμὸς autem, est ex volatu vel garritu auium, corũ quæ quis scire desiderat, cognitio, vnde & οἰωνοσκόποι, id est, auspices seu auium inspectores augurésque dicuntur. ἐγγαστρίμυθοι autem & γνῶσται, id est ventriloqui arupicésque, dicuntur, omnes qui satanica incitatione afflati, dicũt ea quæ cognosci non possunt, vt Citriæ, Athingani, pseudoprophetæ, & alij. Hæc statuente canone, Nouilunij quidem festũ, ante annos omnem memoriam superantes cessauit, eius loco, Dei gratia, ad deum placãdum, preces, ac sãctificationes, in ecclesia à fideli populo fiunt, in vniuscuiusq; mensis principio, & aqua benedictionis non contradictionis inungimur. Rogorum autem dæmoniacum mysterium sortésque fiebant, vsque ad tempus patriarchæ domini Michaëlis, qui fuit philosophorũ princeps, in hac vrbium regina, hoc modo. Xxiij. mensis Iunij vespere cogebantur in littoribus & quibusdam ædibus viri & mulieres, & primogenitam puellam instar sponsę ornabant. Postquam ergo conuiuati essent, & bacchantum ritu saltassent, & choreas duxissent, in festísque cõsuetas exclamationes vsurpassent, in vas oris contractioris marinam aquam iniiciebant, & res quasdam ad vnumquenque eorum pertinentes, & tanquam puella illa à Satana facultatem accepisset futura prædicẽdi, ipsi quidem de bono aliquo, vel etiam auersando ac fugiendo quopiam, interrogando exclamabant. Puella autem ex rebus in vas iniectis, eam quę incidisset, eductam ostendebat. Quã etiam accipiẽs stultus eius dominus, certior fiebat de prosperis vel aduersis ex eo euenturis. Postridie autem cũ tympanis & choris vnà cum puella ad littora venientes, & aquam marinam nulla voce edita accipientes, ædes suas aspergebant: & à paulo insipientioribus hæc non solùm fiebant, sed & per totam noctem rogos ex fœno accendentes, supra eos saliebant, & sortiebantur seu diuinabãt de felicitate & infelicitate, & de quibusdam aliis, planè dæmoniacè;

Eorum autem hinc & illinc aditus, & domunculā, in qua sors illa fiebat vnà cum iis sub dio locis quæ propè erant, aureis vestibus & sericeis textibus exornabant. Quinetiam arborum foliis coronabant, ad honorādum, vt verisimile est, & excipiendum Satanam, qui illos sibi familiares effecerat. Quæ quidem omnia prædictus sanctissimus patriarcha cū omni diligentia prohiberi, & penitus aboleri curauit. quod & factum. Et nunc, vt Deo placuit, hæc opera Deo inuisa omnino exoleuerūt, ideo quòd qui propè habitabant, & iudices & sacerdotes sæpe sunt reprehensi, & admoniti, vt omnino curarent ac viderent ne quid tale fieret. Ac vtinam coruorum & cornicum & reliquarum ferarum auium inspectiones abolitæ essent. Similiter autem & Crithriarum nugæ & aliorum populi seductorum. Illud autē, Traduxit filios suos per ignem, magnus Cyrillus, prophetam Esaiam explicans, interpretatus est, pro eo quod est, in holocausto obtulit, seu sacrificauit dæmonibus. Sors autem, id est κληδὼν, propriè est, ea quæ fit per verba, futurorum interrogatio, ex verbo κλῶ, quod idem est ac καλῶ, id est, voco. οἰώνισμα verò, quod augurium & auspicium comprehendit, per volucrum garritum vel volatum cognitio. γνῶσαι autem, id est, auspices, qui per animalium sectionem vaticinantur. Vnde etiam dicuntur ἠπατοσκόποι, id est, iecorum inspectores. Communiter autem ij omnes, & reliqui pseudoprophetæ, ἐγγαστρίμυθοι dicuntur, eo quòd fabulosas satanæ nugas concipiant.

Canon LXVI.

A sancta Christi dei nostri resurrectionis die vsque ad nouum dominicum, tota septimana in ecclesijs vacare fideles iugiter oportet psalmis, & hymnis & spiritalibus canticis, in Christo gaudentes festúmque celebrantes, & diuinarum scripturarum lectioni mentē adhibentes, & sanctis mysterijs iucundè & lautè fruētes. Sic enim cum Christo exaltabimur, & vnà resurgemus. Nequaquā ergo prædictis diebus equorum cursus vel aliquod publicum fiat spectaculū.

Schol. Bals. Tanquam vnus dies dominicus, omnino reputatur ea quæ post sanctam Do-

A Τὰς δὲ ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰσόδους αὐτῶν, καὶ τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ὁ κληδὼν, σὺν τοῖς παρακειμένοις ὑπαίθροις, χρυσίζουσι πέπλοις καὶ σηρικοῖς κατεκόσμουν ὑφάσμασιν. ἀλλὰ μὴν καὶ φύλλασι δένδρων κατεστέφανουν, εἰς τιμὴν καὶ ὑποδοχὴν, ὡς ἔοικε, τοῦ οἰκειωσαμένου αὐτοὺς σατανᾶ· ἃ δὴ πάντα ὁ ῥηθεὶς ἁγιώτατος πατριάρχης μετὰ πάσης ἐπιμελείας καταργηθῆναι ἐπέτρεψεν· ὃ καὶ γέγονε. καὶ νῦν εὐδοκοῦντος θεοῦ, τὰ τοιαῦτα θεοστυγῆ ἔργα παντελῶς ἠφάνισται· ὡς τῶν ἐν ταῖς γειτονίαις
B ὄντων προκριτωτέρων καὶ τῶν ἱερέων ἐπιτιμηθέντων, παντοίως φροντίζειν καὶ μὴ παραχωρεῖν τοιοῦτόν τι γίνεσθαι. γένοιτο δὲ καὶ τὰς ἀπὸ τῶν κορωνῶν καὶ τῶν κοράκων καὶ τῶν λοιπῶν ἀγρίων ζώων οἰωνοσκοπίας καταργηθῆναι, ὡσαύτως καὶ τὰς φλυαρίας τῶν Κριτειῶν καὶ τῶν ἑτέρων λαοπλανῶν. Τὸ μέντοι, διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, ὁ μέγας Κύριλλος, ἐξηγούμενος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, ἀντὶ τοῦ ὁλοκαύτωσεν, ἡρμήνευσεν, ἤγουν θυσίαν προσήγαγε τοῖς δαίμοσιν. Κυρίως κληδών ἐστιν, ἡ διὰ λόγων
C τῶν μελλόντων παρατήρησις, ἐκ τοῦ κλῶ τὸ καλῶ· οἰώνισμα, ἡ διὰ κραυγῆς πτηνῶν, ἢ πτήσεως μάθησις, ἐξ οὗ καὶ οἰωνοσκοπία. γνῶσαι δὲ λέγονται, οἱ διὰ ἀνατομῆς ζώων μαντευόμενοι· ἐξ οὗ καὶ ἡπατοσκοπία. καθόλου μέντοι πάντες οὗτοι καὶ οἱ λοιποὶ ψευδοπροφῆται ἐγγαστρίμυθοι καλοῦνται, διὰ τὸ μυθώδεις φλυαρίας σατανικὰς κυίσκειν.

Κανὼν ξϛ´.

Ἀπὸ τῆς ἁγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας, μέχρι τῆς καινῆς κυριακῆς, τὴν
D ὅλην ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀπαραλείπτως τοὺς πιστοὺς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, εὐφραινομένους ἐν Χριστῷ καὶ ἑορτάζοντας, καὶ τῇ τῶν θείων γραφῶν ἀναγνώσει προσέχοντας, καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων κατατρυφῶντας. ἐσόμεθα γὰρ οὕτω Χριστῷ συναναστάντες τε καὶ συνυψούμενοι. μηδαμῶς οὖν ἐν ταῖς προκειμέναις ἡμέραις ἱπποδρόμια, ἢ ἑτέρα δημώδης θέα ἐπιτελείσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὡς μία κυριώνυμος ἡμέρα λογίζεται κατὰ πάντα, ἡ μετὰ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν, τῆς

Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τρέχουσα ἑβδομὰς, κατὰ δὲ τὸ μὴ γόνυ κάμπτειν, καὶ ἡ ὅλη πεντηκοστή. ἐπεὶ δὲ ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως ἀφορμὴ ἐνομίζοντό τισιν αἱ ἱπποδρομίαι· πρὸς δὲ καὶ αἱ ἄλλαι δημοτικαὶ παιγνιώδεις θέαι, διωρίσαντο οἱ πατέρες, μὴ οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς κατὰ ταύτην τὴν πασχάλιον ἑβδομάδα, ἀλλὰ θεοφιλῶς, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν, ἀξιοπρεπῶς δηλονότι σχολάζειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ διὰ τῶν θείων ψαλτῳδημάτων κορέννυσθαι· καὶ ὡς ἤδη ἀξίους γενομένους ἑορτάσαι τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, κατατρυφᾷν τῶν θείων μυστηρίων, καὶ συνανίστασθαι τῷ ἀναστάντι, καὶ ἡμᾶς εἰς οὐρανοὺς ἀνυψώσαντι Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν. σημείωσαι οὖν ὅτι πάντες οἱ πιστοὶ ὀφείλουσιν ἐν ἑτοιμότητι εἶναι τοῦ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων μυστηρίων καθ' ἑκάστην εἰ δυνατὸν, καθὼς ἐν ἐν ἑτέροις κανόσι τοῦτο προείρηται. τοῦ δὲ κανόνος ταῦτα διοριζομένου, ἐρωτήσει τις, οἱ χειρωνάκται μετὰ τὴν τρίτην τῆς ἑβδομάδος ταύτης, τὰ οἰκεῖα ἐργάζονται ἐργόχειρα; νομίζω οὖν ὅτι κακῶς τοῦτο ποιοῦσι. κἂν γὰρ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐ κολάζονται οἱ οὕτω τὴν ἑορτὴν καταλύοντες, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἑτέρου κανόνος τοῦ ἀφορίζοντος τοὺς λαϊκοὺς, μὴ ὄντας γεωργοὺς, καὶ κατὰ τὰς κυριωνύμους ἐργαζομένους, καὶ οὗτοι κολασθήσονται. ζήτει καὶ τὴν νδ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, διαλαμβάνουσαν μηδὲ αὐτοὺς τοὺς γεωργοὺς κατὰ τὴν κυριώνυμον ἐργάζεσθαι, ὡς μιᾶς κυριωνύμου λογιζομένης αὐτῆς.

mini & Dei Seruatoris nostri resurrectionẽ currit septimana, eo quòd genu non flectatur: & vniuersa etiam Pentecoste, seu quinquaginta illi dies. Quoniam autem festi celebrãdi prætextu, apud quosdam inoleuerant equorum cursus, & alia etiam publica ludicra spectacula, statuerunt patres nos sic festum non oportere celebrare, in hac paschali hebdomade, sed religiosè & sanctè, pro viribus scilicet, ecclesiæ vacare, diuinisque canticis satiari, & tanquam iam digni simus, resurrectionem domini celebrare, diuinis mysteriis iucundè lautéque perfrui, & vnà consurgere cum eo qui resurrexit, & nos in cœlum sustulit, Christo Deo nostro. Nota ergo quòd omnes fideles debent esse parati sancta mysteria participare vnoquoque die, si fieri potest, quemadmodum & in aliis canonibus antè scriptum est. Cùm canon hæc statuat, interrogauerit quispiam quomodo artifices post diem tertium huius septimanæ suas mechanicas artes & opera exercent? Existimo ergo eos malè hoc facere. Etsi enim à præsenti canone non puniuntur qui festum sic soluunt, ab alio tamen canone, qui laicos, qui non sunt agricolæ, & in diebus dominicis operantur, ij quoque punientur. Quære etiam iiij. Nouellam domini Imp. Leonis sapientis, continentem ne ipsos quidem agricolas in die dominico operari debere. Quare eis quoque prohibitum est tota paschali septimana operari, nempe cùm ipsa dies dominicus reputetur.

Κανὼν ξζ'.

Ἡ θεία ἡμῖν γραφὴ ἐνετείλατο, ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας. τοὺς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα, αἷμα οἱουδήποτε ζώου τέχνῃ τινὶ κατασκευάζοντας ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίοντας, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν· Εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζώου ἐσθίειν ἐπιχειρήσοι οἱῳδήτινι τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

CANON LXVII.

Diuina nobis scriptura mandauit, à sanguine & suffocato & fornicatione abstinere. Eos ergo, qui propter lautum & delicatum ventrem, cuiuscunque animalis sanguinem arte aliqua esculentum condiunt ac instruunt, & sic illo vescuntur, vt par est, incusamus ac punimus: si quis ergo deinceps animalis sanguinem quouis modo comedere aggrediatur, si sit quidem clericus, deponatur: sin autem laicus, segregetur.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, μὴ ἐσθίειν ἡμᾶς οἱονδήποτε αἷμα,

SCHOL. BALS. Scriptum est in Actibus Apostolorum, Ne nos quemuis sanguinem comedamus,

A vel suffocatum animal, & etiam à fornicatione abstineamus. Atque etiam lex iubet Mosaica, Sanguinem ne comedatis. Quoniam ergo nonnulli sanguinem, non quidem comedebant, nonnulla autem esculenta & ex aliis & ex sanguine faciebant, & se sacram scripturam obseruare dicebant, quòd non sanguinem nulla re intercedente comederent, statuerunt sancti patres eiusmodi sacræ legis circumscriptionem cessare oportere: cúmque qui quauis arte vel ratione animalis sanguinem comederit, si sit quidem clericus, deponendum: si verò laicus, segregandum. Et hæc quidem canon. Latini verò indiscriminatim suffocata comedunt: sed etiam Adrianopolitani, vt audio, animalium sanguine cum quibusdam esculentis vtuntur. Quære & Imp. domini Leonis Sapientis nouellam lviij. quæ statuit eos qui quácunque sanguinolentam speciem comedunt, publicandos & corpore puniendos, & impressa cuti tonsura notandos, & perpetuo exilio condemnandos: eos autem qui hæc non vindicant, magistratus, x. librarum auri multa corrigendos.

Canon LXVIII.

Nulli ex omnibus licere veteris & noui testamenti librum, nec sanctorum nostrorum præconum ac doctorum, corrumpere vel conscindere, vel librorum cauponatoribus, vel iis qui dicuntur vnguentarij, vel alicui alij ex omnibus, ad eum perdendum tradere: nisi vtique, vel à tineis, vel ab aqua, vel aliquo alio modo redditus fuerit inutilis. Qui autem tale quid facere deinceps deprehensus fuerit, anno vno segregetur. Similiter & qui libros emit, si eos quidem ipse non ad suam vtilitatem retineat, nec alteri, ad eius beneficium, & vt ij permaneant, vendat, sed eos corrumpere aggressus fuerit, segregetur.

Schol. Bals. Nonnulli turpis quæstus gratia, diuinarum scripturarum libros ementes, delebant, vel etiam conscindebant, Dei quæ ex ea re proficiscebatur condemnationem non reputantes. Hæc ergo diuini patres corrigentes, nulli licere statuerũt corrumpere, vel conscindere, vel vendere vnguentariis.

ἢ ζῶον πνικτὸν, ἀπέχεσθαι δὲ καὶ πορνείας. καὶ ὁ Μωσαϊκὸς δὲ νόμος παρακελεύεται, αἷμα οὐ φάγεσθε. ἐπεὶ οὖν τινὲς αἷμα μὲν οὐκ ἤσθιον, ἐποίουν δέ τινα ἐδώδιμα ἔκ τε ἄλλων καὶ ἐξ αἱμάτων, καὶ ἔλεγον φυλάττειν τὰ τῆς θείας γραφῆς, ὅτι οὐκ ἤσθιον ἀμέσως αἷμα, ὥρισαν οἱ ἅγιοι πατέρες, τὴν τοιαύτην περιγραφὴν τῆς θείας νομοθεσίας σχολάσαι· καὶ τὸν καθ' οἱονδήτινα λόγον ἢ τέχνην φαγόντα αἷμα ζώου τινὸς, κληρικὸν μὲν ὄντα καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν, ταῦτα. οἱ δὲ Λατῖνοι ἀδιαφόρως ἐσθίουσι τὰ πνικτά. ἀλλὰ καὶ οἱ

B Ἀδριανουπολῖται, ὡς ἀκούω, τοῖς αἵμασι τῶν ζώων χρῶνται μετ' ἐδωδίμων τινῶν. ζήτει καὶ τὴν νη'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διορίζομένην, τοὺς μὲν πωλοῦντας ἢ ἐσθίοντας εἶδος οἱονδηποτοῦν αἱματηρὸν, δημεύεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι, καὶ διὰ τῆς ἐν χρῷ κουρᾶς τιμωρεῖσθαι, καὶ ἀειφυγίᾳ κατακρίνεσθαι· τοὺς δὲ μὴ τὰ τοιαῦτα διεκδικοῦντας ἄρχοντας, δέκα λιτρῶν χρυσίου προστίμῳ εὐθύνεσθαι.

C

Κανὼν ξη'.

Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναί τινι τῶν πάντων βιβλίων τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης, τῶν τε ἁγίων καὶ ἐγκρίτων ἡμῶν κηρύκων καὶ διδασκάλων, διαφθείρειν ἢ κατατέμνειν, ἢ τοῖς βιβλιοκαπήλοις, ἢ τοῖς λεγομένοις μυρεψοῖς, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν πάντων πρὸς ἀφανισμὸν ἐκδιδόναι· εἰ μή τι ἄρα τέλεον, εἴτε ὑπὸ σητῶν ἢ ὕδατος ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ ἀχρειωθῇ. ὁ δέ τι τοιοῦτο ποιεῖν ἀπὸ τοῦ νῦν ἁλισκόμενος, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφοριζέσθω· Ὁμοίως καὶ ὁ τὰς τοιαύτας βίβλους ὠνούμενος, εἰ μήτε αὐτὸς ταύτας κατέχοι πρὸς οἰκείαν ὠφέλειαν, μήτε

D ἑτέρῳ πρὸς εὐεργεσίαν καὶ τὸ διαμεῖναι ἀποδῶται, ἀλλὰ ταῦτα διαφθείρειν ἐπιχειρήσοι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς δι' αἰσχροκέρδειαν βιβλίων τῶν θείων γραφῶν ἐμπορευόμενοι, ἀπήλειφον ἢ καὶ κατέτεμνον, μὴ λογιζόμενοι τὴν ἐντεῦθεν τοῦ θεοῦ κατάκρισιν. διορθούμενοι οὖν τὰ περὶ τούτου οἱ θεῖοι καὶ ἅγιοι πατέρες, διωρίσαντο μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ τῶν ἁπάντων, διαφθείρειν ἢ κατατέμνειν ἢ πωλεῖν πρὸς μυρεψοὺς, ἢ βιβλιο-

ἢ βιβλιοκαπήλοις χάριν ἀπαλοιφῆς ἢ κατα- A
τομῆς, οἱονδηποτοῦν βιβλίον ἐκ τῆς θείας γραφῆς, ἔκ τε τῆς παλαιᾶς δηλονότι διαθήκης καὶ τῆς νέας, εἰ μήπω τὸ τοιοῦτον βιβλίον, ἢ ἀπὸ ὕδατος ἢ ἀπὸ σκωλήκων ἢ ἀπὸ ἑτέρου τρόπου, πυρὸς δηλονότι, πάμπαν ἀχρειωθῇ. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφορίζεσθαι, καὶ τὸν ἐξωνούμενον οὕτω ταῦτα, καὶ μὴ ἐπικτώμενον αὐτὰ ἢ διὰ οἰκείαν ἢ διὰ ἀλλοτρίαν ὠφέλειαν. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ ἀπαλείφεσθαι ἢ ὁπωσδήποτε διαφθείρεσθαι βιβλίον τῆς παλαιᾶς ἢ τῆς καινῆς διαθή- B
κης, ἢ ἕτερον ἐκ τῆς θείας γραφῆς, περὶ ἐκείνων τῶν βιβλίων λέγε τὸν κανόνα διαλέγεσθαι τῶν ἐκχωρηθέντων ἀναγινώσκεσθαι. τὰ γὰρ ἀπρακτήσαντα, καὶ κατατέμνων τις καὶ ἀπαλείφων, οὐ κολασθήσεται. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς βιβλιοκαπήλους, τοὺς ἀπαλείφοντας τὰς μεμβράνας τῶν θείων γραφῶν, καὶ μὴ παραδέξῃ τούτους λέγοντας ὡς ἔξεστι τόδε τι ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀπαλεῖψαι, καὶ ἕτερον ἐν τοῖς ἀπαλειφθεῖσι μεταγράψαι. ἑνὸς γὰρ ἀτόπου δοθέντος, καὶ ἕτερα πολλὰ ἄτοπα συνα- C
κολουθήσουσιν· οἱ μέντοι βιβλιοπῶλαι ἐπαινετέοι εἰσί.

Κανὼν ξθ'.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἁπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι, ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι θυσιαστηρίου, μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντείας· ἡνίκα δ' ἂν βουληθείη προσάξαι δῶρα τῷ πλάσαντι, κατά τινα ἀρχαιοτάτην παράδοσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἀπαγορεύει ὁ κανὼν εἰσιέναι τοὺς λαϊ- D
κοὺς ἔνδον τοῦ θείου θυσιαστηρίου, ὡς ὄντος τούτου ἀφωρισμένου μόνοις τοῖς ἱερωμένοις. τῷ βασιλεῖ δέ, καὶ λαϊκῷ ὄντι, ἐνεδόθη φησὶ τοῦτο, ἡνίκα προσάξαι δῶρα τῷ θεῷ αἱρετίσεται, κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν. ὅπως οὖν εἰς τὸ θεῖον ἄδυτον τοῦ περιωνύμου ναοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ ἐν τῇ Χαλκῇ ἀκωλύτως εἰσέρχεται ὁ βουλόμενος, ἀγνοῶ. περὶ δέ γε τῶν Λατίνων μανθάνω ὅτι οὐ μόνον λαϊκοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰσέρχονται καὶ κάθηνται, ἱσταμένων πολλάκις καὶ τῶν ἱερουργούντων.

vel librorum cauponatoribus, ad delendum vel cōſcindendum quencunque libellum ex antiqua ſcriptura, & ex vetere teſtamento & nouo: niſi eiuſmodi liber, vel ab aqua, vel à vermibus, vel à quouis alio modo, fuerit omnino redditus inutilis: cum autem qui præter hæc facit, anno vno ſegregādum, eúmque etiam qui eiuſmodi libros emit, & eos non poſſidet, vel ad ſuam, vel ad alienam vtilitatem. Cùm autem audis canonem dicentem non eſſe delendos, vel quomodocunque corrumpendos libros veteris vel noui teſtamenti, vel aliquem alium ex diuina ſcriptura, dic canonem de iis loqui quos permiſſum eſt legi. Eos enim, qui non ſunt in vſu, ſi quis deleat & conſcindat, non punietur. Nota autem hæc propter librorum cauponatores, qui diuinarum ſcripturarum membranas delent: & ne admiſeris eos dicentes, quòd licet hunc diuinæ ſcripturæ librum delere, & alium in iis quæ deleta ſunt tranſcribere. Dato enim vno abſurdo, multa quoque alia abſurda conſequentur: ſed ſunt quidem certè laudandi bibliopolæ.

Canon LXIX.

Nulli omnium liceat, qui quidem ſit in laicorum numero, intra ſacrum altare ingredi: ab eo tamen nequaquam prohibita poteſtate & auctoritate Imp.: quando quidem voluerit creatori dona offerre, ex antiquiſſima traditione.

Schol. Bals. Prohibet præſens canon, ne laici ad altare ingrediantur, vt quod ſit præfinitum iis ſolis qui ſunt ſacris initiati. Id autem, inquit, Imperatori ſoli, licèt ſit laicus, conceſſum eſt, quando munera Deo offerre voluerit, ex antiqua quadam conſuetudine. Quomodo ergo in diuinum adytum inclyti templi domini noſtri Ieſu Chriſti, quod eſt in Chalce, quicunque vult, citra vllum impedimentum ingreditur, neſcio. De Latinis autem audio, quòd non ſolùm viri laici, ſed & mulieres, in ſanctum ſæpe tribunal ingrediuntur, & ſedent, præſentibus ſæpe iis qui ſacrificant.

De Imperatoribus autem dixerunt quidam verbis canonis insistentes, quòd tunc non prohibebuntur intra templi adyta ingredi, quando sunt Deo munera oblaturi, non autem si solius adorationis gratia ipsum ingredi voluerint: sed mihi non ita videtur. Orthodoxi enim Imperatores, qui per sanctæ Trinitatis inuocationem patriarchas prouehunt, & sunt christi Domini, sine vllo impedimento, quando voluerint, ad sacrum altare accedunt, & suffiunt, & cum triplici cereo signant, sicut & Pontifices.

Canon LXX.

Ne liceat mulieribus in diuini sacrificij tempore loqui, sed vt vox est apostoli Pauli, sileant. Non enim eis loqui permissum est, sed subiici, sicut dixit lex: si quid autem volunt discere, domi proprios maritos interrogent.

Schol. Bals. Corinthiis scribens magnus Paulus, præcipit mulieribus silere, & maritis suis subiectas esse, conuenienter legi Mosaicæ, quæ dicit, Ad virum tuum mulier conuersio tua, & ipse dominabitur tui. His ergo consequenter decernit canon, ne mulieres in diuini ministerij tempore loquantur, sed domi à viris suis ea discant quæ scire volunt. Hoc autem sic constituto, ne dixeris eas quidem prohiberi loqui tempore ministerij, in aliis autem ecclesiasticis conuentibus nihil vetare eas loqui. Debent enim tunc quoque tacere. Vt est autem verisimile, mulieres quædam eo tempore diuinas scripturas legere præ se ferentes, concionari sæpe aggrediebantur, & ad interrogationes ac responsiones se comparare. Quod quidem patribus nequaquam mulieribus conuenire visum est, & ideo prohibitum est. Priuatim autem prudentiores interrogare de aliquibus animæ cōducibilibus, vanum & ineptum non est. Lege & viij. lib. Basil tit. j. cap. j. qui prohibet mulieres publicè causas agere, & sic dicit expressè, Pro se solis causas agūt mulier & cæcus. Mulier enim virili officio nō fungitur: & xxj. lib. ca. xj. dicentē,

A Περὶ μέντοι τῶν βασιλέων εἶπον τινὲς τοῖς ῥήμασιν ἐπικαθήμενοι τοῦ κανόνος, ὥστε τότε οὐ κωλυθήσονται ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου εἰσιέναι ὅτε προσαγαγεῖν δῶρον τῷ θεῷ μέλλουσιν, οὐ μὴν ὅτε χάριν προσκυνήσεως μόνον βουληθῶσιν εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ. ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. οἱ γὰρ πατριάρχας προβαλλόμενοι ὀρθόδοξοι βασιλεῖς δι' ἐπικλήσεως τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ χριστοὶ ὄντες Κυρίου, ἀκωλύτως ὅτε καὶ βούλονται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰσέρχονται καὶ θυμιῶσι καὶ σφραγίζουσι μετὰ τρικηρίου,
B καθὼς οἱ ἀρχιερεῖς.

Κανὼν ο'.

Μὴ ἐξέστω ταῖς γυναιξὶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας λαλεῖν· ἀλλὰ κατὰ τὴν φωνὴν Παύλου τοῦ ἀποστόλου, σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν.

Ερμηνεία.

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστέλλων ὁ μέγας Παῦλος, παρεγγυᾶται ταῖς γυναιξὶ σιγᾶν, καὶ τοῖς
C οἰκείοις ἀνδράσιν ὑπείκειν, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, τὸν λέγοντα, πρὸς τὸν ἄνδρα σου γύναι ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. ἀκολούθως οὖν τούτοις διορίζεται ὁ κανὼν, μὴ λαλεῖν τὰς γυναῖκας ἐν καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν οἴκοι μανθάνειν περὶ ὧν θέλουσι. τούτου δὲ ὁρισθέντος οὕτω, μὴ εἴπῃς κατὰ μὲν τὸν καιρὸν τῆς λειτουργίας κωλύεσθαι αὐτὰς τοῦ λαλεῖν· κατὰ δὲ τὰς ἑτέρας ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις ἀπαραιτήτως λα-
D λεῖν. καὶ τηνικαῦτα γὰρ σιγᾶν ὀφείλουσιν. ὡς ἔοικε δὲ γυναῖκες τινὲς κατὰ τὸν τότε καιρὸν ἀνάγνωσιν θείων γραφῶν ὑποκρινόμεναι, ἐκκλησιάζειν ἐπεχείρουν τὰ πολλὰ, καὶ πρὸς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἑτοιμάζεσθαι. ὅπερ ἀνοίκειον εἶναι γυναιξὶν ἔδοξε τοῖς πατράσι· κἀντεῦθεν καὶ ἐκωλύθη. κατ' ἰδίαν δὲ ἐρωτᾶν τὰς συνετωτέρας περὶ ψυχωφελῶν τινῶν, οὐκ ἔστι καινόν. ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον η'. τῶν βασιλικῶν τίτλου α'. κεφ. α'. θέμα ε'. κωλύον τὰς γυναῖκας συνηγορεῖν δημοσίᾳ, καὶ λέγον οὕτω ῥητῶς· ὑπὲρ μόνων ἑαυτῶν συνηγοροῦσι γυνὴ καὶ τυφλός. ἡ γυνὴ γὰρ οὐ μετέρχεται ἀνδρῷον ὀφφίκιον. καὶ βιβλίον κα'. τίτλ. α'. κεφ. ια'. λέγον,

Γυνὴ ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ, ἐν ἄλλοις δὲ μαρτυρίαν νέμει, ἐν οἷς ἄνδρες οὐ προσκαλοῦνται. καὶ τὴν λη΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ κωλύουσαν γυναῖκας ἐπὶ συμφώνοις μαρτυρεῖν καὶ συναλλάγμασιν. ἐπὶ δὲ τοκετῷ καὶ ἐφ' ὧν μόνη θηλυκὴ ὄψις ὁρᾶται, οὐ μὴν καὶ ὀφθαλμοὶ ἀρρένων, ἐπιτρέπουσαν αὐτὴν μαρτυρεῖν. ζήτει καὶ τὴν ριη΄. Ιουστινιανοῦ νεαρὰν, ἤτοι κεφ. ιδ΄. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ λζ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κωλύουσαν τὰς γυναῖκας ἐπιτρόπους γίνεσθαι, καὶ λέγουσαν οὕτω ῥητῶς ἐν μέρει· ταῖς γὰρ γυναιξὶ καὶ ἡμεῖς ἀπαγορεύομεν τὰ τῆς ἐπιτροπῆς ὑπεισελθεῖν λειτουργήματα, εἰ μὴ μήτηρ ἢ μάμμη εἴη. ταύταις γὰρ μόναις κατὰ τὴν τῆς κληρονομίας τάξιν, καὶ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπεισελθεῖν ἐφίεμεν, ἐὰν ἐν ὑπομνήμασι, καὶ γάμοις ἑτέροις καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Βελλιανείου δόγματος ἀπαγορεύσωσι. ταῦτα γὰρ φυλάττουσαι πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν προτιμηθήσονται, τῶν ἐκ διαθήκης μόνων ἐπιτρόπων προλαμβανόντων ταύτας. τὴν γὰρ τοῦ τελευτήσαντος βούλησίν τε καὶ ἐπιλογὴν προτιμᾶσθαι βουλόμεθα. ἀνάγνωθι καὶ τίτλου ε΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεφ. κ΄. καὶ θέμα γ΄. λέγον, γυνὴ οὐ κουράτωρ ἐστί.

Κανὼν οα΄.

Τοὺς διδασκομένους τοὺς πολιτικοὺς νόμους μὴ δεῖν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἔθεσι κεχρῆσθαι, μήτε μὴν ἐπὶ θέατρον ἀνάγεσθαι, ἢ τὰς λεγομένας κυλίστρας ἐπιτελεῖν, ἢ παρὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν στολὰς ἑαυτοῖς περιτιθέναι· μήτε καθ' ὃν καιρὸν τῶν μαθημάτων ἀπάρχονται, ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν καταντῶσιν· ἢ καθόλου φάναι διὰ μέσου τῆς τοιαύτης παιδεύσεως. εἰ δέ τις ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο πρᾶξαι τολμήσοι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος γράφει εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου λόγον τοῦτο, ὡς οἱ πλεῖστοι καὶ ἀφρονέστεροι τῶν ἐν Ἀθήναις νέων σοφιστομανοῦντες, καὶ κατὰ τοὺς ἱπποδρομομανοῦντας μαχόμενοι πρὸς τοὺς ἀντιθέτους, προκαταλαμβάνουσι τὰς πόλεις καὶ τὰς ὁδοὺς, καὶ τοὺς νεήλυδας σοφιστὰς δεξιοῦνται μετὰ πομπείας καὶ ξεναγωγίας, καὶ τινων ἑτέρων παιδιῶν συνήθων τοῖς σοφιστεύουσι.

A Mulier in testamento non fert testimonium: in aliis autẽ dicit testimonium, in quibus viri non accersuntur. & xlviij. nouellam Imp. domini Leonis Sapientis, quæ prohibet mulieres in conuentionibus & contractibus ferre testimonium. In partu autem, & in iis in quibus solus fœmininus aspectus admittitur, non etiam oculi hominum, eas testimonium ferre permittunt. Quære & Iustiniani cxviij. nouellam, seu caput xiiij. iiij. tit. xxxvij. libri Basilic. quę prohibet mulieres fieri tutrices: & hæc præcisè dicit, Fœminis enim
B nos quoque prohibemus, ne tutelæ munera subeant, nisi sit mater, vel auia. Iis enim solis pro hæreditatis ordine tutelam quoque subire permittimus, si apud acta, & aliis nuptiis, & senatusconsulti Velleiani auxilio renunciauerint. Si hæc enim seruauerint, omnibus qui in transuersa sunt linea cognatis in tutela præferentur, testamentariis demum tutoribus eas anteeuntibus. Defuncti enim voluntatem & electionem præferri volumus. Lege & tit. v. eiusdem libri cap. xx. resp. iij. dicen-
C tem, Mulier non est curatrix.

Canon LXXI.

Eos qui docentur leges ciuiles, Græcis moribus vti non oportere, & neque in theatrum induci, neque eas, quæ dicuntur, Cylistras peragere, vel præter vsum communem sibi vestes induere, nec quo tempore disciplinam aggrediũtur, vel ad finem eius perueniunt, vel, vt in summa dicam, in eius doctrinæ dimidio: si quis autem deinceps hoc facere ausus fuerit, segregetur.

Schol. Bals. Magnus
D Theologus Gregorius hæc scribit in funebri magni Basilij oratione, quòd plurimi, eique stultissimi, ex adolescentibus qui erant Athenis, sophistico quodam furore perciti, & non secus ac ij qui equestris cursus certaminis furioso desiderio tenentur, contra aduersarios suos pugnantes, vrbes viásque anticipant, & recenter aduenientes sophistas excipiunt & complectuntur, magna splendidáque pompa deducentes, & hospitaliter comitantes, & alia quædam ludibria sophistis familiaria faciẽtes.

Vt est ergo credibile, in hac vrbium A regina hæc consuetudo inuaserat, quando legum quoque disciplina vigebat, vt quidam his Græcis moribus vterentur, & eos qui legum erãt disciplinam aggressuri, vel qui per mediam doctrinam processerãt, vel qui iam perfecti erant, cum magna quadam pompa & sumptuosis vestibus in theatrum deducerent, & ideo statuisse patres ea quæ sunt in præsenti canone. Cylistrę autem fiebãt, vt mihi videtur, inter eos qui docebant. Cùm enim hic sibi discipulum vendicaret, ille verò ex altera parte B resisteret, Cylistræ excogitatæ fuere, idque fortuitu, vt fit hodie in equorum curriculis de cancellis. Hæc ergo omnia prohibentes sancti patres, & Græca opera nominantes, statuũt nihil tale fieri omnino oportere, eo quòd multa offendicula & turbulenta eorum gratia fiant, & sit id quod eo modo fit, infidelium & gentilium felicitatis vel infelicitatis, præmium. Eos autem qui canonem transgrediuntur, segregationi subiici iusserunt.

CANON LXXII.

C

Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica coniungi, neque verò orthodoxam cum viro hæretico copulari: sed & si quid eiusmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimare, & nefarium coniugium dissolui. Neque enim ea quæ non sunt miscenda misceri, nec ouem cum lupo, nec peccatorum sortem cum Christi parte coniungi oportet: si quis autem ea quæ à nobis decreta sunt, transgressus fuerit, segregetur: si autem aliqui, qui adhuc sunt infideles, & in orthodoxorum gregem nondum relati sunt, sunt inter se legitimo matrimonio coniuncti: deinde hic D *quidem, eo quod est honestum electo, ad lucem veritatis accurrerit, ille verò erroris vinculo detentus fuerit, nolens diuinos radios fixis oculis intueri, si infideli vxori placeat cum viro fideli habitare, vel vice versa viro infideli cum infideli vxore, ne à se inuicem separentur. Ex diuini enim Pauli sententia, Sanctificatus est vir fidelis in muliere, & sanctificata est mulier infidelis in viro.*

SCHOL. BALS. Lex ciuilis definit matrimonium, societatem & cõmunicationem diuini & humani iuris.

A ὡς ἔοικεν οὖν εἰθισμένον ποτὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, ὅτε καὶ ἡ τῶν νόμων μάθησις ἤκμαζε, τοιούτοις Ἑλληνικοῖς ἔθεσι κεχρῆσθαι τινάς, καὶ τοὺς μέλλοντας πρὸς τὴν τῶν νόμων μάθησιν ἀποδύεσθαι, ἢ τοὺς διὰ μέσης τῆς διδασκαλίας προοδεύοντας, ἢ τοὺς τελειωθέντας μετὰ προπομπῆς καὶ πολυτελῶν ἀσυνήθων ἱματίων θεατρίζειν. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πατέρες ἐθεσμοθέτησαν τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι. κυλίστραι δὲ ἐγίνοντο ὡς ἐμοὶ δοκεῖ μεταξὺ τῶν διδασκόντων. τοῦ μὲν γὰρ ἰδιουμένου τὸν δεῖνα μαθητήν, τοῦ δέ, B ἑτέρωθεν ἀντιπίπτοντος, αἱ κυλίστραι ἐπενοήθησαν, καὶ τὸ ἐκ τῆς τύχης ἀποτέλεσμα. ὡς γὰρ σήμερον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις χάριν τῶν καγκέλλων. ταῦτα οὖν πάντα οἱ ἅγιοι πατέρες ἀπαγορεύοντες, καὶ Ἑλληνικὰ ἔργα κατονομάζοντες, διορίζονται μηδέν τι τοιοῦτον γίνεσθαι, πάντως διὰ τὸ πολλὰ σκάνδαλα καὶ ταραχὰς χάριν τούτων ἀναφύεσθαι μέσον τῶν πιστῶν, καὶ ἐθνικῆς εὐτυχίας ἢ δυστυχίας εἶναι ἐπίχειρον τὸ γινόμενον. τοὺς δὲ παραβαίνοντας τοῦ κανόνος ἀφορισμῷ ὑποκεῖσθαι παρεκελεύσαντο.

Κανὼν οβʹ.

Μὴ ἐξέστω, ὀρθόδοξον ἄνδρα αἱρετικῇ συνάπτεσθαι γυναικί, μήτε μὴν αἱρετικῷ ἀνδρὶ γυναῖκα ὀρθόδοξον ζεύγνυσθαι· ἀλλ᾽ εἰ καὶ φανῇ τι τοιοῦτον ὑπό τινος τῶν ἁπάντων γινόμενον, ἄκυρον τὸν γάμον ἡγεῖσθαι, καὶ τὸ ἄθεσμον διαλύεσθαι συνοικέσιον. οὐ γὰρ χρὴ τὰ ἄμικτα μιγνύναι, οὐδὲ τῷ προβάτῳ λύκον συμπλέκεσθαι, καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ μερίδι τὸν τῶν ἁμαρτωλῶν κλῆρον. Εἰ δὲ παραβῇ τις τὰ παρ᾽ ἡμῶν ὁρισθέντα, ἀφοριζέσθω. Εἰ δέ τινες ἔτι ἐν τῇ ἀπιστίᾳ τυγχάνοντες, καὶ οὔπω τῇ τῶν ὀρθοδόξων ἐγ- D καταλεχθέντες ποίμνῃ, ἀλλήλοις γάμῳ νομίμῳ ἡρμόσθησαν, εἶτα ὁ μὲν τὸ καλὸν ἐκλεξάμενος, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας προσέδραμεν· ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς πλάνης κατεσχέθη δεσμοῦ, μὴ πρὸς τὰς θείας ἀτενίσαι ἀκτῖνας ἑλόμενος (εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἡ ἄπιστος συνοικεῖν, ἢ τὸ ἔμπαλιν ὁ ἄπιστος τῇ πιστῇ) μὴ χωριζέσθωσαν κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον. ἡγίασται γὰρ ὁ ἄπιστος ἀνὴρ ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ ἄπιστος γυνὴ ἐν τῷ ἀνδρί.

Ἑρμηνεία.

Ὁ πολιτικὸς νόμος τὸν γάμον ὁρίζεται κοινωνίαν καὶ συγκλήρωσιν θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου.

ἀκολούθως οὖν τούτῳ διορίζονται οἱ ἅγιοι πατέρες, μὴ συνάπτεσθαι κατὰ νόμον γάμου ὀρθόδοξον ἄνδρα αἱρετικῇ γυναικὶ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. ἀλλ' εἴποτε γένηταί τι τοιοῦτον, διασπᾶσθαι τὸ συνοικέσιον ὡς ἀνυπόστατον. τίς γάρ φησι κοινωνία ἔσται λύκῳ καὶ ἀρνίῳ, ἐναντιοφρονοῦσι κατὰ πάντα καὶ ἐχθραίνουσι διὰ τὸ τῆς διαγωγῆς διάφορον; καὶ οὐ μόνον διασπᾶσθαι τὸ συνοικέσιον, ἀλλὰ καὶ τὸν τοιοῦτόν τι τολμήσαντα ἀφορίζεσθαι. Εἰ μέντοι ἕτερος τῶν ὁμοζύγων προσείληπται τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, οὐ παρὰ τοῦτο τὸ συνοικέσιον διασπασθήσεται. ὁ γοῦν μέγας ἀπόστολος Παῦλος διωρίσατο ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, τοὺς τοιούτους μὴ χωρίζεσθαι, ὅτι ἡγίασται ὁ ἄπιστος ἀνὴρ διὰ τῆς πιστῆς γυναικὸς, καὶ ἀντιστρόφως, ἁγιάζεται ἡ ἄπιστος γυνὴ διὰ τοῦ πεπιστευκότος ἀνδρός. ἔστι δὲ καὶ ἐλπὶς ὁμοφρονῆσαι τοὺς ὁμοζύγους ἐκ τοῦ προελέσθαι θάτερον ἐξ αὐτῶν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. σημείωσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα, διὰ τοὺς Ἴβηρας τοὺς ἀδιαφόρως τὰ οἰκεῖα θυγάτρια τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐκγαμίζοντας. ὡσαύτως σημείωσαι καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ κανόνος τὸ λέγον, εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἡ ἄπιστος συνοικεῖν; ἢ τὸ ἔμπαλιν, ὁ ἄπιστος τῇ πιστῇ; μὴ χωριζέσθωσαν. Εἰ γὰρ αἱρετίσεταί τις τούτων διαζυγῆναι, ἀπεντεῦθεν ὁ γάμος διασπασθήσεται. ὅπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Θεοδότου. διεζύγη γὰρ Βασιλικὸς Βυκινάτωρ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἀπὸ τῆς ἀπίστου γυναικὸς αὐτοῦ, μετὰ πατριαρχικοῦ ὁρισμοῦ, ὡς μὴ πειθομένης βαπτισθῆναι κατὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς παράκλησιν.

Κανὼν ογʹ.

Τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ δείξαντος ἡμῖν τὸ σωτήριον, πᾶσαν σπουδὴν ἡμᾶς τιθέναι χρὴ, τοῦ τιμὴν τὴν ἀξίαν ἀποδιδόναι τῷ δι' οὗ σεσώσμεθα τοῦ παλαιοῦ παραπτώματος. ὅθεν καὶ νῷ καὶ λόγῳ καὶ αἰσθήσει τὴν προσκύνησιν αὐτῷ ἀπονέμοντες, τοὺς ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ σταυροῦ τύπους ὑπό τινων κατασκευαζομένους ἐξαφανίζεσθαι, παντοίως προστάττομεν, ὡς ἂν μὴ τῇ τῶν βαδιζόντων καταπατήσει τὸ τῆς νίκης ἡμῖν τρόπαιον ἐξυβρίζοιτο. τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπὶ ἐδάφους κατασκευάζοντας, ὁρίζομεν ἀφορίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἐν ἐδάφεσιν ἐκκλησιῶν ἢ καὶ ἄλλων τόπων σταυρικὰ σημεῖα ἀπὸ λίθου ἢ ἀπὸ ἑτέρου τινὸς εἴδους ἐχάραττον. τοῦτο οὖν κωλύων

A Huic ergo cõsequenter sanctipatres decernunt, iure matrimonij non esse coniũgendum virũ fidelem mulieri infideli, vel infidelẽ mulierẽ viro fideli: sed & si quid eiusmodi factũ fuerit diuellendũ ac separandũ esse matrimoniũ, vt quod cõsistere non possit. Quæ est enim, inquit, lupo cum agno societas, quorũ est penitus contraria volũtas, sibiq; sunt inuicem in omnibus aduersi & infesti, quòd sit contraria eorũ viuendi ratio? Et non solum separandũ esse matrimonium, B sed & eum qui tale quid ausurus est, segregandũ esse statuunt. Sed si, inquiũt, alter ex cõiugibus fidẽ orthodoxã elegerit, nõ propterea separabitur matrimoniũ. Magnus enim apostolus in epist. ad Corinth. statuit eos non esse separãdos, quoniã sanctificatus est vir infidelis per fidelẽ mulierẽ, & contrà sanctificatur infidelis mulier per virũ qui credidit. Est autem spes fore, vt eiusdẽ sint sentẽtiæ cõiuges, si alter ex ipsis fidem orthodoxam elegerit. Nota ergo præsentẽ canonẽ propter Iberos, qui suas filias C Agarenis indiscriminatim in matrimonio collocant. Similiter nota & verbũ canonis, quod dicit, Fideli autem placet cum infideli cohabitare, vel cõtrà fideli cũ infideli? ne separẽtur. Si quis enim horũ separari maluerit, matrimoniũ ex eo diuelletur. Quod quidẽ factum est tẽpore sanctissimi Patriarchæ domini Theodoti: separatus est enim à sua infideli vxore Basilius Buccinator, postquam baptizatus fuerat, cũ decreto Patriarchali: vtpote quæ à viri suasione in- D duci non posset vt baptizaretur.

CANON LXXIII.

Cùm crux nobis viuifica salutare ostẽderit, nos omnẽ diligẽtiam adhibere oportet, vt ei per quã ab antiquo lapsu saluati sumus, eum quẽ par est honorẽ habeamus. Quamobrem & mente, & sermone, & sensu adorationẽ ei tribuentes, crucis figuras, quæ à nonnullis in solo ac pauimento fiunt, omnino deleri iubemus, ne incedentiũ conculcatione, victoriæ nobis trophæũ iniuria afficiatur. Eos itaque qui deinceps crucis signum in solo construunt, segregari decernimus.

SCH. BALS. Nõnulli, in ecclesiarũ, vel aliorũ etiã locorũ pauimẽtis, crucis signa in lapide, vel aliqua alia specie, imprimebãt. Hoc ergo prohibẽs

canon, dicit quòd salus hominum per crucem viuificam facta est, & oportet nos ei conuenientem & proportione respondentem honorem adorationémque tribuere, mente, sermone, & sensu: mente scilicet, per tacitam gratiarum actionem: sermone, per boni quod in nos factũ est, apud omnes cõfessionem: & sensu, quando eam actu videntes salutamus. Vnde etiam omnes qui vbiuis inueniuntur, crucis typos in pauimẽto, deleri & tolli iubet, ne ab incedentibus conculcetur nostrum aduersus diabolum trophæum: eos autem qui aggressi fuerint crucis figuram in solo construere, iubet segregationi subiici. Dicit autem & v. cap. primi tituli primi libri, Nec monachus, nec vllus alius, in publico loco, vel in quo spectaculum peragitur, crucem imponat, vel sanctorum reliquias: & cap. vj. Nemo in solo, vel molari lapide, vel marmore, pauimenti crucem insculpat vel pingat: sed auferat: eo qui id transgreditur, grauissimum subeunte supplicium. Et cap. lviij. primi tit. iij. lib. imperat præcisè dicens: Sed & preciosas cruces, cum quibus in supplicationibus egrediuntur, non alibi quàm in sanctis locis reponi. Hæc cùm & canon & leges statuant, crucem quidem in pauimento non audet quis ex aliqua materia construere: sanctæ autem imagines & cruces in publicis viis à volente eriguntur. Et nos quidem, propter deum, & puram erga eius sanctos fidem, sancta eiusmodi vbicunque erecta adoramus & salutamus. Leges autem, vt est consentaneum, propter infidelium', eorúmque qui sine vlla honesta consideratione indiscriminatim viuunt, improbitates, hæc scripserunt. Existimo ergo quòd illi segregationi subiiciuntur, qui sunt simpliciores, & propter pietatem in solo preciosam crucem fabricantur. Qui enim mala animi affectione hoc agunt, vt salutaris crucis figura, eo quòd conculcetur, contumelia afficiatur, vt impij punientur.

Canon LXXIV.

Quòd non oportet in dominicis locis vel ecclesiis eas quæ dicuntur agapas, id est charitates, facere, & intus in

A ὁ κανών, φησὶν ὅτι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ γέγονε. καὶ χρὴ ἡμᾶς τὴν ἀνάλογον τιμὴν καὶ προσκύνησιν αὐτῷ ἀπονέμειν, νῷ καὶ λόγῳ καὶ αἰσθήσει· ἤτοι νῷ μὲν, διὰ εὐχαριστίας σιωπηρᾶς· λόγῳ, διὰ τῆς πρὸς πάντας ὁμολογίας τοῦ γεγονότος ἀγαθοῦ πρὸς ἡμᾶς· καὶ αἰσθήσει ὅταν καὶ πραγματικῶς τοῦτον ὁρῶντες κατασπαζώμεθα. ὅθεν καὶ τοὺς ὁπουδήποτε εὑρισκομένους τύπους τοῦ σταυροῦ ἐν ἐδάφει, διωρίσατο ἀφανισθῆναι, ὡς ἂν μὴ καταπατῆται παρὰ τῶν βαδιζόντων, τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου τρόπαιον ἡμῶν· τοὺς δὲ
B ἐπιχειρήσαντας σταυροῦ τύπον ἐν ἐδάφει κατασκευάσαι, ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι. Φησὶ δὲ καὶ τὸ ε'. κεφ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίου, μήτε μοναχὸς μήτε ἕτερός τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ, ἢ ἐν ᾧ θέα ἐπιτελεῖται· σταυρὸν ἐπιβαλλέτω ἢ λείψανα ἁγίων. καὶ κεφ. ϛ'. μηδεὶς ἐν ἐδάφει ἢ μυλίτῃ λίθῳ ἢ ἐν μαρμάρῳ ἐδαφικῷ ἐγγλυφέτω ἢ γραφέτω σταυρόν· ἀλλὰ περιαιρείσθω τὴν βαρυτάτην τοῦ παραβαίνοντος ὑφισταμένου ποινήν. καὶ κεφ. νη. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου λέγει ἐν μέρει, ἀλλὰ καὶ τοὺς τιμίους σταυρούς, μεθ' ὧν ἐν ταῖς λιταῖς
C ἐξέρχονται, μὴ ἀλλαχόσε πλὴν εἰ μὴ ἐν εὐαγέσι τόποις ἀποτίθεσθαι· ταῦτα τοῦ κανόνος καὶ τῶν νόμων διοριζομένων, σταυρὸν μὲν ἐν ἐδάφει οὐ τολμᾷ τις κατασκευάσαι ἀπό τινος ὕλης. ἅγιαι δὲ εἰκόνες καὶ σταυροὶ ἐν δημοσίοις ὁδοῖς παρὰ τοῦ θέλοντος ἀναστηλοῦνται. καὶ ἡμεῖς μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ καθαρὰν πίστιν, τὰ ὁπουδήποτε ἀναστηλούμενα τοιαῦτα ἅγια προσκυνοῦμεν καὶ κατασπαζόμεθα. οἱ δὲ νόμοι, ὡς ἔοικε, διὰ τὰς τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἀδιαφόρως ζώντων κα-
D κίας, τὰ ῥηθέντα γεγράφασιν. οἴομαι δὲ ὅτι ἐκεῖνοι καθυποβάλλονται ἀφορισμῷ, οἱ ἁπλούστεροι, καὶ δι' εὐσέβειαν δῆθεν κατασκευάζοντες ἐν τῷ ἐδάφει τίμιον σταυρόν· οἱ γὰρ κακῇ διαθέσει τοιοῦτόν τι ποιοῦντες, χάριν τοῦ τὸν σωτηριώδη τύπον τοῦ σταυροῦ, διὰ τοῦ καταπατεῖσθαι, περιυβρίζεσθαι, ὡς ἀσεβεῖς κολασθήσονται.

Κανὼν οδ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἔνδον ἐν

τοῦ οἴκῳ ἐσθίειν, καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν. οἱ δὲ τοῦτο ποιεῖν τολμῶντες, ἢ παυσάσθωσαν, ἢ ἀφοριζέσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, μέμφεται τοὺς ἐν ἐκκλησίαις συμποσιάζοντας, λέγων, μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; ἐπεὶ οὖν πᾶς τόπος τῷ κυρίῳ ἀνατεθειμένος, κυριακὸς λέγεται, κἂν μὴ ἐκκλησία ἐστὶν, ἀλλὰ πρόναος τυχὸν ἢ ἕτερόν τι ἱερὸν, διορίζεται ὁ κανὼν μὴ συμποσιάζειν τινὰς ἐν ἐκκλησίαις ἢ ἐν τοιούτοις τόποις· (τοῦτο γὰρ ἀγάπην καλεῖ, ἢ ὡς συστατικὸν ἀγάπης, ἢ δι' ἀγάπην γινόμενον) ἀλλὰ μηδὲ ἔνδον τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ ἐσθίειν καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντας καὶ μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθουμένους, ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι. καὶ ἀγάπη μὲν καλεῖται ἡ ἀδελφοσύνη καὶ τὰ διὰ ταύτης συμπόσια· ἅτινα ἐκωλύθησαν ὡς παραίτια σκανδάλων, ὕβρεων, ἔστιν ὅτε καὶ συνωμοσιῶν καὶ φατριῶν. ἀκούβιτον δὲ λέγεται πᾶν ἐπίθετον στρωμνῆς κατασκεύασμα εἰς ὕψος ἠρμένον καὶ μαλακόν. ἀκούμβω γὰρ παρὰ Λατίνοις, τὸ ἀνακλίνω. τινὲς οὖν ὡς ἔοικεν ὑποστελλόμενοι κλινίδια ἐν τῷ μεσονάῳ εἰσάγειν, ἢ καὶ διὰ θρύψιν πλείονα ἐποίουν ἢ ἄλλως πως εἰς ἀνάπαυσιν αὐτῶν στρωμνὰς τοιαύτας, ὃ δὴ καὶ ἐκωλύθη. ἐπεχείρησαν δέ τινες εἰπεῖν, τὸ αὐτὸ εἶναι κυριακὸν τόπον καὶ ἐκκλησίαν. καὶ ἡρμήνευσαν τὸ ἤ, συμπλεκτικὸν καὶ οὐ διαζευκτικόν· ἐμοὶ δὲ οὐκ ἔδοξε. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν μὴ γίνεσθαι ἀγάπας ἐν κυριακοῖς ἢ ἐν ἐκκλησίαις, κωλύει τὸ ἐσθίειν καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν, εἰς μόνους τοὺς οἴκους, ἤγουν τὰς ἐκκλησίας. ὥστε διαφορά ἐστιν ἐκκλησιῶν καὶ προναῶν καὶ ἄλλων κυριακῶν τόπων.

Κανὼν οε'.

Τοὺς ἐπὶ τὸ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραγινομένους, βουλόμεθα μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχρῆσθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκβιάζεσθαι, μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ ἐκκλησίᾳ ἁρμοδίων τε καὶ οἰκείων· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως τὰς τοιαύτας ψαλμῳδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ θεῷ.

A *ade comedere, & accubitꝰ sternere. Qui autẽ hoc ausi fuerint, vel cessẽt, vel segregẽtur.*

SCHOL. BALS. Magnus Paulus in sua epistola ad Corinthios, eos reprehendit qui in ecclesia conuiuantur, dicẽs: An nõ habetis domos ad edendum vel bibẽdum? An Dei ecclesiam contẽnitis, & eos qui nõ habent, pudore afficitis? Quoniã ergo omnis locus domino consecratus, dominicus dicitur, etiã si non est ecclesia, vel tẽpli vestibulũ seu porticus: statuit canõ, ne aliqui in ecclesia cõuiuentur, vel in eiusmodi locis. (Hoc enim vocat ἀγάπην: id est dilectionẽ, vel quòd sit dilectionis efficiens, eámq; constituens, vel quòd fiat propter dilectionem:) sed neque intra domũ domini Dei comedãt, & accubitus sternant. Eos autẽ qui tale quid faciũt, & post denunciationẽ non abstinent, segregationi subiici. Et vocatur quidem ἀγάπη seu dilectio, fraternitas, & quæ propter eam incũtur conuiuia. Quæ quidẽ sunt prohibita, vt quę offendiculorũ, & contumeliarũ, ac insolentiarũ, & nonnunquã etiã coniurationũ & sodalitatũ causæ essent. Accubitus autem dicitur omnis imposita strati strues, quæ in altitudinẽ erecta & mollis. Accũbo enim idẽ est quod Procido. Nonnulli ergo lectulos in mediũ templi submittẽtes, huiusmodi toros seu strata, vel ad maiores delicias, vel alioqui ad suã quietẽ faciebant: quod est etiã prohibitũ. Nonnulli autẽ dicere conati sunt idẽ esse locum dominicũ & ecclesiã: & interterpretati sunt illud Vel, vt coniunctiuum, & nõ disiunctiuũ. Mihi autẽ non ita visum est. Postquã enim dixisset non faciendas agapas in dominicis vel in ecclesiis, prohibet comedere, & accubitus sternere in solis ædibus siue ecclesiis. Quamobrem est differentia inter ecclesias & προνάους, hoc est templi vestibula seu porticus, & alios locos dominicos.

CANON LXXV.

Eos qui in ecclesiis ad psallendum accedunt, volumus nec inordinatis vociferationibus vti, & naturam ad clamorem vrgere, nec aliquid eorum quæ ecclesiæ non conueniunt & apta non sunt, asciscere, sed cum magna attentione & compunctione psalmodias Deo, qui est occultorũ inspector, offerre.

Pios enim & sanctos fore filios Israël sacrum docuit oraculum.

SCHOL. BALS. Dei ecclesiæ dicuntur domus orationis. Vnde etiam qui Deum orant, cum lacrymis Deum orare debent, & cum humilitate, non autem cum inordinato & impudente habitu. Statuerunt ergo patres non esse sacra canẽda cantica & psalmodias, inordinatis & intentis vociferationibus, & naturæ vim afferentibus. Nec etiam quibusdam flexis modulatísque vocibus, ecclesiasticæ constitutioni & consequentiæ non conuenientibus, cuiusmodi sunt modi scenici & superuacaneæ vocis varietates: sed cum multa compunctione & moribus piis & sanctis Deo preces offerre, qui nouit cordium nostrorum occulta. Hæc autem iusserunt consequenter dicto Euangelico, quod statuit, Non oportere nos, sicut & ethnici, cum loquacitate & clamore precari, tanquam per multiloquium nostrum nos exaudiendos arbitremur, sed in occulto, Deo hymnum offerre: facere autem petitiones similiter, vt pater noster cælestis, qui videt in abscondito, nobis reddat in aperto. Quoniam autem, inquiunt, Lex quoque Mosaica dixit in Leuitico, pios & sanctos filios Israel futuros, nos quoque qui huius legis complementum accepimus, magis pij sanctique esse debemus, & provt constitutum est, nos gerere. Quoniam autem apud diuersos sanctissimos patriarchas dictum est, non solùm in festis hæc fieri à cantoribus, sed etiam in vigiliis & mortuorum monumentis, fuerunt multa synodalia edicta segregationi subiicientia eos qui talia faciunt, & non per cãtica, & alleluiarias supplicationes, vt ecclesiæ est fundamentum, nocturnam psalmodiam peragunt. Lege Synodi Carthaginensis canonem cviij. Lege etiam panegyricam sancti patris nostri Ioannis Chrysostomi orationem scriptam in interpretationem dicti prophetici quod dicit, Vidi dominum sedentem in throno alto & in sublime elato. Prohibet enim psalmodias scenicas, & saltationes gesticulatorum, & intensas exclamationes.

A εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λόγιον.

Ἑρμηνεία.

Αἱ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαι, οἶκοι προσευχῶν λέγονται, ὅθεν καὶ οἱ προσευχόμενοι, παρακαλεῖν τὸν θεὸν ὀφείλουσι μετὰ δακρύων καὶ ταπεινώσεως, οὐ μὴν μετὰ ἀτάκτου καὶ ἀναιδοῦς σχήματος. διωρίσαντο οὖν οἱ πατέρες, μὴ γίνεσθαι τὰ ἱερὰ ψαλμῳδήματα διὰ βοῶν ἀτάκτων καὶ ἐπιτεταμένων, καὶ τὴν φύσιν παραβιαζομένων· μήτε μὴν διά τινων καλλιφωνιῶν ἀνοικείων τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει καὶ ἀκολουθίᾳ· οἷα εἰσὶ τὰ θυμελικὰ μέλη, καὶ αἱ περιτταὶ ποικιλίαι τῶν φωνῶν. ἀλλὰ μετὰ πολλῆς κατανύξεως καὶ θεαρέστου τρόπου προσάγειν τῷ θεῷ τὰς εὐχὰς τῷ εἰδότι τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν ἡμῶν. ταῦτα δὲ παρεκελεύσαντο ἀκολούθως τῷ εὐαγγελικῷ ῥητῷ, τῷ διοριζομένῳ μὴ κατὰ ἐθνικοὺς εὔχεσθαι ἡμᾶς μετὰ βαττολογίας καὶ κραυγῆς, ὡς οἰομένους εἰσακουσθῆναι διὰ τὴν πολυλογίαν ἡμῶν· ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ προσάγειν τὸν ὕμνον τῷ θεῷ. ποιεῖν δὲ καὶ τὰς αἰτήσεις ὁμοίως· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσῃ ἡμῖν ἐν τῷ φανερῷ. ἐπεὶ δέ φασι καὶ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος εἶπεν ἐν τῷ Λευιτικῷ, εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τοῦ νόμου τούτου δεξάμενοι τὸ πλήρωμα, ὀφείλομεν εὐλαβέστεροι εἶναι, καὶ κατὰ τὰ νενομισμένα πολιτεύεσθαι. ἐπεὶ δὲ παρὰ διαφόροις ἁγιωτάτοις πατριάρχαις ἐλαλήθη μὴ μόνον ἐν ταῖς ἑορταῖς γίνεσθαι τοιαῦτα παρὰ τῶν ψαλτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν παννυχίσι καὶ μνημοσύνοις τεθνεώτων, γεγόνασι διάφορα σημειώματα συνοδικά, ἀφορισμῷ καθυποβάλλοντα τοὺς τοιαῦτα ποιοῦντας, καὶ μὴ διὰ ψαλμῳδημάτων καὶ ἀλληλουϊαρίων λιτῶν ψαλλομένων, κατὰ τὸ θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας ἐκπληροῦντας τὴν παννύχιον ψαλμῳδίαν. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ρη'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὸν πανηγυρικὸν λόγον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὸν γραφέντα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ προφητικοῦ ῥητοῦ τοῦ λέγοντος· Εἶδον τὸν κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου. κωλύει γὰρ τὰς θυμελικὰς ψαλμῳδίας καὶ τὰς ὀρχήσεις τῶν χειρονομούντων, καὶ τὰς ἐκτεταμένας ἐκφωνήσεις.

Κανὼν ος'.

A Ὅτι οὐ χρὴ ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων καπηλεῖον ἢ τὰ διὰ ἀρωμάτων εἴδη προτιθέναι, ἢ ἑτέρας πράσεις ποιεῖσθαι, τὸ σεβάσμιον ταῖς ἐκκλησίαις φυλάττοντας. ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῶν καὶ θεὸς διὰ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας παιδαγωγῶν ἡμᾶς, μὴ ποιεῖν τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐμπορίου οἶκον παρεκελεύσατο· ὃς καὶ τῶν κολλυβιστῶν τὸ κέρμα ἐξέχεεν, καὶ τοὺς τὸ ἱερὸν κοινοποιοῦντας ἀπήλασεν. Εἴ τις οὖν ἐπὶ τῷ προκειμένῳ ἁλῷ πλημμελήματι, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

B Τὴν αἰδέσιμον τιμὴν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὰς συντηροῦντες οἱ θεῖοι πατέρες, καὶ μὴ ἀνεχόμενοι ὅλως κοινοῦσθαι παρά τινος τὰ ἱερά, διωρίσαντο μὴ προτίθεσθαι ἀρωματικὰ εἴδη ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων, μηδὲ καπηλεῖον γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς, μηδὲ ἁπλῶς πιπράσκεσθαί τι ἔνδον τούτων· ἀλλ' εἶναι ἀνεπικοινωνήτους παντελῶς τοῖς ἐμπορευομένοις, ὅτι, φασί, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ θεός, πραγματικῶς διδάσκων ἡμᾶς διὰ τῆς ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ, μεγάλως κολάζεσθαι τὸν κοινοῦντα C τὸ ἱερόν, καὶ οἶκον ἐμπορίου τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ποιοῦντα, τοὺς κολλυβιστάς, τουτέστι τοὺς τραπεζίτας ἐκ τῶν ἱερῶν περιβόλων ἐξήλασε. κόλλυβος δὲ τὸ λεπτὸν νόμισμα, καὶ τὰ κέρματα αὐτῶν, τουτέστι τὰ διὰ νομισμάτων προχείρια, ἐξέχεεν. τοὺς γοῦν τοιοῦτόν τι ποιῆσαι τολμήσαντας, ἀφορισμῷ καθυπέβαλον. Διαφόρων δὲ ἁγιωτάτων πατριαρχῶν προσταξάντων ἀπό τε τοῦ αὐγουσταίωνος καὶ τῶν προσεγγεστέρων μερῶν τοῦ προνάου τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας τοὺς τραπεζίτας διωχθῆναι, καὶ τοὺς ψωμοπώλας καὶ ὀπωροπώλας, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐμπόρους, εἶπόν τινες, ὡς περιβόλους ἐκκλησιαστικοὺς ὁ κανὼν ὀνομάζει, τοὺς προνάους ἑκάστου ναοῦ, οὐ μὴν τὰς φιάλας καὶ τὰ ἕτερα μέρη τῶν θείων ναῶν, τὰ συνηνωμένα αὐτοῖς. τοῖς πλείοσι δὲ τοῦτο οὐκ ἤρεσεν. Εἶπον γὰρ ὡς ἐπεὶ ὁ κανών, ἐκκλησίας οὐκ ἐμνήσθη, (τὸ γὰρ ἐν μεσονάῳ ἢ προνάῳ καπηλεῖον γενέσθαι ἢ ἀγοραίων συνέδριον, οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν τινὸς Χριστιανοῦ ἔλθοι, ὡς ἀσεβέστατον) ἀλλὰ ἱερῶν περιβόλων ναοῦ, ὀφείλομεν περὶ τούτων τὴν πᾶσαν εἰσάγειν ἀμφιβολίαν. πάντες

CANON LXXVI.

Quòd non oportet intra sanctos ambitus cauponatoriam officinam, vel quæ fiunt per aromata species proponere, vel alias venditiones facere, suam venerationē in ecclesiis seruantes. Seruator enim noster & Deus, per suam in carne vitæ agēdæ rationem nos instituens, non facere domū patris sui domū negotiationis iussit, qui etiam nummulariorum æs effudit, & eos qui sacrum commune faciebant, eiecit. Si quis ergo in prædicto delicto deprehensus fuerit, segregetur.

SCHOL. BALS. Sanctarum ecclesiarum conuenientem honorem, eorúmque quæ ad illas pertinent, sancti patres conseruantes, nec sustinentes vt ab vllo omnino quæ sunt sacra, fiant communia, decreuerunt non esse proponendas aromaticas species intra sanctos ambitus, nec in eis fieri cauponatoriam officinam, nec intra ipsos aliquid omnino vēdi, sed eos esse à mercatorū cōmunione alienos. Quoniam, inquit, dominus quoq; noster Iesus Christus per suā in carne vitæ agēdę rationē, nos actu docens valde esse puniendū eum qui quod est sacrū, cōmune facit, & domū Dei, domū negotiationis reddit, nūmularios, hoc est mensarios seu argentarios, ex sacris ambitibus eiecit. Ij autē Grecè dicūtur κολλυβισαί, à dictione κόλλυβος, quæ exiguū nummū significat. Et mensas ipsorū, Græcè est, τὰ κέρματα αὐτῶν, hoc est, nummos, effudit. Eos ergò qui hoc facere ausi fuerint, segregationi subiecerūt. Cū autē permulti sanctissimi patriarchæ, & ab Augustali & à propinquioribus magnæ ecclesiæ vestibulo partibus nūmularios, & crustularū fructuūq; vēditores, & reliquos mercatores expelli iussissent, dicebāt ca- D nonē ecclesiasticos ambitus nominare porticus ac vestibula vniuscuiusq; tēpli, sed non & alias diuinarū ædiū partes quæ eis vnitæ sunt: hoc autem pluribus non placuit. Dicebāt enim quòd quoniam canon ecclesiæ non meminit: (Quòd enim in medio tēpli vel in eius vestibulo cauponatio fiat, vel mercatorum cōuentus, nulli Christiano ne in mentem quidem venerit, vt quod sit à pietate alienissimum) sed de sacris tēpli ambitibus, debemus omnē quæ de ea re esse potest dubitationem inducere. Omnes

autem illos esse sacros ambitus dixerunt, qui rationis expertium animãtium conculcationi permissi nõsunt, etiamsi alio quodam modo sint communes: Ex xij. cap. v. lib. quod dicit, Vsque ad terminos ecclesiæ in foro publico securitatem habeant qui confugerunt, interioribus lauacris, vel hortis, vel domiciliis, vel porticibus, vel atriis vtentes, & prohibeantur intra templum comedere, & dormire, & cætera. Hortos & porticus ecclesiæ coniunctos, sacros ambitus esse ne dixeris, vt illic etiam prohibeantur proponi venalia. Hæc enim ecclesiæ quidem partes reputabuntur: sacri autem ambitus non dicentur. Et vt cõmunia quidem, sanctorũ ambituũ honore digna non habebũtur: sed propter ecclesiæ priuilegiũ, Qui eum qui eò cõfugit ex ipsis abripuerit, punietur. Nota verò inter solum templum edere ac bibere prohiberi eos, qui ad ipsum cõfugerint.

CANON LXXVII.

Quòd non oportet sacris initiatos, vel clericos vel ascetas, id est exercitatores, seu monachos, lauari cum mulieribus, nec omnẽ Christianum laicũ. Hæc est enim prima condemnatio apud gentes. Si quis autẽ hac in re deprehensus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: sin autem laicus, segregetur.

SCHOL. BALS. Vt est verisimile, ante hanc synodum, lauabãtur sacerdotes quidam, & laici, & monachi cum mulieribus, apostolicum diuinum præceptũ non curantes quod dicit, Sine offendiculo sitis, & Iudæis, & Græcis: & ecclesiæ Dei. Corrigẽtes hoc ergo sancti patres, vt maximè indecorum, & offensionẽ scandalúmq; afferens, & ad dæmoniacas cupiditates excitans, & eos qui hoc turpi instituto vtuntur ad magnam condemnationem deducens, statuerunt vt qui deinceps adeò incõsideratè & indecorè cum muliere lauabitur, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur. Nota autem quòd canon facit differentiam inter sacris initiatos, clericos, ascetas, & laicos. Sacris initiati sunt, qui sunt etiam ex sacro tribunali, & ordinantur, episcopi scilicet, sacerdotes, diaconi, & hypodiaconi. Clerici, omnes qui extra sacrum tribunal in templis deseruiunt,

A δὲ ἐκείνους εἶπον εἶναι ἱεροὺς περιβόλους τοὺς μὴ ἀπολυθέντας εἰς ἀλόγων ζώων καταπάτησιν, καὶ ἀλλοτρόπως κοινωθέντας. ἀπὸ μέντοι τοῦ ιβ. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου, τοῦ λέγοντος, μέχρι τῶν ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας ὅρων τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς ἢ κήποις ἢ οἰκήμασι, ἢ στοαῖς ἢ αὐλαῖς χρώμενοι, καὶ κωλυέτωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπνοῦν ἢ ἐσθίειν· μὴ εἴπῃς καὶ τὰ λουτρὰ καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰς στοὰς τὰς συνημμένας ταῖς ἐκκλησίαις, B ἱεροὺς περιβόλους εἶναι, ὡς ἐντεῦθεν κωλύεσθαι καὶ τὸ προτίθεσθαι ὤνια ἐπ᾽ αὐτοῖς. ταῦτα γάρ, μέρη μὲν τῆς ἐκκλησίας λογίζονται, ἱεροὶ δὲ περίβολοι οὐ λεχθήσονται· καὶ ὡς κοινὰ μέν, τῆς τιμῆς τῶν ἱερῶν περιβόλων οὐκ ἀξιωθήσονται. διὰ δὲ τὸ τῆς ἐκκλησίας προνόμιον, ὁ ἐξ αὐτῶν ἁφαρπάσας τὸν προσφυγόντα, κολασθήσεται. σημείωσαι δὲ ὅτι ἐντὸς μόνου τοῦ ναοῦ ἐσθίειν καί τινες τοὺς προσφυγάς κεκώλυται.

Κανὼν οζ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἢ ἀσκητὰς C ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι· μηδὲ πάντα Χριστιανὸν ἢ λαϊκόν. αὕτη γὰρ πρώτη κατάγνωσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν. Εἰ δέ τις ἐπὶ τοῦτο φωραθείη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε πρὸ τῆς συνόδου ταύτης, ἐλούοντο ἱερώμενοί τινες, καὶ μοναχοὶ καὶ λαϊκοί, μετὰ γυναικῶν, μὴ ἐπιστρεφόμενοι τῆς ἀποστολικῆς θείας παραγγελίας, τῆς λεγούσης· ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. διορθούμενοι οὖν τοῦτο οἱ ἅγιοι πατέρες ὡς ἀπρεπέστατον καὶ σκανδαλοποιόν, καὶ διεγεῖρον εἰς δαιμονιώδεις ἐπιθυμίας, φέρον τε τοὺς χρωμένους τῇ ἀσέμνῳ ταύτῃ διαγωγῇ εἰς μεγάλην κατάγνωσιν, D ὡρίσαντο τὸν οὕτως ἀδιαφόρως καὶ ἀπρεπῶς εἰς τὸ ἑξῆς μετὰ γυναικὸς λουόμενον, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸν δέ, ἀφορίζεσθαι. σημείωσαι δὲ ὅτι ὁ κανὼν διαφορὰν ποιεῖται κληρικῶν, ἱερωμένων λαϊκῶν, καὶ ἀσκητῶν. ἱερώμενοι γάρ εἰσιν, οἱ τοῦ βήματος, οἱ καὶ χειροτονούμενοι· ἐπίσκοποι δηλονότι, ἱερεῖς, διάκονοι, καὶ ὑποδιάκονοι. κληρικοί, πάντες οἱ ἐκτὸς τοῦ βήματος ἐν ναοῖς ἐξυπηρετούμενοι,

ἤγουν ἀναγνῶσται, θυρωροί, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι. ἀσκηταὶ δέ, οἱ μοναχοί, ὅσοι οὐκ ἔφθασαν ἐπισκοπικὴν σφραγῖδα δέξασθαι, ἀλλὰ μόνην ἐπικουρίδα μοναχικήν. οἱ γὰρ σφραγῖδα δεξάμενοι ἐπισκοπικὴν μοναχοί, κληρικοὶ λέγονται. ἀσκητῶν δὲ καὶ μοναχῶν οὐδεμία διαφορά. συναγαγὼν οὖν εἰπέ, ὡς οἱ μὲν τοῦ βήματος δι' ἐγγραφῆς ὀμνύειν ὀφείλουσιν· οἱ δὲ ἐκτὸς τοῦ βήματος, κατὰ λαϊκοὺς ἐπομόσονται, κἂν μοναχοὶ ὦσι. τινὲς μέντοι λαϊκοὶ μετὰ τῶν οἰκείων ὁμοζύγων ἐν βαλανείοις λουόμενοι, καὶ χάριν τούτου ἐλεγχόμενοι, λέγουσι μὴ κωλύεσθαι τοῦτο ὑπὸ τοῦ κανόνος. σάρξ γὰρ μία εἰσί, καὶ οὐδέν τι ἄσχημον δοκεῖ γίνεσθαι μέσον αὐτῶν, μὴ διεστηκότων ἀλλήλων τοῖς σώμασιν. ἐκείνους δὲ κολάζεσθαι, τοὺς σὺν τῇ πορνείᾳ καὶ ἀσχημόνως διάγοντας, καὶ τῆς φύσεως μὴ αἰσχυνομένους τὴν ἀπρέπειαν. οὐκ ἤρεσαν δὲ ταῦτα τοῖς εὐλαβεστέροις, εἰποῦσι κατάγνωσιν πρώτην εἶναι τοῦτο παρὰ τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ὁ κανὼν φησί. κἀντεῦθεν καὶ κολάζεται ὁπωσδήποτε γινόμενον. καὶ ὅτι κἂν δοκῶσιν οἱ ὁμόζυγοι ἓν σῶμα εἶναι, ἀλλ' οὐκ ἔφεται αὐτοῖς κακῶς τοῖς οἰκείοις χρήσασθαι μέλεσιν. ἐπεί τοι γε εἰ τοῦτο ἦν, οὐδὲ οἱ ἐπιχειρήσαντες ἑαυτοὺς ἀνελεῖν ἵνα ἐκολάζοντο.

Κανὼν οη'.

Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

Ἑρμηνεία.

Οἱ νεοφώτιστοι ὅπως ὀφείλουσι διδάσκεσθαι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀπὸ διαφόρων κανόνων ἐμάθομεν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν προστίθησι μὴ ἀρκεῖσθαι ἡμᾶς ταῖς καταθέσεσι τῶν φωτιζομένων, διαβεβαιουμένων ἀναδιδαχθῆναι τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. ἀλλὰ μανθάνειν μὲν αὐτοὺς τὰ ἱερὰ λόγια δι' ὅλων τῶν πρώτων τεσσάρων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος· κατὰ δὲ τὴν πέμπτην ἀπαγγέλλειν αὐτὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ τοῖς ἐπιτραπησομένοις παρὰ τούτου, ἤγουν τοῖς κατηχηταῖς. οὕτω γὰρ ποιοῦντες, δώσουσιν ἐντελῆ πληροφορίαν, ὡς ὁλοψύχως τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει προσῆλθον, καὶ τὰ θεῖα ταύτης ἐμυήθησαν μυστήρια, καὶ ἱκανῶς ἐστηρίχθησαν.

A vt lectores, ostiarij, & alij eiusmodi. Ascetæ autem, monachi, qui episcopalem characterem nō accepere, sed solam tonsuram monachalem. Monachi enim qui episcopalem tonsuram accepere, dicūtur clerici. Ascetarum autem & monachorum nulla est differentia. Dic ergo in summam redigens, quòd qui sunt quidem ex sacro tribunali, in scriptis iurare debent: Qui autem sunt extra tribunal, vt laici iurabunt, etiamsi sint monachi. Quidam autem laici, cùm in balneis vnà cum coniugi- B bus lauantur, & propterea reprehendūtur, dicunt se ab hoc canone non prohiberi. Sunt enim caro vna, vt nihil turpe ac indecorum inter eos fieri videatur, cùm à se inuicem non sint disiuncti corporibus: illos autem puniri, qui cum scortatione se turpiter & indecorè gerunt, naturæque pudendorum nullo penitus pudore afficiuntur. Hæc autem religiosioribus & sanctioribus non placuere, dicentibus hoc esse primam apud gentes condemnationē, vt dicit canon. & ideo id esse puniendum quomo- C docunque fiat: & quòd etiam si videantur coniuges vnum esse corpus, eis tamen non permittitur suis membris malè vti. Si enim ita esset, nec ij qui sibi mortem consciscere conati sunt, punirentur.

CANON LXXVIII.

Quòd oportet eos qui illuminantur, fidem ediscere, & quinta septimanæ feria episcopo vel presbyteris renunciare.

SCHOL. BALS. Quomodo, qui recèns sunt illuminati, debent fidem orthodoxam doceri, à diuersis cano- D nibus didicimus. Præsens autem canon iis adiicit, nobis sufficere non debere assertiones eorum qui illuminantur, affirmantium, se rectam fidem fuisse edoctos: sed eos quidem oportere sacra oracula discere totis primis quatuor diebus septimanæ: quinto autē die, ea episcopo, vel iis quibus hoc ab illis permittetur, renunciare, institutoribus scilicet, qui catechistæ dicūtur. Sic enim facientes perfectè demonstrabunt, quòd tota anima ad fidem orthodoxā accesserunt, & in diuinis his mysteriis initiati, satisque confirmati sunt.

* καταθέσεις depositiones, vt dicūt.

Hoc autem non semel facient, sed per totam ferè suam vitam. Præsens autem canon idem ferè est omnino cum canone Laodicenæ syn.

Canon LXXX.

Absque vllis secundinis ex virgine partum esse confitentes, vt qui sine semine constitutus sit, idque toti gregi annunciantes, eos qui propter ignorantiam aliquid faciunt quod non decet, correctioni subiicimus. Quare quoniam aliqui post sancta Christi Dei nostri natiuitatis diem, similam coquere ostenduntur, & eam sibi inuicem impartiri, honoris scilicet prætextu secundinarum impollutæ virginis matris, statuimus vt deinceps nihil tale fiat à fidelibus. Neque enim hoc honor est virginis, quæ supra mentem & sermonem, quod comprehendi non potest, verbum peperit carne, ex communibus & iis quæ in nobis sunt, inenarrabilem eius partum definire, metiri ac describere: si quis ergo deinceps hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur.

Schol. Bals. Cùm intellexissent sancti patres, quòd quidam propter honorem impollutæ dominæ nostræ & deiparæ, post vnum diem natalis Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi, eius secundinas celebrãt cum cocta simila & quibusdam aliis speciebus, statuerũt hoc à Christianis non esse amplius faciendum. Dei matris enim partum talem non fuisse profitemur, quemadmodum à reliquis fit mulieribus, sed absque secundinis: quoniam conceptio, & supra naturam, & ex sancto spiritu facta est. Ei ergo, quæ secundinas nõ nouit, quomodo nos ea quæ sunt mulierum secundinas habentiũ peregerimus? Quare non est hoc honor sanctæ virginis, quæ supra mẽtem & sermonem verbum peperit carne, absque vllis maternis in partu doloribus. Quocirca, inquit, non oportet, ea quæ sunt supra naturam, iis quæ sunt secundùm naturam, exæquare, & ea veluti communia reddere, ex nostrisque terrestribus describere & metiri. Statuunt ergo, vt qui est hoc facturus, si sit quidẽ clericus, deponatur: sin verò laicus, segregetur. Hanc ergo ob causam, Christi dei gratia, in hac vrbiũ regina nemo tale quidpiã audet facere.

A τοῦτο δὲ οὐκ ἅπαξ ποιήσουσιν, ἀλλὰ σχεδὸν δι' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῶν. ὁ μέντοι παρὼν κανὼν, μγ'. ἐστὶν ἀπαράλλακτος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου.

Κανὼν οθ'.

Ἀλόχευτον τὸν ἐκ τῆς παρθένου θεῖον τόκον ὁμολογοῦντες, ὡς καὶ ἀσπόρως συστάντα, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ κηρύσσοντες, τοὺς ἐξ ἀγνοίας πράττοντάς τι τῶν οὐ δεόντων, διορθώσει καθυποβάλλομεν. ὅθεν ἐπειδή τινες μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως δείκνυνται σεμίδαλιν ἕψοντες, καὶ ταύτης ἀλλήλοις B μεταδιδόντες, προφάσει τιμῆς δῆθεν λοχείων τῆς ἀχράντου παρθενομήτορος, ὁρίζομεν μηδὲν τοιοῦτον ὑπὸ τῶν πιστῶν τελεῖσθαι. οὐ γὰρ τιμή γε τοῦτο τῇ παρθένῳ τῇ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, τὸν ἀχώρητον, τεκούσῃ λόγον σαρκὶ, ἐκ τῶν κοινῶν τε καὶ καθ' ἡμᾶς κατὰ τὸν ἄφραστον αὐτῆς τόκον ὁρίζειν καὶ ὑπογράφειν. εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν πράττων τοιοῦτο φωραθείη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

C Μαθόντες οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι τινὲς διὰ τιμὴν τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν καὶ θεοτόκου ἑορτάζουσι μετὰ μίαν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ ἐπιλόχια ταύτης μετὰ σεμιδάλεως ἑψητῆς, καὶ ἑτέρων τινῶν εἰδῶν, ὥρισαν μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι παρὰ τῶν Χριστιανῶν. τὸν γὰρ τόκον φασὶ τῆς θεομήτορος ὁμολογοῦμεν μὴ τοιοῦτον γενέσθαι καθὼς παρὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν γίνεται, ἀλλὰ ἀλόχευτον, ὅτι καὶ ἡ σύλληψις ὑπὲρ φύσιν καὶ ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐγένετο. τῇ γοῦν μὴ γνούσῃ λοχείαν, πῶς ἡμεῖς τὰ τῶν λοχευο-D μένων διαπραττόμεθα; ὅθεν οὐκ ἔστι τοῦτο τιμὴ τῆς ἁγίας παρθένου τῆς ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τεκούσης τὸν θεὸν λόγον σαρκὶ ἄνευ ὠδίνων μητρικῶν. κἀντεῦθεν οὐ χρὴ τὰ ὑπὲρ φύσιν συνεξισοῦσθαι τοῖς κατὰ φύσιν, καὶ οἷα κοινοῦσθαι ταῦτα, καὶ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς γεωδῶν ὑπογράφεσθαι. τοίνυν καὶ διορίζονται τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. διά τοι τοῦτο καὶ θεοῦ χάριτι τέως εἰς ταύτην τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν οὐδείς τι τολμᾶται τοιοῦτον.

ἀλλὰ

ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄρρητον γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἑορτάζει τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν, τὰ ἐπιλόχια τῆς ἁγίας θεοτόκου, διὰ θείων ψαλμῳδημάτων καὶ ὑμνῳδίας ἐκκλησιαστικῆς.

Κανὼν π΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγομένων, ἢ λαϊκὸς, εἰ μηδεμίαν ἀνάγκην βαρυτέραν ἔχοι ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς, ἐπὶ πλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἀλλ᾽ ἐν πόλει διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀποκινοῖτο τῆς κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Ἄλλοι μὲν κανόνες διάφοροι ἀλλοτρόπως κολάζουσι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς ἐφ᾽ ἱκανὸν ἀποδημοῦντας ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, οὐ μόνον ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἀπὸ τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐν ἀλλοδαπῇ διάγοντας, καταναγκάζει μετὰ τῶν πιστῶν συγκοινωνεῖν, καὶ συνεύχεσθαι. καὶ διορίζεται ὡς εἴπερ τις ἐκ τούτων μηδεμιᾶς προκειμένης ἀνάγκης, νόσου τυχὸν ἢ δουλείας βαρυτάτης μὴ παραχωρούσης αὐτῷ ἐκκλησιάζειν, ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς οὐ συνέλθῃ μετὰ τῶν πιστῶν καὶ συνεύξηται, ἀλλ᾽ ἀμελῶς διατεθῇ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ σωτηριώδει κοινωνίᾳ, κληρικὸς μὲν ὢν, καθαιρείσθω· λαϊκὸς δὲ, ἀποκινείσθω τῆς κοινωνίας, τουτέστιν ἀφοριζέσθω. δυοῖν γὰρ θάτερον ἐκ τούτου ἀναφαίνεται, ἢ μηδεμίαν φροντίδα τίθεσθαι τὸν τοιοῦτον τῶν θείων παραγγελιῶν, καὶ τῆς εἰς θεὸν εὐχῆς καὶ ὑμνῳδίας, ἢ τὸ μὴ εἶναι πιστόν. ἵνα τί γὰρ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέραις μετὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησιάσαι οὐχ ἠρέσατο, καὶ συγκοινωνῆσαι τῷ πιστῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ;

Κανὼν πα΄.

Ἐπειδήπερ ἔν τισι χώραις μεμαθήκαμεν ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ ἐν προσθήκης μέρει ἐκφωνεῖσθαι μετὰ τὸ, ἅγιος ἀθάνατος, τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι᾽ ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς, τοῦτό τε ὑπὸ τῶν πάλαι ἁγίων πατέρων ὡς τῆς εὐσεβείας ἀλλότριον, ἐκ τοῦ τοιούτου ἀπήλασαν ὕμνου, σὺν τῷ τὴν τοιαύτην φωνὴν καινουργήσαντι παρανόμῳ αἱρετικῷ, καὶ ἡμεῖς κυροῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν πρὶν εὐσεβῶς θεσμοθετηθέντα, ἀναθεματίζομεν ἔτι μετὰ τὸν παρόντα ὅρον παραδεχομένους τὴν τοιαύτην φωνὴν ἐπ᾽ ἐκκλησίαις,

A sed post ineffabilem Christi Dei nostri natiuitatem fidelium cœtus sanctæ deiparæ festum celebrat diuinis canticis hymnisque ecclesiasticis.

CANON LXXXI.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel eorum qui in clero enumerantur, vel laicus, nullam grauiorem habet necessitatem, vel negotium difficile, vt à sua ecclesia absit diutissimè: sed in ciuitate agens, tribus diebus dominicis in tribus septimanis vnà non conueniat, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur. B

SCHOL. BALS. Alij quidem diuersi canones alio modo puniunt episcopos quàm clericos, qui aliquando à suis ecclesiis peregre absunt. Præsens autem canon non solùm episcopos & clericos, sed etiam laicos, qui à suis regionibus in alieno solo degentes absunt, cogit vnà cum fidelibus communicare & orare: & statuit, quòd si quis eorum, nulla necessitate proposita, morbi scilicet, vel grauissimæ seruitutis, quæ ei non C concedit vt in ecclesia versetur, tribus diebus dominicis cum fidelibus non conuenerit, & vnà non orauerit, sed in hanc salutiferam communionem negligenter affectus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, à communione moueatur, hoc est segregetur ac separetur. Ex eo enim duorum alterum apparet, cum vel diuina præcepta diuinásque psalmodias & orationes non curare, vel non esse fidelem. Cur enim xx. diebus cum Christianis in ecclesia versari noluerunt, vnáque cum Dei fideli populo communicare?

D

CANON LXXXII.

Quoniam in nonnullis locis didicimus, in sanctissimo hymno additamenti loco dici post illud, Sanctus immortalis, hoc, Qui crucifixus est pro nobis, miserere nostri: id autem ab antiquis sanctis patribus, vt à pietate alienum, ex hoc hymno eiectum, cum scelerato hæretico, qui hanc vocem innouauit, nos quoque confirmantes ea quæ à sanctis nostris patribus priùs piè constituta sunt, anathematizamus eos, qui post præsens decretum eiusmodi vocem admittunt,

vel aliquo alio modo sanctissimo hymno adiungunt. Et si est quidem sacerdotalis ordinis qui transgressus est, eum sacerdotali dignitate priuari iubemus: sin autẽ laicus vel monachus, segregari.

SCHOL. BALS. Stolidus ille & maledicus Petrus Fullo in sanctissimo hymno fecit additamentum, dicens, postquam dictum esset, Sanctus immortalis, debere dici, Qui crucifixus es pro nobis, miserere nostri. Quod quidem additamentum ecclesia non addidit, vt quod quartam personã inducat, & Dei filium, Seruatoris scilicet consistentem facultatem, seorsum ponat, & Christum crucifixum tanquam alium esse à forti, & affectionibus esse subiectam trinitatem opinetur, & patrem vnà cum filio crucifigat & spiritum sanctum. Et decreuit quidem sanctissimum hymnum piè dici de sancta trinitate, quod per trinam sanctitatem tres supersubstantialis deitatis consistentes personas sancta nobis seraphim ostendant: per vnam verò dominationem, vnam diuinæ Trinitatis substantiam regnúmque significant. In Ecclesiastica autem historia inuentum est, cùm populus Constanstinopoli supplicaret, propter quasdam diuinitus intentatas minas, quæ tempore Procli archiepiscopi fuêre, ex populo raptum fuisse puerum: & sic ter sanctum hymnum ab angelica aliqua doctrina fuisse institutum, Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nostri: & conuerso rursus puero, cùm quòd institutum erat renunciasset, vniuersam multitudinem hymnum cecinisse, & sic minas cessasse. Porrò autem & in sancta & vniuersali Chalcedon. synodo sic sanctissimum hymnum canendum esse traditum est: sed cùm ne sic quidem multorum eorúmque blasphemorum improbitas ad orthodoxum decretum traducta esset, vt est verisimile, qui in hac synodo conuenerant sancti patres, iis quæ à sanctis patribus qui Chalcedone cõuenerant, de hoc sanctissimo hymno constituta erant, confirmatis, anathemati eos subiecerunt, qui post præsentem canonem Fullonis additamentum ter sancto adiungant.

A ἢ ἄλλως πῶς τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ συνάπτοντας· καὶ εἰ μὲν ἱερατικὸς εἴη ὁ παραβάτης τῶν ὁρισθέντων, ἀπογυμνοῦσθαι τοῦτον τῆς ἱερατικῆς ἀξίας προστάσσομεν. Εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφορίζεσθαι.

Ερμηνεία.

Ο ματαιόφρων ἐκεῖνος καὶ βλάσφημος Πέτρος ὁ Κναφεὺς, προσθήκην ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ ἐποίησε, μετὰ τὸ ἐκφωνεῖσθαι τὸ, ἅγιος ἀθάνατος, εἰπὼν ὀφείλειν λέγεσθαι τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. ἣν δὴ προσθήκην ἡ ἐκκλησία οὐ προσεδέξατο, ὡς προσάγουσαν B τέταρτον πρόσωπον, καὶ ἀνὰ μέρος τιθεῖσαν τὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν τὴν τοῦ πατρὸς ἐνυπόστατον δύναμιν, καὶ ἀνὰ μέρος, τὸν ἐν σταυρῷ μὲν Χριστὸν, ὡς ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἰσχυρὸν, ἢ παθητὴν τὴν τριάδα δοξάζουσαν, καὶ συσταυροῦσαν τῷ υἱῷ τὸν πατέρα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ἐδογμάτισεν εὐσεβῶς τὸν τρισάγιον ὕμνον χάριν τῆς τριάδος λέγεσθαι· ὅτι περ τῇ διὰ μὲν τῆς τρισσῆς ἁγιότητος τὰς τρεῖς τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑποστάσεις, τὰ ἅγια σεραφὶμ ἡμῖν ὑποφαίνουσι· C διὰ δὲ τῆς μιᾶς κυριότητος, τὴν μίαν τῆς θεαρχικῆς τριάδος οὐσίαν τε καὶ βασιλείαν γνωρίζουσιν. εὕρηται δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, ὅτι λιτανεύοντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ διά τινα θεήλατον ἀπειλὴν ἐπὶ Πρόκλου ἀρχιεπισκόπου γεγενημένην, ἀφαρπαγῆναι παιδίον ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ οὕτω μυηθῆναι ὑπ' ἀγγελικῆς τινὸς διδασκαλίας τὸν τρισάγιον ὕμνον, ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ αὖθις ἐπιστραφέντος τοῦ παιδὸς, καὶ τὸ μυηθὲν ἀπαγγείλαντος, ᾆσαι τὸν ὕμνον ἅπαν τὸ πλῆθος, καὶ οὕτω κοπάσαι D τὴν ἀπειλήν. καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ δὲ καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι, οὕτως ὑμνηθῆναι ὁ τρισάγιος ὕμνος παραδέδοται. ἀλλὰ τῆς τῶν πολλῶν καὶ βλασφημάτων κακίας μηδὲ διὰ τούτων πρὸς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα μεταρρυθμισθείσης, ὡς ἔοικεν, οἱ κατὰ ταύτην συνελθόντες τὴν σύνοδον ἅγιοι πατέρες, ἐπικυρώσαντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων περὶ τοῦ τρισαγίου ὕμνου θεσμοθετηθέντα, ἀναθέματι καθυπέβαλλον τοὺς μετὰ τὸν παρόντα κανόνα τὴν προσθήκην τοῦ Κναφέως τῷ τρισαγίῳ συνάπτοντας.

A καὶ εἰ μὲν ἱερατικὸς ἐστι φασὶν ὁ παραβαίνων, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφοριζέσθω. τοῦ δὲ κανόνος ἀναθεματίζοντος τοὺς τὴν κακόδοξον ταύτην προσθήκην παραδεχομένους, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀναθεματισμοῦ μὴ μόνον ἀτίμων γινομένων τῶν ἀναθεματιζομένων, ἀλλὰ καὶ παντελῆ ἀπώλειαν ὑφισταμένων, καὶ πάσης τῆς ἐν κόσμῳ διαγωγῆς ἀπαλλοτριουμένων, θαυμάζω πῶς ὁ κανὼν, σὺν τῷ ἀναθεματισμῷ, καθαιρέσεως ἐμνήσθη καὶ ἀφορισμοῦ. ἀλλ', ὡς ἔοικε, τὰ περὶ τούτου, εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν ἀνήρτησεν, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν B παραδεξάμενον τὴν βλάσφημον ταύτην προσθήκην καὶ ῥαδίως μετατιθέμενον, ἀλλ' ἔτι τῆς βλασφήμου φλυαρίας ἐξεχόμενον, ἀναθεματίζεσθαι. καὶ οὕτω μὴ μόνον τῆς ἱερωσύνης ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας γυμνοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ περιορίζεσθαι, ἐφ' ᾧ μὴ μεταδοῦναι τῆς αἱρέσεως καὶ ἄλλοις.

Et si est quidem sacerdotalis, inquit, ordinis, qui transgreditur, deponatur: sin autem laicus vel monachus, segregetur. Cùm autem canon eos anathematizet qui malum hoc additamentum suscipiunt; & ex anathematizatione non solùm fiant qui anathematizātur, infames, sed omnis etiam generis exitium subeant, & ab omni in mundo consuetudine ac conuersatione alienentur, miror quomodo canon depositionis & anathematismi meminit: sed vt est consentaneum, hoc quoque episcopali discretioni ac prudentiæ relictum est, vt qui blasphemum quidem hoc additamentum admisit, & facile conuertitur, deponatur vel segregetur: qui autem non conuertitur, sed blasphemis nugis adhæret, anathematizetur: & sic non solùm sacerdotio, vel ecclesiastica communione priuetur, sed etiam exterminetur, vt non aliis quoque hæresim communicet.

Κανὼν πβ'.

Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς, ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν C ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προϋποφαίνων ἀμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. τοὺς οὖν παλαιοὺς τύπους καὶ τὰς σκιὰς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα, τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ὡς πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ἁπάντων ὄψεσιν ὑπογράφηται, τὸν τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τούτου ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον D χαρακτῆρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι ὁρίζομεν, δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γενομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως.

Canon LXXXIII.

Inter nōnullas venerabilium imaginū picturas, agnus qui digito Præcursoris mōstratur, depingitur, qui ad gratiæ figuram adsumptus est, verum nobis per legem Christū Deum nostrum præmonstrans. Antiquas ergo figuras & vmbras, vt veritatis signa & characteres ecclesiæ traditos, amplectentes, gratiam & veritatem præponamus, eam vt legis implementum suscipientes. Vt ergo, quod perfectum est, vel colorum expressionibus, omnium oculis subiiciatur, eius qui tollit peccata mundi, Christi Dei nostri, instar hominis characterem, etiam in imaginibus deinceps pro veteri agno statui iubemus, vt per ipsum verbi Dei humiliationem mente comprehendentes, ad memoriam quoque eius in carne conuersationis, eiúsque passionis & salutaris mortis deducamur, eiúsque quæ ex eo facta est mundo redemptionis.

Ἑρμηνεία.

Ὅτι τὴν κατὰ τῶν πρωτοτόκων Αἰγυπτίων ἀπειλὴν διελάλησε κατὰ κέλευσιν τοῦ θεοῦ ὁ Μωϋσῆς, ἐνετείλατο τοῖς Ἑβραίοις σφαγιάσαι ἀμνὸν, καὶ τῷ αἵματι τούτου χρισθῆναι τὰς Ἰουδαϊκὰς φλιὰς, ὡς ἂν ἄβατοι ὦσι τῷ τῶν πρωτοτόκων ὀλοθρευτῇ.

Schol. Bals. Quando aduersus Ægyptiorum primogenita Moses iussu Dei elocutus est, iussit ab Hebræis agnū interfici, & eius sanguine Iudæorum limina inungi: vt à primogenitorum exterminatore seu destructore ad eos adiri non posset.

Hic ergo agnus præfigurabat Dominum. Vnde etiã magnus in prophetis, angelisque æqualis præcursor, cùm Dominum & Deum nostrum Christum vidisset, dixit, Ecce agnus Dei, filius patris, qui tollit peccata mundi. Quidam ergo in sacris imaginibus sanctum præcursorem describẽtes, è regione eius agnum imprimebant, qui à præcursore digito mõstrabatur. Hoc ergo sancta synodus prohibens, statuit, vt quoniam agnus in typum veritatis acceptus est, vmbræ autem, & signa, & typi præterierunt, vtpote cùm liberè loquatur ecclesia, typos quoque & vmbras, vt signa veritatis amplectimur, sed veritatem præponimus. Et ideo typum quidem cessare statuerunt, pro agno autem in sanctis imaginibus ipsum Dominum nostrum Iesum Christum & Deum nostrum humana forma describi. Si hæc autem ita se habent, eos malè facere arbitror, qui in ecclesia columbas emittunt pro sancti spiritus aduentu: & qui pro illa stella, quæ nouo modo apparuerat, & erat admirabilis, cereos accendunt: & qui arcanam & salutarem Domini & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi generationem thoro strato exprimunt, & quæ sunt supra rationem & mentis cogitationem, humanis studiis describunt.

Canon LXXXIII.

Nemo mortuorum corporibus Eucharistiam communicet. Scriptum est enim, Accipite, comedite. Mortuorum autem corpora non possunt accipere, nec comedere.

D

Schol. Bals. Dominus & Deus noster Iesus Christus, cùm vnà cum suis discipulis cœnans eis panem impertiisset, dixit; Accipite, comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum: sicut hoc scriptum est in Euangeliis. Ante hanc ergo synodum, mos erat nonnullis, diuina sacramenta (ea enim patres Eucharistiã nominauêre) corporibus mortuis impertire. Patres ergo hoc fieri prohibentes, hoc non sibi ampliùs faciendum decreuerunt.

A προετύπου οὖν ὁ τοιοῦτος ἀμνὸς τὸν Κύριον. ὅθεν καὶ ὁ μέγας ἐν προφήταις καὶ ἰσάγγελος πρόδρομος ἰδὼν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, εἶπεν, ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. τινὲς οὖν ἐν ἁγίαις εἰκόσι τὸν ἅγιον πρόδρομον ἀναστηλοῦντες, ἀμνὸν ἄντικρυ αὐτοῦ ἐνεχάραττον ὑπὸ τοῦ προδρόμου δακτυλοδεικνύμενον. τοῦτο τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος ἀποτρέπουσα, ὥρισεν ὡς ἐπεὶ ὁ ἀμνὸς εἰς τύπον τῆς ἀληθείας παρελήφθη, αἱ σκιαὶ δὲ καὶ οἱ τύποι καὶ τὰ σύμβολα B παρῆλθον, ὡς τῆς ἀληθείας παῤῥησιασθείσης, κατασπαζόμεθα μὲν καὶ τοὺς τύπους καὶ τὰς σκιὰς ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολα· προτιμώμεθα δὲ τὴν ἀλήθειαν. διὸ καὶ ὥρισε τὰ μὲν τοῦ τύπου, σχολάσαι· ἀντὶ δὲ ἀμνοῦ, ἐν ταῖς ἁγίαις εἰκόσιν ἀναστηλοῦσθαι αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουσι, νομίζω ὅτι κακῶς ποιοῦσιν οἱ ἐπ' ἐκκλησίας περιστερὰς ἀπολύοντες ἀντὶ πνεύματος ἁγίου ἐπιδημίας, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀστέρος ἐκείνου τοῦ ὑπερφυοῦς καὶ καινοφανοῦς κηροὺς ἀνάπτοντες· C καὶ τὴν ἀπόρρητον καὶ σωτήριον ἐν σπηλαίῳ γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ παιδὸς καὶ στρωμνῆς ὑποτυποῦντες, καὶ τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, ἀνθρωπίνοις ἐπιτηδεύμασι διαγράφοντες.

Κανὼν πγ'.

Μηδεὶς τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων τῆς εὐχαριστίας μεταδιδότω. γέγραπται γὰρ λάβετε, φάγετε· τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματα, οὔτε λαβεῖν δύναται, οὔτε φαγεῖν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δειπνήσας μετὰ τῶν οἰκείων μαθητῶν, καὶ τοῦ ἄρτου τούτοις μεταδιδοὺς, λάβετε, φάγετε ἔφησε· τοῦτ' ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καθὼς τοῦτο ἐν εὐαγγελίοις γέγραπται. ἔθος γοῦν πρὸ τῆς συνόδου ταύτης παρά τισι, μεταδιδόναι τῶν θείων ἁγιασμάτων. (ταῦτα γὰρ εὐχαριστίαν οἱ πατέρες ὠνόμασαν) σώμασι νεκροῖς. τοῦτο οὖν κωλύοντες οἱ πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι.

ὅτι, φασί, γέγραπται, λάβετε φάγετε. τὰ δὲ σώματα τῶν νεκρῶν, οὔτε λαβεῖν οὔτε φαγεῖν δύνανται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιη'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. τὸ μέντοι χαρίζεσθαι τοῖς ἀρχιερεῦσι μετὰ τελευτὴν ἅγιον ἄρτον, καὶ οὕτως ἐνταφιάζεσθαι, νομίζω γίνεσθαι εἰς ἀποτροπὴν τῶν δαιμονίων, καὶ ἵνα δι' αὐτοῦ ἐφοδιάζηται πρὸς οὐρανόν, ὁ τοῦ μεγάλου καὶ ἀποστολικοῦ καταξιωθεὶς ἐπαγγέλματος.

A Quoniam, inquiunt, scriptum est: Accipite, comedite. Mortuorum autem corpora non possunt accipere, nec comedere. Lege & xvij. ca. Carth. syn. Quòd autem sanctus panis antistitibus post mortẽ tradatur, & sic sepeliantur, existimo hoc fieri ad auertendos dæmonas, & vt per ipsum, tanquam viaticum deducatur ad cælum, qui magna & apostolica professione dignus est habitus.

Κανὼν πδ'.

CANON LXXXIIII.

Τοῖς κανονικοῖς τῶν πατέρων θεσμοῖς κατακολουθοῦντες, ὁρίζομεν καὶ περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες, καὶ οὐδὲ ταῦτα διὰ τὴν κοῦραν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνασθαι ἐπιτηδείως ἔχουσιν, χωρίς τινος προσκόμματος ὀφείλειν ταῦτα βαπτίζεσθαι· μήποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως.

B *Canonicas patrum leges sequentes, de infantibus quoque decernimus, quoties non inueniuntur firmi testes, qui eos absque vlla dubitatione baptizatos esse dicant, nec ipsi propter ætatem de sibi tradito mysterio aptè respondere possint, debere absque vlla offensione baptizari: ne forte eiusmodi dubitatio eos eiusmodi purificationis sanctificatione priuet.*

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες πατέρες, ὧν ὁ παρὼν κανὼν μέμνηται, ἓν βάπτισμα ὁμολογοῦντες, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου συμβόλου περίληψιν, ὥρισαν ἐν κανόνι οβ'. τοὺς ἐν νηπιότητι λεγομένους βαπτισθῆναι, εἴτε καὶ μή, βαπτίζεσθαι, ἐὰν μὴ ὦσι μάρτυρες βέβαιοι πληροφοροῦντες αὐτοὺς βαπτισθῆναι. ἀκολούθως οὖν τούτοις ἐθεσμοθέτησαν οἱ πατέρες ἐν τῷ παρόντι κανόνι, αὐτὰ ἐκεῖνα ὅσα καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες παρεκελεύσαντο, δηλονότι βαπτίζεσθαι τοὺς ἀμφιβαλλομένους βαπτισθῆναι, εἰ μήτε αὐτοὶ ἐκεῖνοι δύνανται πληροφορῆσαι τὸ βαπτισθῆναι, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί γέγονεν εἰς τούτους ἐν νηπιότητι· κοῦρα γάρ ἐστιν ἡ ἀτελὴς ἡλικία· μηδὲ μάρτυρες παράγονται πληροφοροῦντες τὸ βαπτισθῆναι αὐτούς· δέος γάρ ἐστι μήποτε διὰ τὸν δισταγμὸν ἀποστερηθῶσι τὰ νήπια τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ τῆς διὰ τούτου διδομένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν, εἰ μή τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ταῦτα δὲ νενομοθέτηται, ὅτι τινὲς οὐ παρεχώρουν διὰ τὴν ἀμφιβολίαν βαπτίζεσθαι τοὺς τοιούτους· ἵνα μὴ δόξωσιν ἀναβαπτίζειν τοὺς προβαπτισθέντας. περὶ δὲ τούτου πολλάκις ἀμφισβήτησις γέγονε συνοδικῶς. νηπίων γὰρ ἀπὸ Χριστιανικῆς χώρας αἰχμαλωτισθέντων παρὰ Σκυθῶν,

SCHOL. BALS. Patres, qui Carthagine conuenerant, quorum præsens canon meminit, vnum baptismum confitentes ex sancti symboli comprehensione, statuerunt vt qui C in infantia dicuntur esse baptizati, siue non, si non sint firmi testes, qui eos esse baptizatos plenè & integrè probent, baptizentur. His ergo consequenter patres in præsenti canone ea ipsa statuerũt quæ & qui Carthagine conuenerunt, iusserant: vt ij scilicet baptizarentur de quibus dubitabatur an baptizati essent: si nec illi ipsi probare possunt se fuisse baptizatos: eo quòd nesciant quid sibi in infantia factum sit, quæ κοῦρα, hoc est, ætas imperfecta, Græcè dicitur, D nec testes adducunt, qui probent eos fuisse baptizatos. Est enim timẽdum, ne propter dubitationem, infantes, sacro baptismate, & regno cælorum, quod per id datur, priuentur, prout est vox Domini dicentis, Nisi quis per aquam & spiritum renatus fuerit, non intrabit in regnum cælorum. Hæc autem constituta sunt, quoniam non permittebant aliqui, vt tales propter dubitationem baptizarentur, ne eos qui anteà baptizati fuerant, rebaptizare viderentur. De ea re autem sæpe synodicè controuersia exorta est. Cùm enim infantes ex Christianorum regione à Scythis

& Agarenis bello capti essent, & empti à Romanis, dubitatum est, an oporteat venundatos rebaptizari. Dicebant enim nonnulli, quoniam ex Christiana regione capti sunt, præsumptio est eos fuisse baptizatos in infantia, nec rebaptizandos. Placuit verò potiùs baptizari, eo quòd hi nesciant an in infantia baptizati fuerint, nec vlli inueniantur qui baptismum affirment. De iis qui ex infidelium regione capiuntur, eos esse baptizandos indistinctè statutum est: nisi testes profiteantur eos post captiuitatem fuisse baptizatos. Tempore autem sanctissimi patriarchæ domini Lucæ synodicè adfuerunt Agareni, & cùm ab eis postularetur vt baptizarentur, dixerunt, quòd in suis regionibus antea baptizati fuerant. Et interrogati, responderunt, esse consuetudinem vt omnes Agarenorum infantes ab orthodoxis sacerdotibus baptizarẽtur: non tamen admissi fuerunt. Audierãt enim, quòd baptismus, quem infideles à Christianis petunt, non bona affectione, & orthodoxo proposito petitur, sed propter corporalem medicinam. Persuasum est enim Agarenis, fore vt sui liberi à dæmone vexentur, & tanquam canes malè oleant, nisi baptismum Christianum assequantur. Quamobrem nõ vt omnium animæ sordium mundatorem, diuinæque lucis & sanctificationis præbitorem baptismum postulant, sed tanquam veneficium & incantationem. Quidam autem eorum dicebant se matres habere orthodoxas, seque earum cura ac studio fuisse baptizatos: sed nec ij exauditi sunt, quoniam testes non adducebant, qui hoc ipsum pro testimonio dicerent: imo potiùs condemnati sunt, quòd non bonam de se existimationẽ dabant, quòd rectè ad fidem accederent: & ideo omnes hos etiam baptizari permissum est.

CANON LXXXV.

In duobus vel tribus testibus confirmari omne verbum ex scriptura accepimus. Seruos ergo, qui à suis dominis manumittuntur, sub tribus eo testibus frui honore decernimus, qui præsentes, libertati vires & firmitatem afferent, & vt iis quæ ab ipsis facta sunt, fides habeatur, efficient.

A καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ διαπραθέντων πρὸς Ῥωμαίους, ἀμφιβολία γέγονεν εἰ χρὴ τοὺς πωληθέντας βαπτισθῆναι. ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ἀπὸ Χριστιανικῆς χώρας ᾐχμαλωτίσθησαν, πρόληψίς ἐστι βαπτισθῆναι κατὰ χώραν, ἐν νηπιότητι, καὶ οὐ χρὴ αὖθις ἀναβαπτισθῆναι. ἤρεσε δὲ μᾶλλον ὀφείλειν βαπτισθῆναι διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τούτους εἰ ἐν νηπιότητι ἐβαπτίσθησαν, μήτε τινὰς εὑρίσκεσθαι διαβεβαιουμένους τὸ βάπτισμα. περὶ δὲ τῶν ἀπὸ χώρας ἀπίστων αἰχμαλωτιζομένων, ὡρίσθη, ἀδιακρίτως αὖθις βαπτίζεσθαι, εἰ μὴ μάρτυρες ὁμολογοῦσι βαπτισθῆναι τούτους μετὰ τὴν
B αἰχμαλωσίαν. ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, παρέστησαν Ἀγαρηνοὶ συνοδικῶς, καὶ ἀπαιτούμενοι βαπτισθῆναι, εἶπον, ὡς ἔφθασαν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν βαπτισθῆναι. καὶ ἐρωτώμενοι ὅπως, ἀπελογήσαντο, ὅτι συνήθειά ἐστι πάντα τὰ νήπια τῶν Ἀγαρηνῶν βαπτίζεσθαι παρὰ ὀρθοδόξων ἀρχιερέων· ἀλλ' οὐ παρεδέχθησαν. ἤκουσαν γὰρ, ὡς τὸ παρὰ τῶν ἀπίστων ζητούμενον ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν βάπτισμα, οὐ κατὰ διάθεσιν ἀγαθὴν καὶ προαίρεσιν ὀρθόδοξον ζητεῖται· ἀλλὰ διὰ θεραπείαν σωματικήν. δέδο-
C κται γὰρ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς, τὰ τέκνα τούτων δαιμονᾶν καὶ κατὰ κύνας ὄζειν, εἰ μὴ βαπτίσματος τύχωσι Χριστιανικοῦ. κἀντεῦθεν οὐκ ὡς καθαρτήριον παντὸς ῥύπου ψυχικοῦ, καὶ φωτὸς θείου καὶ ἁγιασμοῦ πάροχον ἀνακαλοῦνται τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ὡς φαρμακείαν ἢ ἐπαοιδήν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον μητέρας ἔχειν ὀρθοδόξους, καὶ ἀπὸ σπουδῆς τούτων βαπτισθῆναι αὖθις παρὰ ὀρθοδόξων. ἀλλ' οὐδὲ οὗτοι εἰσηκούσθησαν, ὅτι οὐ παρέστησαν μάρτυρες τοῦτο αὐτὸ μαρτυροῦντες. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κατεγνώσθησαν, ὡς μὴ ἀγαθὴν πρόληψιν διδόντες καθ' ἑαυτῶν, εἰς τὸ μὴ προσέρχε-
D σθαι τῇ πίστει ὀρθῶς. διὸ καὶ ἐξεχωρήθη πάντας τούτους βαπτισθῆναι.

Κανὼν πε'.

Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων βεβαιοῦσθαι πᾶν ῥῆμα γραφικῶς παρελάβομεν. τοὺς οὖν ὑπὸ τῶν οἰκείων δεσποτῶν ἐλευθερουμένους δούλους ἐπὶ τρισὶ μάρτυσι, τῆς τοιαύτης τιμῆς ἀπολαύειν διοριζόμεθα, οἳ τὸ κῦρος παρόντες, τῇ ἐλευθερίᾳ προσοίσουσιν, καὶ τὸ πιστὸν ἐξ ἑαυτῶν τοῖς γινομένοις παρέξουσιν.

Ἑρμηνεία.

Εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ κύριος, ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα σταθήσεται. διὰ καὶ ὁ παρὼν κανὼν διαγορεύει τοὺς λέγοντας ἐλευθερίας ἀξιωθῆναι παρὰ τῶν οἰκείων δεσποτῶν, μὴ ἀναγκάζεσθαι πολλοὺς μάρτυρας χάριν ἀποδείξεως τούτου αὐτοῦ παράγειν ἀλλὰ διὰ τριῶν μαρτύρων συνιστᾶν τὴν λεγομένην προσεῖναι αὐτοῖς ἐλευθερίαν. ἦσαν γάρ τινες, ὡς ἔοικε, λέγοντες ὀφείλειν τὴν ἐλευθερίαν ἀποδείκνυσθαι διὰ πλειόνων μαρτύρων, πέντε τυχὸν ἢ καὶ ἕξ· ὅπερ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ οὐκ ἤρεσεν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἐζητήθη δὲ πολλάκις εἰ τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίῳ κα΄. τίτλῳ α΄. καὶ βιβλίῳ κγ΄. τίτλῳ α΄. ἐπὶ μὲν τοῖς ἐπέκεινα τῆς μιᾶς ὑπερπύρων λίτρας πράγμασιν, ὀφείλειν παράγεσθαι μάρτυρας τρεῖς· ἐπὶ δὲ ὑποθέσει λίτρας ὑπερπύρων μιᾶς καὶ κατωτέρω, ἀρκεῖν μάρτυρας δύο, ἀναγκάζεται ὁ ἐλευθεροβοῶν, κατὰ τὸν παρόντα κανόνα παράγειν μάρτυρας τρεῖς. καὶ τέως ἐμοὶ ἔδοξε, δύο καὶ μόνους ἀρκεῖν μάρτυρας, εἰς ἀπόδειξιν ἐλευθερίας, διὰ τὸ ἐπιθάλπεσθαι παρά τε τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων πλέον πάντων τὴν ἐλευθερίαν ἄλλως τε ἐπεὶ οὐχ ὑπερβαίνει τίμημα δούλου οἱουδήτινος μίαν ὑπερπύρων λίτραν, νενομοθέτηται δὲ ἐπὶ μιᾶς ὑπερπύρων λίτρας ἀρκεῖν μάρτυρας δύο, πάντως καὶ εἰς ἀπόδειξιν ἐλευθερίας δύο ἀρκέσουσι μάρτυρες, ἀκολούθως τῷ παρόντι κανόνι τῷ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐκφωνηθέντι, καὶ λέγοντι ἐξ ἀρχῆς, ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα σταθήσεται. καὶ ὅτι ἐξ ἀπορίας τῆς ἀποδείξεως οὐχὶ ἡ ἀδιατίμητος ἐλευθερία δίδοται τῷ ἀντιδίκῳ, ἀλλὰ ἡ δουλεία, ἥτις ἀποτιμᾶται ὡς ἄνωθεν εἴρηται. ἧς καὶ δοθείσης διὰ νομισμάτων ἐλευθερωθήσεται ὁ ἐλευθεροβοῶν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν ἐξενεχθεῖσαν χάριν τοῦ μὴ δέχεσθαι ἀντιπαραστάσεις μαρτύρων, ὅταν παράγωνται μάρτυρες παρὰ τοῦ ἐλευθεροβοῶντος, καὶ χάριν τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐλευθέρους τοὺς ἱερολεγομένους δούλους, τὴν καὶ τάδε ῥητῶς διεξιοῦσαν. δύο ταῦτα ἐπὶ τὰς ἀκοὰς τῇ βασιλείᾳ μου ἦλθεν ἁγιώτατε δέσποτα, ὡς τινὲς τῶν προσερχομένων τῷ ἁγίῳ μεγάλῳ τε καὶ θείῳ ναῷ τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας, εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνοῦντες, καὶ πρόφασιν τῆς ἐλευθερίας τὸ γένος ποιούμενοι (φασὶ γὰρ ἐξ ἐλευθέρων γεγενῆσθαι γονέων,

A SCHOL. BALS. Dominus dixit in Euangelio, In duobus vel tribus testibus stabit omne verbum. Et ideo præsens quoque canon statuit, vt qui se dicunt fuisse manumissos à suis dominis, non necesse habeant ad hoc ostendendum multos testes adducere, sed per tres testes probare libertatē quę illis adesse dicitur. Erant enim nonnulli, qui, vt est verisimile, dicebant, oportere eum esse liberum ostendi per plures testes, quinque fortasse vel sex: quod quidem sanctæ synodo non placuit. Et hæc quidē in B hoc canone continētur. Sæpe autem tractatū est, an cùm lex dicat in libro xxi. tit. i. & lib. xxiij. tit. i. in negotiis quæ vnam libram excedunt, debere tres testes adduci: in causis autem vnius libræ, & inferioribus, sufficere duos testes, cogantur, qui ad libertatem proclamant, ex præsenti canone tres testes adducere: & mihi quidem visum est ad ostendendā libertatem duos solos testes sufficere, eo quòd leges & canones libertati magis faueant, & maximè quandoquidem cuiuslibet serui precium libram auri C non excedit: in vna autem auri libra constitutum est duos testes sufficere omnino: & ad ostendendam libertatem duo testes sufficient: præsenti canoni consequenter, qui est pro libertate editus, & dicit ab initio: In ore duorum vel trium stabit omne verbum: & quòd ex infirmitate probationum inæstimabilis libertas non datur aduersario, sed seruitus quæ ęstimatur, vt superiùs dictum est: qua etiam data, pecuniis liberabitur qui D ad libertatē proclamat. Lege etiam nouellam Imperatoris domini Alexij Comneni, quæ edita est de non admittendis testibus qui contra opponuntur, quādo testes adducuntur ab eo qui ad libertatem proclamat, & de eo, quòd liberi serui non fiant, qui sacram benedictionem acceperint: quæ hæc his verbis persequitur: Duo hæc ad aures mei Imperij peruenerunt, sanctissime domine, quòd quidam eorum, qui ad sanctum & magnum diuini verbi sapientię templum accedunt, ad libertatem proclamantes, & genus suū ad libertatis ostensionem allegātes (dicunt enim se ex liberis parentibus esse natos,

Bulgaris fortè, vel aliquibus aliis, quos in seruitutē nostra accepit respublica) ea quidem quæ dicunt demonstrare permittuntur. Et postquā testes omni exceptione maiores, & in quos nulla cadit criminatio, adduxerint, ad alios eis testes opponēdos corū domini procedunt. Et sic cùm ij qui proclamant, sēper sint in iudiciis debiliores, seruilis cōditionis onere rursus opprimuntur: & quādo matrimoniales fiūt seruorū consuetudines & cōiunctiones in nostra republica, eas tamen sacra non consequitur benedictio, cauentibus dominis, ne seruos inter se inuicē cum sacra benedictione coniungant, ne ex eo ad libertatē conueniant. Eorum autem vtrūque conuenienti correctione opus habere cēsuit, & propterea hāc constitutionem magna cum cautione & obseruatione edidit, per quā statuitur de his qui ad libertatem proclamāt seruis, ne ij qui contrà adducuntur testes, vim vllā locúmve habeāt, in quocunque seu ciuili seu ecclesiastico iudicio: sed ij soli qui proclamant, legitimas probationes afferāt: & si ij quidem testibus abundent qui iure sunt recipiendi, neque calumnia inducti, testium iureiurādo iudicium soluatur, sed non aliorum etiam testium aduersus hæc productiones eorum dominis permittātur: ne magna aduersariorum inæqualitas sit inferioribus damni causa. Sed quemadmodum in iis qui qui idem tributum soluunt, lex beatissimi domini Basilij potētibus aduersus pauperes cōtrarias productiones nō permisit: sic & hîc dominis aduersus seruos vis contrariæ productionis extincta erit: & sola apud eos valebit aduersus testes illata criminatio, cōtraria productione non omnino iis exclusa qui ad libertatem proclamant, quando ij qui trahunt in seruitutem, eos aduersus illos qui iure sūt liberi, produxerint. Inferioribus enim & imbecillis præsens constitutio gratificatur, & quod eos iuuet subministrat: non autem pro maioribus & potentioribus editur. Adiicit autē & benedictiones, non solùm apud liberos, sed etiam apud seruos valere. Et nuptias non alioqui legitimas & Christiana institutione dignas esse &

A Βουλγάρων τύχῃ ἢ τινῶν τοιούτων οὓς εἰς δουλείαν ἡ καθ' ἡμᾶς περιέλαβε πολιτεία,) εἰς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων ἀφίενται. κἀπειδὴ παραστήσονται μάρτυρας ἀδιαβλήτους, εἰς ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν οἱ κύριοι τούτων χωροῦσι, καὶ οὕτως τῶν ἐγκαλούντων διὰ τέλους παρὰ μένειν τοῖς δικαστηρίοις ἀδυνατούντων, ἡ δουλικὴ τύχη πάλιν τούτοις ἐπιφορτίζεται· καὶ ὅτε γαμικαὶ δούλων ὁμιλίαι τε καὶ συναρμογαὶ παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς γίνονται πολιτεύματι, οὐ μέντοι γε καὶ ἱερολογία ταύταις ἀκολουθεῖ, τῶν κυρίων αὐτῶν εὐλαβουμένων μεθ' ἱερολογίας ἀλ- B λήλοις συνάπτειν τοὺς δούλους, ἵνα μὴ πρὸς ἐλευθερίαν ἐντεῦθεν συνέλθωσι· καὶ τῆς προσηκούσης ἄμφω διορθώσεως ἔγνωκε δεῖν· καὶ διὰ τοῦτο τὸ παρὸν διάταγμα συντετηρημένως ἐξέθετο, δι' οὗ διορίζεται κατὰ τῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνούντων δούλων, ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν μὴ κρατεῖν, μηδὲ χώραν ὅλως ἔχειν αὐτὴν, παρ' οἱῳδήτινι πολιτικῷ ἢ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ· ἀλλὰ τοῖς ἐγκαλοῦσι μόνοις τὰς ἀποδείξεις κατὰ νόμους ἐπάγεσθαι, κἂν εἴπου μαρτυριῶν εὐπορήσοιεν οὔτε νόμοις δεκτῶν καὶ C μὴ παρεισπεπομένων διαβολαῖς, τῷ τῶν μαρτύρων ὅρκῳ τὴν δίκην λύεσθαι· ἀλλὰ μὴ καὶ ἀντιπαραστάσεις τοῖς κυρίοις αὐτῶν ἐγχωρεῖσθαι· ἵνα μὴ τὸ πολὺ τῶν ἀντιθέτων ἄνισον, βλάβης αἴτιον τοῖς ἐλαχιστοτέροις γένηται. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὁμοτελῶν ἡ τοῦ μακαρίου κυροῦ Βασιλείου νομοθεσία τοῖς δυνατοῖς κατὰ τῶν πενήτων ἀντιπαραστάσεις οὐκ ἐξεχώρησεν· οὕτω κἀνταῦθα τοῖς κυρίοις κατὰ τῶν δούλων ἀπεσβεσμένον ἔσται τὸ τῆς ἀντιπαραστάσεως ἰσχυρὸν, καὶ μόνη κρατήσει παρὰ τού- D τοις ἡ κατὰ τῶν μαρτύρων διαβολή· τῆς ἀντιπαραστάσεως πάντως μὴ ἀποκλειομένης τοῖς ἐγκαλουμένοις δούλοις, ὅταν τοὺς μάρτυρας κατὰ τῶν ἐν νομῇ ἐλευθερίας ὄντων οἱ πρὸς δουλείαν ἕλκοντες τούτους παραγάγωσι. τοῖς γὰρ ἐλαχιστοτέροις καὶ ἀσθενέσιν ἡ παροῦσα διάταξις χαρίζεται τὴν ῥοπὴν, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν δυνατῶν καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέρων ἐκτέθειται). προστίθησι δὲ καὶ τὰς ἱερολογίας μὴ μόνον παρὰ τοῖς ἐλευθέροις ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς δούλοις κρατεῖν. καὶ γάμον μὴ ἄλλως ἔννομόν τε καὶ τῆς Χριστιανικῆς καταστάσεως ἄξιον εἶναί τε καὶ

A νομίζεσθαι, εἰ μὴ καὶ ἱερολογία τοὺς συναπτομένους συνδεῖ. ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη, μιᾶς ἐν πᾶσι τῆς Χριστιανικῆς κρατούσης πίστεως καὶ βαπτίσματος ὁμολογουμένου ἑνὸς δι' οὗ προσήγμεθα τῷ Κυρίῳ, καὶ τῆς αὐτῆς σωτηρίας ἐλπιζομένης πᾶσιν ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν, ὑποτρέχειν ἐνίοις ὑπόνοιαν ὡς τοῖς δούλοις ἧττον μέτεστι τοῦ καλοῦ· καὶ τοὺς μὲν ἐλευθέρους κατὰ γάμον ἀλλήλοις συνάπτεσθαι θείᾳ συνδουμένους εὐχῇ πρότερον· τοὺς δούλους δὲ, τοιούτου διαπίπτειν καλοῦ· καὶ μὴ παραλαμβάνειν θεὸν ἐπ' εὐλογίᾳ τῆς συνελεύσεως, ἢ δεδιέναι ὡς εἰ παρα- B λαμβάνοιτο, ἀδικηθείη ἂν περὶ τὴν δεσποτείαν ὁ τούτων κύριος, τῆς ἐπ' αὐτοῖς στερισκόμενος δεσποτείας. οὕτω γὰρ εἰ τοῦτο κρατοίη, δεδιέναι χρὴ καὶ τὸ βάπτισμα, μὴ δοῦλοι ξενωθεῖεν τῆς δεσποτείας· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετάληψιν, μὴ καὶ διὰ ταύτης ἐκείνων ἀλλοτριωθεῖεν. κἀντεῦθεν ἐκ τῶν δούλων οἰχήσεται τὸ μέγα καὶ σεβάσμιον τῆς θείας πίστεως ὄνομα· καὶ οὐ δοῦλοι μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρωποκτόνου γενήσονται, ἄνθρωποι. συγκινδυνεύσουσι δὲ καὶ οἱ κύριοι τού- C των, φόβῳ τοῦ μὴ διαπεσεῖν ὑπηρεσίας ἀνθρώπων, τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἀποξενοῦν ἑαυτοὺς * μένοι. ἀλλ' οὔτε τοῦτο λόγον ἔχει δίκαιον. καὶ τὴν ἱερολογίαν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπὶ τῶν δούλων κρατεῖν, εὔλογον καὶ Χριστιανικῆς ἐπάξιον καταστάσεως. ἀλλὰ γὰρ ἐν ἀνθρώποις οἶδεν ἡ τύχη δεσποτείαν καὶ δουλείαν διάφορα, ἅπερ ἡ καθ' ἡμᾶς πολιτεία παρέλαβέ τε, ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων χρεὼν κρατεῖν. εἷς δὲ κύριος πάντων, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, καὶ δουλεία καὶ δεσποτεία ὅσα γε κατὰ πίστιν διαφέροντα οὐ γινώσκομεν, ὅτι καὶ πάντες ἐπίσης δοῦλοι ἐσμὲν τοῦ ἐκ δουλείας λυτρω- D σαμένου ἡμᾶς, τῷ ἐξ αὐτοῦ θείῳ καὶ ζωοποιῷ αἵματι. καὶ ἐπεὶ ταῦτα καλῶς τούτοις καὶ λυσιτελῶς διατέτακται, δεῖ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου δῆλα ταῦτα θέσθαι ἁπανταχῇ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, ὡς ἂν οἱ ἐν αὐταῖς προεστῶτες οὕτω τε τὰ περὶ τῶν ἐλευθεριῶν δοκιμάζωσιν, ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν κατὰ τῶν δούλων τοῖς δεσπόταις μὴ συγχωροῦντες, καὶ πᾶσι θῶνται καταφανὲς ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς ἐνορίαις, ὡς οἱ μὴ μεθ' ἱερουργίας ἀλλήλοις συνάπτοντες τοὺς δούλους, οὐχὶ θεοφιλῆ γάμον συνιστῶσιν ἐν αὐτοῖς.

A existimari, nisi etiã benedictio eos qui cõiunguntur, colliget. Absurdum enim esset, cùm vna in omnibus Christiana fides valeat, & vnꝰ sit in cõfesso baptismus, per quẽ ad Dominũ deducti sumus, & eadẽ salus à nobis omnibus speretur, nõnullis hanc obortam esse suspicionẽ, quòd serui sint boni minùs participes, & liberi quidẽ matrimonio inuicẽ coniungantur, priùs oratione colligati: serui autẽ à tali bono excidant, & Deũ non assumant in cõgressus benedictione, vel metuãt, quòd si assumpserint, eorũ dominus B in dominio iniuria afficiatur, illorum dominio priuatus. Si hoc autem locũ habuerit, sanctum quoq; baptismum timere oportet, ne serui à dominis alienentur: sed etiã immaculatorum mysteriorum assumptionem: ne per eam ab illis quoque alienentur. Quo fiet vt in seruis intereat magnum & venerabile diuinæ fidei nomen: & non solùm serui hominum, sed etiam diaboli homicidæ, fient homines. Eorum autem domini in periculum quoque venient, ne dum hominum ministerio priuari formi- C dant, à dei gloria seipsos abalienare sustineant. sed neque hoc est rationi consentaneum, & sacram benedictionem in seruis quoque valere, æquum, & Christiana institutione dignum est. Verumenimvero fortuna nouit in hominibus diuersa esse, dominium, & seruitutem. & quæ nostra accepit respublica, ea in iis quoque valere oportet. Vnus autem dominus omnium, vna fides, vnum baptisma: & quod ad fidem quidem attinet, dominij & seruitutis differentiam non cognoscimus. Omnes enim sumus ex æquo serui eius, qui D nos suo diuino & viuifico sanguine redemit. Et quoniam hæc sic rectè & vtiliter constituta sunt, oportet magnam tuam sanctitatem hæc omnia in omnibus ecclesiis manifesta reddere: vt qui eis præsunt, ea quæ ad libertatem pertinent, sic examinantes, contrarias testium productiones aduersus seruos dominis nõ permittant, & omnibus in suis prouinciis manifestum efficiant, quòd qui non cum sacra benedictione seruos inuicem coniungunt, non Deo gratum inter eos matrimonium constituunt.

sed fornicatorium coitum stuprúmque confirmant. Quos enim non coniungit Deus per sacram benedictionem assumptus, hi omnes ad peccatum conueniunt. Et sicubi hoc ab aliquo, quicunque is sit, factum renunciatum fuerit, sciant domini, quòd non solùm iræ diuinæ erunt obnoxij, sed à seruis quoque abalienabuntur, eis abductis in libertatem. Cùm eis enim liceat seruos suos iure inuicem coniungere, & integrum in eis habere dominium, nisi hoc fecerint, iure omnino ab eorum dominio excident. Præsens autem constitutio non solùm debet in ecclesiis quæ vbique sunt promulgari, sed in omnibus etiá ciuilibus iudiciis deponi: tradi autem etiam iis qui in prouinciis magistratus gerunt. Quoniam autem in personis seruilem fortunam habentibus nuptiæ priùs factæ sunt, & nuptię, conuenienter iniquæ quę hucusq; inualuit consuetudini, processerunt, oportet in iis quoque sacrã benedictionẽ fieri, vt per eã etiamsi tardè fiat, id quod est colendum ac venerandũ, habeãt, superioribus quoq; obseruationibus etiam in hac regula valere debentibus.

CANON LXXXVI.

Eos qui ad animarum lapsus meretrices cogunt & alunt, si sint quidem clerici, deponi: si verò laici, segregari.

SCHOL. BALS. Quemadmodum lex ciuilis lenones qui meretrices alunt, punit, ita & canon decernit, eos qui meretrices cogunt, & multos ea ratione ad animæ exitium veluti protrudunt, & non solùm eos qui cogunt, sed & qui alunt, siue eis necessaria suppeditãt (alimenti enim nomine & induméta, & reliqua, quæ simpliciores ad intemperantiam attrahunt, comprehenduntur.) si sint quidem clerici, deponendos: si verò laici, segregandos. Non auté idcirco qui solũ quidẽ cogunt, & eas non nutriunt, nõ punientur, sed in eos quoque similiter animaduertetur. Dixit autem Canon illud, Et alũt, quoniam vbi coëgerint, necessariò quoque sequitur vt coactarũ cura deinceps ab iis geratur. Neq; enim solùm cogere suppliciũ meretur: Meretrices enim sæpe cogit quispiam, vt eis illa quæ sunt salutaria, suggerat,

A ἀλλ' ἐκπορνευούσας μίξιν κρατύνουσιν. οὓς γὰρ μὴ συνάπτει Θεὸς διὰ ἱερολογίας παραλαμβανόμενος, οὗτοι πάντες εἰς ἁμαρτίαν συνέρχονται. καὶ εἴ που προσαγγελθείη τοῦτο παρ' οἱουδήτινος οὕτως ἀπὸ τοῦδε γενόμενον, ἴστωσαν οἱ δεσπόται ὡς οὐ μόνον θείῳ μηνίματι καταστήσονται ἔνοχοι, ἀλλὰ καὶ τῶν δούλων ἀλλοτριωθήσονται, εἰς ἐλευθερίαν ἁρπαζομένων. ἐξὸν γὰρ αὐτοῖς κατὰ νόμους Θεοῦ συνάπτειν ἀλλήλοις τοὺς δούλους, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς δεσποτείαν ἔχειν ἀλώβητον, εἰ μὴ τοῦτο ποιοῖεν, ἑαυτοῖς δικαίως πάντως τὴν τῆς δεσποτείας ἐπάγουσιν ἔκπτωσιν. τὸ δὲ παρὸν διάταγμα οὐ μόνον ὀφείλει ἐν ταῖς
B ἁπανταχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν διαγγελθῆναι, γενέσθαι δὲ διαδόσιμον καὶ εἰς τοὺς τῶν ἐπαρχιωτικῶν προεστῶτας ἀρχῶν, ὡς ἂν εἴδησιν ἔχωσιν ἅπαντες τῶν καλῶς παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν ὁρισθέντων. ἐπειδὴ δὲ καὶ γάμοι ἔφθασαν ἤδη γενέσθαι ἐπὶ προσώποις δουλικὴν ἔχουσι τύχην, καὶ οἱ γάμοι κατὰ τὴν ἕως οὗ νῦν κρατοῦσαν παράλογον συνήθειαν προβεβήκασι, δεῖ καὶ ἐπὶ τούτων τὴν ἱερολογίαν γενέσθαι, ἵνα διὰ ταύτης κἂν ὀψὲ γίνηται, τὸ σεβάσμιον ἔχωσι τῶν ἀνωτέρων εἰρημένων παρατηρήσεων, καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων γάμων κρατεῖν ὀφειλουσῶν.

C Κανὼν πϛʹ.

Τοὺς ἐπὶ ψυχῶν ὀλέθρῳ πόρνας ἐπισυνάγοντας καὶ ἐκτρέφοντας, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρεῖσθαι ὁρίζομεν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ ὁ πολιτικὸς νόμος κολάζει τοὺς πορνοβοσκούς, οὕτω καὶ ὁ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισυνάγοντας πόρνας, καὶ οἷον διὰ τούτου συνωθοῦντας εἰς ψυχικὴν ἀπώλειαν τοὺς πολλούς, καὶ οὐ μόνον ἐπισυνάγοντας, ἀλλὰ καὶ ἐκτρέφοντας· ἤγουν τὰ ἀναγκαῖα αὐταῖς ἐπιχορηγοῦντας. (τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς τροφῆς, καὶ ἐνδυμενίαις, καὶ τὰ λοι-
D πὰ τὰ πρὸς ἀκολασίαν τοὺς ἁπαλωτέρους ἕλκοντα, περιέχονται.) κληρικοὺς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δέ, ἀφορίζεσθαι. οὐ παρὰ τοῦτο δὲ οἱ μόνον ἐπισυνάγοντες καὶ μὴ ἐκτρέφοντες αὐτὰς οὐ τιμωρηθήσονται, ἀλλὰ κἀκεῖνοι ὁμοίως κολασθήσονται. εἶπε δὲ ὁ κανὼν τὸ ἐκτρέφοντες, ὅτι ἐξ ἀνάγκης τῇ συναγωγῇ ἐπακολουθεῖ καὶ ἡ λοιπὴ φροντὶς τῶν ἐπισυναγομένων. οὐ γὰρ τὸ συναγαγεῖν μόνον ἄξιόν ἐστι κολάσεως· διότι συνάγει τις πολλάκις πόρνας χάριν τοῦ ὑποθέσθαι αὐταῖς τὰ σωτήρια,

ἢ χρηματίας ἀξιῶσαι σωματικῆς, ἢ παραδοῦναι τῷ ἄρχοντι, χάριν σωφρονισμοῦ. ζήτει βιβλίον ξ'. τῶν βασιλικῶν τίτλῳ λη'. κεφ. α'. ἐὰν πατὴρ θυγατέρα ἢ δεσπότης δούλην πορνοβοσκῇ, ἀπολλύτωσαν τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίαν. προστίθησι δὲ τὸ κεφάλαιον διὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτὰς βοηθεῖσθαι. καὶ ὅτι ἐὰν ἀνθίσταται πρὸς τοῦτο ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, δημεύονται καὶ ἐξορίζονται. καὶ τὸ δεύτερον κεφάλαιον τοὺς μὲν εὐτελεῖς πορνοβοσκοὺς, ὁμοίως τιμωρεῖ, τοὺς δὲ στρατείαν ἔχοντας, δημεύεσθαι φησί. τὸ μέντοι γ'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ, μεγάλως κολάζει τοὺς σὺν τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ἀνάγκῃ εἰς τὴν τοιαύτην ἀσέλγειαν ἄγοντας, καὶ ἐμπορευομένους ταῦτα. ἀνάγνωθι οὖν τὸ τοιοῦτον κεφάλαιον ἐπιστατικώτερον. λέγουσι γάρ τινες ὡς ἐκείνους τοῦτο κολάζει τοὺς πλανῶντας, καὶ μετά τινος μεθόδου ἢ ἀνάγκης ἐφέλκοντας εἰς πορνείαν γυναῖκάς τινας· οὐ μὴν τοὺς προσδεχομένους τὰς ἑκουσίᾳ βουλήσει τὴν πορνείαν ἑλομένας, διὰ φύσεως ἀνάγκην ἢ καὶ πενίαν. χρῶνται δὲ καὶ πρὸς ἐπίστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν, καὶ ῥήμασί τισι τῆς αὐτῆς νεαρᾶς, καὶ τῷ παρόντι κανόνι, μὴ μόνον τοὺς ἐπισυνάγοντας πόρνας κολάζοντι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτρέφοντας, τουτέστι διὰ πλάνης καὶ κολακείας συνωθοῦντας αὐτὰς εἰς τὸ κακόν. καὶ τὸ σήμερον δὲ γινόμενον πραγματικῶς εἰς τὰ πορνοβοσκεῖα διενίσανται συντρέχειν τοῖς λόγοις αὐτῶν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι πάντα πορνοβοσκὸν οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες ἀδιακρίτως κολάζουσι, καὶ πᾶσαν πόρνην εἰς σωφροσύνην ἐφέλκουσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ϙα'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως, κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, μὴ παραχωροῦσαν κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον διάγειν τινὰ μετὰ παλλακῆς.

A vel vt earum opera ad tractandum aliquod ministerium vtatur, vel vt det eas magistratui castigandas. Lege librum lx. Basilic. tit. xxxviij. cap. j. Si pater filiam, vel dominus seruam nutriat ad quæstum meretricium, perdunt quam habent in eas potestatem. Adiicit autem constitutio, per episcopum & magistratum eis quoque ferri debere auxilium: & quòd si ad hoc resistat pater vel dominus, publicantur, & exterminantur. Ac secundum quidem caput viles lenones similiter punit: eos autem qui sunt militaris ordinis, publicandos dicit. B Eiusdem autem tituli & libri cap. iij. quod est Iustiniani nouella, valde punit eos, qui arte & dolo, & necessitate, aliquas in hanc intemperantiam attrahunt, & ex iis quæstum faciunt, mercaturámque exercent. Lege ergo hoc caput diligentiùs. Dicunt enim nõnulli, quòd id illos punit qui seducunt, & cum aliquo compendio vel necessitate mulieres aliquas ad fornicationem attrahũt, non autem eos qui illas suscipiunt quæ spontanea voluntate fornicationem eligunt, propter naturæ necessitatem, C vel etiam paupertatem. Ad hoc autem probandum vtuntur nonnulli ipsius quoque Nouellæ verbis, & præsenti canone puniente non eos solùm qui meretrices cogunt, sed etiam qui eas nutriunt, per fraudem & adulationem eas in malum impellentes. Porro autem & quod hodie actu fit in lenonum officinis, videtur cum eorum dicto concurrere. Mihi autem videtur quòd leges & D canones quencunque lenonem indistinctè puniunt, & omnem meretricem ad temperantiam retrahunt. Lege & l. Nouellam Imp. domini Leonis philosophi, quæ non permittit vt veteri lege aliquis degat cum concubina.

Κανὼν πζ'.

Η τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα, μοιχαλίς ἐστιν, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθε, κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Βασίλειον, ἐκ τῆς Ἱερεμίου προφητείας ἄριστα τοῦτο ἀναλεξάμενον· ὅτι ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μιαινομένη μιανθήσεται. καὶ πάλιν, ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. εἰ οὖν φανῇ τοῦ ἀνδρὸς ἀλόγως ἀναχωρήσασα,

CANON LXXXVII.

Quæ maritum reliquit, est adultera, si venerit ad alium, vt vult sacer & diuinus Basilius, qui ex Hieremia propheta hoc optimè collegit: quòd si alij viro vxor fuerit, ad maritum suum non conuertetur, sed polluta polluetur. & rursus, Qui autem detinet adulteram, est & insipiens & impius. Si ita præter ratione à marito secessisse visa sit,

A *ille quidem venia dignus est, hæc verò pœna. Illi autem venia dabitur vt ecclesiæ communicet. Sed is qui legitimè sibi datam vxorem relinquit, & aliam ducit, ex domini sententia est adulterij iudicio obnoxius. A patribus enim nostris statutum est, vt qui sunt eiusmodi, annum defleat, biennio audiant, tertio anno substernantur, & septimo cum fidelibus consistant, & sic oblatione digni habeantur, si cum lacrymis pœnitentiam egerint.*

SCHOL. BALS. Dominus & Deus noster IESVS CHRISTVS interrogatus, an liceat marito vxorem quauis ex causa dimittere, hoc B vetuit, dicens, Quòd qui vxorem suã reliquit præterquam fornicationis causa, & alteram vxorem ducit, mœchatur. Et inclytus inter Imperatores Iustinianus, leges quæ olim locum habebant, & coniugibus permittebant coniugia sine iusta causa soluere, & vnicuique alteri dicere, Res tuas gere, per cxvij. nouellam sustulit: quæ sita est in vij. tit. xxviij. lib. & causas enumerat, propter quas & solas solui debent matrimonia. Quamobrem lex quoque Hebraica vna sublata est, quæ libellum repu- C dij mittere mulieribus & vitæ societatem soluere permittebat. Consequenter ergo præsens quoque canon dicit, quòd mulier, quæ relicto marito alteri coniuncta fuerit, est adulterij crimini obnoxia, quemadmodum hoc quoque magnus dixit Basilius, in ix. suo canone, & xxj. hoc colligens ex prophetia Hieremiæ dicentis, Si mulier, à mariti cõmuni vitæ societate egressa, cum altero polluta fuerit, non potest ad maritum suum reuerti, vt quę adulterata sit. Sed etiam Solomon dixit in D Prouerbiis, Qui coit cum adultera, id est cum ea quæ habet maritum, stultus est & impius. Quæ ergo sic est adulterata, canonicis pœnis multabitur. Maritus autem, vt qui non offenderit, venia dignus censebitur, id est non punietur. Qui autem relinquit propriam coniugem, & alteram ducit vxorem, vt adulter punietur, vt est domini sentẽtia. Adulterorum autem pœna est in lvij. canone eiusdẽ magni patris, anno vno extra templi vestibulum deflere,

ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος· ἡ δὲ ἐπιτιμίων. ἡ δὲ συγγνώμη τούτῳ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται. ὁ μέντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν, τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κρίματι. κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν δὴ μετὰ δακρύων μετανοήσωσι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐρωτηθεὶς εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα ἀπολύειν κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, ἀπηγόρευσε τοῦτο. εἰπὼν ὅτι ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐκτὸς λόγου πορνείας, καὶ γαμήσας ἑτέραν, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος Ἰουστινιανὸς, τοὺς πάλαι κρατοῦντας νόμους, καὶ ἐκχωροῦντας τοῖς ὁμοζύγοις λύειν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τὰ συνοικέσια, καὶ λέγοντας ἕκαστον πρὸς τὸν ἕτερον, πράττε τὰ σεαυτοῦ, ἀνήρησε διὰ τῆς νεαρᾶς ριζ΄. τῆς κειμένης ἐν τῷ ζ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου, καὶ ἀπαριθμουμένης τὰς αἰτίας δι᾽ ἃς καὶ μόνας ὀφείλουσι λύεσθαι τὰ συνοικέσια. ὅθεν συνανῃρέθη καὶ ὁ Ἑβραϊκὸς νόμος, ὁ ἐνδιδοὺς τοῖς ἀνδράσι βιβλίον ἀποστασίου πέμπειν ταῖς γυναιξὶν, καὶ τὴν ὁμοζωΐαν λύειν. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν φησὶν ὅτι ἡ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα γυνὴ, ἐὰν μεθ᾽ ἑτέρου συμφθαρῇ, ὑπόκειται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι, καθὼς τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος φησὶν ἔν τε τῷ θ΄. αὐτοῦ κανόνι καὶ ἐν τῷ κα΄. ἀναλεξάμενος αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἰερεμίου προφητείας, τῆς λεγούσης, ἐὰν γυνὴ ἀπὸ τῆς ἀνδρῴας ὁμοζωΐας ἐξελθοῦσα, ἑτέρῳ μιανθῇ, οὐ δύναται ὑποστρέψαι πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ὡς μοιχευθεῖσα. ἀλλὰ καὶ ὁ Σολομῶν ἐν ταῖς παροιμίαις εἶπεν, ὁ μιγνύμενος μετὰ μοιχαλίδος, τουτέστι μετὰ ἐχούσης ἄνδρα, ἄφρων ἐστὶ καὶ ἀσεβής. τιμωρηθήσεται οὖν ἡ οὕτω μοιχεύσασα δι᾽ ἐπιτιμίων κανονικῶν. ὁ ἀνὴρ δὲ, ὡς μὴ πταίσας, συγγνώμης ἀξιωθήσεται, τουτέστιν οὐκ ἐπιτιμηθήσεται. ὁ καταλιμπάνων μέντοι τὴν οἰκείαν σύζυγον καὶ ἑτέραν ἀγόμενος κατὰ γάμου κοινωνίαν, ὡς μοιχὸς τιμωρηθήσεται, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν. τῶν μοιχῶν δὲ ἐπιτίμια εἰσὶν ἀπὸ τοῦ νζ΄. κανόνος τοῦ αὐτοῦ μεγάλου πατρὸς, τὸ προσκλαίειν ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἔξω τοῦ προναΐου,

καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι περιεχόμενα. Καὶ ὁ μὲν κανὼν, ταῦτα. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, τοὺς μοιχοὺς ἄλλως πως κολάζει. καὶ ἀνάγνωθι βιβλίον ξ΄. τίτλου λζ΄. κεφ. ογ΄. καταστρωθὲν εἰς τὰς ἑρμηνείας τοῦ δ΄. καὶ ε΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ τὴν ριζ΄. καὶ ρλδ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, τὰς κειμένας ἐν τῷ ζ΄. τίτλῳ τοῦ κη΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ συνοψισθείσας εἰς τὸ διαληφθὲν δ΄. καὶ ε΄. κεφ. καὶ τὴν λβ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ῥινῶν ἐκτομῇ τὸν μοιχὸν καὶ τὴν μοιχαλίδα κολάζουσαν, καὶ διορίζουσαν τὸν μὲν ἄνδρα τῆς μοιχευθείσης, κερδαίνειν τὴν προῖκα. αὐτὴν δὲ ἐν μοναστηρίῳ περιορίζεσθαι, καὶ ἄκουσαν μὴ ἀποκείρεσθαι. τὰ μέντοι προσόντα ἴσως αὐτῇ πράγματα ἐπέκεινα τῆς προικὸς, οἰκονομεῖσθαι, καθὼς αὕτη ἡ νεαρὰ διορίζεται. σημείωσαι δὲ ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, ἡ καταλιποῦσα τὸν ἄνδρα ὡς μοιχαλὶς οὐ κολάζεται, εἰ μὴ μετὰ ἑτέρου συμφθαρῇ· ἀπὸ δὲ τῶν διαληφθεισῶν νεαρῶν, λύεται τὸ συνοικέσιον ἀπὸ μόνου τοῦ μεῖναι τὴν γυναῖκα ἔξω τῆς οἰκίας τοῦ ἀνδρὸς παρὰ γνώμην αὐτοῦ, εἰ μήτοιγε τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν. ἆρα δὲ ἀπολελυμένη λέγεται καὶ ἡ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκβληθεῖσα; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ ἡ ῥηθεῖσα ριζ΄. νεαρὰ ἐν μέρει ταῦτα. Εἰ μέντοι συμβῇ τινὰ δίχα μιᾶς τῶν προειρημένων αἰτιῶν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοῦ ἰδίου οἴκου ἐξωθῆσαι, ὥστε ἐκείνην μὴ ἔχουσαν γονεῖς, πρὸς οὓς δύναται μεῖναι, ἐξ ἀνάγκης ἔξω τὴν νύκτα διάγειν, κελεύομεν, μηδεμίαν εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἄδειαν, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν διαζύγιον πέμπειν τῇ γυναικὶ, διότιπερ αὐτὸς τούτου αἴτιος γέγονε. τὸ μέντοι γραφικὸν τὸ λέγον, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἡ μοιχευθεῖσα, νόει περὶ ἀνδρὸς μὴ θέλοντος ἀναλαβέσθαι ταύτην. Εἰ γὰρ συγχωρεῖ τὸ ἔγκλημα ὁ ἀνὴρ, ἀκωλύτως αὐτὴν ἀναλήψεται ἐντὸς διετίας, κατὰ τὴν αὐτὴν νεαράν. ἐπεὶ δέ φησιν ὁ κανὼν ὡς ἐκείνη ἡ γυνὴ τιμωρεῖται ὡς μοιχαλὶς, ἡ ἀλόγως ἀναχωρήσασα τοῦ ἀνδρὸς, εἴποι τις ὡς ἡ εὐλόγως ἀναχωρήσασα, οὐ τιμωρηθήσεται. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθές. οὔτε γὰρ μετὰ εὐλόγου αἰτίας οὔτε μετὰ παραλόγου, δύναται ἡ γυνὴ ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, χωρὶς δικαστικῆς ἐπιτροπῆς, καθὼς τοῦτο φησὶν ὁ θ΄. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ διάφοροι Ἰουστινιανοῦ νεαραὶ κείμεναι ἐν τῷ ζ΄. τίτλ. τοῦ κη΄. βιβλ.

A & reliqua, quæ in eo canone continentur. Et hæc quidem canon. Lex autem ciuilis adulteros alio modo punit. & lege librum lx. tit. xxxvij. cap. iiij. & liij. v. cap. xiij. tit. præsentis operis, & cxxxiiij. Nouellam Imp. Iustiniani, reductam in prædicta capita. & xxxij. Imp. domini Leonis sapientis nouellam, quæ narium truncatione punit adulterum & adulteram, & statuit adulteræ quidem maritum lucrari dotem, ipsam autem etiam inuitam in monasterio includi, non tamen tonderi: B Res autem, quas habet vltra dotem, administrari, quemadmodum ipsa nouella statuit. Nota ergo quòd ex præsenti quidem canone, quæ virum dimisit, vt adultera non punitur, nisi cum alio polluta fuerit: ex prædictis autem nouellis soluitur matrimonium, eo quòd solùm manserit mulier extra domum mariti præter eius voluntatem, nisi fortè apud suos parentes. Nunquid autem ea etiam soluta dicitur quæ à marito relicta est? Solutio. Nullo modo. prædicta enim cxvii. Nouella hæc dicit præcisè. C Sin autem contigerit aliquem absque vna prædictarum causarum vxorem suam ex propriis ædibus extrudere, vt illa quidem, cùm parentes non habeat, apud quos possit manere, necessariò foris noctem agat, iubemus nullo modo licere marito propter hanc causam mulieri mittere libellum repudii, quoniam ipse huius rei causa est. Id autem quod scriptum est, Non reuertetur ad virum suum adulterata, intellige mihi de viro qui non vult eam recipere: D si vir enim crimen condonat, eam absque vllo impedimento rursus accipiet, vt vult Nouella. Quoniam autem dicit canon eam esse puniendam mulierem, tanquam adulteram, quæ à marito præter rationem secessit, dixerit quispiam, quòd quæ probabilem ob causam recessit, non punietur. Non est autem hoc verum: neque enim cum iusta, nec cũ iniusta causa potest mulier à marito discedere sine permissione iudicis, quemadmodum hoc dicit lviiii. canon sancti Basilii, & diuersæ Iustiniani nouellæ sitæ in vii. tit. xviii. lib.

vnde etiā debemus canonē ex abundātia accipere, vel dicere iniustā mulieris discessionē, esse ei⁹ sine iudiciali permissione recessum. Rogauerit autē quispiā, cùm can. sancti Basilij, ix. scilicet & xxj. dicant mulierē quidē, quæ cū altero polluitur, mœchari: virum autē qui cum alia scortatur, non condēnari: (nō enim habemus, inquit, canonem, quo eum adulterij crimini subiiciamus:) Quomodo pręsens canō indistinctè dicit, eum qui aliā duxit, adulterij teneri? Solutio. Differentia est inter virum, qui cum muliere libera, viua sua vxore, rem habuerit, & eum qui in matrimonij societatem secundam vxorē duxit. Ille enim non est adulter, sed punitur vt fornicator. Hic verò est adulter, & vt adulter punitur. Quare canones inter se nō repugnāt. Et quomodo canonicè quidem puniuntur qui fornicātur, dictū est. Octogesimū autē tertiū caput xxxvij. tit. xxx. lib. hæc dicit in specie: Qui habet vxorē, & fornicatur, per duodecim ictus alternis inflictos castigatur. Qui autē nō habet, & in id peccatū incidit, per sex ictus alternis inflictos castigetur. Qui verò vxorē quidē habet, & cū sua ancilla rē habet, re cognita, hic quidē verberatus castigetur: eius autē loci magistratus receptam ancillam vendat extra prouinciam, eius pretio in publici ærarij partem illato. Qui autem in alienam ancillam fornicationem exercet, si sit quidem locuples, det ancillæ domino pro delicto solidos xxxvj. Si sit autem humilis & abiectæ conditionis, verberetur, & pro suis facultatibus, det ex proportione xxxvj. solidorum. Quòd autem lex æquè ac canones eum punit vt adulterum, qui secundam vxorem duxit, dicit penultimum cap. eiusdem tit. Qui duas vxores habere conatus est, non lege, sed suæ facto voluntatis, adulterij crimini rectè subiicietur. Quæ autē ei postea nupsit, si ipsū habere legitimam vxorē ignorabat, ei venia dabitur. Quare per distinctionē à contrario sumptā, quæ sciebat, adulteratur. Animaduerte autem quòd patres vbiq; puram pœnitentiā in animæ delictis exigunt: & propterea cōcessit episcopis qui sunt in eo loco, pœnas augere, vel diminuere, pro eius qui punitur, compunctione.

A ὅθεν καὶ τὰ τοῦ κανόνος ὀφείλομεν ἐκλαβέσθαι ἐκ περιουσίας· ἢ εἰπεῖν ἄλογον ἀναχώρησιν τῆς γυναικὸς εἶναι τὴν χωρὶς δικαστικῆς ἐπιτροπῆς, ταύτης ἀναχώρησιν. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἤτοι τοῦ θ'. καὶ τοῦ κα'. λεγόντων τὴν μὲν γυναῖκα ἑτέρῳ συμφθειρομένην, μοιχᾶσθαι, τὸν δὲ ἄνδρα μεθ' ἑτέρας πορνεύοντα, μὴ κατακρίνεσθαι, (οὐ γὰρ ἔχομεν φησὶ κανόνα ὑπὸ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπάγειν ἐγκλήματι,) πῶς ὁ παρὼν κανὼν ἀπαραδιαστόλως φησὶ τὸν ἑτέραν ἀγόμενον, B τῷ τῆς μοιχείας ὑποκεῖσθαι κρίματι; Λύσις. διαφορά ἐστι τοῦ συμφθαρέντος ἀνδρὸς μετ' ἐλευθέρας γυναικός, ζώσης τῆς γυναικὸς τούτου, καὶ τοῦ κατὰ γάμου κοινωνίαν ἀγαγόντος δευτέραν γαμετήν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ μοιχᾶται, ἀλλ' ὡς πόρνος τιμωρεῖται· οὗτος δὲ μοιχᾶται, καὶ κολάζεται ὡς μοιχός. ὅθεν οἱ κανόνες οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις. καὶ ὅπως μὲν κολάζονται κανονικῶς οἱ πορνεύοντες, εἴρηται. τὸ δὲ πγ'. κεφ. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου φησὶν ἐν β'. θέματι ταῦτα· ὁ ἔχων γυναῖκα καὶ πορνεύων, διὰ δώδεκα ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω. ὁ μέντοι γυναῖ- C κα ἔχων καὶ τῇ ἰδίᾳ δούλῃ μιγνύμενος, διαγινωσκομένης τῆς πράξεως, αὐτὸς μὲν τυπτόμενος σωφρονιζέσθω. ὁ δὲ κατὰ τὸν τόπον ἄρχων ἀναλαμβανόμενος τὴν δούλην, ὑπὲρ ἐπαρχίαν αὐτὴν πιπρασκέτω· τῆς τιμῆς αὐτῆς τῷ μέρει τοῦ δημοσίου εἰσκομιζομένης. ὁ δὲ εἰς ἀλλοτρίαν δούλην πορνεύων, εἰ μὲν εὔπορος ὑπάρχων, παρεχέτω ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τῷ δεσπότῃ τῆς δούλης, νομίσματα λϛ'. εἰ δὲ εὐτελὴς εἴη, τυπτέσθω, καὶ καθ' ὅσον εὐπορεῖ, κατὰ ἀναλογίαν τῶν λϛ'. νομι- D σμάτων διδότω. ὅτι δὲ καὶ ὁ νόμος ἐπίσης τοῖς κανόσιν ὡς μοιχὸν τιμωρεῖ τὸν δευτέραν γυναῖκα ἀγαγόμενον, φησὶ τὸ παρατέλευτον κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου· ὁ δύο γυναῖκας ἔχειν πειραθεὶς οὐ νόμῳ, ἀλλὰ φα * προαιρέσεως, καλῶς ὑποκείσεται ὑπὸ τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι. ἡ δέ, εἰ ἠγνόει αὐτὸν ἔχειν νόμιμον γαμετήν, συγγνωσθήσεται. ὥστε ἐξ ἀντιδιαστολῆς, ἡ γινώσκουσα, μοιχᾶται· πρόσχες δὲ ὅτι πανταχοῦ οἱ πατέρες, τὴν καθαρὰν μετάνοιαν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων ἀπαιτοῦσι. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐξεχώρησαν τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις, αὔξειν καὶ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια, πρὸς τὴν τοῦ ἐπιτιμωμένου κατάνυξιν.

Κανὼν πη'.

Μηδεὶς ἔνδον ἱεροῦ ναοῦ κτῆνος τὸ οἱονοῦν εἰσαγέτω ἐκτός, εἰ μή τις ὁδοιπορῶν μεγίστης καταλαβούσης ἀνάγκης οἰκίσκου καὶ καταγωγῆς ἀπορῶν ἐν τῷ τοιούτῳ καταλύσῃ ναῷ. διὰ γὰρ τὸ μὴ τὸ κτῆνος ἔνδον εἰσενεχθῆναι, αὐτὸ μὲν ἔστιν ὅτε διαφθαρήσεται· ὁ δὲ τῇ τοῦ ὑποζυγίου ἀποβολῇ, καὶ τῷ ἐντεῦθεν ἀπόρως ἔχειν τῆς ἐπὶ τὴν ὁδοιπορίαν ὁρμῆς, θανάτου κινδύνῳ παραδοθήσεται. τὸ γὰρ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον γενέσθαι ἐκδιδασκόμεθα, ὥστε διὰ πάντων προτιμητέαν ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καὶ εὐπάθειαν. εἰ δέ τις φωραθείη χωρὶς ἀνάγκης, ὡς εἴρηται, κτῆνος εἰσάγων ἐν ἱερῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε συνέβη ποτὲ ἐν δριμυτάτῳ χειμῶνι καταλῦσαι τινὰς εἰς ναὸν παρακείμενον ἐν δημοσίᾳ ὁδῷ· καὶ ἡ μὲν ἀπειλὴ τῆς χιόνος κατηνάγκαζε τούτους ἔνδον τοῦ ναοῦ εἰσελθεῖν μετὰ τῶν ἵππων αὐτῶν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ψύχους θανατηφόρον κάκωσιν ἐκφυγεῖν· τὸ αἰδέσιμον δὲ τοῦ ναοῦ οὐ παρεχώρησεν αὐτοὺς τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν εἰσελθόντες ἐν τῷ ναῷ, τὸν ἐκ τοῦ κρύους κίνδυνον ἔφυγον, τὰ δὲ ὑποζύγια αὐτῶν ἔξω τοῦ ναοῦ ἑστηκότα τοῦ ψύχους γεγόνασι παρανάλωμα, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ὅμοια τοῖς ἀλόγοις ζώοις παθεῖν, ἢ ὡς ἀπὸ τῆς θλίψεως, ἢ ὡς μὴ δυναμένους πεζῇ βαδίσαι, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τῆς ὥρας κατάψυξιν. τοῦτο οὖν διορθούμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, διωρίσαντο μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰς κτῆνος οἱονδηποτοῦν ἔνδον εἰσάγειν ναοῦ, εἰ μὴ κατεπείγει ἀνάγκη μεγίστη· τηνικαῦτα γάρ φασι καὶ τὸ κτῆνος ἐν τῷ ναῷ εἰσαχθήσεται, ἵνα μὴ σὺν αὐτῷ καὶ ὁ ἄνθρωπος θανάτῳ παραδοθῇ. ἐπάγουσι δὲ πρὸς κατασκευὴν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν, τοῦ τὸ σάββατον καταλύσαντος, καὶ εἰπόντος πρὸς τοὺς αἰτιωμένους αὐτόν, ὡς προτιμοτέρα ἐστὶν ἡ τοῦ ἀνθρώπου σωτηρία παρὰ τὴν τοῦ σαββάτου φυλακήν. τὸ γὰρ σάββατον γέγονε διὰ τὸν ἄνθρωπον, οὐ μὴν ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὅπως δὲ μὴ γένηται τοῦτο τοῖς ἀδιαφόρως ζῶσιν ἀφορμὴ κακίας, ὥστε ἀνεπικωλύτως καὶ χωρὶς ἀνάγκης·

A CANON LXXXIX.

Nemo intra ædem sacram quoduis iumentum introducat, nisi fortè viator quispiam, maxima vrgente necessitate, domunculæ vel diuersorij indigens, in id templum diuerterit. Nisi enim iumentum introductum fuerit, ipsum quidem nonnunquam peribit: hic verò, propter iumenti amissionem, & facultatis ad iter peragendum ex eo profectam inopiam, mortis periculo tradetur. Sabbatum enim propter hominem factum esse docemur. Quamobrem & per omnia præferendam esse existimare hominis salutem & incolumitatem. B *Quocirca si quis deprehensus fuerit sine necessitate iumentum in templum introducens, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur.*

SCHOL. BALS. Vt est verisimile, accidit quandoque vt in maxima tempestate diuerterent quidam in templo, quod prope viam publicam situm erat, & vis quidem tempestatis eos cogebat in templum ingredi cum ipsis equis, & letiferum frigoris incommodũ effugere. templi C autem reuentia non permittebat eis hoc facere: sed ipsi quidem templum ingressi, frigoris periculum euitarunt: eorum autem iumenta, quę extra templum steterant, à frigore consumpta fuere: quo factum est vt idem quoque hominibus quod bestiis eueniret, vel propter afflictationem, vel quòd non possent ire pedites propter nimiam temporis refrigerationem. Hoc ergo corrigentes sancti patres, decreuerunt nemini licere quoduis iumentum in templum D introducere, nisi maxima vrgeat necessitas. tunc enim, inquit, iumentum quoque in templum introducetur, ne homo vnà cum ipso morti tradatur. Ad eius autem quod dicunt probationem, Domini quoque doctrinam inserunt, qui sabbatum dissoluit, & eis qui ipsum reprehendebant dixit, præferendam esse hominis salutem obseruationi sabbati. Sabbatum enim factum est propter hominem, non autem homo propter sabbatum. Ne hoc autem fiat iniquitatis occasio iis qui inconsiderate & absque vllo discrimine viuunt, & absque vllo impedimento, & nulla proposita necessitate

sanctum domini templum commune prophanúmque efficiant, statuerunt, vt qui sine magna eiusmodi necessitate quoduis iumentum in templum introducit, si sit quidem clericus, deponatur, sin autem laicus, segregetur. Quid verò alatas volucres, perdices scilicet, & columbas, & passeres, an quis citra vllam distinctionem in templum introducet? Solutio. Nequaquam, vt mihi videtur, ne sanctum per excrementa prophanetur.

CANON XC.

Dies salutiferæ passionis in ieiunio, & oratione, & cordis compunctione peragentes fideles, vsque ad mediam magni sabbati noctem ieiunare oportet, cùm diuini euangelistæ, Matthæus & Lucas, ille quidem per Vespere sabbati, hic verò per id, valde diluculo, noctis nobis tarditatem describant.

SCHOL. BALS. Et in Apostolicis canonibus, & in synodalibus, statutum est, ne in sabbato, vel in dominico, præter vnum & solum sabbatum, magnum scilicet, ieiunetur. In eo enim iussi sumus ieiunare. His ergo consequenter, præsens quoque canon statuēs, omnibus diebus salutiferæ Christi & Dei nostri passionis ieiunare oportere & orare cum compunctione, id est non simulatè: in quibus magnum quoque sabbatum connumeratur: adiicit, & eo ipso quoque sabbato post sex horas noctis ieiunare fideles, eo quòd resurrexerit Christus Deus noster, secundùm diuinos euāgelistas, Matthæum & Lucam, circa noctis dimidium, nempe cùm ille quidem dicat, Vespere sabbati, venerunt Mariæ ad sepulcrum Domini, & corpus eius non inuenerunt: hic verò medium noctis describat, eo quòd dicit, Erat summum mane quando venerunt mulieres ad monumentum. Et hæc quidem ita se habent. Dixerit autem quispiam, quòd quoniam statuit canon, vt omnibus salutaris passionis diebus ieiunemus, & magno etiam sabbato ieiunemus ad mediam noctem, alterum duorum necessariò dicendum proponitur, vel omnibus dominicæ passionis diebus, qui propriè post quartam feriam præfiniuntur, nos omnino ieiunare,

A τὸν ἅγιον ναὸν τοῦ Θεοῦ κοινοποιεῖν τε καὶ βεβηλοῦν, διωρίσαντο τὸν μὴ χωρὶς ἀνάγκης μεγάλης τοιαύτης, κτῆνος οἱονδηποτοῦν εἰσάγοντα ἐν τῷ ναῷ, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. τί δέ, πετεινὰ πτερωτά, περδικάς τι δηλονότι καὶ περιστεράς, καὶ ἄλλως στρουθοὺς ἀδιαφόρως εἰσαγάγῃ τις ἐν ναῷ; Λύσις. οὐδὲ ταῦτα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα μὴ τὸ ἅγιον διὰ τῶν ἐκκρίσεων βεβηλωθῇ.

Κανὼν πθ'.

Τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας ἐν νηστείᾳ καὶ B προσευχῇ καὶ κατανύξει καρδίας ἐπιτελοῦντας, χρὴ τοὺς πιστοὺς περὶ μέσας τὰς περὶ τὸ μέγα σάββατον νυκτὸς ὥρας ἀπονηστίζεσθαι, τῶν θείων εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τοῦ μὲν, διὰ τοῦ ὀψὲ σαββάτων προσρήματος· τοῦ δὲ, διὰ τοῦ ὄρθρου βαθέος, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς ἡμῖν ὑπογράφοντος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐν ἀποστολικοῖς κανόσι καὶ ἐν συνοδικοῖς νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν σαββάτῳ ἢ ἐν κυριακῇ, ἀλλ' ἑνὸς καὶ μόνου σαββάτου, C τούτου μεγάλου δηλαδή. κατὰ τοῦτο γὰρ νηστεύειν προσετάχθημεν. ἀκολούθως οὖν τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν ὁρίζων κατὰ τὰς ὅλας ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν νηστεύειν καὶ προσεύχεσθαι μετὰ κατανύξεως, τουτέστι μὴ καθ' ὑπόκρισιν, ἐν αἷς καὶ τὸ μέγα συναριθμεῖται σάββατον· προστίθησι, κατὰ τὸ αὐτὸ σάββατον μετὰ ἓξ ὥρας τῆς νυκτὸς ἀπονηστίζειν τοὺς πιστοτέρους, διὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν κατὰ τοὺς θείους εὐαγγελιστάς, τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Λουκᾶν, περὶ τὴν μεσότητα τῆς νυκτός. ὡς τοῦ μὲν λέγοντος, ὀψὲ σαββάτων ἦλθον αἱ Μαρίαι εἰς τὸν τάφον D Κυρίου, καὶ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα αὐτοῦ. τοῦ δέ, ὑπογράφοντος τὴν μεσότητα τῆς νυκτός, διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὄρθρος ἦν βαθὺς ὅτε αἱ γυναῖκες ἦλθον εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Εἴποι δέ τις, ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν διορίζεται ἐπὶ πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους νηστεύειν ἡμᾶς, ἀπονηστίζειν δὲ κατὰ τὸ μέγα σάββατον ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου, πρόκειται ἐξ ἀνάγκης δυεῖν θάτερον εἰπεῖν, ἢ δι' ὅλων τῶν ἡμερῶν τοῦ κυριακοῦ πάθους, τῶν ψηφιζομένων κυρίως μετὰ τὴν τετράδα, καθόλου νηστεύειν ἡμᾶς,

καὶ πάντος ἀπέχεσθαι βρώματος, κατὰ μόνον δὲ τὸ σάββατον ἀποντιστίζειν, ὡς εἴρηται, ἢ κατὰ τὸ τοιοῦτον σάββατον καταλύειν ἡμᾶς πλέον τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ σωτηριώδους πάθους τοῦ Χριστοῦ. ἵνα τί γὰρ ὡρίσθημεν κατὰ τοῦτο ἀποντιστίζειν ἐν μεσονυκτίῳ, εἰ ἐπίσης νηστεύειν μέλλομεν κατὰ τὰς ὅλας ταύτας ἡμέρας; ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι ὑπεξῃρημένη ἐστὶν ἡ νηστεία τοῦ μεγάλου σαββάτου, καὶ προτιμοτέρα τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ὅτι τότε κατέκειτο ἐν τῷ τάφῳ τὸ τεθεαμένον σῶμα αὐτοῦ. χρὴ οὖν ἐν ταῖς ἄλλαις μὲν ἡμέραις νηστεύειν μετὰ κατανύξεως διὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· A B πολλῷ δὲ πλέον κατὰ τὸ σάββατον, ὅτε ἡ ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου ἀπολύτρωσις ἡμῶν κατηρτύετο. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ εὐλαβέστεροι, δι' ὅλου τοῦ σαββάτου καὶ μέχρις ἕκτης ὥρας τῆς νυκτὸς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προσεδρεύουσι· καὶ κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλαμβάνοντες, ἅπτονται ἄρτου καὶ ὕδατος, ἴσως δὲ καὶ οἴνου πάντως μετρίου. κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην ὥραν, ἀκούοντες τῆς ἑωθινῆς ὑμνῳδίας, ὅτε καὶ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἐκφωνεῖται, ὑποστρέφουσιν εἰς τὰς κατοικίας τῆς μεγάλης κυριακῆς, ἱεροτελεστίαν ἀναμένοντες. ὅτι δὲ ἀπὸ τῆς ζ. ὥρας C τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ τῆς κυριακῆς ἄρχεται ἡ κυριώνυμος, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ γίνεσθαι τὴν ἀνάβασιν τοῦ ἡλίου, ἤγουν τὴν φαῦσιν τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ζ. ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτός. δῆλον δὲ καὶ ἀφ' ὧν ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἡρμήνευσε. μετὰ γὰρ τὸ ἐπιστομίσαι τοὺς λέγοντας μὴ ἀναστῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τριήμερον, καὶ εἰπεῖν, ὡς εἰ καὶ δοίη τις μὴ τριήμερον ἀναστῆναι τὸν Κύριον, εὐχαριστέον μᾶλλον ἐστίν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐγήγερται ὁ Χριστός, καὶ οὐ μᾶλλον αἰτιατέον· ἐλέγχοι μὲν γὰρ ἄν τις καὶ τὸν D δανεισάμενον καταβάλλοντα τὸ χρέος πρὸ τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας εἰς καταβολήν, ὅπερ ἄτοπον· προστίθησιν, ὡς ἐπεὶ τὸ ἐν οἱᾳδήποτε ὥρᾳ τῆς ἡμέρας γινόμενον τῆς ψηφιζομένης ἀπὸ ἑβδόμης ὥρας τῆς πρὸ ταύτης νυκτός, καὶ καταληγούσης μέχρις ἕκτης ὥρας τῆς μετὰ ταύτην νυκτός, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γεγενῆσθαι δοκεῖ, καλῶς λέγομεν ὡς τριήμερος γέγονεν ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν. κατὰ γὰρ τὴν παρασκευὴν ἀπέθανεν, ἥτις ἐστὶ πρώτη ἡμέρα· δευτέρα, τὸ σάββατον.

A & ab omni cibo abstinere oportere, solo autē sabbato ieiunare, vt dictū est, vel hoc solo sabbato magis ieiuniū soluere quàm aliis diebus salutaris Christi passionis. Cur enim statutum esset, vt ad mediā noctē ieiunaremus, si omnibus his diebus æqualiter ieiunare deberemus? Mihi autem videtur esse eximiū magni sabbati ieiuniū, aliisque Christi passionis diebus præstantius, quoniam tunc in sepulcro iacebat quod visū erat eius corpus. Oportet ergo in aliis quoque diebus ieiunare cum compunctione, propter passionem Christi & B Dei nostri: multo autem magis magno sabbato. Propterea enim & qui sūt religiosiores, toto sabbato & vsq; ad horam sextam noctis in ecclesiis assident, & hora sexta diuinis sacramentis communicantes, panem & aquam gustant, fortasse autem & modicum vini. Septima autem hora matutinas Psalmodias audientes, quando etiam Christus resurrexisse dicitur, domum suam reuertuntur, magni dominici sacrorum celebrationem expectātes. Quoniam autem C à septima hora noctis, quæ est ante dominicum, incipit dies dominicus, manifestum est ex eo quòd ortus solis, siue diei illuminatio, est à septima hora noctis, quæ eum præcessit: clarum est & ex iis quæ noster magnus pater Chrysostomus interpretatus est. Postquam enim os iis occlusit qui dicūt Christū die tertio nō resurrexisse, & dixit, quòd etiam si dederit quispiam dominum tertio die non resurrexisse, gratiæ magis eo nomine ei agendæ sunt, quòd etiam ante præfinitum trium dierum terminum Christus resurrexerit, quàm D est reprehendendus. Reprehenderit enim etiam eum quispiam, qui fœnori accepit, quòd ante præstitutum terminum debitum soluerit, quod est absurdum. hoc adiicit, Quòd si id quod in quacunq; hora diei fit & decernitur à septima hora præcedētis noctis & desinentis vsque ad eandem horam sequentis noctis, in eo ipso die factum esse videtur, rectè dicimus, quòd die tertio fuit Christi resurrectio, vt ipse verè est pollicitus. In parasceue enim mortuus est, qui est dies primus: secūdus, sabbatū,

& quoniam septimam quoque horam noctis, quę est ante dominicum, attigit, etiam dominicus tertius putatur. Iam verò sanctus Gregorius Nyssenus de sancto pascha docens, hæc dicit expressè: Vespera enim erat, quãdo manducatum est sacrum illud & sanctum corpus. Nox autem vesper illud, quod fuit ante parasceuen, excepit. Deinde dies parasceues, introducta nocte discissus in vnam noctem & duos dies reducitur. Tribus enim horis fuerunt tenebræ super vniuersam terram. Hęc est enim in medio diei nox innouata, duas dierum sectiones per se describens, hanc quidem à mane vsque ad vesperam sextam horam: illam verò ab hora nona vsque ad vesperam: ita vt huc vsque duæ sint noctes & duo dies. Deinde dies præcedentis sabbati habet tres noctes & tres dies.

CANON XCI.

Dominicis genu non flectere à diuinis nostris patribus Christi resurrectionem honorantibus, canonicè accepimus. Ne ergo huius obseruationis euidentiam ignoremus, fidelibus manifestum facimus, quòd post vespertinum sacerdotum ad altare sabbato ingressum, ex consuetudine quæ seruatur, nemo genu flectat vsque ad sequentem vesperam in die dominico, in qua post ingressum in vespertino seu completorio, genua rursus flectentes domino preces sic offerimus. Seruatoris enim nostri resurrectionis veluti præcursorem, noctem quæ fuit ante sabbatum accipientes, hymnos ab ea spiritaliter incipimus, festum ex tenebris in lucem finientes, vt in perfecto & integro die ac nocte nos resurrectionem celebremus.

SCHOL. BALS. Vicesimus canon Nicenæ synodi: xv. canon sancti Petri Alexandrini: & xxvij. resp. epistolæ magni Basilij ad Amphilochium, (horum enim sancti patres meminerunt, & diuinos patres appellant) statuerunt genu non esse flectendum in diebus Dominicis, vel in diebus Pentecostes. His ergo consequenter, decernit quoque præsens canon sanctam Christi resurrectionem honorandam. Quoniam autem nonnulli dubitabant, vnde, & ex quanam hora dominicus incipit, & ad quam vsque completur, hoc quoque fidelibus declararunt,

A καὶ ἐπεὶ ἥψατο καὶ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς πρὸ τῆς κυριακῆς, λογίζεται καὶ ἡ κυριακὴ τρίτη ἡμέρα. ὁ μέντοι ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα διδάσκων, φησὶ ταῦτα ῥητῶς. ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν ὅτε ἐβρώθη τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἅγιον σῶμα· νὺξ δὲ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τὴν πρὸ τῆς παρασκευῆς διεδέξατο. εἶτα ἡ τῆς παρασκευῆς ἡμέρα τῇ ἐπεισάκτῳ νυκτὶ διαιρεθεῖσα, εἰς μίαν νύκτα καὶ εἰς ἡμέρας δύο καταψηφίζεται. ἐν γὰρ ταῖς τρισὶν ὥραις ἐγένετο σκότος ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἐστὶν ἡ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας καινοτομηθεῖσα νύξ. τὰ δύο τμήματα τῆς
B ἡμέρας δι' αὐτῆς ἀπογράφουσα, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ὄρθρου ἐπὶ τὴν ἕκτην ὥραν· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας ἐπὶ τὴν ἑσπέραν. ὥστε εἶναι μέχρι τούτου δύο νύκτας καὶ δύο ἡμέρας. εἶτα ἡ πρὸ τοῦ σαββάτου ἡμέρα ἔχει τὰς τρεῖς νύκτας καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας.

Κανὼν ϟ.

Ταῖς κυριακαῖς μὴ γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ τιμῶντες ἀνάστασιν. ὡς ἂν οὖν μὴ ἀγνοῶμεν τὸ σαφὲς τῆς τούτου παρατηρήσεως, δῆλον τοῖς πιστοῖς καθιστῶμεν, ὥστε μετὰ τὴν ἐν τῷ σαββάτῳ ἑσπερινὴν τῶν ἱερωμένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον
C εἴσοδον, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν κυριακὴν ἑσπέρας· καθ' ἣν μετὰ τὴν ἐν τῷ λυχνικῷ εἴσοδον αὖθις τὰ γόνατα κάμπτοντες, οὕτω τὰς εὐχὰς κυρίῳ προσάγομεν. τῆς γὰρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐγέρσεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ σάββατον νύκτα παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πνευματικῶς ἀπαρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκότους τὴν ἑορτὴν καταλήγοντες, ὡς ἐν ὁλοκλήρῳ ἐντεῦθεν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν ἀνάστασιν.

Ἑρμηνεία.

D Ὁ κʹ. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὁ ιεʹ. κανὼν τοῦ ἁγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸ κζʹ. κεφ. τῆς πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου (τούτων γὰρ οἱ ἅγιοι πατέρες μέμνηνται καὶ θεοφόρους πατέρας καλοῦσιν) ὥρισαν μὴ κλίνειν γόνυ ἐν ταῖς κυριακαῖς ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς. ἀκολούθως οὖν αὐτοῖς διορίζεται ὁ παρὼν κανών, τιμᾶσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν ἀνάστασιν. ἐπεὶ δέ τινες διηπόρουν ὅθεν καὶ ἐκ ποίας ὥρας ἡ κυριώνυμος ἄρχεται, καὶ μέχρι τίνος συμπεραίνεται, κατέστησαν καὶ τοῦτο δῆλον καὶ σαφὲς τοῖς πιστοῖς,

καὶ εἶπον ταύτην ἄρχεσθαι μετὰ τὴν ἑσπερινὴν ὑμνῳδίαν τοῦ σαββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ λυχνικοῦ, ἤτοι τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς κυριακῆς. καὶ τότε μὲν, ἤγουν μετὰ τὸ ἑσπερινὸν τοῦ σαββάτου μέχρι περατώσεως τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς κυριακῆς, μὴ κλίνειν γόνυ, διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν· μετὰ δὲ τὸ λυχνικὸν τῆς κυριακῆς, αὖθις τὰ γόνατα κάμπτειν καὶ τῷ κυρίῳ προσεύχεσθαι. προστίθησι δὲ εἰς κατασκευὴν τούτου ὁ κανὼν, ὅτι καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ σαββάτου, τουτέστι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς κυριακῆς, γέγονεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ σκότους τὰ τῆς ἑορτῆς καταλήξωσι πρὸς φῶς, καὶ ἡ πανήγυρις τῆς ἀναστάσεως γίνηται διὰ ὁλοκλήρου νυχθημέρου. τούτων οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ἐναντιοῦσθαι τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ προλαβόντος κανόνος. ἐκεῖ μὲν γὰρ εἴρηται τὴν κυριώνυμον ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ζ'. ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτὸς, καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ ταύτην νυκτός. ἀρτίως δὲ δέδοκται τὴν κυριακὴν ψηφίζεσθαι μετὰ τὸ λυχνικὸν τοῦ σαββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ αὐτοῦ τῆς αὐτῆς κυριακῆς. οὐκ εἰσὶ δὲ ἐναντία. ἀπό τε γὰρ τῆς φυσικῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἐξ ὧν ὁ μέγας τῆς Δαμασκοῦ διδάσκαλος φησὶν, οὕτως ἡ ἡμέρα ἄρχεται καὶ πληροῦται, καθὼς ἐν τῷ πθ'. κανόνι εἴρηται. ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρομοίως παρακελευόμενος δι' ὅλου ἡμερονύκτου πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, μὴ ἔχων δὲ τὸ τηνικαῦτα ἠναγκασμένον διδάξαι περὶ τοῦ ἡμερησίου διαστήματος, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς δεῖ καὶ πότε εὐτρεπίζεσθαι ἡμᾶς εἰς πανήγυριν καὶ μετάνοιαν, φησὶν ὅτι μετὰ τὸ λυχνικὸν τοῦ σαββάτου τὰ πρὸς πανήγυριν τῆς ἀναστάσεως εὐτρεπιστέον· ὡσαύτως καὶ μετὰ τὸ ἑσπερινὸν τῆς κυριακῆς, τὰ πρὸς μετάνοιαν. εἰ μὴ γὰρ οὕτω ποιήσομεν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς μετὰ τὴν κυριακὴν ἑσπέρας ἀναμείνωμεν, καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν τῆς μετανοίας, ὡς ἐν ταύτῃ συμπληρουμένης τῆς κυριωνύμου, λάθοιεν ἂν πανηγυρίζοντες καὶ μετὰ τὴν κυριώνυμον, διὰ τὸ πολλοῖς, μᾶλλον δὲ τοῖς πλείοσιν ἀδιάγνωστον εἶναι τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἑβδόμης ὥρας, καὶ τὸ τέλος τῆς ἕκτης. συντήρει οὖν τὰ κανονικὰ, ἔνθα καὶ ὅπως ἐξεφωνήθησαν· καὶ μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι. ἐν πᾶσι γὰρ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐλάλησεν.

A & dixerunt eum incipere post vespertinam sabbati hymnodiam, & desinere ad complementum λυχνικοῦ, id est, vespertini officij dominicæ: & tunc quidem, scilicet post vespertinum sabbati, vsque ad complementum vespertini dominicæ, genua flectere non oportere, propter Christi resurrectionem. Ad huius autem rei confirmationem adiicit canō, quòd Christi etiam resurrectio, vespere sabbati, hoc est ante diem dominicum, extitit: vt festum ex tenebris in B lucem desineret, & celebratio resurrectionis per integrum diem integrámque noctem fieret. Cùm hæc ita se habeant, dixerit quispiam ea quæ sunt in præsenti canone, repugnare doctrinæ præcedentis canonis. Illic enim dictum est, diem dominicum numerari à septima hora præcedentis noctis, & desinere in horam sextam. Nunc autem decretum est, dominicum numerari post vespertinum eiusdem dominicæ: nō sunt autem contraria. A naturali enim cælestium corporum motu, & C ex iis quæ magnus Damasci doctor inquit, dies ita incipit & desinit, sicut in lxxxix. canone dictum est, Præsens autem canon similiter iubens per totum diei & noctis spatium nos Christi resurrectionem celebrare, non habens autem necesse tunc docere de diurno spacio, sed quomodo & quando nos oportet ad festi celebrationem & pœnitentiam componere, dicit, quòd post vespertinum sabbati, ea quæ ad resurrectionis festum celebrandum pertinent, D componenda ac paranda sunt: ita & post vespertinum dominicæ ea quæ ad pœnitentiam. Si enim hoc non fecerimus, sed vsque ad horam septimam vesperæ post dominicum, pœnitentiæ præparationem distulerimus, tanquam in ea completo dominico, populi post dominicum festum celebrantes manserint, eo quòd multis atque adeò pluribus sit incognitum quando veniat hora septima, & quando terminetur. Obserua ergo quomodo canones hîc & illic loquantur, nec eos dixeris inter se repugnare. Spiritus enim sanctus in omnibus locutus est.

CANON XCII.

Eas quæ dant abortionem cientia medicamenta, & quæ fœtus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis subiicimus.

SCHOL. BALS. Eadem pœna qua homicidā punit canon, eas quæ dant venena, vt prouocetur abortio. Et hic quidem canon illas tali pœna afficit. Pœnarum autē genera inuenies in ij. can. sancti Basilij, & in xxj. can. synodi Ancyr. Primum autem caput xxxix. tit. lx. lib. hæc dicit expressè: Lege de homicidis tenetur qui hominem occidit, & qui dolo suscitat incendium, & qui vel furandi, vel cædis faciendæ gratia, cum armis obambulat: & qui cùm magistratū gereret, vel iudicio præesset, procurauerit vt quis fictè accusaretur, & innocens condemnaretur: & qui ad tollendum de medio, venena præparauerit, vel dederit, vel qui etiam habet. Et caput iij. Lege de homicidis lata tenetur, qui ad hominem occidendum medicamentum facit, vel emit, vel habet. Sunt autem venena seu pharmaca, quæ sanitatem afferunt, & quæ dicuntur φίλτρα, id est amatoria. Qui autem faciunt amatoria, publicatis bonis exterminentur. Quòd si quis etiam non malo animo mulieri dederit medicamentum ad concipiendum, eóq; accepto mortua sit, in exilium mittitur. Eiusdémque capitis thema tertium, dicens in principio: Lege de homicidis lata tenetur, & quicunque medicus temere dat medicamētum, vel salamādram, vel aconitum, vel buprestim, vel cantharidem. Et themate iiij. aduersus homicidas pœna est, in claris quidē exilium, & perfecta bonorum publicatio: in humilioribus autem ensi & bestiis subiici. Et hæc quidem ex veteri lege & antiquis canonibus. Emissę sunt autem de homicidis tam volūtariis quā inuoluntariis diuersæ nouellę ab Imp. domino Constantino Porphyrogenneta, & præstantissimo Imp. nostro domino Emanuele Comneno, quarum vires in canonib. magni Basilij de homicidis in compendium redactæ sunt. Interrogauerit autem quispiam, an ex eo quòd dederit quispiam mulieri medicamentum ad abortionem, homicidij tenebitur,

A

Κανὼν ϟα'.

Τὰς τὰ ἀμβλωθρίδια διδούσας φάρμακα, καὶ τὰς δεχομένας τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐπίσης κολάζει ὁ κανὼν τῷ ἐπιτιμίῳ τοῦ φονέως, τὰς διδούσας φάρμακα δηλητήρια χάριν τοῦ ἀμβλωθῆναι τὰ ἔμβρυα, καὶ τὰς δεχομένας αὐτά. καὶ ὁ μὲν κανὼν διὰ τοιούτου ἐπιτιμίου κολάζει ταύτας. καὶ εὑρήσεις τὰ εἴδη τῶν ἐπιτιμίων ἐν τῷ β'. κανόνι τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἐν
B τῷ κα'. κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. τὸ δὲ α'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου φησὶ ταῦτα ῥητῶς. τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ ὑπόκειται ὁ φονεύων ἄνθρωπον καὶ ὁ κατὰ δόλον ποιῶν ἐμπρησμὸν, καὶ ὁ διὰ φόνον ἢ κλοπὴν μεθ' ὅπλων περιϊών. καὶ ὁ ἄρχων ἢ δημοσίου δικαστηρίου προεστὼς, καὶ σπουδάσας πλαστῶς κατηγορηθῆναι τινὰ καὶ ἀναιτίως καταδικασθῆναι· καὶ ὁ ἐπὶ ἀναιρέσει κατασκευάσας ἢ δεδωκὼς φάρμακα· καὶ κεφ. γ'. τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ κατέχεται καὶ ὁ διὰ τὸ φονεῦσαι ἄνθρωπον,
C φάρμακον ποιῶν ἢ πιπράσκων ἢ ἔχων. Εἰσὶ δὲ φάρμακα ὑγείαν ἐμποιοῦντα· καὶ τὰ λεγόμενα φίλτρα. οἱ δὲ τὰ φίλτρα ποιοῦντες δημευόμενοι ἐξορίζεσθωσαν. Εἰ δὲ καὶ τις μὴ κακῷ λογισμῷ δώσῃ γυναικὶ συλληπτικὸν, καὶ ἀποθάνῃ ἡ λαβοῦσα, ἐξορίζεται. καὶ θέμα γ'. τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγον περὶ τὰς ἀρχὰς, κατέχεται τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ καὶ ὁ πημαντάριος, προπετῶς διδοὺς φάρμακον ἢ σαλαμάνδραν ἢ ἀκόνιτον ἢ πιτυοκάμπην ἢ βούπρηστιν ἢ μανδραγόραν ἢ κανθαρίδας. καὶ θέμα δ'. ἡ ποινὴ
D ἡ κατὰ ἀνδροφόνων, ἐπὶ μὲν ἐντίμων, περιορισμός ἐστι καὶ τελεία δήμευσις· ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει καὶ θηρίοις ὑποβληθῆναι. καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ τῶν κανόνων. ἀπελύθησαν δὲ νεαραὶ περὶ φονέων ἀκουσίων καὶ ἑκουσίων διάφοροι, παρά τε τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ τοῦ θεοστεφοῦς καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. ὧν αἱ δυνάμεις συνωψίσθησαν ἐν τοῖς περὶ φονέων κανόσι τοῦ μεγάλου Βασιλείου. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς ἐκ μόνου τοῦ δοῦναι τινὰ πρὸς γυναῖκα ἀμβλωθρίδια, ὑποπεσεῖται τῷ τῶν φονέων ἐγκλήματι,

ἢ χρεία ἐστὶ τοῦ γενέσθαι καὶ ἀποτέλεσμα ἤγουν φόνον; Λύσις. τὸ καταστρωθὲν ἄνωθεν γ'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, διορίζεται, μὴ τὸν δόντα μόνον δηλητήριον φάρμακον, ὡς φονέα τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχοντά τι τοιοῦτον. καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ α'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, φησὶν, ὁ σκοπὸν ἐσχηκὼς τοῦ φονεῦσαι, κἂν μὴ φονεύσῃ ἀλλὰ τραυματίσῃ, φονεύς ἐστι. καὶ ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι, ἐὰν φονεύσῃ, οὐκ ἔστι φονεύς. ἡ δὲ διάθεσις ἐκ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου ἐλέγχεται. οἱ μέντοι κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὸν ἀκουσίως φονεύοντα, ὡς ἂν ἔχῃ, ὡς φονέα κολάζουσι, παρὰ τὴν περίληψιν τοῦ τοιούτου νόμου, καὶ παρὰ τὸ ς'. θέμα τοῦ γ'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, τὸ λέγον οὕτως· ὁ περὶ ἀνδροφόνων νόμος, δόλον ἐπιζητεῖ, καὶ οὐ μεγάλην ἀμέλειαν. ὅθεν ἐάν τις ἑαυτὸν ἐξ ὕψους ῥίψας, ἢ κλάδον ἀπὸ δένδρου, φονεύσῃ τινὰ, οὐχ ὑπόκειται τῷ παρόντι νόμῳ. ἡ μέντοι λα'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, δίδωσιν ἄδειαν τῷ ἀνδρὶ διασπᾶν τὸν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ γάμον, ἐπιτηδὲς ἀμβλωσκούσης τὴν ἐκείνου σποράν.

Κανὼν ϟβ'.

Τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπὶ ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας ἢ συναιρομένους τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν, ἀπαράλλακτός ἐστι κανὼν κζ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. καὶ ζήτει τὰ ἐν αὐτῷ παραγραφέντα. καὶ τίτλον θ'. τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. λ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὡσαύτως καὶ τὸν ξζ'. ἀποστολικὸν κανόνα. τί δὲ, ἐὰν μὴ ὀνόματι συνοικεσίου ἁρπάσῃ τις γυναῖκα, ἀλλὰ διὰ πορνείαν, οὐ κολασθήσεται σὺν τοῖς συμπράξασι καὶ συναραμένοις αὐτῷ; Λύσις. καὶ μάλιστα. τοῦτο γὰρ ἀζήτητόν ἐστι. τὸ δὲ ποιοῦν τὴν ζήτησιν ὑπῆρχεν ἡ πρόφασις τοῦ συνοικεσίου. ἔλεγον γάρ τινες μηδέν τι κακὸν ποιῆσαι τὸν ἁρπάσαντα γυναῖκα διὰ τὸ νομίμως συναφθῆναι αὐτῇ, ἴσως καὶ ἀναξίαν οὖσαν τοῦ γένους τούτου, κἀντεῦθεν μεγάλως χειραγωγούμενον. ὅπερ τοῖς πατράσιν οὐκ ἔδοξεν, ὡς προτρεπτικὸν κακίας, καὶ τὴν εὐταξίαν καταστρέφον τῶν πόλεων.

an opus sit vt sequatur etiā euentus vel cædes. Solutio. Quod superiùs positum est caput iij. xxxviiij. tit. lx. lib. Basilic. constituit, non eum solùm qui dat venenum puniri vt homicidam, sed eum etiam qui tale quid habet. & ij. thema primi capitis eiusdem tit. & lib. dicit: Qui eo fuit animo vt vellet interficere, etiamsi non interfecerit, sed sauciauerit, est homicida: & qui noluit interficere, etiamsi interfecerit, non est homicida. Affectio autem, ex instrumento eius qui percussit, apparet, & probatur. Sed sancti Basilij canon etiam eum qui non sponte interfecit, quomodocunque fuerit, punit vt homicidam, contra ac comprehenditur hac lege, & contra ac decernit vj. thema iij. cap. xxxviiij. tit. lx. li. quod sic dicit: Lex de homicidis dolum requirit, & non magnam negligentiā. Quare si quis, seipso ex alto deiecto vel frōde arboris deorsum missa quēpiā occiderit, præsenti lege nō tenetur. Iā verò xxxj. Imp. domini Leonis sapiētis nouella, dat viro potestatem diuertēdi ab vxore, quæ illius semen abortione prudens & sciens eiicit.

μεγάλη ἀμέλεια, lata culpa, dicitur, quæ etsi dolo æquiparatur, non tamē in homicidio, in quo spectatur animus & consilium.

CANON XCII.

Eos qui nomine matrimonij mulieres rapiunt, vel qui opera opéque sua raptores adiuuāt, statuit sancta synodus, si sint quidem clerici, proprio gradu excidere: si verò laici, anathemate percuti.

SCHOL. BALS. Præsens canon idem est omnino cum xxvij. canone Chalcedon. synodi. & quære quæ in eo scripta sunt: & viiij. tit. præsentis operis, cap. xxx. & quæ in eū scripta sunt. Similiter & lxvij. can. Apost. Quid autem, si quis mulierē non rapuerit, nomine matrimonij, sed fornicationis gratia, nō punietur vnà cū iis qui illum opera & ope sua adiuuant? Solutio. Maximè. Hoc est enim sine cōtrouersia: id autem quod dubitationem afferebat, erat prętextus matrimonij. Dicebāt enim nonnulli, eū nihil mali fecisse, qui rapuit mulierē, vt ei legitimè coiungeretur, quæ fortasse etiā indigna est eius genere, & ex eo fortasse inductus est, vt eā violēta manu abduceret. Quod quidem patribus non visum est, vt quod & ad improbitatem incitet, & ciuitatum bonum ordinem euertat.

Preterea interrogauerit quispiam, si post raptum velit rapta cum raptore legitimè habitare, an audietur? Solutio. Nequaquã. Dicit enim cxxiij. Iustiniani nouella, siue iij. cap. lviij. tit. lx. lib. hæc expresse: Rapta, ei qui illam rapuit, ne nubat. Sed & si eius parentes tali matrimonio consenserint, in exilium mittuntur. Quartum autem, v. & vj. eiusdem tituli & libri caput, dicit raptam mulierem raptoris bona lucrari, quæ ei matrimonio legitimè coniungi noluerit. Si hoc enim voluerit, publicantur eius facultates, & raptoris, & eorum qui ad malum opem tulerint, siue sint eius parentes, siue alieni. Lege etiam totum lviij. tit. & scies quòd quicunque mulierem vllam rapuit, siue sit eius sponsa, siue ancilla, siue libertina, si cum armis quidem, de ipso supplicium gladio sumitur: qui cum autem ope operáque sua adiuuerunt, verberati, & tonsi, naribus truncãtur. sin autem sine armis, raptori quidem manus amputatur: qui autem ei opem tulerunt, verberati & tonsi in exilium mittuntur. Hæc autem ita fiunt, etiam si ipsa mulier raptui consenserit. Lege & lv. nouellam Imperatoris Domini Leonis sapientis.

CANON XCIII.

Vxor viri qui secessit, & non apparet, antequam de eius morte certior facta sit, alteri cohabitans, adulteratur. similiter & militum vxores, quæ non apparentibus maritis, nupserunt, in eandem rationem incidunt: quemadmodum & quæ propter mariti peregrinationem reditum non expectant. Sed res hic quidem aliquam veniam habeat, quòd sit maior eius mortis suspicio. Ea autem, quæ illi qui ad tempus erat ab vxore relictus, nupsit per ignorantiam, deinde dimissa est, quòd prior ad ipsum redierit, est quidem fornicata, sed per ignorantiam. A matrimonio ergo non arcebitur. rectiùs autem si sic manserit. Sin autem miles aliquanto pòst tempore redierit, cuius vxor propter longam illius absentiam alteri viro coniuncta est, is si velit, propriam vxorem recipiat, ipsi venia propter ignorantiam data, eique qui illam in secundis nuptiis domum duxit.

SCHOL. BALS. Quædam mulieres, cùm sui mariti ab earum vitæ societate se seiunxissent, vel propter

A Ἔτι ἐρωτήσει τις εἰ μετὰ τὴν ἁρπαγὴν θελήσει ἡ ἁρπαγεῖσα συνδιάγειν νομίμως τῷ ἅρπαγι, ἀκουσθήσεται; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ ἡ μγʹ. Ἰουστινιάνειος νεαρά, ἤτοι τὸ γʹ. κεφ. τοῦ νηʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, ταῦτα ῥητῶς. μὴ γαμείσθω ἡ ἁρπαγεῖσα τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν. ἀλλ' εἰ καὶ συναινέσουσι τῷ τοιούτῳ συνοικεσίῳ οἱ γονεῖς αὐτῆς, περιορίζονται. τὸ δὲ δʹ. εʹ. καὶ ϛʹ. κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, λέγουσι τὴν ἁρπαγεῖσαν κερδαίνειν τὰ τοῦ ἁρπάσαντος πράγματα, μὴ θελήσασαν συζευχθῆναι νομίμως αὐτῷ. ἐπεί τοιγε εἰ θελήσει τοῦτο, δημεύεται ἥ τε περιουσία ταύτης, καὶ τοῦ ἅρπαγος, καὶ τῶν B συναιρομένων ἐπὶ τῷ κακῷ, κἄν τε γονεῖς τούτων ὦσι κἄν τε ἀλλότριοι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν αὐτὸν νηʹ. ὅλον τίτλον, καὶ μαθήσῃ ὅτι πᾶς ἁρπάσας γυναῖκα οἱανδή τινα, κἂν μνηστὴ ἐστὶν αὐτοῦ κἂν δούλη ἢ ἀπελευθέρα, εἰ μὲν μεθ' ὅπλων, αὐτὸς μὲν, ξίφει τιμωρεῖται, οἱ δὲ συμπράττοντες καὶ συναιρόμενοι αὐτῷ, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοποῦνται. Εἰ δὲ χωρὶς ὅπλων, ὁ μὲν ἅρπαξ χειροκοπεῖται· οἱ δὲ βοηθοὶ αὐτοῦ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐξορίζονται. ταῦτα μὲν οὕτω γίνονται κἂν καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐπὶ τῇ ἁρπαγῇ συναρέσῃ. ἀνάγνωθι καὶ C τὴν λεʹ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ.

Κανὼν ϟγʹ.

Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀφανοῦς ὄντος, πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἑτέρῳ συνοικοῦσα, μοιχᾶται· καὶ ὡσαύτως καὶ στρατιώτιδες, αἱ τῶν ἀνδρῶν ἀφανῶν ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ. ὥσπερ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἀνδρὸς μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ἀποδημίαν. ἡ δὲ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς κατὰ ἄγνοιαν γημαμένη, εἶτα ἀφεθεῖσα D διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέραν, ἐπόρνευσε μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ· γάμου οὖν οὐκ εἰρχθήσεται. κάλλιον δὲ, ἐὰν μείνῃ οὕτως. εἰ δέ γε ὁ στρατιώτης ἐπανέλθοι χρόνῳ ποτὲ, οὗ ἡ γυνὴ διὰ τὴν ἐπὶ πολὺ ἐκείνου ἀπόλειψιν, ἑτέρῳ συνήφθη ἀνδρὶ, οὗτος, εἰ προαιρεῖται, τὴν οἰκείαν αὖθις ἀπολαβέτω γυναῖκα, συγγνώμης αὐτῇ ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ δεδομένης, καὶ τῷ ταύτην εἰσοικισαμένῳ κατὰ δεύτερον γάμον ἀνδρί.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς γυναῖκες τῶν οἰκείων ἀνδρῶν ἀναχωρησάντων ἐκ τῆς ὁμοζωίας τούτων, ἢ διὰ

τινα αἰτίαν στρατιωτικὴν ἀποδημούντων, καὶ ἀφανῶν γινομένων, ὡς μηδὲ ἀναδιδαξάντων ἢ ταύτας ἢ ἑτέρους τινὰς τὰ περὶ αὐτούς, ἀδηλίαν ἔχουσαι τοῦ θανάτου αὐτῶν, ἑτέροις συνήφθησαν. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς μοιχαλίδας ταύτας κολάζεσθαι, μετὰ τὸ ἐκείνους ὑποστρέψαι, διὰ τὸ μὴ ἀναμεῖναι μαθεῖν τέλειόν τι περὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν. ἡ δὲ κατ᾽ ἄγνοιαν γαμηθεῖσα τάχα νομίμως τῷ διαχωρισθέντι πρὸς καιρὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας συζύγου, εἶτα ἐκ τούτου ἀναχωρήσασα διὰ τὸ τὴν σύμβιον αὐτοῦ πάλιν θελῆσαι συνοικεῖν τῷ οἰκείῳ ἀνδρί, μοιχείαν μὲν οὐχ ἥμαρτεν, ἐπόρνευσε δέ. ἔχει μέντοι εὔλογον πρόφασιν τὴν ἄγνοιαν. διὸ καὶ ἑτέρῳ νομίμως γαμηθῆναι, οὐ κωλυθήσεται. ζήτει καὶ τὸν μϛ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Συμβουλευτικῷ τρόπῳ ὑποτίθεασιν οἱ πατέρες τῇ γυναικὶ μὴ συζευχθῆναι ἑτέρῳ, ἀλλὰ καρτερῆσαι καὶ ἐξιλεώσασθαι τὸ ἁμάρτημα διὰ μετανοίας. καὶ τῷ ἐπαναζεύξαντι δὲ στρατιώτῃ ἐξεχώρησαν, εἰ θέλει, ἀνακαλέσασθαι τὴν ἑτέρῳ συζευχθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, ὀφείλουσαν συγγνώμης ἀξιωθῆναι, ὡς ἀπελπίσασαν τὴν ἐπάνοδον τοῦ οἰκείου ἀνδρός· ὥσπερ δὴ συγγνωσθήσεται, καὶ ὁ εἰς δεύτερον γάμον αὐτὴν ἀγαγόμενος. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις, διὰ τί ἄνω μὲν ὁ κανὼν φησὶ μοιχᾶσθαι τὰς γυναῖκας, τοῦ τε ἀναχωρήσαντος, πρὸς δὲ καὶ τοῦ στρατιώτου, ἑτέροις γαμηθείσας πρὸ ἐντελοῦς πληροφορίας τοῦ θανάτου τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν· ἐν τῷ τέλει δὲ διορίζεται συγγινώσκεσθαι τὴν γυναῖκα τοῦ στρατιώτου, καὶ τὸν συναφθέντα αὐτῇ μετὰ δεύτερον γάμον; Λύσις. πολλὴ διαφορά ἐστι τῆς γυναικὸς τοῦ στρατιώτου καὶ τῆς ἄλλης. ἡ μὲν γὰρ ἅμα τῷ ἀποδημῆσαι τὸν στρατιώτην, ὕποπτον ἔχει τὸν θάνατον, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ τοῦ στρατιώτου φησὶ ταῦτα ῥητῶς· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, ἤγουν συγγινώσκεται ἡ τοῦ στρατιώτου γυνή, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ὑπόνοιαν. ὅπερ καὶ ὁ λα΄. καὶ ὁ λϛ΄. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου θεσμοθετοῦσιν. ἡ ἄλλη δέ, οὐδέν τι τοιοῦτον προβάλλεσθαι δύναται. ἅμα γὰρ τῇ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτῆς ἀναχωρήσει τοῦ ἀνδρός, ἐγίνωσκε τὴν ἀφανῆ τούτου ἀποδημίαν· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ συγγνώμης ἀξία.

A militarem causam quampiam peregre profecti essent, nec vsquam apparerent, vt qui neque ipsas, neque vllos alios de se certiores fecissent, cùm de ipsorũ morte incertæ essent, aliis matrimonio cõiunctæ sunt. Dicit ergo canon, eas, vt adulteras puniri, postquam illi redierint, quòd non expectauerint vt scirent de eorum morte aliquid certius. Non iustum enim habent prætextũ, lõgam suorum maritorum peregre absentiam, & de morte eorum incertitudinem. Quæ autem per ignorantiã B fortè legitimè nupsit ei qui ad tempus à propria coniuge seiunctus est, deinde ab eo secessit, quòd eius vxor velit rursus cum proprio marito cohabitare, adulterium quidem non cõmisit, sed fornicata est. Habet tamen iustã excusationem, ignorantiã. Quare nec alteri nubere prohibebitur. Quære & xlvj. can. sancti Basilij, Suadẽt tamen patres mulieri, ne alij coniungatur, sed se fortiter & continenter gerat, & peccatũ pœnitentia expiet. Porrò & militi qui reuersus est, permisit, si velit, vxorem suam al- C teri coniunctam reuocare, eámque venia dignam censeri, vt quæ viri sui reditum desperauerit: quemadmodum & illi ignoscetur qui ipsam duxit in matrimonium. Cùm hæc ita se habeant, rogauerit quispiam, cur canon quidem dicit superiùs adulterari mulieres, tam eius qui discessit, quàm militis, si alteri nupserint, antequam planè de eius morte certiores factæ fuerint: in fine autem decernit militis vxori ignosci oportere, eique qui illi in secundis nuptiis copulatus est? Solutio. Magna est differẽ- D tia inter vxorem militis, & aliam. Illa enim, simul ac peregre profectus est miles, habet aliquã de eius morte suspicionẽ: quemadmodum & præsens canon, postquam dixit de milite, hoc expressè dicit: sed res hîc quidem aliquam habet veniam, hoc est, militis vxori ignoscitur: quòd sit maior de morte suspicio. quod etiã xxxj. & xxxvj. canon sancti Basilij statuũt. Alia autẽ nihil potest eiusmodi allegare. Simul enim ac è domo sua maritus excessit, incertam quoque eius esse absentiam cognouit: & propterea ne veniam quidem meretur.

Ad hæc dixerit quispiam, quòd cùm matrimonium, cum eo qui à propria vxore relictus est, & libera seu soluta muliere, non possit cōsistere, quænam relicta est ratio de ea alteri viro non coniungēda, maximè cùm ignorauerit matrimonium viri qui relictus est? Solutio. Cùm quidam dicerent, quòd etiamsi non fuit adulterium à muliere commissum, propter ignorantiam, admissa est tamen fornicatio, & cùm sit fornicata, debet ex canonibus de fornicatione puniri, & ideo nec alij quidem viro coniungi, vt quæ sit extra ambitus ecclesiasticos: patres hoc soluentes, dixerunt, quòd fornicatio quidem commissa est: sed quoniam mulier, non more fornicatorio, sed legitimè ei qui relictus erat, cōiuncta fuit, scortatorum pœna non punietur: sed digna ecclesiastica communione censebitur, nec alij coniungi prohibebitur. Ne autem viderentur patres adhortari mulieres ad id quod est minùs pium, dixerunt esse melius, vt quiescant. Etsi enim per ignorantiam peccarunt: sed quod ad eas quidem attinet, primum matrimonium reputatur illud quod nō potest consistere, nec debent secundo nubere, nisi velint pœnis earum que secūdo nubūt, subiici. Pręterea interrogabit quispiam, Nunquid & qui militis vxorem per ignorātiam duxit, ei venia dabitur? Solutio. maximè. si enim prodest mulieri ignorātia: multo magis & virū, qui eam duxit, indemnē, nullique præiudicio affectum conseruabit, vt qui ne scire quidem debeat. Quid verò, si miles suam vxorem recipere voluerit, an ea fiēt quæ canone cōprehenduntur? Sin autem recuset, nequaquā, sed ipsa cum alio vitam transiget? Solutio. Post reditum militis, exinde secundum matrimonium dissoluitur: & si velit quidē miles eam suscipere, ei licet hoc facere. Sin minùs, nec cum secundo quidem viro cohabitabit. multo magis autem si cum eo viuere perseuerauerit, ei venia non dabitur, sed vt adultera punietur. Illis enim esse dandam veniam dicunt patres, quæ à secundo matrimonio promptè recedunt, & ignorantiæ peccatum agnoscunt, non autem ei resistunt & adulterium eligunt. Et hæc quidem

A πρὸς τούτοις εἴποι τὶς ὡς τοῦ γάμου τοῦ γινομένου μετὰ τοῦ καταλειφθέντος παρὰ τῆς οἰκείας συζύγου, καὶ τῆς ἐλευθέρας γυναικὸς, ἀνυποστάτου ὄντος, ποῖος λόγος ὑπελίπετο χάριν τοῦ μὴ συναφθῆναι αὐτὴν ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἀγνοήσασαν καὶ ταῦτα τὸν πρῶτον γάμον τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρός; Λύσις. τινῶν λεγόντων ὅτι κἂν μοιχεία οὐ γέγονε παρὰ τῆς γυναικὸς διὰ τὴν ἄγνοιαν, ἀλλὰ πορνεία ἐτελέσθη, καὶ ὀφείλει ἡ πορνεύσασα κατὰ τοὺς περὶ τῆς πορνείας κανόνας ἐπιτιμηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ συζυγῆναι ἀνδρὶ, ὡς ἔξω οὖσα τῶν ἐκ- B κλησιαστικῶν περιβόλων· οἱ πατέρες καὶ τοῦτο λύοντες, ἔφησαν ὅτι πορνεία μὲν γέγονεν· ἐπεὶ δὲ ἡ γυνὴ οὐ πορνικῷ τρόπῳ ἀλλὰ νομικῷ συνεζύγη τῷ καταλειφθέντι, πορνευόντων ἐπιτιμίοις οὐχ ὑποπεσεῖται, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀξιωθήσεται, καὶ ἑτέρῳ συζυγῆναι οὐ κωλυθήσεται. ἵνα δὲ μὴ δόξωσι προτρέπειν τὰς γυναῖκας πρὸς τὸ ἀνευλαβέστερον, εἶπον κάλλιον εἶναι ἡσυχάζειν αὐτάς. κἂν γὰρ ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον· ἀλλ᾽ ὅσον τὸ εἰς αὐτὰς πρῶτος γάμος λογίζεται ἐκεῖνο τὸ ἀνυπόστατον. καὶ οὐκ ὀφείλουσι C δευτερογαμῆσαι, εἰ μὴ βούλονται τοῖς τῶν δευτερογαμούντων ἐπιτιμίοις ὑποπεσεῖν. ἔτι ἐρωτήσει τὶς, ἆρα καὶ ὁ τὴν τοῦ στρατιώτου γυναῖκα ἐν ἀγνοίᾳ ἀγαγόμενος συγγνωσθήσεται; Λύσις. καὶ μάλιστα. Εἰ γὰρ ὠφελεῖ τὴν γυναῖκα ἡ ἄγνοια, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἄνδρα τὸν ταύτην ἀγαγόμενον ἀπροσκριμάτιστον συντηρήσει, ὡς μηδὲ εἰδέναι ὀφείλοντα. τί δὲ, τοῦ στρατιώτου αἱρετισαμένου μὲν ἀναλαβέσθαι τὴν οἰκείαν σύζυγον, γενήσεται τὰ τῷ κανόνι περιεχόμενα; ἀπαναινομένου δὲ, οὐδαμῶς· ἀλλ᾽ ἔσται αὐτὴ μετὰ τοῦ ἑτέρου συμβιοτεύουσα; Λύσις. μετὰ τὴν ὑποστροφὴν τοῦ D στρατιώτου, ἀπεντεῦθεν ὁ δεύτερος γάμος διασπᾶται. καὶ εἰ μὲν θέλει ὁ στρατιώτης λαβεῖν αὐτὴν, ἔχει ἐπ᾽ ἀδείας τοῦτο ποιεῖν. Εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ μετὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς συνοικήσει. μᾶλλον μὲν καὶ εἰ ἐπιμείνῃ μετὰ τούτου συμβιοτεύουσα, συγγνώμης οὐκ ἀξιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς μοιχαλὶς τιμωρηθήσεται. ἐκείνας γὰρ συγγνωμονεῖσθαι φασὶν οἱ πατέρες, τὰς ἑτοίμως ἀφισταμένας τοῦ δευτέρου συνοικεσίου, καὶ μὴ συντιθεμένας τῷ ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτήματι· οὐ μὴν τὰς ἀνθισταμένας καὶ τὴν μοιχείαν προελομένας. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανών.

κανόνι. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, ἤτοι τὸ ι΄. κεφ. τοῦ ζ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλ. ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ριζ΄. φησὶ τὰς γυναῖκας τῶν ἐν παρατάξει ὄντων καὶ στρατείας καταλεγομένων στρατιωτῶν καὶ λοιπῶν, περιμένειν τὴν ἐπιδημίαν τῶν ἀνδρῶν κἂν ὅσος παρέλθῃ χρόνος. καὶ κἂν δέξωνται γράμματα πληροφορητικὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν, ἀναμένειν καὶ ἕτερον ἐνιαυτόν, καὶ μετὰ συγγνωστέον εἶναι τὸν μετὰ ἑτέρου ἀνδρὸς γάμον ταύτης, μὴ ὀφείλοντα διασπασθῆναι. ἡ μέντοι κβ΄. Ἰουστινιανοῦ νεαρά, ἤτοι τὸ ε΄. κεφ. τοῦ ζ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλ. διορίζεται ἐπὶ πενταετίαν ἀναμένειν τὴν γυναῖκα ἢ τὸν ἄνδρα, ὅταν τις ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωτισθῇ καὶ ἀδηλία ἐστὶ τῆς τούτου ζωῆς. μετὰ δὲ τὴν πενταετίαν ἕτερον συναλλάττειν γάμον. ἀνάγνωθι οὖν τὴν τοιαύτην νεαράν, ὡσαύτως καὶ τὴν λγ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, διοριζομένην μὴ λύεσθαι προφάσει τῆς αἰχμαλωσίας γάμον· μηδὲ τῷ ἐλευθερίαν συντηρηθέντι μέρει ἐξεῖναι πρὸς ἕτερον ἐπιδεῖν συνοικέσιον. ἀλλ' εἰ καὶ συναφθῇ ἑτέρῳ, ἄδειαν ἔχειν τὸ ὑποστρέψαν μέρος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀνακαλέσασθαι τὸ οἰκεῖον μέλος, καὶ τὸν δεύτερον γάμον διασπᾶν. τοῦ οὖν κανόνος διοριζομένου ὅσα εἴπομεν ἄνωθεν, καὶ τῶν νόμων παρακελευομένων ταῦτα δὴ τὰ προσεχῶς γεγραμμένα, ἐρωτήσει τις, τίσιν ἐκ τούτων προσέχειν ὀφείλομεν; φαμὲν οὖν ὅτι καὶ τοῖς ἐν τῷ κανόνι, καὶ τοῖς ἐν τοῖς νόμοις ἑκατέροις προσφόρως κατὰ καιρόν. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ κανόνος, μοιχαλίδας εἴποιμεν τὰς περὶ ὧν ὁ κανών, γυναῖκας γαμηθείσας ἑτέροις πρὸ τοῦ λαβεῖν ἐντελῆ πληροφορίαν τοῦ θανάτου τῶν ἀφανῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. τοῦτο γὰρ καὶ αἱ νεαραὶ παρακελεύονται. τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ στρατιώτου, μὴ κατὰ τὴν περίληψιν τῆς νεαρᾶς γαμηθεῖσαν, συγγνώμης οὐκ ἀξιώσομεν, ὥσπερ κατὰ ταύτην ποιήσασαν οὐκ αἰτιασόμεθα. τὸ μέντοι ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἄνδρας πασῶν τῶν μοιχευθεισῶν γυναικῶν, ἀναλαμβάνεσθαι αὐτὰς καὶ μετὰ τὴν ὑποστροφήν, κοινῶς εἰπέ, καὶ μὴ ἐπὶ μόνης τῆς γυναικὸς τοῦ στρατιώτου κατὰ τὴν περίληψιν τῆς ῥηθείσης ριζ΄. νεαρᾶς, τῆς συνοψισθείσης ἐν κεφ. γ΄. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐπεὶ δὲ ὁ κανὼν μὲν περὶ αἰχμαλώτου οὐδέν τι ἐθεσμοθέτησεν, ἡ δὲ διαληφθεῖσα Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ διορίζεται ἐπὶ πενταετῆ καιρὸν ἀναμένειν τὸ ὑποληφθὲν μέρος, ἐλεύθερον,

A canõ. Lex autẽ ciuilis, iij. scilicet cap. vij. tit. xxviij. lib. quod quidẽ est nouella Iustin. cxvij. dicit vxores eorũ qui sunt in acie, & in militares ordines relati sunt, militũ & reliquorum, debere expectare maritorũ reditũ, quantumcunq; tẽpus præterierit, & etiã si de eius morte literis certiores factę fuerũt, debere quoque alterum annũ expectare, & ei postea veniam dandã esse, si cũ alio viro matrimoniũ contrahat, quod non debet separari. Vicesima autẽ secũda Iustiniani nouella, siue v. Iussio vij. tit. xxviij. lib. B statuit quinquẽnio debere expectare mulierem, vel maritum, quando quis ex ipsis bello captus fuerit, & an viuat incertum est: post quinquennium autem, alterum matrimonium contrahere. Lege ergo hanc nouellã, & xxxiij. Imp. domini Leonis sapientis Nouellam, statuentem non licere prętextu captiuitatis solui matrimonium, nec parti quę libera conseruata est, licere ad alterum matrimonium respicere: sed & si alij coniunctus fuerit, licet parti quæ ex captiuitate reuersa est, proprium membrum reuocare, secundas autem nu- C ptias distrahere. Cùm ergo canõ hæc omnia decernat, quæ superiùs dicta sunt, & leges ea iubeant quæ proximè scripta sunt, interrogauerit quispiam vtrisnam mentem adhibere debemus. Dicimus quòd & iis quæ sũt in canone & quæ sũt in lege, vnicuique eorum opportunè, & eas quidẽ ex canone adulteras esse dixerimus, de quibus canon, quæ aliis nupserũt, priusquam planè certiores factæ fuerint de morte maritorum suorũ qui non comparent. Hoc enim Nouellæ D quoq; iubent. Militis autem vxorẽ, quę nõ, vt Nouella cõtinetur, nupserit, venia non esse dignã existimabimus, sicut & eã quæ, vt ea vult, fecit, non reprehendemus. Quòd autẽ liceat omnibus adulterarũ mulierum maritis eas recipere etiam post reditum, dic communiter, & non in sola militis vxore, vt dicta cxvij. Nouella cõtinetur, quæ redacta est in cap. iii. xiij. tit. præsentis operis. Quoniam autem canon quidem de captiuis nihil constituit, dicta autem Iustiniani Nouella statuit quinquennio expectare debere relictam partẽ, liberam,

& sic sine vllo præiudicio alterum matrimonium contrahere: cui quidem definitioni aduersatur xxxiij. Nouella Imp. domini Leonis sapiẽtis, quæ dicit indistinctè, semper reuocare proprium mẽbrum, captiuũ qui reuersus est: dic Iustiniani Nouellam abrogatam esse à dicta nouella Imp. domini Leonis sapientis. Præterea ne tibi contrarium videatur thema xj. cap. xxxvij. tit. lx. lib. dicens, Si diu absentem virum falsò periisse mulier audiuerit, & fama persuasa alij se matrimonio iunxerit eius dolo, non punitur. Dic hoc esse iure Digestorum, & à dictis nouellis esse sublatum.

Canon XCIIII.

Eos qui Gentilium sacramenta iurant, canon pœnis subijcit: & nos iis quoque segregationem decernimus.

Schol. Bals. Magnus Basilius in canone lxxxj. pœnis subiicit non eos solùm, qui sua sponte dæmoniaca sacrificia attigerunt, & gentilium sacramenta iurarunt, sed eos etiam qui non sponte ad ea detrusi sunt. Ei ergo canoni consequenter, præsens quoque canon eos segregat. Sunt autem sacramenta gentilium quę iurantur à gentilibus. Alij enim in deos falsò appellatos, credẽtes, in eorum nomina iurabãt. Alij credebant in elementa, & alij in quædam alia. Rogauerit autem quispiam, cùm præsens canon canonis sancti Basilij meminit, qui eos punit, qui sponte vel inuoluntariè ad dæmonas accesserunt, & gentiliũ sacramenta iurarunt: Si quis ad dæmonas quidem nõ accesserit, neq; pollutus fuerit, sed orthodoxã fidem colens, gentilium sacramenta contẽptim iurauerit, punietur, an nõ? Solutio. Punietur, sed non æquè ac ij qui ad dæmonas accesserũt, sed paulò mitiùs, vt visum fuerit loci illius episcopo. Nã & magnus Basilius ponit differẽtiã inter eos qui ad dæmonas accesserunt & iurauerunt: & mitiùs punit eos qui propter magnam necessitatem illicita gustauerunt, & gẽtilium sacramenta iurarunt: segregationi tamen omnes indiscriminatim subiicientur, vt diuinorum quoque pręceptorum contẽptor, illic vbi non opus est ludere, nõ ludendũ esse sciat.

A καὶ οὕτως ἀπροκριματίστως ἑτέρῳ συνοικέσιον συνιστᾶν· ᾧ δὴ τῷ διορισμῷ ἐναντιοῦται ἡ λγ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λέγουσα ἀδιαστίκτως, ἀνακαλεῖσθαι ἀεὶ τὸν ὑποστρέψαντα αἰχμάλωτον τὸ οἰκεῖον μέλος· εἰπὲ ὅτι τὰ τῆς Ιουστινιανείου νεαρᾶς ἠθετήθησαν ἀναιρεθέντα, ὑπὸ τῆς ῥηθείσης ρλγ΄. νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ. ἐπὶ τούτοις μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ παρατελοῦν θέμα τοῦ ια΄. κεφ. τοῦ λζ΄. τιτλ. τοῦ ξ΄. βιβλ. λέγον, ἐὰν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπολειφθέντα τὸν ἄνδρα πλαστῶς ἡ γυνὴ ἀκούσῃ τελευτῆσαι, καὶ B πειθεῖσα τῇ φήμῃ ἑτέρῳ γαμηθῇ ἀδόλως, οὐ τιμωρεῖται. ἀλλ᾽ εἰπὲ εἶναι τῶν διγέστων, καὶ ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τῶν ῥηθεισῶν νεαρῶν.

Κανὼν ϟδ΄.

Τοὺς ὀμνύοντας ὅρκους Ἑλληνικοὺς, ὁ κανὼν ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει. καὶ ἡμεῖς τούτοις τὸν ἀφορισμὸν ὁρίζομεν.

Ἑρμηνεία.

Ο μέγας Βασίλειος ἐν κανόνι πα΄. ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει οὐ μόνον τοὺς ἑκουσίως τῶν δαιμονιωδῶν θυμάτων ἀψαμένους, καὶ ὀμόσαντας Ἑλ- C ληνικοὺς ὅρκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκουσίως εἰς τοῦτο συνωθηθέντας· ἀκολούθως οὖν τῷ τοιούτῳ κανόνι καὶ ὁ παρὼν ἀφορίζει τούτους. Ἑλληνικοὶ δὲ ὅρκοι εἰσὶν, οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀμνύμενοι. οἱ μὲν γὰρ εἰς ψευδωνύμους θεοὺς πιστεύοντες, ὤμνυον εἰς τὰ τούτων ὀνόματα· ἄλλοι ἐπίστευον εἰς τὰ στοιχεῖα, καὶ ἕτεροι εἰς ἄλλα τινά. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μεμνημένου τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ κολάζοντος τοὺς ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως προσελθόντας τοῖς δαίμοσι, καὶ ὀμόσαντας Ἑλληνικοὺς ὅρκους, ἐάν τις τοῖς δαίμοσι μὲν μὴ D προσέλθῃ μηδὲ μιανθῇ, ἀλλὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν σεβόμενος, ὀμνύει ὅρκους Ἑλληνικοὺς ἐκ καταφρονήσεως, κολασθήσεται ἢ οὔ; Λύσις. κολασθήσεται· οὐκ ἐπίσης δὲ τοῖς προσελθοῦσι τοῖς δαίμοσι, ἀλλὰ μετριώτερον, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ. ὅτι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος διαφορὰν ποιεῖ τε τῶν προσελθόντων τοῖς δαίμοσι, καὶ ὀμοσάντων. καὶ μετριώτερον κολάζει τὸν δι᾽ ἀνάγκην μεγάλην τῶν ἀθεμίτων ἀψάμενον καὶ Ἑλληνικοὺς ὀμόσαντας ὅρκους. πλὴν μέντοι ἀφορισμῷ ἀδιαφόρως πάντες ὑποβληθήσονται· ἵνα μάθῃ καὶ ὁ καταφρονητὴς τῶν θείων παραγγελμάτων, μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς.

τί δὲ, ἐὰν ὀμόσῃ τις ὅρκον μὴ Ἑλληνικὸν, ἀλλὰ ἀσυνήθη τυχὸν εἰς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἢ εἰς ἕτερον, μὴ προσκρούων εἰς τὴν πίστιν, τιμωρηθήσεται; Λύσις. Τὸ δ΄. κεφ. καὶ τὸ ε΄. τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κα΄. βιβλ. τοὺς κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνυμένους ὅρκους ἀποτρέπονται. Φησὶ γὰρ τὸ δ΄. κεφ. ὡς ἐπιφέρεται ὁ ὅρκος, οὕτως ἐποφείλει ὀμνύεσθαι. Εἰ γὰρ ἐμοῦ ἐπάγοντος κατὰ τοῦ θεοῦ ὀμόσαι, κατὰ τῆς κεφαλῆς σου ἢ κατὰ τῶν τέκνων σου ὤμοσας οὕτως, ὤφειλεν εἶναι ὁ ὅρκος ἐῤῥωμένος. καὶ τὸ ε΄. κεφ. καλῶς ἐπιφέρω σοι κατὰ τῆς σωτηρίας σου ὀμόσαι· πᾶς γὰρ θεμιτὸς ὅρκος ἐξ ἐπαγωγῆς ὀμοθεὶς, φυλάττεται· καὶ ὅστις ὀμόσει κατὰ τὴν ἰδίαν θρησκείαν. καὶ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, ὁ κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνύμενος ὅρκος, οὐ φυλάττεται· ἀδόκιμος δὲ θρησκεία ἐστὶν, ἡ παρὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. ὁ γοῦν ὀρθόδοξος μὴ κατὰ τοὺς χριστωνύμους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κακοδόξους, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται ἀπὸ τοῦ ὅρκου, ἀλλὰ καὶ τιμωρηθήσεται κατὰ τοὺς κανόνας.

Κανὼν ϟε΄.

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν τε καὶ συνήθειαν· Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Ναυατιανοὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, ἤγουν Τετραδίτας καὶ Ἀπολιναριστὰς, δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. περὶ δὲ τῶν Παυλιανιστῶν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν δοξάζοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ πάσας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλαί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι· πάντας τοὺς ἀπ᾽ αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς·

A Quid verò, si quis sacramentum non gentilium iurauerit, sed familiare & consuetum, vt pote per suos liberos, vel aliquid aliud, quod fidem non offendit, punietúrne? Solutio. Quartum caput & quintum v. tit. xxij. libri, eos qui per improbatam religionem iurant, auersantur. Dicit enim quarta iussio, Sicut defertur iusiurandum, ita etiam debet iurari. si enim cùm ego per Deum detulerim, per caput tuum iuraueris, vel per tuos liberos, nō est firmum ac ratum. B Quare si detuli tibi per caput tuum, vel liberorum tuorum, & sic iuraueris, iusiurandum valere debuit. Et v. cap. Rectè tibi defero vt per salutem tuam iures: omne enim licitum iurisiurandum ex delatione iuratum, seruatur, & quodcunque per propriam religionem iurauerit. Et postremum thema eiusdem cap. Iusiurandum quod per improbatam religionem concipitur, non seruatur. Improbata autem est religio, quæ fit præter orthodoxam religionem. Orthodoxus ergo, non Christiano, sed eorum qui malè sentiunt, more iurans, C non solū ex eo iureiurādo nihil iuuabitur, sed etiā ex canonibus punietur.

CANON XCV.

Eos qui rectæ de fide sententiæ accedunt, & parti eorum qui ex hæreticis seruantur, subiecto ordine & consuetudine recipientes, Arianos quidem, & Macedonianos, & Nouatianos, qui se καθαροὺς, *id est, puros, & sinistros appellant, & tessaresdecatitas seu tetraditas, & Apollinaristas, recipimus, dantes libellos, & omnem heresin anathematizantes, quæ non sentit vt sentit sancta* D *Dei vniuersalis & Apostolica ecclesia, sancto primùm chrismate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures imprimentes, & dicimus, Signaculū doni spiritus sancti. De iis autem qui Pauliani sectam secuti sunt, deinde ad catholicam ecclesiam confugerunt, statutum est vt ij omnino rebaptizentur. Eunomianos quoque, qui in vnā demersionem baptizant, & Montanistas, qui hîc dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui filium idem esse cum patre existimant, & alia quadam grauia faciunt, & omnes alias hæreses, quoniam multi hîc sunt, & maximè qui ex Galatarū regione profecti sunt, omnes ex iis qui ad rectam de fide sententiā volūt accedere, vt Græcos recipimus: & primo quidē die, eos Christianos facimus:*

secundo autem catechumenos: deinde tertio, adiuramus, simul etiam ter in faciem & aures inspirantes, & sic initiamus, & diu in ecclesia versari & scripturas audire facimus, & tunc ipsos baptizamus. Quin etiam Manichaeos, & Valentinianos, & Marcionistas, & similes Haereticos. Nestorianos autem oportet libellos facere, & haeresin suam anathematizare, & Nestorium, & Eutychem, & Dioscorum, & Seuerum, & reliquos talium haereseon principes, & qui eadem quae illi sentiunt: & omnes praedictas haereses: & sic esse sanctae communionis participes.

SCHOL. BALS. De hoc canone, qui est septimus vniuersalis secundae synodi, satis illic scripsimus, & non oportet eadem repetere. Quoniam autem ab hac synodo adiectum est, debere etiam Manichaeos, & Valentinos, & Marcionistas, quemadmodum Eunomianos & Montanistas, baptizari: Nestorianos autem suae fidei libellos tradere, & anathematizare Nestorium, & Eutychen, & Dioscorum & Seuerum, eósque qui eadem cum illis sentiunt: & eorum haereses: & sic esse communionis participes: age de iis quoque solis in praesentia dicamus. Manichaei ergo sunt, qui id quod Manes sentiunt, qui quidem Manes seipsum paracletum appellabat: Christúmq; sola opinione apparuisse & passum esse dictitabat. Introduxerat autem duo principia, malum & bonum, scilicet Deum & Solem: & aduersus vetus testamentum blasphemabat: lunam & stellas vt deos adorare permittebat: animarum in corpora transmigrationem docebat: carnis resurrectionem negabat: herbas, & aquam, & arbores, animata esse asserebat. Valentiniani sunt qui Valentis Imperatoris tempore inuenti sunt, Bogomili seu Massaliani, & Euchitae, & Enthusiastae: Marcionistae autem, qui à Marciano deducuntur: qui quidem Marcion tria dixit esse principia, primum quidem, Deum qui suprà est, inuisibilem: secundum, visibilem, & creatorem & opificem: & tertium, diabolum. Baptizabat autem non solùm semel, sed ter quoque: mulieribus quoque baptizare permittens.

A τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἐμφυσᾷν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ εἰς τὰ ὦτα. καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν· καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Ουαλεντινιανοὺς, καὶ Μαρκιονιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν,
B καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις. καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Ερμηνεία.

Περὶ τοῦ κανόνος τούτου ἑβδόμου ὄντος τῆς οἰκουμενικῆς β'. συνόδου, ἱκανῶς ἐκεῖσε ἐγράψαμεν, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν παλιλογεῖν. ἐπεὶ δὲ προσετέθη παρὰ τῆς συνόδου ταύτης, ὀφείλειν καὶ τοὺς Μανιχαίους, καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους, καὶ τοὺς Μαρκιονιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, κατὰ τοὺς Εὐνομιανοὺς καὶ τοὺς Μοντανιστὰς
C βαπτίζεσθαι· τοὺς δὲ Νεστοριανοὺς μετὰ τὸ δοῦναι λιβέλλους τῆς πίστεως αὐτῶν, καὶ ἀναθεματίσαι Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμοφρονοῦντας αὐτοῖς, καὶ τὰς αἱρέσεις αὐτῶν, μεταλαμβάνειν τῆς κοινωνίας, φέρε περὶ τούτων καὶ μόνων ἀρτίως εἴπωμεν. Μανιχαῖοι μὲν οὖν εἰσὶν, οἱ τὰ Μάνεντος φρονοῦντες· ὅστις Μάνης Παράκλητον ἑαυτὸν ἐκάλει. τὸν Χριστὸν δὲ δοκήσει καὶ μόνῃ φανῆναι εἰσηγήσατο, καὶ δύο ἀρχὰς πονηράν τε καὶ ἀγαθὴν, ἤγουν Θεόν τε καὶ ὕλην, κατὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐβλασφήμει· σελήνην καὶ ἄστρασιν ὡς θεοῖς προσκυνεῖν ἐπέτρεψε· μετεμψύχωσιν ἐδίδαξε· σαρκὸς ἀνάστασιν ἠρνήσατο.
D καὶ βοτάνας καὶ δένδρα, καὶ ὕδωρ, ἔμψυχα εἶναι ἀπεφήνατο. Οὐαλεντινιανοὶ εἰσὶν οἱ εὑρεθέντες κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Οὐάλεντος βασιλέως, Βογόμιλοι ὄντες, Μασσαλιανοὶ καὶ Εὐχῖται, καὶ Ενθουσιασταί. Μαρκιονισταὶ δὲ, οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος καταγόμενοι. ὅστις Μαρκίων, τρεῖς ἀρχὰς εἶπε· πρώτην τὸν ἄνω Θεὸν τὸν ἀόρατον· δευτέραν, τὸν ὁρατὸν καὶ κτίστην καὶ δημιουργόν· καὶ τρίτην τὸν διάβολον. ἐβάπτιζε δὲ οὐ μόνον ἅπαξ ἀλλὰ καὶ ἐκ τρίτου, παραχωρῶν καὶ ταῖς γυναιξὶ βαπτίζειν.

Νεστοριανοὶ δὲ λέγονται, οἱ κατὰ τὸν Νεστόριον χωρίζοντες τὸν θεὸν λόγον, καὶ τὸν προσληφθέντα παρ' αὐτῷ ἄνθρωπον. περὶ οὗ ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς τρίτης συνόδου ἐγράψαμεν. ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ Διοσκόρου, καὶ τοῦ Σεβήρου, τὰ εἰκότα διελάβομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς τετάρτης συνόδου. ἀνάγνωθι οὖν ταῦτα.

Κανὼν ϛϛ΄.

Οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πολιτείαν μιμεῖσθαι καθωμολογήκασι. τοὺς οὖν τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πρὸς λύμην τῶν ὁρώντων ἐν ἐπινοίαις ἐμπλοκῆς εὐθετίζοντας καὶ διασκευάζοντας, καὶ δέλεαρ προτιθέντας ἐντεῦθεν ταῖς ἀστηρίκτοις ψυχαῖς, ἐπιτιμίῳ προσφόρῳ πατρικῶς θεραπεύομεν, παιδαγωγοῦντες αὐτοὺς καὶ σωφρόνως βιοῦν ἐκδιδάσκοντες, πρὸς τὸ, ἀφέντας τὴν ἐκ τῆς ὕλης ἀπάτην καὶ ματαιότητα, πρὸς τὴν ἀνώλεθρον καὶ μακαρίαν ζωὴν τὸν νοῦν μετάγειν διηνεκῶς, καὶ ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἔχειν ἀναστροφὴν, καὶ Θεῷ πλησιάζειν κατὰ τὸ ἐφικτὸν διὰ τῆς ἐν βίῳ καθάρσεως· καὶ τὸν ἔνδον, ἢ τὸν ἔξω ἄνθρωπον μᾶλλον κοσμεῖν ἀρεταῖς, καὶ χρηστοῖς καὶ ἀμώμοις τοῖς ἤθεσιν. ὥς τε μηδὲν λείψανον φέρειν ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ ἐναντίου σκαιότητος. Εἰ δέ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διαγένοιτο, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Παύλου προοιμιασάμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, τῆς λεγούσης ἐν μέρει, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, διωρίσαντο διορθωθῆναι δι' ἐπιτιμίου, τοὺς δι' ἐπινοίας ἐν διασκευῇ καὶ ἐμπλοκαῖς τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πληθύνοντας καὶ καλλωπίζοντας, χάριν τοῦ ἐφέλκειν δι' αὐτῶν ὡς διά τινος δελεάσματος τὰς τῶν ἀστηρίκτων ψυχάς. ὀφείλουσι γάρ φασι πάντες οἱ πιστοὶ πρὸς τὴν ἄνω καὶ μακαρίαν ζωὴν ἀποβλέπειν, καὶ μετὰ φόβου θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἐφ' ᾧ πλησιάσαι αὐτῷ κατὰ τὸ ἐφικτὸν, καὶ τὸν ἔνδον μᾶλλον ἄνθρωπον, ἤγουν τὴν ψυχὴν, διὰ πάσης ἀρετῆς κοσμεῖν, καὶ μὴ τὸν ἐκτός. Εἰ δέ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διάγει ἐφεξῆς, ἀφορισμῷ καθυποβληθήσεται. Φησὶ δὲ καὶ ὁ μέγας Παῦλος, ἀνὴρ ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστί. καὶ ὁ Μωσαϊκὸς δὲ νόμος λέγει ἐν τῷ Δευτερονομίῳ,

Nestoriani autem dicuntur, qui, sicut & Nestorius, Deum verbum separant, & hominem qui ab eo assumptus est. de quo in proœmio tertiæ Synodi scriptum est. Similiter & de hæresi Eutychis, Dioscori & Seueri, quæ par erat, tractauimus in proœmio iiij. Synodi. Hæc igitur consule.

Canon XCVI.

Qui Christum per baptismum induerunt, eius in carne vitæ agendæ rationem imitari professi sunt. Eos ergo qui capillos ad videntium detrimentum scite excogitatis nexibus adornant & componunt, & infirmis animis escam ea ratione obyciunt, conuenienti supplicio paternè curamus, ipsos instituentes, & temperanter viuere docentes, vt relicta fraude & vanitate, quæ ex materia oritur, ad exitio carentem beatamque vitam, mentem assiduè traducant, & in timore puram & sanctam conuersationem habeant, & Deo, quoad eius fieri potest, appropinquent, per vitæ puritatem, & internum magis quàm externum hominem, virtutibus & bonis inculpatisque moribus exornent, vt nullas in se ferant reliquias peruersitatis vsque adeò repugnantis: si quis autem præter hunc canonem versatus sit, excommunicetur.

Schol. Bals. Ex magni Pauli epistola ad Galatas ducto principio, quæ quidem præcisè dicit, Quicunque in Christum baptizati estis, Christum induistis, statuerunt sancti patres eos pœna inflicta corrigere, qui scitè excogitatis compositisque nexibus capillos pleniores & elegantiores efficiunt, vt per ipsos, veluti per escam quampiam, infirmorum animas attrahant. Debent enim, inquit, omnes fideles ad supernam beatámque vitam respicere, & cum Dei timore conuersari: vt, quo ad eius fieri potest, ad eum appropinquent, & internum magis hominem, animum scilicet, omni virtute exornent, & non externum. Si quis autem præter præsentem canonem deinceps vitam instituit, segregationi subiicietur. Dicit autem & magnus Paulus, Vir, si comam alit, est illi ignominia. Porrò & lex Mosaica dicit in Deuteronomio,

Non facietis cincinnos in capite vestro. Nota ergo hæc, propter eos qui capillos nectunt, & implicāt, vel tingunt, vel cum aqua madefaciunt, vel aliquo alio modo capillos suos pleniores elegantioresque faciunt, vel iis alienos connectunt: similiter & propter eos qui instar mulierum partes quæ sunt circa suum caput, ornant, fucisque depingunt.

Canon XCIII.

Eos qui vel cum uxore cohabitant, vel alioqui indiscriminatim sacra loca communia faciunt, & contemptim in ea afficiuntur, & sic in eis permanent, etiam ex iis quæ sunt in venerabilibus templis catechumenorū mansionibus extrudi iubemus: si quis autem hæc non seruauerit, si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur.

Schol. Bals. Sacra loca dicuntur, quę sunt Deo dedicata, ædes scilicet diuinæ, & diuinarum ædium porticus seu vestibula, & catechumenorum mansiones, & quę circa ea sunt. Neque enim sacra loca dixeris omnia quæ sunt ecclesiæ attributa, domos scilicet, & reliqua habitacula. Quidam ergo tēpla tenentes nulla penitus distinctione habita, cum suis mulieribus habitabant in catechumenorum mansionibus, & habitaculis, inter sanctum & prophanum nullum penitus discrimen facientes, sed indistinctè his omnibus vtētes. Quāobrem sancti quoq; patres statuerūt, eos qui sacra loca per contemptum cōmunia faciūt, nō solùm ab ecclesiis expelli, etsi ius in eis habeant, sed ab ipsis etiam catechumenorū mansionibus & habitationibus. Propterea enim nec lege quidem cauerunt, vt ex tēplis eiicerētur, quòd id esset extra omnem cōtrouersiam. Quoniā autem, qui habent ecclesias, Catechumenorum quoque mansiones & habitacula detinent, dixerunt sancti patres quòd non solùm ab ecclesiis, sed etiam à Catechumenorum mansionibus & habitaculis expellentur. Pulchre autem admodū sancti patres ecclesiarum mētionem non fecerūt, sed sacrorū locorum. Mulieres enim in ecclesiis habitare est maximè impium: & nec patribus quidē venit in mentem, fore vt ab vllo tam impiū scelus suscipiatur. Fiunt autem sacra loca communia, quòd cum mulieribus in iis maneatur per turpium & minimè decentium cantuum communicationem,

A οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν. σημειῶσαι οὖν ταῦτα διὰ τοὺς κλώθοντας ἢ πλέκοντας, ἢ βάπτοντας ἢ μετὰ ὕδατος βρέχοντας, ἢ ἄλλως πως πληθύνοντας, καὶ καλλωπίζοντας τὰς οἰκείας τρίχας, ἢ ταύταις ἀλλοτρίας συνάπτοντας. ὡσαύτως καὶ τοὺς καλλύνοντας κατὰ γυναῖκας τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν μέρη αὐτῶν.

Κανὼν ϟζʹ.

Τοὺς ἢ γαμετῇ συνοικοῦντας, ἢ ἄλλως ἀδιακρίτως τοὺς ἱεροὺς τόπους κοινοποιοῦντας, καὶ καταφρονητικῶς περὶ αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ οὕτως ἐν αὐτοῖς καταμένοντας, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς σε-
B βασμίοις οἴκοις κατηχουμένων ἐξωθεῖσθαι προστάσσομεν· εἰ δέ τις μὴ τοῦτο παραφυλάξῃ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Ἱεροὶ τόποι λέγονται οἱ ἀφωρισμένοι τῷ Θεῷ, ἤγουν οἱ θεῖοι ναοί, οἱ περίναοι, τὰ κατηχουμενεῖα, καὶ τὰ περὶ αὐτά. μηδὲ γὰρ εἴπῃς ἱεροὺς τόπους πάντας τοὺς προσκυρωθέντας ταῖς ἐκκλησίαις, ἤγουν ἐνοικικὰ καὶ λοιπὰ οἰκήματα. τινὲς γοῦν κατέχοντες ναοὺς κατῴκουν ἀδιαφόρως μετὰ τῶν
C γυναικῶν ἐν τοῖς περὶ αὐτοὺς κατηχουμενείοις καὶ οἰκήμασι, μὴ διαστέλλοντες μέσον ἁγίου καὶ βεβήλου, ἀλλ' ἀδιακρίτως τούτοις κεχρημένοι· ὅθεν καὶ διωρίσαντο οἱ ἅγιοι πατέρες τοὺς οὕτω καταφρονητικῶς κοινοποιοῦντας τοὺς ἱεροὺς τόπους, μὴ μόνον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθεῖσθαι, κἂν ἔχωσι δίκαια ἐπ' αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν κατηχουμενείων. διὰ γὰρ τοῦτο, οὐδὲ εἰς νομοθεσίαν ἔφερον τὸ ἐκβάλλεσθαι τούτους ἀπὸ τῶν ναῶν, ὡς εἰδότες εἶναι αὐτὸ ἀναμφίβολον. ἐπεὶ δὲ ἤθελον οἱ ἔχοντες τὰς ἐκκλησίας κἂν τὰ κατηχουμενεῖα κατέχειν, εἶπον οἱ πατέρες, ὡς οὐ
D μόνον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κατηχουμενείων ἵνα ἐξωθῶνται. καλῶς δὲ οὐκ ἐμνήσθησαν ἐκκλησιῶν ἀλλὰ ἱερῶν τόπων. τὸ γὰρ καταμένειν μετὰ γυναικὸς ἐν ἐκκλησίᾳ ἀσεβέστατόν ἐστι· καὶ οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ἦλθε τοῖς πατράσι τολμηθῆναι ὅλως παρά τινος τοιοῦτον ἀσέβημα. κοινοποιοῦνται δὲ οἱ ἱεροὶ τόποι, διὰ τοῦ καταμένειν μετὰ γυναικῶν διὰ ἀλαλαγῆς μελισμάτων ἀσχημόνων καὶ ἀπρεπῶν,

καὶ διὰ κατασκευῆς παρακελλίων ἢ μαγειρείων ἢ ἄλλων τοιούτων. τοὺς μέντοι παραβάτας τοῦ κανόνος, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι διορίζονται, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ιβ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου, ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ πη'. κανόνος. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι, διδάσκον ὅρια τῆς ἐκκλησίας εἶναι τὰ λουτρὰ καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰς στοὰς ταύτης. καὶ διὰ τοῦτο μὴ δύνασθαί τινα ἀφέλκειν ἐκ τούτων τοὺς προσφυγας· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ μόνον δοκοῦσι καὶ ταῦτα τῆς ἐκκλησίας μέρη. ἐπείτοιγε καὶ αὐτὸ τὸ κεφ. διορίζεται ἐν τούτοις, καὶ ὑπνοῦν καὶ ἐσθίειν, ἅπερ εἰς τὸν ναὸν ἐκωλύθησαν γίνεσθαι. τὸ μέντοι κα'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν ὅρων ταύτης, ἐξέλκειν διορίζεται τοὺς ἀνδροφόνους, τοὺς μοιχοὺς, καὶ τοὺς ἅρπαγας. τοῖς γὰρ τοιούτοις τόπος ἡσυχίας οὐκ ἔστιν· ὅτι φησὶν οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις οἱ νόμοι βοηθοῦσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ογ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, παρομοίως κολάζουσαν καὶ τοὺς ἐπιτρέποντας τὴν εἰς τὰ κατηχουμενεῖα κατοικίαν.

Κανὼν ϟη'.

Ὁ ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν γυναῖκα, ἔτι τοῦ μνηστευσαμένου ζῶντος, πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀγόμενος, τῷ τῆς μοιχείας ὑποκείσθω ἐγκλήματι.

Ἑρμηνεία.

Τὴν μνηστείαν οἱ νομοθέται ὁρίζονται μνήμην καὶ ἐπαγγελίαν τῶν μελλόντων γάμων. ἔλεγον οὖν τινὲς ὡς εἴτις τὴν ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν κατὰ νόμον γάμου ἀγάγηται, οὐκ ἔστι μοιχὸς, ἀλλ' οὐδὲ πόρνος. πορνείαν μὲν γὰρ οὐκ ἥμαρτεν, ὅτι νομίμως συνεζύγη μετὰ ταύτης. μοιχείαν δὲ οὐκ ἐπλημμέλησεν, ὅτι ὕπανδρος οὐκ ἔστιν ἔτι. τοῦτο τοίνυν μὴ παραδεξάμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, ὥρισαν ὡς μοιχὸν κατακρίνεσθαι τὸν πρὸς γάμου κοινωνίαν λαμβάνοντα τὴν ἑτέρῳ μεμνηστευμένην, ὅτι τε φίλημα παρέβη μέσον τῶν μνηστειῶν, καὶ ἀρραβῶνες ἐδόθησαν χάριν ἀσφαλείας τῶν συναλλαξάντων μερῶν. καὶ οὐκ ἄλλως ὁ μνηστὴρ ἑτέραν γυναῖκα λαβεῖν ἠδύνατο, εἰ μὴ κατὰ νόμους τὴν προτέραν μνηστείαν ἔλυσε. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ κανόνος ταῦτα.

A & per cellularum vel coquinarum & aliorum eiusmodi extructionem. Ac canonis quidem transgressores, si sint quidem clerici, deponendos decernunt: laicos verò excommunicandos. Lege & xij. cap. primi tit. v. lib. quod situm est in interpretatione lxxxviij. canonis. Nec tibi contrarium esse videatur id quod docet terminos ecclesiæ esse lauacra, & hortos, & porticus eius, & propterea nõ posse quempiam ex iis eos abstrahere qui illuc confugerunt. In eo enim solo videntur esse partes ecclesiæ.
B Ipsum enim caput in iis & dormire & comesse quoque posse decernit: quæ quidem in templo fieri prohibentur. Ac vicesimum quidem primum eiusdem libri & tit. cap. & ab ecclesia, & ab eius finibus, extrahendos esse decernit homicidas, adulteros, & raptores. Eiusmodi enim hominibus nullus est asyli locus: quoniam, inquit, non iis qui iniuria afficiuntur sed iis qui iniuria afficiunt, leges auxilium ferunt. Lege & lxxiij. Imp. Domini Leonis philosophi nouellam, qua eos etiam
C similiter punit qui in catechumenorum mansionibus habitari permittunt.

Canon XCVIII.

Qui alteri desponsam mulierem, eo adhuc viuo cui desponsa est, in nuptiarum ducit societatem, adulterij crimini subijciatur.

Schol. Bals. Legislatores sponsalia definiunt, memoriam & promissionem futurarum nuptiarũ. Dicebant ergo nonnulli, quòd si quis alteri desponsam in matri-
D monium duxerit, non est adulter, sed neque fornicator. Neque enim fornicationem admisit, quòd cum ea legitimo matrimonio iunctus est. Neque verò adulterium perpetrauit, quoniam non est adhuc sub marito. Hoc ergo non admisso, sancti patres decreuerunt, vt tãquam adulter condemnetur, qui ad nuptiarum societatem eam accepit, quæ est alteri desponsa, vtpote quòd inter sponsos osculum processit, & arrhæ datæ sunt pro contrahentium partium securitate. Nec sponsus aliam vxorem potest aliter ducere, nisi legitimè prima sponsalia soluerit. Et hæc quidem ex præsenti canone.

Multo autem magis is vt adulter condemnabitur, quando ex illustris Imp. Domini Alexij Comneni veneranda nouella de sponsalibus, Sponsalia ferè in omnibus perfectis nuptiis æquiualent: nec aliis modis soluuntur quàm quibus iam perfectum matrimonium. Ne mireris autem patres nihil de muliere statuisse. si is enim punitur qui eam ducit, qui fortè vti potest prętextu ignorantię, multò magis punietur mulier quæ nihil tale potest dicere, dum viuit eius sponsus. Ille quidem certè punietur vt adulter, qui cùm alteri desponsam esse sciret, eam vxorem duxerit. Mulier autem, quomodocunque se res habeat, vt adultera punietur. Quid verò? Qui in matrimonij societatem alienam sponsam ducit, vt adulter punitur: qui verò cum ea fornicatus est, non vt adulter punitur? Solutio. Siue in matrimonio, siue fornicatoriè quis cum ea quæ alterius est sponsa, sciens rem habuerit, vt adulter punitur. Adiicitur autem canoni ad matrimonij societatem aliquem alterius sponsam vxorem ducere, propter causam priùs declaratam in principio interpretationis. Et hæc quidem de muliere alteri desponsa dicta sunt. Si enim non processerunt sponsalia, sed conuenti pœnę stipulatione munita est, cuiusmodi sunt quæ hodie fiunt matrimonij vincula, non punietur quis idcirco ea quæ sunt pacta conuenta transgrediens, & cum alia persona matrimonium contrahens. Scias autem quòd à lege Mosaica sponsalia pro nuptiis reputabantur, & sponsa vxor nominabatur, & vir qui eam ducebat, vt adulter puniebatur. Dicit enim lex antiqua, Et humiliauit vxorem proximi, eius scilicet sponsam deuirginauit. Porrò sancta quoque virgo, & Dei mater, itidem Ioseph vxor appellata est. dicit enim sacrum Dei euangelium, Ne timeas accipere Mariam vxorem tuam. Lege & xciij. Nouellam Imp. domini Leonis sapientis, quæ solui sponsalia statuit, si post ea mulier prægnans inuenta fuerit ex præcedente alieni seminis susceptione.

πολλῷ δὲ πλέον σήμερον ὡς μοιχὸς ὁ τοιοῦτος κατακριθήσεται, ὅταν ἀπὸ τῆς περὶ μνηστείας προεκκειμένης νεαρᾶς τοῦ ἀοιδίμου ἁγίου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἡ μνηστεία κατὰ πάντα σχεδὸν ἰσοδυναμεῖ τῷ τελείῳ γάμῳ· καὶ ἄλλως οὐ λύεται, εἰ μὴ καθ' οὓς τρόπους καὶ τὸ τέλειον διασπᾶται συνοικέσιον. μὴ θαυμάσῃς δὲ ὅτι περὶ τῆς γυναικὸς οὐκ ἐθεσμοθετήθη τι παρὰ τῶν πατέρων. εἰ γὰρ κολάζεται ὁ ταύτην ἀγόμενος, δυνάμενος ἴσως προβάλλεσθαι καὶ ἄγνοιαν, πολλῷ πλέον ἡ γυνὴ τιμωρηθήσεται ἡ μηδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν ἰσχύουσα ζῶντος τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς. ἐκεῖνος μέντοι ὡς μοιχὸς τιμωρηθήσεται, ὁ ἐν εἰδήσει τὴν μεμνηστευμένην ἑτέρῳ γαμήσας· ἡ δὲ γυνὴ, ὡς ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὡς μοιχαλὶς κολασθήσεται. τί δέ; ὁ μὲν εἰς γάμου κοινωνίαν ἀγόμενος τὴν ἀλλοτρίαν μνηστὴν, ὡς μοιχὸς κολάζεται, ὁ δὲ πορνεύσας μετὰ ταύτης, οὐ τιμωρεῖται ὡς μοιχός; Λύσις. εἴτε κατὰ γάμου κοινωνίαν εἴτε πορνικῶς συμφθαρῇ τις ἐν εἰδήσει μετὰ τῆς ἑτέρῳ μεμνηστευμένης, ὡς μοιχὸς κολάζεται. μόνος γὰρ ὁ ἀγνοήσας τὴν μνηστείαν ὡς πόρνος τιμωρεῖται. πρόσκειται δὲ τῷ κανόνι τὸ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀγαγέσθαι τινὰ τὴν τοῦ ἑτέρου μνηστὴν, διὰ τὴν δηλωθεῖσαν αἰτίαν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἑρμηνείας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ μεμνηστευμένης ἑτέρῳ γυναικός. εἰ γὰρ οὐ προέβη μνηστεία, ἀλλὰ συμφωνία, δόσει προστίμου κατωχυρωμένη, οἷα εἰσὶ τὰ σήμερον γινόμενα δεσμοτικὰ χαρτία, οὐ τιμωρηθήσεταί τις ἐκ τούτου ὡς παραβαίνων τὰ σύμφωνα, καὶ συναλλάττων μεθ' ἑτέρου προσώπου γάμον. γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἡ μνηστεία ὡς γάμος λογίζεται. καὶ ἡ μνηστὴ γαμετὴ κατωνομάζετο, καὶ ὁ ταύτην ἀγόμενος ἕτερος ἀνὴρ, ὡς μοιχὸς ἐκολάζετο. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν τῇ παλαιᾷ· καὶ ἐταπείνωσε τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον, ἤγουν διεπαρθένευσε τὴν μνηστὴν τούτου. καὶ ἡ ἁγία παρθένος καὶ θεομήτωρ, οὕτω γυνὴ τοῦ Ἰωσὴφ ἐχρημάτισε. φησὶ γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκά σου. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ϙγ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διοριζομένην λύεσθαι τὴν μνηστείαν, ἐὰν μετὰ ταύτην ἡ γυνὴ φωραθείη ἐγκυμονοῦσα ἐκ προϋποδοχῆς ἀλλοτρίων σπερμάτων.

Κανὼν ϟθ'.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ γίνεσθαι μεμαθήκαμεν, ὡς τινὲς ἔνδον ἐν τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις μέλη κρεῶν ἕψοντες, προσάγουσιν ἀφαιρέματα τοῖς ἱερεῦσιν, Ἰουδαϊκῶς ἀπονέμοντες, ὅθεν τὸ τῆς ἐκκλησίας φυλάττοντες ἀκηλίδωτον, ὁρίζομεν, μὴ ἐξεῖναί τινι τῶν ἱερέων ἀφωρισμένα κρεῶν μέλη παρὰ τῶν προσαγόντων λαμβάνειν. ἀλλ' οἷς ἀρεσθῇ ὁ προσάγων, τούτοις ἀρκείσθωσαν, ἔξω τῆς ἐκκλησίας τῆς τοιαύτης γινομένης προσαγωγῆς. Εἰ δέ τις μὴ τοῦτο οὕτω ποιῇ, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Οἶδας ὅτι τοῦ Μωϋσέως κελεύσαντος τοῖς Ἰσραηλίταις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξελεύσεως αὐτῶν, σφαγιάσαι ἀμνὸν, καὶ χρῖσαι διὰ τοῦ αἵματος τὰς φλιὰς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, ὅπως φύγωσι τὸν ἐκ τοῦ ὀλοθρευτοῦ τῶν πρωτοτόκων κίνδυνον, δέδοκται παρὰ Ἰουδαίοις διὰ θυσίας ἀμνοῦ καὶ ἄλλων τινῶν ζώων ἐξιλεοῦσθαι τὸν θεὸν ἐν ἡμέραις τισίν. ἡ δὲ θυσία αὕτη, ἐν ἄλλῳ μὲν τόπῳ ἐγίνετο, ἐν ἑτέροις δὲ τὰ κρέα ἥψετο καὶ ἐμερίζετο. τινὰ γοῦν μέρη τοῦ θυομένου ζώου, τοῖς ἱερεῦσι προσήγετο διὰ λόγους τινὰς, περὶ ὧν οὐκ ἔστι καιρὸς λέγειν. ἐπεὶ δὲ μεμαθήκασιν οἱ ἅγιοι πατέρες ὡς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρμενίων θυσίαι μὲν διὰ ζώων οὐ γίνονται, μέρη δὲ κρεῶν ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου ἕψονται, καὶ ἐκ τούτων ἀφαιρέματά τινα, ἤγουν ἀφωρισμένα μέλη, πόδας τυχὸν καὶ κεφαλὰς, ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον τοῖς ἱερεῦσιν Ἰουδαϊκῶς προσάγουσιν, ὥρισαν μήτε ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου μέλη κρεῶν ἕψεσθαι, μήτε ἐκτὸς αὐτοῦ προσάγεσθαι τοιαῦτα ἀφωρισμένα μέλη τοῖς ἱερεῦσι κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν ἔθος· ἀλλὰ τὴν τοιουτότροπον προσαγωγὴν σχολάσαι, καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἱερέας παρὰ τῶν λαϊκῶν ἐν οἷς θέλουσιν εἴδεσί τε καὶ πράγμασι. ὡς ἔοικε δὲ διὰ τὴν κρατήσασαν ἐν Ἀρμενίοις συνήθειαν, ἐνδεδώκασιν οἱ πατέρες, προσάγειν τοὺς λαϊκοὺς τοῖς ἱερεῦσι τὰ αὐτοῖς αἱρετά. παρ' ἡμῖν γὰρ οὐδεὶς ἀναγκάζεται τοιοῦτόν τι ποιεῖν. εἴποι δέ τις πῶς τοῦ κανόνος διαλαμβάνοντος περὶ δύο τινῶν γινομένων εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων,

CANON XCIX.

Porrò hoc quoque in Armeniorum regione fieri didicimus, quòd quidam intus in sacris altaribus carnium membra coquentes frusta offerunt, sacerdotibus Iudaicè distribuentes. Quocirca ecclesiam immaculatam seruantes, statuimus nulli licere sacerdoti separata carnium membra ab offerentibus accipere, sed iis sint contenti quæ offerenti visa fuerint, eiusmodi oblatione facta extra ecclesiam: si quis autem non hoc fecerit, segregetur.

SCHOL. BALS. Scis quòd cùm Moses iussisset Israëlitis, suæ ex Ægypto egressionis tempore agnum interficere, & eo sanguine domorum liminaria & postes inungere, vt quod ex primogenitorum exterminatore impendebat, periculum effugerent: Hebræis hinc visum est, per agni & aliorum quorundam animalium sacrificium, Deum quibusdam diebus placare. Ipsum autem sacrificium in alio quidem loco fiebat: in alio autem coquebantur carnes & diuidebantur. Aliquas ergo partes animalis quod sacrificabatur, sacerdotibus propter aliquas rationes afferebant, de quibus non est dicendi tempus. Quoniam autem didicere sancti patres, quòd in Armeniorum regione per animalia quidem non fiunt sacrificia, sed carnium partes intra altare coquuntur, & ex iis frusta quædam, scilicet membra separata, pedes fortè, vel etiam capita, vel aliquid eiusmodi, sacerdotibus offerunt, statuerunt, nec in altari carnium membra coquere, nec extra ipsum tales separatas partes sacerdotibus offerre, ex antiqua consuetudine oportere: sed eam oblationem cessare, & sacerdotes à laicis oblationem suscipere debere, in quibuscunque rebus & generibus voluerint. Vt est autem verisimile, propter consuetudinem quæ in Armeniis obtinuit: concesserunt sancti patres Armeniis vt laici sacerdotibus offerrent quę vellent. Apud nos enim nemo cogitur hoc facere. Dixit autem quispiam, quomodo cùm canon tractet de duobus quæ in Armeniorũ regione fiebant,

de coquendis scilicet carnium membris in altari, & de frustis sacerdotibus in altari offerendis, solam carnium in ecclesia oblationem patres prohibuerunt? Solutio. In altaribus carnium membra coquere apud Christianos est omnino prohibitum, ex quo per animalia cessauit sacrificium: & propterea de eo patribus dicere non placuit: vnde & de solis frustis quæ sacerdotibus offeruntur, lex constituit, nempe cùm de eo solùm quæstio ac dubitatio esset.

CANON C.

Oculi tui recta aspiciant, & omni custodia serua cor tuum, iubet Sapientia: corporis enim sensus sua facile in animam effundũt: picturas ergo quæ oculos præstringunt, siue in tabulis, siue alio quouis modo fiant, & mentem corrumpunt, & ad turpium voluptatum mouent incendia, nullo modo deinceps exprimi iubemus: si quis autem hoc facere aggressus fuerit, deponatur.

SCHOL. BALS. Primus sensuum est visus, & per eum debemus ad omne quod bonum est deduci: non autem per ipsum, quemadmodum & noster primus pater, Dei præcepta prodere. Vidit enim, inquit & ille, arborem, quòd pulchra esset, & deceptus est, & comedit, & sub mortis potestatem redactus est. Quoniam ergo nonnulli insano amore capti, & vitam inconsideratè ac temere agentes, in tabulis, vel etiam in parietibus, vel in aliquibus aliis rebus, cupidines quosdam, vel etiam alia quidem execranda depingebant, vt carnales suas cupiditates per eorum aspectum peragerent, statuerunt sancti patres, scripturæ quoque testimoniis vtentes, ea omnino cessare oportere, vtpote quæ sensum præstringunt seu fallunt & in animam infundunt seu immittunt omne malum, turpiúmque & inhonestorum inceptorum causæ sunt, & Dei imaginem corrumpunt: eos autem qui tale quid quouis modo ausuri sunt, esse segregationi obnoxios. Nota hæc: in ædibus enim quorundam diuitum non solùm eiusmodi picturæ, eæque aureæ, cum omni turpitudine effinguntur,

A ἤγουν περὶ τοῦ ἕψεσθαι μέλη κρεῶν ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις, καὶ περὶ τοῦ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας προσάγεσθαι τοῖς ἱερεῦσιν ἀφαιρέματα κάτω, μόνην τὴν ἐπ' ἐκκλησίαις προσαγωγὴν τῶν κρεῶν οἱ πατέρες ἐκώλυσαν; Λύσις. Τὸ ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις μέλη κρεῶν ἕψεσθαι, πάντη παρὰ Χριστιανοῖς ἀπηγόρευται, ἐξότου ἡ διὰ τῶν ζώων ἐπαύσατο θυσία. καὶ διὰ τοῦτο εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ τοῖς πατράσιν οὐκ ἔδοξεν. ὅθεν καὶ περὶ μόνων τῶν ἀφαιρεμάτων τῶν τοῖς ἱερεῦσι προσαγομένων ἡ θεσμοθεσία γέγονεν· ὡς τούτου τάχα τοῦ κεφαλαίου εἰς ἔτι τι ὄντος ὑποζήτησιν.

B

Κανὼν ρ'.

Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, καὶ πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, ἡ σοφία διακελεύεται· ῥᾳδίως γὰρ τὰ ἑαυτῶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν αἱ τοῦ σώματος αἰσθήσεις εἰσκρίνουσι. τὰς οὖν τὴν ὅρασιν καταγοητευούσας γραφάς, εἴτε ἐν πίναξιν εἴτε ἄλλως πως ἀνατιθεμένας, καὶ τὸν νοῦν διαφθειρούσας καὶ κινούσας πρὸς τὰς τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν ὑπεκκαύσεις, οὐδαμῶς ἀπὸ τοῦ νῦν οἱῳδήποτε τρόπῳ προστάσσομεν ἐγχαράττεσθαι. Εἰ δέ τις τοῦτο πράττειν ἐπιχειρήσοι, ἀφοριζέσθω.

C

Ἑρμηνεία.

Πρώτη τῶν αἰσθήσεων ἡ ὅρασις ἐστί. καὶ ὀφείλομεν διὰ ταύτης ἐπὶ πᾶν ἀγαθὸν ὁδηγεῖσθαι· οὐ μὴν δι' αὐτῆς κατὰ τὸν προπάτορα προδιδόναι τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ. Εἶδε γάρ, φησι κἀκεῖνος, τὸ φυτὸν ὡς ὡραῖον, καὶ ἠπατήθη, καὶ ἔφαγε, καὶ τῷ θανάτῳ ὑπόδικος γέγονεν. ἐπεὶ τοίνυν τινὲς ἐρωτομανοῦντες, καὶ περὶ τὴν βιοτὴν ἀδιάφοροι, ἐν πίναξιν ἢ ἐν τοίχοις, ἢ ἐν ἄλλοις τισὶν εἴδεσιν εἰκόνιζον ἐρωτίδια, ἢ καί τινα μυσαρά, ὅπως τὰς σαρκικὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας διὰ τῆς πρὸς ταῦτα ὁράσεως ἐκπεραίνωσιν, ὥρισαν οἱ D ἅγιοι πατέρες, χρησάμενοι καὶ μαρτυρίαις γραφικαῖς, σχολάσαι ταῦτα παντάπασιν, ὡς καταγοητεύοντα ἤτοι ἀπατῶντα τὴν ὅρασιν, καὶ εἰσκρίνοντα, ἤτοι εἰσβάλλοντα εἰς τὴν ψυχὴν πᾶν εἴ τι κακόν, καὶ παραίτια ὄντα αἰσχρῶν καὶ ἀσέμνων τολμημάτων, καὶ διαφθείροντα τὸ κατ' εἰκόνα θεοῦ. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι τολμήσοντας καθ' οἱονδήτινα τρόπον, ὑπευθύνους εἶναι ἀφορισμῷ. σημείωσαι τοῦτο· παρὰ γὰρ οἴκοις πλουσίων τινῶν, οὐ μόνον γραφαὶ τοιαῦται καὶ ταῦτα χρυσόπαστοι μετὰ πάσης ἀσχημοσύνης ἐξεικονίζονται,

ἀλλὰ καὶ διὰ γυψίνων κατασκευασμάτων σηλογραφοῦνται ἀνθρωπόγραφα εἰκονίσματα.

Κανὼν ρα'.

Σῶμα Χριστοῦ καὶ ναὸν, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντα ἄνθρωπον, ὁ θεῖος ἀπόστολος μεγαλοφώνως ἀποκαλεῖ. πάσης οὖν αἰσθητῆς κτίσεως ὑπερκείμενος ὁ τῷ σωτηρίῳ πάθει τῆς οὐρανίου τυχὼν ἀξιώματος, ἐσθίων καὶ πίνων Χριστὸν, πρὸς ζωὴν διὰ πάντων μεθαρμόζεται τὴν ἀΐδιον, ψυχῇ καὶ σώματι μεθέξει τῆς θείας ἁγιαζόμενος χάριτος· ὥστε, εἴ τις τοῦ ἀχράντου σώματος μεταλαβεῖν ἐν τῷ τῆς συνάξεως βουληθείη καιρῷ, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ τῇ μετουσίᾳ γενέσθαι, τὰς χεῖρας σχηματίζων εἰς τύπον σταυροῦ, οὕτω προσίτω καὶ δεχέσθω τὴν κοινωνίαν τῆς χάριτος. τοὺς γὰρ ἐκ χρυσοῦ ἢ ἄλλης ὕλης ἀντὶ χειρὸς τινὰ δοχεῖα κατασκευάζοντας πρὸς τὴν τοῦ θείου δώρου ὑποδοχὴν, καὶ δι' αὐτῶν τῆς ἀχράντου κοινωνίας ἀξιουμένους, οὐδαμῶς προσιέμεθα, ὡς προτιμῶντας τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνος τὴν ἄψυχον ὕλην καὶ ὑποχείριον. εἰ δέ τις ἁλῷ τῆς ἀχράντου κοινωνίας μεταδιδοὺς τοῖς τοιαῦτα δοχεῖα προσφέρουσιν, ἀφοριζέσθω, καὶ ὁ ταῦτα ἐπιφερόμενος.

Ἑρμηνεία.

Κατὰ τοὺς τότε καιροὺς, πλούσιοί τινες, τῶν πενεστέρων, ὡς ἔοικε, καταμωκώμενοι, ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ ἄλλου τινὸς εἴδους κατασκευάζοντες δοχεῖα ἐν προσχήματι εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ, ἐχρῶντο τούτοις ὡσεὶ χερσί. καὶ τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως, ἐν αὐτοῖς ὑπεδέχοντο. καὶ ἀρχῆθεν μὲν ἴσως ἐπενοήθη τοῦτο παρά τινων δι' εὐλάβειαν, νομιζόντων τάχα μὴ εἶναι ἀξίαν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος, τὴν χεῖρα, τὴν ἁπτομένην καὶ αἰσχρῶν τινῶν καὶ ἀναξίων. καιροῦ δὲ προϊόντος, εἰς ψυχικὴν ἀπώλειαν μετέπεσεν ἡ εὐλάβεια, ὡς τῶν ποιούντων ταῦτα, ζητούντων προτιμᾶσθαι τῶν πενεστέρων, καὶ ἄλλως ἀλαζονευομένων. ἐπεὶ γοῦν ἔδοξε τοῦτο τοῖς πατράσι πρόξενον σκανδάλων πολλῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ὑβριστικὸν τοῦ ἡμετέρου σώματος, τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντος, εἶπον, ὡς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου ἀποκαλοῦντος σῶμα Χριστοῦ, καὶ εἰκόνα Θεοῦ, καὶ πάντων κτισμάτων τιμιώτερον, ὡς καὶ ἀξιούμενον τῆς τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλήψεως,

A sed etiam per gypsęas structuras, hominum repræsentatrices imagines, describuntur.

CANON CI.

Corpus Christi, & templum, hominem ad Dei imaginem creatum, diuinus magna voce appellat apostolus. Omnem ergo sensilē creaturam superans, is qui salutari passione cælestem dignitatem est assecutus, Christum bibens vel comedens, æternæ vitæ adaptatur, animam & corpus diuinæ gratiæ participatione sanctificans: Quare si quis immaculati corporis in synaxis tem-
B *pore esse particeps volueris, etiam antequā eius fiat communio, manus in crucis formā figurans, sic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos enim, qui ex auro, vel ex alia materia, quadam loco manus receptacula efficiunt ad diuini muneris susceptionem, & per ipsa, immaculatam cōmunionem recipiunt, minimè admittimus, vt qui inanimatam subiectámque materiam Dei imagini præferant: si quis autem deprehensus fuerit immaculatam communionem iis impertiens qui eiusmodi receptacula afferūt, & ipse segregetur, & is qui affert.*

SCHOL. BALS. Iis tempori-
C bus diuites quidam, pauperes, vt est verisimile, irridentes, ex auro, vel argento, vel aliqua alia specie vasa seu receptacula construentes, prætextu religionis & metus Dei, iis velvti manibus vtebantur, & sacrosanctum domini & Dei & Seruatoris nostri corpus in eis recipiebant. Et ab initio quidem hoc fortasse à quibusdam propter pietatem excogitatum est, fortasse existimantibus manum non esse dignam Dominicum corpus suscipere, quæ turpia quædam & indigna tangit. Procedente
D autem tempore, ad animæ perniciem conuersa est pietas, vtpote iis qui illa faciunt, pauperioribus præferri quærentibus, & se alioqui arroganter & insolenter iactantibus. Quoniam ergo hoc sanctis patribus multorum scandalorum & offendiculorum causa visum est, & in nostrum quoq; corpus ad Dei imaginē factum est contumeliosum, dixerūt quòd cū magnus Apostolus Paulus corpus Christi & Dei imaginem, & quauis creatura pretiosiorē, hominē vocet, vt qui diuinorū sacramentorū participatione dignus habeatur,

& ex eo & anima & corpore sanctificetur, non debent vlli ei præferre eas quæ ex auro & quibusdam materialibus fiunt, inanimatas & subiectas species. Vel alioqui ij quidem qui præter hæc faciunt, segregantur, & ij scilicet qui eiusmodi immaterialibus ad corporis Christi susceptionem vtuntur, & qui eis hoc præbent. Ne mireris autem, nec causam rogaueris, propter quam in quibusdam ecclesiis datur laicis sanctum Christi corpus, nec eis in manu traditur, vt hoc canone continetur. Recta enim fides, & Dei timor, & ab omni suspicione aliena pietas, hoc tradidit, non laicorum indignitas. Existimo autem hoc canone eos coargui, qui auctoritates seu dignitates, generisque nobilitatem allegant, sanctæ communionis tempore, & præponi quærunt.

Canon CII.

Oportet autem eos qui soluendi & ligandi potestatem à Deo accepêre, peccati qualitatem considerare, & eius qui peccauit, ad conuersionem promptum studium, & sic morbo conuenientem afferre medicinam: ne si in vtroque immoderatione vtatur, ab eius qui laborat, salute excidat. Non enim simplex est morbus peccati, sed varius & multiformis, & multas incommodi propagines germinans: ex quibus malum multum diffunditur, & vlterius progreditur, donec viribus medentis reprimatur. Quare, qui medicinæ scientiam in spiritu profitetur, oportet eum primùm eius qui peccauit affectionem considerare, & siue vergit ad sanitatem, siue contrà propriis moribus prouocat in se morbum, adspicere, quomodo eius quæ intercedit vitæ rationis conuersionisque curam gerat: & si artifici non reluctatur, & vlcus animæ auget per impositorum medicamentorum adiectionem, sic quoque misericordiam, prout dignus est, impertiri. Omnem enim rationem init Deus, isque cui pastoralis traditus est principatus, vt errantem ouem reducat, & ei quod est à serpente vulneratum, medeatur, & neque per desperationis præcipitia impellat, nec ad vitæ dissolutionē & cōtemptum fræna relaxet: sed vna quidē omnino ratione, siue per acriora & astringentia, siue per molliora & leniora medicamenta affectioni resistat,

A κἀντεῦθεν κατά τε ψυχὴν καὶ σῶμα ἁγιαζόμενον, οὐκ ὀφείλουσί τινες προτιμᾶσθαι αὐτοῦ, τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ τινων ἑτέρων ὑλικῶν ἄψυχα καὶ ὑποχείρια εἴδη. ἢ μὴν τοὺς παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, ἀφορίζεσθαι. δηλονότι αὐτούς τε τοὺς χρωμένους τοιούτοις τισὶν ὑλικοῖς εἰς ὑποδοχὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς μεταδιδόντας τούτου αὐτοῖς. μὴ θαυμάσῃς δὲ μηδὲ ἐρωτήσῃς τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἔν τισιν ἐκκλησίαις μεταδίδοται τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐγχειρίζεται τούτοις κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν. πίστις γὰρ ὀρθὴ καὶ φόβος Θεοῦ καὶ εὐλάβεια ἀνύποπτος τοῦτο παρέ-
B δωκεν, οὐχὶ τὸ τῶν λαϊκῶν ἀνάξιον. νομίζω δὲ ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἁλίσκεσθαι τοὺς προβαλλομένους ἀξιώματα καὶ γένη κατὰ τὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως καιρὸν, καὶ ζητοῦντας προτιμᾶσθαι.

Κανὼν ρβʹ.

Δεῖ δὲ τοὺς ἐξουσίαν λύειν καὶ δεσμεῖν παρὰ Θεοῦ λαβόντας, σκοπεῖν τὴν τῆς ἁμαρτίας ποιότητα, καὶ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος πρὸς ἐπιστροφὴν ἑτοιμότητα, καὶ οὕτω κατάλληλον τὴν θεραπείαν προσάγειν τῷ ἀρρωστήματι, ἵνα μὴ τῇ ἀμετρίᾳ καθ' ἑ-
C κάτερον χρώμενος, ἀποσφαλείη πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ κάμνοντος. οὐ γὰρ ἁπλῆ τῆς ἁμαρτίας ἡ νόσος, ἀλλὰ ποικίλη καὶ πολυειδὴς, καὶ πολλὰς τῆς βλάβης παραφυάδας βλαστάνουσα, ἐξ ὧν τὸ κακὸν ἐπὶ πολὺ διαχεῖται καὶ πρόσω βαίνει, μέχρις αὐτὴ στῇ τῇ δυνάμει τοῦ θεραπεύοντος· ὥστε τὸν τὴν ἰατρικὴν ἐν πνεύματι ἐπιστήμην ἐπιδεικνύμενον, πρότερον χρὴ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος διάθεσιν ἐπισκέπτεσθαι, καὶ εἴ τι πρὸς τὴν ὑγείαν νεύει, ἢ τοὐναντίον διὰ τῶν οἰκείων τρόπων προσκαλεῖται καθ' ἑαυτοῦ τὸ ἀρρώστημα, ἐφορᾷν, ὅπως τε τῆς ἐν τῷ μεταξὺ προνοῆται ἀναστροφῆς, καὶ εἰ μὴ τῷ τεχνίτῃ ἀντιπαλαίει, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς
D ἕλκος διὰ τῆς τῶν ἐπιτιθεμένων αὔξει προσαγωγῆς, καὶ οὕτω τὸν ἔλεον κατ' ἀξίαν ἐπιμετρεῖν. πᾶς γὰρ λόγος Θεῷ καὶ τῷ τὴν ποιμαντικὴν ἐγχειρισθέντι ἡγεμονίαν, τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπαναγαγεῖν καὶ τρωθὲν ὑπὸ τοῦ ὄφεως, ἐξιάσασθαι, καὶ μήτε κατὰ κρημνῶν ὠθῆσαι τῆς ἀπογνώσεως, μήτε τὸν χαλινὸν ἐπιδοῦναι πρὸς τὴν τοῦ βίου ἔκλυσίν τε καὶ καταφρόνησιν, ἀλλ' ἑνί γε τρόπῳ πάντως, εἴτε διὰ τῶν αὐστηροτέρων τε καὶ στυφόντων, εἴτε διὰ τῶν ἁπαλωτέρων τε καὶ πραοτέρων φαρμάκων, κατὰ τοῦ πάθους στῆναι,

καὶ

καὶ πρὸς συνούλωσιν τοῦ ἕλκους ἀνταγωνίσασθαι, τοὺς τῆς μετανοίας καρποὺς δοκιμάζοντι, οἰκονομοῦντι σοφῶς τὸν πρὸς τὴν ἄνω λαμπροφορείαν καλούμενον ἄνθρωπον. ἀμφότερα τοίνυν εἰδέναι ἡμᾶς χρὴ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας. ἕπεσθαι δὲ ἐπὶ τῶν μὴ καταδεξαμένων τὴν ἀκρότητα, τῷ παραδοθέντι τύπῳ, καθὼς ὁ ἱερὸς ἡμᾶς ἐκδιδάσκει Βασίλειος.

& ad vlceris obductionem adnitatur, fructus pœnitentiæ examinans, & sapienter dispensans & gubernans hominem qui ad superiorẽ illuminationẽ vocatur. Nos enim vtraq; scire oportet, & quæ sunt summi iuris, & quæ sunt consuetudinis: in iis autem qui extrema non admittunt, sequi formam traditam, quemadmodum sanctus nos docet Basilius.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐν ἄλλαις συνόδοις ὡρίσθη τὸν κατὰ χώραν ἐπίσκοπον, τὸν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ πνευματικοῦ πνεύματος ἐξουσίαν λαβόντα δεσμεῖν καὶ λύειν, μὴ πάντοτε προσέχειν τοῖς θεσμοθετηθεῖσι παρὰ τῶν κανόνων, χάριν τῶν ἐπιτιμίων, ἀλλ' οἰκονομεῖν ταῦτα, πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ ἐπιτιμώμενα, ἤγουν πρὸς τὰς ἡλικίας αὐτῶν, καὶ πρὸς τὰς διαθέσεις, καὶ πρὸς τὰ ἐπιτηδεύματα, ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος. καὶ οὕτω προσάγειν ἑκάστῳ ἀρρωστήματι θεραπείαν κατάλληλον· καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν τοῦτο αὐτὸ διορίζεται, ἀνατιθέμενος τὸ πᾶν τῆς διὰ τῶν ἐπιτιμίων θεραπείας τοῦ κάμνοντος, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἰατρεύοντος, ἤγουν τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, καὶ τοῦ ἐπιτραπησομένου παρ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος, οὗτός ἐστι, σαφέστατός τε καὶ εὔληπτος. διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ πλέον τι γέγραπται παρ' ἡμῶν χάριν ἑρμηνείας. ἐν τῷ τέλει δὲ διορίζεται ὀφείλειν ἡμᾶς εἰδέναι καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας. γράφεται δὲ καὶ τὰ τῆς συμπαθείας, ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ, λέγοντι, Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε· καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, μηδὲ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. ταῦτα γὰρ ἐλέους καὶ συμπαθείας εἰσὶν, ἤτοι συνηθείας, ἤγουν τοῦ ἤθους τῷ χρόνῳ δοκιμασθέντος καὶ βεβαιωθέντος. συναγαγὼν τοίνυν εἶπε ὡς χρὴ ἡμᾶς εἰδέναι καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας τῶν κανονικῶν ἐπιτιμίων, καὶ τὰ τῆς συμπαθεστέρας συνηθείας, καὶ πῆ μὲν, κανονικῶς θεραπεύειν τὰ ἀρρωστήματα, ὅταν ἑτοίμως καταδέχωνται οἱ κάμνοντες τὰ ἐπιτίμια· πῆ δὲ, διὰ τῶν συνήθων καὶ συμπαθεστέρων ἰατρειῶν, ὅταν σκληρότεροι ὦσιν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐπιτιμίων ἰατρευόμενοι. εἰς ταῦτα γὰρ τὰ συνήθη οὐκ ἄν τις ἀντισταίη. παρομοίως δὲ τούτοις παρακελεύεται καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ γ'. κανόνι αὐτοῦ.

SCHOL. BALS. In aliis quoque conciliis statutum est, vt qui est loci episcopus, qui à sancti spiritus gratia accepit potestatem ligãdi, & soluendi, non ea omnino obseruet quæ de pœnis à canonibus statuta sũt: sed eas modificetur, habita ratione personarum quibus infliguntur, earúmq; affectionum, & vitæ studiorũ, & etiam qualitatis peccati, & sic vnicuique morbo afferat conuenientem medicinam. Nunc verò præsens canõ hoc ipsum quoq; statuit, vniuersam per pœnas ægroti curãdi rationẽ medici prudentiæ ac iudicio relinquẽs, episcopi scilicet illius loci, & eius cui hoc cõmittetur. Et est quidẽ hic scopus canonis manifestissimus & comprehẽsu facillimus. Propterea enim nec plura à nobis in eius interpretationem scripta sunt. In fine autẽ statuit nos ea quæ sunt summi iuris scire oportere, & quæ sunt cõsuetudinis. Græcè est, καὶ τὰ τῆς συνηθείας. Inuenitur autẽ etiã scriptum τὰ τῆς συμπαθείας, consequenter scripto apostolici canonis quod ita habet: Si quis autẽ id quod à nobis dicitur, nõ audit hoc per episcopũ ei significetur, & ne cũ illo consuetudinẽ habete, ne non cõuertatur: neq; vt inimicũ existimate, sed admonete vt fratrẽ. Ea autẽ sunt misericordiæ & cõmiserationis, συμπαθείας scilicet, & moris tẽpore cõprobati & cõfirmati. His ergo simul collectis, dic quòd oportet nos scire & quæ sint pœnæ canonicæ summo iure, & quæ sunt paulo mitioris cõsuetudinis: & aliquando quidẽ morbos canonicè curare, quãdo qui laborãt, pœnas satis prõptè & nõ grauatè acceperint: aliquãdo verò per consuetas, & mitiores medicinas, quando ij quibus medicina adhibetur, ad pœnas suscipiendas paulo duriores fuerint. Ad cõsueta enim nemo restiterit. His consimiliter iubet magnus quoq; Basilius in tertio suo canone.

A

CANONES SANCTÆ ET VNIVERSALLIS VII. SYNODI.

Sancta & œcumenica septima synodus fuit anno 6696. indictione xj. sub Imp. Constantino & Irene matre eius. Erat autem hic Constantinus, filius Leonis filij Copronymi, ccclxvij. sanctis patribus Nicææ secundo coactis, aduersus eos qui imaginum hostes seu Christianorum erant accusatores: Quæ quidem imaginum expressiones adorari & salutari relatiuè definiunt. B

CANON I.

Iis qui sacerdotalem dignitatem sortiti sunt, testimonia, & ad rectè se gerendum instituta, sunt canonicarum constitutionum descriptiones. Quas cum deiloquo Dauid lubenter recipientes, ad dominum cantamus dicentes, In via mandatorum tuorum lætatus sum, tanquam in omnibus diuitiis: & mandasti iustitiam, testimonia tua in seculum: erudi me & viuam. Et in seculum nos iubet vox prophetica testimonia Dei seruare, & in eis viuere, vt quæ scilicet nequaquam concutienda nullaque ratione labefactanda permaneant. Nam & venerandus Moses sic ait, Eis non licet addere, nec eis licet detrahere. Et diuinus apostolus Petrus in iis glorians, exclamat, Ad quæ Angeli prospicere desiderant. Atque etiam dicit Paulus, Etiamsi vel Angelus de cælo euangelizauerit vobis præter id, quod accepistis, sit anathema. Cùm hæc ergo ita se habeant, & sint nobis testata, iis exultantes, vt si quis multa spolia inuenerit, diuinos canones lubenter amplectimur, eorúmque constitutionem integram & illibefactabilem confirmamus, quæ edita fuerunt à sancti spiritus tubis, omni ex parte benedictis apostolis, & sex sanctis vniuersalibus synodis, iisque quæ ad eiusmodi decretorum traditionem localiter coactæ fuerunt, & nostris sanctis patribus. Ex vno enim omnes eodémque spiritu illuminati, quæ erãt vtilia, decreuerunt: & quos anathemati quidem transmittunt, nos quoque anathematizamus: quos verò depositioni, nos quoque deponimus: quos autem segregationi, nos itidem segregamus:

ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ καὶ οἰκουμενικῆς ἑβδόμης συνόδου.

Ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ ἑβδόμη σύνοδος γέγονεν ἐν ἔτει ϛσϟϛʹ. ἰνδικτιῶνος ιαʹ. ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ. ἦν δὲ οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κοπρωνύμου, τριακοσίων ἑξήκοντα ἑπτὰ ἁγίων πατέρων ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τὸ δεύτερον, κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἤγουν Χριστιανοκατηγόρων· ἥτις τὰς εἰκονικὰς ἐκτυπώσεις προσκυνεῖσθαι καὶ κατασπάζεσθαι σχετικῶς ἐψηφίσατο.

Κανὼν αʹ.

Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσιν ἀξίαν μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεών εἰσιν ὑποτυπώσεις· ἃς δεχόμενοι ἀσμένως, μετὰ τοῦ θεοφάντορος Δαβὶδ ᾄδομεν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν λέγοντες· ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ, καὶ ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν C αἰῶνα· συνέτισόν με, καὶ ζήσομαι. καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἐντέλλεται ἡμῖν φυλάττειν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖς, δῆλον ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα διαμένειν. ὅτι καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς οὕτω φησίν· ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθῆναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφαιρεῖν. καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν αὐτοῖς ἐγκαυχώμενος βοᾷ, Εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. καὶ εἰ ἄγγελος εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τούτων οὖν οὕτως ὄντων διαμεμαρτυρημένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴ τις D εὕροι σκῦλα πολλά, ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατυνόμενοι τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπίγγων τοῦ πνεύματος τῶν πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν τε ἓξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. ἐξ ἑνὸς γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος αὐγασθέντες, ὥρισαν τὰ συμφέροντα. καὶ οὓς μὲν τῷ ἀναθέματι παραπέμπουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὓς δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὓς δὲ τῷ ἀφορισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν·

οὓς δὲ ἐπιτιμίοις παραδιδόασι, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν. ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν, ὁ βεβηκὼς εἰς τρίτον οὐρανὸν, καὶ ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διαῤῥήδην βοᾷ.

Ἑρμηνεία.

Μαρτύρια λέγονται τὰ τῶν ἁγίων παραγγέλματα, ὡς διαμαρτυρόμενα καὶ ὑποτυποῦντα πῶς χρὴ πολιτεύεσθαι τοὺς πιστούς. φασὶν οὖν οἱ τῆς συνόδου ταύτης ἅγιοι πατέρες, ὅτι κατασπαζόμενοι τοὺς παραδοθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ἐξ οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν τοπικῶν, ἀναθεματίζομεν τοὺς παρὰ τούτων ἀναθεματισθέντας, καθαιροῦμεν τοὺς καθαιρεθέντας, ἀφορίζομεν τοὺς ἀφορισθέντας, καὶ ἐπιτιμῶμεν τοὺς ἐπιτιμηθέντας· ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, τουτέστιν οὐδέν τι πλέον διὰ φιλοδοξίαν τούτοις προστιθέαμεν, ἀπληστευσάμενοι ὡς φιλάργυροι, ἀλλ' ἀρκούμενοι τοῖς παρ' ἐκείνων διορισθεῖσι. καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος τοιοῦτός ἐστι. τὰ δ' ἐν αὐτῷ περιεχόμενα γραφικὰ σαφῆ ὄντα, ἑρμηνείας οὐ δέονται. γίνωσκε δὲ ὅτι οὗτος μὲν ὁ κανὼν τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων μόνων ἐμνήσθη· ὁ β'. δὲ κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου διορίζεται καὶ ἑτέρων ἁγίων θεσπίσματα ὡς τοὺς ἱεροὺς κανόνας κρατεῖν. μὴ θαυμάσῃς οὖν πῶς καὶ περὶ τούτων οὐ γέγραπταί τι ἐνταῦθα. ἠρκέσθησαν γὰρ οἱ πατέρες τοῖς ὁρισθεῖσι τότε λίαν καλῶς. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ἡ ρλα'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ, ἡ καταστρωθεῖσα εἰς σχόλιον τοῦ δευτέρου, κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ μεμνημένη μόνων τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν τοπικῶν· δι' ὧν γὰρ ἐπεκύρωσε τὸν β'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, συνεστήριξε καὶ τὰ τῶν ἑτέρων ἁγίων θεσπίσματα, τὰ τούτῳ περιεχόμενα.

Κανὼν β'.

Ἐπειδήπερ ψάλλοντες συντασσόμεθα τῷ θεῷ, ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου· πάντας μὲν Χριστιανοὺς τοῦτο φυλάττειν σωτήριον, κατ' ἐξαίρετον δὲ τοὺς τὴν ἱερατικὴν ἀμπεχομένους ἀξίαν. ὅθεν ὁρίζομεν, πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς βαθμὸν, πάντως τὸ ψαλτήριον γινώσκειν, ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα τὸν κατ' αὐτὸν κλῆρον οὕτω νουθετῇ μυεῖσθαι. ἀνακρίνεσθαι δὲ ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου,

A *quos autem pœna tradunt, nos quoque similiter subiicimus. Sine auaritia namque sint mores, præsentibus cõtenti, is qui tertiũ cælum conscendit, & arcana verba audiuit, Paulus diuin⁹ apostolus apertè vociferatur.*

SCHOL. BALS. Testimonia dicuntur diuinarum scripturarum precepta, vt quæ testificentur & describant, quomodo fideles vitam instituere oporteat. Huius ergo sanctæ synodi dicunt patres, Sanctis apostolis priùs editos canones, & à sanctis vniuersalibus localibúsque synodis amplectentes, eos anathematizamus qui ab eis anathematizati fuêre,
B deponimus qui fuêre depositi, eósque pœnis multamus quibus fuerũt pœnæ statutæ. Ab auaritia enim alieni mores, id est, nihil iis propter gloriæ cupiditatem adiicimus, vt qui simus inexplebiles & auari, sed iis quæ ab illis constituta sunt, contenti sumus. Atque hic est quidem scopus huius canonis. Quæ autem in eo continentur ad contextum pertinentia, ea, cùm sint dilucida, non egent interpretatione. Scito autem, quòd hic quidem canon, apostolicorum tantùm & synodalium cano-
C num meminit: secundus autem canon synodi in Trullo, aliorum quoque sanctorum decreta & sacros canones obseruari iubet. Ne mireris ergo quomodo nihil de iis quoque scriptum sit. Contenti enim fuêre patres iis quæ tunc admodum pulchrè de illis statuta sunt. Ne tibi aduersari putetur cxxxj. Iustiniani Nouella, quæ in commentario ij. cap. primi tit. præsentis operis sita est, & vniuersalium tantùm synodorum & localium meminit. Per quæ enim secundum canonem synodi in Trullo
D cõfirmauit, per eadem aliorum quoque sanctorum patrum decreta, quę eo comprehenduntur, stabiliuit.

CANON II.

Quoniam psallentes Deo repromittimus, In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar eloquiorum tuorum: omnes quidẽ Christianos hoc salutare seruare oportet, eos autẽ præcipuè qui sacerdotalem dignitatem obtinẽt. Quamobrẽ decernimus quemlibet quidem qui ad episcopalem gradum est prouehẽdus, Psalteriũ omnino nosse, vt ex eo omnem quoq; suum clericum ita institui moneat: à metropolitano autẽ bene examinari,

A *an ad sacros canones, diligenter ac cum perscrutatione, non autem obiter cursimque legendos, prompto paratóque sit animo, & sacrum etiam euangelium & librum diuini apostoli, omnémque diuinam scripturam, & in diuinis praeceptis versari, & populum docere. Nostrae enim hierarchiae substantia sunt eloquia diuinitus tradita, diuinarum scilicet scripturarum vera scientia, sicut & magnus ait Dionysius: si quis autem dubius animi fuerit, & non lubenter haec facere & docere voluerit, non ordinetur. Propheticè enim dicit Deus, Tu repulisti scientiam, & ego te repellam, ne sis mihi sacerdos.*

B SCHOL. BALS. Cùm scirent patres, quòd propter imaginum aduersariorum hæresin complures fideles feri agrestésque euaserũt, vt qui fugerent, & ne in hominum quidem conspectum venire auderent, dixerunt quòd omnes quidem Christiani coguntur cum ponderatione & perscrutatione diuinam scripturam legere, multo autẽ magis antistites, qui ad sibi subiectum populum docendum ordinati sunt. Vnde etiã definierunt nõ aliàs ordinari quẽpiam, quã si norit Psalterium, & ab eo qui est ipsum ordinaturus, examinatus, C quodnam sit eius in sanctam scripturam desiderium, asserat se sacrorum & diuinorum canonum ac reliquorum lectionis magno studio teneri, scilicet cum diligẽti inuestigatione, & non obiter: versari autem etiam in diuinis præceptis, & domini populum docere: & esse, vt semel dicam, promptum ad docendum & respõdendum quæ sunt consentanea, de eloquiis à Deo traditis, quæ quidem sunt substantia seu constitutio sacerdotij. Dixerit autem quispiam, D quomodo sãcti patres non dixerunt eos debere ordinari qui sacrũ canonem norunt, sanctũ euangeliũ, & reliqua: sed eos qui Psalteriũ tantũ norunt, & profitẽtur se reliquorũ quoque discendorũ curam gerere? Solutio. Scire quidem Psalteriũ, vt requisitum, à sanctis patribus postulatum est, eos qui debent ordinari, citra vllam condemnationem: reliquarum autem doctrinarum comprehensio non est postulata, eo quòd nondũ ab eis iure exigi potest, vt qui docendi auctoritatẽ & munus nõ sunt assecuti, in eiusmodi lectionibus versentur,

A εἰ προθύμως ἔχει ἀναγινώσκειν ἐρευνητικῶς καὶ οὐ παροδευτικῶς τούς τε ἱεροὺς κανόνας, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, τήν τε τοῦ θείου ἀποστόλου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν θείαν γραφήν· καὶ κατὰ τὰ θεῖα ἐντάλματα ἀναστρέφεσθαι, καὶ διδάσκειν τὸν κατ' αὐτὸν λαόν. οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ, τὰ θεοπαράδοτα λόγια, ἤγουν ἡ τῶν θείων γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη· καθὼς ὁ μέγας ἀπεφήνατο Διονύσιος. Εἰ δὲ ἀμφισβητοίη, καὶ μὴ ἀσμενίζει οὕτω ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, μὴ χειροτονείσθω. ἔφη γὰρ προφητικῶς ὁ θεός· σὺ B ἐπίγνωσιν ἀπώσω, κἀγὼ ἀπώσομαί σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι.

Ἑρμηνεία.

Εἰδότες οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι διὰ τὴν τῶν εἰκονομάχων αἵρεσιν οἱ πλείους πιστοὶ ἐξηγροικίσθησαν, ὡς φεύγοντες, καὶ μὴ δυνάμενοι κἂν εἰς ὄψιν ἀνθρώπων ἔρχεσθαι, εἶπον ὡς καὶ πάντες μὲν Χριστιανοὶ ἀναγκάζονται τὴν θείαν γραφὴν ἀναγινώσκειν μετ' ἐρεύνης· πολλῷ δὲ πλέον οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ πρὸς τὸ διδάσκειν τὸν ὑπ' αὐτοὺς λαὸν τεταγμένοι. διὸ καὶ ὥρισαν μὴ ἄλλως τινὰ χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ τὸν ψαλτῆρα γινώσκει, C καὶ ἀνακρινόμενος ὑπὸ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖν αὐτὸν, ποίαν ἔφεσιν ἔχει περὶ τὴν μάθησιν τῆς θείας γραφῆς, καταθῆται ἐπιμεληθῆναι τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων, καὶ τῶν λοιπῶν, μετ' ἐρεύνης δηλονότι, καὶ οὐ κατὰ πάρεργον· ἀναστρέφεσθαι δὲ καὶ κατὰ τὰ θεῖα ἐντάλματα, καὶ διδάσκειν τὸν Κυρίου λαόν. καὶ ἁπλῶς εἶναι ἕτοιμον εἰς τὸ διδάσκειν, καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ εἰκότα περὶ τῶν θεοπαραδότων λογίων τῶν ὄντων οὐσίαν ἤτοι σύστασιν τῆς ἱερωσύνης. Εἴποι δέ τις πῶς οἱ ἅγιοι πατέρες D οὐκ εἶπον ὀφείλειν χειροτονεῖσθαι τοὺς εἰδότας τοὺς ἱεροὺς κανόνας, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τὰ λοιπά, ἀλλὰ τοὺς εἰδότας μόνον τὸν ψαλτῆρα, καὶ ἐπαγγελλομένους ἐπιμεληθῆναι καὶ τῆς τῶν λοιπῶν μαθήσεως; Λύσις. τὸ μὲν εἰδέναι τὸν ψαλτῆρα, ὡς ἀπαιτούμενον ἐξ ἀνάγκης, ἀπῃτήθη καὶ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, ἀσυμπαθῶς τοὺς χειροτονεῖσθαι ὀφείλοντας· τῶν δὲ λοιπῶν θείων διδαγμάτων ἡ κατάληψις οὐκ ἐζητήθη, διὰ τὸ μὴ ὀφειλόμενον εἶναι καὶ τοὺς μήπω ἀξιωθέντας διδασκαλικοῦ ἀξιώματος τοιαύταις ἀναγνώσεσιν ἑαυτοὺς ἀπασχολεῖν,

καὶ μᾶλλον τότε ὅτε οἱ Χριστιανοὶ φυγαδείας κατεκρίνοντο. ἵνα τί γοῦν, εἶπον, ὁ ἀπὸ τῶν ἄλλων βιωτικῶν ἴσως ἐργασιῶν εἰς χειροτονίαν μετακαλούμενος, καὶ διὰ τοῦτό τε καὶ διὰ τὴν τῶν ὀρθοδόξων στενοχωρίαν συγγνωμονούμενος, οὐ χειροτονηθείη, ὡς μὴ ἔχων κατάληψιν ἀκριβῆ τῆς θείας γραφῆς; διὸ φασὶν εἰ πρὸς ταύτην ἕτοιμός ἐστι, καὶ ἐπαγγέλλεται μετὰ διαθέσεως ἐπιμεληθῆναι τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς, χειροτονηθήσεται, ὅτι μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν ἄλλων ὀχλήσεως, καὶ ἀναδέξασθαι τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, ἐξ ἀνάγκης οὐ καταισχυνεῖ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ γενήσεται τούτου καὶ μόνου, καὶ ῥᾳδίως ἕξει τὴν ἐπιστήμην τῆς θείας γραφῆς.

A & maximè eo tempore quădo Christiani exilij pœna dănabantur. Quidni ergo, qui ab aliis quibus victus paratur artificiis ad ordinationem accersitur, & cui propterea, & propter orthodoxorum angustias venia datur, non ordinetur, vt qui non habeat exactam diuinæ scripturæ comprehensionem? & ideo, inquiunt, si est ad eam paratus, & se ad eam diligenter legendă, operam positurum profitetur, ordinabitur, quia postquam ab aliarum rerum molestia est liberatus, & docendi auctoritatem B suscepit, professionĕ suam dedecore non afficiet, sed in eo solo versabitur, & diuinæ scripturæ scientiam facile assequetur.

Κανὼν γ'.

Πᾶσαν ψῆφον γινομένην παρὰ ἀρχόντων, ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἄκυρον μένειν κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. δεῖ γὰρ τὸν μέλλοντα προβιβάζεσθαι εἰς ἐπισκοπὴν, ὑπὸ ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι· καθὼς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ὥρισται ἐν τῷ κανόνι τῷ λέγοντι· ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι. Εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον, ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, (συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων,) καὶ τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι· τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων, δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ.

CANON III.

Omnem electionem, quæ fit à magistratibus, episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, irritam manere, ex canone dicente: Si quis episcopus secularibus magistratibus vsus, per eos ecclesiam obtinuerit, deponatur & segregetur: & omnes qui cum eo communicant. Oportet enim eum qui est promouendus ad episcopatŭ, ab episcopis eligi, quemadmodum à sanctis patribus Niceæ decre- C *tum est in canone qui dicit: Episcopum oportet maximè quidem ad omnibus qui sunt in prouincia, constitui: si autem hoc difficile fuerit, vel propter vrgentem necessitatem, vel propter viæ longitudinem, tres omnino eòdem conuenientes, iis quoque qui absunt, simul suffragium ferentibus & assentientibus per literas, tunc facere electionem. Eorum autem quæ per vnăquamque prouinciam fiunt, confirmationem tribui metropolitano.*

Ἑρμηνεία.

Ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς παρούσης συνόδου ἐψηφίσαντό τινες, ὡς ἔοικεν, ἀπὸ ἐξουσίας τινῶν παραδυναστευόντων ὑπεναντίως τῷ περὶ τούτου ἀποστολικῷ λ'. κανόνι. μὴ ἀνεχόμενοι οὖν τοῦτο οἱ ἅγιοι πατέρες, ὥρισαν τὴν τοιαύτην ψῆφον ἄκυρον εἶναι ἀκολούθως τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ διοριζομένῳ τοὺς οὕτω ψηφισθέντας καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι· τὴν μέντοι ψῆφον ὀφείλειν γίνεσθαι κατὰ τὸν δ'. κανόνα τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ. καὶ ἀνάγνωθι οὖν τὸν τοιοῦτον κανόνα, καὶ τὸν λ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τὰς ἑρμηνείας αὐτῶν. τί δὲ τῶν κανόνων μὴ διοριζομένων διὰ ψήφου γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν πρεσβυτέρων,

SCHOL. BALS. Tempore præsentis synodi, eligebantur quidam, D vt est consentaneŭ, à potestate quorundam magistratus gerentium, vel dominantiŭ, contrà ac canone apostolico traditum est. Hoc ergo patres non sustinentes, statuerunt dictam electionem esse irritã consequĕter dicto apostolico canoni, qui decernit, eos qui sic electi fuerint, deponĕdos, & segregandos, cósq; excommunicădos qui cum illis cõmunicauerint: oportet autem electionĕ fieri prout vult iiij. canon sanctorum patrŭ concilij Niceni, & xxx. canon sanctorum Apostolorum, & eorum interpretationes. Atqui cùm decernant canones nõ fieri electiones presbyterorŭ,

& diaconorum ordinationes, sed solorum episcoporum, quomodo dicit canon irritas esse electiones episcoporum, presbyterorum & diaconorum, quæ fiunt à magistratibus? Solutio. Dicebant quidam tres electiones in vna persona accipi, & eam quæ sic fit, electionem, ea de causa vt fiat aliquis diaconus, presbyter, & sic episcopus, nullius esse momenti. Alij dicebant quòd antiquitus electiones fiebant à populo, & eligebantur non solùm episcopi, sed etiam presbyteri, & diaconi: & propterea dixit canon, Quæ magistratus auctoritate fiunt, electiones episcoporum, vel presbyterorum, vel diaconorum, nõ valere. Alij autem dixerunt, quòd in episcopo quidem electio propriè dicta est: in presbytero autem & diacono abusiuè: pro ordinatione enim accepta est: quod mihi quoque placet. cùm inueniam alios etiam canones, qui electionem pro ordinatione accipiant. Cùm autem non possint omnino Magistratus episcopum eligere, quomodo decernit canon, vt quæ ab eis fiũt electiones, sint irritæ? Solutio. Non decernit de electionibus, quæ fiunt à magistratibus vel principibus, hic canõ, sed de electionibus episcoporum, quæ principum seu magistratuum potestate procedunt: & de electionibus seu ordinationibus presbyterorum vel diaconorum, quæ simili iussu procedunt. Dicit ergo, quòd etiam si opinione ac specie, ab antistitibus penes quos est eligendi potestas, fiant, quoniam tamen potentia ac vi procedunt, infirmari debent & resolui.

CANON IIII.

Præco veritatis Paulus diuinus apostolus, quendam veluti canonem Ephesiorum presbyteris imponens, vel vniuersæ potiùs sacerdotali multitudini, sic liberè dixit: Argentum, vel aurum, vel vestem nullius cõcupiui, omnia vobis ostendi, quòd oportet sic laborantes infirmos suscipere, dare beatum existimantes. Quocirca nos ab eo edocti, statuimus, ne turpis lucri gratia, episcopus excogitet & quærat excusationes in peccatis, vt aurũ, vel argentum, vel vllam aliã speciem ab iis qui sibi subsunt episcopis, vel clericis, vel monachis exigat. Dicit enim Apostolus, Iniusti regnũ Dei nõ possidebũt.

A καὶ τῶν διακόνων, ἀλλὰ μόνων τῶν ἐπισκόπων, πῶς ὁ κανὼν φησὶν ἀκυροῦσθαι τὰς παρὰ ἀρχόντων γινομένας ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων; Λύσις. τινὲς εἶπον καὶ τὰς τρεῖς χειροτονίας ἐπὶ ἑνὸς προσώπου ὀφείλειν ἐκλαμβάνεσθαι, καὶ τὴν οὕτω γινομένην ψῆφον χάριν τοῦδέ τινος, ἐφ' ᾧ γενέσθαι διάκονον, πρεσβύτερον, καὶ οὕτως ἐπίσκοπον, ἄκυρον εἶναι· ἕτεροι εἶπον ὅτι τὸ παλαιὸν αἱ ψῆφοι παρὰ τοῦ δήμου ἐγίνοντο, καὶ ἐψηφίζοντο οὐ μόνον ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ κανὼν τὰς κατὰ δυναστείαν ἀρχοντικὴν γινομένας ψήφους ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων ἀκυροῦσθαι· ἄλλοι εἶπον ὡς ἐπὶ μὲν ἐπισκόπου ἡ ψῆφος κατὰ ὁμωνυμίαν ἐρρέθη· ἐπὶ δὲ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου καταχρηστικῶς. ἀντὶ γὰρ χειροτονίας ἐξελήφθη· ὅπερ καὶ ἐμοὶ ἀρέσκει, εὑρίσκοντι καὶ ἑτέρους κανόνας τὴν ψῆφον ἀντὶ χειροτονίας ἐκλαμβανομένους. τῶν δὲ ἀρχόντων μὴ δυναμένων ὅλως ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους, πῶς ὁ κανὼν διορίζεται ἀκυροῦσθαι τὰς παρὰ τούτων γινομένας ψήφους; Λύσις· οὐ περὶ ψήφων παρὰ ἀρχόντων γινομένων ὁ κανὼν θεσπίζει, ἀλλ' περὶ ψήφων ἐπισκόπων, προβαινουσῶν κατὰ ἐξουσίαν ἀρχοντικήν, καὶ περὶ ψήφων ἤτοι χειροτονιῶν πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, προβαινουσῶν κατὰ κέλευσιν ὁμοίως. φησὶ γοῦν ὡς κἂν τῷ δοκεῖν παρὰ τῶν ἐχόντων ἐξουσίαν ἀρχιερέων γίνωνται, ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ δυναστείαν καὶ βίαν προβαίνουσιν, ὀφείλουσιν ἀκυροῦσθαι καὶ λύεσθαι.

Κανὼν δ'.

Ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἱονεὶ κανόνα τιθεὶς τοῖς Ἐφεσίων πρεσβυτέροις, μᾶλλον δὲ καὶ παντὶ ἱερατικῷ πληρώματι, οὕτως ἐπαρρησιάσατο εἰπών· ἀργυρίου ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μακάριον ἡγουμένους τὸ διδόναι. διὸ καὶ ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ μαθητευθέντες, ὁρίζομεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι ἐπίσκοπον, προφασιζόμενον προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἀπαιτεῖν χρυσὸν ἢ ἄργυρον, ἢ ἕτερον εἶδος, τοὺς ὑπ' αὐτὸν τελοῦντας ἐπισκόπους, ἢ κληρικοὺς ἢ μοναχούς. φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος· ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι·

καὶ οὐκ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. Εἴ τις οὖν διὰ ἀπαίτησιν χρυσοῦ, ἢ ἑτέρου τινὸς εἴδους, εἴτε διά τινα ἰδίαν ἀπάθειαν εὑρεθείη ἀπείργων τῆς λειτουργίας, καὶ ἀφορίζων τινὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν, ἢ σεπτὸν ναὸν κλείων, μὴ γίνεσθαι ἐν αὐτῷ τὰς τοῦ θεοῦ λειτουργίας, εἰς ἀναίσθητα τὴν ἑαυτοῦ μανίαν ἐπιπέμπων, ἀναίσθητος ὄντως ἐστὶ, καὶ τῇ ταυτοπαθείᾳ ὑποκείσεται, καὶ ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς παραβάτης ἐντολῆς θεοῦ καὶ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων. Παραγγέλλει γὰρ καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης· ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως κατὰ θεόν· μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μὴ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιμένος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Ἑρμηνεία.

Ἵνα τὸ τῆς αἰσχροκερδείας πάθος ἀπὸ τῶν χριστιανῶν ἐκριζωθῇ, ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἀρχιερεῖς ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν, ἢ μοναχῶν χρυσὸν ἀπαιτεῖν, ἢ ἕτερον οἱονδηποτοῦν πρᾶγμα. τὸν δὲ ἀφορίζοντα ἀρχιερέα διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, τινὰ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὸν, ἢ ἐπιτρέποντα διὰ τοῦ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν τοῦ θείου ναοῦ δοξολογίαν, καὶ οὕτως εἰς ἀναίσθητον ἤγουν εἰς τὸν ναὸν, τὴν ἀλλόκοτον αὐτοῦ μανίαν ἐκχέοντα, προφασιζόμενον ματαίας τινὰς καὶ ἀκανονίστους προφάσεις, ὑποκεῖσθαι τῇ ταυτοπαθείᾳ, ὡς τῇ ἀληθείᾳ ὄντα ἀναίσθητον. Ταυτοπάθεια δέ ἐστι τὸ παθεῖν εὐλόγως ὃ παραλόγως ἐποίησε. Ταῦτα δὲ θεσπίζοντες οἱ πατέρες, ἐχρήσαντο καὶ διαφόροις ῥητοῖς, ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου, τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν κολάζουσι, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἀποσεμνύνουσι. τί δὲ, εἰ κανονική ἐστιν ἡ πρόφασις, συγγνωσθήσεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀπαιτῶν χρυσὸν ἢ ἄργυρον; Λύσις. οὐδαμῶς. εἰ γὰρ τοῦτο ποιήσει, ὡς παραβάτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς πωλήσας τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τοῦ ὑπ' αὐτὸν, κολασθήσεται. ὀφείλει γὰρ τὸν ἴσως ἐπταικότα ἐπίσκοπον αὐτοῦ ἢ κληρικὸν, ἢ μοναχὸν, ὁ πρῶτος κατὰ κανόνα κολάζειν,

A *nec debent liberi parentibus thesaurum parare, sed parentes liberis: si quis ergo per exactionem vel alicuius alterius speciei, vel propter aliquam propriam affectionem à ministerio arcere inuentus fuerit, vel segregare suorum clericorum aliquem, vel venerandum templum claudere, ne in eo diuina fiant ministeria, ad id quod non est sensu præditum suam insaniam immittens, est reuera sine sensu, & talionis erit legi obnoxius: & labor ipsius in caput eius redibit, vt qui sit mandati Dei transgressor. Præcipit enim & Petrus apostolorum summus:* B *Pascite gregem domini, episcopatum gerentes, non per vim, sed sponte ac voluntariè secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed promptè & alacriter, nec vt dominatum in clerum obtinentes, sed gregis exemplaria existentes: & cùm summus pastor apparuerit, quæ nec corrumpi nec marcescere potest, gloriæ coronam referetis.*

SCHOL. BALS. Vt turpis quæstus affectio à Christianis radicitus euellatur, statuerunt patres, non licere antistitibus, à suis episcopis, clericis vel monachis aurum, vel vllam C quamcumque rem exigere. Antistitem autem, qui aliquem ex suis propter vllam eiusmodi causam segregat, vel nō sinit propterea in diuino templo diuinum celebrare ministerium, & sic in id quod non est sensu præditum, inauditam quādam suam insaniam effundit, vanas aliquas à canonibus alienas excusationes afferentem, esse legi talionis obnoxium, vt qui sit reuera sensu vacuus. Est autem talio, seu Græcè ταυτοπάθεια, id iure pati quempiam quod D præter rationem fecerit. Hæc autem decernentes sancti patres diuersis quoque locis ex epistola sancti Pauli ad Ephesios vsi sunt, qui turpem quæstum & auaritiam puniunt, misericordiam autem & eleemosynam maximi faciunt. Quid autem, si sit aliqua causa canonica, non venia sacerdoti dabitur, qui ab eo cui præest, aurum vel argentum exigit? Solutio. Minimè: si enim hoc fecerit, vt Dei mandatorum transgressor, & vt qui eius cui præest animæ salutem vendiderit, punietur. Debet enim qui fortè deliquerit, episcopum, vel clericum, vel monachum ex canonum præscriptis primus punire,

& non propter turpe aliquod lucrum canonicam correctionẽ transgredi. Iubet autẽ canon antistitibus, ne in clericos suos dominatum exerceant: id est, ne vt seruis & ministris eis vtantur, sed sine perturbatione & vi aliqua eos pascant & corrigant. Nota ex hoc præsenti canone, quòd non solùm antistes, qui clericum suum segregauit propter turpe lucrũ, segregatur ex lege talionis, sed & qui propter aliquam animi perturbationem, vel aliquam non iustam causam tale quid iniquè fecit. De ea re autem quæstio agitanda est apud eum qui habet maiorẽ potestatem, & potest de iis rebus vt iudex cognoscere. Quære & ca. xvij. i. tit. iij. Basil. quæ quidem est Nouella Iust. sic dicens, Omnibus autem episcopis vel presbyteris interdicimus, ne quempiam à sancta communione segregent, priusquã causa ostensa fuerit, propter quam ecclesiastici canones hoc iubent fieri: si quis autem præter hæc à sancta communione quempiam separauerit, ille quidem, qui à sancta communione iniustè separatus est, soluta separatione à maiori antistite, sancta communione dignus existimetur. Qui autem iniustè aliquem sancta communione priuare ausus est, omnibus modis à sacerdote cui est subiectus, tanto tempore quantum is satis esse viderit, communione mouebitur, vt quod iniustè fecit, iustè patiatur. Nota præsentem canonem, qui punit pœna talionis episcopos, qui turpis quæstus gratia, vel propter priuatas affectiones, ex suis aliquos segregãt, vel templa claudunt, seu Deũ in his laudari non sinunt. Quare qui sic segregauit, segregabitur. Qui autem tẽplum clausit, non solùm segregabitur, sed etiã magis punietur. Ne dixeris autem, per argumentũ à cõtrario sumptum, nõ puniri episcopum, qui non propter turpe lucrum: vel priuatam affectionem, sed iure segregat, vel templa claudit: sed argumentum à contrario accipe ad solas segregationes. Qui enim claudit templum episcopus, ex quacunque siue iusta siue iniusta causa, punietur, vt mihi quidem videtur, sicut superiùs dictum est. Præsens quidem canon clericos liberat ab omni exactione, turpis lucri gratia, quæ fit ab antistite.

A καὶ μὴ διά τι αἰσχροκερδὲς τὴν κανονικὴν διόρθωσιν παρατρέχειν. ἐντέλλεται) δὲ ὁ κανὼν τοῖς ἀρχιερεῦσι μὴ κατακυριεύειν τῶν κληρικῶν αὐτῶν, τουτέστιν ὡς δούλοις καὶ ὑπηρέταις τούτοις κεχρῆσθαι, ἀλλὰ χωρὶς ἐμπαθείας καὶ ἀνάγκης τινὸς, ποιμαίνειν καὶ διορθοῦσθαι αὐτούς. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οὐ μόνος ὁ ἀφορίσας ἀρχιερεὺς τὸν κληρικὸν αὐτοῦ διὰ πρόφασιν αἰσχροκερδείας, ἀφορίζεται κατὰ τὸν λόγον τῆς ταυτοπαθείας, ἀλλὰ καὶ ὁ κατ' ἐμπάθειαν ἢ ἄλλην εὔλογον αἰτίαν τοιοῦτόν τι ἀδίκως ποιήσας. καὶ
B τὰ περὶ τούτου ζητεῖται παρὰ τῷ μείζονα ἔχοντι ἐξουσίαν καὶ δυναμένῳ διαιτᾷν τοῖς τοιούτοις. ζήτει καὶ κεφ. ιζ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ, λέγον οὕτως. πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν αἰτία δειχθῇ, δι' ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο γίνεσθαι κελεύουσιν. εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσῃ τινὰ, ἐκεῖνος μὲν ὃς ἀδίκως τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐχωρίσθη, λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, τῆς ἁγίας
C ἀξιούσθω κοινωνίας· ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσας, πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὑφ' ὃν τέτακται, χωρισθήσεται τῆς ἁγίας κοινωνίας, ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκεῖνος συνίδῃ· ἵνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε, δικαίως ὑπομείνῃ. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα, διὰ ταυτοπαθείας κολάζοντα τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς κατὰ πρόφασιν αἰσχροκερδείας ἢ ἰδιοπαθείας, ἀφορίζοντας ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τινὰς, ἢ κλείοντας ναοὺς· ἤγουν μὴ παραχωροῦντας δοξολογεῖσθαι αὐτούς. ὥστε ὁ οὕτως ἀφορίσας,
D ἀφορισθήσεται· ὁ δὲ κλείσας ναὸν, οὐκ ἀφορισθήσεται μόνον, ἀλλὰ πλειόνως κολασθήσεται. μὴ εἴπῃς δὲ ἐξ ἀντιδιαστολῆς, μὴ κολάζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον, τὸν μὴ διὰ αἰσχροκέρδειαν, ἢ διὰ ἰδιοπάθειαν, ἀλλ' εὐλόγως ἀφορίζοντά τινας, ἢ κλείοντα ναούς· ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐκλαβοῦ, εἰς μόνους τοὺς ἀφορισμούς. ὁ γὰρ κλείων ναὸν ἐπίσκοπος ἐξ οἱουδήτινος εὐλόγου ἢ παραλόγου τρόπου, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσεται, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. Ερμηνεία. ὁ μὲν παρὼν κανὼν ἀπαλλάττει τοὺς κληρικοὺς πάσης αἰσχροκερδοῦς εἰσπράξεως, ἐπινοουμένης παρὰ ἀρχιερέως.

τὸ δὲ β΄. γ΄. δ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν διορίζονται, μήτε μιτάτων δόσεσι, μήτε προσωπικαῖς λειτουργίαις, μήτε ἁπλῶς οἵαις δήτισιν ἐπηρείαις δημοσιακαῖς τοὺς κληρικοὺς ὑποκεῖσθαι· ἀλλὰ τὰ δημοσιακὰ τελέσματα καὶ μόνον τελεῖν. ὁ μέντοι κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεύς, διὰ χρυσοβούλλου προσκυνητοῦ ἀπολυθέντος κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος ζ΄. ἐφιλοτιμήσατο πᾶσι τοῖς ὁπουδήποτε τῶν χωρῶν τῆς Ῥωμανίας προσκαθημένοις ἱερεῦσι καὶ δημοσιακοῖς τελεσταῖς οὖσι, μὴ μόνον ἐξκουσσείαν πάσης δημοσιακῆς ἐπηρείας, ἀλλὰ καὶ ἀτέλειαν τοῦ ζευγολογίου. μετὰ δέ τινα καιρὸν ἀπεχαρίσατο τούτοις μετὰ δοχῆς, ἀτέλειαν κεφ. δ΄. κἂν μὴ ἀπὸ ζευγολογίου ὦσι τὰ διδόμενα παρὰ τούτων τελεσμάτων. τὴν δὲ τοιαύτην φιλοτιμίαν τῆς ἐξκουσσείας τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν, ἀπεχαρίσατο καὶ τοῖς ἐν πᾶσι προσωπικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ μοναστηριακοῖς κτήμασι, προσκαθημένοις ἱερεῦσι, πλὴν τῶν μὲν δημοσιακῶν ἱερέων τὴν ποσότητα, διὰ ἀπογραφῆς ἐστενοχώρησε, διὰ τὴν δοχὴν τῶν συμπαθηθέντων τελεσμάτων αὐτῶν. ὥστε εἰς τὸ ἑξῆς μὴ αὐξάνεσθαι ταύτην· τοὺς δὲ λοιποὺς προσωπικοὺς ἱερεῖς, ἀπογράφεσθαι οὐκ ἐδόκησε πάντως, διὰ τὸ μηδὲ ὀφείλειν γίνεσθαι χάριν τούτων, δοχὴν οἱανδήτινα. ἐπεὶ δὲ μετά τινας χρόνους, ἱερέων τινῶν δημοσιακῶν ὑπερβαινόντων τὴν ποσότητα τῶν, ὡς εἴρηται, γεγονυιῶν ἀπογραφῶν, ἑλκομένων εἰς ἀπόδοσιν πλωΐμων καὶ λοιπῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν, ὑπεμνήσθη ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ· καὶ συνεζητήθη κατὰ πρόσταξιν βασιλικήν, εἰ βοηθοῦνται καὶ οἱ τοιοῦτοι δημοσιακοὶ ἱερεῖς, ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος χρυσοβούλλου, εἰς τὸ ἐξκουσσεύεσθαι τέως ἀπὸ τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν· διάγνωσις γέγονε συνοδική, ὀφείλειν καὶ τοὺς τοιούτους ἱερεῖς τέως ἀπὸ τῶν ἐπηρειῶν ἐξκουσσεύεσθαι. εἶπε γὰρ ἡ ἁγία σύνοδος, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ προοιμίου, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐξκουσσεύεσθαι πάντας τοὺς προσωπικοὺς ἱερεῖς, μηδὲ ἀπογραφομένους, παρίσταται ἐναργῶς, τὴν βασιλικὴν εὐεργεσίαν, πρὸς πάντας ὑφαπλωθῆναι τοὺς ἱερεῖς. ἄδικον γάρ φασι καὶ τῆς βασιλικῆς εὐεργεσίας ἀλλότριον, τούτους μὲν τῷ δημοσίῳ μηδὲν συνεισφέροντας, ἐξκουσσεύεσθαι διὰ τιμὴν τῆς ἱερωσύνης· ἐκείνους δὲ τελεστὰς ὄντας τοῦ δημοσίου ἐπηρεάζεσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἱερωσύνης μὴ ἔχειν παρεί-

Secundum autem, tertium, quartũ, & quintum caput iij. tit. iij. lib. Basil. neque metatorum dationibus, neque personalibus muneribus, nec vllis omnino publicis oneribus clericos astrictos esse decernunt, sed sola publica sacra peragere. Iã verò Imp. dominus Emanuel, per bullam auream mense Februario indictione vij. emissam, concessit omnibus sacerdotibus, qui vbiuis Romaniæ locorum assident, & publica sacra peragunt, non solùm ab omni onere publico excusationem habere, sed etiã immunitatem iugationum. Post aliquod autem tempus eis quoq; largitus est immunitatem capitis quarti, etiam si nõ sint ex iugatione quæ ab eis dãtur tributa. Hanc autem à personalibus muneribus excusationem dedit omnibus, qui in personalibus ecclesiasticis, & monasterialibus, assident sacerdotibus: sed publicorum quidem sacerdotum quantitatẽ descriptione facta in angustũ redegit, propter susceptionem eis concessorum vectigalium, vt ea deinceps non augeatur: reliquos autem personales sacerdotes non esse describendos ei visum est, quoniam nulla eorum esse deberet penitus susceptio. Cùm autem aliquãto post tempore, sacerdotes quidam publici, qui quãtitatem factarum, vt dictum est, descriptionum excedebant, ad nautica soluenda & reliqua onera publica traherentur, commonitus est Imperator sanctus à sanctissimo patriarcha domino Luca, & quæsitũ est iussu Imp. an hi quoque publici sacerdotes à dicta aurea bulla iuuentur, vt à publicis oneribus excusentur: synodalis fuit definitio tales quoque debere sacerdotes ab oneribus excusari. Dixit enim sãcta synodus, quòd & ex procemio, & eo etiam quòd omnes excusantur personales sacerdotes, & non ij qui describuntur, euidenter ostenditur, Imp. beneficium ad omnes extendi sacerdotes. Iniustum autem esse dicunt, & ab Imp. beneficentia alienum, vt qui publico quidem nihil conferunt, propter sacerdotij honorem excusentur: illi autem, qui publico deseruiunt, opprimantur, & ex sacerdotio non habeant sola-

tium, sed perinde ac si essent profani, in iudicio vexentur. Et lege eam quæ in Iulio mense prima indictione facta est, de ea re declarationem.

Canon V.

Est peccatum ad mortem, quando peccantes aliqui manent incorrecti. Hoc autem est deterius, quando & erecta ceruice aduersus pietatem & religionem insurgunt, mammonam Dei obedientiæ præferentes, & eius canonicas constitutiones non ferentes. In iis non est dominus Deus, nisi fortè humiliati à suo delicto resipuerint. Oportet enim eos magis Deo supplicare, & cum corde contrito, huius peccati remissionem & condonationem petere, & non de illicita donatione se iactare: Deus enim propè est iis qui sunt contriti corde. Eos ergo, qui per auri dationem se fuisse in ecclesia constitutos gloriantur, & in ea improba consuetudine spem habent, quæ à Deo & ab omni sacerdotio alienat, & ideo impudente vultu & ore aperto, probrosis & contumeliosis verbis eos qui propter actam ex virtute vitam à sancto spiritu selecti electíque sunt absque auri largitione, vilipendunt ac negligunt, primùm quidē eos qui hoc faciunt, vltimum proprij ordinis gradum sumere: sin autem perseuerauerint, inflicta quoque pœna corrigere decernimus: si quis autem in ordinatione hoc quandoque fecisse visus fuerit, fiat, vt vult canon apostolicus, qui dicit, Si quis episcopus per pecunias hanc sit dignitatem assecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipse qui ordinauit, & exscindatur omnino à communione, vt Simon magus à me Petro. Et ij. canon sanctorum patrum qui Chalcedone conuenerunt, qui dicit: Si quis episcopus pecuniis ordinationem fecerit, & non venalem gratiam in emptionem deduxerit, & pecuniis episcopum, vel chorepiscopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum qui in clero enumerantur, vel pecuniis promouerit œconomum, vel defensorem, vel paramonarium, vel omnino aliquem ex canone, turpis lucri gratia, qui hoc aggressus esse conuictus fuerit, de proprio gradu veniat in periculum, & qui ordinatur, ex ea ordinatione vel promotione, quæ pretio dato instar mercaturæ facta est, nihil iuuetur: sed sit alienus à dignitate vel munere seu curatione quam pecuniis assecutus est:

A θάλψιν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀσεβεῖς εὐθύνεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς α΄. ἰνδικτιῶνος γεγονὸς χάριν τούτου, συνοδικὸν σημείωμα.

Κανὼν ε΄.

Ἁμαρτία πρὸς θάνατόν ἐστιν, ὅταν τινὲς ἁμαρτάνοντες, ἀδιόρθωτοι μείνωσι. τὸ δὲ τούτου χεῖρον, ἐὰν τραχηλιῶντες κατεξανίστανται τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ προτιμώμενοι τὸν μαμωνᾶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπακοῆς, καὶ τῶν κανονικῶν αὐτοῦ διατάξεων μὴ ἀντεχόμενοι· διὸ ἐν τούτοις οὐκ ἔστιν κύριος ὁ Θεὸς, εἰ μήπω ταπεινωθέντες, τοῦ ἰδίου B σφάλματος ἀνανήψωσι· χρὴ γὰρ μᾶλλον αὐτοὺς προσέρχεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας τὴν ἄφεσιν τούτου τοῦ ἁμαρτήματος καὶ τὴν συγχώρησιν αἰτεῖσθαι, οὐκ ἐναβρύνεσθαι τῇ ἀθέσμῳ δόσει. ἐγγὺς γὰρ Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ. τοὺς ἐγκαυχωμένους οὖν, διὰ δόσεως χρυσίου τετάχθαι ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ ἐπελπίζοντας, τῇ ἀλλοτριούσῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ πάσης ἱερωσύνης· καὶ ἐκ τούτου, ἀναιδεῖ προσώπῳ καὶ ἀπερικαλύπτῳ στόματι ὑβριστικοῖς λόγοις τοὺς δι' C ἀρετὴν βίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκλεγέντας καὶ καταταγέντας ἐκτὸς δόσεως χρυσίου, ἀτιμάζοντας· πρῶτα μὲν τοῦτο ποιοῦντας, τὸν ἔσχατον βαθμὸν λαμβάνειν τοῦ οἰκείου τάγματος· εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, δι' ἐπιτιμίου διορθοῦσθαι. εἰ δέ τις ἐπὶ χειροτονίᾳ φανείη ποτὲ τοῦτο πεποιηκὼς, γινέσθω κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι ἐκ τῆς κοι- D νωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου· ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν δεύτερον κανόνα τῶν Χαλκηδόνι ὁσίων πατέρων ἡμῶν, τὸν λέγοντα· Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσοιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἤ τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμουμένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς, κινδυνευέτω εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν· καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν.

Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη, ἐν τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐκ τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχός, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Μέλλοντες οἱ ἅγιοι πατέρες κολάσαι τοὺς κληρικοὺς τοὺς πρῶτα μὲν ἑκόντι καὶ κατὰ φιλόθεον γνώμην προσάγοντας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις χρήματα ἢ ἕτερα τινά· ὕστερον δὲ ἐγκαυχωμένους ἐπὶ τῇ δόσει, καὶ ζητοῦντας πρωτοκαθεδρίας καὶ προτιμήσεις, καὶ ὀνειδίζοντας τοὺς δι' ἀρετὴν ἢ ἐνέργειαν κληρωθέντας κατὰ Θεὸν συναδέλφους αὐτῶν· ἐχρήσαντο ἐν προοιμίοις, ῥήματί τινι ἀπὸ τῆς πρώτης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, λέγοντι, ἔστιν ἁμαρτία θανάσιμος ἡ ἀδιόρθωτος καὶ ἀμετανόητος, καὶ ἐπὶ ταύτης χείρων ἡ σὺν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀναίδεια. ποῖον γὰρ οὐχ ὑπερβαίνει κακὸν τὸ προτιμᾶσθαί τινα τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ τὰ τοῦ μαμμωνᾶ, ἤγουν τὰ χρήματα, καὶ λέγειν ὀφείλειν τοῦτον δι' ἃ προσήγαγε προτιμότερον εἶναι τῶν ἄλλων πάντων, τῶν καὶ ἐνεργείας ἴσως ἐχόντων ἢ καὶ ἀρετήν; τοὺς γοῦν οὕτω φρονοῦντας, καὶ ὅλως δόσεως χρημάτων μεμνημένους, καὶ ἐλπίζοντας διὰ τοῦτο προτιμᾶσθαι παρὰ τοῖς πολλοῖς, ἀφ' οὗ μᾶλλον κατάγνωσις ἐπάγεται, καὶ ἀπαρακαλύπτως ὀνειδίζοντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν διὰ τὴν ὑψοποιὸν πενίαν· ὑποβιβάζεσθαι εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν, ἵνα ταπεινωθῶσιν. εἰ δὲ καὶ οὕτως ἐπιμένοιεν τῷ κακῷ, ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ τὸ δόξαν πάντως τῷ ἐπισκόπῳ. καὶ ταῦτα μέν, ὁπόταν τις αὐθαιρέτως προσαγάγῃ ἐν ἐκκλησίᾳ οἱαδήτινα πράγματα, ἅτινα καὶ οἱ λαμβάνοντες, ἀπροκριματίστως λαμβάνουσι, καὶ οἱ διδόντες, ἀκινδύνως διδόασιν. Εἰ δέ τις φησὶν οὐκ ἐξ ἀρχῆς μετὰ τοιαύτης αὐθαιρέτου γνώμης ἐποίησε τὴν προσαγωγήν, ἀλλὰ διὰ τὸ χειροτονηθῆναι, ἢ κληρωθῆναι ἢ ἄλλως πως ἐν ἐκκλησίᾳ καταλεγῆναι· ὁ τοιοῦτος κολαζέσθω κατὰ τὸν γ'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τὸν β'. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Τὸ μέντοι ῥῆμα, τὸ λέγον, ἐν τούτοις οὐκ ἔστι Κύριος ὁ Θεός, ἐξελήφθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐκ τῆς τρίτης τῶν βασιλειῶν, διὰ τοὺς ἀλαζόνας καὶ προτιμωμένους τὰ τοῦ μαμμωνᾶ. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος ὀνομάζοντος τὴν οὕτως ἑκουσίως γινομένην δόσιν τοῦ χρυσίου ἄθεσμον, μὴ εἴπῃς εἶναι ταύτην κεκωλυμένην, κἀντεῦθεν καὶ ἄθεσμον.

A *si quis autem rebus adeò turpibus & lucris illicitis intercessor seu sequester apparuerit, hic quoque, si sit quidem clericus, à proprio gradu excidat: sin autem laicus, vel monachus, segregetur.*

SCHOL. BALS. Sancti patres clericos punituri, qui primũ quidẽ spõte & pia mente pecunias in ecclesias adferunt, vel aliqua alia, postea autẽ propter donationem se iactãt, & primas sedes prioresq; honores quęrũt, & in eos probra ingerentes, qui propter virtutem vel actionem in clerũ B secundùm Deum recepti sunt, suos scilicet confratres: dicto quodam in proœmiis vsi sunt, ex prima catholica epistola sancti apostoli & euangelistæ Ioannis, dicentis, Est peccatum ad mortem, scilicet peccatum mortale quod est incorrigibile, & cuius nulla agitur pœnitentia: & eo adhuc est deterius, ea quæ est cum peccato impudẽtia. Quodnã enim malum nõ superat, si quis mammonã, id est pecunias, Dei mandato pręferat: & dicat debere se cæteris aliis honore pręferri, qui fortasse virtutẽ habẽt & C actionem? Eos ergo qui ita sentiunt, & pecuniarũ dationis omnino meminerũt, & sperãt propter id se apud multos præponendos, ex quo maior condemnatio sequitur: & suis fratribus paupertatem, quæ ad alta eos prouexit, exprobrãt: ad vltimum sui gradus locum demitti, vt humilientur: sin autem sic quoque in malo perseuerent, puniri vt episcopo visum fuerit. Et hæc quidem, quando quispiã sua sponte in ecclesiã res aliquas tulerit: quas & qui accipiũt, ci- D tra vllũ præiudicium accipiũt, & qui dant, in pœnam non incidunt: si quis autẽ, inquit, ab initio non ita liberali & spõte suscepta volũtate, sed vt ordinetur, vel in clerũ recipiatur, vel aliquo alio modo in ecclesia eligatur, oblationẽ fecerit, is qui talis est, puniatur, vt vult xxix. canõ apostolicus, & ij. canon Chalced. syn. Id autem quod dicitur, In his nõ est Dominus tuus, à patribus acceptum est tertio libro Basil. propter arrogantes, & eos qui mammonam præferũt. Cùm autem audis canonem nominantem eam quæ sic sponte fit auri dationem, illicitam, ne dixeris eam esse prohibitam, & ideo etiam illicitam.

vt ea est quæ processit ordinationis, A vel clericatus gratia. De ea enim deinceps docet. Sed eam patres ideo illicitam nominauerunt, quòd is qui eam offerat, propter eam quoq; oblationem se iactitet & glorietur. Nota ergo hæc propter eos qui tondentur in monasteriis cum pecuniarum largitione, & propter eos qui Deo sua sponte oblationes faciunt. Eos autem qui pecuniis in externis monasteriis ius fraternitatis acquirunt, canonibus teneri existimo, quòd non sit vituperanda alimentorum acquisitio. Quid autem, qui B sponte quidem res obtulit? sic punitur. Qui autem vt esset clericus vel vt tonderetur, res vllas dedit, postquam punitus fuerit, cáne quę dederit, petet efficaciter? Solutio. Nequaquam. ait enim xj. cap. ij. tit. xxix. lib. Basil. hoc modo: Quod turpi vtriusque causa datur, eiusque qui dat & eius qui accipit, non redit. Et exteriorem affert lex antiqua rationem, quoniam in pari causa potior est qui possidet, ex xxij. lib. hæc eligens.

C

CANON VI.

Quoniam canon est, qui dicit, bis in anno, in vnaquaque prouincia, per congregationes episcoporum fieri oportere quæstiones canonicas, propter vexationem, & quòd itineri perficiundo minùs sufficerent qui cogebantur, statuerunt sancti vi. synodi partres ea quouis modo, & quacunque ex causa, semel in anno fieri, & delicta corrigi. Hunc ergo canonem nos quoque renouamus: & si quis magistratus hoc prohibere inuentus fuerit, segregetur. Si quis autem metropolitanus hoc fieri non curauerit, præterquam vi, vel necessitate, & iusta aliqua D *de causa, canonicis pœnis subiiciatur. Cùm autem de canonicis & euangelicis rebus fiat synodus, opus est vt congregati episcopi magnam curam & diligentiam gerant, vt diuina & viuifica mandata seruentur. In eis enim seruandis est retributio multa, quoniam lucerna est mandatum, lex verò lux, & via vitæ, probatio & disciplina. ne liceat autem metropolitano, ex iis quæ secum affert episcopus, vel iumentum, vel aliquam rem aliam petere. Si enim hoc fecisse deprehensus fuerit, reddet quadruplum.*

ὡς προσβᾶσαν χάριν ἐξ ὠνήσεως χειροτονίας ἢ κληρώσεως. περὶ ταύτης γὰρ ἐφεξῆς διδάσκει. ἀλλ' ἄθεσμον ταύτην οἱ πατέρες ὠνόμασαν διὰ τὸν προσαγαγόντα, καὶ διὰ ταύτην προσαγωγὴν ἐναβρυνόμενον. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ἀποκειρομένους εἰς μοναστήρια μετὰ δόσεως χρημάτων, καὶ διὰ τοὺς αὐθαιρέτως ποιοῦντας προσαγωγὰς τῷ Θεῷ. τοὺς μέντοι ἐπικτωμένους ἐξωμονίτατα ἀδελφᾶτα ἐν μοναστηρίοις διὰ χρημάτων, οὐ νομίζω ὑπὸ τῶν κανόνων ἁλίσκεσθαι, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐπίμομφον τὴν τῶν σιτηρεσίων ἐπίκτησιν. τί δέ, ὁ μὲν αὐθαιρέτως προσάγων χρήματα, οὕτω κολάζεται, ὁ δὲ διὰ τὸ κληρωθῆναι, ἢ ἀποκαρῆναι δοὺς οἷα δή τινα πράγματα, ἐνδυνάμως ζητήσει μετὰ τὸ κολασθῆναι ἃ δέδωκε; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ τὸ ια'. κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ κθ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω, τὸ ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ ἑκατέρων διδόμενον, τοῦ τε λαβόντος καὶ τοῦ παρέχοντος, οὐκ ἀντιστρέφεται. καὶ προστίθησιν ἔξωθεν ὁ παλαιὸς λογισμόν, ὅτι ἐν ἴσῃ αἰτίᾳ κρείττων ἐστὶν ὁ νεμόμενος, ἐκ τοῦ κα'. βιβλίου τοῦτο ἀναλεξάμενος.

Κανὼν ϛ'.

Ἐπειδήπερ κανών ἐστιν ὁ λέγων, δὶς τοῦ ἔτους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν χρὴ γίνεσθαι διὰ συναθροίσεως ἐπισκόπων τὰς κανονικὰς ζητήσεις, διὰ δὲ τὴν συντέλειαν καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν τοὺς συναθροιζομένους, ὥρισαν οἱ ἐκ τῆς συνόδου ὅσιοι πατέρες, ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ προφάσεως, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι, καὶ τὰ ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. τοῦτον οὖν τὸν κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν, καὶ εἴ τις εὑρεθῇ ἄρχων τοῦτο κωλύων, ἀφοριζέσθω. Εἰ δέ τις ἐκ τῶν μητροπολιτῶν ἀμελήσοι τοῦτο γίνεσθαι, ἐκτὸς ἀνάγκης καὶ βίας καί τινος εὐλόγου προφάσεως, τοῖς κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. τῆς δὲ συνόδου γινομένης περὶ κανονικῶν καὶ εὐαγγελικῶν πραγμάτων, δεῖ τοῖς συναθροισθεῖσιν ἐπισκόποις ἐν μελέτῃ καὶ φροντίδι γίνεσθαι τοῦ φυλάττεσθαι τὰς θείας καὶ ζωοποιοὺς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. ἐν γὰρ τῷ φυλάσσεσθαι αὐτὰς ἀνταπόδοσις πολλή, ὅτι καὶ λύχνος ἐντολή, νόμος δὲ φῶς καὶ ὁδὸς ζωῆς, ἔλεγχος καὶ παιδεία. καὶ ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς. μὴ ἔχειν δὲ ἄδειαν τὸν μητροπολίτην, ἐξ ὧν ἐπιφέρεται ὁ ἐπίσκοπος μετ' αὐτοῦ, ἢ κτήνους ἢ ἑτέρου εἴδους ἀπαιτεῖν· εἰ δὲ τοῦτο ἐλεγχθῇ, ἀποτίσει τετραπλάσιον.

Ἑρμηνεία.

Ἑρμηνεία.

Κανόνων διαφόρων διοριζομένων πότε ὀφείλουσι γίνεσθαι σύνοδοι, καὶ τῶν μὲν λεγόντων ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ συνέρχεσθαι τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπισκόπους, τῶν δὲ δὶς τοῦ ἔτους, ὁ παρὼν κανὼν διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας συντριβὴν τῶν ἐπισκόπων κατηκολούθησε τῷ η΄. κανόνι τῆς ς΄. συνόδου, τῷ διοριζομένῳ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τούτους συναθροίζεσθαι, καὶ διωρίσατο οὕτω γίνεσθαι, εἰ μή τις ἀνάγκη καὶ βία ἢ ἄλλη πρόφασις εὔλογος τὴν συνέλευσιν παρεμποδίσει. τοὺς δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντας ἀρχιερεῖς τοῖς κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἄρχοντας τοὺς κωλύοντας τοῦτο γίνεσθαι, ἀφορίζεσθαι. ὅτε μέντοι, φησὶν, ἡ σύνοδος γένηται, ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι φροντίζειν τοῦ φυλάττεσθαι τὰς εὐαγγελικὰς καὶ κανονικὰς παραδόσεις, καὶ τὰς ἄλλας ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. καὶ κανονικαὶ μὲν παραδόσεις εἰσὶν οἱ εὔλογοι καὶ παράλογοι ἀφορισμοὶ, αἱ καταστάσεις τῶν κληρικῶν, αἱ παραδόσεις τῶν ἐπισκοπικῶν πραγμάτων, καὶ τὰ τοιαῦτα· εὐαγγελικαὶ δὲ παραδόσεις καὶ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ τὸ βαπτίζεσθαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ μὴ μοιχεύεσθαι· μὴ πορνεύσῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, καὶ τὰ ὅμοια. ἐπεὶ δὲ ἔμαθον οἱ πατέρες ὅτι ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν ἐπισκόπων μητροπολῖται τινὲς κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, καὶ ἀπαιτοῦσιν ἵππους ἢ ἕτερά τινα εἴδη, ὥρισαν καὶ τοῦτο παύσασθαι, καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα μητροπολίτην, ἀντιστρέφειν τὸ διδόμενον εἰς τὸ τετραπλάσιον. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μητροπολίτην ἀπαιτεῖν τι ἐξ ὧν ὁ ἐπίσκοπος ἐπιφέρεται. εἰ γὰρ ἑκοντὶ ὁ ἐπίσκοπος θελήσει δεξιώσασθαι τὸν μητροπολίτην αὐτοῦ διά τινος πράγματος, οὐ κωλυθήσεται τοῦτο ποιεῖν. ζήτει καὶ η΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν η΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν ζ΄.

Ἔφη Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ἁμαρτιῶν οὖν προκαταλαμβανουσῶν, ἕτεραι ἁμαρτίαι ἕπονται ταύταις. τῇ οὖν ἀσεβεῖ αἱρέσει τῶν χριστιανοκατηγόρων, καὶ ἄλλα ἀσεβήματα συνηκολούθησαν. ὥσπερ γὰρ τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὄψιν ἀφεῖλον ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἕτερά τινα ἔθη παραλελοίπασιν

A

Schol. Bals. Cùm diuersi canones statuant, quādo fieri debeant synodi: & alijquidem semel in anno statuant conuenire oportere prouinciales episcopos: alij verò bis in anno: præsens canon, propter episcoporū è via vexationem, nonum canonem vj. synodi secutus est, qui decernit eos semel in anno congregari oportere, & sic faciendum esse, nisi quędam vis, vel necessitas, vel causa probabilis, impedimento fuerit quominus conueniant: Antistites autem qui non ita faciunt, pœnis canonicis

B

subijci: Sed etiam ciuiles magistratus, qui hoc fieri prohibent, segregari. Quādo autem fuerit, inquit, facta synodus, debent episcopi curam gerere, vt euangelicæ & canonicæ traditiones seruentur, & alia Dei mandata. Et sunt canonicæ quidē traditiones, iustæ & iniustæ excōmunicationes, clericorū ordinationes; episcopalium rerum administrationes, & similia: Euāgelicæ autem traditiones & mandata Dei, baptizari in nomine patris & filij & spiritus sancti:

C

non mœchaberis, non scortaberis, non falsum testimonium dices, & similia. Quoniam autem intellexerūt patres, quòd in episcoporum concionibus quidam metropolitani nimis sua potestate & imperio in eos vtuntur, & equos ab eis, vel aliqua alia exigunt, id quoque cessare statuerunt, & metropolitanum qui tale quid fecerit, id quod datū est, in quadruplum restituere. Pulchre autem dixit canon, non licere metropolitano quidquā eorū exigere quæ affert episcopus. Si enim sua sponte voluerit episcopus metropolitanū aliquo

D

eiusmodi dono prosequi, non prohibebitur hoc facere. Quære viij. cap. viij. tit. presentis operis, & viij. can. syn. in Trul.

CANON VII.

Ait Paulus diuinus apostolus, Quorūdam hominū peccata sunt manifesta: nonnullis autē consequuntur. Præcedētibus autē peccatis, alia quoque ea sequuntur. Impiā ergo eorum sectā qui Christianos accusāt, alia quoq; impia cōsecuta sunt. Quemádmodum enim venerabiliū imaginū aspectū ex ecclesia sustulerūt, alios quoq; mores reliquerūt.

quos quidem oportet renouari, & tam ex iure scripto quàm non scripto sic obseruari. Quæcunque ergo templa cõsecrata sunt absque reliquiis martyrum, in eis fieri statuimus reliquiarum depositionem cum consuetis precibus. Qui autem templum consecrat sine sanctis reliquiis, deponatur, vt qui ecclesiasticas traditiones transgressus sit.

SCHOL. BALS. Mos erat ecclesiasticus diuina templa per sanctas martyrum reliquias cõsecrare. Christianorũ autẽ accusatores, seu ij qui imaginum hostes exustoresque dicuntur, qui eos esse idololatras dictitant, qui venerabiles & sanctas imagines adorant, vltra eorum hæresin & aduersus catholicos insaniam, veneranda quoque templa sine sanctis reliquiis consecrarunt. Dicunt ergo patres, quòd humana peccata, alia quoque peccata consequuntur, vt dicit magnus apostolus Paulus. Et quoniam imaginum hostium sectam alia quoque mala consecuta sunt: (prætermissæ enim fuerũt ecclesiasticæ consuetudines necessariæ) decernimus, vt templa quæ absque reliquiis consecrata fuere, rursus per reliquias consecrentur, & sic deinceps fiat: tẽpla autẽ quæ sine sanctis reliquiis consecrata fuêre, diruãtur. Dixerit autẽ quispiam & quomodo oratoria hodie sine reliquiarũ depositione cõsecrãtur? & cur sacra in eis non celebrantur etiam ab episcopis, sed à solis sacerdotibus? & audiuit, quòd quæ fiũt ab antistitib⁹, ἀντιμήνσια siue superaltaria, eo tempore quo fit templi consecratio, oratoriis tradita sufficiunt pro cõsecratione, siue dedicatione, ac inthronizatione, encæniis & apertionibus. Propterea enim & ἀντιμήνσια appellata sunt, quòd multas eiusmodi mensas exprimãt & referant, quæ sanctam dominicã mensam perficiũt. Cæterùm antistites sacra non faciunt in oratoriis, quę non sunt dedicata, quoniam antistitis auctoritas dignitásq; deprimitur, si nõ sit tẽplum, in quo apostolicè collocatur, & alia quæ templi consecrationẽ decorémque constituunt. Cùm autem interrogassent aliqui, quando fit ecclesiarum consecratio? audiuerunt quòd fundamenti quidem proiectio fit per solã orationem episcopi illius regionis, & crucis fixionem.

A ἃ χρὴ ἀνανεωθῆναι, καὶ κατὰ τὴν ἔγγραφον καὶ ἄγραφον θεσμοθεσίαν οὕτω κρατεῖν. ὅσοι οὖν σεπτοὶ ναοὶ καθιερώθησαν ἐκτὸς ἁγίων λειψάνων μαρτύρων, ὁρίζομεν αὖθις κατάθεσιν γίνεσθαι λειψάνων, μετὰ καὶ τῆς συνήθους εὐχῆς. ὁ δὲ ἄνευ ἁγίων λειψάνων καθιερῶν ναὸν, καθαιρείσθω, ὡς παραβεβηκὼς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις.

Ἑρμηνεία.

Ἔθος ἦν ἐκκλησιαστικὸν, τοὺς θείους ναοὺς καθιεροῦσθαι διὰ ἁγίων λειψάνων μαρτυρικῶν. οἱ δὲ Χριστιανοκατήγοροι ἤγουν εἰκονοκαῦσται, οἱ λέ-
B γοντες τοὺς προσκυνητὰς τῶν σεπτῶν, καὶ ἁγίων εἰκόνων, εἰδωλολάτρας, ἐπέκεινα τῆς αἱρέσεως αὐτῶν καὶ τῆς κατὰ τῶν ὀρθοδόξων μανίας, καὶ σεπτοὺς ναοὺς καθιέρωσαν ἐκτὸς ἁγίων λειψάνων. Φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὅτι ταῖς ἀνθρωπίναις ἁμαρτίαις ἐπακολουθοῦσι καὶ ἕτεραι ἁμαρτίαι, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον. καὶ ἐπεὶ τῇ αἱρέσει τῶν εἰκονομάχων, καὶ ἄλλα κακὰ ἐπηκολούθησαν, (παρελείφθησαν γὰρ ἔθιμα ἐκκλησιαστικὰ ἀναγκαῖα,) ὁρίζομεν τοὺς καθιερωθέντας ναοὺς ἄνευ ἁγίων λειψάνων, πάλιν καθιερωθῆναι διὰ λει-
C ψάνων, καὶ ἐφεξῆς οὕτω γίνεσθαι· τοὺς δὲ καθιεροῦντας ναοὺς χωρὶς ἁγίων λειψάνων καθαιρεῖσθαι. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. εἴπε δέ τις, καὶ πῶς ἄνευ καταθέσεως λειψάνων σήμερον τὰ εὐκτήρια καθιεροῦνται· καὶ διὰ τί οὐ γίνονται ἱεροτελεστίαι ἐν αὐτοῖς καὶ παρὰ ἐπισκόπων, ἀλλὰ παρὰ ἱερέων μόνων; καὶ ἤκουσεν ὡς τὰ γινόμενα παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἀντιμήνσια καθ' ὃν καιρὸν καθιέρωσις ναοῦ γίνεται, διαδιδόμενα εἰς εὐκτηρίους οἴκους, ἀρκοῦσιν ἀντὶ καθιερώσεως ἤτοι ἐν-
D θρονισμοῦ, καὶ ἐγκαινίων καὶ ἀνοιξίων. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀντιμήνσια ἐκλήθησαν, ἤτοι ἀντιπρόσωπα καὶ ἀντίτυπα τῶν πολλῶν τοιούτων μινσῶν τῶν καταρτιζόντων τὴν ἁγίαν δεσποτικὴν τράπεζαν. οἱ μέντοι ἀρχιερεῖς οὐ ποιοῦσιν ἱεροτελεστίας εἰς εὐκτηρίους ἀνενθρονίστους ναοὺς, διότι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα ὑποβιβάζεται, θρόνου μὴ ὄντος αὐτίκα εἰς ὃν ἀποστολικῶς ὁ ἐπίσκοπος καθιδρύεται· μηδὲ τῶν ἄλλων τῶν συνιστώντων τὴν τοῦ ναοῦ καθιέρωσιν καὶ εὐπρέπειαν. ἐρωτήσαντες δέ τινες πότε ἡ καθιέρωσις γίνεται τῶν ἐκκλησιῶν, ἤκουσαν ὅτι ἡ μὲν πῆξις τοῦ θεμελίου διὰ εὐχῆς μόνης καὶ σταυροπηγίου τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου γίνεται.

ἡ δὲ καθιέρωσις μετὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ ναοῦ, ὅτε τελοῦνται τὰ ἐγκαίνια, τὰ ἀνοίξια καὶ ὁ ἐνθρονισμός, καὶ ὁ ἅπας τούτου ἀπαρτισμὸς ὑπὸ ἁγίου μύρου χριομένου, καὶ λείψανα μαρτυρικὰ ὑποδεχομένου. διενισταμένου δέ τινος ὀφείλειν καθαιρεθῆναι ἀρχιερέα τινὰ ποτὲ εἰς ἀνενθρόνιστον ἐκκλησίαν ἱερουργήσαντα, καθὼς καθαιρεῖται καὶ ὁ καθιερῶν ναὸν ἄνευ ἁγίων λειψάνων, ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς ἄλλως πως τὸν τοιοῦτον ἀρχιερέα κολασθῆναι φησίν, κατὰ τὸ δοκοῦν δηλαδὴ τῇ συνόδῳ, οὐ μὴν διὰ καθαιρέσεως, ὅτι κατὰ πολὺ ἀκατάλληλα εἰσὶ τὰ ἐπταισμένα.

A Consecratio autem post templi perfectionem, quando fiunt encænia, & apertiones, & inthronizatio, & vniuersa eius perfectio, sacro chrismate inuncti, & martyrum reliquias suscipientis. Cùm instaret autem quispiã, debere deponi antistitem, qui in nõ dedicata ecclesia sacrificauerat, quẽadmodum deponitur & qui tẽplum consecrat sine sanctis reliquiis, sanctissimus ille patriarcha Lucas pronunciauit alio quodam modo talem esse puniendum sacerdotem, prout scilicet synodo visum fuerit, sed non per depositionem. Delicta enim ea B sunt longè latéque dissidentia.

Κανὼν η'.

Ἐπειδὴ πλανώμενοί τινες ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων θρησκείας μυκτηρίζειν ἔδοξαν Χριστὸν τὸν Θεόν, προσποιούμενοι χριστιανίζειν, αὐτὸν δὲ ἀρνούμενοι κρύβδην, καὶ λαθραίως σαββατίζοντες, καὶ ἕτερα Ἰουδαϊκὰ ποιοῦντες, ὁρίζομεν τούτους μήτε εἰς κοινωνίαν, μήτε εἰς εὐχήν, μήτε εἰς ἐκκλησίαν δέχεσθαι· ἀλλὰ φανερῶς εἶναι κατὰ τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν Ἑβραίους· μήτε τοὺς παῖδας αὐτῶν βαπτίζειν, μήτε δοῦλον ὠνεῖσθαι ἢ κτᾶσθαι. Εἰ δὲ ἐξ εἰλικρινοῦς πίστεως ἐπιστρέψει τις αὐτῶν καὶ ὁμολογήσει ἐξ ὅλης καρδίας, θριαμβεύων τὰ κατ' αὐτῶν ἔθη καὶ πράγματα, πρὸς τὸ καὶ ἄλλους ἐλεγχθῆναι καὶ διορθώσασθαι, τοῦτον προσδέχεσθαι, καὶ βαπτίζειν τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ ἀσφαλίζεσθαι αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν Ἑβραϊκῶν ἐπιτηδευμάτων· Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχοιεν, μηδαμῶς αὐτοὺς προσδέχεσθαι.

Canon VIII.

Quoniam Hebræorum religionis quidam errantes, Christum Deum nostrum subsannare nisi sunt, sese Christianos esse fingentes, ipsi autem clanculum & occultè eum negantes, sabbata obseruantes, & multa alia Iudaica facientes: statuimus, vt neque ad communionem, neque ad orationem, neque ad ecclesiam admittantur, sed apertè sint secundùm suam religionem Hebræi, & neque filios eorum baptizent, neque seruum emant vel possideant. Sin autem ex pura & syncera fide quis eorum conuersus, & ex C *toto corde confessus fuerit, eorum moribus & rebus insultans, & veluti triumphum agens, vt & alij refellantur & corrigantur, eum recipiant, & baptizent, & eius liberos: & caueant ipsi se ab Hebræorum studiis & institutis descituros. Si autem non ita se gerant, eos nullo admittant modo.*

Ἑρμηνεία.

Ἰουδαῖοί τινες ἔνοχοι καταστάντες ἐπί τισιν ὑποθέσεσι, καὶ θέλοντες ταύτας ἐκφυγεῖν, προσήρχοντο τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ προσεποιοῦντο μὲν τὰ τῶν Χριστιανῶν φρονεῖν, τῇ ἀληθείᾳ δὲ τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐφρόνουν, λαθραίως σαββατίζοντες, καὶ τὰ ἡμέτερα διασύροντες, ἐβάπτιζον δὲ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν, καὶ ἄλλα τινὰ ἐποίουν εὐσεβῆ, ὡς ἂν φαίνωνται τάχα ὀρθόδοξοι. Φασὶν οὖν οἱ πατέρες μὴ δέχεσθαι τούτους εἰς κοινωνίαν οἱανδή τινα, μηδὲ παραχωρεῖν τοὺς παῖδας αὐτῶν βαπτίζεσθαι, μηδὲ δοῦλον Χριστιανὸν ὁπωσδήποτε κτᾶσθαι, ἀλλὰ φανερῶς κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων θρησκείαν αὐτοὺς πολιτεύεσθαι. Εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐπιστρέψει μετὰ καθαρᾶς διαθέσεως, καὶ ἄνευ ἀνάγκης, ἢ προσποιήσεως, καὶ ἀντίος ἄξεται τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν,

SCHOL. BALS. Iudæi quidam, cùm quorundam criminum rei agerentur, vellent autem damnationem effugere, ad fidem Christianam accedebant, & se Christiana quidem sentire præ se ferebant, sed Iudaica re vera sentiebant, sabbata clanculum obseruantes, & nostra lace- D rabant. Suos autem liberos baptizabant, & alia quædam pia faciebãt, vt orthodoxi viderentur. Dicunt ergo patres, eos non in aliquam communionem admittendos, nec permittendum vt filij eorum baptizentur, nec vt Christianum seruum vllo modo possideant, sed iuxta Hebræorum religionem se apertè gerãt. Si quis autem à Iudaica impietate, cum bona affectione, & sine necessitate vel simulatione, conuersus fuerit, & Iudaicis moribus restiterit,

A & toto animo de iis triumphum egerit, & confessus fuerit ea quæ ab aliquibus aliquo prætextu facta sunt, & ad Christianorum fidei ludificationem respiciunt, vt & illi conuincantur & corrigantur: ipse & eius liberi ad communionem admittantur, & baptizentur, si priùs cauerint fore vt à Iudaicis traditionibus & studiis abstineant. Quadragesimum verò quartum caput primi tit. primi lib. Basil. inquit, Iudæus qui, se Christianum esse velle præ se ferens, vt qui aduersus se accusationem, vel mutui actionem expectet, B ad ecclesiam confugit, debito non soluto, vel à crimine non absolutus, ne admittatur. Quære & xlj. caput eiusdem libri & tit. Iudæus mancipium Christianum ne habeat, nec catechumenum circuncidat, nec alius hæreticus Christianum seruum habeat. Et liiij. cap. Samaritanus autem nullus seruum Christianum habebit: sed cùm primùm eum possederit, statim in libertatem vendicetur: Si quis autem eorum erit eiusdem peruersæ cum eis opinionis, licebit ei Christianam amplectenti C opinionem, statim etiam Romanam libertatem assequi.

Canon IX.

Puerilia omnia ludibria, furiosáque dicta ac scripta quæ aduersus sanctas imagines edita sunt, oportet dari episcopo Constantinopolitano, vt cum reliquis hæreticis libris reponantur. Si quis autem hæc celare inuentus fuerit, si sit quidem episcopus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur: sin autem laicus, vel monachus, segregetur.

D Schol. Bals. Cùm Christianorum hostium, seu imaginum exustorum diu inualuisset hæresis, qui ei adhærebant, suas aduersus sacras imagines blasphemias literis mandabant. Dicunt ergo patres, eas debere tradi, vt in Constantinopolitano episcopatu reponantur, vbi reponentur reliqui quoque libri hæreticorum: eos autem qui ea celant, si sint quidem in sacris, deponi: si verò laici vel monachi,

καὶ ὁλοψύχως θριαμβεύσῃ αὐτὰ, καὶ ὁμολογήσῃ τὰ παρά τινων κατὰ σκῆψιν γινόμενα, καὶ εἰς ἐμπαιγμὸν ἀφορῶντα τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, ἐφ' ᾧ κἀκείνους ἐλεγχθῆναι καὶ διορθωθῆναι, προσδέχεσθαι τοῦτον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, εἰς κοινωνίαν, καὶ βαπτίζειν, ἀσφαλιζομένους ἀπέχειν ἀπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν παραδόσεων, καὶ ἐπιτηδευμάτων. σημείωσαι οὖν ταῦτα διὰ τοὺς ἱερεῖς τοὺς βαπτίζοντας τοὺς παῖδας τῶν Αγαρηνῶν, καὶ ὅτι τὸ διὰ θεραπείαν σωματικὴν ζητούμενον ὑπὸ τούτων βάπτισμα ἀπαράδεκτόν ἐστι. τὸ μέντοι μδ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ α'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, φησὶν, Ἰουδαῖος, ὁ θέλειν εἶναι Χριστιανὸς προσποιούμενος, ὃς ἂν τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ἢ τὴν ἀπὸ χρέους ἀγωγὴν, περιμένων, τῇ ἐκκλησίᾳ φεύγῃ, μὴ πληρώσας τὰ χρέη, ἢ ἐλευθερωθεὶς τοῦ ἐγκλήματος, μὴ δεχέσθω. ζήτει δὲ τὸ μα'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω, μήτε κατηχούμενον περιτεμνέτω, μήτε ἄλλος αἱρετικὸς Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἐχέτω. καὶ τὸ νδ'. κεφ. Σαμαρείτης δὲ οὐδεὶς οἰκέτην Χριστιανὸν ἕξει, ἀλλ' ἅμα τῷ κτήσασθαι τοῦτον, εὐθέως εἰς ἐλευθερίαν ἁρπάζεσθαι. Εἰ δὲ τῆς ὁμοίας αὐτῷ ὁ οἰκέτης κακοδοξίας εἴη, ἐξέστω αὐτῷ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἀσπαζομένῳ δόξαν, εὐθὺς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπολαύειν ἐλευθερίας.

Κανὼν θ'.

Πάντα τὰ μειρακιώδη ἀθύρματα, καὶ μανιώδη βακχεύματα, τὰ ψευδοσυγγράμματα, τὰ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων γινόμενα, δέον δοθῆναι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ Κωνσταντινουπόλεως· ἵνα ἀποτεθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν βιβλίων. Εἰ δέ τις εὑρεθείη ταῦτα κρύπτων, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος εἴη, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφοριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Τῆς τῶν Χριστιανοκατηγόρων, ἢ τῶν εἰκονοκαυστῶν αἱρέσεως κρατησάσης ἐπὶ πολὺ, οἱ ταύτῃ προσκείμενοι, διὰ γραφῶν τὰς κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων βλασφημίας αὐτῶν ἐστηλίτευον. Φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὀφείλειν ταύτας δοθῆναι, ἐφ' ᾧ ἀποτεθῆναι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἀπόκεινται καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῶν αἱρετικῶν. τοὺς δὲ κρύπτοντας ταῦτα, ἱερωμένους μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ καὶ μοναχοὺς,

ἀφορίζεσθαι. καλῶς δὲ ὠνόμασαν οἱ πατέρες τὰ τοιαῦτα συγγράμματα, μειρακιώδη ἀθύρματα, ἤγουν νηπιώδη παίγνια, καὶ μανιώδη βακχεύματα, ἤτοι μαινομένων βακχῶν φλυαρήματα, ὅτι εὐδιάλυτα καὶ εὐκατάστρεπτά εἰσιν ὡς τὰ τῶν μειρακίων παίγνια, καὶ ἀξιογέλαστα ὡς τὰ τῶν μαινομένων ἔργα καὶ μεθυόντων. αἱ βάκχαι γὰρ χοροὶ ἦσαν μαινομένων ἑπόμενοι τῷ ἐφόρῳ τῆς μέθης ψευδωνύμῳ θεῷ τῷ Διονύσῳ. οἱ μέντοι νόμοι τὰ τῶν αἱρετικῶν βιβλία διορίζονται καίεσθαι. καὶ ζήτει κεφ. γ΄. τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῷ κατεστρωμένα κεφ. διάφορα τοῦτο αὐτὸ παρακελευόμενα. εἴποι δέ τις δι᾽ ἣν αἰτίαν ὁ μὲν κανὼν τὰ τῶν Χριστιανοκατηγόρων βιβλία ἀποτίθεσθαι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ διορίζεται, οἱ νόμοι δὲ καίεσθαι ταῦτα διορίζονται; ταὐτόν ἐστι τὸ καυθῆναι τὰ βέβηλα συγγράμματα τῶν αἱρετικῶν, καὶ τὸ ἀποτεθῆναι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. οὔτε γὰρ καιόμενα εἰς ἀνάγνωσιν ἔλθοιεν, οὔτε ἐν τοιούτῳ ἀσύλῳ τόπῳ ἀποτιθέμενα, θεατὰ γενήσεταί τινι· ὁ γοῦν καύσας ταῦτα καὶ μὴ ἀποθέμενος ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, τῷ κανόνι οὐχ ὑποκείσεται, ὡς μηδὲ ὑπεναντίως αὐτῷ διαπραξάμενος. ἐπισκοπεῖον δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ πατριαρχεῖον ἐστιν. ἐπεὶ δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διάφορα μὲν σέκρετα ἔχει ὑφ᾽ ἑαυτό, ἰδικῶς δὲ ἀφωρίσθησαν τῷ σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακείου τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, καὶ ὁ κατὰ καιρὸν χαρτοφύλαξ ἐνεργεῖ δικαίῳ τοῦ κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτου πατριάρχου πάντα τὰ τούτῳ ἀνήκοντα, ὡς ἐπισκόπῳ. ἀφορίζει γοῦν, διορθοῦται ψυχικὰ σφάλματα, διακόνους καὶ ἱερεῖς ἐπιτρέπει χειροτονεῖσθαι, τὰ τῶν ἱεροτελεστιῶν πινάκια ἐκτίθεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα τινά· καλῶς ἐπισκοπεῖον κληθήσεται, τὸ χαρτοφυλακεῖον.

A segregari. Rectè autem nominarunt patres eiusmodi scripta, puerilia ludibria, & insana ac bacchica respõsa, insaniẽtium scilicet baccharum nugas, quia sunt solutu facilia & nullo negotio labefactabilia, vt puerorum ludibria: & ridicula, vt furiosorum & ebriorum opera. Bacchæ enim erant chori insanientium, ebrietatis præsidem sequentes Bacchum, qui falsò Deus cognominatur. Iam verò leges, hæreticorum libros exuri quoque decernunt. Quære autem B tertium caput xij. tit. præsentis operis, & inuenies diuersa capita in eo posita, quæ hoc ipsum iubent. Dixerit autem quispiam, quãnam ob causam canon quidẽ, Christianorũ hostiũ, seu imaginũ cõbustorum libros in episcopatu reponi iubet, leges autem eos comburi permittũt? Solutio. Idem est comburi profana & impia hæreticorum scripta, & in Constantinopolitano episcopatu reponi. Neque enim si combusta fuerint, legentur, nec si in eiusmodi tuto inaccesso loco reponantur, ab vllo aspi- C cientur. Qui ergo ea combusserit, & in episcopatu nõ reposuerit, non tenebitur canone, vt qui non contrà fecerit. Constantinopolis autem episcopatus est patriarchatus. Quoniam autem patriarchalis throni magnificentia habet quidem sub se diuersa secreta: chartophylacij autem seu tabularij secreto seorsũ deputata sũt iura episcopalia: & qui hoc tẽpore est chartophylax, sãctissimi huius tẽporis patriarchæ iure omnia quæ ad eum pertinẽt, exercet, vt episco- D pus: etenim excõmunicat, animę delicta corrigit: diaconos & sacerdotes ordinari permittit: sacrorum ministeriorum tabulas, seu indices exponit: & quędã huiusmodi alia: chartophylaciũ rectè episcopatus dicetur.

Κανὼν ι΄.

Ἐπειδή τινες τῶν κληρικῶν παραλογιζόμενοι τὴν κανονικὴν διάταξιν, ἀπολιπόντες τὴν ἑαυτῶν παροικίαν, εἰς ἑτέραν παροικίαν ἐκτρέχουσι, κατὰ πλεῖστον δὲ ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει, καὶ εἰς ἄρχοντας προσεδρεύουσιν, ἐν τοῖς αὐτῶν εὐκτηρίοις τὰς λειτουργίας ποιοῦντες· τούτους οὖν χωρὶς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔξεστι δεχθῆναι ἐν οἱῳδήποτε οἴκῳ ἢ ἐκκλησίᾳ.

CANON X.

Quoniã nõnulli clerici canonicam constitutionem circunscribentes, sua relicta parochia, in alias parochias excurrunt: vt plurimum autem in hac à Deo custodita & Imperiali vrbe, etiam sese apud Principes locãt, & in eorum oratorijs Missas faciunt, eos sine proprio episcopo & Constantinopolitano non licet in quauis ade vel ecclesia recipi:

si quis autem hoc fecerit, si perseueret, deponatur. Quicunque autem cum prædictorum sacerdotum consensu hoc faciunt, non licet eis curas seculares & ad victum pertinentes suscipere, vt qui sint à canonibus prohibiti hoc facere: si quis autem, eorum qui dicuntur maiores, curationem obtinere deprehensus fuerit, vel cesset, vel deponatur, potiùs autem ad docendos pueros & seruos accedat, legens eis diuinas scripturas. Ad hoc enim etiam sacerdotium sortitus est.

Schol. Bals. Diuersi canones prohibent, clericos, parochias, in quibus in clerum relati sunt, relinquere, & ad alias transire. His ergo consequenter, præsens quoque canon decernit, ne vllus clericus absque proprio episcopo, vel sine eius commendatoria & dimissoria epistola, vel Constantinopolitani patriarchæ decreto, vsquam suscipiatur, vel ministret in quauis ecclesia, vel in magistratuum seu officiorum oratorio: is autem qui præter hæc fecerit, & in proprium clerũ non redierit post denunciationem, deponatur. Hoc enim significat illud, vel cesset, vel deponatur: si qui autem, quibus, ab iis qui eos in clerum retulerunt, per eas quas diximus literas, vel à patriarcha Constantinopolitano, in alia ecclesia sacra celebrare permissum est, seculares curationes susceperint, contra ac canonibus continetur, vel maiores facti fuerint, debent postquam prohibiti fuerunt, cessare, vel deponi. Atque alia quidem quę in canone comprehenduntur, in diuersis canonibus exposita sunt, scilicet in xvij. & xviij. can. syn. in Trullo. xiij. & xxiij. Chalced. syn. & in aliis. Ex hoc autem præsentis canonis contextu nota, quòd soli patriarchæ Constantinopolitano permissum est clericos alienos suscipere, etiam sine dimissoriis literis eius qui ipsos ordinauit, si modò literas commendatitias attulerint, quibus se ordinatos & clericos esse probent. Quamobrem ritè, vt mihi videtur, concedet sanctissimus huius temporis patriarcha, & eius chartophylax, alieno clerico, in hac vrbium regina sacrificare, etiam sine dimissoriis literis eius qui illum ordinauit.

μείζονες maiores, quos Franci *Maires*, Germani *Bourgmaistres* appellant.

A Εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει ἐπιμένων, καθαιρείσθω· ὅσοι δὲ μετ' εἰδήσεως τῶν προλεχθέντων ἱερέων τοῦτο ποιοῦσιν, οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς κοσμικὰς καὶ βιωτικὰς φροντίδας ἀναλαμβάνεσθαι, ὡς κεκώλυται τοῦτο ποιεῖν παρὰ τῶν θείων κανόνων. Εἰ δέ τις φωραθείη τῶν λεγομένων μειζοτέρων τὴν φροντίδα ἐπέχων, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω· μᾶλλον μὲν οὖν, εἰ πρὸς διδασκαλίαν τῶν τε παίδων καὶ τῶν οἰκετῶν ἐπαναγινώσκων τὰς θείας γραφάς. Εἰς τοῦτο γὰρ τὴν ἱερωσύνην ἐκληρώσατο.

B

Ἑρμηνεία.

Διάφοροι κανόνες κωλύουσι τοὺς κληρικοὺς καταλιμπάνειν τὰς παροικίας ἐν αἷς ἐκληρώθησαν, καὶ μεταβαίνειν εἰς ἑτέρας. ἀκολούθως οὖν τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται μηδένα κληρικὸν χωρὶς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἤτοι δίχα συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς αὐτοῦ, ἢ ὁρισμοῦ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὁπουδήποτε δέχεσθαι, ἤτοι λειτουργεῖν εἰς οἱανδή τινα ἐκκλησίαν, ἢ εἰς ἀρχοντικὸν εὐκτήριον. τὸν δὲ C παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, καὶ μὴ ὑποστρέφοντα εἰς τὸν οἰκεῖον κλῆρον μετὰ ἐπιφώνησιν, καθαιρεῖσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω. εἰ δέ τινες ἐκχωρηθέντες παρὰ τῶν κληρωσάντων αὐτοὺς, δι' ὧν εἴπομεν γραφῶν ἢ παρὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας ἱερουργεῖν κοσμικὰς φροντίδας ἀναδέξωνται, παρὰ τὴν τῶν κανόνων περίληψιν, ἢ γένωνται μειζότεροι, ὀφείλουσι μετὰ τὸ κωλυθῆναι, παύεσθαι, ἢ καθαιρεῖσθαι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα τὰ τῷ κανόνι περιεχόμενα, ἐν διαφόροις κανόσιν ἐξηγήθησαν, D ἤγουν ἐν τῷ ιζ΄ καὶ ιη΄. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τῷ ιγ΄. καὶ κγ΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ ἑτέροις. ἀπὸ δὲ τοῦ παρόντος κανόνος σημείωσαι ἐκ ῥητοῦ ὅτι μόνῳ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐφεῖται κληρικοὺς ἀλλοτρίους δέχεσθαι, καὶ δίχα ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτοὺς, ἐὰν τέως οὗτοι γραφὰς ἐπιφέρωνται, συνιστώσας ὅτι ἐχειροτονήθησαν ἢ ἐκληρώθησαν. ὅθεν καὶ ἐνδυνάμως ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐκχωρήσει ὁ κατὰ καιροὺς ἁγιώτατος πατριάρχης, καὶ ὁ χαρτοφύλαξ αὐτοῦ, ἀλλότριον κληρικὸν ἱερουργεῖν ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, καὶ δίχα ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν.

μειζότεροι μὲν τοι λέγονται), οἱ κουράτορες τῶν ἀγροικικῶν προαστείων, καθὼς τοῦτο ὥρισται ἀπὸ τοῦ ια΄. κανόνος τῆς α΄. καὶ β΄. συνόδου τῆς συστάσης ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. τοῦτο οὖν ἀπὸ τῶν ἱερωμένων οἱ πατέρες ἀποτρεπόμενοι, ὑποτιθέασιν αὐτοῖς, διδάσκειν γράμματα, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἐκεῖθεν πορίζεσθαι· ὅτι καὶ εἰς τοῦτο ἀφωρίσθησαν. τὸ δὲ προσεδρεύειν τοὺς ἀλλοτρίους κληρικοὺς, εἰς ἄρχοντας, καὶ εἰς εὐκτήρια τούτων λειτουργεῖν, τοῦ φάκτου ἐστί. κἂν γὰρ εἰς ταπεινότερα λειτουργῶσιν εὐκτήρια παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἢ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁμοίως κολασθήσονται.

Κανὼν ια΄.

Ὑπόχρεοι ὄντες πάντας τοὺς θείους κανόνας φυλάττειν, καὶ τὸν λέγοντα οἰκονόμους εἶναι ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ, πάντῃ τρόπῳ ἀπαράτρωτον διατηρεῖν ὀφείλομεν. καὶ εἰ μὲν ἕκαστος μητροπολίτης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ καθιστᾷ οἰκονόμον, καλῶς ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μήγε, ἐξ αὐθεντείας ἰδίας τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ ἄδειά ἐστι προχειρίζεσθαι οἰκονόμον ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. ὡσαύτως καὶ τοῖς μητροπολίταις, εἰ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπίσκοποι οὐ προαιροῦνται οἰκονόμους ἐγκαταστῆσαι ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἐκκλησίαις· τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηρίων.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος διωρίσατο ἐν κανόνι κϛ΄. πᾶσαν ἐκκλησίαν οἰκονομεῖσθαι διὰ κληρικῶν αὐτῆς κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, τοὺς δὲ παραβαίνοντας ταῦτα οὐκ εἶπεν ὅπως προσήκει κολάζεσθαι. οἱ γοῦν τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες προοιμιασάμενοι, ὅτι ἀπαραίτητόν ἐστι φυλάττεσθαι τοὺς κανόνας, καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀσφαλιζομένων πρὸ τῆς χειροτονίας μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ φυλάττειν τοὺς κανόνας· καὶ εἶναι διὰ τοῦτο καταστάντων ὑποχρέων διωρίσαντο ἀπαρεγχείρητον συντηρεῖσθαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ προσέθεντο, ὡς εἰ μὴ οὕτω ποιοῦσιν οἱ μητροπολῖται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, προβαλεῖται ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, αὐθεντῶς οἰκονόμον ἐν τῇ μητροπόλει, πάντως ἀπὸ τῶν κληρικῶν αὐτῆς. ὡσαύτως καὶ ὁ μητροπολίτης ἵνα καθιστᾷ οἰκονόμον εἰς τὴν ἐπισκοπήν, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἀμελήσῃ τούτου. ταυτὸ δὲ γίνεσθαι καὶ εἰς τὰ μοναστήρια.

A Maiores verò dicuntur, qui agrestium suburbanorum curatores sũt. Sicut hoc ab xj. can. primæ & secundæ syn. quæ coacta fuit in æde sanctorum apostolorum, ostenditur. Hoc ergo à sacerdotibus, & qui sacris sunt initiati, patres remouentes, eis literas docere consulunt, & ex eo sibi victum parare, quoniam ad hoc quoque selecti & deputati sunt. Alienos autem clericos inter magistratus seu officia assidere, & in eorum oratoriis ministrare, est facti: nam etsi in inferioribus oratoriis, præter suorum episcoporum men-
B tem, vel Constantinopolitani, celebrauerint, similiter punientur.

CANON XI.

Cùm omnes diuinos canones seruare teneamur, eum quoque qui iubet œconomos esse in ecclesiis, illæsum omnino seruare debemus. Et si quidem vnusquisque metropolitanus in sua ecclesia œconomum constituit, bene habet: sin minùs, Constantinopolitano episcopo propria auctoritate licebit œconomum in sua ecclesia præficere. Similiter & metropolitani, si qui eis subsunt episcopi, noli nt in sua ecclesia œcono-
C *mos constituere. Hoc ipsum autem seruari etiam in monasteriis oportet.*

SCHOL. BALS. Chalcedon. syn. in can. xxvj. cauit, vt omnis ecclesia, per suos clericos, & episcopi voluntate & sententia administretur: eos autem, qui hæc transgrediuntur, quomodo punire oporteat, non statuit. Præsentis ergo synodi sancti patres, cùm in exorsu dixissẽt esse inexcusabiliter obseruandos canones, & magis ab antistitibus, qui ante ordinationem inter cætera ca-
D uent se seruaturos canones, & propterea sunt veluti obligati, statuerunt vt præsens canon illæsus conseruetur, & adiecerunt quòd nisi metropolitani in suis ecclesiis hoc fecerint, patriarcha Constantinopolitanus, in eorum ecclesiis, sua auctoritate in metropoli quidem omnino ex ipsius clericis œconomum constituet. Similiter etiam metropolitanus œconomum in episcopatu cõstituat, si episcopus hoc neglexerit. Idipsũ autem etiam fieri in monasteriis constituit.

Cùm autem esset quidam episcopus accusatus, quòd res episcopatus per laicum administraret, dixerunt quidam, quòd quoniam præsens canon punit antistites qui œconomos non præficiunt, nec dicit esse clericos qui debent fieri œconomi, laici quoque res ecclesiarum rite administrabunt: sed mihi non ita videtur: quoniam Chalced. synodi patres res ecclesiarum per clericos administrari debere definierunt: & quoniam præsens canon id ipsum quoque in monasteriis dicit seruari oportere, declarauit idipsum quod constituit Chalc. syn. Bona enim monasteriorum esse à laicis administranda non dixerit quispiam, etiam si desipiat.

CANON XII.

Si quis episcopus, vel monasterij præfectus inuentus fuerit, ex episcopatus vel monasterij agris, in principis alicuius aut magistratus manus alienare, vel alteri personæ tradere, nullius sit momēti traditio, vt sanctorū apostolorū vult canō, qui dicit: Omniū rerū ecclesiasticarū episcopus curā gerat, & ea administret tanquā deo intuente. Ne liceat autē quidquā ex eis sibi vendicare, vel propriis cognatis quæ Dei sunt, elargiri: si sint autē pauperes, vt pauperib⁹ suppeditet: sed nō eorum prætextu res ecclesiæ venūdet: sin autem detrimētum afferre causetur, nec quidquam ex agro emolumēti percipi: ne sic quidē magistratibus aut principib⁹ qui sūt in eo loco, det prædiū, sed clericis vel agricolis: sin autē aliqua improba calliditate vtentur, & ab agricola vel clerico agrum præses vel magistratus emerit, sic quoq; nullius sit momēti vēditio, & episcopatui vel monasterio restituatur. Porro episcopus vel monasterij præfectus qui hoc fecerit, exturbatur quidem episcopus ab episcopatu, monasterij verò præfectus à monasterio, vt qui malè dissipent quæ non congregauere.

SCHOL. BALS. Dixit Deus per Mosen, ea non esse cōmutanda quæ Deo oblata sunt, sed nō alienabilia manere oportere, etiamsi sint iis quæ dātur in permutatione lōgè deteriora: sed si permutās, inquit, ipsum permutaueris, erit & ea ipsa eius permutatio sancta. Dicit ergo canon nō esse alienandū vel tradendum ab episcopo, vel eo qui præest monasterio, agrum episcopatus vel monasterij, vel esse irritam alienationem, vel traditionem, vt vult xxxviij. canon.

A Ἐπισκόπου δέ τινος αἰτιαθέντος, ὅτι τὰ τῆς ἐπισκοπῆς οἰκονόμει διὰ λαϊκοῦ, εἶπον τινές, ὡς ἐπεὶ ὁ παρὼν κανὼν ὁ κολάζων τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς μὴ προχειριζομένους οἰκονόμους, οὐ λέγει κληρικοὺς εἶναι τοὺς ὀφείλοντας γίνεσθαι οἰκονόμους, ἐνδυνάμως καὶ λαϊκοὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκονομήσουσιν. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ τοῦτο, ὅτι τε οἱ ἐν Χαλκηδόνι πατέρες διὰ κληρικῶν οἰκονομεῖσθαι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διωρίσαντο· καὶ ὅτι ὁ παρὼν κανών, δι' ὧν εἶπε, τὸ αὐτὸ φυλάττεσθαι καὶ εἰς τὰ μοναστήρια, προεδήλωσεν ὅπερ καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἐθέσπισε σύνοδος. οἰκονομεῖν B γὰρ τὰ τῶν μοναστηρίων οὐκ εἴπῃ τις κἂν παραφρονῇ.

Κανὼν ιβʹ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος εὑρεθείη ἢ ἡγούμενος, ἐκ τῶν αὐτουργιῶν τοῦ ἐπισκοπείου ἢ τοῦ μοναστηρίου ἐκποιούμενος εἰς ἀρχοντικὴν χεῖρα, ἢ ἑτέρῳ προσώπῳ ἐκδιδούς, ἄκυρον εἶναι τὴν ἔκδοσιν, κατὰ τὸν κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν λέγοντα, πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι· εἰ δὲ πένη- C τες εἶεν, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω. Εἰ δὲ προφασίζοιντο ζημίαν ἐκποιεῖν, καὶ μηδὲν πρὸς ὄνησιν τυγχάνειν τὸν ἀγρόν, μηδὲ οὕτω τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν ἐκδιδόναι τὸν τόπον, ἀλλὰ κληρικοῖς ἢ γεωργοῖς. Εἰ δὲ πανουργίᾳ πονηρᾷ χρήσοιντο, καὶ ἐκ τοῦ κληρικοῦ ἢ τοῦ γεωργοῦ ὠνήσηται ἄρχων τὸν ἀγρόν, οὕτως ἄκυρον εἶναι τὴν πρᾶσιν, καὶ ἀποκαθίστασθαι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ ἢ ἐν τῷ μοναστηρίῳ. καὶ ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος τοῦτο ποιῶν, ἐκδιωχθήτω ὁ μὲν ἐπίσκοπος, τοῦ ἐπισκοπείου· ὁ δὲ ἡγούμενος, τοῦ μονα- D στηρίου· ὡς διασκορπίζοντες κακῶς, ἃ οὐ συνήγαγον.

Ἑρμηνεία.

Ἔφησε διὰ Μωϋσέως ὁ Θεός, τὰ τῷ Θεῷ προσφερόμενα μὴ ἀνταλλάττεσθαι, ἀλλ' ἀνεκποίητα μένειν, κἂν χείρονα ὦσι τῶν ἀντιδιδομένων. ἐὰν δὲ ἀλλάσσων, φησίν, ἀλλάξῃς, αὐτὸ ἔσται καὶ αὐτὸ καὶ τὸ ἀντάλλαγμα αὐτοῦ ἅγιον. φησὶ γοῦν καὶ ὁ κανὼν μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἐκδίδοσθαι παρὰ ἐπισκόπου ἢ ἡγουμένου πρὸς οἱονδηποτοῦν πρόσωπον αὐτούργιον τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ μοναστηρίου, ἢ μὴν ἀκυροῦσθαι τὴν ἐκποίησιν ἢ τὴν ἔκδοσιν κατὰ τὸν λη'. ἀποστολικὸν κανόνα.

A προστίθησι δὲ ὡς εἰ καὶ προφασίζεται ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἡγούμενος ἀπρόσοδον εἶναι τὸν ἀγρὸν, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιζήμιον, ἡ μὲν ἔκδοσις τούτου γινέσθω, πλὴν μὴ πρὸς ἀρχοντικὰ πρόσωπα, ἀλλὰ προσχωρητικὰ, ἢ πρὸς κληρικούς. ἐπεὶ δὲ τῶν εἰκότων ἦν περιγραφῆναι τὸν κανόνα παρά τινων, ὡρίσαντο οἱ πατέρες, ὡς εἴποτε μετὰ πανουργίας περιέλθῃ εἰς δυνατὸν πρόσωπον πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν διὰ μέσου ταπεινοῦ ἢ κληρικοῦ προσώπου προσποιησαμένου ἐκλαμβάνεσθαι τὸ ἀκίνητον· εἶναι μὲν καὶ οὕτω τὰ προγεγονότα ἄκυρα, καὶ ἀποκαθίστασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ἀκίνητον. B ἐκβάλλεσθαι δὲ καὶ τὸν τοῦτο ποιήσαντα ἐπίσκοπον ἢ ἡγούμενον ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπείου ἢ ἐκ τοῦ μοναστηρίου. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. ἐπεὶ δὲ αὐτούργια εἰσὶ τὰ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ οἷον οἴκοθεν διδόντα τοὺς καρποὺς, ὡς αἱ ἁλικαὶ, οἱ ἐλεῶνες, οἱ ἀμπελῶνες, οἱ λιβαδιαῖοι τόποι, οἱ ὑδρόμυλοι, τὰ κεραμαρεῖα, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ τοιαῦτα· ἐρωτήσοι τις, περὶ τοιούτων αὐτουργιῶν διορίζεται ὁ κανὼν ἢ περὶ παντὸς εὐπροσόδου ἀκινήτου, καὶ μᾶλλον ὅτι περὶ τὸ τέλος ἐπιζημίων ἀγρῶν μέμνηται; Λύσις. περὶ ἀμφοτέρων θεσπίζει, καὶ φησὶ τὰ μὲν εὐπρόσ- C οδα ὡς αὐτούργια μὴ ἐκποιεῖσθαι· τὸν δὲ ἀληθείᾳ καὶ μὴ κατὰ σκῆψιν ὄντα ἀπρόσοδον ἀγρὸν ἐκδίδοσθαι. ὥστε ἐὰν μὲν τὸ αὐτούργιον γένηται παντῇ ἀπρόσοδον (τυχὸν γὰρ ὁ λιβαδιαῖος τόπος κατεκλύσθη ὑπὸ ποταμίου ῥεύματος,) ἢ καὶ τὸ ἐξώχωρον προάστειον, ἐὰν εὐπρόσοδον καταστῇ, ὡς διὰ τῶν προοίκων οἰκισθὲν ἐκ νέου, τοῦτο μὲν τὸ ἐξώχωρον διὰ τὸ εὐπρόσοδον οὐκ ἐκποιηθήσεται· ἐκεῖνο δὲ κἂν αὐτούργιον ἐλέγετο, διὰ τὸ ἀπρόσοδον καὶ τὸ ἀνωφελὲς, ἐκδοθήσεται. οὐ γὰρ διὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ διὰ τὴν πρόσοδον ὀφείλουσιν ἐκποιεῖσθαι D εἴτε καὶ μή. γίνωσκε δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν νόμων κυρίως ἐκποίησις μὲν λέγεται, ἡ μετάθεσις τῆς δεσποτείας, ἤγουν ἡ δωρεὰ, ἡ πρᾶσις, ἡ ἐμφύτευσις, ἡ ἀνταλλαγὴ, καὶ τὰ ὅμοια· ἔκδοσις δὲ ἡ ἐπὶ προσώποις καὶ χρόνοις ὡρισμένοις παραπομπή. καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ ἔκδοσις ἐκποίησις λέγεται, καὶ ἡ ἐκποίησις, ἔκδοσις. ὅτι δὲ τὰ πρόσοδον ἔχοντα οὐκ ἐκποιοῦνται, τὰ δὲ ἀπρόσοδα διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ταῖς ἐκκλησίαις ἐκποιοῦνται, παρίσταται ἀπὸ τοῦ κϛ'. κανόνος

Adiicit autem, Quòd si causatur quidem episcopus vel monasterij præfectus agrum nullius esse redditus, & damnũ ecclesiis afferre, sic fiat quidem eius alienatio, sed non alicui personæ principali, verùm vicanis, vel clericis: sed quoniam erat verisimile fore vt canon ab aliquibus circunscriberetur, & ei fraus fieret, statuerunt, vt si quando cum improba calliditate res ecclesiastica ad potentem personam peruenerit, intercedente vili persona, vel clerico qui fingebat se rem immobilem accipere, vt is episcopus, & monasterij præfectus, ab episcopatu vel monasterio expellatur. Et hæc quidem canon. Quoniam autem αὐτούργια, quod agros Latinè diximus, sunt quæ ex rebus ipsis, & tanquam à domo fructus præbent, vt sunt salinæ, vineta, prata, molendina in aquis sita, figulinæ, & eiusmodi alia, interrogauerit quispiã, an de eiusmodi prędiis canõ decernit, an potiùs de quouis immobili, cuius est bonus redditus, & eo magis quòd meminit in fine de dãnosis agris? Solutio. De vtrisq; decernit: & dicit, ea quidem prædia quæ sunt boni redditus, nõ alienari, nec elocari: agrum verò, qui est reuera, & non sola specie nullius redditus, alienari. Quare si sit quidem prædium omnino inutile (fortè enim pratum fluuij inundatione obrutũ est) vel si etiã à regione remotum prædium boni sit redditus effectũ, vt quod sit à parochiis recèns habitatum & extructũ: hoc quidẽ suburbanum prædiũ, quia est boni redditus, non alienabitur: illud autem, etiamsi αὐτούργιον, quasi per se agens ac producens, prædium diceretur, eo quòd est inutile & nullius redditus, alienabitur. Non enim propter nomina, sed propter redditus, debent alienari, vel non. Scias autem quòd à legibus propriè ἐκποίησις quidem, id est alienatio, dicitur dominij translatio, scilicet donatio, emphyteusis, permutatio, & similia. ἔκδοσις autem, id est, elocatio, est ad personas & tempora præfinita transmissio. Abusiuè autem & ἐκποίησις ἔκδοσις, & ἔκδοσις ἐκποίησις dicitur. Quòd autem quæ redditum afferunt, non alienantur: quæ autem redditum non afferunt, propter vrgentem ecclesias necessitatem alienantur, ex xxix. canone

οὐδὲ γὰρ ἐναντιωθήσεται ὁ παρὼν κανὼν, ὅτι καὶ ἡ νεαρὰ τὴν χωρὶς εὐλόγου καὶ ἀναγκαστικῆς αἰτίας ἐκποίησιν ἢ ἔκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ μοναστικῶν ἀκινήτων παρομοίως τῷ παρόντι κανόνι κωλύει. τί δὲ, τῆς ἐκποιήσεως ἀκυρουμένης, ὡς εἴρηται, καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος ἀντιστρεφομένου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἢ τὸ μοναστήριον, ἀναγκασθήσεται τὸ μέρος αὐτῶν, ἃ χάριν τούτου ἔλαβε νομίσματα ἢ πράγματα δοῦναι; Λύσις. οὐδαμῶς. φησὶ γὰρ ἡ ῥηθεῖσα νεαρὰ ῥητῶς ταῦτα· Εἰ δὲ παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν τῷ παρόντι νόμῳ συνάλλαγμά τι γένηται ἐπὶ τοῖς διαφέρουσι πράγμασι, κινητοῖς τε καὶ ἀκινήτοις, ἑνὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων, ἀναδίδοσθαι μὲν τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἤτοι τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ τοιοῦτόν τι παρηκολούθησε, μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν. μενέτω δὲ παρ' αὐτῇ καὶ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἀντίδωρον, ἢ τὸ ὑπὲρ ἀμείψεως ἢ ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας αὐτῇ δεδομένον. Εἰ δὲ ἐμφύτευσις πραχθείη παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν, ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς εὐαγέσι τόποις τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κελεύομεν, καὶ τὸν ἐμφυτευτὴν τὸ πάκτον τελεῖν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐμφυτευτικῶν συμβολαίων. εἰ δὲ δωρηθείη πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἑτέρου εὐαγοῦς οἴκου, καὶ αὐτὸ ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, καὶ τοσοῦτον ἕτερον ὅσου ἄξιον ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. Εἰ δὲ ὑποθήκη παρὰ ταῦτα δοθείη, ὁ δανειστὴς τὸ ὀφειλόμενον ἀπολλύτω, καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ εὐαγεῖ τόπῳ ἀποδιδότω, τῶν συμβολαιογράφων τῶν θαρρούντων, παρὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, τοιούτοις ὑπουργεῖν συμβολαίοις, διηνεκεῖ ἐξορίᾳ καταδικαζομένων. ἠρώτησε δέ τις, καὶ τοῦ τοῦ κανόνος λέγοντος ἐκβάλλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπίου, καὶ τὸν ἡγούμενον ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ὡς λυμεῶνας καὶ δολερούς, ἐπακολουθήσει καὶ καθαίρεσις ἢ οὐχί; καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς τῶν ἁγίων πατέρων μηδὲν τι τοιοῦτον διορισαμένων, προβήσεται μόνον ἐξώθησις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς τῆς ἐξωθήσεως γινομένης διὰ δόλον ἐξ ἀνάγκης, παρέπεται καὶ καθαίρεσις. οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἀτιμοποιοῦ αἰτίας καταδικαζόμενος, ἔντιμός ἐστιν. εὐχαριστεῖν οὖν τῷ κραταιῷ, καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ.

A Neque enim tibi esse contrarius videatur hic præsens canō, quoniā nouella quoque rerum immobiliū, monasteriorum alienationē, quæ sine iusta & vrgente causa fit, similiter ac præsens canon, dissoluit. Quid verò, cū alienatio, vt dictū est, infirmetur, & res ecclesiastica ad ecclesiam vel monasterium reuertatur, cogētúrne ipsi vicissim, quos ea de causa acceperunt nummos vel res dare? Solutio. Nequaquā. Dicit enim dicta Nouella hæc expressè: sin autē præter ea quæ à nobis præsenti lege dicta sunt, B fiat aliquis cōtractus in diuersis rebus mobilibus vel immobilibus, vni sanctarū domorū, reddatur quidem ipsi sanctissimæ ecclesiæ vel venerandæ domui, res, super qua tale quid consecutum est, cum intermedij temporis fructu: maneat autem apud ipsam pretium, vel antidorum, & quod pro permutatione vel quacunque alia causa datū est: sin autem emphyteusis præter ea quæ à nobis dicta sunt, facta fuerit, iidē ecclesię vel sacrosanctis domibus eandē rem reddi iubemus. Emphyteutā autem id quod cō- C uentū est pendere, vt emphyteuticariorum cōtractuum robur exigit: sin autē data fuerit res ecclesiastica, vel alicuius sacrosanctæ domus, ea quoque sanctæ ecclesiæ redditur, vel aliis sacrosanctis domibus, cū fructibus intermedij tēporis, & alterū tantum, quāti ipsa res est: sin autē pignori data fuerit, præter hæc quæ dicta sūt, qui dedit mutuò, perdat id quod debetur, & eandē rem sacrosancto loco reddat, iis qui cōtractus scribūt, audentibus præter hanc nostrā legē, D in eiusmodi contractibus operā suā præbere, exilio damnatis. Hoc autē etiam interrogauerit quispiam, cùm canon dicat episcopum ex episcopatu expelli, & monasterij præfectum ex monasterio, vt fraudulentos & perniciosos, detrusionem consequetúrne depositio, an non? Solutio. Nonnulli quidem dixerunt, quòd cùm patres nihil tale decernant, sola procedet extrusio. Mihi autē videtur, quòd cùm propter dolū fiat eiectio, necessario etiam sequitur depositio. Nemo enim qui ex causa irrogante infamiam, deponitur, bonæ est existimationis. Potenti ergo & sancto nostro imperatori & regi gratiæ agēdæ sunt.

ἀντίδωρον, Quo vocabulo vtitur iurisconſ. in tit. de petit. hæred.

A qui apostolico canoni consequenter & præsenti cōstitutioni, ecclesiarum ciuitatisque monasteriorū intacta & integra immobilia cōseruauit à manu fisci seu publici, per tres aureas bullas suæ Imperialis maiestatis: quarum altera quidem Iulio mense, ix. indictione, 6654. anno facta est, & constituit non lædi monasteria, eo quòd iura quæ illis fortè adsunt, claudicent: & secunda, quæ mense Octobri, vj. indictione, 6665. anno emissa est, & iubet monasteria indiuulsè & inseparabiliter habere immobilia, etiamsi eis allegationes à B census descriptore datæ sunt, quæ pro iure fisci faciunt. Hic autem sitę non sunt, quòd non perpetua cautio & vtilitas monasteriis ex iis suppeditetur, sed temporalis. Alia verò quæ mense Martio, vj. indictione, 6666. anno edita est, & in omnibus secretis posita, quæ post proœmium hoc expresè edicit, Imperialis mea sublimitas aliquot abhinc annis auream bullam emittere dispensaréq; præuenit, iisque, quæ in hac vrbium regina sita sunt, monasteriis, & iis C quæ sunt in Occidentali parte freti, quantum est in littore & longiùs: similiter & iis quæ sunt in sinu Nicomediæ, & vsque ad ipsam Nicomediam, & iis quæ sunt in insulis, Oxea, Prima, Calche, Plate, sancta Glyceria, Princippo Antigoni, Tragonesio, Terebintho, sancto Andreæ, sancto Tryphoni, sancto Liberio, Codonæ, Pelago, Co Insulæ, Dimidio, Medicæ & sancto Demetrio, & iis quæ sunt in possessionibus portuum, & vsque ad cōplexum Athyræ, & vt semel dicā, iis qui circūcirca reginam ciuitatē exercētur monachis, viris, & mulieribus, iis multa iura largita D est, & in immobiliū detētione ac dominatione, quæ quibusdā iuribus ad eos pertinēt, firmā & illabefactabilē possessionem concessit: quemadmodū aurea bulla hæc fusius persequitur. Sed quoniā venatores quiescere non potuerunt, sed fisci seu publici prætextu, eis grauē afflictionē intulerūt, Imperialis mea maiestas simul Deum placare & propitium efficere, volēs, ob ea per quæ ipsum vt homo offendit, simul etiam volens magni Imp. Christi scilicet, milites,

τῷ συντηρήσαντι ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ τῷ παρόντι διορισμῷ, τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν κατὰ πόλιν τέως μοναστηρίων ἀκίνητα ἀνέπαφα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ δημοσίου, διὰ τριῶν χρυσοβούλλων τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὸ μὲν κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς α'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχνδ'. ἔτους γεγονὸς καὶ διορίζόμενον, μὴ βλάπτεσθαι τὰ μοναστήρια ἐκ τοῦ ἴσως χωλεύειν κατά τι τὰ προσόντα τούτοις δικαιώματα· καὶ τὸ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα τῆς ζ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχξζ'. ἔτους ἀπολυθὲν, καὶ παρακελευόμενον ἔχειν τὰ μοναστήρια κατὰ τὸ ἀναπόσπαστον, τὰ ἀκίνητα τούτων· κἂν διαγνώσεις ἐδόθησαν αὖθις παρὰ τῶν ἀναγραφέων δικαιοῦσαι τὸν δημόσιον, οὐ κατεστρώθησαν ἐνταῦθα διὰ τὸ αἰωνίζουσαν ὠφέλειαν ἐκ τούτων μὴ ἐπιχορηγεῖσθαι ταῖς μοναῖς, ἀλλὰ καιρικήν. τὸ δὲ κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τῆς ϛ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχξϛ'. ἔτους ἐξενεχθὲν καὶ καταστρωθὲν ἐν πᾶσι τοῖς σεκρέτοις, παρακελεύεται μετὰ τὸ προοίμιον ταῦτα ῥητῶς. ἔφθασε μὲν οὖν πρὸ χρόνων τινῶν χρυσόβουλλον λόγον ἐπιβραβεῦσαι τοῖς τε κατ' αὐτὴν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων διακειμένοις εὐαγεστάτοις μοναστηρίοις, καὶ τοῖς κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ στενοῦ, ὅσον τε κατ' αἰγιαλὸν, καὶ ὅσον πόρρωθεν· ὡσαύτως καὶ τοῖς περὶ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδίας, καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Νικομηδίας, καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις, τῇ ὀξείᾳ, τῇ πρώτῃ, τῇ χάλκῃ, τῇ πλάτῃ, τῇ ἁγίᾳ γλυκερίᾳ, τῇ πριγκίπῳ τῇ τοῦ Ἀντιγόνου, τῷ βραχονησίῳ, τῇ τερεβίνθῳ, τῷ ἁγίῳ Ἀνδρέᾳ, τῷ ἁγίῳ Τρύφωνι, τῷ ἁγίῳ Ἐλευθερίῳ, τῷ Κωδώνης, καὶ πελάγει, τῇ θεοτόκῳ, τῷ Μεσώνης, τῇ ἰατρῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ· καὶ τοῖς ἐν τῇ κτήσει τῶν πορτῶν καὶ ἄχρι τῆς περιοχῆς τῆς Ἀθύρας· καὶ ἁπλῶς τοῖς πέριξ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἀσκουμένοις μοναχοῖς, ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ, πολλὰ τούτοις φιλοτιμησαμένη δίκαια, καὶ τὸ ἀδιάσειστον αὖθις δωρησαμένη ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ δεσποτείᾳ τῶν ἀκινήτων τῶν ἀπό τινων δικαιωμάτων διαφερόντων τούτοις, καθὼς ὁ τοιοῦτος χρυσόβουλλος λόγος πλατύτερον ταῦτα διέξεισιν. ἐπεὶ δὲ τοὺς θηρολέκτας οὐκ ἦν ἠρεμεῖν, ἀλλὰ τῷ τοῦ δημοσίου προσχήματι βαρεῖαν τούτοις ἐπῆγον θλῖψιν, ἡ βασιλεία μου ἅμα μὲν τὸ θεῖον ἐξευμενίσασθαι καὶ ἐξιλεώσασθαι ἐφ' οἷς ὡς ἄνθρωπος τοῦτον προσκέκρουκεν, ἅμα δὲ βουλομένη καὶ τοὺς στρατιώτας τοῦ μεγάλου βασιλέως, Χριστοῦ δηλονότι,

τοὺς

A τοὺς δι' αὐτὸν τὸν μονήρη βίον προελομένους, καὶ τὴν πανοπλίαν ἐνδυσαμένους τοῦ πνεύματος, συμμάχους ἔχειν καὶ συνασπιστὰς ἰσχυροὺς κατὰ τῶν ὁρωμένων καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, τῷ ἀγαθῷ ἐκείνῳ θεμελίῳ καὶ ὄροφον ἐπιθῆναι ἀνάλογον ἠρετίσατο, καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον ἀπολέλυκεν λόγον, δι' οὗ θεσπίζει καὶ διορίζεται πάντα τὰ σήμερον νεμόμενα ἀκίνητα παρὰ τῶν ἄνωθεν ἀριθμηθέντων μοναστηρίων, ἢ καὶ ἡσυχαστηρίων, ἢ καὶ ἀναχωρητικῶν κελλίων καὶ λαυρῶν, καὶ ἁπλῶς καταγωγίων μοναχικῶν, κἂν ᾧ ἂν καλοῖντο ὀνόματι, τούς τε προοίκους, τὰ αὐτούργια, B τοὺς φόρους, τοὺς πόρους, τὰς λίμνας, τοὺς ποταμούς, τὰ θαλάσσια δίκαια, καὶ καθολικῷ λόγῳ οἱονδήποτε δίκαιον ἐν ἀκινήτοις κτήμασι θεωρούμενον, καὶ οἱῳδήτινι τόπῳ διακείμενον, παρ' αὐτῶν κατεχόμενον νῦν, ἐφ' ᾧ δηλονότι μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐδόθη τούτοις διάγνωσις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀναγραφέων, ὃ τοῦ δημοσίου μέρος ἐπὶ τούτῳ προσδικαιοῦσα, ἔχειν τὰς ῥηθείσας μονὰς κατὰ διηνεκῆ δεσποτείαν ὡς δῶρον καὶ φιλοτίμημα τῆς βασιλείας μου, καὶ δεσπόζειν αὐτῶν εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, κἂν εὐλόγως κἂν παραλόγως τούτων τινὰ ἢ τὰ ὅλα ἴσως ἕως τοῦ νῦν κατεῖχον, κἂν C δίχα τινὸς δικαιώματος, ἢ ἀπὸ δικαιωμάτων μὲν, κακῶς δὲ ἐχόντων, ἢ ψευδῶς συντεθέντων. πάντα γὰρ τὰ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα ἐν οἱῳδήτινι θέματι κατά τε δύσιν καὶ ἀνατολὴν, κἂν ἐξ αὐτῶν τῶν εἰς ἐνδιαίτημα τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν βασιλέων, κἂν ἀπὸ κλασμάτων ὦσι, κἂν ἀπὸ συμπαθειῶν, ἢ ἀποκεκινημένων, ἢ ὀλοπλώτων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν τελουμένων διαρίων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν κλασματισθέντων, ἢ καὶ δυνατοῖς διαπραθέντων, ἢ τοὐναντίον, ἢ ἐξ ὀρθῶς ἢ κακῶς γεγονυιῶν διαπράσεων, κἂν ἐν ἄλλοις τόποις ὁρισθέντων δωρηθῆναι, ἐν ἄλλοις παρεδόθησαν, D ἢ δωρηθέντα οὐ παρεδόθησαν, ἢ παραδοθέντα οὐκ ἐδωρήθησαν, ἢ καθ' ἕτερόν τινα λόγον κακῶς παρ' αὐτῶν κατέχωνται, ἀδιασείστως καὶ ἀπολυπραγμονήτως κατέχεσθαι παρὰ τῶν ῥηθεισῶν πασῶν μονῶν ἡ βασιλεία μου βούλεται εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ὡς δῶρον τῆς βασιλείας μου, καὶ καθαρὸν φιλοτίμημα· μόνης γὰρ τῆς παρ' αὐτοῖς εὑρισκομένης νῦν κατοχῆς τῶν ἀκινήτων ὀφειλούσης ἀρκεῖν αὐτοῖς ἀντὶ παντὸς δικαιώματος, περιττόν ἐστι τὸ πολυπραγμονεῖν περὶ ἑτέροις.

qui vitā monasticam propter ipsum elegerunt, & spiritus armaturam induerunt, socios habere, & strenuos defensores aduersus hostes, tam qui videntur quàm qui non videntur, bono illi fundamento tectum quoque proportione conueniens imponere voluit, & præsentem aureæ bullæ tenorem edidit, per quem statuit & definit, omnia immobilia, quæ hodie ab enumeratis monasteriis possidētur, vel etiā silentiariis & anachoreticis cellulis, vel lauris, & omnib⁹, vt semel dicam, monasticis habitaculis, quocunque nomine vocātur, parochias, prædia, conuentus, tributa, vectigalia, portus, flumina, iura maritima, &c, vt semel dicam, quodcunq; ius in possessione immobili consideratur, & in quocūque loco situm sit, in quo scilicet hucusque non data est iis donatio seu designatio, ab iis qui sunt in ea regione census descriptoribus, quæ publicum in iis ius habere comprobet, habere dictas mansiones perpetuo dominio, vt Imperij mei donum & liberalitatem, & eis deinceps semper in posterum dominari, etiā si probabili vel nō probabili de causa, aliqua eorū vel etiā fortasse omnia hucusque detinuerunt, vel etiam sine vllo titulo, vel ex titulo quidem qui malè se habet, vel est fortasse falsò cōfictus. Omnia enim, quæ ab ipsis in quocunque situ possidentur in Oriente & Occidente, siue ex iis qui eo tēpore administrabāt Imperatoribus, siue sint ex fragmentis, siue ex commiserationibus, siue loco motis, vel caducis, vel ex vilibus quæ pendūtur, diariis, vel ex vilibus calamitate vexatis, vel iis quæ à potentibus vendita sunt, vel contrà, vel ex correctione malefactarum venditionū, & si in aliis locis iussa dari, in aliis donata sunt, & tradita, vel tradita, nō donata sūt, vel quouis alio modo malè ab ipsis detinētur, incōcussè, & nullo negotio eis exhibito, à dictis monasteriis vult meū imperiū ea in ęternū possideri, vt meū mei imperij donū à mea liberalitate & munificentia profectū. Cùm enim sola nunc apud ipsos immobilium inueniatur detentio, quæ pro omni titulo debet eis sufficere, est superuacaneum de vllis aliis curiosè inuestigare.

In omnibus enim quæ hodie possidēt, præterquā in iis in quibus à publici cēsus in ea regione descriptoribus documēta data sunt, quæ ius fisci seu publici, vt dictum est, probāt, debet præsens aurea Imperij mei bulla sufficere: & pro donatione, & emptione & quouis alio titulo satis esse, etiāsi quodcunq; aliud secretū in eis probetur. Nec cogentur monasteria, ob ea quæ nunc possidēt immobilia, antiqua alia quæ eis adsunt iura proferre. Sed hac præsenti aureæ bullæ scriptura pro omni iure vtētes, ea cōtenti esse debēt, vt quæ eis, vt priùs scriptum est, sufficere debeat, & pro donatione & pro traditione, & quouis alio iure. Sin autē inuitāte fortasse tēpore voluerit vllū monasterium iis etiam quæ habet iuribus & titulis vti, ea pro se afferens, à nullo penitus prohibebitur. Hoc enim non faciet necessariò: si autem hoc propria voluntate elegerit, nemo impediturus admittetur. Non solū autem ad terreni quod habent ius probandū monasteriis sufficiet præsens bulla aurea, sed etiā in parochiis quæ nūc ab eis detinentur, & prædiis, vectigalibus, cōuentibus, traiectionis solutionibus, portubus, fluuiis, iuribus maritimis & quocunque alio iure, quod ab eis possidetur, præterquam in iis in quibus documenta pro publico, vt sæpe superiùs dictum est, assumpta sunt. Sin autem recenseri iussa sunt, vel amputari quædā tributa, vel pacta, vel militiæ, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud, quod ad publicum pertinet, & non factum est quod recensendum erat, vel habet aliquod aliud ius quod apprehendi possit, monasteria ex eo nihil læduntur. Quid autem opus est multa dicere, & enumerare, & exempli gratia afferre? verborum multitudinem Imperij mei maiestas prætercurrens, ne quis in eiusmodi rebus callidus & vafer, nonnullis quidem dictis, ex iis causis quæ immobilia concutiunt, aliis verò silentio præteritis, verba arripiat, & more Iudaico, literæ insistat, & conetur in iis quæ dicta non sunt, monasteria agitare & vexare, vniuersali & generali oratione Imperium meum vult & decernit, vt quod in iis quæ hodie à monasteriis possidentur,

A ἐπὶ πᾶσι γὰρ οἷς κατέχουσι σήμερον, αὐθὶ μέντοι τῶν ἐφ' οἷς ἐδόθησαν αὐτοῖς διαγνώσεις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀναγραφέων τὸν δημόσιον δικαιοῦσαι, ὡς εἴρηται, ὀφείλει ἀρκεῖν ἡ παροῦσα χρυσόβουλλος γραφὴ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς, καὶ ἀντὶ πράσεως καὶ ἀντὶ ἑτέρου παντὸς δικαιώματος, καὶ οἱονδηποτοιοῦν σεκρέτον ἐπ' αὐτοῖς δικαιοῖτο. οὐδὲ ἀναγκασθήσονται αἱ μοναὶ ἐφ' οἷς κατέχουσιν ἀκινήτοις προσκομίζειν ἕτερα παλαιγενῆ προσόντα αὐτοῖς δικαιώματα· ἀλλὰ τῇ παρούσῃ χρυσοβούλλῳ γραφῇ τῆς βασιλείας μου ἀντὶ παντὸς δικαιώματος χρώμενοι ἀρκεσθήσονται,
B ταύτῃ καὶ μόνῃ ὀφειλούσῃ ἀρκεῖν αὐτοῖς, ὡς προεγράφη, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς, καὶ ἀντὶ παραδόσεως, καὶ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δικαιώματος. εἰ δ' ἴσως καιροῦ καλοῦντος θελήσει οἱονδηποτοῦν μοναστήριον χρήσασθαι καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ δικαιώμασιν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ταῦτα προκομίζον, παρ' οὐδενός τινος πρὸς τοῦτο οὐ κωλυθήσεται, ἀναγκαστικῶς γὰρ τοῦτο οὐ ποιήσει. εἰ δὲ οἰκείῳ θελήματι αὐτὸ αἱρεθήσεται, οὐδεὶς ὁ ἐμποδίζων ἔσεται. οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῇ δικαιώσει τῆς γῆς συμβαλεῖται τοῖς μοναστηρίοις ἡ παροῦσα χρυσόβουλλος γραφή, ἀλλὰ
C καὶ ἐπὶ τοῖς παροίκοις τοῖς νῦν παρ' αὐτῶν κατεχομένοις, καὶ τοῖς αὐτουργίοις, φόροις, πανηγύρεσι, διαβατοῖς, λίμναις, ποταμοῖς, θαλασσίνοις δικαίοις, καὶ ἑτέρῳ οἱῳδήτινι δικαίῳ παρ' αὐτῶν κατεχομένῳ, αὐθὶ μέντοι τῶν ἐφ' οἷς ἔλαβον διαγνώσεις ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, ὡς πολλάκις ἀνώτερον διείληπται. εἰ δὲ προσετάχθησαν λογισθῆναι ἢ ἐκκοπῆναι τινὰ τελέσματα ἢ πάκτα ἢ στρατεῖαι ἢ δημόσια ἢ λιβελλικά, ἢ ἕτερόν τι τῷ δημοσίῳ ἀνῆκον, καὶ οὐ γέγονε τὸ λογισμένον, ἢ ἕτερόν τι ἔχει ἐπιλήψιμον τὸ δικαίωμα, οὐδὲν τι ἐκ τούτου βλαβήσεται τὰ
D μοναστήρια. τί δὲ χρὴ τὰ πολλὰ καταλέγειν, καὶ ἀπαριθμεῖσθαι καὶ χάριν παραδείγματος ἀπογράφεσθαι; τὴν πολυλογίαν ἡ βασιλεία μου παρατρέχουσα, ἵνα μή τις τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν τινων μὲν ἐκφωνηθέντων ἐκ τῶν τὰ ἀκίνητα κατασειόντων αἰτίων, τινῶν δὲ παρασιωπηθέντων, ἐπιδράττοιτο τῶν ῥημάτων, καὶ κατὰ Ἰουδαίους τῷ γράμματι ἐπικάθηται, καὶ ἐπιχειρῇ ἐπὶ τοῖς μὴ ἐκφωνηθεῖσι διασείειν καὶ παρενοχλεῖν ταῖς μοναῖς, καθολικῷ λόγῳ καὶ περιεκτικῷ τοῦτο ἡ βασιλεία μου βούλεται, καὶ διορίζεται ὡς ἂν πᾶν ὅσον ἐπὶ τοῖς σήμερον παρὰ τῶν μοναστηρίων κατεχομένοις

ἢ ἐπ' αὐταῖς ταῖς καθέδραις τῶν μοναστηρίων νοηθῇ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου παρά τινος ἢ νῦν ἢ ὁτεδήποτε αὐτὸ τοῦτο δεδωρημένον, λογίζεσθαι τῇ μονῇ. καὶ ἅμα τὶς τοῦτο διανοήσεται, καὶ φθέγξεται, καὶ εὐθὺς ἀντιλήψεται αὐτοῦ ἡ μονὴ, ὡς σήμερον δεδωρημένου ταύτῃ παρὰ τῆς βασιλείας μου. ὅσον γὰρ ἐφ' οἷς κατέχουσι νῦν ἀκινήτοις περὶ ὧν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου οὐκ ἔλαβον τὰ προγραφέντα μοναστήρια, δημόσιον βούλεται ἡ βασιλεία μου λογίζεσθαι ἓν ἕκαστον τούτων κατὰ μόνον τὸ ἔχειν τὸ ἀδιάσειστον, καὶ μὴ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεσθαι· καὶ ὃν τρόπον ὁ δημόσιος οὐ πολυπραγμονεῖται ὑφ' ἑαυτοῦ, οὕτως οὐδὲ τὰ ἱερὰ σεμνεῖα ἢ ἡσυχαστήρια, μοναστήριά τε καὶ λοιπὰ ὑπό τινος τῶν τοῦ δημοσίου φροντιστῶν ἀνακριθήσεται· κἂν τι εὔλογον δικαιολογεῖταί τις κἂν παράλογον, κἂν ὁποῖον ἂν εἴη τὸ λαληθησόμενον. πᾶς γὰρ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσων ποιῆσαι, ἀνίσχυρα δόξει λέγειν καὶ τῷ ὄντι ἀβέβαια· καὶ ἀσυμπαθῶς ἡ τούτου περιουσία τῷ δημοσίῳ καθοσιωθήσεται, καὶ αὐτὸς ἄτιμος ἔσεται παντάπασιν, ὡς ἀντιπίπτων βασιλεῖ εὐσεβεῖ τε καὶ φιλοθέῳ τὸ ἀνενόχλητον ταῖς μοναῖς ἀποχαριζομένῳ ἐπὶ τοῖς δεδωρημένοις αὐταῖς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου, καὶ δι' αὐτοῦ βραχύ τι δῶρον προσάγοντι τῷ Θεῷ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν παρὰ τῆς πλουσιοπαρόχου δεξιᾶς αὐτοῦ παραπέλαυσεν. οὐκ ἐξέσται οὖν οὔτε ἀναγραφεῖ, οὔτε προκαθημένῳ οἱουδήτινος σεκρέτου, ἢ ἐξισώτῃ, ἢ ἐνεργοῦντι ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ τοῦ δημοσίου τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα ἀναγράφεσθαι, ἢ καπνολογεῖν, ἢ ἀναζητεῖν μέτρον γῆς ἢ παροίκων ποσότητα, ἢ γῆς τὸ ὑπέρπλεον, ἢ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἐξετάζειν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐκ προστάξεως τῆς βασιλείας μου μέλλουσι γίνεσθαι πρακτικὰ τῶν σήμερον κατεχομένων παρὰ τῶν μονῶν ἀκινήτων, καὶ παροίκων, τότε μόνον ὀχληθήσεται ἡ μονὴ, καὶ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἀφαιρεθήσεται, ὅτε ὁ ἀναγραφεὺς δεικνύει ὡς ἐπέκεινα τοῦ περιορισμοῦ κατέχει ἡ μονὴ τόπια ἢ παροίκους, ἢ ἕτερόν τι δίκαιον. οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀδείας ἕξουσιν αἱ μοναὶ τὰ σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενα, εἴτε πάροικοι εἶεν, εἴτε τόποι, εἴτε αὐτουργία, ἐπαύξειν, καὶ εἰς πληθυσμὸν ἄγειν πλείονα. πλὴν τῇ τοιαύτῃ προφάσει, οὐκ ἐξέσται πράκτορι

A vel in ipsis sunt monasteriorũ cathedris, esse publicum cogitatum fuerit, idipsum ab aliquo, vel nunc, vel quandocunque, monasterio datum esse reputetur. Et simulac hoc cogitarit quispiam vel dixerit, id quoque statim apprehẽdet monasterium, vt hodie à mea regia sublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet quæ nunc possidẽt immobilia, de quibus pro publico documẽta nõ acceperũt monasteria, Imperiũ meũ vult vnũquodq; eorũ publicum existimari, & perpetuã firmitatẽ obtinere, & à nullo dẽ ea re disceptari. B Et quemadmodũ publico nulla à se molestia negotiúmve exhibetur, sic nec silentiaria, nec monasteria, nec reliqua, ab vllo publici curatore litibus agitabũtur, siue quis probabilẽ, siue nõ probabilẽ causã afferat, siue cuiusmodicũq; sit quod loquetur. Quisquis enim hoc facere aggressus fuerit, inualida & reuera infirma dicere videbitur: & citra vllã misericordiã, eius facultates fisco cõsecrabuntur, & ipse omnino infamis semper erit, vtpote qui Imp. aduersetur, qui piè ac religiosè C omnẽ molestiã & vexationẽ à monasteriis, in iis quæ ipsis data sunt, per præsentẽ bullã auream amoueat, & per ipsam exiguum aliquod donum offerat pro innumerabilibus beneficiis quæ à munifica eius dextra accepit. Non licebit ergo nec publici cẽsus descriptori, nec ei qui cuiuis secreto prçest, vel exçquatori, vel alicui alij personç quæ publicũ exercet, monasteriorũ immobilia describere, vel de fumo contendere, & aërẽ inuestigare, vel pactorũ qualitatẽ, vel D quod terræ amplius possidetur, vel nõ iusto pretio emptũ est, vel iniustè detinetur, examinare. sed quoniã Imperatorio meo mãdato acta facienda sunt, eorũ nomine quæ hodie à monasteriis detinẽtur, immobilium, & parochorũ, tunc demũ iustè monasteriũ molestia afficietur, & quod iniustè detinet ab eo auferetur, quãdo publici census descriptor ostendit, quòd vltra definitionem monasteriũ locũ occupat, vel parœcos, vel vlla alia. nec enim licẽtiã habebũt monasteria augẽdi, & amplificãdi ea quæ ab ipsis hodie possidẽtur, siue coloni sint, siue prædia rustica. Verũtamen per eiusmodi occasionem non licebit exactori

aut deſcriptori vlli fumarium vel menſorium, aut aliud quodpiam vectigal, quod ad ipſius officium pertineat, recipere ab immobilibus, quæ ſuprà ſcriptis ſubiacent monaſteriis. Qui enim contra auſus fuerit, ſciat ſe non tantùm id quod exegit, multiplicatum reſtituturum, ſed & omnium bonorum publicationi cum infamia & ciuilium munerũ incapacitate ſubiectũ iri. Sic enim vult mea maieſtas, iam manifeſtatorũ monaſteriorum immobilia omnia haberi ab vnoquoque exactore, quaſi non ſubſint ipſius officio vel poteſtati. Et quemadmodũ exactores in nõ ſubiectis ſibi prouinciis nihil iuris habent, vt in iis agant adminiſtrént ve quidquam: ſic nec in immobilibus monaſteriorũ, exactores prouinciarum, quibus eæ ſubſunt, cenſebuntur exactores. Quæ igitur fient acta & finium deſcriptiones ab eis, quos imperium meum deſtinauerit ad probationem eorum quæ à monaſteriis poſſidentur, competentibus ſecretis propter notitiam inſinuabũtur. Scire namque debent omnia monaſteria, ſi quod ex iis deprehenſũ fuerit fraudem aliquã vel colluſionem vel dolũ in immobilibus quæ hodie ab ipſis poſſidentur, nõ ſolùm nihil vtilitatis ex hac meę maieſtatis aurea bulla cõſequuturum: ſed etiã caſurum iure prædictis monaſteriis per aliam prius factam imperij mei auream bullam cõceſſo. Deinde autem ſuſtulit hæc bulla aurea omnẽ quoque iuſſionem quæ ei aduerſatur, quæ ſcilicet facta eſt, vel fiet: & ſtatuit vt monaſteria ſuis quoque antiquis titulis vtantur. Quoniam autem per quorundam alienis malis lætantium inſtigationem, menſe Iunio, nona indictione, Imp. iuſſum editum eſt, quod hanc in primis piam & maximè beneficam bullam auream propemodum ſubuertit: & propterea monaſteriorũ immobilia à publici cenſus deſcriptoribus rapiebãtur: Iulio menſe, anno 6689. edita eſt venerabilis reſolutio diuinorum noſtrorum Imp. ſuper monaſteriorum cõmonitione, quæ omnẽ vſum Prætorianum & Catepanicum excindit,

A ἢ ἀναγραφεὺς οἱῳδήτινι ἢ καπνικὸν, ἢ μετρητικὸν, ἢ ἕτερόν τι ἀναγραφικὸν ἢ πρακτορικὸν φορολόγημα ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων ταῖς δηλωθείσαις μοναῖς ἀκινήτων, ἀναλαμβάνεσθαι. εἰδέναι γὰρ ὀφείλει ὁ τοῦτο τολμήσων, ὡς οὐ μόνον ἐπὶ τὸ πολλαπλοῦν ἀντιστρέψει ὅπερ ἂν ἀναλάβηται, ἀλλὰ καὶ τελείᾳ δημεύσει ὑποβληθήσεται. καὶ ἄτιμος ἔσται καὶ ἀπολίτευτος. οὕτω γὰρ θέλει ἡ βασιλεία μου τὰ τῶν δηλωθέντων μονῶν ἀκίνητα πάντα λογίζεσθαι ὑφ' ἑκάστου τῶν πρακτόρων, ὡς μὴ ὄντα ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν. καὶ ὃν τρόπον οἱ πράκτορες ἐπὶ τοῖς μὴ B ὑποκειμένοις αὐτοῖς θέμασιν οὐδέν τι δίκαιον ἔχουσιν ἐνεργεῖν, ἢ ὅλως ποιεῖν τι ἐπ' αὐτοῖς, οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τοῖς τῶν μοναστηρίων ἀκινήτοις οἱ πράκτορες τῶν θεμάτων ὑφ' οὓς τελοῦσι τὰ τοιαῦτα ἀκίνητα, πράκτορες λογισθήσονται. τὰ μέντοι γενησόμενα πρακτικὰ καὶ οἱ περιορισμοὶ παρὰ ὧν ἂν ὁρίσῃ ἡ βασιλεία μου εἰς παράστασιν τῶν σήμερον παρὰ τῶν μοναστηρίων νεμομένων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις δι' εἰδήσεων ἐγκαταστρωθήσονται. ὀφείλουσι δὲ εἰδέναι πάντα τὰ μοναστήρια, ὡς εἰ ἂν ἐξ αὐτῶν εὑρεθῇ ῥᾳδιουργίαν C τινὰ ποιησάμενον, ἐπὶ τοῖς σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχομένοις, ἢ συμπαιγνίαν, ἢ δόλον πλημμελήσαν τινὰ, οὐ μόνον τῆς ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου ὠφελείας οὐκ εὐμοιρήσει τὸ σύνολον, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρασημειωθέντος αὐτοῦ ἐκπεσεῖται δικαίου διὰ τοῦ προγεγονότος πᾶσι ταῖς δηλωθείσαις μοναῖς ἑτέρου χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου. ἐφεξῆς δὲ αἴρει τὸ τοιοῦτον χρυσόβουλλον καὶ πᾶσαν πρόσταξιν ἐναντιουμένην τούτῳ, γεγονυῖαν δηλονότι, ἢ καὶ γενησομένην. καὶ διωρίσατο χρᾶσθαι τὰς μονὰς, καὶ τοῖς παλαιγενέσιν αὐτῶν δικαιώμασιν. D ἐπεὶ δὲ ἐκ προσαγγελίας χαιρεκάκων τινῶν ἀπελύθη κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς θ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχπδ'. ἔτους πρόσταγμα βασιλικὸν ἀνατρέπον σχεδὸν τὸ τοιοῦτον εὐσεβέστατον καὶ εὐεργετικώτατον χρυσόβουλλον, καὶ διὰ τοῦτο πάντα τὰ μοναστηριακὰ ἀκίνητα ὑπὸ τῶν ἀναγραφέων ἡρπάζοντο, ἀπελύθη κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς δ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχπθ'. λύσις προσκυνητὴ τῶν θειοτάτων, κρατίστων καὶ ἁγίων ἡμῶν βασιλέων ἐπὶ ὑπομνήσει τῶν μοναστηρίων, ἐκκόπτουσα τὴν πραιτωρικὴν χρείαν καὶ τὴν κατεπανικὴν,

A ἐπεὶ δὲ ταῖς ἀκοαῖς ἐνηχήθη τῆς βασιλείας μου ἐξ ἀναφορᾶς τῶν κατὰ τὸν μέγιστον τοῦτον καὶ θεῖον οἰκονομούντων ναὸν, αὐτίκα μηδὲν μελλῆσαν τὸ ἡμέτερον κράτος τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον, τῷ πανσέπτῳ τούτῳ οἴκῳ ἐπιβραβεύσει, δι' οὗ καθαρῶς αὐτῷ δωρεῖταί τε καὶ ἀποχαρίζεται ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια ἅπαντα τὰ τῷ δημοσίῳ ὁπωσδήποτε διαφέροντα ἀπό τε τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ δύσει καὶ ταῖς ὅλαις νήσοις κατεχομένων παρ' αὐτοῖς παντοίων ἀκινήτων ἐπικτήσεων, ὡς δῶρον ταύτης καὶ ἱερόν τι ἀνάθημα, κἂν πάροικοι ὦσι κἂν γῆ ἀρόσιμος τυχὸν ἢ λιβαδιαία, B ἢ ὑπάμπελος, ἢ κηπεύσιμοι κἂν αὐτουργία οἱαδήτινα, κἂν ἔνοικοι πραγματευταὶ, ἢ ἐργαστηριακοὶ, κἂν κάστρα ἔν τισι τούτων ᾠκοδομήθησαν, κἂν ἕτερόν τι ὁποιονδηποτοῦν τῷ δημοσίῳ διαφέρον ἐν τούτοις ἐφεύρηται. ἐπανορθοῖ δὲ ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου λόγου καὶ ὅσα που χωλεύοντα εὑρίσκονται ἐπὶ τοῖς προσοῦσι τῇ διαληφθείσῃ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ δικαιώμασιν ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις ὁποῖα ἂν καὶ ὦσι, καὶ πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ κατά τε δύσιν καὶ ἀνα- C τολὴν καὶ τὰς ὅλας νήσους, ὡς νῦν παρὰ τῆς βασιλείας μου δωρούμενα καὶ παραδιδόμενα ταύτῃ λογίζεσθαι, διὰ τῆς παρούσης εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου γραφῆς ἡ γαληνότης ἡμῶν θεσπίζει καὶ διορίζεται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ περιορισμοὺς προβῆναι λεπτομερεῖς παντοίων ἀκινήτων δηλωτικοὺς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένων παροίκων τε καὶ ἐνοίκων· ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τούτοις εὑρισκομένων παντοίων αὐτουργιῶν παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφέων καὶ ταῖς πιστωθῆναι ὑπο- D γραφαῖς καὶ τῷ μέρει τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἐπιδοθῆναι εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν τὸ κράτος ἡμῶν ἐγκελεύεται, ὡς ἂν ὦσι δῆλα καὶ ἀναμφίλεκτα ξύμπαντα, καὶ μηδέποτε τῶν καιρῶν, ὑπ' ἀνάκρισιν ἄγοιντο παρ' οὑτινοσοῦν τῶν κατὰ καιροὺς ἀναγραφέων, ἢ ἐπόπτων ἢ ἐξισωτῶν καὶ τῶν ἄλλως ἀνερευνώντων τὰ δημοσιακὰ, τῶν δηλωθέντων περιορισμῶν ἐγκαταρμοσθῆναι ὀφειλόντων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις δι' εἴδησιν. οὐδὲ γὰρ ἐξέσται τινὶ τούτων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἐν τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ἀκινήτοις εἰσέρχεσθαι ὁπωσδήποτε, ἢ ταῦθ' ὑπὸ ζήτησιν ἄγειν, καὶ ἐξέτασιν

A Quoniam autem hoc ad mei Imperij aures frequenter delatum est à relatione eorum qui huius magni & sacri templi sunt œconomi, statim nostra potentia nihil cunctata, hanc præsentem Bullam huic venerabili domicilio elargita est, per quam ei purè donat & concedit nostra pietas omnia quæ ad fiscum seu publicum quomodocunq; pertinēt, ex iis quę sunt in Oriente & Occidente, & ab eis in omnibus insulis possidentur, immobilium possessionibus, tanquam ei donum aliquod & sacram B oblationem, siue sint coloni, siue terra, verbi gratia, arabilis, vel pratensis, vel consita vitibus, vel hortensis, vel cuiusmodicunque prædia, siue in eorum domibus agant famuli negotiatores vel artifices, & si castra in aliquibus eorum extructa sunt, vel aliquid aliud, quod ad publicum vtique pertinet, in iis inuentum fuerit. Corrigit autem meum Imperium per præsentem Bullam auream quæcunque claudicare inueniuntur in iis quæ dictæ magnæ C Dei ecclesiæ adsunt iuribus ac titulis in omnibus eiusmodi immobilibus, quæcunque ea fuerint, & omnia quæ illis adsunt in Oriente & Occidente, & in omnibus insulis, vt nunc à meo Imperio data, & ei concessa putētur per præsentem Bullam auream nostræ serenitatis. Ob eam enim caussam & exactas procedere descriptiones, quæ declarent cuiusque generis immobilia, & qui eis præsunt colonos & conductores: hoc amplius, inuenta in iis omnis D generis prædia rustica, à locorum descriptoribus, eorúmque subscriptionibus confirmari, & in perpetuam securitatem parti sanctissimæ magnæ ecclesiæ tradi iubet nostra maiestas, vt omnia manifesta & extra controuersiā posita, nec vllo tempore in disquisitionem reuocentur à descriptorum quoquā, vel inspectorum, vel peræquatorū, & eorum qui aliter fiscalia perscrutantur, declaratarum descriptionum, cōpetentibus secretis in futurā rei memoriam insinuandarum. Neque enim vnquam eorum quis poterit vllo modo ingredi huiusmodi immobilia, aut ea in controuersiam deducere, & disqui-

καὶ διοριζομένη ἔχειν τὸ ἐνεργὸν τὰ προγεγονότα χρυσοβούλλου, χάριν τοῦ μὴ ἀναγράφεσθαι τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα, κατὰ ῥῆμα οὕτω διαλαμβάνουσα. Ἡ βασιλεία μου τῆς ἐκ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἐπάρσεως χρῄζουσα, καὶ ἐν πᾶσι κατ' ἴχνος βαίνειν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει βασιλέως αὐθέντου καὶ πατρὸς αὐτῆς θέλουσα, καὶ τὸ περὶ τοὺς ἀνατεθειμένους ὑμᾶς τῷ Θεῷ εὐεργετικὸν ἐκείνου μιμεῖσθαι, προῄρηται. Ταύτῃ τοι καὶ διὰ μιᾶς ταύτης τῆς ἐφ' ὑμῖν ἀγαθοποιΐας, καὶ τῷ βασιλεύσαντι ταύτην Θεῷ χαρίζεται καὶ τῇ τοῦ αὐθέντου, καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἁγίᾳ ψυχῇ, καὶ τῷ ἡμετέρῳ καὶ κράτει τῆς εἰς τὸ ἀγαθὸν προκοπῆς ὑποβάθρα καὶ θεμέλιος τίθεται, καὶ ἐπικλινὴς τῇ ὑμῶν γινομένη αἰτήσει, τὸ ἐνεργὸν ἔχειν, καὶ ἀπαρασάλευτον καὶ ἀμετακίνητον τοὺς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν καθ' ὑμᾶς μονῶν ἀπολυθέντας τρεῖς χρυσοβούλλους λόγους παρὰ τῆς ἁγίας ἐκείνου βασιλείας διορίζεται, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀμετακινήτως μένειν δυνάμεως, ἐφ' ἧς κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐξετέθησαν, καὶ τὰ ἀκολούθως δὲ τούτοις προβαίνοντα τῆς παραδόσεως πρακτικὰ τὸ ἀσφαλὲς ἀποφέρεσθαι, κἂν μετὰ διετίαν γεγόνασι, κἂν ἴσως τινὰ τούτων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις καταστρωθῆναι οὐκ ἔφθασαν, τῶν εἰς ἑρμηνείαν ἢ ἀνατροπὴν τῆς τῶν χρυσοβούλλων δυνάμεως μερικὴν ἢ καθόλου ἀπολυθέντων τιμίων προσταγμάτων τῶν καὶ ἐν ὑπομνήσει ἡμῶν δηλουμένων, κἂν ὅπως ἄρα καὶ ἀπελύθησαν, τὸ ἄπρακτον καὶ ἀνίσχυρον ἀποφερομένων διὰ τῆς παρούσης λύσεως, καὶ ὥσπερ εἰ μηδὲ ὅλως γεγόνασι λογιζομένων. Ἀργήσει δὲ καὶ ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἐπικωμάσασα τοῖς ὑπὸ τὰς καθ' ὑμᾶς μονὰς ἀκινήτοις τοῖς κατὰ τὸ θέμα Θρᾳκίας καὶ Μακεδονίας διακειμένοις ἀπαίτησις τῆς τε πραιτωρικῆς, καὶ κατεπανικῆς χώρας καὶ χρείας ἢ καὶ τοῦ στυππείου καὶ ἀξουγγίου ἐξώνησις ἢ ἀπαίτησις, ὡς διὰ τῆς παρούσης λύσεως ἐκκοπτόμεναι καὶ ῥιζοτομούμεναι, καὶ εἰς ἀνύπαρκτον καὶ ἀνονόμαστον ἀποκαθιστάμεναι τῶν πραιτόρων καὶ πρακτόρων καὶ κατεπάνων· καὶ τῶν τὴν ἐξώνησιν ἢ ἀπαίτησιν τοῦ στυππείου καὶ τοῦ ἀξουγγίου κατὰ καιροὺς ποιουμένων, καὶ τῶν ἐξυπηρετούντων αὐτοῖς, οὕτω παρατρέχειν ἅτε καὶ αὐτῶν ἀκαταζητήτων μελλόντων διατηρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δημοσίου, ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιουτοτρόπως

A & statuit vt prædictæ bullæ aureæ vim suam sortiantur, de non describendis monasteriorum immobilibus: quæ ad verbum sic habet. Imperium meum, ex vestris precibus exaltatione indigens, & bonæ memoriæ domini & patris eius vestigiis volens insistere, eius quoque in eos qui sunt Deo dedicati beneficẽtiam imitari constituit. Id & per hãc vnam in vos beneficentiam, & Deo qui ipsum Imp. fecit, gratificatur, Imperatorisque & patris nostri sanctæ animæ & nostræ potentiæ pro- B fectus in bonum, basin ac fundamentum ponit: & vestræ petitioni se inclinans, vt vim suam habeant, sintque stabiles, firmæ ac immobiles, quæ de vestris monasteriorum beneficiis aureæ tres bullæ emissæ sunt à sancta illius maiestate, decernit, & vt in eodẽ robore immobiliter permaneant, in quo à principio expositæ sunt, & quæ iis consequenter processerunt traditionis acta securitatem referant, etiamsi post bienniũ facta fuerint: licèt fortasse quædam eorum in conuenientibus secretis C priùs posita non fuêre: iis quæ ad interpretationem vel subuersionem bullarum aurearum potentiæ particularem vel generalem editæ sunt iussionibus, quæ in nostris monimentis declarantur, quomodocunque emissæ fuerint, per præsentem resolutionem inutilibus inualidísque redditis, & perinde ac si ne essent quidẽ omnino, reputatis. Cessabit autem, & quæ hucusque vestris monasteriorum immobilibus in Thracia & Macedonia sitis, insultauit, Prætorianæ & Catepanicæ D γύρας, & vsus exactio, stuppæque & axungiæ emptio & exactio, tanquam per hãc præsentem resolutionem excisæ, & radicitus extirpatæ, & eò redactæ vt nec sint, nec nominentur, prætoribus, & exactoribus, & catepanis, & iis qui stuppæ & axungiæ emptionem vel exactionem exercent, iisque qui illis ministrant, sic eiusmodi immobilia prætercurrere debentibus, perinde ac si ne in suis quidem omnino regionibus sita essent, vtpote quæ non sint à publico omnino requirenda, in omnibus quæ hoc modo

τελεστικὸν, ἢ χρεῶν δόσιν ἢ ἑτέραν ὁποιανδήτινα εἴσπραξιν ἀπὸ τῶν ὁπουδήποτε ἀκινήτων αὐτῆς, ἀλλ' ἄνευ τῆς οἱασοῦν συνεισφορᾶς τε καὶ ἀπαιτήσεως τοὺς δηλωθέντας περιορισμοὺς συντελέσουσι. τοῦ κατατολμήσοντος ἀθετῆσαί τι τῶν διωρισμένων τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου, πρὸς τῷ τὴν βασιλικὴν ὑποστήσεσθαι ἀγανάκτησιν, ὑποστῆναι ὑφορωμένου καὶ δόσιν προστίμου λιτρῶν ὑπερπύρων τριάκοντα, ἀπαιτηθησομένων ἀσυμπαθῶς ἐξ αὐτοῦ παρὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκείων ἐκ προσελεύσεως τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τυγχάνοντος γεγενημένου κατὰ τὸν Αὐγούστου μῆνα τῆς α'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ςχξα'. ἔτους ἐν ᾧ καὶ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος * προσέτι τούτοις ἀπελύθη καὶ ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ κραταιοῦ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος ια'. τοῦ ςχυς'. ἔτους, ὁ καὶ ἰατὴρ λεγόμενος, ὡς ἰώμενος τὰ χωλεύοντα ἴσως δικαιώματα τῶν ἁπανταχοῦ ἐκκλησιῶν, ἐπισκοπῶν δηλονότι καὶ μητροπόλεων, καὶ αὐτῆς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὃς καὶ κατὰ ῥῆμα οὑτωσὶ διαλαμβάνει. ὁ μὲν μετὰ Μωϋσέα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκείνου στρατηγὸς Ἰησοῦς τὰ Ἱεριχούντια καθελεῖν ἐπειγόμενος ὀχυρώματα, τοῖς ἱερεῦσι κύκλῳ σαλπίζειν ἐκέλευε, καὶ οὕτως παραδόξως τὰς τῶν τειχῶν ἐπάλξεις κατέρριπτε. τῇ δὲ τοῦ νέου τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτοῦ καθηγουμένῃ τούτου λαοῦ βασιλείᾳ μου, μετὰ τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνον ἄλλον Μωϋσέα τοῦ λαοῦ σωτῆρα καὶ ὁδηγὸν, τὸν ἀοίδιμον λέγω αὐθέντην τῆς βασιλείας μου καὶ γεννήτορα, ὥσπερ τινὰ τείχη καθελεῖν ἐπειγομένῃ Ἱεριχούντια τὰς τοῦ κοινοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐχθροῦ ὀχυρώσεις (τοῦ δυτικοῦ λέγω δράκοντος (τοῦ τῆς Σικελικῆς κατατυραννοῦντος γῆς, κἀκεῖθεν κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας λαθραίως ἑρπύσαντος) ἀναλόγως οἷα πνευματικάς τινας σάλπιγγας τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἐξιλεουμένων καθ' ἑκάστην ὑπὲρ ὑμῶν ἀρχιερέων εὐχὰς πρὸς ἐκείνου καθαίρεσιν συνεργούσας ἐδέησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ὁ θεόπτης Μωϋσῆς ὁπηνίκα τῷ Ἀμαλὴκ συνεκρότει μάχην, ἑκατέρωθεν στηριζόμενος, οὕτω τοῦτον κατετροπώσατο καὶ ὑπερίσχυε. κατ' ἐκεῖνον οὖν καὶ ἡ βασιλεία μου τοῦ ἀρχιερατικοῦ δεομένη ὑποστηρίγματος εἰς τὴν κατὰ τοῦ νέου τούτου Ἀμαλὴκ προκειμένην ἀντιπα-

tretieum, aut necessariorum dationem, vllámve exactionem facere à quibuscunque immobilibus eius: sed absque vlla collatione & petitione prędictas finium descriptiones conficient. Quòd si quis ausus fuerit violare quidquam eorum, quæ præsenti aureæ bullæ oratione maiestatis meæ definiuntur, præter Imperialem indignationem in periculum veniet subeundi pœnam aureorum triginta librarum, quæ sine commiseratione rerum priuatarum secreto ex conuentione sanctissimæ magnæ ecclesiæ exigentur: quippe cùm firma sit ac munita præsens aureæ bullæ oratio facta mense Aug. prima indictione anno ꟾↃↃ. CIↃ. IↃ.C. LXI. cui nostrum pietate præcellens subscripsit imperium. Præterea autem emissa est & alia Bulla aurea Imperatoris, quæ dicitur medicator, vtpote quæ fortasse medeatur titulis & iuribus omnium ecclesiarum quæ claudicāt, episcopatuum scilicet, & metropolium, & ipsius magnæ ecclesiæ, quæ etiam ad verbū sic tractat: Qui post Mosen fuit electi illius populi Imperator Iesus, Hierichus festinās munimenta ac propugnacula diruere, sacerdotibus iussit in circuitu tuba canere: & sic murorum propugnacula mirabiliter deiecit. Imperio autem meo, quod nouo à Deo electo populo præest, post alium in Regibus populi seruatorem & ducem, inclytum dico Imperij mei dominū & genitorem, velvti quædam Hierichuntina mœnia diruere properanti, communis Christianorum inimici propugnacula (Occidentalis dico draconis, qui in Italia tyrannidem exercet, & illinc aduersus Romanum Imperium latēter prorepit) veluti spiritalibus quibusdam tubis, vestris antistitum, Deum nobis quotidie placantium, precibus, & ad illum diruēdum conferentibus, opus est. Sed & ipse diuinus Moses, quando cum Amalech prælium cōmisit, sacerdotibus vtrinque innixus, sic eum fugauit, & vicit. Sicut ille ergo meum quoque Imperiū antistitum sustentaculo indigens ad aciem aduersus nouum hunc Amalech pro-

A & veluti quandam lucis columnam nouum hunc Israël præcedentem, & eius gressus dirigentem, preces eorum habere volens, hanc præsentem Bullam auream, & omnium ecclesiarum matri, nouæ Sion, Dei sapientiæ habitaculo, & iis qui sunt in omnibus insulis, & in Oriẽte & Occidente antistitibus donauit, eorum pro Imperio meo preces magis confirmans. Rectè enim scit meum Imperium, quòd rex non seruatur per multam potentiam, & quòd Gigas non seruabitur in multitudine virtutis suæ: mendax autem equus ad salutem, vt dicam cum propheta, & B psalmographo, & Dei patre. Volens enim vt firmitas & stabilitas ecclesiæ quæ omnibus præest, seruetur, & omnibus dictis antistitibus sanctarum quæ vbicunque sunt ecclesiarum, & securitatem titulorum ac iurium quæ illis adsunt in ipsorum immobilium detentione, firmiùs constituens, & præterea corrigens si quid in eorum iuribus claudicet, & à summo exactóque iure distet, & non solùm hoc, sed & si quod ius consequi debet ad eiusmodi immobilium dominationem, detentio- C nem, & proprietatem, id fortasse priùs factum non est, hanc Imperij mei Bullam auream eius quod deest medicatricem illis tradidit quæ velvti perfectum & integrum & omnino illabefactabile & immobile ius eius ostendit. Per quam confirmat quidem, & tutius facit quodcunque ius adest sanctis ecclesiis, eique quæ illis præsidet in suis immobilibus, cuiusmodicunque fuerint, & vbicunque ea sita sint: & quod bonum est, melius facit, Imperij mei sententia & calculo. Quicquid au- D tem est in eis, in quibuscunque quis spectatum id dixerit, siue in aureis Bullis diuersorum Imperatorum, siue in singulis, & siue in supplicibus iussionibus, siue in resolutionib, siue in actis claudicans, & aliqua in re ab eo quod est exactum & à debita consequentia distans, regalium iussionum & legum, corrigit & decernit, dictis sanctissimis ecclesiis nullum ex ea re præiudicium in æternum afferri: sed, quod in eis est infirmum & imbecillum, esse firmissimum, &

A ἐπάταξιν, καὶ ὥσπερ τινὰ στῦλον φωτὸς τοῦ νέου Ἰσραὴλ προηγούμενον, καὶ τὰ τούτου κατευθύνοντα διαβήματα, τὰς τούτων ἔχειν εὐχὰς ἐθέλουσα, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῇ μητρὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τῇ νέᾳ Σιὼν, τῷ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐνδιαιτήματι, καὶ τοῖς κατὰ τὰς νήσους πάσας καὶ τὴν ἀνατολὴν, καὶ τὴν δύσιν ἐβράβευσε, τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου, τούτων εὐχὰς ἐπὶ πλέον ἀναῤῥωννύουσα. ἀκριβῶς γὰρ οἶδεν ἡ βασιλεία μου, ὡς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ ὡς γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ· ψευδὴς δὲ ἵππος εἰς σωτη- B ρίαν, κατὰ τὸν θεῖον φάναι προφήτην καὶ ψαλμογράφον καὶ θεοπάτορα. τοιγάρτοι καὶ τὸ ἀπαρεγκλίνητον πάντῃ περιφυλάττεσθαι, τῇ τε πασῶν προκαθημένῃ ἐκκλησιῶν καὶ τοῖς μνημονευθεῖσι πᾶσιν ἀρχιερεῦσι, τῶν ὁπουδήποτε ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῶν προσόντων ταύταις δικαιωμάτων ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν βεβαιότερον καθιστῶσα· προσεπανορθοῦσα δὲ καὶ εἴ τι που χωλεῦον ἐστὶν ἐν τοῖς αὐτῶν δικαιώμασιν, καὶ τῆς ἀκριβείας λειπόμενον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ὀφείλει ἐπακολουθῆσαι δι- C καίωμα πρὸς τὴν ἀσφαλῆ τῶν τοιούτων ἀκινήτων δεσποτείαν, κατοχήν τε καὶ κυριότητα γενέσθαι ἴσως οὐκ ἔφθασεν αὐτὸν δὴ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἰατῆρα ἡ βασιλεία μου, τούτου δὴ τοῦ ἐλλείποντος αὐταῖς ἐπιδέδωκεν, οἷα ἄρτιον καὶ ὁλομελὲς δεικνύουσα τὸ ἐπὶ τούτοις δίκαιον, καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἀδιάσειστον· δι' οὗ βεβαιοῖ μὲν καὶ ἀσφαλέστερον τίθησι πᾶν προσὸν ταῖς κατ' αὐτὰς ἁγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ αὐτῇ τῇ τούτων προκαθημένῃ δικαίωμα ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἀκινήτοις, ὅποι ἂν καὶ καθέστηκε, κἂν ὁπουδήποτε ταῦτα διάκεινται· καὶ τὸ καλὸν κάλλιον τίθησι, D τῇ ἐπικρίσει καὶ ψήφῳ τῆς βασιλείας μου. πᾶν δὲ ἐν αὐταῖς ἐν ὁποίοις εἴποι τις θεωρούμενον, εἴτε ἐν χρυσοβούλλῳ λόγῳ διαφόρων βασιλέων, εἴτε ἐν σιγιλλείοις, εἴτε ἐν ἁπλαῖς προστάξεσιν, εἴτε ἐν λύσεσιν, τουτέστι πρακτικοῖς, ὑποσκάζον, καὶ κατά τι τοῦ ἀκριβοῦς, καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀκολουθίας λειπόμενον, ἀπό τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νόμων, ἐπανορθοῖ, καὶ διορίζεται μὴ κατά τι πρόκριμα ἐκ τούτων εἶναι ταῖς δηλωθείσαις πάσαις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα, ἀλλὰ τὸ ὑπόσαθρον ἐκείνων καὶ ἀσθενὲς, ἐῤῥωμενέστατον εἶναι, καὶ

ἀνάλωτον πάσῃ δικαιολογίᾳ τοῦ βουλομένου λέγειν τι ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ῥωννύμενον καὶ σφόδρα ἐνδυναμούμενον. καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν ὧν ἄν τις ἐννοήσειεν ὀλίγων τινῶν ἡ βασιλεία μου ἐπιμνησθείη, ἐὰν τυχὸν δωρεὰ αὐταῖς παροίκων ἄποσος εἴη, ἢ μέτρων γῆς, ἢ αὐτούργια τινὰ ἐκαινίσθησαν ἐν τοῖς τοιούτοις κτήμασι, τυχὸν μὴ δεδωρημένα αὐταῖς, ἢ καὶ ἐδωρήθησαν μὲν, οὐκ ἀνετράπησαν δὲ αἱ περὶ τούτων προστάξεις, ἢ ἐπὶ προαφορισμένοις δεδωρημένοις αὐταῖς, αἱ περιπροαφορισμέναι προστάξεις οὐκ ἀνετράπησαν, ἢ τινα τῶν προσδοθέντων αὐταῖς βασιλικῶν προσταγμάτων οὐδ᾽ ὅλως κατεστρώθησαν, ἢ κατεστρώθησαν μὲν εἴς τινα τῶν σεκρέτων, ἢ καταστρωθέντα ἀπώλοντο, ἴσα δὲ τούτων πεπιστωμένα εὑρίσκονται, ἢ πρακτικὰ ὀφείλοντα προβῆναι οὐ προέβησαν, ἢ προβάντα οὐ κατεστρώθησαν, ἢ ὀφειληθέντα γενέσθαι λογίσιμα, οὐκ ἐγένοντο, ἢ κατά τινα ἴσως ἄλλην ὁποίαν ἄν τις εἴποι αἰτίαν, εἴτε κατὰ μέρος εἴτε καθολόκληρον τὰ προσόντα ταῖς πολλάκις διαληφθείσαις ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ τῇ μητρὶ πασῶν χωλεύουσι δικαιώματα, κἀντεῦθεν οὐκ ἔχουσι τὸ ἀπερικλόνητον, κἂν μὴ ῥητῶς ἐνταῦθα πᾶσα ὁποιαδήτις αἰτία ὑποσκάζειν ποιοῦσα τὰ δικαιώματα ἐκπεφώνηται, ἢ ὀφείλον τυχὸν καὶ ἕτερα δικαιώματα προσεπορισθῆναι αὐταῖς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις, ὡς τινῶν πάντων προβάντων ἐν αὐταῖς ἀκινήτων κέκτηνται, οὐδὲν τι ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου ὠφεληθήσονται, κατὰ μηδέν τι ταῦτα πάντα, καὶ ὅσα ἄν τις ἄλλα εἰς νοῦν λάβῃ ποτὲ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγωνιζόμενος, καταβλάψαι ποτὲ τὰς τοῦ Θεοῦ ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, τόν τε τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας οἶκον, καὶ τὰς λοιπὰς μητροπόλεις ἀρχιεπισκοπὰς, ἐπισκοπὰς, δυνήσεται ἐπὶ τοῖς ὡς εἴρηται διαφέρουσιν αὐταῖς ἀκινήτοις ἀφ᾽ οἱωνδήποτε δικαιωμάτων. Εἰ γὰρ μηδέν τι μηδαμῶς δικαίωμα ἐκτήσαντο ἐπί τισιν ἴσως τῶν προσόντων αὐταῖς ἀκινήτων, οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου ὠφέλειαν ἕξουσιν, ὥσπερ οὐδὲ ἐφ᾽ οἷς εἶχε τὴν κατοχὴν ὁ δημόσιος ἀφ᾽ οἱασδήτινος εὐλόγου αἰτίας μέχρι τῆς σήμερον.

A nulla iuris allegatione oppugnandum ab eo qui velit aliquid pro fisco seu publico dicere, vt quod præsenti Imperij mei bulla aurea confirmetur & valde corroboretur. Et vt ex multis eorum quæ cuipiā in mētem venire possint, pauca quædā Imperium meū memoria repetat: si fortè donatio ipsius colonorū sit sine certa quātitate, aut mēsura terræ, vel prædia quædā rustica innouarint in huiusmodi possessionibus, fortè quæ ipsis donata non fuerunt, aut donata quidem fuerunt, iussiones autem de his factæ non sunt reuocatæ, vel B in priùs designatis donatis ipsis iussiones de priùs definitis non sunt reuocatę: aut iussionum principalium, quæ ipsis tributæ sunt, aliquæ nullo modo insinuatæ fuerunt, aut fuerunt quidem insinuatæ in aliquo secreto, non tamen competente: aut insinuatæ perierunt, exempla autem earum fide digna reperiuntur: aut acta, quæ procedere debebant, non processerunt, vel quæ processerunt, non sunt insinuata, aut quæ fieri debuerunt, ratio- C num computationes, factę non sunt: aut fortè quamlibet aliam ob caussam, siue ex parte, siue in totum iura sæpe dictis sanctis Dei ecclesiis & matri omnium claudicant, & inde firmitatem suam non habent: etsi nulla quæ instrumenta claudicare faciat, caussa nominatim expressa sit: aut alia fortè ipsis concedi debuerunt instrumenta de huiusmodi immobilibus, quum aliqua saltem impetrauerint: (nam si documentum de quopiam ex possessis à se immobilibus nequaquam acquisierint, D nihil à præsēti aureæ bullæ oratione iuuabūtur) nulla in re hæc omnia & quæcumq; alia cuipiā pro fisco certanti in mentē quandoque venerint, lædere vnquā sanctissimas ecclesias, & Sapientiæ Dei tēplum, reliquásq; metropoles, archiepiscopatus, episcopatus, poterunt in iis immobilibus, quæ, vt dictum est, ad eas pertinent, ex qualibuscunque documentis. Si enim nullum ius penitus in nullo eorum quæ ipsæ habent immobilium possidēt, à præsenti bulla aurea nihil omnino iuuabūtur: sicut nec in quibus fiscus ad hodiernū vsq; diem possessionē habuit in iusta quapiā causa.

In his enim omnib⁹ iuris obseruabitur exacta disciplina. Si quis ergo velit, propter auaritiã, vel propter aliquã causã, ea quæ à meo Imperio in præsenti bulla aurea cõstituta sunt, negligere, primũ quidẽ sanctæ Trinitatis lucem, quando corã formidabili tribunali steterimus, non viderit: à Christianorum autem parte, vt Iudas à duodenario numero, exciderit: præterea autem & maledictionem attraxerit eorum qui à seculo dormiunt primogenitorum iustorum, sanctorum & diuinorum Patrum.

CANON XIII.

Quoniam propter eam quæ facta est propter peccata nostra in ecclesiis, calamitatem, sacrosancta quædam ædes à quibusdã viris surreptæ sunt, & episcopia, & monasteria, & facta sunt communia diuersoria: si, qui ea quidem tenent, volunt reddere, vt in pristinum statum restituantur, bene & pulchrè habet. Sin minus, si sunt quidem sacerdotalis catalogi, eos deponi iubemus: sin autem monachi vel laici, segregari, vt qui sint cõdẽnati à Patre, & Filio, & Spiritu sancto, & deputẽtur vbi vermis nõ moritur, nec ignis extinguitur: quia voci domini aduersantur, quæ dicit, Ne facite domum patris mei, domum negotiationis.

SCHOL. BALS. Propter inimicorum imaginum insaniam, multi orthodoxi ex suis episcopatibus & monasteriis fugientes, montes occupauerũt. Occupatæ ergo sunt sacrosanctæ ædes à quibusdam, & alia sacra diuinorum meditandorum loca. Quamobrem patres constituerũt, vt ea in antiquum statum restituantur: ij autẽ qui non obediũt, sed in malo persistũt, si sint quidem sacris initiati aut sacerdotes, deponantur: si verò laici, vel monachi, segregẽtur. Et hęc quidẽ dicta sunt ad eam quæ fuit eo tẽpore rerũ constitutionẽ. Trahe autem canonẽ etiã ad eos qui hodie sacras ædes tenẽt ex gentiũ incursione prophanatas & communes effectas. Neque enim possunt dicere hoc malũ non esse ausos, & ideo se nõ debere hanc restitutionẽ facere. Similiter nec multorũ annorũ lapsum proferẽt, vt id confirmetur quod non potest consistere, & sanctum commune efficiatur. Ea enim in aliis quidem locum habẽt, humanis scilicet negotiis, non autem in sanctis & sacris:

A ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι τὸ ἀκριβὲς παραφυλαχθήσεται. Εἴ τις οὖν θελήσει διὰ φιλοχρηματίαν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν τινὰ καταφρονῆσαι τῶν ἐν τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων, πρῶτα μὲν οὖν τὸ τῆς ἁγίας φέγγος, ὅτε παριστάμεθα τῷ φοβερῷ βήματι, μὴ θεάσαιτο, ἐκπέσοι δὲ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος ὡς Ιούδας τῆς δυοδεκάδος, προσέτι τούτοις καὶ τὴν ἀρὰν ἐπισπάσαιτο τῶν ἀπ' αἰῶνος προτοτόκων ἁγίων, δικαίων καὶ θεοφόρων πατέρων.

Κανὼν ιγ'.

B Ἐπειδὴ διὰ τὴν γενομένην κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν συμφορὰν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καθηρπάγησάν τινες οἶκοι εὐαγεῖς ὑπό τινων ἀνδρῶν, ἐπισκοπεῖά τε καὶ μοναστήρια, καὶ ἐγένοντο κοινὰ καταγώγια· εἰ μὲν οἱ διακρατοῦντες ταῦτα, προαιροῦνται ἀποδιδόναι, ἵνα κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀποκαταστῶσιν, εὖ καὶ καλῶς ἔχει· εἰ δὲ μή γε, εἰ μὲν τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ εἰσὶ, τούτους καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθαι, ὡς ὄντας κατακρίτους ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ C τετάχθωσαν, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται, ὅτι τῇ τοῦ Κυρίου φωνῇ ἐναντιοῦνται, τῇ λεγούσῃ, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τὴν τῶν εἰκονομάχων μανίαν πολλοὶ ὀρθόδοξοι ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τῶν μοναστηρίων αὐτῶν φυγόντες, τὰ ὄρη κατέλαβον. κατεσχέθησαν οὖν οἱ εὐαγεῖς οὗτοι οἶκοι καὶ ἕτερα ἱερὰ φροντιστήρια παρά τινων, καὶ ἐγένοντο κοσμικὰ καταγώγια. διὸ καὶ ὥρισαν οἱ πατέρες ἀποκαταστῆναι αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἀντεχομένους τοῦ D κακοῦ, ἱερωμένους μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἢ μοναχοὺς ἀφορίζεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν ἐξεφωνήθησαν πρὸς τὴν τότε κατάστασιν. ἕλκυσον δὲ τὸν κανόνα καὶ εἰς τοὺς κατέχοντας ἱερὰ φροντιστήρια σήμερον κοινωθέντα ἐξ ἐπιδρομῆς ἐθνῶν. οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν εἰπεῖν μὴ παρ' αὐτῶν τολμηθῆναι τὸ κακὸν, κἀντεῦθεν μηδὲ ὀφείλειν ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν. ὡσαύτως οὐδὲ χρόνων πολλῶν προβαλοῦνται παραδρομὴν, εἰς τὸ κυρωθῆναι τὸ ἀσύστατον, καὶ κοινωθῆναι τὸ ἅγιον. ταῦτα γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχουσι χώραν, τῶν ἀνθρωπίνων δηλαδὴ πραγμάτων

οὐ μὴν

A οὐ μὴν ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ἀνατολικοὺς μητροπολίτας, τοὺς ἀνακαλουμένους τὰς οἰκείας ἐπισκοπὰς καὶ τὰ μοναστήρια ἀπὸ τῶν κατεχόντων αὐτὰ λαϊκῶν, καὶ ἀκούοντας τοιαῦτα. ἆρα δὲ τῶν ἁγίων τούτων φροντιστηρίων, μὴ κοινωθέντων, ἀλλὰ συντηρουμένων, καθὼς πρότερον, ἀναγκασθήσονται οἱ κατέχοντες ταῦτα, ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν τούτων; Λύσις. αἱ μὲν ἐπισκοπαὶ, ἐξ ἀνάγκης εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἵνα περιέλθωσι, καὶ διὰ χρόνου τινὸς οὐκ ἀποκλεισθήσονται εἰς τὴν τούτων ἀποκατάστασιν οἱ ψηφισθέντες, καθὼς γέγονε καὶ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Μεγάρων, τὴν πρὸ χρόνων B ἀμνημονεύτων ἀμαυρωθεῖσαν, καὶ διὰ προστάξεως βασιλικῆς, καὶ συνοδικῆς πράξεως πρὸ μικροῦ ἐπανασωθεῖσαν τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν. τὰ μοναστήρια δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐὰν κατεσχέθησαν πρὸ τεσσαρακονταετίας παρά τινων, οὐκ εὐχερῶς ἵνα περιέλθωσιν εἰς τοὺς προκατέχοντας αὐτά· ἐὰν ἔχωσιν εἴδησιν δηλονότι παρά τινων κατέχονται, καὶ κατὰ ῥαθυμίαν μὴ ἀνακαλεσάμενοι αὐτὰ ἐπὶ τοσοῦτον καιρόν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν παρὼν κανὼν ἐξεφωνήθη ἀκολούθως τῷ κδ΄. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου· ὁ δὲ μθ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου C τὰ αὐτὰ διοριζόμενος προστίθησι μὴ ἐκδίδοσθαι κοσμικοῖς ἀνδράσι τὰ μοναστήρια, ἐλαλήθη ποτὲ ὡς ὀφείλουσιν ἀκολούθως τῷ τοιούτῳ κανόνι καὶ τῷ παρόντι ἀνατραπῆναι αἱ προγενόμεναι πατριαρχικαὶ δωρεαὶ μοναστηρίων πρὸς κοσμικούς, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπιδόσεις τῶν προσκυρωθέντων ἑτέραις μοναῖς μοναστηρίων, καὶ ἐπανασωθῆναι τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τόμος τοῦ πατριάρχου ἐκείνου κυρίου Σισιννίου τὰ αὐτὰ διοριζόμενος, καὶ τάχα ἔμελλε τοῦτο καὶ εἰς ἔργον ἐλθεῖν. ὅτι δὲ προσεκομίσθη ἕτερος τόμος τοῦ ἁγιωτάτου D πατριάρχου ἐκείνου κυρίου Σεργίου γενόμενος κατὰ μῆνα Μάϊον ἰνδικτιῶνος ιδ΄. ἔτους ςφκδ΄. ὑπογραφῇ βασιλικῇ κατησφαλισμένος, ἑρμηνεύων τε τὸν μθ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ γνωματεύων τὴν ἔκδοσιν μὴ ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὰς δωρεὰς τὰς συντηρούσας τὴν τῶν μοναστηρίων κατάστασιν, ἀλλὰ εἰς τοὺς λαμβάνοντας μοναστήρια, ἐφ' ᾧ ἔχειν αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, περὶ δὲ τὸ τέλος καὶ ταῦτα ῥητῶς διεξιών. ἀνατρέπομεν οὖν συνοδικῶς διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξουσίας τὰς δωρεὰς καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἀναιροῦσαν ἐκείνην πρᾶξιν, ὡς ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπισκοπικῆς συναινέσεως, ἐξ αὐτονόμου δὲ γνώμης γεγενημένην,

Nota hæc propter Metropolitanos Orientales, qui proprios epiſcopatus & monaſteria, à laicis, qui ea detinent, reuocant, & hæc audiunt. Nunquid autem ſanctis locis non communibus effectis, ſed conſeruatis, ſicut priùs, cogentur qui ea detinẽt, ea reſtituere? Solutio. Epiſcopatus quidem epiſcopis nullo tempore claudentur, quominus qui electi ſunt, ad ea reuertantur: quemadmodum & in Megarenſi epiſcopatu factum eſt, qui tot annis quot hominum memoriam excedunt, deletus extinctúſque fuerat, & per iuſſionem Imperialem ſynodalémque actum metropoli Athenarum paulo antè rurſus ſeruatus eſt: monaſteria autem, vt mihi videtur, ſi xl. annorum ſpacio poſſeſſa fuerint, non facilè ad eos qui illa priùs poſſidebant, reuertuntur, ſi videlicet ſciuerint à quibuſnam poſſideantur, & propter ſocordiam ea tanto tempore nõ reuocauerint. Quia autẽ præſens quidem canon conſequenter xxiiij. Chalced. ſyn. editus eſt: xlix. autem canõ ſyn. in Trullo eadem decernẽs, adiicit, non tradẽda ſecularibus hominibus monaſteria: dictum eſt aliquando, quòd ei canoni & præſenti conſequenter, debent ſubuerti antiquiores Patriarchales monaſteriorũ ſecularibus donationes: quinetiã & traditiones monaſteriorũ aliis monaſteriis attributorũ, & magnæ eccleſię reſeruari. Lectus eſt & patriarchæ illius domini Siſinnij locus eadẽ decernens, & id fortaſſe etiam ad effectum perueniſſet. Quia autẽ ſanctiſſimi illius Patriarchæ domini Sergij allata eſt deciſio, quæ mẽſe Maio facta eſt, indict. xiiij. anno 6524. Imp. ſubſcriptione munita, quæ xlix. ſyn. in Trullo canonẽ interpretatur, & ſtatuit, nõ accipi traditionẽ in donationibus, quæ ſtatum monaſteriorũ cõſeruat: ſed in iis qui monaſteria accipiũt, vt ea habeãt ſecularia diuerſoria, circa finẽ hæc quoq; expreſsè proſequẽs. Synodicè ergo ſubuertimus per datã nobis à sãcto ſpiritu poteſtatẽ, actionẽ illã quę donationes & traditiones tollit, vt quæ ex nullo epiſcopali cõsẽſu, ſed ex libera ſua sẽtẽtia facta ſit,

& nec ab Imp. Christi amantissimo suscepta sit, quemadmodum videtur & ipse donare monasteria præter eius vigorem: & quæ ex rebus ipsis appareat non esse ad monasteriorum vtilitatem, sed summam perniciem & exitium. Confirmantes autem & corroborantes antiquam & nouam vtilem consuetudinem beatorum & diuinorũ patrum nostrorum, statuimus fieri donationes & traditiones citra vllam prohibitionem, ad constitutionem & meliorationem sacrorum quæ dantur ac donantur locorum. Visum est itaque dictos canones debere exponi secundùm præsentem decisionem, & quæ fiunt secularibus monasteriorum donationes, multo autem magis traditiones, non posse labefactari. Quamobrem ea hucvsque sine impedimento seruantur.

Canon XIIII.

Quia ordo in sacerdotio custodiri debet, est omnibus manifestũ: & sacerdotij promotiones seruare Deo gratum est. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris cleri tonsuram accipientes, nondũ accepta episcopi manuũ impositione, & in congregatione in suggestu legentes, & id non canonicè facientes, hoc à præsenti canone nõ fieri permittimus: hoc ipsum autem etiam in monacho seruari. lectoris autem manuum impositionem licet in proprio monasterio etiam soli vnicuique Abbati facere, si ipsi Abbati, scilicet ab episcopo, manus est imposita, qui fuit & ipse presbyter. Similiter & ex antiqua consuetudine chorepiscopos episcopi permissu oportet per manuum impositionem lectores creare.

Schol. Bals. Ordo omnia continet cælestia & terrestria, multo magis autem, si bonus ordo in sacerdotibus versetur, id Deum mitigat. Quoniam ergo, inquiunt patres, videmus nonnullos à pueris nigris vestibus indutos, tanquam deo consecratos, tonsuráque suscepta non per sui episcopi manuum impositionem, audentes, postquam ad ætatem peruenerint, diuinas scripturas in suggestu legere, nõ canonicè, statuimus ne hoc fiat, vt quod sit inordinationis causa, nec quis diuinas scripturas aliter in suggestu legat,

A καὶ μηδὲ βασιλεῖ τῷ φιλοχρίστῳ διαθεῖσθαι, καθὼς φαίνεται καὶ αὐτὸς δωρούμενος μοναστήρια παρὰ τὴν ταύτης ἰσχύν, καὶ προσέτι φαινόμενα ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων οὐ πρὸς ὠφέλειαν τῶν μοναστηρίων, ἀλλὰ πρὸς τέλειον ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν. ἐπιβεβαιοῦντες δὲ καὶ ἐπικυροῦντες τὸ παλαιὸν καὶ καινὸν λυσιτελὲς ἔθος τῶν μακαρίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, ὁρίζομεν γίνεσθαι δωρεὰς καὶ ἐπιδόσεις ἀκωλύτως ἐπὶ συστάσει καὶ βελτιώσει τῶν ἐπιδιδομένων καὶ δωρουμένων φροντιστηρίων. ἔδοξε δὴ τὰ τῶν ῥηθέντων B κανόνων ὀφείλειν ἑρμηνεύεσθαι κατὰ τὸν παρόντα τόμον, καὶ τὰς πρὸς κοσμικοὺς γινομένας δωρεὰς τῶν μοναστηρίων. πολλῷ δὲ πλέον τὰς ἐπιδόσεις ἔχειν τὸ ἀπαρεγχείρητον. διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀκωλύτως τοιαῦτα γίνονται.

Κανὼν ιδ'.

Ὅτι τάξις ἐμπολιτεύεται ἐν ἱερωσύνῃ πάσῃ, περίδηλόν ἐστι, καὶ ἀκριβείᾳ διατηρεῖν τὰς τῆς ἱερωσύνης ἐγχειρήσεις, θεῷ εὐάρεστον. καὶ ἐπειδὴ ὁρῶμεν ἐκτὸς χειροθεσίας νηπιόθεν τὴν κουρὰν τοῦ κλήρου λαμβάνοντάς τινας, μήπω δὲ παρὰ C ἐπισκόπου χειροθεσίαν λαβόντας, καὶ ἀναγινώσκοντας ἐν τῇ συνάξει ἐπ' ἄμβωνος, ἀκανονίστως τοῦτο ποιοῦντας, ἐπιτρέπομεν ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦτο μὴ γίνεσθαι. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ μοναχῶν. ἀναγνώστου δὲ χειροθεσίαν ἄδειά ἐστιν ἐν ἰδίῳ μοναστηρίῳ καὶ μόνῳ ἑκάστῳ ἡγουμένῳ ποιεῖν, εἰ αὐτῷ τῷ ἡγουμένῳ ἐπετέθη χειροθεσία παρὰ ἐπισκόπου πρὸς προεδρίαν ἡγουμένου, δηλονότι ὄντος αὐτοῦ πρεσβυτέρου. ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος τοὺς χωρεπισκόπους κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου δεῖ προD χειρίζεσθαι ἀναγνώστας.

Ἑρμηνεία.

Τάξις συνέχει πάντα τὰ οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια. πολλῷ δὲ πλέον τὸ τῆς εὐταξίας καλὸν εἰς τοὺς ἱερουργοῦντας πολιτευόμενον θεραπεύει τὸν Θεόν. ἐπεὶ οὖν, φασὶν οἱ ἅγιοι πατέρες, ὁρῶμέν τινας νηπιόθεν μελανειμονήσαντας ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντας, καὶ κουρὰν δεξαμένους, μὴ διὰ χειροθεσίας τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, τολμῶντας μετὰ τὸ ἐνηλικιωθῆναι, ἐπ' ἄμβωνος ἀναγινώσκειν τὰς θείας γραφὰς ἀκανονίστως, θεσπίζομεν μὴ γίνεσθαι τοῦτο ὡς παραίτιον ἀταξίας, μηδὲ ἄλλως ἀναγινώσκειν ἐπ' ἄμβωνος τὰς θείας γραφάς τινα,

εἰ μὴ λάβῃ σφραγῖδα ἐπικουρίδος διὰ χειροθεσίας ἐπισκοπικῆς. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ μοναχῶν. ἐπεὶ δέ, ὡς ἔοικεν, ἐνομίσθη δυσχερὲς εἶναι τοῦτο τοῖς μοναχοῖς τὰς ἐρήμους κατοικοῦσι κατὰ τὸ πολύ, καὶ μὴ δυναμένοις τὰς πόλεις περιέρχεσθαι, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ἐντυγχάνειν εὐχερῶς, ἐνεδόθη τοῖς ἡγουμένοις τοῖς σφραγισθεῖσι παρὰ τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέροις οὖσιν ἐξ ἀνάγκης, ἀναγνώστας ποιεῖν μοναχοὺς ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ, ἐφ' ᾧ ἀκωλύτως ἀναγινώσκειν τούτους ἐπὶ ἄμβωνος τὰς θείας γραφάς. ὡσαύτως ἐνεδόθη καὶ τοῖς χωρεπισκόποις ἀναγνώστας προχειρίζεσθαι κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικήν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. λύεται δὲ ἀπὸ τούτου μεγάλη ἔνστασις τῶν λεγόντων μὴ εἶναι κληρικοὺς τοὺς μόνας ἐπικουρίδας ἔχοντας διὰ χειροθεσίας ἀρχιερατικῆς, καὶ μήπω καταταχθέντας ἐν κλήρῳ, ὥστε ἔχειν ἐπὶ ἀδείας αὐτοὺς μετασχηματίζεσθαι εἰς λαϊκούς. παρίσταται γὰρ ἀριδήλως ὡς εἴ τις δέξεται χειροθεσίαν ἐπικουρίδος παρὰ ἀρχιερέως, αὐτίκα κληρικός ἐστιν, ὡς ἐγχωρούμενος ἀναγινώσκειν ἐπὶ ἄμβωνος. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ ὁ ἁπλῶς μελανειμονήσας ἐπισκόπῳ τοῦ κληρωθῆναι, μετασχηματισθῆναι οὐ δύναται, ὡς προθέμενος ἀφιερωθῆναι τῷ Θεῷ· κἀντεῦθεν μὴ ἰσχύων τὴν πρὸς Θεὸν ὑπόσχεσιν ἀθετῆσαι, καὶ ἐμπαῖξαι τὸ ἅγιον σχῆμα καὶ σκηνικούς. ὅπερ καὶ περὶ τῶν μοναχῶν πολλάκις εἶπον. τοὺς δὲ μετὰ τρισαγίου μελανειμονήσαντας ἀδιαστίκτως λέγω μὴ δύνασθαι μετασχηματίζεσθαι. τοῦ δὲ κανόνος λέγοντος ἐπ' ἀδείας ἔχειν πάντα καθηγούμενον σφραγισθέντα παρὰ ἀρχιερέως, δηλονότι ὄντα ἱερέα, ἀναγνώστας ποιεῖν μοναχοὺς ἐντὸς τῆς οἰκείας μονῆς, ἐζήτησάν τινες εἰ ἔξεσται αὐτῷ ἅμα τῷ σφραγισθῆναι τοῦτο ποιεῖν, καὶ δίχα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἀρχιερέως. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ἐπακολουθεῖν σιωπηρῶς καὶ τοῦτο τῇ χειροθεσίᾳ τῆς ἡγουμενείας, ὡς τοῦ κανόνος πλέον τι μὴ προστιθεμένου. ἀντέθεντο δὲ καὶ ἕτεροι ὡς ἐπεὶ ὁ ἀναγνώστης κληρικός ἐστιν, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης μετὰ χειροθεσίας ἐπισκόπου, ἢ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ.

A quàm si tonsuræ characterem acceperit per episcopalem manuum impositionem. Hoc ipsum autẽ etiam seruandum censuimus in monachis. Quoniam autem, vt consentaneum est, hoc monachis difficile videbatur, qui eremos vt plurimum habitant, & non possunt vrbes obire, & episcopos facilè adire, concessum est eorum præfectis, qui ab episcopis characterem accepêre, presbyteris quidem certè necessariò existentibus, monachos lectores facere in B proprio monasterio, vt ipsi citra vllum impedimentum diuinas in suggestu scripturas legant. Similiter etiam chorepiscopis concessum est, vt episcopali permissu lectores per manuum impositionem constituant. Atque hæc quidem canon. Ex eo autem soluta est magna instantia eorum qui dicunt non esse clericos eos qui solas habent tonsuras per antistitis manuum impositionẽ, & nondum sunt in clerici ordinem relati: & ideo posse illos laicorum habitum amictúmque accipere. Apertè enim C ostenditur, quòd quando quis tonsuræ manuum impositionem susceperit ab antistite, is est protinus clericus: vt cui etiam in suggestu legere sit permissum: mihi autem videtur, quòd qui etiam nigris simpliciter vestibus fuerit indutus ab episcopo, vt clericus fieret, amictum ampliùs mutare non potest, vt qui Deo consecrari proposuerit, & ideo nec suam Deo pollicitationem rescindere, nec sanctum habitum ludificari, artificum scenicorum instar, possit: D quod sæpe etiam de monachis dixi: eos autem, qui cum ter sancto nigris vestibus induti fuerint, eos indistinctè dico habitum mutare non posse. Cùm autem canon dicat licere cuiuis monasterij præfecto, qui ab antistite characterem acceperit, qui scilicet est sacerdos, monachos lectores facere intra monasterium, & solum, quæsiuerunt nonnulli, an sit ei permissum hoc facere, cùm primùm characterẽ susceperit, etiã sine expressa antistitis permissione? Et dixerunt quidem nonnulli, præfecturæ manuum impositionem hoc quoque tacitè consequi, vtpote cùm canon nihil vltra adiiciat: vtentes & xxiiij. canone syn. Laodicenæ ad eorum confirmationem. Alij autem contra opponebãt, quòd quoniam lector quoque est clericus, debet necessariò cum episcopi manuum impositione, vel eius permissione characterem suscipere.

λέγω οὖν ἀπό τε τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἀπὸ τοῦ ιθ΄. καλῶς προχειρίζεσθαι καὶ ἀνιέρους καθηγουμένους, ὅτι καὶ γυναῖκες ἡγουμενεύουσι. καὶ ὥσπερ ἐκεῖναι οὔτε λογισμοὺς ἀναδέχονται, οὔτε ἀναγνώστας ποιοῦσι, οὕτως οὐδὲ οἱ ἀνίεροι μοναχοὶ καὶ καθηγούμενοι τοιοῦτόν τι ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ μηδὲ πεφυκέναι τοιούτου τινὸς ἐπιτροπὴν λαβεῖν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου. τί δέ; τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ὡς πολλάκις εἴπομεν, λεγούσης, μὴ γίνεσθαί τινα ἀναγνώστην εἰ μὴ ὀκτωκαιδεκαετής ἐστιν, ἐάν τις νήπιος ὢν δέξηται χειροθεσίαν ἀναγνώστου ἀπὸ ἀρχιερέως, ἀρκεσθήσεται ταύτῃ, ἢ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον ἑτέρας σφραγῖδος ἀρχιερατικῆς δεηθείη; Λύσις. Εἰ δοθῇ σφραγίζεσθαι καὶ αὖθις τοῦτον, ὡς τῆς πρώτης σφραγῖδος οὔσης ἀνυποστάτου, ἕξει ἐπ' ἀδείας πρὸ τῆς δευτέρας μετασχηματίζεσθαι, ὅπερ ἄτοπον. διὸ καὶ ἀρκέσει τῷ νηπιόθεν σφραγισθέντι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἡ πρώτη σφραγὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως δεχομένη, καὶ λογιζομένη ὥσπερ εἰ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον γέγονε παρ' αὐτοῦ· καὶ μᾶλλον ἐπεὶ οὐδὲ κανὼν εὑρίσκεται λέγων, προκριματίζεσθαι τὸν πρὸ τοῦ τοιούτου χρόνου λαβόντα χειροθεσίαν ἀναγνώστου· περὶ μέντοι τῶν προνομίων τοῦ χωρεπισκόπου, ἀνάγνωθι τὸν ι΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

Κανὼν ιε΄.

Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος μὴ καταταττέσθω ἐν δυσὶν ἐκκλησίαις· ἐμπορίας γὰρ καὶ αἰσχροκερδείας ἴδιον τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας. ἠκούσαμεν γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆς κυριακῆς φωνῆς, ὅτι οὐ δύναταί τις δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. ἕκαστος οὖν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ ὀφείλει μένειν καὶ προσεδρεύειν ἐν μιᾷ ἐκκλησίᾳ. τὰ γὰρ δι' αἰσχροκέρδειαν γινόμενα ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλότρια τοῦ θεοῦ καθεστήκασι. πρὸς δὲ τὴν τοῦ βίου τούτου χρείαν ἐπιτηδεύματά εἰσι διάφορα· ἐξ αὐτῶν, εἴ τις βούλοιτο, τὰ χρειώδη τοῦ σώματος πορίζεσθαι. ἔφη γὰρ ὁ ἀπόστολος· ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει· ἐν δὲ τοῖς ἔξω χωρίοις, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀνθρώπων παραχωρείσθω.

A Dico ergo ex præsenti canone & ex xviiij. rectè ad præfecturam prouehi etiam eos qui non sunt sacris initiati, quoniam fœminæ quoque monasteriis præficiuntur: & sicut illæ nec peccatorum confessiones audiunt, nec lectores faciunt: sic nec monachi præfecti qui nō sunt sacerdotes, hoc facient, eo quòd nec apti quidē sūt vt eiusmodi rei permissionem ab episcopo accipiāt. Quid autem? Cùm Iustiniani nouella dicat, vt sæpe diximus, non fieri lectorem B quempiam, nisi sit octodecim annos natus, si quis infans vel puer lectoris ordinationē ab antistite susceperit, eáne contentus erit, an post octauum decimum annum alio ab antistite charactere opus habebit? Solutio. Si datum fuerit eum rursus quoque characterem accipere, vtpote quòd primus character non possit consistere, ei licebit ante secundum, in laicum transformari, quod est absurdum. Et ideo, ei qui à pueritia characterem accepit, sufficiet, vt mihi videtur, primus character ab antistite susceptus, & reputatus perinde C vt si post octauum decimum annum ab eo factus esset: & eo magis, quòd non inuenitur canon, qui dicat eum aliquo præiudicio affici, qui ante id tempus lectoris ordinem susceperit. De episcopi autem priuilegiis lege x. canonem Antioch. syn.

CANON XV.

Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus ecclesiis non collocetur. Hoc enim est negotiationis & turpis lucri proprium, & ab D *ecclesiastica consuetudine alienum. Ab ipsa enim domini voce audiuimus, non posse quempiā duobus dominis seruire. Vel enim vnum odio habebit, & alterum diliget, vel vnum amplectetur, & alterum negliget. Vnusquisq; ergo, vt vox est apostolica, in eo in quo vocatus est, debet manere, & in vna ecclesia assidere. Quæ enim propter turpe lucrum fiunt in ecclesiasticis negotiis, ea à Deo sunt aliena. Ad huius autē vitæ vsum sunt diuersa studia: ex iis ergo, si quis velit ea quæ sunt corpori ad vsum necessaria, comparet. Dixit enim apostolus, Vsui meo, & iis qui mecum sunt, subministrauerunt manus meæ. Et hæc quidem in hac à Deo cōseruanda ciuitate: in iis autem quæ extra sunt locis, propter hominum inopiam indulgeatur.*

Schol. Bals. Canon est apertus. Statuit enim ne quis clericus in duabus ecclesiis constituatur, quòd id sit turpe lucrum & negotiatio. Perinde autem ac si dixisset quispiã: Et vnde clerici ea quæ ad victum sufficiunt citra vllam indigentiam habebunt? dixerunt patres multa esse & diuersa studia libera, & non damnabilia: & per ea, quæ sibi sunt ad victum necessaria acquirant. Adduxerunt autem huius rei gratia etiam sententias ex Actibus apostolorum & ex euangeliis. In regionibus autem quæ sunt extra reginam vrbium, vbi est inopia hominum qui sciunt literas, permissum est vt aliquis clericus in duabus ecclesiis constituatur. Fit autem hodie contrà. In externis enim regionibus, propter imperialem sacerdotum excusationem, plures sunt clerici in ecclesiis, & ideo nullus in duabus ecclesiis cõstituitur. In regina autem vrbium, non solùm in duabus, sed etiam in pluribus ecclesiis constituuntur. Vt est autem verisimile, præsens canon neglectui est habitus, eo quòd non puniantur eius infractores, vel propter ecclesiarum multitudinem: vel propterea quòd qui digni sunt, vnà cum rebus ipsis in angustũ contracti sunt. Qui autem dicunt canonẽ tractare de iis qui volũt ordinari in duarum vrbiũ cleris, malè dicunt. Alij enim canones vehemẽtissimè puniũt.

Canon XVI.

Omnis iactantia, & ornatus corporeus, est à sacerdotali ordine & statu alienus. Episcopos ergo, vel clericos qui se splendidis & insignibus vestibus exornant, se corrigere oportet: sin autem permaneant, pœnis coërceri: similiter & eos qui sunt vnguentis delibuti. Quoniam autẽ radix acerbitatis sursum pullulans, fuit nostræ ecclesiæ inquinamentum, Christianos scilicet accusantium hæresis: & qui eam susceperunt, non solùm imaginum picturas auersati sunt, sed omnem etiam pietatem ac religionem extruserunt, eos qui piè & honestè viuunt, odio habentes: in eis impletum fuit quod scriptũ est, Abominatio peccatori religio & verus Dei cultus. Si inuenti itaque fuerint nonnulli eos irridentes qui vilem & modestum amictum induti sunt, pœna corrigantur. A superioribus enim vsque temporibus omnis vir sacratus cum moderato

A Ἑρμηνεία.

Σαφής ἐστιν ὁ κανών. διαγορεύεται γὰρ μὴ καταπάττεσθαί τινα κληρικὸν εἰς δύο ἐκκλησίας, διὰ τὸ εἶναι τοῦτο αἰσχροκερδείας καὶ ἐμπορείας. ὡς δέ τινος εἰπόντος, καὶ πόθεν τὰ πρὸς αὐτάρκειαν ἕξουσιν οἱ κληρικοὶ ἀνενδεῶς; εἶπον οἱ πατέρες πολλὰ εἶναι καὶ διάφορα ἐπιτηδεύματα, ἐλευθέρια καὶ ἀκατάγνωστα, καὶ πορίζεσθαι δι' αὐτῶν τὰ χρειώδη. παρήγαγον δὲ καὶ χρήσεις χάριν τούτου ἀπὸ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων, καὶ εὐαγγελικά. εἰς μέντοι τὰς ἔξω τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων χώ-
B ρας ἔνθα λῆψις ἀνθρώπων εἰδότων γράμματά ἐστι, παρεχώρησαν καὶ εἰς δύο ἐκκλησίας καταπάττεσθαί τινα κληρικόν. γίνεται δὲ σήμερον τὸ ἀνάπαλιν. ἐν γὰρ ταῖς ἔξω χώραις διὰ τὴν βασιλικὴν ἐξκουσσείαν τῶν ἱερέων, πλείους εἰσὶν οἱ κληρικοὶ παρὰ τὰς ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς καταπάττεται εἰς δύο ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων οὐ μόνον εἰς δύο ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τρεῖς οἱ πλείους καταπάττονται. ὡς ἔοικε δὲ κατεφρονήθησαν τὰ τοῦ παρόντος κανόνος, διὰ τὸ μὴ κολάζεσθαι
C τοὺς τούτου καταφρονητὰς, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ τῶν πραγμάτων.

Κανὼν ις'.

Πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σώματος, ἀλλότριά εἰσι τῆς ἱερατικῆς τάξεως. τοὺς οὖν ἑαυτοὺς κοσμοῦντας ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς δι' ἐσθήτων λαμπρῶν καὶ περιφανῶν, τούτους διορθοῦσθαι χρή· εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, ἐπιτιμίῳ παραδίδοσθαι· ὡσαύτως καὶ τοὺς τὰ μύρα χριομένους. ἐπειδὴ δὲ ῥίζα πικρίας ἄνω
D φύουσα μίασμα γέγονε τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ τῶν Χριστιανοκατηγόρων αἵρεσις, καὶ οἱ ταύτην δεξάμενοι, οὐ μόνον τὰς εἰκονικὰς ἀναζωγραφήσεις ἐβδελύξαντο· ἀλλὰ καὶ πᾶσαν εὐλάβειαν ἀπώσαντο, τοὺς σεμνῶς καὶ εὐσεβῶς βιοῦντας προσοχθίσαντες· καὶ πεπλήρωται ἐπ' αὐτοῖς τὸ γεγραμμένον· βδέλυγμα ἁμαρτωλῶν θεοσέβεια· εἰ εὑρεθῶσι τινὲς ἐγγελῶντες τοῖς τὴν εὐτελῆ καὶ σεμνὴν ἀμφίασιν περικειμένοις, δι' ἐπιτιμίου διορθούσθωσαν. ἐκ γὰρ τοῦ ἄνωθεν χρόνου πᾶς ἱερατικὸς ἀνὴρ, μετὰ μετρίας

καὶ σεμνῆς ἀμφιάσεως ἐπολιτεύετο. πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, ἀλαζονείας ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐκ σηρικῶν ὑφασμάτων πεποικιλμένην ἐσθῆτα ἐνεδέδυτό τις. οὐδὲ προσετίθεσαν ἑτερόχροα ἐπιβλήματα ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων· ἤκουσαν γὰρ ἐκ τῆς θεοφθόγγου γλώσσης, ὅτι οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσί.

A *& honesto indumento versabatur. Quicquid enim, non propter vsum, sed ostentatorium ornatum, assumitur, in luxus reprehensionem incurrit, vt ait magnus Basilius. Sed nec ex sericeis texturis variatum quis vestimentum habebat: neque in vestimentorum fimbriis adiecta erant alieni coloris additamenta. Ex diuina enim lingua audierunt, quòd, Qui mollibus vestiuntur, in ædibus regum.*

Ἑρμηνεία.

Τῶν εἰκονομάχων μεταβαλόντων πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν καὶ εὐλάβειαν πρὸς ἀκαταστασίαν καὶ ἀευλάβειαν, ὡς τῶν αὐτοῖς προσερχομένων κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων ἀευλαβῶς καὶ ἀδιαφόρως ἐκχωρηθέντων πολιτεύεσθαι, ἵνα τοῖς θελήμασιν αὐτῶν ὑπείκωσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἱερατικῆς ἐνδυμενίας πρὸς τὸ βλακικώτερον μεταβληθείσης καὶ κοσμικώτερον, διωρίσαντο οἱ πατέρες ἐπιτιμᾶσθαι τοὺς καλλωπίζοντας ἑαυτοὺς διὰ ἐνδυμενίας λαμπρᾶς, καὶ μὴ διορθουμένους μετὰ παραγγελίαν, ὡσαύτως κολάζεσθαι, καὶ τοὺς τὰ μύρα χριομένους. ἐπεὶ δὲ οἱ αὐτοὶ αἱρετικοὶ πρὸς τούτοις κατεγέλων τῶν βιούντων μετὰ σεμνότητος καὶ εὐλαβείας, καὶ ἐνδύμασι χρωμένων εὐτελεστέροις διὰ ταπείνωσιν· ὥρισαν οἱ θεῖοι πατέρες τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας δι᾽ ἐπιτιμίων διορθοῦσθαι· ὅτι φασὶν οἱ ἱερεῖς ἀείποτε μετὰ μετρίας καὶ σεμνῆς διαγωγῆς ἐπολιτεύοντο (τὸ γὰρ μὴ διὰ χρείαν τοῦ σώματος λαμπρότερον ἱματισμὸν, ἀλαζονείαν ἤγουν βλακείαν ὠνόμαζεν ὁ μέγας Βασίλειος,) ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐσθῆτα σηρικὴν ἤγουν μεταξωτὴν, (σῆρες γὰρ οἱ σκώληκες,) ἐνεδέδυντο ἱερατικοὶ ἄνδρες, οὔτέ τινα ἑτερόχροα ἐπιβλήματα προσετίθεσαν ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων, ἤγουν μεγγέλια, καὶ ἐφεξῆς ἐπιφέρουσι τὸ εὐαγγελικὸν ῥητόν· ἀνάγνωθι καὶ τὸν κʹ. κανόνα τῆς ϛʹ. συνόδου. αἰτιωμένων δὲ τῶν λαμπροφορούντων κληρικῶν διὰ ἱματίων λεγομένων ἐξαμίτων, ἐχόντων οὐ μόνον ἑτερόχροα ἀντίπτωμα, ἀλλὰ καὶ χρυσόπαστα, πρὸς δὲ καὶ γράμματα πολυτελῆ χρυσᾶ, εἶπόν τινες τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆναι διὰ τὴν τότε οὖσαν ἀταξίαν εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ τὴν πολλὴν ἀευλάβειαν τῶν κληρικῶν· σήμερον δὲ μὴ ἔχειν χώραν τὰ τοῦ κανόνος, ὅτε Θεοῦ χάριτι πᾶσα ἐστὶν ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις καὶ εὐλάβεια·

SCHOL. BALS. Cùm hostes imaginum omnem ecclesiasticã constitutionem & pietatem in confusio-
B nem & impietatem mutassent, vtpote cùm clerici & episcopi, qui ad eos accedebãt, impiè & temere vitam instituere sinerentur, vt eorum voluntati acquiescerẽt: & ideo sacerdotale quoque indumentum, ad id quod est nequius & magis seculare, mutatum esset, statuerũt diuini patres, eos puniri qui se splendida veste exornant, & post denũciationem nõ corriguntur. Quoniam autẽ hi præterea hæretici irridebant eos qui piè & honestè viuebant, & vilioribus vteban-
C tur vestibus propter humilitatẽ, statuerũt sancti patres, eos qui tale quid faciunt, per pœnas corrigi. Sacerdotes enim, inquiunt, semper olim modestè & honestè vitam instituebant, (& splendidiorem vestem, quæ non propter vsum corporis sumitur, περπερείαν seu leuitatẽ & ostentationẽ magnus vocauit Basili⁹) sed neq; sericea veste μεταξωτῇ scilicet (seres enim vermes sunt) induebantur viri sacerdotales, neque alia diuersi coloris additamenta vestium ipsarum fimbriis
D adiiciebãt, scilicet lembos: Et deinde aliud dictum euangelicum adiiciunt. Lege & xxvij. can. vj. s. Cùm autem accusarentur quidam clerici splendidis vestibus induti, qui vestes quæ ἐξάμιτα dicuntur, gestabant, & habebant non solùm diuersi coloris lembos, sed etiam auro intexta: præterea autem & sumptuosas aureas literas, dicebant quidam editum esse canonem, propter eam quæ tunc erat in ecclesiis rerum cõfusionem, & multam clericorum à pietate alienationem: hodie autem non habere locum canonem, quandoquidem Dei gratia absoluta est ecclesiastica constitutio & pietas:

A & ad Dei honorem clerici cum vestibus splendidioribus versantur: audiuerunt autem se non rectè dicere: est enim canon vniuersalis: & quæ in eo scripta sunt, debent in secula seculorum obseruari, & vim suam obtinere,& qui præter eum vitam instituunt,rectè punientur, nisi corrigantur.

Canon XVII.

B *Quidam monachi, suis monasteriis relictis, vt qui imperare desiderent, & parere recusent, oratoria ædificare adgrediuntur, cùm ea non habeant quæ ad perfectionem pertinent: si quis hoc facere aggressus fuerit, prohibeatur ab eius loci episcopo: si quis autem ea habet quæ ad perfectionem sufficiunt, quæ ab ipso deliberata sunt, ad finem deducantur. Idem autem seruetur in laicis & clericis.*

Schol. Bals. Rursus quoque sancti patres, cùm omnino non ferrent gloriæ cupiditatem inter eos versari qui secundùm Deum viuere constituunt, statuerunt, vt monachi, qui propter gloriæ cupiditatem sua monasteria relinquunt, vel etiã propter inobedientiam, & oratoria quidem ædificare aggrediũtur, non ha- C bent autem quæ ad eius perfectionem sufficiunt, prohibeantur ab illius regionis episcopo, vt qui ea constituere minùs sufficiunt. Hoc ipsum autem etiam fieri in laicis & clericis cõstituêre. Si velis autem scire, quomodo & à quibus ædificantur monasteria, quære pr.cap.pr.tit.iiij.lib. Imp. quæ quidem est pars cxxiij. Iustiniani nouellæ,& totam pr.cap. xj. tit. præsentis operis, & quæ sunt in ea. similiter & pr.can. sanctæ & magnæ j. & ij. syn. quæ in templo sanctorum apostolorum cõgregata est: D & disces omnia quæ ad monasteriorum ædificationem pertinẽt. Quod autem à sanctis patribus in proœmio dictum est, non exauditur autem etiam in laicis & clericis, assume ad solos monachos. Prohiberi autem eos, qui monasteria ædificãt, & sumptum sufficientem non habent, trahe ad omnes, scilicet laicos, clericos, episcopos. monachos, & reliquos. Rogauerit autem quispiam, & quantus sumptus ab eo exigetur, qui velit monasterium extruere? Multáne auri talenta, an stateres aliquot?

A καὶ πρὸς τιμὴν Θεοῦ οἱ κληρικοὶ μετὰ ἱματίων λαμπροτέρων πολιτεύονται. ἤκουσαν δὲ μὴ καλῶς λέγειν. καθολικὸς γάρ ἐστιν ὁ κανὼν, καὶ εἰς αἰῶνα αἰώνων τὰ ἐν αὐτῷ κρατεῖν καὶ ἐνεργεῖν ὀφείλουσι. οἱ δὲ παρὰ τοῦτον πολιτευόμενοι, καλῶς ἐπιτιμηθήσονται εἰ μὴ διορθωθῶσιν.

Κανὼν ιζ'.

B Ὅτι τινὲς τῶν μοναχῶν καταλιπόντες τὰ ἑαυτῶν μοναστήρια, ἐφιέμενοι ἄρχειν, καὶ τὸ ὑπακούειν ἀπαναινόμενοι, ἐγχειροῦσι κτίζειν εὐκτηρίους οἴκους, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν μὴ ἔχοντες· Εἴ τις οὖν τοῦτο ἐπιχειρήσοι ποιεῖν, κωλυέσθω ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου. Εἰ δὲ τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἔχοι, καὶ τὰ βεβουλευμένα αὐτῷ, εἰς πέρας ἀγέσθωσαν. τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν.

Ἑρμηνεία.

C Καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι πατέρες μὴ ἀνεχόμενοι ὅλως παρρησιάζεσθαι τὸ τῆς φιλοδοξίας πάθος εἰς τοὺς πολιτευομένους κατὰ Θεὸν, διωρίσαντο, τοὺς καταλιμπάνοντας μοναχοὺς τὰ οἰκεῖα μοναστήρια διὰ φιλοδοξίαν ἢ ἀνυποταξίαν, καὶ ἐγχειροῦντας μὲν κτίζειν εὐκτηρίους οἴκους, μὴ ἔχοντας δὲ αὐτάρκειαν πρὸς ἀπαρτισμὸν, κωλύεσθαι παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, ὥσπερ συγκροτεῖσθαι τοὺς ἔχοντας ἀνενδεῶς. τὸ αὐτὸ δὲ γίνεσθαι καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν. σὺ δὲ εἰ θέλεις μαθεῖν πλατύτερον πῶς καὶ παρά τινων κτίζονται τὰ μοναστήρια, ζήτει κεφ. α'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ τὸ ὅλον α'. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγ- D ματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· ὡσαύτως καὶ τὸν α'. κανόνα τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης α'. καὶ β'. συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης, καὶ μάθῃς πάντα τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῶν μοναστηρίων. τὸ μέντοι προοιμιασθὲν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων μὴ ἐξακουόμενον καὶ ἐπὶ λαϊκῶν, καὶ κληρικῶν, ἐκλαβοῦ εἰς μόνους τοὺς μοναχούς. τὸ δὲ κωλύεσθαι τοὺς κτίζοντας μοναστήρια, καὶ μὴ ἔχοντας ἀρκοῦσαν δαπάνην, ἕλκυσον εἰς πάντας, ἤγουν εἰς λαϊκοὺς, κληρικοὺς, ἐπισκόπους, μοναχοὺς καὶ λοιπούς. ἐρωτήσοι δέ τις καὶ πόσην δαπάνην ἀπαιτηθήσεται ὁ θέλων κτίσαι μοναστήριον; ἆρα χρυσίου πολλά τινα τάλαντα ἢ μετρίους στατῆρας;

A Λύσις. Οὐδὲν ἐξ ἀμφοῖν. οὔτε γὰρ ἀναγκάζεταί τις προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀξίαν προσαγωγήν. οὔτε μικροπρεπὲς χρυσίου κερμάτιον μὴ ἀρκοῦν εἰς ὃ προέθετο, προσφέρων εἰσακουσθήσεται. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ ἐλάχιστον ὑπὸ τριῶν μοναχῶν συνίσταται μοναστήριον, ἀναγκασθήσεται ὁ κτίσαι μέλλων προσαγαγεῖν, εἰ μὴ πλείονα, τέως δὲ τὰ ἀρκοῦντα εἰς ἀπαρτισμὸν ναοῦ καὶ οἰκονομίαν αὐτοῦ καὶ τριῶν μοναχῶν. Φησὶ γὰρ ἡ ιδʹ. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου μετὰ τὸ προοίμιον ταυτί. B φαμὲν οὖν ὡς ἐπεὶ τὸ θεῖον ἀπήχει στόμα ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν, χρεὼν τὸ ἐλάχιστον, τρισὶν ἐπαρκεῖν τὸ μοναστηρίου κλῆσιν ὑποδυόμενον ἔργον, δηλονότι καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων, ὅσα τε πρὸς ἁγιστείαν καὶ δοξολογίαν ὁρῶσιν, ὑπαρχούσης τῆς εὐπορίας. τῷ μὲν οὖν πρὸς ἀνιέρωσιν μοναστηρίου ἀκώλυτον ἔχοντι τὴν ἐπιχείρησιν, εἰς τοσοῦτον δεήσει τὸ ἐλάχιστον τὸ ἀφιέρωμα συντελεῖν. ὅτι δὲ πλεῖστοι πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες ἐνίοτε ὀπίσω βουλῆς ἀπολείπονται, προλαβόντος C τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἐν ἀνθρώποις αὐτοὺς συναναστροφῆς ἐξαφανίζοντος, ἐκεῖθεν ἡμῖν θεσπίζεται ὡς διατυπώσεως προελθούσης, τὰ ἐν αὐτῇ διορισθέντα ἔσται τῆς ἐκκλησίας. Εἰ δὲ ὁποῖα πολλὰ φέρει τὸ ἄδηλον, πρὸ τῆς τῶν οἰκείων ἀναρπασθείη διατυπώσεως, παίδων μὲν ὑπόντων ἄχρι τριῶν τέταρτον μέρος τῆς ὑπάρξεως οἰκειώσεται ἡ μονή· ἐπέκεινα δὲ τοῦ τρίτου ἀριθμοῦ προϊόντος τοῦ τῆς γονῆς πλήθους, συγκαταλέξεται τὸ μοναστήριον τοῖς παισὶ καὶ τὰ ἴσα ἑνὶ τούτων ἑκάστῳ λήψεται D ἐκ πάσης περιουσίας, ἧς οὐκ ἀπαιτεῖται χρέα τοῦ τεθνηκότος. ἄπαιδος δὲ ὑπάρχοντος τοῦτον τὸν βίον ἀπολιπόντος, ἐπὶ γονεῦσι δὲ λιπόντος, διχῇ τῶν προσόντων διαιρουμένων, ἡ μὲν γονεῦσιν, ἡ δ' ἑτέρα μοῖρα τῷ μοναστηρίῳ παραχωρηθήσεται. Εἰ δ' ἔρημος εἴη κληρονόμων ἀνιόντων, τοὺς ἐκ πλαγίου εἰσιόντας ὁ κλῆρος προσίεται· αὐτοὶ μὲν ὅσοι ἂν καὶ ὦσι, τὸ τρίτον μέρος διανεμήσονται, τὸ δίμοιρον δὲ προσχωρήσει τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοὺς κτίζοντας μοναστήρια.

A Solutio. Neutrum. Non enim cogetur quispiam magnificam & magni pretij Deo offerre oblationem, nec minutula aliquot auri numismata, ad ea quæ proposuit, non sufficiëtia, afferens, exaudietur. Sed quia monasterium à tribus ad minimum monachis constituitur, cogetur qui vult ædificare, afferre, si nō plura, ea quidem certè quæ sufficiunt ad templi perfectionem, suámque & trium monachorum habitationem & prouisionem. Dicit enim xiiij. Imp. domini Leonis philosophi nouella post B procœmium: Dicimus, quòd quoniam diuino ore dictum est, vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorū, oportet tribus ad minimū sufficere opus quod monasterij subit appellationē, & aliorum scilicet pretiosiorum vasorum, quæ ad ceremonias deique cultū & existentis felicitatis reputationem pertinent, non deesse facultatem. Eum ergo qui monasterium consecrare velit adgredi citra prohibitionem, eò vsque ad minimum oportebit ad eius consecrationem C impendere. Quoniam autem plurimi, qui se tali rei adgrediundæ dedidêre, nonnunquam postea consilio frustrantur, morte præueniente, & eorum inter homines conuersationem tollente, illud rursus decernitur, quòd si dispositio præcesserit, ea quæ in ea disposita sunt, erunt ecclesiæ: sin autem, cuiusmodi multa rerum affert incertitudo, ante de suis rebus dispositionē de medio sublatus fuerit, si sint quidem tres liberi, quartā bonorum partem sibi vendicabit monasterium: sin autem vltra D tertium numerum prolis processerit multitudo, monasteriū vnà cum liberis numerabitur: & vnusquisq; eorū çqualem partē accipiet vniuersarum facultatū, quas defuncti debita non attingūt. Si autem liberos nō habeat qui vita excessit, sed relictis parentibus decesserit, iis quæ habet bifariā diuisis, altera quidē pars parentibus, altera verò monasterio tradetur. Si autē hæredibus ascēdētibus destitutus fuerit, eos autem qui per trāsuersalem lineam cum attingunt, clerus admiserit, ipsi quidem quicunque fuerint, tertiam partem possidebunt, duæ autem partes ecclesiæ accedent. Et hæc quidem de iis qui monasteria ædificant,

Si quis autem domum oratoriam, non monasterium, ædificare voluerit; tantúmne vt afferat impensam, ab eo postulabitur? Solutio. Nequaquam. Hæc enim de solis monasteriis lata sunt. Qui est ergo ædificaturus, offerre cogetur quod satis est, ex episcopi examinatione. His ergo ita se habentibus, in vrbium quidem regina, ab huius temporis chartophylace crucis fixio extra vrbem alicui non datur templum excitare volenti, nisi iuxta primum canonem j. & ij. syn. in scriptis deposuerit, se omnia attulisse quæ ad eius perfectionem pertinent, vt superiùs dictum est, & ea minutatim confirmauerit in ecclesiastico codice. In externis autem regionibus, vt mihi quidem videtur, nihil eiusmodi subtilitate disquiritur, sed licet omni volenti absque vlla curiositate oratoria ædificare. Quin & hîc etiã multi absque scientia episcopi, multa audent eiusmodi. Quia autem solius templi sumptus meminit canon, sumptus autem nomine, omnia quæ sunt monasterio vtilia, & iis qui in ipso exercentur, comprehenduntur, debet sumptum quoque sic accipere.

Canon XVIII.

Sine offensione este etiam iis qui extra sunt, inquit diuinus apostolus: mulieres autem in Episcopiis vel monasteriis versari, est omnis offensionis causa: si quis ergo ancillam vel liberam in episcopio possidere deprehensus fuerit, vel in monasterio, ad ministerium aliquod obeundum, puniatur. Sin autem perseueret, deponatur: si verò etiam in suburbiis mulieres esse contigerit, & voluerit episcopus, vel monasterij præfectus, illac iter facere, præsente episcopo, vel monasterij præfecto, mulier eo tempore nullo modo ministerium obeat, sed alio in loco seorsum degat, donec recesserit episcopus: vt omnis reprehensionis occasio vitetur.

Schol. Bals. Cùm intellexissent, vt est consentaneum, sancti patres, quòd in episcopatibus & monasteriis mulieres versantur, dixerunt, quòd quoniam magnus Apostolus Paulus ad Corinthios scribens, statuit nos sine offensione esse debere, non solùm iis qui intus,

A εἰ δέ τις εὐκτήριον οἶκον οὐχὶ μοναστήριον θελήσει κτίσαι, τοσαύτην δαπάνην προσαγαγεῖν ἀπαιτηθήσονται; Λύσις. οὐδαμῶς. περὶ γὰρ μοναστηρίων ταῦτα νενομοθέτηται. ἀναγκασθήσεται οὖν ὁ κτίσαι μέλλων, προσαγαγεῖν κατὰ δοκιμασίας τοῦ ἐπισκόπου, τὸ ἀρκοῦν. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐν μὲν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἄλλως σταυροπήγιον παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς χαρτοφύλακος οὐ δίδοταί τινι ἔξω τῆς πόλεως ταύτης ἀνεγεῖραι θέλοντι ναὸν, εἰ μὴ κατὰ τὸν α΄. κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου καταθῆται δι᾽ ἐγγραφῆς προσενεγκεῖν πάντα τὰ πρὸς B ἀπαρτισμὸν τούτου, ὡς εἴρηται, καὶ βεβαιώσῃ αὐτὰ κατὰ λεπτὸν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κώδικι. ἐν δὲ ταῖς ἔξω χώραις, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδέν τι τοιοῦτον ἀκριβολογεῖται, ἀλλὰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐφεῖται ἀπολυπραγμονήτως κτίζειν εὐκτήρια. καὶ ἐνταῦθα δὲ οἱ πλείους χωρὶς εἰδήσεως ἐπισκοπικῆς πολλὰ τολμῶσι τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ μόνης δαπάνης τοῦ ναοῦ ἐμνήσθη ὁ κανών, τῷ ὀνόματι δὲ τῆς δαπάνης πάντα τὰ χρειώδη τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τοῖς ἀσκουμένοις ἐν αὐτῷ συμπεριλαμβάνονται, ὀφείλεις καὶ σὺ οὕτως ἐκλαβέσθαι τὴν δαπάνην. C

Κανὼν ιη΄.

Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ τοῖς ἔξωθεν, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος. τὸ δὲ γυναῖκας ἐνδιαιτᾶσθαι ἐν ἐπισκοπείοις ἢ καὶ μοναστηρίοις, παντὸς προσκόμματός ἐστιν αἴτιον. Εἴ τις οὖν δούλην ἢ ἐλευθέραν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ κτώμενος φωραθείη, ἢ ἐν μοναστηρίῳ πρὸς ἐγχείρησιν διακονίας τινὸς, ἐπιτιμάσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ καὶ τύχοι ἐν προαστείοις γυναῖκας εἶναι, καὶ θελήσοι ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος πορείαν ἐν τοῖς ἐκεῖσε ποιήσασθαι, παρόντος ἐπισκόπου D ἢ ἡγουμένου, μηδ᾽ ὅλως ἐγχείρησιν διακονίας ποιείσθω κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν γυναικὶ, ἀλλ᾽ ἰδιαζέτω ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἕως ἂν τὴν ἐπαναχώρησιν ποιήσηται ὁ ἐπίσκοπος διὰ τὸ ἀνεπίληπτον.

Ἑρμηνεία.

Μαθόντες, ὡς ἔοικεν, οἱ ἅγιοι πατέρες ὅτι εἰς ἐπισκοπεῖα καὶ εἰς μοναστήρια διάγουσι γυναῖκες, εἶπον ὡς ἐπεὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος πρὸς Κορινθίους ἐπιστέλλων διωρίσατο ἀπροσκόπους εἶναι ἡμᾶς, μὴ μόνοις τοῖς ἐντὸς,

ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔξωθεν, ἤγουν μὴ μόνοις τοῖς πιστοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπίστοις· τὸ δὲ συνδιάγειν μετὰ γυναικῶν ἐπισκόποις, ἢ ἡγουμένοις ἐν μοναστηρίῳ ἢ ἐν ἐπισκοπείῳ, παντός ἐστι προσκόμματος αἴτιον, καὶ λοιδορία οὐ τυχοῦσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως· ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ τοιοῦτόν τι ποιήσοντες, ἐπιμένοντες δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι. ὡς δέ τινος εἰπόντος ἀδιάκριτον εἶναι τὸ κολάζεσθαι τούτους, ὁπωσδήποτε μετὰ γυναικῶν συνδιαιτωμένους (συμβαίνει γάρ τινα ἐξ αὐτῶν κατὰ πάροδον καταλῦσαι εἰς προάστειόν τι γυναῖκας ἔχον, καὶ οὐ δύναται ὁ ἐπίσκοπος τὴν μετὰ τούτων διαγωγὴν ἀποπέμψασθαι) ὥρισαν, εἰ συμβῇ τοῦτο, μηδ᾽ ὅλως ὁρῶντος τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἡγουμένου διακονεῖν τὰς γυναῖκας, ἀλλ᾽ ἐν τόπῳ ἑτέρῳ ταύτας ἀναχωρεῖν καὶ ἡσυχάζειν ἔστ᾽ ἂν οὗτοι ἀποχωρήσωσι. τὴν δὲ τούτων διακονίαν γίνεσθαι παντελῶς παρὰ ἀνδρῶν. οὕτω γὰρ τὸ ἀνεπίληπτον ἤτοι ἀσκανδάλιστον ἐπ᾽ αὐτοῖς συντηρηθείη. ἆρα δὲ ἐὰν ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐν ἐπισκοπείῳ ἢ ἐν μοναστηρίῳ μὴ συνδιάγωσι μετὰ γυναικῶν ἀλλ᾽ ἐν ἑτέρᾳ κατοικίᾳ, συγγνωμονισθήσονται; Λύσις. οἱ μὲν κανόνες καθὼς πολλάκις εἴπομεν καὶ τὸ ιζ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν ἀπαγορεύουσιν ἱερωμένον τινὰ μετὰ ὑπόπτου γυναικὸς συνδιάγειν ἄνευ μητρὸς, θυγατρὸς, ἀδελφῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνυπόπτων προσώπων. τὸ δὲ νζ΄. κεφ. αὐτοῦ μέρος ὂν τῆς ρλζ. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λέγει ταῦτα ῥητῶς. ἐπίσκοπον δὲ, μηδεμίαν παντελῶς γυναῖκα ἔχειν ἢ μετὰ αὐτῆς οἰκεῖν συγχωροῦμεν. Εἰ δὲ ἀποδειχθείη τοῦτο, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω. εἰ γοῦν ὁ ἁπλῶς συνοικῶν ἐπίσκοπος μετὰ γυναικὸς οἱασδήτινος, καθαιρεῖται, πολλῷ πλέον ὁ ἐν ἐπισκοπείῳ τοιοῦτόν τι ποιήσας ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, διὰ τὸ τῆς νεαρᾶς ἀδιάστικτον. τὸ μέντοι ιε΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου κωλύει οὐ μόνον τὸ καταμεῖναι γυναῖκα ἐν μοναστηρίῳ ἀνδρώῳ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλως εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ, χάριν οἱασδήτινος ὑποθέσεως. σημείωσαι οὖν τὸν κανόνα λέγοντα ὅτι οὐδὲ δούλη οὐδὲ ἐλευθέρα ὀφείλει συνδιάγειν μετὰ ἐπισκόπου, ἢ ἡγουμένου καθ᾽ οἱονδήτινα λόγον· τὰ μέντοι ἐν προαστείοις οὐσῶν γυναικῶν, ἀπολυπραγμονήτως ἐκληφθήσονται εἰς προάστεια δεσποτικὰ τῷ ἐπισκοπείῳ

A sed iis etiam qui extra sunt, scilicet non solùm fidelibus, sed iis etiam infidelibus: episcopos autem, vel monasterij præfectos cum fœminis versari in monasterio vel in episcopatu, est omnis offensionis causa, & non vulgare probrum ecclesiasticæ constitutionis debent, qui tale quid facturi sunt, puniri: sin autem perseuerent, deponi: perinde autem ac si dixisset aliquis, à recto discernendi iudicio esse alienum, vt ij puniãtur qui quomodocũque cũ mulieribus versantur: (contingit enim vt aliquis eorum in trãsitu diuertat in suburbano B in quo sunt mulieres, & non potest cõuersationem cum illis repudiare) statuerunt, si hoc contigerit, nullo modo vidẽte episcopo vel monasterij præfecto ministrare mulieres, sed eas in alium locum secedere, & in silentio degere, donec illi recesserint: viros autem eis omnino ministrare. Sic enim omnis reprehensionis & scandali vitabitur occasio. Nunquid autẽ argumento à contrario sumpto, si in episcopatu vel in monasterio cũ mulieribus non conuersentur, sed in C aliis ædibus, eis venia dabitur? Solutio. Canones quidẽ, vt sæpe diximus, & lvij.c.j.ti.Basilic.prohibet, ne quis corũ qui sunt ex sacerdotali ordine cũ suspecta muliere versetur, præterquã cũ matre, sorore, filia, & reliquis. lvij. autẽ c. quod est pars cxxxvij. Iustiniani nouellæ, hæc dicit expresse: Episcopũ autem nullam penitus habere fœminam, vel cum ea habitare permittimus. si hoc autẽ demonstratum fuerit, episcopatu eiiciatur. si ergo, qui solummodo cum quacunque muliere cohabitat, episcopus de D ponitur; multo magis, qui tale quid in episcopatu fecerit, ideo deponetur, vt mihi videtur, quia nouella indistinctè loquitur. Iam verò xv.c.j. tit.iiij.li. prohibet nõ solũ mulierem manere in virorum monasterio, vel cõtra: sed etiã omnino in ipsũ ingredi quacũque de causa. Nota ergo canonẽ qui dicit, quòd neq; ancilla neque libera, debet cũ episcopo vel monasterij præfecto quauis ex causa vnà degere. Quę autẽ de mulieribus quę sunt in suburbanis dicta sũt, citra vllã curiosiorẽ inuestigationẽ assumẽtur de suburbanis quæ ad episcopatũ

vel monasterium iure dominij pertinent: si enim in publicis hospitiis, vel etiam in alienis suburbanis diuerterint, difficile est, vt existimo, ea quæ in canone continentur, obseruari.

CANON XIX.

Tanta execrabilis auaritiæ labes ecclesiarum rectores inuasit, vt nonnulli eorum virorum ac mulierum, qui pij ac religiosi dicuntur, Domini mandati obliti, fallantur: & eos qui ad sacerdotalem ordinem & vitam monasticam accedunt, pecuniis admittant: & quorum reprobum est principium, vniuersum quoque reiiciendum est, vt ait magnus Basilius: nec Deo licet & mammonæ seruire: si quis ergo inuentus fuerit hoc facere, qui hoc facit, si sit quidem episcopus, vel monasterij præfectus, vel ex sacerdotali ordine, vel cesset, vel deponatur: vt vult ij. canon Chalcedonensis synodi: Sin autem monasterij præfecta, à monasterio extrudatur, & alij monasterio tradatur ad subiectionem. Similiter & monasterij præfectus, qui presbyteri ordinationem non habet. De iis autem quæ dantur liberis à parentibus instar dotis, vel rebus suis propriis, oblatis, profitentibus iis qui ea offerunt, esse Deo consecrata, statuimus, vt siue maneant, siue exeant, ea in monasterio maneant, vt fuit ipsorum professio, nisi is qui præest, in culpa fuerit.

SCHOL. BALS. In vj. canone præsentis synodi, diuersa quędam à sanctis patribus constituta sunt de pecuniarum datione, & eorum qui in aliquo clero constituuntur vel ordinantur. Ei ergo consequenter, præsens quoque canon reprehendens episcopos & monasteriorum præfectos, qui propter auaritiam aliquos suscipiunt cum pecuniarũ oblatione. (ij enim sunt populi duces & veluti in via ductores) decernit, ne connumeretur quispiam in monasterij fraternitate, vel in clero templi, per largitionem pecuniæ: eos autem, qui illos suscipiunt, si sint quidem episcopi, & monasteriorum præfecti sacerdotes, vel post denunciationem cessare, vel deponi statuit: si sit autem monacha, vel monasterij præfectus sacris non initiatus, monasterio extrudi, & alij monasterio tradi, vt sint subiecti. Quæ autem à nonnullis

A καὶ τῇ μονῇ διαφέροντα. Εἰ γὰρ καταλύσοιεν οὗτοι εἰς ξενοδοχεῖα, ἢ εἰς ἀλλότρια προάστεια, δυσχερές ἐστιν, ὡς νομίζω, τὰ τοῦ κανόνος ἐνεργηθῆναι.

Κανὼν ιθ'.

Τοσοῦτον κατενεμήθη τῆς φιλαργυρίας τὸ μῦσος εἰς τοὺς ἡγήτορας τῶν ἐκκλησιῶν, ὥς καί τινας τῶν λεγομένων εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπιλαθομένους τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου, ἐξαπατηθῆναι, καὶ διὰ χρυσίου τὰς εἰσδοχὰς τῶν προσερχομένων τῷ ἱερατικῷ τάγματι καὶ τῷ μονήρει βίῳ ποιεῖσθαι. καὶ γίνεται ὧν ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος
B καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον, ὥς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· οὐδὲ γὰρ θεῷ καὶ μαμωνᾷ δουλεύειν ἔξεστιν. Εἴ τις οὖν εὑρεθῇ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος ἢ τίς τοῦ ἱερατικοῦ, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω κατὰ τὸν δεύτερον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου· Εἰ δὲ ἡγουμένη, ἐκδιωχθήτω τοῦ μοναστηρίου, καὶ παραδοθήτω ἐν ἑτέρῳ μοναστηρίῳ πρὸς ὑποταγήν. ὡσαύτως καὶ ἡγούμενος μὴ ἔχων χειροτονίαν πρεσβυτέρου, ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ γονέων παραδεδομένων δίκην προικώων τοῖς τέκνοις ἢ
C ἰδιοκτήτων αὐτῶν πραγμάτων προσαγομένων, ὁμολογούντων τῶν προσαγόντων ταῦτα ἐπὶ ἀφιερωμένα τῷ θεῷ ὡρίσαμεν, κἄν τε μείνοι, κἄν τε ἐξέλθοι, μένειν αὐτὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν· Εἰ μὴ εἴη αἰτία τοῦ προεστῶτος.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ε'. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου ὡρίσθησαν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων διάφορά τινα χάριν διαδόσεως χρημάτων καθισταμένων ἢ χειροτονουμένων ἐν κλήρῳ οἱῳδήτινι. ἀκολούθως οὖν αὐτῷ καὶ ὁ παρὼν κανὼν ὀνειδίζων τοὺς ἐπι-
D σκόπους καὶ καθηγουμένους, τοὺς διὰ φιλαργυρίαν δεχομένους τινὰς μετὰ προσενέξεως χρημάτων, (οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ ἡγήτορες, καὶ οἷον ὁδηγοὶ τοῦ λαοῦ,) διορίζεται μὴ συναριθμεῖσθαί τινα ἐν ἀδελφότητι μονῆς, ἢ ἐν κλήρῳ ναοῦ διὰ δόσεως χρημάτων. τοὺς δὲ τούτους δεχομένους, ἐπισκόπους μὲν ὄντας καὶ ἡγουμένους, ἢ παύεσθαι μετὰ παραγγελίαν, ἢ καθαιρεῖσθαι. εἰ δὲ μονάζουσαι ἢ ἡγούμενοι ἀνίεροι, ἐκδιώκεσθαι ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου, καὶ παραδίδοσθαι ἐν ἑτέρῳ μοναστηρίῳ, ἐφ' ᾧ ὑποτακτικοὺς εἶναι. Τὰ μέντοι παρά τινων προσφερόμενα τῷ Θεῷ

τῷ Θεῷ αὐτοπροαιρέτως, καὶ ἀπὸ γονέων αὐτῶν διαφέρουσι, ἢ καὶ ἀλλαχόθεν ποθεν, ἀναφαίρετα εἶναι τῇ μονῇ, κἄν τε μείνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὁ ἀφιερώσας ταῦτα, κἄν τε ἐξέλθῃ, εἰ μήπω αἴτιος τῆς ἐξελεύσεως ὁ καθηγούμενος γένηται. εἶπον οὖν τινες ὡς ταῦτα πάντα κατὰ τὸ ἀναμφίβολον ἕξουσι χώραν εἰς τὰ κοινοβιακὰ μοναστήρια, εἰς δὲ τὰ κελλιωτικὰ, οὐκ ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ σιτηρέσια ἐξωνεῖσθαι τῆς ἀδελφατζίας, μὴ μέντοι γε καὶ δίκαιον ἀποκάρσεως. ἤκουσαν δὲ ἐπὶ πᾶσι καὶ εἰς πάντας τοὺς μοναχοὺς τὸν κανόνα ἐξακούεσθαι διὰ τὸ μὴ διαφορὰν εἶναι μοναχῶν καὶ μοναστηρίων ἀπὸ τῶν κανόνων. ἠρώτησε δέ τις, ὡς τοῦ ε΄. κανόνος διοριζομένου ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι τὸν οὕτως χειροτονήσαντα, πῶς ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, ἢ παύεσθαι, ἢ καθαιρεῖσθαι τὸν διὰ δόσεως χρημάτων δεχόμενον οἱονδήτινα κληρικὸν ἢ μοναχόν; Λύσις. ὅτε μὲν χειροτονία οἱαδήτις γένηται μετὰ δόσεως χρημάτων κατὰ τὸν ε΄. κανόνα, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται ὁ χειροτονήσας· ὅτε δὲ μόνη δοχὴ προσώπου γένηται, εἴτε ἐν κλήρῳ εἴτε ἐν μοναστηρίῳ διὰ χρημάτων, ἄλλως οὐ καθαιρεθήσεται ὁ τὸ κακὸν ποιήσας, εἰ μὴ μετὰ ἐπιφώνησιν ἐμμενεῖ ἐπὶ τῷ κακῷ· ὅτι καὶ οἱ κανόνες διάφοροι εἰσίν. ὁ μὲν γὰρ περὶ χειροτονίας ἀθέσμου διδάσκει· ὁ δὲ περὶ δοχῆς παραλόγου. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν χειροτονησάντων ἢ δεξαμένων τινὰς παρὰ τὴν τῶν κανόνων περίληψιν διὰ δόσεως χρημάτων. οἱ δὲ χειροτονηθέντες, ἢ δεχθέντες, πῶς κολασθήσονται; Λύσις. ὁ μὲν χειροτονηθεὶς, κατὰ τὸν ῥηθέντα κανόνα καθαιρεθήσεται, ἀπολέσει δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα. ὁ δὲ δεχθεὶς κακῶς, ἀπολέσει τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα, καὶ μόνον, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, ὁ ἐπὶ αἰσχρᾷ αἰτίᾳ διδοὺς οὐκ ἀναλαμβάνει. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται, ὅτι εἰς δύο διαιροῦνται οἱ καθηγούμενοι, εἰς ἱερωμένους καὶ ἀνιέρους. (οἱ μὲν γὰρ καθαιροῦνται, οἱ δὲ διώκονται ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου.) φαμὲν καλῶς προχειρίζεσθαι τινὰς εἰς ἡγουμενείας, καὶ ὄντας ἀνιέρους. ἐπὶ τούτοις ἠρώτησεν ὡς τοῦ κανόνος διοριζομένου ἀναφαίρετα εἶναι παρὰ τῇ μονῇ τὰ ἀφιερωθέντα τῷ Θεῷ αὐτοπροαιρέτως παρά τινος,

Deo ſua ſponte offeruntur, vel à parentibus, vt quæ ad ipſos pertinent, vel aliundecunque, ea à monaſterio non poſſe auferri, ſiue in monaſterio manſerit qui ea conſecrauit, ſiue egreſſus fuerit: niſi fortè is qui monaſterio preeſt, egreſſionis cauſa fuerit. Dixerunt ergo quidam hæc locum habere in monaſteriis vbi communiter viuitur, quæ cœnobia dicuntur: ſed non in cellulariis, eo quòd in fraternitatem recepti victum emant, non tamen ius tõſuræ vel clericatus. Audierũt autem id in omnibus monachis intelligi: eo quòd monachorũ & monaſteriorum nõ ſit differentia ex canone. Rogauerit autẽ quiſpiam, cùm v. canon ſtatuat, eum qui ordinauit, eo ipſo deponi, quomodo præſens canon decernat, vel ceſſare vel deponi eum, qui per pecuniariã dationem vllum clericum vel monachum ſuſcepit? Solutio. Quotieſcũque quidẽ vlla ſit cũ pecuniarum datione ordinatio, vt vult v. canon, eo quoque ipſo deponetur qui ordinauit. Quando autem ſola perſonæ ſuſceptio, ſiue in clero, ſiue in monaſterio, per pecunias facta fuerit, quĩ id malum fecit, non aliter deponetur, quàm ſi poſt denunciationem in malo perſtiterit: quoniam canones quoque ſunt diuerſi. Ille enim de illicita ordinatione docet: hic verò de ſuſceptione quę fit pręter rationem. Et hæc quidem de iis qui ordinauerunt, vel aliquos ſuſceperunt ſecus ac canonibus continentur, per pecuniæ dationem. Ordinati autem vel ſuſcepti quomodo punientur? Solutio. Is quidem qui eſt ordinatus, vt vult dictus canon, deponetur: perdet autem & quæ ab ipſo data fuerint. Qui autẽ malè ſuſceptus fuerit, tantummodo ea perdet quę ab ipſo data fuerint, vt vult lex quæ dicit, qui dat ob turpem cauſam, non recuperat. Quoniam autem vt ex præſenti canone apparet, monaſteriorum prę fecti in duo diuiduntur, ſacerdotes, & eos qui non ſunt ſacris initiati, & illi quidem deponuntur, hi verò monaſterio extruduntur: dicimus rectè aliquos ad monaſteriorum prę fecturas prouehi, etiamſi ſacros ordines non ſuſceperint. Præterea rogauerit quiſpiam, cùm canon decernat à monaſterio non poſſe auferri, ea quæ ſponte ab aliquo, Deo conſecrata ſunt,

γινόμενον σφάλμα εἰς μοναστήριον, ἢ καὶ ἄλλως ἀπὸ φήμης τινῶν ἢ καὶ ἑνὸς ἀκούσῃ, τότε εἰσελεύσεται, ὡς εἴρηται, καὶ ἐρευνήσει τὰ ψυχικὰ σφάλματα, κἂν μὴ ὁ εἰπὼν βούληται ὑπεισελθεῖν ἀγῶνα ἀποδείξεως. ὁ γὰρ Χριστιανὸς ἄνθρωπος χρέος ἔχει ὅταν τι ἀκούσῃ γινόμενον ἐναντίον, λέγειν τοῦτο τῷ κοινῷ πνευματικῷ πατρὶ καὶ ἀρχιερεῖ. ἴσως δὲ οὐ μὴ βούληται ὑπεισελθεῖν τὸν ἀγῶνα τοῦτον· καὶ τὸ καταλιμπάνεσθαι διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν τὰ ψυχικὰ σφάλματα ἀνεπιτήρητα, καὶ ἀδιόρθωτα, ἔστι τοῦτο πάνυ ἄτοπον, μηδενὸς ἐγγράφου οἱουδήτινος βασιλικοῦ ἢ πατριαρχικοῦ κωλύοντος εἰς τοῦτο· πλὴν τὰ μοναστήρια ὀφείλουσι διατηρεῖσθαι ἀκαινοτόμητα ἐν ταῖς ἐρεύναις τῶν ἀποστελλομένων, μηδεμιᾶς ἐντεῦθεν δαπάνης. τότε γὰρ καὶ ἡ διόρθωσις τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων εὐκόλως σὺν Θεῷ γενήσεται. ἐπὶ δέ γε τοῖς κατ' ἐπίδοσιν δοθεῖσι μοναστηρίοις καὶ κατ' ἐφορείαν ἢ οἰκονομίαν, ἢ παντελῶς ἐλευθερίαν, οὐ μόνον τὰ ἄλλα ψυχικὰ σφάλματα ἐπιζητήσει, ἀλλὰ καὶ εἰ κατελύθησαν, ἢ καταλύονται μερικῶς ἢ καθόλου παρὰ τῶν λαβόντων ταῦτα· καὶ εἰ εὑρήσει τινὰς μειώσεις ἐν αὐτοῖς γινομένας, καταναγκάσει τοὺς ταῦτα κατέχοντας ἀποκαταστῆσαι ταῦτα καθὼς παρέλαβον, καὶ κατὰ τὴν εὐπορίαν. πλὴν ἐπ' ἐκείνοις τοῖς ἐνδεῶς ἔχουσι πρὸς τὴν κατάστασιν καθ' ἣν ταῦτα παρέλαβον. τὰ δέ γε βελτιωθέντα καὶ ἐπαυξηθέντα, καλῶς ἔχοντα, οὐκ ἐλαττωθήσονται, ἀλλὰ μενοῦσιν ὡς ἔχουσιν. οἱ δὲ κατ' ἐφορείαν χαριστικὴν καὶ ἑτέραν οἰκονομίαν ἐκδοθέντα κατέχοντες, καὶ καταλυμηνάμενοι ταῦτα· εἰ μὴ βούλονται ἀποκαταστῆσαι ταῦτα, εἰς ὃ παρέλαβον σχῆμα, ἵνα ἀφαιρῶνται, μὴ ὠφελούμενοι ἀφ' ὧν ἔχουσιν ἐγγράφων, προθεσμίας διδομένης αὐτοῖς ἁρμοζούσης. μεταξὺ δὲ τῆς προθεσμίας ὀφείλουσιν ἐπιτηρεῖσθαι εἰ φροντίζουσιν ἔργοις αὐτοῖς, περὶ τῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν καταστάσεως, ὡς δεδήλωται. τότε γὰρ ἡ προθεσμία φυλαχθήσεται. αἱ δὲ ἀποταγαὶ ἐπεὶ παρὰ κανόνας δίδονται καὶ λαμβάνονται, σχολάσουσι παντελῶς ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ὁ εὑρισκόμενος λαμβάνων ἢ καὶ διδούς, εἰ μέν ἐστιν ἡγούμενος, ἵνα ἐκδιώκηται ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας· εἰ δὲ χαριστικάριος, ἐκδιωχθήσεται ἀπὸ τῆς μονῆς.

A delictum in monasterio factum peruenerit, siue alioqui ex fama aliquorum, vel etiam vnius audiuerit, tunc, vt dictum est, ingredietur, & perscrutabitur delicta animæ, etiamsi is qui dixit, nolit subire probandi periculum. Homo enim Christianus, quando aliquid factum audiuerit, debet hoc dicere communi patri & antistiti. Fortasse enim non vult hoc subire periculum, & propter eiusmodi causam, delicta animæ inobseruata & incorrecta relinquere, est hoc valde absurdum, nullo quocunque B scripto Imperatoris vel patriarchali hoc prohibente. sed monasteria quidem debent non innouata conseruari in perscrutationibus eorum qui mittuntur, nulla ex eo data perscrutatione. Tunc enim animæ delictorum correctio, facilè, si deus volet, fiet. In monasteriis autem non solùm alia animæ delicta inquiret, sed etiam an dissoluta sunt vel dissoluantur in parte, vel in vniuersum, ab iis qui ea accepere. & si inueniet in iis aliquas fieri imminutiones, coget eos qui ea detinent, restituere, C quemadmodum accepêre, & secundùm monasterij facultatem. sed in illis quidem qui propter inopiam non sufficiunt ad statum in quo ea accepêre, quæ sunt quidem effecta meliora & aucta, cùm rectè se habeant, non minuentur, sed manebunt vt se habent. Qui autem ea detinent quæ sunt illis tradita, vt regimen & administrationem ad tempus suscipiant, & eis damnum afferunt, si nolint in eum quem acceperunt statum, ea restituere, eis auferantur, nec ab iis quæ habent scriptis iu-D uentur, eis dato conuenienti die præfinito. Interea autem dum pendet terminus, debent obseruari an ipsis eorum de in integrum restitutione operibus vacent, vt ostensum est. Tum enim etiam terminus seruabitur. Renunciationes autem, quoniam præter canones dantur & accipiuntur, omnino cessabunt. & qui accipere vel dare inuentus fuerit, si est quidem monasterij præfectus, ex præfectura expellatur: sin autem beneficiarius, è monasterio expelletur.

Græcè est χαριστικάριος, & est, vt puto, qui alterius beneficio possidet.

Quæ autem ab iis qui ad tonsurã veniunt, fiunt offerentium spontanea voluntate oblationes, suscipiẽtur & describentur in Breuiario Monasterij, de iis quæ offerentur, etiam sanctissimo patriarchæ cognitione data, etiamsi ij qui habent monasteria, documenta habeant de accipiendis renunciationibus & oblationibus, & iis lucrifaciendis: hoc enim cessare nunc debet, & fieri quemadmodum superiùs dictum est, sed etiam seruatæ oblationes non debent alienari prætextu documentorum. Porrò autem non solùm cura animarum monachorum, sed ipsorũ etiam secularium, incumbit sanctissimo patriarchæ: & quando viderit aliquem secularium sitientem propriam salutem, quomodo continget prohiberi patriarcham, quominus in monasterio eum collocet, ad salutẽ animæ eius qui accedit? citra vllum enim impedimẽtum, sanctissimo patriarchæ licebit collocare, vel id eis etiã gratum erit. Præterquã si iubet sanctissimus meus dominus fraternitatis vsum accipere secularẽ aliquẽ, vel etiam monachum ex alio monasterio ab eo differente: ne det seculari vel externo monacho monachatũ: & grauetur monasteriũ adelphato. Si enim grauetur, omnino deerit monachis qui sunt intus, & pro mercede fit iudicium. Si autem accedit laicorum quispiam, qui est omnino inops & pauper, ad sanctissimum meum dominum, vel ex antistitibus, qui suos thronos perdiderunt, & sũt inopes, & voluerit statuere vt is victum capiat è ditiori aliquo monasterio, hoc rectè faciet, non supra facultates numeri eorũ qui sunt ordinati. monachi enim, qui sunt intus, debent præferri cæteris omnibus, ad ea quæ sunt sibi necessaria capienda.

Canon XX.

A præsenti statuimus non fieri duplex monasterium, quoniam hoc fit multis scandalũ & offensio. Si qui autem volunt cum cognatis mundo renunciare, & vitam sequi monasticam, viros quidẽ oportet in virorũ monasteria discedere, fœminas autem ingredi in mulierũ monasteria: hoc enim est Deo acceptũ. Quæ autẽ hucvsque duplicia fuerũt, seruẽtur secundũ regulã sancti patris nostri Basilij, & secundũ eius cõstitutionẽ, quæ sic

αἱ δὲ ἀπὸ τῶν προσερχομένων εἰς ἀπόκαρσιν γινόμεναι ἑκουσίως, καὶ κατὰ γνώμην τῶν προσφερόντων προσενέξεις, προσδεχθήσονται, καὶ ἀπογραφήσονται ἐν τῷ βρεβίῳ τῆς μονῆς, εἰδήσεως διδομένης περὶ τῶν προσφερομένων καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ, κἂν οἱ τὰ μοναστήρια ἔχοντες ὑπομνήματα κέκτηνται περὶ τοῦ λαμβάνειν ἀποταγὰς καὶ προσενέξεις, καὶ ἀποκερδαίνειν ταύτας. τοῦτο γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ὀφείλει σχολάσαι, καὶ γίνεσθαι καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ αἱ σωζόμεναι προσενέξεις οὐκ ὀφείλουσιν ἐκποιηθῆναι τῇ ἀφορμῇ τῶν ὑπομνημάτων. ἡ μέντοι φροντὶς οὐ μόνον τῶν ψυχῶν τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κοσμικῶν, τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ ἐπίκειται, καὶ ὅταν θεάσηταί τινα τῶν κοσμικῶν διψῶντα τὴν οἰκείαν σωτηρίαν, πῶς ἐνδέχεται ἵνα κωλύηται τοῦ τάττειν ἐν τῇ μονῇ, ἐπὶ ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ προσερχομένου; ἔξεστι γὰρ ἀκωλύτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης τοῦτο τάττειν, ἤπερ οἱ χαριστικάριοι, κἂν ὑπομνήματα ἔχωσι. πλὴν εἰ κελεύει ὁ ἁγιώτατός μου δεσπότης λαμβάνειν χρείας ἀδελφάτου τινὰ κοσμικὸν ὄντα, ἢ καὶ μοναχὸν ἀπὸ ἑτέρου μοναστηρίου διαφέροντος αὐτῷ, ἵνα μὴ δίδωσι κοσμικῷ ἢ μοναχῷ ἐξωμονιτάτον, ὡς ἂν μὴ ἐπιβαρύνηται ἡ μονὴ ἀπὸ τοῦ ἀδελφάτου. εἰ γὰρ ἐπιβαρύνεται, λείψει πάντως καὶ τὸ ἐξωμονιτάτον, καὶ γίνεται ἀντὶ μισθοῦ κρῖμα. εἰ δ' ἴσως προσέρχεταί τις τῶν λαϊκῶν, ἀδύνατος πάντη καὶ πένης τῷ ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀπολεσάντων τοὺς θρόνους αὐτῶν, καὶ δεομένων, καὶ θελήσει τυπῶσαι αὐτὸν λαμβάνειν χρείας ἀπό τινος τῶν εὐπορωτέρων μοναστηρίων, ποιήσει τοῦτο καλῶς μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς μονῆς, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τασσομένων ὄντος. προτιμότεροι γὰρ ὀφείλουσιν εἶναι οἱ ἐσωμονῖται τῶν ἄλλων ἁπάντων, εἰς τὸ λαμβάνειν τὰς χρείας αὐτῶν.

Κανὼν κ΄.

Ἀπὸ τοῦ παρόντος ὁρίζομεν, μὴ γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον, ὅτι σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς γίνεται τοῦτο. Εἰ δέ τινες μετὰ συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάξασθαι, καὶ τῷ μονήρει βίῳ κατακολουθεῖν, τοὺς μὲν ἄνδρας δέον ἀπιέναι εἰς ἀνδρῷον μοναστήριον, καὶ τὰς γυναῖκας εἰσιέναι ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ· ἐπὶ τούτῳ γὰρ εὐαρεστεῖται ὁ θεός. τὰ δὲ ὄντα ἕως τοῦ νῦν διπλᾶ, κρατείτωσαν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ οὕτω διατυπού-

σθωσαν. μὴ διαιτάσθωσαν ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ μοναχοὶ καὶ μονάστριαι· μοιχεία γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν. μὴ ἐχέτω μοναχὸς παῤῥησίαν πρὸς μονάστριαν, ἢ μονάστρια πρὸς μοναχὸν ἰδίᾳ προσομιλείτω. μὴ κοιταζέσθω μοναχὸς ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ· μὴ συνεσθιέτω μονάστρια κατὰ μόνας. καὶ ὅτε τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου παρὰ τοῦ ἀνδρείου μέρους πρὸς τὰς κανονικὰς ἀποκομίζονται, ἔξωθεν τῆς πύλης ταῦτα λαμβανέτω ἡ ἡγουμένη τοῦ γυναικείου μοναστηρίου, μετὰ γραός τινος μοναστρίας. Εἰ δὲ συμβῇ, καὶ συγγενῆ τινα θέλειν θεάσασθαι ὁ μοναχὸς, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἡγουμένης ταύτῃ προσομιλείτω διὰ μικρῶν καὶ βραχέων λόγων, καὶ συντόμως ἐξ αὐτῆς ἐπαναχωρείτω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ α΄. κεφαλ. τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κατεστρώθησαν διάφορα νόμιμα χάριν τῶν μοναστηρίων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται, μὴ γίνεσθαι διπλᾶ μοναστήρια, διὰ τὸ μὴ σκανδαλίζεσθαι ἐκ τούτου τοὺς πολλούς. ὡς δέ τινος εἰπόντος καλὸν εἶναι καὶ εὐπαράδεκτον τοῦτο, ὅταν ὑποψία τις ὑπερέχῃ διὰ τὰ ἀστήρικτα πρόσωπα. (Εἰ γὰρ ἀνύποπτοι, συγγενεῖς τυχὸν, ἀδελφοὶ ἢ ἕτεροι τοιοῦτοι θελήσουσι μονάσαι, ἵνα τί οὐ παραχωρηθήσονται εἰς διπλοῦν κατοικεῖν μοναστήριον;) φασὶν οἱ πατέρες ὡς οὐδὲ τηνικαῦτα τοὺς προσγενεῖς δέον ἐστὶ συνοικεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου προσκόπτωσί τινες. ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ἀπιέτω εἰς ἀνδρῶν μοναστήριον ἰδιαίτατον· ἡ δὲ γυνὴ εἰς γυναικεῖον. οὕτω γὰρ ζῶντες κεχωρισμένοι, εὐαρέστως δουλεύσουσι τῷ Θεῷ. τὰ μέντοι προγεγονότα διπλᾶ μοναστήρια, παρεκελεύσαντο πολιτεύεσθαι κατὰ τὸν ὁρισμὸν καὶ τὴν διάταξιν τοῦ μεγάλου πατρὸς Βασιλείου. ἤγουν μὴ συνδιαιτᾶσθαι, τουτέστι, μὴ συνοικεῖν ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ. ὅτι ὑποψία ἐστὶ μοιχείας ἀπὸ τῆς συνοικήσεως. ἀλλὰ μηδὲ μοναχὸς ἐχέτω ἄδειαν μετὰ μοναχῆς κατ' ἰδίαν προσομιλεῖν ἢ συνεσθίειν, ἢ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ διανυκτερεύειν· ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀνάπαλιν. τὰ δὲ ἀναγκαῖα ταῖς μοναζούσαις ἀποκομίζεσθαι διὰ ἀνδρῶν οὐχὶ ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου, ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς πύλης αὐτοῦ, διὰ χειρὸς τῆς ἡγουμένης καὶ μοναστρίας γραός. Εἰ δέ ποτέ τις μοναχὸς θελήσει θεάσασθαι μονάζουσαν συγγενῆ αὐτοῦ, μὴ παραχωρείσθω κατ' ἰδίαν μετ' αὐτῆς συνείρειν λόγους·

A *desinit: In vno autem monasterio ne versentur monachi & monachæ: Adulterium enim conuersationis interuentu admittitur. nec monachus libere cum monacha loquatur, vel monacha cum monacho seorsum confabuletur, nec cubet monachus in fœminarum monasterio, nec monacha seorsum comedat. & quando quæ sunt vitæ necessaria, à parte virorum ad regulares fœminas deferuntur, extra portam hæc accipiat monasterij muliebris præfecta, cum aliqua anu monacha. Si autem eueniat vt aliquam velit cognatam monachus aspicere, præsente*
B *præfecta cum ea colloquatur exiguo & breui sermone, & mox ab ea recedat.*

SCHOL. BALS. In primo cap. xij. tit. præsentis operis diuersæ leges de monasteriis traditæ sunt. Præsens autem canon constituit non esse facienda duplicia monasteria, ne multi ex eo offendantur. Tanquam autem dixerit quispiam hoc esse honestum, & iure admittendum, quando quædam suspicio inciderit propter personas nō satis firmas & stabiles: (Si enim à suspicione alieni, cognati fortasse, vel fratres, vel alij eius- C
modi, velint esse monachi, cur non eis licebit in duplici monasterio habitare?) dicunt patres quòd ne tunc quidem cognatos simul habitare oporteat, ne aliqui ex eo offendātur. sed vir quidem in virorum proprium monasterium abeat: mulier autem in mulierum. Sic enim viuentes separati Deo iucundè seruiunt. Quæ priùs autem fuerant duplicia monasteria, iusserunt administrari ex decreto & constitutione magni Basilij, scilicet
D vt non cōuersentur, hoc est non cohabitent viri & mulieres in vno monasterio: quoniam adulterij suspicio oritur ex cohabitatione. sed neque monachus potestatem habeat cum monacha seorsum confabulandi, vel comedendi, vel in muliebri monasterio pernoctandi: quemadmodum nec contra. Quæ autem sunt monachis ad victum necessaria, ea à viris recipiantur, non intra monasterium, sed extra portam eius, per manum monasterij præfectæ, & anus monachæ. Si quis autem monachus velit monacham cognatam suam aspicere, ne liceat ei seorsum cum ea sermones vltro citróque conferre:

sed in præsentia præfectæ monasterij, idque paucis, ei concedatur. Quod Latinè autem est, In vno monasterio monachi & monachæ ne versentur, Græcè est, διαιτᾶσθαι, à verbo διαιτῶ. δίαιτα autem, non, vt apud Grammaticos, pro conuiuio, sed pro habitatione accipitur. δίαιτα enim apud iurisconsultos pro habitaculo accipitur. Duplicia autem monasteria dici, dixerunt nonnulli, non quæ simul habent viros & fœminas, sed quæ propè & coniunctè ædificata sunt, & tanquam vnum reputantur propter multam vnionem. sed ex hoc canone apparet non dici propterea duplicia monasteria, sed quòd in vno & eodem monasterio habitarent, vt est verisimile, viri & mulieres. Constituit enim, vt cognati abeant, illi quidem in virorum, hæ verò in mulierum monasteria, tanquam esset prohibita in vno & codē loco eorum habitatio. Similiter iubet ne conuersentur, hoc est, ne in vno monasterio cohabitent viri & mulieres. Lege & totum primum tit. iiij. lib. eiusmodi multa docentem, & statuentem vt neque monachus vel laicus muliebre monasterium ingrediatur quamcunque ob causam: & definientem de iis qui debēt ministrare in muliebribus monasteriis, & de ipsorum apocrisiariis & reliquis ministris.

CANON XXI.

Non oportet monachum vel monacham proprium relinquere monasterium, & ad alind se conferre: si hoc autem contigerit, ipsum vt hospitem accipi est necessarium: sed eum recipi sine mente monasterij præfecti non conuenit.

SCHOL. BALS. Postquā polliciti sunt aliqui & deo professi sunt manere in eo monasterio in quo tonsi fuerūt, quomodo eis permittetur vt suam professionem infirment, & in aliud monasteriū abeant? statuit ergo canō ne monachus nec monacha ex suo monasterio inordinatè recedat, & in aliud monasterium se conferat, vt in eo collocetur. Si hoc autē propter pusillum & abiectum animum sæpe fiat, is ne ab eo qui præest recipiatur, sine scientia ac notitia eius qui illius curam gerit monasterij præfecti, scilicet sine dimissoria eius epistola: sed solùm hospitio accipiatur:

A ἀλλὰ κατὰ παρουσίαν τῆς ἡγουμένης καὶ ἐν συντόμῳ ἀναχωρεῖν. τὸ ὄνομα δὲ τῆς διαίτης, οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς εὐωχίαν, κατὰ τοὺς γραμματικοὺς, ἀλλ' εἰς κατοίκησιν· δίαιτα γὰρ παρὰ τοῖς νομικοῖς ἡ κατοικία ἐστί. διπλᾶ δὲ μοναστήρια εἶπον τινὲς λέγεσθαι, οὐ τὰ ἔχοντα ἐν ταυτῷ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἀλλὰ τὰ πλησίον καὶ ἡνωμένως κτισθέντα, καὶ λογιζόμενα ἓν ὡσανεὶ διὰ τὴν πολλὴν ἑνότητα. ἀπὸ δὲ τοῦ κανόνος ἀναφαίνεται μὴ λέγεσθαι διὰ τοῦτο διπλᾶ μοναστήρια, ἀλλ' ὅτι ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ κατῴκουν ποτὲ, ὡς ἔοικεν, ἄνδρες
B καὶ γυναῖκες. διορίζεται γὰρ τοὺς προσήκοντας ἀφίστασθαι εἰς ἀνδρῷα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια, ὡς οὔσης κεκωλυμένης τῆς εἰς αὐτὸ καὶ ἓν κατοικίας τούτων. ὡσαύτως παρακελεύεται, μὴ διαιτᾶσθαι, τουτέστι μὴ συνοικεῖν ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ ἄνδρας καὶ γυναῖκας. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὅλον πρῶτον τίτλον τοῦ δ'. βιβλίου, διδάσκοντα περὶ τοιούτων πολλὰ, καὶ διοριζόμενον μήτε μοναχὸν, μήτε λαϊκὸν εἰσιέναι εἰς γυναικεῖον μοναστήριον χάριν οἱασδήτινος αἰτίας· διατυποῦντα δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ὀφειλόντων ἱερουργεῖν ἐν ταῖς γυναι-
C κείαις μοναῖς· καὶ τὰ περὶ τῶν ἀποκρισιαρίων αὐτῶν, καὶ λοιπῶν διακονητῶν.

Κανὼν κα'.

Μὴ δεῖν μοναχὸν ἢ μονάστριαν καταλιμπάνειν τὴν οἰκείαν μονὴν, καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἀπέρχεσθαι. Εἰ δὲ συμβῇ τοῦτο, ξενοδοχεῖσθαι αὐτὸν, ἀναγκαῖον. προσλαμβάνεσθαι δὲ ἄνευ γνώμης τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ οὐ προσήκει.

Ἑρμηνεία.

Μετὰ τὸ δοῦναί τινα συνθήκας καὶ ὁμολογίας εἰς θεὸν, χάριν τοῦ προσμένειν ἐν ᾗ ἀπεκάρη μονῇ, πῶς παραχωρηθήσεται τὴν οἰκείαν ἀθετῆσαι ὁ-
D μολογίαν, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπελθεῖν μονήν; διορίζεται οὖν ὁ κανὼν, μήτε μοναχὸν μήτε μονάστριαν, ἀσυντάκτως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς οἰκείας μονῆς, καὶ εἰς ἕτερον ἀπέρχεσθαι μοναστήριον, χάριν τοῦ καταταχθῆναι ἐν αὐτῷ. εἰ δὲ πολλάκις διὰ μικροψυχίαν γίνηται τοῦτο, μὴ προσλαμβάνεσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ προεστῶτος ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κουρεύσαντος αὐτὸν ἡγουμένου, δηλονότι χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ μόνον ξενοδοχεῖσθαι·

ἵνα μὴ βιασθῇ εἰς κοσμικὰ ἀπιέναι, καὶ διάγειν μετὰ λαϊκῶν. ὁ μέντοι μέγας Βασίλειος, ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κανόσι διορίζεται τὸν μοναχὸν βλαπτόμενον ψυχικῶς, ἀναχωρεῖν ἀφ᾽ ἧς ἀπεκάρη μονῆς· καὶ τοῦτο δὲ ποιεῖν, μετὰ τὸ εἰπεῖν καὶ ἅπαξ καὶ δὶς τὰ περὶ τούτου, πρὸς τὸν καθηγούμενον καὶ τοὺς μοναχοὺς, καὶ μὴ διορθωθῆναι τὸ κακόν. τῷ ὀνόματι δὲ τῆς ξενοδοχείας, μὴ εἴπῃς ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὸν ξενοκουρεύτην μοναχὸν διάγειν εἰς ἀλλοτρίαν μονήν. τοῦτο γὰρ καὶ παραγραφὴ τοῦ κανόνος ἐστίν· ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἡμέραις μετρίαις. μὴ θαυμάσῃς δὲ πῶς οὐ κολάζεται παρὰ τοῦ κανόνος ὁ παραβάτης τούτου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν π᾽. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅπως οἱ ξενοκουρεῦται κολάζονται, καὶ οἱ τούτους δεχόμενοι.

A Ne fortè eum ad secularia abire contingat, & cum laicis vitam agere. Porrò magnus Basilius, in suis exercitatoriis canonibus statuit, vt monachus, qui animo offenditur, recedat ab eo in quo tonsus est, monasterio, & hoc faciat, postquam monasterij præfecto id & semel & bis dixerit, & etiam monachis, nec malum corrigitur. Hospitij autem nomine ne dicas, monachum qui alibi tonsus est, diu debere versari in alieno mo-B nasterio: hac enim ratione fit fraus canoni: sed aliquot diebus. Ne mireris autem quomodo à canone non punitur is qui eum transgreditur. Lege & lxxx. can. syn. Carth. & scies quomodo puniuntur, qui alibi tonsi sunt, & qui eos suscipiunt.

Κανὼν κβ'.

Θεῷ μὲν τὸ πᾶν ἀνατίθεσθαι, καὶ οὐ τοῖς ἰδίοις θελήμασι δουλοῦσθαι, μέγα χρῆμα τυγχάνει· εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, ὁ θεῖος ἀπόστολός φησι, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. Χριστὸς οὖν ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτειν προστέταχεν. οὐ γὰρ ἡ μοιχεία μόνον παρ᾽ αὐτοῦ κολάζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὴν τῆς μοιχείας ἐγχείρησιν κατακέκριται, λέγοντος αὐτοῦ, ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ἔνθεν οὖν μαθητευθέντες, λογισμοὺς ὀφείλομεν καθαίρειν. Εἰ γὰρ καὶ πάντα ἔξεστιν, ἀλλ᾽ οὐ πάντα συμφέρει, ὡς ἐξ ἀποστολικῆς φωνῆς διδασκόμεθα. ἐπάναγκες οὖν ἐστὶ παντὶ ἀνδρὶ, διὰ τὸ ζῆν ἐσθίειν. καὶ οἷς μὲν βίος ἐστὶ γάμου καὶ τέκνων καὶ λαϊκῆς διαθέσεως, ἀναμὶξ ἐσθίειν ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τῶν ἀδιαβλήτων ἐστὶ, μόνον, τῷ διδόντι τὴν τροφὴν τὴν εὐχαριστίαν προσάγοντας, καὶ μὴ διά τινων θυμελικῶν ἐπιτηδευμάτων ἤγουν σατανικῶν ᾀσμάτων κιθαρῳδῶν τε καὶ πορνικῶν λογισμάτων. οἷς ἐπέρχεται προφητικὴ ἀρὰ οὕτως ἡ λέγουσα· οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες, τὰ δὲ ἔργα κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι· καὶ εἴ ποτέ ποτε εἶεν τοιοῦτοι ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, διορθούσθωσαν. Εἰ δὲ μή γε, κρατείτωσαν ἐπ᾽ αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν κανονικῶς ἐκτεθέντα.

Canon XXII.

*Deo quidem vniuersum dedicare, & non propriis voluntatibus seruire, res magna est. Siuè enim comeditis, siue bibitis, inquit diuinus Apostolus, omnia in Dei gloriam facite: Christus autem deus no-*C *ster in suis euangelijs iussit peccatorum principia resecare. Non enim adulterium solum apud ipsum punitur, sed etiam cogitationis motus ad aggrediendum adulterium condemnatur, ipso dicente, Qui aspexit mulierem ad concupiscendum ipsam, eam iam in corde suo adulterauit. vnde nos quoque edocti, debemus cogitationes purgare. Etsi enim omnia licent, non tamen omnia expediunt, vt à voce apostolica docemur. Cuiuis ergo homini necesse est comedere vt viuat. Et quibus est vita quidem matrimonij, & libe-*D *rorum, & laica constitutionis, mixtim comedere viros & mulieres, est ab omni reprehensione alienum, si modò ei qui dat nutrimentum, gratias agant, non cum scenicis quibusdam studijs, siue satanicis canticis, & citharœdicis ac meretricijs vocibus: quos prophetica execratio sic persequitur, sic dicens: Væ qui cum cithara & psalterio vinum bibunt, domini autem opera non respiciunt, & opera manuum eius non considerant. Et sicubi tales fuerint inter Christianos, corrigantur: sin minùs, aduersus eos robur suum obtineant, quæ ab ijs qui nos præcesserunt, canonicè tradita sunt.*

Quibus autem quieta est vita & solitaria, vt qui domino Deo iugum monasticum tollere statuerint, in solitudine & silentio sedere conuenit, nec ijs etiam qui vitam sacerdotalem elegerint, licet omnino seorsum cum mulieribus comedere, nisi vtique cum diuinis & religiosis viris ac mulieribus: vt ipsum etiam conuiuium ad spiritalem correctionem adducat. Porrò id ipsum etiam in cognatis fiat. Si autem rursus contingat vt quæ sunt ad vsum necessaria, non afferat monachus vel sacerdos, & propter necessitatem velit, siue in publico diuersorio, siue in alicuius domo diuertere, ei liceat hoc facere, vt pote vrgente necessitate.

Scholium Bals. Præsens canon prohibet laicis, ne cum scenicis ludicris & saltationibus comedant, & suadet clericis qui tale quid faciunt, vt se corrigant: sin minùs, aduersus eos valere, quæ canonibus antea constituta fuêre, decernit. Porrò & monachis & sacerdotibus præcipit, ne seorsum cum mulieribus comedant, etiamsi reuera eorum cognatæ fuerint, sed palam, & cum aliquibus bonis ac religiosis, vt neque ipsi à contrariis cogitationibus moueantur, neque aliis offensionem scandalúmque præbeant. Si quis autem in itinere vel in alio ministerio peregrè versetur, & non habeat ea quæ sunt ad vitam necessaria, statuerunt, eum absque vllo præiudicio in hospitio publico vel in alienis ædibus diuertere, propter vrgentem necessitatem corporei nutrimenti & quietis. Atque hic quidem est huius canonis scopus. Eius autem procemium est ex prima ad Corinthios epistola magni apostoli Pauli, quæ sic præcisè dicit, Siue comeditis, siue bibitis, omnia in Dei honorem facite. & ex euangelio, illud: Debemus cogitationes purgare: & ex ij. ad Corinth. epistola: Omnia licent, sed non omnia expediunt. & illud, Væ qui cum cithara & psalterio vinum bibunt, & quæ deinceps sequuntur, ex Esaia propheta. Canonicas autem traditiones dicunt patres xxxxij. & xxxxiij. can. sanctorum apostolorum, & lx. Carthag. syn. & lxij. syn. in Trullo.

οἷς δὲ ὁ βίος ἐστὶν ἡσύχιος καὶ μονότροπος, ὁ συνταξάμενος κυρίῳ τῷ θεῷ ζυγὸν μονήρη ἆραι, καθίσεται κατὰ μόνας καὶ σιωπήσῃ. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῖς ἱερατικὸν ἐκλεξαμένοις βίον οὐδ' ὅλως ἔξεστι κατ' ἰδίαν γυναιξὶ συνεσθίειν, εἰ μή που μετά τινων θεοφόρων καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικὴν ἀπάγῃ. καὶ ἐπὶ συγγενῶν δὲ τοῦτο ποιείτω. Εἰ δὲ καὶ αὖθις ἐν ὁδοιπορίᾳ συμβῇ τὰ τῆς ἀναγκαίας χρείας μὴ ἐπιφέρεσθαι μοναχὸν ἢ καὶ ἱερατικὸν ἄνδρα, καὶ διὰ τὸ ἀναγκαῖον καταλῦσαι βούλεται, εἴτε ἐν πανδοχείῳ, ἢ καὶ ἐν οἴκῳ τινὸς, ἄδειαν ἔχειν αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν, ὡς τῆς χρείας κατεπειγούσης.

Ἑρμηνεία.

Ο παρὼν κανὼν κωλύει τοὺς λαϊκοὺς μετὰ θυμελικῶν παιγνίων καὶ ὀρχήσεων ἐσθίειν. καὶ παρεγγυᾶται τοῖς τοιοῦτόν τι ποιοῦσι Χριστιανοῖς διορθοῦσθαι. Εἰ δὲ μὴ, κρατεῖν ἐπ' αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν κανόνων προορισθέντα. τοὺς μέντοι μοναχοὺς καὶ τοὺς ἱερωμένους παρακελεύεται μὴ συνεσθίειν μετὰ γυναικῶν κατ' ἰδίαν, κἂν τῇ ἀληθείᾳ ὦσι προσγενεῖς τούτων· ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ μετὰ εὐλαβῶν τινῶν, διὰ τὸ μήτε αὐτοὺς ὑπὸ λογισμῶν ἐναντίων κατασείεσθαι, μήτε ἄλλους σκανδαλίζειν. ἐν ὁδοιπορίᾳ δὲ ἢ ἐν ἑτέρᾳ διακονίᾳ ἀναγκαίᾳ ἀποδημοῦντά τινα ἐκ τούτων, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἐπιτήδεια μὴ ἔχοντα, διωρίσαντο ἀπροκριματίστως καταλύειν ἐν ξενοδοχείῳ, ἢ ἐν ἀλλοτρίῳ οἴκῳ, διὰ τὸ κατεπεῖγον τῆς σωματικῆς τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως. καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος, οὗτος. τὸ προοίμιον δὲ αὐτοῦ ἐστὶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου, οὕτω λεγούσης ἐν μέρει· εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε· τὸ, ὀφείλομεν καθαίρειν λογισμούς, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς· τὸ, πάντα ἔξεστιν ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς· καὶ τὸ, οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες, καὶ τὰ ἑξῆς, ἐκ τῆς τοῦ Ἡσαΐου προφητείας. κανονικὰς δὲ παραδόσεις οἱ πατέρες φασὶ, τὸν μβ'. καὶ μγ'. τῶν ἁγίων ἀποστόλων. τὸν ξ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου καὶ τὸν ξβ'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΤΕΘΕΝΤΕΣ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, τῆς συστάσης ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων.

ΤΙΝΕΣ τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκοντες, ἀποροῦσι πῶς μία οὖσα αὕτη ἡ σύνοδος, πρώτη καὶ δευτέρα σύνοδος; Λύσις. ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Φωτίου τοῦ τὸ νομοκάνονον συνθεμένου, συνεκροτήθη κατὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἰγνατίου οἰκουμενικὴ σύνοδος. λαληθεισῶν δὲ καὶ δογματικῶν ὑποθέσεων καὶ ἀλλοίων ἐκκλησιαστικῶν, γέγονε διάστασις καὶ μερισμὸς τῆς συνόδου, ὡς τῶν ἑτεροδόξων μὴ ἀνεχομένων διὰ τὴν ἧτταν, ὁμογνωμονῆσαι τοῖς ὀρθοδόξοις. διόπερ τοῦτο καὶ ἐδέησε τοῖς θείοις πατράσι, γενέσθαι καὶ δευτέραν συνέλευσιν, καὶ γραφῆναι τὰ προλαληθέντα καὶ κυρωθέντα. ὠνομάσθη οὖν ἐντεῦθεν ἡ τοιαύτη σύνοδος, πρώτη καὶ δευτέρα, καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι κανόνες ἐξετέθησαν.

Κανὼν α'.

Πρᾶγμα σεμνὸν οὕτω καὶ τίμιον καὶ τοῖς μακαρίοις καὶ ὁσίοις πατράσιν ἡμῶν πάλαι καλῶς ἐπινοηθὲν ἡ τῶν μοναστηρίων οἰκοδομὴ, κακῶς ὁρᾶται πραττόμενον σήμερον. τινὲς γὰρ ὄνομα μοναστηρίου ταῖς οἰκείαις περιουσίαις καὶ ὑπάρξεσι περιτιθέμενοι, καὶ θεῷ καθαγιάζειν ταύτας ἐπαγγελλόμενοι, κυρίους τε τῶν ἀφιερωθέντων ἑαυτοὺς ἀναγράφουσι, καὶ μόνῃ τῇ προσηγορίᾳ τὸ θεῖον ἀφοσιοῦν ἐκμηχανᾶσθαι διεγνώκασι. τὴν αὐτὴν γὰρ ἐξουσίαν καὶ μετὰ τὴν ἀφιέρωσιν οὐκ ἐρυθριῶσι σφετερίζεσθαι, ἣν ἔχειν οὐκ ἐκωλύοντο πρότερον. καὶ τοσαύτη καπηλεία προσετρίβη τῷ πράγματι, ὥστε πολλὰ τῶν ἀφιερωθέντων παρ' αὐτῶν γε τῶν ἀφιερωσάντων καθορᾶται πιπρασκόμενα, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μεταμέλεια, ἐφ' οἷς τῶν ἅπαξ ἀνατεθειμένων θεῷ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουσιν, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ταύτην ἀδεῶς παραπέμπουσιν. ὥρισεν οὖν διὰ ταῦτα ἡ ἁγία σύνοδος, μὴ ἐξεῖναι μοναστήριον οἰκοδομεῖν, ἄνευ τῆς τοῦ ἐπισκόπου γνώμης καὶ βουλῆς. ἐκείνου δὲ συνειδότος καὶ ἐπιτρέποντος, καὶ τὴν ὀφειλομένην ἐπιτελοῦντος εὐχὴν,

CANONES EDITI A SANCTA ET MAGNA CONstantinopolitana prima & secunda synodo, quæ congregata est in venerabili templo sanctorum & benedictorum Apostolorum.

QVidam dubitant legentes hãc inscriptionem, quomodo hæc synodus, quæ vna est, prima & secunda dicitur. Solutio. Tempore sanctissimi illius patriarchæ domini Photij, qui hoc nomocanonon composuit, coacta est aduersus Ignatium beatissimum patriarcham vniuersalis synodus. Cùm autem dictæ essent dogmaticæ causæ alienæque ecclesiasticæ, fuit diuisio & seditio synodi, vtpote cùm qui aliter sentiebant, nolebant, quòd victi essent, orthodoxis assentiri. Propterea & sanctis patribus opus fuit, vt rursus fieret secunda congressio, & scriberentur quæ priùs dicta erant & confirmata. Ex eo ergo nominata est hæc synodus prima & secunda, & subiecti canones editi fuere.

CANON I.

Res adeò veneranda & honorabilis, & à beatis & sanctis patribus nostris iam olim pulchrè excogitata, monasteriorum ædificatio, hodie malè geritur. Nonnulli enim suis copiis & facultatibus nomen monasterij imponentes, & eas deo sanctificare profitentes, se eorum quæ sunt consecrata dominos esse inscribunt, & sola appellatione deo dedicare machinari decreuerunt. Eandem enim potestatem etiam post consecrationem sibi vsurpare non erubescunt, quam priùs habere non vetabantur: & tanta rei cauponatio adhibita est, vt multa eorum quæ sunt consecrata, ab ijs ipsis qui consecrarunt, vendita cernantur, & admirationem & odium ijs qui ea vident, afferentia: & tantum abest vt vllam agant pœnitentiam ob id quòd eorum quæ deo dedicata sunt, sibi potestatem attribuant, vt etiã eam ad alios sine metu transmittant. Propterea ergo sancta definiit synodus, vt nemini liceat monasterium ædificare absque episcopi sententia & consilio. Illo autem sciente, & permittente, & eam quã debet, orationem peragente,

vt ab antiquis piè ac religiosè cautum est, monasterium quidem ædificetur: omnia autem quæ ad ipsum pertinent, cum illo ipso in breui inscribantur, & in episcopalibus archiuis reponatur, nullo modo potestatem habente eo qui consecrat, se ipsum præfectum, vel pro se alium constituere. Si enim eorum quæ quis homini largitur, dominus amplius esse non potest, quomodo eorum quæ quis Deo sanctificat & dedicat, sibi dominium arripere sinetur?

SCHOL. BALS. In septimo canone vij. syn. permulta scripsimus, quomodo fieri debeant monasteria: & lege ea. Præsens autē canon dicit, quòd quoniam nōnulli solo nomine monasterij, Deum cōplectuntur, rebus autē & veritate volunt in ea quę sunt dedicata, potestatē obtinere, ea vt volunt alienantes, monasteriū ædificari non debet sine illius regionis episcopi cōsensu. Is enim postquam orationem in fundamēto seu crucis fixione, ad Deum fuderit, permittet quidem ædificationē, & in breui etiā describet, quæ ad monasterij dispensationem & monachorum sufficientiam ab extructore danda sunt, & ipsum etiā monasterium: vt breue in episcopatu reponatur, & qui offert, ob eorum quæ sunt Deo consecrata, dominio alienetur. Adiicit autem, quòd tantum debet abesse is qui obtulit, à dominio eorū quæ ad Deum pertinent, vt ne præfecturam quidem gerat in monasterio præter sententiam episcopi, sed nec etiam alium præfectum constituat. Si enim, inquit, ea quæ sunt Deo dedicata eripiet, & in suam rursus potestatem rediget, rogauerit ergo quispiā, quomodo contra ac canone continetur, monasterij extructores & statuta, edunt, & non solùm monasteriorum præfectos, sed & Ephoros in ipsis
Ephori, quos Guardianos vocant. constituunt, & nonnunquam inter alia quæ contra canones faciunt, vt illius regionis episcopus ad ipsum aditum non habeat? Et dixerunt quidem nōnulli, omnia statuta quomodocunque se habeant & quicquid contineant, esse inualida, & quod Deo semel est dedicatum, absque vlla curiosiori inuestigatione esse iuris episcopalis, vt canone cōtinetur.

A ὡς τοῖς πάλαι θεοφιλῶς νενομοθέτηται, οἰκοδομεῖσθαι μὲν τὸ μοναστήριον· μετὰ πάντων δὲ τῶν αὐτῷ προσηκόντων σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ βρεβίῳ ἐγκαταγράφεσθαι, καὶ τοῖς ἐπισκοπικοῖς ἀρχείοις ἐναποτίθεσθαι, μηδαμῶς ἄδειαν ἔχοντος τοῦ ἀφιερώσαντος, παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἑαυτὸν ἡγούμενον, ἢ ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον, καθιστᾶν. Εἰ γὰρ ἅπερ τις ἀνθρώπῳ χαρίζεται, τούτων οὐκέτι κύριος εἶναι δύναται, πῶς ἅπερ τις θεῷ καθαγιάζει, καὶ ἀνατίθησι, τούτων ὑφαρπάζειν τὴν κυριότητα παρὰ χωρηθήσεται;

B

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ζ'. κανόνι τῆς ζ'. συνόδου ἐγράψαμεν διάφορά τινα περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσι γίνεσθαι τὰ μοναστήρια, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησίν, ὡς ἐπεὶ τινὲς ὀνόματι μόνῳ μοναστηρίου τὸν θεὸν δεξιοῦνται, τοῖς πράγμασι δὲ καὶ τῇ ἀληθείᾳ θέλουσι πάλιν κατεξουσιάζειν τῶν ἀφιερωθέντων αὐτῷ, ἐκποιούμενοι ταῦτα καθὼς ἂν θελήσωσιν, οὐκ ὀφείλει ἀνεγείρεσθαι μοναστήριον ἄνευ εἰδήσεως τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. Οὗτος γὰρ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν ὀφειλομένην εὐχὴν τῷ θεμελίῳ,
C ἤγουν τὸ σταυροπήγιον, ἐπιτρέψει μὲν τὴν οἰκοδομήν, ἐγκαταγράψεται δὲ καὶ ἐν βρεβίῳ τὰ πρὸς οἰκονομίαν τῆς μονῆς, καὶ αὐτάρκειαν τῶν μοναχῶν, μέλλοντα δοθῆναι παρὰ τοῦ δομήτορος, καὶ αὐτὸ τὸ μοναστήριον, ἐφ' ᾧ ἀποκεῖσθαι τὸ βρεβίον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ ἀπαλλοτριωθῆναι τὸν προσάγοντα ἐκ τῆς τῶν ἀφιερωθέντων τῷ θεῷ κυριότητος. προστίθησι δὲ ὡς τοσοῦτον ὀφείλει ἀπέχειν ὁ προσαγαγὼν ἐκ τῆς δεσποτείας τῶν προσαχθέντων τῷ θεῷ, ὡς μηδὲ ἡγουμενεύειν παρὰ γνώμην τοῦ
D ἐπισκόπου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον καθιστᾶν ἡγούμενον. Εἰ γάρ φησι τὰ τοῖς ἀνθρώποις δωρούμενα, οὐκέτι ἀφελέσθαι ὁ δωρησάμενος δύναται, πῶς τὰ τῷ θεῷ ἀνατεθειμένα ὑφαρπάσει, καὶ αὖθις ὑφ' ἑαυτὸν ποιήσεται; ἐρωτήσειεν οὖν τις, πῶς παρὰ τὴν τούτου περίληψιν οἱ τῶν μοναστηρίων δομήτορες τυπικά τε ἐκτίθεασι, καὶ οὐ μόνον ἡγουμένους, ἀλλὰ καὶ ἐφόρους ἐν αὐτοῖς καθιστῶσι, καὶ ἔστιν ὅτε ὑποτυποῦσι σὺν ἑτέροις ἀκανονίστως τισί, καὶ τὸ μὴ ἔχειν πάροδον ἐν αὐτῇ τὸν κατὰ χώραν ἐπίσκοπον; καὶ τινὲς μὲν εἶπον, πάντα τὰ τυπικὰ κἂν ὅπως ἔχωσι περιλήψεως, εἶναι ἄκυρα· καὶ τὸ ἅπαξ ἀνατεθὲν τῷ θεῷ, τελεῖν ἀπολυπραγμονήτως ὑπὸ τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, κατὰ τὴν τοῦ παρόντος κανόνος περίληψιν.

ἕτεροι δὲ εἶπον ὀφείλειν κρατεῖν αὐτὰ ὅτε τοῖς νόμοις καὶ τοῖς κανόσι ἀκολούθως γεγράφαται. ἄλλοι δὲ ἤθελον τότε ταῦτα ἔχειν τὸ ἐνεργὸν, ὅτε σὺν τῷ κανονικῶς τε καὶ νομίμως ἐκτεθῆναι, καὶ παρὰ χειρὸς βασιλικῆς ἐπικυρωθεῖσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς ἐπεὶ τὸ ζ. κεφαλαίον. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν φησὶν, ὁ συστησάμενος δωρεαστικὸν ἐπὶ τῷ εὐκτήριον οἶκον κτισθῆναι ἢ ξενῶνα, ἢ νοσοκομεῖον, ἀπαιτεῖσθαι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ οἰκονόμων τὰ ὑποσχεθέντα· διοικούμενα μέντοι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, ἐπ᾽ ἀδείας ἔχουσιν οἱ δομήτορες τούτων, τυπικὰ ἐκτίθεσθαι· πλὴν ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν νόμον διοικεῖσθαι τοὺς εὐαγεῖς οἴκους κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κτίτορι, οὐκ ἐφεῖται αὐτῷ ἀκανόνιστά τινα καὶ παράνομα διατάττεσθαι. φησὶ γὰρ τὸ λθ΄. κεφάλ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, τοὺς παρὰ τῶν κτητόρων ἐπιλεχθέντας εἰς τόπον κληρικῶν, ἀναξίους εὑρισκομένους, ἐκβάλλεσθαι, καὶ ἑτέρους παρὰ τῶν ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι. καὶ τὸ ζ΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου διορίζεται περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς, τῶν κατὰ τόπον ἐπισκόπων ἐποπτευόντων, εἰ καλῶς ἡ διοίκησις προβαίνει· καὶ εἰ εὕρωσι μὴ χρησίμους ὄντας τοὺς διοικητὰς, ἄδειαν ἐχόντων ἄνευ ζημίας, ἄλλους ἀντὶ τούτων ἐπιτηδείους ποιεῖν. ὥστε κἂν ὅπως ἐπιστηριχθῶσι τὰ παρανόμως ἢ ἀκανονίστως τοῖς τυπικοῖς περιεχόμενα, οὐ κρατήσουσιν. ἔτι ἐρωτήσοι τις εἰ ἄρα ἀπὸ τοῦ διορίζεσθαι τὸν κανόνα ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον τοιαῦτα δίκαια ἐν τῷ κτισθέντι παρά τινος μοναστηρίῳ εἰς τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ, καὶ ἀποκεῖσθαι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐπισκοπῆς τὸ βρέβιον τούτου, ἐκχωρεῖται αὐτῷ παραπέμπειν τοῦτο ἔνθα βούλεται, καὶ ἁπλῶς κυριαρχικὸν δίκαιον ἔχειν ἐπ᾽ αὐτῷ· νομίζω οὖν ὡς ἐκ τοῦ κανόνος τούτου, οὐκ ἐνεδόθη τῷ ἐπισκόπῳ, κατεξουσιάζειν τοῦ μοναστηρίου ὡς δεσποτικῶς διαφέροντος τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ἔχειν μόνα δίκαια ἐπισκοπικὰ ἐπ᾽ αὐτῷ. Εἰσὶ δὲ ταῦτα, ἀνάκρισις τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων, ἐπιτήρησις τῶν διοικούντων αὐτὸ, ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, καὶ σφραγὶς τοῦ ἡγουμένου. συντηρηθήσεται οὖν ἡ μονὴ ἐλευθέρα, καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀνεκποίητος καὶ ἀδώρητος.

A Nonnulli autem dicebant ea debere seruari, quando legibus & canonibus consequenter scripta sunt. Alij autem volebant ea tum demum vim suam obtinere, quando præter id quòd legitimè & canonicè edita fuêre, à manu quoque Imp. confirmata fuêre. Mihi autem videtur, quòd quoniam vij. cap. j. tit. vij. lib. Imp. dicit, Qui donatiuum constituerit, vt oratorium, vel xenodochium, vel nosocomium extruat, exigatur & ipse & eius hæredes ab episcopis & eorum
B hæredibus ea quæ est pollicitus: quæ pro eius tamen arbitratu administrentur, est in potestate eorum qui domos ædificant, statuta edere. Sed ex eo quod dicit lex, domos sanctas & religiosas administrari pro ædificatoris arbitratu, non est ei permissum aliqua contra leges & canones facere. Dicit enim xxxix. caput, primi tit. vij. lib. Imperia. eos qui à domorum extructoribus in locum clericorum electi sunt, si indigni inueniantur, eiici, & alios ab episcopis ordinari debere. & vij. cap. iij. titu.
C quinti li. in fine hæc expresè decernit: Episcopi qui sunt in loco, obseruent, an rectè administratio procedat, & si inuenerint nõ esse frugi administratores, potestatem habeant alios pro iis aptos & idoneos constituendi. Quare quomodocunq; confirmata & corroborata fuerint, quæ statutis aduersus canones & leges continentur, non valebunt. Præterea interrogauerit quispiam, an ex eo quod decernat canon vt episcopus ea iura habeat in monasterio ab
D aliquo ædificato, in sua diœcesi, eo quòd in archiuis episcopatus hoc breue situm sit, & permittatur ipsum transmittere ad quem velit, & vt semel dicam, ius dominij in eo obtinere: Existimo ergo quòd ex hoc canone non est episcopo concessum, potestatem in id monasterium obtinere, tanquam ad eius ecclesiam iure domini pertineat. Sed habet in eo tantùm iura episcopalia. Ea autem sunt delictorum animæ examinatio, obseruatio eorum qui illa administrant, eius nominis ἀναφορὰ, & præfecti ordinatio. Conseruabitur ergo monasterium liberum, & per se degens, non alienabile, nec donabile.

Illius autẽ regionis, in qua situm est, A antistes habebit solùm in eo quæ dicuntur iura episcopalia: & à præsenti quidem canone, & ab aliis diuersis legibus & canonibus concessum est, vt qui vellet, monasteria noua extrueret, ritu & forma hîc præscripta, obseruata. Imp. autẽ domini Nicephori Phocæ nouella decernit non esse de nouo construenda monasteria, vel xenodochia, vel nosocomia, vel alia sancta & religiosa loca, sed eorum quæ sunt, curã geri oportere: & hæc expresse in fine adiicit. Quare ab hoc deinceps tempore, B quod est vij. indictionis initiũ, nemini liceat, nec loca, nec agros ad monasteria vel gerocomia trãsmittere: sed neque ad Metropolin vel ad episcopatũ: neq; enim illis est hoc conducibile. Si quæ autem prędictæ sanctæ & religiosę domus, vel episcopatus, & monasteria, adeò malã administrationẽ & prouidentiam sortitæ sunt, vt locis priuatæ destitutæque sint, iis sentẽtia & examinatione Imper. eorum quæ sufficiunt acquisitio non prohibebitur. Cellas autem, & C quæ appellantur villas, in desertis ædificare, quæ non ad possessiones & agros alienos extenduntur, sed soli monastico ambitui seorsum præstituuntur, tantùm abest vt volentibus prohibeamus, vt etiã in magna laude ponamus: quam quidem nouellam Porphyrogennetus dominus Basilius nouus sua nouella sustulit mẽse Aprili indictione j. anno 6495. quæ & hæc expresse continet: Imperium nostrum, quod à Deo profectũ est, cùm & à monachis, quorum pietas & virtus est testata, & à multis aliis, legẽ de Dei ecclesiis & sanctis domibus, vel potiùs cõtra Dei ecclesias & san- D ctas eorũ domos, à domino Nicephoro qui imperio excessit, conditam, præsentium malorum causam fuisse & radicem, & vniuersalis huius subuersionis & confusionis, vt quæ ad iniuriam & contumeliam, non solùm ecclesiarum & sanctarum domorum, sed etiam Dei ipsius, facta sit, intellexisset, & maximè cùm id re ipsa expertum esset: (Ex quo enim hæc lex est obseruata, nihil boni penitus in hodiernum vsque diem vitæ nostræ occurrit;

ὁ δὲ κατὰ χώραν ἀρχιερεὺς, ἕξει ἐπ' αὐτῷ μόνα τὰ ῥηθέντα ἐπισκοπικὰ δίκαια· καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἐξ ἑτέρων διαφόρων νόμων καὶ κανόνων, ἐξεχωρήθη, παρὰ τοῦ βουλομένου ἀνεγείρεσθαι μοναστήριον ἐκ καινῆς, κατὰ τὴν παροῦσαν θεσμοθεσίαν. ἡ δὲ νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, διορίζεται μὴ κατασκευάζεσθαι νεωστὶ μοναστήρια, ἢ ξενῶνας, ἢ γηροκομεῖα, ἢ ἄλλους ἁγίους οἴκους, ἀλλὰ τῶν παρόντων ἐπιμελεῖσθαι· καὶ παρεστήθη περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς. ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος, μηδενὶ ἐξέστω, μὴ τόποις, μὴ ἀγροὺς μοναστηρίοις ἢ ξενῶσιν ὁπωσοῦν παραπέμπειν· ἀλλ' οὐδὲ μητροπόλεσιν ἢ ἐπισκοπαῖς· οὐδὲν γὰρ οὐδὲ ἐν ἐκείναις λυσιτελές. Εἰ δέ τινα τῶν φθασάντων ἁγίων οἴκων, εἴτε μὴν ἐπισκοπῶν ἢ μοναστηρίων, τοιαύτης φαύλης ἔτυχον χειρὸς καὶ προνοίας, ὡς ἔρημα τόπων καταλελεῖφθαι, τούτοις γνώμῃ βασιλικῇ καὶ δοκιμασίᾳ ἡ τῶν ἀρκούντων κτῆσις οὐ κωλυθήσεται. κελλεῖα δὲ καὶ τὰς καλουμένας λαύρας ἐν ἐρήμοις οἰκοδομεῖν, μὴ πρὸς κτήσεις καὶ ἀγροὺς ἑτέρους ἐκτεινομένοις· ἀλλὰ περιοχῇ μόνῃ, τῇ ἰδίᾳ, ὁριζομένοις, τοσούτῳ τοὺς βουλομένους οὐκ εἴργομεν, ὅσῳ καὶ δι' ἐπαίνου μᾶλλον τὸ πρᾶγμα τίθεμεν. τὴν δὲ νεαρὰν ὁ Πορφυρογέννητος κυρὸς Βασίλειος ὁ νέος ἀνήρησε διὰ νεαρᾶς αὐτοῦ ἀπολυθείσης, κατὰ μῆνα Απρίλλιον ἰνδικτιῶνος α΄. ἔτους ϛυϟε΄. καὶ διαλαμβανούσης ταῦτα ῥητῶς· ἡ ἐκ θεοῦ βασιλεία ἡμῶν, καὶ παρὰ μοναχῶν ἐπ' εὐλαβείᾳ μαρτυρουμένων, καὶ παρὰ πολλῶν ἀναμαθοῦσα τὴν περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων οἴκων, παρὰ τοῦ τῆς βασιλείας ἐπιβάντος κυροῦ Νικηφόρου τεθεῖσαν νομοθεσίαν, αἰτίαν καὶ ῥίζαν τῶν παρόντων γενέσθαι κακῶν, καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως, ἅτε πρὸς ἀδικίαν καὶ ὕβριν τῶν ἐκκλησιῶν μόνον, καὶ τῶν ἁγίων οἴκων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ γενομένην, ἄλλως τε δὲ καὶ ἔργῳ τοῦτο βεβαιωθέν· (ἐξ ὅτου γὰρ τὰ τῆς τοιαύτης ἐκράτησεν νομοθεσίας οὐδὲν ὁπωσοῦν οὐδέποτε χρηστὸν ἄχρι καὶ τήμερον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀπήντησε βίῳ·

ἀλλὰ

ἀλλὰ τοὐναντίον, συμφορᾶς μᾶλλον ἐπέλιπεν εἶδος ὅλως οὐδέν,) θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου χρυσοβούλλου δ', τὴν προσοῦσαν νομοθεσίαν ἀργεῖν ἀπὸ τῆς παρούσης ταύτης ἡμέρας, ἄκυρόν τε καὶ ἄπρακτον τοῦ λοιποῦ διαμένειν· ἐνεργεῖν δὲ τοὺς πρὸ ταύτης κειμένους, περί τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἁγίων οἴκων νόμους. πρὸς τούτοις γίνωσκε, ὅτι ὁ τρισμακάριστος βασιλεὺς κυρὸς Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς διωρίσατο διὰ προστάξεως ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰνδικτιῶνος ζ'. μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰς λαβόντας ἢ καὶ λαμβάνοντας δωρεὰς ἀκινήτων παρὰ βασιλέων, παραπέμπειν αὐτὰ ἀλλαχοῦ ποῦ καθ' οἱονδήτινα τρόπον, εἰ μὴ εἰς πρόσωπα ἀπὸ τῆς συγκλήτου, ἢ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου τυγχάνοντα. Εἰ δὲ παρὰ τοῦτο γένηται, προσέρχεσθαι τὰ ἀκίνητα εἰς τὸ δημόσιον. ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς γ'. ἰνδικτιῶνος, καὶ νεαρὰ νομοθεσία γέγονε τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τῆς αὐτῆς σχεδὸν περιλήψεως· ἅτινα δὴ προστάγματα ἀνῃρέθησαν διὰ μεταγενεστέρου χρυσοβούλλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀοιδίμου Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπολυθέντος κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τῆς α'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛχϟα'. ἔτους.

Κανὼν β'.

Ἐπειδή τινες τὸν μονήρη βίον ὑποδύεσθαι σχηματίζονται, οὐχ ἵνα θεῷ καθαρῶς δουλεύσωσιν, ἀλλ' ἵνα τῇ σεμνότητι τοῦ σχήματος δόξαν εὐλαβείας προσλάβωσι, καὶ τῶν οἰκείων ἐντεῦθεν ἡδονῶν ἄφθονον εὑρήσωσι τὴν ἀπόλαυσιν· (τῶν τριχῶν γὰρ μόνον τὴν ἀποβολὴν ποιούμενοι, ἐν τοῖς οἰκείοις οἴκοις προεδρεύουσι, μηδεμίαν τῶν μοναχῶν ἀποπληροῦντες ἀκολουθίαν ἢ κατάστασιν·) ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, μηδένα τῶν πάντων τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἀξιοῦσθαι ἄνευ παρουσίας τοῦ ὀφείλοντος αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν ἀναδέχεσθαι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἡγεμονίαν, καὶ τὴν ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας τὴν πρόνοιαν ἐπαγγέλλεσθαι, ἀνδρὸς ὄντος δηλονότι θεοφιλοῦς, καὶ μονῆς προεστηκότος, καὶ ἱκανοῦ σώζειν ψυχὴν ἀρτίως τῷ Χριστῷ προσαγομένην. Εἰ δέ τις φωραθείη ἀποκειρόμενός τινα χωρὶς παρουσίας τοῦ εἰς ὑποταγὴν αὐτὸν ὀφείλοντος ἀναλαμβάνειν ἡγουμένου, τοῦτον μὲν καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι, ὡς ἀπειθοῦντα τοῖς κανόσι, καὶ τὴν μοναχικὴν εὐταξίαν διαλύοντα· τὸν δὲ παραλόγως καὶ ἀτάκτως ἀποκουρευθέντα, ἐν ὑποταγῇ,

sed contrà nullum penitus calamitatis genus defuit) per præsentem auream bullam statuit, vt lex prædicta ab hoc præsenti die cesset, & deinceps infirma & irrita permaneat, & locum habeant, & in vsu sint quæ de dei ecclesiis, & sanctis & religiosis domibus factæ sunt leges. Præterea scias, quòd etiam beatissimus Imperator dominus Emanuel Comnenus per iussionem, mense Septembri, indictione vij. editam definiit, ne liceret vllis qui immobilium donationes, ab Imperatore accepissent vel acciperent, ad alios transmittere, quàm ad personas senatorij ordinis vel numeri militaris. Si autem præter hæc factum fuerit, immobilia ad publicum redeant. Similiter & mense Februario iij. indictionis, noua quoque eiusdem rei constitutio edita est, quæ eadem fermè complectitur. Quæ quidem omnia sublata sunt per posteriorem bullam auream filij eius Porphyrogennetæ, & Imperatoris domini Alexij Comneni, mense Februario editam, primæ indictionis, anni 6691.

CANON II.

Quoniam nonnulli se vitam monasticam subire præ se ferunt, non vt deo purè seruiant, sed vt propter habitus honestatem, pietatis opinionem consequantur, & ea ratione proprijs voluptatibus vberiùs fruantur (solorum enim pilorum iactura facta, proprijs domibus assident, nullam monachorum vitæ administrationem vel constitutionem implentes.) statuit sancta synodus, ne vllus ex omnibus monastico habitu dignus censeatur, sine præsentia eius qui illum debet ad obedientiam suscipere, & se principatum in illum obtenturum, & eius animæ salutis curam gesturum profiteri, qui scilicet est vir pius, & præest monasterio, & est idoneus ad seruandam animam quæ deo offertur. Si quis autem deprehensus fuerit aliquem tondens sine præsentia eius qui ipsum debet ad obedientiam suscipere, præfecti, ille quidem depositioni subijciatur, vt qui canonibus non pareat, & monasticum ordinem bene compositum dissoluat. Qui verò inordinatè & præter rationem tonsus est, in subiectionem,

& monasterium, in quo illius loci episcopus melius esse duxerit, tradatur. Citra iudicium enim facta & temerariæ ac præcipites tonsuræ, monasticum quoque habitum ignominia affecerunt, & vt Christi nomen blasphemiis appeteretur, effecerunt.

SCHOL. BALS. Ficta pietas & euangelicis & diuinis præceptis & scripturæ traditionibus valde condemnatur. Dicunt ergo patres, quòd quoniam nonnulli pietatem fingentes, vitam monasticam subeunt, non propter Dei mandatum, sed vt suis voluptatibus fruantur, & vt se solo sancto habitu venditēt (sedent enim etiam postquam tonsi fuerint in secularibus suis habitationibus) opus est neminem ab vllo tonderi, nisi in præsentia præpositi, qui debet eum suscipere, & in ipsius monasterij est cum fraternitatem recepturus. Qui autem præter hanc constitutionem tonsuram fecerit, deponatur: & qui tonsus est, in monasterij subiectionem tradatur, vt episcopus melius esse iudicabit, ne ex eo quòd infideles temeraria eiusmodi facta videant, Christi quidem nomen blasphemiis appetatur, sanctus quoque habitus ignominia afficiatur: & hæc quidem, quando quis per hypocrisin tonsus fuerit. Si autem propter morbum, vel propter mœrorem hoc fecerit, permittetúrne vt in secularibus habitet, vel etiam pristinum habitum recipiat? Solutio. Nequaquã. Canon enim vniuersè loquitur, & propter omnes qui quomodocũque tondentur. Vidimus autem multos qui ad extremã ferè respirationem tonsi sunt, & qui propter morbum nesciebãt quidem quid in ipsis fieret, qui cùm priùs vellent habitum recipere propter ignorantiam, & quòd morbo malè affecti essent, & in secularibus vitam agere vellent, id non fuit eis permissum sed pœna etiam affecti fuêre: alios autem qui cum temere ad pristinum habitum reuersi essent, rursus ad priorem monasticum habitum vel inuiti reuersi sunt. Quid verò, qui præter rationem tonsus est, vel sine præsentia eius qui illum suscepturus est, præpositi & episcopi arbitratu & examinatione est nunc primùm in monasterio collocandus,

A καὶ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἂν ὁ κατὰ τὸν τόπον ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, παραδίδοσθαι. αἱ γὰρ ἄκριτοι καὶ ἐπισφαλεῖς ἀποκουραὶ καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἠτίμωσαν, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα βλασφημεῖσθαι πεποιήκασιν.

Ἑρμηνεία.

Η ἐν ὑποκρίσει εὐλάβεια μεγάλως καταχρίνεται, καὶ διὰ εὐαγγελικῶν θείων παραγγελμάτων, καὶ διὰ γραφικῶν παραδόσεων. φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὡς ἐπεί τινες εὐλάβειαν ὑποκρινόμενοι, ὑπεισέρχονται τὸν μονήρη βίον,
B οὐ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ ἐντολὴν, ἀλλὰ διὰ ἀπόλαυσιν τῶν οἰκείων ἡδονῶν, καὶ ἵνα ἀπὸ μόνου τοῦ ἁγίου σχήματος σεμνύνωνται, (κάθηνται γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰς τὰς κοσμικὰς κατοικίας αὐτῶν,) χρεὼν ἐστὶ μηδένα παρά τινος ἀποκείρεσθαι, εἰ μὴ κατὰ παρουσίαν τοῦ ὀφείλοντος αὐτὸν αναδέξασθαι ἡγουμένου, καὶ μέλλοντος κατατάξαι τῇ ἀδελφότητι τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ. ὁ δὲ παρὰ τὴν διαταγὴν ταύτην ποιήσας ἀπόκαρσιν, καθαιρείσθω. καὶ ὁ ἀποκαρεὶς, εἰς ὑποταγὴν μοναστηρίου πα-
C ραδοθήτω κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ βλέπειν τοὺς ἀπίστους τὰ τοιαῦτα τολμήματα, βλασφημῆται μὲν τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ἀτιμάζηται δὲ καὶ τὸ ἅγιον σχῆμα. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν τις καθ' ὑπόκρισιν ἀποκαρῇ. Εἰ δὲ διὰ νόσον ἢ διὰ λύπην τοῦτο ποιήσει, παραχωρηθήσεται διάγειν εἰς τὰ κοσμικὰ ἢ μετασχηματισθῆναι; Λύσις. οὐδαμῶς. ὁ γὰρ κανὼν καθολικῶς ἐξεφωνήθη, καὶ διὰ πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε ἀποκειρομένους.
D εἴδομεν δὲ καὶ πολλοὺς εἰς τὰς τελευταίας σχεδὸν ἀναπνοὰς ἀποκαρέντας, καὶ μηδὲ εἰδότας διὰ τὴν νόσον τὸ γινόμενον ἐπ' αὐτοῖς· καὶ ὕστερον σπουδάσαντας πολλὰ μετασχηματισθῆναι, διὰ τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς νόσου κακότητα· ἢ θέλοντας εἰς τὰ κοσμικὰ διάγειν, καὶ μὴ παραχωρηθέντας, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμηθέντας· ἄλλους δὲ ἀσυμβούλως μετασχηματισθέντας, καὶ αὖθις εἰς τὴν προτέραν μοναδικὴν κατάστασιν καὶ ἄκοντας ὑποστρέψαντας. τί δὲ, ὁ παραλόγως ἀποκαρεὶς, ἤτοι δίχα παρουσίας τοῦ μέλλοντος τοῦτον αναδέξασθαι ἡγουμένου, καὶ μέλλων κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου νῦν πρώτως κατατατῆναι ἐν μοναστηρίῳ,

ἀναγκασθήσεται συνθήκας ἑτέρας δοῦναι, καὶ ὁμολογῆσαι προσμένειν ἐν αὐτῷ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐσωκουρείτην λογίζεσθαι, ἢ ταῖς προτέραις ἀρκεσθήσεται; Λύσις. ὁ τοιοῦτος δοκεῖ τὰς συνθήκας δοῦναι εἰς ὃ πρώτως κατετάγη μοναστήριον μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, καὶ ἑτέρας συνθήκας δοῦναι οὐκ ἀναγκασθήσεται. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ εἰς πᾶσαν ἀπόκαρσιν, πᾶσαι αἱ ἐρωτήσεις καὶ αἱ συνθῆκαι ἐκφωνοῦνται.

Κανὼν γ'.

Καὶ τοῦτο κακῶς πραττόμενον, κατὰ πολὺ δὲ χεῖρον παροράσει καὶ ἀμελείᾳ παραπεμπόμενον τυχεῖν ἐκρίθη διορθώσεως· ἵνα εἴ τις μονῆς προεστάμενος, τοὺς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένους μοναχοὺς ἀποδιδράσκοντας, οὐ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἐπιζητοίη, ἢ ἐφευρίσκων οὐκ ἀναλαμβάνοιτο, καὶ τῇ προσηκούσῃ καὶ καταλλήλῳ τοῦ πταίσματος ἰατρείᾳ τὸ νενοσηκὸς ἀνακτᾶσθαι, καὶ ἐπιῤῥωννύειν ἀγωνίζοιτο, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἀφορισμῷ ὑποκεῖσθαι. Εἰ γὰρ ὁ ζώων ἀλόγων τὴν προστασίαν ἐγχειριζόμενος, καὶ τοῦ ποιμνίου καταμελῶν, οὐκ ἀτιμώρητος καταλιμπάνεται, ὁ τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων τὴν ποιμαντικὴν ἀρχὴν καταπιστευθεὶς, καὶ ῥᾳστώνῃ, καὶ ῥᾳθυμίᾳ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἀπεμπολῶν, πῶς οὐ δίκας τοῦ τολμήματος εἰσπραχθήσεται;

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κα'. κανὼν τῆς ζ'. συνόδου, οὐ παραχωρεῖ καταλιμπάνειν μοναχοὺς ἢ μοναστρίας τὰς ἐν αἷς ἀπεκάρησαν μονὰς, καὶ εἰς ἕτερον ἀπέρχεσθαι μοναστήριον, ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν ἡγουμένων αὐτῶν· πλὴν οὐ τιμωρεῖ τούτους. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, ἀφορισμῷ καθυποβάλλει τοὺς ἡγουμένους, τοὺς μὴ μετ' ἐπιμελείας ζητοῦντας τοὺς ὑπ' αὐτοὺς μοναχοὺς, μηδὲ ἀναλαμβάνοντας ὁπουδήποτε εὑρισκομένους, μήτε μὴν ἀνακτωμένους τὰ ψυχικὰ τούτων ἀῤῥωστήματα, τοσοῦτον δὲ τοῖς μοναχοῖς ἀπαιτεῖ προσμένειν ταῖς ἰδίαις μοναῖς, ὡς τὴν ἐκεῖθεν αὐτῶν ἀναχώρησιν, ἀπόδρασιν ὀνομάσαι· ὅπερ ἐπὶ δούλων καὶ τῶν ἐν εἱρκταῖς ἢ δεσμοῖς κατεχομένων εἴωθε λέγεσθαι. ὁ μέντοι ὁ π'. κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, τιμωρεῖ τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐγκαταστήσαντα μοναχόν τινα ἀπὸ ἑτέρας μονῆς ἑτέρᾳ ἐνορίᾳ ὑποκειμένης εἰς ἑτέραν, κληρικὸν ἢ ἡγούμενον. κολάζει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν μοναχόν· καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον,

A cogeturne alia pacta conuenta seu vota facere, & profiteri in ipso manere, vt etiam intus esse tonsus existimetur? an ei priora sufficiant? Solutio. Is videtur pacta conuenta facere in eo in quo primùm collocatus est monasterio, post tonsuram, nec alia pacta conuenta facere cogitur. Propterea enim, vt est consentaneum, interrogationes & conuenta in omni tonsura proferuntur.

CANON III.

Id quoque quod male fit, & multo peius despicatui & negligentia mandatur, B *correctionem oportere assequi indicatum est. Si quis ergo qui praeest monasterio, eos qui ei subiecti sunt monachos non cum multa diligentia requirat, vel inueniens non recipiat, & conueniente lapsuique congruente medicina id quod morbo affectum est, non recuperat, & confirmare contendit, statuit sancta synodus eum segregationi subiici. Si enim, cui animalium ratione carentium praefectura credita est, & gregē negligit, id non impune aufert: is cuius fidei Christi pecoris imperium commissum est, & socordia ac negligentia eorum salutem vanundat, quidni audacis eius incepti poe-* C *na ab eo exigentur?*

SCHOL. BALS. XX. canon vij. syn. non permittit vt monachi vel monachæ monasteria in quibus tonsi sunt, relinquāt, & ad aliud monasterium accedant sine dimissoriis literis suorum præfectorum. Sed nulla eos pœna afficit. Præsens autem canon præfectos segregationi subiicit, qui suos monachos non diligenter requirunt, nec vbicunque inuenti fuerint, recipiunt, nec eorum animæ ægritudines recreant, vsque adeo autem exigit, vt mona- D chi in suis monasteriis maneant, vt eorum inde recessum fugam nominauerit: quod quidem de seruis, & iis qui custodia ac vinculis tenentur, dici consueuit. Atque lxxx. quidem canon Carth. syn. punit episcopum, qui monachum aliquem ex altero monasterio alteri regioni subiecto in alio clericum vel præfectum constituit. Punit autem etiam ipsum monachum: & lege ipsum,

Quid autem, si præfectus quærat A suum monachum, & ipse aufugiat, quid fiet? Solutio. Episcopalibus mulctis cogetur ad monasterium reuerti in quo tonsus est, nisi fortè dicat aliquid quod sit probabile. Nota hæc propter alibi tonsos monachos. Lege etiam sequentem canonem.

Canon IIII.

Multis modis malignus monasticum venerabilem habitum probrosum efficere contendit, & magnum ad eam rem auxilium inuenit eius quæ præcessit hæresis tempus. B Propria enim monasteria hæresis necessitate relinquentes monachi, hi quidem ad alia, illi verò etiam ad secularium virorum habitacula se transferebant. verumenim vero, quod tunc ab illis propter pietatem factū, eos laudandos beandósque efficiebat; in mores à ratione alienos conuersum, eos iure deridendos efficit. Cùm enim pietas ac religio nunc sit simplex, & ab ecclesia scandalis & offensionibus aliena, quidam adhuc è suis monasteriis excedentes, & tanquam fluentum aliquod, quod cohiberi non potest, nunc huc nunc illuc se conferentes & confluentes, C monasteria quidem multa immodestia replent, & multam sibi confusionem petulantiámque afferunt, obedientiáque honestatē conuellunt ac perdunt. Sed eorum instabilem & non ferendam appetitionem resecans sancta synodus, constituit, vt si quis monachus à proprio aufugiens monasterio, vel se in aliud monasterium conferat, vel in secularem habitationem ingrediatur, ipse & qui eum susceperit, segregatus sit, donec qui aufugit, in id monasterium à quo improbè recesserat, reuertatur. Sed si episcopus quidem de nonnullorum monachorum pietate & vita probitate testimonium ferens, in aliud monasterium ad D eius constitutionem eos transferre voluerit, vel in domum secularem, ad eorum qui inhabitant salutem, traducere censuerit, vel in quouis alio loco præponendos putarit, hoc neque iis qui suscipiunt, nec ipsis monachis fraudi erit.

Schol. Bals. Quæ propter imaginum hostium improbitatē & insultum, mala monachis acciderāt, monasticū venerandum habitū probrosum effecerunt, vt inquit canon.

τί δὲ τοῦ καθηγουμένου ἀναζητοῦντος τὸν οἰκεῖον μοναχὸν, ἐὰν αὐτὸς ἀποδυσπετῇ, τί γενήσεται; Λύσις. διὰ ἐπισκοπικῶν ἐπιτιμίων ἀναγκασθήσεται ὑποστρέψαι εἰς τὴν ἀποκάρου μονὴν, εἰ μήπω λέγει τι εὔλογον. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ξενοκουρεύτας μοναχούς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐπιόντα κανόνα.

Κανὼν δʹ.

Πολυτρόπως ὁ πονηρὸς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τὸ σεβάσμιον ἐπονείδιστον θεῖναι ἠγωνίσατο, καὶ πολλὴν εὗρεν εἰς τοῦτο συνδρομὴν, τῆς κατασχούσης αἱρέσεως τὸν καιρόν. τὰς γὰρ ἰδίας μονὰς τῇ ἀνάγκῃ τῆς αἱρέσεως οἱ μονάζοντες καταλιμπάνοντες, οἱ μὲν, εἰς ἑτέρας, οἱ δὲ εἰς κοσμικῶν ἀνδρῶν μετέπιπτον καταγώγια. ἀλλὰ γὰρ ὅπερ αὐτοὺς δι' εὐσέβειαν τότε πραττόμενον μακαριστοὺς ἀπέφαινεν, εἰς ἔθος ἄλογον μεταπεσὸν, καταγελάστους περιΐστησι. πανταχοῦ γὰρ νῦν τῆς εὐσεβείας ἐξηπλωμένης, καὶ σκανδάλων τῆς ἐκκλησίας ἀπηλλαγμένης, ἔτι τινὲς τῶν οἰκείων μοναστηρίων ἀποφοιτῶντες, καὶ καθάπερ τι ῥεῦμα δυσκάθεκτον ὧδε κἀκεῖσε μεταρριζόμενοί τε καὶ μεταρρέοντες, πολλῆς μὲν πληροῦσι τῆς ἀκοσμίας τὰ μοναστήρια, πολλὴν δὲ τὴν ἀταξίαν ἑαυτοῖς συνεισκωμάζουσι, καὶ τῆς ὑποταγῆς τὸ σεμνὸν διασπῶσί τε καὶ καταλυμαίνονται. ἀλλὰ τούτων τὸ ἄστατον τῆς ὁρμῆς καὶ ἀνυπότακτον ἡ ἁγία σύνοδος ἀνακόπτουσα, ὥρισεν, ἵνα εἴ τις μοναχὸς, τῆς ἰδίας ἀποδράσας μονῆς εἰς ἕτερον μεταπέσῃ μοναστήριον, ἢ εἰς κοσμικὸν εἰσκωμάσῃ καταγώγιον αὐτός τε καὶ ὁ τοῦτον ὑποδεξάμενος, ἀφωρισμένος εἴη, ἕως ἂν ὁ ἀποφυγὼν ἐπανέλθῃ, ἐξ ἧς κακῶς ἐξέπεσε μονῆς. Εἰ μέντοι γε ὁ ἐπίσκοπος τινὰς τῶν μοναχῶν ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ βίου σεμνότητι μαρτυρουμένους, εἰς ἕτερον μοναστήριον ἐπὶ καταστάσει τῆς μονῆς ἐθελήσει μετακομίσαι, ἢ καὶ εἰς κοσμικὴν οἰκίαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐνοικούντων δοκιμάσει καταστῆσαι, ἢ ἀλλαχόσε εὐδοκήσει ἐπιστῆσαι· τοῦτο, οὔτε τοὺς ὑποδεχομένους, οὔτε τοὺς μοναχοὺς ὑποδίκους ποιεῖ.

Ἑρμηνεία.

Τὰ διὰ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν εἰκονομάχων συμπεσόντα δεινὰ τοῖς μοναχοῖς, ἐπονείδιστον ἀπείργασται τὸ μοναχικὸν σεβάσμιον σχῆμα, φησὶν ὁ κανών.

κατέλιπον γὰρ τὰς ἰδίας μονὰς οἱ μονάζοντες, διὰ τὴν τῶν αἱρετικῶν ἀπειλήν· καὶ οἱ μὲν, εἰς ἕτερον μετέπεσον μοναστήριον· οἱ δὲ, εἰς κοσμικὰ κατέλυσαν καταγώγια. καὶ τότε μὲν ἀνεύθυνον ὑπῆρχε τὸ γινόμενον. κατὰ τὴν ὕστερον δὲ τοῦτο εἰς γέλωτα τοῖς πολλοῖς. παυθείσης γὰρ τῆς ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀπειλῆς διὰ τὸ ὑφαπλωθῆναι τὴν ὀρθοδοξίαν, τινὲς τῶν μοναχῶν ἀνερυθριάστως τολμῶσι ποιεῖν ἅπερ διὰ τὴν ἀνάγκην ἀκινδύνως ἐγίνοντο παρά τινων. τῷ τοι καὶ ὑποχωρεῖν ἐκ τῶν οἰκείων ἀποκάρσεων, καὶ παρὰ ταῖς πόλεσι μετὰ λαϊκῶν διατρίβειν οὐκ αἰσχύνονται, προφασιζόμενοι καὶ παρὰ τῶν πρὸ αὐτῶν μοναχῶν τοιαῦτα πολλὰ γίνεσθαι. καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἀνυποταξίας κατηγορεῖ τοὺς μοναχοὺς, καὶ τὴν κατάστασιν τῶν μοναστηρίων λυμαίνεται, ὥρισεν ἀφωρισμένους εἶναι τόν τε ἀπὸ τῆς ἐν ᾗ ἀπετάξατο μονῆς ἀποδράσαντα μοναχὸν, καὶ εἰς ἕτερον δεχθέντα μοναστήριον. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν, τοῦτον δεξάμενον ἡγούμενον, ἕως ἂν ὁ ἀποφυγὼν μοναχὸς ὑποστρέψῃ εἰς τὴν οἰκείαν μονήν. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν τοιοῦτόν τι γένηται χωρὶς ἐπισκοπικῆς εἰδήσεως. Εἰ δὲ ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος κατανοήσει, τὸ δὲ (τυχὸν) τὴν μονὴν μὴ ἔχειν μοναχοὺς εὐλαβεῖς, ἱκανοὺς ἐκ τῶν οἰκείων πράξεων καὶ ἄλλους πρὸς σωτηρίαν μεταγαγεῖν, καὶ δοκιμάσει συμφέρον εἶναι μετενεχθῆναι τὸν δὲ τὸν μοναχὸν ἀφ᾽ ἧς ἀπεκάρη μονῆς εἰς ἑτέραν, ἢ ἐγκαταστῆσαι εἰς κοσμικὰς οἰκίας οἰκονόμους, διὰ σωτηρίαν τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ ποῦ ἐπιστατῆσαι, γενήσεται τοῦτο ἀπαρεμποδίστως· μήτε τῶν μοναχῶν μήτε τῶν ὑποδεχομένων αὐτοὺς ὀφειλόντων ὅλως προκριματισθῆναι. τούτων οὕτως ἐχόντων, εἶπον τινὲς ἐναντιοῦσθαι ταῦτα τοῖς θεσπισθεῖσιν ὑπὸ τοῦ π΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ ἀφοριζομένοις τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα ἐπίσκοπον, καὶ ὑποδεχόμενον ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου μοναχὸν, καὶ ποιοῦντα αὐτὸν κληρικὸν ἢ καθηγούμενον, ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν κοινωνίας χωρίζεσθαι, καὶ τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεῖσθαι· τὸν δὲ μοναχὸν μηδὲ κληρικὸν εἶναι μηδὲ καθηγούμενον.

A Monachi enim propria monasteria reliquerunt propter minas Hæreticorum: & alij quidem se in alia monasteria contulerunt: alij verò in mundanis habitaculis vitam egerūt. Et tunc quidem, quod ab eis fiebat, erat ab omni culpa & reprehensione remotum: euasit autem postea multis ridiculum. Cùm enim cessauerint minæ quæ in Christianos intentabantur propter persecutionem, eo quòd orthodoxa sententia sit simplex & aperta, quidam tamen mo- B nachi audent absque vllo pudore ea facere quæ propter necessitatem ab aliquibus securè fiebant. Quo fit vt & à propriis tonsuræ locis recedant, & in ciuitatibus cum laicis versari non erubescant, hoc prætextu vtentes, quòd à monachis qui eos præcesserunt, multa eiusmodi facta sint. Et quoniam hoc monachorum inobedientiam arguit, & monasteriorum constitutionem euertit, statuit synodus eos esse segregatos, tam eum qui in quo constitutus est monasterio, ab eo aufugit, & in alte- C ro monasterio susceptus est, quàm ipsum etiam præfectum qui suscepit, donec monachus qui aufugit ad proprium monasterium reuertatur. Et hæc quidem quando absque episcopali scientia quid factum sit. Si autem eius regionis episcopus intellexerit, hoc (verbi gratia) monasterium, pios & religiosos monachos non habere, nec propriis actionibus aptos vt ad salutem alios traducant, & vtile esse iudicauerit, vt hic monachus à mona- D sterio, in quo tonsus est, in aliud transferatur, vel etiam ad secularis domus administrationem, propter eorum qui in ipsa habitant salutem, collocetur, vel aliquo alio in loco præficiatur, hoc fiet sine vllo impedimento, vtpote cùm nec monachis, nec iis qui illos suscipiunt, debeat vllum præiudiciū afferri. Hæc cùm ita se habeant, dixerūt quidam hæc aduersari iis quę à lxxx. canone Carth. synodi constituta sunt, quibus cauetur vt qui tale quid facit episcopus, & monachum ex alieno monasterio suscipit, & ipsum vel clericum, vel præfectum facit, à cæterorum fratrum communione separetur, & sit proprij populi communione contentus: monachus autem nec sit clericus nec præfectus.

Sed non sunt, vt mihi videtur, contraria. Ille enim canon punit episcopum, qui quemcunque monachum ex aliena regione suscipit, & eum vel clericum facit, vel monasterio quod ad se pertinet, præficit, sine prioris ipsius episcopi scientia. Similiter monachum quoque punit. Hic autem præsens canon permittit episcopo, vt ex duobus tantùm ad se pertinentibus monasteriis faciat monachorum trãslationes, prout ei visum fuerit. Scias autem quòd tempore patriarchæ domini Lucæ synodale decretum factum est, vt sine præiudicio constituantur præfecti in monasteriis patriarchæ regioni subiectis, quæ non habet monachos idoneos vt præsint; ex altero monasterio quod est eiusdem regionis: etiã si statuta eorum caueant, ne ξενοκουρίτης, hoc est qui in externo monasterio tonsus est, fiat eorũ præfectus. Quòd autẽ in seculari domo, vel in aliquo alio loco, monachus ei gratus, qui quidem ei subiectus est, ad eorum qui ibi sunt salutem ab episcopo collocetur, ne nouum tibi videatur. Sacris enim & diuinis canonibus solius animæ hominum salutis cura est, & nullius alius. Qui ergo secundùm deum conuersatur, à loco non lædetur: sed & eis qui vnà sunt admodum proderit. Quidni ergo fiet ex canone? Propter hanc enim causam ipse quoque sanctissimus patriarcha dominus Lucas permisit monacho & sacerdoti illi domino Macario Hierosolymitano perpetuò versari cum beatæ memoriæ supremo Logotheta cursus domino Michaële Agiotheodorito, & vnà cum eo in præsidio versari, & scribæ officio fungi. Nota ergo quòd suasione & probatione episcopali, multo autem magis regia, & monachi & clerici sine præiudicio facient quæ eis permissa fuerint cuiusmodicunque ea sint.

CANON V.

Quæ temere & sine iudicio ac probatione fiunt, renunciationes, bono monastico ordini magnũ afferre incõmodum inuenimus. In monasticam enim vitam se facilè iniicientes, & ad asperam & laboriosam exercitationẽ se segniter gerẽtes, ad carnalẽ & voluptariã vitã rursus miserè reuertũtur.

A ἀλλ' οὐκ εἰσίν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐναντία. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ κανὼν, κολάζει τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας δεχόμενον οἱονδήτινα μοναχὸν, καὶ καθιστῶντα τοῦτον πρὸς κλήρωσιν ἢ ἡγουμενεύειν μονῆς διαφερούσης αὐτῷ, χωρὶς εἰδήσεως τοῦ προτέρου ἐπισκόπου αὐτοῦ. ὡσαύτως τιμωρεῖ καὶ τὸν μοναχόν. ὁ δὲ παρὼν, ἐγχωρεῖ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀπὸ τῶν δύο διαφερουσῶν αὐτῷ, μεταθέσεις ποιεῖν μοναχῶν κατὰ τὸ δόξαν τούτῳ. γίνωσκε δὲ ὅτι γέγονε καὶ σημείωμα συνοδικὸν ἐπὶ τῆς ἐφημερείας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, χάριν τοῦ B ἀπροκριματίστως καθηγουμένου εἰς μοναστήρια ὑποκείμενα τῇ ἐνορίᾳ τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχοντα ἱκανοὺς εἰς προστασίαν μοναχοὺς, ἀπὸ ἑτέρας μονῆς οὔσης ἐκ τῆς αὐτῆς ἐνορίας, κἂν τὰ τυπικὰ τούτων διορίζωνται ξενοκουρίτην μὴ γίνεσθαι καθηγούμενον. τὸ μέντοι παρὰ τοῦ κανόνος διορισθὲν περὶ τοῦ καθίστασθαι εἰς κοσμικὰς κατοικίας ἢ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου μοναχόν τινα ἐνάρετον, ὑποκείμενον αὐτῷ, διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν ἐν αὐτῇ, μὴ δόξῃ σοι καινόν. τοῖς γὰρ ἱεροῖς καὶ θείοις κανόσι μόνης τῆς ψυχικῆς τῶν ἀν- C θρώπων σωτηρίας ἐμέλησε, καὶ ἑτέρου παντελῶς οὐδενός. ὁ γοῦν κατὰ θεὸν ἀναστρεφόμενος, ἀπὸ τοῦ τόπου οὐ παραβλαβήσεται· ἀλλὰ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὠφελήσει τὰ μέγιστα. ἵνα τί γοῦν οὐ γενήσεται κατὰ τὸν κανόνα; διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς ἐπέτρεψε τῷ μοναχῷ καὶ ἱερεῖ ἐκείνῳ κυρῷ Μακαρίῳ τῷ Ἱεροσολυμίτων, διάγειν διηνεκῶς μετὰ τοῦ μακαρίτου ἀπ. Ηγουμ. ὑπερτ. καὶ λογοθέτου τοῦ δρόμου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ἁγιοθεοδωρίτου, καὶ συνταξεύειν μετ' αὐτοῦ, καὶ τὰ τῶν γραφέων ἐνερ- D γεῖν. σημείωσαι οὖν ὅτι κατὰ προτροπὴν καὶ δοκιμασίαν ἐπισκοπικὴν, πολλῷ δὲ πλέον κατὰ βασιλικὴν, καὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ ἀπροκριματίστως ἐνεργήσουσι τὰ τούτοις ἐπιτραπησόμενα, οἷα ἂν καὶ ὦσιν.

Κανὼν ε'.

Τὰς ἀκρίτους καὶ ἀδοκιμάστους ἀποταγὰς ἐπὶ πολὺ τὴν μοναχικὴν εὐταξίαν λυμαινομένας εὑρίσκομεν. προπετῶς γάρ τινες εἰς τὸν μονήρη βίον ἑαυτοὺς ἐπιρρίπτοντες, καὶ πρὸς τὸ τραχὺ καὶ ἐπίπονον καταλιγωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐπὶ τὸν φιλόσαρκον καὶ φιλήδονον βίον, ἀθλίως πάλιν ἐπαναστρέφουσιν.

ὥρισεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος, μηδένα τοῦ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος, πρὶν ἂν ὁ τῆς τριετίας χρόνος εἰς πεῖραν αὐτοῖς ἀφεθεὶς, δοκίμους αὐτοὺς καὶ ἀξίους τῆς τηλικαύτης βιοτῆς καταστήσῃ· καὶ τοῦτο κρατεῖν πάντη ἐπίπαν παρεκελεύσατο, πλὴν εἰ μήπω τις προσπεσοῦσα βαρεῖα νόσος, τὸν χρόνον ἀναγκάσῃ συστεῖλαι τῆς δοκιμασίας, ἢ εἰ μή πω τις εἴη ἀνὴρ εὐλαβὴς, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῷ κοσμικῷ διανύων σχήματι. ἐπὶ γὰρ τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς εἰς ἀπόπειραν παντελῆ, καὶ ὁ ἑξαμηνιαῖος ἀρκέσει χρόνος· εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα διαπράξεται, τὸν μὲν ἡγούμενον τῆς ἡγουμενείας ἐκπίπτοντα, παιδείαν τῆς ἀταξίας τὴν ἐν ὑποταγῇ διαγωγὴν ἐφευρίσκειν· τὸν δὲ μονάζοντα ἐν ἑτέρᾳ μονῇ, τὴν μοναχικὴν ἀκρίβειαν φυλαττούσῃ παραδίδοσθαι.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις τινὲς, φασὶν οἱ πατέρες, διὰ θλίψιν ἢ ἑτέραν ὀλιγωρίαν τινὰ, τὸν μονήρη βίον προπετῶς ὑποδυόμενοι, καὶ μὴ δυνάμενοι καρτερῆσαι τὸν ἐπὶ πόνον τῆς ἀσκήσεως, μεταμέλονται, καὶ πρὸς τὴν προτέραν κοσμικὴν διαγωγὴν κακῶς ὑποστρέφουσιν. ὡρίσαμεν οὖν μηδένα καταξιοῦσθαι τοῦ μοναχικοῦ σχήματος πρὸ δοκιμασίας καὶ κατεξετάσεως τῆς διαγωγῆς τοῦ ζητοῦντος αὐτὸ, ἀλλ' ἐπὶ τριετίαν δοκιμάζεσθαι, καὶ οὕτω λαμβάνειν τὸ μοναχικὸν σχῆμα. τούτου γὰρ οὕτω γινομένου, αὐτός τε διὰ τὴν ὀλιγωρίαν οὐ μεταμεληθήσεται, ἀλλ' ὁλοψύχως τὸ μοναχικὸν ἀναδέξεται σχῆμα· καὶ εἰ ἀπαρέσκεται, ἀπροκριματίστως ἀναχωρήσει ἀπὸ τῆς μονῆς, καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν ὑποστρέψει βίον. καὶ ὁ καθηγούμενος, ἀπόπειραν λαβὼν ἀκριβῆ διὰ τοῦ τοσούτου χρόνου τῆς τούτου ἀναστροφῆς, ἓν ἐκ τῶν δύο προέληται, δηλονότι ἢ ἀποκείρῃ αὐτὸν, ὡς ἄξιον, ἢ ἐπιτρέψῃ ὑποχωρῆσαι ὡς ἀδόκιμον. τοῦτο δὲ παρεκελευσάμεθα κρατεῖν εἰς τοὺς ὑγιαίνοντας. εἰ γάρ τις διὰ νόσον βαρεῖαν θελήσει ἀποκαρῆναι, οὐ κωλυθήσεται διὰ τὸν χρόνον τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ' ἀπεντεῦθεν μετασχηματισθήσεται. εἰ μέντοι βούλεταί τις εὐλαβὴς μονάσαι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ διαγωγῆς αὐτοῦ κρίνεται πρὸς τοῦτο ἄξιος, τοῦτον οὐκ ἐπὶ τριετῆ χρόνον ἀλλ' ἐπὶ ἑξαμηνιαῖον δοκιμάζεσθαι χρή. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα διαπραξάμενον καθηγούμενον, ὡρίσαμεν ἐκπίπτειν ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας, καὶ γίνεσθαι ὑποτακτικόν.

A *Propterea ergo statuit sancta synodus, vt nemo monastico habitu dignus putetur, priusquam triennij tempus ad experientiam eis relictum, eos esse probatos & tali esse vita dignos ostenderit. Et hæc omni modo obseruari præcepit, præterquam si grauis aliquis morbus incidens, probationis tempora contrahi coëgerit, vel si nondum quis sit vir religiosus, & tamen vitam monasticam in habitu seculari peragat. Tali enim viro ad absolutam experientiam tempus semestre suffecerit: si quis autem præter hæc fecerit, præfectus quidem præfectura excidens, perperam obseruati ordinis correctionem, in obedientia & sub-* B *iectione conuersationem inueniat. Qui est autem in alio monasterio monachus, alij monasterio tradatur, quod monasticam disciplinam accuratè perfectéque obseruet.*

Schol. Bals. Nonnulli sæpe, inquiunt patres, propter afflictionem, vel etiam incuriam, monasticam vitam facilè subeuntes, & exercitationis laborem sufferre non valentes, pœnitentiam agunt, & ad priorem secularem viuendi rationem reuertuntur. Statuerunt ergo ne angelico habitu dignus quis existimetur, ante probationem & C examinationem eius qui ipsum petiit: sed triennio probetur, & monasticum sic habitum accipiat. Hoc enim sic facto, nec ipse propter negligentiam pœnitentia tangetur, sed monasticum habitum toto animo suscipiet: aut si ei minùs placet, citra vllum præiudicium à monasterio recedet, & ad secularem vitam reuertetur. Et præfectus, qui eius vitæ rationis periculum tanto tempore fecit, vnum scilicet ex duobus eliget, vel vt ipsum vt dignum tondeat, vel vt non idoneum rece- D dere permittat. Hoc autem voluerunt sancti patres in iis qui sani sunt, valere. Si quis enim propter grauem morbum tonderi voluerit, hoc propter tempus facere non prohibebitur, sed statim monasticum habitum accipiet: nisi quis velit vir pius ac religiosus esse monachus, & ex eius in seculo vitæ agendæ ratione ad hoc dignus esse iudicatur: sed semestri tãtùm spacio eum examinare oportet. Præfectum autẽ qui præter hæc fecerit, præfectura excidere statuerunt, & ad obedientiam redigi.

Sed & eum qui tonsus fuerit exactiori tradi monasterio. Hæc cùm decernat canon, diuersis temporibus exorta est disputatio, quomodo debent probari, qui vitam monasticam elegerũt. Cùm enim aliqui monasteria ingressi essent, & rasa induti & cũ Trisagio in templo, & nomen mutauissent,&, vt semel dicã, instar monachorum,& intra & extra versarentur, antequam autem monastica tonsura perficerentur, ad pristinum habitum reuersi,& nonnunquam etiam legitimo matrimonio coniuncti essent, dixerũt quidam eos nihil absurdum fecisse,sed in eorum esse potestate intra canonicũ trienniũ, ante tõsuram scilicet, monasterio egredi, sine vllo præiudicio, & vestes quidẽ monachales exuere, seculares verò induere: quoniã canõ de iis decernit qui ante triennium tondentur, non autem de iis qui probantur, & adhuc sunt ῥασοφόροι. Alij autẽ dicebant, quòd canon quidem monachalem habitum, tonsurã vocat. Nõ decernit autem debere fieri probationem cum monachalibus, eáque abiicere, & secularia induere, & secedere. Vnde etiã apparere, debere eum qui examinatur, cum vestibus laicis examinari. Qui enim amictum semel monasticum induit, ei non permittetur, vt heri quidem instar monachorum in foro versetur, hodie verò instar laicorum se theatricè venditet, & instar scenicorum sanctum habitum quodammodo ludificetur. Potiùs ergo cogetur vel inuitus tonderi. Qui autem hæc dicebant, dictum suum confirmabant ex iij. capit. xj. tituli præsentis operis, sic dicentis: Xiij. constitutio primi tituli nouellarum, dicit, quòd qui vitam volunt monasticam profiteri, siue sint liberi, siue serui, triennio priùs perseuerent, laicorum tonsu & vestitu vtentes, & scripturas discentes, & suam fortunam confitentes, & causam cur monachi esse velint, ne fortè mala sit, & admoneantur: &, si triennio perseuerauerint, & monasterio digni visi fuerint, tunc tondeantur. & ex hac nouella, quæ est Iustiniani, volebant, cum laicis vestibus fieri probationem. Adiiciebant autem, quòd quoniam xiij.

A ἀλλὰ καὶ τὸν ἀποκαρέντα παραδίδοσθαι εἰς ἑτέραν ἀκριβεστέραν μονήν. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, λόγος ἐκινεῖτο κατὰ διαφόρους καιροὺς περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσι δοκιμάζεσθαι οἱ τὸν μονήρη βίον ἐπιλεξάμενοι. τινῶν γὰρ εἰσελθόντων εἰς μοναστήρια καὶ ῥασοφορησάντων, ἴσως καὶ μετὰ τρισαγίου ἐν ναῷ, καὶ μετονομασθέντων, καὶ ἁπλῶς κατὰ μοναχοὺς ἀναστρεφομένων, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τῆς μονῆς· πρὸ δὲ τοῦ τελειωθῆναι διὰ μοναδικῆς ἀποκάρσεως, μετασχηματισθέντων, καὶ εἰς κοσμικὴν ὑποστρεψάντων
B διαγωγὴν, ἔστι δ' ὅτε καὶ νομίμως γυναιξὶ συζευχθέντων, εἶπον τινὲς μηδὲν αὐτοὺς ἀτοπικὸς ποιῆσαι, ἀλλ' ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐντὸς τῆς κανονικῆς τριετίας, πρὸ τῆς ἀποκάρσεως δηλαδὴ, ἐξέρχεσθαι τῆς μονῆς ἀπροσκριματίστως, καὶ ἀποτίθεσθαι μὲν τὰ μοναχικὰ ἄμφια, λαϊκὰ δὲ ἐνδύεσθαι· ὅτι καὶ ὁ κανὼν περὶ τῶν ἀποκειρομένων πρὸ τῆς τριετίας θεσπίζει, οὐ μὴν περὶ τῶν δοκιμαζομένων καὶ ἔτι ὄντων ῥασοφόρων. ἕτεροι δὲ εἶπον, ὡς ὁ κανὼν μὲν μοναχικὸν σχῆμα καλεῖ τὴν ἀπόκαρσιν, οὐ διορίζεσθαι δὲ τὴν δοκιμὴν γίνεσθαι μετὰ μοναχικῶν ἀμ-
C φίων, καὶ ῥίπτειν ταῦτα καὶ κοσμικὰ ἐνδύεσθαι καὶ ἀναχωρεῖν. τῷ τοι καὶ ἀναφαίνεται ὀφείλειν τὸν δοκιμαζόμενον, μετὰ λαϊκῶν ἀμφίων δοκιμάζεσθαι. ὁ γὰρ ἅπαξ τὰ μοναχικὰ ἐνδυσάμενος, οὐ παραχωρηθήσεται, χθὲς μὲν, κατὰ μοναχοὺς, ἐπὶ ἀγορᾶς ἀναστρέφεσθαι, σήμερον δὲ, κατὰ λαϊκοὺς θεατρίζεσθαι καὶ οἷον ἐμπαίζειν κατὰ σκηνικοὺς τὸ ἅγιον σχῆμα. μᾶλλον μὲν οὖν ἀναγκασθήσεται καὶ ἄκων ἀποκαρῆναι. λέγοντες δὲ ταῦτα, κατεσκεύαζον τὸν λόγον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ γ'. κεφαλ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ παρόντος συντά-
D γματος, λέγοντος περὶ τὰς ἀρχὰς, οὕτως· ἡ δὲ ιγ'. διάταξις τοῦ α'. τίτλου τῶν νεαρῶν φησὶν ὅτι οἱ παραγγέλλοντες εἰς μονήρη βίον εἴτε ἐλεύθεροι εἴτε δοῦλοι, πρότερον τριετίαν προσκαρτερείτωσαν, κουρᾷ τε καὶ ἐσθῆτι χρώμενοι τῇ λαϊκῇ, καὶ τὰς γραφὰς μανθάνοντες, καὶ τὴν τύχην αὐτῶν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θέλειν μονάσαι, μήποτε πονηρὰ ἐστὶ, καὶ νουθετείσθωσαν. καὶ εἰ προσκαρτερήσουσι τὴν τριετίαν καὶ ἄξιοι φανῶσι τοῦ μονάσαι, τότε κειρέσθωσαν. καὶ ἤθελον ἐκ ταύτης νεαρᾶς οὔσης Ἰουστινιανείου, τὴν δοκιμὴν γίνεσθαι μετὰ λαϊκῶν ἀμφίων. προσετίθεσαν δὲ ὡς ἐπεὶ ὁ ιγ'.

κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅ A ἐστι κεφ. ξδ΄. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, διαχωρίζεται τοὺς τολμήσαντας μιμήσασθαι σχῆμα μοναχοῦ ἢ ἀσκητρίας, καὶ κατὰ σκηνικοὺς ἐμπαῖξαι τοῦτο οἱῳδήτινι τρόπῳ, σωματικῶς τιμωρεῖσθαι καὶ ἐξορίζεσθαι· πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ ἐπαγγειλάμενος μοναδικὴν διαγωγὴν, καὶ εἰς μοναστήριον ἀπελθὼν, καὶ μοναχικὴν ἐσθῆτα περιβαλλόμενος, ἐὰν ὕστερον ἀνερυθριάστως εἰς λαϊκοὺς μετασχηματισθῇ. ἄλλοι δὲ εἶπον, ὡς οἱ ῥασοφορήσαντες μετὰ τρισαγίου, οὐ παραχωρηθήσονται μετασχηματισθῆναι εἰς λαϊκούς. οἱ δὲ χωρὶς B τούτου μετασχηματισθέντες, ἀδιαστίκτως ἐντὸς τῆς τριετίας, τῶν μὲν μοναχικῶν ἀμφίων σχολὴν καταψηφίσονται, ἐνδυθήσονται δὲ λαϊκά. ὅτι καὶ γυναῖκες πενθοῦσαι τοὺς ἀποβεβιωκότας ἄνδρας αὐτῶν, μελανειμονοῦσιν ἐπὶ καιρὸν, καὶ ἀκινδύνως αὖθις τὰ κοσμικὰ περιτίθενται. Καὶ οὗτοι μὲν, ταῦτα. τοῖς πλείοσι δὲ καὶ εὐλαβεστέροις οὐ δοκεῖ τὸ ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας τὸν εἰσελθόντα εἰς μοναστήριον, καὶ ὡς ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα μελανειμονήσαντα, καὶ κατὰ μοναχοὺς διατρίβοντα, μετασχηματισθῆναι εἰς λαϊκούς. ἐξῆν C γάρ φασιν αὐτῷ μετὰ λαϊκῶν ἐσθήτων δοκιμασθῆναι κατὰ τὸν τῆς τριετίας καιρόν. ἐπεὶ δὲ μοναχικὰ ἐνεδύσατο, ἀναγκασθήσεται κρατῦναι τὴν οἰκείαν πρόθεσιν. Εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀποδυσπετήσοι, τιμωρηθήσεται καθὼς ὁ νόμος φησὶν ἐν τῷ α΄. τίτλῳ τοῦ δ΄. βιβλίου ἐπεὶ δὲ ἤκουσα τινῶν μεμφομένων τοὺς καθηγουμένους, τοὺς μὴ μετὰ δοκιμασίας ἀποκείροντας τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς, καὶ κατὰ τοῦτο παραβαίνοντας ὡσανεὶ τὸν παρόντα κανόνα, νομίζω ὅτι τὸ γ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου ὅπερ ἐστὶ δ΄. κεφάλ. τῆς ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λύει καὶ τὸ τοιοῦ- D τον ἀμφίβολον. φησὶ γὰρ, εἴτις δὲ εἰς μοναχὸν βίον ἐλθεῖν βουληθείη, κελεύομεν ὅτι ἵνα εἰ μὲν γνώριμός ἐστιν, ὅτι οὐδεμιᾷ τύχῃ ὑπόκειται ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου· ὅτε συνίδῃ, τὸ σχῆμα αὐτῷ παράσχῃ. Εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται εἰ οἱαδήποτε ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν μὴ λαμβανέτω αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα· ἀλλ᾽ ἐντὸς τοῦ εἰρημένου χρόνου ἀποπειράσθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὁ τοῦ μοναστηρίου ἡγούμενος· καὶ τὰ ἑξῆς. ὥστε καλῶς ὁ καθηγούμενος ἵνα ἀποκείρῃ ὅτε συνίδῃ, τὸν προσελθόντα αὐτῷ,

A cap. primi tituli iiij. lib. Imp. quod quidem est lxiiij. cap. cxxiij. Iustiniani nouellæ, decernit, vt qui ausi fuerint monachi vel Ascetriæ habitum imitari, & id instar scenicorum quouis modo illudere, corpore puniantur, & exterminentur. Multo magis punietur qui vitam monasticam accessit, & est veste monachali indutus, si postea omni exuto pudore laicalem vestitum receperit. Alij autem dixerunt, quòd qui rasa induti fuerint cum Trisagio, ad laicalem habitum redi- B re non sinentur. Qui verò absque eo habitum ceperunt, indistinctè intra triennium, monasticas quidem vestes condemnabunt: laicis autem induentur. Nam & mulieres, quæ defunctos viros lugent, atris vestibus ad tempus induuntur, & rursus sine periculo seculares induunt. Pluribus autem & religiosioribus non videtur, in eorum esse potestate, qui monasterium ingressi sunt, & quomodocunque se res habeat, nigris vestibus induti fuêre, & monastico more degunt, habitum lai- C cum resumere: ipsi enim, inquiunt, licebat cum vestibus laicis probari spatio triennij. Quoniam autem vestes monasticas induit, cogetur suum vitæ propositum perficere: sin autem hoc ægre ferat, punietur, vt lex dicit in primo tit. iiij. lib. Quoniam autem audiui nonnullos queri de præfectis, qui non cum probatione eos tondent qui ad ipsos accedunt, & ea in re præsentem canonem veluti transgrediuntur, existimo quòd iij. cap. primi tituli iiij. lib. quod est liiij. cap. cxxiij. D Iustiniani nouellæ soluit hoc quoque dubium. Dicit enim: Si quis ad monasticam velit vitam accedere, iubemus vt si sit quidem notum, eum nulli esse fortunæ subiectum, monasterij præfectus, quando hoc cognouerit, habitum illi præbeat. Sin autẽ nescitur an vlli sit fortunæ subiectus, intra tres annos monasticum habitum ne accipiat: sed intrò dictum tempus, eius vitæ conuersationis, is qui monasterio præest, periculum faciat, & cætera. Quamobrem præfectus rectè eum tondet qui accessit, quando eum nouerit,

& fit solùm examinatio de iis de quibus dubitatur, seruis scilicet & reliquis qui eodem capite continētur.

CANON VI.

Monachi nihil debent habere proprium: sed omnia eorum monasterio adscribi. Dicit enim beatus Lucas de iis qui credūt in Christū, & monachorū institutionem describūt, quòd nemo quidquā eorum quæ aderant, proprium esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et ideo iis qui monachi esse volunt, priùs datur facultas de suis rebus testandi, ac disponendi, & quibuscunq; velint personis, lege scilicet nō prohibitis, sua trāsmittēdi. Postquam enim monachi facti fuerint, omnium bonorum dominiū monasteriū habebit, & nullam de rebus propriis curam gerere vel disponere eis permissum est. Si quis autem deprehensus fuerit, possessionem aliquam, quæ monasterio non adscripta fuerit, sibi priuatim attribuere, & acquirendarum possessionum cupiditati seruire, ea quidem ab episcopo seu præfecto recipiatur, & in multorum præsentia vendita, pauperibus & mendicis distribuatur. Eum autē qui eam possessionē, vt olim Ananias, surripere meditatus est, cōuenienti pœna castigādum esse sancta synodus statuit. Clarum est autē, quòd quæ de viris monachis sancta synodus canonicè cōstituit, ea in monachis quoq; fœminis valere & obseruari aequū cēsuit.

SCHOL. BALS. Alij quoque canones definiunt monachos nullas debere possessiones habere. Dicit ergo præsens quoque canon, quòd beatus apostolus Lucas, describens monachorū vitæ institutionē, scripsit in Actibus apostolorum, eos qui in Christum crediderāt, nihil propriū habuisse, sed erāt eis omnia communia. Quamobrem monachi quoque sic debent facere, & quæ ipsi habent, monasterio offerre vt sint communia. Ne hoc autem sit impedimento iis qui volūt esse monachi: (est enim verisimile esse aliquos locupletes & multa possidentes, & qui hoc sint animo, vt sua velint ad suos peruenire:) statuerunt patres esse in eorum potestate, qui monachi esse volunt, ante tonsuram legitimè testari, & de suis disponere: eo quòd ad mortificantem vitæ rationem se conferant: & sua ad quas velit partes transmittere, cognatas scilicet vel alienas: quæ tamen possint ex testamento legata vel hæreditatem capere.

A καὶ ἡ δοκιμασία γίνεται εἰς μόνους τοὺς ἀμφιβόλους, δούλους τυχὸν, καὶ λοιποὺς τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ περιεχομένους.

Κανὼν ϛʹ.

Οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ὀφείλουσιν ἔχειν· πάντα δὲ τὰ αὐτῶν προσκληροῦσθαι τῷ μοναστηρίῳ. Φησὶ γὰρ ὁ μακάριος Λουκᾶς περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, καὶ τὴν τῶν μοναχῶν πολιτείαν διατυπούντων, ὡς οὐδείς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. διὸ τοῖς ἐθέλουσι μονάζειν ἄδεια δίδοται περὶ B τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, διατίθεσθαι πρότερον, καὶ οἷς ἂν βούλωνται προσώποις, μὴ κεκωλυμένοις δηλονότι παρὰ τοῦ νόμου, τὰ αὐτῶν παραπέμπεσθαι. μετὰ γάρ τοι τὸ μονάσαι, τῶν προσόντων αὐτοῖς ἁπάντων, τὸ μοναστήριον ἔχει τὴν κυριότητα, καὶ οὐδὲν περὶ τῶν οἰκείων φροντίζειν ἢ διατάττεσθαι τούτοις παρακεχώρηται. Εἰ δέ τις φωραθείη κτῆσίν τινα, ἥτις οὐκ ἀπεκληρώθη τῷ μοναστηρίῳ ἰδιοποιούμενος, καὶ φιλοκτησίας πάθει δουλούμενος, ταύτην μὲν παρὰ τοῦ ἡγουμένου ἢ τοῦ ἐπισκόπου ἀναλαμβάνεσθαι, καὶ C πολλῶν παρουσίᾳ πιπρασκομένην, πτωχοῖς καὶ ἀπόροις διανέμεσθαι. τὸν δέ γε τὴν τοιαύτην κτῆσιν κατὰ τὸν παλαιὸν Ἀνανίαν ὑποσυλᾶν μελετήσαντα, τῷ προσήκοντι ἐπιτιμίῳ ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισε σωφρονίζεσθαι. δῆλον δὲ ὡς ἅπερ περὶ μοναζόντων ἀνδρῶν ἡ ἁγία σύνοδος ἐκανόνισε, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ μοναζουσῶν γυναικῶν κρατεῖν ἐδικαίωσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἕτεροι κανόνες διορίζονται ἀκτήμονας εἶναι τοὺς μοναχούς. Φησὶ γοῦν καὶ ὁ παρὼν ὡς ὁ μακά- D ριος ἀπόστολος Λουκᾶς, ὑποτυπῶν τὴν τῶν μοναχῶν πολιτείαν, ἔγραψεν ἐν ταῖς πράξεσι, μὴ ἔχειν τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, ἴδιόν τι· ἀλλ' ἦσαν αὐτοῖς πάντα κοινά. ἵνα μὴ γίνηται τοῦτο εἰς ἐμποδισμὸν τοῖς θέλουσι μονάσαι. (εἰκὸς γάρ ἐστιν εἶναι τινὰς πολυκτήμονας ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἔχοντας θέλημα πρός τινας περιελθεῖν τὰ οἰκεῖα) ὥρισαν οἱ πατέρες ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μονάσαι ὀφείλοντα, διατίθεσθαι νομίμως πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, διὰ τὸ πρὸς τὴν νεκροποιὸν διαγωγὴν ἐνδύεσθαι· καὶ παραπέμπειν τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ πρὸς τὰ βουλητέα τούτῳ μέρη, συγγενικὰ δηλονότι καὶ ἀλλότρια, δυνάμενα λαμβάνειν ἀπὸ διαθήκης λήγατα ἢ κληρονο-

μίας. Εἰσὶ γάρ τινες μὴ δυνάμενοι ἀπὸ διαθήκης λαμβάνειν τι, αἱρετικοὶ δηλαδὴ, καὶ ἕτεροί τινες. Εἰ δὲ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως οὐ ποιήσει τοῦτο ἀλλ' ἀποκαρῇ, ἡ μὲν τοῦ διατίθεσθαι ἐξουσία ἀφῄρηται ἐξ αὐτοῦ· τὰ δὲ πράγματα τούτου, τῷ μοναστηρίῳ διαφέρουσιν. Εἰ δέ τις παρὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν ἐπιχειρήσει μετὰ τὸ μονάσαι ἐκ τῶν πραγμάτων τούτων τινὰ ἰδιώσασθαι, ταῦτα μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἡγούμενος ἵνα ἀναλάβηται καὶ πωλήσῃ κατὰ παρουσίαν πολλῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ ἀδιάβλητον, καὶ διανείμῃ πτωχοῖς τὸ τίμημα. ὁ δὲ μοναχὸς ὁ ἀποσυλήσας τὰ τῷ θεῷ ἀνήκοντα, κατὰ τὸν Ἀνανίαν ἐκεῖνον, δι' ἐπιτιμίου σωφρονισθήσεται. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, εἶπόν τινες ἐναντιοῦσθαι τούτοις τὸ ζ'. κεφάλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, κεφάλαιον ὂν νη'. τῆς ρκγ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ οὕτω λέγον· Εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξεται βίον, καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον, παίδων οὐχ ὑπόντων, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ εἰσῆλθε τὰ πράγματα αὐτοῦ διαφέρειν κελεύομεν. Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον παῖδας ἔχει, καὶ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῶν οἰκείων πραγμάτων μὴ ποιήσει διατύπωσιν, καὶ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν ἀφορίσει, καὶ οὕτως ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς οἰκείους διελεῖν παῖδας. οὕτω μέντοι γε ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττῶσαι τὸ νόμιμον μέρος. τὸ δὲ μὴ δεδομένον τοῖς παισὶ μέρος, τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. Εἰ δὲ πᾶσαν τὴν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παίδων διελεῖν βουληθείη, τοῦ οἰκείου αὐτοῦ προσώπου τοῖς παισὶ συναριθμουμένου, ἓν ἑαυτῷ μέρος πᾶσι τρόποις παρακατεχέτω, ὀφεῖλον τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου διαφέρειν. Εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσει πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων τὰ ἴδια διανείμῃ πράγματα, τὸ νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται. τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι ταῦτα τοῖς ἐν τῷ κανόνι διορισθεῖσιν. ὁ μὲν γὰρ κανὼν μόνων ἐμνήσθη τῶν μὴ ἐξ ἀνάγκης γραφομένων κληρονόμων, δηλονότι τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν καὶ ἀλλοτρίων. ἡ δὲ νεαρὰ εἰποῦσα καὶ τὰ περὶ τοῦ κανόνος, δηλονότι τὸ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μέλλοντα μονάσαι,

A Sunt enim aliqui qui non poſſunt ex teſtamẽto capere, hęretici ſcilicet & quidam alij. Si autem ante tonſuram hoc nõ fecerit, ſed tonſus fuerit, diſponendi quidem facultas illi ablata eſt: res autẽ eius ad monaſteriũ pertinẽt. Si quis autem, contrà ac canone continetur, poſtquam monachus factus fuerit, aliquid ex iis rebus ſibi priuatim tribuere conatus fuerit, hoc quidẽ præfectus vel epiſcopus recipiat, & vendat in multorũ hominũm præſentia, vt ſit ab omni calumnia & reprehenſione remotus, & pretium B medicis diuidat. Monachus autẽ, qui quæ ad deum pertinent, ſurripuerit, more illius Ananiæ, pœna caſtigabitur. Hæc cùm decernat canon, dixerunt quidam his repugnare vij. cap. j. tit. iiij. lib. Baſilic. quod eſt lviij. cap. cxxiij. Iuſtiniani nouellę, & ſic dicit: Si autem vir, vel mulier, vitã monaſticam elegerit, & monaſterium non exiſtentibus liberis ingreſſus ſit, ad monaſterium quod ingreſſus eſt, res eius pertinere iubemus. Sin autem ea perſona liberos habeat, & priuſquam monaſteruim ingreſſa ſit, de C rebus ſuis non diſpoſuerit, nec ſuis liberis partem legitimam ſeparauerit, ſic quoque ei liceat etiam poſtquam ad monaſterium ingreſſa fuerit, ſuas facultates in ſuos liberos diuidere: ſic tamen, vt nulli ſuorum liberorum partem legitimam diminuat. Pars autem quæ ſuis liberis non data fuerit, ad monaſterium pertineat. Si autem omnes facultates inter liberos diuidere voluerit, propria eius perſona liberis connumerata, vna pars ab ipſo omnibus modis detineatur, quæ debet D ad ius monaſterij pertinere. Sin autem in monaſterio degens mortuus fuerit, priuſquam inter ſuos liberos res proprias diuiſerit, filij partem legitimam accipiãt: reliqua autẽ bona ad monaſteriũ pertineant. Mihi autẽ non videntur hæc iis eſſe contraria quæ in canone definita fuerunt. Canon enim eorum tãtùm meminit qui non ſunt neceſſariò ſcripti hæredes, ſcilicet cognatorum qui ex trãſuerſo attinent, & externorum. Nouella autem, quæ ea dixit quæ à canone accepit, quòd ſcilicet ſit in poteſtate eius qui vult fieri monachus,

ante tonſuram diſponere, & ſua ad A quos velit tranſmittere: poſt tonſuram autem, non licere ei tale quid facere, eo quòd ſit mortuo ſimilis: mortuum autem nec res habere, nec de iis poſſe aliquid dicere: ſed fieri res eius dominij monaſterij: adiecit hæc ſeruari debere, quando, qui factus eſt monachus, liberos non habeat. Sin autem habeat & teſtamentum fecerit, vt nouella diſtinguit: & rurſus ſi non fecerit, erunt hæredes eius liberi, & reliqua fient, quæ hæc nouella complectitur. Si ergo ſoluta repugnan- B tia, interrogauerit quiſpiam, quid debet fieri de rebus eius qui tonſus eſt, ſi non habeat liberos, ſed parentes? Solutio. Cxviij. Imperatoris Iuſtiniani nouella, quæ ſita eſt in fine iij. tituli xlv. lib. ſtatuit liberos primùm neceſſariò ſcribi debere hęredes: ſi autem non ſunt liberi, parentes. nullum autem alium hæredem ſcribere cogimur. Si quis autem inteſtatus moriatur habens parentes & fratres, ij erunt hæredes ex æquis partibus. Et lege hanc no- C uellam, quæ eſt neceſſaria. Et hæc quidem fient in rebus quas ij habent ante tonſuram qui ſunt futuri monachi. De iis autem, quæ poſt tonſuram, vel ex teſtamento, vel ab inteſtato mortuis eorum cognatis, vel aliqua alia ratione ad eos peruenerint, quid fiet? Solutio. Lege nouellam Imperatoris domini Leonis Sapientis, quæ compendio tractat ea quæ ſuperiùs dicta ſunt, & in fine cauet ne à iure teſtamenti arceantur monachi: qui fortè poſtquam monachi facti ſunt, ad inopiam redacti ſunt. Sed ſi aliquid quidem monaſterio priùs dediſſe viſi D ſunt, eo tempore, quo ad ipſum acceſſerunt, eſſe eos eorum quæ poſtea acquiſita fuerint, dominos, vt ea adminiſtrent vt volunt. Sin autem monaſterio nihil dederunt, ipſos quidē de duabus poſſe partibus diſponere & ordinare ſecundùm leges: Monaſterium autem aliam partem, ſcilicet tertiam, recipere.

A περὶ τῆς ἀποκάρσεως διατίθεσθαι, καὶ παραπέμπειν τὰ οἰκεῖα ἔνθα βούλεται· μετὰ δὲ τὴν ἀπόκαρσιν μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ τοιοῦτόν τι ποιεῖν, διὰ τὸ ἐοικέναι νεκρῷ· τὸν δὲ νεκρὸν μήτε πρᾶγμα ἔχειν μήτε δύνασθαι λέγειν τι περὶ τούτου· ἀλλὰ γίνεσθαι τὰ πράγματα τούτου τῆς δεσποτείας τοῦ μοναστηρίου· προσέθετο δὲ ταῦτα φυλάττεσθαι ὅταν οὐκ ἔχει ὁ μονάσας παῖδας. εἰ γὰρ ἔχει, διαθήκην τε ποιήσει, ὡς ἡ νεαρὰ διαστέλλει, καὶ μὴ ποιήσας, πάλιν ὑπὸ τῶν οἰκείων παίδων κληρονομηθήσεται, καὶ τὰ λοιπὰ γενήσεται τὰ τῇ καταστρωθείσῃ νεαρᾷ περιεχόμενα. B οὕτω γοῦν τῆς ἐναντιοφανείας λυομένης, ἐρωτήσει τις τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῦ ἀποκαρέντος, ἐὰν παῖδας οὐκ ἔχῃ ἀλλὰ γονεῖς; Λύσις. τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχουσιν οἱ παῖδες καὶ οἱ γονεῖς ἐπ' ἀλλήλοις ὅσον εἰς τὸν λόγον τῆς κληρονομίας. εἴ τι γοῦν γέγραπται γίνεσθαι μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰς τοὺς παῖδας, γενήσεται καὶ εἰς τοὺς γονεῖς. εἰ δὲ καὶ παῖδας ἔχει καὶ γονεῖς, τί ὀφείλει γενέσθαι; Λύσις. ἡ ριη'. Ἰουστινιανείος νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν τῷ τέλει τοῦ γ'. τίτλου τοῦ με'. βιβλίου πρῶτον τοὺς παῖδας διορίζεται γράφεσθαι ἐξ C ἀνάγκης κληρονόμους· παίδων δὲ μὴ ὑπόντων, τοὺς γονεῖς. ἑτέρους δὲ οὐδένα ἀναγκαζόμεθα καὶ ἄκοντες γράφειν κληρονόμον. εἰ δὲ ἀδιάθετος τελευτήσει τις ἔχων γονεῖς καὶ ἀδελφούς, ἐπίσης παρὰ τούτων κληρονομηθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὴν ῥηθεῖσαν νεαράν, ἀναγκαίαν οὖσαν. Καὶ ταῦτα μὲν γενήσεται ἐπὶ τοῖς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προσοῦσι τῷ μέλλοντι μονάσαι πράγμασιν. εἰς δὲ τὰ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιελθόντα εἰς αὐτὸν ἀπὸ διαθήκης ἢ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου τελευτησάντων προσγενῶν αὐτοῦ, ἢ ἑτέρωθέν ποθεν, τί γενήσεται; Λύσις. ἀνάγνωθι τὴν ε'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως D κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, διαλαμβάνουσαν ἐν ἐπιτόμῳ καὶ τὰ ῥηθέντα μὲν ἄνωθεν, ἐν τῷ τέλει δὲ, καὶ περὶ τοῦ μὴ καθόλου ἀπείργεσθαι τοὺς μοναχοὺς ἐκ τοῦ δικαίου τῆς διαθήκης, ἀπορήσαντας ἴσως μετὰ τὸ μονάσαι πραγμάτων. ἀλλ' εἰ μὲν ὤφθησαν τι προκαταβαλόντες τῷ μοναστηρίῳ κατὰ τὸν καιρὸν ὅτε τούτῳ προσήρχοντο, εἶναι αὐτοὺς περὶ τῶν ὕστερον ἐπικτηθέντων κυρίους, ὥστε διοικεῖν αὐτὰ καθὼς αἱροῦνται. εἰ δ' οὐδὲν προκατεβάλλοντο πρὸς τὴν μονήν, αὐτοὺς μὲν, περὶ τοῦ διμοίρου ἔχειν ἄδειαν ὁρίζειν καὶ διατίθεσθαι κατὰ νόμους. τὸ μοναστήριον δὲ, τὸ ἄλλο μέρος ἤτοι τὸ τρίτον ἀναλαμβάνεσθαι.

τί δὲ

A τί δὲ, εἰ μὴ θελήσῃ ὁ μοναχὸς περὶ τῶν ἐπικτηθέντων μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ὁρίσαι τι, ἀνθέξεται πάντων τῶν πραγμάτων ἡ μονὴ, ἢ μᾶλλον οἱ καλούμενοι ἐξ ἀδιαθέτου, τὰ τοιαῦτα πράγματα ἀναλάβωνται, καὶ μᾶλλον εἴπερ ὁ τελευτήσας προσήνεγκέ τι τῷ μοναστηρίῳ; Λύσις. ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ φιλοσόφου, οὐδέν τι περὶ τούτου ἐθέσπισεν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς ἐκεῖνα τηνικαῦτα γενήσεται ὅσα ἡ ἄνωθεν καταστρωθεῖσα νεαρὰ διορίζεται γενέσθαι, εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προσόντα πράγματα τῷ μοναχῷ, ὁπηνίκα αὐτὸς τελευτήσῃ ἀδιάθετος. λόγος δὲ γέγονε ποτὲ εἰς τὸ δικαστή- B ριον περὶ τῶν ἀσωμάτων δικαίων τοῦ μοναχοῦ, τῶν μὴ φθασάντων πρὸ τῆς ἀποκάρσεως οἰκονομηθῆναι παρὰ τούτου. μοναχοῦ γάρ τινος ἑλκύσαντος εἰς δικαστήριον περὶ δανείου τινὰ, συνεζητήθη εἰ δύναται μοναχὸς ἐνάγειν, καὶ ἔδοξεν ἀπαράδεκτος εἰς τοῦτο. ἐλθούσης δὲ τῆς μονῆς εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ προβαλλομένης τὰ δίκαια τοῦ μοναχοῦ, ὡς ἐκ τοῦ κανόνος περιελθόντα εἰς αὐτὴν διὰ τὸ μὴ διοικηθῆναι πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, εἶπον οἱ περὶ τοὺς ἐναγομένους, ὅτι οὔτε ἡ μονὴ οὔτε ὁ μοναχὸς ἐνάγειν δύναται. ὁ μὲν γὰρ ὡς ἤδη τελευτήσας C καὶ πρᾶγμα μὴ ἔχων, ἀπαράδεκτός ἐστιν εἰς τὸ δικάσασθαι. ἡ δὲ, ὡς μὴ ἐκχωρηθεῖσα τὸ ἀσώματον δίκαιον τῆς ἀγωγῆς ἀμετόχως ἐνάγει. ἐμέμνηντο δὲ καὶ νόμου λέγοντος, τὸ ἀσώματον δίκαιον, εἰ μὴ ἐκχωρηθῇ, οὐ μεταβαίνει πρὸς ἕτερον· καὶ ἤθελον μὴ ἕλκεσθαι τὸν ἐναγόμενον διὰ τὸ τοιουτοτρόπως σβεσθῆναι τάχα τὴν ἀγωγήν. ἀλλ' οὐκ ἤρεσαν, ταῦτα λέγοντες. διεγνώσθη γὰρ ὡς ἐπεὶ οὐ κατὰ προαίρεσιν τοῦ ἔχοντος τὸ ἀσώματον δίκαιον μοναχοῦ μεταβαίνουσι τὰ πράγματα τούτου εἰς τὴν μονὴν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐθεντίας τοῦ νόμου, ἐν- D δυνάμως καὶ χωρὶς ἐκχωρήσεως οἰκειώσεται αὕτη τὴν ἀγωγήν. ἔτι εἶπον τινὲς ὡς ταῦτα πάντα ἔχουσι τὸ ἐνεργὸν εἰς τοὺς κοινοβιώτας μοναχοὺς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς κελλιώτας. ἤκουσαν δὲ μὴ καλῶς λέγειν, ὅτι οὐδὲ ἔστι διαφορὰ μοναστηρίων καὶ μονάχων, ἀπὸ νόμων ἢ κανόνων.

Quid autem si noluerit monachus, de iis quæ post tonsuram acquisita sunt, disponere, vendicabitne & apprehendet omnia monasterium, an ij potiùs qui ab intestato vocantur, res eas recipient, & maximè si defunctus aliquid ad monasterium attulit? Solutio. Philosophi quidem nouella nihil de iis constituit: mihi autem videtur, quòd tunc illa fient, quæ superiùs sita nouella fieri constituit, in rebus quas habet monachus ante tonsuram, quando is intestatus decesserit. Exorta est autem aliquando controuersia in iudicio circa monachi iura incorporalia, quæ ab eo ante tonsuram non fuêre dispensata. Cùm enim monachus quidam pro mutuo aliquem in ius traxisset, quæsitum est an possit monachus agere: & visus est non esse admittendus. Cùm autem monasterium ad iudicium venisset, & proponeret iura ipsa tanquam ex canone ad se pertinere, quòd ante tonsuram de iis non disposuerit, docebant qui reos defendebant, quòd neque monasterium, neque monachi possunt agere. Monachus enim qui iam vt mortuus ne res quidem habet, ad litem mouendam admitti non debet. Monasterium verò, cui ius actionis incorporale cessum non est, actionem intendit, cuius non est particeps. Meminerunt autem & legis quæ dicit, Ius incorporale si non fuerit cessum, non transit ad alterum. Et volebant reum in ius non esse trahendum, quòd eo modo extincta sit actio. Hæc tamen dicentes non placuerunt: statutum enim est, quòd quoniam non ex proposito monachi qui habet ius incorporale, bona eius ad monasterium transeunt, sed à legis auctoritate, ritè etiam sine cessione ipsum sibi actionem attribuet. Præterea dicebant nonnulli, quòd hæc quidem locum habent in Cœnobiis, non autem in cellulariis monasteriis. Audiuerunt autem eos non rectè dicere, quoniam nulla est differentia monasteriorum & monachorum ex legibus & canonibus.

Κανὼν ζ'.

Πολλὰς τῶν ἐπισκοπῶν ἐρήμην καταπιπτούσας, καὶ ἀφανισμῷ τελείῳ κινδυνευούσας παραδίδοσθαι, ὅτιπερ οἱ τούτων προεστηκότες

CANON VII.

Multos episcopatus ruere, & perpetuo exitio tradi videmus, quòd qui eis præsunt,

omnem de eis curam & solicitudinem in recentes monasteriorum extructiones conferunt, & eos diuellentes ac distrahentes, & vt ad se pertineant redditus, molientes, vt ipsa augeantur, laborant. Hoc ergo statuit sancta synodus, nulli licere episcopo priuatum monasterium ad proprij episcopatus perniciem recèns excogitare. Si quis autem hoc audere deprehensus fuerit, ipsum quidem conuenienti pœnæ subiici: quod ab ipso autem recèns extructum est, vt quod nec est ab initio ius monasterij sortitum, vt priuatum episcopatui adscribi. Nihil enim eorum quæ præter leges & inordinatè consistunt, ius quæ canonicè constituta sunt, præiudicium afferre potest.

Schol. Bals. Cùm quidam, vt est verisimile, episcopi monasteria de nouo extruerent, & episcopatuum redditus consumerent, quos debebant, post necessarias impensas, quæ fiunt ad ea comparanda quę ad episcopatum pertinent, dispensare, vt vult canon Apostolicus: & cùm ecclesiæ ea de causa ruerent, & ad nihilum ferè redigerentur: statuerũt patres, ne episcopus priuatum monasterium de nouo extrueret, quòd hoc ad episcopatus perniciem innouaretur. Si quis autem episcopus præter hæc fecerit, ipse quidem pœnæ subiicietur. De nouo autem factum monasterium erit sub dominio episcopatus. Et in his quidem consistit canon. Rectè autem dixit, non licere episcopo monasterium de nouo extruere, ad episcopatus exitium. Si quis enim quod antè erat monasterium, & priùs corruerat, renouet, nec suo episcopatui detrimentum afferat, non prohibebitur facere quę velit. quemadmodum nec prohibebitur, vt mihi quidem videtur, monasterium de nouo excitare, si non affert incommodum episcopatui, sed eum è domo sumptum facit. Sic enim indistinctè, & quando non læditur episcopatus, prohiberi episcopum, quominus ad Dei honorem & animarum salutem de nouo monasterium extruat, non est admittendum, nec patrum iudicio ac prudentia dignum. Nam & ipse præsentis synodi primus beatissimus Photius, Emanuelis monasterium ab ipsis ferè fundamẽtis, ad eam quæ nunc videtur pulchritudinem

A τὴν περὶ αὐτῶν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν, εἰς νεουργίας μοναστηρίων καταναλίσκουσι, καὶ ταύτας διασπῶντες, καὶ τὸν σφετερισμὸν τῶν εἰσόδων ἐκμηχανώμενοι, τὴν ἐκείνων ἐπαύξησιν πραγματεύονται. ὥρισεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος, μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξεῖναι μοναστήριον ἴδιον ἐπὶ καταλύσει τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς νεουργεῖν. Εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο τολμῶν, αὐτὸν μὲν τῷ προσήκοντι ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι, τὸ δὲ νεουργηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν μοναστηρίου δίκαιον ἀπειληφὸς, ὡς
B ἰδιόκτητον τῷ ἐπισκοπείῳ προσκυροῦσθαι. οὐδὲν γὰρ τῶν παρανόμως καὶ ἀτάκτως προυφισταμένων τὸ πρόκριμα τῶν κανονικῶς συνισταμένων ἀποφέρεσθαι δύναται.

Ἑρμηνεία.

Ἐπισκόπων τινῶν, ὡς ἔοικε, νεουργούντων μοναστήρια καὶ καταναλισκόντων τὰς εἰσόδους τῶν ἐπισκοπῶν, ἅσπερ ὤφειλον, μετὰ τὴν ἀναγκαίαν τούτων δαπάνην, εἰς περιποίησιν τῶν τῆς ἐπισκοπῆς ταμιεύειν κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα· κἀντεῦθεν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν καταπιπτουσῶν, καὶ εἰς τὸ
C μηδὲν σχεδὸν περιϊσταμένων, ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ νεουργεῖν ἐπίσκοπον μοναστήριον ἴδιον, διὰ τὸ ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐπισκοπῆς τοῦτο καινίζεσθαι. Εἰ δὲ παρὰ ταῦτα τὶς ἐπίσκοπος ποιήσει, αὐτὸς μὲν ἐπιτιμίῳ καθυποβληθήσεται. τὸ δὲ καινουργηθὲν μοναστήριον, ὑπὸ τὴν κυριότητα ἔσται τῆς ἐπισκοπῆς. Καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. καλῶς δὲ εἶπε μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον ἐκ νέου καινίζειν μοναστήριον ἐπὶ καταλύσει τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς. Εἰ γὰρ τὸ προὸν μοναστήριον ἀνακαινίζει τὶς φθάσαν
D καταπτωθῆναι, καὶ μηδὲ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ λυμαίνεται, οὐ κωλυθήσεται ποιῆσαι τὰ βουλητέα αὐτῷ, ὥσπερ οὐ κωλυθήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ μοναστήριον ἐκ καινῆς ἀνεγεῖραι, εἴπερ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς οὐ λυμαίνεται, ἀλλ' οἴκοθεν τὴν δαπάνην ποιεῖ. τὸ γὰρ ἀδιαστίκτως οὕτω, καὶ ὅτε μὴ βλάπτεται ἡ ἐπισκοπὴ, κωλύεσθαι τὸν ἐπίσκοπον καινουργεῖν μοναστήριον εἰς δοξολογίαν θεοῦ καὶ σωτηρίαν ψυχῶν, οὐκ ἔστιν εὐπαράδεκτον, οὐδὲ τῆς τῶν πατέρων διακρίσεως ἐπάξιον. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ τῆς παρούσης συνόδου πρῶτος, ὁ μακαριώτατος Φώτιος, τὴν Μανουὴλ μονὴν ἐκ κρηπίδων αὐτῶν σχεδὸν, εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται κάλλος

A καὶ μέγεθος κατέστησε. καὶ ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Ἀλέξιος, μετὰ ταῦτα τὴν μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου ἀνήγειρεν. καὶ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Θεοφύλακτος, τὴν περιβόητον μονὴν τῶν Ῥουφινιανῶν, καὶ ἄλλοι δὲ πατριάρχαι, μητροπολῖται τε καὶ ἐπίσκοποι, διάφορα μοναστήρια ἐκαινούργησαν ἔντε τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων καὶ ἔξωθεν, καὶ οὐδὲν ἐκ τούτων κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν εἰς τὰ δίκαια τῶν ἐπισκοπῶν περιῆλθε πάντως, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν τούτων ἀνέγερσιν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ καταλύσει τῶν οἰκείων ἐπισκοπῶν. B ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος, ἵνα τί ἡ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἀνεγερθεῖσα μονὴ οὐ συντηρεῖται ὑπὸ τὰ δίκαια τούτου, ἢ κἂν ἐλευθέρα, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπισκοπικὴν μεταβαίνει κυριαρχίαν; εἶπον οἱ πατέρες, ὡς ἐπεὶ ἀρχῆθεν καὶ ἐκ κρηπίδων αὐτῶν ὑπεναντίως τοῖς κανόσι συνέστη τὸ τοιοῦτον εὐαγὲς φροντιστήριον, ὀφείλει λογίζεσθαι ὥσπερ εἰ μηδὲ ἐκτίσθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. καὶ ἐπεὶ τὰ παρά τινων προσαγόμενα τῷ θεῷ οὐκ εἰσὶ τῆς τοῦ κτίζοντος κυριότητος, ἀλλὰ τῆς τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν εἰσόδων δὲ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκτίσθη, ὀ- C φείλει καὶ τὸ τοιοῦτον ὡς ἰδιόκτητον τῇ ἐπισκοπῇ προσκυροῦσθαι. ἐρωτήσει δέ τις, εἰς ποῖον ἐπίσκοπον ὀφείλει τὸ μοναστήριον περιέρχεσθαι, εἰς τὸν διαδεξάμενον τὸν κτίσαντα τοῦτο ἀρχιερέα, ἢ εἰς τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον; Λύσις. τὰ δαπανηθέντα εἰς ἀνέγερσιν τοῦ μοναστηρίου, ὡς ἀπὸ τοῦ κανόνος ἀναφαίνεται, ἀπὸ τῶν εἰσόδων ἦσαν τῆς ἐπισκοπῆς. διὸ καὶ ὀφείλει τοῦτο εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην περιέρχεσθαι, ὡς δικαιουμένην ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὸ κτισθῆναι ἀπὸ τῶν εἰσόδων D ταύτης. καὶ εἰ μὲν ἐκτίσθη εἰς τὴν ἐνορίαν αὐτῆς, λόγος οὐδείς. Εἰ δὲ εἰς ἑτέραν ἐνορίαν, καὶ οὕτως μοναστήριον περιελεύσεται εἰς τὴν ἐπισκοπήν. ὁ δὲ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος, ἕξει ἐπ' αὐτῷ μόνα τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια. καὶ ἡ μὲν ἑρμηνεία τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἔχε δὲ ἐπὶ μνήμης ὅτι ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου εὐαγγελίου ἑρμηνείᾳ αὐτοῦ λέγει, ὡς ἐάν τις ἐρωτήσῃ σε ποῖον ἐστὶ κρεῖττον, προσενεγκεῖν ἐκκλησίᾳ δῶρον, ἢ χαρίσασθαι πτωχοῖς, εἰπὲ προτιμήσασθαι τοὺς πτωχούς· ὅτι, φησὶ, τὰ μὲν τῶν ἐκκλησιῶν,

& magnitudinem deduxit. Et sanctissimus ille patriarcha dominus Alexius, monasterium, quod domini Alexij dictum est, postea excitauit: & sanctissimus patriarcha dominus Theophylactus Rufinianorum celebre monasterium, & alij etiã patriarchæ & Metropolitani episcopi diuersa monasteria de nouo condidere, tam intra quàm extra hanc reginam vrbium: & nullum eorum, quemadmodum canone cõtinetur, ad iura episcopalia rediit, idque omnino, eo quòd non facta est ab antistitibus monasteriorum excitatio ad episcopatuum suorũ perniciem. Perinde autem ac si dixisset quispiã, cur monasterium ab episcopo excitatum, sub eius iure non seruatur, vel etiam liberum relinquitur, sed sub episcopale dominium redigitur? dixerunt patres, quòd quoniam ab initio & ab ipsis fundamentis sanctum hoc monasterium contra canones constitutum est, existimandum est perinde ac si nec ab episcopo ædificatum fuisset: & quoniam, quæ Deo ab aliquo offeruntur, non sunt eius qui cõstituit dominij, sed Dei, & ex episcopatus redditibus extructum est, debet & hoc vt proprium episcopatui tribui. Rogauerit autem quispiam ad quemnam episcopum debet redire monasterium, an ad antistitem qui extructori successit, an ad eius regionis episcopum? Solutio. Quæ ad monasterij excitationem insumpta sunt, vt ex canone apparet, erant ex redditibus episcopatus, & ideo hoc debet ad hunc episcopatum reuerti. idque meritò, quoniam ex eius redditibus extructum est. Atque si in ipsius quidem diœcesi extructum est, nulla est dubitatio: sin autem in alia diœcesi, sic quoque monasterium ad episcopum redibit. Qui autem est regionis episcopus, habebit in eo iura episcopalia. Et canonis quidem in his consistit interpretatio. Tene autem memoria, quòd sanctus Chrysostomus in sua secundùm Matthęum euangelij interpretatione dicit, Quòd si quis interrogauerit, vtrum sit melius offerre donũ ecclesiæ, an mendicis largiri, dic præferendos mendicos, quoniã, inquit, quę sunt Ecclesiarũ,

& tempus corrumpit, & tyranni auferunt: quæ autem data sunt mendicis, ne diabolus quidem auferre potest. Si quis autem ecclesiæ dare proposuerit, non debet μετακινεῖσθαι, ab eo dimoueri, eo quod prælati sint mendici, quòd ecclesiarum & renouatio mendicis præferenda est, non itidem autem prima ædificatio.

Canon VIII.

Diuinus & sacer sanctorum Apostolorum canon, eos qui seipsos castrant esse sui homicidas indicat. Et si sint quidem sacerdotes, deponit: si non sint autem, ne ad sacerdotium promoueantur, prohibet: ex eo apertè statuēs, quòd si is qui seipsum execat, sui est homicida: qui alium execat, est omnino homicida. Meritò autem statuerit quispiam eum quoque in opificium contumeliosum videri. Quamobrem decreuit sancta synodus, vt si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, castrare aliquem conuictus fuerit, vel manu propria, vel suo iussu, is depositioni subiiciatur. Si sit autem laicus, segregetur, præterquam si morbus, qui alicui accidit, ad eum execandum qui castratus est, coëgerit. Quemadmodum enim Nicenæ primæ synodi canon, eos qui morbo execti sunt, nōn punit, propter morbum: sic & nos, nec sacerdotes, qui ægrotos castrari mandant, condemnamus, nec laicos, qui propriis manibus ad castrationem vtuntur, reprehendimus. Hoc enim morbi esse medelam, non autem creaturæ insidias fieri, vel opificium iniuria affici existimamus.

Schol. Bals. Apostolicus canon, inquiunt patres, xxj. xxij. xxiij. scilicet definiunt, quomodo puniri debeant, qui sibi testiculos amputant. Præsens autem canon decernit, quomodo puniri debeant, qui alios suis manibus castrāt, & qui hoc fieri mandant. Dicunt ergo, quòd quoniam qui seipsum execat, sui est homicida, omnino is qui alterum castrat, vel castrari mandat, est homicida. Vocat autem ipsos etiam in Deum contumeliosos. Quos enim Deus per liberorum procurationem immortales quodammodo effecit, & in masculinum & fœmininum fabricatus est, dicēs eis, Crescite & multiplicamini, & replete terrā,

A καὶ χρόνος φθείρει, καὶ τύραννοι ἀφαιροῦνται. τὰ δὲ δοθέντα πτωχοῖς, οὐδὲ διάβολος δύναται ἀφελέσθαι. ἐὰν δὲ προέσθηταί τις δωρήσασθαι ἐκκλησίᾳ, οὐκ ὀφείλει προσκαλεῖσθαι χάριν τοῦ προτιμηθῆναι τοὺς πτωχούς. καὶ ὅτι ἡ ἀνακαίνησις τῶν ἐκκλησιῶν προτιμοτέρα ἐστὶ τῶν πτωχῶν· οὐ μὴν ἡ πρώτη νεουργία.

Κανὼν η'.

Ὁ θεῖος καὶ ἱερὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν, τοὺς ἐκτέμνοντας ἑαυτοὺς αὐτοφονευτὰς κρίνει· καὶ ἱερεῖς μὲν ὄντας, καθαιρεῖ· μέλλοντας
B δὲ καὶ τῆς ἐπὶ ἱερωσύνην προκοπῆς ἀπείργει· δῆλον ἐντεῦθεν καθιστῶν, ὡς εἴπερ ὁ ἑαυτὸν ἐκτέμνων αὐτοφονευτής ἐστιν, ὁ ἕτερον ἐκτέμνων πάντως φονευτής ἐστι. θείη δ' ἄν τις τὸν τοιοῦτον δικαίως καὶ τῆς δημιουργίας αὐτῆς ὑβριστήν. διόπερ ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, ὡς εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος εὐνουχίζων τινὰ ἐλεγχθείη, ἢ αὐτοχειρίᾳ, ἢ ἐξ ἐπιτάγματος, τοῦτον καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι. Εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζεσθαι, πλὴν εἰ μήπω νοσήματι περιπεσὼν, πρὸς
C ἐκτομὴν τὸν πεπονθότα ἐκβιάζοιτο. ὥσπερ γὰρ ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πρῶτος κανὼν τοὺς ἐν νόσῳ χειρουργηθέντας οὐ κολάζει διὰ τὸ νόσημα· οὕτω καὶ ἡμεῖς, οὔτε τοὺς ἱερεῖς ἐπιτάσσοντας τοὺς νοσοῦντας εὐνουχίζεσθαι κατακρίνομεν, οὔτε μὴν τοὺς λαϊκοὺς αὐτοχειρίᾳ πρὸς τὴν ἐκτομὴν χρωμένους αἰτιώμεθα. τοῦτο γὰρ ἰατρείαν τοῦ νοσήματος, ἀλλ' οὐκ ἐπιβουλὴν τοῦ πλάσματος, ἢ τῆς πλάσεως ὕβριν λογιζόμεθα.

Ἑρμηνεία.

D Ἀποστολικὸν κανόνα φασὶν οἱ πατέρες τὸν κα'. κβ'. κγ'. καὶ κδ'. οὗτοι γὰρ διορίζονται πῶς ὀφείλουσι κολάζεσθαι οἱ τοὺς διδύμους ἑαυτῶν ἐκτέμνοντες. ὁ δὲ παρὼν κανὼν θεσπίζει, πῶς τιμωρεῖσθαι μέλλουσιν οἱ ἑτέρους εὐνουχίζοντες αὐτοχείρως, καὶ οἱ τοῦτο ἐπιτρέποντες. Φησὶ γοῦν ὡς ἐπεὶ ὁ ἐκτεμὼν ἑαυτὸν, αὐτοφονευτής ἐστι, πάντως καὶ ὑβριστὴς τοῦ θεοῦ. οὓς γὰρ ὁ θεὸς διὰ τῆς παιδοποιΐας ἀθανάτους σχεδὸν ἀπειργάσατο, καὶ εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐδημιούργησεν, εἰπὼν πρὸς τούτους αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι, πληρώσατε τὴν οἰκουμένην,

αὐτοὶ ὑπεναντίως τῷ προστάγματι τοῦ θεοῦ, ἕτερόν τι τούτους εἶναι πεποιήκασι διὰ τῆς τῶν διδύμων ἀφαιρέσεως· ὡς τῶν ἐκτετμημένων μήτε ἀνδρῶν ὄντων διὰ τὸ μὴ παιδογονεῖν, μήτε γυναικῶν, διὰ τὸ μὴ τίκτειν. ὥρισαν οὖν οἱ πατέρες τοὺς τολμήσοντας εὐνουχίσαι οἱονδήτινα ἢ αὐτοχείρως, ἢ διὰ προστάξεως, ἱερωμένους μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι· λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι, εἰ μήπω εἰς νοσοῦντάς τινας τοιοῦτόν τι διαπράξωνται· τούτους γὰρ ἀνευθύνους εἶναι παρεκελεύσαντο. ὅτι ἰατρεία τοῦ πλάσματός τοῦ θεοῦ, οὐχὶ ὕβρις ἐστὶ τὸ διὰ νόσον οὕτω γινόμενον. ἀνάγνωθι τὰ ἐν τοῖς ῥηθεῖσιν ἀποστολικοῖς κανόσι ῥηθέντα· καὶ τὸν α΄. κανόνα τῆς πρώτης συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ρμβ΄. Ἰουστινιανείου νεαράν, κατατεθεῖσαν ἔξωθεν τοῦ ιδ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. σημείωσαι δὲ τι καινὸν ἀπὸ τῆς τοῦ κανόνος περιλήψεως ἀναφαινόμενον. ἄνωθεν μὲν γὰρ τοὺς ἱερωμένους εὐνουχίζοντας ἢ αὐτοχείρως ἢ ἐξ ἐπιτροπῆς, καθαιρεῖσθαι διορίζονται οἱ πατέρες. κάτω δὲ περὶ τῶν διὰ νόσον ἀκρωτηριαζομένων τὸν λόγον ποιούμενοι, τοὺς μὲν λαϊκοὺς αὐτοχείρως εὐνουχίζοντας ἢ τὸν ἀκρωτηριασμὸν ἐπιτρέποντας, οὐκ αἰτιῶνται· τοὺς δὲ ἱερωμένους, ἐπιτάττοντας καὶ μόνον, οὐ κατακρίνουσι· μὴ μέντοι γε καὶ αὐτόχειρας τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ γινομένους. σημείωσαι οὖν τοῦτο, ὄφελον συμβαλέσθαι σοι πολλὰ εἰς τὸ μὴ εἶναι ἀτιμωρήτους τοὺς ἱερωμένους διὰ νόσον παραδιδόντας εἰς ἐκτομὴν ἑαυτοὺς δίχα ἐπιτροπῆς ἐκκλησιαστικῆς. εἰ γὰρ τιμωρεῖται ὁ ἱερωμένος ὁ ἕτερον αὐτοχείρως διὰ νόσον ἐκτέμνων, πολλῷ πλέον τιμωρηθήσεται ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάζων ἱερωμένος διὰ νόσον.

ipsi aduersus Dei præceptum, eos aliquid aliud esse fecerunt, per testiculorum ablationem: vtpote cùm castrati, nec sint viri, quòd non generent: nec mulieres, quòd non pariant. Statuerunt ergo patres, quòd qui aliquem castrare ausi fuerint, vel sua manu, vel sua permissione aut iussu, si sint quidem sacerdotes, deponantur: si verò laici, segregentur: nisi fortè in eos qui ægrotant, tale quid fecerint. eos enim nulli esse culpæ affines iusserunt, quia Dei opificij medela est, non autem contumelia, id quod sic fit propter morbum. lege quæ in dictis Apostolicis canonibus scripta sunt, & primum canonem primæ synodi, & quæ in eo sunt, & cxlij. nouellam Imper. domini Iustiniani sitam extra xiiij. cap. primi tit. præsentis operis. Nota & nouum quidpiam, quod ex eo apparet quod in canone comprehenditur. Superiùs enim sacerdotes, qui vel suis manibus, vel suo iussu castrant, deponendos patres statuunt: inferiùs autem de iis qui propter morbum mutilantur, loquentes, laicos quidem, qui suis manibus castrant, vel mutilationem seu castrationem mandant, non inculpant: sacerdotes verò, qui mãdant tantùm, non cõdemnant, sed non itidem & eos qui suis manibus castrationem fecerint. Nota autem hoc, quod tibi ad multa debet conferre, ne impune abeant sacerdotes, qui se absque ecclesiæ permissu castrandos tradunt. Si enim punitur sacerdos, qui sua manu alterum propter morbũ execat, multo magis punietur sacerdos, qui se propter morbum mutilat.

Κανὼν θ΄.

Τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ θείου κανόνος, τοὺς ἱερεῖς, τύπτειν ἐπιχειροῦντας πιστοὺς ἁμαρτήσαντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι διοριζομένου· οἱ τὸν οἰκεῖον ἀποθεραπεύειν μηχανώμενοι θυμόν, καὶ τὰς ἀποστολικὰς διατάξεις παραχαράττοντες, τοὺς αὐτοχειρίᾳ τύπτοντας ἐξειλήφασι, μήτε τοῦ κανόνος μηδὲν τοιοῦτον ὑποσημαίνοντος, μήτε τοῦ ὀρθοῦ λόγου τοῦτο ἐπιτρέποντος. μάταιον γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ λίαν ἐπισφαλὲς τῇ αὐτοχειρίᾳ μὲν τρὶς ἢ τετράκις πλήξαντα, καθαιρεῖσθαι· ἀδείας δὲ διδομένης,

CANON IX.

Cùm Apostolicus canon sacerdotes, qui verberare aggrediuntur, vel fideles qui peccarunt, vel infideles qui iniuriam fecerunt, depositioni subiiciat: ij qui suæ iræ mederi moliuntur, & Apostolicas constitutiones detorquent, eas intellexerunt, qui sua manu verberat, nec canone tale quid significante, nec recta ratione hoc intelligere permittente. Est enim reuera ineptum & valde lubricum, vt qui sua quidem manu ter vel quater percusserint, deponantur: data autem facultate

iussu verberandi eum qui immaniter & vsque ad mortem supplicium inflicturus est, impune id ferre negligi. Quamobrem canone ipsum verberare absolutè puniente, nos quoque simul cum eo ita decernimus. Oportet enim Dei sacerdotem doctrinis & admonitionibus, nonnunquam autem & pœnis canonicis eum qui se immodestè & insolenter gerit, instituere, sed non flagellis & verberibus in hominum corpora insultare. Si qui autem sunt morem omnino non gerentes, & pœnarum correctioni non cedentes, eos per vocationem ad eius loci magistratus nemo castigari prohibet. Antiochenæ enim synodi canon v. eos qui tumultus excitant, & seditiones in ecclesia introducunt, per manum externam conuerti oportere statuit.

SCHOL. BALS. XXVII. canon Apostolicus iubet sacerdotes deponi, qui quemcunque fidelem vel infidelem, qui peccarit vel iniuriam fecerit, verberant. Præsens autem canō dicit, quòd quidam sacerdotes, quæ ex hoc canone inducitur, depositionem verentes, sua quidem manu non percutiunt, sed suæ iræ medentes, per alios verberant, quòd scilicet canon Apostolicus hoc expressè non prohibuerit. Et ideo canonem Apostolicum circumscribunt. Est itaque hoc lubricum, vel potiùs absurdum, dicere de Apostolis, quòd eum quidem puniunt qui semel vel bis fortasse percussit, eum autem cuius iussu complures plagæ mortales inferuntur, non puniri. Et ideo statuerunt patres, consequenter iis quæ à sanctis Apostolis statuta sunt, vt sacerdotes neque suis manibus neque alienis quenquam verberent: sed per admonitiones, vel etiam pœnas canonicas, eos qui peccant, corrigant: ij autem qui per hæc non corriguntur, per vocationem ad magistratus puniantur. Perinde autem ac si dixisset quispiam, hoc quoque sacerdotibus non conuenire, dicit canon, quòd Antiochena synodus, in quinto canone, clericos qui ecclesiam conturbant, per externam manum seu ciuilem castigari oportere statuit. Dixerit autem quispiam,

ἐξ ἐπιτάγματος τύπτειν τὸν ἀπηνῶς καὶ μέχρι θανάτου τὴν τιμωρίαν ἐπάξοντα, παρορᾶσθαι ἀτιμώρητον. διὸ γὰρ τοῦ κανόνος τὸ τύπτειν ἁπλῶς κολάζοντος, καὶ ἡμεῖς οὕτω συμψηφιζόμεθα. χρὴ γὰρ τὸν τοῦ θεοῦ ἱερέα καὶ διδασκαλίαις, καὶ νουθεσίαις, ἔσθ᾽ ὅτε καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίοις, τὸν ἀτακτοῦντα παιδαγωγεῖν, ἀλλὰ μὴ ταῖς μάστιξι καὶ ταῖς πληγαῖς εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα ἐπιπηδᾷν. Εἰ δέ τινες εἶεν παντελῶς ἀνυποτακτοῦντες, καὶ τῷ σωφρονισμῷ τῶν ἐπιτιμίων μὴ ὑπείκοντες, τούτους διὰ τῆς πρὸς τοὺς κατὰ τὸν τόπον ἄρχοντας ἐγκλήσεως, οὐδεὶς κωλύει σωφρονίζεσθαι. καὶ γὰρ ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πέμπτος κανών, τοὺς θορυβοῦντας καὶ στάσεις τῇ ἐκκλησίᾳ προσάγοντας, διὰ τῆς ἔξωθεν χειρὸς ἐκανόνισεν ἐπιστρέφεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κζʹ. ἀποστολικὸς κανών, καθαιρεῖσθαι διορίζεται τοὺς ἱερωμένους τύπτοντας οἱονδήτινα πιστὸν ἢ ἄπιστον ἀδικήσαντα ἢ ἁμαρτήσαντα. ὁ δὲ παρὼν κανών φησιν ὡς τινὲς ἱερωμένοι τὴν ἀπὸ τοῦ κανόνος ἐπαγομένην ἐκ τούτου καθαίρεσιν πτοούμενοι, αὐτοχείρως μὲν οὐ πλήττουσι· τὸν δὲ οἰκεῖον θυμὸν θεραπεύοντες, δι᾽ ἑτέρων τύπτουσιν· ὡς τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος μὴ ῥητῶς τάχα κωλύσαντος καὶ τοῦτο. κἀντεῦθεν περιγράφουσι τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν. ἔστι δὲ καὶ ἐπισφαλές, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἄτοπον, τὸ λέγειν περὶ τῶν ἀποστόλων, ὡς τιμωροῦσι μὲν τὸν ἅπαξ ἢ δὶς τυχὸν οἰκειοχείρως πλήξαντα· τὸν δὲ ἐξ ἐπιτροπῆς θανασίμους πληγὰς καὶ πολλάς τινι ἐπάγοντα, μὴ κολάζεσθαι. διὸ καὶ ὥρισαν οἱ πατέρες ἀκολούθως τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διορισθεῖσι, μήτε αὐτοχείρως τοὺς ἱερωμένους κολάζειν οἱονδήτινα, μήτε δι᾽ ἑτέρας χειρός, ἀλλὰ διὰ νουθεσιῶν ἢ καὶ ἐπιτιμίων παιδεύειν τοὺς ἁμαρτάνοντας· τοὺς δὲ μὴ ἐπιστρέφοντας διὰ τούτων, διὰ προσελεύσεως ἀρχοντικῆς τιμωρεῖσθαι. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος καὶ τοῦτο ἀπρεπὲς εἶναι καὶ ἀνοίκειον τοῖς ἱερωμένοις, φησὶν ὁ κανὼν ὡς ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος ἐν εʹ. κανόνι, τοὺς θορυβοῦντας τὴν ἐκκλησίαν κληρικούς, σωφρονίζεσθαι διὰ τῆς ἔξωθεν χειρός, ἤτοι τῆς πολιτικῆς, διωρίσατο. εἴποι δέ τις,

καὶ πῶς τοῦ κανόνος ταῦτα διορίζομένου, οἱ τῶν A ἐλευθερίων σπουδασμάτων διδάσκαλοι, γραμματικοὶ δηλονότι καὶ τοιοῦτοι ἕτεροι, ἱερωμένοι ὄντες, ἀπροκριματίστως τύπτουσι τοὺς μαθητὰς αὐτῶν; Λύσις. τὸ ἐξ ἀμύνης καὶ θυμοῦ τύπτειν, κολάζεται, οὐ μὴν ἡ διὰ παιδείαν καὶ μάθησιν μετὰ λόγου καὶ χειρὸς μετρία παίδευσις τῶν διδασκάλων. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κανὼν εἶπε κολάζεσθαι τὸ ἐπιπηδᾶν τοὺς ἱερωμένους εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα· παριστῶν διὰ τοῦ ἐπιπηδᾶν ῥήματος τὴν κατὰ κινουμένους ἄλογον ὄρεξιν τῶν μετὰ θυμοῦ τυπτόντων. ἐπεί τοιγε εἰ ἐκωλύετο ἡ τοιαύτη τῶν διδασκάλων πληγή, B οὐδὲ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κληρικοὶ, διὰ σκυτάλης ἵνα ἐσωφρόνιζον κατὰ προτροπὴν πρωτεκδίκου, τοὺς ἁμαρτάνοντας δούλους καὶ ἐλευθέρους τῷ πρωτεκδικείῳ προσερχομένους. ἀλλ' ὅμως τοῦτο ἀπροκριματίστως γίνεται. ὥς τε εἴ τις ἱερωμένος τύψει τινὰ διὰ τῆς πρωτεκδικικῆς σκυτάλης μετὰ θυμοῦ καὶ μανίας, ὡς καὶ ἄλλοτέ ποτε συνέβη ἐπὶ τῆς ἱερατείας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, οὐκ ἐκφεύξεται τὴν κόλασιν. καὶ αὖθις εἰ μετὰ θυμοῦ τύψει τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκαλος φονευτικῷ ῥοπάλῳ χρησάμενος, οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται. C

Et quomodo hæc decernente canone, liberalium studiorum magistri, grammatici scilicet, & eiusmodi alij, licèt sint sacris initiati, sine præiudicio suos discipulos verberant? Solutio. Propter vindictam & iram verberare, punitur, non autem ea quæ doctrinæ & eruditionis gratia, & verbis & manu fit moderata magistrorum correctio. Propterea enim canon quoque dicit puniri, si sacerdotes in hominum corpora insultent, per hoc verbum, insultare, significans ratione carentem appetitionem eorum qui cum ira percutiunt. Si enim prohiberetur magistrorum eiusmodi percussio, nec ecclesiastici clerici ferula castigarent, primi defensoris suasu, eos qui peccant, liberos, & seruos, ad primum defensorem accedentes. Sed hoc tamen fit ab eis absque vllo præiudicio. Quamobrem si quis sacerdos primi defensoris ferula aliquem percusserit cum ira & furore, vt etiam aliquando contigit in patriarchæ domini Lucæ pontificatu, non effugiet supplicium: & rursus si cum ira discipulum præceptor percusserit, vsus baculo quo posset cædes fieri, id non feret impune.

Κανὼν ι'.

Οἱ τοῖς πάθεσιν ἑαυτοὺς ἐκδόντες παρασπονδοῦντες, οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων τιμωρίαν οὐ φρίττουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἐκείνων κατορχεῖσθαι τετολμήκασι. στρεβλοῦσι γὰρ αὐτοὺς, καὶ πρὸς τὸ ἐμπαθὲς αὐτῶν ἀποκιβδηλεύουσι τοῦ θελήματος, ἵνα τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς ἐμπαθείας, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, μὴ μόνον ἀνεύθυνον αὐτοῖς ᾖ τὸ κακὸν, ἀλλὰ καὶ θεῖον νομίζοιτο. τὸν γὰρ ἀποστολικὸν κανόνα τὸν λέγοντα, σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν D χρείαν σφετεριζέσθω, παράνομον γάρ· εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. τοῦτο οὖν εἰς συνηγορίαν τῶν οἰκείων παρανομημάτων ἐκλαμβάνοντες, οὔ φασι δεῖν καθαιρέσεως ἀξίους κρίνεσθαι τοὺς τὸ σεβάσμιον τῆς ἁγίας τραπέζης ἔνδυτον εἰς οἰκεῖον χιτῶνα, ἢ εἰς ἕτερόν τι τῶν ἀμφίων μετασχηματίζοντας· οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς τὸ ἅγιον ποτήριον ὢ τῆς ἀσεβείας· ἢ τὸν σεπτὸν δίσκον, ἢ τὰ τούτοις παραπλήσια εἰς ἰδίαν ἐκδαπανῶντας χρείαν, ἢ καταχραίνοντας.

Canon XXI.

Qui seipsos tradunt animi perturbationibus, non solum quod à sacris canonibus intentatur supplicium, non horrent, sed eis etiam insultare ausi sunt. Ipsos enim torquent: & ad suam animi perturbationem eorum quoque voluntatem adulterant: vt propter animi sui motus contentionem, vt inquit Gregorius Theologus, non solum sit eorum malum correctioni non obnoxium, sed diuinum quoque existimetur. Apostolicum enim canonem, qui dicit, Vas aureum, vel argenteum, sanctificatum, vel velum lineum, nemo in suum vsum accipiat: est enim præter leges. Si quis autem deprehensus fuerit, segregatione mulctetur: Eum ad suorum delictorum patrocinium adsumentes, dicunt eos non oportere iudicari depositione dignos, qui venerandum sancta mensa indumentum in propriam tunicam, vel in aliquod aliud vestimentum transformant. Sed neque eos qui sanctum calicem, ô impietatem, vel venerabilem discum, vel ea quæ sunt iis similia, in proprium vsum insumunt; vel polluunt.

Canon enim, inquiunt, eos qui in hoc inciderunt, esse segregationi non depositioni subijciendos æquum censuit. Sed quis tantæ peruersitatis & impietatis magnitudinem ferat? Cùm enim canon, eos qui quod ad vsum solum est sanctificatum, & id non ad perfectam rapinam sibi vendicant, segregationi subijciat, ipsi eos qui sancta sanctorum rapiunt, & sacrilegis manibus auferunt, depositione liberant: & eos qui ad ciborum ministerium, suo quidem certè iudicio, venerabiles discos & sacros calices inquinant, non deponendos inducunt, quamuis sit apertum piaculum. & clarum est, quòd qui hæc faciunt, non solùm in depositionē, sed in extremæ etiam impietatis crimen incidunt. Et ideo statuit sancta synodus, eos qui vnum aliquod in altari sacrorum & sanctorum vasorum vel vestimentorum ad proprium vsum rapiunt, vel ad profanum vsum conuertunt, absolutæ depositioni subijci. Hoc enim est prophanare: illud verò surripere. Eos quidem certè, qui extra altare, vasa quædam segregata, vel vestes, sibi vel alijs præbent, eos canon quoque segregat: & nos vnà quoque segregamus: eos autem qui planè surripiunt, sacrilegorum condemnationi subijcimus.

SCHOL. BALS. Quidam sancta corripientes, & ea communia facientes, vt, verbi gratia, sanctæ mensæ indumentum ad suum amictum transferentes, & ideo depositioni subiecti, lxxiij. Apostolico canone vtebantur, qui dicit: Vas aureum vel argenteum sanctificatum, vel velum lineum, nemo ampliùs in vsum suum conuertat: sin minùs, segregetur. Dicit ergo præsens canon eos deponendos qui ad proprium lucrum rapiunt, vel commune efficiunt, vel ad communem & prophanum vsum vtuntur sancto aliquo vase ex sancto altari. Atque eos quidem qui per vsum profanum communia faciunt, vel dant aliis similis vsus gratia, sacra vasa & aliam supellectilem, segregatos esse decernit: qui verò ea rapiunt, vt sacrilegos condemnari. His ita se habentibus, interrogauerit quispiam, an hic canon aliquid constituat præter canonem apostolicum.

A ὁ γὰρ κανών, φησί, τοὺς εἰς τοῦτο περιπίπτοντας, ἀφορισμῷ μὲν καθυποβάλλεσθαι, ἀλλ' οὐ καθαιρέσει ἐδικαίωσεν. ἀλλὰ τίς ἂν ἀνάσχοιτο τῆς τοσαύτης παραποιήσεως καὶ δυσσεβείας τὸ μέγεθος; τοῦ γὰρ κανόνος τοὺς τὸ μόνον ἁγιασθὲν εἰς χρῆσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς τελείαν ἁρπαγὴν σφετεριζομένους τὸν ἀφορισμὸν ἐπιπέμποντος, αὐτοὶ καὶ τοὺς καθαρπάζοντας καὶ ἱεροσυλοῦντας τὰ τῶν ἁγίων ἅγια, ἐλευθεροῦσι τῆς καθαιρέσεως, καὶ τοὺς εἰς βρωμάτων ὑπηρεσίαν, ὅσον γε τῇ ἐφ' ἑαυτοῖς κρίσει, τοὺς σεβασμίους δίσκους, ἢ τὰ ἱερὰ ποτήρια B καταμολύνοντας ἀκαθαιρέτους εἰσάγουσι· καίτοι φανεροῦ καθεστηκότος τοῦ μιάσματος, καὶ δήλου ὄν, ὡς οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες οὐ μόνον καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐσχάτης δυσσεβείας τῷ ἐγκλήματι περιπίπτουσι. διὰ τοῦτο ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος τοὺς τὸ ἅγιον ποτήριον, ἢ τὸν δίσκον, ἢ τὴν λαβίδα, ἢ τὴν σεβασμίαν ἐνδυτήν, ἢ τὸν λεγόμενον ἀέρα, ἢ ἁπλῶς τοὺς ἕν τι τῶν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερῶν καὶ ἁγίων σκευῶν ἢ ἀμφιασμάτων εἰς ἴδιον κέρδος ὑφαρπάζοντας, ἢ εἰς χρῆσιν ἀποχρωμένους ἀνίερον, παντελεῖ καθαι- C ρέσει καθυποβάλλεσθαι. τὸ μὲν γάρ ἐστι βεβηλῶσαι, τὸ δὲ συλῆσαι τὰ ἅγια. τοὺς μέντοι τὰ ἔξωθεν τοῦ θυσιαστηρίου ἀφωρισμένα σκεύη τινά, ἢ ἄμφια εἰς χρῆσιν ἀνίερον ἑαυτοῖς ἢ ἑτέροις παρέχοντας, τούτους καὶ ὁ κανὼν ἀφορίζει, καὶ ἡμεῖς συναφορίζομεν· τοὺς δὲ παντελῶς ἀφαρπάζοντας, τῇ τῶν ἱεροσύλων καταδίκῃ καθυποβάλλομεν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς καθαρπάζοντες τὰ ἅγια καὶ κοινοποιοῦντες αὐτά, ὡς τυχὸν τὴν ἐνδυτὴν τῆς ἁγίας τραπέζης εἰς ἐνδυμενίαν μεταποιούμενοι· κἀντεῦθεν κα- D θαιρέσει καθυποβαλλόμενοι, τῷ ογ'. ἀποστολικῷ κανόνι ἐχρῶντο, λέγοντι, σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρείαν σφετεριζέσθω· εἰ δὲ μή, ἀφοριζέσθω. καὶ ἤθελον διὰ μόνου ἀφορισμοῦ κολασθῆναι. φησὶ γοῦν ὁ παρὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι τοὺς εἰς ἴδιον κέρδος ὑφαρπάζοντας καὶ κοινοποιοῦντας ἢ ἀποχρωμένους εἰς κοινὴν καὶ ἀνίερον χρῆσιν ἅγιον σκεῦος ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου. τοὺς μέντοι κοινοποιοῦντας διὰ χρήσεως ἀνιέρου, ἢ ἑτέροις διδόντας χάριν ὁμοίας χρήσεως τὰ ἐκτὸς τοῦ βήματος ἱερὰ σκεύη καὶ ἔπιπλα, διορίζεται εἶναι ἀφωρισμένους· τοὺς δὲ ἁρπάζοντας αὐτά, ὡς ἱεροσύλους κατακρίνεσθαι. τούτων οὕτως ἐχόντων ἐρωτήσει τις εἰ ἄρα πλέον τι παρὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα διορίζεται ὁ κανὼν οὗτος.

Λύσις. ὁ μὲν ἀποστολικὸς κανὼν περὶ τῶν κοινοποιούντων μόνον, καὶ ἰδιουμένων τὰ ἱερὰ, θεσπίζει. ὁ δὲ παρὼν, περὶ τῶν σφετεριζομένων ἢ καταχραινόντων ἢ μεταμειβόντων αὐτὰ εἰς ἰδιωτικὴν χρῆσιν. καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος μὲν, διὰ ἀφορισμοῦ μόνου κολάζει τὸν ἡμαρτηκότα. οὗτος δὲ, διὰ καθαιρέσεως, πλέον ἐκείνου λιπαίνων τὴν κόλασιν. ὅτι τοίνυν εἰσὶ τὰ ἁμαρτήματα διάφορα, ἔχουσι καὶ τὴν κόλασιν διάφορον. ἐκεῖνος γάρ φησιν, ὁ κανὼν ἐβεβήλωσε μόνον τὸ ἅγιον, οὐ μὴν καὶ μεταπεποίηκεν. οὗτος δὲ, ἔκλεψεν καὶ ἠχρείωσεν αὐτὸ, διὸ καὶ καθαιρέσει καθυποβληθήσεται. ἔτι ἠρώτησέ τις διὰ τί περὶ τὸ τέλος τὸν λόγον ποιούμενος ὁ κανὼν χάριν τῶν ἔξωθεν τοῦ βήματος ἱερῶν, τοὺς μὲν κοινοποιοῦντας αὐτὰ ἀφορίζει, τοὺς δὲ ἀφαρπάζοντας, ὡς ἱεροσύλους κατακρίνει, ὤφειλεν εἰπεῖν καὶ τούτους καθαιρεῖσθαι; Λύσις. ταυτόν ἐστι τὸ καθαιρεῖσθαι τὸν ἁρπάζοντα, καὶ τὸ καταδικάζεσθαι ὡς ἱερόσυλον. ὅτι καὶ ὁ ἱερόσυλος ἀτιμοῦται, τῇ δὲ ἀτιμίᾳ ἕπεται καὶ καθαίρεσις. ἀνάγνωθι τὸ β΄. κεφάλαιον τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ὃ περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθημάτων διδάσκον πλατύνεται· καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ᾽ ἡμῶν γραφέντα. ἐξαιρέτως δὲ, ἀνάγνωθι τὸ κα΄. κεφάλαιον τοῦ β΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὗ ἡ δύναμις κατεστρώθη παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ β΄. κεφ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν ια΄.

Τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους κοσμικὰς ἀρχὰς ἢ φροντίδας ἀναδεχομένους, ἢ τὰς ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ἀρχόντων λεγομένας κουρατωρείας, οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες, καθαιρέσει καθυποβάλλουσι. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπικυροῦντες, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν κλήρῳ καταλελεγμένων διορίζομεθα, ὡς εἴ τις αὐτῶν κοσμικὰς ἀρχὰς μεταχειρίζοιτο, ἢ τὰς ἐν τοῖς τῶν ἀρχόντων οἴκοις ἢ προαστείοις λεγομένας κουρατωρείας ἀναδέχοιτο, τοῦτον τοῦ οἰκείου κλήρου ἐκδιώκεσθαι. οὐδεὶς γὰρ δύναται κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτόλεκτον καὶ ἀψευδεστάτην φωνὴν, δυσὶ κυρίοις δουλεύειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἐπικρατύνων τοὺς προεκφωνηθέντας κανόνας χάριν τοῦ μὴ ἐνεργεῖν τοὺς ἱερωμένους κοσμικὰς δουλείας, προστίθησι, μὴ μόνον τοὺς ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος,

A Solutio. Apostolicus quidem canō, de iis solùm qui communia faciunt, non etiam de iis qui vt propria sibi vendicant, decernit. Præsens autem canon, de iis qui ea sibi vendicant, vel polluunt, vel ad proprium vsum conuertunt. Et propterea ille quidē per segregationem tantùm punit eum qui peccauit: hic verò, per depositionem grauius illo supplicium afferens. Quoniam ergo sunt peccata differentia, habent quoque diuersam pœnam. Ille enim, inquit, canon solum sanctum prophanauit,
B non autem & transformauit. Hic verò ipsum suffuratus est, & inutile reddidit. & ideo depositioni subiicietur. Preterea interrogauerit quispiam, quam ob causam circa finem verba faciens canon de sacris extra altare, eos qui illa quidem cōmunia faciunt, segregat; eos verò qui rapiūt vt sacrilegos condemnat, cùm deberet dicere eos quoque deponi? Solutio. Idem est deponi eum qui rapit, & condemnari vt sacrilegum. Sacrilegus enim infamis efficitur. Infamiam autem consequitur etiam
C depositio. Lege & ij. capitul. ij. tituli præsentis operis, quæ de sacris vasis, & iis quæ sunt dedicata, docet fusiùs: eáque, quæ in ipsum à nobis scripta sunt. lege autem præcipuè xxj. cap. ij. titul. v. lib. Basil. cuius quidem vis & effectus situs est à Patriarcha in primo cap. ij. tit. præsentis operis.

CANON XI.

Presbyteros, vel diaconos, seculares magistratus vel curas suscipientes, vel eas quæ in magistratuum ædibus dicuntur, curationes, diuini & sacri canones depositio-
D *ni subiiciunt. Hoc ergo nos quoque confirmantes, de reliquis quoque qui sunt in clericorum catalogo, decernimus. quòd si quis eorum secularia officia assumat, vel eas quæ in magistratuum ædibus dicuntur, curationes suscipiat, is ex clero expellatur. Nemo enim potest, vt est Christi veri Dei nostri vox ab ipso prolata, eáque longè verissima, duobus dominis seruire.*

SCHOL. BALS. Præsens canon prædictos canones confirmans, cauentes ne sacerdotes magistratuum munera subeant, adiicit, vt non solùm qui sunt sancti tribunalis,

ſed etiam clerici qui extra ſunt, ſi tale quid faciant, è clero expellantur. Quoniam autem in vj. canone Apoſtolico, & in lxxxj. & in aliis canonibus, quinetiam in iij. cap. viij. tit. præſentis operis ſatis de eo ſcripſimus, lege ea, & ſufficient ad interpretationem.

Canon XII.

Cùm ſancta & vniuerſalis ſexta ſynodus, clericos qui in oratoriis quæ ſunt intra domum, & celebrant, vel baptizant, præter epiſcopi voluntatem, depoſitioni ſubiiciat, nos quoque idem decernimus. Cùm enim ſancta eccleſia rectè diſſertiat, verámque rationem defendat, & venerabilem ac honeſtam bonæ inſtitutionis formam doceat & conſeruet, inconcinnum eſt & ineptum, vt qui in petulantia & inſolentia ac in inobedientia vitam agunt, domos ſubeuntes, bonum eius ordinem conuellant, & multa perturbatione & offenſionibus impleant. Et ideo ſacra nunc & diuinitus coacta ſynodus, vniuerſali ſextæ ſynodo conſentiens, eos qui in oratoriis quæ ſunt intra domos, celebrant, clero amotos eſſe ſtatuit, à clero videlicet amotione eis ab eius loci epiſcopo edicta. Si qui autem præter eos, non conſentiente epiſcopo in domos irruentes, celebrationis miniſterium attingere audeant, ij quidem deponantur: qui verò eorum communionis ſunt participes, ſegregationi ſubiiciantur.

Schol. Bals. Præſens quoque canon, qui iubet deponi eos qui celebrant vel baptizant in oratoriis præter epiſcoporum voluntatem, expoſitus eſt in xxxj. can. ſyn. in Trullo, & in xxxj. canone apoſtolico: & lege ea quæ in illis ſcripta ſunt.

Canon XIII.

Hæreticarum zizaniarum ſemina in Dei eccleſia malignus deiiciens, & eas videns gladio ſpiritus excindi radicitus, ad aliam venit inſidiarum viam, ſchiſmaticorum inſania Chriſti corpus diuidere aggrediens: ſed & has eius inſidias ſancta ſynodus reprimens, omnino definiit deinceps, vt ſi quis presbyter vel diaconus,

ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτὸς αὐτοῦ κληρικοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας, ἐκ τοῦ κλήρου διώκεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ϛ'. ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν τῷ πα'. καὶ ἐν ἑτέροις κανόσιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ γ'. κεφαλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἱκανῶς περὶ τούτου ἐγράψαμεν, ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ ἀρκέσουσιν εἰς ἑρμηνείαν.

Κανὼν ιβ'.

Τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου τοὺς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας οὖσι, λειτουργοῦντας ἢ βαπτίζοντας κληρικοὺς παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου καθαιρέσει καθυποβαλ-
B λούσης, καὶ ἡμεῖς τούτῳ συμψηφιζόμεθα. τῆς γὰρ ἁγίας ἐκκλησίας ὀρθοτομούσης, καὶ τὸν ἀληθῆ πρεσβευούσης λόγον, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς πολιτείας συντηρούσης τε καὶ ἐνδιδασκούσης, ἀπηχὲς καὶ ἀνόσιον παραχωρεῖν τοὺς ἀπαιδευσίᾳ καὶ ἀναρχίᾳ συζῶντας, εἰς τὰς οἰκίας ὑποδυομένους, τὴν ταύτης εὐταξίαν διασπᾶν, καὶ πολλῆς ταραχῆς καὶ σκανδάλων ἀποπληροῦν. διὸ γὰρ ἡ νῦν ἱερὰ καὶ θεοσυνέργητος σύνοδος τῇ οἰκουμενικῇ καὶ ἁγίᾳ ἕκτῃ συνόδῳ συμφωνοῦσα, ἀποκεκληρωμένους εἶναι τοὺς ἐν τοῖς εὐ-
C κτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας οὖσι λειτουργοῦντας, διωρίσατο, τῆς ἀποκληρώσεως δηλονότι, παρὰ τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου αὐτοῖς ἀπονεμηθείσης. Εἰ δέ τινες παρὰ τούτους, τοῦ ἐπισκόπου μὴ εὐδοκοῦντος εἰς τὰς οἰκίας εἰσπίπτοντες ἅπτεσθαι τῆς λειτουργίας ἀποτολμῶσι, τούτους μὲν καθαιρεῖσθαι· τοὺς δὲ τῆς αὐτῶν κοινωνίας μεταλαβόντας, τῷ ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν παρακελευόμενος καθαιρεῖσθαι τοὺς λειτουργοῦντας ἢ βαπτίζοντας εἰς εὐκτήρια παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἡρ-
D μηνεύθη ἐν τῷ λα'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἐν τῷ ἀποστολικῷ λα'. κανόνι. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

Κανὼν ιγ.

Τὰς τῶν αἱρετικῶν ζιζανίων ἐπισπορὰς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ὁ παμπόνηρος καταβαλών, καὶ ταύτας ὁρῶν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος τεμνομένας προρρίζους, ἐφ' ἑτέραν ἦλθε μεθοδείας ὁδόν, τῇ τῶν σχισματικῶν μανίᾳ τὸ Χριστοῦ σῶμα μερίζειν ἐπιχειρῶν. ἀλλὰ καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἐπιβολὴν ἡ ἁγία σύνοδος ἀναστέλλουσα, παντελῶς ὥρισε τοῦ λοιποῦ, ἵνα εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος,

ὡς δῆθεν ἐπ' ἐγκλήμασί τισι τοῦ οἰκείου κατεγνωκὼς ἐπισκόπου, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως καὶ ἐξετάσεως, ἀποστῆναι τολμήσῃ τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν λειτουργιῶν εὐχαῖς κατὰ τὸ παραδεδομένον τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ ἀναφέρει, τοῦτον ὑποκεῖσθαι καθαιρέσει, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀποστερεῖσθαι τιμῆς. ὁ γὰρ ἐν πρεσβυτέρου τάξει τεταγμένος, καὶ τὴν μητροπολιτῶν ἁρπάζων τὴν κρίσιν, καὶ πρὸ κρίσεως αὐτὸς κατακρίνων, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ τὸν οἰκεῖον πατέρα καὶ ἐπίσκοπον, οὗτος οὐδὲ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου ἐστὶν ἄξιος τιμῆς, ἢ ὀνομασίας. οἱ δὲ τούτοις συνεπόμενοι, εἰ μὲν τῶν ἱερωμένων εἶεν τινες, καὶ αὐτοὶ τῆς οἰκείας τιμῆς ἐκπιπτέτωσαν· εἰ δὲ μοναχοί, ἢ λαϊκοί, ἀφοριζέσθωσαν παντελῶς τῆς ἐκκλησίας, μέχρις ἂν τὴν πρὸς τοὺς σχισματικοὺς συνάφειαν διαπτύσαντες, πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον ἐπιστραφεῖεν.

A *vt qui vtique ob aliqua crimina proprium episcopum condemnarit, ante synodalem cognitionem, & examinationem, & perfectam eius condemnationem, ab illius communione discedere ausus fuerit, & eius nomen in sacris celebrationum precibus, vt ecclesiæ traditum est, non referat, is depositioni subiiciatur, & omni sacerdotali honore priuetur. Qui enim est in sacerdotali ordine collocatus, & metropolitanorum iudicium præripit, & ante iudicium, ipse quantum in se est, proprium patrem & episcopum condemnat, is nec presbyteri honore, nec nomine dignus est. Qui autem eos consequuntur, si sint quidem ex iis qui sunt* B *sacris initiati, ipsi quoque à proprio honore excidant: sin autem sint laici vel monachi, ex ecclesia omnino segregentur, donec cum schismaticis coniunctionem respuentes, ad proprium episcopum reuersi fuerint.*

Ἑρμηνεία.

Παυθείσης τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων διαστάσεως, ἑώρων οἱ πατέρες τινὰς ἱερωμένους ὑποκλεπτομένους κατὰ μεθοδείαν σατανικὴν, εἰς τὴν τῶν σχισματικῶν μανίαν, ὡς ἀφισταμένους ἀπὸ τῆς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν κοινωνίας, μὴ ὄντων ἀσεβῶν ἢ ἀδίκων, κατὰ τὸν λα'. ἀποστολικὸν κανόνα· διὰ μόνον δὲ τὸ λαληθῆναι τινὰ ἴσως ἐγκληματικὰ κατ' αὐτῶν. τοῦτο γοῦν ὡς καταμερίζον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν τὴν ἐκκλησίαν, διορθούμενοι, ὥρισαν καθαιρεῖσθαι τοὺς τολμήσαντας ἱερεῖς ἢ διακόνους, ἀλόγως οὕτως ἀποστῆναι τῆς μετὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ κοινωνίας πρὸ ἐντελοῦς συνοδικῆς καταδίκης τούτου, καὶ μὴ ἀναφέρειν ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεστίαις τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. ὅτι, φασὶν, οὐκ ἔστιν ἄξιος πρεσβυτέρου ὄνομα ἢ τιμὴν ἔχειν ὁ ἁρπάζων ἀναιδῶς τὴν τοῦ μητροπολίτου κρίσιν, ἣν ἔμελλε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἴσως ἐξαγαγεῖν, καὶ κατακρίνων, ὅσον κατὰ τὸ οἰκεῖον συνειδὸς, τὸν οἰκεῖον πατέρα τὸν ἐπίσκοπον, διὰ τοῦ μὴ συγκοινωνεῖν αὐτῷ, ὡς δῆθεν ἀληθῶς ὄντι κατακεκριμένῳ· καὶ οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας αὐτοῖς ἱερωμένους μὲν ὄντας, διορίζονται καθαιρεῖσθαι. λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι, καὶ εἶναι ἐπιτετιμημένους μέχρις ἂν ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κακοῦ γένωνται, καὶ τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ προσέλθωσιν.

SCHOL. BALS. Cùm Dei gratia cessasset hæreseon diuisio, videbant patres nonnullos sacris initiatos, Satanicis quibusdam insidiis, ad schismaticorũ insaniam clanculũ irrepere, vt qui à suorũ episcoporum cõmunione recederent, qui nec erãt impij, nec iniusti, vt habet xxxj. canon apostolicus, sed quòd tãtùm de C eis crimen aliquod dictũ esset. Hoc ergo, vt corpus Christi, ecclesiam scilicet, diuidens, corrigentes, statuerunt, sacerdotes vel diaconos esse deponendos, qui ausi fuerint tam temere & absq; ratione à sui episcopi cõmunione recedere, ante perfectam synodalem eius condemnationem, & non in diuinis sacrorum celebrationibus nomen eius ex ecclesiastica traditione referre. Quoniam, inquiunt, non est dignus presbyteri D nomen vel honorem habere, qui metropolitani iudicium impudenter arripit: quod scilicet aduersus episcopum fortasse erat laturus: & quod ad propriam conscientiam attinet, suum patrem episcopum condemnat, eo quòd cum eo non communicet, tanquam sit iam reuera condemnatus. Et non solùm eos, sed & qui ipsos consequuntur, si sint quidem sacrati, deponi: si verò laici, segregari, & tandiu multari donec ad sui mali cognitionem venerint, & ad proprium episcopum reuersi fuerint.

A Lege etiam j. cap. xij. tit. præsentis operis. & j. canonem sancti Basilij. Quæsiuerit autem quispiam, cùm canon schismaticos sacerdotes & diaconos puniat, si alius clericus præter hos à sui episcopi communione recedat, punietur, an non? Solutio. Cùm canon deinceps deponat non solùm primos auctores sacerdotes, sed eos etiam qui consequuntur, necessariò omnes schismatis primi auctores clerici, quicunque fuerint, propriis gradibus exturbabuntur. Rectè autem presbyterorum & diaconorum tantùm meminit, quia schisma propriè ab illis fit, vt qui quæ sacri sunt altaris, peragant, & nomen episcopi vel referre vel non referre possunt. Nec dixeris quomodo canon subsequens meminit presbyteri, non itidem & diaconi: audies enim quòd ad sacerdotes olim magis quàm ad diaconos relatio nominum pertinebat: & propterea de iis non ampliùs locutus est.

ἀνάγνωθι καὶ τὸ α΄. κεφ. τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ τὸν α΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ κανόνος μόνους κολάζοντος τοὺς σχισματικοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἐὰν ἕτερός τις κληρικὸς παρὰ τούτους ἀποστῇ ἐκ τῆς τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ κοινωνίας, κολασθήσεται ἢ οὔ; Λύσις. τοῦ κανόνος ἐφεξῆς κολάζοντος μὴ μόνους τοὺς πρωταιτίους ἱερωμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνεπομένους αὐτοῖς, ἐξ ἀνάγκης πάντες οἱ πρωταίτιοι τοῦ σχίσματος κληρικοὶ οἷοι ἂν καὶ ὦσιν, ἐκ τῶν οἰκείων βαθμῶν διω-
B χθήσονται. καλῶς δὲ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων μόνων ἐμνήσθη ὁ κανών, ὅτι κυρίως τὸ σχίσμα παρὰ τούτων γίνεται, ὡς ἐνεργούντων τὰ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, καὶ δυναμένων ἀναφέρειν ἢ μὴ ἀναφέρειν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου. καὶ μή μοι εἴπῃς, καὶ πῶς ὁ ὑποκατιὼν ὁ κανὼν, πρεσβυτέρου μόνου ἐμνήσθη, οὐ μὴν καὶ διακόνου; ἀκούσεις γὰρ ὅτι τοῖς ἱερεῦσι πάλιν πλέον τῶν διακόνων, τὰ περὶ τῆς ἀναφορᾶς τῶν ἐπισκόπων ἀνήκουσι. καὶ διὰ τοῦτο περὶ αὐτῶν ἐποίησε τὸν πλεῖστον λόγον.

Canon XIIII.

C

Si quis episcopus metropolitani crimen prætexens, ante synodalem cognitionem, seipsum ab eius communione subduxerit, & nomen eius, non prout diuini mysterij celebrationi est consuetum, referat, sancta synodus eum depositum esse statuit, si tantùm conuictus fuerit à proprio metropolitano recessisse, & schisma fecisse. Oportet enim vnumquenque proprias partes cognoscere, & nec presbyterum proprium episcopum contemnere, nec episcopum proprium metropolitanum.

Κανὼν ιδ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐγκλήματος πρόφασιν ποιούμενος τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως, ἀποστήσει ἑαυτὸν τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ εἰθισμένον ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος καθῃρημένον εἶναι, εἰ μόνον ἀποστὰς τοῦ οἰκείου μητροπολίτου, σχίσμα ποιήσει. δεῖ γὰρ ἕκαστον τὰ οἰκεῖα μέτρα γινώσκειν, καὶ μήτε τὸν πρεσβύτερον καταφρονεῖν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, μήτε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ οἰκείου μητροπολίτου.

D

Schol. Bals. Præsens quoque canon præcedentibus est in omnibus similis, etiamsi in personis differant.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν ὅμοιος κατὰ πάντα ἐστὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ, κἂν διαλλάττῃ περὶ τὰ πρόσωπα.

Canon XV.

Quæ de presbyteris & episcopis & metropolitanis constituta sunt, multo magis etiam in patriarchis conueniunt. Quamobrem si quis presbyter, vel episcopus, vel metropolitanus à sui patriarchæ communione recedere ausus fuerit, & nomen eius non, vt in diuini mysterij celebratione constitutum est & ordinatum, referat,

Κανὼν ιε΄.

Τὰ ὁρισθέντα ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ Πατριαρχῶν ἁρμόζει. ὥστε εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ μητροπολίτης τολμήσειεν ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον Πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ ὡρισμένον καὶ διατεταγμένον ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ, ἀλλὰ

ἀλλὰ πρὸ ἐμφανείας συνοδικῆς, καὶ τελείας αὐτοῦ καταχρίσεως σχίσμα ποιήσῃ, τοῦτον ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶ[ναι], εἰ μόνον ἐλεγχθείη τοῦτο παρανομήσας. καὶ ταῦτα μὲν ἐσφράγισται, καὶ ὥρισται, περὶ τῶν προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων τῶν οἰκείων ἀφισταμένων προέδρων, καὶ σχίσματα ποιούντων, καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας ποιούντων. οἱ γὰρ διὰ αἵρεσίν τινα παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων ἢ πατέρων κατεγνωσμένην τῆς πρὸς τὸν πρόεδρον κοινωνίας ἑαυτοὺς διαστέλλοντες, ἐκείνου τὴν αἵρεσιν δηλονότι δημοσίᾳ κηρύττοντος, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἐπ' ἐκκλησίᾳ διδάσκοντος, οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον τῇ κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑποκείσονται, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἑαυτοὺς τῆς πρὸς τὸν καλούμενον ἐπίσκοπον κοινωνίας ἀποτειχίζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς ὀρθοδόξοις ἀξιωθήσονται. οὐ γὰρ ἐπισκόπων, ἀλλὰ ψευδεπισκόπων, καὶ ψευδοδιδασκάλων κατέγνωσαν, καὶ οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ῥύσασθαι.

sed ante synodale decretum, & perfectam eius condemnationem, schisma fecerit, statuit sancta synodus eum esse ab omni sacerdotio alienum, si in hoc solùm deliquisse conuictus fuerit. Et hæc quidem constituta & obsignata sunt, de ijs qui aliquorum criminum prætextu à proprijs præsulibus recedunt, & schisma faciunt, & ecclesiæ vnionem conuellunt. Qui enim propter hæresin aliquam à sanctis patribus vel synodis condemnatam, se à præsulis communione separant, illo hæresin scilicet publicè prædicante, & nudo capite in Ecclesia docente, ij non solùm canonica pœna non subijcientur, ante synodalem cognitionem, seipsos à communione eius qui episcopus dicitur, seiungentes: sed & honore qui orthodoxis conuenit, digni habebuntur. Non enim episcopos, sed pseudepiscopos doctores condemnarunt: & non schismate ecclesiæ vnionem consciderunt, sed à schismatibus & diuisionibus ecclesiam liberare studuerunt.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ ιγ'. καὶ ιδ'. κανόνι παρακελεύεται μέχρι τινός. φησὶ γὰρ πλέον ἁρμόζειν τὰ προδιορισθέντα καὶ ἐπὶ πατριαρχῶν, ὅταν ἐκ τῆς τούτων κοινωνίας ἀποστήσῃ τις ἑαυτὸν τολμηρῶς. ὡς δέ τινος εἰπόντος, ἐὰν δὲ ἐξ εὐλόγου αἰτίας, τυχὸν προφάσει αἱρέσεως, ἀποστῇ τις ἀπὸ τῆς τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως κοινωνίας, διὰ τί κολασθήσεται; ἐπάγουσιν οἱ πατέρες, ὡς ταῦτα πάντα τότε γίνονται ὅταν προφάσει ἐγκληματικῆς τινος ὑποθέσεως καθ' ἑαυτόν τις τοῦ οἰκείου ποιμένος καταγνώσῃ, καὶ ἀποσχίσῃ ἑαυτὸν ἐκ τούτου καὶ τοιουτοτρόπως διαρρήξῃ τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας. Εἰ γὰρ μὴ δι' ἐγκληματικὴν αἰτίασιν ἀλλὰ δι' αἵρεσιν χωρίσῃ τις ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ἢ τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ πατριάρχου, ὡς ἐπὶ ἐκκλησίας διδάσκοντος ἀνερυθριάστως διδάγματα τινὰ ἀπηλλοτριωμένα τοῦ ὀρθοῦ δόγματος, ὁ τοιοῦτος καὶ πρὸ ἐντελοῦς διαγνώσεως, πολλῷ δὲ πλέον καὶ μετὰ διάγνωσιν, ἐὰν ἑαυτὸν ἀποτειχίσῃ, ἤγουν χωρίσῃ ἐκ τῆς κοινωνίας τοῦ προέδρου αὐτοῦ, οὐ μόνον οὐ τιμωρηθήσεται, ἀλλὰ καὶ τιμηθήσεται ὡς ὀρθόδοξος. οὐ γὰρ ἀπέσχισεν ἑαυτὸν ἀπὸ ἐπισκόπου ἀλλὰ ἀπὸ ψευδεπισκόπου καὶ ψευδοδιδασκάλου.

SCHOL. BALS. Hic quoque præsens canon eadem cum xiij. & xiiij. canone aliqua ex parte præcipit. Dicit enim ea quæ priùs definita sunt, etiam in patriarcha multo magis conuenire, quando ab eius communione se quis temere subtraxerit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, si ex causa probabili, videlicet propter hæresin fortasse, quis à proprij antistitis communione recesserit, cur punietur? inferunt patres, quòd hæc tunc fiunt, quando alicuius criminalis causæ prætextu, per se quis proprium pastorem condemnauerit, & ideo seipsum ab eo absciderit, & hoc modo ecclesiæ vnionem perruperit. Si enim non propter criminalem accusationem, sed propter hæresin, seipsum à proprio episcopo seiunxerit, vel metropolitano, vel patriarcha, tanquam in ecclesia sine pudore docente doctrinas quasdam à recto dogmate alienas, is & ante perfectam cognitionem, & multo magis etiam post cognitionem, si seipsum à sui præsulis communione seiunxerit vel separauerit, non punietur, sed etiam, vt orthodoxus honorabitur. Non enim se ab episcopo abscidit, sed à pseudepiscopo & falso doctore:

& quod ab eo factum est, laude dignum est, vt quod ecclesiam non conscindat, sed eam magis coniungat, & à diuisione liberet. Dictum est autem à canone, schismaticum ab omni sacerdotio debere esse alienum, propter eos qui dicunt debere eos aliquo temporis spatio à sacerdotio cessare, & non deponi. Criminales autem causæ sunt, fornicatio, sacrilegium, & canonum transgressio ac contemptus. Rectè autem dixit canon eos esse laudandos, qui seipsos, etiam ante condemnationem, ab iis qui hæreticas doctrinas publicè docent, & sunt apertè hæretici, abscindunt. Si enim clanculum, & cum quadam hæsitatione, præsul, vt ambigens, hæretica loquatur, non debet quis ab eo propterea ante condemnationẽ abscindi. Est enim verisimile, fore vt ad orthodoxã sententiam, ante perfectam prolatámque in eum sententiam, reducatur, & ab hæresi desistat. Nota hæc, quę fortasse proderunt, aduersus eos qui dicũt, nos non rectè à throno antiquæ Romæ seiunctos esse, antequam qui eum obtinebãt, condemnati essent. Ac præsens quidem canon, eos qui propter dogmatis causam recedunt & abscinduntur, non punit. xxxj. autem canon apostolicus, eos etiã qui proprios episcopos condemnarunt, vt qui apertè iniustè agant, & ideo se ab eis seiunxerunt, ab omni pœna liberos conseruat.

Canon XVI.

Propter contentiones & tumultus, qui in dei ecclesia contingunt, hoc quoque est definire necessarium, vt episcopus nullo modo constituatur in ecclesia, cui qui præest, adhuc viuit, & est adhuc in proprio honore constitutus, nisi episcopatui suo sponte renunciauerit. Oportet enim causam eius, qui est episcopatu expellendus, canonicè examinatam ad finem priùs deduci: deinde post eius depositionem, alterum in eius episcopatum prouehi. Si quis autem episcopus in proprio honore constitutus, nec vult renunciare, nec proprium populum pascere, sed à suo episcopatu recedẽs, plusquam sex mensibus in alio loco degat, nec regio iussu detentus, nec sui patriarchæ ministerio deseruiens, neque à graui morbo,

καὶ τὸ παρὰ τούτου γεγονὸς, ἐπαίνου ἄξιόν ἐστιν, ὡς μὴ κατατέμνον τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μᾶλλον συνάπτον αὐτὴν καὶ τοῦ μερισμοῦ ἀπαλλάττον. Εἴρηται δὲ τῷ κανόνι τὸ, πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι τὸν σχισματικὸν, διὰ τοὺς λέγοντας ὀφείλειν τοὺς τοιούτους ἐπὶ καιρόν τινα τῆς ἱερατείας παύεσθαι, καὶ μὴ καθαιρεῖσθαι. ἐγκληματικὰ δὲ αἰτιάματα εἰσὶ, πορνεία, ἱεροσυλία, καὶ τῶν κανόνων ἀθέτησις. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν ἐπαινετέους εἶναι τοὺς ἀποσχίζοντας ἑαυτοὺς καὶ πρὸ καταδίκης, ἀπὸ τῶν δημοσίᾳ διδασκόντων αἱρετικὰ διδάγματα, καὶ ὄντων προφανῶς αἱρετικῶν. εἰ γὰρ κρύφα καὶ μετὰ ὑποστολῆς ψιθυρίζοντες τὰ τῆς αἱρέσεως πρόεδροι τοῦ προέδρου ὡς ἀμφιβάλλοντες, οὐκ ὀφείλει τις ἐξ αὐτοῦ πρὸ καταδίκης ἀποσχισθῆναι. Εἰκὸς γάρ ἐστι μεταρρυθμισθῆναι τοῦτον πρὸς τὸ ὀρθόδοξον, πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀποφάσεως, καὶ ἀποστῆναι τῆς αἱρέσεως. σημείωσαι ταῦτα ἴσως ὠφελήσοντα κατὰ τῶν λεγόντων μὴ καλῶς ἡμᾶς ἀποσχισθῆναι ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης πρὸ τοῦ καταδικασθῆναι τοὺς περὶ ταύτην ὡς κακόφρονας. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν, τοὺς διὰ δογματικὴν αἰτίασιν ἀποσχίζοντας οὐ κολάζει. ὁ δὲ λα΄. ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ τοὺς κατεγνωκότας τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ὡς προδήλως ἀδικούντων, καὶ ἀποσχισθέντας ἐξ αὐτῶν, ἀνευθύνους συντηρεῖ.

Κανὼν ις΄.

Διὰ τὰς φιλονεικίας τε καὶ ταραχὰς τὰς ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ συμβαινούσας, καὶ τοῦτο ὁρίσαι ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ, μηδενὶ τρόπῳ ἐπίσκοπον καταστῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς ἔτι ὁ προεστὼς ζῇ, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ συνίσταται τιμῇ, εἰ μὴ αὐτὸς ἑκὼν τὴν ἐπισκοπὴν παραιτήσεται. καὶ γὰρ χρὴ πρότερον τὴν αἰτίαν τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπισκοπῆς ἐκδιώκεσθαι, κανονικῶς ἐξεταζομένην εἰς πέρας ἄγεσθαι, εἶθ᾽ οὕτως μετὰ τὴν αὐτοῦ καθαίρεσιν ἕτερον ἀντ᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προβιβάζεσθαι. Εἰ δέ τις τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ ἰδίᾳ συνιστάμενος τιμῇ μήτε παραιτεῖσθαι βούλοιτο, μήτε τὸν οἰκεῖον ἐθέλοι ποιμαίνειν λαὸν, ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἀποστὰς ἐπισκοπῆς ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον ἐν ἑτέρῳ διατρίβοι τόπῳ, μήτε βασιλικῷ προστάγματι κατεχόμενος, μήτε ταῖς τοῦ οἰκείου Πατριάρχου λειτουργίαις ὑπηρετούμενος, μήτε μὴν ὑπὸ νόσου χαλεπῆς τῆς

A ἀκινησίαν ἐμποιούσης, παντελῆ συνεχόμενος, ὁ τοιοῦτος οὖν ὁ κατὰ μηδεμίαν τῶν εἰρημένων προφάσεων κωλυόμενος, τῆς οἰκείας ἀφιστάμενος ἐπισκοπῆς, καὶ ὑπὲρ τὸν ἑξαμηνιαῖον χρόνον ἐν ἑτέρῳ τόπῳ χρονοτριβῶν, τῆς τοῦ ἐπισκόπου τιμῆς τε καὶ ἀξίας ἀλλοτριωθήσεται παντελῶς. τὸν γὰρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ καταμελοῦντα ποίμνης, καὶ ἐν ἑτέρῳ ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον χρονοτριβοῦντα τόπῳ, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης, δι' ἧς ποιμαίνειν ἐτάχθη, παντελῶς ἀλλότριον καθίστασθαι, καὶ εἰς τὸν αὐτοῦ τῆς ἐπισκοπῆς τόπον ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ καταλέγεσθαι.

& qui vt omnino moueri nõ possit, efficiat, retentus, is nulla ex suprà dictis causa prohibitus, & à suo episcopatu absens, & vltra semestre tempus in alio loco degens, ab episcopi dignitate & honore omnino alienabitur: eum enim qui suæ fidei commissum gregem negligit, & in alio loco supra semestre tempus degit, statuit sancta synodus, vt à sacerdotio, per quod pascere ordinatus est, alienus omnino constituatur, & in eius episcopatus locum, alius pro ipso promoueatur.

Ἑρμηνεία.

B Πολλάκις τινὲς ἐπίσκοποι διὰ ἐπηρείας πρακτορικὰς ἢ διὰ ἐπιθέσεις γειτονούντων ἢ δι' ἀνυποταξίαν λαοῦ, παρῃτοῦντο ἀπὸ μικροψυχίας τὰς οἰκείας ἐπισκοπάς. οἱ γοῦν μητροπολῖται τὰς τοιαύτας παραιτήσεις δεχόμενοι, ἑτέρους ἐπισκόπους ἐχειροτόνουν· ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸ τοῦ καταξετασθῆναι τὰ παρά τινων κατ' αὐτῶν εἰσαγόμενα ἐγκληματικὰ αἰτιάματα, ἑτέρους ἐψηφίζοντο. φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὡς ἐπεὶ τοῦτο στάσεων καὶ θορύβων ἐκκλησιαστικῶν ἐστὶ παραίτιον, ὁρίζομεν μὴ ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον, ζῶντος τοῦ προέδρου τῆς ἐκκλησίας, εἰ μήπω ἀπὸ καταξετάσεως ἀναφανῇ δεκτὴ ἡ τοῦ ζῶντος παραίτησις, ἢ καταδικασθῇ ἀπὸ συνοδικῆς ἀποφάσεως. τηνικαῦτα γὰρ καὶ ζῶντος τούτου χειροτονηθήσεται ἕτερος. ὡς δέ τινος εἰπόντος, τί δὲ γενήσεται εἰς τὸν λαὸν τῆς ἐπισκοπῆς, ἐὰν ὁ προϊστάμενος ταύτης οὐ ποιεῖ παραίτησιν κανονικήν, ἀλλὰ χρονοτριβεῖ ἔξω τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς· ἐπήγαγον ὡς εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον ἀποδημήσει ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ διὰ βασιλικῆς ἢ πατριαρχικῆς προστάξεως, ἢ χωρὶς βαρείας νόσου, μὴ παραχωρούσης αὐτῷ ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβαίνειν, ἀλλότριος τῆς ἀρχιερωσύνης γενήσεται, καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονηθήσεται ἕτερος. ἐπεὶ δὲ ἐκ τούτων μὲν ἀναφαίνεται παραδεκτέας εἶναι τὰς παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὁπωσδήποτε γινομένας παραιτήσεις· ἕτεροι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ πρὸς Δόμνον ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἤτοι τὸ α'. καὶ γ'. κεφ. αὐτῆς, διορίζονται μὴ ἀπεριμερίμνως τὰς τῶν ἐπισκόπων παραιτήσεις δέχεσθαι· ὀφείλεις καὶ τὸν παρόντα κανόνα πρὸς ἐκεῖνα συμβιβάσαι.

SCHOL. BALS. Sæpe quidam episcopi, propter exactorum vexationes, vel propter vicinorum inuasiones, vel propter populi inobedientiam, pusillo & abiecto animo suos episcopatus renunciant. Metropolitani ergo renunciationes eiusmodi admittentes, alios episcopos ordinabant, & nonnunquam etiam antequam examinarentur causæ criminales, quæ aduersus illos introducebantur, alios eligebant. Dicunt ergo patres, Quoniam id seditionum & ecclesiasticarum perturbationum causa est, statuimus, C ne eligatur episcopus viuo ecclesiæ præsule: nisi vtique vel ex examinatione constiterit esse admittendam viuentis renuntiationem, vel synodali sententia condemnatus fuerit. Tunc enim eo viuente ordinabitur alius. Quasi verò dixisset quispiam, quid verò fiet in populo episcopatus, si is qui illi præest, non facit canonicam renunciationem, sed extra suum episcopatum moratur, intulerunt, quòd si quis D episcopus vltra sex menses à sua ecclesia abfuerit, sine Imperiali vel Patriarchali iussione, vel sine graui morbo, qui non permittit vt possit locum loco mutare, is erit à sacerdotio alienus, & alius pro eo ordinabitur. Quoniam autem ex his quidem apparet esse admittendas quæ quomodocunque fiunt ab episcopis renunciationes: alij verò canones, & sancti Cyrilli ad Domnum epistola, siue j. & iij. eius responsum statuunt, non esse inconsideratè admittendas episcoporũ renunciationes, debes præsentes quoq; canones ad illa reducere.

Lege xj. quoque cap. ix. tit. præsentis operis, & quæ in eo sunt. Quia autem ij. cap. ix. tit. præsentis operis, vel quæ in eo continẽtur xviij. & xix. cap. j. tit. iij. lib. Imp. quod est pars cxxiij. Iustiniani nouellæ, videtur præsenti canoni repugnare, quæsitum est à quibusdam, quidnam sequi debeamus. Videntur autem in his aduersari. Canon episcopo sex mensium spatium ad hoc vt possit peregrinari, & ab episcopatu abesse, largitus est: Nouella verò id ad vnius anni interuallum redegit. Præterea canon, eos qui vltra sex menses à suis ecclesiis absunt, antistites, citra inquisitionem ab iis ipsis alienari statuit. Nouella, sumptus priùs ab œconomis antistitibus non suppeditari iubet, post temporis moram, & sic à suis clericis accersi: & si non sic persuasi fuerint, alios ordinari. Canon permittit antistitibus etiam vltra annum abesse, si ab Imperatoribus vel à patriarchis detineantur, vel propter grauem morbum prohibeantur. Nouella nihil tractat eiusmodi. Magis ergo quod in parte vj. Iustiniani nouellæ de solo Imperat. continetur, & à patriarcha in dicto ij. cap. ix. tit. præsentis operis, repurgatio non recepit, sed expulit, visum est canonem potiùs seruare oportere: ego verò adhuc etiam dubito, & quatenus quidem est quæstio ecclesiastica, sto ab illis qui dicunt canonem magis seruari oportere. Quatenus autem Basilicæ repurgatæ sunt post nomocanoni compositionem, & huius canonis editionem, alteri sententiæ adsentior.

Canon XVII.

In omnibus boni ecclesiastici ordinis curam gerentes, hoc quoque definire necessarium duximus, vt nullus deinceps laicus vel monachus repentè ad episcopalem altitudinem eueheretur, sed in ecclesiasticis gradibus primùm examinatus, sic episcopalis dignitatis ordinationem susciperet. Etsi enim huc vsque quidam ex monachis & laicis, exigente necessitate, episcopali honore statim digni facti sunt, qui & virtute excellenti fuère, & suam ecclesiam in altum extulere,

A ἀνάγνωθι καὶ τὸ ια'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὅτι δὲ τὸ μὲν β'. κεφ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἤτοι τὸ ἐν τούτῳ περιεχόμενον ιη'. καὶ ιθ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ρκγ'. Ιουστινιανείου νεαρᾶς, δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι τῷ παρόντι κανόνι, συνεζητήθη παρά τισι τίνι προσέχειν ὀφείλομεν. δοκοῦσι δὲ ἐναντιοῦσθαι ἐν τούτοις. ὁ κανὼν ἐφιλοτιμήσατο εἰς ἀποδημίαν τῷ ἐπισκόπῳ, ἑξαμηνιαῖον καιρόν. ἡ νεαρὰ, εἰς χρονιαῖον διάστημα τοῦτον ἐφήπλωσεν. ἔτι ὁ κανὼν B τοὺς ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον ἀποδημοῦντας ἐκ τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν ἀρχιερεῖς ἀσυζητήτως ἐξ αὐτῶν ἀλλοτριοῦσθαι διωρίσατο· ἡ νεαρὰ πρότερον δαπάνας ἀρχιερεῦσι μὴ χορηγεῖσθαι παρὰ τῶν οἰκονόμων μετὰ τὸ χρόνου παραδρομὴν προεκελεύσατο· καὶ οὕτω μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῶν οἰκείων κληρικῶν. καὶ εἰ μηδὲ οὕτω πεισθῶσιν, ἑτέρους χειροτονεῖσθαι. ὁ κανὼν ἐκχωρεῖ τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ πλέον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀποδημεῖν, παρὰ βασιλέων ἢ πατριαρχῶν κατεχομένοις, ἢ διὰ νόσον βαρεῖαν κατεχομένοις· ἡ νεαρὰ οὐδέν τι τοιοῦτον διαλαμβάνει. μᾶλλον μὲν οὖν τὸ ἐν μέρει τοῦ ς'. C Ιουστινιανείου νεαρᾶς περὶ μόνου τοῦ βασιλέως περιεχόμενον, καὶ κατασπρωθὲν παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ ῥηθέντι β'. κεφ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἡ ἀνακάθαρσις οὐκ ἐδέξατο, ἀλλ' ἐδίωκεν· ἔδοξε γοῦν τὰ τοῦ κανόνος μᾶλλον ὀφείλειν κρατεῖν. ἐγὼ δὲ καὶ ἔτι ἀμφιβάλλω. καθὸ μὲν γάρ ἐστι τὸ ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν, προσκείμενοι τοῖς λέγουσιν ὀφείλειν μᾶλλον τὰ τοῦ κανόνος κρατεῖν. καθὸ δὲ τὰ βασιλικὰ ἀνεκαθάρθησαν μετὰ τὴν τοῦ νομοκανόνου ποίησιν, καὶ τὴν τοῦ κανόνος τούτου ἀπόλεσιν, προσκείμενοι τῇ ἑτέρᾳ γνώμῃ.

D

Κανὼν ιζ'.

Εν πᾶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας φροντίζοντες, καὶ τοῦτο ὁρίσαι ἀναγκαῖον ἐθέμεθα, ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδένα τῶν λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ἀθρόον εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀνάγεσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βαθμοῖς ἐξεταζόμενον πρότερον, οὕτω τῆς ἐπισκοπῆς τὴν χειροτονίαν ὑποδέχεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπὸ τῶν λαϊκῶν ἢ μοναχῶν τινες, ἀπαιτούσης χρείας, παραυτίκα τιμῆς ἄξιοι γεγόνασιν ἐπισκοπικῆς, ἀρετῇ τε διαπρέψαντες, καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαν ὑψώσαντες,

ἀλλὰ τὸ σπάνιον, οὐδαμοῦ νόμον τῆς ἐκκλησίας τιθέμενοι, ὁρίζομεν τοῦ λοιποῦ μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι· εἰ μὴ κατὰ λόγον ὁ χειροτονούμενος τοὺς ἱερατικοὺς παρέλθοι βαθμοὺς ἐν ἑκάστῳ τάγματι τὸν νενομισμένον χρόνον ἀποπληρῶν.

Ἑρμηνεία.

Ἀταξίαν ἐκκλησιαστικὴν οἱ πατέρες καλοῦσι τὸ, ἀπεριπσκέπτως καὶ δίχα δοκιμασίας γίνεσθαι τινὰ μοναχὸν ἢ λαϊκὸν, ἀρχιερέα. διό φασι μὴ προσαναβιβάζεσθαί τινα ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος, εἰ μὴ πάντας πρότερον τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς διὰ τοῦ νενομισμένου καὶ ἀρκοῦντος καιροῦ ἑκάστῳ τάγματι παρέλθῃ. προστιθέασι δὲ ὡς εἰ καὶ πρότερον γέγονέ τι τοιοῦτον διὰ κατεπείγουσαν χρείαν, καὶ οἱ ἐκλεγέντες καὶ αὐθημερὸν χειροτονηθέντες διέλαμψαν ἐπ' ἀρετῇ, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐκόσμησαν ὧν προέστησαν, ἀλλὰ τὸ σπανίως γινόμενον, νόμος τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἔστιν, ὥστε τούτῳ ἀκολουθεῖν ἡμᾶς καὶ ἐφεξῆς. ἐπεὶ δὲ γέγονε πολλάκις ἀμφιβολία περὶ τοῦ πόσος ἐστὶν ὁ τῷ κανόνι δηλούμενος νενομισμένος καιρὸς, τινὲς μὲν εἶπον ὡς ἐπεὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ διαλάμψας μέγας Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν πεντηκοστὴν λόγῳ αὐτοῦ λέγει τελειοῦσθαι δι' ἑπτὰ ἡμερῶν τὸν ἱερέα, ὀφείλομεν παρατηρεῖν καὶ ἡμεῖς εἰ μὴ πλείονα, ἀλλὰ ἐξ ἀνάγκης τέως τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐφ' ἑκάστῳ βαθμῷ. ἕτεροι εἶπον ὡς ὁ ι'. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διορίζεται μηδένα πλούσιον ἢ σχολαστικὸν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καθίστασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀναγνώστου καὶ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσει, ἐν ἑκάστου τάγματος βαθμῷ οὐκ ἐλαχίστου χρόνου διαβιβαζόμενος. ἐχρήσαντο δὲ καὶ τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ κεφάλαιον πρῶτον τῆς ρλζ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λέγοντι ἐν μέρει, μὴ ψηφίζεσθαι ταξεώτην ἢ πολιτευόμενον ἄλλως· εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἧττον δεκαπέντε ἐτῶν μοναχικὸν βίον ἀδιαβλήτως ἐξετέλεσε. καὶ ἐνέστησαν εἶναι τὸν νενομισμένον καιρὸν τὸν πεντεκαιδεκαετῆ. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἡ μὲν νεαρὰ, περὶ ταξεωτῶν καὶ πολιτευομένων τὸν λόγον ποιεῖται. ὁ δὲ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, περὶ τῶν ἀπὸ ἀγορᾶς πλουσίων, καὶ περὶ τοὺς λόγους σχολαστικῶν, διαλαμβάνει·

A *id tamen quod rarò euenit, ecclesiæ legem nequaquam statuentes, decernimus vt id deinceps minimè fiat, nisi is qui ritè ordinatur, per gradus sacerdotales processerit, in vnoquoque ordine tempus præstitutum adimplens.*

Schol. Bals. Confusionem ecclesiasticam vocant patres, inconsideratè & absque examinatione fieri aliquem monachum vel laicum antistitem. Et ideo dicunt non debere eorum quempiam ad episcopatus altitudinem prouehi, nisi omnes B priùs gradus ecclesiasticos peruaserit, præstituto & sufficienti tempore, in vnoquoque ordine. Adiiciunt autem, quòd etiamsi tale quid priùs factum est propter vrgentem necessitatem, & qui electi & eodē die ordinati fuêre, virtute clari extitere, & ecclesias quibus præfuerunt, exornauere, id tamen quod rarò fit, non est lex ecclesiæ, vt nos id etiam deinceps sequi oporteat. Quia autem sæpe fuit dubitatum, quantum est tempus præstitutum, quod canone declaratur: nonnulli quidem dice- C bant, quòd quoniam, qui in theologia fuit illustris magnus Gregorius: in sua in Pentecosten oratione, dicit sacerdotem vij. diebus perfici, debemus nos quoque obseruare, si non plura, sed certè necessariò id ipsum tempus, in vno quoque gradu. Alij dicebant x. canonem Sardicensis synodi definire, nullum diuitem, vel scholasticum, episcopum constitui, nisi lectoris & diaconi, & presbyteri ministerium peregerit in gradu vniuscuiusque ordinis, non minimo D tempore transmisso. Vsi sunt autem & vij. cap. j. tit. iij. lib. Basil. quod quidem est j. cap. cxxxvij. Iustiniani nouellæ, quæ dicit præcisè, non aliter ordinandum præsidis apparitorem, vel eum qui alioqui rem publicam administrat, nisi in monasterio non minùs quàm xv. annis vitam monasticam absque reprehensione peregerit: & instabant præstitutum tempus esse xv. annos. Mihi autem videtur nouella quidem loqui de tribunis militum acieive instructoribus, & iis qui rempublicam administrant. Sardicensis autem synodi canon de diuitibus ex foro, & scholasticis in dicendo, tractat:

A sed non de omnibus monachis vel laicis: vtraque autem inter se dissident. Lege ergo cxxij. Iustiniani nouellam in principio sic dicentem: Damus autem potestatem iis qui electionem faciunt, vt absque curiali & præsidis apparitore, si quem prædicta electione dignum existimauerint, eum simul cum aliis duobus clericis vel monachis eligant, vt secularis hoc modo ad episcopatum electus, non protinus episcopus ordinetur, sed primùm clericis non minùs quàm tribus mensibus connumeretur, & sic sanctos canones & sacrum ecclesiarum ministerium edoctus, episcopus ordinetur. Et post aliquantum rursus hæc dicit: Si quis autem præter memoratam obseruationem episcopus ordinatus fuerit, iubemus eum omnino episcopatu expelli; sed & illum quicunque præter hæc ordinare ausus fuerit, à sacerdotali ministerio anno vno separari, & omnes facultates, quæ quocunque tempore vel modo in suum dominum redierunt, propter errorem quem fecit, ecclesiæ dominio, cuius est episcopus, addici. Quare si non impedit, quòd hæc nouella in Basilica non relata sit, ex ea de laicis dubitatio nunc soluitur. Existimo autem hoc nihil afferre impedimenti solutioni dubij: & ideo confugio ad id quod à sancto patre nostro Gregorio Theologo de sacerdotum perfectione scriptum est, & dico necessariò per septem dies vniuscuiusque gradus fieri ordinationem, & eo magis quòd etiam non scripta ecclesiastica consuetudo, hoc suscepto, sic graduum ordinationes facit. Lege & xxiij. Ius. primi tituli præsentis operis. Et nota ex hoc canone in ecclesiasticis ordinibus monachos laicorum obtinere.

οὐ μέντοιγε καὶ περὶ πάντων τῶν μοναχῶν ἢ τῶν λαϊκῶν. εἰσὶ γοῦν καὶ ἄμφω ἀμέτοχα. ἀνάγνωθι οὖν τὴν ρκβʹ. Ἰουστινιανείου νεαρὰν περὶ τὰς ἀρχὰς λέγουσαν οὕτω· διδόαμεν δὲ ἄδειαν τοῖς τὰ ψηφίσματα ποιουμένοις, εἴ τινα κοσμικὸν δίχα βουλευτοῦ καὶ ταξεώτου, ἄξιον τῆς προειρημένης ἐπιλογῆς εἶναι νομίζοιεν, τὸν τοιοῦτον ἅμα ἄλλοις δύο κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ἐπιλέξασθαι· οὕτω μέντοι, ἵνα κοσμικὸς, ὁ τούτῳ τῷ τρόπῳ εἰς ἐπισκοπὴν ἐπιλεγεὶς, μὴ εὐθέως ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, ἀλλὰ πρῶτον B τοῖς κληρικοῖς οὐκ ἔλαττον τριῶν μηνῶν συναριθμηθῇ, καὶ οὕτω τοὺς ἁγίους κανόνας καὶ τὴν ἱερὰν τῆς ἐκκλησίας λειτουργίαν διδαχθεὶς, ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ. καὶ μετά τινα, πάλιν ταῦτα. Εἰ δέ τις παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν, ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελεύομεν τοῦτον πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ κἀκεῖνον, ὅστις παρὰ ταῦτα ἐτόλμησε χειροτονῆσαι, χωρίζεσθαι ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτὸν τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, ἥτις καθ' οἱονδήτινα χρόνον ἢ C τρόπον εἰς τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν περιῆλθε, διὰ τὸ πταῖσμα ὃ ἐποίησε, τῇ δεσποτείᾳ τῆς ἐκκλησίας ἧς ἐπίσκοπός ἐστιν, ἐκδικεῖσθαι. ὥστε εἰ μὴ ἐμποδίζοι τὸ μὴ καταστρωθῆναι τὴν τοιαύτην νεαρὰν εἰς τὰ βασιλικὰ, ἐκ ταύτης τέως τὸ περὶ τῶν λαϊκῶν ἀμφίβολον λύεται. νομίζω δὲ ἐκ τούτου, μηδὲν εἶναι τὸ ἐμποδὼν τῇ ἐπιλύσει τῆς ἀμφιβολίας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κγʹ. κεφάλαιον τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόν-D τος κανόνος, ὅτι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τάγμασιν, οἱ μοναχοὶ λαϊκοῦ τόπον ἐπέχουσιν.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΤΕΘΕΝΤΕΣ

παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν τῷ παρωνύμῳ καὶ ἐπωνύμῳ τοῦ θεοῦ λόγου συστάσης, καὶ τὴν οἰκουμενικὴν ἑβδόμην σύνοδον ἐπιβεβαιωσάσης.

Κανὼν α'.

ΩΡΙΣΕΝ ἡ ἁγία σύνοδος, ὥστε εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν, ἢ ἐπισκόπων, ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἢ Εὐρώπῃ, ἢ Λιβύῃ διατρίβοντες, ὑπὸ δεσμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα ἐγένοντο Ἰωάννου, ἵνα ὦσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρὰ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας ὅρῳ, τουτέστιν ἢ καθῃρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφωρισμένοι. οὓς μέντοι Φώτιος ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν Πατριάρχης κληρικοὺς, ἢ λαϊκοὺς, ἢ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ τάγματος, ἐν οἱᾳδήποτε παροικίᾳ ὑπὸ ἀφορισμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν ποιήσῃ· ἵνα ἔχῃ αὐτοὺς καὶ ὁ ἁγιώτατος Πάπας Ἰωάννης, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἁγία τοῦ θεοῦ Ῥωμαίων ἐκκλησία, ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, μηδὲν τῶν προσόντων πρεσβείων τῷ ἁγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, μηδὲ τῷ ταύτης προέδρῳ τὸ σύνολον καινοτομουμένων, μήτε νῦν, μήτε εἰς τὸ μετέπειτα.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς κατακρινόμενοι, ἀκοινωνησίᾳ ἢ ἑτέρᾳ καταδίκῃ ἐπιτιμίου ἐκκλησιαστικοῦ καθυποβαλλόμενοι παρὰ τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, προσήρχοντο τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. καὶ τὸ ἀνάπαλιν. καὶ ἐπεὶ ἐκ τούτου σκάνδαλα μέσον τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἀνεφύοντο, ἐλαλήθησαν τὰ περὶ τούτου, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου. εἰς περιαίρεσιν οὖν σκανδάλου παντὸς ὥρισαν οἱ πατέρες τοὺς ὁπωσδήποτε κατακριθέντας παρὰ τοῦ Πάππα, εἶναι καὶ παρὰ τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως καταδεδικασμένους. καὶ τὸ ἀνάπαλιν. ὡς δέ τινος τῶν ἐξ Ἰταλίας εἰπόντος, ἐπὶ περιγραφῇ τῶν προνομίων τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ταῦτα θεσπίζεσθαι, διὰ τὴν ἐξίσωσιν, προσέθεντο ἀκαινοτόμητα συντηρεῖσθαι εἰς τὸ ἑξῆς τὰ πρεσβεῖα, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ προέδρου αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ ἠρώτησάν τινες ὡς τοῦ κανόνος μόνων τῶν δύο μεγάλων ἐκκλησιῶν μεμνημένου,

CANONES EDITI A SANCTA SYNODO, QVÆ

in celebri templo, & idem cum Deo verbo Sapientiæ cognomen sortito, habita est, & Oecumenicam vij. synodum confirmauit: omnémque schismaticum & hæreticum errorem expulit, sub Photio patriarcha.

CANON I.

Statuit sancta & vniuersalis synodus, vt si qui ex Italiæ clericis, vel laicis, vel episcopis, in Asia, vel Europa, vel Libya versantes sub vinculo vel depositione, vel anathematizatione apud sanctissimum papam Ioannem fuerunt, vt ij quoque sint eiusmodi etiam apud Photium sanctissimum patriarcham Constantinopolitanum in eadem pœnæ definitione, id est, vel depositi, vel anathematizati, vel segregati: & quos Photius quidem sanctissimus noster patriarcha, clericos, vel laicos, vel episcopalis vel sacerdotalis ordinis, in quacunque parochia, segregationi, vel depositioni, vel anathematizationi subiecerit, sanctissimus quoque papa Ioannes, & sancta Dei Romanorum ecclesia eosdem in eodem pœnæ iudicio habeat, priuilegiis, quæ adsũt sanctissimæ Romanorum ecclesiæ sedi, & eius antistiti, nihil penitus innouatis, nec nunc, nec in posterum.

SCHOL. BALS. Quidam excõmunicati, vel alij pœnæ ecclesiasticæ cõdemnationi subiecti à veteris Romę sede, ad Constantinop. sedem accedebant, & contra; & quoniam ex eo scandala inter duas ecclesias oriebantur, ea huius vniuersalis synodi tẽpore ad eam relata sunt. Ad omne ergo tollendum, statuerunt patres, vt qui quomodocunque à Papa sunt cõdemnati, ij sint apud patriarcham quoque Cõstantinopolitanum condemnati. Tanquam autem dixisset Italus quispiam, hæc ad circumuenienda veteris Romanæ sedis priuilegia decerni, propterea quòd inducatur ęqualitas, adiecerũt, nihil penitus innouata in posterũ seruari eius priuilegia, & eius Antistitis honorem. Quoniam autem rogauerunt nonnulli, cùm canon duorum tantũ magnorum antistitum meminerit,

quid fiet de aliis patriarchis? dicimus A communiter & propter omnes editum esse canonem. Nam alij quoque canones similiter decernunt esse excommunicatum episcopum, qui ab alio episcopo segregatos suscipit, vel aliqua alia pœna affectos, eo quòd omnes Dei ecclesiæ vnum corpus reputentur. Quæ autem sunt in præsenti canone, specialiter scripta sunt, propter scandala quæ sæpe tunc contigerunt, eo quòd patriarcha Photius sæpe ex throno patriarchali deiectus est, & sæpe restitutus: & ideo multa schismata inciderunt. B

τί γενήσεται εἰς τοὺς λοιποὺς πατριάρχας; φαμὲν, κοινῶς καὶ διὰ πάντας ἐκφωνηθῆναι τοὺς κανόνας. ὅτι καὶ ἕτεροι κανόνες παρομοίως διαλέγονται ἀκοινώνητον εἶναι τὸν προσδεχόμενον ἐπίσκοπον τοὺς παρὰ ἑτέρου ἐπισκόπου ἀφορισθέντας, ἢ καὶ ἄλλως ἐπιτιμηθέντας, διὰ τὸ ἓν σῶμα λογίζεσθαι πάσας τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. ἐγράφησαν δὲ τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι ἰδικῶς, διὰ τὰ τότε συμπεσόντα σκάνδαλα ἐκ τοῦ πολλάκις καταβιβασθῆναι τὸν Πατριάρχην Φώτιον ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, κἀντεῦθεν πολλὰ σχίσματα συμπεσεῖν.

Canon II.

Etiamsi hucusque nonnulli antistites, qui ad monachorum habitum descenderant, vt in episcopali fastigio manerent, vim adhibuerunt: & cùm hoc facerent, neglecti sunt: sancta tamen & vniuersalis hæc synodus, hanc negligentiam quoque corrigens, & ad ritus ecclesiasticos hanc inordinatam actionem redigens, statuit vt si quis episcopus, vel aliquis alius ex pontificali dignitate, voluerit ad vitam monasticam descendere, vel pœnitentiæ locum implere, ne ampliùs antistitis dignitatem vsurpet. Monachorum enim professiones, subiectionis C *& discendi cupiditatis rationem habent, non autem doctrinæ vel primatus: nec alios pascere, sed ipsos pasci profitentur. Et ideo, quemadmodum prædictum est, decernimus, vt nemo eorum qui in episcopalem pastorúmque catalogum relatus est, ad eorum qui pascuntur & agunt pœnitētiam, locum se demittat. Si quis autem hoc facere ausus fuerit, post denunciationem & declarationem huius editæ sententiæ, ipse qui seipsum episcopali gradu priuauit, non ampliùs ad priorem quam factis despicatui habuit, dignitatem reuertetur.* D

Κανὼν β'.

Εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο πράττοντες παρεωρῶντο· ἀλλ' οὖν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος αὕτη, καὶ τοῦτο ῥυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς τὴν ἄτακτον ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν, ὥρισεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ εἴ τις ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσοι κατελθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τοιοῦτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς ἐπέχουσι λόγον, καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. διὸ, καθὰ προείρηται, θεσπίζομεν, μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων, εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν καταβιβάζειν. εἰ δέ τις τοῦτο τολμήσοι πρᾶξαι μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκέτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅπερ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἀναστρέψει.

Schol. Bals. De episcopis qui volunt etiam post tonsuram episcopalia iura exercere, non erat scriptus canon. Et ideo quidam conabantur episcopi postquam tonsi fuissent, habere episcopalia priuilegia, præter ecclesiasticā non scriptā consuetudinem quæ inualuerat. Hoc ergo corrigētes sancti patres, dixerūt: quòd quoniam episcopalis altitudo est dignitas quæ ad docendum se cōparat: monastica autem professio

Ἑρμηνεία.

Περὶ ἐπισκόπων θελόντων καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὰ δίκαια, οὐκ ἐγράφη κανών. καὶ διὰ τοῦτο ἐπεχείρουν τινὲς ἐπίσκοποι μετὰ τὸ ἀποκαρῆναι, ἔχειν τὰ τῶν ἐπισκόπων προνόμια, παρὰ τὴν κρατήσασαν ἄγραφον ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν. τοῦτο οὖν διορθούμενοι οἱ ἅγιοι πατέρες, εἶπον ὡς ἐπεὶ τὸ μὲν ὕψος τῆς ἀρχιερωσύνης, διδασκαλικόν ἐστιν ἀξίωμα· τὸ δὲ μοναχικὸν ἐπάγγελμα,

μαθητείας καὶ ὑποταγῆς ἔργον, καὶ ἀδύνατόν ἐστι τὸν ὑποτακτικὸν ἐπὶ θρόνου καθῆσθαι καὶ διδάσκειν, χρεὼν ἐστὶ τὸν ἀποστάντα ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ καταγνόντα δὴ ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς μετάνοιαν ἀποδόντα, καὶ διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ὑποταγὴν ἐπαγγελλόμενον, μὴ ἐνεργεῖν διδασκαλικόν τι, καὶ αὐτὸν τοῦ ποιμαίνεσθαι, ἐπιχειρεῖν ἄλλους ποιμαίνειν. τοὺς δὲ τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρήσαντας, μὴ παραχωρεῖσθαι ἀρχιερατικόν τι ἐνεργεῖν· ὅτι αὐτοὺς ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἀποκάρσεως ἐκ τούτου ἀπεξένωσαν. Εἶπον δὲ οἱ πατέρες περὶ τῶν ἀρχιερέων τὸ, μὴ καταβιβάζειν ἑαυτοὺς εἰς χώραν μετανοούντων, καὶ τὸ, εἰ δέ τις τολμήσῃ τοῦτο πρᾶξαι, οὐκ ἀπαγορεύοντες τὴν μετάνοιαν ὡς φευκτόν τι πρᾶγμα καὶ ἀποτρόπαιον. (τοῦτο γὰρ καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἐστὶν ἄξιον,) ἀλλὰ παραγγέλλοντες τοιούτους εἶναι τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ οὕτω βιοῦν, ὡς μὴ δεῖσθαι μετανοίας σχεδὸν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις διὰ τῶν οἰκείων ἐντεύξεων τὸ θεῖον ἐξιλεοῦν. ἐζητήθη δὲ εἰ μοναχὸς μετὰ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀξιωθεὶς τοῦ μεγάλου σχήματος, δύναταί τι ἐνεργεῖν ἐπισκοπικόν. Εἶπον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ὁ τοιοῦτος πρὸ τοῦ ψηφισθῆναι ἀπεκάρη, οὐκ ἐδεῖτο καὶ δευτέρας ἀποκάρσεως, κἀντεῦθεν οὐδὲ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῷ χώραν τὰ τοῦ κανόνος. οὐκ ἤρεσαν δὲ ταῦτα λέγοντες, ἀλλ' ἤκουσαν ὡς κυρίως ἀπόκαρσις, ἡ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος περιβολή ἐστι. τὸ γὰρ μικρὸν σχῆμα, ἀρραβὼν ἐκείνου τοῦ τελείου λέγεται. Εἰ γοῦν τὸ μικρὸν σχῆμα τῆς ἀρχιερωσύνης παύει, πολλῷ πλέον σχολάσει ταύτην ἡ τελεία ἀπόκαρσις. Εἰ δέ τις καὶ περὶ τῶν ἀποκειρομένων ἱερέων ἐρωτήσει, πῶς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἱερουργοῦσι, καὶ οὐ παύονται, ἀκούσει μὴ εἶναι διδασκάλους, τοὺς ἱερεῖς. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τὰ τοῦ κανόνος χώραν ἔχειν ἐπ' αὐτοῖς.

Κανὼν γʹ.

Εἴ τις τῶν λαϊκῶν αὐθεντήσας, καὶ καταφρονήσας μὲν τῶν θείων καὶ βασιλικῶν προσταγμάτων, καταγελάσας δὲ καὶ τῶν φρικτῶν τῆς ἐκκλησίας θεσμῶν τε καὶ νόμων, τολμήσειεν ἐπίσκοπόν τινα τύψαι ἢ φυλακίσαι, ἢ χωρὶς αἰτίας, ἢ καὶ συμπλασάμενος αἰτίαν, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω.

A disciplinæ & subiectionis est opus: & fieri non potest vt qui se subiectũ exhibet, in throno sedeat & doceat: opus est vt qui ab episcopali altitudine recessit, & seipsum velut condemnauit, & pœnitentiæ tradidit, & per monasticum habitum subiectionem & obedientiam profitetur, nihil exerceat quod ad docentis officium pertineat, nec pro eo quòd pasci debet, alios pascat: qui autem hoc facere aggressus fuerit, ne quid episcopale exercere permittatur, quia ipse per tonsuram se ab
B eo alienauit. Dixerunt autem patres de Antistitibus, ne se in eorum qui pœnitentiam agunt, locum deprimãt: & illud, Si quis autem vnquam fuerit ausus hoc facere: non prohibentes pœnitentiam, vt rem odiosam & auertendam: (ea enim magna quoque laude digna est:) sed significantes tales esse antistites, & ita viuere, vt propemodum pœnitentia non indigeãt, sed & suis intercessionibus Deum aliis placent. Quæsitum est autem, si monachus post episcopatum fuerit magno habitu di-
C gnatus, an possit episcopale quidpiam exercere: dixerunt enim nonnulli, quòd quoniam antequam electus esset, tonsus fuit, secunda quoque tonsura nequaquam opus habuit: & eo fit vt canon in eo locum non habeat. Sed non placuit quod dicebat, & audierunt, quòd propriè tonsura est magni & angelici habitus amictus. Paruus enim habitus, illius perfecti habitus arra dicitur. Si enim paruus habitus facit cessare sacerdotium ipsum, multo magis cessare faciet perfecta tonsura. Si quis autem etiam de sacer-
D dotibus qui tondentur, rogauerit, quomodo post tonsuram sacrificant & non cessant, audiet non esse sacerdotes doctores: & propterea nec canonem quidem in eis locum habere.

Canon III.

Si quis laicus auctoritate vsus, diuinis quidem & regiis iussis contemptis, reuerendisque ecclesiæ ritibus & legibus irrisis, aliquem episcopum verberare ausus fuerit, vel in custodiam tradere, vel sine causa, vel aliqua conficta causa, is sit anathema.

SCHOL. BALS. Episcopalis dignitas omnem ferè honorem superat. Apostolicę enim dignitati æquiparatur, propter doctrinæ professionem. Quoniam ergo quidam arrogantes, & diuinorum præceptorum contemptores, ecclesiasticorum scilicet & Imperial. absurda quædã & contumeliosa in quosdam antistites fecerant, definierunt sancti patres, quòd si quis laicus auctoritate vsus, scilicet authenticam, vel magistratus potestatem nactus, Iudex fortè vel prætor constitutus, confidenter aliquem episcopum verberauerit, vel in custodia incluserit, vel sine causa, vel cum conficta & falsa causa, id est, sine ratione, is sit anathema, hoc est, à Deo sit separatus, & tradatur dæmoni, vt munus quod ei appensum dedicatur. Cùm autem audis canonem dicentem, quòd ille laicus anathematizatur, qui sine causa, vel cum ficta causa, hoc est, præter rationem, sola auctoritate vsus, episcopum vel verberauit, vel custodiæ tradidit, ne dicas argumento à contrario sumpto, licere laicis magistratibus episcopos ex iusta & probabili causa verberare, & custodiæ tradere. A diuersis enim canonibus & nouellis constitutionibus didicisti, quòd laici magistratus nullam habẽt in episcopos iurisdictionem. vnde etiam laicus, qui quemuis antistitem vel verberat, vel conicit in carcerem, etiamsi ex causa longè iustissima, & maiorem magistratũ gerat, punietur: & causæ bonitas ac probabilitas ei nõ proderit. Audiet enim, quòd synodis iisque solis antistites punire permissum est: & debebat de antistite cognitionẽ ad conuenientẽ synodũ remittere, & se ab episcopalis causæ disceptatione integrum intactúmque cõseruare. Adiectum est autẽ canoni illud, sine iusta causa, & reliqua, propter anathematizationẽ. Neque enim æquũ erat, vt magistratus, qui iustæ causæ prætextu, tale quid fecerat contumeliosiùs in episcopũ, anathematizaretur, sed aliquo alio modo puniretur: est autem anathema à Deo separatio. Quẽadmodũ enim donaria quæ Deo offeruntur, à cõmunibus & humanis rebus separãtur: sic & qui anathema factus est,

A

Ἑρμηνεία.

Τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα σχεδὸν ὑπέρκειται πάσης τιμῆς. τῆς γὰρ ἀποστολικῆς ἀξίας ἰσοστάσιόν ἐστι διὰ τὸ τῆς διδασκαλίας ἐπάγγελμα. ἐπεὶ οὖν τινὲς αὐθάδεις καὶ καταφρονηταὶ τῶν θείων παραγγελμάτων, ἐκκλησιαστικῶν δηλονότι καὶ βασιλικῶν, ἄτοπά τινα καὶ ἐφύβρισα εἰς τινὰς εἰργάσαντο ἀρχιερεῖς, ὥρισαν οἱ ἅγιοι πατέρες ὡς εἴ τις λαϊκὸς αὐθεντήσας, ἤγουν ἀρχοντικῆς αὐθεντίας καὶ ἐξουσίας δραξάμενος, δικαστὴς τυχὸν ἢ πραίκτωρ καταστάς, τολμη-

B ρῶς οἱονδήτινα ἐπίσκοπον τύψει, ἢ ἐν φυλακῇ ἀποκλείσει, ἢ χωρὶς αἰτίας, ἢ μετὰ τῆς ἐπιπλάστου καὶ ψευδοῦς αἰτίας, τουτέστιν ἀλόγως, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω, ἤγουν κεχωρισμένος ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἔστω, καὶ παραδιδόσθω τῷ δαίμονι, ὡς ἀνάθημα. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ὡς ἐκεῖνος ὁ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται ὁ χωρὶς αἰτίας, ἢ μετὰ αἰτίας πεπλασμένης, τουτέστιν ἀλόγως, κατὰ μόνην αὐθεντίαν ἀρχοντικὴν τύψας ἢ φυλακίσας ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἐκ τῆς ἀντιδιαστολῆς ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς

C λαϊκοὺς ἄρχοντας ἐξ εὐλόγου αἰτίας τύπτειν καὶ φυλακίζειν τοὺς ἐπισκόπους. ἀπὸ γὰρ διαφόρων κανόνων καὶ νεαρῶν θεσπισμάτων ἔμαθες ὡς κατὰ ἐπισκόπων οἱ λαϊκοὶ ἄρχοντες οὐδεμίαν δικαιοδοσίαν ἔχουσιν. ὅθεν ὁ τύπτων λαϊκὸς ἢ φυλακίζων τὸν τυχόντα ἀρχιερέα, κἂν ἐξ αἰτίας πάνυ εὐλογωτάτης, κἂν τὴν μείζονα ἀρχὴν ἔχῃ, κολασθήσεται. καὶ τὸ εὔλογον τῆς αἰτίας οὐκ ὠφελήσει αὐτόν. ἀκούσει γὰρ ὡς ταῖς συνόδοις καὶ μόναις ἐνεδόθη τοὺς ἀρχιερεῖς κολάζειν. καὶ ὤφειλε τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἀνάκρισιν πρὸς τὴν πρόσφορον σύνοδον ἀπο-

D στεῖλαι, καὶ ἑαυτὸν διατηρῆσαι ἀμέτοχον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀνακρίσεως. προσετέθη δὲ τῷ κανόνι τὸ χωρὶς εὐλόγου αἰτίας καὶ τὰ λοιπά, διὰ τὸν ἀναθεματισμόν. οὐδὲ γὰρ ἦν δίκαιον ἀναθεματισθῆναι τὸν ἄρχοντα τὸν προφάσει δικαίας αἰτίας τοιοῦτόν τι ἐφύβρισον πεποιηκότα πρὸς ἐπίσκοπον· ἀλλὰ ἀλλοτρόπως κολασθῆναι. τὸ ἀνάθεμα δὲ, χωρισμός ἐστι τοῦ θεοῦ. ὡς γὰρ τὰ προσαγόμενα ἀναθήματα τῷ θεῷ, χωρίζονται ἀπὸ τῶν κοινῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. οὕτω καὶ ὁ ἀνάθεμα γινόμενος,

A ἐκκόπτεται καὶ διαιρεῖται ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως τῶν ἀνατεθειμένων καὶ ἀφωρισμένων τῷ θεῷ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ προσκυροῦται τῷ σατανᾷ, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον γράψαντα Κορινθίοις περὶ τοῦ πεπορνευκότος εἰς τὴν ἑαυτοῦ μητρυιάν, ὅτι, παραδέδοται αὐτὸν τῷ σατανᾷ. καὶ ἐπιστείλαντα Τιμοθέῳ περὶ Ὑμεναίου καὶ Ἀλεξάνδρου, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα μὴ βλασφημεῖν παιδευθῶσιν. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πολλῷ γε μᾶλλον ὁ ὑπὸ ἀνάθεμα γεγονώς, ἀποδιΐσταται μὲν τοῦ θεοῦ, προσενοῦται δὲ καὶ προσκυροῦται τῷ σατανᾷ, καὶ ἀνάθημα ἐκείνου αὐτὸς ἑαυτὸν ποιεῖ. Καλῶς δὲ ἐμνήσθη ὁ κανὼν αὐθεντίας ἀρχοντικῆς. ὁ γὰρ μὴ προφάσει τοιαύτῃ ἀλλ' ἐξ ἰδιορρύθμου κακίας τοιοῦτόν τι τολμήσας, κἂν ἐξ εὐλόγου αἰτίας τοῦτο ποιήσῃ, μειζόνως κολασθήσεται διὰ τὴν ἄκραν ἀναίδειαν.

excinditur & separatur à cœtu fidelium, qui sunt Deo consecrati & dedicati, & etiam ab ipso Deo, & satanæ traditur; secundum magnum Paulum qui scripsit Corinthiis, de eo qui in suam nouercam fornicationem commiserat, quòd tradidit eum satanæ: & qui etiam scripsit ad Timotheum, de Hymenæo & Alexandro, quos tradidi satanæ, vt discant non blasphemare. Si autem hæc ita se habent, multo magis, qui est sub B anathemate, à Deo separatur, & satanæ vnitur, eique attribuitur, ipseque seipsum eius munus dedicatum constituit. Rectè autem meminit canon auctoritatis magistratus. Qui enim non eo prætextu, sed sua improbitate, tale quid ausus fuerit, etiamsi hoc probabili de causa fecerit, magis punietur propter summam impudentiam.

ΣΥΝΟΔΟΣ Η ΓΕΝΟΜΕΝΗ ἐπὶ Κυπριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Καρχηδόνος, καὶ μάρτυρος.

ΑΥΤΗ ἡ σύνοδος πασῶν τῶν συνόδων πρεσβυτέρα ἐστί. γέγονε γὰρ ἐπὶ Δεκίου βασιλέως, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως. συνηθροίσθησαν δὲ εἰς Καρχηδόνα ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς τέσσαρσιν ἅγιοι πατέρες, καὶ συνεζήτησαν εἰ χρὴ βαπτίζεσθαι τοὺς ἐξ αἱρέσεως ἐπιστρέφοντας εἰδωλοθύτας, κατὰ τὴν περὶ τούτου ἐρώτησιν τοῦ ἐπισκόπου Ἰοβιανοῦ. ὅτι δὲ τότε καὶ ὁ Ναυάτος πρεσβύτερος ὢν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, καθῃρέθη, ὡς μὴ δεχόμενος εἰς μετάνοιαν τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, κἀντεῦθεν ἐποίει σχίσματα μετά τινων ἀσυνέτων, ἐπολυπραγμονήθη, εἰ χρὴ καὶ τοὺς σχισματικοὺς βαπτίζεσθαι, ὡς τοῦτο ἐρωτήσαντος τοῦ Ἰοβιανοῦ.

CARTHAGINENSIS C SYNODVS, CVI PRÆfuit magnus Cyprianus & sanctus martyr, qui erat Carthaginensis Episcopus.

HÆc est omnium synodorum antiquissima: fuit enim sub Decio: & post eam illa quæ fuit in Antiochia Syriæ aduersus Paulum Samosatenum sub Aureliano Imperatore. Congregati sunt autem Carthagine lxxxiiij. sancti patres: D & quæsitum est an baptizare oporteat eos qui reuertuntur ex hæresi eorum qui idolis immolauerant, conuenienter interrogationi factæ de ea re ab episcopo Iouiano. Quia autem, cùm etiam Nouatus, qui erat presbyter Romanorum ecclesiæ, depositus est, vt qui ad pœnitentiam non admitteret eos qui idolis sacrificauerant: & ideo cum quibusdam insipientibus faciebat schismata, agitatum est, an etiam schismaticos baptizare oporteat, tanquam hoc quoque Iouianus quæsiuisset.

Canon I.

Cùm in communi consilio essemus, dilecti fratres, legimus literas à vobis missas, de iis qui ab hæreticis vel schismaticis baptizati visi sunt, venientibus ad catholicam ecclesiam quæ vna est: in qua baptizamur & regeneramur. De quibus confidimus, vos quoque qui illa agitis, catholicæ ecclesiæ canonis firmitatem tenere: tamen quoniam nobiscum estis communionis participes, & propter communem dilectionem de eo quærere voluistis, non nouam sententiam neque nunc fundatam afferimus: sed quæ olim ab antiquioribus accuratissimè & diligentissimè fuit examinata, eam à vobis obseruandam vobis communicamus, & coniungimus, id quoque nunc statuentes, quod semper fortiter stabilitérque tenuimus, vt nemo possit baptizari extra Catholicæ baptismum, qui vnus est. Scriptum est enim, Me reliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi lacus perforatos, qui aquam continere nequeunt. Et rursus sacra scriptura hoc præsignificans dicit, Ab aqua aliena abstinete, & ex fonte alieno ne bibite. Oportet autem aquam primùm purgari & sanctificari à sacerdote, vt possit proprio baptismate hominis qui baptizatur, peccata eluere. Nam & per Iezechielem prophetam dicit dominus, Et aspergam vos aqua pura, & mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum dabo vobis: & cùm dicat dominus in Numeris: Et omnia quæ tanget immundus, immunda erunt: quomodo potest baptizans dare alij remissionem peccatorum, qui non potest propria peccata extra ecclesiam dimittere? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptismate, est testis veritatis. Dicentes enim ei qui examinatur, Credis vitam æternam & remissionem peccatorum accipere? nihil aliud dicimus, quàm quòd in catholica ecclesia hæc dari possunt. Apud hæreticos autem, vbi ecclesia non est, haberi non potest peccatorum remissio. Et ideo qui hæreticorum patrocinium suscipiunt, vel debent interrogationem mutare, vel veritatem tueri. Necesse est etiam eum qui baptizatus est, inungi, vt accepta vnctione, fiat Christi particeps.

Κανὼν α'.

Ἐν κοινοβουλίῳ ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ἀνέγνωμεν γράμματα ἀφ' ὑμῶν σταλέντα περὶ τῶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς ἢ σχισματικοῖς δοκούντων βεβαπτίσθαι, ἐρχομένων πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἐστὶ μία ἐν ᾗ βαπτιζόμεθα καὶ ἀναγεννώμεθα· περὶ ὧν καὶ πεποίθαμεν, καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐκεῖνα πράττοντας, τὴν στεῤῥότητα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατακρατεῖν. ὅμως ἐπεὶ συγκοινωνοὶ ἡμῶν ἐστὲ, καὶ ζητῆσαι περὶ τούτου διὰ τὴν κοινὴν ἀγάπην ἠθελήσατε, οὐ πρόσφατον γνώμην, οὐδὲ νῦν ἡδρασμένην προσφέρομεν, ἀλλὰ τὴν πάλαι ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἡμῶν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας δεδοκιμασμένην, καὶ ὑφ' ὑμῶν παρατηρηθεῖσαν, κοινούμεθα ὑμῖν καὶ συζεύγνυμεν, τοῦτο καὶ νῦν χειροτονοῦντες, ὅπερ διὰ παντὸς ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς κρατοῦντες, μηδένα βαπτίζεσθαι δύνασθαι ἔξω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. ἑνὸς γὰρ ὄντος βαπτίσματος, καὶ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχοντος. γέγραπται γὰρ, ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, καὶ μὴ δυναμένους ὕδωρ συνέχειν. καὶ πάλιν· ἡ ἁγία γραφὴ προμηνύουσα λέγει· ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπέχεσθε, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίνετε. δεῖ δὲ καθαρίζεσθαι καὶ ἁγιάζεσθαι τὸ ὕδωρ πρότερον ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἵνα δυνηθῇ τῷ ἰδίῳ βαπτίσματι τὰς ἁμαρτίας τοῦ βαπτιζομένου ἀνθρώπου ἀποσμῆξαι· διά τε Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου λέγει κύριος, καὶ ῥαντίσω ὑμᾶς καθαρῷ ὕδατι, καὶ καθαριῶ ὑμᾶς, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν· λέγοντος τοῦ κυρίου ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· καὶ πάντων ὧν ἅψεται ὁ ἀκάθαρτος, ἀκάθαρτα ἔσται· πῶς βαπτίζων δύναται ἄλλῳ δοῦναι ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ὁ μὴ δυνηθεὶς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἀποθέσθαι; ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐρώτησις ἡ ἐν τῷ βαπτίσματι γινομένη, μάρτυς ἐστὶ τῆς ἀληθείας. λέγοντες γὰρ τῷ ἐξεταζομένῳ, πιστεύεις αἰώνιον ζωὴν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαμβάνειν; οὐκ ἄλλο τι λέγομεν, εἰ μὴ ὅτι ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ δοθῆναι· παρὰ δὲ τοῖς αἱρετικοῖς ὅπου ἐκκλησία οὐκ ἔστιν, ἀδύνατον ἁμαρτημάτων ἄφεσιν λαβεῖν. διὰ τοῦτο οἱ τῶν αἱρετικῶν συνήγοροι ἢ τὴν ἐπερώτησιν ἀλλάξαι ὀφείλουσιν, ἢ τὴν ἀλήθειαν ἐκδικῆσαι, εἰ μή τι αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκκλησίαν προσνέμουσιν, οὗ βάπτισμα ἔχειν διαβεβαιοῦνται. ἀνάγκη δέ ἐστι καὶ χρίεσθαι τὸν βεβαπτισμένον, ἵνα λαβὼν χρίσμα, μέτοχος γένηται χρίσματος Χριστοῦ.

ἁγιάσαι

ἁγιάσαι δὲ ἔλαιον οὐ δύναται ὁ αἱρετικὸς ὁ μήτε θυσιαστήριον ἔχων, μήτε ἐκκλησίαν. ὅθεν οὐ δύναται χρίσμα τὸ παράπαν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς εἶναι. πρόδηλον γάρ ἐστιν ἡμῖν μηδαμῶς δύνασθαι παρ' ἐκείνοις ἁγιάζεσθαι ἔλαιον εἰς εὐχαριστίαν. Εἰδέναι γὰρ καὶ μὴ ἀγνοεῖν ὀφείλομεν, ὅτι γέγραπται, ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. ὃ δὴ καὶ πάλαι ἐμήνυσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ψαλμοῖς, μήπως ἐξιχνιασθείς τις, καὶ ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ πλανηθεὶς παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀντιπάλοις χρισθῇ. πῶς δὲ εὔξεται ὑπὲρ τοῦ βαπτισθέντος οὐχὶ ἱερεὺς, ἀλλ' ἱερόσυλος καὶ ἁμαρτωλὸς, λεγούσης τῆς γραφῆς, ὅτι ὁ θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει; διὰ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας νοοῦμεν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τίς δὲ δύναται δοῦναι ὅπερ αὐτὸς οὐκ ἔχει; ἢ πῶς δύναται πνευματικὰ ἐργάζεσθαι, ὁ ἀποβαλὼν πνεῦμα ἅγιον; διὰ τοῦτο καὶ ἀνανεοῦσθαι ὀφείλει ὁ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐρχόμενος, ἵνα ἔσω διὰ τῶν ἁγίων ἁγιασθῇ. γέγραπται γὰρ ὅτι ἅγιοι ἔσεσθε, καθὼς ἐγὼ ἅγιός εἰμι, λέγει κύριος· ἵνα καὶ ὁ ἐπὶ πλάνης βουκοληθεὶς, ἐν τῷ ἀληθεῖ καὶ ἐκκλησιαστικῷ βαπτίσματι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀποδύσηται), ὅς τις πρὸς θεὸν ἐρχόμενος ἄνθρωπος καὶ ἱερέα ἐπιζητῶν ἐν πλάνῃ εὑρεθεὶς ἱεροσυλίᾳ προσέπεσε. δοκιμάζειν γάρ ἐστι τὸ τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν βάπτισμα, τὸ συνευδοκεῖν τοῖς ὑπ' ἐκείνων βεβαπτισμένοις. οὐ γὰρ δύναται ἐν μέρει ὑπερισχύειν· εἰ ἠδυνήθη βαπτίσαι, ἴσχυσε καὶ ἅγιον πνεῦμα δοῦναι· εἰ οὐκ ἠδυνήθη, ὅτι ἔξω ὢν πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἔχει, οὐ δύναται τὸν ἐρχόμενον βαπτίσαι ἑνὸς ὄντος τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἑνὸς ὄντος τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐπάνω Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἀρχῆθεν λέγοντος ἑνότητος τεθεμελιωμένης· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα ψευδῆ καὶ κενὰ ὑπάρχοντα πάντα ἐστὶν ἀδόκιμα. οὐδὲ γὰρ δύναται δεκτὸν καὶ αἱρετὸν εἶναι παρὰ θεῷ τῶν ὑπ' ἐκείνων γινομένων, οὓς ὁ κύριος πολεμίους καὶ ἀντιπάλους αὐτοῦ λέγει ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Ἰωάννης …τολὰς κυρίου τηρῶν, ἐν τῇ ἐπιστολῇ προέγραψεν· ἠκούσατε ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται· καὶ νῦν …ίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν, ἐξ ἡμῶν ἦλθον, …κ ἦσαν μεθ' ἡμῶν· ὅθεν καὶ ἡμεῖς συνιέναι ὀφείλομεν καὶ νοεῖν ὡς οἱ ἐχθροὶ κυρίου

A *Sanctificare autem oleum non potest hæreticus, qui nec altare habet, nec ecclesiam. Non potest autem omnino Chrisma esse apud hæreticos. Nobis enim clarum est, nullo modo apud illos sanctificari posse oleum ad gratiarum actionem. Scire enim, & non ignorare debemus quod scriptum est, Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Quod quidem etiam olim significauit sanctus spiritus in psalmis, ne fortè abductus aliquis, & à recta via aberrans, apud hæreticos Christi aduersarios inungatur. Quomodo autem pro eo qui baptizatus est* B *precabitur, non sacerdos, sed sacrilegus, & peccator? dicente scriptura, quòd Deus peccatores non audit: sed si quis est pius ac religiosus, & eius voluntatem facit, eum audit? Per sanctam ecclesiam, peccatorum remissionem intelligimus. Quis autem dare potest id quod ipse non habet? vel quomodo potest operari spiritalia, qui spiritum sanctum abiecit? Et ideo etiam renouari debet qui ad ecclesiam accedit, vt intus per sanctos sanctificetur. Scriptum est enim, Sancti eritis, sicut & ego sanctus sum, dicit dominus: vt qui in errore pastus est, in vero & ecclesiastico baptismate, ipse* C *quoque hoc exuat, qui homo ad Deum accedens, & sacerdotem quærens, in errore inuentus in sacrilegium incidit. est enim hæreticorum & schismaticorum hæresin probare, eos qui ab illis baptizati sunt, comprobare. Non enim potest in parte valere: si enim non potuit is qui est extra, habere spiritum, non potest venientem baptizare, cùm sit vnus baptismus, & vnus sanctus spiritus, & vna ecclesia, à Christo domino nostro dicente ab initio supra Petrum apostolum fundata vnitate. Et ideo quæ ab eis facta sunt, cùm sint falsa & vana, omnia sunt reprobata. Neque enim potest esse Deo gratum & acceptum quod fit ab illis, quos* D *dominus hostes & aduersarios dicit in Euangeliis: Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Quinetiam beatus Apostolus Ioannes præcepta domini seruans, in epistola præscripsit, Audiuistis quòd Christus venit, & nunc etiam multi antichristi facti sunt. vnde cognoscimus quòd extrema hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: vnde & nos intelligere & cogitare debemus, si Dei inimici,*

& qui Antichristi sunt nominati, domini gratiam dare non possunt, ideo nos qui sumus cum domino, & domini vnitatem tenemus, vt pro eius dignitate suppeditantes, sacerdotium eius in ecclesia gerimus, quæcunque aduersarij & ipsius generis hostes, & antichristi faciunt, reprobare, remouere, & abijcere, & pro profanis habere debemus: iisque qui ab errore & peruersitate veniunt, vera & ecclesiastica fidei omnino cognitionem dare, diuinæ potentiæ mysterium, & vnitatis, & fidei, & veritatis.

Schol. Bals. Scriptum est in proœmio, quam ob causam præsens epistola fuit edita: & ipsa quidem statuit vt qui ad catholicam ecclesiam ab hæreticis vel schismaticis accedunt, baptizentur, etiamsi ab illis priùs baptizati sunt. Vij. autem canon ij. syn. vniuersalis, faciens differentiam eorum qui debent baptizari, vel non, alia quædam præcipit. Lege ergo eum, & mentem adhibe iis quæ in ipso sunt posteriora. Lege ergo etiam ij. canonem synodi quæ est in Trullo, & scies quòd quæ hac epistola continentur, ab omnibus patribus admissa non sunt. sic enim dicit his verbis: Præterea autem & eum qui à Cypriano, qui fuit Afrorum regionis episcopus & martyr, & ab ea quæ ab illo habita est, editus est canonem, qui in prædictorum præsulum locis, iisque solis, iuxta illis traditam consuetudinem, obtinuit. Hinc ergo notatur, quòd à principio non erat in vsu apud omnes hic canon. Nota autem quòd Afri dicuntur Carthaginenses. Quia autem in nonnullis exemplaribus apertè descriptę inueniuntur lxxxiiij. episcoporum sententiæ, qui in eadem fuerunt opinione cum Cypriano, eramus eas quoque scripturi & interpretaturi: sed quia, vt dictum est, vij. synodi canon alia quædam constituit ab iis quæ hac præsenti epistola continentur, de hæreticis & schismaticis qui ad fidem accedunt, prætermissa est eorum expositio.

A καὶ οἱ ἀντίχριστοι ὠνομασμένοι, δυνατοὶ εἶεν χάριν δοῦναι τῷ κυρίῳ. καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ σὺν κυρίῳ ἰόντες, καὶ ἑνότητα κυρίου κρατοῦντες, καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ χορηγούμενοι, τὴν ἱερατείαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λειτουργοῦντες, ὅσα οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, τουτέστι πολέμιοι καὶ ἀντίχριστοι ποιοῦσιν, ἀποδοκιμάσαι, καὶ ἀποποιῆσαι καὶ ἀποῤῥίψαι, καὶ ὡς βέβηλα ἔχειν ὀφείλομεν, καὶ τοῖς ἀπὸ πλάνης καὶ ἀπὸ στρεβλότητος ἐρχομένοις ἐπὶ γνῶσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς πίστεως δοῦναι καθόλου B θείας δυνάμεως μυστήριον, ἑνότητός τε καὶ πίστεως καὶ ἀληθείας.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ προοιμίῳ γέγραπται τίνος χάριν ἡ παροῦσα ἐξετέθη ἐπιστολή. καὶ αὕτη μὲν διορίζεται τοὺς προσερχομένους τῇ καθολικῇ ἀπὸ αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν, βαπτίζεσθαι, κἂν ὑπ' ἐκείνων προεβαπτίσθησαν. ὁ δὲ ζ'. κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς β'. συνόδου ποιούμενος διαίρεσιν τῶν ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι, καὶ μὴ, ἕτερά τινα διακελεύεται· ἀνάγνωθι οὖν τοῦ- C τον, καὶ πρόσεχες τοῖς ἐν αὐτῷ μεταγενεστέροις οὖσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅτι τὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς οὐκ ἐδέχθησαν παρὰ πάντων τῶν πατέρων. φησὶ γὰρ οὕτω ῥήμασιν αὐτοῖς· ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Ἀφρῶν χώρας, καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προέδρων τόποις καὶ μόνοις κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησε. δείκνυται οὖν D ἐντεῦθεν ὅτι ἀρχῆθεν οὐ παρὰ πᾶσιν ἦν ἐνεργῶν ὁ κανών. σημείωσαι δὲ ὅτι Ἀφροὶ οἱ Καρχηδόνιοι λέγονται. ἐπεὶ δὲ ἔν τισιν ἀντιγράφοις ῥητῶς εὑρίσκονται καταγεγραμμέναι αἱ τῶν ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς τέσσαρσιν ἐπισκόπων γνῶμαι τῶν συνομογνωμονησάντων μετὰ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ, ἐμέλλομεν καὶ ταύτας γράψαι καὶ ἑρμηνεῦσαι. ὅτι δὲ, ὡς εἴρηται, ὁ ζ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου ἕτερά τινα ἐθέσπισε παρὰ τὰ περιεχόμενα τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ χάριν τῶν προσερχομένων τῇ πίστει αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν, παρείθη ἡ τούτων ἐξήγησις.

A

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΑΡΘΑΓΕΝΗ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ σιζ'. ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

Η Ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος γέγονε βασιλεύοντος ἐν μὲν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ, Ὀνωρίου· ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει, Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ· συνελθόντων ἐν Καρθαγένῃ θείων πατέρων διακοσίων δεκαεπτὰ ἐξ Ἀφρικῆς καὶ τῶν ταύτῃ ὑποκειμένων χωρῶν. ἡ γὰρ Καρθαγένα, B μέρος τῆς Καρχηδόνος ἐστίν· ἡ δὲ Καρχηδών, ἐπαρχία τῆς Ἀφρικῆς. ἡ δὲ Ἀφρικὴ εἰς πολλὰς μεμέρισται μοίρας, ὧν μία ἡ Καρχηδών. συνῆσαν δὲ τοῖς τὴν σύνοδον ταύτην πληροῦσι πατράσι, καὶ τοποτηρηταὶ ἐκ τοῦ Πάπα τῆς Ῥώμης ἀποσταλέντες· ἀποστολικὴν γὰρ καθέδραν, τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον ὠνόμασαν, ὡς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐν αὐτῇ διαπρέψαντος, καὶ πρῶτον ἀρχιερέα τὸν Λῖνον ἐν αὐτῇ καταστήσαντος. ἐξῆρχε δὲ τῆς συνόδου Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ὃν καὶ C Πάπαν ὠνόμαζον, καὶ Βαλεντῖνος, τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς χώρας· καὶ ἄλλοι τῶν ἐπισκόπων, τῶν τε Νουμιδῶν τῶν δύο, τῆς τε Βυζακινῆς τῆς Μαυριτανίας καὶ Καισαρείας, καὶ Τριπόλεως, καὶ τῆς Ἀνθυπατιανῆς, μοῖραι δὲ καὶ αὗται τῆς Ἀφρικῆς, τοποτηρηταὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἦσαν Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικένου, τῆς Ποντεντίνης ἐκκλησίας τῆς χώρας τῶν Ἰταλῶν, Φίλιππός τε καὶ Ἄσελλος οἱ πρεσβύτεροι, τόπους ἀναπληροῦντες τῶν μὴ δυνηθέντων συνελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον. ὅθεν καὶ τὸ τῆς τοποτηρησίας ὄνομα, D ἐξελήφθη, ἐκ τοῦ τηρεῖν δηλαδή, ὅ ἐστι φυλάσσειν, ἤτοι ἀναπληροῦν τοὺς τόπους τῶν στελλόντων αὐτούς. συνελθούσης δὲ τῆς συνόδου, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε.

Κανὼν α'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· μετὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου, ὡς μέμνησθε ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, πολλὰ ἐζητήσαμεν ἐν τῷ ἀναμένειν ἡμᾶς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, τοὺς νῦν εἰς τὴν παροῦσαν σύνοδον τοποτηρητὰς συνελθόντας, αὐτοῖς περιεχομένοις

CANONES CCXVII BEATORVM PATRVM, QVI CARTHAGINE conuenerunt.

CArthaginensis synodus fuit imperante quidem Romæ Honorio, Constantinopoli verò Theodosio paruo, cùm ducenti septemdecim diuini patres Carthaginem conuenissent ex Africa & ex illi subiectis regionibus. Est autem Carthago pars Africæ, & eiusdem prouincia, cùm Africa, in multas prouincias diuidatur. Porrò in hanc quoque synodum conuenerunt cum patribus & loci conseruatores missi à Papa Romano. Apostolicam enim sedem Romanam sedem nominarunt, vtpote cùm Petrus apostolorum princeps in ea claruerit, & Linum primum Pontificem in ea constituerit. Huic autem synodo præfuit Aurelius Carthaginensis ecclesiæ episcopus. Quem etiam Papam nominabant: & Valentinus, primæ cathedræ regionis Numidicæ, & alij episcopi duarum Numidiarum, & Byzacenes, & Mauritaniæ, & Anthypatianæ, & Cæsarianæ, & Tripolis: hæ sunt enim partes Africæ. ecclesiæ autem Romanæ loci conseruatores erant, Philippus & Asellus presbyteri, locos implentes eorum qui non poterant in synodum conuenire. Vnde & loci conseruationis nomen acceptum est, à verbo conseruare, quod est implere locum eorum à quibus mittuntur. Cùm conuenisset autem synodus, Aurelius episcopus dixit.

CANON I.

Post diem synodi definitum, vt meministis, beatissimi patres, multa quæsita sunt dum expectaremus fratres nostros, qui ad præsentem synodum conuenerunt, loci conseruatores,

quæ in acta referri necesse est. Quamobrem domino nostro de huius congregationis conuentu restat gratias agere, partim quidem, vt Nicenæ synodi exempla, quæ nunc habemus, & à patribus constituta sunt, partim & quæ hic ab ijs qui nos præcesserunt, qui hanc synodum confirmarunt, & quæ ex eadem forma per omnes clericorum gradus à summo vsque ad vltimum salubriter constituta sunt, in medium proferantur. Ab vniuersa synodo dictum est, Proferantur.

DANIEL NOTARIVS LEGIT.

Nicenæ synodi confessio fidei, seu decreta, sic habent. Et dum diceret, Faustinus Piceni episcopus, populi Potentiani, Italicæ regionis, Romanorum ecclesiæ loci conseruator, dixit: Commissa sunt nobis à sede apostolica quædam in scriptis tractanda, vt eorum in ijs quæ superiùs acta sunt meminimus, id est de canonibus Nicææ, factis, vt seruentur & eorum decretum & consuetudo, quandoquidem quædam ordinatione & canone obseruantur: quædam autem consuetudine informata sunt. De hoc ergo in primis, si vestræ placet beatitudini, inquiramus: & postea, reliqua acta inchoata, ordinata confirmentur: vt apostolicæ cathedræ, vestris rescriptis possitis ostendere, & eidem venerando Papæ declaretis, quòd diligenter eorum recordati sumus, siquidem actionum capita ijs quæ iam acta sunt, inserta sunt. De his ergo, sicut superiùs dixi, quid placet vestræ dilectioni, facere debeamus? Veniat ergo in medium commonitorium, vt possitis cognoscere quid in eo comprehenditur, vt detur ad singula responsio.

Aurelius dixit: Afferatur commonitorium, quod fratres, & comministri nostri, in actis paulo antè ostenderunt, & reliqua consequenter, quæ & acta & agenda sunt.

SCHOL. BALS. Episcopus quidem Aurelianus orationem inchoans, dixit, quòd domino Deo pro patrum conuentu gratiæ agendæ sunt, vt quæ à patribus, qui Niceæ conuenerunt, examinata & decreta sunt, quæ à patribus nostris habemus,

A ἀνάγκη ἐστὶν ἐντεθῆναι. διὸ τῷ δεσπότῃ ἡμῶν περὶ τῆς συνελεύσεως τοῦ τοσούτου ἀθροίσματος ὑπολέλειπται χάριτας ἀναπέμψαι, ἵνα τοῦτο μὲν, τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἃ νῦν ἔχομεν καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων κατέστησαν· τοῦτο δὲ, καὶ ἅπερ ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν προηγησαμένων ἡμᾶς, τὴν αὐτὴν σύνοδον βεβαιωσάντων, καὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἀνὰ πάντας τοὺς τῶν κληρικῶν βαθμοὺς ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἕως τοῦ ἐσχάτου σωτηριωδῶς ταχθέντα, εἰς μέσον προσενεχθῶσιν. ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου ἐλέχθη, προσενεχθῶσιν.

B Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἤτοι τὰ ὁρισθέντα, οὕτως ἔχει. καὶ ἐν τῷ λέγειν, Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικένου, τοῦ λαοῦ τοῦ Ποτεντιανοῦ, τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητὴς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας εἶπεν· ἐπετράπη ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας, τινὰ ἐγγράφως πρακτευτέα, ὡς αὐτῶν μεμνήμεθα ἐν τοῖς ἀνωτέρω πεπραγμένοις, τουτέστι περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων, ἵνα φυλαχθῶσι καὶ ὁ ὁρισμὸς αὐτῶν καὶ ἡ συνήθεια· ἐπειδὴ τινὰ τάξει καὶ C κανόνι κρατοῦνται, τινὰ συνηθείᾳ ἐτυπώθη. περὶ τούτων τοίνυν ἐν πρώτοις, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ μακαριότητι ὑμῶν, συζητήσωμεν, καὶ μετὰ ταῦτα, τὰ λοιπὰ πεπραγμένα, καὶ ἐναρχθέντα, ἐντελλόμενα βεβαιωθῶσιν, ἵνα καὶ πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν ἀντιγράφοις ὑμετέροις ἐμφανίσαι δυνηθῆτε, καὶ τῷ αὐτῷ προσκυνητῷ Πάπᾳ δηλώσητε, ὡς ἐπιμελῶς ἀνεμνήσθημεν, εἰ καὶ ἔτι τὰ κεφάλαια τῶν πράξεων ἤδη τοῖς πεπραγμένοις ἐνεβλήθησαν. περὶ τούτων τοίνυν, ὡς προεῖπον, τί ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι πρᾶξαι ὀφείλομεν; ἐλθέτω τοιγαρ- D οῦν εἰς μέσον τὸ κομμονιτώριον, ἵνα δυνηθῆτε γνῶναι, τί ἐν αὐτῷ περιέχεται. ὅπως πρὸς ἕκαστα ἀπόκρισις δοθῇ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Προσκομισθῇ τὸ κομμονιτώριον, ὅπερ οἱ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν τοῖς πεπραγμένοις ἔναγχος ἐνεφάνισαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἀκολούθως, τά γε πεπραγμένα καὶ τὰ πρακτέα.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν ἐπίσκοπος Αὐρήλιος, τοῦ λόγου προκαταρξάμενος, εἶπεν ὅτι εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ δεσπότῃ Θεῷ ὑπὲρ τῆς συνελεύσεως τῶν πατέρων, ἵνα τά τε παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων δοκιμασθέντα καὶ ὁρισθέντα, ἃ ἔχομεν ἀπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν πατέρων,

καὶ ἅπερ οἱ προηγησάμενοι πατέρες ἐβεβαίωσαν, ἀντὶ τοῦ βέβαια ἡγήσαντο, καὶ ὅσα ἐκεῖνοι ἐτύπωσαν περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων, προστεθῶσιν εἰς μέσον. ὁ δὲ Φαυστῖνος ἔφη ὅτι ἐπετράπη ἡμῖν ἀπὸ τοῦ Πάπα, τινὰ πρακτατεστέα, τουτέστι σκεπτέα, ἐξεταστέα, δοκιμαστέα. (οἱ γὰρ Λατῖνοι πρακτάτον, τὸν σκοπὸν καὶ τὸ βούλευμα λέγουσι·) καὶ ἵνα φυλαχθῶσι τῶν ἐν Νικαίᾳ κανόνων καὶ ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ συνήθεια. εἰπὼν δὲ κανόνων ὁρισμὸν καὶ συνήθειαν, ἐπήγαγεν ὅτι τινὰ τάξει καὶ κανόνι κρατοῦνται· τινὰ δὲ συνηθείᾳ ἐτυπώθη, ὡς καὶ τὰ τῆς συνηθείας τῆς χρόνῳ δοκιμασθείσης καὶ βεβαιωθείσης κρατεῖν ὀφείλει. Εἶτα ἐζητήθη εἰς μέσον προσενεχθῆναι τὸ κομμονιτώριον, ἤτοι τὸ ἔγγραφον ὑπόμνημα τῶν πραχθέντων καὶ λαληθέντων. (ἔθος γὰρ ἐν ταῖς συνελεύσεσι τὰ λαλούμενα καὶ τυπούμενα καὶ ὅσα ἐπράχθησαν, γράφεσθαι.) ἢ κομμονιτώριον, τὴν ἐντολὴν τοῦ Πάπα φησί, δι' ἧς ἐνετείλατο ἐγγράφως τινὰ ὤφειλον ζητηθῆναι, ὡς ἂν γινώσκωσι ταῦτα, καὶ μηδὲν λανθάνῃ αὐτῶν, ὅπερ μᾶλλον ἔοικεν εἶναι. προστίθεται γάρ·

A & quæ patres qui præcesserunt, confirmarunt, id est firma existimarunt, & quæcunque illi expresserunt de omnibus qui in clerum relati sunt, in medium proponantur. Faustinus autem dixit, Quædam nobis à Papa commissa sunt tractanda, id est, consideranda, examinanda: & vt seruentur Niceæ canonum decretum & consuetudo. Cùm autem dixisset canonum decretum & consuetudinem, subiunxit, quòd quædam ordinatione & canone corroborantur, B quædam verò consuetudine informata sunt: vtpote quòd consuetudo tempore probata & confirmata debet obseruari. Deinde petiuerunt, vt in medium proferretur commonitorium, seu è scriptis mandatus commentarius, eorum quæ facta & dicta sunt. (Mos enim erat, ea quæ in congressionibus fiebant & dicebantur, scribere) vel commonitorium dicit, Papæ mandatum, per quod in scriptis mandauerat quænam quæri deberent, vt ea C scirent, & nihil eos lateret: quod est magis verisimile. Adiicitur enim:

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω κομμονιτώριον, καὶ τὰ ἑξῆς.

DANIEL NOTARIVS LEGIT COMMONItorium.

Τῷ ἀδελφῷ Φαυστίνῳ, καὶ τοῖς τέκνοις Φιλίππῳ καὶ Ἀσέλλῳ πρεσβυτέροις, Ζώσιμος ἐπίσκοπος εἶπε.

Τὰ καταπιστευθέντα ὑμῖν πράγματα οὐ λανθάνουσιν· ὑμεῖς οὕτως ὡς ἵνα ἡ ἡμετέρα ἐκεῖσε, μᾶλλον δὲ ἡ ἡμετέρα ἐκεῖσε ἐν ὑμῖν παρουσία ἐστὶ, πάντα ἐκτελέσατε· μάλιστα καὶ τοῦτο ἡμῶν ἔχοντες τὸ ἔνταλμα καὶ τὰ ῥήματα τῶν κανόνων, ἅ τινα πρὸς πλείονα βεβαίωσιν τῷ παρόντι κομμονιτωρίῳ ἐνετάξαμεν. οὕτως γὰρ εἶπον, ὦ ἀδελφοὶ, οἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὅτε περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐκκλήτου ἐψηφίζοντο· Ἤρεσεν δὲ, ὥστε ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ κρίνωσιν οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπαρχίας, καὶ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτὸν, καὶ δόξῃ ἐκκαλεῖσθαι καὶ καταφυγεῖν πρὸς τὸν μακαριώτατον ἐπίσκοπον Ῥώμης

Fratri Faustino, & filiis Philippo Asello presbyteris Zosimus episcopus.

Res quæ vestræ fidei creditæ sunt non latent: vos ergo ita, vt vestra illic vel potiùs nostra in vobis eit præsen- D *tia, omnia peragite, maximè & hoc mandatum nostrum habentes, & verba canonum, quæ ad maiorem confirmationem præsenti commonitorio inseruimus. Sic enim dixerunt, ô fratres, qui in Nicena synodo fuerunt, quando de episcoporum appellatione sententiam tulerunt, Placuit vt si episcopus accusatus fuerit, & propriæ eius prouinciæ qui conuenerunt episcopi eum condemnauerint, & ipsum è gradu suo mouerint, & visum sit appellare, & ad beatissimum Romæ episcopum confugerit;*

De appellatione episcoporum ad Ro. pontificem, quæ in Nicena synodo desideratur, vide Sar. syn cap. 7. & decret. 2.q.6.

& ipse eum audiri voluerit, & aequum existimauerit, vt renouetur examinatio, scribere dignabitur ad episcopos qui sunt in finitima prouincia, vt ipsi diligenter omnia inquirant, & ex vero & aequo peragant. Et ideo si quis velit negotium suum rursus audiri, & episcopum Romanum sua supplicatione monuerit, vt à latere suo legatum mittat, in sua sit potestate quod vult & quod melius existimat. & si statuerit debere aliquos mitti, vt ipsi praesentes cum episcopis iudicent, habentes auctoritatem eius qui misit, eius relinquatur iudicio. Sin autem episcopos sufficere putauerit vt finem rei imponant, faciet quod prudentissimo eius consilio visum fuerit.

Et his lectis, Alypius episcopus, Theagastensium ecclesiae, Numidicae prouinciae loci conseruator, dixit, De hoc iam & in superioribus synodi nostrae literis rescripsimus, & hoc nos seruaturos profitemur quod est à Nicena synodo decretum: me tamen adhuc monet, quòd dum Graeca huius synodi Nicenae exemplaria consulimus, ea illic nescio qua ratione nequaquam inuenimus. Vnde reuerentiam tuam rogamus sanctissime papa Aureli, quoniam Nicenae synodi authentica Constantinopoli esse dicuntur, vt aliquos cum literis vestrae sanctitatis mittere dignemini: & non solùm ad ipsum sanctissimum fratrem nostrum Constantinopolitanum episcopum, sed etiam ad Alexandriae & Antiochiae venerandos sacerdotes, qui nobis hanc synodum cum suarum literarum obsignatione mittant: vt omnis ex eo dubitatio tollatur: quandoquidem nos vt frater noster Faustinus adduxit, non sic inuenimus. Nos tamen, vt antè dixi, tantisper seruaturos, donec integra & perfecta exempla venerint, profitemur. Debemus autem nostris quoque literis petere à venerabilissimo Romanae ecclesiae episcopo Bonifacio, vt & ipse similiter dignetur ad memoratas ecclesias aliquos mittere qui debeant & ipsa exemplaria, secundùm ea quae ab eo scripta sunt, adducere. Nunc autem dicta Nicenae synodi quae habemus exemplaria actis istis coniungemus.

καὶ αὐτὸς θελήσῃ ἀκουσθῆναι, καὶ τὸ τοιοῦτον δίκαιον νομίσῃ, ὥστε ἀνανεωθῆναι τὴν ἐξέτασιν, γράψαι καταξιώσει πρὸς τοὺς ἐν τῇ ὁμορούσῃ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς πάντα συζητήσωσιν, καὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς ἀφορίσωσι. διὸ ἐάν τις ἀξιοῖτο πρᾶγμα αὐτοῦ πάλιν ἀκουσθῆναι, καὶ οἰκείᾳ δεήσει κινήσοι τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης, ἵνα ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ εἴη, ὅπερ βούλεται, καὶ ὅπερ ὑπολαμβάνει. καὶ ἐὰν ψηφίσηται ὀφείλειν πεμφθῆναί τινας, ὥστε παρ-
B όντας αὐτοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρῖναι, ἔχοντας τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἀποστείλαντος αὐτούς, ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ εἴη. ἐὰν δὲ καὶ νομίσῃ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα πέρας τῷ πράγματι ἐπιθῶσι, ποιήσει τὸ τῇ συνετωτάτῃ αὐτοῦ βουλῇ παριστάμενον.

Καὶ ἀναγνωσθέντων, Ἀλύπιος ἐπίσκοπος τῆς Θεαγασέων ἐκκλησίας, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, εἶπεν, περὶ τούτου ἤδη καὶ τοῖς ἀνωτέροις γράμμασι τῆς συνόδου ἡμῶν ἀντεγράψαμεν· καὶ τοῦτο ἡμεῖς φυλάξειν
C ὁμολογοῦμεν, τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· ὅμως ἔτι ἐμὲ κινεῖ, ὅτι ἐν τῷ ἐπισκέπτειν ἡμᾶς τοῖς γραικικοῖς ἴσως ταύτης τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ταῦτα ἐκεῖ οὐκ οἶδα ποίῳ λόγῳ οὐδαμῶς εὕρομεν· ὅθεν αἰτοῦμεν τὴν τιμιότητα τὴν σὴν ἁγιώτατε Πάπα Αὐρήλιε, ἐπεὶ τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει λέγεται εἶναι, τινὰς μετὰ γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πέμψαι καταξιώσατε· καὶ μὴ μόνον πρὸς αὐτὸν τὸν ἁγιώτατον ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς Ἀλεξαν-
D δρείας καὶ Ἀντιοχείας, τοὺς προσκυνητοὺς ἱερεῖς, οἵτινες τὴν αὐτὴν σύνοδον ἡμῖν μεθ' ὑποσημειώσεως τῶν οἰκείων γραμμάτων ἀποστείλωσιν, ὥστε πᾶσαν μετὰ ταῦτα ἀμφισβήτησιν ἀφαιρεθῆναι· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς οὕτως, ὡς ὁ ἀδελφὸς Φαυστῖνος ἤγαγεν, οὐδαμῶς εὕρομεν ταῦτα. ὅμως ἡμᾶς πρὸς ὀλίγον φυλάξαντας, ὡς προεῖπον, ἕως οὗ τὰ ἐντελῆ ἴσα ἔλθωσιν, ὁμολογοῦμεν· ὀφείλομεν δὲ αἰτῆσαι γράμμασιν ἡμετέροις καὶ τὸν σεβασμιώτατον τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἐπίσκοπον Βονιφάτιον, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁμοίως καταξιώσῃ πρὸς τὰς μνημονευθείσας ἐκκλησίας στεῖλαί τινας, ὀφείλοντας τὰ αὐτὰ ἴσα κατὰ τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα ἀγαγεῖν. νῦν δὲ τῆς μνημονευθείσης ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἅπερ ἔχομεν ἴσα, τοῖς πεπραγμένοις τούτοις συζεύξωμεν.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Ῥώμης εἶπεν· οὐδὲν ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη πρόκριμα ποιεῖ τῇ ἐκκλησίᾳ Ῥώμης, εἴτε περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου, εἴτε περὶ ἄλλων· ἐπειδὴ ἠξίωσεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Ἀλύπιος ἀμφιβόλους εἶναι τοὺς κανόνας· ἀλλὰ ταῦτα πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον Πάπαν ἡμῶν γράψαι καταξιώσατε, ἵνα καὶ οὗτος ὁλοκλήρους τοὺς κανόνας συζητῶν μετὰ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης περὶ πάντων τῶν ὁρισθέντων πραγματεύσῃ. ἀρκεῖ γάρ, ἵνα καθὼς ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη παρ᾽ ἑαυτῇ πραγματεύσῃ, οὕτω καὶ αὐτὸς καθ᾽ ἑαυτὸν συζητήσῃ· μή πως φιλονεικία μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τις ἀναφυῇ. ἀλλὰ μᾶλλον ἀδελφικῇ ἀγάπῃ βουλεύσασθαι, ἀντιγράφοντος αὐτοῦ, τί ὀφείλει κρατίστως φυλαχθῆναι.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐκτὸς ὧν προτεθείκαμεν ἐν τοῖς πεπραγμένοις, ἀνάγκη ἐστὶ καὶ γράμμασι τῆς ἡμετέρας βραχύτητος τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ πάντα, ὅσα ψηφιζόμεθα, εἰς πλῆρες ἐμφανίσαι· ἐὰν τοίνυν πᾶσιν ἀρέσκει ἡ ἡμετέρα ἐπακολούθησις, μάθωμεν στόματι πάντων.

Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· ἀρέσκει. Νουᾶτος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς Μαυριτανίας Σιτιφένσης, εἶπεν· Μεμνήμεθα νῦν τοῦτο τὸ ὑπομνηστικὸν περὶ πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν διακόνων, περιέχειν, πῶς ὀφείλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἢ ἐκ τῶν ὁμορούντων ἀκούεσθαι, ὅπερ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ οὐδαμῶς ἀνέγνωμεν· διὸ τοῦτο αὐτὸ κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγνωσθῆναι.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ἀναγνωσθῇ ἐπὶ τόπου καὶ τοῦτο τὸ ζητούμενον.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω.

Περὶ ἐκκλήτων δὲ κληρικῶν, τουτ᾽ ἔστι, τοῦ ἥττονος τόπου, τῆς συνόδου βεβαία ἐστὶν ἀπόκρισις· περὶ ἧς τί μέλλετε πράττειν, ἡγησάμεθα ὀφείλειν ἀναγνῶναι, ἐπειδὴ οὕτως λέλεκται).

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ὃ ἔτι κινοῦν με, σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. ἐάν τις τύχοι ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ καὶ τραχέως κινηθεὶς, κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, ἀφορίσαι τοῦτον τῆς ἰδίας θελήσοι ἐκκλησίας, προνοητέον ἐστὶν, ἵνα μὴ ἀναιτίως καταχριθῇ, ἢ ἀπολέσῃ τὴν κοινωνίαν· ἐχέτω ἐξουσίαν ἐκβληθεὶς προσελθεῖν τοῖς ὁμόροις, ὥστε ἀκουσθῆναι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιμελέστερον ψηλαφηθῆναι.

A *Faustinus episcopus sedis Romanæ legatus dixit, Nullum vestra sanctitas facit præiudicium Romanæ ecclesiæ, siue de hoc capite, siue de alijs. quandoquidem censuit frater noster & comminister Alypius dubios esse canones. Sed hæc sanctissimo & beatissimo Papæ nostro scribere dignemini, ut & ipse cum vestra sanctitate integros canones conquirens, de omnibus decretis tractet. Sufficit enim, vt quemadmodum vestra sanctitas in seipsa tractat, sic & ipse per seipsum conquirat, ne inter ecclesias* B *aliqua contentio exoriatur: sed potiùs fraterna dilectione consultetis, eo rescribente, quid debet obseruari.*

Aurelius episcopus dixit, Extra ea quæ proposuimus in ijs quæ antè scripta sunt, necesse est literas quoque nostræ exiguitatis, fratri nostro & sacrorum comministro Bonifacio, omnia quæcunque tractamus plenè significare. An ergo nostra placeat consequentia, ex ore omnium discamus.

Vniuersa synodus dixit, Placet. Nonatus episcopus, loci conseruator Mauritaniæ Sitifensis inquit, Meminimus nunc hoc commonitorium de presbyteris, & præterea de diaconis, continere quomodo debent à C *proprijs episcopis, vel ab ijs qui sunt finitimi, audiri, quod in Nicena synodo nequaquam legimus. Propterea id iubebit vestra sanctitas legi.*

Aurelius episcopus dixit, Legatur in loco hoc quoque quod quæritur.

DANIEL NOTARIVS LEGIT:

De appellationibus autem clericorum, hoc est minoris loci, synodi est firma responsio. de qua quid velitis agere existimamus introduci debere, quoniam sic dictum est.

D *Osius episcopus dixit: Quod me adhuc monet, tacere non debeo. Si quis fortè iracundus episcopus, quod esse non debet, celeriter, vel etiam asperè motus aduersus presbyterum, vel proprium diaconum, velit eum à propria ecclesia segregare, prouidendum est ne sine causa condemnetur, vel perdat communionem. Qui ergo eiectus est, habeat potestatem accedendi ad finitimos, vt causa eius audiatur & diligentiùs tractetur.*

Ei enim appellanti non debet audientia denegari: quin & ille episcopus, qui eum siue iure, siue iniuria, eiecit, toleranter feret vt res consideretur, & vel confirmetur, vel corrigatur eius sententia, & cetera.

Et his lectis, Augustinus episcopus ecclesiæ Hipponensis Numidiæ regionis dixit:

Hoc quoque nos seruaturos profitemur, seruata diligentiori Nicenæ synodi inquisitione.

Aurelius episcopus, Si præterea hoc quoque vobis placet, id responsione omnium vestrûm dilectionis confirmate.

Vniuersa synodus respondit, Omnia quæ in Nicena synodo constituta sunt, nobis omnibus placent.

Iucundus episcopus ecclesiæ Hyphetules, loci conseruator regionis Bysacenæ, dixit, Quod à Nicena synodo constitutum est, nequaquam potest ab vllo subuerti.

Faustinus episcopus Romanæ ecclesiæ loci conseruator dixit: Adhuc ex professione vestræ sanctitatis, partim quidem sancti Alypij, partim verò & fratris nostri Iucundi, quædam credo infirmari, quædam verò confirmari: quod non debet esse dubium, si ipsi canones habeantur. Ergo vt nobis & vobis placet, ad sanctissimum & colendissimum ecclesiæ Romanæ episcopum vestra sanctitas referre æquum censebit vt & ipse, quod sanctissimus Augustinus decernere dignatus est, decernat, & vtrumque possit considerare.

Nam & hoc concedendum est & silendum de appellationibus inferioris gradus. Sin autem de hoc quoque capite adhuc dubium est, æquum est beati throni sedem debere statuere. Si hoc quidem certè admitti, potest in canonibus inueniri.

A Οὐκ ὀφείλει γὰρ αὐτῷ παρακαλοῦντι ἡ ἀκοὴ ἀρνηθῆναι· κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως ἐκβαλὼν αὐτὸν, ἀνεξικάκως δέξεται, ὅπως τὸ πρᾶγμα σκοπηθῇ, καὶ ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ ἡ ψῆφος αὐτοῦ καὶ τὰ λοιπά.

Καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Ἱππώνης τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν·

Καὶ τοῦτο ἡμᾶς φυλάξοντας ὁμολογοῦμεν, σωζομένης τῆς ἐπιμελεστέρας ζητήσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

B Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν ἔτι μὲν καὶ τοῦτο ἀρέσκει, τῇ ἀποκρίσει τῆς πάντων ὑμῶν ἀγάπης βεβαιώσατε.

Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· Πάντα τὰ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ ὁρισθέντα πᾶσιν ἡμῖν ἀρέσκουσιν.

Ἰουκοῦνδος ἐπίσκοπος τῆς Σουπφετούλης ἐκκλησίας τοποτηρητὴς τῆς Βυζακίνης χώρας εἶπε· τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου παρατραπῆναι ὑπό τινος οὐδαμῶς δύναται.

C Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης εἶπεν· ἀκμὴν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, τοῦτο μὲν, τοῦ ἁγίου Ἀλυπίου, τοῦτο δὲ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἰουκουνδου, τινὰ ἀκυροῦσθαι πιστεύω, τινὰ βεβαιοῦσθαι. ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἀμφίβολον εἶναι ἐχομένων τῶν αὐτῶν κανόνων. τοιγαροῦν ὡς ἀρέσκει καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ σεβασμιώτατον ἐπίσκοπον τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, ἀναγαγεῖν ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη καταξιώσει·

D ἵνα καὶ αὐτὸς, ὅπερ καὶ ὁ ἁγιώτατος Αὐγουστῖνος ὁρίσαι κατηξίωσε, σκέψασθαι δυνηθῇ ἑκάτερον· καὶ γὰρ τοῦτο παραχωρητέον ἐστὶ, καὶ σιωπητέον τοῦτ᾽ ἔστι περὶ τῶν ἐγκλήτων τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ, ἐὰν ἀκμὴν εἰς ἀμφίβολόν ἐστιν· καὶ περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου δίκαιόν ἐστι τὸν ἐπίσκοπον τοῦ μακαρίου θρόνου ὀφείλειν τυπῶσαι, εἰ μήτοι ἀποδέχεσθαι τοῦτο ἐν τοῖς κανόσιν εὑρεθῆναι δύναται.

Schol. Bals. Cùm Faustinus veteris Romæ legatus quæsiuisset, vt de quibusdam ecclesiasticis quæstionibus tractaretur, vt à Papa illi mandatum fuerat, mandauit episcopus Aurelius hoc fieri. Et cùm Daniel notarius commonitoriũ legere cœpisset, dixit episcopus Zosimus vrbis Romæ loci conseruatoribus,

Ἑρμηνεία.

Φαυστίνου τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ζητήσαντος πραχθῆναι τινὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα κατὰ τὸ ἐντεταλμένον αὐτῷ παρὰ τοῦ Πάπα, ἐπέτρεψεν ὁ ἐπίσκοπος Αὐρήλιος τοῦτο γενέσθαι. καὶ δὴ τὰ τοῦ νοταρίου Δανιὴλ ἀρχομένου τὸ κομμονιτώριον ἀναγινώσκειν, εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος Ζώσιμος πρὸς τοὺς τοποτηρητὰς τῆς Ῥώμης,

A ἔτι οὐ λανθάνουσι, τουτέστιν οὐκ ἀγνοοῦνται τὰ ἐνταλθέντα ὑμῖν παρὰ τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου, καὶ ὀφείλουσι ταῦτα ἐξετασθῆναι, ὥσπερ ἐὰν ἡ σύνοδος κατὰ τὴν Ῥώμην ἐγένετο. ἐπεὶ διὰ τῆς παρουσίας ὑμῶν τῶν τοποτηρητῶν δοκοῦσι τὰ τῆς συνόδου ἐκεῖσε τελεῖσθαι. καὶ αὐτίκα προσετέθη ὁ ε΄. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὡς ὢν τάχα τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων· καὶ ἀμφιβολίας γενομένης περὶ τοῦ, εἰ ἔστιν ὁ κανὼν ἐκεῖσε τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀλύπιος, ὡς ἀναγκαῖον μέν ἐστι τοῦτον φυλάττεσθαι. B ἐπεὶ δὲ οὐχ εὑρίσκεται ἐκεῖσε ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς βίβλοις ταῖς περιεχούσαις τὰ πεπραγμένα εἰς τὴν κατὰ Νίκαιαν σύνοδον, παρακαλῶ ὦ Αὐρήλιε γενέσθαι γραφὴν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ τὸν Ἀντιοχείας, ἵνα ψηλαφηθῶσι τὰ ἐκεῖσε ὄντα πρωτότυπα παρακλητικὰ τῆς πρώτης συνόδου, ὧ ἐφ' ᾧ μὴ ἐκβληθῆναι τὸν αὐτὸν κανόνα, καὶ διαλυθῆναι τὸ ἀμφίβολον. τὰ μέντοι ἐν τούτῳ δηλούμενα φυλάττεσθαι μέχρις ἂν τὸ ἀμφισβητούμενον λυθῇ. τὸ αὐτὸ δὲ ἤθελε γενέσθαι καὶ παρὰ τοῦ Πάπα Ῥώμης. C οὕτω δὲ τούτων λαληθέντων, ὁ τοποτηρητὴς τῆς Ῥώμης Φαυστῖνος εἶπεν, μηδέν τι ἀπεικὸς εἰπεῖν τὸν Ἀλύπιον· καὶ ὁ Πάπας γὰρ ἵνα θελήσῃ τὴν φιλονεικίαν τῶν ἐκκλησιῶν περιαιρεθῆναι καὶ λυθῆναι. ἤρεσεν οὖν καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Αὐρηλίῳ τοῦτο γενέσθαι, καθὰ καὶ τῇ πάσῃ συνόδῳ. μετὰ δὲ τὸ ταῦτα συντελεσθῆναι, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Ναυάτου ἐπισκόπου καὶ τοποτηρητοῦ Μαυριτανίας, πῶς καὶ παρὰ τίνων ὀφείλουσιν οἱ κληρικοὶ δικάζεσθαι, καὶ τῶν κεκριμένων ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἐκκαλούμενοι. καὶ ἀπεκρίνατο ἐπίσκοπός τις ἐπονομαζόμενος Ὅσιος, τὸ ἔτι D κινοῦν με, σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω, καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ιδ΄. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου· ἅτινα καὶ ἐζητήθησαν ἐκεῖσε. καὶ τούτων τοίνυν πραχθέντων, εἶπεν ὁ Αὐγουστῖνος ὀφείλειν καὶ τὸν κανόνα τοῦτον φυλάττεσθαι, σωζομένης μέντοι τῆς ἐπιμελεστέρας ζητήσεως ἤτοι ἐξετάσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὥστε φυλαχθῆναι εἰ τῆς συνόδου ἐκείνης ἐστί. καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες, τὰ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ ὁρισθέντα, πᾶσιν ἀρέσκειν εἶπον, καὶ ὀφείλειν, εἰς τὸ ἑξῆς τηρεῖσθαι ἀπαρεγχείρητα. ζητεῖ καὶ τὰ ἐν τῷ ε΄. κανόνι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Non latent, hoc eſt non ignorantur, quæ vobis à ſede Apoſtolica mandata ſunt, & debent ea examinari perinde ac ſi ſynodus Romæ fieret. Nam per veſtram loci conſeruatorum præſentiam videtur ſynodus illic haberi. & ſtatim propoſitus eſt quintus cano Sardic. ſynodi, vt qui fortè eſſet Nicenæ ſynodi. & cùm orta eſſet dubitatio, an is eſſet patrum qui Niceæ conuenerunt, dixit epiſcopus Alypius, quòd neceſſarium quidem eſſet eum ſeruari. Sed quia non inuenitur in libris Græcis, qui continent quæ acta fuerunt in Nicena ſynodo, ſuadeo ô Aureli, vt ſcribatur ad epiſcopum Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, & Antiochenum, vt conſulant quæ illic ſunt archetypa primæ ſynodi, vt non eiiciatur hic canon, & diſſoluatur dubium. Quæ autem in eo declarantur, ſeruentur, donec fuerit ſolutum dubium: hoc ipſum autem etiam voluit à Romano Papa fieri. His autem ſic dictis, Fauſtinus Romæ loci conſeruator dixit, nihil abſurdi dixiſſe Alypium. Nam Papa quoque voluerit eccleſiarum contentionem ſolui, & reſecari. Placuit ergo epiſcopo quoque Aurelio hoc fieri, ſicut & vniuerſæ ſynodo. Poſtquam autem hæc perfecta ſunt, à Nauato epiſcopo & Mauritaniæ loci conſeruatore quæſitum eſt, quomodo, & à quibus debeant clerici iudicari, & qui ex condemnatis à proprio epiſcopo appellant, & reſpondit quidam epiſcopus, cui nomen erat Oſius, Quod me adhuc mouet, tacere non debeo, & cætera, quæ ſunt xiiij. can. Sard. ſyn. quæ etiam illic expoſita ſunt. His itaque tractatis, dixit Auguſtinus debere hunc canonem ſeruari, ſalua quidem certè diligentiori inquiſitione ſeu examinatione Nicenæ ſynodi. Reliqui quoque patres, quæ in Nicena ſynodo conſtituta ſunt, omnibus placere dixerunt, & debere in poſterum ſeruari inuiolabilia. Quæro etiam quæ in quinto canone Sardic. ſyn. à nobis ſcripta ſunt.

Aurelius episcopus dixit: Quæ olim vestræ dilectioni ostensa sunt à nobis exemplaria eorum quæ in Nicena synodo constituta sunt: sed & quæ à nostris præceptoribus, salutariter secundùm eiusdem synodi formam, & quæ præterea à nobis ordinata sunt, legi & actis inseri admittitis?

Vniuersa synodus dixit: Exemplaria fidei & decreta Nicenæ synodi, quæ olim nobis per Cæcilianum vestræ sanctitatis prædecessorem, præterea & partes, quæ his consequentes hîc constitutæ sunt, & nunc etiam communi consensu à nobis decreta sunt, in his ecclesiasticis actis inserta maneant scilicet, quemadmodum antè dictum est, ad venerabiles ecclesiarum episcopos, Antiochenæ, Alexandrinæ, & Constantinopolitanæ, vestra beatitudine dignante scribere: vt verißima Nicenæ synodi exemplaria cum propriarum literarum obsignatione mittant: vt veritate manifestata, hæc capita quæ in commonitorio frater & coëpiscopus noster Faustinus, & compresbyteri Philippus & Asellus, secum attulerunt, vel illic inuenta à nobis confirmentur, vel si non inuenta fuerint, coacta adhuc synodo, de ijs rursus inquiramus.

CONFESSIO FIDEI NICENÆ SYNODI.

Credimus in deum patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium factorem. Et in vnum dominum Iesum Christum filium dei, genitum ex patre, id est ex substantia patris, deum ex deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero: genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt & quæ in cælo, & quæ in terra. qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, & passus est, & resurrexit tertio die, secundùm scripturas, & ascendit in cælos, & sedet à dextris patris, & venit iudicatum viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, Erat quando non erat, & quòd ex non existentibus factus est, vel ex alia substantia vel essentia esse dicunt, vel mutabilem & alterabilem esse dei filium, eos anathematizat Catholica & Apostolica ecclesia.

A Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὰ ἔκπαλαι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ παρ' ἡμῶν ἐμφανισθέντα ἴσα τῶν ὁρισθέντων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, νῦν καταδέξασθαι· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων καθηγητῶν, κατὰ τὸν τῆς αὐτῆς συνόδου τύπον σωτηριωδῶς· ἔτι μὴν καὶ τὰ νῦν παρ' ἡμῶν ταχθέντα ἀναγνωσθῆναι καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθῆναι.

Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν, τὰ ἴσα τῆς πίστεως, καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τῆς πάλαι πρὸς ἡμᾶς διὰ Καικιλιανοῦ τοῦ προηγητοῦ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης προσενεχθέντας· B ἔτι μὴν καὶ ἀπὸ τούτοις ἑπόμενα τὰ μέρη ἐνταῦθα κατέστησαν, καὶ νῦν δὲ κοινῇ συζητήσει τῶν ὑμῶν ὡρίσθησαν, τούτοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθέντα μένωσι δηλονότι, καθὼς προλέλεκται πρὸς τοὺς σεβασμίους ἐπισκόπους τῶν ἐκκλησιῶν, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, γράψαι καταξιούσης τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἵνα τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ὑποσημειώσεως οἰκείων γραμμάτων ἀποστείλωσιν, ὅπως C φανερωθείσης τῆς ἀληθείας, τὰ κεφάλαια ταῦτα, ἅπερ ἐν τῷ κομμονιτωρίῳ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Φαυστῖνος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἄσελλος μεθ' ἑαυτῶν ἤγαγον, ἢ ἐκεῖσε εὑρισκόμενα ἀφ' ἡμῶν κυρωθῶσιν· ἢ ἐὰν μὴ εὑρεθῶσι, συνηγμένης ἔτι τῆς συνόδου περὶ τούτων ἑξῆς συζητήσωμεν.

Η ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, D ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τά τε ἐν οὐρανῷ, τά τε ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι, οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἄλλης οὐσίας λέγοντας ἀλλοιωτὸν ἢ τρεπτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν εἴκοσι κεφαλαίοις ἀνεγνώσθησαν· ἔπειτα τὰ ἐν ταῖς συνόδοις τῆς Ἀφρικῆς νομοθετηθέντα τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ἐντιθέμενα γινώσκονται.

A *Similiter & decreta Nicenæ synodi in xx. capitibus lecta sunt. Praeterea quæ in synodis Africæ constituta, præsentibus actu inserta cognoscuntur.*

Κανὼν α'.

Ὥστε τὰ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ ὁρισθέντα, παντὶ τρόπῳ παραφυλαχθήσονται.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Ταῦτα οὕτως παρ' ἡμῖν ἔχονται τὰ ἴσα τῶν ὁρισθέντων, ἅπερ τότε οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ἑαυτῶν κατήγαγον, ἧς τὸν τύπον φυλάττοντα τὰ ἑπόμενα καὶ ὁρισθέντα παρ' ἡμῶν βεβαιωθέντα φυλαχθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἀναγνωσθέντος τοῦ ἁγίου συμβόλου καθὼς ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ συνετέθη, ὡσαύτως καὶ τῶν κ'. κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου, πρὸς δέ, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ νομοθετηθέντων, καὶ διορίζομένων, ἀπαράτρωτα φυλάττεσθαι τὰ κατὰ Νίκαιαν συνοδικῶς πραχθέντα καὶ ἀποφανθέντα, εἶπεν ὁ Αὐρήλιος ὅτι τὰ παρὰ τῶν πατέρων τῆς Ἀφρικῆς μετακομισθέντα ἀπὸ Νικαίας ἴσα τῶν τότε ὁροθετηθέντων, οὕτως ἔχουσιν ὡς ἀνεγνώσθησαν· καὶ ὀφείλουσι κατὰ τὴν τούτων ἀκολουθίαν πραχθῆναι καὶ ὁρισθῆναι, τὰ ἑπομένως λαληθῆναι ὀφείλοντα καὶ βεβαιωθῆναι, ἐφ' ᾧ φυλάττεσθαι καὶ εἰς τὸ ἑξῆς.

CANON I.

Quare quæ in Nicena synodo constituta sunt, omnibus modis obseruabuntur.

Aurelius episcopus dixit: Hæc sic à nobis habentur exemplaria eorum quæ definita sunt, quæ tunc patres nostri à Nicena synodo secum detulerunt: cuius typum seruantia ea quæ sequuntur, & B *à nobis constituta sunt, confirmata seruentur.*

SCHOL. BALS. Lecto sancto symbolo, quemadmodum in prima synodo compositum est, similiter & xx. canonibus eiusdem synodi, & iis præterea quę in Africa cõstituta fuerant, & decernentibus illęsa seruari quæ synodaliter acta & pronunciata sunt, dixit Aurelius, quòd exemplaria eorum quæ à patribus Niceæ constituta sunt, sic habent vt lecta sunt, & debent his conse- C quenter agi, & decerni quæ iis consequenter edi debent, & confirmari, vt deinceps quoque seruentur.

Κανὼν β'.

Θέλοντος τοῦ θεοῦ, ἴσῃ ὁμολογίᾳ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ πίστις, ἡ δι' ἡμῶν παραδεδομένη ἐν ταύτῃ τῇ ἐνδόξῳ συνελεύσει, πρωτοτύπως ὁμολογητέα ἐστίν· ἔπειτα ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις μετὰ συναιρέσεως ἑκάστου καὶ ὁμοῦ πάντων φυλακτέα ἐστίν. πρὸς βεβαιωτέας δὲ τὰς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν τῶν ἔναγχος χειροτονηθέντων διανοίας, ταῦτα δεῖ προσθῆναι, ἃ παρὰ τῶν πατέρων βεβαίᾳ διατυπώσει παρελάβομεν· ὥστε τῆς Τριάδος, τοῦτ' ἔστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἑνότητα, τὴν μηδεμίαν ἔχειν διαφορὰν γινωσκομένην, ἣν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἐγκαθιερωθεῖσαν κατέχομεν· καθὼς ἐμάθομεν, οὕτω τοὺς λαοὺς τοῦ θεοῦ διδάξομεν. ὁμοίως ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῶν ἔναγχος προαχθέντων ἐλέχθη φανερῶς, οὕτως δεχόμεθα, οὕτω κατέχομεν, οὕτως διδάσκομεν, τῇ πίστει τῇ εὐαγγελικῇ ἅμα τῇ ὑμετέρᾳ διδασκαλίᾳ ἑπόμενοι.

CANON II.

Deo volente, æquali confeßione ecclesiastica fides per nos tradita, in hac inclyta congregatione primùm est confitenda: ad confirmandas autem fratrum & coepiscoporum nostrorum nuper ordinatorum mentes, hæc ad icere oportet quæ firma constitutione à patribus accepimus. D *Quare trinitatis, id est patris & filij, & spiritus sancti vnitatem, quæ nullam habere differentiam cognoscitur, in nostris mentibus consecratam detinemus: & sicut didicimus, ita populos Dei docemus. Omnes episcopi dixerunt. Sic suscipimus, sic detinemus, sic docemus, fidem euangelicam simul cum vestra doctrina sequentes.*

SCHOL. BALS. Dicunt patres, A in hac congregatione, primùm quidem fidem ecclesiasticam confitemur, scilicet quæ à fidelium ecclesia creditur, quæ per nos scilicet episcopos tradita fuit. Præterea & seruare affirmamus ecclesiasticum ordinem, vnoquoque nostrum ei rei assentiente & simul omnibus. Ad confirmandam autem mentem fratrum nostrorum & coëpiscoporum qui nuper ordinati sunt, adiici oportet quæ à patribus nostris, hoc est ab antiquis episcopis, firma ordinatione, seu vt firmum & certum canonem accepimus. Et statim subiiciunt quæ acceperunt, scilicet de trinitate, quòd trinitas nullam habeat differentiam, pro eo quod est, nihil inter se differunt pater, & filius, & spiritus sanctus, scilicet sine vniuscuiusque proprietatibus: sed vnitas in ipsis significatur, scilicet quòd tres personæ vnum sunt, & substantia, & gloria, & potentia: & sic fidem nostris mentibus consecratam, id est impressam, cognoscimus, inquiunt patres, & sic populos docemus, C quemadmodum docti sumus, euangelicam doctrinam sequentes.

CANON III.

De continentia Aurelius episcopus dixit, In priore synodo de continentiæ & castitatis modo quærebatur. Placuit vt hi tres gradus, qui vinculo castitatis per consecrationem implicati sunt, episcopi, inquam, presbyteri, & diaconi, vt sanctos episcopos & sacerdotes Dei, & Leuitas, & diuinis sacrificiis ministrantes decet, sint in omnibus continentes, vt possint quod à Deo petunt, assequi: vt quod per Apostolos etiam ab ipsa antiquitate seruatum est, nos quoque similiter seruemus. D

SCHOL. BALS. Hic canon vult omnem exercere virtutem qui sancta mysteria contrectant, scilicet episcopos, sacerdotes, & diaconos: & esse continentes, non per solam temperantiam, sed in omni facto & opere. Sic enim, inquit, à Deo exaudientur pro populo precantes,

Ἑρμηνεία.

Φασὶν οἱ τῆς συνόδου, ὅτι ἐν τῇ συνελθούσῃ ταύτῃ πρῶτον μὲν ὁμολογοῦμεν τὴν ἐκκλησιαστικὴν πίστιν, ἤγουν τὴν παρὰ τῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας δοξαζομένην, ἥτις δι' ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων δηλαδὴ παραδέδοται. ἔπειτα φυλάττειν κατατιθέμεθα τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, εἰς τοῦτο ἑκάστου ἡμῶν συναινοῦντος καὶ ὁμοῦ πάντων. πρὸς δὲ βεβαίωσιν τῆς διανοίας τῶν πρὸ ὀλίγου χειροτονηθέντων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, προσθεῖναι δεῖ, ἃ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν πα- B τέρων, τουτέστι τῶν ἀρχαίων ἐπισκόπων, βεβαίᾳ διατυπώσει, ἤγουν ὡς κανόνα βέβαιον καὶ ἀσφαλῆ παρελάβομεν. καὶ αὐτίκα ἐπάγουσιν ἃ παρέλαβον, ἤτοι τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅτι οὐδεμίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἁγία τριάς, ἀντὶ τοῦ κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἄνευ δηλονότι τῶν ἑκάστου ἰδιοτήτων, ἀλλ' ἑνότης γινώσκεται ἐν αὐτοῖς, ἤγουν ὅτι ἕν εἰσι τὰ τρία πρόσωπα, κατά τε οὐσίαν καὶ δόξαν καὶ δύναμιν. καὶ οὕτω τὴν πίστιν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις καθιερωθεῖσαν, ἤγουν ἐντυπωθεῖσαν, ἀφωσιωθεῖσαν γινώσκομεν. Φασὶν οἱ τῆς συνόδου, καὶ οὕτω διδάξομεν τοὺς λαοὺς καθὼς ἐδιδάχθημεν, τῇ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ ἑπόμενοι.

Κανὼν γʹ.

Περὶ ἐγκρατείας Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν τῇ προλαβούσῃ συνόδῳ ὡς περὶ ῥυθμοῦ ἐγκρατείας καὶ ἁγνείας ἐζητεῖτο. ἤρεσεν, ὥστε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τούτους τοὺς συνδέσμῳ τινὶ ἁγνείας διὰ τῆς καθιερώσεως συμπεπλεγμένους (φημὶ δὴ ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις) ὡς πρέπει ὁσίοις ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσι θεοῦ καὶ Λευίταις καὶ ὑπουργοῦσι θείοις καθιερώμασιν, ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν· ὅπως δυνηθῶσιν ὃ παρὰ τοῦ θεοῦ ἁπλῶς αἰτοῦσιν, ἐπιτυχεῖν· ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθὲν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν οὗτος, πάσης ἐργάτας ἀρετῆς εἶναι θέλει τοὺς τὰ ἅγια μυστήρια μεταχειριζομένους, ἤγουν ἐπισκόπους, ἱερεῖς, καὶ διακόνους, καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι μὴ διὰ μόνης σωφροσύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς ἔργου καὶ πράγματος. οὕτω γάρ φησιν εἰσακουσθήσονται παρὰ τοῦ θεοῦ εὐχόμενοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,

καὶ πληροφορήσουσι φυλάττειν τὰ παραδοθέντα A ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας.

Κανὼν δ'.

Περὶ διαφόρων τάξεων ὀφειλουσῶν ἀπέχεσθαι γυναικῶν, Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικένου τῆς Ποτεντινῆς χώρας, τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, εἶπεν· ἀρέσκει ἵνα ἐπίσκοπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος καὶ πάντες οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες τῆς σωφροσύνης φύλακες γυναικῶν ἀπέχωνται. B

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν πρὸ τούτου κανὼν, περὶ ἐγκρατείας διελέχθη τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, οὗτος δὲ ἰδικώτερον, περὶ σωφροσύνης καὶ ἀποχῆς γυναικῶν. ἐκ τούτων δὲ τῶν κανόνων, μάλιστα δὲ τοῦ παρόντος, οἱ ἐν Ῥώμῃ καὶ ὅσοι ἐκείνοις ὁμογνώμονες, δοξάζουσι μηδὲ τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χρῆναι νομίμως γυναιξὶ συνομιλεῖν, ἀλλ' ἀζύγους εἶναι. C σφάλλονται δὲ κἂν τούτῳ ὥσπερ καὶ ἐν ἑτέροις. ὁ γὰρ πέμπτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἐπίσκοπος φησὶν ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας. καὶ ἴσως ἐρεῖ τις, ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν οἱ ἐπίσκοποι γυναῖκας οὐκ ἔχουσιν· ἀλλὰ τοῦτο, τοῖς τῆς λεγομένης ἕκτης συνόδου πατράσι νενομοθέτηται, λέγουσιν ἐν τῷ ιβ'. κανόνι, ὡς οὐκ ἐναντιούμενοι τοῖς παρὰ τῶν ἀποστόλων ὁρισθεῖσι, τοῦτο φαμέν. ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τῶν λαῶν προμηθούμενοι, καὶ τοῦ μὴ δοῦναι μῶμόν τινα κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. D ἡ δὲ αὐτὴ σύνοδος ἐν ιγ'. κανόνι, τὸν τε παρόντα κανόνα ἡρμήνευσε, λέγουσα τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἢ ὑποδιακόνους ἀποστερεῖν τῆς πρὸς νόμιμον γυναῖκα συναφείας καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω. καὶ ὁ ἑβδομηκοστὸς δὲ κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, ἐλέγχει τοὺς Λατίνους περὶ τούτου κακῶς φρονοῦντας. λέγει γὰρ, ἤρεσεν ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ἐπισκόπους κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γυναικῶν·

A & reuera ostendent se ea seruare quę à sanctis Apostolis tradita sunt, & ab antiqua, literis non tradita, ecclesiastica consuetudine.

CANON IIII.

De diuersis ordinibus, qui debent à mulieribus abstinere, Faustinus episcopus dixit, Placet vt episcopus, & presbyter, & diaconus, & omnes qui sacra contrectant, temperantiæ custodes, à fœminis abstineant. Ab omnibus episcopis dictum est, Placet vt omnes seruent continentiam, qui altari assident seu seruiunt. Dist. 13. Episcopos.

B SCHOL. BALS. Præcedens quidem canon disseruit de continentia episcoporum, presbyterorum, & diaconorum. Hic verò specialiùs de temperantia & abstinentia à fœminis. Ex his autem canonibus, & maximè præsenti, Romani, & quotquot sunt eiusdem cum illis sententiæ, opinantur, ne presbyteros quidem, vel diaconos posse cum vxoribus coniungi, sed eos coniugij expertes remanere debere: falluntur autem etiam in hoc quemadmodum C & in aliis. Quintus enim canon sanctorum Apostolorum, Episcopus, inquit, vel presbyter, vel diaconus suam vxorem pietatis prætextu ne eiiciat. Et fortasse dicet quispiam, quòd etiam qui sunt apud nos episcopi, vxores non habent. Sed hoc constitutum est à patribus sextæ, quę dicitur, synodi, dicentibus in xij. canone, Non repugnantes iis quæ ab Apostolis constituta sunt, hoc dicimus, sed salutis, & ad meliora progressionis populorum curam gerentes, & ne detur occasio reprehendēdi sacerdotalem constitutionem. D Eadem autem synodus in xiij. canone præsentem canonem interpretatur dicens, A presbyteris, & diaconis, vel subdiaconis, vt à propriis vxoribus abstineant, exigi tempore contrectationis sanctorum mysteriorum: & subiungens, Quòd si quis ausus fuerit presbyteros, vel diaconos, vel subdiaconos, legitima vxoris coniunctione & societate priuare, deponatur. Canon quoque lxx. præsentis synodi conuincit Latinos de hac re malè sentire. Dicit enim, Placuit vt presbyteri & diaconi & episcopi secundùm proprios terminos etiam à suis vxoribus abstineant.

Vt ex hoc ostendatur, & presbyteros, & diaconos, & episcopos, cum mulieribus vixisse : nec prohibuit eis synodus cum ipsis consuetudinem, nisi secundùm proprios terminos, id est, in præstitutis vniuscuiusque vicis diebus. A

Canon V.

De auaritia Aurelius episcopus dixit, Auaritiæ cupiditatem, quam omnium malorum matrem nemo esse dubitat, reprimere opus est, vt non alienis terminis vtatur, neque vt vlli omnino clerico liceat, ex quauis re vsuram accipere : & quæ recens quidem relata obscura sunt, & omnino latent, à nobis considerata, typicè decernentur. De quibus autem diuina scriptura apertissimè constituit, ea non decerni, sed illa potiùs sequi oportet. Consequenter enim quod est in laicis reprehendendum, multò magis debet in clericis condemnari. Vniuersa synodus dixit, Nemo aduersus prophetas, nemo aduersus euangelia sine periculo fecit. B

Schol. Bals. Quadragesimus quartus canon sanctorum Apostolorum, & iiij. Laodicenæ, auersantur clericos qui vsuras accipiunt. C xvij. autem canon j syn. subiicit eos depositioni. Hos ergo canones, patres, terminos vocantes, & auaritiam, ac turpe lucrum, vsurarum acceptionem nominantes, statuerunt non oportere transgredi terminos patrum siue canonas, nec clericos ex re qualibet vsuras accipere : scilicet, nec ex pecunia mutuo data, nec ex frumento commodato, nec ex vlla alia specie. Adiecerunt autem, quòd quæ recens quidem lata seu decreta sunt, ea sunt D obscura & euanida, vt quæ ignorentur. De quibus autem diuina scriptura constituit, seu legem tulit, non oportet decernere, sed ea potiùs quę decreta sunt, sequi. Diuinã autem scripturam sacros canones nominant, & dicta scripturæ, vt, Non dabis fratri tuo pecuniam ad vsuram : &, Pecuniam suam non dedit ad vsuram, & quæ sunt huiusmodi. Deinde probant, quomodo turpe est & indecorum, iis qui sunt sacris initiati, fœnerari : & dicunt, Quòd si in laicis quidem est reprehendẽdum, hoc est, vituperandum,

ὡς ἐντεῦθεν δείκνυσθαι ὅτι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ διάκονοι, γυναιξὶ συνεβίουν. καὶ οὐκ ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς ἡ σύνοδος τὴν πρὸς αὐτὰς ὁμιλίαν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, τουτέστι κατὰ τὰς ὡρισμένας ἡμέρας τῆς ἑκάστου ἐφημερίας.

Κανὼν ε'.

Περὶ ἀπληστίας Αυρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὴν τῆς ἀπληστίας ἐπιθυμίαν, ἣν πάντων τῶν κακῶν μητέρα εἶναι οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, δέον ἐπέχειν ἵνα μήτις τοῖς ἀλλοτρίοις ὅροις κατακέχρηται, μηδὲ ἵνα διὰ κέρδος τοὺς τῶν πατέρων ὅρους τις ὑπερβαίνῃ· μηδὲ ἵνα παντελῶς τινὶ κληρικῷ ἐξὸν εἴη ἀπὸ οἱουδήποτε πράγματος τόκον λαβεῖν. καὶ τὰ μὲν νεωστὶ ἀνενεχθέντα ἀμαυρὰ ὄντα, καὶ καθόλου λανθάνοντα σκοπούμενα παρ' ἡμῶν τυπωθήσονται. περὶ δὲ ὧν φανερώτατα ἡ θεία γραφὴ ἐθέσπισεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἕπεσθαι. ἀκολούθως γὰρ τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον, πολλῷ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς ὀφείλει καταδικάζεσθαι. σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· οὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τῶν εὐαγγελίων, χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μδ'. κανὼν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ὁ δ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ἀποτρέπουσι τόκους λαμβάνειν τοὺς κληρικούς. ὁ δὲ ιζ'. κανὼν τῆς α'. συνόδου καθαιρέσει καθυποβάλλει αὐτούς. τούτους οὖν τοὺς κανόνας, ὅρους καλέσαντες οἱ πατέρες, καὶ ἀπληστίαν, καὶ αἰσχροκέρδειαν τὴν τῶν τόκων λῆψιν κατονομάσαντες, διωρίσαντο μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς τῶν πατέρων ὅρους, ἤγουν τοὺς κανόνας, καὶ λαμβάνειν τόκους κληρικὸν ἀφ' οἱουδήτινος πράγματος, ἤγουν μήτε ἀπὸ δανείου νομισμάτων, μήτε ἀπὸ δανείου σίτου, ἢ ἑτέρου εἴδους τινός. προσέθηκαν δὲ ὅτι τὰ μὲν νεωστὶ ἀνενεχθέντα ἤγουν τυπωθέντα, ἀσαφῆ καὶ σκοτεινά εἰσιν, ὡς ἀγνοούμενα. περὶ ὧν δὲ ἡ θεία γραφὴ ἐθέσπισεν ἤτοι ἐνομοθέτησεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκολουθεῖν τοῖς νενομοθετημένοις· θείαν δὲ γραφὴν, τούς τε ἱεροὺς κανόνας ὠνόμασαν, καὶ τὰς γραφικὰς ῥήσεις, οἷον τὸ, οὐκ ἐκτοκιεῖς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου. τὸ, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Εἶτα κατασκευάζουσι, πῶς ἄτοπον ἐστὶ καὶ αἰσχρὸν τὸ δανείζειν ἐπὶ τόκοις ἱερωμένους. καὶ φασὶν ὅτι, ὅπερ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμόν ἐστι, τουτέστι, ψεκτὸν καὶ διαβαλλόμενον,

ἀκολούθως ἐν κληρικοῖς, πολλῷ μᾶλλον ὀφείλει καταδικάζεσθαι. πρὸς ταῦτα ἡ σύνοδος εἶπεν,

Οὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν.

Ἑρμηνεία. Ἤγουν ὅτι ἐπεὶ καὶ τῇ παλαιοτέρᾳ γραφῇ (ταύτην γὰρ διὰ τῶν προφητῶν ἐδείξαντο) καὶ τῇ νέᾳ, (ἣν διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐνεφάνισαν,) ἀπαγορευμένον ἐστὶ τὸ τοκίζειν, οὐδεὶς ποιῶν τὰ ἀπηγορευμένα αὐταῖς, ἐκφεύξεται τὸν κίνδυνον. κινδυνεύσει γὰρ περὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν, τουτέστι καθαιρεθήσεται.

Κανὼν ϛʹ.

Ὥστε χρίσμα ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. Φορτουνάτος ἐπίσκοπος εἶπεν, ἐν ταῖς παρελθούσαις συνόδοις μεμνήμεθα ὁρισθέντα, ὥστε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν μετανοούντων ἢ κορῶν καθιέρωσιν ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. ἐὰν δέ τις ἀναφυῇ τοῦτο πράττων, τί δεῖ περὶ τούτου ὁρίσαι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὸ ὑμέτερον ἀξίωμα ἤκουσεν, τὸ ἀνενεχθὲν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Φορτουνάτου· τί πρὸς ταῦτα λέγετε; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, χρίσματος ποίησις, καὶ κορῶν καθιέρωσις, ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνηται· μήτε δὲ καταλλάξαι τινα εἰς δημοσίαν λειτουργίαν πρεσβυτέρῳ ἐξεῖναι, τοῦτο πᾶσιν ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Χρίσματος ποίησις ἐστὶν, ἡ τοῦ ἁγίου μύρου τελετή· καταλλαγὴ μετανοούντων, τὸ δέχεσθαι λογισμοὺς ἁμαρτανόντων, καὶ λύειν τοὺς ἴσως ἐπιτιμηθέντας, ἐκ τοῦ ἐπιτιμίου. καταλλάσσει γὰρ τούτους ὁ ψυχικὸς ἰατρὸς μετὰ τοῦ θεοῦ, διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιστροφῆς. κορῶν δὲ καθιέρωσις, οὐχὶ διακονισσῶν χειροτονία ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἔθος ἦν, κόρας προσάγεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ παρθενίαν ὁμολογούσας, καὶ ταύτας οἱ ἐπίσκοποι δι᾽ εὐχῶν καθιέρουν, ὡς ἀνατεθείσας τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖνοι ἐφρόντιζον τῆς φυλακῆς αὐτῶν καθὼς δηλοῦται ἀπὸ τοῦ μδʹ· κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. ταῦτα οὖν γίνεσθαι παρὰ πρεσβυτέρων ἡ σύνοδος ἀπηγόρευσεν. ὥσπερ καὶ τὴν τῶν ναῶν καθιέρωσιν· καὶ δέδωκε τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τοῖς ἀρχιερεῦσι. τὸ δὲ καταλλάξαι εἰς δημοσίαν λειτουργίαν, τοιοῦτον ἐστίν. οἱ ἐπιτιμηθέντες,

A consequenter in clericis debet multo magis condemnari. Ad hæc synodus dixit, Nemo aduersus prophetas, nemo aduersus euangelium sine periculo fecit: id est, quoniam & veteri testamento (id enim per prophetas significabant:) & nouo (quod per euangelium ostendebant) prohibitum est fœnerare: nemo qui ea facit quæ sunt illis prohibita, periculum effugerit. In pœnæ enim periculum vocabitur, id est, deponetur.

B

Canon VI.

Vt Chrisma à presbyteris non fiat. Fortunatus episcopus dixit, In prioribus synodis hæc fuisse constituta meminimus, ut Chrisma, vel eorum qui pœnitentiam agunt reconciliatio, vel puellarum & templorum consecratio, à presbytero non fiat. Si quis autem hoc agens apparuerit, quid de eo statuere oportet? Aurelius episcopus dixit, Dignitas vestra audiuit, quid à fratre, & nostro in sacris comministro Fortunato prolatum est, quid ad ea dicitis? Ab omnibus episcopis dictum est, Chrismatis confectio, C *& puellarum consecratio, à presbyteris ne fiat: nec aliquem reconciliare in publico rei sacræ ministerio presbytero liceat, hoc omnibus placet.*

Dist. xxij. Si iubet sanctitas vestra.

Schol. Bals. Chrismatis confectio, est sancti vnguenti mystica peractio. Reconciliatio eorum qui pœnitentiam agunt, est eorum qui peccāt, supputationes audire, & eos à pœna soluere quibus pœna fortè iniuncta est. Medicus enim animæ eos cum Deo conciliat, per pœnitentiam, & conuersionem ad id quod D est melius. Puellarum autem consecratio, non est diaconissarum per manuum impositionem ordinatio: sed mos erat puellas ad ecclesiam adduci virginitatem profitentes, & eas episcopi per preces consecrabant vt Deo dedicatas, & illi earum custodiæ curam gerebant. Vt ex xliiij. canone præsentis synodi declaratur. Hæc ergo à presbyteris fieri prohibuit synodus: quemadmodum & templorum consecrationem: & dedit eorum facultatem antistitibus. Illud autem, conciliare in publico rei sacræ ministerio, est eiusmodi. Ij quibus pœna, quæ aliàs pœnitentia dicitur, iniuncta est,

& ab ecclesia arceantur, non permittuntur cum fidelibus consistere: sed per se Deum laudare non prohibentur. Quando autem à pœna absoluti fuerint, tunc consistunt cum fidelibus: & publicè seu palam Deum cum populo laudant. Lege & xxxvij. can. præsentis synodi: nec tibi videatur repugnare lij. canon Apostolicus, qui dicit episcopos & presbyteros suscipere eos qui conuertuntur. Quare nota, quòd qui sine episcopali permissione hominum confessiones excipiunt, sacrati monachi, malè faciunt. multò autem magis profani. Ij enim nec cum permissione episcopi possunt tale quidquam exercere. Et ideo synodalis quoque declaratio facta est ex supplicatione partis venerabilis monasterij Euergetidis, quòd quoniam statutum monasterij decernit eius præfectum monachorum confessiones auditurum, profano autem non permittitur confessiones excipere, necessariò sequitur præfectum esse sacerdotem. Præfecti autem, vt sæpe diximus, homines profani fiunt. Nam & mulieres quoque monasteriis præficiuntur, sed hominum confessiones non audiunt. His ita se habentibus, dicunt aliqui, quòd quoniam ab antistitibus fit puellarum consecratio, non licebit monasterij præfecto, qui est sacratus, vel, vt semel dicam, sacerdoti monacho, quemuis monachum tondere sine episcopali permissione. Idem enim est puellarum consecratio, & monachorum tonsura. Mihi autem videtur sacerdotes præfectos posse citra vllum impedimentum tondere, etiam sine episcopali permissione. Si enim xiiij. can. vij. synodi permittit monasterij præfecto etiam lectoris characterem facere absque scientia episcopi, in proprio monasterio, multo magis ei tondere permisit. Et lege quæ in eo ipso xiiij. can. scripta sunt. Qui autē sunt simpliciter sacerdotes monachi, debent facere tonsuras cum scientia episcopi propter præsentem canonem. nisi quis fortè hoc quoque velit fieri sola monachi sacerdotis voluntate ex longa consuetudine, quæ & canone & lege fuit potentior.

A καὶ τῆς ἐκκλησίας εἰργόμενοι, οὐ παραχωροῦνται συνίστασθαι μετὰ τῶν πιστῶν· καθ' ἑαυτοὺς δὲ ὑμνεῖν τὸν θεὸν οὐ κωλύονται. ὅτε δὲ τῆς ἐπιτιμίας λυθῶσι, τότε συνίστανται τοῖς πιστοῖς· καὶ δημοσίᾳ ἤγουν φανερῶς ὑμνοῦσι τὸν θεὸν μετὰ τοῦ δήμου. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λζ΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου· καὶ μὴ ἐναντιωθήτω σοι ὁ νβ΄. ἀποστολικὸς κανὼν, λέγων τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους δέχεσθαι τοὺς ἐπιστρέφοντας. ἀλλ' εἰπὲ καὶ τούτοις τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ παρέκτασιν τῶν ἐπισκόπων, δέχεσθαι τοὺς μετανοοῦντας. ὥστε σημείωσαι
B ὅτι οἱ χωρὶς ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς δεχόμενοι λογισμοὺς ἀνθρώπων ἱερώμενοι μοναχοὶ, κακῶς· πολλῷ δὲ πλέον οἱ ἀνίεροι. οὗτοι γὰρ οὐδὲ μετὰ παρέκτασιν ἐπισκοπικῆς δύνανται τοιοῦτόν τι ἐνεργῆσαι. διὸ καὶ σημείωμα γέγονε συνοδικὸν τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Θεοδοσίου ἐκ προσελεύσεως τοῦ μέρους τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος, ὡς ἐπεὶ τὸ τυπικὸν τῆς τοιαύτης μονῆς διορίζεται δέχεσθαι τὸν κατὰ καιροὺς καθηγούμενον αὐτῆς τοὺς λογισμοὺς τῶν μοναχῶν, οὐκ ἔξεστι δὲ ἀνιέρῳ δέχεσθαι λογισ-
C μοὺς, ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τὸ εἶναι τὸν καθηγούμενον ἱερέα. ἡγούμενοι δὲ, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἀνίεροι γίνονται. ὅτι καὶ γυναῖκες ἡγουμενεύουσι μὲν, λογισμοὺς δὲ ἀνθρώπων οὐ δέχονται. τούτων οὕτως ἐχόντων, λέγουσί τινες, ὡς ἐπεὶ παρὰ ἀρχιερέως ἡ τῶν κορασίων καθιέρωσις γίνεται, οὐκ ἔσται ἐπ' ἀδείας ἱερωμένῳ καθηγουμένῳ ἢ ἁπλῶς ἱερεῖ μοναχῷ, ἀποκείρειν οἱονδήτινα μοναχὸν χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. ταυτὸν γάρ ἐστιν ἡ τῶν κορασίων καθιέρωσις, καὶ ἡ τῶν μοναχῶν ἀπόκαρσις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπαρεμποδίστως τοὺς ἱερεῖς καθηγουμένους ἀποκείρειν καὶ
D δίχα ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς. Εἰ γὰρ ὁ ιδ΄. κανὼν τῆς ζ΄. συνόδου, ἐκχωρεῖ τῷ καθηγουμένῳ καὶ σφραγίδα ἀναγνώστου ποιεῖν εἰς τὴν οἰκείαν μονὴν, πολλῷ πλέον ἐξεχώρησεν αὐτῷ τὴν ἀπόκαρσιν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ αὐτῷ ιδ΄. κανόνι γραφέντα. εἰ δὲ ἁπλῶς ἱερεῖς μοναχοὶ, ὀφείλουσι τὰς ἀποκάρσεις ποιεῖν μετὰ εἰδήσεως ἐπισκοπικῆς διὰ τὸν παρόντα κανόνα· εἰ μήπου τις καὶ τοῦτο θελήσει γίνεσθαι κατὰ μόνην τὴν τοῦ μοναχοῦ ἱερέως θέλησιν, ἀπὸ τῆς μακρᾶς συνηθείας τῆς ἀντὶ νόμου καὶ κανόνος κρατούσης.

Κανὼν ζ΄.

Περὶ τῆς τῶν ἐν κινδύνῳ καθεστώτων καταλλαγῆς, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐάν τις ἐν κινδύνῳ καθεστὼς αἰτήσῃ ἑαυτὸν καταλλαγῆναι τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις τοῦ ἐπισκόπου ἀπόντος, ὀφείλει εἰκότως ὁ πρεσβύτερος ἐρωτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, καὶ οὕτως τὸν ἐν κινδύνῳ καταλλάξαι κατὰ τὴν ἐκείνου παραγγελίαν. τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα ὀφείλομεν σωτηριώδει βουλῇ κυρῶσαι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἀρκεῖ ὅπερ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγκαίως ἡμᾶς ὠφελῆσαι κατηξίωσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐναργῶς ἀναφαίνεται, μὴ ἐξεῖναι τοῖς ἱερεῦσιν ἐξομολογήσεις ἀνθρώπων ἀναδέχεσθαι, καὶ συγχωρεῖν ἁμαρτίας χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. Φησὶ γάρ, ἐὰν κινδυνεύῃ τις περὶ τὴν ζωήν, καὶ ζητήσῃ καταλλαγῆναι, ἤγουν παραχωρηθῆναι, εἰς μετάληψιν τῶν ἁγίων ἁγιασμάτων μετ᾿ ἐξομολόγησιν (ἄπεστι δὲ ὁ ἐπίσκοπος) οὐ δύναται ἱερεὺς καταλλάξαι τοῦτον· ἀλλ᾿ ὀφείλει ἐρωτᾶν τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐπέχοντα τόπον ἀποστόλου, καὶ λαβόντα ἐξουσίαν ἀπὸ θεοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν, καὶ μετ᾿ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ποιεῖν τὴν καταλλαγήν, ἐὰν πῶς ἐστὶν εὐχερὲς γενέσθαι τὴν ἐρώτησιν. Εἰ γὰρ ἄπεστι μακρὰν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ θάνατος ἐφίσταται, καὶ χωρὶς τοῦ ἐρωτηθῆναι τὸν ἐπίσκοπον, δοθήσεται καταλλαγὴ παρὰ τοῦ ἱερέως, κατὰ τὸν μγ΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. Εἰ γοῦν οὐδὲ ἐπιτελευτίαν καταλλαγὴν χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς ὁ ἱερεὺς δίδωσι, ὡς μηδὲ ἐξουσίαν ἔχων τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, πολλῷ πλέον ἐξομολόγησιν οὐ δέξεται ὑγιαίνοντος. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, καὶ τοῦ ϛ΄. κανόνος μὴ παρακελευσαμένου τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὸν ἱερέα τὸν δίχα ἐπιτροπῆς ἐπισκόπου δεξάμενον λογισμούς, κατὰ τὴν ἐρώτησιν τοῦ Φουρτουνάτου, ἀλλὰ μηδὲ τοῦ παρόντος κανόνος περὶ τούτου τι διοριζομένου, εἶπον τινὲς παρὰ τῇ ἐπισκοπῇ διακρίσει ἀνακεῖσθαι τὴν κόλασιν τοῦ παραβάτου τοῦ κανόνος. ὁ δὲ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Μιχαὴλ ὁ γεγονὼς ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ἔλεγεν ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι τὸν τοιοῦτον ἱερέα, κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς διοριζομένους καθαιρεῖσθαι τοὺς παρ᾿ ἐνορίαν ἐνεργοῦντας ἱερατικόν τι, καὶ τοὺς παραβάτας τῶν κανόνων.

A

CANON VII.

De reconciliatione eorum qui sunt in periculo: Aurelius episcopus dixit, Si quis in periculo constitutus petiuerit se ipsum reconciliari sacris altaribus, absente episcopo, iure debet presbyter consulere episcopum, & sic eum qui est in periculo eius praecepto reconciliare. Hanc rem autem debemus salutari consilio confirmare. Vniuersa synodus dixit: Sufficit, quod vestra sanctitas nos necessario iuuare aequum censuit.

SCHOL. BALS. Ex praesenti quoque canone euidenter ostendi-

B tur, non licere sacerdotibus hominum confessiones audire, & peccata remittere sine episcopali permissione. Dicit enim, Si quis in mortis periculo fuerit constitutus, & petiuerit reconciliari, id est, sibi permitti vt sit diuinorum sacramentorum particeps post confessione. (abest autem episcopus) non potest sacerdos eum reconciliare: sed debet interrogare episcopum, qui obtinet locum Apostoli, & accepit à Deo potestatem ligandi & soluendi, & cum eius permissione fa-

C cere reconciliationem: si modo sit expeditum interrogationem facere. Si enim longè abest episcopus & mors imminet, etiam absque interrogatione episcopi dabitur reconciliatio à sacerdote secundùm xliij. can. praesentis synodi. Si ergo nec extremam quidem recõciliationem dat sacerdos absque episcopali permissione, vt qui non habeat facultatem ligandi & soluendi, multò magis nec sani confessionem recipiet. His autem ita habentibus, cùm vj.

D canon non statuat quid debeat fieri in sacerdotem, qui sine permissione episcopi supputationes accepit, secundùm interrogationem Fortunati: sed nec praesens canon quidquam de eo statuat: dixerunt quidam episcopali iudicio relinqui supplicium eius qui canonem transgressus est. Sanctissimus autem ille patriarcha dominus Michaël, qui fuit supremus philosophorum, dicebat eum sacerdotem debere deponi, secundùm canones qui statuunt eos esse deponendos, qui vltra prouinciam aliquid sacerdotale exercent, & canonum transgressores.

Canon VIII.

De iis qui patres criminantur, & vt nulli, cuius vita infamia laborat, liceat episcopum accusare. Nouatis episcopus Mazulitanus dixit, Sunt multi non bonæ conuersationis, qui existimant patres & episcopos debere passim & temere reos agi, eósne oportet admittere an non? Aurelius episcopus dixit, Placet ergo dilectioni vestræ eos qui aliquibus sceleribus illaqueati sunt, accusationis vocem aduersus patres edere? Ab omnibus episcopis dictum est, Si quis infamia laboret, ne admittatur.

Schol. Bals. Sextus canon vniuersalis sextæ synodi, statuit non esse omnes admittẽdos ad episcoporum & clericorum accusationes, sed eos demum qui sunt à reprehensione alieni. Lege ergo eum canonem qui est antiquior, & præsentis synodi cxxviij. cxxix. & cxxx.

Canon IX.

11. q. 3. Quoniã merito.

De iis qui pro suorum peccatorum meritis ex ecclesiastico cœtu eiiciuntur, Augustinus episcop. loci conseruator Numidicæ regionis dixit, Hoc decernere velitis, vt eos qui pro suorum criminum meritis ecclesia eiecti sunt, si quis episcopus vel presbyter in communionem velit recipere, ipse quoque æquali crimini obnoxius videatur, simul cum iis qui proprij episcopi canonicam sententiam effugiunt. Ab omnibus episcopis dictum est, Omnibus placet.

Schol. Bals. Lege sanctorum Apostolorum can. xj. xij. xxxij. Antiochenæ synodi can. vj. Sardic. syn. can. xiij. quid debeat fieri eis qui depositos vel segregatos clericos recipiunt. Præsens autem canon decernit vt clericos ecclesia eiectos propter iustas ab ipsis perpetratorum criminum pœnas, si alius episcopus vel presbyter ad communionem susceperit, is quoque similiter ac is qui suscipitur, puniatur. Iis ergo quæ ab aliis canonibus & à præsenti constituta sunt, collectis, dic quòd si clericum depositum alius episcopus in sacerdotalem communionem susceperit, deponetur. Si autẽ vnà cum segregato orauerit, segregabitur. Propterea enim præsẽs quoq; canõ dicit, Similiter ac is qui ecclesia eiectus est, eum esse puniendum qui suscepit.

Κανὼν η'.

Περὶ τῶν τοὺς πατέρας αἰτιωμένων, καὶ ὥστε μηδενὶ διαβεβλημένων ἐξεῖναι ἐπισκόπου κατηγορεῖν. Νουάδιος ἐπίσκοπος Μαζουλιτανὸς εἶπεν· εἰσὶ πολλοὶ οὐκ ἀγαθῆς ἀναστροφῆς, οἵτινες ἡγοῦνται τοὺς πατέρας καὶ ἐπισκόπους, ὡς ἔτυχεν, ὀφείλειν ἐνάγεσθαι· τοὺς τοιούτους δεῖ προσδέχεσθαι, ἢ μή; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀρέσκει τοίνυν τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν, τοὺς εἴς τινα μύση ἐμπεπλεγμένους, κατὰ πατέρων φωνὴν κατηγορίας ἀποτίθεσθαι; ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἐὰν διαβέβληται ὁ τοιοῦτος, μὴ προσδεχθῇ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ϛ'. κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου διορίζεται μὴ εἶναι ἀπαραδέκτους εἰς ἐπισκόπων κατηγορίας καὶ κληρικῶν, ἅπαντας, ἀλλὰ μόνους τοὺς ἀνεπιλήπτους. ἀνάγνωθι οὖν τὸν τοιοῦτον κανόνα, πρεσβύτερον ὄντα. καὶ τῆς παρούσης συνόδου, κανόνα ρλ'. ρκη'. ρκθ'. καὶ ρλα'.

Κανὼν θ'.

Περὶ τῶν κατ' ἀξίαν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συλλόγου ἐκβαλλομένων. Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· τοῦτο ὁρίσαι καταξιώσατε, ὥστε τοὺς ἀξίως τῶν οἰκείων ἐγκλημάτων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διωχθέντας, ἐάν τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν· καὶ αὐτὸς ἐπὶ μιᾷ τῷ ἴσῳ ἐγκλήματι ὑπεύθυνος φανῇ ἅμα τοῖς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, τὴν κανονικὴν ψῆφον ἀποφεύγουσι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, πᾶσιν ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, κανόνα ια'. ιβ'. λβ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, κανόνα ϛ'. καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα ιγ'. διδάσκοντας τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς δεχομένους καθῃρημένους ἢ ἀφωρισμένους κληρικούς, ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς δεχομένους ἀφωρισμένους λαϊκούς. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς διωχθέντας ἀπὸ ἐκκλησίας κληρικοὺς διὰ ἀξίαν ἐκδίκησιν τῶν παρ' αὐτῶν πλημμεληθέντος ἐγκλήματος, ἐὰν ἕτερος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν, καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῷ δεχθέντι κολάζεσθαι. συναγαγὼν οὖν τὰ παρὰ τῶν ἑτέρων καὶ τοῦ παρόντος κανόνος διορισθέντα, εἰπὲ ὅτι ἐὰν κληρικὸν καθῃρημένον δέξηται ἕτερος ἐπίσκοπος εἰς κοινωνίαν ἱερατικήν, καθαιρεθήσεται. ἐὰν δὲ μετὰ ἀφωρισμένου συνεύξηται, ἀφορισθήσεται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ παρὼν κανὼν εἶπεν ὁμοίως τῷ ἐκβληθέντι τῆς ἐκκλησίας τὸν δεξάμενον αὐτὸν ἐπίσκοπον κολάζεσθαι.

σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ὁ παρὼν κανὼν, οὐκ ἀνεξετα-
ρίστως, ἀλλὰ μετὰ καταδίκην ἀξίαν τῶν ἁμαρτήμα-
των θέλει τοὺς κληρικοὺς καθαιρεῖσθαι ἢ ἀφορί-
ζεσθαι.

Nota autem, quòd etiam præsens canon non citra examinationem, sed post condemnationem peccato conuenientem, vult clericos deponi, vel segregari.

Κανὼν ι'.

Περὶ πρεσβυτέρων τῶν ἀπὸ τῶν οἰκείων καταγι-
νωσκομένων ἐπισκόπων· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος το-
ποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν, οὐκ ἐκεῖνο
δεῖ παρεάσαι, ἵνα ἐάν τις τυχὸν πρεσβύτερος ἀπὸ
τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καταγνωσθεὶς, φυσιότητί τινι καὶ
ὑπερηφανίᾳ ἐπαρθεὶς, ἡγήσηται ὀφείλειν κεχωρι-
σμένως ἅγια τῷ θεῷ προσφέρειν, ἢ ἄλλο ἀνορθοῦν
θυσιαστήριον οἰηθείη κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως
καὶ καταστάσεως· ὁ τοιοῦτος ἀτιμώρητος μὴ ἐξέλθῃ.
Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς
Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν ἀναγκαίως τῇ ἐκκλη-
σιαστικῇ πίστει καὶ τάξει, σύμφωνά εἰσι τὰ παρὰ
τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλυπίου προενεχθέντα. λοι-
πὸν τί δοκεῖ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴπατε.

CANON X.

De presbyteris, qui à propriis episcopis condemnantur, Alypius episcopus regionis Numidicæ loci conseruator dixit, Nec illud prætermittendum est, vt si quis forte presbyter à proprio episcopo condemnatus, tumore quodam & arrogantia elatus, existimauerit debere separatim Deo sancta offerre, vel aliud altare erigendum putauerit aduersus ecclesiasticam fidem & cõstitutionẽ, is ne id impune auferat. Valẽtinus episcopus primæ cathedræ Numidicæ regionis ait, Necessariò ecclesiasticæ fidei & ordini consentiunt, quæ à fratre nostro Alypio prolata sunt. Quod superest, quid vestræ videtur dilectioni dicite. Synodus dixit, Si quis presbyter aduersus proprium episcopum inflatus schisma fecerit, sit anathema. 11. q. 3. Si quis presbyter.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λα'. ἀποστολικὸς κανὼν τοὺς παρασυνάγον-
τας κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρέσει καθυποβάλ-
λει, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι διορίζεται· πλὴν μετὰ
πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην παράκλησιν. ὁ
δὲ παρὼν κανὼν καὶ ὁ ς'. τῆς ἐν Γάγγρᾳ, ἀναθε-
ματίζει τούτους. τίνι οὖν ὀφείλομεν προσχεῖν ζη-
τητέον. οἴομαι οὖν ὅτι καὶ ἄμφω κατὰ τοὺς κανόνας
γενήσονται. πρῶτον μὲν γὰρ κατὰ τὸν ἀποστολικὸν
κανόνα, οἱ σχισματικοὶ παραγγελθήσονται τοῦ
κακοῦ ἀποσχέσθαι· καὶ μὴ πεισθέντες, καθαιρε-
θήσονται ἢ ἀφορισθήσονται. Εἰ δὲ καὶ οὕτως
τῇ φυσιότητι, τουτέστι τῇ κενοδοξίᾳ καὶ τῇ ἀνη-
κοΐᾳ ἐμμείνωσιν, ἀναθέματι καθυποβληθήσον-
ται, ὡς σεσηπότα μέλη ἐκ τοῦ ὑγιαίνοντος σώ-
ματος τῆς ἐκκλησίας ἐκκοπέντες. τὸ γὰρ
ἀπεντεῦθεν ἀναθεματισθῆναι τοὺς μὴ διὰ δο-
γματικὴν προσκεκρουκότας αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ
ἀλαζονείαν καὶ νοὸς κουφότητα κατὰ τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς καταστάσεως ἀτακτήσαντας, βαρύτα-
τόν ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν α'.
κανόνα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, διδάσκοντα
διαφορὰν αἱρετικῶν, σχισματικῶν, καὶ παρα-
συναγόντων. ἐνταῦθα δὲ καταχρηστικῶς ἐξελή-
φθη τὸ σχίσμα καὶ ἡ παρασυναγωγὴ, εἰς τοὺς
κατὰ ἀλαζονείαν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν φυσιω-
θέντας καὶ ἀποσχισθέντας.

SCHOL. BALS. Tricesimus primus canon, eos qui à congregatione diuertunt, si sint quidẽ clerici, depositioni subiicit: laicos autẽ segregandos decernit, sed post primam & secundam & tertiam admonitionem. Præsens autẽ canon & vj. Gangren. eos anathematizat. Quid ergo sequi debeamus quærendum est. Existimo ergo, quòd vtrũq; fiet ex canonibus. Primum enim secundùm canonem Apostolicum schismaticis denunciabitur vt à malo abstineant: & nisi paruerint, deponentur, vel excõmunicabuntur. Sin autem sic quoque in inflatione, hoc est vana gloria & inobedientia, perstiterint, anathemati subiicientur, vt membra putrida, è sano ecclesiæ corpore amputati. Ex hoc enim ipso esse anathematizatos, qui non propter causam dogmaticã offenderunt, sed propter arrogantiã, & mentis leuitatem, aduersus ecclesiasticã constitutionem se insolenter gesserunt, est grauissimum, vt mihi quidem videtur. Lege etiam j canonem magni Basilij, qui docet differentiam hæreticorum, schismaticorum, & eorum qui à congregatione diuertunt. Hîc autem abusiuè acceptũ est schisma, & παρασυναγωγή, id est à congregatione diuersio, pro iis qui ex arrogantia aduersus suum episcopum inflati sunt, & ab eo abscissi.

Canon XI.

Ab omnibus episcopis dictum est: Si quis presbyter in sua vita agenda ratione condemnatus fuerit, debet is vicinis episcopis renunciare, vt ipsi rem audiant: & per ipsos proprio episcopo reconcilietur. Si hoc autem non fecerit, sed, quod absit, superbia inflatus se à proprij episcopi communione separauerit, & vnà cum aliquibus schisma faciens Deo sanctũ obtulerit, is anathema reputabitur, & proprium locum perdet: hoc scilicet considerato, nunquid aduersus episcopum iustam habeat expostulationem.

Schol. Bals. Hic quoque canon eadem cum præcedẽte dicit: statuit enim vt non solùm deponantur, sed etiam anathematizentur presbyteri ab episcopis condemnati, & qui nolunt rem pacificè componi per examinationem vicinorum episcoporum, sed seipsos abscindunt, hoc est, separant à proprio episcopo, & separatim sacra celebrant præter illius sententiam. Lege & vj. can. Antioch. syn. & xiiij. Sardic. Oportet autem, inquit, considerare, nunquid proprium episcopum iustè accuset clericus, & vnà cum eo communionem iure declinet. Lege & xxviij. canonem huius synodi Antiochen. can. iiij. Aduersus episcopum autem expostulationem ne dixeris esse ex peccato, vel ab alia criminali accusatione, sed vel ex causa dogmatica, vel iniusta eius vitæ institutione. Neque enim debet clericus à proprio episcopo ante condemnationem separari, nisi eum videt manifestè iniuriam facientem, vel recto dogmati repugnantem. Cùm autem ille metropolitanus Philippolis Italicus proprium clericum Camsorymen segregasset, agitatum est apud sanctissimum illum patriarcham Muzalon, eum misericordia dignum non esse, vt qui, vt vult hic præsens canon, ad finitimos episcopos non accesserit, & ad synodum quæ erat in regione, vt per eos reconciliaretur metropolitano, sed sedi primùm patriarchali molestiam exhibuerit, & proprium episcopum ad iudiciariam contentionem deduxerit.

Κανὼν ιαʹ.

Ἐάν τις πρεσβύτερος κατὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου φυσιωθεὶς σχίσμα ποιήσῃ, ἀνάθεμα ἔστω. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἐάν τις πρεσβύτερος ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ καταγνωσθῇ, ὀφείλει ὁ τοιοῦτος τοῖς γειτνιῶσιν ἐπισκόποις προσαγγεῖλαι, ἵνα αὐτοὶ τοῦ πράγματος ἀκροάσωνται, καὶ δι' αὐτῶν τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ καταλλαγῇ. Τοῦτο δὲ ἐὰν μὴ ποιήσῃ, ἀλλ', ὅπερ ἀπείη, ὑπερηφανίᾳ φυσιούμενος ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κοινωνίας ἑαυτὸν χωρίσῃ, καὶ παρὰ μίαν μετά τινων σχίσμα ποιῶν, ἁγίασμα τῷ Θεῷ προσενέγκῃ, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα λογισθήτω, καὶ τὸν ἴδιον τόπον ἀπολεσάτω· σκοπουμένου, μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχοι δικαίαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀποφαίνεται· ὁρίζεται γὰρ μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς καταγινωσκομένους παρὰ ἐπισκόπων πρεσβυτέρους, καὶ μὴ θέλοντας εἰρηνικῶς λυθῆναι τὸ πρᾶγμα διὰ κατεξετάσεως τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων, ἀλλὰ ἀποσχίζοντας, τουτέστι χωρίζοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, καὶ ἱερουργοῦντας ἰδιαιτέρως παρὰ γνώμην ἐκείνου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ϛʹ. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὸν ιδʹ. τῆς ἐν Σαρδικῇ. Χρὴ δέ φησι σκοπεῖν καὶ ἐξετάζειν μήποτε δικαίως αἰτιᾶται τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον ὁ κληρικὸς, καὶ εὐλόγως τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν ἐκκλίνει. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν κηʹ. κανόνα τῆς συνόδου ταύτης, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα δʹ. Τὴν δὲ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν, μὴ εἴπῃς εἶναι ἐξ ἁμαρτήματος ἢ ἀπὸ ἄλλης αἰτιάσεως ἐγκληματικῆς, ἀλλὰ ἀπὸ δογματικῆς, ἢ ἀδίκου διαγωγῆς. Οὐδὲ γὰρ ὀφείλει ὁ κληρικὸς ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ χωρίζεσθαι πρὸ καταδίκης, εἰ μὴ προφανῶς αὐτὸν βλέπει ἀδικοῦντα ἢ ἐναντιούμενον τῷ ὀρθῷ δόγματι. Τοῦ δὲ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως τοῦ Ἰταλικοῦ ἐκείνου ἀφορίσαντος τὸν ἴδιον κληρικὸν τὸν Καμψορύμην, λόγος ἐκινεῖτο παρὰ τῷ ἁγιωτάτῳ ἐκείνῳ Πατριάρχῃ τῷ Μουζάλωνι, μὴ ὀφείλειν τοῦτον συμπαθείας ἀξιωθῆναι, ὡς μὴ προσελθόντα κατὰ τὸν παρόντα κανόνα τοῖς γειτνιάζουσιν ἐπισκόποις, καὶ τῇ κατὰ χώραν συνόδῳ, χάριν τοῦ καταλλαγῆναι δι' αὐτῶν τῷ μητροπολίτῃ, ἀλλὰ πρώτως τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὀχλήσαντα, καὶ ὑπὸ ἀντιδικίαν ἀγαγόντα τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον.

τοῦ δὲ Καμψορύμη εἰπόντος διὰ πολλῶν μητροπολιτῶν ζητῆσαι αὐτὸν τὴν τοῦ οἰκείου μητροπολίτου συμπάθειαν, καὶ μὴ εἰσακουσθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο καταντῆσαι εἰς τὴν μεγάλην σύνοδον, διεγνώσθη μηδέν τι ἀκανόνιστον ποιῆσαι αὐτόν.

Κανὼν ιβ'.

Ἐάν τις ἐπίσκοπος χωρὶς καιροῦ συνόδου ἐγκλήματι περιβληθῇ, ὁ τοιοῦτος ἀκουσθῇ ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων. Φίλις ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναφερέσθω κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν παλαιῶν συνόδων· ἵνα ἐάν τις ἐπίσκοπος (ὅπερ ἀπείη) ἔν τινι ἐγκλήματι περιπέσῃ, καὶ γένηται πολλὴ ἀνάγκη τοῦ μὴ δύνασθαι πολλοὺς συνελθεῖν διὰ τὸ μὴ ἀπομεῖναι αὐτὸν ἐν τῷ ἐγκλήματι, ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων ἀκουσθῇ, καὶ ὁ πρεσβύτερος, ἀπὸ ἓξ ἐπισκόπων καὶ τοῦ ἰδίου, καὶ ὁ διάκονος, ἀπὸ τριῶν.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ δ'. κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐμφαίνοντος τὰς μὲν καθαιρέσεις τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων παρὰ ἑνὸς ἐπισκόπου γίνεσθαι, τὰς δὲ καθαιρέσεις τῶν ἐπισκόπων, παρὰ συνόδου, δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι αὐτῷ ὁ παρὼν κανών, διοριζόμενος ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων τὸ ἐλάχιστον, κρίνεσθαι ἐπίσκοπον χάριν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως, τὸν πρεσβύτερον ὑπὸ ἕξ, καὶ τὸν διάκονον, ὑπὸ τριῶν. οὐκ ἐναντιοῦνται δὲ οἱ κανόνες, ἀλλ' ὁ μὲν, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ δηλαδή, ἁπλῶς τὰς τοιαύτας κρίσεις ὥρισε διατυποῦσθαι· ὁ δὲ παρὼν, κατὰ πολὺ μεταγενέστερος ὤν, ἀσφαλεστέρως τὰς τοιαύτας κρίσεις παρεκελεύσατο γίνεσθαι. καὶ οὐκ ἔστιν ἐναντίωσις ἡ ἀσφαλεστέρα νομοθεσία. ὅτι δὲ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον ταῦτα νενομοθέτηται), δηλοῦται καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν τοὺς πατέρας, τότε ταῦτα γίνεσθαι, ὅτε μὴ ἔστιν εὐχερὲς καὶ πλείονας συνελθεῖν ἐπισκόπους. τηνικαῦτα γὰρ ἀναγκαῖον ἐστὶ καὶ πλείονας ἐπισκόπους ἀκροᾶσθαι τῶν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων. τὸ δὲ μὴ ὑπομεῖναι τὸν ἐπίσκοπον ἐν τῷ ἐγκλήματι, οὕτως ἑρμηνευτέον, ἵνα μὴ ἀμφίβολος ὢν ὁ ἐπίσκοπος, καταφρονοῖτο ὑπὸ τοῦ ὑπ' αὐτὸν λαοῦ, ὡς ὑπὸ κατηγορίαν ὤν. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος μόνων ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων μεμνημένου, ἐφεῖται μητροπολίτῃ ἑνὶ ἢ ἐπισκόπῳ ἑνὶ, δικάζειν ἐπίσκοπον ἢ ἱερέα ἢ διάκονον χάριν ὑποθέσεως συναλλαγματικῆς ἀτιμοποιοῦ, ἤγουν περὶ παραθήκης, ἢ περὶ χρήσεως· ὡσαύτως καὶ περὶ ὑποθέσεως ἐξ ἁμαρτήματος ἀναφυομένης, ἤγουν ὕβρεως, κλοπῆς, βίας, καὶ τῶν ὁμοίων. ὁ νθ'.

Cùm autem dixiſſet Campſoryme ſe per multos metropolitanos ſui metropolitani miſericordiam poſtulaſſe, & non exauditum eſſe, & propterea ad magnam ſynodum veniſſe, iudicatum eſt eum nihil feciſſe contra canones.

CANON XII.

Si quis epiſcopus extra tempus ſynodi criminis accerſatur, is à duodecim epiſcopis audiatur. Philix epiſcopus dixit: Referatur ſecundùm ea quæ ab antiquis ſynodis decreta ſunt, vt ſi quis epiſcopus (quod abſit) in aliquod crimen incidat, & fieri nō poſſit omnino vt multi conueniant: ne ipſe in crimine hæreat, à duodecim epiſcopis audiatur: Et presbyter à ſex epiſcopis, & proprio, & diaconus à tribus. 15.q.7. Felix. 3. qu. 8. Suggero.

SCHOL. BALS. Cùm iiij. can. Antiochenæ ſynodi declaraſſet presbyteros & diaconos ab vno epiſcopo deponi: epiſcoporum autem depoſitiones à ſynodo fieri: videtur præſens canon ei aduerſari, decernens à xij. ad minùs epiſcopis epiſcopū in cauſa criminali iudicari, presbyterū autem à ſex, & diaconum à tribus. Non pugnant autem inter ſe canones: ſed Antiochenæ quidē ſynodi canō hæc iudicia aliter conſtituenda decreuit. Præſens autem canon, qui longo pòſt tēpore factus eſt, hæc iudicia cautiùs fieri ſtatuit. Cautior autē legis latio nō inducit repugnantiam. Quòd autē maioris ſecuritatis gratia hæc cauta ſunt, ex eo declaratur, quòd dicāt patres hæc tūc demum fieri, quàndo eſt difficile vt plures epiſcopi conueniant. Tunc enim neceſſe eſt plures quoque epiſcopos cauſas criminales audire. Illud autem, ne epiſcopus in crimine hæreat, ſic eſt interpretādū; ne dū dubius eſt epiſcopus, à ſuo populo contēnatur. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm canon cauſarum ſolùm criminalium meminerit, an vni metropolitano vel epiſcopo permittatur examinare epiſcopum, vel ſacerdotem, vel diaconum in cauſa ciuili ex contractu, quæ infamiam irrogat, ſcilicet depoſiti, vel commodati: ſimiliter & in cauſa quæ ex delicto oritur, ſcilicet iniuria, furto, vi, & ſimilibus. Solutio. Iv.

canō Apostolicus, & lxxxiiij. iubent vt ij deponantur, qui reges, episcopos, & magistratus iniuria afficiunt. Et nonnulli quidem ad eiusmodi iniurias easque solas depositionem redigūt. Mihi autem videtur ex omni actione quæ infamiam irrogat, pecuniaria scilicet & criminali, iis qui sunt sacrati, infamiam inuri, secundùm vniuersalem & indistinctam legum constitutionem. Vidi enim etiam multos sacratos propter furtum synodaliter depositos. Si autem interrogauerit quispiam, quid debet fieri lectoribus, audiet quòd xx. can. præsentis synodi, reliquos clericos, præter presbyterum scilicet & diaconum, ab vno episcopo iudicandos esse statuit. Præterea interrogauerit quispiam, cùm canon contineat, tūc fieri à xij. episcopis & solis episcoporum & solorum depositiones, quando fieri omnino non potest vt multi conueniant, si depositus fuerit episcopus à xij. episcopis, idque cùm sit facile vt multi conueniant, dissoluetur depositio an non? Solutio. Dicunt quidem hoc modo non infirmari sententiam. Cùm autem Ioannes Amathuntis episcopus ab illo Cypri archiepiscopo Ioanne fuisset depositus, & depositionis edictum in tribunali Imperatorio lectum esset, quoniam inuenti sunt xj. episcopi & archiepiscopus depositionem fecisse, statuit sanctissimus ille patriarcha dominus Lucas cum adsistente synodo, quin etiam ipsa præsens appellata, esse infirmam & nullius momenti depositionem: eo quòd non accersita fuerit vniuersa synodus Cypriorum ecclesiæ, etiam si magna esset eius cogendæ facultas: & quòd non archiepiscopus vltra xij. episcopos, sed vnà cum illis esset cōnumeratus. Præterea autem allegarunt & xx. canonem præsentis synodi & xiiij. & quamuis dixissent nonnulli hoc de solis presbyteris & diaconis dictum esse, tamen non sunt exauditi.

CANON XIII.

Non licere episcopum nisi à multis eligi. Sin autem necesse sit, etiam vel à tribus episcopis eligatur. Aurelius episcopus dixit, Quid ad hec dicit vestra sanctitas? Ab omnibus episcopis dictum est,

A ἀποστολικὸς κανὼν καὶ ὁ πδ΄. καθαιρεῖσθαι διορίζονται τοὺς ὑβρίζοντας βασιλεῖς, ἐπισκόπους καὶ ἄρχοντας. καὶ τινὲς εἰς τὰς τοιαύτας ὕβρεις καὶ μόνας συγχωροῦσι καθαίρεσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ πάσης ἀτιμοποιοῦ ἀγωγῆς, χρηματικῆς δηλαδὴ καὶ ἐγκληματικῆς, ἐπάγεσθαι ἀτιμίαν καὶ τοῖς ἱερωμένοις κατὰ τὴν καθόλου τῶν νόμων καὶ ἀδιάκριτον θεσμοθεσίαν. Εἶδον γὰρ καὶ πολλοὺς ἱερωμένους ἀπὸ κλοπῆς καθαιρεθέντας συνοδικῶς. Εἰ δὲ ἐρωτήσει τις τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ἀκούσει ὅτι ὁ κ΄. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου παρὰ ἑνὸς ἐπισκόπου τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς, τοὺς
B παρὰ τὸν πρεσβύτερον δηλαδὴ καὶ τὸν διάκονον, δικάζεσθαι διορίζεται. ἔτι ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ κανόνος διαλαμβάνοντος τότε γίνεσθαι παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων καὶ μόνων τὰς τῶν ἐπισκόπων καθαιρέσεις, ὅτε ἀνάγκη πολλὴ ἐστὶ μὴ δύνασθαι πολλοὺς συνελθεῖν, ἐὰν καθαιρεθῇ ἐπίσκοπος παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων, εὐχερείας οὔσης καὶ ταῦτα πολλοὺς συνελθεῖν, ἆρα λυθήσεται ἡ καθαίρεσις ἢ οὔ; τινὲς μὲν λέγουσιν ἐκ τούτου τοῦ τρόπου μὴ ἀκυροῦσθαι τὴν ἀπόφασιν. τοῦ δὲ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος ἐκείνου Ἰωάννου καθαι-
C ρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, κυρίου Ἰωάννου, καὶ τοῦ καθαιρετικοῦ σημειώματος ἀναγνωσθέντος ἐπὶ βήματος βασιλικοῦ, ἐπεὶ εὑρίσκονται ἕνδεκα ἐπίσκοποι καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, τὴν καθαίρεσιν πεποιηκότες, διέγνω ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κύριος Λουκᾶς μετὰ τῆς παρουσιασάσης συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ παροῦσα σύγκλητος, ἄκυρον εἶναι τὴν καθαίρεσιν διά τε τὸ μὴ μετακληθῆναι τὴν πᾶσαν σύνοδον τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας, ἢ κἂν τὴν πλείονα, εὐχερείας καὶ ταῦτα οὔσης πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τὸ μὴ
D τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἐπέκεινα εἶναι τῆς δωδεκάδος τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ ταύτῃ τοῦτον συναπάγεσθαι. ἐχρήσαντο δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τῷ κ΄. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τῷ ιδ΄. κἂν τινὲς δὲ εἶπον τότε εἰς μόνους πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τοῦτο ἐκφωνηθῆναι, ἀλλ᾽ οὐκ εἰσηκούσθησαν.

Κανὼν ιγ΄.

Περὶ τοῦ, μὴ ἐξεῖναι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀπὸ πολλῶν, χειροτονεῖσθαι. Εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, καὶ ἀπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονηθείη. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τί πρὸς ταῦτα λέγει ὑμῶν ἁγιωσύνη; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη,

A ὀφείλει παρ' ἡμῶν τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν πρὸ ἡμῶν, φυλαχθῆναι· ὧν τινὰς ὡς ἔτυχεν ἀβούλως, οἱ πρωτεύοντες τῆς οἱασδή ποτε ἐπαρχίας οὐ καταπολμῶσι· πολλοὶ οὖν ἐπίσκοποι συναχθέντες, ἐπίσκοπον χειροτονήσουσιν. Εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, τρεῖς ἐπίσκοποι ἐν οἱῳδήποτε ἂν τόπῳ ὦσι, τῇ τοῦ πρωτεύοντος παραγγέλματι χειροτονήσουσι τὸν ἐπίσκοπον. καὶ ἐάν τις ἔν τινι ἐναντιωθῇ τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποστερήσῃ τῆς τιμῆς.

Ἑρμηνεία.

Χειροτονίαν ἐνταῦθα, μὴ τὴν χειροθεσίαν καὶ καθιέρωσιν νομίσῃς, ἀλλὰ τὴν ψῆφον. ὅτι τε τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ κανόνος, διορίζομένου καθαιρεῖσθαι τὸν τῇ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ καὶ ὁμολογίᾳ ἐναντιούμενον ἐπίσκοπον, ἥτις ὑπογραφὴ οὐ γίνεται εἰς χειροτονίαν ἤτοι καθιέρωσιν, ἀλλὰ εἰς ψῆφον· καὶ ὅτι τοῦ ἀποστολικοῦ πρώτου κανόνος διορίζομένου χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον ὑπὸ ἐπισκόπων δύο, εἴπερ ἐκλαβώμεθα τὴν χειροτονίαν εἰς χειροθεσίαν, δόξοιμεν λέγειν ἐναντία τῷ ῥηθέντι κανόνι. τοῦ γὰρ δ΄. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου παρακελευομένου ὑπὸ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν καθίστασθαι τὰς ψήφους· εἰ δὲ δυσχερὲς τοῦτό ἐστι, τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάγεσθαι, συμψήφων γινομένων διὰ γραμμάτων καὶ τῶν λοιπῶν, ὡς ἔοικε, τινὲς μητροπολῖται, (τούτους γὰρ ὁ παρὼν κανὼν πρωτεύοντας ἐπαρχίας καλεῖ,) οὐκ ἐφύλαττον τὰ τοῦ κανόνος. ὅθεν καὶ ὡρίσθη παρὰ τῶν πατέρων, ὑπὸ πολλῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι τὰς ψήφους. εἰ δὲ οὐκ ἔστι τοῦτο εὐχερὲς, ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τριῶν ὀφειλόντων μετ' εἰδήσεως καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ πρώτου, ἤγουν τοῦ μητροπολίτου συνέρχεσθαι ἐν οἱῳδήτινι τόπῳ. ἐὰν δέ τις τῶν ψηφισαμένων ἐναντιωθῇ τῇ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ, καθαιρεθήσεται. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις καθαιρεθήσεται. τινὸς δὲ μητροπολίτου αἰτιαθέντος ποτὲ ὡς μὴ μετὰ ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ ψηφισαμένου ἐπισκοποὺς, ἀλλὰ μετὰ μητροπολιτῶν διαγόντων εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, ἐχρησάμεθα ἡμεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντες, τῷ παρόντι κανόνι· καὶ εἴπομεν ὡς εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ δ΄. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου ἀνάγκη ἐστὶν ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν τὸ ἐλάχιστον τριῶν τὰς ψήφους γίνεσθαι,

Quæ ab ijs qui nos præcesserant, constituta sunt, debent à nobis seruari. quæ quidem temerè & inconsultè, qui in quauis prouincia primatum obtinent, non audent negligere. Multi ergo congregati episcopi episcopum eligent. Si autem necesse sit, tres episcopi in quocunque loco fuerint, primatis iussu eligent episcopum. Et si quis in aliquo propria confessioni vel subscriptioni aduersatus fuerit, ipse seipsum honore priuabit.

Schol. Bals. Quod Latinè versum est, *eligi*, Græcè est χειροτονεῖσθαι; χειροτονία autem hoc in loco, non pro
B χειροθεσία, id est, manuum impositione & ordinatione, seu cōsecratione, intellexeris, sed pro electione. Nam & hoc ex fine canonis ostenditur, quo cauetur vt deponatur episcopus qui propriæ subscriptioni & confessioni repugnat. quæ subscriptio non fit ad ordinationem siue consecrationem, sed ad electionem. & quia cùm primus canon Apostolicus statuat episcopum à duobus esse episcopis ordinandum, si χειροτονίαν pro ordinatione hoc in loco acceperimus, videbimur dicere cōtrarium dicto canoni. Cùm
C autem iiij. canon primæ Nicenæ synodi iubeat electiones ab omnibus prouincialibus constitui: sin autem hoc sit difficile, tres simul congregari: reliquis quoque per literas suffragium ferentibus: quidam, vt est verisimile, Metropolitani, (eos enim præsens canon vocant primates prouinciæ) non obseruabant canonem. Vnde & à patribus definitum est, vt à multis episcopis fierent electiones. Sin autem hoc non sit factu facile, necessariò à tribus, qui debent cum scientia & permissione primi, seu
D Metropolitani, in quocunque loco conuenire. Si quis autem contra propriam subscriptionem fecerit, deponetur. Ac in his quidem consistit canon. Cùm autem quidam Metropolitanus fuisset aliquando accusatus, quòd non cum suis prouincialibus episcopum elegisset, sed cum Metropolitanis, qui in regina vrbium versabantur, quidam præsentem canonem pro eo adducebant, & dicebant, quòd etiamsi ex iiij. canone primæ synodi Nicenæ necesse est à prouincialibus ad minimum tribus electionem fieri,

à præsenti tamen canone Metropolitano concessum est tres Metropolitanos, quos voluerit, accersere, & per eos electionem facere in quocunque loco voluerit: & volebant Metropolitanum nulli reprehensioni obnoxium ab hoc canone conseruari. Audierunt autem, quòd quoniam præsens canon nihil noui decernit, sed quæ à patribus antea definita sunt, deinceps quoque seruanda statuit, debent omnino quæ de conuocatis episcopis dicuntur, secundùm illum canonem intelligi, & electiones omnino à prouincialibus fieri. Illud autem in quouis loco procedere, non affert præiudicium quominus electio solùm fiat cum prouincialibus ad minimum tribus, reliquis quoque per literas suffragium ferentibus. Cùm autem canon decernat electiones fieri à tribus episcopis, si sit multos conuenire difficile, interrogauerit quispiam, Si multi possint facilè conuenire, electio infirmabitur, an non? Solutio. Quæ de episcopi à duodecim facti depositione scripta sunt, quando plures poterant facilè conuenire, ad præsentis quęstionis solutionem sufficiunt. Illud autem, In quouis loco, scriptum est, propter eos qui dicunt debere fieri ecclesiarum electiones à Metropolitano in sua metropoli, quod quidem non receptum est. Locus enim non constituit episcopum, sed suffragium, & antistitum electio. Nota ergo etiam ex hoc canone, quòd primas siue metropolitanus nō debet interesse electioni, sed soli episcopi. DVB. Quid verò, si quis eorum qui elegerunt, suæ subscriptioni contradixerit, eóne ipso deponetur, an post examinationem, cùm ea quæ proponit probare non possit? Solutio. Si canonis quidē verba accepta fuerint, ad hoc vt is qui elegit, propriam subscriptionem agnoscat, dicat autem postea se accepisse aliquid quod vetet quominus is qui electus est, ad dignitatem episcopalem prouehatur, non aliàs deponetur, quàm si in probationibus defecerit. Sed si subscriptionis contradictio pro eius negatione accepta fuerit, re per literarū probationem,

A ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μεταγενεστέρου ὄντος, ἐνεδόθη τῷ μητροπολίτῃ μετακαλέσασθαι τρεῖς ἐπισκόπους τοὺς αὐτῷ βουλητέους, καὶ ποιεῖν τὴν ψῆφον δι' αὐτῶν ἐν οἵῳ ἂν τόπῳ θελήσῃ. καὶ οὕτω διὰ τούτου τοῦ κανόνος ἀκαταιτίατον τὸν μητροπολίτην συντηρῆσαι. οἱ δὲ λέγοντες ὡς ἐπεὶ ὁ παρὼν κανὼν οὐ νέον τι θεσμοθετεῖ, ἀλλὰ τὰ προδιορισθέντα παρὰ τῶν πατέρων καὶ ἐφεξῆς διορίζεται φυλάττεσθαι, ὀφείλουσι πάντως τὰ περὶ τῶν συγκαλουμένων ἐπισκόπων νοεῖσθαι, κατ' ἐκεῖνον τὸν
B κανόνα, ἐλογίσθησαν ματαιάζοντες, ὡς ὁ Ἀρέβιος αὐλητής, τὸ δὲ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ προβιβᾶσαι, οὐ παραχρηματίζει τὴν ψῆφον μόνον γίνεσθαι μετὰ ἐπισκόπων τὸ ἐλάχιστον τριῶν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, καὶ τὴν ἀκολούθως τούτῳ κρατοῦσαν συνήθειαν. τοῦ δὲ κανόνος διοριζομένου ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων τὰς ψήφους γίνεσθαι εἴπερ ἐστὶ δυσχερὲς πολλοὺς συνελθεῖν, ἐρωτήσει τις, ἐὰν εὐχερὲς ἐστὶ πολλοὺς συνελθεῖν, ἀκυρωθήσεται ἡ ψῆφος ἢ οὔ; Λύσις. τὰ ἄνωθεν γραφέντα περὶ καθαιρέσεως ἐπισκόπου γινομένης παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων, ὅτε δὴ ὑπῆρ-
C χεν εὐχερὲς καὶ πλείους συνελθεῖν, ἀρκοῦσιν εἰς ἀπολογίαν τοῦ παρόντος ζητήματος. τὸ δὲ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ, γέγραπται διὰ τοὺς λέγοντας, ὀφείλειν τὰς ψήφους τῶν ἐκκλησιῶν γίνεσθαι παρὰ τοῦ μητροπολίτου εἰς τὴν κατ' αὐτὸν μητρόπολιν, ὅπερ οὐκ ἐδέχθη. οὐδὲ γὰρ ὁ τόπος καθιστᾷ τὸν ἐπίσκοπον ἀλλὰ ἡ ψῆφος καὶ ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἀρχιερέων. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ὁ πρωτεύων, ἤγουν ὁ μητροπολίτης, οὐκ ὀφείλει παρουσιάζειν εἰς τὰς ψήφους, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἐπίσκοποι. τί δέ, ἐάν τις τῶν
D ψηφισαμένων ἐναντιωθῇ τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται, ἢ μετὰ δοκιμασίαν καὶ ἀποτυχίαν ὧν προτίθησιν; Λύσις. Εἰ μὲν ἐκληφθῶσι τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος εἰς τὸ ἐπιγινώσκειν μὲν τὸν ψηφισάμενον τὴν οἰκείαν ὑπογραφήν, λέγειν δὲ μετὰ ταῦτα μαθεῖν τι κωλύον τὸν ψηφισθέντα εἰς ἐπισκοπικὸν προελθεῖν ἀξίωμα, ἄλλως οὐ καθαιρεθήσεται, εἰ μὴ περὶ τὰς ἀποδείξεις ἀτονήσει. Εἰ δὲ ἐκληφθῇ ἡ ἐναντίωσις τῆς ὑπογραφῆς εἰς ἄρνησιν, ταύτης ἐλεγχομένου τοῦ πράγματος διὰ συγκρίσεως τῶν γραμμάτων,

ἢ ἄλλως

ἢ ἀλλοίως πως, ἀπὸ τοῦ δεῖν καθαιρεθήσεται. σημείωσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα περὶ ἀρνήσεως ὑπογραφῆς διαλεγόμενον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· ἀνάγνωθι καὶ κεφ. οε΄. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ κβ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ κεφ. α΄. τοῦ ς΄. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, καὶ τὸν ὅλον δ΄. τίτλον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου· καὶ τὸ ξ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ κγ΄. βιβλίου, καὶ μάθῃς ὅπως ποτὲ μὲν διὰ ἀντισυγγράφων, ποτὲ δὲ διὰ μαρτύρων ὀμνυόντων ἐλέγχεται ὁ ἀρνούμενος τὴν οἰκείαν ὑπογραφὴν, καὶ ὅτι μετὰ ἔλεγχον ὁ κατακριθεὶς ἀναγκάζεται ποιῆσαι τῷ ἀντιδίκῳ μὴ μόνον τὸ ἱκανὸν τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ ἐγγράφῳ ποσοῦ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τοσοῦτον. ἡ δὲ οβ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ διορίζεται πᾶν ἔγγραφον ἐν ᾧ ἐπιγέγραπται ὁ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ τύπος διὰ χειρὸς τοῦ συνθεμένου αὐτὸ, ἔχειν τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀμετάπτωτον, κἂν οὐκ ἔστι κατησφαλισμένον διὰ προστίμου. καὶ ἀνάγνωθι τὴν τοιαύτην νεαράν. καὶ συναγαγὼν εἰπὲ, ὅτι τὸ καθαιρεῖσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς ἀρνουμένους τὰς ἐν ταῖς ψήφοις ὑπογραφὰς αὐτῶν, ἰδικόν ἐστι, καὶ μόνον τὸ φάκτον. ἐὰν γὰρ ἕτερον ἔγγραφον αὐτοῦ ἀρνήσηται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ καθαιρεθήσεται, καθά τινες λέγουσιν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἄνωθεν κατεστρωθέντας νόμους κολασθήσεται.

Κανὼν ιδ΄.

Ὥστε ἀπὸ Τριπόλεως ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἐλθεῖν· καὶ ὥστε τὸν πρεσβύτερον ἐκεῖσε, ἀπὸ πέντε ἀκούεσθαι ἐπισκόπων. ὁμοίως ἤρεσεν ἀπὸ Τριπόλεως διὰ τὴν τῆς χώρας ἔνδειαν, ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἐλθεῖν, καὶ ἵνα ὁ πρεσβύτερος ἐκεῖσε, ἀπὸ πέντε ἀκούηται ἐπισκόπων, καὶ διάκονος ἀπὸ τριῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· τοῦ ἰδίου αὐτοῦ δηλονότι ἐπισκόπου προκαθημένου.

Ἑρμηνεία.

Ἔστι καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ Τρίπολις· καὶ ἐπεὶ ἦσαν ἐν αὐτῇ ὀλίγοι ἐπίσκοποι, ὥρισεν ἡ σύνοδος, ἕνα μὲν πέμπεσθαι ἐκεῖθεν τοποτηρητὴν εἰς τὰς ἐτησίους συνόδους. ὑπὸ πέντε δὲ ἐπισκόπων διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἀρχιερέων τηρεῖσθαι τὰς ἐγκληματικὰς τῶν ἱερέων ὑποθέσεις, καὶ ὑπὸ τριῶν τὰς τῶν διακόνων, ὀφειλόντων ἐπέκεινα τούτων προκαθῆσθαι καὶ τῶν ἐπισκόπων, ὑφ᾽ οὓς οἱ διάκονοι τάττονται.

vel aliquo alio modo conuicta, eo ipso deponetur. Nota ergo præsentem canonem, qui de subscriptionis inficiatione loquitur, vt mihi quidem videtur. Lege & lxxv. caput primi tituli, xx. libri Basilic. & cap. j. iij. tituli eiusdem libri, & totum iiij. tit. eiusdem libri. & cap. lx. primi titu. xxiij. libri: & disces quomodo aliquando quidem per literarum collationem, aliquando autem per testes iurantes conuincitur is qui negat propriam subscriptionem: & quòd qui post probationem conuictus est, cogitur, non solùm satisfacere aduersario de quantitate quæ in scriptis continetur, sed & alterum tantundem soluere. Lxxij. autem Imperatoris domini Leonis Sapientis Nouella, statuit vt quodcunque scriptum, in quo venerandæ & viuificæ crucis figura per manum eius qui ipsum composuit, scripta est, firmum & immutabile maneat, etiam si non sit adiectione pœnæ munitum. Lege quoque eandem nouellam. Et dic postremò colligens, quòd deponi Antistites qui negant suas in electionibus subscriptiones, speciale est, & debet in hoc & solo facto valere. Si enim aliud suum scriptum negauerit episcopus vel clericus, vt mihi videtur, non deponetur, vt dicunt aliqui, sed ex legibus suprà positis punietur.

CANON XIIII.

Vt vnus ex Tripoli episcopus ad legationem ascendat: & vt presbyter qui illic est, à quinque audiatur episcopis. Similiter placuit à Tripoli propter regionis inopiam vnum episcopum ad legationem ascendere, & vt presbyter illic à quinque episcopis audiatur: & diaconus à tribus, vt superiùs dictum est, proprio scilicet episcopo præsidente.

SCHOL. BALS. Est in Africa Tripolis: & quoniam erãt in ea pauci episcopi, statuit synodus vt vnus quidẽ illinc mittatur loci conseruator ad anniuersarias synodos: à quinque autem episcopis, propter antistitum paucitatem examinentur causæ sacerdotum criminales, & à tribus diaconorum, debentibus vltra illos vnà quoque præsidere episcopis, sub quibus ordinantur ij qui litigant.

FF f

Quare nota ex hoc quoque canone quòd episcopi qui sub se habent eos qui litigant, debent esse vltra duodecim, sex, & tres coniudices. Et quòd si non sit episcoporum inopia, plures his episcopi debent cognoscere causas eorum qui sunt sacrati.

Canon XV.

De diuersis ordinibus ecclesiæ seruientibus, si quis in criminale negotiū inciderit, debere eum in periculū venire, & vt filij eorum qui sunt sacrati, ad mundana spectacula non accedant. Similiter placuit vt quicūque episcopus vel presbyter, vel diaconus, vel clericus criminali vel ciuili controuersia aduersus eum mota, si recusans forum ecclesiasticū, velit publicis iudiciis purgari, etiamsi pro eo sententia lata sit, tamen proprium locum amittat. Et id quidē in criminali: in ciuili autem, id pro quo actionē intendit, si proprium locum obtinere voluerit. Atq; hoc quidem placuit. Quare si à quibuslibet ecclesiasticis iudicibus ad alios iudices ecclesiasticos maiorem potestatem habentes, emittatur appellatio, id nihil eos lædat quorum sententia soluitur, si conuinci non possint, vel odio, vel aliqua animi affectione iudicasse, vel gratia aliqua corruptos esse. Sin autem ex consensu partiū sint electi iudices, etiamsi sint pauciores quàm sit definitum, non licere appellare. Et vt sacerdotum filij secularia spectacula nec peragāt, nec spectent. Hoc autem omnibus Christianis semper est interdictū, vt ab iis abstineāt, & vbi sunt blasphemiæ & maledicta, nō accedant.

11.q.1.Placuit vt quisquis.

2.q.6.Placuit.

2.q.6.Sancti.

Schol. Bals. Et à legibus & à canonibus traditū est, nō licere vnicuique apud quodcunq; velit forum citra prǽiudiciū agere. Sed laicis quidem tributa sunt fora ciuilia: eis autē qui sunt sacrati, & monachis, ecclesiastica. Si quis ergo, inquit canō, sacratus, hac cōstitutione contēpta, in ciuili iudicio aduersus sacratū vel monachum criminalē actionem intenderit: vel si quis ad competens forum ecclesiasticū tractus, id recusauerit, & publicum seu ciuile elegerit (id enim est velle purgari, seu à crimine velle absolui, innocénsque declarari per publicum iudicium,)

ὥστε σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἄρχοντες ὑφ' ἑαυτοὺς τοὺς δικαζομένους, ἐπέκεινα ὀφείλουσιν εἶναι τῆς δωδεκάδος, τῆς ἑξάδος καὶ τῆς τριάδος τῶν συνδικαστῶν. καὶ ὅτι ἐνδείας μὴ οὔσης ἐπισκόπων, πλείονες τούτων ἐπίσκοποι ὀφείλουσι τηρεῖν τὰς ὑποθέσεις τῶν ἱερωμένων.

Κανὼν ιε'.

Περὶ διαφόρων τάξεων τῇ ἐκκλησίᾳ δουλευουσῶν· ὥστε, ἐάν τις εἰς ἐγκληματικὸν πρᾶγμα περιπέσῃ, καὶ παραιτήσηται τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον κινδυνεύειν, καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων κοσμικοῖς θεωρίοις μὴ προσιέναι. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ κληρικῶν, πράγματος αὐτοῦ ἐγκληματικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κινουμένου, ἐὰν παραιτούμενος τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, δημοσίοις θελήσῃ καθαρθῆναι δικαστηρίοις· κἂν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ψῆφος ἐκφωνηθῇ, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἀπολέσῃ· καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ. ἐπὶ δὲ πολιτικοῦ, ἀπολέσῃ τὸ εἰς ὃ ἐνίκησεν, ἐὰν τὸν ἴδιον τόπον θελήσῃ κατέχειν. καὶ τοῦτο γεμὴν ἤρεσεν, ὥστε ἐὰν ἀπὸ οἱωνδήποτε δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐπὶ ἄλλους δικαστὰς ἐκκλησιαστικοὺς ἔχοντας μείζονα τὴν αὐθεντίαν ἔκκλητος γένηται, μηδὲν βλάπτειν τούτους ὧν ἡ ψῆφος λύεται· ἐὰν ἐλεγχθῆναι μὴ δυνηθῶσιν, ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν δεδικηκέναι, ἢ τινὶ χάριτι ὑποφθαρῆναι· ἐὰν δὲ κατὰ συναίρεσιν τῶν μερῶν ἐπιλεγόμενοι ὦσι δικασταί, εἰ καὶ ὀλιγώτεροι ἔσονται τῶν ὁρισθέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι. καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων, θεωρία κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν μηδὲ θεωρεῖν. τοῦτο δὲ πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται· ὥστε ὅπου βλασφημίαι εἰσὶ, μὴ προσιέναι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἀπὸ τῶν νόμων καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων δέδοται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἕκαστον παρ' οἵῳ βούλεται δικαστηρίῳ ἀποκριματίστως ἐνάγειν. ἀλλὰ τοῖς μὲν λαϊκοῖς ἀπενεμήθησαν τὰ πολιτικὰ δικαστήρια· τοῖς δὲ ἱερωμένοις τοῖς μοναχοῖς τὰ ἐκκλησιαστικά. εἴ τις οὖν ἱερώμενος φησὶν ὁ κανὼν καταφρονήσας τῆς τοιαύτης νομοθεσίας ἐναγάγῃ παρὰ πολιτικῷ δικαστηρίῳ κατὰ ἱερωμένου ἢ κατὰ μοναχοῦ περὶ ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως, ἢ εἴ τις αὐτῶν παρὰ τῷ προσφόρῳ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ ἑλκυσθεὶς, παραιτήσεται τοῦτο καὶ ἐπιλέξεται δικαστήριον δημοσιακὸν ἤτοι πολιτικόν, (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλειν καθαρθῆναι ἤτοι ἀθωωθῆναι τοῦ αἰτιάματος διὰ δημοσίου δικαστηρίου)

κἂν νικήσῃ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐκείνῳ τῷ πολιτικῷ, εἴτε ὡς ἐνάγων, εἴτε ὡς ἐναγόμενος, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἤτοι βαθμὸν καὶ τὴν ἱερατικὴν τιμὴν ἀπολέσει· διὰ τοῦτο αὐτὸ καὶ μόνον καθαιρούμενος διὰ τὸ παραιτήσασθαι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ἐπιλέξασθαι τὸ πολιτικόν. καὶ ὅτε μὲν ἐγκληματικὸν εἴη τὸ δικαστήριον, γενήσεται τοῦτο· ὅτε δὲ πολιτικόν ἐστι τὸ κινούμενον ἤτοι χρηματικὸν, κἂν δικαιωθῇ ὁ ἱερώμενος, καὶ οὕτως ἐκπεσεῖται τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, εἰ μὴ καταφρονήσει τοῦ πράγματος ἐφ' ᾧ ἐδικαιώθη, καὶ παραχωρήσει εἶναι αὐτὸ παρὰ τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ τῷ ἡττηθέντι. πρὸς τούτοις ὥρισαν οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν ἐκκαλέσηταί τις κατὰ ἀποφάσεως ἐπισκόπων ἢ ἑτέρων δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ἡ ἔκκλητος ἐπαναδράμῃ εἰς μείζονα δικαστὴν, πάντως ἐκκλησιαστικὸν, κατὰ τὴν καθόλου νομικὴν διδασκαλίαν, τὴν διοριζομένην τοὺς ἐκκληταρείους δικαστὰς ὀφείλειν εἶναι μείζονας τῶν πρώτως δικασάντων, καὶ συμβῇ ἀνατραπῆναι τὴν πρώτην ἀπόφασιν παρὰ τῶν ἐκκληταρείων δικαστῶν, κατὰ μηδὲν βλάπτεσθαι τοὺς πρώτως ἀποφηναμένους, κἂν ἐγκληματικὴ ἐστι, κἂν χρηματικὴ ἡ ὑπόθεσις· εἰ μήπω ἐλεγχθῶσιν οὗτοι ἀποφηνάμενοι κατὰ ἔχθραν τοῦ καταδικασθέντος, ἢ κατὰ προσπάθειαν τοῦ δικαιωθέντος, ἢ ὡς δωροδοκηθέντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ χάριτι ὑποφθαρῆναι. ἤτοι δωροδοκεῖταί τις ἢ χρήματα λαμβάνων, ἢ ἄλλην τινὰ χάριν αὐτῷ πληρωθέντος τοῦ αὐτὸν ὑποφθείραντος. τοῦ δὲ κανόνος ἄνωθεν διορισαμένου ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων κρίνεσθαι ἐπήγαγον οἱ πατέρες ὡς τὰ περὶ τῶν ἐκκλήτων καὶ τὰ λοιπὰ χώραν ἔχουσιν ὅτε τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια παρὰ τοσούτοις προσφόροις δικασταῖς γίνωνται· οὐ μὴν ὅτε κατὰ θέλησιν τοῦ κατηγόρου καὶ τοῦ κατηγορουμένου παρά τισιν ἐπιλεγεῖσιν ὡς αἱρετοῖς δικασταῖς πολλάκις καὶ ὀλιγωτέροις οὖσι τῶν ὁρισθέντων παρὰ τῶν κανόνων δικασθῶσι τινές. τηνικαῦτα γὰρ οὐδὲ ἐκκλήτῳ ὑποπεσεῖται ἡ τούτων ἀπόφασις, ὥς φησιν ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζ'. τίτλῳ β'. κεφ. κζ'. θέματι γ'. οὕτως ἔχοντι, εἴτε δικαία, εἴτε ἄδικός ἐστιν ἡ τοῦ αἱρετοῦ ψῆφος, ἐμμένειν δεῖ.

A etiam si in illo publico iudicio vicerit, siue actor, siue reus: tamen proprium locum, seu gradum, & honorem sacerdotalem amiserit: propter hoc ipsum solum depositus, quòd scilicet forum ecclesiasticum recusauerit, & ciuile elegerit. Et quando fuerit quidem criminale iudicium, sic erit. Quando autem est ciuile quod mouetur, seu pecuniarium, etiam si sacratus sententiam obtinuerit, sic quoque à proprio gradu excidet: nisi rem contempserit pro qua sententiam obtinuit, & ea cesserit suo aduersario à se superato. B Præterea decreuerunt patres, vt si quis aduersus episcoporum vel aliorum ecclesiasticorum iudicum sententiam appellauerit: & appellatio ad maiorem iudicem, ecclesiasticum videlicet, redierit, iuxta vniuersalem iuris regulam, quæ statuit, iudices ad quos appellatur, oportere esse maiores iis qui primùm iudicauerint: & contigerit à iudicibus appellationis primam sententiam euerti, nulla in re lædantur ij qui primam sententiam tulerunt, siue sit causa C criminalis, siue pecuniaria: nisi ij conuicti fuerint sententiam tulisse propter odium eius qui damnatus est, vel propter affectionem in eum qui est absolutus: vel vt muneribus corrupti: id enim est gratia corruptum esse. Muneribus enim corrumpitur quispiam, quod Græcis est, δωροδοκεῖσθαι, vel pecunias accipiens, vel eo qui ipsum corrupit, aliqua gratia vel beneficio demerente. Cùm autem canon superiùs statuerit, vt episcopi à xij. episcopis iudicentur, à sex autem, sacerdotes, & diaconi à tribus, subiunxe D runt patres, quòd quæ de appellationibus dicta sunt, & reliqua locum habent, quando iudicia ecclesiastica apud tot competentes iudices fuerint: non autem, quando ex accusatoris & eius qui accusatur voluntate, apud aliquos electos seu ex electione susceptos iudices, qui sæpe sunt pauciores quàm canonibus constitutum sit, aliqui iudicio contenderint. Tunc enim in eorum sententiam ne appellatio quidem cadit. Vt dicit lex in lib. vij. titulo ij. capitulo xxvij. themate iij. quod sic habet, Siue iusta siue iniusta est electi iudicis sententia, ei stare oportet.

Et caput tertium eiusdem libri ac tituli, Non indigeat prouocatione iudicis electi sententia. Post hæc canon de filiis sacerdotum dicit, Ne spectacula peragant, nec aliis peragentibus intersint & spectent. quia autem omnibus Christianis interdictum est, ne accedant vbi sunt blasphemiæ, & maledicta: Spectacula autem dicuntur, non solùm equorum cursus, sed & omnis generis spectatio, belluarum scilicet certamina, histrionum ludicra, saltationes, & huiusmodi alia opera diabolica: Hæc autem decernente canone, dic quòd illud, etiamsi prò eo sententia lata est, adiectum est propter eos qui dicunt eum solùm debere deponi sacratum qui sic iudicio contendit in causa criminali, & victus est: non autem eum qui vicit, vt qui iustam causam habeat. Ambo enim deponentur, vt qui ecclesiam iniuria afficiant, & canonem contemnant. Sacratus autem qui traxit ecclesiasticum in seculare iudicium pro causa pecuniaria, & vicit, deponitur, si sententiæ quæ pro se lata est, steterit, & voluerit rē habere quam vicit: quemadmodum & reus si iudicium ecclesiasticum recusauit, & ciuile petiuit, & vicit. Si enim cedit re pro qua litigauit, suum honoris gradum habens remanet. Et hæc quidem canon constituit. Hodie autem hæc negliguntur, propter quam causam nescio. Multi enim non solùm laici, sed etiam sacrati, episcopos, clericos, & monachos ad ciuilia iudicia attrahunt, nec Imper. quidem mandatum de ea re exhibētes. Et neque incompetentis iudicis præscriptio seu exceptio prodest iis qui rei aguntur. Eos enim cogunt vel inuitos iudicio contendere. Nec sacrati, qui eos traxerunt, aliquid penitus damni sensere. Sed nec monachi, vel clerici aduersus quos in foro ecclesiastico agitur, si id quidem recusauerint, ciuilem autem examinationem petiuerint, vlla in re puniti sunt. Quemadmodum nec clerici, vel monachi, qui in seculare iudicium tracti sunt, & in eo litigare non recusarunt. Cùm autem monachus ille Meletius, qui præpositus fuit monasterij Pantepopti,

A καὶ τὸ γʹ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, μὴ χρείαν ἐχέτω ἐκκλήτου ἡ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἀπόφασις. ἐπὶ τούτοις ὁ κανὼν περὶ τῶν τέκνων τῶν ἱερέων φησὶν ἵνα μήτε θεώρια ἐκτελῶσι, μήτε ἄλλων τοιούτων παραγίνωνται καὶ θεωρῶσιν. ὅτι καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς κεκήρυκται μὴ προσιέναι ὅπου βλασφημίαι εἰσί. θεώρια δὲ λέγονται οὐ μόνον τὰ ἱπποδρόμια, ἀλλὰ καὶ πᾶσα θέα, θηριομαχία δηλαδή, παίγνια μίμων, ὄρχησις, καὶ ἄλλα τοιαῦτα δαιμονιώδη ἔργα. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου εἰπὲ ὅτι τό, κἂν ἡ ψῆφος
B ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκφωνηθῇ, διὰ τοὺς λέγοντας ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι μόνον τὸν οὕτω δικασάμενον ἱερωμένον χάριν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως καὶ ἡττηθέντα, οὐ μὴν καὶ τὸν νικήσαντα, ὡς δικαίαν ἔχοντα ὑπόθεσιν. καὶ ἄμφω γὰρ καθαιρεθήσονται ὡς ὑβρισταὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ κανόνος ἀθετηταί. ὁ μέντοι τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἑλκύσας ἱερωμένον εἰς κοσμικὸν δικαστήριον χάριν χρηματικῆς αἰτιάσεως καὶ νικήσας, καθαιρεῖται, ἐὰν στοιχῇ τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποφάσει, καὶ θέλῃ ἔχειν τὸ πρᾶγμα ὃ ἐνίκησεν, ὥσπερ καὶ ὁ
C ἐναχθεὶς, ἐὰν παραιτήσηται τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ἐζήτησε τὸ πολιτικόν, καὶ ἐνίκησεν. εἰ γὰρ ἀφίσταται τοῦ πράγματος περὶ οὗ ἐδικάσατο, μένει ἔχων τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν. καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανὼν διορίζεται. σήμερον δὲ παρορῶνται ταῦτα, δι' ἣν αἰτίαν οὐ γινώσκω. πολλοὶ γὰρ οὐ μόνον λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ ἱερωμένοι ἕλκουσιν εἰς πολιτικὰ δικαστήρια ἐπισκόπους κληρικούς τε καὶ μοναχούς, μηδὲ πρόσταξιν βασιλικὴν περὶ τούτου ποιησάμενοι. καὶ οὔτε ἡ τοῦ ἀπροσφόρου δικαστοῦ παραγραφὴ λυσιτελεῖ τοῖς ἐναγομένοις.
D καταναγκάζουσι γὰρ τούτους καὶ ἄκοντας δικάζεσθαι. οὔτε οἱ ἑλκύσαντες αὐτοὺς ἱερωμένοι ἐβλάβησαν ὁπωσδήποτε, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐναγόμενοι μοναχοὶ ἢ κληρικοὶ εἰς δικαστήριον ἐκκλησιαστικόν, καὶ παραιτησάμενοι τοῦτο, πολιτικὴν δὲ ζητήσαντες κατεξέτασιν, κατά τι ἐτιμωρήθησαν. ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἑλκυσθέντες κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ εἰς κοσμικὸν δικαστήριον, καὶ καταδεξάμενοι εἰς τοῦτο δικάσασθαι. τοῦ δὲ χρηματίσαντος καθηγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Παντεπόπτου μοναχοῦ ἐκείνου Μελετίου, ἑλκυσθέντος

εἰς τὸ συνοδικὸν δικαστήριον, καὶ παραιτησαμένου αὐτὸ ὡς ἀκαταθύμιον, καὶ μεταγαγόντος τὴν ὑπόθεσιν εἰς κοσμικὸν δικαστήριον διὰ προστάξεως βασιλικῆς, ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἐκεῖνος κύριος Λουκᾶς ὑβριοπαθήσας ἐπὶ τῷ γεγονότι, πολλὴν ἔθετο σπουδὴν διορθώσασθαι τὸ γινόμενον, ἤκουσε δὲ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστῶν, ὡς ἡ βασιλικὴ ἐξουσία πάντα δύναται ποιεῖν· καὶ ὥσπερ ἠδύνατο πρωτοτύπως δοῦναι πολιτικὸν δικαστὴν χάριν τοῦ δικάσαι ἐπίσκοπον ἢ ἕτερον ἱερωμένον ἐναγόμενον· οὕτω καὶ κατὰ μετάθεσιν τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον μεταγάγῃ κατὰ νόμιμον παρατήρησιν εἰς πολιτικόν. πλὴν ὁ ἐνταῦθα δηλούμενος καθηγούμενος, κἂν εἰσηκούσθη τὸ συνοδικὸν παραιτησάμενος δικαστήριον, καὶ διετηρήθη ἀπροκριμάτιστος· ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ρδʹ. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, ὤφειλε καθαιρεθῆναι. κἂν γὰρ τὸ ιζʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ ϛʹ. βιβλίου διορίζηται μετὰ βασιλικῆς κελεύσεως διάγεσθαι καὶ παρίστασθαι τοὺς ἐπισκόπους παρὰ πολιτικοῖς ἄρχουσιν, ἀλλὰ τοῦτο οὐ προσίσταται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῇ κανονικῇ διδασκαλίᾳ. ὀφείλομεν γὰρ εἰπεῖν τὸν ἐπίσκοπον τηνικαῦτα ἕλκεσθαι περὶ πράγματος ἰδικῶς αὐτῷ διαφέροντος, ὀφείλουσι δ' οὖν μὴν περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος· τοιούτου γὰρ προκειμένου τινὸς ἀμέτοχοι εἰσὶν οἱ πολιτικοὶ δικασταί. τέως δὲ καὶ μεγάλη ἐστὶ διαφορὰ τοῦ αὐθαιρέτως παραιτουμένου τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντος τὸ πολιτικὸν δικαστήριον διὰ προστάξεως βασιλικῆς, καὶ τοῦ ἑλκυσθέντος ἀκουσίως κατὰ κέλευσιν βασιλικὴν εἰς κοσμικὸν δικαστήριον. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. αʹ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα. τὸ μέντοι ζητῆσαι συνδικαστὴν πολιτικὸν διὰ προστάξεως βασιλικῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι κεκωλυμένον, καὶ μᾶλλον ὅταν χρηματικὴ ἐστὶν ὑπόθεσις ἡ μέλλουσα λαληθῆναι συνοδικῶς. ἐρωτήσοι δέ τις ὡς τοῦ νόμου λέγοντος ἐκπίπτειν τῆς οἰκείας ἐναγωγῆς, τὸν εἰς ἀπρόσφορον δικαστήριον ἑλκύσαντα τὸν ἴδιον ἀντίδικον, οὐκ ἔμελλε καὶ παρὰ τὸν κανόνα τοῦτον ὁ τὸν ἱερωμένον ἑλκύσας εἰς πολιτικὸν δικαστήριον, ἐκπεσεῖν τοῦ δικαίου αὐτοῦ; Λύσις. ἡ τοῦ ἀπροσφόρου παραγραφὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δικαστηρίου προτίθεται καὶ μόνον, οὐ μὴν καὶ μετὰ ταῦτα. θεμάτισον οὖν ὅτι οὐ προετέθη αὕτη παρὰ τοῦ ἐναγομένου, ἢ προτεθεῖσα οὐκ ἐδέχθη παρὰ τοῦ δικαστοῦ.

A ad ſynodale iudicium tractus, ipſum vt ſibi non gratum recuſaſſet, & cauſam ad ſeculare iudicium traduxiſſet per mandatum imperiale, ſanctiſſimus patriarcha dominus Lucas id ægre ferens, plurimum ſtudium adhibuit vt corrigeretur quod factũ fuerat. Audiuit autem à ciuilibus iudicibus quòd Imperatoris poteſtas omnia facere poteſt: & quemadmodum primo loco potuit dare Imperator iudicem pro iudicando epiſcopo vel alio ſacrato, ei aduerſus quem agitur: ita & per tranſpo-
B ſitionem iudicium eccleſiaſticum ex legitima obſeruatione in ciuile traduxerit. Sed etiam ſi is qui hîc dicitur monaſterij præfectus, exauditus eſt, ſynodale iudicium recuſans, & ſine præiudicio conſeruatus eſt: ſed tamen ex ciiij. canon. præſentis ſynodi deponi debuit, quem lege. xvij. enim cap. primi titu. iij. libri licèt decernat cum Imperatoris mandato poſſe aduerſus epiſcopos agi, & eos ſiſti coram ciuilibus iudicibus: hoc tamen, vt mihi videtur, non quadrat canonicæ doctri-
C næ. Debemus enim dicere tunc trahi epiſcopum pro re quæ priuatim ad ipſum pertinet: non autem pro quæſtione eccleſiaſtica. Re enim eiuſmodi propoſita, non debent ciuiles iudices vllam eius habere cognitionem. Iam verò magna quoque eſt eius differentia, qui ſua ſponte eccleſiaſticum iudicium recuſat, & eius qui iuſſu Imperatoris inuitus tractus eſt ad ſeculare iudicium. Lege etiam j. cap. ix. tit. præſentis operis, & quæ in ipſo ſcripta ſunt. Petere autem coniudicem ciuilem per mã-
D datum imperiale, non eſt, vt mihi videtur, prohibitum, & maximè quando eſt cauſa pecuniaria, quæ eſt ſynodaliter dicenda. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm lex dicat, eum à ſua actione excidere, qui ſuum aduerſarium ad iudicium incompetens traxerit, qui ſacratum ad ciuile iudicium traxerit, an non ex hoc canone ſuo iure excidet? Solutio. Incompetentis iudicis præſcriptio in principio ſolùm proponitur, non autem etiam poſteà. Finge ergo quòd ea à principio non eſt propoſita à reo: vel propoſita à iudice admiſſa non eſt.

Et propterea definierũt patres, quòd etiamsi actor vicerit, eo quòd incompetentis iudicis exceptio quomodocunq; inefficax fuerit, sic quoque tamen propter honorem ecclesiæ eorum victoria nihil ei proderit: sed deponetur, si eam retineat. Præterea interrogauerit quispiam, quam pœnam sustinebunt ecclesiastici iudices, si conuicti fuerint, ex odio, vel affectione, vel propter gratiam sententiam tulisse, cùm canon de eo nihil iubeat? Solutio. Genus pœnæ non apparet ex canone, sed ex legibus declaratur. Iam enim de iudice muneribus corrupto dicit iij. caput xliij. tit. lx. lib. Magistratus qui pecunias accipit ad examinandum, vel decernendum, vel ad plus vel minùs quàm sui officij faciendum, & magistratuum quoque assessores lege tenentur. Et iij. responsum iij. cap. Pœna legis est extraordinaria: & vt plurimum exilio condemnat: nonnunquam etiam grauiùs. & ij. thema ix. cap. Qui hac lege condemnatur, nec potest publicè testimonium dicere, nec iudex esse, nec causas agere. lege & ij. thema vj. cap. iiij. tit. vij. lib. quod quidem est pars cxxiiij. Iustiniani nouellæ, quæ sic dicit: Si quis autem eorum qui litigant, dixerit se aliquid dedisse, vel esse pollicitum, & personam nominauerit, & hoc probauerit, ipse quidem in litis exitu venia dignus habeatur. Qui autem donum vel promissum admisisse conuictus fuerit, si sit quidem pœna pecuniaria, quod datum quidem est, triplum, quod verò promissum, duplum à comite priuatarum nostrarum facultatum exigatur, & dignitatem, seu magistratum quem habet, in vtroque casu perdat. Sin autem sit criminalis accusatio, propriarum facultatum publicationem sufferat, & in exilium mittatur, vt qui accipiendo alienum, crimen in seipsum transferre studuerit. Si autem promissionem vel donationem litigator ostendere non potuerit, iuret persona, quæ donationem vel promissionem suscepisse dicitur, quòd nec per se, nec per aliam personam, vel aliquid accepit, vel promissum habuit. Et hoc dato iureiurando, ipse quidem liberabitur:

A καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες, ὡς κἂν νικήσῃ ὁ ἐναγαγών, διὰ τὸ ἀπρακτῆσαι ὁπωσδήποτε τὴν τοῦ ἀπροσφόρου δικαστοῦ παραγραφήν· ἀλλὰ καὶ οὕτω διὰ τὴν τιμὴν τῆς ἐκκλησίας εἰς οὐδὲν αὐτῷ ἡ νίκη λυσιτελήσει· ἀλλὰ καθαιρεθήσεται, εἴπερ ἀντέχεται ταύτης. ἔτι ἐρωτήσει τις ποίαν βλάβην ὑποστήσονται οἱ πολιτικοὶ δικασταί, εἴπερ ἐλεγχθῶσι κατ᾽ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν ἢ διὰ χάριν ἀποφηνάμενοι, τοῦ κανόνος μηδὲν περὶ τούτου διακελευομένου; Λύσις. τὸ εἶδος τῆς βλάβης κἂν ἀπὸ τοῦ κανόνος οὐκ B ἀναφαίνηται, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν νόμων δηλοῦται. αὐτίκα γὰρ περὶ τοῦ δωροδοκηθέντος δικαστοῦ φησὶ τὸ ϛʹ. κεφ. τοῦ μγʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, ὁ ἄρχων λαμβάνων χρήματα ἐπὶ τῷ δικάσαι, ἢ ψηφίσασθαι, ἢ ἐπὶ τῷ ποιῆσαί τι πλέον ἢ ἧττον τοῦ ἰδίου ὀφφικίου, καὶ οἱ σύνεδροι τῶν ἀρχόντων ὑπόκειται τῷ νόμῳ. καὶ τὸ γʹ. θέμα τοῦ ζʹ. κεφ. ἡ ποινὴ τοῦ νόμου ἐκστραορδιναρία ἐστί, καὶ ὡς ἐπίπαν εἰς ἐξορίαν καταδικάζει, ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ σφοδρότερον. καὶ τὸ βʹ. θέμα τοῦ θʹ. κεφ. ὁ τῷ νόμῳ τούτῳ καταδικαζόμενος, οὔτε μαρτυρεῖν δημοσίᾳ δύ- C ναται, οὔτε δικάζειν οὔτε συνηγορεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ βʹ. θέμα τοῦ ϛʹ. κεφ. τοῦ δʹ. τίτλου τοῦ ζʹ. βιβλίου, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ρκδʹ. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, λέγον οὕτως· Εἰ δέ τις ἐκ τῶν δικαζομένων εἴπῃ δεδωκέναι τι ἢ ὑποσχέσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξείπῃ, καὶ τοῦτο ἀποδείξῃ, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῇ τῆς δίκης ἐκβάσει συγγνώμης ἀξιούσθω. ὁ δὲ δόσιν ἢ ὑπόσχεσιν καταδέξασθαι δεικνύμενος, εἰ μὲν χρηματικὴ εἴη ἡ ὑπόθεσις, τὸ μὲν δεδομένον, τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχεθέν, διπλοῦν παρὰ τοῦ D κόμητος τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας εἰσπραττέσθω· καὶ τὴν ἀξίαν ἤτοι ἀρχὴν ἣν ἔχει ἐφ᾽ ἑκατέρου θέματος ἀπολλύτω. Εἰ δὲ ἐγκληματικὴ εἴη ἡ κατηγορία, δήμευσιν τῆς οἰκείας ὑπομενέτω περιουσίας, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπέσθω, ὅστις διὰ λῆψιν, ἀλλότριον ἔγκλημα εἰς ἑαυτὸν ἐσπούδακε μετενεγκεῖν. Εἰ δὲ τὴν δόσιν, ἢ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ διάδικος μὴ δυνηθῇ δεῖξαι, ὀμνύτω τὸ πρόσωπον τὸ τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν λεγόμενον καταδέξασθαι, ὅτι οὐδὲ δι᾽ ἑαυτοῦ οὐδὲ δι᾽ ἄλλου προσώπου ἢ ἔλαβέ τι ἢ ὑπόσχεσιν ἔσχε. καὶ τοῦ τοιούτου ὅρκου παρεχομένου, αὐτὸς μὲν ἐλεύθερος ἔστω·

ὁ δὲ διάδικος ὁ μὴ δυνηθεὶς δεῖξαι, ἐπὶ μὲν ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις, τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας εἰσπραττέσθω, τῆς δίκης δηλονότι τὴν ἰδίαν ἔκβασιν ἀναμενούσης· ἐπὶ δὲ ταῖς ἐγκληματικαῖς, δήμευσιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπομενέτω, καὶ τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις δικασταῖς κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν περαιούσθω. Εἰ δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ δικαζομένου φανερωθὲν παραιτήσεται τὸν μνημονευθέντα ὅρκον, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς ἐγκληματικαῖς τοῦτο δὲ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις ταῖς μνημονευθείσαις ὑποκείσθω ποιναῖς. Εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων ὀμόσῃ μὴ δεδωκέναι ἢ ἐπαγγείλασθαι, ἐντὸς δὲ τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὸ προενεχθῆναι τὴν ψῆφον ἀριθμουμένων, δειχθῇ δοθέν τι ἢ ὑποσχεθέν, αἱ εἰρημέναι ποιναὶ κατά τε τῶν διδόντων, κατά τε τῶν λαμβανόντων χώραν ἕξουσι. καὶ ταῦτα μὲν ἐὰν κατὰ χρήσιν ἤγουν διὰ λῆψιν νομισμάτων ἢ προσπάθειαν, ἢ ἔχθραν ἡ ψῆφος ἐκφωνηθῇ. τῆς γὰρ αὐτῆς δυνάμεώς εἰσι τὰ τρία. ἐὰν δὲ μὴ διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ κατὰ ἀπειρίαν ἀποφθέγγηται ἐπίσκοπος κατά τινος, τί γενήσεται; Λύσις. οἱ ἄρχοντες, ἤτοι οἱ προκαθήμενοι τῶν δικαστηρίων, οὐκ ἀναγκάζονται ἀκριβῶς εἰδέναι τοὺς νόμους, ὡς ἐν ἑτέραις μεγάλαις δουλείαις ἀναστρεφόμενοι· καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀπειρίας ἀποφαινόμενοι, συγγινώσκονται. οἱ δὲ σύνεδροι τούτων παρανόμως ψηφιζόμενοι, κολάζονται. φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ζʹ. τίτλῳ γʹ. κεφαλαίῳ κδʹ. τὸν δόλον ἐπιζητοῦμεν τοῦ ἄρχοντος. ἐὰν γὰρ ἀπειρίᾳ τοῦ συνέδρου ἄλλως ψηφισθῇ, ὁ ἄρχων οὐκ ἀδικεῖται, ἀλλ' ὁ συμπονῶν. καὶ ὁ λογισμὸς εὔλογος. οἱ μὲν γὰρ ἄρχοντες, δι' ἣν εἴρηται αἰτίαν, οὐκ αἰτιῶνται· οἱ δὲ κριταί, τὸ δικάζειν καὶ μόνον ἔργον ἔχοντες, ἐὰν παρανομήσωσιν, ἐνέχονται ὡς δόλον ποιήσαντες κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, ἡ ἀπειρία ἔοικε τῇ ἀμελείᾳ. καὶ πάλιν, δόλον τις ποιεῖ, μὴ εἰδὼς ἀκριβῶς ὃ ἐπαγγέλλεται εἰδέναι. καὶ τοῦτο μὲν ἐξεφωνήθη περὶ τῶν πολιτικῶν δικαστῶν. Εἰς δὲ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς ἄλλη τις κρατήσει ἀκολουθία, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ αὕτη μέντοι κατὰ τὴν παροῦσαν νομοθεσίαν. Εἰ μὲν γὰρ ἐναντίαν τοῖς κανόσιν ἐπίσκοπος ἐνέγκῃ ψῆφον,

A Litigator verò qui probare non potuit, in causis quidem pecuniariis, litis æstimationem à comite priuatarum nostrarum facultatum exigatur, iudicio scilicet suum euentum expectante, & res à conuenientibus iudicibus ex legum ordine terminetur. Sin autem persona à litigatore declarata, prædictum iusiurandum recusauerit tam in criminalibus quã in pecuniariis causis, prædictis pœnis subiiciatur. Si quis autem eorum qui litigant, iurauerit se nihil dedisse, vel pollicitum esse: intra quatuor autem B menses postquam sententia lata est numerandos, datum aliquid vel promissũ ostensum fuerit, prędictæ pœnæ tam aduersus dantes quàm aduersus accipientes locum habebunt. Et hęc quidem, si propter sordes seu pecuniarum acceptionem, vel affectionem, vel odiũ sententia lata sit. eiusdem enim facultatis tria sunt. DVB. Si autem nõ propter eiusmodi vllam causam, sed per imperitiam aduersus aliquem fert sententiam episcopus, quid fiet? Solutio. Magistratus, seu qui præsunt iudiciis, nõ coguntur leges exactè scire, vt qui in multis aliis C magnis occupationibus versentur, & propterea si per imperitiã sentẽtiam ferant, eis venia datur. Eorum autem assessores, si contra leges ferant sententiam, puniuntur. Dicit enim lex in lib. vij. tit. iij. ca. xxiiij. Dolum magistratus requirimus. Si enim per imperitiam assessoris aliter iudicatum fuerit, non facit iniuriam præses seu magistratus, sed qui ei fert auxilium. Et est probabilis quidẽ ratio. Magistratus enim propter eam quæ dicta est, causam non insimulantur. Iudices autem quorum est proprium D munus iudicare, si contra leges fecerint, tenentur ac si dolo fecissent, secundùm legem quæ dicit: Imperitia negligentiæ latæ vt culpæ æquiparatur: & rursus, Dolum quis facit, qui perfectè nescit quod se scire profitetur. Et hoc quidem dictum est de ciuilibus iudicibus. in iudices autem ecclesiasticos alia quædam valebit consequentia, vt mihi videtur: & ea quidem secundùm præsentem cõstitutionem. Si enim contrariam canonibus sententiam episcopus protulerit,

punietur, siue deponetur, vt qui non possit ignorantiam vel imperitiam allegare. Neque enim erit ei ignoscēdum, si dicat se nescire canones, quos cogitur in lingua semper habere. Sin autem aliquid pronunciauerit, quod à legibus non admittitur, vel est extra iudiciariam consequentiam, venia dabitur propter imperitiam: vt qui nec perfectè leges scire debeat. Hæc autem obseruabuntur, quando criminalem causam iudicauerit episcopus, vel aliam ecclesiasticam quæstionem, quæ induoit depositionem. Si enim pecuniariam cōtra leges sentētiam protulerit per imperitiam, id ei præiudicium non afferet. DVB. Præterea interrogabit quispiam, cùm canon permittat sacerdotibus iudices electitios eligere, eisne licebit ciuiles eligere? Solutio. Quia statuit canon vt electorum iudicum valeat sententia, nec appellationi sit obnoxia, etiamsi ij sint pauciores quàm duodecim, quàm sex, & quàm tres, euidenter apparet ciuilium iudicum electionem non admitti à canonibus. Vnde, vt mihi videtur, secundùm præsentem canonem punientur sacrati, qui à ciuilibus iudicibus iudicari elegerint. Videtur autem ex verbis canonis, quæ dicunt deponi sacratos, qui litigauerint apud ciuile iudicium pro causa pecuniaria, & vicerint, nisi à sua sententia desistant, quòd iudicium quidem factum ab incompetenti iudice ex voluntate eius qui est sacratus, tenendū est, & non labefactandū. Qui autem ecclesiasticum recusauit iudicium, & fori præscriptione non vsus est sacratus, punietur vt superiùs dictum est. Electitios autem iudices hîc ne dixeris: ij sunt arbitri & iudices ex cōpromisso sumpti, cuiusmodi ij. tit. vij. libri dicit, qui scilicet cum pœnæ stipulatione iudicāt: sed ecclesiasticos ordinarios. Illi enim non possunt causam criminalem iudicare. Hi verò, vt ex præsenti canone ostēditur, omnem causam iudicant. De spectaculo autem, & equorum curriculis, & venationibus, & scenicis saltationibus, satis diximus in xxiiij. can. syn. in Trullo, & sanctorum apostolorum, vbi etiam præsentis canonis meminimus:

A τιμωρηθήσεται ἤγουν καθαιρεθήσεται, μὴ δυνάμενος ἀμαθίαν ἢ ἀπειρίαν προβαλέσθαι. οὐ γὰρ συγγνωστέος ἔσεται λέγων μὴ εἰδέναι τοὺς κανόνας, οὓς ἀναγκάζεται διὰ γλώττης ἔχειν σχεδὸν ἀεί. Εἰ δὲ ἀποφήνηταί τι νόμοις ἀνένδεκτον, ἢ δικαστικῆς ἀκολουθίας ἔξωθεν, συγγνωσθήσεται διὰ τὴν ἀπειρίαν, ὡς μηδὲ ὀφείλων εἰδέναι νόμους ἀκριβῶς. Ταῦτα δὲ κρατήσουσιν, ὅταν ἐγκληματικὴν ὑπόθεσιν δικάσῃ ἐπίσκοπος, ἢ ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν ζήτησιν ἐπάγουσαν καθαίρεσιν. Εἰ γὰρ χρηματικὴν B παρὰ νόμους ἐξενέγκῃ ἀπόφασιν ἐξ ἀπειρίας, οὐ προχριματισθήσεται. ἔτι ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ κανόνος ἐνδιδόντος τοῖς ἱερωμένοις ἐπιλέγεσθαι δικαστὰς αἱρετοὺς, ἔξεστι αὖθις ἐπιλέγεσθαι πολιτικούς; Λύσις. ἐπεὶ ὁ κανὼν διορίζεται κρατεῖν τὴν ψῆφον τῶν αἱρετῶν δικαστῶν, καὶ μὴ ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ, κἂν ἥττονες ὦσιν. οὗτοι τῶν δώδεκα τῶν ἓξ καὶ τῶν τριῶν, φαίνεται ἐναργῶς ἀνένδεκτον εἶναι τοῖς κανόσι τὴν ἐπιλογὴν τῶν πολιτικῶν δικαστῶν. ὅθεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσονται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα οἱ C παρὰ πολιτικοῖς δικασταῖς αἱρετισάμενοι δικασθῆναι. ἔοικε δὲ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος τῶν λεγόντων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους δικασαμένους παρὰ πολιτικῷ δικαστηρίῳ χάριν χρηματικῆς αἰτιάσεως, καὶ νικήσαντας, ἐὰν μὴ ἀποστῶσι τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἀποφάσεως, ὡς ἡ μὲν γενομένη κρίσις παρὰ ἀπαραφόρου δικαστοῦ κατὰ θέλησιν τοῦ ἱερωμένου, στερκτέα ἔσται καὶ ἀκατάστατος. ὁ δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν παραιτη- D σάμενος δικαστήριον, καὶ μὴ χρησάμενος τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ ἱερωμένος, κολασθήσεται, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. αἱρετοὺς δὲ δικαστὰς ἐνταῦθα μὴ εἴπῃς οἵους ὁ β'. τίτλου τοῦ ζ'. βιβλίου φησὶ, μετὰ ἐρωτήσεως δηλονότι ποινῆς δικάζοντας, ἀλλὰ ἐκκλησιαστικοὺς ἐνορδίνους. ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκληματικὴν ὑπόθεσιν οὐ δύνανται δικάζειν. οὗτοι δὲ ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος παρίσταται, πᾶσαν ὑπόθεσιν κρίνουσι. περὶ μέντοι τῶν θεωρίων καὶ τῶν ἱπποδρομίων καὶ τῶν κυνηγίων καὶ ἐπὶ σκηναῖς ὀρχήσεων, ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἐν τῷ κδ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τῷ να'. ὅπου καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐμνήσθημεν·

καὶ ἀνάγνωθι τούτους. ζήτει καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οδ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ιδ'. ιε'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα θ'. ιζ'. τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα γ'. ε'. ιδ'. καὶ ταύτης κανόνα κη'. ρκ'. ρκα'. περὶ δὲ τοῦ δύνασθαι τοὺς ἱερωμένους ἀποτάττεσθαι τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ, ζήτει κεφ. θ'. τοῦ γ'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν Βασιλικῶν.

Κανὼν ιϛ'.

Ὥστε μηδένα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἔκληψίν τινα λαμβάνειν· καὶ ὥστε ἀναγνώστας γαμετὰς λαμβάνειν, καὶ ἵνα οἱ κληρικοὶ γυναικῶν ἀπέχωνται, καὶ ποίῳ δεῖ καιρῷ ἢ αὐτοὺς, ἢ τὰς παρθένους καθιεροῦσθαι. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται, ἢ προκουράτορες, μηδὲ ἔκ τινος αἰσχροῦ ἢ ἀτίμου πράγματος τροφὴν πορίζωνται· ὀφείλουσι γὰρ ἀποβλέψαι εἰς τὸ γεγραμμένον· οὐδεὶς στρατευόμενος τῷ θεῷ, ἐμπλέκει ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς· ἤρεσεν, ὥστε τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἥβης ἐρχομένους, ἀναγκάζεσθαι, ἢ συμβίους ἀγαγέσθαι, ἢ ἐγκράτειαν ὁμολογεῖν. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα κληρικὸς, ἐὰν χρήματα δῷ ἐν χρήσει, τὰ χρήματα λάβῃ· ἐὰν εἶδος, ὅσον δέδωκε λάβῃ. καὶ ἵνα πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν, μήτε διάκονοι χειροτονῶνται, ἀλλὰ οἱ ἀναγνῶσται, τὸν δῆμον μὴ προσκυνῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ μὲν τῶν κληρικῶν τῶν παρεμβαλλόντων ἑαυτοὺς εἰς κοσμικὰς ἐνεργείας ἐγράψαμεν εἰς τὸ ιγ'. κεφ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· εἰς τὸν ϛ'. καὶ πγ'. ἀποστολικὸν κανόνα· καὶ εἰς τὸν γ'. κανόνα τῆς δ'. συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τούτους. καταστρωθήσεται δὲ εἰς τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν καὶ ἡ κατὰ τὴν η' τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τῆς ϛ'. ἰνδικτιῶνος γενομένη συνοδικὴ σημείωσις, εἰς τὴν ἐφημερίαν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ, ἡ καὶ τόμου τάξιν ἐπέχουσα. ὡσαύτως καὶ ἡ σημείωσις τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου, ἡ γενομένη χάριν τοῦ μὴ συνηγορεῖν τοὺς ἱερωμένους. καὶ ἡ δύναμις τοῦ σημειώματος τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, ἡ προβᾶσα χάριν τοῦ ἐπίσης τῷ διακόνῳ καὶ τῷ ἱερεῖ κωλύεσθαι καὶ τὸν ἀναγνώστην ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν κοσμικῶν ὀφφικίων. ἐπεὶ δὲ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ πορίζεσθαι τοὺς ἱερωμένους τὰ πρὸς τροφὴν ἀπὸ πραγμάτων αἰσχρῶν καὶ ἀτίμων, ἐζητήθη πολλάκις ποῖα ταῦτα εἰσί.

A & lege eos. Quære etiam sanctorum apostolorum can. lxxiij. Antioch. syn. Chalcedonens. can. ix. xvij. Sardic. can. iij. v. xiv. & huius can. xxviij. cxx. & cxxj. Quòd autem possint sacrati renunciare præscriptioni fori, quære cap. ix. iij. tit. lib. Basilic.

CANON XVI.

Vt nullus episcopus, presbyter, vel diaconus procurationem aliquam suscipiat, & vt lectores vxores accipiant, & vt clerici à mulieribus abstineant: & quo tempore oporteat ipsos vel virgines consecrari. 21. qu. 2. Placuit vt episcopi. *Similiter placuit vt episcopi, presbyteri, & diaconi conductores vel procuratores non fiant. nec ex turpi aliquo vel vili negotio victum sibi quærant. Debent enim ad id quod scriptum est, respicere. Nemo Deo militans, seipsum implicat secularibus negotiis. Et vt lectores ad pubertatis tempus venientes, cogantur, vel vxores ducere, vel continentiã profiteri.* Dist. 23. Lectores. *Similiter placuit vt si clericus mutuas pecunias dederit, pecunias accipiat: sin autem speciem, quantũ dederit accipiat. Et ante xxv. annos nec diaconi ordinentur, sed & lectores populũ ne salutent.* 14. q. 4. Nullus clericorum.

C SCHOL. BALS. De clericis quidem, qui se negotiis secularibus ingerunt, scripsimus in xiij. cap. viij. tit. præsentis operis: in vj. & lxxxiij. can. Apostolico, & in iij. can. iiij. syn. & lege eos. In præsenti autem interpretatione ponetur & quæ viij. mensis Decembris vj. indictione facta est synodalis declaratio, tempore sanctissimi patriarchæ domini Lucę, quę etiam decisionis locum obtinet. Similiter & promulgatio patriarchæ illius domini Ioannis, quæ facta est, ne causas agerent qui erant in sacris: & ius edicti sanctissimi patriarchæ domini Michaëlis philosophorum D summi, quod prodiit vt æquè ac diaconus & sacerdos, lector quoque prohiberetur ab exercendis secularibus officiis. Quoniam autem præsens canon statuit, ne qui sunt sacrati, victum quærant ex rebus turpibus & vilibus, sæpe quæsitum est, quænam sint ea,

& nonnulli quidem dixerũt eas esse, lenonem esse, ac meretrices alere: cauponatoriæ tabernæ præesse, & similia. Sanctissimus autem patriarcha dominus Lucas vnguentarias quoque officinas & balnea turpis esse quæstus dicebat, vt quæ mendacij quoque causæ essent. Sed nec archiatros fieri sinebat diaconos vel sacerdotes, dicens non esse ferendum, vt qui cum infulis & casulis sancta tractant, secularibus vestibus induantur, & cum laicis, viris scilicet medicis, incedant. Postea autem cautum est à sanctis patribus, vt lectores in tempore pubertatis post annum xiiij. cogantur vel matrimonio coniungi, vel cœlibatum profiteri. An hoc autem apud Africanos obseruatum sit, nescio: sed apud alias ecclesias non seruatur: existimo autem quòd nec in vlla vnquam regione hoc seruatum sit, vt quod apostolico vj. canoni aduersetur, qui decernit vt lectores & cantores, etiam postquam in clerum prouecti fuerint, vxores ducant, & nec vxorem ducendi tempus definit, nec vt continentiam profiteantur, exigit. Dare autem pecuniam mutuam ad vsuram, multi canones clericis prohibent. Præsens quoque canon non solùm eos qui sunt è tribunali, sed & omnes clericos fœnerari prohibet. Quia autem cùm vsuræ dabantur ob pecunias mutuo datas, verisimile erat dicere aliquos hoc quidem esse prohibitum: dare autem frumentum vel aliquam aliam speciem, & plus accipere quàm datum sit, non esse prohibitum, patres hoc quoque expresè prohibuerunt. Sed & illud, ante completos xxv. annos non ordinari diaconum, in diuersis canonibus decretum est. Prohibitum est autem lectoribus, ne dum ministerio suo fungũtur, ad populum conuertantur & adorent: vt qui solos tunc debent sacerdotes & antistites adorare, & non laicos qui in ecclesia congregantur. Ipsi enim sunt sacrati: populus verò procul est à sacerdotio & cõsecratione. Ac ipse potiùs lectores adorare deberet propter ministerium eorum. Lege sanctorum apostolorum can. xvij. xxv.

A καὶ τινὲς μὲν εἶπον εἶναι ταῦτα, τὸ πορνοβοσκεῖν, τὸ καπηλικοῦ ἐργαστηρίου προΐστασθαι, καὶ τὰ ὅμοια. ὁ δὲ ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς καὶ τὰ μυρεψικὰ ἐργαστήρια, καὶ τὰ βαλανεῖα, αἰσχροκερδῆ εἶναι ἔλεγεν, ὡς καὶ ψεύδους παραίτια. ἀλλ' οὐδὲ ἀρχιητρεὺς παρεχώρει γίνεσθαι τοὺς διακόνους ἢ τοὺς ἱερεῖς, λέγων ἀνένδεκτον εἶναι τοὺς μετὰ φαινολίων καὶ στιχαρίων τὰ ἅγια μεταχειριζομένους, κοσμικὰς στολὰς ἐνδιδύσκεσθαι, καὶ μετὰ λαϊκῶν ἀνδρῶν τῶν ἰατρῶν δηλαδὴ, προπομπεύειν. ἐπεὶ τούτοις νενομοθέτηται παρὰ τῶν ἁγίων B πατέρων τοὺς ἀναγνώστας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἥβης μετὰ τὸν ιδ΄. ἐνιαυτὸν, ἀναγκάζεσθαι ἢ γάμῳ ὁμιλῆσαι, ἢ ἀγαμίαν ὑποσχέσθαι. τοῦτο δὲ εἰ παρὰ τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκράτησεν, οὐκ οἶδα, παρὰ δὲ ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις οὐ κρατεῖ. νομίζω δὲ ὅτι οὐδὲ ἔν τινι χώρᾳ τοῦτο ἐκράτησέ ποτε ὡς ἐναντιούμενον τῷ ἀποστολικῷ ϛ΄. κανόνι τῷ ὁρίζοντι ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, καὶ μετὰ τὸ εἰς κλῆρον προελθεῖν, γαμεῖν, καὶ μὴ καιρὸν γάμου αὐτοῖς ὁρίζοντι, μήτε ἐγκράτειαν ἐπαγγέλλεσθαι ἀπαιτοῦντι. τὸ δὲ δανείζειν τοὺς κληρικοὺς ἐπὶ C τόκοις, πολλοὶ κανόνες ἀπαγορεύουσι. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν οὐ μόνον τοὺς τοῦ βήματος ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κληρικοὺς τοκίζειν ἐμποδίζει. ὅτι δὲ τῶν τόκων ἐπὶ δανείῳ νομισμάτων δεδομένων, εἰκὸς ἦν εἰπεῖν τινας τοῦτο μὲν εἶναι κεκωλυμένον, τὸ δὲ διδόναι σῖτον ἢ ἕτερον εἶδος, καὶ λαμβάνειν πλείω τοῦ δοθέντος, μὴ ἀπαγορευθῆναι, ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ῥητῶς καὶ τοῦτο. ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ συμπληρώσεως κε΄. ἐνιαυτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι διακόνους, ἐν διαφόροις κανόσιν ὥρισται. ἀπηγόρευται δὲ τοῖς ἀναγνώσταις ἐν D τῷ πληροῦν τὴν διακονίαν αὐτῶν, στρέφεσθαι πρὸς τὸν δῆμον καὶ προσκυνεῖν, ὡς ὀφείλουσι τότε προσκυνεῖν εἰς μόνους τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ οὐχὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροιζομένους. οἱ μὲν γὰρ ἱερῶνται. οἱ δὲ τοῦ δήμου, πόρρω τῆς ἱερωσύνης εἰσί. καὶ οὗτοι μᾶλλον τοὺς ἀναγνώστας προσκυνεῖν ὀφείλουσι, διὰ τὴν ὑπουργίαν αὐτῶν. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιζ΄. ιθ΄. κε΄. κϛ΄. συνόδου Ἀγκύρας κανόνα ι΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ιδ΄. ιε΄. τῆς ϛ΄. κανόνα γ΄. δ΄. ϛ΄. ιβ΄. ιγ΄. μη΄. νη΄. τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα γ΄. ϛ΄. ξθ΄. ο΄.

xxvj. canonem iij. iiij. xij. xiij. xlviii. lviii. sancti Basilij canonem iij. vj. lxviij. lxx.

A τὸ μέντοι σημείωμα τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ ἔχει οὕτως· μηνὶ Δεκεμβρίῳ η΄. ἡμέρᾳ α΄. ἰνδικτιῶνος ϛ΄. εἰ δὲ καὶ Οζὰν ἐκεῖνος τῆς θείας κιβωτοῦ περιτραπείσης ἁψάμενος οὐ μικρὸν κατεκρίθη τὸ ἐπιτίμιον, (καίτοι σκοπὸς ἦν αὐτῷ πρὸς ἀνόρθωσιν ταύτης οὐ πρὸς καθαίρεσιν,) τίς οὕτω τολμηρὸς καὶ εἰς ἐσχάτην ἀναίδειαν καὶ ὑπερηφανίαν ἐξενεχθεὶς, πνεύματι πάντως ἀγόμενος πονηρῷ, ὃς μὴ μόνον οὐκ ἐπανορθοῦν αἱρεῖται τὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ διατάγματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν τρεπόμενος, B παρασαλεύειν ταῦτα καὶ καθαιρεῖν ἀναιδεύεται, καὶ παραλύειν τὰ παγίως ἡδρασμένα, καὶ παρακινεῖν τὰ ἀσάλευτα, ᾠκοδομημένα καθώς φησιν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν; διὰ τοῦτο καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν οὐκ ἀνεκτὸν ἡγησαμένη πονηρὰν συνήθειαν καὶ ἔτι κρατεῖν, μιγνῦσαν θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, καὶ τῇ τῆς ἐκκλησίας καταστάσει, τῆς ἀμωμήτου νύμφης Χριστοῦ, σπίλους οὐ τοὺς τυχόντας προσεπιτρίβουσαν, καὶ τύφῳ καὶ ἀσχολίᾳ ματαίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὰ εἰκαῖα καὶ ταύτῃ ἀπάδοντα C διαπονήσει τε καὶ σπουδῇ, ἔτι γε μὴν καὶ ἀκερδέσιν τὸ σεμνὸν ταύτης καταρρυπαινούσαν, ηὐδόκησε ῥιζόθεν ταύτην ἀποτεμεῖν, ἵνα μὴ ῥίζα πικρίας καὶ ἔτι φυῇ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας πνευματικῆς καὶ πατρικῆς διαλαλιᾶς, τῆς δηλούσης μὲν τὸν σκοπὸν φανερῶς τῆς προτεθείσης ὑποθέσεως περὶ τῶν ἱερὰν ἀξίαν λαχόντων, καὶ κοσμικαῖς ἑαυτοὺς ἐμπλεκόντων ἀρχαῖς καὶ ἀξίαις, καὶ φροντίσι καὶ πράγμασι, οὕτω δὲ κατὰ ῥῆμα ἐχούσης. τοῖς τὴν ἱερατικὴν φασὶν οἱ θεῖοι πατέρες λαχοῦσιν ἀξίαν, D μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα, αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεων ὑποτυπώσεις εἰσὶν, ἃς καὶ ἀσμένως δεχόμενοι, πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν μετὰ Δαβὶδ τοῦ θεοφάντορος ᾄδομεν, ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ. καὶ αὖθις, ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με καὶ ζήσομαι. καὶ εἰς τὸν αἰῶνα φυλάττειν ἡμῖν ἐντέλλεται ἡ προφητικὴ φωνὴ τὰ μαρτύρια τοῦ θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖς, δῆλον ὡς ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα διαμένουσιν.

edictum quidem sanctissimi patriarchę domini Lucæ sic habet, Mense Decembri, viij. die, j. Indictione. Sin autem etiam ille Ozan, qui diuinam arcam quæ euertebatur, attigit, non paruo supplicio affectus est (atqui eius erat institutũ illam erigere, nõ diruere) quis est adeò audax, & ad extremam vsque impudentiam arrogantiámque elatus, malo omnino spiritu ductus, qui non solùm vult diuina & spiritalia mandata erigere, sed etiam in contrarium detorquẽs, ea labefactare ac destruere impudenter molitur, eáque dissoluere quæ firmè ac stabiliter locata sunt, & ea commouere quæ conquassari non possunt, vt quæ sint ædificata, vt aiunt, supra fundamentum apostolorum & prophetarum? Propterea nostra quoq; moderatio non ferendum esse rata malam consuetudinem adhuc seruari, quæ diuina & humana confundit, & ecclesiæ quæ est ab omni reprehẽsione aliena Dei sponsa, constitutioni non vulgares maculas inurere, quæque superbia, & vana negotiatione, & in iis quæ sunt abiecta, & ea indigna, studio & labore, & turpibus præterea lucris eius honestatem splendorémque polluit, visum est eam esse radicitus euellendam, vt non amplius enascatur radix amaritudinis, secundùm diuinum apostolum, per præsentem nostrã spiritalẽ & paternam doctrinam, quæ scopum quidem apertè declarat causæ propositę de iis qui sacram auctoritatem sortiti sunt, & secularibus seipsos magistratibus & dignitatibus curísque ac negotiis implicant. Ad verbum autem sic habet. Iis qui sacerdotalem, inquiunt patres, dignitatem sortiti sunt, testimonia & præclara facta sunt canonicarum constitutionum informationes, quas etiam lubenter admittentes, ad dominum Deum cum Dauid Dei præcone canimus, In via testimoniorum tuorum delectatus sum, tanquam in omnibus diuitiis. Et rursus, Mandasti iustitiam: testimonia tua in æternum doce me, & viuam. Quòd si vox prophetica nos iubet in æternum Dei testimonia custodire, & in ipsis viuere, ea scilicet inconcussa & nulla ratione labefactanda permaneant.

Nam diuinus quoque Moses sic inquit, Non licet eis addere nec detrahere. Cùm hæc itaque ita sint, & nobis testimonium ferant, in eis exultantes, tanquam si quis multa spolia inuenerit, diuinos lubenter canonas amplectimur, & eorum constitutionem integram & inconcussam manere toto animo eligimus. Quoniam autem nonnullos eorum qui sunt in clero constituti, nouimus se secularibus negotiis contra canones implicare, hos quidē domorum magistratuum vel possessionum curationes administrationésque suscipientes, illos verò etiam publicorum vectigalium exactiones, vel aliorum capitum, vel eorum quæ nauibus portantur pensionum petitiones, vel colligendarum pecuniarum rationúmque reddendarum munera, vel aliquod eiusmodi officium, in non ecclesiasticis, sed secularibus negotiis: nonnullísque eorum ciuiles etiam magistratus dignitatésque esse attributas: eis præcipio vt deinceps cessent à prædictis omnibus, in ecclesiasticis autem negotiis officiisque versentur, nisi velint, ei quæ sacris diuinísque canonibus placuit, gradus quem habent ecclesiastici, depositioni subiici. Etsi enim longa consuetudine confirmari stabilirique existimant, quòd non pauci ante eos illa susceperint: præterea autē dicunt Imperial. administrationes, secularésque dignitates, & officia, similiáque munera & magistratus sacratis hominibus commissos processisse: sed tamen non trahetur ad exemplum. Quia enim est citra controuersiam, nec sacros ac diuinos de iis canones intercidisse: nec vlla cognitio aut examinatio literis mandata, ab eo qui illo tempore Imperialia sceptra tenebat, processit: nec sanctissimorum patriarcharum & synodorum eos ad hoc incitans constitutio: scriptos canones eiusmodi dispensationes, & non probata consuetudo, omnino non labefactabunt: sed ipsæ potiùs ab eis penitus contererentur, sicut olla, vt inquit Solomon, quæ lebeti allisa est. Portæ enim, inquit, inferi aduersus ecclesiam non præualebunt, quæ à domino supra dei præconem Petrum ædificata est, qui cum reliquis apostolis

A ὅτι οὕτω φησὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων καὶ διαμαρτυρουμένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴ τις εὕρη σκῦλα πολλά, τοὺς θείους ἀσπασίως κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ τὴν αὐτῶν διαταγὴν ὁλόκληρον καὶ ἀσάλευτον μένειν ὁλοψύχως αἱρούμεθα. καὶ ἐπεὶ τῶν ἐν κλήρῳ τεταγμένων τινὰς ἔγνωμεν πράγμασι κοσμικοῖς ἐμπλέκοντας ἀκανονίστως, οὓς μὲν κουρατωρείας καὶ προνοίας οἴκων ἀρχοντικῶν ἢ κτημάτων B ἀναλαμβάνοντας, οὓς δὲ καὶ δημοσίων τελῶν εἰσπράξεις ἢ κεφαλαίων ἑτέρων, ἢ ἐξελάσεις πλωΐμων, ἢ δὴ καὶ ἀναγραφὰς ἢ λογοποιΐας, ἢ καὶ ἑτέρας ὁμοίας ἐνεργείας οὐκ ἐπὶ πράγμασιν ἐκκλησιαστικοῖς, ἀλλὰ κοσμικοῖς, ἐνίοις δὲ καὶ ἀξίας τε καὶ ἀρχὰς τὰς τῆς πολιτείας ἀπονενεμημένας, τοῖς τοιούτοις παρεγγυώμεθα παύσασθαι τοῦ λοιποῦ τῶν εἰρημένων ἁπάντων· ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς δὲ χρείαις προσανέχειν, εἰ μὴ βούλοιντο τῇ δεδογμένῃ τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι καθαιρέσει τοῦ προσόντος αὐτοῖς ἐκκλη- C σιαστικοῦ βαθμοῦ, ὑπαγαγεῖν ἑαυτούς. εἰ γὰρ καὶ μακρᾷ συνηθείᾳ ἑδράζεσθαι τινὲς οἴονται τὸ ταῦτα μετιέναι καὶ πρὸ αὐτῶν οὐκ ὀλίγους, πρὸς δὲ καὶ βασιλικάς φασί τε προβῆναι οἰκονομίας ἀνατεθείσας ἱερωμένοις ἀξίας τε καὶ κοσμικὰς καὶ ὀφφίκια ἢ ἐνεργείας ὁμοίας εἴτε ἀρχάς· ἀλλ' οὐχ ἑλκυσθήσονται πρὸς ὑπόδειγμα. ἐπεὶ γὰρ οὐδ' ὑπ' ἀμφιβολίαν οἱ περὶ τούτων ἱεροὶ καὶ θεῖοι κανόνες ἔπεσον, οὔτε δοκιμασία τις καὶ διάγνωσις ἔγγραφος προβέβηκε παρά τε τοῦ κατὰ καιρὸν τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα διέποντος, ἔτι δὲ καὶ ἁγιωτάτων πα- D τριαρχῶν καὶ συνόδων τύποις αὐτοὺς παραθραύουσα, οὐ τοὺς γεγραμμένους κανόνας αἱ τοιαῦται οἰκονομίαι, καὶ ἡ μὴ δοκιμασθεῖσα συνήθεια ὅλως παρασαλεύσουσιν· αὗται δὲ μᾶλλον ὑπὸ τούτων τοὐναντίον τέλεον συντριβήσονται, ὡς χύτρα κατὰ τὸν Σολομῶντα προσκρούσασα λέβητι. πύλαι δέ φησιν ᾅδου τῆς ἐκκλησίας οὐ κατισχύσουσιν, οἰκοδομηθείσης παρὰ Κυρίου ἐπὶ τῷ θεοκήρυκι Πέτρῳ τῷ σὺν τοῖς λοιποῖς ἁγίοις ἀποστόλοις νομοθετήσαντι οὕτως

ἐν ϛ'. κανόνι αὐτῶν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω. Εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω. ὡσαύτως καὶ ἐν πα'. εἴπομεν ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν Κυριακὴν παρακέλευσιν. ἔτι καὶ ὁ πγ'. φησίν, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ τῆς ἐν Καρθαγένῃ ιϛ'. οὕτως ἐν μέρει διαγορεύει. ὁμοίως ἤρεσεν ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται ἢ προκουράτωρες. καὶ μετ' ὀλίγον· οὐδεὶς γὰρ στρατευόμενος τῷ θεῷ ἐμπλέκει ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς σὺν τούτοις. καὶ ὁ ζ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, τοὺς ἅπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους ἢ καὶ μονάσαντας, ὡρίσαμεν μήτε ἐπὶ στρατείαν, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι· ἢ τοῦτο τολμῶντας καὶ μὴ μεταμελομένους, ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο ὃ διὰ θεὸν εἵλοντο, ἀναθεματίζεσθαι. καὶ ὁ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α'. καὶ β'. συνόδου ια'. τάδε κατὰ ῥῆμα διέξεισι· τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους κοσμικὰς ἀρχὰς ἢ φροντίδας ἀναδεχομένους, ἢ τὰς τῶν ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ἀρχόντων λεγομένας κουρατωρείας οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες καθαιρέσει καθυποβάλλουσι. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπικυροῦντες, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν κλήρῳ κατειλεγμένων, διοριζόμεθα, ὡς εἴ τις αὐτῶν κοσμικὰς ἀρχὰς μεταχειρίζοιτο, ἢ τὰς ἐν τοῖς τῶν ἀρχόντων οἴκοις ἢ προαστείοις λεγομένας κουρατωρείας ἀναδέχοιτο, τοῦτον τοῦ οἰκείου κλήρου ἀποδιώκεσθαι. οὐδεὶς γὰρ δύναται κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτόλεκτον καὶ ἀψευδεστάτην φωνήν, δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. καὶ σαφεῖς πάντως οἱ θεῖοι κανόνες οὗτοι καὶ πρόδηλοι. καὶ διὰ τοῦτο μεταποιεῖσθαι τούτους οὐ χρή. Εἰ δὲ καὶ ἐντολέα δίκης γίνεσθαι, τὸν κεκληρωμένον κεκώλυται, μείζοσι κοσμικαῖς φροντίσιν ἐμπλέκεσθαι,

A in vj. eorũ canone sic decreuit: Episcopus, vel presbyter, vel diaconus secularia negotia non recipiat: sin minùs, deponatur: similiter & in lxxxj. diximus, quòd nõ oportet episcopum ad publicas administrationes ipsum descendere, sed in ecclesiasticis negotiis officiisque versari: vel ergo hoc facere persuadeatur, vel deponatur. Nemo enim potest duobus dominis seruire, vt est præceptũ Domini. Præterea & lxxxiij. canon inquit, Episcopus vel presbyter, vel diaconus militiæ vacans, & volens B vtrunque obtinere, Romanum magistratum, & sacerdotalem administrationẽ, deponatur. Quę enim sunt Cæsaris, Cęsari, & quæ sũt Dei, Deo. Iam verò & Carth. xvj. sic pręcisè dicit, Similiter placuit, vt episcopi, & presbyteri, & diaconi non sint administratores, vel procuratores. Et paulò post, Nullus enim Deo militans, implicat se secularibus negotiis. Cum his vij. quoque canon Chalced. syn. Eos, qui semel in clero constituti sunt, statuimus neque ad mili- C tiam, neque ad secularem dignitatẽ accedere: vel si hoc audeant, vel non pœnitentia ducti ad id reuertantur, quod propter Deum elegerunt, anathematizari: & Constantinopolitani primi & secundi xj. hæc ita ad verbum persequitur: Presbyteros, vel diaconos seculares magistratus vel curas suscipientes, vel quæ in magistratuum ædibus dicuntur curationes, diuini & sacri canones depositioni subiiciunt. Hoc ergo nos quoque confirmantes, etiam de reliquis qui in clerum relati sunt, statuimus, vt si quis eorum secularia D negotia adgrediatur, vel quæ in magistratuum ædibus vel suburbanis curationes dicuntur, suscipiat, is ex clero expellatur. Nemo enim potest, secundùm Christi veri Dei nostri ab ipso dictum, & verissimam vocem, duobus dominis seruire: & omnino manifesti sunt, & aperti diuini canones. Et ideo non sunt transformandi, vel aliter accipiendi. Sin autem etiam causæ procuratorem, quæ ad ecclesiam, cuius est clericus, non pertinet, fieri clerico prohibitum est, ne, inquit, diuina ministeria impediantur; quãto magis prohibitum est maioribus secularibus negotiis implicari,

quæ impediunt ne possit ecclesiasticis negotiis vacare? Omnibus ergo religiosissimis sanctissimisque clericis in sancto spiritu præcipimus, vt ab iis quæ dicta sunt, abstineant, vel sciant quòd erunt quidem segregationis pœnæ subiecti: quin & maiorem quoque & canonicam acerbitatem non effugient, eiusmodi secularibus negotiis seipsos implicantes. Ad hoc enim præsens quoque nostræ mediocritatis decretum sacratissimis antistitibus tradi iussum est, vt etiam clericis qui sunt vbicunque, sit manifestum. Edictum patriarchæ domini Ioannis sic habet: Mense Februario xvj. die iij. indictione: Cùm multos ecclesiasticos, & monachos videremus alienas causas subeuntes, & pro iis decertantes, qui in ciuilibus & ecclesiasticis iudiciis litigant, ab Ecclesiastica consuetudine, & legum grauitate, quod fiebat, indignum iudicâtes, statuimus, vt nemo deinceps, nec monachus, nec vllus ecclesiasticus, alienas causas suscipiens in iudicio defendat. Id enim est apertè mercenaria opera: & nemo tale quid agens nostræ moderationis supplicium effugiet: præterquam, si fortè cùm sit causa ecclesiastica, à nobis iubeatur alterutrius litigantium partis defensionem suscipere. Tunc enim præterquam quòd à reprehensione erit alienus, in pœnam quoque non cadet. Præsens autem edictum omnibus quoque ciuilibus iudicibus legi iussum est: vt cùm nostri decreti scientiam habuerint, eos omnino non admittant ad vllorum causas agendas. Vis autem edicti domini Michael hæc est: Mense Ianuario die viij. iiij. Indictionis, & deinceps, constituit ne lectores æquè ac diaconi & sacerdotes secularia officia suscipiant, vel exactorum munera, vel curationes, propter xj. can. primæ & ij. Constantinopol. synodi. De sacratis autem hominibus causas agentibus satis scripsimus in xiij. cap. viij. tit. præsentis operis: Et lege ea. Ac canones quidem & synodalia edicta in his cõsistunt. Dicunt autem quidam hæc locum habere, quando sine iussu Imperatoris sacratus quispiam seculare ministerium exercuerit.

A παρεμποδιζούσαις αὐτῷ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις προσεδρεύειν. πᾶσι τοίνυν εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ἐν ἁγίῳ παρεγγυώμεθα πνεύματι τῶν εἰρημένων ἀπέχεσθαι· ἢ μὴν εἰδέναι ὡς ἔσονται μὲν ἐπιτιμίῳ ἀφορισμοῦ ὑποβεβλημένοι, καὶ τὴν μείζω δὲ κανονικὴν αὐστηρίαν οὐ διαφεύξονται, πράγμασι κοσμικοῖς τοιούτοις ἐμπλέκοντες ἑαυτούς. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ὁ παρὼν ἔγγραφος ὁρισμὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν ἐπιδοθῆναι τετύπωται, ἵνα καὶ τοῖς ἀπανταχοῦ κληρικοῖς κατάδηλος B γένηται. Τὸ σημείωμα τοῦ πατριάρχου Κυρίου Ἰωάννου, ἔχει οὕτως. Μηνὶ Φεβρουαρίῳ ιϛ΄. ἡμέρᾳ γ΄. ἰνδικτιῶνος η΄. πολλοὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναχῶν καθορῶντες ὑποθέσεις ἀλλοτρίας ὑποδυομένους, καὶ ὑπεραγωνιζομένους τῶν δικαζομένων ἐν πολιτικῷ καὶ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ, ἀλλότριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας, καὶ τῆς τῶν νομίμων ἀκριβείας τὸ πραττόμενον κρίναντες, διοριζόμεθα μηκέτι τοῦ λοιποῦ μήτε μοναχὸν μήτε τῶν τινα ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλοτρίας ἀγωγὰς ὑπεισερχόμενον ἐν δικαστηρίῳ C συνηγορεῖν. ἐργολαβία γὰρ ἄντικρυς τοῦτο. καὶ οὐκ αὐτῆς τοιοῦτόν τι διαπραττόμενος, τὴν ἀπὸ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐπιτίμησιν διαφεύξηται. πλὴν εἰ μή πω ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως οὔσης κελευσθείη παρ' ἡμῶν ὑπεραγωνίζεσθαι θατέρου μέρους τῶν δικαζομένων. τηνικαῦτα γὰρ ἔξεστιν αὐτῷ ἀμέμπτῳ, καὶ τὸ ἀνεπιτίμητον. Τὸ δὲ παρὸν σημείωμα ὑπαναγνωσθῆναι ὡρίσθη καὶ πᾶσι τοῖς πολιτικοῖς δικασταῖς, ἵν' ἐντεῦθεν εἴδησιν λαβόντες τοῦ ἡμετέρου διορισμοῦ, μὴ προσδέ- D χωνται τοὺς τοιούτους εἰς τὸ τισὶν ὅλως συνηγορεῖν. ἡ δὲ δύναμις τοῦ σημειώματος τοῦ κυροῦ Μιχαὴλ, ἔστιν αὕτη. μηνὶ Ἰανουαρίῳ ιγ. ἡμέρᾳ δ΄. ἰνδικτιῶνος δ΄. καὶ ἐφεξῆς, διαταττεται καὶ τοὺς ἀναγνώστας ἐπίσης τοῖς διακόνοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μὴ ἀναδέχεσθαι κοσμικὰ ὀφφίκια ἢ πρακτορικὰς ἐνεργείας ἢ κουρατωρείας διὰ τὸν ια΄. κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α΄. καὶ β΄. συνόδου. περὶ δὲ ἱερωμένων συνηγορούντων, ἱκανῶς ἐγράψαμεν εἰς τὸ ιγ΄. κεφ. τοῦ η΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. Καὶ τὰ μὲν τῶν κανόνων καὶ τῶν συνοδικῶν σημειωμάτων ἐν τούτοις. Λέγουσι δέ τινες ταῦτα χώραν ἔχειν, τὴν δίχα προστάξεως βασιλικῆς ἐνεργῇ τις ἱερωμένος δουλείαν δημοσιακήν.

A εἰ γὰρ κατ' οἰκονομίαν βασιλικὴν τοιαύτην τινὰ δουλείαν ἀναδέξεταί τις, ὑπὸ τῶν ῥηθέντων κανόνων οὐ κωλυθήσεται οὐδὲ βλαβήσεται. καὶ προστιθέασιν ὡς ὁ βασιλεὺς οὔτε νόμοις οὔτε κανόσιν ὑπόκειται. διὸ καὶ ἐπ' ἀδείας ἔχει ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν ἄγειν, καὶ ἀποξενοῦν ἐκ τῶν οἰκείων μητροπόλεων, ὡσαύτως ἐνορίας ἀρχιερέων διαιρεῖν, καὶ ἐκ νέου ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας καθιστᾶν, καὶ διορίζεσθαι ἐπισκόποις ἱερουργεῖν ἀπροκριματίστως εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας παρὰ γνώμην τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων, καὶ ἄλλα τινὰ ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὰ δίκαια. B χρῶνται δὲ καὶ τῷ ιβ'. καὶ ιζ'. κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τῷ λη'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τὰ αὐτὰ παρακελευομένοις. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς ἀπὸ τοῦ δ'. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ μάλιστα ἐνεδόθη τῷ βασιλεῖ, ἀνατιθέναι κοσμικῶν δουλειῶν ἐνεργείας ἱερωμένοις καὶ μοναχοῖς κατὰ λόγον οἰκονομίας δοκούσης αὐτῷ. Εἰ γὰρ ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος δύναται τοῦτο ποιεῖν, πολλῷ πλέον ὁ βασιλεὺς ὁ μὴ ἀναγκαζόμενος ἀκολουθεῖν τοῖς κανόσι, τοῖς διοριζομένοις τὰς C ψήφους τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι, καὶ μὴ παρὰ ἀρχόντων· κἀντεῦθεν καὶ ψήφου μὴ γινομένης, πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους προβαλλόμενος. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτῷ δ'. κανόνι τῆς συνόδου γραφέντα.

Si enim ex dispensatione Imp. quis hoc ministerium susceperit, à dictis canonibus non prohibebitur, nec læditur: & adiiciunt, quòd Imperator, nec canonibus nec legibus subiicitur. Et ideo est in eius potestate episcopatus in Metropoles erigere, & à suis Metropolibus alienare: & de nouo Episcopos & Metropolitanos constituere: & iubere episcopis in alienis diœcesibus absque vllo præiudicio sacrificare, præter sententiam episcoporum illius regionis, & alia eiusmodi episcopalia iura exercere. Vtuntur autem etiam xij. & xiij. canone Chalced. syn. & xxxviij. canone synodi in Trullo, qui eadem præcipiunt. Mihi autem videtur quòd ex iiij. canone Chalced. syn. Imp. vel maximè concessum est secularium munerum functiones sacratis & monachis ex ratione dispensationis quæ illi videtur, tribuere: Si enim hoc potest regionis episcopus, multò magis Imperator, qui non cogitur sequi canones, qui decernunt, episcoporum electiones à prouincialibus episcopis fieri, non autem à magistratibus: & si ab iis non fiat electio, patriarchas & episcopos prouehi. Et lege quæ in eodem iiij. can. Chalced. syn. scripta sunt.

Κανὼν ιζ'.

Ηρεσεν ἵνα ἡ Μαυριτανία Σιτιφένσης, ὡς ᾔτησε, τὸν πρωτεύοντα τῆς Νουμιδικῆς χώρας, ἧς τινος ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἴδιον ἔχει πρωτεύοντα. συναινέσει πάντων τῶν πρωτευόντων τῶν Ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν, καὶ πάντων ἐπισκόπων, διὰ τὸ μακροδιαπὲς, ἔχειν ἐπετράπη.

Canon XVII.

Placuit vt Mauritania Sitiphensis, vt petiit, primatem Numidicæ regionis à qua ex synodo separata est, habeat proprium primatem. Consensu omnium primatum & prouinciarum, & omnium episcoporum, quòd magnum habeat interuallum, per- D *missum est.*

Ἑρμηνεία.

Τοπικός ἐστιν ὁ κανών.

Schol. Bals. Localis est canon.

Κανὼν ιη'.

Εάν τις κληρικὸς χειροτονῆται, ὀφείλει ὑπομιμνήσκεσθαι τοὺς ὅρους φυλάττειν· καὶ ἵνα τοῖς σώμασι τῶν ἀποθανόντων εὐχαριστία μὴ δίδωται μηδὲ βάπτισμα· καὶ ἵνα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας πρὸς σύνοδον οἱ μητροπολῖται ἔρχωνται.

Canon XXVIII.

Si quis clericus ordinetur, debet admoneri vt seruet decreta, & vt mortuorum corporibus eucharistia non detur, nec baptismus. Et vt singulis annis in omnibus prouinciis ad synodum metropolitani veniant. Dist. 38. placuit. di. 77. placuit. 20. q. 1. placuit.

A

SCHOL. BALS. Quando ordinatur clericus (clericus autem hîc, presbyter & diaconus eſt intelligendus: ij enim ſoli ordinantur, & ſoli ex clericis Euchariſtiæ communicant) oportet, inquit, eos admoneri vt decreta ſeruent. Decreta autem, vel fidei exiſtimare oportet, quæ ſcilicet à ſanctis apoſtolis vel patribus ſtatuta ſunt, vel canones, vel potiùs vtrunque. Et ne mortuis corporibus detur Euchariſtia: hoc enim fiebat. Quod etiam lxxxiij. canon vj. ſynodi quæ dicitur in Trullo, prohibuit. Sed neque baptizentur qui ſunt mortui. Nam hoc etiam factum eſt, nonnullis quidem ſuos mortuos baptizantibus, quibuſdam verò etiam alios pro mortuis: Iis qui hæc agebant, verba magni Pauli epiſtolæ ad Corinthios afferentibus, quæ dicunt, Nam quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non reſurgunt, quid etiam baptizantur pro mortuis? Qui autem hæc afferebant, & mortuos baptizabant, apoſtolicorum verborum ſententiam non accipiebant. Neque enim apoſtolus dicit baptizari mortuos, vel alios pro illis, ſed quia, qui baptizantur, vim noſtri myſterij diſcentes, cum aliis, mortuorum quoque reſurrectionem ſperare docentur: & demerſionem in lauacrum mortem ſignificare: reſurrectionem rurſus per emerſionem oſtendi, dicit Apoſtolus iis qui de reſurrectione dubitant, Si non eſt reſurrectio, quid facient qui ſub hac ſpé baptizantur quòd mortui reſurgunt? Et quid baptizantur vt expectantes reſurrectionem mortuorum? Deinceps fruſtra laborant qui baptizantur, ſi de reſurrectione dubitant, cùm eo quòd baptizantur & in aquam lauacri immerguntur, & emergunt, mortem & reſurrectionem annunciantes, per ea quæ dicunt ei non credant. Hæc ergo ab Apoſtolo dicta ſunt. Qui autem verborum vim non intelligebant,

Ἑρμηνεία.

Ὅτε χειροτονεῖται κληρικὸς (κληρικὸν δὲ ἐνταῦθα πρεσβύτερον καὶ διάκονον νοητέον· οὗτοι γὰρ κυρίως χειροτονοῦνται· καὶ οὗτοι μόνοι τῶν κληρικῶν μεταδιδόασι τῆς εὐχαριστίας,) δέον φησὶν ὑπομιμνήσκεσθαι αὐτὸν τοὺς ὅρους φυλάττειν. ὅρους δὲ ἢ τοὺς τῆς πίστεως ὑποληπτέον, τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν πατέρων ὁρισθέντας, ἢ τοὺς κανόνας, μᾶλλον δὲ καὶ ἀμφότερα. καὶ ἵνα μὴ νεκροῖς σώμασι

B διδῶται εὐχαριστία, ἤγουν ἅγια δῶρα· ἐπράττετο γὰρ τοῦτο. ὃ καὶ ὁ πγ΄. κανὼν τῆς λεγομένης ϛ΄. συνόδου ἐκώλυσεν. ἀλλὰ μηδὲ βαπτίζωνται τελευτήσαντες. καὶ τοῦτο γὰρ ἐγίνετο. τινῶν μὲν, αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς βαπτιζόντων, τινῶν δὲ καὶ ἄλλους ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· τῶν τοῦτο ποιούντων, τὰ ῥήματα προβαλλομένων τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Παύλου, τὰ λέγοντα, ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται

C ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; ταῦτα προβαλλόμενοι, καὶ βαπτίζοντες τοὺς νεκροὺς, οὐ καλῶς ἐξελαμβάνοντο τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων τὴν ἔννοιαν. οὐ γὰρ βαπτίζεσθαι τοὺς ἀποθανόντας ὁ ἀπόστολος λέγει ἢ ἄλλους ἀντ' ἐκείνων· ἀλλ' ἐπεὶ οἱ βαπτιζόμενοι μανθάνοντες τοῦ καθ' ἡμᾶς τὴν δύναμιν, μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν ἐλπίζειν διδάσκονται, καὶ τὴν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ κατάδυσιν τὸν θάνατον παραδηλοῦν· τὴν δ' ἀνάστασιν αὖθις διὰ τῆς ἀναδύσεως ὑπεμφαίνεσθαι, φησὶν ὁ ἀπόστολος πρὸς τοὺς ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς ἀναστάσεως, ὅτι μὴ ἀνάστασις

D ἐστι, τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἀναστῆναι τοὺς νεκρούς; καὶ τί βαπτίζονται ὡς προσδοκῶντες νεκρῶν ἀναζώωσιν; λοιπὸν ματαιοπονοῦσιν οἱ βαπτιζόμενοι, εἴγε περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀμφιβάλλουσι, διὰ μὲν τοῦ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι εἰς τὸ τῆς κολυμβήθρας ὕδωρ καὶ ἀναδύεσθαι, τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν καταγγέλλοντες· δι' ὧν δὲ λέγουσιν ἀπιστοῦντες αὐτῇ. παρὰ μὲν οὖν τῷ ἀποστόλῳ οὕτως εἴρηται ταῦτα. οἱ δὲ μὴ συνιέντες τὴν δύναμιν τῶν ῥημάτων,

ἢ τοὺς νεκροὺς ἐβάπτιζον, ἢ ἄλλους ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· ὃ μὴ γίνεσθαι ὁ κανὼν διορίζεται. καὶ σύνοδον κατ' ἐνιαυτὸν τοὺς ἐπισκόπους κελεύει ποιεῖν τῶν καὶ ἄλλων συνόδων διαταξαμένων καὶ περὶ ταύτης τῆς συνόδου. ἀνάγνωθι κανόνα πγ'. τῶν ἁγίων ἀποστόλων, λζ'. τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ε'. τῆς ἐν Αντιοχείᾳ, κ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιθ'. καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς β'. ς'.

Κανὼν κ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ὥστε χειροτονουμένου ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ, πρότερον ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοῦ τὰ δεδογμένα ταῖς συνόδοις εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἐντίθεσθαι· ἵνα μὴ ποιοῦντες κατὰ τῶν ὅρων τῆς συνόδου μεταμεληθῶσιν.

Ερμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν παρομοίως διορίζεται τοὺς χειροτονουμένους διδάσκεσθαι τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντα. καὶ προστίθησιν ὅτι μεταμεληθήσονται οἱ οὕτω μὴ ποιοῦντες. ποῖον δὲ ἐστι τὸ εἶδος τοῦ μεταμέλου καὶ ἡ ἐντεῦθεν εὐθύνη, ἐκ μὲν τοῦ κανόνος οὐκ ἀναφαίνεται. νομίζω δὲ ὅτι ἐὰν μὴ ἀκριβῆ κατάληψιν ἔχωσιν οὗτοι τῶν δογματικῶν ὅρων καὶ τῶν κανονικῶν παραγγελιῶν, καὶ ἢ διδάσκοντες ἢ ἀποφαινόμενοι ἐκτραπῶσιν ἐκ τῆς εὐθείας καὶ βασιλικῆς ὁδοῦ, πρὸς διδασκαλίας ἀσεβεῖς καὶ ἀκανονίστους ἀποφάσεις, κανονικῶς καθαιρεθήσονται, καὶ εἰς οὐδὲν ὀνήσιμον ἔσται αὐτοῖς ὁ μετάμελος. ἀνάγνωθι καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα περὶ ἀκανονίστων ἀποφάσεων, εἰς τὸν ιε'. κανόνα.

Κανὼν κ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων εὐχαριστία μὴ δοθῇ. γέγραπται γάρ, λάβετε, φάγετε. τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματα, οὐδὲ λαβεῖν δύναται, οὐδὲ φαγεῖν. καὶ, ἵνα μὴ τοὺς ἤδη τελευτῶντας βαπτισθῆναι ποιήσῃ ἡ τῶν πρεσβυτέρων ἄγνοια.

Ερμηνεία.

Καὶ αὖθις ὁ κανὼν παρακελεύεται τοὺς νεκροὺς μήτε βαπτίζεσθαι μήτε τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἀξιοῦσθαι. τελευτῶντας δὲ καλεῖ τοὺς ἤδη τελευτήσαντας, οὐχὶ τοὺς τὰ ἔσχατα πνέοντας. οὗτοι γὰρ μᾶλλον ἐφοδιάζεσθαι ὀφείλουσι διὰ τῆς τῶν ἁγίων μυστηρίων μεταλήψεως, καὶ διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος, ἂν ὦσιν ἀβάπτιστοι.

A vel mortuos baptizabant, vel alios pro mortuis. Quod non fieri statuit canon. Et episcopos singulis annis synodum facere iubet, cùm aliæ ante hanc synodum hoc statuerint. Lege vj. syn. can. lxxxiij. sanctorum Apostolorum, xxxvij. Nicenæ synodi v. Antiochenæ xx. Chalced. xix. & Nicenæ sec. vj.

Canon XIX.

Similiter placuit, vt cùm ordinatur episcopus, vel clericus, priùs ab iis qui il- B *los ordinant, quæ synodis visa sunt, eorum auribus indantur: vt si ex synodi decreto non agant, eos pœniteat.*

Dist. 38. placuit. di. 77. placuit. 20. q. 1. placuit.

Schol. Bals. Hic quoque canon similiter decernit, vt qui ordinantur, doceantur quæ à sanctis patribus decreta sunt: & adiicit quòd eos pœnitebit qui non sic agunt. Quod sit autem eorum pœnitentiæ genus, & quænam correctio, ex canone quidem non apparet. Existimo autem quòd nisi ij dogmaticorum decretorum & canonicorum præceptorum accuratam compre- C hensionem habuerint, & vel docentes, vel sententiam suam pronunciantes, à recta & regia via ad impias & non canonicas sententias deflexerint, canonicè deponentur, & nihil eis pœnitentia proderit. Lege & quæ à nobis scripta sunt in xv. cap. de sententiis non canonicis.

Canon XX.

Similiter placuit vt mortuorum corporibus Eucharistia non detur. Scriptum est enim, Accipite, manducate. Mortuorum D *autem corpora nec accipere possunt, nec comedere: & ne eos qui iam sunt mortui, baptizari fecerit presbyterorum ignorantia.*

Schol. Bals. Rursus hic canon iubet non baptizari mortuos, nec sacramentorum communione dignos haberi. Licèt autem sit Grecè τοὺς ἤδη τελευτῶντας, id est, iam morientes, de iam mortuis tamen intelligendum est, non de iis qui animam agunt. Hi enim magis debent sanctorum mysteriorum viaticum sumere, & sacrum baptismum accipere, si non sint baptizati.

CANON XXI.

Et ideo in hac sancta synodo confirmandum est, vt secundùm Niceni concilij decreta, propter causas ecclesiasticas, quæ sæpe ad populi perniciem antiquantur, singulis annis fiat synodus, ad quam omnes qui prouinciarum primas cathedras obtinent, ex proprijs synodis duos vel quotcunque elegerint episcopos, legatos mittant, vt in congregata multitudine plena possit esse auctoritas.

SCHOL. BALS. De annuis synodis in v. canone primæ synodi Nicenæ, & in aliis fusiùs tractatum est. Præsens autem canon dicit synodos quotannis debere fieri, ne tempore extinguantur quæ à sanctis patribus constituta sunt: sed per eorum comprehensionem soluantur ecclesiasticæ quæstiones quæ emergunt. Cùm autem quidam, vt est verisimile, murmurarent propter annuam eiusmodi congregationem, vt quæ esset difficilis propter viæ longitudinem, statuerunt patres vt à prouinciarum primatibus seu metropolitanis mittantur loci conseruatores, quando oportebit, scilicet quando ij accersiti fuerint, duo necessariò episcopi, vel etiam plures quotquot elegerint: vt per eos ipsi quoque interesse videantur, & perfecta sint quæ statuta fuerint, vt quæ ab omnibus fieri videantur. Hi autem legati dicuntur loci conseruatores, eo quòd locum conseruent, seu obtineant ac impleant eorum qui ipsos miserunt. Cùm hæc canon decernat, quia verisimile est dixisse aliquos, quòd si metropolitani qui dicuntur esse primi prouinciarum, coguntur à patriarchis quotannis conuenire, & episcopi rursus à metropolitanis, euenit vt vnum ex iis non fiat: quòd fieri non possit, vt Dyrrachij fortè Metropolitanus ad Patriarcham conueniat, & eodem tempore faciat & ipse synodum in sua Prouincia. Dic quòd facile est vtrumque fieri. Prouinciales enim apud ipsorum primatem congregabuntur: ipse ve-

A

Κανὼν κα΄.

Διὸ βεβαιωτέον ἐστὶν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κατὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ ὅρους διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας, αἵτινες πολλάκις πρὸς ὄλεθρον τοῦ λαοῦ παλαιοῦνται, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν σύνοδον συγκαλεῖσθαι, πρὸς ἣν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς πρώτας καθέδρας ἐπέχοντες ἐκ τῶν οἰκείων συνόδων, δύο, ἢ καὶ ὅσους ἐπιλέξωνται, ἐπισκόπους τοποτηρητὰς ἀποστείλωσιν· ἵνα ἐν τῇ συναχθείσῃ συνελεύ-
B σει πλήρης εἶναι δυνηθῇ ἡ αὐθεντεία.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων, ἐν τῷ ε΄. κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, καὶ ἐν ἑτέρῳ πλατύτερον διελήφθη. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶ τὰς συνόδους γίνεσθαι ἐτησίως, ἵνα μὴ σβεννύωνται τῷ χρόνῳ τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντα, ἀλλὰ κατὰ τὴν τούτων περίληψιν λύωνται τὰ ἀνακύπτοντα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. γογγυζόντων δέ τινων, ὡς ἔοικε,
C διὰ τὴν τοιουτότροπον ἐτησίαν συνέλευσιν, ἴσως οὖσαν δυσχερῆ διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ὥρισαν οἱ πατέρες, παρὰ τῶν πρωτευόντων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἤγουν τῶν μητροπολιτῶν, ἀποστέλλεσθαι τοποτηρητὰς ὅτε δέοι, ἤγουν ὅτε μετάκλησις γίνηται, ἐξ ἀνάγκης δύο ἐπισκόπους, ἢ καὶ πλείους ὅσους ἐπιλέξωνται, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ οὗτοι δόξωσι παρουσιάζειν, καὶ ὦσι τέλεια τὰ ὁρισθησόμενα, ὡς καὶ δοκοῦντα παρὰ πάντων γίνεσθαι. τοποτηρηταὶ δὲ οὗτοι λέγονται, διὰ τὸ τὸν τόπον τηρεῖν ἤγουν ἐπέχειν καὶ
D ἀναπληροῦν τῶν ἀποστειλάντων αὐτούς. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐπεὶ εἰκός ἐστιν εἰπεῖν τινάς, ὡς ἐὰν οἱ μητροπολῖται, οἵτινες λέγονται καὶ πρῶτοι τῶν ἐπαρχιῶν, ἀναγκάζωνται παρὰ τοῖς πατριάρχαις ἐτησίως συνέρχεσθαι, καὶ οἱ ἐπίσκοποι πάλιν παρὰ τοῖς μητροπολίταις, συμβαίνει ἓν ἐξ αὐτῶν μὴ γίνεσθαι, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὸν μητροπολίτην, Δυρραχίου τυχόν, παρὰ τῷ πατριάρχῃ συνελθεῖν, καὶ κατ' αὐτὸν ποιῆσαι τὸν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπαρχίαν, σύνοδον, εἰπὲ ὅτι εὐχερές ἐστι καὶ ἄμφω γίνεσθαι. οἱ μὲν γὰρ ἐπαρχιῶται παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν συναχθήσονται. αὐτὸς

δὲ παρὰ τῷ πατριάρχῃ συνέλθῃ διὰ ἐντολέων ἤτοι τοποτηρητῶν, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, θεραπεύων τὴν δυσχέρειαν τῆς εἰς τὰς δύο συνόδους παρουσίας τῶν μητροπολιτῶν. τὸ δὲ τοποτηρητὰς ἀποστέλλεσθαι διὰ ἐπισκόπων, οἴομαι μὴ εἶναι ἀναγκαῖον. καὶ ἱερεῖς γὰρ, ἀλλὰ μὴν καὶ διάκονοι σταλήσονται ὡς τοποτηρηταί. ἐν ταῖς πλείοσι γὰρ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ παρέστησαν, καὶ ἱερεῖς, καὶ διάκονοι, ἔκ τε τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ῥώμης.

A rò apud Patriarcham conueniet per mandatarios seu loci conseruatores, sicut & præsens canon decernit, difficultati remedium afferens metropolitanorum præsentiæ in duabus synodis. Legatos autẽ mitti per episcopos existimo non esse necessarium. Nam & sacerdotes, quin etiam diaconi mittentur vt loci conseruatores. In pluribus enim vniuersalibus synodis etiam episcopi loci conseruatores adfuerunt, & sacerdotes, & diaconi, tum ex aliis prouinciis, tum etiam ex Roma.

Κανὼν κβʹ.

Ὥστε ἐπισκόπου κατηγορουμένου, πρὸς τὸν πρωτεύοντα τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας τὸ πρᾶγμα ἀνενεχθῆναι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐάν τις τῶν ἐπισκόπων κατηγορῆται, παρὰ τοῖς τῆς αὐτοῦ χώρας πρωτεύουσιν ὁ κατήγορος ἀναγάγῃ τὸ πρᾶγμα. καὶ μηδὲ ἀπὸ τῆς κοινωνίας κωλυθῇ ὁ κατηγορούμενος, εἰ μηδ' ἂν, πρὸς ἀπολογίαν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐπιλεχθέντων δικάζειν, γράμμασι προσκληθεὶς, τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ οὐδαμῶς ἀπαντήσοι· τοῦτ' ἔστιν, ἐντὸς προθεσμίας μηνὸς ἀφ' ἧς ἡμέρας φανείη τὰ γράμματα δεξάμενος· ἐὰν δὲ ἀληθεῖς τινὰς καὶ ἀναγκαστικὰς αἰτίας ἀποδείξῃ τὰς αὐτὸν κωλυσάσας ἀπαντῆσαι πρὸς ἀπολογίαν τῶν κατ' αὐτοῦ προτεθέντων, ἐντὸς ἑτέρου μηνὸς ἀκεραίαν ἐχέτω εὐχέρειαν· μετὰ δὲ τὸν δεύτερον μῆνα μὴ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ καθαρὸς ἀποδειχθείη. εἰ δὲ πρὸς σύμπασαν τὴν ἐτησίαν σύνοδον ἀπαντῆσαι μὴ βουληθείη, ἵνα κἂν ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ περαιωθῇ, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐκπεφωνηκέναι κριθήσεται. ἐν δὲ τῷ καιρῷ ᾧ οὐ κοινωνεῖ, μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ· ὁ δὲ τούτου κατήγορος, ἐὰν μηδαμοῦ ἀπολειφθείη, ἐν αἷς ἡμέραις γυμνάζεται τὰ τοῦ πράγματος, μηδαμῶς κωλυθῇ ἀπὸ τῆς κοινωνίας· ἐὰν δέ ποτε ἐλλείψῃ ἑαυτὸν ὑποσύρας, ἀποκαθισταμένου τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπισκόπου, αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐκβληθῇ ὁ κατήγορος· οὕτως μέντοι, ὡς μὴ καὶ τὴν εὐχέρειαν αὐτῷ ἀφαιρεῖσθαι τῆς κατηγορίας τοῦ πράγματος, ἐὰν δυνηθῇ ἀποδεῖξαι κατὰ τὴν προθεσμίαν οὐχὶ μὴ τεθεληκέναι, ἀλλὰ μὴ δεδυνῆσθαι ἀπαντῆσαι· ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς ἐν τῷ κινεῖσθαι τὰ τοῦ πράγματος ἐν τῷ τῶν ἐπισκόπων δικαστηρίῳ

B

Canon XXII.

Vt episcopo accusato, res ad eius prouinciæ primatem referatur. Aurelius episcopus dixit, Si quis episcopus accusetur, ad eius regionis primates accusator rem deferat: & non communione arceatur qui accusatur, nisi ad se in iudicio defendendum eorum qui ad iudicãdum electi sunt, literis euocatus die præstituto nequaquam stiterit, id est intra spatium mensis, ex quo eum apparuerit literas accepisse. Si autem veras aliquas & necessarias causas ostenderit, C *quæ impedimento fuerint quominus se sisteret ad respondendum iis quæ aduersum eum proposita fuere, intra alterum mensem integram habeat facultatem. Sed post alterum mensem non communicabit, donec purus ostensus fuerit. Si autem in vniuersa anniuersaria synodo se sistere noluerit, vt vel illic negotium eius finiatur, ipse aduersus se condemnationis sententiam protulisse iudicabitur. Quo autem tempore non communicat, nec in domo, nec in ecclesia, nec in parochia communicabit. Eius autem accusator, si nunquam abfuerit, iis diebus quibus negocium agitatur, communione* D *nequaquam arceatur. Si quando autem eum accusare destiterit, restituto communioni episcopo, ipse accusator ex communione eiiciatur. Sic tamen, vt nec ei accusationis facultas auferatur, si potuerit ostendere die præstituto non noluisse, sed non potuisse sistere, illo quidem manifesto existente: quod si dum res mouetur in episcoporum iudicio,*

4. q. 6. quisquis.

4. q. 6. illud verò placuit.

infametur accusatoris persona, ad accusationem non admittatur, nisi de proprio negotio, non tamen ecclesiastico, velit agi.

SCHOL. BALS. Quia episcopis est competens metropolitani iudicium, dicit canon, quòd si episcopus ab aliquo accusetur, debet à suo primate seu metropolitano iudicari: ante condemnationem autem habeat accusator proprium honorem inconcussum: & sacra celebret, nisi fortè accersitus, se in iudicio non B stiterit, intra mensem, qui debet numerari, ex quo literas quibus in iudicium vocatur, acceperit. Tunc enim in pœnam inobedientiæ excommunicatur, id est segregatur. Sin autem ex aliquibus iustis, quæ euenerunt causis, appareat eum in iudicio necessariò nõ stitisse, nec respondisse, alius ei rursus mensis datur dilationis, vt ad iudicium accedat: & si nec sic quidem stiterit, segregatur, donec de accusatione decisum fuerit. Si autem neque ad prouinciæ primatem accesserit, neque C ad synodum quæ fit quotannis, sit, inquit, condemnatus. In tempore autem excommunicationis, non licet ei sacrum quomodocunque celebrare. Accusator autem, si sit quidem præsens, communicare poterit: si autem in accusatione persequenda cessauerit, ipse quidem segregabitur: episcopus autem à segregatione liberabitur. Accusator tamen post segregationem non prohibebitur causam dicere, & quòd non nisi ob causam necessariam cessauit. D Post hæc vult canon consequenter vj. canoni ij. syn. ab omni esse reprehensione & infamia liberũ accusatorem. Si enim mala fuerit vel dubia eius existimatio, non erit admittendus, nisi suam aduersus episcopum causam proponat, scilicet pecuniariam, non tamen ecclesiasticam, quæ depositioni subiicit. Ac in iis quidem consistit canon. Tu autem scias, quòd hodie, qui hîc præstituitur terminus, locum non habet: & per tria xxx. dierum edicta omnes actores & rei accersuntur, cuiuscunque sint status,

A ἐὰν διαβέβληται τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μὴ προσδεχθῇ εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ δ' ἂν ὑπὲρ ἰδίου πράγματος, μὴ μέντοι περὶ ἐκκλησιαστικοῦ, θελήσῃ ἐπιβαλέσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐπεὶ προσφορόν ἐστι δικαστήριον τοῖς ἐπισκόποις τὸ τοῦ μητροπολίτου, φησὶν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν κατηγορῆται ἐπίσκοπος παρά τινος, ὀφείλει δικάζεσθαι παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτοῦ, ἤγουν τῷ μητροπολίτῃ. πρὸ δὲ καταδίκης ἐχέτω ὁ κατηγορούμενος τὴν οἰκείαν τιμὴν ἀπαρασάλευτον, καὶ ἱερουργείτω, εἰ μή πω μετακληθεὶς, οὐκ ἀπαντήσει εἰς τὸ δικαστήριον ἐντὸς μηνὸς, ψηφίζεσθαι ὀφείλοντος ἐξότου τὰ καλοῦμενα αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον ἐδέξατο γράμματα. τότε γὰρ εἰς ποινὴν τῆς ἀπειθείας ἀκοινώνητος γίνεται, τουτέστιν ἀφορίζεται. ἐὰν δὲ ἐκ τινῶν συμβεβηκυιῶν αἰτιῶν ἀληθῶν φανῇ ἐξ ἀνάγκης τινὸς μὴ ἀπαντῆσαι εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἀπολογήσασθαι, ἕτερος αὖθις αὐτῷ δίδοται μὴν εἰς προθεσμίαν χάριν τοῦ προσελθεῖν τῷ δικαστηρίῳ. καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἀπαντήσει, C ἀφορίζεται μέχρις ἂν τὰ τῆς κατηγορίας διαλυθῶσιν. ἐὰν δὲ οὔτε πρὸς τὸν πρωτεύοντα τῆς ἐπαρχίας παραγένηται, οὔτε πρὸς τὴν ἐτησίως γινομένην σύνοδον, ἔστω, φασὶ, καταδεδικασμένος. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς ἀκοινωνησίας οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ ὁπουδήποτε ἱερουργῆσαι· ὁ δὲ κατήγορος εἰ μὲν παρεισιάζει, ἔσται κοινωνικός· εἰ δὲ ἀπολειφθῇ κατὰ σκῆψιν, αὐτὸς μὲν ἀφορισθήσεται. ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἀπολυθήσεται τοῦ ἀφορισμοῦ· πλὴν καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν ὁ κα- D τήγορος οὐ κωλυθήσεται λέγειν τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ὅτι οὐ κατὰ περιεργίαν ἀπελείφθη. ἐπὶ τούτοις θέλει ὁ κανὼν ἀκολούθως τῷ ϛ' κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου, ἀδιάβλητον εἶναι τὸν κατήγορον. εἰ γὰρ διαβεβλημένη εἴη ἢ ἀμφίβολος ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ, ἀπρόσδεκτος ἔσται, εἰ μὴ οἰκείαν προστίθησιν ὑπόθεσιν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου, χρηματικὴν δηλαδὴ, οὐ μέντοι ἐκκλησιαστικὴν, καθαιρέσει καθυποβάλλουσαν. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι σήμερον αἱ περιεχόμεναι προθεσμίαι ἐν τούτῳ σχολάζουσι· καὶ διὰ τριῶν ἐπιτιμημάτων τριακονθημέρων μετακαλοῦνται πάντες ἐνάγοντές τε καὶ ἐναγόμενοι, κἂν οἷοι ὦσι καταστάσεως,

καὶ καθ' οἵας ἐστὶν ὑποθέσεως τὸ αἰτίαμα, κατὰ τὴν προσκυνητὴν νεαρὰν τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως τὴν ἀπολυθεῖσαν κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἰνδικτιῶνος ιδ΄. τοῦ ςχοδ΄. ἔτους. πλὴν τοῦτο κρατεῖ ὅτε διὰ λιβέλλου καὶ δικαστικῆς ἀκολουθίας χρηματικὴ ἢ ἐγκληματικὴ κατὰ ἐπισκόπου κατατεθῇ ὑπόθεσις. Εἰ γὰρ διὰ τῆς τάξεως προσαγγελθῇ τι κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, ὅτε οὐδὲ χρεία ἐστὶ λιβέλλου ἢ ἄλλης τινὸς δικαστικῆς ἀκολουθίας, καὶ ὁ διεγκαλούμενος μηνυόμενος οὐ προσιστάζει, κατὰ τὸν οδ΄. ἀποστολικὸν κανόνα B κολασθήσεται, ὥσπερ κολάζεται ἤγουν καταδικάζεται καὶ ὑπὸ τῶν νόμων ὁ ἀναίσχυντος ἀπειθής. ἔτι σημείωσαι ὅτι ὁ ἀφορισθεὶς οὐκ ἐμποδίζεται διὰ τὸν ἀφορισμὸν γυμνάζειν ἣν προέθετο κατηγορίαν· καὶ ὅτι οἱ διαβληθέντες καὶ ἀμφίβολοι περὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτιμίαν, πολλῷ δὲ πλέον οἱ ἄτιμοι, ἐγκληματικὴν κατηγορίαν οὐ συνιστῶσι, χρηματικὰς δὲ ἰδίας ὑποθέσεις γυμνάζουσιν.

Κανὼν κγ΄.

Ἐὰν δὲ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι κατηγορηθῶσι, C προσζευγνυμένου τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν ἐκ τῆς πλησιαζούσης ἐνορίας αἱρετικῶν ἐπισκόπων, οὓς οἱ κατηγορούμενοι αἰτήσονται, τοῦτ' ἔστιν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρεσβυτέρου ἕξ, καὶ τοῦ διακόνου, τριῶν· σὺν τούτοις αὐτὸς ὁ ἴδιος τῶν κατηγορουμένων ἐπίσκοπος τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐξετάσει· τοῦ αὐτοῦ τῶν ἡμερῶν καὶ ὑπερθέσεων καὶ ἐξετάσεων καὶ προσώπων μεταξὺ τῶν κατηγορούντων καὶ κατηγορουμένων τόπου φυλαττομένου· τῶν δὲ λοιπῶν κληρικῶν τὰς αἰτίας, καὶ μόνος ὁ ἐντόπιος ἐπίσκοπος διαγνῷ καὶ περατώσει.

Ἑρμηνεία.

D Καὶ οὗτος ὁ παρὼν κανὼν παρομοίως τῷ πρὸ αὐτοῦ, ἤγουν κατὰ τὰς αὐτὰς διαστάσεις διορίζεται δικάζεσθαι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους. τοῦ δὲ ια΄. κανόνος διοριζομένου παρὰ πόσοις ἐπισκόποις ὀφείλουσι δικάζεσθαι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, ἄρτι παρακελεύονται οἱ πατέρες ἐπέκεινα τῆς δωδεκάδος, τῆς ἑξάδος καὶ τῆς τριάδος εἶναι τὸν πρόσφορον ἐγχώριον ἐπίσκοπον. τοὺς δὲ παρὰ τούτους ἤγουν τοὺς ἀναγνώστας καὶ τοὺς λοιπούς, παρὰ ἑνὸς καὶ μόνου τοῦ προσφόρου ἐπισκόπου δικάζεσθαι.

A & cuiusmodicunque causa sit, secundùm nouellam potentis & sancti domini nostri & Imp. mense Iulio editam ind. xiij. anno 6574. Sed hoc quidem seruatur, quando per libellum & reliquam iudicialem consequentiam pecuniaria vel criminalis causa aduersus episcopum illata fuerit. Si autem per ordinem aduersus episcopum vel clericum aliqua ecclesiastica quęstio denunciata fuerit, quādo nec libello opus est, vel aliqua alia iudiciali consequentia, & qui accusatur, seu defertur, B non adest, punietur secūdùm lxxiiij. canonem apostolicum, sicut condemnatur seu punitur etiam à legibus contumax ac inobediens. Praeterea nota, quòd segregatus non impeditur propter segregationem, quominus quam proposuit accusationem persequatur: Et quòd, qui sunt malę seu dubiae existimationis, & multò magis infames, criminalem quidem accusationem non instruunt, sed pecuniarias proprias causas agitant.

CANON XXIII.

Si presbyteri vel diaconi accusati fuerint, adiuncto legitimo numero electitiorū episcoporum ex propinquis regionibus, quos ij qui accusantur, petiuerint, id est in delatione nominis presbyteri, sex, & diaconi, tribus: cum his proprius accusatorum episcopus eorum causas examinabit, eadem dierum & dilationum & examinationum & personarum, inter eos qui accusant, & eos qui accusantur, forma seruata. Reliquorum autem clericorum causas vel solus episcopus agnoscet, & definiet.

15. q. 7. si autem presbyter.

can. 14. & sext. 21. & 72.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon similiter ac praecedens, videlicet secundùm easdem distinctiones, statuit vt iudicentur presbyteri & diaconi. Cùm autem xij. can. definiat à quot episcopis debeant iudicari episcopi, presbyteri & diaconi, nunc iubent patres, vt vltra xij. vj. & iij. sit quoque loci episcopus iudex competēs: qui autem sunt praeter eos, lectores scilicet, & reliqui, ab vno solo competenti episcopo iudicentur.

Electitij autem dicuntur episcopi, non qui in pr. lib. lx. lib. Basil. continentur, qui scilicet cum pœnæ datione iudicant, sed quos eliget is qui accusatur, ex finitimarum regionum episcopis.

CANON XXIIII.

Similiter placuit, vt filij clericorum Gentilibus vel hæreticis matrimonio non coniungantur.

SCHOL. BALS. Gentiles hîc oportet infideles intelligere: si quis enim Gentilis est fidelis, non prohibebitur cum clerici filia coniungi. Lege Laod. syn. can. xxxj. Chalced. can. xiiij. & syn. in Trullo can. xxj. & quæ in eis scripta sunt.

CANON XXV.

Vt episcopi & clerici in orthodoxos Christianos nihil conferant: & si sint adhuc cognati, nihil per suarum rerum donationem, vt dictum est, episcopi, vel clerici, quidquam in eos conferant.

SCHOL. BALS. Hæretici quidem dicuntur, qui de rebus Christianorum non rectè sentiunt. Infideles autem, qui incarnatam verbi Dei œconomiam omnino non credunt: dicit ergo canon, nullum episcopum, vel clericum, ratione legati, vel hæreditatis, iis qui sunt eiusmodi, debere quidquam relinquere, etiamsi sint eorum cognati: sed neque in vita rem propriam dare. Lege lxxxiij. can. præsentis syn. & lib. Basilic. xxxv. tit. viij. cap. xxxviij. quod docet non debere filios hæreticos parentibus succedere, vel contra. Et lib. Basilic. primi tit. primum, in diuersis capitibus dicentem, non solùm clericos, sed & laicos impediri, quominus ad hæreticos vel infideles quæ ad se pertinent quomodocunque transmittant. xj. autem cap. iij. tit. v. lib. Basilic. dicit, Neque ex emphyteusi, neque ex locatione, neque ex emptione neque ex vlla alia ratione debere hæreticos vlla immobilia ex quauis ecclesia, vel ex alio venerabili loco accipere. Et eiusdem lib. & tit. & cap. thema iij. Si orthodoxus habens possessionem in qua est sancta ecclesia, eam ad infidelem, vel simpliciter hæreticum,

A αἱρετικοὶ δὲ λέγονται ἐπίσκοποι οὐχὶ οἱ περιεχόμενοι ἐν τῷ β'. τίτλῳ τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οἱ μετὰ δόσεως προστίμου δικάζοντες, ἀλλὰ οὓς αἱρετίσεται ἤγουν ἐπιλέξεται ὁ κατηγορούμενος ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων.

Κανὼν κδ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τέκνα τῶν κληρικῶν ἐθνικοῖς ἢ αἱρετικοῖς γαμικῶς μὴ συνάπτεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐθνικοὺς ἐνταῦθα τοὺς ἀπίστους νοεῖν δεῖ. εἰ γάρ τις ἐθνικὸς ἐστὶ πιστὸς, οὐ κωλυθήσεται συναφθῆναι κληρικοῦ θυγατρί. B ἀνάγνωθι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα λα'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιδ'. καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, κανόνα οβ'. καὶ τὰ ἐν τούτοις γραφέντα.

Κανὼν κε'.

Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μηδένα συνεισάγειν τοῖς μὴ ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς· εἰ καὶ συγγενεῖς ἔτι μὲν ὦσιν, μηδὲν διὰ δωρεᾶς τῶν οἰκείων πραγμάτων, ὡς εἴρηται, τοὺς ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς τούτοις συνεισάγειν.

C Ἑρμηνεία.

Αἱρετικοὶ μὲν λέγονται οἱ μὴ δοξάζοντες ὀρθῶς τὰ τῶν Χριστιανῶν, ἄπιστοι δὲ οἱ μηδὲ ὅλως πιστεύοντες τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ λόγου. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν μηδένα ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν, κατὰ νόμον ληγάτου ἢ κληρονομίας καταλιμπάνειν τοῖς τοιούτοις τὸ οἱονοῦν, κἂν συγγενεῖς αὐτῶν ὦσιν, ἀλλὰ μηδὲ δωρεῖσθαι αὐτοῖς ἐν ζωῇ οἰκεῖον πρᾶγμα. ἀνάγνωθι τὸν πγ'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ βιβλίον τῶν βασιλικῶν λε'. τίτλου η'. κεφ. λη'. διδάσκον μὴ D ὀφείλειν κληρονομεῖσθαι τοὺς γονεῖς παρὰ αἱρετικῶν παίδων, ἢ τοὐναντίον. καὶ βιβλίου α'. τίτλου α'. κεφάλαια διάφορα λέγοντα μὴ μόνον κληρικοὺς ἀλλὰ καὶ λαϊκοὺς ἐμποδίζεσθαι πρὸς αἱρετικοὺς ἢ ἀπίστους ὁπωσδήποτε παραπέμπειν τὰ τούτοις διαφέροντα. τὸ δὲ ια'. κεφάλαιον τοῦ γ'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν λέγει, μήτε κατὰ μίσθωσιν μήτε κατὰ ἐμφύτευσιν, μηδὲ κατ' ἐξώνησιν, ἢ ἄλλον τρόπον τινὰ λαμβάνειν τοὺς αἱρετικοὺς ἀκίνητα οἱαδήτινα ἐξ ἐκκλησίας τινὸς ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου. καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου καὶ κεφαλαίου θέμα γ'. ἐὰν ὀρθόδοξος ἔχων κτῆσιν ἐν ᾗ ἐστὶν ἁγία ἐκκλησία, παραπέμψει ταύτην καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἀπίστῳ ἢ ἁπλῶς αἱρετικῷ,

ἡ ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἐκδικείτω. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἐπισκόπους ἢ τοὺς κληρικοὺς γράφειν κληρονόμους αἱρετικοὺς ἢ ἀπίστους, λέγε γίνεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων τὰ ἐν τῷ μ΄. ἀποστολικῷ κανόνι περιεχόμενα, καὶ τὰ δηλούμενα ἐν τῷ κδ΄. κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. οὕτω γὰρ ἐπ' ἐξουσίας ἔσται αὐτοῖς παραπέμπειν πρὸς ὀρθοδόξους τὰ οἰκεῖα κατὰ λόγον κληρονομίας, ληγάτων καὶ δωρεᾶς. Εἰ δὲ μή, οὐδὲ πρὸς ὀρθοδόξους δυνάνται παραπέμπειν ταῦτα.

Κανὼν κϛ΄.

Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημεῖν. Ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημείτωσαν· Εἰ μὴ μετὰ ψηφίσματος τῆς πρώτης καθέδρας τοῦ ἰδίου ἑκάστης χώρας ἐπισκόπου· τουτ' ἔστιν, εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτεύοντος κατεξαίρετον λάβῃ, τὴν ἥτις λέγεται ἀπολυτική, τετυπωμένην, ἤτοι παράθεσιν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσιν ἀποδημεῖν οἱ ἐπίσκοποι ἐκ τῶν λαχουσῶν αὐτοὺς ἐκκλησιῶν, εἴρηται ἐν τῷ ιδ΄. ιε΄. καὶ λϛ΄. ἀποστολικῷ κανόνι. ἐν ζ΄. η΄. καὶ ια΄. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ. ἐν μα΄. καὶ μβ΄. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ἐν ιγ΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι· ἐν καὶ ιζ΄. τῆς ἐν Σαρδικῇ. καὶ ἀρκοῦσι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μετὰ ψηφίσματος ἤτοι διαγνώσεως τοῦ πρώτου, δηλονότι τοῦ μητροπολίτου, ὀφείλειν ἀποδημεῖν τὸν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἀρκεῖν τὴν διάγνωσιν τούτου καὶ μόνου, ἀλλ' ἀναγκαίαν μὲν εἶναι τὴν γνώμην εἰς τοῦτο, καὶ πάσης τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου. κατὰ τὸν ια΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. διὰ γὰρ τοῦτο προσέκειται τῷ κανόνι τὸ ἀναγκαίαν μὲν εἶναι καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ψῆφον· κατεξαίρετον δὲ τοῦ πρωτεύοντος. τετυπωμένη δὲ ἐκλήθη ἡ ἀπολυτικὴ ἐπιστολή, ὡς ὑποτυποῦσα τὴν ἀναγκαίαν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας τοῦ ἐπισκόπου, ὡς ὀφείλουσα ἔχειν σημασίαν καὶ ὑπογραφὴν τοῦ πρωτεύοντος τῆς συνόδου. ἡ αὐτὴ δὲ ὠνομάσθη καὶ παράθεσις, ὡς παρατιθεῖσα τὸν ἀποδημήσαντα ἐπίσκοπον τοῖς πρὸς οὓς ἄπεισιν, ἤγουν γνωρίζουσα τὰ κατὰ τοῦτον, καὶ παριστῶσα.

A quauis ratione transmiserit, ecclesia eiusdem vici eandem ecclesiam vendicet. Cùm autem audis canonem dicentem non licere episcopis vel clericis scribere hæredes hæreticos vel infideles, dic debere fieri ab episcopis quæ in xl. can. apostolico continentur, & quæ in xxiiij. can. Antioch. syn. declarantur. Sic enim in eorum erit potestate sua ad orthodoxos transmittere, vel legato, vel hæreditate, vel donatione: sin minùs, nec ea quidem poterunt ad orthodoxos transmittere. B

Canon XXVI.

Similiter episcopi trans-mare non peregrinentur, nisi cum decreto primæ cathedræ proprij vniuscuiusque regionis episcopi: hoc est nisi ab ipso primate præcipuè acceperit eam, quæ dicitur dimissoria, formatam, & expositionem.

Schol. Bals. Quomodo episcopi debeant peregre proficisci ab eis quæ illos sortitæ sunt ecclesiis, C dictum est in xiiij. xv. & xxxvj. canone apostolico: in vij viij. & xj. Antioch. syn. in xlj. & lij. syn. Laod. in xiij. Chalcedon. in viiij. xvi. & xvii. Sardic. & sufficiunt quæ in illis scripta sunt. Cùm autem audis canonem dicentem, cum decreto seu cognitione primi, scilicet metropolitani, debere episcopum peregrè proficisci, ne dixeris eius vel solam cognitionem sufficere, sed & vniuersæ eius synodi esse adhuc necessariam sententiam, vt vult can. xi. Antioch. syn. Pro- D pterea enim canoni adiicitur illud, necessariam quidem esse reliquorum quoque episcoporum sententiam, sed præcipuè primatis. Expressoria autem dicta est dimissoria epistola, vtpote quæ vel necessariam exprimat episcopi peregrinationis causam, vel obsignationem & subscriptionem primatis synodi habere debeat. Eadem autem expositio dicta est, vt quæ iis ad quos vadit, peregrinatum esse episcopum exponat, & quæ ad eum pertinent, significet & probet.

Canon XXVII.

Similiter vt extra canonicas scripturas nihil in ecclesia legatur sub nomine diuinarum scripturarum. Sunt autem canonicæ scripturæ, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesus Naue, Iudices, Ruth, Regnorum lib. iiij. Paralipomenon seu derelictorum libri duo, Iob, Psalterium, Solomonis libri quinque, Prophetarum lib. xij. Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Hester, Esdræ libri ij. Noui testamenti euangelia iiij. Actuum apostolorum liber vnus, Epistolæ Pauli xiiij. Petri apostoli ij. Apostoli Ioannis tres, Iacobi apostoli vna, Iudæ apostoli vna, Apocalypsis Ioannis liber vnus. Hoc autem fratri & nostro in sacris comministro Bonifacio, & aliis earundem regionum episcopis, ad propositi canonis confirmationem, significetur: quoniam à patribus hæc in ecclesia legenda accepimus.

Schol. Bals. Quosnam libros legi in ecclesia oporteat, quære sanctorum apostolorum ca. lx. & lxxxv. Laod. syn. ca. lx. sancti Gregorij theologi ea quę metro scripsit, & sancti Athanasij canonica, & sancti Amphilochij.

Canon XXVIII.

*Aurelius episcopus dixit: Adiicio his fratres inprimis venerabiles, dum refertur de continentia quorundam clericorum erga suas vxores, præterquam lectorum, id quod in diuersis canonibus confirmatum est, vt hypodiaconi qui sacra mysteria contrectant, & diaconi, & presbyteri, * in propriis terminis à coniugibus abstineant, vt sint tanquam non habentes: quod nisi fecerint, ab ecclesiastico officio moueantur. Reliqui autem clerici ad hoc cogantur, nisi in prouecta ætate. Ab vniuersa synodo dictum est, Quæ vestra sanctitas iustè decreuit, cùm sancta sint & Deo grata, confirmamus.*

* vel secundùm propria statuta.

Schol. Bals. Quæ in quarto canone præsentis synodi scripta sunt, qui statuit vt à propriis vxoribus abstineant presbyteri & diaconi & subdiaconi omnino

A

Κανὼν κζʹ.

Ὁμοίως, ἵνα ἐκτὸς τῶν κανονικῶν γραφῶν μηδὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκηται, ἐπ' ὀνόματι θείων γραφῶν. Εἰσὶ δὲ αἱ κανονικαὶ γραφαὶ, τοῦτ' ἔστιν, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Κριταὶ, τῶν Βασιλειῶν τέσσαρες, τῶν Παραλειπομένων βίβλοι δύο, Ἰὼβ, Ψαλτήριον, Σολομῶντος βίβλοι πέντε, τῶν προφητῶν βίβλοι δώδεκα, Ἠσαίας, Ἰερεμίας, Ἰεζεκιὴλ, Δανιὴλ, Τωβίας, Ἰουδὴθ, Ἐσθὴρ, Ἐσδρου βίβλοι δύο. Τῆς νέας διαθήκης
B εὐαγγέλια τέσσαρα, πράξεων τῶν ἀποστόλων βίβλος μία, ἐπιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, Πέτρου ἀποστόλου δύο, Ἰωάννου Ἀποστόλου τρεῖς, Ἰακώβου ἀποστόλου μία, Ἰούδα ἀποστόλου μία, ἀποκάλυψις Ἰωάννου, βίβλος μία. τοῦτο δὲ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν αὐτῶν μερῶν ἐπισκόποις, πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προκειμένου κανόνος γνωρισθῇ, ὅτι παρὰ τῶν πατέρων ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωστέα παρελάβομεν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ τίνα δεῖ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία
C ἐπ' ἐκκλησίας, ζήτει τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ξʹ. καὶ πεʹ. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα ξʹ. τὰ ἔμμετρα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ τὰ κανονικὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου.

Κανὼν κηʹ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Προστίθημι ἀδελφοὶ τιμιώτατοι πρὸς τούτοις, ἐν τῷ ἀναφέρεσθαι ἕνεκεν ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς ἰδίας γυναῖκάς τινων τῶν κληρικῶν, ἐξαιρέτως ἀναγνωστῶν, ὃ καὶ ἐν διαφόροις συνόδοις βεβαιωθέν. ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶν-
D τας, καὶ τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους, ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι, ἵνα ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσωσιν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀποκινηθῶσι καθήκοντος. τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, εἰ μὴ ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. ἀπὸ πάσης ἐλέχθη τῆς συνόδου, ἅπερ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη δικαίως ἐρύθμισεν, ἱεροπρεπῆ ὄντα καὶ θεάρεστα, βεβαιοῦμεν.

Ἑρμηνεία.

Τὰ εἰς τὸν δʹ. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου γραφέντα, τὸν διοριζόμενον ἀπέχεσθαι τῶν ἰδίων γυναικῶν τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς διακόνους καὶ τοὺς ὑποδιακόνους, πάντως

κατὰ

κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας αὐτῶν, ἤγουν καθ' οὓς καιροὺς μεταχειρίζονται τὰ ἅγια, ἀρκοῦσι καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείαν. τοῖς μέντοι ἀναγνώσταις ἐνέδωκαν οἱ πρωτεύοντες μὴ ἐγκρατεύεσθαι ἐκ τῶν συμβίων αὐτῶν πάντως κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τούτων ἐφημερίας, εἰ μήπω φασὶν, ὦσι προβεβηκότες. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ καίρα, τουτέστιν ἡ ἡλικία. σημείωσαι οὖν ὅτι καὶ οἱ ὑποδιάκονοι τὰ ἅγια μεταχειρίζονται· καὶ μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανόνα τῷ κα'. κανόνι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, διοριζομένῳ τοὺς ὑποδιακόνους μὴ ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ, μηδὲ ἅπτεσθαι τῶν ἱερῶν. ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἕτερόν ἐστι τὸ ψηλαφᾶν, καὶ ἕτερον τὸ ἅπτεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ψηλαφᾶν ἤγουν τὸ μετακινεῖν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ὑπηρεσίας ἐστὶ, καὶ οὐδὲ ὁ ὑποδιάκονος τοῦτο ποιεῖν ἐμποδισθήσεται. τὸ δὲ ἅπτεσθαι, μόνοις ἐνεδόθη τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς ὑπουργοῦσιν ἐν τῇ θυσίᾳ, ἤγουν τοῖς διακόνοις. ὀφείλουσι δὲ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα οὐ μόνον οἱ ἁπτόμενοι τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ψηλαφῶντες αὐτὰ ἐγκρατεύεσθαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τούτων ἐφημερίας. τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἰδίων γυναικῶν τοὺς ἔξω τοῦ βήματος κληρικοὺς ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ, καλὸν μέν ἐστι. κολάζεσθαι δὲ τούτους ὑπὸ τῆς φύσεως ἀναγκαζομένους, οὐκ ἔστι τῆς τῶν ἁγίων πατέρων, ὡς οἴομαι, διακρίσεως. καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἔοικεν οὐδὲ ὁ κανὼν διορίζεται τιμωρεῖσθαι τούτους. ἀνάγνωθι τῆς παρούσης συνόδου κανόνα γ'. καὶ τῆς ϛ'. κανόνα ιβ'. ιγ'.

Κανὼν κθ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν μηδεὶς πιπράσκῃ· ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν προσόδους μὴ ἔχῃ, καὶ πολλή τις ἐπείγῃ ἀνάγκη, τοῦτο ἐμφανίζεσθαι τῷ πρωτεύοντι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ μετὰ τοῦ ὡρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων βουλεύεσθαι, τί δεῖ πρᾶξαι. Εἰ δὲ τοσαύτη ἐπείγει ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας, ὡς μὴ δύνασθαι, πρὸ τοῦ πωλεῖν, βουλεύσασθαι, καὶ τοὺς γειτνιῶντας εἰς μαρτυρίαν καλέσῃ ὁ ἐπίσκοπος, φροντίδα ποιούμενος τοῦ ἀποδεῖξαι τῇ συνόδῳ πάσας τὰς συμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ περιστάσεις· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσῃ, ὑπεύθυνος τῷ θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ φανῇ, καὶ ἀλλότριος τῆς οἰκείας τιμῆς.

A tempore suæ vicis, scilicet quando tractant sacra, sufficiunt ad præsentis canonis interpretationem. Lectoribus autem patres concesserunt, vt à suis vxoribus non contineant omnino tempore suæ vicis: nisi vtique, inquiunt, prouecti sint ætate: καίρα enim pro ἡλικία, hoc est, ætate, accipitur. Nota ergo quòd etiam hypodiaconi sacra tractant: nec dicas præsentem can. xxiiij. can. syn. Laodic. repugnare, qui dicit, subdiaconos non habere locum in ministrandi officio, nec debere sa- B cra tangere: sed dic quòd aliud est contrectare, & aliud tangere. Contrectare enim, aut à loco in locum mutare, est ministerij: & nec subdiaconus hoc facere impedietur. Tangere autem solis sacerdotibus concessum est, & iis qui sacrificio subseruiunt, seu diaconis. Debent autem ex præsenti canone non solùm qui sacra tangunt, sed & qui ea contrectant, suæ vicis tempore continere. Vt clerici autem, qui sunt extra tribunal, à propriis vxoribus C abstineant in prouecta ætate, honestum quidem est. Vt ij autem puniantur à natura compulsi, non est, vt existimo, sanctorum patrum iudicij. Et propterea, vt est consentaneum, ne canon quidem hos puniendos esse statuit. Lege præsentis syn. can. iij. & sextæ xij. xiij.

CANON XXIX.

Similiter placuit vt rem ecclesiasticam nemo vendat: quæ res si reditus non habeat, & magna aliqua necessitas vrgeat, id eius prouinciæ primati ostenda- D *tur, & cum præfinito episcoporum numero consultetur quid agere oporteat. Sin autem tanta premat ecclesiam necessitas, vt non possit antequam vendat, consultare, etiam vicinos episcopos ad testimonium vocet, curam adhibens vt synodo demonstret vrgentes omnes incommoditates quæ ecclesiæ euenerunt. Quod nisi fecerit, & Deo & synodo rationi reddendæ obnoxius videbitur venditor, & à proprio honore alienus.*

A

SCHOL. BALS. Duodecimus canon vniuersalis sextæ synodi, de alienatione agrorum qui sine vlla cultura sponte ferunt, episcopatus vel monasterij, tractat, & etiam de elocatione: & lege quæ in eum à nobis scripta sunt. Præsens autem canon statuit vt res ecclesiastica non alienetur, quæ habet reditum, & est videlicet immobilis. Sin autem, inquit, multa necessitas vrgeat ecclesiam, & propterea oporteat alienari rem ecclesiasticam immobilem, quæ nullius est B omnino reditus: (quæ enim affert reditum nulla ratione alienatur,) oportet hoc referre ad primatem ecclesiæ, seu metropolitanum, & cum præfinito episcoporum numero, duodecim scilicet Antistitum, quos conuenientes ad audiendas aduersus episcopum criminationes, vt sæpe dictum est, statuit consultare debere quid sit agendum. Sin autem magna vrget ecclesiam necessitas ad alienandum, & non potest episcopus ad metropolitanum & competentes episcopos de C ea re referre, debet vicinos episcopos accersere ad testificandam acrem necessitatem alienandæ rei. Si autem hoc non fecerit, & Deo erit obnoxius, & deponetur. Et in his quidem consistit canon. Tu autem lege totum ij. tit. quinti libri Basil. quæ est nouella Iustiniani cxx. quæ quidem docet de emphyteusi, venditione, & de omni, vt semel dicam, alienatione rerum non solùm ecclesiasticarum, sed etiam episcopalium, monasterialium, & ad D sacrosanctas ædes pertinentium: similiter & de alienatione sacrorum vasorum. Et secundùm quidem hanc nouellam, quæ est præsenti canone multò recentior, & etiam secundùm constitutionem Nomocanoni quæ in Basil. admissa & ibidem sita est, dic, aliquando quidem non prohiberi alienationes ecclesiasticorum vel etiam monasterialium mobilium, & immobilium bonorum: aliquando verò prohiberi. Lege & ij. caput epistolæ Cyrilli ad Domnum. Nota autem ex præsenti canone, quòd quæ synodaliter fiunt de causis ecclesiasticis statuta,

Ἑρμηνεία.

Ὁ δωδέκατος κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς ἑβδόμης συνόδου, περὶ ἐκποιήσεως αὐτουργίων ἐπισκοπείου ἢ μοναστηρίου διαλαμβάνει. ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ ἐπιδόσεως. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γεγραμμένα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ πιπράσκεσθαι πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν πρόσοδον μὴ ἔχον, καὶ ὂν δηλονότι ἀκίνητον. ἐὰν δὲ, φησὶν, ἀνάγκη κατεπείγῃ πολλὴ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τοῦτο δεήσῃ ἐκποιηθῆναι ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν πάντως ἀπρόσοδον. (ὃ γὰρ ἔχον πρόσοδον ὁπωσδήποτε οὐκ ἐκποιεῖται,) χρὴ τὰ περὶ τούτου ἀναφέρειν τῷ πρωτεύοντι τῆς ἐπαρχίας, ἤγουν τῷ μητροπολίτῃ καὶ μετὰ τοῦ ὡρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων, ἤγουν τῶν δώδεκα ἀρχιερέων, οὓς ὡρίσατο συνιόντας ἀκροᾶσθαι τῶν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτιαμάτων, καθὼς πολλάκις εἴρηται, βουλεύεσθαι τί δεῖ πρᾶξαι. Εἰ δὲ μεγάλη ἀνάγκη βιάζει τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐκποίησιν, καὶ οὐ δύναται ὁ ἐπίσκοπος τὰ περὶ τούτου ἀναφέρειν τῷ μητροπολίτῃ καὶ τοῖς προσφόροις ἐπισκόποις, ὀφείλει μετακαλεῖσθαι τοὺς γειτνιάζοντας ἐπισκόπους εἰς μαρτυρίαν τῆς τε ὀξύτητος τῆς ἀνάγκης, καὶ τῆς παρασταθείσης ἐκποιήσεως τοῦ πράγματος. Εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιήσει, καὶ τῷ θεῷ ὑπεύθυνος ἔσται, καὶ καθαιρεθήσεται· καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον β'. τίτλον τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, νεαρὰν ὄντα Ἰουστινιανοῦ ρκ'. καὶ διδάσκοντα περὶ ἐμφυτεύσεως, πράσεως, καὶ ἁπλῶς περὶ πάσης ἐκποιήσεως ἱερῶν σκευῶν. καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην νεαρὰν μεταγενεστέραν οὖσαν κατὰ πολὺ τοῦ παρόντος κανόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ νομοκανόνου δεχθεῖσαν καὶ καταστρωθεῖσαν εἰς τὰ βασιλικὰ, λέγε ποτὲ μὲν, μὴ κωλύεσθαι τὰς ἐκποιήσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, ποτὲ δὲ ἐμποδίζεσθαι. καὶ ἀνάγνωθι καὶ τὸ β'. κεφαλ. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τὰ συνοδικῶς γινόμενα σημειώματα χάριν ἐκκλησιαστικῶν τινῶν ὑποθέσεων,

καὶ δεκρέτου τόπον ἐπέχοντα, ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσι γίνεσθαι παρὰ τοῦ κατὰ χώραν πρώτου καὶ ιβʹ. ἀρχιερέων, καὶ τὰ ἄλλως πως γινόμενα, ὡς ἀνυπόστατα οὐχ ἕξουσι τὸ ἐνεργὲς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. ἔτι σημείωσαι ὅτι καθαιρεῖται ὁ ἐπίσκοπος μὴ κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν Ἰουστινιανείου νεαρὰν ἐκποιούμενος ἐκκλησιαστικὸν ἱερὸν ἀκίνητον, κἂν τοῦτο οὐ προσέσκειται τῇ ῥηθείσῃ νεαρᾷ. ἱεροσυλία γὰρ ἀντικρυς ἐστὶν ἡ μὴ κατὰ τὴν νεαρὰν γινομένη.

Κανὼν λʹ.

Ὁμοίως ἐβεβαιώθη, ὡς ἐάν ποτε πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἐπί τινι βαρυτέρᾳ ἁμαρτίᾳ ἐλεγχθῶσι τῇ ἀναγκαίως αὐτοὺς τῆς λειτουργίας ἀποκινούσῃ, μὴ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς χεῖρας ὡς μετανοοῦσιν, ἢ ὡς πιστοῖς λαϊκοῖς· μηδὲ ἐπιτρέπεσθαι αὐτοῖς, ὥστε ἀναβαπτιζομένοις, πρὸς τὸν τοῦ κλήρου βαθμὸν προκόπτειν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τῶν τοῦ βήματος καθαιρεθέντες διά τινα ἐγκληματικὰ αἰτιάματα, ἤθελον, ὡς ἔοικεν, εἰς ἀναγνώστας ταχθῆναι ἢ εἰς ἑτέρους βαθμοὺς ἔξω τοῦ βήματος ὄντας· καὶ ἔλεγον ὡς ἐπεὶ μετανοοῦμεν καὶ εἰς τόπον κατηντήσαμεν λαϊκῶν, ὀφείλομεν κἂν εἰς βαθμοὺς τοιούτους προκόπτειν, εἰς οἵους καὶ οἱ λαϊκοὶ προκόπτουσι. τοῦτο οὖν μὴ δεξάμενοι οἱ πατέρες, ὥρισαν τοῖς καθαιρεθεῖσι μὴ ἐπιτίθεσθαι παρὰ τῶν ἀρχιερέων χεῖρας χάριν οἱασδήτινος κληρώσεως· κἂν μετανοῶσι, καὶ ὡς πιστοὶ λαϊκοὶ δέχωνται. ἐπεὶ δὲ ἔλεγόν τινες ὡς τὸ βάπτισμα ῥύπον πάντα ἐκπλύνει, καὶ ἐζήτουν ἐκ δευτέρου βαπτισθῆναι, ὥστε ἀποπλυθῆναι τάχα τὴν ἐγκληματικὴν ἀκαθαρσίαν, δι᾽ ἣν καθῃρέθησαν, καὶ οὕτω κληρωθῆναι, ὥρισαν οἱ πατέρες μηδὲ τοῦτο γίνεσθαι, ὅτι ἓν βάπτισμα ποιεῖν ἡμῖν παραδέδοται. ὥστε σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτι οἱ μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἀναγινώσκοντες ἐπ᾽ ἄμβωνος, ἢ εὐχὰς διδόντες, καὶ εὐλογητὸν, κακῶς ποιοῦσιν.

Κανὼν λαʹ.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοὶ, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν τὰ δικαστήρια μέμφωνται τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσωνται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαλύσωσιν οἱ προσκαλούμενοι δι᾽ αὐτῶν ἐπίσκοποι.

A & decreti locum obtinent, debent necessariò fieri, à primate prouinciæ & xij. Antistibus: & quæ aliquo alio modo fiunt, non exercebuntur, vt quæ consistere nequeant. Præterea nota, quòd deponitur episcopus, qui non secundùm dictam Iustiniani nouellam ecclesiasticum sacrum vel immobile alienat, etiamsi hoc dictæ nouellæ non sit adiectum. Est enim manifestè sacrilegium, alienatio quæ non fit secundùm nouellam.

B CANON XXX.

Similiter confirmatum est, vt si quando presbyter, vel diaconus alicuius grauioris criminis conuicti fuerint, quod eos sacro ministerio necessariò mouet, non esse eis manus imponendas vt pœnitentiam agentibus, vel vt fidelibus laicis, neque permitti eis, tanquam rebaptizatis, ad cleri gradum promoueri. Nic. syn. pr. can. 9. & eiusd. 48.

SCHOL. BALS. Quidam eorum qui locum habebant in pulpito, depositi propter criminales causas, volebant, vt est verisimile, in lectores ordinari, vel in alios gra-
C dus qui sunt extra pulpitum: & dicebant, Quoniam pœnitentiam agimus, & in laicorum locum redacti sumus, debemus ad eos quoque gradus prouehi, ad quos laici prouehuntur. Hos ergo non admittentes patres statuerunt, vt depositis non imponantur manus, cuiusmodicunque in clerum receptione, etiamsi pœnitentiam agant, & vt fideles laici recipiantur. Quia autem dicebant nonnulli baptismum sordes omnes abluere, & petebant se-
D cundò baptizari: vt elueretur criminis macula, propterquā sunt depositi, & sic in clerum reciperentur, decreuerunt patres ne hoc quidem fieri: quòd vnum nobis baptismum facere traditum est. Quamobrem nota etiam ex hoc, quòd qui post depositionem legunt in suggestu, vel precantur, & dant benedictionem, malè faciunt.

CANON XXXI.

Similiter placuit vt presbyteri, & diaconi, & reliqui inferiores clerici, in iis quas habent causis, si de propriorum episcoporum iudiciis querātur, vicini episcopi eos audiant: & cum propriorum episcoporum consensu quæ inter eos intercedunt, controuersias, ab ipsis vocati episcopi componant, 2. q. 6. placuit presbyt.

Quare etiam si de ipsis appellationem præbendam existimauerint, ne appellent ad iudicium quod extra mare, sed ad primates suarum prouinciarum, quemadmodum & de episcopis sæpe definitum est. Qui autem ad transmarina iudicia prouocant, à nullo in Africa ad communionem recipiantur.

SCHOL. BALS. In xv. canone præſentis ſyn. ſatis ſcripſimus de iudiciis eccleſiaſticis, & lege quæ in ipſo ſcripta ſunt. Præſens autem can. dicit, quòd quoniam eſt veriſimile fore vt aliqui clerici ſuorum epiſcoporum iudiciis non acquieſcãt, opus eſt, vt cum eorum voluntate, ipſi vicinos epiſcopos omnino ſufficientes appellent, & petant aduerſus ſe prolatam ſententiam ab ipſis reſolui. Si autem, inquit, etiam vicinorum epiſcoporum ſententiæ non acquieſcant, non debent ad transſmarina iudicia appellare, ſcilicet ad aliarum prouinciarum metropolitanos, ſed primatem competentis prouinciæ. Hoc enim in epiſcoporum iudiciis antè definitum eſt. Qui autem præter hæc faciunt, ſegregentur. Nota ergo quòd epiſcopi non debent ægrè ferre, ſi ſui clerici eorum ſententię non acquieſcant, ſed ipſos potiùs admittant, & conſentiant vt à vicinis epiſcopis ſua examinetur ſententia. Nonnulli autem canonem audientes dicentem, quòd vicini epiſcopi eos audient, & cum conſenſu proprij epiſcopi controuerſias eorum decident, ij qui ab ipſis appellati ſunt epiſcopi, dicunt eſſe in poteſtate eius qui primùm iudicauit, vt finitimorum epiſcoporum iudicio interſit. Mihi autem non ita videtur. Qui enim ſemel ſententiam pronũciauit, officio functus eſt, & ceſſat eſſe iudex. Illud autem, Cum conſenſu, dictum eſt, vt non per impudentiam, & ſine ſcientia epiſcopi ad appellationem prorumperent clerici, ſed cum hac definitione. Quia autem præſentes canones, Carthagine ſeu in Africa editi ſunt, transſmarina omnino iudicia appellabuntur Romana. Et nota ex eo quòd fruſtra ſe iactant qui ſunt Romanæ Eccleſiæ,

A διὸ εἰ καὶ περὶ αὐτῶν ἔκκλητον προέχειν νομίσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις ὥρισται· οἱ δὲ πρὸς περαματικὰ δικαστήρια διεκκαλούμενοι, παρ' οὐδενὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ δεχθῶσιν εἰς κοινωνίαν.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τὸν ιε'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, ἀρκούντως ἐγράψαμεν περὶ δικαστηρίων ἐκκλησιαστικῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα. B ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶν ὡς ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἐστὶ τινὰς κληρικοὺς ἀπαρέσκεσθαι ἐπὶ ταῖς κρίσεσι τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, δέον ἐστὶ μετὰ θελήσεως τούτων μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς γειτνιάζοντας ἐπισκόπους, πάντως ἀρκοῦντας, καὶ ἀξιοῦν παρὰ τούτων λυθῆναι τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν. εἰ δέ, φησι, καὶ κατὰ τῆς ἀποφάσεως τούτων τῶν γειτνιαζόντων ἀπαρέσκονται, οὐκ ὀφείλουσιν ἐκκαλεῖσθαι εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἤγουν εἰς μητροπολίτας ἑτέρων ἐπαρχιῶν· ἀλλὰ εἰς τὸν πρῶτον τῆς προσφόρου ἐπαρχίας. τοῦτο C γὰρ καὶ εἰς τὰ δικαστήρια τῶν ἐπισκόπων προωρίσθη. οἱ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντες, ἀφοριζέσθωσαν. σημείωσαι οὖν ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν ὑβριπαθεῖν οἱ ἐπίσκοποι κατὰ τῶν κληρικῶν αὐτῶν ἀπαρεσκομένων ταῖς αὐτῶν ἀποφάσεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον προσδέχεσθαι αὐτοὺς καὶ συναινεῖν εἰς τὸ παρὰ γειτνιαζόντων ἐπισκόπων τηρηθῆναι τὴν τούτων ἀπόφασιν. τινὲς δὲ ἀκούοντες τοῦ κανόνος λέγοντος ὡς οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσονται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι δι' αὐτῶν ἐπίσκοποι, λέγουσιν ἐπ' D ἀδείας ἔχειν τὸν πρώτως δικάσαντα ἐπίσκοπον παρουσιάζειν εἰς τὸ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων δικαστήριον. ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. ὁ γὰρ ἅπαξ ἀποφηνάμενος, πέπαυται τοῦ εἶναι δικαστής. τὸ δὲ μετὰ συναινέσεως εἴρηται, ἵνα μὴ κατὰ ἀναισχυντίαν καὶ χωρὶς εἰδήσεως τοῦ ἐπισκόπου, τὴν ἔκκλητον ζητῶσιν οἱ κληρικοί, ἀλλὰ μετὰ ὁρισμοῦ τούτου. ἐπεὶ δὲ οἱ παρόντες κανόνες ἐτέθησαν ἐν Καρθαγένῃ, ἤγουν ἐν Ἀφρικῇ, περαματικὰ πάντως δικαστήρια κληθήσονται τὰ τῆς Ῥώμης. καὶ σημείωσαι ἀπὸ τούτου ὅτι μάτην καυχῶνται οἱ περὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης,

λέγοντες πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὰ ζητήματα ὀφείλειν διαλύεσθαι παρ' αὐτῆς κατὰ λόγον ἐκκλήτου. Εἰ γὰρ τοὺς ἐκκλήτους τῶν ἐν Ἀφρικῇ οὐ συγχωρεῖται τηρεῖν, πολλῷ μᾶλλον καθ' ἑτέρων χωρῶν οὐχ ἕξει τὸ τοιοῦτον δίκαιον.

Κανὼν λβ'.

Ὁμοίως ἤρεσε συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ἵνα ὁ διὰ ῥαθυμίαν αὐτοῦ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενος, εἴτε ἐπίσκοπος, εἴτε οἱοσδήποτε κληρικὸς, ἐὰν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀκοινωνησίας αὐτοῦ, πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι, εἰς κοινωνίαν τολμήσοι, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐξενηνοχέναι κριθῇ.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ τοῦ ιδ'. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος λέγουσί τινες ὀφείλειν πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἀφοριζομένους, δέχεσθαι εὐπειθῶς τὸν ἀφορισμὸν, καὶ φυλάττειν αὐτὸν μέχρις ἂν διαγνωσθῇ εἰ ἄρα καλῶς εἴτε κακῶς ἀπηνέχθη. φησὶ γὰρ ὁ παρὼν ὁ κανὼν τὸν ἀφορισθέντα κληρικὸν διὰ ῥαθυμίαν ἤτοι ἁμάρτημα, μὴ αὐτεκδίκητον γίνεσθαι, καὶ καταφρονεῖν τοῦ ἀφορισμοῦ πρὸ ἐξετάσεως. Εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει, καταδίκῃ καθυποβάλλεσθαι. καὶ πολλοὶ μὲν, οὕτω τοὺς κανόνας ἐκλαμβάνονται. ἕτεροι δὲ εὑρίσκοντες τὸ ια'. κεφάλ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, λέγον ἐκ ποίων αἰτιῶν ἀφορίζεται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, ἢ λαϊκός· καὶ τὸ ιε'. κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, λέγον ἐκ ποίων τις αἰτιῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀφορίζεται καὶ καθαιρεῖται· καὶ τὸ ις'. κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, λέγον ἐκ ποίων αἰτιῶν κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται, λέγουσιν ὅτι ἐὰν μὲν ἐξ αἰτιῶν δηλουμένων ἐν τοῖς διαληφθεῖσι κεφαλαίοις ἀφορισθῇ παρὰ ἐπισκόπου κληρικὸς ἢ λαϊκὸς, ὀφείλει φυλάττειν τὸν ἀφορισμὸν, κἂν ὅπως ἂν καὶ ἀπενεχθῇ, καὶ μὴ καταφρονεῖν αὐτοῦ μέχρις ἂν δοκιμασθῇ ἡ τούτου αἰτία. Εἰ δὲ διά τι ἕτερον αἴτιον ἀμετόχως οὕτως ἀφορίσει ἐπίσκοπος λαϊκὸν ἢ κληρικὸν, τυχὸν ὅτι οὐ στασιάζει κατὰ τοῦ οἰκείου πραιτωρίου, ὅτι οὐ δίδωσιν αὐτῷ πρᾶγμά τι οἰκεῖον, καὶ ὅτι οὐ συναιρεῖ τῷ ἀδίκῳ ἢ τολμηρῷ τούτου θελήματι, ἀκινδύνως καταφρονήσει τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ μᾶλλον ὁ ἀφορίσας κολασθήσεται.

A dicentes eam debere de omnium ecclesiarum quæstionibus per appellationem decidere. Si enim ei non permittitur appellationes eorum qui sunt in Africa examinare, multò magis hoc ius non habebit in alias regiones.

CANON XXXII.

Similiter placuit vniuersæ synodo, vt qui propter suam socordiam communione motus est, siue episcopus, siue cuiuscunque B *modicunque clericus, si in tempore suæ excommunicationis, antequam auditus fuerit, ad communionem se ingerere ausus fuerit, ipse aduersus se condemnationis sententiam tulisse iudicetur.*

SCHOL. BALS. Ex xiiij. can. syn. Sardic. & ex præsenti can. dicant aliqui, debere omnes qui quomodocunque ab episcopis segregantur, segregationem obedienter suscipere, & eam seruare, donec decretum fuerit an rectè an malè inflicta sit. Dicit enim hic canon, clericum C qui propter socordiam seu peccata depositus est, non posse sibi ius dicere, & segregationem contemnere ante examinationem. Si autem hoc fecerit, condemnationi subiici. Ac multi quidem hos canones sic accipiunt. Alij autem inuenientes xj. cap. viiij tit. præsentis operis, dicens ex quibusnam causis segregatur episcopus, vel clericus, vel laicus: & xv. cap. eiusdem tit. quod dicit, ex quibusnam causis simul deponitur & segregatur: & xvj. ca. eius- D dem tit. quod dicit, ex quibusnã causis clericus vel laicus anathematizatur, dicunt, quòd si ex causis quidem quæ declarantur in dictis capitibus, segregatus sit ab episcopo clericus vel laicus, debet seruare segregationem quomodocunque prolata sit, & eam non contemnere, donec eius causa fuerit examinata. Si autem propter aliquam aliam causam episcopus inconsideratè laicum vel clericum segregauerit, fortè quòd non dat ei rem aliquam propriam, vel quòd non iniquæ & temerariæ eius voluntati assentitur, securè segregationem contemnet, & is potiùs punietur qui segregauit.

Si enim datum fuerit episcopo, seu A rectè seu perperam clericos & laicos segregare, & necesse habere eos qui segregantur, segregationem seruare, tyrannidem exercebunt episcopi, & in omni re dominium obtinebunt: & nemo erit qui eis resistet propter metum segregationis: fortè autem & ipsi etiam pietati insultabunt: & diuini canones erunt multorum malorum auctores, quod est absurdum. Vide enim præsentem canonem qui dicit, tunc debere segregationem seruari, quando propter socordiam inflicta fuerit, seu propter pecca- B tum, quod est omnino canonibus condemnatum. Ac ipsi quidem hæc: Ego autem non habeo quemnam eorum sequar. Nam & à pietate trahor, sed ab eo quod fit contra canones, retrahor. cupio ergo discere quid agendum, vt qui tota vita velim esse puer & discipulus.

Canon XXXIII.

Similiter placuit, vt qui accusatur, vel qui accusat, si in loco in quo est is qui accusatur, temerariæ multitudinis vim timeat, C locum sibi proximum eligat: in quo nulla erit testes producendi difficultas, vbi negotium terminatur.

Schol. Bals. Quia erat verisimile, maiorem esse alicuius eorum qui litigabant, potentiam, in loco in quo disceptabatur, decreuerunt patres, si quis eorum, siue scilicet qui accusat, siue qui accusatur in foro proprio, eo in loco in quo habitat, suspicatur fore vt ab incondita insolentis populi & numerosa multitudine vim pa- D tiatur, & propter metum aduersarij, vel propter eandem causam difficile fuerit testes producere, esse in eius potestate alium locum finitimum eligere: vt illic procedat iudicium absque vllo timore, & facilè fieri possit productio testium: & sic causa facilè decidatur. Pulchre autem dixit canon locum propinquum eligi debere. Si enim procul situs sit, non cogetur iudex aut aduersarius hanc electionem sequi. Existimo autem hæc locum non habere in patriarchalibus iudiciis:

Εἰ γὰρ δοθῇ εὐκαίρως ἢ ἀκαίρως ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον ἀφορίζειν λαϊκούς τε καὶ κληρικούς, καὶ ἔχειν πρὸς ἀνάγκης τοὺς ἀφοριζομένους φυλάττειν τὸν ἀφορισμὸν, κατατολμήσουσι τυραννίδος οἱ ἐπίσκοποι, καὶ πάντων πραγμάτων κατακυριεύσουσι, καὶ οὐδεὶς ἔσται ὁ ἀντιπίπτων αὐτοῖς, διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀφορισμοῦ. ἴσως δὲ καὶ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς καταρχήσονται· καὶ πολλῶν κακῶν παραίτιοι οἱ θεῖοι κανόνες γενήσονται, ὅπερ ἄτοπον. ὅρα γάρ μοι καὶ τὸν παρόντα κανόνα λέγοντα, τότε ὀφείλειν τὸν B ἀφορισμὸν φυλάττεσθαι, ὅτε διὰ ῥαθυμίαν ἐπενεχθῇ, ἤγουν διὰ ἁμάρτημα ἐπεγνωσμένον πάντως τοῖς κανόσι. καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα· ἐγὼ δὲ οὐκ ἔχω τίνι ἐκ τούτων ἀκολουθήσω. κἂν γὰρ ὑπὸ τῆς εὐλαβείας ἕλκωμαι, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ ἀκανονίστου μεθέλκομαι. ζητῶ οὖν μαθεῖν τί ποιητέον, ὡς θέλων διὰ βίου παῖς εἶναι καὶ μαθητής.

Κανὼν λγ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁ κατηγορούμενος ἢ ὁ κατηγορῶν ἐν τῷ τόπῳ, ὅθεν ἐστὶν ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν φοβῆται ἀτιμίας προπετοῦς πολυ- C πληθίας, τόπον ἑαυτῷ ἐπιλέξηται ἔγγιστα, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν αὐτῷ δυσχερῆ μάρτυρας προσκομίσαι, ἔνθα τὸ πρᾶγμα περατοῦται.

Ἑρμηνεία.

Ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἦν παραδυναστεύειν τινὰ ἐκ τῶν δικαζομένων ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἡ διαδικασία γίνεται, ὥρισαν οἱ πατέρες ἵνα ἐάν τις ἐξ αὐτῶν, εἴτε δηλονότι ὁ κατηγορῶν εἴτε ὁ κατηγορούμενος, εἰς τὸν οἰκεῖον φόρον, ἤγουν εἰς τὸν τόπον ἐν ᾧ κατοικεῖ, ὑποπτεύσῃ βίαν παθεῖν ἀπὸ πολυπληθείας δημώδους ἀτάκτου D λαοῦ, διὰ φόβον τοῦ ἀντιδίκου, ἢ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δυσχερές ἐστιν ἔχειν μάρτυρας παραστῆσαι, ἔχῃ ἐπ' ἀδείας ἕτερον ἐπιλέξασθαι πλησιόχωρον, ἵνα ἐκεῖ τὸ δικαστήριον προβῇ χωρὶς φόβου παντὸς, καὶ ἡ τῶν μαρτύρων παραγωγὴ εὐχερῶς γένηται, καὶ οὕτω διαλυθῇ ῥαδίως ἡ ὑπόθεσις. καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν ἐπιλέγεσθαι ἔγγιστα διακείμενον τόπον. Εἰ γὰρ πόρρω διάκειται, οὐκ ἀναγκασθήσεται ὁ δικαστὴς ἢ ὁ ἀντίδικος ἀκολουθῆσαι τῇ ἐπιλογῇ ταύτῃ. οἶμαι δὲ ὅτι ταῦτα χώραν οὐκ ἔχουσιν εἰς τὰ πατριαρχικὰ δικαστήρια.

ὅτι οὐδεὶς δύναται φόβον προβαλέσθαι ἔνθα ἡ ἐξουσία τῆς πατριαρχικῆς μεγαλειότητος ὑπερβαίνει πᾶσαν δυναστείαν· ἀλλ' εἰς ἐπισκοπικὰ εὐτελῆ δικαστήρια, τὰ τοῦ κανόνος ἐκληφθήσονται, ὅπου καὶ ἡ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἡ τῶν ἀντιδίκων ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάστασις ἐστὶν εὐχερής.

Κανὼν λδ'.

Ἐάν τινες κληρικοὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων προβιβαζόμενοι καταφρονῶσιν, μηδὲ ἐκεῖ μείνωσιν, ὅθεν ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε κληρικοὶ καὶ διάκονοι, ἐὰν μὴ πειθαρχῶσι τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν βουλομένοις διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, τούτους πρὸς μείζονας ἀναβιβάζειν τιμὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν, μηδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ διακονήσωσιν, ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ὡς ἔοικε κληρικοὶ μετακαλούμενοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν πρὸς μείζονας βαθμοὺς διὰ χρησιμότητα τῶν ἐκκλησιῶν, οὐκ ἐπείθοντο τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὸ ἀναπαύεσθαι ἐπὶ τοῖς κατεχομένοις παρὰ τούτων βαθμοῖς, ἀπὸ κέρδους ἴσως ἢ καὶ σωματικῆς ἀναπαύσεως. ὥρισαν οὖν οἱ πατέρες ἵνα ἐάν τινες κληρικοὶ οἱανδήτινα διακονίαν ἱερατικὴν ἐνεργοῦντες (οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα οἱ διάκονοι εἰς τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι διακονοῦντας, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας οἱανδήτινα διακονίαν ἐκκλησιαστικὴν) οὐ πείθωνται τοῖς ἐπισκόποις τούτων, βουλομένοις προαναβιβάζειν αὐτοὺς εἰς μείζονας βαθμοὺς διὰ ἀναγκαστικὴν αἰτίαν τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἐξέχωνται ὧν κατέχουσι βαθμῶν ἢ τόπων, μηδὲ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ εἶναι αὐτοὺς καὶ διακονεῖν ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου λέγουσί τινες ὡς ἐκ τούτου δίδοται ἄδεια τοῖς πατριάρχαις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις μεθιστᾶν τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἄλλους ἱερατικοὺς ἀπὸ τῶν ὀφφικίων αὐτῶν, μάλιστα δ' εἰπεῖν καθαιρεῖν τούτους ψηφιζομένους εἰς ἐκκλησίας οἱασδήτινας καὶ μὴ καταδεχομένους τὴν ψῆφον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου, οὐκ ἀναγκάζονται οἱ τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντες ἢ ἕτεροι κληρικοὶ καταδέχεσθαι καὶ ἄκοντες τὰς διὰ ψήφου ἐπισκοπικῆς διδομένας τούτοις ἐκκλησίας,

quia nemo poteſt metum cauſari, vbi patriarchalis magnitudinis poteſtas omnem ſuperat potentiam: ſed de epiſcopalibus inferioribus hæc ſunt accipienda: vbi & iudicis & litigatorum facilis eſt à loco in locum tranſlatio.

Canon XXXIIII.

Si qui clerici à propriis epiſcopis promoti, eos contemnant, ne illic quidem maneant vnde ſecedere noluerunt. Similiter placuit, vt cuiuſmodicunque clerici & diaconi, ſi ſuis epiſcopis non pareant, volentibus propter aliquas vrgentes ſuæ eccleſiæ cauſas, eos ad maiores honores prouehere in ſua eccleſia, ne in illo quidem gradu miniſtrent, ex quo recedere noluerunt.

Schol. Bals. Quidam, vt eſt veriſimile, clerici à ſuis epiſcopis ad maiores gradus euocati, propter eccleſiarum vtilitatem, non perſuadebantur hoc facere, eo quòd acquieſcerent iis quos iam habebant gradibus, lucro fortaſſe vel corporali quiete adducti. Statuerunt ergo patres, vt ſi qui clerici, cuiuſmodicunque ſacerdotale miniſterium exercentes (neque enim hîc accipiũtur diaconi pro iis qui in ſancto tribunali miniſtrant, ſed pro iis qui quodcũque eccleſiaſticum miniſterium exercent) non parent ſuis epiſcopis, volẽtibus eos ad maiores gradus prouehere, propter vrgentem aliquam eccleſiarum neceſſitatem, ſed hærent iis gradibus ſeu locis quos detinent, ne in illo quidem gradu ſint & miniſtrent, ex quo diſcedere noluerunt. Cùm hæc ita ſe habeant, quidam dicunt, quòd ex hoc data eſt facultas patriarchis & reliquis epiſcopis, mouere eos qui ſibi ſubſunt magiſtratus, & alios qui ſunt ſacri ordinis, à ſuis officiis, & quòd maximè eos poſſunt deponere qui ad quaſlibet eccleſias eliguntur, & electionem non admittunt. Mihi autem videtur, quòd non coguntur eccleſiarum magiſtratus, aut alij clerici vel inuiti ſuſcipere eccleſias, quæ per epiſcopalem electionem eis dantur:

Sed canonem de iis accipi, qui quælibet ecclesiastica ministeria exercent, & ad aliquos maiores gradus vocantur, & episcopali vocationi non parent: & maximè quando ea propter ecclesiæ vtilitatem fiat. Ne enim inuitus cogatur quispiam episcopalis dignitatis ordinationem suscipere, est fortasse ignoscendum, dum vitat ordinationem propter quandam modestiam & laudabilem morum probitatem. Clericos autem vel magistratus non obedire episcopis eos ad maiora officia vocantibus, non solùm non est ignoscendum, sed etiam animaduersione dignum: si quis enim cùm sit fortè in diaconatu, non morem gerit vt referendarij characterem accipiat, vel doctoris, propter laborem, vel vt ecclesiæ seruiat, deponetur: & si quis qui primus est defensor, non vult ad officium Æditui prouehi, quòd nihil inde lucri percipiatur, etiam à primi defensoris officio eiicietur. Et si quis cùm sit lector, non vult ad maius, sed laboriosius officiũ promoueri, deponetur. Atque hoc quidem ex eo manifestum est, quòd non eligitur clericus à quouis episcopo ad episcopalem dignitatem, sed ab iis solis qui habent episcopatus. Metropolitani enim, qui non habẽt episcopatus, similiter & episcopi, qui subsunt metropolitanis, nec possunt suos clericos eligere, nec eos ex canonibus puniunt qui sibi non obediunt. Placuit ergo canonem de iis accipi, qui ad ecclesiastica officia prouehi non persuadentur: & sic habere locum in omnibus episcopis, & omnibus clericis. Cùm autem audis canonem dicentem, clericos suis gradibus moueri, qui non parent episcopis eos ad maiores honores vocantibus propter ipsarum ecclesiarum vrgentes causas, ne dicas quòd nisi adsit necessariò vrgens ecclesiæ causa, nõ possunt episcopi suos clericos promouere. Nam & si non se obiiciat eiusmodi causa, ritè potest episcopus clericos suos ab hoc gradu in maiorem vel inuitos prouehere secundùm ordinem ecclesiasticũ. Et nota quòd episcopis datũ est clericos suos ad maiores gradus prouehere, nõ autẽ ad minores deprimere:

A ἀλλὰ ἐκλαμβάνεσθαι τὸν κανόνα εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας ἐκκλησιαστικὰς οἱασδήτινας διακονίας, καὶ εἰς μείζονας τιμὰς ἢ βαθμοὺς μετακαλουμένους, καὶ μὴ πειθομένους τῇ ἐπισκοπικῇ μετακλήσει· καὶ μᾶλλον ὅταν διὰ χρησιμότητα τῆς ἐκκλησίας αὕτη γίνηται. τὸ μὲν γὰρ ἄκοντά τινα μὴ δέχεσθαι χειροτονίαν ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, συγγνωστέον ἐστὶν, ἴσως τὴν χειροτονίαν εὐλαβούμενον διὰ οἱονδήτινα τρόπον ἐπαινετόν. τὸ δὲ μὴ ἐπακούειν τοῦ ἐπισκόπου τοὺς κληρικοὺς ἢ τοὺς ἄρχοντας μετακαλουμένου τούτους εἰς B μείζονα ὀφφίκια, οὐ μόνον οὐκ ἔστι συγγνωστέον, ἀλλὰ καὶ κολάσεως ἄξιον. Εἰ γάρ τις τυχὸν ἐν διακόνοις ὢν οὐ πείθεται σφραγισθῆναι ῥαιφερενδάριος ἢ διδάσκαλος διὰ τὸν κόπον, καὶ δουλεῦσαι τῇ ἐκκλησίᾳ, κολασθήσεται· καὶ εἴ τις πρωτέκδικος ὢν οὐ θέλει προβιβασθῆναι εἰς ἱερομνήμονα διὰ τὸ ἀκερδὲς τοῦ ὀφφικίου, ἐκβληθήσεται, καὶ ἀπὸ τοῦ πρωτεκδίκου. καὶ εἴ τις ἀναγνώστης ὢν οὐ θέλει προαναβιβασθῆναι εἰς μεῖζον ὀφφίκιον ὡς κοπηρὸν, καθαιρεθήσεται. καὶ δῆλον τοῦτο ἀπὸ τοῦ μὴ ψηφίζεσθαι παρὰ παντὸς ἐπισκόπου κληρικὸν ἢ C ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ παρὰ μόνων τῶν ἐχόντων ἐπισκοπάς· οἱ γὰρ μητροπολῖται οἱ μὴ ἔχοντες ἐπισκοπὰς, ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ ὑπὸ μητροπολιτῶν ὄντες, οὔτε ψηφίζεσθαι κληρικοὺς αὐτῶν δύνανται, οὔτε κατὰ τὸν κανόνα κολάζουσιν αὐτοὺς ἀπειθοῦντας. ἤρεσεν οὖν τὸν κανόνα ἐκληφθῆναι εἰς τοὺς μὴ πειθομένους προαναβιβασθῆναι εἰς ἐκκλησιαστικὸν ὀφφίκιον, καὶ οὕτως ἔχειν χώραν εἰς πάντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ εἰς πάντας τοὺς κληρικούς. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μετακινεῖσθαι D ἀπὸ τῶν ἰδίων βαθμῶν τοὺς κληρικοὺς, μὴ πειθομένους τοῖς ἐπισκόποις προσκαλουμένοις τούτους εἰς μείζονας τιμὰς διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, μὴ εἴπῃς ὡς αἰτίας ἀναγκαστικῆς μὴ προκειμένης, οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν οἱ ἐπίσκοποι προαναβιβάζειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν. καὶ αἰτίας γὰρ τοιαύτης μὴ προκειμένης, ἐνδυνάμως ὁ ἐπίσκοπος τοὺς κληρικοὺς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦδε τοῦ βαθμοῦ εἰς μείζονα τόπον προαναβιβάσει καὶ ἄκοντας κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν. καὶ σημείωσαι ὅτι πρὸς μείζονας τόπους μετακινεῖν τοὺς κληρικοὺς ἐνεδόθη τοῖς ἐπισκόποις, οὐ μὴν καὶ πρὸς ἥττονας·

ὥσπερ οὐδὲ ὑβρίζειν καὶ ἀτιμοῦν αὐτοὺς διὰ τοῦ συγχέειν τὰς τάξεις τῶν ἱερῶν βαθμίδων· καὶ τὸν χθὲς γεγονότα ἴσως ἄρχοντα, ἐπάνω τῶν προγενεστέρων ἀρχόντων ἱστᾶν, ἢ καὶ τὸν μηδὲ ὅλως ὄντα ἄρχοντα, διὰ προκοπῆς εἰς μείζονα τόπον καθιστᾶν. ὡσαύτως σημείωσαι ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια ἤγουν τὰ ἀρχοντικὰ, οὐκ εἰσὶ τῆς ἐξουσίας τῶν ἐπισκόπων, ὥς τινες λέγουσιν, ἀλλὰ τῆς τῶν κανόνων αὐθεντίας καὶ φιλοτιμίας, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν λοιπῶν ταγμάτων δίκαια, ἤγουν τῶν διακόνων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν λοιπῶν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν μετὰ διαστίξεως ἤγουν ἐξ ἀπειθείας ἐξέπιπτον ἐκ τῶν οἰκείων βαθμῶν οἱ κληρικοὶ, ἀλλ' εὐχείρως ἢ ἀχείρως καὶ ὅτε θελήσεως εἶχον οἱ ἐπίσκοποι τοῦτο γενέσθαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἔδοξε τοῖς θείοις πατράσιν. ἔτι σημείωσαι ὅτι οὐδεμία ἐστὶ διαφορὰ κληρικάτου καὶ ἀρχοντικίου. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς αἰτίας μετακινεῖται ὁ ἄρχων ἀπὸ τοῦ ἀρχοντικίου αὐτοῦ, ἀφ' ἧς καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος. ἔτι σημείωσαι ὅτι ἐπεὶ τῷ ὀνόματι τῶν κληρικῶν καὶ οἱ μοναχοὶ περιέχονται, καλῶς ἐκληφθήσονται τὰ τοῦ κανόνος καὶ εἰς τοὺς διακονητὰς τῶν μοναστηρίων.

Κανὼν λέ.

Ἐάν τις τῶν κληρικῶν πενιχρὸς, προκόψας εἴς τινα τάξιν κτήσηται τί ποτε, ὑποκεῖσθαι τῇ ἐξουσίᾳ τῶν ἐπισκόπων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ καὶ οἱοιδήποτε κληρικοὶ οἱ μηδὲν ἔχοντες, ἐὰν προκόψαντες τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως αὐτῶν, ἀγροὺς ἢ οἱαδήποτε χωρία ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν ἀγοράσωσιν, ἵνα ὡς κατὰ δεσποτικῶν πραγμάτων ἔφοδον πεποιηκότες, ἐνέχωνται· εἰ μὴ ἄρα λοιπὸν ὑπομνησθέντες, τῇ ἐκκλησίᾳ ταῦτα εἰσκομίσωσιν. ἐὰν δὲ εἰς αὐτοὺς κυρίως φιλοτιμία τινὸς ἢ διαδοχὴ συγγενείας περιέλθῃ, ἐξ αὐτοῦ ποιήσωσιν ὃ ἔχει ἡ πρόθεσις αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ προθέσθαι εἰς τοὐπίσω μεταστραπῶσιν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς ἀνάξιοι, ὡς ἀδόκιμοι, κριθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μ'. ἀποστολικὸς κανὼν θεσπίζει ἀπογράφεσθαι τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, τὰ οἰκεῖα πράγματα. ὡσαύτως καὶ ὁ κδ'. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ὥστε εἶναι φανερὰ ταῦτά τε καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰσοδιαζόμενα.

A quemadmodum nec ipsos iniuria & ignominia afficere in sacrorum graduum confundendis ordinibus, & eum qui fuit heri fortasse magistratus, supra omnes antiquiores magistratus collocando: vel eum qui ne fuit quidem omnino magistratus, per promotionem in maiori loco constituendo. Similiter nota quòd ecclesiastica officia non sunt episcoporum potestatis, vt dicunt nonnulli, sed canonum auctoritatis & dignitatis: sicut nec reliquorum ordinum iura, scilicet diaconorum, sacerdotum, & reliquorum. Nisi enim ita esset, non cum distinctione, scilicet propter inobedientiam, clerici suis gradibus exciderent, sed seu bene, seu malè, quando vellent episcopi hoc fieri. Hoc autem sanctis patribus minimè visum est. Præterea nota, quòd nulla est differentia clericatus & officij. Ex eadem enim causa mouetur qui habet officium, ex qua sacerdos & diaconus. Præterea nota, quòd quoniam sub clericorum nomine etiam monachi continentur, rectè accipietur canon etiam ad ministros monasteriorum.

CANON XXXV.

Si quis clericus pauper, in aliquem ordinem promotus, aliquid acquisierit, episcoporum potestati subiiciatur. Similiter placuit, vt episcopi, & presbyteri, & diaconi, & cuiusmodicunque clerici, qui nihil habent, si promoti, tempore episcopatus vel clericatus eorum, agros, vel cuiusmodicunque, ac prædia nomine proprio emerint, tanquam qui dominica bona inuaserint, teneantur, nisi vtique admoniti ea ecclesiæ retulerint: Sin autem ad eos propriè alicuius liberalitas vel successio redierit, ex ea facient id quod eorum vult propositum. Sin autem etiam postquam proposuerint, retro conuertantur, ecclesiastico honore indigni, vt reprobi, iudicentur.

SCHOL. BALS. Quadragesimus canon apostolicus statuit vt episcopus tempore ordinationis res suas describat: similiter & xxiiij. canon Antioch. syn. vt eæ sint manifestæ, & itidem ecclesiæ redditus.

Præſens ergo canon decernit, vt ſi preſbyteri, vel diaconi, vel epiſcopi, vel cuiuſmodicunque clerici, ab eccleſiaſtico honore & miniſterio miſſi poſtea promoti fuerint: & tempore epiſcopatus vel clericatus quoduis immobile nomine proprio emerint, reputentur vt raptores bonorum Dominicorum, ſcilicet eorum quæ Deo ſunt dedicata. Hoc autem ſignificauit canon, dum dixit, Vt qui inuaſerint, teneantur, niſi huius admoniti, id eſt ab hoc temerario incepto deſiſtere iuſſi, ea eccleſiæ dominio aſcripſerint. Si autem ex hæreditate, vel legato, vel donatione aliquid ad eos deuenerit, debent quidem eorum illam quæ videbitur partem eccleſiæ dominio tribuere, reliquorum autem habere certum & indubitatum dominium. Sed ſi poſtquam propoſuerit ex iis aliqua eccleſię conſecrare, ſi eum pœnitentia ſubierit, à ſacerdotali honore excidet vt indignus & reprobus. Hæc cùm decernat canon, dicunt aliqui, ea quæ in ipſo ſunt, intelligi de omnibus quæ poſt epiſcopatus vel clericatus adoptionē vndecunque empta ſunt, vel etiam acquiſita ab epiſcopis vel clericis, præterquam ea quæ ad ipſos vel ex donatione, vel ex legato, vel hæreditate deuenerint. Mihi autem videtur quòd in epiſcopis quidem hoc locum habebit: quia nullus eſt eis alius modus per quē res acquirant, præterquam ex iuribus epiſcopalibus, & ex externis donationibus & legatis. Ac epiſcopalia quidē epiſcopatui tradentur: reliqua autem erunt eorum dominij, quemadmodum hic quoque canon hoc tractat. clerici autem, ſi poſtquam in clerum recepti ſunt, aliis modis & nō ex eccleſia res emerint, non cogentur ea eccleſiæ addicere: ſi quis enim fortè clericus fiat puerorum ludi magiſter, vel ſcriptor, vel magni alicuius viri ſubſcriptor, aut à ſecretis, & magnas ex eo facultates parauerit, quare cogetur ea quæ his rationibus acquiſita ſūt, eccleſiæ addicere? Præſens autem interpretatio hæret verbis canonis, tractātis ea quæ ex liberalitate vel hæreditatibus prouenerunt, eos habere in poteſtate, abſq; eo quòd quidquā debeat dari eccleſiæ.

A ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἐὰν οἱ ἐπίσκοποι, ἢ πρεσβύτεροι, ἢ διάκονοι, ἢ οἱ δήποτε κληρικοὶ γενόμενοι παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ τιμῆς, μετὰ ταῦτα προκόψωσι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως οἱονδήποτοῦν ἀκίνητον ἀγοράσωσιν εἰς ὄνομα οἰκεῖον, λογίζονται ὡς ἅρπαγες τῶν δεσποτικῶν πραγμάτων, ἤγουν τῶν ἀνατεθειμένων τῷ θεῷ. τοῦτο γὰρ ἐνέφηνεν ὁ κανὼν διὰ τὸ εἰπεῖν, ὡς ἐφόδιον πεποιηκότες ἐνέχονται, εἰ μήπως ὑπομνησθέντες περὶ τούτου, ἤγουν παραγγελθέντες ἀποστῆναι τοῦ τολμηθέντος, προσκυρώσουσι ταῦτα τῇ ἐκκλησίᾳ. B Εἰ γὰρ δὲ ἀπὸ κληρονομίας ἢ ληγάτου ἢ δωρεᾶς περιέλθῃ τι εἰς αὐτούς, ὀφείλουσι μέρος μὲν ἀπὸ τούτων, ὃ δοκοῦν αὐτοῖς, προσκυροῦν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῶν λοιπῶν δὲ τὴν κυριότητα ἔχειν ἀναμφίλεκτον. μετὰ μέντοι τὸ προθέσθαι ἀφιερῶσαί τινα ἐκ τούτων τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐὰν μετάμελος γένηται, ἐκπεσεῖται τῆς ἱερατικῆς τιμῆς ὡς ἀνάξιος καὶ ἀδόκιμος. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου λέγουσί τινες ἐξακούεσθαι τὰ ἐν αὐτῷ, εἰς πάντα τὰ μετὰ τὴν κλήρωσιν ἢ τὴν ἐπισκοπὴν ἀγορασθέντα ὁπωσδήποτε, ἢ καὶ ἐπικτηθέντα παρὰ C ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἄνευ τῶν ἀπὸ δωρεᾶς ἢ ληγάτου ἢ κληρονομίας, περιελθόντων εἰς αὐτούς. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἐπὶ μὲν τοῖς ἐπισκόποις τοῦτο κρατήσει, ὅτι οὐδὲ ὕπεστι τρόπος ἕτερος αὐτοῖς δι' οὗ κτήσονται πράγματα· ἀλλ' ἢ μόνος ὁ ἀπὸ τῶν ἐπισκοπικῶν δικαίων καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν δωρεῶν καὶ ληγάτων· καὶ τὰ μὲν ἤγουν τὰ ἐπισκοπικὰ, τῇ ἐπισκοπῇ προσκυρωθήσονται· τὰ δὲ λοιπὰ, τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ ἔσονται. καθὼς τοῦτο καὶ ὁ κανὼν διαλαμβάνει. οἱ δὲ κληρικοὶ, ἐὰν μετὰ τὴν κλήρωσιν ἀπὸ ἑτέρων D τρόπων, οὐχὶ ἀπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας, ἀγοράσωσι πράγματα, οὐκ ἀναγκασθήσονται ταῦτα προσκυρῶσαι τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν γὰρ τυχὸν παιδοδιδάσκαλος γένηταί τις κληρικὸς ἢ καλλιγράφος ἢ ὑπογραφεὺς μεγιστᾶνος τινὸς, καὶ ἐντεῦθεν πολυκτήμων καταστῇ, ἵνα τί καταναγκασθήσεται τὰ ἀπὸ τοιούτων τρόπων ἐπικτηθέντα αὐτῷ τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυρῶσαι; ἡ παροῦσα δὲ ἑρμηνεία, ἐξέχεται καὶ τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος διαλαμβάνοντος τὰ ἀπὸ φιλοτιμιῶν ἢ κληρονομιῶν, ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας αὐτοὺς ἄνευ μέρους τινὸς ὀφείλοντος δοθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ.

τοῦ δὲ κανόνος περὶ ἀκινήτων διαλαμβάνοντος, ἐρωτήσοι τις ἐὰν τὸ αὐτὸ ὀφείλει κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν κινητῶν. καὶ οἶμαι ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τούτοις γενήσεται, διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν κινητῶν καὶ ἀκινήτων ὅσα εἰς τὴν ἐπίκτησιν. κυρίως δὲ εἶπεν ἀντὶ τοῦ εἰ ἐξ ὀρθοῦ αὐτῷ καταλειφθῇ· ἐπεὶ πολλὰ καταλιμπάνονταί τισιν ὥστε αὐτὰ ἑτέροις ἀποκαταστῆσαι ἢ ἀναλῶσαι ὁπουδήποτε. ἐκ τῶν τοιούτων οὖν οὐκ ἀπαιτεῖται ἀφιερῶσαι τι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐκ τῶν κυρίως ἤτοι ἰδικῶς αὐτῷ καταλελειμμένων, καὶ ὧν κύριος ἐστὶν ἐκεῖνος. σημείωσαι δὲ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα ὅτι ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καταλιμπάνειν ταῖς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαις μέρος τι τοῦ δικαίου αὐτοῖς ἀπὸ τῶν κυρίων διαφερόντων τούτοις, πάντως δὲ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς· καὶ τοῦτο οἷον ἂν καὶ ὅσον ἐστὶν, οὐκ ἀποπεμφθήσεται.

Κανὼν λϛʹ.

Ὥστε πρεσβυτέρους πρᾶγμα τῆς ἐκκλησίας ἐν ᾗ καθιέρωνται, μὴ πιπράσκειν, καὶ ὥστε μηδενὶ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι πράγματι καταχρῆσθαι τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος. Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται· ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ οὔσης τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν ἱερεῖς τινὲς ἐπώλουν ἐκκλησιαστικὰ πράγματα παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων ἐπισκόπων. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπίσκοποι ἐπίπρασκον χωρία τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, παρὰ γνώμην τῆς κατ' αὐτοὺς συνόδου, ἢ καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. φησὶν οὖν ὁ κανὼν μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι· ἀλλὰ καὶ ὅτε περίκειται ἀνάγκη ποιῆσαι τοιοῦτόν τι ἐπίσκοπον, μετὰ συναιρέσεως τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων τοῦτο ποιεῖν. ἄλλως δὲ πως μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας αὐτὸν καταχρήσασθαι πράγματι καταγεγραμμένῳ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βρεβίοις, ἤγουν ἐν τῇ μάτρικι, τουτέστιν ἐν τῇ ἀπογραφῇ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τίτλου, ἤγουν βιβλίου. τίτλος γὰρ λέγεται ποτὲ μὲν ἡ ἐπιγραφὴ, ποτὲ δὲ καὶ τὸ βιβλίον.

Cùm autem canon tractet de immobilibus, rogauerit quispiam an idem seruari debeat etiã in mobilibus: & existimo quòd idem etiam in his fiet. Nulla enim est differentia mobilium & immobilium, quod ad acquisitionem attinet. Propriè autem dixit, pro eo quod est, si directò ei relicta sint. Multa enim multis relinquuntur, vt ea aliis quomodocunque reddant ac restituant. Ex huiusmodi ergo non postulat, vt quidquam ecclesiæ consecret, sed ex iis quæ propriè seu priuatim ei relicta sunt, & quorum ille est dominus. Nota autem canonem qui dicit quòd episcopi & clerici debent necessariò suis ecclesiis partem aliquam ex iis quæ propriè ad eos pertinent, relinquere, omnino quidem in extremo spiritu: & hoc cuiusmodi & quantulumcunque est non repudiabitur.

CANON XXXVI.

Vt presbyteri rem ecclesiæ, in qua consecrantur, non vendant: & vt nulli liceat episcopo vti re quæ ex titulo matricis ecclesiæ: similiter placuit, vt presbyteri, præter mentem suorum episcoporum, non vendant rem ecclesiæ, in qua consecrantur: quomodo episcopis quoque non licet vendere prædia ecclesiæ, ignorante synodo, vel suis presbyteris. Non existente ergo necessitate, non liceat episcopo abuti re quæ est ex titulo matricis ecclesiasticæ.

SCHOL. BALS. Vt est verisimile, quidam sacerdotes vendebant ecclesiasticas, præter suorum episcoporum sententiam. Quin etiam episcopi vendebant prædia suarum ecclesiarum prętcr synodi sententiam, vel etiam suorum sacerdotum. Dicit ergo canon, ne hoc fiat amplius: sed quando id faciendi necessitas premit episcopum, id cum synodi consensu & suorum presbyterorum faciat: ei autem aliter re vti non liceat, quæ in breuibus ecclesiasticis scripta est, seu in matrice: hoc est, in descriptione ecclesiastici tituli, seu libri. Titulus enim dicitur aliquando inscriptio: aliquando verò causa: aliquando autem & liber.

Cùm autem audis canonem dicentem, nec episcopum præter synodi sententiam & suorum presbyterorum prædia vendere: nec presbyteros præter sententiam suorum episcoporum vendere res ecclesiasticas, ne dixeris, quod ad hoc attinet, presbyteros æquari episcopis: sed dic quòd presbyteri quidem, præter episcoporum sententiam, quamcunque rem mobilem, vel immobilem, vel etiam per se mobilem, & quæ facilè corrumpi potest, vinum fortè, vel frumentum, vendere non possunt. Episcopus autem ea quidem quæ facilè corrumpi possunt, mobilia & per se mobilia, etiam præter suorum clericorum sententiam potest alienare, sed non itidem immobilia. Propterea enim præsens quoque canon iubet presbyteros non vendere bona ecclesiastica sine episcopis: Episcopis autem prohibuit vendere immobilia sine necessitate & sine synodali sententia & presbyterorum. Quòd autem habet episcopus potestatem, etiam præter suorum presbyterorum mentem & synodi, vendendi per se mobilia & immobilia, quæ facilè per se corrumpi possunt, patet ex xxxviij. & xlj. can. quos etiam lege: atque etiam ex præsenti canone, qui prohibet ecclesiasticorum prædiorum & fundorum alienationem sine cognitione & examinatione. Ne huic autem interpretationi repugnare videantur canones qui prohibēt ab episcopis vendi sacra ecclesiastica. Etsi enim sint mobilia, immobilium tamen locum obtinēt: sicut & hoc sæpe in legibus inuenitur. Porrò & quando est ecclesiasticum immobile vendendum propter prementem necessitatem, non debet episcopus vendere rem quæ habet reditū, sed quæ sit qualem xxvj. can. presentis synodi eam esse vult, & secundùm dictas illic distinctiones. Abusus autē canon meminit, ne quis dicat prohiberi solùm venditionem immobilium, non autem etiam alias alienationes. Neque enim per emphyteusin, neque per donationem, neque per permutationem, neque ad multum tempus potest episcopus rem ecclesiasticam alienare, nisi vrgeat necessitas.

A ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μήτε ἐπίσκοπον παρὰ γνώμην τῆς συνόδου καὶ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, μήτε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων ἐπισκόπων πωλεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικὰ· μὴ εἴπῃς ἐξισοῦσθαι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῖς ἐπισκόποις τοὺς πρεσβυτέρους. ἀλλ' εἰπὲ ὅτι οἱ μὲν πρεσβύτεροι παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων ἐπισκόπων οἱονδηποτοῦν πρᾶγμα κινητὸν ἢ ἀκίνητον, ἢ αὐτοκίνητον, ἢ καὶ εὔφθαρτον, οἶνον τυχὸν ἢ σῖτον πωλεῖν οὐ δύνανται. ὁ δὲ ἐπίσκοπος, τὰ μὲν B εὔφθαρτα κινητὰ καὶ τὰ αὐτοκίνητα, καὶ παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν ἐκποιεῖν δύναται· οὐ μὴν καὶ τὰ ἀκίνητα. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ κανὼν, τοὺς μὲν πρεσβυτέρους προσεκελεύσατο μὴ πωλεῖν πράγματα ἐκκλησιαστικὰ ἄνευ τῶν ἐπισκόπων· τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐκώλυσε πιπράσκειν ἀκίνητα ἄνευ ἀνάγκης καὶ συνοδικῆς γνώμης καὶ τῶν πρεσβυτέρων. ὅτι δὲ ἐξουσίαν ἔχει ὁ ἐπίσκοπος καὶ παρὰ γνώμην τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου πιπράσκειν ἐκκλησιαστικὰ αὐτοκίνητα καὶ εὔφθαρτα κινητὰ, δηλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ λη'. C ἀποστολικοῦ κανόνος καὶ τοῦ μα'· οὓς καὶ ἀνάγνωθι· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος κωλύοντος τὴν ἀδιάγνωστον ἐκποίησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν χωρίων καὶ μονῶν. μὴ ἐναντιοῦσθωσι δέ σοι πρὸς τὴν προδοθεῖσαν ἑρμηνείαν οἱ κανόνες οἱ κωλύοντες παρὰ ἐπισκόπων πιπράσκεσθαι ἱερὰ ἐκκλησιαστικά. κἂν γὰρ κινητὰ ταῦτα ὦσιν, ἀλλὰ ἀκινήτων ἐπέχουσι τόπον· καθὼς καὶ ἐν τοῖς νόμοις τοῦτο πολλαχοῦ εὑρίσκεται. καὶ ὅταν δὲ μέλλῃ διαπραθῆναι ἐκκλησιαστικὸν ἀκίνητον διὰ προκειμένην ἀνάγ-D κην, οὐκ ὀφείλει πωλεῖν ὁ ἐπίσκοπος πρᾶγμα ἔχον πρόσοδον, ἀλλ' οἷον κς'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου φησὶ, καὶ κατὰ τὰς ἐκεῖσε εἰρημένας διαιρέσεις. καταχρήσεως δὲ ὁ κανὼν ἐμνήσθη ἵνα μή τις εἴπῃ μόνην κωλύεσθαι τὴν διάπρασιν τῶν ἀκινήτων, οὐ μὴν καὶ τὰς ἄλλας ἐκποιήσεις. οὔτε γὰρ κατ' ἐμφύτευσιν, οὔτε κατὰ δωρεὰν, οὔτε κατὰ ἀνταλλαγὴν, οὔτε ἐπὶ χρόνοις πολλοῖς ἐκποιεῖσθαι ἐκκλησιαστικὸν ἀκίνητον ἐπίσκοπος δύναται ἀνάγκης μὴ προκειμένης.

Ἀνεγνώσθησαν

Ἀνεγνώσθησαν ἔτι μὴν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ διάφοροι σύνοδοι πάσης τῆς τῶν Ἀφρῶν χώρας, ἐπιτελεσθεῖσαι ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις Αὐρηλίου ἐπισκόπου Καρχηδόνος. A

In hac praeterea synodo lectæ sunt diuersæ synodi vniuersæ Aphrorum regionis, peractæ in præcedentibus temporibus Aurelij episcopi Carthaginensis.

Ἐκ τῆς συνόδου τῆς ἐν Ἱππῶνι Ῥεγίῳ γενομένης. Ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου Αὐγούστου τὸ τρίτον, καὶ ἐπὶ Ἀβουνδαντίου τοῦ λαμπροτάτου ὀγδόῳ, ἴδοις Ὀκτωβρίαις, ἐν Ἱππῶνι Ῥεγίῳ εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας πάκης· καὶ τὰ λοιπὰ πεπραγμένα ταύτης τῆς συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφησαν, ἐπεὶ τὰ ἐν αὐτῇ ὁρισθέντα, ἐν τοῖς ἀνωτέροις δείκνυται B ἐγκείμενα.

Ex synodo quæ in Hippone Rhegio facta est, sub clarissimo Imp. Theodosio Augusto, tertiùm, & sub Abundantio illustrissimo viro, octauùm, Idibus Octobris, in Hippone Rhegio in secretario ecclesiæ Pacis: Et reliqua huius synodi acta propterea scripta non sunt: quia quæ in ea constituta sunt, in superioribus sita esse ostenduntur.

Ἑρμηνεία.

Οὐκ ἐν μιᾷ συνελεύσει τὰ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ γεγονότα ἐπεράχθησαν, ἀλλ' ἐν διαφόροις. λυομένου γὰρ τοῦ συνεδρίου, πάλιν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ συνήρχοντο, καὶ προτιθεμένων ζητημάτων ἐσκόπουν, καὶ τὰ δόξαντα ὥριζον, καὶ συνῆπτον αὐτὰ τοῖς προλαβοῦσιν.

SCHOL. BALS. Quæ in hac synodo acta fuere, non in vna congregatione acta sunt, sed in diuersis. Soluto enim consessu, rursus alio tempore conuenerunt, & propositas quæstiones definierunt, & eas præcedentibus coniunxerunt.

Ἐκ τῆς συνόδου Καρχηδόνος, ἔνθα τοποτηρηταὶ ἐπίσκοποι τῆς ἀνθυπατείας πρὸς τὴν σύνοδον ἀποστέλλονται Ἀδρουμέτου. Ἐπὶ τῶν C ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου τὸ τρίτον, καὶ Ὀνωρίου τὸ δεύτερον, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, πρὸ δεκαὲξ καλανδῶν Ἰουλίων εἰς Καρχηδόνα. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρηταὶ ἐπελέγησαν ἐπίσκοποι ἀνθυπατιανοὶ πρὸς τὴν Ἀδρουμετηνὴν σύνοδον.

Ex synodo Carthaginensi, in qua proconsularis prouinciæ legati ad synodum Adrumetum mittuntur sub clarissimis Imperatoribus Arcadio tertiùm & Honorio secundùm Augustis consulibus, xvi. Cal. Iulias Carth. In hac synodo legati Proconsulares electi sunt episcopi ad Adrumetanam synodum.

Ἐκ τῆς συνόδου Καρχηδόνος ἔνθα πολλὰ ὡρίσθησαν. Ἐπὶ Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Ῥεστιτούτης, ἐν τῷ προκαθέζεσθαι Αὐρήλιον ἐπίσκοπον, ἅμα ἐπισκόποις πρεσβυτέρων διακόνων, παραγενομένων ἔτι μὴν Βίκτορος τοῦ γέροντος τοῦ Πουπιανίτου, Τίτου τοῦ Μηκριπητανοῦ, Εὐαγγέλου Ἀσσουρητανοῦ, ὡμίλησε πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Αὐρήλιος ἐπίσκοπος Καρχηδόνος. D

Ex synodo Carthaginensi, vbi multa decreta sunt sub Cæsario & Attico illustrißimis consulibus, v. Calendas Septembris, Carthagine, in secreto ecclesiæ Restitutæ, dum præsideret Aurelius episcopus simul cum episcopis aßistentibus diaconis, præsentibus præterea Victore sene Pupianite, Tito Micripetano, Euangelo Assuretano. Orationem autem ad episcopos habuit Aurelius episcopus Carthaginensis, qui etiam sic dixit:

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· μετὰ τὴν προορισθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου καθημένων ἡμῶν, ὡς μέμνησθε, ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, καὶ προσδοκώντων ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς τοποτηρητὰς παραγενέσθαι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ὑμετέρας συζητήσεως, τὴν, ὡς εἶπον, προορισθεῖσαν· ἀλλὰ καὶ ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς τῶν ἀπὸ τοῦ Βυζακίου συλλειτουργῶν ἡμῶν,

Post præfinitum diem synodi, sedentibus nobis, vt meminimus, beatißimi, & expectantibus vt ex omnibus Africæ prouinciis adessent loci conseruatores ad diem præfinitum vestræ conquisitionis, qua, vt dixi, præfinita est: sed etiã lecta epistola nostrorum ex Bysacio in sacris cõministrorum,

Illo etiam preterea lecto vestræ dilectioni, si quid vnà mecum conquisierunt, qui tempus & diem synodi anticiparunt. Præterea autẽ lecta est, & à fratribus nostris, Honorato & Vrbano, qui nobiscum hodie synodi participes, missa legatio Sitifensis regionis. Rursus autem frater quoque Reginus Vegetselitanæ regionis literas meæ mediocritati ostendit à Crescentiano & Aurelio coëpiscopis nostris primæ sedis duarum Numidiarum: in quibus quidem literis meminit vestra mecum vnà dilectio, eos significasse, quòd vel ipsi ad hanc synodum sibi veniendum ducerent, vel pro more, legatos mitterent. Quoniam autem hoc nullo modo factum est, testificantur qui à tam remota Mauritaniæ Sitifensis regione venerunt legati, non posse se ampliùs moram trahere. Propterea ergo fratres, si vestræ videatur dilectioni, literæ fratrum nostrorum ex Bysacio, & breuiarium, quod ipsi epistolæ alligarunt, in hac conuocata congregatione legantur, vt si quæ fortè ex iis vestræ dilectioni minùs placeant, quæcunque cura ac diligentia corrigi potuerint, in melius trãsformentur. Hoc enim frater & coëpiscopus Mizonius, vir primæ sedis clarissimus, pro suæ auctoritatis & prudentiæ dignitate scribens ad meam humilitatem petiuit. Si ergo placet, quæ sunt conquisita, legantur, & singula à vestra dilectione considerẽtur.

SCHOL. BALS. Dies quo conuenirent, huius synodi patribus præfinita est, qui quidem sperabant ex omnibus prouinciis Africæ loci conseruatores ad synodum venturos: quorum aliqui quidem venerunt, aliqui verò non stiterunt: aliquorum autem allatæ sunt literæ: qui in sua regione agebant, & dicebant se non posse diutiùs perseuerare. Episcopus Aurelius dixit synodo, quòd quoniam loci conseruatores qui ad nos venerunt, diutius manere non possunt, legantur literæ fratrum nostrorũ ex Bysacio, & breue emissum cum literis. Byzacium autem, & Sitifensis, & duæ Numidię, & Seletianæ sunt partes Africæ regionis. Legantur autem, inquit, vt si aliqua, inquit, resistant vestræ dilectioni, pro eo quod est, si aliqua eorũ vobis aduersentur, & vos offendant,

A κἀκεῖνο δ' ἔτι μὲν παραναγινωσκομένου τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴτι ἅμα ἐμοὶ συνεζήτησαν οἱ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου προλαβόντες. ἔτι μὲν ἀνεγνώσθη καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν Ὀνωράτου καὶ Οὐρβανοῦ, τῶν ἅμα ἡμῖν σήμερον τῆς συνόδου μετεχόντων, τοποτηρησία ἀποσταλεῖσα τῆς Σιτιφένσης χώρας. πάλιν δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ῥιγῖνος τῆς Βεγετσελιτάνης χώρας γράμματα τῇ ἐμῇ μετριότητι ἐνεφάνισεν, ἀπὸ Κρεσκεντιανοῦ καὶ Αὐρηλίου τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν τῶν τῆς πρώτης καθέδρας τῶν δύο Νυμιδιῶν, ἐν οἷς
B γράμμασι τούτοις ἐπαγγείλασθαι μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ὅτι ἢ αὐτοὶ κατηξίουν ἐλθεῖν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον, ἢ κατὰ τὸ ἔθος ἀποστεῖλαι εἶχον τοποτηρητάς. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐδαμῶς γέγονε, διαμαρτύρονται ἀπὸ τοσούτου μήκους τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης ἐλθόντες τοποτηρηταὶ, ἐπεὶ πολὺ μὴ δύνασθαι ἐμβραδύνειν. διὰ οὖν τοῦτο, ἀδελφοὶ, ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, τὰ γράμματα τῶν ἀπὸ τοῦ Βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τὸ βρεβίον, ὅπερ τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ προσεδήσαν, ἐν ταύτῃ τῇ παρακλήτῳ συνελεύσει ἀναγνωσθῶσιν, ἵνα ἐάν τινα τυχὸν ἐξ
C αὐτῶν ἐνστῶσι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅσα τῇ ἐπιμελείᾳ δυνηθῶσι διορθωθῆναι, ὡς κρεῖττον μετατυπωθῶσι. τοῦτο γὰρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Μιζώνιος, ὁ τῆς πρώτης καθέδρας περιφανέστατος ἀνὴρ, ἀξίως τοῦ ὄγκου καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ γράφων πρὸς τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν ᾔτησεν. ἐὰν οὖν ἀρέσκῃ, τὰ συζητηθέντα ἀναγνωσθῶσι, καὶ ἕκαστα ἐκ τῆς ὑμετέρας κατανοηθῶσιν ἀγάπης.

Ἑρμηνεία.

Ἡμέρα ὡρίσθη συνελεύσεως τῆς συνόδου ταύτης τοῖς πατράσιν, οἵτινες ἤλπιζον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
D οὐ πασῶν τῆς Ἀφρικῆς τοποτηρητὰς ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον. ὧν τινὲς μὲν ἦλθον, τινὲς δὲ οὐκ ἀπηντήκασι. τινῶν δὲ προσεκομίσθησαν γράμματα. τῶν οὖν ἐπιδημησάντων, μὴ δύνασθαι λεγόντων ἐπὶ λίαν προσκαρτερεῖν, ὁ ἐπίσκοπος Αὐρήλιος ἔφη πρὸς τὴν σύνοδον, ὅτι ἐπεὶ οἱ ἐλθόντες πρὸς ἡμᾶς τοποτηρηταὶ προσέμειναν καὶ ἔτι οὐ δύνανται, ἀναγνωσθήτωσαν τὰ γράμματα τῶν ἀπὸ Βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τὸ σὺν τοῖς γράμμασιν ἀποσταλὲν βρέβιον. τὸ δὲ Βυζάκιον καὶ ἡ Σιτιφένση καὶ αἱ δύο Νουμηδίαι, καὶ ἡ Σελλιτανὴ, τῆς Ἀφρικῆς χώρας εἰσὶ μοῖραι. ἀναγνώσθησαν δὲ φησιν, ἵνα ἐὰν τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐνστῶσι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἀντὶ τοῦ, ἐὰν τινὰ τούτων ἐναντιωθῶσιν ὑμῖν προσκόψασι τίσις,

ὡς μὴ καλῶς τυπωθεῖσι, διορθωθῶσι ταῦτα διὰ τῆς ἐπιμελείας, καὶ εἰς κρεῖττον μετατυπωθῶσι. τοῦτο γάρ φησι καὶ ὁ Μειζόνιος ᾔτησε, τὸ διορθωθῆναι τὰ δεόμενα διορθώσεως. παράκλητον δὲ τὴν συνέλευσιν εἴρηκεν, ἢ ὡς ἐκ παρακλήσεως ἀλλήλων ἀθροιζομένην, ἢ ὡς εἰς διόρθωσιν παρακαλοῦσαν, διὰ τῶν παρ' αὐτῆς ὁριζομένων, τοὺς μὴ βιοῦντας καλῶς ἢ μὴ φρονοῦντας ὀρθῶς περὶ πίστεως.

Κανὼν λζ'.

Ὅτι οὐδὲν ἐκ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου εἴη διορθωτέον. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν τούτῳ τῷ βρεβίῳ τῷ ἀποδρεφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου, οὐδὲν νομίζομεν εἶναι διορθωτέον ἢ προσθετέον· εἰ μὴ, ἵνα ἡ ἡμέρα τοῦ ἁγίου πάσχα ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου γνωρισθείη.

Ἑρμηνεία.

Ἡ Ἱππὼν πόλις ἐστὶ τῆς Καρχηδόνος, ἐν ᾗ συνόδου ἀθροισθείσης πολλὰ ὡρίσθησαν, ἐξ ὧν τινὰ ὀλίγα (βρέβοις γὰρ παρὰ τοῖς Λατίνοις, τὸ βραχὺ) ἀποδρεφθέντα ἤτοι ἀποτμηθέντα παρεκομίσθησαν, καὶ ἔδοξαν καλῶς ἔχειν. τοῦτο δὲ μόνον ἔφησαν οἱ πατέρες εἶναι ἀναγκαῖον, τὸ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου πάσχα δήλην γενέσθαι.

Κανὼν λη'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μὴ εὐχερῶς τὰ τέκνα αὐτῶν ποιεῖν ἐμαγκίπατα. Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς τὰ τέκνα αὐτῶν μὴ ἐᾶν αὐτεξουσίως ἀπιέναι διὰ ἐμαγκιπατίωνος, εἰ μηδὲν εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν πληροφορηθῶσιν· ὡς λοιπὸν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν εἰς αὐτοὺς συντείνῃ.

Ἑρμηνεία.

Ἐμαγκιπατίων λέγεται παρὰ Ῥωμαίοις ἡ παρὰ τῶν πατέρων διδομένη τοῖς ὑπεξουσίοις παισὶν, αὐτεξουσιότης. φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ γίνεσθαι αὐτεξουσίους τοὺς παῖδας τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἀγαθῶν τρόπων πληροφορίαν δώσουσιν, ὅτι δύνανται δεόντως καὶ εὐλαβῶς τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομεῖν. τούτου δὲ οὕτω γινομένου, φασὶ τοὺς πατέρας λόγον διδόναι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν παίδων. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐθέσπισε ταῦτα χάριν τῶν τέκνων τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν. οἱ δὲ νόμοι παρακελεύονται διὰ νομίμου πράξεως ἤγουν μετὰ δικαστικῆς διαγνώσεως τὴν αὐτεξουσιότητα γίνεσθαι

A vt non rectè statuta, ea per vestram diligentiam corrigantur, & in melius transformentur. Hoc enim, inquit, Mizonius quoque petiuit, vt corrigantur quæ correctione indigent. Quod autem, in hac conuocata congregatione, Latinè est, Græcè, παράκλητον συνέλευσιν habetur, quod significare potest, vel ex sui mutua conuocatione congregatam, vel ad correctionem adhortantem, per ea quæ ab ipsa definita sunt, eos qui non rectè viuunt, vel de fide rectè sentiunt.

B

Canon XXXVII.

Quòd nihil eorum quæ in Hipponensi synodo acta sunt, sit corrigendum. Epigonius episcopus dixit, In hoc breuiario, quod ex Hipponensi synodo decerptum est, nihil esse corrigendum vel addendum putamus, nisi vt dies sancti Paschæ in tempore synodi significetur.

Schol. Bals. Hippo vrbs est Carthaginensis ditionis: in qua collecta synodo, multa constituta sunt: ex quibus pauca quædam (id enim breue apud Latinos significat)
C decerpta allata sunt, & rectè habere visa sunt. Hoc autem solum dixerũt patres esse necessarium, vt sancti Paschæ dies manifestus euadat.

Canon XXXVIII.

Vt episcopi & clerici suos liberos non facile emancipent. Vt episcopi & clerici non sinant suos liberos sui iuris fieri per emancipationem, nisi de moribus & ætate eorum probauerint: Vt eorum peccata deinceps in ipsos conferantur.

Schol. Bals. Emancipatio
D apud Romanos dicitur libertas quæ datur à patribus filiis qui sunt in eorum potestate. Dicit ergo canon, non debere sui iuris fieri episcoporum & clericorum filios à suis patribus, nisi ex moribus & eorum ætate probauerint, quòd possint sua prudenter, & vt oportet, administrare. Hoc autem nisi sic fiat, dicunt patres reddituros rationem pro peccatis filiorum. Et canon hęc quidem decreuit de episcoporum & clericorum filiis. Leges autem iubent vt per actum legitimum, siue cum legitima examinatione fiat examinatio

non distinguentes an sint clericorum vel laicorum filij. & propterea nec clerici vel episcopi, sine iudiciali decreto, vt mihi videtur, filios suos sui iuris efficient. Eorum enim vitæ & ætatis secundùm canonem examinatio debet à iudice fieri, non autem à solo patre. Et lege iij. caput iij. tit. xxxj. libri, quod dicit, Non nudus consensus patris liberat filium à patria potestate, sed actus legitimus: non tamen causa requiritur, sed actus accurata subtilitas. Fortasse autem dixerit quispiã præsentem canonem corrigere quintũ caput ij. tit. xxxj. libri, qui dicit, Qui diu filio permiserit agere, quæ ab iis fiunt quæ sunt sui iuris, & esse sub tutoribus, in potestate in filium præiudicium patitur. Cùm enim hæc lex dicat, à potestate patris eum liberari, qui permissu patris propria administrat longo tempore, scilicet biennio, dixit canon non debere hoc fieri etiam in episcoporum vel clericorum filios: ne episcopi vel clerici iniuria afficiantur ex eo quòd ipsorum filij propter eorum patientiam, profusè ac luxuriosè viuant. Excipe mihi episcoporum vel clericorum filios magnæ ecclesiæ officiis honoratos. Hi enim eo ipso fiunt sui iuris legum auctoritate: nec reddẽt patres rationem eorum quæ ipsi fortè peccauerint. Lege xj. can. primæ syn. & eius interpretationem: & vij. canonem syn. in Trullo, & eius interpretationem: & commentarium xxxvj. cap. primi, tit. præsentis operis. In his enim fusiùs tractatum est, quòd magnæ ecclesiæ magistratus, seu officiales, vtpote dignitate auctoritatéque præditi, eo ipso à patria potestate liberantur. Reddere autem patres rationem de peccatis filiorum, qui non sunt sui iuris secundùm canonem, quantum ad Deum & ad animæ condemnationem accipe. Ex peccatis enim filiorum, tam eorum qui sunt, quàm qui non sunt in potestate, patres nullo modo tenentur, nec puniuntur. Peccata enim, inquit lex, caput sequuntur.

CANON XXXIX.

Ne episcopi & clerici ordinentur, nisi omnes suos Christianos fecerint. Vt episcopi

A μὴ διαστείλαντες κληρικῶν καὶ λαϊκῶν παῖδας. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κληρικοὶ οὐδὲ ἐπίσκοποι χωρὶς δεκρέτου δικαστικοῦ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα ποιήσωσιν αὐτεξουσίους παῖδας αὐτῶν. ἡ γὰρ δοκιμασία τοῦ βίου τούτων καὶ τῆς ἡλικίας κατὰ τὸν κανόνα παρὰ δικαστοῦ ὀφείλει γίνεσθαι, οὐ μὴν παρὰ μόνου τοῦ πατρός. καὶ ἀνάγνωθι τὸ γ'. κεφάλ. τοῦ γ'. τίτλου τοῦ λα'. βιβλίου, λέγον, οὐ γυμνὴ συναίνεσις τοῦ πατρὸς ἐλευθεροῖ τῆς ὑπεξουσιότητος τὸν παῖδα, ἀλλὰ νόμιμος πρᾶξις· οὐδὲ μὴν ἡ αἰτία ζητεῖται, ἀλλὰ τῆς πρά-

B ξεως ἡ ἀκρίβεια. ἴσως δὲ εἴπῃ τις τὸν παρόντα κανόνα διορθωτικὸν εἶναι τοῦ ε'. κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ λα'. βιβλίου λέγοντος, ὁ τὸν παῖδα ἐπὶ πολὺ ἐάσας τὰ αὐτεξουσίως πράττειν, καὶ ὑπὸ ἐπιτρόποις τελεῖν, πρόκριμα πάσχει περὶ τὴν ὑπεξουσιότητα τοῦ παιδός· τοῦ γὰρ νόμου τούτου λέγοντος ἀπολύεσθαι τῆς ὑπεξουσιότητος τὸν κατὰ ἀνοχὴν τοῦ πατρὸς διοικοῦντα τὰ οἰκεῖα ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἤγουν ἐπὶ διετίαν, ἔφησεν ὁ κανὼν μὴ ὀφείλειν τοῦτο γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς παῖδας τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν κληρικῶν, ἵνα μὴ περιυβρίζωνται οἱ

C ἐπίσκοποι ἢ οἱ κληρικοὶ ἐκ τοῦ ἴσως ἀσώτως διάγειν τοὺς παῖδας τούτων, κατὰ ἀνεξικακίαν αὐτῶν. ὑπέξελε δέ μοι τοὺς διὰ ἀρχοντικοὺς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τιμηθέντας παῖδας ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. οὗτοι γὰρ ἀπεντεῦθεν αὐτεξούσιοι γίνονται ἐκ τῆς αὐθεντίας τοῦ νόμου. καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν οὐ δώσουσι λόγους ὑπὲρ ὧν ἴσως αὐτοὶ πλημμελήσουσι· καὶ ἀνάγνωθι τὸν ια'. κανόνα τῆς πρώτης συνόδου, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ. καὶ τὸν ζ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ τὸ σχόλιον τοῦ λϛ'. κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγμα-

D τος. ἐν τούτοις γὰρ διελήφθη πλατύτερον ὅτι οἱ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄρχοντες ὡς ἀξιωματικοὶ ἀπεντεῦθεν ἀπαλλάττονται τῆς ὑπεξουσιότητος. τὸ δὲ διδόναι λόγον τοὺς πατέρας ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων τῶν παίδων τῶν ὑπεξουσίων δηλαδὴ ἢ καὶ αὐτεξουσίων, ὁπωσδήποτε οἱ πατέρες οὐκ εὔχονται, οὐδὲ κολάζονται. τὰ γὰρ ἁμαρτήματα, φησὶν ὁ νόμος, τῇ κεφαλῇ ἕπονται.

Κανὼν λθ'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς μὴ χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ πάντας τοὺς ἰδίους Χριστιανοὺς ποιήσωσιν. Ὥστε ἐπισκόπους

καὶ διακόνοις καὶ πρεσβυτέροις μὴ χειροτονεῖσθαι πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν, Χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ποιήσωσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν, κωλύει χειροτονεῖσθαι τινὰ πρὸ τοῦ γενέσθαι ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς τοὺς σὺν αὐτῷ κατοικοῦντας ἀπίστους ἢ αἱρετικούς. ἕτεροι δὲ κανόνες κολάζουσι καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὸ συνδιάγειν ὀρθόδοξον μετὰ ἀπίστων ἢ αἱρετικῶν. Εἰ γοῦν λαϊκῷ οὐκ ἔξεστι κοινωνεῖν μετὰ ἀπίστου αἱρετικοῦ, πολλῷ πλέον ἐπισκόπῳ ἢ κληρικῷ τοῦτο οὐ παραχωρηθήσεται. διὸ οὐ μόνον οὐ κληρωθήσεται B ὀρθόδοξος διάγων μετὰ ἀπίστου ἢ αἱρετικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας ἐκβληθήσεται. ὁ γὰρ κοινωνῶν ἀκοινωνήτῳ, ἀκοινώνητός ἐστι.

Κανὼν μ'.

Περὶ τοῦ, μὴ ἐξεῖναι περαιτέρω ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου, τί ποτε ἐν τοῖς ἁγίοις προσφέρειν. Ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου προσενεχθείη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κύριος παρέδωκεν· τοῦτ' ἔστιν ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου. ἀπαρχὴ δὲ εἴτε μέλι εἴτε γάλα, ὡς εἴωθεν, προσφερέσθω ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ C ἐθίμῳ εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον· εἰ γὰρ τὰ μάλιστα ἐν θυσιαστηρίῳ προσφέρεται, ὅμως ἰδίαν ἐχέτω κυρίως εὐλογίαν, ὡς ἐκ τοῦ ἁγιάσματος τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος διΐστασθαι· μηδὲν δὲ πλέον ἐν ταῖς ἀπαρχαῖς προσφερέσθω, ἢ ἀπὸ σταφυλῶν καὶ σίτου.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λβ. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου πλατέως θεσπίζει γίνεσθαι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν μετὰ ἄρτου καὶ οἴνου μεμιγμένου ὕδατι. ὡς τοῦ μὲν ἄρτου, τύπον ἔχοντος τοῦ κυριακοῦ σώματος· D τοῦ δὲ οἴνου, τύπον τοῦ αἵματος. ἐπεὶ δὲ οὐκ αἷμα μόνον ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου ἐρρύη, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ, διὰ τοῦτο συγκιρνᾶται τῷ προσφερομένῳ οἴνῳ καὶ ὕδωρ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν γ'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ ὁ παρὼν κανὼν παρακελεύεται, προστιθέμενος ὡς εἰ καὶ εἴωθε προσφέρεσθαι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὡς ἀπαρχὴ μέλι ἢ γάλα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθίμῳ εἰς τὸ τῶν νηπίων μυστήριον, ἤγουν ὑπὲρ τῶν νηπίων, ἀλλ' ὅμως οὐκ ὀφείλουσι ταῦτα συναναχεῖσθαι μετὰ τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἀλλ' ἰδιαζόντως κεῖσθαι, καὶ εὐλογεῖσθαι μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων.

A *& presbyteri & diaconi non ordinentur, priusquam omnes qui sunt in suis adibus Christianos orthodoxos fecerint.*

SCHOL. BALS. Præsens quidem canon prohibet aliquem ordinari, priusquam infideles & hæretici, qui cum eo habitant, fiant orthodoxi Christiani. Alij autem canones hoc ipsum quoque puniunt, si orthodoxus scilicet vnà cum infidelibus vel hæreticis versetur. Si ergo laico non permittitur cũ infideli & hæretico versari, multò magis hoc episcopo vel clerico B non permittetur. Quamobrem non solùm in clerum non referetur orthodoxus, qui cum infideli vel hæretico degit, sed etiam communione eiicietur. Qui enim communicat cum excommunicato, est excommunicatus.

CANON XL.

Non licere vltra panem & vinum aqua mixtum quidquam in sanctis offerre. Vt in sanctis nihil amplius quàm corpus & sanguis domini offeratur, vt etiam ipse do- C *minus tradidit, hoc est, panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ autem, siue mel, siue lac, offerantur, vno die consueto, ad infantium mysterium. Etsi enim maximè ad altare offerantur, propriam tamen suam habent benedictionem, vt à dominici corporis sacramento seiungantur. Nihil autem in primitiis ampliùs offeratur, quàm ex vuis & frumentis.* De consecr. dist. 2. In sacramento.

SCHOL. BALS. XXXII. canon syn. in Trullo abundè constituit, vt incruentum fiat sacrificium cum pane & vino aqua mixto, vtpote pane quidem typum gerente dominici corporis, vino autem typum sanguinis. Quia autem non solus sanguis ex latere domini effluxit, sed etiam aqua, propterea vino quod offertur, aqua quoq; commiscetur. Lege etiam iij. can. sanctorum Apostolorum. Eadem autem cum iis præsens quoque canon præcipit, adiiciens, quòd etiam si soleat in altari offerri mel, vel lac, tanquam primitiæ in die consueto, ad infantium mysterium, scilicet pro infantibus, ea tamen non debent vnà cum diuinis sacramentis reponi, sed seorsum locari, & magis ab illis benedici.

Vt in primitiis autem nihil amplius offeratur quàm frumentum nouum, & vua. Quæ autem de lacte & melle dicta sunt, prohibita fuerunt etiam in vj. canone vij synodi.

CANON XLI.

Dist. 81. Clerici vel continentes.

Vt clerici, vel qui sunt continentes, ad virgines vel viduas non ingrediantur. Clerici vel qui sunt continentes, ad viduas vel virgines non ingrediantur, nisi ex permissione & consensu proprij episcopi, vel presbyterorum. Porrò hoc quoque non soli faciant, sed cum conclericis, vel cum eis cum quibus episcopus vel presbyteri soli habent aditum ad eiusmodi mulieres, vel vbi adsunt clerici, vel aliqui bonæ existimationis Christiani.

SCHOL. BALS. Ἐγκρατευόμενοι, id est continentes, dicuntur monachi: vt hoc ex xix. can. magni Basilij ostenditur. Dicit ergo præsens canon, ne clerici vel monachi cum viduis vel virginibus, quæ sunt omnino consecratæ, colloquantur: nisi id eis ab episcopis, vel presbyteris, non præsentibus scilicet episcopis, permittatur. Porrò ne tunc quoque soli ingrediantur, sed cum conclericis, vel cum illis, cum quibus etiam episcopus & presbyteri ad eas ingrediũtur: vel eas illic alloquantur, vbi sunt clerici, vel aliqui bonæ existimationis Christiani. Illud autem, ex permissione vel consensu, dictum est, eo quòd vel propter aliquid, quod est episcopo eiúsque ecclesiæ conducibile, cum eis sermo habetur, cúmque permittunt episcopi, vel propter suam vtilitatem & petitionem: & debent consentire episcopi. Lege præsentis operis tit. xj. cap. v. syn. vj. can. xlvij. & cxxxvj. Iustiniani nouellæ cap. ij. siue cap. xv. iiij. libri Imper. quod situm est in xlvij. can. vj. syn.

CANON XLII.

Dist. 99. c. Primæ sedis.

Ne primus episcopus appelletur princeps sacerdotum. Vt primæ sedis episcopus non dicatur sacerdotum princeps, vel summus sacerdos, vel vllo alio tali modo: sed solùm primæ sedis episcopus.

SCHOL. BALS. Nonus canon Chalcedon. syn. & vj. & vij. Sardic. Exarchos prouinciarum appellant Metropoleon episcopos.

A ὡς ἀπαρχὴ δὲ μηδὲν πλέον προσφερέσθω, ἢ σῖτος νέος καὶ σταφυλή. τὰ δὲ περὶ τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ μέλιτος, ἐκωλύθησαν ἐν τῷ ϛ'. κανόνι τῆς ζ'. συνόδου.

Κανὼν μα'.

Ὥστε κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους πρὸς παρθένους ἢ χήρας μὴ εἰσιέναι. Κληρικοὶ ἢ ἐγκρατευόμενοι, πρὸς χήρας ἢ παρθένους, εἰ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν καὶ συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων, μὴ εἰσίτωσαν· καὶ τοῦτο δὲ μὴ μόνοι ποιείτωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκλη-
B ρικῶν, ἢ μετὰ τούτων μεθ' ὧν ὁ ἐπίσκοπος ἢ οἱ πρεσβύτεροι μόνοι ἔχουσι τὴν εἴσοδον πρὸς τὰς τοιουτοτρόπους γυναῖκας, ἢ ὅπου πάρεισι κληρικοὶ ἢ ἔντιμοί τινες Χριστιανοί.

Ἑρμηνεία.

Ἐγκρατευόμενοι λέγονται οἱ μοναχοὶ, ὡς παρίσταται τοῦτο ἀπὸ τοῦ ιθ'. κανόνος τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Φησὶ γοῦν ὁ παρὼν κανὼν μὴ ἐντυγχάνειν κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς χήραις ἢ παρθένοις καθιερωμέναις πάντως οὔσαις, εἰ μὴ παρὰ τῶν ἐπισκόπων, ἢ τῶν πρεσβυτέρων, δηλαδὴ μὴ παρόν-
C των ἐπισκόπων, ἐπιτραπῶσιν. καὶ τότε δὲ, μὴ μόνοι εἰσίτωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκληρικῶν ἢ μετ' ἐκείνων μεθ' ὧν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἰσίασι πρὸς αὐτάς· ἢ ἐκεῖ ἐντυγχανέτωσαν αὐταῖς, ὅπου εἰσὶ κληρικοὶ ἢ ἔντιμοι τινὲς Χριστιανοί. Τὸ κατ' ἐπιτροπὴν δὲ ἢ συναίνεσιν εἴρηται, διότι ἢ διά τι χρήσιμον τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ γίνεται παρὰ τούτων ἡ ἐντυχία, καὶ ἐπιτρέπουσι ταύτην οἱ ἐπίσκοποι, ἢ διὰ οἰκείαν χρησιμότητα καὶ αἴτησιν, καὶ ὀφείλουσι συναινεῖν οἱ ἐπίσκοποι. ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου ια'. κεφ. α'.
D συνόδου ϛ'. κανόνα μζ'. καὶ τῆς ρλϛ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς κεφ. β'. ἤτοι κεφ. ιε'. τοῦ δ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ κατεστρώθη ἐν τῷ μζ'. κανόνι τῆς ἕκτης συνόδου.

Κανὼν μβ'.

Περὶ τοῦ τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον μὴ προσαγορεύεσθαι ἔξαρχον τῶν ἱερέων. Ὥστε τὸν τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἔξαρχον τῶν ἱερέων, ἢ ἄκρον ἱερέα, ἢ τοιουτότροπόν τι ποτε· ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ θ'. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ ὁ ϛ'. καὶ ὁ ζ'. τῆς ἐν Σαρδικῇ ἐξάρχους ἐπαρχιῶν τοὺς ἐπισκόπους τῶν μητροπόλεων καλοῦσι.

καὶ πρεσβεύεσι τοῖς κανόσι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου μεταγενεστέρας οὔσης. τὰ ὀνόματα δὲ ταῦτα ἐκωλύθησαν διὰ περιαίρεσιν ἀλαζονείας. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πλείους τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων, ταπεινοὺς καὶ εὐτελεῖς ἑαυτοὺς ἐν ταῖς οἰκείαις ὑπογραφαῖς ὀνομάζουσι.

Κανὼν μγʹ.

Περὶ τοῦ, μὴ καπηλεύεσθαι τοὺς κληρικοὺς, εἰ μὴ ἐπιξενουμένους. Ὥστε τοὺς κληρικοὺς χάριν τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν μὴ εἰσιέναι εἰς καπηλεῖα, εἰ μηδὲν ξενίας ἀνάγκῃ συνωθουμένους.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα νδʹ. καὶ τῆς ϛʹ. συνόδου κανόνα θʹ. πλατύτερον διδάσκοντας τὰ περὶ τούτων.

Κανὼν μδʹ.

Περὶ τοῦ, ἀπὸ νηστικῶν τῷ θεῷ προσάγεσθαι θυσίας. Ὥστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξῃρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. ἐὰν δέ τινων κατὰ τὸν δειλινὸν καιρὸν τελευτησάντων εἴτε ἐπισκόπων, εἴτε τῶν λοιπῶν παράθεσις γίνηται, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῇ, ἐὰν οἱ ταύτην ποιοῦντες, ἀριστήσαντες εὑρεθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κθʹ. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου μέμνηται τοῦ κανόνος τούτου. καὶ ἀνετράπη τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν τὸ κυριακὸν τελεῖται δεῖπνον, μὴ νήστεις εἶναι τοὺς τελοῦντας τὰ ἅγια. ἀναγνωστέον οὖν τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα. τὰ δὲ ἑξῆς τοῦ παρόντος κανόνος περὶ τῶν ἐν τῷ δειλινῷ τελευτώντων ἐοίκασι τοιαῦτα εἶναι ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι καὶ ταῖς παραθέσεσιν αὐτῶν, ἤγουν ὅτε παρετίθεντο, ἵνα τελεσθῇ ἐπ' αὐτοῖς τὰ ἐπικήδεια ᾄσματα, ὡς ἔοικε, καὶ προσκομιδὴ καὶ ἱερουργία ἐγίνετο. Εἰ γοῦν κατὰ τὸ δειλινὸν, φησὶν ὁ κανὼν, τελευτήσει τις, καὶ μὴ εἴησαν νήστεις οἱ ταῦτα τελοῦντες, μόναις εὐχαῖς ἐκτελειέσθωσαν. τοῦτο δὲ σήμερον οὐ πράττεται.

Κανὼν μεʹ.

Περὶ τοῦ, μηδαμῶς συμπόσια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιτελεῖσθαι. Ὥστε ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμποσιάζεσθαι. Εἰ μηδὲν τυχὸν ἀνάγκῃ ξενίας διαβαίνοντες ἐκεῖ καταλύσωσιν. καὶ οἱ λαοὶ δὲ ἀπὸ τοιουτοτρόπων συμποσίων ὅσον δυνατόν ἐστι, κωλυθῶσιν.

A Animaduerte autem canones Chalced. syn. quæ est antiquior. Prohibita sunt autem hæc nomina ad tollendam arrogantiam: & propterea plures patriarchæ, & antistites, seipsos viles humilésque appellant in suis inscriptionibus.

CANON XLIII.

Ne in caupona versentur clerici, nisi hospitio accepti. Vt clerici comedendi vel bibendi gratia cauponam non ingrediantur, nisi hospitij necessitate compulsi. Dist. 34. Clerici.

SCHOL. BALS. Lege sanctorum
B rum Apostolorum can. liiij. & vj. syn. can. ix. qui de his fusiùs docent.

CANON XLIV.

Vt à ieiunis sacrificia offerantur. Vt sancta sacrificia, non nisi à sobriis hominibus peragantur, excepto vno die anni in quo dominica cœna peragitur. Sin autem aliquorum vespertino tempore mortuorum, siue episcoporum, siue cæterorum commendatio fiat, solis precibus peragatur, si ij qui illam agunt, pransi esse inuenti fuerint. De consecr. dist. 1. Sacramenta altaris.

SCHOL. BALS. Vicesi-
C mus nonus synodi in Trullo canon meminit huius canonis: & permissum erat in die in quo cœna domini peragebatur, eos non esse ieiunos qui sacra peragebant. Legenda sunt ergo quæ illic scripta sunt. Quæ autem in hoc canone deinceps cōsequuntur de iis qui vespere mortui sunt, videntur esse eiusmodi in mortuis, & corū cōmendationibus, siue quando proferebantur, seu efferebantur, vt funebria in eis cantica peragerentur, & vt consentaneum est, ob elationis quoque & emenda-
D tionis sacrificium peragebatur. Si ergo vespere, inquit canon, mortuus fuerit quispiam, & non fuerint ieiuni qui hæc peragunt, solis precibus peragant. Hoc autem hodie non seruatur.

CANON XLV.

Ne conuiuia in ecclesiis vllo modo peragantur. Vt episcopi vel clerici in ecclesia non conuiuentur, nisi fortè hospitij necessitate transeuntes, illic diuersentur. Quinetiam populi quoad eius fieri potest, ab eiusmodi conuiuiis prohibeantur. Dist. 42. c. Nulli episcopi.

SCHOL. BALS. De iis quæ in præsenti canone continentur, fusiùs tractatum est in lxxiiij. canone vj. syn. & lege quæ in illo scripta sunt.

CANON XLVI.

26. q. 7. Pœnitentibus. *De ijs qui pœnitentiam agunt. Vt ijs qui agunt pœnitentiam, pro peccatorum differentia, episcoporum iudicio, pœnitentiæ tempus constituatur. Presbyter autem præter mentem episcopi, eum qui pœnitentiam agit, non reconciliet: nisi impellente necessitate in absentia episcopi. Quouis autem pœnitentiam agente, si sit eius publicum & vulgo iactatum crimen, quod omnem mouet ecclesiam, ante absidem ei manus non imponatur.* 26. q. 6. Presbyter.

SCHOL. BALS. Postremus vj. synodi canon dat episcopis facultatem augendi & diminuendi pœnas consequenter præsenti canoni, qui est antiquior. Adiicit autem hic, presbyteros non debere hominum supputationes audire & peccata remittere præter episcoporum sententiam: nisi fortè moriatur quispiam absente episcopo. Tunc enim eum qui agit pœnitentiam, reconciliabit presbyter, vel pœna soluet, propter rei necessitatem, ne pœnis obnoxius moriatur qui moritur. Et hęc quidem dicit in eos fieri qui sua sponte confitentur: eos autem qui non sua sponte ad ecclesiam accedunt, sed propter publicum crimen, vulgo iactatum, seu manifestum, & quod potest ecclesiam perturbare propter sceleris magnitudinem, extra absidem seu ecclesiam suscipere debemus, & illic dare ipsis manum pœnitentiæ, & non secundùm episcopale iudicium, ne multos offendamus, in criminibus adeò manifestis præceptum canonicum negligentes, & pœnas molliores iniungentes. Nota ergo quæ in hoc præsenti canone continentur, propter homicidas qui ad magnam ecclesiam accedunt, & petunt vt pœnæ canonicæ mitigentur. Lege etiam vij. canonem præsentis synodi.

CANON XLVII.

De virginibus. Vt sacræ virgines, quando à patribus separantur, à quibus seruabantur, episcopi, vel ipso absente, presbyteri

A

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κειμένων διελήφθη πλατύτερον ἐν τῷ οδʹ κανόνι τῆς ϛʹ συνόδου. καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα ἀνάγνωθι.

Κανὼν μϛʹ.

Περὶ τῶν μετανοούντων. Ὥστε τοῖς μετανοοῦσι κατὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων διαφορὰν τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει τῆς μετανοίας ἐν χρόνῳ ψηφίζεσθαι. πρεσβύτερος δὲ παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου μὴ καταλλάσσει μετανοοῦντα· εἰ μὴ δηλοῦ ἀνάγκης συνωθούσης ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου. Οὑτινοσδήποτε δὲ μετανοοῦντος, εἰ πούβλικον καὶ τεθρυλλημένον ἐστὶ τὸ ἔγκλημα τὸ σύμπασαν τὴν ἐκκλησίαν κινοῦν, πρὸ τῆς ἀψῖδος τούτῳ ἡ χεὶρ ἐπιτεθῇ. B

Ἑρμηνεία.

Ὁ τελευταῖος κανὼν τῆς ϛʹ συνόδου δίδωσι τοῖς ἐπισκόποις ἄδειαν τοῦ αὔξειν καὶ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια ἀκολούθως τῷ παρόντι πρεσβυτέρῳ ὄντι. προστίθησι δὲ οὗτος μὴ δέχεσθαι λογισμοὺς ἀνθρώπων καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων, εἰ μήπω τελευτᾷ τις κατὰ ἀπουσίαν τοῦ ἐπισκόπου. τηνικαῦτα γὰρ C τὸν ἐν μετανοίᾳ ὄντα καταλλάξει ὁ πρεσβύτερος ἤτοι λύσει τοῦ ἐπιτιμίου, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος, ἵνα μὴ τελευτήσῃ ἐπιτετιμημένος ὁ ἀποθνήσκων. καὶ ταῦτα μὲν φησὶ γίνεσθαι εἰς τοὺς ἐκ προαιρέσεως οἰκείας ἐξομολογουμένους· τοὺς δὲ μὴ αὐθαιρέτως προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ διὰ πούβλικον ἤτοι δημόσιον ἔγκλημα τεθρυλλημένον, ἤτοι φανερὸν, καὶ δυνάμενον συνταράξαι τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸ ὑπερβολικὸν τοῦ D ἀτοπήματος, ἔξω τῆς ἀψῖδος ἤτοι τῆς ἐκκλησίας δέχεσθαι ὀφείλομεν, κἀκεῖσε διδόναι αὐτοῖς χεῖρα μετανοίας, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν, ἵνα μὴ σκανδαλίσωμεν τοὺς πολλοὺς, ἐν φανεροῖς οὕτως ἐγκλήμασι τὴν κανονικὴν παραγγελίαν ἀθετοῦντες, καὶ μαλακώτερα διδόντες ἐπιτίμια. σημείωσαι οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι διὰ τοὺς προσερχομένους ἀνδροφόνους τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ζητοῦντας τὰ κανονικὰ μετελαθῆναι ἐπιτίμια. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ζʹ κανόνα τῆς παρούσης συνόδου.

Κανὼν μζʹ.

Περὶ παρθένων. Ὥστε τὰς ἱερὰς παρθένους, ὅτε τῶν πατέρων χωρίσωνται, ἐξ ὧν ἐφυλάττοντο, τῇ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ αὐτοῦ ἀπόντος, τῇ τοῦ πρεσβυτέρου

προνοίᾳ ταῖς τιμιωτέραις γυναιξὶ παρατίθεσθαι, ἢ ἅμα κατοικούσας ἀλλήλας φυλάττειν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλαζόμεναι, τὴν ὑπόληψιν βλάψωσι τῆς ἐκκλησίας.

A *prouidentia, venerabilioribus fœminis cōmendentur, vel simul habitantes se inuicem custodiant, ne vbique vagantes lædant existimationem ecclesiæ.*

Ἑρμηνεία.

Η μὲν ρκγ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ἤγουν τὸ δ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ δ'. βιβλίου φησὶ ταῦτα ῥητῶς. ἐν ἅπασι δὲ τοῖς μοναστηρίοις ἅπερ κοινόβια καλοῦνται, κελεύομεν κατὰ τοὺς μοναχικοὺς κανόνας, ἐν ἑνὶ οἴκῳ πάντας οἰκεῖν, καὶ κοινῶς τρέφεσθαι κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, ἐν ἑνὶ οἴκῳ πάντας κεχωρισμένως καθεύδειν· ὥστε ἀμοιβαδὸν ἀλλήλοις μαρτυρίαν τῆς σώφρονος διαγωγῆς παρέχειν αὐτούς. τούτων ἁπάντων καὶ περὶ τὰ μοναστήρια καὶ ἀσκητήρια τῶν γυναικῶν παραφυλαττομένων. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται τὰς ἀνατεθειμένας τῷ θεῷ παρθένους χωριζομένας ἀπὸ τῶν οἰκείων πατέρων, μὴ καθ' ἑαυτὰς διάγειν, ἀλλ' ἐπεὶ παρὰ τῶν πατέρων ἐφυλάττοντο· ἡ δὲ τοιαύτη φυλακὴ μετὰ τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀνάθεσιν αὐτῶν ἀπέλειψεν, ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι ἢ τούτων ἀπόντων οἱ πρεσβύτεροι παραδιδόναι ταύτας σεμναῖς γυναιξὶν, ἐφ' ᾧ ὑπὸ τούτων διὰ τῆς ὁμοζωΐας φυλάττεσθαι. ἢ εἰ μὴ τοῦτο, πάσας τὰς ἱερὰς ταύτας παρθένους ὁμοῦ κατοικεῖν, ἵνα συζῶσαι φυλάττωσιν ἀλλήλας, καὶ μὴ πλαζόμεναι, ἤγουν τῇ δὲ κἀκεῖσε διατρίβουσαι, τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐσχημοσύνην λυμαίνωσι διὰ τοῦ διδόναι οὐκ ἀγαθὰς ὑπολήψεις κατ' αὐτῶν. καὶ ὁ μὲν νόμος καὶ οἱ κανόνες, ἐν τούτοις. σήμερον δὲ ἀπὸ τούτων τέως εἰς ἡμᾶς μικρὸν ἢ οὐδὲν σχεδὸν ἦλθε. οὔτε γὰρ οἱ μοναχοὶ τῶν ἀνδρῴων μοναστηρίων ὁμοῦ κατοικοῦσιν, οὔτε αἱ ἀσκήτριαι. εἰς μόνα δὲ τὰ γυναικεῖα κοινόβια μοναστήρια συντηρεῖται ἡ κοινὴ δίαιτα καὶ κατοικία. εἰς δὲ τοὺς Λατίνους τέως ἡ τοιουτότροπος διαγωγὴ συντηρεῖται. πάντες γὰρ οἱ μοναχοὶ ὁμοῦ καὶ ἐσθίουσι καὶ ὑπνώττουσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ς'. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. (πλατύτερον γὰρ ἐκεῖσε διελήφθη πῶς παρθένοι καθιεροῦνται καὶ δίχα τοῦ μοναχικοῦ σχήματος.) καὶ τὸν ιη'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Schol. Bals. CXXIII.

Iustiniani nouella, seu iiij. cap. primi tit. iiij. libri, hæc dicit apertè: In omnibus autem monasteriis, quæ Cœnobia vocantur, iubemus vt secundùm canones monasticos, vel in domo omnes habitent, & communiter alantur, & similiter in vna domo omnes separatim dormiant: Vt B sibi inuicem moderatæ temperantisque vitæ rationis testimonium prębeant, iisdem omnibus etiam in fœminarum monasteria asceteriáque seruatis. Præsens autem canon statuit, vt virgines Deo dedicatæ, à propriis patribus separatæ, non per se degant: sed quia à patribus seruabantur, post earum autem in ecclesia dedicationem, ea patrum custodia & obseruatio cessauit: debēt episcopi, vel iis absentibus presbyteri, eas venerandis mulieribus tradere, vt ab iis per communem vitæ C societatem seruentur. Sin minùs omnes sacræ virgines simul habitent, vt simul viuentes, seipsas inuicem seruent: & non errantes, seu hic & illic agentes, ecclesiasticam vitæ honestatem & moderationem polluant: quoniam non bonam sui existimationem præbeant. Et hæc quidem leges & canones. Hodie autem parum quid eorum vel propemodum nihil fit. Nam neque monachi monasteriorum virorum simul habitant, neque ascetriæ: in solis autem mulierum cœ- D nobiis monasteriis seruatur hæc communis simul viuendi ratio & habitatio. Apud Latinos autem huc vsque seruatur ea vitæ ratio. Omnes enim monachi simul comedunt, & dormiunt. Lege & vj. can. præsentis syn. & quę in eo sunt. (Fusiùs enim illic tractatum est, quomodo consecrantur virgines etiam sine monachali habitu.) & xviij. can. sancti Basilij.

Κανὼν μη'.

Περὶ τῶν ἀσθενούντων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι μὴ δυναμένων. Ὥστε τοὺς

Canon XLVIII.

De iis qui sunt infirmi. Vt qui sunt

καὶ μίμοις καὶ τοῖς λοιποῖς τοιουτοτρόποις προσώποις, ἢ ἀποστάταις, μετανοοῦσι καὶ ἐπιστρέφουσι πρὸς τὸν θεὸν, χάριν ἢ καταλλαγὴν μὴ ἀρνεῖσθαι.

A & mimis, & reliquis eiusmodi personis, vel apostatis pœnitentiam agentibus, & se ad Deum conuertentibus, gratia vel reconciliatio non negetur.

Ἑρμηνεία.

Σκηνικοὶ καὶ μῖμοι εἰσὶν οὐχὶ οἱ θυμελικοὶ οἱ τὰς ἐπιθαλαμίους ᾠδὰς μετὰ μουσικῶν ὀργάνων ᾄδοντες. οὗτοι γὰρ ἔντιμοι εἰσίν· ἀλλὰ οἱ παιγνιῶται, οἱ δούλους καὶ στρατιώτας καὶ γυναῖκας καὶ ἕτερα πρόσωπα μιμούμενοι, καὶ κατὰ κόρρης τυπτόμενοι, καθὼς τοῦτο περιΐσταται ἀπὸ τοῦ α΄. καὶ δ΄. κεφ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ κα΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν. Φασὶ γοῦν οἱ πατέρες, πάντας τοὺς τὰ τοιαῦτα ἁμαρτάνοντας καὶ ἀδιαφόρως ζῶντας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς ἀποστάτας, τουτέστι τοὺς ἀρνησαμένους τὸν Χριστιανισμὸν, ἐπιστρέφοντας πρὸς θεὸν ἤτοι μετανοοῦντας, μὴ ἀποπέμπεσθαι, ἀλλὰ δίδοσθαι αὐτοῖς χάριν ἤγουν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ καταλλαγὴν ἤτοι λῦσιν τῶν ἐπιτιμίων.

SCHOL. BALS. Scenici & mimi esse dicuntur, non thymelici, & qui cãtus epithalamios cum musicis canunt instrumentis: ij enim sunt integræ existimationis: sed histriones, ac ludiones, qui seruos, & milites, & mulieres, & alias quasdam personas imitantur, & in faciem feriunt. B Sicut hoc ex primo & iiij. capite, ij. tit. xxj. lib. Basilic. Dicunt ergo patres, omnes qui sic peccant, & temere ac citra delectum vitam instituunt: sed etiam apostatas, hoc est, eos qui Christianismum abnegauerunt, ad dominum se conuertentes, seu pœnitentiam agentes, non esse amandandos, sed eis dandam esse gratiam, seu peccatorum remissionem, & reconciliationem, siue pœnarum solutionem.

Κανὼν ν΄.

Περὶ τῶν παθῶν τῶν μαρτύρων. Ἐξέστω ἔτι μὴν ἀναγινώσκεσθαι τὰ πάθη τῶν μαρτύρων, ἡνίκα αἱ ἐτήσιαι αὐτῶν ἡμέραι ἐπιτελοῦνται.

CANON L.

C *De passionibus martyrum. Liceat praterea legere passiones martyrum, quando anniuersarij eorum dies celebrantur.*

Ἑρμηνεία.

Εἰ καὶ ὥρισαν οἱ πατέρες ἐν τῷ κδ΄. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου τὰ ὀφείλοντα ἀναγινώσκεσθαι βιβλία· ἀλλὰ νῦν προστιθέασιν ἀναγινώσκεσθαι καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν μαρτυρικῶν παθημάτων ἐν ταῖς ἐτησίαις μνήμαις αὐτῶν.

SCHOL. BALS. Etiamsi in xxiiij. canone præsentis synodi patres definierint libros qui legi debeant, nunc tamen adiiciunt esse quoque legendas commemorationes passionum martyrum, in anniuersariis eorum memoriis.

Κανὼν να΄.

Περὶ Δονατιστῶν καὶ παιδίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων. Ἤρεσεν ἵνα ἐρωτήσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνιερέας ἡμῶν, Σιρίκιον καὶ Σιμπλικιανὸν, περὶ μόνων τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων, μήπως τοῦτο, ὅπερ οἰκείᾳ προθέσει οὐκ ἐποίησαν, τῇ τῶν γονέων πλάνῃ ἐμποδίσῃ αὐτοῖς πρὸς τὸ, μὴ προκόπτειν εἰς ὑπουργίαν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, ὅταν πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν σωτηριώδει προθέσει ἐπιστρέψωσιν. Τούτων δὲ ἐναρχθέντων, Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας, εἶπον, ἐκ πολλοῦ ὅτε πρὸς ὑμετέραν ἁγιωσύνην ἀποστελλόμεθα, τὰ γραφέντα ὑπερεθέμεθα, ταύτῃ τῇ καταμονῇ, ὅτι προσεδοκῶμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν παραγενέσθαι τοποτηρητὰς Νουμιδίας·

CANON LI.

D *De Donatistis, & pueris, qui à Donatistis baptizantur. Placuit vt interrogemus fratres, & nostros in sacris comministros, Siricium & Simplicianum, de solis infantibus qui à Donatistis baptizantur, ne hoc quod propria voluntate nõ fecerunt, parentum error ipsos impediat, ne promoueantur ad sancti altaris ministerium, quando ad Dei Ecclesiam salutari proposito cõuersi fuerint. His autem inceptis, Honoratus & Vrbanus Mauritaniæ Sitifensis episcopi dixerunt, Diu quando ad vestram sanctitatem missi sumus, quæ scripta erãt distulimus, hac cõtemplatione, quòd expectaremus vt fratres nostri adesset Numidiæ loci cõseruatores,*

Sed quia non sunt pauci dies, dum ij qui expectantur nequaquam accesserunt, ulterius praetermittere quae nobis à nostris coëpiscopis mandata sunt, non decet: & propterea relationem nostram alacri animo suscipite. De fide enim Niceni tractatus audiuimus: Verum est de sanctis, quae fiunt post prandium, vt à ieiunis, vt par est, offerantur, & tunc confirmatum est.

SCHOL. BALS. Qui ex haeresi ad fidem orthodoxam accedunt, hi quidem baptizantur, illi verò sancto solùm chrismate vnguntur, postquam eorum haereses anathematizauerint. Vt est ergo verisimile, ad veram & inculpatam fidem nostram quidam in infantia à Donatistis baptizati, parentum suorum voluntate, qui erant & ipsi Donatistae, volebant etiam ad sacros gradus promoueri postquam suscepti fuerant. Quia autem facilè ad hoc non admissi sunt, facta est interrogatio, quid de iis fieri oporteat. Atque hic quidem canon nihil de eo quod rogatum est, respondet. Nihil enim dicit an baptizari oporteat, an inungi chrismate: neque definit an impediatur quominus promoueatur ad gradum ecclesiasticum: quemadmodum nec contrà. Tu verò lege vij. can. ij. syn. & quae in eo sunt: & scies quid in his fieri debeat. His autem sic dictis dixerunt Mauritaniae episcopi, quòd etiam si huc vsque distulerunt sciscitari, quae iussi fuerant, quòd sperarent venturos Numidiae loci conseruatores: Sed quia multum effluxit temporis, & qui expectabantur non accesserunt, non oportet amplius differre interrogationem. Quamobrem dixerunt non oportere sancta à sacerdotibus offerri, postquam nutrimẽtum gustauerint, sed à sobriis, quia, inquiũt, hoc quoque à patribus Niceae confirmatum est in tractatu de fide. In canonibus autem primae synodi nihil de ea materia inuentum est.

CANON LII.

De rebaptizationibus & reordinationibus vel translationibus episcoporum. Porrò illud quoque nobis mandatum referimus, quòd in synodo Capuae decretum est, vt non liceat fieri rebaptizationes,

A ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ὀλίγαι ἡμέραι εἰσὶν ἀφ' οὗ οἱ προσδοκώμενοι οὐδαμῶς κατέλαβον, περαιτέρω περιιδεῖν τὰ ἐνταλέντα ἡμῖν ἀπὸ τῶν συνεπισκόπων οὐ δεῖ. καὶ διὰ τοῦτο ἀδελφοὶ τὴν ἀναφορὰν ἡμῶν προθύμως εἰσδέξασθε. περὶ τῆς πίστεως γὰρ τοῦ ἐν Νικαίᾳ πρακτάτου ἠκούσαμεν, ἀληθές ἐστι περὶ τῶν γινομένων μετὰ τὸ ἄριστον ἁγίων, ἵνα ἀπὸ νηστικῶν, ὡς ἐστὶν ἄξιον, προσφέρωνται, καὶ τότε ἐβεβαιώθη.

Κανὼν να'.

Οἱ ἐξ αἱρέσεως προσιόντες τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, B οἱ μὲν βαπτίζονται, οἱ δὲ μόνῳ χρίονται τῷ ἁγίῳ μύρῳ μετὰ τὸ ἀναθεματίσαι τὰς αἱρέσεις αὐτῶν. ὡς ἔοικεν οὖν προσήρχοντο τῇ ἀμωμήτῳ πίστει ἡμῶν τινὲς ἐν νηπιότητι βαπτισθέντες παρὰ Δονατιστῶν κατὰ προαίρεσιν τῶν γονέων αὐτῶν ὄντων, καὶ τούτων Δονατιστῶν, καὶ ἤθελον προβιβασθῆναι εἰς βαθμοὺς ἱερατικοὺς μετὰ τὸ δεχθῆναι. ὅτι δὲ ῥᾳδίως εἰς τοῦτο οὐ προσεδέχοντο, γέγονεν ἐρώτησις τί χρὴ γίνεσθαι ἐπὶ τούτοις. καὶ ὁ μὲν κανὼν οὗτος, οὐδέν τι περὶ τοῦ ἐρωτηθέντος ἀπολογεῖται. οὔτε γάρ φησιν εἰ χρὴ τούτους μυ- C ρωθῆναι ἢ βαπτισθῆναι, οὔτε ὁρίζει μὴ ἐμποδίζεσθαι τούτους ἀναχθῆναι εἰς ἐκκλησιαστικὸν βαθμόν, ὥσπερ οὐδὲ τοὐναντίον. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν ζ'. κανόνα τῆς β'. συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ μάθῃς τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. τούτων δὲ οὕτω λαλουμένων, εἶπον οἱ ἐκ Μαυριτανίας ἐπίσκοποι ὅτι εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπερετίθεντο ἐρωτῆσαι ἃ παρηγγέλθησαν, διὰ τὸ ἐλπίζειν ἐλθεῖν τοποτηρητὰς ἀπὸ Νουμηδίας, ἀλλ' ἐπεὶ πολὺς παρῆλθε χρόνος καὶ οἱ προσδοκώμενοι οὐ κατέλαβον, οὐ δεῖ καὶ ἔτι ὑπερτίθεσθαι τὴν ἐρώτησιν. διὸ καὶ εἶπον μὴ χρῆναι προσφέ- D ρεσθαι τὰ ἅγια παρὰ ἱερέων μετὰ τὸ γεύσασθαι τροφῆς, ἀλλ' ὑπὸ νηστικῶν· ὅτι φασὶν ἐβεβαιώθη τοῦτο καὶ παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων ἐν τῷ περὶ τῆς πίστεως πρακτάτῳ, ἤγουν ἐν τῇ κατεξετάσει τῆς πίστεως (πρακτάτον γάρ ἐστι κατὰ Λατίνους ἡ δοκιμασία.) ἐν δὲ τοῖς κανόσι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, οὐδὲν περὶ τοιαύτης εὕρηται ὑποθέσεως.

Κανὼν νβ'.

Περὶ ἀναβαπτισμάτων καὶ ἀναχειροτονιῶν ἢ μεταβάσεων ἐπισκόπων. Ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρομεν ἐνταλὲν ἡμῖν ὃ καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Καπούῃ ὁρισθέν, ὥστε μὴ ἐξεῖναι γίνεσθαι ἀναβαπτίσεις ἢ ἀνα-

ἢ ἀναχειροτονήσεις ἢ μετακινήσεις ἐπισκόπων. Κρεσκώνιος οὖν τῆς Ῥεκένσης ἀγροῦ ἐπίσκοπος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου λαοῦ, τῇ Τουβηκέρῃ ἐπέβη ἐκκλησίᾳ, καὶ ἕως τῆς σήμερον πολλάκις ὑπομνησθεὶς κατὰ τὸ ὁρισθὲν καταλιπεῖν τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, ᾗ τινι ἐπῆλθεν, οὐχ εἵλετο. περὶ τούτου δὲ τὰ προαναγνωσθέντα βέβαια ἠκούσαμεν· καὶ αἰτοῦμεν κατὰ τὸ ἐντελὲν ἡμῖν, ἵνα καταξιώσητε δοῦναι παῤῥησίαν ἐπ' ἀδείας ἡμῖν γενέσθαι, ὅτι αὕτη ἡ ἀνάγκη παρασκευάζει, τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας κατ' ἐκείνου προσελθεῖν, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα ὁ τῇ προσφόρῳ ὑπομνήσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πειθαρχῆσαι μὴ θελήσας καὶ διορθώσασθαι τὸ ἀσυγχώρητον, αὐθεντείᾳ ἀρχοντικῇ παραχρῆμα κωλυθῇ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· φυλαχθέντος τοῦ τύπου τῆς καταστάσεως μὴ κριθῇ τῆς συνόδου ὑπάρχων, ἐὰν ἐπιεικῶς αἰτηθεὶς παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἀποστῆναι παρῃτήσατο· ἐπεὶ ἐκ τῆς οἰκείας καταφρονήσεως καὶ μονοτονίας περιῆλθεν εἰς ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν. Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· τοῦτο οὖν πᾶσιν ἀρέσκει; Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· δίκαιόν ἐστιν, ἀρέσκει.

vel episcoporum reordinationes. Cresconius itaque Recensis agri episcopus, neglecto proprio populo, Decenem ecclesiã inuasit: & in hodiernum vsq; diem, sæpe, sicut definitum est, eam ecclesiam quam inuasit, relinquere admonitus, noluit. De eo autem quæ priùs renunciata sunt, firma audiuimus, & petimus secundùm id quod nobis mandatũ est, vt dignemini nobis dare facultatem, vt liceat, quia ita vrget necessitas, ad præsidẽ regionis aduersus illum accedere, secundùm clarissimorum Imp. constitutiones, vt quã benigna vestræ sanctitatis admonitioni parere noluerit, & id quod non est concedendum, corrigere, secularis magistratus auctoritate statim prohibeatur. Aurelius episcopus dixit, Seruata constitutionis forma, nõ iudicetur esse synodi, si à vestra dilectione valde rogatus vt discederet, recusauit, quoniam ex proprio contemptu & peruicacia ad secularis magistratus potestatem redactus est. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt: Hoc itaque placet omnibus? Ab omnibus episcopis dictum est, Iustum est, placet.

1. q. 1. Petimus vt dignemini.

Ἑρμηνεία.

Ἐν Καπούῃ φασὶν οἱ πατέρες γενέσθαι σύνοδον, καὶ ἐν ἐκείνῃ ὁρισθῆναι τὸ μὴ ἀναβαπτίζεσθαι τοὺς παρὰ ὀρθοδόξων βαπτισθέντας, ἢ ἀναχειροτονεῖσθαι τοὺς παρὰ ἐπισκόπων ὀρθοδόξων χειροτονηθέντας· καὶ ἀκολούθως τοῖς ὁρισθεῖσιν ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ τῇ τέως ἐμοὶ ἀγνοουμένῃ (οὐδὲ γὰρ συναριθμεῖται ταῖς τοπικαῖς συνόδοις) εἶπον οἱ αὐτοὶ τοποτηρηταὶ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης, ὡς ἐπεὶ ταῦτα κεκώλυνται, ὀφείλουσι διορθωθῆναι καὶ αἱ παρὰ ἐπισκόπων γινόμεναι μεταπτώσεις ἀπὸ ταύτης τῆς ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν, διὰ τὸ λογίζεσθαι καὶ τοῦτο ὡσανεὶ ἀναβαπτισμὸν ἢ ἀναχειροτόνησιν. καὶ αὐτίκα προέθεντο φάκτον ὅτι Κρεσκώνιος ἐπίσκοπος καταπεφρόνηκε τοῦ οἰκείου λαοῦ, καὶ ἐπέβη ἑτέρας ἐκκλησίας. διὰ τοῦτο παρεγγυηθεὶς καταλιπεῖν τὴν ἀλλοτρίαν ἐκκλησίαν ἧς ἐπέβη παρὰ κανόνας, καὶ ἀντέχεσθαι τῆς οἰκείας, οὐκ ἐπείσθη τοῦτο ποιῆσαι. ὅτι οὖν τοῦτο βέβαιόν ἐστι καὶ ἀληθές, ζητοῦσι, κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐντολήν, ἵνα δοθῇ τῇ κατ' αὐτοὺς συνόδῳ ἄδεια προσελθεῖν τῷ κατὰ χώραν ἄρχοντι. καὶ δι' αὐτοῦ καταναγκασθῆναι τὸν Κρεσκώνιον ἀποστῆναι τῆς μὴ ἀνηκούσης αὐτῷ ἐκκλησίας.

SCHOL. BALS. Dicunt patres Capuæ factam esse synodum: & in ea statutum esse ne rebaptizarẽtur qui ab orthodoxis baptizati fuerant, vel reordinarentur, qui ab episcopis orthodoxis ordinati fuerant: & consequenter iis quæ in ea synodo constituta sunt, quæ à me quidem ignoratur: (neque enim cum ciuilibus synodis connumeratur:) dixerunt ipsi Mauritaniæ Sitifensis loci cõseruatores, quòd quia hæc sunt prohibita, debent etiam corrigi transitiones quæ fiunt ab episcopis ab hac ecclesia in aliam, eo quòd hoc reputetur, veluti rebaptizatio, vel reordinatio: & factum statim proposuerunt, quòd Cresconius episcopus, propriũ populum contempsit, & aliam ecclesiam inuasit. Et propterea sæpe admonitus, vt alienam ecclesiam, quã inuasit præter canones, relinqueret, & suam retineret, non est hoc facere persuasus. Quia ergo hoc firmum & verum est, petunt secundùm eis datum mandatum, vt suæ synodo permittatur potestas accedendi ad præsidem regionis: & per eum cogatur Cresconius discedere ab ecclesia

quæ ad eum non pertinet, quia Imp. constitutiones siue leges hoc decernunt. Dixit autem ad hæc Aurelius, Si seruetur forma ecclesiasticæ constitutionis, ne iudicetur esse synodi Cresconius, sed vt laicus tradatur seculari potestati: nec est quòd id sibi fieri queratur. Ipse enim seipsum tradidit in potestatem seculare͂ propter suam peruicaciam & contemptum synodalium præceptorum. Et in his quidem consistit canon. Forma autem constitutionis, quam seruandam dixit Aurelius, est, vt secundùm canones interpelletur qui alienam ecclesiam non canonicè arripuit, & post denunciationes seu edicta deponatur, vel vna tantùm, vel vtrisque partibus præsentibus propter inobediētiam. Neque enim fas est, eos qui sunt sacrati, tradi seculari magistratui puniendos, nisi priùs depositi fuerint. Vt autem qui sunt sacrati, tradantur secularibus magistratibus, fit post depositionem: non solùm quando synodus non facilè potest suam exequi sententiam, sed etiam quando magnum est peccatū. Et vnà cum ecclesiastica pœna secularis quoq; magistratus animaduersionem consequi oportet. Fortè eniminuētus est quispiā sacratus, Imp. insidias parasse, & depositus est: is post depositionem tradetur seculari potestati, vt quæstione habita dicat cōscios. Hæc autē fiunt, quādo secūdùm xxxvj. ca. & xxxvij. j. tit. iij. lib. Basil. quod est pars cxxiij. Iust. nouel. quæ tractat, presbyteros & diaconos, in causa criminali falsum testimoniū ferētes, non solū deponi, sed etiā pœnis legitimis subiici, & clericos qui pro criminali causa condēnantur, ab episcopo gradu moueri: à seculari autē magistratu legitimis pœnis subiici. Dic autē hoc seruari in eo in quo expressū est. Qui enim hanc legē trahit etiā ad episcopos qui condēnantur in causa criminali, & vult etiam eos post depositionem tradi seculari potestati, is vanus fuerit & blasphemus. Et ideò quod à canone de episcopo decernitur, debes accipere vt cogatur episcopus ea sequi quæ synodaliter ei pręcipiūtur. De rebaptizatione autem & reordinatione lege xlvij. Apostolicum canonem & lxviij.

A ὅτι καὶ αἱ διατάξεις τῶν βασιλέων ἤτοι οἱ νόμοι τοῦτο διορίζονται. εἶπε δὲ πρὸς ταῦτα ὁ Αὐρήλιος, ἐὰν ἐφυλάχθη ὁ τύπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, μὴ κριθῆ τῆς συνόδου ὑπάρχων ὁ Κρεσκώνιος, ἀλλ' ὡς λαϊκὸς παραδοθήτω τῇ ἀρχοντικῇ ἐξουσίᾳ· καὶ μὴ μεμφέσθω τὸ γινόμενον εἰς αὐτόν. αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν παρέδωκεν εἰς τὴν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν διὰ τὴν οἰκείαν μονοτονίαν καὶ καταφρόνησιν τῶν συνοδικῶν παραγγελιῶν. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις. ὁ τύπος δὲ τῆς καταστάσεως ὃν ὁ Αὐρήλιος
B εἶπε φυλαχθῆναι, ἐστὶ τὸ κατὰ κανόνας ἐπιφωνηθῆναι τὸν ἀκανονίστως δραξάμενον τῆς ἀλλοτρίας ἐκκλησίας, καὶ μετὰ τὰς ἐπιφωνήσεις καθαιρεθέντα, ἢ διμερῶς ἢ μονομερῶς, διὰ τὴν ἀπείθειαν. τοὺς ἱερωμένους γὰρ παραδίδοσθαι εἰς κόλασιν ἀρχοντικὴν οὐκ ἔξεστιν, εἰ μὴ πρότερον καθαιρεθῶσι. τὸ δὲ παραδίδοσθαι τοῖς ἄρχουσι τοὺς ἱερωμένους μετὰ καθαίρεσιν, γίνεται οὐ μόνον ὅταν ἡ σύνοδος οὐκ ἔχῃ εὐχέρειαν ποιῆσαι ἐκβιβασμὸν τῆς οἰκείας ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ ὅταν μέγα ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, καὶ σὺν τῇ ἐκκλησιαστικῇ κολάσει, χρεὼν ἐστιν
C ἐπακολουθῆσαι καὶ ἀρχοντικὴν τιμωρίαν. τυχὸν γὰρ εὑρέθη τις ἱερωμένος ἐπίβουλος τοῦ βασιλέως, καὶ καθῃρέθη· ὁ τοιοῦτος μετὰ τὴν καθαίρεσιν παραδοθήσεται τῇ ἀρχοντικῇ ἐξουσίᾳ, ὡς ἂν μετὰ ἐτασμοῦ εἴπῃ τοὺς συνίστορας. ταῦτα δὲ οὕτω γίνονται, κατὰ τὸ λϛʹ. καὶ τὸ λζʹ. κεφάλ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, μέρος ὄντα τῆς ρκγʹ. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ διαλαμβάνοντα πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ὑπὲρ ἐγκληματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντας, μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ
D ταῖς νομίμοις ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι, καὶ τοὺς καταδικαζομένους κληρικοὺς χάριν ἐγκληματικῆς αἰτιάσεως. καὶ θέλων καὶ τούτους μετὰ καθαίρεσιν τῷ ἄρχοντι παραδίδοσθαι, μάταιος ἂν εἴη καὶ βλάσφημος. διὸ καὶ τὸ παρὰ τοῦ κανόνος διοριζόμενον χάριν τοῦ ἐπισκόπου, ὀφείλεις ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὸ καταναγκασθῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἀκολουθῆσαι τῇ συνοδικῇ διαγνώσει καὶ μόνῃ. περὶ δὲ ἀναβαπτισμοῦ καὶ ἀναχειροτονήσεως, ἀνάγνωθι τὸν μζʹ. ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τὸν ξηʹ.

Κανὼν νγ΄.

Πόσοι ἐπίσκοποι ἐπίσκοπον χειροτονεῖν ὀφείλουσιν. Ονωρᾶτος καὶ Ουρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· Κἀκεῖνο ἡμῖν ἐνετάλη, ἐπειδὴ ἐκ τῶ πλησίον ἀδελφοὶ ἡμῶν δύο ἐπίσκοποι τῆς Νουμηδίας χειροτονῆσαι ἐτόλμησαν ἱερέα, κρίνατε μὴ γίνεσθαι χειροτονίας ἐπισκόπων, εἰ μὴ ἀπὸ δώδεκα. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ο ἀρχαῖος τύπος φυλαχθήσεται, ἵνα μὴ ἥττονες τριῶν τῶν ὁρισθέντων, εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπων ἀρκέσωσιν. διότι ἐν Τριπόλει τυχὸν καὶ ἐν Αρζουίῃ δῆλον παράκειται βάρβαρα ἔθνη. ἐν Τριπόλει δὲ πέντε, καὶ μόνοι εἰσὶν, ὡς γινώσκετε, ἐπίσκοποι· καὶ δυνατὸν ἐξ αὐτοῦ πολλάκις τοῦ ἀριθμοῦ τοὺς δύο ἀνάγκῃ τινὶ κατέχεσθαι. δυσχερὲς γάρ ἐστιν ἐξ οἱουδήποτε ἀριθμοῦ πάντας δύνασθαι ἀπαντῆσαι, καὶ μὴ ὀφείλει τοῦτο αὐτὸ παρεμποδὼν εἶναι τῷ χρησίμῳ τῆς ἐκκλησίας. καὶ γὰρ εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν καταξίωσεν ἡ ὑμετέρα συνελθεῖν ἁγιωσύνη, συχνῶς καὶ σχεδὸν κατὰ κυριακὴν χειροτονουμένους ἔχομεν. μὴ ἄρα δυνάμεθα συνεχῶς δώδεκα ἢ δέκα ἢ οὐχὶ πολὺ ἐλάττους συγκαλεῖν ἐπισκόπους. δύο δὲ γείτονας προσζεῦξαι εὐχερές ἐστι τῇ ἐμῇ βραχύτητι. διὸ ὁρᾷ σὺν ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη τοῦτο αὐτὸ μὴ δύνασθαι παραφυλαχθῆναι.

Ερμηνεία.

Δύο ἐπίσκοποι ἐχειροτόνησαν εἰς Νουμηδίαν ἐπίσκοπον. τὸν γὰρ ἱερέα ἐνταῦθα εἰς ἐπίσκοπον ὑπολη πτέον. διότι ἱερεὺς καὶ παρὰ μόνου ἑνὸς χειροτονεῖται ἐπισκόπου, κατὰ τὸν β΄. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ἐζήτησαν οὖν Ονωρᾶτος καὶ Οὔρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι, καθὼς ἐνετάλησαν, μηκέτι ὑπὸ δύο ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀλλὰ ὑπὸ δώδεκα. καὶ ἀπελογήσατο ὁ Αὐρήλιος ὀφείλειν φυλάττεσθαι τὸν ἀρχαῖον τύπον ἤτοι τὸν κανόνα, καὶ ἀρκεῖν εἰς ἐπισκόπου χειροτονίαν ἐπισκόπους τρεῖς, ὅτι πολλάκις δυσχερές ἐστι, φησὶ, πολλοὺς συνελθεῖν, καὶ ἵνα μὴ γίνηται τοῦτο ἐμποδὼν τῷ χρησίμῳ τῆς ἐκκλησίας, ἤγουν τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἐπισκόπων, ὀφείλει παρὰ τριῶν καὶ μόνων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος, ἤγουν παρὰ μητροπολίτου καὶ παρὰ ἑτέρων δύο, οὕτω γὰρ εὐχερὴς ἔσται ἡ τῶν ἐπισκόπων χειροτονία. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τριῶν ἐπισκόπων ἐπαρχιωτῶν χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ ἑτέρων δύο, κἂν μὴ ὦσιν οὗτοι ἐπαρχιῶται.

Canon LIII.

A *Quot episcopi episcopum ordinare debent. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt, Illud quoque nobis mãdatum est, Quia ex vicinis duo fratres nostri Numidiæ episcopi sacerdotem ordinare ausi sunt, iudicate non fieri debere ordinationem nisi à xij. Aurelius episcopus dixit, Antiqua forma seruabitur, ne pauciores quàm tres constituti ad episcopi ordinationem sufficiant, eo quòd Tripoli fortè & Arzuge barbaræ scilicet gentes propè sitæ sunt. Tripoli autem quinque, iique soli sunt, vt scitis, episcopi: &*
B *fieri potest vt sæpe ex eo numero duo aliqua necessitate detineantur: est enim difficile vt ex quouis numero possint omnes adesse: & hoc non debet esse impedimento vtilitati ecclesiæ. Nam & in hac ecclesia, ad quã vestra sanctitas conuenire dignata est, frequentius, & ferè die dominico qui ordinãtur, habemus. Nunquid ergo frequenter possumus duodecim vel decem, vel nõ multo pauciores conuocare episcopos? Sed duos propinquos coniungere est meæ paruitati facile. Quamobrem vestra mecum videt charitas hoc non posse seruari.*

Schol. Bals. Duo episco-
C pi in Numidia episcopum ordinarunt. Sacerdotem enim pro episcopo hic debemus intelligere. Sacerdos enim vel à solo episcopo ordinatur, vt vult ij. canon sanctorum Apostolorum. Petiuerunt ergo Honoratus & Vrbanus episcopi, sicut illis mandatum fuerat, vt non ampliùs à duobus episcopis ordinetur episcopus, sed à duodecim: & respondit Aurelius debere seruari antiquã formam siue canonem, & sufficere ad episcopi ordinationem tres episco-
D pos, quia sæpe multos conuenire difficile est: & ne hoc sit impedimento vtilitati ecclesiæ, episcoporum scilicet ordinationi, episcopus debet vel à tribus solis ordinari episcopus, scilicet à Metropolitano, & ab aliis duobus. Sic enim erit facilis episcoporum ordinatio. Nota ergo ex præsenti canone, quòd non necessariò à tribus prouincialibus episcopis ordinatur episcopus, sed à metropolitano, & duobus aliis, etiam si non sint ipsi prouinciales.

Ille autem Ephesi metropolitanus dominus Christophorus, qui Iscalonem episcopum ordinauit in hac regina vrbium, absque presentia cuiusuis prouincialis, præter rationem, vt mihi videtur, accusatus. Dicebant enim nonnulli debere metropolitanum, cum prouincialibus, ad minus duobus, episcoporum ordinationes facere, sicut & electiones.

CANON LIIII.

Quot episcopi adiici debeāt numero eorū qui ordinant, si de ordinando episcopo fuerit cōtradictio. Illud autem definire oportet, vt si ad episcopi electionem quandoque conuenerimus, & extra fuerit aliqua contradictio, postquam ea à nobis tractata fuerint, esse deinceps nimis audax inceptū, tres solos ad eum deponendum qui ordinādus est, inueniri: sed prædicto numero adiiciantur vnus vel duo, & in eodē populo cuius est ordinandus, examinentur, primū persona eorum qui cōtradicūt: postea autē & quæ sunt proposita coniungātur: & quādo in aspectu populi purus & innocens apparuerit, deinde sic ordinetur. Si hoc ergo admittat vestra sanctitas, concordi vestræ dignitatis responsione stabiliatur. Ab omnibus episcopis dictum est, Valde placet.

SCHOL. BALS. Rursus quoque Aurelius dixit, Si conuenerimus ad electionē episcopi, & exortus forte fuerit quispiam qui dicat, nō debere eum qui electus est, ordinari propter aliquas causas. (hoc enim sæpe tractatum est vel factū est) audax est inceptū, tres episcopos, qui scilicet elegerunt secūdùm canones, examinare ea quæ dicuntur, & eum qui est ordinādus, à criminibus, quæ obiiciūtur, purū pronunciare, vel eum contra condēnare. Sed oportet vnum vel duos alios episcopos accersere: & præsente populo, in quo, qui electus est, est ordinandus, examinare primū personas eorum qui cōtradicunt, an possint accusare. Nō enim omnes ad accusationē admittuntur: sed ij quos ij. syn. can. comprehendit, & ij. syn. cxxviij. & cxxix. & cxxx. & quādo eos ad accusandū admittēdos visum fuerit, tūc proposita quoq; crimina coniungantur, pro eo quod est, in examinationem deducantur: & quando in populi conspectu purus visus fuerit, id est in manifesta examinatione, tunc ipsum ordinari oportet.

A ὁ δὲ μητροπολίτης ἐκεῖνος Ἐφέσου κυρὸς Χριστόφορος Εἰσκαλέων χειροτονήσας ἐπίσκοπον κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων χωρὶς παρουσίας οἱουδήτινος ἐπαρχιώτου, ἠτιάθη παραλόγως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Εἶπον γάρ τινες ὀφείλειν τὸν μητροπολίτην μετὰ ἐπαρχιωτῶν τὸ ἐλάχιστον δύο τὰς χειροτονίας ποιεῖν τῶν ἐπισκόπων, ὥσπερ καὶ τὰς ψήφους. Κανὼν νδʹ.

Πόσοι ἐπίσκοποι προστιθέναι ὀφείλουσι τῷ ἀριθμῷ τῶν χειροτονούντων, ἐὰν περὶ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου ἀντιλογία γένηται. Ἐκεῖνο
B δὲ ὁρίσαι δεῖ, ὥστε ἐάν ποτε πρὸς ἐπιλογὴν ἐπισκόπου προσέλθωμεν, καὶ ἀναφυῇ τις ἀντιλογία, ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα παρ' ἡμῖν ἐπραγματεύθησαν, τολμηρὸν εἶναι λοιπὸν, τρεῖς μόνους πρὸς τὸ καθαίρειν τὸν χειροτονηθησόμενον, εὑρεθῆναι· ἀλλὰ τῷ προλεχθέντι ἀριθμῷ προστεθῇ εἷς καὶ δύο· καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ οὗ μέλλει χειροτονεῖσθαι, ἐξετασθῶσι πρότερον τὰ πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων. εἰς ὕστερον γὰρ καὶ τὰ προτεθειμένα συζητηθῶσι. καὶ ὅτε καθαρὸς φανείη ἐπὶ δημοσίας προσόψεως, εἶθ' οὕτω χειροτονηθείη. ἐὰν τοῦτο καταδέχηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη,
C τῇ ὁμονοητικῇ ἀποκρίσει τοῦ ὑμετέρου ἀξιώματος βεβαιωθείη. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, πάνυ ἀρέσκει. Ἑρμηνεία.

Καὶ πάλιν ὁ Αὐρήλιος εἶπεν, ἐὰν συνέλθωμεν εἰς ἐπιλογὴν ἐπισκόπων, καὶ ἴσως ἀναφανῇ τις λέγων μὴ ὀφείλειν τὸν χειροτονηθέντα χειροτονηθῆναι διά τινα αἰτιάματα (τοῦτο γὰρ πολλάκις ἐπραγματεύθη ἤτοι γέγονε) τολμηρόν ἐστι τρεῖς ἐπισκόπους τοὺς ψηφισαμένους δηλαδὴ κατὰ τοὺς κανόνας, ἐξετάσαι τὰ λεγόμενα, καὶ καθαρὸν ἀποφῆναι ἀπὸ τῶν αἰτιαμάτων τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι, ἢ τοὐναντίον καταδικάσαι αὐτόν· ἀλλὰ δεῖ προσκα-
D λέσασθαι ἕνα ἢ δύο ἐπισκόπους ἑτέρους· καὶ παρόντος τοῦ λαοῦ ἐφ' ὧν μέλλει χειροτονηθῆναι ὁ ψηφισθεὶς, ἐξετάζεσθαι πρότερον τὰ πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων, εἰ κατηγορεῖν δύνανται. οὐ γὰρ πάντες εἰς κατηγορίαν προσδέχονται, ἀλλ' οὓς ὁ τῆς δευτέρας συνόδου ϛʹ. κανὼν περιέχει. καὶ τῆς παρούσης συνόδου ὁ ρκηʹ. κανών, ὁ ρκθʹ. καὶ ὁ ρλʹ. καὶ ὅτε φανῶσιν ἐκεῖνοι δεκτοὶ πρὸς κατηγορίαν, τότε καὶ τὰ προτεθειμένα αἰτιάματα συζητηθῶσιν, ἀντὶ τοῦ συνεξετασθῶσι τῇ ἐξετάσει. καὶ ὅτε καθαρὸς φανῇ ἐπὶ δημοσίας προσόψεως, τουτέστιν ἐπὶ φανερᾶς ἐξετάσεως, τότε χειροτονεῖσθαι αὐτόν.

A Εἶπον οὖν οἱ ἕτεροι ἐπίσκοποι, πάνυ ταῦτα ἀρέσκειν. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. σὺ δὲ εἰπὲ τὴν ἀντιλογίαν γίνεσθαι ἐν τῷ κατὰ τοῦ ψηφισθέντος, μὴ ὄντος ἱερέως, ἀλλὰ διακόνου ἢ λαϊκοῦ. τὸν ἱερέα γὰρ οὐ δικάζουσι πέντε ἐπίσκοποι, ἀλλ᾽ ἑπτά. καὶ εἰ τοῦτο οὕτως εἴπῃς, οὐκ ἐναντιωθήσῃ τῷ ιβʹ. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου. ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου θʹ. κεφ. αʹ. καὶ τίτλου αʹ. κεφ. ηʹ. καὶ ὃ ἔξωθεν αὐτοῦ κατεστρωθὲν ηʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανοῦ ρλζʹ. B καὶ λέγε μᾶλλον κατὰ τοῦτο γίνεσθαι τὰς ἐξετάσεις τῶν ἀντιλεγόντων ἐπὶ χειροτονίᾳ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, κληρικῶν καὶ ἡγουμένων. τί δὲ εἰ μὴ ἀντιλέγει τις κατά τινος μέλλοντος χειροτονηθῆναι, ἀλλὰ προσφέρει αἰτιάματα κατά τινος καθαιρεθέντος ἴσως ἀλόγως, καὶ ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, ὃ αὐτὸ γενήσεται; Λύσις. τοῦ χρηματίσαντος ἐπισκόπου Ἀμυκλῶν Νικολάου κατὰ βίαν παραρχοντικὴν παραιτησαμένου τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, τινὲς λέγοντες μὴ ὀφείλειν αὐτὸν ἀποκατασταθῆναι, προστιθέμενοι καὶ ἐγ- C κληματικὰ αἰτιάματα λεγόμενα γενέσθαι παρὰ τούτου πρὸ τῆς παραιτήσεως καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν, καὶ κωλύοντα αὐτὸν ἀρχιερατεύειν. ἐγένετο οὖν λόγος πολὺς περὶ τούτου. οἱ μὲν γὰρ διετείνοντο μὴ ὀφείλειν γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι τὰ εἰσαγόμενα αἰτιάματα, χρώμενοι καὶ τῷ παρόντι κανόνι· πρὸς δὲ καὶ τῷ ηʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ γʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ παραλληλίζοντες τὴν εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην ἀποκατάστασιν τῇ νῦν πρῶτον γινομένῃ χειροτονίᾳ. οἱ δὲ ἀπεμάχοντο μὴ ἔχειν D χώραν ταῦτα ἐπὶ τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ ἤθελον πρότερον γίνεσθαι τὴν ἀποκατάστασιν, εἶθ᾽ οὕτως γυμνασθῆναι τὰ αἰτιάματα, ὅτι φασὶ τοῦτο γὰρ καὶ εἰς τὰς πραγματικὰς δίκας. οὐδὲ γὰρ ἐμποδίζεται ἡ τῶν βιαίως ἀφαιρεθέντων ἀποκατάστασις ἀπό τινος λόγου ἢ τρόπου, καθὼς τοῖς νόμοις τοῦτο δοκεῖ. ἄλλοι δὲ διετείνοντο, τὰ μὲν μετὰ παραίτησιν λεγόμενα γενέσθαι αἰτιάματα, ἐμποδίζειν τὴν ἀποκατάστασιν· τὰ δὲ πρὸ τῆς παραιτήσεως, μὴ ἐμποδίζειν. ἤρεσε δὲ τῇ συνόδῳ πρότερον γυμνασθῆναι πάντα τὰ αἰτιάματα, καὶ οὕτως εἰ δεήσει, γενέσθαι τὴν ἀποκατάστασιν.

A Dixerunt itaque alij episcopi hæc valde placere. Atqui in his quidem consistit canon. Tu autem dic contradictionem hîc fieri aduersus eum qui electus est, si non sit sacerdos, sed diaconus, vel laicus. Sacerdotem enim non iudicant quinq; episcopi, sed septem: & si hoc sic dixeris, non contradices xij. can. præsentis syno. Lege præsentis operis tit. j. ca. viij. & quod extra ipsum situm est. lviij. cap. pri. tit. iij. lib. Imp. quod est nouella Iustiniani cxxxvij. & dic magis secundùm illud fieri examinationes B eorum qui contradicunt in ordinatione episcoporum, presbyterorum & diaconorum, clericorũ & præfectorum monasteriorum. Quid verò si quis non contradicit aduersus eum qui est ordinandus, sed infert crimina in aliquẽ qui iniustè fortasse est depositus, & petit restitutionẽ, idém ne fiet? Solutio. Cùm Nicolaus Muzalon qui Amyclinus episc. dictus est, vi magistratus archiepiscopatum renunciasset, & à magna synodo restitutionem peteret, adfuerunt quidam qui dicebant eum non debere C restitui, causas etiam aduersus eum criminales proferentes, quas ab eo commissas esse dicebant ante renunciationem & post renunciationem, quę eum esse antistitem prohibeant. Hoc ergo multum fuit agitatũ. Alij enim asseuerabant non debere fieri restitutionem, antequam quæ abiiciebantur crimina essent examinata, præsenti quoque canone vtentes, & præterea ij. cap. j. tit. iij. lib. Imp. & comparantes restitutionem ad episcopatum ordinationi quæ nunc primùm fit. Alij verò contendebant D hæc non habere locum in restitutione, & volebant restitutionem priùs fieri: deinde sic de criminibus quæri. Nam hoc quoque in ciuilibus fit controuersiis: eorum enim quæ ablata sunt, restitutio, nulla ratione nec modo impeditur, quemadmodum hoc quoque legibus placet. Alij verò asserebant, ea quidem quæ post renunciationẽ facta esse dicuntur, impedire restitutionẽ: quæ verò ante renunciationẽ, non impedire. Synodo autem placuit omnia priùs quæ obiiciebantur crimina excuti, & sic, si oportuerit, fieri restitutionẽ.

Dixit enim magnam esse differentiã ciuilium & criminaliũ causarum. Ciuilia enim iura sæpe ab hoc in illum translata, nullum præiudicium afferunt, nec iis quæ ad Deum spectant incommodum important. Sed si is qui petit restitutionem, indignè restituatur, antequam scilicet quæ aduersus eum intendũtur crimina examinata fuerint, post veritatis examinationem fiet magnum preiudicium iis qui inconsideratè permiserunt, eum qui est indignus ad sacra celebranda admitti, idque cùm possint ante restitutionem veritatem inuenire, & nihil tale facere. Ad eius autem confirmationem iiij. quoque Antiochenæ syn. canone vsi sunt: quin etiam ix. actione. x. xj. xij. Actorum iiij. syn. In iis enim cùm Ibas, qui erat Edessæ episcopus, restitutionem peteret, vt qui vna tantùm parte præsente esset depositus: quin etiã Bassianus, qui erat episcopus Ephesi, & vi à suis clericis erat extrusus, & similiter petebat restitui: inuentum est quòd admissi sunt qui criminalium causarum libellos aduersus eos dederunt quæ quidem factæ esse dicebantur, & antequam mouerentur: & postquam moti erant: nec auditi sunt dum vellent priùs restitui, & sic iudicio contendere. Sed criminationes quidẽ priùs examinatæ fuêre, & postea quæ ad restitutionem pertinebant.

CANON LV.

Vt ab ecclesia Carthaginensi dies Pascha renuncietur. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerũt, Quia omnia quæ sunt in nostro cõmonitorio coniungere oportet, adiicimus præterea quod nobis mãdatum est de die Paschæ, vt sicut est cõsuetum, semper ab ecclesia Carthaginensi præparemur, & non in angusto tẽporis interuallo. Aurelius episc. dixit, Si videatur vestræ sanctitati, quia meminimus nos iã diu esse professos, vt in singulis diebus conueniamus ad quærendũ: quando in vnum conuenerimus, tunc dabitur sancti Pascha dies per loci conseruatores qui in synodo inuenientur. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt, Nunc per præsentem conuentum petimus, vt nostras prouincias literis formare dignemini. Aurelius episcopus dixit, Necesse est hoc fieri.

εἶπε γὰρ ὡς μεγάλη διαφορά ἐστι τῆς πραγματικῆς ὑποθέσεως, καὶ τῆς ἐγκληματικῆς. τὰ μὲν γὰρ, ἤγουν τὰ πραγματικὰ δίκαια, πολλάκις μετατιθέμενα ἀπὸ τούτου εἰς τοῦτον, οὐ προκριματίζονται, οὐδὲ τὰ εἰς θεὸν ἀφορῶντα λυμαίνονται. τοῦ δὲ ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, ἀναξίως ἀποκαθισταμένου, πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι δηλονότι τὰ κατ᾽ αὐτοῦ εἰσαγόμενα αἰτιάματα, γενήσεται πρόκριμα μέγα τοῖς παραχωρήσασι μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν, ὡς ἀπεριμερίμνως τὸν ἀνάξιον δεξαμένοις εἰς ἱερουργίαν, δυναμένοις καὶ ταῦτα πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως, τὴν ἀλήθειαν εὑρεῖν, καὶ μηδὲν τοιοῦτον ποιῆσαι. εἰς κατασκευὴν δὲ τούτου, ἐχρήσαντο καὶ τῷ δ'. κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ θ'. πράξει, τῇ ι'. καὶ ια'. καὶ ιβ'. τῆς πρακτικῆς τῆς δ'. συνόδου. ἐν γὰρ ταύταις τοῦ Ἴβα ἐπισκόπου ὄντος Ἐδέσσης, ζητοῦντος ἀποκατάστασιν, ὡς καθαιρεθέντος μονομερῶς, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ Βασιανοῦ ἐπισκόπου ὄντος Ἐφέσου, καὶ κατὰ βίαν παρὰ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ ἐξωσθέντος, καὶ ζητοῦντος ὁμοίως ἀποκατάστασιν, εὕρηται ὡς προσεδέχθησαν οἱ λιβέλλους ἐγκληματικῶν αἰτιαμάτων κατὰ τούτων δόντες, λεγομένων γενέσθαι πρὸ τοῦ μετακινηθῆναι τούτους, καὶ μετὰ ταῦτα· καὶ οὐκ εἰσηκούσθησαν οἱ ζητοῦντες πρότερον ἀποκατασταθῆναι καὶ οὕτω δικάσασθαι, ἀλλ᾽ ἐτηρήθησαν πρότερον τὰ αἰτιάματα, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως.

Κανὼν νε'.

Ὥστε ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀγγέλλεσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς, οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ κομμονιτωρίῳ ἡμῶν πάντα δεῖ συζεῦξαι, προστίθεμεν ἔτι μὴν ἐνταλὲν ἡμῖν περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἵνα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀεὶ παρασκευαζώμεθα, καὶ μὴ ἐν στενῷ τοῦ χρόνου διαστήματι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν δοκῇ τῇ ἁγιωσύνῃ ὑμῶν, ἐπειδὴ μεμνήμεθα ἤδη ἐκ πολλοῦ ἡμᾶς ἐπαγγειλαμένους, ὥστε ἐν ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς συνέρχεσθαι πρὸς τὸ συζητεῖν, ὅταν εἰς ἓν συνέλθωμεν, τότε διαδοθήσεται τῆς ἁγίας Πάσχα ἡ ἡμέρα διὰ τῶν εὑρεθησομένων ἐν τῇ συνόδῳ τοποτηρητῶν. Ὁνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· Νῦν διὰ τῆς παρούσης συνελεύσεως αἰτοῦμεν, ἵνα γράμμασι τυπῶσαι τὰς ἡμετέρας ἐπαρχίας καταξιώσητε. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν, ἀναγκαῖόν ἐστιν οὕτω γενέσθαι.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Ὀνωράτου καὶ τοῦ Οὐρβανοῦ ζητησάντων γνωρισθῆναι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος, ὡς ἂν εἰδήσεως διδομένης πρὸ καιροῦ πλείονος, παρασκευάζωνται πρὸς ταύτην, ἀπεκρίθη ὁ Αὐρήλιος ὅτι ἐπεὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τετύπωται σύνοδον γίνεσθαι, γενήσεται καὶ τοῦτο. ὡσαύτως ζητησάντων τῶν αὐτῶν τυπωθῆναι τὰς τούτων ἐπαρχίας, ὡρίσθη γενέσθαι καὶ τοῦτο.

Κανὼν νϛʹ.

Περὶ τοῦ, τὰς ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι. Κἀκεῖνο ἡμῖν διὰ λόγου ἐντέταλται, ὥστε καὶ ἡμᾶς καταξιῶσαι τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἵππωνι συνόδου, ὀφείλομεν ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ καὶ τῷ ἄλλῳ ἐνιαυτῷ ὑπερέθεσθε κατὰ τάξιν ἐπισκέψασθαι τὴν Μαυριτανίαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε. τότε περὶ τῆς τῶν Μαυριτανῶν χώρας οὐδὲν ὡρίσαμεν, διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς Ἀφρικῆς κεῖσθαι αὐτήν. καὶ ὅτι τῷ βαρβαρικῷ παράκειται. ὁ δὲ θεὸς παράσχοι ἐκ περιουσίας δυνασθαι ἡμᾶς καὶ μὴ ἐπαγγελλομένους τοῦτο ποιεῖν, καὶ παραγίνεσθαι εἰς τὴν χώραν ὑμῶν. ὀφείλετε γὰρ ἐννοεῖν ἀδελφοὶ, ὅτι ἐὰν λογισμὸς ἀπαιτῇ τοῦτο, περὶ ἑαυτῶν διεξελθεῖν ἠδύναντο καὶ οἱ Τριπολιτανοὶ καὶ οἱ Ἀρζουϊτανοὶ ἀδελφοί.

Ἑρμηνεία.

Οἱ αὐτοὶ ἐπίσκοποι ἐζήτησαν ἐπισκέπτεσθαι καὶ τὴν Μαυριτανίαν, ὡς τούτου μὴ γενομένου πρὸ χρόνων δύο· πρὸς ὃ ἀπελογήσατο ὁ Αὐρήλιος ὡς οὐκ ἂν οὐ γέγονε τοῦτο διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς Ἀφρικῆς πλησίον τῶν βαρβάρων παρακεῖσθαι τὴν Μαυριτανίαν· ἀλλὰ θεοῦ διδόντος ἐκ περιουσίας τοῦτο γενήσεται, ἤτοι καὶ πλέον τῶν ἐπαγγελθέντων. Εἰ γὰρ δυνατὸν ἦν τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης καὶ οἱ Τριπολιτανοὶ, καὶ οἱ Ἀρζουϊτανοὶ ἵνα ἐζήτησαν τοῦτο.

Κανὼν νζʹ.

Ὥστε τὰς διοικήσεις, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἐπίσκοπον ἕτερον μὴ δέχεσθαι. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν πολλαῖς συνόδοις ὥρισται συνεδρίῳ ἱερατικῷ, ἵνα τὰ πλήθη τὰ ἐν ταῖς παροικίαις ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων κατεχόμενα τὰ ἴδιον ἐπίσκοπον μηδέποτε ἐσχηκότα, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οὗ ἐξ ἀρχῆς κατέχονται, μὴ λαμβάνοιεν ἰθυντὰς ἰδίους, τοῦτ' ἔστιν, ἐπισκόπους· ἐπειδή τινες δηλαδὴ τυραννίδος τινὸς ἐπιτετυχηκότες, τὴν τῶν ἀδελφῶν κοινωνίαν ἀποστρέφονται.

A SCHOL. BALS. Cùm Honoratus & Vrbanus petiuissent vt cognosceretur dies Paschæ ex ecclesia Carthaginensi, vt cognitione longo antè tempore data ad eam præpararentur, respondit Aurelius, quòd quia constitutum est vt singulis annis fiat synodus, hoc quoque fiet. Similiter cùm iidem petiuissent, vt eorum quoq; formarentur prouinciæ, hoc quoque fieri statutum est.

CANON LVI.

Vt prouinciæ visitentur. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerũt, Illud quoque nobis B *verbis mandatum est, vt dignemini (cõuenienter ei quod à synodo, quæ Hippone habita est, definitũ est, debere scilicet vnãquanque prouinciam tẽpore synodi visitari, id quod & in alio anno distulistis) ordine visitare Mauritaniã. Aurelius episcopus dixit, Tunc de Mauritanorum regione nihil definiimus, quòd ea sita sit in finibus Africæ, & quòd solo barbarico sit cõtermina. Deus autem largiatur, vt abũdè etiã nõ polliciti hoc agamus, & adsimus in vestra regione. Debetis enim hoc cogitare, fratres, quòd si ratio hoc postularet vt de iis ageretur, possent & Tripolitani & Arzuitani fratres hoc facere.*

C SCHOL. BALS. Iidẽ episcopi petiuerunt, vt visitaretur quoq; Mauritania, vt quod duobus antè annis nõ sit factum. Ad quod respondit Aurelius, quòd etiam si hoc factũ non est eo quòd in finibus Africę prope Barbaros sita sit Mauritania, sed Deo dante abundè hoc fiet, seu plusquam promissum fuerit. Si hoc enim fieri posset, Tripolitani & Arzuitani hoc petiuissent.

Vt diœceses, nisi proprij episcopi consensu, alius episcopus non suscipiat. Epigonius episcopus dixit, In multis synodis constitutum D *est sacerdotali consessu, vt populi, qui in parochiis ab episcopis continentur, qui nunquam proprium episcopum habuerunt, nisi ex consensu episcopi, à quo à principio tenentur, proprios directores, id est episcopos, non accipiant: quoniam scilicet quidam tyrannidem quandam assecuti, fratrum cõmunionem auersantur.*

Porrò & quando viles abiectique euaserint, rursus quadam velut tyrannide sibi dominia vendicant: multi autem etiam ex presbyteris, inflati, & stulti, ceruices aduersus episcopos erigunt, multitudinem conuiuiis & malignis consiliis allicientes, vt inordinati à beneuolentia eos sibi directores constituant. Hoc autem insigniter optandum à vestra beneuolētia obtinemus, fidelissime frater Aureli, quòd eiusmodi eorum appetitiones non admittens, prohibuisti. Propter malignas autem eorum cogitationes & improbè consentientia consilia hoc dico, non debere proprium institutorem populum accipere, qui in ea quæ dicitur parochia, antiquo episcopo subiectus nequaquā propriū episcopum habuit. Et ideo si quod dico vniuersæ sanctissimæ synodo placet, confirmetur. Aurelius episcopus dixit, Fratris & coëpiscopi nostri prosecutioni non resisto. Sed hic me & fecisse & facturum profiteor, scilicet apud eos qui consentiunt, non solùm Carthaginensi ecclesiæ, sed etiā vniuerso sacerdotali clero. Sunt enim plurimi qui cum propriis populis conspirant: qui quidem vt dictū est, eos seducunt, aures eorum titillantes, & hominibus vita dānata & improba blandientes: potiùs autem inflati, & ex hoc clero seipsos separantes, qui quidē proprio populo innitentes, sæpe euocati vt veniant ad synodū, recusant, vt qui timeant ne absurda eorum facta manifestentur. Dico ergo, si videtur, debemus omnibus modis cū eis contendere, vt nō solùm non seruentur eiusmodi diœceses, sed nec propriæ ecclesiæ quæ malè ad ipsos peruenerunt, & vt authēticè publicè eiiciantur, & ab ipsa primatum gerentiū cathedra moueantur. Oportet enim eos qui vniuersis fratribus & toti synodo adglutināntur, nō solū propriam cathedrā iustè obtinere, sed etiā eiusmodi diœceses possidere: eos autem qui vidētur sua esse multitudine contenti, & fraternā dilectionē contēnunt, non solū diœceses amittere, sed etiam, vt dixi, propriis locis seculari priuari potestate, vt rebelles. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt, Maxima prouidentia vestræ sanctitatis omnium mētibus insedit: & existimamus debere omnium responsione vestram confirmari prosecutionem: omnes episcopi dixerunt, Placet, placet.

A καὶ ὅταν δὲ ἀποφαυλισθῶσιν, ὡς ἂν εἴ τινι παλαιᾷ τυραννίδι δεσποτείας ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσι. πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων φυσιούμενοι καὶ μωροὶ τοὺς αὐχένας ἐπανιστῶσι κατὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, τὸ πλῆθος συμποσίοις καὶ κακοηθέσι συμβουλίαις διεγείροντες, ὡς ἐν ἀνοίᾳ τούτους ἑαυτοῖς ἰθυντὰς καθιστᾶν. τοῦτο δὲ ἐπισήμως δίκαιον παρὰ τῆς ὑμετέρας κατέχομεν διανοίας, πιστότατε ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ὅτι πολλάκις τὰς τοιαύτας ὁρμὰς μὴ προσδεχόμενος ἐκώλυσας· διὰ δὲ τὰς τῶν ποιούτων κακοτελεῖς ἐννοίας, καὶ B τὰ φαύλως συμφρονούμενα βουλεύματα, τοῦτο λέγω, μὴ ὀφείλειν καθηγητὴν ἴδιον δέξασθαι τὸ πλῆθος τὸ ἐν τῇ λεγομένῃ παροικίᾳ ὑποκείμενον ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ, καὶ μηδέποτε ἴδιον ἐπίσκοπον ἐσχηκός. διὸ ἐὰν συμπάσῃ τῇ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ ἀρέσκῃ, τὸ παρ᾽ ἐμοῦ, βεβαιωθῇ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν τῇ ἐξακολουθήσει οὐκ ἀνθίσταμαι, ἀλλὰ τοῦτο ἐμὲ καὶ πεποιηκότα καὶ ποιήσοντα ὁμολογῶ, δηλαδὴ περὶ τοὺς ὁμονοοῦντας, οὐ μόνον τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ C καὶ πάσῃ τῇ ἱερατικῇ συγκληρώσει. Εἰσὶ γὰρ πλεῖστοι συμπνέοντες τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν, ἅ τινα ὡς λέλεκται ἀπατῶσι, κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν καὶ κολακεύοντες πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθρώποις κατεγνωσμένου βίου· μᾶλλον δὲ φυσιούμενοι καὶ ἐκ τῆς συγκληρώσεως ταύτης, ἑαυτοὺς χωρίζοντες. οἵ τινες τῷ ἰδίῳ πλήθει ἐπερειδόμενοι, πολλάκις συγκληθέντες ἐλθεῖν εἰς σύνοδον παραιτοῦνται, ὡς φοβούμενοι μήπως τὰ τούτων ἀτοπήματα φανερωθῶσιν. λέγω οὖν, ἐὰν δοκῇ, ὀφείλομεν παντὶ τρόπῳ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὰς D ἰδίας ἐκκλησίας τὰς κακῶς εἰς αὐτοὺς περιελθούσας, καὶ ἵνα αὐθεντικῶς δημοσίᾳ ἐκβάλλωνται, καὶ αὐτῇ τῇ τῶν πρωτευόντων καθέδρᾳ ἀποκινῶνται. χρὴ γὰρ τοὺς σύμπασι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ὅλῃ τῇ συνόδῳ προσκολλωμένους, μὴ μόνον τὴν οἰκείαν κατέχειν δικαίως καθέδραν, ἀλλ᾽ ἔτι μὴν τὰς τοιαύτας διοικήσεις κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ δοκοῦντας τοῖς ἰδίοις ὄχλοις ἀρκεῖσθαι, καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονοῦντας μὴ μόνον τὰς διοικήσεις ἀπολλύειν, ἀλλ᾽ ἔτι μὴν, ὡς εἶπον, καὶ τῶν ἰδίων τόπων ἀρχοντικῇ στερῆσαι ὡς ἀντάρτας δυναστείᾳ. Ονωρᾶτος καὶ Ουρβανὸς, ἐπίσκοποι εἶπον. Η μεγίστη πρόνοια τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης ταῖς πάντων διανοίαις ἐνεκαθέσθη, καὶ λογιζόμεθα ὀφείλειν τῇ πάντων ἀποκρίσει βεβαιωθῆναι τὴν ὑμετέραν ἐξακολούθησιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον, ἀρέσκει, ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

A Καὶ ὁ ϛʹ. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διορίζεται μήτε ἐν πόλει βραχείᾳ, μήτε ἐν κώμῃ καθίστασθαι ἐπίσκοπον. καὶ ὁ κανὼν δὲ οὗτος ἐν ταῖς παροικίαις φησὶ ταῖς παρὰ ἐπισκόπων κατεχομέναις μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ᾧ ἐξ ἀρχῆς διέφερεν ἡ παροικία. ἰθυντὰς δὲ καλεῖ τοὺς ἐπισκόπους, ὡς ἰθύνοντας τὸν λαὸν καὶ κατευθύνοντας πρὸς τὴν ὀρθὴν πορείαν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς. τοῦτο δὲ λέγουσιν ἐπειδὴ τινὲς τυραννίδος ἐπιτετυχηκότες, ἤγουν δυναστείας τινός, τὴν τῶν ἀδελφῶν, B τῶν ἐπισκόπων δηλαδή, κοινωνίαν ἀποστρέφονται. καὶ ὅταν ἀποφαυλισθῶσιν, ἀντὶ τοῦ ἀποδοκιμασθῶσι καὶ φανεροὶ γένωνται τὴν κακίαν, τότε ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσι δεσπότας, ὡς τάχα δίκαιον ἔχοντες ἐκ παλαιᾶς συνηθείας· τὴν δυναστείαν δὲ ὠνόμασε τυραννίδα, διὰ τὸ βίαιον. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων κενοδοξοῦντες, ἐπαιρόμενοι ἐκ μωρίας, κατεπαίρονται καὶ κατεξανίστανται τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, διεγείροντες τὰ πλήθη, ἀντὶ τοῦ ἐρεθίζοντες συμποσίοις καὶ κακοθελέσι συμβουλίαις ἰθυντὰς ἤτοι ἐπισκόπους ἑαυτοῖς τούτους C καθιστᾶν, ὡς τάχα τοῦτο δι' εὔνοιαν τὴν πρὸς αὐτοὺς ποιοῦντες, ἥτις εὔνοια, ἄτακτός ἐστιν. οὐ γὰρ εὐτάκτως οὐδὲ κανονικῶς γίνεται. τοῦτο δέ φησιν, ἐπισήμως κατέχομεν, ἀντὶ τοῦ γνωρίμως, καὶ φανερῶς κατέχομεν ἐν τῇ ἡμῶν διανοίᾳ εὐκταῖον, ἤγουν εὐχῆς ἄξιον ὥστε οὕτως γίνεσθαι. ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι πολλάκις τοιαύτας ὁρμὰς ἐκώλυσας μὴ προσδεχόμενος ταύτας. διὰ δὲ τινῶν κακοθελείαν καὶ τὰς φαύλας συμβουλὰς καὶ συμφωνίας, κυρωθήτω μὴ δέχεσθαι ἴδιον καθηγητὴν ἤγουν ἐπίσκοπον τοὺς ἐν παροικίᾳ D ὄντας, ἥτις ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ ὑπόκειται, καὶ οὐδέποτε ἴδιον ἐπίσκοπον ἔσχεν. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἐπιγονίου τὰ προειρημένα, ὁ Αὐρήλιος ἀπεκρίθη, τοῦτο τὸ εἰσαχθὲν δηλαδὴ καὶ πεποίηκα καὶ ποιεῖν ὁμολογῶ. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ὁμονοοῦντες τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν ἐξ ὧν ὥρμηνται δηλονότι· ἡ δὲ ὁμόνοια αὐτῶν ἀπάτη ἐστί. κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν καὶ κολακεύοντες, ἀντὶ τοῦ λόγοις ἀπατηλοῖς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἡδύνοντες, καὶ γαργαλίζοντες. τοῦτο δὲ ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων εἴληπται. τὰ γὰρ ζῶα καταψώμενα καὶ κνηθόμενα χερσὶν ἀνθρώπων, γαργαλίζονται,

SCHOL. BALS. Sextus quoque canon synodi Sardicensis decernit, neque in parua ciuitate, neq: in pago episcopum esse constituendum. Porrò hic quoque canon dicit, in parochiis, quæ ab episcopis tenētur, nō debere fieri episcopū, nisi ex mente episcopi, ad quem ab initio pertinebat parochia. Directores autē appellat episcopos, vt qui populum dirigant, & ad veram fidei viā virtutisque deducant. Hoc autem dicunt, quòd nonnulli tyrānidem assecuti, seu potentiam aliquam, fratrum, episcoporū scilicet, cōmunionem auersantur. Et quādo viles abiectiq; euaserint, siue reprobati fuerint, & eorū manifesta fuerit improbitas, quòd sibi dominium vendicāt, vt ex antiqua fortè consuetudine aliquod ius habentes: potentiam autem tyrannidē nominarunt propter violentiā. Multi autem presbyteri inani gloria incitati, & stultitia elati, aduersus proprios episcopos excitantur & insurgūt, populos cōmouentes conuiuiis & improbis consiliis, vt eos directorēs, id est episcopos, sibi cōstituant, tanquam hoc fortè propter beneuolentiā in eos faciētes, quæ est inordinata beneuolentia. Neq; enim ordinatè, neq; canonicè hoc fit. Hoc autē, inquit, insigniter obtinemus, pro eo quod est, prudēter, & apertè in nostra mēte, optandū, seu opinione dignum, vt sic fiat. Cuiusmodi autē est hoc? Quòd sæpe eiusmodi appetitiones prohibuisti, eas nō admittēs. Propter aliquorum autē improbitatem, maláq; cōsilia, & conuenta, cōfirmetur, nō admitti proprium institutorē, seu episcopum, ab iis qui sunt in parochia, quæ antiquo episcopo subiicitur, & nunquā habuit propriū episcopū. Cùm dixisset autē Epigon. ea quæ priùs dicta sunt, Aurelius respōdit, Hoc videlicet introductū & feci, & me facere profiteor. Sūt enim multi qui propriis populis cōsentiūt, à quibus scilicet sūt incitati. Eorū autem consensus fraus est. Titillantes aures, Grecè est, κνήθοντες τὰς ἀκοάς, id est, aures eorū confricantes, & adulantes. Id autem ex animalium translatione acceptum est. Animalia enim se hominum manibus affricantia titillantur & mansuescunt.

A Et per adulationem homines vitæ condemnatæ ad se attrahentes, vel potiùs inflati, & clericorum à cõsortio seu episcoporum conuentu scissos segregantes: qui quidem propriq populo confidentes, ipsique innitentes & confirmati, in quo scilicet constituti sunt episcopi, ad synodum venire recusant, licèt sæpe vocati. Quare autem venire recusant? Quia timent ne absurda sua facta conuincantur. Debemus ergo, inquit, si videatur, omnibus modis contendere, vt non solùm quæ sic malè sunt administrata & dispensata non seruent, & studere ne deinceps fiant, sed & ecclesias quæ ad eos malè deuenerunt, ab eis auferre, vt cum potestate apertè eiiciantur, & per primatum cathedras, seu patriarcharum, vel metropolitanorum, abigantur. Per primatum autẽ cathedram, episcopalem potentiam ostendit: æquum enim est, inquit, vt qui fratribus adhærent, qui scilicet synodo consentiunt, non solùm proprias sedes habeant, sed etiam eiusmodi diœceses possideant: ij autem qui concordiam & fraternam charitatem negligunt, vt qui proprios populos sibi sufficere existimant, à quibus electi sunt ad episcopatum, non solùm perdant diœceses in quibus fuerunt, sed etiam propriis locis priuentur, si vllos habeant, & ab eis exturbentur seculari potestate, vt insurrectores, vel vt qui manus contra erigunt, & canonibus & episcopis aduersantur. Ad hæc quidam dixerunt, quòd ipsa prouidentia omnium mentibus insedit, id est placuit, acquieuit: sedere enim quietem efficit. Synodus autem dixit, Placet.

CANON LVIII.

Quòd alieni clerici ab aliis episcopis nullo modo suscipiantur. Epigonius episcopus dixit, Id quod in multis synodis est constitutum, nunc etiam adhuc à vestra prudentia constitutum est, vt nullus episcopus alienum sibi clericũ vendicet præter sententiam proprij eius episcopi. Refero autem Iulianum ingratè in tot per meam paruitatem in eum congesta beneficia se gessisse,

καὶ χείρισθῆ γίνονται. διὰ τῆς κολακείας πρὸς ἑαυτοὺς ὑποσύροντες ἀνθρώπους κατεγνωσμένου βίου, μᾶλλον δὲ φυσιούμενοι, καὶ ἐκ τῆς συγκληρώσεως ταύτης, ἤγουν τῆς τῶν ἐπισκόπων ὁμηγύρεως, ἑαυτοὺς χωρίζοντες, οἵτινες θαῤῥοῦντες τῷ οἰκείῳ πλήθει, καὶ αὐτῷ ἐπιστηριζόμενοι καὶ δυναμούμενοι ἐν ᾧ κατέστησαν ἐπίσκοποι, παραιτοῦνται ἐλθεῖν εἰς σύνοδον, καίτοι πολλάκις κληθέντες. διὰ τί δὲ παραιτοῦνται ἐλθεῖν; ὅτι φοβοῦνται μὴ ἐλεγχθῶσι τὰ ἀτοπήματα αὐτῶν. ὀφείλομεν οὖν, φησὶν, ἐὰν πᾶσι δοκῇ, B πάντα τρόπον ἀγωνίσασθαι μὴ μόνον τὰ οὕτω κακῶς διοικηθέντα καὶ οἰκονομηθέντα μὴ φυλάξαι, σπουδάσαι δὲ μηκέτι γίνεσθαι τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας τὰς κακῶς περιελθούσας αὐτοῖς, ἀφελέσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ ἵνα μετ᾽ ἐξουσίας φανερῶς ἐκβάλλωνται, καὶ διὰ τῆς τῶν πρωτευόντων καθέδρας ἤτοι τῶν πατριαρχῶν ἢ τῶν μητροπολιτῶν ἐκδιώκωνται. διὰ δὲ τῆς καθέδρας τῶν πρωτευόντων, τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν ἐνέφηνεν. ἐνδέχεται γάρ φησι τοὺς προσκολλωμένους τοῖς ἀδελφοῖς, τοὺς ὁμόφρονας δηλαδὴ πάσῃ τῇ συνόδῳ, μὴ μόνον τοὺς οἰκείους C θρόνους ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὰς τοιαύτας διοικήσεις κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ καταφρονοῦντας τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ὡς δοκοῦντας ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ὄχλοις παρ᾽ ὧν ἐπελέγησαν εἰς ἐπισκοπὴν, μὴ μόνον τὰς διοικήσεις ἐν αἷς γεγόνασιν ἐπίσκοποι, ἀπολλύειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων τόπων στερεῖσθαι εἴ τινας εἶχον οἰκίας ἐκεῖθεν ὄντες, ἐκδιωκομένους ἐξ αὐτῶν ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ ὡς ἀντάρτας, ἤτοι ὡς ἀνταίροντας χεῖρας καὶ ἐναντιουμένους τοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἐπισκόποις. πρὸς ταῦτα, τινὲς μὲν εἶπον ὅτι ἡ πρόνοια αὕτη ταῖς D πάντων διανοίαις ἐνεκαθέσθη, αὐτὸ τοῦ, ἤρεσεν, ἀνεπαύθη. ἀνάπαυσιν γὰρ τὸ καθῆσθαι ποιεῖ. ἡ δὲ σύνοδος εἶπεν, ἀρέσκει.

Κανὼν νη΄.

Περὶ τοῦ, ἀλλοτρίους κληρικοὺς μηδαμῶς παρὰ ἑτέρων ὑποδέχεσθαι ἐπισκόπων. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν πολλαῖς συνόδοις τοῦτο ὡρισθὲν, καὶ νῦν ἔτι μὴν ἐκ τῆς ὑμετέρας βεβαιωθὲν συνέσεως, μακαριώτατοι ἀδελφοὶ, ὥστε μηδένα ἐπίσκοπον ἰδιοποιεῖσθαι ἀλλότριον κληρικὸν, παρὰ τὴν κρίσιν τοῦ προτέρου αὐτοῦ ἐπισκόπου. ἀναφέρω δὲ Ἰουλιανὸν ἀχαρίστως ἐνεχθέντα περὶ τὰς διὰ τῆς ἐμῆς βραχύτητος εἰς αὐτὸν σωρευθείσας τοσαύτας τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας,

καὶ οὕτως προπετῶς καὶ τολμηρῶς διαγενόμενον, ὥστε τὸν ἀπὸ νηπίας ἡλικίας ὑπ' ἐμοῦ βαπτισθέντα, τὸν καὶ διὰ πολλὴν ἔνδειαν ἐξ αὐτοῦ παρατεθέντα μοι, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξ ἐμοῦ τραφέντα καὶ αὐξηθέντα, τόν, ὡς εἶπον, ἐν τῇ ἐμῇ ἐκκλησίᾳ τῇ χειρὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος βαπτισθέντα, καὶ δεικνύμενον ἐν τῇ τῶν Μαπαλιτῶν παροικίᾳ ἀναγνώστην γενόμενον, καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖσε ἀναγινώσκοντα· τοῦτον οὐκ οἶδα ποίᾳ καταφρονήσει τῆς ἐμῆς μετριότητος ἀφαρπάσαι τὸν αὐτὸν Ἰουλιανόν, καὶ λέγειν πολίτην τοῦ διαφέροντος αὐτῷ Βαζαριτανοῦ τόπου, καὶ παρὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τούτῳ κατακεχρῆσθαι. καὶ γὰρ καὶ διάκονον τοῦτον ἐχειροτόνησεν. τοῦτο εἰ ἔξεστιν, γνωσθῇ ὑμῖν ἡ τοιαύτη ἄδεια, μακαριώτατοι ἀδελφοί. Εἰ δὲ μήγε, ὃ οὕτως ἀναιδὲς κωλυθῇ, ἵνα μὴ ὁ λεχθεὶς Ἰουλιανὸς ἐπικοινωνῇ ἀλλοτρίοις. Νουμίδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν μὴ ἐρωτηθείσης μηδὲ αἰτηθείσης τῆς σῆς ἀξίας φανείη τοῦτο πράξας Ἰουλιανός, κρίνομεν πάντες ἀδίκως γενόμενον καὶ μὴ ἀξίως· διὸ εἰ μὴ ὁ αὐτὸς Ἰουλιανὸς διορθώσηται τὴν οἰκείαν πλάνην, καὶ μετὰ ἀποθεραπεύσεως τῷ ὑμετέρῳ λαῷ τὸν αὐτὸν ἀποκαταστήσῃ κληρικόν, ὃν ἐτόλμησεν χειροτονῆσαι, κατὰ τῶν ὁρισθέντων τῇ συνόδῳ πράττων, καὶ χωρισθεὶς ἀφ' ἡμῶν τῆς οἰκείας μονοτονίας ἀπενέγκοι τὴν κρίσιν. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὁ κατὰ τὴν καίρον πατήρ, καὶ αὐτῇ τῇ προκοπῇ ἀρχαιότατος καὶ ἐπαινετὸς ἀνὴρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Βίκτωρ, τὴν αἴτησιν ταύτην γενικὴν βούλεται ἐπὶ πᾶσιν ἐκπληρωθῆναι.

A *& tam temere & confidenter versatum esse, vt qui à tenera ætate à me baptizatus est, & qui propter multam inopiam mihi ab ipso adiectus est, & multis annis à me nutritus & auctus est, qui, vt dixi, in mea ecclesia, meæ mediocritatis manu baptizatus est, & in Mapalitanorum parochia lector factus est, & duobus iã annis illic legit: eum nescio quonã meæ mediocritatis contẽptu surripuit ipse Iulianus, & dicit eum esse ciuem loci Basaritani ad eum pertinẽtis, eóque præter meam sententiã vsus est. Eum enim diaconũ ordinauit. Hoc si licet, à vobis* B *decernatur eiusmodi facultas, beatissimi fratres. Sin minus, id quod est adeò impudens, probibeatur, ne dictus Iulianus aliena participet. Numedius episcopus dixit, Si nõ rogata tua dignitate hoc fecisse Iulianum appareat, iudicamus omnes id iniustè indignéque factũ esse. Quare nisi ipse Iulianus propriũ errorem correxerit, & cũ satisfactione vestro populo eundem clericũ restituerit quem ausus est ordinare, nõ faciens conuenienter ei quod synodo constitutũ est, & à nobis separatus, suæ peruicaciæ iudicium referet. Epigonius episcopus dixit, Qui ætate pater est, & ipso est profectu antiquissimus* C *laudabilis vir frater, & noster in sacris comminister Victor generalem hanc petitionem vult in omnibus effici.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιγόνιος ἐδέξατο νεανίσκον τινὰ πένητα ἐξ ἀποστολῆς τινὸς ἐπισκόπου Ἰουλιανοῦ καλουμένου, ὄντα ἀπὸ τόπου λεγομένου Βαζαριτανοῦ, καὶ ὑποκειμένου τῇ ἐνορίᾳ αὐτοῦ τοῦ Ἰουλιανοῦ· καὶ ἐβάπτισεν αὐτὸν καὶ ἀνέθρεψε καὶ ἀναγνώστην ἐχειροτόνησεν, εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν παροικίαν τῶν Μαμπαλιτῶν. ὅτι δὲ μετὰ δύο ἔτη τῆς κληρώσεως τούτου ἥρπασεν αὐτὸν ὁ Ἰουλιανός, καὶ παρὰ γνώμην τοῦ Ἐπιγονίου διάκονον ἐχειροτόνησεν, ἀνήνεγκε τοῦτο αὐτὸ ὁ Ἐπιγόνιος τῇ συνόδῳ· καὶ εἶπεν ὅτι καὶ ἄλλαι σύνοδοι ὥρισαν μὴ δέχεσθαι ἐπίσκοπον ἀλλότριον κληρικὸν παρὰ γνώμην τοῦ κληρώσαντος αὐτὸν ἐπισκόπου. ἀλλὰ καὶ νῦν παρ' ἡμῶν ἐβεβαιώθη τοῦτο αὐτό. ἀναφέρω οὖν τὴν γενομένην πρὸς ἐμὲ καταφρόνησιν παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ εὐεργετηθέντος ὑπ' ἐμοῦ, καὶ ζητῶ διορθωθῆναι τὸ παρὰ τούτου τολμηθέν.

SCH. BALS. Episcopus Epigonius pauperẽ quẽdã adolescentulũ suscepit, qui erat ex loco qui dicitur Bazaritanus, qui erat subiectus regioni ipsius Iuliani: & ipsũ baptizauit, & educauit, & lectorẽ ordinauit in parochia Masalitarũ quę ei suberat. Quia autẽ post duos eius vocationis annos eũ rapuit Iulianus: & præter Epigonij mentẽ diaconũ ordinauit, hoc E- D pigonius ad synodũ retulit, & dixit, quòd aliæ quoque synodi decreuerunt vt episcopus alienum clericum non admittat præter mentẽ episcopi qui eum clericum effecit: sed etiam hoc ipsum quoq; nũc à vobis confirmetur. Refero ergo contemptum in me factum à Iuliano, qui à me beneficio affectus est, & quæro id corrigi quod ab eo cõfidenter cœptum est.

A Dixit ergo Numidius, quòd si te non permittente fecit hoc Iulianus, iniustum est: & si proprium errorem non corrigat, & clericum restituat, à nobis separabitur: & ex sua obstinatione seu impudentia condemnationem suscipiet. Epigonius autem dixit, quòd, qui ætate pater, & prouectu est antiquissimus Victor, vult hanc fieri generalem petitionem, scilicet vt hoc non aduersus solum Iulianum dicatur, sed communiter aduersus omnes qui alienos sibi clericos vendicant. Ac præsens
B quidem canon dicit Iulianum à fraternitate separandum, & obstinationis condemnationem relaturum. Tu autem lege xxvj. cap. primi tit. præsentis operis, & canones qui in ipso sunt: præcipuè autem canones synodi in Trullo. Multum autem agitatum est in Constantinopolitanorum ecclesiæ synodo, an diuini canones qui statuunt non suscipere debere episcopos aliarum regionum clericos, exaudiantur etiã in laicos, & prohibeatur fortasse Athyræ episcopus aliquem ordinare laicum, qui sit ex regione Sylem-
C briæ episcopi, & eius canoni pœnisque subiectus sit, & reputetur esse vnus ex eius ouili. Dicebant enim nõnulli, quòd ex præsenti canone qui dicit dixisse Epigonium se à Iuliano missũ suscepisse laicũ, qui erat eius ciuis, & cum in sua diœcesi clericum ordinasse: & ex eo quòd hoc prætextu vteretur Iulianus, cum à se iure fuisse ordinatum diaconum, vt qui à sua Bazaritarum regione excesserit, ostenditur, quòd nec alterius regionis clericum potest episcopus ordi-
D nare præter episcopi qui eũ obtinet, sententiam. Tanquã enim esset prohibita, quæ ab Epigonio facta erat ordinatio in eum qui ab illo fuerat educatus, quòd esset ipse alterius regionis, adiecit Epigonius, se Iuliani volũtate eũ accepisse de quo agebatur, & propterea nec existimari debere eũ esse illius diœcesis: & disceptabãt eũ rectè à Iuliano fuisse ordinatũ diaconum, vt qui esset ex eius diœcesi, & eius ciuis reputaretur:

A εἶπεν οὖν ὁ Νουμήδιος, ὅτι ἐὰν σοῦ μὴ παραχωρήσαντος ὁ Ἰουλιανὸς ἔπραξε τοῦτο, ἄδικόν ἐστι· καὶ εἰ μὴ διορθώσεται τὴν οἰκείαν πλάνην, καὶ ἀποκαταστήσει τὸν κληρικὸν, χωρισθήσεται ἐφ' ἡμῶν, καὶ ὑποστήσεται τὴν κατάκρισιν ἐκ τῆς οἰκείας μονοτονίας ἤγουν ἀναισχυντίας. ὁ δὲ Ἐπιγόνιος ἔφησεν ὅτι ὁ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ γῆρας πατὴρ καὶ τῇ προκοπῇ τοῦ χρόνου ἀρχαιότατος Βίκτωρ, βούλεται γενικὴν γενέσθαι τὴν αἴτησιν ταύτην, ἤγουν μὴ κατὰ μόνου τοῦ Ἰουλιανοῦ ταῦτα ἐκφωνηθῆναι, ἀλλὰ κατὰ πάντων κοινῶς τῶν
B ἀλλοτρίους κληρικοὺς σφετεριζομένων. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν, χωρίζεσθαί φησι τὸν Ἰουλιανὸν ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος, καὶ μονοτονίας ἀποίσεσθαι κατάκρισιν. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ κϛʹ. κεφάλαιον τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ κανόνας· ἐξαιρέτως δὲ τοὺς κανόνας τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. γίνωσκε δὲ ὅτι λόγος ἐγένετο πολλάκις πολὺς παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, εἰ τὰ τῶν θείων κανόνων τῶν διοριζομένων μὴ δέχεσθαί τινας ἐπισκόπους ἀλλοτρίων ἐνοριῶν κληρικοὺς, ἐξακούονται καὶ εἰς λαϊκοὺς· καὶ
C κωλύεται τυχὸν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθύρας, χειροτονῆσαι λαϊκόν τινα ἀπὸ τῆς ἐνορίας ὄντα τοῦ Σηλυμβρίας, καὶ ὑποκείμενον τῷ κανόνι καὶ τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτοῦ, καὶ λογιζόμενον ἕνα τῶν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ. εἶπον γὰρ τινες ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, διαλαμβάνοντος εἰπεῖν τὸν Ἐπιγόνιον ἐξ ἀποστολῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ παραλαβεῖν τὸν λαϊκὸν πολίτην ὄντα τούτου, καὶ χειροτονῆσαι αὐτὸν εἰς οἰκείαν ἐνορίαν κληρικὸν, καὶ ἀπὸ τοῦ προφασίζεσθαι τὸν Ἰουλιανὸν εὐλόγως ὑπ' αὐτοῦ τοῦτον χειροτονηθῆναι διάκονον, ὡς
D ὡρμημένον ἀπὸ τῆς ἐνορίας αὐτοῦ τῆς τῶν Βαζαριτανῶν, παρίσταται ὅτι οὐδὲ λαϊκὸν ἑτέρας ἐνορίας δύναται ἐπίσκοπος χειροτονῆσαι παρὰ γνώμην τοῦ ἔχοντος τοῦτον ἐπισκόπου. ὡς γὰρ οὔσης κεκωλυμένης τῆς παρὰ τοῦ Ἐπιγονίου γενομένης χειροτονίας, εἰς τὸν ὑπ' ἐκείνου ἀνατραφέντα, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀλλοτρίας ἐνορίας, προσέθετο ὁ Ἐπιγόνιος, κατὰ γνώμην τοῦ Ἰουλιανοῦ παραλαβεῖν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ λογίζεσθαι τῆς ἐνορίας ἐκείνου εἶναι τοῦτον· καὶ ἐδικαιολογοῦντο, καλῶς παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ χειροτονηθῆναι τὸν τοιοῦτον διάκονον, ὡς ἀπὸ τῆς ἐνορίας ὄντα αὐτοῦ, καὶ πολίτην τούτου λογιζόμενον,

καὶ ἐπεὶ

καὶ οὐδὲ πρὸς τὸν Ἐπιγόνιον ἀντεστράφη, εἰ μὴ A ἔφθασεν ἀπὸ τῆς ἐνορίας αὐτοῦ τοῦτον ἀποξενῶσαι, καὶ ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν Ἐπιγόνιον. καὶ αὐτοὶ μὲν εἶπον ταῦτα, καλῶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. σὺ δὲ ἔχε ἐπὶ μνήμης τὴν συνοδικὴν σημείωσιν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, τάδε πρὸς ἔπος διαλαμβάνουσαν. μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡμέρα πρώτῃ ἰνδικτιῶνος δ'. προκαθημένου τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ ἐν τοῖς Ἀλεξιακοῖς κατηχουμενείοις, συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ αὐτοῦ ἱε- B ρωτάτων ἀρχιερέων, Στεφάνου Καισαρείας, Νικολάου Ἐφέσου, Μιχαὴλ Ἡρακλείας, Ἰωάννου Κυζίκου, Λέοντος Ἀμασείας, Νικήτου Μελιτηνῆς, Βασιλείου Νεοκαισαρείας, Λουκᾶ Μοκησοῦ, Ἰωάννου Κρήτης, Λέοντος Ἀδριανουπόλεως, Κωνσταντίνου Εὐχαΐτων, Γεωργίου Ἀλανείας, Θεοδώρου Μηθύμνης, Ἰωάννου Βιζύης, καὶ Ῥωμανοῦ Ἄπρω, παρισταμένων καὶ θεοφιλεστάτων δεσποτικῶν ἀρχόντων· ὅρια πατέρων μὴ ὑπερβαίνειν ἃ καλῶς οὗτοι καὶ μετὰ δεούσης δοκιμασίας ἀρχῆθεν ἐξέθεντο· ἀλλὰ μηδὲ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα καθάλλεσθαι, C καὶ θριγγίον ὑπερπηδᾶν, διαιρετικὸν ὀθνείων τε καὶ οἰκείων δικαίων, ἐκκλησιαστικὸν δόγμα καὶ νόμος θεῖος ἀνέκαθεν κείμενος. ἔδει μὲν οὖν τοὺς μὴ ἀγνοεῖν τοὺς τῶν ἁπανταχοῦ διακειμένων προϊσταμένους ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἐπάγγελμα ἔχοντας συντήρησιν θεσπισμάτων κανονικῶν καὶ νομικῶν διαταγμάτων· καὶ μέντοι καὶ ἐμμένειν τούτοις ὀφείλοντας, καὶ τῶν οἰκείων μὲν δικαίων ἀντέχεσθαι, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι. ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅτι παθόντες τινὲς τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων, οἱ καὶ μάλιστα ἔγγιστα τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων τοὺς ἀρχιερατικοὺς θρόνους ἔλαχον, ἀσυ- D τηρήτως ποιοῦντες χειροτονίας διακόνων καὶ ἱερέων μὴ ὑποκειμένων τῇ ὑπ' αὐτοὺς ἐξουσίᾳ, πολλάκις ἑάλωσαν, οἳ καὶ περὶ τούτου προσαγγελθέντες καὶ παρὰ τοῦ ἡμῶν ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, καὶ παρεγγυηθέντες παύσασθαι τοῦ τοιαῦτα ποιεῖν ἀκανόνιστα, φαμὲν δὴ τοῦ χειροτονεῖν ὑπερορίας, καὶ τοὺς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας εἰς αὐτοὺς ἀφιγμένους αὐτοποστόλως οὕτω χειροθετεῖν, ἀμνησίᾳ τῶν αὐτοῖς περὶ τούτου παρηγγελμένων οὐκ ἐπαύσαντο τέως μέχρι δηλαδὴ καὶ τήμερον. ἐπεὶ τοίνυν ἀνηνέχθη καὶ τῇ ἡμῶν μετριότητι παρὰ τοῦ ἡμετέρου θεοφιλεστάτου

A & nec ad Epigonium reuersus esset, nisi Iulianus eum priùs à sua regione abalienasset, externúmque fecisset, & ad Epigonium misisset. Tu autem habe in memoria synodalẽ declarationem sanctissimi patriarchæ domini Michaëlis, qui fuit philosophorum summus: quæ hæc ad verbum continet: Mense Nouembri, die primo, indict. iiij. præsidente sanctissimo domino nostro & vniuersali patriarcha domino Michaele in Alexiacis catechumenis, cum magna eius sanctitate vnà assidenti- B bus sanctissimis antistitibus, Stephano Cæsareæ, Nicolao Ephesi, Michaele Heracleę, Ioãne Cyzici, Leone Amaseæ, Niceta Melitenes, Basilio Neocęsareæ, Luca Moceso, Ioanne Cretæ, Leone Adrianipolis, Constantino Euchaitarum, Georgio Alaniæ, Theodoro Methymnes, Ioanne Bizyes & Romani Apro, præsentibus etiam dominicis magistratibus: Patrum terminos non transgredi, quos ij pulchrè & cum ea qua par est disquisitione ab initio posuerunt, sed nec fossas, nec vallum C transilire qui externa à suis iuribus diuidit, decretum est ecclesiasticum, & lex diuina multis antè seculis statuta. Oportebat ergo hoc non ignorare, eos qui ecclesiis præsunt, quæ vbique sitæ sunt, & qui synodalia decreta legúmque constitutiones se seruaturos profitentur, & debent in eis permanere, & propria quidem iura retinere, ab alienis autem abstinere: sed nescio quanam ratione quidam sanctiss. antistites, qui etiã proximè hanc vrbem Imperial. sedes episcopales sortiti sunt, diaconorum D & sacerdotum suis diœcesibus non subiectorum ordinationes, citra vllam obseruationem facere deprehensi sunt. qui etiam de eo quod à sanctissimo patriarcha nostro domino Luca annunciatum est, & admoniti vt hæc contra canones facere desinerent, extra, inquam, suæ regionis limites ordinare, & iis qui ex aliena regione ad se veniunt tam liberè manus imponere, obliuione earum quæ antè factę erant declarationum, non cessauerunt imponere vsque in hodiernum diem. Quia autem nostrę mediocritati à nostro pio

Chartophylace renunciatum est, A multos ex nostra regione preter eius voluntatem ad episcopos & archiepiscopos qui sunt circum circa magnam hanc ciuitatem, accedentes, sacerdotali munere ab eis dignos haberi: deinde rursus reuerti ad hanc nostram regionem, cum literis fortè commendatitiis: quid sibi agendum sit in iis, à nostra intelligere mediocritate postulauit. Dixit enim se non parum dubitare, ne ipse alienis fortè iudiciis communicet, permittens eos ad sacra admitti, quos ipse non examinauit, de quibus nec B testes, vt ipsi mos est, adstantes interrogauit, nec, an præfinitos annos nati sint, certior factus est, nec eorum vitam examinauit, nec fides sibi facta est ex scripto eorum testimonio, qui illos secundùm spiritum pepererunt, eos esse sua professione dignos, idque cùm sæpe in nõnullis manifestè aduersetur aspectus, quod ad annorum complementum attinet, & qui xxx. annos natus esse deberet, ab eo tempore longè absit, corporis constitutione, qua cernitur, etiam apertè te- C stante, ipsáque barbæ raritate, cùm in aliis quidem pili nullo modo appareant, in aliis verò breuis & multò minor quàm triginta annorum pilos esse oporteat. Hæc dicens, etiam ei occurrentem dubitationem non esse iniustam factis ipsis ostendit, nostræ mediocritati synodicè hodie præsidenti, duos vel tres, qui hoc erant aspectu & constitutione, & ad sacros ordines promoti erant, exhibens, hos quidem à Dei amantissimo Derci episcopo: illos D verò à Dei amantibus episcopis Præneti & Chalcidis: & dicens alios à diuersis sic ordinatos hîc esse & versari, & velle vti sacerdotes sacra celebrare. Hanc ergo religiosissimi nostri Chartophylacis quæsitu dignam propositionem, nec nostra mediocritas volens insolutam relinquere, communiter considerandam diuinæ & sacræ, quæ hîc agit, fraternitati permisit. Ergo & de proposito disceptare volentes, priùs vt discernatur petiuimus, quænam sunt Antistitum qui sunt vbique, communia munia, & quæ sunt specialia,

Χαρτοφύλακος, πολλούς τινας τοὺς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας παρὰ γνώμην αὐτοῦ πρὸς τοὺς περὶ ταυτηνὶ τῆς μεγαλοπόλεως ἀπερχομένους ἐπισκόπους τε καὶ ἀρχιεπισκόπους, ἱερατικοῦ παρ' αὐτῶν ἀξιοῦσθαι χειρίσματος· εἶτ' αὖθις ἐπαναστρέφειν εἰς τήνδε τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνορίαν, μετὰ δὴ τάχα καὶ γραμμάτων συστατικῶν, τί ποιητέον αὐτῷ ἐπὶ τούτοις ἐζήτει μαθεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος. ἀμφιβάλλειν γὰρ οὐ μικρῶς ἔφασκε μήποτε κρίμασιν ἀλλοτρίοις ἐκκοινωνοίη, παραχωρῶν ἱερᾶσθαι οὓς αὐτὸς οὐκ ἐξήτασε, περὶ ὧν οὔτε μαρτύρων ὡς ἔθος αὐτῷ παραστάντων, ἐπύθετο. καὶ εἰ χρόνων εἶεν τῶν ὡρισμένων πεπληροφόρηται, οὔτε δοκιμασίαν περὶ τοῦ βίου τούτων πεποίηται, καὶ τὸ πιστὸν τοῦ ἀξίους εἶναι τοῦ ἐπαγγέλματος ἐκ τῆς ἐνυπογράφου μαρτυρίας τῶν κατὰ πνεῦμα τούτους ὠδινησάντων παρείληφε. καὶ ταῦτα πολλάκις ἐπί τινων προφανῶς ἐναντιουμένης τῆς ὄψεως, περὶ τὸ τῶν χρόνων τέως ἐντελὲς καὶ τὸ τριακοντούτην εἶναι ὀφειλόντα, πολλῷ τῆς τοιαύτης λείπεσθαι προθεσμίας, προσμαρτυρούσης προδήλως ἔκ τε τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ σώματος φαινομένης ἀτελοῦς καταστάσεως, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ πώγωνος ἔτι ψιλώσεως· ἐφ' ὧν μὲν, οὐδ' ὅλως φαινομένης ἐπὶ τούτου τριχώσεως, ἐφ' ὧν δὲ βραχείας πάνυ καὶ ἐνδεεστέρας πολλῷ τοῦ προσήκοντος τριακοντούτῃ πωγωνίτῃ τριχώματος. ταῦτα λέγων, καὶ τὴν ὑφέρπουσαν τοῦτον ἀμφιβολίαν καὶ ἀπορίαν ὡς οὐκ ἀνεύλογον ἐξ ἔργων αὐτῶν παρεδήλωσε, παραστησάμενος τῇ ἡμῶν μετριότητι συνοδικῶς προκαθημένῃ τὴν σήμερον, δύο καὶ τρεῖς οὕτως ἔχοντας ὄψεώς τε καὶ καταστάσεως, καὶ εἰς ἱερατικὸν προβιβασθέντας βαθμόν· ὃν μὲν παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Δέρκου, οὓς δὲ παρὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων τοῦ τε Περαμένου καὶ τοῦ Χαλκηδόνος, καὶ ἄλλους δὲ παρὰ διαφόρων οὕτω κεχειροτονημένους φάμενος εἶναι, καὶ διατρίβειν ἐνταῦθα καὶ ἱερουργεῖν ἐθέλειν ὡς ἱερεῖς. τὸ γοῦν τοιοῦτον τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν Χαρτοφύλακος ἀξιοζήτητον πρόβλημα οὐδὲ ἡ μετριότης ἡμῶν καταλιπεῖν ἐθέλουσα ἄλυτον, ἐπὶ κοινοῦ συνδιασκεψαμένῃ τῇ ἐνδημούσῃ θείᾳ καὶ ἱερᾷ ἐπέτρεψεν ἀδελφότητι. τοίνυν καὶ περὶ τοῦ προκειμένου διαγνωματεῦσαι θέλοντες, διευκρινηθῆναι πρότερον ἐζητήσαμεν, τίνα μὲν τὰ τῶν ἁπανταχῆ ἀρχιερέων εἰσὶ κοινότερα ἐνεργήματα, τίνα δὲ ἰδικώτερα,

τοῦτέστι, ποῖα μὲν οἱ ἐγχώριοι τῶν ἀρχιερέων οὐ κωλύονται διαπράττεσθαι ἐπὶ τοῖς ὁθενδήποτε σφίσι προσερχομένοις· τίνα δὲ ἀπείργονται ποιεῖν ὑπερόρια. καὶ ἐπεὶ τὰ περὶ τούτων φυλλοκρινοῦντες, ἐφεύρομεν, τὸ μὲν, ἀμυήτους τὸν περὶ πίστεως λόγον διδάσκειν καὶ κατηχεῖν, εἶθ' οὕτω καὶ φωτίσματος ἀξιοῦν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν θείων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων μεταλήψεως μεταδιδόναι τοῖς ἐξ οἱασοῦν ἐνορίας πιστοῖς, ἐνέργημα εἶναι τῶν κοινότερον διεγνώκειμεν ἐπί τε τῶν ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας ὡρμημένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐρχομένων· χειροθεσίας δὲ ἱερατικῆς ἀξιοῦν, οὐ τοὺς ἁπανταχόθεν ἐρχομένους, ἀλλ' ἢ μόνους τοὺς ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας ἐπὶ ἑκάστῳ ἀρχιερεῖ κεκανόνισται, ἵνα μὴ τὸ ἄτακτον τούτοις καὶ στασιῶδες ἐμπολιτεύοιτο, ἐξ ὧν τὸ εὔτακτον καὶ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ὀφείλεται κανονίζεσθαι. ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα ζητήσαντες εὕρομεν, τὸ μὲν χαλεπὸν τῶν προκεχειροτονηκότων καταψηφίσασθαι, καὶ ἀκυρῶσαι τὰς ἤδη σφίσι προτετελεσμένας ἱερατικὰς ἐνεργείας, καὶ εἴτε ἀφορισμῷ τοὺς χειροθετήσαντας καθυποβάλλειν, εἴτε τοὺς χειροτονηθέντας τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἀπογυμνῶσαι, σκληρόν τι καὶ ἀπηνὲς ὅλως ἐλογισάμεθα· τὸ δὲ οὐκ ἔτι ἀνέχεσθαι τῶν ἐπὶ κρίματι σφετέρῳ τὰ τοιαῦτα διαπραξαμένων παράλογα, καὶ τὰ μὲν προτετυγμένα, φιλανθρώπως παραδραμεῖν, τὸ δὲ μέλλον ἐπιδιορθωτικῶς ἀσφαλίσασθαι, ἅτε κοινῇ συμφέρον καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς, ἐπεκρίναμεν, λοιπὸν καὶ ὁμοφρονοῦντες ἀποφαινόμεθα ἅπαντες, μηκέτι τὸ ἀπὸ τοῦδε τολμῆσαι τινὰ τῶν πλησιοχώρων, εἴτε καὶ πορρωτέρων ἀρχιερέων τῶν τε ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου τῶν τε ἐξ ἑτέρας, χεῖρα τελεσικὴν ἐπιθεῖναι ἐπί τινι τῶν τῆς ὑπὸ τὴν βασιλίδα ταύτην καὶ μεγαλόπολιν ὄντων ἐνορίας, καὶ οἱουδήτινος αὐτὸν ἀξιῶσαι τῶν ἱερωμένων τόπου τε καὶ βαθμοῦ, ἀλλ' ἕκαστον εἰδέναι τὰ ἑαυτοῦ δίκαια, καὶ τούτοις ἀρκεῖσθαι καὶ μόνοις. τῶν δ' ἄλλοις ἀνηκόντων ἀρχιερατικῶν δικαίων μὴ κατεπεμβαίνειν ἀναιδῶς, καὶ τὸ ὅλον καταφρονητικῶς εἰδέναι ὀφειλόντων, τῶν ἀθετῆσαι τολμησόντων τὰ οὕτω κανονικῶς παρ' ἡμῶν διατεταγμένα,

A id est, quænam eiusdem regionis episcopi peragere non prohibentur in iis qui ad illos vndecunque accedunt, & quænam extra suæ diœcesis terminos facere prohibentur: deinde de ea re sententiam ferre cupientes inuenimus, eos quidem qui mysteriis non sunt initiati, fidei rationem docere, & catechizare: deinde sic etiam illuminatione dignari, ac diuina etiam & viuifica mysteria impertire fidelibus qui sunt ex quacunque regione, hoc esse commune officium iudicauimus, & in iis qui ex
B propria regione accedunt, & iis etiam qui ex aliena regione veniunt. Manus autem imponere, & sacros ordines conferre, non iis qui vndequaque veniunt, sed iis solis qui sunt eius diœcesis, vnicuique Antistiti canone cautum est, ne inter eos confusio seditióque versetur à quibus & ordo & pacis bonum aliis quoque certa debet regula tradi. Quoniam ergo hæc quæsita sic inuenimus, eos quidem qui antè fuerunt, propemodum condemnare, & sacerdotalia munera quæ iam obierunt, infirmare,
C & vel eos qui ordinarunt, segregationi subiicere, vel eos qui ordinati sunt, sacerdotali nudare dignitate, durum animo & inhumanum existimauimus: sed eos non ampliùs ferre, qui in nostrum præiudicium tam à ratione aliena fecerunt, & quæ priùs quidem facta sunt, humanè transmittere, id autem quod futurum est corrigendo tutũ reddere, vt quod nobis ipsísque conferat, censuimus: & deinceps vnanimes omnes pronunciamus, ne quis deinceps ex finitimis audeat Antistitibus, nec ex vlterioribus,
D siue ex nostra sint, siue ex aliena synodo, manum sacros ordines conferentem imponere alicui eorum qui sunt huius Imperatoriæ & magnæ ciuitatis diœcesis, nec vllo sacratorum loco & gradu eos dignos iudicare, sed sciat vnusquisque sua iura, & iis vel solis sit contentus. Episcopalia autem iura, quæ ad alios pertinent, ne impudenter & omnino contemptim inuadant, debentibus scire iis qui quæ à nobis sic canonicè constituta sunt, infirmare & negligere ausi fuerint,

& iis etiam qui ad eos accedunt, & A sacerdotio digni habiti sunt: quòd ij quidem, qui præter canones ordinati sunt, hîc nullum munus sacerdotale exercebunt: sed in illis regionibus securè sacra celebrabunt, in quibus etiam sacerdotij vnctionem acceperunt: qui autem ordinauerunt, ex quacunque sint synodo, non celebrandorum sacrorum pœnæ erunt deinceps obnoxij, vt qui nec post primam vel secundam admonitionem (primam autem dicimus, quæ à sanctissimo nostro prædecessore domino Luca synodaliter B de eo facta est, denunciationem) ab ea actione canonibus repugnante seiungi voluerint. Quocirca etiam cautum est hanc emitti & dari declarationem. Segregationis autem pœnam ei imponimus, qui primus contra has canonicas ordinationes facientium, hæc à nobis definita cognouerit: nisi ea etiam finitimis suis Antistitibus tradiderit, & quæ decreta sunt, iis qui ignorãt nota fecerit. Quæ quidem in omnibus regionibus, quæ sunt sub sanctissimis vbique ecclesiis, vel metropolibus, ar- C chiepiscopatibus, & episcopatibus, exercebuntur, & immutabilia permanebunt. Et nemo eorum qui deinceps sunt sacrandi, ad alium Antistitem vltra regionem accedet, & ab illo sacerdotali vnctione dignus iudicabitur. Deinceps enim abhinc erunt obnoxij vtrique, tam qui ordinauit Antistes, quàm qui ordinatus est sacerdos, iis quæ de his iam priùs synodaliter statuimus. Ne autem sit prætextus, isque satis elegans, iis qui nolunt hîc ordinari, ad religiosum nostrum Chartophy- D lacem accedentibus, quòd maiorem fortè subeant innouationem, quàm olim dari fuerit consuetudo, ei quoque rei à nostra mediocritate hodie prouisum est. Cautum est enim, ne antiqua in iis consuetudo transiliatur: sed illa sola dentur episcopi ministris & religiosissimo huius temporis Chartophylaci, quæ ab iis qui ordinantur, iam olim dari consueuêre.

A ἀλλὰ καὶ τῶν προσερχομένων αὐτοῖς, καὶ ἱερωσύνης ἀξιουμένων, ὡς οὗτοι μὲν ὡς παρὰ κανόνα χειροτονηθέντες, οὐδὲν ἱερατικὸν λειτούργημα ἐνταῦθα διενεργήσουσιν, ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἐνορίαις ἀδεῶς ἱεράσονται, ἐν αἷς καὶ τὸ χρίσμα τῆς ἱερωσύνης ἐδέξαντο. οἱ δὲ χειροτονήσαντες, ἐξ οἵας ἂν εἶεν συνόδου, ἀλειτουργησίας ἐπιτιμίῳ ἀπεντεῦθεν ἔσονται ὑποκείμενοι, ὡς μηδὲ μετὰ πρώτην ἢ δευτέραν παραίνεσιν (πρώτην δὲ φαμὲν τὴν καὶ παρὰ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἁγιωτάτου κυροῦ Λουκᾶ συνοδικῶς περὶ τούτου B γενομένην ἔγγραφον ἐπιφώνησιν) ἀπέχεσθαι τῆς τοιαύτης ἀκανονίστου θελήσαντες πράξεως. διὸ καὶ τετύπωται προεκβληθῆναι καὶ δοθῆναι τὴν τοιαύτην σημείωσιν· ἀφορισμοῦ δὲ προσεπιτιθέαμεν ἐπιτίμιον καὶ τῷ ὃς ἂν πρῶτος τῶν τὰς τοιαύτας διενεργούντων ἀκανονίστους χειροτονίας, τὰ παρ' ἡμῶν διωρισμένα ταῦτα ἐπιγνώσεται, εἰ μὴ καὶ τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι διαδόσιμα ταῦτα ποιήσει, καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ ὁρισθέντα γνωρίσει. ἃ δὴ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐνοριῶν τῶν ὑπὸ τὰς ἁπανταχοῦ ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, ἤγουν μητροπόλεις, ἀρ- C χιεπισκοπάς τε καὶ ἐπισκοπάς, τὸ ἐνεργόν τε καὶ ἀναλλοίωτον ἕξουσι. καὶ οὐδεὶς τῶν ἱερᾶσθαι τὸ ἀπὸ τοῦδε μελλόντων, εἰς ἕτερον ἀρχιερέα παρ' ἐνορίαν ἀφίξεται, καὶ παρ' ἐκείνου, τοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιωθήσεται χρίσματος. ἀπεντεῦθεν γὰρ ὑπόδικοι ἔσονται καὶ ἀμφότεροι, ὅ, τε χειροτονηθεὶς ἱερεὺς τοῖς οἷς περὶ τούτων ἤδη συνοδικῶς διωρισάμεθα φθάσαντες. ἵνα δὲ μὴ πρόφασις εἴη, καὶ τοῦτο δῆθεν εὐδιάφορμον, τοῖς μὴ βουλομένοις ἐνταῦθα χειροτονεῖσθαι, προσερχομένοις τῷ θεοφιλεστάτῳ ἡμῶν D Χαρτοφύλακι, τὸ, καινοτομίαν ἴσως ὑφίστασθαι πλείονα τῆς εἰωθυίας συνηθείας ἔκπαλαι δίδοσθαι, καὶ τοῦτο παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς διωκονόμηται σήμερον. διωρισάμεθα γὰρ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐπὶ τούτοις μὴ παραβαίνεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνα δίδοσθαι μόνα τοῖς τε ἐπισκοπειανοῖς καὶ τῷ κατὰ καιροὺς θεοφιλεστάτῳ Χαρτοφύλακι, τὰ εἰωθότα παρὰ τῶν χειροτονουμένων ἀνέκαθεν καταβάλλεσθαι.

Canon LIX.

Licere episcopo Carthaginis, vnde

Κανὼν νθ'.

Περὶ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος, ὅθεν

θέλει, κληρικὸν χειροτονεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Τὸν λόγον μου προσδέξασθε ἀδελφοί· συνέβη πολλάκις αἰτηθῆναί με ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν ἐνδεομένων διακόνων ἢ πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων. καὶ ὅμως μεμνημένος τῶν ὁρισθέντων τούτοις ἕπομαι, ὥστε συνελθεῖν με τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου κληρικοῦ, καὶ ταῦτα αὐτῷ ἐμφανίσαι, ὅτι κληρικὸν αὐτοῦ αἰτοῦνται οἱ τῆς οἱασδήποτε ἐκκλησίας. ἰδοὺ οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐκ ἀντιλέγουσιν· διὰ δὲ τὸ μήτε μετὰ ταῦτα συμβῆναι, τοῦτ' ἔστιν ἐναντιωθῆναί μοι τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ πράγματι παρ' ἐμοῦ αἰτουμένοις· ἐπειδὴ οἴδατε πολλῶν ἐκκλησιῶν καὶ χειροτονιῶν φροντίδα με βαστάζειν, ᾧτινιδήποτε τῶν συνιερέων συνέλθω μετὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων τῆς ὑμετέρας συγκληρώσεως, ἐὰν ἀκαθοσίωτος εὑρεθείη, δίκαιόν ἐστι κρῖναι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, τί δεῖ ποιῆσαι. ἐγὼ γάρ, ὡς ἴστε ἀδελφοί, κατὰ συγχώρησιν θεοῦ πολλῶν ἐκκλησιῶν φροντίδος ἀντέχομαι. Νουμίδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἀεὶ ὑπῆρξεν ἡ αὐθεντεία αὕτη τῷ θρόνῳ τούτῳ, ἵνα ὅθεν ἤθελε, καὶ περὶ οἱουδήποτε προσετράπη ὀνόματος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστης ἐκκλησίας ἐχειροτονεῖτο ἐπίσκοπον. Ἐπιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἡ ἀγαθοθέλεια μετάξει τὴν ἐξουσίαν· ἧττον γὰρ τολμᾷς, ἤπερ δύνῃ, ἀδελφέ, ἐν τῷ πᾶσιν ἑαυτὸν ἀποδεικνύειν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον· ἔχεις γὰρ τοῦτο ἐν τῇ κρίσει σου, τὸ ἀποθεραπεῦσαι ἑνὸς ἑκάστου ἐπισκόπου τὸ πρόσωπον ἐν πρώτῃ δὲ καὶ μόνον συνελεύσει, εἰ συνίδῃς τὸ ἐπ' ἐξουσίας ταύτῃ τῇ καθέδρᾳ εἶναι ἐκδικητέον· ἐπειδὴ ἀνάγκην ἔχεις αὐτὸς πάσας τὰς ἐκκλησίας ὑποστηρίζειν· ὅθεν ἐξουσίαν σοι ἡμεῖς οὐ δίδομεν, ἀλλ' ἐπισφραγίζομεν ταύτην τῇ σῇ προαιρέσει, ὥστε ἐξεῖναι ἀεὶ κρατεῖν ὃ ἂν θέλῃς, καὶ προχειρίζεσθαι προεστῶτας ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ταῖς λοιπαῖς τοὺς ζητουμένους, καὶ ὅθεν συνίδῃς. Ποσουμετιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· Εἶτα, ἐὰν τις ἕνα καὶ μόνον ἔχῃ πρεσβύτερον, μὴ ὀφείλει καὶ αὐτὸς ὁ εἷς ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Κατὰ συγχώρησιν θεοῦ δύναται ὁ εἷς ἐπίσκοπος πολλοὺς χειροτονεῖν πρεσβυτέρους. πρεσβύτερος δὲ πρὸς ἐπισκοπὴν ἐπιτήδειος δυσχερῶς εὑρίσκεται. διὸ ἐὰν τις εὑρεθῇ ἔχων ἕνα μόνον πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸν ἐπιτήδειον τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ αὐτὸν τὸν ἕνα, ὀφείλει δοῦναι πρὸς χειροτονίαν. Ποσουμετιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ οὖν ἐὰν ἄλλος ἐπίσκοπος ἔχῃ πλῆθος κληρικῶν, ὀφείλει μοι τὸ ἕτερον πλῆθος συνελθεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν·

velis clericum ordinare. Aurelius dixit episcopus, Sermonem meum audite fratres. Saepe euenit vt ecclesiastici diaconos vel presbyteros vel episcopos à me petãt: ego tamẽ, memor eorum quae constituta sunt, illa sequor, vt conueniam episcopum clerici qui petitur, & ea illi ostendam, quòd qui sunt cuiusuis ecclesiae, eius clericum postulant. Ecce autem in praesentia non contradicunt: ne autem postea contingat, hoc est ne mihi aduersentur, qui in hoc negotio à me petuntur clerici: Quia scitis me multarum ecclesiarum curam gerere, quẽcunque consacerdotum conuenero cũ duobus vel tribus testibus nostri conclericatus, si non impius & indeuotus inuentus fuerit, aequum est vestrã dilectionẽ iudicare quid facere oporteat. Ego enim, vt scitis fratres, Dei permissu multarũ ecclesiarum curam gero. Numidius episcopus dixit, Hac semper fuit huic throno auctoritas, vt quando vellet, & de quocunque nomine admonita fuerit, conuenienter vniuscuiusque ecclesiae desiderio ordinet episcopum.

Epigonius episcopus dixit:

Bona tua voluntas moderatur potestatem. Minùs enim audes quàm potes, frater, in eo quòd te ipsum omnibus, ô frater, bonum & humanum ostendas. Nam hoc quoque in tuo iudicio situm est, vt vniuscuiusque episcopi personam corrigas, idque in primo & solo congressu, si intelligas in huius esse cathedrae potestate punire, quoniam ipse necesse habeas omnes ecclesias fulcire. Vnde nos tibi facultatem non damus, sed ea tua voluntate obsignamus, vt semper liceat ea obtinere quae velis, & promouere qui praesint ecclesiis, & reliquos qui quaeruntur, vnde satius esse perspexeris. Postumetianus episcopus dixit, Deinde si quis vnum eúmque solum presbyterum habeat, num debet etiã ipse vnus ab eo auferri? Aurelius episcopus dixit: Dei permissione potest vnus episcopus multos presbyteros ordinare. Presbyter autem aptus episcopatui difficiliter inuenitur. Quare si quis inuentus fuerit vnũ solum habens presbyterum, eúmque aptum episcopatui, ipsum quoque vnum debet dare ad ordinationem. Ergo si alius habet clericorum multitudinẽ, mihi debet alia multitudo conuenire. Aurelius episcopus dixit:

Scilicet quomodo tu alij ecclesiæ subuenisti, compellatur & qui plures habet clericos, ex ipsis ad ordinationem copiam suppeditare.

SCHOL. BALS. Quia à sanctis patribus decretum est, & in proximo canone, & in aliis, non licere episcopo clericum ex alia diœcesi accipere sine voluntate ipsius episcopi, dixit Aurelius ad fraternitatem synodi, quòd sæpe cùm clerici qui sunt ex alia prouincia mihi subiecta, à me diaconos vel presbyteros vel episcopos petiuissent ex aliena parochia, cùm eis idoneorum hominum magna esset inopia, volui hoc facere: sed canonicarum constitutionum memor, quæ statuunt non esse auferendos clericos præter episcoporum voluntatem, & in aliam regionem tradendos, secutus sum ea quæ sic constituta sunt, & cum clerici qui quærebatur episcopo de ea re communicaui: & nunc quidem neminem inueni contradicentem. Vereor autem ne quis in posterum mihi resistat episcopus, & canone vtatur. Hoc autem facio non tanquam canonicis decretis repugnans, sed quia, vt vos quoque scitis, multarum mihi ecclesiarum cura incumbit. Si ergo in idoneorum hominum inopia constitutus, ex alia regione clericum petiuero, & non fuero exauditus, cogar deinceps accedere ad eum qui habet talem clericum vel episcopum cum duobus vel tribus testibus ex nostro conclericatu, seu coëpiscopis, vt qui à me quæritur clericus, recipiatur, si, nõ expiandus inueniatur, id est dignus, & quouis crimine superior: porrò ille ne sic quidem suum clericum mihi dare persuadetur, statuite quid mihi sit faciendum. Respondit itaque Numidius, quòd Carthaginensium cathedra à multis antè seculis habet potestatem recipiendi clericum ex qua velit ecclesia, & eum ordinandi conuenienter populi desiderio, qui eum in gradum seu in nomen elegit, quod ei oblatum est. Epigonius dixit Aurelio, etiamsi hoc tuo arbitratu facere potes: sed bona tua voluntas te moderatè quodammodo cogit tua vti potestate.

A δηλαδὴ ὅτι ὥσπερ σὺ τῇ ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ συνῆλθες, συνωθήσεται καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων κληρικούς, ἕνα ἐξ αὐτῶν εἰς χειροτονίαν σοι δαψιλεύσασθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὅτι ὡρίσθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐν τῷ προσεχῶς γραφέντι κανόνι καὶ ἐν ἑτέροις μὴ ἔχειν ἐπ᾽ ἀδείας ἐπίσκοπον ἐξ ἑτέρας ἐνορίας λαβεῖν κληρικὸν ἄνευ θελήσεως τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Αὐρήλιος πρὸς τὴν ἀδελφότητα τῆς συνόδου, ὅτι πολλάκις αἰτησαμένων τινῶν κληρικῶν ὄντων ἀπὸ ἑτέρας ἐνορίας ὑποκειμένης B ἐμοί, διακόνους ἢ πρεσβυτέρους ἢ ἐπισκόπους ἀπὸ ἀλλοτρίας παροικίας, ὡς ἐχόντων ἐνδεῶς ἐκείνων ἱκανῶν ἀνθρώπων, ἠθέλησα τοῦτο ποιῆσαι· πλὴν μεμνημένος τῶν κανονικῶν διαταγμάτων τῶν διοριζομένων, παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων μὴ ἀφαιρεῖσθαι κληρικοὺς αὐτῶν, καὶ εἰς ἑτέραν ἐνορίαν δίδοσθαι, ἠκολούθησα τοῖς οὕτω διορισθεῖσι, καὶ ἀνεκοινωσάμην τὰ περὶ τούτου τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ ζητουμένου κληρικοῦ. καὶ νῦν μὲν οὐχ εὗρον τινὰ ἀντιλέγοντα. ὑποπτεύω δὲ μήπως εἰς τὸ ἑξῆς ἀντιπέσῃ μοι τὶς ἐπίσκοπος, καὶ τῷ κανόνι χρήσηται. τοῦτο C δὲ γὰρ παρ᾽ ἐμοῦ, οὐχ ὡς ἐναντιουμένου τοῖς κανονικοῖς θεσπίσμασιν, ἀλλ᾽ ὅτι ὡς καὶ ὑμεῖς γινώσκετε, ἐπίκειταί μοι φροντὶς πολλῶν ἐκκλησιῶν. εἰ γοῦν ἔχων ἔνδειαν ἱκανῶν ἀνθρώπων, ζητήσω ἐξ ἑτέρας ἐνορίας κληρικόν, καὶ οὐκ εἰσακουσθῶ, κἀντεῦθεν ἀναγκασθῶ προσελθεῖν τῷ ἔχοντι τὸν τοιοῦτον κληρικὸν ἐπισκόπῳ μετὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ἀπὸ τῆς ἡμετέρας συγκληρώσεως, ἤγουν ἀπὸ τῶν συνεπισκόπων, ἐφ᾽ ᾧ ἀναλαβέσθαι τὸν ζητούμενον παρ᾽ ἐμοῦ κληρικόν, ἀκαθοσίωτον εὑρισκόμενον, ἤγουν ἄξιον καὶ παντὸς αἰτιάματος ὑπέρτερον, D καὶ ἐκεῖνος οὐδὲ οὕτω πείθεται δοῦναί μοι τὸν κληρικὸν αὐτοῦ, κρίνατέ μοι τὸ ποιητέον. ἀπεκρίθη οὖν ὁ Νουμήδιος, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ἀνέκαθεν ἡ καθέδρα τῶν Καρχηδονίων ἀναλαμβάνεσθαι ἀφ᾽ ἧς ἂν ἐθέλῃ ἐκκλησίας κληρικόν, καὶ χειροτονεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ζητήσαντος τοῦτον λαοῦ, εἰς βαθμὸν ἤγουν εἰς ὄνομα ὅπερ ἂν καὶ προσετράπη. ὁ δὲ Ἐπιγόνιος ἔφησε πρὸς τὸν Αὐρήλιον, ὅτι εἰ καὶ δύνασαι τοῦτο ποιεῖν αὐθαιρέτως, ἀλλὰ τὸ ἀγαθοθελές σου μέσως πως ἀναγκάζει σε χρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ.

κρίνεις γὰρ ἀσκανδάλιστον εἶναι τὸ θεραπεύειν τοὺς συναδελφοὺς, καὶ μὴ αὐθεντικῶς, ἀλλὰ μετὰ γνώμης ἐκείνων ἀναλαμβάνεσθαι τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν. Εἰ μὲν οὖν διὰ πρώτης καὶ μόνης συνελεύσεως, ἤτοι διὰ μαρτυρίας ἡ συνείδησις τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ζητουμένου τὸν κληρικὸν ὑποταγῇ, τουτέστι, δώσει τὸν κληρικὸν, λόγος οὐδείς. Εἰ δὲ μὴ, ἐκδίκησον τὸν θρόνον σου διὰ τῆς ἄνωθεν προσούσης αὐτῷ ἐξουσίας, ἤγουν ἀνάλαβου τὸν κληρικὸν, καὶ μὴ βουλομένου τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ. ἔχεις γὰρ ἀνάγκην πάσας τὰς ἐκκλησίας στηρίζειν κανονικῶς. ἵνα δὲ μή τινες σκανδαλισθῶσι κατ' αὐτοῦ ὡς ἐκ νέου ἐπιτρέποντος τοῦτο, ἐπήγαγεν, ὅτι τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον οὐ δίδοταί σοι νῦν παρ' ἡμῶν, τουτέστιν ἐπικυροῦται· οὕτω δὲ τούτων διακριθέντων, εἶπεν ὁ Ποσουμετιανὸς, ἐὰν δὲ ἔχῃ τις ἐπίσκοπος ἕνα κληρικὸν, ἀφαιρεθήσεται καὶ οὗτος. ἀντέφησε δὲ πρὸς τοῦτον ὁ Αὐρήλιος ὅτι ἡ μὲν χειροτονία τῶν πρεσβυτέρων εὐχερής ἐστι. πολλοὶ γὰρ εὑρεθήσονται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ἤτοι κατ' εὐδοκίαν. ἡ δὲ προχείρισις τῶν ἐπισκόπων δυσχερής ἐστι καὶ ἀναγκαία. διδακτικὸν γὰρ καὶ ἀγχίνουν εἶναι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, ὅπερ δυσχερῶς εὑρίσκεται. διὸ ἐὰν παρά τινι ἐπισκόπῳ εὑρεθῇ τις τοιοῦτος ἱερεὺς, κἂν εἷς καὶ μόνος ἐστὶ παρ' αὐτῷ, ἀφαιρεθήσεται καὶ αὐτὸς, καὶ εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναχθήσεται ἀξίωμα, ὡς πάντως δυνατοῦ ὄντος καὶ εὐχεροῦς, ἑτέρους χειροτονηθῆναι παρ' αὐτοῦ ἱερεῖς, καὶ ἀντὶ τούτου εἶναι καὶ ἱερουργεῖν. Εἶτα ἐπήνεγκεν ἕτερος ἐπίσκοπος ὅτι λοιπὸν ἐὰν ἄλλος ἔχῃ πολλοὺς κληρικοὺς, διδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ Αὐρήλιος εἶπε πρὸς τοῦτον ὅτι ὥσπερ σὺ ἀναγκάζῃ ἔχων κληρικὸν δοῦναι αὐτὸν εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπου, οὕτω καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων, συνωθήσεται, ἀντὶ τοῦ ἄκων ἀναγκασθήσεται δοῦναί σοι ἕνα ἐξ αὐτῶν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου, ἐρωτήσει τις ὡς ἐπεὶ καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐνεδόθη ἀπὸ τῆς γ'. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤγουν ἀπὸ τοῦ β'. κεφ. τοῦ β'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ καὶ κατεστρώσαμεν ἔξωθεν τοῦ κϛ'. κεφαλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἀλλοτρίους κληρικοὺς ἀπροκριματίστως δέχεσθαι· ὡσαύτως καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς ἤτοι τῷ Βουλγαρίας ἐφιλοτιμήθησαν ἀπὸ τῆς

A Iudicas enim ab offendiculo alienum fratres tuos sedare, & non propria auctoritate, sed cum illorum voluntate clericum eorum recipere. Si ergo per primum solúmque cõgressum, seu testimonium episcopi, à quo petitur clericus, conscientia subiecta fuerit, hoc est clericum dederit, bene est: sin minùs, tuere thronum tuum per potestatem quæ illi adest iam multis antè seculis, scilicet accipe clericum, vel eius nolente episcopo. Necesse enim habes omnes ecclesias canonicè stabilire. Ne qui au- B tem ex eo offenderentur, vtpote illo permittente, subiunxit, Hoc ius non tibi nunc datum est à nobis: sed tibi quidem aderat, verùm à nobis obsignatur, hoc est, confirmatur. His autem sic discretis & distinctis, dixit Posthumenius, Si quis autem episcopus habeat vnum clericũ, is quoque ab eo auferetur? Ad hoc autem respondit Aurelius, quòd presbyterorum quidem ordinatio est facilis. Multi enim ad hoc apti inuenientur & ordinabuntur ex Dei permissu seu bona voluntate. Episcoporum au- C tem promotio est difficilis & necessaria. Docendi enim facultate præditum solertisque ingenij esse oportet episcopum: quod difficilè inuenitur. Quare si apud aliquem episcopum fuerit inuentus talis sacerdos, etiam si vnus & solus est apud ipsum, ipse quoque deponetur, & ad episcopatus dignitatem prouehetur. Nempe cùm alios ordinare sacerdotes sit ei factu facile, & pro eo sacra celebrare. Deinde intulit alius episcopus, Deinceps si quis alius multos habet clericos, det non habenti. Aurelius quoque dixit ad D hoc, Quemadmodum tu qui habes clericum, cogeris dare ipsum ad ordinationem episcopi, ita & qui habet plures, compelletur, id est cogetur vel inuitus, dare tibi vnum ex ipsis. Hæc cùm decernat canon, interrogauerit quispiam, cùm Constantinopoli concessum sit à iij. Iustiniani nouella, seu à ij. cap. ij. tit. iij. lib. Basil. quod extra quoque xxvj. cap. primi tit. præsentis operis posuimus, alienos clericos sine præiudicio suscipi: similiter & Archiepiscopo primæ Iustinianæ seu Bulgariæ à

cxxxiij. Iustiniani nouel. quæ sita est in j. ca. iij. tit. v. lib. Basil. quæ à nobis posita est in v. cap. j. tit. præsẽtis operis, antiquæ Romæ & Carthaginẽsis ecclesiæ iura cõcessa sunt: Præterea autem & archiepiscopo nouæ Iustinianopolis, seu Cypri, data sunt per xxxix. canonẽ synodi in Trullo priuilegia Constantinop. ecclesiæ: cogentur & ij cum scientia episcoporum clericos habentiũ ipsos suscipere, quemadmodum Carthaginensem quoque episcopum facere cautum est, an non? Solutio. Quidam dixerũt, quòd quoniã eis indistinctè permissum est alienos clericos suscipere, non cogentur primũ denunciare, sicut præsẽti canone Carthaginẽsem episcopum facere oportere constitutum est. Mihi autem videtur debere hæc prima capita, quemadmodum præsenti canone continetur, alienos clericos auferre, similiter ac Carthaginensis episcopus: tum quia hoc est ab omni offensione alienũ & fraternum: tum etiam quòd prædicta Iustiniani nouella mentionẽ faciens etiã Iustinianæ Carthaginis ecclesiæ, quæ est in Africa, quod ad episcopale ius attinet, eas exæquat. Cùm autẽ præsens canõ decernat, vt qui habet clericorum multitudinem, cogatur dare ei qui nõ habet, cogetur etiam, verbi gratia, Constantinopolitanus dare vel inuitus post denunciationẽ, Heracleæ, verbi gratia, episcopo, suũ clericum, vt eum sacerdotem, vel diaconum, vel episcopum ordinet. Solutio. Hoc non puto. Hoc enim concesso, fiet omnium episcoporum exęquatio, quæ ad hoc caput attinet: & ad nihilũ redibit priuilegiũ datum Carthagini & reliquis. Debemus ergo dicere, quòd episcopi quidẽ priuilegiati, non solùm in episcopos, sed etiã in presbyteros & diaconos alienos clericos ordinauerint, vt pręsenti canone cõtinetur. Reliqui autẽ episcopi ab ipsis nõ petent, nec clericos aliter suscipiẽt; nisi eum episcopum ordinare ipsis opus fuerit. Hoc enim vel ex ipso canone probatur qui dicit, non esse adeò necessariam sacerdotum & diaconorũ ordinationem, sicut episcoporum: & propterea vel vnum auferri, & in episcopum promoueri. Si autem clericus,

A ρκγ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς κειμένης εἰς τὸ α΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ ε΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ καταστρωθείσης παρ' ἡμῶν εἰς τὸ ε΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, τὰ δίκαια τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος· ἔτι μὴν καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς νέας Ἰουστινιανείου πόλεως ἤτοι τῆς Κύπρου, ἐδόθησαν διὰ τοῦ λθ΄. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τὰ προνόμια τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας· ἀναγκασθήσονται καὶ οὗτοι μετὰ εἰδήσεως τῶν ἐχόντων τοὺς κληρικοὺς ἐπι-

B σκόπων, δέχεσθαι αὐτοὺς καθὼς τοῦτο ποιεῖν καὶ τὸν ἐπίσκοπον Καρχηδόνος τετύπωται, ἢ οὔ; Λύσις. τινὲς εἶπον ὡς ἐπεὶ ἀδιακρίτως ἐξεχωρήθησαν οὗτοι δέχεσθαι ἀλλοτρίοις ἐπισκόποις, οὐκ ἀναγκασθήσονται πρῶτον ποιεῖν παράγγελμα, καθὼς διὰ τοῦ παρόντος κανόνος παρείληφεν ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἀλλοτρίους κληρικοὺς παρομοίως τῷ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος· ὅτι τε τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀσκανδάλιστον καὶ φιλάδελφον· καὶ ὅτι ἡ ῥηθεῖσα ρλγ΄. Ἰουστινιάνειος νεαρὰ μεμνημένη καὶ τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἰουστινιανῇ Καρχηδόνος ἐκκλησίας, ἐξισάζει ταύτας ὅσον τέως εἰς τὰ ἐπισκοπικὰ δί-

C καια. τοῦ δὲ παρόντος κανόνος διοριζομένου ἀναγκάζεσθαι τὸν ἔχοντα πλῆθος κληρικῶν διδόναι τῷ μὴ ἔχοντι, ἀναγκασθήσεται καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως τυχὸν διδόναι καὶ ἄκων μετὰ ἐπιφώνησιν τῷ Ἡρακλείας τυχὸν κληρικὸν αὐτοῦ ἐφ' ᾧ χειροτονῆσαι τοῦτον ἱερέα, ἢ διάκονον ἢ ἐπίσκοπον; Λύσις. οὐκ οἴομαι. τούτου γὰρ δοθέντος γενήσεται πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐξίσωσις ὅσον εἰς τοῦτο τὸ κεφ. καὶ εἰς οὐδὲν καταντήσει τὸ δοθὲν προνόμιον τῷ Καρχηδόνος καὶ τοῖς λοιποῖς. ὀφείλομεν οὖν εἰπεῖν ὅτι οἱ μὲν προνομιάριοι

D ἐπίσκοποι, οὐ μόνον εἰς ἐπισκόπους ἀλλὰ καὶ διακόνους καὶ πρεσβυτέρους ἵνα χειροτονήσωσιν ἀλλοτρίους κληρικοὺς κατὰ τὴν παρείληφιν τοῦ παρόντος κανόνος· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπίσκοποι, ἐξ αὐτῶν οὐ ζητήσωσιν, οὐδὲ δέξωνται κληρικοὺς ἄλλως, εἰ μὴ ἐν χρείᾳ γένωνται τοῦ χειροτονῆσαι τοῦτον ἐπίσκοπον. τοῦτο γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ κανόνος παρίσταται, λέγοντος μὴ τοσοῦτον εἶναι ἀναγκαίαν τὴν τῶν ἱερέων καὶ διακόνων χειροτονίαν, ὡς τὴν τῶν ἐπισκόπων. καὶ διὰ τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι καὶ τὸν ἕνα καὶ εἰς ἐπισκοπὴν ἀνάγεσθαι. ἐὰν δὲ ὁ μετακαλούμενος κληρικός,

εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τυχὸν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, οὐ καταδέχηται τὴν ψῆφον, ἀναγκασθήσεται παρὰ τοῦ πατριάρχου κατὰ τὸν παρόντα κανόνα καταδέξασθαι; Λύσις. οὐδαμοῦ. οὐ γὰρ ἀναγκάζεταί τις, ἀρχιερεὺς γενέσθαι καὶ ἄκων. ἐκληπτέον οὖν τὰ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ψηφισθέντα καὶ καταδεχόμενον μὲν τὴν ἐπισκοπὴν, μὴ παραχωρούμενον δέ.

Κανὼν ξ'.

Περὶ τοῦ τοὺς ἐν ταῖς παροικίαις χειροτονουμένους ἐπισκόπους μή τινα ἑαυτοῖς ἐκδικεῖν διοίκησιν. Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ηκούσαμεν ὁρισθὲν, ἵνα αἱ παροικίαι μὴ ἀξιωθῶσι λαμβάνειν ἐπισκόπους, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τούτου, ὑφ' ὃν καθίσταντο. ἐν δὲ τῇ χώρᾳ ἡμῶν, κατὰ συγχώρησιν τοῦ ἐξ ἀρχῆς κατέχοντος τὰς διοικήσεις ἐπισκόπου, τινὲς εἰς τὰς αὐτὰς παροικίας χειροτονηθέντες ἐπίσκοποι ἑαυτοῖς ἔτι μὴν ἑτέρας ἐκδικοῦσιν. τοῦτο καὶ κωλυθῆναι τῇ ἀγάπῃ τῆς ὑμετέρας κρίσεως, καὶ ἀναρτηθῆναι τοῦ λοιποῦ ὀφείλει. Επιγόνιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Εκάστῳ ἐπισκόπῳ ὃ πρέπον ἐφυλάχθη, ἵνα ἐκ τῆς συγκτησίας τῶν παροικιῶν μηδὲν ἀποδρεφθείη πρὸς τὸ ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος. ἐὰν δὲ αὐτὸς παραχωρήσῃ, ὥστε τὴν αὐτὴν διοίκησιν ἐπιτραπεῖσαν ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰς τὰς λοιπὰς τὸν προχειρισθέντα μὴ ἐπιβαίνεσθαι διοικήσεις· διότι μία ἐκ τοῦ σώματος τῶν πολλῶν ἀφαιρεθεῖσα αὐτὴ καὶ μόνη ἠξιώθη τιμὴν ἰδίας ἐπισκοπῆς ἀναδέξασθαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἀμφιβάλλω τῇ πάντων ὑμῶν ἀγάπῃ ἀρέσκειν, ὥστε τοὺς κατὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ προτέρου ἐπισκόπου ἐν τῇ διοικήσει προχειρισθέντας ἐπισκόπους μόνον αὐτὸν κατέχειν τὸν λαὸν εἰς ὃν ἐχειροτονήθη. ἐπεὶ οὖν πάντα νομίζω εἶναι τετραχταϊσμένα, ἐὰν πάντα στοιχῇ τῷ λογισμῷ ὑμῶν, πάντα βεβαιώσατε τῇ ὑμετέρᾳ ἐκφωνήσει. Πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα ἤρεσεν· καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ταῦτα βεβαιοῦμεν. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος τῷ παρόντι δεκρέτῳ συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ερμηνεία.

Εἰς τινὰς παροικίας, ὡς ἔοικε, μὴ ἐχούσας ἀρχιερεῖς, ἐψηφίσθησαν ἐπίσκοποι κατὰ γνώμην τῶν ἐχόντων αὐτὰς ἐπισκόπων, ὡς γενομένας τυχὸν πολυανθρώπους,

A qui ad episcopalem dignitatem euocatur, ab ecclesia, verbi gratia, Constantinopolitana electionem non admittat, cogetur à patriarcha secundùm præsentem canonem admitti? Solutio. Nequaquam. Neque enim cogetur quispiam vel inuitus fieri Antistes. Hic ergo canon est accipiendus de eo qui electus est, & episcopatum quidem suscipit, sed ei non permittitur.

CANON LX.

Vt episcopi qui in parochiis ordinantur, nullam sibi diœcesin vendicent.
B *Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt, Audiuimus definitum, ne parochiæ episcopos mereantur accipere, nisi ex consensu eorum à quibus constitutæ sunt. In nostra autem regione, ex permissione eius qui diœceses obtinet episcopi, quidam in eisdem parochiis ordinati episcopi, adhuc etiam alias sibi vendicant. Hoc vestri iudicij charitate & prohiberi, & deinceps subuerti debet. Epigonius episcopus dixit, Vnicuique episcopo id quod decet, seruatum est, vt ex vnaquaque parochiarum possessione nihil decerpatur ad proprium*
C *episcopum habendum, nisi ex consensu eius qui habet potestatem. Sin autem ipse permiserit vt ipsa permissa diœcesis proprium habeat episcopum, is qui promotus est, ad alias diœceses manum non extendat: quoniam vna ex multorum corpore ablata, vel sola digna habita est, quæ proprij episcopatus honorem acciperet. Aurelius episcopus dixit, Non dubito vestrûm omnium dilectioni placere, vt episcopi, qui ex prioris episcopi permissione promoti sunt, eum solum populum obtineant, ad quem sunt ordinati. Quoniam ergo omnia esse tractata existimo, si omnia rationi vestræ congruant, ea vestra sententia confirmate.*
D *Omnes episcopi dixerunt, Nobis omnibus hæc placuerunt: & ex nostra subscriptione confirmamus. Et subscripserunt: Aurelius ecclesiæ Carthaginensis episcopus præsenti decreto consensi: & lecto subscripsi. Similiter & reliqui episcopi subscripserunt.*

SCHOL. BALS. Ad aliquas, vt est verisimile, parochias quæ nō habebāt Antistites, electi sunt episcopi volūtate episcoporum qui eas habebant: vtpote quæ essent fortasse populosæ,

A & proprio episcopo opus haberent. Sed cùm ij qui ad eas ordinati fuerant, non contenti essent iis quæ illis obtigerant, sed etiam aliena sibi iura vendicarent, dixerunt Honoratus & Vrbanus episcopi, quòd quoniam cautum est episcopos non aliter in parochiis eligi, nisi voluntate eorum qui illas habent ab initio, hoc quoque ita factum est in regione ipsorum. Quia autem, qui sunt ordinati, alias quoque parochias sua sponte iniuria afficiunt, debent quidem eos qui improbè vendicarunt, corrigere: qui autem non B canonicè sunt vendicaturi, prohibere. Ad hæc ergo dixit Epigonius, quòd à diuinis canonibus vnicuique episcopo parochiarum regiones limitésque attributi sunt: & ex ipsarum parochiarum possessione nihil potest decerpi, seu auferri ab aliquo. Sed nec ipsi parochiæ habitatores possunt sibi sua sponte episcopum constituere, nisi voluntate episcopi qui habet potestatem in parochia. Si autē is quoque hoc permiserit, nō debet is qui ordinatus est propter ius huius parochiæ se ad aliarū quoque parochiarū administrationē extendere. Sola enim quæ hono- C rata est parochia, erit sub eo qui est ordinatus: reliquæ autè erūt sub capite à quo oblatio facta est. Dixit ergo post hæc Aurelius, corū fraternitatis esse admittendam sententiam. Et ipse eadem quoque statuit: & propterea petiuit, vt quæ constituta erant, subscriberentur, quod etiam factum est. Et hæc quidem ita. Tu autem scias quòd episcoporum quidem regiones immotas manere, vt canonicum seruatur: fieri autem episcopos de nouo in parochiis quę sunt aliis episcopis subiectæ, sine re- D gio mandato nō permittitur, etiam si millies consenserit qui eam habet episcopus. Synodicè enim constitutum est, vt nec ipsa magna synodus sine iussu regio possit nouare episcopos. Et de eo in alios canones scriptum est.

In hac synodo constitutum est, vt episcopus sine dimissorys literis non nauiget. Sub Cæsario & Attico, illustrissimis consulibus, sexto Cal. Iulias, Carthagini placuit, vt nullus episcopus

καὶ δεομένας ἰδικοῦ ἐπισκόπου. μὴ ἀρκουμένων δὲ τῶν εἰς ταύτας χειροτονηθέντων ἐπὶ ταῖς λαχούσαις αὐτοῖς, ἀλλὰ σφετεριζομένων καὶ ἀλλότρια δίκαια, εἶπον Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι, ὡς ἐπεὶ κεκανόνισται μὴ ἄλλως ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους εἰς παροικίας, εἰ μὴ κατὰ θέλησιν τῶν ἐχόντων ἀρχῆθεν αὐτὰς ἐπισκόπων, γέγονε τοῦτο οὕτω καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ὅτι δὲ οἱ χειροτονηθέντες καὶ ἄλλας παροικίας διεκδικοῦσιν αὐθαιρέτως, ὀφείλουσι τὰ μὲν σαφῶς ἐκδικηθέντα διορθωθῆναι· τὰ δὲ μέλλοντα ἀκανονίστως ἐκδικεῖσθαι κωλυθῆναι. ἔφησε γοῦν πρὸς ταῦτα ὁ Ἐπιγόνιος ὅτι ἀπὸ θείων κανόνων, ἑκάστῳ ἐπισκόπῳ ἐνορίαι παροικιῶν ἀπενεμήθησαν, καὶ ἀπὸ τῆς συγκτησίας ἤγουν ἀπὸ τῆς παροικίας αὐτῶν, οὐδὲν δύναται ἀποδρεφθῆναι ἤτοι ἐκκοπῆναι παρά τινος. ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ οἱ οἰκήτορες τῆς παροικίας δύνανται αὐθαιρέτως ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς καθιστᾶν, εἰ μὴ κατὰ θέλησιν τοῦ ἐξουσιάζοντος τῆς παροικίας ἐπισκόπου. ἐὰν δὲ καὶ οὗτος παραχωρήσῃ τοῦτο, οὐκ ὀφείλει ὁ χειροτονηθεὶς δικαίῳ ταύτης τῆς παροικίας περιεμβάλλειν ἑαυτὸν, καὶ εἰς ἄλλων παροικιῶν διοικήσεις. ἡ γὰρ τιμηθεῖσα μόνη παροικία ἔσεται ὑπὸ τὸν χειροτονηθέντα. αἱ λοιπαὶ δὲ ἔσονται ὑπὸ τὴν κεφαλὴν ἐξ ἧς ἡ ἀφαίρεσις γέγονεν. Εἶπεν οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Αὐρήλιος ἀποδεκτέαν εἶναι καὶ αὐτῷ τὴν γνώμην τῆς ἀδελφότητος. καὶ ὥρισε καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησεν ὑπογραφῆναι τὰ τυπωθέντα, ὃ καὶ γέγονε. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι τὸ μὲν φυλάττεσθαι τὰς ἐνορίας τῶν ἐπισκόπων ἀπαρασαλεύτους, ὡς κανονικὸν συντηρεῖται. τὸ δὲ γίνεσθαι ἐκ νέου ἐπισκοπὰς εἰς παροικίας ὑποκειμένας ἑτέροις ἐπισκόποις, χωρὶς βασιλικῆς προστάξεως οὐ παραχωρεῖται, κἂν μυριάκις συναρέσῃ ὁ ἔχων ταύτην ἐπίσκοπος. διεγνώσθη δὲ συνοδικῶς μηδὲ αὐτὴν τὴν μεγάλην σύνοδον χωρὶς προστάξεως βασιλικῆς δύνασθαι καινίζειν ἐπισκοπήν. καὶ προγέγραφη τὰ περὶ τούτου εἰς ἑτέρους κανόνας.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὡρίσθη, ἵνα ἐπίσκοπος χωρὶς ἀπολυτικῆς μὴ πλεύσῃ. Ἐπὶ Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Ἰουλίων, ἤρεσεν μηδένα τῶν ἐπισκόπων

ἀπλεῖν χωρὶς ἀπολυτικῆς τοῦ πρωτεύοντος. τὰ πεπραγμένα ὁ ζητῶν ἐν τοῖς αὐθεντικοῖς εὑρήσει.

Ἐκ τῆς συνόδου ταύτης τοποτηρηταὶ πρὸς βασιλέας ὑπογεγραμμένοι ἐπίσκοποι ἀποστέλλονται. μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ονωρίου Αὐγούστου τὸ τέταρτον, καὶ Εὐτυχιανοῦ τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Μαΐων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἀνεδέξαντο Ἐπιγόνιος καὶ Βικεντιανὸς οἱ ἐπίσκοποι· ἵνα νόμου ἀξιωθῶσιν παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων περὶ τῶν καταφευγόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οἱαισδήποτε ἐγκλημένων αἰτίαις, ὥστε μηδένα τολμᾶν ἀποσπᾶν. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβεία ἀποστέλλεται πρὸς τοὺς Ρώμης καὶ Μεδιολάνου ἐπισκόπους περὶ τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βαπτισθέντων. καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως δὲ περὶ τοῦ τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων ἀφαιρεθῆναι, καὶ περὶ ἄλλων δὲ πλείστων πραγμάτων.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν Φλαβίου Στελίχωνος τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ δεκαὲξ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας προκαθίσας ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ, παρεστώτων τῶν διακόνων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν τῶν Ἀφρῶν χώραν καθιδρυμένων τὰς ἀνάγκας ἀκριβῶς ἅμα ἐμοὶ ἐπίσταται ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ἁγιώτατοι ἀδελφοί. καὶ ἐπειδὴ τοῦ Κυρίου παρέχοντος κἂν ἐν μέρει συνήχθη ἡ παρουσία τῆς ὁσίας ὑμῶν συνελεύσεως, δοκεῖ μοι εἰς μέσον προκομίσαι ταύτας, ὡς εἴρηται), ἀνάγκας, ἅσπερ οἰκείᾳ φροντίδι ἠδυνήθην ἀνιχνεῦσαι· ἃς τινας ἡνίκα ἐπικυρώσῃ ἡ ὑμετέρα εἰλικρινότης, ἀκόλουθον ἔσται ἀποδείξασθαι ἕνα συνιερέα ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ, τὸν ὀφείλοντα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ διὰ τῶν εὐχῶν ὑμῶν, ταύτας αὐτὰς τὰς ἀνάγκας ἀναδέξασθαι, καὶ ἀνδρείως ἐξανυστέας ἀποκομίσαι πρὸς τὰ περαματικὰ τῆς Ἰταλίας μέρη, ὅστις δυνηθῇ, αὐτήν τε τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἔνδειαν ἡμῶν παραστῆσαι τοῖς ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν· τοῦτο μὲν, Ἀναστασίῳ τῷ προσκυνητῷ ἁγίῳ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπῳ· τοῦτο δὲ ἔτι μὴν, τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ Βενερίῳ τῷ ἱερεῖ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ ἐκκλησίας. ἐκ τούτων γὰρ τῶν θρόνων ἐκωλύθη, ὅπερ ἐπιγνοῖεν κοινῷ κινδύνῳ μεγάλως ὀφείλειν προνοηθῆναι· ὅτι τοσαύτη ἐστὶ κληρικῶν ἔνδεια, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι οὕτως ὑπάρχουσιν ἔρημοι, ὡς μηδένα διάκονον κἂν ἀγράμματον ἔχειν εὑρίσκεσθαι.

A *sine primatis dimissorijs epistolis nauiget. Qui acta quaris, in authenticis inueniet.*

Ex hac synodo loci conseruatores ad Imperatores, suprà scripti episcopi mittuntur. Post consulatum clarissimorum Imperatorum Honorij Augusti iiij. & Eutychiani quinto Cal. Maias Carthagine in secreto Restituta ecclesia.

In hac synodo loci conseruatores facti sunt Epigonius & Vincentianus episcopi, vt legem ferre dignentur Imperatores clarissimi de iis qui ad ecclesias confugerunt, & B *cuiusmodicunque actionibus sunt inuoluti, vt nemo eos possit auellere. In hac synodo legatio mittitur ad Romanum & Mediolanensem episcopos de infantibus qui ab hareticis baptizati sunt: quin etiam ad Imperatorem, vt idolorum reliquia auferantur, & de plurimis aliis rebus.*

Post consulatum Flauij Stilichonis illustrißimi, xvi. Cal. Iulias Carthagine in secreto Restituta ecclesia prasidens simul cum suis coëpiscopis, adsistentibus diaconis, Aurelius episcopus dixit, Ecclesiarum Dei, qua in tota Afrorum regione sita sunt, necessitates vnà mecum perfectè scit vestra dilectio, C *fratres sanctißimi: & quia domino prasente vel ex parte congregata est prasentia sancti vestri conuentus, mihi videtur easdem, vt dictũ est, necessitates in mediũ afferre, quas propria solicitudine inuestigare potui: quas quidem quando vestra cõfirmabit sinceritas, consequens erit, vt vnum sacerdotem ex nostro numero declaremus, qui Dei auxilio debet propter vestras preces easdem necessitates suscipere, & fortiter peragendo deferre in transmarinas Italia partes, qui hanc necessitatem, laborẽ & inopiam possit sanctißimis & sacrorũ cõministris fratri-* D *bus nostris ostendere, partim quidem venerando sancto apostolica cathedra episcopo, partim autem & sanctißimo fratri Bentio sacerdoti ecclesia Mediolanensis. Ab iis enim thronis prohibeatur, quod communi periculo nouerint magnopere prouidendum, quòd tanta est clericorum inopia, & multa ecclesia adeò sunt deserta, vt nullus poßit diaconus vel illiteratus inueniri.*

De reliquis autem superioribus ordinibus & gradibus tacendum esse existimo. Nam cùm, vt dixi, diaconi ministerium nō facile inueniatur, de superioribus honoribus multo est apertius. Et quotidianas diuersorum & ferè emorientium populorum lamentationes deinceps non sufferimus: quibus nisi auxilium ferre velimus, grauissimum & inexcusabile propter perditas animas delictum nos apud Deum excipit.

Schol. Bals. Præsenti scripto vult Aurelius certiorem fieri Papam & Mediolanensem episcopum, quòd Afrorum regiones sunt in magnas angustias adductæ, non solùm sacerdotum & episcoporum, sed etiam ipsorum diaconorum, & vt curent aliquam fieri dispensationem seu prouisionem in Christianorum auxilium.

Canon LXI.

Vt parui qui apud Donatistas baptizantur, in catholica ecclesia ordinentur.

Quare quoniam quod in superiore synodo decretum est, vnà mecum vestra meminit concordia, vt parui, qui à Donatistis baptizātur, erroris sui perniciem cognoscere non valentes, postquam ætas rationis susceptrix adfuerit veritate confirmata, illorum improbitatem abhorrentes, & ad vniuersalem Dei ecclesiam, quæ per vniuersum mundum diffusa est, accedentes, per manuum impositionem ex erroris nomine suscepti fuerint, nō debeant prohiberi quominus in clericatus ordinem proueheantur: quando veram ecclesiam suam propriam existimarunt ad fidem accedentes, & in ipsa Christo credentes, trinitatis sacramenta susceperunt: quæ quidem omnia vera & sancta esse clarum est, & in iis omnem spem animæ esse sitam. Et si maximè ergo etiam hæreticorum præcedens audacia, ad quædam contraria sub nomine veritatis tradēda prompta sit, ea quoniam sunt simplicia, vt docet sanctus apostolus, dicens, Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma: & quod debet semel dari, non licet rursus recipi, anathematizato erroris nomine, per manus impositionem in vnam ecclesiam suscipiantur, quæ, vt dictum est, colūba, & sola mater Christianorū, in qua omnia sacramenta salutariter æterna & viuifica accipiuntur:

A Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων βαθμῶν καὶ τάξεων, σιωπητέον ὑπολαμβάνω. ἐπεὶ, ὡς εἶπον, ἐὰν ἡ τοῦ διακόνου ὑπουργία οὐκ εὐχερῶς εὑρίσκηται, πολλῷ πλέον περὶ τῶν ἀνωτέρων τιμῶν καταδηλον ὑπάρχει. καὶ τοὺς καθημερινοὺς τῶν διαφόρων καὶ σχεδὸν ἀποθνησκόντων λαῶν τοῦ λοιποῦ οὐχ ὑποφέρομεν· οἷς εἰ μηδέποτε θελήσωμεν βοηθῆσαι, βαρυτάτη καὶ ἀναπολόγητος αἰτία τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν ἐκδέχεται ἡμᾶς παρὰ τῷ θεῷ.

Ἑρμηνεία.

B Διὰ τῆς παρούσης γραφῆς ἀξιοῖ ὁ Αὐρήλιος δηλωθῆναι εἰδέναι τὸν Πάππαν καὶ τὸν Μεδιολάνων, ὅτι στενοχωρίαν μεγάλην ἔχουσιν αἱ χῶραι τῶν Ἀφρων μὴ μόνων ἱερέων καὶ ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν διακόνων, καὶ φροντίσαι γενέσθαι οἰκονομίαν εἰς βοήθειαν τῶν Χριστιανῶν.

Κανὼν ξα'.

Ὥστε τοὺς μικροὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένους, ἐν τῇ καθολικῇ κληρικοὺς χειροτονεῖσθαι. διὰ ἐπεὶ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ συνόδῳ τὸ ὁρισθὲν μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα C ὁμοψυχία, ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς μικροὺς βαπτιζομένους, μηδέπω δυναμένους γινώσκειν τῆς πλάνης αὐτῶν τὸν ὄλεθρον, μετὰ τὸ χωρεῖν λογισμοῦ δεκτικὴν παραγενέσθαι, ἐπιγνωσθείσης τῆς ἀληθείας, τὴν φαυλότητα ἐκείνων βδελυττομένους πρὸς τὴν καθολικὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον διακεχυμένην, τάξει ἀρχαίᾳ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἀναδεχθῆναι τοὺς τοιούτους ἐκ τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, μὴ ὀφείλειν ἐμποδίζεσθαι εἰς τάξιν κληρώσεως ὁπότε μὲν τὴν ἀληθινὴν ἐκκλησίαν ἰδίαν αὐτῶν ἐλογίσαντο τῇ πίστει προσερχόμενοι, καὶ ἐν αὐτῇ D τῷ Χριστῷ πιστεύσαντες, τῆς τριάδος τὰ ἁγιάσματα ὑπεδέξαντο. ἅτινα πάντα, ἀληθῆ καὶ ἅγια καὶ θεῖα εἶναι δῆλον ἐστὶν, καὶ ἐν τούτοις πᾶσαν τὴν τῆς ψυχῆς ἐλπίδα ὑπάρχειν. κἂν εἰ τὰ μάλιστα οὕτω καὶ ἡ τῶν αἱρετικῶν προληφθεῖσα τόλμα, τῷ ὀνόματι τῆς ἀληθείας ἐναντιούμενά τινα παραδιδόναι προπετεύεται, ταῦτα ἐπειδὴ ἁπλᾶ ἐστὶν ὡς διδάσκει ὁ ἅγιος ἀπόστολος λέγων, εἷς θεὸς, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· καὶ τὸ ὀφεῖλον προσάπαξ δίδοσθαι, ἐπαναληφθῆναι οὐκ ἔξεστιν, ἀναθεματιζομένου τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν, τὴν ὡς εἴρηται περιστερὰν καὶ μόνην μητέρα τῶν Χριστιανῶν, ἐν ᾗ πάντα τὰ ἁγιάσματα σωτηριωδῶς αἰώνια καὶ ζωτικὰ παραλαμβάνονται.

βάνονται, ἅτινα τοῖς ἐπιμένουσιν ἐν τῇ αἱρέσει μεγάλην τῆς καταδίκης τὴν τιμωρίαν πορίζουσιν, ἵνα ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀκολουθητέον φωτεινοτέρως, τοῦτο γένηται αὐταῖς ἐν τῇ πλάνῃ σκοτεινοτέρα καὶ πλέον καταδεδικασμένον· ὅπερ τινὲς ἔφυγον, καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς μητρὸς τὰ ἀληθῆ ταῦτα ἐπεγνωκότες, πάντα ἐκεῖνα τὰ ἅγια μυστήρια, φίλτρῳ τῆς ἀληθείας ἐπίστευσαν, καὶ ὑπεδέξαντο. τοῖς τοιούτοις ὅταν δοκιμὴ χρηστοῦ βίου προσέλθοι, ἀναμφιβόλως καὶ ὁλοκλήρως πρὸς λειτουργίαν τῶν ἁγίων προσκυρωθήσεται· καὶ μάλιστα ἐν τῇ τοσαύτῃ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ, οὐδείς ἐστιν ὁ μὴ τοῦτο παραχωρῶν. Εἰ δέ τινες τοῦ αὐτοῦ δόγματος κληρικοὶ μετὰ τοῦ πλήθους καὶ τῶν τιμῶν αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς ἐλθεῖν ποθήσουσιν, οἵτινες τῷ ἔρωτι τῆς τιμῆς συμβουλεύουσι πρὸς ζωὴν καὶ κατέχουσι πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ τοῦτο καταληπτέον κρίνω τῇ μείζονι κατανοήσει ψηφιαθησόμενον τῶν προλεχθέντων ἀδελφῶν, ἵνα τῇ συνετωτέρᾳ αὐτῶν βουλῇ τῆς ἡμετέρας ἀναφορᾶς τὸν λόγον διαγνῶσι, καὶ ἡμᾶς βεβαιῶσαι καταξιώσωσιν, εἰς ὃ ὀφείλει περὶ τούτου τοῦ πράγματος παρ' ἡμῶν τυπωθῆναι. μόνον δὲ περὶ τῶν ἐν νηπιότητι βαπτισθέντων ἀρκούμεθα, ἵνα εἰ ἀρέσκει αὐτοῖς τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσωσι προαιρέσει περὶ τοῦ χειροτονεῖσθαι τούτους. πάντα τοίνυν ἃ ἀνωτέρω συνηγάγομεν παρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις, πρακτέα εἶναι δικαιοῖ ἅμα ἐμοὶ ἡ ἔντιμος ὑμῶν ἀδελφότης.

quæ quidem iis qui manent in hæresi, magnam præbent condemnationis pœnam, vt quod erat ipsis in veritate ad vitam æternam clarius sequendum, hoc sit eis in errore tenebricosius & magis condemnatũ. Quod quidem nonnulli vitarunt, & ecclesiæ catholicæ matris agnita veritate, omnia illa sancta mysteria à veritate illecti crediderũt & susceperunt. Iis quando bonæ vitæ probatio accesserit, non dubiè & integrè ad sacramentorum ministerium confirmabuntur, & maximè in tanta rerum necessitate, nemo est qui hoc non concedat. Si qui autem huius dogmatis clerici cum multitudine & eisdem honoribus ad nos venire desiderãtes, qui quidem propter honoris amorem ad vitam suadent, & ad salutem retinent, sed hoc maiore prædictorum fratrum sententiam ferentium intelligentia comprehendendum esse existimo: vt sapientiore suo consilio nostræ relationis rationem discernant, & nos confirmare dignentur ad id quod à nobis de ea re statuendum est. Solùm autem de iis qui in infantia baptizati sunt, satis habemus, vt, si ipsis placet, sententiæ nostræ consentiant de iis ordinandis. Omnia ergo, quæ superiùs apud sanctissimos episcopos collegimus, facienda esse æquum censet vnà mecum vestra veneranda fraternitas.

Ἑρμηνεία.

Δονᾶτός τις τὸ ὄνομα, αἱρέσεως γέγονεν ἀρχηγός, μὴ ἄλλως τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνειν διδάξας, εἰ μὴ ὅσον κατέχων ἐν τῇ χειρὶ, τοῦτο πρότερον ἀσπάζοιτο, καὶ οὕτως μεταλαμβάνειν. οἱ οὖν ἐκείνου αἱρεσιῶται, Δονατισταὶ ὀνομάζονται. περὶ τούτων οὖν ὡς ἐν τῷ μζ'. κανόνι τῆς συνόδου ταύτης εἴρηται, ἔδοξε τοῖς πατράσιν ἐρωτῆσαι, εἰ τὰ νήπια αὐτῶν βαπτιζόμενα παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν, Δονατιστῶν ὄντων, εἶτα προσερχόμενα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, δεῖ προσδέχεσθαι καὶ ἐν κλήρῳ τάττειν ἢ μή; τοῦτο οὖν καὶ πάλιν ἡ σύνοδος εἰσάγει, καὶ δίδωσι γνώμην ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς ἐν νηπιότητι βαπτιζομένους, ὡς μὴ δυναμένους τότε γινώσκειν τῆς πλάνης τὸν ὄλεθρον, ὅτε εἰς ἡλικίαν ἔλθωσι δεκτικὴν λογισμοῦ, τουτέστι φρονήσεως,

SCHOL. BALS. Donatus quidam nomine, fuit auctor hæresis, qui non aliàs diuinorum esse mysteriorum participem docebat, nisi os in manu tenens hoc priùs salutaret, & sic communicaret. Illius ergo hæresin sequentes, nominabantur Donatistæ. De iis ergo, vt in xlvij. canone huius synodi dictum est, visum est patribus interrogare, an infantes eorum, qui baptizati fuerãt à parentibus qui erant ipsi Donatistæ, deinde à catholica ecclesia suscepti sunt, ad ordinationem quoque in clero suscipiendi sint, an non? Hoc ergo rursus quoque introducit synodus, & fert sententiam, vt qui à Donatistis in infantia baptizãtur, vt nõ possint erroris perniciem agnoscere; quando ad ætatem rationis, hoc est, prudentiæ, capacem peruenerint,

vt possint veritatem intelligere, & illorum improbitatem odisse: si ad ecclesiam accesserint, ij per manuum impositionem suscipiantur ordine quodam & ex forma antiqua, & non impediantur quominus in clerum admittantur Christo purè credentes, & sanctæ trinitatis sacraméta seu dona diuina suscipientes, quæ sunt corpus & sanguis vnius sanctę trinitatis, & vera & sancta nobis à Seruatore tradita, qui à patre ad nostram salutem missus est, sanctificata autem aduentu sancti spiritus. Quando ergo crediderint, & sacramenta susceperint, si vita quoque ipsorum examinata bona inuenta fuerit, clerici etiam fient. De hac ergo infantium causa & à Papa & à Mediolanensium episcopo petiuerunt, an eis ita videatur. Si qui autem, inquiunt, Donatistarum clerici cum populo qui est apud ipsos, & iisdem honoribus seu gradibus, velint ad fidem orthodoxam accedere: qui quidem clerici volentes etiam apud orthodoxos in suo honore permanere, consulunt populo qui eis subest, ea quæ ad vitam & salutem pertinent, quid eis faciendum est? Sed hoc, inquiunt, prohibebitur ab iis qui dicti sunt fratres. Quare nos quoque statuere oportet quid de iis agendum sit.

CANON LXII.

De Idolorum reliquiis, & templis quæ debent deleri. Quamobrē à religiosissimis Imperatoribus petendum est, vt idolorum reliquias, quæ sunt in omni Africa, omnino excindi iubeant (in multis enim locis maritimis, & diuersis possessionibus, adhuc viget huius erroris iniquitas) vt iubeantur & ipsa aboleri, & templa ipsorum in agris & in occultis locis absque vlla honestate constituta omnibus modis iubeantur euerti.

SCHOL. BALS. Per præsentem canonem volunt patres, vt reges euertant idolorum templa quæ post euāgelij prędicationem remāserunt.

CANON LXIII.

Vt clerici pro proprio ipsorū iudicio non cogātur publicè testificari. Oportet præterea petere, vt statuere dignētur, vt si qui in ecclesia

A ὥστε δυνάμεθα νοῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μισῆσαι τὴν ἐκείνων φαυλότητα, ἐὰν τῇ ἐκκλησίᾳ προσέλθωσιν, ἀναδέχεσθαι τούτους διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν κατά τινα τάξιν καὶ τύπον ἀρχαῖον, καὶ μὴ ἐμποδίζεσθαι εἰς τὸ κληρωθῆναι πιστεύσαντας καθαρῶς τῷ Χριστῷ, καὶ ὑποδεξαμένους τῆς ἁγίας τριάδος τὰ ἁγιάσματα, ἤτοι τὰ δῶρα τὰ θεῖα, ἅτινα τὸ σῶμα καὶ αἷμα εἰσὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ ἀληθῆ καὶ ἅγια εἰσὶ παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ὃς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπεστάλη εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, ἁγιαζόμενα δὲ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος. οὕτω γὰρ τῆς τριάδος λογίζονται B ἁγιάσματα. ὅταν οὖν φασὶ πιστεύσωσι καὶ τὰ ἅγια δέξωνται, ἐὰν καὶ ὁ βίος αὐτῶν δοκιμασθεὶς χρηστὸς εὑρεθῇ, καὶ κληρωθήσονται. περὶ ταύτης οὖν ὑποθέσεως τῶν νηπίων ἐζήτησαν καὶ παρὰ τοῦ Πάππα καὶ παρὰ τοῦ Μεδιολάνων μαθεῖν, εἰ ἀρέσκονται τῇ γνώμῃ αὐτῶν. Εἰ δέ τινες φασὶ κληρικοὶ τῶν Δονατιστῶν μετὰ τοῦ παρ' αὐτοῖς λαοῦ, καὶ τῶν τιμῶν αὐτῶν ἤγουν τῶν βαθμῶν αὐτῶν θελήσουσι μετελθεῖν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, οἵτινες κληρικοὶ θέλοντες καὶ παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις μένειν C ἐν τῇ τιμῇ αὐτῶν, συμβουλεύσωσι τῷ ὑπ' αὐτοῖς λαῷ πρὸς ζωὴν καὶ σωτηρίαν, τί ποιητέον ἐπ' αὐτοῖς; ἀλλὰ τοῦτο φασὶ λυθήσεται παρὰ τῶν λεχθέντων ἀδελφῶν. ὥστε καὶ ἡμᾶς βεβαιῶσαι τί ὀφείλομεν περὶ τούτου ποιεῖν.

Κανὼν ξβ'.

Περὶ τῶν ἐγκαταλειμμάτων τῶν εἰδώλων καὶ ναῶν τῶν ὀφειλόντων ἐξαλειφθῆναι· ὧν χάριν αἰτῆσαι δεῖ τοὺς θρησκευτικωτάτους βασιλεῖς, ὥστε τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν κελεῦσαι παντελῶς ἀνακοπῆναι. (καὶ γὰρ ἐν D πολλοῖς τόποις παραθαλασσίοις καὶ διαφόροις κτήσεσιν, ἀκμάζει ἔτι τῆς πλάνης ταύτης ἡ ἀδικία) ἵνα παραγγελθῶσι καὶ αὐτὰ ἀπαλειφθῆναι, καὶ οἱ ναοὶ αὐτῶν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν ἀποκεκρυμμένοις τόποις χωρίς τινος εὐκοσμίας καθεστῶτες, παντὶ τρόπῳ κελευσθῶσι καταστραφῆναι.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἀξιοῦσιν οἱ πατέρες τοὺς βασιλεῖς καταστραφῆναι τὰ μετὰ τὸ κήρυγμα εὐαγγελίου ἐναπομείναντα εἴδωλα.

Κανὼν ξγ'.

Περὶ τοῦ, κληρικοὺς χάριν διαγνώσεως τῆς οἰκείας αὐτῶν κρίσεως, μὴ ἀναγκάζεσθαι δημοσίως μαρτυρεῖν. Δεῖ αἰτῆσαι ἔτι μὲν, ἵνα ὁρίσαι καταξιώσωσιν, ὥστε ἐάν τινες ἐν ἐκκλησίᾳ

οἱασδήποτε αἰτίαν ἀποστολικῷ δικαίῳ τῷ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπικειμένῳ γυμνάσαι θελήσωσιν, καὶ ἴσως ἡ τομὴ τῶν κληρικῶν τῷ ἑνὶ μέρει ἀπαρέσοι, μὴ ἐξεῖναι πρὸς δικαστήριον εἰς μαρτυρίαν προσκαλεῖσθαι τὸν κληρικὸν ἐκεῖνον τὸν πρότερον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σκεψάμενον, ἢ καὶ σκοπουμένῳ παρατυχόντα· καὶ ἵνα μηδὲ προσώπῳ τις ἐκκλησιαστικῷ προσήκων ἀναγκασθείη περὶ τοῦ ὀφείλειν μαρτυρεῖν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς κληρικοὶ δικασάμενοι ὑπόθεσιν ἐκκλησιαστικὴν ἀποστολικῷ δικαίῳ, τουτέστιν ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ, τῷ φάσκοντι, τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν δικαίων; ἢ καὶ παρατυχόντες ἐπὶ κρίσει ἐκκλησιαστικῇ, εἵλκοντο παρὰ τοῦ ἀπαρεσκομένου μέρους ἐκ τῶν δικασαμένων, εἰς τὸν ἐκκλητάριον δικαστὴν χάριν μαρτυρίας. ἔδοξεν οὖν τοῖς πατράσιν ἵνα τὰ περὶ τούτου ἀνενέγκωσι τοῖς βασιλεῦσιν, ἐφ᾽ ᾧ ὁρίσαι αὐτούς, μηδέν τι τοιοῦτον γίνεσθαι ποτέ. ἀλλὰ μηδὲ τινὰ προσήκοντα κατὰ γένος ἢ ἄλλως πῶς ἐκκλησιαστικῷ τινι ἕλκεσθαι εἰς μαρτυρίαν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἡμεῖς δὲ ἐμέλλομεν γράψαι τινὰ περὶ τῶν δικασαμένων καὶ περὶ τῶν προσῳκειωμένων τοῖς κληρικοῖς, πότε ὀφείλουσιν ἕλκεσθαι, καὶ πότε μή. ὅτι δὲ οὐκ ἔστι θέσπισμα ὁ κανὼν ἀλλὰ συμβουλὴ χάριν τοῦ ὑπομνησθῆναι περὶ τούτων τοὺς βασιλεῖς, ὁρισμὸς δὲ οὐκ ἐξηνέχθη, παρήκαμεν τὰ πολλά. ἐσημειωσάμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι τὰ δικαστικὰ ὀφφίκια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων καὶ ἡ παροῦσα σύνοδος ἐπεγίνωσκεν, ἀπὸ τοῦ λέγειν κληρικοὺς διαιτῆσαι ὑποθέσει τινί.

Κανὼν ξγ΄.

Περὶ τοῦ, ἀφελέσθαι τὰ τῶν Ἑλλήνων συμπόσια. Κἀκεῖνο ἔτι μὴν δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τῶν Χριστιανῶν βασιλέων, ἐπειδὴ παρὰ τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια οὕτως ἐπιτελοῦνται ἐκ τῆς ἐθνικῆς πλάνης προσενεχθέντα, ὡς καὶ Χριστιανοὺς τοῖς Ἕλλησι λάθρα προσσυνάγεσθαι ἐν τῇ τούτων τελετῇ· ἵνα κελεύσωσι τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι, καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν κτήσεων· μάλιστα ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς γενεσίοις τῶν μακαρίων μαρτύρων διά τινας πόλεις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς τόπους τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα φωρῶνται· ἐν αἷς ἡμέραις, ὅπερ καὶ λέγειν αἰσχύνη ἐστίν,

quamuis causam, iure apostolico, quod in ecclesiis situm est, agitare voluerint, & clericorum decisio vni forte parti displicuerit, non licere in iudicium ad testimonium vocare clericum illū qui prius rem ipsam examinauit, vel in eū qui examinabat, incidit, vt nec quis ad personam ecclesiasticam attinens in ius vocetur, vt ferat testimonium.

Schol. Bals. Quidam clerici, cùm causam ecclesiasticam iure Apostolico egissent, hoc est, dicto Apostolico consequenter, quod dicit: Audet quis vestrum habēs negotiū, sub iniquis iudicio contendere, & non sub sanctis? vel etiam cùm in ecclesiasticum iudicium incidissent, à parte cui displicebat, ab iis qui iudicauerant, ad iudicem appellationis, testimonij gratia trahebātur. Visum est ergo patribus, vt de iis ad imperatores referrent, vt ipsi statuerent: nihil esse eiusmodi in posterū faciendum: sed nec is qui genere vel aliquo alio modo ad aliquem ecclesiasticū attinet, in testimonium trahatur. Ac in iis quidem consistit canon. Nos autem aliqua scripturi eramus de iis qui litigarunt, & de iis qui sunt clericis necessitudine coniuncti, quādo trahi debent, & quando non. Quia autem hic canon non est decretum, sed consilium, vt imperatores eius admoneantur, non est autem prolata definitio, multa prætermisimus. Hoc autem vel solum ex præsenti canone notauimus, quòd iudiciaria officia ecclesiasticorum magistratuum, præsens quoque nouit synodus, eo quòd dicat clericos alicuius esse causæ iudices.

Canon LXIII.

Vt auferantur Græcorum conuiuia. Illud præterea à Christianis imperatoribus petendum est: Quoniam præter diuina mandata in multis locis conuiuia sic peraguntur, ex gentili errore deducta, vt etiam Christiani ad paganos clanculum in eorum mysterio adducantur: vt hæc iubeant & in vrbibus & in possessionibus arceri, maximè, quia & in ipsis beatorum martyrum natalibus in quibusdam vrbibus etiam in ipsis sacris locis eiusmodi peccare deprehēduntur, & in diebus in quibus vel pudor est dicere,

execrandas saltationes in agris & plateis peragunt, vt cùm sancto die adsint quæ sũt & matresfamiliâs honore, & alia innumerabiles mulieres venerandæ, intemperantes insolentias aggrediantur. Vt etiam ipsius sanctæ fidei propemodum aufugiat accessus.

SCHOL. BALS. Sicut hodie in sanctorum memoriis non solùm in vrbibus, sed etiam in vicis & pagis fiunt hominum conuentus, choreęque ducuntur, & alia fiunt ludicra: sic, vt est verisimile, olim quoque peragebantur, sed ea erant execranda. Et ideo dicunt patres, quòd quoniam in multis locis conuiuia peraguntur, quæ habuerunt Græci erroris principium, vt in eis etiam conuenirent Christiani, & eadem cum Gręcis peragerent, admonendi sunt imperatores vt ea prohibeant, & eo magis quòd etiam in sacra loca peccant. Euenit enim vt nec religiosiores mulieres in ecclesiam conueniant, propter ea quæ turpiter & indecorè fiunt: nempe cùm ij qui hæc audent, impudenter & lasciuè eiusmodi mulieres adgrediantur. Atque in iis quidem consistit canon. Tu autem scias, quòd etiamsi hæc imperiale decretũ non vetuit: sed tamen synodus quæ in Trullo habita est, in eos qui hæc audent, vehementer animaduertit.

CANON LXIIII.

Ne in dominico, & in reliquis sanctorum festis, spectacula vllo modo peragantur. Illud quoque præterea petendum est, vt theatraliũ ludicrorum spectacula in dominico & reliquis festis diebus à fide Christianorum arceantur: maximè quia in sancti Paschæ octaua turba magis in hippodromia quàm in ecclesias conueniant, debent præfiniti ipsorum dies transferri quando euenerint, nec debet vllus Christianus cogi ad hæc spectanda.

SCHOL. BALS. In dominicis, & in reliquis festis diebus, & in magna Paschæ hebdomada, fiebant equorum curricula, & reliqua spectacula. Cautum est ergo vt imperatoribus suaderetur,

A ὀρχήσεις μυσαρὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκτελοῦσιν, ὥστε τῇ τῶν οἰκοδεσποινῶν τιμῇ, καὶ ἄλλων ἀναριθμήτων γυναικῶν τῇ αἰδοῖ τῶν εὐλαβῶν εἰς τὴν ἁγίαν ἡμέραν παραγινομένων, λάγναις ὕβρεσιν ἐφορμᾶν. ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας πίστεως σχεδὸν φεύγεσθαι τὴν προσέλευσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ σήμερον ἐν μνήμαις ἁγίων οὐ μόνον κατὰ τὰς πόλεις ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰς ἔξω χώρας γίνονται πανηγύρεις καὶ χοροστασίαι, καὶ ἄλλα τι-
B να παίγνια, οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἐτελοῦντο καὶ ἔκπαλαι· πλὴν ἐκεῖνα μυσαρὰ ἦσαν. διὸ φασὶν οἱ πατέρες ὡς ἐπεὶ ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια ἐπιτελοῦνται ἀρχὴν ἐσχηκότα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης, ὥστε ἐν αὐτοῖς συνάγεσθαι καὶ Χριστιανοὺς, καὶ συντελεῖν ταῦτα τοῖς Ἕλλησι, δέον ἐστὶν ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς, ἵνα κωλύσωσι ταῦτα. καὶ μᾶλλον ὅτι πλημμελοῦνται καὶ εἰς ἱεροὺς τόπους. συμβαίνει γὰρ οὐδὲ εἰς ἐκκλησίαν συνάγεσθαι τὰς εὐλαβεστέρας τῶν γυναικῶν διὰ τὰ ἀτάκτως καὶ ἀσχημόνως τηνι-
C καῦτα γινόμενα, ὡς τῶν ταῦτα τολμώντων, ἀναιδῶς καὶ κατὰ λαγνείαν ἐφορμώντων κατὰ τῶν τοιούτων γυναικῶν. καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι κἂν ταῦτα βασιλικὸν ὁρισμὸν οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ σύνοδος μεγάλως ἐκόλασε τοὺς τοιαῦτα τολμῶντας.

Κανὼν ξδ'.

Περὶ θεωρειῶν, ἵνα ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἁγίων ἑορταῖς μηδαμῶς ἐπιτελῶνται. Κἀκεῖνο ἔτι μὴν δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα τὰ θεώρια τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν
D ταῖς λοιπαῖς φαιδραῖς ἡμέραις τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως κωλύωνται· μάλιστα ὅτι ἐν τῇ ὀγδοάδι τοῦ ἁγίου πάσχα οἱ ὄχλοι μᾶλλον εἰς τὸ ἱπποδρόμιον ἤπερ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνέρχονται· ὀφείλει μετενεχθῆναι τὰς ὡρισμένας αὐτῶν ἡμέρας, ὅτε ἀπαντήσῃ, καὶ μὴ ὀφείλειν τινὰ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὰ θεώρια ταῦτα ἀναγκάζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ἐν ταῖς κυριακαῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑορταῖς καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἑβδομάδι τοῦ πάσχα ἐγίνοντο ἱπποδρόμια καὶ λοιπὰ θεώρια. τετύπωται οὖν παράκλησιν γενέσθαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς.

ἵνα τοῦτο κωλυθῇ, καὶ μετενεχθῶσι τὰ τῶν τοιούτων ἡμερῶν εἰς ἑτέρας ἡμέρας. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ξϛʹ. A

Κανὼν ξεʹ.

Περὶ τῶν καταδικαζομένων κληρικῶν. Κἀκεῖνο δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα ὁρίσαι καταξιώσωσιν, ὥστε κληρικὸν οἱασδήποτε τιμῆς τυγχάνοντα, ἐπ' οἱῳδήποτε ἐγκλήματι, τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει καταδικασθέντα, μὴ ἐξεῖναι τὸν αὐτὸν, εἴτε παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ἧς ὑπῆρχεν, εἴτε ἐπὶ οἱουδήποτε ἀνθρώπου διεκδικεῖσθαι ποινῆς, ἢ ἐπὶ τούτῳ παρεντεθείσης ζημίας χρημάτων τε καὶ τιμῆς, B ὅπως μηδὲ καιρὸν μηδὲ φύσιν ἀπολογητέαν εἶναι κελεύσωσιν.

Ἑρμηνεία.

Κληρικοί τινες καταδικασθέντες ἐπὶ ἐγκληματικαῖς αἰτιάσεσι, καὶ μηδὲ βοήθειαν ἔχοντες ἐκκλήτου (οὕτω γὰρ ἐκληπτέον τὰ τοῦ κανόνος) πάλιν ὤχλουν ἀποκατασταθῆναι. ἤρεσε γοῦν τοῖς πατράσιν ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς ἵνα ὁρίσωσιν ὑποκεῖσθαι ποινῇ χρηματικῇ καὶ ἀφαιρέσει τιμῆς, τοὺς ἐκδικοῦντας τούτους ἐκκλησιαστικοὺς ἢ ἑτέρους, κἂν οἵας ὦσι καιροῦ ἤγουν ἡλικίας ἢ καὶ C φύσεως.

Κανὼν ξϛʹ.

Περὶ τῶν μίμων τῶν γινομένων Χριστιανῶν. Περὶ τοιούτων ἔτι μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα ἐάν τις ἐξ οἱουδήποτε παιγνιώδους ἐπιτηδεύματος, πρὸς τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ χάριν ἐλθεῖν θελήσοι, καὶ ἐλεύθερος ἀπ' ἐκείνων τῶν σπιλάδων διαμεῖναι, μὴ ἐξὸν εἴη τινὶ τὸν τοιοῦτον πρὸς τὰ αὐτὰ γυμνάσματα πάλιν προτρέπεσθαι ἢ καταναγκάζειν.

Ἑρμηνεία.

D Τὸ παλαιὸν ἐτελοῦντο θέατρα μετὰ συνδοσίας τῶν δημοτῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον τινὰς σκηνικοὺς καὶ μίμους τὰ μέρη πολλάκις καὶ Ἕλληνας. ζητοῦσιν οὖν οἱ πατέρες ὁρίσαι τοὺς βασιλεῖς ἵνα ἐάν τις τῶν τοιούτων Ἕλλην ὢν βαπτισθῇ, μὴ ἀναγκάζηται ὑπὸ τοῦ δήμου τὰ αὐτὰ ἐνδείκνυσθαι παίγνια.

Κανὼν ξζʹ.

Περὶ ἐλευθεριῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων αἰτητέον ἀπὸ τοῦ βασιλέως. Περὶ ἐλευθεριῶν δηλαδὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κηρυκτέων, ἐὰν τοῦτο οἱ ἡμέτεροι συνιερεῖς φαίνωνται ποιοῦντες ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν,

vt hæc prohiberentur: & quæ his diebus fiebant, in alios dies transferrentur. Lege & syn. in Trullo, can. lxvij.

CANON LXV.

De clericis, qui condemnantur. Illud quoque petendum est vt clericum quemcunque honorem obtinentem, in quocunque crimine episcoporum iudicio condemnatum, ne liceat eundem vel ab ecclesia cuius fuit, vel ab vllo homine liberari à pœna eo nomine imposita, siue multa pecuniaria, siue existimationis, vt nec ætatem, nec naturam excusandam esse iubeant.

SCHOL. BALS. Clerici quidam in causis criminalibus condemnati, & nec appellationis auxilium habentes (ita enim est intelligendus canõ) restitui satagebãt. Placuit ergo patribus, Imperatores admoneri, vt statuant pœnæ pecuniariæ & priuationi honoris eos subiici qui eos defendunt ac liberant, siue sint ecclesiastici, siue alij, cuiuscunque sint ætatis & naturæ. Præsentem autem interpretationem scribendo non dilatauimus, idque cùm quæ canone continentur, digna sint quæsitu, non propter aliud quàm quòd quæ in eo sunt, non sint decretum, sed tantùm consilium, vt admoneantur imperatores eorum quæ in eo sunt, & eius quod est agendum, proferatur decretum.

CANON LXVI.

De mimis qui fiunt Christiani. De his praeterea petendum est, vt si quis ex quocũque exercitio ludicro, ad Christianismi gratiam venire voluerit, & purus ab illis maculis permanere, ne vlli liceat eum ad eiusmodi exercitium vel adhortari, vel cogere.

SCHOL. BALS. Spectacula antiquitus peragebantur cum popularium suppeditatione, & propterea habebant quosdam scenicos, & mimos, sæpe & magna ex parte Græcos. Petunt ergo patres, vt imperatores decernant, vt si quis eorum, cùm Græcus sit, baptizetur, non cogatur à populo eadem ludicra exhibere.

CANON LXVII.

De manumissionibus quæ fiunt in ecclesiis ab Imperatore, petendum est. De manumissionibus scilicet in ecclesia proclamandis, si hoc nostri consacerdotes cernuntur in Italia facere,

nostra quoque fiducia eorum videlicet ordinem sequitur, ei scilicet qui mittitur loci conseruatoris potestate data, vt quæcunque fide digna pro ecclesiastico statu & animarum salute peragere potueris, nos quoque ea omnia coram domino laudabiliter suscipiamus. Si vestræ placeat dilectioni, dicite vt & meam relationem firmam esse vobis ostendam, & nostrum omnium consensum vestra sinceritas iucundè accipiat. Ab omnibus episcopis dictum est, Omnibus placent quæ sunt proposita, & quæ sapienter à tua sanctitate sunt exposita, perfici debent.

Schol. Bals. Vt est verisimile, dubitabant nonnulli, an serui vel aliqui alij in ecclesia manumitti debeant, qui ad eam confugerunt, vt qui sint aliquibus delictis obnoxij, & auxilium quærant ecclesiasticum. De his enim etiam huius actionis principium tractat, atque etiam præsentis canonis collocutio: & propterea dixerunt patres, Interrogentur per loci conseruatores Italiæ sacerdotes: & si illi quoque hoc faciant, seu proclament, & faciant libertates cum confidentia, ipsi quoque ea quæ sic fiunt, sequantur, ad animæ salutem respicientia, & ad iurium ecclesiasticorum conseruationem. Hoc autem sic prouiso, fiet firma ad Imperatores quoque relatio, & ab eorum sinceritate suscipietur, quod communi consensu relatum fuerit. Ac præsens quidem canon, ea quæ spectant ad eos qui ad ecclesias confugiunt, Imperatori audienda remittit. Tu autem lege primi tit. v. lib. cap. iij. quod sic dicit, Statuimus nemini licere eos qui confugiunt, cuiuscunque sint conditionis, ex sancta ecclesia orthodoxæ fidei, extra hanc Imperialem ciuitatem extrudere. Si qui autem tale quid moliri vel facere ausi fuerint, sacrilegij crimini subiiciantur. Sed neque eos sic in venerabilibus ecclesiis detineri vel constringi, vt illic à rebus esculentis, vel vestimentis, vel quiete, vel somno prohibeantur. Et xj. caput quod dicit, Vsque ad terminos, qui sunt ante forum publicum, tuti sint qui ad ecclesias confugiũt, interioribus lauacris, vel hortis, vel aulis, vel porticibus vtentes,

A καὶ ἡ ἡμετέρα δῆλον πεποίθησις τῇ τούτων τάξει ἕπεται, δοθείσης φανερῶς ἀδείας πεμπομένου τοποτηρητοῦ, ἵνα οἱαδήποτε ἀξία πίστεως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας ἐκτελέσαι δυνηθείη· καὶ ἡμεῖς ἐπαινετῶς ἐνώπιον τοῦ κυρίου ἀποδεξώμεθα ταῦτα πάντα· ἐὰν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ ἀρέσκῃ, ἐξείπατε, ἵνα καὶ τὴν ἐμὴν ἀναφορὰν βεβαίαν οὖσαν ὑμῖν ἐπιδείξω· καὶ τὰ παρὰ τῆς πάντων ἡμῶν συναιρέσεως, ἡ αὐτῶν εἰλικρινότης ἡδέως προσδέξηται. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πᾶσιν ἀρέσκει τὰ προτεθέντα, καὶ συνε- B τῶς ἀπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης ἐξηγηθέντα ὀφείλει ἐκτελεσθῆναι.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἀμφέβαλόν τινες εἰ ὀφείλουσιν ἐλευθεροῦσθαι δοῦλοι ἐπ' ἐκκλησίας ἢ ἕτεροί τινες καταφεύγοντες ἐν αὐτῇ ὡς ἐνεχόμενοι εὐθύναις τισὶ, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζητοῦντες βοήθειαν. περὶ τούτων γὰρ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως ταύτης διαλαμβάνει· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ διαλαλιὰ τοῦ παρόντος κανόνος. καὶ διὰ τοῦτο εἶπον οἱ πατέρες ὅτι ἐρωτηθήτωσαν διὰ τοποτηρητῶν οἱ ἱερεῖς τῆς Ἰταλίας· καὶ ἐὰν ποιῶσι κἀκεῖνοι τοῦτο, ἤγουν κηρύττωσι καὶ πράττωσι τὰς C ἐλευθερίας μετὰ πεποιθήσεως, καὶ αὐτοὶ ἵνα ἀκολουθήσωσι τοῖς οὕτω γινομένοις, εἰς σωτηρίαν ψυχικὴν ἀποβλέπουσι, καὶ εἰς συντήρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων. τούτου δὲ οὕτω πολυπραγμονηθέντος γενήσεται καὶ ἡ πρὸς βασιλεῖς ἀναφορὰ βεβαία, καὶ προσδεχθήσεται παρὰ τῆς εἰλικρινότητος τούτων τὸ κατὰ συναίρεσιν κοινὴν ἀνενεχθέν. καὶ ὁ μὲν παρὼν κανὼν ἀνήρτησε τὰ τῶν προσφευγόντων ταῖς ἐκκλησίαις, εἰς ἀκρόασιν βασιλικήν. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τοῦ α'. τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου κεφ. ιγ'. λέγον, θεσπίζομεν, μὴ ἐξέστω τινὶ τοὺς προσφυγὰς τῆς οἱασδήποτε τύχης ὄντας ἐκ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας τῆς ὀρ- D θοδόξου πίστεως ἐκτὸς ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως ἐξωθεῖν. εἰ δέ τινες τοιοῦτόν τι μηχανήσασθαι ἢ ποιῆσαι τολμήσουσι, ἐν τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι ὑποβαλλέσθωσαν. ἀλλὰ μηδὲ τούτους οὕτω κατέχεσθαι ἐν ταῖς σεβασμίαις ἐκκλησίαις ἢ συσφίγγεσθαι, ἵνα αὐτόθεν ἢ ἐδωδίμων πραγμάτων ἢ ἐνδυμάτων ἢ ἡσυχίας ἢ ὕπνου κωλύωνται. καὶ τὸ ια'. κεφ. λέγον μέχρι τῶν περὶ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας ὅρων τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες, τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς ἢ κήποις ἢ οἰκήμασιν ἢ αὐλαῖς ἢ στοαῖς χρώμενοι,

καὶ κωλυέσθωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπνοῦν ἢ ἐσθίειν. ὅπλοις δὲ μὴ ἀσφαλιζέτωσαν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ ἀποτιθέτωσαν ταῦτα παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ πειθόμενοι πρότερον ἢ μετὰ ταῦτα ἐκβαλλόμενοι κατὰ κέλευσιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν δικαστῶν. καὶ κεφάλ. ιβʹ. μεθ' ὅπλων ὁ οἰκέτης προσφυγὼν, εὐθὺς ἐκβαλλέσθω, ἀνθιστάμενος δὲ, μείζονι βιαζέσθω δυνάμει· κἂν μαχόμενος τελευτήσῃ, ἀνεύθυνος ὁ ἐπελθὼν ἔσται δεσπότης. ἀνάγνωθι καὶ τὸ γʹ. θέμα τοῦ ιγʹ. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου λέγον, παρὰ τοῖς προσφόροις δικάζεσθαι δικασταῖς τοὺς προσφυγὰς, καὶ οὐχὶ παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀντιδίκους αὐτῶν μετακαλεῖσθαι. καὶ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφ. λέγον, μεταξὺ δὲ τούτων τοῖς θεοσεβεστάτοις οἰκονόμοις εἴτε τοῖς ἐκδίκοις τῆς ἐκκλησίας προσφευγόντων τὰ ὀνόματα καὶ τὰς αἰτίας ἀνυπερθέτως ἐκζητῶσιν. ἔπειτα δὲ οἱ ἄρχοντες ἢ ἐκεῖνοι πρὸς οὓς τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα ἀνήκουσι, ταῦτα μανθάνοντες τῇ ἐπιτηδείᾳ εὐθύτητι ἐπιμελέστερον ἑαυτοῖς τὰ ἁρμόζοντα διατυπούτωσαν. ὥστε σημείωσαι ὅτι οἱ μὴ ἀπογραφόμενοι, οὐκ εἰσὶ πρόσφυγες.

Κανὼν ξηʹ.

Περὶ Αἰκυτίου ἐπισκόπου τοῦ καταδικασθέντος, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τοῦ Αἰκυτίου ἔτι μὴν τοῦ ἔκπαλαι κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν τῇ τῶν ἐπισκόπων γνώμῃ καταδικασθέντος, τὸ πρᾶγμα οὐκ οἶμαι παρεατέον τῇ πρεσβείᾳ· ἵνα ἐὰν τυχὸν τοῦτον εὕρῃ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἔσω πρὸς φροντίδος τῷ αὐτῷ ἀδελφῷ ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ὡς χρὴ καὶ ὅπου ἐξὸν εἴη κατ' ἐκείνου διαπράξασθαι. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πολὺ ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ ἐξακολούθησις· μάλιστα, ὅτι ἔκπαλαι καταδεδίκασται ὁ αὐτὸς Αἰκύτιος, καὶ ἡ τούτου ἀναίσχυντος ἀνησυχία ὑπὲρ τῆς καταστάσεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐκκλησίας, μᾶλλον καὶ μᾶλλον πανταχοῦ καταμαχητέα ἐστίν. Καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος, τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

A & prohibeantur intra templum dormire vel comesse. Ne armis autem sibi securitatem parent, sed ea apud episcopum deponant, vel persuasi primùm, vel postea eiecti iussu episcopi, & iudicum. Et xij. caput, Seruus cum armis confugiens, statim eiiciatur. Si autem resistat, maioribus viribus cogatur, & si pugnans ceciderit, dominus occidens non teneatur. lege etiam iij. decretum xiij. cap. eiusdem tituli, quod dicit, Apud competentes iudices litigare oportet eos qui confu-B giunt, & non ad ecclesiam eorum aduersarios euocari. Et postremum responsum eiusdem cap. quod dicit, Interea autem pientissimos œconomos seu ecclesiæ defensores curam & diligentiam adhibere oportet, vt vniuscuiusque eorum qui ad ecclesias confugiunt, nomina & causas citra moram inquirant. Præterea autem magistratus, vel illi ad quos negotia & personæ pertinent, hæc scientes, ea qua par est rectitudine diligentiùs ea quæ conuenit illis, statuāt. Quare nota quòd C qui non describunt, non sunt ex eorum numero qui confugiunt.

CANON LXVIII.

De Equitio Episcopo condemnato Aurelius episcopus dixit, Equitij præterea, pro meritis iampridem communi sententia condemnati, negotium non existimo esse legationi prætermittendum: vt si eum forte in illis partibus inuenerit, curæ sit ipsi fratri nostro, pro statu ecclesiastico, vt oportet, & vbi licuerit, aduersus illum peragere. Ab omnibus episcopis dictum est, Multum placet hæc quoque consequentia: maximè quia D *iam olim condemnatus est hic Aecytius, & impudens eius in quietudo, pro statu & salute ecclesiæ, magis & magis vbique est oppugnanda. Et subscripserunt: Aurelius episcopus Carthagin. ecclesiæ præsenti decreto consensi, & lecto subscripsi. Similiter & reliqui episcopi subscripserunt.*

SCHOL. BALS. Equitius fuit depositus, & non quieuit. Dicit ergo Aurelius, vt si eū loci conseruatores

Ἑρμηνεία.

Ὁ Αἰκύτιος καθῃρέθη καὶ οὐχ ἡσύχαζε. φησὶν οὖν ὁ Αὐρήλιος, ἵνα ἐὰν εὑρήσωσι τοῦτον οἱ

inuenerint, curent vt sit eis potestas A aliquid agendi in honorem status ecclesiastici, eo quòd eum cessare faciant. Dixerunt autem omnes, hoc eis placere. Multa enim impudentia & turba Æcytij ei aduersatur, hoc est, facit vt ipsi nulla eius misericordia moueantur.

TEXTVS.

In hoc consilio legitur epistola Romani Papæ Anastasii ad synodum, de Donatistis episcopos admonens. Sub Vincentio & Flauio clarissimis consulibus, Idibus Septembris, Carthagine in secreto restitutæ B *ecclesiæ, cùm ad synodum congregati, & præsidētes ex omnibus in Africa prouinciis essent episcopi, Aurelius eiusdem sedis episcopus cum suis familiaribus, quos sua indicat subscriptio, dixit: Lectis literis beatissimi fratris & consacerdotis nostri Anastasii, Romanorum ecclesiæ episcopi, per quas fraternæ vel potiùs paternæ dilectionis cura & sinceritate nos adhortatus est, vt de hæreticorum, & schismaticorum, & Donatistarum insidiis, & impudentia, quæ in vniuersa Afrorum regione catholicam ecclesiam grauiter depopulatur, nullo modo dissimulemus, gratias* C *agimus Deo domino nostro, quòd piam hanc curam inspirare dignatus sit excellentissimo & sanctissimo eius sacerdoti pro membris Christi, quæ etsi in diuersis quidem terræ partibus, sed in vna tamen corporis compage & harmonia constituta sunt.*

CANON LXIX.

Vt cum Donatistis clementer agatur. Postea tractatis & consideratis omnibus, quæ ad vtilitatem ecclesiasticam concurrere videntur, annuente & inspirante diuino spiritu, satius esse duximus, cum memoratis ho- D *minibus leniter & pacificè agere, etiamsi maximè à dominici corporis vnione inquieta dissensione abscindantur, vt quantum est in nobis, omnibus omnino notum sit, qui illorum communione & familiaritate sūt irretiti in omnibus Africæ prouinciis, qui sunt miserabili errore illaqueati: fortè, vt dicit Apostolus, nobis in māsuetudine cōgregātibus eos qui diuersa sentiūt, dabit eis Deus pœnitentiā ad agnoscēdam veritatem,*

ὑποτηρηταί, φροντίσωσιν, ὡς δύναμις ποιῆσαι τι εἰς τιμὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, διὰ τὸ παῦσαι αὐτόν. εἶπον δὲ καὶ πάντες ὡς ἀρέσκει τοῦτο. ἡ γὰρ πολλὴ ἀναισχυντία καὶ ὄχλησις τοῦ Αἰκυτίου ἀντιμάχεται αὐτῷ, τουτέστι ποιεῖ καὶ αὐτοὺς ἀσυμπαθεῖς.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ γράμματα ἀναγινώσκονται Ἀναστασίου τοῦ ἱερέως Ῥώμης, περὶ τοῦ Δονατιστῶν ὑπομιμνήσκοντα τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους. Ἐπὶ Βικεντίου καὶ Φλαβίου τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, εἰδοῖς Σεπτεμβρίαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας πρὸς σύνοδον συναχθέντες καὶ προκαθίσαντες οἱ ἐκ πασῶν τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐπαρχιῶν ἐπίσκοποι, τοῦτ᾽ ἔστιν Αὐρήλιος, ὁ τοῦ αὐτοῦ θρόνου ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἑτέρων αὐτοῦ, οὓς δηλοῖ ἡ οἰκεία ὑπογραφή, εἶπεν· ἀναγνωσθέντων γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου ἀδελφοῦ, καὶ συνιερέως ἡμῶν Ἀναστασίου τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, δι᾽ ὧν ἀδελφικῆς, μᾶλλον δὲ πατρικῆς, ἀγάπης μερίμνῃ καὶ εἰλικρινότητι ἡμᾶς προετρέψατο, ἵνα περὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν Δονατιστῶν ἐπιβουλῆς καὶ ἀναισχυντίας τῆς τὴν κατὰ πᾶσαν τῶν Ἄφρων χώραν καθολικὴν ἐκκλησίαν βαρέως πορθούσης, μηδαμῶς παραπροσποιησώμεθα, χάριτας ὁμολογοῦμεν τῷ δεσπότῃ ἡμῶν θεῷ, ὅτι τοιαύτην εὐσεβῆ φροντίδα ἐμπνεῦσαι κατηξίωσε τῷ οὕτως καλλίστῳ καὶ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ ἱερεῖ ὑπὲρ τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ, τῶν κἂν ἐν διαφόροις τῆς γῆς μέρεσιν, ἀλλ᾽ ἐν μιᾷ σώματος ἁρμονίᾳ καθισταμένων.

Κανὼν ξθ΄.

Περὶ τοῦ μετὰ τῶν Δονατιστῶν πράως διαπράξασθαι. Μετὰ ταῦτα ψηλαφηθέντων καὶ κατανοηθέντων πάντων τῶν τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι συντρέχειν δοκούντων, ἐπινεύσαντος καὶ ἐνηχήσαντος τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, ἐπελεξάμεθα ἠπίως καὶ εἰρηνικῶς διαπράξασθαι μετὰ τῶν μνημονευθέντων ἀνθρώπων, κἂν εἰ τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τοῦ κυριακοῦ σώματος ἑνώσεως ἀνησυχάστῳ διχονοίᾳ ἀποσχίζωσιν, ἵνα ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν πᾶσι καθόλου γνωσθῇ τοῖς τῇ ἐκείνων κοινωνίᾳ καὶ ἑταιρείᾳ σαγηνευθεῖσιν ἀνὰ πάσας τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας πῶς ἐλεεινῇ πλάνῃ κατεδέθησαν. ἴσως, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος ἡμῶν, ἐν ἡμερότητι συναγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονοῦντας, δώσει αὐτοῖς μετάνοιαν πρὸς τὸ ἐπιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν,

καὶ ἵνα ἀνανήψωσιν οἱ ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου βρόχων αἰχμαλωτισθέντες αὐτῷ εἰς τὸ αὐτοῦ θέλημα.

Ἑρμηνεία.

Οὐδὲν τι ἕτερον ὁ παρὼν κανὼν λέγει ἀλλ' ἢ τὸ ἠπίως καὶ εἰρηνικῶς χρήσασθαι τοὺς πατέρας τοῖς Δονατισταῖς, κἂν αὐτοὶ ἀποσχίζωσιν ἐκ τῆς τοῦ κυριακοῦ σώματος ἑνώσεως. κυριακὸν δὲ σῶμα τὴν ἐκκλησίαν νοητέον, ἧς κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστιν· ἢ τὰ θεῖα μυστήρια, ὡς περὶ ταῦτα ἐκείνων διαφερομένων τοῖς πιστοῖς καθὼς προείρηται.

Κανὼν ο΄.

Περὶ γραμμάτων ὀφειλόντων τοῖς ἄρχουσιν ἀποσταλῆναι, ὥστε κατάδηλα γενέσθαι τὰ μεταξὺ τῶν Δονατιστῶν καὶ Μαξιμιανιστῶν πραχθέντα. Ἤρεσεν τοίνυν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Ἀφρικῆς ἄρχοντας δοθῶσιν, ἀφ' ὧν αἰτῆσαι ἁρμόδιον ἔδοξεν, περὶ τοῦ βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία ἐν ταῖς πόλεσι καταφρονεῖται· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ, καὶ Χριστιανικῇ πίστει ἀναζητήσωσι τὰ γενόμενα ἐν ὅλοις τοῖς τόποις, ἐν οἷς οἱ Μαξιμιανισταὶ ἐκκλησίας κατέσχον. ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀποσχισθέντας, καὶ δημοσίοις πεπραγμένοις τὴν περὶ τούτων γνῶσιν βεβαίαν πᾶσαν ἀναγκαίως ποιήσωσιν ἐντεθῆναι.

Ἑρμηνεία.

Τετύπωται ἐνταῦθοι γράμματα γενέσθαι συνοδικὰ πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἄρχοντας, ὡς ἂν βοηθήσωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία καταφρονεῖται· καὶ διὰ τῆς τούτων δυνάμεως διορθωθῶσι τὰ παρὰ τῶν αἱρετικῶν τολμώμενα, ἢ διὰ ὑπομνημάτων δημοσίᾳ γραφομένων ἢ διὰ φανερᾶς ἐκδικήσεως.

Κανὼν οα΄.

A *& vt qui diaboli laqueis capti sunt, ab ipso ad eius voluntatem deducantur.*

SCHOL. BALS. Præsens canon nihil aliud dicit quàm Patres leniter & placidè debere in Donatistas agere, etiamsi ij à dominici corporis vnione se abscindant. Domini autem corpus vel ecclesiam intelligere oportet, cuius caput est Christus: vel diuina mysteria, vtpote illis à fidelibus in iis dissentientibus, vt antea dictum est.

CANON LXX.

B *De literis quæ mitti debent magistratibus Africæ, vt clara sint quæ inter Donatistas & Maximianistas acta sunt. Placuit ergo vt ex nostra synodo literæ ad Africæ magistratus dētur, à quibus petere cōsentaneū visum est, vt communi matri catholicæ ecclesiæ opem ferant, eo quòd episcoporū auctoritas in ciuitatibus contemnitur, id est, vt sua potestate & auctoritate, studióque & Christiana fide inquirant quæ in omnibus locis fiunt, in quibus Maximianistæ ecclesias detinuerunt: præterea autem, vt qui ab ipsis abscissi sunt, omnem firmam ac stabilem de iis cognitionem necessariò actis publicis inseri faciant.*

C SCHOL. BALS. Hic statuitur vt fiāt literæ synodales ad magistratus qui sunt in Africa, vt ecclesiæ opem ferant, vbi episcoporum auctoritas cōtemnitur, & per eorum potestatem corrigantur audacia Hæreticorum incepta, vel per acta publicè scripta, vel per manifestam punitionem.

CANON LXXI.

Vt clerici Donatistarum in catholica ecclesiæ clerum recipiantur. Postea placuit, vt mittantur literæ ad fratres & coëpiscopos nostros, & maximè ad sedem Apostolicam, cui præsidet memoratus venerandus frater
D *& coëpiscopus noster Anastasius: quoniam scit Africam magnam habere necessitatem, vt propter ecclesiæ pacem & vtilitatem, ipsorum quoque Donatistarum, qui clerici mutato consilio, ad catholicam vnionem transire voluerint, vniuscuiusque catholici*

Περὶ τοῦ, τοὺς κληρικοὺς τῶν Δονατιστῶν ἐν τῷ κλήρῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀναδέχεσθαι. Εἰς ὕστερον ἤρεσεν, ἵνα γράμματα πεμφθῶσι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, ἐν ᾗ προκάθηται ὁ μνημονευθεὶς προσκυνητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Ἀναστάσιος· ἐπεὶ γινώσκει τὴν Ἀφρικὴν μεγάλην ἔχειν ἀνάγκην ὥστε διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰρήνην καὶ χρησιμότητα, καὶ δι' αὐτῶν τῶν Δονατιστῶν, οἵτινες δήποτε κληρικοὶ διορθουμένης τῆς βουλῆς πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα μετελθεῖν θελήσοιεν κατὰ τὴν ἑνὸς ἑκάστου καθολικοῦ

episcopi voluntate & consilio, qui in ipso loco ecclesiam gubernant, si hoc Christianorum paci conferre visum fuerit, ipsi in propriis honoribus suscipiantur. Quemadmodum in præsentibus temporibus de eadem dissensione factum esse manifestũ est: quod quidem multarum atque adeò ferè omnium in Africa ecclesiarum, in quibus hic error exortus est, exempla testantur: non vt synodus, quæ de ea re facta est, in transmarinis partibus dissoluatur: sed vt illud maneat apud eos qui sic volunt ad catholicam ecclesiam transire, vt nullam in eo vnionis concisionem efficiat: per quæ autem omnibus modis effici & adiuuari catholicam vnionem, manifesto lucro fraternarum animarum, apparuerit, in iis locis in quibus degunt, ne eos impediat quod aduersus eorum honores in transmarina synodo constitutum est: quandoquidem salus nulli personæ exclusa est, hoc est vt qui fuerunt ordinati à parte Donatistarum, si ad catholicam fidem correcti transire voluerint, non secundùm transmarinam synodum non suscipiantur in propriis honoribus: sed iÿ magis suscipiãtur, per quos catholicæ vnitati prouidetur.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon est specialis. Placuit enim patribus vt qui ex Donatistis ad fidem orthodoxam accedunt, ita suscipiantur vt suos sacros gradus obtineant: etiamsi aliter de eo visum sit in transmarina synodo, seu in Italia.

CANON LXXII.

Vt legatio mittatur ad Donatistas de cõponenda pace. Postea placuit, vt his actis ex nostro numero mittantur loci conseruatores pro prædicãda pace & vnione, sine qua Christianorum salus nõ potest consistere, ad ipsorum Donatistarum siue quos habent episcopos, siue laicos: per quos loci conseruatores omnibus innotescat, quòd nihil habent iustũ rationiue consentaneum, quod dicant aduersus catholicã ecclesiam, maximè vt manifestũ sit omnibus per acta municipalia, ad probandũ, quòd sicut iÿ de Maximianistis propriis schismaticis fecerũt: vbi ipsis diuinitus ostenditur, si considerare voluerint, eos tã iniustè tũc ab ecclesiastica vnione abscissos,

A ἐπισκόπου προαίρεσιν, καὶ βουλὴν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κυβερνῶντος τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν τοῦτο συμβάλλεσθαι τῇ τῶν Χριστιανῶν εἰρήνῃ φανείη, ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτοὺς ἀναδεχθῆναι· καθὼς καὶ ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις περὶ τῆς αὐτῆς διαστάσεως γενέσθαι φανερόν ἐστιν· ὅπερ πολλῶν καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἡ τοιαύτη πλάνη ἀνέφυη, τὰ παραδείγματα μαρτυρεῖται. οὐχ ἵνα ἡ σύνοδος ἡ ἐν τοῖς περαματικοῖς μέρεσι περὶ τούτου τοῦ πράγματος γενομένη διαλυθῇ, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνα μείνῃ περὶ τοὺς οὕτως μετελθεῖν πρὸς τὴν καθολικὴν B ἐκκλησίαν βουλομένους, ὥστε μηδεμίαν ἐπὶ τούτων τῆς ἑνότητος συντομίαν περιεργάζεσθαι· δι' ὧν δὲ παντὶ τρόπῳ ἐκτελεσθῆναι καὶ προσβοηθηθῆναι ἡ καθολικὴ ἑνότης φανερῷ κέρδει τῶν ἀδελφικῶν ψυχῶν φανείη ἐν τοῖς τόποις, οἷς διάγουσι, μὴ ἐμποδίσῃ τούτοις τὸ ὁρισθὲν κατὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν ἐν τῇ περαματικῇ συνόδῳ, ὁπότε τὸ σωθῆναι οὐδενὶ προσώπῳ ἀποκέκλεισται. τοῦτ' ἔστιν, ἵνα οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῶν Δονατιστῶν μέρει, ἐὰν πρὸς τὴν καθολικὴν πίστιν διορθωθέντες μετελθεῖν θελήσοιεν, μὴ κατὰ τὴν C περαματικὴν σύνοδον μὴ δεχθῶσιν ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς· ἀλλὰ μᾶλλον οὗτοι προσδεχθῶσιν, δι' ὧν τῇ καθολικῇ ἑνότητι γίνεται πρόνοια.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἰδικός ἐστιν. ἤρεσε γὰρ τοῖς πατράσι δέχεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν προσερχομένους τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ὥστε ἔχειν αὐτοὺς τοὺς οἰκείους ἱερατικοὺς βαθμούς, κἂν ἄλλως ἔδοξε τὰ περὶ τούτου ἐν τῇ περαματικῇ συνόδῳ, ἤγουν τῇ ἐν Ἰταλίᾳ.

Κανὼν οβ΄.

D Περὶ τοῦ, πρεσβείαν πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ἀποσταλῆναι χάριν τοῦ τὴν εἰρήνην συνθεῖναι. Ἤρεσεν ἔπειτα, ὥστε τούτων πραχθέντων τοποτηρητὰς περὶ τοῦ κηρῦξαι εἰρήνην καὶ ἑνότητα, ἧς τινος χωρὶς ἡ τῶν Χριστιανῶν σωτηρία καθίστασθαι οὐ δύναται, πεμφθῆναι ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ πρὸς τοὺς τῶν αὐτῶν Δονατιστῶν, εἴτε τινὰς ἔχοιεν ἐπισκόπους, εἴτε λαούς· δι' ὧν τοποτηρητῶν πᾶσιν ἐν γνώσει γένηται, πῶς οὐδὲν ἔχοιεν εὔλογον κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μάλιστα ἵνα φανερὸν πᾶσι γένηται διὰ τῶν πολιτικῶν πεπραγμένων πρὸς πίστωσιν τῆς ἀποδείξεως, ἅπερ αὐτοὶ τῶν Μαξιμιανιστῶν τῶν ἰδίων σχισματικῶν ἔπραξαν, ἔνθα αὐτοῖς θεόθεν ἀποδείκνυται, ἐὰν ἐπισκέψασθαι θελήσοιεν, οὕτως ἀδίκως τότε αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως ἀποσχισθέντας,

ὑστέρου χωρίζεσθαι ἀδίκως ἀπ' αὐτῶν τοὺς Μαξι- A
μιανιστὰς νῦν ἀποχώσαι. ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τού-
των, οὓς τινας φανερῶς τῇ οἰκείας βουλῆς αὐθεντείᾳ
κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς
ἀνεδέξαντο, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ οἱ παρ' αὐτοῖς κα-
ταδεδικασμένοι καὶ ἐκβεβλημένοι δεδώκασι,
προσεδέξαντο, πρὸς τὸ δειχθῆναι, πῶς μωρᾷ
καρδίᾳ ἀντιτάσσονται τῇ εἰρήνῃ τῆς ἐκκλησίας
τῆς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ διακεχυμένης, ταῦτα
ποιοῦντες ὑπὲρ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ μὴ
λέγοντες ἑαυτοὺς μολύνεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῶν παρ' B
αὐτοῖς οὕτως διὰ τὸ ἀκούσιον τῆς εἰρήνης ἀναδε-
χθέντων· ἡμῖν δὲ φιλονεικοῦντες, τουτέστι τῇ κα-
θολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐν τοῖς ἐσχά-
τοις μέρεσι τῆς γῆς καθεστώσῃ, διὰ τῆς μιαρᾶς μὲν
τούτων κοινωνίας, ὧν τινων πρότερον κατηγόρουν,
πάντες ἐλέγξαι αὐτοὺς οὐκ ἠδυνήθησαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τῶν Δονατιστῶν φησίν. ἔδοξε γὰρ στεῖλαι τινὰς πρὸς αὐτοὺς τοποτηρητὰς χάριν εἰρήνης καὶ ἑνώσεως, καὶ χάριν τοῦ ἀποδεῖξαι ὅτι οὐ καλῶς ἀντιτάσσονται τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ὅτι καί τινες τῶν Μαξιμιανιστῶν τῶν C ἀποχωσθέντων ἀπ' αὐτῶν ἀδίκως, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, δέχονται καὶ συγκοινωνοῦσιν αὐτοῖς, καὶ οὓς αὐτοὶ ἐξ οἰκείας βουλῆς κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς ἐδέξαντο, καὶ ὅτι οὓς αὐτοὶ οἱ παρ' αὐτῶν καταδεδικασμένοι καὶ ἐκβεβλημένοι τῆς παρ' αὐτοῖς ἱερωσύνης, ἐβάπτισαν, προσεδέξαντο, καὶ ὅτι οὐδὲ λέγουσι μολύνεσθαι ταῦτα ποιοῦντες.

Κανὼν ογ'.

Περὶ τοῦ, ποῖοι ὀφείλουσι κληρικοὶ γαμετῶν ἀπέχεσθαι. Πρὸς ἐπὶ τούτοις ἐν τῷ περὶ ἐγ- D κρατείας τῆς περὶ τὰς οἰκείας γαμετάς τινων μνημονεύεσθαι κληρικῶν, ἤρεσεν, ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γαμετῶν, ὅπερ εἰ μὴ ποιήσαιεν, ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποκινηθῶσι τάξεως· τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, ἀλλ' ὀφείλειν κατὰ τὴν ἑκάστης ἐκκλησίας συνήθειαν παραφυλάττεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Πῶς ὀφείλουσιν ἐγκρατεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἰδίων γαμετῶν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφημερίας αὐτῶν, εἴρηται ἐν τῷ ιγ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν φησὶ καθαιρεῖσθαι τούτους εἰ μὴ τηνικαῦτα ἐγκρατεύωνται. τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς ταῦτα οὐκ ἀπαιτοῦσιν,

quàm ipsi clamant iniustè Maximianistas à se esse diuulsos. Ex eorum autem numero, quos aperta proprij consilij auctoritate condemnauerunt, postea in propriis honoribus susceperunt: & baptismum, quem, qui apud eos sunt condemnati & eiecti dederunt, admiserunt, vt ostendatur quomodo stulto corde paci ecclesiæ aduersantur, quæ in vniuerso orbe diffusa est. Hæc agẽtes pro parte Donati, & dicentes seipsos non pollui communione eorum qui à se propter pacis necessitatem suscepti sunt, nobiscum autem contendentes, hoc est, cum catholica ecclesia, quæ B *vel in extremis partibus orbis consistit, per pollutam eorum communionem, quos priùs omnes accusabant, ipsos coarguere non potuerunt.*

SCHOL. BALS. Hic quoque canon dicit de Donatistis. Visum est vt aliqui mitterentur loci conseruatores pro pace & vnione, & ad ostẽdendum, quòd ij nõ rectè aduersantur catholicæ ecclesiæ, & quòd aliqui, etiam eos ex Maximianistis, qui ab eis iniustè, vt ipsi dicunt, desciuerunt, suscipiunt, & cum illis communicant: & quos suo proprio con- C silio condemnarunt, postea in propriis honoribus susceperũt: & quòd eos, quos qui ab ipsis sunt condemnati, & ab ipsis sacerdotio eiecti, baptizauerunt, susceperunt, & quòd hæc agentes non se pollui dicunt.

CANON LXXIIII.

Qui clerici debeant ab vxoribus abstinere. Ad hæc autem dum de aliquorum clericorum in suas vxores continentia, mentio fieret, placuit vt presbyteri, episcopi, & diaconi, propriis terminis etiam à suis abstineant vxoribus: quod nisi fecerint, eccle- D *siastico ordine moueantur: reliqui autem clerici ad hoc non cogantur, sed debent vniuscuiusque ecclesiæ consuetudinem seruare.*

SCHOL. BALS. Quomodo debent se à suis vxoribus continere episcopi, & presbyteri, & diaconi tempore vicis suæ, etiam in xiij can. syn. in Trullo dictum est. Præsens quoque canon dicit eos deponendos, nisi tunc se continuerint. Hæc autem à reliquis clericis non exigunt,

vt qui sacramenta non contrectent, sed eos iubent seruare ecclesiæ consuetudinem. Lege & iij. canonē Archiepiscopi Alexandriæ Dionysij. Nota ergo, quòd tempore præsentis synodi, habebant episcopi suas vxores sine præiudicio.

Canon LXXIIII.

De iis qui proprios populos relinquunt. Rursus placuit vt nulli liceat episcopo, relicta sua sede principali, ad aliquam ecclesiam in diœcesi constitutam seipsum ingerere, vel de re propria plusquam oportet sollicito, propriæ sedis curam & sollicitudinem negligere.

Schol. Bals. Quidam episcopi suas primitiuas cathedras relinquentes, in aliquas alias ecclesias Parochiarum ad se pertinentium, quæ erant fortè populosæ, & maioris redditus, se conferebant, & illic sedebant. Statuerunt ergo Patres nulli licere hoc facere. Sed neque proprij negotij gratia discedere ab ea quæ illum diu sortita est, & sic populum assiduè docendi curam non gerere. Et in his quidem versatur canon. Interrogauerit autem quispiam, an quę hoc canone dicuntur, locum habeant etiam in Antistitibus, qui suas primitiuas ecclesias perdiderunt, vt quæ à gentibus occupatæ fuerint: an ij possint citra præiudicium migrare in ecclesias suarum parochiarum. Quidam dixerunt, episcopum hoc posse, si hoc voluerit facere. Alij dicebant eum etiam synodali cognitione opus habere. Alij etiam per mandatum Imperiale hoc fieri dicebant. Mihi autem videtur, quòd si is quidem metropolitanus vult in sui episcopatus sedem migrare, eo quòd à gentibus sit occupata primitiua eorum ecclesia, debet cum mandato Imperiali & synodali cognitione in ea constitui, quemadmodum in Neocæsareæ metropolitano factum est, qui pro sede accepit proprium episcopatum Oeneum: in metropolitano Pisidiæ Antiochiæ, qui Sozopolin pro sede accepit: & in multis aliis. Si autem per sedem episcopalem non fuit honorata parochia per solam synodalem cognitionem, vt in ea constituatur,

ὡς μὴ ψηλαφῶντας τὰ ἅγια, ἀλλὰ προτρέπονται αὐτοὺς φυλάττειν κατὰ τὸ τῆς ἑκάστης χώρας ἔθιμον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν γ΄. κανόνα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου. σημείωσαι οὖν ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς παρούσης συνόδου, εἶχον ἀπροκριματίστως τὰς οἰκείας γαμετὰς οἱ ἐπίσκοποι.

Κανὼν οδ΄.

Περὶ τῶν τοὺς ἰδίους λαοὺς ἐγκαταλιμπανόντων. Πάλιν ἤρεσεν, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ καταλειφθείσης τῆς αὐθεντικῆς αὐτοῦ καθέδρας, πρός τινα ἐκκλησίαν ἐν διοικήσει καθεστῶσαν ἑαυτὸν ἀποφέρειν· ἢ ἐν οἰκείῳ πράγματι, ὑπὲρ ὃ χρὴ ἐπιπολὺ ἀπασχολουμένῳ ἀμελεῖν τῆς φροντίδος καὶ τῆς συνεχείας τοῦ ἰδίου θρόνου.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἐπίσκοποι καταλιμπάνοντες τὰς πρωτοτύπους καθέδρας αὐτῶν, ἀπήρχοντο καὶ προσεκάθηντο εἴς τινας ἑτέρας ἐκκλησίας παροικιῶν ἀνηκουσῶν αὐτοῖς, πολυανθρωποτέρας ἴσως οὔσας ἢ καὶ πολυεισοδωτέρας. ὥρισαν οὖν οἱ πατέρες, μηδενὶ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ μηδὲ χάριν ὑποθέσεως οἰκείας ἀπολιμπάνεσθαι ἐκ τῆς λαχούσης αὐτὸν ἐπὶ πολύ, καὶ οὕτως ἀμελεῖν τοῦ συνεχῶς διδάσκειν τὸν οἰκεῖον λαόν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἐρωτήσει δέ τις εἰ τὰ τοῦ κανόνος ἔχουσι χώραν καὶ εἰς τοὺς ἀπολέσαντας ἀρχιερεῖς τὰς πρωτοτύπους καθέδρας αὐτῶν, ὡς κατασχεθείσας ὑπὸ ἐθνῶν· καὶ δύνανται οὗτοι ἀπροκριματίστως μεταπίπτειν εἰς ἐκκλησίας παροικιῶν αὐτῶν; Λύσις. τινὲς εἶπον δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν τὸν ἐπίσκοπον αὐθεντικῶς. ἕτεροι εἶπον δέεσθαι τοῦτον καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως. ἄλλοι καὶ διὰ προστάξεως βασιλικῆς τοῦτο γίνεσθαι εἶπον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς εἰ μὲν ὁ τοιοῦτος μητροπολίτης βούλεται μεταπεσεῖν εἰς θρόνον ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, διὰ τὸ κατασχεθῆναι ὑπὸ ἐθνῶν τὴν πρωτότυπον ἐκκλησίαν τούτου, ὀφείλει μετὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως ἐν ταύτῃ ἀποκαθίστασθαι· ὥσπερ γέγονε τοῦτο εἰς τὸν μητροπολίτην Νεοκαισαρείας, ἀντὶ καθίσματος ἔχοντα τὴν οἰκείαν ἐπισκοπὴν τὸ Οἴναιον· εἰς τὸν μητροπολίτην Πισιδίας, καὶ εἰς ἑτέρους πολλούς. Εἰ δὲ ἡ παροικία οὐ τετίμηται διὰ θρόνου ἐπισκοπικοῦ διὰ μόνης συνοδικῆς διαγνώσεως, ἵνα ἐγκαταστῇ εἰς αὐτήν,

καὶ οὐκ

καὶ οὐκ ἀδήλως, ὥς τινες λέγουσιν· ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ τῷ ἀποστολικῷ κανόνι καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς διορίζομένοις μηδέν τι καινοφανὲς ποιεῖν τὸν ἐπίσκοπον παρὰ γνώμην συνοδικήν. ἔτι ἐρωτήσει τις εἰ τοῦ κανόνος ταῦτα διορισαμένου, δύναται ἐπίσκοπος διὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως, μεταπίπτειν ἀπὸ τῆς πρωτοτύπου καθέδρας αὐτοῦ, καὶ μὴ καταληφθείσης ὑπὸ ἐθνῶν, εἰς καθέδραν ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, ἢ εἰς ἐκκλησίαν παροικίας τούτου; Λύσις. μετὰ βασιλικῆς προστάξεως καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως, καὶ ἀμφότερα τῷ ἐπισκόπῳ ἐγχωρηθήσεται· ἄλλως δέ πως, οὐδαμοῦ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δέρκου ζητήσας πολλάκις μεταπεσεῖν ἀπὸ Δέρκου εἰς τὸ ἐμπόριον τὸ Φίλεω, διὰ τὸ πολυανθρωπον εἶναι τοῦτο, οὐκ εἰσηκούσθη. ἄλλοι δὲ ἀρχιερεῖς διάφοροι πτωχὰς μὲν ἐκκλησίας ἔχοντες, πλουτοῦντες παροικίας πολυανθρώπους καὶ πλουσίας, καὶ ζητήσαντες τοῦτο, οὐκ εἰσηκούσθησαν, διὰ τὸν παρόντα κανόνα. σημείωσαι ταῦτα, καὶ ἔχε ἐπὶ μνήμης, διὰ τὰς ζητουμένας μεταθέσεις ἐπὶ ἀρχιερεῦσι τισί. ζήτει τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, κανόνας ιβ'. καὶ ιζ'. λέγοντας ὀφείλειν τοὺς τῆς ἐκκλησίας, ἕπεσθαι τοῖς διοριζομένοις παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. ἐπεὶ δὲ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ ἀποδημεῖν τὸν ἐπίσκοπον παρ' ὃ χρὴ ἀπὸ τῆς λαχούσης αὐτόν (ἔστι δὲ τοῦτο ἄδηλον.) ἀνάγνωθι τὸν ιϛ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ ἑρμήνευσον τὸν παρόντα κανόνα κατὰ τὰ κατεστρωθέντα νόμιμα ἐν αὐτῷ.

Κανὼν οε'.

Περὶ νηπίων ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι ὁσάκις ἀμφιβάλλεται περὶ αὐτῶν, εἰ ἄρα ἐβαπτίσθησαν. Ὁμοίως ἤρεσεν περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες· καὶ οὐδὲ αὐτὰ διὰ τὴν ἡλικίαν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνεσθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρίς τινος προσκόμματος ὀφείλειν ταῦτα βαπτίζεσθαι· μήποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως. ἐκ τούτου γὰρ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Μαύρων ἀδελφοὶ ἡμῶν τοῦτο ἐβουλεύσαντο, ὅτι πολλοὺς τοιούτους ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐξαγοράζονται.

A & non vt voluerit, quemadmodum quidā dicunt: Vt non aduersetur canoni Apostolico, & reliquis, qui statuunt episcopum nihil posse innouare præter synodalem sententiam. Præterea interrogauerit quispiam, si cùm canon hæc decernat, potest episcopus per mandatum imperiale, & synodalem cognitionem, à sua primitiua sede migrare, licèt non à gentibus occupata, in cathedram sui episcopatus, vel in ecclesiam suæ parochiæ? Solutio. Cum Imp. mandato, & synodali cognitione, vtrunque episcopo concedetur: aliàs B autem, nullo modo. Propterea enim & episcopus Derci, cùm sæpe petiuisset vt à Derco migrare liceret in emporium quod dicitur Phileas, eo quòd id esset populosius, non est exauditus. Porrò & alij diuersi antistites, inopes quidem ecclesias habentes, diuites autem parochias & populosas, cùm hoc petiuissent, non fuerunt exauditi propter præsentem canonem. Habe hæc in memoria propter translationes quæ petuntur ab antistitibus, & fiunt in aliquibus. C Quære Cartha. syn. can. xij. & xvij. qui dicunt debere ecclesiasticos sequi ea quæ decernuntur à potestate imperiali. Quia autem præsens canon statuit non debere episcopum peregrinari plusquam oportet ab ea quæ illum sortitus est (est autem hoc incertum) lege xv. canonem syn. quę habita est in æde sanctorum Apostolorum, & interpretare præsentem canonem secundùm leges quæ in ipso sunt positæ.

CANON LXXV.

D *De infantibus qui debent baptizari, quoties de iis dubitatur an baptizati fuerint. Similiter placuit de infantibus, quoties non inueniuntur firmi testes, qui eos sine controuersia baptizatos esse dicant, & nec ipsi propter ætatem de tradito eis mysterio aptè possunt respondere, sine vlla offensione posse eos baptizari. Nunquid hæc dubitatio eos priuabit tali sanctificationis lustratione? Hoc enim Maurorum loci conseruatores ideo consuluerunt, quòd multos eiusmodi à barbaris emant.*

SCHOL. BALS. Lege synodi in A Trullo can. & inuenies præsentis canonis interpretationem sine vlla immutatione, quemadmodum sunt hic verba canonis.

CANON LXXVI.

Vt dies Pascha in die synodi annuncietur.

Hoc quoque similiter placuit, vt dies venerandi Pascha per formatarum subscriptionem omnibus ostendatur. Dies autem synodi idem seruetur qui in Hipponensi synodo fuit constitutus, id est decimus Calen. Septembris. Debet enim etiam scribi ad pri- B mates omnium prouinciarum, vt quando apud se concilium congregant, ab eo die abstineant.

SCHOL. BALS. Alij quoque diuersi canones statuerunt, quando debeat fieri synodus à prouincialibus, vt soluantur ecclesiasticæ quæstiones. Dicit autem etiam præsens canon, vt tempore synodi (id est ante x. Calend. Septembris. xxj. scilicet mensis Augusti: Calendæ enim sunt primus dies mensis) dies Paschæ declaretur, vt cognoscatur ab C omnibus qui sunt in Africa. Ac in his quidem consistit canon. Quia autem nec à præsenti canone, nec ab alio cognoscitur diei Paschæ institutio: (Nam lxxvij. canon sanctorum Apostolorum statuit, vt nos post vernum æquinoctium Pascha celebremus: & nihil aliud:) existimauimus oportere nos per præsentis canonis interpretationem docere eos qui velint, quomodo inueniatur dies legalis seu Iudaici & Christiani Paschæ: sed etiam temporis D quo abstinetur à carnibus. Consentaneum enim est, fieri posse, vt orthodoxus quispiam, in loca vbi hęc non curantur, nec cognoscuntur, incidat: & per ignorantiam non conuenienti tempore vel à carnibus abstineat, vel Pascha celebret, quod non est condonandum. Ante omnia ergo sciendum est, quòd nisi quis legalis Paschæ diem nouerit, non potest scire quando Christianum Pascha fieri debeat. Præterea sciendum est, quòd legale Pascha fit à xxj. mensis Martij, vsque ad xxviij. Aprilis: Christianum autem à xxiij. Martii, vsque ad xxv. mensis Aprilis.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα, καὶ εὑρήσεις τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείαν ἀπαραλλάκτως ἐκεῖ καθὼς καὶ τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος.

Κανὼν ος'.

Περὶ τοῦ, τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ συνόδου ἀγγέλλεσθαι. Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τὴν ἡμέραν τοῦ προσκυνητοῦ πάσχα διὰ τῆς τῶν τετυπωμένων ὑπογραφῆς πᾶσιν ἐμφανίζεσθαι· ἡ δὲ τῆς συνόδου ἡμέρα, ἡ αὐτὴ φυλαχθῇ, ἥτις ὡρίσθη ἐν τῇ ἐν Ἱππῶνι συνόδῳ, τοῦτ' ἔστιν, ἡ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων. ὀφείλει γὰρ καὶ γραφῆναι πρὸς τοὺς πρωτεύοντας πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα ὅτε παρ' ἑαυτοῖς σύνοδον προσκαλοῦνται, ταύτην τὴν ἡμέραν φυλάττωσιν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἄλλοι διάφοροι κανόνες ὥρισαν πότε ὀφείλει γίνεσθαι σύνοδον παρὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν χάριν τοῦ λύεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Φησὶ δὲ καὶ ὁ παρὼν κανὼν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συνόδου (ἔστι δὲ οὗτος ὁ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἤγουν κα'. τοῦ Αὐγούστου μηνός. Καλάνδαι γὰρ αἱ πρῶται τοῦ μηνὸς λέγονται,) τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα δηλοῦσθαι, ὥστε γινώσκεσθαι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὔτε ἀφ' ἑτέρου γινώσκεται ἡ ἐπιστασία τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα· (καὶ ὁ ζ'. γὰρ κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν διορίζεται τὸ πάσχα ἑορτάζειν ἡμᾶς καὶ πλέον οὐδέν,) δέον εἶναι κατενοήσαμεν ἀναδιδάξαι τοὺς θέλοντας διὰ τῆς τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείας πῶς εὑρίσκεται ἡμέρα τοῦ νομικοῦ ἤτοι Ἰουδαϊκοῦ καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ πάσχα· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ ἀποκρέα. Εἰκὸς γὰρ ἐστὶ παρατυχεῖν ὀρθόδοξόν τινα εἰς τόπους ἔνθα τὰ τοιαῦτα οὐ πολυπραγμονοῦνται οὐδὲ γινώσκονται), καὶ ἐξ ἀγνοίας ἀποκρεῶσαι ἢ πασχάσαι παρὰ τὸν προσήκοντα καιρόν, ὅπερ ἐστὶν ἀσύγγνωστον. ἰστέον οὖν πρὸ πάντων, ὅτι εἰ μὴ γινώσκει τις τοῦ νομικοῦ πάσχα τὴν ἡμέραν, οὐ δύναται εἰπεῖν πότε ὀφείλει γίνεσθαι τὸ Χριστιανικὸν πάσχα. ἔτι ἰστέον ὅτι τὸ μὲν νομικὸν πάσχα γίνεται ἀπὸ τῆς κα'. τοῦ Μαρτίου μηνὸς μέχρι καὶ τῆς ὀκτωκαιδεκάτης τοῦ Ἀπριλλίου μηνός.

τούτων δὲ οὕτω προθεωρηθέντων, εἰ θέλεις ἐξακριβώσασθαι τὴν ἡμέραν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ, ζήτησον πρῶτον καὶ εὑρὲ τὸν κύκλον τῆς σελήνης, ὃς καὶ εὑρίσκεται οὑτωσί. ἀρίθμησον τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, καὶ ὕφελε αὐτὰ ἐπὶ τὴν ιθ'. καὶ τὰ ἐναπομείναντα εἰσὶ δηλωτικὰ τοῦ κύκλου τῆς σελήνης. εἶτα εὑρὲ καὶ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου· καὶ ὕφελε αὐτὰ ἐπὶ τὴν εἴκοσι καὶ ὀκτώ, καὶ τὰ περιλιμπανόμενα εἰπὲ δηλωτικὰ εἶναι τοῦ κύκλου τοῦ ἡλίου. οἱ μέντοι κύκλοι τῆς σελήνης, δεκαεννέα ὄντες, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός. οἱ δὲ κύκλοι τοῦ ἡλίου εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ὄντες τὸν ἀριθμόν, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. τῶν γοῦν κύκλων τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου οὕτως εὑρισκομένων, ἑνδεκαπλασίασον τὸν τρέχοντα τηνικαῦτα κύκλον τῆς σελήνης· εἶτα πρόσθες μέχρι μὲν τοῦ ιϛ'. κύκλου χάριν τῶν παρελθόντων αἰώνων, ἡμέρας ἓξ τὰς λεγομένας ἐπακτάς· μετὰ δὲ τὸν ιϛ'. κύκλον μέχρι τοῦ ιθ'. πρόσθες ὑπὲρ ὁμοίως ἡμέρας ἑπτά. καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν τῶν τοιούτων ὅλων ἡμερῶν ἕνωσιν, ὕφελε αὐτὰς ἐπὶ τὴν λ'. καὶ ὅταν καταντήσῃς εἰς ποσότητα ἥττονα τῶν λ'. ἡμερῶν, κράτησον εἰς τὰς χεῖράς σου ταύτην καὶ ἕνωσον ἐπ' αὐτῇ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἢ καὶ τοῦ Ἀπριλλίου ἡμέρας ὅσαι ἐξαρκοῦσιν εἰς τὸ συμπληρωθῆναι πεντήκοντα· καὶ αὐτίκα εἰπὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς πεντηκοντάδος ὀφείλειν γίνεσθαι τὸ νομικὸν πάσχα. ἵνα δὲ καὶ διὰ παραδείγματος σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ζήτησον τὰς τοῦ τρέχοντος ϛχπϛ'. ἔτους Πασχαλίου ἡμέρας, καὶ εἰπὲ οὕτως, ὁ κύκλος τῆς σελήνης κατὰ τὸ τοιοῦτον ἔτος, ἐστὶν ἑπτακαιδέκατος, ὅστις ἑνδεκαπλασιαζόμενος, ἀποτελεῖ ἡμέρας ρπζ'. ἑνδεκάκι γὰρ δεκαεπτά, ρπζ'. προστιθεμένων οὖν τούτοις χάριν τῶν αἰώνων ὡς εἴρηται καὶ ἡμερῶν ἑπτά, ἀποτελεῖται ποσότης ἡμερῶν ρϙδ'. ἧς δὴ ποσότητος ὑφελομένης ἐπὶ τὴν λ'. περιλιμπάνονται ἡμέραι ιδ'. ἑξάκι γὰρ τριάκοντα, ρπ'. ἵνα τοίνυν ποσωθῶσι πεντήκοντα ἡμέραι χάριν τοῦ εὑρεθῆναι τὴν ἡμέραν τοῦ νομικοῦ πάσχα, ἕνωσον ταῖς ῥηθείσαις δέκα πρὸς ταῖς τέσσαρσιν ἡμέραις τὰς τριάκοντα πρὸς τῇ μιᾷ ἡμέρας τοῦ Μαρτίου μηνός, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλλίου ἡμέρας. πεντήκοντα, λέγε ὀφείλειν γίνεσθαι τὸ νομικὸν πάσχα κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ Ἀπριλλίου μηνός.

A His autem sic primùm consideratis, si velis Iudaici Paschæ diem exactè scire, & itidem Christiani, quære primùm, & inueni circulum lunæ, qui sic inuenitur. Numera annos à creatione mundi, & in xix. ea subtrahe: & quæ remanserint, lunarē circulum declarabunt. Deinde etiam inueni solarem circulum hoc modo: Numera annos à creatione mundi, & ea subtrahe in xxviij. & quæ restant dic ea solarem circulum declarare. Circuli quidem lunæ, qui sunt xix. incipiunt à mense Ianuario. Circuli autem solis, qui
B sunt xxviij. numero, incipiunt à mense Octobri. Cùm ergo circuli lunæ & solis sic inueniantur, multiplica vndecies tunc currentem lunæ circulum. Deinde adde vsque ad xj. circulum pro temporibus quæ prætericrunt, sex dies qui epacta, seu adductitij dicuntur. Post xvj. vsque ad xix. circulum, adiice similiter, septem dies: Et postquam feceris vniuersorum horum dierum vnionem, subtrahe eas in xxx. & postquam veneris ad minorem quantitatem xxx. dierum, tu eos tene manibus, & coniunge in iis ex
C mense Martio vel etiam Aprili dies quot sufficiant vt fiat quantitas l. & dic statim in fine quinquagenarij debere esse Pascha legale. Vt autem quod dicitur, fiat per exemplum apertius, quære incipientis anni domini Christi clxxvj. Paschales dies, & dic hoc modo: Circulus lunæ est eo anno xvij. qui per vndecim multiplicatus efficit dies 1 8 7. Vndecies enim xvij. sunt, clxxxvij. His adiectis pro temporibus, vt dictum est, diebus quoque septem, effici-
D tur quantitas dierum cxciiii. Qua quidem quantitate subducta in triginta relinquuntur dies quatuordecim: sexies enim triginta sunt clxxx. Vt ergo fiat quantitas dierum quinquaginta, quò inueniatur dies Paschæ legalis, iunge dictis xiiii. diebus xxxi. diem Martii, & Aprilis dies quinque, & sic cùm quinquaginta dierum quantitatem effeceris, dic debere fieri Pascha legale, quinto die mēsis Aprilis.

Quia autem mensis quidem dies sic comprehenditur: septimanæ autem dies incertus est, opus est te quoque eam doceri: & quia hoc anno circulus solis est xxij. circularem hanc quantitatem tene tuis manibus, & iunge ei pro vnoquoque triennio propter bissextum diem vnum, scilicet pro xxij circulis dies quinque, qui etiam epactæ dicuntur: Ita iunge his, siquidem legale pascha inuenitur in mense Martio, ratione præteritorum mensium, qui numerantur à mense Octobri, dies xj. scilicet pro Octobri dies tres: eo quòd habeat hic mensis dies xxxj. pro Nouembri, duos dies, quòd is habeat dies xxx. & pro Decembri & Ianuario dies vi. quòd vnusquisque eorum habeat dies xxxj. Pro mense autem Februario nihil adiicies, eo quòd ei desit. Si autem inuenitur Pascha legale mense Aprili, vt fit in præsenti tempore, adiice etiam tres alios dies pro mense Martio: vt sint pro mensibus dies xiiij. Legitimo ergo Paschæ die inuēto, vt diximus, in quinto mensis Aprilis iunge his xxij. dies solaris circuli: & ex bissexto quinque qui etiam dicuntur epactæ, & xiiij. mensium, & redige eos omnes in quantitatem dierum xlv. & eos rursus resolue in sex septimanas, sic dicendo, sexties septem quadraginta duo, inuenies reliquos dies iiij. fieri scilicet Pascha legale quinto die mensis Aprilis, qui est quartus dies septimanæ. Quia ergo traditio est ecclesiastica post Pascha legale fieri Christianum in vna & eadem septimana in primo die, dic debere necessariò fieri Pascha Christianum, ix. die April. His ergo ita se habentibus, si à die Paschali dies lvj. subduxeris, inuenies tempus abstinendi à carnibus. Si autem nolis cognoscere tempus abstinēdi à carnibus, subductione lvj. dierum, sed cum maiori facilitate, quia nunc est bissextus, adiice dies iiij. & dic, ix. & iiij. tredecim. Vt sit tempus abstinendi à carnibus Februarij xiij. Hoc autem fit propter bissextum.

A ὅτι δὲ ἡ μὲν τοῦ μηνὸς ἡμέρα οὕτω καταλαμβάνεται· ἡ δὲ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα ἄδηλός ἐστι, χρεὼν καὶ ταύτην ἀναδιδαχθῆναί σε. καὶ ἐπεὶ ἐστὶ κατὰ τὸ τοιοῦτον ἔτος ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου κβʹ. κράτησον εἰς τὰς χεῖρας σου τὴν τοιαύτην κυκλικὴν ποσότητα· καὶ ἕνωσον ταύτῃ ὑπὲρ ἑκάστης τριετίας χάριν τοῦ βισέξτου, ἡμέραν μίαν, ἤγουν ὑπὲρ τῶν κβʹ. κύκλων, ἡμέρας εʹ. αἳ καὶ ἐπακταὶ λέγονται· ὡσαύτως ἕνωσον ταύταις, εἰ μὲν τὸ νομικὸν πάσχα εὑρίσκεται εἰς Μάρτιον μῆνα, λόγῳ τῶν παρεληλυθότων μηνῶν τῶν ψηφιζομένων ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἡμέρας ιαʹ. B ἤγουν ὑπὲρ τοῦ Ὀκτωβρίου, ἡμέρας γʹ. διὰ τὸ ἔχειν τὸν αὐτὸν μῆνα λʹ. πρὸς τῇ μιᾷ· ὑπὲρ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ἡμέρας βʹ. διὰ τὸ ἔχειν τοῦτον ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ὑπὲρ τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τοῦ Ἰανουαρίου, ἡμέρας ἕξ, διὰ τὸ ἔχειν τούτους τριάκοντα πρὸς τῇ μιᾷ. ὑπὲρ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, μηδὲν προσθήσῃς, διὰ τὸ ἐλλιπῆ τοῦτον εἶναι. εἰ δὲ τὸ νομικὸν πάσχα εὑρίσκεται κατὰ τὸν Ἀπρίλλιον μῆνα ὥσπερ καὶ C κατὰ τὴν παροῦσαν ἐγχρονίαν, προσθήσῃς καὶ ἑτέρας ἡμέρας τρεῖς χάριν τοῦ Μαρτίου μηνός, ὡς εἶναι τὰς ὑπὲρ τῶν μηνῶν ἡμέρας δέκα πρὸς ταῖς τέσσαρσι. τοῦ γοῦν νομικοῦ πάσχα, ὡς εἴπομεν, εὑρισκομένου εἰς τὰς εʹ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, ἕνωσον ταύταις τὰς κβʹ. ἡμέρας τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου, τὰς ἀπὸ τοῦ βισέξτου πέντε, τὰς καὶ ἐπακτὰς λεγομένας, καὶ τὰς ιδʹ. τῶν μηνῶν. καὶ συμποσώσας ὅλας εἰς ἡμέρας μεʹ. καὶ αὖθις ἀναλύσας αὐτὰς εἰς ἑβδομάδας ἕξ, διὰ τοῦ εἰπεῖν οὕτως, ἑξάκις ἑπτὰ τεσσαράκοντα δύο, εὑρήσεις ἐναπολιμπανομένας ἡμέρας τέσσαρας, ἤτοι γί- D νεσθαι τὸ νομικὸν πάσχα κατὰ τὴν εʹ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, τὴν οὖσαν ἡμέραν δʹ. τῆς ἑβδομάδος. ὅτι δὲ ἡ παράδοσις ἐστὶν ἐκκλησιαστικὴ μετὰ τὸ νομικὸν πάσχα γίνεσθαι τὸ Χριστιανικὸν κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἑβδομάδα εἰς πρώτην ἡμέραν, εἰπὲ ὀφείλειν γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης τὸ Χριστιανικὸν πάσχα κατὰ τὴν θʹ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνός. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ἐὰν ὑφέλῃς ἀπὸ τῆς πασχαλίου ἡμέρας νϛʹ. εὑρήσεις τὴν ἀποκρέαν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο θέλεις, ἤγουν τὸ γνῶναι τὴν ἀποκρέαν μετὰ ὑφελμὸν πεντήκοντα ἓξ ἡμερῶν, ἀλλὰ μετὰ πλείονος εὐκολίας, ἐπεὶ ἀρτίως ἐστὶ βίσεξτον, πρόσθες ἡμέρας δʹ. καὶ εἰπὲ θʹ. καὶ δʹ. ιγʹ. ὥστε εἶναι τὴν ἀποκρέαν Φεβρουαρίου εἰς τὰς ιγʹ. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ βίσεξτον.

εἰ γὰρ οὐκ ἔστι βίσεξτον, οὐ προστίθενται ἡμέραι δ΄. A ἀλλὰ τρεῖς. ἐπεὶ δὲ ἐμνήσθημεν βισέξτου ἐν διαφόροις τόποις, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι ἕκαστος χρόνος ἔχει ἡμέρας τξε΄. ὥρας γ΄. οἱ γοῦν τὰ τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τῶν μηνῶν συμποσωσάμενοι, ὥρισαν προστίθεσθαι τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τὰς περιττευούσας ἐπέκεινα τῶν τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν, τρεῖς ὥρας. διὸ καὶ ἔχει ὁ Φεβρουάριος μὴν μετὰ ἑκάστην τετραετίαν ψηφιζομένην ἀπὸ τοῦ α΄. ἡλιακοῦ κύκλου, ἡμέρας κθ΄.

Κανὼν οζ΄.

B

Περὶ τοῦ, μὴ ὀφείλειν ἐπίσκοπον ἐπιξενούμενον καθέζεσθαι ἐν ἣ καθέδρᾳ ἐπιξενοῦται.

Ὁμοίως ὡρίσθη, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι μεσίτῃ τὴν καθέδραν κατέχειν, ᾗ τινι μεσίτης δίδοται, διὰ οἱασδήποτε τῶν λαῶν σπουδὰς ἢ διχοστασίας· ἀλλὰ σπουδάζειν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τοῖς αὐτοῖς προνοεῖσθαι ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ περὶ τοῦτο ἀμελήσοι, μετὰ τὴν περαίωσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕτερος ψηφισθῇ μεσίτης.

Ἑρμηνεία.

Τὸ παλαιὸν χηρευσάσης ἐπισκοπῆς, ἐστέλλετό τις χάριν τοῦ εἰρηνεύειν τὸν λαὸν, ὃν καὶ ὠνόμαζον μεσίτην. φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ ἰδιοῦσθαι τοῦτον τὴν ἐπισκοπὴν, ἀλλ᾽ εἰ μὴ σπουδάσοι μᾶλλον γενέσθαι ἐπίσκοπον, μετακινεῖσθαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς μεσιτείας, καὶ ἕτερον ψηφίζεσθαι. τὰ δὲ περὶ τοῦ τοιούτου μεσίτου ἐπὶ σήμερον οὐκ ἐνεργοῦσιν, ἀλλ᾽ ἀνάγκη πᾶσα ἐστὶν ἀπευθῦναι, εἰ δυνατὸν, ψηφίζεσθαι τὰς ἐκκλησίας· οὐδὲ παρ᾽ ἡμῶν ἐγράφη πλέον τι. ὁ δὲ τοιοῦτος μεσίτης ἐπίσκοπος ἦν, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ κανόνος.

D

Κανὼν οη΄.

Περὶ ἐκδίκων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὀφειλόντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτεῖσθαι. Σύμπασιν ἔδοξεν αἰτῆσαι ἀπὸ τῶν βασιλέων διὰ τὴν τῶν πενήτων κάκωσιν, ὧν ταῖς ἐπηρείαις ἀπαύστως ἡ ἐκκλησία παρενοχλεῖται· ὥστε ἐκδίκους τούτοις μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλεγῆναι κατὰ τῆς τῶν πλουσίων τυραννίδος.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγκη πᾶσα ἐπίκειται τοῖς ἐπισκόποις ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀδικουμένων. ἐπεὶ δέ τινες, ὡς ἔοικεν, ἐπίσκοποι, λέγοντες ὑπὲρ πτωχῶν καὶ καταπεπονημένων, οὐκ εἰσηκούοντο· τετυπώκασιν οἱ πατέρες ὑπομνησθῆναι τοὺς βασιλεῖς,

Si enim non est bissextus, non adiiciuntur dies iiij. sed tres. Quia autem in diuersis locis bissexti meminimus, debes scire quòd vnusquisque annus habet ccclxv. dies. Qui ergo annos & menses in quantitatem redegerunt, statuerunt vt mensi Februario adiiciatur superabundãtes horæ vltra ccclxv. dies. Et ideo habet mensis Februarius post vnumquodque quadriennium, numeratum à primo solari circulo, dies xxix.

Canon LXXVII.

Non debere episcopum interuentorem sedere in cathedra, cui interuentor datus est. Similiter placuit, vt nulli liceat intercessori tenere cathedram cui intercessor datus est, propter quæcunque populorum studia, vel dissensiones: sed studere eis intra annum episcopum prouidere. Si autem præter hæc fecerit, post anni finem, alius intercessor eligatur.

Schol. Bals. Cùm olim vacasset episcopus, pro pacificando populo mittebatur aliquis, quem etiam mediatorem nominabant. Dicit C ergo canon eum non debere episcopatum sibi vendicare. Sed nisi potiùs studium adhibuerit, vt fiat episcopus, eum debere à mediatoris munere remoueri, & alium eligi. Quæ autem de eo mediatore dicuntur, hodie non sunt in vsu: sed omnino necesse est, vt si fieri potest, mox eligant ecclesiæ: & ideo nec nos plura scripsimus. Hic autem mediator erat episcopus, vt apparet ex titulo canonis.

Canon LXXVIII.

De defensoribus ecclesiarum qui debent peti ab Imperatoribus. Omnibus visum est petere ab Imperatoribus, propter pauperum vexationem, propter quorum oppressiones assiduè molestia afficitur ecclesia, vt iis defensores cum episcoporum prouidentia eligantur aduersus diuitum tyrannidem.

Schol. Bals. Necesse habent omnino episcopi eos qui iniuria afficiuntur, defendere. Quia autem nonnulli, vt est verisimile, episcopi, cùm de pauperibus & afflictis dicerent, non exaudiebantur, statuerunt patres vt Imp. admonerentur,

vt cum episcoporum electione ab eis darentur defensores pro reprimenda diuitum tyrannide: vt sic cesset assidua ecclesiarum perturbatio, qua ab eis afficiuntur qui ad eas accedunt, quòd à potentioribus iniuria affecti sint. Ac in his quidem consistit canon. Tu autem scias quòd defensorum datio, qui ἔκδικοι Græcè dicuntur, siue à præsenti canone cœpit initium, siue etiam antea cognoscebatur, per vniuscuiusque vrbis incolas fiebat. Est autem etiam Iustiniani nouella xv. quæ eorum electionem ac promotionem describat: & statuit vt vnaquæque ciuitas ex episcopis & clericis & ciuibus paulo melioris existimationis, eligat defensores sufficientes ad quantitatem multitudinis ciuitatis, vt ipsi iudicent vsque ad quantitatem triginta numismatum; & criminales causas & leuiores: nec permittant potentibus vt imbecilliores & pauperes opprimant: & reprimant publicorum exactores, qui plus quàm par est exigunt. Quinetiam hæc quoque nouella, quæ eis alia priuilegia largitur, adiicit, vt post biennium desistant qui hoc munus tanto tempore obierunt, & alij promoueantur. Hæc autem nouella hîc sita non est: eo quòd non sit in vsu, nec dicuntur esse in vlla ciuitate eiusmodi defensores. A solo autem Constantinopolis episcopo characterem suscipiunt defensores, & qui primi defensores dicuntur. A reliquis autem antistitibus, soli primi defensores. Atque ij quidem nullum habent priuilegium ex iis quæ nouella continentur. Solus autem primus defensor sanctissimæ Dei magnæ ecclesiæ, & qui ei subsunt defensores, solas libertatum causas iudicant. Dicunt autem quidam, quòd ex dicta nouella primus defensor ius habet iudicādi omnes qui ad eum accedunt, de causis ciuilibus & criminalibus leuioribus, cuiuscunque sint status & conditionis actores & rei: & maximè quando causæ quantitas non excedit xxx. numismata: & licet eis reprimere iure ecclesiastico potentiorum iniurias, & in suum forum trahere omnes

A ὥστε δοθῆναι παρὰ τούτων μετὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐπιλογῆς ἐκδίκους χάριν τοῦ ἀναστέλλεσθαι τὰς τῶν πλουσίων τυραννίδας, καὶ οὕτω παυθῆναι τὴν ἐπηνενεγμένην ἄπαυστον ὄχλησιν ταῖς ἐκκλησίαις ἐκ τῶν προσερχομένων αὐταῖς διὰ τὸ ἀδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν παραδυναστευόντων. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἡ δόσις τῶν ἐκδίκων, τῶν καὶ δεφενσόρων λεγομένων, εἴτε ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἔλαβε τὴν ἀρχήν, εἴτε καὶ πρὸ τούτου ἐπεγινώσκετο, διὰ ἐπιλογῆς τῶν κατοικούντων ἑκάστης πόλεως ἐγίνετο. ἔστι δὲ καὶ νεαρὰ Ἰουστινιανείου ιε΄. ὑποτυποῦσα τὴν τούτων
B ἐπιλογὴν καὶ προβολήν, καὶ διοριζομένη εἰς ἅπασαν πόλιν ἐπιλέγεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἀξιολογωτέρων πολιτῶν ἐκδίκους πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ πλήθους τῆς πόλεως ἀρκοῦντας, ὥστε δικάζειν αὐτοὺς μέχρι ποσότητος νομισμάτων τριακοσίων, καὶ ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις ἐλαφροτέρας, καὶ μὴ παραχωρεῖν τοῖς δυνάσταις καταπρέχειν τῶν ἀσθενεστέρων καὶ πενήτων, ἀναστέλλειν δὲ καὶ τοὺς ἀπαιτητὰς τῶν δημοσίων πλέον παραπράττοντας. καὶ ἄλλα δὲ προνόμια ἡ αὐτὴ νεαρὰ ἐπιφιλοτι-
C μουμένη τούτοις, προστίθησι, μετὰ διετίαν παραστέλλεσθαι τοὺς ἐπὶ τοσούτῳ καιρῷ τὸ λειτούργημα τοῦτο ἀνύσαντας, καὶ ἄλλους προβάλλεσθαι. ἡ τοιαύτη δὲ νεαρὰ οὐ κατεστρώθη ἐνταῦθα, διότι οὐδὲ ἐνεργεῖ. οὐ γὰρ ἐπιλέγονται ἔν τινι πόλει ἔκδικοι τοιοῦτοι. παρὰ μόνου δὲ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως σφραγίζονται ἔκδικοι καὶ πρωτέκδικοι. καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων πρωτέκδικοι· καὶ οὗτοι μὲν, οὐδὲν προνόμιον ἔχουσιν ἐκ τῶν περιεχομένων τῇ νεαρᾷ. μόνος δὲ πρωτέκδικος τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας
D καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἔκδικοι δικάζουσι μόνας τὰς περὶ ἐλευθερίων ὑποθέσεις. οἴομαι δὲ ὅτι ὑπὸ τῆς ῥηθείσης νεαρᾶς ὁ πρωτέκδικος δικαιοῦται δικάζειν πάντας τοὺς προσερχομένους αὐτῷ περὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων καὶ ἐγκληματικῶν ἐλαφροτέρων, κἂν οἵας ἂν ὦσι τύχης καὶ καταστάσεως οἱ ἐνάγοντες καὶ οἱ ἐναγόμενοι· καὶ μᾶλλον ὅταν οὐχ ὑπερβαίνῃ τὸ ποσὸν τῆς ὑποθέσεως τὰ τριάκοντα νομίσματα. ὡσαύτως ἔξεστι αὐτῷ ἀναστέλλειν τὰς τῶν παραδυναστευόντων ἀδικίας, κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια. ἑλκύσει δὲ καὶ εἰς τὸ κατ' αὐτὸν δικαστήριον πάντας

τοὺς λεγομένους ἀδικεῖν τοὺς προσφυγὰς τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐκ ἀναγκασθήσεται αὐτοὺς εἰς πολιτικὸν δικαστήριον πέμπειν, ὡς τὸ νῦν σήμερον. ἀλλὰ καὶ τὸ πρωτεκδικικὸν βιβλίον, πολλὰ προνόμια δίδωσιν αὐτῷ· πλὴν οὐκ οἶδ' ὅπως τὰ πλείω ἀθετοῦνται.

Κανὼν οθʹ.

Περὶ τῶν μὴ ἀπαντώντων ἐν ταῖς συνόδοις ἐπισκόπων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσακισδήποτε σύνοδον δεῖ συναχθῆναι, οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες οὔτε κείρᾳ, οὔτε ἀσθενείᾳ, οὔτε τινὶ βαρυτέρᾳ ἀνάγκῃ ἐμποδίζονται, ἁρμοδίως ἀπαντῶσιν, καὶ τοῖς πρωτεύουσιν ἑκάστης ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας ἐμφανισθείη περὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων, εἴτε δύο, εἴτε τρεῖς συναθροίσεις γίνωνται· καὶ ἀπὸ ἑκάστου δὲ ἀριθμοῦ εἰς ἀμοιβὴν ὁσοιδήποτε ἐπιλεγῶσι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου, ἐνστατικῶς ἀπαντήσωσιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῶσιν ἀπαντῆσαι, ἀθρόων τινῶν ἀναγκῶν, ὡς εἰκὸς, ἀναφυομένων, εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ οἰκείου ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ πρωτεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστης ἐπαρχίας ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν συνέρχεσθαι εἰς τὰς τυπουμένας συνόδους, τοὺς μὴ διὰ κείραν ἤγουν ἡλικίαν καὶ γῆρας βαθὺ ἢ ἀσθένειαν ἢ ἄλλην ἀνάγκην ἐμποδιζομένους· καὶ συναχθέντας, εἴδησιν διδόναι τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας ἀφ' ἧς ἐστιν ἕκαστος, καὶ ἀφ' ἑκάστου ἀριθμοῦ εἴτε δύο εἴτε τρεῖς συναθροίσεις γίνωνται. ἴσως γὰρ ἵνα μήτε περὶ τὰς καταγωγὰς στενοχωρῶνται, μήτε μὴν περὶ τὰ χρειώδη, οὐκ εἰς μίαν ποτὲ συνήρχοντο πόλιν. ἀλλ' εἰς δύο ἢ τρεῖς πλησιαζούσας τῇ μητροπόλει. ἐνστατικῶς δὲ ἀπαντᾶν ἤγουν ἀνυπερθέτως εἰς ἀμοιβὴν, τουτέστιν ἀμοιβαδόν. οὐ γὰρ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ αἱ σύνοδοι ἐλύοντο, ἀλλ' ἐν πλείοσιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῶσιν ἀπαντῆσαι, διὰ τὸ ἐμποδισθῆναι ὑπὸ αἰφνιδίου ἀνάγκης, διδόναι λόγους τοῦ ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ πρωτεύοντι. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσουσι, μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτῶν ἀρκεῖσθαι, ἑτέρων μὴ συγκοινωνούντων αὐτοῖς. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις. σὺ δὲ σημείωσαι καινότερον ἀφορισμὸν ἐκ τούτου. ἄλλοι μὲν γὰρ κανόνες, τὸν ἀφορισμὸν ἐκλαμβάνονται ὅσοι τινὲς εἰς τοὺς ἐπισκόπους,

A qui dicuntur iniuria afficere eos qui ad ecclesiam confugiunt: nec coguntur eos ad ciuile forum mittere, vt fit hodie. Sed & liber qui πρωτεκδικικὸς, seu de primo defensore, dicitur, dat ei multa priuilegia.

CANON LXXIX.

De episcopis qui in synodis non se sistunt. Similiter placuit vt quotiescunque synodum conuenire oportuerit, episcopi, qui nec senectute, nec imbecillitate, nec vlla grauissima necessitate impediuntur, vt par est, se sistant: & sua cuiusque prouin- B *cia primatibus de omnibus episcopis ostendatur, vel duæ vel tres classes fiant: & ex vno quoque numero vicissim, quicunque ad diem synodi electi fuerint, se instantissimè sistant. Sin autem se sistere non possint, cùm multa simul exoriantur necessitates, nisi sui impedimenti rationem suo primati reddiderint, debeant ij suæ esse ecclesiæ communione contenti.*

SCHOL. BALS. Petit hic canon vt episcopi vniuscuiusque prouinciæ ad præfixas synodos conueniant, qui non propter ætatem, vel valetudinem, vel aliam necessitatem impediuntur: & cùm con- C gregati fuerint, significent metropolitano prouinciæ in qua est vnusquisque, & ex vnoquoque numero, siue duæ, siue tres fiant congregationes. Fortè enim ne vel in habitationibus, vel in rebus necessariis in angustias adducerentur, non in vnam vrbem conuenerunt, sed in duas vel tres metropoli propinquas. Præfixè autem se sistere, hoc est sine vlla dilatione, vicissim autem. Neque enim in vno die soluuntur synodi, sed in pluribus. Si autem se sistere non possint, D quòd à repentina necessitate impediantur, exponant primati rationem impedimenti. Si autem hoc non fecerint, sola suæ ecclesię communione contenti sint, aliis vnà cum ipsis non communicantibus. Et in his quidem consistit canon. Tu autem nota nouum excommunicationis genus. Alij enim canones accipiunt excommunicationem, quod quidem attinet ad episcopos,

vt nihil sacerdotale obeant. Præsens A autem canon eos à sacro ministerio non impedit, sed separat à reliquorum fratrum communione.

Canon LXXX.

De Cresconio. De Cresconio Balarecensio hoc omnibus visum est, vt is similiter Numidiæ primati significetur, vt ipse sciat se debere ipsum memoratum Cresconium suis literis ad conueniendum adhortari, vt non differat suam exhibere præsentiã synodo Africanæ. Sin autem venire neglexerit, sciat esse aduersus se ferendam sententiam.

Schol. Bals. Per Cresconium imponit canon necessitatem B episcopis, vt in synodis inexcusabiliter conueniant: & iis qui conuenire negligunt, cõdemnationem cõminatur. Eius autem formam non dicit. Sed vj. canon vij. synodi, magistratus quidem qui impediunt, quominus fiant annuæ synodi, segregandos decernit: Metropolitanos autem qui sine iusta causa hæc negligunt, canonicis pœnis subiiciendos. Quænam sint autem eæ pœnæ, expressè scriptum non est. Vt est ergo verisimile, eæ sunt quæ in superiore canone continentur. Lege & C dictum vj. can. syn. vij. & vj. can. syn. in Trullo, & quæ in his scripta sunt.

Canon LXXXI.

De curatoribus ecclesiæ Hipponensis. Rursus placuit, quoniam ecclesiæ Hipponensis curatorum destitutio non est diutius negligenda: & quia ecclesiæ quæ illic sunt, detinentur ab iis qui prodigiosam Aecytij communionem recusarunt: missis ex præsenti synodo episcopis, Rhegino, Alypio, Augustino, Materno, Theasio, Euodio, Placiano, Vrbano, Valerio, Amæbio, Fortunato, Quod vult Deo, Honorato, Ianuario, Apro, Honorato, Ampelio, Victoriano, Euangelio, & Rogatiano: & congregatis ac correctis iis, qui vituperabili pertinacia eiusdem Aecytij fugam expectandam esse existimauerunt, cum omnium votis is episcopus eligatur. Si autem nolint illi de pace cogitare, ne præsulis electioni impedimentum afferant, quominus ordinetur ad vtilitatem ecclesiæ quæ tandiu destituta est.

εἰς τὸ μηδὲ ὅλως ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, οὐκ ἐμποδίζει τούτους ἐκ τῆς ἱερατελεσίας, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινωνίας χωρίζει τῆς τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν.

Κανὼν π΄.

Περὶ Κρεσκωνίου. Περὶ Κρεσκωνίου τοῦ Βιλλαρεκεντίου τοῦτο πᾶσιν ἔδοξεν, ἵνα ἐντεῦθεν ὁμοίως ἐμφανείη τῷ πρωτεύοντι τῆς Νουμιδίας, πρὸς τὸ εἰδέναι αὐτὸν, ὀφείλειν γράμμασιν οἰκείοις πρὸς συνέλευσιν προτρέψασθαι τὸν μνημονευθέντα Κρεσκώνιον· ὥστε μὴ ὑπερθέσθαι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τῇ πλησιαζούσῃ συμπάσῃ Ἀφρικανῇ συνόδῳ παρασχεῖν. ἐὰν δὲ τὸ ἐλθεῖν καταφρονήσῃ, ἔσται εἰδὼς κατ' αὐτοῦ ψῆφον νομοθετηθησομένην.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τοῦ Κρεσκωνίου ἐπιτίθησιν ὁ κανὼν ἀνάγκην τοῖς ἐπισκόποις ἐν ταῖς συνόδοις ἀπαραιτήτως συνέρχεσθαι· καὶ τοῖς καταφρονοῦσι τῆς συνελεύσεως ἀπειλεῖ κατάκρισιν. τὸ δὲ εἶδος ταύτης οὐ λέγει. ὁ μὲν τοι ϛ΄. κανὼν τῆς ἑβδόμης συνόδου, τοὺς μὲν κωλύοντας ἄρχοντας γίνεσθαι τὰς ἐτησίους συνόδους, ἀφορίζεσθαι διορίζεται, τοὺς δὲ χωρὶς εὐλόγου προφάσεως ἀμελοῦντας τούτων μητροπολίτας, τοῖς κανονικοῖς καθυποβάλλεσθαι ἐπιτιμίοις. ποῖα δὲ καὶ τίνα εἰσὶ τὰ ἐπιτίμια ῥητῶς οὐ γέγραπται. ὡς ἔοικεν οὖν τὰ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ κανόνι περιεχόμενα εἰσίν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ῥηθέντα ϛ΄. κανόνα τῆς ζ΄. συνόδου. καὶ τὸν ἕκτον τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ. καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς.

Κανὼν πα΄.

Περὶ τῶν ἐν Ἱππῶνι φροντιστῶν τῆς ἐκκλησίας. Πάλιν ἤρεσεν, ἵνα ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας τῶν ἐν Ἱππῶνι φροντιστῶν ἡ ἐγκατάλειψις οὐκ ὀφείλει ἐπὶ πολὺ ἀμεληθῆναι· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐκεῖ ἐκκλησίαι κατέχονται παρὰ τῶν τὴν ἄτοπον τοῦ Αἰκυτίου κοινωνίαν παραιτησαμένων, πεμφθέντων ἐκ τῆς παρούσης συνόδου ἐπισκόπων, Ρηγίνου, Ἀλυπίου, Αὐγουστίνου, Ματέρνου, Θεασίου, Εὐοδίου, Πλακιανοῦ, Οὐρβανοῦ, Βαλερίου, Ἀμβιβίου, Φουρτουνάτου, Κουοδβουλτδέου, Ονωράτου, Ἰαννουαρίου, Ἄπρου, Ονωράτου, Ἀμπελίου, Βικτωριανοῦ, Εὐαγγελίου, καὶ Ρογατιανοῦ· καὶ συναχθέντων καὶ διορθωθέντων τῶν ἐπὶ ψόγῳ μονοτονίᾳ τὴν φυγὴν τοῦ αὐτοῦ Αἰκυτίου προσδοκητέαν λογισαμένων, μετὰ τῆς πάντων εὐχῆς ἐπίσκοπος ἐκεῖ χειροτονηθῇ. ἐὰν δὲ μὴ θελήσωσιν ἐκεῖνοι τὴν εἰρήνην κατανοῆσαι, μὴ ἐμποδίσωσι τῇ ἐπιλογῇ τοῦ προέδρου πρὸς τὸ χειροτονηθῆναι εἰς χρησιμότητα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐγκαταλειφθείσης ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Δύο πόλεις εἰσὶν εἰς Ἀφρικὴν Ἱππῶνες καλούμεναι. τούτων ἐν μιᾷ Αἰκύτιος ἐπίσκοπος ἦν. καὶ ἐπεὶ τινὲς ἐπανέστησαν καὶ ἀπηρτήσαντο τὴν μετ' τούτου κοινωνίαν τὴν καὶ ἄτυπον κληθεῖσαν, ἤτοι ἀτύπωτον καὶ ἄδικον, ἔδοξε διά τινων ἀρχιερέων ἀναστεῖλαι αὐτούς. εἰ δὲ τὴν εἰρήνην μὴ θελήσουσι, χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον ἕτερον.

Κανὼν πβ'.

Περὶ τῶν μὴ φροντιζόντων κληρικῶν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ πρᾶξαι τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Πάλιν ὡρίσθη, ἵνα ὁσάκις κληρικῶν ἐλεγχθέντων, καὶ κατηγορουμένων τινὰ ἐγκλήματα, εἴτε διὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας ὄνειδος, εἴτε διὰ τὴν αἰδεσιμότητα, (ὧν χάριν τούτοις φειδὼ γίνεται) εἴτε διὰ τὴν ἀλαζονίαν τῶν αἱρετικῶν ἐπιχαιρεκακίαν, ἐάν, ὡς εἰκός, ἐπαγωνίσασθαι τῷ ἰδίῳ πράγματι, καὶ τῆς ἰδίας ἀθωότητος φροντίσαι θελήσωσιν, ἐντὸς ἀκοινωνησίας ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιήσωσιν· ἐὰν δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὸ πρᾶγμα αὐτῶν καθαρεῦσαι καταφρονήσωσι, μηδεμία τούτων τοῦ λοιποῦ φωνὴ παντελῶς προσδεχθείη.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς κληρικοὺς τοὺς διά τινα ἐγκλήματα ἐλεγχθέντας, ἤτοι καταμαρτυρηθέντας ἀπὸ προλήψεως, φροντίζειν τοῦ διαπραγματεύσασθαι τὰς κατ' αὐτῶν ὑποθέσεις ἐντὸς ἐνιαυτοῦ· εἰ δὲ μή, ἀποκλείεσθαι. Ταῦτα δὲ οὐκ ἐνεργοῦσι σήμερον, διὰ τὸ ἀπὸ διαφόρων νεαρῶν πᾶσαν ἐγκληματικὴν ὑπόθεσιν εἰς διηνεκῆ χρόνον ἐκτείνεσθαι.

Κανὼν πγ'.

Ὡς τοὺς ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδεχθέντας, μηδὲ ἡγουμένους τοῦ μοναστηρίου, μηδὲ κληρικοὺς ἐξεῖναι χειροτονεῖν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηταί τινα, καὶ πρὸς κλήρωσιν προσαγαγεῖν θελήσοι, ἢ τοῦ ἰδίου μοναστηρίου ἡγούμενον καταστήσοι, ὁ τοῦτο ποιῶν ἐπίσκοπος ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν κοινωνίας χωριζόμενος, τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεσθῇ μόνῃ. ἐκεῖνος δέ, μηδὲ κληρικὸς μηδὲ ἡγούμενος ἐπιμείνῃ.

Ἑρμηνεία.

A SCHOL. BALS. Duæ sunt vrbes in Africa quæ Hippones vocantur. In vna earum erat Æcytius episcopus: & quia nonnulli aduersus eum insurrexerunt, & cum eo communionem recusarunt, quæ incerta seu informis, atque adeò iniusta dicitur, visum est ipsos per quosdam antistites refrænari. Sin autem pacem nolint, alium eligi per eos episcopum.

CANON LXXXII.

De clericis qui non curant suum intra annum negotium peragere. Rursus decretum est, B *vt quoties clericis accusatis, & aliquorum criminum in eos dicto testimonio, siue propter probrum ecclesiæ, siue propter reuerentiam (quibus nominibus eis parcitur) siue propter insolentem hæreticorum & gentilium exultationem, si, vt par est, negotiũ suum defendere, & suæ probandæ innocentiæ curam gerere voluerint, hoc intra anni excommunicationem faciant. Sin autem intra annum causam suam purgare neglexerint, nulla eorum deinceps vox omnino admittatur.*

SCHOL. BALS. Præsens canon statuit, vt qui propter crimina sũt ac- C cusati, siue aduersus quos testimoniũ dictum est ex præsumptione, curent vt causæ aduersus eos intra annum peragantur. Sin minùs, excludantur. Hæc autem hodie non sunt in vsu: eo quòd ex diuersis nouellis criminalis causa in perpetuum tẽpus extẽdatur.

CANON LXXXIII.

Vt eos qui ex alieno monasterio suscepti sunt, nec monasterij præfectos, nec clericos ordinare liceat. Similiter placuit, vt si quis alieni monasterij aliquem susceperit, & vel ad clericatum adducere, vel monasterij præfectũ constituere voluerit, episcopus qui hoc D *facit, à reliquorum communione separatus, sit sola sui populi cõmunione contentus. Ille autẽ nec clericus, nec præfectus permaneat.*

SCHOL. BALS. Præsens canon punit episcopum, qui monachum ex alieno monasterio suscipit, & eum in clerici gradũ prouehit, vel in sui monasterij præfecturã: & eiusmodi monachum, qui in clerum admissus est, vel etiam monasterij præfectus creatus est, clero & præfectura expellit.

Ὁ παρὼν κανὼν κολάζει τὸν ἐπίσκοπον ὑποδεχόμενον ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου μοναχόν, καὶ προάγοντα τοῦτον εἰς βαθμὸν κληρικοῦ, ἢ εἰς ἡγουμενείαν ἰδίου μοναστηρίου· καὶ τὸν κληρωθέντα δὲ τοῦτον μοναχὸν καὶ γενόμενον ἡγούμενον, ἐξωθεῖ ἀπὸ τοῦ κλήρου καὶ ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας.

Ne tibi autem repugnare videatur iiij. canon syn. quæ in sanctorum Apostolorū æde constituta est, statuēs esse in episcoporum potestate, non solùm monachos ex hoc monasterio in aliud transferre, sed etiam eos secularibus ædibus præficere. Sed dic, quòd hîc quidem prohibitum est episcopo, ex aliena regione recipere, vel eum etiam præfectum, vel clericum constituere. Illic autem episcopo permissum est monachos à propria regione transferre, vel ab hoc monasterio in aliud, vel etiam in seculari administratione constituere: quod præter mētem propriorum episcoporum nequit fieri. Præsens autem canon tunc locum habebit, quando monachus nō affert ex aliena regione dimissorias literas episcopi. Tūc enim citra impedimētum fiet in aliena regione monasterij præfectus & clericus. Quod autē fit hodie à monasterij præfectis, vt eos qui sibi subsunt, cum literis dimittāt, vt possint esse monachi in alieno monasterio, non est, vt mihi videtur, firmum & accuratum. Episcopalibus enim dimissoriis magis opus est ei qui migrare voluerit, non autem monasterij præfecti. Episcopis enim magis subiecti sunt monachi quàm monasteriorum præfectis. Hæc autem locum habebunt in cæteris episcopis, non autem in patriarcha Constantinopolitano. Ei enim, vt sæpe dictum est, permissum est monachos & clericos ex regionibus alienis, nec eius sedi omnino subiectis, accipere. Sed non itidem Antiocheno throno, vel Hierosolymitano. Ipsi enim, vt sæpe dictum est, ab alienis finibus sine impedimento monasticos & clericos recipere concessum est.

Canon LXXXIIII.

De episcopis hæreticos vel Græcos hæredes relinquentibus. Similiter definitum est, vt si quis episcopus, hæreticos aut Græcos, siue sint consanguinei, siue à consanguinitate alieni, hæredes ecclesiæ prætulerit, etiam post mortem ei dicatur anathema: & nomen eius inter Dei sacerdotes minimè referatur: nec possit excusari si intestatus excesserit, quoniam cùm factus est episcopus, iustam debet facere rerum suarum dispositionem suæ professioni conuenientem.

A μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι πρὸς ταῦτα ὁ δ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, διοριζόμενος ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἐπισκόπους μὴ μόνον ἀπὸ τῆς δὲ τῆς μονῆς μετάγειν εἰς ἑτέραν μονὴν μοναχούς, ἀλλὰ καὶ εἰς κοσμικὴν οἰκιῶν προστασίαν αὐτοὺς καθιστᾷν. ἀλλ' εἰπὲ ὅτι ἐνταῦθα μὲν κεκώλυται τὸ ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας ἀναλαμβάνεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μοναχόν, καὶ καθιστᾷν τοῦτον ἡγούμενον ἢ καὶ κληρικόν. ἐκεῖσε δὲ ἐξεχωρήθη τῷ ἐπισκόπῳ τὸ ἀπὸ τῆς οἰκείας ἐνορίας μοναχοὺς μετατιθέναι ἀπὸ τῆς δὲ τῆς μονῆς εἰς ἑτέραν, καὶ εἰς κοσμικὴν προστασίαν καθιστᾷν· ὅπερ B παρὰ γνώμην τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων γίνεσθαι οὐ δύναται. τότε δὲ τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἕξουσι χώραν, ὅταν ὁ ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐνορίας μοναχὸς οὐκ ἐπιφέρηται ἀπολυτικὴν γραφὴν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ. τηνικαῦτα γὰρ ἀπαραποδίστως εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν ἡγούμενος γενήσεται καὶ κληρικός. τὸ μέντοι σήμερον γινόμενον παρὰ τῶν ἡγουμενευόντων, καὶ ἀπολυόντων μετὰ γραφῆς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀποκαρέντας, ὥστε μονάσαι εἰς ἑτέραν μονήν, οὐκ ἔστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀκριβές. ἐπισκοπικῆς γὰρ μᾶλλον ἀπολυτικῆς C γραφῆς χρεία τῷ μεταπεσεῖν βουλομένῳ, οὐχὶ τῆς τοῦ ἡγουμενεύοντος, ὅτι καὶ τοῖς ἐπισκόποις μᾶλλον ὑπόκεινται οἱ μοναχοὶ ἢ τοῖς ἡγουμένοις. ταῦτα δὲ κρατήσουσιν εἰς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους· οὐ μὴν καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. αὐτῷ γὰρ ὡς πολλάκις εἴρηται, ἐνεδόθη ἀπὸ ἀλλοτρίων ἐνοριῶν ἀπαραποδίστως δέχεσθαι μοναχούς τε καὶ κληρικούς.

Κανὼν πδ΄.

D Περὶ ἐπισκόπων τῶν αἱρετικοὺς ἢ Ἕλληνας κληρονόμους καταλιμπανόντων. Ὁμοίως ὡρίσθη, ἵνα ἐάν τις ἐπίσκοπος κληρονόμους συγγενεῖς ἢ ἐκτὸς τῆς ἰδίας συγγενείας αἱρετικοὺς ἢ Ἕλληνας προτιμήσῃ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μετὰ θάνατον ἀνάθεμα τῷ τοιούτῳ λεχθείη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μηδαμῶς παρὰ τοῖς τοῦ θεοῦ ἱερεῦσιν ἀνενεχθῇ, μηδὲ δυνηθῇ ἀπολογηθῆναι, ἐὰν ἀδιάθετος ἀποθάνηται· ἐπεὶ γενόμενος ἐπίσκοπος, ὀφείλει τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τὴν διατύπωσιν ἁρμοδίαν τῷ ἑαυτοῦ ἐπαγγέλματι ποιήσασθαι.

Ἑρμηνεία.

Πᾶς ἐπίσκοπος ὀφείλει μετὰ τὸ ψηφισθῆναι, ἀπογράφεσθαι τὰ οἰκεῖα πράγματα. καὶ ἐὰν τοῦτο ποιήσῃ κατὰ τὸν μ'. ἀποστολικὸν κανόνα, ἔχει ἐπ' ἀδείας διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς κατὰ νόμους. φησὶν οὖν ὁ παρὼν κανὼν ἐὰν ὁ ἀπογραψάμενος τὰ οἰκεῖα ἐπίσκοπος, ποιήσῃ τελευτῶν διαθήκην, καὶ γράψῃ κληρονόμους αἱρετικούς, κἂν συγγενεῖς αὐτοῦ ὦσι κἂν ἀλλότριοι, καὶ τὴν ἐκκλησίαν παραγκωνίσηται, ὑποκείσεται τῷ ἀναθέματι καὶ μετὰ θάνατον, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἱερέων ἀπαλειφθήσεται· καὶ αὐτὸς μὲν, οὕτω κολασθήσεται· ἡ δὲ διαθήκη τούτου ὡς παράνομος πεσεῖται. καὶ οἱ αἱρετικοὶ κληρονόμοι αὐτοῦ οὐδὲν λήψονται, ὡς τοῦ ἐπισκόπου ἀδιαθέτου δοκοῦντος τελευτῆσαι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, μηδὲ δυνηθείη ἀπολογηθῆναι ἐὰν ἀδιάθετος ἀποθάνηται, καὶ τὰ ἑξῆς· τουτέστιν ἐὰν ἡ διαθήκη αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, πέσῃ, οὐ δυνήσεται ἀπολογίαν εὑρεῖν εἰς τὸ μὴ νεμηθῆναι κατὰ τὸ αὐτοῦ βούλημα τὰ οἰκεῖα. ἤγουν, ἐὰν ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπῆρχεν, οὐ μὴ αἰτιάσαιτο τὴν ἀθέτησιν τῆς διαθήκης αὐτοῦ· γενόμενος γὰρ ἐπίσκοπος, ὤφειλε κατὰ νόμους καὶ ἀξίως τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ διατίθεσθαι· οὐ μὴν παρανόμως καὶ ἀναξίως ἀρχιερέως. ποία γὰρ κοινωνία ὀρθοδόξῳ καὶ αἱρετικῷ; οὕτως ἑρμηνεύεται ὁ κανὼν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ ἀνάγνωθι τὸν κδ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ κεφάλαιον ὄγδοον τοῦ ι'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ κεφάλαιον ι'. τοῦ τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ ρλα'. νεαρά, διδάσκουσα τοὺς ἀδιαθέτως τελευτῶντας ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν κληρονομεῖσθαι. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι ἡ νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, διαλαμβάνουσα τοὺς ἀδιαθέτως τελευτῶντας παίδων χωρὶς, μὴ κληρονομεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ τρίτον τῆς οὐσίας τῶν οὕτως τελευτώντων προχωρεῖν εἰς ψυχικὰς διαδόσεις· συνεισαγομένων τούτων καὶ τῶν τιμημάτων τῶν οἰκετῶν τοῦ τελευτήσαντος, ὡς ἀπ' αὐτοῦ ἐλευθερουμένων. ἡ γὰρ νεαρὰ αὕτη εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐξεφωνήθη καὶ μόνους, καὶ ὀφείλει κρατεῖν εἰς τούτους, ὥσπερ εἰς τοὺς ἀδιαθέτους ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς ἐνεργήσει ἡ ῥηθεῖσα Ἰουστινιανοῦ νεαρά.

SCHOL. BALS. Omnis epiſcopus, poſtquam electus fuerit, debet res ſuas deſcribere: & ſi hoc fecerit, ſecundùm canonem Apoſtolicum, poteſt ſecundùm leges de rebus ſuis diſponere. Dicit ergo præſens canon, quòd ſi epiſcopus, qui res ſuas deſcripſit, moriens teſtamentum fecerit, & hæreticos hæredes ſuos ſubſcripſerit, ſiue ſint eius cognati, ſiue alieni, & eccleſiam prætermiſerit, anathemati etiã poſt mortem ſubiicietur: & nomen eius è ſacerdotum memoria delebitur. Ac ipſe quidem ſic punietur: eius autem teſtamentum, vt iniuſtum, & contra leges factum, infirmabitur. Porrò hæretici quoque hæredes nihil accipient, tanquam epiſcopus videatur mori inteſtatus: & quæ ſequuntur. Hoc eſt, ſi eius teſtamentum infirmetur, vt dictum eſt, non poterit inuenire defenſionem, vt non ex eius voluntate ſua adminiſtrentur. Videlicet ſi in viuis eſſet, ſui teſtamenti infirmationem non incuſaret. Cùm enim factus eſſet epiſcopus, debebat ſecundùm leges & pro ſui regiminis dignitate diſponere, non autem contra leges & dignitatem antiſtitis. Quæ eſt enim communio orthodoxo cum hæretico? Hæc eſt canonis interpretatio, vt mihi quidem videtur: & lege xxiiii. can. ſyn. Antioch. & cap. viii. x. titu. præſentis operis: & cap. x. iii tit. v. lib. Imp. quod eſt cxxxii. nouella, quæ docet, epiſcopis & clericis qui inteſtati moriuntur, ab eccleſiis ſuccedi. Nec tibi repugnare videatur nouella Imperatoris domini Conſtantini Porphyrogennetæ, quæ tractat, eis qui ſine liberis ab inteſtato moriuntur, non ſuccedere ex linea tranſuerſa cognatos: ſed tertiam partem bonorum, eorum qui ſic moriuntur, ad pias animæque ſalutares elargitiones procedere, cum eo etiam collectis preciis ſeruorum eius qui mortuus eſt, vtpote iis eo ipſo liberatis. Hæc enim nouella de laicis loquitur & ſolis, ſicut prædicta Iuſtiniani nouella locum habet in epiſcopis & clericis, qui ab inteſtato moriuntur.

A

CANON LXXXV.

De manumißionibus. Similiter placuit, vt de manumißionibus quæ fiunt in ecclesia, ab imperatore petatur.

SCHOL. BALS. Serui propter aliquas causas ad ecclesias accedentes, episcopali cognitione manumittebantur. Sed quia eorum domini ipsos in seruitutem redigere conabantur, visum est vt Imperator de iis admoneretur, vt reprimeretur dominorum potentia. Atque in his quidem consistit canon. Tu autem scias quòd ex libro qui est reconditus in secreto primi defensoris, qui habet ea quæ sunt constituta à claro sanctissimæ magnæ ecclesiæ extructore Imperatore Iustiniano, magna habent priuilegia serui qui à parte ecclesiæ sunt manumissi. Lege & xxvj. tit. xlviij. libri, qui docet de seruis qui manumittuntur. Et nouellam clari imperatoris domini Alexij Comneni, quæ statuit non habere locum leges de contraria testium productione, quando quis contendit de libertate: sed solam fieri testium productionē ab eo qui in seruitutem ducitur, vel in libertatem proclamat.

CANON LXXXVI.

De fictis martyrum monumentis. Similiter placuit, vt omnia per agros & vineta, altaria, veluti in memoriam martyrum constituta, in quibus nec reliquiæ vel corpus martyrum situm ostenditur, à loci episcopis, si poßit fieri, subuertantur. Sin autem hoc propter populares tumultus nō permittitur, admoneatur tamen populus, ne in ea loca turbæ deducantur: & vt qui rectè sentiunt, nulla eorum locorum superstitione alligentur, & omnino martyrum memoria non peragatur, nisi vtique vel corpus, vel aliquæ sint reliquiæ, vel alicuius habitationis, vel poßeßionis, vel paßionis antiquitas fideli antiquitati tradita est. Quæcunque enim per somnia & vanorum hominum reuelationes vbilibet constituuntur altaria, ea omni modo reprobentur.

SCHOL. BALS. Canone cautum est, ne aliter vsquam oratoriū excitetur, nisi episcopali permissione, vel etiam præsentia, eo in loco fundamēti oratio peracta, & crucis fixio posita sit, &

Κανὼν πε΄.

Περὶ ἐλευθεριῶν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων ἐλευθεριῶν, ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἴτησις γίνηται.

Ἑρμηνεία.

Δοῦλοι διά τινας αἰτίας προσφεύγοντες ταῖς ἐκκλησίαις, ἠλευθεροῦντο κατὰ διάγνωσιν ἐπισκοπικήν. ἐπεὶ δὲ οἱ δεσπόται τούτων ἐπεχείρουν αὐτοὺς δουλαγωγεῖν, ἔδοξε περὶ τούτων ὑπομνησθῆναι τὸν βασιλέα, ὥστε ἀνασταλῆναι τὴν τῶν δεσποτῶν δυναστείαν. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις.
B σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ ἀποκειμένου ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ πρωτεκδίκου, τοῦ ἔχοντος τὰ διατυπωθέντα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου κτήτορος τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, πολλὰ προνόμια ἔχουσιν οἱ παρὰ τῆς μέρους τῆς ἐκκλησίας ἐλευθερούμενοι δοῦλοι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κϛ΄. τίτλον τοῦ μη΄. βιβλίου περὶ ἐλευθερουμένων διδάσκοντα, καὶ τὴν νεαρὰν τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν διορίζομένην μὴ ἔχειν χώραν τοὺς περὶ τῆς ἀντιπαραγωγῆς τῶν μαρτύρων νόμους, ὅτε μὴ
C περὶ ἐλευθερίας δικάζηταί τις· ἀλλὰ μόνην γίνεσθαι παραγωγὴν μαρτύρων παρὰ τοῦ δουλαγωγουμένου ἢ τοῦ ἐλευθεροβιάζοντος.

Κανὼν πϛ΄.

Περὶ τῶν πλαστῶν μνημείων τῶν μαρτύρων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πανταχοῦ ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς ἀμπελῶνας θυσιαστήρια, ὡσανεὶ εἰς μνήμην μαρτύρων καθιστάμενα, ἐν οἷς οὐδὲ ἓν σῶμα ἢ λείψανον μαρτύρων ἀποκείμενα δείκνυνται, ἀπὸ τῶν ἐντοπίων ἐπισκόπων, εἰ ἔστι δυνατὸν, καταστρέφωνται. Εἰ δὲ τοῦτο θορύβοις δημοτικοῖς οὐ συγχωρῆται, ὅμως τὰ πλήθη νουθετηθῶσι, μὴ ὀχλα-
D γωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους· καὶ ἵνα οἱ τὰ ὀρθὰ φρονοῦντες, μηδεμιᾷ δεισιδαιμονίᾳ τῶν τοιούτων τόπων καταδεσμῶνται, καὶ παντελῶς μηδὲ μνήμη μαρτύρων ἐπιτελεσθῇ, εἰ μήπου ἢ σῶμα ἤ τινα λείψανα ὦσιν, ἢ ἀρχαιότητι παραδίδωνται. ὅσα γὰρ δι' ἐνυπνίων καὶ ματαίων ἀποκαλύψεων ἀνθρώπων τινῶν ὁπουδήποτε καθίσαν θυσιαστήρια, πάντη τρόπῳ τὰ τοιαῦτα ἀποδοκιμασθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Κεκανόνισται μὴ ἄλλως εὐκτήριον οἶκον ἀνεγείρεσθαι ὁπουδήποτε, εἰ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικὴν ἢ καὶ παρουσίαν εὐχῆ θεμελίου τελεσθῇ κατὰ τόπον, καὶ σταυροπήγιον ἐντεθῇ, καὶ διάκαταστάσεως

καταθέσεως ἁγίων λειψάνων μαρτυρικῶν καθιερωθῇ ὁ ναός. ἐπεὶ δέ τινες, ὡς ἔοικεν, ἀπὸ ὀνείρων ἢ καὶ πεπλασμένων ἀποκαλύψεων ἀνήγειρον εἰς ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων θυσιαστήρια, καὶ διὰ παρασυνάξεων καὶ ψευδῶν ἐνυπνίων τοὺς ἁπλουστέρους πλανῶντες, τὴν ὀρθοδόξων πίστιν διέστρεφον, ἤρεσε τὰ τοιαῦτα θυσιαστήρια τὰ εἰς μνήμην τάχα μαρτύρων καθιστάμενα καὶ μὴ ἔχοντα σώματα ἢ λείψανα μαρτύρων, μηδὲ ἀρχῆθεν ἀνεγερθέντα διὰ τὸ οἰκῆσαι ἐν αὐτοῖς ὁσίους ἢ μάρτυρας, ἢ κτησείδια εἶναι τούτων, ἢ ἐν αὐτοῖς πάθη μαρτυρικὰ ὑποστῆναι, καί, ὡς εἴρηται, μὴ καθιερωθέντα παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων, καταστρέφεσθαι. Εἰ δὲ οἱ δῆμοι, φασίν, ἀνθίστανται θορυβοῦντες, νουθετείσθωσαν καὶ τούτοις μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους, τουτέστι μὴ συνάγεσθαι τοὺς ὄχλους ἐκεῖ, μηδὲ τοὺς ὀρθοδόξους καταδεσμεῖσθαι τῇ τούτων δεισιδαιμονίᾳ, μηδὲ μνήμας μαρτύρων ἐν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα πολλὰ χρησιμεύοντα εἰς τὰς ἀγροικικὰς ἐκκλησίας. γίνονται γὰρ πολλὰ τοιαῦτα παρὰ χωριτικῶν ἀνθρωπίων προσλαμβανόντων γυναῖκας ἐνθουσιώσας, καὶ κατὰ δαιμονικὴν ἐπήρειαν προφοιβαζούσας τάχα τὰ μέλλοντα, καὶ ἄνδρας προσποιουμένους δαιμονᾶν, καὶ ποιοῦντας τινὰ μηδὲ λέγεσθαι ἄξια εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας.

A per sanctorum martyrum reliquiarum depositionem templum sit consecratum. Quia autem nonnulli, vt est verisimile, per somnia & fictas reuelationes in agris & vinetis præter episcoporum sententiam altaria excitabant, & per improbos hominum cœtus, & falsa somnia, simpliciores decipientes, & fidem orthodoxam subuertebant, placuit vt eiusmodi altaria in memoriam fortè martyrum constituta, corpora vel reliquias martyrum non habentia, neque à principio excitata, quòd sancti in eis B habitarint martyres, vel quòd sint eis possessiunculæ, vel quòd martyres in ipsis passiones sustinuerint, vel à regionis episcopis, vt dictum est, consecrata non fuerint, subuertantur. Si autem populi, inquit, tumultuantes resistant, admoneantur, no in illa loca turbas deducant: neque orthodoxi eorum superstitione alligentur: neque in eis martyrum memoriam celebrent. Nota præsentem canonem, qui est valde vtilis ad rusticanas ecclesias. Multa enim eius- C modi fiunt à vicanis homunculis, mulieres diabolico instructu bacchantes, & futura fortè diuinantes, hominésque qui se dæmoniaco spiritu afflatos simulant, accipientibus, & ea facientibus quæ ne dicere quidem decet in eiusmodi ecclesiis.

Κανὼν πζ΄.

Περὶ τοῦ, τὰ λείψανα τῶν εἰδώλων ἐκριζωθῆναι. Ὁμοίως ἤρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἱοισδήποτε τόποις ἢ ἄλσεσιν ἢ δένδροις, παντὶ τρόπῳ ἐξαλειφθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Παρακαλοῦσιν οἱ πατέρες τοὺς βασιλεῖς, τὰ ἔτι περιλειφθέντα ἀγάλματα τῶν εἰδώλων καὶ ὁπουδήποτε ὄντα ἐξαλειφθῆναι.

Κανὼν πη΄.

Ὥστε γράφεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι, ὁσάκις γίνεται χρεία ἐκ τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ᾽ ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἐπιστολάς. Ἀπὸ συμπάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἵνα ἐὰν ἤρεσεν τινὰ γράμματα ὀφείλειν ὑπαγορευθῆναι ἐν τῇ συνόδῳ, ὁ προσκυνητὸς ἐπίσκοπος ὁ ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ προκαθήμενος καταξιοῖ ἐπ᾽ ὀνόματι πάντων

CANON LXXXVII.

Vt reliquiæ idolorum radicitus extirpentur. Similiter placuit peti à clarissimis imperatoribus, vt reliquiæ idololatriæ non solùm quæ sunt in statuis, sed quæ sunt in quibusuis locis, vel lucis, vel arboribus, o- D *mnimodo deleantur.*

SCHOL. BALS. Patres imperatores admonent, vt quæ adhuc relictæ sunt idolorũ imagines, & vbicunque eæ sint, aboleantur.

CANON LXXXVIII.

Vt scribantur & subscribantur, quoties opus fuerit, ab episcopo Carthaginensi, nomine omnium episcoporum, epistolæ. Ab omnibus episcopis dictum est, vt, si placuerit debere in synodo dictari epistolas, venerandus episcopus in hoc throno præsidens, dignetur sub nomine omnium

dictare & subscribere quæ placuerint. Præterea episcopis loci conseruatoribus, qui mitti debent in prouincias Africæ, propter Donatistas, dari literas, quæ mandatum contineant: quam potestatem ne transgrediantur. & subscripserunt. Aurelius episcopus Carthaginensium ecclesiæ, præsenti decreto consensi, & lecto subscripsi. Similiter & reliqui presbyteri subscripserunt.

In hac synodo præcedentia decreta confirmantur: sub clarissimis imperatoribus Honorio & Arcadio Augustis consulibus, vi. Cal. Septembris, in ciuitate Mileuitana, in secreto ecclesiæ, Aurelius episcopus Carthaginensis ecclesiæ, præsidens in vniuersa synodo, adsistentibus diaconis, dixit, Quoniam sanctissima ecclesiæ corpus vnum est, & omnium est membrorum vnum caput, accidit Deo volente, & nostram infirmitatem corroborante, vt nos ad hanc ecclesiam accederemus, dilectionis & fraternitatis gratia persuasi. Et ideo vestram dilectionem adhortor (quoniam ita credendum est, nostram ad vos accessionem neque superuacaneam, neque esse omnibus ingratam) vt vester omnium consensus declaretur consentire decretis, quæ olim simul placuerunt, siue in Hipponensi synodo confirmatis, siue postea in Carthaginensi synodo meliore definitis, similiter autem & nunc vobis ordine lectis. Tunc enim vestræ fraternitatis consensus luce clarior apparebit, si ea quæ à nobis in superioribus synodis legitimè definita sunt, non solùm nostris in præsentibus actis consensibus, sed etiam subscriptionibus declaraueritis: Xanthippus primæ Numidiæ sedis episcopus dixit, Credo quod vniuersæ vestræ fraternitati placuit: nos autem nostro signo subscribentes placere confirmamus. Et quæ decreta fuerant, propria manu confirmarunt. Nicetius episcopus primæ cathedræ Mauritaniæ Sitifensis dixit: Lecta decreta quoniam non carent ratione, & ab omnibus confirmata sunt, meæ quoque præterea paruitati placent, quæ propria scriptura confirmabo.

SCHOL. BALS. Cùm Aurelius episcopus Carthaginensis æquum censuisset, vt omnes episcopi

A ὑπαγορεῦσαι καὶ ὑπογράψαι ἐν οἷς ἤρεσεν. ἔτι μὴν τοῖς τοποτηρηταῖς ἐπισκόποις τοῖς ὀφείλουσιν ἀποσταλῆναι εἰς τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, ἕνεκεν τῶν Δονατιστῶν, γράμματα δοθῆναι, δύναμιν ἐντολικοῦ περιέχοντα, ἣν δύναμιν μὴ παρεξέλθωσιν· καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυροῦνται ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βα-
B σιλέων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Μελιβετανῇ πόλει εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας προκαθίσας ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ παρεστώτων τῶν διακόνων εἶπεν· Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἓν σῶμα ὑπάρχει, καὶ πάντων τῶν μελῶν μία ἐστὶ κεφαλή, συνέβη θέλοντος τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐνδυναμοῦντος, ὥστε πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς, ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος χάριν προτρα-
C πέντας· διὸ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, (ἐπειδὴ οὕτως ἐστὶ πιστευτέον, ὅτι ἡ ἡμετέρα πρὸς ὑμᾶς προσέλευσις, οὔτε περιττὴ οὔτε ἡδυτάτη πᾶσίν ἐστιν,) ἵνα ἡ συναίνεσις πάντων ἡμῶν φανερωθῇ ὁμονοεῖν τοῖς συνδόξασι τῶν ψηφισμάτων τῶν πάλαι, εἴτε κατὰ τὴν ἐν Ἵππωνι σύνοδον βεβαιωθέντων, εἴτε μετὰ ταῦτα τῇ ἐν Καρχηδόνι κρείττονι συνόδῳ ὁρισθέντων, ὁμοίως δὲ καὶ νῦν κατὰ τάξιν ἡμῖν ἀναγινωσκομένων. τότε γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος ἡ ὁμόνοια λαμπροτέρα
D τοῦ φωτὸς ἀναδειχθήσεται, ἐὰν τὰ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἀνωτέραις συνόδοις νομίμως ὁρισθέντα, μὴ μόνον τῇ ἐν τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις συναινέσει ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπογραφαῖς ἔτι μὴν φανερώσητε. Ξάνθιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν, πιστεύω, ὅτι σῇ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἤρεσεν· ὑπογράφοντές τε ἡμεῖς τῇ ἰδίᾳ ὑποσημειώσει βεβαιοῦμεν ἀρέσαι. καὶ τὰ ὁρισθέντα ἰδιοχείρως ἐβεβαίωσαν. Νικώτιος ἐπίσκοπος τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· τὰ ἀναγνωσθέντα ψηφίσματα ἐπειδὴ λογισμοῦ οὐκ ἐστέρηνται, καὶ ἀπὸ πάντων ἐκυρώθησαν, ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐμῇ βραχύτητι ταῦτα ἀρέσκουσι, ἅπερ τῇ οἰκείᾳ γραφῇ βεβαιώσω.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνος, ἀξιώσαντος συναινέσαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους

τοῖς ὁρισθεῖσι, καὶ δεῖξαι ὡς ὁμονοοῦσιν, εἶπον ἅπαντες ἀποδέχεσθαι τὰ θεσπίσματα ἐν διαφόροις συνόδοις· καὶ διὰ τοῦτο βεβαιῶσαι αὐτὰ διὰ οἰκείων ὑπογραφῶν.

Κανὼν πθ'.

Περὶ τάξεως ἐπισκόπων, ὥστε τοὺς μεταγενεστέρως χειροτονηθέντας μὴ τολμᾶν ἑαυτοὺς προτιμᾶν τῶν προτέρων. Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ὁ ἀγαθὸν τῆς ὑμετέρας ἀνεξικακίας ἐὰν ἐπιτρέπῃ, ἀκολούθως ἐξηγήσομαι τὰ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐκκλησίαν πραχθέντα, καὶ ταῖς τῶν ἀδελφῶν ὑπογραφαῖς φανερῶς κυρωθέντα, καὶ ἡμᾶς ἔτι μὴν φυλάξοντας ὁμολογήσω. ἐκεῖνο τοίνυν ἐπιστάμεθα, ἀμίαντον ἀεὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φυλάττεσθαι κατάστασιν οὕτως, ὡς μηδένα τῶν ἀδελφῶν τολμᾶν ἑαυτὸν προτιμᾶν προπετῶς τῶν πρὸ αὐτοῦ· ἀλλὰ ταῖς τῆς ἀγάπης τάξεσιν ἀεὶ παρεσχέθη τοῖς προτέροις· ὅπερ οἱ ἐπακολουθοῦντες χαριέντως κατεδέξαντο. Ταύτην οὖν τὴν τάξιν κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη κρειττόνως ταῖς ὑμετέραις διαλαλιαῖς βεβαιωθῆναι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἐχρῆν μὲν ταῦτα ἡμᾶς ἐπαναλαμβάνειν, εἰ μὴ ἐὰν τυχὸν ἀκατανόητοι διάνοιαί τινων ἀνεφύησαν αἱ πρὸς τοὺς ὅρους τούτους τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις ὀξύνουσαι. ἀλλ' ἐπεὶ αὕτη κοινή ἐστιν αἰτία, ἣν νῦν ἐνεφάνισεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὥστε ἕκαστον ἡμῶν ἐπιγινώσκειν τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ ψηφισθεῖσαν αὐτῷ τάξιν, καὶ ἵνα οἱ μεταγενέστεροι τοῖς προτέροις ἀναφέρωσιν, καὶ μὴ τολμήσωσι παρὰ γνώμην τούτων τί ποτε πράττειν· διὰ τοῦτο λέγω καθὼς τὸν ἐμὸν ὑποτρέχει λογισμὸν, τοὺς καταφρονοῦντας τῶν πρὸ αὐτῶν, καί τινα ἀποτολμῶντας, κωλυτέους ἁρμοδίως εἶναι ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου. Ξάνθιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμηδίας εἶπεν· Ἤκουσεν ἡ πάντων τῶν ἀδελφῶν παρουσία τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Αὐρηλίου, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται. Διατίμιος ἐπίσκοπος εἶπεν, Ταῦτα παρὰ τῆς ψήφου τῶν ἀρχαίων ὁρισθέντα, τῇ ὑμετέρᾳ συναινέσει ἐκδοθήσονται· ἵνα τὰ περιεχόμενα τοῖς πεπραγμένοις τῶν προτέρων συνόδων ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ὑμετέραν συναίνεσιν πεπληρωμένως βέβαια παρὰ πᾶσι φυλαχθῶσιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἡ τάξις αὕτη καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐφυλάχθη, καὶ ἀφ' ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν θεοῦ φυλαχθήσεται.

iis quæ decreta erant consentirent, vel se consentire ostenderent, dixerunt omnes se ea recipere quæ in diuersis synodis constituta sunt: & propterea propriis scripturis ea confirmauerunt.

Canon LXXXIX.

De ordine episcoporum. Vt qui posteriùs ordinati sunt, prioribus non se audeant præponere. Valentinus episcopus dixit, Si vestræ patientiæ bonum permittat, narrabo quæ priori tempore in Carthaginensium ecclesia facta: & quæ fratrũ subscriptionibus apertè confirmata sunt, nos etiam seruaturos profiteor. Illud itaque scimus inuiolatam ecclesiasticam semper seruari disciplinam, vt nullus ex fratribus audeat vnquam se iis præponere qui ante ipsum fuerunt: sed & quæ charitatis ordinibus, semper prioribus præbita sunt, ea consequentes libenter susceperunt. Hunc ergo ordinem iubebit vestra sanctitas meliùs vestris interlocutionibus roborari. Aurelius episcopus dixit, Nõ oportebat nos hæc quidem repetere, nisi fortè insipientes aliquorum cogitationes exortæ essent, quæ nostros sensus ad hæc decreta excitarent. Sed quia hæc communis causa est quam nunc ostendit frater & coadiutor noster, vt vnusquisque nostrum cognoscat ordinem sibi à Deo decretum: & vt posteriores prioribus deferant, & non audeant præter eorum sententiam aliquid agere: propterea dico quemadmodum mihi venit in mentem, eos qui illos contemnunt qui ante se sunt, & aliqua temere audent, conuenire ab omni synodo arcere. Xanthippus episcopus primæ cathedræ Numidiæ dixit, Audiuit omnium fratrum præsentia consequentiam confratris & consacerdotis nostri Aurelij: quid ad hæc respondetur? Diatimus episcopus dixit, Quæ ab antiquorum suffragio definita sunt, ea vestro consensu tradentur, vt quæ continentur in actis priorum synodorum in Carthaginensi ecclesia, vestro consensu completa, firma apud omnes seruentur. Omnes episcopi dixerunt, Ipse ordo à patribus & ab antiquis seruatus est: & à nobis Dei permissione seruabitur,

seruato vtique iure primatum Numidiæ & Mauritaniæ ex indice & matrice Numidiæ. Deinde placuit episcopis, qui in hac synodo subscripserunt, vt matrix & archetypus Numidiæ sit etiam in prima cathedra, & in Metropoli Constantini. A

SCHOL. BALS. Vt videtur, non erant ordinati, nec constituti throni ecclesiarum: & propterea statuerunt patres eos præponi qui priùs ordinati fuerant. Hoc autem hodie locum non habet: sed secundùm declarationem factam ab imperatore domino Leone sapiente, quæ in sanctissimæ magnæ Dei ecclesiæ Chartophylacio reposita est, ecclesiarum throni honorantur. Ius autem prioritatis, si ita dici possit, in clericorum ordinibus locum habet. Honoratur enim vnusquisque prout est prior tempore: in gradu autem omnium ecclesiasticorum officiorum hoc non seruatur: sed ex voluntate antistitum qui eos ordinant, status eorum honoratur, quòd officia gradus abusiuè vocentur. Gradus enim & ordines propriè dicimus, sacerdotum coordinationem, diaconorum, subdiaconorū, & lectorum. C

CANON XC.

De Quodvultdeo episcopo. Præterea de Quodvultdeo Centuriato: quoniam cùm aduersarius eius petiisset vt ad nostram synodum introduceretur, interrogatus an velit cum ipso apud episcopos experiri, primum quidem est pollicitus: alio autem die hoc ei non placere respondit, & recessit: placuit omnibus episcopis vt nemo ipsi Quodvultdeo communicet, donec eius negotium finem acceperit. Et enim auferri episcopatum, ante sui negotij exitum, nulli potest Christiano videri.

D SCHOL. BALS. Accusauit quispiam dictum episcopum. Et accusatus interrogatus est, an velit cum aduersario apud synodum litigare. Is autem pollicitus, paulo pòst recusauit, & recessit: & synodus decreuit neminem ei communicare, donec fuerit iudicatus. Episcopatum autem ei non auferre,

A σωζομένου ἔτι μὴν τοῦ δικαίου τῶν πρωτευόντων τῆς Νουμιδίας καὶ Μαυριτανίας, περὶ τοῦ χαρτοθεσίου καὶ ματρικίου τῆς Νουμιδίας. Ἔπειτα ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὑπογράψασιν, ἵνα τὸ ματρίκιον καὶ ἀρχαιότυπον τῆς Νουμιδίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην καθέδραν ᾖ, καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κωνσταντίνου.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν οὐκ ἐτάχθησαν ἔτι οὐδὲ ὡρίσθησαν κατὰ τὸ τότε καιροῦ οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν, B καὶ διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ πατέρες προτιμᾶσθαι τοὺς πρεσβυτέρως χειροτονηθέντας. σήμερον δὲ τοῦτο οὐκ ἐνεργεῖ· ἀλλὰ κατὰ τὴν γενομένην ὑποτύπωσιν παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, τὴν καὶ ἐν τῷ Χαρτοφυλακίῳ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἀποκειμένην οἱ θρόνοι τιμῶνται τῶν ἐκκλησιῶν. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαινόμενον δίκαιον τῆς πρεσβυτερίας, ἐνεργεῖ εἰς τὰ τῶν κληρικῶν τάγματα. τιμᾶται γὰρ ἕκαστος κατὰ τὴν πρεσβυτερίαν τοῦ χρόνου τῆς οἰκείας χειροτονίας. ἐπὶ δὲ τῶν βαθμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχοντικίων πῶς τοῦτο οὐ φυλάττεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν τῶν σφραγιζόντων ἀρχιερέων ἡ στάσις φιλοτιμεῖται. καὶ ὅτι μεταγενέστερος προτιμᾶται. τοῦ πρεσβυτέρου θαυμάζω. C

Κανὼν ϟ'.

Περὶ Κυοδβουλτδέου ἐπισκόπου. Περὶ Κυοδβουλτδέου ἔτι μὴν τοῦ Κεντυριάτου, ἐπεὶ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ αἰτήσαντος παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ εἰσενεχθῆναι συνόδῳ, ἐρωτηθεὶς, εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀποπειραθῆναι, πρῶτον μὲν ὑπέσχετο, τῇ δὲ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο D μὴ ἀρέσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κυοδβουλτδέῳ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ τὸ κατ' αὐτὸν πρᾶγμα περατωθῇ· τὴν γὰρ ἐπισκοπὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸν πράγματος, οὐδενὶ Χριστιανῷ δυνατὸν δοκεῖν.

Ἑρμηνεία.

Κατηγόρησέ τις τοῦ ῥηθέντος ἐπισκόπου. καὶ ἠρωτήθη ὁ κατηγορηθεὶς, εἰ βούλεται παρὰ τῇ συνόδῳ μετὰ τοῦ κατηγόρου δικάσασθαι. ὁ δὲ ὑποσχόμενος, μετὰ μικρὸν παρῃτήσατο, καὶ ἀνεχώρησε· καὶ ἡ σύνοδος ἐψηφίσατο μηδένα αὐτῷ κοινωνῆσαι ἕως οὗ δικασθῇ· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ κατηγορηθέντος μὴ ἀφαιρεθῆναι. δείκνυται οὖν κἀκ τούτου ὅτι κἂν ὑπὸ κατηγορίαν γένηταί τις καὶ ὑπὸ ἀφορισμὸν,

ἕως οὗ λυθῇ τὸ κατ' αὐτοῦ δικαστήριον, ἐπίσκοπος ἐστὶ, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς οὐκ ἐξωθεῖται. A

Κανὼν ϟα'.

Περὶ Μαξιμιανοῦ ἐπισκόπου. Περὶ Μαξιμιανοῦ δὲ τοῦ Βαγαϊσίου, ἤρεσεν ἐκ τῆς συνόδου γράμματα δοθῆναι καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν λαὸν, ἵνα κἀκεῖνος ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναχωρήσῃ, κἀκεῖνοι ἑαυτοῖς ἄλλον ἀναζητήσωσιν.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν προσωπικός ἐστι· καὶ ἑρμηνείας οὐ δεῖται.

Κανὼν ϟβ'. B

Ὥστε τοὺς χειροτονουμένους ἐπισκόπους ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς ἐπιστολὰς λαμβάνειν, ἐν αἷς ἥ τε ἡμέρα καὶ ὁ ὕπατος προσφέρεται. Ἔπειτα ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε μετὰ ταῦτα χειροτονῶνται ἀνὰ τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, γράμματα λάβωσι παρὰ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς, τῇ χειρὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν ὕπατον, καὶ τὴν ἡμέραν, ὥστε μηδεμίαν ἀμφισβήτησιν περὶ ὑστέρων ἢ προτέρων ἀναφυῆναι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀλυσιτελής ἐστι, διὰ τὸ τὴν πρεσβυγένειαν μὴ ὠφελεῖν τοὺς ἐπισκόπους· C εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς χρησιμεύει. γίνονται γὰρ κατὰ τὴν τούτου περίληψιν τοῖς χειροτονουμένοις πιττάκια μετὰ μηνολογήματος εἰς δήλωσιν τῆς πρεσβυγενείας.

Κανὼν ϟγ'.

Περὶ τοῦ, τοὺς κἂν ἅπαξ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνόντας, μὴ δύνασθαι ὑπὸ ἄλλων προχειρίζεσθαι. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε ἐν ἐκκλησίᾳ κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ, ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας πρὸς κλήρωσιν μὴ καταδέχηται. καὶ ὑπέγραψεν· D Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς μὲν λέγουσι περὶ τοῦ κανόνος τούτου, ὅτι βούλεται τὸν καταταγέντα κληρικὸν εἰς ἐκκλησίαν, μὴ δέχεσθαι μηδὲ χειροτονεῖσθαι παρ' ἑτέρου ἐπισκόπου, κἂν ἅπαξ ἀνέγνω εἰς ἣν κατετάγη ἐκκλησίαν· προεβάλοντο γάρ τινες ὡς δικαιολόγημα τὸ μὴ λογίζεσθαι κληρικὸν ἐκκλησίας, τὸν ἅπαξ ἐν αὐτῇ ἀναγνόντα. ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι τὸ τοιοῦτον δικαιολόγημα σαθρόν ἐστιν.

donec fuerit solutum aduersus eum iudicium. Est enim episcopus, nec ex episcopatu detruditur.

Canon XCI.

De Maximiano episcopo. De Maximiano autem episcopo Bagaiensi placuit literas dari ex synodo, & ad ipsum, & ad populum, vt & ille cedat episcopatu, & illi alium sibi quærant.

Schol. Bals. Hic canon est personalis, & interpretatione non eget.

Canon XCII.

Vt episcopi qui ordinantur ab ijs qui ipsos ordinant, epistolas accipiant, in quibus dies & consul proferatur. Deinde placuit, vt qui posthac ordinantur per Africæ prouincias, ab iis qui illos ordinant, literas accipiant ipsorum manu subscriptas, cõsulem & diem continentes: vt nulla de posterioribus vel prioribus controuersia exoriatur.

Schol. Bals. Hic quoque canon est inutilis, eo quòd prior creatio non adiuuet episcopos: in aliis autem gradibus ecclesiasticis est vtilis. Fiunt enim, vt hoc canone cõprehenditur, iis qui ordinantur, pittacia cum mensium ac dierum supputatione ad prioris creationis declarationem.

Canon XCIII.

Vt qui semel in ecclesia legerunt, non possint ab ecclesia promoueri. Similiter placuit, vt quicunque in ecclesia vel semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non detineatur. Et subscripsit Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis, Præsenti decreto consensi, & lecto subscripsi. Similiter & reliqui episcopi subscripserunt.

Schol. Bals. Nonnulli dicunt de hoc canone, quòd vult, clericum, qui est in ecclesia ordinatus, non admitti nec ordinari ab alio episcopo, si vel semel tantùm in ecclesia legerit. Ad suam enim causam defendendã allegabant, quòd non existimaretur clericus ecclesiæ, qui in ea semel legit. Alij autem dicunt hanc non esse satis firmam rationem.

Ex eo enim quòd ordinatus fuerit & characterem susceperit, fit quispiam clericus, etiamsi in ecclesia non legerit: & interpretantur canonem de iis qui solam tonsuram ab antistite acceperunt, & ex cōsuetudine, tanquam pro forma lectionis, dixerunt epistolam ad Timotheum, seu, Fili Timothee sis sobrius in omnibus: & dicunt ex præsenti canone non posse eos à manu eius qui illos ordinauit, propter solam episcopi tonsuram, sine eius voluntate transire, & ad aliam ecclesiam transilire. Etsi enim non sunt in clerum ordinati, sed tamen episcopalem tonsuram susceperunt, & existimantur esse pars ecclesiæ eius qui illis manus imposuit. Et ij videntur canonem accuratiùs interpretari.

In hac synodo declarantur quæ gesta sunt à legatis episcopis vltra mare missis, sub clarissimo Imperatore Theodosio Augusto, & Rumorida illustrissimo consule, viij. Calend. Septēb. Carthag. in ecclesia Secūdi.

Aurelius episcopus in vniuersali synodo præsidens, adstantibus episcopis dixit, Ratione exigente vestra fraternitas à mea mediocritate in hanc synodum deducta est. Iam olim enim, vt vestra meminit sanctitas, dicta synodo misimus fratres nostros vltra mare legatos: quos oportebat in vestra sanctitatis conuentu progressum obitæ legationis narrare. Nam & si hesterno die de re eadem sedentes, ex rebus ecclesiasticis diligenter ea quæ fecerūt, tractauimus, oportet tamen hodie hesternæ diei tractatū actis ecclesiasticis cōfirmare, propter episcopos prouinciarū Africæ, qui in præsenti synodo non aderāt. Rerum itaque ordo exigit, vt in primis à fratribus & consacerdotibus nostris, qui ad hanc synodum, siue ex Bizacio, siue ex Mauritania accesserunt, quæramus, quomodo conferre statuant præsenti synodo. Et cùm attulissent Philologius, Geta, Venustianus, Felicianus, Episcopi Byzacenæ prouinciæ, literas legationis, quæ & lectæ sunt: præterea autem cùm attulissent Lucianus & Siluanus legati Mauritaniæ

A ἀπὸ μόνου γὰρ τοῦ καταγῆναι καὶ σφραγισθῆναι κληρικός τις γίνεται, κἂν ἐπ' ἐκκλησίας οὐκ ἀναγνῷ· καὶ ἑρμηνεύουσι τὸν κανόνα εἰς τοὺς δεξαμένους μόνην ἐπικουρίδα παρὰ ἀρχιερέως· καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν εἰπόντας ἐν εἴδει ἀναγνώσματος τὴν πρὸς Τιμόθεον ἀποστολικὴν ἐπιστολὴν, ἤγουν τὸ, τέκνον Τιμόθεε νῆφε ἐν πᾶσι. καὶ λέγουσι μηδὲ τούτους δύνασθαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σφραγισαμένου αὐτοὺς διὰ μόνης ἐπικουρίδος ἐπισκόπου μεταπίπτειν χωρὶς γνώμης ἐκείνου, καὶ εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν μεταβαίνειν. κἂν γὰρ B οὐκ ἔφθασαν καταταγῆναι εἰς κλῆρον, ἀλλ' ὅμως σφραγίδα ἐπισκοπικὴν ἐδέξαντο, καὶ λογίζονται μέρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ χειροθετήσαντος αὐτούς. καὶ δοκοῦσί μοι οὗτοι μᾶλλον, ἀκριβέστερον τὸν κανόνα ἑρμηνεύειν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ἐμφανίζονται τὰ πραχθέντα ὑπὸ τῶν πέραν τῆς θαλάσσης ἀποσταλέντων τοποτηρητῶν ἐπισκόπων, ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Αὐγούστου, καὶ Ρουμορίδου τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου, τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Σεπτεμβρίων C ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν Σεκουνδου.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσας παρεστώτων τῶν διακόνων εἶπε· Λόγου ἀπαιτήσαντος ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης παρὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος εἰς ταύτην τὴν σύνοδον παρετράπη. ἐκ πάλαι γὰρ, ὡς μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, συνόδου χρηζούσης ἀπεστείλαμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν πρὸς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης τοποτηρητὰς, οὓς ἔχρην ἐν τῇ συνελεύσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τὴν κίνησιν διηγήσασθαι τῆς ἐξανυσθείσης πρεσβείας· καὶ κἂν εἰ τῇ D χθεσινῇ ἡμέρᾳ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καθεσθέντων ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιμελῶς, ἃ ἔπραξαν, ἐψηλαφήσαμεν· ὅμως πρέπει σήμερον τὴν ἀναζήτησιν τῆς χθεσινῆς ἡμέρας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐκβεβαιῶσαι, διὰ τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς μὴ παραγενομένους ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ. ἡ τάξις οὖν ἀπαιτεῖ τῶν πραγμάτων ἵνα ἐν πρώτοις παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνιερέων ἡμῶν τῶν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον. εἴτε ἐκ τοῦ Βυζακίου εἴτε ἀπὸ Μαυριτανίας παραγενομένων, ζητήσωμεν πῶς συμφέρειν ψηφίζονται τῇ παρούσῃ συνόδῳ. καὶ προσενεγκόντων Φιλολογίου, Γέτα, Βενουστιανοῦ, Φιλικιανοῦ, τῶν ἐπισκόπων τῆς Βυζακινῆς χώρας, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, τὰ καὶ ἀναγνωσθέντα, ἔτι δὲ προσενεγκόντων Λουκιανοῦ καὶ Σιλβανοῦ, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Μαυριτανίας

χώρας τῆς Σιτιφένσης τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τούτων τῶν ἐγγράφων ἡ ὑφὴ τοῖς πεπραγμένοις συζευχθείη. περὶ τῶν τῆς Βυζακίου ἐπισκόπων, Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέχομεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν τοὺς τῆς Βυζακηνῆς χώρας καὶ Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητὰς ἀποστεῖλαι. νῦν ζητήσωμεν, ἐὰν τοποτηρηταὶ τῆς Νουμηδίας παρεγένοντο, ἢ δηλαδὴ τῆς Τριπολιτανῆς χώρας, ἢ τῆς Καισαρειανῆς Μαυριτανίας. Περὶ τῶν τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης ἐπισκόπων, Λουκιανὸς καὶ Σιλβανὸς ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας εἶπον· βραδέως πρὸς τοὺς τῆς Καισαρειανῆς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἡ συνοδικὴ ἦλθεν, ἐπεὶ κἀκεῖνοι λοιπὸν εἶχον φθάσαι, ὅμως πάντες ἐλεύσονται· καὶ θαρροῦμεν περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὅτι εἴ τι δήποτε ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πραχθήσεται, καὶ αὐτοὶ ἀναμφιβόλως τὰς ἰδίας συναινέσεις παρέξοιεν. Περὶ τῶν τῆς Νουμηδίας ἐπισκόπων, Ἀλύπιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡμεῖς μὲν ἀπὸ τῆς Νουμηδίας ἤλθομεν, ἐγώ τε καὶ οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ Αὐγουστῖνος καὶ Ποσίδιος· ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς Νουμηδίας τοποτηρηταὶ πεμφθῆναι οὐκ ἠδύναντο, ἔτι ἀκμὴν ὢν θορύβῳ τοῦ Τιρωνάτου οἱ ἐπίσκοποι ἰδίαις ἀνάγκαις ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀποσχολοῦνται ἐμποδιζόμενοι. ἐπεὶ καὶ τὴν συνοδικὴν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τῷ ἁγιωτάτῳ γέροντι Ξανθίππῳ ὡς ἀνήγαγον, συνῶδον περὶ τῆς παρούσης ζητήσεως σύνοδον καταμηνυθῆναι, ὅπως καταρτισθεῖσα τοποτηρησία, πρὸς ταύτην ἀποσταλῇ τὴν σύνοδον, ἀλλὰ δευτέροις γράμμασιν ἐμοῦ τοῦτον ἀναμνήσαντος, ἀπελογήσατο διὰ οἰκείων γραμμάτων περὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Τιρώνων ἐμποδισμοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅτι οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ καὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν οἱ ἐκ τῆς Νουμηδίας, ὅτε τὰ πεπραγμένα τῆς συνόδου λάβωσιν, εὐθέως καὶ τὰς ἰδίας παρέξουσιν συναινέσεις, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν σπουδάσουσιν, ὅσα δήποτε ἀρέσουσιν. ἀνάγκη τοίνυν ἐστὶ τῇ φροντίδι τῆς καθέδρας ταύτης προνοηθῆναι, τοῦτο αὐτὸ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐμφανὲς καταστῆναι. Περὶ τῶν Τριπολιτανῶν ἐπισκόπων. Περὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως ἀδελφῶν ἡμῶν, τοῦτο ἠδυνήθην γνῶναι, ὅτι Δουλκίτιον ἀδελφὸν ἡμῶν ἀπέστειλαν τοποτηρητήν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπαντῆσαι οὐκ ἠδυνήθη, τοῦτό τινες τῶν τέκνων ἡμῶν διεβεβαιώσαντο ἐλθόντες ἐκ τῆς προλεχθείσης χώρας, ὅτι ὁ μνημονευθεὶς Δουλκίτιος εἰς πλοῖον εἰσῆλθεν καὶ διὰ τη-

A *regionis Sitifensis literas legationis, eaque lecta essent, Aurelius episcopus dixit, Horum scriptorum contextus actis coniungatur. De Byzacij episcopis Numidius episcopus dixit, Animaduertimus confratres & coëpiscopos nostros Byzacenæ prouinciæ, & Mauritaniæ Sitifensis ad synodum legatos misisse: nunc quæramus an legati Numidiæ accesserunt, vel Tripolitanæ scilicet regionis, vel etiam Cæsarianæ Mauritaniæ. De Mauritania Sitifensis episcopis Lucianus & Syluanus episcopi Mauritaniæ Sitifensis regionis legati dixerunt, Sero ad Cæsarianæ fratres nostros synodica peruenit. Illi enim deinceps* B *anticipassent, omnino tamen venient: & de eorum animis confidimus, quòd si quid vnquam in hac synodo fiet, ipsi quoque sine dubio priuatim assentientur.*

De Numidiæ Episcopis Alipius Numidiæ ecclesiæ episcopus dixit, Nos quidem ex Numidia venimus, ego & sanctissimi fratres, Augustinus & Posidius: Sed legati è Numidia mitti non potuere, quòd sint in maximis perturbationibus. Tyronati etiam episcopi propriis necessitatibus in suis ciuitatibus impediti retinentur. Nam & vestræ sanctitatis synodalem sanctissimo seni Xanthippo postquam detuli, statuit pro præsenti quæstione synodum indicere, vt plena legatio C *mitteretur ad hanc synodum. Sed cùm ego binis ei literis id in memoriam reuocassem, respondit per proprias literas de impedimento Tyronorũ, vt dixi. Aurelius episcopus dixit, Nõ est dubium quin prædicti fratres & coëpiscopi ex Numidia, quando synodi acta acceperint, statim quoque proprios consensus præbebunt, & ad finem deducere studebũt quæcunque placuerint. Necesse est ergo hoc huius sedis sollicitudine prouideri, vt fiat prædictis manifestum. De Tripolitanis episcopis. De fratribus nostris ex Tripoli cognoscere potui, quòd Dulcitium fratrem nostrum* D *miserunt legatum. Sed quia se sistere non potuit, quidam ex nostris filiis hoc affirmarunt, qui ex prædicta regione venerant, quòd prædictus Dulcitius nauem ingressus est: & creden-*

dum est aliquam ei moram ex tempesta-te euenisse, quæ cogit eum tardiùs venire: tamen de eo quoque, si vestræ dilectioni placeat, eadem forma seruetur, vt quæ synodo visa fuerint, ad synodum mittantur. Ab omnibus episcopis dictum est, Quæ à tua sanctitate definita sunt, placent.

SCHOL. BALS. Multa quidem hæc scriptura persequitur de iis qui loci conseruatores ad synodum non miserunt. Cùm autem aliqui pro eis respondissent, visum est eis veniam esse dandam, si illi quoque ea susceperint quæ placent synodo.

CANON XCIIII.

De conueniendis Donatistis. Aurelius episcopus dixit, Quod venit ad vestræ dilectionis tractationem, existimo debere ecclesiasticis actis confirmari. Vestrum enim omnium suggestio hoc proposuit, debere vnumquemque nostrum in propria ciuitate per se cum Donatistarum principibus congredi, vel sibi alium vicinum adiungere, vt his similiter in vnaquaque ciuitate, & loco, per magistratus, vel eos qui primas partes ferunt, in iisdem locis conueniant. Hoc si omnibus placet, edicatur. Ab omnibus dictum est, Omnibus placet: & hoc omnes nostra subscriptione confirmauimus. Petimus præterea, vt epistolis, quæ debent à synodo mitti ad magistratus, tua pro omnibus sanctitas subscribat. Aurelius episcopus dixit, Si videatur vestræ dilectioni, forma congressionis cum illis legatur, vt hunc prosecutionis tenorē omnes si placet teneamus. Ab omnibus episcopis dictum est, legatur. Lætus notarius legit.

SCHOL. BALS. Forma congressionis cum Donatistis, & quæ in præsenti synodo dicta sunt, sunt Donatistis specialia.

CANON XCV.

Ille episcopus catholicæ ecclesiæ dixit, Quid ab auctoritate amplissima illius sedis nobis permissū sit, petimus à vestra veneratione vt legatur, eáque id ad effectum deduci iubeat. Lecta autem iussione, & actis coniuncta, dixit episcopus vniuersalis ecclesiæ, Quod per vestram veneratio-

A ϛβῆναί τινα προολκὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος αὐτῷ συμβῆναι, τὸ αὐτὸν ἀναγκάσασαν βραδῦναι· ὅμως καὶ περὶ τούτου, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ αὐτὸς τύπος φυλαχθείη, ἵνα τὰ ἀρέσαντα τῇ συνόδῳ πρὸς αὐτοὺς ἀποστέλλωσιν. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης, πᾶσιν ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Πολλὰ μὲν ἡ γραφὴ αὕτη διέξεισι περὶ τῶν μὴ στειλάντων εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητάς. ἀπολογησαμένων δὲ ὑπὲρ ἐκείνων τινῶν, ἔδοξε συγ-B γνωμονηθῆναι αὐτοῖς εἰ κἀκεῖνοι δέξωνται ὅσα τῇ συνόδῳ ἀρέσκει.

Κανὼν ϟδ'.

Περὶ τοῦ, τοῖς Δονατισταῖς συνελθεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τὸ εἰς ψηλάφησιν ἐλθὸν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, λογίζομαι ὀφείλειν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις βεβαιωθῆναι. ἡ γὰρ ὑπόθεσις πάντων ὑμῶν, τοῦτο προεβάλετο, ὀφείλειν ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ' ἑαυτὸν συνελθεῖν τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν Δονατιστῶν, ἢ προσζεῦξαι ἑαυτῷ γείτονα, ἕτερον, ἵνα C ὁμοίως τοῖς τοιούτοις ἐν ἑκάστῃ πόλει καὶ τόπῳ διὰ τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν πρῶτα φερόντων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις συνέλθωσιν. τοῦτο ἐὰν ἀρέσκῃ πᾶσι, παραγγελθείη. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Πᾶσιν ἀρέσκει· καὶ πάντες τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ἐκυρώσαμεν. αἰτοῦμεν ἔτι μὴν, ἵνα ταῖς ἐπιστολαῖς, ταῖς ὀφειλούσαις ἐκ τῆς συνόδου πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀποπεμφθῆναι, ὑπὲρ πάντων ἡ σὴ ὑπογράψῃ ἁγιωσύνη. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀ-D γάπῃ, ὁ τύπος τῆς πρὸς ἐκείνους συνελεύσεως ἀναγνωσθείη, ὅπως τοῦτον τὸν τόνον τῆς ἐπακολουθήσεως πάντες, ἐὰν ἀρέσκῃ, κρατήσωμεν. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· Ἀναγνωσθείη. Λαῖτος νοτάριος ἀνέγνω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ τύπος τῆς πρὸς τοὺς Δονατιστὰς συνελεύσεως. καὶ τὰ ἐν τῇ παρούσῃ συνελεύσει λαληθέντα, ἰδικά εἰσι περὶ τῶν Δονατιστῶν.

Κανὼν ϟε'.

Ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ παρὰ τῆς αὐθεντείας ἐκείνης τῆς μεγίστης καθέδρας ἡμῖν ἐπιτραπὲν αἰτοῦμεν τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἀναγνωσθῆναι, καὶ εἰς πέρας ἀχθῆναι κελεῦσαι. ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς κελεύσεως καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐντεθειμένης, ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ διὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος

πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ὀφεῖλον ἀπενεχθῆναι ἐντολικὸν, ἀκοῦσαι, καὶ πεπραγμένοις ἐμβαλεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκομίσαι καταξιώσατε, καὶ τὴν τούτων ἀπόκρισιν πάλιν διὰ τῶν ὑμετέρων πεπραγμένων ἡμῖν ἐμφανίσαι. συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς ἀποσταλέντες ἐκ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς συνόδου, ἐπιθυμοῦντες χαρῆναι περὶ τῆς ὑμετέρας διορθώσεως. ἐπιστάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου εἰπόντος, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. ὑπέμνησεν δὲ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἔτι μὴν καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν, λέγειν ἡμᾶς, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστέ. ταύτην τοίνυν τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρηνικὴν ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμνησιν, ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα ἐάν τί ποτε ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς οἴεσθε, ἀντιλαβέσθαι τούτου μὴ ἀμφιβάλητε· τοῦτ᾽ ἔστιν ἵνα συναχθείσης συνόδου ἡμῶν ἐπιλέξοισθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν τοὺς ὀφείλοντας τὸ πρᾶγμα ἐμπιστευθῆναι τῆς τοιαύτης ἡμῶν δικαιολογίας· ὅπως καὶ ἡμεῖς δυνηθῶμεν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· τοῦτ᾽ ἔστιν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου ἐπιλεγῶσιν οἱ ὀφείλοντες μετὰ τῶν ἐξ ὑμῶν ἐπιλεγέντων ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ καιρῷ, πᾶν τὸ τῆς ζητήσεως ἐχόμενον, ὃ τὴν ὑμετέραν ἀφ᾽ ἡμῶν κοινωνίαν χωρίζον, εἰρηνικῶς ἐξετάσαι· κἂν ὀψέ ποτε τῇ βοηθείᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ, τέλος ἡ παλαιὰ δέξηται πλάνη, μήποτε διὰ πεῖσμα ἀνθρώπων ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἄπειροι λαοὶ ἱεροσύλῳ τινὶ χωρισμῷ ἀπόλωνται. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἀδελφικῶς καταδέξησθε, εὐχερῶς ἡ ἀλήθεια διαφανήσεται· εἰ δὲ τοῦτο ποιῆσαι μὴ θελήσητε, ἡ ἀπιστία ὑμῶν εὐθέως γνωρισθήσεται. καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ τοιούτου τύπου, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, πάνυ ἀρέσκει· τοῦτο γενήσεται. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Αὕτη ἡ σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀποστέλλει· τῷ ἐνδοξοτάτῳ βασιλεῖ Ὁνωρίῳ Αὐγούστῳ τῷ ἕκτῳ ὑπάτῳ, τῇ πρὸ ις'. καλανδῶν Ἰουλίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς Σεκούνδου. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἀνεδέξαντο Θεάσιος καὶ Εὐόδιος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. ἐν ᾗ συνόδῳ συνετάχθη κομμονιτόριον περιέχον οὕτως.

A *nem debet ad Donatistas deferri mandatum, audire, & actis inserere, & ad ipsos deportari curare velitis, & eorum rursus responsionem per vestra acta nobis ostendere. Vobiscum congredimur authentice, missi à nostra authentica synodo, cupientes de vestra correctione lætari. Scimus enim dilectionem domini qui dixit, Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur. Nos quoque per prophetam admonuit, vt ijs etiam qui nolunt dici fratres nostri, dicamus, Fratres nostri estis. Hanc ergo nostram ex pacifica dilectione ad vos proficiscentem admonitionem pro nihilo ducere nō* B *debetis: vt si quid nos veritatis habere existimatis, id apprehendere ne dubitetis: id est, vt nostra coacta synodo eligatis ex vobis ipsis quibus vestræ eiusmodi causæ probandæ negotium committi debeat. Vt nos quoq; hoc ipsum facere possimus, & ex nostra synodo eligantur, qui debēt cum ijs qui ex vobis electi fuerint, statuto loco & tempore, quidquid est controuersiæ, quod nostram à vobis communionem separat, pacificè examinare, vt vel tandem aliquando auxilio domini nostri antiquus finem error accipiat, ne vtique propter hominum* C *persuasionem, imbecillæ animæ, & imperiti populi, sacrilega aliqua separatione pereant. Si hoc enim fraternè admiseritis, veritas facile apparebit. Si hoc autem facere nolueritis, infidelitas vestra statim cognoscetur. Et hac forma cognita, ab omnibus episcopis dictum est, Hoc valde placet: fiet. & subscripserunt. Aurelius episcopus Carthaginensis ecclesiæ, præsenti decreto consensi: & lecto subscripsi. Similiter & reliqui episcopi subscripserunt.*

Hæc synodus aduersus Donatistas legatos ad imperatores misit: clarissimo imperatori Honorio Augusto sextùm consuli vi. Cal. Iulias Carthagine in ecclesia Basilica Secū- D *di. In hac synodo legationē acceperunt Theasius & Euodius aduersus Donatistas: in qua synodo compositum est commonitorium.*

SCHOL. BALS. Nec ea quæ sunt in præsenti collocutione, interpretatione indigent. Sunt enim Donatistarum specialia.

Ἑρμηνεία.

Οὔτε τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ὁμιλίᾳ ἑρμηνείας δέονται. ἰδικὰ γάρ εἰσι περὶ Δονατιστῶν.

Canon XCVI.

Commonitorium quod acceperunt qui legati fuerũt aduersus Donatistas. Cõmonitorium fratribus Theasio & Euodio, missis legatis à synodo Carthaginen. ad clarissimos & religiosissimos imperatores. Quando Dei auxilio ad religiosissimos imperatores accesserint, eis aperiat, quomodo plena libertate in superioris anni synodo Donatistarũ primates ad acta ciuilia conuenire admoniti fuere, ut si suũ dogma tueri confiderẽt, aliquibus idoneis ex eodem numero electis, nobiscũ pacificè contenderent, & mãsuetudine Christiana nobis citra dubitationẽ ostenderent, si quid veritatis tenerent: Vt ex eo catholica sinceritas, quæ iam olim superioribus illuxit tẽporibus, nunc quoque similiter per contradicentium ignorantiam & peruicaciã cognoscatur. Sed quia non satis fidebant, ferè nihil ausi sunt respõdere. Quare quoniã episcopale & pacificum in eos impletum est officium, & illi veritati respondere non valentes, ad execrandas violẽtias conuersi sũt, vt multos episcopos & multos clericos, vt de laicis taceã, insidiis appetẽt, & præterea etiam aliquas ecclesias inuaserunt, & alias inuadere conati sunt, eorũ est deinceps humanitatis prouidere, vt catholica ecclesia, quæ eos pio in Christo vtero genuit, & fidei confirmatione aluit, eorũ quoque prouidẽtia muniatur, ne forte audaces & temerarij homines, in religiosis eorum temporibus, terrore aliquo in bonos populos dominatum obtineant: quoniam eos persuadentes corrumpere non possunt. Cognitũ enim est, & legibus sæpe proclamatur, quænam eorum qui separatam habent congregationem, execrãda faciat multitudo, quæ etiã sæpe prædictorum religiosissimorum imperatorum decretis condemnata sunt. Aduersus ergo illorum insanias possumus diuina auxilia consequi, non insueta, nec aliena, sed à sanctis scripturis. Quando Paulus Apostolus, vt veris Apostolorum actibus declaratum est, insolentium & factiosorum hominum conspirationem militari auxilio depulit. Nos ergo hoc petimus vt vniuersalibus ecclesiarum ordinibus, in vnaquaque ciuitate, & in diuersis locis vicinarum quarumque possessionũ, sine mora custodia & præsidiũ præ-

Κανὼν ϟϛ.

Τὸ Κομμονιτώριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευταί. Κομμονιτώριον τοῖς ἀδελφοῖς, Θεασίῳ καὶ Εὐοδίῳ, τοῖς πεμφθεῖσι πρεσβευταῖς ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου, πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ θρησκευτικωτάτους αὐτοκράτορας· ἡνίκα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ τοῖς εὐσεβεστάτοις προσέλθωσι βασιλεῦσι, τούτοις ἐμφανίσωσιν, ποίῳ τρόπῳ τελείᾳ ἡ παῤῥησίᾳ κατὰ τὴν τοῦ ἀνωτέρου ἐνιαυτοῦ σύνοδον οἱ προεστῶτες τῶν Δονατιστῶν τοῖς πολιτικοῖς πεπραγμένοις συνελθεῖν προετράπησαν, ἵνα εἰ ἐθάῤῥουν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀντιλαβέσθαι, ἐπιλεγέντων τινῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς ἀμφέβαλλον, καὶ ἡμερότητι Χριστιανικῇ ἀναμφιβόλως εἶχον ἐπιδεῖξαι εἴ τι ποτ' ἀληθείας κατεῖχον, ὅπως ἐκ τούτου ἡ καθολικὴ εἰλικρινότης, ἡ ἔκπαλαι τοῖς ἀνωτέρω διαλάμψασα χρόνοις, καὶ νῦν ὁμοίως διὰ τῆς ἀπειρίας καὶ μονοτονίας τῶν ἀντιλεγόντων ἐγνωρίζετο. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴ θαῤῥεῖν συνείχοντο σχεδὸν, οὐδὲν ἐτόλμησαν ἀποκρίνασθαι· διὸ, ἐπειδὴ ἐπισκοπικὴ καὶ εἰρηνικὴ τάξις περὶ τοὺς τοιούτους πεπλήρωται, κἀκεῖνοι τῇ ἀληθείᾳ μὴ δυνηθέντες ἀποκριθῆναι, εἰς ἀτόπους βίας μετεστράφησαν, ὡς πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς κληρικοὺς, ἵνα τὸ περὶ τῶν λαϊκῶν σιωπήσωμεν, ἐπιβουλαῖς συσχεῖν· καί τινες δὲ ἔτι μὴν ἐκκλησίαις ἐπέβησαν, καὶ ἄλλαις ἐπελθεῖν ὁμοίως ἐπειράθησαν, τῆς αὐτῶν φιλανθρωπίας λοιπόν ἐστι προνοήσασθαι, ἵνα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ τοὺς θρησκευτικοὺς ἐν Χριστῷ γεννήσασα γαστρὶ, καὶ τῇ βεβαιώσει τῆς πίστεως ἐκθρέψασα, τῇ αὐτῶν ἔτι μὴν προνοίᾳ ὀχυρωθῇ· μήποτε προπετεῖς ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν εὐσεβῶν αὐτῶν χρόνων φόβῳ τινὶ τῶν ἀσθενῶν λαῶν καταδυναστεύσωσιν· ἐπειδὴ ὑποπείθοντες τούτους, ἀποφαυλίσαι οὐ δύνανται· ἔγνωσται γὰρ καὶ πολλάκις τοῖς νόμοις ἐκβοᾶται τῶν παρασυναγόντων ἡ βδελυκτὴ πληθὺς, ποῖα διαπράττεται, ἅτινα καὶ πολλάκις τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῶν τῶν προλεχθέντων εὐσεβεστάτων αὐτοκρατόρων κατεδικάσθησαν. κατὰ οὖν τῆς ἐκείνων μανίας δυνάμεθα συμμαχίας θείας τυχεῖν, οὐκ ἀήθους δὲ οὐδὲ ἀλλοτρίας ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν, ὁπότε Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὡς ταῖς ἀληθιναῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων δεδήλωται, τὴν σύμπνοιαν τῶν ἀτάκτων στρατιωτικῇ ἀπεκίνησε βοηθείᾳ. ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο αἰτοῦμεν, ἵνα ταῖς καθολικαῖς τάξεσι τῶν ἐκκλησιῶν, ἀνὰ ἑκάστην πόλιν ἑκάστων κτήσεων ἀνυπερθέτως παραφυλακὴ παρ-

χρεωθῇ. ἅμα δὲ καὶ τοῦτο δεῖ αἰτῆσαι, ὥστε τὸν νόμον τὸν ἐκτεθέντα παρὰ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης πατρὸς αὐτῶν Θεοδοσίου, τὸν περὶ τῶν δέκα τοῦ χρυσίου λιτρῶν, τὸν κατὰ τῶν χειροτονούντων καὶ χειροτονουμένων αἱρετικῶν φυλάξωσιν, ἔτι μὴν καὶ κατὰ τῶν κτητόρων τῶν παρ' οἷς ἡ ἐκείνων εὑρεθῇ συναγωγή· εἶθ' οὕτως βεβαιωθῆναι τὸν τοιοῦτον νόμον κελεύσωσιν, ὡς ἰσχύειν κατὰ τούτων ὧν διὰ τὰς ἐπιβουλὰς οἱ τῆς καθολικῆς προτραπέντες διὰ μαρτυρίας ἀπέθεντο· ἵνα κἂν τούτῳ τῷ φόβῳ ἐκ τοῦ ποιεῖν σχίσματα καὶ ἀπὸ τῆς τῶν αἱρετικῶν φαυλότητος παύσωνται, οἱ τῇ κατανοήσει τῆς αἰωνίας κολάσεως καθαρθῆναι καὶ διορθωθῆναι ὑπερτιθέμενοι. Κἀκεῖνο ἔτι μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα τῇ αὐτῶν εὐσεβείᾳ ὁ μέχρι τοῦ παρόντος νόμος ἐπαναληφθείη, ὁ τὴν ἐξουσίαν τῶν αἱρετικῶν ἀφαιρούμενος, τοῦ εἴτε ἀπὸ διαθηκῶν τούτοις δύνασθαι λαμβάνειν τί ποτε, ἢ καταλιμπάνειν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τοῦ εἴτε καταλιμπάνειν τι, εἴτε λαμβάνειν τὰ δίκαια ἀφέληται, τῶν τῇ μανίᾳ τοῦ ἰδίου πείσματος τυφλωθέντων, καὶ ἐν τῇ τῶν Δονατιστῶν πλάνῃ ἐπιμένειν βουλομένων. τοῖς δὲ τῇ κατανοήσει τῆς ἑνότητος καὶ εἰρήνης ἑαυτοὺς διορθώσασθαι βουλομένοις, ὑποκειμένου τοῦ τοιούτου νόμου ἀνοιχθείη ἡ ἀκρόασις τοῦ λαμβάνειν κληρονομίας· εἰ καὶ ἔτι τούτοις αὐτοῖς ἐν τῇ τῶν αἱρετικῶν πλάνῃ καθεστῶσι προσαρμόζει τί ποτε ἀπὸ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας, ἐξῃρημένων ἐκείνων δηλαδή, οἵ τινες μετὰ τὸ εἰς δίκην ἀναχθῆναι ἐλογίσαντο ὀφείλειν πρὸς τὴν καθολικὴν μετελθεῖν. περὶ γὰρ τῶν τοιούτων πιστευτέον ἐστὶ μὴ τῷ φόβῳ τῆς οὐρανίας κρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀπληστίᾳ τῆς γηΐνης λυσιτελείας, τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιποθῆσαι. πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι τῆς βοηθείας χρεία ἐστὶ τῶν δυναστῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἰδίας. καὶ ἄλλο δέ, εἴ τι δήποτε κατανοήσωσι τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι λυσιτελοῦν, τοῦτο διαπράξασθαι καὶ ἐξανύειν, αὐτεξούσιον ψηφιζόμεθα τοποτηρησίαν. Κἀκεῖνο δὲ πρὸς τούτοις ἤρεσεν, ἵνα γράμματα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους βασιλέας καὶ τὰς ὑπερεχούσας ἀξίας ἀποσταλῶσι, δι' ὧν πληροφοροῦνται ὡς τῇ συναιρέσει πάντων ἡμῶν ἐπὶ τὸ εὐτυχέστατον κομιτᾶτον τοὺς τοποτηρητὰς παρ' ἡμῶν εἶναι ἀποσταλέντας. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς αὐτοῖς γράμμασι πάντας ἡμᾶς ὑπογράψαι βραδύτατόν ἐστιν, ἵνα μὴ ταῖς ἑκάστου ἡμῶν ὑπογραφαῖς τὰ αὐτὰ γράμματα φορτωθῶσιν, αἰτοῦμεν, ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ἵνα ἐν τούτοις ἡ σὴ ἀγάπη ὑπογράψαι ἐπ' ὀνόματι πάντων ἡμῶν καταξιώσῃ. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρ-

beatur. Simul hoc quoque petendum est, vt legem latam à piæ memoriæ eorum patre, Theodosio, de decem libris auri aduersus hæreticos qui ordinant & ordinantur, seruent. Præterea autem & aduersus possessores, apud quos illorum inuenta fuerit congregatio. Deinde sic eam legem confirmari iubeant, vt aduersus eos valeat, propter quorum insidias, y qui catholicæ ecclesiæ curam gerebant, per testimonium depositi sunt: vt hoc saltem terrore à faciendis schismatibus, & ab hæreticorum improbitate cessent, quæ æterni supplicij contemplatione purgari & corrigi differunt. Illud præterea petendum est, vt eorum pietate lex quæ hucusque durauit, renouetur, quæ nec ex donationibus, nec ex testamentis possint quidquam capere vel relinquere, &, vt semel dicam, propria vel capere vel relinquere tollit potestatem ijs qui in propriæ persuasionis insania excæcati sũt, & in Donatistarum errore volunt permanere. Eis autem qui vnionis & pacis contemplatione, seipsos volunt corrigere, suprà posita legis apertus sit sensus, vt accipiant hæreditatem, si iis adhuc ipsis in hæreticorum errore constitutis aliquid ex donatione vel hæreditate obuenit, ijs scilicet exceptis, qui postquam in ius vocati fuerint, existimarunt se debere ad catholicam ecclesiam transire. De ijs enim credendum est, eos non metu cælestis iudicij, sed terrenæ amplitudinis insatiabili cupiditate catholicam vnionem desiderasse. Ad hæc autem omnia, auxilio opus est in Donatistis vniuscuiusque prouinciæ. Porro & si quid aliud animaduerterint ecclesiasticæ vtilitati conferre, hoc peragendi & perficiendi liberam decernimus legationem. Illud quoque ad hæc placuit, vt literæ ex vestro conuentu ad clarissimos imperatores & supereminentes potestates mittantur, quibus certiores fiant omnium nostrûm consensu ad beatissimum comitatum missos esse à nobis legatos. Sed quia ijsdem literis vos omnes subscribere est tardissimum, ne vniuscuiusque nostrûm subscriptionibus eadem literæ onerentur, petimus frater Aureli, vt in his tua dilectio nomine omniũ subscribere dignetur. Et subscripserunt: Aurelius episcopus ecclesiæ Car-

thag. prædicto decreto consensi, & lecto subscripsi. Similiter & reliqui subscripserũt. Literæ præterea ad magistratus mittẽdæ sunt, vt donec dominus voluerit legatos ad nos redire, præsidium per ordines ciuitatum & possessores prædiorũ vniuersalis ecclesiæ distribuant. Præterea adiũgere quoq; oportet de Aecytto vt eius impudẽtia & improbitas à diœcesi extrudatur, quam à curatoribus Hipponensis ecclesiæ sacerdotali iure sibi vẽdicat. Porrò literæ quoque ad episcopum Romanæ ecclesiæ de mittendis legatis, mitti debẽt, & ad alios vbi est imperator. Et subscripserunt. Aurelius episcopus Carthag. ecclesiæ præsenti decreto consensi, & lecto subscripsi. similiter & reliqui subscripserũt.

SCH. BALS. In præsenti quoq; sermone, quæ à patribus aduersus Donatistas statuta sunt, sunt specialia, & ad ecclesiarum constitutionem non extenduntur. Et ideo nec interpretatione quidem indigent.

Quæ in hac synodo definita sunt, breuis adiectio declarat. Sub Stelicone rursus & Anthemio clarissimis consulibus xvij. Cal. Septemb. Carthagine, in ecclesia secundi climatis. Acta præsentis synodi propterea integrè scripta non sunt, quoniam magis quæ erant pro tẽpore necessaria, quàm vlla generalia, constituta sunt, propter quæ breuis compositio eorum quæ in hac synodo studiosè acta sunt, expressa est.

CANON XCVII.

Breuiculum capitum. Vt libera legatio ex omnibus prouinciis ad synodum mittatur in Mizonium. Legati quoque literas mittere iussi sunt. Quòd debeant emittere liberam legationem, vt quia Carthagine solùm vnio facta est, literæ mittantur ad magistratus, vt in aliis quoque prouinciis & ciuitatibus ipsi magistratus iubeant studium adhiberi vnioni. Vt gratiarum actiones ab ecclesia Carthaginensi pro tota Africa de eiectis Donatistis cum literis episcopi in comitatum mittantur.

In hac synodo, quædam ex iis quæ superiùs decreta sunt, corrigũtur, sub clarissimis imperatoribus, Honorio septimũ, & Theodosio secundùm, augustis consulibus.

A χηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέγραψαν. Γράμματα ἔτι μὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας πέμψαι δεῖ, ἵνα ἕως οὗ κύριος τοὺς τοποτηρητὰς ὑποστρέψαι πρὸς ἡμᾶς ἀξιώσῃ, παρὰ φυλακὴν ἀνὰ τὰς τῶν πόλεων τάξεις καὶ κτήτορας τῶν χωρίων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπιμερίσωσιν. Ἔτι μὴν δεῖ προσζεῦξαι καὶ περὶ τοῦ Αἰκυτίου, ἵνα ἡ ἀναίδεια αὐτοῦ ἐξωθηθῇ ἀπὸ τῆς διοικήσεως, ἀς ἐκ τῶν φροντιστῶν τῆς ἐν Ἵππωνι ἐκκλησίας ἱερατικῷ δικαίῳ πρὸς ἑαυτὸν διεκδικεῖ. καὶ γράμματα B δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ παραθέσθαι τοὺς τοποτηρητὰς, πεμφθῆναι ὀφείλουσιν, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ, ὅπου ἐστὶν ὁ βασιλεύς. Καὶ ὑπέγραψαν ὁμοίως. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα, ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τὰ ἐν τῇ παρούσῃ διαλαλιᾷ τυπωθέντα παρὰ τῶν πατέρων διὰ τοὺς Δονατιστὰς, ἰδικά εἰσι, καὶ μὴ ἐξαπλούμενα εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν κατάστασιν. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἑρμηνείας ἐδέησεν ἡμῖν χάριν C τούτων.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ ὁρισθέντα ἡ βραχεία σαφηνίζει πρόσθεσις. ἐπὶ Στελίχωνος πάλιν καὶ Ἀνθεμίου, τῶν λαμπροτάτων, τῇ πρὸ δεκάτης καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος. Τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου, διὰ τοῦτο ἐξολοκλήρου οὐκ ἐγράφησαν, ἐπεὶ μᾶλλον τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἀναγκαῖα ἤπερ τινὰ γενικὰ ὡρίσθησαν, δι' ὧν βραχεία σύνεσις τῶν σπουδασμάτων τῆς αὐτῆς συνόδου διετυπώθη.

Κανὼν ϟζ.

D Τὸ βρέβιον τῶν κεφαλαίων. Ἵνα ἐλευθέρωτο τοποτηρησία ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὴν σύνοδον ἀποσταλῇ πρὸς Μιζόνιον. Τοποτηρηταὶ καὶ γράμματα ἀποσταλῆναι παρηγγέλθησαν, διὰ τὸ ὀφείλειν ἐλευθέραν ἐκπέμψαι τοποτηρησίαν ἵνα ἐπεὶ ἐν Καρχηδόνι μόνον ἕνωσις ἐγένετο, πεμφθῶσι γράμματα πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ἄρχοντες, σπουδὴν ἐπιχορηγηθῆναι κελεύσωσι τῇ ἑνότητι, ἵνα ἐν Καρχηδόνι εὐχαριστίαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ πάσης τῆς Ἀφρικῆς περὶ τοῦ ἀπελαθῆναι τοὺς Δονατιστὰς; μετὰ γραμμάτων τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσιν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τινὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁρισθέντων διορθοῦνται. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὁνωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, αὐγούστων ὑπάτων,

πάλιν

πάλιν ἴδοις Ἰουλίαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος, Αὐρηλίου ἐπισκόπου ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ προκαθισάντος, παρεστώτων τῶν διακόνων. ἐπεὶ πάλαι ὡρίσθη εἰς τὴν ἐν Ἱππῶνι σύνοδον, ὥστε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλήρη συνάγεσθαι σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς, μὴ μόνον ἐνταῦθα ἐν Καρχηδόνι, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν τάξει καὶ τοῦτο δὲ ἐφυλάχθη, ὥστε μηνύειν ἡμᾶς εἰς τὴν Νουμηδίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ Βυζάκιον, καὶ τοῦτο ἐπίπονον πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε.

Ἑρμηνεία.

Βρέβιον λέγεται ἡ κατ' ἐπιτομὴν σύντομος γραφή. βρεβίω γὰρ κατὰ Λατίνους τὸ τέμνω. καὶ βρεβίτας ἡ συντομία. τὰ δὲ ἑξῆς τοῦ κανόνος ὡς μὴ χρησιμεύοντα οὐδὲ ἑρμηνείας ἠξιώθησαν.

Κανὼν ϟη'.

Σύνοδον μὴ γίνεσθαι κοινήν τε καὶ ὁλοτελῆ, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης. Ἤρεσεν, ὥστε μὴ εἶναι περαιτέρω ἐνιαυσίαν ἀνάγκην τοῦ συντρίβεσθαι τοὺς ἀδελφούς· ἀλλ' ὁσάκις ἂν κοινὴ χρεία καλέσοι, τοῦτ' ἔστι πάσης τῆς Ἀφρικῆς, γραμμάτων διδομένων ὁθενδήποτε πρὸς ταύτην τὴν καθέδραν, σύνοδον ὀφείλειν συνάγεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα ἡ χρεία καὶ ἐπιτηδειότης συνωθήσει. αἱ δὲ αἰτίαι αἱ μὴ οὖσαι κοιναί, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις κριθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Διαφόρων κανόνων διορίζομένων ἐτησίως γίνεσθαι συνόδους, ὁ παρὼν κανὼν παρακελεύεται μὴ πρὸς ἀνάγκης εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς ἐτησίως συνέρχεσθαι ἐν Καρχηδόνι, ἀλλ' ὅτε χρεία κοινὴ καλέσει γράμμασι καλουμένων τῶν ἐπισκόπων ἵνα μὴ συντρίβωνται οἱ ἀδελφοί. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος, καὶ παρὰ τίνος λυθήσονται αἱ ἀνακύπτουσαι ἐκκλησιαστικαὶ ζητήσεις, φησίν, ὡς εἰ μὲν κοιναί εἰσιν αὗται, δογματικαὶ δηλονότι, διὰ γραμμάτων κληθήσονται οἱ ἐπίσκοποι, καὶ συνόδου γινομένης λυθήσεται τὸ ἀμφίβολον. αἱ δὲ μὴ τοιαῦται, ἀλλ' ἰδικαί, τυχὸν μέσον κληρικῶν ἢ καὶ ἐπισκόπων ἀναφυεῖσαι ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ζητηθήσονται. ὥστε σημείωσαι ὅτι ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι παρὰ τῷ πρώτῳ αὐτῶν συνέρχεσθαι ὁσάκις κληθῶσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὄγδοον κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

A *Rursus Idibus Iuliis Carthagine in ecclesia Secundi climatis, Aurelio episcopo simul cum suis coepiscopis præsidente, adsistentibus diaconis. Quia olim statutũ est in Hipponensi synodo, ut singulis annis plena cogatur synodus Africa, non solũ hic Carthagine, sed & in diuersis prouinciis, & proprio ipsorum ordine hoc quoque seruatum est, ut nos quidẽ aliquando eam in Numidiam indicamus, aliquando autem in Byzaciũ, hoc omnibus fratribus laboriosum visum est.*

SCHOL. BALS. Breue seu breuiculum dicitur compendiosa scriptura. Quæ autem in canone sequuntur, ut
B quæ nõ sunt utilia, ne interpretatione quidem digna visa sunt.

CANON XCVIII.

Synodũ non fieri cõmunem & integram, nisi ex necessitate. Placuit non esse necesse fratres singulis annis cõteri: sed quoties cõmunis vsus Africæ exegerit, undique datis literis ad hanc cathedrã, debere synodũ fieri in ea prouincia in qua vsus & cõmoditas impulerit: causæ autem quæ non fuerint communes, in prouinciis iudicentur.

SCHOL. BALS. Cùm diuersi canones statuant quotãnis fieri oportere synodos, præsens canon nõ esse ne-
C cesse statuit iis qui sunt sub Africæ synodo annuatim Carthaginẽ cõuenire, sed tũ demum quãdo vsus exegerit, episcopis per literas accersitis, ne cõterantur fratres: tanquam autẽ dixisset quispiã, A quo autẽ soluẽtur quæ emergũt ecclesiasticæ quæstiones? dicit, Quòd si hæ sint quidẽ cõmunes, scilicet dogmaticæ, episcopi per literas accersentur: & facta synodo soluetur dubiũ. Si autem nõ sint eiusmodi, sed speciales seu priuatæ, ut quæ sũt fortassis exortæ inter clericos & episcopos, de iis in vnaquaq;
D prouincia quæretur. Quare nota, quòd prouinciales quidẽ necesse habent singulis annis ad suum primatẽ conuenire: reliqui autem quoties accersiti fuerint. Et ideo ad patriarchã quoque Cõstantinopolitanum, qui suas habent prouincias seu metropolitani, non coguntur non accersiti, singulis annis conuenire, ut qui apud suas ecclesias debeant celebrare synodos. lege viij. canon. syn. in Trullo, & quæ in eo sunt.

CANON XCIX.

2. q. 6. si autem prouocatum.

Ne ab electitiis iudicibus appellare liceat: Sin autem emissa sit appellatio, & qui appellauit, iudices elegerit, & cum illo is quoque aduersus quem appellauit, ab his deinceps nulli appellare liceat. De diuersarum prouinciarum loci conseruationibus diuersarum prouinciarum legationes simul repræsentata lubenter admissa sunt, hoc est Numidiarum, Byzacenorum, Maurorum Sitifensium. Similiter autem & Cæsarianorum, & etiam Tripolitanorum. De exactoribus ecclesiæ. Placuit præterea, vt exactores in omnibus, quæ fuerint ecclesiæ necessaria, quinque eligi petantur, qui in diuersis prouinciis diuidantur.

SCHOL. BALS. Alia quidem præsẽtis canonis sunt inutilia: quod autem dicit de electitiis iudicibus, est eiusmodi. Electitij sunt iudices, qui etiam electi dicuntur, qui ex litigantium voluntate iudicant. Dicit ergo canon, quòd si quis fuerit iudicatus, & cùm appellauerit, voluerit ab hoc, quisquis is sit, episcopo de sua appellatione cognosci, & nec aduersarius ei contradixerit, nulli eorum deinceps licebit appellare aduersus sententiam iudicis, quem vterque aduersarius elegit. Ac in his quidem consistit canon legibus ciuilibus conuenienter, quæ sitæ sunt in ij. tit. lx lib. Imperial. & quæ statuunt aduersus electitiorum iudicum sententiam non dari appellationem. Ne dixeris autem hos electitios iudices constitui cum datione pœnæ instar arbitrorum. Si quis autem dixerit, quòd nisi pœnæ stipulatio intercesserit, condemnatus sententiæ non parebit, citra vllum præiudicium, audiet quòd si quis eum qui iurisdictionem non habet, elegerit, nec pœnam promiserit, si non stet eius sententię, sine vllo prę iudicio poterit eius sententiam pro nihilo ducere. Qui autem iudicem elegit, ab eius sententia appellare non potest, sicut id ex præsenti canone ostenditur. Hæc autem, vt mihi quidem videtur, seruabuntur in causis ecclesiasticis, vt vult hic canõ. Lex enim ciuilis permittit ei qui iudicem petiuerit, vel aliquo alio modo elegerit habentem iurisdictionem, à sententia eius appellare.

A

Κανὼν ϙθ'.

Ἵνα αἱρετοὺς δικαστὰς μὴ ἐξὸν εἴη ἐκκαλέσασθαι. Ἐὰν δὲ γένηται ἔκκλητος, καὶ ἐπιλέξηται ὁ ἐκκαλεσάμενος δικαστὰς, καὶ μετ' αὐτοῦ κἀκεῖνος καθ' οὗ ἐξεκαλέσατο, τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τούτων μηδενὶ ἐξέστω ἐκκαλέσασθαι. Περὶ τοποτηρησιῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὑφ' ἓν τοποτηρησίαι διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐμφανισθεῖσαι, χαριέντως προσεδέχθησαν. τοῦτ' ἔστι τῶν Νουμηδίων, τῶν Βυζακηνῶν, τῶν Μαύρων Σιτιφενσίων. ὁμοίως δὲ καὶ Καισαρειανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως. Περὶ ἐκβιβαστῶν τῆς ἐκκλησίας. B Ἤρεσεν πρὸς τούτοις ὥστε ἐκβιβαστὰς ἐν πᾶσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας χρειώδεσι πέντε ἐπιλεγῆναι αἰτηθῆναι, οἵτινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμεληθήσονται ἐπαρχίαις.

Ἑρμηνεία.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος εἰσὶν ἀλυσιτελῆ. ὁ δὲ φησὶ περὶ αἱρετικῶν δικαστῶν, τοιοῦτόν ἐστιν. αἱρετικοὶ εἰσὶν, (οἳ καὶ αἱρετοὶ δικασταὶ λέγονται), οἱ κατὰ θέλησιν δικάζοντες τῶν δικαζομένων. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν κριθῇ τις καὶ ἐκκαλεσάμενος ἕληται παρὰ τῷ δεῖνι τῷ ἐπισκόπῳ τὰ τῆς ἐκκλήτου γυμνάσαι, καὶ οὐδὲ ὁ ἀντίδικος πρὸς τοῦτο C ἀντιπέσῃ, οὐδενὶ τούτων τοῦ λοιποῦ ἐξέσται ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ ὃν ἄμφω οἱ ἀντίδικοι ἠρετίσαντο. καὶ ὁ μὲν κανὼν, ἐν τούτοις ἀκολούθως τοῖς πολιτικοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις ἐν τῷ δευτέρῳ τίτλῳ τοῦ ζ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, καὶ διοριζομένοις, κατὰ τῆς ψήφου τῶν αἱρετῶν δικαστῶν ἔκκλητον μὴ δίδοσθαι. μὴ εἴπῃς δὲ τοὺς τοιούτους αἱρετοὺς δικαστὰς καθίστασθαι μετὰ δόσεως προστίμου κατὰ τὴν φύσιν τῶν αἱρετῶν δικαστῶν. Εἰ δέ τις εἴπῃ ὡς προστίμου μὴ ἐπερωτηθέντος, ἀκινδύνως ὁ καταδικασθεὶς οὐ πειθαρχήσει τῇ ψήφῳ, ἀκουσάτω D ὅτι τὸν μὴ ἔχοντα δικαιοδοσίαν, ἐὰν αἱρετίσηταί τις, καὶ πρόστιμον οὐκ ἐπερωτηθῇ, μὴ ἐμμένων τῇ ψήφῳ αὐτοῦ, ἀποκριματίστως ἀθετήσει τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν. ἐπιλεξάμενος δὲ δικαστὴν ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ οὐ δύναται· καθὼς τοῦτο παρίσταται καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. Ταῦτα δὲ κρατήσουσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. ὁ γὰρ πολιτικὸς νόμος, ἐκχωρεῖ τῷ ζητήσαντι δικαστὴν, ἢ καὶ ἄλλως πῶς ἐπιλεξαμένῳ, πλὴν ἔχοντα δικαιοδοσίαν, ἐκκαλέσασθαι κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ.

Κανὼν ρʹ.

Ἵνα ἀπὸ τῶν βασιλέων αἰτηθῇ συνηγόρων ἀντίληψις ὑπὲρ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐκκλησίας. Ἤρεσεν ἔτι μὴν, ἵνα ἐξ ὀνόματος πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν οἱ πορευθησόμενοι πρεσβευταὶ, Βικέντιος καὶ Φουρτουνατιανὸς αἰτήσωσιν ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἄδειαν, τοῦ καταστῆσαι ἐκδίκους σχολαστικοὺς, οἵτινες αὐτὸ τοῦτο τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκδικεῖν τὰ πράγματα, ἐπιτήδευμα ἔχουσι· καὶ ἵνα ὡς ἱερεῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας οἱ αὐτοὶ οἱ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν ἀναδεξάμενοι, εὐχερῶς δυνηθῶσιν ὑπὲρ τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὁσάκις ἀνάγκη ἀπαιτήσῃ, πρὸς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς ἀνακύπτουσι, καὶ ἀναφέρειν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ εἰς τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων εἰσιέναι.

Κανὼν ραʹ.

Περὶ τοῦ, εἶναι ἐλευθέραν τὴν τοποτηρησίαν. Ἤρεσεν, ὥστε αὐτεξούσιον τὴν τοποτηρησίαν ἔχειν τοὺς ἐπὶ τὸ κομιτάτον πεμφθέντας ἐπιλέκτους τοποτηρητάς.

Προμαρτυρία τῶν Μαυριτανῶν ἱερέων περὶ Πριμόσου. Πρὸς ἐπὶ τούτοις δῆλον, ὅτι προμαρτυρουμένους εἶναι γράμμασιν ἰδίοις τοὺς Μαυριτανοὺς καὶ Καισαρειανοὺς, Πρίμοσον διὰ τῶν ἐξεχόντων τῆς Θιγαβενσίας πόλεως, περὶ τοῦ συνελθεῖν, ἵνα κατὰ τὰς βασιλικὰς διατυπώσεις ἐντελῶς παράσχοι τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν· καὶ, ὡς ἐχρῆν, ἀναζητηθεὶς ὁ αὐτὸς Πρίμοσος, οὐχ εὑρέθη, ὡς οἱ διάκονοι ἀπήγγειλαν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ᾐτήσαντο οἱ αὐτοὶ Μαῦροι ἐκ πάσης τῆς συνόδου ὀφείλειν γράμματα ἀποσταλῆναι τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ γέροντι Ἰννοκεντίῳ, ἤρεσε πεμφθῆναι, ἵνα γνῷ ζητηθέντα τὸν Πρίμοσον ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντα.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἀχρήσιμά εἰσιν ὡς ἰδικὰ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

Κανὼν ρβʹ.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν μηδέποτε ἐπισκόπους ἐσχηκότων. Ἤρεσε κἀκεῖνο, ἵνα οἱ ὄχλοι οἱ μηδέποτε ἰδίους ἐσχηκότες ἐπισκόπους, εἰ μὴ ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἑκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ πρωτεύοντος ψήφισμα γένηται, καὶ κατὰ συναίνεσιν ἐκείνου, οὗ τινος ὑπὸ τὴν διοίκησιν καθίσταται ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, μηδαμῶς δέξωνται.

Ἑρμηνεία.

Τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις κανόσι διαφόρων συνόδων ὡρίσθη, δηλονότι τὸ μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον ἐν παροικίᾳ ἐν ᾗ οὐκ ἦν ἔθος ἔκπαλαι γίνεσθαι, εἰ μὴ ὁ μητροπολίτης θελήσῃ, (ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ πρωτεύων

CANON C.

Vt ab imperatoribus petatur patronorum assumptio pro capitibus ecclesiæ. Placuit præterea, vt nomine prouinciarum legati qui proficiscentur, Vincentius & Fortunatianus, petant à gloriosissimis imperatoribus, vt detur facultas constituendi defensores scholasticos, quibus hoc ipsum munus negotiorum defendendorum curæ sit, & vt tanquam prouinciæ sacerdotes, iidem ecclesiarum defensione suscepta, facilè possint pro negotiis ecclesiæ, quoties necessitas exegerit, ad resistendum iis quæ vrgent, & necessaria exponenda, secreta iudiciorum ingredi.

CANON CI.

Liberam esse legationem. Placuit vt liberam legationem habeant, qui ad comitatum missi sunt delecti legati.

Mauritanorum sacerdotum de Primoso protestatio. Ad hæc manifestum est Mauritanos & Cæsarianos suis esse literis per ciuitatis Thembesiæ primores testatos, esse Primosũ conuentũ, vt secundùm imperial. cõstitutiones suã præsentiã exhiberet, & vt oportuit quæsitus ipse Primosus non inuentus est, vt diaconi renunciarunt. Sed quoniam iidem Mauri petiuerunt debere ex omni synodo literas mitti venerabili fratri seni Innocentio, placuit mitti vt sciat Primosum in synodo quæsitum, & non inuentum.

SCHOL. BALS. Quæ sunt in præsenti canone, sunt inutilia, vtpote specialia, & propterea sunt explicata.

CANON CII.

De populis qui nunquam habuerunt episcopos. Illud quoque placuit, vt populi qui nunquam proprios episcopos habuere, nisi ab vniuersa synodo vniuscuiusque prouinciæ & primate fiat decretum, & consensu illius sub cuius diœcesi constituitur hæc ecclesia, nequaquam admittantur.

SCHOL. BALS. Hæc in aliis quoque diuersarum synodorum canonibus decreta sunt, ne fiat scilicet episcopus in parochia, in qua non consueuit olim fieri, nisi metropolitanus voluerit. (Is enim est primas

prouinciæ) & episcopus consense- A rit, ad quem fortè pertinet parochia, vt quæ sit in eius diœcesi. Ac prouinciæ quidem decernet synodus.

CANON CIII.

De populis & diœcesibus, quæ à Donatistis conuertuntur, vt scilicet illi populi, qui à Donatistis conuertuntur, & præter synodi sententiam episcopos habuerunt, vt eos sine controuersia habeant, digni censeantur. Qui autem populi episcopum habuerunt, & eo mortuo proprium episcopum habere noluerunt, sed ad alicuius alius episcopi diœcesin recurrere, id non debet eis B *negari. Verumenimuero hoc quoque relatum est, quòd episcopi qui ante legem imperatoriam de vnione allatam populos ad catholicam ecclesiam conuertunt, quos ipsi habebant, eos tenere debent. Post legem autem vnionis & vltra, oportet omnes ecclesias, & earum diœceses, & si vlla sint fortasse iura, quæ ad ipsas ecclesias pertineant, à catholicis episcopis diiudicari, qui sunt in illis locis in quibus ab hæreticis detinebantur, siue ad catholicam ecclesiam deinceps conuertantur, siue non, & si aliqua eorum post legem imperatoriam vsurparunt, debent & hæc restitui.*

SCHOL. BALS. Eos qui à Do- C natistarum hæresi conuertuntur, statuit canon esse sub suis episcopis, si ipsi etiam conuertantur. Alia quoque dicit quæ spectant ad salutem Donatistarum & suarum ecclesiarum post correctionem.

CANON CIIII.

De relatione Maurentij. Ad relationem & petitionem episcopi Maurentij, lecta schedula, quam attulit Placentius episcopus, qui Numidiarum legati personam sustinebat, quæ ex ipsius Placentini sententia coram episcopis lecta est: & quæsitis pro foribus iis qui adesse dicebantur, senibus D *scilicet ex noua Germania, & nequaquam inuentis, propterea iudicauit sancta synodus vt literæ ad ipsum Xanthippum mittantur, vt sciat quòd pro memorati populi voluntate episcopus non fuit contumelia affectus. Maurētius episcopus dixit, Quoniam qua-*

τῆς ἐπαρχίας) καὶ ὁ ἐπίσκοπος συναιρέσῃ ᾧ ἴσως ἡ παροικία διαφέρῃ ὡς ἐνορία, καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας ψηφίσεται σύνοδος.

Κανὼν ργʹ.

Περὶ λαῶν καὶ διοικήσεων τῶν ἀπὸ Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. Ἵνα δηλαδὴ ἐκεῖνοι οἱ λαοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντες, καὶ ἐπισκόπους ἐσχηκότες παρὰ γνώμην τῆς συνόδου, τούτους ἀναμφιβόλως ἔχειν ἀξιωθῶσιν· οἵτινες δὲ λαοὶ ἐσχήκασιν ἐπίσκοπον, καὶ τούτου τελευτήσαντος οὐκ ἠθελήσαμεν ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχειν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλου τινὸς ἐπισκόπου διοίκησιν ἀναδραμεῖν αἰτεῖν· τοῦτο μὴ ὀφείλειν τούτοις ἀρνηθῆναι. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο ἀνηνέχθη, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οἱ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ περὶ ἑνότητος προσκομιζομένου, οἵτινες δήποτε πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψωσι τοὺς λαούς, οὓς εἶχον αὐτοί, τούτους κατέχειν ὀφείλουσιν. μετὰ δὲ τὸν νόμον τῆς ἑνότητος καὶ ἐπέκεινα χρὴ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς διοικήσεις αὐτῶν, καὶ ἐάν τινα τυχὸν ὦσι δικαιώματα τοῖς δικαίοις ἀνήκοντα τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, διεκδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐν οἷς κατείχοντο παρὰ τῶν αἱρετικῶν, εἴτε ἐπιστρεφόντων λοιπὸν πρὸς τὴν καθολικήν, εἴτε μὴ ἐπιστρεφόντων. καὶ ἐὰν τὴν ἀφαίρεσιν ἐκ τούτων κατεχρήσαντο μετὰ τὸν βασιλικὸν νόμον, ὀφείλει ταῦτα ἀποκαθίστασθαι.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρέφοντας διορίζεται ὁ κανὼν εἶναι ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν, ἐὰν καὶ αὐτοὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἄλλα δέ τινά φησιν ἀποβλέποντα πρὸς σωτηρίαν τῶν Δονατιστῶν καὶ τῶν κατ᾽ αὐτοὺς ἐκκλησιῶν, μετὰ διόρθωσιν.

Κανὼν ρδʹ.

Περὶ τῆς ἀναφορᾶς Μαυρεντίου τοῦ ἐπισκόπου. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν καὶ αἴτησιν τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου, ἀναγνωσθέντος τοῦ χαρταρίου, ὅπερ προσήνεγκε Πλακέντιος ὁ ἐπίσκοπος ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ τοποτηρητοῦ τῶν Νουμιδιῶν ἀναπληρῶν, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοῦ Πλακεντίου ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων· καὶ ζητηθέντων πρὸ τῶν θυρῶν τῶν λεγομένων πρεσβυτέρων διακόνων, τοῦτ᾽ ἔστι τῶν γερόντων τῶν ἀπὸ τῆς νέας Γερμανίας, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντων, καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ζητηθέντων· ἔκρινε διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος, ὥστε γράμματα πρὸς τὸν αὐτὸν γέροντα Ξάνθιππον ἐκπεμφθῆναι, διὰ τὸ γνῶναι, ὅτι οὐ προαιρέσει τοῦ μνημονευθέντος λαοῦ ὕβρει ὑποπέπτωκεν ἐπίσκοπος. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδήπερ ἐζητή-

θησαν οἱ γέροντες οἱ ἀπὸ νέας Γερμανοῦ δεύτερον καὶ τρίτον, καὶ οὐχ εὑρέθησαν· οἷς ἦν παραγγελθὲν ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος πρὸς τὴν νῦν ἐν ταῖς εἰδοῖς γινομένην προσκυνητὴν σύνοδον ἀπαντῆσαι, τῆς ἀπουσίας ἑαυτῶν ἅπαντες ἐφρόντισαν· καὶ διὰ τοῦτο κρίνῃ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ἀναιτίως μὴ συντελεῖσθαί με τῇ ἐπιμονῇ τῆς ἐκείνων συκοφαντίας. Ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν· ὀφείλει μὲν κατὰ τὴν ἱερατικὴν κρίσιν ἐκ τῆς συνόδου ταύτης κατὰ τῶν μονοτονούντων ψῆφον ἐκφέρεσθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμερότητα ἐκκλησιαστικὴν δεῖ φυλάττειν ἐν ὅλοις τοῖς πράγμασι, ἀπεστάλθησαν γράμματα πρὸς τὸν γέροντα Ξάνθιππον, ὅπως γνῷ κριτὰς ἐπιλεγέντας ἀπὸ τῆς συνόδου, τοὺς ὀφείλοντας ἀνυπερθέτως σκοπῆσαι ἐν Θουβουρσικένσῃ τῇ πόλει, πρὸς τὸ ἁρμοδίαν τῶν πραγμάτων παρασχεθῆναι διάγνωσιν. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Κριτὰς αἰτῶ τὸν ἁγιώτατον Ξάνθιππον, Αὐγουστῖνον τὸν ἁγιώτατον, Φλορεντῖνον, Θεάσιον, Σαμψύχιον, Σεκοῦνδον καὶ Ποσείδιον. τοῦτο ψηφισθῆναί μοι κελεύσατε. Ἡ ἁγία σύνοδος ἐπένευσεν τοὺς αἰτηθέντας κριτάς. τοὺς λοιποὺς δὲ ἀναγκαίους δικαστὰς πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοὺς τοῖς ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ γέρουσιν ἐπιλέξασθαι ψηφίσεται ὁ γέρων Ξάνθιππος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένα, ἰδικά εἰσι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

siti sunt senes ex noua Germania semel atque iterum, & non sunt inuenti: quibus erat à Primate denunciatum, vt ad venerandam synodum quæ idibus fieret, se sisterent, omnes suam absentiam procurarunt; & propterea vestra sanctitas de hac re iudicabit, me non esse conterendum peruicacia illorum calumnia. Sancta synodus decreuit debere quidem secundùm sacerdotale iudiciū ab hac synodo aduersus contumaces ferri sententiam. Sed quia mansuetudo ecclesiastica omnibus in rebus seruanda est, promissæ sunt literæ ad senem Xanthippum, vt cognoscat iudices electos à synodo, qui deberent sine mora rem examinare in ciuitate Thubersicense, vt ab eis conueniens ferretur sentētia. Maurentius episcopus dixit, Iudices peto sanctissimum senem Xāthippum, Xampsichion, Secundum, & Posidium: hoc mihi decerni iubete. Sancta synodus iudices petitos annuit, reliquos autē necessarios indices ad numeri complementum ab ipsis ex noua Germania senibus eligi decernit senex Xanthippus.

SCHOL. BALS. Quæ sunt etiam in præsenti canone, sunt specialia, & ideo non sunt interpretata.

Κανὼν ρδ'.

Περὶ τοῦ εἰρηνοποιηθῆναι τὰς ἐκκλησίας Ῥώμης καὶ Ἀλεξανδρείας. Ἤρεσεν ἔτι μὴν, ὥστε περὶ τῆς διχονοίας τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πάπαν Ἰννοκέντιον γραφῆναι· ὅπως ἑκατέρα ἐκκλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν, ἣν κύριος παρήγγειλε.

Ἑρμηνεία.

Διαφορά τις ἐγένετο μέσον τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ἐτυπώθη γενέσθαι εἰρήνην.

CANON CIIII.

Vt pacificetur Romana ecclesia & Alexādrina. Placuit præterea vt de dissensione Romanæ & Alexandrinæ ecclesiæ ad sanctissimum Papam Innocētium scribatur, vt vtraque ecclesia pacem inter se seruent, quam dominus præcipit.

SCHOL. BALS. Contentio quędam inter duas ecclesias orta erat, & constitutum est vt pax fiat.

Κανὼν ρε'.

Περὶ τῶν τοὺς ἄνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολυόντων, ἵνα οὕτως μείνωσιν. Ἤρεσεν, ὥστε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐπιστήμην, μήτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐαθείς, μήτε ἡ ἀπὸ ἀνδρὸς καταλειφθεῖσα, ἑτέρῳ συζευχθῇ, ἀλλ' ἢ οὕτως μείνωσιν, ἢ ἑαυτοῖς καταλλαγῶσιν· οὐ γὰρ ἐὰν καταφρονήσωσιν, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν. ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτεθῆναι χρεὼν αἰτῆσαι.

CANON CV.

De iis qui vxores, & iis quæ maritos dimittunt, vt sic maneant. Placuit vt ex euangelica & apostolica disciplina, neque qui ab vxore relictus est, nec quæ à marito dimissa est, alij coniungatur: sed sic maneant, vel sibi reconcilientur: quòd si neglexerint, ad pœnitentiam cogantur. Qua in re imperialem legem edi petendum est.

ἤρεσεν ἵνα ὅστισδήποτε ἀπὸ τοῦ βασιλέως διαγνῶσιν δημοσίων δικαστηρίων αἰτήσοι, τῆς ἰδίας τιμῆς στερηθείη· ἐὰν δὲ κρίσιν ἐπισκοπικὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσοι, μηδὲν αὐτῷ ἐμποδίσοι.

A *Placuit vt quicunque publicorum seu secularium iudiciorum cognitionem ab Imperatore petuerit, proprio honore priuetur. Sin autem episcopale iudicium ab Imperatore petuerit, nihil ei obstabit.*

Ἑρμηνεία.

Σαφής ἐστιν ὁ κανών. διορίζεται γὰρ καθαιρεῖσθαι τοὺς παραιτουμένους τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ζητοῦντας ἀπὸ τοῦ βασιλέως δικάσαι τὰς αὐτῶν ὑποθέσεις δημοσίους δικαστὰς ἤγουν πολιτικούς. τοὺς δὲ ποριζομένους βασιλικὰς προστάξεις χάριν τοῦ δικάσασθαι παρὰ ἐπισκόποις, οὐ θέλει βλάπτεσθαι. ἀνάγνωθι τὸν ιε΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, καὶ τὴν αὐτοῦ ἑρμηνείαν. λέγει γὰρ καὶ ἐκεῖ τὰ αὐτὰ πλατύτερον. καὶ σημείωσαι ὅτι οὐδὲ μετὰ βασιλικῆς προστάξεως δύναται ἱερωμένος παραιτεῖσθαι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ἀλλὰ τοῦτο ποιῶν, καθαιρεῖται. τί δὲ, ἐὰν λαϊκὸς διὰ προστάξεως βασιλικῆς ἑλκύσῃ ἱερωμένον εἰς πολιτικὸν δικαστήριον, προκριματισθήσεται; Λύσις. τινὲς λέγουσι μήτε προκριματίζεσθαι τοῦτον, μήτε χώραν ἔχειν ἐνταῦθα τὴν τοῦ φόρου παραγραφήν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὁ οὕτως ἐναγαγὼν λαϊκὸς, ἤγουν διὰ προστάξεως, οὐ προκριματισθήσεται μὲν ὡς εἰς ἀπρόσφορον δικαστήριον ἑλκύσας τὸν ἱερωμένον· ἀναγκασθήσεται δὲ, εἴπερ ὑπόθεσις ἐστὶν ἐκκλησιαστικὴ, εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ἀπαντῆσαι, ὅτι καὶ βασιλικὰ προστάγματα πρὸς νόμους καὶ κανόνας ἐκλαμβάνονται. οὕτω νόει μοι καὶ τὸ ιζ΄. κεφ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ τρίτου βιβλίου, λέγον, ἀλλ' οὐδὲ ὑπέρ τινος χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς αἰτίας ἐπίσκοπον πρὸς ἄρχοντα πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν, ἄκοντα ἢ διάγεσθαι ἢ παρίστασθαι δίχα βασιλικῆς κελεύσεως συγχωροῦμεν.

SCHOL. BALS. Præsens canon clarus est. Statuit enim, vt sacrati deponantur, qui iuri suo renunciant, & ab Imp. petunt vt publici seu ciuiles iudices causas eorum iudicent: eos autem qui Imp. mandata obtinent, vt ab episcopis iudicentur, non vult detrimento affici. Le-
B ge etiam xv. canonem præsentis synodi & eius interpretationem: is enim de his fusiùs loquitur. Et nota, quòd nec cum mandato Imperiali potest sacratus ecclesiastico iuri renunciare: sed si hoc faciat, deponitur. Quid autem si laicus, Imp. mandato, in ciuile iudicium, eum qui est sacratus, traxerit, eine fiet præiudicium? Solutio Dicunt nonnulli eum nullo præiudicio affici, nec locum hic habere fori præscriptionem. Mihi autem videtur, quòd qui sic actionem intentauit laicus,
C per mandatum scilicet Imperiale, præiudicio quidem non afficietur, tanquam qui sacratum ad iudicium incompetens traxerit: cogetur tamen, si causa est ecclesiastica, se in ecclesiastico iudicio sistere: quia Imp. mandata secundùm leges & canones accipiunt. Ita mihi intellige etiam xvij. cap. primi tituli, iij. libri. Sed nec pro vlla pecuniaria vel criminali causa episcopum ad magistratum ciuilem, vel militarem, inuitum vel produci vel sisti permittimus sine Imp. mandato.

Κανὼν ρη΄.

Περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ κοινωνούντων, καὶ θελόντων πέραν τῆς θαλάσσης ὑποσυρῆναι. Ὅστισδήποτε μὴ κοινωνῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ, εἰς τὰ περατικὰ πρὸς τὸ κοινωνεῖν ὑφαρπάσει, τὴν ζημίαν τῆς κληρώσεως ἀναδέξεται.

D CANON CVIII.

De iis qui in Africa non communicant, & volunt trans mare se subducere. Quicunque in Africa non communicans, in transmarinas partes ad communicandum se surripuerit, iacturam clericatus sustinebit.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀποστάντας ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν, λάθρα καὶ εἰς τὰς περαματικὰς ἐκκλησίας, ἤγουν ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἱερουργοῦντας, καθαιρεῖσθαι ὁ κανὼν φησίν. ὥστε σημείωσαι ὅτι οἱ δίχα

SCHOL. BALS. Eos qui ab ecclesiis in Africa clanculum defecerunt, & in transmarinis ecclesiis, seu Romæ, sacrificant, deponi iubet canon. Nota ergo, quòd qui sine

commendatitiis & dimissoriis literis in aliena regione sacrificant, erũt excommunicati, id est, prohibebuntur celebrare.

A συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς ἱερουργοῦντες εἰς ἑτέρας ἐνορίας, ἀκοινώνητοι ἔσονται, τουτέστι κωλυθήσονται τῆς ἱερουργίας.

Canon CIX.

Vt qui in comitatum proficiscuntur, & Carthaginensi & Romano sacerdoti causam suam curent ostendere. Placuit vt quicunque in comitatum proficisci voluerit, in dimissoria, quæ ad ecclesiam Romanam mittitur, sit manifestus, & vt illinc præterea accipiat literas in comitatum. Quare si quis, accepta dimissoria, Romam tantùm, prætermissa necessitate, propter quam oportet eum in comitatum proficisci, voluerit rectà ire in comitatum, communione mouebitur. Sin autem illic Romæ repentina exorta fuerit necessitas eundi in comitatum, ipse Romano episcopo necessitatem ostendat: & deferat exemplum ipsius Romæ episcopi. Dimissoriæ autem, quæ à Primatibus, vel quibuscunque episcopis dantur propriis clericis, diem Paschæ habeant. Si autem dies Paschæ eius anni non sit euidens, eius quod præcessit adiungatur, quomodo solet scribi post consulatum in iis quæ publicè gesta sunt. Placuit & illud vt aduersus Donatistas, & Græcos, & eorum superstitiones missi legati ex hac venerabili syn. quicquid vtile animaduerterint, ab illustrissimis Imperatoribus petant. Placuit præterea omniũ episcoporum rogatu, vt omnibus quæ dari debent ex hac syn. epistolis tua sanctitas sola subscribat. & subscripserunt. Aurelius episc. Carth. ecclesiæ præsenti decreto consensi, & lecto subscripsi.

Κανὼν ρθ'.

Ἵνα οἱ ἐπὶ τὸ κομιτάτον πορευόμενοι, τὴν αἰτίαν ἑαυτῶν καὶ τῷ ἐν Καρχηδόνι καὶ τῷ Ῥωμαϊκῷ ἱερεῖ σπουδάσωσιν ἐμφανίσαι. Ἤρεσεν, ἵνα ὁστισδήποτε πρὸς τὸ κομιτάτον πορευθῆναι θελήσοι, ἐν τῇ ἀπολυτικῇ τῇ ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Ῥώμης πεμπομένῃ κατάδηλος γένηται, καὶ ἵνα ἐκεῖθεν ἔτι μίαν ἀπολυτικὴν λάβῃ ἐπὶ τὸ κομιτάτον. B διὸ ἐὰν ὁ λαβὼν ἀπολυτικὴν πρὸς τὴν Ῥώμην, μόνον σιωπήσας τὴν ἀνάγκην, δι᾽ ἣν εἰς τὸ κομιτάτον αὐτὸν χρὴ πορευθῆναι, θελήσῃ εὐθέως εἰς τὸ κομιτάτον βαδίσαι, ἀποκινηθῇ τῆς κοινωνίας. ἐὰν δὲ ἐκεῖσε ἐν τῇ Ῥώμῃ αἰφνιδία ἀνάγκη ἀναφυῇ τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὸ κομιτάτον, ἐμφανίσῃ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, καὶ περικομίσῃ ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου. αἱ ἀπολυτικαὶ δὲ αἱ ἀπὸ τῶν πρωτευόντων ἢ τῶν οἱωνδήποτε ἐπισκόπων, τοῖς ἰδίοις κληρικοῖς διδόμεναι, ἔχωσι τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα· ἐὰν δὲ ἀκμὴν ἡ ἡμέρα τοῦ πάσχα τοῦ C αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ κατάδηλος οὐκ ἔστιν, ἡ τοῦ προηγησαμένου προσζευχθείη· ὃν τρόπον εἴωθε μετὰ τὴν ὑπατείαν γράφεσθαι ἐν τοῖς δημοσίοις πεπραγμένοις. Ἤρεσε κἀκεῖνο, ὥστε κατὰ τῶν Δονατιστῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, τοὺς πεμφθέντας τοποτηρητὰς ἐκ τῆς τιμίας ταύτης συνόδου, πᾶν ὅπερ ἂν χρήσιμον συνίδωσιν, ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων αἰτήσασθαι βασιλέων. Ἤρεσεν ἔτι μὴν τῇ αἰτήσει πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἵνα πάσαις ταῖς ὀφειλούσαις δοθῆναι ἐκ τῆς συνόδου ἐπιστολαῖς, ἡ σὴ ἁγιωσύνη μόνη D ὑπογράφῃ. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα.

Schol. Bals. Præsens canon decernit, cum literis dimissoriis primatis seu metropolitani, proficisci episcopos in comitatum, seu vbi est comes, vel Imperator. Alia quoque decernit specialiter, & quæ non sunt in commune vtilia, & propterea nec exposita quidem sunt.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν θεσπίζει μετὰ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ πρωτεύοντος ἤτοι τοῦ μητροπολίτου ἀποδημεῖν τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὸ κομιτάτον, ἤγουν ἔνθα ἐστὶν ὁ κόμης ἤτοι ὁ βασιλεύς. καὶ ἄλλα δέ τινα ὁρίζει ἰδικῶς καὶ μὴ κοινῇ χρησιμεύοντα. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡρμηνεύθησαν.

Canon CX.

Synodus de cognitione episcopi.

Sub Basso & Philippo clarissimis consulibus, xvi. Cal. Iulias, Carthag. in secreto

Κανὼν ρι'.

Σύνοδος κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν. Ἐπὶ Βάσσου καὶ Φιλίππου, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καὶ δεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς

Ῥεστιτούτης ἐκκλησίας. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεδέξατο Ῥεστιτοῦτος καὶ Φλωρέντιος οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν Σευῆρος καὶ Μακάριος ἀνῃρέθησαν, καὶ διὰ τὴν τούτων αἰτίαν Εὔοδος, Θεάσιος καὶ Βίκτωρ, οἱ ἐπίσκοποι, ἐσφάγησαν.

Σύνοδος περὶ διαγνώσεως ἐπισκόπων. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τρίτον, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἑπτακαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, εἰς Καρχηδόνα ἐν τῇ Σεκουνδου ἐκκλησίᾳ. Εἰς ταύτην τὴν σύνοδον ἤρεσεν, ὥστε ἕνα ἐπίσκοπον μὴ ἐκδικεῖν ἑαυτῷ διάγνωσιν. Τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη, ἐπειδὴ ἐπιχωρείως καὶ οὐ κατὰ κοινὸν ἐπετελέσθη.

B

Ἑρμηνεία.

Τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι δηλωθέντα, ὡς ἰδικῶς ἐκφωνηθέντα, ἐξηγήσεως οὐ δέονται. Τὸ δὲ ῥηθὲν χάριν τοῦ μὴ ἐκδικεῖν ἕνα ἐπίσκοπον ἑαυτῷ διάγνωσιν, ἐκληπτέον κατὰ τὸν ἑνδέκατον κανόνα τῆς παρούσης συνόδου.

C

Κανὼν ρια.

Σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ὄγδοον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τέταρτον, τῶν Αὐγούστων, πρὸ ὀκτωκαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κλίματος Σεκουνδης. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὴν ἀποτηρησίαν ἐδέξατο κατὰ τῶν Δονατιστῶν, Φλωρέντιος, Ποσσίδιος, Πραισίδιος, καὶ Βενάτιος, οἱ ἐπίσκοποι. Ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ νόμος ἐδόθη, ἵνα ἐλευθέρᾳ προαιρέσει ἕκαστος τῆς Χριστιανότητος τὴν αὔξησιν ἀναδέξηται.

D

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιβ'. κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου τὸν ἐν κινδύνῳ γενόμενον καὶ οὕτω βαπτισθέντα, μὴ προάγεσθαι εἰς ἱερωσύνην φησί. καὶ οἱ πατέρες δὲ οὗτοι ὁρίζουσιν ἐλευθέρᾳ προαιρέσει τοὺς ἐξ αἱρέσεων τῇ πίστει προσιέναι, ἀλλὰ μὴ βίᾳ μηδὲ ἐξ ἀνάγκης· τῆς Χριστιανότητος δὲ εἶπε τὴν ἄσκησιν, ὑπεμφαίνων ὅτι Χριστιανὸς ὁ μὴ ἀσκήσας πᾶσαν ἀρετὴν, ὀνόματι μόνῳ Χριστιανὸς λέγεται ἀλλ' οὐ πράγματι.

Κανὼν ριβ'.

Σύνοδος κατὰ τῆς αἱρέσεως Πελαγίου καὶ Κελεστίου. Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων, Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν Αὐγούστων, καλάνδαις Μαΐαις, εἰς

A *Restituta ecclesia. In hac synodo legationem suscepere Restitutus & Florentinus episcopi aduersus Græcos & hæreticos, in illo tempore quo Seuerus & Macarius depositi sunt: & propter eorum causam Euodius, Theasius, & Victor episcopi cæsi sunt.*

Sub gloriosissimis Imperatoribus, Honorio septimùm, & Theodosio tertiùm, Augustis consulibus xvi. Cal. Iulias, Carth. in Secunda ecclesia. In hac syn. placuit vt vnus episcopus non vendicet sibi cognitionem. Acta præsentis syn. non scripta sunt, propterea quòd in ea regione, & non in commune peracta sunt.

SCHOL. BALS. Quæ in præsenti canone scripta sunt, vt specialiter prolata, expositione non egent. Quod autem dictum est: Vnum episcopum sibi non debere vendicare cognitionem, est accipiendum secundùm canonem xj. præsentis syn.

CANON CXI.

Synodus aduersus Donatistas.

Post consulatum clarissimorum Impp. Honorij viij. & Theodosij tertiùm, Augustorum, xvij. Cal. Iul. Carth. in ecclesia regionis Secundæ. In hac syn. legationem acceperunt aduersus Donatistas Florentinus, Posidius, & Melanthius episc. In hoc tempore lex data est, vt libera electione vnusquisque Christianitatis exercitationem suscipiat.

SCHOL. BALS. Duodecimus canon Neocæsariensis syn. eum qui fuerit in periculo, & sic baptizatus fuerit, dicit non promoueri ad sacerdotium. Hi quoque patres decernũt vt hęretici sponte liberáque electione ad fidem accedant, non autem vi, nec necessitate. Christianitatis autẽ dixit exercitationem, indicãs quòd Christianus qui virtutem omnem non exercuit, nomine solo dicitur Christianus, sed non re.

CANON CXII.

Syn. aduersus hæresin Pelagij & Celestij.

Sub gloriosissimus impp. Honorio Augusto xij. & Theodosio viij. cõsulib. Cal. Mays,

Carth. in secreto Fausti ecclesiæ, Aurelio episcopo cum vniuersa syn. præsidente, adstantibus diaconis: Placuit omnibus episcopis in sancta Carthaginensium syn. constitutis, quorum nomina & subscriptiones insertæ sunt, quòd Adam mortalis à Deo factus non est: vt si quis dixerit protoplastum Adam ita hominem factum esse mortalem, vt siue peccasset, siue non, esset in corpore moriturus, id est, è corpore excessurus, non propter meritum peccati, sed per naturæ necessitatem, sit anathema.

SCHOL. BALS. Deus Adam nec mortalem fecit, nec immortalẽ, sed medium inter magnitudinem & humilitatem, & cùm eum suæ potestatis liberique arbitrij compotem fecisset, dimisit: vt vtrolibet, siue ad virtutem, siue ad vitium inclinasset, vel immortalitatem, vel mortalitatem sortiretur. Etsi enim carnem tunc quoque habebat homo, sed nõ qualem nunc. & hoc dicit Gregorius Theologus cùm dicit (Pelliceasquoque vestes induit) fortè dẽsiorem carnem & mortalem, & resistentem. Quare ante transgressionem nec densa erat caro Adami, nec natura mortalis. Fuerunt autem qui dicerẽt eum & mortalem ab initio factum esse, & moriturum fuisse etiamsi mãdatum non esset transgressus: & non propter peccatum ingressam esse mortem, sed propter naturam, quæ fuit talis ab initio. Eos ergo qui ita sentiunt, huius syn. patres damnarunt anathemate.

CANON CXII.

Quòd infantes in peccatorum remissionem baptizantur. Similiter placuit, vt quicunque paruos & recens natos infantes, qui ex vtero matris baptizantur, neget in remissionem peccatorum baptizari, neque ex primi parentis Adam peccato quidquam trahere, quod debeat lauacro regenerationis purgari (vnde est consequens, quòd in his forma baptismatis in remissionem peccatorum nõ vera, sed ficta intelligitur) sit anathema. Neque enim aliter intelligere oportet quod ab Apostolo dictum est, Per vnum hominem peccatum introiuit in mũdum, & per peccatũ mors: & sic in omnes homines peruasit, in quo omnes peccauerunt:

A Καρχηδόνι ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς Φαύστου ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθισαμένου, παρεστώτων τῶν διακόνων, Ἤρεσεν πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἁγίᾳ συνόδῳ καθεστῶσιν, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ὑπογραφαὶ ἐνετέθησαν, ὅτι Ἀδὰμ θνητὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐγένετο· ἵνα ὅστις λέγῃ τὸν Ἀδὰμ τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον θνητὸν γενόμενον οὕτως, ὡς εἴτε ἁμαρτήσοι, εἴτε μὴ ἁμαρτήσοι, τεθνηξόμενον ἐν τῷ σώματι, τοῦτ' ἔστιν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος μὴ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἀνάθεμα ἔστω.

B

Ἑρμηνεία.

Τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς οὐ θνητὸν ἔπλασεν, οὐδὲ μήν τοι ἀθάνατον, μέσον δὲ μεγέθους καὶ ταπεινότητος, καὶ αὐτεξούσιον ποιήσας αὐτὸν, εἴασεν, ὥστε ὁποτέρωσε κλίνοι εἴτε πρὸς ἀρετὴν εἴτε πρὸς κακίαν, κληρώσασθαι αὐτὸν ἢ τὴν ἀθανασίαν ἢ τὴν θνητότητα. κἂν γὰρ σάρκα εἶχε καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐχ οἵαν νῦν. καὶ τοῦτο φησὶν ὁ θεόλογος Γρηγόριος, λέγων· (τοὺς δὲ δερματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας) ἴσως τὴν παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀντίτυπον. ὥστε πρὸ τῆς

C παραβάσεως οὔτε παχεῖα ἦν ἡ σὰρξ τοῦ Ἀδὰμ, οὔτε φύσει θνητή. ἦσαν δ' οἱ λέγοντες ὅτι θνητὸς ἐξ ἀρχῆς ἐπλάσθη καὶ θανεῖν ἔμελλε, κἂν μὴ παρέβη τὴν ἐντολὴν, καὶ οὐ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος, ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τοιαύτην γεγονυῖαν ἀρχῆθεν. τῶν οὖν ταῦτα φρονούντων οἱ τῆς συνόδου ταύτης πατέρες κατεψηφίσαντο τὸ ἀνάθεμα.

Κανὼν ριβ.

Ὅτι τὰ μικρὰ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζονται. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε τὰ μικρὰ καὶ νεογέννητα ἐκ τῶν γαστέρων τῶν μητέρων βα-

D πτιζόμενα ἀρνεῖται, ἢ λέγει εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτὰ βαπτίζεσθαι, μηδὲν δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἕλκειν προγονικῆς ἁμαρτίας τὸ ὀφεῖλον καθαρθῆναι τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας (ὅθεν γὰρ ἀκόλουθον, ὅτι ἐν τούτοις ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος οὐκ ἀληθὴς ἀλλὰ πλαστὸς νοεῖται) ἀνάθεμα εἴη· ἐπεὶ οὐκ ἄλλως δεῖ νοῆσαι τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ, δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον,

εἰ μὴ ὃν τρόπον ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἡπλωμένη ἀεὶ ἐνόησεν. Διὰ γὰρ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς πίστεως, καὶ οἱ μικροὶ οἱ μηδὲν ἁμαρτημάτων εἰς ἑαυτοὺς ἔτι μὴν πλημμελεῖν δυνάμενοι, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀληθινῶς βαπτίζονται· ἵνα καθαρθῇ ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς παλιγγενεσίας, ὅπερ εἵλκυσαν ἐκ τῆς ἀρχαιογονίας.

A nisi quomodo catholica ecclesia, quæ vbique diffusa est, & semper est simplex, intellexit. Per hunc enim fidei canonem infantes quoque qui nullum ex se peccatum committere potuerunt, verè in peccatorum remissionem baptizantur, vt per regenerationem in eis verè mundetur, quod ab antiqua origine contraxerunt.

Ἑρμηνεία.

Ἔλεγον τινὲς τὰ νεογνὰ παιδία μὴ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζεσθαι· μηδὲ γὰρ ἔχειν αὐτὰ ἁμαρτίας, ἐπεὶ μηδὲ πεφύκασιν ἁμαρτάνειν, ἔτι μὴ ἔχοντα διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος. τοῦτο οὖν ἀπαγορεύει ἡ σύνοδος, καὶ τοὺς φρονοῦντας οὕτω, καὶ λέγοντας μή τι ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ προγονικῆς ἁμαρτίας ἐφέλκεσθαι τοὺς ἐξ ἐκείνου, ὥστε καθάρσεως δέεσθαι τῆς ἐκ τοῦ θείου λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος τὰ παιδία, ποιεῖται ὑπὸ ἀνάθεμα, λέγουσα ὅτι ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ νοεῖσθαι ὡς ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος, οὐκ ἀληθής ἐστιν, ἀλλὰ πεπλασμένος, ἐν τούτοις τοῖς νεογνοῖς δηλαδή. εἶτα καὶ κατασκευάζει τὸν οἰκεῖον λόγον, χρῆσιν ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου παράγουσα. πῶς γάρ φησιν ἄλλως νοητέον ὅ, δι' ἑνὸς ἀνθρώπου εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος; καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον, εἰ μὴ ὡς ἐνόησε τοῦτο ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἡπλωμένη, ἤγουν ἡ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐσκεδασμένη πλῆθος τῶν πιστῶν;

B Schol. Bals. Dicebant quidam, recèns natos infantes, in remissionem peccatorum non baptizari: eos enim non habere peccatum, cùm per naturam adhuc peccare non possint, vt qui bonum & malum discernere nequeāt. Hoc ergo prohibet syn. & eos qui ita sentiunt, & dicunt illosqui ab ipso descenderūt, nihil ex primi Parētis Adam peccato trahere, vt infantes ex sancto baptismi lauacro mundatione opus habeant, anathemati subiicit, dicens, quòd ex hoc consequens est intelligere, quòd forma baptismatis in remissionem peccatorum, non est vera, sed ficta, in his scilicet infantibus. Deinde suam quoque rationem confirmat, ex magno C Paulo sententiam adducens. Quomodo enim, inquit, aliter est intelligendum, quòd peccatum per vnum hominem ingressum est in mundum: & per peccatum mors: & sic in omnes homines peruenit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum hoc intellexit catholica ecclesia, quæ vbique diffusa est & simplex, in toto scilicet mundo dispersa fidelium multitudo?

Κανὼν ριγ´.

Ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφεσιν χαρίζεται ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν παρέχει τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστισδήποτε εἴποι τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ᾗ τινι δικαιούμεθα διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, πρὸς μόνην ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἰσχύειν τῶν ἤδη πεπλημμελημένων, καὶ μὴ παρέχειν ἔτι μὴν βοήθειαν πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι, ἀνάθεμα εἴη. Ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ οὐ μόνον γνῶσιν παρέχει, ὡς δεῖ πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἔτι μὴν ἐμπνεῖ ἡμῖν, ἵνα ὃ ἐὰν ἐπιγινώσκωμεν, καὶ πληρῶσαι ἰσχύσωμεν. Ὁμοίως, ὅστισδήποτε εἴποι τὴν αὐτὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν εἰς τοῦτο μόνον ἡμῖν βοηθεῖν,

D Canon CXIII.

Quòd Dei gratia non solùm largitur remissionem peccatorum, sed etiam præbet auxilium vt non ampliùs peccetur. Similiter placuit, vt quicunque dixerit, Dei gratiam, qua iustificamur per Iesum Christum dominū nostrum, valere ad solam iam commissorum peccatorum remissionem, & non habere præterea auxilium, vt non deinceps peccetur, sit anathema. Quòd Dei gratia nō præbet solam cognitionem eorū quæ oportet facere, sed dilectionem præterea nobis inspirat, vt quod cognoscimus, etiam implere valeamus. Similiter quicunq; dixerit eandem Dei gratiam, quæ est per Iesum Christum dominū nostrū ad hoc solum adiuuare,

De consect. dist. 4. Quisquis dixerit.

De consect. dist. 4. Quisquis dixerit.

A πῶς οὖν οὐκ ἀσεβὲς τὸ λέγειν περὶ μὲν τὸ φυσιοῦν ἤγουν τὸ οἴησιν ἐμποιοῦν συνεργεῖν ἡμῖν τὴν θείαν χάριν· πρὸς δὲ τὸ οἰκοδομοῦν μὴ ἐπικουρεῖν;

Κανὼν ριδ'.

Ὅτι ἄνευ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος οὐδὲν δυνάμεθα πληροῦν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε εἴποι, διὰ τοῦτο τὴν χάριν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης δίδοσθαι, ἵνα ὅπερ ποιεῖν διὰ τοῦ αὐτεξουσίου δυνάμεθα, εὐχερεστέρως πληρώσωμεν διὰ τῆς χάριτος· ὡσανεὶ καὶ εἰ χάρις μὴ ἐδίδοτο, οὐκ εὐχερῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐδυνάμεθα καὶ δίχα ἐκείνης ἔτι μὴν πληρῶσαι τὰς θείας ἐντολάς· ἀνάθεμα εἴη. B περὶ γὰρ τῶν καρπῶν τῶν ἐντολῶν ὁ κύριος ἐλάλει· ὅπου οὐκ εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ δυσχερῶς δύνασθε ποιεῖν· ἀλλ' εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν.

Ἑρμηνεία.

Μυρίαι δόξαι διεστραμμέναι ἦσαν, ὧν μία καὶ αὕτη ἡ λέγουσα ὅτι αὐτεξουσίους ἡμᾶς ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐδυνάμεθα καὶ τῆς θείας χάριτος ἄνευ πληροῦν τὰς ἐντολάς· ἡ δὲ θεία χάρις εἰς τὸ εὐχερέστερον αὐτὰς πληροῦσθαι παρ' ἡμῶν ποιεῖ. ἠδυνάμεθα γὰρ καὶ τῆς θείας χάριτος μὴ συνεργούσης πληροῦν ταύτας, δυσχερέστερον δέ. C τοῖς οὖν ταῦτα λέγουσιν ἀνάθεμα ἐπάγει ἡ σύνοδος.

Κανὼν ριε'.

Ὅτι οὐ μόνον ταπεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἀληθινὴ ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν αὕτη, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅπερ εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν· ὅστις δήποτε οὕτως παραληπτέον νομίσῃ, ὡς εἰπεῖν διὰ ταπεινοφροσύνην μὴ ὀφείλειν λέγεσθαι ἡμᾶς μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, οὐχ ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἐστὶν, ἀνάθεμα εἴη. D ἐπακολουθεῖ γὰρ ὁ ἀπόστολος καὶ προσζεύγνυσιν οὕτως, ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ὅστις ἀφήσει ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἔνθα πάνυ δεδήλωται τοῦτο μὴ μόνον ταπεινοφρόνως, ἀλλ' ἔτι μὴν ἀληθῶς λέγεσθαι. ἠδύνατο γὰρ ὁ ἀπόστολος εἰπεῖν, ἐὰν εἴπωμεν, οὐκ ἔχομεν ἁμαρτίαν, ἑαυτοὺς ὑψοῦμεν, καὶ ταπεινοφροσύνη ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν· ἀλλ' εἰπὼν, ὅτι ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστι, πάνυ ἀπέδειξεν τὸν λέγοντα ἑαυτὸν μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, μὴ ἀληθεύειν, ἀλλὰ ψεύδεσθαι.

Quomodo ergo non est impium dicere, ad inflandum quidem, seu ad vanam ingenerandum opinionem diuinam nobis gratiam conferre, sed ad ædificandum nihil dare auxilij?

Canon CXIIII.

Quòd sine Dei gratia nihil possumus perficere. Similiter placuit, vt quicunque dixerit propterea datam esse iustificationis gratiam, vt quod per liberum arbitrium facere possumus, faciliùs per gratiam peragamus, perinde ac si etiamsi non data esset gratia, difficiliter quidem, sed tamen etiam sine illa, diuina præcepta exequi possemus: sit anathema. De fructibus enim mandatorum dixit dominus, Sine me nihil potestis facere.

De consecr. dist. 4. placuit vt quicunque.

Schol. Bals. Innumerabiles erant peruersæ opiniones: quarum vna erat etiam quæ dicebat, quòd Deus dedit nobis liberum arbitrium, vt possemus etiam sine diuina gratia Dei mandata complere: diuina autem gratia ad ea faciliùs perficienda suum nobis præbet auxilium. Possemus enim illa etiam sine diuina opē ferente gratia, sed difficiliùs exequi. Iis ergo qui hæc dicūt, anathema inducit sācta synodus.

Canon CXV.

Quod non solùm humilis, sed etiam vera est hac vox sanctorum, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Similiter placuit vt quod dixit sanctus Ioannes Apostolus, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, quicunque sic accipiendum existimauerit, vt dicat per humilitatem debere nos dicere nō habere peccatum, non quòd verè ita est, sit anathema: consequitur enim Apostolus, & sic subiungit, Sin autem peccata nostra confessi fuerimus, fidelis est & iustus qui peccata nobis remittet, & purgabit nos ab omni iniustitia. Vbi planè ostensum est non solùm humiliter, sed etiam verè dici. Poterat enim Apostolus dicere, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipsos extollimus, & humilitas non est in nobis. Sed cùm dixit, Nos ipsos seducimus, & non est in nobis veritas, apertè ostendit eum qui dicit se non habere peccatum, non verum dicere, sed mentiri.

SCHOL. BALS. Quidam id A quod dicit Apostolus, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus; sic acceperũt, quòd per humilitatem hoc oportet dicere, non per veritatem. Eos ergo qui Apostoli dictum sic interpretantur, patres anathemate condemnant. Quia ex proximè sequentibus verbis Apostoli clarè ostenditur Apostoli sententia, subiungentis: Sin autem confiteamur peccata nostra, & quæ deinceps sequuntur. Iam verò Dauid quoque dicit, In peccatis concepit me mater mea. Nisi enim B lex nuptiis opem ferret, coitus peccatum existimaretur, libidinem carnísque appetitionem habens quæ ipsum incitaret, etiam si liberorum gratia fieret. Et ideo, In peccatis, dixit Dauid, concepit me mater mea. Si enim carnis cupiditatem causam habeat corporum generatio, talia sunt & quæ ex ipsis generantur.

CANON CXVI.

Quòd in oratione dominica sancti pro seipsis dicunt, Dimitte nobis debita nostra.

Similiter placuit, vt quicunque dixerit propterea dicere sanctos, Dimitte nobis de- C bita nostra, non quòd pro seipsis hoc dicant, quandoquidem ipsis deinceps non est necessaria talis petitio, sed quòd pro aliis peccatoribus, qui sunt in suo populo, dicat vnusquisque sanctus, non, dimitte debita mea, sed dimitte nobis debita nostra, tanquam pro aliis hoc magis quàm pro se iustus intelligi postulet: sit anathema. Sanctus enim & iustus erat Iacobus Apostolus, quando dixit, In multis enim offendimus omnes. Cur enim additum est illud, omnes, nisi vt ea sententia psalmo quoque conueniat? quando legitur, Ne introeas in D iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: & in oratione sapientissimi Solomonis, Non est homo qui non peccauerit. Porrò in libro quoque sancti Iob, illud, In manu omnis hominis, significat, vt sciat omnis homo imbecillitatem suã. Vnde præterea sanctus quoque Daniel cùm in oratione pluraliter diceret illud, Peccauimus, iniquè egimus, & reliqua quæ illic humiliter & verè confitetur, ne existimaretur, vt nonnulli quidem hoc intelligunt, non de propriis, sed de populi potiùs dicere peccatis, postea dixit,

Ἑρμηνεία.

Τινὲς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν τὸ λέγον, ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, οὕτως ἐξελάμβανον, ὅτι διὰ ταπεινοφροσύνην δεῖ τοῦτο λέγειν καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν. τοὺς οὖν οὕτως ἑρμηνεύοντας τὰ εἰρημένα τοῦ ἀποστόλου, ἀναθέματι καταδικάζουσιν οἱ πατέρες, λέγοντες ὅτι ἐκ τῶν ἑξῆς ῥημάτων τῆς ἐπιστολῆς δείκνυται προδήλως τοῦ ἀποστόλου ἡ ἔννοια ἐπάγοντος. ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ ὅσα ἐφεξῆς. καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ λέγει, ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. Εἰ μὴ γὰρ ὁ νόμος ἐπικουρεῖ τοῦ γάμου, ἁμαρτία ἂν ἐλογίζετο ἡ μίξις φιλοσαρκίαν καὶ ὄρεξιν σαρκικὴν ἔχουσα κινοῦσαν εἰς αὐτὴν, κἂν διὰ παιδοποιίαν γίνηται. διὸ καὶ ἐν ἁμαρτίαις, εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. Εἰ γὰρ αἰτίαν ἔχει τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαν τῶν σωμάτων ἡ γένεσις, τοιαῦτα πάντως καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα.

Κανὼν ρις΄.

Ὅτι ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγουσιν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε εἴποι, ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ διὰ τοῦτο λέγειν τοὺς ἁγίους, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἐπειδὴ αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἔστιν ἀναγκαία αὕτη ἡ αἴτησις, ἀλλ' ὅτι ὑπὲρ ἄλλων τῶν ὄντων ἐν τῷ λαῷ αὐτῶν ἁμαρτωλῶν. καὶ μὴ λέγειν ἕνα ἕκαστον τῶν ἁγίων, ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματά μου, ἀλλ' ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ὡς ὑπὲρ ἄλλων τοῦτο μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν δίκαιον αἰτοῦντα νοεῖσθαι· ἀνάθεμα εἴη. ἅγιος γὰρ καὶ δίκαιος ἦν Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἔλεγεν, ἐν πολλοῖς γὰρ ἁμαρτάνομεν πάντες, ἐπεὶ διὰ τί προστέθειται τὸ πάντες, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἔννοια αὕτη ἁρμοσθῇ καὶ τῷ ψαλμῷ, ὅπου ἀναγινώσκεται, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος· οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἥμαρτε· καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ ἁγίου Ἰὼβ, τὸ ἐν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου, σημαίνει, ὥστε εἰδέναι πάντας ἀνθρώπους τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν. ὅθεν ἔτι μὴν ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος Δανιὴλ ὁ προφήτης, πληθυντικῶς λέγων, τὸ ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ τὰ λοιπὰ, ἃ ἐκεῖ ταπεινοφρόνως καὶ ἀληθῶς ὁμολογεῖ· ἵνα μὴ νομισθείη, ὡς τινες νοοῦσι, τοῦτο μὴ περὶ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ περὶ τῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μᾶλλον λέγειν ἁμαρτιῶν, μετὰ ταῦτα εἶπεν,

ὅτι εὐχόμενοι καὶ ἐνομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου κυρίῳ τῷ θεῷ μου, οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπε καὶ ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ μέλλοντας τούτους κακῶς νοεῖν ὡσανεὶ προεῖδεν ὁ προφήτης.

Ἑρμηνεία.

Ἀπόνοιά ἐστι τὸ λέγειν ὅτι οἱ ἅγιοι εὐχόμενοι, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. διὸ καὶ τοὺς ταῦτα φρονοῦντας, ἀναθεματίζουσιν οἱ πατέρες, λέγοντες οὐχ ὑπὲρ τῶν ἄλλων μόνον τοὺς δικαίους αἰτεῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν B ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν. καὶ μαρτυρίας ἐπιφέρουσι γραφικὰς, μίαν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου. τὰς δὲ λοιπὰς ἐκ τῆς παλαιοτέρας γραφῆς, ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται τὸ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

Κανὼν ριζʹ.

Ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται, τὸ, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς δεσποτικῆς εὐχῆς, ὅπου λέγομεν, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὕτως βούλονται ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεσθαι, C ὡς ταπεινοφρόνως καὶ οὐκ ἀληθῶς ταῦτα λέγεσθαι, ἀνάθεμα εἴη. τίς γὰρ ὑπενέγκοι τὸν εὐχόμενον μὴ ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κυρίῳ ψευδόμενον, τὸν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ λέγοντα, θέλειν ἀφαιρεθῆναι· τῇ δὲ καρδίᾳ λέγοντα, τὰς ὀφειλούσας ἀφαιρεθῆναι ἁμαρτίας αὐτῷ, μὴ ἔχειν;

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐστὶ, λέγων, τίς γὰρ ἀνέξεται τὸν τοῖς ῥήμασι μὲν, ἄφεσιν ὀφλημάτων αἰτοῦντα, τῇ δὲ καρδίᾳ, μὴ ἔχειν λογιζόμενον ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἀνθρώποις ἀλλὰ D τῷ κυρίῳ ψευδόμενον;

Κανὼν ριηʹ.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἐπειδὴ πρὸ τινων ἐνιαυτῶν ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ πεπληρωμένῃ τῇ συνόδῳ ὡρίσθη, ἵνα οἱαιδήποτε ἐκκλησίαι, ἐν διοικήσει καθεστῶσαι, πρὸ τῶν νόμων τῶν περὶ τῶν Δονατιστῶν ἐκτεθέντων καθολικαὶ γένωνται, ἐκείνοις τοῖς θρόνοις ἀνήκωσιν, ὧν τινῶν διὰ τῶν ἐπισκόπων προετραπῆσαν τῇ καθολικῇ ἑνότητι ἐκοινώνησαν. μετὰ δὲ τοὺς νόμους οἱαιδήποτε ἐκοινώνησαν, ἐκείνοις ἀνήκωσιν, οἷς καὶ ὅτε ἦσαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Δονάτου. καὶ ἐπειδὴ πολλαὶ φιλονεικίαι ὕστερον μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων περὶ

A *Oraui, & confessus sum peccata mea, & peccata populi mei domino Deo meo. Noluit dicere peccata nostra, sed ipsius populi dixit, & sua, quoniam futuros qui malè intelligerent veluti prauidit propheta.*

SCHOL. BALS. Arrogantia est dicere, quòd sancti precantes, dicunt, Dimitte nobis debita nostra. non pro se, sed pro populo. Et ideo eos qui ita sentiunt, patres anathemate feriunt, dicentes iustos non pro aliis solis petere remissionem peccatorum, sed etiam pro se ipsis: & adducunt testimonia sacræ Scripturæ: vnum quidem ex epistola Iacobi fratris domini: reliqua autem ex veteri testamento.

CANON CXVII.

Quòd à sanctis verè dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Similiter placuit, vt quicunque hæc verba vocis & orationis Dominicæ vbi dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sic volunt dici à sanctis, vt ea humiliter, non verè dicta sint, sint anathema. Quis enim ferat precantem, & non hominibus sed Deo mentientem, qui labris dicat velle sibi remitti, sed corde dicat se non habere peccata quæ sibi dimittantur?

SCHOL. BALS. Præsens quoque canon est eiusdem sententiæ, cùm dicit, Quis enim eum feret qui verbis quidem petit remissionem peccatorum, corde autem se non habere peccata existimet, & non hominibus, sed Deo mentitur?

CANON CXVIII.

De populis, qui à Donatistis conuertuntur. Similiter placuit, quoniam ante aliquot annos, in hac ecclesia, plena synodo definitum est, vt quæcunque ecclesiæ in diœcesi sitæ, ante leges de Donatistis editas catholicæ factæ fuerint, ad illas sedes pertineant, per quarum episcopos persuasæ catholicæ vnioni communicarunt: post leges autem, quæcumq; cōmunicarunt, ad illas pertineāt, ad quas tunc quoque pertinebant cū stabāt à parte Donati. Et quoniam multæ contentiones de diœcesibus inter episcopos

exorta sunt & exoriuntur, quibus tunc non perfectè prouisum esse visum est, nunc in hac sancta synodo placuit, vt vbicunque fuit catholica, & pars Donati, & ad diuersas sedes pertinebant: in quocunque tempore illic facta est vel erit vnio, siue ante siue post leges, ad illam sedem pertineant, ad quam olim pertinebat cùm esset catholica.

A τῶν διοικήσεων ἀναφυεισῶν καὶ ἀναφυομένων, αἵτινες τότε οὐ τελεία δοκεῖ γενέσθαι προνοίᾳ, νῦν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἤρεσεν, ἵνα ὁπουδήποτε καθολικὴ ἐγένετο, καὶ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ διαφόροις θρόνοις ἀνήκουσαι ἦσαν, ἐν οἱῳδήποτε καιρῷ ἕνωσις ἐκεῖ ἐγένετο ἢ ἔσται, εἴτε πρὸ τῶν νόμων, εἴτε μετὰ τοὺς νόμους, ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ ἀνήκωσιν, ᾧ τινι ἡ ἔκπαλαι ἐκεῖ ὑπάρξασα καθολικὴ ἀνῆκεν.

Canon CXIX.

Quomodo inter se diœceses diuident episcopi, partim quidem catholici, partim verò qui à Donato conuersi sunt. sic videlicet, vt si quidem episcopi à Donatistis ad catholicam vnionem conuersi fuerint, ex æquo inter se inuicem diuidant quæ sic inueniuntur, diœceses, in quibus erant vtraque partes, id est, vt alij loci ad illum, & illi ad hunc pertineant, sic vt antiquior in episcopatu diuidat, minor autem eligat. Sin autem erit fortasse vnus locus, ad illum pertinebit cui vicinior reperitur. Sin autem vtrisque sedibus ex æquo sit vicinus, illi cedat quem populus elegerit. Si autem antiqui fortè catholici proprium voluerint, & qui erant ex parte Donati, conuersi, proprium, plurium sententia præferatur sententiæ pauciorum. Sin autem sint partes æquales, antiquiori episcopo adscribatur. Sin autem plurima loca inuenta fuerint in quibus sunt vtraque partes, vt non possint ex æquo diuidi, cùm numerus ipsorum locorum sit inæqualis, primùm quidem diuidantur æquales numeri: & in loco qui restat, seruetur id quod superiùs dictum est, quando de vno loco quærebatur.

Κανὼν ρθ'.

Περὶ τοῦ, πῶς μεταξὺ ἀλλήλων μερίσονται B τὰς διοικήσεις οἱ ἐπίσκοποι, τοῦτο μὲν οἱ καθολικοὶ, τοῦτο δὲ οἱ ἐκ τοῦ Δονάτου ἐπιστρέψαντες. οὕτω δηλαδὴ, ἵνα εἴπερ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιστρέψωσιν, ἐξ ἴσου πρὸς ἀλλήλους διέλωσι τὰς οὕτως εὑρισκομένας διοικήσεις, ἔνθα ἦσαν ἀμφότερα τὰ μέρη· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἄλλοι τόποι πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἄλλοι πρὸς ἐκεῖνον ἀνήκωσιν οὕτως, ἵνα ὁ παλαιότερος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ μερίζῃ, καὶ ὁ ἥττων ἐπιλέγηται. Εἰ δὲ τυχὸν, εἷς ἔσται τόπος, προσχωρήσῃ ᾧ τινι μᾶλλον γειτνιάζων εὑρίσκεται· ἐὰν δὲ ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις C ἴσως γειτνιάζῃ, ἐκείνῳ παραχωρηθῇ, ὃν τὸ πλῆθος ἐπιλέξηται. Εἰ δὲ τυχὸν οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ τὸν ἴδιον θελήσουσι, καὶ οἱ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου μεταστρέψαντες τὸν ἴδιον, ἡ τῶν πλειόνων γνώμη προτιμηθῇ τῶν ὀλιγωτέρων. Εἰ δὲ τὰ μέρη εἰσὶν ἴσα, τῷ παλαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ καταλογισθείη. ἐὰν δὲ οὕτως πλεῖστοι οἱ τόποι εὑρεθῶσιν, ἐν οἷς ἀμφότερα τὰ μέρη εἰσὶν, ὡς μὴ δύνασθαι ἐξ ἴσου μερισθῆναι, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτῶν τόπων ἀνίσου ὑπάρχοντος, πρῶτον μερισθῶσιν οἱ ἴσοι ἀριθμοὶ, καὶ τῷ D ἀπομένοντι τόπῳ τοῦτο φυλαχθῇ, ὅπερ ἀνωτέρω λέλεκται, ὅτε περὶ τοῦ ἑνὸς ἐζητεῖτο τόπου.

Schol. Bals. Exponere hos duos canones non est necessarium, vt qui nec ad communem œconomiam conferant, sed ad episcopos, qui in Africa à Donatistis ad catholicam ecclesiam accesserunt.

Ἑρμηνεία.

Ἐξηγηθῆναι τοὺς δύο τούτους κανόνας, οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, ὡς μηδὲ εἰς κοινὴν ἀφορῶντας οἰκονομίαν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν προσελθόντας ἐπισκόπους τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Canon CXX.

Vt si aliquam diœcesim ab hæresi episcopus liberauerit, & triennio possederit, nemo eam repetat. Similiter placuit, vt si quis post leges locum aliquem ad catholicam vnionem conuerterit, cúmque triennio, nullo repetente, detinuerit, deinceps ab eo ne petatur.

Κανὼν ρκ'.

Περὶ τοῦ, ἐάν τινα διοίκησιν ἐξ αἱρέσεως ἐλευθερώσῃ ἐπίσκοπος, καὶ περὶ τριετίαν κατάσχῃ, μηδένα ταύτην ἀναζητεῖν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις μετὰ τοὺς νόμους τόπον τινὰ πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα μεταστρέψῃ, καὶ τοῦτον ἐπὶ τριετίαν, μηδενὸς ἀναζητοῦντος κατάσχοι, τοῦ λοιποῦ παρ' αὐτοῦ μὴ ἀναζητηθῇ.

ἐὰν μέντοι ἐντὸς τῆς αὐτῆς τριετίας ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος ὁ ὀφείλων ἀναζητῆσαι, καὶ ἡσύχασεν. Εἰ δὲ μὴ ἦν, μὴ προκριματισθῇ ἐν τῇ ματρίκι, ἀλλ' ὅτε ὁ χηρεύων τόπος λάβῃ ἐπίσκοπον, ἐξὸν εἴη αὐτῷ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐντὸς τριετίας ἀναζητῆσαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος ἐκ τῶν τοῦ Δονάτου μερῶν πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψῃ, μὴ προκριματισθείη περὶ τοῦ ὁρισθέντος χρόνου, ἀλλ' ἐξ ἧς ἡμέρας ἐπέστρεψεν, ἐχέτω ἐξουσίαν ἀναζητεῖν ἐντὸς τριετίας τοὺς τόπους τῇ αὐτοῦ ἀνήκοντας καθέδρᾳ.

A *si quidem intra ipsum triennium fuerit episcopus qui debebat petere, & quieuit. Sin autem non erat, in matrice præiudicium ei non afferetur, sed quando vacans locus episcopum acceperit, liceat ei ab ipso die intra triennium petere. Similiter autem & si à partibus Donati ad catholicam ecclesiam conuersus fuerit, nullo præiudicio afficietur in matrice de tempore præfinito, sed à quo die conuersus est, facultatem habeat intra triennium petendi loca quæ ad suam sedem pertinent.*

Ἑρμηνεία.

B Ὡς ἔοικε, νόμοι προεξετέθησαν περὶ τῶν ἐνοριῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τὸ τούτους ἐκφωνηθῆναι, ἀμφιβολίαι ἀνέκυψαν, ὥρισαν οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν ἐπίσκοπός τις μεταστρέψῃ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τόπον τινὰ ἤγουν παροικίαν ἔχουσαν αἱρετικούς, καὶ κατέχῃ αὐτὴν ἐπὶ τριετίαν, ζῶντος καὶ ταῦτα τοῦ δικαιουμένου ἐπ' αὐτῇ ἐπισκόπου καὶ ἡσυχάζοντος, μηκέτι περὶ ταύτης ὀχληθῇ. ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ λέγεται διαφέρειν ὁ τόπος, οὐκ ἦν ἐπίσκοπος, ἡ παραδρομὴ τῆς τριετίας οὐκ ἐμποδίσῃ τὸν μετὰ ταῦτα ψηφισθέντα, ἀνακαλέσασθαι τὴν ἐνορίαν. C τὸ αὐτὸ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις· σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια, τὰ περὶ τῶν ἐνοριῶν δηλαδὴ καὶ τῶν ἄλλων, εἰ μὲν κατὰ ἐκκλησίας ἁρμόζουσι, διὰ τριακονταετίας ἀποκλείονται· εἰ δὲ κατὰ προσώπων, διὰ τεσσαρακονταετίας· καὶ ἀνάγνωθι τὸ τρίτον κεφάλ. τοῦ τρίτου τίτλου τοῦ ε'. βιβλίου, καὶ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, λέγον, πᾶσα ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ εἴτε προσωπικὴ εἴτε ὑποθηκαρία ἐστίν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ ἁγίῳ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττουσῶν μέντοι γε τοὺς οἰκείους χρόνους. D ὥστε τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἐσχόλασεν ὑπὸ τῶν τοιούτων κεφαλαίων ἀπὸ νεαρῶν Ἰουστινιανείων ὄντων.

Schol. Bals. Vt est verisimile, leges de regionum finibus priùs latæ fuerant: sed quia postquam editæ fuerunt, emerserunt controuersiæ, statuerunt patres, vt si quis episcopus ad fidem orthodoxam conuertat locum aliquem seu parochiam, quæ habet Hæreticos, & eam triennio detineat, idque, viuo, qui in ea ius habet, episcopo, & tacente, de ea ne ampliùs turbetur. Si autem in episcopatu, ad quem dicitur locus pertinere, non erat episcopus, lapsus triennij non impediet eum qui postea electus est, quominus parochiam suam reuocet. Id ipsum autem seruatur & in Donatistis qui conuertuntur. Ac in iis quidem consistit canon. Tu autem scias quòd iura ecclesiastica, quæ sunt scilicet de regionum finibus, & aliis, si aduersus quidem ecclesiam competunt, xxx. annis excluduntur: sin autem aduersus personas, quadraginta annis: & lege iij. caput iij. tit. v. lib. & vltimum caput ij. tit. eiusdem libri, quod dicit, Omnis actio quæ ad venerabiles domos pertinet, siue sit personalis, siue hypothecaria, xl. annos non excedit, conuenientibus vnicuique eiusmodi sanctæ domui temporalibus præscriptionibus, sua tempora seruantibus. Quamobrem quæ in præsenti canone continentur, propter hoc caput exoleuẽrunt: quod est ex Iustiniani nouellis.

Κανὼν ρκα'.

Περὶ τῶν τοῖς λαοῖς, οὓς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνήκειν, ἐπιβαινόντων παρὰ γνώμην τῶν αὐτοὺς κατεχόντων. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε ἐπίσκοποι, τὰ πλήθη, ἃ νομίζουσιν εἰς τὸν θρόνον αὐτῶν ἀνήκειν,

Canon CXXI.

De ijs qui inuadunt populos, quos putant ad se pertinere, præter voluntatem eorum qui illos possident. Similiter placuit, vt quicunque episcopi, populos, quos ad suam sedem pertinere existimant, 16. q. 3. Placuit vt qui.

non ſic repetunt, vt alijs epiſcopis iudicantibus hoc agant, ſed populos inuadant qui ab aliis detinentur, ſiue velint ſiue nolint, cauſa ſua iactura multentur: & ſi qui vtique hoc fecerunt, ſi non inter epiſcopos conſenſu negotium definiatur, ſed adhuc de eo contendant, is ab eo diſcedat quem oſtenſum fuerit neglectu iudicibus eccleſiaſticis in eum impetum feciſſe. Nec ſibi quiſpiam blandiatur, ſi à primate de poſſidendo literas acceperit. Sed ſiue habet literas, ſiue non, conueniat eum qui poſſidet, & ab eo literas accipiat, vt is videatur pacificè, quæ ad ipſum pertinet, eccleſiam poſſidere. Sin autem ille contrariam quæſtionem referat, ipſa quoque inter epiſcopos iudicantes finiatur, ſiue quos primas ei dederit, ſiue quos cùm eſſent vicini, elegerunt.

SCHOL. BALS. Lex quoque ciuilis ſtatuit, vt qui ſine magiſtratus auctoritate rem propriam abſtulerit, is ab ea excidat. Præſens quoque canon decernit, vt qui ſe plebis vel parochiæ ius habere exiſtimant, ne eam ſua auctoritate apprehendant, ſiue hoc velint populi, ſiue nolint: ſed quæ ab aliis epiſcopis detinentur, parochias & regiones, cum epiſcopali iudicio euincant. Sin autem ſibi ipſis ius dixerint, rei propriæ iacturam ſuſtineant, ſcilicet à ſuo iure excidant. Hoc quoque eis eueniet, qui poſt cœptum iudicium epiſcopalem ſententiam non expectauerint, ſed ſua auctoritate parochiam apprehenderint. Nec quis, inquit, ſibi ipſi blandiatur, hoc eſt, ſeipſum ſeducat, quòd à primate ſeu metropolitano literas acceperit. Siue enim habet literas, ſiue non habet, niſi eius de quo eſt controuerſia, populi literas acceperit, per quas appareat ſe ex illius ſententia, eam quæ ad ipſum pertinet, parochiam pacificè detinuiſſe, à iure ſuo excidet. Sin autem reus contrariã quæſtionem inferat, hoc eſt, eum qui in ipſum actionẽ intẽdit, recõueniat, ſeu recriminetur, vt ipſa quoque cauſa finiatur iudicantibus epiſcopis: qui autem iudicant, vel à Primate dabuntur, vel ex conſenſu aduerſariorum eligentur. Interrogauerit autem quiſpiam, cùm diuerſi canones

A μὴ οὕτως ἀναζητῶσιν, ὥστε ἄλλων ἐπισκόπων κρινόντων τοῦτο πράττειν, ἀλλ' ὑπὸ ἑτέρων κατεχομένοις ἐπέλθωσι τοῖς λαοῖς, εἴτε θέλουσιν, εἴτε μὴ θέλουσι, τὴν ἰδίου πράγματος τὴν ζημίαν ὑπομείνωσιν· καὶ οἵτινες δήποτε τοῦτο ἐποίησαν, εἰ μὴ ἡ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων συνέλευσις ἐτερματίσθη, ἀλλ' ἀκμὴν περὶ τῆς αὐτῆς φιλονεικοῦσιν, ἐκεῖνος ἀποστῇ ἐκεῖθεν περὶ οὗ δειχθείη, ὅτι παρεάσας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς δικαστάς, ἔφοδον ἐποίησεν. καὶ μὴ ἑαυτόν τις κολακεύσῃ, εἰ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος γράμματα περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαβεν· ἀλλ' εἴτε
B γράμματα ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνέλθοι τῷ κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματα λάβοι· ὥστε φανῆναι τοῦτον εἰρηνικῶς τὴν αὐτῷ διαφέρουσαν κατέχειν ἐκκλησίαν. ἐὰν δὲ κἀκεῖνός τινα ζήτησιν ἀντεισαγάγῃ, καὶ αὐτὴ περατωθῇ μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων, εἴτε οὓς ὁ πρωτεύων αὐτοῖς δῷ, εἴτε οὓς γειτνιῶντες κατὰ συναίρεσιν ἐπιλέξωνται.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος διορίζεται τὸν ἀναρχῶς τὸ ἴδιον ἀφελόμενον, ἐκπίπτειν αὐτοῦ. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους τοὺς νομίζοντας ἔχειν δίκαιον πλήθους ἤγουν ἐνορίας,
C μὴ αὐθεντικῶς ἐπιδράττεσθαι ταύτης, κἂν θέλωσι τοῦτο οἱ λαοὶ κἂν μὴ θέλωσιν. ἀλλὰ ἐκνικᾶν τὰς κατεχομένας παρὰ ἑτέρων ἐπισκόπων τοιαύτας ἐνορίας μετὰ κρίσεως ἐπισκοπικῆς. Εἰ δὲ αὐτεκδίκητοι γένωνται, ζημίαν ὑπομένειν τοῦ ἰδίου πράγματος, ἤγουν ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου δικαίου. τοῦτο δὲ ἔσται καὶ εἰς τοὺς μετὰ προκατάρξιν μὴ ἀναμείναντας τὴν ἐπισκοπικὴν δικαίωσιν, ἀλλὰ αὐθεντικῶς ἐπιλαβομένους τῆς ἐνορίας. καὶ μή τις, φησίν, ἑαυτὸν κολακεύσῃ, ἀντὶ τοῦ ἀπατήσῃ, ὅτι ἐκ τοῦ πρωτεύοντος ἤτοι τοῦ μητροπολίτου
D γράμματα ἔλαβεν ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὴν τοῦ τόπου κατάσχεσιν. Εἴτε γὰρ ἔχει γράμματα εἴτε οὐκ ἔχει, εἰ μὴ τοῦ κατέχοντος τὸν λαὸν τὸν ἐκνικώμενον λάβῃ γράμματα, δι' ὧν φανήσεται κατὰ γνώμην ἐκείνου εἰρηνικῶς κατασχὼν τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ ἐνορίαν, ἐκπεσεῖται τοῦ δικαίου αὐτοῦ. ἐὰν δὲ καὶ ἐναγόμενος ἀντεισαγάγῃ, τουτέστιν ἀνταιτιάσηται, τὸν ἐνάγοντα, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις περατωθῇ κρινόντων ἐπισκόπων. οἱ δὲ κρίνοντες, ἢ παρὰ τοῦ πρωτεύοντος δοθήσονται, ἢ κατὰ συναίρεσιν τῶν ἀντιδίκων ἐπιλεγήσονται. ἐρωτήσει δέ τις ὡς διαφόρων κανόνων

διαζομένων καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐν ἀλλοτρίαις A ἐνορίαις ἐπισκοπικόν τι ἐνεργοῦντας παρὰ γνώμην τῶν κατεχόντων αὐτάς, πῶς οὐ παρὼν κανὼν ἐπὶ μόνῃ ἐκπτώσει τοῦ προσόντος ἴσως δικαίου αὐτοῦ κατακρίνει τὸν τὴν ἔφοδον ποιήσαντα; Λύσις. ἐνταῦθα ὑπόθου δίκαιον ἔχειν ἐνορίας τὸν αὐτογνωμήσαντα ἐπίσκοπον, καὶ διὰ τοῦτο καθαιρέσει μὲν οὐχ ὑπόκειται, ἐκπίπτει δὲ τοῦ οἰκείου δικαίου. Εἰ γὰρ φανῇ μετὰ ἀληθείας εἶναι ἀλλοτρίαν τὴν τοιαύτην ἐνορίαν, ἐξ ὀχλήσεως τοῦ παθόντος τὴν ἔφοδον ἐπισκόπου, καὶ καθαιρεθήσεται ὁ ἀτακτήσας. ἔτι ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ πε- B ποιηκότος τὴν ἔφοδον ἐπισκόπου οὕτως ἐκπεσόντος τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἐνδυνάμως ὡς ἐπὶ οἰκείᾳ ἐνορίᾳ ἐπισκοπεύσει ὁ κατέχων αὐτήν, ἢ τιμωρηθήσεται ὡς ἐν εἰδήσει ἀλλοτρίαν ἐνορίαν κατέχων καὶ ἱερουργῶν ἐν αὐτῇ; Λύσις. νόμος ἐστὶ λέγων, κελευόντων ἀρχόντων, δικαίως νεμόμεθα. καὶ ἐπεὶ ὁ παθὼν τὴν ἔφοδον ἐπίσκοπος ἀπὸ τοῦ κανόνος δεδικαίωται, ὡς τοῦ ἀτακτήσαντος λογισθέντος μηδέποτε ἔχειν δίκαιον εἰς τὴν ἐνορίαν, ἀπροκριματίστως ἐνεργήσει ἐπισκοπικὰ δίκαια εἰς ἣν κατέχει ἐνορίαν κἂν ἦν ποτε ἀλλοτρία. τί δέ, ἡ ἀταξία καὶ ἔφοδος τοῦ κατακριθέντος ἐπισκόπου C λυμανθήσεται τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀποκλεισθήσεται ὁ μετὰ τοῦτον χειροτονηθησόμενος ἐπίσκοπος ἀνακαλεῖσθαι τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἢ οὔ; Λύσις. καὶ ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ὧν ἁμαρτάνει ὁ ἐπίσκοπος· καὶ διὰ τοῦτο ἐνδυνάμως ἵνα ἀνακαλέσηται τὴν ἐνορίαν ὁ διαδεξάμενος τὸν ποιήσαντα τὴν ἔφοδον, κἂν καὶ πολὺς παρέλθῃ καιρός. ἐλαλήθη δὲ τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ. τινὸς γὰρ ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Βρύσεως δικαζομένου μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς D μικρᾶς Βρύσεως καὶ προσκομίσαντος διαλυτήριον ἔγγραφον τοῦ προτελευτήσαντος ἀρχιεπισκόπου χάριν, τοῦ μὴ ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἐνορίαν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἡ σύνοδος ἀπεφήνατο μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐξ ὧν ὁ ταύτης πρόεδρος ἔπραξε παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν καὶ τῆς μεγάλης συνόδου. γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται κρίσεις συνοδικαί.

definiant eos deponendos, qui in alienis diœcesibus episcopale quid exercēt, quomodo præsens canon, sola iuris quod fortè habet priuatione cum condemnat qui inuaserit? Solutio. Suppone episcopum, qui sibi ius dixit, ius habere diœcesis: & propterea depositioni quidem non subiicitur, sed proprio iure excidit. Si enim re vera apparuerit alienam esse diœcesin, ex vexatione episcopi, qui violentam inuasionem passus est, deponetur qui se insolenter & superbè gessit. Præterea interrogauerit quispiam: Cùm is qui inuasit episcopus, iure suo ita exciderit, qui eam detinet, ritè tanquam in propria diœcesi episcopatum geret, an punietur, vt qui in conscientia alienā diœcesin detinet, & in ea sacra celebrat? Solutio. Lex est quæ dicit, iubente magistratu iustè possidemus: & quia episcopus, qui vim passus est, à canone ius accepit, vtpote cùm is qui se insolenter & immoderatè gessit, nullum ius in diœcesi habuisse reputatus sit, absque vllo præiudicio iura episcopalia exercebit in prouincia quam detinet, & si aliquando erat aliena. Quid verò, vis & insolentia condemnati episcopi ecclesiæ iura detrimento afficiet? & excludetur qui post eum ordinandus est episcopus, quominus possit reuocare iura ecclesiæ suæ, an non? Solutio. Mihi videtur non lædi ecclesiam, propterea quòd peccet episcopus, & propterea ritè parochiam reuocabit successor eius qui inuasit, etiamsi multum tempus præterierit. Tale quid autem dictum est in tempore patriarchæ sanctissimi domini Lucæ. Cùm enim quidam episcopus magnæ Brysis litigaret cum archiepiscopo paruæ Brysis, & protulisset scriptam transactionēm antistitis & archiepiscopi, de non reuocanda ab ipso parochia, quæ ab episcopo detinebatur, pronunciauit synodus facto prædecessoris non lædi archiepiscopatum præter sententiam suorum clericorum & magnæ synodi. Fuerunt & multa huiusmodi alia synodalia iudicia.

τῷ λαῷ, ὡς τυχὸν τῶν ἐν ἐκείνῃ ὄντων αἱρετικῶν θελησάντων χωρίς τινος ἐλέγχου ἐπιστραφῆναι, καὶ ἀξιωσάντων σεσιγημένως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας παραδέξασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελῆσαι τῆς διδασκαλίας, ἵνα μὴ καταχρώμενος ταύτῃ τοὺς αἱρετικοὺς ἐπιπλέον εἰς κακίαν προξενήσῃ διὰ τοὺς ἐλέγχους ὑβριζοπαθοῦντας· καὶ τοῦτο αὐτὸ διαγνωσθῇ παρὰ τῶν ἐπισκόπων· ἀντιστραφήσεται ἡ ἐνορία πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον. ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν εἰπεῖν τινας, τίνες δικάσαι ὀφείλουσι τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν; ὥρισαν οἱ πατέρες ἐκείνους δίδοσθαι δικαστὰς ἐπισκόπους παρὰ τοῦ πρωτεύοντος τῆς ἐπαρχίας ἤγουν τοῦ μητροπολίτου, οὓς ἂν αὐτὸς ὁρίσῃ, ἅτε καὶ τοῦ τόπου ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν τούτου διακειμένου. ἐὰν δὲ οἱ περὶ τῆς ἐνορίας δικαζόμενοι ἐπιλέξωνται δικαστὰς ἐκ γειτόνων ἐπισκόπους, μὴ πολλοὺς ἐπιλεγέσθωσαν, ἀλλ' ἢ ἕνα ἢ τρεῖς. Εἰ μὲν γὰρ εἷς ἐπιλεγῇ, τῇ ψήφῳ ἐκείνου ἕψονται. αἱρετὸς γὰρ ὢν δικαστὴς ἐκκλήτῳ οὐχ ὑποπεσεῖται. Εἰ δὲ τρεῖς εἰσιν, ἢ σύμψηφοι ἔσονται, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡ ψῆφος αὐτῶν κρατήσει, ἢ μερισθήσονται, καὶ κρατήσει λοιπὸν ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος. Καὶ οὗτος μὲν ὁ κανὼν, οὕτω κολάζει τοὺς μὴ διδάσκοντας τοὺς ὑπ' αὐτοὺς λαούς. ὁ δὲ νη'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, φησὶν οὕτω ῥητῶς, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω. ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω. καὶ δοκεῖ μοι μᾶλλον ὀφείλειν κρατεῖν τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος. ἄδικον γάρ ἐστι διὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ ἐπισκόπου στερηθῆναι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀνηκούσης ταύτῃ ἐνορίας. πλὴν καὶ τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος γενήσονται μετὰ τὸ παραγγελθῆναι τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. τὰ δὲ τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενα χάριν οἰκονομίας ἐκλάβου καὶ εἰς ἑτέρας εὐλόγους αἰτίας. οὐ γὰρ ἀμελὴς λογισθήσεται ὁ ἐπίσκοπος νοσῶν, ἢ ἐκκλησιαστικαῖς μείζοσιν ἐνασχολούμενος ὑποθέσεσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἑκατοστὸν τρίτον κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, ἀκοινωνησίᾳ καταδικάζοντα τὸν τοιοῦτον ἀμελῆ ἐπίσκοπον ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι.

Κανὼν ρκγ'.

Ὅτι οὐκ ὀφείλει τῶν ἐπιλεγομένων δικαστῶν ἡ γνώμη ἐξουθενεῖσθαι. Ἀπὸ δὲ τῶν δικαστῶν

A vtpote quòd hæretici qui in eo fortè sunt, velint sine vlla reprehensione conuerti, & æquum censeant vt veritatis rationem tacitè suscipiant, & propterea docere negligit: ne ea vtens hæreticos magis ad improbitatem incitet, vt qui reprehendi ægre ferant: & hoc ipsum ab episcopo verum cognitum fuerit: ad eundem episcopum parochia reuertetur. Quia autem consentaneum erat dicere aliquos, quinam hanc causam iudicabunt? statuerunt patres eos episcopos dari iudices à primate B prouinciæ, seu metropolitano, quos ipsi visum fuerit, vtpote cùm is locus situs sit in eius prouincia: sin autem qui de diœcesi seu parochia contendunt, ex vicinis episcopis iudices elegerint, non multos eligant, sed vnum, vel tres. Si vnus enim electus fuerit, illius sententiam sequentur. Cùm sit enim electus iudex, in eum non cadit appellatio. Sin autem sunt tres, vel erunt concordes, & eorum sententia necessariò valebit: vel dissentient, & plurium valebit sententia. C Atque hic quidem canon sic eos punit qui non docent sibi subiectos populos. Lviij. autem canon sanctorum Apostolorum expressè dicit, Episcopus, vel presbyter, qui clerum vel populum negligit, & eos pietatem non docet, segregetur: in socordia autem permanens, deponatur. Et mihi magis videtur seruandus canon Apostolicus. Iniquum enim est, propter episcopi negligentiam, episcopatum ad se pertinente parochia regionéve priuari. Sed id quod in Apostolico canone dicitur, fiet postquam episcopo denunciatum fuerit, D vt vult hic præsens canon. Quæ autem in præsenti canone continentur pro dispensatione, in aliis quoque causis accipe. Non enim negligens reputabitur episcopus qui ægrotat, vel qui in maioribus causis ecclesiasticis versatur. Lege & cxxiiij. can. præsentis synodi, qui condemnat negligentem episcopum consequenter dicto canoni Apostolico.

CANON CXXIII.

Quòd electorum iudicum non debet sententia nihili pendi. A iudicibus autem

qui communi consensu electi sunt, non licere appellare. Quicunque autem ostensus fuerit propter peruicaciam nolle iudicibus parere, hoc sciens primæ cathedræ episcopus, dabit literas, vt nullus ei episcopus communicet, donec paruerit.

SCHOL. BALS. Clarus est canon. Statuit enim neminem appellare debere aduersus sententiam episcoporum qui ex partium electione iudicant: eum autem qui hoc fecerit, excommunicatione condemnari à primate seu metropolitano. Hæc cùm à canone decernantur, dixerunt quidem nonnulli hoc fieri consequenter xix. capiti ij. tit. lx. libri, quod dicit, Electitius iudex, quod sibi videtur, decernit, nec prætor vllam de eius sententia curam gerit. Mihi autem videtur non de eiusmodi electitiis loqui canon: pœnę enim datio eos iudices constituit, cùm sint priuati: sed de episcopis, qui habent iurisdictionem. Esse autem hoc ecclesiasticarum causarum, earúmque solarum proprium, sicut & multa alia. Leges enim ciuiles ab omni iudice appellare permittunt, etiamsi quis ex partium electione constitutus fuerit.

CANON CXXIIII.

Vt episcopus, qui propriam diœcesin contemnit, priuetur communione. Si in matricibus seu in cathedris fuerit episcopus negligens aduersus hæreticos, admoneatur à vicinis industriis episcopis: & ei propria ostendatur negligentia, ad hoc ne excusationem habeat. Si autem à quo die commonitus fuerit, intra sex menses in eadem prouincia degens, non eorum qui debent ad catholicam vnionem conuerti, curam gesserit, cum eo non communicetur, donec id impleuerit. Si autem executor in iis locis non adfuerit, episcopo ne adscribatur.

SCHOL. BALS. In cxxj. canone satis scripsimus de episcopis, qui nullam curam gerunt docendorum suorum populorum: de quibus præsens quoque canon dicit, adiiciens consequenter

A τῶν κατὰ κοινὴν συναίνεσιν ἐπιλεχθέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλέσασθαι. ὅστις δὲ δήποτε ἀποδειχθείη διὰ μονοτονίας μὴ θέλειν τοῖς δικασταῖς πειθαρχῆσαι, τοῦτο γινώσκων ὁ τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος δώσει γράμματα, ὥστε μηδένα τῶν ἐπισκόπων αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως οὗ πειθαρχήσῃ.

Ἑρμηνεία.

Σαφὴς ὁ κανών· διορίζεται γὰρ μὴ ἐκκαλέσασθαί τινα κατὰ τῆς ψήφου τῶν ἐξ ἐπιλογῆς τῶν μερῶν δικαζόντων ἐπισκόπων. τὸν δὲ τοῦτο ποιήσαντα, ἀκοινωνησίᾳ κατακρίνεσθαι παρὰ τοῦ πρωτεύοντος ἤγουν τοῦ μητροπολίτου. Ταῦτα B τοῦ κανόνος διοριζομένου, τινὲς μὲν εἶπον τοῦτο γίνεσθαι ἀκολούθως τῷ ιθʹ. κεφ. τοῦ βʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, τῷ λέγοντι, ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψῆφον ὁ πραίτωρ. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μὴ περὶ τοιούτων αἱρετῶν διδάσκειν τὸν κανόνα τούτοις. τούτους γὰρ δόσις προστίμου καθίστησι δικαστὰς ἰδιώτας ὄντας, ἀλλὰ περὶ ἐπισκόπων ἐχόντων δικαιοδοσίαν. εἶναι δὲ ἰδικὸν τοῦτο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ μόνας, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλά. οἱ γὰρ πολιτικοὶ νόμοι κατὰ παντὸς C δικαστοῦ ἐκκαλέσασθαι ἐκχωροῦσι, κἂν ἐξ ἐπιλογῆς τῶν μερῶν κατέστη τις δικαστής.

Κανὼν ρκδʹ.

Ὥστε τὸν καταφρονοῦντα τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐπίσκοπον, στερεῖσθαι τῆς κοινωνίας. Ἐὰν ἐν ταῖς ματρικίοις, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις ἐπίσκοπος ἀμελὴς γένηται κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ὑπομνησθείη ἀπὸ τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, καὶ ὑποδειχθείη αὐτῷ ἡ ἰδία περιφρόνησις πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀπολογίαν. ἐὰν δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῇ, ἐντὸς μηνῶν ἓξ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ διάγων, μὴ τῶν ὀφειλόντων D πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιστραφῆναι, τὴν φροντίδα ποιήσηται· τῷ τοιούτῳ μὴ συγκοινωνηθῇ, ἕως οὗ τοῦτο πληρώσῃ· εἰ δὲ ὁ ἐπεξεργαστὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένηται, τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ρκαʹ. κανόνι ἀρκούντως ἐγράψαμεν περὶ τῶν ἀμελούντων ἐπισκόπων τῆς διδασκαλίας τῶν ὑπ' αὐτοὺς λαῶν. περὶ ὧν καὶ ὁ παρὼν κανὼν φησὶ προστιθέμενος ἀκολούθως τό

ἀποστολικῷ κανόνι, ἀφορισμῷ ἀκοινωνησίας καθυποβάλλεσθαι τοὺς μετὰ παραγγελίαν ἀμελοῦντας τοῦ διδάσκειν τοὺς ἐν τοῖς ματρικίοις ἤγουν τοῖς δικαίοις τῶν καθεδρῶν ἤτοι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ὄντας αἱρετικούς. Εἰ δέ φησιν ὁ ἐπεξεργαστὴς ἐπιτραπεὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τόπον ἀφικέσθαι καὶ μετακαλέσασθαι τοὺς αἱρετικούς, οὐ ποιήσει τοῦτο, ἀκαταιτίατος ἔσται ὁ ἐπίσκοπος. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο αἰτία εὔλογος ὁποία ἡ τῆς νόσου καὶ αἱ λοιπαί. ἐπεξεργαστὴς δέ ἐστιν, ἢ ὁ ἐγχώριος ἔξαρχος ὁ ταῦτα οἰκονομῶν, ἢ ὁ ἄρχων τῆς χώρας, ὁ πρὸς ἀνάγκης ἔχων βοηθεῖν τῷ ἐπισκόπῳ ἐν τοιούτοις, καὶ μᾶλλον ἢ ὁ ἐγχώριος ἔκδικος ὁ δηλούμενος ἐν τῷ ϟζʹ. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου.

A canoni Apoſtolico, excommunicationi ſubiici eos, qui poſt denunciationem illos docere contemnunt, qui in matricibus ſeu in eorum ſunt cathedris ſeu eccleſiis, hæreticos. Si autem executor, inquit, ab epiſcopo admonitus vt ad locum accederet, & hæreticos vocaret, hoc non fecerit, culpæ non erit affinis epiſcopus, eſt enim hoc quoque cauſa probabilis, ſicut morbi, & cæteræ. Eſt autem executor regionis exarchus, qui ea adminiſtrat, vel magiſtratus regionis, qui in rebus eiuſmodi neceſſe habet epiſcopo opem ferre, & B magis quàm defenſor regionis, de quo agitur in nonageſimo ſeptimo canone præſentis ſynodi.

Κανὼν ρκεʹ.

Περὶ τῶν τοὺς Δονατιστὰς κοινωνῆσαι ψευδομένων ἐπισκόπων. Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῇ τὸν τοιοῦτον ψευσάμενον περὶ τῆς ἐκείνων κοινωνίας, ἐν τῷ λέγειν, αὐτοὺς κεκοινωνηκέναι, οὓς δείκνυται, συνειδήσει αὐτοῦ μὴ κοινωνῆσαι· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἔτι μὴν ἀπολέσει.

Canon CXXV.

De epiſcopis qui mentiuntur Donatiſtas communicaſſe. Sin autem oſtenſum fuerit eum mentitum de illorum communione, dum dicit, eos communicaſſe, quos oſtenditur eo ſciente non communicaſſe, epiſcopatum quoque perdat.

Ἑρμηνεία.

Διορισάμενοι οἱ πατέρες ὅπως ὀφείλουσι κολάζεσθαι οἱ ἀμελοῦντες τοῦ ἐπιστρέφειν διὰ διδασκαλίας τοὺς ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτῶν ὄντας αἱρετικούς, καὶ προσθέμενοι συγγινώσκεσθαι τοὺς εὐλόγως πρὸς τοῦτο ἐμποδισθέντας· νῦν ἐπάγουσιν ὡς ἐάν τινες ἐξ αὐτῶν εἴπωσιν ὁμιλῆσαι διδασκαλικῶς τοῖς οὖσιν ἐν τῇ τούτων ἐνορίᾳ αἱρετικοῖς, καὶ ἀποδειχθῶσι ψευδόμενοι, οὐ μόνον ἀφορισμῷ ἀλλὰ καὶ καθαιρέσει καθυποβληθήσονται διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν ἀμέλειαν καὶ τὸν δόλον.

C SCHOL. BALS. Cùm definiiſſent patres, quomodo ſint puniendi ij qui negligunt per doctrinam conuertere hæreticos qui ſunt in eorum diœceſi, & adieciſſent, iis ignoſcendum qui impediti fuerunt, nunc inferunt, quòd ſi qui ex eis dixerint, ſe cum hæreticis qui ſunt in ſua regione, docendi gratia communicaſſe, & oſtenſum fuerit eos mentiri, nõ ſolùm ſegregationi, ſed etiam depoſitioni ſubiicientur, propter ſummã D eorum negligentiam, & fraudem.

Κανὼν ρκϛʹ.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν, ἵνα μὴ ἐκκαλῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοί, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν περὶ τῆς ψήφου τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους μέμφωνται, οἱ γειτνιῶντες ἐπίσκοποι τούτων ἀκροάσωνται, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων περατώσωσιν οἱ παρ' αὐτῶν κατὰ συναίνεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι· ἐὰν δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν.

Canon CXXVI.

De presbyteris & clericis, ne vocentur niſi ad ſynodos Africæ. Similiter placuit, vt presbyteri, diaconi, & reliqui inferiores clerici, ſi in iis quas habent cauſis, de propriorum epiſcoporum ſententia querantur, vicini epiſcopi eos audiant, & quæ inter eos intercedunt, terminent ij qui ab ipſis ex propriorum epiſcoporum conſenſu aſſumuntur. Sin autem etiam ab eis appellare voluerint, ne appellẽt, niſi ad ſynodos Africæ, vel ad ſuarum prouinciarum primates. 2.q.6 Placuit vt presbyteri.

Qui autem ad transmarina loca appellare voluerit, à nullo in Africa ad communionem admittatur.

SCHOL. BALS. Dicunt patres, quòd si quiuis clericus à proprio episcopo condemnatus fuerit, & grauetur, non debet ad alterius prouinciæ synodum, quæ est longiùs, appellare, sed ad vicinorum episcoporum audientiam prouocare: etiam cum consensu eius qui condemnauit episcopi, scilicet sui. Sin autem eorum quoque ad quos appellauit, sententia ei displiceat, non debet ad transmarinas synodos appellare, quę Romæ scilicet fiunt, sed ad propinquiores, nempe ad synodos Africæ, vel ad prouinciarum metropolitanos, eorum qui primùm iudicarunt episcoporum. Si quis autem præter hæc fecerit, excommunicationis segregatione condemnabitur. Nota ergo ex hoc præsenti canone, quòd consequenter legi ciuili, patres quoque concesserunt bis appellare eos qui condemnantur. Nota præterea, quòd tempore præsentis synodi non habebant metropolitani tale ius in suos episcopos quale nunc habent: poterant enim clerici ab episcopis condemnati vicinorum episcoporum audientiam appellare. Quod nunc non admittetur: propterea quòd in quarta synodo prouinciarum metropolibus prouisum sit. Cùm autem lex dicat eos lædi, qui ad incompetentem iudicem appellauerint, præsens canon damnum ad excommunicationem extendit.

CANON CXXVII.

De paruis adhuc virginibus velandis.

Similiter placuit vt quisquis episcopus, propter necessitatem virginalis pudicitiæ in periculum adductæ, quando vel potens amator, vel raptor aliquis suspectus fuerit, vel ipsa etiam propter mortiferum aliquod periculum compuncta fuerit, adhortantibus vel eius parentibus, vel iis qui eius curam gerunt, vt non sine habitu consummetur, velauit, vel velauerit virginem intra vicesimum quintum annum, nihil eum lædet de eo annorum numero constituta synodus.

A πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης ὁ βουλόμενος ἐκκαλέσασθαι, ἀπὸ μηδενὸς ἐν Ἀφρικῇ δεχθείη εἰς κοινωνίαν.

Ἑρμηνεία.

Φασὶν οἱ πατέρες ὅτι ἐὰν οἱοσδήτις κληρικὸς καταδικασθῇ παρὰ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου καὶ βαρύνηται, οὐκ ὀφείλει πρὸς συνόδους ἑτέρας ἐπαρχίας πορρωτέρω οὔσας ἐκκαλέσασθαι· ἀλλὰ ἀνακαλέσασθαι τὴν τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἀκρόασιν μετὰ καὶ συναινέσεως τοῦ καταδικάσαντος αὐτὸν οἰκείου ἐπισκόπου. ἐὰν δὲ καὶ ἐπὶ B τῇ τῶν τοιούτων ἐκκλητόρων ἀποφάσει ἀπαρέσκηται, οὐκ ὀφείλει πρὸς τὰς πέραν τῆς θαλάσσης συνόδους ἐκκαλέσασθαι, τὰς ἐν Ῥώμῃ δηλαδή, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐγγυτέρω οὔσας, ἤγουν ἢ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τοὺς μητροπολίτας τῶν ἐπαρχιῶν τῶν πρώτως κρινάντων ἐπισκόπων. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα τις ποιήσει, ἀφορισμῷ ἀκοινωνησίας κατακριθήσεται. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ἀκολούθως τῷ πολιτικῷ νόμῳ καὶ οἱ πατέρες ἐξεχώρησαν δὶς ἐκκαλέσασθαι τοὺς καταδικαζομένους. ἔτι σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς C παρούσης συνόδου, οὐκ εἶχον οἱ μητροπολῖται τοιαῦτα δίκαια κατὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν, οἷα ἔχουσι σήμερον. ἠδύναντο γὰρ οἱ παρὰ ἐπισκόπων καταδικαζόμενοι κληρικοί, τὴν τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων ἀνακαλέσασθαι ἀκρόασιν, ὅπερ ἀρτίως οὐ παραδεχθήσεται διὰ τὴν γενομένην οἰκονομίαν εἰς τὰς τῶν ἐπαρχιῶν μητροπόλεις κατὰ τὴν δ'. σύνοδον. τοῦ δὲ νόμου λέγοντος βλάπτεσθαι τοὺς ἐκκαλεσαμένους εἰς ἀπρόσφορον δικαστήν, ὁ παρὼν κανὼν τὴν εἰς ἀκοινωνησίαν ἐξελάβετο.

Κανὼν ρκζ'.

D Περὶ παρθένων μικρῶν, ἔτι μὴν καλυπτέων.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε τῶν ἐπισκόπων διὰ ἀνάγκην τῆς παρθενικῆς σωφροσύνης κινδυνευούσης, ὅτι ἢ ἐραστὴς δυνατὸς, ἢ ἅρπαξ τὶς ἐστὶν ἐν ὑποψίᾳ, ἢ ἔτι μὴν ὑπό τινος θανατηφόρου κινδύνου αὐτὴ ἐστὶ νυχθεῖσα, παρακαλούντων ἢ τῶν γονέων αὐτῆς, ἢ ὧν τῇ φροντίδι ἀνάκειται, διὰ τὸ μὴ χωρὶς τοῦ σχήματος τελειωθῆναι, καλύψῃ παρθένον ἢ ἐκάλυψεν ἐντὸς κείρας ἐνιαυτῶν εἰκοσιπέντε, μηδὲν τὶ τοιοῦτο βλάψει, περὶ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνιαυτῶν καταστᾶσα σύνοδος.

Ἑρμηνεία

Ἑρμηνεία.

Καθιεροῦσθαι μὲν παρθένους διαλαμβάνει ὁ ἕκτος κανὼν τῆς παρούσης συνόδου καὶ ὁ μδʹ. ὥστε ἐν τῇ ἁρμοδίῳ ἡλικίᾳ καὶ διακονίσσας καθίστασθαι αὐτάς. μετασχηματίζεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μανθάνομεν μετὰ τὸν κεʹ. ἐνιαυτόν. Φασὶ γὰρ οἱ πατέρες ἵνα ἐὰν ἐπίσκοπος ἢ ἐκάλυψε, τουτέστι μετεσχημάτισε, παρθένον ἀνατεθεῖσαν θεῷ, ἢ καλύψει πρὸ τῆς καιρίας, ἤγουν πρὸ τῆς ἡλικίας τῶν κεʹ· ἐνιαυτῶν. (τυχὸν γὰρ ἐπεβουλεύσατο τῇ σωφροσύνῃ ταύτης ἐραστὴς δυνατὸς, ἢ ὑποπτεύετο ἁρπαγῆναι παρά τινος ἐρωτομανοῦντος· ἢ ὑπὸ θανατηφόρου νόσου καταχεθεῖσα ἤλπιζεν καταλῦσαι τὸν βίον· καὶ ἵνα μὴ ἀτελείωτος διαμείνῃ, παράκλησις γέγονε παρὰ τῶν γονέων αὐτῆς ἢ τῶν ἄλλως τὰ κατ' αὐτὴν οἰκονομούντων, μὴ στερηθῆναι ταύτην τοῦ ἁγίου σχήματος· καὶ διὰ τὰς τοιαύτας εὐλόγους αἰτίας καὶ πρὸ τοῦ ὁμολογουμένου καιροῦ μετεσχημάτισε ταύτην) κατὰ μηδὲν προκριματισθῇ παρὰ τῇ ὀφειλούσῃ τηρῆσαι συνόδῳ τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ὡς τάχα πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν κεʹ. ἐνιαυτῶν μετασχηματίσας τὴν κόρην, καὶ παραβάτης τῶν κανόνων λογιζόμενος. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν μʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου· καὶ κατ' ἐκεῖνον λέγε μετασχηματίζεσθαι τοὺς προσερχομένους τῷ θεῷ κἂν ἄνδρες ὦσι κἂν γυναῖκες, ἤγουν μετὰ τὸν δεκαετῆ χρόνον. μεταγενεστέρα γάρ ἐστι τῆς τε παρούσης συνόδου καὶ τῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Εἰ δὲ θέλεις κρατεῖν τὸν παρόντα κανόνα εἰς τὸ μὴ προκριματίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους διὰ εὐλόγους αἰτίας μετασχηματίζοντας τινὰς, καὶ πρὸ τοῦ δεκαετοῦς χρόνου, ὁ κωλύσων οὐδείς. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, οὐκ ἔφεσται τινὶ μετασχηματίζειν ἀνθρώπους χωρὶς προτροπῆς ἐπισκοπικῆς.

A SCHOL. BALS. Consecrari quidem virgines tractat vj. canon præsentis synodi, & xliiij. vt in conuenienti ætate ipsæ etiam diaconissæ constituantur: habitum autem sumere à præsenti canone accipimus post xxv. annũ. Dicunt enim patres, vt si episcopus vel velauit, hoc est induit virginem Deo consecratam, vel velabit, ante ætatem xxv. annorũ. (Fortè enim eius pudicitiæ insidiabatur potens aliquis, vel periculum erat ne raperetur ab aliquo qui vesano eius amore captus erat: vel mortifero B morbo correpta ne è vita migraret, timebatur, &, ne non perfecta remaneret, adhortati sunt parẽtes, vel qui alioqui eius curã gerebãt, ne ea sancti habitu priuaretur: Et propter eiusmodi iustas causas eam ante iustũ tempus induit) nulla in re præiudicio afficiatur apud synodum quæ huiusmodi causas debet obseruare, tanquam qui fortè ante xxv. annos completos virginem induerit, & canonum transgressor reputetur. Et in his quidem consistit canon. Tu autem lege xl. canonem syn. in Trul- C lo: & dic secundùm illum, eos qui ad Deum accedunt, transformari habitúmque mutare, siue sint viri, siue mulieres, scilicet post decennium. Est enim ea synodus præsenti posterior, & sancti etiam Basilij canonibus. Si autem velis præsentem canonem valere, vt non præiudicio afficiantur episcopi, qui propter iustam causam aliquos etiam ante decennium vestiunt, nemo est qui prohibeat. Nota autem, quòd etiam ex hoc præsenti canone non permittitur alicui homines monastico vesti- D tu induere sine episcopali permissione.

Κανὼν ρκηʹ.

Διὰ τὸ, μὴ τοὺς ἐπισκόπους ἐπιπολὺ ἐν τῇ συνόδῳ κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ἐπιλέξωνται δικαστάς. Ὁμοίως ἤρεσεν πάσῃ τῇ συνόδῳ, διὰ τὸ μὴ ἐπιπολὺ τοὺς πρὸς τὴν σύνοδον συναχθέντας ἐπισκόπους σύμπαντας κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ἐπιλεγῆναι δικαστάς. Καὶ ἐπελέγησαν ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, Βικέντιος, Φουρτουνατιανὸς καὶ Κλάρος.

CANON CXXVIII.

Vt ne episcopi diu in synodo detineantur, ex vnaquaq; prouincia tres iudices eligantur. Similiter placuit vniuersæ synodo, ne episcopi ad synodum collecti vniuersi detineantur, ex vnaquaque prouincia tres eligẽ iudices. Et electi sunt ex Carthaginensi ecclesia, Vincentius, Fortunatus, & Clarus.

Ex Numidica prouincia Alypius, Augustinus, & Restitutus. Ex Byzacena prouincia, cum sancto sene Donatiano primate, Cresconius, Iucūdus, & Aemylianus. Ex Mauritania Sitifensi, Siderianus, Asiaticus, & Donatus. Ex Tripolitana prouincia, Plautius, qui erat ex more in legationem missus. Qui omnes cum sanctissimo sene Aurelio omnia considerabunt. A quo petiuit vniuersa synodus, vt omnibus actis, quæ iam perfecta erant, siue epistolis, ipse subscriberet, & subscripsit. Aurelius episcopus Carthaginensis ecclesiæ, præsenti decreto consensi, & lecto subscripsi.

Rursus in prima synodo aderat Romanæ ecclesiæ legatio. Post cōsulatum clarissimorū impp. Honorij x. & Theodosij viij. August. Carthagine in secreto Restitutæ ecclesiæ, cùm Aurelius episcopus simul cū Faustino Piceni Potentianæ ecclesiæ, Italorū prouinciæ, legato Romanæ ecclesiæ, Vincētio Colusitano, Fortunatiano Neapolitano, Mariano Vripāzittensi, Adeodato Simedecita, Pētadio Carpitano, Rufiano Muzuensiano, Prætextato Sicilibensite, Quodvultdeo Verensi, Candido Abbiritano, Gallonio Vticensi, legatis procōsularis regionis, Alypio Thagamensino, Augustino Hipporegitano, Posidio Calamerseno, legatis Numidicæ prouinciæ, Maximiano Accrogensi, Iucūdo Suphetulentiano, Maximiano ex eodē; & Hilariano, ex Orreocelsis, legatis Byzacenæ prouinciæ: Nouato Sitifensi & Leone Optēsiano legatis, Mauritanorum prouinciæ Sitifensis, Nincello Rusurpensi, Laurentio Icositano & Numelliano Rufugoniensi, legatis Cæsariensis Mauritanorum prouinciæ, ex vniuersa synodo electis iudicibus, adsistentibus diaconis, præsideret: & nonnullis peractis, multi episcopi ad reliqua peragēda rē extrahi ægre ferrent, & sufferre non possēt, eo quòd ad proprias ecclesias festinarent, placuit vniuersæ synodo, vt ex omnibus eligerentur ex vnaquaque prouincia, qui sedere deberent reliquorum finiēdorum gratia: & factum est vt ij adessent, quorum subscriptiones eos adfuisse testificantur.

A ἐκ τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, καὶ Ῥεστιτοῦτος· ἐκ τῆς Βυζακηνῆς ἐπαρχίας, μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου γέροντος Δονατιανοῦ τοῦ πρωτεύοντος, Κρεσκώνιος, Ἰουκοῦνδος, καὶ Αἰμιλιανός· ἐκ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης, Σεβηριανός, Ἀσιατικός, καὶ Δονάτος· ἐκ τῆς Τριπολιτανῆς ἐπαρχίας, Πλαύτιος, ὁ κατὰ τὸ ἔθος εἰς τοποτηρησίαν πεμφθείς· οἵτινες πάντες μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου γέροντος Αὐρηλίου σύμπαντα σκοπήσουσιν· ἀφ' οὗ ᾔτησεν σύμπασα ἡ σύνοδος, ἵνα πᾶσιν, εἴτε πεπραγμένοις τοῖς ἤδη ἐκτελεσθεῖσιν, εἴτε ἐπι- B στολαῖς αὐτὸς ὑπογράψῃ. καὶ ὑπέγραψεν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνῄνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Πάλιν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ παρῆν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἡ τοποτηρησία. Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν Αὐγούστων, τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν Ἰουνίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ῥεστιτούτης ἐκ- C κλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου, ἅμα Φαυστίνῳ Πικένου τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Βικεντίῳ Κουλουσιτανῷ, Φουρτουνατιανῷ Νεαπολίτῃ, Μαυριανῷ Οὐζιππαρενσιώτῃ, Ἀδεοδάτῳ Σιμηδικίτῃ, Πενταδίῳ Καρπιτανῷ, Ῥουφιανῷ Μουζουενσιανῷ, Πραιτεξτάτῳ Σικηλιβενσιώτῃ, Κουοδβουλτδέῳ Οὐχρενσιανῷ, Κανδίδῳ Ἀββιριτανῷ, Γαλλωνίῳ Οὐτικενσιώτῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Ἀνθυπατιανῆς χώρας· Ἀλυπίῳ Θαγαβενσινῷ, Αὐγουστίνῳ Ἱππωνρεγιανῷ, Ποσειδίῳ Καλαμηνσινῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Νου- D μιδικῆς χώρας, Μαξιμιανῷ Ἀκυρεγγυσιώτῃ, Ἰουκούνδῳ Σουφετουλενσιανῷ, Μαξιμιανῷ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἱλαριανῷ τῷ ἀπὸ Ὀρρεοκελλίων, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Βυζακηνῆς χώρας· Νοβάτῳ Σιτιφενσιώτῃ, καὶ Λέοντι Ὀπτενσιανῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Μαυριτανῶν χώρας τῆς Σιτιφένσης· Νινέλλῳ Ῥουσουρπενσιανῷ, Λαυρεντίῳ Ἰκοσιτανῷ, καὶ Νουμεριανῷ Ῥουσουγενιώτῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Καισαρειανῆς Μαυριτανῶν χώρας, ἐκ πάσης τῆς συνόδου κριταῖς ἐπιλεγεῖσιν, παρεστώτων τῶν διακόνων, προκαθίσαντος· καὶ τινῶν ἐξανυσθέντων, πολλῶν δὲ ἐπισκόπων ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ἐξανυσθησομένοις παρέλκειν ὀδυρομένων, καὶ ὑποφέρειν μὴ δυναμένων, διὰ τὸ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπείγεσθαι ἐκκλησίας, ἤρεσεν συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ὥστε ἀπὸ πάντων ἐπιλεγῆναι ἐκ μιᾶς ἑκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὀφείλοντας ἀποκαθίσαι χάριν τοῦ τὰ λοιπὰ περατῶσαι· καὶ ἐγένετο, ὥστε παρεῖναι, ὧν ὑπογραφαὶ τὴν αὐτῶν παρουσίαν μαρτυροῦνται.

Κανὼν ρκθʹ.

Ὅτι οἱ ἀπὸ κοινωνίας ὄντες, εἰς κατηγορίαν οὐκ ὀφείλουσι προσδεχθῆναι. Ἤρεσεν τοίνυν πᾶσιν, ἐπειδὴ τοῖς ἀνωτέροις τῶν συνόδων ψηφίσμασι περὶ προσώπων κληρικῶν τῶν μὴ ὀφειλόντων εἰς κατηγορίαν προσδεχθῆναι, ὡρίσθη, καὶ οὐκ ἐπεξεργάσθη, ποῖα πρόσωπα μὴ προσδεχθῶσιν, διὰ τοῦτο ὁρίζομεν τοῦτον ὀρθῶς πρὸς κατηγορίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, ὅστις μετὰ τὸ ἀπὸ κοινωνίας γενέσθαι, ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἀφορισμῷ ὑπάρχει, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκὸς ὁ κατηγορῆσαι βουλόμενος.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἕκτος κανὼν τῆς οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου πλατύτερον διαλαμβάνει, τίνες εἰσὶ παραδεκτέοι εἰς κατηγορίαν ἐπισκόπου. ὁ γὰρ παρὼν κανὼν, περὶ μόνων φησὶ τῶν ἀφορισμένων ἐνισταμένων κατηγορίαν κατά τινος. ἀνάγνωθι οὖν τὸν ῥηθέντα κανόνα.

Κανὼν ρλʹ.

Ὅτι δοῦλοι καὶ ἀπελεύθεροι καὶ πάντα τὰ ἠτιμωμένα πρόσωπα, κατηγορεῖν οὐκ ὀφείλουσιν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πάντες οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἴδιοι ἀπελεύθεροι, εἰς κατηγορίαν μὴ δεχθῶσιν καὶ πάντες, οὓς πρὸς κατηγορητέα ἐγκλήματα οἱ δημόσιοι νόμοι οὐ προσδέχονται· πάντες ἔτι μὴν οἱ τοῖς τῆς ἀτιμίας σπίλοις ἐρραντισμένοι, τουτέστιν μῖμοι, καὶ ὅσα τῇ αἰσχρότητι ὑποβέβληνται πρόσωπα. αἱρετικοὶ ἔτι μὴν εἴτε Ἕλληνες εἴτε Ἰουδαῖοι· πλὴν ὅμως πᾶσιν οἷς ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀρνεῖται, ἐν ταῖς ἰδίαις αἰτίαις, τὴν τοῦ κατηγορεῖν ἄδειαν μὴ ὀφείλειν ἀρνεῖσθαι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ϛʹ. κανόνι τῆς προτέρας συνόδου γεγραμμένων σαφηνίζεται· διαλαμβάνει γὰρ μὴ δύνασθαι δούλους καὶ ἀτίμους καὶ αἱρετικοὺς, καὶ πάντας ἁπλῶς οὓς καὶ οἱ νόμοι κωλύουσιν, ἐγκληματικὰ δικαστήρια ἐνιστᾶν, καὶ κατηγορεῖν ἱερωμένων, πλὴν φησὶν οἰκεῖον διαφέρον ἔχοντες, οὗτοι πάντες οὐ κωλυθήσονται κινεῖν ἐγκληματικὰ δικαστήρια κατὰ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν· ὥστε τὰ μὴ αὐτοῖς διαφέροντα ἐγκλήματα ἤγουν τὰ δημόσια, παρὰ παντὸς δὲ κινεῖσθαι δυνάμενα, οἱ τοιοῦτοι γυμνάζειν κεκώλυνται. καὶ σημείωσαι τοῦτο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπελευθέρων μέμνηται ὁ κανὼν, γίνωσκε ὅτι οἱ ἀπελεύθεροι, κατὰ ἄλλων μὲν, ἐγκληματικὸν δικαστήριον ἐνιστᾶν δύνανται· κατὰ δὲ τῶν ἐλευθερωσάντων αὐτοὺς τῶν καὶ λεγομένων πατρώνων, ἐνιστᾶν οὐ δύνανται.

A

Canon CXXIX.

Quòd qui communione moti sunt, admitti non debent ad accusationem. Placuit ergo omnibus: Quoniam superioribus synodorum decretis, de personis clericorum, quæ non debent ad accusationem admitti, definitum est: & non pertractatum est quanam personæ non admittantur, propterea hoc rectè statuimus vt ad accusationem non admittatur quisquis postquam communione motus fuerit, in eadem est adhuc segregatione, siue sit clericus, siue laicus, qui velit accusare.

B

Schol. Bals. Sextus canon vniuersalis sextæ synodi, fusiùs tractat quinam sint admittẽdi ad accusationem episcopi. Præsens enim canon dicit de solis segregatis accusationem aduersus aliquem instituentibus. Lege ergo dictum canonem.

Canon CXXX.

Quòd serui, & liberti, & omnes infames personæ accusare non debent. Similiter placuit, vt omnes serui, & liberti proprij ad accusationem non admittantur: & omnes quos ad accusanda crimina leges ciuiles nõ admittunt: & omnes præterea infamia labe aspersi, hoc est, mimi, & quæcunque personæ turpitudini sunt obnoxiæ. Præterea hæretici, siue Iudæi, siue Græci. Sed tamen omnibus, quibus hæc negatur accusatio, in propriis causis accusandi facultas non negetur. 4. q. 1. c. Definimus eum rite. 1. q. 6. Omnibus.

C

Schol. Bals. Hic quoque canon ab iis quæ in vj. canone secundæ synodi scripta sunt, declaratur. Tractat enim non posse seruos, & infames, & hæreticos, & omnes omnino quos leges prohibent, criminalia iudicia instituere, & sacratos accusare. Sed hi omnes, inquit, si habeant quod priuatim eorum intersit, non prohibebuntur criminale iudicium

D

mouere aduersus episcopos & clericos. Quamobrem crimina quæ ad ipsos non pertinent, seu publica, à quolibet autem moueri possunt, ij intentare prohibentur: & nota hoc. Quia autem etiam libertorum meminit canon, scias quòd liberti de his aduersus alios quidem criminalia iudicia possunt intendere: aduersus eos autem qui illos manumiserunt, patronos scilicet, non possunt.

Et lege viij. ix. x. xj. cap. xxxiiij. titu. lx. libri, & intelliges quinam ij sunt qui criminalia iudicia possunt mouere: & quomodo liberti de his aduersus proprios patronos non agunt. Dicit enim: Præter prohibitos alij possunt publica mouere. Prohibentur autem aliqui propter naturam, vel ætatem, vt mulier & impubes. Alij, vt qui in armis militant. Alij, vt magistratus. Alij, vt infames, vel turpis lucri captatores, & qui accipiunt vt vel accusent, vel non accusent. Et duo accusatores qui se aduersus alios inscripserunt. Alij propter suam conditionem: vt liberti, aduersus patronos: Alij propter calumniæ suspicionem, vt qui falsum testimonium dixerunt. Alij propter paupertatem, vt qui non habent l. librarum facultates. Hi autem proprias iniurias & cognatorum cædem persequi non vetantur. Filij autem, & liberti, à patre vel liberto possessione vi eiecti, non possunt de vi iudicium mouere: sed agunt de recuperanda possessione. Nam & filius aduersus matrem de supposito partu agit, non autem eam falsi accusat. Mimos autem illos dicit, qui personas induunt, seruorum fortè, vel mulierum: non autem omnes Thymelicos. Illi enim qui tractant instrumenta musica, bonæ sunt existimationis. Turpitudini autem sunt obnoxiæ personæ secundùm canonem, lenones, qui meretricibus præsunt, & alij eiusmodi. Infames autem sunt cum aliis & qui pugnant cum beluis, qui mercedem accipiunt, vt pugnent cum bestiis, & pro lucro vitam suam proiiciunt, non autem illi qui virtutis ostentandæ gratia concertant cum bestiis. Non enim actio, sed animi institutum punitur. Nam & ipsi reges pugnant cum bestiis.

A καὶ ἀνάγνωθι τὸ η΄. θ΄. ι΄. ια΄. κεφάλ. τοῦ λδ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου, καὶ μάθῃς τίνες εἰσὶν οἱ κωλυόμενοι κινεῖν ἐγκληματικὸν δικαστήριον· καὶ πῶς οἱ ἀπελεύθεροι περὶ τοιούτων κατὰ τῶν οἰκείων πατρώνων οὐκ ἐνάγουσι. φασὶ γάρ, χωρὶς τῶν κεκωλυμένων, οἱ ἄλλοι δύνανται κινεῖν τὰ δημόσια. κωλύονται δέ τινες διὰ φύσιν ἢ ἡλικίαν, ὡς γυνὴ καὶ ἄνηβος, καὶ ἄλλοι, ὡς ἐνόπλως στρατευόμενοι, ἄλλοι ὡς ἄρχοντες, ἄλλοι, ὡς ἄτιμοι ἢ αἰσχροκερδεῖς, καὶ λαμβάνοντες ἐπὶ τῷ κατηγορῆσαι ἢ μὴ κατηγορῆσαι. καὶ B οἱ δύο κατηγορίας καθ᾽ ἑτέρων ἐγγραψάμενοι· ἄλλοι διὰ τὴν αἵρεσιν ὡς ἀπελεύθεροι τῶν πατρώνων· ἄλλοι δι᾽ ὑποψίαν συκοφαντίας, ὡς οἱ ψευδομαρτυρήσαντες· ἄλλοι διὰ πενίαν, ὡς μὴ ἔχοντες πεντήκοντα λιτρῶν οὐσίαν. οὗτοι δὲ πάντες ἐγκλήματα ἴδια καὶ φόνον συγγενῶν ἐκδικεῖν δύνανται. παῖδες δὲ καὶ ἀπελεύθεροι βιαίως νομῆς ἐκβληθέντες παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάτρωνος, τὸ μὲν ἔγκλημα τῆς βίας οὐ δύνανται κινεῖν· εἰς δὲ τὸ ἀναλαβεῖν τὴν νομήν, κινοῦσι. καὶ ὁ υἱὸς γὰρ κατὰ C μητρὸς περὶ ὑποβολιμαίου κινεῖ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν συγκληρονόμον, οὐ μὴν τὸ περὶ πλαστογραφίας. μίμους δὲ τούτους ἐκείνους λέγει, τοὺς προσωπεῖα ὑποδυομένους, δούλων τυχὸν ἢ καὶ γυναικῶν, καὶ μὴ πάντας τοὺς τῆς θυμέλης. ἐκεῖνοι γὰρ οἱ τὰ μουσικὰ ὄργανα μεταχειριζόμενοι ἔντιμοί εἰσιν. αἰσχρότητι δὲ ὑποβέβληνται κατὰ τὸν κανόνα, οἱ προαγωγοί, οἱ πορνοβοσκοῦντες περιστάμενοι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι. D ἄτιμοι δέ εἰσι σὺν ἄλλοις καὶ οἱ θηριόμαχοι οἱ μισθὸν λαμβάνοντες χάριν τοῦ πολεμῆσαι θηρίον, καὶ διὰ κέρδος τὴν οἰκείαν προδιδόντες ζωήν, οὐ δι᾽ ἐπίδειξιν ἀνδρείας θηριομαχοῦντες. οὐ γὰρ ἡ πρᾶξις ἀλλὰ ἡ προαίρεσις ἐνταῦθα κολάζεται· ὅτι καὶ βασιλεῖς θηριομαχοῦσιν.

Canon CXXXI.

3. q. 1. c. Placuit.

Vt qui vnum crimen probare non potest, ad alterum non admittatur. Similiter placuit, vt quotiescunque clerico ab accusatoribus multa crimina obiecta fuerint, & vnum ex iis, de quo primùm actum est, probari non potuerit, ad reliqua non admittantur.

Κανὼν ρλα΄.

Ἵνα ὁ περὶ ἑνὸς ἐγκλήματος ἀποδεῖξαι μὴ δυνάμενος, πρὸς ἕτερον μὴ εἰσδεχθῇ. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσακισδήποτε κληρικοῖς ἀπὸ κατηγόρων πολλὰ ἐγκλήματα ὑποβάλλωνται, καὶ ἐὰν ἐξ αὐτῶν περὶ οὗ πρῶτον ἐπράχθη, ἀποδειχθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, πρὸς τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα μὴ προσδεχθῶσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἐνεστήσατό τις διάφορα ἐγκλήματα κατὰ ἱερωμένου, καὶ ἐγύμνασεν ἐκ τῶν πολλῶν ἕν· μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο ἀποδεῖξαι, ἠβούλετο γυμνάσαι τὰ λοιπά. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀπαράδεκτός ἐστι ζητεῖν κατεξετασθῆναί τι ἕτερον ἀφ' ὧν προέθετο. καὶ εἰκότως τοῦτο παρὰ τῶν πατέρων ὡρίσθη. ὁ γὰρ μὴ ἀποδείξας ὃ προέθετο πρῶτον ἔγκλημα, κἀντεῦθεν καταδικασθεὶς, ἢ ἔφθασε δοῦναι ἐγγραφάς· καὶ ὑφίσταται τὰ τῆς ταυτοπαθείας, ἤγουν ἀτιμοῦται, καὶ τὰ λοιπὰ πάσχει ὅσα ὁ κατηγορηθεὶς ἔμελλε παθεῖν. Εἰ δ' αὖ κατεδικάσθη, καὶ διὰ τοῦτο γυμνάζειν ἐγκληματικὸν δικαστήριον οὐ δύναται ἤδη ἀτιμωθείς· ἢ οὐκ ἔφθασε δοῦναι ἐγγραφάς, καὶ πάλιν ἀτιμοῦται ὡς συκοφάντης. πλὴν τοῦτό τε καὶ ὁ παρὼν κανὼν χώραν ἔχει, ὡς οἶμαι, ὅταν ὁ δικάζων ἀποφήνηται κατὰ συκοφαντίαν προτεθῆναι παρὰ τοῦ καταδικασθέντος τὸ πρώτως λαληθὲν ἔγκλημα. Εἰ γὰρ διαγνωσθῇ ὅτι οὐκ ἀπεδείχθη, ἐπεὶ οὐκ ἀτιμοῦται ὁ καταδικασθεὶς, καλῶς ἵνα γυμνάσῃ καὶ ἕτερον ἔγκλημα ἀφ' ὧν προέθετο. καὶ ἀνάγνωθι κεφάλ. ι'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, λέγον, κατὰ τρεῖς τρόπους ἡ συκοφαντία γίνεται, καὶ τριπλῆ ἡ ἐπεξέλευσις. ἢ γὰρ συκοφαντεῖ τις ὡς πλαστῶς κατηγορῶν, ἢ προδότης τῆς ἰδίας ὑποθέσεως γίνεται τὰ ἀληθῆ ἐγκλήματα κρύπτων, ἢ φυγοδικεῖ τελείως ἀναχωρῶν τῆς κατηγορίας· οὐ πάντως δὲ συκοφάντης ἐστὶν ὁ μὴ ἀποδεικνὺς ὅπερ κατηγόρησεν, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τοῦ δικαστοῦ ἐστὶ μετὰ τὸ ἐλευθερῶσαι τὸν κατηγορούμενον, ζητῆσαι περὶ τούτου. καὶ εἰ μὲν εἴπῃ, οὐκ ἀπέδειξας, ἐφείσατο αὐτοῦ. Εἰ δὲ εἴπῃ, ἐσυκοφάντησας, κατεδίκασεν αὐτὸν κἂν μηδὲν εἴπῃ περὶ τῆς ποινῆς. ἐπακολουθεῖ γάρ· ἡ μὲν γὰρ τῆς ὑποθέσεως ζήτησις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπεξέλευσις. Εἰ δὲ εἴπῃ, προπετῶς ἐκίνησας, τουτέστιν οὐκ ἀπέδειξας, οὐ ποιεῖ αὐτὸν συκοφάντην, οὐδὲ ποινὴν ὑφίσταται.

Κανὼν ρλβ'.

Τίνας δεῖ προσδέχεσθαι εἰς μαρτυρίαν. Μάρτυρας δὲ εἰς μαρτυρίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, τοὺς μηδὲ πρὸς κατηγορίαν εἰσδεχθῆναι

SCHOL. BALS. Aduersus sacratum quempiam diuersa quis crimina intendit: & ex multis vnum tractandum suscepit. Cùm hoc autem probare non potuisset, voluit reliqua quoque adgredi. Dicit ergo canon eum non esse admittendũ, dum vult de alio quæri quàm eorum quæ proposuit. Et hoc meritò à patribus definitum est. Qui enim primum propositum crimen non probauit, & ex eo ipso est condemnatus: vel dedit priùs inscriptionem: & lege talionis punitur, scilicet fit infamis: & reliqua patitur, quæ qui accusatus est, erat passurus. Sin autem est condemnatus, criminale propterea iudicium mouere non potest, vt qui sit infamis: vel priùs inscriptionem non dedit: & rursus fit infamis vt calumniator. Sed pręsens quidẽ canon tunc locum habet, vt existimo, quãdo iudex pronũciarit, crimen de quo priùs actum est, fuisse à condemnato sycophanticè obiectum. Si enim prolatum fuerit non esse probatum, quia condemnatus non fit infamis, rectè alterum quoque crimen eorum quæ obiecit, persequetur. Lege cap. x. primi tit. lx. libri, quod dicit: Tribus modis fit calumnia, & tripliciter fit persecutio. Vel calumniatur quispiam vt fictè accusans: vel fit suæ causæ proditor, vera crimina occultans: vel iudicium perfectè deserit ab accusatione desistens. Non est autem omnino calumniator, qui non probat quod intendit: sed est in potestate iudicis, postquam reum absoluerit, de eo quærere. Et si dixerit quidem, Non probasti, ei pepercit. Si autem dixit, ἐσυκοφάντησας, seu calumniatus es, eum condemnauit, etiam si de pœna nihil dixerit. Sequitur enim, Causæ enim inquisitio, non legis transgressio, iudici permissa est. Sin autem dixerit, temere vel leuiter fecisti, hoc est, non probasti, nõ facit ipsum calumniatorem, nec is pœnam subit.

CANON CXXXII.

Quos oportet ad testimonium admittere. Testes autem ad testimonium non admittendos, quos nec ad accusationem admitti 4.q.2. Testes autem ad testimonium,

praeceptum est, vel praeterea quos ipse accusator è domo propria produxerit. Testimonium autem intra quatuordecim annorum aetatem non admittatur.

Schol. Bals. Postquam synodus dixit de accusatoribus, nunc etiam de testibus statuit: & dicit, eos qui aduersus sacratos ferre volunt testimonium in causis criminalibus, tales esse debere quales etiam canones ad accusationem admittunt. Eos autem qui non admittuntur ad accusationem, nec ad testimonium admitti. Ad haec domesticos quoque testes canon reprobat. Similiter & impuberes, qui sunt scilicet xiiij. annis minores. Ac canon quidem hos & solos non esse ad testimonium admittendos dicit. Primus autem titulus xxj. lib. Imperial. multos quoque alios à criminalis iudicij testimonio repellit. Et lege eum titulum. Domestici autem testes accusatoris dicuntur, omnes qui cum eo habitant, & quibus ipse potest imperare. Dicit enim vj. caput primi titu. & lib. Non est testis fide dignus, cui ego possum in accusando imperare: & cap. xxiiij. Accusator testes domesticos non potest producere. Et cap. xxvij. Domestica testimonia reprobantur. Et thema ij. xj. cap. lj. tit. lx lib. quod dicit, Furta domestica si sint vilia, non sunt in publicam quaestionem referenda. Sunt autem domestica, quae serui faciunt dominis, & liberti patronis, mercenarij iis qui conduxerunt, apud eos degentes. Cùm autem praesens canon dicat, eos qui sunt xiiij. annis minores, non dicere testimonium, sed eos qui sunt vltra illam aetatem: & vigesimum caput primi tituli xxj. lib. dicat expressè, Non potest accusator vocare in testimonium eum qui publicè accusatur, nec eum qui est minor viginti annis, rogauerit quispiam quid sit sequendum: & mihi videtur lex esse magis sequenda. In testimonium enim causae criminalis, qui minor est xx. annis, licèt sit maior xiiij. annis, non erit admittendus, vt qui nec firmum iudicium, nec adhuc constantem prudentiam habeat. Est autem lex multo canone posterior,

A παραγγελθέντας, ἢ ἔτι μὴν οὓς αὐτὸς ὁ κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου προσκομίσει. μαρτυρία δὲ ἐντὸς καὶ ὅρας ἐνιαυτῶν δεκατεσσάρων μὴ προσδεχθείη.

Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ τῆς συνόδου περὶ τῶν κατηγόρων, νῦν καὶ περὶ μαρτύρων διατάττονται· καὶ φασὶ τοὺς θέλοντας καταμαρτυρεῖν ἱερωμένων, χάριν ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων, τοιούτους εἶναι, οἵους καὶ πρὸς κατηγορίαν οἱ κανόνες παραδέχονται. τοὺς δὲ μὴ παραδεχομένους εἰς κατηγορίαν, μηδὲ εἰς μαρτυρίαν παραδέχεσθαι. B πρὸς τούτοις καὶ τοὺς οἰκειακοὺς μάρτυρας ἀποδοκιμάζει ὁ κανών. ὡσαύτως καὶ τοὺς ἀνήβους ἥττονας δηλονότι τῶν ιδʹ. ἐνιαυτῶν. καὶ ὁ μὲν κανὼν τούτους καὶ μόνους ἀπαραδέκτους πρὸς μαρτυρίαν εἶναι φησίν. ὁ δὲ αʹ. τίτλος τοῦ καʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ἑτέρους διαφόρους εἰς μαρτυρίαν ἐγκληματικοῦ δικαστηρίου ἀποπέμπεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον τίτλον. ἐκ τοῦ οἴκου δὲ τοῦ κατηγόρου λογίζονται μάρτυρες, οἱ συνοικοῦντες αὐτῷ πάντες, καὶ οἱ κελεύεσθαι παρὰ τούτου δυνάμενοι. φησὶ γὰρ τὸ ϛʹ. κεφ. τοῦ αʹ. C τίτλου τοῦ καʹ. βιβλίου, οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος μάρτυς ὁ κελεύεσθαι δυνάμενος παρ' ἐμοῦ ἐπὶ τῷ μαρτυρῆσαι. καὶ κεφάλ. κδʹ. ὁ κατήγορος οἰκειακοὺς μάρτυρας οὐ δύναται παράγειν, καὶ κεφάλ. κζʹ. αἱ οἰκειακαὶ μαρτυρίαι ἀποδοκιμάζονται. καὶ θέμα βʹ. τοῦ ιαʹ. κεφαλ. τοῦ ναʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, τὰς οἰκειακὰς κλοπὰς εὐτελεῖς οὔσας οὐ δεῖ φέρειν εἰς δημοσίαν ἐξέτασιν. οἰκειακαὶ δέ εἰσιν ἃς δοῦλοι ποιοῦσι δεσπότῃ, καὶ ἀπελεύθεροι τοῖς πάτρωσι, καὶ μίσθιοι τοῖς μισθωσαμένοις παρ' αὐτοῖς διάγοντες. D τοῦ δὲ παρόντος κανόνος λέγοντος τοὺς ἥττονας τῶν ιδʹ. ἐνιαυτῶν μὴ μαρτυρεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἐπέκεινα τούτου τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ καʹ. βιβλίου λέγοντος οὕτω ῥητῶς, ὁ κατήγορος οὐ δύναται καλεῖν εἰς μαρτυρίαν τὸν δημοσίως κατηγορούμενον, οὔτε τὸν ἥττονα τῶν εἴκοσι ἐτῶν, ἐρωτήσει τις τίνι προσέχειν ὀφείλομεν. καὶ δοκεῖ μοι μᾶλλον τῷ νόμῳ. εἰς γὰρ μαρτυρίαν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως ὁ ἥττων τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν καὶ ἐπέκεινα τῶν ιδʹ. χρόνων ὑπάρχων, οὐκ ἔστι παράδεκτος· ὡς μηδὲ βεβηκὸς φρόνημα. ἔστι δὲ καὶ ὁ νόμος κατὰ πολὺ μεταγενέστερος τοῦ κανόνος.

διὰ τὸ μετὰ χρόνους πολλοὺς τῆς παρούσης συνόδου διαληφθῆναι τοῦτον εἰς τὴν τῶν βασιλικῶν ἀνακάθαρσιν. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οε΄.

Κανὼν ρλγ΄.

Περὶ ἐπισκόπου τοῦ ἀπὸ κοινωνίας ποιοῦντος τὸν αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαντα.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν ποτε ἐπίσκοπος λέγῃ τινὰ αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκεῖνος ἀρνῆται, μὴ λογίσηται ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἰδίαν ὕβριν συντείνειν, ὅτι αὐτὸς μόνος οὐ πιστεύεται. Εἰ καὶ τῷ σκανδαλισμῷ τῆς ἰδίας συνειδήσεως λέγει μὴ θέλειν ἑαυτὸν κοινωνεῖν τῷ ἀρνουμένῳ.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε τὶς λαϊκὸς ἢ καὶ κληρικὸς ἐξωμολογήσατο τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ περί τινος ὑπ᾽ αὐτοῦ πραχθέντος ἁμαρτήματος. καὶ λαληθείσης τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ κοινοῦ, ὁ μὲν τὴν ἐξομολόγησιν ποιησάμενος ἠρνεῖτο τὸ ἔγκλημα· ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἤλεγχε τοῦτον. διὸ καὶ ἤθελε τὸν ἐξομολογησάμενον τιμωρηθῆναι ὡς ὑβριστὴν αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ καταδυθεῖν εἰς τὰ λεγόμενα παρὰ τούτου. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι οὐκ ἔστιν ὕβρις τοῦ ἐπισκόπου τὸ μὴ πιστεύεσθαι αὐτὸν καὶ μόνον λέγοντα καταθέσθαι ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ ἔγκλημα τὸν κατηγορούμενον. κἂν λέγῃ ὁ ἐπίσκοπος ὅτι οὐ θέλω προσδέξασθαι αὐτὸν εἰς κοινωνίαν, σκανδαλιζομένης ἐπ᾽ αὐτῷ τῆς συνειδήσεώς μου διὰ τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ ἁμαρτήματος. ἐρωτήσει δὲ τὶς ὡς τοῦ κανόνος ἀπαράδεκτον λογιζομένου τὴν τοῦ ἐπισκόπου μαρτυρίαν ὡς ἀνθρώπου ἑνός, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, ἑνὸς μαρτυρία οὐκ ἔστι δεκτὴ κἂν συγκλητικὴ ἐστίν, ἀκουσθήσεται ὁ ἐπίσκοπος ὡς εὐλόγως μὴ συγκοινωνῶν τῷ κατηγορουμένῳ διὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἢ οὔ; Λύσις. ἐμοὶ δοκεῖ ὡς κἂν τῇ ἀληθείᾳ ἐξωμολογήσατο ὁ κατηγορούμενος, ἀπὸ μόνου τούτου οὐ δυνήσεται αὐτὸν χωρίσαι τῆς κοινωνίας ὁ ἐπίσκοπος ὡς μηδὲ καταδικασθέντα. Εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει, ὡς ἀλόγως χωρίσας τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς πνευματικῆς κοινωνίας, χωρισθήσεται καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ μείζονος ἀρχιερέως, τοῦ ἐξομολογησαμένου λυομένου. σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα διὰ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς δεχομένους ἀνθρώπων λογισμοὺς μοναχούς, καὶ μαρτυροῦντας κατὰ τῶν λεγομένων ποιῆσαι πρὸς αὐτοὺς ἐξομολόγησιν τοῦ ἁμαρτήματος.

eo quòd post multa tempora præsentis synodi id in Imperialium repurgationem susceptum sit. Lego sanctorum Apostolorum septuagesimum tertium canonem.

CANON CXXXIII.

De episcopo, qui eum à communione remouit, qui sibi soli proprium crimen confessus est. Similiter placuit vt si episcopus dicat aliquem sibi soli proprium crimen esse confessum, & ille negat, ne existimet episcopus id ad suam iniuriam pertinere, quòd ei soli fides non habetur: etiamsi propria conscientia scrupulo dicat se nolle ei qui negat, communicare. 6. q. 2. Placuit.

SCHOL. BALS. Vt est verisimile, quidam laicus, vel clericus, proprio episcopo confessus est de aliquo à se commisso peccato: & cùm causa publicè acta esset, qui confessionem quidem fecerat, crimen inficiabatur: episcopus autē eum redarguebat. Et ideo volebat eum qui cōfessus fuerit, puniri, tanquam qui ipsū iniuria affecisset, eo quòd nō annueret iis quæ ab ipso dicebātur. Dicit ergo canon episcopū iniuria non affici, si ei non credatur dicenti eum qui accusatur, crimen ei soli deposuisse: etiam si dicat episcopus, nolo eum ad communionem admittere, cùm mea in eo conscientia offendatur, propterea quòd crimen cōfessus est. Interrogabit autem quispiam, cùm canon non esse admittendum ducat episcopi testimonium, tanquā vnius hominis, secūdùm legem quæ dicit, Non est vnius admittendum testimonium, etiamsi sit senator: audietur ne episcopus, tanquam ei qui accusatur, rectè non communicans, propter confessionem, an non? Solutio. Mihi videtur, quòd etiamsi re vera confessus est qui accusatur, ex eo solo non poterit episcopus eum à communione separare, vt qui non sit condemnatus. Si autem hoc fecerit, vt qui sine ratione hominem à spiritali cōmunione separauerit, separabitur & ipse à maiori antistite, eo qui confessus est, absoluto. Nota ergo præsentem canonem, propter episcopos & monachos, qui peccatorum hominum supputationes audiunt, & testimonium ferunt aduersus eos qui dicuntur fecisse apud eos confessionem criminis.

Quòd autem est iniustum vnius testimonium, lege etiam lxxv. canonem sanctorum Apostolorum. Sanctissimus quidem certè patriarcha dominus Lucas excommunicationis pœnæ subiecit monasterij gerotrophij præfectum, qui fuerat archiepiscopus Heracleæ, quòd tale testimonium tulisset aduersus suum spiritalem filium.

Canon CXXXIIII.

Ne episcopus temere quempiam priuet communione. Quandiu segregato non communicat proprius episcopus, eidem episcopo alij non communicabunt episcopi, vt magis caueat episcopus, ne aduersus aliquem dicat id quod documentis probare apud alios non potest.

Schol. Bals. Quod superior canon prætermiserat, hic in apertum protulit. Id autem erat, Si noluit episcopus ei communicare qui à se segregatus est, vt qui ipsi aliquod crimen dixerit: quid ei fiet episcopo qui iniuria ante condemnationem hominem segregauit? Dicit ergo quòd si aliquem iniuria segregauit, quandiu ei qui segregatus est, non communicat, nec illi qui segregauit scilicet, alij communicabunt episcopi. Subiungit etiam causam, ne præcipites sint & inconsiderati in accusatione, & infligenda segregatione: & ne dicant aduersus aliquos, quæ probare non possunt: & à præsenti quidem canone sic punitur episcopus, qui iniustè segregauit. Ego autem existimo quòd is episcopus, non solùm sic punietur: sed & dicta segregatione maiori antistiti exposita, is quidem qui est segregatus, à segregatione soluetur: qui autem segregauit, punietur secundùm Iustiniani nouellam, seu secundùm xxiiij. cap. primi tituli tertij libri: quod etiam in diuersis canonibus situm est, & secūdùm tertium canonem septimæ synodi. Et lege hunc canonem, & nouellam sitam in eius interpretatione: & xiiij. can. Sard. synodi.

Canon CXXXV.

Aurelius episcopus dixit, Secundùm ea, quæ totius synodi congregatæ, meaque mediocritatis sententia definita sunt, placet

A ὅτι δὲ ἄδεκτός ἐστιν ἡ τοῦ ἑνὸς μαρτυρία, ἀνάγνωθι καὶ τὸν οε'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ὁ μέντοι ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς ἐπιτιμίῳ ἀλειτουργησίας καθυπέβαλε τὸν καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ γηροτρόφου τὸν γενόμενον ἀρχιεπίσκοπον Ἡρακλείας τοιοῦτον τι μαρτυρήσαντα κατὰ πνευματικοῦ παιδὸς αὐτοῦ.

Κανὼν ρλδ'.

Ἵνα μὴ, ὡς ἔτυχε, τινὰ στερήσῃ τῆς κοινωνίας ἐπίσκοπος. Ἐφ' ὅσον τῷ ἀφωρισμένῳ μὴ κοινωνεῖ ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, τῷ αὐτῷ ἐπισκόπῳ ἄλλοι μὴ συγκοινωνήσουσιν ἐπίσκοποι. B ὥστε μᾶλλον παραφυλάττεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μὴ λέγειν κατά τινος, ὅπερ ἀποδείξεσιν μὴ ἐλέγξαι παρ' ἑτέροις.

Ἑρμηνεία.

Ὃ παρεσιώπησεν ὁ ἀνώτερος κανὼν, τοῦτο προήνεγκεν εἰς φανερόν. ὃ δὲ ἦν τὸ, ἐὰν μὴ θελήσῃ ὁ ἐπίσκοπος κοινωνῆσαι τῷ παρ' αὐτοῦ ἀφορισθέντι, ὡς ἔγκλημά τι αὐτῷ ἐξαγορεύσαντι, τί ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἐπισκόπῳ γενήσεται ἀλόγως ἀφορίσαντι καὶ πρὸ καταδίκης τὸν ἄνθρωπον; C φησὶ γοῦν ὅτι ἐὰν ἀφορίσῃ τινὰ ἀλόγως, ἐφ' ὅσον καιρὸν ἐκεῖνος οὐ κοινωνεῖ τῷ ἀφορισθέντι, μηδὲ ἐκείνῳ τῷ ἀφορίσαντι δηλαδὴ κοινωνοῦσιν οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι. ἐπάγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ ταχεῖς καὶ ἀπερίσκεπτοι ὦσι πρὸς κατηγορίας καὶ πρὸς ἀφορισμὸν, καὶ μὴ κατά τινα λέγωσιν ἃ ἐλέγξαι οὐ δύνανται. καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, οὕτω κολάζεται ὁ ἀλόγως ἀφορίσας ἐπίσκοπος. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀλόγου τούτου ἀφορισμοῦ D λαληθέντος παρὰ μείζονι ἀρχιερεῖ, ὁ μὲν ἀφορισθεὶς λυθήσεται τοῦ ἀφορισμοῦ· ὁ δὲ ἀφορίσας τιμωρηθήσεται κατὰ τὴν Ἰουστινιανοῦ νεαρὰν, ἤτοι κατὰ τὸ κδ'. κεφάλ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ γ'. βιβλίου, ὃ καὶ ἐν διαφόροις κανόσι κατεστρώθη, καὶ κατὰ τὸν δ'. κανόνα τῆς ζ'. συνόδου· καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον κανόνα καὶ τὴν νεαρὰν κατεστρωθεῖσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου.

Κανὼν ρλε'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· κατὰ τὰ ὁρισθέντα τῇ γνώμῃ πάσης τῆς συναθροισθείσης συνόδου, καὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος, ἀρέσκει

πάντων τῶν πραγμάτων τοῦ προδηλωθέντος A ὁλοτελοῦς τίτλου ποιῆσαι τὸ συμπέρασμα, καὶ τὴν συζήτησιν τῆς διατυπώσεως τῆς παρούσης ἡμέρας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πεπραγμένα ἀναδέξωνται· ἅ τινα δὲ ἀκμὴν οὐκ ἐπεξεργάσθησαν, τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ διὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν πρεσβυτέρων, τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ καὶ συνεπισκόπῳ ἡμῶν Βονιφατίῳ ἀντιγράψομεν. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τοῖς παροῦσι τῶν ὅρων πεπραγμένοις τοῖς παρ' ἡμῖν ἐχομένοις ὑπέγραψα. Βαλεντῖνος τῆς πρώ- B της καθέδρας ἐπίσκοπος τῆς Νουμηδικῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας, ἐπαρχίας Πικένου, τοποτηρητὴς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Ἄρχεται ἡ ἀπὸ πάσης τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου πρὸς Βονιφάτιον τὸν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, διὰ Φαυστίνου ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου πρεσβυτέρου, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀποσταλεῖσα ἐπιστολή. Δεσπότῃ μακαριωτάτῳ, καὶ τιμιωτάτῳ ἀ- C δελφῷ Βονιφατίῳ, Αὐρήλιος, Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγενόμενοι τὸν ἀριθμὸν διακόσιοι δεκαεπτὰ ἐκ πάσης τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου. Ἐπειδὴ τῷ κυρίῳ ἤρεσεν, ἵνα περὶ ὧν ἅμα ἡμῖν διεπράξαντο οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἄσελλος, μὴ τῷ τῆς μακαρίας μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀφ' οὗ πρὸς ἡμᾶς γράμματα καὶ ἐντολὰς ἤγαγον, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ τιμιότητι εἰς τὸν ἐκείνου τόπον θεόθεν καταστὰθείσῃ ἡ ἡμετέρα βραχύτης ἀντιγράψῃ, D τὰ τῇ ἑκατέρων ἡμῶν ὁμονοίᾳ περατωθέντα ὀφείλομεν διὰ βραχέων ἐμφανῆ καταστῆσαι, οὐ μὴν τὰ τοῖς ἐκτεταμένοις τῶν πεπραγμένων κυλίσμασι κατεχόμενα· ἐν οἷς σωζομένης μὲν τῆς ἀγάπης, οὐ χωρὶς δὲ μικροῦ τῆς ἀμφισβητήσεως καμάτου παρελκύσαμεν, σκεπτόμενοι τὰ εἰς τὸ πρᾶγμα συντείνοντα, τοῖς πεπραγμένοις ἐνθεῖναι. κἀκεῖνος γὰρ, εἰ ἔτι ἦν ἐν τῷ σώματι τούτῳ, χαριεστέρως ἐδέχετο ὅπερ ἔβλεπεν εἰρηνικωτέρως περατωθὲν, κύριε ἀδελφέ. Ἀπιάριος ὁ πρεσβύτερος, οὗ τινος καὶ περὶ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἀκοινωνησίας καὶ προσκλήσεως ἀνεφύη, οὐ μόνον τῇ ἐν Σίκῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐν πάσῃ τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησίᾳ, οὐ μικρὸν σκάνδαλον, περὶ πάντων ὧν ἐπλανήθη, συγγνώμην αἰτήσας, τῇ κοινωνίᾳ ἀποκατέστη. πρῶτος γὰρ ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν Οὐρβανὸς ὁ τῆς Σίκης,

omnium rerum prius declarati perfecti tituli facere conclusionem, & præsentis diei constitutionis tractatum acta præsentia suscipiant. Quæ autem nondum sunt pertractata, die sequenti per fratres nostros, Faustinum episcopum, Philippum, & Asellum presbyteros venerando fratri & coepiscopo nostro Bonifacio rescribemus. Et subscripserunt: Præsentibus decretorum actis à nobis susceptis subscripsi, Valentinus episcopus primæ cathedræ Numidicæ regionis præsentibus actis subscripsi. Faustinus episcopus Potentianæ ecclesiæ, prouinciæ Piceni, legatus Romanæ ecclesiæ, præsentibus actis subscripsi: & deinceps omnium qui conuenerunt episcoporum subscriptiones. Incipit ab vniuersa Africana synodo ad Bonifacium Romanorum episcopum, per Faustinum episcopum, Philippum & Asellum presbyteros, Romanæ ecclesiæ legatos missa epistola, Domino beatissimo & venerabilissimo fratri Bonifacio Aurelius Valentinus primæ sedis Numidicæ prouinciæ, & reliqui qui adfuerunt numero ccxvij. ex vniuersa Africana synodo. Quoniam Deo placuit, vt de iis quæ nobiscum peregerunt sanctissimi fratres nostri, Faustinus coepiscopus, Philippus, & Asellus, non, beatæ memoriæ Zosimo episcopo, à quo ad nos literas & mandata attulerunt, sed vestræ venerationi, quæ in illius locum diuinitus constituta est, nostra breuitas rescribat, quæ vtrorumque nostrûm concordia finita sunt, debemus ea paucis clara reddere: sed non ea quæ prolixis actorum inuolucris detinentur, quæ seruata quidem charitate, sed non sine magno dubitationis labore deduximus, hoc agentes vt quæ ad rem conferunt, actis inferantur. Ille enim, si adhuc esset in corpore, lubenter acciperet quod pacificè finitum videret, domine frater. Apiarius presbyter, de cuius ordinatione & excommunicatione & appellatione exortum est, non solùm Sicæ, sed & in vniuersa Africana ecclesia non paruum scandalum, de omnibus, in quibus errauit, petita venia, communioni restitutus est. Primus enim coëpiscopus noster Vrbanus Sicæ,

quicquid erat à se corrigendū, sine dubitatione correxit. Et quia ecclesiasticæ paci & quieti, non solùm in præsentia, sed in futurum etiam tempus prouidendum est, quoniam multa eiusmodi præcesserunt: vt à similibus, vel etiam grauioribus, in posterum caueamus, placuit, vt Sicensi ecclesia moueatur Apiarius, ei scilicet seruato gradus sui honore: & accipiens epistolam, vbicunque alibi voluerit, & potuerit, presbyteri officium obeat & sacra celebret. Quod quidem ipsi Apiario, cùm id propriis literis petiuisset, absque vlla difficultate concessimus. Antequam autem causa ipsa tali fini traderetur, inter alia quæ assiduis disceptationibus versabamus, cùm ipsa ratio postularet, vt à fratribus nostris, Faustino coepiscopo nostro, & Asello, & Philippo, presbyteris peteremus, vt ecclesiasticis actis afferrēt, si quid eis esset commissum, quod vnà nobiscum esset agendum, nonnulla quidem sine scriptis verbis persecuti sunt. Cùm nos autem postulassemus commonitorium, quod ab eis in scriptis proferebatur, id produxerūt, quod à nobis lectum, actis præterea insertū est, quæ etiam ad vos per eos in præsentia feruntur: in quo quatuor ab eis nobiscū agenda inserta erant. Vnum de appellationibus episcoporū ad Romanæ ecclesiæ sacerdotem. Secundum, ne episcopi ad comitatum temere nauigarēt. Tertium autem vt presbyterorum & diaconorum causa à finitimis episcopis examinentur, si à propriis temere communione moti fuerint. Quartum de Vrbano episcopo excommunicando, vel Romam citando, nisi quæ corrigi oportet, corrigat. Ex quibus omnibus de primo & tertio, id est, vt liceat episcopis Romam appellare, & vt causæ clericorum ab ipsarum prouinciarum episcopis finiantur, anno præcedente nostris quoque literis eidem venerandæ memoriæ Zosimo ostendere studuimus, vt ea sine vlla illius iniuria aliquantisper seruaremus, donec Nicenæ synodi decretorum facta esset inquisitio. Et nunc à tua sanctitate petimus, vt quemodo ea à patribus Niceæ facta sūt, sic ea à nobis seruari:

Concil. Sard. can. 7. & 2. q. 6. Si quis episcopus accusatus.

A ὅσον ἦν ἐν αὐτῷ διορθωτέον, ἀναμφιβόλως διωρθώσατο. ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας οὐ μόνον πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἔδει πρόνοιαν ποιήσασθαι, ὅτι πολλὰ τοιαῦτα προηγήσαντο, ὅπως ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἢ καὶ βαρυτέρων τῶν μετὰ ταῦτα παραφυλαξώμεθα· ἤρεσεν ἡμῖν ἵνα ἐκ τῆς ἐν Σίκη ἐκκλησίας ἀποκινηθῇ ὁ πρεσβύτερος Ἀπιάριος, φυλαττομένης αὐτῷ δηλονότι τῆς τιμῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ· καὶ λαμβάνων ἐπιστολὴν, ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ βουληθείη καὶ δυνηθείη, τῷ καθήκοντι τοῦ πρεσβυτερίου λειτουργήσῃ. ὅπερ τῷ αὐτῷ Ἀπιαρίῳ διʼ B οἰκείων γραμμάτων αἰτήσαντι χωρὶς τινος δυσχερείας συνεχωρήσαμεν. πρὸ τοῦ δὲ ἡ αἰτία αὕτη τῷ τοιούτῳ πέρατι παραδοθῇ, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἅ τινα διηνεκέσιν διαγνώσεσιν ἀνεστρεφόμεθα, αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀπαιτήσαντος, ὥστε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ζητῆσαι ἡμᾶς παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ συνεπισκόπου, καὶ Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν συμπρεσβυτέρων, ἵνα προσενέγκωσιν εἴ τι δήποτε ἦν αὖθις ἅμα ἡμῖν πρακτέον ἐπιτραπὲν, τινὰ μὲν ἀγράφως διαλόγων ἐπεξειργάσαντο· ἡμῶν δὲ ἀπαιτησάντων ὅπερ ἐπεφέροντο ἔγγραφον κομμονιτώριον, τοῦτο C προήγαγον· ὅπερ ἀναγνωσθὲν παρʼ ἡμῶν, τοῖς πεπραγμένοις ἔτι μὴν ἐνετάγη τοῖς καὶ πρὸς ὑμᾶς διʼ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος φερομένοις. ἐν ᾧ τέσσαρα αὖθις τινὰ ἅμα ἡμῖν πρακτέα ἐνετάλησαν· ἓν, περὶ ἐγκλήτων ἐπισκόπων πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἱερέα. δεύτερον, ἵνα ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχεν μὴ πλεύσωσιν· τρίτον, περὶ τοῦ τὰς αἰτίας τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ζητεῖσθαι παρὰ τοῖς ὁμόροις ἐπισκόποις, ἐὰν ἐκ τῶν ἰδίων ἀπὸ κοινωνίας προπετῶς D γένωνται· τέταρτον, περὶ Οὐρβανοῦ τοῦ ἐπισκόπου ἀποκοινωνητέου, ἢ ἔτι μὴν ἐν Ῥώμῃ κλητέου, εἰ μὴ τὰ ὀφείλοντα διορθωθῆναι διορθώσηται. ἐξ ὧν πάντων περὶ τοῦ πρώτου καὶ τρίτου, τοῦτʼ ἔστιν, ἵνα ἔξεστιν εἰς Ῥώμην τοῖς ἐπισκόποις ἐκκαλεῖσθαι, καὶ ὅτι τῶν κληρικῶν αἱ αἰτίαι παρὰ τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν αὖθις ἐπισκόποις περατῶνται, ἤδη ἐν τῷ προλαβόντι ἐνιαυτῷ γράμμασιν ἔτι μὴν ἡμετέροις πεμφθεῖσιν τῷ αὐτῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ ἐσπουδάσαμεν ἐμφανίσαι, ἵνα ταῦτα χωρὶς τινος ὕβρεως αὐτοῦ πρὸς ὀλίγον φυλάξωμεν, ἕως οὗ ζήτησις γένηται τῶν ὅρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. καὶ νῦν δὲ ἀπὸ τῆς σῆς αἰτούμεθα ἁγιωσύνης, ἵνα ὃν τρόπον ταῦτα τὰ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ἐπράχθησαν καὶ ὡρίσθησαν, οὕτως αὐτὰ παρʼ ἡμῶν φυλαχθῆναι ποιήσῃς.

καὶ αὐτόθι παρ᾽ ὑμῖν τὰ ἐν τῷ αὐτῷ κείμενα κομμονιτορίῳ γυμνασθῆναι ποιήσῃς. τοῦτ᾽ ἔστιν, ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας κρίνωσιν, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτὸν, ὅταν δόξῃ ἐκκαλέσασθαι, καὶ πρὸς τὸν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον καταφύγῃ· ἐὰν συνίδῃ αὐτὸν ἀκουσθῆναι, καὶ δίκαιον λογίσηται, ὥστε ἀνανεωθῆναι τὴν κρίσιν, γράψαι καταξιώσῃ τοῖς ἐν τῇ ὁμόρῳ καὶ ἐγγιζούσῃ ἐπαρχίᾳ καθεστῶσιν ἐπισκόποις, ἵνα αὐτοὶ πάντα ἐπιμελῶς ἀναζητήσωσιν, καὶ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας περατώσωσιν. ἐὰν δὲ καὶ ὁ παρακαλῶν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἄνωθεν ἀκουσθῆναι, ἰδίᾳ ἱκεσίᾳ κινήσῃ τὸν Ρωμαϊκὸν ἐπίσκοπον, ἵνα ἐκ τοῦ ἰδικοῦ αὐτοῦ πλευροῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, τοῦτ᾽ ἔστι, τοῦ ἐπισκόπου, τί βουληθῇ καὶ τί κρίνῃ. καὶ ἐὰν ψηφίσηται τοὺς ὀφείλοντας μετὰ τῶν ἐπισκόπων παρόντας κρῖναι, ἔχοντας τὴν αὐθεντείαν αὐτοῦ ἐξ οὗ ἀπεστάλησαν, ἔσται ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ· ἐὰν δὲ καὶ πιστεύσῃ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους πρὸς τὸ περατῶσαι τὰ τοῦ πράγματος, ποιήσῃ ὅπερ ἂν σοφωτάτῳ αὐτοῦ συνίδῃ βουλεύματι. Ὁμοίως περὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐάν τις ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ εἶναι οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ τραχέως κινηθῇ κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, καὶ θελήσοι τοῦτον ἐκ τῆς ἰδίας ἐξορίσαι ἐκκλησίας· προνοητέον ἐστὶν, ἵνα μὴ ἀδίκως καταδικασθῇ ἢ ἀπολέσῃ τὴν κοινωνίαν. καὶ ἐχέτω ὁ ἐκβληθεὶς ἐξουσίαν προσελθεῖν τοῖς ὁμοροῦσιν, καὶ ἡ αἰτία αὐτοῦ ἀκουσθῇ, καὶ ἐπιμελέστερον ζητηθῇ· ὅτι οὐκ ὀφείλει παρακαλοῦντι αὐτῷ ἡ ἀκρόασις ἀρνηθῆναι· κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν, ἀνεξικάκως καταδέξηται τὰ τοῦ πράγματος ἐξετασθῆναι, ἵνα ἢ κυρωθῇ, ἢ διορθωθῇ ἡ γνώμη αὐτοῦ. Ταῦτα δηλονότι, ἕως τῆς παρουσίας τῶν ἀληθεστάτων ἐξέμπλων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τοῖς πεπραγμένοις ἐνεβλήθησαν· ἅ τινα, ἐὰν ἐκεῖσε ὃν τρόπον ἐν αὐτῷ τῷ κομμονιτορίῳ περιέχονται τῷ ἡμῖν διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἀδελφῶν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐμφανισθέντι, καὶ παρ᾽ ὑμῖν τῇ αὐτῇ τάξει ἐν Ἰταλίᾳ φυλάττονται, οὐδαμῶς καὶ ἡμεῖς τῶν τοιούτων μεμνῆσθαι βουλόμεθα· ἢ οὐχ ὑποφέρειν ἐπειγόμεθα, ἀλλὰ πιστεύομεν, ὅτι βοηθοῦντος τοῦ ἐλέους κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν τῆς σῆς ἁγιωσύνης προεστώσης τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὐκέτι λοιπὸν ὑπομένομεν τὸν τῦφον τοῦτον· φυλαχθήσονται δὲ περὶ ἡμᾶς ἅ τινα καὶ μὴ λαλούντων ἡμῶν ὀφείλουσιν φυλαχθῆναι ἀδελφικῇ ἀγάπῃ,

A & illic apud vos quæ sunt in ipso commonitorio posita exerceri facias. Hoc est, ut si episcopus accusatus fuerit, & congregati eiusdem prouinciæ episcopi eum iudicauerint, & eum è suo gradu deposuerint: quando appellare visum fuerit, & ad beatissimum Romanæ ecclesiæ episcopum confugerit: Si eum esse audiendum censuerit, iustúmque esse duxerit ut renouetur iudicium, finitimis episcopis, & in propinqua prouincia constitutis scribere dignetur, ut ipsi omnia diligẽter inquirant, & ex veritatis fide finiant. Sin autem is qui causam suam à principio audiri B rogat, sua supplicatione Romanum episcopum mouerit, ut ex proprio suo latere presbyterum mittat, erit in potestate episcopi quid velit & quid iudicet. Et, si statuerit quinam debeant cum præsentibus episcopis iudicare, habentes eius auctoritatem à quo missi sunt, eius iudicio relinquetur. Sin autem crediderit sufficere episcopos ad finiendum negotium, faciat quod sapientissimo suo consilio visum fuerit. Similiter de presbyteris & diaconis. Si quis episcopus iracundus, quod esse nõ debet, celeriter & asperè aduersus presbyterum vel diaconũ motus fuerit, & velit eum ex propria ecclesia se- C gregare, prouidendum est ne sine causa condemnetur, vel perdat communionem. Et is qui eiectus est, potestatem habeat accedendi ad finitimos, & causa eius audiatur, & diligentiùs examinetur: quia non debet ei roganti auxilium denegari. Iam & ille episcopus, qui iustè vel iniustè eiecit, toleranter feret rem examinari: ut vel cõfirmetur vel corrigatur eius sententia. Hac, scilicet, usque ad præsentiam verissimorum exemplarium Nicenæ synodi, actis inserta sunt. D Quæ quidem, si illic quomodo in ipso commonitorio continetur, quod nobis per missos fratres à sede Apostolica ostensum est, apud vos quoque in eodem ordine in Italia seruantur, nos quoque nequaquam eorum meminisse volumus, vel non sufferre contendimus: sed credimus quòd diuina nobis auxilium ferente misericordia, tua sanctitate Romanæ ecclesiæ præsidente, hunc deinceps metum non suscipiemus. Seruabuntur autẽ etiam erga nos, quæ nobis quoque nolentibus seruari debent dilectione fraterna,

Cõcil. Sardicani .7. & 1. q.3. Si fortè episcopus iracundus.

quæ pro sapientia & iustitia, quam tibi dedit altissimus, ipse quoque sentis seruari debere, si fortè aliter habent canones Nicenæ synodi. Nos enim, qui in plures libros incidimus, nunquam legimus in Nicena synodo in libris Romanis, quomodo in prædicto cōmonitorio isthinc scriptum est. Similiter quoniam hîc in nullo libro Græco hæc inuenire potuimus, ex ecclesiis Apostolicis, ubi ipsa decreta authentica dicuntur adhuc posse inueniri, ad nos deferri valde desideramus. Quare tuā etiam venerationem rogamus, vt ipse præterea scribere digneris ad illarum partium antistites, id est, Antiochia, Alexandria, & Constantinopolis, & alios, si tuæ sanctitati videatur, vt illinc ad nos Niceæ à sanctis patribus constituti canones mittantur, te præcipuè hoc beneficium occidentalibus omnibus ecclesiis Dei auxilio conferente. Quis enim dubitat descripta exēplaria esse verissima in Græcis, synodi Niceæ cōgregatæ, quæ à tam diuersis locis & insignibus Græcis ecclesiis deportata & collata consentiunt? Quod quidem donec factum fuerit, quæ in dicto commonitorio nobis allata sunt, de episcopis qui appellant ad Romanæ ecclesiæ sacerdotem, & de causis clericorum, quæ debent à suarum prouinciarum episcopis finiri, nos etiam seruaturos profitemur vsque ad probationem: & vestram beatitudinem, Deo volente, nobis ad hoc auxilium laturā confidimus. Reliqua autē, quæ in nostra synodo acta & confirmata sunt, quia prædicti fratres nostri Faustinus coepiscopus, Philippus & Asellus presbyteri secum deferunt, si vobis visum fuerit, ea vestræ sanctitati nota facient. Et subscripserunt: Dominus noster te nobis in multos annos conseruet. Et subscripserunt similiter.

Ἀποστολικῶν. Legendum fortasse ἀνατολικῶν, id est, Oriētalibus.

SCHOL. BALS. Cùm Zosimus Papa Romanus, qui loci cōseruatores ad præsentē synodū miserat, esset mortuus, Bonifacius eius loco cōstitutus est: ad quē synodus scribit, quæ in ipsa scripta sūt in cōpendium redigēs: declarat autē & quæ de Apiario presbytero acta fuerāt, atque etiā eos seruaturos appellationes quæ petebantur ad Romanam ecclesiam,

A ἀνὴρ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ δικαιοσύνην, ἣν σοι ὁ ὕψιστος ἐδωρήσατο, καὶ αὐτὸς ἔτι μὴν συνορᾷς ὀφείλειν φυλαχθῆναι, ἐὰν τυχὸν ἀλλοίως ἔχωσιν οἱ κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. ἡμεῖς γὰρ πλείστοις ἐντυγχάνοντες βιβλίοις, οὐδαμοῦ ἀνέγνωμεν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἐν Ῥωμαϊκοῖς βιβλίοις, ὃν τρόπον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτωρίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν· ὅμως, ἐπειδὴ ἐνταῦθα εἰς οὐδὲν βιβλίον Γραικὸν ταῦτα εὑρεῖν ἠδυνήθημεν, ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ἔνθα λέγεται τὰ αὐτὰ ψηφίσματα δύνασθαι τὰ αὐθεντικὰ ἔτι μὴν εὑρεθῆναι, ἡμῖν προσενεχθῆναι μᾶλλον ποθοῦμεν. διὸ καὶ τὴν σὴν σεβασμιότητα δυσωποῦμεν, ἵνα γράψαι καὶ B αὐτὸς ἔτι μὴν καταξιώσῃς πρὸς τοὺς ἐκείνων τῶν μερῶν ἱερεῖς, τοῦτ᾽ ἔστι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἄλλοις δὲ, ἐὰν παρασταθῇ τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ, ὅπως ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντες ἔλθωσι κανόνες, σοῦ κατεξαίρετον τὴν εὐεργεσίαν ταύτην πάσαις ταῖς δυτικαῖς ἐκκλησίαις τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ συνεισάγοντος. τίς γὰρ ἀμφιβάλλει τὰ ἴσα ἀληθέστατα εἶναι ἐν C Γραικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης συνόδου, ἅτινα ἀπὸ οὕτως διαφόρων τόπων καὶ ἐπισήμων Γραικῶν ἐκκλησιῶν προσενεχθέντα καὶ συγκριθέντα ὁμονοοῦσιν; ὅπερ ἕως οὗ γένηται τὰ ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτωρίῳ ἡμῖν προσενεχθέντα περὶ τῶν πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἱερέα ἐκκλήτων τῶν ἐπισκόπων, καὶ περὶ τῶν αἰτιῶν τῶν κληρικῶν τῶν ὀφειλουσῶν περατοῦσθαι παρὰ τοῖς τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν ἐπισκόποις, ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ φυλάξοντας ἕως τῆς ἐπικυρώσεως, καὶ τὴν ὑμετέραν μακαριό- D τητα, θέλοντος τοῦ θεοῦ πρὸς τοῦτο ἡμῖν βοηθήσουσαν θαρροῦμεν· τὰ δὲ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνόδῳ πραχθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ἐπειδὴ οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ ἡμῶν Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος, Φίλιππος καὶ Ἀσελλος οἱ πρεσβύτεροι, μεθ᾽ ἑαυτῶν ἐπιφέρονται, ἐὰν καταξιώσητε, γνωστὰ ποιήσουσιν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ. καὶ ὑπέγραψαν· Ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει σε ἡμῖν ἐπὶ πλείστοις χρόνοις μακαριώτατε ἀδελφέ. Ὑπέγραψαν ὁμοίως.

Ἑρμηνεία.

Ζωσίμου τοῦ Πάππα Ῥώμης τοῦ ἀποστείλαντος τοποτηρητὰς εἰς τὴν προῤῥηθεῖσαν σύνοδον, τελευτήσαντος, ὁ Βονιφάτιος πρὸς τὸν ἐκείνου θρόνον κατέστη, πρὸς ὃν ἡ σύνοδος γράφει ἀναφέρουσα τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα, κατ᾽ ἐπιτομήν. παραδηλοῖ δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ Απιαρίου τοῦ πρεσβυτέρου· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ φυλάξαι τὰς πρὸς ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ζητουμένας

ζητουμένας ἐκκλήτοις μέχρις ἂν προκομισθῶσιν οἱ παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐκτεθέντες κανόνες.

Ἄρχεται τὰ πρὸς τὴν ἐν Ἀφρικῇ σύνοδον ἀντίγραφα Κυρίλλου τοῦ τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου· ἐν οἷς τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπὸ Γραικοῦ μεταβληθέντα διὰ Ιννοκεντίου πρεσβυτέρου ἐπέστελλεν. αἵ τινες ἐπιστολαὶ μετὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου διὰ τοῦ μνημονευθέντος Ιννοκεντίου πρεσβυτέρου καὶ Μαρκέλλου ὑποδιακόνου τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ ἁγιωτάτῳ Βονιφατίῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων ἀπεστάλησαν.

Κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ, καὶ πάσῃ τῇ ἐν Καρχηδόνι συναθροισθείσῃ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ, Κύριλλος ἀσπαζόμενος ἐν Κυρίῳ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Τὰ γραφέντα παρὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος πολλὴν ἔχοντα θρησκείαν, μετὰ πάσης χαρᾶς διὰ τοῦ τέκνου ἡμῶν Ιννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐδεξάμην. τούτων δὲ παρ' ἡμῶν ἐλπισθέντων, ὥστε ἐκ τοῦ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας σκευίου τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας αὐθεντικῆς συνόδου, τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντα καὶ βεβαιωθέντα ὑποκάτω τῆς ὁμολογίας τῆς ἡμετέρας πίστεως, τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἡμᾶς ἀποστεῖλαι ἀναγκαῖον ἡγησάμην, κύριοι τιμιώτατοι ἀδελφοί, ἀσπασμοῦ προηγουμένου, διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Ιννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, τὰ πιστότατα ἴσα τὰ τῆς αὐθεντικῆς συνόδου τῆς ἐν τῇ Νικαέων πόλει τῆς Βιθυνίας ἐχόμενα, τῇ ὑμετέρᾳ ἀποστεῖλαι ἀγάπῃ· ὅπερ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ζητοῦντες εὑρήσετε· περὶ δὲ τοῦ πάσχα, ὡς ἐγράψατε, ἀγγέλλομεν ὑμῖν, τῇ πρὸ δεκαεπτὰ καλανδῶν Μαΐων ἡμῶν ἐπιτελέσοντας τῇ ὑπεισερχομένῃ ἰνδικτιῶνι. ἡ ὑπογραφή. ὁ θεὸς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν, τὴν ἁγίαν ὑμῶν σύνοδον φυλάξει, ὅπερ εὐχόμεθα τιμιώτατοι ἀδελφοί.

A donec allati fuerint canones qui à Nicena synodo expositi fuere.

Sequuntur rescripta Cyrilli Alexādriæ episcopi: in quibus authentica Nicenæ synodi è Græco translata per Innocentium presbyterū misit. Quæ quidē epistola cū Nicena synodo per memoratum Innocētium presbyterū, & Marcellum subdiaconum ecclesiæ Carthaginensis, sanctissimo Bonifacio Romanæ ecclesiæ episcopo vi. Calend. Decēbris missæ sunt.

Cyrillus dominus venerabilissimis & sanctissimis fratribus & coepiscopis, Aurelio, Valentino, & vniuersæ sanctissimæ synodo Carthagine congregatæ. Salutamus in B *domino vestram dilectionem. Quæ à vestra reuerentia scripta sunt, multā pietatem continētia, cum omni lætitia per filium nostrum Innocētium presbyterum suscepi. Cùm hæc autem à nobis sperata fuerint, nos ex nostra ecclesiæ scrinio verissima descripta exempla authētica synodi, quæ habita fuit Nicea, quæ est vrbs Bithyniæ, ea quæ à sanctis patribus definita & confirmata sunt super confessione nostræ fidei, vestræ charitati missuros, necessarium duxi, domini fratres, in primis venerabiles, salutatione precedēte, per eūdē filium nostrū Innocentiū presbyterū fidelis-* C *sima exemplaria authētica synodi, quæ Nicea, quæ est vrbs Bithynia, habita est, vestræ charitati mittere. Quod etiā in ecclesiastica historia quærentes inuenietis. De Pascha autē, vt scripsistis, renūciamus vobis, xvij. Cal. Maias nos peracturos, ingredientis indictionis.* Subscriptio. *Deus & dominus noster sanctam vestram synodum custodiat. Quod oramus venerabilissimi fratres.*

ΑΡΧΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τοὺς αὐτούς. Τοῖς κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ μακαριωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ συνελθοῦσιν συνόδῳ, Ἀττικὸς ἐπίσκοπος.

INCIPIT EPISTOLA ATTICI

EPISCOPI CONSTANTINOP. AD EOSDEM. Dominis venerabiliss. & beatiss. fratribus & coēpiscopis, Aurelio, Valētino, & reliquis qui in Afric. synodo cōuenerūt.

D Διὰ τοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ἡμῶν, γράμματα τῆς ὑμετέρας ἀγάπης μετὰ πάσης εὐχαριστίας ἐδεξάμην, τῷ κυρίῳ εὐχαριστῶν, ὅτι ἠξιώθην τοσούτων ἀδελφῶν εὐλογίας ἀπολαῦσαι· Κύριοι μακαριώτατοι ἀδελφοὶ ἐγράψατε δηλαδή, ἵνα τοὺς ἀληθεστάτους κανόνας τοὺς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας παρὰ τῶν πατέρων ὁρισθέντας μετὰ τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν ἀποστείλω,

Per filium nostrum Marcellum subdiaconū vestrū, literas vestræ dilectionis cum omni lætitia accepi, Deo gratias agens, quòd dignatus sum frui tantorum fratrum benedictione. Domini beatissimi fratres, scripsistis, vt verissimos canones, qui Nicea, quæ est Bithyniæ metropolis, à patribus constituti sunt, post fidei expositionē mittā.

Et quis est qui communem fidem, & decreta A *à patribus constituta, propriis fratribus deneget? Vnde per eundē filium nostrum Marcellum subdiaconum vestrum valde festinantem, quemadmodum canones Nicea à patribus definiti sunt, integrè, vt iussistis, misi, rogans vestram synodum, vt pro me plurimum orare dignetur.* Subscriptio. *Dominus noster custodiat vestram sanctitatem & synodum sanctam, quod oramus sanctissimi fratres. Incipiunt descripta exempla Nicenæ synodi missa vi. Calend. Decemb. post consulatum clarissimorum imperatorum, Honorij xij. & Theodosij ix. Augustorum,* B *Bonifacio Romano episcopo: Credimus in vnum Deum: Et deinceps sanctū symbolum, vt in prima synodo scriptum est.*

INCIPIT EPISTOLA SYNODI AFRICANÆ, AD Papam Celestinum.

Domino dilecto & inprimis venerabili fratri nostro Celestino Aurelius, Palatinus, Antoninus, Tutus seruus Dei, Terentius, & cæteri qui in vniuersali Car- C *thaginensi synodo interfuerunt.*

Optaremus vt quomodo tua sanctitas nos de Apiarij præsentia lætos reddidit, missis literis per presbyterū nostrum Leonem, sic & ad vos similiter de eiusdem purgatione præsentes literas cum gaudio mitteremus: esset enim scilicet nostra & vestra alacritas tutior, & nec credibilis videretur de nunc audiendo, quæ tanquam de audito præcesserat. Cùm ergo ad nos accessisset sanctissimus frater & coepiscopus noster Faustinus, synodum coegimus: & credidimus ipsum propterea cum illo esse missum, vt quem- D *admodum is ipsius studio presbyterio erat redditus, sic & eiusdem opera posset à tot criminibus illi ab Enthabracenis obiectis purgari. Cuius tot & tam magna scelera nostra synodi multitudo percurrens, inuenit, vt & memorati patrocinium, potiùs quàm iudicium, & tanquam defensoris studium, potiùs quàm cognitoris vicerit.*

καὶ τίς ἐστιν ὁ τὴν κοινὴν πίστιν καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἀπὸ τῶν πατέρων βεβαιωθέντας τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς ἀρνούμενος; ὅθεν διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ἡμῶν πάνυ σπεύδοντος, καθὼς οἱ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ὡρίσθησαν κανόνες, ἐν ὁλοκλήρῳ, ὡς ἐκελεύσατε, ἀπέστειλα, αἰτῶν τὴν ὑμετέραν ἁγίαν σύνοδον ὑπὲρ ἐμοῦ πλείστας εὔξασθαι καταξιῶσαι. Ἡ ὑπογραφή. Ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει τὴν ὑμετέραν ἁγιωσύνην, ὅπερ εὐχόμεθα ἁγιώτατοι ἀδελφοί. Ἄρχεται τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὰ ἀποσταλέντα τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων, μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ἔνατον, τῶν Αὐγούστων, Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης. Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα· καὶ ἐφεξῆς τὸ ἅγιον σύμβολον, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ ἐγράφη.

ΑΡΧΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τὸν Πάπαν, τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐπίσκοπον.

Δεσπότῃ ἀγαπητῷ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Κελεστίνῳ Αὐρήλιος, Παλατῖνος, Ἀντώνιος, Τοῦτος, Σερβοὺς Δεΐ, Τερέντιος, Φουρτουνᾶτος, Μαρτῖνος, Ἰανουάριος, Ὀπτᾶτος, Κελτίκιος, Δονάτος, Θεάσιος, Βιγκέντιος, Φουρτουνατιανός, καὶ οἱ ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ τῆς Καρχηδόνος εὑρεθέντες.

Ηὐχόμεθα ὃν τρόπον ἡ σὴ ἁγιωσύνη περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀπιαρίου χαρέντας ἡμᾶς ἐδήλωσε γραμμάτων πεμφθέντων διὰ τοῦ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Λέοντος· οὕτως καὶ ἡμεῖς ὁμοίως περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ αὐτοῦ τὰ παρόντα γράμματα μετὰ χαρᾶς ἀπεστείλαμεν. ἦν γὰρ δηλαδὴ καὶ ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ ὑμετέρα προθυμία ἀσφαλεστέρα, καὶ οὐδὲ προπετὴς ἐδόκει ἡ ἐπὶ τοῦ ἀκμὴν ἀκουστέου ἤπερ ὡς περὶ ἀκουσθέντος προηγησαμένη. παραγενομένου τοίνυν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἁγιωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, συνήξαμεν σύνοδον, καὶ ἐπιστεύσαμεν διὰ τοῦτο αὐτὸν μετ᾽ ἐκείνου πεμφθέντα, ἵνα ὥσπερ ὁ τούτου τῇ αὐτοῦ σπουδῇ τῷ πρεσβυτέρῳ ἀπεδόθη, οὕτως καὶ νῦν δυνηθῇ τῷ αὐτοῦ σκοπῷ ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν ἐν Θαβρακηνοῖς ὑποβληθέντων τοσούτων ἐγκλημάτων καθαρθῆναι· οὗ τινος τὰ τοσαῦτα καὶ οὕτως παμμεγέθη ἀτοπήματα, ἡ πληθὺς καταδραμοῦσα τῆς ἡμετέρας συνόδου εὗρεν, ὅτι καὶ τοῦ μνημονευθέντος τὴν κατηγορίαν μᾶλλον ἤπερ κρίσιν, καὶ τὴν ὡς ἐκδίκου σπουδὴν μᾶλλον ἤπερ διαγνώσου δικαιοσύνην ὑπερενίκησεν.

A Παρεστῶτι μὲν γὰρ ἀντέστη μεγάλως πάσῃ τῇ συνόδῳ διαφόρους ὕβρεις ἐπιφέρων, ὡσανεὶ τὰ πριβιλέγια τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐκδικῶν, καὶ θέλων αὐτὸν παρ' ἡμῶν εἰς κοινωνίαν δεχθῆναι, ὃν ἡ σὴ ἁγιωσύνη πιστεύσασα ἐκκαλέσασθαι, ὅπερ ἀποδεῖξαι οὐκ ἠδυνήθη, τῇ κοινωνίᾳ ἀποδέδωκεν· ὅμως ἧττον αὐτῷ τοῦτο ἐξεγένετο, ὅπερ ἔτι μὴν τῇ ἀναγνώσει τῶν πεπραγμένων κρειττόνως γνοίης. τριημέρου μέντοι δίκης ἐπιμόχθου κινηθείσης, ἐν ᾧ τὰ διάφορα τὰ αὐτῷ ὑποβληθέντα συντριβόμενοι ἐζητοῦμεν, ὁ θεὸς ὁ δίκαιος κριτής, ὁ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, τάς τε παρολκὰς τοῦ συνεπι- B σκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, καὶ τὰς περιεργίας τοῦ αὐτοῦ Ἀπιαρίου, οἷς τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ αἰσχρότητας συγκαλύψαι ἐπηρείαζε, μεγάλῃ συντομίᾳ ἔτεμεν, τῆς σιγαντῆς δηλαδὴ καὶ δυσωδεστέρας ἐπιμονῆς καταργηθείσης, καὶ τῆς ἀναισχυντίας τῆς ἀρνήσεως, δι' ἧς τὸν τοσούτων ἡδονῶν τὸν βόρβορον ἐβούλετο καταβυθίσαι. τοῦ γὰρ θεοῦ ἡμῶν τὴν συνείδησιν αὐτοῦ στενοχωρήσαντος, καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτά, ὡς ἐν ἰλύϊ τῶν ἐγκλημάτων ἤδη καταδεδικασμένα, πᾶσιν ἔτι μὴν τοῖς ἀνθρώποις δημοσιεύσαντος, ἀφνιδίως εἰς ὁμολογίαν πάντων τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγκλημάτων ὁ δόλιος ἀρνητὴς ἐξέρρηξεν. καὶ μόλις ποτὲ περὶ πάντων τῶν ἀπιθάνων ὀνειδῶν C ἑκοντὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἤλεγξεν, καὶ αὐτὴν ὁμοίως τὴν ἡμετέραν ἐλπίδα, ᾗ τινι καὶ ἐπιστεύσαμεν αὐτόν, καὶ ηὐχόμεθα ἐκ τῶν οὕτως ἐπαισχυντέων σπίλων δυνάσθαι καθαρθῆναι, μετέστρεψεν εἰς στεναγμούς· εἰ μὴ ὅτι ταύτην ἡμῶν τὴν λύπην μιᾷ καὶ μόνῃ παραμυθίᾳ κατεπράϋνεν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τοῦ ὀδυρμοῦ τοῦ διηνεκοῦς καμάτου ἐλύτρωσεν, καὶ τοῖς ἰδίοις τραύμασιν ὁτιδήποτε ἴασιν, εἰ καὶ ἀκουσίως καὶ τῆς ἰδίας συνειδήσεως ἀντιμαχομένης ὁμολογή- D σας προεξενήσατο, κύριε ἀδελφέ. ἐν πρώτοις τοίνυν τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρωμένου, ἱκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοάς, τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε· μηδὲ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀποκοινωνητέους, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι. ἐπεὶ τοῦτο καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὁρισθὲν εὐχερῶς εὕροι ἡ σὴ σεβασμιότης. Εἰ γὰρ καὶ περὶ κατωτέρων κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; μὴ οὖν οἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρὰ τῆς σῆς ἁγιωσύνης, σπουδαίως, καὶ καθὼς μὴ χρή, φανῶσιν ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ;

Primùm enim toti synodo valde restitit, varias contumelias ingerens, tanquam qui Romanae ecclesiae priuilegia defenderet, & vellet se à nobis in communionem admitti: quem tua sanctitas cùm credidisset appellare, quod quidem probare non potuit, communioni restituit: hoc tamen ei non processit, quod adhuc ex actorum lectione meliùs cognoueris. Triduano enim moto laborioso iudicio, in quo diuersa quae ei obiiciebantur excutientes quaerebamus, Deus iustus iudex, fortis & longanimis, & coepiscopi nostri Faustini protelationes, & ipsius Apiarij frustratorias in dicendo tergiuersationes, quibus nefarias suas turpitudines velare conabatur, magno compendio amputauit, silentio scilicet premenda & lõgè foetidissima obstinatione abolita, negationisque impudentia, per quam tantum voluptatum coenum obruere volebat. Cùm enim Deus eius conscientiam in angustias deduxisset, & quae occulta erant in corde peccata, tanquam in criminum coeno iam condemnata, omnibus etiam hominibus iam publicasset, repentè ad confessionem omnium sibi obiectorum criminum fraudulentus inficiator erupit: & vix tandem omnium incredibilium probrorum ipse seipsum sua sponte arguit: & ipsam similiter spem nostram, cui ipsum commiseramus, & orabamus, vt à tam pudendis maculis posset purgari, conuertit in luctus: nisi quòd hanc nostram tristitiam vno eóque solo solatio mitigauit, quòd etiam nos à moeroris perpetuo labore liberauit, & suis literis, etiamsi inuitus & propria repugnante conscientia, confessus, eis medelam qualemcunque prouidit, domine frater. In primis ergo officio debitae venerationis impleto, supplices petimus, ne deinceps ad vestras aures eos qui hinc veniunt, facilè admittatis, nec qui à nobis excommunicati fuerint, in communionem velitis deinceps recipere. Nam hoc quoque in Nicena synodo definitum vestra facilè inueniet beatitudo. Si enim etiam de inferioribus clericis & laicis illic seruari videtur, hoc vult multo magis etiam de episcopis seruari. Ne ergo qui in propria prouincia à communione suspensi sunt, à tua sanctitate, dedita opera, & vt non oportet, communioni restituti videantur.

Presbyterorum autem similiter & consequentium clericorum impudentes fugas, ut te dignum est, persequetur tua sanctitas. Nam neque per ullum patrum decretũ hoc Africanæ ecclesiæ est prohibitum, & Nicenæ synodi statuta, siue clericos inferioris gradus, siue ipsos episcopos propriis metropolitanis apertissimè cõmiserunt. Sapiẽter enim & iuste perspexerunt, quæcunque fuerint exorta negotia, ea in propriis locis terminari debere. Neque enim unicuique prouidentiæ sancti spiritus gratiam deesse putarunt: per quam iustitia à Christi sacerdotibus & uidetur prudẽter, & stabiliter tenetur: maximè quòd unicuique concessum est, si ei uideatur, de iudicum sententia ad synodos propriæ prouinciæ, vel præterea etiam ad uniuersalem synodum appellare. Nisi utique est aliquis qui credat, uni cuipiam, quicunque is sit, posse Deum nostrum iudicij iustitiam inspirare, innumerabilibus autem sacerdotibus in synodum congregatis negare. Quomodo ergo firmum erit hoc transmarinum iudicium, ad quod testium necessariæ personæ, vel propter naturæ, vel propter senij imbecillitatem, vel propter multa alia impedimenta deduci non possunt? Nam de mittendis quibusdam ueluti à latere vestræ sanctitatis, à nulla patrum synodo constitutum inuenimus. Nam quod olim per hunc ipsum coëpiscopum nostrum Faustinum, tanquã ex parte Nicenæ synodi isthinc missum fuerat in verioribus descriptionibus Nicenæ synodi, quas à sanctissimo Cyrillo Alexandrinæ ecclesiæ coepiscopo, & à venerando Attico Constantinopolis episcopo ex authenticis missas accepimus: Quæ quidem antehac per Innocentium presbyterum & Marcellum subdiaconum, per quos ad nos de illis missæ fuerant, venerandæ memoriæ Bonifacio episcopo prædecessori vestro à nobis missæ sunt: nihil eiusmodi inuenire potuimus. Executores ergo vestros clericos petentibus aliquibus ne velitis mittere, nec permittere ut fumosum mundi fastum Christi ecclesiæ inducere videamur, quæ simplicitatis lucẽ & humilitatis diẽ offert ijs qui Deũ videre cupiũt. De deflendo enim Apiario, iã à fratre nostro Faustino pro suis nefariis nequitiis Christi ecclesia moto,

A καὶ τῶν πρεσβυτέρων δὲ ὁμοίως καὶ τῶν ἑπομένων κληρικῶν, τὰς ἀναιδεῖς ἀποφυγάς, ὡς ἐστί σου ἄξιον, ἀποδιώξει ἡ ἁγιωσύνη σου. ἐπειδὴ καὶ οὐ διά τινος ὅρου τῶν πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται τῇ ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, εἴτε κληρικοὺς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ, εἴτε αὐτοὺς τοὺς ἐπισκόπους τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. συνετῶς γὰρ καὶ δικαίως συνεῖδον, ἅτινα δήποτε πράγματα ἀναφυῶσιν, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις ὀφείλειν περατοῦσθαι τόποις. οὔτε γὰρ μιᾷ καὶ ἑκάστῃ προνοίᾳ ἐλογίσαντο B ἐλλείπειν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καὶ ὁρᾶται φρονίμως, καὶ κατέχεται σταθερῶς, μάλιστα, ὅτι ἑνὶ καὶ ἑκάστῳ συγκεχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προσίσταται αὐτῷ πρὸς τὰς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐκκαλέσασθαι. εἰ μὴ ἄρα τίς ἐστιν, ὅστις πιστεύσει, ἑνὶ ὡτινιδήποτε δύνασθαι τὸν θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνήσασθαι. πῶς δὲ αὕτη ἡ διαποντικὴ κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν C μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα, ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρως ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; περὶ γὰρ τοῦ, τινὰς ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἁγιωσύνης πέμπεσθαι, οὐδεμιᾷ τῶν πατέρων συνόδῳ ὁρισθὲν εὑρίσκομεν. ἐπειδὴ ὃ πρὸ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, ὡσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο ἐν τοῖς ἀληθεστέροις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἃς παρεδεξά- D μεθα ἀπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπου, πεμφθείσας ἐκ τῶν αὐθεντικῶν. αἵτινες ἔτι μὴν πρὸ τούτου διὰ Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν, τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ προηγησαμένῳ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν· τοιοῦτο τίποτε οὐκ ἠδυνήθημεν εὑρεῖν. ἐκβιβαστὰς τοίνυν κληρικοὺς ὑμῶν τινῶν αἰτούντων μὴ θέλετε ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα τὸν καπνώδη τῦφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἥτις τὸ φῶς τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς τὸν θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προφέρει. τοῦ γὰρ κλαυσίμου Ἀπιαρίου ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Φαυστίνου κατὰ τὰς ἰδίας ἀθεμίτους ἀχρειοσύνας ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἀποκι-

ἠθέντος, ὅτι τοῦτον τῇ δοκιμῇ καὶ ῥυθμίσει τῆς σῆς ἁγιωσύνης ἐν τῷ σώζεσθαι τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην περαιτέρω ἡ Ἀφρικὴ οὐδαμῶς ὑπομείνῃ. Ἡ ὑπογραφή. ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἁγιωσύνην ὑμῶν ἐπὶ μήκιστον χρόνον φυλάξοι, ὑπὲρ ἡμῶν εὐχομένην, κύριε ἀδελφέ.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ Ἀπιαρίου ἀφορισθέντος ἐκ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου, καὶ προσελθόντος τῷ Πάππᾳ Κελεστίνῳ καὶ λυθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ, ὁ ἐπίσκοπος Φαυστῖνος ἐστάλη σὺν ἐκείνῳ εἰς Καρχηδόνα ἐξετάσων τὰ κατὰ τοῦτον. λυθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως, B ἐπέστειλε τῷ Κελεστίνῳ ἡ σύνοδος τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. καὶ πρῶτα μὲν ᾐτιάσατο τὸν Φαυστῖνον ὡς παραλόγως ἀντιποιηθέντα τοῦ Ἀπιαρίου. εἶτα ἐπήγαγεν ὡς ἀπὸ ὁμολογίας τοῦ Ἀπιαρίου ἐλύθη ἡ ὑπόθεσις· καὶ ἱκέτευσε μὴ εὐχερῶς προσδέχεσθαι, τὸν Κελεστῖνον, τοὺς λέγοντας κατὰ τῆς συνόδου, καὶ ἀφορισθέντας παρ' αὐτῆς. προσέθεντο δὲ ὡς οὐδὲ οἱ ἐν Νικαίᾳ πατέρες ὥρισαν πέμπεσθαι παρὰ τοῦ Πάππα εἰς Ἀφρικὴν συνδιαγνωσομένους. καὶ οὐδὲ εὑρίσκετο τοῦτο ἐν τοῖς πεμφθεῖσι παρὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

A *solliciti nõ sumus, quòd eum vestræ sanctitatis probatione & correctione in seruanda fraterna charitate, Africa nequaquam amplius sustinebit.* Subscriptio. *Deus noster sanctitatem vestram in longissimum tempus custodiat, pro nobis orantem, domine frater.*

Schol. Bals. Apiario à synodo Africana segregato, cùm is ad Papam Celestinũ accessisset, & segregatio soluta esset, Faustinus vnà cum illo Carthaginem missus est, negotium eius examinaturus: decisa autẽ causa misit synodus Celestino hanc B epistolam. Et primùm quidem accusauit Faustinũ quòd Apiarium præter rationẽ defenderet. Deinde subiunxit, quòd ex eius cõfessione causa fuit decisa, & orauit vt non facilè admitteret Celestinus eos qui dicũt aduersus synodum, & ab ea segregati sunt. Adiecerunt autem quòd nec patres Nicenæ synodi statuerunt, à Papa in Africam mittendos, qui causam simul cognoscerẽt, & nec hoc inuenitur in missis ab Alexandrino & Constantinopolitano episcopis.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ὑπομνημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου, ἑκατέρου ἀντεχομένου τῆς ἐπισκοπῆς Βόστρων.

ΕΠΙ ὑπατείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφιλεστάτων βασιλέων ἡμῶν Φλαβίου Ἀρκαδίου, Αὐγούστου τὸ τρίτον καὶ Ὀνωρίου τὸ δεύτερον τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν Ὀκτωβρίων, D ἐν τῷ φωτιστηρίῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγιωτάτης ἐκκλησίας καθεσθέντων τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων, Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, Παλλαδίου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γελασίου Καισαρείας Παλαιστίνης, Γρηγορίου Νύσσης, Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, Παύλου Ἡρακλείας, Ἀραβιανοῦ Ἀγκύρας, Ἀμμωνος Ἀδριανουπόλεως, Φαλερίου Ταρσοῦ, Λουκίου Ἱεραπόλεως, Ἐλπιδίου Λαοδικείας, Παύλου Ἀλεξανδρέων, Διοσκόρου Ἑρμουπόλεως, Προβατίου Βερενίκης, Θεοδώρου Μοψουεστίας, Βίζου Σελευκίας, Ἐπαγάθου Μαρκιανουπόλεως, Γεροντίου Κλαυδιουπόλεως, καὶ ἑτέρων διαφόρων ἐπισκόπων, καὶ παντὸς τοῦ ἱερατείου, Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν·

C

EX ACTIS CONSTANTINOPOLI DE AGAPIO ET Bagadio, vtroque vendicante episcopatum Bostræ.

IN consulatu religiosissimorum & Dei amantissimorum imperatorum nostrorũ, Fl. Arcadij Augusti tertiũ, & Honorij secũdũ, tertio Calend. Octobr. in baptisterio sanctissimæ Constantinopol. ecclesiæ, sedẽtibus sanctissimis episcopis, Nectario Constantinop. Theophilo Alexãdrino, Flauiano Antiocheno, Palladio Cæsareæ Cappadociæ, Gelasio Cæsareæ Palæstinæ, Gregorio Nyssæ, Amphilochio Iconij, Paulo Heracleæ, Arabiano Ancyræ, Ammone Adrianopolis, Phalerio Tarsi, Lucio Hierapolis, Elpidio Laodiceæ, Paulo Alexandrorum, Dioscoro Hermopolis, Probatio Beronices, Theodoro Mopsuestiæ, Dizo Seleuciæ, Epagatho Marcianopolis, Gerontio Claudiopolis, & aliis diuersis episcopis, & omni ordine sacerdotali, Nectarius episcopus Constantinopol: tanus dixit:

Hac synodo Dei gratia in hoc sancto loco collecta, Si hac sanctorum fratrum & in sacris comministrorum synodus ita censet, quia adstare video eos qui contendunt de Bostrenorum episcopatu, fratres nostros Gabadium & Agapium, hi sua inter se inuicem iura incipiant proponere. Et postquam aliqua ab eis pro hac causa acta essent, & dicti Bagadij depositionem à duobus solis episcopis iam mortuis factam ostensum esset, Arabianus Ancyræ episcopus dixit: Non propter hoc iudicium, sed de tota deinceps vita metuens, cupio sanctam synodum de hoc statuere, licét ne à duobus episcopis fieri depositionem, an non, & aduersus absentem licet, an non? Ad præsentem quidem causam nihil est præiudicij. Vereor autem ne ex his actis aliqui potestate accepta talia audeant: velim ergo vos respondere. Nectarius episcopus Constantinopolitanus dixit, Laudabiliter intulit religiosissimus episcopus Arabianus. Sed cùm non possit iudicium recusare, id quod est præteritum, non condemnantes, quod est deinceps futurum, stabiliamus. Arabianus Ancyræ episcopus dixit, Id quod est præteritum, beatorum patrum, qui Nicææ conuenerunt, damnat synodus, iubens non esse pauciores tribus qui ordinent, nec absente metropolitano. Sed de futuro ego metuens feci interrogationem. Velim ergo vos apertè edicere, & nec suspensè, nec dubiè, vt à duobus hominibus nec ordinari nec deponi episcopum liceat, Nicænæ synodo conuenienter. Et post alia Theophilus episcopus Alexandriæ dixit, Aduersus eos qui excesserunt, fieri non potest vt indignationis sententia feratur, quoniam præsentes non fuere condemnati. Sed si quis de iis qui in futurum debent deponi, consideret, mihi videtur non solùm tres debere accedere, sed, si fieri possit, omnes prouinciales, vt multorum sententia accuratior cõdemnatio reddatur eius qui dignus est deponi præsentis, & iudicati. Nectarius episcopus Constantinopolitanus dixit, Cùm de legitimis institutis & decretis agitur, consequens est non propter personarum causas aliquas talia decerni. Quamobrẽ, sicut sanctissimus episcopus Arabianus intulit,

A τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου κατὰ θεοῦ χάριν πάλιν ἐν τῷ ἁγίῳ τόπῳ τούτῳ συνειλεγμένης, εἰ δοκιμάζει ἡ αὐτὴ τῶν ἁγίων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν σύνοδος, ἐπειδὴ καὶ ἑστῶτας ὁρῶ τοὺς διαφερομένους πρὸς ἑαυτοὺς περὶ τῆς τῶν Βοστρηνῶν ἐπισκοπῆς, τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Βαγάδιον καὶ Ἀγάπιον, τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐνάρξασθαι δικαίων. καὶ μετὰ τὸ παραχθῆναι τινὰ παρ' αὐτοῖς χάριν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, καὶ ἐμφανισθῆναι καθαίρεσιν τοῦ ῥηθέντος Βαγαδίου γενομένην ὑπὸ δύο καὶ μόνων ἐπισκόπων τῶν καὶ τελευτησάντων ἤδη, Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος B Ἀγκύρας εἶπεν· οὐ τῆς παρούσης ἕνεκα δίκης, ἀλλὰ τοῦ ὑφεξῆς βίου παντὸς δεδοικώς, τοῦτο ἀξιῶ τὴν ἁγίαν σύνοδον διαλαλῆσαι, ἔξεστι γενέσθαι καθαίρεσιν παρὰ δύο ἐπισκόπων, ἢ οὔ; καὶ κατὰ ἀπόντος ἔξεστιν ἢ οὔ; οὐδὲν προέκριμα πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν· δέδοικα δὲ μὴ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τούτων τινὲς λαβόμενοι ἐξουσίας, τοιαῦτα τολμήσωσιν· ἀξιῶ οὖν ὑμᾶς ἀποκρίνασθαι. Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· ἐπαινετῶς εἰσηγήσατο ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανός· οὐ μὴν C δυναμένης δίκης ἐξομοιοῦσθαι τὸ παρελθόν, μὴ κατακρίναντες, τὸ ἑξῆς ἀσφαλισώμεθα. Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπε· τὸ παρελθὸν ἡ τῶν μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ σύνοδος κατακρίνει, ἡ κελεύουσα μὴ ἐλάττους εἶναι τριῶν, τοὺς χειροτονοῦντας, μηδὲ ἀπόντος τοῦ μητροπολίτου. τοῦ δὲ μέλλοντος ἕνεκεν δεδοικὼς ἐγώ, τὴν ἐρώτησιν ἐποιησάμην. ἀξιῶ οὖν ὑμᾶς σαφῶς διαλαλῆσαι, καὶ μήτε ἠρτημένως μήτε ἀμφιβόλως, ὥστε μὴ ἐξεῖναι ὑπὸ δύο ἀνθρώπων μήτε χειροτονεῖσθαι μήτε καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον, D ἀκολούθως τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ. καὶ μεθ' ἕτερα, Θεόφιλος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶπεν, ἐπὶ τῶν ἀπελθόντων οὐ δυνατὸν ψῆφον ἐκφέρειν ἀγανακτήσεως· ἐπειδήπερ μὴ παρόντες κατεκρίθησαν. εἰ μέντοι γε περὶ τῶν μελλόντων διασκοπεῖν τις τῶν ὀφειλόντων καθαιρεῖσθαι, φαίνεται μὴ μόνον τρεῖς παρεῖναι προσήκειν, ἀλλ' εἰ δυνατὸν τοὺς πάντας ἐπαρχιώτας, ἵνα τῇ τῶν πολλῶν ψήφῳ, ἀκριβεστέρα ἡ κατάκρισις τοῦ ἀξίου τῆς καθαιρέσεως δεικνύηται παρόντος καὶ κρινομένου. Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε· νομίμων εἰσηγήσεων καὶ δογμάτων πρυτανευομένων ἀκόλουθον οὐ διὰ προσώπων τινὰς αἰτίας τὰ τοιαῦτα δογματίζεσθαι. τοιγαροῦν καθάπερ ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανὸς εἰσηγήσατο,

τὰ μέλλοντα ἀσφαλίσασθαι βουλόμενος, ἀκολούθως καὶ φιλανθρώπως ἡ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Θεοφίλου ψῆφος διωρίσατο μὴ ἐξεῖναι πρὸς τὸ ἑξῆς μηδὲ παρὰ τριῶν μήτι γε παρὰ δύο τὸν ὑπεύθυνον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ πλείονος συνόδου ψήφῳ καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. Φλαβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας εἶπεν· ὅσαπερ κατέθεντο οἱ περὶ τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον Νεκτάριον καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἐπίσκοπον Θεόφιλον, δῆλα. καὶ στεργόμεθα πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοί.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ ἐπισκόπου Βόστρων Βαγαδίου καθαιρεθέντος παρὰ δύο ἐπισκόπων καὶ μονομερῶς, λόγος ἐγένετο παρὰ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ, περὶ τοῦ εἰ καλῶς γέγονεν ἡ τοιαύτη καθαίρεσις, ἀντιποιουμένου τοῦ ψηφισθέντος Ἀγαπίου περὶ τῆς κρίσεως. καὶ διεγνώσθη ἀκανόνιστον εἶναι τὴν καθαίρεσιν, ὡς μὴ ὀφειλόντων δύο ἀλλὰ πολλῶν τηρεῖν τὰ κατὰ τῶν ἐπισκόπων λεγόμενα. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ἡ τοιαύτη διάγνωσις οὐκ ἔχει τὸ ἐνεργὸν σήμερον. ἀπὸ γὰρ τοῦ ιβ΄. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου μεταγενεστέρας οὔσης κατὰ πολύ, τὰ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐγκληματικὰ δικαστήρια παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων γυμνάζονται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν τοιοῦτον κανόνα. γίνωσκε δὲ ὅτι ἡ μὲν σύνοδος αὕτη, ἐπὶ Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως γέγονεν· ἡ δὲ ἐν Καρχηδόνι, βασιλεύοντος Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ.

volens futura stabilire, consequenter & humanè sanctissimi episcopi Theophili sententia decreuit, non licere in posterum, nec à tribus quidem, nedum à duobus, eum qui reus examinatur, deponi: sed maioris synodi & prouinciæ episcoporum sententia, sicut Apostolici definière canones. Flauianus episcopus Antiochiæ dixit, Quæ exposuerunt sanctissimus episcopus Nectarius & sanctissimus Theophilus episcopus, aperta sunt. Et omnes ecclesiastici his acquiescimus.

Schol. Bals. Cùm Bagadius Bostrorum episcopus esset à duobus episcopis depositus, agitatum est in synodo Constantinopolitana, an ea rectè facta esset depositio, cùm electus Agapius iudicium tueretur: & pronunciatum est depositionem non fuisse canonicam, vtpote cùm non duo, sed multi, deberent ea quæ aduersus episcopos dicuntur, diiudicare. Tu autem scias hanc constitutionem hodie non esse vsitatam. A xij. enim canone Carthaginensis synodi, quæ est multo posterior, criminalia episcoporum iudicia à xij. episcopis exercẽtur, & lege eum canonem. Scias autẽ quòd hæc quidẽ synodus sub Arcadio Imperatore facta est, Carthaginẽsis verò, regnante Theodosio minori.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Ἀγκύρᾳ συνελθόντων μακαρίων πατέρων, οἵτινες πρεσβύτεροι μέν εἰσι τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθέντων κανόνων· δευτερεύουσι δὲ διὰ τὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου αὐθεντείαν.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΑΓΚΥΡΑΝΑ.

Εἴπομεν πρὸ μικροῦ ὡς ἡ ἐν Καρχηδόνι σύνοδος πρώτη ἐστὶ πασῶν τῶν συνόδων, καὶ δευτέρα ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ μετὰ ταύτας ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ τῇ Μητροπόλει τῆς Γαλατίας συστᾶσα πρὸ τῆς πρώτης συνόδου. ἐξῆρχον δὲ ταύτης, Οὐιτέλλιος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, Ἀγρικόλαος Καισαρείας, καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐπίσκοπος Ἀμασείας· καὶ συνεζήτησαν εἰ χρὴ δέχεσθαι τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, καὶ προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ.

CANONES BEATORVM PATRVM, QVI ANCYRÆ conuenerunt: qui sunt quidem antiquiores iis qui Niceæ editi, secũdum tamen locum obtineant propter œcumenicæ synodi auctoritatem.

SYNODVS ANCYRANA.

Diximus paulo antè quòd synodus Carth. est omniũ prima, & ij. Antiochena, & post eas, ea quæ in Ancyra Galatiæ metropoli ante primã Nicenam synodũ coacta est. Huic autẽ præfuerũt, Vitalis episcopus Antioch. Syriæ, Agrœcolaus Cæsareæ Cappadociæ, & Martyr, Basilius episcopus Amaseæ: & quæsiuerunt an eos oporteat admittere, qui idolis sacrificauerunt, & ad ecclesiam accedunt.

CANON I.

Presbyteros, qui sacrificarunt, deinde contrà reluctati sunt, non fraudulenter & insidiosè, sed verè: nec hoc priùs machinati sunt, nec consultò ac de industria id fecerunt, & persuaserunt, vt tormentis subiici viderentur, cùm ea specie & opinione tantùm inferrentur, visum est eos cathedræ quidem honoris esse participes, non licere autem ipsis offerre, sed sermonem conferre, vel omnino sacerdotale aliquod munus obire.

SCHOL. BALS. Tempore persecutionis Christianorum, quidam sacerdotes idolis sacrificare coacti sunt. & hi quidem ad mortem vsque puniti, martyrij coronam acceperunt: illi verò cùm ad finem vsque tormenta perferre non potuissent, victi sunt, & fidem abnegarunt, & etiam idolis sacrificarunt, alij autem etiam antequam torquerentur, omnino cesserunt. Ne autem sua sponte sacrificare viderentur, pecuniis, vel suasione, vel aliqua alia ratione operam dederunt, vt magnorum tormentorum minæ illis intentarentur. Statuunt ergo patres, vt illi qui verè torti fuerunt, propter supplicij autem acerbitatem, ad perfectionis quoque coronam accipiendam non sustinuerunt, sed sacrificauerunt, deinde reluctati sunt, id est, Satanam vicerunt, qui eos in lucta prostrauerat, & cum pura confessione pœnitentiam egerunt, ad solum honorem & cathedram recipiantur, neque offerant, neque sermonem conferant, id est, ne doceant, neque aliquid aliud sacerdotale exequantur. Quamobrem argumento à contrario sumpto, alij præter hos, qui non reuera, sed simulatè tormenta prætexuerunt, & Deum negauerũt, nec honore quidem vel cathedra digni habebuntur. Quid verò, num vt Christiani simpliciter, cum lacrymis pœnitentiam agentes, & peccatum confitentes, suscipientur? Mihi certè videtur. Non est enim peccatum, quod vincat Dei misericordiam, sed & ij, & qui ad honorem solum admittuntur, punientur, vt volunt dicti canones.

A

Κανὼν α'.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐπιθύσαντας, εἶτα ἐπαναπαλαίσαντας μήτε ἐκ μεθόδου τινός, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας, μήτε προκατασκευάσαντας καὶ ἐπιτηδεύσαντας, καὶ πείσαντας, ἵνα δόξωσι μὲν βασάνοις ὑποβάλλεσθαι, ταύτας δὲ τῷ δοκεῖν καὶ τῷ σχήματι προσαχθῆναι· τούτους ἔδοξε τῆς μὲν τιμῆς τῆς κατὰ τὴν καθέδραν μετέχειν, προσφέρειν δὲ αὐτοὺς ἢ ὁμιλεῖν, ἢ ὅλως λειτουργεῖν τι τῶν ἱερατικῶν λειτουργιῶν, μὴ ἐξεῖναι.

Ερμηνεία.

Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν, ἱερεῖς τινὲς ἠναγκάσθησαν θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. καὶ οἱ μὲν, μέχρι θανάτου κολασθέντες, τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀνεδήσαντο στέφανον· οἱ δὲ, ἕως τέλους ταῖς βασάνοις μὴ καρτερήσαντες, ἡττήθησαν, καὶ τὴν πίστιν ἠρνήσαντο, καὶ τοῖς εἰδώλοις ἔθυσαν. ἄλλοι καὶ πρὸ τοῦ βιασθῆναι ὅλως, ἐνέδωκαν. ἵνα δὲ μὴ δόξωσιν αὐθαιρέτως θύειν, ἐσπούδασαν διὰ χρημάτων ἢ παρακλήσεων ἢ ἄλλως πως, ἀπειλὰς βασάνων μεγάλων εἰς αὐτοὺς γενέσθαι. διορίζονται οὖν οἱ πατέρες, μόνους ἐκείνους τοὺς μετὰ ἀληθείας μὲν βασανισθέντας, διὰ δὲ τὴν δριμύτητα τῶν κολάσεων, μὴ ὑπομείναντας καὶ τὸν τῆς τελειώσεως στέφανον ἀναδήσασθαι, ἀλλὰ θύσαντας, εἶτα πάλιν ἀναπαλαίσαντας, τουτέστι νικήσαντας τὸν Σατανᾶν τὸν ἐν τῇ πάλῃ ῥίψαντα αὐτοὺς, καὶ μετὰ καθαρᾶς ἐξομολογήσεως μετανοήσαντας, δέχεσθαι εἰς μόνην τιμὴν, καὶ καθέδραν, μήτε δὲ προσφέρειν μήτε ὁμιλεῖν, τουτέστι διδάσκειν, μήτε τι ἄλλο ἐνεργεῖν ἱερατικόν· ὥστε ἐξ ἀντιδιαστολῆς οἱ ἕτεροι οἱ παρὰ τούτους, μὴ πραγματικῶς ἀλλὰ κατὰ σκῆψιν ταῖς βασάνοις προφασισάμενοι, καὶ τὸν θεὸν ἀρνησάμενοι, οὐδὲ τιμῆς ἢ καθέδρας ἀξιωθήσονται. τί δὲ, ὡς Χριστιανοὶ ἁπλῶς μετὰ δακρύων μετανοοῦντες καὶ ἐξομολογούμενοι τὸ ἁμάρτημα, δεχθήσονται; ἐμοὶ τέως δοκεῖ. οὐ γάρ ἐστιν ἁμαρτία νικῶσα τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν. πλὴν καὶ οὗτοι, καὶ οἱ δεχόμενοι εἰς μόνην τιμὴν, ἐπιτιμηθήσονται κατὰ τοὺς ῥηθησομένους κανόνας.

Κανὼν β'.

A

Διακόνους ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτοὺς πάσης τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, τῆς τε τοῦ ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν ἢ κηρύσσειν. Εἰ μέντοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων, τούτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πραότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλεόν τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν.

Canon II.

Diaconos similiter qui sacrificarunt, postea autem reluctati sunt, alium quidem honorem habere, ipsos autem ab omni sacerdotali ministerio cessare, & panem vel calicem offerendi, vel prædicandi: sed si ex episcopis aliqui, in iis vel afflictionem aliquam, vel humilitatem ac mansuetudinem viderint, & aliquid amplius dare vel offerre voluerint, in eorum potestate id esse.

Ερμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ περὶ διακόνων διοριζόμενος προστίθησιν, ὡς εἴπερ οἱ ἐγχώριοι ἐπίσκοποι καταμηνύσουσι τοὺς μετ' ἀληθείας βασανισθέντας ἀξίους ἐλέους διὰ τὰ δάκρυα, καὶ τὴν ταπείνωσιν αὐτῶν· ἢ τοὐναντίον, κολάσεως πλείονος διὰ τὴν ἀναίδειαν, ποιήσουσι κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς, τουτέστιν ἢ ἐπαυξήσουσι τὴν τιμωρίαν, ἢ προσθήσουσι μᾶλλον τὴν παρηγορίαν. παρὰ γὰρ τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τῇ διακρίσει αὐτῶν τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο. εἰ δέ τις ἐρεῖ μὴ χώραν ἔχειν τὰ τῶν παρόντων κανόνων, θεοῦ χάριτι, σήμερον, ὅτι τύραννος οὐ προκάθηται, ἀκούσει ὅτι παρὰ τοῖς Αγαρηνοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπίστοις πολλὰ τοιαῦτα γίνονται· καὶ καλῶς τὰ τῶν κανόνων καὶ νῦν ἐνεργήσουσι. σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι πᾶσα ψυχικὴ θεραπεία εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν ἀνηρτήθη διάκρισιν.

SCHOL. BALS. Præsens quoque canon eadem de diaconis decernens, B adiicit, quod si regionis episcopi, animaduerterint, eos qui verè torti sunt, esse misericordia dignos, propter lacrymas & eorum humilitatē, vel contrà maiore supplicio, propter impudentiam, facient prout eis videbitur, id est, vel pœnam augebunt, vel potiùs consolationem afferent. Ea enim in eorum potestate & iudicio sita sunt. Si quis autem dicat præsentem canonem Dei gratia locum hodie non habere, quia tyrannus nō præest: audiet quòd apud Agarenos & infideles multa eiusmodi fiunt; C & canones nunc quoque effectum sortientur. Nota etiam ex hoc præsenti canone quòd omnis animę medela dependet ab episcopi iudicio ac prudentia.

Κανὼν γ'.

Τοὺς φυγόντας καὶ συλληφθέντας, ἢ ὑπὸ οἰκείων παραδοθέντας, ἢ ἄλλως τὰ ὑπάρχοντα ἀφαιρεθέντας, ἢ ὑπομείναντας βασάνους, ἢ εἰς δεσμωτήριον ἐμβληθέντας, βοῶντάς τε ὅτι εἰσὶ Χριστιανοί, καὶ περισχεθέντας, ἤτοι εἰς τὰς χεῖρας πρὸς βίαν ἐμβαλόντων τῶν βιαζομένων, ἢ βρῶμά τι πρὸς ἀνάγκην δεξαμένους, ὁμολογοῦντας δὲ δι' ὅλου, ὅτι εἰσὶ Χριστιανοί, καὶ τὸ πένθος ἀεὶ ἐπιδεικνυμένους, τῇ πάσῃ καταστολῇ καὶ τῷ σχήματι καὶ τῇ τοῦ βίου ταπεινότητι, τούτους ὡς ἔξω ἁμαρτήματος ὄντας τῆς κοινωνίας μὴ κωλύεσθαι. Εἰ δὲ καὶ ἐκωλύθησαν ὑπό τινος, περισσοτέρας ἀκριβείας ἕνεκεν ἢ καί τινων ἀγνοίᾳ, εὐθὺς προσδεχθήτωσαν. τοῦτο δὲ ὁμοίως ἐπί τε τῶν ἐκ κλήρου καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν. προσεζητήθη δὲ κἀκεῖνο, εἰ δύνανται καὶ λαϊκοὶ τῇ αὐτῇ ἀνάγκῃ ὑποπεσόντες, προσάγεσθαι εἰς τάξιν. ἔδοξεν οὖν καὶ τούτους, ὡς μηδὲν ἡμαρτηκότας, εἰ καὶ ἡ προλαβοῦσα εὑρίσκοιτο ὀρθὴ τοῦ βίου πολιτεία, προχειρίζεσθαι.

Canon III.

Eos qui fugientes comprehensi sunt, vel sunt à suis traditi, vel suis alioqui facultatibus priuati, vel tormenta perpessi, vel in carcerē coniecti sunt, clamantes se esse Christianos, & diuulsi ac distracti sunt, vel iis qui vim afferebant in manus immittentibus, vel cibo aliquo per necessitatē suscepto, D *se tamen esse Christianos perpetuò fatentes, & eius quod accidit dolorem, & amictu, & habitu, & vitæ humilitate præ se ferentes, à communione nō arceri. Sin autem etiam ab aliquo sunt prohibiti, maioris cautionis gratia, vel etiā propter aliquorum ignorantiā, statim admittantur. Hoc autem similiter in clericis & aliis laicis. Hoc quoque est examinatum, an possint etiam laici qui in eandē necessitatem inciderunt, ad ordinem promoueri. Visum est ergo, & eos, vt qui nihil peccassent, si etiam præcedens eorum vitæ instituendæ ratio recta inueniatur, promoueri.*

A SCHOL. BALS. Quidam clerici & laici manus tyrannorum fugientes, & comprehensi, vel ab aliquibus proditi, & iis quæ habebant priuati, & nonnunquam etiam torti, & in carcerem coniecti, se esse Christianos fatebantur. Quia autem à lictoribus in manus eorum thus fortè iniectum est, quod idolis sacrificatur, vel in ora eorum cibus aliquis idolis immolatus, à fidelium communione arcebantur, quòd scilicet idolis sacrificassent: Dicunt ergo patres, id quod illis vi factum est, non esse illis impedimento, fatentibus perpe- B tuò se esse Christianos, vt cum compunctione id deflentibus quod in ipsos à tyrãnis vi factum est. Nihil enim peccarunt vt etiam à nobis puniantur. Sin autem ab aliquibus, propter maiorem cautionẽ, vel propter eius quod fieri oportet ignorationem, à communione sunt prohibiti, vt statim recipiantur, sentẽtiam tulere. Perinde autem ac si dixisset aliquis, canonem in solis laicis locum habere: (clerici enim ex prædictorum canonum sentẽtia recipientur) intulerũt non solùm eiusmodi C laicos, sed etiam clericos nobiscum communicare. Hoc autem dictum est, eo quòd sit magna differentia eorum qui Deum sponte negarũt, quoniam supplicia perferre non poterãt, & eorum qui tale quid non fecerũt facto proprio, sed inuiti & per vim idolothyta susceperunt, vel thus, & ea despuerunt. Illi enim peccarunt, vt qui cesserint: debebãt enim mori propter Christum. Qui verò vi thus susceperunt, nullũ impium opus fecerunt. Quoniã ergo nihil peccarũt, laici quoque clerici fient, si digni in- D ueniãtur, omnino autem etiã clerici ad maiores gradus propter eandẽ rationem prouehentur. Quoniam autem nonnulli eos accusabant vt qui martyrium fugissent & cunctati essent, dixerunt patres eos non ideo lædi. Et omnino id optimè sanxerunt. Dicit enim magnus in theologia Gregorius, non esse sua sponte ad certamen procedendum, vt & persequentibus & imbecillioribus parcatur. Et dominus dixit in euangeliis, Quando vos ex hac ciuitate persequentur, fugite in aliam.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ φεύγοντες τὰς τῶν τυράννων χεῖρας, καὶ συλληφθέντες, ἢ παρά τινων προδοθέντες, καὶ γυμνωθέντες τῶν προσόντων αὐτοῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ βασανισθέντες, καὶ φυλακισθέντες, ἐβόων εἶναι Χριστιανοί. ὅτι δὲ κατὰ βίαν ἐνεβλήθη παρὰ τῶν δημίων ταῖς χερσὶ τούτων λιβανωτὸν τυχόν, ὅπερ τοῖς εἰδώλοις θύεται, ἢ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν βρῶμα εἰδωλόθυτον, ἐκωλύοντο τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας διὰ τὸ δῆθεν γενέσθαι αὐτοὺς εἰδωλοθύτας· Φασὶ γοῦν οἱ πατέρες, τὸ κατὰ βίαν γινόμενον μὴ ἐμποδίζειν αὐτοῖς ὁμολογοῦσι δῆλον εἶναι Χριστιανοῖς, καὶ ἀποκλαιομένοις μετὰ κατανύξεως τὸ παρὰ τῶν τυράννων κατὰ βίαν γινόμενον εἰς αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἥμαρτον ὥστε καὶ παρ' ἡμῶν κολάζεσθαι. εἰ δὲ παρά τινων διὰ περισσοτέραν ἀκρίβειαν ἢ διὰ ἄγνοιαν τοῦ προσήκοντος ἐκωλύθησαν τῆς κοινωνίας, εὐθὺς δεχθῆναι τούτους ἐγνωμοδότησαν. ὡς δὲ τινος εἰπόντος ἐπὶ μόνοις τοῖς λαϊκοῖς ἔχειν χώραν τὰ τοῦ κανόνος, (οἱ γὰρ κληρικοὶ κατὰ τοὺς προρρηθέντας κανόνας δεχθήσονται) ἐπήγαγον μὴ μόνους τοιούτους λαϊκοὺς συγκοινωνεῖν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ κληρικούς. Εἴρηται δὲ τοῦτο διὰ τὸ μεγάλην εἶναι διαφορὰν τῶν ἀρνησαμένων ἑκουσίως τὸν θεὸν ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰς κολάσεις ὑπενεγκεῖν, καὶ τῶν, τοιοῦτον τι μὴ πεποιηκότων διὰ φάκτου οἰκείου, ἀλλὰ ἀκουσίως κατὰ βίαν ὑποδεξαμένων εἰδωλόθυτα ἢ λιβανωτόν, καὶ καταπλυσάντων αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ ἥμαρτον, ὡς ἐνδόντες· ὤφειλον γὰρ ἀποθανεῖν διὰ τὸν Χριστόν. οἱ δὲ κατὰ βίαν ὑπεδέξαντο μόνον τὸ λιβανωτόν, ἔργον δέ τι οὐκ ἐνήργησαν ἀσεβές. ὅτι γοῦν οὐδὲν ἥμαρτον, καὶ κληρωθήσονται οἱ λαϊκοί, ἐὰν ἄξιοι εὑρίσκωνται, πάντως δὲ καὶ οἱ κληρικοὶ εἰς μείζονας βαθμοὺς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον προαναβιβασθήσονται. ἐπεὶ δὲ ᾐτιῶντο τινὲς τούτους, ὡς τὸ μαρτύριον φυγόντας, καὶ καταμεληθέντας, εἶπον οἱ πατέρες, μηδὲ ἐκ τούτου αὐτοὺς βλάπτεσθαι. καὶ πάντως ἄριστα καὶ τοῦτο ἐνομοθέτησαν. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος μὴ ἐθελοντὰς εἰς τὸν ἀγῶνα χωρεῖν φειδοῖ τῶν διωκόντων, καὶ τῶν ἀσθενεστέρων. καὶ ἐν εὐαγγελίοις ὁ Κύριος εἶπεν, ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν.

A καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις· τοῦ δὲ χειροτονηθέντος ἐπισκόπου Αἰμυκλείου κυροῦ Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος κατὰ βίαν παρὰ ἀρχοντικὴν ἀποκαρέντος, καὶ πολλὰ παρακαλέσαντος, τὸ κατὰ βίαν γεγονὸς εἰς αὐτὸν περιαιρεθῆναι, καὶ πάλιν ἐνεργεῖν τὰ ἐπισκοπικά, ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς βλέπων τοῦτον παρουσιάζοντα μετὰ ἐπισκοπικῶν ἀμφίων συνοδικῶς, οὐ παρεδέξατο αὐτόν, εἰπών, ὡς εἰ μὲν τὴν συνοδικὴν ἐκδίκησιν καὶ διόρθωσιν ἀνέμενεν ὁ ἐπίσκοπος, εὗρεν ἂν κανονικὴν βοήθειαν. ἐπεὶ δὲ B τὰ κατὰ βίαν περιβληθέντα αὐτῷ μοναχικὰ ἄμφια, ἀσυντάκτως ἀπέθετο, καὶ αὐτεκδίκητος γέγονεν, οὐ τεύξεται βοηθείας. ἀλλὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου τούτου μεταστάντος πρὸς κύριον, ὁ μετ' ἐκεῖνον ἁγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Μιχαὴλ τὴν μὲν κατὰ βίαν γενομένην ἀπόκαρσιν ὡς μηδὲ γενομένην λογιζομένην, ἐσχόλασε· τὸν δὲ ἐπίσκοπον ὡς ὀλιγωρήσαντα, καὶ ἑαυτὸν δικαιώσαντα, χρονικῆς ἀλειτουργησίας ἐπιτιμίῳ ὑπέβαλε. καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ κατὰ βίαν περιτμηθέντες παρὰ Ἀγαρηνῶν, καὶ ἄλλα τινὰ πεποιηκότες, ἢ καὶ παθόντες ἀσεβῆ, μετὰ ἐξομολόγησιν καθαρὰν C καὶ προσήκουσαν μετάνοιαν παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐδέχθησαν, καὶ διὰ ἐπιτιμίων ἐθεραπεύθησαν.

Κανὼν δ΄.

Περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ δειπνησάντων εἰς τὰ εἴδωλα, ὅσοι μὲν, ἀπαγόμενοι καὶ σχήματι φαιδροτέρῳ ἀνῆλθον, καὶ ἐσθῆτι ἐχρήσαντο πολυτελεστέρᾳ, καὶ μετέσχον τοῦ παρασκευασθέντος δείπνου ἀδιαφόρως, ἔδοξεν, ἐνιαυτὸν ἀκροᾶσθαι· ὑποπεσεῖν δὲ ἔτη τρία, εὐχῆς δὲ κοινωνῆσαι ἔτη δύο, καὶ τότε ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον.

Ἑρμηνεία.

D Τοῦ διαληφθέντος τρίτου κανόνος συγγνωμονήσαντος ἀδιακρίτως τοῖς κατὰ βίαν ὑποδεξαμένοις εἰδωλόθυτα· ἐπεί τινες ἤθελον καὶ τοὺς κατὰ βίαν φαγόντας αὐτὰ ἢ καὶ θύσαντας, συγγινώσκεσθαι, ὥρισαν οἱ πατέρες διὰ τούτου τοῦ κανόνος καὶ τοῦ πέμπτου, ὡς ὅσοι μὲν ἀπαγόμενοι πρὸς τὸ εἰδωλικὸν δεῖπνον, σχῆμα χαιρόντων ἐνεδείξαντο, καὶ μετὰ λαμπροτέρων ἐσθήτων ἀνέπεσον, καὶ μετέσχον τῶν εἰδωλοθύτων, ἐπιτιμηθήσονται, ὡς ὅλως ἐνδόντες πρὸς τὴν ἀσέβειαν. διὸ ἐπὶ ἕνα μὲν ἐνιαυτὸν ἀκροάσονται τῶν θείων γραφῶν ἐν τῷ νάρθηκι, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπὶ τριετίαν ὑποπεσοῦσι,

A Et in his quidem expositus est canõ. Cùm autem dominus Nicolaus Muzalon, qui Amyclæus episcopus dictus est, vi à magistratu tonsus esset, & supplex contenderet vt quod vi in eum factum erat, tolleretur, & episcopale rursus munus obiret, sanctissimus ille patriarcha dominus Lucas, videns eum synodicè cum vestibus episcopalibus præsentẽ, eum non admisit, dicens, quòd si synodalem quidem sententiam & correctionem expectasset episcopus, canonicum auxilium inuenisset: sed B quia vestes monasticas, quibus vi indutus fuerat, inordinatè exuit, & sibi ipsi ius dixit, auxilium non assequetur. Sed cùm sãctissimus patriarcha ad dominum migrasset, vi quidam factam tonsuram tanquam non factam reputans, aboleuit. Episcopum autem, vt qui negligens fuisset, & sibi ius dixisset, ad tempus celebrandi officio priuauit. Quin & alij multi vi ab Agarenis circuncisi, & qui alia multa impia vel fecerant vel passi erant, post puram & conuenientem pœnitentiam, ab ecclesia C recepti sunt, & pœnis impositis medelam acceperunt.

CANON IIII.

De ijs qui vi sacrificarunt, & præterea ad idola pransi sunt, quicunque abducti quidem, & lætiore habitu accesserunt, & veste sumptuosiore vsi sunt, & parati prandij, non ægrè id ferentes, participes fuerunt, visum est anno audire, tribus autem annis substerni ac supplices esse, soli autem orationi duobus annis communicare, & tunc ad id quod est perfectum accedere.

SCHOL. BALS. Cùm expositus D tertius canon indistinctè ignouisset iis qui vi idolothyta suscepissent: quoniam dicebant nonnulli eis etiam ignosci, qui ea vi comedissent, vel etiam sacrificassent, per hunc canonem & v. statuerunt sancti Patres, quòd quicunque quidem abducti ad idolicum prandium, lætum vultum ostenderunt, & cum splendidioribus vestibus discubuerunt, & eorum quę idolis immolata sunt, participes fuere, punientur, vt qui omnino impietati cesserint. Quamobrem annò vno diuinas scripturas audient, in porticu vestibuli, & postea triennio substernentur, seu supplices erunt,

id est in ecclesia erunt post ambonē, stantes vsque ad catechumenorum exitum, tunc enim ipsi quoque egredientur. Completis autem his quoque tribus annis, vnà cum fidelibus biennio communicabunt, & ab eo tempore ad id quod perfectum est, deuenient, tunc enim etiam diuinorum erunt sacramentorū participes. Quicunque autem vi abducti mœsti fuerunt, & cum lugubri veste accubuerunt & comederūt, post substrationis triennium, in ecclesiasticam cōmunionem suscipientur, sed non etiam diuinis digni sacramentis habebūtur. Id enim est, sine oblatione suscipi. Si autem accubuerunt quidem, nō autem comederunt, biēnio substernētur, & ad tertium annum, vnà cum fidelibus in ecclesia erunt sine oblatione: post eius enim lapsū, erunt diuinæ communionis participes. Hæc autem omnia episcopali iudicio patres reliquere, vt iuxta eius qui peccauit conuersationem & socordiā, vel augeantur pœnæ, vel diminuantur. Examinatur autem etiā prior eorum conuersatio, vt vel humanitatem, vel seueritatem consequantur. Rogauerit autē quispiam, & cur clerici quidē, vel laici, qui vel thus, vel idolothytū vi susceperunt, non puniuntur, vt qui non errauerint, sed etiam ad gradus ecclesiasticos promouētur: qui autem in quinti canonis fine continentur, & vi accubuerunt, puniuntur, vt qui peccarint, idque cùm lacrymas funderent, & nec idolothyta quidem gustauerint? Solutio. Differentia est eorum qui vi susceperunt dona profana, & ex facto proprio nihil deliquerunt, & eorum qui aliquid impium vi fecerunt: quod est videlicet, ad prandium accumbere. Vnde illi quidem, vt qui mali nihil fecerint (ab aliis enim in os, vel in manus ipsorum iniectum est idolothytum,) non puniuntur. Hæc autem definita sunt consequenter iis quæ à legibus statuta sunt. Dicitur enim in lib. x. Basil. quòd id quod ab aliquo quidem vi ablatum est, rursus manet eius dominij, nec vllius vnquam dominio tenetur, vt vult lex quæ dicit, Furtiua & vi possessa nunquam vsu capiuntur, siue dominio tenentur:

A τουτέστιν ἐκκλησιάσουσιν ὀπίσω τοῦ ἄμβωνος, ἱστάμενοι μέχρι τῆς τῶν κατηχουμένων ἐξελεύσεως· τηνικαῦτα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐξέλθωσι. συμπληρωθέντων δὲ καὶ τούτων τῶν τριῶν ἐνιαυτῶν, ἐπὶ ἔτη δύο συγκοινωνήσουσι τοῖς πιστοῖς, καὶ ἔκτοτε εἰς τὸ τέλειον ἔλθωσι, τουτέστι καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλάβωσιν. ὅσοι δὲ ἀπαχθέντες, τὴν βίαν ἀπεκλαύσαντο, καὶ μετὰ πενθικῆς ἐσθῆτος ἀνέπεσον, καὶ ἔφαγον, μετὰ τὴν τριετίαν τῆς ὑποπτώσεως, εἰς κοινωνίαν ἐκκλησιαστικὴν δεχθήσονται, οὐ μέντοι γε δὲ καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιωθήσονται. τοῦτο γάρ B ἐστι τὸ δεχθῆναι τούτους χωρὶς προσφορᾶς. εἰ δὲ ἀνέπεσον μὲν, οὐκ ἔφαγον δὲ, ὑπὸ διετίαν ὑποπέσωσι, καὶ εἰς τὸν τρίτον χρόνον συνεκκλησιάσουσι τοῖς πιστοῖς χωρὶς προσφορᾶς. μετὰ γὰρ τὴν παραδρομὴν καὶ τούτου, τῆς θείας μεταλήψεως ἀξιωθήσονται). ταῦτα δὲ πάντα εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν ἀνέθεντο οἱ πατέρες, ὡς ἂν πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἡμαρτηκότος καὶ τὴν ῥαθυμίαν, ἢ προστεθήσονται τὰ ἐπιτίμια, ἢ ἐκκοπήσονται· ἐξετάζεται δὲ καὶ ἡ προτέρα τούτων ἀναστροφὴ, ὡς ἂν ἢ φιλανθρωπίας ἢ αὐστηρείας τύχωσιν. ἐρωτήσει δέ τις καὶ διὰ τί οἱ C μὲν τῷ γ'. κανόνι δηλούμενοι κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ κατὰ βίαν ὑποδεξάμενοι λίβανον ἢ εἰδωλόθυτον, οὐκ ἐπιτιμῶνται, ὡς μὴ ἐσφαλκότες, ἀλλὰ καὶ εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς προκόπτουσιν· οἱ δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ ε'. κανόνος περιεχόμενοι καὶ κατὰ βίαν ἀναπεσόντες, ἐπιτιμῶνται ὡς ἡμαρτηκότες, καὶ ταῦτα δακρυρροοῦντες, καὶ μηδὲ γευσάμενοι τῶν εἰδωλοθύτων; Λύσις. Διαφορὰ μεγάλη ἐστὶ τῶν κατὰ βίαν ὑποδεξαμένων τὰ βέβηλα D δῶρα, καὶ μηδὲν ἐξ οἰκείου φάκτου ἐπταικότων, καὶ τῶν ἀπὸ βίας ἐργασαμένων ἀσεβές τι, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀναπεσεῖν εἰς τὸν δεῖπνον. κἀντεῦθεν ἐκεῖνοι μὲν, ὡς μὴ διαπραξάμενοι τι κακὸν (παρὰ ἄλλων γὰρ εἰς τὸ στόμα ἢ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐνεβλήθη τὸ εἰδωλόθυτον) οὐκ ἐπιτιμῶνται· οὗτοι δὲ, ὡς ἀσέβειαν πλημμελήσαντες μετὰ οἰκείου φάκτου, δηλονότι ἀναπεσόντες ἐπιτιμῶνται. ταῦτα δὲ ἐθεσπίσθη ἀκολούθως τοῖς ὑπὸ νόμων διορισθεῖσι. φησὶ γὰρ ἐν βιβλίῳ δεκάτῳ τῶν βασιλικῶν τίτλῳ β'. ὡς τὸ μὲν κατὰ βίαν ἀφαιρεθῆναι ἀπό τινος, μένει πάλιν τῆς δεσποτείας τούτου, καὶ οὐδέποτε παρ' οἱουδή τινος δεσπόζεται, κατὰ τὸν νόμον, τὰ φούρτιβα καὶ τὰ βιπόσεσα οὐδέποτε οὐσουκαπιτεύονται, ἤτοι οὐ δεσπόζονται·

τὸ δὲ

τὸ δὲ κατὰ φόβον δοθὲν πρός τινα παρά τινος, οὐ συγκαταπίπτεται παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νομέως, κἂν ὕπεστι τῷ φόβῳ καὶ βία· μετετέθη γὰρ τοῦτο διὰ οἰκείου φάκτου τοῦ ἀληθοῦς δεσπότου. εὐλόγως τοίνυν ὁ μηδὲν ἐνεργήσας ἀσεβὲς οὐκ ἐπιτιμᾶται, ὥσπερ συγγινώσκεται καὶ ὁ κατὰ βίαν ἀφαιρεθεὶς τὸ οἰκεῖον, καὶ ἀνακαλεῖται αὐτὸ μέχρι τριακονταετίας. ὁ δὲ ἐργασάμενος τι ἀσεβὲς, ὡς ὁ ἀναπεσὼν κατὰ βίαν ἐπὶ τὸν βέβηλον δεῖπνον, ἐπιτιμᾶται, καθὼς οὐ συγγινώσκεται καὶ ὁ κατὰ φόβον οἰκειοχείρως παραδοὺς πρός τινα τὸ οἰκεῖον. μετὰ γὰρ δεκαετίαν ἀπόλλυσι τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ.

A Quod autem alicui ab aliquo metu datum est, à bonæ fidei possessore vsu capitur, etiamsi metui quoquevis insit: veri enim domini proprio facto translata est. Iure ergo qui nihil impium fecit, non punitur, quemadmodum & ei ignoscitur, cui vi suum ablatum est, si id ad triginta annos vsque reuocat. Qui autem aliquid impium fecit, punitur, vt qui in profano prãdio vi accubuit, quemadmodum ei non ignoscitur qui metu manu propria quod suum est alicui tradidit. Post decennium enim B perdit eius dominium.

Κανὼν ε΄.

Ὅσοι δὲ ἀνῆλθον μετὰ ἐσθῆτος πενθικῆς, καὶ ἀναπεσόντες ἔφαγον μεταξὺ δι' ὅλης τῆς ἀνακλίσεως δακρύοντες, εἰ ἐπλήρωσαν τὸν τῆς ὑποπτώσεως τριετῆ χρόνον, χωρὶς προσφορᾶς δεχθήτωσαν· εἰ δὲ μὴ ἔφαγον, δύο ὑποπεσόντες ἔτη, τῷ τρίτῳ κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῷ τριετίᾳ λάβωσιν. τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐξουσίαν ἔχειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς δοκιμάσαντας φιλανθρωπεύεσθαι, C ἢ πλείονα προστιθέναι χρόνον. πρὸ πάντων δὲ καὶ ὁ προάγων βίος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα ἐξεταζέσθω, καὶ οὕτως ἡ φιλανθρωπία ἐπιμετρείσθω.

Canon V.

Quicunque autem cum veste lugubri accesserunt, & accumbentes comederunt, interea toto accubitus tempore lacrymas fundentes, si triennale substrationis tempus impleuerint, sine oblatione recipiantur. Si autem non comederunt, cùm duobus annis supplices substratique fuerint, tertio anno communicent sine oblatione, vt id quod perfectum est, trennio accipiant. Statuimus autem vt episcopi, modo conuersationis examinato, potestatem habeant vel vtendi clementia, vel plus temporis adiiciendi. Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ consecuta est, examinetur, & sic eis clementia impertiatur.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τοῦ παρόντος κανόνος διελάβομεν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ δ΄. κανόνος. καὶ πλέον τι μὴ ζήτει.

Schol. Bals. De præsenti canone tractauimus in interpretatione iiij. canonis, & ne quid ampliùs quære.

Κανὼν ϛ΄.

Περὶ τῶν ἀπειλῇ μόνον εἰξάντων, κολάσεως καὶ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ μετοικίας, καὶ θυσάντων, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος καιροῦ μὴ μετανοησάντων, μηδὲ ἐπιστρεψάντων, νῦν δὲ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς συνόδου προσελθόντων, καὶ εἰς D διάνοιαν τῆς ἐπιστροφῆς γενομένων, ἔδοξε μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας εἰς ἀκρόασιν δεχθῆναι, καὶ μετὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν ὑποπεσεῖν τρία ἔτη, καὶ μετὰ ἄλλα δύο ἔτη, κοινωνῆσαι χωρὶς προσφορᾶς, καὶ οὕτως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον, ὥστε τὴν πᾶσαν ἑξαετίαν πληρῶσαι. εἰ δέ τινες πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐδέχθησαν εἰς μετάνοιαν, ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου λελογίσθαι αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς ἑξαετίας. εἰ μέντοι κίνδυνος, καὶ θανάτου προσδοκία ἐκ νόσου ἢ ἄλλης τινὸς προφάσεως συμβαίη, τούτους ἐπὶ ὅρῳ δεχθῆναι.

Canon VI.

De iis qui supplicij minis, & bonorum ablationis, vel exterminationis tantùm, cesserunt & sacrificauerunt, & ad præsens vsque tempus pænitentiam non egerunt, nec conuersi sunt, nunc autem circa tempus synodi processerunt, & conuersionis cogitationem induerunt, visum est ad magnum vsque diem eos ad auditionem admitti, & post magnum diem tribus annis esse supplices & substerni: & post alios duos annos communicare sine oblatione: & sic ad id quod est perfectum venire, vt totum sexennium impleant: si qui autem ante hanc synodum ad pænitentiam admißi sunt, ab illo tempore eis sexennium reputari. Sed si periculum, mortisque expectatio, ex morbo vel aliqua alia occasione euenerit, ij sub definitione recipiantur.

SCHOL. BALS. Postquam dixerunt sancti patres quid debeat fieri in eos qui sacrificarunt, eo quòd tormenta sustinere non possent, nunc de iis tractant, qui propter solas minas suppliciorum, vel eorum quę habẽt, ablationem, vel exilium, sacrificarunt, & vsque ad tẽpus synodi, pœnitentiam non egerunt. Decernunt ergo, quòd quoniam nuper ad ecclesiam veniunt, debent puniri, & primùm quidem audire scripturas in ferula vsque ad magnum diem, scilicet Paschæ, & postea tribus annis substerni, & sic esse sacramentorum participes, tanquam iam impleto sexennio. Quoniam autem quidam ex iis ad pœnitentiam suscepti sunt, debet eis reputari sexennium ab eo tẽpore quo ad pœnitentiam admissi sunt. Quicunque autem ex iis veniunt in periculum ne moriantur ex morbo vel aliqua alia causa, diuinorum sacramentorum participatione digni habebuntur. Quòd si ipsos non mori contigerit, ne ampliùs communicent, tanquam pœna soluti, nisi præfinitum sexennium præterierit. Hoc enim est illud, sub definitione, scilicet sub distinctione recipi ad diuinorum sacramentorum participationem. Nota ergo quòd ij magis puniuntur, qui non sunt tormentis affecti, & sacrificarunt, quàm qui tormenta passi sacrificarunt.

CANON VII.

De iis qui in festo ethnico, in loco gentilibus deputato, conuiuati sunt, & proprios cibos attulerunt, & comederunt, visum est, cùm biennio substrati fuerint, esse recipiendos. An vnumquenque autem cum oblatione recipere oporteat, est episcoporum examinare, & aliam vitam in vnoquoque inquirere.

SCHOL. BALS. Quidam fideles in alienarum gentium regionibus inuenti, in aliquo tempore festi ethnici, cum eis comederunt in loco quodam ad hoc ipsum deputato. Quia autem non erant gentilium cibi, sed sui, se ab omni reprehensione alienos conseruari volebant. Dicunt ergo patres, quòd etsi execrabilibus cibis non sunt inquinati, sed tamen quia cum infidelibus accubuerunt, & per communem mensam

A Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ ἅγιοι πατέρες τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς θύσαντας διὰ τὸ ἀνύποιστον τῶν βασάνων, ἀρτίως διαλαμβάνουσι περὶ τῶν θυσάντων διὰ μόνην ἀπειλὴν κολάσεων ἢ ἀφαίρεσιν τῶν προσόντων τούτοις, ἢ ἐξορίαν, καὶ μὴ μετανοησάντων μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς συνόδου. διορίζονται οὖν ὡς ἐπεὶ ἀρτίως προσέρχονται τῇ ἐκκλησίᾳ, ὀφείλουσιν ἐπιτιμηθῆναι, καὶ πρῶτον μὲν ἀκροᾶσθαι τῶν θείων γραφῶν ἐν τῷ νάρθηκι μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας, ἤτοι τοῦ πάσχα, καὶ μετὰ τοῦτο ὑποπίπτειν ἐπὶ ἔτη τρία, καὶ ἔκτοτε
B ἐκκλησιάζειν μετὰ τῶν πιστῶν ἐπὶ ἔτη δύο· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, ὡς ἤδη ἑξαετίας πληρωθείσης. ἐπεὶ δέ, φασί, τινὲς ἀπὸ τούτων προσεδέχθησαν εἰς μετάνοιαν, ὀφείλει λογισθῆναι αὐτοῖς ἡ ἑξαετία ἀφ' οὗ καιροῦ ἐπετράπησαν εἰς μετάνοιαν. ὅσοι μέντοι ἐξ αὐτῶν κινδυνεύουσι τελευτῆσαι ἀπὸ νόσου ἢ ἑτέρας τινὸς αἰτίας, τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιωθήσονται, πλὴν εἰ συμβαίη αὐτοὺς μὴ ἀποθανεῖν, μηκέτι αὖθις κοινωνείτωσαν ὡς ἀνεπιτίμητοι, εἰ μὴ παρέλθῃ ἡ ὡρισμένη ἑξαετία. τοῦτο γάρ ἐστι τό, ἐπὶ ὅρῳ ἤγουν ἐπὶ διαστάσει δεχθῆναι τούτους εἰς τὴν τῶν
C θείων ἁγιασμάτων μετάληψιν. ὥστε σημείωσαι ὅτι πλείονος ἐπιτιμῶνται οἱ μὴ βασανισθέντες καὶ θύσαντες παρὰ τοὺς βασανισθέντας καὶ θύσαντας.

Κανὼν ζ'.

Περὶ τῶν συνεστιαθέντων ἐν ἑορτῇ ἐθνικῇ ἐν τόπῳ ἀφωρισμένῳ τοῖς ἐθνικοῖς, ἴδια βρώματα ἐπικομισαμένων καὶ φαγόντων ἔδοξε διετίαν ὑποπεσόντας δεχθῆναι· τὸ δέ, εἰ χρὴ
D μετὰ τῆς προσφορᾶς, ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων δοκιμάσαι, καὶ τὸν ἄλλον βίον ἐφ' ἑκάστου ἐξετάσαι.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς πιστοὶ εὑρεθέντες ἐν χώραις ἀλλοεθνῶν κατά τινα καιρὸν ἑορτῆς ἐθνικῆς συνέφαγον τούτοις ἐν τόπῳ τινὶ ἀφωρισμένῳ εἰς τοῦτο αὐτό. ὅτι δὲ οὐκ ἦσαν τὰ βρώματα ἀπὸ ἐθνικῶν, ἀλλ' οἰκεῖα, ἤθελον συντηρηθῆναι ἀκαταιτίατοι. φασὶ γοῦν οἱ πατέρες ὡς εἰ μὴ ἐμολύνθησαν διὰ βρωμάτων μυσαρῶν, ἀλλ' ἐπεὶ συνανέπεσον μετὰ ἀπίστων, καὶ διὰ κοινῆς τραπέζης συνεκοινώνησαν

ὥσπερ αὐτοῖς ἑορτάζουσιν, ἐπιτιμηθήσονται εἰς ἀποσοβησιν ἐπὶ διετίαν· καὶ μετὰ τοῦτο δεχθήσονται κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου, εἴτε εἰς μόνην κοινωνίαν, εἴτε καὶ εἰς ἁγίαν μετάληψιν. τί δὲ, ἐὰν μὴ κατὰ τὸν ἑορτάσιμον καιρὸν ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ συνέφαγον μετὰ ἀπίστων, ἀνεπιτίμητοι ἔσονται; Λύσις. οὐδαμῶς· καὶ οὕτω γὰρ ἐπιτιμηθήσονται. Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης συνέφαγον μετὰ τῶν ἀπίστων, ὡς πρεσβευταὶ τυχὸν ὄντες, ἢ αἰχμάλωτοι, διὰ μετρίου φαρμάκου θεραπευθήσονται. Εἰ δὲ ἀπὸ καταφρονήσεως καὶ ἀδιαφορίας, πλειόνως ἐπιτιμηθήσονται. πλὴν οὐ κατ' ἐκείνους τοὺς δόξαντας συνεορτάζειν μετὰ τῶν ἀπίστων. ὥσπερ πάλιν ἐπέκεινα καὶ τούτων τιμωρηθήσονται οἱ μὴ φαγόντες οἰκεῖα βρώματα, ἀλλὰ τὰ τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς. Ταῦτα δὲ πάντα, εἰς τὴν τοῦ ἐπισκόπου διάκρισιν ἀνηρτήθησαν. σημείωσαι ταῦτα, πολλὰ χρησιμεύσοντα σοι ὀφείλοντα εἰς τοὺς μετὰ τῶν Αγαρηνῶν συμφαγόντας, ἢ ἄλλων ἐθνικῶν. οἱ Ἴβηρες δὲ ἀδιάφορον λέγουσιν εἶναι τὸ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων καὶ αἱρετικῶν ἐσθίειν· καὶ πῶς τοῦτο γίνεται, ἀγνοῶ.

Κανὼν η'.

Οἱ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον θύσαντες μετὰ βίας, τετραετίαν ὑποπεσέτωσαν, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνησάτωσαν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ τελείως δεχθήτωσαν.

Ερμηνεία.

Εἰπόντες οἱ ἅγιοι πατέρες περὶ τῶν ἅπαξ θυσάντων, νῦν καὶ περὶ τῶν δὶς ἢ τρὶς θυσάντων φασίν. ἐπεὶ γὰρ ἔλεγόν τινες ταυτὸν, τὸ ἅπαξ καὶ τὸ πολλάκις θῦσαι, ὥρισαν οἱ πατέρες πλειόνως ἐπιτιμᾶσθαι τοὺς δὶς ἢ τρὶς θύσαντας κατὰ βίαν, ὥστε διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ, μεγεθύνεται καὶ ἡ κόλασις. καὶ πάντως τοῦτο προχωρήσει καὶ ἐφεξῆς.

Κανὼν θ'.

Ὅσοι δὲ μὴ μόνον ἀπέστησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπανέστησαν, καὶ ἠνάγκασαν ἀδελφοὺς, καὶ αἴτιοι ἐγένοντο τοῦ ἀναγκασθῆναι, οὗτοι ἔτη μὲν τρία τὸν τῆς ἀκροάσεως δεξάσθωσαν τόπον, ἐν δὲ ἄλλῃ ἑξαετίᾳ τὸν τῆς ὑποπτώσεως· ἄλλον δὲ ἐνιαυτὸν, κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς,

A cum illis festum agentibus communicarunt, per biennium substratione punientur, & postea secundùm episcopi examinationem, vel ad solam communionem, vel ad sanctam etiam participationem recipientur. Quid autem, si post tempus festi, in alio die, & in alio loco, cum infidelibus comederunt, nunquid pœnæ non erunt obnoxij? Solutio. Nequaquam. Nam sic quoque punientur. Si enim sæpe cum infidelibus comederunt, vt qui sint fortasse legati vel captiui, mediocri medicamento curabuntur. B Si autem ex contemptu vel paruipensione ac temeritate, magis punientur. Sed non vt illi qui cum eis festum celebrare visi sunt. Quemadmodum & plusquam illi quoque punientur ij, qui non suos cibos sed festi comederunt. Hæc autem omnia episcopi iudicio sunt relinquenda. Nota hæc quæ valde vtilia futura sunt aduersus eos qui vnà cum Sarracenis comedunt, vel cum aliis gentilibus. Iberes autem nihil referre dicunt an cum orthodoxis an cum hæreticis comedatur. C Et quomodo hoc fiat, nescio.

CANON VIII.

Qui autem bis & ter sacrificarunt per vim, triennio substernantur, duobus autem annis sine oblatione communicent, & septimo perfectè suscipiantur.

SCHOL. BALS. Cùm dixissent sancti patres de iis qui semel sacrificassent, nunc etiam de iis dicunt qui bis vel ter sacrificarunt. Quoniam autem dicebant quidam idem D esse & semel & sæpe sacrificare, definierunt patres eos magis puniri qui bis vel ter per vim sacrificarunt. Quare propter mali multitudinem etiam augetur supplicium, & hoc quoque omnino deinceps progredietur.

CANON IX.

Quicunque autem non solùm desciuerũt, sed etiam insurrexerunt, & fratres suos coëgerũt, & causa fuerũt vt cogerẽtur, ij annis quidem tribus auditionis locum suscipiant, alio autem anno sine oblatione cõmunicent,

ut decennio expleto, eius quod est perfectum, sint participes. Eorum autem in eo quoque tempore vitam examinare oportet.

ἵνα τὴν δεκαετίαν πληρώσαντες, τοῦ τελείου μετάσχωσιν. ἐν μέντοι τούτῳ τῷ χρόνῳ, καὶ τὸν ἄλλον αὐτῶν ἐπιτηρεῖσθαι βίον.

SCHOL. BALS. Fideles quidam adeò propter tormenta timidi ignauique euaserunt, & ab orthodoxis defecerunt, vt etiam aduersus illos procederent, aliquando quidem cogentes eos idem sentire cum tyrannis, aliquando verò eos etiam qui latebant, indicabant. Eos itaque sancti patres decennio definierunt, &c. Ne dicas autem fideles adeò à fide Christiana fuisse abalienatos, vt etiam infideles & Christianorum persecutores fuerint. Eos enim ecclesia alio quodam modo suscipit, sicut & eos qui sunt à natiuitate infideles, potiùs autem etiam cum maiore examinatione: sed dic eos quidem adhuc Christianè & orthodoxè sentire, sed propter tormenta cessisse, ita vt viderentur cum iis qui malè sentiunt, sentire, adeò vt qui eos videbant hæretici non offenderētur, sed & ipsos quoque iis similiter credere existimarent. Propterea enim & pœnis subiiciuntur, & non suscipiuntur vt idololatræ & infideles.

Ἑρμηνεία.

Τοσοῦτον τινὲς ἐδειλάνδρησαν πιστοὶ διὰ τὰς βασάνους, καὶ ἀπέστησαν ἐκ τῶν ὀρθοδόξων, ὡς καὶ χωρῆσαι κατὰ τούτων, ποτὲ μὲν ἀναγκάζοντες αὐτοὺς φρονῆσαι τὰ τῶν τυράννων, ποτὲ δὲ καὶ καταμηνύοντες κρυπτομένους· τούτους ἐπὶ δεκαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο. μὴ εἴπῃς δὲ τοὺς ῥηθέντας πιστοὺς οὕτως ἀπαλλοτριωθῆναι τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν ὡς καὶ γενέσθαι ἀπίστους, καὶ διώκειν τοὺς ὀρθοδόξους. τοὺς τοιούτους γὰρ ἀλλοτρόπως ἡ ἐκκλησία δέχεται, ὥσπερ καὶ τοὺς ἐκ γενετῆς ἀπίστους, μᾶλλον δὲ καὶ πλείονος ἐξετάσεως. ἀλλ' εἰπὲ αὐτοὺς φρονεῖν μὲν καὶ εἰσέτι τὰ τῶν ὀρθοδόξων, διὰ δὲ τὰς βασάνους ταχέως ἐνδοῦναι καὶ κατὰ σκῆψιν ὑποκρίνεσθαι τὰ τῶν κακοδόξων· ὥστε τοὺς βλέποντας αἱρετικοὺς μὴ σκανδαλίζεσθαι, ἀλλὰ συντίθεσθαι παρομοίως τούτοις καὶ αὐτοὺς πιστεύειν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπιτιμίοις καθυποβάλλονται, καὶ οὐ δέχονται ὡς οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ ἄπιστοι.

CANON X.

Quicunque diaconi constituti, in ipsa constitutione testificati sunt, & dixerunt, oportere se vxores ducere, cùm non possint sic manere, ij si vxorem postea duxerint, sint in ministerio: eò quòd hoc sit illis ab episcopo concessum. Si qui autem hoc silentio præterito, & in ordinatione vt ita manerent suscepti sunt, postea autem ad matrimonium venerunt, ij à diaconatu cessent.

Κανὼν ι'.

Διάκονοι, ὅσοι καθίστανται, παρ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν εἰ ἐμαρτύραντο, καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυνάμενοι οὕτω μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμήσαντες, ἔστωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. τοῦτο δὲ εἴ τινες σιωπήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐπὶ γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς διακονίας.

SCHOL. BALS. Hunc canonem ne sequaris, qui definit diaconos posse cum mulieribus matrimonio cōiungi postquam ordinati fuerint: quando dum ordinarentur, testificati sunt, id est dixerunt, suis episcopis necesse esse vt ad matrimonium veniant, & veluti permissionem acceperunt. Siue enim hoc prædixerint, siue silentio prætererierint qui ordinantur, non permittetur eis vt post ordinationem cum mulieribus coniungantur. sexgus enim canon synodi in Trullo,

Ἑρμηνεία.

Τῷ κανόνι τούτῳ μὴ προσέχῃς διοριζομένῳ τοὺς διακόνους μετὰ τὸ χειροτονηθῆναι συνάπτεσθαι γυναιξὶν, ὅτι ἐν τῷ χειροτονεῖσθαι διεμαρτύραντο, τουτέστιν εἶπον πρὸς τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἀναγκαῖον εἶναι αὐτοῖς εἰς γάμον ἐλθεῖν, καὶ οἱονεὶ ἔλαβον τὸ ἐνδόσιμον. εἴτε γὰρ προανεφώνησαν τὰ περὶ τούτων, εἴτε ἐσιώπησαν χειροτονούμενοι, οὐ παραχωρηθήσονται μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναικὶ συζυγῆναι. ὅτι ὁ ς'. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου

διορίζεται καθαιρεῖσθαι τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμοις συναλλάττοντας πρεσβυτέρους, διακόνους, καὶ ὑποδιακόνους. τὸ δὲ ἀκανόνιστον, οὔτε ἀπὸ ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς οὔτε ἀπὸ μόνου τοῦ σιωπῆσαι συγχωρηθήσεται ὡς ἀνυπόστατον. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ϛ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λέγουσαν ὡς εἰ καὶ ἀπὸ συνηθείας ἀγράφου εἶχον ἄδειαν οἱ ἱερωμένοι ἐντὸς διετίας ψηφιζομένης μετὰ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν νομίμους γυναῖκας, ἀλλὰ τοῦτο ὡς ὑπὸ τῶν κανόνων κεκωλυμένον, οὐκ ὀφείλει κρατεῖν.

Κανὼν ια'.

Τὰς μνηστευθείσας κόρας, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ ἄλλων ἁρπαγείσας, ἔδοξεν ἀποδίδοσθαι τοῖς προμνηστευσαμένοις, εἰ καὶ βίαν ὑπ' αὐτῶν πάθοιεν.

Ερμηνεία.

Περὶ τῶν ἁρπαζόντων κόρας οἱασδήτινας τὰ εἰκότα διελήφθη ἐν τῷ λ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὸν ϟβ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν νη'. ὅλον τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἀποδίδοσθαι τὰς ἁρπαγείσας τοῖς μνηστευσαμένοις, μὴ εἴπῃς ἀναγκάζεσθαι τούτους ταύτας λαβεῖν. ἀλλὰ θέλειν καὶ ζητεῖν αὐτοὺς αὐτάς. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ μοιχαλίδων γυναικῶν εἴρηται ἐν βιβλίῳ κη'. τίτλου ζ'. κεφαλ. α'. ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ιουστινιανοῦ ρις'. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν καὶ ἄκοντας λαμβάνειν αὐτὰς τοὺς μνηστῆρας, ἑρμήνευσον τὸν κανόνα κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ· ἣν καὶ ἀνάγνωθι περὶ τὰς ἀρχάς. πρὸς δὲ καὶ τὰ εἰς ἑρμηνείαν τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς γραφέντα ἀλλὰ καὶ τὸν κβ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου οὕτως ἑρμήνευσον.

Κανὼν ιβ'.

Τοὺς πρὸ τοῦ βαπτίσματος τεθυκότας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτισθέντας, ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολουσαμένους.

Ερμηνεία.

Τινὲς ἄπιστοι τὸ μὲν κήρυγμα ἐδέχοντο, καὶ ἐπίστευον τῷ Χριστῷ· βαπτίζεσθαι δὲ ὑπερετίθεντο. ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τοὺς λοιποὺς θύσαντες, ἠξίουν μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἱερωθῆναι, καὶ οὐ προεχωροῦντο, ὡς τινῶν λεγόντων, μὴ ὀφείλειν τούτους εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς προαναβιβάζεσθαι κατὰ τοὺς προρρηθέντας κανόνας, τοὺς ἐπιτιμῶντας τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις· διωρίσαντο οἱ πατέρες τούτους εἰς ἱερωσύνην προάγεσθαι,

A deponendos decernit diaconos, & presbyteros, & subdiaconos, qui post ordinationem matrimonium contraxerint. Quod fit autem contra canones, nec ex permissione episcopali, nec ex eo tantùm quòd tacuerint, concedetur. Lege etiam sextam nouellam Imp. domini Leonis sapientis, dicentis quòd etiamsi ex consuetudine potestatem habeãt ij qui sunt sacrati, intra biennium post ordinationem præfinitum ducendi vxores legitimas: hoc tamen vt à canonibus prohibitum obseruari non debet.

B

CANON XI.

Desponsas aliis puellas, & ab aliis postea raptas, visum est iis quibus desponsæ erant, reddi, etiam si vim passæ sunt.

SCHOL. BALS. De iis qui quaslibet puellas rapiunt, ea quæ sunt consentanea tractata sunt in xxx. cap. ix. tit. præsentis operis, & lege ipsum. Similiter lege & xcij. can. synodi in Trullo, & lviij. tit. totum lx. lib. Cùm autem audis can. dicentem raptas reddendas iis quibus desponsæ fuerant, ne dicas eos cogi illas accipere, sed ipsos quoq; velle eas

C quærere. Hoc enim etiã in mulieribus adulteris dictũ est, in lib. xxviij. tit. j. cap. j. quod quidem est Iustiniani nouella cxvij. Sin autem velis dicere, eas spõsos vel inuitos accipere, canonem interpretare conuenienter epistolæ sancti Gregorij Thaumaturgi, quam etiam lege in principio.

CANON XII.

Eos qui ante baptismum sacrificarunt, & postea baptizati sunt, visum est ad ordinem promoueri, vt qui abluti sunt.

D SCHOL. BALS. Infideles quidam prædicationem quidem susceperant, & Christo credebant, baptizari autem differebant. Postquam ergo ij vt reliqui infideles sacrificassent, vbi baptizati fuerant, volebant sacris initiari, & non sinebantur, eo quòd nonnulli dicerent eos non esse ad gradus ecclesiasticos prouehendos, ex prædictis canonibus eos punientibus qui idolis sacrificarunt: statuerunt patres vt ij ad sacerdotium prouehérentur,

vt qui per ſacrum baptiſmum abluti & omni peccati ſorde mundati eſſent. Interrogauerit autẽ quiſpiam, quamnam ob cauſam, hos quidem qui ſua ſponte & non vi ſacrificarunt, ſuſcipimus & baptizamus, & clero coordinamus: Chriſtianos autem qui vi ſacrificarunt, non ſolùm ſacerdotio dignos non exiſtimamus, ſed pœnis etiam ſubiicimus, vt priùs dictum eſt. Solutio. Illi quidem qui erant Chriſtiani, & tormenta nõ expectarunt, Deum abnegarunt, & vt qui grauiſſimè deliquiſſent, ad ſacerdotium non admittuntur, ſed puniuntur. Hi autem qui erant infideles à natiuitate, & ante diuinũ baptiſmum ſacrificarunt, Deum nõ negauerunt. Quomodo enim negaſſent, quem nondum ſuſceperant, quòd baptizati non eſſent, & ideo non peccarunt, vt qui ſuæ ſuperſtitionis ritui conuenienter fecerunt? & ideo ad eccleſiam accedentes, ſuſcipiuntur vt infideles, & quoniam ij baptizati etiam ſacerdotio digni habentur, cum epiſcopali examinatione: nec ipſi ad ſacra admitti prohibebuntur, ſed in iis fient omnia, quæ à ſanctis patribus conſtituta ſunt, de infidelibus baptizatis, & volentibus ad ſacros ordines promoueri.

Canon XIII.

Chorepiſcopos non licere presbyteros vel diaconos ordinare, ſed neque vrbis presbyteros, niſi cum literis ab epiſcopo permiſſum fuerit, in aliena parochia.

Schol. Bals. Si velis ſcire quinam ſint chorepiſcopi, & quænã eorum priuilegia, lege Neocæſarianæ ſynodi can. xiij. Antioch. can. x. ſancti Baſilij epiſtolam ad chorepiſcopos. Statuunt autem & præſentis ſynodi patres chorepiſcopum non ordinare preſbyteros vel diaconos ſine ſcripta epiſtola proprij epiſcopi, ſed neque vrbis presbyterum. Ac de præſenti quidem canone volebamus quædam ſcribere, ſed quoniam chorepiſcoporũ gradus omnino exoleuit, neque nos inanem fruſtra laborem ſuſcipere voluimus.

Canon XIIII.

Qui in clero ſunt presbyteros vel diaconos à carnibus abſtinentes, viſum eſt eas attingere, & ſic, ſi velint, ab eis abſtinere.

A ὡς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπολουσαμένους καὶ καθαρθέντας ἀπὸ παντὸς ῥύπου ἁμαρτίας. ἐρωτήσει δέ τις καὶ τίνος χάριν τούτους μὲν ἑκόντι καὶ μὴ κατὰ βίαν θύσαντας δεχόμεθα καὶ βαπτίζομεν, καὶ τῷ κλήρῳ συντάττομεν· τοὺς δὲ Χριστιανοὺς κατὰ βίαν θύσαντας, οὐ μόνον οὐκ ἀξιοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμίοις καθυποβάλλομεν ὡς προείρηται; Λύσις. ἐκεῖνοι μὲν Χριστιανοὶ ὄντες καὶ τὰς βασάνους μὴ ἀναμείναντες, ἀλλὰ θύσαντες, ἀρνησίθεοι γεγόνασι, καὶ ὡς τὰ ἔσχατα ἐπταικότες εἰς ἱερωσύνην οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμῶνται. οὗτοι δὲ, ἐκ γενετῆς ὄντες ἄπιστοι,
B καὶ πρὸ τοῦ θείου βαπτίσματος θύσαντες, οὐκ ἠρνήσαντο τὸν θεόν. πῶς γὰρ, ὃν ἔτι οὐ προεδέξαντο, διὰ τὸ μηδὲ βαπτισθῆναι, καὶ κατὰ τοῦτο οὐδὲ ἥμαρτον ποιήσαντες κατὰ τὴν οἰκείαν θρησκείαν; κἀντεῦθεν καὶ προσερχόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ δέχονται ὡς ἄπιστοι. καὶ ἐπεὶ οἱ τοιοῦτοι βαπτιζόμενοι, καὶ ἱερωσύνης ἀξιοῦνται μετὰ δοκιμασίας ἐπισκοπικῆς, οὐδὲ αὐτοὶ κωλυθήσονται ἱερωθῆναι, ἀλλὰ γενήσεται καὶ ἐπὶ τούτοις πάντα τὰ τοῖς θείοις πατράσι διωρισμένα χάριν τῶν ἐξ ἀπίστων βαπτισθέντων καὶ θελόντων ἱερωθῆναι.

C

Κανὼν ιγ΄.

Χωρεπισκόπους μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, ἀλλὰ μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως, χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων, ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ.

Ἑρμηνεία.

Εἰ θέλεις μαθεῖν τινές εἰσιν οἱ χωρεπίσκοποι καὶ τίνα τὰ τούτων προνόμια, ἀνάγνωθι τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανόνα ιγ΄. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα ι΄. καὶ τὴν πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους ἐπι-
D στολὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. διορίζονται δὲ καὶ οἱ τῆς παρούσης συνόδου πατέρες, μὴ χειροτονεῖν χωρεπίσκοπον πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χωρὶς ἐγγράφου ἐπιστολῆς τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀλλὰ μηδὲ πρεσβύτερον πόλεως. περὶ μὲν τοι τοῦ παρόντος κανόνος ἠθέλομεν γράψαι τινά. ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν χωρεπισκόπων βαθμὸς παντελῶς ἠπράκτησεν, οὐδὲ ἡμεῖς ματαιοπονῆσαι ἠθελήσαμεν.

Κανὼν ιδ΄.

Τοὺς ἐν κλήρῳ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ὄντας, καὶ ἀπεχομένους κρεῶν, ἔδοξεν ἐφάπτεσθαι, καὶ οὕτως, εἰ βούλοιντο, κρατεῖν ἑαυτῶν·

εἰ δὲ βούλοιντο, ὡς μηδὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα λάχανα ἐσθίειν· καὶ εἰ μὴ ὑπείκοιεν τῷ κανόνι, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως.

A *Si autem nolint, olera quæ cum carnibus apponuntur, comedere, & canoni non cedant, ab ordine cessare.*

Ἑρμηνεία.

Τὰ μὲν περιεχόμενα τῷ ἀποστολικῷ να΄. κανόνι χάριν τῶν ἀπεχομένων γάμου, οἴνου, καὶ κρεῶν, προηρμηνεύθησαν ἐκεῖσε. ἐπεὶ δὲ διελήφθησαν ἐν τῷ τοιούτῳ κανόνι μὴ κολάζεσθαι τοὺς διὰ ἄσκησιν νηστεύοντας, ἀλλὰ τιμωρεῖσθαι τοὺς βλασφημοῦντας κατὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ θεοῦ· εἰκὸς δὲ εἰπεῖν τινάς, καὶ πόθεν ἀναφανήσονται οἱ διὰ ἀγαθὸν σκοπὸν καὶ οἱ διὰ φαῦλον νηστεύοντες; οἱ τῆς παρούσης συνόδου πατέρες εὐμαρῶς καὶ τοῦτο διελύσαντο. ἔφασαν γὰρ ὡς εἰ βούλονται οἱ νηστεύοντες ἅπαν σκάνδαλον περιαιρῆσαι, ἐφαπτέσθωσαν μόνον τῶν κρεῶν, καὶ πάλιν νηστευέτωσαν εἰ αἱροῦνται. εἰ δὲ τοῦτο οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ λάχανα τὰ μετὰ τῶν κρεῶν βαλλόμενα ἐσθίουσιν, ἀναγκαζόμενοι πάντως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐκ προσαγγελίας τινῶν, καταλαμβάνονται διὰ σκοπὸν οὐκ ἀγαθὸν ἀπέχεσθαι τῶν κρεῶν, καὶ καθαιρείσθωσαν ὡς μὴ τῷ κανόνι ὑποτασσόμενοι. Καλῶς δὲ ἐκεῖσε μὲν ὁ κανὼν εἶπεν, ἢ παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι τούτους. ἐνταῦθα δὲ παύεσθαι τῆς τάξεως, ὡς οἱ πατέρες διωρίσαντο. ἔτι γὰρ τοῦ ἀμφιβόλου μὴ λυθέντος, ὤφειλε πάντως ὁ αἰτιώμενος παρεγγυηθῆναι περιαιρῆσαι διὰ τοῦ κρεωφαγῆσαι τὸ σκάνδαλον, καὶ οὕτω κατακριθῆναι. ἐνταῦθα δὲ τῆς ὑποψίας περιαιρουμένης διὰ τῆς ὑποτυπωθείσης οἰκονομίας παρὰ τῶν πατέρων, ἐξ ἀνάγκης ὁ μὴ κατὰ ταύτην ποιῶν, καθαιρεῖται αὐτόθεν. ἐπεὶ δὲ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐμνήσθη ὁ παρὼν κανών, ὁ δὲ ῥηθεὶς ἀποστολικὸς κανὼν πάντων τῶν ἀνθρώπων μέμνηται, ὀφείλεις καὶ σὺ τὰ ἐνταῦθα διορισθέντα, εἰς πάντας ἑλκύσαι. ὡς ἔοικεν οὖν καὶ οἱ αἰτιώμενοι διὰ βογομιλικὴν αἵρεσιν ἀκολούθως τῷ παρόντι ἀναγκάζονται κανόνι, κρεωφαγῆσαι ἢ τυροφαγῆσαι, καὶ περιαιρῆσαι τὴν ὑποψίαν τῆς βογομιλικῆς νηστείας· ἀλλὰ καὶ οἱ πλείους τῶν εὐλαβεστέρων μοναχῶν μὴ θέλοντες καταλῦσαι εἰς ἰχθῦς διὰ τὸ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς αἰδέσιμον, κατὰ τοῦτον δῆθεν τὸν κανόνα, τούτων μὲν ἀπέχονται, ἐσθίουσι δὲ τὰ ἀποβράσματα αὐτῶν καὶ τὰ σὺν αὐτοῖς ἑψόμενα λάχανα. καὶ τὸ μὲν οὕτω γινόμενον εἰς τοὺς κατηγορουμένους διὰ βογομιλικὴν αἵρε-

SCHOL. BALS. Quæ apostolico lj. canone continentur, de iis qui à nuptiis, & vino & carnibus abstinent, illic sunt exposita. Quoniam autem in eo canone tractatum est eos non puniendos qui propter exercitationem ieiunant, sed eos esse coercendos, qui aduersus dei œconomiam maledicè blasphemeque loquuntur: Est autem verisimile dixisse nonnullos, & vndénam à nobis B cognoscentur qui bono more & qui malo ieiunant? præsentis synodi patres hoc quoque facilè dissoluerunt. Dicunt enim, quòd si volunt qui ieiunant, omnem offensionem tolli, carnes tantùm attingant, & ieiunét si velint. Si autem hoc non faciunt, sed neq; olera quę sunt cū carnibus iniecta comedunt, omnino ab episcopo coacti ex aliquorum denunciatione, deprehenduntur nō bono more à carnibus abstinere, & deponantur, vt qui canoni non obediant. Rectè autem dixit illic canon, eos C vel cessare, vel deponi. Hîc autem eos ab ordine cessare patres definiere. Cùm enim dubium adhuc nō esset solutū, debebat omnino, qui accusabatur, iuberi vescēdo carne tollere scandalum, & sic condemnari. Hîc autem ablata suspicione per œconomiam à patribus descriptam, necessariò qui non facit ei conuenienter, eo ipso deponitur. Quoniam autem presbyterorum & diaconorum solùm meminit præsens canon: dictus autem canon Apostolicus omnium hominum meminit: debes tu quoque quæ illic dicta sunt, ad o- D mnes trahere. Vt est ergo consentaneum, ij quoque qui Bogomilicæ hæresis accusantur, præsenti canoni conuenienter coguntur carnibus vel caseo vesci, & Bogomilici ieiunij suspicionem tollere. Sed & paulo religiosiores complures monachi, nolentes piscibus ieiunium soluere, propter sāctæ quadragesimæ honorem huic vtique canoni conuenienter ab eis quidem abstinent, eorum autem iura comedunt, & olera quæ cum eis coquūtur. Et quod sic quidē fit in eos qui Bogomilicæ hæreseos

accusantur, rectè fieri dixerit quispiam, quemadmodum & si quis carnem gustet vel caseum in hebdomadibus, in quibus Armenij, vel alij hęretici ieiunant, & maximè quādo in suspecta regione versatur. Hoc enim facit, ne vnà cum hæreticis ieiunare reputetur. Quod autem fit ab iis qui in sancta quadragesima ieiunant, & ieiunium soluunt, non videtur mihi esse ignoscendum. Oportebat enim eos ieiunantes in iis ieiunium non soluere, & quadragesimam despicatui habere. Canon autem dixit illud, B olera comedere, non vt suadens à carnibus quidem abstinere, quæ sūt autem in eis olera comedere, sed vt eos odio habens, qui propter carnium odium & abominationem, oleribus quoque vesci recusant, quæ coquuntur cum carnibus. Eius ergo qui ieiunium frangit, vel non frangit, affectio consideratur. Latini autem monachi, qui à carnibus quidem abstinent, earum autem adipem cum oleribus indiscriminatim comedūt, non mihi videntur facere cōuenienter huic canoni. Non enim, ne accu- C sentur quòd à carnibus abstinent, adipe ieiunium frangunt: sed vt ventrem impleant, & gulæ blandiantur.

CANON XV.

Ex iis quæ pertinent ad dominicum, quæcunque dum non esset episcopus presbyteri vendiderunt, reuocare dominicum: episcopi autem iudicio relinqui an oporteat precium recipere an non, vtpote quòd eorum quæ sunt vendita, redditus, eis ipsis maius precium reddiderit.

SCHOL. BALS. In xij. can. syn. Nicenæ secundæ, satis tractauimus D de alienatione immobilium ecclesiasticorum. Cùm autem præsentis synodi patres intellexissent, immobilia episcopalia, quæ etiam dominica appellantur, vt quæ domino sint dedicata, vacante ecclesia fuisse à sacerdotibus alienata, rati nō esse ferēdum quod factum est: ea iusserūt reuocare dominicū, seu domini populum, vtpote cùm venditio non potuerit consistere, cùm propter multa alia, tum etiam quòd vidua esset ecclesia tempore venditionis. Perinde autem ac si dixisset quispiam, & quid fiet de pretio quod datum est ab eo? pronunciarunt patres

A σιν, καλῶς εἴποι τις γίνεσθαι· ὥσπερ καὶ τὸ ἀποτάσσεσθαί τινα κρέατος ἢ τυροῦ εἰς τὰς ἑβδομάδας καθ' ἃς Ἀρμένιοι ἢ ἕτεροι αἱρετικοὶ νηστεύουσι. καὶ μᾶλλον ὅταν εἰς ὕποπτον χώραν διάγῃ. ποιεῖ γὰρ τοῦτο, ἵνα μὴ λογισθῇ συννηστεύειν τοῖς αἱρετικοῖς. τὸ δὲ γινόμενον παρὰ τῶν νηστευόντων ἐν ταῖς ἁγίαις τεσσαρακοσταῖς, καὶ καταλυόντων, ὡς εἴρηται, οὐ δοκεῖ μοι ἀκατάγνωστον. ἔδει γὰρ τοὺς νηστεύοντας μὴ καταλύειν ἐν τοιούτοις καὶ ἀτιμάζειν τὴν νηστείαν. ὁ δὲ κανὼν εἶπε τὸ ἐσθίειν τὰ λάχανα, οὐχ ὡς προτρέπων ἀπέχεσθαι μὲν τῶν κρεῶν, τὰ δ' ἐν B αὐτοῖς λάχανα ἐσθίειν, ἀλλ' ὡς μισῶν τοὺς διὰ βδελυγμίαν καὶ ἀποστροφὴν τῶν κρεῶν, ἀποταττομένους καὶ αὐτοῖς τοῖς λαχάνοις τοῖς μετὰ τῶν κρεῶν ἑψομένοις. ὥστε πάντως ἡ διάθεσις σκοπεῖται τοῦ καταλύοντος καὶ μὴ καταλύοντος. οἱ δὲ Λατῖνοι μοναχοὶ τῶν κρεῶν μὲν ἀπεχόμενοι, τὸ δὲ στέαρ τούτων μετὰ λαχάνων ἀδιαφόρως ἐσθίοντες, οὐ δοκοῦσί μοι ποιεῖν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. οὐ γὰρ ἵνα μὴ αἰτιαθῶσιν ὡς ἀπεχόμενοι τῶν κρεῶν καταλύουσιν εἰς τὸ στέαρ, ἀλλ' ἵνα τὴν γαστέρα ἐμπλήσωσι καὶ τὸν φάρυγγα θεραπεύσωσι.

C

Κανὼν ιε'.

Περὶ τῶν διαφερόντων τῷ κυριακῷ· ὅσα ἐπισκόπου μὴ ὄντος πρεσβύτεροι ἐπώλησαν, ἀναβάλλεσθαι τὸ κυριακόν. ἐν δὲ τῇ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου εἶναι, εἴπερ προσήκει ἀπολαβεῖν τὴν τιμὴν, εἴτε καὶ μὴ, διὰ τὸ πολλάκις τὴν εἴσοδον τῶν πεπραμένων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τούτοις πλείονα τὴν τιμήν.

Ἑρμηνεία.

D Ἐν τῷ ιβ'. κανόνι τῆς [illegible] Νικαίας συνόδου τῆς δευτέρας, ἱκανῶς διελάβομεν περὶ ἐκποιήσεως ἀκινήτων ἐκκλησιαστικῶν. οἱ δὲ τῆς παρούσης συνόδου πατέρες, μαθόντες παρὰ ἱερέων διαπραθῆναι, χηρευούσης τῆς ἐπισκοπικῆς, ἀκίνητα ἐπισκοπικὰ, λεγόμενα τὰ καὶ κυριακὰ, ὡς τῷ κυρίῳ ἀνατεθειμένα, μὴ αἰνετὸν τὸ γεγονὸς ἡγησάμενοι, διωρίσαντο ἀνακαλεῖσθαι ταῦτα τὸ κυριακὸν, ἤγουν τὸν τοῦ κυρίου λαὸν, ὡς τῆς πράσεως οὔσης ἀνυποστάτου, καὶ δι' ἄλλα μὲν πολλὰ, οὐχ ἧττον δὲ καὶ διὰ τὸ χηρεύειν τὴν ἐκκλησίαν ἐπισκόπου κατὰ τὸν τῆς διαπράσεως καιρόν. ὥσπερ δέ τινος εἰπόντος τί ἄρα καὶ γενήσεται εἰς τὸ δοθὲν τίμημα παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ; ἀπεφήναντο οἱ πατέρες

παρὰ τῇ διακρίσει τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τούτου εἶναι ἀνατεθειμένα, καὶ αὐτὸς δοκιμάζει, εἰ προσήκει τὸν ἀγοραστὴν λαβεῖν τὸ παρὰ τούτου δοθὲν τίμημα, εἴτε καὶ μή. εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ διαπραθέντος ἱκανώθη αὐτῷ, ἀναργύρως πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἀντιστραφήσεται τὸ ἀκίνητον· εἰ δ' οὔ, ἐξ ἀντιδιαστολῆς λάβῃ τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἐρωτήσει δέ τις, τίνος χάριν ὁ κανὼν πρεσβυτέρων μόνων ἐμνήσθη, καὶ οὐχὶ καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν; Λύσις. διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν πρεσβυτέρων, τὸν ἅπαντα κλῆρον ᾐνίξατο. μνησθεὶς γὰρ αὐτῶν ὡς ὑπερεχόντων ἐν τῷ βαθμῷ, ἔδοξε καὶ περὶ ἄλλων διαλαβεῖν. εἰ γὰρ ἀνατρέπεται ἡ γεγονυῖα πρᾶσις παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, πολλῷ πλεῖον ἀνατραπήσεται ἡ παρὰ ἑτέρων γινομένη κληρικῶν. ὥστε μὴ κατὰ ἀντιδιαστολὴν νοήσῃς τὴν παρὰ ἄλλων κληρικῶν οὕτω γινομένην πρᾶσιν ἐρρωμένην εἶναι. τῆς δὲ πράσεως ὡς ἀνυποστάτου ἀνατρεπομένης, πῶς οἱ πατέρες λέγουσι τῆς ἐπισκοπικῆς εἶναι διακρίσεως τὸ ἀντιστραφῆναι τὸ τίμημα εἴτε καὶ μή; πάντως ὤφειλεν ὁ ἀγοραστὴς μὴ ζητεῖν τὸ τίμημα, κατὰ τὸν καθόλου νομικὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὁ ἐπὶ παρανόμῳ συναλλάγματι διδοὺς, ἀγωγὴν οὐκ ἔχει εἰς τὸ ἀναλαβεῖν τὸ δοθέν. Λύσις. οὐ διωρίσαντο οἱ πατέρες, ἐξ ἀνάγκης ἀντιστρέφεσθαι τὸ τίμημα, ὑπεναντίως τῷ ῥηθέντι κανόνι, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἐπιστατικώτερον ἀναγινώσκων τὸν κανόνα, εὑρήσει τούτους ἀρνησαμένους τὴν ἀντιστροφὴν τοῦ τιμήματος. ἐπεὶ γὰρ παρὰ τῇ ἐπισκοπικῇ διακρίσει τὰ περὶ τοῦ ἀνέθεντο, κατὰ λόγον συμπαθέστερον καὶ εἶπον ὡς ἀληθὴς ἀρχιερεὺς καὶ πρὸς τὸ τῆς ἐκκλησίας σκοπήσει ἀζήμιον, καὶ πρὸς τὸ τοῦ ἀγοράσαντος, καὶ ποιήσει τὸ δόξαν αὐτῷ ἀγαθοτελὲς καὶ ἀκατάγνωστον. κἂν μὴ ἀκριβές ἐστιν, ἔδοξαν ἀποφαίνεσθαι μὴ ἔχειν ἐνδυνάμον ἀγωγὴν τὸν ἠγορακότα κατὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλειν αὐτὸν παρακαλεῖν καὶ μὴ ἐνάγειν. ἀνάγνωθι καὶ κεφάλαιον δ'. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ϛ'. καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου δευτέρας κανόνα ιβ'. ὡσαύτως καὶ τὰς ἑρμηνείας τούτων.

A id eſſe ſitum in iudicio epiſcopi, & ipſe examinabit an oporteat emptorem accipere pretium quod ab eo datum eſt, an non. Si enim ex reddditu eius quod venditum eſt, ei ſatisfactum fuerit, ipſum immobile non reddita pecunia ad epiſcopatum redibit: Sin minùs, argumento à contrario ſumpto, pretiũ ab epiſcopo recipiet. Et in his quidẽ canon cõſiſtit. Interrogauerit autem quiſpiã quamobrem canõ preſbyterorum tantùm meminit, & non etiam reliquorum clericorũ? Solutio. Nomine preſbyterorũ omnem quoque clericum innuit canon. Cùm enim eorum B meminerit, vt qui in gradu antecellant, de aliis quoque tractare viſum eſt. Si enim ſubuertatur venditio facta à preſbyteris, multo magis ſubuertetur quæ fit ab aliis clericis. Quamobrem ne exiſtimaueris per argumentum à contrario ſumptum, venditionem, quæ hoc modo fit ab aliis clericis, eſſe validam. Cùm autem ſubuertatur venditio vt quæ conſiſtere non poſſit, quomodo dicunt C patres in iudicio epiſcopi eſſe ſitum, an pretium reddatur an non? Debebat omnino emptor pretium non repetere, cùm ſit vniuerſalis in iure regula quæ dicit, Qui dat propter contractum qui fit contra leges, non habet actionem vt repetat quod datum eſt. Solutio. Non ſtatuerunt patres neceſſariò reuerti pretium aduerſus dictam legem. imo ſi attentiùs legas ca- D nonem, inuenies eos negauiſſe pretij reditum. Cùm enim id epiſcopi iudicio reliquerint, benigniori etiam ratione dixerunt, quòd verus antiſtes ad eccleſiæ indemnitatem reſpiciet, & etiam emptoris, & faciet quod ei æquum bonum videbitur, & quod non ſit condemnandum. Quòd id non fit accuratè & exactè, viſi ſunt pronunciare non habere emptorem efficacem actionem aduerſus eccleſiam, & propterea debere ipſum admonere, non autem agere. Lege etiam caput iiij. epiſtolæ ſancti Cyrilli ad Domnum. Carthag. ſyn. can. xxvj. Nicenæ ſyn. ij. can. xij. ſimiliter & eorum interpretationes.

Canon XVI.

De iis qui rationis expertia animalia inierunt, vel ineunt, quicunque prius quã sedecim quidem annos nati essent, peccarunt, postquam xv. annis substrati ac supplices fuerint, communionem ad preces assequantur. Deinde & cùm in communione quinque annis perseuerauerint, tunc etiam oblationem attingant. Examinetur autem & eorum in substratione vita, & ita humanitatem consequantur. Si qui autem improbè ac malignè in peccatis fuerunt, longam substrationem habeant. Quicunque autem hanc ætatem transgressi, & habentes vxores, in hoc peccatum inciderunt, xxv. annis substrati, communionem ad preces assequantur. Deinde cùm in precum communione quinque annos peregerint, oblationem assequantur. Si qui autem & mulieres habentes, & quinquagesimum annum transgressi, peccauerunt, in vitæ exitu communionem assequantur.

Schol. Bals. Admirabilem & magna laude dignam diuisionem hîc patres faciunt. Decernunt enim vt qui cum ratione carentibus animalibus coierint, vel etiam coeunt, dicendum est autem, & etiam coituri sunt, vt si sint quidem viginti annos nati, xv. annis substernantur & sint supplices, & postea digni qui cum fidelibus orent, quinquennio habeantur: eo autem expleto, diuinorum quoq; sint sacramentorũ participes. Debente episcopo se in eos humaniùs gerere, si fortè pia eorum conuersatio & pœnitentia id suadeat. Hæc autem dicunt in eos debere fieri, qui naturali quandoque necessitate peccant. Qui enim ad satietatem, id est plusquam vsus sit, & indiscriminatim, ferino hoc & à ratione abhorrenti peccato vsi sunt, longo tempore substernantur supplices. Qui autem vigesimum annum excesserint, & vxores habentes in hoc peccatum inciderint, vigintiquinque annis supplices substerni oportere decernitur: & sic communione cum fidelibus quinquennio dignos haberi. His autem etiam impletis, diuina quoque sacramenta assequi.

A

Κανὼν ιϛʹ.

Περὶ τῶν ἀλογευσαμένων, ἢ καὶ ἀλογευομένων, ὅσοι πρὶν εἰκοσαετεῖς γενέσθαι, ἥμαρτον, πέντε καὶ δέκα ἔτεσιν ὑποπεσόντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς. εἶτα, ἐν τῇ κοινωνίᾳ διατελέσαντες ἔτη πέντε, τότε καὶ τῆς προσφορᾶς ἐφαπτέσθωσαν. ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐν τῇ ὑποπτώσει βίος· καὶ οὕτως τυγχανέτωσαν τῆς φιλανθρωπίας. Εἰ δέ τινες κατακόρως ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι γεγόνασι, τὴν μακρὰν ἐχέτωσαν ὑπόπτωσιν. ὅσοι δὲ ὑπερβάντες τὴν ἡλικίαν ταύτην, καὶ γυναῖκας ἔχοντες περιπεπτώκασι τῷ ἁμαρτήματι, πέντε καὶ εἴκοσι ἔτη ὑποπεσέτωσαν, καὶ κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς, εἶτα, ἐκτελέσαντες πέντε ἔτη ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν εὐχῶν, τυγχανέτωσαν τῆς προσφορᾶς. Εἰ δέ τινες καὶ γυναῖκας ἔχοντες, καὶ ὑπερβάντες τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον, ἥμαρτον ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, τυγχανέτωσαν τῆς κοινωνίας.

B

Ἑρμηνεία.

C Θαυμασίαν διαίρεσιν καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἀξίαν ποιοῦσιν οἱ πατέρες ἐνταῦθα. διατάττονται γὰρ ὡς οἱ μετὰ ἀλόγων ζώων συμφθαρέντες ἢ καὶ συμφθειρόμενοι, ῥητέον δὲ καὶ συμφθαρησόμενοι, εἰκοσαετεῖς μὴ ὄντες, πεντεκαίδεκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν. καὶ μετὰ τοῦτο τῆς μετὰ τῶν πιστῶν εὐχῆς ἀξιούσθωσαν ἐπὶ πενταετίαν· καὶ ταύτης δὲ πληρωθείσης, μεταλαμβανέτωσαν τῶν θείων ἁγιασμάτων, τοῦ ἐπισκόπου ὀφείλοντος φιλανθρωπότερον τι ἐπ' αὐτοῖς ποιεῖν, εἴπερ ἴσως τοῦτο παρακαλεῖ ἡ κατὰ τὴν ὑπόπτωσιν θεάρεστος αὐτῶν ἀναστροφὴ καὶ μετάνοια. ταῦτα δέ φασιν οὕτω γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ φυσικῆς ἀνάγκης ἐνίοτε ἁμαρτάνοντας. οἱ γὰρ κατακόρως, τουτέστιν, ὑπὲρ τὴν χρείαν καὶ ἀδιαφόρως χρησάμενοι τῇ ἀλογίστῳ ταύτῃ ἁμαρτίᾳ, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑποπιπτέτωσαν. τοὺς μέντοι ὑπερβάντας τὸν εἰκοσαετῆ χρόνον, καὶ γυναῖκας ἔχοντας, τῷ ἁμαρτήματι τούτῳ περιπεπτωκότας, ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσι χρόνους ὑποπίπτειν διορίζονται, καὶ οὕτω τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας ἀξιοῦσθαι ἐπὶ χρόνους πέντε. πληρωθέντων δὲ τούτων τυγχάνειν καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων.

D

οἱ δὲ τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον ὑπερβάντες, ἐὰν γυναῖκας ἔχοντες εἰς τοιοῦτόν τι περιπέσωσιν, οὐδέποτε τῆς θείας ἀξιωθήσονται μεταλήψεως, εἰ μὴ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου. ἐπεὶ δὲ εἰς τρία διεῖλον οἱ ἅγιοι πατέρες τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ παρεκελεύσαντο ἄλλως κολάζεσθαι τοὺς μὴ φθάσαντας εἰς εἰκοσαετῆ χρόνον, καὶ ἄλλως τοὺς εἰς πεντηκονταετίαν καταντήσαντας, καὶ ἄλλως τοὺς ὑπερβάντας τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον (τοῖς μὲν γὰρ ἐλάττονος ἡλικίας οὖσι συγγνωμονοῦσιν ἁμαρτάνουσι διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, καὶ διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τοῦ φρονήματος·) τοὺς δὲ μείζονος ὄντας ἡλικίας καὶ κατὰ τοῦτο στερεωτέρους περὶ τὸ νοεῖν, πλειόνως κολάζουσι, ὥσπερ καὶ τοὺς εἰς γῆρας ἐληλακότας τοιοῦτόν τι ἐπταικότας ἐπὶ πλέον τιμωροῦσιν, ὡς συνετωτέρους καὶ μὴ δυναμένους φυσικὴν ἀνάγκην προβαλέσθαι· ἐρωτήσει τις διὰ τί τοὺς μὲν ὑπερβάντας τὸν κʹ. χρόνον καὶ τὸν νʹ. γυναῖκας ἔχοντας καὶ πταίσαντας, οἱ πατέρες κολάζουσι, τοὺς δὲ μὴ πληρώσαντας τὴν εἰκοσαετίαν, κἂν γυναῖκας οὐκ ἔχωσι, τιμωροῦσι; Λύσις. Εἰς τοὺς ἔτι διὰ τὴν ἡλικίαν περὶ τὸ κακὸν ἀκμάζοντας, καὶ ὄντας ἀφρονεστέρους, φιλανθρωπότερον οἱ πατέρες διετέθησαν, καὶ οὐ προσέθεντο τὴν περὶ τῶν γυναικῶν διάστιξιν, ἀδιάφορον ἡγησάμενοι ἢ ἔχειν τούτους γυναῖκας εἴτε καὶ μή, τοὺς δὲ λοιποὺς πλέον βαρύνοντες ὡς μὴ συγγινωσκομένους ἢ ἀπὸ παθημάτων ἀκμῆς ἢ ἀπὸ ἡλικίας ἀστηρίκτου, ἐπήγαγον ἐπὶ πλέον τούτους τιμωρεῖσθαι, εἴπερ ἔχουσι καὶ γυναῖκας. πλὴν γίνωσκε ὡς μὴ ἔχοντες γυναῖκας, οὐκ ἐκφεύξονται τὰ ἐπιτίμια, ἀλλὰ παρομοίως κολασθήσονται. μακρὰν μέντοι ὑπόπτωσιν τινὲς εἶπον τὴν εἰκοσαετῆ, κατασκευάζοντες τοῦτο ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ λέγοντος διὰ μακροῦ χρόνου, τουτέστιν εἰκοσαετοῦς, δεσπόζεσθαι παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νομέως τὸ τοῦ ἀπόντος ἀκίνητον. οὐκ ἤρεσαν δὲ τοῦτο λέγοντες, διὰ τὸ λέγεσθαι, μακρὸν χρόνον, καὶ τὸν δεκαετῆ, δι' οὗ ὁ καλῇ πίστει νομεὺς δεσποτείαν κτᾶται ἀκινήτου διαφέροντος παρόντι τινί, ἀλλ' ἤκουσαν μακρὸν χρόνον ἐκεῖνον εἶναι, τὸν ἀποτετυπωμένον παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος, δι' ἑνὸς ἐπιτιμίου, τῆς ἀποχῆς δηλονότι τῶν θείων

A Qui autem l. annum transgressi, in tale quid inciderint, diuina nunquam digni communione habebuntur, nisi in ipso vitæ exitu. Quoniam autem sancti patres eos qui peccant in tria diuiserunt, & iusserunt aliter puniri eos qui ad vigesimum annum non peruenerunt, & aliter eos qui l. annum attigerunt: & aliter eos qui l. annum excesserunt. Iis enim, qui sunt ætate minores, peccantibus ignoscunt, propter naturæ necessitatem, & propter rationis & consilij
B infirmitatem: Qui autem maioris sunt ætatis, & ideo firmioris & stabilioris rationis, eos magis puniũt: sicut & eos qui sunt ætate prouectiores, qui tale quid fecerunt, grauiùs puniunt vt sapientiores, & qui non possint naturæ necessitatem prætexere: Interrogauerit quispiam, cur eos quidem, qui xx. annum & quinquagesimum excesserunt, vxores habentes, & peccauerunt, patres puniunt, qui xx. autem annum non impleuerunt, etiamsi vxores non habeant, puniunt? Solutio. In eos
C qui propter florentem ætatem sunt ad malum vehementiores, iidémque insipientiores, patres humaniùs affecti sunt: nec de vxoribus distinctionem admiserunt, nihil referre arbitrati an vxores habeant, an non. Reliquos autem magis grauantes, vt quibus neque propter perturbationum vehementiam, nec ætatis instabilitatem venia detur, intulerunt eos etiam magis puniri, siquidem vxores habent. Scias tamen quòd etiam qui vxores non
D habent, pœnas non effugiunt: sed similiter punientur. Longam autem substrationem dixerunt nonnulli, tempus viginti annorum, hoc ex lege probantes quæ dicit, longo tempore, id est viginti annis, à bonæ fidei possessore vsucapi & dominio acquiri, eius qui est absens, rem immobilem, eò quòd etiam longum tempus dicatur decennium, quo bonæ fidei possessor dominium acquirit rei immobilis quæ ad præsentem pertinet: sed audierunt longum esse tempus, quod ab episcopo definitur. Cùm autem audis canonem dicentem, per vnam pœnam, scilicet à sacramentis

abstinentiam, eos puniri, qui sic in senectute deliquerunt, ne dicas alias pœnas non induci, vt quæ fuerint silentio præteritæ. Hanc enim horrendam pœnam reliquæ quoque necessariò consequuntur, si non plures. sed ad xxx. annos vsque ipsi pœnis seruire cogantur. Non sunt à patribus adiecti tot anni, quòd pauci admodum homines viuant xxx. annis computatis post quinquaginta.

Canon XVII.

Eos qui rationis expertia animantia inierunt, & qui leprosi sunt vel fuerunt, iussit sancta synodus inter hyemantes orare.

Schol. Bals. De iis qui ratione carentia animalia ineunt, quos ἀλογευσαμένους dicunt, in præterito canone satis diximus. Præsens autem canon eos leprosos nominans, siue immūdos & pollutos, iuxta legem Mosaicam, decernit vt ij orent inter hybernantes. Dixerunt autem nonnulli eos hybernantes appellari, qui sunt à dæmone correpti. Non est autem hoc verum, vt mihi videtur. Qui enim à dæmone corripiuntur, vel perpetuò insaniunt, & nunquam precantur: vel ex interuallo: & communicare eis permittitur, quod iis qui cum bestiis coierint, ex hoc loco non conceditur. Hybernantes ergo appellabuntur propriè, qui sunt sub ferula, & diuinas scripturas audiunt: qui locum eorum tenent qui hyeme seu tempestate agitantur, & in ecclesiasticum salutis portum ingredi non sinuntur. Quòd autem ita sit, ex iis manifestum est quæ in canonem superiorem dicta sunt. Quoniam enim in illo, de aliis quidem, scilicet de substratione, & communione, quæ consentanea fuerunt, patres iusserunt: de auditione autem nihil penitus tractarunt: hîc de hoc quoque loco definierunt: vt illic subaudiantur. Neque enim fieri poterat, vt qui sic puniretur, non staret in eorum loco qui audiunt ante substrationem.

Canon XVIII.

Si qui constituti episcopi, & ab illa parochia in quam nominati fuerunt, non su-

A ἀλογευσαμένων, τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐν γήρᾳ οὕτως ἡμαρτηκότας, μὴ εἴπῃς τὰ ἄλλα ἐπιτίμια μὴ ἐπάγεσθαι αὐτοῖς ὡς πα * * *
τούτῳ ἐπιτιμίῳ ἐξ ἀνάγκης ἕπονται καὶ τὰ λοιπὰ καὶ * πλείονα, ἀλλὰ *
τέως πεντήκοντα ἔτη καὶ αὐτοὶ δουλεῦσαι τοῖς ἐπιτιμίοις ἀναγκασθήσονται. οὐ προσετέθησαν δὲ οἱ τοσοῦτοι παρὰ τῶν πατέρων, διὰ τὸ μετρητοὺς πάνυ ἀνθρώπους ζῆν ἐπὶ χρόνοις τριάκοντα ψηφιζομένοις μετὰ τὴν πεντηκονταετίαν.

B

Κανὼν ιζ΄.

Τοὺς ἀλογευσαμένους καὶ λεπροὺς ὄντας ἤτοι λεπρώσαντας, τούτους προσέταξεν ἡ ἁγία σύνοδος εἰς τοὺς χειμαζομένους εὔχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἀλογευσαμένων ἱκανῶς διελάβομεν ἐν τῷ προλαβόντι κανόνι. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, λεπροὺς τούτους κατονομάζων, ἤτοι ἀκαθάρτους καὶ μεμιασμένους, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, διορίζεται εὔχεσθαι αὐτοὺς εἰς τοὺς χειμαζομένους. C Εἶπον δέ τινες εἶναι χειμαζομένους τοὺς δαιμονιοῦντας· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. οἱ γὰρ δαιμονῶντες, ἢ διόλου μεμήνασι καὶ οὐδέποτε εὔχονται, ἢ ἐκ διαλειμμάτων, καὶ μεταλαμβάνειν παραχωροῦνται· ὅπερ εἰς τοὺς ἀλογευομένους ἀπὸ τούτου οὐ παραχωρεῖται. χειμαζόμενοι τοίνυν κληθήσονται κυρίως, οἱ ἐν τῷ νάρθηκι ἱστάμενοι, καὶ ἀκροώμενοι τῶν θείων γραφῶν, τόπον ἐπέχοντες χειμαζομένων, καὶ εἰς D τὸν ἐκκλησιαστικὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, εἰσελθεῖν μὴ παραχωρούμενοι. ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον καὶ ἀπὸ τῶν ῥηθέντων εἰς τὸν διελθόντα κανόνα. ἐπεὶ γὰρ ἐν ἐκείνῳ περὶ μὲν τῶν ἄλλων τόπων, ἤγουν τῆς ὑποπτώσεως καὶ τῆς κοινωνίας τὰ εἰκότα οἱ πατέρες παρεκελεύσαντο, περὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως οὐδέν τι διέλαβον, ὥρισαν ἐνταῦθα, καὶ τὰ περὶ τοῦ τοιούτου τόπου, ὡς ἂν κἀκεῖσε ἐξακούηται. ἀδύνατον γὰρ ἦν τὸν οὕτως ἐπιτιμούμενον, μὴ στῆναι εἰς τὸν τόπον τῶν ἀκροωμένων πρὸ τῆς ὑποπτώσεως.

Κανὼν ιη΄.

Εἴ τινες ἐπίσκοποι κατασταθέντες, καὶ μὴ δεχθέντες ὑπὸ τῆς παροικίας ἐκείνης, εἰς ἣν ὠνομάσθησαν

θησαν, ἑτέρας βούλοιντο παροικίας ἐπιέναι, καὶ βιάζεσθαι τοὺς καθεστῶτας, καὶ στάσεις κινεῖν κατ' αὐτῶν, τούτους ἀφορίζεσθαι. ἐὰν μέντοι βούλοιντο εἰς τὸ πρεσβυτέριον καθέζεσθαι, ἔνθα ἦσαν πρότερον πρεσβύτεροι, μὴ ἀποβάλλεσθαι αὐτοὺς τῆς τιμῆς· ἐὰν δὲ διαστασιάζωσι πρὸς τοὺς καθεστῶτας ἐκεῖ ἐπισκόπους, ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς καὶ τὴν τιμὴν τοῦ πρεσβυτερίου, καὶ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐκκηρύκτους.

A *scepti, alias velint parochias inuadere, & iis qui constituti sunt, vim afferre, & seditiones aduersus illos excitare, eos segregari. Sin autem velint in presbyterio residere, in quo priùs erant presbyteri, ipsos honore non moueri. Quòd si aduersus eos, qui illic constituti sunt, episcopos, seditiones excitauerint, honorem quoque presbyterij ab eis auferri, & illos abdicatos effici.*

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιδ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ ιε'. καὶ ὁ λς'. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ιζ'. καὶ ὁ ιη'. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πολλά τινα διαλαμβάνουσι περὶ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων, καὶ μὴ δεχομένων ὑπὸ τῶν παροικιῶν αὐτῶν, καὶ ἀνάγνωθι τούτους. ὁ μέντοι παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς μὴ δεχθέντας ἐπισκόπους εἰς ἃς ὠνομάσθησαν παροικίας, μὴ ἀπέρχεσθαι εἰς ἑτέρας, καὶ βιάζειν τοὺς προέδρους αὐτῶν, μηδὲ κατὰ τούτων τοὺς ὑπ' αὐτοὺς κληρικούς τε καὶ λαϊκούς. τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἀφορίζεσθαι. ὡς δέ τινος εἰπόντος καὶ ποῖος ἔσται τόπος κατοικίας τοῖς τοιούτοις; ἐπήγαγον οἱ πατέρες ὡς εἰ βούλοιντο οἱ χειροτονηθέντες διάγειν εἰς ἑτέρας παροικίας, ἤγουν εἰς τὰς προτέρας κατοικίας αὐτῶν, καὶ ἀνέχονται εἰς πρεσβύτερον τόπον καθῆσθαι, οὐ κωλυθήσονται· τρίνειν καὶ οὕτω μὲν ποιοῦντες ἀνενόχλητοι διατηρηθήσονται, ἔχοντες τὴν τοιαύτην τιμήν. ἐὰν δὲ στάσεις καὶ διαφορὰς ἔχωσι μετὰ τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀφαιρεθήσονται καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμήν, καὶ ἐκκήρυκτοι γενήσονται. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, μὴ εἴπῃς τοὺς μὴ δεχθέντας ἐπισκόπους διὰ ὑπόπτωσιν τῆς τιμῆς τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καθῆσθαι εἰς τοὺς τόπους τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἕτερον τόπον τοῦ πρεσβυτέρου μείζονα. τυχὸν γὰρ τινὸς ἐξ αὐτῶν ὄντος ἀπὸ Ἡρακλείας, καὶ ὑποστρέψαντος εἰς ταύτην, οἱ μὲν πρεσβύτεροι ὧν εἷς ποτε ἦν καὶ ὁ ψηφισθείς, τοὺς τῶν ἱερέων ἕξουσι τόπους. οὗτος δὲ εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ὑπεραναβιβασθεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τῆς Ἡρακλείας καθίσει· καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶν, τουτέστιν ἰδιούμενος τὸν τοῦ μητροπολίτου τόπον, οὐκ εἰσακουσθήσεται. τὸ γὰρ καθῆσθαι τοῦτον μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, ὅτε καὶ ἑτέρων ἐπισκόπων καθέδρα ἐστίν,

SCHOL. BALS. Quartus decimus canon sanctorum Apostolorum, & xv. & xxxvj. quin etiam
B xvij. xviij. canon Antiochenæ synodi, multa tractant de episcopis qui ordinantur, & à suis parochiis non suscipiuntur, & lege eos. Præsens verò canon decernit, vt episcopi qui non sunt suscepti in parochias in quas sunt nominati, in alias non abeant, nec earum præsulibus vim afferant: neque aduersus eos clericos suos & laicos excitent: ij verò qui tale quid faciunt, segregentur. Tanquam verò dixerit aliquis, & quisnam erit eis locus habitationis? subiunxerunt patres, quòd si
C velint quidem qui ordinati sunt, in alienis parochiis degere, scilicet in suis prioribus habitationibus, & in presbyteri loco residere sustinent, non prohibebuntur, & si sic agant, omnis molestiæ expertes conseruabuntur, eum honorem habentes. Sed si cum illius loci episcopo seditiones dissensionésque excitauerint, presbyteri quoque eis honor detrahetur. Hæc cùm canon decernat, ne dixeris episcopos, qui suscepti non sunt, in locis presbyterorum sedere, vt de-
D primatur honos episcopalis dignitatis: sed quòd non sit alius locus maior presbyteratu. Si quis enim fortè eorum sit Heracleanus, & eò redierit, presbyteri quidem quorum vnus erat & ipse electus, sacerdotum locos obtinebunt: Hic verò ad episcopalem dignitatem promotus, cum reliquis Heracleæ episcopis sedebit: septa autem transiliens, hoc est metropolitæ locum sibi vsurpans, non exaudietur. Eum enim tunc cum presbyteris sedere, quando est aliorum episcoporum sedes,

est ignominia episcopatus. Debes A ergo facti speciem sic hoc in loco ponere, quòd eius loci episcopus non habebat alios episcopos qui vnà cum eo agerent, sed solos presbyteros, qui etiam simul sedebant. Presbyteri autem honorem ab eo qui sic agit, auferri, & abdicatum fieri, ne intellexeris de depositione accipi, sed de eius sola honoris ablatione: scilicet, ne vt cum sacerdotibus quidem sedeat, dignus habebitur.

CANON XIX.

Quicunque virginitatem profitentes, professionem suam irritam reddunt, ij bigamorum definitionem impleant. Virgines quidem certè, quæ cum quibusdam tãquam cum fratribus congrediuntur, prohibuimus. B

SCHOL. BALS. Eos qui suam Deo professionem votúmque de virginitate seruanda irritum reddunt, patres digamorum definitioni, hoc est pœnæ, subiiciunt. Quia autem nonnullæ virgines se futuras professæ multos offendebant, eo quòd cum quibusdam viris habitarent, qui dicebantur esse earum fratres, hoc quoque patres prohibuerunt. Voti autem virginitatis infirmationem ne hîc esse fornicationem dixeris, sed legitimum matrimonium. C Propterea enim & eos sola digamorum pœna afficiunt. si qui enim ex ipsis fornicati fuerint, punientur pœnis quæ fornicatoribus infliguntur. Debes autem hîc virgines dicere, viros scilicet & fœminas, non qui mundo renunciauere, & vitam monasticam elegere, sed alios quosdam cum laico habitu ad Deum accedentes, & virginitatem profitentes. Qui enim vitam monasticam ele- D gerunt, suam Deo professionem irritam facientes, & se matrimonio coniungentes, digamorum pœnis non subiicientur: sed diuulso & separato matrimonio, vt quod non possit consistere, valde punientur: & monasterio in quo tonsi sunt, tradentur, sicut in aliis canonibus diximus. Quia autem magnus Basilius in suo xviij. canone definit, eam vt adulteram condemnari, quæ suam virginitatis promissionem fecit irritam, lege eum, & vj. synodi can. vj.

A ὕβρις ἐστὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. ὀφείλεις οὖν ἐνταῦθα θεματίσαι, ὅτι ὁ ἐγχώριος ἐπίσκοπος, οὐκ εἶχε συνόντας αὐτῷ καὶ ἑτέρους ἐπισκόπους, ἀλλὰ μόνους πρεσβυτέρους, οἳ καὶ συνεκάθηντο. τὸ ἀφαιρεῖσθαι δὲ τὸν παρὰ ταῦτα ποιοῦντα τὴν τιμὴν τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ γίνεσθαι ἐκκήρυκτον, μὴ νοήσῃς ἐκλαμβάνεσθαι εἰς καθαίρεσιν, ἀλλ' εἰς μόνην ἀποψίλωσιν τῆς τιμῆς τούτου. ἤγουν οὐδὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καθῆσθαι ἀξιωθήσονται.

Κανὼν ιθ'.

Ὅσοι παρθενίαν ἐπαγγελλόμενοι, ἀθετοῦσι τὴν B ἐπαγγελίαν, τὸν τῶν διγάμων ὅρον ἐκπληρούτωσαν. τὰς μέντοι συνερχομένας παρθένους τισὶν, ὡς ἀδελφὰς, ἐκωλύσαμεν.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀθετήσαντας τὴν πρὸς θεὸν γενομένην παρ' αὐτῶν ἐπαγγελίαν χάριν τοῦ παρθενεύειν, οἱ πατέρες καθυποβάλλουσι ὅρῳ διγάμου, τουτέστιν ἐπιτιμίῳ. ἐπεὶ δὲ τινὲς, ὡς ἔοικε, παρθενεύειν ὁμολογήσασαι ἐσκανδάλιζον πολλοὺς διὰ τὸ συνοικεῖν μετά τινων ἀνδρῶν, λεγομένων εἶναι ἀδελφῶν αὐτῶν, ἐκώλυσαν οἱ πατέρες καὶ τοῦτο. ἀθέτη- C σιν. ἐνταῦθα τὴν διὰ τὴν παρθενίαν ἐπαγγελίαν μὴ εἴπῃς πορνείαν, ἀλλὰ τὸν νόμιμον γάμον. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὑπὸ μόνου ἐπιτιμίου διγάμων κολάζουσι τούτους. εἰ γὰρ ἐπόρνευσαν τινὲς ἐξ αὐτῶν, τιμωρηθήσονται διὰ ἐπιτιμίων τοὺς πόρνους κολαζόντων. παρθένους μέντοι ὀφείλεις εἰπεῖν ἐνταῦθα ἄνδρας δηλονότι καὶ γυναῖκας, μὴ τοὺς ἀποταξαμένους τῷ κόσμῳ, καὶ ἐπιλεξαμένους τὸν μονήρη βίον, ἀλλ' ἑτέρους τινὰς μετὰ λαϊκοῦ σχήματος προσερχομένους τῷ θεῷ, καὶ παρθενεύειν ἐπαγ- D γελλομένους. οἱ γὰρ τὸν μονήρη βίον ἐπιλεξάμενοι, ἀθετοῦντες τὴν πρὸς θεὸν ὁμολογίαν αὐτῶν, καὶ γάμοις προσομιλοῦντες, οὐκ ἐπιτιμίῳ διγάμων καθυποβληθήσονται, ἀλλὰ διασπωμένου τοῦ γάμου ὡς ἀνυποστάτου, μεγάλως κολασθήσονται, καὶ τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἀπεκάρησαν, παραδοθήσονται, καθὼς καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις κανόσιν εἴπομεν. ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος διορίζεται ἐν ιη'. κανόνι αὐτοῦ, ὡς μοιχαλίδα κατακρίνεσθαι τὴν ἀθετήσασαν παρθενίαν, τὴν πρὸς θεὸν ὁμολογίαν αὐτῆς, ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τῆς ϛ'. συνόδου κανόνα ιϛ'.

Κανὼν κʹ.

Ἐάν τινος γυνὴ μοιχευθῇ, ἢ μοιχεύσῃ τις, ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν δοκεῖ αὐτὸν τοῦ τελείου τυχεῖν, κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ πζʹ. καὶ ϛη. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ἀρκούντως διελάβομεν περὶ μοιχαλίδος καὶ μοιχοῦ. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀξιοῦσθαι τούτους τῆς ἁγίας μεταλήψεως μετὰ ἑπτὰ ἔτη, καταμεριζόμενα εἰς τοὺς βαθμοὺς τῶν ἐπιτιμίων. ἀνάγνωθι καὶ τὸν καʹ. κανόνα καὶ κβʹ. τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

A

Κανὼν καʹ.

Περὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἐκπορνευουσῶν, καὶ ἀναιρουσῶν τὰ γεννώμενα, καὶ σπουδαζουσῶν φθόρια ποιεῖν· ὁ μὲν πρότερος ὅρος μέχρις ἐξόδου ἐκώλυσεν, καὶ τούτῳ συντίθενται· φιλανθρωπότερον δέ τι εὑρόντες, ὡρίσαμεν δεκαέτη χρόνον κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὡρισμένους.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ ὅρου ἀρχαιοτέρου ἐκκλησιαστικοῦ κατὰ μόνον τὰς τελευταίας ἀναπνοάς, τῆς τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἠξιοῦντο αἱ συλλαβοῦσαι λαθραίως, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιγνωσθῆναι, ἀναιροῦσαι τὰ ἔμβρυα αὐτῶν καθ' οἱονδήτινα λόγον. οἱ δὲ τῆς συνόδου ταύτης θεῖοι πατέρες φιλανθρωπευσάμενοι, ὥρισαν μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς μεριζομένους εἰς τοὺς τέσσαρας βαθμοὺς τῶν ἐπιτιμίων, ἤγουν εἰς τὸν τοῦ προσκλαίοντος, τὸν τοῦ ἀκούοντος, τὸν τοῦ ὑποπίπτοντος, τὸν τοῦ συνεστῶτος, μεταλαμβάνειν αὐτάς. φθόριον δὲ ἐστὶ ἅπαν φάρμακον φθεῖρον τὸ ἐγκυμονούμενον. ἀνάγνωθι τὸν βʹ. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τὸν ϟαʹ. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν.

Κανὼν κβʹ.

Περὶ ἀκουσίων φόνων, ὁ μὲν πρότερος ὅρος ἐν ἑπταετίᾳ κελεύει τοῦ τελείου μετασχεῖν κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς· ὁ δὲ δεύτερος, τὸν πενταέτη χρόνον πληρῶσαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ ηʹ. κανόνι αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νζʹ. πλατύτερον περὶ φόνων ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων διαλαμβάνει. καὶ ἀνάγνωθι τούτους, καὶ μάθῃς ἀκριβέστερον ποῖοί τε εἰσὶν οἱ ἀκούσιοι καὶ ἑκούσιοι φόνοι, καὶ τίνα τὰ κατὰ τούτων ἐπιτίμια. ἀνάγνωθι,

CANON XX.

Si alicuius uxor adulterata fuerit, vel quis eam adulterauerit, oportet eum in septem annis quod perfectum est assequi, per gradus qui eo deducunt.

SCHOL. BALS. In lxxxviij. & in xcviij. canone synodi in Trullo, de adultero & adultera sufficienter tractauimus. Præsens autem canon eos sancta communione dignos esse habendos decreuit, post septem annos in gradus pœnarum dispertitos. Lege & xxj. & xxij canonem sancti Basilij.

B

CANON XXI.

De mulieribus quæ sunt fornicatæ, & fœtus in vtero perimunt, & fœtuum necatoriis medicamẽtis faciendis dant operam, prior quidem definitio vsque ad vitæ exitũ prohibebat, & ei quidam assentiuntur, sed humanitate tamen vtentes, decreuimus vt decennium per gradus præfinitos impleant.

SCHOL. BALS. Antiquiore ecclesiastica definitione, in sola vltima respiratione diuinorum sacramentorum participatione dignæ habentur ex quæ cùm clàm concepissent, ne id cognosceretur, suos fœtus in vtero necabant quouis modo. Huius autem synodi patres, vsi humanitate, post decem annos in pœnarum quatuor gradus dispertitos, scilicet eius qui deflet, eius qui audit, eius qui supplex substernitur, & eius qui ad preces fidelium congregatur, eas posse sacramentis communicare statuerunt. Quod Latinè est, fœtuum necatoria medicamenta, Græcè est φθόρια· φθόρια autem dicuntur omnia medicamenta, quæ quod in vtero conceptum est, perimunt. Lege ij. canonẽ sancti Basilij, & xcj. syn. in Trullo, & eorum interpretationem.

C

D

CANON XXII.

De inuoluntariis cædibus prior quidem constitutio iubet in septennio per præfinitos gradus esse perfecti participes: secunda verò septennium implere.

SCHOL. BALS. Magnus Basilius in suo canone viij. & in lvij. fusiùs de voluntariis & inuoluntariis cædibus disserit: tu igitur illos perlege, tum accuratiùs disces, quænã inuoluntariæ sint & voluntariæ cędes,

& quæ à nobis scripta sunt, cùm xcj. canonem Synodi in Trullo exponeremus.

Canon XXIII.

De voluntariis cædibus, supplices quidem substernantur: eo autem quod perfectum est in fine vitæ digni habeantur.

Schol. Bals. Voluntariarum cædium pœnas lvj. canon sancti Basilij describit, & magis mentem adhibe iis quæ in eo scripta sunt.

Canon XXIIII.

Qui vaticinantur, & gentium consuetudines sequuntur, vel in suas ædes aliquos introducunt, ad medicamentorum inuentionem, vel lustrationem, in quinquennij canonem incidant, secundùm gradus præfinitos, tres annos substrationis, & duos annos orationis sine oblatione.

Schol. Bals. Non solùm præstigiatores & vates puniunt canones, sed & eos etiam qui illis vtuntur. Quoniam ergo nonnulli ægrotantes, & artibus magicis se ita affici existimantes, vel cùm etiam quædã quæ habebant, perdidissent, incantatores in ædes suas accersebant, qui pollicebantur se artes magicas inuenturos, ex quibus scilicet ij qui ægrotabant, decumbebant; vel eorum abominationem expiaturos; vel id etiam quod amissum erat, indicaturos: alij verò gentilibus consuetudinibus mentem adhibentes, de felicibus & infelicibus euentis interrogabant astrologos, & alios qui dæmoniaca opera tractant: Statuerunt patres vt ij quinquennio pœnas darent, vt tribus scilicet annis essent substrati ac supplices, duobus autem annis precarentur cum fidelibus, & postea diuina sacramenta percipere digni existimarentur. Lege lxj. can. syn. in Trullo, & quæ in eum scripta sunt, & lxxxiij. can. sancti Basilij, eos sexennio punientem. Memento autem eos etiam iisdem pœnis subiiciendos, qui incantatricibus & iis quæ cum hordeo diuinant, fidem adhibent.

Canon XXV.

Quidam cui erat puella desponsa, eius sorori vitium attulit, ita vt ea etiã conciperet. Sponsã autem postea vxorẽ duxit. Ea antẽ

καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ϛα'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Κανὼν κγ'.

Περὶ ἑκουσίων φόνων ὑποπιπτέτωσαν μὲν, τοῦ δὲ τελείου ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου καταξιούσθωσαν.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τῶν ἑκουσίων φόνων ἐπιτίμια ὁ νϛ'. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ὑποτυποῖ· καὶ πρόσεχε μᾶλλον τοῖς ἐν αὐτῷ.

Κανὼν κδ'.

Οἱ καταμαντευόμενοι, καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἐξακολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν, ἢ καὶ καθάρσει, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς πενταετίας κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὡρισμένους, τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς, χωρὶς προσφορᾶς.

Ἑρμηνεία.

Οὐ μόνον τοὺς γόητας καὶ τοὺς μάντεις κολάζουσιν οἱ κανόνες, ἀλλὰ καὶ τοὺς χρωμένους αὐτοῖς. ἐπεὶ οὖν τινες νοσηλευόμενοι, καὶ νομίζοντες ἀπὸ φαρμακειῶν πάσχειν, ἢ καὶ ἀπολέσαντες τινὰ τῶν προσόντων αὐτοῖς, μετεκαλοῦντο γόητας εἰς τοὺς οἴκους τούτων, ἐφευρεῖν ἐπαγγελλομένους ἐν αὐτοῖς τὰς μαγείας ἐξ ὧν δῆθεν κατεκλίθησαν οἱ νοσηλευόμενοι, καὶ καθάραι τὸ ἀπὸ τούτων μύσος, ἢ καὶ τὸ ἀπολεσθὲν καταμηνῦσαι· ἄλλοι δὲ συνηθείαις ἐθνικαῖς πιστεύοντες περὶ εὐτυχημάτων καὶ δυστυχημάτων ἐρωτήσεις ἐποιοῦντο ἀπὸ ἀστρολόγων καὶ ἑτέρων δαιμονιώδη μεταχειριζομένων ἔργα· ὥρισαν οἱ πατέρες ἐπὶ πενταετίαν τούτους ἐπιτιμᾶσθαι. ἤγουν ἐπὶ μὲν τρισὶν ἔτεσιν ὑποπίπτειν· ἐν δὲ δυσὶν εὔχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀξιοῦσθαι τῶν θείων ἁγιασμάτων. ἀνάγνωθι τὸν ξα'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα, καὶ τὸν πγ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτιμῶντα τούτους. ἔχε δὲ ἐπὶ μνήμην ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβληθήσονται καὶ οἱ προσερχόμενοι γοητευτρίαις καὶ κριθίαις καὶ ταῖς μετὰ κριθῶν μαντευομέναις.

Κανὼν κε'.

Μνηστευσάμενός τις κόρην, προσεφθάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπιφορέσαι αὐτήν, ἔγημεν δὲ τὴν μνηστὴν μετὰ ταῦτα· ἡ δὲ

φθαρεῖσα ἀπήγξατο· οἱ συνειδότες ἐκελεύσθησαν ἐν δεκαετίᾳ δεχθῆναι εἰς τοὺς συνεστῶτας κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς. A

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ φάκτου τινὸς οἱ πατέρες παρεκινήθησαν τὸν παρόντα κανόνα ἐκθέσθαι. προσηγγέλθη γὰρ αὐτοῖς ὅτι ἄνθρωπός τις μνηστευσάμενος κόρην, συνεφθάρη μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, ὡς καὶ κατὰ γαστέρα ταύτης ἐκ τούτου συλλαβεῖν (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐπιφορῆσαι) καὶ μετὰ τοῦτο κατὰ γάμου κοινωνίαν συνηρμόσθη τῇ οἰκείᾳ μνηστῇ. ἡ δὲ αὐ- B ταδέλφη ταύτης σὺν τῷ ἁμαρτήματι τῆς αἱμομιξίας, ἐφόνευσεν ἑαυτήν. ὥρισαν οὖν τοὺς συνειδότας ταῦτα τὰ κακά, μετὰ δεκαετίαν ὀφείλουσαν διὰ τῶν συνήθων βαθμῶν παρελθεῖν, δεχθῆναι εἰς τὴν μετὰ τῶν πιστῶν εὐχήν. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ οη'. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου διοριζόμενος μετὰ ἑπτὰ χρόνοις καταξιοῦσθαι τῶν θείων ἁγιασμάτων τὸν συναρμοσθέντα νόμῳ γάμου δυσὶν ἀδελφαῖς· ἐνταῦθα γὰρ πολλὰ ἐτολμήθησαν ἄτοπα, πορνεία, ἀθεμιτογαμία καὶ φόνος· ἐκεῖσε δὲ μόνον ἀθεμιτογαμία. καὶ διὰ τοῦτο βαρύτερον ὡρίσθη ὧ- C δε τὸ ἐπιτίμιον. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί ὁμοίως ἐπιτιμῶνται τοῖς αὐτουργοῖς, καὶ οἱ συνειδότες; Λύσις. ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων πλέον ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ συνειδότες παρὰ τοὺς αὐτουργούς. τούτους γὰρ πολλάκις ἀκολασία ἐρωτικὴ, καὶ μὴ βουλομένους κατάγει πρὸς τὸ ἀθέμιτον. ἐκεῖνοι δὲ, συγγνωστέοι οὐκ εἰσίν, ὡς ἐπὶ τῷ κακῷ συμπράξαντες χωρὶς ἀνάγκης τινὸς, καὶ εὐχαριστείτωσαν ὅτι ὁμοίως τοῖς αὐτουργοῖς κολάζονται. συνειδότες γάρ εἰσιν οἱ D συμπράξαντες, οὐ μὴν οἱ ἔχοντες ἁπλῶς εἴδησιν, καὶ κωλύειν μὴ δυνάμενοι.

cui vitium erat allatum, se suffocauit. Qui conscij fuerant, iussi sunt decennio in eos qui consistunt, recipi, per gradus definitos.

SCHOL. BALS. Ex facto quodam moti sunt patres vt præsentem canonem ederent. Eis enim nunciatum est quẽdam hominem cui puella desponsa erat, eius sorori vitium intulisse, vt etiam eius vterus ex eo conciperet: (illud enim significat quod Græcè ἐπιφορῆσαι,) & postea matrimonij societate sponsæ suæ coniunctus est. Eius autem soror, cum B incestus crimine, sibi ipsi mortem consciuit. Definierunt ergo vt qui horum malorum fuerant conscij, post decennium quod debebat per gradus consuetos procedere, ad orationem vnà cum fidelibus admitterentur. Ne tibi autem esse ad hæc contrarius videatur viij. can. sancti Basilij, decernens, post vij. annos qui diuina sacramẽta percipiat, dignum haberi, cum qui legitimo matrimonio duabus sororibus coniunctus est. Hic autem multa nefaria commissa sunt, fornicatio, illicitum matrimonium, cædes. Illic autem, tantum ne- C farium matrimonium; & propterea grauior hîc pœna decreta est. Interrogauerit autem quispiam, cur ij qui sunt cõscij, æquè puniuntur, ac ij qui agũt? Solutio. In illicitis ac nefariis nuptiis, magis puniri debent, ij qui sunt conscij, quàm ii qui agunt. Hos enim amoris impotentia, sæpe etiam nolentes, ad id quod est illicitum nefariúmque, deducit. Illis autem non est danda venia, qui absque vlla necessitate malo auxilium tulere, & be- D nè secum intelligant, quòd æquè ac ij qui fecerunt puniantur: sunt autem conscij ij qui opera iuuerunt, auxiliúmque tulerunt, non autem ij qui solam habent conscientiam, & prohibere nequeant.

Η ΕΝ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑ σύνοδος.

Ἡ ἐν Νεοκαισαρείᾳ τῇ κατὰ Πόντον συστᾶσα σύνοδος, δευτέρα μὲν ἐστὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ· τῶν δὲ λοιπῶν πρεσβυτέρα καὶ αὐτῆς τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Νικαίᾳ.

SYNODVS NEOCÆSARIANA.

Synodus quæ Neocæsareæ, quæ est vrbs Ponti, congregata est, est quidem secunda ab Ancyrana, reliquis autem antiquior, atque adeò ipsa etiam prima vniuersali Nicena.

Patres ergo, qui in ea coacti sunt, cum quibus etiam erat & sanctus Martyr Basilius Amascæ episcopus, canones propter ecclesiasticam constitutionem edidere, qui sunt hi:

CANONES SANCTORVM PATRVM QVI NEOcæsareæ conuenerunt.

CANON I.

Presbyter si vxorem duxerit, ordine suo moueatur. Si autem fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, penitus extrudatur, & ad pœnitentiam deducatur.

SCHOL. BALS. Apostolicus xxvj. canon, eos qui sunt ecclesiastici ordinis, si legitimo matrimonio post ordinationem coniungantur, deponi iubet. Præsens quoque canon ei similiter decernit. Subiungit autem, quòd si quis ex eis fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, non solùm deponetur, sed etiam à fidelium communione eiicietur: & quatuor pœnitentiæ loca peruadere cogetur: & sic esse diuinorum sacramentorum particeps. Quæ autem hoc canone continentur, sublata sunt à xxvij. can. Cartha. syn. & à xxxj. canone magni Basilij dicentis, Clerici, qui peccatum quod est ad mortem, peccant, è gradu deiiciuntur: sed à laicorum communione non arcentur. Non enim vindicabis bis in idipsum.

CANON II.

Fœmina si duobus fratribus nupserit, extrudatur vsque ad mortem. Sed in morte, propter humanitatē, si dixerit, quòd si conualuerit, soluet matrimonium, habebit pœnitentiam. Sed si mortua fuerit mulier existens, vel eius maritus, in tali coniugio, difficilis est pœnitentia.

SCHOL. BALS. Præsentis synodi sancti patres ab ecclesia ad mortem vsque expellunt, scilicet donec ei vita superest, eam quæ legitimo matrimonio duos fratres acceperit, & à nefario matrimonio non destiterit. Tanquam autem dixisset quispiam, Sin autem ad mortem peruenerit, ne tunc quidem diuina sacramenta percipiet? subiunxerunt, quòd si quidem inter moriendum, eiusmodi mulier,

οἱ γοῦν ἐν ταύτῃ συναθροισθέντες ἅγιοι πατέρες, οἷς συνῆσαν καὶ ὁ ἅγιος μάρτυς Βασίλειος ἐπίσκοπος Ἀμάσεως, κανόνας ἐπὶ καταστάσει ἐκκλησιαστικῇ ἐξεφώνησαν, ἤγουν τούτους·

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ πατέρων τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνελθόντων.

Κανὼν α'.

Πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι. ἐὰν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ, ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν τέλεον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἀποστολικὸς κϛ'. κανὼν, τοὺς τοῦ βήματος συναριθμουμένους μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναιξὶ κατὰ νόμον γάμου, καθαιρεῖσθαι διατάττεται. καὶ ὁ παρὼν κανὼν δὲ παρομοίως αὐτῷ διορίζεται. ἐπάγει δὲ ὅτι ἐάν τις ἐξ αὐτῶν πορνεύῃ ἢ μοιχεύῃ οὐ μόνον καθαιρεθήσεται, ἀλλὰ καὶ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας ἐκβληθήσεται, καὶ ἀναγκασθήσεται τοὺς τέσσαρας τόπους τῆς μετανοίας διελθεῖν, καὶ οὕτω μεταλαβεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων. τὰ περὶ τούτων δὲ ἀνηρέθησαν ἀπὸ τοῦ κζ'. κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ λβ'. κανόνος τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγοντος, οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ, τοῦ βαθμοῦ κατάγονται, τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξείργονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Κανὼν β'.

Γυνὴ ἐὰν γήμηται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθείσθω μέχρι θανάτου· πλὴν ἐν τῷ θανάτῳ, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, εἰποῦσα, ὡς ὑγιήνασα λύσει τὸν γάμον, ἕξει τὴν μετάνοιαν. ἐὰν δὲ τελευτήσῃ ἡ γυνὴ ἐν τοιούτῳ γάμῳ οὖσα, ἤτοι ὁ ἀνὴρ, δυσχερὴς τῷ μείναντι ἡ μετάνοια.

Ἑρμηνεία.

Οἱ τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες διώκουσιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μέχρι θανάτου, ἤγουν μέχρις ἐν τῷ βίῳ περίεστι, τὴν λαβοῦσαν κατὰ νόμον γάμου δύο ἀδελφοὺς, καὶ μὴ ἀποστᾶσαν τῆς ἀθεμιτογαμίας. ὡς δέ τινος εἰπόντος, εἰ δὲ καταντήσει εἰς θάνατον, οὐδὲ τότε τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιωθήσεται; ἐπήγαγον ὡς εἰ μὲν ἐν τῷ τελευτᾶν ἡ τοιαύτη γυνὴ κατάθηται

A διαζευχθῆναι μετὰ ὑγείαν, τότε μὲν μεταλαβεῖν παραχωρηθήσεται. μετὰ δὲ τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου, καὶ ἀποστῆναι τῆς ἀθεμιτογαμίας, προσδεχθήσεται εἰς μετάνοιαν. καὶ τοῦτο μὲν γενήσεται ὅταν προβῇ ἐν ζωῇ αὐτῶν διαζύγιον. ἐὰν δὲ τὸ ἓν τῶν προσώπων ἐν τῷ ἀθεμίτῳ γάμῳ τελευτήσῃ, δυσχερὴς ἡ μετάνοια τῷ περιλειφθέντι. ὁ γὰρ μετανοῶν, ἀφιστάμενος τῆς ἁμαρτίας, πιστεύεται μετανοεῖν· ὁ δὲ μέχρι θανάτου μὴ ἀποστὰς αὐτῆς, δείκνυσιν ὅτι εἰ καὶ ἔτι περιῆν τὸ τελευτῆσαν μέρος, οὐκ ἂν ἀπέστη τῆς ἁμαρτίας. B ὅτι οὖν ὁ ζῶν ἀναφαίνεται, ὅσον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ, τῷ κακῷ ἐπιμένων, δυσχερῆ ἕξει πρὸς μετάνοιαν. τούτων οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τῷ παρόντι κανόνι τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου οη'. κανόνα λέγοντα τὸν δύο ἀδελφὰς εἰς συνοικέσιον ἀγαγόμενον μετὰ ἑπταετίαν ἀξιοῦσθαι τῶν θείων ἁγιασμάτων. ὁ μὲν γὰρ παρὼν κανὼν, νομοθετεῖ περὶ γυναικὸς ἀθέμιτον γάμον ποιησάσης, καὶ μὴ διαζευχθείσης ἐξ αὐτοῦ δι' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὔσης ἀπαραδέκτου εἰς μετάνοιαν. C ὁ δὲ ῥηθεὶς θεματίζει τὸν ἀθεμιτογαμήσαντα ἀποστῆναι τῆς ἁμαρτίας, καὶ διὰ τοῦτο προσδέχεται αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λθ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὀνομάζοντα μοιχαλίδα τὴν ἔτι τῷ μοιχῷ συζῶσαν· ὥστε σημείωσαι ὅτι τῷ ἁμαρτάνοντι καὶ ἀφισταμένῳ τοῦ κακοῦ, ἐπιτίμια δίδονται, οὐ μὴν τῷ ἐπιμένοντι· οὗτος γὰρ παντάπασιν ἀπόβλητός ἐστιν. ἐρωτήσει δέ τις, εἰ δὲ οὐ θελήσει ἡ ῥηθεῖσα γυνὴ καταθέσθαι τὴν μετὰ τὴν ὑγείαν ἀπόστασιν τοῦ ἀθεμίτου γάμου, οὐ μετάσχῃ τελευτῶσα τῆς ἁγίας μεταλήψεως; Λύσις. D ὁ μὲν παρὼν κανὼν, οὐδέν τι περὶ τούτου φησίν. οἶμαι δὲ ἀσυμπαθὲς εἶναι τὸ μὴ ἀξιωθῆναι ταύτην τοῦ καλοῦ ἐφοδίου ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, ὀρθόδοξον οὖσαν. διὸ κἂν μὴ ποιήσῃ τοιαύτην κατάθεσιν, διὰ τῆς θείας μεταλήψεως ἐφοδιασθήσεται. καὶ εἰ μὲν ὑγιάνασα λύσῃ τὸν ἀθέμιτον γάμον, παραδεχθήσεται εἰς μετάνοιαν· εἰ δὲ μή, τῆς ἐκκλησίας παντάπασιν ἐξοστρακισθήσεται, ὡς τῷ κακῷ ἐπιμένουσα.

A se, postquam conualuerit, separandam esse affirmet, tūc quidem communionis esse particeps sinetur. Sed postquam à morbo liberata fuerit, & à nefario coniugio separata, ad pœnitentiam admittetur. Et hoc quidem procedet, quando in vita eorum fuerit diuortium. Si autem vna ex personis in nefario matrimonio decesserit, ei qui relictus est, est admodum difficilis pœnitentia. Qui enim agit pœnitentiam à peccato desistens, is creditur pœnitentia duci. Qui autem ad mortem vsque ab B eo non desistit, ostendit quòd etiam si illa pars adhuc superesset quæ est mortua, à peccato non destitisset. Quia ergo qui viuit, videtur adhuc in eo malo perseuerare, difficilem habebit pœnitentiam. Ne dixeris autem præsenti canoni aduersari magni Basilij canonem, dicentem, eum qui duas vxores duxit in matrimonio, post septennium dignum haberi qui diuina sacramenta percipiat. Præsens enim canon decernit de muliere quæ nefarium matrimonium contraxit, & ab eo tota vita C non est seiuncta, & propterea non est ad pœnitentiam admittenda. Dictus autem canon, ponit eum, qui nefarium matrimonium contraxit, à peccato destitisse, & eum propterea ad pœnitentiam admittit. Lege etiam xxxix. canonem sancti Basilij, qui eam vocat adulteram, quæ cum adultero adhuc cohabitat. Nota ergo, quòd ei qui peccat, & à pœnitentia desistit, dantur pœnæ, non autem ei qui perseuerat: ipse enim est omnino eiiciendus. Interrogauit autem quispiam, si autem nolit D dicta mulier affirmare, se, postquam conualuerit, à nefario coniugio separandam, an non erit sanctæ communionis particeps? Solutio. Præsens quidem canon de eo nihil dicit. Existimo autem hoc esse nimiùm à misericordia remotum, si ea, cùm sit orthodoxa, ne in extremo quidem spiritu, honesto viatico digna censebitur. Quare si nec hoc quidem affirmauerit, nihilo secius sanctæ erit communionis particeps: &, si postquam conualuerit, soluat nefarium coniugium, ad pœnitentiam admittetur: sin minùs, ab ecclesia omnino exterminabitur, vt quæ in malo perseueret.

A

Canon III.

De iis qui in plurima matrimonia incidunt, tempus quidem præstitutum esse manifestum est. Sed conuersio & pœnitentia eorum tempus contrahit.

Schol. Bals. Eos qui multas vxores duxerunt, dicit canon præfinito seu præstituto tempore esse puniendos ex consuetudine: sed est in episcopalis iudicij potestate hoc tempus contrahere, propter bonam eius qui peccauit conuersionem. Sed quia ex hoc non ostenditur, quinam sunt qui multas vxores duxerunt, quos polygamos appellant: B neque vllum est tempus præstitutum: & hoc aliter & aliter hinc & inde tractatum est: nec nos hîc aliter scribere potuimus. Sed in quarto magni Basilij canone Deo dãte dicemus quæ sunt consentanea de trigamis & polygamis, & de tempore pœnarũ quæ dãtur vnicuique ipsorum.

Canon IIII.

Si quis proposuerit concupiscere mulierem ad dormiendum cum ipsa, eius autem desiderium ad opus non venerit, videtur esse à gratia liberatus.

Schol. Bals. In peccatis esse quatuor gradus dicunt sancti patres, obiectionem seu primum motum, C luctationem, assensionem, & actum. Quorum duo quidem prima non esse pœnæ obnoxia: in duo autem quæ sequuntur, pœnam cadere: neque enim obiectio seu primus motus, neque luctatio iudicatur, si ratio obiectione suscepta, & cum ea colluctata, cogitatum repudiauerit. Assensio autem iudicatur, & accusatur, & actio punitur. Si ergo mulieris desiderium alicui obiectum est, D & is victus assensus est, vt cum ea rem haberet, ad opus autem non venit, id est actum non impleuit, videtur esse Dei gratia seruatus: sed non impune abibit. Pœna enim in assensionem cadit. Hoc quoque manifestum est ex lxx. can. sancti Basilij, qui dicit, Diaconus labris pollutus, siue qui vsque ad osculum mulieris peruenit, & se hucusque peccasse confessus est, ministerio ei interdicetur, id est, ad tempus prohibebitur: Sed sacramentis vnà cum diaconis communicare non indignus habebitur. itidem & presbyter. Si

Κανὼν γ'.

Περὶ τῶν πλείοσι γάμοις περιπιπτόντων, ὁ μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὡρισμένος, ἡ δὲ ἀναστροφὴ καὶ ἡ πίστις αὐτῶν συντέμνει τὸν χρόνον.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς πολυγάμους φησὶν ὁ κανὼν διὰ χρόνου ὡρισμένου ἤτοι προεγνωσμένου ἀπὸ συνηθείας· πλὴν καὶ παρὰ τῇ ἐπισκοπικῇ διακρίσει ἐστὶ καὶ τὸν τοιοῦτον χρόνον συντεμεῖν διὰ τὴν ἀγαθὴν τοῦ ἁμαρτόντος ἐπιστροφήν. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τούτου οὐ παρίσταται τίνες εἰσὶν οἱ πολυγαμοῦντες, οὐδὲ τίς ἐστιν ὁ ὡρισμένος χρόνος, κἀντεῦθεν ἄλλως καὶ ἄλλως τὰ περὶ τούτου ἐξελήφθησαν, οὐδὲ ἡμεῖς ἠδυνήθημεν γράψαι τι ἐνταῦθα. ἐν μέντοι τῷ δ'. κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦ θεοῦ διδόντος, εἴποιμεν τὰ εἰκότα περὶ τῶν τριγάμων καὶ πολυγάμων καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῶν διδομένων ἐπιτιμίων ἑκάστῳ αὐτῶν.

Κανὼν δ'.

Ἐὰν προθῆταί τις ἐπιθυμῆσαι γυναικὸς, πρὸς καθευδῆσαι μετ' αὐτῆς, μὴ ἔλθῃ δὲ εἰς ἔργον αὐτοῦ ἡ ἐνθύμησις, φαίνεται, ὅτι ὑπὸ τῆς χάριτος ἐρρύσθη.

Ἑρμηνεία.

Ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων τέσσαρας εἶναι βαθμοὺς οἱ ἅγιοι πατέρες φασὶ, προσβολὴν, πάλην, συγκατάθεσιν, καὶ πρᾶξιν. ὧν τὰς δύο τὰς πρώτας ἀνεπιτιμήτους εἶναι· τὰς δὲ μετ' αὐτὰς δύο ὑπὸ ἐπιτιμίου. οὔτε γὰρ ἡ προσβολὴ κρίνεται, οὔτε ἡ πάλη, ἐὰν τὴν προσβολὴν παραδεξάμενος ὁ λογισμὸς καὶ παλαίσας ἀπεπέμψατο τὸ ἐνθύμιον. ἡ δὲ συγκατάθεσις, κρίνεται καὶ αἰτιᾶται, καὶ ἡ πρᾶξις κολάζεται. ἐὰν οὖν ἐπιθυμία προσέβαλε τινὶ γυναικὸς, καὶ νικηθεὶς συγκατέθετο μιγῆναι αὐτῇ, οὐκ ἦλθε δὲ εἰς ἔργον, ἤτοι οὐκ ἐπλήρωσε τὴν πρᾶξιν, φαίνεται ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ αὐτὸν ἐρρύσατο· πλὴν οὐκ ἀνεπιτίμητος ἔσται. καὶ ἡ συγκατάθεσις γὰρ ὑπὸ ἐπιτίμιον ἐστί. καὶ τοῦτο δηλοῖ ἐκ τοῦ ο'. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, λέγοντος, Διάκονος ἐν χείλεσι μιανθεὶς, ἤγουν μέχρι φιλήματος φθάσας γυναικὸς, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται, τουτέστι μέχρι καιροῦ κωλυθήσεται· τοῦ δὲ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων μετὰ τῶν διακόνων ἀξιωθήσεται. τὸ αὐτὸ καὶ πρεσβύτερος. Εἰ

δὲ πλέον φωραθῇ τις ἡμαρτηκώς, ἐν οἵῳ ἂν ᾖ βαθμῷ, καθαιρεθήσεται. τὸ μέντοι μιανθῆναι ἐν χείλεσι, τινὲς ἄλλως ἑρμηνεύουσι· καὶ εἰρήσεται τὰ περὶ τούτου ἐν τῷ ο΄. κανόνι τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κανὼν ε΄.

Κατηχούμενος ἐὰν εἰσερχόμενος εἰς κυριακὸν ἐν τῇ τῶν κατηχουμένων τάξει στήκῃ, οὗτος δὲ ἁμαρτάνων· ἐὰν μὲν γόνυ κλίνων, ἀκροάσθω μηκέτι ἁμαρτάνων. ἐὰν δὲ καὶ ἀκροώμενος ἔτι ἁμαρτάνῃ, ἐξωθείσθω.

Ἑρμηνεία.

Δύο τάξεις τῶν κατηχουμένων εἰσίν. οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, καὶ ὡς ἀτελέστεροι, μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν γραφῶν καὶ τῶν εὐαγγελίων, εὐθὺς ἐξίασιν. οἱ δὲ ἤδη προσῆλθον, καὶ γεγόνασι τελεώτεροι, ὅθεν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κατηχουμένοις εὐχὴν ἀναμένοντες, τὸ γόνυ κλίνουσιν ἐν ταύτῃ. ὅταν δὲ ἐκφωνηθῇ τὸ, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, τότε ἐξέρχονται καὶ οὗτοι. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν, ὅτι ἐὰν κατηχούμενος ἁμαρτάνῃ, εἰ μὲν τῶν τελεωτέρων ἐστὶν, ἐὰν ἀπόσχηται τοῦ ἁμαρτάνειν, ἐλθέτω εἰς τὸν τόπον τῶν ἀτελεστέρων, τουτέστι στήτω μέχρι τοῦ εὐαγγελίου ἐν τῷ ναῷ. εἰ δὲ τῶν ἀτελεστέρων, τῶν καὶ ἀκροάσεως μόνης ἀξιουμένων, καὶ οὐκ ἀφίσταται τῆς ἁμαρτίας, ἐξωθείσθω, ἀντὶ τοῦ, ἔξω τῆς ἐκκλησίας στήτω μετὰ τῶν προσκλαιόντων. τί δὲ, ἐὰν ἀποστῇ ὁ ἀτελέστερος τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἐπιτιμήσεται καθὼς ὁ τελεώτερος, ἀλλ' εἰς τὸν πρότερον τόπον στήσεται; Λύσις. δύο τόποι εἰσὶ τῶν κατηχουμένων, ὡς εἴρηται, ὁ μέχρι τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων εὐαγγελίων, καὶ ὁ μέχρι τῆς ἐξελεύσεως τῶν κατηχουμένων. οἱ γοῦν τελεώτεροι ἁμαρτάνοντες καὶ ἀφιστάμενοι, μικρὸν ὑποβιβασθήσονται εἰς τὸν τόπον τῶν ἀτελεστέρων· μὴ ἀφιστάμενοι δὲ, εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων στήσονται. οἱ δὲ ἀτελέστεροι ἁμαρτάνοντες, μὴ ἀφιστάμενοι μὲν, εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων ἀπαχθήσονται, ἀφιστάμενοι δὲ οὐκ ἔχουσι τόπον ἔνθα καταταχθήσονται. εἰ γὰρ εἴπωμεν τούτους μετὰ τῶν προσκλαιόντων στῆναι, ἀπογνώσεως θλίψει καταβαπτίσομεν, καὶ οὐδεμία ἔσται διαφορὰ ἀφισταμένων καὶ μὴ ἀφισταμένων. διά τοι τοῦτο, ὡς ἀποστάντες τοῦ κακοῦ, στήσονται καὶ πάλιν μετὰ τῶν ἀκροωμένων.

A quis autem vltra peccasse deprehensus fuerit, in quocunque sit gradu, deponetur. Labris autem esse pollutum nonnulli aliter interpretantur, & de eo dicetur in lxx. can. sancti Basilij.

CANON V.

Catechumenus, si in dominicum ingrediens, in catechumenorum ordine steterit, is autem peccat: si genu quidem flectens, audiat, non amplius peccans. Sin autem etiam audiens adhuc peccet, extrudatur.

SCHOL. BALS. Duo sunt or-
B dines catechumenorum. Hi enim nuper accesserunt, &, vt imperfectiores, post scripturarum & diuinorum euangeliorum auditionem, statim exeunt. Illi verò iampridem accesserũt, & perfectiores facti sunt. Vnde & orationem quæ fit supra catechumenos, expectantes, in ea genu flectunt. Quando autem pronũciatum fuerit, Catechumeni procedite, tunc & ipsi exeunt. Dicit ergo canon, quòd si catechumenus peccat, si est quidem ex perfectioribus, si à peccando abstinuerit, veniat
C ad locum imperfectiorum, id est, stet in templo vsque ad euangelium. Si autem ex imperfectioribus, qui sola etiam auditione digni habentur, & à peccato non abstineat, extrudatur, id est, stet extra ecclesiam cum deflentibus. Quid verò si imperfectior à peccato abstinuerit, non punietur, quemadmodum perfectiores, sed in primo loco stabit? Solutio. Duo sunt loci catechumenorum, vt dictum
D est, hic quidem, qui est vsque ad lectionem diuinorum euangeliorum: ille verò vsque ad exitum catechumenorum. Qui sunt itaque perfectiores, si peccant & abstinent, parũ dimittentur in locum imperfectiorum: si autem non abstinent, in deflentium loco statuentur. Si ij autem qui sunt imperfectiores, peccẽt, nec desistant, in locum deflentium abducentur: sin autem desistant, non habebunt locum in quem deducentur: si dixerimus enim eos cum flentibus stare oportere, eos desperationis grauitate obruemus: nec vlla est differentia eorum qui abstinẽt & non abstinent. Et ideo tanquam qui à malo destiterint, stabunt rursus cum audientibus.

CANON VI.

De ea quæ vterum gerit, quòd eam oporteat illuminari quando velit: neque enim ea quæ parit, cum fœtu qui paritur, ea in re habet aliquid commune, quòd proprium vniuscuiusque institutum ac propositum in confessione ostendatur.

SCHOL. BALS. Quidam dicebant non debere baptizari grauidas, quæ ex infidelium ecclesia accedũt, sed expectare fœtus in lucem exitum, ne dum ea baptizatur, videatur quoq; vnà baptizari fœtus quem in vtero gerit, vt qui sit ei omnino vnitus: quò fit vt postquam natus fuerit, vel non illuminatus relinquatur, vel si baptizetur, rursus baptizari reputetur. Patres itaque hac contradictione non admissa, statuerunt vt sine vllo præiudicio baptizentur prægnantes mulieres, quando voluerint, eò quòd nihil habeat commune puerpera cum fœtu qui paritur, quod ad illuminationis rationem attinet. maximè, inquiunt, cùm sit vnicuique sua in baptismate necessaria promissio. Fœtus autem qui est in vtero, cùm sit affectione destitutus, non potest, quæ in baptismate requiruntur, professiones & vota facere. Adiectum est autem canoni illud, quando velint, propter eos qui dicunt, Antequam fœtus formetur in hominem, posse mulierem prægnantem sine periculo baptizari: non rectè autem baptizari postea: eo quòd id quod habetur in vtero, in ea est constitutione, in qua infantes qui modò nati sunt, qui polliceri non possunt: & ideo dixerunt patres, esse in mulieris grauidæ potestate, baptizari quãdo velit. Quomodo enim se habeãt fœtus, nemo potest perquirere, vel eos suscipere. Infantes autem, per eos qui illos suscipiunt, affirmant: & actu illuminati, diuina illustratione digni censentur. Lege & quæ in x. cap. iiij. titu. præsentis operis à nobis scripta sunt.

CANON VII.

Presbyter in nuptiis eius, qui duas vxores ducit, seu digamus efficitur, ne conuinetur. Cùm enim requirat pœnitentiam digamus, quis erit presbyter, qui eo quòd sit conuinio acceptus, nuptiis assentiatur?

Κανὼν ϛʹ.

Περὶ κυοφορούσης, ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι, ὁπότε βούλεται. οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινωνεῖ ἡ τίκτουσα τῷ τικτομένῳ· διὰ τὸ, ἑκάστου ἰδίαν τὴν προαίρεσιν τὴν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ δείκνυσθαι.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἔλεγον μὴ ὀφείλειν βαπτίζεσθαι τὰς ἐξ ἀπίστων, τῇ ἐκκλησίᾳ προσερχομένας κυοφορούσας, ἀλλ᾽ ἀναμένειν τὴν εἰς τὸ φῶς τοῦ τοκετοῦ ἐξέλευσιν, ἵνα μὴ ταύτης βαπτιζομένης δόξῃ συμβαπτίζεσθαι καὶ τὸ ἐγκυμονούμενον, ὡς ἡνωμένον δῆθεν αὐτῇ· κἀντεῦθεν μετὰ τὸ γεννηθῆναι, ἢ ἀφώτιστον καταλειφθῇ, ἢ βαπτιζόμενον λογισθῇ, καὶ αὖθις βαπτίζεσθαι. οἱ γοῦν πατέρες τὴν ἀντίθεσιν ταύτην μὴ παραδεξάμενοι, ὥρισαν ἀπροκριματίστως βαπτίζεσθαι τὰς κυοφορούσας ὅτε βούλοιντο, διὰ τὸ μηδεμίαν κοινωνίαν ὑπάρχειν τῇ τικτούσῃ μετὰ τοῦ τικτομένου, ὅσον εἰς τὸν λόγον τοῦ φωτίσματος. ἄλλως τέ φασιν ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ἑκάστου ὁμολογία ἐν τῷ βαπτίζεσθαι. τὸ δὲ ἔμβρυον ἐστερημένον διαθέσεως, οὐ δύναται τὰς ἐπὶ τῷ βαπτίσματι ὁμολογίας ποιῆσαι. προσετέθη δὲ τῷ κανόνι τὸ, ὅτε βούλοιντο, διὰ τοὺς λέγοντας πρὸ μὲν τοῦ * * τὸ ἔμβρυον εἰς ἄνθρωπον ἀκινδύνως βαπτίζεσθαι τὴν μητέρα ἐγκυμονοῦσαν. μετὰ δὲ τοῦτο οὐ καλῶς αὐτὴν βαπτίζεσθαι, διὰ τὸ εἶναι τοιαύτης διαθέσεως τὸ ἐγκυμονούμενον, οἵας εἰσὶ καὶ ἀρτιγέννητα νήπια τὰ μὴ δυνάμενα ὁμολογεῖν. διό τοι καὶ εἶπον οἱ πατέρες ἐπ᾽ ἀδείας ἔχειν τὴν ἐγκυμονοῦσαν, ὅτε θέλει βαπτίζεσθαι. τὰ μὲν γὰρ ἔμβρυα ὅπως ἔχουσι διαθέσεως οὐδεὶς περιεργάσασθαι δύναται ἢ ἀναδέξασθαι. τὰ δὲ νήπια, διὰ τῶν ἀναδεχομένων κατατίθενται, καὶ πράγματι φωτιζόμενα θείας καταξιοῦνται ἐλλάμψεως. ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν τῷ ιʹ. κεφαλ. τοῦ δʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος παρ᾽ ἡμῶν γραφέντα.

Κανὼν ζʹ.

Πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων μὴ ἑστιᾶσθαι. ἐπεὶ, μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις;

Ἑρμηνεία.

Ὁ διγαμήσας λαϊκὸς οὐ παραχωρεῖται μεταχεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀπεντεῦθεν, ἀλλὰ μετ' ἐνιαυτόν. φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς ἐπεὶ τὸ ἐπιτίμιον τοῦτο παρὰ τοῦ ἱερέως ἐπάγεται τῷ διγαμήσαντι, οὐκ ὀφείλει ἐστὶ συνεστιᾶσθαι αὐτῷ εἰς τὸν γάμον. δοκεῖ γὰρ ὥσπερ διὰ τῆς παρουσίας συναινεῖν, καὶ οὐ δυνήσεται ἐπιτιμῆσαι τὸν διγαμήσαντα. καλῶς οὖν διωρίσαντο μὴ συνεστιᾶσθαι τούτῳ τὸν ἱερέα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ γάμου. μετὰ γὰρ τὸν γάμον, οὐ κωλυθήσεται συνανακεῖσθαι αὐτῷ, ὡς μηδὲ ἀκοινωνήτῳ ὄντι. εἰπὼν δέ τις ποτὲ ὀφείλειν τὸν διγαμήσαντα μετὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς διγαμίας δέχεσθαι εἰς μετάνοιαν, καὶ ἐπιτιμᾶσθαι, (ἔτι γὰρ τοῦ γάμου συνισταμένου, ταῦτα χώραν οὐκ ἔχουσι, κατὰ τὸν καθόλου κανόνα,) ἤκουσε μὴ εἶναι γάμον ἀθέμιτον, ὥστε διασπᾶσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἔρρωται μέν· ἐπιτιμᾶται δὲ μετρίως ὡς εἴρηται.

Κανὼν η'.

Γυνή τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος, ἐὰν ἐλεγχθῇ φανερῶς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν οὐ δύναται. ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῇ, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτήν. ἐὰν δὲ συζῇ, οὐ δύναται ἔχεσθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ ὑπηρεσίας.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες ἀπὸ διαφόρων κανόνων ὡς ἔξεστι τῷ ἀνδρὶ ἀκινδύνως λαμβάνειν τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συμπαθεῖν τὸ ἁμάρτημα. φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν ὡς εἰ καὶ δύναται ὁ ἀνὴρ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ιη'. ἀποστολικὸς κανὼν οὐ παραχωρεῖ ἱερατικῷ καταλόγῳ συναριθμηθῆναι τὸν λαβόντα γυναῖκα πόρνην ἢ ἐκβεβλημένην ἢ σκηνικήν, οὐδὲ ἐστὶ εἰς βαθμὸν ἱερατικὸν ἀναχθήσεται. καὶ τοῦτο μὲν ἐὰν λαϊκοῦ τινος γυνὴ μοιχευθῇ· ἐὰν δὲ ἱερωμένου, αὐτὸς μὲν ὡς μηδέν τι πταίσας, ἐὰν διαζυγῇ αὐτῆς ἀπεντεῦθεν, ἔσται εἰς τὸν οἰκεῖον βαθμόν. εἰ δὲ οὐ θελήσει τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ συνδιάγει μετὰ τῆς μοιχαλίδος, καθαιρεθήσεται ὡς μετασχὼν τοῦ μιάσματος διὰ τὸ συμμίγνυσθαι τῇ μοιχευθείσῃ. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί εἰπόντες,

A Schol. Bals. Laicus qui digamus est effectus, non sinitur, nisi anno præterito, esse diuinorum sacramentorum particeps. Dicit ergo canon, quòd quoniam hæc pœna à sacerdote digamo inducitur, non debet cum eo in nuptiis conuiuium inire. Videtur enim veluti per suam præsentiam consentire, nec poterit eum qui duas vxores duxit, punire. Rectè autem definierunt, ne sacerdos cum eo conuiuetur tempore nuptiarum. Post nuptias enim, non

B prohibebitur cum eo accumbere, vt qui non sit omnino excommunicatus. Cùm autem dixisset aliquando quispiam, debere eum qui secundam vxorem duxit, postquam à secundo matrimonio diuerterit, ad pœnitentiam recipi, & puniri: (adhuc enim constante matrimonio, hæc locum non habent, secundùm vniuersalem regulam:) audiuit non esse illicitum matrimonium, vt separari debeat, & propterea est quidem confirmatum: modicè autem punitur, vt dictũ est.

CANON VIII.

C *Si alicuius vxor, cùm esset laicus, adulterata fuisse conuicta fuerit, is non potest ad ministerium accedere. Sin autem etiam post ordinationem adulterata fuerit, debet eam dimittere. Quòd si cohabitet, non potest sibi commissum ministerium exequi.*

Schol. Bals. Didicisti ex diuersis legibus licere sine periculo vxorem adulteratam recipere, & peccati veniam dare. Et lege librum Basil. xxviij. titu. vij. cap. j. qui dicit maritum posse intra biennium, sine vllo periculo, suam vxorem ex

D monasterio recipere, quæ vt adultera condemnata est, & inclusa: ab eo enim tempore tondetur. Dicit ergo etiam canon, quòd etsi vir hoc facere potest, sed tamen quoniã canon Apostolicus xviij. non permittit, vt in sacerdotalem catalogũ adscribatur, qui vxorem fornicatricẽ, vel dimissam, vel scenicam duxerit: ne hic quidẽ ad sacrũ ordinẽ prouehetur. Atque id quidẽ ita habet si laici vxor adulterata fuerit. Sin autem eius qui est sacratus, ipse quidem vt qui nihil deliquerit, si exinde ab ea separetur, erit in proprio gradu. Sin autem hoc facere noluerit: sed vnà cum adultera cohabitat, deponetur, vt qui sit inquinamenti particeps, eo quòd cum adultera rem habuerit. Interrogauerit autem quispiam, cur cùm patres

de mulieris adulterio dixissent, non satis habuerunt, nisi etiam adderent adulterium fuisse apertè conuictum? Solutio. Diuersæ leges iubent mulierem non aliter condemnari vt adulteram, quàm per apertas probationes, id est per quinque testes iurantes se vidisse in ipso actu fieri adulterium. Hac ratione nec omnes possunt crimen adulterij intendere: sed quinque solùm personæ: Maritus, Pater, Frater, Patruus, Auunculus. Sed nec ipsa mulier se adulterium commisisse confitens, condemnatur, quod est nouum. Adiecerunt ergo patres, eam damnari vt adulteram, quæ est apertis probationibus conuicta, vt dictum est, non autem eam quæ fuit suspecta propter collocutionem, vel consuetudinem, ac familiaritatem, vel aliquam aliam causam. Quid autem, an laicus, postquam eius vxor fuit adulterata, ad gradum promouebitur, sicut non deponitur is qui est sacratus, dimissa vxore sua, quę commisit adulteriũ? Solutio. A xviij. canone Apostolico prohibetur ad gradum promoueri, qui duxit vxorem fornicatricem: multo ergo magis nõ promouebitur, qui cum adultera vel insciens rem habuit. Propterea enim patres nullam in laico diuisionem fecere, de dimittenda adultera, vel non dimittenda: sed indistinctè definierunt, non posse eius maritum venire ad ministerium. In sacerdote autem diuisionem introduxêre. Est autem differentia eius qui nondum est sacratus, & eius qui est sacratus, sed propter delictum est deponendus. Qui enim non est maius aliquid assecutus, non tantùm ægre feret: sed æquo potiùs animo patietur, & lætabitur quod canonem non offenderit. Is autem, cui propter alterius delictum, aufertur ea quam habet dignitas, admodum ægre feret: Id enim quod iam expertus est, molestum est si auferatur.

A περὶ μοιχείας γυναικὸς οἱ πατέρες οὐκ ἠρκέσθησαν, ἀλλὰ προσέθεντο τὴν μοιχείαν φανερῶς ἐλεγχθῆναι; Λύσις. Διάφοροι νόμοι παρακελεύονται μὴ ἄλλως τὴν γυναῖκα ὡς μοιχευθεῖσαν καταχρίνεσθαι, εἰ μὴ διὰ φανερῶν ἀποδείξεων, τοῦτ' ἔστι διὰ πέντε μαρτύρων ὀμνυόντων ἰδεῖν ἐπ' αὐτοφώρῳ τὴν μοιχείαν τελουμένην. κατὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ πάντες δύνανται κινεῖν τὸ μοιχικὸν ἔγκλημα, ἀλλὰ πρόσωπα πέντε, ἀνὴρ, πατὴρ, ἀδελφὸς, θεῖος πρὸς πατρὸς, καὶ θεῖος πρὸς μητρός. οὐδὲ αὐτὴ ἡ γυνὴ B ὁμολογοῦσα μοιχεῦσαι, καταδικάζεται, ὅπερ ἐστὶ καινόν. προσέθεντο οὖν οἱ πατέρες, ὡς μοιχαλίδα ἐκείνην καταδικάζεσθαι, τὴν ἐλεγχθεῖσαν διὰ φανερῶν ἀποδείξεων, ὡς εἴρηται, οὐ μὴν τὴν ὑποπτευθεῖσαν ἀπὸ ὁμιλίας ἢ συνοικήσεως, ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας. τί δὲ, ἐὰν ὁ λαϊκὸς μετὰ τὸ μοιχευθῆναι τὴν γυναῖκα τούτου, ἀπολύσῃ αὐτὴν, προαναβιβασθήσεται εἰς βαθμὸν, ὥσπερ οὐ καθαιρεῖται ὁ ἱερωμένος ὁ ἀπολύσας τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ; Λύσις. ἀπὸ τοῦ ιη'. ἀποστολικοῦ κανόνος C κωλύεται προαναβιβασθῆναι εἰς βαθμὸν ὁ γυναῖκα πόρνην ἀγόμενος. πολλῷ γοῦν πλέον οὐ προαναβιβασθήσεται ὁ μετὰ μοιχαλίδος συμφθαρεὶς, κἂν ἐν ἀγνοίᾳ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ πατέρες ἐπὶ μὲν τοῦ λαϊκοῦ, διαίρεσιν οὐ πεποιήκασι χάριν τοῦ ἀπολυθῆναι τὴν μοιχαλίδα, καὶ μὴ ἀπολυθῆναι, ἀλλὰ ἀδιαστίκτως διωρίσαντο μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα αὐτῆς εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν. ἐπὶ δὲ τοῦ ἱε- D ρέως, εἰσήγαγον τὴν διαίρεσιν. ἔστι δὲ καὶ διαφορὰ τοῦ μήπω ἱερωθέντος καὶ τοῦ ἱερωθέντος, καὶ διὰ τὸ πταῖσμα καθαιρεθῆναι μέλλοντος. ὁ μὲν γὰρ μὴ ἐπιτυχὼν πλείονός τινος, οὐ τοσοῦτον βαρυθυμήσει, ἀλλ' εὐχαριστήσει μᾶλλον, ὡς τῷ κανόνι μὴ προσκρούσας. ὁ δὲ διά τι πταῖσμα ἑτέρου ἀφαιρούμενος τὸ προσὸν αὐτῷ ἀξίωμα, μεγάλως δυσπαθήσει. τὸ γὰρ εἰς πεῖραν ἧκον ἀνιαρὸν εἰς ἀφαίρεσιν.

Canon IX.

Si presbyter, qui corpore priùs peccauerat, promotus fuerit, & si ante ordinationẽ peccasse confessus fuerit, ne offerat, manens in aliis, propter aliud eius bonæ vitæ studium.

Κανὼν θ'.

Πρεσβύτερος, ἐὰν προημαρτηκὼς σώματι, προαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτε πρὸ χειροτονίας, μὴ προσφερέτω μένων ἐν τοῖς λοιποῖς, διὰ τὴν ἄλλην σπουδήν. τὰ γὰρ

τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. ἐὰν δὲ αὐτὸς μὴ ὁμολογῇ, ἐλεγχθῆναι δὲ φανερῶς μὴ δυνηθῇ, ἐπ' αὐτῷ ἐκείνῳ ποιεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν.

A *Reliqua enim peccata dicũt multi manuum impositione tolli. Quòd si ipse non confiteatur, apertè autem conuinci non potuerit, illius quoque ei fiat potestas.*

Ἑρμηνεία.

Ἱερεὺς πορνεύσας πρὸ τῆς χειροτονίας, ὡμολόγησεν ἑκὼν τὴν ἁμαρτίαν. φασὶν οὖν οἱ πατέρες τὸν τοιοῦτον ὡς αὐθαιρέτως ἐξομολογησάμενον τῆς μὲν ἱερουργίας παυθῆναι, ἔχειν δὲ τἄλλα προνόμια τῶν ἱερέων, δηλονότι τὴν μετὰ τῶν ἱερέων καθέδραν, τὴν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν ἁγιασμάτων μετάληψιν, καὶ ἕτερά τινα, καὶ μάλιστα B ἐὰν πρὸς ἀρετὴν σπουδαῖος ἐστίν. ὡς τινος δὲ εἰπόντος, ἐπακολουθεῖν τῷ πάθει τῆς πορνείας, καὶ ἄλλα τινὰ ἁμαρτήματα, συγκαταθέσεις, ἁφὰς χειρὸς, φιλήματα, καὶ τοιαῦτα, καὶ ἀπὸ τούτων ἐμποδίζεσθαι τὸν ἐξομολογησάμενον, ὥστε ἔχειν τιμὴν ἱερέως, ἐπήγαγον οἱ πατέρες ὡς ἐπεὶ ἀπὸ τοιούτων ἁμαρτημάτων οὐκ ἐμποδίζεταί τις εἰς ἱερωσύνην προαναβιβασθῆναι διὰ τὸ λύεσθαι ταῦτα ὑπὸ τῆς χειροτονίας, οὐ κωλυθήσεται ἐξ αὐτῶν, ἔχειν τὰ ἄλλα προνόμια. καὶ ταῦτα μὲν, C ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐξομολογήσεται τὸ ἁμάρτημα. ἐὰν δὲ μήτε ὁμολογήσῃ μήτε ἐλεγχθῇ φανερῶς, οὐδοπωσοῦν παρασαλευθήσεται, ἀλλὰ ἐπ' αὐτῷ κείσεται ἐξουσία τοῦ ἱερουργεῖν ἢ παύσασθαι, πρὸς τὸ οἰκεῖον συνειδὸς ὥσπερ ἐὰν ἐλεγχθῇ, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται, καὶ οὐδὲ τιμῆς ἢ ἄλλου προνομίου ἀξιωθήσεται. προσέθεντο δὲ οἱ πατέρες τὸν φανερὸν ἔλεγχον, διὰ τὸ μηδένα καθαιρεῖσθαι εἰ μὴ διὰ φανερῶν ἀποδείξεων, ἤτοι διὰ καταθέσεως μαρτύρων πέντε ὀμνυόντων. φησὶ D δὲ καὶ ὁ νόμος, κρεῖττόν ἐστι τὰ ἁμαρτήματα ἀνεκδίκητα καταλιμπάνεσθαι, ἢ τινας ἀναιτίους κολάζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κζ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ τὴν οθ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, καὶ ἀπὸ τῶν γεγονυιῶν ἐρωτήσεων εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἀποκρίσεως τῆς λεγούσης εἰς τὸν τόπον τάττεσθαι τῶν λαϊκῶν τοὺς καθαιρεθέντας. καὶ συναγαγὼν εἰπὲ ὅτι διαφορά ἐστι τοῦ πρὸ τῆς χειροτονίας ἡμαρτηκότος καὶ ἐξομολογησαμένου, καὶ τοῦ καταδικασθέντος διὰ ἔγκλημα μετὰ τὴν χειροτονίαν. ὡσαύτως καὶ τοῦ διγαμήσαντος μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ ἀφαιρεθέντος τὴν ἱερωσύνην.

SCHOL. BALS. Sacerdos, qui ante ordinationem fornicatus erat, peccatum sua sponte fassus est. Dicunt ergo patres, eum, vt qui sua sponte fassus sit, à sacrificij quidem celebratione cessare, habere autẽ alia sacerdotum priuilegia, scilicet cũ sacerdotibus cathedram, sacramentorum in altari participationem, & alia quędam: & maximè si sit virtutis studiosus. Perinde autem ac si dixisset quispiam, alia quoque peccata sequi fornicationis vitium, cõsensum, manus contrectationem, oscula, & huiusmodi alia: & ab iis impediri eũ qui fassus est, ne habeat sacerdotis honorem, subiunxerũt patres, quòd quoniam ab huiusmodi delictis non impeditur quispiam quominus ad sacerdotium prouehatur, quoniã hæc ab ordinatione soluantur, non impedietur ab iis quominus alia habeat priuilegia. Et hæc quidem quando sacerdos suum peccatum confessus fuerit. Sin autem nec confessus, nec apertè conuictus fuerit, nullo modo labefactabitur: sed in eius potestate erit sacra celebrare, vel cessare prout ei sua dictarit cõscientia, quẽadmodum si conuictus fuerit, exinde deponetur, & nec honore nec alio priuilegio dignus habebitur. Adiecerũt autem patres apertam probationem, eo quòd nemo deponatur, nisi per apertas probationes, scilicet per affirmationem quinque testium iurantium. Dicit autem etiam lex ciuilis: Melius est peccata relinqui impunita, quàm aliquos sine causa puniri. Lege & xxvij. canonẽ sancti Basilij, & lxxix. nouellã domini Leonis philosophi, & ex interrogationibus factis in synodo Constantinopol. interpretationem responsi dicentis, laicorum loco cẽseri eos qui depositi fuerint, & dic paucis quòd est differẽtia eius qui peccauit ante ordinationẽ, & confessus est, & eius qui propter crimen condemnatus est post ordinationem. Similiter & eius qui fuit digamus post ordinationem, & eius cui sacerdotium ablatum est.

Qui enim quod ante ordinationem A commisit, peccatum confessus est, ab offerendo tantùm remouebitur, sed sacerdotali cathedra dignus habebitur, & reliquis, vt vult hic canon, & canon sancti Basilij. Qui autem secundam vxorem duxit, & se eo modo sacerdotio mouit, ministeriis quæ sunt extra sacrum tribunal, dignus habebitur: vt est nouella Imp. domini Leonis Philosophi. Sed qui est condemnatus, ne hæc quidem exercebit, sed in laicorum locũ reiicietur. Lege syn. in Trullo canonem xxj. & xxvj. & quæ sunt in ipsis. Lxxix. autem Imp. domini Leonis B Sapientis nouella, sic habet ad verbum, Quæ Deo semel sunt consecrata, ea non esse auferenda constitui oportet, idque non solùm in rebus pretiosis consecratis, sed multo etiam magis in hominibus quibus per clericatum Deo dedicatio accessit, etiamsi, cuiusmodi multa sunt humana delicta, ab eo ordine, in quo vt se honestè præclaréque gererent, electi sunt, tyrannidem exercens eos peccatum detruserit. Veteris itaque legislatoris institutum non admittimus; qui vult presbyterum, vel diaconum, vel subdiaconum, qui postquam ei manus est imposi- C ta, cum muliere coniungitur, ab eo habitu omnino excidere, & ad vitam laicam redire: & eius decretum infirmamus. Decernimus autem, vt sola ordinis cessione, in quo ante matrimonium cognoscebatur, supplicij satis sit: clerici autem habitus, & alius in ecclesiis ministerij, quod nefas non est attingere, alienatione non omnino condemnetur.

CANON X.

Similiter & diaconus, si in idem peccatum inciderit, ministri ordinem habeat.

SCHOL. BALS. In ix. canone, de pre- D sbyteris qui peccarũt, tractatũ est: in præsenti autem de diaconis. Nam & ij confessi à diaconi dignitate excident: in ministri autem ordinem deprimentur, hypodiaconi scilicet qui non est ordinatus, vel lectoris.

CANON XI.

Presbyter ante xxx. annos nõ ordinetur, etiamsi fuerit homo valde dignus, sed reseruetur. Dominus enim Iesus Christus in xxx. anno baptizatus est, & cœpit docere.

ὁ μὲν γὰρ ἐξομολογησάμενος τὴν πρὸ τῆς χειροτονίας ἁμαρτίαν μόνου τοῦ προσφέρειν στερηθήσεται. καθέδρας δὲ ἱερατικῆς ἀξιωθήσεται καὶ λοιπῶν τοιούτων, κατὰ τὸν πγ΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. ὁ δὲ διγαμήσας, καὶ ἑαυτὸν τοιουτοτρόπως ἐκ τῆς ἱερωσύνης μετακινήσας, τῶν ἔξω τοῦ βήματος διακονιῶν ἀξιωθήσεται, κατὰ τὴν οθ΄. νεαρὰν τοῦ φιλοσόφου. ὁ δὲ καταδικασθεὶς, οὐδὲ ταῦτα ἐνεργήσει, ἀλλ' εἰς τόπον λαϊκῶν ῥιφήσεται. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα κα΄. καὶ κϛ΄. καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ οθ΄. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, ἔχει κατὰ ῥῆμα, οὕτως· τὰ ἅπαξ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ, ἀναφαίρετα δεῖν εἶναι καθίστασθαι καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ κειμηλίων ἀνιερωμένων, ἀλλὰ πολύγε καὶ μᾶλλον, ἐπ' ἀνθρώπων, οἷς διὰ τοῦ κλήρου προσεγγένηται ἡ πρὸς τὸ θεῖον ἀνάθεσις. κἂν, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα πλαίσματα, τῆς τάξεως, ἐν ᾗ διαπρέπειν κατεκληρώθησαν, ἡ τύραννος αὐτοὺς ἐξωθήσειεν ἁμαρτία. οὐκ ἀποδεχόμενοι οὖν τῆς προαιρέσεως τὸν παλαιὸν νομοθέτην, ὃς βούλεται πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροθεσίαν συναπτόμενον γυναικὶ, παντελῶς τοῦ τοιούτου ὑπεξίστασθαι σχήματος, καὶ πρὸς τὸν λαϊκὸν βίον ἐπαναστρέφεσθαι· ἀκυροῦμεν τὸ δόγμα. θεσπίζομεν δὲ, μόνῃ τῇ ὑποχωρήσει τῆς τάξεως, ἐφ' ᾗ πρὸ τοῦ γάμου ἐγνωρίζοντο, ἀρκεῖσθαι τὴν δίκην αὐτοῖς. τοῦ δὲ κληρικοῦ σχήματος καὶ τῆς ἄλλης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπηρεσίας, ἧς ἐφάπτεσθαι οὐκ ἀθέμιτον, μὴ παντάπασι τὴν ἀλλοτρίωσιν καταδικάζεσθαι.

Κανὼν ι΄.

Ὁμοίως καὶ διάκονος εἰ ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι περιπέσῃ, τὴν τοῦ ὑπηρέτου τάξιν ἐχέτω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ θ΄. κανόνι τὰ περὶ πρεσβυτέρων ἡμαρτηκότων διελήφθησαν· ἐν δὲ τῷ παρόντι περὶ διακόνων. καὶ οὗτοι γὰρ ἐξομολογούμενοι, τοῦ μὲν διακονικοῦ ἀξιώματος ἐκπεσοῦνται. εἰς ὑπηρέτου δὲ τάξιν καταβιβασθήσονται ἤτοι ἀχειροτονήτου, ὑποδιακόνου, ἢ ἀναγνώστου.

Κανὼν ια΄.

Πρεσβύτερος πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονείσθω, ἐὰν καὶ πάνυ ᾖ ὁ ἄνθρωπος ἄξιος, ἀλλὰ ἀποτηρείσθω. ὁ γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἀπαραλλάκτως κεῖται ἐν τῷ ιδ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἐξηγήθη ἐκεῖσε.

Κανὼν ιβ'.

Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ, εἰς πρεσβύτερον ἄγεσθαι οὐ δύναται. οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν, καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων.

Ἑρμηνεία.

Ἀπιστός τις ὑγιαίνων μὲν, οὐκ ἐσπούδαζε τὸ βάπτισμα, νοσήσας δὲ ἐφωτίσθη. φασὶν οὖν οἱ ἅγιοι πατέρες, ὡς ἐπεὶ οὐκ ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως οὗτος ἐβαπτίσθη, ἀλλ' ὡς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς νόσου νυττόμενος, ὡς μὲν πιστὸς μετὰ τὴν ὑγίειαν δεχθήσεται· εἰς ἱερωσύνης δὲ βαθμὸν οὐ προσαναβιβασθήσεται· εἰ μήπω σπουδαῖος ἐστὶ περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, καὶ σπάνις εἴη ἀνθρώπων πρὸς ἱερωσύνην ἐπιτηδείων· τότε γὰρ ἱερωθήσεται. σημείωσαι οὖν ὅτι καὶ ἀμφότερα ὀφείλουσι συνδραμεῖν, ἡ περὶ τὴν ἀρετὴν σπουδὴ, καὶ ἡ σπάνις τῶν ἀνθρώπων. ἑνὸς γὰρ λείποντος ἐξ αὐτῶν, οὐ παραβαθήσεται ὁ κανών. ἔτι σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ὥσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀποκάρσεως, ὁ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς ἀποκαρεὶς, εἰς τι μὲν, ὡς μοναχὸς λογισθήσεται· εἰς τι δὲ, οὐ παραδεχθήσεται κατὰ μονάσοντας. ὅτι καὶ ἡ ἀπόκαρσις δεύτερον λογίζεται βάπτισμα. εἰ μὲν γὰρ ἐπιζήσει ὁ οὕτως ἀποκαρεὶς, καὶ ἀξίαν ἐπιδείξεται μετάνοιαν καὶ δουλείαν τῆς ἀποκάρσεως, οὐ λογισθήσεται ὡς ἀκουσίως ἀποκαρείς. εἰ δ' ἅμα τῇ ἀποκάρσει τὸ κοινὸν τοῦ θανάτου πίῃ ποτήριον, παρὰ μὲν τῷ θεῷ ὡς ἐγὼ τέως νομίζω, ὡς ὁ ἐν ὑγείᾳ μονάσας δεχθήσεται. ἀσπάζονται γὰρ οἱ ἅγιοι καὶ τὰς περιστατικὰς ἀποκάρσεις. καὶ ὡς ἐκ θείας φωνῆς φασὶν, ἐν ᾧ σε εὕρω, κρινῶ σε. παρὰ δὲ ἀνθρώποις οὐδὲ δόξει ἀποκαρῆναι. ὥστε ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν ἀποκάρσεως κατελείφθη αὐτῷ τὸ δέ τι, καὶ ἐν ζωῇ ὢν οὐκ ἀπεκάρη, ἀλλ' ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς τὸν μονήρη βίον εἵλετο, καὶ εὐθὺς ἀπέθανεν, οὐ λήψεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ τὰ καταλειφθέντα, διὰ τὸ πληρωθῆναι τάχα τὴν αἵρεσιν·

A Schol. Bals. Præsens canon, sine vlla mutatione in xiiii. canone synodi in Trullo situs est, & illic est expositus.

Canon XII.

Si quis ægrotans fuerit illuminatus, non potest in presbyterum euehi. Fides enim eius non est ex instituto, sed ex necessitate: nisi fortè propter consequens eius studium, & fidem hominúmque raritatem.

Schol. Bals. Infidelis quidam, cùm esset sanus, illuminationem non postulabat: cùm autem ægrotaret, illuminatus est. Vt qui B ergo à morbi necessitate fuit stimulatus, vt fidelis quidem, postquam conualuerit, recipietur: sed ad sacerdotij gradum non promouebitur, nisi fortè & virtutis studiosus, & Dei mandatorum egregius obseruator fuerit, & hominum aptorum sacerdotio magna fuerit penuria: tunc enim sacerdos efficietur. Nota ergo quòd vtrumque debet concurrere, virtutis scilicet studium, & raritas hominum. Si enim vnum eorum desit, canon obseruabitur. Præterea nota ex hoc præsenti canone, C quòd sicut in baptismate, ita etiam in tonsura, qui in extremo spiritu tonsus est, in aliquo quidem, vt monachus reputabitur, in aliquo autem tanquam monachus nō admittetur: eo quòd tonsura secundus baptismus existimatur. Si enim superuixerit, qui sic tonsus est, & tonsura dignam pœnitentiam seruitutémque acceperit, non reputabitur tanquam qui non sponte tonsus est. Si autem cùm primùm tonsus fuerit, commune mortis poculum hauserit, apud D Deum quidem certè, vt ego existimo, vt qui in sanitate monachus factus est, recipietur. Sancti enim etiam quæ casu vel ex aliqua circunstantia dantur, tonsuras amplectuntur: & veluti voce diuina incitati, dicunt, Vbi te inuenero, illic te iudicabo: apud homines autem non videbitur esse tonsus. Quare si ei aliquid relictum esset, sub hac conditione, si tonsus esset, & cùm in vita esset, tonsus non est, sed in extremo spiritu vitam monasticam elegit, & sic mortuus est, non accipiet eius hæres quæ ei relicta sunt, tanquam impleta fuerit conditio.

Sed condemnabitur, vtpote quòd defunctus non tonsus fuisse visus sit, & ideo conditio nullas vires habuerit. Lege & j. tit. iiij. lib. cap. v. in medio primi cap. xi. tit. præsentis operis redactum: & secundùm præsentem interpretationem illud caput expone, & dic, quòd si is qui sub liberorũ conditione rem aliquam grauatam acceperit, in sanitate tonsus fuerit, bona gratia, rectè vt eam ad pias causas relinquat, & restitutio cessabit. Sin autem in extremi spiritus tempore, eam ad pias causas non transmittet, quòd inualida fuerit cõditio, & locum habebit restitutio.

Canon XIII.

Vicani autem presbyteri, non possunt in dominico offerre, præsente episcopo, vel vrbis presbyteris: neque panem dare precationis, neque calicem. Sin autem absint, & solus ad precationem vocatus fuerit, dat.

Schol. Bals. Ecclesiasticæ pacis constitutio patribus vbique curæ fuit. Et ideo, inquiunt, quoniã alij presbyteri ad ecclesias, quæ sunt extra ciuitatem, ordinantur, & alij in dominico ciuitatis, siue in episcopatu, non debent regionis episcopi, ciuitatis presbyterorum, & episcopi auctoritatem sibi vendicare, nec præsente episcopo, vel sacerdotibus in ciuitatis dominico consecratis, sacra celebrare. Hoc enim spectat ad confusionem, & ad episcopi & presbyterorum contemptum & iniuriam, vt qui condemnentur. Sed si peregre absint presbyteri & episcopus, & regionis sacerdos à populo vocatus fuerit, citra vllam prohibitionem sacra celebrabit. Et sic quidem expositus est canon. Sic autem scriptum est, propter eos qui dicunt, Quoniam statutum est vnumquemque debere ordinari in aliqua ecclesia, & non absolutè, vicani autem sacerdotes in ecclesiis quæ sunt extra ciuitatem, ordinati sunt, non debent sine permissione episcopi in vrbana ecclesia sacra celebrare, etiamsi accersiti fuerint: sicut nec alterius diœcesis antistites. Hanc ergo dubitationem soluentes patres dicunt, quòd præsentibus quidem episcopis vel presbyteris,

A ἀλλὰ καταδικασθήσεται, ὡς μηδὲ δόξαντος ἀποκαρῆναι τοῦ τελευτήσαντος, κἀντεῦθεν ἀτονησάσης καὶ τῆς αἱρέσεως. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ α΄. τίτλου τοῦ δ΄. βιβλίου κεφ. ε΄. ὅπερ συνωψίσθη περὶ τὰ μέσα τοῦ α΄. κεφ. τοῦ ια. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ α΄. κεφαλ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν ἑρμήνευσον καὶ ἐκεῖνο τὸ κεφάλαιον. καὶ εἰπὲ ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐπὶ αἱρέσει παιδοποιΐας λαβὼν πρᾶγμα βεβαρημένον ἐν ὑγείᾳ ἀποκαρῇ ἀγαθῇ χάριτι, καλῶς ἵνα καταλείψῃ αὐτὸ εἰς B εὐσεβεῖς αἰτίας, καὶ ἡ ὑποκατάστασις ἀπρακτήσει. Εἰ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς αὐτοῦ, οὐ παραπέμψει τοῦτο εἰς ἀσεβεῖς αἰτίας διὰ τὸ ἀτονῆσαι τὴν αἵρεσιν, καὶ ἕξουσι χώραν τὰ τῆς ὑποκαταστάσεως.

Κανὼν ιγ΄.

Ἐπιχώριοι πρεσβύτεροι ἐν τῷ κυριακῷ τῆς πόλεως προσφέρειν οὐ δύνανται, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου πόλεως, οὔτε μὴν ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ, οὐδὲ ποτήριον. ἐὰν δὲ ἀπῶσι, καὶ εἰς εὐχὴν κληθῇ μόνος, δίδωσιν.

Ἑρμηνεία.

C Πανταχοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρηναίας καταστάσεως τοῖς πατράσιν ἐμέλησε. διό φασιν ὡς ἐπεὶ ἕτεροι πρεσβύτεροι χειροτονοῦνται εἰς τὰς ἔξω τῶν πόλεων ἐκκλησίας καὶ ἕτεροι ἐν τῷ κυριακῷ τῆς πόλεως, ἤγουν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, οὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἐπιχώριοι πρεσβύτεροι καταυθαδιάζεσθαι τῶν τῆς πόλεως ἱερέων, καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ἱερουργεῖν ἐν τῷ κυριακῷ, παρόντος καὶ ταῦτα τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων τῶν καθιερωθέντων ἐν τῷ κυριακῷ. τοῦτο γὰρ εἰς ἀταξίαν ἀφορᾷ, καὶ εἰς καταφρόνησιν καὶ ὕβριν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ὡς δῆθεν καταγινωσκομένων. Εἰ μέντοι D ἀποδημοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ κληθῇ ἱερεὺς ἐπιχώριος παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀκωλύτως ἱερουργήσει. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἐγράφησαν δὲ οὕτω, διὰ τοὺς λέγοντας, ἐπεὶ κεκανόνισται ἕνα ἕκαστον χειροτονεῖσθαι εἰς τήνδε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μὴ ἀπολελυμένως, οἱ ἐπιχώριοι δὲ ἱερεῖς εἰς τὰς ἔξω τῆς πόλεως ἐκκλησίας ἐχειροτονήθησαν, οὐκ ὀφείλουσι χωρὶς ἐπιτροπῆς ἐν ἐκκλησίᾳ πολιτικῇ ἱερουργεῖν, κἂν μετακληθῶσιν. ὥσπερ οὐδὲ οἱ περὶ ἐνορίαν ἀρχιερεῖς. τὴν τοιαύτην οὖν ἀμφιβολίαν λύοντες οἱ πατέρες, φασὶν ὅτι παρόντων μὲν τῶν ἐπισκόπων, ἢ τῶν πρεσβυτέρων.

οὐ δύναται εἰς πόλιν ἱερουργεῖν ἐπιχώριος ἱερεύς. ἀπόντων δὲ δύναται καὶ χωρὶς ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς. ταῦτα δὲ περὶ ἱερέων νόει μόνων· ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῆς παροικίας ἐκείνης εἰσί, καὶ ὑπὸ τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον τελοῦσιν. ἑτέρας γὰρ παροικίας ἐπίσκοπος εἰς τὴν μὴ ὑποκειμένην αὐτῷ πόλιν οὐ λειτουργεῖ, μὴ ἐπιτρέποντος τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, κἂν μεταχαλῆται ὑπὸ τοῦ ταύτης λαοῦ. νομίζω δὲ ὅτι οὐδὲ ἱερεὺς ἵνα λειτουργήσῃ παρ' ἐνορίαν παρὰ γνώμην τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου.

Κανὼν ιδ'.

Οἱ δὲ χωρεπίσκοποι, εἰσὶ μὲν εἰς τύπον τῶν ἑβδομήκοντα. ὡς δὲ συλλειτουργοί, διὰ τὴν σπουδὴν εἰς τοὺς πτωχούς, προσφέρουσι τιμώμενοι.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τύπον τῶν μαθητῶν τοῦ κυρίου τῶν δώδεκα δηλαδὴ ἀποστόλων, τῶν καὶ λαβόντων τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥστε δεσμεῖν καὶ λύειν, προεβλήθησαν οἱ ἑκάστης χώρας ἐπίσκοποι. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σωτηριώδους κηρύγματος μὴ ἐξαρκούντων τῶν δώδεκα ἀποστόλων εἴς τε τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διακονίας τῶν προσερχομένων τῷ θεῷ, προσελήφθησαν καὶ οἱ ἄνδρες, οἵτινες διακονηταὶ μὲν ἐλέγοντο, καὶ μαθηταὶ τοῦ κυρίου. ἐξουσίαν δὲ οὐκ εἶχον ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὡς μηδὲ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ἔδοξε τοῖς πατράσι εἰς τύπον τῶν τοιούτων ἑβδομήκοντα μαθητῶν χωρεπισκόπους παρὰ τῶν ἐπισκόπων προβάλλεσθαι, ἐφ' ᾧ διὰ τούτων γίνεσθαι τὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς διανομὴν καὶ δαπάνην τῶν κυριακῶν χρημάτων καὶ πτωχικῶν λεγομένων. τῷ τοι οὐδὲ δύναται πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν· ἀλλ' οὐδὲ ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἑβδομήκοντα μαθηταί. ὅτι δὲ χρεὼν ἦν τούτους τιμᾶσθαι διὰ τοὺς κόπους αὐτῶν, ὥρισαν οἱ πατέρες μηδὲν ἕτερον τούτους ποιεῖν ἀλλ' ἢ ὡς συλλειτουργοὺς μόνον ἱερουργεῖν. ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κεκανόνισται, τοὺς χωρεπισκόπους, ποιεῖν ἀναγνώστας, ὑποδιακόνους, καὶ ἐξορκιστάς. σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οἱ ἱερεῖς οὐ δύνανται δέχεσθαι λογισμοὺς καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ἐκχωρηθῶσι ταῦτα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. ἐπεὶ οὐδὲ οἱ χωρεπίσκοποι ταῦτα δύνανται, πλείονα καὶ ταῦτα προνόμια παρὰ τοὺς ἱερεῖς ἔχοντες.

A non potest regionis sacerdos in vrbe sacra celebrare. Hæc autē de solis sacerdotibus intellige, quia & hi sūt ex illa parochia, & sunt sub illius regionis episcopo. Alius autē parochiæ episcopus, in vrbe quæ nō est eius diœcesis, nō celebrat, nisi permittēte eius regionis episcopo, etiamsi ab eius populo accersatur. Existimo autē, quòd neq; sacerdos in aliena diœcesi celebrauerit, præter sui episcopi sententiā.

CANON XIIII.

B *Chorepiscopi autem sunt quidem in figura septuaginta. Vt autem comministri, propter studium in pauperes, offerunt honorati.*

SCHOL. BALS. In figura discipulorum domini, duodecim scilicet Apostolorū, qui etiā spiritus gratiam acceperunt, vt ligarent & soluerent; promoti sunt vniuscuiusq; regionis episcopi. Quia autē salutaris prædicationis tempore, nō sufficiebāt xij: Apostoli ad doctrinam euangelij, & reliqua ministeria eorum qui ad Deum accedebant, assumpti sunt etiam septuaginta viri, qui dicebantur quidem ministri & discipuli domini, non habebant autem facultatem dimittendi peccata, vt qui neque spiritus gratiam accepissent: visum est C patribus, in figura eorū septuaginta discipulorum, chorepiscopos ab episcopis promoueri: vt per eos fieret pauperibus distributio & expēsa dominicarum pecuniarum, & eorum quæ πτωχικὰ, seu pauperum bona dicuntur. Quamobrē nec possunt quidē presbyteros vel diaconos ordinare, sed nec peccata dimittere, quemadmodū nec septuaginta. Quia autē æquū erat vt ij propter suos labores honorarētur, statuerūt patres vt ij ni- D hil aliud facerēt, quā vt tanquam cōministri sacra solū celebrarent. In x. autem can. synodi Antiochenæ cautū est vt chorepiscopi faciant lectores, subdiaconos, & exorcistas. Nota ergo ex hoc præsenti canone, quòd sacerdotes non possunt peccatorum confessiones excipere, & peccata remittere, nisi ea ab episcopo illis concessa fuerint: quādoquidem nec hoc possunt chorepiscopi, qui plura habent priuilegia quàm sacerdotes.

Quòd autem septuaginta discipuli A domini non habebant facultatem remittendi peccata, clarum est ex libro Actorum Apostolorum: in quo scribitur Philippus septem diaconorum vnus, descendisse in Samariã, & baptizasse multos: ad quos miserunt Apostoli Petrum & Ioannem: qui quidem eò profecti, imposuerunt manus iis qui baptizati fuerant, & acceperunt spiritum sanctum: in nullum enim eorum adhuc ceciderat.

ὅτι δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μαθηταὶ τοῦ κυρίου οὐκ εἶχον ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας, δῆλον ἐστὶν ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἀποστολικῶν πράξεων. ἐν ᾗ ἱστόρηται ὁ Φίλιππος ὁ τῶν ἑπτὰ διακόνων εἷς καταβὰς εἰς Σαμάρειαν, καὶ βαπτίσας πολλούς· ἐφ' οὓς ἀπεστάλκασιν οἱ ἀπόστολοι, Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες ἀπελθόντες ἐπετίθουν τὰς χεῖρας τοῖς βαπτισθεῖσι, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός.

Canon XV.

B *Diaconi septem esse debent, ex canone, etiam si sit magna ciuitas: eius autem rei fidem faciet liber Actorum.*

Dist. 93. Diaconi septem.

Schol. Bals. Præsens canon est expositus in xvj. can. vj. & non oportet de eodem ampliùs incassum laborare.

Κανὼν ιε'.

Διάκονοι ἑπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη εἴη ἡ πόλις. πεισθείσῃ δὲ ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν πράξεων.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἡρμηνεύθη ἐν τῷ ις'. κανόνι τῆς ἕκτης συνόδου, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν ματαιοπονεῖν.

GANGRENA SYNODVS. C

Synodus, quæ in Gangra Paphlagonum ciuitate est habita, post Nicenam primam synodum, aduersus quendam Eustachium, & eos qui erant eiusdem cum illo sententię, coacta est. Qui quidem legitimas nuptias criminantes, dicebant, nulli eorum, qui sunt in matrimonio, à Deo vllam esse spem salutis. Quibus fidem habentes viri & mulieres, illi quidem suas vxores eiiciebant: hæ verò proprios maritos relinquentes, continenter viuere vole- D bant. Deinde vitam coniugij expertem non ferentes, in adulterium prolabebantur. Docebant autem Eustachiani tum alia præter ecclesiasticam traditionem & consuetudinem: tum etiam ecclesiarũ fructus sibi vendicabãt, & mulieres virilibus apud eos vestibus induebantur: & comam tondebant: & diebus dominicis ieiunandum esse tradebant, & ieiunia ecclesiæ decreta aspernabantur, & carnes abhorrebant, & in ædibus eorum qui vxores duxerant,

Η ΕΝ ΓΑΓΓΡΑ σύνοδος.

Ἡ ἐν Γάγγρᾳ τῇ μητροπόλει τῶν Παφλαγόνων γενομένη σύνοδος, συνέστη μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ πρώτην σύνοδον, κατὰ Εὐσταθίου τινὸς καὶ τῶν ὁμοδόξων ἐκείνῳ· οἵτινες τὸν ἔννομον γάμον διαβάλλοντες, ἔλεγον μηδενὶ τῶν ἐν γάμῳ τυγχανόντων σωτηρίας ἐλπίδα εἶναι παρὰ θεῷ. οἷς πειθόμενοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, οἱ μὲν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ἐξώθουν, αἱ δὲ τοὺς ἰδίους ἄνδρας καταλιμπάνουσαι, σωφρονεῖν ἤθελον. εἶτα τὸν ἄζυγα βίον μὴ φέροντες, εἰς μοιχείαν ἐξώλισθον. ἐδίδασκον δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον καὶ ἄλλα παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ συνήθειαν, καὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν καρποφορίας ᾠκειοῦντο· καὶ γυναῖκες παρ' αὐτοῖς ἀνδρῴας στολὰς ἠμφιέννυντο, καὶ τὴν κόμην ἀπέκειρον. παρεδίδουν δὲ καὶ ἐν τῇ κυριακῇ νηστεύειν, καὶ τὰς τῇ ἐκκλησίᾳ τεταγμένας νηστείας ἠθέτουν, καὶ τὰ κρέα ἐβδελύσσοντο, καὶ ἐν οἴκοις γεγαμηκότες

οὔτε εὔχεσθαι ἠνείχοντο, οὔτε μεταλαμβάνειν, καὶ ἱερεῖς γεγαμηκότας ἀπεστρέφοντο, καὶ τῶν τόπων ἐν οἷς μαρτύρων ἀπέκειτο λείψανα, ὡς κοινῶν κατεφρόνουν, καὶ τῶν χρήματα ἐχόντων, καὶ μὴ ἀναχωρούντων αὐτῶν, κατεγίνωσκον, ὡς ἀνελπίστου σφίσιν οὔσης τῆς σωτηρίας, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐδογμάτιζον καὶ ἐδίδασκον. κατὰ τούτων οὖν ἱεροὶ ἀθροισθέντες πατέρες ἐξέθεντο τοὺς ὑποτεταγμένους κανόνας. διὸ καὶ ἐφ' ἑκάστῳ κανόνι, τὸ ἀνάθεμα προσετίθουν εἰς ἀνατροπὴν τῆς αἱρέσεως ἐκδιδάσκοντες, ὡς οὕτω δεῖ τοὺς περὶ τὸν Εὐστάθιον προσερχομένους τῇ ἐκκλησίᾳ, ἑκάστην τῶν οἰκείων δοξῶν ἀναθεματίζειν. καὶ ἡ μὲν παροῦσα σύνοδος προφάσει τῶν γινομένων παρὰ τοῦ Εὐσταθίου κακῶν ὑπεναντίως τοῖς δογματισθεῖσιν ὀρθῶς παρὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ὁμόφρονας ἐκείνῳ διορίζεται. ἡ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος ἐν β'. καὶ ζ'. κανόνι ἀναθεματίζεσθαι διορίζονται τοὺς μεσιτεύοντας λαϊκοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονεῖσθαι τινάς. ὡσαύτως καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς κληρικοὺς στρατευομένους καὶ μὴ μεταμελομένους. ὁ δὲ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος εἰς * * * * * παρακελευόμενος μὴ ἀναθεματίζεσθαι ἄνθρωπον πιστὸν, φησὶ ταῦτα ῥητῶς· τί οὖν ἐστι τοῦτο ὃ λέγεις τὸ ἀνάθεμα ἀλλ' ὅτι ἀνατιθέσθω ἐστὶ τῷ διαβόλῳ, καὶ μηκέτι σωτηρίας χώραν ἐχέτω, γινέσθω ἀλλότριος τοῦ Χριστοῦ; καὶ τίς εἶ σύ; ταῦτα τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς μεγάλης δυνάμεως. τότε γὰρ καθίσει ὁ βασιλεὺς, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. τί οὖν τῆς τοσαύτης ἐπιλαμβάνου ἀξίας; καὶ μετ' ὀλίγα. τοιγαροῦν ὁ ἀπόστολος ἐν δυσὶ μόνοις τόποις ἐξ ἀνάγκης τὴν φωνὴν ταύτην φαίνεται εἰπών· οὐχ ὁριστικῷ δὲ τρόπῳ ταύτην προσήγαγεν. ἐν μὲν τῇ πρὸς Κορινθίους εἰπὼν, εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἔστω ἀνάθεμα. καὶ εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τί οὖν ὃ μηδεὶς τῶν εἰληφότων ἐξουσίαν πεποίηκεν, εἰ μὴ μόνος ὃς ἔλαβε, σὺ τολμᾷς ταῦτα ποιεῖν ἐναντίως τῷ δεσποτικῷ παραγγέλματι, καὶ προλαμ* τοῦ βασιλέως; τὸ ἀνάθεμα παντελῶς ἀποκόπτει τοῦ Χριστοῦ· δίδαξον ἐν πραότητι· καὶ τὰ ἑξῆς.

A neque orare, neque communicare permittebant. Porrò & sacerdotes, qui vxores duxerant, auersabantur: & loca, in quibus martyrum positæ erant reliquiæ, vt communia contemnebant: & eos qui pecunias habebant, & non eas contemnebant, condemnabant, perinde ac si nulla eis relicta esset spes salutis: & multa alia decernebant & docebant. Aduersus eos ergo sancti patres congregati hîc subiectos canones exposuerunt: & ideo vnicuique canoni anathema adiecerunt ad subuersionem B hæresis, docentes sic oportere Eustachianos ad ecclesiam accedentes vnamquanque suam opinionem anathematizare. Ac præsens quidem synodus, occasione malorum, quæ fiebant ab Eustachio, aduersus ea quæ rectè decreta sunt ab vniuersali ecclesia, statuit vt ij anathematizentur qui sunt eiusdem cum illo sententiæ. Sancta autem Calchedon. synodus, in ii. & vij. canone, statuit laicos anathematizandos, qui vt aliqui pecuniis ordinētur, intercedūt, Similiter monachos & clericos qui C militant, & non agunt pœnitentiam. Lingua autem aureus, orbis terrarum doctor, præcipiens ne homo fidelis anathematizetur, hæc dicit expresè: Quid autem aliud est hoc quod dicit anathema, quàm hoc? Diabolo dedicetur, & nullum salutis locum habeat: Sit à Christo alienus? & quis es tu? Hæc sunt auctoritatis & magnæ potentiæ. Tunc enim collocabit & statuet dominus oues quidem à dextris, hœdos verò à sinistris. Cur hāc ergo dignitatem arripuisti? Et paulo post: Apostolus qui- D dē certè in duobus tantū locis necessariò hanc solam vocem dixisse videtur, sed nō eam definitiuo modo protulit, vt qui in epistola ad Corinthios dicat: Si quis non amat dominū nostrum Iesum Christū, sit anathema: & si quis vobis euāgelizet aliud quā accepit, sit anathema: quid ergo, quæ nullus eorum qui potestatem acceperūt, fecit, nisi solus qui accepit, tu ea facere audes aduersus domini præceptum, & tu Imperatoris iudicium anticipas? Anathema enim à Christo penitus excindit. Doce ergo in lenitate: & quæ sequuntur.

Propterea ergo, vt est verisimile, exoleuit etiam synodalis decisio facta sub Imp. domino Constan. Porphyrogenneta, & tẽpore patriarchæ domini Alexij, de anathematizandis defectoribus & multariis, & qui aduersus Imp. arma excitant, & tyrannidem moliuntur. Si autem, quæ à magno patre & doctore nostro Chrysostomo scripta sunt, debẽt esse superiora iis quæ à Chalced. syn. & Gangrensi definita sunt, quid dicent, qui horum habent componendorum & ordinandorum potestatem? Hæc autem decisio, vel potiùs eius effectus, situs est in iij. can. præsentis synodi.

μουλτάειοι Puto hoc vocabulum deductũ à Latino vocabulo multi & eos significare qui cogũt multitudinẽ.

CANONES SANCTORVM PATRVM QVI Gangræ conuenerunt.

CANON I.

Dist. 31. Si quis vituperet. Distin. 30. Si quis nuptias.

Si quis matrimonium vituperet, & eam quæ cum marito suo dormit, quæ est fidelis & religiosa, abhorreat & insimulet, tanquam quæ non possit regnum ingredi, sit anathema.

Hebr. 13. 4.

SCHOL. BALS. Dicit magnus Apostolus, Honorabiles nuptiæ & cubile immaculatum. & alibi rursus, In postremis temporibus deficient quidam à fide in simulatione mendacium, qui cauteriatam habent conscientiam, prohibent matrimonia contrahere, & iubent à cibis abstinere, quæ Deus creauit ad participationem, &c. Et rursus, Omnia mũda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil purum, sed polluta est eorum anima & conscientia. Hæc sequens præsens quoque synodus, eos qui nuptias immundas existimant, & legitimum coitum abhorrent, anathematizat. Lege & lj. can. sanctorum Apostolorum, & dic argumento sumpto à contrario, non puniri eos qui abhorrent & persequuntur adulteras, & infideles eorum vxores.

1. Tim. 4. 3.

Tit. 1. 15.

CANON II.

Dist 30. Si quis carnem.

Si quis eum qui carnem, præter sanguinem, & idolothytum, & suffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tanquam eò quod ea vescatur, spem non habeat, sit anathema.

Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἀπράκτει καὶ ὁ γεγονὼς συνοδικὸς τόμος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πορφυρογεννήτου κυρίου Κωνσταντ. καὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου, χάριν τοῦ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἀποστάτας καὶ μουλταρείους, καὶ κατὰ τῶν βασιλέων ὅπλα ἐγείροντας, καὶ τυραννίδα μελετῶντας. Εἰ δὲ τὰ παρὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς καὶ διδασκάλου ἡμῶν τοῦ Χρυσοστόμου γραφέντα ὑπὸ * ὀφείλουσι κατὰ τὰ δηλωθέντα παρὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τῆς ἐν Γάγγρᾳ, τί ἐροῦσι πάντως οἱ τὰ τοιαῦτα διατιθεῖν ἐξουσίαν ἔχοντες; ὁ τοιοῦτος δὲ τόμος, μᾶλλον δὲ ἡ δύναμις τούτου κατεστρώθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ τρίτου κανόνος τῆς παρούσης συνόδου.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Γάγγρᾳ συνελθόντων ἁγίων πατέρων.

Κανὼν α'.

Εἴ τις τὸν γάμον μέμφοιτο, καὶ τὴν καθεύδουσαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὖσαν πιστὴν, καὶ εὐλαβῆ, βδελύσσοιτο ἢ μέμφοιτο, ὡς ἂν μὴ δυναμένην εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Φησὶν ὁ μέγας ἀπόστολος, Τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν, Ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ αὖθις, Πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις, οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ συνείδησις. τούτοις ἑπομένη καὶ ἡ παροῦσα σύνοδος, τοὺς ἀκάθαρτον ἡγουμένους τὸν γάμον καὶ τὴν ἔννομον μίξιν βδελυσσομένους, ἀναθεματίζει. ἀνάγνωθι καὶ τὸν να'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ εἰπὲ ἐξ ἀντιδιαστολῆς μὴ κολάζεσθαι τοὺς μυσαττομένους, καὶ διώκοντας τὰς μοιχαλίδας καὶ ἀπίστους γυναῖκας αὐτῶν.

Κανὼν β'.

Εἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἵματος, καὶ εἰδωλοθύτου, καὶ πνικτοῦ, μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως, κατακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν ἐλπίδα μὴ ἔχοντα, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν πράξεων ὅτι ἀμφιβολίας γενομένης εἰ δεῖ τοὺς πιστεύοντας περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, ὁ μὲν τῶν ἀποστόλων κορυφαιότατος Πέτρος ἐδημηγόρησεν ὅσα ἐκεῖ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἱστόρησεν. ὁ δὲ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ἔφη μὴ δεῖν παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἀπέχεσθαι αὐτοὺς τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν ἀναθεματίζει τοὺς κατακρίνοντας τὸν ἐσθίοντα κρέα χωρὶς ἐπιτηδευτοῦ αἵματος ἢ εἰδωλοθύτου ἢ πνικτοῦ. ἀνάγνωθι καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ξγ'. καὶ τῆς ϛ'. συνόδου κανόνα ξζ'.

Κανὼν γ'.

Εἴ τις δοῦλον προφάσει θεοσεβείας διδάσκει καταφρονεῖν δεσπότου, καὶ ἀναχωρεῖν τῆς ὑπηρεσίας, καὶ μὴ μετ' εὐνοίας καὶ πάσης τιμῆς τῷ ἑαυτοῦ δεσπότῃ ἐξυπηρετεῖσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Παῦλος ἐπιστέλλων Τιμοθέῳ, φησίν, ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν ὅτι πιστοί εἰσιν εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. καὶ τῷ Τίτῳ δὲ αὖθις ἐντελλόμενος τίνα διδάσκειν χρεὼν, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα φησί, δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάττεσθαι, καὶ ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν. τοὺς γοῦν τἀναντία τούτοις ὑποτιθέντας τοῖς δούλοις τάχα διὰ ἄσκησιν, ἀναθεματίζει ὁ κανών. ἡ μέντοι ξϛ'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου παρακελεύεται, τὸν ἀνδραποδιστὴν, μὴ κεφαλικὴν ὑφίστασθαι τιμωρίαν κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλὰ σὺν τῇ ἀντιστροφῇ τοῦ δούλου διδόναι χάριν ποινῆς εἰς τὸ διπλάσιον, τὴν διατίμησιν τῶν κλ * * παρὰ τοῦ δούλου ἴσως, καὶ παντὸς διαφέροντος τῷ δεσπότῃ· ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποδιατίμησιν αὐτοῦ. καὶ ὁ μὲν κανὼν οὕτω. κολάζει τοὺς ὑποτιθέντας δούλοις μὴ ὑπείκειν τοῖς δεσπόταις, κἂν κατ' εὐλαβείας πρόφασιν τοῦτο γίνηται.

A SCHOL. BALS. Scriptum est in
libro Actuum, quòd cùm orta esset
controuersia de circuncisione & ob-
seruatione legis, Petrus quidem
Apostolorum summus, ea dixit,
quæ illic diuinus scripsit Lucas. Dei
autem frater Iacobus, dixit non es-
se molestia afficiendos eos qui e-
rant ex gentibus, sed oportere eos
abstinere ab idolothytis. & forni-
catione, & suffocato, & sanguine.
Consequenter ergo præsens quo-
que canon eos anathematizat, qui
eos condemnant, qui carnes co-
B medunt sine condîto sanguine, vel
idolothyto, vel suffocato. Lege
& lxiij. can. sanctorum Apostolo-
rum, & vj. syn. can. lxvij.

CANON III.

Si quis docet seruum pietatis prætextu dominum contemnere, & à ministerio recedere, & non cum beneuolentia & omni honore domino suo inseruire, sit anathema. 17. q. 3. Si quis alienum.

C SCHOL. BALS. Magnus Pau-
lus scribens ad Timotheum, inquit,
Quicunque sunt sub iugo serui, do-
minos suos omni honore dignos pu-
tent. Qui autem fideles habent
dominos, ne contemnant quòd
fratres sint, sed magis seruiant,
quoniam sunt fideles, qui bono
eorum opere fruuntur. Et in se-
quenti titulo præcipiens quid doce-
re oporteat, præter alia hoc quo-
D que dicit: seruos suis dominis sub-
iici, & in omnibus bene placentes,
non contradicentes, non arrogan-
tes, sed fidem omnem bonam osten-
dentes. Eos ergo, qui seruis contra-
ria suggerunt, fortè propter exerci-
tationem, canon anathematizat.
Iam verò lxvj. Imp. domini Leonis
philosophi nouella iubet vt plagia-
rius non subeat pœnam capitis, vt
volebat lex antiqua: sed cũ serui re-
stitutione det loco pœnæ in duplum
pretium eorum quæ à seruo fortè
furto surrepta sunt, & omnis eius rei
quæ domini interest, quinetiam i-
psum seruum, & eius pretium. Et ca-
non quidem eos sic punit, qui seruis
suggerũt, nõ esse parẽdum dominis:
etiamsi hoc fiat prætextu religionis.

Quæ autem, mense Iulio, ix. indict. anno 6534. ab Imper. domino Constantino Porphyrogenneta facta est nouella, sanctissimo quoque patriarcha domino Alexio, & synodo assentiente, quæ decisionis locum obtinet, vt quæ ab Imperatore & synodo descripta est, & quę decernit eos anathematizari, qui defectionem ab Imp. moliuntur, vel tyrannidem inuadere, & ea ratione subiectos aduersus eorum magistratus incitant, & ad insurgendum prouocant, inter alia hoc quoque circa finem expresse definit. Iis qui ab hoc deinceps tempore insidias sunt machinaturi vel tumultum excitaturi, anathema. Eis qui ipsis opem ferunt, & in defectione sunt socij, anathema. Iis qui cõsulunt vel ad huiusmodi incitant, anathema. Iis qui ipsos ad pœnitentiam suscipiunt, cũ defectionis pœnitentiam non agant, nec eam relinquant, anathema.

A ἡ δὲ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς θ'. ἰνδικτιῶνος τοῦ ϛ'. φλδ'. ἔτους γενομένη παρὰ * τοῦ Πορφυρογεννήτου συμπραξάντος καὶ τοῦ τότε ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου * συνόδου ἡ καὶ τάξιν τόμου ἐπέχουσα ὡς ὑπογραφεῖσα παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς * * διοριζομένης ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀποστασίαν κατὰ βασιλέων * τυραννίδα, κἀντεῦθεν τοὺς ὑπηκόους κατὰ τῶν αὐθεντῶν αὐτῶν ἀνασταυροῦντας, διορίζεται μετὰ τῶν ἄλλων περὶ τὸ τέλος καὶ ταῦτα ῥητῶς. τοῖς μέλλουσιν B ἢ ἐπιβουλὴν ἀπό γε τοῦ νῦν ἐπιχειρεῖν, ἢ μελετῶ, ἀνάθεμα· τοῖς συμπράττουσιν αὐτοῖς καὶ συγκοινωνοῦσιν ἐν τῇ ἀποστασίᾳ, ἀνάθεμα. τοῖς συμβουλεύουσιν ἢ παρορμῶσιν εἰς τὰ τοιαῦτα, ἀνάθεμα. τοῖς συνεκστρατεύουσι τούτοις, ἀνάθεμα. τοῖς δεχομένοις αὐτοὺς ἐν μετανοίᾳ, μὴ μεταμελομένους ἀπὸ τῆς ἀποστασίας, καὶ καταλιμπάνοντας αὐτήν, ἀνάθεμα.

Canon IIII.

Κανὼν δ'.

Dist. 24. Si quis extra.

Si quis de presbytero qui vxorem duxit, contendat, non oportere eo sacra celebrante oblationi communicare, sit anathema.

C Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω.

Schol. Bals. Præsens canon eos anathematizat, qui non indistincte communicant sacris sacerdotum qui habent vxores.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἀναθεματίζει τοὺς μὴ ἀδιστάκτως μεταλαμβάνοντας ἀπὸ ἱερέων ἐχόντων γυναῖκας.

Canon V.

Κανὼν ε'.

Si quis docet domum Dei esse contemnendam, & quæ fiunt in ea congregationes, sit anathema.

Εἴ τις διδάσκοι τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθεμα ἔστω.

Schol. Bals. Hæreticus ille Eustachius docuit ab ecclesia recedere, & seorsum orare. Canon ergo eos anathematizat, qui propter diuinarum congregationum contemptum, priuatos secessus permittunt.

Ἑρμηνεία.

D Ὁ αἱρετικὸς ἐκεῖνος Εὐστάθιος, ἐδίδασκεν ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ κατ' ἰδίαν. ἀναθεματίζει οὖν ὁ κανὼν τοὺς διὰ καταφρόνησιν τῶν θείων συνάξεων, τὰς κατ' ἰδίαν ἀναχωρήσεις ἐπιτρέποντας.

Canon VI.

Κανὼν ϛ'.

Si quis præter ecclesiam vult ecclesiam habere, & contemnens ecclesiam, vult ea quæ sunt ecclesiæ agere, non conueniente presbytero, de episcopi sententia, sit anathema.

Εἴ τις παρὰ τὴν ἐκκλησίαν ἰδίᾳ ἐκκλησιάζοι, καὶ καταφρονῶν τῆς ἐκκλησίας, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐθέλοι πράττειν, μὴ συνόντος τοῦ πρεσβυτέρου, κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ λα'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὁ δεύτερος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ ἕτεροι, μεγάλως κολάζουσι τὰς παρασυνάξεις. ὁ δὲ παρὼν ἀναθεματίζει τοὺς τοιούτους καὶ τοὺς ἐπιχειροῦντας ἱερουργεῖν ἐν τῷ * οἴκῳ χωρὶς εἰδήσεως τοῦ ἐπισκόπου.

Κανὼν ζ'.

Εἴ τις καρποφορίας ἐκκλησιαστικὰς ἐθέλοι λαμβάνειν, ἢ διδόναι ἔξω τῆς ἐκκλησίας παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ἐγκεχειρισμένου τὰ τοιαῦτα, καὶ μὴ μετὰ γνώμης αὐτοῦ ἐθέλοι πράττειν, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Αἱ προσαγόμεναι καρποφορίαι ταῖς ἐκκλησίαις διὰ τῶν ἐπισκόπων μερίζονται. ἐπεὶ οὖν εἰς καταφρόνησιν τούτων τινὲς ἐμέριζον ταύτας ἑαυτοῖς, διορίζεται ὁ κανὼν ἀναθεματίζεσθαι τοὺς χωρὶς ἐπισκοπικῆς εἰδήσεως τοιοῦτόν τι ποιοῦντας.

Κανὼν η'.

Εἴ τις διδοῖ ἢ λαμβάνοι καρποφορίαν παρεκτὸς τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ἐπιτεταγμένου εἰς οἰκονομίαν εὐποιΐας· καὶ ὁ διδοὺς, καὶ ὁ λαμβάνων, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ἰσοδυναμεῖ καὶ οὗτος ὁ κανὼν τῷ πρὸ αὐτοῦ.

Κανὼν θ'.

Εἴ τις παρθενεύοι ἢ ἐγκρατεύοιτο, ὡς ἂν βδελυττόμενος τὸν γάμον, ἀναχωρήσας, καὶ μὴ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ἅγιον τῆς παρθενίας, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἀποστρεφομένων τὸν νόμιμον γάμον, μὴ διὰ ἀρετὴν καὶ εὐλάβειαν, ἐγράψαμεν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι· καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα.

Κανὼν ι'.

Εἴ τις τῶν παρθενευόντων διὰ τὸν κύριον, κατεπαίροιτο τῶν γεγαμηκότων, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ ἔννατος κανὼν καὶ ὁ παρὼν, τὴν διὰ ἀρετὴν συμφερομένην καὶ τῆς παρθενίας * πλὴν οὐδὲ τὸν νόμιμον γάμον μυσάττονται. ὅθεν καὶ τοὺς κατεπαιρομένους κ * ὁμοζύγους διὰ ὑπερηφανίαν, ἀναθέματι καθυποβάλλουσιν.

A SCHOL. BALS. Tricesimus primus canō sanctorum Apostolorum, & secundus canon synodi Antiochenæ, valde puniunt separatas congregationes: præsens autem canon eos anathematizat, & eos qui in sacra domo sacra celebrare adgrediuntur, sine episcopi scientia.

CANON VII.

Si quis vult fructus ecclesiæ oblatos accipere, vel dare extra ecclesiam, præter episcopi sententiam, vel eius cui cura eorum tradita est, & non cum eius sententia ea velit agere, sit anathema. B

SCHOL. BALS. Fructus qui ecclesiis offeruntur, per episcopos diuiduntur. Quoniam ergo in eorum contemptum quidam illos sibi diuidunt, canon eos anathematizari statuit, qui sine scientia episcopi tale quid faciunt.

CANON VIII.

Si quis dat vel accipit fructus oblatos, præter episcopum, vel eum qui est constitutus ad beneficentiæ dispensationem, & qui dat, & qui accipit, sit anathema. C

SCHOL. BALS. Hic canon præcedenti æquiualet.

CANON IX.

Si quis virgo sit, vel continens, à matrimonio, tanquam abominando, recedens, & non propter ipsam virginitatis pulchritudinem, & sanctitatem, sit anathema. Distin. 30. Si quis vel virgo.

SCHOL. BALS. De iis qui legitimas nuptias auersantur, non propter pietatem & virtutē, scripsimus in primo canone, & lege ea. D

CANON X.

Si quis eorum qui sunt virgines propter dominum, insultet in eos qui vxores duxerunt, sit anathema.

SCHOL. BALS. Et nonus & præsens canon, continentiam, quæ est propter virtutem, & virginitatem, suscipiunt: veruntamen legitimum matrimonium non auersantur. Vnde & eos qui propter insolentiam in eos inuehuntur qui habent coniuges, anathemati subiiciunt.

Canon XI.

Diſtin 30 Si quis deſpicit. *Si quis contemnat eos qui agapas ex fide faciunt, & propter Dei honorem fratres conuocant, & nolit vocationibus communicare, quod id quod fit, vilipendat, ſit anathema.*

Schol. Bals. Aliis canonibus vetitum eſt fieri agapas, id eſt, fraternitates & conuiuia. Quia autem nonnulli, vt eſt veriſimile, eos etiam reprehendebant, qui bono inſtituto, & propter Dei honorem, faciebant agapas, & egentium fratrum miſerebantur: & nolebant eis communicare bona opera agentibus, vilipendentes id quod fit in Dei honorem: ſtatuerunt patres eos anathematizari. Quare ex hac diſpoſitione condemnatur quiſpiam qui facit agapas, vel non. Et hinc fit vt qui in eccleſiis faciunt fraternitates, & modicum panis & fructuum recreandi animi gratia guſtant, non ſint puniendi.

Canon XII.

Si quis vir, propter eam quæ exiſtimatur exercitationem, amiculo vtitur, & tanquam habens ex eo iuſtitiam eos condemnet qui cum pietate beros ferun, & alia communi & conſueta veſte vtuntur, ſit anathema.

Schol. Bals. Euſtachiani præter alia pannos quoque induere docebant, tanquam eorum diſcipuli ſint ex eo ſanctificādi. περιβόλαιον enim, id eſt amiculum ſeu pallium, quæ aliis ſuperponitur veſtem vocabant. Eos ergo, qui propter arrogantiam & hypocriſin pannos induunt, & eos qui beros, ſeu ex ſerico veſtes contextas, propter poſſeſſionis honorem, non propter mollitiem vel arrogantiam, ferunt, contemnunt, canon anathemati ſubiicit.

Canon XIII.

Diſtin. 30. Si quis virorū. *Si qua mulier, propter eam quæ exiſtimatur exercitationem, veſtem mutet, & pro conſueto muliebri indumento virile accipiat, ſit anathema.*

Schol. Bals. Mulieres, quæ virum veſtes fortè propter exercitationem induunt, & muliebri ſexui

A

Κανὼν ια'.

Εἴ τις καταφρονοίη τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας ποιούντων, καὶ διὰ τιμὴν τοῦ κυρίου συγκαλούντων τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μὴ ἐθέλοι κοινωνεῖν ταῖς κλήσεσι, διὰ τὸ ἐξευτελίζειν τὸ γινόμενον, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὑπὸ ἑτέρων κανόνων κεκώλυται γίνεσθαι ἀγάπας, τουτέστιν ἀδελφοσύνας καὶ συμπόσια. ἐπεὶ δέ τινες, ὡς ἔοικεν, ἐμέμφοντο καὶ τοὺς μετὰ ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ διὰ τιμὴν τοῦ θεοῦ ποιοῦντας ἀγάπας καὶ ἐλεοῦντας πενομένους ἀδελ-

B φοὺς, καὶ οὐκ ἤθελον συγκοινωνεῖν τοῖς οὕτως ἀγαθοεργοῦσιν, ἐξευτελίζοντες τὸ γινόμενον εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ, ὥρισαν οἱ πατέρες τούτους ἀναθεματίζεσθαι, ὥστε ἀπὸ τῆς διαθέσεως καταδικάζεται τὰς ἀγάπας ποιῶν, εἴτε καὶ μή. κἀντεῦθεν καὶ οἱ τὰς ἀδελφοσύνας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ποιοῦντες καὶ ἄρτου μετρίου καὶ ὀπωρῶν διὰ ψυχαγωγίαν ἀπογευόμενοι, οὐκ ἐπιτιμηθήσονται.

Κανὼν ιβ'.

Εἴ τις ἀνδρῶν διὰ νομιζομένην ἄσκησιν περιβολαίῳ χρῆται, καὶ ὡς ἂν ἐκ τούτου τὴν

C δικαιοσύνην ἔχων, καταψηφίσοιτο τῶν μετ' εὐλαβείας τοὺς βήρους φορούντων, καὶ τῇ ἄλλῃ κοινῇ καὶ ἐν συνηθείᾳ οὔσῃ ἐσθῆτι κεχρημένων, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Οἱ περὶ τὸν εὐστάθιον πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ῥακενδυτεῖν ἐδίδασκον· ὡς ἐκ τούτου ἁγιάζεσθαι μέλλοντας τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς. περιβόλαιον γὰρ τὸ ἐπάνω τῶν ἄλλων ἐπίβλημα ἐκάλουν. τοὺς γοῦν διὰ ὑπερηφανίαν καὶ

D ὑπόκρισιν ῥακενδυτοῦντας καὶ * τῶν φορούντων τοὺς βήρους ἤτοι τὰ σηρικὰ ὑφάσματα διὰ τὸ τίμιον τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ μὴ διὰ βλακείαν ἢ δι' ἀλαζονείαν, ἀναθέματι ὁ κανὼν καθυποβάλλει.

Κανὼν ιγ'.

Εἴ τις γυνὴ διὰ νομιζομένην ἄσκησιν μεταβάλλοιτο ἀμφίεσμα· καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιέσματος, ἀνδρεῖον ἀναλάβοι, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Τὰς στολὰς ἀνδρῴας ἀμφιεννυμένας γυναῖκας διὰ ἄσκησιν τάχα, καὶ ἀπορρίπτούσας

τὴν

τὴν κατάλληλον τῇ γυναικείᾳ φύσει στολὴν, ἀναθεματίζει ὁ κανών. καλῶς δὲ ἐπήγαγον οἱ πατέρες τὸ, διὰ νομιζομένην ἄσκησιν. ἡ γὰρ μὴ διὰ ὑπόκρισιν καὶ ἀπάτην ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ καὶ διὰ τρόπον ἀληθοῦς ἀσκήσεως καὶ εἰλικρινοῦς τοιοῦτόν τι ποιήσασα, οὐ μόνον οὐκ ἀναθεματισθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνου ἀξιωθήσεται * πολλαὶ γὰρ γυναῖκες διὰ ἀνδρώου σχήματος τὸν ἀσκητικὸν ἤνυσαν δρόμον, καὶ εἰς τὸ τῆς σωτηρίας ὑπέρτατον ἔφθασαν, ὡς ἡ ἁγία Μελανὴ, ἡ ἁγία Εὐγενία * καὶ ἕτεραι. A

Κανὼν ιδ'.

Εἴ τις γυνὴ καταλιμπάνοι τὸν ἄνδρα, καὶ ἀναχωρεῖν ἐθέλοι, βδελυττομένη τὸν γάμον, ἀνάθεμα ἔστω. B

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Παῦλος φησὶ πρὸς τοὺς ὁμοζύγους, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἐκ συμφώνου. καὶ πάλιν, γυνὴ οὐκ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος ἀλλ' ὁ ἀνήρ, καὶ ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ἡ γυνή. ὥστε ἡ καταλιποῦσα τὸν ἄνδρα, ὡς βδελυττομένη τὸν ἔννομον γάμον, ἀναθεματίζεται· ὡς ἐναντιουμένη τῷ τοῦ θεοῦ προστάγματι τῷ ἑνώσαντι τοὺς συνευνέτας εἰς σάρκα μίαν. καὶ ταῖς λοιπαῖς θείαις γραφαῖς, τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν. καὶ ταῦτα μὲν ὅταν τις ἀποστῇ τοῦ συζύγου αὐτοῦ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. εἰ γὰρ δι' ἔφεσιν τοῦ μονήρους βίου τοῦτο ποιήσει, οὐκ αἰτιαθήσεται. C

Κανὼν ιε'.

Εἴ τις καταλιμπάνοι τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, καὶ μὴ τεκνοτροφοίη, καὶ ὅσον ἐν ἑαυτῷ πρὸς θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγοι, ἀλλὰ προφάσει τῆς ἀσκήσεως ἀμελοίη, ἀνάθεμα ἔστω. D

Ἑρμηνεία.

Ὁ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος ὁ μέγας Παῦλος περὶ χηρῶν διαταττόμενος φησὶν, εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀπόδεκτον τῷ κυρίῳ. καὶ μετ' ὀλίγα· εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖται, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. εἶτα, οἵας χρὴ τὰς χήρας τῇ ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι διδάσκων, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν φησί· καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν περὶ πρεσβυτίδων διατατόμενος, καλοδιδασκάλους αὐτὰς εἶναι θέλει, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι καὶ φιλοτέκνους.

A vestem conuenientem abiiciunt, canon anathematizat. Pulchrè autem subiunxerunt patres illud, propter eam quæ existimatur exercitationẽ. Ea enim quæ non propter hypocrisin & fraudem, sed verè, & propter puræ ac synceræ exercitationis modum, tale quid fecerit, non solùm non anathematizabitur, sed etiam laude digna censebitur. Multæ enim mulieres per virilem habitum exercitatorium curriculum peregerunt, & ad salutis fastigium peruenerunt, vt sancta Melane, sancta Eugenia, & aliæ.

CANON XIIII.

Si qua mulier relinquit maritum, & vult recedere, matrimonium abhorrens, sit anathema. Distin. 30.

SCHOL. BALS. Magnus Paulus dicit coniugibus, Ne priuetis vos inuicem, nisi vtique ex consensu. Et rursus, Mulier non habet potestatem proprij corporis, sed vir. Quamobrem, quæ virum reliquit, vt legitimum matrimonium abhorrens, anathematizatur, vt quæ Dei præcepto aduersatur, quod tori consortes in carnem vnam vniit: & cæteris scripturis. Idem etiam de viris. Et hæc quidem, quando quis à sua coniuge defecerit, propter eiusmodi causam. Si enim propter monasticæ vitæ desiderium hoc fecerit, ei vitio non dabitur. 1.Cor.7.4.

CANON XV.

Si quis suos liberos relinquit, nec eos alit, nec quantum in se est, ad conuenientem pietatem religionémque adducit, sed exercitationis prætextu negligit, sit anathema. Distin. 30. Si quis dereliquerit.

SCHOL. BALS. Ecclesiæ doctor magnus Paulus, de viduis præcipiẽs, hæc dicit, Si qua autem vidua habet filios, discant primùm in domum suam esse pij. Hoc est enim Deo acceptum. & paulo pòst: Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non gerit, fidem negauit, & est infideli deterior. Deinde quasnam oportet viduas in ecclesiæ catalogum referri, docens, præter alia dicit, Si liberos nutrierit: & rursus alibi de vetulis loquens, vult eas recta docere, vt iuuenes instituant ad diligendos maritos & liberos.

Et alibi, Patres nutrite filios in disciplina & admonitione Domini. Quia autem Eustathiani legem ferebant, vt qui liberos habebant, eos relinquerent, & ad exercitationem abirent, eos qui hoc agunt, canon anathemate percussit. Et hoc quidem definitum est propter pios mores, & propter eos qui fictè ac per hypocrisin, vt dictum est, pietatem docent, & qui in mundo vtique versantur. Si quis autem tonsus, & qui in monasterio habitare cogitur, dicit se habere liberos, & non posse abstinere quominus in mundo versetur, & ipsos nutriat, non exaudietur, sed audiet se non rectè dicere. Deo enim curæ erit, qui est pater orphanorum, filiorum eius educatio.

CANON XVI.

Distin. 30. Si quis dereliquerit.

Si qui filij à parentibus, maximè fidelibus, prætextu pietatis recesserint, & parentibus quem par est honorem non tribuerint, apud eos scilicet præposita in Deum pietate, sint anathema.

SCHOL. BALS. Quemadmodũ parentes cogit canon liberos educere & nutrire: sic etiam vult filios parentes in senectute alere, & parentes honorare. Et ideo filios qui hoc non faciunt, sed prætextu religionis è seculo recedunt, & egentes suos parentes nulla de eis cura habita relinquunt, anathemati subiicit. Adiicit autem præferri pietatem, seu orthodoxam sententiam. Si enim parentes malè sentiant, eos fugere oportet, & illorum honori diuinum cultum præferre.

CANON XVII.

Distin. 24. Quæcunque mulier.

Si qua mulier, propter eam quæ existimatur pietatem, tondeat comam, quam Deus ei dedit ad recordationem subiectionis, vt quæ subiectionis præceptum dissoluat, sit anathema.

SCHOL. BALS. Magnus Apostolus Paulus ad Corinthios scribẽs dicit, maritus est mulieris caput. Hoc autem dixit, quoniam is ipsius auctor & causa est, vt quæ ex eo facta sit. Ex Adam enim Eua. Et post nõnulla, Si enim non veletur mulier, tõdeatur. Si autem turpe est mulieri tonderi vel radi, veletur. Et paulo pòst:

A καὶ ἐν ἄλλῳ, οἱ πατέρες ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ ἐν νουθεσίᾳ Κυρίου. ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον ἐνομοθέτουν τοὺς ἔχοντας παῖδας, καταλιμπάνειν αὐτοὺς καὶ ἀπιέναι πρὸς ἄσκησιν, ἀναθεματίζει ὁ κανὼν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας. καὶ τοῦτο μὲν ὡρίσθη διὰ τὸν ἔνθεον θεοσεβῆ, καὶ διὰ τοὺς διδάσκοντας, ὡς εἴρηται, τὴν κατ' ὑπόκρισιν εὐσέβειαν, καὶ ἀναστρεφομένους δῆθεν τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ. Εἰ δέ τις ἀποκαρεὶς καὶ ἀναγκαζόμενος ἐν μονῇ διάγειν, λέγει τέκνα ἔχειν, καὶ μὴ δύνασθαι ἀποστῆναι τοῦ διάγειν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τεκνοτροφεῖν αὐτά, καὶ τὸν παρόντα κανόνα προΐστησιν εἰς βοήθειαν, οὐκ εἰσακουσθήσεται, B ἀλλ' ἀκούσει μὴ καλῶς λέγειν· μελήσει γὰρ τῷ θεῷ τῷ πατρὶ τῶν ὀρφανῶν, καὶ τῆς τῶν τέκνων τούτου ἀναγωγῆς.

Κανὼν ιϛ'.

Εἴ τινα τέκνα γονέων, μάλιστα πιστῶν, ἀναχωροίη, προφάσει θεοσεβείας, καὶ μὴ τὴν καθήκουσαν τιμὴν τοῖς γονεῦσιν ἀπονέμοι, προτιμωμένης δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ τοὺς γονεῖς ἀναγκάζει ὁ κανὼν ἀνάγειν καὶ τρέφειν τοὺς παῖδας, οὕτω καὶ τοὺς παῖδας C θέλει γηροβοσκεῖν καὶ τιμᾶν τοὺς γονεῖς. διὸ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς μὴ τοῦτο ποιοῦντας, ἀλλὰ προφάσει θεοσεβείας ἀναχωροῦντας ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ καταλείποντας ἀπρονοήτους τοὺς πενομένους γονεῖς αὐτῶν, ἀναθέματι καθυποβάλλει. προστίθησι δὲ προτιμᾶσθαι τὴν θεοσέβειαν, ἤγουν τὴν ὀρθοδοξίαν. ἐὰν γὰρ κακόδοξοι ὦσιν οἱ γονεῖς, φεύγειν δεῖ τούτους καὶ προτιμᾶν τῆς τιμῆς ἐκείνων τὴν θεοσέβειαν.

Κανὼν ιζ'.

Εἴ τις γυναικῶν διὰ τὴν νομιζομένην ἄσκησιν ἀποκείροιτο τὰς κόμας, ἃς ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς D ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς, ὡς ἀναλύουσα τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μέγας Παῦλος Κορινθίοις ἐπιστέλλων, κεφαλὴ φησὶ γυναικὸς ὁ ἀνήρ. τοῦτο δὲ εἶπεν, ὅτι αἴτιος αὐτῆς ἐστιν, ὡς ἐξ αὐτοῦ γενομένης. ἐκ τοῦ Ἀδὰμ γὰρ ἡ Εὔα. καὶ μετά τινα· Εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω. Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι καὶ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. καὶ μετ' ἕτερα·

γυνὴ, ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστὶν, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. καὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας Παῦλος. ὁ δὲ Εὐστάθιος, κείρεσθαι τὰς γυναῖκας ἐδίδασκεν, ὡς τάχα πρὸς θεοσέβειαν συμβαλλομένου τοῦ κείρεσθαι, καὶ οὐδὲ τῇ φύσει ἀντινομοθετῶν ᾐδεῖτο. τοσοῦτον γὰρ οἰκεῖον οἶδεν ἡ φύσις ταῖς γυναιξὶ τὴν κόμην, ὡς οὐδὲ φαλάκρωμα ταύταις ἐγγίνεται φυσικῶς. εἰ γοῦν κείρεται γυνὴ ὡς τάχα τι δοκοῦσα ποιεῖν πρὸς θεοῦ διαρέσκησιν, καὶ περιαιρεῖ τὴν ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς. καὶ τοῦτο δὲ ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους εἴληπται τοῖς τῆς συνόδου πατράσι. λέγει γὰρ ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος ὅτι ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἤτοι τὸ σύμβολον τῆς ὑποταγῆς, τουτέστι τὸ κεκαλυμμένην ἔχειν τὴν κεφαλήν· ἀνάθεμα ἔστω αὐτῇ ὡς λυούσῃ καὶ παραβαινούσῃ τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς. τούτων οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπῃς ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος κωλύεσθαι τὴν γυναῖκα ἐὰν ἐπιλέγηται μοναδικὴν ἀπόκαρσιν. αὕτη γὰρ καὶ ἄκοντος τοῦ ἀνδρὸς τὸν ἄζυγα βίον αἱρετισαμένη, εἰσακουσθήσεται, καὶ ἀποκαρήσεται.

Mulier si comam nutriat, gloria est ipsi, quia coma pro amiculo illi data est. Et hæc quidem magnus Paulus. Eustathius autem comas tonderi docuit: perinde ac si ipsa tonsura ad pietatem conferat, & ne aduersus quidem naturam legem ferre eum puduit. Natura enim comam mulieribus adeò esse conuenientem nouit: vt nec eis vnquam caluitium naturaliter insit: Si ergo tondeatur mulier, vt quæ se aliquid facere existimet quod Deo acceptum sit, & subiectionis recordationem tollat: & hoc etiam ex epistola ad Corinthios sumptum est à synodi patribus: Dicit enim illic Apostolus, Debet mulier habere potestatem in capite, scilicet symbolum subiectionis, id est, tectum habere caput: Anathema sit illi, vt quæ soluat & transgrediatur subiectionis præceptum. His ita se habentibus, ne dixeris ex præsenti canone prohiberi mulierem, si tonsuram monasticam elegerit. Ea enim vel inuito marito, si vitam tori expertem elegerit, exaudietur, & tondebitur.

Κανὼν ιη΄.

Εἴ τις διὰ νομιζομένην ἄσκησιν ἐν τῇ κυριακῇ νηστεύσῃ, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Πολλαχοῦ κεκανόνισται μὴ νηστεύειν καὶ σκυθρωπάζειν ἡμᾶς κατὰ τὴν χαρ * μον ἡμέραν τῆς κυριακῆς διὰ τὴν ἔγερσιν τοῦ κυρίου, ἀλλὰ πανηγυρίζειν καὶ εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ ὡς ἀναστάντας ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας. τοὺς γοῦν περὶ τὸν Εὐστάθιον διδάσκοντας νηστεύειν ἐν ταῖς κυριακαῖς διὰ ἄσκησιν δῆθεν, ἀναθεματίζει ὁ κανών· ἀφορίζει τοὺς οὕτω νηστεύοντας λαϊκοὺς, ὥσπερ καὶ τοὺς κληρικοὺς καθαιρεῖ. ζήτει καὶ τὸν νε΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

CANON XVIII.

Si quis propter eam quæ existimatur, exercitationem, in dominico ieiunet, sit anathema.

SCHOL. BALS. Multis canonibus cautum est, ne ieiunemus, & tristitiam præ nobis feramus, in festo ac læto die dominico, propter domini resurrectionem, sed celebremus, & Deo gratias agamus, vt qui ex peccati lapsu surrexerimus. Eustathianos ergo docentes esse in diebus dominicis ieiunandum propter exercitationem scilicet, canon anathemate percutit. LXV. autem canon Apostolicus segregat laicos qui sic ieiunant, quemadmodum clericos deponit. Quære & lv. can. syno. in Trullo.

Κανὼν ιθ΄.

Εἴ τις τῶν ἀσκουμένων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερηφανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινὸν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραλύοι, ὑποκυροῦντος ἐν αὐτῷ οἰκείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Αἵρεσις Βογομιλικὴ ἐστὶν ἐπί τινα καιρὸν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ μηδέποτε καταλύειν, ὡς μετὰ τὸν τοσοῦτον καιρὸν ἐν τελειότητι γίνεσθαι

CANON XIX.

Si quis eorum qui exercentur, absque corporali necessitate, se insolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter seruantur ab ecclesia, dissoluat, perfecta in eo residente ratione, sit anathema.

Distin. 30. Si quis per superbiam. [illegible]

SCHOL. BALS. Bogomelica est hæresis, ad aliquod tempus omni die ieiunare, vt eos qui post tantum tempus ieiunant, dicant

esse in perfectione, & ieiunium soluere & peccare indiscriminatim posse, & omne vitium tanquam à perfectione ab igne exuri. Huiusmodi ergo etiam docebant & Eustathiani, & ideo fuerunt anathemate percussi. Debemus enim fideles in traditis ieiuniis ieiunare, & rursus festos dies celebrare, nisi fortè propter morbum ieiunium soluere coacti simus. Dicit enim lxix. can. Apostolicus: In omni quarta, & quinta feria, & in Paschæ quadragesima nos ieiunium non frangere, nisi propter corporalem imbecillitatem.

Canon XX.

Si quis arrogantia vtens, & martyrum congregationes abhorrens, & sacra quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accuset, sit anathema.

Schol. Bals. In sanctorum martyrum memoriis fiebant conuentus quidam, & congregationes in quibusdam templis, sicut & fit hodie. Eustathiani ergo, pietatis prætextu eos qui hæc in Dei honorem faciebant, damnabant, & ideo etiam anathemati subiecti sunt. Nota ergo quòd quæ in solennibus martyrum festis fiunt, cantica, choreæ, & populi confluxus, quoniam in Dei fiunt honorem, non reprobantur, cùm de iis hæc patres scripserint.

Canon XXI.

Dist. 3. Hæc autem scripsimus.

Hæc autem scribimus, non eos abscindentes qui in Dei ecclesia volunt secundùm scripturas in continentia & pietate exerceri, sed eos qui prætextum exercitationis ad arrogantiam assumunt, aduersus eos qui simpliciùs viuunt, se efferentes, & præter scripturas ecclesiasticosque canones nouitates inducunt. Virginitatem itaque vnà cũ humilitate admiramur, & continentiã quæ cum pietate & grauitate exercetur, admittimus: & à secularibus negotiis secessum cum humilitate suscipimus; & honorabilem matrimonij coniunctionem honoramus, & diuitias cum iustitia & beneficẽtia non vilipendimus: & vestium vilitatem, propter corporis tantum curã minimè curiosam ac operosam, laudamus: dissolutas autẽ & molles in vestibus incessus auersamur,

Dist. 41. Parsimoniam cũ veste.

A τοὺς νηστεύοντας, καὶ καταλύειν καὶ ἁμαρτάνειν ἀδιαφόρως, καὶ πᾶσαν κακίαν διὰ τῆς τελειότητος ὡς ὑπὸ πυρὸς καταναλίσκεσθαι. τοιαῦτα γοῦν ἐδίδασκον ὡς ἔοικε, καὶ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον. διὸ καὶ ἀναθεματίζονται. ὀφείλομεν γὰρ οἱ πιστοὶ νηστεύειν κατὰ τὰς παραδεδομένας νηστείας. καὶ αὖθις πανηγυρίζειν κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, εἰ μήπω διὰ νόσον καταλῦσαι ἀναγκασθῶμεν. ὅτι φησὶ καὶ ὁ ξθ΄. ἀποστολικὸς κανών, κατὰ πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευὴν καὶ τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ πάσχα μὴ καταλύειν ἡμᾶς, εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικήν.

Κανὼν κ΄.

B Εἴ τις αἰτιᾶται, ὑπερηφάνῳ διαθέσει κεχρημένος καὶ βδελυσσόμενος τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων, ἢ τὰς ἐν αὐταῖς γινομένας λειτουργίας, καὶ τὰς μνήμας αὐτῶν, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μνήμαις ἁγίων μαρτύρων ἐγίνοντο συνάξεις καὶ πανηγύρεις ἔν τισι ναοῖς, καθὼς καὶ σήμερον γίνεται. οἱ γοῦν περὶ τὸν Εὐστάθιον προφάσει δῆθεν εὐλαβείας, κατεγίνωσκον τῶν ταύτας εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ ποιούντων· διαζονόμενοι διὰ τὴν θεοστυγῆ αὐτῶν διαγωγήν. διὸ καὶ ἀναθέματι καθυπεβλήθησαν. ὥστε σημείωσαι ὅτι τὰ εἰς τὰς ἐπισήμους C ἑορτὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων γινόμενα, ἤγουν τὰ ψαλτῳδήματα, αἱ χοροστασίαι καὶ ἡ σύρροια τοῦ πολλοῦ λαοῦ, ἐπεὶ εἰς τιμὴν γίνονται τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀποδοκιμάζονται. ἐπὶ τούτοις ἔγραψαν ταῦτα οἱ τῆς συνόδου.

Κανὼν κα΄.

Ταῦτα δὲ γράφομεν, οὐκ ἐκκόπτοντες τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὰς γραφὰς ἀσκεῖσθαι βουλομένους· ἀλλὰ τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφανίαν, κατὰ τῶν ἀφελέστερον D βιούντων ἐπαιρομένους τε καὶ παρὰ τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καινισμοὺς εἰσάγοντας. ἡμεῖς τοιγαροῦν καὶ παρθενίαν μετὰ ταπεινοφροσύνης θαυμάζομεν, καὶ ἐγκράτειαν μετὰ σεμνότητος καὶ θεοσεβείας γινομένην ἀποδεχόμεθα· καὶ ἀναχώρησιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀποδεχόμεθα· καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν τιμῶμεν, καὶ πλοῦτον μετὰ δικαιοσύνης καὶ εὐποιΐας οὐκ ἐξουθενοῦμεν· καὶ λιτότητα καὶ εὐτέλειαν ἀμφιασμάτων δι' ἐπιμέλειαν μόνον τοῦ σώματος ἀπερίεργον ἐπαινοῦμεν· τὰς δὲ ἐκλύτους καὶ τεθρυμμένας ἐν τῇ ἐσθῆτι προόδους οὐκ ἀποδεχόμεθα,

καὶ τοὺς οἴκους τοῦ θεοῦ τιμῶμεν, καὶ τὰς συνόδους, τὰς ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ἁγίας καὶ ἐπωφελεῖς ἀποδεχόμεθα, οὐ συγκλείοντες τὴν εὐσέβειαν ἐν τοῖς οἴκοις, ἀλλὰ πάντα τόπον τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ θεοῦ οἰκοδομηθέντα τιμῶντες, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ σύνοδον κοινὴν εἰς ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ ἀποδεχόμεθα, καὶ τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιΐας τῶν ἀδελφῶν, τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς γινομένας μακαρίζομεν, καὶ πάντα συνελόντας εἰπεῖν, τὰ παραδοθέντα ὑπὸ τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γίνεσθαι εὐχόμεθα.

Ἑρμηνεία.

Τινὰ τῶν νομιζομένων ἐναρέτων ἔργων οἱ τῆς συνόδου ταύτης πατέρες γίνεσθαι παρὰ τῶν πιστῶν, οἷον τὸ παρθενεύειν, ὡς τάχα τοῦ γάμου πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς ἐμποδίζοντος, τὸ μὴ νηστεύειν ἐν ἡμέραις αἷς ἀπαγορεύεται ἡ νηστεία, τὸ λύειν τὸν γάμον διὰ δοκοῦσαν ἄσκησιν, τὸ μὴ τεκνοτροφεῖν, ἢ γηροβοσκεῖν τοὺς γονεῖς, διὰ τὴν τῆς ἀρετῆς τάχα ἐργασίαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, νῦν ὑπὲρ τούτων ἀπολογοῦνται πάντων, λέγοντες ταῦτα ὡρίσαμεν, οὐχὶ τοὺς ἀσκεῖν αἱρουμένους ἀνακόπτοντες, ἀλλὰ τοὺς διὰ τοῦτο ὑπερηφανευομένους καὶ ἐπαιρομένους, καὶ καινά τινα παρὰ τὰς θείας γραφὰς εἰσάγοντας διορθούμενοι. ἡμεῖς γὰρ καὶ τόδε καὶ τόδε ἀποδεχόμεθα καὶ τόδε θαυμάζομεν, καὶ ἐφεξῆς ὅσα αὐτοῖς ἀριθμοῦμεν, καὶ εὐχόμεθα πάντα γίνεσθαι κατὰ τὰς θείας γραφὰς καὶ τὰς παραδόσεις τὰς ἀποστολικάς· διὰ μὲν τῶν θείων γραφῶν, πάντα τὰ ἐγγράφως ἐντεταλμένα τοῖς πιστοῖς ὑποσημαίνοντες· διὰ δὲ τῶν παραδόσεων, τὰ τῶν ἀγράφων ἐθῶν αἰνιξάμενοι. καὶ τὰ ἄγραφα γὰρ ἔθη τῷ χρόνῳ δοκιμασθέντα καὶ κυρωθέντα, καὶ οἱ τῆς πολιτείας νόμοι κρατεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν θεσπίζουσι, καὶ οἱ θεῖοι κανόνες, καὶ ὁ μέγας τὰ πάντα Βασίλειος, περὶ τῆς τούτων φυλακῆς, μακρὸν ἐπιτείνει λόγον ἐν διαφόροις λόγοις αὐτοῦ.

A *& domos Dei honoramus, & qui fiunt in iis conuentus vt sanctos & vtiles recipimus, non pietatem in domibus includentes, sed omnem locum in Dei nomine adificatum honorantes, & qua fit in ipsa ecclesia congreßionem, ad publici vtilitatem recipimus, & insignes fratrum beneficentias, qua tanquam secundùm traditiones fiunt per ecclesiam in pauperes, laudamus, &, semel dicamus, qua à diuinis scripturis, & Apostolicis traditionibus tradita sunt, in ecclesia fieri optamus.*

SCHOL. BALS. Cùm quædam opera, quæ bona & ex virtute B existimantur, huius synodi patres à fidelibus fieri prohibuerint, vt virginitatem seruare, vtpote cùm matrimonium ad salutem animæ impedimentum afferat, non ieiunare diebus quibus prohibitum est ieiunium, soluere matrimonium propter eam quæ videtur exercitationem, non alere liberos vel parentes, propter virtutis exercitium, & quæcunque sunt eiusmodi: nunc pro iis omnibus respondent dicentes, Hæc decreuimus, non eos qui volũt exercere, amputantes, sed eos qui propterea superbi & insolentes fiunt: & eos qui noua quædam præ- C ter diuinas scripturas introducunt, corrigentes. Nos enim & hoc & illud recipimus, & hoc admiramur, & eodem quo illi ordine habemus, & omnia fieri optamus secundùm diuinas scripturas & traditiones Apostolicas, per diuinas scripturas & omnia quæ in scriptis, fidelibus mandata sunt, significantes: Per traditiones autem non scriptos mores innuentes. Non scriptos enim mores tempore approbatos & confirmatos, leges quoque ciuiles obseruari & valere decernunt, & diuini D canones. Et magnus etiam in rebus omnibus Basilius de eorum obseruatione in multis suis orationibus fusè loquitur.

A

ANTIOCHENA SYNODVS.

ANtiochiæ, quæ est ciuitas Syriæ, duæ fuere synodi. Vna quidem sub Aureliano Imperatore Romanorum, aduersus Paulum Samosatenum, qui dicebat dominum nostrum & Deum Iesum Christum, solum hominem: filium Dei autem, esse verbum prolatitium. Huic autem synodo interfuerunt & multi alij, & sanctus Gregorius Thaumaturgus. conuenerunt autem Antiochiæ, cuius erat episcopus Paulus Samosatenus. Quem quidem Paulum, cũ admonitionibus, & ex scripturis demonstrationibus, à blasphemiis desistere non persuasissent, communi sentẽtia deposuerũt, & anathematizarũt. Is verò ab Antiochenæ ecclesiæ throno non recessit. Patres itaque synodi de eo ad Aurelianum Imperatorem retulerunt. Ille verò Romanorum episcopo & eius antistitibus iussit de Paulo inquirere, & si iustè depositus fuit, eum ex Christianorum ecclesia expellere, quod etiam factum est, vt scribit Eusebius Pamphili. Alia verò synodus rursus coacta est Antiochiæ sub Constantio filio magni Constantini, quinque annis post mortem patris: & canones edidit, qui sunt hi:

CANONES PATRVM QVI ANTIOCHIÆ conuenerunt.

Canon I.

Omnes qui audent dissoluere decretum sanctæ & magnæ synodi, quæ Niceæ coacta est in præsentia pietatis religiosissimi imperatoris Constantini, de sancto festo salutiferi Pascha, esse excommunicatos, & ecclesia eiectos statuimus, si aduersus ea quæ rectè decreta sunt, contentiosius insistere perrexerint. Et hæc quidem de laicis dicta sint. Si quis autem eorum qui præsunt ecclesiæ, episcopus, vel presbyter, vel diaconus, audebit post hoc decretum, ad populorũ subuersionem, & ecclesiarum perturbationem, seorsum agere, & Pascha cum Iudæis peragere, sancta synodus eũ abhinc alienũ esse ab ecclesia iudicauit, vt qui nõ sibi solũ peccati,

Η ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ συνόδος.

ΔΥΟ γεγόνασιν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας σύνοδοι, ἡ μὲν ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ὃς αἱρεσιάρχης ἐγένετο, λέγων τὸν κύριον ἡμῶν καὶ θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ψιλὸν ἄνθρωπον· τὸν δὲ υἱὸν τοῦ θεοῦ, λόγον προφορικόν. παρῆσαν δὲ ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ πολλοί τε ἄλλοι καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός. ἠθροίσθησαν δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἧς ἐπίσκοπος ἦν ὁ Σαμοσατεύς, ὃν δὴ Παῦλον ταῖς παραινέσεσι καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν ἀποδείξεσι μὴ πείσαντες ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν κατὰ τοῦ κυρίου βλασφημιῶν, κοινῇ ψήφῳ καθεῖλον καὶ ἀνεθεμάτισαν. ὁ δὲ τοῦ θρόνου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας οὐκ ἀφίστατο. διὸ οἱ τῆς συνόδου πρὸς τὸν βασιλέα Αὐρηλιανὸν τὰ περὶ τούτου ἀνέφερον. καὶ ὃς τῷ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ἀρχιερεῦσιν ἐκέλευσε τὰ κατὰ τοῦ Παύλου ἐπισκέψασθαι· καὶ εἰ δικαίως καθῄρηται, ἐκδιῶξαι αὐτὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας, ὃ καὶ γέγονεν, ὡς ὁ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος ἱστορεῖ. ἑτέρα δὲ αὖθις συνέστη σύνοδος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, μετὰ πέντε ἔτη τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ κανόνας ἐξέθετο, οἵ τινές εἰσιν οὗτοι·

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ συνελθόντων ἁγίων πατέρων.

Κανὼν α'.

Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν τὸν ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα. καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαϊκῶν. Εἰ δέ τις τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν ἰδιάζειν, καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα, τοῦτον ἡ ἁγία σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἔκρινεν τῆς ἐκκλησίας, ὡς οὐ μόνον ἑαυτῷ ἁμαρτίας,

B C D

ἀλλὰ πολλοῖς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς γενόμενον αἴτιον· καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιούτους καθαιρεῖ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαίρεσιν. τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστερεῖσθαι καὶ τῆς ἔξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἱερατεῖον μετείληφεν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου πάσχα, πότε ὀφείλει γίνεσθαι, ἱκανῶς διελήφθη ἐν τῷ ζ΄. ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτόν τε καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. οἱ δὲ τῆς παρούσης συνόδου ἅγιοι πατέρες, λέγουσι τὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς ὁρισθῆναι παρὰ τῆς πρώτης συνόδου. ἐν γοῦν τοῖς κανόσι τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων τοῦτο οὐχ εὕρηται. εἰς τὰ πρακτικὰ δὲ τῆς πρώτης συνόδου εὑρίσκεται. τοὺς τοίνυν τολμῶντας τὰ οὕτω διορισθέντα περὶ τοῦ πάσχα καταλύειν, καὶ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν, λαϊκοὺς μὲν ὄντας καὶ μὴ ἑτοίμως εὐσυνθετοῦντας πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ φιλονεικοῦντας, διορίζονται ἀκοινωνησίας παντελοῦς ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι· ἱερωμένους δὲ καθαιρεῖσθαι. καὶ οὐ μόνους τούτους ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς μετὰ τὴν καθαίρεσιν. καὶ τούτους δὲ κἀκείνους σὺν τῇ ἀλειτουργησίᾳ, καὶ τῆς ἔξωθεν τοῦ βήματος ἀνηκούσης αὐτοῖς κανονικῆς τιμῆς, ὡς ἱερωμένους ἀπαλλοτριοῦσιν. οὔτε γὰρ καθέδρας, οὔτε κλήσεως ἀξιωθήσονται, οὔτε μὴν ἑτέρου προνομίου ἱερατικοῦ. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τούτου, ὅτι εἰ μὴ ἔστι τοιοῦτον μέγα τὸ ἔγκλημα δι' ὅ τις καθῃρέθη, ἀλλ' ἐλαφρόν, (τυχὸν γὰρ ἐγάμησε μετὰ τὴν χειροτονίαν) ἐνεργήσει τὰ ἔξω τοῦ βήματος· ἕξει δὲ καὶ τὴν ἔξω τιμήν. ἀνάγνωθι καὶ κανόνα θ΄. τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ τῆς ϛ΄. συνόδου κανόνας κα΄. καὶ κϛ΄.

Κανὼν β΄.

Πάντας τοὺς εἰσιόντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ κοινωνοῦντας δὲ εὐχῆς ἅμα τῷ λαῷ, ἢ ἀποστρεφομένους τὴν ἁγίαν μετάληψιν τῆς εὐχαριστίας κατά τινα ἀταξίαν, τούτους ἀποβλήτους γίνεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἕως ἂν ἐξομολογησάμενοι καὶ δείξαντες καρποὺς μετανοίας, καὶ παρακαλέσαντες, τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης. μὴ ἐξεῖναι δὲ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδὲ κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι τοῖς μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις, μηδὲ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ συναγομένους.

A *ſed & multis exitij & ſubuerſionis cauſa fuerit: & nō ſolùm eos à miniſterio deponit, ſed & eos qui audent iis communicare poſt depoſitionē. Depoſitos autem etiam externa honore priuari, cuius ſanctus canon, & Dei ſacerdotium fuit particeps.*

Schol. Bals. De feſto Paſchæ quando debet fieri, ſatis tractatum eſt in ſeptimo canone Apoſtolico, & lege eum, & quæ in ipſum ſcripta ſunt. Præſentis autem ſynodi ſancti patres dicunt, de hoc feſto à prima ſynodo fuiſſe definitum. Atque hoc in canonibus patrum Nicenæ ſyno- B di non inuentum eſt, ſed in actis primæ ſynodi inuenitur. Eos ergo qui audent quæ de Paſcha ſic definita ſunt, ſoluere, & cum Iudæis feſtum agere, ſi ſint quidem laici, & ad eccleſiaſticam traditionem non facilè redigantur, ſed contentiosè reſiſtāt, decernunt abſolutè excommunicationis pœnis ſubiici, eos verò qui ſūt ſacrati, deponi: & non ſolùm ipſos, ſed & eos qui illis poſt depoſitionem communicant. Quin etiam iis ipſis vnà cum ſacrorum celebrandorum priuatione, honorem quoque ca- C nonicum, qui ad illos, vtpote ſacratos, extra ſacrum tribunal pertinet, adimunt. Neque enim cathedræ, neque vocationis honore digni habebūtur: ſed nec alio ſacerdotali priuilegio. Nota ergo ex hoc, quòd ſi nō eſt magnum crimen, propter quod quiſpiā eſt depoſitus, ſed leue (fortè enim duxit vxorem poſt depoſitionē) habebit etiam externum honorem. Lege & ix. canonē Neocæſarieſis ſynodi, & vj. ſynodi can. xxj. & xxvj.

Canon II.

Omnes qui in eccleſiam ingrediuntur, & D *ſacras ſcripturas audiunt, orationi autem cum populo non communicant, vel ſanctam Euchariſtiæ participationem, propter aliquā inſolentiam auerſantur, eos ab eccleſia expelli, donec poſtquam confeſſi fuerint, fructúſque pœnitentiæ oſtenderint, & implorauerint, veniam aſſequi poſſint: non licere autem cōmunicare cum excōmunicatis, neq; in domibus cōuenienter orare pro ijs qui in eccleſia non cōmunicant, neque in alia eccleſia recipi, qui in alia eccleſia nō cōueniunt.*

Si quem autem ex episcopis, vel presbyteris, vel diaconis, vel quẽ ex canone, excommunicatis communicare apparuerit, eum quoque esse excommunicatum, vt qui canonem ecclesiæ confundat.

SCHOL. BALS. In viij. & ix. canone Apostolico, expositum est, quinam sunt qui orationem non expectant, & participationem: & quomodo puniuntur. Similiter & in decimo canone de iis qui excommunicatis communicant. Consequenter ergo, præsens quoque canon decernit vt ij segregentur, qui in ecclesiam ingrediũtur, & orationem non expectant, vel se ad sanctam participationem non conuertunt, propter insolẽtiam: & sint eiecti, donec dignam confessione pœnitentiam ostenderint. Quia autem verisimile erat, iis qui sic sunt segregati, communicare quosdam, seu vnà cum eis orare, non in ecclesia, ex qua eiecti sunt, sed in priuato domus oratorio, vel in alia ecclesia, & dicere in se pœnã non cadere, eo quòd segregatus sit ab vna ecclesia eiectus, in qua ius habet is qui eum segregauit, dicit canon vnam esse ecclesiam, ædes & templa, quæ sunt vbicũque, nec debẽt vlli clerici, cum eo qui est segregatus, orare, etiamsi sint ex alia regione: ij autem qui præter hæc faciunt, eidem excõmunicationis pœnæ subiiciũtur. Et hæc quidem dicit canon. Tu autem lege quæ in dictis Apostolicis canonibus scripta sunt, & secundùm illa præsentẽ quoque canonẽ intellige, & dic quòd ij non existimabuntur sacram participationem auersari, qui eam odio habẽt & abominãtur: vel qui, vt nõnulli dicebãt, propter pietatẽ & humilitatem eam fugiũt. (Illi enim nõ solùm segregabuntur: sed etiã vt hæretici exterminabuntur: hi verò propter pietatem venia digni habebuntur, & propter condignã sacramentorũ reuerẽtiã:) sed illi qui præ contẽptu & arrogantia, ex ecclesia, ante sanctã participationẽ inordinatè exeunt, nec intueri sustinent. Cùm autem audis canonem dicentem, esse excommunicatos episcopos, & reliquos sacris initiatos, qui vnà cum excõmunicatis precantur, ne dixeris, argumento à contraria distinctione sumpto,

A Εἰ δὲ φανείη τις τῶν ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, ἢ τις τοῦ κανόνος τοῖς ἀκοινωνήτοις κοινωνῶν, καὶ τοῦτον ἀκοινώνητον εἶναι, ὡς ἂν συγχέοντα τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ η΄. καὶ θ΄. ἀποστολικῷ κανόνι, ἡρμηνεύθη τίνες εἰσὶν οἱ μὴ παραμένοντες τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, καὶ πῶς κολάζονται, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ ι΄. κανόνι περὶ τῶν κοινωνούντων τοῖς ἀκοινωνήτοις. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀφορίζεσθαι τοὺς B εἰσερχομένους εἰς ἐκκλησίαν, καὶ μὴ ἐπιμένοντας τῇ εὐχῇ, μηδὲ ἐπιστρεφομένους τῆς ἁγίας μεταλήψεως κατά τινα ἀταξίαν, καὶ εἶναι τούτους ἀποβλήτους μέχρις ἂν ἀξίαν μετάνοιαν μετὰ ἐξομολογήσεως ἐπιδείξωνται. ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν τοῖς οὕτως ἀφορισθεῖσι συγκοινωνεῖν τινάς, ἤγουν συνεύχεσθαι οὐχὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξ ἧς ἐξεβλήθησαν, ἀλλ' ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ, ἢ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, καὶ λέγειν ἀνεπιτίμητον εἶναι τοῦτο, ὡς τοῦ ἀφορισθέντος ἀπὸ μιᾶς ἐκκλησίας δῆθεν διωχθέντος, τῆς ὑπὸ τὰ δίκαια οὔσης τοῦ ἀφορίσαντος, φησὶν ὁ κανὼν μίαν ἐκκλησίαν εἶναι C τοὺς ὁπουδήποτε ὄντας εὐκτηρίους οἴκους καὶ ναούς, καὶ οὐκ ὀφείλουσί τινες κληρικοὶ μετὰ τοῦ ἀφορισθέντος συνεύχεσθαι κἂν ἀπὸ ἑτέρας ὦσιν ἐνορίας· τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ τῆς ἀκοινωνησίας καθυποβάλλεσθαι. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τοῖς ῥηθεῖσιν ἀποστολικοῖς κανόσι γραφέντα καὶ κατ' ἐκεῖνα νόει καὶ τὸν παρόντα κανόνα. καὶ εἰπὲ ὅτι οὐ λογισθήσονται ἀποστρεφόμενοι τὴν ἁγίαν μετάληψιν, οἱ μυσαττόμενοι αὐτήν, ἤ, ὥς τινες εἶπον, οἱ δι' εὐλάβειαν καὶ ταπεινοφροσύνην ἀποφεύγοντες D ταύτην. (οἱ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἀφορισθήσονται, ἀλλὰ καὶ ἀποκηρυχθήσονται ὡς αἱρετικοί· οἱ δὲ συγγνώμης ἀξιωθήσονται διὰ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἐς τὰ ἅγια ἀξίαν φόβον.) ἀλλ' ἐκεῖνοι οἵτινες ἀπὸ καταφρονήσεως καὶ ἀλαζονείας τῆς ἐκκλησίας ἐξέρχονται πρὸ τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἀσυντάκτως, καὶ οὐ καρτεροῦσιν ἰδεῖν τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων θείαν μετάληψιν. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἀκοινωνήτους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους καὶ λοιποὺς ἱερωμένους, τοὺς συνευχομένους τοῖς ἀκοινωνήτοις, μὴ εἴπῃς ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἀνευθύνους εἶναι τοὺς

λαϊκοὺς παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντας. καὶ οὗτοι γὰρ ἀφορισθήσονται κατὰ τὸν ι'. ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν μὴ διαστέλλοντα κληρικοὺς καὶ λαϊκούς. ζήτει καὶ τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. Διὰ τὴν ἀπειλὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων τοῦ η'. καὶ τοῦ θ'. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ παρόντος, ἐπενοήθη, ὡς ἔοικεν, ἡ τοῦ ἀντιδώρου διάδοσις. ὥστε πᾶσαν ἀνάγκην ἔχειν καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ δυναμένους μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, προσκαρτερεῖν μέχρι τέλους τῆς θείας ἱερατελεσίας, καὶ ἐκ χειρὸς ἱερατικῆς λαμβάνειν αὐτὸ εἰς ἁγιασμόν.

Κανὼν γ'.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τῶν τοῦ ἱερατείου τις καταλιπὼν τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, ἔπειτα παντελῶς μεταστὰς, διατρίβειν ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ πειρᾶται ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ, μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα καλοῦντι τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἰδίῳ καὶ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν παροικίαν τὴν ἑαυτοῦ παραινοῦντι μὴ ὑπακούοι. Εἰ δὲ καὶ ἐπιμένοι τῇ ἀταξίᾳ, παντελῶς αὐτὸν καθαιρεῖσθαι τῆς λειτουργίας, ὡς μηκέτι χώραν ἔχειν ἀποκαταστάσεως. Εἰ δὲ καθαιρεθέντα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δέχοιτο ἕτερος ἐπίσκοπος, κἀκεῖνον ἐπιτιμίας τυγχάνειν ὑπὸ κοινῆς συνόδου, ὡς παραλύοντα τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικούς.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν καταλιμπανόντων τὰς οἰκείας παροικίας καὶ εἰς ἑτέρας ἀπερχομένων. ζήτει τὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιε'. τῆς α'. συνόδου κανόνα ιϛ'. καὶ τῆς δ'. κανόνα ε'. καὶ μάθῃς ἐκ τῶν ἐν τούτοις γραφέντων, καὶ τὰ τῷ παρόντι κανόνι διωρισμένα.

Κανὼν δ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τολμήσειέν τι πρᾶξαι τῆς λειτουργίας, εἴτε ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προάγουσαν συνήθειαν, εἴτε ὁ πρεσβύτερος, εἴτε ὁ διάκονος, μηκέτι ἐξὸν εἶναι αὐτῷ, μηδ' ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως, μήτε ἀπολογίας χώραν ἔχειν. ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ πάντας ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα, εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προειρημένων ἐξενεχθεῖσαν τολμήσαιεν αὐτοῖς κοινωνεῖν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κη'. ἀποστολικὸς κανὼν ἀποκηρύσσει τοὺς καθαιρεθέντας δικαίως, καὶ αὖθις τῆς προτέρας

A laicos nulli esse pœnæ affines qui præter canonem faciunt. Nam & ij segregabuntur secundùm decimum can. Apostolicum, qui nō distinguit clericos & laicos. Quære & ix. can. Carth. syn. Nota autem quæ in præsenti canone & ix. sanctorū Apostolorum scripta sunt. Puto autē ex hoc canone esse inuentam & excogitatā antidori distributionem, vt necesse haberent ij etiam qui non possunt sanctorum & viuificorum mysteriorum esse participes, ad finem vsque B diuini ministerij perseuerare, & ipsum è manu sacerdotis ad sanctificationem accipere.

CANON III.

Si quis presbyter, vel diaconus, vel quis omnino ex sacerdotali ordine, relicta sua parochia, in aliam abierit: deinde omnino commigrans, in alia parochia longo tempore versari conatur: ne ampliùs celebret, maximè si proprio vocanti episcopo vt in suam parochiam redeat, exhortantique non pareat. Si autem in insolentia omnino perseuerat, is omnino à sacro ministerio deponatur. C *Si autem eum qui propter hāc causam depositus est, alius episcopus receperit, ille quoque à communi synodo puniatur, vt qui ritus ecclesiasticos dissoluat.*

SCHOL. BALS. De iis qui suas parochias relinquunt, & in alias recedunt, quære canonem sanctorum Apostolorum xv. primæ synodi can. xvj. & iiij. can. v. & disces ex iis quæ illic scripta sunt, etiam ea quæ hoc canone constituta fuere.

D CANON IIII.

Si quis episcopus à synodo depositus, vel presbyter, vel diaconus à proprio episcopo, sacrum celebrare ausus fuerit, siue episcopus, secundùm præcedentem consuetudinem, siue presbyter, siue diaconus, nullam ampliùs spem restitutionis in alia synodo, neque defensionis locum ei habere liceat. Sed & omnes qui ei cōmunicant, ex ecclesia eijciantur, & maximè si cùm sententiam aduersus prædictos prolatam didicerint, eis communicare ausi fuerint.

SCHOL. BALS. Vicesimus octauus canō Apostolicus abdicat eos qui iustè depositi fuerint, & rursus prius

ministerium attingunt. Præsens autem canon dicit eos non habere spem restitutionis per iudicium alterius synodi: & eos qui illis scientes communicant, ex ecclesia eiici. Videntur ergo canones non exæquari: puto autem eos in omnibus conuenire. Definiunt enim vt duobus modis puniantur ij qui post perfectam condemnationem aliquid sacerdotale exercēt. Apostolicus itaque canon dicit eos qui iustè depositi fuerint, scilicet qui non habent appellationis auxilium, & aliquid sacerdotale exercent, abdicari. Præsens autem canon illi consimiliter, primū quidem decernit ab alia synodo nō admitti eos qui à perfecta synodo, Constantinopolitana, verbi gratia, depositi fuerint, aduersus quam non est appellatio, nec eos etiam qui bis appellauerunt, & bis victi sunt, & postquam appellationis auxilium eis denegatum fuerit, aliquid sacerdotale exercēt. Deinde per id quod dicit, eos ex ecclesia eiici qui ipsis communicant, debere ipsos etiam abdicatos fieri, sic interpretare canones: nec dixeris eum qui est à synodo depositus, & habet auxilium appellationis, si post depositionem aliquid sacerdotale exerceat, esse abdicatū, & appellationis auxilium perdere, vt nonnulli dixerunt. Dices enim repugnantia & canonibus, & diuersis legibus, quæ statuunt, eos qui sunt condemnati, integrum & intactum statum habere, donec de appellatione cognitum fuerit: præcipuè autem quarto canoni Sardic. syn. quem etiam lege, & xv. can. præsentis syno. & Sardic. syn. can. iiij. qui hoc tollit, & in libro iij. Imper. tit. j. cap. l. cuius principium est, Si autem aliqui sanctissimi episcopi: & scies, quomodo, & à quibus de causis criminalibus iudicantur episcopi & clerici: & quando, & à quibus appellant condemnati.

CANON V.

Si quis presbyter, vel diaconus, proprio contempto episcopo, ab ecclesia seipsum segregauerit, & priuatim congregationem effecerit, & altare erexerit, & episcopo accersente non obedierit, nec velit ei parere, nec morem gerere primò & secundo vocāti,

A ἐνεργείας ἀπειργομένοις. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶ μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως διὰ ἐπικρίσεως ἑτέρας συνόδου. καὶ τοὺς κοινωνοῦντας τούτοις ἐν εἰδήσει, ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας. δοκοῦσιν οὖν οἱ κανόνες μὴ ἐξισοῦσθαι. οἶμαι δὲ συμφωνεῖν ἐν πᾶσιν αὐτούς. διορίζονται γὰρ κατὰ δύο τρόπους κολάζεσθαι τοὺς μετὰ ἐντελῆ καταδίκην ἱερατικόν τι ἐνεργοῦντας. ὁ μὲν οὖν ἀποστολικὸς κανὼν φησὶ τοὺς δικαίως καθαιρεθέντας, ἤγουν μὴ ἔχοντας βοήθειαν ἐκκλήτου, καὶ ἐνεργήσαντας ἱερατικόν τι, ἀποκηρύττεσθαι· ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρο-
B μοίως ἐκείνῳ πρῶτον μὲν διορίζεται μὴ παραδέχεσθαι παρὰ ἑτέρας συνόδου τοὺς ὑπὸ συνόδου τελείας καθαιρεθέντας, καὶ μετὰ τὸ ἀπαγορευθῆναι αὐτοῖς τὴν βοήθειαν τῆς ἐκκλήτου ἐνεργήσαντας ἱερατικόν τι. Εἶτα δὲ ὧν φησὶν ἐκβάλλεσθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς, δοκεῖ λέγειν καὶ ἀποκηρύκτους ὀφείλειν γενέσθαι αὐτούς. οὕτως ἑρμήνευσον τοὺς κανόνας, καὶ μὴ εἴπῃς τὸν καθαιρεθέντα ὑπὸ συνόδου καὶ ἔχοντα βοήθειαν ἐκκλήτου, ἐνεργοῦντα ἱερατικόν τι μετὰ τὴν καθαίρεσιν, ἀποκήρυκτόν τε εἶναι καὶ τὴν βοήθειαν τῆς ἐκκλήτου ἀπολλύειν
C καθὼς τινες εἶπον. ἐναντιωθήσῃ γὰρ κανόσι καὶ νόμοις διαφόροις, διορίζομένοις ἀκεραίαν ἔχειν τὸν κατακριθέντα τὴν οἰκείαν κατάστασιν μέχρις ἂν καὶ τὰ τῆς ἐκκλήτου γυμνασθῶσιν· ἐξαιρέτως δὲ τῷ δ΄. κανόνι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι. ζήτει τὸν ιγ΄. καὶ ιε΄. κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα δ΄. ἀναιροῦντα τούτους· καὶ βιβλίου τῶν βασιλικῶν γ΄. τίτλου α΄. κεφάλαιον οὗ ἡ ἀρχὴ, εἴ τινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι. καὶ μάθῃς πῶς καὶ παρὰ τίσι δικάζονται περὶ ἐγ-
D κληματικῶν ὑποθέσεων ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί, καὶ πότε, καὶ παρὰ τίσιν ἐκκαλοῦνται καταδικαζόμενοι.

Κανὼν ε΄.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καταφρονήσας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἰδίου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε, καὶ θυσιαστήριον ἔστησε, καὶ τοῦ ἐπισκόπου προσκαλεσαμένου ἀπειθοίη, καὶ μὴ βούλοιτο αὐτῷ πείθεσθαι, μηδὲ ὑπακούειν καὶ πρῶτον καὶ δεύτερον καλοῦντι,

τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μήτε δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμήν. Εἰ δὲ παραμένοι, θορυβῶν καὶ ἀναστατῶν τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας, ὡς στασιώδη αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Τὰ αὐτὰ τῷ ἀποστολικῷ λα'. κανόνι καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται· καὶ ἀρκοῦσι τὰ ἐκεῖσε γραφέντα. προστίθησι δὲ τοὺς θορυβοῦντας καὶ μὴ ἐμμένοντας τῇ κατ' αὐτῶν ἀποφάσει, ἐντελεῖ πάντως οὔσῃ, διὰ τῆς ἀρχοντικῆς ἐξουσίας παιδεύεσθαι. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ θ'. κανόνος τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συστάσης συνόδου, ὅτι ἐπιτιμᾶν, οὐ μὴν βασανίζειν οἱ ἐπίσκοποι τοὺς πταίοντας ὀφείλουσι. μὴ πειθομένους γὰρ παραδώσουσι τοῖς ἄρχουσι. ζήτει τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ι'. συνόδου ϛ'. κανόνα λα'. καὶ συνόδου α'. καὶ β'. κανόνα ιβ'. ιγ'. ιδ'. καὶ ιε'. σκόπησον οὖν μήπως ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ οἱ διὰ πλαστογραφίαν ἢ καθοσίωσιν ἢ ἱεροσυλίαν ἢ δογματικὴν ὑπόθεσιν ἢ ἄλλην τοιαύτην αἰτίαν τινὰ καθαιρούμενοι, καὶ μὴ πειθόμενοι ἐξαγόρευσιν καθαρὰν ποιῆσαι, καὶ περὶ τῶν συνιστόρων ὁμολογῆσαι, βασανίζονται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων. εἴδομεν γὰρ διαφόρως τοῦτο γινόμενον.

Κανὼν ϛ'.

Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀκοινώνητος γέγονε, μὴ πρότερον αὐτὸν παρ' ἑτέρων δεχθῆναι (εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ παραδεχθείη τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου) ἢ συνόδου γινομένης ἀπαντήσας ἀπολογήσεται, πείσας τε τὴν σύνοδον καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν. ὁ αὐτὸς δὲ ὅρος ἐπὶ λαϊκῶν καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κανόνι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι τούτῳ περιεχομένων, ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἔν τε ἄλλοις κανόσι διαφόροις, καὶ ἐν τῷ ιβ'. καὶ ιγ'. ἀποστολικῷ κανόνι.

Κανὼν ζ'.

Μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ λϛ'. ἀποστολικῷ κανόνι καὶ τῷ ιϛ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διελήφθησαν τὰ περὶ τῶν εἰρηνικῶν καὶ τῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ὅτι ξένοι εἰσὶν, οἱ ἀπὸ ἑτέρων ἐνοριῶν ὁρμώμενοι. ἀνάγνωθι οὖν τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

A *is omnino deponatur, & non amplius curationem assequi, nec suum possit honorem capere. Sin autem perseuerat perturbare, & ecclesiam euertere, is per externam potentiam, vt seditiosus castigetur.*

SCHOL. BALS. Eadem cum xxxj. canone Apostolico hic præsens canon decernit, & sufficiunt quæ illic scripta sunt. Adiicit autem vt & qui turbas excitant, & sententiæ aduersus eos latæ, quæ quidem perfecta est, non stant, per ciuilium magistratuum potestatem corrigantur. Quare nota ex præsenti canone, sic- B vt etiam ex ix. can. synodi quæ habita est in æde Apostolorum, quòd multare, seu, vt vocãt, pœnitentiam dare debent episcopi delinquẽtibus, non autem eos torquere. Si enim non pareant, tradent ciuilibus magistratibus. Lege & Carthaginensis synodi can. x. synod. vj. can. xxxj. & sancti Eusebij & Basilij can. xij. xiij. xiiij. & xv. Considera ergo nunquid etiam ex præsenti canone, ij qui propter falsi, vel læsæ maiestatis, vel sacrilegij crimen, vel causam ad reli- C gionis decreta pertinentem, vel aliquam aliam causam deponuntur, nec purè eloqui ac proferre, & de consciis fateri persuadentur, examinantur à localibus magistratibus: scimus enim hoc aliter fieri.

CANON VI.

Si quis à proprio episcopo fuit excommunicatus, ne prius ab aliis suscipiatur, quàm fuerit à proprio episcopo susceptus, vel facta synodo accedens se defenderit, & persuasa synodo, aliam sententiam retulerit. Idem autem decretum, aduersus laicos, & presbyteros, & diaconos, & eos qui sunt in cle- D ri catalogo, obseruetur.

SCHOL. BALS. De iis quæ hoc canone comprehenduntur, satis scripsimus in aliis diuersis canonibus, & in xij. & xiij. can. Apostolico.

CANON VII.

Nullus externus sine pacificis suscipiatur. Distin. 91. Nullum absque formata.

SCHOL. BALS. In xxxiij. canone Apostolico, & xiij. Chalced. syn. de pacificis tractatum est, & commẽdatoriis epistolis, & quòd ij sunt externi qui ab aliis diœcesibus veniunt. Lege ergo quæ in illis scripta sunt.

Canon VIII.

Nec presbyteri qui sunt in pagis, dent canonicas epistolas, vel ad solos vicinos episcopos epistolas emittant. Chorepiscopi autē nulli reprehensioni affines, dent pacificas.

Schol. Bals. Didicisti quænam sunt pacificæ vel dimissoriæ epistolæ, & quænam sunt quæ dicuntur commendatitiæ & canonicę. Quia autem nonnulli asserebant, presbyteros, qui sunt in pagis, seu protopapas, dare epistolas pacificas: eo quòd ipsæ non haberent ius aliquod ordinationis: sed pietatis & Christianæ communionis: statuerunt patres eas quoque dare in solius episcopi potestate esse situm. Chorepiscopis autem ab omni rehēsione alienis, quorum scilicet existimatio nulla accusatione quæ labem afferat, tentata est, concessum est dare literas pacificas: quia eis alia quoque priuilegia data sunt.

Canon IX.

Episcopos, qui sunt in vnaquaq; prouincia, scire oportet, episcopum qui præest metropoli, etiā curā suscipere totius prouinciæ: & quòd in metropolim vndequaq; concurrūt omnes qui habent negotia. Vnde visum est, eum quoque honore præcedere: reliquos autem episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso, vt vult qui ab initio obtinuit patrum canon: vel sola, quæ ad vniuscuiusque parochiam conferunt, & regiones quæ ei subsunt: vnumquemque enim episcopum habere suæ parochiæ potestatem, & administrare pro vnicuique conueniente religione, & totius regionis curam gerere, quæ suæ vrbi subest. Vt etiam ordinent presbyteros & diaconos: & vnaquaque cum iudicio tractent, & nihil vltra facere aggrediantur, sine metropolis episcopo: neque ipse sine reliquorum sententia.

Schol. Bals. Quæ in præsenti canone continentur, exposita sunt in xxxiiij. canone Apostolico, & lege eum.

Canon X.

Si qui sunt in vicis vel pagis, vel qui dicūtur chorepiscopi, etiamsi episcopi ordinationē

A

Κανὼν η'.

Μηδὲ πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ταῖς χώραις κανονικὰς ἐπιστολὰς διδόναι, ἢ πρὸς μόνους τοὺς γείτονας ἐπισκόπους ἐπιστολὰς ἐκπέμπειν. τοὺς δὲ ἀνεπιλήπτους χωρεπισκόπους, διδόναι εἰρηνικάς.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες τίνες εἰσὶν εἰρηνικαὶ ἤτοι ἀπολυτικαὶ ἐπιστολαὶ, καὶ τίνες συστατικαὶ, αἱ λεγόμεναι καὶ κανονικαί. ἐπεὶ δέ τινες διετείνοντο δύνασθαι τοὺς ἐν ταῖς χώραις πρεσβυτέρους, ἤτοι τοὺς πρωτοπαπάδας διδόναι εἰρηνικὰς ἐπιστολὰς, κἂν πρὸς τοὺς γείτονας ἐπισκόπους, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτοὺς δικαίου τινὸς χειροτονίας, ἀλλ' εὐσεβείας καὶ Χριστιανικῆς κοινωνίας, ὥρισαν οἱ πατέρες, καὶ ταύτας παρὰ μόνῃ τῇ ἐπισκοπικῇ ἐξουσίᾳ
* * τοῖς δὲ ἀνεπιλήπτοις χωρεπισκόποις, ἤγουν τοῖς μὴ ὑπὸ αἰτίασιν ἀπολ * *
ὑπολήψεως αὐτῶν γινομένοις, ἐνεδόθη εἰρηνικὰς διδόναι ἐπιστολὰς, ὅτι καὶ ἄλλα προνόμια τούτοις ἐφιλοτιμήθησαν.

Κανὼν θ'.

Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας· διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πάντοθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα· ἢ ταῦτα μόνα ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν, ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.

Ἑρμηνεία.

Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἡρμηνεύθησαν ἐν τῷ λδ'. ἀποστολικῷ κανόνι. καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον.

Κανὼν ι'.

Τοὺς ἐν ταῖς κώμαις ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν

εἶεν

εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰδέναι τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ, καθιστᾶν δὲ ἀναγνώστας καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἐφορκιστάς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ, μήτε δὲ πρεσβύτερον μήτε διάκονον χειροτονεῖν τολμᾶν, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾗ ὑπόκειται αὐτός τε καὶ ἡ χώρα. Εἰ δὲ τολμήσειέ τις παραβῆναι τὰ ὁρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἧς μετέχει τιμῆς. χωρεπίσκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως, ᾗ ὑπόκειται, ἐπισκόπου.

Ερμηνεία.

Κεκωλυμένον ὑπὸ τῶν κανόνων ἐστὶν ἐπισκόπους γίνεσθαι εἰς βραχείας πόλεις καὶ κώμας. καὶ διὰ τοῦτο ἐχειροτόνουν εἰς ταύτας πρεσβυτέρους ἢ πρωτοπαπάδας καὶ χωρεπισκόπους. ἐπεὶ δέ τινες τῶν χωρεπισκόπων ἐπεχείρουν ἱερεῖς χειροτονεῖν, καὶ ἕτερα τινὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια ἐνεργεῖν· καὶ αἰτιώμενοι, ἔλεγον καλῶς τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ δέξασθαι χειροτονίαν ἐπισκόπου· ὥρισαν οἱ πατέρες ἀπὸ τούτου μὴ ὠφελεῖσθαι αὐτοὺς εἰς τὸ παρεξιέναι τὰ ἀπὸ τῶν κανόνων ἐπιφιλοτιμηθέντα τούτοις προνόμια, μηδὲ χειροτονεῖν διάκονον ἢ πρεσβύτερον δίχα τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ μόνους ἀναγνώστας, ὑποδιακόνους καὶ ἐφορκιστάς, ἤτοι κατηχιστάς, διοικεῖν τε καὶ τὰ ἀνατεθέντα τούτοις ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἢ μὴν ἐκ παραβασίας τῶν διορισθέντων ὑποκεῖσθαι καθαιρέσει καὶ ἧς μετέχουσι τιμῆς. ἐπεὶ δέ τινες * * ἀλαζονείας, χειροθεσίαν χωρεπισκόπου λαβεῖν ἀπὸ μητροπολίτου ἢ πατριάρχου τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων, ἐκωλύθη καὶ τοῦτο. καὶ ὡρίσθη τῆς πόλεως γίνεσθαι τὸν χωρεπίσκοπον, ἵνα ὑπόκειται αὐτῷ, καὶ μὴ καταφρονῇ τούτου, ὡς μὴ δεδωκότος αὐτῷ τὴν χειροθεσίαν τοῦ ἀξιώματος. καλῶς δὲ περὶ χωρεπισκόπων μόνων πεποιήκασι τὸν ἄπαντα λόγον οἱ πατέρες, οὐ μὴν καὶ πρεσβυτέρων. οὐδὲ γὰρ ἦν ἀμφιβολία περὶ αὐτῶν οἷα μηδὲ λαβόντων ὅλως πρόοδον εἰς τὸ ποιεῖν χειροτονίαν οἱανδή τινα. ἐρωτήσει δέ τις· διὰ τί προσετέθη τῷ ῥήματι τῆς καθαιρέσεως καὶ ἡ ἔκπτωσις τῆς τιμῆς; Λύσις. τινὲς διενίσταντο ὀφείλειν μὲν καθαιρεῖσθαι τὸν παραβαίνοντα χωρεπίσκοπον, ἔχειν δὲ χωρεπισκόπου τιμήν, ἤγουν τὴν καθέδραν, καὶ τὰ λοιπά,

manuúmve impoſitionẽ acceperint, viſum eſt vt ſuum modum ſciant, & ſibi ſubiectas eccleſias adminiſtrent, earúmque cura & ſollicitudine gerenda contenti ſint: conſtituant autem lectores, hypodiaconos, & exorciſtas, & eorum promotionem ſufficere exiſtiment, nec presbyterum, nec diaconum ordinare audeant, abſque vrbis epiſcopo, cui ſubiicitur ipſe & regio. Si quis autem ea quæ definita ſunt, tranſgredi audeat, ipſe quoque deponatur ab eo honore quem habet: fiat autem chorepiſcopus ab epiſcopo ciuitatis cui ſubiicitur.

SCHOL. BALS. Prohibitum eſt à canonibus ne fiant epiſcopi in paruis vrbibus & vicis, & propterea presbyteros in eis ordinabant, ſeu protopapas & chorepiſcopos. Quia autem nonnulli chorepiſcopi conabantur ordinare ſacerdotes, & alia quædam iura epiſcopalia exercere: & accuſati dicebant ſe hoc rectè facere, quòd epiſcopi manuum impoſitionem accepiſſent: ſtatuerunt patres eos non ex eo adiuuari, vt priuilegia, quæ illis à canonibus conceſſa ſunt, tranſgrediantur: nec ordinẽt diaconũ, vel presbyterũ ſine epiſcopo, ſed ſolos lectores, ſubdiaconos & exorciſtas, ſiue catechiſtas, & adminiſtrent res eccleſiaſticas, quæ sũt illis attributæ. alioqui propter eorum quæ definita ſunt, tranſgreſſionem depoſitioni ſubiiciantur, & à ſuo honore excidant. Quia autem nonnulli contendebant, propter arrogantiam, à metropolitano vel etiam patriarcha, chorepiſcoporum ordinationem accipere, epiſcoporum regionis nullam curam gerentes, hoc quoque prohibitum eſt, & ordinatum vt ab vrbis epiſcopo fiat chorepiſcopus, vt ei ſubiiciatur, & ne eum aſpernetur: vt qui ei dignitatis ordinem non dederit. Rectè autem de ſolis chorepiſcopis verba ſemper fecerunt patres, non autem de presbyteris. neque enim erat de iis dubium, vt qui nullum aditum accepiſſent vt vllam ordinationem facerent. Interrogauerit autem quiſpiam, cur verbo depoſitionis additum eſt, ab honore quoque deponi? Solutio. Nonnulli inſtabant chorepiſcopum quidem debere deponi: ſed tamen chorepiſcopalem honorem habere cathedram, & reliqua,

A vt vult ix. canon Neocæsar. sy. & xxi. & xxvj. vj. syn. Propterea ergo dicit canon eum quoque vtrunque amittere, vt est in fine primi canonis præsentis synodi. Illud autem, sine episcopo qui est in vrbe, non accipitur pro eo quod est, sine eius mandato, sed pro eo quod est, sine illius ordinatione seu cōsecratione. Etsi enim fuerit chorepiscopo mandatum, vt presbyterum ordinet, & hoc fecerit, irrita erit ordinatio, quòd non sit ei à canonibus data presbyterum ordinandi potestas. lege & xiiij. canonem N ocæsar. syn. Et nota, quòd ordinationes quæ fiunt à metropolitano, in præfectos, vel in aliquos alios aliis regionibus subiectos, infirmantur: sed & constitutiones, quæ factæ sunt ab aliquibus, de non consecrandis seu charactere donandis ipsorum monasteriorum præfectis ab ipso patriarcha, sed ab aliis episcopis, vel à domino non ordinandis, sunt penitus irritæ.

B

Canon XI.

C *Si quis episcopus, vel presbyter, vel omnino ex canone, citra sententiam & literas episcoporum prouinciæ, & maximè metropolitanorum, ad Imp. proficisci aggressus fuerit, is abdicetur & eiiciatur, non solùm à communione, sed etiam à dignitate cuius est particeps, vt qui religiosissimi Imp. nostri auribus molestiam afferre audeat præter ritum ecclesiæ: si autem necessarius vsus exigat, vt ad Imp. se conferat, id agat cum deliberatione & sententia metropolitani prouinciæ, & eorum qui sunt in ea, eorúmque literis munitus iter inuadat.*

D Schol. Bals. Præsens canon decernit, non solùm segregari, sed etiam deponi episcopos vel clericos, qui ad Imp. proficiscuntur, sine literis episcopi regionis, & maximè metropolitani, vt qui Imp. auribus molestiam exhibeant, præter ea quæ sunt ab ecclesia decreta: si autem necessaria sit causa proposita, concedit vt ad Imp. proficiscātur cum literis mandata permissione synodali. Lege Sardic. synodi canones vij. viij. xxj. & Carthaginen. can. cvj.

A κατὰ τὸν θ'. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ τὸν κα'. καὶ τὸν κϛ'. τῆς ϛ'. συνόδου. διὰ τοῦτο οὖν φησὶν ὁ κανὼν ἀπόλλυσι τοῦτον καὶ ἀμφότερα, κατὰ τὸ τέλος τοῦ α'. κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. τὸ δὲ δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς τὸ ἄνευ ἐντολῆς τούτου, ἀλλὰ εἰς τὸ δίχα τελεσιουργίας ἐκείνου. κἂν γὰρ ἐνταλθῇ χωρεπίσκοπος χειροτονῆσαι πρεσβύτερον, καὶ ποιήσῃ τοῦτο, ἄκυρος ἔσται ἡ χειροθεσία, διὰ τὸ μὴ δεδόσθαι αὐτῷ ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν κανόνων, πρεσβυτέρους χειροτονεῖν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιδ'. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ σημείωσαι ὅτι

B αἱ παρὰ μητροπολιτῶν γινόμεναι χειροθεσίαι εἰς ἡγουμένους ἢ εἰς ἄλλους τινὰς ὑποκειμένους ἑτέραις ἐνορίαις, ἀκυροῦνται· ἀλλὰ καὶ τὰ παρά τινων γινόμενα τυπικὰ χάριν τοῦ μὴ σφραγίζεσθαι παρὰ τοῦ πατριάρχου τοὺς καθηγουμένους τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ ἑτέρων ἐπισκόπων, ἢ μηδὲ ὅλως σφραγίζεσθαι, ἄκυρά εἰσι.

Κανὼν ια'.

C Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσοι πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν, τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι, καὶ ἀποβλητὸν γίνεσθαι, οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν τολμήσαντα ταῖς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοαῖς παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας. εἰ δὲ ἀναγκαία καλοίη χρεία πρὸς βασιλέα ὁρμᾶν, τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

D Ο παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ μόνον ἀφορίζεσθαι ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖσθαι τοὺς εἰς βασιλέας ἀπερχομένους ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἄνευ γραμμάτων τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, καὶ μάλιστα τοῦ μητροπολίτου, ὡς παρενοχλοῦντας ταῖς βασιλικαῖς ἀκοαῖς παρὰ τὰ δεδογμένα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀναγκαίας δὲ προκειμένης αἰτίας παραχωρεῖ πρὸς βασιλέα ὁρμᾶν μετὰ ἐγγράφου ἐκχωρήσεως συνοδικῆς. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανόνας ζ'. η'. θ'. κα'. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ρϛ'.

Κανὼν ιβ'.

Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι τολμήσειε τὰς βασιλέως ἀκοὰς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, προσαναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι. Εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας, ἐνοχλήσειεν τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδὲ μιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδὲ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως προσδοκᾷν.

Ἑρμηνεία.

Παντὶ καταδικαζομένῳ καὶ ἀδικεῖσθαι οἰομένῳ, ἡ τῆς ἐκκλήτου ἐδόθη βοήθεια. Φησὶ γοῦν ὁ κανὼν, ὡς εἰ καὶ ἐνεδόθη τοῦτο τοῖς ἐπισκόποις, ὡσαύτως καὶ τοῖς κληρικοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐξεχωρήθη καὶ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς ὀχλεῖν. Εἴ τις οὖν καταλιπὼν τὸ προσελθεῖν μείζονι συνόδῳ καὶ γυμνάσαι τὰς δικαίας δικαιολογίας κατὰ λόγον ἐκκλήτου, ὀχλήσει βασιλέων περὶ τούτου, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται, ἀλλ' ὡς μηδεμιᾶς συγγνώμης ἀξιούμενος, πᾶσαν θύραν δικαιολογίας ἑαυτῷ ἐπιζυγώσει, καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἕξει ἀποκαταστάσεως. Εἴποι δέ τις ὡς τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ προσέρχεσθαι τὸν καθαιρεθέντα βασιλεῖ, ἀλλὰ μείζονι συνόδῳ, ὁ μὲν καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου τυχὸν ἢ τοῦ Θεσσαλονίκης, τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ εὐλόγως προσελθεῖν ἀναγκασθήσεται· ὁ δὲ ὑπὸ πατριάρχου καταδικασθεὶς, μὴ ἔχων ὅπου προσφύγῃ, τῷ βασιλεῖ προσερχόμενος κολασθήσεται ἢ οὔ; Λύσις. τινὲς μὲν εἶπον, καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τούτων χώραν ἔχειν τὰ τοῦ κανόνος αἴτ. τοῦ οἰκουμενικοῦ, διὰ τὸ τὴν τοῦ Ἱεροσολύμων ἀπόφασιν ἀνακρίνεσθαι παρὰ τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ τὴν τοῦ Ἀντιοχείας, παρὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν μείζονα τάξιν ἑκάστου αὐτῶν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆναι διὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων ἐπισκόπων, καὶ τῶν μητροπολιτῶν, οὐ μὴν καὶ τῶν πατριαρχῶν. αἱ ψῆφοι γὰρ τούτων, ἐκκλήτῳ οὐχ ὑπόκεινται. διὸ καὶ ὁ προσελθὼν βασιλεῖ χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι κατ' ἔκκλητον ἀπόφασιν τούτων τιμωρηθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Φησὶ γὰρ ἡ ρλζ'. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ, ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ τῶν βασιλικῶν γ'. κεφ. μδ'. τίτλῳ α'. οὕτω ῥητῶς·

A

CANON XII.

Si quis à proprio episcopo depositus, presbyter, vel diaconus, vel episcopus à synodo, ausus fuit Imp. auribus molestiam exhibere, cùm oporteat ad maiorē synodū conuerti, & ius quod se habere putat, ad plures episcopos referre, eorúmque examinationē & iudicium suscipere: qui itaque his contemptis Imper. molestus fuerit, is nulla venia dignus, neque sui defendendi locum habeat, nec restitutionis futuræ spem expectet.

SCHOL. BALS. Cuiuis condemnato, qui se iniuria affectum putet, appellationis auxilium datum est. Dicit ergo canon, quòd etsi hoc episcopis datum est, similiter & clericis, non tamen eis permissum est, aures regias de ea re obtundere. Si quis ergo, relicto ad maiorem synodum aditu, prætermissisque iuris sui coram ea allegationibus per appellationem, de ea re Imperatori molestus fuerit, non solùm non iuuabitur, sed perinde ac nulla venia dignus, omnem sui iuris proponendi ianuam sibi occludet, & nec spem quidem restitutionis habebit. Dixerit autem quispiam: cùm canon dicat depositos non debere ad Imp. accedere, sed ad maiorem synodum, vtis qui fortè ab Ephesino vel Thessalonicensi depositus est, ad patriarcham vniuersalem rectè accedere cogetur: qui à patriarcha condemnatus est, cùm non habeat quò confugiat, ad Imp. accedens punietur, an non? Solutio. Nonnulli dicebant in eorum quoque sententias locum habere ea quæ à canone dicuntur, præterquam in vniuersali, quoniam Hierosolymitani sententia ab Antiocheno diiudicetur, & Antiocheni ab Alexandrino, & sic deinceps secundùm maiorem vniuscuiusque ordinem. Mihi autem videtur canon esse editus propter sententias aliorum episcoporū & metropolitanorum, non etiam patriarcharum. Eorum enim sententiæ appellationi non subiiciuntur. Et ideo, qui Imp. adierit, vt de eorum sententia per appellationem quæratur, vt vult hic præsens canon, punietur. Dicit enim cxxxvij. Iustiniani nouella, quæ in iij. lib. Imp. sita est tit. primo. cap. xiv. sic expressè,

Si qui autem sanctissimi huius synodi episcopi, aliquam inter sese controuersiam habeant, siue de iure ecclesiastico, siue pro aliquibus aliis forensibus iuribus, priùs eorum metropolitanus cum aliis duobus eiusdem synodi episcopis, rem iudicet, & nisi vtraq; pars stet iis quæ iudicata fuerint, tunc beatissimus patriarcha illius diœcesis inter eos audiat, & illa definiat, quæ ecclesiasticis canonibus & legibus cōueniunt, nulla parte eius sententiæ valente cōtradicere. Quia autem sæpe tractatū est, an oportet Constantinopol. sententiā esse appellationi subiectā, visum est oportere, quod mihi videtur, de eo dicere, & ea quoque quæ de ea re ab aliis dicuntur. Dicunt nōnulli, quòd quoniam sententiam præfecti prætorio, & sententiam præfecti vrbis, leges apertè statuūt, appellationi nō subiici: Patriarchalē autem sententiam eo priuilegio dignā non iudicauere: quemadmodū à multis & quibuslibet iudicibus, ita etiā ab eo prouocabitur. Ad sui autem dicti cōfirmationem vtuntur & iij. Iustiniani nouella, quæ in iij. libro sita est Basil. tit. ij, quæ decernit patriarcham Imperatori rationē reddere, ab Imper. corrigi, si clericū vltra numerū ordinarit. Alij patriarchalis magnitudinis potestatem veluti venerantes, dicunt nec omnino à patriarchali sententia penitus excludendam esse appellationem, nec omnino concedendam. sed si partes quidem, quæ in iudicio contendunt, sunt vel clericorum vel monachorum ordinis, prolata aduersus aliquem eorum sententia, non rursus examinabitur, sed si altera pars vel vtraque sint laici ordinis, citra vllam controuersiam appellabitur. Alij verò dicūt causam esse appellationis genitricē: causa enim ecclesiastica nō parit, inquiunt, fœtum appellatorium, pecuniaria autē, parit appellationem, tanquam viperinam quandā abortionē parentis viscera lacerantem. Alij iis qui hæc dicunt, os occludentes, censent patriarchalem sententiam tunc solùm appellationi subiici, quando mandato Imp. præsidet patriarcha cum alio coniudice, vel cum sua synodo. Mihi autem videtur,

A Εἰ τινὲς δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησίν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχοιεν εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινῶν δικαίων, πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ' ἑτέρων δύο ἐκ τῆς αὐτῆς συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω, καὶ εἰ μὴ ἐμμείνῃ ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, τηνικαῦτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν ἀκροάσθω, κἀκεῖνα ὁριζέτω ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις συνᾴδουσιν, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν
B δυναμένου. ὅτι δὲ πολλάκις ἐπραγματεύθη εἰ χρὴ ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι τὴν ψῆφον τέως τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἔδοξέ μοι ἀναγκαῖον, εἰπεῖν τὸ δοκοῦν μοι χάριν τούτου, καὶ τὰ παρά τινων δικαιολογούμενα. λέγουσί τινες ὡς ἐπεὶ τὴν μὲν ἀπόφασιν τοῦ τῶν πραιτωρίων ἐπάρχου, καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, οἱ νόμοι ῥητῶς διορίζονται μὴ ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ, πατριαρχικὴν δὲ ἀπόφασιν τοῦ τοιούτου προνομίου ῥητῶς οὐκ ἠξίωσαν· καθὼς καὶ τυχόντων δικαστῶν ψήφους, καὶ αὕτη ἐκκλητευθήσεται. πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ
C λόγου αὐτῶν χρῶνται καὶ τῇ τρίτῃ Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῶν βασιλικῶν τίτλου β'. καὶ διοριζομένῃ εὐθύνεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν πατριάρχην, εἴπερ χειροτονήσῃ ὑπεράριθμον κληρικόν. ἄλλοι τὴν πατριαρχικῆς μεγαλειότητος τὴν ὑπεροχὴν ὡς δῆθεν σεβαζόμενοι, φασὶ μήτε πάντως ἀποκλειστέον κατὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀποφάσεως τὴν ἔκκλητον, μήτε παντελῶς ἐνδοτέον. ἀλλ' εἰ μὲν τὰ μέρη τὰ δικα-
D ζόμενα τῆς τῶν ἱερωμένων ἢ καὶ μοναχῶν εἰσὶ τύχης, ἡ κατά τινος τούτων ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις, οὐκ ἀνακριθήσεται. εἰ δὲ θάτερον τῶν μερῶν, ἢ καὶ ἄμφω ἐν μοίρᾳ τάττοιντο λαϊκοῦ, ἀμάχως ἐκκλητευθήσεται. ἕτεροι τῆς ὑποθέσεως τὴν ποιότητα λέγουσι γεννήτειραν εἶναι τῆς ἐκκλήτου. ἡ μὲν γὰρ ἐκκλησιαστικὴ ζήτησις οὐκ ὠδίνει φασὶ παῖδα ἐκκλητοπόθητον· ἡ δὲ χρηματικὴ, κυΐσκει τὴν ἔκκλητον, ὡς ἐχιδναῖον ἄμβλωμα τῆς τικτούσης σπαράττων τὰ ἔγκατα. ἄλλοι τοὺς ταῦτα λέγοντας ἐπιστομίζοντες, ἀξιοῦσι τότε καὶ μόνον ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ τὴν πατριαρχικὴν ἀπόφασιν, ὅτε κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν προκάθηται δικάζων ὁ πατριάρχης μετὰ συνδικαστοῦ, ἢ καὶ μετὰ τῆς οἰκείας συνόδου. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ

ὡς ἐπεὶ οἱ νόμοι πρὸ τοῦ καταστῆναι τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν συνεγράφησαν, καὶ οἱ πλείους τούτων, παρὰ Ἑλλήνων, πῶς ἔμελλον μνησθῆναι πατριαρχῶν; Εἰ δέ τις ἐρεῖ καὶ παρὰ βασιλέων ὀρθοδόξων γενέσθαι νεαρὰς μετὰ τὸ τιμηθῆναι τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους, ἀκούσει πρῶτον μὲν ὡς οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ἦλθεν ὀρθοδόξῳ βασιλεῖ τοιοῦτον τι τολμηθῆναι ποτὲ παρά τινος, καὶ εἰπεῖν τὴν κρίσιν τοῦ τοσαύτῃ τετιμημένου μεγαλειότητι ἀνακρίνεσθαι. Εἶτα δὲ καὶ τὴν καταστρωθεῖσαν νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἑρμηνείαν, καὶ διοριζομένην μηδένα ἀντιλέγειν κατὰ τῆς πατριαρχικῆς ψήφου, ἀρκεῖν εἰς παντελῆ τούτων ἐπιστομισμόν· τὸ δὲ λογοπραγεῖσθαι τοῦτον χάριν τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων παραριθμίων χειροτονιῶν, οὐκ εἰσάγει καὶ τὴν κρίσεων τούτου ἀνάκρισιν. Τὸ μὲν γάρ, πράκτον οἰκεῖον ἐστί· τὸ δέ, τοῦ θρόνου προνόμιον. ὅτι οὖν νενόμισται μηδένα δι' ἑτέρου ἀδικεῖσθαι, αὐτὸς μὲν παρὰ τοῦ ἐπιστημονάρχου τῆς ἐκκλησίας τοῦ βασιλέως κριθήσεται ὡς ἱερόσυλος τυχὸν ἢ ἑτερόδοξος, ἢ ὡς ἕτερόν τι ἡμαρτηκώς. εἴδομεν γὰρ τοῦτο καὶ πραγματικῶς γεγονὸς κατὰ διαφόρους καιρούς. τὸ δὲ δικαστήριον αὐτοῦ, ἀλογοπράκτον ἔσται διὰ τὴν τοῦ θρόνου ὑπεροχήν. ἐπεὶ δέ τινες καὶ κατὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ὁπλίζουσι γλώττας σκολιὰς καὶ ἀπιθάνους, καὶ λέγουσι τότε μὴ δύνασθαι τὸν παρὰ πατριάρχῃ δικασάμενον ἀντιλέγειν, ὅτε κατ' ἔκκλητον ὁ πατριάρχης ἀκούει τῆς ἱερατικῆς ἀποφάσεως· διὰ τὸ μὴ ἐθέλειν τὴν νεαράν, καὶ εἰς τρίτον εἰσάγεσθαι τὴν εἰς δύο δικαστήρια ζητηθεῖσαν ὑπόθεσιν, οὐ μὴν ὅτε μὲν πρωτοτυπ * μάλιστα λαϊκούς, λέγω ὅτι εἶχον μὲν πρὸς τοῦτο πολλὰ εἰπεῖν καὶ παραστῆσαι αὐτοὺς μὴ καλῶς λέγειν. ὅτι δὲ ὁ δ'. κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διορίζεται ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν καταδικασθέντα δὶς ἐκκαλεῖσθαι καὶ τὴν τελευταίαν κρίσιν γίνεσθαι παρὰ τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης, οὐ παραχωρεῖ τούτοις τοιαῦτα προτιθέναι. τὰ μὲν ἄλλα παρίημι· λέγω δὲ ὅτι ἐπεὶ τὸ μὲν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἅγιον θέσπισμα τὸ πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον γεγονός, τὸ καταστρωθὲν παρ' ἡμῶν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ πρώτου κεφ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, διορίζεται ἔχειν τὸν Πάππαν πάντα τὰ βασιλικὰ δίκαια·

A quòd quoniam leges, antequam ecclesiasticus status constitueretur, conscriptæ sunt, & complures eorum à Græcis, rectè nullam patriarcharum mentionem fecêre. Si quis autē dicat etiā ab orthodoxis Impp. factas fuisse nouellas, postquā sedes patriarchales honore affectæ sint, primū quidem audit, quòd orthodoxo Imp. nunquam in mentem venit, futurum vt quis hoc auderet, & diceret, quod à tanta auctoritate prædito támque honorato iudicatum sit, esse rursus in iudiciū reuocandū: Deinde B & Iustiniani nouellam sitam ad præsentis canonis interpretationem, sufficere ad os eis penitus occludendū, qua cauetur ne quis patriarchali sententiæ contradicat: ab eo autem, de iis quæ ab eo factæ sunt supernumerariis ordinationibus, rationē exigi, non introducit eius iudiciorū de integro examinationem. Illud enim est factū propriū: hoc verò, sedis priuilegium. Quoniam igitur statutum est, nullum per alium iniuria afficiēdum, ipse quidem ab Imp. qui ecclesiæ habet potestatis scientiā, iudica- C bitur fortè vt sacrilegus, vel malè de fide sentiens, vel alicuius alius criminis reus. Hoc enim nos iudicialiter actū esse vidimus diuersis tēporibus, Eius autem iudicium in disceptationē non reuocari, necde eo ratio postulari debet, propter sedis excellētiam. Aduersus hanc nouellam quidam peruersam linguam immitémque exacuunt, & dicūt tunc nō posse patriarchæ iudicio cōtradici, quādo patriarcha audit per appellationē, antistitis sententiam: eo quòd nolit nouella causā in duobus iudiciis D agitatā ad tertium deduci, nō autem quando primo loco iudicat, & maximè laicos: dico me posse quidē multa ad hæc dicere, & ostēndere ipsos nō rectè dicere. Quia autē iiij. can. Sardicens. synodi decernit licere ei qui est cōdemnatus, bis appellare, & vltimam appellationem fieri ad Papam Romanum, & non sinit hoc eis procedere, alia quidē prætermitto: hoc autē dico, quòd quoniā sancti Constātini sanctū decretum ad Papā Siluestrum factum, à nobis in primo capite ix. tit. præsentis operis sitū statuit Papā habere omnia iura Imper.

secunda autem vniuersalis synodus A & iiij. dederunt patriarchæ Cõstantinopolitano priuilegia Papæ, & statuerunt vt quemadmodum & ille in omnibus honoretur, necessariò in eius sententiam appellatio non cadit: quemadmodum nec de Imp. sententia quæritur. Propterea enim, vt est consentaneum, & synodalia edicta instar priuilegiorũ regalium edictorum emittuntur. Cùm hoc autem ita se habeat, reliquæ quoque eorum cessant allegationes. Nam siue clericos, siue laicos iudicauerit patriarcha, siue laicum B cum clerico, siue iussu Imperatorio, siue iure proprio, siue cum coniudice, siue solus, erit quacunque examinatione & iudicatione superior, & qui ausus fuerit ad Imp. appellare, vt de patriarchæ sententia rursus iudicetur, erit præsenti canoni obnoxius. Si enim non permittitur Imp. molestia afficere, pro rursus reuocanda in iudicium alicuius metropolitani sententia, multo magis non permittetur patriarchalem sententiam ad Imperatorem introduci.

CANON XIII.

C *Nullus episcopus audeat ab vna prouincia in aliam transire, & aliquos in ecclesiis ordinare, ad sacrorum celebrationem, nec si alios vnà secum inducat, nisi venerit literis accersitus metropolitani, & episcoporum qui sunt cum ipso, in quorum religionem accedit. Si autem nullo vocante, ad aliquorum ordinationem & ecclesiasticarum rerum ad se non pertinentium constitutionem inordinatè insolentérque processerit, sint quidem irrita quæ ab ipso geruntur, ipse D autem suæ insolentiæ, & præter rationem factæ aggressionis det pœnas, à sancta scilicet synodo exinde depositus.*

SCHOL. BALS. De iis quæ in præsenti canone tractata sunt, in xxxv. canone apostolico satis tractauimus, & alibi. Et lege ea quæ illic scripta sunt.

CANON XIIII.

Si quis episcopus ob aliqua crimina iudicetur: deinde contingat episcopos qui sunt in prouincia, de ea dissentire, illis quidem eum de quo fertur sententia, innocentem pronunciantibus: his verò, reum:

A ἡ δὲ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος καὶ ἡ τετάρτη δεδώκασι τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, τὰ προνόμια τοῦ Πάπα· καὶ ὥρισαν κατ' ἐκεῖνον ἐπὶ πᾶσι τιμᾶσθαι· ἐξ ἀνάγκης ἐκκλήτῳ οὐχ ὑποπέσῃ ἡ τούτου ἀπόφασις, ὥσπερ οὐδὲ ἡ βασιλικὴ ἀπόφασις ἀνακρίνεται. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ τὰ συνοδικὰ σημειώματα, κατὰ τὰ προνόμια τῶν βασιλικῶν σημειωμάτων ἀπολύονται. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, πάντως ἀπρακτοῦσι καὶ τὰ λοιπὰ δικαιολογήματα. κἂν γὰρ ἱερατικούς τινας δικάσῃ ὁ πατριάρχης, κἂν λαϊκούς, κἂν B λαϊκὸν μετὰ ἱερωμένου, κἂν διὰ βασιλικῆς προστάξεως, κἂν μετὰ συνδικαστοῦ, κἂν οἰκείῳ δικαίῳ, κἂν μόνῳ, πάσης ἀνακρίσεως ἔσται ἐπέκεινα. καὶ ὁ τολμήσας ἐκκαλέσασθαι εἰς βασιλέα χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τὴν ἀπόφασιν τὴν πατριαρχικήν, ὑπόδικος ἔσται τῷ παρόντι κανόνι. Εἰ γὰρ οὐκ ἐφεῖται βασιλέα ὀχλεῖν χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τὴν τοῦ δεῖνα μητροπολίτου ἀπόφασιν, πολλῷ πλέον οὐκ ἐκχωρηθήσεται πατριαρχικὴν διάγνωσιν παρὰ βασιλεῖ δευτέρως εἰσαγόμενον.

Κανὼν ιγ΄.

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρ- C χίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μηδὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. Εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν D προσήκουσαν δίκην, καθῃρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένων ἱκανῶς διελάβομεν ἐν τῷ λε΄. ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἐν ἑτέροις. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

Κανὼν ιδ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπί τισιν ἐγκλήμασι κρίνοιτο, ἔπειτα συμβαίη περὶ αὐτοῦ διαφωνεῖν τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους, τῶν μὲν ἀθῷον τὸν κρινόμενον ἀποφαινόντων, τῶν δὲ ἔνοχον,

ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς πάσης ἀμφισβητήσεως, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον.

Ἑρμηνεία.

Τὸν ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων κρινόμενον ἐπίσκοπον, καὶ παρά τινων μὲν ἀθωούμενον, παρά τινων δὲ καταδικαζόμενον, μὴ ἄλλως κατακρίνεσθαι ἢ δικαιοῦσθαι ὥρισεν ἡ σύνοδος, εἰ μὴ μετακαλέσηται ὁ τῆς συνόδου μητροπολίτης πλησιοχώρους ἐπισκόπους ἐπικρῖναι ὀφείλοντας τὸ ζητούμενον, καὶ βεβαιῶσαι τὴν ψῆφον. μὴ εἴπῃς γοῦν ἐναντιοῦσθαι τῷ κανόνι τούτῳ τὸν ιβʹ. κανόνα τὸν λέγοντα, τὴν ἀμφίβολον ψῆφον ἀνακρίνεσθαι παρὰ μείζονος συνόδου, καὶ μὴ δοκιμάζεσθαι παρὰ τοῦ πρώτως κρίνοντος μετὰ τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἔφθασε γενέσθαι ἡ ἀπόφασις, καὶ οὐκέτι δύναται δικάζειν ὁ ἅπαξ ἀποφηνάμενος. καὶ διὰ τοῦτο ἡ ψῆφος ἐκείνου, ὡς ἀμφίβολος, ἐκκλήτῳ ὑπόκειται. ἐνταῦθα δὲ, οὐ γέγονεν ἀπόφασις· καὶ ὑποτίθησιν ὁ κανὼν τῷ μητροπολίτῃ, μετακαλεῖσθαι, καὶ πλησιοχώρους ἐπισκόπους ἐφ' ᾧ τὴν διαφωνίαν λυθῆναι, καὶ οὕτω πᾶσαν περιαιρεθῆναι τοῦ καταδικαζομένου ὑποψίαν καὶ πρόφασιν· πλὴν καὶ τούτου γινομένου ἐὰν ὁ καταδικασθεὶς νομίζῃ ἀδικεῖσθαι, καλῶς ἵνα ἐκκαλέσηται, κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ ιβʹ. κανόνος καὶ τοῦ δʹ. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. Εἰ δὲ παρὰ τῷ πατριάρχῃ ἐδικάσατο, τὰ τοῦ παρόντος κανόνος καὶ τοῦ ἐφεξῆς ἕξουσι χώραν.

Κανὼν ιεʹ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπί τισιν ἐγκλήμασι κατηγορηθεὶς, κριθείη ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, πάντες τε σύμφωνοι μίαν κατ' αὐτοῦ ἐξενέγκοιεν ψῆφον· τοῦτον μηκέτι παρ' ἑτέροις δικάζεσθαι, ἀλλὰ μένειν βεβαίαν τὴν σύμφωνον τῶν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἀπόφασιν.

Ἑρμηνεία.

Ο παρὼν κανὼν ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ δʹ. κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. Εἰ δὲ μὴ θέλεις τοῦτο εἰπεῖν, ἑρμήνευσον τὸν κανόνα καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται. καὶ εἰπὲ τὴν καταδίκην ἐνταῦθα γενέσθαι παρὰ συνόδου μὴ παραπεσούσης ἐκκλήτῳ, ὡς τοῦ Πάππα καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

pro tota componenda controuersia visum est sanctæ synodo, vt metropolitanus episcopus ex propinqua prouincia alios euocet iudicaturos, & controuersiam decisuros, & cum prouincialibus, quod probatum fuerit, confirmet.

Schol. Bals. Episcopum qui ab episcopis prouincialibus iudicatur, & ab aliquibus quidem absoluitur, ab aliis verò condemnatur, non alias condemnari, vel absolui statuit synodus, nisi synodi metropolitanus propinquos episcopos accersiuerit, debentes id quod quæritur, iudicare, & sententiam confirmare. Ne dicas ergo xij. canonem huic canoni aduersari, dicentem, dubiam sententiam à maiori synodo rursus iudicari, & non à primo examinari cum finitimis episcopis. Illic enim fuerat prolata sententia, nec potest ampliùs iudicare qui illam protulit, & propterea illius sententia vt dubia appellationi subiicitur. Hîc autẽ non est prolata sententia & canon metropolitanum admonet, vt finitimos episcopos accersat, vt tollatur dissensio, & sic omnis condemnati suspicio & tergiuersatio resecetur: sed si hoc quoque facto, condemnatus sibi factam iniuriam esse putet, rectè appellauerit, vt xij. canone cõtinetur, & iiij. Sardic. syn. si autem apud patriarcham litigauerit, præsens canon, & sequens locum habebit.

Canon XV.

Si quis episcopus aliquorum criminum accusatus, fuerit ab omnibus prouincia episcopis condemnatus, & omnes vnam consentientem aduersus eum sententiam tulerint, is ne ampliùs ab aliis iudicetur: sed prouinciæ episcoporum firma maneat sententia.

Schol. Bals. Præsens canon sublatus est à iiij. can. Sardic. syn. Sin autem eum hoc nolis dicere, interpretare canonem vt superiùs dictum est: & dic fieri condemnationem à synodo, in quam non cadit appellatio, vt à Papa, & à patriarcha Constantinopolitano.

Canon XVI.

Si quis vacans episcopus in vacantem ecclesiam irrumpens, sedem arripuerit absque perfecta synodo, is sit eiectus, etiamsi omnis populus quem inuasit, eum elegerit. Sit autem illa perfecta synodus, cui vnà quoque adest metropolitanus.

Schol. Bals. Episcopus quidam vacans, seu ecclesiam non habens, vtpote quæ à gentibus tenebatur, sua auctoritate tenebat vacantem ecclesiam, quæ scilicet episcopum non habebat, & eius sedem inuaserat, & iura archiepiscopalia exercebat. Cùm autem reprehenderetur, & interrogaretur, quomodo hoc esset ausus, hoc se modo defendebat, nō propter aliquid aliud fuisse prohibitam in alia regione seu diœcesi operationem seu exercitiū, quàm ne iniuria afficeretur & contemneretur huius regionis diœcesisve præsul. Cùm autem non sit antistes in vacante ecclesia, & ipse & eam quæ illi obtigerat, non habet, vt quæ à gentibus detinebatur, nec quę de iniuria dicta sunt, locū habebūt, nec vllum ei præiudicium afferetur, tanquam qui vltra ea quæ habet, aliena sibi vsurpet. Dicit ergo canon eum qui tam temere à spiritus sancti gratia non sibi datum thronum arripit, cùm & ipse ecclesia vacet, esse eiiciendum. Perinde autem ac si dixisset quispiam, ea locum habere, quando is qui vacat, prædonis more vacantem ecclesiam inuasisset: non autem quando eius populus eum qui vacat vel inuitum ad eam transtulerit: adiicit canon ne propterea quidem esse illi ignoscendum, qui in vacantem ecclesiam aliquid episcopale exercuit absque synodali permissione: Cùm autem, vt est consentaneū, permissum esset à prouincialium episcoporum dispensatione vacanti cuipiam in vacante ecclesia celebrare, & hoc damnaretur, eo quòd non esset etiam assensus metropolitanus, dicebant quidam esse & vocari synodum, prouincialium episcoporum conuentum, & ideo firmum esse quod ab eis fit sine metropolitano, quoniam episcopòrum sententiis etiam sine metropolitano, contradici non potest: dixerunt patres in hac causa eam esse perfectam synodum, quæ

Κανὼν ιϛ´.

Εἴ τις ἐπίσκοπος σχολάζων ἐπὶ σχολάζουσαν ἐκκλησίαν ἑαυτὸν ἐπιρρίψας, ὑφαρπάζοι τὸν θρόνον δίχα συνόδου τελείας, τοῦτον ἀπόβλητον εἶναι, καὶ εἰ πᾶς ὁ λαὸς, ὃν ὑφήρπασεν, ἕλοιτο αὐτόν. τελείαν δὲ ἐκείνην εἶναι σύνοδον, ᾗ συμπάρεστι καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.

Ἑρμηνεία.

Ἐπίσκοπός τις σχολάζων, ἤγουν μὴ ἔχων ἐκκλησίαν ὑπὸ ἐθνῶν κρατουμένην, κατεῖχεν αὐθεντικῶς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν δηλονότι ἐπίσκοπον, καὶ ἐπέβη τοῦ θρόνου αὐτῆς καὶ ἐνήργει ἀρχιερατικὰ δίκαια. αἰτιώμενος οὖν ὅπως τοῦτο τετόλμηκεν, ἐδικαιολογεῖτο μὴ δι' ἄλλο τι κωλυθῆναι τὴν περὶ ἐνορίαν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι ἢ καταφρονεῖσθαι τὸν τῆς ἐνορίας ταύτης πρόεδρον. ἀρχιερέως δὲ μὴ ὄντος ἐν τῇ σχολαζούσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τὴν λαχοῦσαν τοῦτον οὐκ ἔχει, ὡς ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κατεχομένην, οὔτε τὰ τῆς ῥηθείσης ὕβρεως χώραν ἔχει, οὐδὲ αὐτὸς προσχρηματισθήσεται ἐπέκεινα ὧν ἔχει ἰδιούμενος τὰ ἀλλότρια. φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν τὸν οὕτω ῥιψοκινδύνως ἁρπάζοντα, τὸν μὴ δοθέντα αὐτῷ θρόνον ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος, κἂν σχολάζων ἐστὶ, καὶ ἡ τοιαύτη ἐκκλησία σχολάζουσα, ἀπόβλητον γίνεσθαι. ὡς δέ τινος εἰπόντος ταῦτα χώραν ἔχειν ἔνθα ληστρικῶς ὁ σχολάζων ἐσφετερίσατο τὴν σχολάζουσαν, οὐ μὴν ὅτε ὁ ταύτης λαὸς καὶ ἄκοντα τὸν σχολάζοντα μετήγαγεν εἰς αὐτὴν, προστίθησιν ὁ κανὼν, μηδὲ ἀπὸ τούτου συγγινώσκεσθαι τὸν εἰς σχολάζουσαν ἐνορίαν ἀρχιερατικόν τι πράξαντα δίχα συνοδικῆς ἐπιτροπῆς. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἔοικεν, ἀπὸ οἰκονομίας ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων παρεχωρήθη τις σχολάζων ἱερουργεῖν εἰς σχολάζουσαν, καὶ τοῦ γεγονότος κατακρινομένου, διὰ τὸ μὴ συμψηφίσασθαι καὶ τὸν μητροπολίτην, ἔλεγόν τινες σύνοδον εἶναι, καὶ ὀνομάζεσθαι τὴν συνέλευσιν τῶν ἐπαρχιωτῶν, κἀντεῦθεν εἶναι βέβαιον τὸ παρὰ τούτων γινόμενον δίχα τοῦ μητροπολίτου, ὅτι καὶ αἱ ψῆφοι τῶν ἐπισκόπων ἀναντίρρητοί εἰσι, γινόμεναι καὶ ταῦτα δίχα τοῦ μητροπολίτου· εἶπον οἱ πατέρες ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει ἐκείνην εἶναι τελείαν σύνοδον, τὴν

ἔχουσαν προεστιάζοντα καὶ τὸν μητροπολίτην. τὸ δὲ τῆς ψήφου, ἰδικόν ἐστι· καὶ τὰ ἰδικὰ οὐχ ἕλκονται εἰς παράδειγμα. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἐφεῖται μετὰ συνοδικῆς διαγνώσεως παραχωρεῖν τῷ σχολάζοντι ἐπισκόπῳ ἱερουργεῖν εἰς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν· καθῆσθαι δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον αὐτῆς. ἤκουσα γὰρ πολλάκις ὅτι χρεία ἐστὶ πρὸς τοῦτο καὶ βασιλικῆς προστάξεως. ἐρωτήσει δέ τις πῶς ὀφείλει νοηθῆναι τὸ εἶναι ἀπόβλητον τὸν οὕτως ἁρπάσαντα ἐκκλησίαν. καὶ τινὲς μὲν εἶπον ἐκλαμβάνεσθαι τοῦτο εἰς ἀφορισμόν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ εἰς καθαίρεσιν, κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας καθαιρεῖσθαι τοὺς ὑπὲρ ἐνορίαν χειροτονοῦντας. Εἰ γὰρ ὁ ἐπὶ ὕβρει τοῦ ἐγχωρίου ἑνὸς ἀρχιερέως ἐνεργήσας ἀρχιερατικόν τι, καθαιρεῖται, πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ ἐπὶ ὕβρει τελείας συνόδου τοιοῦτόν τι ποιήσας.

Κανὼν ιζ'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροθεσίαν ἐπισκόπου λαβὼν, καὶ ὁρισθεὶς προεστάναι λαοῦ, μὴ καταδέξοιτο τὴν λειτουργίαν, μηδὲ πείθοιτο ἀπιέναι εἰς τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, τοῦτον εἶναι ἀκοινώνητον, ἕως ἂν ἀναγκασθεὶς, καταδέξοιτο· ἢ ὁρίσοι τι περὶ αὐτοῦ ἡ τελεία σύνοδος τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἐπισκόπων.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν λϛ'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ μάθῃς τὰ δεδογμένα περὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν μὴ ἀπερχομένων εἰς ἃς ἐχειροτονήθησαν ἐκκλησίας. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τὰ αὐτὰ, προστιθέμενος εἶναι ἀφωρισμένον τὸν μὴ ἀπερχόμενον εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἐκκλησίαν· περὶ αὐτοῦ ἡ ψηφισαμένη τοῦτον σύνοδος. τυχὸν γὰρ παραδέξεται αὐτὸν προβαλλόμενον εὐλόγους αἰτίας. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖσε εἴπομεν μὴ ἐκλαμβάνεσθαι, καθώς τινες, τὴν χειροθεσίαν εἰς ψῆφον, διὰ τὸ μεμνῆσθαι τάχα τὸν κανόνα καταδοχῆς, ὀφείλεις καὶ τὸν παρόντα κανόνα οὕτω νοεῖν.

Κανὼν ιη'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς εἰς παροικίαν μὴ ἀπέλθῃ εἰς ἣν ἐχειροτονήθη, οὐ διὰ τὴν ἑαυτοῦ αἰτίαν, ἀλλ᾽ ἤτοι διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, ἢ δι᾽ ἑτέραν αἰτίαν οὐκ ἐξ αὐτοῦ γινομένην· τοῦτον μετέχειν τῆς τιμῆς καὶ τῆς λειτουργίας, μόνον μηδὲν παρενοχλοῦντα τοῖς πράγμασι τῆς

A quæ habet etiam metropolitanum præsentem: est autem sententia singularis: quæ sunt autem singularia, non trahuntur ad exemplum. Nota ergo ex præsenti canone, quòd cum synodali decreto permittitur vacãti episcopo in vacante ecclesia celebrare, & in ipso eius throno sedere. Sæpe enim audiui, quòd Imperatorio quoque mandato ad id opus est. Interrogauerit autẽ quispiam quomodo intelligi debet illud, esse eiiciẽdum eum qui illam sic inuasit ecclesiam: & dicebant quidem nonnulli hoc de segregatione accipi. B Mihi autem videtur esse accipiendum de depositione, secundùm canonas qui dicunt eos esse deponendos qui ordinant vltra suas diœceses. Si enim qui ad iniuriam vnius antistitis, qui est in regione, episcopale quidpiam exercuit, deponitur: multo magis punietur qui ad perfectæ synodi iniuriam tale quid fecit.

CANON XVII.

Si quis episcopus, accepta ordinatione & manuũ impositione episcopi, & populo præesse iussus, munus non susceperit, nec vt ad sibi concreditam ecclesiam proficiscatur, C *persuaderi possit, is sit excommunicatus, donec coactus suscipiat, vel perfecta synodus episcoporum prouincialium de ipso aliquid decernat.*

SCHOL. BALS. Lege xxxvj. canonem apostolicum, & disces quæ decreta sunt de episcopis qui ad eas ad quas ordinati sunt ecclesias, non proficiscuntur. Consequenter ergo præsens quoque canon eadem decernit, adiiciens eum esse segregatum, qui non proficiscitur ad eam quæ ipsum sortitus est: donec D aliquid de ipso statuerit synodus quæ eum eligit: fortè enim eum admittet aliquam causam probabilem afferentem. Quia autem illic diximus, non accipi, vt dicunt aliqui, manuum impositionem pro electione, eo quòd canon vtique de susceptione meminit, debes præsentem quoque canonem sic intelligere.

CANON XVIII.

Si quis ordinatus nõ ierit in parochiam ad quã est ordinatus, nõ sua quidem culpa, sed propter populi recusationem, vel aliquã aliã causam, quæ à se non oritur, is sit & honoris & muneris particeps, dũmodo nullã rebus

ecclesiæ in qua conuenit, molestiam afferat: is autem id suscipiat quod perfecta prouinciæ synodus, eo quod ad se allatum est iudicato statuerit.

Schol. Bals. In xvij. can. patres eum puniunt qui ordinatus fuerit, & non persuadetur ad ecclesiam proficisci, quæ illum sortita est. In præsenti autem canone ei dant veniam qui ordinatus est, & vult quidem ad eam, ad quam ordinatus est, parochiam proficisci: non finitur autem, vel propter populi impudentiam, vel propter gentium incursionem, & ideo permittunt vt in qua inuenitur prouincia, honore dignus habeatur, cathedra scilicet & vocatione, & episcopalis officij exercitio, cum sciētia scilicet & permissione episcopi illius regionis, nec tamē se omnino ingerat in negotiis illius ecclesiæ in qua habitat, scilicet ne doceat, ne ordinet, neque aliquid aliud episcopale exerceat, sine illius regionis episcopi permissione, sed quiescat donec quid sit agendum didicerit à perfectæ synodi sententia.

Canon XIX.

Episcopus ne ordinetur, absque synodo & præsentia metropolitani prouinciæ: eo autem præsente, omnino melius est omnes vnà cum eo adesse, qui sunt in prouincia eiusdem muneris officiíque socij, & oportet per epistolam metropolitanum eos conuocare, & si omnes quidem accesserint, bene est: sin autem hoc fuerit difficile, plures omnino adesse oportet, vel per literas vnà cum illis suffragium ferre, & sic cum plurium præsentia vel electione fieri constitutionem. Sin autem aliter præter hæc quæ decreta sunt, fiat, non valeat ordinatio. Sin autem ex præfinito canone facta fuerit constitutio, aliqui autem propter suum contentionis studium contradicant, vincat plurium suffragium.

Schol. Bals. Quomodo oporteat eligere antistites, ex iiij. canone primæ synodi decretum est, & præsens canon eadem præcipit. Adiicit autem electionem quæ præter hæc facta fuerit quæ hîc comprehensa sunt, esse irritā & inualidam: & quòd, cùm ij qui eligunt in plures sententias diuiduntur, pluriū vincēt suffragia. Audiens autem canonem dicentem, non fieri electionem sine

A ἐκκλησίας, ἔνθα ἂν συνάγοιτο. ἐκδέχεσθαι δὲ τοῦτον, ὃ ἂν ἡ τῆς ἐπαρχίας τελεία σύνοδος κρίνασα τὸ παριστάμενον ὁρίσῃ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ιζʹ. κανόνι κολάζουσιν οἱ πατέρες τὸν χειροτονηθέντα καὶ μὴ πειθόμενον ἀπελθεῖν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτόν. ἐν δὲ τῷ παρόντι συγγνώμης ἀξιοῦσι τὸν χειροτονηθέντα καὶ θέλοντα μὲν ἀπελθεῖν εἰς ἣν ἐχειροτονήθη παροικίαν· μὴ παραχωρούμενον δὲ, ἢ διὰ τὴν τοῦ ἐν ἐκείνῃ λαοῦ ἀναισχυντίαν, ἢ διὰ ἐπιδρομὴν ἐθνῶν. διὸ καὶ ἐπιτρέπουσι παρ' ᾗ ἂν εὑρίσκηται ἐνορίᾳ, τιμῆς ἀξιοῦσθαι, ἤγουν καθέδρας καὶ κλήσεως καὶ ἐνεργείας
B ἀρχιερατικῆς μετὰ εἰδήσεως καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου. πλὴν μέντοι, μὴ ἔχειν ὅλως μετουσίαν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης ἔνθα κατοικεῖ, ἤγουν μὴ διδάσκειν, μὴ χειροτονεῖν, μὴ ἕτερόν τι ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὸν χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀλλ' ἡσυχάζειν μέχρις ἂν τὸ ποιητέον μάθῃ ἀπὸ οἰκονομίας καὶ κρίσεως τελείας συνόδου.

Κανὼν ιθʹ.

Ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου
C καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας. τούτου δὲ παρόντος, ἐξάπαντος βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργοὺς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν, καὶ εἰ μὲν ἀπαντῷεν οἱ πάντες, βέλτιον. εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τούς γε πλείους ἐξάπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γίνεσθαι, καὶ οὕτως μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν. εἰ δὲ κατὰ τὸν ὡρισμένον κανόνα γίνοιτο ἡ κατάστασις, ἀντι-
D λέγοιεν δέ τινες δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον.

Ἑρμηνεία.

Πῶς δεῖ ψηφίζεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐμάθομεν ἀπὸ τοῦ δʹ. κανόνος τῆς πρώτης συνόδου. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν τὰ αὐτὰ παρακελεύεται. προστίθησι δὲ τὴν γινομένην ψῆφον παρὰ τὰ ἐνταῦθα διωρισμένα, ἀνίσχυρον εἶναι. καὶ ὅτι τῶν ψηφιζομένων μεριζομένων εἰς διαφόρους γνώμας, ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ γίνεσθαι ψῆφον χωρὶς

παρουσίας τοῦ μητροπολίτου, μὴ εἴπῃς ὀφείλειν καὶ αὐτὸν παρουσιάζειν εἰς τὴν ψῆφον. τοῦτο γὰρ κεκώλυται, καθὼς ἐν ἄλλοις κανόσι διελήφθη. ἀλλὰ παρουσίαν εἰπὲ ἐνταῦθα τὴν τούτου προτροπὴν, ἧς χωρὶς ψῆφον γίνεσθαι ἀδύνατον.

Κανὼν κ'.

Διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρείας, καὶ τὰς τῶν ἀμφισβητουμένων διαλύσεις, καλῶς ἔχειν ἔδοξε συνόδους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι δεύτερον τοῦ ἔτους· ἅπαξ μὲν μετὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς ἐπιτελεῖσθαι τὴν σύνοδον, ὑπομιμνήσκοντος τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει, τὴν δὲ δευτέραν σύνοδον γίνεσθαι εἰδοῖς ὀκτωβρίαις, ἥ τις ἐστὶ δεκάτη ὑπερβερεταίου, ὥστε ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς συνόδοις προσιέναι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ πάντας τοὺς ἠδικῆσθαι νομίζοντας, καὶ παρὰ τῆς συνόδου ἐπικρίσεως τυγχάνειν. μὴ ἐξεῖναι δέ τινας καθ' ἑαυτοὺς συνόδους ποιεῖσθαι ἄνευ τῶν πεπιστευμένων τὰς μητροπόλεις.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ὀφειλουσῶν ἐτησίως γίνεσθαι συνόδων, ἱκανῶς διελήφθη ἐν τῷ λζ'. ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἐν τῷ κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. ὁ δὲ παρὼν κανὼν προστίθησι μὴ γίνεσθαι τὰς συνόδους χωρὶς παρουσίας καὶ τοῦ μητροπολίτου.

Κανὼν κα'.

Ἐπίσκοπον ἀπὸ παροικίας ἑτέρας εἰς ἑτέραν μὴ μεθίστασθαι, μήτε αὐθαιρέτως ἐπιρρίπτοντα ἑαυτὸν, μήτε ὑπὸ λαῶν ἐκβιαζόμενον, μήτε ὑπὸ ἐπισκόπων ἀναγκαζόμενον, μένειν δὲ εἰς ἣν ἐκληρώθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐκκλησίαν, καὶ μὴ μεθίστασθαι αὐτῆς, κατὰ τὸν ἤδη πρότερον ἐξενεχθέντα ὅρον.

Κανὼν κβ'.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐπιβαίνειν ἀλλοτρίᾳ πόλει τῇ μὴ ὑποκειμένῃ αὐτῷ, μηδὲ χώρᾳ τῇ αὐτῷ μὴ διαφερούσῃ ἐπὶ χειροτονίᾳ τινὸς, μηδὲ καθιστᾶν πρεσβυτέρους ἢ διακόνους εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους, εἰ μὴ ἄρα μετὰ γνώμης τοῦ οἰκείου τῆς χώρας ἐπισκόπου. εἰ δὲ τολμήσειέν τις τοιοῦτο, ἄκυρον εἶναι τὴν χειροτονίαν, καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ιδ'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τὸν ιε'. τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, καὶ μάθῃς ἐξ ἐκείνων τε καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων δύο κανόνων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ ἑτέρων πολλῶν

A praesentia metropolitani, ne dixeris eum debere adesse in electione (hoc est enim prohibitum, sicut in aliis canonibus dictum est) sed dic hîc praesentiam eius permissionem vel suasionem, sine qua fieri non potest electio.

CANON XX.

Propter vsus ecclesiasticos, & pro componendis controuersiis, rectè habere visum est, vt synodi episcoporum in vnaquaque prouincia fiant bis in anno: semel quidem post tertiam hebdomadem festi pascha, vt quarta hebdomade Pentecostes perficiatur B *synodus, metropolitano prouinciales episcopos admonente secundam synodum idibus Octobris futuram, qui est decimus hyperberetai, vt in his ipsis synodis accedant presbyteri & diaconi, & omnes qui se iniuria affectos putant, & à synodo iudicium assequantur, nec vllis liceat synodos per se facere, sine iis quibus sunt credita metropoles.* Distin. 18. Propter ecclesiastic.

SCHOL. BALS. De synodis quae debent fieri annuatim satis dictum est in xxxvij. apostolico canone, & in viij. canone syn. in Trullo, & lege quae in ipsis scripta sunt. Praesens autē canon adiicit, nō fieri synodos sine praesentia metropolitani. C

CANON XXI.

Episcopus ab alia parochia in aliam ne transeat, nec se sua sponte ingerens, nec à populis vi adactus, nec ab episcopis coactus: maneat autem in ea quam à Deo sortitus est ecclesia, & ab ea non recedat, secundùm decretum priùs de ea re editum. 7. q. 1. episcopum de dioecesi.

CANON XXII.

Episcopus in alienam ciuitatē quae ei subiecta non est, non ascendat, nec in regionem quae ad eum non pertinet, ad alicuius ordinationem, nec presbyterum vel diaconum cōstituat in locis alij episcopo subiectis, nisi D *cum voluntate proprij illius regionis episcopi. Si quis autem tale quid ausus fuerit, infirma sit ordinatio, & ipse à synodo puniatur.* 9. q. 2. episcopum non debere.

SCHOL. BALS. Lege xiiij. can. Apostolicum, & xv. Nicenae primae synodi, & disces ex illis, & ex duobus praesentibus canonibus, quinetiam ex multis aliis,

quomodo puniantur qui vltra suæ regionis fines ordinant & ordinantur, sine permissione illius regionis episcopi. Lege & xxxv. can. apostolicum.

CANON XXIII.

8.q.1.episcopo nō liceat.

Ne liceat episcopo alium pro se successorem constituere, etiamsi sit in fine vitæ. Si quid autem fiat eiusmodi, irrita sit constitutio, seruetur autem ritus ecclesiasticus qui continet non aliter debere fieri, quàm cum synodo & iudicio episcoporum, qui post defuncti dormitionem potestatem habent dignum prouehendi.

SCHOL. BALS. Sextus decimus sanctorum apostolorum canon, dicit non licere episcopo quem velit loco suo eligere. Eadem ergo præsens quoque canon decernit, adiiciens non aliter fieri episcopum, quàm mortuo episcopo, dignum prouinciæ synodus elegerit.

CANON XXIIII.

Rectè habet vt ea quæ sunt ecclesiæ, ecclesiæ seruentur cum omni & bona conscientia, & fide in omnium præsidem & iudicem Deum: quæ etiam administrari conuenit cum iudicio & potestate episcopi, cui est omnis populus creditus, & eorum animæ qui in ecclesiam conueniunt. Sint autem manifesta, quæ ad ecclesiam pertinent, cum cognitione presbyterorum & diaconorum qui sunt circa eum, vt sciant & non ignorent quæ sunt propria ecclesiæ: vt nihil ipsos lateat: vt si contingat episcopum è vita migrare, iis manifestis existentibus, quæ ad ecclesiam pertinent, ne ea intercidant & pereant, nec quæ sunt propria episcopi, prætextu rerum ecclesiasticarum, vexetur: est enim iustum, & apud Deum & homines acceptum, vt episcopus propria quibus velit, relinquat. Quæ sunt autem ecclesiæ, ipsi seruentur, & nec ecclesia damnum aliquod sustineat, nec episcopus ecclesiæ prætextu proscribatur, vel qui ad eum attinent, in negotia incidant, cum eo quòd & ipsum post mortem males omnibus prosequantur.

CANON XXV.

Episcopus habeat rerū ecclesiæ potestatē, vt eas in omnes egentes dispenset, cum multa cautione & Dei timore: ipse autē eorum quæ

A ὅπως κολάζονται οἱ παρ' ἐνορίαν χειροτονοῦντές τε καὶ χειροτονούμενοι χωρὶς προτροπῆς τοῦ τῆς χώρας ἐπισκόπου. ἀνάγνωθι καὶ τὸν λε'. ἀποστολικὸν κανόνα.

Κανὼν κγ'.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾶν ἕτερον ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου τυγχάνῃ. Εἰ δέ τι τοιοῦτον γίγνοιτο, ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν. φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικὸν περιέχοντα, μὴ δεῖν ἄλλως γίνεσθαι, ἢ μετὰ συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκόπων, τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου, τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προάγεσθαι τὸν ἄξιον.

Ἑρμηνεία.

B Ὁ ιϛ'. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων λέγει μὴ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ χειροτονεῖν ὃν βούλεται ἀντ' αὐτοῦ. τὰ αὐτὰ οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν θεσπίζει, προστιθέμενος μὴ ἄλλως γίνεσθαι ἐπίσκοπον εἰ μὴ θανόντος τοῦ ἐπισκόπου, ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος τὸν ἄξιον ψηφίσεται.

Κανὼν κδ'.

C Τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ καλῶς ἔχει φυλάττεσθαι δεῖν, μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως καὶ πίστεως τῆς εἰς τὸν πάντων ἔφορον καὶ κριτὴν θεόν, ἃ καὶ διοικεῖσθαι προσήκει μετὰ κρίσεως καὶ ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ πεπιστευμένου πάντα τὸν λαὸν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν συναγομένων. φανερὰ δὲ εἶναι τὰ διαφέροντα τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ γνώσεως τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ὥστε τούτους εἰδέναι καὶ μὴ ἀγνοεῖν, τίνα ποτέ ἐστι τῆς ἐκκλησίας, ὥστε μηδὲν αὐτοὺς λανθάνειν, ἵν' εἰ συμβαίη τὸν ἐπίσκοπον μεταλλάττειν

D τὸν βίον, φανερῶν ὄντων τῶν διαφερόντων τῇ ἐκκλησίᾳ πραγμάτων, μήτε αὐτὰ διαπίπτειν καὶ ἀπόλλυσθαι, μήτε τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου ἐνοχλεῖσθαι προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. δίκαιον γὰρ καὶ ἀρεστὸν παρά τε τῷ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου, οἷς ἂν αὐτὸς βούληται καταλιμπάνεσθαι. τὰ μέντοι τῆς ἐκκλησίας αὐτῇ φυλάττεσθαι, καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ὑπομένειν ζημίαν, μήτε τὸν ἐπίσκοπον προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, μετὰ τοῦ καὶ αὐτὸν μετὰ θάνατον δυσφημίᾳ περιβάλλεσθαι.

Κανὼν κε'.

Ἐπίσκοπον ἔχειν τὴν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων ἐξουσίαν, ὥστε διοικεῖν εἰς πάντας τοὺς δεομένους, μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ φόβου θεοῦ. μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν

δεόντων

δεόνταν, εἴγε δέοιτο, εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ A χρείας, καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερεῖσθαι, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον λέγοντα· ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. Εἰ δὲ μὴ τούτοις ἀρκοῖτο, μεταβάλλοι δὲ τὰ πράγματα εἰς οἰκειακὰς αὐτοῦ χρείας, καὶ τοὺς πόρους τῆς ἐκκλησίας ἢ τοὺς τῶν ἀγρῶν καρποὺς, μὴ μετὰ γνώμης τῶν πρεσβυτέρων ἢ τῶν διακόνων χειρίζοι, ἀλλ' οἰκείοις αὐτοῦ καὶ συγγενέσιν ἢ ἀδελφοῖς ἢ υἱοῖς παρέχοιτο τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ, διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλη- B σίας, τοῦτον εὐθύνας παρέχειν τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως διαβάλλοιτο ὁ ἐπίσκοπος ἢ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι, ὡς τὰ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφέροντα, ἤτοι ἐξ ἀγρῶν ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς εἰς ἑαυτοὺς ἀποφερόμενοι, ὡς θλίβεσθαι μὲν τοὺς πένητας, διαβολὴν δὲ καὶ δυσφημίαν περιστείβεσθαι τῷ τε λόγῳ, καὶ τοῖς οὕτω διοικοῦσι, καὶ τούτους διορθώσεως τυγχάνειν, τὸ πρέπον δοκιμαζούσης τῆς ἁγίας συνόδου.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες τὰ αὐτὰ θεσπίζουσι C τῷ μ'. καὶ μα'. ἀποστολικοῖς κανόσι. καὶ ζήτει τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. σημείωσαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κε'. κανόνος, ὅτι διὰ ἐκκλησιαστικῶν ὀφείλουσι πάντα τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διοικεῖσθαι, καὶ ὅτι οἱ τοὺς κανόνας τούτους παραπτόμενοι, κατὰ τὸ δόξαν τῇ συνόδῳ κολάζονται.

opus est sit particeps ad vsus necessarios, & fratrum, qui apud eum hospitio excipiuntur, vt ipsi nullo modo priuentur, secundùm diuinum apostolum, qui dicit: Habentes autem alimenta & quibus tegamur, iis contenti erimus: Sin autem iis non sit contentus, & res in proprios vsus conuertat, & ecclesiæ redditus vel agrorum fructus, non cum presbyterorum vel diaconorum sententia administret, sed suis cognatis, vel fratribus, vel filiis prabeat facultates, vt per hæc rationes ecclesiæ latenter lædantur, is det synodo prouinciæ rationem. Sin autem etiam aliàs insimuletur episcopus, vel qui sunt cum eo presbyteri, ea quæ pertinent ad ecclesiam, vel ex agris, vel ex quacunque alia causa ecclesiastica, ad seipsos referre, vt pauperes quidem opprimantur, & inuidia ac infamia verbo inuratur, & iis qui sic administrant, ij quoque correctionem assequantur, sancta synodo id quod decet, examinante.

SCHOL. BALS. Præsentes duo canones eadem decernunt cum xl. & xli. canone apostolico: & quære quæ in ipsis scripta sunt. Nota autem etiam ex præsenti canone xxv. quòd cum ecclesiasticis debent omnia quæ sunt ecclesiarum, administrari: & quòd qui præter hos canones faciunt, vt synodo visum fuerit, puniuntur.

Η ΕΝ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ Συνοδος.

Ἡ Ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ Λαοδίκειαν τῆς Φρυγίας Πακατιανῆς συγκροτηθεῖσα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσιανῆς, ὅρους ἐξέθετο ἐκκλησιαστικοὺς, ὡς ὑποτέτακται.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας συνελθόντων μακαρίων πατέρων.

Κανὼν α'.

Περὶ τοῦ, δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα τοὺς ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις, μὴ λαθρογαμίαν ποιήσαντας, ὀλίγου χρόνου παρελθόντος, ἐν σχολασάντων ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστείαις, κατὰ συγγνώμην ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὡρίσαμεν.

D SYNODVS LAODICENA.

SAncta synodus, quæ Laodiceæ, quæ est vrbs Phrygiæ Capatianę, ex diuersis Asiæ prouinciis congregata est, constitutiones ecclesiasticas edidit, vt hic subiectum est.

CANONES BEATORVM patrum, qui Laodiceæ quæ est vrbs Phrygiæ, conuenerunt.

Oportere ex ecclesiastico canone ijs qui liberè & legitimè secundo matrimonio coniuncti sunt, & non clam vxores duxerunt, cùm exiguum tempus præterierit, & orationibus & ieiuniis vacauerint, ex venia dari communionem.

SCHOL. BALS. Qui secundò vxores ducunt, ex præsenti quidem canone, pœnitentiam agentes & orantes, post aliquantulum temporis, diuinorum sacramentorum communione digni habentur. à iiij. autem canone sancti Basilij, post annum. Illi quidem sic puniuntur qui in legitimo matrimonio vxores duxerunt. Qui enim priùs vxores clam duxerunt, siue fornicati sunt, cum iis quæ illis postea legitimè coniunctæ sunt, vt fornicatores punientur, ex legitima coniunctione nihil auxilij sentientes. Et hæc quidem sic habent: leges autem, eos qui ex fornicatione nati sunt, tanquam ex legitima coniunctione natos reputant, si pater eorum matrem postea legitimè duxerit. Quære libri ij. Imp. tit. ij. totum: & xiiij. & xxviij. libri Imp. seu xxj. Iustiniani nouellam aliter de iis qui secundis nuptiis coniunguntur, tam mulieribus quàm hominibus, tractantem.

Ἑρμηνεία.

A Οἱ δευτερογαμοῦντες, ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος μετανοοῦντες, καὶ προσευχόμενοι, μετὰ * * ἀξιοῦνται τῆς κοινωνίας τῶν θείων ἁγιασμάτων. ἀπὸ δὲ τοῦ δ'. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, μετὰ ἐνιαυτόν. ἐκεῖνοι μέντοι οὕτως ἐπιτιμῶνται, οἱ μετὰ νομίμου συνοικεσίου δευτερογαμήσαντες. οἱ γὰρ πρότερον λαθρογαμήσαντες, ἤτοι πορνεύσαντες, μετὰ τῶν ὕστερον συζευχθεισῶν αὐτοῖς νομίμως κατὰ πόρνους κολασθήσονται, κατὰ μηδὲν ὠφελούμενοι ἐκ τῆς νομίμου συναφείας. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. οἱ δὲ νόμοι, τοὺς ἐκ B πορνείας τεχθέντας, ὡς ἐκ νομίμου συναφείας γεννηθέντας λογίζονται, ἐὰν ὕστερον τὴν μητέρα αὐτῶν νομίμως ἀγάγηται ὁ πατήρ. καὶ ζήτει βιβλίου τῶν βασιλικῶν λβ'. τίτλον β' ὅλον, καὶ τὸν ιδ'. τίτλον τοῦ κη'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ἤτοι τὴν κβ'. Ἰουστινιανείου νεαράν, ἄλλως τὰ περὶ τῶν δευτερογαμούντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διαταττομένην.

CANON II.

Eos qui in diuersis delictis peccant, & in oratione confessionéque & pœnitentia fortiter perseuerant, & se à malis perfectè conuertunt, tempore pœnitentiæ eis pro delicti proportione dato, propter Dei miserationes, & bonitatem, offerri communioni.

Κανὼν β'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐξαμαρτάνοντας ἐν διαφόροις πταίσμασι, καὶ προσκαρτεροῦντας τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας, καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν κακῶν τελείαν ποιουμένους, κατὰ τὴν C ἀναλογίαν τοῦ πταίσματος, καιροῦ μετανοίας δοθέντος τοῖς τοιούτοις, διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ προσάγεσθαι τῇ κοινωνίᾳ.

xxvj. q. vij. His qui alias.

SCHOL. BALS. Didicimus nullum peccatum vincere Dei misericordiam. Porrò præsens quoque canon statuit, vt qui à malo perfectè desistunt, cum pura confessione, & digna peccatorum pœnitentia, ij digni sancta participatione habeantur, non propter eorum virtutis studium, sed propter Dei miserationes & inenarrabilem eius bonitatem. Hæc autem omnino discernet episcopalis examinatio.

Ἑρμηνεία.

Ἐμάθομεν μηδεμίαν ἁμαρτίαν νικᾷν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν διορίζεται τοὺς ἀφισταμένους τελείως τοῦ κακοῦ μετὰ ἐξομολογήσεως καθαρᾶς καὶ μετανοίας ἀξίας τῷ πταίσματι, ἀξιοῦσθαι τῆς θείας μεταλήψεως· οὐ διὰ τὴν σπουδὴν τούτων, ἀλλὰ διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ἄφατον ἀγαθότητα. ταῦ-D τα δὲ πάντως διακρινήσει ἡ ἐπισκοπικὴ δοκιμασία.

CANON III.

Non oportere eos qui sunt recens illuminati, in ordinem sacerdotalem promoueri.

Κανὼν γ'.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν προσφάτως φωτισθέντας προσάγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ.

SCHOL. BALS. Lege sanctorum Apostolorum canonem lxxx. synodi Nicenæ can. ij. qui eadẽ cum præsenti canone decernunt, de iis qui sunt recenter baptizati, & petunt ad sacros ordines admitti. Magnũ tamen

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα π'. συνόδου Νικαίας κανόνα β'. τὰ αὐτὰ τῷ παρόντι κανόνι θεσπίζοντας χάριν τῶν προσφάτως βαπτισθέντων, καὶ ζητούντων ἱερωθῆναι. ὁ μέντοι μέγας ἐκεῖνος

φωστὴρ Νεκτάριος ἄρτι τῆς τῶν κατηχουμένων ἀγέλης ἀφορισθεὶς, καὶ τῷ θείῳ λουτρῷ τὸν τοῦ βίου ῥύπον ἀπλυνάμενος, καθαρὸς ἤδη τὸ καθαρώτατον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα περιβάλλεται, καὶ ἅμα τῆς βασιλευούσης ἐπίσκοπος γίνεται, καὶ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς δευτέρας συνόδου ἔξαρχος.

Κανὼν δ'.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν ἱερατικοὺς δανείζειν καὶ τόκους, καὶ τὰς λεγομένας ἡμιολίας λαμβάνειν.

Ερμηνεία.

Ο ἀποστολικὸς μδ'. κανὼν, καὶ ὁ ιζ'. τῆς πρώτης συνόδου, πλατύτερον διαλαμβάνουσι περὶ τῶν ἱερωμένων λαμβανόντων τόκους. καὶ ἀνάγνωθι τούτους.

Κανὼν ε'.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι.

Ερμηνεία.

Χειροτονίας ἐνταῦθα τὰς ψήφους ὀνομάζει ὁ κανὼν, καὶ φησὶν ὡς ἐπεὶ ἐν ταῖς ψήφοις λέγονταί τινα πολλάκις καὶ ἀνάξια χάριν τῶν ψηφιζομένων, οὐ χρὴ ἐπὶ κοινῇ ἀκροάσει τοῦ βουλομένου τὰς ψήφους γίνεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν καὶ σήμερον κατ' ἰδίαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ μόνοι συνερχόμενοι, ψηφίζονται. ἐν μέντοι τῷ πρώτῳ ἀποστολικῷ κανόνι, ἡ χειροτονία εἰς χειροθεσίαν ἐκλαμβάνεται.

Κανὼν ς'.

Περὶ τοῦ, μὴ συγχωρεῖν τοῖς αἱρετικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, ἐπιμένοντας τῇ αἱρέσει.

Ερμηνεία.

Σαφὴς ὁ κανών. οὐ γὰρ συγχωρεῖ τοῖς αἱρετικοῖς ἐπιμένουσι τῇ αἱρέσει, συνεκκλησιάζειν μετὰ ὀρθοδόξων. ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ'. κανόνα τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

Κανὼν ζ'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐκ τῶν αἱρέσεων, τουτέστιν Νοβατιανῶν, ἤτοι Φωτεινιανῶν ἢ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, ἐπιστρεφομένους, εἴτε πιστοὺς τοὺς παρ' ἐκείνοις, μὴ προσδέχεσθαι, πρὶν ἀναθεματίσωσι πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ᾗ κατείχοντο καὶ τότε λοιπὸν τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς πιστοὺς, ἐκμανθάνοντας τὰ τῆς πίστεως σύμβολα, χρισθέντας τε τῷ ἁγίῳ χρίσματι, οὕτω κοινωνεῖν τῶν μυστηρίων τῶν ἁγίων.

A lumen Nectarius ille, à catechumenorum grege nuper separatus, cùm diuino lauachro vitæ sordes abluisset, purus iam, purissimam episcopatus dignitatem induit, & simul fit reginæ vrbis episcopus, & sanctæ secundæ vniuersalis synodi præses.

CANON IIII.

Non oportet hominem sacratum fœnerari, & vsuras, & quæ dicuntur semisses, accipere. Distin. xlvij. Nõ licet fœnerari.

SCHOL. BALS. Apostolicus
B xliiij. canon, & xvij. primæ syn. diffusiùs tractant de sacris initiatis, qui vsuras accipiunt: & lege eos.

CANON V.

Non oportere ordinationes fieri in præsentia eorum qui audiunt.

SCHOL. BALS. Ordinationes canon hic electiones nominat, & dicit, quòd quoniam in electionibus dicuntur nonnulla sæpe etiam indigna de iis qui eliguntur, non licet in communi cuiuslibet volentis au-
C ditione ea fieri. Propterea ergo hodie quoque seorsum antistites & soli conuenientes eligunt. In primo autem canone Apostolico ordinatio pro manuum impositione sumitur.

CANON VI.

Non permittere hæreticis vt in domum domini ingrediantur, si in hæresi permaneant.

SCHOL. BALS. Canon est apertus, qui non permittit hæreticis in hæresi permanentibus, vnà cum orthodoxis in ecclesiis agere. Lege
D etiam ix. can. sancti Timothei Alexandriæ episcopi.

CANON VII.

Eos qui ex hæresibus, hoc est, Nouatianis, siue Photinianis, vel Tessaradecatitis conuertuntur, siue catechumenos, siue qui apud illos fideles dicuntur, non admitti priusquam omnem hæresin anathematizauerint, & præcipuè eam in qua detinebantur: & tunc deinceps eos, qui apud illos fideles dicebantur, fidei symbola discentes, & sancto chrismate inunctos, sic sancto mysterio communicare.

A Schol. Bals. Lege vij. can. secũdæ syn. xix. primæ. xcv. vj. & scies ea de quibus hic præsens canon tractat.

Canon VIII.

Eos qui ab eorum hæresi qui Phryges dicũtur, conuertãtur, siue sint in clero qui apud illos existimatur, siue maximi dicantur, eos cum omni studio catechizari seu initiari, & baptizari ab ecclesiæ episcopis & presbyteris.

Schol. Bals. Quæ in vij. can. secundæ syn. interpretatione scripta sunt, sufficiunt ad præsentis
B canonis interpretationem. Quia autem dicebant ex Phrygibus hæretici quosdam ipsorum doctores esse clericos maximos, quòd alios clericos hæreticos superent: & non deerant qui asserebant non oportere eos baptizari, vt qui essent in clerum recepti, adiicit canon eos quoque & catechizari seu initiari ac baptizari oportere.

Canon IX.

Non concedendum esse, vt in cœmeteria vel in ea quæ dicuntur martyria, quorũuis hæreticorum, abeant ij qui sunt ecclesiæ, o-
C *rationis vel venerationis gratia. Sed tales, si sint fideles, esse aliquantisper excommunicatos: sin autem pœnitentia ducantur, & se deliquisse confiteantur, suscipi.*

Schol. Bals. Quemadmodum in vj. canone prohibiti sunt hæretici in domum domini ingredi, ita hîc quoque prohibentur fideles, hæreticorum cœmeteria, vel quæ apud eos dicuntur martyria, ingredi. tanquam autem dixisset quispiam,
D sed si profectus sit fidelis quispiam ad hæreticorum congregationem, pro eis execrandis ac despuendis, cur punietur? dicunt patres illos esse ad tempus segregatos, qui pro oratione vel veneratione ad hæreticorum martyria proficiscuntur: quos & pœnitentiam agentes, & suũ delictum cognoscentes, suscipiendos decernunt. Lege sanctorum Apostolorum can. lxiiij. & lxx. præsentis synodi can. & xxxij. xxxiiij. xxxvij. xxxix. Carthag. syn. can. lx. & vj. syn. can. xj. Martyria autem dicuntur ab hæreticis Cœmeteria.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ζ'. κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, τὸν ιθ'. κανόνα τῆς α'. τὸν ϟε'. τῆς ἕκτης· καὶ μάθης περὶ ὧν ὁ παρὼν κανὼν διέξεισι.

Κανὼν κη'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν λεγομένων Φρυγῶν ἐπιστρέφοντας, εἰ καὶ ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ' αὐτοῖς τυγχάνοιεν, εἰ καὶ μέγιστοι λέγοιντο, τοὺς τοιούτους μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατηχεῖσθαί τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων.

Ἑρμηνεία.

Τὰ ἐν τῷ ζ'. κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου γραφέντα, ἀρκοῦσιν εἰς ἑρμηνείαν καὶ τοῦ παρόντος κανόνος. ἐπεὶ δὲ ἔλεγον οἱ ἐκ Φρυγῶν αἱρετικοὶ, τινὰς διδασκάλους αὐτῶν κληρικοὺς μεγίστους διὰ τὸ ὑπερέχειν τῶν ἄλλων αἱρετικῶν κληρικῶν· καὶ ἦσαν τινὲς διατεινόμενοι μὴ ὀφείλειν τούτους βαπτίζεσθαι, ὡς δῆθεν κεκληρωμένους· προστίθησιν ὁ κανὼν καὶ τούτους κατηχεῖσθαι καὶ βαπτίζεσθαι.

Κανὼν θ'.

Περὶ τοῦ, μὴ συγχωρεῖν εἰς τὰ κοιμητήρια ἢ εἰς τὰ λεγόμενα μαρτύρια πάντων τῶν αἱρετικῶν ἀπιέναι τοὺς τῆς ἐκκλησίας, εὐχῆς ἢ θεραπείας ἕνεκα, ἀλλὰ τοὺς τοιούτους, ἐὰν ὦσι πιστοὶ, ἀκοινωνήτους γίνεσθαι μέχρι τινός. μετανοοῦντας δὲ καὶ ἐξομολογουμένους ἐσφάλθαι, παραδέχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ ἐν τῷ ϛ'. κανόνι ἐκωλύθησαν οἱ αἱρετικοὶ εἰσιέναι εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου· οὕτω καὶ ἐνταῦθα κωλύονται οἱ πιστοὶ ἀπιέναι εἰς τὰ τῶν αἱρετικῶν κοιμητήρια, ἢ εἰς τὰ λεγόμενα παρὰ τούτων μαρτύρια. ὡς δὲ τινος εἰπόντος, εἰ δὲ ἀπέλθῃ πιστὸς εἰς σύναξιν αἱρετικῶν χάριν τοῦ καταπτύσαι αὐτῆς, ἵνα τί κολασθήσεται; φασὶν οἱ πατέρες, ἐκείνους ἀκοινωνήτους εἶναι πρὸς καιρὸν, ἤγουν ἀφωρισμένους, τοὺς χάριν εὐχῆς ἢ θεραπείας ἀπερχομένους εἰς τὰ τῶν αἱρετικῶν μαρτύρια, οὓς καὶ μετανοοῦντας καὶ ἐπιγινώσκοντας τὸ παρ' αὐτῶν ἐσφαλμένον, προσδέχεσθαι διορίζονται. ἀνάγνωθι τὸν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ξδ'. καὶ ο'. τῆς παρούσης συνόδου· κανόνα κθ'. λβ'. λδ'. λζ'. λη'. λθ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ξ'. καὶ τῆς ϛ'. κεφ. ια'. μαρτύρια δὲ παρὰ αἱρετικῶν λέγονται τὰ κοιμητήρια.

ἐν γὰρ τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ τινὲς αἱρετικοὶ Χριστιανοὺς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες, μέχρι θανάτου ἐτιμωρήθησαν. διὸ καὶ μάρτυρας τούτους ἐκάλουν οἱ ὁμοδοξοῦντες αὐτοῖς.

Κανὼν ι'.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς τῆς ἐκκλησίας, ἀδιαφόρως πρὸς γάμου κοινωνίαν συνάπτειν τὰ ἑαυτῶν παιδία αἱρετικοῖς.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ιδ'. κανόνα τῆς δ'. συνόδου, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα· ἀρκέσουσι πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν ια'.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας ἤτοι προκαθημένας, ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι.

Ἑρμηνεία.

Τὸ παλαιὸν γυναῖκές τινες πρεσβύτιδες καθήμεναι εἰς τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας, καθίστων τὰς λοιπὰς γυναῖκας τάχα εἰς εὐταξίαν. ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς ὁμιλίας τῆς ἀπὸ τούτων ἐβλάπτοντο τινὲς, μὴ χρωμένων καλῶς τῷ καλῷ διὰ ὑπεροψίαν, ἢ αἰσχροκέρδειαν, ἐκώλυσαν οἱ πατέρες τὸ ὅλως εἶναι τοιαύτας γυναῖκας εἰς ἐκκλησίας, καλουμένας πρεσβύτιδας, ἤτοι προκαθημένας. μὴ εἴπῃς δὲ καὶ πῶς τοῦτο γίνεται εἰς τὰ γυναικεῖα μοναστήρια· καὶ μία γυνὴ, ἡ ἡγουμένη δηλαδὴ, πασῶν προΐσταται. ἀκούσῃς γὰρ ὅτι ἡ κατὰ θεὸν ἀποταγὴ καὶ ἀπόκαρσις, τὰς πολλὰς ἓν σῶμα ποιεῖ λογίζεσθαι, καὶ πάντα τὰ αὐτῶν, πρὸς μόνην ψυχικὴν σωτηρίαν ἀφορῶσι. τὸ δὲ διδάσκειν γυναῖκα εἰς ἐκκλησίαν καθολικὴν, ἔνθα πλῆθος ἀνδρῶν συναθροίζεται καὶ διαφόρων γνωμῶν γύναια, ἀπρεπέστατον καὶ ὀλέθριον.

Κανὼν ιβ'.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους κρίσει τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν πέριξ ἐπισκόπων καθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν, ὄντας ἐκ πολλοῦ δεδοκιμασμένους, ἔν τε τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, καὶ τῇ τοῦ εὐθέος λόγου πολιτείᾳ.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν κωλύει ἀπὸ τοῦ ὄχλου τοὺς ἐπισκόπους ψηφίζεσθαι· καὶ διορίζεται παρὰ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων τούτους καθίστασθαι. παρακελεύεται δὲ δοκίμους εἶναι αὐτοὺς κατά τε τὸ δόγμα καὶ τὸν βίον.

A In tempore enim persecutionis, quidam hæretici Christianos seipsos nominantes, ad mortem vsque supplicio affecti sunt: & ideo qui erant eiusdem opinionis, eosdem martyras appellabant.

CANON X.

Non oportere eos qui sunt ecclesiæ, indiscriminatim suos filios hæreticis matrimonio coniungere.

SCHOL. BALS. Lege xiiij. can. iiij. synodi, & quæ in illo scripta sunt: sufficient ad præsentis canonis interpretationem. B

CANON XI.

Non oportere eas quæ dicuntur seniores viduæ, vel præsidentes, in ecclesiis constitui. Distin. xxxij. Mulieres quæ.

SCHOL. BALS. Antiquitus mulieres quædam vetulæ in catholicis ecclesiis sedentes, reliquas forte mulieres ad bonum honestúmque ordinem seruandum deducebant. Quia autem ex earum consuetudine, eo quod honestum est non rectè vtentium, vel propter arrogantiam, C vel propter turpem quæstum, quædam offendebantur, prohibuerunt Patres, ne deinceps essent omnino in ecclesiis presbyteræ siue præsidentes. Ne dixeris autem, & quomodo hoc fit in fœminarũ monasteriis, & vna mulier, quæ scilicet præest, omnibus præsidet: audies enim, quòd quæ ex Deo fit renunciatio, & tonsura, facit vt multæ vnum corpus existimentur, & omnia quæ sunt ipsarum, ad animæ salutem respiciunt. Docere autem mulierem in ecclesia catholica, vbi hominum D multitudo congregatur, & diuersarum sententiarum fœminæ, est maximè indecorum & perniciosum.

CANON XII.

Vt episcopi, Metropolitanorum, & eorum qui sunt circumcirca episcoporum, iudicio, in ecclesiastico magistratu constituantur, diu examinati & in ratione fidei, & in rectæ rationis dispensatione.

SCHOL. BALS. Præsens quoque canon prohibet episcopos à multitudine eligi, & eos à metropolitanis & episcopis constitui oportere decernit: probari autem eos iubet & in sententia & in vita.

ὡσαύτως σημείωσαι ὅτι καὶ τὰ τῶν ψαλτῶν μινυρίσματα, καὶ τὰ θυμελικὰ μελῳδήματα, πάντη κεκώλυται.

Κανὼν ιϛʹ.

Περὶ τοῦ, ἐν σαββάτῳ εὐαγγέλια μετὰ ἑτέρων γραφῶν ἀναγινώσκεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Πρὸ τοῦ συντελεσθῆναι τὴν κατάστασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ψαλτῳδημάτων, οὐκ ἀνεγινώσκετο εὐαγγέλιον ἢ ἄλλη τις γραφὴ ἐπ' ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου· ἀλλὰ διὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας μὴ νηστεύειν μηδὲ γόνυ κάμπτειν κατὰ τὸ σάββατον, ἐπανηγύριζον τηνικαῦτα οἱ ἄνθρωποι τὰ πολλά, ὡς μηδὲ ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων γινομένων. τοῦτο οὖν οἱ πατέρες ἀποτρέποντες, ὥρισαν καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν τελεῖσθαι.

Κανὼν ιζʹ.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν ἐπισυνάπτειν ἐν ταῖς συνάξεσι τοὺς ψαλμούς, ἀλλὰ διὰ μέσου καθ' ἕκαστον ψαλμὸν γίνεσθαι ἀνάγνωσιν.

Ἑρμηνεία.

Τῶν ψαλμῶν ἀναγινωσκομένων διὰ μιᾶς ὑφῆς κατὰ παλαιὰν παράδοσιν, καὶ τοῦ συναγομένου λαοῦ ἀποκναίοντος, κἀντεῦθεν ἀκηδιῶντος ἀπὸ τοῦ κόπου, καὶ ἐξερχομένου τῆς ἐκκλησίας, ὥρισαν οἱ πατέρες μὴ συναπτῶς ἐν ταῖς συνάξεσιν ἐκφωνεῖσθαι τοὺς ψαλμούς, ἀλλὰ διὰ μέσου γίνεσθαι καὶ ἀνάγνωσιν ἐπὶ τῷ ἀναπαύεσθαι τὸν λαὸν πρὸς μικρόν, καὶ πάλιν ψάλλειν. διὰ γὰρ τοῦτο, καὶ εἰς καθίσματα διάφορα τὸ ἱερὸν κατεμερίσθη ψαλτήριον. χάρις οὖν τοῖς ἁγίοις πατράσι καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς κηδεμονίας.

Κανὼν ιηʹ.

Περὶ τοῦ, τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῶν εὐχῶν πάντοτε καὶ ἐν ταῖς ἐνάταις καὶ ἐν ταῖς ἑσπέραις ὀφείλειν γίνεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν διορθωτικός ἐστι παλαιοῦ τινος ἔθους ἀτάκτου. φαίνεται γὰρ ὥς τινες ἐξ ὑπεροψίας, εὐχὰς συντιθέμενοι, εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνῳδίας ἀνεγίνωσκον αὐτάς· καὶ αἰτιώμενοι, ἔλεγον μηδέν τι ἀπεικὸς ποιεῖν, μηδὲ παραλύειν τὰς παρὰ τῶν πατέρων δεδομένας εὐχάς. ἐκεῖναι μὲν γάρ, εἰς τὰς ἐνάτας ἐτυπώθησαν γίνεσθαι, αἱ δὲ παρ' αὐτῶν γεγονυῖαι εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνῳδίας ἐκφωνοῦνται.

A Nota similiter, quòd cantorum mollifractáque & scenica, sunt omnino prohibita.

CANON XVI.

Vt euangelium cum aliis scripturis sabbato legatur.

SCHOL. BALS. Antequam completa esset ecclesiasticorum canticorum constitutio, non legebatur euangelium, vel aliqua alia scriptura in ecclesia, die sabbati: sed propter canones, qui dicunt die sabbati non B esse ieiunandum, vel genu flectendum, homines vt plurimùm tunc festum agebant, & nec ecclesiastici quidem conuentus fiebant. Hoc ergo remouentes Patres, statuerunt die quoque sabbati peragendum esse omne ecclesiasticum officium.

CANON XVII.

Non oportere psalmos in conuentibus contexere, sed in vnoquoque psalmo interiecto spatio, lectionem fieri.

SCHOL. BALS. Cùm psalmi vno contextu ex antiqua traditione C legerentur, & populus qui congregabatur, ex eo molestia afficeretur, & labore propterea confectus, nullam eius curam gereret, & ab ecclesia exiret, statuerũt Patres nõ esse psalmos in ecclesiasticis cõgregationibus vno contextu dicendos, sed aliquo intercedente lectionem esse faciendam, vt aliquantulum quiescat populus, & rursus canat. Propterea enim & in diuersas sessiones sacrum distributum est psalterium: sunt ergo sanctis patribus gratiæ agendæ pro hac D eorum cura.

CANON XVIII.

Idem precum ministerium omnino debere fieri in nonis & vesperis.

SCHOL. BALS. Hic quoque canon veterem inordinatum morẽ corrigit. Quidam enim propter arrogãtiam, vt videtur, in vespertinos hymnos preces componentes, eas legebant: & cùm reprehẽdebantur, se nihil absurdũ alienúmve facere, nec à patribus datas orationes dissoluere dicebant. Illę enim in nonis fieri iussæ sunt: quæ autẽ ab ipsis factæ sunt, in vespertinis hymnis proferuntur.

Dicunt ergo Patres, sufficere preces quæ sunt traditæ, & in nonis & in vesperis, & in omnibus, vt semel dicam, congregationibus, nec licere ei qui velit, preces componere.

Canon XIX.

Oportere, seorsum primùm, post episcoporum sermones, catechumenorum orationem peragi: & postquam exierint catechumeni, eorum qui pœnitentiam agunt, fieri orationem: & cùm ij sub manum accesserint, & secesserint, fidelium preces sic fieri. Vnam quidem, scilicet primam, silentio: secundam autem & tertiam per pronunciationem impleri: deinde sic pacem dari, & sic sanctam oblationem perfici: & solis licere sacratis ad altare accedere, & communicare.

Schol. Bals. Catechumeni dicuntur, qui ad baptismum præparantur. In pœnitentia sunt, seu pœnitentiam agunt fideles, quibus propter peccata pœna iniuncta est, qui etiam sancta communione digni habentur. Colligitur ergo, quòd aliud quoddam erat consequentia in sacro diuino mysterio eo tempore, propterea statuerunt quoque Patres quæ hîc constituta sunt. Quoniam autem hæc ad aliam consequentiam deuenerunt, ea interpretanda non sunt. Pax autem fit inter episcopos per salutationem seu amplexum. Dilectionis enim signum est, salutatio & complexus. Dilectioni autem pacificum esse est consequens. Nota autem, quòd ex præsenti canone solis sacratis permittitur ad altare communicare. Quòd autem non debeat laici ad altare ingredi, lege vj. syn. can. lxix. & lxx. & præsentis synodi xliiij.

Canon XX.

Quòd non oportet diaconum ante presbyteros sedere, sed sedere cum iussu presbyteri. Similiter autem etiam haberi honorem diaconis à ministris & omnibus clericis oportet.

Distin. 91. Nō oportet.

Schol. Bals. Quæ in vij. canonem vj. synodi & xviij. Nicenæ scripta sunt de ordine presbyterorum & diaconorum, sufficiunt ad præsentis canonis interpretationem.

Φασὶν οὖν οἱ πατέρες ἀρκεῖν τὰς παραδεδομένας εὐχὰς καὶ ἐν ταῖς ἐννάταις καὶ ἐν ταῖς ἑσπέραις καὶ ἐν πάσαις ἁπλῶς ταῖς συνάξεσι· καὶ μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν βουλόμενον, εὐχὰς συντιθέναι.

Κανὼν ιθ'.

Περὶ τοῦ, δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κατηχουμένων εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχουμένους, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι, καὶ τούτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτως τῶν πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς, μίαν μὲν τὴν πρώτην, διὰ σιωπῆς, τὴν δὲ δευτέραν καὶ τρίτην διὰ προσφωνήσεως πληροῦσθαι· εἶθ' οὕτως τὴν εἰρήνην δίδοσθαι, καὶ μετὰ τὸ, πρεσβυτέρους δοῦναι τῷ ἐπισκόπῳ τὴν εἰρήνην, τότε τοὺς λαϊκοὺς τὴν εἰρήνην διδόναι, καὶ οὕτω τὴν ἁγίαν προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μόνοις ἐξὸν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν.

Ἑρμηνεία.

Κατηχούμενοι μὲν λέγονται, οἱ πρὸς τὸ βάπτισμα ἑτοιμαζόμενοι. ἐν μετανοίᾳ δέ εἰσιν, οἱ διά τινα ἁμαρτήματα ἐπιτιμηθέντες πιστοὶ, οἱ ἀξιούμενοι καὶ τῆς ἁγίας μεταλήψεως. καταλαμβάνεται οὖν ὡς ἄλλη τις οἰκονομία ἐκράτει κατὰ τὸν τότε καιρὸν ἐν τῇ θείᾳ ἱεροτελεστίᾳ. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πατέρες ὥρισαν τὰ ἐνταῦθα κανονισθέντα. ἐπεὶ δὲ σήμερον εἰς ἄλλην ἀκολουθίαν μετέπεσον ταῦτα, οὐ χρὴ περὶ ἐκείνων ἑρμηνεύειν. Εἰρήνη δὲ μέσον τῶν ἐπισκόπων γίνεται, διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ. ἀγάπης γὰρ σύμβολόν ἐστιν ὁ ἀσπασμός. τῇ δὲ ἀγάπῃ, τὸ εἰρηνεύειν ἐπακολουθεῖ. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, μόνοις τοῖς ἱερωμένοις ἐφεῖται ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου κοινωνεῖν. περὶ δὲ τοῦ μὴ εἰσιέναι λαϊκοὺς εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀνάγνωθι τῆς ϛ'. συνόδου κανόνας ξθ'. καὶ ο'. καὶ τὸν τῆς παρούσης συνόδου κανόνα μδ'.

Κανὼν κ'.

Ὅτι οὐ δεῖ διάκονον ἔμπροσθεν πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἀλλὰ μετὰ κελεύσεως τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι. ὁμοίως δὲ ἔχειν τιμὴν καὶ τοὺς διακόνους ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ πάντων τῶν κληρικῶν.

Ἑρμηνεία.

Τὰ γραφέντα εἰς τὸν ζ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου, καὶ τὸν ιη'. τῆς ἐν Νικαίᾳ περὶ τάξεως πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἀρκοῦσι καὶ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν κα´.

Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ, καὶ ἅπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν.

Ἑρμηνεία.

Ὑπηρέται λέγονται οἱ ὑποδιάκονοι. τούτοις δὲ κωλύει ὁ κανὼν τὰ τῶν διακόνων μεταχειρίζεσθαι, ἤγουν ἅπτεσθαι τῶν ἱερῶν σκευῶν, τουτέστι τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. μηδὲ γὰρ εἴπῃς μὴ ὀφείλειν τούτοις ἅπτεσθαι τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἤτοι τοῦ ἁγίου ποτηρίου καὶ τοῦ ἁγίου δίσκου, κενῶν ὄντων. αὐτοῖς γὰρ μᾶλλον οἰκεία ἐστὶν ἡ τούτων διακονία ἢ καὶ μετάθεσις. B

Κανὼν κβ´.

Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ὠράριον φορεῖν, οὐδὲ τὰς θύρας ἐγκαταλιμπάνειν.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ὠράριον φορεῖν, μόνων ἐστὶ τῶν διακόνων. οὗτοι γὰρ τοῖς ἱερουργοῦσι παριστάμενοι, καὶ ἐπιτηροῦντες τὰς τῶν ἁγίων εὐχῶν τελετὰς καὶ τὰς τῶν πρεσβυτέρων ἐκφωνήσεις, διδόασιν εἴδησιν διὰ τοῦ ὠραρίου τοῖς ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνοις, τῆς ὀφειλούσης γενέσθαι ἐπιφωνήσεως, ἤγουν τοῦ καιροῦ τῆς ἐκτενοῦς τῶν αἰτήσεων τῶν κατηχουμένων, καὶ τῶν λοιπῶν. καὶ ἐκλήθη ὠράριον, ἐκ τοῦ ὁρῶ, ὃ φυλάσσω καὶ ἐπιτηρῶ. C ὥσπερ δὲ τοῖς διακόνοις τοῦτο ἀπενεμήθη, δέδοκται καὶ τοὺς ὑποδιακόνους τὰς θύρας τῶν ἐκκλησιῶν κατέχειν, καὶ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν τοὺς κατηχουμένους καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σήμερον παρὰ τῶν ὑποδιακόνων λέγεται τό, ὅσοι πιστοί, δηλονότι οἱ μὴ πιστοὶ ἀλλὰ κατηχούμενοι ὄντες, ἐξέλθετε· οἱ δὲ πιστοί, ἵστασθε, ὀψόμενοι τὴν τῶν ἁγίων D μυστηρίων θυσίαν. καὶ οὐ μόνον ταῦτα τὰ προνόμια τούτοις ἐδόθησαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς τάγμασι. τοῖς γὰρ ἀναγνώσταις διακονία ἐδόθη, οὐχὶ ὃ ψάλλειν, ἀλλὰ ὃ ἀναγινώσκειν τὰς θείας γραφὰς ἐπὶ κοινῇ ἀκροάσει, καὶ τοῖς ψάλταις ὃ ψάλλειν. ἐπεὶ οὖν ἐπεχείρουν τινὲς ὑποδιάκονοι ὠράρια φορεῖν, παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἐκώλυσαν τοῦτο οἱ πατέρες, καὶ διωρίσαντο μὴ ἐγκαταλιμπάνειν αὐτοὺς τὴν φυλακὴν τῶν ἀπονεμηθεισῶν αὐτοῖς θυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν· ἵνα μὴ ἀταξία γίνηται τῶν ἱερῶν ταγμάτων.

Κανὼν κγ´.

Ὅτι οὐ δεῖ ἀναγνώστας ἢ ψάλτας ὠράριον φορεῖν, καὶ οὕτως ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν.

A

CANON XXI.

Quòd non oportet ministros locum habere in diaconis, & sacra vasa tangere. Distin. xxiij. Nõ oportet.

SCHOL. BALS. Ministri dicuntur subdiaconi. Canon ergo eos prohibet ea quæ ad diaconos pertinent, aggredi, seu sacra vasa tangere, scilicet corporis & sanguinis Christi. Neque enim dixeris non debere eos sacra vasa tangere, seu sacrum calicem & sacram patinam, cũ sunt inanes. Eorum enim ministerium & translatio eis magis conuenit.

CANON XXII.

Quòd non oportet ministrum ferre orarium: neque ostia relinquere. Distin. xxiij. Ministrum.

SCHOL. BALS. Orarium ferre, est solorũ diaconorum. Hi enim eis qui celebrant, adsistentes, & sanctarum orationum mysteria, & presbyterorum prolationes obseruantes, eis qui sunt in suggestum diaconis, per orarium significant quando debeat fieri pronunciatio seu prolatio petitionum catechumenorum, & reliquorum. Et appellatum est Orarium ἀπὸ τοῦ ὁρῶ, quod est, obseruo. Quemadmodum autem hoc diaconis est attributum, visum est, hypodiaconos quoque ecclesiarum fores tenere, & catechumenos introducere & educere, eos qui sunt in pœnitentia. Propterea enim hodie quoque etiam ab hypodiaconis dicitur illud, Quotquot fideles, qui scilicet non estis fideles, sed catechumeni, egredimini. Fideles autem state, visuri sanctorũ mysteriorũ sacrificium. Et nõ solùm eis hæc priuilegia data sunt, sed reliquis etiam ordinibus. lectoribus enim ministerium datum est, non psallendi, sed legendi diuinas scripturas in communi auditione: & cantoribus, psallendi. Quia ergo conabantur quidam subdiaconi ferre oraria, præter traditionem ecclesiasticam, Patres hoc prohibuerunt, & statuerunt vt ij non relinquerent sibi attributam custodiam portarum ecclesiæ, ne sit sanctorum ordinum confusio.

CANON XXIII.

Quòd non oportet lectores vel cantores ferre orarium, & sic legere, vel canere.

SCHOL. BALS. Quæ in xxij. can. scripta sunt, sufficiunt ad præsentis canonis interpretationem. A

CANON XXIIII.

Quòd non oportet sacratum, à presbytero vsque ad diaconum, & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis, vsque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel hostiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.

SCHOL. BALS. Lege liiij. canonem Apostolicum, Carth. syn. canonem ix. & sufficient quæ in illis scripta sunt ad præsentem quoque canonem.

CANON XXV.

Distin. xlij, Non oportet ministros.

Quòd non oportet ministrum panem dare, vel calicem benedicere.

SCHOL. BALS. Ad hunc quoque canonem sufficiunt & quæ in xxj. scripta sunt.

CANON XXVI.

Distin. lxix. Nō oportet.

Quòd eos adiurare non oportet, qui ab episcopis promoti non sunt, neque in ecclesiis, neque in ædibus.

SCHOL. BALS. Quidam aggrediebantur adiurare, hoc est, catechizare infideles, qui hoc per episcopalem manuum impositionem non acceperant: & cùm accusarentur, contendebant se hoc in ecclesia non fecisse, sed in quadam domo: & ideo se in nullum delictum incidisse, & nulli pœnæ obnoxios conseruari æquum censebant. Dicunt ergo Patres, quòd etiam adiurare est ecclesiasticum ministerium, nec oportet quempiam hoc aggredi, nisi ab episcopo promotus fuerit. Excipe mihi exorcistam, qui à chorepiscopo promotus fuerit. Nam is quoque pulchrè catechizabit, etiamsi non fuerit ab episcopo promotus. A decimo enim canone Antiochenæ synodi didicisti posse etiam chorepiscopum facere exorcistam.

CANON XXVII.

Distin. xlij. Nō oportet ministros.

Quòd non oportet eos qui sacrati sunt ordinis, vel clericos vel laicos, ad agapas vocatos, partes tollere, eo quòd ignominia inuratur ordini sacerdotali.

SCHOL. BALS. Agapæ dicuntur quæ fiunt à Christianis con-

Ἑρμηνεία.

Τὰ εἰς τὸν κβʹ. κανόνα γραφέντα, ἀρκοῦσι καὶ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν κδʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρου ἕως διακόνου, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν ἢ ἀναγνωστῶν ἢ ψαλτῶν ἢ ἐφορκιστῶν ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν νδʹ. ἀποστολικὸν κανόνα τῆς ἐν B Καρθαγένῃ κανόνα μʹ. καὶ τῆς ϛʹ. κανόνα θʹ. καὶ ἀρκέσουσι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα, καὶ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

Κανὼν κεʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ἄρτον διδόναι, οὐδὲ ποτήριον εὐλογεῖν.

Ἑρμηνεία.

Ἀρκοῦσι καὶ εἰς τοῦτον τὸν κανόνα τὰ εἰς τὸν καʹ. κανόνα γραφέντα.

Κανὼν κϛʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐφορκίζειν τοὺς μὴ προαχθέντας ὑπὸ ἐπισκόπων, μήτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, μήτε ἐν ταῖς οἰκίαις. C

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἐπεχείρουν ἐφορκίζειν, τουτέστι κατηχεῖν ἀπίστους, μὴ λαβόντες τοῦτο δι᾽ ἐπισκοπικῆς χειροθεσίας· καὶ αἰτιώμενοι, διετείνοντο μὴ ποιῆσαι τοῦτο εἰς ἐκκλησίαν, ἀλλ᾽ εἰς οἰκίαν τινά· κἀντεῦθεν ἤθελον διατηρεῖσθαι ἀνεύθυνοι. Φασὶν οὖν οἱ πατέρες ὅτι καὶ τὸ ἐφορκίζειν, ἐκκλησιαστικὴ διακονία ἐστί, καὶ οὐ χρὴ τινὰ τούτων μεταχειρίζεσθαι ὁπουδήποτε, εἰ μὴ παρὰ ἐπισκόπου προεβλήθη. Ὑπέξελέ μοι τὸν παρὰ χωρεπισκόπου D προχειρισθέντα ἐφορκιστήν. καὶ οὗτος γὰρ καλῶς κατηχήσει, κἂν μὴ προχειρισθῇ παρὰ ἐπισκόπου. ἔμαθες γὰρ ἀπὸ τοῦ ιʹ. κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου δύνασθαι τὸν χωρεπίσκοπον ποιεῖν καὶ ἐφορκιστήν.

Κανὼν κζʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺς καλουμένους εἰς ἀγάπην, μέρη αἴρειν, διὰ τὸ, τὴν ὕβριν τῇ τάξει προστρίβεσθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ.

Ἑρμηνεία.

Ἀγάπαι καλοῦνται τὰ παρὰ φιλοχρίστων γενό-

μένα συμπόσια, ἤγουν τὰ ἀγιομνήσια. ἐπεὶ δὲ οὖν τινὲς ἐκ τῶν ἀνακειμένων αὖθις συμποσίων μερίδας ἐλάμβανον ἐκ τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, καὶ κατὰ λυξουρίαν οἴκοι ἀπήγαγον, κἀντεῦθεν κατάγνωσις τῶν συνελθόντων ἐγένετο, πολλάκις δὲ καὶ φιλονεικία ἐκ τούτου μέσον αὐτῶν ἀνηγείρετο, ὥρισαν οἱ πατέρες μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι, ἐφ' ὕβρει τῆς ἱερατικῆς τάξεως.

Κανὼν κη'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ ἐσθίειν καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν οδ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου, αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν ἔχοντα ὡς καὶ ὁ παρὼν κανών· καὶ ἀρκέσουσί σοι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα. ζήτει καὶ τὸν οϛ'. κανόνα τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα μβ'.

Κανὼν κθ'.

Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς Ἰουδαΐζειν καὶ ἐν τῷ σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλὰ ἐργάζεσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τὴν δὲ κυριακὴν προτιμῶντας, εἴγε δύναιντο, σχολάζειν ὡς Χριστιανοί. Εἰ δὲ εὑρεθεῖεν Ἰουδαϊσταί, ἔστωσαν ἀνάθεμα παρὰ Χριστῷ.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ο'. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, μὴ παραχωροῦντα τοῖς πιστοῖς νηστεύειν ἢ ἑορτάζειν μετὰ Ἰουδαίων. ἐπεὶ δὲ καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ ιϛ'. κανόνι τῆς παρούσης συνόδου, τινὲς ἐν τῷ σαββάτῳ παντελῆ ἀπραξίαν ἐργοχείρου παντὸς εἶχον, καὶ αὐτῶν τῶν θείων ψαλτῳδημάτων, ὅπερ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἔργον ἐστίν, ἐν δὲ τῷ κανόνι ἐκείνῳ περὶ μόνου τοῦ ἀναγινώσκεσθαι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τὰς θείας γραφὰς οἱ πατέρες διωρίσαντο, ἄρτι παρακελεύονται μὴ σχολάζειν τοὺς πιστοὺς κατὰ Ἰουδαίους ἀπὸ τῶν ἐργοχείρων αὐτῶν, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ σαββάτῳ ἐργάζεσθαι, τιμᾶν δὲ τὴν κυριακὴν διὰ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τῶν ἐργοχείρων μὲν ἀπέχεσθαι, προσεδρεύειν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις, πλὴν καὶ τοῦτο, δηλαδὴ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι κατὰ τὴν κυριώνυμον, οὐκ ἀναγκαστικῶς ἐπέτρεψαν, ἀλλὰ προσέθεντο, εἴγε δύναιντο οἱ πιστοί. Εἰ γὰρ ἐκ πενίας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀνάγκης καὶ κατὰ τὴν κυριώνυμον ἐργάσεταί τις, οὐ παρακριματισθήσεται. καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα.

A niuia, seu sanctæ commemorationes. Quoniam ergo ex iis quæ erant in conuiuio apposita, quidam accũbentes partes accipiebant, & per luxuriam domum auferebant, & ex eo eorum qui cõuenerant, condemnatio profecta est, sæpe autem etiam inter eos contentio excitata est, Patres definierunt ne hoc ampliùs fiat, ad sacerdotalis ordinis contumeliam.

CANON XXVIII.

Quòd non oportet in locis dominicis, vel in ecclesiis, eas quæ dicuntur agapas facere, & in domo comedere, & accubitus sternere. (B) — Distin. xlij. Nõ oportet in Basilicis.

SCHOL. BALS. Lege lxxiiij. can. vj. syn. quæ eadem verba continet quæ præsens canon. & tibi sufficient quæ in illo scripta sunt. Quære & lxxvj. canon. eiusdem synodi, & Carth. xlij.

CANON XXIX.

Quòd non oportet Christianos iudaizare, & in sabbato otiari, sed eo die operari: diem autem dominicum præferentes otiari si modò possint, vt Christianos. Quòd si (C) *inuenti fuerint, vt iudaizantes, sint anathema apud Christum.*

SCHOL. BALS. Lege lxx. can. sanctorum Apostolorum, qui non permittit fidelibus ieiunare, vel festũ celebrare cum Iudæis. Quia autem, sicut diximus, in xvj. can. præsentis synodi, quidam sabbato ab omni penitus opere atque adeò etiam ab ipsis diuinis canticis omnino cessabant, quod est Iudaicæ superstitionis opus: in illo autem canone, solùm vt legatur euangelium, & diuinæ scripturæ, Patres constituerunt, (D) nunc iubent ne otientur fideles more Iudæorum à suis operibus, sed in sabbato quidem operentur, dominicum autem honorent, propter Domini resurrectionem: & à manuum quidem operibus abstineant, ecclesiis autem assideant. Sed & hoc, scilicet die dominico non operari, non necessariò mandarunt, sed adiecerunt, si possint fideles. Si enim propter inopiam, vel aliquam aliam necessitatem, etiam die dominico fuerit aliquis operatus, præiudicium ei non afferetur. Et hæc quidẽ prædictus canon.

Liiij. autem Imperial. Domini Leonis sapientis nouella decernit ipsos quoque agricolas die dominico debere ociari. Lege & vj. syn. can. lxvj.

CANON XXX.

Distin. lxxxj. Nō oportet ministros.

Quòd non oportet eum qui est sacratus, vel clericus, vel exercitator, in balneo cum mulieribus lauari, neque omnem penitus Christianum, vel laicum. Hæc est enim prima apud gentes condemnatio.

SCHOL. BALS. In lxxvij. can. vj. syn. qui eadem cum præsenti canone statuit, scripsimus quæ visa fuerunt.

CANON XXXI.

Quòd non oportet cum omni hæretico matrimonium contrahere, vel dare filios aut filias, sed magis accipere, si se Christianos futuros profiteantur.

CANON XXXII.

Distin. ij. j. q. j. Non oportet hæretic. bened.

Quòd non oportet hæreticorum benedictiones accipere, quæ sunt potiùs maledictiones quàm benedictiones.

CANON XXXIII.

Quòd non oportet vnà cum hæretico vel schismatico orare.

SCHOL. BALS. Præsentium trium canonum vis est æqualis & potestas eadem: iubēt enim fideles nec cum hæreticis comedere, nec vnà orare nec benedictionem ab eis accipere, nec proprio nomine cum eis matrimonium contrahere? sed neque hæreticis filios proprios dare: eos enim suam superstitionem docebunt, & à recta fide auertent. Si autem velint hæretici liberos suos fidelibus dare in matrimonium, qui se fideles futuros profiteantur, canon hoc permittit. Illud autem, cum omni hæretico non oportet, ne dixeris accipi, quòd cum omnibus quidem non oportet, cum aliquibus autem oportet. Sed dic hoc esse à canonibus omnino prohibitum. Est enim eiusmodi & quod scriptum est: ne verêre quando diues fuerit homo: quia non dum moritur ipse accipiet omnia. Nota & hîc ex eo quòd dicat Dauid, omnia non accipiet, ex contrario non acceperit aliqua ex suis diuitiis. lege sanctorū Apostolorum can. x. xlv. xlvj. Antiochenæ syn. can. ij. Chalced. can. xiiij. Carth. can. xj. vj. can. lxxij & præsentis operis tit. xii. cap. xiii. & quæ in eo sunt.

A ἡ δὲ νδ'. νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, καὶ αὐτοὺς τοὺς γεωργοὺς διορίζεται σχολάζειν κατὰ τὴν κυριώνυμον. ἀνάγνωθι καὶ τῆς ϛ'. συνόδου κανόνα ξϛ'.

Κανὼν λ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἢ ἀσκητὴν, ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι, μηδὲ πάντα Χριστιανὸν, ἢ λαϊκόν. αὕτη γὰρ πρώτη κατάγνωσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ οζ'. κανόνι τῆς ϛ'. συνόδου, τὰ αὐτὰ τῷ παρόντι κανόνι διοριζομένῳ ἀπαραλλάκτως, B ἐγράψαμεν τὰ δόξαντα.

Κανὼν λα'.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς πάντας αἱρετικοὺς ἐπιγαμίας ποιεῖν, ἢ διδόναι υἱοὺς ἢ θυγατέρας, ἀλλὰ μᾶλλον λαμβάνειν, εἴγε ἐπαγγέλλοιντο Χριστιανοὶ γίνεσθαι.

Κανὼν λβ'.

Ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικῶν εὐλογίας λαμβάνειν, αἵτινές εἰσιν ἀλογίαι μᾶλλον, ἢ εὐλογίαι.

Κανὼν λγ'.

Ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικῷ ἢ σχισματικῷ συνεύχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

C Οἱ παρόντες τρεῖς κανόνες, ἰσοδυναμοῦσι. παρακελεύονται γὰρ τοῖς πιστοῖς μήτε συνεσθίειν μετὰ αἱρετικῶν, μήτε συνεύχεσθαι, μήτε εὐλογίας ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν, μήτε γάμον συναλλάττειν οἰκείῳ ὀνόματι, ἀλλὰ μηδὲ διδόναι πρὸς αἱρετικοὺς παῖδας οἰκείους. διδάξουσι γὰρ αὐτοὺς τὴν οἰκείαν θρησκείαν, καὶ μεταστρέψουσιν ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως. Εἰ δὲ αἱρετικοὶ βούλονται παῖδας αὐτῶν εἰς ἐπιγαμίαν δοῦναι πιστοῖς, ἐπαγγελλομένους γενέσθαι πιστοὺς, ἐφίησιν ὁ κανὼν τοῦτο. τὸ δὲ οὐ δεῖ πρὸς πάντα αἱρετικὸν, D μὴ εἴπῃς ἐκλαμβάνεσθαι, ὡς πρὸς πάντας μὲν οὐ δεῖ, πρὸς τινὰς δὲ δεῖ. ἀλλὰ καθόλου εἰπὲ ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦτο ἀπαγορεύεσθαι. τοιοῦτον γάρ ἐστι καὶ τὸ γεγραμμένον, μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα. ἐπεὶ κἀκ τοῦ λέγειν τὸν Δαβίδ, τὰ πάντα οὐ λήψεται, ἐξ ἀντιδιαστολῆς οὐ λάβῃ τινὰ ἐκ τοῦ πλούτου αὐτοῦ. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ι'. με'. μϛ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα β'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ιδ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα κα'. τῆς ϛ'. συνόδου κανόνα οβ'. καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου ιβ'. κεφ. ιγ'. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν

A

Κανὼν λδʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ πάντα Χριστιανὸν ἐγκαταλείπειν μάρτυρας Χριστοῦ, καὶ ἀπιέναι πρὸς τοὺς ψευδομάρτυρας, τοῦτ' ἔστιν αἱρετικῶν, ἢ αὐτοὺς πρὸς τοὺς προειρημένους αἱρετικοὺς γενομένους. οὗτοι γὰρ ἀλλότριοι τοῦ θεοῦ τυγχάνουσιν. ἔστωσαν οὖν ἀνάθεμα οἱ ἀπερχόμενοι πρὸς αὐτούς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν θʹ. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, ἀκοινωνήτους γίνεσθαι φησὶ μέχρι τινὸς τοὺς ἀπερχομένους εἰς τὰ κοιμητήρια τῶν αἱρετικῶν, τὰ καὶ μαρτύρια παρὰ τούτων λεγόμενα. ὁ δὲ παρὼν B κανὼν ἀναθεματίζει τούτους. καὶ ἔστι διαφορὰ τῶν κανόνων. ἐκεῖ μὲν γὰρ οἱ ἀπερχόμενοι, κατὰ πλάνην καὶ ἀπάτην τινῶν ἀπῆλθον, χάριν τοῦ ἰατρευθῆναι τάχα, καὶ διὰ τοῦτο μετρίως κολάζονται. ἐνταῦθα δὲ ὁλοψύχῳ διαθέσει ἐτόλμησαν τὸ κακὸν, καὶ ἀπέστησαν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀναθεματίζονται. διὰ τί δὲ λέγονται ψευδομάρτυρες οἱ αἱρετικοὶ, εἴρηται ἐν τῷ θʹ. κανόνι.

Κανὼν λεʹ.

C Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπιέναι, καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν καὶ συνάξεις ποιεῖν, ἅπερ ἀπηγόρευται. εἴ τις οὖν εὑρεθῇ ταύτῃ τῇ κεκρυμμένῃ εἰδωλολατρείᾳ σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα. ὅτι ἐγκατέλιπε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰδωλολατρείᾳ προσῆλθεν.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ πονηρὸς ἐκ τῶν δεξιῶν ἡμᾶς ὑποκλέπτει. διά τοι τοῦτο καὶ ὑπέβαλέ D ποτε τινὰς μὴ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Χριστὸν εἰς βοήθειαν, ἀλλὰ τοὺς ἀγγέλους, κατὰ τρόπον δῆθεν εὐλαβείας, καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν τιμῆς. διὸ καὶ τὰς ἐντεύξεις οὐ πρὸς τὸν θεὸν ἐποίουν κατά τινα αἵρεσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀγγέλους. ὅπερ πατέρες ὡς μέγιστον κακὸν κολάζοντες, δικαιοῦνται ἀναθέματι καθυποβάλλεσθαι τοὺς ἐγκαταλιμπάνοντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, καὶ ποιοῦντας παρασυνάξεις, καὶ λέγοντας τῆς μεσιτείας τῶν ἀγγέλων ἠρτῆσθαι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Εἰδωλολατρείαν δὲ τοῦτο ὠνόμασαν, οὐχ ὡς τῆς πρὸς τοὺς ἀγγέλους τιμῆς ἀποβλήτου οὔσης, ἀλλ' ὡς τοῦ πονηροῦ ἐκκυλίοντος ἡμᾶς εἰς εἰδωλολατρείαν, διὰ τὸ μὴ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν.

CANON XXXIIII.

Quòd non oportet omnem Christianum Christi martyras relinquere, & ad falsos martyras, hoc est, hæreticos, abire, vel eos qui priùs hæretici fuere. Hi enim sunt à Deo alieni: sint ergo anathema qui ad eos abeunt.

SCHOL. BALS. Nonus canon præsentis synodi dicit aliquantisper eos excommunicatos fieri, qui ad hæreticorum cœmeteria, quę ab eis martyria appellantur, profectus fuerit: præsens autem canon eos anathematizat: & est canonum differentia. Illic enim, qui ex errore, & per aliquorum fraudem proficiscuntur, vt qui iuerunt, fortasse vt curarentur, & propterea mitiùs puniuntur. Hic autem, toto se animo, malo dederunt, & à Deo defecerunt, & propterea anathematizantur. Cur autem hæretici pseudomartyres dicantur, dictum est in ix. can.

CANON XXXV.

Quòd non oportet Christianos relicta Dei Ecclesia, abire, & angelos nominare, vel congregationes facere, quod est prohibitum. Si quis ergo inuentus fuerit huic occultæ idololatriæ vacare, sit anathema: quia reliquit dominum nostrum Iesum Christum, & accessit ad idololatriam.

SCHOL. BALS. Malus vt plurimùm nos à dextris sensim adoritur. Propterea enim & nonnullis suggessit, ne Christum ad auxilium inuocarent, sed angelos, instar scilicet religionis & honoris in Deum: & ideo orationes suas non ad Deum dirigebant ex quadam hæresi, sed ad angelos. Quod Patres tanquam maximum malum punientes, anathemati subiiciunt eos qui ecclesiasticam traditionem relinquunt, & congregationes faciunt, & dicunt ab angelorum intercessione, nostram salutem pendere. Hoc autem idololatria nominatum est; non quòd honor in angelos sit auersandus, sed quòd malus nos ad idololatriam deuoluat, eo quòd non inuocetur Christus & Deus noster.

Erant & alij hæretici, qui dicebantur Angelici, vt sanctus Epiphanius scribens de hæresibus dicit, vel quòd fortè angelicè viuerēt, vel quòd se ab Angelis mysteriis initiatos putarēt.

CANON XXXVI.

xxvj. q. v. Nō oportet. *Quòd non oportet eos qui sunt sacrati, vel clerici, esse magos, vel incantatores, vel mathematicos, vel astrologos, vel facere ea quæ dicuntur amuleta, quæ quidem sunt ipsarum animarum vincula: eos autem qui ferunt, eiici ex ecclesia iussimus.*

SCHOL. BALS. Præsens canon iis qui sunt sacrati prohibet ne sint magi, vel incantatores, vel mathematici, vel astrologi: & eos qui ferunt amuleta, excommunicatione condemnat. Sunt itaque magi qui ad Satanam propter aliquam causam accedunt. Incantatores autem, præstigiatores, qui carmina seu incantationes dicunt, & per ea dæmones ad suam voluntatem attrahunt. Mathematici, qui opinantur corpora cælestia habere vniuersi dominationem, omniáque nostra ab eorum motu administrari. Astrologi, qui per astra diuinant, auxilium eis ferente dæmone, & eis credunt. Quia autem sunt quatuor mathemata, arithmetica, musica, geometria & astronomia, ne dixeris etiam quatuor à canone prohiberi, sed solam astronomiam. & lege xxij. cap. xxx. tit. v. lib. Basilic. quod dicit, Geometria quidem publicè docetur, mathematica autem condemnatur, vt prohibita externa lege veteri. Dic mathematicam, astronomiam. Quomodo autem à legibus puniuntur magi, incantatores, & eiusmodi, lege eiusdem xxxix. tit. lx. libri cap. xxiij. & deinceps vsque ad finem. Quære & iij. cap. xij. tit. præsentis operis.

CANON XXXVII.

Quòd non oportet quæ à Iudæis vel hæreticis mittuntur festiua, accipere, neque vnà cum eis festum agere.

CANON XXXVIII.

Quòd non oportet à Iudæis azyma accipere, vel eorum impietatibus cōmunicare.

A ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι αἱρετικοὶ ἀγγελικοὶ λεγόμενοι, ὡς ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος περὶ αἱρέσεων γράφων φησίν, ἢ ὡς ἀγγελικῶς τάχα βιοῦντες, ἢ ὡς παρὰ ἀγγέλων τὰ θεῖα μυεῖσθαι νομίζοντες.

Κανὼν λϛʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς, μάγους ἢ ἐπαοιδοὺς εἶναι, ἢ μαθηματικοὺς, ἢ ἀστρολόγους, ἢ ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια, ἅ τινά ἐστι δεσμωτήρια τῶν ψυχῶν αὐτῶν. τοὺς δὲ φοροῦντας, ῥίπτεσθαι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκελεύσαμεν.

B

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν ἀποτρέπει τοὺς ἱερωμένους μάγους εἶναι, ἢ ἐπαοιδοὺς, ἢ μαθηματικοὺς, ἢ ἀστρολόγους, καὶ ἀκοινωνησίας κατακρίνει τοὺς φοροῦντας τὰ φυλακτήρια. μάγοι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ προσερχόμενοι τῷ σατανᾷ διά τινα αἰτίαν. ἐπαοιδοὶ, οἱ γοητευταὶ, οἱ τὰς ἐπῳδὰς λέγοντες, καὶ διὰ τούτων ἐφέλκοντες τοὺς δαίμονας εἰς τὰ οἰκεῖα θελήματα. μαθηματικοὶ, οἱ τὰ οὐράνια σώματα δόξαντες ἔχειν τὴν τοῦ παντὸς κυριότητα, καὶ κατὰ τὴν κίνησιν τούτων διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς. ἀστρόλογοι οἱ διὰ τῶν ἀστέρων μαντευόμενοι κατὰ δαιμονικὴν συνεργίαν, καὶ τούτοις πιστεύοντες. ἐπεὶ δὲ τέσσαρα εἰσὶ τὰ μαθήματα, ἀριθμητικὴ, μουσικὴ, γεωμετρία καὶ ἀστρονομία, μὴ εἴπῃς παρὰ τοῦ κανόνος κωλύεσθαι καὶ τὰ τέσσαρα, ἀλλὰ μόνην τὴν ἀστρονομίαν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κηʹ. κεφάλ. τοῦ λθʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον, ἡ μὲν γεωμετρικὴ, δημοσίᾳ διδάσκεται· ἡ δὲ μαθηματικὴ κατακρίνεται ὡς ἀπηγορευμένη καὶ τὸν ἔξωθεν παλαιόν. μαθηματικὴν εἰπὲ τὴν ἀστρονομίαν. περὶ δὲ τοῦ πῶς κολάζονται ὑπὸ τῶν νόμων οἱ D μάγοι καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ καὶ τοιοῦτοι, ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ λθʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου τὸ κϛʹ. κεφάλ. καὶ ἐφεξῆς μέχρι τέλους. ζήτει καὶ τὸ γʹ. κεφάλ. τοῦ ιβʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν λζʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν τὰ πεμπόμενα ἑορταστικὰ λαμβάνειν, μηδὲ συνεορτάζειν αὐτοῖς.

Κανὼν ληʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα λαμβάνειν ἢ κοινωνεῖν ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν.

Κανὼν λθʹ.

A

Ὅτι οὐ δεῖ τοῖς ἔθνεσι συνεορτάζειν, καὶ κοινωνεῖν τῇ ἀθεότητι αὐτῶν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα οʹ. καὶ οαʹ. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ξʹ.

Κανὼν μʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐπισκόπους καλουμένους εἰς σύνοδον, καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι καὶ διδάσκειν ἢ διδάσκεσθαι, εἰς κατόρθωσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν. Εἰ δὲ καταφρονήσειεν ὁ τοιοῦτος, ἑαυτὸν αἰτιάσεται· πάρεκτος, εἰ μὴ δι' ἀνωμαλίας ἀπολιμπάνοιτο.

B

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων ὅπως ὀφείλουσι γίνεσθαι, ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα λζʹ. συνόδου Νικαίας κανόνα εʹ. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κʹ. τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιθʹ. τῆς ἐν Καρθαγένῃ ιζʹ. ογʹ. οςʹ. ϟεʹ. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ηʹ. τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς δευτέρας, ςʹ. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν, μετακαλουμένους εἰς τὴν σύνοδον τοὺς ἐπισκόπους, διορίζεται μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι ἐξάπαντος, ἐφ' ᾧ τοὺς μὲν σοφωτέρους, διδάσκειν, τοὺς δὲ ἁπλουστέρους, μανθάνειν τὰ στηρίζοντα ἐκκλησίαν, ἤγουν τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ, καὶ μετάγοντα πρὸς ὀρθοδοξίαν τοὺς λοιποὺς, ἤγουν τοὺς ἀπίστους. τοὺς μέντοι καταφρονητικῶς πρὸς τοῦτο διακειμένους, φησὶ μὴ γογγύζειν ἐὰν κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ῥηθέντων κανόνων ἐπιτιμηθῶσιν· ἀλλ' αἰτιάσθωσαν ἑαυτοὺς ὅτι κατεφρόνησαν. ἀνωμαλίαν δὲ νοητέον, οὐ μόνον τὴν σωματικὴν νόσον, ἀλλὰ καὶ τὴν πραγματικὴν ἀσχολίαν. Εἰ γὰρ διά τι ἀναγκαῖον καὶ εὔλογον ὁ ἐπίσκοπος ἐμποδισθῇ, συγγνωσθήσεται. τοῦ δὲ κανόνος διορίζομένου μὴ καταφρονεῖν τοὺς ἐπικαλουμένους ἐπισκόπους εἰς σύνοδον, εἶπε καὶ σὺ ὀφείλειν ἐξ ἀνάγκης μετακαλεῖσθαι τούτους. χωρὶς γὰρ μετακλήσεως τοῦ μητροπολίτου οὐκ ὀφείλουσι συνέρχεσθαι κατὰ τὸν κανόνα τὸν κʹ. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὸν παρόντα. τὸ δὲ διδάσκειν ἢ διδάσκεσθαι πρόσκειται διὰ τοὺς λέγοντας ἀρκεῖν αὐτοὺς ἑαυτοῖς εἰς παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος διάλυσιν· καὶ μὴ ὀφείλειν προσιστάζειν εἰς τὴν σύνοδον. κἂν γὰρ ἀμφιβολίαν τινὰ ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ἔχῃ εἰς τὴν κατ' αὐτὸν ἐκκλησίαν, καὶ οὐδὲ διδασκαλίας δέηται, ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἑτέρων ζητήματα λῦσαι, καὶ ἐπὶ πλέον στηρίξαι τὸ δόγμα, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης προσιστάζειν.

C

D

CANON XXXIX.

Quòd non oportet cum gentibus festum agere, & eorum impietati communicare.

SCHOL. BALS. Lege sanctorum Apostolorum can. lxx. & lxxj. & Carth. syn. can. lx.

CANON XL.

Quòd non oportet, episcopos, qui vocantur ad synodum, negligere, sed abire, & docere, vel doceri, ad correctionem ecclesiæ & reliquorum. Si quis autem neglexerit, is seipsum accusabit, præterquam si propter intemperiem & ægritudinem non veniat. Distin. xviij. Non oportet vocatos.

SCHOL. BALS. De annuis synodis quomodo debeant fieri, lege sanctorum apostolorum can. xxxvij. Antioch. xx. Chalced. xix. Carth. xvij. lxxiij. lxxvj. xcv. syn. in Trul. viij. Nicenæ secundæ vj. Præsens quoq; canon, episcopos, qui ad synodũ accersuntur, decernit nõ oportere negligere, sed omnino accedere, vt sapientes quidem doceãt, simpliciores verò discant ea quæ confirmant ecclesiam, siue populum Dei, & reliquos scilicet infideles ad rectam de fide sententiam traducant. Eos autem qui ad hoc se negligenter gesserint, dicit murmurare nõ oportere, si vt aliis canonibus cõprehenditur, puniantur. Per intemperiem verò intelligere oportet, non solùm morbum corporalem, sed & negotiorum turbam. Si enim propter aliquid necessarium & iustum episcopus fuerit impeditus, ei venia dabitur. Cùm autem decernit canon episcopos ad concilium accersitos negligere non oportere, dic eos etiam omnino accersi debere. Absque enim euocatione primi seu metropolitani, non debent conuenire, vt vult xx. canon syn. Antioch. & hic præsens canon. Docere autem vel doceri adiicitur, propter eos qui dicebant seipsos sibi sufficere ad omnis ecclesiasticæ quæstionis dissolutionem, & non debere adesse ad synodum. Etsi enim episcopus nullas in sua ecclesia dubitationes habeat, & nec doctrina egeat, sed tamen vt aliorum quæstiones dissoluat, & decretum magis confirmet, debet necessariò præsens esse.

Canon XLI.

Quòd non oportet eum qui est sacratus, vel clericus, sine iussu episcopi iter ingredi.

Schol. Bals. De clericis & monachis, qui præter suorum episcoporum mentem peregrinantur, lege cap. ij. primi tituli iij. lib. Basil. quod ita dicit: Qui falsum crimen aduersus episcopum intendit, xxx. libras auri publico pendat: confirmētur autem omnia ecclesiastica Priuilegia, nec omnino clericus vel monachus existimetur, qui sine proprio episcopo comitatum accepit. Lege similiter & vltimum responsum v. cap. xxj. tit. vj. lib. Basil. quod quidem est pars sextæ Iustiniani Nouellæ. & sic dicit: Nec monachum, nec clericum, nec episcopum huc venire iubemus sine literis sanctissimi eorum Patriarchæ: vel sciant, quòd seipsos habitu indignos reddent.

De consecr. distin. v. Nō oportet.

Canon XLII.

Quòd non oportet, eos qui sunt sacrati, vel clerici, sine literis canonicis iter ingredi.

Schol. Bals. Alij quoque canones decernunt non debere clericos peregre proficisci sine canonicis literis, hoc est commendatitiis & dimissoriis epistolis. Præsentes quoque canones eadem decernunt: sunt autem sacrati ij qui sunt circa sacrum tribunal. clerici verò reliqui. Lege x. can. iiij. syn. sanctorum Apostolorum can. xii. & Antioch. syn. can. vii. viii. & xi.

Canon XLIII.

Quòd non oportet ministros vel breui tempore fores relinquere, & orationi vacare.

Schol. Bals. Diximus in xxij. can. ministros esse subdiaconos, & eos necessariò oportere sanctarum ecclesiarum foribus adsistere tempore sacrificii, vt introducant & educant catechumenos, & eos qui sunt in pœnitentia, & reliquos. Quia ergo nonnulli ex iis relicto sibi attributo ministerio, sacramenta attingebant, statuerunt Patres, vt ii ecclesiæ foribus assideant,

Κανὼν μα΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων ὁδεύειν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἀποδημούντων παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, ἀνάγνωθι κεφ. β΄. τοῦ α΄. τίτλου, τοῦ γ΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὕτω λέγον· ὁ συκοφαντήσας ἐγκληματικῶς ἐπίσκοπον, τριάκοντα χρυσίου λίτρας πραττέσθω τῷ δημοσίῳ· βεβαιούσθω δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἅπαντα προνόμια. καὶ μὴ νομιζέσθω ὅλως κληρικὸς ἢ μοναχὸς ὁ συλλαβὼν ἄνευ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, τὸ κομιτάτον καταληφθείς. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ θέμα τελευταῖον τοῦ ε΄. βιβλίου, τοῦ κβ΄. τίτλου τοῦ ς΄. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ς΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ οὕτω φησίν· οὔτε δὲ μοναχὸν ἢ κληρικὸν οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἔρχεσθαι ἐνταῦθα ἄνευ γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου αὐτῶν πατριάρχου, ἢ εἰδέτωσαν, ὡς ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ σχήματος ποιήσουσι.

Κανὼν μβ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κελεύσεως ἐπισκόπου ὁδεύειν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἕτεροι κανόνες διορίζονται μὴ ἀποδημεῖν κληρικοὺς ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων, τουτέστι συστατικῶν καὶ ἀπολυτικῶν ἐπιστολῶν. καὶ οἱ παρόντες δὲ κανόνες τὰ αὐτὰ διορίζονται. ἱερατικοὶ μέντοι εἰσὶν, οἱ περὶ τὸ βῆμα, κληρικοὶ δὲ, οἱ λοιποί. ἀνάγνωθι τὸν ι΄. κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιβ΄. καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνας ζ΄. η΄. καὶ ια΄.

Κανὼν μγ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας, κἂν βραχὺ, τὰς θύρας ἐγκαταλείπειν, καὶ τῇ εὐχῇ σχολάζειν.

Ἑρμηνεία.

Εἰρήκαμεν ἐν τῷ κβ΄. κανόνι, ὑπηρέτας εἶναι τοὺς ὑποδιακόνους, καὶ ἔχειν αὐτοὺς πᾶσαν ἀνάγκην ταῖς τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν θύραις ἐφίστασθαι κατὰ τὸν τῆς λειτουργίας καιρὸν, χάριν τοῦ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ἐν μετανοίᾳ, καὶ τοὺς λοιπούς. ἐπεὶ οὖν τινὲς ἐκ τούτων τὴν ἀνατεθειμένην αὐτοῖς διακονίαν καταλιμπάνοντες ἥπτοντο τῶν θείων ἁγιασμάτων, ὥρισαν οἱ πατέρες, παρὰ τὰς θύραις τῆς ἐκκλησίας τούτους προσεδρεύειν,

καὶ μὴ μεταχειρίζεσθαι τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ κατὰ ἱερεῖς. ἀνάγνωθι καὶ τὸν κα΄. καὶ τὸν κβ΄. κανόνα, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς.

Κανὼν μδ΄.

Ὅτι οὐ δεῖ γυναῖκας τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσέρχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν κωλύει τὰς γυναῖκας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσέρχεσθαι. ὁ δὲ ξθ΄. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἀπαγορεύει τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου εἰσέλευσιν. Εἰς μέντοι τὰ μέρη τῶν Λατίνων, ἀνερυθριάστως αἱ γυναῖκες ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις ὅτε βούλονται εἰσέρχονται.

Κανὼν με΄.

Ὅτι οὐ δεῖ μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι εἰς τὸ φώτισμα.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ἅγιον βάπτισμα, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου τύπος ἐστί. διὸ καὶ νενομοθέτηται ἐν τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ τὰ βαπτίσματα τελεῖσθαι, ὡς μεσιτεύοντι τὴν κυριακὴν ταφὴν καὶ ἀνάστασιν. τοὺς οὖν μέλλοντας φωτισθῆναι κατὰ τὸ μέγα σάββατον, δεῖ τὴν πᾶσαν τεσσαρακοστὴν προκαθαίρεσθαι διὰ νηστείας καὶ ἀσκήσεως. Εἰ δέ τις μετὰ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα προσέλθῃ κατηχηθησόμενος, καὶ βαπτισθησόμενος κατὰ τὸ πάσχα, οὐ προσδεχθήσεται, ὡς μὴ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύοντες. καὶ τότε μὲν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν οὐ προσδεχθήσεται· μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ κανόνας ἑτοιμασθεὶς, βαπτισθήσεται. τὸ γὰρ οὐ δεῖ δέχεσθαι, οὐκ ἀδιαστίκτως νοητέον, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέγα σάββατον.

Κανὼν μϛ΄.

Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους, τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν, ἀπαράλλακτός ἐστι κανὼν οη΄. τῆς ϛ΄. συνόδου. καὶ ἡρμηνεύθη ἐκεῖ.

Κανὼν μζ΄.

Ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ φώτισμα, καὶ εἶτα ἀναστάντας, ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν, καὶ γινώσκειν ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν.

A & diuina ministeria non aggrediantur, nec pro populo precentur instar sacerdotum. Lege xxj. & xxij. canonem, & quæ sunt in ipsis.

CANON XLIIII.

Quòd non oportet mulierem ad altare ingredi.

SCHOL. BALS. Præsens quidem canon prohibet mulieres ad altare ingredi. sexagesimus autem nonus canon syn. in Trullo prohibet laicis, ne ad altare ingrediatur.
B In Latinorum autem religionibus mulieres sine pudore ad altaria quãdo volunt, ingrediuntur.

CANON XLV.

Quòd non oportet post duas hebdomadas quadragesimæ ad illuminationem admitti. De consecr. Dist. iiii. Baptizans.

SCHOL. BALS. Sanctum baptisma est typus sepulturæ & resurrectionis Domini. Et ideo statutũ est vt in magno sabbato peragantur baptismata, vt quod sit medium inter
C sepulturam domini & resurrectionem. Eos ergo, qui sunt in magno sabbato illuminandi, oportet tota quadragesima per ieiunium perpurgari. Si quis autem post secundam hebdomadem accesserit vt catechizetur & baptizetur in Paschate, non admittetur, vt qui non tota quadragesima ieiunarit. Postea autem, vt volunt canones, præparatus baptizabitur. Illud enim, Non oportet admitti, non est indistinctè intelligendum, sed in magno sabbato.

D CANON XLVI.

Quòd oportet eos qui illuminantur, fidem discere, & quinta hebdomadis feria episcopo renunciare, vel presbyteris.

SCHOL. BALS. Hic canon idem est omnino qui lxx viij. can. vj. syn. & illic est expositus.

CANON XLVII.

Quòd oportet eos qui in morbo baptismum accipiunt, deinde resurgunt, fidem ediscere, & nosse quòd diuino munere digni habiti sunt.

SCHOL. BALS. Infideles A nonnulli baptizati sunt antequam essent catechizati, propter morbum vrgentem. Dicebant ergo nonnulli, quòd quoniam non fuerunt baptizati, postquam essent catechizati, vt vult canon, debent catechizari, & rursus illuminari. vtebantur autem & xij. canone Neocæsar. syn. qui non permittit ei qui propter morbum est illuminatus, temere sacerdotem fieri. Dicunt ergo Patres, quòd secundò quidem non baptizabitur: cogetur autem post sanitatem fidem discere, & mysterium illuminationis, & scire quòd diuino munere dignus est habitus, scilicet agnitione eius qui verè & propriè Deus est, & remissione peccatorum, quam per sanctum baptismum assecutus est.

CANON XLVIII.

Quòd oportet, eos qui illuminantur, post baptisma inungi super cælesti chrismate, & esse regni Christi participes.

SCHOL. BALS. Canon vocauit sanctum vnguentum chrisma, & non simpliciter chrisma, sed supercæleste, vt quod per sanctas preces C & inuocationem sancti spiritus sanctificetur, & eos qui inunguntur, sanctificet, & regni cælorum faciat participes. Dicit itaque eos, qui illuminantur, per hoc inungi & sanctificari. Quomodo autem, & propter quam causam traditum sit sanctum vnguentum, ex libris quæ de catechismo tractant, declaratur. Nonnulli autem dicunt hoc fieri ex illius vnguenti consequentia, quod per meretricem ad domini & Dei & seruatoris nostri Iesu Christi pedes fusum est, qui dixit nihil mali fecisse D meretricem, quæ ad eius pedes nardi pretiosum vnguentum ad eius sepulturam effudit. Quia enim baptismus, vt sæpe dictum est, typus est sepulturæ & resurrectionis Christi & Domini nostri, rectè baptismi tempore, ij qui illuminantur, chrismate inunguntur, vt vnà sepeliantur, & cum Christo resurgant.

CANON XLIX.

Quòd non oportet in quadragesima panẽ offerre, nisi sabbato & solis dominicis.

SCHOL. BALS. Præsens canon, & quinquagesimus j. & lij. vi.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἄπιστοι πρὸ τοῦ κατηχηθῆναι ἐβαπτίσθησαν διὰ περιστατικὴν νόσον. ἔλεγον οὖν τινὲς ὡς ἐπεὶ οὐκ ἔφθασαν βαπτισθῆναι μετὰ τὸ κατηχηθῆναι κατὰ κανόνας, ὀφείλουσι κατηχηθῆναι. ἐχρῶντο δὲ καὶ τῷ ιβʹ. κανόνι τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, τῷ μὴ παραχωροῦντι τὸν διὰ νόσον φωτισθέντα, ἀλογοπαραγήτως ἱερέα γίνεσθαι. φασὶν οὖν οἱ πατέρες, ὡς ἐκ δευτέρου μὲν οὐ βαπτισθήσεται, ἀναγκασθήσεται δὲ μετὰ τὴν ὑγείαν μαθεῖν τὴν πίστιν, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ φωτίσματος, καὶ εἰδέναι ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν, B ἤγουν τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἀληθῶς καὶ κυρίως θεοῦ, καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἧς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἔτυχον.

Κανὼν μηʹ.

Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους μετὰ τὸ βάπτισμα χρίεσθαι χρίσματι ἐπουρανίῳ, καὶ μετόχους εἶναι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Ἑρμηνεία.

Χρίσμα ἐκάλεσεν ὁ κανὼν τὸ ἅγιον μύρον, καὶ οὐχ ἁπλῶς χρίσμα, ἀλλ' ἐπουράνιον, ὡς διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν καὶ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἁγιαζόμενον, καὶ ἁγιάζον τοὺς χριομένους, καὶ μετόχους αὐτοὺς ποιοῦν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. φησὶν οὖν τοὺς φωτιζομένους διὰ τούτου χρίεσθαι καὶ ἁγιάζεσθαι. ὅπως μέντοι παρεδόθη τὸ ἅγιον μύρον, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, δηλοῦται ἀπὸ τῶν κατηχητικῶν βίβλων. τινὲς δὲ λέγουσι γίνεσθαι τοῦτο καὶ κατὰ ἀκολουθίαν ἐκείνου τοῦ μύρου τοῦ διὰ τῆς πόρνης χυθέντος εἰς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τοῦ εἰπόντος μηδὲν τι κακὸν ποιῆσαι τὴν πόρνην ἐπιχέασαν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ τὸ ἀπὸ νάρδου πολύτιμον μύρον πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ. ἐπεὶ γὰρ τὸ βάπτισμα, ὡς πολλάκις εἴρηται, τύπος ἐστὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ ἡμῶν, καλῶς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ βαπτίσματος τῷ μύρῳ οἱ φωτιζόμενοι χρίονται, ἵνα συνταφῶσι καὶ συναναστῶσι τῷ Χριστῷ.

Κανὼν μθʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ τῇ τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μόνον.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ ναʹ. καὶ ὁ νβʹ. τῆς ϛʹ.

συνόδου τὰ αὐτὰ διατάττονται. καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτοῖς γεγραμμένα.

Κανὼν ν'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν· ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν, ξηροφαγοῦντας.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι εἴρηται καὶ ἐν τῷ κθ' κανόνι τῆς ς'. συνόδου. τινὲς γὰρ μετὰ τὸ νηστεῦσαι τὴν ὅλην τεσσαρακοστὴν, καταλύοντες τὴν μεγάλην πέμπτην, διὰ τὸ τότε συμπληροῦσθαι τάχα τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν, καὶ τὸ κυριακὸν δεῖπνον γίνεσθαι, ὥρισαν οἱ πατέρες κατὰ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ μέχρι τῆς κυριωνύμου πασχαλίου ἡμέρας νηστεύειν, ἵνα μὴ λυομένης τῆς νηστείας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἡ ὅλη τεσσαρακοστὴ ἀτιμάζηται. ὑπέξελέ μοι τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς τῆς τεσσαρακοστῆς. ἐν ταύταις γὰρ ξηροφαγεῖν οὐκ ἀναγκαζόμεθα, ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τῆς νηστείας.

Κανὼν να'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλιον ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνείαν ποιεῖν ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ κυριακαῖς.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν νβ'. κανόνα τῆς ς'. συνόδου, καὶ τὸν μθ'. τῆς παρούσης συνόδου, διδάσκοντας κατὰ μόνα τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς τελείας θυσίας γίνεσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ὅλης τεσσαρακοστῆς, διὰ θυσίας γίνεσθαι τὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων μνήμας, ὡς μηδὲ χαροποιοὺς οὔσας, ἀλλὰ μόνα κωλύεσθαι τὰ γενέθλια τούτων ὡς χαροποιὰ καὶ πανηγύρεων πρόξενα. ὥρισαν οἱ πατέρες μήτε ἐν ταῖς μνήμαις μήτε ἐν τοῖς γενεθλίοις τῶν μαρτύρων καθ' ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν διὰ θυσίας πανηγυρίζειν, ἀλλὰ κατὰ μόνα τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς, τὰς ἑορτὰς τούτων ποιεῖν. σημείωσαι γοῦν ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, οὐδὲ μνήμαι κατοιχομένων δι' ὅλης τῆς τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ σαββάτου καὶ μόνου.

Κανὼν νβ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν. Ἑρμηνεία.

Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους οὓς ἄνωθεν εἴπομεν.

A synodi eadem decernunt. & lege quæ in illis scripta sunt.

CANON L.

Quòd non oportet in quadragesima postrema septimana ieiunium soluere, & totam quadragesimam iniuria afficere, sed oportet totam quadragesimam ieiunare aridis vescentes. De consecr. dist. iij. Non oportet.

SCHOL. BALS. De iis quæ in præsenti canone tractantur, dictum est & in xxix. canone vi. synodi. Cùm enim quidam postquam tota quadragesima ieiunassent, magna quinta feria ieiunium soluerent, B quòd tunc fortè compleretur quadragesima sancta, & fieret cœna domini, statuerunt Patres vt totam quadragesimam vsque ad diem Dominicum paschalem ieiunarent: ne ieiunio vno die soluto tota quadragesima iniuria afficiatur. Excipe mihi sabbata & dominicos quadragesimæ, In iis enim aridis vesci non cogimur, vt in reliquis ieiunii diebus.

CANON LI.

Quòd non oportet in quadragesima martyrum natales peragere, sed sanctorum martyrum facere commemorationes in sabbatis C & dominicis. xxxiij. q. iiij. Non licet in quadrag.

SCHOL. BALS. Lege lij. canonem sextæ synodi, & xlix. præsentis synodi, qui docent solis sabbatis & diebus dominicis fieri perfectum sacrificium tempore totius quadragesimæ: in reliquis autem per priùs sanctificata peragi diuinum mysterium. Perinde autem ac si dixisset quispiam, non debere prohiberi per totam quadragesimam, ne fiant per sacrificia sanctorum martyrum memoriæ, vt quæ lætitiam non afferãt, sed prohiberi tantùm ne fiant eorum D natales, vt qui lætitiam afferant, & vt frequentes hominum conuentus fiant, incitent, definierunt Patres, vt neque in memoria martyrum, neque in eorum natalibus, in tota quadragesima per ieiunia festum celebrent, sed in solis sabbatis & dominicis eorũ festa peragant. Nota ergo ex prẹsenti canone, quòd nec defunctorum quidem fiunt memoriæ tota quadragesima, præterquam sabbato.

CANON LII.

Quòd non oportet in quadragesima nuptias vel natalitia celebrare. xxxiij. q. iiij. Nõ oportet in quadragesima.

SCHOL. BALS. Propter easdem rationes quas superiùs diximus.

CANON LIII.

Quòd non oportet Christianos ad nuptias venientes se turpiter & indecorè gerere vel saltare, sed modestè cœnare & prandere, vt decet Christianos.

SCHOL. BALS. Canon clarus est: quia autem penitus exoleuit, non eget interpretatione.

CANON LIIII.

De consecr. dist. v. Non oportet ministr.

Quòd non oportet sacratos, & clericos, in nuptiis vel conuiuiis aliqua spectacula contemplari: sed priusquam ingrediantur thymelici, surgere & secedere.

SCHOL. BALS. In xxiiij. & li. canone sextæ synodi, de iis quoque tractauimus, quæ in præsenti canone tractata sunt: & lege ea. eius enim meminerunt.

CANON LV.

Quòd non oportet sacratos & clericos ex collatione conuiuia peragere, sed neque laicos.

SCHOL. BALS. Conuiuari, ebrietatis causa est. eam autem consequuntur petulantia & insolentia: eas verò, lites, & Dei contemptus. Statuunt ergo Patres, vt neque sacrati, neque clerici ex collatione conuiuia faciant. συμβολον enim est collatio, à verbo συμβάλλω, quod significat confero.

CANON LVI.

Distin. xcv. Nō oportet presbyteros.

Quòd non oportet presbyteros ante episcopi introitum sacrum tribunal ingredi, & sedere in tribunali: sed cum episcopo ingredi: præterquam si episcopus sit mala valetudine, vel profectus sit peregre.

SCHOL. BALS. Bonum quidem ordinem vbique esse pulchrum est: sed multo magis in iis qui sunt sacrati. Et ideo Patres prohibent sacerdotibus ne episcopum contemnant, & ante eius introitum sacrũ tribunal ingrediantur & sedeant, sed vnà cum episcopo introeant: perinde autem ac si afferret aliquis episcopi ægritudinem, vel peregrinationem, dixerunt eiusmodi causas esse iustas, & sacerdotis in chorum priorem aduentum non impediunt.

CANON LVII.

Distin. lxxx. Non debere in vicis.

Quòd non oportet in vicis & pagis episcopos constitui, sed periodeutas, hoc est

A

Κανὼν νγʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς εἰς γάμους ἀπερχομένους βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι, ἀλλὰ σεμνῶς δειπνεῖν ἢ ἀριστᾶν, ὡς πρέπει Χριστιανοῖς.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν σαφής ἐστιν. ὅτι δὲ ἠπράχθη τοῦτο παντελῶς, οὐδὲ ἑρμηνείας δεῖται.

Κανὼν νδʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικούς τινας θεωρίας θεωρεῖν ἐν γάμοις, ἢ δείπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσέρχεσθαι τοὺς θυμελικοὺς, ἐγείρεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρεῖν.

B

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ κδʹ. καὶ ναʹ. κανόνι τῆς ϛʹ. συνόδου, διελάβομεν καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι διειλημμένων. καὶ ἀνάγνωθι τούτους. μέμνηται γὰρ καὶ τούτου.

Κανὼν νεʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἐκ συμβολῆς συμπόσια ἐπιτελεῖν, ἀλλ' οὐδὲ λαϊκούς.

Ἑρμηνεία.

Τὸ συμποσιάζειν, παραίτιόν ἐστι μέθης. τῇ δὲ μέθῃ παρέπονται ἀταξίαι καὶ ἀσχημοσύναι· καὶ ταύταις, ἔρειδες καὶ θεοῦ καταφρόνησις. διορίζονται οὖν οἱ πατέρες μήτε ἱερωμένους μήτε κληρικούς, μήτε λαϊκοὺς ἀπὸ συνδοσίας ποιεῖν συμπόσια. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ συμβολὴ, ἀπὸ τοῦ συμβάλλω, ἤτοι συμποσιῶ.

C

Κανὼν νϛʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷ βήματι, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι, πλὴν εἰ μὴ ἀνωμαλοίη ἢ ἀποδημοῖ ὁ ἐπίσκοπος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ πανταχοῦ τὸ τῆς εὐταξίας καλὸν, πολιτεύεσθαι ἄξιον. πολλῷ δὲ πλέον ἐν ἱερωμένοις. διὸ καὶ κωλύουσιν οἱ πατέρες τοὺς πρεσβυτέρους καταφρονεῖν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου εἰσέρχεσθαι ἐν τῷ βήματι, καὶ καθέζεσθαι. ἀλλὰ εἰσοδεύειν μετὰ τοῦ ἐπισκόπου. ὡς δέ τινος ἀῤῥωστίαν προβαλλομένου ἢ ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου, εἶπον τὰ τοιαῦτα αἴτια εὔλογα εἶναι, καὶ τὴν προείσοδον τὴν εἰς τὸ βῆμα τοῦ ἱερέως οὐκ ἐμποδίζουσιν.

D

Κανὼν νζʹ.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι ἐπισκόπους, ἀλλὰ περιοδευτάς. τοὺς

μέντοι ἤδη, προκατασταθέντας, μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει. ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους μηδὲν πράττειν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Ἑρμηνεία.

Ἄλλοι μὲν κανόνες ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν τοῖς χωρίοις χωρεπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καθίστασθαι διωρίσαντο. ὁ δὲ παρὼν κανὼν, περιοδευτὰς προσκελεύεται γίνεσθαι καὶ μὴ ἐπισκόπους, ἵνα μὴ γένηται εὐκαταφρόνητος ἡ ἀρχιερωσύνη, ὡς μὴ ἐχούσης τῆς χώρας εἰς ἣν ἐχειροτονήθη ὁ ἐπίσκοπος, πλῆθος ἀνθρώπων εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. εἰ δέ τινες φησὶ πρὸ τοῦ κανόνος κατεστάθησαν ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις ἐπίσκοποι, μὴ ἐκβληθήτωσαν, ἀλλ' ἔστωσαν ἐνεργοῦντες τὰ πάντα μετ' εἰδήσεως τοῦ χειροτονήσαντος αὐτοὺς μητροπολίτου. ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβύτεροι φησὶ μηδὲν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου πραττέτωσαν. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, εἴποι τις τῆς ἐννοίας τούτου καταστοχαζόμενος, ὡς ἐπεὶ ἀτιμία τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐστὶ τὸ προΐστασθαι τὸν ἐπίσκοπον λαοῦ ὀλίγου, κἀντεῦθεν εἶναι εὐκαταφρόνητον· πολλῷ πλέον οὐκ ἔσται πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τὸ πεζῇ βαδίζειν ἀρχιερέα, καὶ στερεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, ὅθεν καὶ τὸ ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους εἰς ἐκκλησίας ἀνατολικὰς, εἰς ἃς μέτριοι πάνυ εὑρίσκονται Χριστιανοὶ, οὐκ ἀσφαλές. περιοδευταὶ δέ εἰσιν οἱ σήμερον προβαλλόμενοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἔξαρχοι. οὗτοι γὰρ περιοδεύουσι καὶ ἐπιτηροῦσι τὰ ψυχικὰ σφάλματα, καὶ καταρτίζουσι τοὺς πιστούς· ἀνάγνωθι καὶ τὸν ς'. κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου.

Κανὼν νη'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς οἴκοις προσφορὰν γίνεσθαι παρὰ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων.

Ἑρμηνεία.

Τοῦτο ἐξεχωρήθη ἀπὸ νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ. ἀνάγνωθι καὶ συνόδου ς'. κανόνα λς'. καὶ νθ'.

Κανὼν νθ'.

Ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία, ἀλλὰ μόνα τὰ κανονικὰ τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης.

circumcursatores: eos autem qui priùs constituti fuerunt, nihil agere sine mente episcopi qui est in ciuitate. Similiter autem & presbyteros nihil agere sine mente episcopi.

SCHOL. BALS. Alii quidem canones, in vicis & in pagis chorepiscopos & presbyteros constituendos definierunt. Præsens autem canon iubet fieri periodeutas, & non episcopos, ne dignitas episcopalis vilis & contempta euadat, vtpote cùm non habeat pagus, in quo ordinatus est episcopus, hominum multitudinem, ad Dei & episcopatus honorem. Si qui autem, inquit, ante canonem sunt in his locis constituti episcopi, ne eiiciantur, sed omnia exerceant cum scientia Metropolitani qui eos ordinauit. Sed & presbyteri, inquit, nihil agant sine mente episcopi. Hæc decernente canone, dixerit quispiam ex eius intelligentia coniecturam faciens, quòd quoniam ad Dei & episcopatus vergit dedecus, si episcopus exiguo populo præsit, & ideo contemnatur: multo magis non est ad Dei honorem, si antistes propter paupertatem eat pedes, & priuetur necessariis. Quocirca in ecclesiis Orientalibus, in quibus non admodum multi inueniuntur Christiani, episcopos eligi tutum non est. Sunt autem periodeutæ, qui hodie ab episcopis promouentur exarchi. Hi enim circumcursant, & delicta animæ obseruant, & fideles perficiunt. lege etiam vj. can. Sardic. synodi.

CANON LVIII.

Quòd non oportet in domibus fieri oblationem ab episcopis vel presbyteris.

SCHOL. BALS. Hoc permissum est à Nouella Imp. Domini Leonis sapientis. Lege & syn. can. xxxi. & lix.

CANON LIX.

Quòd non oportet priuatos & vulgares aliquos Psalmos dici in ecclesia, nec libros non canonicos, sed solos canonicos veteris & noui testamenti.

SCHOL. BALS. Inueniuntur quidam Psalmi præter centum l. Psalmos Dauid, qui dicuntur esse Solomonis, & quorundam aliorum. Patres ergo eos priuatos nominantes, statuerunt vt neque ij, neque aliquid aliud in ecclesia legatur, quod non sit ex iis quæ sunt enumerata in lxxxv. canone Apostolico. A

Ἑρμηνεία.

Εὑρίσκονται τινὲς ψαλμοὶ παρὰ τοὺς ρν΄. ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, λεγόμενοι τοῦ Σολομῶντος εἶναι καὶ ἄλλων τινῶν. τούτους οὖν ὀνομάσαντες οἱ πατέρες ἰδιωτικοὺς, διετάξαντο μήτε τούτους μήτε ἄλλο τι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκεσθαι, μὴ ὂν ἀπὸ τῶν ἀπηριθμημένων ἐν τῷ πε΄. ἀποστολικῷ κανόνι.

CANON LX.

Hæc sunt quæ legi oportet ex veteri testamento: Genesis, Exodus, id est, exitus ex Aegypto. Leuiticum. Numeri. Deuteronomium. Iesu Naue. Iudices. Ruth. Esther. Regum primus, secundus, tertius, & quartus. Paralipomenon primus, & secundus. Esdræ primus & secundus. liber Psalmorum cl. Prouerbia Solomonis, Ecclesiastes, Cantica canticorum. Iob. duodecim Prophetæ, Esaias, Hieremias. Baruch, lamentationes & epistol. Ezechiel, Daniel. Noui autem testamenti hæc, Euangelia quatuor, secundùm Matthæum, secundùm Marcum, secundùm Lucam, secundùm Ioannem. Actus Apostolorum. Epistolæ catholicæ, Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres. Epistolæ Pauli xiiij. Ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Ephesios vna, ad Philippenses vna, ad Colossenses vna, ad Thessalonicenses duæ, ad Hebræos vna, ad Timotheum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna.

Κανὼν ξ΄.

Ὅσα δεῖ βιβλία ἀναγινώσκεσθαι τῆς παλαιᾶς διαθήκης, Γένεσις κόσμου, Ἔξοδος Αἰγύπτου, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς Ναυῆ, Κριταὶ, Ῥοὺθ, Αἰσθὴρ, Βασιλειῶν πρώτη καὶ B δευτέρα, τρίτη τε καὶ τετάρτη, Παραλιπόμενα πρῶτον καὶ δεύτερον, Ἔσδρα πρῶτον καὶ δεύτερον, βίβλος Ψαλμῶν ρν΄. παροιμίαι Σολομῶντος, ἐκκλησιαστὴς, ᾆσμα ᾀσμάτων, Ἰὼβ, δωδεκαπρόφητον, Ἠσαΐας, Ἱερεμίας καὶ Βαροὺχ, θρῆνοι καὶ ἐπιστολαὶ, Ἰεζεκιὴλ, Δανιήλ. τὰ δὲ τῆς καινῆς διαθήκης ταῦτα, Εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, κατὰ Ἰωάννην, πράξεις ἀποστόλων, ἐπιστολαὶ καθολικαὶ, Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς, Ἰούδα μία, ἐπιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, ἤγουν πρὸς C Ῥωμαίους μία, πρὸς Κορινθίους δύο, πρὸς Γαλάτας μία, πρὸς Ἐφεσίους μία, πρὸς Φιλιππησίους μία, πρὸς Κολοσσαεῖς μία, πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, πρὸς Ἑβραίους μία, πρὸς Τιμόθεον δύο, πρὸς Τίτον μία, καὶ πρὸς Φιλήμονα μία.

SARDICENSIS SYNODVS.

SArdicensis synodus fuit regnante Constantio filio magni Constantini. Ille enim cùm ad Arianorum hæresin se contulisset, magnopere contendebat, ea quæ in prima synodo decreta & definita fuerant, euertere. Quod cùm frater eius Cōstans, qui veteri Romæ imperabat, ex Papa, qui tunc erat, didicisset, fratri bellum per literas minatus est, nisi ecclesiam perturbare, & fidem orthodoxam labefactare desineret. Ille verò id quod est fidei perfectum quærens, ad fratrē suum rescripsit, vt id quoque cōfirmetur, sibi curæ magnopere esse.

Η ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ σύνοδος.

D Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος γέγονε βασιλεύοντος Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. ἐκεῖνος γὰρ προστεθειμένος τῇ τῶν Ἀρειανῶν αἱρέσει, σπουδὴν ἐποιεῖτο τὰ ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ δογματισθέντα καὶ ὁρισθέντα ἀνατρέψαι. ὅπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κώνστας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης κρατῶν, μαθὼν ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ τότε Πάππα, ἠπείλησε πόλεμον διὰ γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ, εἰ μὴ παύσοιτο κυμαίνων τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν παρασαλεύων. ὁ δὲ τὸ ἀκριβὲς τῆς πίστεως ζητῶν, τῷ ἀδελφῷ ἀντεπέστειλε, κἀκεῖνο βεβαιωθῆναι διὰ σπουδῆς τυγχάνειν αὐτῷ.

συνέδοξεν οὖν τοῖς ἀμφοτέροις Ἀ. τοῖς ἀμφοτέροις σύνοδον γίνεσθαι ἀρχιερέων, καὶ τὴν παρ' ἐκείνων δοκιμασθεῖσαν πίστιν κρατεῖν. διὰ κελεύσεως τῶν εἰρημένων αὐταδέλφων καὶ βασιλέων συνηθροίσθησαν ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι τεσσαράκοντα, καὶ εἷς ἐν Σαρδικῇ τῇ νῦν λεγομένῃ Τριαδίτζῃ. οἳ διαγνωμονήσαντες περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐβεβαίωσαν ταῦτα, ὅρον ἐκθέμενοι κυροῦντα τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων, καὶ κρατεῖν αὐτὸ καὶ ἀπαραποίητον μένειν διεξιζόμενον· τοὺς δὲ παρὰ τοῦτο φρονοῦντας ἀποκηρύττοντα καὶ ποιοῦντα ὑπὸ ἀνάθεμα. οἱ γοῦν ἐν τῇ Σαρδικῇ ταύτῃ συνόδῳ πατέρες, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντας κατάστασιν, οἵπερ εἰσὶν οὗτοι·

A Vtrisque ergo Imperatoribus visum est vt fieret Antistitum synodus, & quæ ab illis examinata ac probata esset fides, valeret. Dictorum ergo fratrum & Imperatorum iussu congregati sunt episcopi numero trecenti quadraginta, & vnus Sardicæ, quæ nunc Triaditze dicitur. qui cùm de iis quæ Niceæ decreta erant, disceptassent, ea confirmarunt, edito decreto, quod sanctum symbolum Patrum, qui Niceæ conuenerunt, corroborat & confirmat, & hoc obseruari & immutabile manere statuit: eos autem qui præter hæc sentiunt, B abdicat & anathemati subiicit. Huius itaque Sardicensis synodi Patres, canones quoque ediderunt, qui ad statum ecclesiasticum respiciunt. Qui sunt hi:

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ πατέρων τῶν ἐν Σαρδικῇ συνελθόντων.

Κανὼν α'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδούβης εἶπεν· οὐ τοσοῦτον ἡ φαύλη συνήθεια, ὅσον ἡ βλαβερωτάτη τῶν πραγμάτων διαφθορά, ἐξ αὐτῶν τῶν θεμελίων ἐστὶν ἐκριζωτέα, ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξῇ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς, εἰς ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι. ἡ γὰρ τῆς αἰτίας ταύτης πρόφασις φανερά, δι' ἣν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρεῖται. οὐδεὶς γὰρ πώποτε εὑρεθῆναι ἐπίσκοπος δεδύνηται, ὃς ἀπὸ μείζονος πόλεως εἰς ἐλαχιστοτέραν πόλιν ἐσπούδασεν μεταστῆναι· ὅθεν συνέστηκεν διαπύρῳ πλεονεξίας τρόπῳ ὑπεκκαίεσθαι τοὺς τοιούτους, καὶ μᾶλλον τῇ ἀλαζονείᾳ δουλεύειν, ὅπως ἐξουσίαν δοκοῖεν μείζονα κεκτῆσθαι. εἰ πᾶσι τοίνυν τοῦτο ἀρέσκει, ὥστε τὴν τοιαύτην σκαιότητα αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι. ἡγοῦμαι γὰρ μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν. πάντες ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει πᾶσιν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀρχιερέων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἀλλοτρίαν, ἤγουν διοίκησιν, εἴρηται ἐν τῷ ιδ'. κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἐν τῷ κα'. καὶ ἐν τῷ κβ'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἐν ἑτέροις. καταφρονουμένων δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων, ὁ ἐπίσκοπος πόλεως Κυδρούβης, ὁ καὶ Ὅσιος κεκλημένος διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν προοιμιασάμενος ὀφείλειν πᾶσαν φαύλην

CANONES SANCTORVM PATRVM QVI Sardicæ conuenerunt.

CANON I.

Osius vrbis Corduba episcopus dixit: Non tantùm mala consuetudo, quantùm perniciosissima rerum corruptela, est ex ipsis fundamentis penitus extirpanda, ne cui episcopo liceat à parua ciuitate in aliam migrare: eius enim causæ prætextus est manifestus, propter quem talia aggreditur. Nullus enim episcopus adhuc inueniri potuit, qui à maiori ciuitate in minorem transire studuerit. Vnde constitit eos ardenti plura habendi cupiditate succendi: & magis arrogantiæ seruire, vt videantur maiorem habere potestatem. Placétne hoc omnibus, vt eiusmodi improbitas acerbiùs vindicetur? existimo enim eos ne laicorum quidem debere habere communionem. omnes episcopi dixerunt, Placet omnibus. C D

Distin. viij. Mala cõsuetudo sub.tit. Nicolai iiij. ad Ignatium A rchiepisc Remensem.

SCHOL. BALS. De episcopis qui à ciuitate in ciuitatem seu diœcesim transeunt, dictum est in xiiij. canone sanctorum & benedictorum Apostolorum, in xxj. & in xxij. Antiochenæ, & in aliis. Cùm autem neglectui haberentur ea quæ ipsis continentur, episcopus Cordubensis, qui Osiûs appellatus est, propter virtutem quæ illi inerat, exorsus, debere omnem malam

consuetudinem radicitus extirpari, multo autem magis eam quæ spectat ad rerum ecclesiasticarum corruptelam, intulit, non licere cuiquam episcopo ex ciuitate in ciuitatem transire. Perinde autem ac si dixisset quispiam, ei esse ignoscendum, qui honesta fortasse de causa hoc facturus est, & vt maiorem populum doceat, & confirmet, adiecit hoc audere episcopos, non propter honestam aliquam causam, sed propter auaritiam, vel superbiam, & vt habeant facultatem maiorem, & plura lucrifaciant. Nullus enim inuentus est episcopus, qui à maiori ciuitate in minorem transierit, vt ex eo auaritiæ & cupiditatis gloriæ suspicio tollatur. Interrogauit itaq; synodum, an ei placeret acerbiùs talem audaciam vindicari, scilicet non solùm deponi eum qui tale quid fecerit, sed etiam à fidelium communione excidere, & nec vt laicum quidē cum ipsis communicare. Ad quod Synodus respondit, id omnibus placere. His ita se habentibus, interrogauerit quispiam, cùm xv. canon synodi Nicenæ statuit, vt episcopus qui à ciuitate in ciuitatem transiit, non deponatur, sed in priorem suam ecclesiam restituatur: præsens autem canon eos absoluta excommunicatione condemnet, vtrum sit sequendum. Solutio. Vtrumque. neque enim habent quidquam inter se commune, & lege dictum xv. canonem. Si quis autem contra afferat xx. canonem vj. synodi, qui sic dicit expresse: Ne liceat episcopo in alia quæ ad se non attinet ciuitate publicè docere: Si quis autem hoc facere deprehensus fuerit, cesset ab episcopatu, quæ sunt autem presbyteri exerceat: & dicat hunc canonem magis obseruari debere, vt qui sit multò antiquior, & depositionem inducat: audiat esse magnam canonum differentiam. Hic enim episcopus alienum thronū inuasit, & eum sua auctoritate obtinuit. Et ideo vnà cum depositione etiam abdicatur, vt qui sit impudentissimus. Qui autem in prædicto sextæ synodi canone declaratur episcopus, in alia prouincia nihil aliud exercuit, nisi quòd solùm publicè docuit:

A συνήθειαν ἐκριζοῦσθαι, πολλῷ δὲ πλέον τὴν ἀφορῶσαν καὶ εἰς πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν διαφθορὰν ἐπήγαγε μὴ ἔχειν ἐπίσκοπον οἱονδήτινα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθίστασθαι. ὡς δὲ τινὸς εἰπόντος συγγνωστέον εἶναι τὸν ἴσως τοῦτο ποιήσοντα διὰ σκοπὸν ἀγαθὸν, καὶ διὰ τὸ διδάξαι καὶ στηρίξαι λαὸν πλείονα, προσέθηκε παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦτον τολμᾶσθαι, μὴ διὰ σκοπὸν ἀγαθὸν, ἀλλὰ διὰ πλεονεξίαν, ἢ δι' ἀλαζονείαν. καὶ ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν μείζονα καὶ κερδαίνειν πλείονα. οὐδεὶς γάρ φησιν ἐπίσκοπος εὑρέθη ἀπὸ πόλεως μείζονος μεταβὰς εἰς ἐλαχιστοτέραν· ὥστε ἐκ τούτου περιαιρεθῆναι τὴν ὑποψίαν τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς φιλοδοξίας. τοίνυν καὶ ἠρώτησε τὴν σύνοδον, εἰ πᾶσιν ἀρέσκει αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι τὴν τοιαύτην τόλμαν, δηλονότι μὴ μόνον καθαιρεῖσθαι τὸν τοιοῦτον τι ποιήσοντα, ἀλλ' ἐκπίπτειν καὶ τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως· καὶ μηδ' ὡς λαϊκὸν κοινωνεῖν μετ' αὐτῶν. πρὸς ὃ οἱ τῆς συνόδου ἀπεκρίναντο ὅτι πᾶσιν ἀρέσκει. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις ὡς τοῦ ιε'. κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου διορίζομένου τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνοντα ἐπίσκοπον, μὴ καθαιρεῖσθαι, C ἀλλ' ἀποκαθίζεσθαι εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ παρόντος κανόνος παντελῆ ἀκοινωνησίαν κατὰ τούτου καταψηφιζομένου, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; Λύσις. καὶ ἀμφοτέροις. οὐδὲ γὰρ ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλοις. ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα ιε'. κανόνα. Εἰ δέ τις ἀνθυποφέρει τὸν κ'. κανόνα τῆς ϛ'. συνόδου λέγοντα οὕτω ῥητῶς· μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν· Εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παυέσθω· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργείτω. D καὶ λέγει ὀφείλειν ὃ λοιπὸν τὰ τοῦ τοιούτου μᾶλλον κανόνος κρατεῖν, ὡς παλαιοτέρου κατὰ πολὺ καὶ καθαίρεσιν μόνον ἐπάγοντος· ἀκουσάτω μεγάλην εἶναι τὴν διαφορὰν τῶν κανόνων. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἀλλοτρίου θρόνου ἐπέβη ὁ ἐπίσκοπος, καὶ κατεῖχεν αὐτὸν αὐθεντῶς. διὸ σὺν τῇ καθαιρέσει καὶ ἀποκηρύσσεται ὡς ἀναιδέστατος. ὁ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι κανόνι τῆς ϛ'. συνόδου δηλούμενος ἐπίσκοπος οὐδέν τι ἕτερον ἐνεργήσεν εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, ἀλλὰ μόνον ἐδίδαξε δημοσίᾳ· καὶ διὰ

καὶ διὰ τοῦτο καθαιρεῖται μόνον. ὅπερ καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος γίνεσθαι διωρίσατο εἰς τὸν παρ' ἐνορίαν χειροτονήσαντα, ἐν τῷ ιγ'. κανόνι αὐτῆς. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων μεταβαίνειν ἀπὸ πόλεως μεγάλης εἰς μικρὰν, ὡς πάντα περιαιρουμένων καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν ἐν τῷ κανόνι δηλωθεισῶν. καὶ τοῦτο γὰρ ὑπὸ τῶν κανόνων παρομοίως κολάζεται, ἀδιαφόρως διοριζομένων καθαιρεῖσθαι μὴ μόνους τοὺς ἀπὸ πόλεως οἱασδήτινος εἰς ἑτέραν μεταπίπτοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρ' ἐνορίαν ἱερατικόν τι ἐνεργοῦντας, καὶ εἰς τὰς λαχούσας αὐτοὺς ὑποστρέφοντας. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. σὺ δὲ εἰ θέλεις εἰδέναι τὰ περὶ τῆς μεταθέσεως, μεταβάσεως καὶ ἐπιβασίας, ἀνάγνωθι τὸ σχόλιον τοῦ ιε'. κανόνος τῆς α'. συνόδου.

Κανὼν β'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Εἰ δέ τις τοιοῦτος εὑρίσκοιτο μανιώδης ἢ τολμηρός, ὡς περὶ τῶν τοιούτων δόξαι τινὰ φέρειν παραίτησιν διαβεβαιούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους πρὸς ἑαυτὸν κεκομίσθαι γράμματα· δῆλόν ἐστιν, ὀλίγους τινὰς δεδυνῆσθαι μισθῷ καὶ τιμήματι διαφθαρέντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ στασιάζειν, ὡς δῆθεν ἀξιοῦντας τὸν αὐτὸν ἔχειν ἐπίσκοπον· καθάπαξ οὖν τὰς ῥᾳδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας, κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. Εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη, ἀποκρίνασθε. ἀπεκρίναντο· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν, τοῦ α'. ἐξέχεται. τινῶν γὰρ ἐπισκόπων αἰτιωμένων διὰ τὴν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν τούτων μετάστασιν, καὶ ἐπιχειρούντων παραιτεῖσθαι, ἤγουν ἀποσκευάζειν ἐξ αὐτῶν τὴν αἰτίασιν, ἐκ τοῦ λέγειν διὰ γραμμάτων τοῦ πλήθους τῆς πόλεως μεταπεσεῖν ἐκ τῆς λαχούσης αὐτούς, ὥρισαν οἱ πατέρες μηδὲ τοῦτο εἰς ἀπολογίαν ἀρκεῖν· ὅτι τῶν εἰκότων ἐστὶ ῥᾳδιουργηθῆναι τοιαῦτα διά τινων ὀλίγων ἐποίκων τῆς πόλεως διαφθαρέντων νομίσμασι καὶ οἷον μισθωθέντων. ὅθεν καὶ ἐκώλυσαν τοὺς ταῦτα τεχναζομένους ἐπισκόπους διὰ παντελοῦς ἀποκηρύξεως,

A &ideo solùm deponitur. Quod etiam Antiochena synodus fieri decreuit in eum qui vltra suam prouinciam ordinauit, in xlij. eius canone. Cùm autem audis canonem dicentem, Nulli licere episcopo à parua ciuitate in aliā migrare, ne dixeris à contrario, posse à magna ciuitate in paruam transire, vt pote cùm sint vtique sublatæ causæ, quæ sunt in canone declaratæ. Nam hoc quoque à canonibus similiter punitur: qui indistinctè statuunt, non eos solos deponendos qui à quauis ciuitate in aliam transeunt, B sed eos etiam qui vltra prouinciam aliquid sacerdotale exercent, & ad eas quæ illos sortitæ sunt, reuertũtur. Et hæc quidem sic. Tu autem si velis de translatione aliquid perfectè scire & transitione, & inuasione, lege commentarium xv. can. primæ syn. à ciuitate autem in ciuitatem transitum intellige, à diœcesi autem siue regione in aliam regionem, inuasionē: nec putes hæc esse contraria iis quæ scripta sunt in dicto xv. canone primæ syn. quæ etiam lege diligenter.

C

CANON II.

Osius episcopus dixit: Siquis autem adeo insanus vel audax inueniatur, vt de iis videatur aliquam afferre excusationem, asserens sibi à populo allatas esse literas, clarum est potuisse paucos aliquos mercede & pretio corruptos in ecclesia seditionem mouere, vt eundem vtique velint habere episcopum: omnino ergo has fraudes & artes puniēdas esse existimo, vt nemo possit qui est huius- D *modi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi. An ergo hæc placet sententia, respondete. responderunt, Placet quæ dicta sunt.*

SCHOL. BALS. Hic quoque canon à primo dependet. Cùm enim quidam episcopi accusarentur propter suam à ciuitate in ciuitatem transmigrationem, & conarentur se excusare, seu ex se criminationem amoliri, eò quòd dicerēt per populi ciuitatis literas, se recessisse ab ea ciuitate quæ illos sortita est, decreuerunt Patres, ne hoc quidem ad defensionem sufficere: quia verisimile est hæc callidè facta fuisse per paucos ciuitatis habitatores pecuniis corruptos, & veluti mercede conductos. Vnde & episcopos qui hæc machinantur, per perfectam abdicationem punierunt,

vt ne morientes quidem, vt laici communione digni habeantur. His autem sic habentibus, ne dixeris eis esse ignoscendum qui à ciuitatibus euocati sunt: vel si non ignoscatur, eos puniendos vt eos qui euocationem fraude machinantur. Sed dic eos deponendos, vt qui non debeant eos audire qui ad ipsos non pertinent.

Canon III.

Osius quoque episcopus dixit: Hoc quoque necessariò est adiiciendum, vt nullus episcoporum ex sua prouincia, in aliam prouinciam in qua sunt episcopi, transeat, nisi vtique à suis fratribus vocetur, ne videamur dilectionis fores claudere. Hoc autem etiam similiter prouidendum est, vt si in aliqua prouincia, episcoporum quispiam, aduersus fratrē suum & coepiscopum negotiū habeat, neuter ex eorum alia prouincia cognitores euocet. Si quis autem episcoporum in aliquo negotio condemnandus visus fuerit, & existimet se non malam, sed bonam causam habere, vt etiam rursus iudiciū renouetur, si vestræ dilectioni videtur, Petri Apostoli memoriam honoremus. Vt de iis qui iudicauerunt scribatur Iulio Romanorum episcopo, & per propinquos prouinciæ episcopos, si opus sit, iudicium renouetur, & cognitores ipse præbeat. Si autem probari non potest causam eius esse talem, vt eam rursus iudicari opus sit, quæ semel sunt iudicata, non infirmentur.

Schol. Bals. Postquam definiissent patres, quid debeat fieri in eos qui à ciuitate in ciuitatem transeunt, episcopos, nunc statuūnt idem quoque esse faciendum in eos qui à prouincia in prouinciam transeunt, nisi vtique, inquiunt, accersantur ab eiusdem regionis episcopis & confratribus suis. Tunc enim suscipientur, propter bonum in fratres dilectionis: & sine vllo præiudicio extrà diœcesim episcopalia exercebunt. Dictum est autem de prouincia, propter eos qui dicunt, transire quidē à ciuitate in ciuitatē quæ est sub eadem prouincia, auaritiam vel etiam arrogantiam episcopi arguit: & ideo puniendum est.

A ὥστε μηδὲ θνήσκοντας αὐτούς, ὡς λαϊκοὺς ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπῃς τοὺς μετ' ἀληθείας μετακληθέντας παρὰ πολιτῶν, συγγινώσκεσθαι, ἢ μὴ συγγινωσκομένους, τιμωρεῖσθαι κατὰ τοὺς ῥαδιουργήσαντας τὴν μετάκλησιν, ἀλλ' εἰπὲ αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι ὡς μὴ ὀφείλοντας ὑπακούειν ἀμετόχων ἀνθρώπων.

Κανὼν γ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνοι, εἰ μή τις παρὰ τῶν B ἀδελφῶν τῶν ἑαυτοῦ κληθείη· διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. καὶ τοῦτο δὲ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε ἐὰν ἔν τινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἀντικρὺς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ συνεπισκόπου πρᾶγμα σχοίη, μηδένα ἕτερον ἐκ τούτων ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι. Εἰ δὲ ἄρα τις ἐπισκόπων ἔν τινι πράγματι δόξῃ κατακρίνεσθαι, καὶ ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν μὴ σαθρὸν ἀλλὰ καλὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα καὶ αὖθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ· Εἰ δοκεῖ ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν, καὶ γραφῆναι περὶ τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπι- C σκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ ἐπιγνώμονας αὐτὸς παρέχοι. Εἰ δὲ μὴ συστῆναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρῄζειν, τὰ ἅπαξ κεκριμένα μὴ ἀναλύεσθαι, τὰ δὲ ὄντα, βέβαια τυγχάνειν.

Ἑρμηνεία.

Ὁροθετήσαντες οἱ ἅγιοι πατέρες τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθισταμένους ἐπισκόπους, ἄρτι διορίζονται τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν με- D ταβαίνοντας. Εἰ μήπω φασὶ μετάκλητοι γένωνται παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων καὶ συναδελφῶν αὐτῶν. τότε γὰρ δεχθήσονται διὰ τὸ τῆς φιλαδελφίας καλόν. καὶ ἀπροκριματίστως ἀρχιερατικά τινα ἐνεργήσουσιν. εἴρηται δὲ περὶ τῆς ἐπαρχίας, διὰ τοὺς λέγοντας, τὸ μὲν μεταβαίνειν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν οὐσῶν, πλεονεξίας ἢ ἀλαζονείας τῶν ἐπισκόπων κατηγορεῖ· κἀντεῦθεν καὶ τιμωρητέον ἐστί.

τὸ δὲ μεθίστασθαι ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν παρελείφθη ἀκόλαστον, ὡς ἐντεῦθεν μὴ ἀναφαινομένου φαύλου τινός, διὰ τὸ τὰς ἐπαρχίας ἐξ ἀλλήλων πόῤῥω ἀποδιΐστασθαι· καὶ μὴ διδόναι πάροδον τοῖς ἐν αὐταῖς ἐπισκόποις, γινώσκειν τὰς τῶν ἑκατέρων ἐκκλησιῶν εἰσόδους, καὶ τὰ πλήθη τοῦ ἐν ταύταις λαοῦ. ταῦτα γοῦν μὴ παραδεξαμένη ἡ σύνοδος, παρομοίως καὶ τούτους κολάζεσθαι διωρίσατο. ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος διοριζομένου τιμωρεῖσθαι τοὺς μεταβαίνοντας ἀκλητὶ ἐπισκόπους ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἔχουσαν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἀνευθύνους εἶναι τοὺς ἱερουργοῦντας εἰς ἑτέρας ἐπαρχίας μὴ ἐχούσας ἐπισκόπους. καὶ οὗτοι γὰρ ὁμοίως ὑπὸ τῶν κανόνων εὐθύνονται. προσετέθη δὲ τὸ ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ἐπίσκοποι, διὰ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἐνορίας εἰς δύο ἢ καὶ τρεῖς πολλάκις ἐπαρχίας. ἔτι ἐπήγαγεν ὁ κανὼν καὶ ἕτερον κεφάλαιον, καὶ εἶπεν· Εἰ δὲ πρᾶγμα ἤγουν ὑπόθεσιν ἔχει ἐπίσκοπος μετὰ συνεπισκόπου αὐτοῦ, τίς ὀφείλει τὴν ὑπόθεσιν δικάζειν; ὥρισεν οὖν ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων τούτους δικάζεσθαι καὶ μή τινα τῶν δικαζομένων ἐξ ἄλλης ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι συνδιαγνώμονα ἐπίσκοπον· καταγινώσκει γὰρ ἀμαθίας ἢ ἀδικίας τῶν ἐπαρχιωτῶν. ὡς δέ τινος εἰπόντος, εἰ δέ τις ἐκ τούτων κατακρινόμενος νομίσει βαρύνεσθαι, καὶ ἐκκαλέσηται, εἰς οὐδὲν αὐτῷ τὰ τῆς ἐκκλήτου ἀποτελευτήσουσιν, ὡς μὴ δυναμένων ἑτέρων ἐπισκόπων ἐπαρχιωτῶν ἀνακαλεῖσθαι διάκρισιν κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν διάταξιν, προσέθετο μὴ εἶναι ἀπαράδεκτον τὸν ἐκκαλούμενον κατὰ τῆς κρίσεως τῶν ἐπαρχιωτῶν, ἀλλ᾽ ὀφείλειν τοὺς ἐπαρχιώτας διὰ τιμὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου γράφειν τὰ συνενεχθέντα τῷ Πάππᾳ Ῥώμης. (ἦν δὲ τότε Ἰούλιός τις ἐπίσκοπος ταύτης) καὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ ἐκείνου ἀνηρτῆσθαι τὰ τῆς ἐκκλήτου· ἐφ᾽ ᾧ εἰ μὲν διαγνοίη ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα δευτέρας κατεξετάσεως, ὁρίσαι παρὰ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ σκοπηθῆναι τὴν προενηνεγμένην ἀπόφασιν· Εἰ δὲ καταλάβῃ καλῶς τὴν ὑπόθεσιν κριθῆναι, καὶ μὴ δεῖσθαι ταύτην δευτέρας συζητήσεως, ὁρίσαι μένειν τὰ ἅπαξ προκεκριμένα ἀναλλοίωτά τε καὶ βέβαια. καὶ τὰ μὲν τοῦ

A à prouincia autem in prouinciam transire, impunitum relictum est, vtpote quòd nihil mali ex eo oriatur, eò quòd prouinciæ sint lõgè à se inuicem disiunctæ, nec episcopis qui sunt in eis, aditum præbeant, vt possint vtrarumque ecclesiarum redditus cognoscere, & multitudinem populi. Hæc non admittens synodus, eos quoque similiter puniendos esse decreuit. Cùm autem audis definientem canonem puniri episcopos, qui non vocati, ab vna prouincia in aliam transeunt habenB tem episcopum, ne dicas eos impune laturos, qui in prouinciis non habentibus episcopos sacra peragunt. nam & ij similiter à canonibus corriguntur. Additum est autem illud, In qua sunt episcopi, propter episcopos qui habent diœceses in duabus vel tribus sæpe prouinciis. Præterea subiunxit canon aliud quoque caput, & dixit: Si autem episcopus habet aliquod negotium, seu causam aliquam, cum suo coëpiscopo, quis debet causam iudicare? Statuit ergo eos à prouincialibus episcopis iudiC candos, nec vllum eorum qui iudicio contendunt, ex alia prouincia accersere cognitorem episcopum. Prouinciales enim ignorantiæ vel iniustitiæ condemnat. Tanquam autem dixisset quispiam, si quis eorum condemnatus se grauari existimet, & appellet, eius appellatio ad nihil redibit, cùm non possint alij prouinciales cognitionem euocare, vt vult iam dicta distinctio, adiecit non esse repellendum, qui ad prouincialium iudicium prouocat, sed debere prouinciales propter honorem seD dis Apostolicæ, quæ ad eos delata sunt, Papæ Romano relinquere. Erat autem eo tempore Iulius eius episcopus, & in eius potestate posita est appellatio: vt si rem quidem esse dignam cognoscat quæ secundò examinetur, statuat à propinquis episcopis renouari iudicium, & de præcedente sententia cognosci. Si autem inuenerit causam rectè fuisse iudicatam, & secunda inquisitione opus non habere, decernat, ea quæ priùs iudicata sunt, firma & immutabilia permanere. Et in his quidem consistit

ἑκάστου ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιδεδέχθη, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ὑποκαταστῆναι, ἐὰν μὴ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐπίσκοπος ἐπιγνοὺς περὶ τούτου ὅρον ἐξενέγκῃ.

Ἑρμηνεία.

Εἰπόντες οἱ πατέρες τὴν τῶν ἐπαρχιωτῶν ἀπόφασιν ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι, καὶ παρὰ τῶν γειτνιαζόντων ἐπισκόπων κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ Πάππα τηρεῖσθαι, ἄρτι φασὶ τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐὰν καὶ παρὰ τούτων ὁ ἐκκαλεσάμενος καταδικασθῇ, καὶ πάλιν λέγῃ βαρύνεσθαι. διορίζονται οὖν μένειν ἐν ἀκεραίῳ τὰ πράγματα, καὶ μὴ ἕτερον ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον εἰς τὴν τοῦ κατακριθέντος ἐκκλησίαν, εἰ μὴ καὶ ἡ δευτέρα ἔκκλητος παρὰ τοῦ Πάππα τηρηθῇ. ὥστε σημείωσαι ὅτι ὁ ιε΄. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐσχόλασε, καὶ ὅτι οὐδεὶς καταδικαζόμενος, καὶ λέγων βαρύνεσθαι, ἐκβιβασμὸν ὑφίσταται μέχρις ἂν καὶ τὰ τῆς ἐκκλήτου τηρηθῶσι· καὶ ὅτι δὶς ἐκκαλεῖσθαι δύναται ὁ κατακρινόμενος. ἀνάγνωθι τὸν οδ΄. ἀποστολικὸν κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι θ΄. καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ ιε΄. κη΄. ρκ΄. καὶ ρκα΄. καὶ συμβίβασαι πάντας πρὸς τὰ ἐνταῦθα γεγραμμένα. ὅτι καὶ τοῖς νόμοις δοκεῖ πᾶσαν ὑπόθεσιν χωρὶς τῶν μὴ ἐπιδεχομένων ὑπέρθεσιν, ἐκκλήτῳ ὑποκεῖσθαι οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δίς. πλὴν μὴ παραδράμῃ σε τὰ τοῦ γ΄. κανόνος καὶ τὰ τοῦ ε΄. τῆς παρούσης συνόδου, χάριν τοῦ δέχεσθαι παρὰ τοῦ Πάππα τὴν ἔκκλητον. ἰδικὸν γάρ ἐστι τοῦτο εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, καὶ κρατεῖν ὀφείλει ἔνθα ἐξεφωνήθη.

Κανὼν ε΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσεν, ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καὶ συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτὸν ἀποκινήσωσι, καὶ ὥσπερ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, καὶ βουληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίσῃ ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς, καὶ μετ' ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. Εἰ δέ τις ἀξιοῖ καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καὶ τῇ δεήσει τῇ αὐτοῦ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον κινεῖν δόξῃ, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστείλει,

A *sibi responsionis negotium competere, non prius in cathedrã alius substituatur, quàm Romanus episcopus causa cognita sententiam tulerit.*

SCHOL. BALS. Cùm dixissent patres, prouincialium sententiam appellationi subiici, & à propinquis episcopis iussu Papæ examinari, non dicunt quid fieri debeat si is qui appellauit, condemnatus fuerit, & se rursus grauari dicat. Statuunt ergo vt res in integro maneant, & in eius qui est condemnatus, B ecclesia, alius non eligatur, nisi secunda appellatio à Papa examinata fuerit. Quare nota quòd xv. canon Antiochenæ synodi exoleuit, & quòd nullus qui condemnatur, & dicit se grauari, electionem sustinet, donec de appellatione cognitum fuerit. Lege lxxiiij. can. Apostolicum, Chalced. Syn. ix. & Carth. xv. xxviij. & cxxj. & confer eos omnes cum iis quæ hîc scripta sunt. Nam legibus quoque videtur, omnem causam, exceptis iis quæ dilationem non recipiunt, C appellationi subiici, non semel, sed etiam bis. Sed ne tertius canon te fugiat & quintus præsentis synodi, de admittenda vel non admittenda à Papa appellatione. Hoc est enim speciale in causis ecclesiasticis, & seruari debet vbi dictum est.

CANON V.

Osius episcopus dixit: Placuit vt si quis episcopus delatus fuerit, & congregati huius regionis episcopi eum gradu mouerint, & velut appellans confugerit D *ad beatissimum Romanum episcopum, & velit ipsum audire, & iustum esse existimauerit eius rei examinationem renouari, coepiscopis scribere dignabitur, qui sunt propinqui prouinciæ, vt ipsi diligenter & accuratè singula perscrutentur, & ex veritatis persuasione de re sententiam ferant. Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, & ad suam supplicationem Romanorum episcopum iudicare visum fuerit, à proprio latere presbyteros mittat,*

xi. q. ix. Si quis episcopus accusatus.

vt sit in potestate episcopi, quod rectè habere probauerit & statuerit oportere, eos mitti, qui cum episcopis sint iudicaturi, habentes auctoritatem eius à quo missi sunt: & hoc ponendum est. Si autem sufficere putauerit ad rei cognitionem & episcopi sententiam, faciet quod prudentissimo eius consilio rectè habere videbitur. Responderunt episcopi, Quæ dicta sunt, placuerunt.

SCHOL. BALS. Ex quarto quoque canone ostenditur, esse in potestate episcopi, qui est condemnatus, & grauatus, bis appellare. Præsens quoque canon dicit, quòd si quis à prouincialibus episcopis condemnatus fuerit, & ad Papam appellauerit, ille vicinis episcopis mandabit vt de appellatione cognoscant, si hoc iustum esse putauerit: & si is quoque ab eis condemnatus fuerit, & secundò ad Papam accesserit, & ei visum est ea quæ priùs iudicata sunt, rursus examinari, ne cogatur is qui condemnauit, Romam venire, sed in prouinciam iussu Papæ veniant presbyteri ex eius latere, siue ab eius ecclesia, & qui sunt ei familiaritate coniuncti, debentes habere eius auctoritatem, siue potestatem, vt causam iudicent cum illius regionis episcopis, & eam decidant. Si autem Romanus episcopus non esse iustum perspexerit, vt rursus examinent ea quæ priùs iudicata fuerint (eius enim iudicio canon omnia relinquit) faciet quod sibi iustum esse videbitur. Cùm hæc canon definiat, ne tibi contrarium esse videatur caput primi tit. ix. lib. Imp. dicens non posse iudicem appellationis, ad alium transmittere cognitionem appellationis, sed eam per se audire debere: sed dic præsentem canonem esse specialem, & ita editum esse propter viæ longitudinem, & ne vexentur episcopi in adeo longinquam & alienam regionem trahendi. Cum presbyteris autem Papæ secundam appellationem iudicare prouinciales episcopos qui condemnarunt episcopum, ne dicas esse contrarium legi quæ dicit: Iudex qui semel pronunciauit, officio functus est, & non potest rursus propriam sententiam examinare. Hoc enim dictum est specialius, vt mihi videtur.

A ἵνα ᾖ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ, καὶ ὁρίσῃ δεῖν, ἀποστεῖλαι τοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντείαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν· καὶ τοῦτο θετέον. Εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν, καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ. ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ἐκ τοῦ δ'. κανόνος παρίσταται ἔχειν ἐπ' B ἀδείας τὸν κατακριθέντα ἐπίσκοπον, καὶ βαρυνόμενον, δὶς ἐκκαλεῖσθαι. καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν φησὶν ὅτι ἐὰν καταδικασθῇ τις παρὰ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐκκαλέσηται πρὸς τὸν Πάππαν, κἀκεῖνος ἐπιτρέψῃ τοῖς γειτνιάζουσιν ἐπισκόποις τηρῆσαι τὴν ἔκκλητον, εἰ τοῦτο νομίσει δίκαιον εἶναι, καὶ καταδικασθῇ πάλιν καὶ παρὰ τούτων ὁ αὐτὸς, καὶ προσέλθῃ ἐκ δευτέρου τῷ Πάππᾳ, καὶ τοῦτος εὐδοκήσῃ δοκιμασθῆναι τὰ προκεκριμένα, μὴ ἀναγκάζεσθαι ὁ καταδικάσας εἰς Ῥώμην ἀπελθεῖν, ἀλλ' ἀπελθέτωσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν κατὰ κέλευσιν τοῦ Πάππα πρεσβύτεροι ἐκ C τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ, ἤτοι ἐκ τῆς ἐκκλησίας τούτου, καὶ ᾠκειωμένοι αὐτῷ, ὀφείλοντες ἔχειν τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ, ἤτοι τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' ᾧ κρῖναι τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων καὶ διαλυτῶσαι αὐτήν. Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης οὐ συνίδῃ δίκαιον εἶναι τηρηθῆναι τὰ κεκριμένα (τῇ γὰρ δοκιμασίᾳ αὐτοῦ ὁ κανὼν τὸ πᾶν ἀνατίθησιν) ποιήσῃ ὅπερ ἂν δόξῃ αὐτῷ δίκαιον εἶναι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ θ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν, λέγον μὴ δύνασθαι τὸν ἐκκλητάριον παραπέμ- D πειν πρὸς ἕτερον τὴν τήρησιν τῆς ἐκκλήτου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ταύτης ἀκροᾶσθαι. ἀλλ' εἰπὲ ἰδικὸν εἶναι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ οὕτως ἐκφωνηθῆναι διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, καὶ ἵνα μὴ σκύλλωνται οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ μακρὰν οὕτω καὶ ἀλλοδαπὴν χώραν γινόμενοι διάξιμοι. Τὸ δὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Πάππα δικάζειν τὴν δευτέραν ἔκκλητον τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπισκόπους τοὺς καταδικάσαντας τὸν ἐπίσκοπον, μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τῷ νόμῳ τῷ λέγοντι, ὁ δικαστὴς ἅπαξ ἀποφηνάμενος, πέπαυται, καὶ οὐ δύναται   τὴν οἰκείαν ἀπόφασιν. ἐξεφωνήθη γὰρ καὶ τοῦτο ἰδικώτερον ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

διὰ γὰρ τοῦτο καὶ εἰς δοκιμασίαν τοῦ Πάππα ἐνεπέθη τὸ εἶδος τῆς κρίσεως. ὅσον γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου οἱ ἅπαξ ἀποφηνάμενοι, οὐκ ἠδύναντο συνδικάζειν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Πάππα. Εἰ μήπω * * * κατὰ λόγον ἀναψηλαφήσεως μέλλειν τούτους τηρῆσαι τὴν προγενομένην ἀπόφασιν. Εἰ δὲ εἴπῃς ἑτέρους ἐπισκόπους εἶναι τούτους παρὰ τοὺς προαποφηναμένους, οὐδὲν τι εὑρήσεις ἀντίξοον. ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν εἴπομεν μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ Πάππα ὁρισθέντα ἰδικὰ τούτου καὶ μόνου προνόμια, ὥστε ἔχειν ἐξ ἀνάγκης πάντα ἐπίσκοπον καταδικαζόμενον τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης προσέρχεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν φαμέν.

Κανὼν ϛ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίγνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ᾽ αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου· χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἀπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράφοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γίνεσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἁπλῶς καθιστᾷν ἐπίσκοπον κώμῃ τινὶ ἢ βραχείᾳ πόλει, ᾗ τινι καὶ εἷς μόνος πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ. οὐκ ἀναγκαῖον γὰρ ἐπισκόπους ἐκεῖσε καθίστασθαι, ἵνα μὴ κατευτελίζηται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα καὶ ἡ αὐθεντία. ἀλλ᾽ οἱ τῆς ἐπαρχίας, ὡς προεῖπον, ἐπίσκοποι ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν καθιστᾷν ἐπισκό-

A Propterea enim & Papæ iudicio relictum est genus iudicij. Quod enim ad leges attinet, non poterant vnà cum Papæ presbyteris iudicare ij qui sententiam priùs tulerant. Sin autem dixeris alios esse episcopos qui sententiam tulerint, nihil inuenies repugnans. Quia autem in prioribus canonibus diximus non esse quæ de Papa constituta sunt specialia eius & solius priuilegia, vt necesse habeat quiuis condemnatus episcopus ad sedem Romanam accedere, sed etiam subaudiri ad B sedem Constátinopolitanam, eadem quoque rursus dicimus.

CANON VI.

Osius episcopus dixit: Si contigerit in vna prouincia, in qua sunt plurimi episcopi, vnum episcopum remanere, & ille per quandam negligentiam nolit conuenire, & episcoporum constitutioni assentiri: congregata autem populi multitudo suadeat & instet vt fiat constitutio episcopi qui ab eis quæritur, oportet illum priùs qui remansit episcopum admoneri per literas exarchi prouinciæ, dico autem episcopi me- C *tropolitani, quòd vult populus sibi pastorem dari, & existimo rectè habere hunc quoque admitti, vt adsit. Si autem literis rogatus non adfuerit, sed neque rescripserit, populi voluntati satisfiat. Oportet autem ex vicina quoque prouincia accersi episcopos ad metropolitani episcopi constitutionem: non licere autem simpliciter episcopum constituere in aliquo pago vel parua vrbe, cui vel vnus presbyter sufficit. Non necesse est enim illic episcopum constitui, ne episcopi nomen & auctoritas vilipendatur. Sed prouinciæ, vt priùs dixi, episcopi debent in iis vrbibus episcopos con-* D *stituere, vbi etiam priùs episcopi fuerunt. Si autem inueniatur vrbs aliqua tam populosa, vt ipsa episcopatu digna iudicetur, accipias. An hoc omnibus placet? Responderunt omnes, Placet.*

Distin. lxv. cap. fin.

SCHOL. BALS. Cùm xij. canon Laodicenæ synodi, & alij,

πους ὀφείλουσιν, ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον γεγονότες ἐπίσκοποι. Εἰ δὲ εὑρίσκοιτο οὕτως πληθύνουσά τις ἐν πολλῷ ἀριθμῷ λαοῦ πόλις, ὡς ἀξίαν αὐτῆς τῆς ἐπισκοπῆς νομίζεσθαι, λαμβανέτω. Εἰ πᾶσιν ἀρέσκει τοῦτο; ἀπεκρίναντο πάντες, ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ ιβ'. κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου καὶ ἑτέρων κανόνων διοριζαμένων τὰς

decernant fieri episcoporum ele- A
ctiones, non à multitudine ciuitatum, sed ab antistitibus, præsens canon statuit, quòd si contigerit ex episcopis prouinciæ aliquem vnum abesse, & nolle cum populi multitudine conuenire, vt fiat electio vacantis ecclesiæ: ciuitatis autem populus quærat antistitem: debet exarchus prouinciæ siue metropolitanus, etiam absentem episcopum literis accersere, vt fiat episcopi constitutio ab omnibus prouincialibus, vt vult iiij. canon primæ syn. Si is autem nolit adesse, nec per rescriptum assentiatur, fiat electio vt B
populo visum fuerit, prouincialium episcoporum: neque enim qui abest, ignorantiam allegabit vel sui contemptum, quòd scilicet à synodo vocatus non adfuerit. Cùm hæc canon statuisset de electione vacantis ecclesiæ, quia ante xxviij. can. Chalced. syn. metropolitani fiebant ab episcopis, & non à Constantinopolitano patriarcha, vt nunc fit, dicit canon, quòd si sit processura electio metropolitani, non fiat à solis prouincialibus episcopis, sed etiam omnino accersi oportet episcopos vicinarum regionum, propter metropolitani magnitudinem, C
quem etiam nominat exarchum prouinciæ. Sic enim eius omnino consistet electio, vt quæ à pluribus antistitibus facta sit. Quia autem vilibus electis episcopis in paruis vilibúsque parochiis, in quibus sæpe ne erant quidem episcopi, qui & pedibus incedebant, & erant alioqui contempti, episcopalis dignitas contemptui habebatur, statuerunt patres ne cõstituatur episcopus in vico, siue in pago, vel in exiguo oppidulo, in quo vel vnus sacerdos sufficit, ne episcopalis dignitas vili- D
pendatur, sed in illis vrbibus constituantur episcopi, quæ hominibus abundant, & quæ iam olim habent episcopos. Tanquam autem dixisset quispiam, iniquum esse vrbem populo frequentem non habere antistitem, eò quòd iam olim episcopus in ea non constituatur, adiecerunt Patres in huiusmodi ciuitate etiam de nouo constitui posse episcopum. & hæc quidem sic.

ψήφους τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι μὴ παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πόλεων, ἀλλὰ παρὰ ἀρχιερέων, ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται ὅτι ἐὰν συμβῇ ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἕνα τινὰ ἀποδημεῖν, καὶ μὴ θέλειν μετὰ τοῦ πλήθους τῶν πολλῶν συνελθεῖν, ἐφ' ᾧ τὴν ψῆφον γενέσθαι τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας· τὰ δὲ πλήθη τῆς πόλεως ζητῶσιν ἀρχιερέα· ὀφείλει ὁ ἔξαρχος τῆς ἐπαρχίας, ἤγουν ὁ μητροπολίτης, μετακαλέσασθαι καὶ τὸν ἀπόντα ἐπίσκοπον διὰ γραμμάτων, ὡς ἂν γένηται ἡ κατάστασις τοῦ ἐπισκόπου, παρὰ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν, κατὰ τὸν δ΄. κανόνα τῆς α΄. συνόδου. Εἰ δὲ ὅτι οὐ θελήσει προσιστάσαι, οὐδὲ συναινέσει διὰ ἀντιγραφῆς, γίνεσθαι τὴν ψῆφον κατὰ τὸ δόξαν τοῖς πλήθεσι τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων. οὐδὲ γὰρ προσδέξεται ὁ ἀποδημῶν ἄγνοιαν ἢ καταφρόνησιν, ὡς μετακληθεὶς παρὰ τῆς συνόδου καὶ μὴ προσιστάσας. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου περὶ ψήφου χηρευούσης ἐπισκοπῆς, ἐπεὶ πρὸ τοῦ κη΄. κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, οἱ μητροπολῖται παρὰ ἐπισκόπων ἐγίνοντο, καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καθὼς γὰρ σήμερον, φησὶν ὁ κανὼν ὅτι ἐὰν μέλλῃ προβιβάζεσθαι ψῆφος μητροπολίτου, οὐ γενήσεται παρὰ μόνων τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ μετακαλέσασθαι καὶ ἑτέρους ἐπισκόπους πλησιοχώρους, πάντως διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ μητροπολίτου, ὃν καὶ ἔξαρχον ἐπαρχίας ὀνομάζει. οὕτω γὰρ πάντῃ ἀνύποπτος ἔσται ἡ τούτου ψῆφος, ὡς παρὰ πλειόνων ἀρχιερέων γινομένη. ὅτι δὲ ψηφιζομένων ἐπισκόπων ταπεινῶν εἰς τινὰς παροικίας εὐτελεῖς, ἐν αἷς πολλάκις οὐδὲ ἦσαν ἐπίσκοποι, καὶ πεζῇ βαδιζόντων, καὶ ἄλλως ὄντων καταπεφρονημένων, τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα παρευτελίζετο, ὥρισαν οἱ ἐπίσκοποι μὴ καθίστασθαι ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ, ἤγουν ἐν χωρίῳ ἢ ἐν πόλει βραχείᾳ, ἐν ᾗ καὶ εἷς ἱερεὺς ἐπαρκεῖ· ἵνα μὴ ἐξευτελίζηται ἡ αὐθεντία τῆς ἀρχιερωσύνης· ἀλλ' εἰς ἐκείνας τὰς πόλεις ἐπισκόπους καθίστασθαι τὰς πολυανθρώπους, τὰς ἀπὸ παλαιοῦ ἐχούσας ἀρχιερεῖς. ὡς δέ τινος εἰπόντος ἄδικον εἶναι τὸ μὴ ἔχειν τὴν πολυάνθρωπον πόλιν ἀρχιερέα, διὰ τὸ μὴ ἐκ παλαιοῦ καθίστασθαι ἐπίσκοπον ἐν αὐτῇ, εἶπον οἱ πατέρες, ἐν τοιαύτῃ πόλει καὶ ἐκ νέου καθίστασθαι ἐπίσκοπον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Σὺ δὲ σημείωσαι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦ κανόνος, ὅτι ἄκυρός ἐστιν ἡ ψῆφος τοῦ ἐπισκόπου ἡ γινομένη χωρὶς παρουσίας ἢ συναινέσεως πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν. καὶ ἕνα γὰρ ἐκ τούτων ἀπόδημον ὄντα μετακαλεῖσθαι ὁ κανὼν διωρίσατο. καὶ οὐ δύναταί τις λέγειν ὡς ἐπεὶ ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος ἀρκεῖ, ἡ τοῦ ἑνὸς ἀπουσία οὐ προσκριματίσει, κἂν καὶ ἐναντία ἡ τούτου γνώμη ἐστί. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, μετακαλοῦνται πάντες οἱ ἐνδημοῦντες κατὰ ταύτην τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ἀρχιερεῖς, ὅταν ψῆφος ὀφείλῃ γίνεσθαι ἐκκλησίας οἱασδήτινος, καὶ ἐμποδίζῃ ταύτην ἡ ἀπουσία τοῦ   τοῦ δὲ κανόνος λέγοντος καθίστασθαι ἐπισκόπους ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον ἐπίσκοποι, εἶπον τινὲς μὴ ὀφείλειν τοῦτο γίνεσθαι εἰς ἀτελεῖς πάντη κώμας ἢ πόλεις, διὰ τὸ προψηφίζεσθαι εἰς ταύτας ἀρχιερεῖς, ὅτι ἦσαν ὑπὸ λαοῦ εὐθηνούμεναι. ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῆς προβλήσεως τοῦ ἀρχιερέως εἶναι τὸ πολυάνθρωπον τῆς χώρας, οὐχὶ τὸ παλαιὸν προνόμιον. καὶ προσέθεντο μὴ χρῆναι ἐπίσκοπον ψηφίζεσθαι εἰς πόλιν καταντήσασαν ἀπὸ πολυανθρώπου εἰς τὸ μηδὲν σχεδὸν, ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν ἐπιδρομῆς, ἢ τῆς ἄλλης τῶν πραγμάτων φορᾶς, ἀλλ' εἰς τὰς πολυανθρώπους, κἂν οὐκ εἶχον πρότερον ἀρχιερεῖς. ὁ μέντοι θεοστεφὴς κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς πολλάκις ὑπομνησθεὶς, εἰ χρὴ τὰς ἐν τῇ ἀνατολῇ οὔσας ἐκκλησίας καὶ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένας ψηφισθῆναι, ψηφίζεσθαι μὲν ταύτας ηὐδόκησε, καὶ σολέμνια τοῖς ψηφίζεσθαι ὀφείλουσι διὰ κοινῆς προστάξεως ἐπεφιλοτιμήσατο, ὅταν τέως ἀποδημῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, ἵνα τὸ ἐπὶ ταύταις προσὸν δίκαιον ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τῇ βασιλείᾳ αἰωνιζόντως διαφυλάττηται, ὡς μηδὲ ἀπαγορευόντων τινῶν εἰς ταύτας ἀποκατάστασιν τῶν Χριστιανῶν. ἐπισκόπους δὲ ὁπωσδήποτε εἰς κώμας εὐτελεῖς ψηφίζεσθαι, οὐ κατένευσεν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὠργίσθη κατὰ τῶν οὕτω ψηφιζομένων, ὡς ἐντεῦθεν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος ὑβριζομένου. τοῦ δὲ ἁγιωτάτου ἐκείνου μητροπολίτου Θηβῶν τοῦ Καλοτέκνη ψηφισαμένου ἐκ νέου ἐπισκόπους, λόγος ἐγένετο παρὰ τῇ συνόδῳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰ ὤφειλε τὸ καινισθὲν τοῦτο ἔργον ποιῆσαι ὁ μητροπο-

A Tu autem nota etiam ex hoc præsenti canone, quòd irrita est electio episcopi quæ fit sine præsentia vel consensu omnium prouinciarum. Nam vel vnum ex iis, qui aberat, accersi iubet canon: & non potest quispiam dicere, quòd quoniam plurium valēt suffragia, vnius absentia non affert præiudicium, etiamsi contraria est eorum sententia. Propterea enim, vt est consentaneum, accersuntur omnes qui in regione adsunt in hanc vrbium reginam antistites, quando debet alicuius ecclesiæ fieri electio, & eam
B vnius absentia impedit. Cùm autem canon dicat constitui oportere episcopos vbi priùs fuerunt episcopi, dicebant quidam non debere hoc omnino fieri in pagis vilibus, & vrbibus, eo quòd in iis antistites antea eligerentur, quando populo frequentes erant, sed causam promotionis antistitis esse regionis populi frequentiam, non autem antiquum priuilegium: & adiecerunt, non oportere episcopum
C eligi in vrbe, quæ à magna populi frequentia ad nihil redacta est ex gentium incursione, vel aliqua alia rerum perturbatione, sed in iis quæ sunt populosæ, etiamsi antistites antea non habuerunt. A Deo autem coronatus rex noster sæpe rogatus, an oporteat Orientales ecclesias & à Sarracenis detentas, episcopos electione sortiri, & eis quidem eligi episcopos, annuit, &
D solemnia iis qui eligi debent ad victus sufficientiam concessit per communem iussionem: vt ius quod in eis est ecclesiis, imperio quoque perpetuò seruetur, vtpote cùm non desperent Christiani fore vt ad eas restituantur. Episcopos autem in pagis vilibus quomodocunque eligi non permisit: sed potiùs iis succensuit, qui ita eligunt: nempe quòd episcopalis dignitas ex ea re iniuria afficiatur. Cùm autem ille sanctissimus Thebarum metropolitanus Caloctene, episcopos de nouo elegisset, agitatum est in synodo tempore sanctissimi illius patriarchæ domini Michaëlis supremi philosophorum, quòd metropolitanus debebat hoc nouum opus fa-

cere cum synodali diiudicatione & examinatione, & omnes dixerunt, quòd debebat id quod à Thebarum episcopo innouatum est, à magna synodo mandari, vt vult canon Apostolicus, qui statuit, nihil magni momenti debere ab episcopo fieri, sine sententia synodali.

λίτης μετὰ συνοδικῆς ἐπικρίσεως, καὶ πάντες εἶπον, ὡς ὤφειλε τὸ παρὰ τοῦ Θηβῶν καινισθὲν παρὰ τῆς μεγάλης συνόδου ἐπιτραπῆναι μετὰ διαγνώσεως, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τὸν διοριζόμενον μηδέν τι περιττὸν γίνεσθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἄνευ γνώμης συνοδικῆς.

Canon VII.

Osius episcopus dixit: Importunitas nostra, & multa assiduitas, & iniusta preces effecerunt, vt nos non habeamus tantam gratiam & libertatem dicendi quantam debebamus habere. Multi enim episcopi non intermittunt ad castra accedere: & maximè Aphri, qui quemadmodum cognouimus à dilecto fratre nostro & coepiscopo Grato, salutaria consilia non admittunt, sed ita contemnunt, vt vnus homo plurimas & diuersas, & quæ non possunt iuuare ecclesias, preces afferat, & non vt debet fieri, & conuenit pauperibus, & laicis, vel viduis opem & auxilium afferat: sed seculares dignitates & functiones aliquibus acquirat. Hæc ergo peruersitas detrimentum non sine offendiculo & condemnatione nobis conciliat. Conuenientius autem esse existimaui, vt episcopus illi suum auxilium præbeat, cui ab aliquo vis affertur, vel si quæ vidua iniuria afficiatur, vel si quæ rursus orba priuetur iis quæ ad ipsam pertinent. Si quidem hæc nomina iustā habent causam & supplicationem. Si itaque dilecti fratres hoc omnibus videtur, statuite, nullum oportere episcopum ad castra accedere, præter eos, quos pius imperator noster suis literis accersit. Sed quia sæpe contingit, aliquos qui egent misericordia, ad ecclesiam confugere, qui propter sua peccata, vel relegatione, vel in insulam deportatione damnati sunt, vel quamlibet aliam sententiam accepêre, iis non esse negandum auxilium, sed sine cunctatione, & dubitatione, iis veniam esse petendam: Si vtique hoc quoque places, omnes vnà quoque vestrum suffragium ferte: responderunt omnes: Decernatur & hoc.

xxiij. q. viij. Si vobis fratres charissimi.

Κανὼν ζ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡ ἀκαιρεία ἡμῶν, καὶ ἡ πολλὴ συνέχεια, καὶ αἱ ἄδικοι ἀξιώσεις, πεποιήκασιν ἡμᾶς τοσαύτην μὴ ἔχειν χάριν, καὶ παρρησίαν, ὅσην ὀφείλομεν κεκτῆσθαι. πολλοὶ γὰρ τῶν ἐπισκόπων οὐ διαλείπουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον παραγινόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ Ἄφροι· οἵτινες, καθὼς ἔγνωμεν, παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπου Γράτου τὰς σωτηριώδεις συμβουλὰς οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καταφρονοῦσιν οὕτως ὡς ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸ στρατόπεδον πλείστας καὶ διαφόρους, καὶ μὴ δυναμένας ὠφελῆσαι τὰς ἐκκλησίας, δεήσεις διακομίζειν, καὶ μή, ὡς ὀφείλει γίνεσθαι καὶ ὡς προσῆκόν ἐστι, τοῖς πένησι καὶ τοῖς λαϊκοῖς ἢ ταῖς χήραις συναίρεσθαι καὶ ἐπικουρεῖν, ἀλλὰ κοσμικὰ ἀξιώματα καὶ πράξεις περινοεῖν τισιν. αὕτη τοίνυν ἡ σκαιότης, τὸν θρασυσμὸν οὐκ ἄνευ σκανδάλου τινὸς ἡμῖν καὶ καταγνώσεως προξενεῖ· πρεπωδέστερον δὲ εἶναι ἐνόμισα ἐπίσκοπον τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν παρέχειν ἐκείνῳ, ὅστις ἂν ὑπό τινος βιάζηται, ἢ εἴ τις τῶν χηρῶν ἀδικοῖτο, ἢ αὖ πάλιν ὀρφανός τις ἀποστεροῖτο τῶν αὐτῷ προσηκόντων, εἴπερ ἄρα καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα δικαίαν ἔχει τὴν ἀξίωσιν. Εἰ τοίνυν ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πᾶσι τοῦτο δοκεῖ, ἐπικρίνατε μηδένα ἐπίσκοπον χρῆναι εἰς τὸ στρατόπεδον παραγίνεσθαι πάρεξ τούτων, οὓς ἂν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασι μετακαλοῖτο, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει τινὰς οἴκτου δεομένους καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα εἰς περιορισμὸν ἢ νῆσον καταδικασθέντας, ἢ δ' αὖ πάλιν οἱαδηποτοῦν ἀποφάσει ἐκδεδομένους, τοῖς τοιούτοις μὴ ἀρνητέαν εἶναι τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ χωρὶς μελλησμοῦ καὶ ἄνευ τοῦ διστάσαι τοῖς τοιούτοις αἰτεῖσθαι συγχώρησιν. Εἰ τοίνυν καὶ τοῦτο ἀρέσκει, σύμψηφοι γίνεσθε ἅπαντες· ἀπεκρίναντο ἅπαντες, ὁριζέσθω καὶ τοῦτο.

SCHOL. BALS. In xj. can. Antioch. syn. prohibiti sunt episcopi, & omnes canonici, sine permissione synodali ad Imp. proficisci. Ei ergo consequenter præsens quoque

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ια'. κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἐκωλύθησαν οἱ ἐπίσκοποι καὶ πάντες οἱ κανονικοὶ ἄνευ ἐπιχωρήσεως συνοδικῆς πρὸς βασιλέα ἀπέρχεσθαι. ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρὼν

κανὼν διορίζεται μηδένα ἐπίσκοπον εἰς τὸ στρατόπεδον, ἤγουν ἔνθα ὁ βασιλεὺς διάγει, παραγίνεσθαι χωρὶς μετακλήσεως βασιλικῆς, εἰ μὴ πολλάκις τοῦτο θελήσει τις ποιῆσαι διὰ χρειαγωγίαν πτωχῶν τινων ἢ κατακρίτων προσελθόντων τῇ ἐκκλησίᾳ. ὅπερ καὶ ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ ῥηθησομένου προσεχῶς η΄. κανόνος, διοριζομένου καὶ τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, μὴ παρὰ ἐπισκόπων ὑπομιμνήσκεσθαι, ἀλλὰ παρὰ διακόνων ἤγουν διακονητῶν ἤτοι δούλων τινῶν. καὶ ἡ μὲν ἔννοια τοῦ κανόνος αὕτη. αἱ αἰτίαι δὲ δι᾽ ἃς ἐθεσπίσθη, σαφεῖς εἰσί· καὶ οὐ δέονται ἑρμηνείας. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτήσει τις εἰ ἔξεστι ἐπισκόπῳ μετὰ συνοδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς βασιλέα ἀπέρχεσθαι κατὰ τὸν ια΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου; Λύσις. ὁ παρὼν κανὼν τὸν ῥηθέντα κανόνα οὐκ ἀναιρεῖ, ἀλλ᾽ ἐκείνῳ μᾶλλον συμφωνεῖ. διὸ καὶ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετὰ συνοδικῆς σκέψεως ἀποκριματίσεως ἐπίσκοπος εἰς βασιλέα ἀπελεύσεται, πολλῷ δὲ πλέον κληρικός. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι κἂν κεκωλυμένον ἐστὶ πρὸς βασιλέα σχολάζειν ἐπισκόποις καὶ ἑτέροις ἱερωμένοις, ἀλλὰ κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν ἀκινδύνως τοῦτο ποιήσουσι, καὶ τὸ προσταττόμενον αὐτοῖς ἐνεργήσουσιν, ὡς μήτε τοῦ βασιλέως ἀνακρινομένου περί τινος αὐτοὺς μετακαλῆται, μήτε τούτων εὐθυνομένων ὡς ὑπακουόντων προστάγματι βασιλικῷ. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ια΄. ιβ΄. καὶ τῆς παρούσης συνόδου κανόνα η΄. θ΄. κα΄.

Κανὼν η΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἡ ἀγχίνοια ὑμῶν κρινάτω, ἵν᾽ ἐπειδὴ ἔδοξε διὰ τὸ μὴ περιπίπτειν ὑπὸ κατάγνωσίν τινα τῶν ἐπισκόπων ἀφικνουμένων εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴ τινες αὐτῶν τοιαύτας ἔχοιεν δεήσεις, οἵων ἔμπροσθεν ἐπεμνήσθημεν, διὰ ἰδίου διακόνου ἀποστέλλοιεν. τοῦτο γὰρ ὑπηρέτου τὸ πρόσωπον οὐκ ἐπίφθονον τυγχάνει, καὶ τὰ παρασχεθησόμενα θᾶττον κομισθῆναι δυνήσεται. ἀπεκρίναντο πάντες, καὶ τοῦτο ὁριζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ θεσπίζει, προστιθέμενος μὴ διὰ τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ μετὰ διακόνων τὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐντεύξεις αὐτῶν γίνεσθαι. διακόνους δὲ ἐνταῦθα, μὴ τοὺς χειροτονημένους εἴπῃς, ἀλλὰ τοὺς ἁπλῶς δούλους καὶ οἱουσδήτινας ὑπηρέτας.

canon decernit nullum episcopum in castra seu vbi imperator agit, accedere sine euocatione Imperatoris, nisi quis hoc sæpe facere voluerit ad deducendos pauperes vel condemnatos qui ad ecclesiam confugere: quod etiam à proximè dicendo canone sublatum est, qui statuit eiusmodi quoque causas non ab episcopis agendas, sed à diaconis seu ministris. Et hæc est quidem canonis intelligentia. Causæ autem propter quas constitutus est, claræ sunt, nec interpretatione indigent. His ita se habentibus, interrogauerit quispiam, an permittitur episcopo cum mandato synodali ad Imperat. proficisci, secundùm x. can. Antioch. syn. Solutio. Præsens canon dictum canonem non tollit, sed potiùs illi consentit. Et ideo, vt mihi quoque videtur, cum synodali deliberatione episcopus sine vllo præiudicio ad regem proficiscetur: multò autem magis clericus. Nota autem ex præsenti canone, quòd etiamsi sit episcopo prohibitum aliisque sacratis apud Imperatorem diutiùs moram agere, decreto tamen Imp. hoc sine periculo facient, & quod eis imperatur, exercebunt: vt neque Imper. quidquam possit imputari si eos accersat, nec ij rei futuri sint, vt qui iubenti Imp. acquiescant. lege Carth. syn. can. xj. xij. & præsentis syn. viij. ix. & xxj.

CANON VIII.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque vestra solertia iudicet, vt quia visum est, ne aliquis episcopus in condemnationem incidat ad castra veniens, si qui eorum, quorum superiùs meminimus, tales habeant preces, per proprium ministrum peragant. Ministri enim persona non est inuidiosa: & quæ mandata fuerint citiùs ferre poterit.

SCHOL. BALS. Præsens quoque canon eadem quæ illum præcedens statuit, adiiciens non per episcopos, sed cum ministris eorum apud Imp. petitiones peragi debere. Quòd Latinè autem est ministrum, Græcè est, διάκονον, quem ne esse dicas eum qui est ordinatus, sed vt semel dicam, seruum & ministrum.

CANON IX.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque consequens esse existimo, vt in quacunque prouincia episcopi ad fratrem & coëpiscopum suum mittant supplicationes, is qui est in maiori ciuitate, hoc est in metropoli, ipse ministrum suum & supplicationes mittat, prabens ei commendatitias quoque literas, scribens, scilicet per consequentiam etiam ad fratres & coepiscopos nostros, qui scilicet illo tempore in locis vel vrbibus agant, in quibus Imp. in primis pius rempublicam gubernat. Si quis autem episcopus habet amicos in aula palatij, & velit aliquid quod sit honestum & iustum impetrare, ne prohibeatur per suum ministrum & rogare, & iis mandare, vt bonum suum auxilium ei velint prabere. Qui autem Romam accedunt, quemadmodum superiùs dictum est, dilecto fratri nostro & coepiscopo Iulio preces quas habent dandas, prabere debent, vt ipse priùs examinet, nisi aliqua earum sint impudentes: & sic suam auctoritatem & curam prabens, eos ad castra mittat. Omnes episcopi dixerunt eis placere, & esse conuenientissimum hoc consilium.

SCHOL. BALS. Quòd non sublatus sit canon Antiochenæ synodi, ex præsenti quoque canone clarum est. Dicit enim quòd si episcopus voluerit mittere preces ad Imp. per confratrem & coepiscopum suum, qui est in ea prouincia antistes, in qua Imperator agit, debet ad competentem metropolitanum accedere, & suam voluntatem docere. Porrò metropolitanus cum famulo suo qui debet epistolas canonicas afferre, scilicet pacificas & commendatitias, docebit episcopum, qui apud Imp. vt dictum est, versatur, fratris & coepiscopi postulationem. Hoc autem sic fieri statutum est, vt metropolitanus causam cognoscat & discernat, an eam oporteat ad Imp. referre an nõ. Tanquam autem dixisset quispiam per hoc tolli præsentis synodi can. viij. qui statuit, vt episcopi cum propriis ministris Imp. admoneãt de causis animæ conducibilibus, adiecerunt patres, ad Imperatorem quidem non mittendum ministrum ab episcopo sine synodali mandato.

Κανὼν θ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀκόλουθον νομίζω εἶναι, ἵνα ἐν οἱᾳδήποτοῦν ἐπαρχίᾳ ἐπίσκοποι πρὸς ἀδελφὸν καὶ συνεπίσκοπον ἑαυτῶν ἀποστέλλοιεν δεήσεις, ὁ ἐν τῇ μείζονι τυγχάνων πόλει, τουτέστι τῇ μητροπόλει, αὐτὸς καὶ τὸν διάκονον αὐτοῦ καὶ τὰς δεήσεις ἀποστέλλοι, παρέχων αὐτῷ καὶ συστατικὰς ἐπιστολὰς, γράφων δηλονότι κατὰ ἀκολουθίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, εἴ τινες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐν τοῖς τόποις ἢ ἐν ταῖς πόλεσι διάγοιεν, ἐν αἷς ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ δημόσια πράγματα διακυβερνᾷ. Εἰ δὲ ἔχοι τις τῶν ἐπισκόπων φίλους ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ παλατίου, καὶ βούλοιτο περί τινος, ὅπερ εὐπρεπὲς ἐστιν εἴη, ἀξιῶσαι, μὴ κωλύοιτο διὰ τοῦ ἑαυτοῦ διακόνου, καὶ ἀξιῶσαι καὶ ἐντείλασθαι τούτοις, ὥστε τὴν αὐτῶν ἀγαθὴν βοήθειαν ἀξιοῦντι αὐτῷ παρέχειν ἤγουν. οἱ δὲ εἰς Ῥώμην παραγινόμενοι, καθὼς προείρηκα, τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπῳ Ἰουλίῳ τὰς δεήσεις, ἃς ἔχοιεν διδόναι, ὀφείλουσι παρέχειν, ἵνα πρότερος αὐτὸς δοκιμάζοι· εἰ μή τινες ἐξ αὐτῶν ἀναισχυντοῖεν· καὶ οὕτως τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν καὶ φροντίδα παρέχων εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοὺς ἀποστέλλοι. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἀπεκρίναντο ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ εὐπρεπεστάτην εἶναι τὴν συμβουλὴν ταύτην.

Ἑρμηνεία.

Ὅτι οὐκ ἀνῃρέθη ὁ ια'. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, δηλοῖ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. φησὶ γὰρ ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος θελήσῃ ἀποστεῖλαι δεήσεις εἰς τὸν βασιλέα διὰ συναδέλφου καὶ συνεπισκόπου αὐτοῦ ἀρχιερατεύοντος εἰς ἐπαρχίαν, εἰς ἣν διάγει ὁ βασιλεὺς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τῷ προσφόρῳ μητροπολίτῃ, καὶ ἀναδιδάσκειν αὐτὸν τὸ οἰκεῖον βούλημα· καὶ ὁ μητροπολίτης μετὰ διακόνου τοῦ αὐτοῦ, ὀφείλοντος ἐπιφέρεσθαι κανονικὰς ἐπιστολὰς ἤγουν εἰρηνικὰς καὶ συστατικὰς, ὀφείλει ἀναδιδάξαι τὸν ἐνδημοῦντα ἐπίσκοπον, ὡς εἴρηται, εἰς τὸν βασιλέα, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου παράκλησιν. τοῦτο δὲ γίνεσθαι οὕτως ὡρίσθη, ἵνα ὁ μητροπολίτης ἐπιγνῷ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ διαγνῷ εἰ ἐνδέχεται ἀνενεχθῆναι ταύτην τῷ βασιλεῖ, εἴτε καὶ μή. ὡς δέ τινος εἰπόντος ἐκ τούτου ἀναιρεῖσθαι τὸν τῆς παρούσης συνόδου η'. κανόνα, τὸν διορίζόμενον μετὰ διακόνων οἰκείων τοὺς ἐπισκόπους τὰ περὶ τῶν ψυχωφελῶν αἰτιῶν, προσέθεντο οἱ πατέρες, πρὸς μὲν βασιλέα μὴ ἀποστέλλεσθαι διάκονον παρὰ ἐπισκόπου χωρὶς συνοδικῆς ἐπιτροπῆς·

πρὸς δέ τινας οἰκείους τοῦ βασιλέως ποιεῖν μετὰ διακόνου ἀξιώσῃς. πλὴν καὶ τοῦτο ὡς ἐμοὶ δοκεῖ μετ' εἰδήσεως τοῦ μητροπολίτου γενήσεται. τοὺς μέντοι παραγινομένους εἰς τὴν Ῥώμην ἐπισκόπους μὴ ἄλλως τῷ βασιλεῖ προσέρχεσθαι, εἰ μὴ ὁ Πάππας λάβῃ τὴν περὶ τούτου εἴδησιν· καὶ αὐτὸς δοκιμάσας τὰ περὶ τῆς δεήσεως, ἢ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀναφορὰν, καὶ ἀποστείλῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα, ἢ ἀπείπῃ· ὡς καὶ ὀφείλων ἀντέχεσθαι τῶν ἐπισκόπων, καὶ βοηθεῖν ἐπὶ πᾶσιν αὐτοῖς. ὥστε σημείωσαι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ κανόνι τούτῳ περιεχομένων ὅτι οὔτε μητροπολίτης, οὔτε ἐπίσκοπος χωρὶς συνοδικῆς διαγνώσεως δύναται δεήσεις εἰσενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ διακόνου αὐτοῦ. ἀκούων δὲ ταῦτα γίνεσθαι μετ' εἰδήσεως τοῦ μητροπολίτου καὶ τοῦ Πάππα, πρόσθες καὶ συνοδικὴν ἐπακολουθεῖν διάγνωσιν κατὰ τὸν ια'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. τὰ δὲ περὶ τοῦ Πάππα ἐνταῦθα γεγραμμένα, ἕλκυσον καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, δι' οὓς λόγους πολλάκις εἴπομεν. ἀνάγνωθι καὶ κεφάλ. β'. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα. τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων, εἶπόν τινες μὴ ὀφείλειν οἱονδήτινα μητροπολίτην χωρὶς πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς ὁτεδήποτε εἰς βασιλέα ἀπέρχεσθαι. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ὅτε πρώτως μέλλει ὁ μητροπολίτης τὸν βασιλέα προσκυνῆσαι ἐκ τῆς λαχούσης αὐτὸν ἀνελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἀνάγκην ἔχει τοῦτο ποιεῖν μετὰ πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς. μετὰ ταῦτα δὲ ἀκωλύτως ὅτε καὶ βούλεται, ἀπελεύσεται εἰς τὸν βασιλέα χάριν τοῦ προσκυνῆσαι αὐτὸν, καὶ παρακλητεῦσαι περὶ ὧν προανήνεγκε δεήσεων μετὰ πατριαρχικῆς εἰδήσεως.

A sed aliquibus Imp. familiaribus preces cum ministro esse exhibendas: sed hoc quoque, vt mihi videtur fiet cum scientia metropolitani. Episcopos verò qui Romam accedunt, non aliter ad Imperatorẽ accedere, nisi Papa eius rei scientiam habuerit: & ipse precibus examinatis, vel ablationem permiserit, & ipsos ad Imp. miserit, vel denegauerit, vt qui etiam debeat episcopos complecti, & iis in omnibus opem ferre. Quare nota ex iis quæ in hoc canone continentur, quòd neque metropolitanus, neque episcopus sine synodali
B cognitione potest ad Imp. vel per se vel per suum ministrum referre. Audiens autem hæc fieri cum scientia metropolitani, & Papæ, adiice etiam synodalem consequi cognitionẽ, secundùm xj. canonẽ Antiochenæ synodi. Quæ autẽ de Papa hîc scripta sunt, trahe etiam ad patriarcham Constantinopolitanum, propter rationes quas sæpe diximus, lege & caput ij. viij. tit. præsentis operis, & omnia quæ in eo sunt. His autem sic definitis, dixerunt aliqui non debere vllum metropolitanum sine patriarchali mandato vel per-
C missu ad Imp. vnquam proficisci. Mihi autem videtur, quòd quando primùm metropolitanus est Imp. salutaturus, ex ea quæ illum est sortitus, ad vrbium reginam accedens, necesse habet hoc facere cum patriarchali permissione. Postea autem sine impedimento quando vult ad Imp. accedet, eius salutandi gratia, & eum commonefaciendi precum quas cum patriarchali supplicatione priùs ad eum retulit.
D

Κανὼν ι'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω, ἵνα μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας ἐξετάζοιτο, ὥστε ἐάν τις πλούσιος ἢ σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἀξιοῖτο ἐπίσκοπος γίνεσθαι, μὴ πρότερον καθίστασθαι, ἐὰν μὴ καὶ ἀναγνώστου καὶ διακόνου καὶ πρεσβυτέρου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσῃ· ἵνα καθ' ἕκαστον βαθμὸν, ἐάνπερ ἄξιος νομισθείη, εἰς τὴν ἀψῖδα τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ προκοπὴν διαβῆναι δυνηθείη. ἕξει δὲ ἑκάστου τάγματος ὁ βαθμὸς οὐκ ἐλαχίστου δηλονότι χρόνου μῆκος, δι' οὗ ἡ πίστις αὐτοῦ

Canon X.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque necessarium existimo, vt cum omni cura & diligentia examinetur, vt si quis diues vel ex foro scholasticus episcopus fieri dignus habeatur, non priùs constituatur quàm lectoris & diaconi & presbyteri ministerium peregerit, vt in vnoquoque gradu, si dignus existimatus fuerit, ad episcopatus fastigium per progreßionem poßit ascendere. Habebit autem vniuscuiusque ordinis gradus non minimi scilicet temporis longitudinem, per quod & fides

Dist. lxi. Osius episcopus.

DDDd

& morum probitas, & constantia, & moderatio possit cognosci, & ipse diuino sacerdotio dignus existimatus, maximum honorem assequetur. Neque enim conuenit, neque scientia & bona conuersatio hoc recipit, vt temere & leuiter ad id accedatur, vt episcopus, vel presbyter, vel diaconus promptè ac facilè constituatur. Sic enim meritò Neophytus existimetur, quandoquidem beatissimus Apostolus, qui fuit etiam doctor gentium, maximè prohibuisse videtur, ne celeres fierent constitutiones. Longissimi enim temporis probatio, & conuersationem, & vniuscuiusque mores non improbabiliter exprimere poterit. Omnia dixerunt ipsis placere, & omnino non oportere ea subuertere.

SCHOL. BALS. In xvij. canone primæ & secundæ syn. satis scripsimus de laïcis vel monachis, qui sunt ad episcopatum promouendi. Ceterùm illic quidem generaliter de iis dictum est, hîc autem de solis diuitibus & scholasticis, id est de iis qui rhetoricæ & arti dicendi vacant. Quod ergo illic quæsiuimus de præfinito tempore canone declarato, hoc in præsenti quoque canone quærendũ est. Neophytus autem, apud Apostolum quidem, is qui est recenter illuminatus dictus. Apud canonem autem, qui ex diuite vel scholastico ad episcopalem dignitatem prouehitur. Quære & secundum can. Nicenæ primæ Syn.

CANON XI.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque definire debemus, vt quando episcopus ex alia ciuitate in aliam ciuitatem, vel ex alia prouincia in aliam prouinciam accesserit, iactationis gratia propiis laudibus seruiens, vel religionis sanctificationi: & velit longiori tempore illic agere: illius autem ciuitatis episcopus doctrinæ non fuerit peritus, ne illum despiciat, & frequentiùs concionetur, studens dedecore afficere & vilipendere personam episcopi. Hic enim prætextus solet turbas excitare, & eiusmodi calliditate alienam sedem sibi conciliare, & attrahere studere, cùm non dubitet sibi traditam ecclesiam relinquere, & in aliam transire. Ad hoc ergo, tempus definiendum est: nam episcopum

καὶ ἡ τῶν τρόπων καλοκαγαθία, καὶ ἡ στερρότης καὶ ἡ ἐπιείκεια γνώριμος γένηται, δυνήσεται· καὶ αὐτὸς ἄξιος τῆς θείας ἱερωσύνης νομισθεὶς, τῆς μεγίστης ἀπολαύσει τιμῆς. οὔτε γὰρ προσῆκόν ἐστιν οὔτε ἡ ἐπιστήμη οὔτε ἡ ἀγαθὴ ἀναστροφὴ ἐπιδέχεται τολμηρῶς καὶ κούφως ἐπὶ τοῦτο ἰέναι, ὥστε ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον προχείρως καθίστασθαι. οὕτω γὰρ ἂν εἰκότως νεόφυτος νομισθείη, ἐπεὶ μάλιστα καὶ ὁ μακαριώτατος ἀπόστολος, ὃς καὶ τῶν ἐθνῶν γεγένηται διδάσκαλος, φαίνεται κωλύσας ταχείας γίνεσθαι τὰς καταστάσεις. τοῦ γὰρ μηκίστου χρόνου ἡ δοκιμασία, τὴν ἀναστροφὴν καὶ τὸν ἑκάστου τρόπον οὐκ ἀπεικότως ἐκτυποῦν δυνήσεται. ἅπαντες εἶπον ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ καθάπαξ μὴ δεῖν ἀνατρέπειν ταῦτα.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ ιζ΄. κανόνι τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, ἱκανῶς ἐγράψαμεν περὶ λαϊκῶν ἢ μοναχῶν μελλόντων ἀρχιερωσύνης ἀξιοῦσθαι. πλὴν, ἐκεῖ μὲν, γενικῶς τὰ περὶ τούτων ἐξεφωνήθησαν· ἐνταῦθα δὲ περὶ μόνων πλουσίων καὶ σχολαστικῶν, τουτέστι περὶ λόγοις σχολαζόντων. ὃ γοῦν ἐκεῖσε ἐζητήσαμεν χάριν τοῦ δηλουμένου τῷ κανόνι νενομισμένου καιροῦ, τοῦτο καὶ εἰς τὸν παρόντα κανόνα ζητητέον. νεόφυτος δὲ παρὰ μὲν τῷ ἀποστόλῳ ὁ νεοφώτιστος λέγεται· παρὰ δὲ τῷ κανόνι, ὁ ἀπὸ πλουσίου ἢ σχολάζοντος εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προβιβαζόμενος. ζήτει καὶ τὸν β΄. κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου.

Κανὼν ι΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο δὲ ὁρίσαι ὀφείλομεν, ἵνα ἐπίσκοπος, ὅταν ἐξ ἑτέρας πόλεως παραγίνηται εἰς ἑτέραν πόλιν, ἢ ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, κόμπου χάριν ἐγκωμίοις οἰκείοις ὑπηρετούμενος, ἢ θρησκείας καθοσιώσει, καὶ πλείονα χρόνον βούλοιτο διάγειν, καὶ μὴ ὁ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπίσκοπος ἔμπειρος ᾖ διδασκαλίας, μὴ καταφρονῇ ἐκείνου, καὶ συνεχέστερον ὁμιλῇ καταισχύνειν, καὶ κατευτελίζειν τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτόθι ἐπισκόπου. αὕτη γὰρ ἡ πρόφασις εἴωθε ταράχους ποιεῖν, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης πανουργίας τὴν ἀλλοτρίαν καθέδραν ἑαυτῷ προμνηστεύεσθαι καὶ παρασπᾶσθαι σπουδάζει, μὴ διστάζων τὴν αὐτῷ παραδοθεῖσαν ἐκκλησίαν καταλιμπάνειν, καὶ εἰς ἑτέραν μεθίστασθαι. ὁριστέον τοίνυν ἐπὶ τούτῳ χρόνον, ἐπεὶ καὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι ἐπίσκοπον

τῶν ἀπανθρώπων καὶ σκαιῶν εἶναι νενόμισται. μέμνησθε δὲ ἐν τῷ παράγοντι χρόνῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν κεκρικέναι, ἵνα εἴ τις λαϊκὸς ἐν πόλει διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας, ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, ἀποκινοῖτο τῆς κοινωνίας. Εἰ τοίνυν περὶ τῶν λαϊκῶν τοῦτο τεθέσπισται, οὐ χρὴ, οὐδὲ πρέπει, ἀλλ' οὐδὲ συμφέρει ἐπίσκοπον, εἰ μηδεμίαν βαρυτέραν ἀνάγκην ἔχοι, ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς, ἐπιπλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, καὶ λυπεῖν τὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ λαόν. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι· καὶ ταύτην τὴν γνώμην σφόδρα εἶναι πρεπωδεστάτην ὁριζόμεθα. Ερμηνεία.

Πάσης σκανδάλου πρόφασιν περιαιροῦντες οἱ πατέρες διωρίσαντο μὴ μεταβαίνειν ἐπίσκοπον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν κατὰ τρόπους ἀλαζονείας ἢ πλεονεξίας. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ γίνεται διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ πρόσκαιρον ἀνάπαυσιν, ἢ ἑτέραν εὔλογον ἀφορμὴν, μὴ καταπαίρεσθαι αὐτὸν, λόγιον τυχὸν ὄντα, τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀμαθοῦς ἴσως τυγχάνοντος· μηδὲ αὐτὸν μὴν ἐφίεσθαι ἐγκωμίων διὰ δογματικῶν διδασκαλιῶν (τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ θρησκεία, τουτέστιν ἡ λατρεία καὶ ἡ πίστις.) τοῦ δὲ ἐγχωρίου ἐπισκόπου καταφρονεῖν ὡς ἐμπειρίαν δογματικῆς διδασκαλίας μὴ ἔχοντος, ἀλλὰ ἡσυχάζειν καὶ ἔχειν τὴν ἀνάλογον τιμὴν πρὸς τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον. τὸ γὰρ παρὰ ταῦτα γενόμενον, φασὶν, αἴτιον ἐστὶ ταραχῆς πολλῆς καὶ ὑποψία τοῦ σπουδάζειν τὸν τοιοῦτον καταλιπεῖν τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν, καὶ σφετερίσασθαι τὴν ἑτέρῳ ἀνήκουσαν ἐκκλησίαν. διά τοι τοῦτο μὴ ἀνεκτὸν ἡγησάμενοι ἐπὶ πολὺν χρόνον διάγειν ἐπισκόπον εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, ἐπήγαγον, ὡς ἐπεὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐγχωρίους ἐπισκόπους ἀρχιερεῖς ἑτέρων ἐνοριῶν, ἀφιλάδελφόν ἐστι καὶ ἀπάνθρωπον, κεκανόνισται δὲ μηδὲ λαϊκὸν ἀπολιμπάνεσθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς, ἢ μὴν, ἀκοινώνητον εἶναι, πάντως κρατήσει καὶ ἐπὶ ἀρχιερέων ὁ αὐτὸς κανών. ὅθεν καὶ διωρίσαντο, μηδένα ἐπίσκοπον ἐπὶ πλέον ἀπολιμπάνεσθαι τῆς λαχούσης τοῦτον, καὶ θλίβειν τὸν ἐμπιστευθέντα αὐτῷ λαὸν, εἰ μή τινα βαρείαν ἀνάγκην ἔχει ἢ πρᾶγμά τι δυσχερές. ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιδ'. ιε'. τῆς παρούσης συνόδου κανόνα ιβ'. ιϛ'. ιζ'. συνόδου Καρθαγένης, κανόνα κγ'. οα'. συνόδου ϛ'.

A *non recipi, inhumanum & inciuile existimatum est. Recordemini autem patres nostros in tempore praeterito iudicasse, vt si quis laicus in vrbe agens, tribus diebus dominicis in tribus hebdomadibus non conueniat, is communione moueatur. Si hoc ergo de laicis statutum est, non oportet, nec conuenit, sed neque est vtile, episcopum, si nullam habet grauiorem necessitatem, vel negotium difficilius, longiùs à sua abesse ecclesia, & sibi commissum populum dolore afficere. Omnes episcopi dixerũt, hanc quoque sententiam esse conuenientissimam.*

SCHOL. BALS. Omnem scandali occasionem auferentes sancti B Patres, statuerunt, ne episcopus à ciuitate in ciuitatem, vel à prouincia in prouinciam, per arrogantiam vel auaritiam transeat. Si autem non fiat hoc propter eam causam, sed propter aliquot dierum quietem, vel aliquam aliam iustam causam, ne ipse cùm sit doctus, insultet episcopo qui fortè est indoctus, nec ipse laudem desideret per dogmaticas doctrinas (id enim est religio & fides) regionis autem episcopum contemnat, vt qui dogmaticæ do- C ctrinæ experientiam non habeat. sed quiescat, & regionis episcopo conuenientem honorem habeat. Quod enim, inquiunt, præter hoc fit, multæ est perturbationis causa, & suspicio quòd is studeat relinquere eam quæ illum sortitus est, & eam quæ ad alterum pertinet sibi vendicare. Et propterea non necessarium esse rati, vt episcopus longo tempore versetur in aliena diœcesi, subiunxerunt, quòd quia esset inhumanum & à fraterna dilectione alienum, si regionis episcopi aliarum D diœceseon episcopos non admitterent: canone autem cautum est, vt ne laicus quidẽ tribus dominicis ab ecclesia absit, vel sit excommunicatus, omnino in antistites quoque locum habebit hic canon. Vnde etiam statuerunt vt nullus episcopus ab ea quæ illum sortitus est, diutius absit, & sibi commissum populum opprimat, nisi grauem aliquam necessitatem habeat, vel negotium arduum. Lege sanctorum Apostolorum can. xiiij. & xv. præsentis syn. can. xij. xvj. xvij. Carthag. syn. can. xxiij. lxxj. syn. vj.

can. xvij. xviij. & xx. & scies quomodo puniuntur, qui vltra suæ diœcesis fines docent. Lege & xvj. can. primæ & secundæ syn. & quæ in illo à nobis scripta sunt: & scies quanto temporo debent episcopi extra suos episcopatus versari. Ideo enim nec fusiùs hîc de iis tractatum est. Interrogauerit autẽ quispiam, cùm lxxx. canon vj. synodi, videlicet quæ in Trullo dicitur, laicos segregari decreuerit, qui tribus dominicis in ecclesiam non conuenerint, qui quidem hac synodo fuit multo recentior, quomodo præsens canõ qui est ea multo antiquior, eius meminit? Solutio. Alius quidem canon ante præsentem synodum nihil eiusmodi decreuit. Quæ autem hoc canone continentur, sine scriptis, vt est verisimile, exercebantur ab initio, vt etiam multa alia: postea autẽ syn. in Trullo ea scriptis quoque mandauit.

CANON XII.

Osius episcopus dixit: Quia nihil est prætermittendum, hoc quoque definiatur: Quidam fratres & coepiscopi, in ciuitatibus, in quibus episcopi constituuntur, videntur valde pauca quæ sibi sint propria possidere: in aliis autem locis magnas possessiones, ex quibus etiam possunt opem ferre pauperibus: iis ita esse concedendum iudico, vt si in suas possessiones venturi sunt, & fructus suos collecturi, tribus diebus dominicis, id est, tribus septimanis, in suis possessionibus degant: & in ecclesia quæ prope est, in qua presbyter populum congregat, ne à communione alienus videatur, conueniat, & sacrificium celebret, & ne frequentiùs in ciuitate in qua est episcopus, adsit. Eo enim modo & res eius propter ipsius absentiam nihil detrimenti patientur, & arrogantiæ ac superbiæ crimen effugere videbitur. Omnes episcopi dixerunt: Placet hæc quoque constitutio.

SCHOL. BALS. XI. canõ docet de episcopis qui à ciuitate in ciuitatem peregrè proficiscũtur, vel à prouincia in prouinciã. Præsens autem canõ statuit, vt episcopi qui magnas habent immobiles possessiones in alienis regionibus, in eas sine vllo impedimento proficiscantur ad fructus colligẽdos, & sic pauperes sustẽtent.

A κανόνας ιζ΄. ιη΄. καὶ κ΄. καὶ μάθῃς πῶς κολάζονται οἱ παρ᾽ ἐνορίαν διδάσκοντες. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ις΄. κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ παρ᾽ ἡμῶν γραφέντα, καὶ μάθῃς πόσον καιρὸν ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι διατρίβειν ἔξωθεν τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν. διὰ γὰρ τοῦτο, οὐδὲ πλατύτερόν τι περὶ τούτου ἐνταῦθα διελήφθη. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ π΄. κανόνος τῆς ἕκτης συνόδου δηλονότι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, διορισαμένου ἀφορίζεσθαι τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐπὶ τρισὶ κυριακαῖς μὴ συνερχομένους καὶ ἐκκλησιάζοντας, τοῦ καὶ κατὰ πολὺ ὄντος μεταγενεστέρου ταύτης τῆς συνόδου, πῶς ὁ παρὼν κανὼν παλαιγενέστερος ὤν, αὐτοῦ μέμνηται; Λύσις. ἕτερος μὲν κανὼν πρὸ B τῆς παρούσης συνόδου, οὐδέν τι τοιοῦτον διωρίσατο. ἀγράφως δέ, ὡς ἔοικεν, ἐνηργοῦντο τὰ τοῦ τοιούτου κανόνος ἀρχῆθεν ὡς καὶ ἄλλα πολλά. ὕστερον δὲ ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ σύνοδος, καὶ ἐγγράφως τὰ περὶ τούτου ἐξέθετο.

Κανὼν ιβ΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδὴ οὐδὲν ἐστι παραλειπτέον, καὶ τοῦτο ὁρισθήτω· τινὲς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἐπίσκοποι καθίστανται, δοκοῦσι κεκτῆσθαι σφόδρα ὀλίγα C ὑπάρχοντα ἴδια, ἐν ἑτέροις δὲ τόποις κτήσεις μεγάλας, ἐξ ὧν καὶ ἐπικουρεῖν δυνατοί εἰσι τοῖς πένησι. οὕτως οὖν αὐτοῖς συγχωρητέον εἶναι κρίνω, ἵνα εἰ μέλλοιεν εἰς τὰς ἑαυτῶν παραγίνεσθαι κτήσεις, καὶ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν ποιεῖσθαι, τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας, τοῦτ᾽ ἔστι, τρεῖς ἑβδομάδας ἐν τοῖς ἑαυτῶν κτήμασιν αὐτοὺς διάγειν, καὶ ἐν τῇ ἔγγιστα οὔσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ πρεσβύτερος συνάγει, ὑπὲρ τοῦ μὴ χωρὶς συνελεύσεως αὐτὸν δοκεῖν εἶναι, συνέρχεσθαι καὶ λειτουργεῖν, καὶ μὴ συνεχέστερον εἰς τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἐστιν ἐπίσκοπος, παραD γίνοιτο. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τὰ οἰκεῖα αὐτοῦ πράγματα παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀπουσίαν, οὐδεμίαν ὑπομένει ζημίαν, καὶ τὸ τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου ἐκκλίνειν δόξει ἔγκλημα. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον, ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ διατύπωσις.

Ερμηνεία.

Ὁ μὲν ια΄. κανὼν διδάσκει περὶ τῶν ἀποδημούντων ἐπισκόπων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν· ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἀκινήτους μεγάλας κτήσεις εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, ἀπαρεμποδίστως εἰς ταύτας ἀπέρχεσθαι διὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, καὶ οὕτω διεξάγειν τοὺς πένητας.

A πλὴν φησί, ἐπὶ μὲν τρισὶ κυριακαῖς ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος διάγειν εἰς τὰ οἰκεῖα κτήματα, καὶ μετὰ τῶν ἐγχωρίων πιστῶν ἐκκλησιάζειν καὶ συλλειτουργεῖν, ἤτοι συνεύχεσθαι μετὰ τοῦ ἐκεῖσε ὄντος πρεσβυτέρου, ἵνα μὴ δοκῇ χωρὶς συνελεύσεως ἐκκλησιαστικῆς εἶναι. καὶ προσκρούειν πρὸς τὸν ἀνωτέρω εἰρημένον κανόνα τὸν ἀφορίζοντα τοὺς ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ συνιόντας εἰς ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὰς τρεῖς κυριακὰς μὴ παραβάλλειν συχνότερον ἐν τῇ πόλει ἐν ᾗ ὁ κατὰ τόπον ἐστὶν ἐπίσκοπος· τούτου γάρ φασιν οὕτω γινομένου, οὔτε αὐτὸς ὑποπέσῃ χρηματικῇ ζημίᾳ, διὰ τὸ κατὰ παρουσίαν αὐτοῦ γίνεσθαι τὴν συγκομιδήν, οὔτε ὁ ἐγχώριος ἐπί- B σκοπος ἀλαζονείαν τούτῳ ἐπιγράψηται. τούτων οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπῃς ἀναγκαστικὸν εἶναι τῷ ἐπιδημήσαντι ἐπισκόπῳ εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς ἐνορίας κτήματα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἐπὶ τρισὶ κυριακαῖς ἐκεῖσε καθῆσθαι, καὶ μὴ παραβάλλειν ἐν τῇ πόλει ἐν ᾗ ὁ ἐγχώριος ἐστὶν ἀρχιερεύς, ἀλλὰ συμβουλευτικόν, διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον. εἰ γὰρ θέλει ἀπεντεῦθεν εἰς τὴν πόλιν ἀπελθεῖν καὶ συνομιλῆσαι εἰρηνικῶς τῷ ἐγχωρίῳ ἀρχιερεῖ, καὶ ὑποχωρῆσαι εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ κτήματα, οὐ κωλυθήσεται. ὁ γὰρ σκοπὸς τοῦ κανόνος οὐδέν τι ἕτερόν ἐστιν, ἢ τὸ μὴ ὀχλεῖσθαι τὸν ἐγχώριον ἐπί- C σκοπον ὑπὸ τοῦ τὴν ἐνορίαν ἐκεῖσε ἀφικνουμένου ἐπισκόπου, καὶ παρ' αὐτοῦ ἴσως περιυβρίζεσθαι. ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν ιϛ'. κανόνι τῆς α'. καὶ β'. συνόδου γραφέντα παρ' ἡμῶν. καὶ σημείωσαι ὅτι εἰς τὰς ἀκινήτους κτήσεις τῶν ἀλλοτρίων ἐκκλησιῶν ὁ ἐγχώριος ἐπίσκοπος ἐνεργεῖ τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια. καὶ ἀπὸ μακρᾶς δὲ συνηθείας βεβαιωθείσης πολλάκις συνοδικῶς, ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σταυροπήγιά τε δίδωσιν εἰς πάσας τὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνορίας, καὶ ἀναφορὰν ἔχει οὐ μόνον ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐφ' αἷς ἔχει ἀκινήτοις κτήσεσιν ὁπουδήποτε. τινὲς δὲ λέγου- D σι τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχειν τὸν τοιοῦτον ἅγιον θρόνον οὐ μόνον εἰς τὰς διαφερούσας τούτῳ κυριαρχικῷ δικαίῳ κτήσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀκίνητα τῶν ὑποκειμένων τούτῳ μοναστηρίων ὁπουδήποτε διακείμενα. καλῶς δὲ ἐξελαβόμεθα τὴν λειτουργίαν ἀντὶ εὐχῆς. λειτουργεῖν γὰρ ἤτοι ἱερουργεῖν χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, ἀδύνατόν ἐστιν.

Cæterùm tribus, inquit, dominicis debet episcopus in suis possessionibus agere, & cum illius regionis fidelibus in ecclesiam conuenire, & vnà celebrare, seu vnà orare cum presbytero qui illic est, vt videatur esse ab ecclesiastica communione alienus, & canonem qui superiùs dictus est, offendere, qui quidem eos segregat qui tribus dominicis in ecclesiam non confugiunt. Cæterùm post tres dominicos non frequentiùs in ciuitate versari, in qua est episcopus. Si enim, inquiunt, hoc sic fiat, nec ipse in damnum pecuniarium incidet, eo quòd in eius præsentia fructus colligantur, nec regionis episcopus eum arrogantiæ insimulabit. Hæc cùm ita se habeant, ne dixeris esse necessarium episcopo, qui versatur in possessionibus quæ sunt extra suam ecclesiam, illic tribus dominicis sedere, & nō accedere in vrbem in qua est eius regionis episcopus, sed consilium tantùm dari, vt vitetur scandalum. Si enim velit postea in ciuitatem proficisci, & cum illius regionis episcopo familiariter colloqui, & in suas ecclesiasticas possessiones redire, non vetabitur. Est enim scopus canonis, ne illius regionis episcopus turbetur ab episcopo qui vltra suæ diœcesis fines accedit, & ab ipso fortasse iniuria afficiatur. Lege & quę in xvi. can. primæ & secundæ syn. à nobis scripta sunt, & nota quòd in immobilibus alienarum ecclesiarum possessionibus illius regionis episcopus episcopalia iura exercet. Ex longà autem consuetudine sæpe synodaliter confirmata, thronus Constantinopolitanus in omnium ecclesiarum regionibus dat ius figendi crucem, & non solùm in iis oblationem, sed & in possessionibus quas habet vbicunque. Quidam autem dicunt, hanc sanctam sedem hoc ius habere, non solùm in possessionibus quas dominij iure obtinet, sed etiam in immobilibus monasteriorum quæ ei subiecta sunt, vbicũque ea sita sint. Rectè autem accepimus sacri celebrationem quæ Græcè est λειτουργία, pro oratione. Sacra enim celebrare, seu sacrificare, sine episcopi regionis permissione non potest.

A

Canon XIII.

Osius episcopus dixit, Hoc quoque omnibus placeat, vt si diaconus, vel presbyter vel etiam aliquis ex clericis, sit excommunicatus, & ad alium episcopum, qui eum nouit, confugerit, scientes eum à proprio episcopo esse communione motum, non oportere episcopo & fratri suo iniuriam facientem, ei communionem prabere. Sin autem hoc facere ausus fuerit, sciat cùm conuenerint episcopi, seipsum causam esse dicturum.

Schol. Bals. Lege xij. xiij. xxxij. & xxxiij. canonem sanctorum Apostolorum, & Antioch. syno. can. vj. qui dicunt eadem.

B

Canon XIIII.

xj.q.3. Si forte episcopus iracundus.

Osius episcopus dixit: Quod autem me vndiquaque mouet, reticere non debeo. Si inueniatur quis episcopus ad iram propensus, quod quidem ab eiusmodi homine abesse debet, & aduersus presbyterum vel diaconum citò commotus, eum ex ecclesia eiicere voluerit, prouidendum est, ne is repentè condemnetur, & communione priuetur. Omnes episcopi dixerunt: Qui eiicitur, potestatem habeat confugiendi ad episcopatum metropolis eiusdem prouinciæ: si autem metropolitanus abest, ad finitimum concurrendi, & rogandi vt suum negotium accuratè examinet. Neque enim non sunt aures prabendæ iis qui rogant. Ille quoque episcopus, qui iure vel iniuria eum expulit, æquo animo ferre debet vt rei fiat examinatio, & vel eius confirmetur sententia, vel corrigatur: priusquam autem diligenter & ex fide singula examinata fuerint, qui communionem non habet, non debet ante rei cognitionem sibi suo iure communionem tribuere. Si autem clerici aliqui conuenerint, & eius superbiam & arrogantiam viderint, quia non conuenit contumeliam vel iniustam expostulationem pati, acerbioribus & grauioribus verbis eum debent corrigere, vt ei qui iubet quæ decet, inseruiant, & obediant. Sicut enim debet episcopus ministris sinceram dilectionem & affectionem prabere, eodem modo & subiecti debent episcopis non fraudulentum ministerium & obsequium exhibere.

Κανὼν ιγ΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο πᾶσιν ἀρεσάτω, ἵνα ἤτοι διάκονος, ἤτοι πρεσβύτερος, ἢ καί τις τῶν κληρικῶν ἀκοινώνητος γένηται, καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον τὸν εἰδότα αὐτὸν καταφύγοι, γινώσκοντα ἀποκεκινῆσθαι αὐτὸν τῆς κοινωνίας παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μὴ χρῆναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὕβριν ποιοῦντα, παρέχειν αὐτῷ κοινωνίαν. Εἰ δὲ τολμήσοι τοῦτο ποιῆσαι, γινωσκέτω συνελθόντων ἐπισκόπων ἀπολογίᾳ ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καθιστᾶναι· ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· αὕτη ἡ κρίσις καὶ τὴν εἰρήνην πάντοτε διαφυλάξει, καὶ διατηρήσει τὴν πάντων ὁμόνοιαν.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸν ιβ΄. ιγ΄. ιδ΄. λβ΄. καὶ λγ΄. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ς΄. τὰ αὐτὰ λέγοντα.

Κανὼν ιδ΄.

C

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· ὃ δὲ πάντοτέ με κινοῦν, ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω· εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως αὐτίκα πρεσβυτέρου ἢ διακόνου κινηθεὶς, ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστὶ μὴ ἀθρόον τὸν τοιοῦτον καταρκρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερεῖσθαι. πάντες εἰρήκασιν· ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν· Εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετ᾽ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ παρέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσιν· κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται· καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως

D

ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος, ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν· ἐὰν δὲ συνεληλυθότες τῶν κληρικῶν τινὲς, κατίδωσι τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐ πρέπον ἐστὶν, ὕβριν ἢ μέμψιν ἄδικον ὑπομένειν, πικροτέροις καὶ βαρυτέροις ῥήμασιν ἐπιστρέφειν τοῦτον ὀφείλουσιν, ἵνα τῷ τὰ πρέποντα κελεύοντι ὑπηρετῶσι, καὶ ὑπακούωσιν. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τοῖς ὑπηρέταις εἰλικρινῆ ὀφείλει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διάθεσιν παρέχειν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι ἄδολα τοῖς ἐπισκόποις τὰ τῆς ὑπηρεσίας ἐκτελεῖν ὀφείλουσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθες ἀπὸ ἑτέρων κανόνων, ὅτι οὐκ ἔξεστι τοῖς ἐπισκόποις ἀκρίτως ἀφορίζειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν φησὶν ὅτι ἐὰν ἐπίσκοπος ὀξύχολος καὶ θυμώδης ὑπάρχων, κἂν οὐκ ἐνδέχηται τοιοῦτον εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλὰ πρᾶον καὶ μετριόφρονα, ἀφορίσῃ ἀπὸ θυμοῦ πρεσβύτερον αὐτοῦ ἢ διάκονον, προνοητέον, ἤτοι φροντιστέον μὴ ἀπ' ἐντεῦθεν τοῦτον κατακεκριμένον λογίζεσθαι, ὥστε μὴ συγκοινωνεῖν ἤγουν μὴ ἐνεργεῖν τὰ τῆς ἱερατείας μετὰ τῶν ἱερουργούντων· ἀλλὰ ἐχέτω ἐξουσίαν ἀφορισθεὶς προσέρχεσθαι τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐκκλησίας, ᾧ δηλονότι ὑπόκειται ὁ ἀφορίσας ἐπίσκοπος, ἐφ' ᾧ συστάδην τηρηθῆναι τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ. Εἰ δὲ οὐ πάρεστιν ὁ μητροπολίτης, ἀπελθέτω ὁ ἀφορισθεὶς εἰς τὸν πλησιόχωρον μητροπολίτην ἐφ' ᾧ τηρηθῆναι παρ' ἐκείνου τὸ πρᾶγμα. τούτου δὲ γινομένου μηδὲ ὁ ἀφορίσας ἐπίσκοπος ἀγανακτείτω, ἀλλὰ φερέτω γενναίως τὴν ἐξέτασιν, καὶ καρτερείτω ἢ τὸν στηριγμὸν τοῦ ἀφορισμοῦ, ἢ τὴν διόρθωσιν. ὡς δὲ τινος εἰπόντος μεγάλως ἐκ τούτου βοηθεῖσθαι τὸν ἀφορισθέντα, εἰς τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν ἱερατικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ, διὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας, πρὸ καταδίκης ἐντελοῦς μηδένα τιμωρεῖσθαι, φησὶν ὁ κανὼν ὅτι κἂν κοινωνικός ἐστιν ὁ ἀφορισθεὶς, καὶ τὰ τοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ἔπεσον, ἀλλ' οὐκ ὀφείλει αὐτοδίκητος γίνεσθαι καὶ ἱερουργεῖν πρὸ τοῦ δικαιωθῆναι. τοίνυν ὀφείλουσιν οἱ λοιποὶ κληρικοὶ οἱ ἰδόντες τοῦτον ἱερουργοῦντα μετὰ τὸ ἀφορισθῆναι, ἐξ ὑπεροψίας ἤτοι ἀλαζονείας, ἐπιστρέφειν αὐτὸν εἰς ταπείνωσιν πικροτέροις ῥήμασιν, ἤτοι ὀνειδιστικοῖς οὐ μὴν καὶ ὑβριστικοῖς. οὕτω γὰρ δόξουσιν ὑπήκοοι καὶ ὑπηρέται τῶν ἐπισκοπικῶν κελεύσεων. ὥσπερ γὰρ φησὶ χρέος ἔχει ὁ ἐπίσκοπος ἀγαπᾶν τοὺς κληρικοὺς αὐτοῦ, οὕτω καὶ αὐτοὶ ὀφείλουσιν ἄδολον τὴν ὑπηρεσίαν ἀπονέμειν τοῖς ἐπισκόποις. μὴ εἴποις δὲ πολλοῖς κανόσιν ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανόνα, διοριζόμενον ἀνατρέχειν τὸν ἀφορισθέντα πρὸς τὸν πλησιόχωρον μητροπολίτην.

A SCHOL. BALS. Didicisti ab aliis canonibus, quòd nō licet episcopis indicta causa suos clericos segregare. Præsens autē canon dicit, quòd si episcopus ad irā propensus ac biliosus existens, etiamsi non debet esse talis episcopus, sed mitis & moderatus, presbyterū suum vel diaconū ira percitus segregauerit, prouidendū est, seu cura adhibēda est, ne is ex eo cōdemnatus existimetur, vt non vnà communicet, seu quæ sunt sacerdotalia exerceat cū iis qui sacra operātur. Dominus enim dixit, Accipite B spiritum sanctū: &, Quorum remiseritis peccata, remittūtur eis: quorum autem retinetis, retēta sunt: non antem eos etiā qui non peccāt, puniendos. Sed potestatem habeat is qui segregatus est, accedendi ad metropolitanum prouinciæ, cui scilicet subiectus est episcopus qui segregauit: vt segregationis causa corā eo examinetur. Si autem non adest metropolitanus, vadat is qui est segregatus ad metropolitanum proximum, vt negotium ab eo examinetur. Hoc autem facto, qui segregauit episcopus C non succenseat, sed æquo animo ferat examinationem, & segregationis confirmationem, vel eius correctionem forti animo sustineat. Tanquā autem dixisset aliquis, magnū ex eo illi qui est segregatus, auxilium afferri, quòd sacerdotalis functio non impediatur à segregatione, propter canones qui dicunt, ante perfectā condemnationem neminem puniri debere, dicit canon, quòd etiamsi sit communicandi potestate præditus qui est excommunicatus, & eius segregatio ad examinationem recidit, D nō tamen sibi debet eam suo iure tribuere, & sacrificare, antequā ius suū probauerit. Qui enim vos spernit, inquit, me spernit. Debent ergo clerici, qui eum vident sacrificātem postquam segregatus fuerit, ex superbia vel arrogantia, eum ad humilitatem conuertere verbis acerbioribus seu exprobratoriis, nō tamen etiam contumeliosis: sic enim videbuntur esse subiecti & ministri episcopaliū iussionum. Sicut enim, inquit, debet episcopus suos clericos amare, sic & ipsi debent citra fraudem episcopis ministerium exhibere. Ne dixeris autem hunc canonem esse multis canonibus contrarium, statuentem, eum qui est excommunicatus, debere ad vicinæ regionis metropolitanum recurrere.

si absit metropolitanus prouinciæ, vt ab eo examinetur segregatio. Finge enim vel finitimæ regionis Antistiti ab absente metropolitano fuisse mandatum, vt causas ecclesiasticas audiat, vel eum fuisse electum iudicem ab episcopo & clerico. Neque enim aliter potest vicinæ regionis metropolitanus iudicare episcopum vel clericum alius prouinciæ, quemadmodum in præcedentibus canonibus diximus. Ei autem qui te fortè interrogauit: Quomodo non punit canon eum qui in segregatione non acquieuit, sed eam neglexit, & sacrum celebrauit, dic quòd canon præsentis synodi generali sermone eos deponendos decernit, qui quæ hic decreta sunt, transgrediuntur. Et xxix. canon Carth. synodi ex hac sola causa eum condemnat, perinde ac si iustè fuisset depositus. Nota ergo ex præsenti canone, quòd nulla fit episcopo iniuria, si is qui est segregatus, quærat segregationis causam examinari: & quòd quomodocunque fuerit segregatus clericus, debet segregationem admittere, & expectare examinationem. Miror autem quomodo non definiunt Patres, quid sit faciendum, si Papa, verbi gratia, clericum suum iniustè segregauerit, & segregationem quidem incusat clericus, non potest autem ad maiorem synodum proficisci, & accusationem proponere. Quæ autem de presbyteris & & diaconis hîc definita sunt, sunt etiam de reliquis clericis accipienda, quin etiam de laicis.

Canon XV.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque omnino definiamus, vt si quis episcopus ex alia parochia, velit alienum ministrum sine consensu proprij episcopi in aliquo gradu constituere, irrita & infirma eiusmodi constitutio existimetur. Si qui autem hoc sibi ipsis permiserint, à fratribus & coëpiscopis & admoneri & corrigi debent. Omnes dixerunt, Hoc quoque decretum stet firmum & immobile.

Schol. Bals. Septimus decimus canō vj. syn. qui est antiquior,

A εἴπερ ὁ ἐπαρχιώτης μητροπολίτης ἀποδημεῖ, ἐφ' ᾧ παρὰ τούτου κατεξετασθῆναι τὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. θεμάτισον γὰρ ἢ ἐνταλθῆναι τὸν πλησιόχωρον ἀρχιερέα παρὰ τοῦ ἀποδημήσαντος ἀρχιερέως τοιούτων ἀκροάσασθαι ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἀνηκουσῶν τῇ ἐκείνου ἐνορίᾳ, ἢ αἱρετὸν καταστῆναι τοῦτον δικαστὴν παρά τε τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ κληρικοῦ. ἄλλως γὰρ οὐ δύναται ὁ πλησιόχωρος μητροπολίτης δικάζειν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἑτέρας ἐπαρχίας, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν εἰρήκαμεν. πρὸς δὲ τὸν
B ἴσως ἐρωτήσαντά σε πῶς οὐ τιμωρεῖ ὁ κανὼν τὸν μὴ ἐμμείναντα τῷ ἀφορισμῷ, ἀλλὰ καταφρονήσαντα τούτου καὶ ἱερουργήσαντα, εἰπὲ ὅτι ὁ κ'. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου γενικῷ τῷ λόγῳ καθαιρεῖσθαι διορίζεται τοὺς παραβαίνοντας τὰ ἐν ταύτῃ διορισθέντα. καὶ ὁ κθ'. κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἐκ μόνης ταύτης τῆς αἰτίας τὸν τοιοῦτον καταδικάζει, ὥσπερ ἂν εἰ εὐλόγως ἀφωρίσθη. σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι οὐκ ἔστιν ὑβριστικὸν τῷ ἐπισκόπῳ τὸ, τὸν ἀφορισθέντα ζητεῖν κατεξετασθῆναι τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ. καὶ ὅτι κἂν ὅπως ἂν ἀφορι-
C σθῇ ὁ κληρικὸς, ὀφείλει δέχεσθαι τὸν ἀφορισμὸν καὶ ἀναμένειν τὴν ἐξέτασιν. θαυμάζω δὲ πῶς οὐ διωρίσαντο οἱ πατέρες, τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐὰν ὁ Πάππας λόγου χάριν ἀφορίσῃ κληρικὸν αὐτοῦ ἀλόγως, καὶ αἰτιᾶται μὲν τὸν ἀφορισμὸν ὁ κληρικός· οὐ δύναται δὲ πρὸς μείζονα σύνοδον ἀπελθεῖν καὶ προθεῖναι τὴν αἰτίασιν. τὰ μέντοι ἐνταῦθα διορισθέντα χάριν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐκληπτέον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς, ἀλλὰ μὴν καὶ λαϊκούς.

Κανὼν ιε'.

D Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο δὲ πάντες ὁρίσωμεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουληθῇ ἀλλότριον ὑπηρέτην χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εἴς τινα βαθμὸν καταστῆσαι, ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἡ κατάστασις ἡ τοιαύτη νομίζοιτο. εἰ τινὲς δὲ ἡμῶν ἂν τοῦτο ἑαυτοῖς ἐπιτρέψαιεν, παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων, καὶ ὑπομιμνήσκεσθαι καὶ διορθοῦσθαι ὀφείλουσιν. ἅπαντες εἰρήκασι, καὶ τοῦτο ὁ ὅρος ἑστήτω ἀσάλευτος.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ιζ'. κανὼν τῆς ἕκτης συνόδου μεταγενέστερος

ἀν. καθαιρεῖσθαι διαγορεύεται καὶ τοὺς δεξαμένους καὶ τοὺς δεχθέντας. ἀνάγνωθι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανόνα ιε΄. ιϛ΄. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα κβ΄. τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα δέκατον καὶ κ΄. ἐνταῦθα, κανόνα πρῶτον, β΄. ιε΄. συνόδου Καρθαγένης κανόνα ιδ΄. καὶ ζ΄. συνόδου ϛ΄. κανόνα ιη΄. καὶ κ΄.

Κανὼν ιϛ΄.

Ἀέτιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἀγνοεῖτε ὁποία καὶ πηλίκη τυγχάνει ἡ τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολις. πολλάκις τοιγαροῦν εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἑτέρων ἐπαρχιῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι παραγίνονται, καὶ οὐκ ἀρκούμενοι βραχεῖ διαγωγῇ χρόνου, ἐναπομένουσι, καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον αὐτόθι ποιοῦντες διατελοῦσιν, ἢ μόλις μετὰ πλεῖστον χρόνον εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπανιέναι ἐκκλησίας ἀναγκάζονται· περὶ τούτων οὖν ὁριστέον. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὗτοι οἱ ὅροι, οἱ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ὡρισμένοι, φυλαττέσθωσαν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων.

Ἑρμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τῶν μετατιθεμένων κληρικῶν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἑτέραν διαγορεύει. καὶ ἀνάγνωθι τὰ περὶ τούτου γραφέντα ἐν διαφόροις κανόσι.

Κανὼν ιζ΄.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ὑποβαλόντος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ὀλυμπίου, καὶ τοῦτο ἤρεσεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος βίαν ὑπομείνας ἀδίκως ἐκβληθῇ, ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην ἢ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἢ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκδικίαν, καὶ φεύγων τὸν κίνδυνον, ἀθῶος καὶ καθωσιωμένος ὢν εἰς ἑτέραν ἔλθοι πόλιν, μὴ κωλυέσθω ἐκεῖ ἐπὶ τοσοῦτον διάγειν, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ, ἢ τῆς ὕβρεως τῆς γεγενημένης αὐτῷ ἀπαλλαγὴν εὑρέσθαι δυνηθῇ. σκληρὸν γὰρ καὶ βαρύτατον, ἐλασίαν ἄδικον ὑπομεμενηκότα μὴ ὑποδέχεσθαι ὑφ' ἡμῶν. πλείστη γὰρ καλοκαγαθίᾳ καὶ φιλοφροσύνῃ ὀφείλει παραδέχεσθαι ὁ τοιοῦτος. πάντες εἰρήκασιν, ἤρεσε καὶ τοῦτο.

Ἑρμηνεία.

Διαφόρων κανόνων διαγορευόντων μὴ διάγειν ἐπισκόπους εἰς ἑτέραν ἐνορίαν τοῦ νενομισμένου καιροῦ, ἄρτι φασὶν οἱ πατέρες, τοῦτο μὴ κρατεῖν εἰς τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἐκβαλλομένους ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην, τουτέστι τὴν περὶ τὰ θεῖα δόγματα σπουδαίαν διδασκαλίαν, ἢ διὰ τὸ ὁμολογεῖν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἢ διὰ τὸ ἐκδικεῖν τοὺς ἠδικημένους.

A iubet eos deponi qui & susceperunt, & suscepti sunt. Lege & Nicenæ syn. can. xv. xvj. Antioch. can. xxij. Chalced. can. x. & xx. hîc can j. ij. xv. syn. Carth. can. iiij. & vij. syn. vj. can. xviij. & xx.

CANON XVI.

Aetius episcopus dixit: Non ignoratis cuiusmodi & quanta sit Thessalonicensium Metropolis. Sæpe itaque ad eam ex aliis prouinciis presbyteri & diaconi accedunt:
B *& breuis temporis mora non contenti, permanent, & omne tempus illic agêtes transigunt. Vel vix tandem post plurimum tempus in suas ecclesias reuerti coguntur. De iis ergo definiendum est. Osius episcopus dixit: Ea decreta, quæ de episcopis constituta sunt, seruentur etiam in huiusmodi personis.*

SCHOL. BALS. Hic quoque canon de clericis qui à ciuitate in aliam ciuitatem transeunt, loquitur: & lege quæ de eo antè scripta sunt in diuersis canonibus.

C

CANON XVII.

Osius episcopus dixit: Suggerente fratre nostro Olympio, hoc quoque placuit, vt si quis episcopus vim passus, iniustè eiectus sit vel propter scientiam, vel propter catholicæ ecclesiæ confessionem, vel propter veritatis defensionem. & fugiens periculum, innocens execrationi subiectus in aliam vrbem venerit, ne prohibeatur illic tandiu agere, donec reuertatur, vel à facta sibi iniuria possit liberationem inuenire. Durum e-
D *nim est, atque adeò grauissimum, eum qui iniustam eiectionem passus est, à nobis non suscipi. Is enim debet à nobis plurima benignitate & humanitate excipi.*

SCHOL. BALS. Cùm plurimi canones statuant, non debere episcopum agere in aliena regione vltra tempus præfinitum, nunc dicunt patres hoc non habere locum in episcopis eiectis è suis ecclesiis, vel propter scientiam, id est diuinorum dogmatum bonam doctrinam, vel quòd orthodoxam fidem confiteantur, vel quòd eos defendant qui iniuria affecti sunt,

& ideo propter magnam causam & tanquam periculum fugientes, vt qui ab eis qui illos expellũt, pro execratis habeantur, sint autem reuera insontes. Sed sint in aliis quoque ciuitatibus sine impedimento, donec minæ periculi cessarint, & potuerit episcopus in eam quæ illum sortitus est ecclesiam reuerti, vel ei facta in electione iniuria vindicata fuerit. Durum est enim & à fraterno amore alienum, eum non cum omni benignitate à fratribus excipi. Quare nota quòd ab vrbium regina expelli non debent Orientales episcopi qui sedes non habent, nempe cùm ecclesiæ à gentibus detineantur: & qui ab iniquis exactoribus expelluntur, eo quòd pro eis dicant qui iniuria afficiuntur.

Canon XVIII.

Gaudentius episcopus dixit: Scis frater Aëtie, quòd tunc cùm episcopus constitutus es, pax deinceps viguit, ne aliquæ discordiæ reliquiæ remaneant, visum est vt qui à Musæo & Eutychiano constituti sunt, quia nulla eorum culpa inueniebatur, omnes susciperentur.

Canon XIX.

Osius episcopus dixit: Mea mediocritatis hæc est sententia, Quia quieti & patientes esse debemus, & sufficientem in omnes habere misericordiam, eos qui semel in clerum ecclesiasticum ab aliquibus fratribus nostris promoti sunt, si nolint redire ad eas ad quas nominati sunt ecclesias, deinceps non admitti: Eutychianum autem ne episcopi quidem sibi nomen vsurpare, sed neque Musæum vt episcopum existimari. Si autem laicum petiuerint, non oportere ei denegari. Omnes dixerunt, Placet.

Schol. Bals. Musæus & Eutychianus, cùm non essent ordinati, tanquam episcopi, clericos aliquos ordinarunt. Cùm itaque Gaudentius petiuisset, vt propter pacem secundùm Deum ij susciperentur qui ab illis ordinati sunt, vt qui nullam mali conscientiam haberent, alius episcopus qui Osius appellabatur, respondit, quòd etiam si debemus esse humani & moderati, illos tamen in clerum recipimus, qui interrogati sunt ab iis qui sunt reuera quidem episcopi,

A καὶ ἐντεῦθεν διὰ μεγάλην αἰτίαν καὶ ὡς φεύγοντας τὸν κίνδυνον, λογιζομένους μὲν κατηρασμένους παρὰ τῶν ἐκβαλόντων αὐτούς· ὄντας δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀθώους. ἀλλ' ἔστωσαν καὶ εἰς ἑτέρας πόλεις ἀκωλύτως ἕως ἂν ἡ ἀπειλὴ τοῦ κινδύνου παυθῇ, καὶ δυνηθῇ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀπελθεῖν, ἢ ἐκδικηθῇ ἡ ἐκ τῆς ἀπελάσεως ἐπιφερομένη τούτῳ ὕβρις. σκληρὸν γὰρ καὶ ἀφιλάδελφόν ἐστι μὴ φιλοφρονεῖσθαι μετὰ πάσης ἀγαθότητος τὸν τοιοῦτον παρὰ τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ. ὥστε σημείωσαι ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν ἀπὸ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ἐκβάλλε-
B σθαι οἱ ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι οἱ μὴ ἔχοντες καθίσματα, ὡς τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν κατεχομένων παρὰ τῶν ἐθνῶν. καὶ οἱ παρὰ τῶν ἀδίκων πρακτόρων διωκόμενοι, διὰ τὸ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων.

Κανὼν ιη'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οἶδας ἀδελφὲ Ἀέτιε, ὡς τὸ ἡνίκα δή ποτε κατασταθέντος σου ἐπισκόπου ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἐβράβευσεν, ἵνα μή τινα λείψανα διχονοίας περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐναπομείνῃ, ἔδοξε καὶ τοὺς παρὰ Μουσαίου κατασταθέντας καὶ τοὺς παρὰ Εὐτυχιανοῦ, ἐπειδὴ αὐτῶν
C οὐδεμία αἰτία εὑρίσκοιτο, πάντας ὑποδεχθῆναι.

Κανὼν ιθ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐμῆς μετριότητος ἡ ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη, ἐπειδὴ ἥσυχοι καὶ ὑπομονητικοὶ ὀφείλομεν εἶναι, καὶ διηνεκῶς τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπό τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰ μὴ βούλοιντο ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τοῦ λοιποῦ μὴ ὑποδέχεσθαι· Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπισκόπου ἑαυτῷ διεκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαῖον, ὡς ἐπίσκοπον νομί-
D ζεσθαι. Εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν ἀπαιτοίη, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι. πάντες εἶπον, ἀρέσκει.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Εὐτυχιανὸς ἀχειροτόνητοι ὄντες, ὡς ἐπίσκοποι κληρικούς τινας ἐχειροτόνησαν. τοῦ γοῦν Γαυδεντίου ζητήσαντος διὰ τὴν κατὰ θεὸν εἰρήνην δεχθῆναι τοὺς παρὰ τούτων χειροτονηθέντας, ὡς μηδὲ εἴδησιν ἔχοντας τοῦ κακοῦ, ἕτερος ἐπίσκοπος Ὅσιος ἐπονομαζόμενος ἀπελογήσατο, ὡς εἰ καὶ ὀφείλομεν εἶναι φιλάνθρωποι καὶ μετριόφρονες, ἀλλ' ἐκείνους εἰς κλῆρον δεξόμεθα τοὺς ἱερωθέντας παρά τινων τῇ ἀληθείᾳ μὲν ὄντων ἐπισκόπων,

διά τινα δὲ ἴσως πταίσματα ἐκβληθέντων ἀπὸ τῶν λαχουσῶν αὐτούς· ἐὰν πῶς καὶ αὐτοὶ οἱ κληρικοὶ καλοθελῶς ἀπέρχονται πρὸς ἃς ἐκληρώθησαν ἐκκλησίας. τοῖς δὲ παρὰ τοῦ Εὐτυχιανοῦ καὶ τοῦ Μουσαίου κληρωθεῖσι δῆθεν ὡς λαϊκοῖς συγκοινωνήσομεν· ὅτι οὐδὲ ὄνομα ἐπισκόπου δύνανται ἐκδικεῖν οἱ αὐτοὺς τάχα χειροτονήσαντες. ὥστε σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, οὐδένα προκριματισμὸν ὑπέστησαν οἱ παρά τινων καθαιρεθέντων ἢ καὶ ἀναθεματισθέντων κληρωθέντες. τὰ δὲ περὶ τοῦ Μουσαίου καὶ τοῦ Εὐτυχιανοῦ, ἕλκυσον καὶ εἰς ἄλλους μὴ χειροτονηθέντας καὶ πλασαμένους χειροτονίαν. περὶ δὲ τῶν βαπτισθέντων παρὰ ἀνιέρων, οὐκ ἔχω τί σοι εἰπεῖν ἀναμφίβολον. εὑρίσκεται γὰρ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὅτι παιδία τινὰ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἐν τῇ ἄμμῳ παρὰ τοῦ ἁγίου βαπτισθέντα κατὰ λόγον παιδιᾶς, ὅτι καὶ αὐτὸς παιδίον τὸ τότε ἦν, ἐδέξατο ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος, καὶ ὡς ἤδη βαπτισθέντα διὰ μύρου χρίσας, ἀπέλυσε. φέρεται δὲ καὶ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Πορφυρίου, ὅτι οὐκ ἐβαπτίσθη παρὰ ὀρθοδόξου, ἀλλὰ σκηνικὸν βίον ὑποκρινόμενος παρὰ αἱρετικοῦ σκηνικοῦ δὲ ὕδατος καταβρεχθεὶς γέγονεν, ὡς τάχα βαπτισθείς. καὶ οἱ μὲν παρεστῶτες αἱρετικοί, τὸ γεγονὸς ἔσχον γέλωτος ἀφορμήν, αὐτὸς δὲ μαρτυρίου. εἶδε γὰρ ἀγγέλους μετὰ λαμπάδων προπορευομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ τό, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, βοῶντας· κἀντεῦθεν ἀπὸ σκηνικοῦ μάρτυς γέγονεν.

Κανὼν κ'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπε· Ταῦτα σωτηριωδῶς καὶ ἀκολούθως ὁρισθέντα καὶ πρεπόντως τῇ ἐπιτιμίᾳ ἡμῶν τῶν ἱερέων, καὶ θεῷ ἀρέσαντα καὶ ἀνθρώποις τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν ἑαυτῶν κατασχεῖν οὐ δυνήσονται· ἐὰν μὴ καὶ φόβος ταῖς ἐξενεχθείσαις ἀποφάσεσιν ἀκολουθήσῃ. ἴσμεν γὰρ καὶ αὐτοί, πλεονάκις διὰ τὴν ὀλίγων ἀναισχυντίαν τὸ θεῖον καὶ σεβασμιώτατον ὄνομα τῆς ἱερωσύνης εἰς κατάγνωσιν ἐληλυθέναι. εἰ τοίνυν τις τὰ παρὰ πᾶσι δόξαντα τολμήσοι, σπουδάζων τύφῳ μᾶλλον καὶ ἀλαζονείᾳ ἢ τῷ θεῷ ἀρέσαι, ἕτερόν τι διαπράξασθαι, ἤδη γινωσκέτω ἐγκλήματι ἀπολογίας ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καθίστασθαι, καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβαλεῖν,

A sed propter quædam fortasse delicta eiecti sunt ex iis quæ ipsos sortitæ sunt ecclesiis, si modò ipsi quoque clerici sua sponte proficiscantur ad ecclesias quæ eis obtigerunt. Cum iis autem qui ab Eutychiano & Musæo in clerum suscepti sunt, tanquam cum laicis communicabimus: quia nec episcopi quidem possunt nomen tueri qui eos ordinarunt. Nota ergo ex præsenti canone, quòd nihil eis præiudicij allatum est, qui ab aliquibus depositis vel etiam anathematizatis in clerum suscepti sunt. Quæ autem de Musæo & Eu- B tychiano dicta sunt, trahe etiam ad alios qui non ordinati fuerunt, sed se fuisse ordinatos simularunt. De iis autem qui à prophanis seu sacris nō initiatis hominibus baptizati sunt, non possum tibi aliquid certi & non dubij dicere. Inuenitur enim in vita sancti Athanasij, quòd cùm quidam pueri in littore maris, in arena, à Sancto, pro ludo, cùm ipse puer esset, baptizati essent, eos regionis episcopus suscepit, & tanquam iam baptizatos chrismate vnctos dimisit. Dicitur etiam in vita sancti Porphyrij, quòd ab orthodoxo non fuit baptizatus, sed cùm vitam C scenicam seu histrionicam ageret, ab histrione hæretico aqua aspersus est tanquam vtique baptizatus: & adstantes quidam hæretici hinc sibi risus occasionem cepêre, ipse verò Martyrij. Vidit enim angelos ante se cum lampadibus ambulantes, &, Quicunque in Christum baptizati estis, clamantes: & ita ex histrione martyr factus est.

CANON XX.

Gaudentius episcopus dixit: Hæc salutariter & consequenter definita & nostri sa- D *cerdotum dignitati conuenienter, & quæ Deo & hominibus placuerunt, potentiam & vires suas obtinere non poterunt, nisi etiam metus edictas sententias consecutus fuerit. Ipsi enim scimus, sæpe propter paucorum impudentiam, diuinum & in primis venerandum sacerdotij nomen in damnationem incurrisse. Si quis ergo præter ea quæ omnibus visa sunt, ausus fuerit, studens fastui & arrogantiæ magis quàm Deo placere, aliquid aliud agere, sciat iam se eum cōstituere, & episcopatus honorē & auctoritatem amittere.*

omnes responderunt: Decet, & placet nobis hæc sententia.

SCHOL. BALS. Cùm de diuersis ecclesiasticis quæstionibus patres in hac synodo constituissent, & despicatui fortè habenda quæ constituta erant, reputassent, eò quòd ecclesiasticis pœnis propter transgressionem non confirmata ac stabilia essent, statuerunt, vt post rei cognitionem (id enim est criminis defensio) ij qui ea contemnunt quæ illis contenta sunt, episcopatus honorem & dignitatem amittant. Dic ergo, quòd ex verbis quæ eos cõdemnant qui contẽnunt ea quæ à synodo constituta sunt, non solùm qui sunt sacrati, sed etiam laici puniuntur. Ex eo enim quòd dixit canon, honorem amittere, laicos declarauit: ex eo autem quòd ipsos statuerit episcopatus dignitatem perdere, sacratos significauit. Vel dic de solis sacratis editum esse canonem, & accipe illud Et, pro eo quod est Seu, & dic contemptores amittere honorem seu dignitatem episcopatus.

CANON XXI.

Porrò autem hoc quoque illinc erit maximè notum & comprobatum, si vnusquisque vestrum qui estis in transitu seu canali constituti episcopi, cùm videris episcopum, quærat causam aduentus, & quò pergit: & si eum quidem in castra proficiscentem inueneris, quæret conditiones quæ superiùs proposita sunt: & si euocatus veniat, ei abeunti nihil impedimenti fiat. Sin autem ostentationis gratia, quemadmodum vestræ dilectioni superiùs dictum est, vel propter aliquorum preces in castra festinat, nec literis eius subscribat, nec cum eo communicet. Omnes dixerunt: Hoc quoque decernatur.

SCHOL. BALS. Porrò autem hoc quoque. quid hoc? Non damnari sacerdotium propter paucorum impudentiam. Et comprobabitur. Quomodo? Si vnusquisque vestrum qui estis in aditibus cõstituti episcopi, qui estis scilicet in vrbibus quæ sunt in viis publicis, siue canali, per quę qui trãseunt, sine labore permeant, vt aqua transit in aquæductu. (Canalis enim aquæductus dicitur:

ἅπαντες ἀπεκρίναντο· πρέπει, καὶ ἀρέσκει ἡμᾶς ἡ τοιαύτη γνώμη.

Ἑρμηνεία.

Περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ὁρισάμενοι οἱ πατέρες ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ καὶ ἀναλογισάμενοι ἐκκαταφρόνητα ἴσως γενέσθαι τὰ ὁρισθέντα, διὰ τὸ μὴ κατημπεδωθῆναι αὐτὰ κολάσεσιν ἐκκλησιαστικαῖς ἐκ παραβάσεως, ὥρισαν, μετὰ διάγνωσιν (τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ τοῦ ἐγκλήματος ἀπολογία) τοὺς ἀθετοῦντας τὰ ἐν τούτοις περιεχόμενα, τὴν τιμὴν καὶ τὸ
B ἀξίωμα ἀπόλλειν τῆς ἐπισκοπῆς. Εἰπὲ οὖν ὡς ἐκ τῶν ῥημάτων τῶν κατακρινάντων τοὺς ἀθετοῦντας τῶν διορισθέντων ὑπὸ τῆς συνόδου, οὐ μόνον οἱ ἱερώμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ λαϊκοὶ κολάζονται. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ εἰπεῖν τὸν κανόνα, τὴν τιμὴν τούτους ἀποβαλεῖν, τοὺς λαϊκοὺς ἐδήλωσεν· ἀπὸ δὲ τοῦ θεσπίσαι ἀπόλλειν αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς, ἐδήλωσε τοὺς ἱερωμένους. ἢ εἰπὲ περὶ ἱερωμένων μόνων ἐκφωνηθῆναι τὸν κανόνα, καὶ ἐκλαβοῦ τὸ, καὶ, τὸ προστεθὲν ἀντὶ τοῦ, ἤτοι. καὶ λέγε ἀποβαλεῖν τοὺς ἀθετοῦντας τὴν τιμὴν, ἤτοι τὸ
C ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς.

Κανὼν κα'.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐκεῖθεν μάλιστα γνώριμον γενήσεται, καὶ πληρωθήσεται, ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις ἤτοι καναλίῳ καθεστώτων ἐπισκόπων, θεασάμενος ἐπίσκοπον, ἐπιζητοίη τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ ποῦ τὴν πορείαν ποιεῖται. καὶ ἐὰν μὲν εὕρῃ αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπιόντα, ἐπιζητήσει τὰς αἱρέσεις τὰς ἐπάνω προκειμένας· κἂν κεκλημένος ἀφικνῆται, ἀπιόντι αὐτῷ μηδὲν
D ἐμπόδιον γίγνοιτο· εἰ δὲ ἐπιδείξεως χάριν, καθὼς εἴρηται τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἢ διά τινων ἀξιώσεις σπουδάζοι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφειν, μήτε κοινωνεῖν τῷ τοιούτῳ. ἅπαντες εἶπον· ὁριζέσθω καὶ τοῦτο.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τοῦτο γνώριμον γενήσεται). τοῦτο ποῖον, τὸ μὴ καταγινώσκεσθαι τὴν ἱερωσύνην διὰ τὴν τῶν ὀλίγων ἀναισχυντίαν. καὶ πληρωθήσεται). πῶς; ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις καθεστώτων ἐπισκόπων, τῶν ἐν ταῖς πόλεσι, δηλαδὴ ταῖς ἐν ταῖς δημοσίαις κειμέναις ὁδοῖς ἤτοι καναλίῳ, δι' ὧν διέρχονται οἱ διαβαίνοντες, ἀδιακόπως ὡς δίεισιν ἐν ὑδραγωγίῳ τὸ ὕδωρ (κανάλις γὰρ ἀγωγὸς ὕδατος λέγεται·

ἡ δὲ

ἡ δὲ λέξις Ῥωμαϊκή. θεασάμενος ἐπίσκοπον ἀπιόντα που, ἐκζητοίη τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ ποῦ τὴν πορείαν ποιεῖται, καὶ διὰ τί. καὶ ἡ αἰτία τῆς καταγνώσεως τοῦ ἐπισκόπου κωλυθήσεται. καὶ ἐὰν μὲν γνῷ αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπιόντα, ἐκζητείτω τὰς αἱρέσεις τὰς ἐπάνω κειμένας, ἤγουν τὰς ἤδη ῥηθείσας διατάξεις ἐν τῷ ἑβδόμῳ καὶ ὀγδόῳ καὶ ἐνάτῳ κανόνι τῆς συνόδου ταύτης. καὶ εἰ μὲν καλούμενος εἴη παρὰ βασιλέως, μὴ ἐμποδίζοιτο ἀπιέναι. εἰ δέ που ἀπέρχεται ἐπιδείξεως χάριν, ὥστε ἐπιδείξασθαι καὶ διδάξαι ἐν ἄλλῃ πόλει καὶ καταισχῦναι τὸν ἐκεῖ καθεστῶτα ἐπίσκοπον, ἢ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πεπόρευται, ἤτοι πρὸς βασιλέα ἄπεισιν, ἀξιώσεις, τουτέστιν αἰτήσεις, ποιούμενος, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογραφέτω, ταῖς εἰρηνικαῖς δηλονότι ἐπιστολαῖς, μήτε κοινωνείτω τῷ τοιούτῳ, ὡς ἐκ τοῦ κανόνος καθῃρημένῳ. εἴρηται γὰρ ἐν τῷ δεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, μὴ δύνασθαί τινα πρὸς βασιλέα ἀπιέναι, εἰ μὴ γράμματα κομίζεται τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας, καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς· τὸν δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντα, ἐκπίπτειν τῆς ἀξίας αὐτοῦ. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. νομίζω δὲ ὅτι ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις ἐνεδόθη πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας τῶν παροδευόντων ἐπισκόπων, τοῖς ἔχουσι δίκαιον κατὰ τούτων, μητροπολίταις δηλονότι καὶ πατριάρχαις. εἰ γὰρ οὐχ ὑπόκειται ὅλως ὁ διερχόμενος ἐπίσκοπος τῷ κατὰ πάροδον ὄντι ἀρχιερεῖ, οὐκ ἀνακριθήσεται περὶ τῆς παρόδου. τουτέστιν ἐὰν ἐπίσκοπος Ἐξαμιλίου ἢ Ῥαιδεστοῦ ἀνατρέχῃ διὰ τῆς Θρᾳκικῆς Ἡρακλείας εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, καλῶς παρὰ τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ ἤγουν τοῦ Ἡρακλείας, ἀναγκασθήσεται εἰπεῖν τὰς αἰτίας δι' ἃς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέρχεται. εἰ δέ τις ἐπίσκοπος ὑποκείμενος τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, διὰ τῆς αὐτῆς Ἡρακλείας εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀπέρχεται, παρὰ μὲν τοῦ Θεσσαλονίκης, ἀνακριθήσεται, παρὰ δὲ τοῦ Ἡρακλείας, οὐ λογοπραγηθήσεται. τὸ γὰρ διδόναι λόγους τοὺς παροδίτας ἐπισκόπους τῆς ἑαυτῶν ὁδοιπορίας πρὸς πάντα παρόδιον ἐπίσκοπον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐναντίον ἐστὶ τοῖς κανόσι τοῖς διοριζομένοις τοὺς ἀπροσφόρους ἀρχιερεῖς, μὴ παρεκβαίνειν ἑαυτοὺς εἰς ὑποθέσεις ἀλλοτρίων ἐπισκόπων.

A est autem Romanum vocabulum. Cùm viderit episcopum, quærat causam aduentus, & quo pergit, & cur, & causa condemnationis episcopi prohibebitur: & si cognouerit quidem eum in castra proficisci, exquirat conditiones superiùs positas, seu iam dictas distinctiones in vij. viij. & ix. can. huius syn. & si fuerit quidem ab Imp. accersitus, ne impediatur abire. Si autem ostentationis gratia aliquò proficiscitur, vt se ostentet & doceat in aliena ciuitate, & episco- B pum qui illic constitutus est, dedecore afficiat: siue ad Imper. proficiscitur, preces seu petitiones propositurus: nec literis eius subscribat, pacificis scilicet literis, nec cum eo communicet, vt qui iam sit à canone depositus. Dictum est enim in x. can. Antioch. synodi, non posse aliquem ad Imp. proficisci, nisi literas metropolitani prouinciæ, & eius episcoporum afferat. Is autem qui non ita facit, à dignitate excidat. Et in his quidem consi- C stit canon. Existimo autem, quòd illis episcopis concessum est transeuntium episcoporum causas curiosè indagare, qui habent ius in illos, metropolitano scilicet & patriarchæ. Si enim non est omnino subiectus qui transit episcopus, ei qui est in transitu, non examinabitur de aditu: id est, si episcopus Examilij vel Radesti, per Heracleam Thraciæ, ad vrbium D reginam peruadat, rectè à suo metropolitano, scilicet Heracleæ Archiepiscopo, cogetur dicere causas propter quas vadit Constantinopolim. Si quis autem episcopus Thessalonicensi metropoli subiectus, per ipsam Heracleam ad vrbium reginam vadat, à Thessalonicensi quidem examinabitur: Heracleano verò causam non dicet. Episcopos enim qui transeunt, sui itineris rationem reddere omni episcopo qui est in itinere, vt mihi quidem videtur, est contrarium canonibus decernentibus incompetentes antistites non debere se ingerere in causas alienorum episcoporum.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Ἀλεξανδρείας, πρὸς Βασιλείδην ἐπίσκοπον ἐρωτήσαντα περὶ διαφόρων κεφαλαίων, πρὸς ἃ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ὁ Διονύσιος ἀποκρίσεις ἐποιήσατο, αἳ καὶ ὡς κανόνες ἐδέχθησαν.

Διονύσιος Βασιλείδῃ τῷ ἀγαπητῷ μου υἱῷ καὶ ἀδελφῷ συλλειτουργῷ καὶ θεοπειθεῖ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

BEATI DIONYSII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI EPISTOLA

AD BASILIDEM DE DIVERSIS CAPITIBVS, AD QVÆ PER epistolam Dionysius responsa dedit, quæ tanquam canones sunt admissa.

Dionysius Basilidæ dilecto mihi filio & fratri in sacris comministro, deóque fideli & morigero, in Domino salutem.

ΑΠΕΣΤΕΙΛΑΣ μοι πιστότατε καὶ λογιώτατε υἱέ μου, πυνθανόμενος καθ' ἣν ὥραν ἀπονηστίζεσθαι δεῖ τὴν τοῦ πάσχα ἡμέραν. τινὰς μὲν γὰρ τῶν ἀδελφῶν λέγειν φὴς ὅτι χρὴ τοῦτο ποιεῖν πρὸς τὴν ἀλεκτοροφωνίαν· τινὰς δὲ, ὅτι ἀφ' ἑσπέρας χρή. οἱ μὲν γὰρ ἐν Ῥώμῃ ἀδελφοὶ, ὥς φασι, περιμένουσι τὸν ἀλέκτορα· περὶ δὲ τῶν ἐνταῦθα ἔλεγες, ὅτι τάχιον. ἀκριβῆ δὲ ὥραν τίθεσθαι ἐπιζητεῖς, καὶ ὥραν πάνυ μεμετρημένην, ὅπερ καὶ δύσκολον καὶ σφαλερόν ἐστι. τὸ μὲν γὰρ ὅτι μετὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν καιρὸν χρὴ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐνάρχεσθαι, μέχρις ἐκείνου τὰς ψυχὰς ταῖς νηστείαις ταπεινοῦντας, ὑπὸ πάντων ὁμοίως ὁμολογηθήσεται. κατεσκεύασας δὲ δι' ὧν ἔγραψάς μοι πάνυ ὑγιῶς καὶ τῶν θείων εὐαγγελίων αἰσθόμενος, ὅτι μηδὲν ἀπηκριβωμένον ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς ὥρας καθ' ἣν ἀνέστη, φαίνεται. διαφόρως μὲν γὰρ οἱ εὐαγγελισταὶ τοὺς ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἐλθόντας ἀνέγραψαν κατὰ καιροὺς ἐνηλλαγμένους, καὶ πάντες ἀνεστηκότα ἤδη τὸν κύριον ἔφασαν εὑρηκέναι. καὶ ὀψὲ σαββάτων, ὡς ὁ Ματθαῖος εἶπε· καὶ πρωΐας ἔτι σκοτίας οὔσης ὡς ὁ Ἰωάννης γράφει· καὶ ὄρθρου βαθέος, ὡς ὁ Λουκᾶς· καὶ λίαν πρωῒ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ὁ Μάρκος. Καὶ πότε μὲν ἀνέστη, σαφῶς οὐδεὶς ἀπεφήνατο.

A *MISISTI ad me, fidelissime & sapientissime fili mi, interrogans qua hora dies pascha sit ieiunandus. Dicis enim aliquos fratres dicere, quòd oportet hoc in galli cantu facere; alios verò, quòd id sit faciendum vespere. Qui enim Romæ sunt fratres, vt aiunt, gallum expectant. De iis autem qui hic sunt, dixisti quòd citiùs. horam autem exactam & valde demensam quæris imponere, quod*

B *quidem est difficile, & lubricum. Quòd enim post resurrectionis Domini tempus oportet eos festum lætitiámque inchoare, qui ad illud vsque animas ieiuniis humiliant, erit apud omnes similiter in confesso. Per ea autem quæ scripsisti, probasti, sanè admodum diuinorum euangeliorum sensu percepto, quòd nihil ab eis accuratè perfectéque traditum de hora qua resurrexit, apparet. Diuersi enim Euangelistæ ad monumen-*

C *tum venisse scripserant mutatis temporibus, & omnes surrexisse iam dominum, dixerunt inuenisse: Et vespere sabbatorum, vt dixit Matthæus: Et cùm mane adhuc esset obscurum, vt scribit Ioannes: Et summo diluculo, vt Lucas: Et valde mane orto iam sole, vt Marcus. & quando surrexit quidem, nemo apertè respondit.*

Quòd autem vespere sabbati lucescente vna sabbatorum, qui ad monumentum venerunt, eum non ampliùs iacentem inuenerunt, hoc in confesso est. Ac neque dissentire nec sibi aduersari inter se euangelistas existimemus: & quamquam parua quædam circa id quod quæritur controuersia esse videbitur, si omnes in vna nocte mundi lucem Dominum nostrum exortum esse consentientes, in hora dissentiunt: nos tamen, quæ ab eis dicta sunt, piè & fideliter conciliare studeamus. Quod à Matthæo quidem dictum est, sic habet: Vespere autem sabbatorum lucescente vna sabbatorum, venit Maria Magdalene, & alia Maria ad spectandum sepulchrum, & ecce fuit magnus terræmotus. Angelus enim Domini cùm de cælo descendisset, accedens deuoluit lapidem, & sedit supra ipsum: erat autem species eius vt fulgur, & indumentum eius album vt nix. à timore autem eius concussi sunt qui seruabant, & facti sunt vt mortui. Respondens autem angelus, dixit mulieribus, Ne timete vos, scio enim quòd Iesum crucifixum quæritis: non est hic. Resurrexit enim, sicut dixit. Id autem quod dictum est, vespere, alij quidem existimabunt secundùm verbi communitatem significare, vesperum sabbati: sapientiores autem id exaudientes, non hoc, sed profundam noctem esse dicent: tarditatem & longum tempus vespere significante. Et quod noctem dicit & non vesperam, subiunxit: Illucescente in vna sabbatorum & venerunt, nondum, vt reliqui dicunt, aromata ferentes, sed ad spectandum sepulchrum. Inuenerunt autem factum esse terræmotum, & angelum super lapidem sedentem: & audierunt ab ipso, non est hic, surrexit. Similiter Ioannes, In vna sabbatorum, inquit, Maria Magdalene, venit mane cùm essent adhuc tenebræ, ad monumentum, & videt lapidem sublatum à monumento. Sed iuxta eam cùm adhuc essent tenebræ, præcesserat. Lucas autem dicit, Sabbato quidem quieuerunt secundùm præceptum. Vna autem sabbatorum summo mane ad monumentum venerunt, ferentes quæ parauerant aromata: inuenerunt autem lapidem à monumento deuolutum. Summum mane fortaßè matutinum splendorem, qui priùs subapparet, significat vnius sabbatorum.

A ὅτι δὲ ὀψὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ μιᾷ σαββάτων οἱ ἐπὶ τὸ μνημεῖον παραγενόμενοι, οὐκέτι κείμενον αὐτὸν ἐν αὐτῷ κατέλαβον, τοῦτο ὡμολόγηται. καὶ μηδὲ διαφωνεῖν, μηδὲ ἐναντιοῦσθαι τοὺς εὐαγγελιστὰς πρὸς ἀλλήλους ὑπολάβωμεν· ἀλλ' εἰ καὶ μικρολογία τις εἶναι δόξει περὶ τὸ ζητούμενον, εἰ συμφωνοῦντες πάντες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τὸ τοῦ κόσμου φῶς τὸν κύριον ἡμῶν ἀνατεταλκέναι, περὶ τὴν ὥραν διαφέρονται· ἀλλ' ἡμεῖς εὐγνωμόνως τὰ λεχθέντα καὶ πιστῶς ἁρμόσαι προθυμηθῶμεν. τὸ B μὲν ὑπὸ τοῦ Ματθαίου λεχθὲν, οὕτως ἔχει· ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν, ἀπεκύλισε τὸν λίθον, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ, ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξὶ, μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν C τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε. τοῦτο δὲ τὸ λεχθὲν ὀψὲ, οἱ μέν τινες οἰήσονται κατὰ τὴν κοινότητα τοῦ ῥήματος τὴν ἑσπέραν δηλοῦν τοῦ σαββάτου· οἱ δὲ σοφώτερον ἐξακούοντες, οὐ τοῦτο· ἀλλὰ νύκτα βαθεῖαν ἐροῦσιν εἶναι, βραδύτητα καὶ μακρὸν χρόνον τὸ ὀψὲ δηλοῦντος. καὶ ὅτι νύκτα λέγει καὶ οὐχ ἑσπέραν, ἐπήγαγε, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων καὶ ἧκον, οὔπω, ὡς οἱ λοιποί φασι, τὰ ἀρώματα φέρουσαι, D ἀλλὰ θεωρῆσαι τὸν τάφον, καὶ εὗρον τὸν σεισμὸν γεγονότα καὶ καθήμενον τὸν ἄγγελον ἐπὶ τοῦ λίθου, καὶ ἀκηκόασι παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη. ὁμοίως ὁ Ἰωάννης, ἐν μιᾷ τῶν σαββάτων, φησὶ, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἦλθε πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου· πλὴν παρὰ τοῦτο σκοτίας ἔτι οὔσης προεληλύθει. ὁ δὲ Λουκᾶς φησι, τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν· τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθέος ἐπὶ τὸ μνῆμα ἦλθον φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα. εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. ὁ βαθὺς ὄρθρος ἴσως προϋποφαινομένην αὐτὴν ἑωθινὴν ἐμφανίζει τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων, διὰ τοῦ παρῳχηκότος ἤδη τελείως σὺν τῇ μετ' αὐτὸ νυκτὶ πάσῃ τοῦ σαββάτου,

A καὶ ἑτέρας ἀρχομένης ἡμέρας, ἦλθον τὰ ἀρώματα καὶ τὰ μύρα φέρουσαι· ὅτε δῆλον ὡς ἀνεστήκει πρὸ πολλοῦ. τούτῳ κατηκολούθει καὶ ὁ Μάρκος λέγων, ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν· καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. λίαν μὲν γὰρ πρωῒ καὶ οὗτος εἴπεν, ὅπερ ταυτόν ἐστι τῷ βαθέος ὄρθρου. καὶ ἐπήγαγεν, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. ἡ μὲν ὁρμὴ καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῶν, δῆλον ὡς ὄρθρου βαθέος καὶ λίαν πρωῒ προήρχθη. παρέτειναν δὲ κατά τε τὴν πορείαν καὶ περὶ τὸ μνημεῖον διατρίβουσαι μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου. B καὶ λέγει καὶ τότε ταύταις ὁ νεανίσκος ὁ λευχείμων, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. τούτων οὕτως ἐχόντων, τοῦτο τοῖς ἀκριβολογουμένοις ἀποφαινόμεθα κατὰ ποίαν ὥραν ἢ καὶ ποῖον ἡμιώριον ἢ ὥρας τέταρτον ἄρχεσθαι προσήκει τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστάσει χαρᾶς. τοὺς μὲν λίαν ἐπιταχύναντας καὶ πρὸ νυκτὸς ἐγγὺς ἤδη μεσούσης ἀνιέντας, ὡς ὀλιγώρους καὶ ἀκρατεῖς, μεμφόμεθα, ὡς παρ' ὀλίγον προκαταλύοντας τὸν δρόμον, λέγοντος ἀνδρὸς σοφοῦ, Οὐ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ παρὰ μικρόν. τοὺς δὲ ὑφυστερίζοντας καὶ διαρκοῦντας ἐπὶ πλεῖστον καὶ μέχρι τετάρτης φυλακῆς διεγκαρτεροῦντας, C καθ' ἣν καὶ τοῖς πλέουσιν ὁ σωτὴρ ἡμῶν περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπεφάνη, ὡς γενναίους καὶ φιλοπόνους ἀποδεχόμεθα. τοῖς δὲ μεταξὺ ὡς ἐκινήθησαν ἢ ὡς ἠδυνήθησαν ἀναπαυσαμένοις, μὴ πάνυ διοχλῶμεν· ἐπεὶ μηδὲ τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ, δύο, οἱ δὲ, τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν. καὶ τοῖς μὲν πάνυ διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἶτα ἀποκάμνουσι καὶ μονονοὺ ἐκλείπουσι, συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως. D εἰ δὲ τινες οὐχ ὅπως οὐχ ὑπερτιθέμενοι, ἀλλὰ μηδὲ νηστεύσαντες ἢ καὶ τρυφήσαντες τὰς προαγούσας τέσσαρας, εἶτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μόνας ἡμέρας, αὐτὰς ὑπερτιθέντες, τήν τε παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιεῖν νομίζουσιν ἂν μέχρι τῆς ἕω διαμείνωσιν, οὐκ οἶμαι τὴν ἴσην ἄθλησιν αὐτοὺς πεποιῆσθαι, τοῖς τὰς πλείστας ἡμέρας προησκηκόσι. ταῦτα μὲν ὡς φρονῶ συμβουλεύων περὶ τούτων ἔγραψα.

Et ideo iam perfectè præterito tum tota consequente nocte sabbato, & alio die incipiente, venerunt aromata, & unguenta ferentes, quando iam videlicet diu antè surrexerat. Hoc Marcus quoque sequitur, dicens: Emerant aromata, vt venientes Iesum vngerent, & valde mane vnius sabbatorum veniunt ad monumentum orto iam sole. Valde enim mane hic quoque dixit, quod idem est ac summo diluculo, & subiunxit, Orto iam sole. Profectio quidem, & iter earum summo diluculo & valde mane incepit. in itinere autem, & circa monumentum, moram traxerunt vsque ad ortum solis. & eis quidam tunc dicit adolescens candidatus: Resurrexit, non est hic. Hæc autem cùm ita se habeant, hoc iis qui accuratiùs subtiliúsque considerant, enuntiamus quota hora, vel etiã semihorula vel quarta horæ, oportet incipere lætitiam ob Domini nostri à mortuis resurrectionem, & eos quidem qui nimiùm festinant, & ante mediam noctem surgunt, vt contemptores & intemperantes reprehendimus, vt qui propemodum antequam par sit, cursum abruperint, dicente viro sapiente, Non parum est in vita quod parum abest. Eos autem qui differunt, & plurimum perferunt, & ad quartam vsque vigiliam fortiter abstinent, in qua etiam pluribus seruator noster in mari ambulans apparuit, vt generosos & laborum tolerantes suscipimus: iis autem qui interea vt moti sunt, vel vt potuerunt, quiescunt, non valde molesti sumus: quandoquidem nec sex ieiuniorum dies æqualiter, nec similiter omnes expectant: sed alij quidem, vel omnes transmittunt, ieiuni permanentes, alij duos, alij tres, alij quatuor, alij nullum. Et iis quidem qui in illis transmittendis valde laborauerunt, deinde defessi sunt, & propemodum deficiunt, ignoscendum est quòd celeriùs gustent. Si qui autem non modò transmissis, sed ne ieiunatis quidem, vel etiam in delicatis opiparísque conuiuiis, consumptis præcedentibus quatuor diebus, ad duos eósque solos extremos dies cùm venerint, illis à se cibo non gustato transmissis, parasceue & sabbato, magnum quid & egregium se facere existimant, si ad auroram vsque permanserint: non existimo eos ex æquo certamen subiisse cum iis qui se pluribus diebus priùs exercuerunt. Hæc quidem, vt sentio, consulens scripsi.

A Schol. Bals. Cùm episcopus quispiam magnum hunc Antistitem interrogasset, qua hora surrexit Christus, vt vsque ad horam quæ illam præcessit, ieiunaret, proposuit Antistes quòd festum Paschæ, postquam dominus surrexerit, incipit, & eò vsque debemus ieiunare. Quia autem non poterat dicere horam qua Christus resurrexit, respondit ex diuersis verbis Euangelistarum, quòd & si ex iis horam qua debemus ieiunare, cognoscere non liceat, eos tamen qui ante mediam noctem soluunt ieiunium, vt contemptores & intemperantes vituperamus: eos autẽ, qui ad quartam vsque vigiliam, seu ad diluculũ vsque, fortiter perdurant, amplectimur: eos verò qui interea interquieuerunt, non reprehẽdimus, quia nec sex passionis domini hebdomadæ dies, omnes similiter peragunt. Alij enim omnes ieiunant, alij verò duos vel tres, alij autem plures, alij nullũ. Iis ergo qui pluribus diebus ieiunarunt & laborarunt, si alimentum citiùs gustauerint, venia danda est: eos autem qui quatuor dies non ieiunarunt, sed delicatè opiparèque vixerũt in parasceue autẽ & sabbato, ieiunauêre, existimare non oportet magnũ quid facere, si vsque ad matutinũ resurrectionis sine cibo ieiuni permanserint: neq; enim simile certamen adeunt. Atque hæc quidem est patris respõsio. Tu autem lege lxxxix. can. syn. in Trullo, statuentẽ ieiunari ad medias vsque noctes magni sabbati, aliis autẽ diebus salutiferæ passionis, in ieiunio, & oratione, & cõpunctione versari oportere. Quoniam autẽ extrinsecus ab eodẽ canone declarata est hora Christi resurrectionis ex diuersis scripturis, quoad eius fieri potuit: (verum enim solus nouit, qui resurrexit Deus) debemus dicere, quòd vsque ad horam sextam, & ipsum nocturnum sabbatum, debemus ieiunare. Ab hora septima, quoniam incipit dominicus quo resurrexit Christus: (est autem verisimile vel vij. vel viij. fuisse resurrectionem eius) ieiunare non debemus nec abstinere, ne videamur repugnare canonibus qui statuunt nos diebus dominicis non debere ieiunare.

Ἑρμηνεία.

Ἐπισκόπου τινὸς ἐρωτήσαντος τὸν μέγαν τοῦτον ἀρχιερέα καθ' ἣν ὥραν ἀνέστη ὁ Χριστός, ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν παρὰ ταύτης ὥραν ἀπονηστίζειν, ὁ ἀρχιερεὺς προέθετο ὅτι ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα μετὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν κύριον, ἄρχεται· καὶ ἕως τότε ὀφείλομεν νηστεύειν· τηνικαῦτα δέ, ἤγουν παρὰ τῆς ἀναστάσεως, ἀπονηστίζειν. ὅτι δὲ οὐκ ἐξῆν αὐτῷ εἰπεῖν τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ κύριος ἀνέστη, ἀπελογήσατο ἀπὸ ῥημάτων διαφόρων εὐαγγελιστῶν, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἔξεστιν ἀπὸ τούτων γνῶναι τὴν ὥραν
B καθ' ἣν ὀφείλομεν ἀπονηστίζειν, ἀλλὰ τοὺς μὲν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου λύοντας τὴν νηστείαν, ὡς ὀλιγώρους καὶ ἀκρατεῖς μεμφόμεθα. τοὺς δὲ μέχρι τετάρτης φυλακῆς ἤτοι ὄρθρου ἐγκαρτεροῦντας, ἀποδεχόμεθα, τοὺς δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἀναπαυθέντας, οὐκ αἰτιώμεθα· ὅτι οὐδὲ τὰς ἓξ ἡμέρας τῆς τοῦ πάθους τοῦ κυρίου ἑβδομάδος πάντες ὁμοίως ἀνύουσιν. οἱ μὲν γὰρ τὰς πάσας νηστεύουσιν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ πλείους, οἱ δὲ οὐδεμίαν. τοῖς οὖν ἐν πλείοσιν ἡμέραις νηστεύσασι, καὶ κοπιάσασιν, εἰ ταχύτερον γεύσονται τροφῆς, συγγνώμην δοτέον· τοῖς δὲ τέσσαρας ἡμέρας μὴ νηστεύσασιν,
C ἀλλὰ καὶ τρυφήσασι, κατὰ δὲ τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον νηστεύσασι, μὴ νομισθείη μέγα τι ποιεῖν, εἰ μέχρι πρωΐας τῆς ἀναστασίμου ἡμέρας ἐγκαρτερήσουσιν ἄσιτοι. οὐ γὰρ ὁμοίαν ποιοῦνται ἄθλησιν. καὶ ἡ μὲν ἀπολογία τοῦ πατρός, αὕτη. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν πθ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, διοριζόμενον ἀπονηστίζεσθαι περὶ μέσας νύκτας τοῦ μεγάλου σαββάτου· τὰς δὲ ἄλλας ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους, ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ κατανύξει διάγειν. ἐπεὶ δὲ ἔξωθεν τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἐσαφηνίσθη ἡ ὥρα τῆς
D Χριστοῦ ἀναστάσεως ἀπὸ διαφόρων γραφικῶν τέως κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, (τὸ γὰρ ἀληθὲς μόνος οἶδεν ὁ ἀναστὰς θεός,) ὀφείλομεν εἰπεῖν ὅτι μέχρι μὲν τῆς ἕκτης ὥρας καὶ αὐτῆς τοῦ νυκτερινοῦ σαββάτου ὀφείλομεν νηστεύειν. ἀπὸ δὲ τῆς ἑβδόμης ὥρας ἐπεὶ ἄρχεται ἡ κυριώνυμος καθ' ἣν καὶ ἀνέστη ὁ Χριστός, (εἰκὸς δὲ ἐστὶν ἢ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἢ κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν,) οὐκ ὀφείλομεν κατὰ ταύτας νηστεύειν, οὐδὲ ἀπονηστίζειν, ἵνα μὴ δόξωμεν ἐναντιοῦσθαι τοῖς κανόσι τοῖς διοριζομένοις κατὰ τὰς κυριωνύμους μὴ νηστεύειν ἡμᾶς.

κἂν γὰρ τρίτη ἡμέρα λογίζηται ἡ κυριώνυμος, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ ἅψασθαι ταύτης τῆς τριημέρου ἀναστάσεως, λογίζεται τρίτη. πρώτη γάρ. ἔστι καὶ ἀκολούθως τῷ πθ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγε περὶ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτερινοῦ σαββάτου ὀφείλειν ἡμᾶς ἀπονηστίζεσθαι, ἐν οἵᾳ ὥρᾳ θελήσει τις τῶν ἓξ πρώτων ὡρῶν, πάντως κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν καὶ προαίρεσιν.

Κανὼν β'.

Περὶ δὲ τῶν ἐν ἀφέδρῳ γυναικῶν· εἰ προσῆκεν αὐτὰς οὕτω διακειμένας εἰς τὸν οἶκον εἰσιέναι τοῦ θεοῦ, περιττὸν καὶ τὸ πυνθάνεσθαι νομίζω. οὐδὲ γὰρ αὐτὰς οἶμαι πιστὰς οὔσας καὶ εὐλαβεῖς, τολμήσειν οὕτως διακειμένας, ἢ τῇ τραπέζῃ τῇ ἁγίᾳ προσελθεῖν, ἢ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσάψασθαι. οὐδὲ γὰρ ἡ τὴν δωδεκαετῆ ῥύσιν ἔχουσα πρὸς τὴν ἴασιν ἔθιγεν αὐτοῦ. ἀλλὰ μόνου τοῦ κρασπέδου. προσεύχεσθαι μὲν γὰρ ὅπως ἂν ἔχῃ τις, καὶ ὡς ἂν διάκειται, μεμνῆσθαι τοῦ δεσπότου καὶ δεῖσθαι βοηθείας τυχεῖν, ἀνεπίφθονον. εἰς δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁ μὴ πάντῃ καθαρὸς καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, προσιέναι κωλυθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Αἱ Ἑβραΐδες γυναῖκες ὅταν γίνηται αὐταῖς ἡ τῶν ἐμμηνίων ῥύσις, ἐν τόπῳ μεμονωμένῳ καθήμεναι, ἡσυχάζουσιν ἕως ἂν ἡμέραι ἑπτὰ παρέλθωσι, καὶ ἡ τῶν ἐμμηνίων ῥύσις καθαρισθῇ. ὅθεν εἴληπται τὸ ἐν ἀφέδρῳ, ἤγουν τὸ κεχωρίσθαι αὐτὰς ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἕδρας, ὡς ἀκαθάρτους. ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος περὶ τῶν πιστῶν γυναικῶν, εἰ χρὴ ταύτας ὅταν ὑπὸ τῶν ἐμμηνίων ὀχλῶνται, εἰσιέναι εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεκρίθη μὴ δεῖν τοῦτο γίνεσθαι, καὶ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ αἱμοῤῥοοῦσαν παρήγαγεν εἰς παράδειγμα, μὴ τολμήσασαν θίξαι τοῦ κυρίου, ἀλλ' ἢ μόνου τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ. εὔχεσθαι μὲν γὰρ καὶ τοῦ κυρίου μεμνῆσθαι φησὶν οὐδ' ἐν τοιούτῳ καιρῷ κωλυθήσονται, εἰς ναὸν δὲ θεοῦ εἰσιέναι ἢ μεταλαμβάνειν αὐτὰς τῶν ἁγιασμάτων, οὐ δεῖ. ταῦτα τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως διορισαμένου βλέπομεν σήμερον εἰς τὰ γυναικεῖα καὶ μᾶλλον μοναστήρια ἀδεῶς τοιαύτας ἱσταμένας γυναῖκας εἰς τοὺς προνάους πανσέπτους ἁγίαις εἰκόσι κατακαλλωπισμένους, καὶ εἰς δοξολογίαν θεοῦ ἀποτεταγμένους. καὶ ἐρωτῶντες ὅπως τοῦτο γίνεται, ἀκούομεν μὴ ἐκκλησιάζειν αὐτάς, ὅπερ ἐμοὶ τέως οὐ δοκεῖ.

A Etsi enim dies tertius reputetur dominicus, solú tamen propterea quòd trium dierum resurrectio eum attingat, tertius dicitur: est enim primus. & lxxxix. can. syn. in Trullo conuenienter, dic ante horam septimam nocturni Sabbati debere nos abstinere in quacunque hora voluerit quispiam ex sex primis horis, idque omnino ex libera vniuscuiusque potestate & arbitrio.

CANON II.

De mulieribus autẽ, quæ sunt in abscessu, an eas sic affectas oporteat domũ Dei ingredi, B *superuacaneũ vel interrogare existimo. Neque enim eas existimo, si sint piæ & fideles, sic affectas, ausuras vel ad sanctã mensam accedere, vel corpus & sanguinem Domini attingere. Neque enim, quæ xij. annorum fluxum habebat, ipsum ad medicinam tetigit, sed solã eius fimbriam. Orare enim quomodocunq; se habeat aliquis, & vtcunque sit affectus domini meminisse, & auxilium implorare, non est reprehendendum. Ad sancta autem sanctorum, qui non anima & corpore purus est, accedere prohibebitur.*

SCHOL. BALS. Hebraicæ mulieres, quando fuerit eis profluuium C menstruum, in loco solitario sedẽtes quiescũt donec septem dies præterierint, & menstruorũ fluxus expurgatus stiterit. Vnde acceptum est illud, In abscessu, pro eo quod est, separatas esse ipsas à reliquorum sede, vt immundas. Interrogatus ergo sãctus de fidelibus mulieribus, an eas oporteat quãdo à menstruis vexantur, ecclesiam ingredi, respõdit non oportere hoc fieri: & mulierem quæ sanguinis profluuio in euãgelio laborabat, aptè in exemplum adduxit, non ausam dominum tangere, sed D solam ipsius fimbriam. Orare enim & domini meminisse, inquit, ne in hoc quidem tempore prohibebitur. Templum autem ingredi, vel sanctorum ipsas esse participes non conuenit. Hæc cùm Antistes definierit, videmus hodie & maximè in mulierum monasteriis, mulieres securè stare in templorum vestibulis, quæ sanctis omnis generis imaginibus exornata, & ad Dei laudem deputata sunt: & cùm interrogamus quomodo hoc fiat, audimus eas non esse in ecclesia: quod mihi quidem non ita esse videtur.

Non sunt enim vestibula communia vt ecclesiarum atria, sed pars sunt ipsarum mulieribus attributa quæ in ecclesia versari non prohibentur. Quod quidem vestibulum est locus pœnitentiæ qui dicitur audientium: & in ipso ne viris quidem stare permittitur, quibus imposita est pœna ne in ecclesia versentur, sed extra ipsum deflere. Oportet ergo eiusmodi loca in quibus stabunt eiusmodi immundæ mulieres, ecclesiarum locum directò non implere, vt etiam sacerdotes cum diuinis sacramentis in Cherubico hymno transeant, & sepulchra quæ illic fortè sunt, suffiant, & sanctos, & sacrarum precum mysteria peragant: vel etiam cum episcopali permissione eiusmodi loca separare, vt immundæ mulieres in eis sine præiudicio stare possint. Ego autem vidi etiam eiusmodi mulierem in vestibulo stantem, & arrhæ orationem ab Antistite accipientem, quod quidem sum admiratus. Olim autem, vt est verisimile, mulieres ad altare accedebant, & è sancta mensa participabant. Propterea enim altaris quoque canon meminit. Lege xliiij. canonem synodi Laodicenæ, & lxix. vj. synod. similiter lege & xiij. nouellam Regis Domini Leonis Sapientis hæc in sui parte tractantem: Statuimus de mulieribus, quæ pepererunt, & de iis quæ naturali purgatione detinentur, siquidem eorum vita à nulla alia morbosa affectione perturbatur, vt quæ non sunt quidem initiatæ, non sint illuminationis participes: quæ autem sunt in diuinis ministeriis initiatæ, impolluta mysteria non participent, vsque ad quadraginta dierum terminum. Quòd si morbus inuaserit, & se vitam abrupturum minetur, vt sint omnino sacramenti participes. Et post nonnulla ipsa rursus iubet de infantibus nouella, vt morbo quidem non vrgente ij post octauum diem baptizentur: quòd si mors immineat, ij etiam ante octauum baptizentur. Sed quia audiui quendam dicentem non debere segregatos laicos extra vestibulum stantes diuinas Psalmodias audire,

A οὐ γάρ εἰσιν οἱ πρόναοι κοινοὶ ὡς τὰ τῶν ἐκκλησιῶν προαύλια, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν ἀπονεμηθὲν ταῖς γυναιξὶ ταῖς μὴ κωλυομέναις ἐκκλησιάζειν. ὃς δὴ πρόναος, τόπος δὲ πέρας ἐστὶ μετανοίας, ὁ τῶν ἀκροωμένων λεγόμενος· καὶ ἐν αὐτῷ οὐδὲ ἀνδράσιν ἐφεῖται ἵστασθαι, ἐπιτιμηθεῖσι μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ ἔξωθεν αὐτοῦ προσκλαίειν. ἔδει γοῦν τοὺς τοιούτους προνάους εἰς οὓς αἱ τοιαῦται ἀκάθαρτοι γυναῖκες ἔμελλον ἵστασθαι, μὴ ἀναπληροῦν τόπον ἐκκλησιῶν ἐξ ὀρθοῦ, ὥστε καὶ ἱερεῖς μετὰ τῶν θείων ἁγιασμάτων διέρ-

B χεσθαι κατὰ τὸν χερουβικὸν ὕμνον, καὶ θυμιᾶν τοὺς ἐν τούτῳ ἴσως ὄντας τάφους καὶ ἁγίους, καὶ τελεῖν τὰς ἁγίων εὐχῶν ποιεῖν· ἢ κἂν μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς τοὺς τοιούτους τόπους ἀφορίζεσθαι, ὥστε ἀπροκριματίστως ἵστασθαι ἐν αὐτοῖς τὰς ἀκαθάρτους γυναῖκας. ἐγὼ δὲ εἶδον καὶ τοιαύτην γυναῖκα ἐπὶ προνάου ἑστῶσαν, καὶ εὐχὴν ἀρραβῶνος παρὰ ἀρχιερέως δεχομένην· ὅπερ καὶ ἐθαύμασα. ὡς ἔοικε δὲ τὸ παλαιὸν εἰσήρχοντο γυναῖκες εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας τραπέζης μετελάμβανον. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου μέ-

C μνηται ὁ κανών. καὶ ἀνάγνωθι τὸν μδʹ. κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ τὸν ξθʹ. τῆς ϛʹ. συνόδου. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὴν ιζʹ. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, ἐν μέρει ταῦτα διαλαμβάνουσαν· ὁρίζομεν περὶ τικτουσῶν γυναικῶν καὶ περὶ τῶν ὅσαι τῇ φυσικῇ καθάρσει καταλαμβάνονται, ἀνενοχλήτου μὲν ἐξ ἄλλης τινὸς διαθέσεως νοσερᾶς τῆς ζωῆς αὐτῶν συντελούσης, ἀμετόχους εἶναι· τὰς μὲν ἀτελέστους, τοῦ φωτισμοῦ· τὰς δὲ μεμυσταγωγημένας, τῶν ἀχράντων μυστηρίων

D τῆς μεταλήψεως, μέχρι τῆς τῶν μʹ. ἡμερῶν προθεσμίας. νοσήματος δέ τινος κατασχόντος καὶ τὴν διακοπὴν τῆς ζωῆς ἀπειλοῦντος, πάντη τρόπῳ μεταλαμβάνειν αὐτὰς τοῦ ἁγιάσματος. καὶ μετά τινα πάλιν παρακελεύεται ἡ αὐτὴ νεαρὰ περὶ βρεφῶν, νοσήματος μὲν μὴ κατεπείγοντος, μετὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ταῦτα βαπτίζεσθαι· θανάτου δὲ ἐφισταμένου καὶ τῆς ὀγδόης ἡμέρας ἐντὸς αὐτὰ βαπτίζεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἤκουσα τινὸς λέγοντος ὡς οὐκ ὀφείλουσιν οἱ ἀφωρισμένοι λαϊκοὶ ἢ ἀκροᾶσθαι θείων ψαλμῳδημάτων, ἔξωθεν τοῦ προνάου ἱστάμενοι,

ἀλλ' οὐδὲ ψάλλειν, ἀπολογούμενοι πρὸς αὐτὸν ὅτι τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι γεγραμμένα ἐπιστομίζουσί σε αὐθέντι τοιαῦτα λέγοντα. ὥσπερ γὰρ αἱ μὴ παραχωρούμεναι ἐκκλησιάζειν γυναῖκες προσεύχεσθαι οὐ κωλύονται, οὕτως οὐδὲ οἱ ἀφωρισμένοι κωλυθήσονται καθ' ἑαυτοὺς εὔχεσθαι. ἵστασθαι δὲ καὶ ἔξωθεν τοῦ προνάου τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν θείων ψαλμῳδημάτων. διότι τοῦτο πρὸς πλείονα συντελεῖ αὐτοῖς ὠφέλειαν.

Κανὼν γ'.

Αὐτάρκεις δὲ καὶ οἱ γεγηρακότες, ἑαυτῶν ὀφείλουσιν εἶναι κριταί. ὅτι γὰρ ἀπέχεσθαι ἀλλήλων προσήκει, ἐκ συμφωνίας ἵνα πρὸς καιρὸν σχολάσωσι τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὦσιν, ἀκηκόασι Παύλου γράφοντος.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν ἠρωτήθη ὁ ἅγιος ἐὰν ἐνδέχηται τοὺς συζύγους γεγηρακότας, καθ' οὓς καιροὺς ὀφείλουσι προσεύχεσθαι, τῆς ἐπιμιξίας ἀπέχεσθαι· καὶ φησὶν ὡς οἱ τοιοῦτοι, ἑαυτῶν κριταὶ γενέσθωσαν, καί ποτε ἀλλήλων ἐκ συμφώνου ἤγουν ἐκ κοινοῦ θελήματος, ἀπεχέτωσαν, ἤγουν κατὰ τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἐνετάλθησαν προσεύχεσθαι, διαγέτωσαν μετὰ πάσης σωφροσύνης, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔστωσαν. ὅτι καὶ ὁ μέγας Παῦλος τοῦτο διετάξατο. καὶ ὁ μὲν κανὼν περὶ γεγηρακότων φησίν. ἐξακουστέον δὲ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ εἰς πάντας τοὺς ὁμοζύγους. καλῶς δὲ εἶπε τὸ ἐκ συμφώνου. οὔτε γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος· οὔτε ἡ γυνή, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον. διὰ τοῦτο οὖν ἀλλήλοις δεῖ συμφωνεῖν περὶ ἀποχῆς, ἵνα σχολάσωσι τῇ προσευχῇ καὶ τῇ νηστείᾳ. Εἰ γὰρ μὴ ἐκ συμφωνίας γένοιτο ἡ ἀποχή, ἀποστερεῖ πάντως τὸ μὴ βουλόμενον τὴν συνουσίαν μέρος, τὸ ταύτην ἐπιζητοῦν. καὶ πῶς ἂν δόξειεν ἐξουσιάζειν τοῦ σώματος τοῦ μὴ συγχωροῦντος μέρους τὸ τὴν συνάφειαν ζητοῦν καὶ μὴ συγχωρούμενον; συμβαίνει δὲ καὶ τὴν τοῦ θατέρου ἐγκράτειαν εἰς βλάβην ἴσως ἀποβαίνειν θατέρου. εἰ γὰρ νικᾶται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ οὐ παραχωρεῖται, περιπεσεῖται μίξει ἀθέσμῳ. ἐρεῖ δέ τις ὡς ἐπεὶ ὁ κανὼν φησὶν ἀποδιΐστασθαι τοὺς ὁμοζύγους ἵνα σχολάσωσι τῇ προσευχῇ, ὁ ἀπόστολος δὲ διορίζεται ἀδιαλείπτως ἡμᾶς προσεύχεσθαι, ἀεὶ χρὴ καὶ τοὺς συνοικοῦντας ἀλλήλων ἀπέχεσθαι;

A sed neque psallere: ei respondeo, quòd, quæ in præsenti canone scripta sunt, tibi ô homo qui hæc dicis, os occludunt. Quemadmodum enim, quæ in ecclesia versari non sinuntur mulieres, orare non vetantur, ita nec qui sunt segregati, per se orare prohibebuntur: sed nec extra ecclesiæ vestibulum stare, & diuinas Psalmodias audire: hoc enim fit ad maiorem eorum exercitationem.

Canon III.

B *Porrò & qui consenuerunt, debent esse sui idonei iudices. Quòd enim à se inuicem ex consensu ad tempus abstinere conueniat, vt vacent orationi, & rursus conueniant, Paulum dicentem audiuerunt.*

Schol. Bals. Vt est verisimile, fuerat sanctus interrogatus, an admittat, coniuges qui consenuerunt, quo tempore debent orare, à coniunctione abstinere: & dicit, quòd qui tales sunt, debent esse sui iudices: & aliquando à se inuicem, ex consensu, seu ex communi voluntate abstineant: quo scilicet tempore orare statuerunt, cum omni continentia versentur: & rursus simul C conueniant. Nam & magnus Paulus hoc statuit. Et canon quidem dicit de iis qui consenuerint: est autem etiam intelligendus de omnibus coniugibus. Rectè autem dixit illud, Ex consensu. Neque enim vir habet sui corporis potestatem, nec mulier, secundùm magnum apostolum. Propterea ergo eos oportet inter se de continendo consentire, vt vacent orationi & ieiunio: nisi enim ex consensu abstineant, pars quæ D non vult omnino coniunctionem, frustratur eam quæ postulat: & quomodo videbitur habere potestatem partis corporis eius qui non permittit, ea quæ quærit coniunctionem, & cui nõ permittitur? Accidit enim vt alterius cõtinentia alterius partis damno cedat. Si enim à cupiditate vincitur, & nõ fit ei potestas, in coitum illegitimum incidet. Dicit autẽ quispiã, cùm canon dicat separãdos esse coniuges vt orationi vacẽt, definit autem apostolus nos debere sine intermissione orare; sempérne oportet eos qui cohabitãt, inter se abstinere?

Sed non de quauis oratione agitur, sed de meliore, ac præstantiore, sanctorum scilicet ieiuniorum. Nam & per Mosem Deus Iudæis diuinas voces in monte audituris præcepit vt à propriis vxoribus abstinerent. Et propheta Ioel, Sanctificate, inquit, ieiunium, & exeat sponsus ex cubili suo, & sponsa ex suo thalamo. Cùm hæc autem ita se habeant, non video quibusnam pœnis subiicientur qui hæc non seruant. Existimo autem quòd pro iudicio eius qui audit confessionem, medicina adhibebitur personis, & necessitati naturæ. Lege cij. can. syn. in Trullo.

A ἀλλ' οὐ περὶ πάσης προσευχῆς ὁ λόγος ἐστί· περὶ δὲ τῆς σπουδαιοτέρας ἤγουν τῆς τῶν ἁγίων νηστειῶν, ὅτι καὶ διὰ τοῦ Μωσέως ὁ Θεὸς παρηγγείλατο τοῖς Ιουδαίοις μέλλουσιν ἀκοῦσαι τῶν ἐν τῷ ὄρει θείων φωνῶν, ἀπέχεσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν. καὶ ὁ προφήτης Ιωὴλ· ἁγιάσατε, φησὶ, νηστείαν, καὶ ἐξελθέτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, καὶ νύμφη ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτῆς. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, οὐ συνορῶ ποίοις ἐπιτιμίοις καθυποβληθήσονται οἱ ταῦτα μὴ φυλάττοντες. νομίζω δὲ ὅτι κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ τὴν ἐξαγορείαν δεχομένου ἡ θεραπεία γενήσεται πρὸς τὰ πρόσωπα B καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ρβ'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

CANON IIII.

Qui autem in non voluntario nocturno fluxu fuerint, ij quoque propriam conscientiam sequantur, & seipsos an de eo discernant an non, considerent. Quemadmodum in cibo, qui discernit, inquit, si comederit, condemnatus est: In his quoque bona sit conscientia, & libere loquatur, secundùm propriam cogitationem, qui ad Deum accedit. Has tu quidem nos honorãs (non enim ignoras ô dilecte) nobis quæstiones proposuisti. nos vt eiusdem sententiæ, sicut & sumus, eiusdémque animi, simul præparans. Ego autem, non vt doctor, sed vt cum omni simplicitate conuenit nos inuicem differere, meam sententiam in commune edidi: quam cùm tu examinaueris, fili mi sapientissime, quod tibi iustum meliúsque apparuerit, vel an sic etiam de his habere existimas, rescribens, valere te dilecte fili mi in pace domino ministrantem opto.

Κανὼν δ'.

Οἱ δ' ἐν ἀπροαιρέτῳ νυκτερινῇ ῥύσει γενόμενοι καὶ οὗτοι τῷ ἰδίῳ συνειδότι κατακολουθείτωσαν, καὶ ἑαυτοὺς εἴτε διακρίνονται περὶ τούτου, εἴτε μὴ, σκοπείτωσαν· καὶ ἐπὶ τῶν βρωμάτων ὁ διακρινόμενος, φησὶν, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται. καὶ ἐν τούτοις εὐσυνείδητος ἔστω καὶ εὐπαρρησιαστος κατὰ τὸ ἴδιον ἐνθύμιον, πᾶς ὁ προσιὼν τῷ C θεῷ. ταῦτα, σὺ μὲν, τιμῶν ἡμᾶς (οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, ἀγαπητὲ) τὰ πύσματα ἡμῖν προσήγαγες, ὁμόφρονας ἡμᾶς· ὥσπερ οὖν ἐσμὲν καὶ ἰσοψύχους ἑαυτῷ παρασκευάζων. ἐγὼ δὲ, οὐχ ὡς διδάσκαλος ἀλλ' ὡς μετὰ πάσης ἁπλότητος προσῆκον, ἡμᾶς ἀλλήλοις διαλέγεσθαι, εἰς κοινὸν τὴν διάνοιαν ἐμαυτοῦ ἐξέθηκα· ἣν ἐπικρίνας καὶ σὺ συνετώτατέ μου υἱὲ, ὅ,τι ἄν σοι φανῇ δίκαιον καὶ βέλτιον, ἢ καὶ οὕτως ἔχειν δοκιμάζῃς, περὶ αὐτῶν ἀντιγράψεις. ἐρρῶσθαί σε ἀγαπητὲ υἱέ μου ἐν εἰρήνῃ λειτουργοῦντα τῷ κυρίῳ εὔχομαι.

SCHOL. BALS. Interrogatus pater an sacramentorum debent esse participes, qui inuoluntarium seminis fluxum passi sunt, dixit, quòd qui hoc passi sunt, iudicem habeant propriam conscientiam, vt si nulla præcedente animi perturbatione hoc eis acciderit, natura sua sponte hanc fluxionem tanquam excrementum exercente, non impedientur esse sacramentorum participes. Si quibus autem ex rationis perturbatione præextitit cupiditas, eámque effluxio consecuta sit,

D

Ερμηνεία.

Ερωτηθεὶς ὁ πατὴρ εἰ ὀφείλουσι τῶν ἁγιασμάτων μετέχειν οἱ ἐν ῥύσει σπέρματος ἀπροαιρέτως γενόμενοι, ἔφησεν ὡς οἱ τοῦτο παθόντες, τὸ οἰκεῖον συνειδὸς κριτὴν ἐχέτωσαν. ὥστε εἰ μὲν μή τινος ἐμπαθείας προϋποκειμένης, συνέβη αὐτοῖς τοῦτο, αὐτομάτως τῆς φύσεως ἐκκρινάσης ὡς περίττωμα τὴν ἐκροὴν, οὐκ ἐμποδισθήσονται τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως. Εἰ δέ τισι προϋπῆρξεν ἐξ ἐμπαθοῦς λογισμοῦ ἐπιθυμία, καὶ ταύτῃ ἐπηκολούθησεν ἐκροὴ,

ἢ ἐξ ἀκρασίας βρωμάτων καὶ πόσεων συνέβη τοῦτο, οἱ τοιοῦτοι οὐκ εἰσὶ καθαροί· οὐ διὰ τὴν ῥύσιν τοῦ σπέρματος, οὐ γὰρ ἀκάθαρτον τοῦτο, ἐπεὶ μηδὲ ἡ σάρξ ἐξ ἧς ἐκεῖνο περίττωμα, ἀλλὰ διὰ τὸ πονηρὸν ἐνθύμιον ὅπερ ἐμόλυνε τὴν διάνοιαν. ὁ γοῦν τοιοῦτος, οὐκ ἀγαθοσυνείδητος, κἀντεῦθεν οὐδ᾽ εὐπαρρησίαστος εἰς τὸ προσελθεῖν τῷ θεῷ. ἐπάγει δὲ καὶ χρῆσιν ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου γράψαντος περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ὅτι ὁ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται. περὶ δὲ τῆς τοῦ σπέρματος ῥύσεως ζήτει καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπιστολὴν πρὸς Ἀμμοῦν μονάζοντα.

A vel ex cibi potúsque intemperantia hoc euenerit, ij puri non sunt, non propter fluxum seminis (non est enim hoc immundum, sicut nec caro, cuius est excremētum) sed propter malam cogitationem, quæ mētem polluit. Qui est eiusmodi, non habet bonā conscientiā, & non habet ideo potestatem ad Deum accedendi. Subiungit autem & ex magno Paulo sententiam, qui scripsit de idolothytis, quòd qui discernit, si comederit, condemnatus est. De fluxu autem seminis quære magni quoque Athanasij epistolam ad Ammum monachum. B

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ Ἀλεξανδρείας Πέτρου, καὶ μάρτυρος, κανόνες ἐμφερόμενοι ἐν τῷ περὶ μετανοίας αὐτοῦ λόγῳ.

Ἑρμηνεία.

ΕΠΕΙ τοίνυν τέταρτον ἤδη πάσχα ἐπικατείληφε τὸν διωγμόν, αὐτάρκως ἔχει τοῖς μὲν προσενεχθεῖσι καὶ φυλακισθεῖσι, βασάνους τε ἀνυποίστους ὑπομεμενηκόσι καὶ ἀφορήτους μάστιγας, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἀνάγκας δεινάς, ὕστερον δὲ προδιδομένοις ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς προσεδέχθησαν διὰ τὴν παρηκολουθήσασαν μεγίστην πτῶσιν, ὅμως διὰ τὸ πολλὰ αὐτοὺς ἠθληκέναι καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντιμάχεσθαι· οὐ γὰρ κατὰ προαίρεσιν ἐν τούτῳ ἐληλύθασιν, ἀλλὰ καταπροδοθέντες ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἐπεὶ καὶ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐνδείκνυνται ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν, καὶ ἤδη τινὲς τρίτον ἔτος ἔχουσι καταπενθοῦντες· προσεπιτιμηθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ τῆς προσελεύσεως καθ᾽ ὑπόμνησιν, ἄλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἃς καὶ αὐτὰς νηστεύσας ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου· εἰς ἃς καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ περισσὸν διαγυμνασθέντες, ἐντονώτερόν τε νήψαντες, γρηγορήσουσιν εἰς προσευχάς τοῦ λοιποῦ, καταμελετῶντες τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν πειράζοντα αὐτὸν ἵνα προσκυνήσῃ αὐτῷ, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

BEATI PETRI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, & Martyris, canones qui feruntur in sermone de pœnitentia.

CANON I.

C *Quoniam autem quartum Pascha persecutionem iam apprehendit, satis est iis qui delati quidem sunt, in custodiámque coniecti, tormentáque non sufferenda, & intolerabilia flagella, & multas alias graues necessitates sustinuerunt, postea autem sunt à carnis imbecillitate proditi: etiamsi non ab initio suscepti sunt propter grauem lapsum consecutum: tamen, quia multum decertarunt & diu restiterunt: non enim sponte ad ea deuenerunt, sed à carnis imbecillitate proditi: nā & stigmata Iesu in suis corporibus ostentant: & anno iam tertio deflent: eis ab aduentu per reuocationem in memoriam alij quadraginta dies iniunguntur, quos* D *cùm ieiunasset dominus noster Iesus Christus, postquam baptizatus fuerat, tentatus est à diabolo. In quibus & ipsi cùm valde exercitati fuerint, & constantiùs ieiunauerint, vigilabunt in orationibus: deinceps meditantes quod dicitur à Domino ad eum qui illum tentat, vt ipsum adoret: Abi retro Satana: Scriptum est enim, Dominum tuum adorabis, & illi soli seruies.*

Σημείωσαι τοὺς παρόντας κανόνας διοριζομένους διάφορά τινα καὶ ἀναγκαῖα χάριν τῶν ἀρνησαμένων Θεὸν ζητούντων μετάνοιαν, καὶ περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὸ μαρτύριον καὶ ἐκπεπτωκότων, καὶ πάλιν ὁμολογησάντων τὴν πίστιν, καὶ περὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων. ζήτει ἀναγκαίους καὶ πλείους κανόνας τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

Nota præsentes canones, qui varia quædam & vtilia definiunt in gratiā eorū qui Deum abnegarunt, & pœnitentiā petunt, & de iis qui ad martyrium vltro aduolarunt, & lapsi sunt, & rursus fidem sunt confessi, & de aliis quibusdam eiusmodi. Quære etiam non absque fructu plurimos canones synodi Ancyranæ.

SCHOL. BALS. Præsentes canones tractant de iis qui propriam fidem in persecutionibus negauerunt, & pœnitentiam egerunt. Et iubet quidem præsens canon, eis qui post multa tormenta sacrificarunt, vt qui propter imbecillitatem se fortiter gerere non potuerint, & in pœnitentia tres annos transegerint, alios quoque quadraginta dies iniungi, & sic admitti.

A

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες κανόνες περὶ τῶν ἐν διωγμοῖς ἀρνησαμένων τὴν οἰκείαν πίστιν, καὶ μετανοησάντων, διαλαμβάνουσι. καὶ αὐτίκα ὁ πρῶτος κανὼν διακελεύεται τοὺς θύσαντας μετὰ βασάνους πολλὰς, ὡς μὴ δυνηθέντας διὰ ἀσθένειαν, ἐγκαρτερῆσαι. καὶ διαβιβάσαντας τρία ἔτη ἐν τῇ μετανοίᾳ, προσεπιτιμηθῆναι καὶ ἑτέρας τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ οὕτω δεχθῆναι.

CANON II.

Iis autem qui postquam in custodiam traditi sunt, & in carcere, tanquam in obsidione, afflictiones grauésque fætores passi sunt, postea autem sine bello tormentorū captiui facti sunt, nimia virium inopia & quadā cæcitate confracti, placet annum ad aliud tempus iniungi: nam ipsi quoque se omnino pro lege Christi affligendos dedere: si etiam à fratribus in carcere multam consolationem assecuti sunt. Quæ quidem multiplicata reddent, liberari cupientes ab acerbissima captiuitate diaboli, eius maximè recordantes qui dicit, Spiritus domini super me, quam ob causam vnxit me: vt pauperibus euangelizarem misit me, & annunciarem captiuis liberationem, & cæcis visus recuperationem, & mitterem fractos in remissionem, prædicarem annum domini acceptabilem, & diem retributionis.

Κανὼν β΄.

Τοῖς δὲ μετὰ τὸ φυλακισθῆναι καὶ ὑπομεμενηκέναι τὰς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὡς ἂν ἐν πολιορκίᾳ, θλίψεις τε καὶ δυσωδίας· ὕστερον δὲ χωρὶς πολέμου βασάνων γενομένων αἰχμαλώτοις κατὰ πολλὴν πτωχείαν δυνάμεως καὶ κατά τινα τυφλότητά τε θραυσμένοις, ἐπαρκέσει ἐνιαυτὸς πρὸς τῷ ἑτέρῳ χρόνῳ· ἐπεὶ ὅλως καὶ αὐτοὶ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ θλιβῆναι· εἰ καὶ ἀπήλαυσαν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τῆς παρὰ τῶν ἀδελφῶν πολλῆς ἀναπαύσεως· οἵ γε πολλαπλασίονα ἀποδώσουσι ποθοῦντες λυτρωθῆναι ἀπὸ τῆς πικροτάτης αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, μεμνημένοι μάλιστα τοῦ λέγοντος· πνεῦμα Κυρίου ἐπ᾽ ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως.

B

C

SCHOL. BALS. Hic canon tractat vt qui in custodia solùm malè affecti sunt, & sine tormētis lapsi sunt, post triennium alius quoq; anni pœna puniantur. Si fortè enim, inquit, consolationem assecuti sunt, vtpote aliquibus fidelibus ea quæ ad administrationē pertinebant, suppeditantibus, iíquoque debent veniam obtinere, vt qui grauia pro fide passis ūt.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ κανὼν διαλαμβάνει τοὺς μόνον κακοπαθήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ καὶ χωρὶς βασάνων παραπεπτωκότας, ἐπιτιμᾶσθαι μετὰ τὸν τριετῆ χρόνον καὶ ἐπὶ ἕτερον ἐνιαυτόν. Εἰ τάχα γάρ φησι καὶ ἀπήλαυσαν παρακλήσεως ὥς τινων πιστῶν χορηγούντων αὐτοῖς τὰ πρὸς διοίκησιν· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὀφείλουσι συγγνώμης ἀξιοῦσθαι ὡς ὑπὲρ τῆς πίστεως κακοπαθήσαντες.

CANON III.

D

Iis autem qui nihil eiusmodi passi sunt nec fidei fructum ostenderunt, sed ad vitium transfugerunt, à metu & timiditate proditi, nunc autem veniunt ad pœnitentiam, necesse est & conueniens infrugiferæ ficus parabolam proponere: Habebat quis ficum plantatam in suo vineto: & venit quærens in ea fructum, & non inuenit. Dixit autem vinitori, Ecce tres annos, ex quo ego venio quærens fructū in hac ficu, & non inuenio, excinde eam:

Κανὼν γ΄.

Τοῖς δὲ μηδ᾽ ὅλως μηδὲν τι τοιοῦτον πεπονθόσι μηδὲ ἐνδειξαμένοις καρπὸν πίστεως, ἀλλ᾽ αὐτομολήσασι πρὸς τὴν κακίαν, παραδεδομένοις ὑπὸ δειλίας καὶ φόβου· νῦν δὲ εἰς μετάνοιαν ἐρχομένοις, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἁρμόζον τὴν τῆς ἀκάρπου συκῆς παραβολὴν παραθέσθαι, ὡς ὁ κύριος λέγει· συκῆν εἶχέ τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ᾽ οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω, ἔκκοψον αὐτήν·

ἵνα

ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, κύριε ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κόπρια· κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν. Εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν· ἣν πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες, ἐνδειξάμενοί τε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας ἐν τῷ διαστήματι τοῦ τοσούτου χρόνου μᾶλλον ὠφεληθήσονται.

Cur terram inaniter occupat? Ille verò respondens dicit illi, Domine dimitte illam hoc quoque anno donec circa eam fodero, & laetamen iniecero, si quidem fructum fecerit: sin minùs eam in futurum excinde: qua ante oculos accepta, & ostenso digno fructu poenitentiae, in tanto temporis interuallo magis iuuabuntur.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς μέντοι διὰ φόβον μόνον καὶ δειλίας αὐτομολήσαντας, εἶτα εἰς μετάνοιαν ἀπιδόντας, διὰ τριετίας ἐπιτιμᾷ ὁ κανὼν, κατὰ τὴν ἐν εὐαγγελίοις παραβολὴν τῆς συκῆς. ὁ γὰρ κύριος τρία ἔτη ἔφησεν ἔρχεσθαι πρὸς αὐτὴν ζητῶν καρπὸν καὶ οὐχ εὑρίσκειν. ὁ δὲ ἀμπελουργὸς, ἄφες, εἶπεν, αὐτὴν κύριε καὶ τοῦτο τὸ ἔτος.

SCHOL. BALS. Eos qui propter solum metum & timiditatem transfugerunt, ad poenitentiam autem respexerunt, triennio punit canon secundùm parabolam ficus quae est in euangeliis. Dominus enim inquit, Iam tribus annis ad hanc venio quaerens fructum, & non inuenio. Vinitor autem, Dimitte illam, inquit, & adhuc hoc anno.

Κανὼν δ'.

Τοῖς γὰρ παντελῶς ἀπεγνωσμένοις ἀμετανοήτοις, δέρμα τε Αἰθίοπος ἀμετάβλητον κεκτημένοις, καὶ ποικίλματα παρδάλεως, λεχθήσεται τὸ τῆς ἑτέρας συκῆς· μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα· διὸ καὶ παραχρῆμα ξηραίνεται. ἀποπληροῦται γοῦν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστοῦ εἰρημένον, διεστραμμένον οὐ δύναται ἐπικοσμηθῆναι, καὶ ὑστέρημα οὐ δυνήσεται ἀριθμηθῆναι. Εἰ μὴ γὰρ πρότερον τὸ διεστραμμένον διορθωθῇ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἐπικοσμηθῆναι· καὶ εἰ μὴ πρότερον τὸ ὑστέρημα ἀναπληρωθῇ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἀριθμηθῆναι. ὅθεν καὶ ἐπὶ τέλους συμβήσεται αὐτοῖς, τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· καὶ ὄψονται γὰρ, φησι, τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί. ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται. καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. ἐπεὶ καὶ ὡς προλέλεκται ὑπ' αὐτοῦ· οἱ δὲ ἄδικοι οὕτω κλυδωνισθήσονται, καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ μὴ δυνήσονται. Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπεν ὁ θεός.

CANON IIII.

Iis enim qui sunt omnino desperati, & poenitentiam non agunt, & pellem Aethiopis immutabilem possident, & pardi varietates, dicetur, quod alij fici dictum est. Nequaquam ex te fructus fiat in aeternum, & ideo statim quoque exarescit. In iis enim impletur quod ab ecclesiaste dictum est, quod peruersum est non poterit exornari, & defectus numerari non poterit. Nisi enim quod peruersum est priùs eorum rectū fuerit, fieri nō potest vt id exornet, & nisi prior defectus expletus fuerit, fieri non potest vt id numeretur: vnde & in fine eis eueniet quod à propheta Esaia dicitur: Et videbuntur, inquit, membra eorum qui transgressi sunt in me. Vermis enim ipsorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt in aspectum omnis carnis, quandoquidem vt & ab ipso praedictum est: Iniusti autem sic fluctuabunt, & requiescere nō poterunt: Non est gaudere impiis, dicit Dominus.

Ἑρμηνεία.

Ἃ μὲν προείρηται περὶ τῶν πεπτωκότων, εἴρηται καὶ περὶ μεταμελομένων. κατὰ δὲ τῶν ἀμετανοήτων τὴν κατάραν τῆς ἑτέρας συκῆς ἐπάγει, πρὸς ἣν ὁ κύριος ἔφη διὰ τὸ ἄκαρπον· μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται.

SCHOL. BALS. Quae priùs quidem dicta sunt, de iis qui lapsi sunt, poenitentiam autem agunt, dicta sunt. Aduersus eos autem qui nulla poenitentia ducuntur, alterius ficus execrationem inducit: ad quam Dominus dicit propter infertilitatem: Fructus ampliùs ex te non fiat.

Κανὼν ε'.

Τοῖς δὲ καθυποκριναμένοις κατὰ τὸν ἐπιληπτευσάμενον Δαβὶδ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ, οὐκ ὄντα ἐπίληπτον καὶ μὴ γυμνῶς ἀπογραψαμένοις τὰ πρὸς ἄρνησιν,

CANON V.

Iis autem qui simularunt sicut & Dauid, qui se epilepticum fingebat, ne moreretur, quamuis reuera epilepticus non esset, & non nudè negationē inscripserunt,

sed in multis angustiis, tanquam pueri consilio & prudentia præditi inter pueros insipientes, inimicorum insidias ludificati sunt, vel vt qui altaria peruaserint, vel tanquam qui chirographum dederint, vel vt qui pro se ethnicos immiserint, etiamsi nonnulli eorũ qui confessi sunt, vt audiui, aliquibus eorum cesserunt, quoniam maxima cautione vitarunt, ne ipsi suis manibus ignem facerent, & dæmonas impuros suffirent: Quoniam ergo propter ignorationem eos id fecisse non compertum est, eis semestre imponetur in pænitentia conuersionis; sic enim ipsi quoque magis iuuabuntur, Prophetæ dictum meditantes, & dicentes: Puellus genitus est nobis, filius & datus est nobis, cuius principatus est in humero suo, & vocatur nomen eius, Magni consilij angelus. Qui, vt scitis, in sexto mense conceptionis, cùm alius infans prædicasset, ante personam aduentus eius pænitentiam in remissionem peccatorum, conceptus est & ipse ad prædicandam pænitentiam. Etenim vtrosque audimus imprimis prædicantes nõ solùm de pænitentia, sed & de regno cælorũ: quod quidem, vt didicimus, intra nos est, quòd prope nos sit verbum quod credimus in ore nostro, & corde nostro, de quo ipsi etiam commoniti discent confiteri in ore suo quod dominus Iesus, credentes in corde suo quòd Dominus ipsum suscitauit ex mortuis: vt qui audiant quòd corde quidem creditur ad iustitiam, ore autẽ confessio fit ad salutẽ.

SCHOL. BALS. Si qui autem simularunt se ad aras quidem accedere, vel scribere quòd fidem negãt, non nudè autem & apertè hoc fecerunt, sed arte aliqua eos qui vim afferebant, illuserunt sicut Dauid qui se epilepsia correptum simulauit cũ fugeret Saul, & esset apud alienigenas: & ita mortem euasit: Illuserunt autem gentium insidias, vt puelli cõsilio prudentiáque præditi pueros insipientes eludunt: Impios enim fefellerunt, quòd sacrificare quidem visi sunt, non tamen sacrificarunt: Fortè enim pro se ethnicos vel infideles submiserunt, & per illos sacrificare ipsos existimarunt: Eis, inquit, semestre tempus sufficiet ad pœnitentiam. Etsi enim non sacrificarunt, quia tamen sacrificare polliciti sunt, vel alios submiserunt, etiam si nonnullis eorum cesserunt quidam qui pro fide testimonium dedêre.

A ἀλλὰ διαπαίξασι κατὰ πολλὴν στοχασίαν, ὡς αἱ παιδία βουλευτικὰ ἔμφρονα ἐν παιδίοις ἄφροσι, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλάς, ἤτοι ὡς διελθόντες βωμούς, ἤτοι ὡς χειρογραφήσαντες, ἤτοι ὡς ἀνθ' ἑαυτῶν βαλόντες ἐθνικούς, εἰ καὶ τισὶν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὁμολογησάντων, ὡς ἤκουσα, ἐπεὶ μάλιστα κατὰ πολλὴν εὐλαβεῖσθαι ἐξέφυγον αὐτόχειρες γενέσθαι τοῦ πυρὸς, καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων· ἐπεὶ τοίνυν ἔλαθεν αὐτοὺς ἄνοια τοῦ πραχθέντος, ὅμως ἑξάμηνος αὐτοῖς ἐπιτεθήσεται τῆς ἐν μετανοίᾳ ἐπιστροφῆς. οὕτω γὰρ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ ὠφεληθήσονται, κατα-
B μελετῶντες τὸ προφητικὸν ῥητὸν, καὶ λέγοντες, παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. ὅσπερ, ὡς ἴστε, ἐν τῷ ἕκτῳ μηνὶ τῆς συλλήψεως τοῦ ἑτέρου παιδίου τοῦ προκηρύξαντος πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, συνελήφθη καὶ αὐτὸς κηρύξαι μετάνοιαν. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἀκούομεν ἐν πρώτοις κηρυττόντων οὐ μόνον περὶ μετανοίας, ἀλλὰ καὶ περὶ βασιλείας οὐρανῶν, ἥτις καθὼς μεμαθήκεν, ἐντὸς ἡμῶν ἐστι, τῷ ἐγγὺς ἡμῶν εἶναι τὸ ῥῆμα ὃ πιστεύομεν ἐν
C τῷ στόματι ἑαυτῶν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἅτε δὴ ἀκούοντες, ὅτι καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.

Ἑρμηνεία.

Εἰ δέ τινες ὑπεκρίθησαν μὲν προσιέναι τοῖς βωμοῖς ἤτοι γράψαι ὅτι ἀρνοῦνται τὴν πίστιν, οὐ γυμνῶς δὲ καὶ φανερῶς τοῦτο ἐποίησαν, ἀλλὰ διά τινος μεθόδου διέπαιξαν τοὺς βιάζοντας αὐτοὺς, ὡς ὁ Δαβὶδ ὅτε τὸν ἐπίληπτον ὑπεκρίθη,
D φεύγων τὸν Σαοὺλ, καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλλους γενόμενος, καὶ οὕτω τὸν θάνατον διαπέφευγε· διέπαιξαν δὲ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς, ὡς παιδία βουλευτικὰ ἔμφρονα διαπαίζουσιν ἄφρονας παῖδας· ἠπάτησαν γὰρ τοὺς ἀσεβεῖς, διὰ τὸ δόξαι μὲν θῦσαι, μὴ θῦσαι δέ· τυχὸν γὰρ ἀνθ' ἑαυτῶν ὑπέβαλον ἐθνικοὺς ἢ ἀπίστους, καὶ δι' ἐκείνων ἐνόμισαν τεθυκέναι· τοῖς τοιούτοις, φησὶν, ἑξάμηνος καιρὸς ἀρκέσει εἰς μετάνοιαν. κἂν γὰρ οὐκ ἔθυσαν, ἀλλ' ὅτι συνέθεντο θῦσαι ἢ ἑτέρους ὑπέβαλον, ἐλογίσθησαν δεῖσθαι μετανοίας, εἰ καὶ τισὶν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν μαρτυρησάντων ὑπὲρ τῆς πίστεως.

ἀπεικάζει δὲ τούτους, παισὶ μὲν ὡς μὴ ἀνδρικῶς ἀντικαταστάντας τοῖς εἰδωλολάτραις, ἔμφροσι δὲ ὡς διὰ μεθόδους τὴν θυσίαν ἐκκλίναντας.

Κανὼν ϛʹ.

Τοῖς δὲ δούλους Χριστιανοὺς ἀνθ' ἑαυτῶν ὑποβεβληκόσιν, οἱ μὲν δοῦλοι ὡς ἂν ὑποχείριοι ὄντες καὶ τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὶ φυλακισθέντες ὑπὸ τῶν δεσποτῶν, καταπειληθέντες ὑπ' αὐτῶν, καὶ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐληλυθότες καὶ ὀλισθήσαντες, ἐνιαυτῷ τὰ τῆς μετανοίας ἔργα δείξουσι, μανθάνοντες τοῦ λοιποῦ, Χριστοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα καὶ φοβεῖσθαι αὐτὸν ἀκούοντες μάλιστα ὅτι ἕκαστος ἐάν τι ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίσηται παρὰ κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος ἐστί.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς κατὰ κέλευσιν καὶ ἀπειλὴν τῶν δεσποτῶν θύσαντας δούλους ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἐπιτιμᾷ ὁ πατὴρ οὗτος. ὡς μὲν γὰρ πεισθεῖσι τοῖς δεσπόταις, συγγνωμονεῖ, καὶ βαρεῖαν οὐκ ἐπάγει κόλασιν. ὡς δὲ δούλοις Χριστοῦ μᾶλλον οὖσι, κἀκεῖνον πλέον φοβεῖσθαι ὀφείλουσι, μετρίως ἐπιτιμᾷ. ἕκαστος γάρ φησι κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἀγαθόν, κομιεῖται τοῦτο παρὰ κυρίου εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος.

Κανὼν ζʹ.

Οἱ δὲ ἐλεύθεροι, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐξετασθήσονται ἐν μετανοίᾳ, καὶ ὡς ὑποκρινόμενοι, καὶ ὡς καταναγκάσαντες τοὺς ὁμοδούλους θῦσαι, ἅτε δὴ παρακούσαντες τοῦ ἀποστόλου τὰ αὐτὰ θέλοντος ποιεῖν τοὺς δεσπότας τοῖς δούλοις ἀνιέντας τὴν ἀπειλήν, εἰδότας, φησίν, ὅτι καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὁ κύριος ἐστὶν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ ἕνα κύριον ἔχομεν οἱ πάντες ἀπροσωπόληπτον, ἐπεὶ καὶ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἔν τε βαρβάροις καὶ Σκύθαις δούλοις καὶ ἐλευθέροις, σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὃ κατειργάσαντο θελήσαντες τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν σῶσαι, οἱ τοὺς συνδούλους ἡμῶν ἑλκύσαντες ἐπὶ εἰδωλολατρείαν, δυναμένους καὶ αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, εἰ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα ἦσαν αὐτοῖς παρασχόντες, ὡς πάλιν ὁ ἀπόστολος λέγει.

Ἑρμηνεία.

Τοῖς δὲ ἐλευθέροις ἤτοι τοῖς δεσπόταις τῶν βιασθέντων θῦσαι δούλων ἐπὶ τριετίαν ἐπιτιμᾷ, ὅτι τε ὑπεκρίθησαν θῦσαι, καὶ ὅλως ἔδοξαν κατανεῦσαι, καὶ ὅτι τοὺς συνδούλους ἠνάγκασαν θῦσαι,

A Eos autem pueris quidem confert, vt qui non viriliter idololatris restiterunt: prudentibus verò, vt qui artificio sacrificia declinarunt.

CANON VI.

Ii autem qui seruos Christianos pro se submiserunt, serui quidem, vt qui ipsi sub manu essent, & quodammodo ipsi quoque in dominorum custodia essent, minisque ab ipsis territi, & propter eorum metum eò compulsi, & lapsi, anno, opera pœnitentiæ ostendent, & deinceps discentes, vt serui B *Christi, facere Christi voluntatem, & eum timere: audientes maximè, quòd vnusquisque, si quid boni fecerit, hoc feret à domino, siue seruus siue liber.*

SCHOL. BALS. Seruos qui dominorum iussu ac minis sacrificarunt, anno punit hic pater: vt qui enim domino paruerint, ignoscit, & graue supplicium non infligit: vt qui autem sint magis Christi serui, & eum debent magis metuere, mediocrem pœnam imponit. Vnusquisque enim, inquit, secundùm magnum Apostolum, C quod fecerit bonum à domino recipiet, siue seruus siue liber.

CANON VII.

Liberi autem tribus annis in pœnitentia examinabuntur, tum quòd dissimulauerint, tum quòd effecerint vt serui sacrificarent, vt qui apostolo non obedierint, qui vult dominos eadem facere quæ serui, remittentes minas. Scientes, inquit, quòd vester quoque ipsorum dominus est in cælis, & non est apud eum personarum acceptio. Si vnum autem omnes habemus dominum: apud quem D *non est personarum acceptio, quoniam, & omnia, & in omnibus est Christus, in Barbaris, & Scythis, seruis & liberis, debent considerare quod fecerunt, volentes suam ipsorum animam seruare: qui conseruos nostros traxerunt ad idololatriam, qui poterant & ipsi effugere, si ius & æqualitatem ipsis præbuissent, vt rursus dicit apostolus.*

SCHOL. BALS. Liberis autem seu dominis seruorum sacrificare coactorum, triennij pœnam iniungit, quòd & sacrificare simularunt, & omnino annuere visi sunt, & quòd conseruos sacrificare coëgerunt,

& quòd Apoſtolo non paruerunt iubenti ſeruis minas remittere, vtpote cùm ipſi quoque domini Dei ſerui ſint, & famulorum conſerui: atque ipſi quidem feſtinarũt ſuam ſeruare animam, conſeruos autem ſuos ad idololatriam compulerunt, qui poterant effugere.

Canon VIII.

Iis autem qui proditi ſunt, & exciderũt, qui & ipſi ad certamen acceſſerunt, ſe eſſe Chriſtianos confitentes, & in cuſtodiam cum tormentis coniecti ſunt: æquum eſt in exultatione cordis vires ſimul addere, & eis in omnibus communicare, & in orationibus, & in participatione corporis, & ſanguinis, & ſermonis adhortatione: vt qui conſtantiùs decertauerint, ipſi quoque ſuperna vocationis brauio dignentur. Etenim ſepties, inquit, cadet iuſtus & reſurget. quod quidem ſi omnes quoque lapſi feciſſent, perfectiſſimam, & toto corde ſuſceptam pœnitentiam oſtendiſſent.

Schol. Bals. Quidam tyrannis delati & proditi fuerant, vel etiam ipſi ſeipſos illis tradiderant: victi autem tormentis teſtimonio exciderunt: deinde cùm pœnitentia ducti eſſent, & quod bonum eſt, agnouiſſent, ſe eſſe Chriſtianos confeſſi ſunt; adeo vt in cuſtodiam coniecti, tormenta quoque ſuſtinuerint. Eos ergo æquum cenſet ſanctus lætanti animo ſuſcipere, & ad fidem orthodoxam confirmare & eis in omnibus communicare: in orationibus & ſacramentorum participatione, verbiſque adhortari vt ſint ad certamen conſtantiores, & cæleſti regno digni habeantur. Ne autem eo quòd lapſi ſunt, minimè ſuſcipiendi videantur, teſtimonium quoque ex ſcriptura inducit, quod eſt, Septies, id eſt ſæpe, cadet iuſtus & reſurget. Hoc autem, ſi etiam, inquit, omnes, qui à confeſſione exciderunt, feciſſent, vt ſcilicet lapſi reluctarentur, & ſe coram tyrannis Chriſtianos faterentur, perfectiſſimam pœnitẽtiam oſtendiſſent. Differunt ergo quæ in hoc canone comprehenſa ſunt, ab iis quæ in primo canone continentur, quòd illic quidem qui propter tormẽta lapſi ſunt, ad confitendam coram tyrannis fidem nequaquam conuerſi ſunt:

A καὶ ὅτι παρήκουσαν τοῦ ἀποστόλου κελεύοντος ἀνιέναι τοῖς δούλοις τὴν ἀπειλὴν, ὡς καὶ τῶν δεσποτῶν δούλων ὄντων τοῦ κυρίου, καὶ τοῖς οἰκέταις συνδούλων. καὶ αὐτοὶ μὲν ἔσπευσαν τὴν οἰκείαν σῶσαι ψυχὴν, τοὺς δὲ συνδούλους ἐπὶ εἰδωλολατρείαν κατήπειγον, δυναμένους ἐκφυγεῖν.

Κανὼν η'.

Τοῖς δὲ παραδεδομένοις καὶ ἐκπεπτωκόσι τοῖς τε αὐτοῖς προσεληλυθόσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁμολογοῦσιν εἶναι Χριστιανοῖς, ἐμβεβλημένοις τε ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ βασάνων, εὔλογον ἐστὶν ἐν
B ἀγαλλιάσει καρδίας συνεπιχύειν καὶ κοινωνεῖν ἐν πᾶσιν, ἔν τε ταῖς προσευχαῖς καὶ τῇ μεταλήψει τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου, ἵνα εὐτονώτερον ἀγωνισάμενοι καταξιωθῶσι καὶ αὐτοὶ τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως. καὶ γὰρ ἑπτάκις, φησὶ, πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται. ὅπερ εἰ καὶ πάντες οἱ ἐκπεπτωκότες πεποιήκεσαν, τελειοτάτην καὶ ὁλοκάρδιον μετάνοιαν ἐνεδείξαντο.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς προσηγγέλθησαν καὶ παρεδόθησαν τοῖς τυράννοις, ἢ καὶ ἑκουσίως αὐτοῖς ἑαυτοὺς παρέδωκαν,
C ἡττηθέντες δὲ ὑπὸ τῶν κολάσεων, ἐκπεπτώκασι τῆς μαρτυρίας, εἶτα μεταμεληθέντες καὶ ἐπιγνόντες τὸ ἀγαθὸν ὡμολόγησαν εἶναι Χριστιανοὶ, ὥστε καὶ εἰς φυλακὰς ἐμβληθῆναι καὶ βασάνους ὑποστῆναι. τοὺς τοιούτους οὖν εὔλογον κρίνει ὁ ἅγιος μετὰ θυμηδίας δέχεσθαι καὶ ἐπιρωννύειν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ κοινωνεῖν αὐτοῖς ἔν τε προσευχαῖς καὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγιασμάτων, καὶ διὰ λόγου παρακαλεῖν, ἵνα πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐτονώτεροι γένωνται, καὶ καταξιωθῶσι τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. ἵνα δὲ
D μὴ διότι πεπτώκασι, νομίζωνταί τισιν ἄδεκτοι, ἐπάγει καὶ μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς γραφῆς, τὸ, ἑπτάκις, ἀντὶ τοῦ πολλάκις, πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται. τοῦτο δὲ, φησὶν, εἰ καὶ πάντες οἱ τῆς ὁμολογίας ἐκπεπτωκότες ἐποίησαν, τὸ, ἀναπαλαῖσαι τὴν πτῶσιν, καὶ ἐνώπιον τῶν τυράννων Χριστιανοὺς ὁμολογῆσαι ἑαυτοὺς, ἐνεδείξαντο ἂν τελειοτάτην μετάνοιαν. διαφορὰ γοῦν ἐστι τῶν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι διειλημμένων, καὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι περιεχομένων, αὕτη, ὅτι ἐκεῖ μὲν, οἱ διὰ τὰς βασάνους ἐκπεπτωκότες οὐ μετεστράφησαν ἐνώπιον τῶν τυράννων εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως·

ἐνταῦθα δὲ, οἱ ἐκπεπτωκότες διὰ βασάνους, ἐξ ἀγαθοῦ μεταμελήσου ἐπὶ τῶν τυράννων τὸν κύριον ὡμολόγησαν. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ λογίζονται ἐκπεσεῖν.

hîc autem qui propter tormenta lapsi sunt, ex bona pœnitentia sub tyrannis dominum confessi sunt, propterea neq; eos cecidisse reputabimus.

Κανὼν θ΄.

Καὶ τοῖς δὲ ὡς ἂν ἐξ ὕπνου ἑαυτοὺς παραπηδῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὠδίνοντα καὶ μέλλοντα ἑλκύσαι, ἑαυτοῖς δὲ πειρασμὸν ἐπισπασαμένοις θαλαττομαχίας καὶ πολλῆς κυματώσεως, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς προσεκκαίουσιν ἄνθρακας ἁμαρτωλῶν, καὶ αὐτοῖς κοινωνητέον, ἅτε δὴ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ὑπερχομένοις εἰς τοῦτο, εἰ καὶ μὴ προσέχουσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις διδάσκοντος προσεύχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, καὶ πάλιν ἐν εὐχῇ λέγειν τῷ πατρί, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ἴσως δὲ καὶ ἀγνοοῦσι τὰς πολλάκις γινομένας ἀναχωρήσεις τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ διδασκάλου ἡμῶν ἀπὸ τῶν θελόντων ἐπιβουλεύειν, καὶ ὅτι ἔσθ᾽ ὅτε οὔτε παρρησίᾳ περιεπάτει δι᾽ αὐτούς, καὶ ὅτι καὶ ὅτε ὁ καιρὸς τοῦ πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν, οὐχ ἑαυτὸν παρέδωκεν ἀλλ᾽ ἐδέξατο ἕως ἦλθον ἐπ᾽ αὐτὸν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων. λέγει οὖν πρὸς αὐτούς· ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. οἱ καὶ παρέδωκαν αὐτόν, φησί, Πιλάτῳ. καθ᾽ ὁμοιότητα γοῦν αὐτοῦ καὶ οἱ κατὰ σκοπὸν αὐτοῦ βαίνοντες, πεπόνθασι μεμνημένοι τῶν θείων αὐτοῦ λόγων, δι᾽ ὧν ἐπιστηρίζων ἡμᾶς περὶ τῶν διωγμῶν λέγει, προσέχετε ἑαυτοῖς. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. παραδώσουσι δέ, εἶπεν, ἀλλ᾽ οὐχ ἑαυτοὺς παραδώσετε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε διὰ τὸ ὄνομά μου, ἀλλ᾽ οὐχ ἑαυτοὺς ἄξετε. ἐπεὶ καὶ μεταπηδᾶν ἡμᾶς βούλεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διωκομένους διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ὡς πάλιν ἀκούομεν αὐτοῦ λέγοντος, καὶ ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν. οὐ γὰρ θέλει αὐτομολεῖν ἡμᾶς πρὸς τοὺς τοῦ διαβόλου ὑπασπιστὰς καὶ δορυφόρους, ὅπως μὴ καὶ πλειόνων θανάτων αἴτιοι αὐτοῖς γενώμεθα, ὡς ἂν καταναγκάζοντες αὐτοὺς μᾶλλον κατατραχύνεσθαι καὶ τελεσιουργεῖν τὰ θανατηφόρα ἔργα· ἀλλ᾽ ἐκδέχεσθαι καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς, γρηγορεῖν τε καὶ προσεύχεσθαι ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν. οὕτω Στέφανος πρῶτος κατ᾽ ἴχνος αὐτοῦ μαρτύριον ἀναδεξάμενος ἐν Ἱεροσολύμοις συναρπασθεὶς ὑπὸ τῶν παρανόμων, καὶ ἀχθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, λιθοβολούμενος ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἐδοξάσθη παρακαλῶν καὶ λέγων, κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν.

CANON IX.

Iis quoque qui tanquam ex somno ipsi ad certamen parturiens, & trahere differens, prosiliunt, sibi autem pugnæ marstime, & multa fluxuum mundationis tentationem attrahunt, vel potius fratribus peccatorum carbonem accendunt, ipsis quoque communicandum est, vt qui in nomine Christi ad id veniant: & si verba eius non animaduertant, qui docet non esse ingrediendum in tentationem, & eum rursus in oratione patri dicere, Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Fortè autẽ etiam ignorãt nostrũ patremfamilias & dominum nostrũ, sæpe ab iis qui illi insidiari volebãt, secessisse: & quòd quandoque etiam libere apud eos nõ incedebat, & quòd etiã quando passionis tempus appropinquauit, non seipsum tradidit, sed expectauit donec ad eum venirẽt cum gladiis & fustibus. Dicit ergo eis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus ad me comprehendendum. Qui etiam tradiderunt ipsum Pilato. Ad eius quoque similitudinẽ iis accidit, qui eius scopum sibi proponentes incedunt, diuinorum eius verborum recordati, per quæ nos confirmans, de persecutionibus dicit, Attendite vobis ipsis: tradent enim vos in concilia, & in suis synagogis vos flagellabunt. Tradent autem, dixit, non, vos ipsos tradetis: & ad principes & reges ducemini propter nomen meum, non, vos ipsos ducetis. Nam nos quoque vult à loco in locum transilire, dum sunt qui vos persequuntur propter nomen eius. Sicut eum rursus dicentem audimus, Et quãdo vos ab hac ciuitate in aliã persecuti fuerint, fugite in aliam. Non vult enim nos ad diaboli stipatores satellitésque cõfugere, ne ipsis quoque multifariæ mortis causa simus, vt quê ipsos, & asperiores esse cogamus, & opera mortifera peragere: sed expectare, & nobis cauere, vigilaréque & orare, ne intremus in tentationem. Ita Stephanus, eius vestigiis insistens, Hierosolymis ab iniquis correptus, & in concilium ductus, lapidibus obrutus, in nomine Christi glorificatus est, rogans, & dicens, Domine, ne statuas illis peccatum.

Ita Iacobus secundus, ab Herode comprehensus, gladio capite truncatus est. Ita Petrus Apostolorum primus, sæpe comprehensus, & custodiæ traditus, ignominiáque affectus, postremò Romæ crucifixus est. Similiter & inclytus Paulus, sæpe traditus, & ad mortem vsque in periculum adductus, & in multis persecutionibus afflictionibúsque gloriatus, in eadem vrbe ipse quoque gladio capite multatus est, qui in quibus gloriatus est, ipse in iis vitam finiit, & quòd Damasci in sporta noctu per murum demissus est, & effugit eius manus qui eum conabatur opprimere. Erat enim eis in primis propositum euangelizare, & verbum Dei docere: in quibus fratres confirmantes vt manerent in fide, hoc quoque dicebant, quòd per multas afflictiones oportet in regnum cælorum ingredi. Quærebant enim non quod sibi erat vtile, sed quod multis, vt seruarentur, & multa ipsis liceret ad hæc facientia dicere, vt verbo Dei conuenienter facerent, Nisi, vt dicit Apostolus, nos tempus narrantes deficeret.

SCHOL. BALS. Qui è somno modò exurgunt, & maximè si crudo profundóque somno premebantur, non habent constantem rationem, sed perturbatam, & instabilem: hic assimilat sacrosanctus hic martyr eos qui in certamen prosiliunt, seu qui non ordinatè, sed ferociter & inconsideratè se in certamen intrudunt: parturiens, & trahere differens, pro eo quod est, quod nondum in apertum erupit, sed meditatur, & differt, seu cunctatur trahere eos qui decertant. Maximè autem, & aliis fidelibus peccatorum carbones accendunt, à tyrannis scilicet punitiones. Sed & si eos qui sic faciunt, reprehendit, iubet tamen fideles eis nihilo secius communicare, quia propter Christum certamen subierunt, & illius doctrinam ignorarunt, qui docet petere ne tentemur, & quòd ne seipsum quidem tradidit, sed traditus est, & non esse ad tortores confugiendum, ne plurium eius cædium causæ sint, vt qui eos incitent ad sumenda de piis supplicia. Infert autem & diuersa sacræ scripturæ exempla canon.

A οὕτως Ἰάκωβος ὁ δεύτερος συλληφθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου, μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. οὕτως ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος πολλάκις συλληφθεὶς καὶ φυλακισθεὶς καὶ ἀτιμασθεὶς, ὕστερον ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη. καὶ ὁ περιβόητος Παῦλος πλεονάκις παραδοθεὶς καὶ ἕως θανάτου κινδυνεύσας πολλά τε ἀθλήσας καὶ καυχησάμενος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς καὶ θλίψεσιν, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ αὐτὸς μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη, ὃς ἐν οἷς ἐκαυχήσατο, κατέληξε· καὶ ὅτι ἐν Δαμασκῷ σπυρίδι ἐχαλάσθη
B διὰ τοῦ τείχους νυκτὸς, καὶ ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τοῦ ζητοῦντος αὐτὸν πιάσαι. ὃ γὰρ προκείμενον ἦν αὐτοῖς ἐν πρώτοις εὐαγγελίζεσθαι καὶ διδάσκειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐν οἷς ἐπιστηρίζοντες τοὺς ἀδελφοὺς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει. καὶ τοῦτο ἔλεγον ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐζήτουν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. καὶ ἦν πολλὰ λέγειν αὐτοῖς εἰς ταῦτα πρὸς τὸ κατὰ λόγον πράττειν, εἰ μὴ, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, ἐπιλίποι δ' ἂν ἡμᾶς διηγουμένους ὁ
C χρόνος.

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἄρτι τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενοι, καὶ μᾶλλον εἰ ὠμόϋπνοι εἶεν, οὐ καθεστηκότα τὸν λογισμὸν ἔχουσιν, ἀλλὰ τεταραγμένον καὶ ἀκατάστατον· τούτοις παρείκασεν ὁ ἱερομάρτυς οὗτος, τοὺς παραπηδῶντας εἰς τὸν ἀγῶνα, ἤγουν τοὺς μὴ εὐτάκτως ἀλλὰ θρασέως καὶ ἀπερισκέπτως εἰσωθοῦντας ἑαυτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα· ὠδίνοντα καὶ μέλλοντα ἑλκύσαι, ἀντὶ τοῦ μήπω εἰς φανερὸν ἐκραγῆναι, ἀλλὰ μελετώμενον καὶ μέλλοντα ἤτοι βραδύνοντα ἑλκύσαι τοὺς ἀγωνιζομένους οἵτινες ἑαυτοῖς πει-
D ρασμὸν ἐπισπῶνται, ἤγουν εἰς ἑαυτοὺς ἕλκουσι πειρασμόν. μᾶλλον δὲ καὶ ἄλλοις πιστοῖς ἀνάπτουσιν ἄνθρακας ἁμαρτωλῶν, τὰς ἐκ τῶν τυράννων δηλονότι κολάσεις. ἀλλ' εἰ καὶ αἰτιᾶται τοὺς οὕτω ποιοῦντας, κοινωνεῖν τέως αὐτοῖς τοὺς πιστοὺς διατάττεται, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν ὑπέστησαν τὸν ἀγῶνα, κἂν ἠγνόησαν τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, διδάσκοντος αἰτεῖν μὴ πειρασθῆναι, καὶ ὅτι οὐδὲ ἑαυτὸν παρέδωκεν, ἀλλὰ παρεδόθη. καὶ μὴ αὐτομολεῖν πρὸς τοὺς κολαστὰς, ἵνα μὴ αἴτιοι αὐτοῖς γένοιντο πλειόνων φόνων, ὥσπερ παραθήγοντες αὐτοὺς εἰς τὰς κατὰ τῶν εὐσεβῶν τιμωρίας. ἐπάγει δὲ καὶ διάφορα παραδείγματα γραφικὰ ὁ κανών.

A

Κανὼν ι'.

Ὅθεν οὐκ ἔστιν εὔλογον οὐδὲ τοὺς ἀπὸ κλήρου αὐτομολήσαντας ἐκπεπτωκότας τε καὶ ἀναπαλαίσαντας, ἔτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἅτε δὴ καταλείψαντας τὸ ποίμνιον κυρίου καὶ μωμησαμένους ἑαυτοὺς· ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων πεποίηκε. καὶ γὰρ ὁ πολλοὺς διωγμοὺς ἐξανύσας, πολλά τε ἆθλα ἀγωνισμάτων ἐνδειξάμενος ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκώς τε ὅτι κάλλιον ἐστὶν ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, ἐπιφέρει καὶ λέγει· τὸ δὲ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. σκοπῶν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαιότερον τῆς ἑαυτοῦ ἀναπαύσεως ἡγήσατο τὸ, παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν. ὃς καὶ τὸν διδάσκοντα θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τύπον γενόμενον τῶν πιστῶν. ὅθεν οἱ ἐν τῇ εἱρκτῇ ἐπιδικαζόμενοι τῆς λειτουργίας ἐκπεπτωκότες, καὶ ἀναπαλαίσαντες, πόρρω ἀναισθητοῦσι. πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὃ κατέλειψαν, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὔχρηστοι εἶναι ἐν καιρῷ τοιούτῳ; ἕως μὲν οὖν ἄπταιστοι ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπὶ τῇ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει. ὅτε δὲ ἔπταισαν ὡς ἂν περπερευσάμενοι καὶ ἑαυτοὺς μωμησάμενοι, οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. διὸ φροντιζέτωσαν μᾶλλον ἐν ταπεινοφροσύνῃ πῶς ἐκτελέσουσι παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας. ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἡ κοινωνία μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας πρὸς ἀμφότερον γινομένης, καὶ ἵνα μὴ δόξωσι λυπεῖσθαι μετὰ βίας περιδραξάμενοι τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως, καὶ ἵνα μή τινες ἐκπεσόντες, προφασίζωνται ὡς διὰ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπιτιμίας ὑπεκλελυμένοι, οἵ τινες πλέον ἀπάντων αἰσχύνην καὶ ὄνειδος ἕξουσι, κατ' ἐκεῖνον τὸν τεθεικότα θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύσαντα ἐκτελέσαι. ἄρξονται γάρ φησι πάντες οἱ παραπορευόμενοι ἐμπαίζειν αὐτὸν λέγοντες, οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεμέλιον ἔθηκε καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.

Ἑρμηνεία.

Περὶ αὐτομολησάντων εἰς τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνα διαλεχθεὶς ὁ πατὴρ, νῦν καὶ περὶ κληρικῶν τοιούτων τὸν λόγον ποιεῖται. καί φησιν ὡς εἰ κληρικὸς ηὐτομόλησεν, εἶτα μὴ στέγων τὰς τιμωρίας ἐκπέπτωκε, καὶ αὖθις εἰς ἑαυτὸν γενόμενος, ἀνεπάλαισε τὴν οἰκείαν πτῶσιν, καὶ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὡμολόγησεν ἐνώπιον τῶν τυράννων,

Canon X.

Vnde non est æquum, vt vel clerici, qui sua sponte aufugerunt, lapsi autem, & reluctati sunt, amplius in sacro ministerio maneant, vt qui Domini gregem reliquerint, & seipsos vituperauerint: quod nullus fecit ex Apostolis. Etenim cùm multas persecutiones obiisset, & multa certaminum præmia ostendisset beatus Apostolus Paulus, sciens esse longè melius dissolui, & esse cum Christo, infert, & dicit, In carne autem manere, magis necessarium propter vos. Considerans enim

B *non suam, sed multorum vtilitatem, magis quàm suam quietem, necessarium existimauit, apud fratres manere, & eorum curam gerere. Qui etiam vult eum qui docet, esse in doctrina typum seu formam fidelium. Vnde qui in carcere contendentes, à ministerio exciderunt, & reluctati sunt, sensus planè sunt expertes. Quomodo enim petunt quod reliquerunt, cùm in ea tempestate esse possent fratribus suis vtiles? Quandiu itaque firmi stabilésque manserunt, eius quod præter rationem fecerant, eis venia dabatur. Quando autem lapsi sunt, vt qui perperam se gesse-*

C *runt, & seipsos vituperauerunt, non possunt amplius sacra ministeria obire, & ideo magis curam gerant, quomodo in humanitate confessionem peragent à vana gloria cessantes. Eis enim sufficit communio, quæ diligenter & accuratè fit duabus de causis, tum ne videantur molestia affici, hinc dissolutionem vi arripientes: tum ne lapsi aliqui causentur se propter pœnæ occasionem fuisse remissos. Qui quidem plusquam omnes probrum & ignominiam habebunt: sicut ille qui fundamentum posuit, & non potuit perficere. incipient enim, inquit, omnes qui prætergredientur, eum illudere,*

D *dicentes: Hic homo posuit fundamentum, & non potuit perficere.*

Schol. Bals. De iis qui sua sponte ad martyrij certamen confugiunt, locutus pater, nunc de clericis quoque qui sunt eiusmodi, loquitur, & dicit quòd si clericus ad certamen sua sponte profugit, deinde cùm non posset ferre tormenta, excidit, & cùm rursus ad se rediisset, lapsum suum reuocauit, & se coram tyrannis Christianum confessus est,

is non ampliùs sacra ministeria obibit, eo quòd gregem Domini reliquerit, & eo quòd cum sua quidem sponte cõfugerit, & tormẽta sufferre non potuerit, sibi ipsi labem & reprehensionem attulit. Vt autem populi doctrinam negligerent, & suam vtilitatem præferrent, nec Apostoli fecerunt. Magnus enim Paulus, postquam multa tormenta subiisset, intelligens multo esse melius vitam relinquere, maluit viuere & torqueri propter salutem, & doctrinam populi. Sensu ergo omnino carent, qui petunt sacrum ministerium, à quo sua sponte exciderunt. Quomodo enim petunt quod reliquerunt, cùm possint in hac tempestate persecutionis scilicet, fratribus esse vtiles? Si itaque non cecidissent, inquit, eius quod præter rationem fecissent, eis daretur venia, spontaneæ scilicet fugæ, vel in fratribus docendis, & confirmandis socordiæ. Sin autem propter suam insolentiam & arrogantiam lapsi sunt (tale enim est se temere tormentis obiicere audere, nec posse tolerare, & propterea de eis triumphus actus est) non possunt ampliùs sacra ministeria obire. Quamobrem magis curent quomodo confessionem in humilitate peragant, cessantes à petenda sacri ministerij vana gloria: sufficit enim eis cũ fidelibus communio, quæ fit propter duo, diligenti cautione rectóque consilio. Si enim dixerimus nos eos non habere pro communicantibus, & eos molestia afficiemus tanquam sententiam ferentes, eos, vi, seu multatos, hinc dissolui, seu mori, & alios quoque qui fortasse lapsi sunt, & volunt ad quod bonum est redire, remissos ad hoc & negligentes efficiemus, causantes se fidelibus non esse communicaturos, etiamsi post lapsum fidem confessi fuerint: qui si non conuertantur, plus probri & ignominiæ quàm omnes susceperint, maiorique dedecore affecti fuerint: quemadmodum & qui fecit fundamentum, domum autem non fecit. Ei enim sunt similes, qui ad tormenta quidem propter Christum cõfugerũt, & veluti pulchro iacto fundamento, id quod honestum est, perficere nõ potuerunt.

A ὁ τοιοῦτος οὐκέτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἔσται, διότι καταλέλοιπε τὸ ποίμνιον τοῦ κυρίου, καὶ διὰ τὸ αὐτομολῆσαι καὶ μὴ καρτερῆσαι ταῖς βασάνοις, μῶμον προσενήνοχεν ἑαυτῷ. τὸ δὲ καταφρονῆσαι τῆς διδασκαλίας τοῦ λαοῦ καὶ προτιμήσασθαι τὸ ἑαυτῷ συμφέρον, οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι πεποιήκασιν. ὁ γὰρ μέγας Παῦλος μετὰ τὸ πολλὰς βασάνους ὑπομεῖναι, κατανοήσας κρεῖττον εἶναι τὸν βίον ἀπολιπεῖν, προετιμήσατο ζῆν καὶ βασανίζεσθαι διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. ἀναίσθητοι γοῦν εἰσὶν οἱ αἰτοῦντες τὴν λειτουργίαν ἧς ἐθελονταὶ ἐκπεπτώκασι. B πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὃ κατέλιπον δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὔχρηστοι εἶναι ἐν καιρῷ τοιούτῳ, διωγμοῦ δηλαδή; Εἰ μὲν οὖν οὐ πεπτώκασι, φησὶν, εἶχον ἂν συγγνώμην ἐπὶ τῇ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει τῆς αὐτομολήσεως δηλαδὴ, ἢ τῆς περὶ τὸ διδάσκειν καὶ στηρίζειν τοὺς ἀδελφοὺς ῥαθυμίας· Εἰ δὲ πεπτώκασιν ἐκ περιφρονείας ἤτοι ἀλαζονείας. (τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ κατατολμῆσαι προπετῶς τῶν βασάνων καὶ μὴ ἐμμεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο ἐνθριαμβευθῆναι,) οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. διὸ φροντιζέτωσαν μᾶλλον πῶς ἐκτελέσουσι τὴν C ὁμολογίαν ἐν ταπεινοφροσύνῃ παυσάμενοι τῆς ἀπὸ τοῦ ζητεῖν τὴν λειτουργίαν κενοδοξίας. ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἡ μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνία διὰ δύο γινομένη τινὰ μετ' ἐπιστασίας ἀκριβοῦς καὶ οἰκονομίας. Εἰ γὰρ εἴπωμεν μὴ ἔχειν αὐτοὺς κοινωνικοὺς, τούτους τε λυπήσομεν, ὡς ἀποφαινόμενοι μετὰ βίας ἤγουν ἐπιτετιμημένους, ἐντεῦθεν ἀναλῦσαι αὐτοὺς, ἤγουν ἀποθανεῖν, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἐκπεσόντας ἴσως καὶ βουλομένους ὑποστρέψαι εἰς τὸ ἀγαθὸν, D ἐκλελυμένους πρὸς τοῦτο καὶ ἀμελεῖς ποιήσομεν, προφασιζομένους τὸ μὴ μέλλειν αὐτοὺς εἶναι κοινωνικοὺς τοῖς πιστοῖς, κἂν ὁμολογήσωσι τὴν πίστιν μετὰ τὴν ἔκπτωσιν. οἵτινες μὴ ἐπιστρέφοντες πλέον ἁπάντων ἵνα ὀνειδισθῶσι καὶ αἰσχυνθῶσι, καθὰ τὸν ποιήσαντα μὲν θεμέλιον, μὴ πληρώσαντα δὲ οἴκημα. τούτῳ γὰρ ἐοίκασιν οἱ πρὸς βασάνους αὐτομολήσαντες μὲν διὰ Χριστὸν καὶ οἱονεὶ καλὸν θέμενοι θεμέλιον, μὴ δυνηθέντες δὲ τελειῶσαι τὸ καλὸν διὰ τὴν ἔκπτωσιν.

σημειώσαι δεῖ ὅτι οὐδὲ ἡ διὰ Χριστὸν ὁμολογία ἀποκαθιστᾷ τὸν ἅπαξ ἐκ τοῦ κλήρου ἀποξενωθέντα διὰ τὴν ἔκπτωσιν.

Nota ergo, quòd ne confessio quidem propter Christum restituit eum qui semel à clero abalienatus est propter lapsum.

Κανὼν ια'.

CANON XI.

Οἱ γὰρ πρῶτοι παραπηδήσαντες ἐν τῷ βράσματι τοῦ διωγμοῦ, παρεστῶτες εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ θεωροῦντες τοὺς ἁγίους μάρτυρας σπεύδοντας ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἐν καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμούμενοι ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο πολλῇ τῇ παῤῥησίᾳ χρώμενοι, βλέποντες μάλιστα τοὺς ὑποσυρομένους καὶ ἐκπίπτοντας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν καὶ ἐπηχούμενοι καταπολεμῆσαι τὸν ὑπεραιρόμενον καὶ ἀντικείμενον ἔσπευδον εἰς τοῦτο, ἵνα μὴ καὶ δοκῇ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι ἐφ' οἷς κατὰ πανουργίαν ἔδοξεν ἡττᾶν, εἰ καὶ ἐλάνθανεν ἑαυτὸν νικώμενον ὑπὸ τῶν ἐγκαρτερούντων τὰς τῶν ξυστήρων καὶ μαστίγων βασάνους, τήν τε ὀξύτητα τῆς μαχαίρας, καὶ τὰς καταφλέξεις τοῦ πυρὸς, καὶ τὰς τῶν ὑδάτων καταποντώσεις, καὶ τοῖς κατὰ πίστιν ὑπερεξαιτοῦσιν εὐχὰς καὶ δεήσεις γίνεσθαι ἤτοι ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακῇ κατατιμωρηθέντων καὶ παραδιδομένων ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης, ἤτοι ὑπὲρ τῶν ἔξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου καταβασανισθέντων διὰ ξυστήρων καὶ μαστίγων, ὕστερον δὲ ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς, ἄξιόν ἐστιν ἐπινεῦσαι. συμπάσχειν γὰρ καὶ συναλγεῖν τοῖς ὀδυρομένοις καὶ στενάζουσιν ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγῶνι ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς πολλῆς βίας τοῦ κακομηχάνου διαβόλου, ἤτοι ὑπὲρ γονέων ἢ ἀδελφῶν ἢ τέκνων οὐδένα οὐδὲν καταβλάπτει. ἴσμεν γὰρ καὶ δι' ἑτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινας τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος, ἐπί τε ἀφέσει ἁμαρτιῶν καὶ ὑγείᾳ σώματος, καὶ ἀναστάσει νεκρῶν. μεμνημένοι τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων ὧν παρυπήνεγκαν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ταλαιπωριῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μεταγνόντων αὐτῶν καὶ ἀποδυρομένων τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς κατὰ προδοσίαν ἐν ἀτονίᾳ καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, ἔτι τε καὶ μαρτυρουμένων ἀπολιτεύτων γενομένων ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, συνευχόμεθα καὶ συμπαρακαλοῦμεν ὑπὲρ ἱλασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων διὰ τοῦ γενομένου ὑπὲρ ἡμῶν παρακλήτου πρὸς τὸν πατέρα ἱλασκομένου ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. καὶ ἐάν τις γὰρ, φησὶν, ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

Qui enim primùm in persecutionis feruore prosilierunt iudicium circunstantes, & sanctos martyres, qui ad brauium supernæ vocationis festinabant, aspicientes, honesta æmulatione incitati, se ipsos ad hoc tradiderunt, magna libertate vtentes, maximè videntes eos qui subtrahebantur, labi, propter quos interiùs excitati, & quodam veluti sono impulsi ad debellandum se efferentem aduersarium, ad id contendebant, ne apud se prudens esse videretur, ob ea in quibus eius calliditate inferiores esse visi sunt, etiamsi se ipsum vinci ab iis, qui se fortiter & constanter gesserunt; qui scuticarum flagellorúmque tormenta, & gladij aciem, & ignis vstulationem, & aquarum immersiones toleranter tulerunt, eum latuit. Iis quoque qui vt ex fide preces & orationes, fiant persequuntur, vel iis qui in custodia puniti sunt, & à fame & siti traditi sunt, vel pro iis qui extra custodiam senticis & flagellis in iudicio torti sunt, postea autem à carnis imbecillitate victi fuêre, æquum est annuere. Cum iis enim qui lugent, & mœrent, pro iis qui in certamine victi sunt à magnis maligni diaboli viribus, siue pro parentibus, vel fratribus, vel liberis, vnà dolere, & tristitia affici neminem quidquam penitus lædit. Scimus enim etiam propter aliorum fidem, quosdam esse dei bonitatem assecutos, & in peccatorum remissione, & corporis sanitate, & mortuorum resurrectione. Memores itaque multorum laborum, & miseriarum, quas pro Christi nomine sustinuerunt, cùm ipsi etiam pœnitentiam egerint, & quod à se factum est per proditionem in corporis afflictione, & mortificatione defleuerint, & se præterea testentur, in vita sua fuisse à ciuitate alienos, simul oremus, & postulemus pro eorum reconciliatione cum aliis quæ decet per eum qui est nobis aduocatus apud patrem, se nostris peccatis propitium exhibentem. Et si quis inquit, peccauerit, habemus aduocatum apud patrem Iesum Christum iustum: & is est propitiatio pro peccatis nostris.

Schol. Bals. Cùm superiùs dixisset sanctus, quòd qui sua sponte confugerunt, & lapsi sunt quidem, pœnitentiam autem non egerunt, nec suum lapsum reuocarunt, plus dedecoris & ignominiæ subibunt, vt qui non supra fundamentum certum quoque fabricauerint, seu quod bonum est non perfecerint: nunc huius & reliquorũ confirmationem inducit, dicens, Qui enim in persecutionis feruore, seu vehementia stantes, & videntes sanctorum martyria, & quomodo cælestes coronas diuino zelo accipere contendant, seipsos dabant martyrio cũ multa libertate, & maximè quia videbant quosdam subtractos, pro eo quod est eductos & deceptos à diabolo, & lapsos seu negãtes pietatem: quamobrem interiùs accensi seu corde inflammati, vt qui audirent se per hoc debellasse ac vicisse superbũ aduersarium diabolum, studuerunt subire martyrium, ne glorietur diabolus, & sibi prudẽs esse videatur, vt qui calliditate sua & malitia eos vicerit qui sua sponte ad martyriũ confugerunt: etiam si eum latuit se magis vinci ab athletis qui tormẽta fortiter perpessi sunt. Fidelibus ergo orantibus æquum est pro ipsis supplicio affectis, & punitis, annuere, siue in hoc concurrere, quod etiam visum est, & nihil lædit vnà cum parẽtibus vel aliis necessitudine coniunctis, pro iis qui testimonium dederunt martyriúmque subierunt, sed lapsi sunt diaboli arte, & insidiis, dolere & tristitia affici. Scimus enim quòd multi bonitatem, & misericordiam Dei consecuti sunt per aliorum orationes. Et ideo & ipsis dari à Deo peccatorum remissionem postulabimus, & aliis qui lapsi sunt, & postea errorem reuocauerunt, & pietatem confessi sunt, communicabimus, memores eorum quæ ante lapsum propter Deum sustinuerunt certaminũ, & etiam bonæ eorum postea pœnitentiæ, & quòd seipsos testati sunt esse à ciuitate alienos propter peccatum: & non solùm ipsis communicabimus, sed & pro eorum propitiatione orabimus, cum aliis quæ decet, seu cum aliis bonis operibus quæ debent ab ipsis fieri, ieiunio scilicet,

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν ἀνωτέρω ὁ ἅγιος ὅτι οἱ αὐτομολήσαντες καὶ ἐκπεσόντες μὲν, μὴ μεταμεληθέντες δὲ καὶ τὴν ἔκπτωσιν ἀνακαλεσάμενοι, ἐπὶ πλέον αἰσχύνην ἕξουσιν, ὡς μὴ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ καὶ ὄρθον τεκτηνάμενοι, ἤτοι μὴ τελειώσαντες τὸ καλόν· νῦν καὶ κατασκευὴν τούτου τε καὶ τῶν λοιπῶν ἐπάγει, λέγων, οἱ γὰρ ἐν τῷ βράσματι ἤγουν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ διωγμοῦ ἱστάμενοι καὶ ὁρῶντες τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων, καὶ ὅπως σπεύδουσι τοὺς ἐξ οὐρανῶν στεφάνους λαβεῖν κατὰ ζῆλον θεῖον, ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τὸ μαρτύριον μετὰ παρρησίας πολλῆς, καὶ μάλιστα ὅτι ἔβλεπον τινὰς ὑποσυρομένους, ἀντὶ τοῦ κλεπτομένους καὶ ἀπατωμένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκπίπτοντας ἤτοι ἀρνουμένους τὴν εὐσέβειαν· ὧν χάριν ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν ἤτοι τὴν καρδίαν πυρούμενοι ὡς καὶ ἀκούοντες καταπολεμῆσαι ἤτοι νικῆσαι διὰ τούτου τὸν ἀλαζόνα καὶ ἀντικείμενον διάβολον, ἐσπούδασαν ὑποδῦναι τὸ μαρτύριον, ἵνα μὴ καυχήσηται ὁ διάβολος καὶ δόξῃ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι ὡς νικήσας κατὰ πανουργίαν τοὺς αὐτομολήσαντας, εἰ καὶ ἐλάνθανε μᾶλλον νικᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀθλητῶν τῶν καρτερησάντων ταῖς βασάνοις. τοῖς γοῦν πιστοῖς ἄξιόν ἐστιν εὐχομένοις ὑπὲρ αὐτῶν τῶν τιμωρηθέντων καὶ ἡττηθέντων, ἐπινεύειν, ἤτοι συντρέχειν, ὅ,τι καὶ δέδοκται, καὶ κατά τι οὐ βλάπτει, συμπάσχειν καὶ λυπεῖσθαι μετὰ τῶν γονέων ἢ τῶν ἄλλως προσῳκειωμένων ὑπὲρ τῶν μαρτυρησάντων καὶ ἐκπεπτωκότων ἀπὸ μηχανῆς τοῦ διαβόλου. γινώσκομεν γὰρ ὡς πολλοὶ ἀπήλαυσαν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ θεοῦ διὰ εὐχῆς ἑτέρων. διά τοι τοῦτο αὐτοῖς τε δοθῆναι ἄφεσιν παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξαιτήσομεν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκπεπτωκόσι, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν πλάνην ἀνακαλεσαμένοις καὶ ὁμολογήσασι τὴν εὐσέβειαν, συγκοινωνήσομεν, μεμνημένοι τῶν πρὸ τῆς ἐκπτώσεως ἀγώνων αὐτῶν, ὧν ὑπήνεγκαν διὰ τὸν θεόν, ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἀγαθοῦ μεταμελου τούτων. καὶ ὅτι μεμαρτύρηται ἀπολιτεύτους λογίζεσθαι ἑαυτοὺς διὰ ἁμάρτημα· καὶ οὐ μόνον συγκοινωνήσομεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ συνευξόμεθα ὑπὲρ ἱλασμοῦ αὐτῶν, μετὰ τῶν ἄλλων τῶν καθηκόντων, ἤγουν μετὰ τῶν ὀφειλουσῶν γίνεσθαι εὐποιϊῶν παρὰ τούτοις, νηστείας δηλονότι,

ἐλεημοσύνης καὶ μετανοίας, δι' ὧν ὁ γενόμενος παράκλητος ὑπὲρ ἡμῶν ἐξευμενίζεται ἡμῖν τὸν πατέρα· εἶτα καὶ χρήσει κέχρηται γραφικῇ. ἡ δέ ἐστιν ἐκ τῆς πρώτης καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

A eleemosyna, & pœnitentia, per quæ, qui pro nobis est aduocatus, patrem nobis propitiũ beneuolúmque efficit. Deinde & sacræ scripturæ sententia vsus est. Ea verò est ex prima Catholica epistola sancti Apostoli & Euangelistæ Ioannis.

Κανὼν ιβ'.

Τοῖς γὰρ ἀργύρια δεδωκόσι πρὸς τὸ ἀνενοχλήτους αὐτοὺς παντάπασι γενέσθαι ὑπὸ πάσης κακίας, οὐκ ἔστιν ἔγκλημα προσάγειν. ζημίαν γὰρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπήνεγκαν ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν ζημιωθῶσιν ἢ ἀπολέσωσιν, ὅπερ ἄλλοι κατ' αἰσχροκέρδειαν οὐ πεποιήκασι· καὶ τοί γε τοῦ κυρίου λέγοντος· τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ ἢ ἀπολέσῃ; καὶ, ὅτι οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. ἐφάνησαν γὰρ παρ' ἐκείνοις θεῷ δουλεύοντες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες καὶ καταπατήσαντες, καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν, ἀνεπλήρωσάν τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον, λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος. ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀνέγνωμεν τοὺς συρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας μετὰ καὶ πλησμονῆς ἀπολυθέντας. μετὰ γὰρ τὸ καταβαρῆσαι αὐτοὺς πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα καὶ ταράξαι τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας, λαβόντες, φησὶ, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέρροιαν.

CANON XII.

Iis enim qui pecuniam dederunt, vt ne ab omnis improbitatis molestia omni ex parte remoti essent, crimen intendi non potest. Damnum enim, & iacturam pecuniarum sustinuerunt, ne ipsi animæ detri- B *mento afficerentur, vel ipsam etiam perderent, quod alij propter turpe lucrum non fecerunt: quamuis Dominus dicat: quid enim hominem iuuabit, si vniuersum mundum lucratus fuerit, anima autem detrimento fuerit affectus, vel eam etiam perdiderit? Et rursus, Non potestis Deo seruire & mammonæ: in illis enim apparuerunt qui Deo seruirent, exosis, conculcatis, contemptísque pecuniis, & in eo compleuerunt quod scriptum est: Pretium redemptionis animæ hominis, propriæ diuitiæ. Nam & in Actibus quoque Apostolorum legimus, eos qui pro Paulo & Sila Thessalonicæ ad magistratus trahebantur,* C *cum multis pecuniis fuisse dimissos. Postquam enim ipsos propter nomen multùm onerassent, & multitudinem magistratúsque perturbassent, ab Iasone, inquit, & reliquis satisdatione accepta, eos dimiserunt. Fratres autem noctu protinus Paulum & Silam miserunt in Berrhœam.*

Ἑρμηνεία.

Πληρώσας ὁ ἅγιος τὰ περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὸ μαρτύριον, φησὶν ἀκαταιτιάτους εἶναι τοὺς διὰ χρημάτων δόσεως ἀνενοχλήτους συντηρήσαντας ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς κακώσεως τῶν κολάσεων. Εἵλοντο γὰρ χρήματα ζημιωθῆναι καὶ μὴ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. Εἶτα κατασκευάζων τοῦτο αὐτὸ, ἐπιφέρει καὶ διάφορα γραφικὰ καὶ παραδείγματα ἐκ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων περὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου καὶ ἑτέρων.

SCHOL. BALS. Postquam sanctus de iis qui sua sponte ad martyrium confugiunt, perfecisset, dicit eos non esse reprehendendos, qui seipsos datis pecuniis à tormentorum afflictione liberarunt. Ma- D luerunt enim suarum pecuniarum quàm suæ animæ iacturam facere. Deinde hoc ipsum confirmat, & affert diuersa scripturæ exempla ex Actibus Apostolorum de beato Paulo Apostolo, & aliis.

Κανὼν ιγ'.

Ὅθεν οὐδὲ τοῖς καταλείψασι πάντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν καὶ ἀναχωρήσασιν, ἔστιν ἐγκαλεῖν ὡς ἂν ἑτέρων δι' αὐτοὺς κατασχεθέντων.

CANON XIII.

Vnde nec eos qui omnia reliquerunt propter salutem animæ, & secesserunt, licet accusare tanquam aliis propter ipsos detentis.

Nam & Ephesi pro Paulo Gaium & Aristarchum in theatro comprehenderunt, vnà cum Paulo peregrinantes, qui volebat ad populum adire: quoniam propter ipsum qui persuaserat, & multam turbam ad Dei cultum traduxerat, seditio facta fuerat. Non siuerunt eum, inquit, discipuli. Quin etiam nonnulli, ex Asiaticis magistratibus, qui ei erant amici, miserunt ad eum & suaserunt, ne se theatro daret. Si qui autem cum iis contendere perrexerint, qui animum ei adhibent, qui dicit: Seruans serua animam tuam, & ne retro aspexeris: Petrus quoque Apostolorum princeps eis in mentem reuocetur, qui iam in custodiam erat coniectus, & traditus quatuor quaternionibus militum ad eum seruandum: qui cùm noctu fugisset, & ex Iudaeorum manu seruatus esset, iussu Angeli Domini, Facto, inquit, die erat non paruus tumultus in militibus. Herodes autem cùm eum quaesiuisset, & non inuenisset, interrogatos custodes iussit suffocari, propter quos nulla culpa in Petrum confertur: licebat enim eis illo viso quod factum fuerat effugere, sicut & omnes infantes qui erant in Bethleem, & in omnibus eius finibus; si sciuissent eorum parentes quod erat futurũ: qui à crudeli homicida Herode sublati sunt, vt vnus qui ab eo quaerebatur infans periret, qui & ipse iussu Angeli Dei effugit, qui celeriter iam coeperat spolia accipere, & acriter praepascere, secundùm appellationem nominis, quemadmodum scriptum est, Voca nomen eius, celeriter spolia, velociter depopulare, eo quòd priusquam infans sciat vocare patrem & matrem, capiat potestatem Damasci, & Spolia Samariae, corã Rege Assyriorum. Magi ergo vt iam spoliati, infantem humiliter & suppliciter adorant, suos thesauros aperientes, & ei offerentes, maximè opportuna, & magnifica dona, aurum, & thus, & myrrham, vt regi, & Deo, & homini: vnde ad regem Assyrium non ampliùs reuerti voluerunt, à prouidentia vetiti. Responso autem, inquit, accepto ne reuerterentur ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Vnde cùm vidisset cruoris sitiens sanguinolentus Herodes se à magis illusum, valde fuit commotus. Et mittens, inquit, interfecit omnes infantes qui erãt in Bethleem,

A καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐφέσῳ αὐτῇ Παύλου συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ θέατρον καὶ Ἀρίσταρχον συνεκδήμους Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον. ἐπεὶ καὶ δι' αὐτὸν πείσαντα καὶ μεταστήσαντα πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν, ἡ στάσις ἦν γενομένη· οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί, φησίν· οὐ μὴν ἀλλὰ καί τινες τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτόν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. Εἰ δὲ ἐπιμένοιέν τινες ἐρεσχελοῦντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι τῷ λέγοντι, σῴζων σῷζε τὴν σαυτοῦ ψυχήν, καὶ μὴ

B περιβλέψῃς εἰς τὰ ὀπίσω, ὑπομνησθήτωσαν καὶ περὶ τοῦ προκρίτου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένου τε ἤδη εἰς φυλακήν, καὶ παραδοθέντος τέτταρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, οὗ ἐν νυκτὶ φυγόντος καὶ ἐκ χειρὸς ῥυσθέντος τῶν Ἰουδαίων κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου, φησί, κυρίου, γενομένης ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. Ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, δι' οὓς οὐδεμία αἰτία τῷ Πέτρῳ προσάπτεται. ἐξῆν γὰρ καὶ αὐτοῖς ἑωρακότας τὸ γινόμενον, ἐκ-

C φυγεῖν, ὡς καὶ πάντα τὰ παιδία τὰ ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεισαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἅπερ ἀνῃρέθησαν ὑπὸ τοῦ μιαιφόνου Ἡρώδου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον, ἀπολέσθαι ἓν παιδίον, ὅπερ καὶ αὐτὸ κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου κυρίου, ἐξέφυγεν, ἤδη ἀρξάμενον ταχέως σκυλεύειν καὶ ὀξέως προνομεύειν, κατὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται, κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνόμευσον. διότι πρὶν γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύ-

D ναμιν Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκῦλα Σαμαρείας ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. οἱ γοῦν μάγοι ὡς ἤδη σκυλευθέντες καὶ προνομευθέντες, ὑποτεταγμένως καὶ τιμητικῶς προσκυνοῦσι τὸ παιδίον, ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν καὶ προσφέροντες αὐτῷ καιριώτερα καὶ πρεπωδέστερα δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ. ὅθεν οὐκέτι πρὸς τὸν Ἀσσύριον βασιλέα ἠξιώθησαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς προνοίας. χρηματισθέντες γάρ φησι κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ὅθεν ἰδὼν ὁ αἱμοβόρος Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, φησίν, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ,

καὶ ἐν

καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων· μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννηθὲν ἕτερον παιδίον ζητήσας ἀποκτεῖναι, καὶ μὴ εὑρὼν, τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκφυγόντος τοῦ παιδὸς μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλιζάβετ· ἀφ' ὧν οὐδεμίαν μέμψιν ἔχουσιν.

A & in omnibus eius finibus, à bimatu, & infra, eo tempore quod à Magis diligenter didicerat. Cum quibus, & alium prius natum infantem, cùm interfecturus quæsiuisset, & non inuenisset, patrem eius Zachariam interfecit inter templum & altare, cùm effugisset filius cum matre Elizabet. Vnde nec vllo modo reprehenduntur.

Ἑρμηνεία.

Εἰ δέ τινες φησὶ, καταλείποντες τὰς περιουσίας αὐτῶν, καὶ ἀνεχώρησαν ἵνα μὴ κατασχεθέντες κινδυνεύσωσιν, ἴσως μὴ δυνάμενοι μέχρι τέλους ἐμμεῖναι τῇ ὁμολογίᾳ διὰ τὴν τῶν κολαζόντων ἀπήνειαν, οὐκ ἐγκληθήσονται κἂν καὶ ἕτεροι κατεσχέθησαν δι' αὐτούς. καὶ παράγει χάριν τούτου εἰς παράδειγμα, τὸν Γάϊον καὶ τὸν Ἀρίσταρχον τοὺς ἀντὶ Παύλου κατασχεθέντας· τοὺς στρατιώτας τοὺς φυλάττοντας τὸν Πέτρον· τὰ νήπια τὰ παρὰ τοῦ Ἡρώδου ἀναιρεθέντα διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν τίμιον καὶ ἅγιον πρόδρομον.

SCHOL. BALS. Si qui autem, inquit, relictis suis facultatibus secesserunt, ne detenti fortè in periculum vocentur, vt qui non B possint ad finem vsque in confessione persistere, propter tortorum sæuitiam, non culpabuntur, etiamsi alij detenti sunt, & puniti propter ipsos. Et adducit in exemplum eius rei gratia, Caium & Aristarchum, qui pro Paulo detenti fuerunt: milites qui Petrum seruabant: & infantes qui ab Herode interfecti sunt propter Christum: & venerabilem sanctúmque præcursorem.

Κανὼν ιδ'.

Εἰ δέ τινες βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι, χαλινὸν λαβόντες ἐν τῷ στόματι καὶ δεσμοὺς, καὶ ἐπιμείναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν καῆναι προσαγομένας ἄκοντι τῷ ἀνιέρῳ θύματι. ὥσπερ οὖν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες περὶ τῶν ἐν Λιβύῃ, καὶ ἕτεροι δὲ συλλειτουργοὶ, οἱ τοιοῦτοι συμμαρτυρούντων μάλιστα καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταχθέντες ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ὡς καὶ οἱ κατανεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καὶ μηκέτι ἐξισχύσαντες λαλῆσαι ἢ φθέγξασθαι ἢ κινηθῆναι εἰς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην βιαζομένοις· οὐδὲ γὰρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν. ὥσπερ οὖν παρὰ συλλειτουργῶν ἤκουσα, πάλιν ταχθήσονται ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς· καὶ πᾶς ὅστις οὖν κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καὶ αὐτὸς τῷ λέγοντι, δίωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραϋπάθειαν, ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης, ὡμολογήσας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.

CANON XIIII.

Si qui autem vim multam & necessitatem passi sunt, quique & in ore ferrum, & C *vincula acceperunt, & propter bonam fidei affectionem, suas quoque manus viri fortiter pertulerũt, ad prophanum sacrificium eis inuitis adductas, quemadmodum mihi scripserunt ex custodia beatissimi martyres de iis qui sunt in Libya, & alij etiam in sacris comministri, ij simul testificantibus reliquis quoque fratribus, possunt esse in sacroministerio inter cõfessores collocati, vt & qui in multis tormentis mortificati fuerint, & non ampliùs potuerint, vel loqui,* D *vel dicere, vel moneri, vt resisterent iis qui vim afferebant. Neque enim eorum improbitati assensi sunt. Quemadmodum ergo à comministris rursus audiui, annumerabitur inter confessores, & quicunque secundùm Timotheum vitam instituit, parens ei quoque qui dicit, Persequere iustitiam, pietatem, fidem, dilectionem, tolerantiam, lenitatem: Certa pulchrum certamen fidei: Apprehende vitam cælestem, in quam vocatus es, & confessus coram multis testibus confessionem.*

SCH. BALS. Eos qui vi tyrãnica visi sunt ex idolothytis carnes comedere, vel ex Græcis libationibus vinũ bibere (Fortè enim iis in terrã deiectis,

Ἑρμηνεία.

Τοὺς ἀπὸ βίας τυραννικῆς δόξαντας φαγεῖν κρέας ἐκ τῶν εἰδωλοθύτων, ἢ πιεῖν οἶνον ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν σπονδῶν (τυχὸν γὰρ κατὰ γῆς οἱ τυραννοῦντες θέμενοι τούτους

& in eorum ora hamis seu ferramentis iniectis, vt semper aperta essent, tyranni in eorum fauces vinum infundebant, & carnes iniiciebant, vel etiam in eorum manibus carbonibus cum thure impositis sacrificare cogebant) si essent quidem clerici, in eodem quoque rursus gradu esse decernit canon, vt qui collocati sint cum confessoribus. Laici autem reputentur vt martyres, quòd ij hæc sua voluntate fecerint, nec actioni omnino assensi sint: quemadmodum inter confessores quoque numerabuntur, qui propter tormentorum necessitatem dissoluta corporis firmitate, non valentes iis resistere, qui in ora eorum vinum ex libaminibus effundebant. Deinceps autem de iis qui conscientiæ martyrium, seu testimonium peragunt, dicit, & illos cum confessoribus connumerat.

CANON XV.

Non reprehendet nos quispiam, quartam & sextam feriam obseruantes, in quibus nobis ieiunare secundùm traditionem præceptum est. Quartam quidem propter initum à Iudæis consilium de proditione domini: sextam autem, quòd ipse pro nobis passus sit. Diem enim dominicum lætitiæ diem agimus, quòd in eo resurrexerit: in quo nec genua quidē flectere accepimus.

SCHOL. BALS. Consequenter sexto canoni Apostolico, qui decernit non esse à nobis ieiunandum diebus dominicis vel sabbatis, præter vnum sabbatum, magnum scilicet, & lxix. qui valde punit eos, qui sacra quadragesima non ieiunant, omnique quarta, & sexta feria, præsens quoque decernit.

EPISTOLA CANONICA SANCTI GREGORII ARCHIEPISCOPI Neocæsariensis, qui Thaumaturgus dictus est, de iis qui in barbarorum incursione idolothyta comederant, & alia quædam peccata commiserant.

CANON I.

NOn cibi nos grauant, sancte Papa, si captiui ea comederint, quæ qui in eos dominium obtinent, eis apposuerunt, maximè quando vna de omnibus fama est,

A καὶ χάνοις ἤτοι σιδήρεια βαλόντες εἰς τὰ στόματα αὐτῶν, ὥστε δῆλον εἶναι ἠνεωγμένα, ἐπέχεον εἰς τὴν φάρυγγα τούτων, οἶνον, καὶ κρέα ἐπέρριπτον, ἢ καὶ ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀνθρακιὰς μετὰ λιβανωτοῦ τιθέμενοι, προσεκβιάζον δῆθεν θύειν αὐτοὺς) κληρικοὶ μὲν ὄντες, εἶναι καὶ πάλιν ἐν τῷ οἰκείῳ βαθμῷ ὁ κανὼν διορίζεται, ὡς τεταγμένους μετὰ τῶν ὁμολογητῶν· λαϊκοὺς δὲ λογίζεσθαι ὡς μάρτυρας, διὰ τὸ μὴ κατὰ προαίρεσιν οἰκείαν ποιῆσαι ταῦτα τούτους, μηδὲ συγκατατίθεσθαι ὅλως τῇ πράξει, ὥσπερ τοῖς ὁμολογηταῖς συνταχθήσονται καὶ οἱ τῇ τῶν βασάνων ἀνάγκῃ παραλυθέντες τὸν τόνον τοῦ σώ-
B ματος, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντιστῆναι τοῖς ἐκχέουσιν εἰς τὰ στόματα αὐτῶν οἶνον ἀπὸ τῶν σπονδῶν. ἑξῆς δὲ περὶ τῶν διανυόντων τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον λέγει, κἀκείνους τοῖς ὁμολογηταῖς συναριθμεῖν.

Κανὼν ιεʹ.

Οὐκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρουμένοις τετράδα καὶ παρασκευήν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν εὐλόγως προστετάκται. τὴν μὲν γὰρ τετράδα διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ κυρίου, τὴν δὲ παρασκευήν, χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγο-
C μεν, διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ οὐδὲ γόνατα κλίνειν παρειλήφαμεν.

Ερμηνεία.

Ἀκολούθως τῷ ξδʹ. ἀποστολικῷ κανόνι τῷ διοριζομένῳ μὴ νηστεύειν ἡμᾶς κατὰ τὰ σάββατα πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου σαββάτου τοῦ μεγάλου δηλαδή, καὶ τῷ ξθʹ. κανόνι τῷ κολάζοντι μεγάλως τοὺς μὴ νηστεύοντας τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστήν, καὶ κατὰ πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευήν, καὶ ὁ παρὼν κανὼν διατάττεται.
D

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Νεοκαισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ περὶ τῶν ἐν τῇ καταδρομῇ τῶν βαρβάρων εἰδωλόθυτα φαγόντων ἢ καὶ ἕτερά τινα πλημμελησάντων.

Κανὼν αʹ.

ΟΥ τὰ βρώματα ἡμᾶς βαρεῖ, ἱερώτατε Πάππα, εἰ ἔφαγον οἱ αἰχμάλωτοι ταῦτα ἅπερ παρετίθεσαν αὐτοῖς οἱ κρατοῦντες αὐτῶν, μάλιστα ἐπειδὴ εἷς λόγος παρὰ πάντων,

τοὺς καταδραμόντας τὰ ἡμέτερα μέρη βαρβάρους εἰδώλοις μὴ τεθυκέναι. ὁ δὲ ἀπόστολός φησι, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ ὁ πάντα καθαρίζων τὰ βρώματα, οὐ τὸ εἰσπορευόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον. καὶ τὸ τὰς αἰχμαλώτους γυναῖκας διαφθαρῆναι ἐξυβριζόντων τῶν βαρβάρων εἰς τὰ σώματα αὐτῶν. ἀλλ' εἰ μὲν καὶ πρότερον κατέγνωστό τινος βίος πορευομένου ὀπίσω ὀφθαλμῶν τῶν ἐκπορνευόντων κατὰ τὸ γεγραμμένον, δηλονότι ἡ πορνικὴ ἕξις ὕποπτος καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας. καὶ οὐ προχείρως δεῖ ταῖς τοιαύταις κοινωνεῖν τῶν εὐχῶν. εἰ μέντοι τις ἐν ἄκρᾳ σωφροσύνῃ ζήσασα, καὶ καθαρὸν καὶ ἔξω πάσης ὑπονοίας ἐπιδεδειγμένη βίον, τὸν πρότερον, νῦν περιπέπτωκεν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης, ὕβρει, ἔχομεν παράδειγμα τὸ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ τὸ ἐπὶ τῇ νεάνιδι, ἣν ἐν τῷ πεδίῳ εὗρεν ἄνθρωπος, καὶ βιασάμενος αὐτὴν, ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς, τῇ νεάνιδι οὐ ποιήσετε, φησὶν, οὐδὲν, οὐκ ἔστι τῇ νεάνιδι ἁμάρτημα θανάτου· ὅτι ὡς εἴ τις ἀναστῇ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ θανατώσει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, οὕτω τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἐβόησεν ἡ νεᾶνις· καὶ ὁ βοηθῶν οὐκ ἦν αὐτῇ. ταῦτα μέντοι τοιαῦτα.

A *barbaros, qui in nostras regiones incursiones fecerunt, idolis non sacrificasse. Dicit autem Apostolus, Esca ventri, & venter escis, Deus autem & hunc & has destruet. Sed seruator quoque omnes cibos mundans, Non quod intrat, inquit, coinquinat hominem, sed quod egreditur. Et hoc quoque, quòd captiuæ mulieres corruptæ fuerunt, barbaris earum corporibus insolenter abutentibus. Sed si prius quoque damnata vita fuerat, procul ab oculis abeuntibus, vt dicitur, fornicatoribus, vt scriptum est, fornicarius scilicet habitus est etiam tempore captiuitatis. Et non oportet facilè orationibus cum eiusmodi communicare, sed*
B *siquidem aliqua quæ in summa continentia vixerit, & puram ab omníque suspicione alienam priorem vitam ostenderit, nunc vi & necessitate ad probrum contumeliámve lapsa sit, habemus exemplum quod est in Deuteronomio, de adolescentula, quam homo in agro inuenit, & ea vi compressa cum ipsa dormiit. Adolescentulæ, inquit, nihil facietis: non erit adolescentulæ peccatum mortis: quia quemadmodum si quis homo, aduersus proximum suum insurrexerit, & ipsius animam morte affecerit, sic hanc rem adolescentula*
C *proclamauit, & non erat qui ei opem ferret. Hæc quidem certè ita se habent.*

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος περὶ τοῦ τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας παρὰ βαρβάρων καὶ φαγόντας τὰ παρ' αὐτῶν αὐτοῖς παρατιθέμενα εἰδωλόθυτα, ἀπελογήσατο ὡς τὰ βρώματα ταῦτα οὐ βαρεῖ, ἀντὶ τοῦ οὐ βαρεῖαν ἐμποιεῖ βλάβην. καὶ μᾶλλον ὅτι εἷς λόγος παρὰ πάντων, ἤγουν ὅτι πάντες λέγουσι μὴ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις τοὺς τὰ ἡμέτερα καταδραμόντας βαρβάρους. παράγει δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἀποστόλου χρήσεις, καὶ ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, ἐκ μὲν τοῦ ἀποστόλου, τὸ, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς, καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. ὃ δὴ ἀποστολικὸν χωρίον περὶ πλησμονῆς λέγει καὶ γαστριμαργίας, καὶ βρώματα μὲν, τὰ περιττὰ ὀνομάζει καὶ τὴν τρυφήν· κοιλίαν δὲ τὴν γαστριμαργίαν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν γαστέρα. διὰ δὲ τούτων ὁ ἀπόστολος λέγει ὅτι ἡ ἀδηφαγία καὶ ἡ τρυφὴ τῇ γαστριμαργίᾳ ἀνήκει, ἀλλ' οὐ πρὸς θεὸν φέρει·

SCHOL. BALS. Sanctus interrogatur quid oporteat fieri Christianis, qui à barbaris capti sunt, & quæ ipsis ab eis apponebantur idolothyta comederunt: respondit, Hi cibi non grauant, pro eo quod est, non graue damnum afferunt, & maximè quod vno ore ab omnibus dicitur, idolis non sacrificasse barbaros, qui in nostra incursiones
D fecere. Adducit autē & ex Apostolo & ex Euangelio sententias, Ex Apostolo quidem, Escæ ventri, & venter escis. Deus autem & eum & has destruet. Qui quidem locus Apostolicus loquitur de repletione & ingluuie: & escas quidem nominat ea quæ sunt superuacanea, luxúmque ac delicias: ventrem autem, voracitatem ac ingluuiem. Porro ventrem Græcè dixit à concauitate κοιλίαν non γαστέρα. Per hæc autē dicit Apostolus, quòd exaturatio & luxus ad ingluuiem pertinet, sed neque ad Deum deducit:

luxui autẽ ciborũmq; deliciis ingluuiei vitiũ familiare redditur, & alterum alteri seruit. Deus autem ea destruet: Græcè est, καταργήσει, id est, ea otiosa & inefficacia efficiet, vt nulli ab eis lædãtur. Ex euãgelio autẽ vsus est verbis euangelii, quæ dicũt, Quod intrat per os, non coinquinat hominem. Deinde dicit de captiuis quoq; mulieribus, quibus cõiuncti barbari stuprũ attulerũt: & dicit, quòd si prima quidẽ eorũ vita esset condemnata, suspectas eas facit, fornicarias habitas etiam tẽpore captiuitatis. Et propterea nõ oportet facilè cum eis orare, sed postquam pœnis videlicet impositis se submisissent. Est autem habitus lõga consuetudo, quæ tẽpore quoq; cõfirmata est, quæ ad naturã etiam similitudine quàm proximè accedit. Quare quæ tales nõ sũt violatæ, non peccarunt. Exemplo autẽ vsus est lege quæ in Deuteronomio habetur, de virgine cui in solitudine per vim probrũ illatum est. Videtur autẽ sanctus ex eo quod dixit nõ inferri graue dãnum iis qui idolothyta comederũt, eis à barbaris apposita, & ex eo quod dicit, omnes asserere, barbaros idolis non sacrificasse, & ex eo quòd vtitur dictis Apostolicis quæ de luxu & ingluuie disserunt, similiter & euangelicis, quæ eadem tractãt, nõ fecisse simplicem respõsionẽ, sed quæ diuiditur in eos qui idolothyta per delicias sua spõte comederunt, in eos qui vi à barbaris coacti comederũt, in eos qui propter naturæ necessitatem eas escas fecerũt, & in eos qui ad hæc vi compulsi sunt à barbaris, qui idolis non sacrificarũt. Vnde, vt mihi videtur, nullus erit eorum qui non sit pœnæ affinis. Qui ea enim propter luxũ & delicias comederunt, maioribus pœnis subiicientur: Qui propter necessitatẽ, & corporis nutrimentum, & vt qui nõ possint aliter nutriri, minùs punientur. Reliqui quoque propter esum execrabilem mitiùs punientur, eo quòd sanctus quoque dicit non graue esse idolothyta comedere, quæ ab iis apponuntur qui idolis non sacrificarunt: non est tamen ab omni penitus reprehensione alienum. Interrogauerit autem quispiam cùm xiiij. canon beati Petri Archiepiscopi Alexandrini & martyris contineat, eos qui vi tyrannica compulsi idolothyta comederunt,

καὶ τῇ τρυφῇ τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος οἰκειοῦται, καὶ θάτερον θατέρῳ δουλεύει. ὁ δὲ θεὸς ἄπρακτα καὶ ἀργὰ ποιήσει ταῦτα, ὥστε μὴ ἐξ αὐτῶν τινὰς βλάπτεσθαι. ἐκ δὲ τοῦ εὐαγγελίου, ἐχρήσατο τοῖς τοῦ εὐαγγελίου ῥήμασι τοῖς λέγουσιν ὅτι οὐ τὸ εἰσπορευόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. εἶτα καὶ περὶ γυναικῶν αἰχμαλώτων αἷς οἱ βάρβαροι συνεφθάρησαν. καὶ φησὶν ὅτι εἰ μὲν ὁ πρότερον αὐτῶν βίος κατεγνωσμένος ἦν, ὑπόπτους αὐτὰς ποιεῖ ἡ πορνικὴ ἕξις καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ διὰ τοῦτο προχείρως αὐταῖς οὐ συνεύχεσθαι δεῖ, ἀλλὰ μετὰ τὸ δουλεῦσαι δηλαδὴ ἐπιτιμίοις. ἕξις δέ ἐστιν ἡ μακρὰ συνήθεια καὶ τῷ χρόνῳ παγιωθεῖσα, ἥτις καὶ φύσει προσέοικεν· ὥστε αἱ μὴ τοιαῦται, οὐχ ἥμαρτον βιασθεῖσαι. καὶ παραδείγματι κέχρηται τῇ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ νομοθεσίᾳ τῇ περὶ τῆς ὑβρισθείσης παρθένου κατὰ βίαν ἐν ἐρημίᾳ. καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. ἔοικε δὲ ὁ ἅγιος ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν μὴ ἐπάγεσθαι βαρεῖαν βλάβην τοῖς φαγοῦσι τὰ εἰδωλόθυτα παρατεθέντα τούτοις παρὰ τῶν βαρβάρων, καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν πληροφορεῖσθαι πάντας μὴ θῦσαι τοὺς βαρβάρους εἰδωλοθύτας, καὶ ἀπὸ τοῦ χρήσασθαι τοῖς ἀποστολικοῖς ῥήμασι τοῖς διαλεγομένοις περὶ τρυφῆς καὶ ἀδδηφαγίας, ὡσαύτως καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς τὰ αὐτὰ διαλαμβάνουσι, μὴ ἁπλῆν ποιῆσαι τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ διαιρουμένην εἰς φαγόντας εἰδωλόθυτα κατὰ τρυφὴν ἑκοντί, εἰς τοὺς κατὰ βίαν τῶν βαρβάρων φαγόντας ταῦτα, εἰς τοὺς δι᾽ ἀνάγκην τῆς φύσεως βρώματα ποιησαμένους αὐτά, καὶ εἰς τοὺς βιασθέντας πρὸς τοῦτο παρὰ βαρβάρων, μὴ τεθυκότων τοῖς εἰδώλοις. ὅθεν καὶ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδεὶς ἐκ τούτων ἀνεπιτίμητος ἔσται. οἱ γὰρ διὰ τρυφὴν φαγόντες ταῦτα μείζοσιν ἐπιτιμίοις ὑποβληθήσονται. οἱ δὲ δι᾽ ἀνάγκην καὶ ἀποτροφὴν τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἔχοντες ἄλλως πῶς ἀποτραφῆναι, ἡττόνως κολασθήσονται. καὶ οἱ λοιποὶ διὰ τὴν μιαροφαγίαν μετριώτερον ἐπιτιμηθήσονται, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος, οὐ βαρὺ φησὶν εἶναι τὸ φαγεῖν εἰδωλόθυτα παρὰ τῶν μὴ θυσάντων τοῖς εἰδώλοις παρατεθέντα, οὐ μὴν καὶ πάντη ἀκατέγκλητον. ἐρωτήσει δέ τις ὡς τοῦ ιδʹ. κανόνος τοῦ μακαρίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος διαλαμβάνοντος τοὺς κατὰ βίαν τυραννικὴν φαγόντας εἰδωλόθυτα,

καὶ τοιουτοτρόπως θύσαντας, μὴ ἐπιτιμᾶσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, κληρικοὺς ὄντας, πῶς ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ διορίζεται τοὺς φαγόντας εἰδωλόθυτα μὴ βαρέως βλάπτεσθαι, ὡς ἐκ τούτου ἐκφαίνεσθαι βλάπτεσθαι αὐτοὺς μετρίως; Λύσις. ὁ ἱερομάρτυς Πέτρος ἐν τῷ ιδ΄. κανόνι αὐτοῦ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ φαγεῖν τὰ εἰδωλόθυτα μαρτυρῆσαι τοὺς ἀθλητὰς διαλαμβάνει. φησὶ γὰρ ὅτι καὶ χάνος ἐνεβλήθη τῷ στόματι αὐτῶν καὶ αἱ χεῖρες τούτων κατεκάησαν, καὶ ἁπλῶς οὐδ᾽ ὅλως συνέθεντο εἰς τὸ εἰδωλόθυτα φαγεῖν ἢ εἰς τὸ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. ἡ δὲ παροῦσα κανονικὴ ἐπιστολὴ διαλαμβάνει κατὰ τὰς ἀρχὰς, κατὰ βίαν μὲν φαγεῖν τοὺς αἰχμαλώτους τὰ παρατεθέντα αὐτοῖς εἰδωλόθυτα, οὐ μὴν καὶ κατ᾽ αὐτὸ τὸ φαγεῖν τυραννηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ὅλως ὑποκύψαντας τῷ θελήματι τοῦ τυράννου, μετρίως τιμωρηθῆναι. νομίζω δὲ ἐγὼ ὅτι ὥσπερ οὐκ ἔστι πάντῃ ἀνεπιτίμητον τὸ φαγεῖν εἰδωλόθυτα κατὰ βίαν βαρβάρων μὴ ἐπιθυσάντων· οὕτως οὐδὲ τὸ ὑποστῆναι φθορὰν βαρβαρικὴν κατὰ βίαν. καὶ τοῦτο γὰρ μετρίως ἐπιτιμηθήσεται. κἂν γὰρ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος, φησὶν, ἐν βιβλίου ξ΄. τίτλου λη΄. κεφαλ. ιβ΄. θέματι ἕκτῳ, καὶ ἡ παρὰ τοῖς πολεμίοις μοιχευθεῖσα καὶ ὑποστρέψασα, κατηγορεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς οὐ δικαίῳ ἀνδρὸς, εἰ μὴ βίᾳ τοῦτο πέπονθε, καὶ τοιουτοτρόπως συγγινώσκει τὴν βιασθεῖσαν, καὶ τὸν γάμον οὐ διασπᾷ· ἀλλ᾽ ὁ ἐκκλησιαστικὸς νόμος, τὴν ὅλως ὑπὸ βαρβάρου μολυνθεῖσαν, μὴ καθαρεύουσαν δὲ ἐπιτιμίου οὐκ ἀνέξεται. ἀνάγνωθι καὶ τὴν ρλγ΄. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, λέγουσαν περὶ τὸ τέλος ταῦτα. οὐδαμῶς οὖν θεσπίζομεν ἔτι πρὸς ἑτέρους συνάψαι, τὸν ἀπείρατον μεμενηκότα τῆς αἰχμαλωσίας, ἔρχεσθαι, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀναιρεῖ δὲ ἡ τοιαύτη νεαρὰ τὴν Ἰουστινιανείου ριζ΄. νεαρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ κη΄. τίτλου ζ΄. καὶ λέγουσαν, ἔστιν ὅτε λύεσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον, πλὴν ἡ τοιαύτη νεαρὰ, χώραν ἔχει ὅταν ἡ αἰχμαλωτισθεῖσα οὐκ ἐμιάνθη παρὰ τῶν βαρβάρων. τοιούτου δὲ τινος γεγονότος, χώραν ἔχουσι τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι κεφαλαίῳ τοῦ ξ΄. βιβλίου.

Κανὼν β΄.

Δεινὴ ἡ πλεονεξία, καὶ οὐκ ἔστι δι᾽ ἐπιστολῆς μιᾶς

A & itidem sacrificarunt, non puniri, sed potiùs esse etiam in clero, si sint clerici, quomodo decernit præsens hæc epistola, eos qui idolothyta comederunt, non grauiter lædi: vt ex eo appareat, ipsos mediocriter lædi? Solutio. Sanctus martyr Petrus, in xiiij. suo canone, etiam in ipso immolatorum esu athletas martyres fuisse & testimonium præbuisse perhibet. Dicit enim quòd etiam ferramentum in os ipsorum iniectum est, & manus eorum vstæ sunt, &, vt semel dicam, ad immolatis vescendum nullo modo consenserunt, nec B etiam ad idolis sacrificandum. Præsens autem canonica epistola tractat in principio, captiuos quidem apposita sibi idolothyta vi comedisse, sed non etiam eo ipso tempore quo comedebant, tyrannica violentia compulsos fuisse, & ideo vult eos vt qui omnino tyrannorum voluntati cesserint, moderatè puniri. Existimo autem ego, quòd quemadmodum idolothyta comedere, à barbaris qui non sacrificarunt, compulsum, non est omnino à supplicio remotum, ita nec barbaricum stuprum vi perpessum esse: nam hoc quoque C modicè punietur. Etsi enim lex ciuilis dicit in lib. lx. tit. xxxvij. cap. xij. themate vj. Etiam ea quæ ab hostibus est adulterata, ac reuersa, à viro accusatur, nisi hoc vi passa est, & hoc modo ei cui vis allata est, ignoscitur, nec id & matrimonium dirimit: Sed lex ecclesiastica, eam quæ omnino à barbaris polluta est, à pœna puram esse non sinet. Lege & ciij. nouellam Imperatoris domini Leonis sapiẽtis, quæ hæc in fine pro- D sequitur: Nullo ergo modo decernimus, eum qui captiuitatem non expertus mansit, ad alterius coniunctionem venire, & cætera. Hæc autẽ nouella tollit Iustiniani cxvij. nouellam, quæ sita est in libro xxviij. tit vij. & dicit, nonnunquam solui matrimonium, quando captiua à barbaris non est polluta. Si quid autem eiusmodi factum sit, locum habent, quæ sunt in dicto capite lx. libri.

CANON II.

Grauis est auaritia, & plura habendi cupiditas, nec possunt vna epistola

proponi scripturæ, in quibus non solùm prædari fugiendum horrendúmque prædicatur, sed plura etiam concupiscere, & aliena propter turpe lucrum attingere: & quicunque est eiusmodi, is est à Dei ecclesia abdicatus. In tempore autem incursionis, in tanto luctu tãtisque fletibus, ausos esse aliquos tempus quod omnibus exitium afferebat, existimare esse sibi lucri tempus, est hominum impiorum & Deo inuisorum, & quorum improbitati nihil potest adiici. Vnde eis omnibus eiusmodi interdicere visum est, eósque abdicare, ne fortè ad totum populum ira veniat, & in eos primùm qui præsunt, & non inquirunt. Vereor enim, vt ait scriptura, ne impius iustum vnà secum perdat. Fornicatio enim, inquit, vt auaritia, per quæ venit ira Dei ad filios inobedientiæ: ne sitis ergo eorum participes. Fuistis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate (fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate) probantes quod sit Deo acceptum: & ne communicate infrugiferis operibus tenebrarum, sed potiùs etiam redarguite. Quæ enim ab ipsis fiunt clanculum, turpe est vel dicere. Omnia autem à luce conuicta manifestantur. Hæc quidem Apostolus. Si autem qui propter priorem plura habendi cupiditatem, quæ in pace fuit, pœnã dant, in ipso iræ tẽpore rursus ad auaritiã conuertuntur, lucrifacientes ex sanguine, & pernicie euersorũ hominum, captiuorum, interfectorum, quid aliud expectandum est, quàm vt auaritia decertantes iram sibi & vniuerso populo accumulẽt?

SCHOL. BALS. In tempore incursionis, quidam ex orthodoxis corripuerunt res quæ captiuorum deprædationem effugerunt. De his ergo interrogatus sanctus dicit, quòd quisquis est auarus, est ab ecclesia abdicatus, id est eiectus, & alienus. Dicuntur enim abdicati filij quando propter aliqua crimina ab hereditate paterna alienantur. In tempore autem talis calamitatis audere aliquem facinus eiusmodi, & existimare aliorum calamitatem esse sui lucri occasionem, est impiorum hominum & Deo inuisorum & qui omnem improbitatem superant. Vnde visum est eos abdicare, pro eo quod est, apertè ecclesia expellere,

A προτεθεῖσθαι τὰ θεῖα γράμματα, ἐν οἷς οὐ τὸ λῃστεύειν μόνον, φρικτὸν καὶ φρικῶδες καταγγέλλεται, ἀλλὰ καθόλου τὸ πλεονεκτεῖν καὶ ἀλλοτρίων ἐφάπτεσθαι ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ· καὶ πᾶς τοιοῦτος ἐκκήρυκτος τῆς ἐκκλησίας θεοῦ. τὸ δὲ ἐν καιρῷ τῆς καταδρομῆς ἐν τοσαύτῃ οἰμωγῇ καὶ τοσούτοις θρήνοις τολμῆσαί τινας τὸν καιρὸν τὸν πᾶσιν ὄλεθρον φέροντα, νομίσαι ἑαυτοῖς καιρὸν εἶναι κέρδους, ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσεβῶν καὶ θεοστυγῶν, οὐδὲ ὑπερβολὴν ἀτοπίας ἐχόντων. ὅθεν ἔδοξε τοὺς τοιούτους πάντας ἐκκηρύξαι, μήποτε ἐφ' ὅλον ἔλθῃ τὸν λαὸν ἡ ὀργὴ καὶ ἐπ' αὐτοὺς πρῶτον τοὺς προεστῶτας, τοὺς B μὴ ἐπιζητοῦντας. φοβοῦμαι γὰρ ὡς ἡ γραφὴ λέγει μὴ συναπολέσῃ ἀσεβὴς τὸν δίκαιον. πορνεία γάρ φησι καὶ πλεονεξία δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ, ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ φωτὸς ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ) δοκιμάζοντες τί εὐάρεστον τῷ κυρίῳ, καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε· τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ C λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. τοιαῦτα μὲν ὁ ἀπόστολος. ἐὰν δὲ διὰ τὴν προτέραν πλεονεξίαν τὴν ἐν τῇ εἰρήνῃ γενομένην δίκην τίνοντες, ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς πάλιν πρὸς τὴν πλεονεξίαν ἐκτρέπωσί τινες, κερδαίνοντες ἐξ αἵματος καὶ ὀλέθρου ἀνθρώπων ἀναστάτων γενομένων ἢ αἰχμαλώτων, πεφονευμένων, τί ἕτερον προσδοκᾶν χρὴ ἢ ὡς ἐπαγωνιζομένους τῇ πλεονεξίᾳ, ἐπισωρεῦσαι ὀργὴν καὶ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ λαῷ;

Ἑρμηνεία.

D Ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς, ἥρπασάν τινες τῶν ὀρθοδόξων, τὰ τὴν λεηλασίαν διαφυγόντα τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα. περὶ τούτων οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος, φησὶν, ὅτι πᾶς πλεονέκτης ἐκκήρυκτος τῆς ἐκκλησίας ἐστὶν, ἀντὶ τοῦ ἀπόβλητος καὶ ἀλλότριος. ἀποκηρύσσεσθαι γὰρ λέγονται οἱ υἱοὶ ὅταν διά τινα αἰτιάματα ἐκ τῆς γονικῆς κληρονομίας ἀλλοτριῶνται). τὸ δὲ ἐν καιρῷ συμφορᾶς τοιαύτης τολμῆσαί τινα τοιοῦτόν τι κακὸν, καὶ λογίσασθαι κέρδους ἀφορμὴν τὴν τῶν ἀδελφῶν συμφορὰν, ἔργον ἐστὶν ἀνθρώπων ἀσεβῶν καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μισουμένων, καὶ πάσης ἀτοπίας ἐπέκεινα. ὅθεν ἔδοξε τοὺς τοιούτους, ἐκκηρύξαι ἀντὶ τοῦ φανερῶς ἐκδιῶξαι τῆς ἐκκλησίας,

καὶ χωρίσαι τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν ἵνα μὴ A δι' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἔλθῃ ἐπὶ πάντας, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοὺς προεστῶτας, μὴ ἐπιζητοῦντας καὶ ἐξετάζοντας τοὺς τοιούτους, εἶτα ἐπάγει καὶ γραφικὰς μαρτυρίας, καὶ περὶ τὸ τέλος ἐπιφέρει· Εἰ δέ τινες διὰ πλεονεξίαν γινομένην παρ' αὐτῶν κατὰ τὸν τῆς εἰρήνης καιρὸν κολασθέντες, πάλιν καὶ εἰς τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον τὰ αὐτὰ ἥμαρτον, οἱ τοιοῦτοι, φησὶν, οὐ μόνον καθ' ἑαυτῶν τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ ἐφέλκουσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. τούτων οὕτως ἐχόντων, σημείωσαι ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς ἐφεῖται τοῖς ἐπισκόποις τὰς τῶν πλεονεκτῶν δυναστείας ἀναστέλλειν διὰ ἐπιτιμίων, καὶ τοὺς μὲν ἁρπάζοντας τὰ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας περιλειφθέντα πράγματα τῶν ὀρθοδόξων, διὰ μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν σωφρονίζειν κολάσεων. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους ἅρπαγας μετριωτέρως ἐπιτιμᾷν· ὥστε ἀπὸ τοιούτων, περὶ τοιούτων ὑποθέσεων καὶ λαϊκοὺς ἐνδυνάμως ἵνα δικάσωσιν οἱ ἐπίσκοποι. πῶς γὰρ ἐπιτιμήσουσι τούτοις τῆς ἀληθείας μὴ ἀναφανείσης πρότερον; τὸ δὲ διὰ πλεονεξίαν ἀποκηρύξασθαί τινα ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν, C μέγα ἐστὶ, καὶ οὐαὶ τοῖς πλεονεκτοῦσιν. ὁ μέντοι πολιτικὸς νόμος τὸν ἁρπάζοντα ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ καταπεσούσης οἰκίας, εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ, εἰς τὸ τετραπλοῦν καταδικάζει· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν, εἰς ἁπλοῦν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ τέταρτον κεφάλ. τοῦ κ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου. παρομοίως δὲ κολάζονται κατὰ τὴν χρηματικὴν ποινὴν, καὶ οἱ ἀπὸ οἰκίας καταπολεμηθείσης ἁρπάζοντες. φησὶ γὰρ τὸ δεύτερον θέμα τοῦ γ'. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, ταῦτα ῥητῶς· κἂν ἀπὸ οἰκίας καταπολεμουμένης ἢ κώμης ἁρπαγῇ τι, χώρα τῷ νόμῳ.

& à fidelium multitudine separare: ne propter ipsos Dei ira ad omnes veniat, & ante alios ad omnes qui præsunt, qui eiusmodi homines non inquirunt, & examinant. Deinde subiungit etiam testimonia scripturæ, & circa finem infert: Si qui autem propter suam auaritiam, quæ fuit tempore pacis, puniti, in barbarorum incursione eadem peccauerint, ij, inquit, non solùm Dei iram in se attrahent, sed etiam aduersus omnem populum. Hæc cùm ita habeant, nota ex hac præsenti epistola, B quòd episcopis permittitur auarorum pluráque habendi cupidorum potentiam pœnis impositis coërcere: & eos quidem, qui quæ ex captiuitate relicta sunt, rapiunt, fideles magnis ecclesiasticis animaduersionibus castigare: qui non sunt autem eiusmodi, mediocriter punire. Quãobrem ex his de eiusmodi caussis laicos quoque episcopi ritè condemnent. Quomodo enim eos punient si non priùs veritas apparuerit? Propter auaritiam autem à fidelium communione aliquem abdicare, magnum est, & væ auaris. Lex verò ciuilis, eum qui rapit ex incendio vel ex ruina ædium, intra annum quidem in quadruplum condemnat: post annum autem in simplum: & lege ij. cap. xx. tit. lxxij. lib. Similiter autem puniuntur in pœna pecuniaria, qui expugnata domo rapiunt. Dicit enim primum responsum thematis eiusdem tituli & libri hæc expressè: Si à domo vel vico qui oppugnatur raptum quid fuerit, legi locus est.

D

Κανὼν γ'.

Canon III.

Οὐκ ἰδοὺ Ἀχὰρ ὁ τοῦ Ζαρᾶ πλημμελείᾳ ἐπλημμέλησεν ἀπὸ τοῦ ἀναθήματος, καὶ ἐπὶ πᾶσαν συναγωγὴν Ἰσραὴλ ἐγενήθη ἡ ὀργή; καὶ εἷς μόνος οὗτος ἥμαρτε, μὴ μόνος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ. ἡμῖν δὲ πᾶν τὸ μὴ ἡμέτερον ἀλλὰ ἀλλότριον, ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ κέρδος, ἀνάθεμα νομίζεσθαι προσήκει. κἀκεῖνος μὲν γὰρ ὁ Ἀχὰρ, ἐκ τῆς προνομῆς ἔλαβε· καὶ αὐτοὶ νῦν ἐκ προνομῆς· κἀκεῖνος μὲν τὰ τῶν πολεμίων· οἱ δὲ, νῦν τὰ τῶν ἀδελφῶν κερδαίνοντες, ὀλέθριον κέρδος.

Non ecce Achaz Zare filius in eo quod Deo dedicatum erat, peccauit, & in omnem Israël synagogam ira peruenit? Atqui hic vnus solus peccauit, sed non solus in suo peccato est mortuus. Nobis autem quicquid non nostrum, sed alienum est, ab hoc tempore lucrum Deo dedicatum esse existimandum est. Nam & ille quidem Achaz ex præda accepit, & ipsi nũc ex præda accipiunt. Ac ille quidem, ea quæ erant hostium: qui verò nunc sunt, ea quæ sunt fratrum, pernicioso lucro lucrifacientes.

SCHOL. BALS. Cùm dixisset sanctus à fidelibus abdicari eos qui ea rapiunt quæ ad eos qui in bello capti sunt, pertinent, & ex barbarica præda relicta fuerunt: & quòd propter eos qui sic sæpe lapsi & minimè correpti sunt, in populum quoque ira Dei sæpe accumulata sit, ad eorum confirmationem inducit Achaz historiam in libro Iesu Naue descriptam. Narrat enim quòd cùm Iesus nouisset omnia Deo esse dedicata spolia, quæ ex Hierico capta essent, Achaz postquam vrbs Hierico capta esset, aurea lingua & aliqua veste surrepta, eo infodit in suo tentorio. Cùm autem Deus propterea succensuisset, in eo bello Israëlitæ victi sunt. Quia autem non manifesta erat ira Dei, missa est sors, & cecidit super Achaz. Ille autem interrogatus, furtum confessus est, & quæ surrepta sunt, protulit, & lapidibus obrutus est ipse, & omnes sui, & animalia, & tota eius supellex. Et dicit, Ecce vnus peccauit, & ex eo quod Deo dedicatum est, sustulit, & propter illius peccatum, multi perierunt in bello, ex synagoga, seu cœtu Israëlitarum: & rursus vltio facta est, non in illum solùm, sed in omnes suos. Eis autem qui fortasse dixerant, esse differentiam eorum quæ Deo dedicata fuerant, & eorum quæ ad priuatos aliquos pertinent, resistit Sanctus: & ostendit hanc rapinam esse illa auaritia deteriorem: & quòd eo tempore quo prædæ ab hostibus aguntur, res fratrum relictæ, tanquam Deo dedicatæ reputantur: & quòd, quamuis æqualitatem habeant, quæ ab Achaz direpta fuêre, & quæ ab eis rapta sunt, eorum tamen culpa maior est. Achaz enim res hostium abstulit: ii autem quos plura habendi libido nunc inuasit, bona fratrum rapuerunt, eorum calamitatem lucrum perniciosum rati. Nota præsentem canonem propter eos qui res ecclesiarum & monasteriorum rapiunt, &, vt semel dicam, propter eos qui quæ sunt Deo dedicata, tanquam propria vendicant.

A

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν ὁ ἅγιος ἀποκηρύττεσθαι ἐκ τῶν πιστῶν τοὺς ἁρπάσαντας τὰ τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι διαφέροντα, καὶ ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς λεηλασίας περιλειφθέντα, καὶ ὅτι διὰ τοὺς οὕτω πολλάκις πταίσαντας καὶ εἰς τὸν λαὸν ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπισωρευθῇ, ἐπιφέρει πρὸς κατασκευὴν τούτων τὴν ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ γεγραμμένην ἱστορίαν περὶ τοῦ Ἀχάρ. ἱστορεῖται γὰρ ὡς τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἐπαγγειλαμένου ἀνατεθειμένα εἶναι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἀπὸ τῆς Ἱεριχοῦντος σκυλευθησόμενα, ὁ Ἀχὰρ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως B Ἱεριχοῦντος, γλῶτταν χρυσῆν καὶ ὕφασμά τι ὑφελόμενος, κατέχωσεν αὐτὰ ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ. ὀργισθέντος δὲ τοῦ θεοῦ διὰ τοῦτο, ἡττήθησαν ἐν τῷ πολέμῳ οἱ Ἰσραηλῖται. ὅτι δὲ ἄδηλος ἦν ἡ αἰτία τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ, γέγονε κλῆρος, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸν Ἀχάρ. κἀκεῖνος ἀνακρινόμενος, ὡμολόγησε τὸ κλέμμα καὶ τὰ κλαπέντα προσενήνεγκε. καὶ ἐλιθοβολήθη αὐτός τε καὶ ἡ σκευὴ τούτου. καὶ, φησὶν, ἰδοὺ εἷς ἥμαρτε, καὶ ὑφείλετο ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, ἤγουν ἀπὸ τοῦ ἀνατεθέντος τῷ θεῷ, καὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνου, ἀπώλοντο ἐν τῷ πολέμῳ πολλοὶ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν. καὶ αὖθις ἡ C ἐκδίκησις γέγονεν οὐκ εἰς ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἐκείνου. πρὸς δὲ τὸν ἴσως εἰπόντα διαφορὰν εἶναι τῶν ἀνατεθειμένων τῷ θεῷ, καὶ τῶν διαφερόντων ἰδιώταις, ἀντικαθίσταται ὁ ἅγιος καὶ κατασκευάζει χείρονα ἐκείνης τῆς πλεονεξίας εἶναι τὴν προκειμένην ἁρπαγὴν, ὅτι τε τὰ ἐν τῷ καιρῷ τῆς λεηλασίας τῶν βαρβάρων περιλειφθέντα πράγματα τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ λογίζονται, καὶ ὅτι κἂν ἰσότητα ἔχωσι τὰ παρὰ τοῦ Ἀχὰρ ἀποσυληθέντα καὶ τὰ παρὰ τούτων ἁρπαγέντα, D πάντα, διὰ τὸ ἐκ πορνομένης ἤτοι αἰχμαλωσίας καὶ ἀμφότερα ἀποκερδαίνεσθαι, ἀλλ' ἡ ἐκ τούτων αἰτία, μείζων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ Ἀχὰρ τὰ τῶν πολεμίων ὑφείλετο, οἱ δὲ νῦν πλεονεκτήσαντες, τὰ τῶν ἀδελφῶν ἥρπαζον, τὴν συμφορὰν τούτων, κέρδος ὀλέθριον ἡγησάμενοι. σημείωσαι τὰ παρόντα διὰ τοὺς ἁρπάζοντας τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ τῶν μοναστηρίων, καὶ ἁπλῶς διὰ τοὺς ἰδιουμένους πάντα τὰ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ.

Κανὼν δ'.

A

Μηδεὶς ἐξαπατάτω ἑαυτὸν, μήτε ὡς εὑρών. οὔτε γὰρ εὑρόντα κερδαίνειν ἔξεστι. φησὶ γὰρ τὸ Δευτερονόμιον, μὴ ἰδὼν τὸν μόσχον τοῦ ἀδελφοῦ σοῦ καὶ τὸ πρόβατον πλανώμενα ἐν τῇ ὁδῷ ὑπερίδῃς αὐτά, ἀποστροφῇ ἀποστρέψεις αὐτὰ τῷ ἀδελφῷ σου. ἐὰν δὲ μὴ ἐγγίζῃ ὁ ἀδελφός σου πρὸς σὲ, μηδὲ ἐπίστασαι αὐτὸν, συνάξεις αὐτὰ, καὶ ἔσται μετὰ σοῦ, ἕως ἂν ἐκζητήσῃ αὐτὰ ὁ ἀδελφός σου, καὶ ἀποδώσεις αὐτά. καὶ οὕτω ποιήσεις τὸν ὄνον αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις μετὰ πᾶσαν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅσα ἂν ἀπόληται παρ' αὐτοῦ, καὶ εὑρήσεις αὐτά. Ταῦτα τὸ Δευτερονόμιον. ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ, οὐ μόνον ἐὰν τὰ τοῦ ἀδελφοῦ τις εὕρῃ, ἀλλὰ καὶ ἐχθροῦ, ἀποστροφῇ φησιν, ἀποστρέψεις αὐτὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου αὐτῶν. Εἰ δὲ ἐν εἰρήνῃ ῥαθυμοῦντος καὶ τρυφῶντος καὶ τῶν ἰδίων ἀμελοῦντος ἀδελφοῦ ἢ ἐχθροῦ, κερδαίνειν οὐκ ἔξεστι, πόσῳ μᾶλλον δυστυχοῦντος καὶ πολεμίους φεύγοντος, καὶ κατ' ἀνάγκην τὰ ἴδια ἐγκαταλιπόντος;

Ἑρμηνεία.

Εἰκὸς ἦν εἰπεῖν τινας ὅτι οὐχ ἡρπάσαμεν τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἀδελφῶν, ἀλλ' εὕρομεν αὐτὰ ἐρριμμένα, καὶ οὐκ ᾔδειμεν τίνων ἦσαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀκαταιτίατοι νομιζόμεθα. πρὸς γοῦν τούτους ἀντιτίθησιν ὁ ἅγιος τὰ τοῦ Δευτερονομίου καὶ τὰ τῆς Ἐξόδου, καί φησιν, ὡς κἂν ἐρριμμένα καὶ ἀνεπιμέλητα καὶ ἐν καιρῷ τοιούτῳ εὑρήσῃ τις πράγματα, ἀγνοῇ δὲ καὶ τὸν δεσπότην αὐτῶν, οὐδὲ οὕτως ἐκχωρεῖται κερδαίνειν αὐτά. χρεωστεῖ γὰρ φυλάξαι ταῦτα, ἕως ἂν ὁ κύριος αὐτῶν γνῷ καὶ ζητήσῃ αὐτά. Εἶτα προσεπάγει ὅτι ἐὰν κατὰ τὴν Μωσαϊκὴν νομοθεσίαν, οὐκ ἔξεστι τινὶ ἰδιοποιεῖσθαι τὰ ἑτέροις ἀνήκοντα πράγματα, κἂν φίλοι ὦσιν οὗτοι κἂν ἐχθροὶ, κἂν ἀνεπιμέλητα ὦσι, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ εἰρήνης, ἀλλὰ ἀναγκάζεται ἀποκαθιστᾶν αὐτὰ πρὸς τοὺς δεσπότας τούτων καὶ τρυφῶντας, καὶ μηδὲ ἐπιστρεφομένους τῆς τῶν ἰδίων εὑρέσεως· πόσῳ μᾶλλον ὀφείλει ὁ εὑρὼν ἀδελφοῦ δυστυχοῦντος καὶ αἰχμαλωτισθέντος ἢ καὶ φεύγοντος τοὺς βαρβάρους, πράγματα καὶ κατὰ τοσαύτην ἀνάγκην ἀτημέλητα καταλιπόντος τὰ οἰκεῖα, ἀποκαθιστᾶν αὐτὰ πρὸς τὸ μέρος τοῦ οὕτω δυσπραγοῦντος ἀνθρώπου;

CANON IIII.

Nemo seipsum seducat, neque tanquam inuenerit: neque enim fas est ei qui inuenit, lucrifacere; ait Deuteronomium: Viso fratris tui vitulo, & oue errante in via, ea ne despexeris, sed ea restitutione restitues fratri tuo. Sin autem frater tuus ad te non approximet, neque ipsum noueris, coges ipsum, & erit tecum donec ea frater tuus quaesierit, & reddes ea: & sic facies de eius asino, & sic facies de eius veste: B *& sic facies post omnem perditionem fratris, quaecunque ipsi perierint, & tu ea inueneris. Haec Deuteronomium. In Exodo autem, non solùm si quis res fratris, sed etiam inimici inuenerit, restitutione, inquit, restitues ipsa domui domini ipsorum. Si autem ab eo qui in pace, & in ocio delicatè vitam transigit, vel etiam ab inimico non licet lucrari, quanto magis ab eo qui rebus aduersis premitur, & fugit, & necessitate coactus propria relinquit?*

SCHOL. BALS. Est verisimile C dixisse aliquos se non rapuisse res fratrum suorum captiuorum: sed eas, inquiebant, disiectas inuenimus, nec sciebamus cuiusnam erant, & propterea nulla in nos cadit reprehensio: Aduersus eos ergo opponit sanctus Deuteronomium & Exodum: & dicit, quòd etiamsi disiectas neglectuique habitas eo tempore res inuenerit, ipsarum autem dominum ignorauerit, ne sic quidem eas lucrari permittitur. Debet enim eas seruare: donec earum dominus illas cognouerit, & quaesierit, & infert, D Quòd si lege Mosaica nulli licet, ea quae ad alios pertinent, tanquam sua sibi propria ascribere, siue ij sint amici, siue inimici, etiamsi tempore pacis neglectui habita sint, sed cogetur dominus ipsorũ restituere, quamuis luxuriosè & delicatè viuant, nec proprias res inuenire curent: quanto magis debet is qui inuenit res fratris rebus aduersis oppressi, & in captiuitatem abducti, vel barbaros fugientis, & qui in tanta necessitate sua neglecta reliquit, eas tam infortunato homini restituere?

Atque hæc quidem sanctus describit: & docet deinceps quomodo puniri debeant, & qui res eas rapuerunt, & qui non rapuerunt, sed inuenerunt, & qui postquam inuenerunt eas non restituerunt. Lex autem ciuilis hæc expressè dicit in themate v. cap. xliij. tit. xij. lib. lx. Qui rem alienam abiectam accipit, vt eam lucretur, etiãsi ignorat cuius sit, est furti actioni obnoxius: nisi fortè dominus eam ita reliquerit, vt cuius nullam curam gerat. Tũc enim etiamsi vt ea furans ceperit, quoniam ipsius esse desiit, furti non tenetur. Non enim fit furtum, nisi sit cui furtum fiat. Si autem quod non est pro derelicto habitum, pro derelicto esse habitum existimauit, non est fur. si autem nec pro derelicto habebatur, nec pro derelicto haberi existimauit, accepit autẽ vt domino inuẽto redderet, actione furti nõ tenetur, etiãsi pro inuentione pretium acceperit. Similiter & lxj. cap. iij tit. l. lib. sic habet: Si quis absentis rẽ vacantem detinuisset, nõ tenebatur olim vel interdicto de vi, vel interdicto, quod vi aut clam, nisi vtique rei vendicatione, quatenus erat absens dominus. Nos ergo volumus eum vt qui sit possessor, generali de vi interdicto teneri. Est enim ridiculũ dicere quòd propriũ existimabãt id quod est alienũ, quemadmodũ & de furti in duplũ actione diximus, quòd qui præter domini sententiã ac voluntatem contrectat, furtum committit. Hæc autem dicimus nisi xxx. annorũ spatiũ præterierit, ex quo possessionẽ apprehendit. Nota ergo quod etiam & canonibus, & legibus, non solùm qui captiuorũ res deprædãtur, & diripiunt, puniuntur & tenẽtur, sed etiam iis qui rem immobilem vacantem inuenisse dicuntur, & non statim rem aperiunt, & eam nomine domini possident, secundùm legem quidem ecclesiasticam eis pœnitentia iniungetur, secundùm ciuilem autem vel vt fures puniuntur, si res erit mobilis: vel interdicto de vi, si erit immobilis. Quando autem, quod inuentũ est, pro derelicto habetur, non similiter punitur, qui id detinuit. Sed si sit quidem res mobilis, cogitur eam domino restituere, & solùm nisi eius dominium assecutus sit,

καὶ ὁ μὲν ἅγιος ταῦτα ἐθέσπισε· καὶ ἐφεξῆς διδάσκει πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἵ τε ἁρπάσαντες τὰ τοιαῦτα πράγματα, καὶ οἱ μὴ ἁρπάσαντες, ἀλλὰ εὑρόντες· πρὸς δὲ καὶ οἱ μετὰ τὴν εὕρεσιν μὴ ἀποκαταστήσαντες αὐτά. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, φησὶν, ἐν θέματι ε΄. τοῦ μγ΄. κεφαλαίου τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου ταῦτα ῥητῶς. ὁ τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα ἐρριμμένον λαμβάνων ἐπὶ τῷ κερδῆσαι, κἂν ἀγνοεῖ τίνος ἐστὶν, ὑπόκειται τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ· εἰ μὴ ἄρα ἀπερινόητον ὁ δεσπότης εἴασεν αὐτό. τότε γὰρ κἂν ὡς κλέπτων αὐτὸ ἔλαβεν, ἐπειδὴ ἐπαύσατο αὐτοῦ εἶναι, οὐχ ὑπόκειται. κλοπὴ γὰρ οὐ γίνεται μὴ ὄντος τοῦ κλοπὴν ὑφισταμένου. Εἰ δὲ τὸ μὴ ὂν ἀπερινόητον ἐνόμισεν ἀπερινόητον, οὐκ ἔστι κλέπτης. Εἰ δὲ μήτε ἦν ἀπερινόητον, μήτε ἐνόμισεν, ἔλαβε δὲ, ἐπὶ τῷ δοῦναι τῷ εὑρισκομένῳ δεσπότῃ, οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ, κἂν εὕρετρα λάβῃ. ὡσαύτως καὶ τὸ ξα΄. κεφ. τοῦ γ΄. τίτλου τοῦ ι΄. βιβλίου οὕτω διαλαμβάνει, ἐάν τις ἀπόντος πρᾶγμα κατέσχε σχολάζον, οὐκ ἐνήγετο τὸ παλαιὸν ἢ τῷ περὶ βίας παραγγέλματι, ἢ τῷ ὅπερ βίᾳ ἢ λάθρα, εἰ μὴ ἄρα τῇ τὰ ἴδια ἐκδικούσῃ ἀγωγῇ, ἐν ᾧ δεσπότης ἦν ὁ ἀπών. ἡμεῖς οὖν ὡς νομέα ὄντα, βουλόμεθα κρατεῖσθαι τῷ περὶ βίας γενικῷ παραγγέλματι. γελοῖον γάρ ἐστι τὸ λέγειν, ὅτι ἐνόμιζεν ἴδιον τὸ ἀλλότριον. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῆς, εἴπομεν ὅτι ὁ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ψηλαφῶν, κλοπὴν ἁμαρτάνει. ταῦτα δὲ φαμὲν ἐὰν μὴ τριακονταετία παρῆλθεν ἐξ οὗ τὴν νομὴν ἐπελάβετο. σημείωσαι οὖν ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων καὶ ἀπὸ τῶν νόμων, οὐ μόνοι οἱ τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἀποσυλῶντες ἢ ἁρπάζοντες κολάζονται καὶ ἐνέχονται, ἀλλὰ καὶ οἱ εὕρεμα ἢ ἀκίνητον σχολάζον λέγοντες ἐφευρεῖν, καὶ μὴ αὐτίκα τὸ πρᾶγμα καταδῆλον ποιούμενοι, καὶ φυλάττοντες αὐτὸ εἰς ὄνομα τοῦ δεσπότου, κατὰ μὲν τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόμον, ἐπιτιμηθήσονται· κατὰ δὲ τὸν πολιτικὸν, ἢ ὡς κλέπται τιμωρηθήσονται ἐὰν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα κινητὸν, ἢ τῷ περὶ βίας παραγγέλματι, ἐὰν ἐστὶν ἀκίνητον. ὅταν δὲ ἀπερινόητον ἐστὶ τὸ εὑρεθὲν, τὸ παρὰ τοῖς νόμοις καλούμενον προδερέλικτον, οὐ κολάζεται ὁμοίως ὁ τοῦτο κατασχών· ἀλλ' εἰ μὲν κινητὸν ἐστὶν, ἀναγκάζεται αὐτὸ ἀποδοῦναι, καὶ μόνον, εἰ μὴ ἐδέσποσεν αὐτό,

ὡς καλῇ πίστει νομεὺς, ἐντὸς τριετίας. Εἰ δὲ ἀκίνητον, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ καταλειφθὲν ὡς προδερέλικτον, εἰ μὴ γέγονε τούτου δεσπότης, ἐκτὸς δεκαετίας. Σχολάζοντος δὲ καὶ ἀπροσνοήτου μεγάλη διαφορά. Τὸ μὲν γὰρ σχολάζον, ψυχῇ νεμόμεθα κἂν φυσικῶς αὐτὸ οὐ κατέχομεν. Τὸ δὲ προδερέλικτον οὐδὲ φυσικῶς κατέχομεν, καὶ διὰ τοῦτο δεσπόζεται παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νεμηθέντος αὐτό. Ταῦτα δὲ χώραν οὐκ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἀνηκόντων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι. καὶ διὰ τοῦτο οἱ κατέχοντες αὐτὰ καὶ μὴ ἀποκαθιστῶντες, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ἀδιακρίτως καὶ ἐνέχονται καὶ κολάζονται.

Κανὼν ε΄.

Ἄλλοι δὲ ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν, ἀντὶ τῶν ἰδίων τῶν ἀπολομένων, ἃ εὗρον ἀλλότρια κατέχοντες, ἵνα ἐπειδὴ αὐτοὺς Βοράδοι καὶ Γότθοι τὰ τοῦ πολέμου εἰργάσαντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γότθοι γίνωνται. ἀπεστείλαμεν οὖν τὸν ἀδελφὸν καὶ συγγέροντα Εὐφρόσυνον διὰ ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κατὰ τὸν ἐνθάδε τύπον, καὶ αὐτὸς δῴη ὁμοίως καὶ ὧν δεῖ τὰς κατηγορίας προσίεσθαι καὶ οὓς δεῖ ἐκκηρύξαι τῶν εὐχῶν.

Ἑρμηνεία.

Ἀπολογησάμενος ὁ ἅγιος τὰ εἰκότα πρὸς τοὺς λέγοντας, ὡς ἐρρισμένα καὶ ἀτημέλητα εὗρον τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα, καὶ διὰ τοῦτο ἰδιώσασθαι αὐτά, ἄρτι ἀπολογεῖται πρὸς τοὺς ἀντιποιουμένους τῶν διαφερόντων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσιν ἀντὶ τῶν φθασάντων παρὰ τῶν πολεμίων ἀφαιρεθῆναι πραγμάτων αὐτῶν. Φησὶ γὰρ ὡς καὶ τοῦτο, ἀπάτη ἐστὶ καὶ ματαία πρόφασις. Οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστι τούτους γεγονότας παρανάλωμα πολεμίου βαρβαρικοῦ, μὴ καρτερῆσαι, ἀλλὰ γενέσθαι αὐτοὺς πολεμίους τῶν ἀδελφῶν, καὶ χρηματίσαι εἰς τούτους ἄλλους βαρβάρους. Διὰ ταῦτα ἀπεστείλαμεν, λέγει, τὸν ἀδελφὸν Εὐφρόσυνον πρὸς ὑμᾶς κατὰ τὸν ἐνταῦθα τύπον, ἤγουν, καθὼς ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐποιήσαμεν, δῴη τύπον καὶ αὐτόθι ὥστε οὕτω ποιεῖν ὑμᾶς. Εἶτα φησὶν ὡς ὁ αὐτὸς Εὐφρόσυνος ἀναδιδάξει τίνας δεῖ προσδέχεσθαι κατηγοροῦντας κατά τινων, καὶ τίνας χρὴ ἀποκηρύττειν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν.

A vt bonæ fidei possessor, intra triennium: Si autem illud immobile, quod pro derelicto detentum est, nisi eius factus sit dominus, intra decennium. Vacantis autem, & eius quod pro derelicto habetur, magna est differentia. Quod enim vacat, animo possidemus, etiam si id naturaliter non possidemus. Quod autem pro derelicto, nec ciuiliter, nec naturaliter possidemus, & ideo à bonæ fidei possessore eius dominium acquiritur: hoc autem locum non habet in iis quæ à captiuis derelicta sunt: & ideo
B qui ea detinent, & non restituunt, vt superiùs dictum, citra vllam distinctionem, & tenentur, & puniuntur.

CANON V.

Alij autem seipsos seducunt, pro propriis quæ perierunt, aliena quæ inuenerunt, detinentes. Vt quoniam Boradi & Gotthi eis hostilia fecerunt, ipsi sint aliis Boradi & Gotthi. Propterea ergo fratrem & consenem nostrum Euphrosynum, ad vos misimus: vt secundùm formam quæ hic est ei similis, det & quorum accusationes admittere oporteat, & quos à precibus
C *abdicare.*

SCHOL. BALS. Postquam sanctus, quæ erant consentanea, respondit iis qui dicebant, se vt disiectas & neglectui habitas res captiuorum inuenisse, & propterea ea sibi vendicasse: nunc iis respondet, qui, quæ ad captiuos pertinebant, pro iis quæ sibi ab hostibus priùs ablata fuerant, vendicabant. Dicit enim hoc esse fraudem, & inanem prætextum. Neque enim æquum est, vt qui ex bello barbarico
D detrimentum acceperint, non toleranter ferant, sed sint ipsi hostes fratrum, & alij in ipsos barbari appellentur. Propterea, inquit, misimus ad vos fratrem Euphrosynum, vt iuxta formam hic traditam, seu quemadmodum hic fecimus, isthic quoque det formam vt sic vos faciatis. Deinde dicit: Euphrosynus vos docebit quosnã & aduersus quos accusantes admittere, & quosnam ab ecclesia abdicare oporteat.

CANON VI.

A

De iis qui captiuos ex barbaris fugientes vi detinent. Denunciatum autem est nobis quidpiam factum esse in nostra regione incredibile, vel vtique ab infidelibus, vel impiis, & qui ne nomen quidem Domini nouêre, quòd nonnulli eò inhumanitatis crudelitatísque processere, vt captiuos aliquos qui effugerunt, vi retineant. Mittite aliquos in regionem ne vel fulmina in eos cadant qui hæc agunt.

SCHOL. BALS. Accepit sanctus quòd quidam captiui orthodoxi, postquam manus barbaricas euasere, vi à quibusdam detinentur, nec domum reuerti sinuntur. Dicit ergo iis, ad quos scriptum hoc epistolare missum est, quòd hoc ei incredibile visum est: est enim infidelium & impiorum opus. Sin autem factum est, non remanebit impunitum. Et ideo debent hæc diligenter inquiri, & mitti in regionem quæ hæc perscrutetur. Existimat enim, quòd etiam fulmen, seu ignis sit casurus, & eos qui hæc agunt, exusturus.

Κανὼν ϛʹ.

Περὶ τῶν βίᾳ κατεχόντων τοὺς ἐκ τῶν βαρβάρων αἰχμαλώτους. ἀπηγγέλθη δέ τι ἡμῖν καὶ ἄπιστον ἐν τῇ χώρᾳ ὑμῶν, γενόμενον πάντως που ὑπὸ ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ μὴ εἰδότων μηδὲ ὄνομα κυρίου, ὅτι ἄρα εἰς τοσοῦτόν τινες ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίας προεχώρησαν, ὥστε τινὰς τοὺς διαφυγόντας αἰχμαλώτους βίᾳ κατέχειν· ἀποστείλατε τινὰς εἰς τὴν χώραν μὴ καὶ σκηπτοὶ πέσωσιν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.

B

Ἑρμηνεία.

Ἔμαθεν ὁ ἅγιος ὡς τινὲς ὀρθόδοξοι αἰχμάλωτοι τὰς βαρβαρικὰς χεῖρας διαφυγόντες κατέχονται ὑπό τινων κατὰ βίαν, καὶ οὐ συγχωροῦνται οἴκαδε ὑποστρέψαι. φησὶν οὖν πρὸς οὓς ἀπεστάλη τὸ ἐπιστολιμαῖον τοῦτο γράμμα, ὡς τοῦτο καὶ ἄπιστον ἐλογίσθη αὐτῷ. ἔργον γάρ ἐστιν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν. Εἰ δὲ γέγονεν, ἀνεκδίκητον οὐκ ἔσται. διὸ καὶ ὀφείλουσι τὰ περὶ τούτου πολυπραγμονηθῆναι, καὶ ἀποστεῖλαι εἰς τὴν χώραν καὶ ἐρευνῆσαι. νομίζει γὰρ ὡς καὶ σκηπτὸς ἤγουν πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσε καὶ

C

κατέφλεξε τοὺς ταῦτα πράσσοντας.

CANON VII.

De iis qui inter barbaros annumerati sunt, & absurda quædam in eos qui sunt sui generis, fecerunt. Eos itaque qui inter barbaros enumerati sunt, & cũ eis in captiuitate innaserunt, obliti se esse Ponticos & Christianos, efferati autem barbaríque redditi, vt & eos qui sui sunt generis, vel ligno vel suffocatione interficiant: vias autem vel domos nescientibus barbaris ostendant, etiam ab auditione arcere oportet, donec de iis congregatis sanctis aliquid communiter visum fuerit, & ante eos sancto spiritui.

SCHOL. BALS. Eos quidem qui postquam captiui facti sunt, barbaris consenserunt, & cum eis veluti barbari effecti sunt, & sui generis Christianos interfecerunt, vel vias barbaris ignotas, & ad Christianos ducentes ostenderunt, vel eorum ædes hostibus manifestas fecerunt, ne ad diuinarum quidem laudũ auditionem admittẽdos esse decernit:

Κανὼν ζʹ.

Περὶ τῶν ἐγκαταλεχθέντων τοῖς βαρβάροις, καὶ ἄτοπά τινα κατὰ τῶν ὁμοφύλων πλημμελησάντων. τοὺς μὲν οὖν ἐγκαταλεχθέντας τοῖς βαρβάροις καὶ μετ᾽ αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπελθόντας, ἐπιλαθομένους ὅτι ἦσαν Ποντικοὶ καὶ Χριστιανοὶ, ἐκβαρβαρωθέντας δὲ ὡς καὶ φονεύειν τοὺς ὁμοφύλους ἢ ξύλῳ ἢ ἀγχόνῃ, ὑποδεικνῦναι δὲ ἢ ὁδοὺς ἢ οἰκίας ἀγνοοῦσι τοῖς

D

βαρβάροις, καὶ τῆς ἀκροάσεως ἀπεῖρξαι δεῖ, μέχρις ἂν κοινῇ περὶ αὐτῶν τι δόξῃ συνελθοῦσι τοῖς ἁγίοις, καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς μέντοι μετὰ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι τοῖς βαρβάροις ὁμοφρονήσαντας, καὶ μετ᾽ αὐτῶν οἱ βαρβαρωθέντας, καὶ τοὺς ὁμοφύλους Χριστιανοὺς φονεύσαντας ἢ ὁδοὺς ἀγνοουμένας τοῖς βαρβάροις, καὶ ἀπαγούσας εἰς Χριστιανοὺς, ὑποδείξαντας, ἢ οἰκίας τούτων καταδήλους τοῖς πολεμίοις ποιήσαντας, μηδὲ εἰς ἀκρόασιν τῶν θείων δοξολογιῶν παραδεχθῆναι διορίζεται·

ἀλλὰ

ἀλλὰ ἔξω παντελῶς τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι αὐτοὺς ἐν τόπῳ προσκλαιόντων πάντως μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἢ τὴν καταδίκην, ἕως ἂν σκοπήσωσιν οἱ ἅγιοι περὶ αὐτῶν κοινῇ συνελθόντες. ἁγίους δὲ, τοὺς ἐπισκόπους καλεῖ. ὃ δὲ παρ' αὐτῶν τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐπήγαγε, δεικνὺς ὅτι ὅσα ἐν κοινῇ διασκέψει οἰκονομοῦνται παρὰ τῶν ἐπισκόπων, τὸ ἅγιον πνεῦμα ὑποτίθησιν αὐτά. καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς νόμος οὕτω τούτους κολάζει. ὁ δὲ πολιτικὸς, τῷ περὶ καθοσιώσεως ἐγκλήματι καθυποβάλλει τοὺς τοιούτους. Φησὶ γὰρ κεφάλ. α'. τοῦ λς'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, ὁ περὶ τῶν ἐπιβούλων νόμος ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἱεροσυλίας. καὶ ἐνέχεται αὐτῷ ὁ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου πλημμελήσας, καὶ σπουδάσας κατὰ δόλον παρὰ κέλευσιν βασιλέως, ἀναιρεθῆναι τοὺς ὁμήρους· ἢ ἵνα ἔνοπλοι ἄνθρωποι ἐν πόλει κατὰ τῆς πολιτείας ὦσιν, ἢ ἵνα τόποι ἢ ἱερὰ κατασχεθῶσιν, ἢ στασιώδης γένηται σύνοδος, ἢ ἵνα φονευθῇ ὁ ἄρχων. καὶ ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους γράμμα ἢ ἄγγελον πέμψας ἢ σημεῖον αὐτοῖς δεδωκὼς, ἢ ἄλλως βοηθήσας αὐτοῖς, καὶ ὑπονοθεύσας στρατιώτας πρὸς στάσιν ἢ θόρυβον κατὰ τῆς πολιτείας. καὶ κεφάλ. γ'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου· ὁ τοὺς πολεμίους ἐρεθίσας, ἢ παραδοὺς πολίτην, εἰς κεφαλικὴν τιμωρεῖται. καὶ ἐφεξῆς διαλέγεται τὸ κεφάλαιον περὶ ἄλλων τινῶν ὁμοίων. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν αἰχμαλωτισθέντων καὶ ὁμοφρονησάντων τοῖς πολεμίοις, καὶ περὶ τῶν μὴ αἰχμαλωτισθέντων, ὅμως μέντοι τοῖς πολεμίοις ὁμογνωμονησάντων, καὶ φρονησάντων κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας. οἱ δὲ τοῖς κατὰ χέρσον καὶ θάλατταν ληστεύουσι συλληστεύσαντες, πλεόνως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσονται, ὅτι καὶ μείζων ἐστὶ τούτων ἡ κακία. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι κατὰ πρόσωπον, καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, τὸ λεγόμενον, τὸν πόλεμον συνιστῶσιν. οἱ δὲ λησταὶ ἀοράτως καὶ ἀφανῶς ἀπροσδόκητον μελετῶσι φόνον. ὅσον οὖν τοῦ προκειμένου κατ' ὄψιν κινδύνου ἡ μάχη κουφοτέρα ἐστὶ τοῦ ἀπροσδοκήτου κακοῦ, τοσοῦτον καὶ ἡ τῶν πολεμίων ἔφοδος ἀνεκτοτέρα ἐστὶ τῆς τῶν ληστευόντων ἐπιβουλῆς.

Κανὼν η'.

Περὶ τῶν οἴκοις ἀλλοτρίοις ἐπελθεῖν τολμησάντων ἐν τῇ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῇ. τοὺς δὲ οἴκοις ἀλλοτρίοις ἐπελθεῖν τολμήσαντας, ἐὰν μὲν

A sed eos omnino extra ecclesiam statui in loco deflentium, post confessionem scilicet vel condemnationem, donec sancti simul congregati de iis communiter statuerint. Sanctos autem episcopos appellat, illud autē ante ipsos, sancto spiritui, subiunxit, ostendens, quòd quæcunque in communi consideratione ab episcopis dispensantur & statuuntur, spiritus sanctus ea suggerit. Et lex quidem ecclesiastica ipsos sic punit. Lex verò ciuilis eos καθοσιώσεως crimini subiicit. Dicit enim primū caput B xxxvj. tit. lx. lib. 1. Lex de insidiatoribus similis est ei, quæ est de sacrilegis, & ea tenetur qui aduersus populum Romanum offendit, & qui studuit præter iussum imperatoris vt obsides dolo interficerentur: vel vt sint homines armati in rēpublicam: vel, vt locus vel sacra detineantur, vel seditiosa fiat coitio: vel, vt occidatur magistratus: & qui misit ad hostes nuncium, vel literas, vel dedit eis signum, vel aliter eis tulit auxilium, vel milites corrupit, & ad seditionem aut tumultū aduersus remp. C sollicitauit. & cap. iij. eiusdem tit. & lib. quomodo qui hostes sollicitauit, & eis remp. tradidit, capite punitur, & deinceps disserit de aliis quibusdam similibus. Et hæc quidem de iis qui in captiuitatem abducti sunt, & hostibus consenserunt, & de iis itidem qui non in captiuitatem abducti sunt, cum hostibus tamen consenserunt, & aduersus Romanum imperium conspirarunt. Qui autem cum iis qui terram maréque depopulantur, vnà deprædati sunt, magis, vt mihi videtur, punientur: maior D enim est eorum improbitas. Hostes enim aperta fronte, & nudo, vt aiūt, capite bellum comparant. Latrones autem ac prædones inopinatam cædem moliuntur. Quanto ergo præuisi periculi pugna leuior est inopinato malo, tanto hostium insultus est tolerabilior latronum insidiis.

CANON VIII.

De iis qui alienas domos aggredi ausi sūt in barbarorū incursione. Eos autē qui alienas domos inuadere ausi fuerint, si accusati

quidem conuicti fuerint, nec auditione dignos existimare. Sin autem se ipsos enunciarint, & reddiderint, in eorum qui conuertuntur, ordinem, substerni.

BALS. Postquam sanctus crassiùs confusiúsque tractauit de iis qui rapuerunt, vel quorundam captiuorum res inuenerunt, quòd ad pœnarum rationem attinet, nunc quoque species pœnitentiæ, siue ecclesiasticarum pœnarum incipit dicere. Et statim decernit vt nec stent cum audientibus, sed cum deflentibus, extra ecclesiam, qui rem captiui rapuerunt, & eam non restituerunt, sed accusationem & probationem expectarunt propter inficiationem. Eos autem qui se ipsos denunciarunt, & sua sponte quod debebant, ante actionem dederunt, statuit vt propter pœnitentiam comprecẽtur, seu consistant cum fidelibus. Substernantur autem, seu sint subtus, eo quòd coguntur egredi cum catechumenis. Ac lex quidem ecclesiastica eos sic punit. Lex verò ciuilis raptores quod ab ipsis raptum est etiam ante condemnationem offerentes, non admittit, sed condemnat in quadruplum. Dicit enim cap. vj. xvij. tit. lx. lib. Raptor à pœna non liberatur rem offerens ante iudicium. Et thema vij. ij. cap. eiusdem lib. & tit. Intra annum verum rei pretium quadruplat, non autem id quod interest. Quod autem hîc dicit sanctus de iis qui ante condemnationem & accusationem rem restituunt, lex iubet id fieri in eos qui aliquid ex aliquo metu acceperunt. Dicit enim v. thema xiij. cap. ij. tit. v. lib. Actio quòd metus causa, est libera, & licet ei aduersus quem agitur, ad sententiam vsque rem restituere, & non dare quadruplum. Est autem & alia differentia eorum qui vi res auferunt, & eorum qui aliquid ab aliquo metu accipiunt. Raptores enim vnà cum quadrupli restitutione infamantur. Qui autem metum intulerunt, in existimatione tantùm labem aliquam contrahunt.

CANON IX.

De iis qui in agro vel in ædibus ea quæ à barbaris relicta sũt, inuenerũt.

A κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσι, μηδὲ τῆς ἀκροάσεως ἀξιωθῶσι. ἐὰν δὲ αὐτοὶ ἐξείπωσι καὶ ἀποδῶσιν, ἐν τῇ τῶν ἐπιστρεφόντων τάξει ὑποπιπτέτωσαν.

Ἑρμηνεία.

Παχυμερῶς διαλαβὼν ὁ ἅγιος περὶ τῶν ἁρπασάντων ἢ εὑρηκότων πράγματα τινῶν αἰχμαλωτισθέντων ὅσον τέως εἰς τὸν λόγον τῶν ἐπιτιμίων, ἄρτι καὶ τὰ εἴδη τῆς μετανοίας ἤτοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων, ἄρχεται λέγειν. καὶ αὐτίκα διορίζεται ἵνα μηδὲ μετὰ τῶν ἀκροωμένων ἵστανται, ἀλλὰ μετὰ τῶν προσκλαιόντων ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἁρπάσαντες οἱονδήποτε πρᾶγμα B αἰχμαλώτου, καὶ μὴ ἀντιστρέψαντες αὐτό, ἀλλὰ ἀναμείναντες κατηγορίαν καὶ ἔλεγχον διὰ τὴν ἄρνησιν. τοὺς δὲ ἑαυτοὺς προσαγγείλαντας καὶ δόντας καλοθελῶς πρὸ ἀναγωγῆς ἃ ἀφείλοντο, διορίζεται διὰ τὴν μεταμέλειαν συνεύχεσθαι ἤγουν συνίστασθαι μετὰ τῶν πιστῶν. ὑποπίπτειν δὲ αὐτοὺς διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς νόμος οὕτω τούτους κολάζει. ὁ δὲ πολιτικὸς τοὺς ἅρπαγας καὶ πρὸ καταδίκης προσάγοντας τὸ ὑπ᾽ αὐτῶν ἁρπαγέν, οὐ προσδέχεται, ἀλλ᾽ εἰς τὸ τετραπλάσιον καταδικάζει. C Φησὶ γὰρ κεφ. τοῦ ιζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου. ὁ ἅρπαξ οὐκ ἀπαλλάττεται τῆς ποινῆς πρὸ τῆς δίκης προσάγων τὸ πρᾶγμα. καὶ θέμα ζ΄. τοῦ β΄. κεφαλ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου. εἴσω ἐνιαυτοῦ τὸ ἀληθὲς τοῦ πράγματος τίμημα τετραπλασιάζεται, οὐ μὴν τὸ διαφέρον. ὅπερ δὲ φησιν ἐνταῦθα ὁ ἅγιος χάριν τῶν πρὸ καταδίκης καὶ κατηγορίας διδόντων τὸ ἀφαιρεθέν, τοῦτο ὁ νόμος παρακελεύεται γίνεσθαι εἰς τοὺς κατὰ φόβον λαβόντας τι ἔκ τινος. Φησὶ γὰρ τὸ ε΄. θέμα τοῦ D ιγ΄. κεφαλ. τοῦ β΄. τίτλου τοῦ δεκάτου βιβλίου, ἡ διὰ φόβον αἰτίασις, αἱρετή ἐστι, καὶ ἔξεστι τῷ ἐναγομένῳ μέχρι ψήφου ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ δοῦναι τὸ τετραπλοῦν. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα διαφορὰ τῶν βιαίως ἀφαιρουμένων πράγματα, καὶ τῶν κατὰ φόβον λαμβανόντων τι ἀπό τινος. οἱ μὲν γὰρ ἅρπαγες σὺν τῇ ἀποδόσει τοῦ τετραπλοῦ, καὶ ἀτιμοῦνται. οἱ δὲ φόβον ἐπαγαγόντες, σπιλοῦνται μόνον κατὰ τὴν ὑπόληψιν.

Κανὼν θ΄.

Περὶ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις εὑρόντων τὰ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταλειφθέντα.

τοὺς δὲ ἐν πεδίῳ εὑρόντας τι ἢ ἐν ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις καταλειφθὲν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐὰν μὲν κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσιν, ὁμοίως ἐν τοῖς ὑποπίπτουσιν· ἐὰν δὲ ἑαυτοὺς ἐξείπωσι καὶ ἀποδῶσι, καὶ τῆς εὐχῆς ἀξιοῦσθαι.

Ἑρμηνεία.

Εἴρηται ὄπισθεν περὶ τῶν λεγόντων εὑρεῖν ἀνεπιμέλητα τὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων πράγματα, καὶ ἰδιώσασθαι αὐτά. καὶ νῦν δὲ διορίζεται ὁ ἅγιος τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν αἰχμαλωτισθέντων εὑρόντας πράγματα, ὡς μὴ παρὰ τῶν βαρβάρων ἀφαιρεθέντα, ἢ καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς ῥιφέντα διὰ τὸ βάρος τυχόν, ἀποκαταστῶντας μὲν εὐγνωμόνως τὰ εὑρεθέντα, εἰς τὸν τόπον ἵστασθαι τὸν τέλειον μετὰ τῶν πιστῶν. εἰ δὲ καταδικασθῶσι, τάττεσθαι σὺν τοῖς ὑποπίπτουσιν, ἤγουν ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. τούτων οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ὡς τὸ οὕτω κολάζεσθαι τοὺς ἀναμένοντας καταδίκην χάριν ἀντιστροφῆς τοῦ εὑρέματος, δικαιότατόν ἐστιν, ὅτι καὶ τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ ἐνέχονται κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, κλέπτης ἐστὶν ὁ τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα ψηλαφῶν παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου, ἐν εἰδήσει τοῦ λυπῆσαι αὐτόν. τὸ δὲ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς καὶ μόνον, μὴ ἀξιοῦσθαι δὲ τῶν ἁγιασμάτων τὸν προσαγγείλαντα ἑαυτὸν καὶ εὐγνωμόνως δόντα τὸ εὕρεμα, καινόν ἐστιν. ἄξιος γὰρ μᾶλλον εὐχαριστίας ἐστὶν, ὡς τὸ πρᾶγμα τοῦ αἰχμαλωτισθέντος φυλάξας καὶ ἀποκαταστήσας αὐτό. διὸ καὶ λέγουσί τινες συνέπεσθαι τῇ μετὰ τῶν πιστῶν συστάσει, καὶ τὴν τῶν ἁγιασμάτων μέθεξιν σιωπηρῶς.

Κανὼν ι΄.

Τοὺς δὲ τὴν ἐντολὴν πληροῦντας ἐκτὸς πάσης αἰσχροκερδείας πληροῦν δεῖ, μήτε μήνυτρα ἢ σῶστρα ἢ εὕρετρα ἢ ᾧ ὀνόματι καλοῦσιν, ἀπαιτοῦντας.

Ἑρμηνεία.

Ἀποδεξάμενος τὴν ἀγαθοθέλειαν τῶν προσαγγειλάντων ἑαυτοὺς καὶ ἀποδόντων εὐγνωμόνως τὸ εὕρεμα, προστίθησιν ὁ ἅγιος, ὡς εἰ θέλουσιν οὗτοι λογισθῆναι πληρωταὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ, ὀφείλουσι χωρὶς αἰσχροῦ κέρδους οἱουδήτινος τὴν ἀπόδοσιν τοῦ εὑρέματος ποιεῖν. ὡρίσθη δὲ μὴ ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ εὑρηκότος ἐκ τοῦ μέρους τοῦ αἰχμαλώτου μήνυτρα ἢ σῶστρα ἢ εὕρετρα, ἢ ἄλλο τι, διὰ τὸ μὴ ἐξ ἀμελείας τῶν δεσποτῶν,

A *Eos autem qui in campo aliquid inuenerunt, vel in suis edibus à barbaris relictum, si accusati quidem conuicti fuerunt, sint similiter in iis qui substernuntur. Sin autem se ipsos enunciauerint & reddiderint, etiam precibus digni habeantur.*

SCHOL. BALS. Dictum est superiùs de iis qui dicunt se inuenisse res captiuorum neglectui habitas, & earum sibi proprietatem vendicasse. Nunc autem decernit sanctus, eos qui res in captiuorum domibus inuenerunt, vt pote non à barbaris
B ablatas, vel in viis abiectas fortasse propter pondus, ea quidem quæ inuenerunt, amicè restituentes, in suo perfecto gradu stare debere cum fidelibus. Sin autem condemnati fuerint, collocari cum iis qui subiiciuntur seu substernuntur, scilicet egredi cum catechumenis. Hæc cùm ita se habeant, dixerit quispiam, eos sic puniri, qui pro re inuenta restituenda condemnationem expectant, esse iustissimum, quoniam facti quoque actione tenentur: secũdùm legẽ, quæ dicit, Fur est qui rem alienam cõtre-
C ctat præter domini voluntatem, sciẽs id illi molestum esse. Cum fidelibus autem consistere, & ne sacramentis quidem dignari eum qui se ipsum denunciauit, & amicè rem inuentam dederit, nouum est: est enim potiùs Eucharistia dignus, vt qui rem captiui seruauerit, & ipsam restituerit. Et ideo dicunt nonnulli, cum fidelibus consistentiã, & congregationem, sacramentorum quoque participationem tacitè consequi.

CANON X.

Eos autem, qui seruant mandata, absque omni turpi lucro seruare oportet, nec indica-
D *tionis, vel custodia, vel inuentionis pretiũ, vel quocunque nomine appellant exigentes.*

SCHOL. BALS. Cùm admisisset sanctus bonam eorum voluntatem, qui se ipsos denunciauerunt, & inuentum beneuolè reddiderunt, adiicit, quòd si ij velint mandati dei obseruatores videri, debent absque quouis turpi lucro rem inuentam reddere. Definitum autem est, non exigere oportere eum qui inuenit, vel custodiæ, vel inuentionis pretium, vel aliquid aliud, eo quòd non ex negligentia dominorum,

vel etiam fortuito res amissa sit, sed A magna calamitate, & barbarica incursione. Qui enim res dominorum negligentia vel fortuito perditas inuenerunt, & eas restituunt, inuentionis pretium rectè exigunt, quemadmodum ex legibus superiùs positis apparet.

ἢ καὶ τυχαίως γενέσθαι τὴν ἀπώλειαν, ἀλλὰ ἀπὸ περιστάσεως μεγάλης καὶ ἐπιδρομῆς βαρβαρικῆς. οἱ γὰρ εὑρηκότες πράγματα ἐξ ἀμελείας τῶν δεσποτῶν ἢ τύχης ἀπολεσθέντα, καὶ ἀποκαθιστῶντες ταῦτα, καλῶς ἀπαιτοῦσιν εὕρετρα ἀπὸ τῶν ὄπισθεν καταστρωθέντων νόμων.

Canon XI.

Fletus, seu luctus, est extra portam oratorij: ubi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, ut pro se precentur. Auditio est intra portam in porticu, B *ubi oportet, eum qui peccauit, stare, usque ad catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim, inquit, scripturas, & doctrinã, eijciatur, & precatione indignus censeatur. Subiectio autem, seu substratio est, ut intra tẽpli portam stans cum catechumenis egrediatur. Congregatio seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, & cum catechumenis non egrediatur: postremò est participatio sacramentorum.*

Κανὼν ια'.

Η πρόσκλαυσις ἔξω τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου ἐστὶν, ἔνθα ἑστῶτα τὸν ἁμαρτάνοντα, χρὴ τῶν εἰσιόντων δεῖσθαι πιστῶν, ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι. ἡ ἀκρόασις, ἔνδοθι τῆς πύλης ἐν τῷ νάρθηκι, ἔνθα ἑστάναι χρὴ τὸν ἡμαρτηκότα ἕως τῶν κατηχουμένων καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι. ἀκούων γάρ φησι τῶν γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας, ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ ἀξιούσθω προσευχῆς. ἡ δὲ ὑπόπτωσις, ἵνα ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἱστάμενος, μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχηται. ἡ σύστασις, ἵνα συνίσταται τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ ἐξέρχηται μετὰ τῶν κατηχουμένων. τελευταῖον ἡ μέθεξις τῶν ἁγιασμάτων.

Schol. Bals. Præsens quidem sanctus, declaratis quinque locis eorum qui agunt pœnitentiam, C nec eorum exercitij tempora declarauit, nec peccata propter quæ pœnitentia definita est. Magnus autem Basilius in suis canonicis epistolis, hæc omnia exactè tradidit. Verùm hic quoque pœnarum medelam episcopali arbitrio reliquit.

Ἑρμηνεία.

Ο μὲν παρὼν ἅγιος, πέντε τόπους μετανοούντων ὑποτυπώσας, οὐ προεδήλωσε τοὺς καιροὺς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, οὔτε μὴν τὰ ἁμαρτήματα δι' ἃ ἡ μετάνοια ὡρίσθη. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν ταῖς κανονικαῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ταῦτα πάντα μετὰ ἀκριβείας παρέδωκε· πλὴν καὶ ἐνταῦθα, εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν τὴν διὰ τῶν ἐπιτιμίων θεραπείαν ἀνήρτησεν.

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI epistola ad Ammum monachum.

D

Omnia quidem bona sunt & pura Dei opera: nihil enim inutile vel impurum fecit Dei verbum. Christi enim bonus odor sumus in iis qui seruantur, secundùm Apostolum. Quia autem varia & multiplicia sunt improbi tela, & ij etiam qui sunt mente sinceriori turbentur, efficit, fratrésque à consueto exercitio prohibet, impuritatis & coinquinationis cogitationes eis suggerẽs: age paucis & improbi errorẽ abigamus, Seruatoris nostri gratia, & simpliciorum animũ cõfirmemus:

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ Ἀθανασίου πρὸς Ἀμοῦν μονάζοντα.

ΠΑΝΤΑ μὲν καλὰ καὶ καθαρὰ τὰ τοῦ θεοῦ ποιήματα. οὐδὲν γὰρ ἄχρηστον ἢ ἀκάθαρτον ὁ τοῦ θεοῦ πεποίηκε λόγος. Χριστοῦ γὰρ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις, κατὰ τὸν ἀπόστολον. ἐπειδὴ δὲ ποικίλα καὶ πολύτροπα τὰ τοῦ διαβόλου βέλη, καὶ τοὺς ἀκεραιοτέρους τὴν γνώμην παρασκευάζει ταράττεσθαι, κωλύει τε τῆς συνήθους γυμνασίας τοὺς ἀδελφοὺς, ὑποσπείρων αὐτοῖς λογισμοὺς ἀκαθαρσίας καὶ μολυσμοῦ, φέρε διὰ βραχέων καὶ τὴν τοῦ πονηροῦ πλάνην ἀπελάσωμεν τῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν χάριτι, καὶ τὴν τῶν ἁπλουστέρων γνώμην στηρίξωμεν.

A πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τῶν δὲ ἀκαθάρτων καὶ ἡ συνείδησις καὶ τὰ πάντα μεμόλυνται. ἄγαμαι δὲ τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα, ὅτιπερ φθορὰ καὶ λύμη ὑπάρχων λογισμοὺς ὑποβάλλει τῶν δοκεῖν μὲν καθαρότητος. ἔστι δὲ τὸ γινόμενον ἐνέδρα ἢ δοκιμασία. ἵνα γὰρ ὡς προεῖπον ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀσκητὰς τῆς ἐθίμου καὶ σωτηριώδους μελέτης, καὶ δόξῃ κρατεῖν, κατὰ τοῦτο τοιαῦτα κινεῖ βομβήματα, ἅτινα φέρει μὲν οὐδὲν τῷ βίῳ χρήσιμον, κενὰς δὲ ζητήσεις καὶ φλυαρείας, ἃς δεῖ παραιτεῖσθαι. τί γὰρ εἰπέ μοι ὦ ἀγαπητὲ καὶ εὐλαβέστατε, ἔχει ἁμάρτημα ἢ ἀκάθαρτον, φυσική B τις ἔκκρισις; ὡς εἴ τις ἐθέλει ποιεῖσθαι ἔγκλημα, καὶ τὰς διὰ ῥινῶν ἐκπεμπομένας μύξας, καὶ τὰ διὰ τοῦ στόματος πτύσματα. ἔτι δὲ καὶ τούτων ἔχομεν λέγειν πλείονα τὰς διὰ γαστέρων ἐκκρίσεις, ἅπερ τῷ ζώῳ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καθέστηκεν. ἔτι τε εἰ τὸν τοῦ θεοῦ χειρῶν ἔργον πιστεύομεν εἶναι τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰς θείας γραφὰς, πῶς ἠδύνατο ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως ἔργον τι γενέσθαι μεμολυσμένον; καὶ εἰ γένος τοῦ θεοῦ ὑπάρχομεν κατὰ τὰς θείας τῶν ἀποστόλων πράξεις, οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. τότε γὰρ μεμολύσμεθα, ὅτε τὴν δυσωδεστάτην ἁμαρτίαν ἐργαζόμεθα. ὅτε δὲ φυσική τις ἀβουλήτως ἔκκρισις γένηται, τότε τῇ τῆς C φύσεως ἀνάγκῃ μετὰ τῶν ἄλλων ὡς προείπομεν καὶ τοῦτο ὑπομένομεν. ἀλλ' ἐπειδήπερ οἱ θέλοντες ἀντιλέγειν μόνον τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις, μᾶλλον δὲ παρὰ θεοῦ πεποιημένοις, παραφέρουσι καὶ ῥητὸν εὐαγγελικὸν, ὡς ὅτι οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα, ἀναγκαίως αὐτῶν καὶ ταύτην τὴν ἀλογίαν (οὐ γὰρ ἂν εἴποιμεν ζήτησιν) ἐλέγξομεν. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ τὰς γραφὰς κατὰ τὰς ἰδίας ἀμαθίας, ἀστήρικτοι ὄντες, βιάζονται. ἔχει δὲ τὸ θεῖον οὕτω λόγιον. τινῶν γὰρ D πάλιν τούτοις ὁμοίως ἐνδιαστῶς ἐχόντων περὶ βρωμάτων, αὐτὸς λύων αὐτῶν τὴν ἄγνοιαν, ἤγουν ἀπάτην, δημοσιεύων φησὶ, μὴ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα. εἶτα ἐπάγει πόθεν ἐξερχόμενα; τὰ ἀπὸ καρδίας. ἐκεῖ γὰρ εἶναι τοὺς πονηροὺς θησαυροὺς τῶν βεβήλων λογισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων γινώσκει. συντομώτερον δὲ ὁ ἀπόστολος αὐτὸ διδαξάμενος, φησὶ, βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. φαίη δ' ἄν τις καὶ νῦν εὐλόγως, φυσική τις ἔκκρισις ἡμᾶς οὐ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν. τάχα δὲ καὶ παῖδες ἰατρῶν, ἵνα κἂν ἐκ τῶν ἔξωθεν δυσωπηθῶσιν, ὑπὲρ τούτου ἀπολογήσονται,

Omnia quidem munda mundis: immundorum autem & conscientia, & omnia polluta sunt. Diaboli autem calliditatem admiror, quòd cùm sit exitium ac pernicies, suggerit cogitationes, quæ puritatis quidem esse videntur. est autem id quod ab eo fit, insidiæ potiùs vel tentatio. Vt enim, quemadmodum dixi, athletas à consueta & salutari meditatione abducat, & in eo vincere videatur, eiusmodi monet βομβήματα, quæ vitæ quidem nullam vtilitatem afferunt, sed communes quæstiones, & contentiones, quas vitare oportet. Quod enim, ô dilecte & religiosissime, habet peccatũ vel immũdam naturalis quædam excretio? Vt si quis velit crimẽ facere etiã eos qui per nares emittũtur mucores, & quæ per os sputa. Præterea autẽ his etiã possemus plura dicere, vt per ventrẽ excretiones, quæ sunt animali ad vitã necessaria. Præterea autem si hominem Dei manuum opus esse credimus, secundùm diuinas scripturas, quomodo à pura facultate posset aliquod pollutum opus fieri? & si Dei genus sumus, secundùm diuinos Actus apostolorum, in nobis nihil habemus immundũ. Tum demũ enim polluimur, quando fœtidissimum peccatum operamur. Quãdo autem naturalis excretio præter voluntatẽ facta fuerit, tunc naturæ necessitate cum aliis, vt prædiximus, hoc quoq; sustinemus. Sed quia ij qui volunt solùm cõtradicere iis quæ rectè dicuntur, vel potiùs à Deo facta sunt, dictũ quoq; euãgelicũ detorquẽt, quòd nõ quæ ingrediũtur, coinquinãt hominẽ, sed quæ exeunt, necessariò eorũ absurditatẽ, nolo enim dicere quæstionẽ, cõfutabimus. Primùm enim diuinas scripturas, cùm sint in propria ignorãtia instabiles, violãt. Ita autẽ habet diuinum eloquium: Cùm enim quidã iis similiter de cibis dubitarent, ipse eorum ignorantiam seu errorem dissoluens, publicè dixit, Non quæ ingrediuntur, coinquinant hominem, sed quæ exeunt. Deinde subiungit, vndenam exeuntia? nempe à corde. Illic enim malos profanarum cogitationum thesauros aliorúmque peccatorum esse scit. Breuiùs autem Apostolus hoc ipsum docens dicit, Cibus autem nos Deo non commendat. Dixerit autem quispiam nunc quoque probabiliter, Naturalis excretio nos non adducit ad supplicium. Fortè autem etiam medici, vt ab externis quoque eorum ratio habeatur, pro eo respondebunt;

quod vnicuique animali dati sunt necessarij meatus in mēbris, quibus vno quoque nostrum nutriuntur ad superfluitates amandandas, vt capitis excrementa sunt pili, & aquositates, quæ ex capite emittuntur, & ventris permeatus. Itaque & seminariorum vasorum illud est excrementum. Quodnam est ergo in Deum, ô senex religiosissime, peccatum, cùm ipse Dominus qui animal finxit, voluerit, & fecerit hæc membra eiusmodi habere meatus? Quoniam autem oportet malorum contrarias rationes assumere (dixerint enim, nullo modo peccatum est, vsus vtilis, si instrumenta ab opifice facta sunt) eis silentium imponemus ab hoc, interrogatiuè dicentes, Quem vsum dicis legitimum? quem Deus permisit, dicēs, Crescite, & multiplicamini, & replete terram: quem apostolus ostendit, dicens, Honorabile matrimonium, & cubile immaculatum? an publicum qui fit clanculum & adulteratoriè? Nam & aliorum quoque quæ fiunt in vita inueniemus esse in aliquo differentias. Quemadmodum non licet occidere, sed occidere in bello aduersarios, est & iustum, & laude dignum. Ita & magnis laudibus digni habentur qui se in bello præclarè fortitérque gesserint, & eorum columnæ excitantur, quæ rectè gesta prædicent. Quare vnum & idem, quodcunque id sit, in aliquo quidem, & in tempore non licet: in aliquo autem opportunè permittitur, ac conceditur. Eadem ergo est de coitu quoque ratio. Beatus qui in iuuentute leuius habens iugū, natura ad liberorum procreationem vsus est. Sin autem ad intemperantiam, fornicatores & adulteros, id quod est apud Paulum, supplicium excipit. Cùm enim duæ sint eius rei viæ in vita: vna quidem moderatior, & vitæ magis cōueniens, dico matrimonium: alia autem angelica, & qua excellentior esse non potest, virginitas: Si quis quidē mundanā, scilicet matrimonium, elegerit, reprehēsione quidē vacabit, sed non tot dona accipiet. accipiet enim: nam & ipsum fert fructum tricesimum. Siquis autem castam & supramūdanam amplexus fuerit, etiamsi primò aspera & ardua via est, habet tamē dona admirabiliora: perfectum enim fructū centesimum produxit. Quare impuræ eorū & improbæ quæstiones, solutiones proprias habuerunt à diuinis etiam scripturis olim antè solutas. Confirma ergo ô pater greges tuos ex adhortationibus apostolicis, ex consolationibus euangelicis & psalmorū cōsiliis, dicens,

A ὅτι τῷ ζώῳ δέδονταί τινες ἀναγκαῖαι διέξοδοι κατὰ τῶν ἐν ἡμῖν ἑκάστοις μελῶν τρεφομένων τὸ περιττὸν ἀποπέμπειν, οἷα κεφαλῆς περιττώματα τρίχες, καὶ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς ὑδατώδη πεμπόμενα, καὶ γαστρὸς διαχωρήματα. καὶ τοίνυν τῶν σπερματικῶν σπορων ἐκεῖνο περίττωμα. ποία τοίνυν ἐστὶ πρὸς θεὸν ὦ πρεσβύτα θεοφιλέστατε ἁμαρτία, αὐτοῦ τοῦ πλάσαντος, τὸ ζῶον δεσπότου θελήσαντος ταῦτα τὰ μέλη τοιαύτας ἔχειν διεξόδους; ἐπεὶ δὲ δεῖ παραλαμβάνειν τὰ τῶν πονηρῶν ἐναντιώματα (εἴποιεν γὰρ ἂν, οὐκοῦν οὐκ
B ἐστιν ἁμαρτία οὔτε ἡ ἀληθὴς χρῆσις, εἰ τὰ ὄργανα παρὰ τοῦ δημιουργοῦ διαπέπλασται) πρὸς τοῦτο ἐρωτηματικῶς αὐτοὺς παύσωμεν· φάσκοντες, ποίαν λέγεις χρῆσιν; τὴν ἐν νόμῳ ἣν ὁ θεὸς ἐπέτρεψε, λέγων, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν; ἣν ὁ ἀπόστολος ἀπεδέξατο, εἰπὼν, τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος; ἢ τὴν δημώδη μὲν, λαθραίως δὲ καὶ μοιχικῶς ἐπιτελουμένην; ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν βίῳ γινομένων εὑρήσομεν τὰς διαφορὰς κατά τι γινομένας, οἷα φονεύειν οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἐν πολέμῳ ἀναιρεῖν τοὺς ἀντιπάλους, καὶ ἔννομον καὶ
C ἐπαίνου ἄξιον. οὕτως γοῦν καὶ τιμῶν μεγάλων οἱ κατὰ πόλεμον ἀριστεύσαντες ἀξιοῦνται, καὶ στῆλαι τούτων ἐγείρονται κηρύττουσαι τὰ κατορθώματα. ὥστε τὸ αὐτὸ κατά τι μὲν καὶ κατὰ καιρὸν, οὐκ ἔξεστι· κατά τι δὲ εὐκαίρως ἀφίεταί τε καὶ συγκεχώρηται. ὁ αὐτὸς οὖν λόγος καὶ περὶ τῆς μίξεως. μακάριος ὃς ἐν νεότητι ζυγὸν ἔχων ἐλαφρὸν, τῇ φύσει πρὸς παιδοποιΐαν κέχρηται. εἰ δὲ πρὸς ἀσέλγειαν, πόρνοις καὶ μοιχοῖς, ἡ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ τιμωρία ἐκδέξεται. δύο γὰρ οὐσῶν ὁδῶν ἐν τῷ βίῳ, περὶ τούτων μιᾶς μὲν, μετριω-
D τέρας καὶ βιωτικῆς, τοῦ γάμου λέγω· τῆς δὲ ἑτέρας ἀγγελικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου τῆς παρθενίας, εἰ μέν τις τὴν κοσμικὴν, τουτέστι τὸν γάμον, ἕλοιτο, μέμψιν μὲν οὐκ ἔχει. τοσαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήψεται. λήψεται γὰρ· ἐπείπερ φέρει καὶ αὐτὸς καρπὸν τὸν τριάκοντα. εἰ δὲ τὴν ἁγνὴν τις καὶ ὑπερκόσμιον ἀσπάσοιτο, εἰ καὶ τραχεῖα παρὰ τὴν πρώτην καὶ δυσκατόρθωτος ἡ ὁδὸς, ὅμως ἔχει χαρίσματα θαυμασιώτερα· τὸν γὰρ τέλειον καρπὸν τὸν ἑκατοντάδα ἐβλάστησεν. ὥστε τὰ ἀκάθαρτα αὐτῶν καὶ πονηρὰ ζητήματα λύσεις ἰδίας ἔχει καὶ παρὰ τῶν θείων γραφῶν πάλαι προλυθείσας. ὑποστήριζε τοίνυν ὦ πάτερ τὰ ὑπὸ σεαυτὸν ἀγέλας ἐκ τῶν ἀποστολικῶν παρακλήσεων, ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ψυχαγωγιῶν, ἐκ τῶν ψαλμικῶν συμβουλιῶν·

ζητοῦσί με λέγειν κατὰ τὸ λόγιόν σου. λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ ἐκ καθαρᾶς λατρεύειν αὐτῷ καρδίας. τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς προφήτης, ὥσπερ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει, καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός, ἵνα μὴ ῥυπώδεις λογισμοί με ταράξωσι. πάλιν Δαβίδ, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με, ἵνα κἄν ποτε λογισμοί με θορυβήσωσιν, ἰσχυρά τις δύναμις παρὰ σοῦ στηρίξῃ με, ὥσπερ κρηπὶς τυγχάνουσα. αὐτὸς τοίνυν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλεύων, λέγε πρὸς τοὺς βραδέως τῇ ἀληθείᾳ πειθομένους, διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδούς σου, καὶ θαῤῥῶν κυρίῳ ὅτι πείσεις ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης κακίας, ψάλλε, καὶ οἱ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι. γένοιτο δὲ τοὺς μὲν κακοήθως ζητοῦντας, παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας· τοὺς δὲ διὰ εὐήθειαν ἐνδιαστῶς ἔχοντας, ἡγεμονικῷ πνεύματι κρατυνθῆναι. ὅσοι δὲ βεβαίως τὴν ἀλήθειαν ἐπίστασθε ἀῤῥαγῆ ταύτην κατέχετε καὶ ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ἑρμηνεία.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην διαλαμβάνουσαν μὴ εἶναι ἀκάθαρτον τὴν φυσικὴν ἔκκρισιν τοῦ σπέρματος τὴν ἀπὸ νόσου δηλαδὴ γινομένην ἢ ἀπὸ φαντασίας νυκτερινῆς ἀπροαιρέτου καὶ ἀπαθοῦς, ὁ ὑπερφυέστατος ἐκεῖνος Ζωναρᾶς, σοφῶς, σοφῶς καὶ ὑπερδεξίως, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις κρείττονος, ἡρμήνευσε, καὶ διὰ τοῦτο περιττὸν ἡμῖν ἔδοξε γράψαι τι περὶ ταύτης. συναγαγόντες δὲ λέγομεν ὡς ἡ φυσικὴ ἐκροὴ τοῦ σπέρματος εἰ μὲν ἐξ ἀπροαιρέτου φαντασίας νυκτερινῆς καὶ μὴ προϋποκειμένης ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γένηται, ἀπροκριμάτιστός ἐστι παντάπασι, καθὼς καὶ ἡ πρὸς τὸν Βασιλείδην ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου διαλαμβάνει, ἥτις κατεστρώθη ὄπισθεν. Εἰ δὲ ἐμπάθειά τις προηγήσατο ἐκ πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἴσως καὶ συγκαταθέσεως, ἀκάθαρτός ἐστι, καὶ ὁ ταύτην ὑποστὰς, τῶν ἁγιασμάτων ἐμποδισθήσεται, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ψυχικῷ αὐτοῦ ἰατρῷ, θεραπευθήσεται. τριῶν γὰρ ὄντων τρόπων δι' ὧν παρὰ τοῦ σατανᾶ πολεμούμεθα, προσβολῆς, συγκαταθέσεως, καὶ ἀποτελέσματος, εἰ μὲν ἀπὸ μόνης προσβολῆς φαντασία γένηται νυκτερινή, μετριώτερον ἐπιτιμηθησόμεθα. Εἰ δὲ σὺν τῇ προσβολῇ γέγονε καὶ συγκατάθεσις ἡμερινή, καὶ οὕτω παρηκολούθησε καὶ φαντασία νυκτερινή,

A *Viam secundùm eloquium tuum, eloquiũ autem eius est, ei ex puro corde seruire. Hoc enim sciens ipse propheta, se veluti interpretatur, dicens, Cor mũdum crea in me Deus, ne sordidæ me cogitationes perturbẽt. Rursus Dauid, Et spiritu principali cõfirma me, vt si fortè me cogitationes perturbauerint, valida aliqua tua potestas, quæ sit veluti basis, me sustentet ac stabiliat. Ipse ergo hæc & eiusmodi alia cõsulens, dic iis qui veritati parẽt tardiùs: Docebo iniquos vias tuas, & in domino cõfidens quòd eis persuadebis à tali vitio abstinere, cane, & ad te impij conuertentur. Fieri autẽ possit, vt qui improbè* B *quidem & malitiosè quærunt, à vano eiusmodi & superuacaneo labore desistant: qui autem propter simplicitatem, dubitant, & in incerto versantur, principali spiritu corroborentur. Quicunque autem veritatem firmè scitis, eam infractam inconcussámque tenete in Christo domino nostro, cum quo patri gloria & potentia cum sancto spiritu, & in secula seculorum. Amen.*

SCHOL. BALS. Hanc epistolam quæ tractat non esse immundam naturalem excretionem seminis, quæ scilicet fit vel morbo, vel nocturna visione non spontanea, à nullaque per- C turbatione orta, excellentissimus ille Zonaras, sapienter & aptè, & ita vt nemo melius dicere possit, interpretatus est: & propterea de eo scribere superuacaneũ existimauimus. Breuiter autem dicimus, quod si naturalis quidem seminis fluxus ex non spontanea nocturna visione, & sine vlla præexistente animi perturbatione, ac cupiditate fiat, nihil penitus affert præiudicij. Sicut & sancti Dionysij ad Basilidem tractat epistola, quæ superiùs posita est. Sin autem aliqua perturbatio ex mala fortasse cupi- D ditate assensúque processit, immunda est, & qui eam sustinuit, à sacramentis arcebitur, & pro animæ eius medici arbitratu ei medicina dabitur. Cùm enim tria sint per quæ à Satana oppugnamur, applicatio, seu primus motus, assensus, & effectus; si ex solo quidem primo motu nocturna fuerit facta visio, leuiùs puniemur: sin autem cum primo motu nocturnus quoque fuit assensus, & sic nocturna visio consecuta est,

& excretionis effectus, magis puniemur, secundùm sanctam scripturam quæ dicit. Qui desiderauit mulierē in corde suo, eā iā adulterauit. Si autem sic punitur qui fert ex consensu in nocturna imaginatione fluxus seminis multò magis quæ per molliciē fit excretio, punietur, quæ fit inter vigilandum, non autem in somniando. Seminis autem fluxio, quæ fit ex morbo nephritico vel calculo qui γονόρροια & λίθιασις dicuntur, nulli est omnino culpæ affinis. Etsi enim à lege Mosaica, qui seminis fluxu laborant, immūdi reputātur: sed alio modo, quod ad legem nostram attinet, puri existimantur, quoniam qui & lepræ morbo in lege antiqua laborauerunt, vt immundi reputabantur, apud nos autem in ecclesia versantur, & comprecātur, à lege nihil impediti, sed potiùs insinuati ac recepti. Zonaræ autem interpretatio nō hîc sita est quòd ad verborum scripturæ interpretationem magis respiciant, & non ad canonicam doctrinam. Nobis enim in hac interpretatione, nec curæ fuit rhetorica compositio, nec verborum ornatus & elegantia, nec scripturæ verborum interpretatio, sed canonica legalisque doctrina, & interpretatio legum, & canonum qui videntur contrarij, reliqua prætermittentibus, vt quæ non sint præsentis temporis & instituti. Qui vult ergo inuenire interpretationē, & dictorum Apostolorum, & aliorum ad scripturam pertinentium declarationem, adeat Zonaram, & alios interpretes.

A καὶ ἐκκρίσεως ἀποτέλεσμα, ἐπὶ πλέον κολασθησόμεθα, κατὰ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν τὸ λέγον, ὁ ἐπιθυμήσας γυναῖκα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν. Εἰ δὲ οὕτω κολάζεται ἡ ἀπὸ συγκαταθέσεως διὰ νυκτερινῆς φαντασίας ἐκροὴ τοῦ σπέρματος, πολλῷ πλέον ἡ διὰ μαλακίας ἔκκρισις ἐπιτιμηθήσεται ὑπὲρ καὶ οὐκ ἐξ ὀνειρώσεως γινομένη. ἡ δὲ ἀπὸ νόσου νεφρικῆς γινομένη ἐκροὴ τοῦ σπέρματος, οἷα ἐστὶν ἡ τῶν γονορροιῶν καὶ τῆς λιθιάσεως, πάντη ἐστὶν ἀνεπέγκλητος. κἂν γὰρ ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου οἱ γονορρόοι ἀκάθαρτοι ἐλογίζοντο, ἀλλὰ καθ' ἕτερον τρόπον ὅσον B πρὸς τὸν ἡμέτερον νόμον καθαροὶ λογίζονται· ὅτι καὶ οἱ λεπροὶ νοσήσαντες παρὰ μὲν τῷ παλαιῷ νόμῳ, ὡς ἀκάθαρτοι ἀπεπέμποντο· μεθ' ἡμῶν δὲ καὶ ἐκκλησιάζουσι καὶ συνεύχονται, ἀπὸ τῆς νόσου μηδὲν ἐμποδιζόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ οἰκειούμενοι. ἡ μέντοι ἑρμηνεία τοῦ Ζωναρᾶ οὐ κατεστρώθη ὧδε, διὰ τὸ πρὸς ἐξήγησιν γραφικῶν ῥημάτων μάλιστα ἀποβλέπειν καὶ μὴ πρὸς κανονικὴν διδασκαλίαν. ἡμῖν δὲ οὐκ ἐμέλησεν ὅλως ἐν τῇ παρούσῃ ἐξηγήσει συνθήκης ῥητορικῆς ἢ εὐεπείας λέξεων ἢ ῥημάτων γραφικῶν ἑρμηνείας, ἀλλὰ κανονικῆς καὶ νομικῆς διδασκαλίας καὶ ἑρμηνείας τῶν δοκούντων ἐναντιοφανῶν C νόμων τε καὶ κανόνων, τὰ λοιπὰ παραδραμοῦσιν, ὡς μὴ τοῦ παρόντος ὄντα καιροῦ. ὁ γοῦν θέλων εὑρεῖν τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν σαφήνειαν τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων ἢ καὶ τῶν ἄλλων γραφικῶν, ἐντυγχανέτω τῷ Ζωναρᾷ ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξηγηταῖς αὐτῶν.

EIVSDEM EX XXXIX. FESTIVA EPISTOLA.

Sed quoniam hæreticorum, tanquam mortuorum, mentionem fecimus, de nobis autem vt qui diuinas scripturas ad salutem habeamus, vereor etiam, ne quemadmodū scripsit ad Corinthios Paulus, pauci à simplicitate & castitate aberrent ex quorūdam hominum calliditate, & deinceps in alia quæ dicuntur apocryp ha delabi incipiant, verorum librorum æquiuocatione decepti. Quare vos adhortor sustinere,

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ λθ'. ἑορταστικῆς ἐπιστολῆς.

D ΑΛΛ' ἐπειδὴ περὶ μὲν τῶν αἱρετικῶν ἐμνήσθημεν, ὡς νεκρῶν, περὶ δὲ ἡμῶν, ὡς ἐχόντων πρὸς σωτηρίαν τὰς θείας γραφάς, καὶ φοβοῦμαι μήπως, ὡς ἔγραψε Κορινθίοις Παῦλος, ὀλίγοι τῶν ἀκεραίων ἀπὸ τῆς ἁπλότητος, καὶ τῆς ἁγνότητος ἀποπλανηθῶσιν ἀπὸ τῆς πανουργίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ λοιπὸν ἐντυγχάνειν ἑτέροις ἄρξωνται, τοῖς λεγομένοις ἀποκρύφοις, ἀπατώμενοι τῇ ὁμωνυμίᾳ τῶν ἀληθινῶν βιβλίων παρακαλῶ ἀνέχεσθαι

εἰ περὶ ὧν ἐπίστασθε, περὶ τούτων κἀγὼ μνημονεύων γράφω διά τε τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ χρήσιμον τῆς ἐκκλησίας. μέλλων δὲ τούτων μνημονεύειν, χρήσομαι πρὸς σύστασιν τῆς ἐμαυτοῦ τόλμης, τῷ τύπῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, λέγων καὶ αὐτὸς, ἐπειδήπερ τινὲς ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι ἑαυτοῖς τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα καὶ ἐπιμίξαι ταῦτα τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, περὶ ἧς ἐπληροφορήθημεν, καθὼς παρέδοσαν τοῖς πατράσιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ προτραπέντι παρὰ γνησίων ἀδελφῶν, καὶ μαθόντι ἄνωθεν ἑξῆς ἐκθέσθαι τὰ κανονιζόμενα καὶ παραδοθέντα πιστευθέντα τε θεῖα εἶναι βιβλία, ἵνα ἕκαστος, εἰ μὲν ἠπατήθη, καταγνῷ τῶν πλανησάντων· εἰ δὲ καθαρὸς διέμεινας, χαίρῃ πάλιν ὑπομιμνησκόμενος. ἔστι τοίνυν τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης τῷ ἀριθμῷ τὰ πάντα βιβλία εἰκοσιδύο. τοσαῦτα γὰρ, ὡς ἤκουσα, καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ παρ' Εβραίοις εἶναι παραδίδοται. τῇ δὲ τάξει καὶ τῷ ὀνόματι ἐστιν ἕκαστον, οὕτω· πρῶτον Γένεσις. εἶτα Εξοδος. εἶτα Λευιτικόν. καὶ μετὰ τοῦτο, Αριθμοί. καὶ λοιπὸν τὸ Δευτερονόμιον. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐστὶν Ιησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. καὶ Κριταί. καὶ μετὰ τοῦτο ἡ Ρούθ. καὶ αὖθις ἑξῆς Βασιλειῶν βιβλία τέσσαρα. καὶ τούτων τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμεῖται. τὸ δὲ τρίτον καὶ τέταρτον, ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα παραλειπομένων πρῶτον καὶ δεύτερον ὁμοίως εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενα. εἶτα Εσδρας, πρῶτον καὶ δεύτερον, ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα βίβλος ψαλμῶν, καὶ ἑξῆς παροιμίαι. εἶτα ἐκκλησιαστής, καὶ ᾆσμα ᾀσμάτων πρὸς τούτοις ἐστὶ καὶ Ιωβ. καὶ λοιπὸν προφῆται, οἱ μὲν δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενοι. εἶτα Ησαΐας, Ιερεμίας, καὶ σὺν αὐτῷ, Βαρούχ, θρῆνοι καὶ ἐπιστολὴ, καὶ μετ' αὐτὸν Ιεζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ, ἄχρι τούτων, τὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἵσταται. τὰ δὲ τῆς καινῆς πάλιν οὐκ ὀκνητέον εἰπεῖν. ἔστι δὲ ταῦτα εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, καὶ κατὰ Ιωάννην. εἶτα καὶ μετὰ ταῦτα πράξεις ἀποστόλων, καὶ ἐπιστολαὶ καθολικαὶ καλούμεναι τῶν ἀποστόλων, ἑπτὰ, οὕτως, Ιακώβου μία, Πέτρου δὲ δύο. εἶτα Ιωάννου τρεῖς. καὶ μετὰ ταύτας Ιούδα μία, πρὸς τούτοις Παύλου ἀποστόλου εἰσὶν ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, τῇ τάξει γραφόμεναι οὕτως, πρώτη πρὸς Ρωμαίους, εἶτα πρὸς Κορινθίους δύο, εἶτα καὶ μετὰ ταύτας, πρὸς Γαλάτας, καὶ ἑξῆς πρὸς Εφεσίους· εἶτα πρὸς Φιλιππησίους, καὶ πρὸς Κολοσσαεῖς,

si eorum quoque quæ scitis, ego mentionem faciens, scribo propter necessitatem & utilitatem ecclesiæ: eorum autem mentionem facturus, utar ad meæ audaciæ confirmationem, Lucæ quoque euangelistæ forma, qui sic dicit, Quoniam nonnulli ausi sunt, ea quæ dicuntur apocrypha sibi componere, & ea diuinæ scripturæ permiscere, de qua certiores facti sumus, quemadmodum tradita sunt patribus, qui ab initio ipsi verbi aspectores & ministri fuimus: mihi quoque visum est à germanis fratribus admonito, & edocto, ab alto per seriem exponere, qui in canonem recepti, & traditi, & creduntur esse diuini libri. Vt vnusquisque si seductus quidem fuerit, condemnet eos qui seduxerunt: qui autẽ purus permansit, rursus gaudeat admonitus. Sunt itaque veteris quidẽ testamenti libri omnes numero xxij. Tot enim vt audiui, etiam elementa ab Hebræis esse traditum est. Ordine autem & nomine sic est vnusquisq;, primùm Genesis, deinde Exodus, Deinde Leuiticũ, & post eum Numeri, & exinde Deuteronomium. Eum cõsequitur Iesus Naue, & Iudices, & postea Ruth. Et rursus deinceps Regnorum libri quatuor, & eorum primus quidem & secundus in vnum librũ connumerãtur. Tertius autem & quartus similiter in vnum. Postea Paralipomena seu derelicta, primus & secundus similiter in vnum librum connumerati. Deinde Esdræ primus & secũdus similiter in vnum. Postea autem liber Psalmorũ, & deinceps Prouerbia. Deinde Ecclesiastes, & Cãtica canticorum. His accedunt Iob, & reliqui prophetæ, duodecim quidem in vnum locum cõnumerati. Deinde Esaias, Hieremias, & cum ipso Threni, seu lamentationes, Baruch epistolæ, & post ipsum Ezechiel, & Daniel: Ad hos vsque consistit vetus testamentum. Noui quoque testamenti libros dicere non est differendum. Sunt autem hi, quatuor Euãgelia, secundùm Mattheum, secundùm Marcum, secundùm Lucam, secundùm Ioannem. Deinde postea Actus Apostolorum, & epistolæ, quæ dicuntur canonicæ, septem Apostolorũ, sic, Iacobi vna, Petri duæ, deinde Ioannis tres, & post eas Iudæ vna. Præterea sunt, Pauli xiiij. epistolæ, quæ sic ordine scriptæ sunt. Prima ad Romanos, deinde ad Corinthios secũda, & post eas ad Galatas. & deinceps ad Ephesios. Deinde ad Philippenses & Colossenses,

& post eas, ad Thessalonicenses dua, & qua A *est ad Hebraos, & statim ad Timotheum dua, ad Titum autem vna, & vltima ad Philemonem vna. Et rursus Apocalypsis Ioannis. Hi sunt fontes salutis, vt qui sitit impleatur eloquiis qua sunt in eis. In his solis pietatis doctrina annunciatur. Nemo his addat, nec ab his aliquid detrahat. De his autem dominus Saducaos quidē reprehendebat, dicens: Erratis non intelligentes scripturas. Iudaeos autem hortatur, Scrutamini scripturas: quia ha sunt qua de me testimonium perhibent. Sed vt res sit accuratior & exactior, hoc quoque adiicio, scribens necessariò, quòd extra hos sunt alij quoque libri: non in canonem quidem redacti, sed* B *quos legi à patribus decretum est, iis qui nunc accedunt, & volunt in pietatis verique cultus ratione initiari. Sapientia Solomonis: Sapientia Sirach: & Ester: & Iudith: & Tobias: Et doctrina qua dicitur Apostolorum, & pastor: qui sunt tamen non aspernandi. Atque dum hi quidem leguntur, illi verò in canonem referuntur, nusquam fit apocryphorum mentio, sed sunt ij hareticorum excogitatum, ea quando volunt scribentium, illis autem tempora largientium, & adiicientium, vt tanquam vetera producentes, integros ac sinceros corrumpendi ex iis occasionem habeant.*

A καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο· καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους, καὶ ἑξῆς πρὸς μὲν Τιμόθεον δύο, πρὸς δὲ Τίτον, μία· καὶ τελευταία ἡ πρὸς Φιλήμονα μία, καὶ πάλιν Ἰωάννου ἀποκάλυψις. Ταῦτα πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, ὥστε τὸν διψῶντα, ἐμφορεῖσθαι τῶν ἐν τούτοις λογίων. ἐν τούτοις μόνοις τὸ τῆς εὐσεβείας διδασκαλεῖον εὐαγγελίζεται. μηδεὶς τούτοις ἐπιβαλλέτω, μηδὲ τούτων ἀφαιρείσθω τι. περὶ δὲ τούτων ὁ κύριος Σαδδουκαίους ἐδυσώπει λέγων, πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὰς δυνάμεις αὐτῶν. τοῖς δὲ Ἰουδαίοις παρῄνει, ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι αὗταί εἰσιν αἱ B μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. ἀλλ᾽ ἕνεκά γε πλείονος ἀκριβείας προστίθημι καὶ τοῦτο· γράφων ἀναγκαίως ὡς ἔστι καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν οὐ κανονιζόμενα μὲν, τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἀναγινώσκεσθαι τοῖς ἄρτι προσερχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον· σοφία Σολομῶντος, σοφία Σιρὰχ καὶ Ἐσθὴρ, καὶ Ἰουδὶθ, καὶ Τωβίας, καὶ διδαχὴ καλουμένη τῶν ἀποστόλων· καὶ ὁ ποιμήν· καὶ ὅμως ἀγαπητοί. κἀκείνων ἀναγινωσκομένων καὶ τούτων κανονιζομένων, οὐδαμοῦ τῶν ἀποκρύφων μνήμη, ἀλλὰ αἱρετικῶν ἐστιν ἐπίνοια· γραφόντων μὲν ὅτε θέλουσιν αὐτά· χαριζομένων δὲ καὶ προστιθέντων αὐτοῖς χρόνους, C ἵνα ὡς παλαιὰ προφέροντες, πρόφασιν ἔχωσιν ἀπατᾶν ἐκ τούτων τοὺς ἀκεραίους.

SCHOL. BALS. Postremus canon apostolicus enumerat libros qui legi debent, & veteris testamenti, & noui. Hic autem sanctus cùm resciuisset, vt est verisimile, quòd nonnulli volentes eos qui sunt in pietate ac religione integri, quibus scilicet nihil deficit, nec quid habent compositum, vel contortum, sed sunt simplices, seducere, dicunt esse alios libros qui quidem sunt peruersorum dogmatum, & dicuntur apocrypha, scripsit & ipse libros qui legi debent. Ne mireris autem, si inueneris canonem aposto- D licum, qui alios quoque libros enumerat: Sed lege quæ in dicto apostolico canone scripta sunt.

Ἑρμηνεία.

Ὅ,τι τελευταῖος ἀποστολικὸς κανὼν ἀπαριθμεῖται τὰ ὀφείλοντα ἀναγινώσκεσθαι βιβλία τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς νέας. ἐνταῦθα δὲ ὁ ἅγιος, ὡς ἔοικε, μαθὼν ὅτι τινὲς θέλοντες ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους κατὰ τὴν εὐσέβειαν, ἤγουν τοὺς μὴ ἔχοντας ἐλλιπές τι ἢ σύνθετον καὶ σκολιὸν, ἀλλὰ ὄντας ἁπλοῦς, λέγουσιν εἶναι καὶ ἕτερά τινα βιβλία, διεστραμμένων μὲν ὄντα δογμάτων, ἀπόκρυφα δὲ λεγόμενα, ἔγραψε καὶ αὐτὸς τὰ ὀφείλοντα ἀναγινώσκεσθαι βιβλία. μὴ θαυμάσῃς δὲ εὑρίσκων τὸν ἀποστολικὸν κανόνα καὶ ἑτέρων βιβλίων ἀπαρίθμησιν ποιούμενον· ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι γραφέντα.

A

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπιστολὴ πρὸς Ρουφινιανόν.

Κυρίῳ υἱῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ρουφινιανῷ, Ἀθανάσιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

ΣΥ μὲν, ὡς υἱῷ ἠγαπημένῳ πρέποντα πρὸς πατέρα γράφεις. ἐγγίσαντα γοῦν σε διὰ τοῦ γράμματος περιεπτυξάμην, πάντων ἐμοὶ ποθεινότατε Ρουφινιανέ. κἀγὼ δὲ ὡς υἱῷ δυνάμενος γράφειν ἔν τε προοιμίοις καὶ μέσοις καὶ τελευταίοις, ἐπέσχον, ἵνα μὴ ἐκ γραμμάτων ἡ σύστασις καὶ ἡ μαρτυρία γνωρίζηται. σὺ γὰρ ἐμοὶ ἐπιστολὴ κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπιγινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ἐν καρδίᾳ. οὕτω τοίνυν πίστευε, διακείμενος, καὶ πίστευε, προσαγορεύω σε καὶ προτρέπω γράφειν. οὐ γὰρ ὀλίγως ἀλλὰ μεγάλως εὐφραίνεις τοῦτο ποιῶν. ἐπεὶ δὲ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς, τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, ἠρώτησας περὶ τῶν δι᾽ ἀνάγκην ὑποσυρέντων μὲν, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ, καὶ ἠθέλησας γράψαι με τὰ δόξαντα περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς συνόδοις καὶ πανταχοῦ· γίνωσκε κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γενομένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων· γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τοῖς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. καὶ ἤρεσεν ὅπερ ὧδε καὶ πανταχοῦ, ὥστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσταμένοις τῆς ἀσεβείας, συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ δίδοσθαι δὲ αὐτοῖς τόπον κλήρου· τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, παρασυρεῖσι δὲ δι᾽ ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μάλιστα ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐπεποίηντο, καὶ ἔδοξε τοῦτό πως οἰκονομικῶς γεγενῆσθαι· διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβλῆσθαι εἰς ἀσέβειαν· ἵνα δὲ μὴ καταστάντες τινὲς ἀσεβέστατοι, διαφθείρωσι τὰς ἐκκλησίας, εἵλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ, καὶ βαστάσαι τὸ βάρος ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. τοῦτο δὲ λέγοντες ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωσέως ἀδελφὸν, ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐσχηκέναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον, ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ.

EIVSDEM EPISTOLA AD RVFFINIANVM.

Domino filio & in primis desiderabili sacrorum comministro Ruffiniano Athanasius in Domino salutem.

TV quæ dilectum filium deceni, ad patrem scribis. Te ergo per literas appropinquantem amplexus sum, omnium mihi dilectissime Ruffiniane. Ego autem, cùm vt filio, & in proœmio, & in principio, B *& in fine possem scribere, me continui: ne ex literis commendatio & testimonium cognoscatur. Tu enim mihi es epistola, sicut scriptum est, agnita, & lecta in corde. Sic ergo mihi crede affectus, crede, inquam, appello te, & ad hortor vt scribas. Non enim parum sed valde me delectas dum hoc agis. Quoniam autem studiosè & ecclesiasticè (hoc enim tuæ pietati valde conuenit) interrogasti de iis qui propter necessitatem quidem tracti sunt, & voluisti me ea scribere, quæ de ipsis in synodis, & vbique visa sunt, scias domine mi longè desiderabilissime, quòd in principio quidem, cùm vis quæ facta est, ces-* C *sasset, facta est synodus præsentibus ex partibus externis episcopis. Facta est autem & apud sacrorum comministros qui habitant in Græcia: nihilo secius autem & apud eos qui habitāt in Hispania & Gallia: & placuit hoc quòd hic & vbique, vt iis quidē qui lapsi sunt, impietati autē præsunt, venia quidem detur pœnitentibus ac resipiscentibus, eis autem locus cleri non detur. Iis autem qui impietatis auctores non fuerunt, sed vi & necessitate tracti sunt, visum est dari veniā, habere autē etiam locū in clero, maximè quia probabilem defensionem at-* D *tulerunt, & visum est hoc quodammodo œcumenico quodā concilio factum esse. Affirmarunt enim se non fuisse ad impietatem traductos: ne autem quidam à pietate longè alienissimi ecclesias corrumperent, maluerunt vi cedere, & onus ferre, quàm populos perdere. Hoc autem dicentes, nobis quoque visi sunt dicere probabiliter, quòd ipsi in excusationē adducerēt Aaron Moysis fratrē in deserto præuaricationi populi consensisse, sē autē hac ratione desedisse, ne populus in Aegyptum reuersus in idololatria permaneat.*

Probabile enim videbatur, quòd in deserto manentes possent ab impietate desistere: Aegyptum autem ingressi, in se ipsis impietatem exercerent & augerent. Hac ergo de causa clerus illi condonatus est. Deceptis autem & vim passis datur venia. Hac tua quoque pietati significo, confidens, quòd quæ decreta fuerint, tua admittit pietas: nec eorum qui eos condemnarant, eis parcendo, lenitatem condemnabis. Dignare autem hæc legere Ieratio, & populo qui tibi subest, vt ipsi quoque hæc scientes te sic in eos affectum esse non querantur. Neque enim me scribere deceret, si posset tua pietas nostram quoque in ipsos affectionem renunciare, & quæcunque desunt, explere. Gratia Domino qui te in omni ratione & cognitione repleuit. Qui ergo pœnitentiam agunt, apertè anathematizent, nominantes Eudoxij & Euzoij improbam fidem. Ipsi enim illum deinceps creaturam improbè blasphemantes, Arianæ sectæ præesse scripti sunt. Confiteantur autem fidem quam patres Niceæ confessi sunt, & se nullam aliam præferre huic synodo. Alloquere fraternitatem tuam quæ te nobiscum in Domino alloquitur.

BALS. De iis qui idolis immolata comederunt, & de iis qui idolis sacrificarunt, synodus Gangrensis & sancti Petri Archiepiscopi Alexandrini, & martyris canones fusiùs tractant. Præsens autem sancti Athanasij epistola tractat de iis qui hæreticis communicarunt, & ad ecclesiam accedunt. Dicit enim sanctus, scribens ad Ruffinianum, qui interrogauerat, quòd qui lapsi quidem sunt, & hæreticis communicarunt, & impietatis præsides, & patroni fuerunt; ad pœnitentiam quidem admittuntur: Si autem sint clerici, vel aliàs in sacris, sacerdotio digni non habentur. Qui autem impietatis non fuerint auctores, seu qui sua auctoritate & volũtate cũ hæreticis non communicauerint, sed à pietate ad impietatem vi tracti fuerint, si sint quidem clerici, & venia digni habẽtur, & à clero non abalienãtur. eóque magis, quòd asserũt se ad impietatẽ non fuisse traductos, seu hæreticorũ sentẽtiæ nõ fuisse assensos,

A καὶ γὰρ ἦν φαινόμενον εὔλογον, ὅτι μένοντες μὲν ἐν τῇ ἐρήμῳ, δύνανται παύσασθαι τῆς ἀσεβείας. εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐπετείνοντο καὶ ηὔξανον ἐν αὐτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τούτου τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν τὸ πρὸς τὸν κλῆρον γέγονε. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμη δίδοται. ταῦτα καὶ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ δηλῶ· θαῤῥῶν ὅτι καὶ τὰ δόξαντα, ἀποδέξεταί σου ἡ θεοσέβεια. καὶ οὐ καταγνώσεται ἐπιεικείαν τῶν συνελθόντων οὕτως. καταξίωσον δὲ ταῦτα ἀναγνῶναι τῷ Ἱερατείῳ καὶ τῷ λαῷ τῷ ὑπὸ σέ, ἵνα καὶ αὐτοὶ γι-
B νώσκοντες μὴ μέμφωνται οὕτως σε διακείμενον περὶ τοὺς τοιούτους. ἀπρεπὲς γὰρ ἦν ἐμὲ γράφειν δυναμένης τῆς σῆς εὐλαβείας καὶ τὴν ἡμῶν περὶ αὐτοὺς διάθεσιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ πάντα τὰ λείποντα ἀποπληρῶσαι. χάρις τῷ κυρίῳ τῷ πληρώσαντί σε ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει. οἱ μὲν οὖν μετανοοῦντες, φανερῶς ἀναθεματιζέτωσαν ὀνομάζοντες Εὐδοξίου καὶ Εὐζωΐου τὴν κακοπιστίαν. αὐτοὶ γὰρ λοιπὸν βλασφημοῦντες αὐτὸν κτίσμα ἀπεγράψαντο τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως προεστάναι. ὁμολογείτωσαν δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν
C πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ μηδεμίαν ἄλλην σύνοδον προκρίνειν ταύτης τῆς συνόδου. πρόσειπε τὴν παρὰ σοὶ ἀδελφότητα, ἡ σὺν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ προσαγορεύει σε.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν εἰδωλόθυτα φαγόντων, καὶ περὶ τῶν θυσάντων τοῖς εἰδώλοις, ἡ ἐν Γάγγρᾳ σύνοδος καὶ οἱ κανόνες τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος πλατύτερον διαλαμβά-
D νουσιν. ἡ δὲ παροῦσα ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου διαλαμβάνει περὶ τῶν συγκοινωνησάντων αἱρετικοῖς, καὶ προσερχομένων τῇ ἐκκλησίᾳ. φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος ἐπιστέλλων πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα Ῥουφινιανόν, ὅτι οἱ μὴ παραπεπτωκότες καὶ κοινωνήσαντες τοῖς αἱρετικοῖς καὶ προστάται καὶ συνήγοροι τῆς ἀσεβείας γενόμενοι, εἰς μετάνοιαν μὲν δέχονται· κληρικοὶ δὲ ὄντες ἢ ἄλλως ἱερωμένοι τῆς ἱερωσύνης οὐκ ἀξιοῦνται. οἱ δὲ μὴ αὐθεντοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας, ἤγουν μὴ κατὰ αὐθεντίαν καὶ κατὰ ἑκούσιον γνώμην κοινωνήσαντες τοῖς αἱρετικοῖς, ἀλλὰ βιαίως ἐξελκυσθέντες ἀπὸ τῆς εὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν, κληρικοὶ ὄντες συγγνώμης ἀξιοῦνται, καὶ τοῦ κλήρου οὐκ ἀποξενοῦνται· καὶ μᾶλλον ὅτι διαβεβαιοῦνται μὴ μεταβληθῆναι εἰς ἀσέβειαν, ἤγουν μὴ συνθέσθαι τῇ δόξῃ τῶν αἱρετικῶν,

ἀλλὰ

ἀλλὰ κατὰ λόγον οἰκονομίας συγκοινωνῆσαι τούτοις, ἵνα μὴ αὐτῶν ἐκδιωχθέντων ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἕτεροι ἀσεβεῖς ἀντεισαχθῶσι καὶ διαφθείρωσι τὸν ὀρθόδοξον λαόν. ἔδοξαν οὖν, φησὶ, πιθανῶς ταῦτα λέγειν, χρώμενοι καὶ τῷ παραδείγματι τοῦ Ἀαρών. ἐκεῖνος γὰρ τοῦ Μωϋσέως χρονίσαντος ἐν τῷ ὄρει, καὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων θεοὺς ζητοῦντος, ἐνέδωκε τῇ τούτων παραβάσει, καὶ χωνεῦσαι αὐτοῖς παρεχώρησε χρυσοῦν τὸν μόσχον. τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ τῇ Αἰγυπτιακῇ, λογισάμενος ὅτι ἐν τῇ ἐρήμῳ ὄντες, δυνήσονται ἀποστῆναι τῆς ἀσεβείας· ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ γενόμενοι, μᾶλλον ἀσεβήσουσι τοῖς Αἰγυπτίων ἑπόμενοι ἔθεσι. καὶ περὶ μὲν ἱερωμένων ταῦτα φησί. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι λαϊκοῖς συγγνώμη δίδοται, δεχομένοις καὶ οἰκονομουμένοις παρὰ τῶν ἐπισκόπων κανονικῶς, ὡς καὶ ὀφείλουσιν ἀναθεματίζειν μὲν τὰ τῶν αἱρετικῶν φανερῶς, ἤγουν ἐπ' ἐκκλησίας· ὁμολογεῖν δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ ὀρθόδοξον πίστιν. ἐκεχειρία δὲ λέγεται ἡ ἀργία καὶ ἀπραξία, ἥτις καὶ ἄνεσις ἄδεια λέγεται, ἀπὸ τοῦ ἐπέχειν τὰς χεῖρας, ἐχεχειρία τις οὖσα. σημείωσαι οὖν καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς ὅτι ἄλλως κολάζονται οἱ κατὰ βίαν κοινωνήσαντες μόνον τοῖς αἱρετικοῖς, ἄλλως οἱ ὁμοφρονήσαντες τούτοις καὶ ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας συνηγορήσαντες, ἄλλως οἱ αὐτομολήσαντες, ἄλλως οἱ κοινωνήσαντες τούτοις καὶ θύσαντες, ἄλλως οἱ κατὰ βίαν φαγόντες εἰδωλόθυτα· καὶ ἄλλως οἱ παθόντες βίαν καὶ περὶ αὐτὸ τὸ φαγεῖν, καὶ ἁπλῶς τὰ τῶν τοιούτων, μεγάλης ἐξετάσεως δέονται. ὅτι καὶ δυσχερῶς θεραπεύονται.

A sed quodam consilio eis communicasse, ne iis ab ecclesijs expulsis, alij impij in eorum locum introducerentur, & populum orthodoxum corrumperent. visi ergo sunt hæc dicere probabiliter, Aaron quoque exemplo vtentes. Ille enim, cùm Moyses in monte diutiùs esset moratus, & Hebræorum populus Deos quæreret, cessit eorum præuaricationi, & fusilem vitulum ei fieri permisit. Hoc autem fecit ne reuersus in Ægyptum populus, in Ægyptiaca idololatria permaneret, reputans, B quòd si sint quidem in Eremo, poterunt ab impietate desistere: sed si in Ægypto fuerint, erunt magis impij, mores Ægyptiorum sequentes. Ac de sacratis quidem hæc dicit. Deceptis autem, & vim passis laicis venia datur, susceptis, & ab episcopis canonicè dispensatis, vt pote qui heretica debeant apertè anathematizare, seu in ecclesia: Nicenam autem orthodoxam fidem confiteri. Quod autem Latinè versum est, eis parcẽdo lenitatem, Græcè est, ἐκεχειρία, quæ C est quies, & otium, & remissa libertas, & induciæ, ita Græco vocabulo appellatæ à continendis manibus. Nota ergo ex præsenti epistola, quòd aliter puniuntur, qui vi cum hæreticis solùm communicarunt, & aliter qui his consenserunt, & impietatem defenderunt, aliter qui ad impietatem transfugerunt, & eorum alterutrum ostenderunt, aliter qui his communicarunt, & sacrificarunt, aliter qui idolothyta vi comederunt, & aliter quibus ad hoc ipsum vt comederẽt vis allata est: &, vt semel dicam, magna hæc examinatione indigent, quoniam etiam difficiliter curantur. D

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας, Καππαδοκίας, πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον Ἰκονίου, ἐπιστολὴ κανονικὴ α΄.

ΑΝΟΗΤΩ, φησὶν, ἐπερωτήσαντι σοφίαν, σοφία λογισθήσεται· σοφοῦ δὲ (ὡς ἔοικεν)

SANCTI PATRIS NOSTRI BASILII ARCHIEPISCOPI Cæsareæ Cappadociæ, ad Amphilochium Iconij Episcopum, Epistola Canonica prima, Gentiano Herueto interprete.

Stulto, inquit, qui sapientiam interrogauerit, sapientia reputabitur. Sapientis autem, vt videtur,

interrogatio etiam stultum sapientem efficit, quod nobis Dei gratia accidit, quoties laboriosæ tuæ animæ literas accepimus. Nobis enim ipsis scientiores & prudentiores ab ipsa interrogatione reddimur, & multa quæ nesciebamus, docemur, & respondendi studium nobis doctrina efficitur. Certè enim & nunc cùm tua interrogata nunquam nobis in mentem venissent, coacti sumus & accuratè considerare, & si quid à senioribus audiuimus, in memoriam reuocare, & iis quæ docti sumus, cognata animo apud nos cogitare.

Canon I.

Quæ itaque ad Catharos pertinent, quæstiones & priùs dicta sunt, & rectè admonuisti, quòd oportet vniuscuiusque regionis morem sequi, quòd varia fuerint de ipsorum baptismate dissensiones eorum qui ab ipsis acceperunt. Pepuzenorum autem baptismus nullam mihi habere rationem videtur, & miratus sum quomodo hoc magnum Dionysium, qui fuit canonicus, præteriit. Antiqui enim illum baptismum suscipiendum putarunt, qui nihil à fide recedit. vnde alia quidem hæreses nominauerunt, alia verò schismata, alia rursus illegitimos conuentus. Hæreses quidem, eos qui omnino abrupti sunt, & in ipsa fide sunt abalienati: Schismata autem eos qui propter aliquas ecclesiasticas causas & medicabiles quæstiones inter se dissident: Illegitimos autem conuentus, congregationes quæ fiunt à rebellibus presbyteris, vel episcopis, & à populis minimè doctis. Vt si quis peccauisse conuictus sit, à sacra obeundi ministerio prohibitus, & is canonibus se non submisit, sed sibi præsulatum & sacrum ministerium attribuit: & quidam vnà cum eo recesserunt, relicta ecclesia Catholica, id est illegitimus conuentus. Schisma autem est, de pœnitentia dissentire ab iis qui sunt ex ecclesia. Hæresis autem est, vt Manichæorum, & Valentinorum, & Marcionistarum, & horum ipsorum Pepuzenorum. Statim enim de ipsa in Deum fide est dissensio. Visum est ergo ab initio hæreticos quidem omnino reijcere. Qui se autem absciderunt, qui schismatici dicuntur, vt qui adhuc sint ecclesia, admittere: eos autem qui sunt in parasynagogis & illegitimis conuentibus,

A ἐπερώτημα καὶ τὸν ἀνόητον σοφίζει· ὅταν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι συμβαίνῃ ἡμῖν, ὁσάκις ἄν σου δεξώμεθα τῆς φιλοπόνου ψυχῆς τὰ γράμματα. ἐπιστημονέστεροι γὰρ ἑαυτῶν καὶ ἐμφρονέστεροι γινόμεθα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως, πολλὰ, ὧν οὐκ ἐπιστάμεθα, διδασκόμενοι· καὶ γίνεται ἡμῖν διδάσκαλος ἡ περὶ τὸ ἀποκρίνεσθαι μέριμνα. ἀμέλει καὶ νῦν, οὐδέποτε λαβόντες ἐν φροντίδι τὰ ἐπερωτήματά σου, ἠναγκάσθημεν καὶ ἐπισκέψασθαι ἀκριβῶς, καὶ εἴ τι ἠκούσαμεν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀναμνησθῆναι, καὶ τὰ συγγενῆ ὧν ἐδι-
B δάχθημεν, παρ' ἑαυτῶν ἐπιλογίσασθαι.

Κανὼν α'.

Τὸ μὲν οὖν περὶ τοὺς Καθαροὺς ζήτημα, καὶ εἴρηται πρότερον, καὶ καλῶς ἀπεμνημόνευσας, ὅτι δεῖ τῷ ἔθει τῶν καθ' ἑκάστην χώραν ἕπεσθαι, διὰ τὸ διαφόρως ἐνεχθῆναι περὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν, τοὺς τότε περὶ τούτων διαλαβόντας. τὸ δὲ τῶν Πεπουζηνῶν; οὐδένα μοι λόγον ἔχειν δοκεῖ· καὶ ἐθαύμασα, πῶς κανονικὸν ὄντα τὸν μέγαν Διονύσιον παρῆλθεν. ἐκεῖνο γὰρ ἔκρινον οἱ παλαιοὶ δέχεσθαι βάπτισμα, τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεκβαῖνον· ὅθεν. τὰς μὲν, αἱρέσεις
C ὠνόμασαν· τὰς δὲ, σχίσματα· τὰς δὲ, παρασυναγωγάς. αἱρέσεις μὲν, τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους· σχίσματα δὲ, τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς, καὶ ζητήματα ἰάσιμα, πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας. παρασυναγωγαὶ δὲ, τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων, ἢ ἐπισκόπων, καὶ παρὰ τῶν ἀπαιδεύτων λαῶν γινομένας. οἷον εἴ τις ἐν πταίσματι ἐξετασθεὶς, ἐπεσχέθη τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑπέ-
D κυψε τοῖς κανόσιν· ἀλλ' ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τὴν προεδρίαν καὶ τὴν λειτουργίαν, καὶ συναπῆλθον τούτῳ τινὲς καταλιπόντες τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, παρασυναγωγὴ τὸ τοιοῦτον. σχίσμα δὲ, τὸ περὶ τῆς μετανοίας διαφόρως ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. αἱρέσεις δὲ οἷον ἡ τῶν Μανιχαίων καὶ Οὐαλεντίνων, καὶ Μαρκιωνιστῶν, καὶ αὐτῶν τούτων τῶν Πεπουζηνῶν. εὐθὺς γὰρ περὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἐστὶν ἡ διαφορά. ἔδοξε τοίνυν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, τὸ μὲν τῶν αἱρετικῶν παντελῶς ἀθετῆσαι. τὸ δὲ τῶν ἀποσχισάντων, ὡς ἔτι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ὄντων, παραδέξασθαι. τοὺς δὲ ἐν ταῖς παρασυναγωγαῖς

μετανοίᾳ ἀξιολόγῳ καὶ ἐπιστροφῇ βελτιωθέντας, συνάπτεσθαι πάλιν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὥστε πολλάκις καὶ τοὺς ἐν βαθμῷ, συναπελθόντας τοῖς ἀνυποτάκτοις, ἐπειδὰν δὲ μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχεσθαι τάξιν. οἱ τοίνυν Πεπουζηνοὶ προδήλως εἰσὶν αἱρετικοί. Εἰς γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐβλασφήμησαν Μοντανῷ καὶ Πρισκίλλῃ τὴν τοῦ παρακλήτου προσηγορίαν ἀθεμίτως καὶ ἀναισχύντως ἐπιφημίσαντες. Εἴτε οὖν ὡς ἀνθρώπους θεοποιοῦντες, κατάκριτοι, εἴτε ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ πρὸς ἀνθρώπους συγκρίσει καθυβρίσαντες· καὶ οὕτω τῇ αἰωνίῳ καταδίκῃ ὑπεύθυνοι, διὰ τὸ ἀσυγχώρητον εἶναι τὴν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίαν. τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τούτων βάπτισμα ἐγκριθῆναι, τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. ὥστε, εἰ καὶ τὸν μέγαν Διονύσιον τοῦτο παρέλαθεν, ἀλλ' ἡμῖν οὐ φυλακτέον τὴν μίμησιν τοῦ σφάλματος. τὸ γὰρ ἄτοπον, αὐτόθεν πρόδηλον, καὶ πᾶσιν ἐναργές, οἷς τι καὶ μικρὸν τοῦ λογίζεσθαι μέτεστιν. οἱ καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσί. πλὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς περὶ Κυπριανὸν λέγω καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, τούτους πάντας μιᾷ ψήφῳ ὑποβάλλειν, Καθαρούς, καὶ Εγκρατίτας, καὶ Υδροπαραστάτας, καὶ Αποτακτίτας. διότι ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ σχίσματος γέγονεν· οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀποστάντες, οὐκέτι ἔχον τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ἑαυτούς. ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τὴν ἀκολουθίαν. οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες, παρὰ τῶν πατέρων εἶχον τὰς χειροτονίας· καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν, εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν· οἱ δὲ ἀπορραγέντες, λαϊκοὶ γενόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζειν, οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον τὴν ἐξουσίαν, οὐκέτι δυνάμενοι χάριν πνεύματος ἁγίου ἑτέροις παρέχειν, ἧς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασι. διό, ὡς παρὰ λαϊκῶν βαπτιζομένους τοὺς παρ' αὐτῶν, ἐκέλευσαν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῷ ἀληθινῷ βαπτίσματι τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι. ἐπεὶ δὲ ὅλως ἔδοξέ τισι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν, δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα, ἔστω δεκτόν. τὸ δὲ τῶν Εγκρατιτῶν κακούργημα νοῆσαι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι, ἵνα αὐτοὶ

A *conuenienti pœnitentia & conuersione correctos rursus ecclesiæ coniungere, vt sæpe ij qui in gradu collocati cum rebellibus abierunt, postquam eos pœnituerit, in eundem ordinem admittantur. Pepuzeni ergo sunt apertè hæretici. In sanctum enim Spiritum blasphemarunt, Montano & Priscillæ paracleti appellationem nefariè & impudenter attribuentes. Siue ergo vt qui homines in deos referant, sunt condemnandi, siue vt qui Spiritum sanctum per comparationem cum hominibus iniuria afficiant, sic quoque sunt æternæ condemnationi obnoxij, quòd condonari non possit blasphemia in Spiritum sanctum.* B *Quamnam ergo habet rationem verum eorum baptisma iudicari, qui in patrem & filium & Montanum Priscillámque baptizant? non enim baptizati sunt. Quare etiamsi hoc magnum Dionysium latuit, nobis tamen non est seruanda erroris imitatio. Ipsa enim absurditas est omnibus aperta, & euidens, qui modò rationis vel parua ex parte sunt participes. Cathari sunt & ipsi ex iis qui sunt abscissi. Verumenimuero antiquis visum est, Cypriano dico, & nostro Firmiliano, eos omnes vni calculo subijcere,* C *Catharos, & Encratitas, & Hydroparastatas, & Apotactitas: quoniam separationis quidem principium per schisma: qui autem se ab ecclesia abiunxerunt, non habent amplius in se gratiam spiritus. Defecit enim traditio, quòd discissa sit consequentia: qui enim primi recesserunt, ordinationem à patribus habebant, & per manuum impositionem habebant spiritualem gratiam. Qui autem abrupti sunt, laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent potestatem, vt qui non possint amplius Spiritus sancti gratiam* D *aliis quoque præbere, à qua ipsi exciderunt. Quare eos qui ab ipsis baptizati erant, tanquam à laicis baptizatos, iusserunt ad ecclesiam venientes vero ecclesiæ baptismo expurgari. Sed quoniam nonnullis Asiaticis omnino visum est propter multorum œconomiam & dispensationem, eorum baptisma suscipi, suscipiatur. Encratitarum autem facinus oportet nos intelligere, quòd vt se*

reddant non suscipiendos ab ecclesia, aggressi sint deinceps proprio baptismate praeoccupare. Vnde suam quoque consuetudinẽ deleuerunt. Existimo ergo, quòd quoniam nihil est de his aperte dictum, oportet nos eorum baptismum abrogare, & si quis ab eis acceperit, eum ad ecclesiam accedentem baptizare. Quòd si hoc vniuersali œconomiæ sit impedimento futurum, rursus consuetudine vtendum est, & sequi oportet patres, qui quæ ad nos pertinent, prouiderunt. Vereor enim ne vt eos volumus circa baptismum tardos facere, eos qui seruantur, impediamus propter seueritatem mandati. Sin autem illi nostrum baptismum seruant, hoc ne nobis agrè sit: neque enim illis gratiam reddere tenemur, sed canonum exactæ obseruationi seruire. Omni autem ratione statuatur, vt qui ex illorum baptismo accedunt, vngantur scilicet in fidelibus, & sic ad mysteria accedant. Scio autem, quòd fratres Zoin, & Saturninum, qui erant ex illorum ordine, in Episcoporum cathedram suscipimus. Quare eos qui illorum ordini coniuncti sunt, non ampliùs possumus ab ecclesia separare, vt pote tanquam canone aliquo communionis cum ipsis edito per episcoporum susceptionem.

BALS. Postquam fecit sanctus prooemium, & se quidem ad vltimam humilitatem redegit, sanctum autem Amphilochium, qui interrogationes fecerat, valde laudauit, respondet de iis quæ fuerat interrogatus, & dicit, quòd an oporteat baptizari Nouatianos, qui etiam se ipsos Catharos nominant, diuersæ sententiæ processerunt, quemadmodum tu quoque commonuisti. & placuit sequi morem vniuscuiusque regionis. Deinde de Pepuzenis respondere incipiens, docet quid sit hæresis, & quid schisma, & quid parasynagoga, & hæreticorum quidem baptisma dicit penitus aboleri, eorum autem qui se absciderunt seu schismaticorum, admitti: eos autem qui per parasynagogas seiuncti sunt, rursus ecclesiæ coniungi pœnitentiam agentes, vt etiam ad priores gradus sæpe admittantur. Pepuzenos ergo, vt qui in sanctũ spiritum blasphemẽt,

A ἀπροσδέκτους ποιήσωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπεχείρησαν λοιπὸν ἰδίῳ προκαταλαμβάνειν βαπτίσματι· ὅθεν καὶ τὴν συνήθειαν τὴν ἑαυτῶν παρεχάραξαν. νομίζω τοίνυν, ὅτι ἐπεὶ οὐδέν ἐστι περὶ αὐτῶν φανερῶς διηρθρωμένον, ἡμᾶς προσήκει ἀθετεῖν αὐτῶν τὸ βάπτισμα· κἄν τις ᾖ παρ' αὐτῶν εἰληφὼς, προσιόντα τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν. ἐὰν μέντοι μέλλῃ τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον ἔσεσθαι τοῦτο, πάλιν τῷ ἔθει χρηστέον, καὶ τοῖς οἰκονομήσασι τὰ καθ' ἡμᾶς πατράσιν ἀκολουθητέον. ὑφορῶμαι γὰρ μήποτε, ὡς βουλόμεθα ὀκνηροὺς αὐτοὺς περὶ τὸ βαπτίζειν ποιῆσαι, B ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς προστάσεως αὐστηρόν. εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάττουσι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς μὴ δυσωπείτω. οὐ γὰρ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς ὑπεύθυνοι χάριν ἐσμὲν, ἀλλὰ δουλεύειν ἀκριβείᾳ κανόνων. πάντῃ δὲ λόγῳ τυπωθήτω, τοὺς ἐπὶ τὸν βαπτισμὸν ἐκείνων προσερχομένους χρίεσθαι ὑπὸ τῶν πιστῶν δηλονότι, καὶ οὕτω προσιέναι τοῖς μυστηρίοις. οἶδα δὲ ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς περὶ Ζωΐν, καὶ Σατορνῖνον, ἀπ' ἐκείνης ὄντας τῆς τάξεως, προσεδεξάμεθα εἰς τὴν καθέδραν τῶν ἐπισκόπων. ὥστε τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνῳ συνημμένους, οὐκέτι δυνάμεθα C διακρίνειν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, οἷον κανόνα τινὰ τὸν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι, διὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων παραδοχῆς.

Ἑρμηνεία.

Μετὰ τὸ προοιμιάσασθαι τὸν ἅγιον, καὶ ἑαυτὸν μὲν εἰς ἐσχάτην ταπείνωσιν ἀγαγεῖν, τὸν δὲ τὰς ἐρωτήσεις πεποιηκότα ἅγιον Ἀμφιλόχιον ὑπερεγκωμιάσαι, ἀπολογεῖται περὶ ὧν ἠρωτήθη, καὶ φησὶν, ὅτι περὶ τοῦ εἰ χρὴ βαπτίζεσθαι τοὺς Ναυατιανοὺς, τοὺς καὶ Καθαροὺς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντας, διάφοροι γνῶμαι προέβησαν, καθὼς καὶ σὺ ἀπεμνημόνευσας· καὶ ἤρεσε τῷ ἔθει ἀκολουθεῖν ἑκάστης χώρας. εἶτα περὶ τῶν D Πεπουζηνῶν ἀρξάμενος ἀπολογεῖσθαι, διδάσκει τί ἐστιν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρασυναγωγή· καὶ τὸ μὲν βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν, φησὶ παντελῶς ἀθετεῖσθαι. τὸ δὲ τῶν ἀποσχισάντων ἑαυτοὺς, παραδέχεσθαι· τοὺς δὲ παρασυναγαγόντας συνάπτεσθαι πάλιν τῇ ἐκκλησίᾳ μετανοοῦντας ἀξίως, ὥστε καὶ εἰς τοὺς προτέρους βαθμοὺς πολλάκις παραδέχεσθαι. τοὺς γοῦν Πεπουζηνοὺς, ὡς βλασφημοῦντας εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,

καὶ Μοντανῷ καὶ Πρισκίλλῃ τὴν τοῦ παρακλήτου προσηγορίαν ἐπιφημίζοντας, αἱρετικοὺς εἶναι λέγει. τοὺς Ναυατιανοὺς τοὺς Ἐγκρατίτας, καὶ τοὺς Ὑδροπαραστάτας, καθὼς καὶ ὁ τελευταῖος κανὼν τῆς δευτέρας συνόδου διωρίσατο, μὴ ἀναβαπτίζεσθαι, ἀλλὰ χρίεσθαι τῷ ἁγίῳ μύρῳ, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, καὶ ἐπισκόπους ὄντας δέχεσθαι εἰς τοὺς θρόνους αὐτῶν. Καὶ Ἐγκρατῖται μέν εἰσιν, οἱ τὸν γάμον ἀποβαλλόμενοι, καὶ λέγοντες εἶναι τοῦτον τοῦ σατανᾶ. καὶ ἀπαγορεύοντες πᾶσαν ἐμψυχοφαγίαν. Ναυατιανοὶ οἱ καὶ καθαροὶ λεγόμενοι, ἐκλήθησαν ἀπὸ Ναυάτου τινὸς Ῥωμαίου, ἀποβαλλομένου τοὺς διγάμους, καὶ μετάνοιαν μὴ δεχομένου. Ὑδροπαραστάται δὲ οἱ ἀντὶ οἴνου, ὕδωρ τῷ θεῷ προσφέροντες, καὶ τὸν γάμον πορνείαν λέγοντες.

Κανὼν β'.

Φθείρασα κατ' ἐπιτήδευσιν, φόνου δίκην ὑπέχει· ἀκριβολογία δὲ ἐκμεμορφωμένου καὶ ἀνεξεικονίστου παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν. ἐνταῦθα γὰρ ἐκδικεῖται οὐ μόνον τὸ γεννηθησόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἑαυτῇ ἐπιβουλεύσασα· διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναποθνήσκουσι ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες. προσέστι δὲ τούτῳ καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἐμβρύου, ἕτερος φόνος κατά γε τὴν ἐπίνοιαν τῶν ταῦτα τολμώντων. δεῖ μέντοι μὴ μέχρι τῆς ἐξόδου παρατείνειν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μετὰ τὸ μέτρον τῶν δέκα ἐτῶν· ὁρίζειν δὲ μὴ χρόνῳ ἀλλὰ τρόπῳ τὴν τῆς θεραπείας μετάνοιαν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν πορνευουσῶν καὶ ἀναιρουσῶν τὰ κατ' αὐτὰς ἔμβρυα, διὰ φαρμάκων ἢ ἄλλως πως, εἴρηται ἐν τῷ δεκάτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἐν τῷ κα'. κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζόμενος τὰς τοιοῦτόν τι ποιούσας, τοῖς τῶν φονέων ἐπιτιμίοις καθυποβάλλεσθαι, προστίθησι μὴ εἶναι διαφορὰν τοῦ ἀμβλώματος. κἂν γὰρ ἀμόρφωτόν ἐστι τὸ ἀμβλωθέν, κἂν μεμορφωμένον καὶ χαρακτῆρα ἔχον ἀνθρώπου, ὁ αὐτὸς λόγος ἐστί. τοῦτο δὲ ἐρρέθη διὰ τοὺς λέγοντας, ὡς ἐπεὶ τὸ σπέρμα τῇ μήτρᾳ καταβαλλόμενον, οὐκ ἀπεντεῦθεν εἰδοποιεῖται εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρότερον μὲν ἐξαιματοῦται· εἶτα εἰς σάρκα πήγνυται ἀνθρωπίνην· εἶτα ἐξεικονίζεται καὶ διατυποῦται εἰς μέλη καὶ μόρια· οὐ γάρ φόνος ὅταν ἀμβλωθῇ τὸ ἔμβρυον, τὸ μήπω εἰδοποιηθέν. ἐπεὶ προστίθησιν ὁ ἅγιος, ὡς οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦ ἐμβρύου φθορὰν ἡ τοῦ φόνου ἐκδίκησις γί-

A & Montano, & Priscillæ Paracleti appellationẽ tribuant, dicit esse hæreticos. Encratitas autẽ & Hydroparastatas quemadmodum & vltimus secundæ synodi canon definit, non rebaptizãdos pronũciauit, sed sãcto chrismate inungi, & sic esse sacramentorũ participes, & existẽtes episcopos in suos thronos suscipi. Et sũt Encratitę quidẽ, qui nuptias reiiciũt, & eas satanæ esse dicunt, & omnem animatorũ esum prohibẽt. Nouatiani qui & Cathari dicti sunt, à Nouato quodã Romano, qui Bigamos ab- B horrebat, & pœnitentiã non admittebat. Hydroparastatæ autem, qui aquã incruento sacrificio offerebãt, & nuptias fornicationẽ appellabãt.

CANON II.

Quæ de industria fœtum corrupit, cadis pœnas luat. formati autem vel informis subtilitas à nobis non attenditur: hic enim non solùm quod nasciturũ fuit, vindicatur, sed etiam ipsa quæ sibi insidias parauit, quoniam vt plurimùm eiusmodi incœptis vnà quoque mulieres intereunt. Ei autem accedit fœtus quoque interitus, alia cædes, eorũ C *quidẽ certè, qui hæc audent, existimatione. Oportet autem non vsque ad obitum eorum confessionem extendere, sed decem quidem annorũ mensurã admittere. definire autem non tẽpore, sed modo pœnitentiæ medicinã.*

BALS. De iis quæ fornicantur, & suos fœtus perimũt medicamentis, vel aliquo alio modo, dictum est in x. cap. xiij. tit. præsentis operis. Præsens autem canon decernens, eas quæ tale quid agunt, homicidarum pœnis subiici, adiicit non esse differentiam vllam abortiui fœtus: siue enim est informe quod abortu D eiectum est, siue formatum, & quod habet hominis characterem, eadem est ratio. Hoc autem dictum est propter eos qui dicunt, quòd quoniam semen in matricem deiectum, non statim formatur in hominem, sed priùs quidem fit sanguis, deinde in carnem humanam concrescit: deinde effingitur, & formatur in membra & partes: non fit cædes, quando abortio facta fuerit fœtus qui nondum est formatus. Præterea adiicit sanctus, quòd nõ solùm propter fœt' interitũ fit cędis vindicatio,

sed etiam propter insidias, quas sibi parauit mulier grauida. vt plurimũ enim matres quoque vnà pereunt propter eiectionem. Pœna autem, inquit, ne extendatur vsque ad finem vitæ eius quæ cædem perpetrauit, sed in decem annos. Porro tale quoque tempus licèt sit à canone constitutum, oportet tamen medicinam, non tempore, sed modo circũscribi: scilicet si quæ peccauit quidem, pœnitentiam aspernari videatur, non solùm decennium finietur, sed etiã augebitur. Sed si seriò agat pœnitentiam, decenniũ quoque minuetur. Atque hæc quidem præsens canon. Tu autẽ lege xcj. can. syn. in Trullo, & quæ in eo sũt, & finẽ lxxx. canonis præsentis epistolæ: & scies quòd non solùm quæ fœtum in vtero corrupit, subiicitur canonico homicidæ supplicio, sed etiam quæ dat venena fœtus perimentia, & quæ habet, & quæ accepit, etiãsi fœtũ nõ peremerint. Cùm autem præsens canon hanc mulierem decennali supplicio puniat consequẽter xxj. canoni Ancyranæ synodi, & lvij. ca. sancti Basilij sic apertè dicentis, Qui nõ spõte interfecit, xj. annis nõ sit sacramentorũ particeps; dicunt quidã inuoluntariã cædẽ perpetrare eã quæ data opera fœtum qui erat in vtero corrupit. Mihi autẽ videtur eã volũtariã quoq; cædẽ perpetrare, vt hoc ex fine octaui canonis ostẽditur, & eã etiã loco eius haberi quæ sibi mortẽ consciuit, si ea ratione perierit: volũtariæ autẽ cædis supplicio non subiici, quòd in rerũ natura nõ sit fœtus qui est in vtero: & quòd nõ malè affecta mortem molita sit, sed propter metũ non illiberalẽ, parẽtibus fortè, vel domino, vel aliquo alio periculo minitãte. Quòd autẽ corrũpatur, & fœtus qui est in vtero, & infans in lucẽ egressus, manifestum est ex libro Exodi: dicit enim hîc liber Mosaicus: Si duo viri pugnẽt, & prægnantẽ mulierẽ percutiãt, & egressus fuerit infans non formatus, ea pœna multabuntur, quã mulieris maritus imposuerit. Sin autem formatus fuerit, dabit animam pro anima. Ex xxxiij. can. & lij. dicit enim, Quæ sui fœtus curã nõ gesserit, velut cędis accersatur. Atqui quæ per negligentiã fœtũ eiicit, tanquã homicida non reputa-

A ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τῆς κυοφορουμένης. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ, συναπόλλυνται καὶ αἱ μητέρες διὰ τὴν ἀποβολήν. τὸ δὲ ἐπιτίμιον, φησὶ, μὴ παρεκτείνεσθαι μέχρι τέλους ζωῆς αὐτῆς τῆς τὸν φόνον ἁμαρτούσης, ἀλλὰ ἐν δέκα ἔτεσι. καὶ ὁ τοιοῦτος δὲ χρόνος, κἂν κεκανόνισται, ἀλλὰ χρὴ τὴν θεραπείαν μὴ χρόνῳ ἀλλὰ τρόπῳ περιγράφεσθαι. ἤγουν, εἰ μὲν καταφρονητικῶς διάκειται πρὸς τὴν μετάνοιαν ἡ ἁμαρτοῦσα, οὐ μόνον περαιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμηθήσεται. εἰ δὲ σπουδαίως, καὶ ἡ δεκαετία κολοβωθήσεται. καὶ ταῦτα μὲν ὁ παρὼν κανών. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν ϟα΄. κανόνα
B τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ τέλος τοῦ πη΄. κανόνος τῆς παρούσης ἐπιστολῆς· καὶ μάθῃς ὡς οὐ μόνη ἡ φθείρασα τὸ ἔμβρυον ὑπόκειται τῷ κανονικῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ, ἀλλὰ καὶ ἡ διδοῦσα ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, καὶ ἡ ἔχουσα, καὶ ἡ λαβοῦσα, κἂν μὴ φονεύσῃ τὸ ἔμβρυον. τοῦ δὲ παρόντος κανόνος διὰ ἐπιτιμίου δεκαετίας κολάζοντος τὴν τοιαύτην γυναῖκα, ἀκολούθως τῷ κα΄. κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τοῦ νζ΄. κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου λέγοντος οὕτω ῥητῶς, ὁ ἀκουσίως φονεύσας, ἕνδεκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων· λέγουσί τινες, ἀκούσιον φόνον ἁμαρτάνειν τὴν φθείρασαν κατ'
C ἐπιτήδευσιν τὸ παρ' αὐτῆς ἐγκυμονούμενον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ἑκούσιον μὲν καὶ ταύτην φόνον πλημμελεῖν, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ η΄. κανόνος, καὶ εἰς τόπον μᾶλλον αὐτοφονευτοῦ ἑαυτὴν καθίστασθαι, ἐὰν ἐκ τοῦ τρόπου τελευτήσῃ· μὴ ὑποκεῖσθαι δὲ φόνου ἑκουσίου ἐπιτιμίῳ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν φύσει τὸ κυοφορούμενον, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐκ διαθέσεως κακῆς μελετηθῆναι τὸν φόνον, ἀλλὰ διὰ φόβον οὐκ ἀγεννῆ, γονέως τυχὸν ἢ δεσπότου, ἢ ἄλλου τινὸς κίνδυνον ἀπειλοῦντος. ὅτι δὲ διαφθορά ἐστι τοῦ κυοφορουμένου, καὶ τοῦ εἰς φῶς ἐξελθόντος βρέφους, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τῆς βίβλου τῆς Ἐξόδου. φησὶ γὰρ ἡ
D τοιαύτη Μωσαϊκὴ βίβλος, ἐὰν μάχωνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται καθότι ἂν ἐπιβάλλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός. ἐὰν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς. καὶ ἀπὸ τοῦ λγ΄. κανόνος, καὶ τοῦ νβ΄. κανόνος. φησὶ γὰρ τὴν ἀμελήσασαν τοῦ κυήματος, ὡς ἐπὶ φόνῳ κρίνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ἡ κατ' ἀμέλειαν ἀποβαλομένη τὸ ἔμβρυον, ὡς φονεύτρια οὐ λογισθήσεται.

λοιπὸν καλῶς ἡ φθείρασα τὸ ἔμβρυον αὐτῆς, οὐχ ὑπόκειται ἐπιτιμίοις φονέων ἑκουσίων.

Κανὼν γ΄.

Διάκονος μετὰ τὴν διακονίαν πορνεύσας, ἀπόβλητος μὲν τῆς διακονίας ἔσται· εἰς δὲ τὸν τῶν λαϊκῶν ἀπωσθεὶς τόπον, τῆς κοινωνίας οὐκ εἰρχθήσεται· διότι ἀρχαῖός ἐστι κανὼν, τοὺς ἀπὸ βαθμοῦ πεπτωκότας, τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως ὑποβάλλεσθαι· ἀκολουθησάντων, ὡς οἶμαι, τῶν ἐξ ἀρχῆς τῷ νόμῳ ἐκείνῳ τῷ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ δι᾽ ἑτέραν δὲ αἰτίαν· ὅτι οἱ μὲν ἐν τῷ λαϊκῷ ὄντες τάγματι, ἐκβεβλημένοι τοῦ τόπου τῶν πιστῶν, πάλιν εἰς τὸν ἀφ᾽ οὗ ἐξέπεσον τόπον ἀναλαμβάνονται. ὁ δὲ διάκονος ἅπαξ ἔχει διαρκῆ τὴν δίκην τῆς καθαιρέσεως. ὡς οὖν οὐκ ἀποδιδομένης αὐτῷ τῆς διακονίας, ἐπὶ ταύτης ἔστησαν μόνης τῆς ἐκδικήσεως. ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τῶν τύπων. καθόλου δὲ ἀληθεστέρα ἐστὶν ἴαμα ἡ τῆς ἁμαρτίας ἀναχώρησις. ὥστε ὁ διὰ σαρκὸς ἡδονὴν ἀθετήσας τὴν χάριν, διὰ τοῦ συντριμμοῦ τῆς σαρκὸς, καὶ πάσης δουλαγωγίας, τῆς κατ᾽ ἐγκράτειαν ἀποστὰς τῶν ἡδονῶν, ὑφ᾽ ὧν κατεστράφη, τελείαν ἡμῖν παρέξει τῆς ἰατρεύσεως αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν. ἀμφότερα τοίνυν εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας. ἕπεσθαι δὲ ἐπὶ τῶν μὴ καταδεξαμένων τὴν ἀκρότητα τῷ παραδοθέντι τύπῳ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κε΄. ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ ὁ παρὼν κανὼν, περὶ ἐπισκόπου καὶ διακόνου φασίν. ὁ δὲ λβ΄. κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου διορίζεται, πάντα ἱερωμένον, κἂν τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμάρτῃ, καθαιρεῖσθαι μόνον· οὐ μὴν καὶ ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν, ἤγουν ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιάζειν χωρίζεσθαι. ἐνταῦθα δὲ φησὶν ὁ ἅγιος καὶ αἰτίας τούτου δύο· μίαν μὲν, τὸ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό· ἑτέραν δὲ, τὸ, τοὺς λαϊκοὺς ἐκπίπτοντας διὰ μετανοίας ἀποκαθίστασθαι εἰς τὸν τόπον, ὅθεν ἐξέπεσον· τοὺς ἱερωμένους δὲ μηκέτι ἐπανέρχεσθαι εἰς τὴν ἱερωσύνην, ἧς ἐκπεπτώκασιν. ὡς οὖν ἀρκοῦσαν ἔχοντας τιμωρίαν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν, τὴν καθαίρεσιν τῆς κοινωνίας οὐκ εἴργονται. ἀλλὰ ταῦτα, φησὶ, τῶν τύπων ἢ τῶν κανονικῶν διαταγμάτων. ἡ δὲ ἀληθὴς ἰατρεία τῆς ἁμαρτίας ἐστὶν ἡ ἐξ αὐτῆς ἀναχώρησις. κἂν γὰρ ὁ πορνεύσας καθαιρεθῇ, οὐκ ἐπιτιμᾶσθαι δοκεῖ ἐνδεχομένως,

bitur. Ex his ergo pulchrè elicitur, quòd quæ fœtum ſuum corrupit, voluntariorum homicidarum pœnis non ſubiicietur.

CANON III.

Diaconus poſt diaconatum fornicatus, à diaconatu quidem eiicietur, in laicorum autem locum extruſus, à communione non arcebitur: quoniam antiquus eſt canon, vt qui à gradu exciderunt, hoc ſolo punitionis modo puniantur: primis, vt exiſtimo, legem illam ſecutis, Non vindicabis bis in idipsũ: & etiam propter aliam cauſam, quòd qui ſunt quidem in ordine laico, à loco fidelium eiecti, rurſus in eum ex quo ceciderunt, locum recipiuntur. Diaconus verò, ſemel habet quod ſufficiat, depoſitionis iudicium. Tanquam ergo ei non reddendo diaconatu, in ea ſola punitione ſteterunt. Hæc quidem ſunt quæ ex conſtitutionibus habentur. In ſumma autem verior eſt medicina, receſſus à peccato. Quare qui propter carnis voluptatem gratiam vilipendit, per carnis afflictionẽ, & in omnis generis ſeruitutẽ ad tẽperantiam à voluptatib. deficiens, à quibus fuit oppugnatus, perfectã ſuæ curationis demonſtrationẽ efficiet. Nos ergo vtrũque ſcire oportet, & quæ ſunt ſummi iuris, & quæ ſunt conſuetudinis: ſequi autem in iis quæ ſummum ius nõ admittunt, formã traditã.

BALS. Viceſimus quidẽ quintus canõ apoſtolicus, & præſens, de epiſcopo & diacono dicit: ſed xxxij. canon ſancti Baſilij decernit quẽuis ſacratũ ſi peccatũ ad mortẽ peccauerit, deponendũ: non tamen à fideliũ etiã communione, ne ſcilicet in eccleſia cõgregetur, ſeparari. Hîc autem dicit ſanctus duas eius rei cauſas: vnam quidẽ illud, Nõ vindicabis bis in idipſum: alterã verò, quòd laici quidẽ propter ſua peccata à fideliũ cõgregatione excidentes per pœnitentiã rurſus in priſtinũ locũ reſtituantur: ſacrati autẽ nõ ampliùs reuertuntur ad ſacerdotiũ à quo exciderunt. Tãquam ergo ſufficiẽs habẽtes pro ſuis peccatis ſupplicium depoſitionem, à communione non arcentur. Sed ſunt hæc canonicarum, inquit, conſtitutionum. Eſt autem vera peccati medicina, ab ipſo receſſus. Etſi enim qui fornicatus eſt, depoſit⁹ fuerit, nõ conſequẽter ita punitus eſſe videtur,

vt etiam misericordiam à deo consequatur, si adhuc in peccato perseuerauerit, nec deum alia contritione placauerit. Quare debet huius animæ vulneris medicus scire quidem, & summum ius, scilicet punitionem clerici qui fornicatus est, per depositionem: eam tamen non necessariò sequi, vt eum etiam qui post depositionem fornicatur, impunitum relinquat, vt iam per depositionem punitum, sed vt etiam eum segreget qui laici locum subiit, & aliter eum puniat pro eius facultate cui medicina præbetur. Lege & lix. canonem huius epistolæ, qui fornicatorem septem annis punit.

CANON IIII.

Trigamorum & polygamorum eundem canonem definymus, quem in digamis, pro proportione. Annum enim in digamis, alij verò duos annos. Trigamos autem sæpe tribus & quatuor annis segregant. Id autem non ampliùs coniugium, sed polygamiam appellant vel potiùs castigatam fornicationem. Et ideo dominus Samaritanæ quæ quinque maritos iam habuerat: Quem nunc, inquit, habes, non est maritus, nempe quòd digni non sint, qui à digamia mensura exciderunt, vt vel mariti vel vxoris nomine appellentur. Consuetudine autem accepimus in Trigamis quinquennii segregationem, non à canone, sed ab eorum qui præoccuparunt, consequentia. Oportet autem non eos omnino arcere ab ecclesia, sed dignari auditione duobus vel tribus annis: & postea permitti quidem consistere, seu in fidelium esse congregatione, à boni tamen communione abstinere, & sic postquam pœnitentiæ fructum vllum ostenderint, communioni loco restituere.

SCHOL. BALS. Postquam dixisset hic magnus pater antiquos patres ne cōiugium quidem nominasse trigamiam, sed polygamiam, vel potiùs castigatam fornicationē, seu non effusam & passim sine vllo discrimine peruadentem, sed contractam, & in vna muliere circumscriptam: & scripturæ dictis probasset, trigamiam non esse matrimonium, subiunxit, eam quoque puniri conuenienter digamiæ, proportione vtriusque habita, vt ex hoc loco appareat, trigamiam, sicut & digamiam, non separari, sed puniri.

A ὥστε καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λαβεῖν συμπάθειαν, ἐὰν καὶ ἔτι ἐπιμείνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ οὐδὲ δι' ἑτέρας συντελείας ἐξιλεοῦται τὸν Θεόν. ὥστε ὀφείλει ὁ ἰατρὸς τοῦ ψυχικοῦ τούτου τραύματος, εἰδέναι μὲν καὶ τὴν ἀκρίβειαν· ἤγουν τὴν διὰ τῆς καθαιρέσεως κόλασιν τοῦ πορνεύοντος κληρικοῦ· μὴ ἀκολουθεῖν δὲ ταύτῃ ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸν μετὰ τὴν καθαίρεσιν πορνεύοντα ἀνεπιτίμητον καταλιμπάνειν, ὡς ἤδη κολασθέντα διὰ τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ ἀφορίζειν ὡς εἰς τόπον ἐλθόντα λαϊκοῦ, καὶ ἄλλως ἐπιτιμᾷν κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἰατρευομένου. ἀνάγνωθι καὶ τὸν νθ'. κανόνα τῆς παρούσης
B ἐπιστολῆς, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι τὸν πόρνον κολάζοντα.

Κανὼν δ'.

Περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων τὸν αὐτὸν ὡρισάμεθα κανόνα, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν διγάμων ἀναλόγως. ἐνιαυτὸν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν διγάμων. ἄλλοι δὲ δύο ἔτη. τοὺς δὲ τριγάμους ἐν τρισὶ καὶ τετράσι πολλάκις ἔτεσιν ἀφορίζουσιν. ὀνομάζουσι δὲ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἔτι γάμον, ἀλλὰ πολυγαμίαν, μᾶλλον δὲ πορνείαν κεκολασμένην. διὸ καὶ ὁ κύριος τῇ Σαμαρείτιδι πέντε ἄνδρας διαμειψάσῃ· ὃν νῦν, φησὶν, ἔχεις οὐκ ἔστι σου ἀνήρ. ὡς οὐκέτι ἀξίων ὄντων τῶν ὑπερεκπεσόντων τοῦ μέτρου τῆς
C διγαμίας τῷ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ τῆς γυναικὸς, καλεῖσθαι προσρήματι. συνήθειαν δὲ κατελάβομεν ἐπὶ τῶν τριγάμων πενταετίας ἀφορισμόν· οὐκ ἀπὸ κανόνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν προειληφότων ἀκολουθίας. δεῖ δὲ μὴ πάντη αὐτοὺς ἀπείργειν τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀκροάσεως αὐτοὺς ἀξιοῦν ἐν δύο που ἔτεσιν ἢ τρισί. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιτρέπειν συστήκειν μὲν, τῆς δὲ κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ ἀπέχεσθαι, καὶ οὕτως ἐπιδειξαμένους καρπόν τινα μετανοίας ἀποκαθιστᾷν τῷ τόπῳ τῆς
D κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μέγας οὗτος πατὴρ εἰπὼν τοὺς ἀρχαίους πατέρας μηδὲ γάμον ὀνομάσαι τὴν τριγαμίαν ἀλλὰ πολυγαμίαν, ἢ μᾶλλον πορνείαν κεκολασμένην, ἤγουν οὐκ ἐκκεχυμένην καὶ ἀδιάφορον, ἀλλὰ συνεσταλμένην καὶ περιγραφομένην ἐν μιᾷ γυναικί· καὶ ἀπὸ γραφικῶν ῥημάτων, κατασκευάσας μὴ εἶναι γάμον τὴν τριγαμίαν, ἐπήγαγε καὶ ταύτην ἐπιτιμᾶσθαι ἀναλόγως τῇ διγαμίᾳ· ὡς ἐντεῦθεν ἀναφαίνεσθαι καὶ τὴν τριγαμίαν ἐπίσης τῇ διγαμίᾳ μὴ διασπᾶσθαι, ἀλλ' ἐπιτιμᾶσθαι.

A πλὴν μὲν τὴν διγαμίαν διὰ δύο ἔτη, τὴν δὲ τριγαμίαν, διὰ πέντε. ἵστασθαι δὲ εἰς τὸν τόπον τῶν ἀκροωμένων ἐν ἔτεσι τρισί, καὶ μετὰ ταῦτα συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς μέχρις ὅλης πενταετίας τοὺς τριγάμους· καὶ ἔκτοτε καρποὺς ἀξίους ἐπιδειξαμένους τῆς μετανοίας, ἀποκαθιστᾶν εἰς τὸν τόπον τῆς κοινωνίας· καὶ ὁ μὲν ἅγιος ταῦτα. ὁ δὲ τόμος τῆς ἑνώσεως, ὁ γεγονὼς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Ρωμανοῦ· τοῦ μὲν Κωνσταντίνου βασιλεύοντος, τοῦ δὲ πενθεροῦ αὐτοῦ Ρωμανοῦ, τῷ τοῦ βασιλέως πατρὶ ἐμπρέποντος ἀξιώματι ἐν ἔτει ϛ'.υ'.κ'.η'. B ἰνδικτιῶνι η'. καὶ ἀναγινωσκόμενος ἐτησίως ἐπ' ἄμβωνος κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα, τάδε περὶ τὸ τέλος φησί, καὶ λοιπὸν ἀποφαινόμεθα κοινῇ γνώμῃ καὶ κρίσει ἀπό γε τοῦ παρόντος ἔτους, ὅ ἐστιν ἔτος ϛ'.υ'.κ'.η'. ἰνδικτιῶνι η'. τέταρτον γάμον μηδενὶ τολμᾶσθαι, ἀλλ' εἶναι ἀπόβλητον παντελῶς. καὶ τὸν εἴτις ἐπὶ τοιοῦτον ἐλθεῖν συνοικέσιον προθυμηθῇ, πάσης ἀπεστερημένον εἶναι συνάξεως ἐκκλησιαστικῆς. καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἅγιον εἰσόδου ἀλλότριον, μέχρις ἂν ἐπιμείνῃ τῷ συνοικεσίῳ. C τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις ἔδοξε πατράσι. καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν γνώμην ἐκδηλοτέραν ποιοῦντες, ὡς ἀλλότριον αὐτὸν τῆς Χριστιανικῆς πολιτείας ἀποκηρύττομεν. ἀλλ' οὕτω μὲν ἐπὶ τοῦ τετάρτου γάμου· ἵνα δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων γάμων εὐσχημονέστερον τυπωθῇ, καὶ τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου μὴ ἀνάξιον ἔχῃ τὴν παραγγελίαν, καὶ περὶ τοῦ τρίτου ὁρίζομεν γάμου, ὥστε μηδὲ ἁπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχεν, ἐπι- D τελεῖσθαι αὐτόν. καὶ γὰρ συγκεχώρηται μέν, ὡς ῥύπασμα τοῖς πατράσιν, οὔπω τότε καθὼς νῦν, γινομένου τοῦ πράγματος ἀπηρυθριασμένως, οὐδὲ εἰς πλάτος ἐξηπλωμένου· ἀλλ' ὥσπερ εἴτις ἐν οἴκῳ περιπεπτωκὼς ἐν γωνίᾳ παρίδῃ πολλάκις κείμενον ῥύπασμα· νῦν δὲ ὅταν χώραν ἔλαβε παρρησίας, καὶ ὡς οὐδὲν ἔχων εἰς ἀσχημοσύνην, οὐδὲ ῥυπαῖνον λογίζεται ἐκ τοῦ προβῆναι εἰς πληθυσμόν, καλῶς ἔδοξεν ἀνακαθαίρειν αὐτόν· ὥσπερ καὶ αἶσχος οὐκ ἐν γωνίᾳ παρερριμμένον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐκπεπλωμένον οὐδαμῶς ἐῶμεν, ἀλλὰ καθαίρομεν, καὶ τὸ ἐκ τούτου ἀηδὲς ἀποβάλλομεν· καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ συνυπείκοντες ἀσθενείᾳ,

Sed digamiam quidem ij. annis: trigamiam verò v. stare autem in loco audientium iij. annis, & postea cum fidelibus consistere ad quinquennium vsque trigamos, & ab eo tempore ostensis fructibus dignis pœnitentia in communionis locum restituere. atque hæc quidem sanctus. Vnionis verò decisio, tomus qui factus est sub Constantino Porphyrogenneta, & Romano, Constantino quidem imperante, socero autem eius Romano patris imperatoris auctoritatem ac dignitatem obtinente, anno 6429. indictione ix. & qui singulis annis legitur in suggestu, mense Iulio, hæc dicit circa finem, Deinceps autem communi sententia ac iudicio pronunciamus, ex præsenti anno, qui est 6429. ind. ix. neminem oportere se quarto matrimonio iungere, sed esse omnino reiiciendum: & si quis ad eiusmodi coniugium venire voluerit, esse omni ecclesiastica congregatione priuatū, & ab ipso in sanctum templum ingressu alienum, donec in coniugio permanserit. Hoc enim etiam sanctis patribus, qui nos præcesserunt, visum est. Nos verò etiam sententiam apertiorem reddentes, ipsum vt à Christiana republica alienum abdicamus. Ac sic quidem de quarto matrimonio. Vt autem quę ad alia quoque matrimonia pertinent, decentiùs constituantur, & non Christiana vita indignam institutionem habeant, de tertio quoque matrimonio definiamus, vt non absolutè ac simpliciter & temerè perficiatur. Etenim à patribus quidem vt sordes permissum est, non sic tunc quidem vt nunc, re citra vllum ruborem impudenter peracta, & indiscriminatim cōtracta: sed quemadmodum si quis qui in domo in angulum incidit, multas sæpè sordes sitas viderit, nunc autem quando libertatem accepit, & perinde ac si nihil habeat dedecoris & sordis, reputatur, rectè dictum est hoc repurgare: quemadmodū & turpitudinem non in angulum coniectam, sed in ædibus diffusam, nullo modo permittimus, sed repurgamus, & quod molestū est & indecorū ab eo reiicimus, & humanæ cedētes infirmitati,

honestatis autem Christianæ vitæ conuenientis curam gerentes, hoc in tertiis nuptiis seruandum statuimus. Vt si quis qui xl. annum excesserit, & nec naturam reueritus, nec honestæ vitæ quæ à Christianis debetur, vllam curam gerēs, sed sola libidinis perturbatione victus, se in tertium matrimonium proiecerit, is cum omni diligentia & obseruatione sit vsque ad quinquennium sacramenti communionis minimè particeps, & nec hoc tempus illi contrahatur. Qui enim post annum xl. sordem in Christi ecclesia esse vel dici amauit, quod melioris vitæ argumentum præbebit, propter quod, tempus sacramentorum participationis ei contrahatur? Sed & postquam impolluta participatione dignus habitus fuerit, non erit ei permissum in alio tempore ad participationem accedere, quàm in sola salutari Christi & Domini nostri resurrectione, propter ex præcedente ieiuniorum abstinentia repurgationem. Hæc autem dicimus, quando ex prioribus matrimonijs non fuerint liberi ijs qui post xl. annum tertiam vxorem ducere voluerint. nam si liberos habuerint, eis nullo modo tertium permittitur matrimonium. Est enim valde iniquum tempestiuæ libidini indulgere, priorum autem matrimoniorum liberis non prospicere, vt sint securi, & à molestia, & à perturbatione remoti, quæ solent euenire hominib. ex filiorum multorum susceptione. Quòd si quis xxx. annos natus, & ex prioribus matrimoniis habens liberos, tertiæ mulieri coniunctus fuerit, is quoque nulla ei venia data, ad iiij. vsque annum communionis sacramentorum sit expers, quia manifestum est eum sola intemperantia motum, & quòd sit carnalis libidinis seruus, ad hoc se matrimonium conferre: & postquam etiam sacramentorum participatione dignus fuerit habitus; semel quidem in salutari Christi & domini nostri resurrectione; secundò autem in dormitione immaculatæ dominæ nostræ deiparæ: & tertiò in natali Christi & Dei nostri, quòd in his præcedat ieiuniū,

A καὶ τῇ Χριστιανῶν ζωῇ, τοῦτο ἐπὶ τῶν τριτῶν γάμων παραφυλάττεσθαι διορίζομεν, ὥστε εἴτις πρὸς τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀναβεβηκὼς, καὶ μήτε τὴν φύσιν αἰδούμενος, μήτε τῆς ὀφειλομένης Χριστιανοῖς εὐκόσμου ζωῆς φροντίδα ποιούμενος, ἀλλὰ μόνης τῆς ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γινόμενος, πρὸς τρίτον ἑαυτὸν ἐπιρρίψειε γάμον, τοῦτον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως μέχρι πενταετίας ἀμέτοχον εἶναι τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μεταλήψεως· καὶ μηδαμῶς ἐπ' αὐτῷ συντέμνεσθαι τὸν χρόνον. ὃς γὰρ μετὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος τὸ ῥύπασμα ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ
B ἐκκλησίᾳ εἶναι ἢ λέγεσθαι ἠγάπησε, τίνα παρέξει πληροφορίαν τῆς περὶ τὸν βίον αὐτοῦ σπουδῆς, δι' ἣν ὁ χρόνος τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγιασμάτων αὐτῷ συντμηθήσεται; ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι τῆς ἀχράντου μεταλήψεως, οὐκ ἔσται συγκεχωρημένον αὐτῷ ἐν ἄλλῳ καιρῷ τῇ μεταλήψει προσιέναι, ἢ ἐν μόνῃ τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, διὰ τὴν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐγκρατείας τῶν νηστειῶν, ὡς δυνατὸν, ἀνακάθαρσιν. ταῦτα δὲ φαμὲν, ὅταν μὴ τέκνα εὑρεθῇ ἐκ τῶν
C προτέρων γάμων τοῖς ἤδη μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος, τρίτην ἄγεσθαι προῃρημένοις γυναῖκα· ἐπεὶ ἐὰν τέκνα εὑρεθῇ, ἀσυγχώρητος αὐτοῖς ἡ τριγαμία. λίαν γάρ ἐστιν ἄδικον, τὸ μὲν χαρίζεσθαι τῇ ἐξώρῳ ἐπιθυμίᾳ, τοῖς δὲ παισὶ τῶν προτέρων γάμων μὴ προνοῆσαι τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἄλυπον καὶ ἀτάραχον, καὶ ὅσα τὸ ἀνθρώπινον καταλαμβάνει ἐκ τῆς πολυσπόρου τεκνώσεως. καὶ εἴ τις δὲ τριακονταετὴς ὢν, καὶ τέκνα ἔχων ἐκ τῶν προλαβόντων γάμων, τρίτῃ γυναικὶ συνάψοιτο, καὶ οὗτος ἀσυγχώρητος μέχρι τετάρτου ἔτους τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων
D ἀμέτοχος ἔσται· διότι δῆλός ἐστιν ἐξ οὐδενὸς ἑτέρου, ἀλλ' ἢ ὑπὸ ἀκρασίας κινούμενος, καὶ τοῦ δοῦλος εἶναι σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τὸν τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν δὲ τῆς μεταλήψεως τῶν μυστηρίων, τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνου ἀξιωθήσεται τῆς ἀπολαύσεως, ἅπαξ μὲν, ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, δεύτερον δὲ ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ τρίτον ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὸ καὶ ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστείας

A καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος. Εἰ δὲ παῖδες μὴ περίεισιν, ἐπεὶ τὸ τεκνογονίαν ἐπιθυμεῖν οὐκ ἀσύγγνωστον, τὸ τηνικαῦτα, συγγνώμης ἀξιωθήσεται ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ μόνῳ τῷ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατήσαντι ἐπιτιμίῳ περιπεσθήσεται. Ταῦτα μὲν καὶ περὶ τρίτου γάμου. οὐ μὴν οὐδὲ τὸν ἕτερον, οὐδὲ τὸν πρῶτον ἐκτὸς ἀσφαλείας ἐῶμεν, ἀλλὰ κἀκείνους ὁρίζομεν, οὕτω συνίστασθαι, ὥστε μηδεμίαν ἔχειν πονηρὰν αἰτίαν, ἢ ἐξ ἁρπαγῆς, ἢ ἐκ προηγησαμένης λαθραίου φθορᾶς, ἀλλὰ νομίμως, καὶ καθαρευόντως τῶν τοιούτων μολυσμάτων

B καὶ πορνικῆς ἀκαθαρσίας. Εἴτε οὖν τῶν εἰρημένων καταφρονήσας τύπων, πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν πρώτην ἢ δευτέραν συνέλθῃ, τοῦτον ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἡ καθαρὰ, καὶ μηδένα σπίλον ἔχουσα ἢ ῥυτίδα, τοῖς σωτηρίοις ὑποβάλλουσα ἐτασμοῖς, οὐ πρὶν εἰς μετάληψιν παραδέξεται τῶν θείων μυστηρίων, ἢ τὸν ὡρισμένον ἐπὶ τῇ πορνείᾳ χρόνον μάθοι αὐτὸν ἀκριβῶς ἐκπληρῶσαι· Εἰ μὴ ἄρα ἡ τοῦ βίου ἀναγκαία κατεπείγει ἀναχώρησις, τουτέστι μέχρις ἂν τὸ ἕβδομον ἐκπληρωθῇ ἔτος. ὁ δὲ τολμῶν ἱερεὺς παρὰ τὸν διατετυπωμένον ὅρον μεταλήψεως θείας τινὰ τούτων ἀξιῶσαι, περὶ τὸν ἴδιον

C κινδυνεύσει βαθμὸν, δηλονότι τοῦ ἀξιωθέντος παρὰ τὸν ὡρισμένον τύπον τῆς θείας κοινωνίας, πάλιν εἰς τὸ ἀκοινώνητον περιϊσταμένου μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἑβδόμου ἔτους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς δεδήλωται ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλευσάντων ἐπράχθησαν· νῦν δὲ τῇ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος εὐδοκίᾳ, καὶ χάριτι, καὶ ταῖς τῆς παναγίου καὶ θεομήτορος, καὶ τοῦ μεγάλου ἀρχιστρατήγου πρεσβείαις, τοὺς ἤδη

D πρὸ ἐνενήκοντα χρόνων ἕνεκεν τῆς προδηλωθείσης αἰτίας καὶ ἀφορμῆς ἀπορραγέντας ἱερεῖς καὶ μονάζοντας, ἡ παγκαλὴ βασιλεία τῶν θεοστεφῶν βασιλέων ἡμῶν Ῥωμανοῦ καὶ Κωνσταντίνου συνῆψέ τε καὶ συνένωσε, καὶ μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν εἰργάσατο, ὅθεν χρεὼν ἀνακηρύττεσθαί τε καὶ μεγαλύνεσθαι τοὺς τοιοῦτον θεοφιλὲς καὶ ἀξιόλογον ἔργον πεπληρωκότας. Ταῦτα τοῦ κανόνος καὶ τῆς νεαρᾶς νομοθετησάντων, ἡ ἐκκλησία τέως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἡμετέρων τρίτου γάμου ποίησιν οὐκ ἐπέτρεψε.

A & eius vtilitas: ſin autem non ſint liberi, quia liberorum ſuſceptionem deſiderare facile, condonandum, & ſola ea pœna quæ ab initio & hucvſque ſeruata eſt, in eum animaduertetur. Hæc etiam de tertio matrimonio. Atqui nec ſecundum, nec primum extra cautionem adhibitam relinquimus, ſed & illa ſic contrahi ſtatuimus, vt nullam malam cauſam habeant, vel ex raptu, vel ex præcedente clandeſtino concubitu, ſed legitimè, & ab ijs qui ab eiuſmodi inquinamentis & fornica-

B toria impuritate mundi ſunt. Si quis ergo prædictis conſtitutionibus neglectis, ad matrimonij conſuetudinem primam, vel ſecundam, proceſſerit, eum Chriſti eccleſia, quæ eſt pura, immaculata, & ſine ruga, ſalutaribus examinationibus ſubijcit, nec priùs ad diuinorum myſteriorum participationem admittit, quàm definitum ipſum in fornicatione tempus expleuerit, niſi fortè neceſſarius è vita exceſſus vrgeat, donec ſcilicet vij. annus completus fuerit. Sacerdos autem, qui auſus fuerit, præter id quod ſtatutũ eſt, diuina participatione aliquẽ di-

C gnari, de proprio gradu in periculũ veniet, eo videlicet qui præter formam conſtitutã diuina cõmunione dignus eſt habitus, ad excommunicationem redacto, vſque ad vij. anni complementũ. Sed hæc quidem vt oſtenſum eſt, ab iis qui olim imperauêre, facta ſunt. Nunc autem patris & filij & ſancti ſpiritus gratia, & puriſſimæ dei matris & magni cæleſtis militiæ principis interceſ-

D ſionib. eos qui nonaginta antè annis pro cauſa & occaſione priùs oſtenſa abrupti erant ſacerdotes, & monachos, à Deo coronatorum imperatorum noſtrorum, Romani & Conſtantini, coniunxit & vniit imperium, & vnam fecit catholicam & apoſtolicam eccleſiam: vnde meritò ſunt prædicandi & laudandi, qui tam pium opus, & tam dignum compleuerint. Cùm canon & nouella hæc ſtatuerint, eccleſia hucvſque noſtris temporibus tertium matrimonium fieri non permiſit, neſcio quam ob cauſam.

Canon V.

Hereticos, qui in excessu vitæ pœnitentiam agunt, recipere oportet, recipere autem, non sine iudicio, sed examinantes an veram pœnitentiam ostendant, & si fructus habent qui salutis studium testificentur.

Bals. Præsens quidem canon statuit, hæreticos, qui in fine vitæ fuerint, & pœnitentiam petiuerint, admitti, priùs examinatos an verè agant pœnitentiam, scilicet an à suis dogmatis desciscãt, & fructus pœnitentiæ ostendant. Alij autem canones, etiam hæreticos, qui sani sunt, accedentes, & examinatos, similiter admitti iubent.

Canon VI.

Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur, sed eorum coniunctio omnino diuellatur. hoc enim & ecclesiæ ad securitatem est vtile, & non dabit hæreticis aduersus nos ansam, quòd propter peccandi libertatem ad nos attrahamus.

Bals. Canonicos eos dicit, qui in canone enumerãtur, clericos, scilicet monachos, monachas, & quæ virginitatem professæ sunt. Si quis ergo ex his fornicatus fuerit, nõ permittetur ei deinceps peccare. Est enim verisimile canonicum qui peccauerat, sacerdotio motum ob fornicationem, dixisse, Quoniam à dignitate excidi, voluptate certè perfruar: & sit mulier cum qua peccaui, in societate & consortio coniugali. Lex enim dicit in lib. xxviij. tit. iiij. cap. xvj. Qui cum libera quæ non quæstus gratia facit sui corporis potestatem, habet consuetudinẽ, ipsam non concubinam, sed vxorem habere videtur. Hoc, inquit, non est permittendum, sed eorum coniunctio est omnino separanda, & à se inuicem seiungẽda. Quoniam leges in laicis locũ habẽt, & hoc est ecclesiæ vtile. Si ipsi enim à libidine alienati fuerint, nec alij audebunt tale quid facere, vt quibus non sit peccare permissum post ecclesiasticæ dignitatis ademptionem. Sed hæreticis quoque non dabitur aduersus nos ansa, vt dicant, quòd propterea post fornicationem permittitur fornicatoribus peccare, vt ab alijs se-

Κανὼν ε'.

A Τοὺς δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ μετανοοῦντας τῶν αἱρετικῶν δέχεσθαι χρή. δέχεσθαι δὲ, δηλονότι οὐκ ἀκρίτως, ἀλλὰ δοκιμάζοντας εἰ ἀληθινὴν ἐπιδείκνυνται μετάνοιαν, καὶ εἰ τοὺς καρποὺς ἔχουσι μαρτυροῦντας τῇ πρὸς τὸ σωθῆναι σπουδῇ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς αἱρετικοὺς ἐν τέλει γινομένους τοῦ βίου, καὶ ζητοῦντας μετάνοιαν, δέχεσθαι, ἐξεταζομένους πρότερον, εἰ ἀληθῶς μετανοοῦσιν· ἤγουν, εἰ ἀφίστανται τῶν οἰκείων δογμάτων, καὶ ἐπιδείκνυνται καρποὺς μετανοίας· B ἕτεροι δὲ κανόνες, καὶ τοὺς ἐν ὑγείᾳ ὄντας, αἱρετικοὺς προσερχομένους· καὶ ἐξεταζομένους, ὁμοίως δέχεσθαι παρακελεύονται.

Κανὼν ϛ'.

Τῶν κανονικῶν τὰς πορνείας εἰς γάμον μὴ καταλογίζεσθαι, ἀλλὰ πάντῃ τρόπῳ διασπᾶν αὐτῶν τὴν συνάφειαν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἀσφάλειαν λυσιτελὲς, καὶ τοῖς αἱρετικοῖς οὐ δώσει καθ' ἡμῶν λαβὴν, ὡς διὰ τὴν τοῦ ἁμαρτάνειν ἄδειαν ἐπισπωμένων πρὸς ἑαυτούς.

Ἑρμηνεία.

Κανονικοὺς, τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένους φησὶν, ἤγουν κληρικοὺς, μοναχοὺς, μοναστρίας, καὶ τὰς παρθενίαν ἐπαγγελλομένας. εἰ γοῦν τις ἐκ τούτων πορνεύσει, οὐ παραχωρηθήσεται καὶ ἐφεξῆς ἁμαρτάνειν. εἰκὸς γὰρ ἦν τὸν ἁμαρτηκότα κανονικὸν τῆς ἱερωσύνης ἐκπεσόντα διὰ τὴν πορνείαν, λέγειν ὅτι ἐπεὶ τῆς ἀξίας ἐξέπεσα, κἂν ἀπολαύσω τῆς ἡδονῆς, καὶ ἔστω μοι ἡ γυνὴ μεθ' ἧς ἥμαρτον, εἰς συμβίωσιν γαμικήν. ὅτι καὶ ὁ νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ κη'. τίτλῳ δ'. κεφαλαίῳ ιϛ'. ὁ πρὸς τὴν ἐλευθέραν μὴ ποιησαμένην πορνείαν ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος, ἔχων συνήθειαν, οὐ παλλακὴν ἀλλὰ γαμετὴν ἔχειν δοκεῖ. τοῦτο οὖν, φησὶ, παραχωρεῖσθαι D οὐ χρὴ, ἀλλ' ἐκ παντὸς διασπᾶσθαι τὴν συνάφειαν αὐτῶν, καὶ χωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων· ὅτι τε τὰ τοῦ νόμου εἰς λαϊκοὺς χώραν ἔχουσι, καὶ ὅτι τῇ ἐκκλησίᾳ λυσιτελές ἐστιν. εἰ γὰρ αὐτοὶ τῆς ἐπιθυμίας ἀποξενωθῶσιν, οὐδ' ἕτεροι τολμήσουσι τοιοῦτόν τι, ὡς μὴ παραχωρούμενοι ἁμαρτάνειν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς. ἀλλὰ καὶ τοῖς αἱρετικοῖς οὐ δοθήσεται ἀφορμὴ καθ' ἡμῶν, εἰς τὸ λέγειν, ὅτι διὰ τοῦτο μετὰ τὴν πορνείαν παραχωροῦνται οἱ πορνεύοντες ἁμαρτάνειν, ἵνα καὶ οἱ ἐξ ἑτέρων

θρησκειῶν

θρησκεύειν διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ σώματος ἐκπορνεύσαντας πρὸς τὰ ἡμέτερα. (A) καὶ τοῦτο μὲν θεματίζεται καλῶς, ὅσον εἰς τοὺς κληρικούς. εἰς δὲ τὰς μοναστρίας καὶ τὰς παρθένους, καὶ τοὺς μοναχοὺς τοὺς μὴ ἱερωμένους, ἐπεὶ ἀφαίρεσις τιμῆς οὐκ ἐπάγεται, μᾶλλον εἴποι τις δικαιολογεῖσθαι τούτοις, τὰ τοῦ κατατεθέντος ἄνωθεν νόμου, καὶ εἰς ἐναντίον τοῦ λόγου αὐτῶν ὀκλαθῆναι τὰ τοῦ παρόντος κανόνος. περὶ δὲ πορνείας μοναχῶν καὶ παρθένων ἀνατεθειμένων τῷ θεῷ, ἀνάγνωθι συνόδου ἕκτης κανόνα τέταρτον, τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα ιη΄. κ΄. ξ΄. καὶ βιβλίου δ΄. τῶν βασιλικῶν τίτλον α΄. κεφ. ε΄. ὅπερ κατεστρώθη (B) εἰς λ΄. κεφάλαιον τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἀνάγνωθι καὶ κεφ. οη΄. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου.

Κανὼν ζ΄.

Ἀρρενοφθόροι καὶ ζωοφθόροι, καὶ φονεῖς, καὶ φαρμακοὶ, καὶ μοιχοὶ, καὶ εἰδωλολάτραι τῆς αὐτῆς καταδίκης εἰσὶν ἠξιωμένοι. ὥστε ὃν ἔχεις ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπον, καὶ ἐπὶ τούτων φύλαξον. τοὺς δὲ ἐν τριάκοντα ἔτεσι μετανοήσαντας ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, ἣν ἐν ἀγνοίᾳ ἔπραξαν, οὐκ ἀμφιβάλλειν ἡμᾶς προσήκει εἰς τὸ παραδέξασθαι. ἥτε γὰρ ἄγνοια (C) συγγνώμης ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ, καὶ τὸ ἑκούσιον τῆς ἐξαγορεύσεως, καὶ ἡ παράτασις ἐν τοσούτῳ χρόνῳ γενομένη· σχεδὸν γὰρ ὅλην γενεὰν ἀνθρώπου παρεδόθησαν τῷ Σατανᾷ· ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἀσχημονεῖν. ὥστε κέλευσον αὐτοὺς ἀνυπερθέτως δεχθῆναι, μάλιστα εἰ καὶ δάκρυα ἔχουσι δυσωποῦντα σου τὴν εὐσπλαγχνίαν, καὶ βίον ἐπιδείκνυνται ἄξιον συμπαθείας.

Ἑρμηνεία.

Ἕτεροι κανόνες τοῦ μεγάλου πατρὸς διορίζοντες, (D) ὅπως καὶ ἐπὶ πόσοις ἔτεσιν ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἐν τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενοι. ὁ δὲ παρὼν κανὼν εἰ καὶ φησὶ, τούτους τῆς αὐτῆς καταδίκης ἀξιοῦσθαι, ἀλλ' οὐ περὶ τὰ εἴδη τῶν ἐπιτιμίων ἐξεφωνήθη, ἄλλως γὰρ καὶ ἄλλως θεραπεύονται, καὶ δῆλον ὅτι καὶ τὴν καταδίκην αὐτῶν εἰς τὸν παρακολουθήσαντα τύπον ἀνήρτησε. τὸ δὲ τῆς αὐτῆς καταδίκης τούτους ἀξιοῦσθαι, ἐρρέθη, διὰ τὸ πάντας ὑποκεῖσθαι τοῖς τέσσαρσι τόποις τῶν ἐπιτιμίων, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοίως κολάζεσθαι. ἐπεὶ δὲ καί τινες ἐν ἀγνοίᾳ τολμήσαντες αἱμομιξίαν, (αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἐν τῷ κανόνι περιεχομένη ἀκαθαρσία, καὶ οὐχὶ τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, ὡς μηδὲ πεφυκότα κατὰ ἄγνοιαν γίνεσθαι) ἐπὶ τριάκοντα χρόνοις

(A) ctis propter corporis voluptatem ad nostra attrahantur & alliciantur. Et hæc quidem facti species rectè ponitur, quod ad clericos attinet. Quod ad monachas autem & virgines, & monachos non sacratos attinet, quoniam eis honoris ablatio non inducitur, & eos dixerit quispiam legem superiùs positam magis posse pro se adducere. De monachorum autem fornicatione & virginum Deo dedicatarum, lege syn. vj. can. iiij. sancti Basilij can. xviij. xx. lx. & lib. iiij. Imp. tit. pr. cap. v. (B) quod positum est in xxx. cap. noni tit. præsentis operis. Lege & cap. viij. xxxvij. tit. lx. lib.

CANON VII.

Masculorum & animalium initores, & homicidæ & venefici, & adulteri, & idololatræ, eadem condemnatione digni habentur. Quare quam in aliis habes formam, in iis quoque serua. Eos autem qui in xxx. annis propter immunditiam, pœnitentiam egerunt, quam ignorantia fecerunt, nos quidem nec eos esse recipiendos dubitare (C) oportebat. Nam & ignorantia eos venia dignos facit, & spontanea confessio, & temporis diuturnitas: fere enim tota hominis ætate satanæ traditi sunt: vt discant non se turpiter gerere. Quamobrem iube eos absque dilatione suscipi, maximè si lacrymas habeant, quæ tuam clementiam moueant, & vitam misericordia dignam ostendant.

BALS. Alij magni patris canones sic definiunt, & quotannis puni- (D) ri debeant, qui in præsenti can. comprehenduntur. Præsens autem canon, etiamsi dicit eos eadem condemnatione dignos, non tamen de pœnarum generibus intelligendus est. alio enim & alio modo puniuntur: & clarum quòd ipsorum condemnationem, in formam quæ consecuta est, distulerunt. Eos autem eadem condemnatione dignos esse habitos dictum est, quòd omnes quatuor pœnarum locis subiicerentur, & ea in re similiter puniri. Quoniã autem nonnulli qui incestũ per ignorãtiã cõmiserunt (hæc est enim immunditia, quæ in canone cõprehenditur, & non reliqua peccata, vt quæ nec sua natura possint per ignorantiã cõmitti) cùm xxx. annis

pœnitentiam egissent, admitti volebant, dicit sanctus exinde eos esse recipiendos, probabiles quoque causas inducens. Debes autẽ idololatras hîc intelligere præstigiatores. Christiani enim, qui idolis sua sponte sacrificarunt, debent tota vita pœnitentiam agere. Illi autem dicuntur traditi esse satanæ, qui à Christianorum communione separantur. Qui tanto ergo tempore separati fuere, satanæ veluti traditi sunt.

Canon VIII.

Qui securi in ira aduersus uxorem suam usus est, est homicida. Rectè autem me admonuisti, & ut tuam sapientiam decuit, ut fusiùs de ijs dicerem, quoniam multæ sunt in voluntariis & inuoluntariis differentiæ. Est enim omnino inuoluntarium & multum ab eo qui incœpit remotum, ut qui lapidem in canem vel arborem iaceret, hominẽ assequeretur. Et enim in animo bestiam ulcisci, vel fructum excutere, ictũ autem casu subiit is qui in ipsum transeundo incidit. Quare hoc quidẽ certè est inuoluntariũ. Inuoluntarium autẽ est, & si quis volẽs aliquẽ in melius cõuertere, loro, vel virga nõ dura eum percutiat, mortuus autẽ sit qui percussus est. propositum enim hîc consideratur, quòd peccantẽ corrigere volebat, non autem interimere. Est illud quoque & ex inuoluntariis, ut quispiam in pugna se ligno vel manu acriter defendens in præcipuas partes ictum torqueat, ut eum lædat, non ut omnino interficiat. Sed hoc quidem ad voluntarium magis accedit. Qui enim eo instrumento ad se defendendum usus est, vel qui acriter miniméque parcens ictum inflixit, satis præ se tulit se animi perturbatione victum homini non pepercisse: similiter & qui ligno graui, & qui lapide maiore, quàm pro viribus humanis usus est, inuoluntariis annumeratur, ut qui aliud quidem voluerit, aliud verò fecerit. Ira enim commotus eum ictum intulit, ita ut percussum interficeret: quamquam is fortè contendebat eum humi affligere, & conterere, non autem penitus morte afficere. Qui autem ense vel aliquo alio eiusmodi usus est, nullam habet excusationem: & maximè, qui securim iaculatus est. neque enim manu percussisse videtur, ut in eo esset ictus moderatus, sed iaculatus est, ut & ferri grauitate

μετανοήσαντες, ἤθελον παραδεχθῆναι, φησὶν ὁ ἅγιος, ἀπὸ τότε δεῖν αὐτοὺς δέχεσθαι, ἐπάγων καὶ αἰτίας εὐλόγους. Εἰδωλολάτρας δὲ ὀφείλεις νοεῖν ἐνταῦθα, τοὺς γόητας. οἱ γὰρ τοῖς εἰδώλοις ἑκόντες θύσαντες Χριστιανοὶ, διὰ βίου μετανοεῖν ὀφείλουσιν· ἐκεῖνοι δὲ λέγονται παραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ, οἱ χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν. οἱ γοῦν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀφορισθέντες, ὡσανεὶ τῷ Σατανᾷ παρεδόθησαν.

Κανὼν η'.

Ὁ ἀξίνῃ παρὰ τὸν θυμὸν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς χρησάμενος, φονεύς ἐστι. καλῶς δέ με ὑπεμνήσας καὶ ἀξίως τῆς σεαυτοῦ συνέσεως, εἰπεῖν περὶ τούτων πλατύτερον· διότι πολλαὶ ἐν τοῖς ἑκουσίοις καὶ ἀκουσίοις διαφοραί. ἀκούσιον μὲν γάρ ἐστι παντελῶς καὶ πόρρω τοῦ κατάρξαντος, τὸ, ἀκοντίζοντα λίθον ἐπὶ κύνα, ἢ δένδρον, ἀνθρώπου τυχεῖν. ἡ μὲν γὰρ ὁρμὴ ἦν τὸ θηρίον ἀμύνασθαι, ἢ τὸν καρπὸν κατασεῖσαι· ὑπέβη δὲ αὐτομάτως τῇ πληγῇ κατὰ πάροδον ὁ παραπεσών· ὥστε τὸ τοιοῦτον ἀκούσιον. ἀκούσιον μέντοι, καὶ εἴ τις βουλόμενος ἐπιστρέψαι τινὰ, ἱμάντι ἢ ῥάβδῳ μὴ σκληρᾷ τύπτοι, ἀποθάνοι δὲ ὁ τυπτόμενος. ἡ γὰρ πρόθεσις ἐνταῦθα σκοπεῖται, ὅτι βελτιῶσαι ἐβούλετο τὸν ἁμαρτάνοντα, οὐκ ἀνελεῖν. ἐν τοῖς ἀκουσίοις ἐστὶ κἀκεῖνο ὁμοίως τὸ, ἀμυνόμενόν τινα ἐν μάχῃ, ξύλῳ ἢ χειρὶ ἀφειδῶς, ἐπὶ τὰ καίρια τὴν πληγὴν ἐνεγκεῖν, ὥστε κακῶσαι αὐτὸν, οὐχ ὥστε παντελῶς ἀνελεῖν. ἀλλὰ τοῦτο ἤδη προσεγγίζει τῷ ἑκουσίῳ· ὁ γὰρ τοσούτῳ χρησάμενος ὀργάνῳ πρὸς ἄμυναν, ἢ ὁ μὴ πεφεισμένος τὴν πληγὴν ἐπαγαγὼν, δῆλός ἐστι διὰ τὸ κεκρατῆσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀφειδῶν τοῦ ἀνθρώπου· ὁμοίως καὶ ὁ ξύλῳ βαρεῖ, καὶ λίθῳ μείζονι τῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης χρησάμενος, τοῖς ἀκουσίοις ἐναριθμεῖται, ἄλλο μέντοι προελόμενος, ἄλλο δὲ ποιήσας. ὑπὸ γὰρ τοῦ θυμοῦ τοιαύτην ἐνήνοχε τὴν πληγὴν, ὥστε ἀνελεῖν καὶ τὸν πληγέντα· καίτοι ἡ σπουδὴ ἦν αὐτῷ συντρίψαι τυχὸν, οὐχὶ δὲ καὶ παντελῶς θανατῶσαι. ὁ μέντοι ξίφει χρησάμενος, ἢ ἑτέρῳ τινὶ τοιούτῳ, οὐδεμίαν ἔχει παραίτησιν· καὶ μάλιστα ὁ τὴν ἀξίνην ἀκοντίσας. καὶ γὰρ οὐδὲ ἀπὸ χειρὸς φαίνεται πλήξας, ὥστε τὸ μέτρον τῆς πληγῆς ἐπ' αὐτῷ εἶναι, ἀλλ' ἠκόντισεν, ὥστε καὶ τῷ βάρει τοῦ σιδήρου,

καὶ τῇ ἀκμῇ, καὶ τῇ διὰ πλείστου φορᾷ, ὀλεθρίαν ἀναγκαίως τὴν πληγὴν γενέσθαι. ἑκούσιον δὲ πάλιν παντελῶς, καὶ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχον, οἷόν ἐστι τὸ τῶν λῃστῶν καὶ τὸ τῶν πολεμικῶν ἐφόδων. οὗτοι μὲν γὰρ διὰ χρήματα ἀναιροῦσι, τὸν ἔλεγχον ἀποφεύγοντες· οἵ τε ἐν τοῖς πολέμοις ἐπὶ φόνους ἔρχονται, οὔτε φοβῆσαι, οὔτε σωφρονίσαι, ἀλλ' ἀνελεῖν αὐτοὺς ἐναντιουμένους ἐκ τοῦ φανεροῦ προαιρούμενοι. καὶ μέντοι, κἂν δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν περίεργον φάρμακόν τις ἐγχειρίσῃ, ἀνέλῃ δὲ, ἑκούσιον τιθέμεθα τὸ τοιοῦτον. οἷα ποιοῦσιν αἱ γυναῖκες πολλάκις ἐπαοιδαῖς τισὶ καὶ καταδέσμοις, πρὸς τὸ ἑαυτῶν φίλτρον ἐπάγεσθαί τινας πειρώμεναι, καὶ προσδιδοῦσαι αὐτοῖς φάρμακα, σκότωσιν ἐμποιοῦντα ταῖς διανοίαις. αἱ τοιαῦται τοίνυν ἀνελοῦσαι, εἰ καὶ ἄλλο προελόμεναι, ἄλλο ἐποίησαν· ὅμως διὰ τὸ περίεργον, καὶ ἀπηγορευμένον τῆς ἐπιτηδεύσεως, ἐν τοῖς ἑκουσίως φονεύουσι καταλογίζονται. καὶ αἱ τοίνυν τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι φάρμακα, φονεύτριαι εἰσὶ καὶ αὐταί, καὶ αἱ δεχόμεναι τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια. ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος ἐὰν ἐστὶ φονεὺς ὁ ἀξίνην ἀκοντίσας κατὰ τῆς οἰκείας γαμετῆς, καὶ πλήξας ταύτην, ἀπεφήνατο ἀκούσιον εἶναι φονέα αὐτόν. εἶτα ποιεῖται διαίρεσιν τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων φόνων. καὶ τὸν μὲν ἐπὶ θηρίον ἢ δένδρον ῥίψαντα λίθον, πλήξαντα δὲ τυχὸν ἄνθρωπον παριόντα ἐκεῖ, καὶ τὸν λώρῳ ἢ ἐλαφρᾷ ῥάβδῳ πλήξαντά τινα διὰ παιδείαν, ἐὰν ὁ πληγεὶς ἀποθάνῃ, ἀκούσιον φονέα καλεῖ· τὸν δὲ ἐν φιλονεικίᾳ πλήξαντά τινα, μετὰ στιβαρᾶς ῥάβδου ἢ τῇ χειρὶ ἀφειδῶς κατὰ τούτου χρησάμενον, κἂν μὴ ἀνελεῖν ἤθελε τὸν πληγέντα, ἀλλὰ κακῶσαι καὶ ἀμύνασθαι, ἐγγίζειν τῷ ἑκουσίως φονεύοντι λέγει, τοῦ πληγέντος ἀποθανόντος. καὶ τὸν ξύλῳ δὲ βαρεῖ ἢ λίθῳ μεγάλῳ χρησάμενον κατά τινος, καὶ ἀνελόντα, μὴ ἔχοντα δὲ πρόθεσιν φόνου, ἀκούσιον φονέα ὁρίζεται. τὸν δὲ ξίφει χρησάμενον οἱῳδήτινι, κατὰ τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς λῃστάς, ἑκούσιον φονευτὴν ἀποφαίνεται. ὥσπερ καὶ τοὺς φάρμακα περίεργα διδόντας, καὶ ἀμβλωθρίδια ποιοῦντας.

& acie & vehementi per magnum spacium motu necessariò fieret perniciosus ictus. Rursus autem omnino est voluntarium, & quod nullam habet dubitationem, quale est quod fit & à latronibus, & à bellicis incursionibus. Illi enim propter pecunias interimunt, probationem fugientes: & qui bella gerunt, ad cædes faciendas accedunt, non terrere, nec castigare, sed aduersarios palam & ex professo interficere statuentes. Atqui, etsi propter aliquam aliam causam curiosam medicamentum quis miscuerit, & interfecerit, id inter voluntaria ponendum est, vt ferè faciunt mulieres, quæ quibusdã incantationibus, & amuletis, ad suũ amorem aliquos attrahere conantur, & dant eis medicamenta, quæ mentibus tenebras & caliginem offundunt. Hæ ergo si interfecerint, etiamsi aliud volentes, aliud fecerint, tamen propter curiosum & prohibitũ exercitium inter voluntarios homicidas reputabuntur. Itaque, & quæ abortum cientia præbent medicamenta, sunt & ipsæ homicidæ, sicut & quæ fœtus necantia venena accipiunt. Hæc quidem hucusque.

BALS. Interrogatus sanctus, an sit homicida, qui securim iaculatus in propriam vxorem, eam percussit, pronunciauit eum esse voluntarium eius homicidam. Deinde facit differentiam voluntariarũ & inuoluntariarum cædium: & eum qui lapidem in bestiam vel arborem iaculatus est, transeuntem autem illac hominem fortè percussit, eúmque qui loro vel leui virga aliquem docendi eum gratia percussit, si percussus mortuus fuerit, cædem inuoluntariam fecisse appellat: eum autem qui in contentione aliquem virga duriore percusserit, vel in eo percutiendo manui non pepercerit, etiamsi eum qui percussus est, interficere noluerit, sed vel tantùm lædere, vel se defendere, dicit, ad eum qui cædem fecit voluntariam, proximè accedere, eo qui percussus est mortuo. Eum quoque qui ligno graui, & magno lapide vsus aduersus aliquem, eum interfecerit, cùm nollet interficere, inuoluntarium homicidam definit. Eum autem qui quouis ense aduersus hostès & latrones vsus est, voluntarium homicidã pronũciat: sicut & eos qui curiosa dant medicamenta, & abortũ ciẽtia.

Atque hæc quidem canon. Tu autem lege xxvj. cap. ix. tit. præsentis operis, & quę in eo scripta sunt de homicidis. Similiter lege & ij. canonem huius sancti. Quia autem de homicidis & veneficis non pauca tractat xxxix. tit. lx. lib. eum quoque lege: quinetiam ij. thema eiusdē tit. & lib. quod hæc expresse tractat Qui interficere constituerat, etsi non interfecerit, sed vulnerauerit, est homicida: & qui noluit interficere, etiamsi interfecerit, non est homicida. Affectio autem, ex instrumento quo percussit, probatur. Dixerit quispiam, ei capiti aduersari præsentem canonem, decernentem inuoluntariæ cædis crimini subiici eum qui lapidem in canem vel arborem iaculatus fuerit, & hominem forte occiderit. Dicimus ergo, quòd dicta lex quæ de cæde voluntaria docet, eum qui non data opera interfecit, non nominat voluntarium homicidam. Est autem hîc inuoluntarius homicida, sicut pręsens quoque decernit, & punitur secundùm thema antepenultimum xvj. cap. lj. tit. lx. lib. & secùdùm v. cap. xxxix. tit. eiusdem lib. definientem, eum etiam qui per delicias, & ludum interfecit, in quinquennium exterminādum. Ita concorda caput legis, & canonem. Et nota ex canone & lege, quòd inuoluntarius quidem homicida ex euētu seu cæde condemnatur: voluntarius autem, ex solo proposito: etsi enim non interfecerit, vt homicida punitur propter solum propositum. Nam & xij. cap. dicti xxxvj. tit. dicit, Nihil refert an occidas, an mortis causam præbeas. Voluntariorum autem homicidarum pœna ostenditur in penultimo themate iij. cap. xxxvj. tit. quod dicit, Pœna aduersus homicidas, in iis quidem qui sunt bonæ existimationis, est relegatio, & perfecta publicatio: in vilibus autem & abiectis, ensi & bestiis obiici. Quia autem de voluntariis homicidis mense Aprili ind. xiiij. à potentissimo & sancto Imperatore nostro Domino Emanuele Commeno, nouella edita est, eam manda memoriæ, quæ sic habet, post procemium sic tractans:

A καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ κϛʹ. κεφάλαιον τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα χάριν τῶν φονευτῶν. ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὸν δεύτερον κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου. ἐπεὶ δὲ περὶ φονευτῶν καὶ φαρμακῶν οὐκ ὀλίγα διαλαμβάνει ὁ λθʹ. τίτλος τοῦ ξʹ. βιβλίου, ἀνάγνωθι καὶ τοῦτο. τοῦ δὲ δευτέρου θέματος τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου διαλαμβάνοντος ταῦτα ῥητῶς· ὁ σκοπὸν ἐσχηκὼς τοῦ φονεῦσαι, κἂν μὴ φονεύσῃ, ἀλλὰ τραυματίσῃ, φονεύς
B ἐστι· καὶ ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι, ἐὰν φονεύσῃ, οὐκ ἔστι φονεύς. ἡ δὲ διάθεσις ἐκ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου ἐλέγχεται. Εἴποι τις, ἐναντιοῦσθαι τῷ τοιούτῳ κεφαλαίῳ τὸν παρόντα κανόνα, διοριζόμενον ἀκουσίου φόνου ἐγκλήματι ὑποκεῖσθαι τὸν ἀκοντίσαντα λίθον ἐπὶ κύνα ἢ δένδρον, καὶ τυχαίως ἀνελόντα ἄνθρωπον. φαμὲν οὖν ὡς ὁ ῥηθεὶς νόμος περὶ ἑκουσίου φόνου διδάσκων, τὸν μὴ ἐκ προαιρέσεως φονεύσαντα οὐκ ὀνομάζει ἑκούσιον φονέα (ἀκούσιος δὲ ὁ τοιοῦτος φονεύς ἐστι, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν δια-
C ρίζεται) καὶ τιμωρεῖται κατὰ τὸ προτελευταῖον θέμα τοῦ ιϛʹ. κεφαλ. τοῦ ναʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, καὶ κατὰ τὸ εʹ. κεφάλ. τοῦ λθʹ. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, διοριζόμενον, καὶ τὸν ἀπὸ τρυφῆς φονεύσαντα ἐπὶ πενταετίαν ἐξορίζεσθαι. οὕτω συμβίβασον τὸ νομικὸν κεφάλ. καὶ τὸν κανόνα. καὶ σημείωσαι ἀπὸ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ μὲν ἀκούσιος φονευτὴς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, ἤτοι τοῦ φόνου, καταδικάζεται. ὁ δὲ ἑκούσιος, ἀπὸ μόνης προ-
D θέσεως. κἂν γὰρ μὴ φονεύσῃ, τιμωρεῖται ὡς φονεύς, διὰ μόνην τὴν πρόθεσιν, ὅτι καὶ τὸ ιβʹ. κεφάλ. τοῦ ῥηθέντος λϛʹ. τίτλου φησὶν, οὐδὲν διαφέρει τὸ φονεῦσαι καὶ τὸ παρασχεῖν αἰτίαν φόνου. ἡ μέντοι ποινὴ τῶν ἑκουσίων φονέων δηλοῦται ἀπὸ τοῦ παρατελεύτου θέματος τοῦ γʹ. κεφαλ. τοῦ διαληφθέντος λϛʹ. τίτλου λέγοντος, ἡ ποινὴ ἡ κατὰ ἀνδροφόνων, ἐπὶ μὲν τῶν ἐντίμων περιορισμός ἐστι καὶ τελεία δήμευσις· ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν, ξίφει καὶ θηρίοις ὑποβληθῆναι. περὶ δὲ φονέων ἑκουσίων ἐξεφωνήθη νεαρὰ κατὰ τὸν Απρίλλιον μῆνα τῆς ιδʹ. ἰνδικτιῶνος τοῦ θεοσεβοῦς, κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἔχε καὶ ταύτην ἐπὶ μνήμης· οὕτω γὰρ μετὰ τὸ προοίμιον διαλαμβάνει·

παρακελεύεται οὖν ἅπασι τοῖς ἐν θέμασι διαιτηταῖς, καὶ ταῖς ἐν αὐτοῖς οὔσαις στρατιωτικαῖς δυνάμεσι, καὶ τοῖς τούτων στρατηγοῖς, ἔνθα περ ἂν ἑκούσιος φόνος γένηται, καὶ τολμηθῇ τοιοῦτόν τι παρά τινος, αὐτίκα πάντας διεγείρεσθαι εἰς τὴν τοῦ φονέως κατάσχεσιν, καὶ δέσμιον αὐτὸν ἀποστέλλειν πρὸς τὴν βασίλειον περιωπὴν, ἢ ταύτης ἀποδημούσης, πρὸς τὸν ἔπαρχον τῆς θεοφυλάκτου μεγαλοπόλεως, ὥστε εἰς δημοσίαν φυλακὴν εἰσάγεσθαι, καὶ τὰς σωματικὰς καὶ οὐσιακὰς κατά τε νόμους καὶ τὴν τῶν νεαρῶν θεσπισμάτων δύναμιν, καὶ ἑτέρας ὑποστῆναι κολάσεις· εἰδότων τούτων ἁπάντων, ὡς εἴ τις φωραθείη δυνάμενος καταλαβεῖν τὸν φονέα, καὶ μὴ τοῦτο ποιήσας, οὕτω μέλλει κατακριθῆναι ὡς κατὰ βασιλέως βουλευσάμενος. εἰ δ' ἴσως διαλάθοι τις καὶ προσφύγῃ τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, μετὰ τὸ προβῆναι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπ' αὐτῷ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν νομικὴν παρατήρησιν, ἐνδημοῦντος μὲν τοῦ κρατοῦντος τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, παρ' αὐτοῦ ἀποσταλήσεται εἰς τὸ θέμα, ὁποῖον ἂν ἐπικρίνῃ· ὥστε τὸν χρόνον τῆς ὅλης αὐτοῦ ζωῆς ἐκεῖσε διαβιβάζειν, καὶ μὴ ἐκεῖθεν ἀποδιδράσκειν, ὥστε ἐπανατρέχειν, ἔνθα τὸ τοῦ φόνου μύσος εἰργάσατο. ἀποδημοῦντος δὴ ἴσως τοῦ βασιλέως, παρὰ τοῦ ἐπάρχου, ὡς εἴρηται, εἴς τινα τῶν πορρωτέρω χωρῶν ἐξορισθήσεται, καὶ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ἐκεῖσε διανύσει. ἂν δέ γε, μὴ μόνον ἑκουσίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ μελέτης, τὸν φόνον ἐργάσοιτο, οὐκ ἀναγκασθήσεται, κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν βασιλικὴν διάταξιν, ἀποκαρῆναι. εἰ γὰρ τὸν ἑκουσίως τῇ ἀποκάρσει προστρέχοντα οὐκ ἀπευθὺς ἡ κανονικὴ ἀκρίβεια εἰς αὐτὴν παραδέχεται, ἀλλὰ χρόνον αὐτῷ τὸν ἀρκοῦντα ἐπιμετρήσασα, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ τῆς γνώμης ἐκείνου βέβαιον, εἴ τε καὶ ἀπαγὲς βασανίσασα, εἴπερ εὑρήσει τὸν ἄνθρωπον τῇ ἐξ ἀρχῆς προθέσει στοιχοῦντα, καὶ τῷ μοναχικῷ πολιτεύματι καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος, ἀόκνως ἑαυτὸν παρασκευάζοντα, ἔκτοτε καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου αὐτῷ προσεπιφέρει συμπλήρωσιν, εἰς τὴν μοναχικὴν πολιτείαν τε παραδεξαμένη καὶ κατάστασιν· πῶς οὐκ ἂν εἴη ἄλογον, καὶ τοῖς πνευματικοῖς νόμοις ἀπᾷδον, ἀναγκαστικῶς ἀποκείρεσθαί τινα, καὶ ταῦτα φονέα, ὃν μέχρι τοσούτου θεὸς ἐγκατέλιπεν, ὥστε καὶ ἀδελφικῷ χρανθῆναι τὰς χεῖρας αἵματι;

A Iubet ergo omnibus qui sunt in regionibus iudicibus, & militaribus quę sunt in eis copiis, & carũ ducib⁹, vbi fuerit cædes voluntaria, & tale quidpiam ausus fuerit aliquis, vt omnes statim excitentur ad apprehendendum homicidam, & eũ vinctum mittãt ad Imperatoriã circũspectionẽ: vel si ea absit, ad Dei obseruatricis magnæ vrbis præfectũ, vt ipse in custodiã publicã introducatur, & tã in corpore quàm in bonis secundùm legũ & Nouellarum constitutionũ potestatẽ puniatur, & alia supplicia B subeat: scientibus his omnibus quòd si probatum fuerit potuisse quẽpiam homicidã apprehendere, & non fecerit, eũ non secus cõdẽnandũ quàm si imperio insidiatus fuerit: sin autem latuerit fortasse quispiã, & ad sãctissimam Dei magnã ecclesiã confugerit, postquã pœnæ ecclesiasticæ aduersus eũ processerint, ex legali obseruatione eo quidẽ præsente qui reginæ vrbiũ Imperium obtinet, ab eo mittetur in regionem, quã censuerit, vt totum vitæ suæ tẽpus illic trãsigat, nec illinc effugiat, vt recurrat C in eũ locũ in quo facinus execrandũ admisit. Absente autem fortè Imperatore, à præfecto, vt dictum est, in aliquam remotiorem regionem exterminabitur, & illic vitæ suæ tempus peraget. Sin autem non solũ voluntariè, sed etiã præmeditato captóque consilio cædem perpetrauerit, non cogetur ex prædicta regia constitutione tonderi. si enim eum qui sua sponte ad tonsuram accedit, non eo ipso statim admittit canonica subtilitas, sed ei sufficiente tempore attributo, & per ipsum D mens eius accessit firma & stabilis, examinata, si quidem hominem inuenerit in eo quod primum habuit proposito perseuerantem, & monastico habitu, & corporis mortificatione se impigre præparantem, boni quoque operis ei affert complementum, eo in monasticam institutionem statúmque suscepto: quomodo non fuerit à ratione alienum, & à legibus spiritualibus dissidens, aliquem necessariò tondere, cúmque homicidam, quem Deus eò vsque reliquit vt etiam manus fraterno sanguine pollueret?

Timendum est enim ne inuitus vitam Angelicam ingressus, eáque vi suscepta venerando habitu in ludibrium vtatur. Qui enim homines leuiores in dementiam inciderunt, ij pessimas & peruersissimas actiones suapte natura aggrediuntur. loco ergo tonsuræ statuit mea Imperialis majestas, vt qui voluntariam cædem capto cõsilio perpetrauerit, in custodia toto vitæ suæ tempore degat: & nec illinc quidem educatur iussu fortè imperatorio per obliuionem exhibito. De eorum autem facultatibus fiat, sicut iussit Imperator memoratus. Quia autem plures homicidæ, qui cædem meditato & consilio capto perpetrant, ad sanctissimam Dei Ecclesiam postea accedentes, non vt facta est à se, sed vt ad suam facit vtilitatem, cædem cõfitentur, iubet mea Imperialis sublimitas, vt à sanctissimo huius temporis patriarcha ad regionis Antistitem, & qui ei subest, clerum, quinetiam ad regionis iudicem cum pœna scribat: & quemadmodum factam esse cædem ex illius rescripto intellexerit; ita eam quoque persequatur: & non eum qui capto consilio cædem facit, propter falsam suam confessionem, ad easdem pœnas & eadem supplicia admittat, ad quæ, qui fortuito & improuiso in tale aliquod crimen incidit. Si quis autem homicida, qui ad sanctissimã magnã ecclesiã confugerat, & vel perpetuo exilio condemnatus vel in vinculis esse, vel in perpetua esse custodia toto vitę suæ tempore iussus erat, solutus, inuentus fuerit in loco vbi cædem perpetrauit, ambulare, vinctus ab exactore qui est in regione, ad meam Imperialem sublimitatem mittetur, & quæcunque quidem res tunc ei inuentæ fuerint, exactori in lucrum cedent, & ei qui homicidam indicauit, ex æquo diuisæ. Omnino autem curæ erit iis qui sunt in sanctissima magna ecclesia illorum iudicibus, vt cum conueniente canonica seueritate crimina cædis puniant, & tempora non temerè contrahant, nec plusquam par sit in iis quæ non decet, se lenes & clementes præstent. Imperialis autem meæ constitutionis exempla,

A δέος γὰρ μήπως ἀκουσίῳ προαιρέσει τὸν ἀγγελικὸν βίον ὑπελθὼν, καὶ βίᾳ τοῦτον καταδεξάμενος, εἰς ἐμπαιγμὸν τῷ φρικώδει χρήσεται σχήματι. πεφύκασι γὰρ οἱ τῶν ἀνθρώπων κουφότεροι εἰς ἀπόνοιαν ἐμπεσόντες, καὶ ταῖς χειρίσταις καὶ παραβολωτέραις ἐπιτολμᾶν πράξεσιν. ἀντὶ τοίνυν τῆς ἀποκάρσεως νομοθετεῖ ἡ βασιλεία μου τὸν πεπλημμεληκότα φόνον μεμελετημένον ἑκούσιον, ἐν φυλακῇ παρὰ ὅλον τῆς ζωῆς αὐτοῦ διάγειν, καὶ μηδέποτε ἐκεῖθεν ἐξάγεσθαι, μηδ' ἀπὸ βασιλικῆς ἴσως προστάξεως, κατὰ λήθην ποριζομένης. ἐπὶ δὲ ταῖς περιουσίαις αὐτῶν, γίνεσθαι καθὼς ὁ προμνημονευθεὶς βασιλεὺς διετάξατο. B ἐπεὶ δὲ οἱ πλείους τῶν φονέων ἐκ μελέτης καὶ διασκέψεως τοὺς φόνους κατεργαζόμενοι, ἔπειτα τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσελθόντες, οὐχ ὡς γέγονε παρ' αὐτῶν ὁ φόνος, ἀλλὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον συμφέρον ποιοῦνται τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν ἀλήθειαν παρακρύπτοντες, παρακελεύεται ἡ βασιλεία μου γραφὴν γίνεσθαι τοῦ κατὰ καιροὺς ἁγιωτάτου πατριάρχου, μετ' ἐπιτιμίου πρὸς τὸν κατὰ χώραν ἀρχιερέα, καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κλῆρον, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τοῦ θέματος διαιτητὴν, καὶ καθὼς μάθοι γενέσθαι τὸν φόνον, C ἀπὸ τῆς ἐκείνων ἀντιγραφῆς, οὕτω ποιεῖν καὶ τὴν ἐπεξέλευσιν· καὶ μὴ τὸν ἐκ μελέτης φονεύοντα, διὰ τὴν ψευδῆ ἐξομολόγησιν, ταῖς τοῦ κατὰ τύχην καὶ ἀπροόπτως τῷ τοιούτῳ περιπεσόντος ἐγκλήματι δέχεσθαι ποινὰς καὶ τὰ ἐπιτίμια. Εἴ τις μέντοι τῶν φονέων τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ προσφυγὼν ἐκκλησίᾳ, καὶ ἢ τῇ ἀειφυγίᾳ κατακριθεὶς, ἢ δέσμιος εἶναι, καὶ ἐν φυλακῇ ἐγκεκλεῖσθαι παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, εὑρεθῇ ἀνέτως ἐμπεριπατῶν ἔνθα τὸν φόνον εἰργάσατο, δέσμιος παρὰ τοῦ κατὰ χώραν πράκτορος ἀποσταλήσεται εἰς τὴν βασιλείαν μου· καὶ ὅσα δὲ τότε παρευρεθῶσιν αὐτοῦ πράγματα, D εἰς κέρδος ἔσται τῷ πράκτορι, καὶ τῷ τὸν φονέα καταμηνύσαντι, ἐπίσης παρ' αὐτῶν μεριζόμενα. μελήσει δὲ πάντως καὶ τοῖς ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῶν τοιούτων διαιτηταῖς, μετὰ προσηκούσης κανονικῆς αὐστηρείας τὰ φονικὰ κολάζειν ἐγκλήματα, καὶ μὴ τοὺς χρόνους, ὡς ἔτυχε, συντέμνειν, καὶ μηδὲ ἐφ' οἷς οὐ χρὴ πλέον τοῦ εἰκότος φιλανθρωπεύεσθαι. ἴσα μέντοι τοῦ παρόντος διατάγματος τῆς βασιλείας μου

ὑπογραφέντα παρὰ τῶν προεστώτων τῶν δι- A
καστηρίων ἀποσταλέντα ταῖς κατὰ χώραν ἐκκλησίαις ἀποτεθήσεται· ὥστε πάντας εἴδησιν ἔχειν τῶν διωρισμένων, ὡς ἂν ποιῶσι κατὰ τὴν τούτων περίληψιν. εἰ γὰρ μέντοι ὁ τὸν μεμελετημένον φόνον ἐργασάμενος, ἑκουσίως ἕλοιτο τὴν ἀπόκαρσιν, οὐκ ἀδοκιμάστως τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγήσεται, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, καὶ ἐξετάσεως, τὸν ἀρκοῦντα χρόνον, κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις, βασανιζόμενος. τῷ μέντοι μοναστηρίῳ καὶ ἄκων προσμένειν ἀναγκασθήσεται παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, μηδέποτε τούτου ἐξέρχεσθαι
B συγχωρούμενος. πάντως δὲ τὸ μοναστήριον, ἐν ἑτέρᾳ ἔσται ἐπαρχίᾳ, καὶ οὐκ ἐν ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἣ τὸ τοῦ θανόντος αἷμα χανοῦσα κακῶς ὑπεδέξατο.

Κανὼν θ'.

Ἡ δὲ τοῦ κυρίου ἀπόφασις, κατὰ μὲν τὸ τῆς ἐννοίας ἀκολουθίαν, ἐξ ἴσου καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἁρμόζει, περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι γάμου ἐξίστασθαι, παρεκτὸς λόγου πορνείας. ἡ δὲ συνήθεια οὐχ οὕτως ἔχει· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν πολλὴν εὑρίσκομεν ἀκριβολογίαν, τοῦ μὲν ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστι. τοῦ δὲ Ἱερεμίου· C
ὅτι ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μιαινομένη μιανθήσεται. καὶ πάλιν ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. ἡ δὲ συνήθεια, καὶ μοιχεύοντας ἄνδρας, καὶ ἐν πορνείαις ὄντας κατέχεσθαι ὑπὸ γυναικῶν προστάσσει· ὥστε ἡ τῷ ἀφειμένῳ ἀνδρὶ συνοικοῦσα, οὐκ οἶδα εἰ δύναται μοιχαλὶς χρηματίσαι. τὸ γὰρ ἔγκλημα ἐνταῦθα τῆς ἀπολυσάσης τὸν ἄνδρα ἅπτεται, κατὰ ποίαν αἰτίαν ἀπέστη τοῦ γάμου. εἴτε γὰρ τυπτομένη, μὴ φέρει τὰς πληγάς, ὑπομένειν ἐχρῆν μᾶλλον ἢ διαζευχθῆναι τοῦ συνοι- D
κοῦντος· εἴτε τὴν εἰς τὰ χρήματα ζημίαν μὴ φέρουσα, οὐδὲ αὕτη ἡ πρόφασις ἀξιόλογος. εἰ δὲ διὰ τὸ ἐν πορνείᾳ αὐτὸν ζῆν, οὐκ ἔχομεν τοῦτο ἐν τῇ συνηθείᾳ τῇ ἐκκλησιαστικῇ τὸ παρατήρημα, ἀλλὰ καὶ ἀπίστου ἀνδρὸς χωρίζεσθαι οὐ προσετάγη γυνή, ἀλλὰ παραμένειν διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ὥστε ἡ καταλιποῦσα, μοιχαλίς, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθεν ἄνδρα. ὁ δὲ καταλειφθείς, συγγνωστός ἐστι, καὶ ἡ συνοικοῦσα τῷ τοιούτῳ, οὐ κατακρίνεται. Εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ ἀποστὰς τῆς γυναικός,

ab ijs qui præsunt iudiciis descripta, missa ad ecclesias quæ sunt in regione ibi reponentur, vt eorum quæ sunt cōstituta, omnes scientiam habeant, vt faciant quemadmodum eis comprehenditur. Quòd si is qui capto consilio cædem fecit, tonsuram sua sponte elegerit, non absque probatione, inter monachos cooptabitur, sed sufficienti tempore accuratissimè & diligentissimè ex canonicis constitutionibus examinatus, & probatus, in monasterio vel inuitus toto tempore manere cogetur, nec ei vnquam exire permittetur. Monasterium autē erit omnino in illa prouincia, & nō in ea terra quæ mortui sanguinem dehiscens malè suscepit.

CANON IX.

Domini autem dictum secundùm sententiæ consequentiam ex æquo & viris & mulieribus conuenit, quòd non liceat à matrimonio discedere, præterquam propter fornicationem. Consuetudo autem non ita habet, sed in mulieribus quidem multum accuratè & diligenter obseruari inuenimus, cùm apostolus quidem dicat, Quòd qui adhæret meretrici, fit vnum corpus: Hieremias autem, Quòd si fuerit mulier cum alio viro, non reuertetur ad virum suum, sed polluta polluetur. & rursus, Qui habet adulteram, stultus est & impius. Consuetudo verò etiam adulterantes viros, & in fornicationibus versantes, iubet à mulieribus retineri. Quare quæ cum viro dimisso cohabitat, nescio an possit adultera appellari. Crimen enim hîc attigit mulierem, quæ dimisit: quamnam ob causam à coniugio decessit. Siue enim pulsata, verbera non ferat, pati satius erat quàm à coniuge separari: siue iacturam in pecunijs non ferens, nec ipsa est iusta excusatio. sin autem quòd ipse viuat in fornicatione, non habemus hanc obseruationem in ecclesiastica constitutione, sed etiā infidelis viri iussa est mulier non separari, sed manere propter incertitudinem euentus. Quid enim scis mulier, an virum sis seruatura? Quare, quæ relinquit, est adultera, si ad alium virum accessit. Qui autem relictus est, est dignus venia, & quæ ei cohabitat, non ideo condemnatur. Sed si vir qui ab vxore discessit,

accessit ad aliam, est & ipse adulter, quoniã facit eam adulterari, & quæ ei cohabitat, est adultera, eo quòd alienum virum ad se traduxit.

BALS. Sanctus interrogatus quid debet fieri coniugibus, si quis ex ipsis se ad aliud matrimonium contulerit, vel etiam fornicatus fuerit, fecit responsum ex diuersis scripturis, & ex consuetudine quæ tunc seruabatur. Quia autem, quæ in hoc canone sita sunt, cxvij. Imperatoris Iustiniani Nouella, quæ in lx. xxviij. libri titulo posita est, penitus immutauit, lege ea, similiter & iij. Nouellam, &, vt semel dicam, à primo capite eiusdem tit. vsque ad vj. & scies quot modis soluantur coniugia, & quomodo à lege Ciuili puniuntur qui adulterant à suis coniugibus, vel etiam fornicantur. præterea autem & qui præter rationem vitæ societatem relinquunt. Lege etiam iura quæ ad finem vsque primi capitis ij. tit. præsentis operis sita sunt, similiter & interpretationem ix. capitis eiusdem tit. & ex his omnibus fusè de his intelliges.

CANON X.

Qui iurant se ordinationem non admittere, eiurantes ne cogantur peierare. Etsi enim videatur esse aliquis canon qui eis concedit: experientia tamen cognouimus eos qui peierarunt, non rectà via ingredi. Consideranda autem sunt, & verba iusiurandi, & affectio, & res pro qua iurarunt, & quæ subtiliter in verbis facta sunt additamenta. Nam si nulla sit penitus excusatio, ij sunt omnino dimittendi. Seueri autem negocium de presbytero ab eo ordinato, talem mihi videtur habere excusationem, si tibi itidem videtur. Agrum autem Mesthiæ subiectum, cui homo renunciatus est, iube Masodis subesse: sic enim nec ille peierabit à loco recedens. & Longinus habens secum Cyriacum, ecclesiam non deseret, nec suam animam propter ocium damnabit, nec nos videbimur aliquid concedere præter canones Cyriaco, qui se in Mindanis quidem permansurum iurauit, translationem autem suscepit.

A ἐπ' ἄλλην ἦλθε, καὶ αὐτὸς μοιχός, διότι ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ, μοιχαλίς, διότι ἀλλότριον ἄνδρα πρὸς ἑαυτὴν μετέστησεν.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος, τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ὁμοζύγους, ἐάν τις ἐξ αὐτῶν εἰς ἕτερον ἔλθῃ γάμον, ἢ καὶ πορνεύσῃ· ἐποίησε τὸν ἀπόλογον ἀπὸ διαφόρων γραφικῶν, καὶ ἐκ τῆς τότε κρατούσης συνηθείας. ἐπεὶ δὲ τὰ ἐν τῷ τοιούτῳ κανόνι πάντα σχεδὸν μετετύπωσεν ἡ ριζ΄. νεαρὰ Ἰουστινιανείου, ἡ κειμένη ἐν τῷ ζ΄. τίτλῳ τοῦ κ΄. ι΄. ς΄. βιβλίου, ἀνάγνωθι ταύτην ὡσαύτως καὶ τὴν ριά΄. νεαράν. B καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τοῦ α΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου μέχρι καὶ τοῦ ς΄. καὶ μάθῃς κατὰ πόσους τρόπους λύονται τὰ συνοικέσια, καὶ πῶς κολάζονται ὅσον τέως ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ νόμου, οἱ μοιχεύοντες ἐκ τῶν ὁμοζύγων, ἢ καὶ πορνεύοντες· πρὸς δὲ καὶ οἱ παραλόγως τὴν ὁμοζωίαν καταλιμπάνοντες. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ζς΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὡσαύτως ἀνάγνωθι. καὶ τὰ εἰς τὸ τέλος τοῦ α΄. κεφ. τοῦ ιά. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καταστρωθέντα νόμιμα. ὁμοίως καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ε΄. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου, καὶ μάθῃς ἐκ πάντων πλατέως περὶ τούτων.

C Κανὼν ι΄.

ΟΙ ὀμνύοντες μὴ καταδέχεσθαι τὴν χειροτονίαν, ἐξομνύμενοι, μὴ ἀναγκαζέσθωσαν ἐπιορκεῖν. εἰ γὰρ καὶ δοκεῖ τις εἶναι κανὼν ὁ συγχωρῶν τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ πείρᾳ ἐγνώκαμεν, ὅτι οὐκ εὐοδοῦνται οἱ ἐπιορκήσαντες. σκοπεῖν δὲ δεῖ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὅρκου, καὶ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὀμωμόκασι, καὶ τὰς κατὰ λεπτὸν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. ὥστε ἐὰν μηδεμία ᾖ μηδαμόθεν παραμυθία, χρὴ παντελῶς ἐᾶν τοὺς τοιούτους. D τὸ μέντοι κατὰ Σευῆρον πρᾶγμα, ἤτοι τὸν ὑπὸ τούτου χειροτονηθέντα πρεσβύτερον, τοιαύτην τινά μοι δοκεῖ παραμυθίαν ἔχειν, (εἰ καί σοι συνδοκεῖ) τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον τὸν ὑποκείμενον τῇ Μισθίᾳ, ᾧ ἐπεκηρύχθη ὁ ἄνθρωπος, κέλευσον Οὐασόδοις ὑποτελεῖν· οὕτω γὰρ κἀκεῖνος οὐ παρορκήσει μὴ ἀναχωρῶν τοῦ τόπου. καὶ ὁ Λογγῖνος ἔχων τὸν Κυριακὸν μεθ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐρημώσει τὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν διὰ τὴν ἀργίας καταδικάσει· καὶ ἡμεῖς δόξομεν μὴ παρὰ κανόνας ποιεῖν τι, συμπεριφερόμενοι τῷ Κυριακῷ, ὀμόσαντι μὲν συμπαραμένειν Μινδάνοις, καταδεξαμένῳ δὲ τὴν μετάθεσιν.

A ἡ γὰρ ἐπάνοδος φυλακὴ ἔσται τοῦ ὅρκου. τὸ δὲ εἶξαι αὐτὸν τῇ οἰκονομίᾳ, εἰς ἐπιορκίαν αὐτῷ οὐ λογισθήσεται, διὰ τὸ μὴ προσκεῖσθαι τῷ ὅρκῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρῆσαι Μινδάνων, ἀλλὰ παραμένειν εἰς τὸ ἐφεξῆς. Σεβήρῳ δὲ, προφασιζομένῳ τὴν λήθην, ἡμεῖς συγχωρήσομεν, εἰπόντες, ὅτι τῶν κρυπτῶν γνώστης, οὐ περιόψεται τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν, ὑπὸ τοιούτου λυμαινομένην· ποιοῦντος μὲν ἀκανονίστως ἐξ ἀρχῆς, ὅρκῳ δὲ καταδεσμοῦντος παρὰ τὰ εὐαγγέλια· ἐπιορκεῖν δὲ διδάσκοντος δι' ὧν μετετέθη, ψευδομένου δὲ δι' ὧν τὴν λήθην σχηματίζεται. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐσμὲν καρδιῶν κριταὶ, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀκούομεν, B κρίνομεν, δῶμεν τῷ κυρίῳ τὴν ἐκδίκησιν, αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως αὐτὸν δεξώμεθα, συγγνώμην δόντες ἀνθρωπίνῳ πάθει τῇ λήθῃ.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς εἰς τὸ χειροτονηθῆναι μετακαλούμενοι, ἐξωμνύοντο μὴ καταδέξασθαι τὴν χειροτονίαν. τοὺς οὖν τοιούτους λέγει ὁ ἅγιος, μὴ δεῖν ἀναγκάζεσθαι ἐπιορκεῖν. κἂν γὰρ δοκῇ, φησὶν, ἐξεῖναι τοῖς ἀφ' ἑαυτῶν ὀμόσασιν ἢ δεσμόν τινα ἑαυτοῖς ἐπιβαλοῦσιν, ὡς μὴ φαγεῖν κρέας, ἢ πιεῖν οἶνον, ἢ μὴ τόδε ποιῆσαι, λύειν πάλιν ἀφ' ἑαυτῶν τὸν δεσμὸν, καὶ τοῦ ὅρκου ἀφίστασθαι, ἀλλ' ἐκ πείρας ἐμάθομεν, ὅτι οἱ ἐπιορκήσαντες οὐκ εὐοδοῦνται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ παραχωροῦνται πειρασθῆναι διὰ τὴν ἐπιορκίαν. δεῖ δὲ, φησὶν, ἐπὶ τῶν τοιούτων, καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὅρκου σκοπεῖν, εἴτ' οὖν εἰ θεὸν ὠνόμασεν ὁ ὀμνύων, ἢ ἄλλο τι, καὶ τὰ ῥήματα τοῦ ὀμόσαντος καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὤμοσε, καὶ τὰς κατὰ λεπτὸν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. εἰκὸς γάρ ἐστιν ἐκ τῆς τοῦ ὅρκου ποιότητος, καὶ ἐκ τῶν ῥημάτων καὶ τῆς διαθέσεως, (εἰ τυχὸν ἐκ μικροψυχίας, καὶ οὐκ ἐξ ἀμεταθέτου γνώμης ὤμοσε) καταλαβεῖν τοὺς σκο- D ποῦντας, μὴ κωλύεσθαι τὸν ὀμόσαντα ἀποστῆναι τοῦ ὅρκου, χρὴ τοὺς τοιούτους ἐᾶν, ἵνα μὴ ἐπιορκῶσι. τὸ δὲ κατὰ τὸν Σεβῆρον πρᾶγμα, ἤτοι ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ὑπόθεσις, τοιοῦτον ἦν. Λογγῖνός τις εἶχεν ἀγρὸν Μίνδανα καλούμενον τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Μισθείας ὑποκείμενον· Σεβῆρος δὲ Μασάδων ἐπίσκοπος ὢν ἐχειροτόνησε Κυριακόν τινα εἰς τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ ναὸν πρεσβύτερον, ὀμόσαντα παραμένειν τῷ ναῷ,

Reuersio enim erit iurisiurandi obseruatio. Quod autem œconomia & dispensationi cesserit, id ei ad periurium non imputabitur, quòd non iureiurando adiectum sit ne paululum quidem à Mindanis recessurum; sed deinceps permansurum: Seuero autem obliuionem causanti nos condonabimus, dicentes quòd occultorum cognitor non videbit suam ecclesiam ab eo damno affectam qui ab initio quidem non fecit canonicè: iureiurando autem præter euangelia se adstrinxit: eo autem quòd translatus est, peierare docuit, nunc autem mentitur quoniã obliuionem præ se fert. Quoniã autẽ nõ sumus cordiũ iudices, sed ex iis quæ audiuimus, iudicamus, demus Domino vindictã, ipsi autẽ indistinctè suscipiamus, humano vitio, obliuioni scilicet, veniã dãtes.

Bals. Quidam vt ordinarentur euocati iurarunt se ordinationem non admissuros. Dicit ergo sanctus non oportere eos cogi peierare. Etsi enim, inquit, videatur iis qui ex seipsis iurarunt, vel qui aliquod sibi vinculum iniecerunt, vel carnem non comedendi, vel vinum non bibendi, vel nec illud faciendi, licere rursus vinculum soluere, & à iureiurando deficere, sed experientia didicimus, quòd qui peierarunt, non recta via ingrediuntur, sed à Deo sinuntur propter periurium tentari. Oportet autem, inquit, in his sacramenti quoque formam quærere, an in Deum iurans dixerit, an in aliquid aliud, & verba eius qui iurauit, & affectionem qua iurauit, & etiam subtilia in verbis additamenta. Est enim consentaneum ex sacramenti qualitate, & ex verbis, & ex affectione, an scilicet pusillo & infirmo, an constanti, & firmo animo iurauit, considerantes comprehendere non prohiberi oportere eum qui iurauit, à iureiurando desistere, & an eos oporteat non permittere peierare. Negotium autem Seueri, seu causa erat eiusmodi: Longinus quidam habebat agrum qui dicebatur Mindana, qui quidem erat Misthiæ episcopatui subiectus: Seuerus autem cùm esset Maraduni episcopus quemdã Cyriacum ordinauit presbyterũ, in tẽplo quod erat in agro, iureiurando priùs adactum quòd in tẽplo permaneret;

vel potiꝰ episcopatui esset subiectus: A sed episcopus regionis cui erat ager subiectꝰ prohibebat Cyriacū ab alio ordinatū sacra celebrare in ecclesia quę ad ipsum pertinebat, & ideo Cyriacus ea relicta aliò translatus est. Porro Longinus quoque id ægre ferens minatus est se ecclesiam desertā relicturū. De ea ergo re interrogatus magnus Basilius, respondit, crimini subijci eum qui lapidē in canē vel arborem iaculatus fuerit, & hominem fortè occiderit. Dicimus ergo, quòd dicta lex quę de cæde voluntaria docet, eū qui non data opera interfecit, non nominat voluntarium homicidā. Post autē hîc inuolūtarius homicida, sicut pręsens quoque, ... agrum cui renunciatus est Cyriacus, in quo scilicet presbyter nominatus est, oportere esse Masadarum episcopatui subiectum, etsi esset alius regionis, & Cyriacū illuc reuerti. Sic enim, inquit, Nec ille faciet præter sacramētū, nec Lōginus ecclesiam desertam relinquet vel etiam destruet: nec suam animam propter ocium condemnabit, seu subiectam reddet, vt qui orationibus, & diuinis hymnis non vacet, sed ab eis cessabit. Nos quoque, inquit, quæ ad Cyriacum pertinēt, dispensantes, & permittentes vt redeat ad ecclesiā in qua se perseuerare iurauit, non videbimur facere præter canones, nec ille iusiurandū transgredi videbitur: reuertens enim videtur seruare iusiurandum, quia iuriiurando adiectum non est se non ad breue tempus excessurum ex agro Mindanorum. Vide ergo quomodo ex verborum examinatione & consideratione sanctus sententiam venatur, vt is qui iurauit, non videatur peierare. Hæc ergo de Cyriaco. Seuerus autem accusatus D quòd in agro qui erat alij regioni subiectus, ordinasset, dicebat se hoc obliuione fecisse, nesciens agrum alij esse subiectum. Quoniam ergo, inquit, ad sui defensionem ignorantiam allegat, oportet ei ignosci, cúmque Dei iudicio relinquere: & quoniam cordium cognitores non sumus, sed vt audimus, iudicamus, demus Deo vindictam, condonantes propter obliuionem, quæ est humanum vitium. Et canon quidem in his consistit. Tu autem lege xviij. cap. xiij. tit. præsentis operis,

A ἢ μᾶλλον τῇ ἐπισκοπῇ ὑποτελεῖ. ἀλλ' ὁ τῆς ἐνορίας ἐπίσκοπος, ᾗ ὑπέκειτο ὁ ἀγρὸς, ἐκώλυσε τὸν Κυριακὸν ἱερουργεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ διαφερούσῃ αὐτῷ, παρ' ἑτέρου χειροτονηθέντα. διὸ καὶ καταλιπὼν αὐτὴν ὁ Κυριακὸς, μετετέθη ἀλλαχοῦ. καὶ ὁ Λογγῖνος διὰ τοῦτο λυπούμενος, ἠπείλει ἐρημῶσαι τὴν ἐκκλησίαν. ἐρωτηθεὶς γοῦν ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τούτου, ἀπεκρίνατο, τὸν ἀγρὸν ἐν ᾧ ἐπεκηρύχθη ὁ Κυριακὸς, ἤγουν εἰς ὃν ὠνομάσθη πρεσβύτερος, ὑποτεθῆναι τῇ ἐπισκοπῇ τῶν Μασάδων, εἰ καὶ ἑτέρας ἦν ἐνορίας, καὶ τὸν Κυριακὸν αὖθις ἐπα- B ναστρέψαι ἐκεῖ. οὕτω γὰρ, φησὶν, οὔτε ἐκεῖνος παρὰ τὸν ὅρκον ποιήσει, οὔτε ὁ Λογγῖνος τὴν ἐκκλησίαν ἐρημώσει, αὐτὴ τοῦ ἔρημον καταλείψει, ἢ καὶ καθελεῖ, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ταῖς ἀργίαις καταδικάσει, ἤγουν ὑποβαλεῖ, τῷ μὴ σχολάζειν εὐχαῖς καὶ τοῖς θείοις ὕμνοις, ἀλλὰ ἀργεῖν. ἐκ τούτων καὶ ἡμεῖς, φησὶν, οἰκονομοῦντες τὰ κατὰ τὸν Κυριακὸν, καὶ ἐπιτρέψαι αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ᾗ ὤμοσεν ἐγκαρτερεῖν, ἐπιτρέποντες, οὐ δόξομεν παρὰ κανόνας ποιεῖν, οὐδὲ ἐκεῖνος παραβαίνειν τὸν ὅρκον κριθείη. ἐπανερχόμενος γὰρ δοκεῖ φυλάσσειν τὸν ὅρκον, ὅτι οὐδὲ πρόσκειται τῷ C ὅρκῳ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρήσειν τοῦ ἀγροῦ τῶν Μινδάνων. ὅρα οὖν πῶς ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων ἐξετάσεως, καὶ κατασκοπήσεως, ἐθήρευσεν ὁ ἅγιος νοῦν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἐπιορκεῖν τὸν ὀμόσαντα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Κυριακοῦ. ὁ δὲ Σεβῆρος αἰτιώμενος, ὅτι εἰς ἀγρὸν ἀλλοτρίᾳ ὑποτελοῦντα ἐνορίᾳ ἐχειροτόνησεν, ἔλεγε κατὰ λήθην τοῦτο ποιῆσαι, ἀγνοήσας ἑτέρῳ τὸν ἀγρὸν ὑποκεῖσθαι. ἐπεὶ οὖν, φησὶ, τὴν λήθην προβάλλεται, δεῖ αὐτὸν συγχωρηθῆναι καὶ εἰς τὴν κρίσιν ἀναρτῆσαι αὐτὸν τοῦ θεοῦ. ὅτι γὰρ οὐκ ἐσμὲν καρδιογνῶσται, ἀλλ' ὡς ἀκούο- D μεν, κρίνομεν, δῶμεν τὴν ἐκδίκησιν τῷ θεῷ, συγγνωμονήσαντες διὰ τὴν λήθην, ἥτις ἐστὶ πάθος ἀνθρώπινον. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος, ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ ιη'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος,

καὶ τὰ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ γραφέντα χάριν ἀναψηλαφήσεως ὅρκων. ἔχε δὲ ἐπὶ μνήμης καὶ τὸ παρὰ τοῦ ἁγίου ῥηθὲν χάριν τοῦ συμπεσόντος φάκτου ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ Κυριακοῦ, καὶ τῇ γενομένῃ παρὰ τούτου δῆθεν ἐπιορκίᾳ. καὶ σημείωσαι ὅτι διὰ τοῦτο συγγινώσκονται, ὡς ἔοικεν, οἱ κατά τινας πατριαρχικὰς ἐκκλησίας ἱερουργοῦντες ἐγχώριοι ἀρχιερεῖς. Εἰ γὰρ μὴ τὸ τῆς ἀγνοίας πρόβλημα ἐβοήθησε τῷ Σεβήρῳ, καθῃρέθη ἄν, διὰ τὸ ἔξω τῆς ἐνορίας ποιῆσαι χειροτονίαν. περὶ δὲ ἱερέων ψευδῶς μαρτυρησάντων, ἀνάγνωθι τὴν ος'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, διαλαμβάνουσαν, ὡς εἰ μὲν ἔνορκον ψευδομαρτυρίαν ποιήσει ὁ ἱερεύς, καθαιρεῖται. ὅρκου δὲ μὴ παρεζευγμένου, ἀφορίζεται ἐπὶ τριετῆ χρόνον εἰς μοναστήριον, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν ἀποκαθίσταται.

Κανὼν ια'.

Ὁ δὲ τὸν ἀκούσιον ποιήσας φόνον ἀρκούντως ἐξεπλήρωσε τὴν δίκην ἐν τοῖς ἕνδεκα ἔτεσι. δῆλον γὰρ ὅτι ἐπὶ τῶν πληγέντων τὰ Μωσέως παρατηρησόμεθα· καὶ τὸν κατακλιθέντα μὲν ἐπὶ τῶν πληγῶν ἃς ἔλαβε· βαδίσαντα δὲ πάλιν ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ, οὐ λογισόμεθα πεφονεῦσθαι· Εἰ δὲ καὶ οὐκ ἐξανέστη μετὰ τὰς πληγάς, ἀλλ' οὖν τῷ μὴ προαιρεῖσθαι αὐτὸν ἀνελεῖν, ὁ τυπήσας, φονευτὴς μέν, ἀλλ' ἀκούσιος, διὰ τὴν προαίρεσιν.

Ἑρμηνεία.

Ὁ νζ'. κανὼν τοῦ ἁγίου τούτου πατρὸς ἐπὶ δέκα χωρίζει τοὺς ἀκούσιον φόνον ποιήσαντας τῆς τῶν θείων ἁγιασμάτων μεταλήψεως. ὁ δὲ παρὼν κανών, φησί, τὸν μὴ μόνον ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀλλὰ ἕνδεκα, μὴ μετασχόντα τῶν ἁγιασμάτων ἀκούσιον φονέα τὴν ἐκ περιουσίας δέχεσθαι. Εἶτα προστίθησι μὴ ἀπεντεῦθεν ὡς φονέα κατακρίνεσθαι τὸν πλήξαντά τινα κἂν καιρίαν ἐπενέγκῃ πληγήν, μὴ ἐπὶ σκοπῷ μέντοι φόνου. ἀλλὰ χρή, φησι, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, προσέχειν ἐπὶ τῷ πληγέντι. καὶ εἰ μὲν μετὰ τὸ κατακλιθῆναι ἐκ τῆς πληγῆς πρὸς ὑγείαν οὐ προέκοψεν, ἀλλὰ ἐτελεύτησεν, ἐξ ἀνάγκης ὑποκεῖσθαι τὸν πλήξαντα τῷ τοῦ ἀκουσίου φόνου ἐγκλήματι. Εἰ δὲ ἀνέστη ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ περιεπάτησεν ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ,

A & quæ in eius interpretatione scripta sunt de retractatione iurisiurandi. Tu autem habe in memoria id quoque quod à sancto scriptum est de facto quod incidit in ordinatione Cyriaci, & de periurio quod ab eo commissum est: & nota quòd propterea, vt est verisimile, ignoscitur regionis Antistitibus, qui in quibusdam patriarchalibus ecclesiis sacra celebrant. Nisi enim ignorantiæ prætextus Seuero auxilium tulisset, depositus esset, quòd vltra suam diœcesim ordinationem fecisset.
B De sacerdotibus autem falsò testificatis, lege lxxvj. Imperatoris Domini Leonis sapientis Nouellam, quæ continet, Quòd si sacerdos falsum testimonium iuratus dixerit, deponitur. Quòd si iusiurandum non accesserit, in monasterium, ad triennium separetur, & sic pristino ordini restituatur.

CANON XI.

Qui autem inuoluntariam cædem fecit, in vndecim annis abundè iudicio satisfecit. Clarum est enim, quòd in iis qui percussi sunt, quæ voluit Moyses, obseruabimus,
C *vt eum quidem qui propter plagas quas accepit, decubuit, rursus autem virga sua innixus ambulauit, occisum esse non reputabimus: sin autem post ictus non surrexit, cùm eum tamen nollet interficere, qui verberauit, est quidem homicida, sed inuoluntarius, propter propositum.*

BALS. Quinquagesimus sextus canon sancti patris eos qui inuoluntariã cædem fecêre, vndecim annis à diuinorum sacramentorum participatione separat. Præsens autem canon dicit, eum qui non solùm decennio sed etiam vndecim annis sa-
D cramentis non cõmunicauit, inuoluntarium spontaneum occisorem, satis supérque fecisse. Deinde adiicit, eum non ideo vt homicidã condemnari qui aliquẽ percussit, etiam si in principali aliquo & opportuno loco plagam inflixerit, nõ tamen cũ occidendi proposito: sed oportet, inquit, secundũ legem Mosaicam, eius qui percussus est, rationem ducere: &, si postquam ab ictu decubuit, non conualuit, sed mortuus est, is qui percussit, inuoluntariæ cædis crimine tenebitur: sin autem ab ictu surrexit, & virga sua innixus ambulauit,

hoc est, non perfectè à morbo est liberatus, deinde mortuus est, eum qui percussit, non reputari vt homicidam. Quare nota etiam ex hoc, quemadmodum diximus, & in viij. can. inuoluntariam cædem ex effectu ostendi. Propterea enim nec de ictu laboramus an sit magnus, an paruus, sed de morte quæ ex ictu processit. Nota autem ex præsenti canone quòd in cæde inuoluntaria nonnulli malè sunt nimiùm curiosi, quærentes quo die vulneratus est, & post quot dies eum qui percussus est, mors consecuta est: etsi enim longum tempus post ictum præterierit, ex hac tamen causa mortuus est qui ictum sustinuit, nihilo secius factam esse dicemus cædem inuoluntariam. Lege & viij. canonem huius sancti patris, & eius interpretationem.

Canon XII.

Digamos canon omnino à ministerio exclusit.

Bals. Sanctus hîc Canonem xvij. Canonem apostolorum dicit, & ministerium dicit ecclesiasticum clericatum: & lege dictum Canonem.

Canon XIII.

Cædes in bellis factas patres pro cædibus non reputauêre, vt mihi videtur, ignoscentes iis qui pro pudicitia & pietate decertant. Rectè autem fortè habet consulere vt qui sunt manibus non puris, sola trium annorum communione abstineant.

Bals. Per præsentem canonem sanctus consulendo suggerit, vt qui in bello cædem fecerunt, toto triennio à communione abstineāt: etiamsi patres eis veniam dederunt, & inter homicidas eos non reputauerūt, qui pro pudicitia & pietate decertauerunt fidelium, qui erāt in seruitutem redigendi. Hic autem canon diuini patris sanctitati conuenienter editus est, sed nō est in vsu, eo quòd ex eo eueniret, si admitteretur, vt milites sacramētorum nunquam essent participes, cùm in bellis alij aduersus alios perpetuò versētur, vt hostes interficiāt: quod est nō ferendū.

A ἤγουν μὴ τελείως ἀπηλλάγη τὴν ἀσθένειαν, εἶτα ἀπέθανε, μὴ λογίζεσθαι τὸν πλήξαντα φονέα. ὥστε σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου, καθὼς εἴπομεν, καὶ ἐν τῷ η΄. κανόνι, τὸν ἀκούσιον φόνον, ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ἀναφαίνεσθαι. διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ τὴν πληγὴν περιεργαζόμεθα, εἴτε μικρὰ γέγονεν, εἴτε μεγάλη, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῆς πληγῆς θάνατον. ὥσπερ ὁ ἑκούσιος φόνος ἐκ μόνης τῆς προθέσεως κατακρίνεται, κἂν μὴ προβῇ ἀποτέλεσμα, ἤτοι θάνατος. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀκουσίου φόνου, κακῶς τινὲς πολυπραγμονοῦσι κατὰ ποίαν ἡμέραν ἡ πληγὴ ἐπηνέχθη, καὶ μετὰ πόσας ἡμέρας ἐπηκολούθησε τῷ πληγέντι ὁ θάνατος. κἂν γὰρ πολὺς παρῆλθε μετὰ τὴν πληγὴν χρόνος, ὅμως δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἔθανεν ὁ τὴν πληγὴν ὑποστάς, οὐδὲν ἧττον γενέσθαι λέγομεν τὸν ἀκούσιον φόνον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν η΄. κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου πατρὸς, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ.

Κανὼν ιβ΄.

Τοὺς διγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε.

Ἑρμηνεία.

Κανόνα ἐνταῦθα ὁ ἅγιος τὸν ιζ΄. κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων λέγει, καὶ ὑπηρεσίαν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν κλήρωσιν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα κανόνα.

Κανὼν ιγ΄.

Τοὺς ἐν πολέμοις φόνους οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τοῖς φόνοις οὐκ ἐλογίσαντο· ἐμοὶ δοκεῖν, συγγνώμην δόντες τοῖς ὑπὲρ σωφροσύνης καὶ εὐσεβείας ἀμυνομένοις. τάχα δὲ καλῶς ἔχει συμβουλεύειν, ὡς τὰς χεῖρας μὴ καθαροὺς, τριῶν ἐτῶν τῆς κοινωνίας μόνης ἀπέχεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑποτίθησιν ὁ ἅγιος συμβουλευτικῶς τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύσαντας, ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας δι᾽ ὅλης τριετίας, κἂν οἱ πατέρες τοῖς τοιούτοις συγγνώμην δεδώκασι, καὶ μετὰ φονέων αὐτοὺς οὐκ ἐλογίσαντο, ἀγωνισαμένους ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς σωφροσύνης τῶν μελλόντων αἰχμαλωτισθῆναι πιστῶν. ἔστι δὲ ὁ κανὼν ἀξίως μὲν τῇ ἁγιοπρεπείᾳ τοῦ θείου πατρὸς ἐξετέθη, οὐκ ἐνεργεῖ δέ, διὰ τὸ συμπίπτειν εἰ τοῦτο δοθῇ, μηδέποτε τοὺς στρατιώτας μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων, πολέμοις ἀλλεπαλλήλοις ἐνοχλουμένους, καὶ ἀναιροῦντας τοὺς πολεμίους, ὅπερ ἐστὶν ἀφόρητον. γέ-

γραπται

γέγραπται δὲ ὡς τοῦ βασιλέως ἐκείνου Φωκᾶ ἀξιοῦντος μετὰ μαρτύρων συναριθμεῖσθαι τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρουμένους, οἱ τότε ἀρχιερεῖς τῷ κανόνι τούτῳ χρησάμενοι, τὴν βασιλικὴν ἔνστασιν κατεσίγασαν, φάμενοι, πῶς τοῖς μάρτυσι συναριθμήσομεν τοὺς ἐν πολέμοις πεσόντας, οὓς ὁ μέγας Βασίλειος ὡς μὴ καθαροὺς τὰς χεῖρας ἐπὶ τριετίαν ἐκώλυσε τῶν ἁγιασμάτων; διαφόρων δὲ ἱερέων παραστάντων συνοδικῶς κατὰ βασιλικὸν ὁρισμὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπισκόπου τινός· καὶ ἐξομολογησαμένων μετὰ πολεμίων συμπλακῆναι καὶ ἀνελεῖν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἡ μὲν θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος, ἀκολούθως τῷ κανόνι τούτῳ καὶ τῷ με΄. τοῦ αὐτοῦ ἁγίου καὶ ἑτέραις θείαις διαταγαῖς, ἤθελε μηκέτι αὐτοὺς ἱερουργῆσαι· οἱ πλείους δὲ, καὶ μᾶλλον οἱ στρατιωτικώτεροι, καὶ βραβείων αὐτοὺς ἀξίους εἶναι διενίσταντο· πολλοὶ δὲ ἀνελόντες ἀνθρώπους ἐν τῷ καιρῷ τῆς μετὰ ῥάβδων παιγνιακῆς συμβολῆς, μετὰ φονέων ἐλογίσθησαν ἑκουσιοακουσίων, οἷα τοῦ τοιούτου παιγνίου μὴ ὄντος ἀπὸ τῶν ἐπιγινωσκομένων πέντε τῷ νόμῳ παιγνίων, τῶν καὶ ἀγώνων λεγομένων, ἤγουν τῆς πυγμῆς, τοῦ δρόμου, τοῦ πηδήματος, τοῦ δίσκου, καὶ τῆς παλαίστρας, ὥστε οἱ ἐν τοῖς τοιούτοις παιγνίοις φονεύοντες, οὐ προκριματίζονται.

Κανὼν ιδ΄.

Ὁ τόκους λαμβάνων, ἐὰν καταδέξηται τὸ ἄδικον κέρδος εἰς πτωχοὺς ἀναλῶσαι· καὶ τοῦ λοιποῦ, τοῦ νοσήματος τῆς φιλοχρηματίας ἀπαλλαγῆναι, δεκτός ἐστιν εἰς ἱερωσύνην.

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν μδ΄. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τοὺς τοκίζοντας ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους, παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι διορίζεται. ὁ δὲ ιζ΄. κανὼν τῆς α΄. συνόδου, πάντας τοὺς κανονικοὺς τοκίζοντας, καθαιρεῖσθαι παρακελεύεται· ἀνάγνωθι οὖν τὰς τῶν τοιούτων κανόνων ἑρμηνείας. ἐπεὶ δὲ ὁ πολιτικὸς νόμος οὐ κολάζει τοὺς λαϊκοὺς τοκίζοντας, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτρέπει μετὰ τόκου δανείζειν, τινὲς δὲ ὡς ἔοικε δανείζοντες οὕτως ἤθελον ἀξιωθῆναι βαθμοῦ ἱερατικοῦ, καὶ οὐκ ἐδέχοντο διὰ τὴν τοῦ τόκου αἰσχροκέρδειαν, φησὶν ὁ ἅγιος καὶ τοὺς τοιούτους δέχεσθαι εἰς ἱερωσύνην, ἐὰν τὰ ἀπὸ τόκου συναχθέντα εἰς πτωχοὺς ἀναλώσωσι, καὶ καταθῶνται μηκέτι τοῦτο ποιῆσαι.

A Scriptum est enim, quod cum Phocas ille Imperator vellet eos martyribus annumerari qui in bellis occiduntur, qui tunc erant sacerdotes hoc vsi canone imperatoriam instãtiam silentio mandarunt, dicentes: Quomodo eos qui in bellis ceciderunt inter martyres annumerabimus quos magnus Basilius, vt qui non essent puris manibus, triennio à sacramentis prohibuit? Cum autem multi sacerdotes, & vnus quidem ex eis episcopus, se iussu imperatorio synodaliter stitisset, & cum hostibus se manus conseruisse fassi essent, diuina & sancta synodus consequenter huic canoni, & xlv. eiusdem sancti & aliis diuinis constitutionibus, volebat ipsos non amplius sacra celebrare. Complures autem, & qui erant paulo magis militares, eos etiam præmiis dignos esse contendebant. Multi autem qui in tempore ludicri cum virgis certaminis homines interfecerant, homicidis annumerati sunt, qui inuoluntariam voluntariè cædem perpetrarunt, vt pote cum hoc ludicrum non sit ex iis quinque quæ lege agnoscuntur, quæ etiam certamina agonésque dicuntur, scilicet pugillatus, cursus, saltus, discus, palæstra. Quare qui in eis ludicris interficiunt, præiudicio non afficiuntur.

CANON XIV.

Qui vsuras accipit, si iniustum lucrum in pauperes consumere voluerit, & ab auaritiæ morbo deinceps liberari, est ad sacerdotium admittendus.

SCHOL. BALS. Sanctorum quidem Apostolorum canon xlv. episcopos, vel diaconos fœnerãtes cessare, vel deponi oportere definit. xvij. autem canon primæ synodi omnes canonicos fœnerantes deponi iubet. Lege ergo corũ canonum interpretationes. Sed quia lex ciuilis non punit laicos fenerantes: sed etiã permittit ad vsurã mutuò dare: nonnulli autem vt est verisimile fœnerantes volebant ad sacrum ordinem promoueri, & propter turpe lucrum eis nõ permittebatur: dicit ergo sanctus eos etiam ad sacerdotium admittendos, si quæ ex vsuris collecta sunt in pauperes consumpserint, & se id asseruerint nõ amplius facturos.

CANON XV.

Admiror autem tuam literalem in scriptura subtilitatem, & acuratam diligentiam qui postules, vt reputes coactam esse dictionem, vtpote interpretatione, quòd à se bene significatur, exprimente, non quòd à voce Hebræa denotatur transferente. Quia autem oportet quæstionem quæ à viro quærendi studioso posita est, non ociosè præterire: Volucres cæli, & pisces maris, etiam in mundi creatione eandem generationem sortita sunt. Ambo enim genera ex aquis producta sunt. Causa autem quòd vtrisque eadem est proprietas. Hi autem per mare, illi verò natant in aëre. Propterea ergo eorum communiter meminit. Figura autem orationis vt ad pisces quidem conuenienter reddita: vt autem ad omnia quæ degunt in aquis, valdè etiam propriè. Nam & volucres cæli homini subiecti sunt, & pisces maris & non ipsi solum, sed & omnia quæ maris semitas perambulant. Non enim si quid est aquatile, est etiam piscis, vt sunt cete, balenæ, & zygenæ, & delphines, & phocæ, & præterea equi, & canes, & serræ, & gladij, & boues marini: si vis autem etiam vrticæ, & pectines, & omnia testacea, quorum nihil est piscis, & omnia quæ vias maris perambulant, vt sint tria genera, volucres cæli, pisces maris, & quæcunque aquatilia à piscibus distincta ipsa quoque maris semitas perambulant.

CANON XVI.

Naaman autem non magnus apud Dominum, sed apud Dominum suum: hoc est, vnus erat ex iis qui magnam obtinebant potestatem apud Regem Syrorum: scripturæ ergo diligenter mentem adhibe, & inuenies hinc solutionem quæstionis.

SCHOL. BALS. Præsentes duo canones xv. & xvj. cum nullam canonicam, & communem faciant traditionem, sed scripturæ tantum dicta explicent, non sunt à nobis interpretati: vt qui scripturæ dicta explicare non statuerimus, sed canonica & legalia præcepta.

AD EVNDEM CANONICA EPISTOLA II.

CANON XVII.

CVm pridem ad tuæ sanctitatis nobis propositas quæstiones respondissem,

A

Κανὼν ιε'.

Θαυμάζω δέ που, τὴν γραμματικὴν ἀκρίβειαν ἐπὶ τῆς γραφῆς ἀπαιτοῦντος, καὶ λογιζομένου ὅτι ἠναγκασμένη ἐστὶν ἡ λέξις τῆς ἑρμηνείας τὸ ἑαυτῆς εὔσημον ἐκδιδούσης, οὐ τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς φωνῆς σημαινόμενον μετατεθείσης. ἐπεὶ δὲ δεῖ μὴ ἀργῶς παρελθεῖν τὸ ὑπ' ἀνδρὸς ζητητικοῦ κινηθὲν πρόβλημα, τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, καὶ ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ τὴν αὐτὴν ἔλαχον γένεσιν. ἐκ τῶν ὑδάτων γὰρ ἐξήχθη ἀμφότερα τὰ γένη. τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι ταυτόν ἐστιν ἑκατέροις ἰδίωμα. τὰ μὲν γὰρ
B
διανήχεται τὸ ὕδωρ· τὰ δὲ ἐπινήχεται τὸν ἀέρα. διὰ τοῦτο μὲν οὖν, κοινῇ αὐτῶν ἐπεμνήσθη. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ λόγου ὡς μὲν πρὸς τοὺς ἰχθύας ἀκαταλλήλως ἀποδόθη, ὡς δὲ πρὸς πάντα τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα, καὶ πάνυ οἰκείως. τὰ γὰρ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὑποτέτακται τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης. καὶ οὐκ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλάσσης. οὐ γὰρ εἴ τι ἔνυδρον, καὶ ἰχθύς ἐστιν, ὡς τὰ κητώδη, βάλαιναι, καὶ ζύγαιναι, καὶ δελφῖνες, καὶ φῶκαι, καὶ προσέτι, ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ πρίονες, καὶ ξιφίαι, καὶ οἱ θαλάσσιοι βόες· εἰ δὲ βούλει, καὶ ἀκαλῆφαι, καὶ κτέ-
C
νες, καὶ τὰ ὀστρακόδερμα πάντα, ὧν οὐδέν ἐστιν ἰχθύς· καὶ πάντα ἃ διαπορεύεται τρίβους θαλάσσης, ὡς εἶναι γ'. τὰ γένη, πετεινὰ οὐρανοῦ, ἰχθύας θαλάσσης, καὶ ὅσα τῶν ἐνύδρων τοῖς ἰχθύσιν ἀντιστελλόμενα διαπορεύονται καὶ αὐτὰ τὰς τρίβους θαλάσσης.

Κανὼν ιϛ'.

Ὁ δὲ Ναιμὰν οὐχὶ μέγας παρὰ κυρίῳ, ἀλλὰ παρὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· τουτέστι, τῶν παραδυναστευόντων ἦν τῷ βασιλεῖ τῶν Σύρων. πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ γραφῇ καὶ αὐτόθεν εὑρήσεις τὴν
D
λύσιν τοῦ ζητήματος.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὁ ιε'. καὶ ὁ ιϛ'. μὴ ποιούμενοι κανονικὴν κοινὴν οἱανδήτινα παράδοσιν, ἀλλ' ἑρμηνείαν γραφικῶν ῥημάτων οὐκ ἐξηγήθησαν παρ' ἡμῶν, ὡς μηδὲ προθεμένων γραφικὰ ἑρμηνεῦσαι ῥήματα, ἀλλὰ κανονικὰ καὶ νομικὰ παραγγέλματα.

ΤΩ, ΑΥΤΩ, ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ἐπιστολὴ β'.

Κανὼν ιζ'.

ΠΑΛΑΙ πρὸς τὰς παρὰ τῆς εὐλαβείας σου προτεθείσας ἡμῖν ἐρωτήσεις ἀποκρινάμενος,

οὐκ ἀπέστειλα τὸ γράμμα, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς ἀῤῥωστίας τῆς μακρᾶς καὶ ἐπικινδύνου ἀσχοληθεὶς, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῶν διακονουμένων. ὀλίγοι γὰρ παρ' ἡμῖν, καὶ ὁδοῦ ἔμπειροι, καὶ παρεσκευασμένοι πρὸς τὰς τοιαύτας ὑπηρεσίας. ὥστε μαθὼν τὰς αἰτίας τῆς βραδύτητος, δὸς ἡμῖν τὴν συγγνώμην. ἐθαυμάσαμεν δέ σου τὴν φιλομάθειαν ὁμοῦ, καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην· ὅτι καὶ μαθεῖν καταδέχῃ, τὴν τοῦ διδάσκειν τάξιν πεπιστευμένος, καὶ μανθάνειν παρ' ἡμῶν, οἷς οὐδὲν μέγα πρόσεστιν πρὸς γνῶσιν. ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ καταδέχῃ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ποιεῖν πρᾶγμα οὐ ῥαδίως παρ' ἑτέρου γινόμενον, χρὴ καὶ ἡμᾶς τῇ προθυμίᾳ σου, καὶ τῇ ἀγαθῇ σπουδῇ συναίρεσθαι, καὶ ὑπὲρ δύναμιν. ἠρώτησας ἡμᾶς περὶ Βιάνορος τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὅρκον. ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ καὶ κοινὸν ὅρον περὶ πάντων ὁμοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ὀμωμοκότων, τοῖς κατ' Ἀντιόχειαν κληρικοῖς οἶδα ἐκτεθεικώς· ὥστε τῶν μὲν δημοσίων αὐτοὺς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ τῶν πρεσβυτέρων. ὃ δὲ αὐτῷ τούτῳ καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν ἄδειαν αὐτῷ παρέχει· διότι οὐκ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐστὶν ἡ ἱερωσύνη, ἀλλ' ἐν Ἰκονίῳ· ἣν, ὡς αὐτὸς ἐπέστειλας ἡμῖν, τῆς Ἀντιοχείας εἰς οἴκησιν ἀντηλλάξατο. ἔστιν οὖν δεκτὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπαιτούμενος παρὰ τῆς εὐλαβείας σου μεταμελεῖσθαι ἐπὶ τῇ εὐκολίᾳ τοῦ ὅρκου, ὃν ἐπὶ τοῦ ἀπίστου ἀνδρὸς ἐξωμόσατο, βαστάξαι τὴν ἐνόχλησιν τοῦ μικροῦ ἐκείνου κινδύνου μὴ δυνηθείς.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικε τινὲς ἱερεῖς Ἀντιοχεῖς, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Βιάνωρ, ὤμοσαν ἀπὸ ἀπειλῆς ἀπίστου τινὸς ὅρκον ἀθέμιτον, κἀντεῦθεν ἐσκανδάλισαν τοὺς ὀρθοδόξους, ὡς μὴ ὑπενεγκόντες τὴν ὄχλησιν τοῦ ἀπίστου. τοῦ γοῦν Βιάνορος ἐξ Ἀντιοχείας μετοικήσαντος εἰς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου τοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐν Ἰκονίῳ ἐρωτήσαντος τὸν ἅγιον, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς κλῆρον ὁ αὐτὸς Βιάνωρ, ἀπελογήσατο ὁ ἅγιος ὅτι κοινὸν ὅρον ἤτοι κανόνα ἐξεθέμην περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀμοσάντων ἱερέων, ἵνα οὗτοι τῶν μὲν δημοσίων ἤτοι κοινῶν συλλόγων ἀπέχωνται, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργῶσι τὰ τῶν πρεσβυτέρων. ὅπερ καὶ ὁ Βιάνωρ ὑπ' ἀδείας ἔχει ποιεῖν καὶ μᾶλλον ὅτι οὐδὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ μέλλει ἱερουργεῖν, καὶ διὰ τοῦτο σκανδαλίζειν τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν μετὰ τὸν ὅρκον ἱερουργοῦντα, ἀλλὰ ἐν Ἰκονίῳ ἔνθα μετῴκησε.

A *non misi literas, partim quidem à longa & periculosa infirmitate detentus, partim verò propter ministrorum inopiam. Pauci enim sunt apud nos, & viæ periti, & ad huiusmodi ministeria parati. Quare cum nostræ tarditatis causas didiceris, da nobis veniam. Admirati autem sumus simul tuā discendi cupiditatem, & humilitatem, quòd velis discere, cum docendi locus sit tibi creditus, & à nobis discere, in quibus nihil est magnum ad cognitionem. Sed tamen quia propter Dei timorem non recusas hoc facere, quod quidem non sit facile ab aliis, oportet nos tuæ alacritati, & bono stu-*
B *dio etiam supra vires opem ferre. Interrogasti nos de Bianore presbytero, an propter iusiurandum sit in clerum suscipiendus: Ego verò commune iam quoddam decretum de omnibus qui simul iurauerunt, iis qui Antiochiam sunt clericis me edidisse memini, vt ipsi à publicis conuentibus abstineant, priuatim autem presbyterorum munera obeant: eodem autem modo & ad suum ministerium ei potestatem præbere oportet, quia non est Antiochiæ sacerdotiū, sed Iconij, quod vt ipse ad nos scripsisti, Antiochia ad habitationē permutauit. Est ergo vir ille suscipiēdus à quo tua pietas postulat,*
C *vt ob facilitatem iusiurandi eum pœniteat, quod sub infideli viro iurauit, cū parui illius periculi molestiam ferre non potuerit.*

SCHOL. BALS. Quidam Antiocheni sacerdotes, quorum vnus erat etiam Bianor, propter infidelis cuiuspiam minas nefarium iusiurandum iurarunt, & multos ideo orthodoxos offenderunt, vt qui infidelis modestiam non sustinuerint. Cum itaque Bianor ex Antiochia Iconium migrasset, & sanctus Amphilochius, qui erat Iconij antistes, sanctum interrogasset, an sit Bianor in clerum
D suscipiendus, respondit sanctus: Commune decretum, seu canonem edidi de sacerdotibus, qui Antiochię iurarunt, vt ij à publicis quidem, seu communibus conuentibus abstineant, priuatim autem presbyterorum munera obeant, quòd Bianori quoque licet facere: & eo magis, quòd nec Antiochiæ quidem est sacra celebraturus, nec videntes eum post iusiurādum sacrificantem offensurus, sed Iconij quò migrauit.

τὰς δὲ ὁμολογίας τότε ἐγκρίνομεν, ἀφ' οὗπερ ἂν ἡ ἡλικία τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν ἔχῃ. οὐ γὰρ τὰς παιδικὰς φωνὰς πάντως κυρίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡγεῖσθαι προσήκει· ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ τὰ δεκαέξ ἢ δεκαεπτὰ γενομένην ἔτη κυρίαν οὖσαν τοῦ λογισμοῦ ἀνακριθεῖσαν ἐπὶ πλεῖον, εἶτα παραμείνασαν καὶ λιπαροῦσαν διὰ ἱκεσιῶν πρὸς τὸ παραδεχθῆναι, τότε ἐγκαταλέγεσθαι χρὴ ταῖς παρθένοις, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς τοιαύτης κυροῦν, καὶ τὴν ἀθέτησιν αὐτῆς ἀπαραιτήτως κολάζειν. πολλὰς γὰρ γονεῖς προσάγουσι, καὶ ἀδελφοὶ καὶ τῶν προσηκόντων τινὲς πρὸ τῆς ἡλικίας, οὐκ οἴκοθεν ὁρμηθείσας πρὸς ἀγαμίαν, ἀλλά τι βιωτικὸν ἑαυταῖς διοικουμένας, ἃς οὐ ῥᾳδίως προσδέχεσθαι δεῖ, ἕως ἂν φανερῶς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρευνήσωμεν γνώμην.

Ἑρμηνεία.

Διαφόρως εἴπομεν ὅτι παρθένοι, γυναῖκες, καὶ χῆραι μετὰ λαϊκοῦ σχήματος ταῖς ἐκκλησίαις προσερχόμεναι, αἱ μὲν παρθενίαν ὡμολόγουν, αἱ δὲ σωφροσύνην· καὶ ὡς ἀνατεθειμέναι τῷ θεῷ ἠξιοῦντο παρὰ τῶν ἐπισκόπων πάσης σωματικῆς ἐπιμελείας. ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τὰς πορνευούσας παρθένους, ἔφη ὅτι οἱ μὲν πρεσβύτεροι διορίζονται ἐπιτιμᾶσθαι ταύτας, κατὰ τοὺς διγάμους, καὶ ἀξιοῦσθαι αὐτὰς τῆς ἁγίας μεταλήψεως μετ' ἐνιαυτόν· ἐγὼ δὲ βλέπων τὴν ἐκκλησίαν προκόψασαν εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὰς ἱερὰς παρθένους πληθυνομένας, λέγω ὀφειλόμενον εἶναι μᾶλλον αὐτὰς ὡς μοιχαλίδας κολάζεσθαι. καὶ κατασκευάζει τὸν οἰκεῖον λόγον ἐντεῦθεν, λέγων ὅτι χηρεία τῆς παρθενίας ἐλάττων. εἰ τοίνυν κατὰ τὸν ἀπόστολον κρίμα ἔχουσιν ἤγουν καταδίκην, αἱ ἀθετήσασαι χῆραι τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν, πολλῷ πλέον αἱ παρθένοι κατακριθήσονται. ὡσαύτως παρεικάζει τὴν μὲν χήραν δούλῃ, τὴν δὲ παρθένον νύμφῃ τινὸς οἰκοδεσπότου, καὶ οὕτω συνάγει ἀπὸ πάντων καλῶς ὑπόκεισθαι τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι τὰς ἐκπεσούσας παρθένους, εἶτα ἐπιφέρει ὅτι περὶ ἐκείνων τῶν παρθένων διαλέγεται τῶν ἑκουσίως ἑαυτὰς προσαγουσῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποταξαμένων τῷ γάμῳ ἐν ἡλικίᾳ ἑξκαιδεκάτου χρόνου ἢ ἑπτακαιδεκάτου. τὰς δὲ ἐπὶ ἥττονι χρόνῳ γινομένας ὁμολογίας, φησὶ μὴ προσδέχεσθαι. πολλὰς γάρ φησι προσάγουσιν οἱ γονεῖς καὶ μὴ βουλομένας, δι' ἀπορίαν ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν.

A *Professiones autem ab eo tempore indicamus, quo ætas rationis complementum habuerit. Non enim pueriles voces omnino in his esse ratas existimare oportet: sed eam quæ supra sedecim vel septemdecim annos nata fuerit, rationisque compos, & diu examinata probatáque perseuerauerit, & vt admittatur, precibus contendat, tum oportet in sacrarum virginum catalogum referri, eiúsque confessionem comprobare, & illius infirmationem inexorabiliter punire. Multas enim parentes & fratres offerunt, & quidam eorum qui eas cognatione attingunt, ante ætatem*
B *non ex se ipsis ad cælibatum incitatas, sed seculare quippiam procurantes, quas non facile admittere oportet, donec apertè propriam suam sententiam perscrutati fuerimus.*

SCHOL. BALS. Diuersis in locis diximus quòd mulieres, virgines, & viduæ ecclesias cum laico habitu accedentes, illæ quidem virginitatem, hæ verò continentiam profitebantur, & tanquam Deo dedicatæ ab episcopis omni corporali studio & prouidentia dignæ habebantur. Interrogatus itaque sanctus,
C quid debeat fieri in virgines, quæ fornicantur, dixit quòd patres quidem decernunt eas sicut & bigamas puniri, eásque post annum sancta communione dignas haberi. Ego verò videns ecclesiam in bonum proficere, & sacras virgines augeri, dico eas debere potiùs vt adulteras puniri. Et dictum suum hinc comprobat, dicens quòd viduitas est minor virginitate. Si ergo, vt dicit Apostolus, habent iudicium, seu condemnantur viduæ,
D quæ suam professionem irritam faciunt, multo magis condemnabuntur virgines. Similiter ancillam quidem viduæ assimilat: virginem verò sponsæ alicuius patrisfamilias, & ita ex omnibus colligit adulterij crimine rectè teneri lapsas virgines. Deinde subiungit se de illis virginibus dicere, quę se Domino sua sponte obtulerunt, & matrimonio renunciarunt in ætate sedecim vel septemdecim annorum. Quæ autem in minori ætate fiũt professiones, dicit nõ admitti debere. Multas enim, inquit, offerũt patres etiam inuitas, propter paupertatẽ vel aliquã aliam causam.

Hæc cùm decernat canon, ne dixeris id intelligi de monachis, vel asceteriis: etsi enim in minori ætate crinem secularem deposuerint, firma erit, vt mihi videtur, ad id quod deinceps sequitur, ipsorũ professio.

Canon XIX.

Virorum autem professiones non nouimus, præterquam si qui se ipsos monachorum ordini adiudicarint: qui tacitè videntur cælibatum admittere. sed in illis quoque illud existimo præcedere oportere, vt ipsi interrogentur, & euidens ipsorum accipiatur professio, vt postquam se ad libidinosam & voluptariam vitam cõuerterint, eorum qui fornicantur, punitioni subiiciãtur.

Schol. Bals. Nota ex præsenti canone dicente, Virorũ autẽ professiones non nouimus, præterquam si qui se ipsos in monachorum numerum retulerunt, quòd in xiiij. canone, non dixit de monachis, sed de virginibus Deo cũ laico habitu segregatis. Lege Carthag. syn. vj. can. xliiij. & cxxv. Monachos autem dicit, etiamsi tacitè videantur castitatem profiteri, debere tamen eos etiã interrogari, & cælibatum profiteri, vt si mentiti fuerint vt fornicatores puniantur. Etsi autem hæc ita se habeant, ne dixeris quòd monachi qui hãc professionem non fecere, insontes nullique culpæ obnoxij seruabuntur. Etsi enim non fuerit tonsus quispiam, sed ῥασοφορήσει, non poterit mutare habitum & ad nuptias cõuolare, sed inuitus ad habitum monasticum reuerti cogetur, sicut hoc sæpè diximus. Idem erit & de monachis, & de omnibus clericis tribunalis. Nam & ij omnes tacitè profiteri videntur se matrimonium non contracturos post ordinationem: & canonem transgredientes, deponuntur. Quære sanctorum Apostolorum canonem xxvj. Ancyr. syn. can. x. & syn. in Trullo can. vj.

Canon XX.

Quæcunque mulieres cùm essent hæreticæ, virginitatem professæ sunt, deinde postea matrimonium maluerunt, non existimo eas oportere condemnari. Quæcunque enim dicit lex, iis dicit qui sunt in lege. Quæcunque autem iugum Christi nondum subierunt, ea nec Domini leges norunt. Quare sunt ab Ecclesia

A ταῦτα τοῦ κανόνος διορίζομένου, μὴ εἴπῃς ἐξαχούεσθαι τοῦτο καὶ εἰς μοναζούσας ἢ ἀσκητρίας. κἂν γὰρ ἐν ἥττονι πάνυ τῇ ἡλικίᾳ τὴν κοσμικὴν ἀπόθωνται τρίχα, βεβαία ἔσται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἡ ὁμολογία αὐτῶν.

Κανὼν ιθ΄.

Ἀνδρῶν δὲ ὁμολογίας οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν εἰ μή τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθμησαν, οἳ κατὰ τὸ σιωπώμενον δοκοῦσι παραδέχεσθαι τὴν ἀγαμίαν, πλὴν καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων, ἐκεῖνο ἡγοῦμαι προηγεῖσθαι προσήκειν, ἐρωτᾶσθαι αὐτοὺς καὶ λαμβάνεσθαι τὴν παρ᾽ αὐτῶν ὁμολογίαν B ἐναργῆ, ὥστε ἐπειδὰν μετατίθενται πρὸς τὸν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον, ὑπάγειν αὐτοὺς τῷ τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίῳ.

Ἑρμηνεία.

Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, ἀνδρὸς δὲ ὁμολογίας οὐκ ἔγνωμεν πλὴν εἰ μή τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθμησαν, ὅτι ἐν τῷ ιη΄. κανόνι οὐ περὶ μοναζόντων εἶπεν ἀλλὰ περὶ παρθένων ἀφοριζομένων τῷ θεῷ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος. ἀνάγνωθι τὸν ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ς΄. μδ΄. καὶ ρκς΄. τοὺς μέντοι μοναχούς φησι κἂν καὶ δοκῶσι σιωπηρῶς καταπίθεσθαι ἀγαμίαν, ὅμως ὀφείλειν καὶ τούτους ἐρωτᾶσθαι, C καὶ ὁμολογεῖν ἀγαμίαν ἵνα ἐὰν ψεύσωνται ὡς πορνεύσαντες ἐπιτιμηθῶσι. τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπῃς ὡς οἱ μὴ ποιήσαντες μοναχοὶ τοιαύτην ὁμολογίαν, ἀνέγκλητοι διατηρηθήσονται. κἂν γὰρ μὴ ἀποκαρῇ τις, ἀλλὰ ῥασοφορήσῃ, οὐ δυνήσεται μετασχηματισθῆναι καὶ εἰς γάμον ἐλθεῖν, ἀλλὰ ἀναγκασθήσεται ὑποστρέψαι εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ὡς πολλάκις τοῦτο εἴπομεν. τὸ αὐτὸ δὲ ἔσται καὶ εἰς μοναχοὺς ὁμοῦ καὶ εἰς πάντας τοὺς τοῦ βήματος. καὶ οὗτοι γὰρ σιωπηρῶς δοκοῦσιν ὁμολογεῖν μὴ ἐλθεῖν εἰς γάμον μετὰ τὴν χειροτονίαν, καὶ παραβαίνοντες τὸν κανόνα καθαιροῦνται. ζήτει τῶν ἁγίων D ἀποστόλων κανόνα κς΄. τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόνα δέκατον, καὶ ἐν τῷ Τρούλλῳ κανόνα ς΄.

Κανὼν κ΄.

Ὅσαι γυναῖκες παρθενίαν ὡμολόγησαν, εἶτα μετὰ ταῦτα γάμον αἱρήσαντο, οὐχ ἡγοῦμαι χρῆναι καταδικάζεσθαι ταύτας. ὅσα γὰρ ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. αἱ δὲ μήπω ἐπελθοῦσαι τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὴν νομοθεσίαν ἐπιγινώσκουσι τοῦ δεσπότου. ὥστε δεκταί εἰσι τῇ ἐκκλησίᾳ

μετὰ πάντων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἄφεσιν ἔχουσιν ἐκ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν, καὶ καθόλου, τὰ ἐν τῷ κατηχουμένῳ βίῳ γινόμενα, εἰς εὐθύνας οὐκ ἄγονται. τούτους δὲ δῆλον ὅτι ἄνευ βαπτίσματος ἡ ἐκκλησία οὐ παραδέχεται, ὥστε ἀναγκαιότατον ἐπὶ τούτοις τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως.

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, αἱρετικαὶ γυναῖκες ὡμολόγουν παρθενίαν, εἶτα ἀνδράσιν ἑαυτὰς ἐξεδίδουν· προσερχόμεναι δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπετιμῶντο ὡς ψευσάμεναι. Φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος μὴ καταδικάζεσθαι ταύτας χάριν ὧν πρὸ τοῦ πιστεῦσαι ἐψεύσαντο. Εἶτα καθόλου δίδωσι κανόνα, μὴ κολάζεσθαι τοὺς πιστεύσαντας καὶ βαπτισθέντας, περὶ ὧν ἥμαρτον πρὸ τοῦ βαπτίσματος. αἱρετικοὺς δὲ νόει τοὺς μὴ ἄλλως δεχομένους εἰ μὴ βαπτισθῶσιν. Εἰσὶ γάρ τινες αἱρετικοὶ καὶ χωρὶς βαπτίσματος δεκτοί, ἁγίῳ χρίσματι μόνῳ χριόμενοι. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ζ'. κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ κανόνα ιζ'. τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Κανὼν κα'.

Ἐὰν ἀνὴρ γυναικὶ συνοικῶν, ἐπειδὰν μὴ ἀρεσθεὶς τῷ γάμῳ, εἰς πορνείαν ἐμπέσῃ, πόρνον κρίνομεν τὸν τοιοῦτον, καὶ πλέον αὐτὸν παρατεινόμεν ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις, οὐ μέντοι ἔχομεν κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπαγαγεῖν ἐγκλήματι, ἐὰν εἰς ἐλευθέραν γάμου ἡ ἁμαρτία γίνηται. διότι, ἡ μοιχαλὶς μὲν, μιαινομένη, φησί, μιανθήσεται, καὶ οὐκ ἀναστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· καὶ ὁ κατέχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. ὁ μέντοι πορνεύσας οὐκ ἀποκλεισθήσεται τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ συνοικήσεως. ὥστε ἡ μὲν γυνὴ ἐπανιόντα ἀπὸ πορνείας τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδέξεται· ὁ δὲ ἀνήρ, τὴν μιανθεῖσαν τῶν οἴκων αὐτοῦ ἀποπέμψει. καὶ τούτων δὲ ὁ λόγος οὐ ῥᾴδιος· ἡ δὲ συνήθεια, οὕτω κεκράτηκε.

Ἑρμηνεία.

Περὶ πορνείας καὶ μοιχείας, ἀνάγνωθι τὸ ε'. κεφ. τοῦ ιγ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ κανόνας καὶ νόμους. ἐνταῦθα δὲ ὁ ἅγιος τὸν μὲν ἔχοντα γυναῖκα καὶ μεθ' ἑτέρας ἐλευθέρας γυναικὸς ἀσελγήσαντα, πόρνον εἶναι λέγει, οὐ μοιχόν· τὴν δὲ ὕπανδρον γυναῖκα μετ' οἱουδήτινος ἑτέρου ἀνδρὸς μιγεῖσαν μοιχαλίδα ἀποκαλεῖ· προστιθεὶς ὡς ταύτην μὲν ἄκων οὐκ ἀναγκασθήσεται ὁ ἀνὴρ ὑποδέξεσθαι εἰς τὸν οἶκον τούτου-

A *cum omnibus suscipiendæ, & propter hoc habent remissionem ex fide in Christum, & omnino quæ in catechumenica, seu quæ initiatur, vita fiunt, in iudicium non vocãtur. Clarum est autem quòd eas ecclesia non sine baptismo recipit. Quare generationis priuilegia sunt in ipsis necessaria.*

Schol. Bals. Vt est verisimile, hæreticæ mulieres virginitatem profitebantur, deinde se viris nuptum dabant: ad ecclesiam autem accedẽtes, reprehendebantur, vt mentitæ. Dicit ergo sanctus, eas non esse cõdemnandas, de iis quæ mentitæ sunt
B antequam crederent. Deinde in summa tradit, canonem non punire eos qui crediderunt & baptizati sunt, de iis quæ ante baptismum commiserunt. Hæreticos autem eos intellige, qui non suscipiuntur nisi priùs baptizati fuerint. Sunt enim quidam hæretici, qui sunt etiam sine baptismo suscipiendi. Lege vij. can. ij. syn. & can. xvij. sanctorum Apostolorum.

Canon XXI.

C *Si vir cum muliere cohabitans, postquam matrimonio non delectatus, in fornicationem inciderit, eum fornicatorem iudicamus, & eum pœnis ampliùs grauamus: canonem tamen non habemus, qui eum adulterij crimini subiiciat, si in solutam à matrimonio peccatum commissum sit. Nam adultera quidem, inquit, polluta polluetur, & ad virum suum non reuertetur, & qui adulteram detinet, stultus est & impius. Qui autem fornicatus est, non excludetur à cohabitatione cum vxore, quemadmodum mulier maritum suum à fornicatione reuertentem excipiet. Vir autem eam quæ polluta est, à suis ædibus amandabit. Atque*
D *istorum quidem ratio minimè est facilis. Consuetudo autem sic inualuit.*

Schol. Bals. De fornicatione & adulterio lege v. cap. xiij. titu. Nomoc. Photij, vt canones, & leges quæ in eo sitæ sunt. Hic autem sanctus, eum qui habet vxorem, & cum alia muliere fornicatus est, fornicatorem dicit, non adulterum: mulierẽ autem marito coniunctam, quæ cum vllo alio viro quàm cum marito rem habuit, vocat adulteram: adiiciens quòd eam quidem maritus nõ cogetur inuitꝰ in ædes suas recipere;

ſed eo ipſo ab ea ſeparabitur. Virum autem qui fornicatus eſt, à legitima vxore matrimonium non ſeparat. Quamnam autem ob cauſam hæc, inquit, ita lege cauta ſunt, non eſt intellectu facile. Nota autem ex præſenti canone, non eſſe vnius tantùm ſpeciei fornicationem, nec illam eiſdem pœnis curari: Eum enim magis debere puniri, qui habet vxorem legitimam, & fornicatus eſt: maxima autem pars pene medici animæ iudicio relinquitur.

Canon XXII.

Eos qui ex raptu habent mulieres, ſi aliis quidem deſponſas abripuerint, non priùs oportet admittere, quàm ab eis ablatæ ſint, & ſit in eorum poteſtate quibus deſponſæ fuerant, an eas velint accipere, an deſiſtere. Si quis autem † vacantem acceperit, auferre quidem oportet, & ſuis reſtituere, illorum autem ſententiæ permittere, ſiue ſint parentes, ſiue fratres, ſiue quicunque alij virgini præſint, & ſi ei quidam tradere voluerint, matrimonium conſtituere: ſin autem renuerint, non cogi. Et autem qui mulierem vel vi, vel clam à ſe vitiatam habet, neceſſe eſt fornicationis pœnas imponere: eſt autem in quatuor annis præfinitum fornicatoribus ſupplicium. Oportet autem eos anno primo à precibus expelli, & ipſos deflere ad fores eccleſiæ. Secundo autem, ad auditionem admitti. Tertio, admitti ad pœnitentiam. Quarto, ad congregationem cum populo, abſtinentes ab oblatione, deinde eis permitti boni communionem.

Schol. Bals. Vigeſimus ſeptimus canon Chalcedon. ſyn. † qui idem eſt omnino canon xcij. ſextæ ſynodi, decernit quid debeat fieri iis qui mulieres rapiunt nomine coniugij. Præſens autem canon iubet eos qui mulierem alteri deſponſam rapuerint, non aliter ad pœnitentiam admitti quàm raptas priùs dederint, vt ſponſi earum ipſas, ſi velint, accipiant: ſin minùs, ſit apud ſuos cognatos. Ab eis verò qui mulierem liberam, ſeu nulli deſponſam, rapuerint, eam itidem auferri & tradi parentibus,

A ἀλλὰ ἀπεντεῦθεν διαζευχθήσεται αὐτῆς. τὸν δὲ ἄνδρα τὸν πορνεύσαντα, ἀπὸ τῆς νομίμου γυναικὸς ἡ πορνεία οὐ διαζεύγνυσι. δι' ἣν δὲ αἰτίαν οὕτω ταῦτα νενομοθέτηται, οὐκ εὔληπτον ἐστί, φησί, νοηθῆναι. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι οὐκ ἔστι μονοειδὴς ἡ πορνεία, οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις θεραπεύεται. πλέον γὰρ φησὶ λέγει ὀφείλειν ἐπιτιμᾶσθαι τὸν ἔχοντα νόμιμον γυναῖκα καὶ πορνεύσαντα, παρὰ τὸν μὴ ἔχοντα γυναῖκα καὶ πορνεύσαντα. τὸ δὲ πλέον τοῦ ἐπιτιμίου, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ψυχικοῦ ἰατροῦ ἀνετέθη.

Κανὼν κβ'.

B Τοὺς ἐξ ἁρπαγῆς ἔχοντας γυναῖκας, εἰ μὲν ἄλλοις προμεμνηστευμένας εἶεν ἀφῃρημένοι, οὐ πρότερον χρὴ παραδέχεσθαι, πρὶν ἀφελέσθαι αὐτὰς, καὶ ἐπ' ἐξουσίᾳ τῶν ἐξ ἀρχῆς μεμνηστευμένων ποιῆσαι, εἴτε βούλοιντο λαβεῖν αὐτὰς, εἴτε ἀποστῆναι. Εἰ δὲ σχολάζουσάν τις λάβῃ, ἀφαιρεῖσθαι μὲν δεῖ, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀποκαταστῆσαι, ἐπιτρέπειν δὲ τῇ γνώμῃ τῶν οἰκείων, εἴτε γονεῖς εἶεν, εἴτε ἀδελφοὶ, εἴτε οἱ τινες οὖν προεστῶτες τῆς κόρης. κἂν μὲν ἕλωνται αὐτῷ παραδοῦναι, ἵστασθαι τὸ συνοικέσιον, ἐὰν δὲ ἀνανεύσωσι, μὴ βιάζεσθαι. τὸν μέντοι ἐκ διαφθορᾶς εἴτε λαθραίας C εἴτε βιαιοτέρας γυναῖκα ἔχοντα ἀνάγκη τὰ τῆς πορνείας ἐπιγνῶναι ἐπιτίμια. ἔστι δὲ ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὡρισμένη τοῖς πορνεύσασιν ἐπιτίμησις. χρὴ δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν· τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ, εἰς σύστασιν μετὰ τοῦ λαοῦ· ἀπεχομένους τῆς προσφορᾶς· εἶτα αὐτοῖς ἐπιτρέπεσθαι τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ.

D

Ἑρμηνεία.

Ὁ μὲν κζ'. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὅστις καὶ ἀπαράλλακτος ϟβ'. κανών ἐστι τῆς ϛ'. συνόδου, διορίζεται τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου. ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρακελεύεται τοὺς μὲν ἁρπάσαντας γυναῖκα ἑτέρῳ μεμνηστευμένην, μὴ ἄλλως εἰς μετάνοιαν δέχεσθαι, εἰ μὴ πρότερον δώσουσι τὰς ἁρπαγείσας, ἐφ' ᾧ τοὺς μνηστῆρας τούτων λαβεῖν αὐτὰς, ἐὰν θελήσωσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶναι παρὰ τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν. τοὺς δὲ ἁρπάσαντας γυναῖκα ἐλευθέραν, καὶ οὕτως αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι, καὶ παραδίδοσθαι τοῖς γονεῦσι,

ἢ τοῖς ἄλλως προσήκουσιν αὐτῇ, ὥστε εἰ μὲν βούλονται οὗτοι, συζεῦξαι αὐτὴν τῷ ἅρπαγι μετὰ καὶ συναινέσεως ταύτης, εἰ δὲ ἀποστρέφονται, μὴ γίνεσθαι τοῦτο, ὡς ἂν δὲ τὰ τοῦ πράγματος ἔχωσιν, ἤγουν κἂν συζευχθῇ, τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις ὑποπεσεῖται, καὶ οὐ μόνον ὁ ἅρπαξ οὕτω κολασθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὁ λάθρα μετὰ κόρης συμφθαρείς. ὁρίζεται δὲ καὶ εἰς τετραετίαν τὰ τῶν πορνευόντων ἐπιτίμια, καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις, ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος ἀλλοτρόπως κολάζει τοὺς ἅρπαγας, καὶ οὐδὲ παραχωρεῖ, ὁπωσδήποτε τὸν ἁρπάσαντα συζευχθῆναι τῇ ἁρπαγείσῃ καὶ ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα κζ΄. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τὸν ϟβ΄. τῆς ϛ΄. καὶ κανόνα ξζ΄. τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ κεφ. λ΄. τοῦ θ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος, κατὰ συναίρεσιν τῶν γονέων ἢ τῶν συγγενῶν τῆς κόρης, δίδοσθαι ταύτην πρὸς γάμον τῷ ἁρπάσαντι; μὴ εἴπῃς ἀρκεῖν τὴν τῶν γονέων συναίρεσιν καὶ μόνην. ὁσάκις γὰρ γάμος ἔννομός ἐστιν, ἀναγκαία ἐστὶ καὶ ἡ συναίρεσις τῶν μελλόντων συζευχθῆναι, κἂν ὑπεξούσιοι ὦσι, κἂν αὐτεξούσιοι, φησὶ γὰρ τὸ δεύτερον κεφ. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου ταῦτα ῥητῶς· οὐκ ἔστι γάμος, εἰ μὴ συναινέσουσιν οἱ συναπτόμενοι, καὶ οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους. ἐὰν δὲ χρεία κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐν τοῖς γάμοις καὶ τῆς συναινέσεως τῶν ὑπεξουσίων, πολλῷ πλέον οὐ γενήσεται γάμος αὐτεξουσίων, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ συναινέσουσι.

Κανὼν κγ΄.

Περὶ τῶν δύο ἀδελφὰς γαμούντων, ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ γαμουμένων, ἐπιστολίδιον ἡμῖν ἐκπεφώνηται οὗ τὸ ἀντίγραφον ἀπεστείλαμέν σου τῇ εὐλαβείᾳ. ὁ δὲ ἀδελφοῦ ἰδίου γυναῖκα λαβών, οὐ πρότερον δεχθήσεται πρὶν ἀποστῆναι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ τὸ τῆς αἱμομιξίας ἁμάρτημα, μετὰ ἀπόστασιν τοῦ κακοῦ, ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς θεραπείας ἰατρεύεται, ὥσπερ καὶ ἄλλα ἁμαρτήματα. ἐρωτηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος, τί χρὴ γίνεσθαι εἰς τοὺς συμφθαρέντας δυσὶν ἀδελφαῖς, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, εἶπεν ὡς περὶ τῶν τοιούτων ἔγραψα ἐπιστολίδιον. ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ πρὸς Διόδωρον καὶ ἐκεῖθεν δηλοῦται, τὸ ποιητέον.

vel iis qui alioqui ad eam attinent: vt eam si velint, raptori coniungant, cum eius consensu: sin autem hoc eis non placuerit, ne fiat. Quomodocunque autem se res habeat, siue raptæ raptor coniungatur, siue non, pœnis erit fornicatorum obnoxius, & non solùm sic punietur raptor, sed & is qui puellæ clam vitium attulit. Fornicatorum autem pœnas in quatuor annos definit. Et in his quidem canon consistit. Lex autem ciuilis alio modo raptores punit: nec vllo modo permittit vt raptor raptæ coniungatur. Et tu lege xxvij. can. syn. Calched. & xcij. vj. & can. lxvij. sanctorum Apostolorum, & cap. xxx. ix. titu. Nomoc. Photij, & quæ in eis sunt. Cum autem audis lxxxiij. can. dicentem, ex consensu parentum, vel cognatorum puellæ eam dari nuptum ei qui rapuit, ne dixeris parentum consensum eúmque solum sufficere. Quoties enim sunt legitimæ nuptiæ, necessarius quoque est eorum qui coniunguntur consensus, siue sint sui iuris, siue in potestate. Dicit enim ii. cap. iiij. titu. xxviij. lib. hæc expressè, Non sunt legitimæ nuptiæ, nisi ij, qui coniunguntur consenserint, & qui eos habent in potestate: si autem ex hac lege, iis qui sunt in potestate suus est necessarius consensus: multo magis non fiet matrimonium eorum qui sunt sui iuris, nisi ipsi quoque consenserunt.

CANON XXIII.

De his autem qui duas sorores uxores ducunt, vel eis qua duobus fratribus nubunt à nobis edita est epistola, cuius exemplum tua pietati misimus. Qui autem sui fratris vxorem accepit, non priùs admittetur, quàm ab ea recesserit.

SCHOL. BALS. Incestus quoque peccatum, sicut & alia peccata, ab ecclesiastica medicina curabitur. Interrogatur ergo sanctus, quid iis fieri oporteat qui cum duabus sororibus rem habent, & contrà, dixit se de iis scripsisse epistolam: ea est autem quam scripsit ad Diodorum, & illic ostenditur quid agendum.

Debent autem qui hoc nefarium A matrimonium contraxerunt, à malo recedere: & ita de curatione sciscitari. Lege ergo epistolam ad Diodorum, & quæ in ea sunt, & ij. cap. xiij. titu. Nomoc. Photij.

CANON XXIIII.

Viduam, quæ in viduarum numerum relata est, hoc est, quæ ab ecclesia in diaconatum suscepta est, censuit Apostolus nubentem esse despiciendam. Viro autem viduo nulla est res imposita, sed digamorum eis pœna sufficit. Porrò vidua sexaginta annos nata, si rursus cum viro habitare voluerit, boni communione non dignabitur, donec ab impuritatis perturbatione cessauerit. Sed si B *ante sexaginta annos eam in numerum retulerimus, nostra est, non mulieris culpa.*

SCHOL. BALS. Quemadmodum virgines mulieres cum laico habitu in ecclesiis collocabantur, & ex ecclesiæ redditibus alebantur, ita & viduæ cum eodem habitu ordinabantur. Dicit ergo sanctus, quod magnus Paulus, eã quæ postquàm in ecclesia ordinata est, secũdo nupsit, censuit seu definit despici, hoc est ab ecclesia expelli, & si ipsa quidem ante sexagesimum annum secundo nupserit, eam solam pœnam sustinebit: est enim digna venia, vt quę propter C iuniorem ætatem secundò nubere coacta sit, & ij potius qui eam antequam sexagesimum annum compleuerit, ordinarunt, sunt reprehendendi, vt qui Apostolicam constitutionem transgressi sunt, quæ dicit, Vidua eligatur non minor lx. annis. Quæ autem post annum sexagesimum continentiam infirmans, secundò nupsit, à sancta communione erit separata, donec ab impuritate cum viro abstinuerit. Sanctus enim impuritatem appellauit, in ea ætate matrimonium. Virum autem, inquit, qui secundò vxorem ducit, D non vllo alio modo lex punit, quàm per digamorum pœnam, quæ est ad vnum annum segregatio. Quia autem sanctus pręcepti Apostolici meminit, debes scire quod magnus Apostolus ad Timotheum scribens, dicit: Honora viduas, quæ verè sunt viduæ. Et paulò post, Quæ est autem verè vidua, & sola sperauit in Deum,

τέως δὲ ὀφείλουσιν οἱ τοιοῦτον γάμον ἀθέμιτον συναλλάξαντες ἀποστῆναι τοῦ κακοῦ, καὶ οὕτως ἐρωτᾶν τὰ τῆς θεραπείας. ἀνάγνωθι οὖν τὴν πρὸς Διόδωρον ἐπιστολὴν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ τὸ β΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν κδ΄.

Χήραν τὴν καταλεγεῖσαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χηρῶν, τουτέστι, τὴν διακονουμένην ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἔκρινεν, ὁ ἀπόστολος γαμουμένην παρορᾶσθαι, ἀνδρὶ δὲ χηρεύοντι οὐδεὶς ἐπίκειται νόμος, ἀλλ' ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ, τὸ τῶν διγάμων ἐπιτίμιον. ἡ μέντοι χήρα ἑξηκονταετὴς γεγονυῖα, ἐὰν ἕληται πάλιν ἀνδρὶ συνοικεῖν, οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας, ἕως ἂν τοῦ πάθους τῆς ἀκαθαρσίας παύσηται· ἐὰν μέντοι πρὸ ἑξήκοντα ἐτῶν ἀριθμήσωμεν αὐτὴν, ἡμέτερον τὸ ἔγκλημα, οὐ τοῦ γυναίου.

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ ἐπὰ τοῦτο παρθένοι γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ διῳκοῦντο ἀπὸ τῶν εἰσόδων τῆς ἐκκλησίας, οὕτω καὶ χήρας μετὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος κατετάττοντο. Φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος, ὡς ὁ μέγας Παῦλος τὴν τοιαύτην χήραν, ἤγουν τὴν μετὰ τὸ καταταγῆναι εἰς ἐκκλησίαν δευτερογαμήσασαν, ἔκρινεν, ἤγουν ὥρισε παρορᾶσθαι, τουτέστιν ἐξωθεῖσθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰ μὲν πρὸ τοῦ ἑξηκονταετοῦς χρόνου αὕτη δευτερογαμήσει, ταύτην καὶ μόνην τὴν κόλασιν ὑποστήσεται. συγγνώμης γὰρ ἐστὶν ἀξία ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἡλικίας καταναγκασθεῖσα δευτερογαμῆσαι, καὶ μᾶλλον οἱ καταταξάντες αὐτὴν πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὸν ἑξηκονταετῆ χρόνον ὀφείλουσιν αἰτιᾶσθαι ὡς παραβάξαντες τὴν τοῦ ἀποστόλου διαταγὴν, τὴν λέγουσαν, χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα. ἡ δὲ μετὰ τὸν ἑξήκοντα ἐτῶν χρόνον ἀθετήσασα τὴν σωφροσύνην δευτερογαμήσασα, ἀφωρισμένη ἔσται τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἕως ἂν ἀπόσχηται τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα ἀκαθαρσίας. ἀκαθαρσίαν γὰρ ἐκάλεσεν ὁ ἅγιος τὸν ἐν τοιούτῳ χήρα γάμον, τὸν μέντοι ἄνδρα φησὶ δευτερογαμοῦντα ὁ νόμος ἄλλως πως οὐ κολάζει, ἀλλὰ δι' ἐπιτίμιον διγάμων, ὥσπερ ἐστὶν ἀφορισμὸς ἐφ' ἕνα ἐνιαυτόν. ἐπεὶ δὲ ἀποστολικῆς παραγγελίας ὁ ἅγιος ἐμνήσθη, ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι ὁ μέγας Παῦλος ἐπιστέλλων Τιμοθέῳ, φησί· χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. καὶ μετ' ὀλίγα, ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπισεν ἐπὶ τὸν θεόν·

καὶ προσεδρεύει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς. καὶ πάλιν μετά τινα, εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. καὶ αὖθις, νεωτέρας χήρας παραιτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν χάριν τῶν χηρῶν γυναικῶν τῶν καταλεγομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. αἱ γὰρ μὴ τοιαῦται χῆραι ὅτε δήποτε δευτερογαμοῦσαι, τῷ τῶν διγάμων ἐπιτιμίῳ ὑποπέσωσιν ἐπίσης τοῖς ἀνδράσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ξ΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, μὴ θαυμάσῃς δὲ πῶς οὐ διωρίσαντο οἱ κανόνες καταλέγεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ ἄνδρας χηρεύοντας. πλείων γὰρ φροντὶς ἐγένετο τοῖς πατράσι τῶν γυναικῶν παρὰ τῶν ἀνδρῶν. αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες μὴ ἔχουσαι τρόπους τῶν πρὸς ζωαρκείαν εἰσόδων, ἴσως εἰς δευτέρους ἐξ ἀνάγκης ἀποκλίνουσι γάμους, θέλουσαι καὶ ταῦτα σωφρονεῖν. καὶ διὰ τοῦτο βοηθεῖ αὐταῖς ἡ ἐκκλησία, εἰς τὸ μὴ δευτερογαμῆσαι προφάσει πενίας. οἱ δὲ ἄνδρες, πολυτρόπως τὰ πρὸς ζωαρκείαν πορίζόμενοι, οὐκ ἔχουσι προβαλέσθαι τὴν πενίαν εἰς ἀποτροπὴν τοῦ αἰτιάματος τῆς δευτερογαμίας. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν δέχονται καὶ ἀποτρέφονται. ἀκολούθως δὲ τῷ τοιούτῳ λογισμῷ, μὴ εἴπῃς ἀνεπιτιμήτους ὀφείλειν συντηρεῖσθαι τὰς γυναῖκας δευτερογαμούσας, κατά τινες λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ αὗται τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν δευτερογαμούντων ὑποπέσουσιν. μαθήσῃ γὰρ ἀπὸ τοῦ ιδ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου, ὅτι πλεόνως αἱ γυναῖκες δευτερογαμοῦσαι κολάζονται παρὰ τοὺς δευτερογαμοῦντας ἄνδρας. Κανὼν κε΄.

Τὴν διεφθαρμένην ὑφ᾽ ἑαυτοῦ εἰς γυναῖκα κατέχων, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φθορᾷ ἐπιτίμιον ὑποστήσεται, τὴν δὲ γυναῖκα ἔχειν συγχωρηθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Κυρίως φθορά, ἐπὶ τῆς παρθένου λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀνήβου, φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος, ὅτι ὁ παρθένον φθείρας μήπω κατεγγυηθεῖσαν αὐτῷ εἰς νόμιμον γάμον, κἂν θελήσει μετὰ τὴν φθορὰν εἰς γυναῖκα ἔχειν ταύτην, οὐκ ὠφεληθήσεται εἰς τὸ ἐκφυγεῖν τὸ ἐπιτίμιον τῆς φθορᾶς· ὤφειλε γὰρ πρότερον νομίμως μνηστεύσασθαι ταύτην καὶ οὕτω μιγῆναι αὐτῇ· μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, τῷ μὲν ἐπιτιμίῳ τῆς φθορᾶς ὑποπεσεῖται. παραχωρηθήσεται δὲ ἔχειν ταύτην εἰς γυναῖκα νόμιμον

A & permanet in precibus, & orationibus. Et rursus postea. Si quis vel quæ fidelis habet viduas, eis suppeditet, & ne grauetur ecclesia, vt iis quæ verè sunt viduæ opem ferat. Et rursus, Iuniores autem viduas deuita. Et hæc quidem de viduis mulieribus, quæ in ecclesia cooptatæ sunt. Quæ enim tales non sunt, quotiéscunque secundo nupserint, in bigamorum pœnas incident, æque ac viri: lege & ij. caput xiij. tit. Nomoc. Photij. Ne mireris autem, quomodo non definierunt, vt viri vidui B cum laico habitu ordinentur. Patres enim maiorem mulierum quàm virorum rationem habent. Mulieres enim, vt quæ non tenent modum eorum parandorum, quæ sunt vitæ necessaria, ad secundas fortè nuptias necessario diuertunt, licet velint esse continentes: & ideo eis succurrit ecclesia ne secundò nubant paupertatis prætextu. Viri autem, qui multis modis quæ sunt ad victum necessaria comparant, non possunt paupertatem prætexere ad depellẽdam secundi matrimonij reprehensio- C nem, & propterea nec ab ecclesiis quidem admittuntur, & aluntur. Consequenter autem huic rationi ne dixeris debere mulieres impunitas remanere, vt nonnulli dicunt, quæ secundò nupserint. Sed & ipsæ secundò nubentium pœnæ subiiciantur. Intelliges autem ex xiiij. tit. xxviij. lib. quòd mulieres quæ secundo nubunt magis puniuntur quàm viri qui vxores secundò duxerunt.

CANON XXV.

D *Qui à se stupratam mulierem detinet, stupri quidem pœnam subibit: ei autem mulierem habere permittetur.*

SCHOL. BALS. Stuprum propriè dicitur in virginibus, & in impubere. Dicit ergo sanctus, quod qui virginem nondum sibi sponsatam, in legitimum coniugium stuprauerit, etiamsi velit post stuprũ eam vxorẽ habere, non iuuabitur ad hoc vt stupri pœnam effugiat. Debebat enim primùm efficere, vt ea sibi desponderetur, & ita cum ea rẽ habere. Quod si hoc nõ fecerit, in stupri quidẽ pœnam incidet, in legitimã autem vxorem eam habere illi permittetur.

Hoc autem fiet, si illius etiam parentes consenserint. Est enim stupri pœna triennium, per quod similiter punitur & qui stuprauit, & quæ stuprata est. Lege xxxviij. can. præsentis Sancti. Hæc autem locum habent in iis qui sunt in patria potestate. Qui enim sunt sui iuris, in pœnam quidem incidunt, secundum leges autem consentientes coniunguntur. Sin autem vir nolit eam quæ à se stuprata est vxorem ducere, fiet secundum caput iij. xxxvij. tit. lx. libri, quod sic dicit, Qui venerandam & nobilem mulierem stuprat, seu habet in concubinatu, nec hoc suo facit testimonio manifestum, vel eam ducit vxorem, vel hoc recusans, in eam petulantiam, & etiam adulterij reus est, videlicet ex suo corpore quæstum non facit. Quære etiam xxviij. lib. iiij cap. xij. xiij. & lib. xl. vij. titul. vj. cap. xxvj.

Canon XXVI.

Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonij. Quare si fieri possit, vt qui per fornicationem coniunguntur, separentur, id est melius. Sin autem eis omnino placeat consortium, fornicationis quidem pœnam agnoscant: ne separentur autem, ne quid deterius accidat.

Schol. Bals. Postquam dixit sanctus quid eis debet fieri, qui virginem stuprant, nunc decernit de iis qui in fornicationem coierunt: & dicit quòd fornicatio nec matrimonium existimatur, nec matrimonij occasio, vt alter alteri necessario matrimonio iungantur, sed optimum quidem est eos separari, non permitti scilicet inter eos intercedere matrimonialem coniunctionem, quoniam nefarium est, & damnandum harum nuptiarum fundamentum: sin autem eis ita placeat vitæ societas, vt à se inuicem discedere sibi nequeant persuadere, puniantur quidem vt fornicatores, eis autem habitare permittatur, ne quid deterius accidat: ne scilicet separati rursus clanculum fornicentur, hoc est ne aliis personis coniuncti in legitimo matrimonio nõ permaneãt, sed adulteriũ cõmittant: vel ne prohibiti sibi manus afferãt propter amoris vehementiã. Hæc autẽ vt mihi videntur, locũ habuerunt, quãdo solo consensu cõtrahebatur matrimoniũ, nõ autẽ etiã hodie

A τοῦτο δὲ γενήσεται, ἐὰν οἱ γονεῖς αὐτῆς συναινῶσι. τὸ μέντοι ἐπιτίμιον τῆς φθορᾶς τρία ἔτη εἰσί, δι' οὗ κολάζονται ὁμοίως καὶ ὁ φθείρων, καὶ ἡ φθαρεῖσα. καὶ ἀνάγνωθι τὸν λη'. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου. Ταῦτα δὲ ἐπὶ ὑπεξουσίων χώραν ἔχουσιν. οἱ γὰρ αὐτεξούσιοι, τῷ μὲν ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται, κατὰ νομίας δὲ συζευγνύονται συναινοῦντες. Εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ οὐ θέλει τὴν ἐπ' αὐτῷ φθαρεῖσαν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, γενήσεται κατὰ τὸ γ'. κεφ. τοῦ, λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου τὸ λέγον, οὕτω ὁ γυναῖκα σεμνὴν καὶ εὐγενῆ παλλακευόμενος, καὶ μὴ ποιῶν ἐν ἐκ μαρτυρίῳ τοῦτο κατάδηλον, ἢ γαμετὴν αὐτὴν ἔχει, εἰ τοῦτο B παραιτούμενος ἀσελγείας πλημμελῆ. οὐ μὴν καὶ μοιχείας δηλονότι, ἐν ᾧ πόρον ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐποίησε. ζήτει καὶ βιβλίου κη'. τίτλου δ'. κεφ. ιβ'. ιγ'. καὶ βιβλίου μζ'. τίτλου ς'. κεφ. λζ'.

Κανὼν κς'.

Ἡ πορνεία, γάμος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὐδὲ γάμου ἀρχή, ὥστε ἐὰν ᾖ δυνατὸν τοὺς κατὰ πορνείαν συναπτομένους, χωρίζεσθαι. τοῦτο κράτιστον. ἐὰν δὲ στέργωσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ συνοικέσιον, τὸ μὲν τῆς πορνείας ἐπιτίμιον γνωριζέτωσαν, ἀφιέσθωσαν δὲ ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται.

C

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν ὁ ἅγιος τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς φθείραντας παρθένον, ἀρτίως ὑποτυποῖ καὶ τὰ περὶ τῶν συνελθόντων πορνικῶς. καὶ φησίν, ὅτι ἡ πορνεία, οὔτε γάμος λογίζεται, οὔτε γάμου ἀφορμή, ὥστε ἀναγκάζεσθαι θάτερον τῷ ἑτέρῳ συνάπτεσθαι γαμικῶς. ἀλλὰ ἄριστον μέν ἐστι χωρίζεσθαι αὐτούς, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι τὴν μέσον αὐτῶν γαμικὴν συνάφειαν, ὅτι ἔκθεσμος καὶ κατάκριτος ἐστιν ὁ τοῦ τοιούτου γάμου θεμέλιος, εἰ δὲ στέργοιεν ἀπαραιτήτως καὶ ἄμφω τὴν συμβίωσιν, μὴ ἀνεχόμενοι τοῦ ἀπ' ἀλλήλων χωρισμοῦ, ἐπιτιμάσθωσαν μὲν ὡς πορνεύσαντες. παραχωρείσθω-
D σαν δὲ συνοικεῖν, ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται, ἤγουν ἵνα μὴ διαζυγέντες, πάλιν λάθρα πορνεύσωσι, τουτέστιν ἵνα μὴ ἑτέροις συναφθέντες προσώποις, οὐκ ἐπιμείνωσι τῷ νομίμῳ γάμῳ, ἀλλὰ μοιχείαν ἐργάσωνται, ἢ ἵνα μὴ κωλυόμενοι διαχειρίσονται ἑαυτοὺς διὰ τὸ τοῦ ἔρωτος διακαές. Ταῦτα δὲ χώραν εἶχον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτε μὲν συναινέσει μόνῃ ὁ γάμος συνίστατο, οὐ μὴν καὶ σήμερον,

ἔτεμ

ὅταν διὰ ἱερολογίας καὶ θείας μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὁ γάμος συνίσταται. πῶς γὰρ οἱ ἐπιτιμηθέντες διὰ τὴν πορνείαν, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μὴ μεταλαμβάνοντες, γαμικῶς ἀλλήλοις συνέλθωσιν; εἰ δὲ μὴ εἴπῃς μετὰ τὸ ἐπιτιμηθῆναι τοὺς πορνεύσαντας ἐπὶ ὅλῃ τριετίᾳ, μὴ πορνεῦσαι, οὐκ ἐμποδισθήσῃ παραχωρῆσαι τούτους μετὰ τὴν τριετίαν νομίμως συναφθῆναι. ἐρωτήσει δέ τις διὰ τί τὴν μὲν παρθένον μετὰ τὴν φθορὰν διορίζεται ὁ ἅγιος νομίμως συνάπτεσθαι τῷ φθορεῖ. τοὺς δὲ πορνεύσαντας εὐκόλως μίγνυσθαι γαμικῶς οὐ παραχωρεῖ, ἀλλὰ μετὰ διαστίξεως; Λύσις. τὴν μὲν παρθένον ἴσως μετὰ τὴν φθορὰν οὐδεὶς αἱρετίσεται πρὸς γαμὸν λαβεῖν. καὶ εἰ μὴ παραχωρηθῇ τῷ φθορεῖ γαμηθῆναι, περιλειφθήσεται ἄτιμος καὶ ἐλέους ἀξία. ἡ δὲ πορνευθεῖσα οὐ ζημιοῦται τοσοῦτον, ἐὰν μὴ γαμηθῇ τῷ πορνεύσαντι μετ' αὐτῆς. παρ' ἑτέρου γὰρ διεκορήθη. εἰ γοῦν μὴ πρόκειται τι κακὸν ἐκ τῆς διαστάσεως τῶν πορνευσάντων, καὶ οὐδὲ ὁλοψύχως οἱ πορνεύσαντες τοῦ γάμου ἀντέχονται, προτιμηθήσεται δὲ ἡ διάστασις καὶ ἡ διὰ ταύτης ἀποχὴ τοῦ κακοῦ. ἔτι ἐρωτήσει τις, ὡς τοῦ γ΄. κεφ. τοῦ λζ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου διοριζομένου τὸν παλλακευόμενον μετὰ σώφρονος γυναικὸς ἀναγκάζεσθαι ταύτην εἰς γάμον λαβεῖν, πῶς ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται τοὺς πορνεύσαντας χωρίζεσθαι; Λύσις. διαφορά ἐστι παλλακῆς καὶ πόρνης. ἡ μὲν γὰρ, ἤγουν ἡ παλλακή, εἰς μόνον τὸν παλλακευόμενον ἁμαρτάνουσα, ἐπιγινώσκεται καὶ τῷ νόμῳ. ἡ δὲ μετὰ διαφόρων πορνεύσασα, οὔτε τῷ νόμῳ ἐπιγινώσκεται. ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ πορνεύοντος κατοικίας ἐξωθεῖται. καθὼς τὸ διαληφθὲν φησὶ κεφάλαιον. ὁ γοῦν παρὼν κανὼν περὶ διαλεγόμενος καλῶς καὶ ἀκολούθως τῷ νόμῳ διορίζεται μετὰ διαστίξεως τοὺς πορνεύσαντας νομίμως συνάπτεσθαι.

Κανὼν κζ΄.

Περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ ἄγνοιαν ἀθεσμίῳ γάμῳ περιπαρέντος ὥρισα ἃ ἐχρῆν· καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι· ἀρκετὴ γὰρ τῷ τοιούτῳ ἡ συγγνώμη. εὐλογεῖν δὲ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα ἀνακόλουθον. εὐλογία γὰρ, ἁγιασμοῦ μετάδοσίς ἐστιν.

A quando per sacrum officium & diuinam corporis & sanguinis Christi participationem constituitur. Quomodo enim ij quibus fornicationis pœna iniuncta est, nec sacramentorum fuere participes, inter se matrimonialiter conuenerint? Quòd si dixeris, postquàm iis qui fornicati sunt pœna iniuncta fuerit, ne triennio fornicentur, non prohiberis eis concedere, vt post triennium legitimo matrimonio coniungantur. Interrogauerit autem quispiam, cur B virginem quidem post stuprum decernit sanctus raptori legitimè coniungi, eos autem qui fornicati sunt matrimonio coniungi non sinit, nisi cum distinctione? Sol. Virginem quidē post ei allatum stuprum nemo fortasse volet in matrimonium accipere, & nisi illi permittatur ei qui stuprauit nubere, contumelia & dedecore affecta, ac miserabilis relinquetur. Quæ autem stuprata est, non tanto damno afficitur, si ei quæ cum ipsa fornicata est, non nupserit: est enim ab alio deuirginata. C Si ergo non magnum malum ex eorum qui fornicati sunt separatione euenit, & nec qui fornicati sunt toto animo matrimonio insistunt, præferetur separatio, & per ipsam abstinentiam à malo. Præterea interrogabit quispiam, cum iij. cap. xxxvij. titu. lx. lib. decernat vt qui cum honesta muliere in concubinatu rem habet, eam ducere cogatur, quomodo decernit præsens canon D vt qui fornicati sunt separentur? Sol. Differentia est inter concubinam seu pellicem, & fornicatricem. Concubina enim, quæ cum vno tantum peccat, à lege agnoscitur. Quæ autem cum multis fornicata est, nec à lege quidem agnoscitur, sed etiam à fornicatoribus ædibus expellitur, vt de quo diximus, caput dicit. Præsens itaque caput loquens de fornicatrice rectè legique consentanee decernit, cum hac distinctione, vt qui fornicati sunt, legitimè coniungantur.

Canon XXVII.

De presbytero, qui per ignorantiā nefariis nuptiis implicatus est, diffiniui quæ oporteat, esse quidem cathedræ participem, à reliquis antēactionibus abstinere, est enim sufficit, vt veniā consequatur. Vt is autem alios benedicat, qui sua debet vulnera curare, non est consentaneum. Benedictio enim est, sanctificationis communicatio,

qui autem eam non habet propter ignorantiæ lapsum, quomodo alius communicabit? nec ergo publicè, nec priuatim benedicat, nec Christi corpus aliis impertiat, nec aliquod aliud sacrum ministerium obeat, sed quod præsideat contentus aliis, & Christo defleat, vt sibi ignorantiæ peccatum condonetur.

SHCOL. BALS. Prohibitæ nuptiæ trifariam diuiduntur, in nefarias, quæ præter leges dicuntur, vt si quis eam cuius tutelam gerit, vel ipse, vel pater ipsius vxorem ducat, vel eam quæ est sub ipsius tutelari, vel patris potestate. Damnatas, seu condemnatas, vt si fiat matrimonium cum monacha, vel alia Deo dedicata. Incestas, quæ hic etiam nefariæ dicuntur, vt si quis cum quauis sua consanguinea contraxerit. Cum ergo quidam sacerdos nefarium per ignorantiam matrimonium contraxisset, & propterea solutum esset, & ipse in depositionē incidisset, interrogauit quispiam sanctum, an is sacerdos debeat post depositionem sacerdotale quidpiam exercere. Dicebant enim nonnulli, quòd quoniam sacerdos per ignorantiam lapsus esset, non subijcietur depositioni. Sin autem fuerit depositus, ab actionibus quidem quæ fiunt intra tribunal arcebitur, sed non ab actionibus quæ sunt extra tribunal. Dicit ergo sanctus, eum fortè debere deponi, & post depositionem eum quidem esse solius honoris participem, vt scilicet sedeat cum presbyteris, à reliquis autem sacerdotalibus actionibus abstineat, vt scilicet neque orationem dicat publicè seu in ecclesia, nec priuatim, id est extra ecclesiam. Sed neque sancta tractet, nec ipsa aliis communicet, nec aliquid aliud sacerdotale exerceat. Sit autem contentus sessionis honore, qui illi propter ignorantiam concessus est. Eum autem alijs benedicere non oportet. Benedictio enim est sanctificationis impertitio. Qui autē non habet sanctificationem, quomodo eam aliis impertiet? Venia autem ei datur, nō solum quòd sedeat cū sacerdotibus, sed & quòd non alio modo puniatur. Si enim sciens Deo consecratam fœminam, vel suam cognatam, vxorem accepisset, alio etiam modo, & pecuniariè scilicet,

A ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχων διὰ τὸ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα, πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει; μήτε τοίνυν δημοσίᾳ μήτε ἰδίᾳ εὐλογείτω, μήτε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καταμεριζέτω ἑτέροις, μήτε τι ἄλλο λειτουργείτω, ἀλλὰ ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω ἑτέροις καὶ τῷ κυρίῳ, συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἁμάρτημα.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τρία διαιροῦνται οἱ κεκωλυμένοι γάμοι, εἰς κεφάλαιον τὸν λεγόμενον παράνομον, ὡς ὅτε λάβῃ τις εἰς γάμον τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν παρὰ τούτου ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἢ τὴν οὖσαν ὑπὸ τὴν B προκειμένην ἐξουσίαν τούτου ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. εἰς δαμνάτον τὸ λεγόμενον κατάκριτον, ὅς ἐστιν ὁ μετὰ μοναχῆς ἢ ἑτέρας ἀνατεθειμένης τῷ θεῷ γάμος. καὶ εἰς τὸν ἴγκεστον, τὸν καὶ ἀθέμιτον λεγόμενον, δηλονότι τὸν μετὰ συγγενικοῦ προσώπου κεκωλυμένου προβαίνοντα. τινὸς γοῦν ἱερέως ἐν ἀγνοίᾳ γάμον ἀθέμιτον συναλλάξαντος, καὶ διὰ τοῦτο διαζυγέντος, καὶ καθαιρέσει καθυποβληθέντος, ἠρώτησέ τις τὸν ἅγιον, εἰ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος ἱερεὺς μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν· ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ἐν ἀγνοίᾳ ὠλίσθησεν ὁ ἱερεὺς, οὐχ ὑποπεσεῖται καθαιρέσει, C εἰ δὲ καθαιρεθῇ, τῶν μὲν ἐντὸς τοῦ βήματος ἐνεργειῶν κωλυθήσεται, τῶν δὲ ἐκτὸς οὐκ ἐμποδισθήσεται. φησὶ τοίνυν ὁ ἅγιος ὀφείλειν τοῦτον καθαιρεῖσθαι, καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν, τιμῆς μὲν μόνης μετέχειν, ἤτοι συγκαθῆσθαι μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, τῶν δὲ λοιπῶν ἱερατικῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι, ἤγουν μήτε εὐχὴν λέγειν δημοσίᾳ, τουτέστιν ἐν ἐκκλησίᾳ, μήτε ἰδίᾳ, τουτέστιν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ μηδὲ τὰ ἅγια μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἑτέροις μεταδιδόναι αὐτὰ, D μήτ' ἄλλο τι ἱερατικὸν ἐνεργεῖν. ἀρκεῖσθαι δὲ τῇ τιμῇ τῆς προεδρίας, τῇ φιλοτιμηθείσῃ αὐτῷ διὰ τὴν ἄγνοιαν. εὐλογεῖν μέντοι ἑτέρους τὸν τοιοῦτον οὐ δεῖ· ἡ γὰρ εὐλογία, μετάδοσις ἁγιασμοῦ ἐστιν. ὁ δὲ μὴ ἔχων ἁγιασμὸν, κἂν δι' ἄγνοιαν καθῃρέθη, πῶς τούτου μεταδώσει ἑτέρῳ; συγγνώμη δὲ δίδοται αὐτῷ, οὐ μόνον διὰ τοῦ συγκαθῆσθαι μετὰ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ μὴ τιμωρεῖσθαι ἀλλοτρόπως, εἰ γὰρ ἐν εἰδήσει ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἀφιερωθεῖσαν τῷ θεῷ, ἢ τὴν προσγενῆ αὐτοῦ, καὶ ἀλλοτρόπως, χρηματικῶς δηλονότι,

καὶ ἐγκληματικῶς, ἵνα κολασθῇ, ἃ τινὰ οὐκ ἐπάγονται αὐτῷ διὰ τὴν ἄγνοιαν· καὶ ἀνάγνωθι τὸν ιϛʹ. τίτλον τοῦ κηʹ. βιβλίου. μετὰ μέντοι τὸ ἀπαγορεῦσαι αὐτῷ πᾶσαν ἱερατικὴν ἐνέργειαν, φησὶν ὁ ἅγιος, προσκλαιέτω ἑτέροις καὶ τῷ κυρίῳ· τῷ μὲν κυρίῳ, ὡς δυναμένῳ ἀφιέναι ἁμαρτήματα, τοῖς δὲ ἑτέροις ἵνα κἀκεῖνοι ὑπὲρ αὐτοῦ δέωνται τῷ κυρίῳ συγχωρηθῆναι τούτῳ τὸ ἐκ τοῦ ἀθέσμου γάμου ἀνόμημα. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς ἐκ τριῶν τρόπων κολαζομένων τῶν ἀθέσμων γάμων, καθαιρεθήσεται καὶ ὁ ποιήσας παράνομον γάμον, ἤγουν καὶ ὁ τὴν ποτὲ παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευθεῖσαν, ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς γάμον ἀγόμενος; Λύσις. ἐπεὶ ὡς παράνομος καὶ ὁ τοιοῦτος γάμος διασπᾶται, ἐξ ἀνάγκης μετὰ τὸ διαζύγιον καὶ οὗτος ὡς πορνεύσας καθαιρεθήσεται. καὶ εἰ μὲν παρ' αὐτοῦ ἔφθασεν ἐπιτροπευθῆναι ἡ παρανόμως συναφθεῖσα αὐτῷ, οὐδὲ καθέδρας ἀξιωθήσεται ὡς μὴ δυνάμενος προβαλέσθαι ἄγνοιαν· εἰ δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς τούτου, καὶ βοηθήσει αὐτῷ ἴσως λόγος ἀγνοίας, συγγνωσθήσεται, καὶ καθέδρας ἀξιωθήσεται κατὰ τὸν προρρηθέντα κανόνα. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κζʹ. κεφ. τοῦ αʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν ιʹ. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν καʹ. καὶ κϛʹ. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. ἐπεὶ δὲ φαίνεται ἀναπίπτουσα ἐν τούτοις ἐναντιότης, οἱ μὲν γὰρ τῶν κανόνων τούτων λέγουσι τοὺς καθαιρουμένους εἰς τόπον ἐξωθεῖσθαι λαϊκῶν, οἱ δὲ ἐνεργεῖν αὐτοὺς τὰ ἐκτὸς τοῦ βήματος καὶ μόνα, οἱ δὲ καθέδρας μόνης μετέχειν, διάστιξον καὶ εἰπέ, ὅτι ἄλλως κολάζονται οἱ ἐν εἰδήσει ἁμαρτάνοντες καὶ μετὰ ἔλεγχον καθαιρούμενοι, ἄλλως οἱ ἐν εἰδήσει μὲν ἁμαρτάνοντες, ἑκοντὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀφιστάμενοι, ἄλλως οἱ ἐν ἀγνοίᾳ ὀλισθήσαντες καὶ ἐξομολογησάμενοι, καὶ ἄλλως οἱ ἀγνοήσαντες μὲν τὸ ἁμάρτημα, μὴ ἀφιστάμενοι δὲ αὐτοῦ, ἀλλὰ καταδικαζόμενοι. ἔχε δὲ καὶ διαφορὰν τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῶν προσώπων, καὶ λέγε κατὰ τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν, ποτὲ μὲν συγγνωμονεῖσθαι τοὺς καθαιρουμένους, ποτὲ δὲ μὴ συγγνωμονεῖσθαι, καὶ οὕτω τὴν δοκοῦσαν ἐν τοῖς κανόσιν ἐναντιότητα διαλυθήσεσθαι.

Κανὼν κηʹ.

Κἀκεῖνό γε μὴν γελοῖόν μοι κατεφάνη, τὸ εὔξασθαί τινα ὑείων ἀπέχεσθαι κρεῶν. ὥστε καταξίωσον διδάσκειν αὐτούς, τῶν ἀπαιδεύτων προσευχῶν καὶ ἐπαγγελιῶν ἀπέχεσθαι, τὴν μέντοι χρῆσιν ἀδιάφορον εἶναι συγχώρησον. οὐδὲν γὰρ κτίσμα θεοῦ

A & criminaliter punietur, quæ quidem ei propter ignorantiam non infliguntur. Lege xvj. titu. xxviij. lib. Postquam autem sanctus ei omni sacerdotali actione interdixisset, defleat inquit alijs, & domino: domino, vt qui potest peccata remittere: aliis, vt pro eo rogent dominum, vt condonet ei delictum à se & nefario matrimonio commissum. Rogauerit autem quispiam, cum tribus modis puniantur nefariæ nuptiæ, deponetúrne quispiam, qui contra leges matrimonium contraxerit, vt pote is qui eam cuius ipse, vel pater eius B tutor fuit, duxit in matrimonium? Sol. Quoniam hoc matrimonium vt legibus contrarium dissoluitur, hîc quoque post diuortium, vt qui fornicatus sit, necessario deponetur: & si quæ illi contra leges coniuncta est, fuit antea sub illius tutela, ne cathedra quidem dignus censebitur, vt qui non possit ignorantiam prætexere. Lege & xxvij. cap. primi tituli. Nomoc. Photij x. canonem synodi Neocæsariensis, & ea quæ in eo sunt, & xxj. & xxvj. can. syn. in Trullo. Sed quia videtur in his emergere repugnantia (alij enim canones C dicunt eos qui sunt depositi, in locum laicorum deturbari: alij verò eos ea solum quæ extra tribunal fiunt exercere. Alij solius esse cathedræ participes) distingue & dic: Aliter puniuntur, & conuicti deponuntur: aliter, qui scientes quidem peccant, sponte autem à malo desistunt: aliter qui per ignorantiam peccarunt, & confessi sunt: & aliter qui peccatum quidem ignorarunt, ab ipso autem non destiterunt, nisi condemnati. Nota autem differentiam & peccatorum, & personarium, & dic Episcoporum iudicio D aliquando quidem ignosci ijs qui deponuntur: aliquando verò non ignosci, & sic contrarietatem quæ videtur inesse contrariis dissolui.

CANON XXVIII.

Illud quidem mihi visum est ridiculum, vouere aliquem à carnibus suillis abstinere. Quamobrem dignare eos docere, vt ab ineptis votis, & promissis abstineant, vsum quidem esse indifferentem permitte. Nulla enim Dei

creatura est reijcienda, quæ cum gratiarum actione accipitur. Quare votum est ridiculum, non abstinentia necessaria.

CANON XXIX.

Id quoque quod est, iurare principes quod subiectis malè facturi sint, magna medicina opus habet. Medela autem eorum est duplex: vna quidem, vt ipsi doceantur non facilè iurare. Altera autem ne in malis iudiciis persistant. Quare qui se alteri malefacturum iurare anticipauit, quod ad iurandum nimium facilis fuerit, se pœnitere ostendat: non autem pietatis prætextu suam improbitatem confirmet. Neque enim Herodi iurare profuit, qui ne peieraret, prophetam occidit. Semel enim iusiurandum est prohibitum: multò autem magis consentaneum est, id esse condemnatum, quod propter malum iuratum est. Quare eum qui iurauit pœnitere, non impietatem studere confirmare oportet. Eius enim absurditatem fusius exquire. Si quis se fratris oculos effossurum iurauerit, eine honestum est hoc ad effectum deducere: Si quis se interfecturum, si quis omnino iurauerit mandatum aliquod transgressurum? Iuraui enim & statui non peccatum, sed seruare iudicia iustitiæ tuæ. Quemadmodum autem mandatum est immutabilibus iudiciis confirmandum, ita peccatum omninò infirmare, & delere oportet.

SCHOL. BALS. Præsentes duo canones iubent infirmari sacramenta à quibusdam facta, vt mali aliquid fiat, vel etiam quidpiam ridiculum. Dicit enim eum qui vouit, vel iurauit se carnem suillam non comesurum, vel iis qui sibi subeunt malefacturum, docendum esse à stultis & ineptis sacramentis abstinere, & quod semel iurare est prohibitum, & licet carnem suillam comedere, & malum non facere sub prætextu ne peieretur. Vsus est autem exemplo quoque Herodis qui iurauerat se Baptistam interfecturum, & ne peieraret cædem commisit. Oportebat enim, inquit, ipsum resipiscere, seu reuocare, & contemnere iniustum iusiurandum, sed non per actionem impietatem confirmare. Lege xviij. cap. xiij. titu. Nomoc. Photij, & quæ in eo sunt, x. can. sancti Basilij lxiiij.

A ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον, ὥστε ἡ εὐχὴ καταγέλαστος, οὐχ ἡ ἀποχὴ ἀναγκαία.

Κανὼν κθ'.

Ἄρχοντας μέντοι ὀμνύειν ἐπὶ τῷ κακοποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, καὶ πάνυ θεραπεύεσθαι προσήκει. θεραπεία δὲ τούτων διπλῆ· μία μὲν, μὴ ὀμνύειν αὐτοὺς διδάσκεσθαι προχείρως, ἑτέρα δὲ μὴ ἐπιμένειν ἐν ταῖς πονηραῖς κρίσεσιν, ὥστε ὅρκῳ προληφθεὶς τις εἰς κακοποιίαν ἑτέρου, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ προπετείᾳ τοῦ ὅρκου μετάνοιαν ἐπιδεικνύσθω, μὴ μέντοι προσχήματι εὐλαβείας τὴν
B πονηρίαν ἑαυτοῦ βεβαιούτω. οὐδὲ γὰρ Ἡρώδῃ συνήνεγκεν εὐορκήσαντι, ὃς, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ δῆθεν, φονεὺς ἐγένετο τοῦ προφήτου. ἅπαξ μὲν ὁ ὅρκος ἀπηγόρευται. πολλῷ δὲ που εἰκὸς τὸν ἐπὶ κακῷ γινόμενον κατακρίνεσθαι. ὥστε μεταφρονεῖν χρὴ τὸν ὀμνύοντα, οὐχὶ σπουδάζειν βεβαιοῦν αὐτοῦ τὸ ἀνόσιον· ἐξέτασον γὰρ πλατύτερον τὴν ἀτοπίαν. εἴ τις ὀμόσειεν ἐξορύξειν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ, εἰ καλὸν τὸ τοιοῦτον εἰς ἔργον ἀγαγεῖν; εἴ τις φονεύσειν, εἴ τις ὅλως δι' ὅρκου ἐντολήν τινα παραβήσεσθαι; ὤμοσα γὰρ καὶ ἔστησα οὐχὶ τὴν
C ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τοῦ φυλάξαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης. ὥσπερ δὲ τὴν ἐντολὴν ἀμεταθέτοις κρίμασι προσῆκε βεβαιοῦσθαι, οὕτω τὴν ἁμαρτίαν παντοίως καθήκει ἀκυροῦσθαι καὶ ἀφανίζεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες παρακελεύονται ἀθετεῖσθαι τοὺς γινομένους ὅρκους παρά τινων χάριν τοῦ γενέσθαι κακόν τι, ἢ καὶ γέλωτος ἄξιον. φα-
D σὶ γὰρ τὸν εὐξάμενον, ἤτοι ὀμόσαντα μὴ φαγεῖν κρέας χοίρειον, ἢ κακοποιῆσαι τοὺς ὑπ' αὐτόν, διδάσκεσθαι τῶν ἀλογίστων τοιούτων καὶ ἀπαιδεύτων ὅρκων ἀπέχεσθαι· καὶ ὅτι καθάπαξ τὸ ὀμνύειν ἀπηγορευμένον ἐστὶν, ἐχωρεῖσθαι δὲ τὸ χοίρειον κρέας ἐσθίειν, καὶ παραβαίνειν τὸν ὅρκον, καὶ μὴ ποιεῖν τὸ κακὸν προφάσει τοῦ μὴ ἐπιορκῆσαι. ἐχρήσατο δὲ καὶ παραδείγματι τῷ Ἡρώδῃ τῷ ὀμόσαντι φονεῦσαι τὸν Βαπτιστὴν, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιορκῆσαι, ποιήσαντι φόνον. ἔδει γὰρ φησὶν, αὐτὸν μεταφρονῆσαι, ἤγουν μεταγνῶναι, καὶ καταφρονῆσαι τοῦ ἀδίκου ὅρκου, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς πράξεως βεβαιῶσαι τὸ ἀνόσιον. ἀνάγνωθι τὸ ιη'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. τὸν δὲ ι'. κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὸν ξδ'.

καὶ τοῦ πδʹ. κολαζόντων τοὺς ἐπιόρκους, ἑτέρων δὲ κανόνων περιεχομένων τῷ διαληφθέντι ιηʹ. κεφ. διοριζομένων τοὺς ἐπιορκήσαντας μὴ τιμωρεῖσθαι, καθὼς τοῦτο καὶ οἱ προκείμενοι κανόνες παρακελεύονται· εἴπῃ τις ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις τοὺς κανόνας, ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ, ἀλλ' ὅταν μὲν ἀθετήσῃ τις ἔννομον ὅρκον χωρὶς ἀνάγκης τινός, ἢ ψευδῶς ὀμόσῃ τιμωρηθήσεται πλέον. ὅταν δὲ κατὰ βίαν ποιήσῃ τοῦτο, κουφότερον κολασθήσεται, κατὰ τὸν ϙβʹ. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρός. Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἔννομος ὁ ὅρκος, ἀλλὰ διὰ τὸ γενέσθαι τι ἄτοπον προέβη ἢ μὴ γενέσθαι ἀγαθόν τι, ἢ ὤμοσέ τις πρᾶγμα μὴ ὂν ἄξιον εἰς ὅρκον καταλέγεσθαι, τότε ἡ ἀθέτησις τούτου ἀκόλαστός ἐστι, πλὴν ἀκούων τοῦ ἁγίου λέγοντος, ὀφείλειν καὶ τοὺς τοιούτους ἀναδιδάσκεσθαι μὴ εἶναι προχείρους εἰς τὸ ὀμνύειν, καὶ ὅτι καθάπαξ τὸ ὀμνύειν ἀπηγόρευεται, λέγω ὅτι καὶ οἱ τοὺς τοιούτους ὅρκους ποιοῦντες, κἂν ἀκινδύνως ἐπιορκῶσιν, ἀλλὰ παντελῶς οὐκ ἔσονται ἀτιμώρητοι. μετρίως δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἐπισκόπῳ ἐπιτιμηθήσονται. ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ διορίζεσθαι τοὺς κανόνας κολάζεσθαι τοὺς ἐπιόρκους, ἀναφαίνεται μὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς μὴ παραβαίνοντας αὐτούς, κἀντεῦθεν συναναδείκνυται καὶ τὸ ἐπιτρέπεσθαι τὴν τῶν ἐννόμων ὅρκων τελεσιουργίαν, μὴ εἴπῃς ταῦτα διορισθῆναι ὑπεναντίως τῇ εὐαγγελικῇ ἐντολῇ, τῇ λεγούσῃ μὴ ὀμνύειν ἡμᾶς μήτε ἐν οὐρανῷ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὁ οὐρανὸς θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. εἶναι δὲ ἡμῖν τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὔ, οὔ. τοῦτο μὲν γάρ ἐστι τῶν ἄγαν τελείων, ἐκεῖνο δὲ δεύτερον καὶ οὐκ ἀπόβλητον, ὡς ἔννομον. οἷόν ἐστι καὶ τό, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἀκολούθει μοι. Εἰ γὰρ πάντες ἀναγκάζονται τοῦτο ποιῆσαι, ποῖος ἀγοράσει αὐτά; ἄλλωστε εἰ ἅπας ὅρκος ἐκωλύετο, οὐδὲ ὁ προφήτης εἶπεν ἄν· ὤμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου· οὐδὲ οἱ τοὺς νόμους συντιθέμενοι ὀρθόδοξοι βασιλεῖς, ἵνα ἐξέθεντο νόμους ἐπιτρέποντας ὅρκων τελεσιουργίας. ὥστε οὐχὶ πᾶς ὅρκος ἔννομός τε καὶ παράνομος κεκωλυμένος ἐστί, ἀλλ' ὁ παράνομος καὶ ἀπαίδευτος. τινὸς δὲ εὐγενοῦς ἐν ἡμέρᾳ τρίτῃ μιᾶς ἑβδομάδος εἰπόντος πρὸς τὸν κραταιόν,

A & lxxxij. qui periuros puniunt. Cum alij autem canones, qui in dicto xviij. capite continentur, decernunt eos non esse puniendos qui peierarunt, quemadmodum canones ante positi iubent, dixerit quis canones esse inter se contrarios. Sed mihi non videtur, sed quando legitimum iusiurandum quispiam sine vlla necessitate infirmauerit, vel falsò iurauerit, magis punietur. Quando autem hoc vi fecerit, leuius punietur, secundum xcij. canonem præsentis sancti patris. Sin autem non est sacramentum legitimum, sed vt
B absurdũ quid fieret, vel ne boni quid fieret, prôcessit, vel etiam iurauit se facturum aliquid, quod nõ debet in iusiurandum deduci, tunc impunè potest irritum haberi. Audiens tamẽ sanctum dicentem debere eos quoque doceri ne sint ad iusiurandum faciles, & quòd semel iurare est prohibitum, dico quòd & si ij qui huiusmodi iuramenta iurauere, sine periculo peierant, non erunt tamen omnino impuniti, sed modicè pro Episcopi arbitratu punientur. Quia autem ex eo, quòd decernant canones puniendos periuros, apparet eos non
C puniri, qui eos non transgrediuntur, & ex eo etiam ostenditur legitima iuramenta permitti, ne dixeris hæc esse aliquantulum definita aduersus euangelicum præceptum: quod dicit, non esse omnino iurandum; neque in cælo, neque in terra, quia cælum Dei thronus est: terra autem est pedum eius scabellum, esse autem nobis næ, næ, & non, non. Hoc enim est eorum qui sunt valde perfecti. Illud autem secundum, & non rei-
D ciẽdum, vt illegitimum: cuiusmodi est & illud, Vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Si enim omnes hoc cogũtur facere, quis ea emet? alioqui si omne iusiurandũ prohiberetur, ne propheta quidẽ dixisset, Iuraui, & statui seruare mãdata tua: nec qui leges cõposuerunt orthodoxi imperatores leges edidissẽt quæ permitterẽt iusiurandũ: quare nõ omnino iusiurandũ est prohibitũ, tã quod est legitimũ quàm quod est contra leges, sed solum quod est contra leges, & quod est ineptum.

Cum autem quidam nobilis tertio die vnius hebdomadæ dixisset potenti

& sancto nostro imperatori, se non debere carnem comedere, quamuis festum esset natiuitatis Christi & Dei nostri, quod iurasset tertias ferias omnium anni hebdomadum à carnibus abstinere in honorem venerabilis præcursoris, statuit, à Deo coronatus noster imperator synodaliter interrogari, an sit canonicum hoc iusiurandum seruari, & dominicum festum quod est Paschale, incelebratum dimittere: & facta interrogatione dixit sanctissimus ille patriarcha dominus Lucas cum synodo quæ aderat, cum dixisset bonum esse omni tempore ieiunare, subiunxit non oportere hoc iusiurandum domino & Deo nostro præferre. si enim Apostolici canones puniunt eum qui in quouis sabbato, vel die dominico genu flectit vel ieiunat, multo magis punietur qui in Paschali Christi festo ieiunat, ne iusiurandum à se voluntariè susceptum contemnatur. Et nobili carnibus vesci permisit. Idem autem patriarcha Tzitam quoque Eunuchum ad sanctorum locorum adorationem ire professum, qui non profectus erat, vt qui pœnitentia ductus esset, synodaliter à periurio absoluit mediocri pœna imposita ei medicinã exhibés. Ex verbis autem canonis, quę ita habent, Nulla enim Dei creatura est reijcienda, quæ cum gratiarũ actione accipitur, ne dixeris nobis esse permissum omnibus bestiis vesci, sed dic canonem de illis intelligere, quæ ab orthodoxis comeduntur ex consuetudine & ecclesiastica traditione.

CANON XXX.

De his qui rapiunt, canonem quidem antiquum non habemus, sed propriam sententiam proferimus, vt ipsi, & qui cum eis rapiunt, tribus annis sint extra orationes. Quod autem violenter non fit, nulli est pœnæ obnoxium, quando nec stuprum nec furtum rem præcesserit: est autem vidua sui iuris, & in eius est potestate sequi. Quare non est nobis figurarum ac prætextuum vlla cura gerenda.

SCHOL. BALS. In lxxij. can. Apostolicum, in xxvij. Calched. in xcij. synodi in Trullo, & in xxij. præsentis sancti, multa scripsimus de iis, qui rapiunt mulieres,

καὶ ἅγιον ἡμῶν βασιλέα, μὴ ὀφείλειν κρεωφαγῆσαι, τελουμένης καὶ ταύτης τῆς ἑορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὸ ἐπομόσασθαι νηστεύειν τὰς τρίτας ἡμέρας τῶν ὅλων ἑβδομάδων τοῦ χρόνου, εἰς τιμὴν τοῦ τιμίου προδρόμου, ὥρισεν ὁ θεοστεφὴς ἡμῶν αὐτοκράτωρ συνοδικῶς ἐρωτηθῆναι εἰ κανονικόν ἐστι τὸν ὅρκον τοῦτον φυλαχθῆναι, καὶ τὴν δεσποτικὴν ἑορτὴν πασχάλιον οὖσαν ἀπανηγύριστον ἐαθῆναι. καὶ γενομένης τῆς ἐρωτήσεως ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρίου Λουκᾶς μετὰ τῆς παρατυχούσης συνόδου εἰπών, ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ νηστεύειν ἐν παντὶ καιρῷ, ἐπήγαγεν, ὡς οὐ χρὴ τὸν τοιοῦτον προτιμηθῆναι τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. εἰ γὰρ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες κολάζουσι τὸν ἐν τῷ τυχόντι σαββάτῳ ἢ τῇ κυριακῇ γονυκλιτοῦντα, ἢ νηστεύοντα, πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ νηστεύων κατὰ τὴν πασχάλιον τοῦ Χριστοῦ ἑορτὴν διὰ τὸ μὴ παρορασθῆναι τὸν αὐθαίρετον ὅρκον αὐτοῦ, καὶ ἐξεχώρησε τῷ εὐγενεῖ κυρίῳ φαγῆσαι. ὁ αὐτὸς δὲ πατριάρχης καὶ τὸν Τζίτην τὸν εὐνοῦχον ὀμόσαντα, εἰς προσκύνησιν ἀπελθεῖν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων, καὶ μὴ ἀπελθόντα, ὡς μεταμεληθέντα, συνοδικῶς ἐκ τῆς ἐπιορκίας ἀπέλυσε, διὰ μετρίου ἐπιτιμίου θεραπεύσας αὐτόν. ἀπὸ μέντοι τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος οὕτως ἐχόντων, οὐδὲν γὰρ κτίσμα Θεοῦ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον, μὴ εἴπῃς ὡς ἐνεδόθη πάντα τὰ κτήνη ἐσθίειν ἡμᾶς. ἀλλὰ λέγε περὶ ἐκείνων διαλέγεσθαι τὸν κανόνα τῶν ἐσθιομένων παρὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀπὸ συνηθείας καὶ παραδόσεως ἐκκλησιαστικῆς.

Κανὼν λ'.

Περὶ τῶν ἁρπαζόντων κανόνα μὲν παλαιὸν οὐκ ἔχομεν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἐποιησάμεθα, τρία ἔτη καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς συναρπάζοντας αὐτοῖς ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι. τὸ δὲ μὴ βιαίως γινόμενον ἀνεύθυνόν ἐστιν, ὅταν μὴ φθορὰ ᾖ, μηδὲ κλοπὴ ἡγουμένου τοῦ πράγματος, αὐτεξουσία δὲ ἡ χήρα, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ ἀκολουθῆσαι, ὥστε τῶν σχημάτων ἡμῖν οὐ φροντιστέον.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τὸν ξζ'. ἀποστολικὸν κανόνα, εἰς τὸν κζ'. τῆς ἐν Χαλκηδόνι, εἰς τὸν ϟβ'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, καὶ εἰς τὸν κβ'. τοῦ παρόντος ἁγίου, διαφόρως ἐγράψαμεν περὶ τῶν ἁρπαζόντων γυναῖκας,

καὶ περὶ τῶν συναιρομένων αὐτοῖς, καὶ ἀνάγνωθι A ταῦτα, καὶ τὸ λ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἐπὶ τριετίαν τοὺς ἅρπαγας καὶ τοὺς συναιρομένους αὐτοῖς γίνεσθαι ἔξω τῶν εὐχῶν, ἤγουν ἵστασθαι μετὰ τῶν ἀκροωμένων. Εἰ δὲ ἐκοῦσα γυνή φησὶν ἐπιδῷ ἐπιδοῦσα ἑαυτὴν μὴ προηγησαμένης φθορᾶς, μηδὲ κλοπῆς, ἤγουν λαθραίας μίξεως, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ ταύτην λαβών. ὡσαύτως ἀνεύθυνός ἐστι καὶ ὁ χήραν αὐτεξουσίαν τοιουτοτρόπως ἀναλαβόμενος. τὸ δὲ τῶν σχημάτων ἡμῖν οὐ φροντιστέον, τοιοῦτόν ἐστιν. ἐὰν γυνὴ B φησὶν, ἴσως αἰδουμένη ἐπιδοῦναι ἑαυτὴν τῷ ἐραστῇ, ἢ τῷ ἐρωμένῳ χαμερπεῖ ὄντι ἐσχηματίσατο ἁρπαγῆναι, πρὸς ἀλήθειαν ἑκουσίως αὐτῷ ἠκολούθησεν, οὐ φροντίζομεν τοῦ σχηματισμοῦ, ἤγουν τῆς ὑποκρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ προσέχομεν. καὶ ἀνάγνωθι τὸν γ'. κανόνα, συντρέχοντα τῇ τοιαύτῃ ἑρμηνείᾳ. τὸ μέντοι ἀνευθύνους εἶναι τὸν ἁρπάσαντα γυναῖκα κατὰ θέλησιν αὐτῆς εἰς τὸ μὴ ἐπιτιμηθῆναι τοῦτον ἐκλαβοῦ. ὁ γὰρ ἁρπαγὴν αὐτεξουσίας ἢ ὑπεξουσίας γυναικὸς ποιησάμενος, εἴ τι κατὰ θέλησιν αὐτῆς, ἢ καὶ κατὰ μόνην οἰκείαν βούλησιν τῷ περὶ ἁρπαγῆς νόμῳ C ἐνέχεται εἰς ἐκδίκησιν τῆς ἀταξίας τῶν πολλῶν καὶ ἀνακολὴν τῶν λοιπῶν. καθὼς τοῦτο, φησὶν, τὸ α'. κεφ. τοῦ κη'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου περὶ τὸ τέλος οὕτω λέγον. αἱ δὲ τιμωρίαι τῆς διαπράξεως πᾶσαι ἔστωσαν κατ' αὐτῶν τῶν ἁρπασάντων καὶ βοηθησάντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἁρπαγῇ. οἱ μέντοι συνειδότες καὶ ὑπουργήσαντες, καὶ ὑποδεξάμενοι ἢ οἵαν δή τινα σπουδὴν αὐτοῖς συνενεγκόντες, τῇ εἰρημένῃ τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν, εἴτε βουλομένων τῶν γυναικῶν, εἴτε καὶ μὴ βουλομένων, ἡ ἁρπαγὴ γέγονε. τοῦτο D δὲ ἐκρίθη οὕτω καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν βῆμα ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τοῦ Σὴθ, ἁρπάσαντος τὴν θυγατέρα τοῦ νεοφωτίστου. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν μὴ γενέσθαι εἰς τὴν γυναῖκα τῇ ἀληθείᾳ ἁρπαγὴν, ἀλλὰ κατὰ προσποίησιν καθὼς ἄνωθεν εἴπομεν, οὔτε τὰ ἐπιτίμια ἕξουσι χώραν, οὔτε οἱ νόμοι οἱ κολάζοντες τοὺς ἅρπαγας. μόνῃ δὲ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ἔνοχοι ἔσονται τοῖς πατράσιν οἱ λαβόντες τὰς ὑπεξουσίας, προσέτι ὅτι καὶ ὁ γινόμενος γάμος μέσον τούτων παρὰ γνώμην τῶν ἐχόντων αὐτὰς ὑπεξουσίας διασπασθήσεται.

A & de iis qui illis consentiunt. Et lege ea, & xxx. cap. ix. titu. præsens autem canon decernit raptores & qui illis consentiunt, eisque opem ferũt, esse triennio extra orationes, stare scilicet cum iis qui audiunt oportere. Sin autem, inquit, mulier se ipsam sua sponte tradiderit, cum nec stuprum, nec furtum, hoc est clandestinus concubitus præcessisset, nulli est crimini obnoxius, qui eam accepit. Similiter nulli quoque pœnæ est subiectus qui viduam hoc modo recepit. Illud autem, non est nobis figurarum, & prætextuum vlla cura B gerenda, est huiusmodi, similiter inquit, fortasse erubescens, se amatori vel amato, qui supplex erat tradere, finxit se verè aptam esse, eum tamen sua sponte secuta est, figuræ inquit, seu simulationis nullam curam gerimus, sed veritatem attendimus. Et lege iij. can. cum hac interpretatione. Quòd autem is qui mulierẽ sua sponte rapuit, non sit crimini obnoxius, accipe quantũ ad hoc, ne ei pœna canonica infligatur. Qui enim mulierem, quæ est in potestate vel C quæ est sui iuris, seu volũtate ipsius, seu sola sua voluntate rapuit, raptus lege tenetur, ad multorum insolentiam vindicandam, & reliquorum comprimẽdam, sicut hoc dicit j. cap. xxxviij. titul. lib. lx. quod circa finem sic dicit, Omnia autẽ seditionis supplicia sint aduersus eos qui rapuerunt, & eis in raptu opem tulerunt. Qui consilij quidem fuerunt, & opera sua iuuerũt, & susceperunt, dictæ pœnæ subijciantur seu volentibus, seu nolentibus mulieribus raptus factus sit. Hoc autem in imperatorio quoque tribunali sic iudicatum D est in causa Seth, qui rapuerat filiam eius qui recenter fuerat illuminatus. Sin autem velis dicere, in mulierem non reuera factum esse raptum, sed per simulationem vt superius dictum est, nec pœnæ canonicæ locum habebunt, nec leges quæ raptores puniunt: sed solum actione iniuriarum patribus tenebuntur, qui eas ceperunt quæ erant in potestate, adeò vt & matrimonium, quod inter eas intercessit præter eorum voluntatem, qui eas habent in potestate sit separandum,

lege xxxviij. can. huius sancti, xlj. & xlij. Sanctus autem rectè meminit stupri & furti. Stuprum enim fit propriè in virginem. Furtum autem, seu furtiuus concubitus in liberam quæ non est huiusmodi. Amborum autem meminit, quòd etiam absque eo quod fiat raptus, & stuprator, & fornicator puniuntur.

Canon XXXI.

Quæ cum vir secessit, & non apparet, antequam de eius morte certior facta sit, cum alio cohabitauit, mœchatur.

Schol. Bals. Præsens canon expressè situs est in xciij. can. syn. in Trullo, & quoniam illic est expositus, lege quæ sunt in illo.

Canon XXXII.

Qui peccatum ad mortem peccant clerici, de gradu quidem deyciuntur, à laicorum autem communione non arcentur. Non enim vindicabis bis in idipsum.

Shcol. Bals. Clericos, qui peccatum ad mortem peccant, sanctus quidem deponi iubet, eos autem fidelium communione non priuat, seu non segregat. Non enim vindicabis, inquit, bis in idipsum. Peccatum autem ad mortem dicunt nonnulli esse, actionem eam à volũtate & sensu distinguẽtes. Hęc enim dicunt non esse peccatum. Mihi autem videtur peccatum esse ad mortem, omne peccatum, quod capitale inducit supplicium, mortem scilicet peccatori: & sanctum decernere, quòd si quis clericus ob quoduis peccatum cõdemnatus fuerit etiam si non leue aliquod, sed ad mortem vsque vltimum, quod capitale, vt quod mortem vel id quod morti est æquale inferat, appellatur, supplicium subierit, solum deponetur, nec amplius ab ecclesia punietur. Dicebant enim nonnulli quod propter fornicationem quidem, & furtum, & quædam leuia huiusmodi peccata solum deponetur clericus: propter cædem autẽ & maius aliquod peccatum, non solũ depositioni subijcietur, sed etiam segregabitur, quod non admisit sanctus:

A καὶ ἀνάγνωθι τὸν λη΄. κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου, τὸν μα΄. καὶ τὸν μβ΄. καλῶς δὲ ἐμνήσθη ὁ ἅγιος φθορᾶς καὶ κλοπῆς. ἡ μὲν φθορὰ κυρίως γίνεται εἰς τὴν παρθένον, ἡ δὲ κλεψιγαμία εἰς μὴ τοιαύτην ἐλευθέραν. ἐμνήσθη δὲ τῶν δύο, ὅτι καὶ δίχα τοῦ γενέσθαι ἁρπαγὴν, καὶ ὁ φθορεὺς καὶ ὁ πόρνος ἐπιτιμῶνται.

Κανὼν λα΄.

Η ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀφανοῦς ὄντος πρὸ τοῦ πυσθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἑτέρῳ συνοικήσασα μοιχᾶται.

B

Ἑρμηνεία.

Κατεστρώθη εἰς τὸν ϟγ΄. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ῥητῶς ὁ παρὼν κανὼν, καὶ ἐπεὶ ἐκεῖσε ἡρμηνεύθη, ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ.

Κανὼν λβ΄.

Οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ, τοῦ βαθμοῦ μὲν κατάγονται, τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ εἴργονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς κληρικοὺς ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντας τὴν
C πρὸς θάνατον καθαιρεῖσθαι μὲν ὁ ἅγιος διορίζεται, τῆς δὲ μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας οὐκ ἀποστερεῖ, ἤτοι οὐκ ἀφορίζει. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις, φησὶ, δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. πρὸς θάνατον δὲ ἁμαρτίαν φασί τινες εἶναι τὴν πρᾶξιν, διαστέλλοντες ταύτην ἀπὸ τῆς βουλήσεως καὶ τῆς συγκαταθέσεως, ταῦτα γὰρ λέγουσι μηδὲ εἶναι ἁμαρτίαν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον εἶναι ἅπαν ἁμάρτημα ἐπάγον κεφαλικὴν τιμωρίαν ἤτοι θάνατον τῷ ἁμαρτάνοντι, καὶ διορίζεσθαι τὸν ἅγιον, ὡς εἴ τις κληρικὸς ἐφ'
D οἱῳδή τινι ἁμαρτήματι καταδικασθῆ, κἂν οὐκ ἐλαφρὰν τιμωρίαν διὰ τοῦτο ὑφίσταται, ἀλλὰ μέχρι θανάτου ἐσχάτην τὴν καὶ λεγομένην κεφαλικὴν, ὡς ἐπάγουσαν θάνατον, ἢ ἕτερόν τι θανάτου ἴσον, καθαιρεθήσεται μόνον, εἰς πλέον δέ τι οὐ κολασθήσεται παρὰ τῆς ἐκκλησίας. ἔλεγον γάρ τινες, ὡς ἔοικεν, ὅτι ἀπὸ μὲν πορνείας ἢ κλοπῆς καὶ τινῶν τοιούτων ἐλαφρῶν ἁμαρτημάτων, καθαιρεθήσεται μόνον ὁ κληρικός· ἀπὸ δὲ φόνου καί τινος μείζονος ἁμαρτήματος οὐ μόνον καθαιρέσει ὑποπεσεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀφορισθήσεται), ὅπερ οὐ παρεδέξατο ὁ ἅγιος,

A καὶ διὰ τοῦτο διωρίσατο μὴ ἀφορίζεσθαι τὸν καθαιρεθέντα, κἂν διὰ τὴν ἐσχάτην ἁμαρτίαν ἤγουν τὴν πρὸς θάνατον κατεδικάσθη· ἀρκοῦσα γὰρ τιμωρία ἐστὶν ἡ καθαίρεσις. ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ μόνης βουλῆς καὶ συγκαταθέσεως κολάζονταί τινες ἐσχάτως, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ λϛʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου διδάσκοντος περὶ ἐπιβούλων καὶ διοριζομένου τῷ περὶ καθοσιώσεως νόμῳ ἐνόχους εἶναι τοὺς κατὰ βασιλέως ἢ πόλεως ἢ ἄρχοντος ἐπιβουλευσαμένους, κἂν μὴ πράξωσιν ἔργον. εὑρίσκων δὲ τὸν κηʹ. ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν κθʹ. τὸν λʹ. καὶ τὸν ξεʹ. κατὰ ταὐτὸν καθαιροῦντας καὶ ἀφορίζοντας τινάς, ποτὲ B δὲ καὶ τῆς κοινωνίας ἢ καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκκόπτοντας, μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι τούτοις τὸν παρόντα κανόνα, ἀλλ᾽ ἐκείνοις μὲν λέγε κρατεῖν ἔνθα δὴ καὶ ἐξεφωνήθησαν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ κρατεῖν τὸν παρόντα κανόνα. ὑπέξελέ μοι τοὺς διὰ δογματικὰς ὑποθέσεις κατακρινομένους· ἐπ᾽ ἐκείνοις γὰρ τὸ συνοδικῶς διορισθησόμενον ὀφείλει γίνεσθαι· ὅτι μηδὲ εἰς ἁμάρτημα καὶ ἐγκλήματα τῶν αἱρέσεων ἀνάγονται ἀτοπήματα, ἀλλά εἰσι μείζονος ἐκδικήσεως ἄξια.

Κανὼν λγʹ.

C Ἡ γυνὴ ἡ διὰ τῆς ὁδοῦ κυήσασα, καὶ ἀμελήσασα τοῦ κυήματος, τῷ τοῦ φόνου ἐγκλήματι ὑποκείσθω.

Ἑρμηνεία.

Γυνή τις ἔγκυος ὁδεύουσα ἔτεκεν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ δυναμένη ζωογονῆσαι τὸ κυηθέν, κατεφρόνησεν αὐτοῦ. φησὶν ὁ ἅγιος τῷ τοῦ φονέως ἐγκλήματι ταύτην ὑποκεῖσθαι πάντως, κἂν μὴ τελευτήσῃ τὸ βρέφος, ἀλλὰ παρ᾽ ἑτέρου ζωογονηθῇ. τὸ γὰρ ὑποκεῖσθαι αὐτὴν τῷ ἐγκλήματι, τοῦ βρέφους τελευτήσαντος, ἀζήτητόν ἐστι καὶ ἀναμφίβολον. ἐὰν οὐκ εἶχε πρὸς ἰσχύος ζωογονῆσαι τὸ βρέφος, διὰ τὸ ἕλκεσθαι τυχὸν ὑπὸ πολεμίων, ὡς αἰχμάλωτος, D οὐδόλως κολασθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν ιβʹ. κανόνα τοῦ ἁγίου τούτου, ἑρμηνεύοντα καὶ τὸν παρόντα κανόνα. περὶ μέντοι τοῦ κολάζεσθαι εἴτε καὶ μὴ τὰς ἐκτιθεμένας τὰ οἰκεῖα βρέφη εἰς τὰς εἰσόδους τῶν θείων ναῶν, λόγος ἐκινεῖτο διαφόρως ἐπὶ συνελεύσει συνοδικῇ. καὶ ἤρεσεν ὡς φονευτρίας ταύτας κολάζεσθαι, κἂν παρά τινων τὰ βρέφη ζωογονηθῶσιν.

& propterea statuit eum qui est depositus nō segregari oportere, etiam si propter extremum peccatum, quod est ad mortem, condemnatus est: est enim sufficiens supplicium depositio. Quod autem propter solum consilium & consensum, quidam etiam vltimo supplicio afficiūtur, patet ex xxxvj. tit. lx. lib. docente de insidiatoribus, & decernente legi περὶ καθοσιώσεως, eos esse obnoxios qui aduersus imperatorem, vel ciuitatem, vel magistratum aliquod cōsilium inierunt, & si opus non fecerint. Cum autem inueneris xxviij. can. Apostolicum, xxix. xxx. & lxiiij. quosdam simul deponentes, & segregantes, aliquando autem etiam à communione vel ecclesia abscindentes, ne dixeris eos præsenti can. aduersari. Sunt enim specialia, & ad exemplum non trahuntur. Excipe mihi eos qui propter causas dogmaticas condemnantur. In illis enim id quod est synodaliter decernendum, debet fieri, quoniam nec ad peccatum, nec ad crimen reducuntur hæresum scelera, sed sunt maiore animaduersione digna.

CANON XXXIII.

Mulier quæ in via peperit, & sui fœtus curam non gessit, cædis crimine teneatur.

SCHOL. BALS. Mulier quædam grauida iter ingressa, in via peperit, & cum posset quod partum erat viuum tueri, ipsum neglexit. Dicit ergo sanctus eam homicidij crimine omnino teneri, etiamsi non mortuus sit infans, sed ab alio educatus sit. Quòd enim in crimen incidat, infante mortuo est extra controuersiam, & nulli penitus dubium. Sin autem non fuerit in eius potestate infantem viuum tueri, quòd ab hostibus fortè vt captiua traheretur, minimè punietur. Et lege lij. can. huius sancti, qui præsentem etiam canonem interpretatur. An autem essent puniendæ, quæ proprios filios in diuinorū templorū aditibus exponunt, an nō, in synodali congressione variè disceptatum est, & placuit eas vt homicidas puniri, etsi infantes ab aliquibus educentur.

Lege & cap. iiij. vj. tit. xxx. lib. quod A sic dicit, Occidit fœtum, non solum qui suffocat, sed etiam qui abijcit, & non nutrit, & in publicis locis exponit ad misericordiam, quam ipse non habuit. Lege & totum ij. tit. xxxij. lib. qui decernit eos qui exponuntur, etiamsi serui sint, eo ipso liberos effici. Debet tamen puniri mulier propter magnam negligentiam, quæ dolo æquiparatur: quæ quidem à iuris peritis lata culpa nominatur. Fortè enim cum esset alioqui in rebus huiusmodi diligens & sollicita, in educando infante fuit B negligens. Nam si in huiusmodi rebus esset negligens, vel vt quæ esset nobili loco nata, nec sciret quomodo infantum esset habenda cura, vel alioqui natura ad hæc non apta, & contigit infantem ea ratione non educari, sed perire, non punietur, vt puto.

Canon XXXIIII.

Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocunque conuictas publicare quidem patres nostri prohibuerunt, ne conuictis mortis causam C præbeamus, eas autem stare sine communione iusserunt donec impleretur tempus pœnitentiæ.

Schol. Bals. Adulteri secundum lviij. can. stant in quatuor annis cum deflentibus, quinque cum audientibus, quatuor cum supplicibus, & duobus cum ijs qui consistũt absque cõmunione. Dicit ergo sanctus, si quæ adulterata mulier peccatum confessa fuerit, vel quomodocunque conuicta sit, nõ oportet eam publicare, id est eã in dictarum pœnarum locis statuere. Qui enim eam D viderit extra diuinos ecclesiæ ambitus stãtem, vel etiã cum catechumenis exeũtem, primo aspectu omnino intelliget, propter adulterij crimen eam illi esse pœnam iniunctã, & fiet punitio causa mortis, post futurũ fortè viri reditum, qui id animaduerterit: Permittitur ergo consistere, & cũ fidelibus cõprecari, à sacramentorũ autem communione abstinere, donec pœnitentiæ tempus completum fuerit. Hac autem humanitate in mulieres vti oportere sãctus diffiniuit, propter eã quã diximus rationẽ.

ἀνάγνωθι καὶ κεφ. δ'. τοῦ ς'. τίτλου, τοῦ λα'. βιβλίου οὕτω λέγον. Φονεύει τὸ τικτόμενον οὐ μόνος ὁ πνίγων, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥίπτων, καὶ ὁ μὴ τρέφων, καὶ ὁ ἐν δημοσίοις τόποις ἐκτιθέμενος ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ, ἣν αὐτὸς οὐκ ἔχει. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β'. ὅλον τίτλον τοῦ λγ'. βιβλίου διορίζόμενον τοὺς ἐκτιθεμένους, κἂν δοῦλοι ὦσιν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἐλευθεροῦσθαι. κολάζεσθαι μέντοι ὀφείλει ἡ τοιαύτη γυνὴ ἀπὸ μεγάλης ἀμελείας ἐοικυίας δόλῳ, ἣ καὶ λεγομένης παρὰ τῶν νομομαθῶν λάτης κούλπης. τυχὸν γὰρ οὖσα ἐπιμελὴς περὶ τὰ οἰκεῖα, περὶ τὴν τοῦ βρέφους ζωογόνησιν διετέθη καταφρονητικῶς. ἐπεί τοι γε ἐὰν περὶ τὰ οἰκεῖα τοιαύτη ἦν ἀμελής, ἢ ὡς οὖσα εὐγενής, καὶ μὴ εἰδυῖα τὴν βρεφικὴν ἐπιμέλειαν, ἢ ὡς κατὰ φύσιν ἀνεπιτηδεία οὖσα, καὶ συνέβη τοιουτοτρόπως τὸ βρέφος μὴ ζωογονηθῆναι, οὐ κολασθήσεται, ὡς οἶμαι.

Κανὼν λδ'.

Τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορευούσας δι' εὐλάβειαν ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχομένας, δημοσιεύειν μὲν ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίαν παράσχωμεν ἐλεγχθείσαις. ἵστασθαι δὲ αὐτὰς ἄνευ κοινωνίας προσέταξαν μέχρι τοῦ συμπληρωθῆναι τὸν χρόνον τῆς μετανοίας.

Ἑρμηνεία.

Οἱ μοιχοὶ κατὰ τὸν νη'. κανόνα ἐν δ'. ἔτεσι μετὰ τῶν προσκλαιόντων ἵστανται, ἐν πέντε μετὰ τῶν ἀκροωμένων, ἐν δ'. μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων, καὶ ἐν δυσὶ μετὰ τῶν συνεστώτων χωρὶς κοινωνίας. Φησὶ γοῦν ὁ ἅγιος, εἰ γυνή τις μοιχευθεῖσα ἐξομολογήσηται τὸ ἁμάρτημα, ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχθῇ, οὐ χρὴ δημοσιεύειν αὐτήν, ἤγουν, ἱστᾶν εἰς τοὺς τόπους τῶν ῥηθέντων ἐπιτιμίων· ὁ γὰρ ὁρῶν αὐτὴν ἔξω τῶν θείων περιβόλων τῆς ἐκκλησίας ἱσταμένην, ἢ καὶ μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξιοῦσαν, κατανοήσει πάντως κατὰ πρώτην ὄψιν διὰ μοιχείας ἔγκλημα ἐπιτιμηθῆναι αὐτήν, καὶ γενήσεται ἡ ἐπιτίμησις αἰτία θανάτου, ὡς καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς μετὰ τὴν ἴσως γενομένην τούτου ἐπάνοδον, οὕτως ἔχειν τὰ τοῦ πράγματος καταγνόντος. παραχωρεῖται γοῦν συνίστασθαι καὶ συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων κωλύεται μέχρις ἂν ὁ χρόνος τῆς μετανοίας ἐκμετρηθῇ. τὴν τοιαύτην δὲ φιλανθρωπίαν εἰς τὰς γυναῖκας διωρίσατο ὁ ἅγιος γίνεσθαι, δι' ὃν εἰρήκαμεν λογισμόν.

οἱ γὰρ ἄνδρες ἐξομολογούμενοι μοιχείαν ἀσυμπαθῶς ὑπόκεινται τοῖς διαληφθεῖσιν ἐπιτιμίοις, ὅτι οὐδὲ ὕπεστι φόβος τοιοῦτος ἐν αὐτοῖς, οἷος εἰς τὰς γυναῖκας ἐρρέθη, κατὰ παράληψιν οὖσι καὶ ἑτέροις ἐγκλήμασιν ἴσως ἐνόχοις, καὶ ἀξίως ἐπιτιμωμένοις. τὸ μέντοι ὁπωσοῦν ἐλέγχεσθαι τὰς γυναῖκας, οὐκ ὀφείλεις ἐκλαβέσθαι εἰς πασίγνωστον ἔλεγχον, ἀλλ' εἰς ἔλεγχον τοῦ συνειδότος τῆς γυναικός, τουτέστιν εἴτε κατὰ μόνην οἰκείαν προαίρεσιν ἡ γυνὴ ἐξομολογήσεται, εἴτε καὶ ὡς ἀναγκαζομένη ὑπὸ κινδύνου τοῦ ἐκ τοῦ τεκεῖν, ἢ καὶ ἄλλως πως κρυφίως καὶ μὴ δημοσίᾳ καταγινώσκουσα ἑαυτῆς ἐξαγορεύσεται. εἰ γὰρ τὸν ἔλεγχον εἴπῃς δημοσίᾳ γενέσθαι καὶ θριαμβευθῆναι τὴν μοιχείαν, καλῶς πάντα τὰ ἐπιτίμια αὐτῇ ἐπιφορτισθήσονται, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι χώραν τὰ τοῦ κανόνος εἰς ταύτην, διὰ τὸ ἅπαξ δημοσιευθῆναι, καὶ ἐκ τῆς ἐπιδημήσεως τοῦ ἀνδρὸς θάνατον μὴ ὑποπτεύεσθαι ἀπὸ τῆς τῶν ἐπιτιμίων παραγγελίας. ἐκ τοῦ λέγειν δὲ τὸν ἅγιον ἵνα μὴ δώσωμεν αἰτίαν θανάτου κατὰ τῶν γυναικῶν ἐλεγχθεισῶν ἤτοι θριαμβευθεισῶν διὰ τῶν ἐπιτιμίων, μὴ εἴπῃς ἐνδοθῆναι τοῖς ἀνδράσι φονεύειν τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας αὐτῶν. ἐν μόνῳ γὰρ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπ' αὐτοφώρῳ δύναται φονεύειν τὸν μοιχὸν ὁ ἀνήρ, καὶ τοῦτον σκηνικὸν ἢ ἕτερον ἄτιμον ὄντα. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κϛ'. κεφ. τοῦ λζ. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, τὸ κζ'. τὸ μθ'. καὶ ἕτερα κεφ. ἀλλὰ ἐκλαβοῦ τὸ ῥῆμα τοῦ ἁγίου, εἰς τὸ μὴ γενέσθαι τὰ ἐπιτίμια αἴτια μεγάλου σκανδάλου μέσον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, ἴσως δὲ προβῆναι καὶ φόνον ἄδικον κατ' αὐτῆς.

Κανὼν λε'.

Ἐπὶ τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς γυναικὸς τὴν αἰτίαν χρὴ σκοπεῖν τῆς ἐγκαταλείψεως. κἂν φανῇ ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος, ἡ δὲ ἐπιτιμίου· ἡ δὲ συγγνώμη τούτῳ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν σαφηνίζεται διὰ τῆς γενομένης παρ' ἡμῶν ἑρμηνείας ἐν τῷ πζ'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι ταύτην, καὶ τὸν θ'. κανόνα τοῦ ἁγίου πατρός, καὶ τὸν ϛα.

Κανὼν λϛ'.

Στρατιώτιδες αἱ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀφανῶν

A Viri enim adulterium confitentes immisericorditer dictis pœnis subijciuntur, quia non est timor in eis qui de mulieribus dictus est. qui præsumuntur esse etiam aliis fortasse criminibus obnoxij, & iure puniri. Quomodocunque autem conuinci mulieres, non debes accipere de omnibus nota probatione, sed de mulieris conscientiæ probatione, hoc est siue mulier sua sponte confessa sit, vel vt etiam à pariendi periculo coacta, vel aliquo alio modo, clanculum, & non publicè se ipsam B condemnans, enunciauerit. Si enim dixeris publicè factam esse probationem, & veluti in triumphum esse ductum adulterium, rectè omnes pœnæ in eam congerentur. Neque enim canon in ea locum habet, quoniam semel publicata est, & ex viri reditu nulla cædis suspicio tenetur propter pœnarum denunciationem. Ex eo autem quod dicit sanctus, Ne demus conuictis causam mortis, conuictis scilicet, & publicatis per pœnas, nec dixeris concedi maritis adulteras suas mulieres in-C terficere. In sola enim propria domo in facto ipso deprehensum potest maritus adulterum occidere, & eum scenicum, vel alium qui sit infamis. Et lege xxv. cap. xxxvij. tit. lx. lib. xxvij. xxix. & alia capita. Sed accipe etiam verbum sancti, ne fiant pœnæ causæ magni scandali inter maritum & vxorem, & fortè etiam vt procedat ad iniustā illius cædem.

CANON XXXV.

In marito qui ab vxore relictus est, con-D siderare oportet causam derelictionis, & si præter rationem eam secessisse apparuerit, est maritus quidem dignus venia, illa verò pœna. Ei autem venia, vt ecclesia communicet, dabitur.

SCHOL. BALS. Præsens canon declaratur per factam à nobis interpretationem in lxxxvij. can. syn. in Trullo Et lege ea, & ix. can. sancti patris, & vi primi.

CANON XXXVI.

Militum vxores, quæ cū mariti ipsarum

non appareant, nupserunt, eidem rationi subijciuntur, cui & quæ propter maritorum peregrinationem ac absentiam reditu non expectato nupserint, sed res nonnullam hic veniam admittit, quòd maior sit mortis suspicio.

Schol. Bals. Hic quoque canon in lviij. syn. in Trullo collocatus, illic est interpretatus.

Canon XXXVII.

Qui postquam aliena ei ablata fuerit, vxorem duxit, in prima quidem adulterij accusabitur, in secūda verò reus non agetur.

Schol. Bals. Alienam hîc dicit canon, quæ legitimè nupsit, vel desponsa fuit alicui. si quis ergo adulterium commiserit, aliena in suam proprietatem vsurpata, lege vtique matrimonij, ei quæ ablata fuerit cum legitima scilicet cōdemnatione: alij autem cōiunctus fuerit, pro adulterio quidem secundum canones punietur, in secunda autem vxore, quæ est à viro libera, reus non agitur. Hæc autem sunt à sancto cōstituta propter eos qui dicebant non debere adulterum secundæ vxori coniungi, vt qui in capitalem condemnationem incidisset, & non posset lege veteri contrahere, quæ obseruabatur tempore Basilij, scilicet ante repurgationē. Et si enim in capitale suppliciū qui incidat propter adulterium, non est tamen matrimonium contrahere prohibitus, & ideo de eo non punietur, multo autem magis is hodie non punietur, quādo capitale supplicium sublatum est, & punitur adulter sola nariū abscissione, & bonorum ablatione. Et lege lxxxij. cap. xxxvij. tit. lx. lib. & xxxij. nouellam imperatoris domini Leonis sapientis. Hæc autem locum habebant, vt mihi videtur, quando sola affectione constituebatur matrimonium: nunc autē quando cū sacra oratione, & sancto ministerio procedit matrimonium, & sponsalia, adulter mulieri non aliter coniungetur, quàm si ab adulterij pœnis fuerit liberatus, quæ declarantur in lviij. can. præsentis sancti.

Canon XXXVIII.

Puellis quæ præter patris sententiā fornicatores secutæ sunt, reconciliatis parentibus, videtur res remedium accipere,

A ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ὥσπερ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τῶν ἀνδρῶν, μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ὑπόνοιαν.

Ερμηνεία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ῥητῶς ἀναπτυττόμενος ἐν τῷ νη'. κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἑρμηνεύθη ἐκεῖσε.

Κανὼν λζ'.

Μετὰ τὸ ἀφαιρεθῆναι τὴν ἀλλοτρίαν ὁ γαμήσας, ἐπὶ μὲν τῇ πρώτῃ, μοιχείας ἐγκληθήσεται·
B ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀνεύθυνος ἔσται.

Ερμηνεία.

Ἀλλοτρίαν ἐνταῦθα λέγει ὁ κανὼν τὴν νομίμως γαμηθεῖσαν ἢ καὶ μνηστευθεῖσάν τινι. Εἰ τις γοῦν μοιχεύσει, ἰδιοποιησάμενος τὴν ἀλλοτρίαν κατὰ νόμον δῆθεν γάμου, καὶ αὐτὴν μὲν ἀφαιρεθῇ μετὰ καταδίκης νομίμου, ἑτέρᾳ δὲ συζευχθῇ, χάριν μὲν τῆς μοιχείας κατὰ τοὺς κανόνας ἐπιτιμηθήσεται, ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ γαμετῇ ἐλευθέρᾳ οὔσῃ ἀνδρός, οὐκ ἔσται ὑπεύθυνος. ὡρίσθησαν δὲ ταῦτα παρὰ τοῦ ἁγίου διὰ τοὺς λέγοντας μὴ ὀφείλειν τὸν μοιχὸν δευτέρᾳ
C συνάπτεσθαι γυναικί, ὡς κεφαλικῇ καταδίκῃ ὑποπίπτοντα, καὶ μὴ δυνάμενον συναλλάττειν κατὰ τὸν πάλαιον νόμον τὸν κρατοῦντα ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἁγίου Βασιλείου, δηλονότι πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως. κἂν γὰρ κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειταί τις διὰ τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ γάμον συναλλάττειν οὐ κεκώλυται, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιτιμηθήσεται χάριν τούτου· πολλῷ δὲ πλέον οὐ κολασθήσεται σήμερον ὁ τοιοῦτος, ὅτι ἡ κεφαλικὴ τιμωρία περιῃρέθη, καὶ κολάζεται ὁ μοιχὸς μόνῃ ῥινὸς ἐκτομῇ καὶ πραγμάτων ἀφαιρέσει. καὶ ἀνάγνωθι τὸ πβ'. κεφ. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, καὶ τὴν λβ'. νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου. Ταῦτα δὲ χώραν εἶχον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτε μό-
D νῃ διαθέσει συνίστατο ὁ γάμος. ἀρτίως γὰρ ἐπεὶ μετὰ ἱερολογίας οἱ γάμοι καὶ αἱ μνηστεῖαι προβαίνουσιν, ἄλλως γυναικὶ ὁ μοιχὸς οὐ συζευχθήσεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῶν ἐπιτιμίων τῆς μοιχείας ἀπολυθῇ, τῶν δηλουμένων εἰς τὸν νη'. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου.

Κανὼν λη'.

Αἱ κόραι αἱ παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἀκολουθήσασαι πορνεύουσι. διαλλαγέντων δὲ τῶν γονέων δοκεῖ θεραπείαν λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα,

οὐκ εὐθὺς

οὐκ εὐθὺς δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀποκατασταθήσονται, ἀλλ᾽ ἐπιτιμηθήσονται τρία ἔτη.

sed non protinus ad cõmunionem restituantur, sed triennio punientur.

Ἑρμηνεία.

Κόρας ἐνταῦθα ὁ ἅγιος τὰς ὑπεξουσίας ὀνομάζει. φησὶ γοῦν ὡς ἐάν τινες κόραι ἐκδώσουσιν ἑαυτὰς τοῖς ἐρασταῖς τούτων παρὰ γνώμην τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ φθαρῶσιν ὑπ᾽ ἐκείνων, κἂν γαμικῶς δόξωσι συναφθῆναι πορνεύουσι, διὰ τὸ εἶναι ἀνυπόστατον τὸν γινόμενον γάμον τῆς ὑπεξουσίας δίχα γνώμης τοῦ πατρὸς αὐτῆς. ἐὰν δὲ καταλλαγῶσι ταύταις οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ θελήσωσι συνοικεῖν ταύτας τοῖς ἐρασταῖς, δοκεῖ θεραπεύεσθαι τὸ πρᾶγμα. τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς κακῶς γεγονός, ἡ μετὰ ταῦτα συναίνεσις τῶν γονέων δοκεῖ θεραπεύειν, ὥστε τὴν πορνείαν εἰς γάμον μετάγεσθαι. πλὴν οὐκ εὐθὺς δεκτή ἐστιν ἡ τοιαύτη εἰς κοινωνίαν, ἀλλὰ μετὰ γ΄. ἔτη. ἐνταῦθα δὲ μὴ θεματίσῃς ἁρπαγὴν γενέσθαι ἐπὶ τῇ κόρῃ. ἔμαθες γὰρ ἀπὸ τοῦ λ΄. κανόνος καὶ ἐξ ἑτέρων, ὅτι ἁρπαγῆς γενομένης, εἴτε μετὰ γνώμης τῆς γυναικός, εἴτε καὶ χωρὶς γνώμης ἐκείνης, γάμος οὐ συνίσταται, κἂν οἱ ἔχοντες αὐτὰς ὑπεξουσίους συναινῶσιν. ἀλλὰ θεμάτισον δίχα ἁρπαγῆς ἀκολουθῆσαι τὴν ὑπεξουσίαν τῷ φθορεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ μετὰ ταῦτα συναίνεσις ποιεῖ αἰδέσιμον τὸν γάμον. ταῦτα δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ χώραν εἶχον, ὅτε μὴν συναινέσει μόνῃ συνίσταται ὁ γάμος. σήμερον ἐπεὶ μετὰ ἱερολογίας γίνεται, κἂν συναινέσωσιν οἱ γονεῖς, γάμος μετὰ ἱερολογίας οὐ γίνεται, εἰ μὴ πληρωθῶσι τὰ τοῦ ἐπιτιμίου γ΄. ἔτη, ἢ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπίκρισιν συγχωρηθῶσιν. ἱερολογίας δὲ ἀνυποστάτως γινομένης ἐπὶ ἀνήβῳ κόρῃ, καὶ μετὰ ταῦτα τῶν γαμικῶς ἱερολογηθέντων στοιχούντων τῷ γάμῳ, συνεζητήθη εἰ τὰ τικτόμενα ἐξ αὐτῶν γνήσιά εἰσι καὶ νόμιμα. ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ἀρχῆθεν ἀνυπόστατος ἦν ὁ γάμος διὰ τὴν ἀνηβότητα τῆς κόρης, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατα ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων οὐ βεβαιοῦνται καθὼς ὁ νόμος φησίν, ἐξ ἀνάγκης, εἰ μὴ γένηται δευτέρα ἱερολογία, οὐδὲ νομίμως τούτους συνάπτεσθαι εἴποι τις. τὸ αὐτὸ δὲ ἔλεγον ὀφείλειν γίνεσθαι καὶ εἰς τὴν ὑπεξουσίαν τὴν παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἱερολογηθεῖσαν διενιστάμενοι.

SCHOL. BALS. Puellas hic sanctus eas quæ sunt in potestate parentum appellat. Dicit ergo, quod si alicuius puellæ tradãt seipsas suis amatoribus præter suorũ parentũ sententiã, & ab illis vitiũ illis allatũ sit, etiãsi matrimonio sibi esse cõiunctę videãtur, matrimoniũ eius quæ est in parẽtis potestate non possit cõsistere sine paterna voluntate. Sin autem parentes ipsarum eis reconciliati fuerint, & eas cũ amatoribus cohabitare voluerint, ei rei illa ratione videtur remediũ afferri. Quod enim ab initio malè factum est, parentũ postea consensus reparare videtur, vt fornicatio in matrimoniũ deducatur, sed ea nõ est statim ad communionẽ recipienda, sed post tres annos. Ne facti ante speciẽ hoc in loco sic posueris raptãtuisse puellã. Extricesimo enim cã. & ex aliis didicisti, quod si raptus factus fuerit, siue cũ puellæ volũtate siue ea nolẽte, nõ consistit matrimoniũ, etiã si qui habẽt in potestate, cõsẽtiũt, sed ponẽ eã, quę est in potestate, nõ raptã, eũ qui illi stuprũ intulit, sequi. Propterea enim sequẽs cõsensus facit, vt à culpa remotũ sit coniugium. Hæc autẽ vt mihi videtur, locum habebant, quando solo consensu consistebat matrimonium. Hodie autem quoniam fit cum sacra benedictione, etiam si parentes consentiant, non fiet matrimonium cum sacra benedictione, nisi tres pœnitentiæ anni expleti fuerint, vel ab episcopo pro suo arbitratu ad tempus breuius redacti sint. Cùm enim benedictio, quæ consistere non poterat in impubere puella, facta esset, & ij postea matrimonialiter benedicti, matrimonio iuncti essent, quæsitum est, an qui ex eis nascuntur, sint germani, ac legitimi. Dicebant enim nõnulli, quòd quoniã matrimonium ab initio non cõsistet propter puellæ impubertatem: quæ autem ab initio non cõsistunt, ex iis quæ postea eueniunt non cõualescunt, quemadmodũ lex dicit, necessario nisi fiat secũda benedictio, eósne legitimè quidem cõiunctos dixerit quispiã? Hoc ipsum autem etiam debere fieri dicebant in filiafamilias, quæ præter patris sententiam benedicta est, insistentes,

A quòd etiam si postea consenserit, qui illam habet in potestate, non consistat matrimonium, nisi etiam fiat benedictio. Macarites autem domini Constantini Nicenus dicebat quidẽ in filiafamilias non requiri secũdam benedictionem, propterea quòd solius personæ scilicet patris contemptus interuenerit, & is per consensum amputatus sit. In impubere autem voluit, secundam fieri benedictionem, quòd ius commune cõtemptum & nihili habitum sit: & non aliter ei remedium afferri, nisi post correctionẽ, quod mihi non videtur, propter benedictionis reuerentiam. B

CANON XXXIX.

Quæ viuit cum adultero, est omni modo adultera.

SCHOL. BALS. Mulier quædam quæ adulterata fuerat, & cum adultero vnà viuebat, punita est. Cùm autem mortuus esset eius maritus, volebat coniungi adultero. Dicit itaque sanctus, quòd ne hoc quidem fiet, sed etiam donec viuit cum adultero, pœnã subire debet, etiamsi xv. anni pœnitentiæ transacti sint. Illi enim demum eas quæ in pœnitentia dantur pœnas subijsse videntur, & veniam adipisci, qui à malo abstinent. C Qui autem perseuerant, eidem pœnæ sunt obnoxij, etiam si eam millies subierint. Ita ergo in canone facti speciem propone: & ne dixeris omnem mulierem quæ cum adultero cohabitat, esse adulteram. Eius enim vxor legitima illi cohabitans, est à reprehensione aliena, & quæuis alia præter adulteram. Et lex quidem ecclesiastica hæc decernit. Ciuilis autem, adulteræ nullo modo D permittit cum adultero coniungi. Dicit enim lxvj. cap. xxxviij. titul. lx. lib. Quæ semel adulterium commisit, si eius qui eam adulterauit, postea vxor fuerit, non extinguitur prætextu matrimonij, quod post adulteriũ factum est. Et xiij. cap. xlij. tit. eiusdem libri, Si propter vxoris adulteriũ condẽnatus ipsam duxero, etiãsi ipsa non est condemnata, non est validum matrimoniũ: sed etiã si ipsam hæredem scripsero, vel ipsa me, publicatur hæreditas, nec quis militariter testãs potest eam hæredẽ scribere, quæ ex stupro est cognita & ei fuit cõcubina,

ὡς κἂν μετὰ ταῦτα συναινέσῃ ὁ ἔχων αὐτὴν ὑπεξουσίαν, γάμος οὐ συστῇ, εἰ μὴ καὶ ἡ ἱερολογία γένηται. ὁ δὲ Μακαρίτης κυρίου Κωνσταντίνου ὁ Νικαεὺς ἐπὶ μὲν τῆς ὑπεξουσίας ἔλεγε μὴ δεῖσθαι δευτέρας ἱερολογίας διὰ τὸ καταφρονηθῆναι μόνον προσώπου ἤτοι τοῦ πατρὸς γενέσθαι, καὶ ταύτην διὰ τῆς συναινέσεως περιαιρεθῆναι. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνήβου ἤθελε δευτέραν γενέσθαι ἱερολογίαν, διὰ τὸ ἀθετηθῆναι κοινὸν νόμιμον, καὶ μὴ ἄλλως θεραπεύεσθαι, εἰ μὴ μετὰ διόρθωσιν. ὅπερ ἐμοὶ οὐ δοκεῖ, διὰ τὸ σέβας τὸ πρὸς τὴν ἁγίαν ἱερολογίαν.

Κανὼν λθʹ.

Η τῷ μοιχῷ συζῶσα μοιχαλίς ἐστι πάντα τὸν χρόνον. Ερμηνεία.

Γυνή τις μοιχευθεῖσα καὶ συζῶσα τῷ μοιχῷ, ἐπετιμήθη. τοῦ ἀνδρὸς δὲ αὐτῆς τελευτήσαντος ἤθελε συζευχθῆναι τῷ μοιχῷ. φησὶν οὖν ὁ ἅγιος, ὡς οὔτε τοῦτο γενήσεται, ἀλλὰ καὶ μέχρις ἂν συζῇ τῷ μοιχῷ ἐπιτετιμημένη ὀφείλει εἶναι κἂν τὰ ιεʹ. ἔτη τῶν ἐπιτιμίων τῆς μοιχείας ἐκδραμοῦσα. ἐκεῖνοι γὰρ τὰ ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ διδόμενα ἐπιτίμια δοκοῦσι δουλεύειν καὶ λαμβάνειν συγχώρησιν οἱ ἀφιστάμενοι τοῦ κακοῦ. οἱ δὲ ἐπιμένοντες τῷ κακῷ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰσὶν ἐπιτίμιοι, κἂν μυριάκις τούτῳ δουλεύσωσιν. οὕτω θεμάτισον τὸν κανόνα, καὶ μὴ εἴπῃς πᾶσαν γυναῖκα συζῶσαν τῷ μοιχῷ μοιχαλίδα εἶναι. ἡ γὰρ νόμιμος γυνὴ αὐτοῦ ἀνεύθυνός ἐστι τούτῳ συνδιάγουσα, καὶ ἄλλη πᾶσα χωρὶς τῆς μοιχαλίδος. Καὶ ὁ μὲν ἐκκλησιαστικὸς νόμος ταῦτα διορίζεται. ὁ δὲ πολιτικὸς οὐ παραχωρεῖ τὴν μοιχαλίδα, ὁπωσδήποτε συζευχθῆναι τῷ μοιχῷ. φησὶ γὰρ τὸ ξϛʹ. κεφάλ. τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου, ἡ ἅπαξ ἁμαρτήσασα μοιχείαν, ἐὰν μετὰ ταῦτα γένηται γαμετὴ τοῦ μοιχεύσαντος αὐτὴν, οὐ σβέννυται τῷ προσχήματι τοῦ γάμου τοῦ μετὰ τὴν μοιχείαν γενομένου. καὶ τὸ ιγʹ. κεφαλ. τοῦ μβʹ. τίτλου, ἐὰν ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς καταδικασθεὶς ἀγάγωμαι αὐτὴν, εἰ καὶ μὴ αὐτὴ καταδικασθῇ, οὔτε ὁ γάμος ἔρρωται. ἀλλ' εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὴν γράψω, ἢ ἐμὲ αὐτὴ, δημεύεται ἡ κληρονομία. οὐδὲ στρατιωτικῶς τις διατιθέμενος δύναται κληρονόμον γράψαι τὴν ἀπὸ φθορᾶς γαμηθεῖσαν, καὶ σύγκοιτον αὐτοῦ γενομένην.

ἀλλὰ τοιούτου τινὸς συμβαίνοντος, χώρα τῷ δημοσίῳ. κατὰ τὸ τρίτον θέμα τοῦ δεκάτου κεφ. τοῦ ε΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου ὁ ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς κατηγορηθεὶς, οὐ δύναται ταύτην γαμετὴν ἀνάγεσθαι.

Κανὼν μ΄.

Η παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἀνδρὶ ἑαυτὴν ἐκδοῦσα, ἐπόρνευσεν· ἡ δὲ μετὰ ταῦτα πεπαῤῥησιασμένῳ γάμῳ χρησαμένη, ἐγήματο, ὥστε ἐκεῖνο μὲν πορνεία, τοῦτο δὲ γάμος. αἱ γὰρ συνθῆκαι τῶν ὑπεξουσίων οὐδὲν ἔχουσι βέβαιον.

Ἑρμηνεία.

Δούλη συνήφθη γαμικῶς ἀνδρί τινι ἐλευθέρῳ παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου δεσπότου. χρόνου δέ τινος παρελθόντος, ἢ ἐλευθερίας ἀξιωθεῖσα τὸν μετὰ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς γάμον πεπαῤῥησιασμένον ἐποιήσατο, ἢ καὶ ὁ κύριος αὐτῆς ἐπὶ τῷ γινομένῳ προτέρῳ ἀνυποστάτῳ γάμῳ συνήνεσεν. ἐρωτήθη γοῦν ὁ ἅγιος εἰ ἀκόλαστόν ἐστι τὸ γενόμενον συνοικέσιον. καὶ εἶπεν, ὡς ἐπεὶ αἱ συναινέσεις τῶν ὑπεξουσίων ἀβέβαιοι καὶ ἀνυπόστατοί εἰσι, κἂν τοῦθεν οὐ συνέστη γάμος ἔννομος ἐν τῷ καιρῷ τῆς δουλείας, κἂν μετὰ ταῦτα συναίνεσις παρηκολούθησε τοῦ δεσπότου, ἢ αὐτὴ ἡ δούλη ἐλευθερωθεῖσα τῷ προτέρῳ γάμῳ ἐστοίχησεν, οὐ λογίζεται τὸ γενόμενον καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἔννομον διὰ τὴν μετὰ ταῦτα συναίνεσιν, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, τὰ ἐξ ἀρχῆς ἀβέβαια, ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων οὐ βεβαιοῦνται. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνυποστάτων χώραν οὐκ ἔχει. διά τοι τοῦτο χάριν μὲν τοῦ προτέρου καιροῦ ἐπιτίμια πορνείας τούτοις ἐπιφορτισθήσονται. ἡ δὲ μετὰ ταῦτα συμβίωσις ἔσται ἀνεπιτίμητος. καὶ ταῦτα μὲν ὅταν ἀνυπόστατος γάμος τῆς δούλης στερεωθῇ, ἢ μετὰ ἐλευθερίαν αὐτῆς, ἢ μετὰ φανερὰν συναίνεσιν τοῦ δεσπότου, ᾗ καὶ ἐλευθερία σιωπηρὰ ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖ. τί δέ; ἡ γαμικῶς συναφθεῖσα δούλη μετ' ἀληθείας τοῦ δεσπότου εἰδότος καὶ μὴ ἀντιλέγοντος, ὡς πορνεύουσα λογισθήσεται διὰ τὸ μὴ συναινέσαι τὸν δεσπότην, ἢ μή; Λύσις. τὸ μζ΄. κεφ. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου φησὶ ταῦτα ῥητῶς. Εἴ τις ἐξέδωκε τὴν ἑαυτοῦ θεράπαιναν, ὁ δὲ ἐλεύθερος ὢν καὶ πιστεύσας τῷ διδόντι ταύτην ἔλαβεν ἴσως καὶ προικῴων γενομένων συμβολαίων,

sed si tale quid contingat, locus datur publico. Et iij. thema x. cap. xxviij. lib. Qui propter adulterium vxoris accusatus est, non potest eam vxorem ducere.

Canon XL.

Quæ præter domini sententiam se viro tradidit, fornicata est: Quæ autem postea libero matrimonio vsa est, nupsit. Quare illud quidem fornicatio, hoc verò matrimonium. Eorum enim qui sunt in alterius potestate, pacta conuenta firmi nihil habent.

Schol. Bals. Ancilla quædam cuidam viro libero matrimonialiter coniuncta erat, præter mentem sui domini. Cum autem aliquãtum temporis processisset, vel libertate donata, quod cum priore viro contraxerat liberum habuit matrimoniũ, vel etiam eius dominus prius facto quod non consistebat matrimonio consensit. Interrogatus ergo sanctus, an quod inter eos factum est matrimonium, castigari non debeat, dixit quòd quoniam eorum qui sunt in potestate consensus infirmi sunt, & non possunt consistere, ideo non constitutum est legitimum matrimonium tempore seruitutis, etiam si domini consensus postea secutus, vel eadem ancilla manumissa, ad prius matrimonium se contulit, non videtur quod factum est etiam ab initio legitimum propter sequẽtem consensum, secundum legem, quæ dicit, Quæ ab initio sunt infirma, ac inualida, ex ijs quæ postea eueniunt non confirmantur. Et ideo pro priori quidem tempore fornicationis pœnæ eis imponentur: posterior autem conuictus pœna carebit. Et hæc quidem quandò ancillæ matrimonium, quod consistere non potest, fuerit confirmatum, vel post eius libertatem, vel post manifestum domini consensum, quem etiam tacita libertas necessario cõsequitur. Quid autem ancilla, quæ libero matrimonio coniuncta est domino sciente, & non contradicente? vt fornicatrix reputabitur, eo quòd dominus non consenserit, an non? Sol. xlvij. cap. iiij. tit. xxviij. lib. hæc dicit expressè, Si quis ancillam suam tradidit, qui autẽ liber erat, & ei qui dabat fide habita, eam accepit, & fortè etiam dotalibus confectis instrumentis,

vel non confectis quidem, sed eius A tamen voluntate rem tractauit, non iustum fuerit, nõ hoc matrimonium constitui, sed etiam tacitam libertatem consequi, siue vir fuerit, siue mulier, & cũ hoc à domino factum sit, cum eámque decernimus ad ingenuitatem arripi, rémque tanquam in liberis, & ingenuis iudicari. Si autem ipse quidem matrimonium non constituerit, alterutrius personæ dominus, cum autem sciret quod fiebat de industria celauit, vt aduersus coniunctorum alterutrum negocium B postea consarcinaret, eiusmodi quidem maleficium siquidem clarè ostensum fuerit, punimus, & eis qui tam improbum consilium ceperunt, dominium auferimus, & hoc sit rursus quoque matrimonium, proinde ac si is consensisset ab initio qui possidebat. At ille quidem à dominio excidat: rursus autem seruus ad ingenuitatem rapiatur. Cum hoc itaque euenit, vel si consensit, vel si se improbè gessit dominus, clarum est quòd qui ex his matrimoniis nati sunt, erunt nobis ex hac lege liberi C & ingenui. Et quoniam ex hoc ostenditur, ad libertatem arripi mulierem, quæ cum domini tolerantia nupsit libero, qui coniuncti sunt, nulla pœna affecti conseruabuntur. Quod enim ad veterem legem attinet, quæ matrimonium solo consensu fieri decernit, eiusmodi quoque peractum est matrimonium per tacitum domini consensum. Si quis autem dixerit, quòd cum non facta sit D benedictio, vt hodie obseruatur, ij pœnas non effugient, etiamsi matrimonio coniuncti sunt, domino vidente, & patiente, audiet quòd quantum attinet ad pœnarum rationem, magis consideratur affectio quàm nouellarum constitutionum summum ius.

Canon XLI.

Quæ in viduitate habet sui potestatem, & viro cohabitat, ab omni accusatione est libera, si nemo est qui coniugium diuellat, cum dicat Apostolus, Si mortuus sit maritus, libera est, vt nubat cui velit, tantum in domino.

Schol. Bals. Mulier quædam vidua volebat alij matrimonio

A ἢ μηδὲ γενομένων μὲν, τῆς δὲ αὐτῆς γνώμης τὸ πρᾶγμα διοικησαμένης, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον τὸν τοιοῦτον μὴ συνεστάναι γάμον, ἀλλὰ σιωπηρὰν ἐλευθερίαν ἀκολουθεῖν, εἴτε τῷ ἀνδρὶ, εἴτε τῇ γυναικί. καὶ τοιούτου τινὸς παρὰ τοῦ δεσπότου γενομένου, θεσπίζομεν ἀσπάζεσθαί τε καὶ τὸν τοιοῦτον καὶ τὴν τοιαύτην εἰς εὐγένειαν, καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπὶ ἐλευθέροις τε καὶ εὐγενέσι κρίνεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸν μὲν οὐ συναρμόσειε τὸν γάμον ὁ θατέρου τῶν προσώπων δεσπότης, εἰδείη δὲ τὸ γενόμενον, καὶ ἐξ ἐπιτηδὲς ἀποκρύπτε, B ἵνα ὕστερον πρᾶγμα ῥάψῃ τῶν συναφθέντων θατέρῳ, τιμωρούμεθα τὴν τοιαύτην, εἴγε σαφῶς ἀποδειχθείη κακουργίαν, καὶ ἀφαιρούμεθα τὴν δεσποτείαν τῶν οὕτω πονηρῶς βεβουλευμένων, καὶ ἔστω πάλιν καὶ τοῦτο γάμος, ὥσπερ ἂν εἰ συνήνεσεν ὁ κεκτημένος, τὴν ἀρχήν. καὶ ὁ μὲν ἐκπιπτέτω τῆς δεσποτείας, αὖθις δὲ εἰς εὐγένειαν ἁρπαζέσθω τὸ δοῦλον πρόσωπον. τοιούτου συμβαίνοντος ἀποτελέσματος, ἢ εἴπερ συνήνεσεν, ἢ εἴπερ ἐκακούργησεν ὁ κεκτημένος, πρόδηλον ὂν, ὡς καὶ οἱ τεχθέντες ἐκ τῶν τοιούτων γάC μων, ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς κατὰ τὸν δε ἡμῶν τὸν νόμον ἔσονται. Καὶ ἐπεὶ ἐκ τούτου παρίσταται εἰς ἐλευθερίαν ἁρπάζεσθαι τὴν μετὰ ἀνοχῆς τοῦ δεσπότου τῷ ἐλευθέρῳ γαμηθεῖσαν δούλην, ἀνεπιτίμητοι οἱ οὕτω συναφθέντες συντηρηθήσονται. ὅσον γὰρ κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον τὸν διορίζόμενον τὸν γάμον συνίστασθαι συναινέσει μόνῃ, καὶ τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον πεπεράτωται διὰ τῆς σιωπηρᾶς συναινέσεως τοῦ δεσπότου. εἰ δέ τις D εἴπῃ ὡς ἱερολογίας μὴ γινομένης κατὰ τὸ σήμερον κρατοῦν, οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἐκφεύξονται τὰ ἐπιτίμια, κἂν γαμικῶς συνήφθησαν τοῦ δεσπότου ὁρῶντος καὶ ἀνεχομένου, ἀκουσάτω ὅτι εἰς τὸν λόγον τῶν ἐπιτιμίων ἡ διάθεσις μᾶλλον σκοπεῖται, καὶ οὐχὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν νεαρῶν διαταγμάτων.

Κανὼν μα'.

Η ἐν τῇ χηρείᾳ ἐξουσίαν ἔχουσα ἑαυτῆς, συνοικεῖν ἀνέγκλητος, εἰ μηδείς ἐστιν ὁ διασπῶν τὸ συνοικέσιον, τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ἐὰν ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ.

Ερμηνεία.

Γυνή τις χηρεύουσα ἤθελεν ἑτέρῳ συζευχθῆναι

ἀνδρὶ, καὶ οὐ παρεχωρεῖτο, ἢ καὶ συζευχθεῖσα ἐπετιμᾶτο. ἠρωτήθη οὖν περὶ τούτου ὁ ἅγιος καὶ εἰπεκρίνατο, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ἡ χήρα ἑτέρῳ συναφθῆναι ἀνδρὶ, ἐὰν τέως αὐτεξουσία ἐστί. τοῦτο δὲ κρατήσει εἰς μόνην δευτερογαμίαν. τριγαμίαν γὰρ ὁ ἅγιος οὐ παραχωρεῖ. ὥστε καλῶς ἡ γυνὴ ἡ χηρεύσασα ἵνα δευτερογαμήσῃ, καὶ δευτερογαμήσασα οὐκ ἐπιτιμηθήσεται, εἴπερ οὐκ ἔστιν ὑπεξουσία. ἐὰν γὰρ ἐστὶν ὑπεξουσία, ἐπεὶ ὁ ἔχων ταύτην ὑπεξουσίαν, δύναται διασπᾶσαι τὸν γάμον, ἐπιτιμηθήσεται καὶ αὕτη ὡς πορνεύσασα. πλὴν καὶ αἱ γυναῖκες δευτερογαμοῦσαι τοῖς ἐπιτιμίοις τῶν δευτερογαμούντων ὑπόκεινται, καθὼς πολλάκις εἴπομεν. ἀκούων δὲ τοῦ ἁγίου λέγοντος ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὴν χήραν ᾧ θέλει γαμεῖσθαι, μὴ εἴπῃς δύνασθαι αὐτὴν ἀσεβεῖ ἢ ἑτέρῳ τινὶ ἀναξίῳ τοῦ γένους αὐτῆς συνάπτεσθαι, ἀλλ' εἰπὲ ὀφείλειν αὐτὴν κατὰ κανόνας καὶ νόμους δευτέρῳ ἀνδρὶ γαμεῖσθαι. φησὶ γὰρ τὸ α'. κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου, γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου, παντὸς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου κοινωνία. καὶ ὁ λα'. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ ὁ οβ'. κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κωλύουσι τοὺς ὀρθοδόξους μετὰ αἱρετικῶν συνάπτεσθαι, καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ζ'. κεφ. τοῦ ε'. τίτλου τοῦ κη'. βιβλίου φησὶν, οὐκ ἔρρωται ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς ἢ ἐγγόνης τοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς ἀπελεύθερον ἢ σκηνικὸν, ἢ σκηνικοῦ υἱὸν ἢ σκηνικῆς. ὁ δὲ κράταιος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς διαφόρων συνοικέσια εὐγενῶν συναφθεισῶν ἀνδράσιν δυσγενέσι διέσπασε, καὶ τοὺς συναφθέντας μεγάλως ἐκόλασεν. οἷον τι πεποίηκε καὶ εἰς τὸν βασιλικὸν γραμματικὸν, κύριον Θεόδωρον τὸν Μεσαρίτην τοῦ σεβαστοῦ τοῦ Βρυεννίου τὴν θυγατέρα χωρὶς εἰδήσεως βασιλικῆς εἰς γυναῖκα λαβόντα. τὸ μέντοι τῷ κανόνι προσκείμενον, καὶ λέγον μόνον ἐν κυρίῳ, προσετέθη διὰ τοὺς ἀπίστους. ἐν κυρίῳ γὰρ συνάπτει γάμον ἡ μετὰ ὀρθοδόξου, οὐ μὴν μετὰ αἱρετικοῦ συναφθεῖσα.

Κανὼν μβ'.

Οἱ ἄνευ τῶν κρατούντων γάμοι, πορνεῖαί εἰσιν. οὔτε οὖν πατρὸς ζῶντος οὔτε δεσπότου οἱ συνιόντες ἀνεύθυνοί εἰσιν, ἕως ἂν ἐπινεύσωσιν οἱ κύριοι τὴν συνοίκησιν. τότε γὰρ λαμβάνει τὸ τοῦ γάμου βέβαιον.

A coniungi: & non ei permittebatur, vel etiam cōiuncta puniebatur. Sanctus ergo de eo interrogatus est, & respondit, quòd est in viduæ potestate vt alij viro coniungatur, si tunc est sui iuris. Hoc autem in sola digamia seruabitur: neque enim sanctus trigamiam permittit. Rectè itaque mulier vidua secundò nubet, & cum secundo nupserit, non punietur: si quidem non est filiafamilias, sed si sit in potestate parentis constituta, quoniā qui eam habet in potestate, potest matrimonium dissoluere, ipsa quoque, vt quæ sit fornicata puniB etur. Sed & mulieres quæ secundò nubunt, digamorum supplicio subijciuntur, vt sæpe diximus. Cum autem audis sanctū dicentē esse in potestate viduæ nubere cui velit, ne dixeris eā posse impio, vel alicui alij suo genere indigno cōiungi. Sed dic eam debere secundum leges, & canones secundo viro nubere. Dicit enim primū cap. iiij. tit. xxj. lib. Matrimoniū est viri & mulieris coniunctio, & totius vitæ consuetudo, diuinarū & humanarū rerum societas, & xxxj. syn. Laodicenæ canō, & ij. can. syn. in Trullo, prohibendo orthodoC xos cum hæreticis cōiungi, & ij. thema vij. cap. v. tit. xxviij. lib. dicit, Nō est validum matrimonium filiæ vel neptis viri senatorij cū libertino vel scenico, vel scenici, aut scenicæ filio. Potens autem, & sanctus dominus noster & imperator, cum nobilium aliquot mulierum, cum viris ignobilibus contracta essent matrimonia, ea separauit, & separatos valde punijt, vt fecit in regiū dominū TheoD dorum, Mesaritémque qui Augusti Briennij filiam, absque imperatoris scientia in vxorem acceperat. Quod autem adijcitur canoni, & dicit, Solum in domino, adiectū est propter infideles. In domino enim matrimonium contrahit, quæ cum orthodoxo, non cum hæretico matrimonium contrahit.

CANON XLII.

Quæ sine ijs qui habent potestatem fiunt matrimonia, sunt fornicationes. Nec ergo viuente patre, nec domino, ij qui conueniunt sunt ab accusatione liberi, donec coniugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem coniugium.

Schol. Bals. Hic canon est A veluti summa proximorum canonum. Dicit enim, quòd si filia familias, vel ancilla matrimonium cum aliquo contraxerunt sine voluntate eorum qui ipsas habent in potestate, hoc existimatur fornicatio, vtpote quòd non possit consistere. Quare & tanquam fornicatores punientur, & matrimonium tanquam quod non possit consistere, soluetur. Sin autem ij qui in eos habent potestatem, annuerint, hoc est admiserint, & voluerint, matrimonium tunc firmum reputabitur. Quæ autem de B eorum qui sunt in potestate, & dominorum consensu dicuntur, interpretare secundum canones proximè interpretatos. De filiis autem familias, & seruis vxorem ducentibus, vel etiam fornicantibus, lege quæ in lxxxv. can. syn. in Trullo scripta sũt, & ix. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij.

Canon XLIII.

Qui mortis ictum dedit proximo, est homicida, siue prior percussit, siue vltus est.

Schol. Bals. Percussit quispiam aliquem, & interfecit, & cum iuberetur reddere rationem cur in- C terfecisset, dicebat. Non fui causa cædis, sed is qui occisus est, vt qui pugnæ initium fecit, & me prior percussit, sanctus ergo de eo interrogatus, respõdit, Homicida est qui quomodocumque hominem interfecit: siue primo loco eum qui interfectus est, percussit, siue eum vlciscens, vt qui prior percussisset, vulnus ei intulit. Interrogauerit autẽ quispiam, cum lex dicat in sexagesimo libro xxxix. tit. cap. j. themate vltimo: Impunè quis illum interficiet, qui vel ipsum, vel suos cogit ad libidinẽ, & D in titulo eiusdem libri, Vim vi licet repellere & arma armis: quomodo dicit canon eum qui se defensurus percussit, & occidit, puniri vt homicidam? Sol. Pœnæ ecclesiasticæ nõ puniunt, sed sanctificant & medentur: & ideo decernit canon, vt qui quomodocũque Dei permissione in cædem inciderit, & ipsi etiam qui in bello occiderũt, in anima medicinã accipiant: & si hic quidẽ maiore opus habet medicina vt qui spõte interfecit, ille verò minore, vt qui nõ volũtariè, vel in sui defẽsione vel in bello.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κανὼν οὗτος ἀνακεφαλαίωσίς ἐστι τῶν προσεχῶν κανόνων. φησὶ γὰρ ὡς ἐὰν ὑπεξούσια θυγάτηρ ἢ δούλη γάμον πρός τινα συναλλάξωσιν ἄνευ γνώμης τῶν κρατούντων, ἤγουν τῶν ἐξουσιαζόντων αὐτῶν, πορνεία λογίζεται τὸ τοιοῦτον, ὡς ἀνυποστάτως γινόμενον. διὸ καὶ ὡς πορνεύοντες ἐπιτιμηθήσονται, καὶ ὁ γάμος ὡς ἀνυπόστατος λυθήσεται. εἰ δὲ ἐπινεύσουσιν οἱ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχοντες, ἀντὶ τοῦ, εἰ δέξονται καὶ θελήσουσι τὸν γάμον, τότε λογίζεται βέβαιος. τὰ δὲ περὶ τῆς συναιρέσεως τῶν ὑπεξουσίων καὶ τῶν δεσποτῶν ἑρμήνευσον κατὰ τοὺς προσεχῶς ἑρμηνευθέντας κανόνας.

Κανὼν μγ'.

Ὃς θανάτου πληγὴν τῷ πλησίον δέδωκε, φονεύς ἐστιν, εἴτε ἦρξε τῆς πληγῆς, εἴτε ἠμύνατο.

Ἑρμηνεία.

Τὶς ἔπληξε καὶ ἐφόνευσέ τινα, καὶ ἀπαιτούμενος λόγους δοῦναι χάριν τοῦ φόνου, ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἐγὼ αἴτιος γέγονε τῆς πληγῆς, ἀλλ' ὁ φονευθεὶς, ὡς πεποιηκὼς τὴν ἀρχὴν τῆς διαμάχης, καὶ προπλήξας με. ἐρωτηθεὶς οὖν περὶ τούτου ὁ ἅγιος, εἶπεν ὅτι φονεύς ἐστιν ὁ ὁπωσδήποτε φονεύσας ἄνθρωπον, εἴτε πρώτως ἔπληξε τὸν φονευθέντα, εἴτε ἀμυνόμενος τοῦτον ὡς πλήξαντα πρότερον αὐτὸν, ἐπήγαγε τὴν πληγήν. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίου ξ'. τίτλου λθ'. κεφαλ. α'. θέματι τελευταίῳ, ἀκινδύνως τις φονεύει τὸν βιαζόμενον αὐτὸν, ἢ τοὺς αὐτοῦ, πρὸς ἀσέλγειαν. καὶ ἐν τίτλου ιζ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἔξεστι βίᾳ τὴν βίαν ἐξωθεῖν, καὶ ὅπλα ὅπλοις, πῶς ὁ κανὼν φησὶ, τὸν ἐξ ἀμύνης πλήξαντα καὶ φονεύσαντα μὴ κολάζεσθαι ὡς φονέα; Λύσις. τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια οὐκ εἰσὶ κολαστικὰ, ἀλλὰ ἁγιαστικὰ καὶ ἰατρευτικά. διὸ καὶ διορίζεται ὁ κανὼν τὸν κατὰ παραχώρησιν θεοῦ ἐμπεσόντα ὁπωσδήποτε εἰς φόνον, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύοντας θεραπεύεσθαι κατὰ ψυχήν· κἂν ὁ μὲν μεγαλωτέρας χρήζῃ θεραπείας, ὡς φονεύων ἑκουσίως, ὁ δὲ μικροτέρας, ὡς φονεύων ἀκουσίως, ἢ ἐξ ἀμύνης, ἢ ἐν πολέμῳ.

ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος κολάζει, οὐ θεραπεύει. ὅθεν τὸν μὲν ἔχοντα διάθεσιν εἰς τὸ φονεῦσαι, τιμωρεῖ ὡς φονέα, τὸν δὲ ἀκουσίως φονεύοντα οὐ τιμωρεῖ, καὶ τὸν φονεύσαντα τὸν βιαζόμενον αὐτὸν ἀτιμώρητον συντηρεῖ, ὡς μὴ οἴκοθεν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ φονευθέντος εἰς τὸ φονεῦσαι κατ' ἐπειχθέντα. οἶμαι δὲ ὅτι καὶ ὁ φονεύσας ἐξ ἀμύνης κατὰ τὸν πολιτικὸν νόμον τότε συντηρηθήσεται ἀκόλαστος, ὅταν ἐφόνευσε τὸν πληγὴν θανατηφόρον ἐπενεγκόντα αὐτῷ, ἢ βίαν ὁμοίαν, οὐ μὴν καὶ τὸν ἐλαφρὰν καὶ ἰάσιμον πληγὴν ἐπενεγκόντα αὐτῷ, ἤγουν μετρίαν βίαν, καὶ ἣν ἐδύνατο χωρὶς φόνου διαφυγεῖν. τηνικαῦτα γὰρ ὡς φονεὺς κολασθήσεται. φησὶ γὰρ τὸ ιδ'. κεφ. τοῦ λθ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, ὁ τὸν ἐπελθόντα φονεύσας, ἐν ᾧ περὶ τῆς ζωῆς ἐκινδύνευεν, ἀνεύθυνός ἐστι φονεύειν. καὶ κατὰ θέμα τοῦ αὐτοῦ τὸν ληστὴν ἐπιόντα ἀκινδύνως ἔξεστι φονεύειν. ἐγὼ δὲ εἶδον ἱερέα καθαιρεθέντα συνοδικῶς, ὅτι ἕτερον ἱερέα ἀναλαβόμενον παρὰ θέλησιν τούτου βιβλίον ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ κατεῖχε, καὶ ἀνελάβετο ἐριστικῶς ἐκ τούτου τὸ οἰκεῖον βιβλίον, κἀντεῦθεν συνέβη τὸν ἀφαιρεθέντα τὸ βιβλίον ἱερέα λιποθυμῆσαι, καὶ αὐθωρὸν ἀποθανεῖν. ἕτερος δὲ μοναχὸς καὶ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Στυφείου καθῃρέθη ὁμοίως, ὅτι μοναχόν τινα ὑβρίσαντα αὐτὸν ἀνθύβρισε τραχέως, καὶ συνέβη τὸν οὕτως ὑβρισθέντα, ἅμα τῷ ἀκοῦσαι τὴν ὕβριν, στενάξαι καὶ τὴν ψυχὴν ἀπορεύξασθαι. καὶ ἀρχιερεὺς Ἀγαρηνὸν φονεύσας κατ' αὐτοῦ ξίφος ἀνατείναντα ἐν καιρῷ πολέμου, καθῃρέθη ὁμοίως.

Κανὼν μδ'.

Ἡ διάκονος ἡ τῷ Ἕλληνι συμπορνεύσασα δεκτή ἐστιν εἰς κοινωνίαν, εἰς δὲ τὴν προσφορὰν δεχθήσεται τῷ ζ'. ἔτει, δηλονότι ἐν ἁγνείᾳ ζῶσα. ὁ δὲ μετὰ τὴν πίστιν Ἕλλην πάλιν τῇ ἱεροσυλίᾳ προσιὼν ἐπὶ τὸν ἔμετον ἐπιστρέφει. ἡμεῖς οὖν τῆς διακόνου τὸ σῶμα ὡς καθιερωμένον οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐν χρήσει εἶναι σαρκικῇ.

Ἑρμηνεία.

Ὅπως καὶ οἵα γυνὴ γίνεται διάκονος ἔμαθες ἀπὸ διαφόρων κανόνων, διάκονος γοῦν γυνὴ πορνικῶς συμφθαρεῖσα Ἕλληνί τινι, οὐ μόνον καθῃρέθη, ἀλλὰ καὶ ἀφωρίσθη. καὶ ὁ μετὰ ταύτης δὲ συμφθαρεὶς Ἕλλην, πι-

A Lex autem ciuilis punit, non medetur. Vnde etiam eum qui habet affectum interficiendi, punit vt homicidam: eum verò qui inuoluntariè interficit, non punit: & eum qui illum perimit, qui ei vim afferebat, impunitum conseruat, vt qui non ex se, sed ab eo qui fuit interfectus ad occidendum impulsus est. Existimo autem, quòd qui etiam in sui defensione occidit, tunc impunè abibit, quando eum interfecit, qui vulnus illi mortale inflixit, vel vim similem. Non autem eum, qui leuem ac medicabilem illi plagam attulit. Tunc B enim vt homicida punietur. Dicit enim xiiij. caput xxxix. tit. lx. lib. Qui eum interfecit, qui ita inuadebat, vt in vitæ periculum adduceretur, non est reus homicidij. Et secũdum eius thema, latronem inuadentẽ impune licet interficere. Ego autem vidi sacerdotem synodaliter depositum, quòd alterum sacerdotem, qui præter eius voluntatem librum ex ecclesia sua accipiebat, detinuit, & librũ proprium è manu eius contentiosè recepit, & ex eo euenit, vt sacerdos cui liber ablatus est, deliquium animi pateretur & ipsa hora moreretur. Alius autem mona- C chus & sacerdos ex Tyrij monasterio, similiter est depositus, quòd monachum quendam, qui eum iniuria affecerat, graui vicissim iniuria affecit, & accidit, vt qui sic iniuria affectus est, simul ac iniuriam audiuit, gemeret, & animam eructaret. Antistes quoque qui Agarenum interfecerat, qui ensem in ipsum vibrauerat belli tempore, similiter depositus est.

CANON XLIIII.

Diaconissa, quæ vnà cum Græco fornicata est, non est ad communionem admittenda, ad oblationem autem septimo anno admittetur, scilicet si in castitate vitam agat. Græcus autem qui post fidem rursus ad sacrilegium accedit, ad vomitum reuertitur. Nos vero diaconissæ corpus vt consecratum esse in vsu carnali nõ amplius permittimus. D

SCHOL. BALS. Quomodo, & quęnam mulier diaconissa dicitur, ex diuersis canonib9 didicisti. Diaconissa ergo mulier alicui Græco fornicatoriè cõiuncta, nõ solũ est deposita, sed etiã segregata, & qui cũ ea rẽ habuit

Græcus fidelis effectus, voluit eam A vxorem accipere, tanquam qui per sanctum Baptismum à Græca immunditia liberatus esset, & qui ei coniungi non impediretur, quæ per priorem fornicationem diaconalem auctoritatem deposuisset, & esset veluti libera. Sanctus ergo de vtrisque fuit interrogatus, & respondit, quòd diaconissa, quæ fornicata est, & propterea fuit deposita, non segregabitur, vt non in ecclesia versetur, sed ad orationem, & stationem cum fidelibus admittetur. Dictum enim est in xxxij. eius can. quòd B clerici, qui peccatum ad morte peccant, solum deponunrur, non etiam segregantur. Non enim vindicabis bis in idipsum. Porro & diaconissa propter fornicationem deposita ab ecclesiastica synaxi non segregabitur. Illi enim pro quauis pœna sufficit depositio. Quia autē qui fornicantur, triennio nō sunt sanctorum mysteriorum participes, statuit sanctus, vt ea magis puniretur, quod cum Græco rem habuerit, eáque esset post septennium sacramentorum particeps. Græcū autē qui credidit, C & eam, quæ aliquando fuit diaconissa, habere quærit, sacrilegij condemnationi subijcit, si diaconissæ corpus, quod Deo semel est dedicatum, per coitum coinquinauerit: & eum adeò canem vocat, qui ad suum vomitum reuertitur, hoc est ad priorē infidelitatem, per nefarium coitum. Quamobrē eam quæ semel Deo est dedicata, etiam si fuerit deposita, nullo modo sinit alicui coniungi, quòd sit corpus eius cōsecratū, & seruari debeat ab omni coitu, & omni vsu carnali. Nota ergo hæc propter clericos & D monachos, qui transformant & mutant habitum, & monachas etiam, & ascetrias volentes legitimis vxorib⁹ aut viris coniungi. Existimo autem eas ab hoc canone recte secūdo nubere prohibendas, nec sacerdotum vxores, sicut nec qui sunt sacrati sacerdotium recusantes, permittentur viuere vt laici, & secundo matrimonium contrahere: sacerdotum enim vxores, vnum corpus & vna caro sacerdotalis, per legitimam sacerdotij coniunctionem appellatæ, & ea de causa veluti consecratæ,

A στὸς γενόμενος, ἤθελε ταύτην λαβεῖν εἰς γυναῖκα, ὡς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἀκαθαρσίας καθαρεὶς, καὶ δῆθεν μὴ ἐμποδιζόμενος νομίμως αὐτῇ συναφθῆναι, τὴν διακονικὴν ἀξίαν ἀποθεμένῃ διὰ τῆς προγενομένης πορνείας, καὶ οἷον οὔσῃ ἐλευθέρᾳ. ἐρωτήθη οὖν περὶ ἀμφοτέρων ὁ ἅγιος, καὶ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἡ πορνεύσασα διακόνισσα, καὶ διὰ τοῦτο καθαιρεθεῖσα οὐκ ἀφορισθήσεται, ὥστε μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ δεχθήσεται εἰς τὴν μετὰ τῶν πιστῶν εὐχὴν καὶ στάσιν. εἴρηται γὰρ εἰς τὸν λβ'. B κανόνα αὐτοῦ, ὅτι οἱ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτάνοντες ἁμαρτίαν κληρικοὶ, καθαιροῦνται μόνον, οὐ μὴν καὶ ἀφορίζονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἡ διάκονος γοῦν ἐπὶ τὴν πορνείαν καθαιρεθεῖσα, οὐκ ἀφορισθήσεται, ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῇ ἀντὶ παντὸς ἐπιτιμίου ἡ καθαίρεσις. ὅτι δὲ οἱ πορνεύοντες ἐπὶ τετραετίαν τῶν ἁγίων μυστηρίων οὐ μεταλαμβάνουσιν, ὥρισεν ὁ ἅγιος ἐπὶ πλέον ἐπιτιμηθῆναι αὐτὴν διὰ τὸ μετὰ Ἕλληνος συμφθαρῆναι, καὶ μετὰ ἑπταετίαν μεταλαβεῖν αὐτὴν τῶν ἁγιασμάτων, πάντως ἀποστᾶσαν ἐκ C τῆς πορνείας. τὸν δὲ πιστεύσαντα Ἕλληνα καὶ ζητοῦντα ἔχειν τὴν ποτε διακόνισσαν, ἱεροσυλίας καταδίκῃ καθυποβάλλει, ἐὰν τὸ ἅπαξ ἀφιερωθὲν σῶμα τῆς διακονίσσης διὰ τῆς ἐπιμιξίας κοινώσῃ. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κύνα αὐτὸν ἀποκαλεῖ εἰς τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέφοντα, τουτέστιν εἰς τὴν προτέραν ἀπιστίαν διὰ τῆς ἀθέσμου μίξεως. διὸ καὶ τὴν ἅπαξ καθιερωθεῖσαν τῷ θεῷ, κἂν καθαιρεθῇ, οὐ συγχωρεῖ ὁπωσδήποτέ τινι συνάπτεσθαι, διὰ τὸ εἶναι τὸ σῶμα αὐτῆς καθιερωμένον, καὶ ὀφείλειν συντηρεῖσθαι πάσης κοίτης καὶ σαρ- D κικῆς χρήσεως ἀνώτερον, κατὰ τὸν καθόλου λόγον τὸν λέγοντα, τὸ ἱερὸν, μιαρὸν οὐ γίνεται. σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς μετασχηματιζομένους κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς θέλοντας νομίμοις γυναιξὶν ἢ καὶ ἀνδράσι συνάπτεσθαι, οἴομαι δὲ ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου καλῶς ἵνα κωλυθῶσι δευτερογαμεῖν καὶ αἱ τῶν ἱερέων γυναῖκες, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἱερωμένοι τῆς ἱερωσύνης παραιτούμενοι παραχωρηθήσονται ὡς λαϊκοὶ διάγειν καὶ δευτερογαμεῖν. αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες τῶν ἱερέων ἓν σῶμα καὶ μία σὰρξ ἱερατικὴ διὰ τῆς μετὰ τῶν ἱερέων νομίμου συναφείας χρηματίσασαι, κἀντεῦθεν οἷον ἱερωθεῖσαι,

οὐ βεβηλωθήσονται διὰ τῆς δευτερογαμίας. οἱ δὲ ἱερεῖς A ἅπαξ τὴν δευτερογαμίαν ἀποθέμενοι διὰ τὸ ἱερωθῆναι, καὶ τοῦτο αὐτὸ εἰς θεὸν ἐπαγγειλάμενοι, οὐ παραχωρηθήσονται διὰ τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν παραιτήσασθαι τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν, καὶ τὴν εἰς θεὸν ἐπαγγελίαν ἀθετῆσαι, καὶ τῇ σαρκικῇ ἐπιθυμίᾳ δουλεῦσαι. ἀλλὰ κἂν παραιτήσωνται τὴν ἱερωσύνην, κωλυθήσονται τὰ ἅπαξ ἱερωθέντα σώματα αὐτῶν δευτέροις γάμοις βεβηλῶσαι.

Κανὼν με'.

Ἐάν τις τὸ ὄνομα λαβὼν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνυβρίζῃ τὸν Χριστὸν, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας. B

Ἑρμηνεία.

Τὶς ἄπιστος βαπτισθεὶς καὶ ἀξιωθεὶς τοῦ λέγεσθαι Χριστιανὸς, εἶχε μὲν τὴν εἰς θεὸν ὀρθόδοξον πίστιν, οὐκ ἔπραττε δὲ καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ἔργα, ἀλλ' ἐκάκιζεν ἴσως παραδόσεις ἐκκλησιαστικὰς καὶ κανονικοὺς ὁρισμοὺς, προτιμώμενος τὰς τῶν ἀπίστων ἐργασίας, καὶ τοιουτοτρόπως ὑβρίζων τὸν Χριστόν. ἠρωτήθη οὖν ὁ ἅγιος, εἰ διὰ ταῦτα ὁ τοιοῦτος, ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν ἐκβάλλεται ὁμηγύρεως, ἢ μᾶλλον ὀφείλει ἀκατηγόρητος εἶναι, ὡς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν αἱρετισάμενος, καὶ εἶπεν ὅτι τὸ C λαβεῖν διὰ τοῦ βαπτίσματος τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ὄνομα, οὐκ ὠφελεῖ αὐτὸν, ἐὰν μὴ ἐν πᾶσι κατὰ τοὺς ὀρθοδόξους πολιτεύηται. ἐξανάγκης οὖν ὡς τις σεσηπὸς μέλος, ἐκκοπείη ἀπὸ τῆς ὁλοκληρίας τοῦ ὑγιοῦς σώματος Χριστωνύμου λαοῦ, τουτέστιν οὔτε ἐκκλησιάσει μετὰ τῶν Χριστιανῶν, οὔτε τοῖς τοῦ Χριστιανικοῦ ποιμνίου προβάτοις συναριθμηθήσεται. Εἰ δὲ θέλεις ἑρμηνεῦσαι τὸν κανόνα, καὶ ἄλλως ὅτι οὐκ κυρίως Χριστιανὸς ὁ μὴ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ ποιῶν, οὐχ ἕξεις τὸ ἐμποδών. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ οὕτω· τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν τις λέγῃ ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; καὶ ὁ ἀπόστολος, D ἡ πίστις χωρὶς ἔργων νεκρά ἐστιν.

Κανὼν μϛ'.

Ἡ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς ἐν ἀγνοίᾳ γαμηθεῖσα, εἶτα ἀφεθεῖσα διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέραν, ἐπόρνευσε μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ. γάμου οὖν οὐχ εἰρχθήσεται, κάλλιον δὲ ἐὰν μείνῃ οὕτως.

non profanabuntur per secundas nuptias. Sacerdotes autem, qui semel secundas nuptias eo quòd Deo sunt consecrati reiecerunt, & Deo hoc vtique professi sunt, non sinentur per carnalem cupiditatem sacerdotalem dignitatem repudiare, & quam Deo fecerunt professionem infirmare, & carnali libidini seruire: sed etiam si semel sacerdotium renunciauerint, corpora sua, quæ sunt Deo semel consecrata, prohibebuntur secundis nuptiis profanare.

CANON XLV.

Si quis accepto nomine Christianismi Christum contumelia afficit, nulla est illi appellationis vtilitas.

SCHOL. BALS. Infidelis quispiam baptizatus, & dignus habitus, qui Christianus diceretur, in Deum quidem fidem habuit orthodoxam, non agebat autem secundum opera Christianorum: sed ecclesiasticas fortè traditiones, & canonicas definitiones vituperabat, infidelium operationes præferens, & eo modo Deum iniuria afficiens. Interrogatus est ergo sanctus, an is propterea à fidelium communione expellatur, an potius nequaquam sit accusandus, vt qui fidem orthodoxam elegerit, & dixit quod accipere aliquē nomen Christiani ipsum non iuuat, nisi in omnibus, vt par est orthodoxos, vitam instituat: necessario ergò, vt membrum putridum ab integritate exscindetur sani corporis Christiani populi. Si velis autem canonem aliter quoque interpretari, quòd non est propriè Christianus, qui facit mandata Christi, nihil vetabit. Dicit enim sanctus Iacobus frater Dei in sua epistola hoc modo, Quid iuuat, fratres mei, si quis se fidem habere dicat, opera autem non habeat? non potest fides eum seruare. Et Apostolus, Fides sine operibus mortua est.

CANON XLVI.

Quæ per ignorantiam nupsit ei qui ab vxore ad tempus derelictus est, deinde dimissa est, vt prior ad ipsum reuertatur, fornicata quidem est, sed per ignorantiam. A matrimonio ergo non prohibebitur, sed melius est, si sic manserit.

SCHOL. BALS. Hic canon situs est in cõtextu xciij. can. syn. in Trullo', & quia de eo fusius illic tractatum est, lege eum & ix. canonem præsentis sancti patris.

CANON XLVII.

Encratitæ, & saccophori, & apotactitæ subijciuntur eidem rationi, cui & Nouatiani, quia de illis editus est canon, etsi diuersus: quæ autem sunt aduersus eos, silentio prætermissa sunt. nos autem vna ratione eos rebaptizamus. si autem prohibita est apud vos hæc rebaptizatio, sicut & à Romanis, alicuius œconomiæ gratia, nostra tamen ratio vires obtineat, quando quidẽ est veluti Marcionistarum germen eorũ hæresis, nuptias abhorrentium, & auersantiũ & Dei vinum creaturam inquinatam esse dicentium, eos in ecclesiam non admittimus nisi in nostrum baptismum baptizati fuerint. Ne dicant enim, In Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum baptizati sumus, qui quidem Deum esse malorum effectorem existimant, instar Marcionis, & reliquarum hæresum. Quamobrem si hoc placuerit, oportet plures cõuenire Episcopos, & sic canonẽ exponere, vt & is qui fecit sit extra periculum, & qui respondet, in responsione de his fide dignus habeatur.

SCHOL. BALS. Quidam sint Encratitæ, Saccophori, Apotactitæ, Nouatiani, & Marcionistæ, & quænam sint hæc hæresum genera, in diuersis canonibus dictum est. Præsens autem canon non eget interpretatioine, quia nec vt decretum à sancto scriptum est, sed vt sententiæ ipsius explicatio. Legitimam enim constitucionem ad synodalem definitionem remisit.. Tu autem lege 7. can. 2. syn. & disce quinam ex hæreticis baptizantur, postquam recepti fuerint, & qui non.

CANON XLVIII.

Quæ à marito dimissa est, mea quidem sententia manere debet. Si enim dominus dixit, Si quis reliquit vxorem præter quam ratione fornicationis, facit eam adulterari, ex eo quod eam adulteram nominet, exclusit eam à societate cum alio.

Ἑρμηνεία.

Ὁ παρὼν κανὼν κατεστρώθη εἰς τὸ ὕφος τοῦ ϟγ΄. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖσε τὰ περὶ τούτου πλατύτερον ἡρμηνεύθησαν, ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τὸν θ΄. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρός.

Κανὼν μζ΄.

Ἐγκρατῖται καὶ σακκοφόροι, καὶ ἀποτακτῖται τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ᾧ καὶ Ναυατιανοὶ, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων κανὼν ἐξεφωνήθη, εἰ καὶ διάφορος, τὰ δὲ κατὰ τούτους ἀποσεσιώπηται. ἡμεῖς μέντοι ἑνὶ λόγῳ ἀναβαπτίζομεν τοὺς τοιούτους. Εἰ δὲ παρ᾽ ὑμῖν ἀπηγόρευται τοῦτο, τὸ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, ὥσπερ οὖν καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, οἰκονομίας τινὸς ἕνεκα, ἀλλ᾽ ὁ ἡμέτερος λόγος ἰσχὺν ἐχέτω, ὅτι ἐπεὶ δὴ ὥσπερ Μαρκιωνιστῶν ἐστιν ἀποβλάστημα ἡ κατ᾽ αὐτοὺς αἵρεσις βδελυσσομένων τὸν γάμον καὶ ἀποστρεφομένων τὸν οἶνον, καὶ τὴν κτίσιν τοῦ θεοῦ μεμιασμένην εἶναι λεγόντων, οὐ δεχόμεθα οὖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν μὴ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον βάπτισμα. μὴ γὰρ λεγέτωσαν, ὅτι εἰς πατέρα καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν, οἵ γε κακῶν ποιητὴν ὑποτιθέμενοι τὸν θεὸν ἐφαμίλλως τῷ Μαρκίωνι, καὶ ταῖς λοιπαῖς αἱρέσεσιν. ὥστε ἐὰν ἀρέσῃ τοῦτο δεῖ πλείονας ἐπισκόπους ἐν ταὐτῷ γενέσθαι, καὶ οὕτως ἐκθέσθαι τὸν κανόνα, ἵνα καὶ τῷ ποιήσαντι τὸ ἀκίνδυνον ᾖ, καὶ ὁ ἀποκρινόμενος τὸ ἀξιόπιστον ἔχῃ ἐν τῇ περὶ τούτων ἀποκρίσει.

Ἑρμηνεία.

Τίνες εἰσὶν οἱ Ἐγκρατῖται, οἱ σακκοφόροι, οἱ ἀποτακτῖται, οἱ Ναυατιανοὶ, καὶ οἱ Μαρκιωνισταὶ, καὶ ποῖα τὰ εἴδη τῶν αἱρέσεων αὐτῶν, εἴρηται ἐν διαφόροις κανόσιν. ὁ δὲ παρὼν κανὼν ἑρμηνείας οὐ δέεται, διότι οὐδὲ ὡς ὅρος ἐγράφη παρὰ τοῦ ἁγίου, ἀλλ᾽ ὡς γνωμάτευμα. τὴν γὰρ θεσμοθεσίαν εἰς συνοδικὸν διορισμὸν ἀπέλυσεν. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν ζ΄. κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ μάθῃς τίνες τῶν αἱρετικῶν μετὰ τὸ δεχθῆναι βαπτίζονται, καὶ τίνες οὐ βαπτίζονται.

Κανὼν μη΄.

Ἡ δὲ ἐγκαταλειφθεῖσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, μένειν ὀφείλει. Εἰ γὰρ ὁ κύριος εἶπεν, ὅτι ἐάν τις καταλείπῃ γυναῖκα ἐκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι, ἐκ τοῦ μοιχαλίδα αὐτὴν ὀνομάσαι, ἀπέκλεισεν αὐτὴν τῆς πρὸς ἕτερον κοινωνίας.

πῶς γὰρ δύναται ὁ μὲν ἀνὴρ ὑπεύθυνος εἶναι, ὡς μοιχείας αἴτιος, ἡ δὲ γυνὴ ἀναίτιος εἶναι, ἡ μοιχαλὶς παρὰ κυρίου διὰ τὴν πρὸς ἕτερον ἄνδρα κοινωνίαν προσαγορευθεῖσα;

Ἑρμηνεία.

Ὡς ἔοικεν, ἐρωτηθεὶς ὁ ἅγιος, εἰ ὀφείλει νομίμῳ ἀνδρὶ συνάπτεσθαι ἡ παραλόγως διαζυγεῖσα τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, εἶπεν· ἐπεὶ ὁ κύριος ἀπεφήνατο μοιχαλίδα εἶναι τὴν καταλειφθεῖσαν παρεκτὸς πορνείας ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, πάντως ἐὰν ἑτέρῳ συζευχθῇ, ὀφείλει ἡ τοιαύτη γυνὴ ἡσυχάζειν καὶ ἑτέρῳ μὴ συναφθῆναι. κατασκευάζων δὲ τὸν οἰκεῖον λόγον προστίθησιν, ὅτι κἂν οὐ δέδωκεν αὐτῇ τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, ὅμως καὶ αὐτὴ εἰ μὴ καρτερήσει τὴν παράλογον διάζευξιν, καὶ ἀνακαλέσεται τὸν οἰκεῖον ὁμόζυγον, ἀλλ' ἑτέρῳ συναφθῇ, ὡς μοιχαλὶς κατακριθήσεται, τὸν ἄνδρα δὲ ταύτης ὑπεύθυνον εἶναί φησι, ὡς γενόμενον αἴτιον τῆς μοιχείας. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν πη΄. κανόνα, καὶ τὸν ϟγ΄. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἐν τούτοις γραφέντα περὶ τῶν καταλειψασῶν τοὺς οἰκείους ἄνδρας, καὶ τὸ ἐναντίον. ἐρωτήσει δέ τις ποίᾳ εὐθύνῃ ὑπόκειται ὁ ἀνὴρ τῆς καταλειφθείσης γυναικὸς ἀλόγως, καὶ ἑτέρῳ συμβιωσάσης; Λύσις. τινὲς εἶπον τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι εἶναι τοῦτον ὑπεύθυνον· ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. ἐπεὶ γὰρ παρὰ τῷ θελήματι τῆς γυναικὸς πρόκειται τὸ συζυγῆναι αὐτὴν ἑτέρῳ, καὶ οὕτω μοιχευθῆναι, καὶ τὸ καρτερῆσαι, καὶ μὴ γενέσθαι μοιχείαν, πῶς ὁ ἀνὴρ μὴ μοιχεύσας, ὡς μοιχὸς κολασθήσεται; οἶμαι οὖν ὅτι ὡς μὲν μοιχὸς οὐ κολασθήσεται, γενήσεται δὲ ἐπ' αὐτῷ ὡς ἀλόγως πέμψαντι διαζύγιον, κατὰ τὸ ιγ΄. κεφ΄. τῆς λδ΄. Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, ἤτοι τὸ δ΄. κεφ. τοῦ ζ΄. τίτλου τοῦ κη΄. βιβλίου ἔχον οὕτως· ἐπεὶ δή τινες τὸν ἡμέτερον παραβαίνειν σπουδάζουσι νόμον, ἐν τῷ ἰδικῶς τὰς αἰτίας ἀπηριθμησάμεθα ἐξ ὧν μόνων διαζύγιον δύναται πέμπεσθαι ἢ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ ἐκ τῆς γυναικὸς, κελεύομεν παρ' ἐκείνας τὰς αἰτίας μηδενὶ τρόπῳ διαζύγια γίνεσθαι, ἢ ἐρρῶσθαι τὰ γινόμενα, ἢ κατὰ συναίνεσιν τοὺς γάμους διαλύειν, καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλοις τὰ ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ παρὰ τὰς ἀφ' ἡμῶν διωρισμένας αἰτίας τολμήσουσί τινες διαλύειν τὸν γάμον, κελεύομεν,

A *Quomodo enim potest vir quidem esse reus, vt auctor adulterij, mulier autem nulli esse culpæ affinis, quæ adultera appellata est, propter consuetudinem cum alio viro?*

SHCOL. BALS. Vt est verisimile, sanctus interrogatus est, an debet marito legitimè coniungi quæ præter rationem à proprio marito separata est. Dixit itaque quòd quia dominus eam esse adulteram pronunciauit quę extra fornicationem à suo marito dimissa est, si alij omnino coniuncta fuerit, debet ea mulier B quiescere, & alij nō coniungi. Suum itaque dictum confirmans adijcit, quòd & si ea dimissionis causam dederit, non maritus, ipsa tamen si iniustum diuortium non tolerâter tulerit & ad suum coniugem redierit, sed alij coniuncta fuerit, vt adultera accusabitur. Eius autem maritum dicit esse reum vt qui fuerit auctor adulterij. Et in his quidem consistit canon. Tu autem lege 88. can. & 93. syn. in Trullo, & quæ in his à nobis scripta sunt de iis, quæ suos maritos reliquerunt & contra. Interrogauerit C autem quispiam, cui pœnæ est obnoxius maritus mulieris, quæ iniustè dimissa est, & cum alia vitæ societatem iniit? SOL. Quidam dixerũt eum esse reum adulterij: sed mihi non ita videtur. Quoniã enim in mulieris voluntate situm est vt ipsa alij iungatur, & sic adulteretur, & toleranter pati, & non fieri adulterium, quomodo maritus, qui non est adulteratus, vt adulter punietur? Existimo ergo quòd adulter quidem non punietur, agetur autem in eum, vt qui præter rationem diuor-D tij libellum emiserit, vt vult xiij. cap. xxiij. Iustiniani nouellæ seu iiij. cap. septimi tit. xxviij. lib. quod sic habet. Quia autem nonnulli student nostram legem transgredi in qua specialiter causas enumerauimus, ex quibus solis potest emitti diuortium, vel à viro, vel à muliere, iubemus præter illas causas nullo modo fieri diuortium, vel factum confirmari vel ex consensu matrimonium dissoluere, & peccata aliis condonare. Sin autem præter causas à nobis definitas voluerint aliqui dissoluere matrimonium, iubemus,

si quidem descendentes habeant, A siue ex ipso, siue ex alio matrimonio, dare illis eorum substantias, secundum legum ordinem, virúmque & mulierem intrudi in monasterium toto vitæ suæ tempore, & ex vniuscuiusque facultatibus circiter quatuor vncias monasterijs in quæ immittútur separari, marito scilicet ne vsum quidem habente eius partis, quæ datur liberis. Sin autem descendentes non habeant, sed ascendentes inueniantur, ipsi tertiam partem facultatum accipiant, præterquam si matrimonij solutioni consenserint. Duæ autem partes monasteriis in B in quæ vnusquisque inijcitur, separentur. Sin autem nec descendentes, nec ascendentes fuerint, vel si etiam ascendentes ei quod factum est consenserint, iubemus omnes facultates dari monasteriis in quæ coniecti sunt, ne propter hanc inuentionem, Dei quoque iudicium contemnatur, & lex nostra transiliatur. Sed & eos, qui eiusmodi matrimonij solutionibus deseruiunt, vel eiusmodi nefarios contractus componunt, corporalibus pœnis subijci iubemus, & mitti in exilium. Si au- C tem ij qui matrimonium soluere conati sunt, rursus velint se ipsos matrimonio coniungere, priusquã in monasterium inijciantur, damus eis hoc agendi facultatem & prædictas illis pœnas condonamus, & vt facultates habeant ipsis concedimus, & vt ita inter se viuant, perinde ac si nihil inter se huiusmodi peccassent: si vna autem persona velit reuocare matrimonium, nisi altera persona consenserit, aduersus eum qui non vult, pœnæ seruentur. Hæc autem omnia seruari iubemus, & in hac vrbe regia, & in prouinciis, & per comitem priuatorum, & per præsides prouinciarum, & eorũ ordines ipsis scienti- D bus, quòd si eo peccante se segniter gesserint, & non hæc omnia seruauerint, & exterminationẽ, & publicationem subibunt. Hæc autem ipsa seruare iubemus loci quoque sãctissimos Episcopos, vt eorũ prouidẽtia, personæ, quæ traditæ sunt, in monasteria conijciantur, & ex rebus ipsis ea quæ à nobis definita sunt, monasteriis præbeantur.

A Εἰ μὲν κατιόντας ἔχοιεν εἴτε ἐξ αὐτῶν, εἴτε ἐξ ἄλλου γάμου, τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐκείνοις δίδοσθαι, κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν, καὶ τόν τε ἄνδρα, καὶ τὴν γυναῖκα εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι ἐπὶ πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον. καὶ ἐκ τῆς ἑκάστου περιουσίας ἀνὰ τεσσάρας οὐγγίας τοῖς μοναστηρίοις ἐν οἷς ἐμβάλλονται, ἀφορίζεσθαι· τοῦ ἀνδρὸς δηλονότι μηδὲ χρῆσιν ἔχοντος τοῦ διδομένου τοῖς παισὶ μέρους. Εἰ δὲ κατιόντας μὴ ἔχοιεν, ἀλλὰ ἀνιόντες εὑρίσκονται, τὸ τρίτον μέρος τῆς οὐσίας λαμβάνειν αὐτούς, εἰ μὴ τῇ ἀσεβείᾳ τῆς λύσεως τοῦ γάμου συνῄνεσαν. τὰ δὲ δύο μέρη B τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἕκαστος ἐμβάλλεται, ἀφορίζεσθαι. Εἰ δὲ μήτε κατιόντες, μήτε ἀνιόντες εἶεν, ἢ καὶ εἰ οἱ ἀνιόντες συνῄνεσαν τῷ γεγονότι, κελεύομεν πᾶσαν τὴν οὐσίαν τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς ἐνεβλήθησαν, δίδοσθαι, ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς ἐπινοίας, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ κρίμα καταφρονηθείη, καὶ ὁ ἡμέτερος νόμος παραβαθῇ. ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ταῖς τοιαύταις λύσεσι τῶν γάμων, ἢ τὰ τοιαῦτα ἀθέμιτα συμβόλαια συντιθέντας ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι κελεύομεν, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. εἰ δὲ οἱ τὸν C γάμον λύειν ἐπιχειρήσαντες βουληθῶσι πάλιν ἑαυτοὺς συζευγνύναι, πρὶν ἐμβληθῶσι μοναστηρίοις, ἄδειαν αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ τὰς προειρημένας ποινὰς συγχωροῦμεν αὐτοῖς, καὶ τὰς ἰδίας περιουσίας ἔχειν. καὶ οὕτω πρὸς ἀλλήλους ζῆν, ὡς ἂν εἰ μηδὲν τοιοῦτον ἡμαρτημένον ἐτύγχανε, τοῦ ἑνὸς δὲ βουλομένου τὸν γάμον ἀνακαλέσασθαι, εἰ μὴ συναρέσῃ τὸ ἕτερον πρόσωπον, κατὰ τοῦ μὴ βουλομένου κρατεῖν τὰς ποινάς. ταῦτα δὲ πάντα φυλάττεσθαι κελεύομεν, ἔν τε τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει, καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, διά τε τῶν κόμητος τῶν πριβάτων, καὶ τῆς

καὶ τῶν ἐξ ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων, καὶ τῶν τάξεων αὐτῶν, εἰδότων αὐτῶν, ὡς εἰ ῥᾳθυ- D μήσουσι τοιούτου τινὸς ἁμαρτανομένου, καὶ μὴ πάντα ταῦτα παραφυλάξουσι, καὶ ἐξορίαν καὶ δήμευσιν, ὑποστήσονται. ταῦτα δὲ αὐτὰ κελεύομεν παραφυλάττειν, καὶ τοὺς κατὰ τόπον ὁσιωτάτους ἐπισκόπους, ὥστε προνοίᾳ αὐτῶν τὰ παραδιδόμενα πρόσωπα ἐν μοναστηρίοις ἐμβάλλεσθαι, καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα τοῖς μοναστηρίοις παρέχεσθαι.

Κανὼν μθ΄.

Κανὼν μθ΄. A

Αἱ πρὸς ἀνάγκην γινόμεναι φθοραὶ ἀνεύθυνοι ἔστωσαν. ὥστε καὶ ἡ δούλη, εἰ ἐβιάσθη παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου, ἀνεύθυνός ἐστιν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ παροῦσα ἀπόκρισις ἐξεφωνήθη χάριν δούλης τινὸς κατὰ βίαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου δεσπότου πορνευθείσης. φησὶ γὰρ ὡς ἐπεὶ καὶ ἄλλαι πᾶσαι φθοραὶ αἱ κατ' ἀνάγκην καὶ βίαν γινόμεναι, παρὰ τῶν πολεμίων δηλαδὴ πρὸς τὰς αἰχμαλωτισθείσας, καὶ παρὰ ἀρχοντικῶν προσώπων, πρὸς τὰς ἐπ' αὐτῶν ἀρχομένας ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἡ δούλη ἡ κατὰ βίαν B συμφθαρεῖσα τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ, οὐχ ὑποπεσεῖται τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίοις. ἀνάγνωθι κανόνα πρῶτον τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ εἰς τὸ πάσχα. ταῦτα δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κρατήσουσιν ὅσον εἰς τὸ μὴ ἐπιτιμηθῆναι διὰ τὴν φθορὰν τῆς πορνείας τὰς φθαρείσας. ἐπεὶ τοίγε ἂν κατὰ βίαν ἢ ἄγνοιαν ἐμπέσῃ τις εἰς πρᾶγμα κωλῦον αὐτὸν ἀπὸ διακονίας ἱερατικῆς, οὐκ ὠφεληθήσεται εἰς τὸ εἶναι καὶ ἐφεξῆς μετὰ τῶν ἱερωμένων, διὰ τὸ μὴ κατὰ γνώμην οἰκείαν C ἐμπεσεῖν εἰς τὸ κακὸν, ἀλλὰ καθαιρεθήσεται. καὶ ἀνάγνωθι τὸν πρῶτον κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τὸν κζ΄. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρός. διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς οἴομαι, οὐδὲ οἱ κατ' αὐθεντίαν βασιλικὴν ἀποκειρόμενοι, δύνανται μετασχηματίζεσθαι προβαλλόμενοι τὸν παρόντα κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἀλλ' ἔσονται ἐξ ἀνάγκης μοναχοὶ, κἂν κατὰ βίαν ἀπεκάρησαν, ὥσπερ καὶ ἡ κατὰ βίαν φθαρεῖσα, ἐὰν ἦν διακόνισσα, ἐπιτιμίᾳ μὲν οὐχ ὑποπεσεῖται, διακονικὸν δέ τι D οὐκ ἐνεργήσει, διὰ τὸ παραχωρήσει θεοῦ ἐμπεσεῖν εἰς κακὸν, ἀφαιρούμενον ἐξ αὐτῆς τὴν διακονίσσης ἀξίαν.

Κανὼν ν΄.

Τριγαμίας νόμος οὐκ ἔστιν, ὥστε νόμῳ τρίτος γάμος οὐκ ἄγεται. τὰ μέντοι τοιαῦτα ὡς ῥυπάσματα τῆς ἐκκλησίας ὁρῶμεν. δημοσίαις δὲ καταδίκαις οὐχ ὑποβάλλομεν, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἱρετώτερα.

Ἑρμηνεία.

Ἀκούων τοῦ ἁγίου λέγοντος μὴ εἶναι νόμον ἐπὶ τριγαμίας, μὴ εἴπῃς καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ πολιτικοῦ κωλύεσθαι τὴν τριγαμίαν. ἐκκεχώρηται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου. ἀλλὰ νόμον ἐνταῦθα τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόει.

Canon XLIX.

Stupra quæ per vim inferuntur, non sint accusationi obnoxia. Quare etsi ancillæ vis allata fuerit à proprio domino, ea à culpa est libera.

Schol. Bals. Præsens edita est responsio pro aliqua ancilla, quæ à suo domino vim passa est. Dicit enim, quòd quoniã alia quoque stupra, quæ necessitate, & vi perpetrantur, ab hostibus scilicet in captiuas, & à personis quæ regunt, in eas personas quibus præsunt, necessario quoque ancilla, quæ vi cum suo domino rem habuit, non incidet in pœnas fornicatorum. Lege canonem primum sancti Dionysij Archiepiscopi Alexandrini ex eodem canone in Pascha. Hæc autem, vt mihi videtur, seruabuntur, quantũ ad hoc, vt quæ strupatæ fuerũt, propter stuprũ fornicationis supplicio afficiantur. Nam si per vim vel ignorantiam aliquis in rem inciderit, quæ eum à sacerdotali ministerio arceat, nõ adiuuabitur ad hoc vt sit deinceps cum sacratis, quoniam non propria voluntate in hoc malum inciderit: sed deponetur. Et lege primum canonem synodi Ancyranæ, & xxvij. can. præsentis sancti patris. Propterea enim vt existimo, nec qui imperatoria auctoritate tondentur, possunt trãsformari, habitúmve mutare sancti Basilij præsentem can. producentes. Sed erunt necessario monachi, etiamsi vi tonsi fuere, quemadmodum & quæ vi stuprata est, si erat diaconissa, in pœnam quidem non incidet, sed nihil amplius diaconicum exercebit, quòd ea Dei permissu in malum inciderit, quod ei aufert diaconicam auctoritatem.

Canon L.

Trigamiæ lex non est. Quare lege tertiũ matrimonium non approbatur. Veruntamen ea vt ecclesiæ inquinamenta videmus: sed publicis condemnationibus non subijcimus, vt quæ soluta ac profusa fornicatione sunt magis expetenda.

Schol. Bals. Cum audis sanctũ dicentẽ non esse legẽ in trigamia, ne dixeris etiam à lege ciuili prohiberi trigamiã. A lege enim cõcessa est, sed ecclesiasticam hic legem intellige.

Legem autẽ ciuilem dic antiquam, quæ ante sanctum patrẽ obseruabatur, nõ autẽ eã quę multis post seculis lata est, scilicet Porphyrogenetæ, & Imperatoris domini Constantini decisionem, quæ sita est in primo canone huius sancti, quam etiam lege, vt dicit Zonaras. Neque enim fieri potest vt hoc dicat quòd in sancti mentem venire non poterat, vt pote quod multis post seculis factum est. Quod autem etiam à lege antiqua tertium matrimoniũ permissum est, lege lib. xxviij. tit viij. cap. lxiij. thema vj. & tit. xiiij. cap. iiij. Nota autẽ, quod ex hoc præsenti canone apparet non separari tertium matrimonium vt contra leges factum. Dicit enim, quòd inquinamenta quidem ecclesiæ tertia matrimonia omnino reputantur, vt quæ ab ecclesia non permittũtur, si rogata fuerint. Publicis autem condẽnationibus, seu manifestis diuulsionibus non subijciũtur, quòd sint eiusmodi cõiugia fornicatione meliora. Qui autẽ matrimonium ita contraxerunt, per polygamiam minus effusè peccant. Qui autem fornicantur, laxis habenis in vitia feruntur, vt qui indiscriminatim ex alia muliere ad aliam transeant.

Canon LI.

Quod aduersus clericos statutum est, canones indefinite ediderunt, vnum in ijs qui lapsi sunt, supplicium decerni iubentes, a ministerio scilicet motionem, siue sint in gradu, siue etiam in ministerio, quod non impositis manibus datur, perseuerent.

Schol. Bals. In xxxij. can. sanctus definijt propter omne peccatum clericos per solam depositionem puniri. Sed quia nonnulli dixerunt illos reputari clericos, qui ordinati sunt, nõ autẽ eos qui per solum characterem constituti sunt in gradibus ecclesiasticis (Illos enim magis puniri volebant) definiit sanctus per præsentẽ canonem, omnes similiter clericos per solam depositionẽ, seu promotionem à conuenienti sacro ministerio puniri, siue sint ordinati vt presbyteri, diaconi, hypodiaconi:

A νόμον δὲ πολιτικὸν εἶπε τὸν παλαιὸν τὸν παρὰ τοῦ ἁγίου πατρὸς κρατοῦντα, οὐ μὴν τὸν μεταγενέστερον κατὰ πολύ, δηλονότι τὸν τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τόμον, τὸν καταστρωθέντα εἰς τὸν δ΄. κανόνα τούτου τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι, καθὼς ὁ Ζωναρᾶς φησι. τοῦτο γὰρ λέγειν ἀνενδίκτον, διὰ τὸ μηδὲ εἰς ἔννοιαν τοῦ ἁγίου ἐλθεῖν. τὸ μετὰ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας γεγονός. ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἐκκεχώρηται ὁ τρίτος γάμος, ἀνάγνωθι βιβλίου κη΄. τίτλου η΄. κεφ. ξγ΄. θέμα ϛ΄. τίτλου ιδ΄. κεφ. δ΄. σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ
B παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται, ὅτι οὐ διασπᾶται ὁ τρίτος γάμος ὡς παράνομος, φησὶ γὰρ ὅτι ῥυπάσματα μὲν τῆς ἐκκλησίας, λογίσονται οἱ τρίτοι γάμοι πάντως, ὡς μὴ ἐκχωρούμενοι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἐὰν ἐρωτηθῶσι δημοσίαις δὲ καταδίκαις, ἤτοι φανεροῖς διασπασμοῖς οὐχ ὑποβέβληνται διὰ τὸ εἶναι τὰ τοιαῦτα συνοικέσια κρείττονα τῆς πορνείας. οἱ μὲν γὰρ οὕτω γαμήσαντες, συνεσταλμένην ἁμαρτίαν διὰ τὴν πολυγαμίαν ποιοῦσιν. οἱ δὲ πορνεύοντες ἀνειμένην καὶ ἐξηπλωμένην ἁμαρτίαν ἐργάζονται ὡς ἐξ ἑτέρας γυναικὸς εἰς ἑτέραν ἀ-
C διαφόρως μεταβαίνοντες.

Κανὼν να΄.

Τὸ κατὰ κληρικοὺς ἀδιαφορείστως οἱ κανόνες ἐξέθεντο, κελεύσαντες μίαν ἐπὶ τοῖς παραπεσοῦσιν ὁρίζεσθαι τιμωρίαν, τὴν ἔκπτωσιν τῆς ὑπηρεσίας, εἴ τε ἐν βαθμῷ τυγχάνοιεν, εἴτε καὶ ἀχειροτονήτῳ ὑπηρεσίᾳ προσκαρτεροῖεν.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ λβ΄. κανόνι διωρίσατο ὁ ἅγιος ἀπὸ
D παντὸς ἁμαρτήματος διὰ μόνης καθαιρέσεως κολάζεσθαι τοὺς κληρικούς, ἐπεὶ δὲ ἔλεγόν τινες, ἐκείνους λογίζεσθαι κληρικούς, τοὺς χειροτονίαν ἔχοντας, οὐ μὴν τοὺς διὰ μόνης σφραγῖδος καταστάντας εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς (τούτους γὰρ ἤθελον πλειόνως κολάζεσθαι) διωρίσατο ὁ ἅγιος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος πάντας τοὺς κληρικοὺς ὁμοίως διὰ μόνης καθαιρέσεως ἤτοι διὰ ἐκπτώσεως τῆς πρεπούσης αὐτοῖς ἱερᾶς διακονίας, κολάζεσθαι, κἄν τε κεχειροτονημένοι ὦσιν, ὡς οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι, κἄν τε

διὰ μόνης σφραγῖδος ἐνέργειαν ἔχωσιν ἱερατικήν, ὡς οἱ ἀναγνῶσται, καὶ ψάλται, οἱ θυρωροί, καὶ οἱ ὅμοιοι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ κληρικῶν διὰ χειροτονίας, ἢ διὰ σφραγῖδος καταταχθέντων εἰς βαθμοὺς ἐκκλησιαστικούς. ἐὰν δέ τις μόνην ἔχων ἐπικουρίδα ἀπὸ ἐπισκόπου, ἢ ἀπὸ ἡγουμένου, ἐμπέσῃ εἰς ἔγκλημα, ἀλλοτρόπως ἄρα τιμωρηθήσεται; Λύσις. καὶ ὁ τοιοῦτος κληρικός ἐστι, καὶ καταδικασθήσεται ὡς λοιποὶ κληρικοί. κωλυθήσεται γὰρ ἐνεργεῖν οἱονδηποτοῦν ἔργον, ὅπερ ἐνεργοῦσιν οἱ ἔχοντες ἐπικουρίδας, οὔτε οὐκ εἰσελθῇ εἰς βῆμα, οὐκ ἀναγνῷ ἐπ' ἄμβωνος, οὐ προκόψει εἰς βαθμίδα ἱερατικήν. θαυμάζω δὲ ὅπως τινὲς καθαιρεθέντες, ἐνεργοῦσι χαρτουλαράτα ἐκκλησιαστικά, ἅ τινα ἐνεργοῦσι μόνοι ἱερωμένοι· ὡσαύτως θαυμάζω πῶς οἱ ἔχοντες μόνας ἐπικουρίδας, καὶ ἁμαρτάνοντες ἐτάζονται, καὶ ἁπλῶς ὡς λαϊκοὶ κολάζονται. Εἶδον γὰρ τοῦτο διαφόρως. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἐπεὶ καὶ τὰ ὀφφίκια διὰ σφραγῖδος δίδονται, βαθμοὶ καὶ ταῦτά εἰσι. καὶ ἀδικοῦνται οἱ παρὰ ἐπισκόπων ἀκρίτως ἐκ τῶν ὀφφικίων αὐτῶν ἐκβαλλόμενοι, ἢ ἐν ταῖς στάσεσιν αὐτῶν παραβλαπτόμενοι, οὐδὲ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ ἐπίσκοποι ποιεῖν ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὴν σφραγῖδα, ὅπερ οὐ δύνανται ποιεῖν εἰς τὰ διακονικὰ ἀξιώματα.

sive per solum characterem operationem sacerdotalem habeant, vt lectores, cantores, ianitores, & similes. Et hæc quidem de clericis per ordinationem, vel characterem in ecclesiasticis gradibus collocatis. Si quis autem ab episcopo, vel monasterij præfecto tonsuram habens in crimen inciderit, isne aliquo modo punietur? SOL. Et quoque est clericus, & condemnabitur vt reliqui clerici: prohibebitur enim quoduis opus exercere, cuiusmodi exercent qui habent tonsuras: quemadmodũ non conscendet tribunal, non leget in vmbone, ad sacerdotalem gradũ non promouebitur. Miror autem, quomodo nonnulli depositi chartularata ecclesiastica exercent, quæ quidem soli sacrati exercent. Similiter miror, quomodo qui solas habent tonsuras, & peccantes examinantur, & omnino vt laici puniuntur. Vidi enim hoc aliena quadam ratione, & per abusum fieri. Nota autẽ ex præsenti canone, quòd quoniam officia dãtur per characterem, sunt autem & ij gradus; iniuria afficiuntur, qui ab episcopis ex ipsis officiis indicta in iudicio causa expelluntur. Neque enim habent episcopi facultatem hoc in eis faciendi post characterem, quod non possunt facere in diaconis dignitatibus.

Κανὼν νβ'.

Ἡ τὸ κύημα τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀμελήσασα, εἰ μὲν δυναμένη περισώσασθαι καταφρόνησιν, ἢ συγκαλύψειν ἐντεῦθεν τὴν ἁμαρτίαν νομίζουσα, ἐθελεθηριώδει καὶ ἀπανθρώπῳ λογισμῷ χρησαμένη, ὡς ἐπὶ φόνῳ κρινέσθω. Εἰ δὲ οὐκ ἠδυνήθη περιστεῖλαι, καὶ διὰ ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων διεφθάρη τὸ γεννηθέν, συγγνωστὴ ἡ μήτηρ.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν λγ'. κανόνι στενώτερον διορισμὸν πεποίηκεν ὁ ἅγιος χάριν τῆς ἐν τῇ ὁδῷ κυησάσης, καὶ ἀμελησάσης τοῦ κυήματος, νῦν δὲ πλατυτέρως διαστέλλεται τὰ εἴδη τῆς ἀμελείας. καὶ φησὶ, ὅτι εἰ μὲν ἐκ πορνείας ἢ μοιχείας συλλαβοῦσα κρύφα, ἢ κυήσασα καὶ φοβουμένη τὸν ἔλεγχον, ἐσπούδασε διὰ τοῦ φονευθῆναι τὸ γεννηθὲν, συγκαλύψαι τὴν ἁμαρτίαν, ἢ καὶ θηριωδῶς, ἤγουν ἀπανθρώπως, ἐχρήσατο τῷ τεχθέντι, τουτέστι

CANON LII.

Quæ fœtus in via nati curam non gessit, si cum posset quidem seruare neglexerit, vel se ideo peccatum celare existimans, vel etiã omnino belluina, & inhumana cogitatione impulsa, tanquam propter homicidium iudicetur. Sin autem eum concinnare & componere non potuit, & propter solitudinem, rerúmque necessariarum inopiam fœtus interijt, matri ignoscendum est.

SCHOL. BALS. in xxxiij. can. sanctus de ea, quæ in via peperit, & fœtũ neglexit, angustius statuit: nunc autem fusius decernit de speciebus negligentiæ, & dicit, quod si quæ ex fornicatione quidẽ, vel adulterio clã vel cõcepit, vel peperit, & timens ne cõuinceretur, statuit per nati fœtus interitum celare peccatũ, vel etiã belluinè, seu inhumanè in fœtũ se gessit,

hoc est instar ferarũ quæ carnes humanas deuorant, & eis non parcunt, eius non miserta est, debet instar homicidæ puniri. Sin autem volebat quidem infantem seruare, sed non potuit propter solitudinem & rerum inopiam, & eo factũ est, vt interiret, digna erit cui ignoscatur, sed quia in xxxiij. can. diximus, quod quæ in via peperit, & negligenter, vel etiam fraudulenter in id quod natum est, affecta est, vt homicida iudicatur, nõ solum si interiit quod natum est, sed etiam si ab alio educatum sit. Rursus quoque dicimus, quòd etiam ex iis quæ illic scripsimus, hoc probatur. Non minus autem & ex præsenti canone apparet. Illic enim sanctus mulieris contemptum, vel fraudem inducit: non addit autem fœtus interitum. Sed dicit, tanquam ob homicidium matrem condemnari, hoc est etiam si fœtus nõ fuerit interfectus, condemnari autem propter malam affectionem. Infante enim illius dolo vel socordia interfecto, debebat sine controuersia vt homicida puniri. Quando autem nec per negligentiam nec per dolum matris id euenerit, dicit illi quoque ignosci oportere, & adijcit fœtum interire à solitudine, & à rerũ necessariarum inopia. Si enim vixisset, nec matris negligentia processisset, quomodo quis eam criminandam esse diceret? Illud autem, matrem belluinè affici, accipe secundum præsentem interpretationem, & non vt dicebãt aliqui, secundum ferarum maternam educationem. Permultæ enim feræ pullos suos diligenter curant, & educant, & pro eis pericula subeunt, nec sunt eis conferendæ mulieres dolosæ, & socordes, matres scilicet. Iam enim leæna tantam suorum catulorum curam gerit, vt antro egrediens, & pedum suorum vestigia cauda confundens, non sinat antrum suum inuestigari à venatore, & fœtus suos interimi.

A κατὰ θῆρας καταπιούσας τὰς ἀνθρωπίνας σάρκας, καὶ μὴ φειδομένους αὐτῶν, οὐκ ἐλέησε τοῦτο, ὀφείλει δοῦναι λόγους φονέως. Εἰ δὲ ἤθελε μὲν περισῶσαι τὸ βρέφος, οὐκ ἐδυνήθη δὲ διὰ ἐρημίαν, καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων, κἀντεῦθεν ἐφθάρη τοῦτο, συγγνώμης ἀξιωθήσεται. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ λγ΄. κανόνι εἴπομεν, ὡς ἡ γεννήσασα καθ' ὁδὸν, καὶ ἀμελῶς, ἢ καὶ δολερῶς ἐπὶ τῷ γεννηθέντι διατεθεῖσα, ὡς φονεύσασα κρίνεται, οὐ μόνον ἐὰν διεφθάρη τὸ κυηθὲν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑφ' ἑτέρου ἐζωογονήθη· λέγομεν B πάλιν ὅτι καὶ ἐξ ὧν μὲν ἐκεῖσε ἐγράψαμεν παρίσταται τοῦτο, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται. ἔνθα μὲν γὰρ καταφρόνησιν ἢ δόλον εἰσάγει ὁ ἅγιος τῆς γυναικὸς οὐ προστίθησι διαφορὰν τοῦ γεννηθέντος, ἀλλά φησιν ὡς ἐπὶ φόνῳ κρίνεσθαι τὴν μητέρα, τουτέστι, κἂν μὴ φονευθῇ τὸ κυηθὲν, κατακρίνεσθαι ταύτην διὰ τὴν κακὴν διάθεσιν· φονευθέντος γὰρ τοῦ παιδίου κατὰ δόλον ἢ ῥᾳθυμίαν ἐκείνης, ἀμάχως ὤφειλεν ὡς φονεύτρια καταδικάζεσθαι. ὅταν δὲ οὔτε ἀμέ- C λεια, οὔτε δόλον προβαίνει τῆς μητρὸς φησί, κἀντεῦθεν ταύτην συγγινώσκεσθαι προστίθησι διαφθαρῆναι τὸ γεννηθὲν ἀπὸ ἐρημίας, ἢ ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων. Εἰ γὰρ ἔζη, καὶ οὐδὲ ἀμέλεια προέβη τῆς μητρὸς, πῶς ἄν τις εἴπῃ ταύτην εὐθύνεσθαι; τὸ δὲ θηριωδῶς διατεθῆναι τὴν μητέρα, ἐκλαβοῦ κατὰ τὴν προδοθεῖσαν ἑρμηνείαν, καὶ μὴ ὡς τινὲς εἶπον, κατὰ τὴν μητροκομίαν τῶν θηρίων. τὰ γὰρ πο- D λλὰ τῶν θηρίων τοὺς σκύμνους αὐτῶν ἐπιμελῶς περιέπουσι, καὶ τρέφουσι, καὶ αὐτῶν προκινδυνεύουσι καὶ οὐ χρὴ τούτοις παραλληλίζεσθαι τὰς δολερὰς καὶ ῥᾳθύμους μητέρας, αὐτίκα ἡ λέαινα τοσοῦτον κήδεται τῶν σκύμνων αὐτῆς, ὡς τοῦ φωλεοῦ ἐξιοῦσα τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτῆς διὰ τοῦ οὐραίου συγχέουσα, οὐ παραχωρεῖ ἐξιχνιασθῆναι τὸν φωλεὸν αὐτῆς, ὑπὸ θηρευτοῦ, καὶ ἀναιρεθῆναι τὰ ἔγγονα.

CANON LIII.

Vidua ancilla fortè non multum lapsa est, quæ sub raptus simulatione, secundum matrimonium elegit. Quamobrem eam de illo accusare non oportet: neque enim simulatio iudicatur, sed voluntas.

Κανὼν νγ΄.

Χήρα δούλη τάχα οὐ μέγα ἔπταισεν ἑλομένη δεύτερον γάμον ἐν σχήματι ἁρπαγῆς. ὥστε οὐδὲν τούτου ἕνεκεν ἐγκαλεῖσθαι χρή. οὐ γὰρ τὰ σχήματα κρίνεται, ἀλλ' ἡ προαίρεσις.

δῆλον δὲ ὅτι τὸ τῆς διγαμίας μένει αὐτῇ ἐπιτίμιον.

Ἑρμηνεία.

Ἡ δούλη, φησὶν ὁ ἅγιος, ἡ χηρεύσασα, καὶ θέλουσα μὲν δευτερογαμῆσαι, ἴσως δὲ συστελλομένη τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὴν ἀπὸ τῶν οἰκείων παίδων, ἢ καὶ τῶν ἐκ τοῦ προτέρου συνοικεσίου συγγενῶν κατάγνωσιν, καὶ σχηματιζομένη διὰ τοῦτο ἁρπαγῆναι παρὰ τοῦ μελλοσυζύγου, ἀκατηγόρητός ἐστι. διότι οὐκ ἀληθὴς γέγονεν ἁρπαγή, ἀλλὰ ἐσχηματισμένη διὰ πρόφασιν δευτερογαμίας. δίκαιον δέ ἐστι μὴ καταχρίνεσθαί τινα ἀπὸ σχήματος καὶ ὑποκρίσεως, ἀλλὰ ἀπὸ διαθέσεως καὶ προαιρέσεως. ὥστε εἰ μὴ ὑπέκειτο ὁ λόγος τῆς δευτερογαμίας, ἀλλὰ διὰ πορνείαν ἁρπαγῆναι ἐσχηματίσατο, ὡς πορνεύσασα ἵνα ἐκολάσθη. τὴν χήραν δὲ μὴ εἴπῃς εἶναι δούλην· ἀλλὰ δούλην μὲν εἶναί ποτε, ἀρτίως δὲ ἐλευθέραν. αὕτη γὰρ δύναται πρῶτόν τε καὶ δεύτερον συναλλάττειν γάμον· οὐ μὴν ἡ δούλη ἡ ἀνεπίγνωστος τῷ νόμῳ καὶ τοῖς νομίμοις συναλλάγμασιν. ἐπεὶ δή τινες ἐκλαβόμενοι τὸν κανόνα εἰς δούλην εἶπον, ὅτι μετὰ τὴν ἐσχηματισμένην ἁρπαγὴν ἐπένευσε τῷ δευτέρῳ γάμῳ ὁ δεσπότης, καὶ οὕτω τάχα ἐνόμισαν τὴν πορνείαν διαφυγεῖν, ὡς κυρωθέντος τοῦ γάμου διὰ τῆς συναινέσεως τοῦ δεσπότου, ἀκουσάτωσαν ὅτι ἐπεὶ πρωτέρως γέγονε γάμος τῆς δούλης μετὰ ἐλευθέρου, ἐξ ἀνάγκης δὲ τηνικαῦτα καὶ συναίνεσις τοῦ δεσπότου παρηκολούθησε, περιττόν, μᾶλλον δὲ ἀπαράδεκτόν ἐστι τὸ θεμαθῆναι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐσχηματισμένης ἁρπαγῆς, εἶναι αὐτὴν δούλην. ἀπὸ γὰρ τοῦ προτέρου γάμου κατὰ συναίνεσιν τοῦ δεσπότου γενομένου ἐλευθερώθη σιωπηρῶς ἡ δούλη, καὶ οὐκ ἐδέετο συναινέσεως τοῦ ποτὲ δεσπότου, ἐπὶ δευτερογαμίᾳ. ἐρωτήσοι δέ τις ὡς τῶν νόμων, καὶ τῶν κανόνων, καθὼς διαφόρως εἴρηται, μὴ παραχωρούντων τοὺς ἁρπαγὰς νομίμως συνάπτεσθαι ταῖς ἁρπαγείσαις, κἂν κατὰ θέλησιν τῶν ἁρπαγεισῶν ἡ ἁρπαγὴ γέγονε, πῶς ὁ παρὼν κανὼν φησὶν ἀπὸ τῆς ἐσχηματισμένης ἁρπαγῆς μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν δευτερογαμίαν; Λύσις. ἐνταῦθα οὐ γέγονεν ἁρπαγὴ παρὰ τοῦ ἀνδρός, οὐδέ τις πρᾶξις τὴν ἁρπαγὴν συγκροτοῦσα, ἀλλὰ ἡ γυνὴ θέλουσα τὴν δευτερογαμίαν, ἐσχηματίσατο τὴν ἁρπαγήν, διὰ τὰς ἀνωτέρω ῥηθείσας αἰτίας.

A *Clarum est autem quod illam manet pœna digamiæ.*

SCHOL. BALS. Ancilla, inquit sanctus, vidua, & volens quidem secundum matrimonium contrahere, fortè autem ne hoc faciat retardata, propterea quod à suis filiis vel à primis coniugij cognatis damnaretur, & propterea se raptam fuisse præ se ferens, per futurum coniugem accusari non potest, quia non est verus raptus, sed velatus sub secundi matrimonij prætextu. Æquum est autem neminem à prætextu seu simu- B latione damnari, sed ex affectione & voluntate. Quare si non suberat secundi matrimonij ratio, sed propter fornicationem se raptam esse simulauit, vt quæ fornicata sit puniatur. Viduam autem ne dixeris esse & ancillam, sed fuisse quidem aliquando ancillam, nunc autem liberam. Ipsa enim potest primò, & ii. contrahere matrimonium, sed non ancilla, quæ à lege non cognoscitur, & à legitimis contractibus. Quoniam autem nonnulli canone ad ancillas traducto, dixerunt quòd post simu- C latum raptum dominus secundo matrimonio annuit, & sic quoque fortasse existimarunt fornicationem effugere, tãquam matrimonio per domini consensum cõfirmato, audiant quòd quoniam primum matrimonium factum est ancillæ cum libero, tunc autem necessario quoque consensus domini consequutus est, est superuacaneum, vel potius non admittendum, vt supponatur eam fuisse ancillam tẽpore simulati raptus. A primo enim matrimonio, quod domini consensu factum est, ancilla D tacitè liberata est, nec amplius opus habuit consensu eius qui fuit aliquãdo dominus, ad secundũ matrimonium. Interrogauerit autẽ quispiam, cùm leges & canones, quẽadmodum sæpe dictum est, non permittãt vt raptores raptis legitimè coniungãtur, etiã si raptarũ voluntate fiat raptus, quomodo dicit pręsens canõ à raptu simulato non impediri secundũ matrimoniũ? SOL. Hic raptus à viro factus non est, nec vlla actio, quæ raptũ cõstituat, sed mulier quæ volebat secundo nubere, se raptam fuisse simulauit propter causas dictas superius.

Si enim raptus omnino factus est, nec matrimonium quidem inter eos intercedet, sed raptorum, & fornicatorum pœnis omnino subijcietur.

CANON LIV.

De inuoluntariis cædibus scio me ante hoc tempus scripsisse pro viribus, & nihil vltra illa possum dicere: est autem tuæ prudentiæ pro circunstantiæ proprietate pœnas intendere vel remittere.

SCHOL. BALS. Sanctus rursus etiam interrogatus est, quomodo debent puniri qui cædes inuoluntariè perpetrant, & respondit, Plus quã dixi in octauo canone, non possũ de inuolũtariis homicidiis dicere. Concessit autem ei qui administrat, qui inuoluntariũ homicidiũ cõmisit vel pœnam augere, vel minuere secundum proprietatem circunstãtiæ, seu secundum modum & causã cædis, & secundum qualitatẽ personæ quæ interfecit eiúsque affectionem. Quod autem variè scilicet aliquãdo quidem grauiter, aliquando leuiter puniuntur cædes inuoluntariæ, clarum est ex ijs quæ quotidie accidunt circa infantes, quæ in matrum vlnis sæpe moriuntur. Si enim ex ebrietate mater graui somno affecta, relicto incurato infante dedit causam cædis, acerbè punietur. Sin autem ex mala valetudine profundè dormijt, & infantulo mortiferum somnum præbuit, leuius punietur. Ego autem vidi quandam mulierem diuitem & delicatam, grauiter punitam, quòd per se, & non per nutrices infantem mamma aleret, & propter inscitiam importunè eum lactans, pro lacte, mortifero eum veneno potauit.

CANON LV.

Qui se latronibus aduersos obÿciunt, si sint quidem extra ecclesiam, à boni communione arcentur: si sint autem clerici, à gradu deponuntur. Quicunque enim, inquit, gladiũ accepit, gladio peribit.

SCHOL. BALS. In xiij. canone sanctus consulendo definiit, vt qui in bello interfecissent à sacramentorum communione abstinerent tribus annis integris. Hic autem eos qui se latronibus opposuerant, & eos interfecerant, si sint quidem laici, arcet à sancta communione.

A Εἰ γὰρ ὅλως γέγονεν ἁρπαγὴ οὔτε γάμος ἵνα συνέστη μέσον αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ τῶν ἁρπαζόντων καὶ πορνευόντων ἐπιτιμίοις ἵνα ὑποπέσωσι.

Κανὼν νδ'.

Τὰς τῶν ἀκουσίων φόνων διαφορὰς περὶ χρόνων οἶδα, ἐπιστείλας τῇ θεοσεβείᾳ σου, κατὰ τὸ ἡμῖν δυνατὸν, καὶ πλέον ἐκείνων οὐδὲν εἰπεῖν δύναμαι. τῆς δὲ σῆς συνέσεως ἐστι κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιστάσεως, ἐπιτείνειν τὰ ἐπιτίμια, ἢ καὶ ὑφεῖναι.

Ἑρμηνεία.

Καὶ πάλιν ἠρωτήθη ὁ ἅγιος πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ἀκουσίους φόνους ἐργασάμενοι. καὶ
B ἀπελογήσατο ὅτι πλέον ὧν εἶπεν ἐν τῷ η'. κανόνι περὶ ἀκουσίων φόνων, εἰπεῖν οὐ δύναμαι. ἐνέδωκε δὲ τῷ οἰκονομοῦντι τὸν ἁμαρτήσαντα τὸν ἀκούσιον φόνον, ἢ αὔξειν τὸ ἐπιτίμιον, ἢ ἐλαττοῦν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιστάσεως, ἤγουν κατὰ τὸν τρόπον καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, καὶ κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ φονεύσαντος προσώπου, καὶ τὴν διάθεσιν. ὅτι δὲ πολυτρόπως, ἤγουν ποτὲ μὲν βαρέως, ποτὲ δὲ ἐλαφρῶς κολάζονται οἱ ἀκούσιοι φόνοι, δῆλόν ἐστι καὶ ἀπὸ τῶν ὁσημέραι περιπιπτόντων παραπτώματα εἰς τὰ βρέφη τὰ ἐν ταῖς ἀγκάλαις πολλάκις τῶν
C μητέρων ἀποθνήσκοντα· εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ μέθης βαρέως ὑπνώσασα ἡ μήτηρ, καὶ τὸ βρέφος ἀτημέλητον καταλείψασα, ἔδωκε τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, πικρῶς ἐπιτιμηθήσεται. Εἰ δὲ ἀπὸ κακηρᾶς ἐνεργείας βιωτικῆς βαθέως ὕπνωσε καὶ τῷ βρεφυλλίῳ ἐπιθανάτιον ὕπνον ἐπώρεξε, κουφότερον ἐπιτιμηθήσεται. ἐγὼ δὲ εἶδον γυναῖκα πλουσίαν καὶ τρυφερὰν βαρέως ἐπιτιμηθεῖσαν ὅτι δι' ἑαυτῆς καὶ οὐ διὰ τιτθῶν ὑπομάσθιον ἔτρεφε, καὶ ἐξ ἀπειρίας ἀπροσέκτως τὸ βρέφος θηλάζουσα ἀντὶ γάλακτος θανάσιμον κώνειον τούτῳ ἐπότισεν.

Κανὼν νε'.

D Οἱ τοῖς λῃσταῖς ἀντεπεξιόντες ἔξω μὲν ὄντες τῆς ἐκκλησίας εἴργονται τῆς κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ· κληρικοὶ δὲ ὄντες τοῦ βαθμοῦ καθαιροῦνται. πᾶς γὰρ, φησὶ, ὁ λαβὼν μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται.

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ ιγ'. κανόνι συμβουλευτικῶς διωρίσατο ὁ ἅγιος τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύσαντας, ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων δι' ὅλων τελείων ἐτῶν· ἐνταῦθα δὲ τοὺς ἀντιστάντας τοῖς λῃσταῖς, καὶ φονεύσαντας αὐτοὺς, λαϊκοὺς μὲν ὄντας, ἀπείργει ἐκ τῆς ἁγίας μεταλήψεως·

κληρικοὺς δὲ καθαιρέσει καθυποβάλλει. καὶ φησί, A τοῦτο ἐρρωθηκέναι κατὰ τὸ γραφικόν, τὸ λέγον, πᾶς ὁ λαβὼν μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται. μάχαιραν δὲ καὶ θάνατον ἀποκαλεῖ τὴν καθαίρεσιν καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἁγιασμάτων. τοῖς γὰρ εὖ φρονοῦσι θανατηφόροις τιμωρία ταῦτα λογίζονται. ὅτι δὲ τὸν ιγ΄. κανόνα κατὰ λόγον συμβουλῆς ἐκτεθέντα, εἶπόν τινες μὴ εἶναι ἀναγκαστικόν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ φυλάττεσθαι, φαμέν, ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀπαραλλάκτως ἐπιτιμῶντος τοὺς ἀμυνομένους καὶ φονεύοντας τοὺς λῃστάς, ἀναφαίνεται καὶ τὸν κανόνα ἐκεῖνον, ἀναγκαστικὸν εἶναι. καὶ ὁ μὲν B ἐκκλησιαστικὸς νόμος οὕτω κολάζει τούτους. τὸ δὲ δεύτερον θέμα τοῦ ιδ΄. κεφάλ. τοῦ λθ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου φησὶν οὕτω, ῥητῶς· τὸν λῃστὴν ἐπιόντα ἀκινδύνως ἔξεστι φονεύειν. ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ χλιαρηνοῦ, προσελθόντων τινῶν στρατιωτῶν τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ διηγησαμένων ἐντυχεῖν ἐνόπλοις λῃσταῖς εἰς τὴν κλεισούραν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ φονεῦσαι αὐτούς, καὶ ζητησάντων τὸ ποιητέον μαθεῖν, γέγονε λόγος συνοδικός, εἰ ὀφείλουσιν ἀδιαστίκτως πάντες οἱ φονεύοντες λῃστὰς ἐπιτιμᾶσθαι. καὶ εἶπόν τινες, C ὡς εἰ μὲν δυνάμενός τις τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ λῃστοῦ διαφυγεῖν, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ᾽ ἐκ μελέτης αὐτὸν ἐφόνευσεν, οὐχὶ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα ἐπιτιμηθήσεται, ἀλλ᾽ ὡς φονεὺς ἐπὶ πλεῖον τιμωρηθήσεται. τίς γάρ φασιν, οἶδεν, ἐὰν ὁ μὴ κατ᾽ αὐτοῦ ἐπιὼν λῃστὴς προνοίᾳ θεοῦ ἐπιζήσας, ἀπέστη τῆς λῃστείας, καὶ τῷ κυρίῳ προσεκολλήθη; ἐχρῶντο δὲ καὶ τῷ παλαιῷ τοῦ καταστρωθέντος ἄνωθεν νόμου λέγοντι, τουτέστιν εἰ μὴ ἐδύνατο φυγεῖν ἀσφαλῶς, οὐκ ἐγκαλεῖται. Εἰ δὲ ὁ λῃστὴς μᾶλλον προσέτεινε χεῖρα D φονευτικὴν κατὰ τοῦ φονεύσαντος αὐτόν, γενήσεται. εἴ τι ὁ παρὼν κανὼν διορίζεται, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ διαληφθεὶς νόμος. Εἰ δὲ ὁ φονεύσας οὔτε ἐδίωξε τὸν λῃστήν, οὔτε διωκόμενος ὑπ᾽ ἐκείνου ἀντημύνατο, καὶ ἐφόνευσε τοῦτον, ἀλλὰ διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκ παρακλήσεως ἐμελέτησε καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, οὔτε νομίμως οὔτε ἐκκλησιαστικῶς τιμωρηθήσεται. ὁ τοιοῦτος γάρ, φησι, καὶ ἐπάθλων ἄξιός ἐστιν, ὡς πολλῶν ψυχὰς ἐκ θανάτου ῥυσάμενος,

A Clericos autem depositioni subijcit, & dicit se hoc definisse, secundum scripturam quæ dicit, Quicunque gladium acceperit, gladio peribit. Gladium autem, & mortem vocat, depositioné, & sacramentorum priuationem. Ab iis enim qui sapiunt hæc mortiferum supplicium existimantur. Quia autem xiij. can. instar consilij editum dicebant nonnulli, non afferre necessitatem, & propterea despici, dicimus quod ex præsenti canone, qui indistinctè punit eos qui se defendunt, & latrones interficiunt, apparet illum etiam canonem iam afferre necessitatem & B ecclesiastica quidé lex eos sic punit, secundum autem thema & cap. xxxix. tit. lx. lib. sic dicit expressè, Inuadentem latronem licet sine periculo occidere: tempore autem sanctissimi illius patriarchæ domini Constantini Chlıareni, cum quidam accessissent ad sanctissimam Dei magnam ecclesiam, & se armatos in latrones incidisse dicerent in clausura sancti Basilij, & eos interfecisse, & vellent scire quid agendum, synodaliter disputatum est, an omnes qui latrones interficiunt debeant indistinctè puniri: & dixerunt nonnulli, quòd si C quis potens latronis insidias effugere hoc nō fecit, sed eum dedita opera interfecit, non punietur secūdum præsentem canonem, sed tanquam in homicidam grauius in eum animaduertetur. Quis enim scit, inquit, an qui in eum impetū faciebat latro, si vixisset, Dei prouidentia à latrocinio cessasset, & Deo adhæsisset? Vtebantur autem & antiqua superius sita lege, quæ dicit, Si non posset tutò effugere, crimini non datur. Sin autem latro violentam manum aduersus eum qui ipsum interfecit intenD tauit, fiet quod præsens canon decernit. Atqui lex quoque superius dicta sic habet, Si autem qui occidit nec latronem prosequutus est, nec dum latro eum persequeretur ipsum occidit: sed propter communem vtilitatem incitatus hoc molitus est, & ipsum interfecit, nec legitimè, nec ecclesiasticè punietur. Is enim, inquiunt, præmiis quoque dignus est, vt qui multorum animas à morte liberauerit,

& locum qui latronis insidiis, tanquam quibusdam spinis & tribulis suffocabatur, mansuefecerit. Hoc quoque confirmabant ex lege, quæ sita est in primo titulo iij. lib. & decernit eum non esse infamem, qui pro ostentanda virtute cum bestiis pugnauerit, & pro oppugnanda bellua absque canum venatione mercedem acceperit, cum ea bellua prouinciam magnopere læderet: Synodo autem visum est, vt quod ad leges ecclesiæ attinet, & qui se defendentes, & qui propter publicam vtilitatem inuitati, latrones interfecerunt, puniantur quemadmodum puniuntur qui in bello occiderunt: is autem qui latronem interfecit, quando poterat suum latrocinium effugere, amplius puniatur. Tamen secundum iura legitima superius dicta diuisio non repudiabitur. Et hæc quidem de laicis. Clerici enim quomodocunque occidentes deponuntur, nulla habita differentia hostium, vel latronum, vel aliquorum aliorum. lege xxiij. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij.

CANON LVI.

Qui sua sponte interfecit, & postea pænitentia ductus est, xx. annis sacramento non communicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensabuntur. Debet quatuor annis deflere stans extra fores oratorij, & fideles ingredientes rogans vt pro eo precentur, suam iniquitatem pronuncians. Post quatuor autem annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipsis egredietur: septem autem annis cum iis qui in substratione orant, egredietur. In quatuor annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps. Iis autem expletis, erit sacramentorum particeps.

CANON LVII.

Qui non voluntariè interfecit, vndecim annis sacramentis non communicabit. Vndecim autem anni sic in eo dispensabuntur. Duos quidem annos deflebit, tres autem annos inter auditores perseuerabit, in quatuor substratus, & anno solum consistet, & deinceps ad sacra admittetur.

A καὶ ἐξημερώσαι τὸν τόπον τὸν ὥσπερ ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις ταῖς τοῦ λῃστοῦ ἐνέδραις συμπνιγόμενον. κατεσκεύαζον δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ κειμένου εἰς τὸν α΄. τίτλον τοῦ η΄. βιβλίου, καὶ διοριζομένου μὴ ἀτιμοῦσθαι τὸν χάριν ἐπιδείξεως ἀνδρείας θηριομαχήσαντα, καὶ τὸν λαβόντα μισθὸν ἐπὶ τῷ καταπολεμῆσαι θηρίον ἔξωθεν κυνηγίου βλάπτον τὴν ἐπαρχίαν. ἤρεσε δὲ τῇ συνόδῳ ὅσον τέως κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἐκκλησίας τοὺς ἀμυνομένους τοὺς λῃστὰς καὶ τοὺς διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκ παρακλήσεως φονεύσαντας λῃστὰς, ἐπιτιμᾶσθαι καθὼς ἐπιτιμῶνται καὶ οἱ ἐν πολέμῳ φονεύσαντες.
B τὸν δὲ φονεύσαντα λῃστὴν, ὁπότε τὴν ἀπὸ τούτου λῃστείαν ἠδύνατο διαφυγεῖν, ἐπὶ πλέον ἐπιτιμᾶσθαι. κατὰ μέντοι τὰ νόμιμα δίκαια ἡ ἀνωτέρα ῥηθεῖσα διαίρεσις οὐκ ἀποπέμπεται. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν λαϊκῶν. οἱ γὰρ κληρικοὶ ὁπωσδήποτε φονεύοντες καθαιροῦνται, μηδεμιᾶς διαφορᾶς οὔσης πολεμίων ἢ λῃστῶν, ἢ ἑτέρων τινῶν. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κατὰ τὴν ιε΄. τοῦ Μαΐου μηνὸς τῆς τρίτης ἰνδικτιῶνος γεγονὸς συνοδικὸν σημείωμα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Χλιαρηνοῦ, καταστρωθὲν εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος βιβλίου, καὶ ταῦτα πάντα διαλαμβάνον.
C ἀνάγνωθι καὶ τὸ κγ΄. κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

Κανὼν νς΄.

Ὁ ἑκουσίως φονεύσας, καὶ μετὰ τοῦτο μεταμεληθεὶς, εἴκοσιν ἔτη ἀκοινώνητος ἔσται τοῦ ἁγιάσματος. τὰ δὲ εἴκοσιν ἔτη οὕτως οἰκονομηθήσεται ἐπ' αὐτῷ. ἐν δ΄. ἔτεσι προσκλαίειν ὀφείλει ἔξω τῆς θύρας ἑστὼς τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, καὶ τῶν εἰσιόντων πιστῶν δεόμενος εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι, ἐξαγορεύων τὴν ἰδίαν παρανομίαν, μετὰ δὲ δ΄. ἔτη εἰς τοὺς
D ἀκροωμένους δεχθήσεται, ἐν ε΄. ἔτεσι μετ' αὐτῶν ἐξελεύσεται. ἐν δὲ ζ΄. ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν ὑποπτώσει προσευχόμενος ἐξελεύσεται. ἐν δ΄. συστήσεται μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται. πληρωθέντων δὲ τούτων μεθέξει τῶν ἁγιασμάτων.

Κανὼν νζ΄.

Ὁ ἀκουσίως φονεύσας ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων. οἰκονομηθήσεται δὲ ἐπ' αὐτῷ τὰ δέκα ἔτη οὕτω. δύο μὲν ἔτη προσκλαύσει, τρία δὲ ἔτη ἐν ἀκροωμένοις διατελέσει. ἐν δ΄. ὑποπίπτων, καὶ ἐν ἐνιαυτῷ συστήσεται μόνον, καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τὰ ἅγια δεχθήσεται.

Ἑρμηνεία.

A Οἱ παρόντες δύο κανόνες διατυποῦσιν ὅπως ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ ποιήσαντες ἑκουσίους φόνους καὶ ἀκουσίους. ὁρίζουσι δὲ καὶ τοὺς τρόπους τῶν ἐπιτιμίων.

SCHOL. BALS. Præsentes duo canones describunt quomodo debent puniri qui voluntarias & inuoluntarias cædes fecere. Pœnarum autem etiam modos definiunt.

Κανὼν νη'.

Ὁ μοιχεύσας ἐν ιε'. ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων· οἰκονομηθήσονται δὲ τὰ ιε'. ἔτη ἐπ' αὐτῷ οὕτως· ἐν δ'. μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἔσται· ἐν ε'. δὲ ἀκροώμενος· ἐν δ'. ὑποπίπτων· ἐν δυσὶ συνεστὼς ἄνευ κοινωνίας.

CANON LVIII.

Qui adulterauit, in quindecim annis sacramentis non communicabit. In his autem quindecim annis sic quoque dispensabitur. Quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor substratus, in duobus consistens sine communione.

Κανὼν νθ'.

Ὁ πόρνος ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων, δύο προσκλαίων, καὶ δύο προσακροώμενος, καὶ δύο ὑποπίπτων, καὶ ἐν ἑνὶ συνιστὼς μόνον· τῷ ὀγδόῳ δὲ δεχθήσεται εἰς τὴν κοινωνίαν. B

CANON LXIX.

Fornicator septem annis sanctis non communicabit, duobus deflens, & duobus audiens, & duobus substratus, uno solo consistens, octauo autem ad communionem admittetur.

Ἑρμηνεία.

Εἰ καὶ σαφέστατά εἰσι τὰ ἐν τοῖς παροῦσι δυσὶ κανόσι διορισθέντα, κατὰ τὴν φράσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρᾶξιν πάνυ τοι δυσχερέστατα εἰσιν· οὐδεὶς γὰρ κατὰ τὴν τούτων περίληψιν θεραπεύεται. καὶ εἰ μὴ τὸ ἄφατον ἔλεος τοῦ φιλανθρωποτάτου θεοῦ, ἀπώλετο ἂν πᾶσα σάρξ. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ κα'. κανὼν τοῦ ἁγίου πατρός, λέγων τοὺς ἐξ ἁρπαγῆς φθείροντας γυναῖκας, ἐπὶ τετραετίᾳ ἐπιτιμᾶσθαι, C ἐκεῖσε μὲν γὰρ ὁ ἅγιος τῶν πρὸ αὐτοῦ πατέρων ἐδήλωσε τὴν διάταξιν. ἄρτι δὲ τὴν οἰκείαν γνώμην ἐξήνεγκεν.

SCHOL. BALS. Etiamsi, quæ præsentibus duobus canonibus decreta sunt, quod ad dictionem attinet, clarissima, sed tamen quod ad praxin attinet, sunt omnino difficillima. Nemo enim ea, quæ illic continetur, ratione curatur: & nisi esset inenarrabilis clementis Dei misericordia, omnis caro periisset. Ne autē cōtrarius esse sibi videatur xxij. canō sancti patris, qui dicit, eos qui ex raptu mulieribus stuprū afferunt quadriennio puniri. Illic enim sanctus ea quæ ab iis qui eum præcesserunt patribus statuta sunt ostendit, nunc autem suam sententiam protulit.

Κανὼν ξ'.

Παρθένος ὁμολογήσασα καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἐπαγγελίας, τὸν χρόνον τοῦ ἐπὶ τῆς μοιχείας ἁμαρτήματος ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς καθ' ἑαυτὴν ζωῆς πληρώσει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν βίον μοναζόντων, ἐπαγγελλομένων καὶ ἐκπιπτόντων.

CANON LX.

Quæ virginitatem professa à voto suo ac professione lapsa est, peccati adulterij tempus in suæ vita dispensatione complebit. Idem & in iis qui vitam monasticam profitentur, & labuntur.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις εἴπομεν ὅτι παρθένοι γυναῖκες ἀνετίθεντο ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ λαϊκοῦ σχήματος καὶ ἀνετρέφοντο παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὡς ἐπαγγελλόμενοι παρθενεύειν καὶ προσεδρεύειν ταῖς ἐκκλησίαις. τὴν γοῦν παρθένον ταύτην τὴν ταῦτα ἐπαγγελλαμένην, ἐκπεσοῦσαν, ἤτοι πορνεύσασαν ὁρίζει ὁ ἅγιος κατὰ τὰς μοιχαλίδας οἰκονομεῖσθαι, ἤτοι ἐπιτιμᾶσθαι. καὶ οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ τὰς μοναχάς, καὶ τοὺς μοναχοὺς ὁμοίως μετὰ ἐπιστροφὴν θεραπεύεσθαι. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ὁ ιθ'. κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου,

SCHOL. BALS. Sæpe diximus, quòd virgines mulieres dedicaban- D tur ecclesiis cum laico amictu, & ab Episcopis nutriebantur, vt quæ & virgines esse, & ecclesiis assidere profiterentur. Hanc ergo virginem, quæ hæc professa est lapsa, seu fornicata est, decernit sanctus, vt adulteram tractari, seu puniri, & non solum eas, sed & monachos, & monachas similiter post conuersionem curari. Ne tibi autem videatur aduersari xix. can. synodi Ancyranæ,

decernens lapsas virgines pœnis digamorum subijci. Is enim à præsente canone sublatus est, qui est multo antiquior: lege & xviij. can. præsentis sancti, & nota quòd ex præsenti canone monachi qui fornicantur, & non deponuntur, vt qui non habeāt lectoris characterem à suo præfecto, vel Episcopalem ordinationem, post defectionem, seu delictū, instar adulterorum puniuntur. Similiter etiam ascetriæ, & monachæ, lege & xj. tit. Nomocan. Photij cap. v. viij. & ix.

CANON LXI.

Qui furatus est, si ex se quidem pœnitentia motus seipsum accusauerit, anno à sola sacramentorum communione arcebitur. Sin autem conuictus fuerit, duobus annis tempus illi ad substrationem diuidetur, & consistentiam, & tunc communione dignus habeatur.

SCHOL. BALS. Diuini canones lenius puniunt eos qui sua peccata confitentur, & ideo statuit magnus Basilius, vt qui suum furtum confessus est, sola sacramentorum communione anno vno arceatur: is autem qui vt fur condemnatus est, vel in furto fuit deprehensus, biennio puniatur, nec in deflentis, nec in audientis, sed in substrati, & consistentis loco ponatur, & post duorum annorum lapsum sacramentorum communione dignus habeatur. Tu autem opta, ne præsens canon secundum furis definitionem intelligatur, quæ dicit, Fur est, qui præter domini voluntatem aliena contrectat, sciens se eum molestia afficere. Nullus enim ferè eorum qui in vita versantur sacramentis, vt mihi videtur, communicabit, si hoc datum fuerit. Nam monasteriorum quoque ministri, etiam si sint religiosissimi, præter suorum præfectorum sententiam, aliquid sibi modicum ad vitam substentandam priuatim accipiunt, & ad alios transferunt, & filij à parentibus subripiunt. Mitto seruorum nequitias & clandestinas subreptiones eorum, quæ ad dominos suos pertinent. Hæc sunt malorum Ilias, & malum dilatant. Sed vt intelligatur editus hic canon in fures impudentes, leges & lxvj. cap. xij. tit. lx. lib. quod dicit,

A διορίζομενος τὰς ἐκπεσούσας παρθένους τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν διγάμων ὑποκεῖσθαι. ἀνῃρέθη γὰρ ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μετὰ ἀρχαιοτέρου ὄντος κατὰ πολύ. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιη΄. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρὸς, καὶ σημείωσαι ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οἱ πορνεύοντες μοναχοὶ καὶ μὴ καθαιρούμενοι, ὡς μὴ ἔχοντες σφραγῖδα ἀναγνώστου ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν, ἢ χειροτονίαν ἐπισκοπικὴν μετὰ ἀπόστασιν δεχόμενοι, κατὰ τοὺς μοιχοὺς ἐπιτιμῶνται. ὁσαύτως καὶ αἱ ἀσκήτριαι καὶ αἱ μοναχαί. ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ια΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. ε΄. η΄. καὶ θ΄.

B

Κανὼν ξα΄.

Ὁ κλέψας, εἰ μὲν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσῃ ἑαυτοῦ, ἐνιαυτὸν κωλυθήσεται μόνης τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων. Εἰ δὲ ἐλεγχθείη ἐν δυσὶν ἔτεσι, μερισθήσεται δὲ αὐτῷ ὁ χρόνος εἰς ὑπόπτωσιν, εἰς σύστασιν, καὶ τότε ἀξιούσθω τῆς κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Οἱ θεῖοι κανόνες μετριώτερον κολάζουσι τοὺς ἐξομολογουμένους τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα. διὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τὸν μὲν ἐξομολογησάμενον ἣν ἐποιήσατο κλοπὴν, διορίζεται μόνης κωλύεσθαι τῆς τῶν C ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἐπ᾽ ἕνα ἐνιαυτὸν, τὸν δὲ κατακριθέντα ὡς κλέπτην ἢ ἁλόντα ἐπὶ κλοπῇ ἐπὶ διετίαν ἐπιτιμᾶσθαι. μήτε δὲ ἐν προσκλαίοντος τόπῳ τοῦτον ἵστασθαι, μήτε ἐν ἀκροωμένου, ἀλλ᾽ ἐν τῷ τοῦ ὑποπίπτοντος, καὶ τῷ τοῦ συνιστῶντος, καὶ μετὰ τὴν τῶν δύο χρόνων παραδρομὴν, τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀξιοῦσθαι, καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ τὸν παρόντα εὔχου κανόνα μὴ ἐξακούεσθαι κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ κλέπτου τὸν λέγοντα, κλέπτης ἐστὶν ὁ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τὸ ἀλλότριον ψηλαφῶν ἐν εἰδήσει τοῦ λυπῆσαι αὐτόν. οὐδεὶς γὰρ σχεδὸν τῶν D ἐν τῷ βίῳ τυρβαζομένων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν ἁγιασμάτων ἀξιωθήσεται, εἰ τοῦτο δοθῇ, ὅτι καὶ διακονηταὶ μοναστηρίων, κἂν καὶ εὐλαβέστατοι ὦσι, παρὰ γνώμην τῶν καθηγουμένων αὐτῶν ἀπὸ τῶν διακονιῶν αὐτῶν ἰδιοῦνταί τι μέτριον εἰς ζωάρκειαν, ἢ καὶ πρὸς ἑτέρους μετατιθέασι, καὶ παῖδες ἀπὸ τῶν γονέων ὑποσυλῶσιν. ἐῶ λέγειν ὑπὸ χεῖρα δουλείας λαθραίας ὑποκρατήσεις τῶν ἀνηκόντων τοῖς κυρίοις αὐτῶν. ἰλιὰς γάρ εἰσι ταῦτα κακῶν, καὶ μεγαθύνουσι τὸ κακόν. ἀλλ᾽ ἐκφωνηθῆναι τὸν κανόνα εἰς τοὺς ἀναιδεῖς κλέπτας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ξϛ΄. κεφ. τοῦ ιβ΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου λέγον,

ὁ κλέπτης εἰ καὶ μεταμεληθεὶς ἀποδῷ τῷ δεσπότῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ παύεται εἶναι κλέπτης.

Κανὼν ξβ'.

Ο τὴν ἀσχημοσύνην ἐν τοῖς ἄρρεσιν ἐπιδεικνύμενος τῷ χρόνῳ τοῦ ἐν τῇ μοιχείᾳ παρανομοῦντος οἰκονομηθήσεται.

Κανὼν ξγ'.

Ο ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαγορεύων τὸν αὐτὸν λόγον ἐξομολογούμενος παραφυλάττεται.

Ερμηνεία.

Κατὰ τοὺς μοιχοὺς διορίζεται ὁ ἅγιος κολάζεσθαι τοὺς ἀρρενοκοίτας καὶ τοὺς ἀλογευομένους πάντας μετὰ ἀπόστασιν καὶ ἐξομολόγησιν τοῦ κακοῦ. καὶ ἀνάγνωθι περὶ ἀρρενοκοιτῶν καὶ τὸ τελευταῖον κεφ. τοῦ λζ'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, λέγον, οἱ ἀλογευόμενοι, ἤτοι κτηνοβάται, καυλοκοπείσθωσαν.

Κανὼν ξδ'.

Επίορκος ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται· δυσὶν ἔτεσι προσκλαίων, τρισὶν ἀκροώμενος, τέσσαρσιν ὑποπίπτων, ἐνιαυτὸν συνεστὼς μόνον, καὶ τότε τῆς κοινωνίας ἀξιούμενος.

Ερμηνεία.

Περὶ ἐπιόρκων ἀνάγνωθι τὸ ιη'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Κανὼν ξε'.

Ο γοητείαν ἢ φαρμακείαν ἐξαγορεύων, τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται, οὕτως οἰκονομούμενος, ὡς ἐν ἑκάστῳ, τῷ ἁμαρτήματι ἑαυτὸν ἐλέγξας.

Ερμηνεία.

Γοητεία μέν ἐστι τὸ δι' ἐπῳδῶν, ἐπικλήσεως δαιμόνων, ποιῆσαί τινα πρᾶξιν οἱονδήτινα· φαρμακεία δὲ τὸ διὰ φαρμάκων δηλητηρίων συσκευάσαι τι βρώσιμον, καὶ φαρμακεῦσαι ἄνθρωπον. καὶ ἀνάγνωθι τὸ κ'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ κε'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν ξς'.

Ο τυμβωρύχος ἐνδέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται.

Ερμηνεία.

Περὶ τυμβωρύχων ἀνάγνωθι τὸ κγ'. κεφ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ κζ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

A Fur etiã si pœnitentia motus rem domino reddiderit, fur esse nõ desinit.

CANON LXII.

Qui suam in maribus turpitudinem ostendit, ei tempus dispensabitur illius qui adulterij scelus admisit.

CANON LXIII.

Qui in brutorum concubitu suam impietatem profitetur, eandem rationem confitens obseruat.

SCHOL. BALS. Tanquam adulteros definit sanctus puniri masculorum concubitores, & qui bruta B ineunt omnino oportere, postquam scilicet à malo defecerint, & cõfessi fuerint. De masculorum autem concubitoribus, lege etiam vltimum caput xxxij. tit. lx. lib. quod dicit, Iis qui bruta ineunt, seu pecora insiliunt, caput abscindatur.

CANON LXIIII.

Periurus vndecim annis non erit communionis particeps, duobus annis deflens, tribus audiens, quatuor substratus, anno solum consistens, & tunc communione dignus habebitur.

C SCHOL. BALS. De periuris lege xviij. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij. & quæ à nobis in illis scripta sunt.

CANON LXV.

Qui præstigias, vel veneficium fatetur, is homicidæ tempore confitebitur, ita dispensatus, vt qui in vno quoque peccato seipsum conuicit.

SCHOL. BALS. Præstigiæ quidem sunt, per solas incantationes, ac inuocationes quamcunque actionem facere. Veneficium autem est, per D noxia pharmaca esculentum vel poculẽtum aliquid componere, & hominem veneno perimere. Lege autẽ xx. cap. xiij. tit. Nomoc. Photij, & quæ in eo sunt, & xxv. cap. ix. tit. operis eiusdem.

CANON LXVI.

Qui sepulchra effodit, vndecim annis carebit communione, duobus deflens, tribus audiens, quatuor substratus, vno consistens, & tunc admittendus.

SCHOL. BALS. De sepulchrorum effossoribus, lege caput xxiij. xiij. tit. Nomoc. Photij, & xxvij. cap. ix. tit. operis eiusdem.

Canon LXVII.

Cum sorore coitus homicidæ tempore punietur.

Canon LXVIII.

Prohibitæ cognationis in matrimonium coniunctio, si deprehensa fuerit, vt quæ in hominum peccatis facta est, subibit adulterorum pœnas.

Schol. Bals. Lege xxix. cap. ix. tituli Nomocan. Photij, & xx. cap. xiij. tit. & lib. lx. tit. xxxvij. cap. lvij. quod dicit, Qui matrimonio coniunguntur, vel alias carnaliter copulantur patrueles fratres, & liberi qui ex eis nascuntur, & solum, quinetiã pater & filius cum matre & filia, vel duo fratres cum duabus sororibus, vel duo fratres cum matre & filia, vel consobrinus cum ea quæ fuit vxor auunculi, vel auunculus cum ea quæ fuit vxor consobrini, præter separationem etiam verberentur. Et hæc quidem hoc modo. Quia autem in interpretatione ij. cap. xiij. tit. Nomocan Photij ostendimus, quod regium quidem iussum factum est, prohibens vnum & eundem duabus secundis sororibus patruelibus legitime coniungi, non fuit autem prius positũ, sed & ecclesia prohibet eiusmodi matrimoniũ, debes scire, quod postquam nos hæc scripsimus, tempore sanctissimi & vniuersalis patriarchæ domini Theodosij, xxx. Iulij mensis, xiij. indictionis facta est declaratio synodalis, quę ad verbum sic habet, Sanctissimus metropolitanus Apro frater & comminister vestræ mediocritatis, Romanus Artabasdus, allato synodaliter scripto quod hæc his verbis cõtinebat: Puella quædam, quæ Irene dicitur, sponsalia contraxit cum quodam Iohanne, nata decem annos. Cum autem dicta essent illicita illius sponsalia, facta est iudiciaria declaratio permittẽs eos vtique separari, qui sponsalia contraxissent: quòd essent, vt dictum est, sponsalia cõtra leges facta. Vult ergo Irene hodie legitimè coniungi Theodoro, qui est Iohannis secundus patruelis, & interrogat, an habeat aliquod impedimentum, rogauit nostram mediocritatem, & sacram fraternitatem,

A

Κανὼν ξζʹ.

Ἀδελφομιξία τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται.

Κανὼν ξηʹ.

Ἡ τῆς ἀπειρημένης συγγενείας εἰς γάμον ἀνθρώπων σύστασις, εἰ φωραθείη, ὡς ἐν ἁμαρτήμασιν ἀνθρώπων γενομένη, τὰ τῶν μοιχῶν ἐπιτίμια δέξεται.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάγνωθι τὸ κθʹ. κεφ. τοῦ θʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ βʹ. κεφ. τοῦ ιγʹ. τίτλου, καὶ βιβλίου ξʹ. τίτλου λζʹ. κεφ. οζʹ. λέγον, οἱ πρὸς γάμον
B συναπτόμενοι, ἢ ἄλλως σαρκικῶς συμπλεκόμενοι, ἐξάδελφοι, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν τικτόμενοι παῖδες, καὶ μόνον, ἢ καὶ πατὴρ καὶ υἱὸς πρὸς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς δύο ἀδελφάς, ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀνεψιὸς εἰς τὴν γεγενημένην τοῦ θείου γυναῖκα, ἢ θεῖος εἰς τὴν γεγενημένην τοῦ ἀνεψιοῦ γυναῖκα, πρὸς τῷ χωρισμῷ καὶ τυπτέσθωσαν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ βʹ. κεφ. τοῦ ιγʹ. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος προεδηλώσαμεν μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι γέγονε μὲν πρόσταγμα βασιλικὸν κωλῦον τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δυσὶ
C δευτέραις ἐξαδέλφαις νομίμως συνάπτεσθαι, οὐκ ἔφθασε δὲ καταστρωθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία κωλύει τὸν τοιοῦτον γάμον, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι μετὰ τὸ γράψαι ἡμᾶς ταῦτα, γέγονεν εἰς τὴν ἐφημερίαν τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Θεοδοσίου κατὰ τὴν λʹ. τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τῆς ιβʹ. ἰνδικτιῶνος, σημείωμα συνοδικὸν ἔχον κατὰ ῥῆμα οὕτως· ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἀπρῶ ὁ ἀδελφὸς, καὶ συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος Ῥωμανὸς ὁ Ἀρταβάσδος ἔγγραφον προσκομίσας συνοδικῶς τὰ δὲ κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· κόρη τις Εἰρήνη καλουμένη ἔλαβεν ἀρχὴν μνηστείας μετά τινος Ἰωάννου, δε-
D καετὴς οὖσα τότε τὴν ἡλικίαν, κωλυθείσης δὲ τῆς περὶ τούτου ἀθεμίτου μνηστείας γέγονε σημείωμα δικαστικὸν ἐπιτρέπον διαζευχθῆναι τοὺς τάχα μνηστευσαμένους διὰ τὸ εἶναι τὴν μνηστείαν, ὡς εἴρηται, παράνομον. βούλεται οὖν σήμερον ἡ Εἰρήνη νομίμως συναφθῆναι τῷ Θεοδώρῳ δευτέρῳ ὄντι ἐξαδέλφῳ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἐρωτᾷ εἰ ἔχει τινὰ παρεμπόδισμον, ἠξίωσε τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ τὴν ἱερὰν ἀδελφότητα,

μαθεῖν

μαθεῖν εἴπερ οὐκ ἔχει κωλύμην τινὰ τὸ περὶ οὗ γέγονεν ἡ γραφὴ συνάλλαγμα. ἤκουσεν οὖν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς προσιαζούσης τῶν ἀδελφῶν ὁμηγύρεως, ὅτι τὸ τοιοῦτο συνάλλαγμα πανταχόθεν ἀκώλυτόν ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ ἡ μετὰ τούτου τελεσθεῖσα μνηστεία ὡς ἀνυπόστατος λέλυται διὰ τὴν τῆς Εἰρήνης ἀνηβότητα, καλῶς ἡ Εἰρήνη δευτέρῳ ἐξαδέλφῳ αὐτοῦ κατὰ νόμον γάμου συζευχθήσεται. οὔτε γὰρ συγγενικὸν πρόσωπον τὴν Εἰρήνην λογίσεται ὁ Θεόδωρος, οὔτε τοῖς ἐξ ἀγχιστείας δεσμοῖς καὶ ὅροις συσφίγγεται.

A vt ab ea edisceret, an nullum habeat impedimentum contractus, de quo scriptura facta est. Ab ea ergo audiuit, & præsente fratrum congregatione, quòd eiusmodi contractus nullo modo est prohibitus. Quia enim quæ cum Ioanne contracta sunt sponsalia, vt quæ propter Irenes ætatem consistere non possent, soluta sunt, rectè Irene secundo eius patrueli lege matrimonij coniungetur. Neque enim Irenem cognatam personam reputat Theodorus, nec cognationis
B vinculis ac finibus constringitur, eo quòd sextum cognationis gradum excesserit.

Κανὼν ξθ'.

Ἀναγνώστης ἐὰν τῇ ἑαυτοῦ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξοιεν, ἐνιαυτὸν ἀργήσας εἰς τὸ ἀναγινώσκειν, δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος. κλεψιγαμήσας δὲ ἄνευ μνηστείας παυθήσεται τῆς ὑπηρεσίας. τὸ αὐτὸ καὶ ὑπηρέτης.

Ἑρμηνεία.

Ἀναγνώστου τινὸς συναφθέντος οἰκείᾳ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου κατὰ θέλησιν καὶ αὐτῆς (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, συναλλάξοιεν) ἐρωτήθη ὁ ἅγιος, εἰ ὀφείλει ὁ τοιοῦτος ὡς κλεψιγαμήσας εὐθύνεσθαι μετὰ τὸν γάμον. ἔλεγον γάρ τινες ὡς ἐπεὶ ἡ μνηστεία οὐκ ἔστι γάμος τέλειος, (δύναται γὰρ τὸ λαβὸν μέρος τὸν τὴν μνηστείαν συνιστῶντα ἀρραβῶνα διδόναι τοῦτον εἰς τὸ διπλοῦν, καὶ τὴν μνηστείαν λύειν) λογίζεται ὁ ἀναγνώστης μὴ μετὰ νομίμου γαμετῆς μιγῆναι, ἀλλὰ μετὰ ἐλευθέρας, κἀντεῦθεν συναριθμηθῆναι τοῖς κλεψιγαμήσασι. φησὶν οὖν ὁ ἅγιος, ὡς ὁ ἀναγνώστης οὗτος ὁ μετὰ τῆς οἰκείας μνηστῆς πρὸ τοῦ γάμου σαρκικῶς ἑνωθεὶς, καθὸ μὲν μετὰ τῆς μεμνηστευμένης αὐτῷ συνεμίγη καὶ οὐχὶ μετὰ ἀλλοτρίας πάντη γυναικὸς, ὡς πορνεύσας οὐ λογισθήσεται. καθ' ὃ δὲ οὐκ ἀνέμεινε καὶ τὴν τελείου γάμου τελεσιουργίαν, ὡς μικροψυχήσας κολασθήσεται, τουτέστιν ἀφορισθήσεται ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτόν. εἶτα δεχθήσεται εἰς τὸ εἶναι μόνον ἀναγνώστην. εἰς μείζονα γὰρ προκοπὴν οὐκ ἀναβιβασθήσεται, τουτέστιν οὔτε διάκονος γενήσεται,

CANON LXIX.

Lector, si cum sua sponsa ante matrimonium commercium habuerit, postquam anno cessauerit, ad legendum recipietur, manens non vlterius promouendus. Quod si absque desponsatione furtim coierit, cessabit à ministerio. Idem & minister.

C

SCHOL. BALS. Cùm quidam lector cum sua sponsa ante matrimonium eius voluntate congressus esset (id enim significat, commercium habuit) Sanctus interrogatus est an is debeat, vt qui furtim congressus est, castigari post matrimonium? Dicebãt enim nonnulli, quod quoniam sponsalia non sunt perfe-
D ctum matrimonium: potest enim pars, quæ accipit arram, quæ sponsalia constituit eam reddere duplicatam, & soluere sponsalia, existimatur lector non cum legitima vxore, sed cum muliere libera rem habere, & ideo cum iis annumerari qui furtim coëunt. Dicit itaque sanctus, quod iis lector qui cum sua sponsa, non cum omnino alia muliere coijt, tanquam fornicatus sit, non reputabitur. Sed quia non expectauit perfecti matrimonij mysterium, vt qui pusillo & non constanti animo sit, punietur, id est anno vno segregabitur: deinde admittetur ad hoc, vt sit solum lector. Ad maiorem enim promotionem non prouehetur, hoc est neque diaconus erit,

nec sacerdos, multo autem minus Episcopus. Sin autem, inquit, lector cum muliere aliqua coierit, quæ non sit sibi desponsa, & si cum ea forte locutus erat de ea accipiẽda in uxorem, etiam si post coitum eam in uxorem accepit, non solum non promouebitur, sed etiam eo ipso depositioni subiicietur, nihil ex eo adiutus, quòd eam postea legitimè uxorem acceperit. Idem autem erit etiã in ministrum, seu hypodiaconum. Nam & is cum eo modo furtim coierit, deponetur. Ad unum autem factum, quod est de furtiuo coitu, refer quod de diacono definitur, non autem etiam ad hoc ut promoueatur, postquam cum sponsa coierit, vel non. Non enim permittitur hypodiacono, sicut & lectori, post ordinationem desponsam habere mulierem, & matrimonium contrahere. Dicit enim Apostolorum xxvj. can. hoc modo, Eorum qui ad clerum non ducta uxore peruenerunt, iubemus uolentes solum lectores, & cantores matrimonium contrahere. Si quis autem furtiuo concubitu congressus, postea diaconus factus sit, suo gradu exturbetur cognito crimine. Et hæc quidem hoc modo. Scias autem quòd quæ hoc canone continentur, in synodali iudicio uariè disceptata sunt, & dixerunt nonnulli hæc locum habuisse, quando sponsalia consensu contrahebantur, & dissoluebantur. Nunc autem quando non aliter contrahuntur, nec soluuntur, nisi iis modis, & causis, quibus perfectum quoque matrimonium contrahitur, & soluitur, hæc omnia exoleuerunt. Unde nec permittitur alicui eorum qui sunt ex tribunali, morte uel aliqua alia causa à sua sponsa separato, alij mulieri coniungi, & is qui hoc fecerit, ut bigamus deponitur: similiter & lector qui in tale quid incidit, ad aliũ gradum non promouetur. Volebant autem eum quoque qui hodie cum sua sponsa rem habuit, id impune fecisse, quod non possint solui sponsalia. Cùm autem augustus ille, & magnus Drungarius dominus Stephanus Comnenus esset matrimonio iungendus dominæ Eudochiæ augusti illius,

A οὔτε ἱερᾶς, πολλῷ δὲ πλέον ἐπίσκοπος. ἐὰν δέ, φησιν, ἀναγνώστης συνέλθη μετά τινος γυναικὸς μὴ μνηστευθείσης ἴσως αὐτῷ, κἂν. ἐποιεῖτο μετ' αὐτῆς ὥστε λαβεῖν αὐτὴν εἰς γυναῖκα, κἂν μετὰ τὴν ἕνωσιν καὶ εἰς γυναῖκα ταύτην ἔχει, οὐ μόνον οὐ προαχθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐντεῦθεν καθαιρέσει ὑποβληθήσεται, ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα λαβεῖν αὐτὴν νόμιμον γαμετὴν. τὸ αὐτὸ δὲ ἔσται καὶ εἰς ὑπηρέτην, ἤτοι καὶ εἰς ὑποδιάκονον. καὶ οὗτος γὰρ τοιουτοτρόπως κλεψιγαμήσας καθαιρεθήσεται. πρὸς δὲ τὸ ἓν φάκτον τὸ περὶ τῆς κλεψιγαμίας ἀπόδος τὸν B περὶ τοῦ διακόνου διορισμόν, μὴ μέντοι γε καὶ εἰς τὸ προκόπτειν τοῦτον μετὰ τὸ μιγῆναι τῇ οἰκείᾳ μνηστῇ εἴτε καὶ μή. οὐ γὰρ ἔφεσται ὑποδιακόνῳ, ὡς καὶ τῷ ἀναγνώστῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναῖκα μνηστεύεσθαι καὶ γάμον συναλλάττειν. διότι φησὶν ὁ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κϛ'. κανὼν ταῦτα. τῶν εἰς κλῆρον προσελθέντων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνον. εἰ δέ τις κλεψιγαμήσας, μετὰ ταῦτα ὑπηρέτης γένηται, ἐξωθείσθω τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, διαγνωσθέντος τοῦ ἁμαρτήματος. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. C ἰστέον δέ, ὅτι τὰ περὶ τοῦ τοιούτου κανόνος διαφόρως ἐλαλήθησαν εἰς τὸ συνοδικὸν δικαστήριον, καὶ εἶπόν τινες ὡς ταῦτα χώραν εἶχον, ὅτε ἡ μνηστεία συναινέσει συνίστατο καὶ ἐλύετο. ἀρτίως δὲ ὅτε ἄλλως οὐ συνίσταται οὐδὲ λύεται εἰ μὴ κατὰ τοὺς τρόπους, καὶ τὰς αἰτίας καθ' ἃς καὶ ὁ τέλειος γάμος συνίσταται καὶ λύεται, ταῦτα πάντα ἀπεργάκτουσιν. ὅθεν οὐδὲ ἔφεσταί τινι τῶν τοῦ βήματος θανάτῳ ἢ ἄλλῃ αἰτίᾳ ἐκ τῆς οἰκείας διαζευχθέντι μνηστῆς πρὸ τοῦ γάD μου ἑτέρᾳ συνάπτεσθαι γυναικί, καὶ τὸν τοῦτο ποιήσαντα ὡς δευτερογαμήσαντα καθαιρεῖσθαι. ὡσαύτως καὶ τὸν ἐμπεσόντα εἰς τοιοῦτόν τι ἀναγνώστην μὴ προάγεσθαι εἰς ἕτερον βαθμόν. ἤθελον δὲ καὶ τὸν μιγέντα σήμερον μετὰ τῆς οἰκείας μνηστῆς ἀνεπιτίμητον πάντη συντηρεῖσθαι, διὰ τὸ ἄλυτον τῆς μνηστείας, τοῦ δὲ σεβαστοῦ ἐκείνου, καὶ μεγάλου Δρουγγαρίου κυρίου Στεφάνου τοῦ Κομνηνοῦ μέλλοντος συζευχθῆναι τῇ κυρίᾳ Εὐδοκίᾳ τῇ θυγατρὶ τοῦ σεβαστοῦ ἐκείνου,

A καὶ μεγάλου δομεστικοῦ κυρίου Ἰωάννου, καὶ κωλυομένου διὰ τὸ τὴν αὐταδέλφην ταύτης κυρίαν Εἰρήνην μνηστευθῆναι τῷ σεβαστῷ ἐκείνῳ κυρίῳ Ἀλεξίῳ τῷ υἱῷ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ ἐκείνου κυρίου Ἰωάννου τοῦ ἀοιδίμου σεβαστοκράτορος, τῷ ὄντι πρώτῳ ἐξαδέλφῳ τοῦ μεγάλου Δρουγγαρίου, καὶ ἀδύνατον εἶναι δύο πρώτους ἐξαδέλφους δυσὶν ἀδελφαῖς συνάπτεσθαι, ἐλαλήθη συνοδικῶς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος, εἰ ἐκ τούτου ἐμποδίζεται τὸ τοῦ μεγάλου Δρουγγαρίου συνάλλαγμα, καὶ διεγνώσθη μὴ ἐμποδίζεσθαι, διὰ τὸ τὴν μνηστείαν τόπον τελείου γάμου μὴ ἐπέχειν. B καὶ ὁ ἁγιώτατος δὲ πατριάρχης κύριος Θεοδόσιος ἐξεχώρησε τῷ Μεσοποταμίτου κυρίου Μιχαὴλ μνηστευσαμένῳ Μαρίαν τινὰ τυχὸν, καὶ διὰ τὸ τελευτῆσαι ταύτην πρὸ τοῦ γάμου, ἑτέραν λαβόντι ἀπροσκριματίστως μετὰ τὸν ταύτης θάνατον, ἑτέρᾳ συναφθῆναι ἔχοντι καὶ ταῦτα παῖδας, καὶ τὸν τριακοστὸν παραδραμόντι χρόνον, εἰπὼν μὴ λογίζεσθαι τοῦτο τριγαμίαν, ὡς τῆς μνηστείας μὴ ἀρκούσης ἀντὶ τελείου γάμου.

& magni domestici domini Ioannis filiæ, & prohiberetur, eo quod soror eius domina Irene desponsa esset illi Augusto domino Alexio in primis Augusti domini Ioannis inclyti Imp. filio, qui erat primus patruelis magni Drungarij, & fieri non poterat, vt duo primi patrueles duabus sororibus coniungerentur, synodicè agitatum est tempore sanctissimi patriarchæ domini Nicolai Muzalonis, an ex eo impediatur magni Drungarij contractus: statutum est autem impediri, eo quòd sponsalia perfecti matrimonij locum non teneant. Porrò sanctissimus quoque patriarcha dominus Theodosius cõcessit Mesopotamitano dom. Michaeli, cui Maria quædam desponsa fortè fuerat, & quod ea ante matrimonium aliam acceperat, vt alij sine præiudicio post mortem eius coniungeretur, maximè cùm & liberos haberet, & xxx. annum excessisset, dicens non reputari trigamiam, vt pote cum sponsalia pro perfecto matrimonio non sufficerent.

Κανὼν ο'.

C Διάκονος ἐν χείλεσι μιανθεὶς, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται. τοῦ δὲ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων, μετὰ τῶν διακόνων ἀξιωθήσεται. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πρεσβύτεροι. εἰ δέ τι πλεῖον φωραθείη τις ἡμαρτηκὼς, ἐν οἵῳ ἂν ᾖ βαθμῷ, καθαιρήσεται.

Ἑρμηνεία.

Τὸν ἐν χείλεσι μιανθέντα διάκονον, ἢ ἱερέα, καὶ ἐξομολογησάμενον τὸ ἁμάρτημα, διορίζεται ὁ ἅγιος κωλύεσθαι τῆς ἱερουργίας, μὴ μέντοι γε δὲ καὶ τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἀπείργεσθαι, ἀλλὰ μεταλαμβάνειν ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος, μετὰ τῶν ἰσοβάθμων αὐτοῦ ἱερέων, ἢ διακόνων. D τὸν δὲ μὴ μέχρι τούτου ἡμαρτηκότα, ἀλλὰ καὶ εἰς πλέον ἐξολισθήσαντα θέλει καθαιρεῖσθαι. ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἠρωτήθη πολλάκις τί ἐστι τὸ ἐν χείλεσι μιανθῆναι τὸν ἱερωμένον; καί τινες εἶπον εἶναι τὸ μέχρι φιλήματος ἐμπαθοῦς καὶ ἐρωτικοῦ πρὸς γυναῖκα κινουμένου, ἡμαρτηκέναι τινὰ, κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν τὸ λέγον,

Canon LXX.

Diaconus qui pollutus est in labris, & se eousque peccasse confessus est, à ministerio prohibebitur: vt autem sit sacramentorum cum diaconis particeps, dignus habebitur, idipsum autem presbyter quoque. Si quid autem amplius peccasse quis deprehensus fuerit, in quocunque sit gradu, deponetur.

Schol. Bals. Diaconum vel sacerdotem, qui in labris pollutus est, & peccasse confessus est, decernit sanctus esse à sacro ministerio arcendum, non tamen esse à sacramentorum participatione prohibendum, sed intra sacrum tribunal cum gradu sibi æqualibus sacerdotibus, vel diaconis communicare ei permittendum. Eum autem qui non eo vsque solũ peccauit, sed amplius etiã lapsus est, vult esse deponendũ. Hæc cum can. definiat, sæpe interrogatum est, Quid sit sacratum hominẽ in labris pollui? & dicebãt aliqui, esse aliquẽ peccasse cum muliere ad lasciuum & amatorium osculum, secundum euãgelicum dictũ, quod est,

Qui aſpexit mulierem ad concupiſcendum eam, mœchatus eſt in corde ſuo. Alij dicebant, quòd quidam Veneris igne ardenter inflammati, muliebri pudendo, tanquam poculo vtuntur, & per ipſum, ô execrandum flagitium, execrabilem potum bibunt, & labra ſua polluunt. Alij dicebant, nonnulli inſano amore capti muliebre pudendum exoſculantur: nec erubeſcunt: ſed dicunt labra noſtra in nobis ſunt. Quis nobis dominus? Ego autem legens Iulium Pollucem, inueni eum in ſecundo libro ſcriptorum ſuorum de nominibus nominantem μυρτοχαλίδας, & κρημνώματα, & πτερυγώματα, quæ ſunt hinc & illinc prominentes muliebris pudendi partes, & membra. Doctiſſimus quoque Ariſtoteles in ſua phyſiologia de partibus animalium, ea labra nominat. Multi quoque qui ſcripta amatoria conſcripſerunt, ea & hiare, & expuere, & linguis inſtructa eſſe dicunt. Exiſtimo ergo quod qui eſt in ſacris ſi per labra pollutus fuerit, vt qui rem quidem valde exoſam, execrandámque fecerit, ad tempus ſegregabitur: vt qui autem perfectum peccatum per coitum non commiſit, non deponetur. Quia autem nonnulli dicunt eum qui in labris pollutus eſt, & confeſſus, debere deponi, quòd dicat ſanctus eum non oportere miniſtrare, dicimus ſanctum hoc noluiſſe. Etſi enim videatur eſſe ſupplicium acerbius eius qui in labris pollutus eſt, ex eo quod non tempus definitum prohibitioni miniſterij, ſed non iam etiam apparet depoſitio. Illum enim deponendum eſſe decernit, qui maius aliquid per coitum perpetrarit.

A ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν. ἄλλοι εἶπον ὡς τινὲς τῷ ἀφροδισίῳ πυρὶ διαπύρως ἐκκαιόμενοι, ὡς κύλικι χρῶνται τῷ γυναικείῳ αἰδοίῳ, καὶ δι᾽ αὐτοῦ (ὢ τοῦ μύσους, κατάπτυστον πόμα) πίνουσι, καὶ τὰ χείλη καταμιαίνουσιν. ἕτεροι λέγουσιν, ὡς τινὲς ἐρωτομανοῦντες τὴν γυναικείαν καταφιλοῦσιν αἰσχύνην, καὶ οὐκ αἰσχύνονται, ἀλλὰ λέγουσι, τὰ χείλη ἡμῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐστί· τίς ἡμῶν ἔσται κύριος; ἐγὼ δὲ, ἀναγινώσκων τὸν Ἰούλιον πολυδεύκην, εὗρον ἐν τῷ δευ- B τέρῳ βιβλίῳ τῶν ὀνομαστικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὀνομάζοντα μυρτοχαλίδας, καὶ κρημνώματα, καὶ πτερυγώματα τὰ ἔνθεν κἀκεῖθεν μέρη καὶ μέλη τῆς γυναικείας αἰσχύνης, καὶ ὁ σοφώτατος δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ζώων μορίων φυσιολογίᾳ αὐτοῦ, χείλη ταῦτα κατονομάζει. καὶ πολλοὶ δὲ ἐρωτικὰ μουσουργοῦντες συγγράμματα κεχηνέναι ταῦτά φασι καὶ ἀποπτύειν, καὶ ἐπιγλωττίοις σημειοῦσθαι. νομίζω οὖν ὅτι ὁ διὰ τοιούτων χειλέων ὁπωσδήποτε μιανθεὶς ἱερωμένος, ὡς μὲν ἔχθιστον ἐργασίαν C πεποιηκὼς πρὸς καιρὸν ἀφορισθήσεται. ὡς δὲ τέλειον ἁμάρτημα διὰ συνουσιασμοῦ μὴ ποιησάμενος, οὐ καθαιρεθήσεται. ἐπεὶ δή τινες λέγουσι τὸν ἐν χείλεσι μιανθέντα καὶ ἐξομολογησάμενον, ὀφείλειν καθαιρεῖσθαι διὰ τὸ λέγειν τὸν ἅγιον μὴ λειτουργεῖν τοῦτον, φαμὲν ὅτι ἀβούλητόν ἐστι τοῦτο τῷ ἁγίῳ. κἂν γὰρ ἐμφαίνεται δριμυτέρα εἶναι ἡ τιμωρία τοῦ ἐν χείλεσι μιανθέντος ἐκ τοῦ μὴ ὁρισθῆναι καιρὸν τῇ ἐπισχέσει D τῆς λειτουργίας, ἀλλ᾽ οὐχ ἤδη καὶ καθαίρεσις ἀναφαίνεται. ἐκεῖνον γὰρ διορίζεται καθαιρεῖσθαι, τὸν καὶ πλέον τι ἔργον διὰ συνουσιασμοῦ πεποιηκότα.

Canon LXXI.

Qui uniuſcuiuſque prædictorum peccatorum fuit conſcius, & non confeſſus, ſed conuictus eſt, tanto tempore quanto malorum effector punitus eſt, ipſe quoque punietur.

Κανὼν οα΄.

Ὁ συνεγνωκὼς ἑκάστῳ τῶν προειρημένων ἁμαρτημάτων, καὶ μὴ ὁμολογήσας, ἀλλ᾽ ἐλεγχθεὶς, τοῦ τοσούτου χρόνου εἰς ὃν ὁ ἐργάτης τῶν κακῶν ἐπιτετίμηται, καὶ αὐτὸς ἔσται ἐν ἐπιτιμίᾳ.

Schol. Bals. Eos qui ſunt conſcij aliquorum qui peccata aliqua committunt, & hæc non ſua ſponte Epiſcopis confitentur, ſed ea celant, ſtatuit ſanctus, vt poſt legitimam omnium probationem, æque puniantur, ac ij qui mala fecere.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς συνειδότας τισὶν ἁμαρτάνουσιν οἷα δήτινα ἁμαρτήματα, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας αὐθαιρέτως ταῦτα τοῖς ἐπισκόποις, ἀλλὰ συγκαλύπτοντας αὐτὰ, διορίζεται ὁ ἅγιος μετὰ ἔλεγχον πάντως νόμιμον παρομοίως τοῖς ἡμαρτηκόσι τὰ κακὰ ἐπιτιμᾶσθαι.

συνεγνωκότα δὲ ἐνταῦθα μὴ εἴπῃς τὸν ἔχοντα εἴδησιν μόνην, καὶ μὴ δυνάμενον κωλῦσαι, μηδὲ τὸν συμβουλευσάμενον χωρὶς κακοθελοῦς διαθέσεως, ἀλλὰ τὸν συμπράξαντα, ἢ συνεργούμενον, ἢ συμβουλευσάμενον μετὰ δόλου, ἢ ἔχοντα εἴδησιν, καὶ δυνάμενον κωλῦσαι, καὶ μὴ κωλύσαντα. φησὶ γὰρ τὸ β'. θέμα τοῦ μη. κεφ. τοῦ ια'. τίτλου τοῦ ξ'. βιβλίου, ὅτι ὁ γινώσκων τὸν κλέπτην, κἂν μὴ καταμηνύσῃ αὐτὸν, οὐκ ἔστι κλέπτης. ὁ δὲ κρύπτων τὸν κλέπτην κλέπτης ἐστί. καὶ τὸ β'. θέμα τοῦ ν'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, καὶ τίτλου, σπουδὴ καὶ συμβουλὴ γίνεται, ὅταν διὰ τὴν ἔχθραν γένηται τοῦ κλεπτομένου. ὥσπερ γὰρ ἡ κλοπὴ, οὕτως καὶ ἡ σπουδὴ χωρὶς δόλου κακοῦ οὐ γίνεται. καὶ συμβουλεύει μὲν ὁ τὴν κλοπὴν ὑποτιθέμενος, σπουδάζει δὲ ὁ ὑπηρεσίαν τινὰ καὶ βοήθειαν ἐπὶ τῇ παρεχόμενος, καὶ ξγ'. κεφ. ὁ δείξας τῷ φυγόντι τὴν ὁδὸν, οὐκ ἔστι κλέπτης. καὶ κεφ. γ'. τοῦ ϛ'. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὁ ἀδόλως συμβουλεύσας, οὐκ ἐνέχεται, οὔτε ὁ παιγνικῶς. καὶ ὁ παλαιὸς τοῦ ια'. κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· ἀπὸ μόνης γὰρ συμβουλῆς οὐ τίκτεται φούρτι. καὶ ὁ ἱεροψάλτης δὲ Δαβὶδ οὐ κολάζει τὸν θεωροῦντα κλέπτην, ἢ μοιχὸν, ἀλλὰ τὸν συντρέχοντα, ἤτοι συμπράττοντα τῷ κλέπτῃ, καὶ τὸν συμμερίζόμενον, τουτέστι κοινοποιούμενον μετὰ τοῦ μοιχοῦ τὸ ἁμάρτημα. ὁ γοῦν εἴδησιν μόνην ἔχων τοῦ κακοῦ, καὶ μὴ δυνάμενος κωλῦσαι, καὶ ὁ συμβουλευσάμενος χωρὶς κακοθελοῦς διαθέσεως, οὐκ ἐπιτιμηθήσονται. ὁ δὲ εἰδὼς, καὶ δυνάμενος κωλῦσαι, καὶ μὴ κωλύσας, καὶ ὁ κακοθελῶς συμβουλευσάμενος, πολλῷ δὲ πλέον ὁ συμπράξας, τιμωρηθήσεται. σημείωσαι δὲ ὅτι πανταχοῦ ἡ ἐξομολόγησις κουφίζει τὴν κόλασιν. ὁ δὲ ἔλεγχος μεγαλύνει αὐτήν.

Κανὼν οβ'.

Ο μάντεσιν ἑαυτὸν ἐπιδοὺς, ἢ τισι τοιούτοις, τὸν χρόνον τῶν φονέων καὶ αὐτὸς ἐπιτιμηθήσεται.

Ερμηνεία.

Εν τῷ κε'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τῷ κ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος, διάφορα ἐγράψαμεν περὶ μάντεων, μάγων, καὶ τῶν ὁμοίων, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτά τε, καὶ τοὺς ἐν τοῖς αὐτοῖς κεφ. δηλουμένους κανόνας, τε καὶ νόμους, καὶ μάθῃς ὅπως οὗτοι κολάζονται πολιτικῶς τε, καὶ ἐκκλησιαστικῶς.

A Conscium autem hic ne dixeris eum qui solam habet conscientiam, & prohibere non potest: nec eum qui consuluit absque improba affectione, sed eum qui opem & auxilium tulit vel dolosè consuluit: vel eum qui scit, & potest prohibere, nec prohibuit. Dicit enim ij. thema xlviij. cap. xj. tit. lx. lib. Qui nouit furem, etiam si eum non reuelauerit, fur non est. Qui autem furem occultat, fur est. Et ij. thema l. cap. eiusdem libri & tit. studium, & consilium fit, quando fit propter odium eius cui
B furto quid aufertur, sicut furtum, ita & studium non fit sine dolo malo. Et consulit quidem, qui furtum suadet: studet autem, qui operam aliquam, & auxilium ad furtum præbet. Et lx. cap. Qui ei qui fugit viam ostenderit, fur non est. Et cap. iij. vj. tit. eiusdem lib. Qui sine dolo consuluit, non tenetur, nec qui per ludum. Antiqua quoque xj. cap. eiusdem libri & tit. Ex solo enim consilio furti actio non nascitur. sacer quoque psaltes Dauid non punit eum qui furem vel adulterum aspectat, sed
C eum qui currit cum fure, vel ei fert auxilium, & eum qui diuidit, hoc est commune facit cum adultero peccatum. Qui ergo mali tantum habet scientiam, & non potest prohibere, & qui consuluit absque improba affectione non punietur. Qui autem sciuit, & cum prohibere posset non prohibuit, & qui malo animo consuluit, multo autem magis qui opem tulit, punientur. Nota autem quòd vbique confessio leuat pœnam, probatio autem eam auget.

D

CANON LXXII.

Qui se vatibus, vel eiusmodi aliis tradit, ipse quoque homicidarum tempore punietur.

SCHOL. BALS. In xxv. cap. ix. tit. Nomocan. Photij, & in xx. cap. xiij. tit. multa scripsimus de vatibus, magis, & similibus, & lege ea, & quæ in iis declarantur, canones scilicet, & leges, & scies quomodo hi puniantur ciuiliter, & ecclesiasticè.

Nunc autem ſanctus decernit eos qui ſe eiuſmodi hominibus dedunt homicidarum quoque tempore puniri. Quia autem nonnulli præſentem canonem interpretantes dicebant, eos ſic quoque puniri debere qui ad mulieres accedunt, quæ cum ordeo ſe quædam incerta, & futura reuelare profitentur, dico eſſe differentiam vatum, & incãtatricum vetularum quæ per incantationes ſimpliciores ſeducunt. Illi enim dæmones inuocant. Hæ verò virtutem potius, & ſanctificationem ſimulantes, cum diuinis canticis futura nonnunquam deſcribunt, & quę ſunt obſcura per ordeum proferunt, vt faciunt & quæ dicuntur κρίτειαι, & qui ſaccos, pannoſque induunt promiſſa barba & coma monachi. Ij enim & ſeducentes, & ſeducti futura vaticinantur, tanquam ab angelica renunciatione edocti. Debet itaque, qui non Deum negarunt, ſed per improbitatem ſanctitatem ſimulant, mitius, & non inſtar eorum qui Deum negauerunt, puniri. Sin autem dixeris ordei latrices, & incantatrices aniculas dæmones inuocare, eæ quoque neceſſario vt magi & vates, extremo ſupplicio punientur. lege & lxxxiij. can. præſentis ſancti, & quæ in eo ſunt.

Canon LXXIII.

Qui Chriſtum negauit, & ſalutis myſterium tranſgreſſus eſt, eum toto vitæ ſuæ tempore deflere, & confiteri conuenit, in tempore quo è vita excedit, ſacramento dignum habitum, propter fidem diuinæ clementiæ.

Schol. Bals. Canon quidem clarus eſt: ſtatuit enim vt qui Chriſtum dominum noſtrum negauerunt, & eius quæ in carne fuit œconomiæ myſterium non ſuſceperunt, defleant & confiteantur toto tempore vitæ ſuæ, in ſola autem extrema reſpiratione digni habeantur ſacramẽtorum participatione. Cùm autem Ancyrana ſynodus, & ſacroſanctus Martyr Petrus extremo excommunicationis ſupplicio neminẽ ſubijciant, & præſenti canoni veluti aduerſentur, dic quod patres ſtatuerũt pœnas ſuis tẽporibus cõueniẽtes.

A ἀρτίως δὲ ὁ ἅγιος διορίζεται τοὺς ἀναπιπτομένους ἑαυτοὺς τοιούτοις τισὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν φονέων ἐπιτιμᾶσθαι. ἐπειδὴ τινὲς ἑρμηνεύοντες τὸν παρόντα κανόνα εἶπον ὀφείλειν οὕτως ἐπιτιμᾶσθαι καὶ τοὺς προσερχομένους γυναιξὶ μετὰ κριθῶν ἐπαγγελλομέναις ἀνακαλύπτειν ἄδηλά τινα, ἢ καὶ μέλλοντα, λέγω ὅτι διαφορά ἐστι μάγων, καὶ γυναικῶν γραῶν διὰ ἐπασμάτων τοὺς ἁπλουστέρους ἀπατωσῶν. οἱ μὲν γὰρ δαίμονας ἐπικαλοῦνται, αἱ δὲ μᾶλλον ἀρετὴν καὶ ἁγιασμὸν ὑποκρινόμεναι, μετὰ θείων ψαλτῳδημάτων ἐνίοτε χαρακτηρίζουσι τὰ μέλλοντα, καὶ κριθοφοροῦσι B τὰ ἄδηλα, καθὼς ποιοῦσι καὶ αἱ λεγόμεναι κρίτειαι, καὶ οἱ σακκενδυμοῦντες, καὶ οἱ ῥακενδυτοῦντες ἠυγένειοι, ἠΰκομοι, μοναχοί. καὶ οὗτοι γὰρ πλανῶντές τε καὶ πλανώμενοι, τὰ μέλλοντα προφοιβάζουσιν, ὡς ἐξ ὑποφητείας ἀγγελικῆς. διά τοι τοῦτο ὀφείλουσιν οἱ μὴ ἀρνησάμενοι τὸν θεὸν, ἀλλὰ διὰ κακουργείας, ἁγιωσύνην ὑποκρινόμενοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετριωτέρως καὶ μὴ κατὰ τοὺς ἀρνησιθέους κολάζεσθαι. Εἰ δὲ εἴπης τὰς κριθοφόρα, καὶ γυναικάρια γραΐδια δαίμονας ἐπικαλεῖσθαι, ἐξ ἀνάγκης καὶ αὗται κατὰ τοὺς μάντεις καὶ μάγους C ἐσχάτως ἐπιτιμηθήσονται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν πγ΄. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Κανὼν ογ΄.

Ὁ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, καὶ παραβὰς τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκλαίειν ὀφείλει, καὶ ἐξομολογεῖσθαι χρεωστεῖ, ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐκβαίνει τοῦ βίου τῶν ἁγιασμάτων ἀξιούμενος πίστει τῆς παρὰ θεοῦ φιλανθρωπίας.

Ἑρμηνεία.

D Ὁ μὲν κανὼν σαφής ἐστι. διορίζεται γὰρ τοὺς ἀρνησαμένους τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ μὴ δεξαμένους τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αὐτοῦ, προσκλαίειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον· κατὰ μόνας δὲ τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς ἀξιοῦσθαι τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως. τῆς δὲ ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Πέτρου, μηδένα τοιοῦτον καθυποβαλλόντων ἐσχάτῳ ἐπιτιμίῳ ἀκοινωνησίας, καὶ οἷον ἐναντιουμένων τῷ παρόντι κανόνι, εἰπὲ ὅτι ἀνάλογα ἔθεντο οἱ πατέρες τὰ ἐπιτίμια πρὸς τοὺς ἰδίους καιρούς.

οἱ μὲν γὰρ ὄντες ἐν καιροῖς σφοδρῶν διωγμῶν, ὅτε καὶ ἡ πίστις ἀσήρικτος ἦν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς παραπίπτουσι μετριώτερον προσεφέροντο, συγκαταβαίνοντες διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν διωκτῶν. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν καιρῷ τυγχάνων ὅτε ἡ πίστις ἐπλατύνθη καὶ βεβαιοτέρα ἐγένετο, σφοδρότερον προσεφέρετο τοῖς ἀρνουμένοις τὴν πίστιν. ἢ εἰπὲ ὅτι οἱ μὲν πατέρες διετάξαντο περὶ τῶν κατὰ βίαν τυραννικὴν ἀρνησαμένων τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τοῦτο κουφίζουσι τὰ ἐπιτίμια· ὁ δὲ παρὼν κανὼν διατάττεται περὶ τῶν ἑκουσίως καὶ χωρὶς ἀνάγκης τινὸς ἀρνησαμένων τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τοῦτο βαρεῖαν κόλασιν ἐπάγει αὐτοῖς. τὸ δὲ προσκλαίειν τούτους καὶ ἐξομολογεῖσθαι δι' ὅλης τῆς οἰκείας ζωῆς, λέγουσί τινες μὴ ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὸ ἵστασθαι αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων. τοῦτο γάρ φασιν ἔξω τῆς συμπαθείας εἶναι τοῦ ἁγίου καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας τῆς νικώσης πᾶσαν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ ἀξιοῦσι προσκλαίειν μὲν τούτους, καὶ ἐξομολογεῖσθαι τὸ ἁμάρτημα δι' ὅλης τῆς οἰκείας ζωῆς, τοὺς τόπους δὲ τῶν ἐπιτιμίων ἀνύειν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου· τῆς μέντοι μεταλήψεως τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθήσονται, εἰ μὴ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς. Ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ συντίθεται καὶ αὐτὸς, ὡς φιλανθρωποτέρᾳ, καὶ ὅτι οὐδὲ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ ἁγίου ἀναφαίνεται τὸ ἵστασθαι τὸν οὕτως ἡμαρτηκότα εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων.

A Qui enim erant tempore vehementium persecutionum, quando fides etiam non erat valde stabilis, propterea in eos qui labebantur, se mitius gerebant, concedentes propter persecutorũ necessitatem. Magnus autem Basilius qui erat eo tempore quo fides dilatata firmiórque facta est, fuit vehemẽtior in eos qui fidem negabant. Vel dic, quòd patres quidem de ijs statuerunt qui per vim tyrannicam Christum negarunt, & ideò pœnas mitigãt. Præsens autem can. de iis decernit qui sua sponte, & sine aliqua necessitate Christum ne-
B gauerunt, & propterea grauem illis pœnam inflixit. Illos autem deflere, & per totam vitam confiteri, dicunt nonnulli, non accipi ad hoc vt ponãtur in loco deflentium. Hoc enim inquiunt, est à sancti misericordia, & Dei clemẽtia, quæ vincit omne peccatum, aliena; & ideo volũt eos quidem deflere, & peccatum confiteri toto vitæ tempore, sed loca pœnarũ peragrare secundum canones Ancyranæ syn. sed sacramentorum communione digni non habebuntur, nisi in extrema respiratione. Ei autem sententiæ assentior & ipse, vt humaniori, & quòd nec ex sancti quidem
C verbis apparet eum qui sic peccauit statui in loco peccatorum deflentium.

Κανὼν οδ'.

Ἂν μέντοι ἕκαστος τῶν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις ἁμαρτήμασι γενομένων, σπουδαῖος γένηται ἐξομολογούμενος, ὁ πιστευθεὶς τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν καὶ δεσμεῖν, εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐξομολογήσεως ὁρῶν τοῦ ἡμαρτηκότος, εἰς τὸ ἐλαττῶσαι τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, οὐκ ἔστι καταγνώσεως ἄξιος, τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς ἱστορίας, γνωριζούσης ἡμῖν, τοὺς μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους ταχέως τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν καταλαμβάνειν.

CANON LXXIIII.

Sin autem vnusquisque eorum qui in prædictis peccatis fuère, confessus bonus euaserit, & is cui à Dei benignitate ligandi & soluendi credita est potestas, si fiat clementior, videns summam eius, qui peccauit confessionem ad diminuendum pœnarum tempus, non erit dignus damnatione, cùm
D *quæ est in scripturis, nobis historia significet, quòd qui cum maiori labore confitentur, Dei misericordiam celeriter apprehendant.*

Ἑρμηνεία.

Ἵνα μή τις ἀκηδιάσῃ διὰ τὸ ἐπιτεταμένον τῶν χρονικῶν ἐπιτιμίων, φησὶν ὁ ἅγιος, ὡς ὁ κατὰ χώραν ἀρχιερεὺς ὁ κατὰ τὸν ἐν ἀποστόλοις κορυφαιότατον Πέτρον τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐμπιστευθεὶς,

SCHOL. BALS. Ne quis propter temporalium pœnarum longitudinem tristitia afficiatur, dicit sanctus quod regionis pontifex, cui quemadmodum & summo inter Apostolos Petro regni cælorum à Deo claues creditæ fuerunt,

ligandique & soluendi potestatem accepit, si viderit eum qui propter aliquod peccatum pœna affectus est cum gratiarum actione pœnarum medelam suscepisse, & ardentiore studio pœnitentiam ostendere, tempus pœnæ diminuet, non timens condemnationem tanquam qui vtique canonicam temporis pœnarum definitionem transgrediatur. Docet enim nos scriptura, quòd qui iam maiori labore confitentur, eos Dei misericordia celeriter apprehendit. Et in his quidem can. Tu autem lege xxxix. cap. ix. tit. Nomocan. Photij, & leges quæ in ea sitæ sunt, & ex his scies quòd est differentia iudicum, qui pronunciant corporales punitiones aduersus eos qui sunt criminibus obnoxij, & Episcopos qui decernunt pœnas ecclesiasticas aduersus eos qui animæ peccata confitentur. Illi enim pœnas à lege constitutas nec possunt augere, nec minuere sine iussu Imperatoris. Hi verò nostrorum peccatorum onera suscipientes, tanquam Deo pro nobis rationes reddituri, pro suo arbitratu pœnas & augent, & minuunt, & ideo in eorum est potestate non solum pœnarum tempora minuendi, sed etiam pœnas commutandi. Etsi enim constitutum est, vt qui peccauit, hanc carnem non comedat nec cum fidelibus consistat, similiter nec sit diuinorum sacramentorum particeps: qui tamen confessionem suscepit pro personæ cui pœna imponitur qualitate, & eius cōfessionis vehementia, & pœnitentiæ studio, has quidem pœnas moderabitur, illas verò multiplicabit. Quare non est accipiendus hic canon vt nonnulli dicebant, ad solam temporis pœnarum diminutionem, sed ad omne pœnæ genus. Cum autem quidam miles in voluntariæ cædis crimen incidisset, & à quodam antistite, post valde modicum tempus, datis scriptis, absolutus esset, potens & sanctus noster Imperator, & dominus, id factum agrè ferens, statuit tempore sanctissimi illius patriarchæ domini Lucæ, vt synodaliter consideraretur,

A καὶ ἐξουσίαν λαβὼν δεσμεῖν καὶ λύειν, ἐὰν ἴδῃ τὸν διά τι ἁμάρτημα ἐπιτιμηθέντα μετ' εὐχαριστίας τῶν ἐπιτιμίων τὴν θεραπείαν δεξάμενον, καὶ μετὰ θερμοτέρας σπουδῆς τὴν μετάνοιαν ἐπιδεικνύμενον, ἐλαττώσει τοὺς χρόνους τῶν ἐπιτιμίων, μὴ πτοούμενος κατάγνωσιν, ὡς δῆθεν παραβαίνων τὴν περὶ τῶν χρόνων τῶν ἐπιτιμίων κανονικὴν ἀκρίβειαν. διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ἡ γραφή, ὅτι εἰς τοὺς μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους, ταχέως ἡ φιλανθρωπία καταλαμβάνει τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸ λθ'. κεφ. τοῦ θ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ καταστρωθέντας νόμους, καὶ μαθὴς ὅτι διαφορά ἐστι τῶν ἀποφαινομένων δικαστῶν κολάσεις σωματικὰς κατὰ τὰ τῶν γεγονότων ὑπευθύνων ἐγκλήματα, καὶ τῶν ὁριζόντων ἐπισκόπων ἐπιτίμια ἐκκλησιαστικὰ κατὰ τῶν ἐξομολογουμένων ἁμαρτήματα ψυχικά. οἱ μὲν γὰρ τὰς ὁρισθείσας ἀπὸ τοῦ νόμου ποινὰς οὔτε αὔξειν οὔτε μειοῦν δύνανται χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως. οἱ δὲ τὰ φορτία τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἀναδεχόμενοι, ὡς καὶ λόγους ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θεῷ μέλλοντες δοῦναι, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς καὶ αὔξουσι καὶ μειοῦσι τὰ ἐπιτίμια, διά τοι τοῦτο καὶ ἐξουσίαν ἔχουσι μὴ μόνους τοὺς χρόνους τῶν ἐπιτιμίων ἐλαττοῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιτίμια μεταμείβειν. κἂν γὰρ ἐπὶ τελεστίαν τυχὸν ὁρισθῇ τὸν ἡμαρτηκότα τὸ δέ τι, μὴ κρεωφαγῆσαι, μηδὲ συστῆναι τοῖς πιστοῖς, ὡσαύτως μηδὲ μεταλαβεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἀλλ' ὁ τὴν ἐξομολόγησιν δεξάμενος πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐπιτιμουμένου προσώπου καὶ τὴν θερμότητα τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν σπουδὴν τῆς μετανοίας, τὰ δὲ μὲν τῶν ἐπιτιμίων μετριάσαι δύναται, ἕτερα δὲ πολλαπλασιάσαι, ὥστε μὴ ἐκληπτέον τὸν κανόνα, καθὼς τινὲς εἶπον, εἰς μόνην ἐλάττωσιν τοῦ χρόνου τῶν ἐπιτιμίων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπαν εἶδος ἐπιτιμίου. τινὸς δὲ στρατιώτου περιπεσόντος ἑκουσίου φόνου ἐγκλήματι, καὶ παρὰ ἀρχιερέως τινὸς μετὰ μέτριον πάνυ καιρὸν ἐγγράφως ἀθωωθέντος, ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς δυσχεράνας ἐπὶ τῷ γενομένῳ, διωρίσατο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, σκεφθῆναι συνοδικῶς,

εἰ καλῶς τῷ στρατιώτῃ ἐπεφιλοτιμήθη ἡ τῶν A ἐπιτιμίων ἀθώωσις, κατεσπουδασμένως οὕτω καὶ οἷον εἰπεῖν, οὐ συμπαθῶς, ἀλλὰ προσπαθῶς. τοῦ δὲ ἀρχιερέως τὸν παρόντα κανόνα προβαλλομένου καὶ ἑτέρους μετριάζοντας τάχα τὴν ἐπιφορτιζομένην αὐτῷ βαρείας κουφότητα, ἡ ἁγία σύνοδος τοὺς κανόνας ὀρθοτομήσασα κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ παναγίου πνεύματος θειοτάτην ἔλλαμψιν, τὸν μὲν στρατιώτην καὶ αὖθις ἀλυκτοπέδαις ἐπιτιμίων κανονικῶν καθυπέβαλε· τὸν δὲ ἀρχιερέα μετρίῳ ἀφορισμῷ ἀλειτουργησίας ἐσωφρόνισεν, εἰποῦσα, ὡς τοῖς ἀρχιερεῦσι μὲν ἔφεσται αὔξειν καὶ μειοῦν τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια. B ἀραχνιαίοις δὲ μίτοις δεσμεῖν τὰ καλωδίοις ἐν τρισὶ καταδεσμεῖσθαι ὀφείλοντα, οὐκ ἐνεδόθη. λέγεται δὲ ὅτι καὶ διὰ τὴν τοῦ τοιούτου στρατιώτου ὑπόθεσιν ἐξέθετο ὁ κράτιστος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς τὴν περὶ τῶν ἑκουσίων φονέων νεαράν· ἣν καὶ ἀναγκαίως ὄπισθεν κατεστρώσαμεν, καὶ διαλαμβάνουσαν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ταῦτα. περὶ δὲ τῶν γινομένων ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὸ προσδραμεῖν τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἡ μὲν βασιλεία μου ἀκριβῶς οὐκ οἶδεν· ἀκούει δὲ ὅμως οὐκ ἀγαθά. C

Κανὼν οε΄.

Ὁ ἀδελφῇ ἰδίᾳ ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ μητρὸς συμμιανθεὶς, εἰς οἶκον προσευχῆς μὴ ἐπιτρεπέσθω παρεῖναι, ἕως ἂν ἀποστῇ τῆς παρανόμου καὶ ἀθεμίτου πράξεως, μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν εἰς συναίσθησιν τῆς φοβερᾶς ἁμαρτίας, τριετίαν προσκλαιέτω, τῇ θύρᾳ τῶν εὐκτηρίων οἴκων παρεστηκὼς, καὶ δεόμενος τοῦ λαοῦ εἰσιόντας ἐπὶ τὴν προσευχὴν, ὥστε ἕκαστον μετὰ συμπαθείας ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκτενεῖς ποιεῖσθαι πρὸς κύριον τὰς δεήσεις. μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρόασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῆς γραφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς. ἔπειτα εἴπερ μετὰ δακρύων ἐξεζήτησεν αὐτὴν, D καὶ προσέπεσε τῷ κυρίῳ μετὰ συντριμμοῦ καρδίας καὶ ταπεινώσεως ἰσχυρᾶς, διδόσθω αὐτῷ ὑπόπτωσις ἐν ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι. καὶ οὕτως ἐπειδὰν τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἀξίους ἐπιδείξηται, τῷ δεκάτῳ ἔτει εἰς τὴν τῶν πιστῶν εὐχὴν δεχθήτω, χωρὶς προσφορᾶς. καὶ δύο ἔτη συστὰς εἰς τὴν εὐχὴν τοῖς πιστοῖς, οὕτω λοιπὸν καταξιούσθω τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας.

an rectè illi militi concessa esset à pœnis absolutio, tanto in eum studio & per quandam non misericordiam, sed potius animi affectionem. Cum enim antistes præsentem canonem proponeret, & alios moderantes vtique eam quæ illi obiiciebatur nimiam pœnæ leuitatem, sancta syn. canones limitibus circumscribens, secundum diuinissimam inspirationem, quæ ex sancto illis spiritu inerat, militem quidem canonicarum pœnarum rursus compedibus subiecit: antistitem autem ad aliquantum temporis ab officij ac ministerij suspensione puniuit, dicens quod antistitibus quidem licet pœnas canonicas augere, & diminuere: aranearum autem filis ligare, quæ debent tribus rudentibus alligari, non concessum est. Dicitur autem, quod etiam propter illius militis causam edidit potens & sanctus noster Imperator de voluntariis homicidiis Nouellam, quam etiam lege retro sitam, & hæc quoque cum aliis tractantem. De iis autem quæ ab illis fiunt, postquam ad sanctissimam Dei magnam ecclesiam confugerint, imperialis mea maiestas non scit perfectè, audit tamen quæ non bona sunt.

CANON LXXV.

Quicum propria ex patre, vel ex matre sorore pollutus est, in domum orationis ne permittatur accedere, donec ab iniqua & nefaria actione desistat. Postquam autem in horrendi peccati sensum & animaduersionem venerit, triennio defleat, stans propter fores domus oratoriæ, & rogans populum ingredientem ad orationem, vt vnusquisque pro ipso misericorditer ad dominum intensas fundat preces. Postea autem alio triennio ad solam auditionem admittatur, & scripturam ac doctrinam audiens eiiciatur, & nec oratione dignus habeatur. Deinde si quidem illam cum lacrymis exquisiuit, & Domino cum cordis contritione, & valida humiliatione supplex procidit, detur ei substratio in aliis tribus annis: & sic postquam pœnitentiæ fructus dignos ostenderit, x. anno in fidelium orationes suscipiatur sine oblatione, & cum duobus annis vnà cum fidelibus ad orationem substiterit, sic deinceps dignus habeatur bonâ communione.

Canon LXXVI.

Idem est decretum in eos quoque qui suas nurus accipiunt.

Schol. Bals. Duo præsentes decernunt canones, quomodo punitur qui cum sua sorore rem habet, etiamsi non ex ambobus ei parentibus coniuncta sit, sed ex vno, quæ Græcè ἑτεροθαλὴς dicitur, & quomodo punitur qui cum sua nuru polluitur, & dicit eos quidem debere extrudi ab ecclesia donec à peccato abstinuerint: postquam autem destiterint distribui in quatuor loca, eorum qui agunt pœnitentiã: & sic sancta communione dignos haberi. Quatuor autem loca xij. annis perficiuntur, lege & ij. caput xiij. tit. Nomoc. Photij, & nota quòd iis qui desistũt, non iis qui perseuerant in peccato, dãtur pœnæ canonicæ. His enim nihil quod sit fidelium, penitus communicatur.

Canon LXXVII.

Qui mulierem quidem sibi legitimè copulatam dimittit, & aliam ducit, secundum domini sententiam, adulterij iudicio subijcitur, & à patribus nostris canonicè statutum est, vt ij anno defleant, biennio audiãt, triennio substernantur: septimo cum fidelibus consistant: & ita oblatione digni habeãtur, si cum lacrymis pœnitentiam egerint.

Canon LXXVIII.

Eadem autem forma obseruetur, & in iis qui duas sorores in matrimonio accipiũt, etsi diuersis temporibus.

Canon LXXIX.

Ii autem qui in suas nouercas insaniunt, sunt eidem canoni obnoxij, cui & ij qui in suas sorores insaniunt.

Schol. Bals. Eum qui in suam ex altero germine sororem vel suam nurum polluit, xij. annis puniendum statuit sanctus in lxxv. & lxxvj. canone. Nunc autem scilicet in lxxvij. lxxviij. & lxxix. can. iubet, vt qui suas consortes dimittunt, & alias ducunt in matrimonium, quinetiam ij qui duas sorores in matrimonium accipiunt, scilicet post vnius mortem,

A Κανὼν ος΄.

Ὁ αὐτὸς τύπος καὶ περὶ τῶν τὰς νύμφας ἑαυτῶν λαμβανόντων.

Ἑρμηνεία.

Οἱ παρόντες δύο κανόνες διαγράφονται ὅπως ἐπιτιμᾶται ὁ συμφθειρόμενος ἀδελφῇ ἰδίᾳ, κἂν μὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων συνάπτηται αὐτῷ, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς (ἥτις λέγεται καὶ ἑτεροθαλὴς) καὶ ὅπως ἐπιτιμᾶται ὁ μιανθεὶς μετὰ τῆς νύμφης αὐτοῦ. καὶ φασὶ τούτους ἐξωθεῖσθαι μὲν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μέχρις ἂν τῆς ἁμαρτίας ἀπέχωνται. μετὰ δὲ τὸ ἀποστῆναι οἰκονομεῖσθαι εἰς τοὺς δ΄. τόπους τῶν ἐπιτιμίων, καὶ οὕτως ἀξιοῦσθαι τῆς ἁγίας μεταλήψεως. οἱ δὲ δ΄. τόποι ἀνύονται διὰ χρόνων δώδεκα. ἀνάγνωθι καὶ τὸ δεύτερον κεφ. τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ σημείωσαι ὅτι τοῖς ἀφισταμένοις οὐχὶ τοῖς ἔτι ἐμμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ δίδονται τὰ ἐπιτίμια. τούτοις γὰρ ἀκοινώνητα παντελῶς εἰσι τὰ τῶν πιστῶν.

Κανὼν οζ΄.

Ὁ μέντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν τῷ τῆς μοιχείας

C ὑπόκειται κρίματι. κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσιν.

Κανὼν οη΄.

Ὁ αὐτὸς κρατείτω τύπος καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφὰς λαμβανόντων εἰς συνοικέσιον, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους.

Κανὼν οθ΄.

D Οἱ δὲ ταῖς μητρυιαῖς ἑαυτῶν ἐπιμαινόμενοι τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται κανόνι ᾧ καὶ οἱ ταῖς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιμαινόμενοι.

Ἑρμηνεία.

Τὸν εἰς ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν οἰκείαν μιανθέντα ἐπὶ δωδεκαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι διωρίσατο ὁ ἅγιος ἐν τῷ οε΄. καὶ ος΄. κανόνι. ἀρτίως δὲ ἤγουν ἐν τῷ οζ΄. ἐν τῷ οη΄. καὶ ἐν τῷ οθ΄. κανόνι, παρακελεύεται τοὺς καταλιμπάνοντας τὰς ἑαυτῶν συμβίους, καὶ ἑτέρας πρὸς γάμον ἀγομένους, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς λαμβάνοντας εἰς συνοικέσιον δύο ἀδελφὰς πάντως μετὰ θάνατον τῆς μιᾶς,

καὶ τοὺς μιαινομένους μετὰ τῶν μητρυιῶν αὐτῶν, ὡς μοιχοὺς ἐπιτιμᾶσθαι. προστίθησι δὲ ἐν τῷ οϛʹ. κανόνι, τὸν καταλιμπάνοντα τὴν οἰκείαν γυναῖκα, καὶ συναπτόμενον μεθ' ἑτέρας, ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τῶν πατέρων, καὶ οὕτως ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσι τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἀξιοῦσθαι. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρεῖ τις ὡς τοῦ νηʹ. κανόνος ἐν ιεʹ. ἔτεσι τὸν μοιχὸν ἐπιτιμῶντος, καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐν ζʹ. ἔτεσι λέγοντος ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τῶν πατέρων τοὺς καταλιμπάνοντας τὰς οἰκείας γυναῖκας, καὶ ἑτέραις συναπτομένους, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν; Λύσις. τοῖς ἐν τῷ νηʹ. κανόνι περιεχομένοις. ἐνταῦθα γὰρ οὐχ ὡς ὅρον ἔθετο ὁ ἅγιος τὴν τῶν πατέρων διατύπωσιν, ἀλλ' ὡς ἀνάμνησιν, καὶ ἵνα γινώσκωμεν τί τε παρ' ἐκείνων προσώρισται, καὶ τί παρὰ τούτου μεθώρισται, καὶ δηλοῦται τοῦτο ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν ἅγιον ὀφείλειν τούτους ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ μοιχούς. Εἰ δέ τις ἐρεῖ νόμιμον γενικὸν λέγων, κρατεῖν τὰ ἐκπεφωνημένα παρὰ τὰ σεσιωπημένα, ἀκούσῃ ὅτι εἰ μὲν ἑτέρου τοῦ ἁγίου κανὼν ὁ ἐπὶ ιεʹ. ἔτη τοὺς μοιχοὺς ἐπιτιμῶν, ἴσως ἂν εἶχέ τινα λόγον τὸ λεγόμενον. ἐπεὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου. καὶ ἀμφότεροι οἱ κανόνες εἰσὶν, ἐξ ἀνάγκης τῷ παρὰ τούτου μεταγενεστέρως ὁρισθέντι προσέχειν ὀφείλομεν, ὡς εἴδη καὶ ἐκφωνηθέντι, διὰ τοῦ νηʹ. κανόνος. περὶ δὲ τῶν καταλιμπανόντων τὰς οἰκείας γυναῖκας, ἀνάγνωθι καὶ τὸν ληʹ. κανόνα τοῦ παρόντος ἁγίου πατρὸς, καὶ τὸ προτελευταῖον θέμα τοῦ τελευταίου κεφαλαίου τοῦ λζʹ. τίτλου τοῦ ξʹ. βιβλίου λέγον, ὁ δύο γυναῖκας ἔχειν πειραθεὶς οὐ νόμῳ ἀλλὰ φάκτῳ προαιρέσεως, καλῶς ὑποκείσεται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι. ἡ δὲ εἰς ὕστερον αὐτῷ γαμηθεῖσα, εἰ ἠγνόει αὐτὸν ἔχειν νόμιμον γαμετὴν, συγγνωσθήσεται. ἀνάγνωθι καὶ τὸν βʹ. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου λέγοντα, τοὺς τοιούτους ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας μέχρι θανάτου. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι, ἀλλ' εἰπὲ τὸν μὲν τῆς διαληφθείσης συνόδου κανόνα ὁρισθῆναι περὶ τῶν ἐξεχομένων τοῦ κακοῦ. τὸν δὲ παρόντα περὶ τῶν ἀποστάντων καὶ ἐξομολογησαμένων. καὶ διὰ τοῦτο, ἐκεῖνοι μὲν ἀκοινωνησίᾳ παντελεῖ κατακρίνονται. οὗτοι δὲ πεντεκαίδεκα ἔτεσιν ἐπιτιμῶνται. σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν παρόντων κανόνων

& qui cum suis nouercis polluuntur, vt adulteri puniantur. Addit autem lxxvj. canon, vt qui suam vxorem relinquit, & alij coniungitur, à patribus septennio puniatur: & sic si cum lacrimis pœnitentiam egerit, sancta communione dignus habeatur. Hæc cum ita se habeant, dicit quispiam quod cum lviij. can. in quindecim annis puniat adulterum, & præsens canon dicat septem annis puniri eos qui suas vxores dimittunt, & aliis coniunguntur, quid nobis sit sequendum? Sol. Ea

B quæ in lviij. can. continentur. Hic enim sanctus patrum definitionem, non vt decretum, sed vt in memoria reuocationem adduxit, & vt sciamus quid ab illis prius statutum est, & quid ab ipso contra statutum: & hoc significatur, ex eo quod dicit sanctus debere eos puniri, vt adulteros: si quis autem dicat generale iuris dictum seruari, Expressa plus valere quàm tacita, audiet: quod si esset quidam alius sancti can. qui xv. annis puniret adulteros, rationem fortasse haberet quod dicitur.

C Quia autem sunt etiam eiusdem sancti vtrique canones, necessario, quod ab eo posterius cautum est, attendi debet, vt quod iam esset editum per lviij. canonem. De iis autem qui suas vxores relinquunt, lege etiam xxxviij. canonem præsentis sancti patris: & antepenultimum thema vlt. cap. xxxvij. tit. lx. lib. quod dicit, Qui duas vxores habere tentauit, non lege, sed facto voluntatis, rectè adulterij crimini subiicitur. Quæ autem illi

D nupsit posterior, si nesciret eum habere vxorem legitimam, ei venia dabitur. lege & ij. canonem Neocæsar. synodi, qui dicit eos ab ecclesia ad mortem vsque expelli, & ne tibi contrarius esse videatur, sed dic ante dictæ quidem synodi canonem statutum esse de iis qui in modo persistunt: præsentem vero de iis qui destiterunt, & confessi sunt, & propterea illi quidem perfecta excommunicatione damnantur: hi vero quindecim annis puniuntur. Nota autem ex præsentibus canonibus

quod non solum in his peccatis, sed A etiam in reliquis cessatio dat locum pœnis. Qui enim in malo perseuerat, etiamsi millies punitus fuerit, & toties bonum fecerit, habet vulnus immedicabile, quod vinculis quæ cicatricem inducunt non constringitur. Nota præterea, quod quæ præsenti canone continentur, præterea quæ ab ecclesia apertè suscepta sunt, exoluere, & qui eis vtitur, iudaizat. Ecce enim apparet, quod etiam apud sanctos patres leges susceptæ sunt quæ ratione cognationis matrimonia prohibent. Porro lex quoque antiqua, quæ permittit B vt frater defuncti eius vxorem accipiat, vt fratri semen suscitet, in vsu non est. Porrò Latini quoque qui matrimonia, quæ ratione cognationis vetita sunt, indiscriminatim contrahunt, in canonem impingunt.

CANON XC.

Patres polygamiam silentio prætermisere, vt beluinam, & penitus ab hominum genere alienam. Nobis autem probatur eam maius esse fornicatione peccatum, & ideo consentaneum est vt y canonibus subijciantur, vt scilicet postquam anno fleuerint, & tri- C *bus substrati fuerint, sic suscipiantur.*

SCHOL. BALS. Cum sanctus in iiij. can. de trigamis, & polygamis ea definisset, quæ spiritus sanctus per eius manum dextram pulchrè describenda curauit, nunc dicit, quòd patres quidem nihil de polygamia dixerunt sed eam de industria silentio prætermiserunt, vt beluinam, & ab hominum instituto alienam: sibi autem videtur eam esse fornicatione deteriorem. Quare & cũ qui polygamiæ impuritate propter rationis inopiam alligatus est, canonicis esse pœnis subijciendum decreuit: scilicet vt stet anno cum deflentibus, tribus annis sit in substratione, & D cùm catechumenis ingrediatur, & sic admittatur. Rogauerit autem quispiam, cùm prædictus iiij. canon contineat trigamiam & polygamiam castigatam fornicationem esse à patribus nominatam, eásque in omnibus exequet: quomodo dicit præsens canon fuisse polygamiam à patribus silētio prætermissam & eius peccatum fornicationem superare?

ὅτι οὐ μόνον εἰς ταῦτα τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἡ ἀπόστασις δίδωσι χώραν τοῖς ἐπιτιμίοις· ὁ γὰρ ἐπιμένων τῷ κακῷ, κἂν μυριάκις ἐπιτιμηθῇ, καὶ τοσαυτάκις ἀγαθοεργήσῃ, ἀνίατον ἔχει τραῦμα, μὴ συσφιγγόμενον καταδέσμοις οὐλωτικοῖς. ἔτι σημείωσαι ὅτι τὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀνθ' ὧν ῥητῶς ἐδέξατο ἡ ἐκκλησία, ἐσχόλασαν, καὶ ὁ χρώμενος τούτοις, Ἰουδαΐζει. Ἰδοὺ γὰρ ἀναφαίνεται ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἁγίοις πατράσιν οἱ νόμοι ἐδέχθησαν, οἱ τοὺς ἐξ ἀγχιστείας γάμους κωλύοντες, καὶ ὁ νόμος ὁ παλαιὸς ὁ ἐπιτρέπων τὸν τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφὸν λαμβάνειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ὥστε ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ, ἠπράκτησε, καὶ οἱ Λατῖνοι δὲ, οἱ τὰ ἐξ ἀγχιστείας συνοικέσια ἀδιαφόρως συναλλάττοντες, τῷ κανόνι περικρούουσιν.

Κανὼν ϙ'.

Τὴν πολυγαμίαν οἱ πατέρες ἀπεσιώπησαν, ὡς κτηνώδη, καὶ παντελῶς ἀλλοτρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. ἡμῖν δὲ παρίσταται πλέον τι πορνείας εἶναι τὸ ἁμάρτημα, διὸ εὔλογον τοὺς τοιούτους ὑποβάλλεσθαι τοῖς κανόσι. δηλονότι ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντας, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντας, οὕτω δέκτους εἶναι.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῷ δ'. κανόνι, περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων ὁρθητήσας ὁ ἅγιος, ὅσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς αὐτοῦ ἐκαλλιγράφησε δεξιᾶς, ἄρτι φησὶν ὡς οἱ μὲν πατέρες οὐδὲν περὶ πολυγαμίας εἰρήκασιν, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀφασίας σκότει ταύτην ἐκάλυψαν, ὡς κτηνώδη, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀπεξενωμένην διαγωγῆς. αὐτῷ δὲ δοκεῖ ταύτην εἶναι χείρονα τῆς πορνείας. διὸ καὶ τὸν τῇ τῆς πολυγαμίας ἀκαθαρσίᾳ ἐξ ἀλόγου κατασχεθέντα κανονικοῖς ἐπιτιμίοις καθυποβάλλεσθαι διωρίσατο. δηλονότι ἐπὶ ἐνιαυτὸν μετὰ τῶν προσκλαιόντων ἵστασθαι, ἐπὶ τρισὶν ἐνιαυτοῖς ἐν ὑποπτώσει εἶναι, καὶ μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξιέναι, καὶ οὕτω δέχεσθαι. ἐρωτήσει δέ τις, ὡς τοῦ διαληφθέντος τετάρτου κανόνος διαλαμβάνοντος τὴν τριγαμίαν πορνείαν κεκολασμένην παρὰ τῶν πατέρων ὀνομασθῆναι, καὶ ἐξισοῦντος ἐν πᾶσι ταύτας, πῶς ὁ παρὼν κανὼν φησιν, ἀποσιωπηθῆναι τὴν πολυγαμίαν παρὰ τῶν πατέρων, ὑπερκεῖσθαι δὲ καὶ τῆς πορνείας τὸ ταύτης ἁμάρτημα;

Λύσις.

Λύσις. τριγαμία μὲν παρὰ νόμῳ ἐπιγινώσκεται. τετραγαμία δὲ καὶ ἑφεξῆς, οὔτε τοῖς κανόσιν, οὔτε τοῖς νόμοις ἐδέχθη. πᾶν γοῦν γαμικὸν συνάλλαγμα τοὺς ὅρους ὑπερβαῖνον τῆς τριγαμίας πολυγαμία ὀνομάζεται. ἐκεῖσε τοίνυν περὶ τριγαμίας ὁρισθεὶς, ὠνόμασεν οὐ τὴν πολυγαμίαν κεκολασμένην πορνείαν, ἀλλὰ τὴν τριγαμίαν, διὰ τὸ ἐπιγινώσκεσθαι ταύτην καὶ παρὰ νόμῳ καὶ μὴ διασπᾶσθαι παρὰ τῆς ἐκκλησίας, καθὼς τοῦτό φησιν ὁ κανών. ἐνταῦθα δὲ περὶ πολυγαμίας διατατόμενος, εἴρηκε ταύτην καὶ πορνείας εἶναι χείρονα. καὶ εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ πορνεύων ἑαυτὸν καὶ μόνον ἀδικεῖ, ὡς εἰς τὸν ἀκολασίας δυσεξίτητον βόθυνον ἐπιρρίπτων ἑαυτὸν ἑκόντι· ὁ δὲ τέταρτον ἢ πέμπτον γάμον ποιησάμενος κατορχεῖται μὲν τῶν θείων κανόνων, καὶ νόμων τῶν κωλυσάντων τὸ ἀθέμιτον τοῦτο ἔργον· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς γνησίους παῖδας τούτου, ὡς τοῖς γνησίοις σπέρμασιν αὐτῶν ὑποσπείρων νόθων παρασπορείων ζιζάνια. ἵνα οὖν ἀπόσχωνται οἱ πιστοὶ τῶν τοιούτων ἀθέσμων γάμων, ὥρισεν ὁ ἅγιος ἐπὶ πλέον τῶν πορνευσάντων τοὺς τοιούτους κολάζεσθαι μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τοῦ κακοῦ τὴν ἀπόστασιν. ἔτι ἐρωτήσει τις, ὡς τῆς πορνείας ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμωμένης, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ νθ΄. κανόνος, πῶς ὁ παρὼν κανὼν ὀνομάζων τὴν πολυγαμίαν χείρονα τῆς πορνείας, ἐπιτιμᾷ αὐτὴν ἐπὶ δ΄. ἐνιαυτοῖς; Λύσις. τινὲς λύοντες τὸ ἀμφίβολον ἐπὶ τετραετίαν εἶπον κολάζεσθαι τοὺς πόρνους, χρώμενοι καὶ παρὰ κβ΄. κανόνι τοῦ ἁγίου πατρός. σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὸν θ΄. κανόνα, καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ εἰπὲ ὅτι ὁ μὲν πόρνος ἐπὶ ἑπταετίαν ἐπιτιμᾶται, ὁ δὲ πολυγαμήσας, καὶ ὑπὲρ ἑπταετίαν. ἐπεὶ γὰρ δ΄. εἰσὶ τόποι τῶν ἐπιτιμίων, καὶ ὡρίσθη τοῦτον ἐπὶ ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπίπτειν, ἀναλόγως καὶ τοὺς λοιποὺς τόπους δουλεῦσαι ἀναγκασθήσεται, δῆλον ὅτι τὸν τοῦ ἀκροωμένου, καὶ τὸν τοῦ συνεστῶτος, καὶ εἰ μὴ εἰς πλεῖον ἔτι οὗτοι περιστῶσιν, ἀλλάγε τέως εἰς τετραετίαν συμποσωθήσονται, ὡς εἶναι τοὺς ὅλους χρόνους τοῦ ἐπιτιμίου ὀκτώ. ὅτι δέ τινες πολυγαμίαν ἐνταῦθα τὴν ἀδιάφορον πορνείαν ὠνόμασαν,

Sol. Trigamia quidem à lege agnoscitur, Tetragamia autem, & deinceps, nec canonibus, nec legibus admissa est. Omnis ergo matrimonialis contractus, qui trigamiæ limites excedit, nominatur polygamia. Illic itaque sanctus de trigamia statuens, eam castigatam fornicationem nominauit, sed non polygamiam, quoniam illa quidem à lege agnoscitur, & non ab ecclesia diuellitur, quemadmodum dicit canon decimus. Hic autem de polygamia decernens, dixit eam esse fornicatione deteriorem, & merito: Qui enim fornicatur, se ipsum atque adeo solũ iniuria afficit: vt qui se in profundissimum intemperantiæ antrum sua sponte iniciat. Qui autem quartum vel quintum matrimonium contrahit, is legibus & canonibus insultat, qui nefarium hoc opus prohibuerũt. suos quoque germanos filios iniuria afficit, vt qui germanis eorum satis adultera deprauatorum seminum zizania adseminet. vt ergo fideles ab eiusmodi illicitis matrimoniis abstineant, statuit sanctus, vt ij plusquam fornicatores puniantur, postquam confessi fuerint, & à malo destiterint. Præterea interrogauerit quispiam, cùm fornicatio septennio puniatur, vt hoc ex lix. canone probatur, quomodo præsens canon, qui polygamiam fornicatione deteriorem nominat, punit eam quatuor annis? Sol. Nonnulli quidem dubitationem soluentes fornicatores quadriennio puniendos esse dixerunt, vtentes etiam xxij. can. sancti patris. Tu autem lege ix. can. & eius interpretationem, & dic quòd fornicator quidem septennio punitur, Polygamus autem etiam plusquam septennio. Quoniam autem quatuor sunt loca pœnarum, & statutũ est vt ij quatuor annis defleãt, & in tribus substernantur, cõuenienter in reliquis quoque locis seruire cogentur, audientis scilicet, & consistentis, & si ea non in maius tempus deducantur, ad quatuor quidem certe annorum quantitatem saltem redigẽtur, vt sint omnes anni pœnæ, octo. Quia autem nonnulli polygamiam indiscriminatim, peruadentem fornicationem nominarunt,

audiant quod matrimonium non est solum coniungi confusiore modo loquendi, sed viri & mulieris coniunctio, & totius vitæ consortium, diuinique & humani iuris societas, & quòd matrimonium non ex sola coniunctione consistit, sed etiam ex eorum qui contraxerunt, affectione. Dicit autem iiij. cap. iiij. tit. 51. lib. Dotem quidem efficit matrimonium, sed dos matrimonium non facit: sed eorum qui simul habitant mutua affectio. De trigamia autem lege & superius positam vnionis decisionem, quæ facta est tempore Constantini Porphyrogennetæ Imperatoris.

CANON LXXX.

Qui in barbarorum incursione fidem in Christum violarunt, factis sacramentis gentilibus & quibusdam nefariis, quæ idolis magicis oblata sunt ab eis gustatis, ij secundum leges à patribus iam editas, & canones dispensentur. Qui enim grauem necessitatem ex tormentis sustinuerunt, & non ferentes labores ad negationem tracti sunt, tribus annis sint non recipiendi, & in duobus audiant, & cum tribus annis substrati fuerint, sic ad communionem admittantur. Qui autem sine magna necessitate fidem in Christum prodiderunt, & demoniorum mensam attigerunt, & Græca sacramenta iurarunt, tribus quidem annis eiiciantur, duobus audiant, postquam autem in substratione tribus annis orauerint, & in aliis tribus fidelibus ad orationem se substrauerint, sic admittantur ad boni communionem.

SCHOL. BALSAM. Ancyrana synodus satis definiit quid debeat iis fieri qui vi tyrannica idolis sacrificarunt, vel etiam execranda comederunt. His ergo consequenter dicit magnus Basilius, quomodo debeant puniri qui hoc fecerunt, vel vt qui supra modum tormentis affecti sint, vel vt qui sine vi magna fidem in Christum prodiderunt. Quia autem in lxxiij. canone eum qui Christum negauit, & salutis mysterium transgressus est, sanctus per totam vitam deflere constituit, morientem autem sacramentis dignum haberi:

A ἀκουσάτωσαν ὅτι γάμος, οὐ τὸ συμφθαρῆναι μόνον ἐστὶ κατὰ τὴν κυδαιοτέραν διάλεξιν, ἀλλὰ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία· καὶ ὅτι ὁ γάμος, οὐκ ἀπὸ μόνης τῆς συναφείας συνίσταται· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς διαθέσεως τῶν συναψάντων. φησὶ γὰρ τὸ δ'. κεφ. τοῦ δ'. τίτλου τοῦ μα'. βιβλίου προῖκα μὲν ἀπὸ γάμος, γάμον δὲ προῖκες οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' ἡ τῶν συνοικούντων ἀμοιβαία διάθεσις. περὶ δὲ τριγαμίας ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὄπισθεν καταστρωθέντα τόμον τῆς ἑνώσεως τὸν
B γεγονότα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.

Κανὼν πα'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῇ βαρβάρων καταδρομῇ παρέβησαν τὴν εἰς θεὸν πίστιν, ὅρκους ἐθνικοὺς τελέσαντες, καὶ ἀθεμίτων τινῶν γευσάμενοι τῶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τοῖς μαγικοῖς προσενεχθέντων αὐτοῖς, οὗτοι κατὰ τοὺς ἤδη παρὰ τῶν πατέρων ἐξενεχθέντας νόμους, καὶ κανόνας οἰκονομείσθωσαν. οἱ μὲν γὰρ ἀνάγκην χαλεπὴν ἐκ βασάνων ὑπομείναντες, καὶ μὴ φέροντες τοὺς πόνους, καὶ ἑλκυσθέντες πρὸς τὴν ἄρνησιν, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀδε-
C κτοι ἔστωσαν, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντες, οὕτω δεκτοὶ γινέσθωσαν εἰς τὴν κοινωνίαν. οἱ δὲ δίχα ἀνάγκης μεγάλης προδόντες τὴν εἰς Θεὸν πίστιν καὶ ἁψάμενοι τῆς τραπέζης τῶν δαιμονίων, καὶ ὀμόσαντες ὅρκους Ἑλληνικοὺς ἐκβαλλέσθωσαν μὲν ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, ἐν ὑποπτώσει δὲ εὐξάμενοι, ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶ συστάντες τοῖς πιστοῖς εἰς τὴν δέησιν, οὕτω δεκτοὶ ἔστωσαν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίᾳ.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ σύνοδος ἱκανῶς διωρίσατο τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ βίας τυραννι-
D κῆς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, ἢ καὶ μιαροφαγήσαντας, ἀκολούθως οὖν ἐκείνοις, φησὶ, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, πῶς ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ τοιοῦτόν τι ποιήσαντες, ἢ ὡς ἄμετρα βασανισθέντες, ἢ ὡς χωρὶς μεγάλης βίας προδόντες τὴν εἰς θεὸν πίστιν. ἐπεὶ ἐν τῷ ογ'. κανόνι ἀρνησάμενον τὸν Χριστὸν καὶ παραβαίνοντα τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, διὰ βίου προσκλαίειν ὁ ἅγιος ὥρισε, ἀποθνήσκοντα δὲ ἀξιοῦσθαι τῶν ἁγιασμάτων

καὶ δοκοῦσιν οἱ κανόνες ἐναντιοῦσθαι, εἰπὲ ὅτι οὐκ ἔστι ταυτὸν τὸ ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ τὸ θῦσαι τοῖς δαιμονίοις, ἢ εἰδωλοθύτων γεύσασθαι, ἢ ὅρκους Ἑλληνικοὺς ὀμόσαι. τὸ μὲν γὰρ τῆς πίστεως ἀθέτησίς ἐστι παντελὴς, ταῦτα δὲ μίασμα καὶ δόκησις ἀθετήσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλέον τὸ πρῶτον κολάζεται. ἢ ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν τῷ κανόνι περὶ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὴν ἄρνησιν, καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἀθετησάντων τὴν πίστιν, διετάξατο ὁ ἅγιος. ἐν τούτῳ δὲ περὶ τῶν ἡττηθέντων τῇ τῶν βαρβάρων σφοδρότητι, καὶ περὶ τῶν βίαν παθόντων, κἂν μὴ πάνυ σφοδρὰν, καὶ ἐνδεδωκότων, ὅθεν καὶ μετριώτερον ἐνταῦθα ἀπετύπωσεν ἐπιτίμια. Εἰ τάχα δὲ λέγουσί τινες τὰ τοῦ παρόντος κανόνος σχολάσαι διὰ τὸ τὴν πίστιν τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι ἐπὶ πέτραν ὀρθοδοξίας ἀραρότως στηρίζεσθαι καὶ τοὺς τυράννους λιθοβοληθῆναι παρεμβόλοις μαρτυρικοῖς πρὸ χρόνων πολλῶν, ἀλλὰ καὶ σήμερον πολλοὶ ταῖς τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν χερσὶν ἁλώσιμοι γινόμενοι, καὶ βασανιζόμενοι τῇ μὲν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐξόμνυνται, τῇ δὲ τὴν ἄθεον θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ διόμνυνται, ἄλλοι δὲ καὶ ἑκόντι ἑαυτοὺς ἐπιρρίπτουσιν εἰς τὸν τῆς ἀπιστίας βόθρον, οἱ δὲ πάντες κατὰ τὸν παρόντα κανόνα θεραπευθήσονται μετὰ ἐξομολόγησιν, καὶ προσήκουσαν μετάνοιαν. περὶ δὲ μιαροφαγησάντων ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου διαφόρους κανόνας, καὶ μάθῃς ὅπως καὶ οὗτοι ἐπιτιμῶνται.

Κανὼν πβ'.

Καὶ περὶ τῶν ἐπιορκησάντων εἰ μὲν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης παρέβησαν τοὺς ὅρκους, κουφοτέροις ὑπόκεινται ἐπιτιμίοις, ὥστε μετὰ ἓξ ἔτη πάντως αὐτοὺς δέχεσθαι. οἱ δὲ ἄνευ ἀνάγκης προδόντες ἑαυτῶν τὴν πίστιν ἐν δυσὶν ἔτεσι προσκλαύσαντες, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν πέμπτῳ ἐν ὑποπτώσει εὐξάμενοι, καὶ ἐν δυσὶν ἄλλοις ἄνευ προσφορᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς παραδεχθέντες, οὕτω τελευταῖον ἀξιόλογον δηλαδὴ μετάνοιαν ἐπιδειξάμενοι, ἀποκατασταθήσονται εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

Ἑρμηνεία.

Οἱ καταστρωθέντες νόμοι ἐν τῷ ιθ'. κεφαλ. τοῦ ιγ'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος ἀρκοῦσιν εἰς τὸ παραστῆσαί σοι ποῖοι ὅρκοι ἀναψηλαφῶνται. καὶ ἐντεῦθεν μαθήσῃ τίνες εἰσὶν οἱ ἐπίορκοι,

& videntur canones inter se pugnare, dic non esse idem negare Christum, & idolis sacrificare, quod idolis immolata gustare vel Græca sacramenta iurare. Illud enim est perfecta fidei abrogatio, hæc vero inquinamentum & abrogationis existimatio, & propterea primum magis punitur. Vel quod in illo quidem canone, de iis qui abnegationem sua sponte transfugerunt, & sine necessitate fidem contemptui habuere, sanctus decernit: in hoc vero, de iis qui barbarorum vehementia victi sunt, & de iis qui vim passi sunt, licet non valde vehementem, & cesserunt. Vnde & mitiores hic pœnas descripsit. Sin autem dicunt fortasse nonnulli ea quæ præsenti canone continentur, locum non habere, quòd fides dei gratia supra rectæ opinionis petram apte stabiliatur, & tyranni pluribus ab hinc annis coniectis à martyribus lapidibus obruti sunt: sed tamen multi quoque hodie impiis Agarenorum manibus capti, & torti, aliquando quidem fidem orthodoxam abiurant, aliquando vero in impiam Mohameti religionem iurant. Alij vero sua etiam sponte se in infidelitatis speluncam proiiciũt. Qui quidem omnes ex hoc præsenti canone curabuntur, post confessionem, & conuenientem pœnitentiam. De iis autem qui execranda comederunt, lege diuersos canones syn. Ancyranæ, & scies quomodo ij puniantur.

CANON LXXXII.

De iis etiam qui peierarunt, si vi quidem & necessitate iuramenta transgressi sunt, leuioribus pœnis subiiciuntur, ut post sex annos possint suscipi. Qui autem sine necessitate suam fidem prodiderunt, cum duobus annis defleuerint, & duobus annis audiuerint, & in quinto in substratione fuerint, & in duobus aliis sine oblatione in orationis communionem suscepti extiterint, ita tandem condigna scilicet pœnitentia ostensa, in corporis Christi communionem recipientur.

SCHOL. BALS. Leges sitæ in xviij. can. xiij. tit. præsentis operis sufficiunt ad ostendendum quænam iuramenta retractantur, & ex eis intelliges quinam sint periuri:

lxiiij. autem canon & hic præsens magni huius sancti, non docet, quæ nam retractentur sacramenta, sed quomodo puniantur, qui peierarunt. Et in lxiiij. quidem canone indefinitè sanctus pœnæ excommunicationis periurum ad decennium subiecit: hic autem facit diuisionem periurorum: & eos quidem qui peierare necessitate coacti sunt, post sex annos suscipiendos decreuit; eos autem qui sine necessitate, post duodecim condigna ostensa pœnitentia. Atque in his quidem consistit canon. Tu autem dic illos periuros ex hoc canone castigari, qui sua sponte, & per confessionem de peccato triumpharunt, & medelam petiuerunt: non autem illos qui ex aliorum accusatione periurij condemnati sunt. Illi enim cum pœna pecuniaria ab ecclesia quoque magis punientur. Probatio enim, vt superius dictum est, debitum peccati duplicat, & pœnitentia pœnæ trutinam eleuat. Scias autem, quòd periurij peccatum est multiplex, & propterea curatu difficile. Aliter enim punitur qui per contēptum iurauit, & peierauerit, aliter qui per vim, aliter qui per pœnitentiam, aliter qui propter vindictam, aliter qui per dolum, aliter qui iuramentum soluit, quod propter ludicrum quippiam vel etiam abiiciendum factum est: aliter qui corporale iusiurandum transgressus est, aliter qui quod scriptis mandatum est. Et vt semel dicam, in illius qui confessionem suscepit prudentia ac iudicio sita est periurij medela. Ego enim vidi multos qui Hierosolyma proficisci iurauerant ac peierauerant, nulla pœna affectos conseruatos fuisse, & alios qui sine scriptis in caput Imperatoris iurauerāt, acriter fuisse castigatos, & alios qui vi iurauerant, nullo modo punitos. Vidi autem aliquot amoris insania percitos, qui sine periculo sua sacramenta conculcarunt, & ideo opus est ea exacte examinare, & vt decet curare.

CANON LXXXIII.

Qui vaticinantur & gentium consuetudinem sequuntur, & aliquos in ædes suas introducunt ad veneficiorum inuentionem, & eorum expurgationem, cadant in canonem sexennij

A ὁ δὲ ξδʹ. κανὼν, καὶ ὁ παρὼν τοῦ μεγάλου τούτου ἁγίου οὐ διδάσκουσι ποῖοι ἀναψηλαφῶνται ὅρκοι, ἀλλὰ πῶς ἐπιτιμῶνται οἱ ἐπιορκήσαντες. καὶ ἐν μὲν τῷ ξδʹ. κανόνι, ἀπροσδιορίστως ὁ ἅγιος ἀκοινωνησίας ἐπιτιμίῳ ἐπὶ δεκαετία τὸν ἐπίορκον καθυπέβαλεν. ἐνταῦθα δὲ διαίρεσιν ποιεῖται τῶν ἐπιόρκων, καὶ τοὺς μὲν ἐξ ἀνάγκης βιασθέντας ἐπιορκῆσαι, μετὰ ἓξ ἔτη δέχεσθαι διωρίσατο, τοὺς δὲ χωρὶς ἀνάγκης μετὰ δώδεκα, ἐπιδειξαμένους μετάνοιαν ἀξιόλογον. καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. σὺ δὲ ἐκείνους τοὺς ἐπιόρκους εἰπὲ κατὰ τὸν παρόντα κανόνα κολάζεσθαι, B τοὺς ἑκόντι καὶ διὰ ἐξομολογήσεως τὸ ἁμάρτημα θριαμβεύσαντας, καὶ θεραπείαν αἰτήσαντας· οὐ μὴν τοὺς ὡς ἐπιόρκους κατακριθέντας ἀπὸ κατηγορίας ἑτέρων· ἐκεῖνοι γὰρ σὺν τῇ χρηματικῇ ποινῇ, καὶ πλειόνως παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπιτιμηθήσονται· ὁ γὰρ ἔλεγχος, ὡς πολλάκις εἴρηται, διπλασιάζει τὸ τοῦ ἁμαρτήματος ὀφείλημα· καὶ ἡ μετάνοια κουφίζει τῆς τιμωρίας τὴν πλάστιγγα. ἔστω δὲ εἰδὼς ὡς τὸ τῆς ἐπιορκίας ἁμάρτημα πολυειδές ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δυσθεράπευτον. ἄλλως γὰρ ἐπιτιμᾶται ὁ κατὰ ὀλιγωρίαν ὀμόσας, καὶ C ἐπιορκήσας, ἄλλως ὁ κατὰ βίαν, ἄλλως ὁ ἐκ μεταμέλου, ἄλλως ὁ διὰ ἄμυναν, ἄλλως ὁ κατὰ δόλον, ἄλλως ὁ ἀθετήσας ὅρκον γεγονότα, διά τι παιγνιῶδες, ἢ καὶ ἀποβλητέον, ἄλλως ὁ σωματικὸν ὅρκον παραβὰς, ἄλλως ὁ ἔγγραφον. καὶ ἁπλῶς εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ δεξαμένου τὴν ἐξομολόγησιν, ἀνάκειται ἡ θεραπεία τῆς ἐπιορκίας. ἐγὼ δὲ εἶδον πολλοὺς ὀμόσαντας ἀπελθεῖν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπιορκήσαντας, καὶ ἀνεπιτιμήτους συντηρηθέντας· καὶ ἄλλους ἀγράφως ὀμόσαντας εἰς τὴν κε- D φαλὴν τοῦ βασιλέως, καὶ πικρῶς κολασθέντας· καὶ ἄλλους κατὰ βίαν ὀμόσαντας, καὶ μηδὲ ὅλως κολασθέντας. ἐρωτομανοῦντας δὲ πόσους εἶδον ἐπομοσαμένους καὶ τοὺς ὅρκους ἀκινδύνως καταπατήσαντας· διὸ χρεὼν ἐστι τὰ περὶ τούτων ἀκριβῶς ἐξετάζεσθαι, καὶ ἀξίως θεραπεύεσθαι.

Κανὼν πγʹ.

Οἱ καταμαντευόμενοι, καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἀκολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν καὶ καθαρσίων, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας

ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντες καὶ ἐνιαυτὸν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν τρισὶν ἔτεσιν ὑποπίπτοντες, καὶ ἐνιαυτὸν συστάντες τοῖς πιστοῖς, οὕτω δεχθήτωσαν.

Ἑρμηνεία.

Πολλάκις τινὲς τῶν ἁπλουστέρων καὶ ἀσυνετωτέρων χαλεπῶς νοσηλευόμενοι καὶ μὴ εὐχερῶς θεραπευόμενοι, νομίζουσιν ἀπὸ μαγικῆς μαγγανείας ἤτοι φαρμακείας πάσχειν. διὸ καὶ προσέρχονταί τισιν ἐθνικοῖς διϊσχυριζομένοις εἰς ἐμφανὲς ἀγαγεῖν τὰς φαρμακείας κρυπτομένας καὶ τὴν σωματικὴν ὑγείαν ληστευούσας τοῦ πάσχοντος, καὶ οὕτω καθᾶραι τὸν νοσοῦντα ἐκ τοῦ μιάσματος. τοὺς γοῦν οὕτω καταμαντευομένους, καὶ μὴ πιστεύοντας διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θεομήτορος καὶ πάντων τῶν ἁγίων, πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπεύεσθαι, καὶ πᾶσαν φαρμακείαν καὶ μαγγανείαν σατανικὴν τῇ δυνάμει καὶ παρουσίᾳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἐκδιώκεσθαι ἀπὸ τῶν πιστῶν, ἀλλ' ἐξακολουθοῦντας μᾶλλον τοῖς τερατολόγοις, καὶ μαγγανοποιοῖς, καὶ ταῖς τῶν ἐθνῶν συνηθείαις, καὶ εἰσάγοντας τοιούτους τινὰς ἐν τοῖς οἴκοις διὰ καθαρισμὸν τάχα τῆς ἀπὸ τῆς φαρμακείας νοσηλείας, φησὶν ὁ ἅγιος, ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι. ἔπει δή τις ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανόνα τῷ ξε'. κανόνι καὶ τῷ οβ'. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ διορίζονται τοὺς τοιούτους ὡς φονέας ἐπιτιμᾶσθαι, ἤτοι ἐπὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοῖς οἰκονομεῖσθαι κατὰ τοὺς ἑκουσίους φονεῖς, ἢ ἐπὶ δέκα ἔτεσι κατὰ τοὺς ἀκουσίους· ὁ δὲ παρὼν, ἐπὶ ἕξ. οἶμαι δὲ, ὅτι διαφορά ἐστι τῶν κανόνων. ὁ μὲν γὰρ ξε'. κανὼν περὶ αὐτουργῶν ἤτοι μάγων καὶ φαρμακῶν ὁροθετεῖ, ὡσαύτως καὶ ὁ οβ'. περὶ τῶν ἐπιδιδόντων ἑαυτοὺς μάντεσιν, ἤτοι φρονούντων ὁμοίως αὐτοῖς. ὁ δὲ παρὼν κανὼν περὶ ἀνθρώπων διέξεισι κατὰ πλάνην ἀκολουθησάντων τοῖς διϊσχυριζομένοις θεραπεύειν καὶ λύειν τὰ μαγικὰ δεσμὰ καὶ νοσήματα, μηκέτι δὲ ἀπὸ τῆς πίστεως μεταστάντων. ὥστε διαφορά ἐστι τῶν αὐτουργησάντων καὶ καταπροδόντων ἑαυτοὺς τοῖς γόησιν, ὥστε καὶ τὴν πίστιν ἀρνήσασθαι. καὶ τῶν μὴ ἀποστάντων μὲν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὀλισθησάντων δὲ διὰ τὸ ὅλως προσελθεῖν τοιούτοις τισίν,

A *& postquam anno desleuerint & anno audierint, in tribus annis substrati, & anno cum fidelibus consistentes, sic admittantur.*

SCHOL. BALSAM. Sæpe quidem simpliciores, & imprudentiores grauius ægrotantes, & non commode curati, existimant se ex magica impostura, vel veneficio ita affici, & ideo ad aliquos etiam gentiles accedunt, asserentes se occulta veneficia in apertum prolaturos, quæ corporalem laborantis sanitatem euertant, & ita se ægrotum ab illo B maleficio purgaturos. Eos ergo qui vaticinantur, & non credunt per inuocationem nominis domini, & dei & seruatoris nostri Iesu Christi, & dei matris, & omnium sanctorum omnem morbum, & omnem ægritudinem curari, omnéque veneficium, & imposturam satanicam, virtute & præsentia præciosæ & viuificæ crucis à fidelibus expelli, sed potius miraculorum ostentatores, præstigiatorésque & gentium consuetudines sequuntur, & eos in ædes suas introducunt ad purgandam forte ægritudinem, quæ ex C veneficio oritur, dicit sanctus esse sexennio puniendos. Dicit autem quispiam hunc canonem aduersari lxv. canoni & lij. Illi enim decernunt, vt ij tanquam homicidæ puniantur, scilicet vt vel xx. annis pœna eis imponatur instar voluntariorum homicidarum, vel decem annos instar inuoluntariorum: hic verò vt sex. Existimo autem esse inter canones differentiam. lxv. enim canon de ipsis opificibus, seu de magicis, & veneficis decernit. Similiter & lxxij. de iis qui se tradunt vatibus, seu de iis qui eadem cum illis sentiunt. Præsens autem canon dis-D serit de hominibus, qui eos per errorem secuti sunt, qui asserunt se magica vincula ac ægritudines soluere & curare, non tamen à fide desciuerunt. Est itaque differentia eorum qui per se exercent, eorúmque qui se tradunt præstigiatoribus, vt fidem etiam negent, & eorum, qui ab orthodoxa fide non defecerunt, lapsi autem sunt quòd ad eos accesserunt.

Et ideo illi quidem longiori tempore puniuntur, hi vero breuiori. Lege etiam ij. can. sancti Gregorij Nyceni ex epistola ad Latoium, qui ea ita diuidit. Ex eo autem, quod canon meminit hominum qui vaticinantur, apparet, vt existimo, quod qui malo abusi sunt, sexennio punientur. Qui autem semel forte errauerunt, & desciuerunt, mitius curabuntur. Cum enim beatæ in domino vitæ coniux pij & religiosi illius domini Alexij Comneni filij incliti imperatoris in grauem morbum incidisset, & medici de eius sanitate desperassent propter multiplicum morborum contrarietatem, quidam ethnici se eam curaturos professi, vt pote quæ magicis artificiis laboraret, effecerunt vt multæ & admirandæ eius fœminæ, & viri etiam examinarentur. Clam autem proiiciebant imagines ex cera factas, & satanicè eorum contrectationem & inuentionem significabant, atque etiam multa alia grauia fecerunt in dei contemptum, & multorum hominum supplicium. Et ipsi quidem impij cum rem efficere non potuissent, euanuerunt. Nobilissima autem illa mulier non modo nihil adiumenti adepta est, sed etiam diuturno morbo vexata vita excessit, malo à se suscepto viatico, diuinorum scilicet canonum aduersus se indignatione, quam deus propter alia eius bona opera alleuare dignetur. post eius autem mortem tempore sanctissimi patriarchæ domini Leonis Stuppæ, nonnulli quidem eius cognati, & etiam subditi, grauiter puniti sunt, vt qui sæpissime vaticinati essent, & satanicæ nefariæ operationi toto animo credidissent. Alij autem mediocri supplicio curati sunt, vt qui non sæpe, nec ex animo malum illud secuti essent. Est itaque canon attendendus, & dei iudicio relinquenda ægrotãtium cura, qui solo verbo dissolutas carnes astringit & colligat, nec se tradere oportet satanicis imposturis, quæ non solam corporum sanitatem auferunt, sed etiam animarum. lege & xx. cap. xiij. tit. præsentis operis, & xxv. cap. ix. tit. & xxiiij. can. syn. Ancyranæ.

A καὶ διὰ τοῦτο, ἐκεῖνοι μὲν ἐπὶ πλείοσι χρόνοις ἐπιτιμῶνται· οὗτοι δὲ, ἐπὶ ἥττοσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸν β΄. κανόνα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἐκ τῆς πρὸς Λητόϊον ἐπιστολῆς οὕτω ταῦτα διαιροῦντα. ἀπὸ δὲ τοῦ μεμνῆσθαι τὸν κανόνα ἀνθρώπων καταμαντευομένων, ἀναφαίνεται ὡς νομίζω, ὅτι οἱ καταχρησάμενοι τῷ κακῷ, ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτιμηθήσονται· οἱ δὲ ἅπαξ τυχὸν πλανηθέντες καὶ ἀποστάντες μετρίως θεραπευθήσονται. εἶδον γὰρ τοῦτο καὶ πραγματικῶς γεγονός. τῆς γὰρ μακαρίτιδος σεβαστῆς κυρᾶς Ζωῆς, τῆς συμβίου τοῦ πανσεβεστάτου σεβαστοῦ ἐκείνου κυροῦ Ἀλεξίου
B κυροῦ Κομνηνοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀοιδίμου σεβαστοκράτορος, νόσῳ περιπεσούσης βαρείᾳ, καὶ τῶν ἰατρῶν ἀπαγορευσάντων τὴν θεραπείαν αὐτῆς διὰ τὴν τῶν πολυειδῶν νοσημάτων ἐναντιότητα, ἐθνικοί τινες ἐπαγγελλόμενοι θεραπεῦσαι αὐτὴν, ὡς δῆθεν ἀπὸ μαγικῶν μαγγανειῶν νοσηλευομένην, ἐποίησαν ἀδίκως ἐτασθῆναι πολλὰς καὶ θαυμαστὰς γυναῖκας αὐτῆς. ἔτι μὴν καὶ ἄνδρας. ἔρριπτον δὲ κρύφα ἐν γωνίαις κηρόπλαστα εἴδωλα, καὶ σατανικῶς προεμήνυον τὴν τούτων ἀναψηλάφησιν καὶ εὕρεσιν. καὶ ἄλλα δὲ μυρία δεινὰ διεπράξαντο εἰς καταφρό-
C νησιν τοῦ θεοῦ καὶ τιμωρίας ἀνθρώπων πολλῶν καὶ αὐτοὶ μὲν οἱ ἄθεοι ἀπρακτήσαντες, ἀφανεῖς ἐγεγόνεισαν. ἡ δὲ πανευγενεστάτη ἐκείνη γυνὴ, οὐ μόνον οὐκ ἀπώνατό τι, ἀλλὰ καὶ τῇ νόσῳ χρονίως προσπαλαισθεῖσα, ἐκ τοῦ βίου μετέστη, κακὸν ἐφόδιον ἐπιφορτισθεῖσα τὴν ἀπὸ τῶν θείων κανόνων κατ' αὐτῆς ἀγανάκτησιν, ἣν ἐπικουφίσαι κύριος ὁ θεὸς διὰ τὰς ἄλλας ἀγαθοεργίας αὐτῆς. μετὰ θάνατον δὲ ταύτης λαχθέντων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λέοντος τοῦ Στυππῆ, τινὲς μὲν τῶν προσγενῶν καὶ τῶν ὑποχειρίων αὐτῆς βαρέως ἐπετιμήθησαν, ὡς
D πλειστάκις καταμαντευσάμενοι, καὶ ὁλοψύχως τῇ σατανιώδει δημιουργίᾳ πιστεύσαντες· ἕτεροι δὲ, διὰ μετρίου ἐπιτιμίου ἐθεραπεύθησαν, ὡς μὴ πλειστάκις μηδὲ ἐκθύμως τῷ κακῷ ἀκολουθήσαντες. προσεκτέον οὖν τῷ κανόνι, καὶ εἰς θεὸν ἀναθετέον τὰς τῶν νοσηλευομένων θεραπείας, τὸν λόγῳ μόνῳ παραλελυμένας σάρκας συσφίγξαντα. καὶ μὴ προδοτέον ἑαυτοὺς εἰς μαγγανείας σατανικὰς, ἀφαιρουμένας μὴ μόνην τὴν τῶν σωμάτων ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχῶν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κ΄. κεφάλαιον τοῦ ιγ΄. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. καὶ τὸ κε΄. κεφ. τοῦ θ΄. τίτλου, καὶ τὸν κδ΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

A

Κανὼν πδ΄.

Πάντα δὲ ταῦτα γράφομεν, ὥστε τοὺς καρποὺς δοκιμάζεσθαι τῆς μετανοίας. οὐ γὰρ πάντως τῷ χρόνῳ κρίνομεν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ τῆς μετανοίας προσέχομεν. ἐὰν δὲ δυσαποσπάστως ἔχωνται τῶν ἰδίων ἐθῶν, καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς μᾶλλον δουλεύειν θελήσωσιν, ἢ τῷ κυρίῳ καὶ τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζωὴν μὴ παραδέχωνται, οὐδεὶς ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς κοινὸς λόγος. ἡμεῖς γὰρ ἐν λαῷ ἀπειθεῖ καὶ ἀντιλέγοντι δεδιδάγμεθα ἀκούειν ὅτι σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν.

Canon LXXXIIII.

Hec autem omnia scribimus, vt pœnitentiæ eorum fructus probetur. non enim hoc omnino tempore iudicamus. sed modum pænitentiæ attendimus. Quòd si qui à propriis moribus non facilè auellantur, & carnis voluptatibus potiúsque deo seruire voluerint, vitámque ex euangelio institutam non admittant, nulla est nobis cum illis communis ratio. Nos enim in inobediente, & contradicente populo audire docti sumus, Seruans serua animam tuam.

B

Ἑρμηνεία.

Ἐν μὲν τῷ οδ΄. κανόνι, ὡροθέτησεν ὁ ἅγιος μετριάζεσθαι τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου, εἰς τοὺς ἐπιμελῶς μετανοοῦντας. ἐνταῦθα δέ φησιν ἀπὸ τοῦ ἐπιτιμίου μὴ ἀπολύεσθαι τοὺς ἀμελῶς τοῖς ἐπιτιμίοις δουλεύοντας. κατὰ τούτων γὰρ διορίζεται τὰ ἐπιτίμια ἐπιτείνεσθαι. τοὺς μέντοι μὴ ἀποστάντας μετὰ ἐξομολόγησιν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἐξεχομένους αὐτοῦ. παρακελεύεται μηδὲ λόγου ἀξιοῦσθαι. ἀκούομεν γάρ φησιν ἐκ τῆς γραφῆς, ὅτι σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν, ἤγουν ὅρα μὴ καὶ σεαυτὸν ἀπολέσῃς ἀδιορθώτοις συγκοινωνῶν. σημείωσαι οὖν δύο κάλλιστα ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ὥσπερ ἐλαττοῦνται τὰ ἐπιτίμια εἰς τοὺς ἐπιμελῶς δουλεύοντας τῇ ἐξομολογήσει, οὕτως ἐπιτείνονται εἰς τοὺς ἀμελεῖς. καὶ ὅτι ἐκεῖνοι ἐπιτιμῶνται οἱ ἀφιστάμενοι τοῦ κακοῦ. οἱ γὰρ ἐπιμένοντες ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν, ἀκοινωνησίᾳ παντελεῖ κατακρίνονται.

SCHOL. BALS. In lxxiiij.can. definiit sanctus esse moderandum pœnitentiæ tempus in iis qui pœnitentiam sollicitè & diligenter agunt. Hic autem dicit à pœna non liberandos qui pœnis negligenter seruiunt. statuitur enim vt in eos pœnæ aggrauentur, eorum verò qui à malo non desistunt post confessionem, sed in eo perseuerant, iubet nullam haberi rationem. Audimus enim, inquit, ex scriptura, Seruans serua animam tuam. Vide scilicet ne te ipsum perdas cum iis conuersans qui corrigi nequeunt. Nota ergo duo pulcherrima ex præsenti canone, quòd quemadmodum pœnæ iis minuuntur qui confessioni diligenter seruiunt, ita etiam in negligentibus intenduntur, & quòd illi puniuntur qui à malo desistunt. Qui enim in suis cupiditatibus permanent, absoluta excommunicatione condemnantur.

C

Κανὼν πε΄.

D

Μὴ τοίνυν καταδεξώμεθα συναπόλλυσθαι τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ φοβηθέντες τὸ βαρὺ κρίμα καὶ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ κυρίου πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες μὴ θελήσωμεν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις συναπόλλυσθαι. εἰ γὰρ μὴ ἐπαίδευσεν ἡμᾶς τὰ φοβερὰ τοῦ κυρίου, μηδὲ αἱ τηλικαῦται πληγαὶ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἤγαγον, ὅτι διὰ τὴν ἀνομίαν ἡμῶν ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ παρέδωκεν εἰς χεῖρας βαρβάρων, καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τοὺς πολεμίους ὁ λαὸς καὶ παρεδόθη τῇ διασπορᾷ, διότι ταῦτα ἐτόλμων, οἱ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ περιφέροντες,

Canon LXXXV.

Ne itaque cum eis perire in animum inducamus, sed graue iudicium formidantes, & terribilem dei retributionis diem præ oculis habentes, ne velimus vnà cum alienis peccatis perire. si enim nos non docuerunt terribilia dei: nec tot plagæ nos in sensum deduxerunt, quòd propter nostram iniquitatem nos dereliquit dominus & tradidit in manus barbarorum, & populus ad hostes captiuus adductus est, & dispersioni traditus, eo quòd ea audebant qui dei nomen circumferebant;

si non nouerunt, nec intellexerunt, quòd propter hæc venit in nos ira dei, quæ est nobis communis cum his ratio? sed & noctu & interdiu, & publicè, & priuatim ipsis testificari debemus: cum eorum autem improbitatibus abire nolumus, eos quidem lucrifacere optantes, & à mali laqueo eripere. Sin autem hoc non possumus, studeamus nostras animas ab æterna condemnatione seruare.

Schol. Bals. Hæc verba suasoria sunt ad antistites, & omnes qui habent potestatem ligandi, & soluendi. Hortatur enim ipsos ne peccatis consentiant, nec eorum communionem sustineant qui in peccatis perseuerant, & ideo cum illis pereant. Sed eos perpetuo admoneant, vt à malo desistant & orent pro eorum salute. Sin autem, inquit, eos corrigere non possitis, studete vos ab eis alienare, & sic ab æterno supplicio seruemini.

EIVSDEM EX ALIA EPISTOLA AD AMPHILOCHIVM de differentia ciborum.

EGREGIIS autem Encratitis ad præclaram eorum obiectionem, cur nos quoque non omnia comedimus, illud dicatur, quod etiam excrementa nostra abominamur. Nam dignitate quidem olera nobis carnes sunt: quod verò ad eorum quæ sunt vtilia attinet discretionem, sicut & in oleribus id quod est noxium discernimus. Nã olus quidẽ est cicuta, quemadmodum & vulturina caro, caro est: tamen nec quis hyoscyamum attigerit, si capiat, nec canem attigerit, nisi magna vrgente necessitate. Quamobrem qui comedit non inique fecit.

Schol. Balsam. Encratitæ, qui continentiam forte persequebantur, vesci carnibus abhorrebant, & cum eis diceretur id non rectè à se fieri, opponebant orthodoxis, Vos quoque nonnullos cibos abhorretis, & ideo ab eis abstinetis. Ad hoc dicit sanctus, Non est mirum si ab aliquibus abstinemus, vel aliqua abominamur:

A εἰ μὴ ἐγνώσαμεν μηδὲ συνήκαμεν, ὅτι διὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ, τίς ἡμῖν κοινὸς πρὸς τούτους λόγος; ἀλλὰ διαμαρτύρεσθαι αὐτοῖς καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ ὀφείλομεν· συναπάγεσθαι αὐτῶν ταῖς πονηρίαις, μὴ καταδεχόμεθα προσευχόμενοι· μάλιστα μὲν κερδῆσαι αὐτοὺς καὶ ἐξελέσθαι τῆς παγίδος τοῦ πονηροῦ· ἐὰν δὲ τοῦτο μὴ δυνηθῶμεν, σπουδάσωμεν τὰς γοῦν ἑαυτῶν ψυχὰς τῆς αἰωνίου κατακρίσεως περισώσασθαι. Ἑρμηνεία.

Ταῦτα παραινετικὰ ῥήματά εἰσι πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πάντας τοὺς δυναμένους δεσμεῖν καὶ
B λύειν. παρακαλεῖ γὰρ αὐτοὺς μὴ συναινεῖν τοῖς ἁμαρτάνουσι, μηδὲ ἀνέχεσθαι τὴν κοινωνίαν τῶν ἐπιμενόντων ταῖς ἁμαρτίαις, κἀντεῦθεν τούτοις συναπόλλυσθαι. ἀλλὰ διηνεκῶς νουθετεῖν αὐτοὺς χάριν τοῦ ἀποστῆναι τοῦ κακοῦ, καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τούτων. εἰ δὲ πολλάκις οὐ δυνηθῆτε φησὶ διορθώσασθαι τούτους, σπουδάσατε ἑαυτοὺς ἐκ τούτων ἀποξενῶσαι· καὶ οὕτω περισωθῆναι καὶ ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

C
ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΥΤΩΝ.

ΤΟΙΣ δὲ κομψοῖς ἐγκρατευταῖς πρὸς τὸ σεμνὸν αὐτῶν πρόβλημα, διὰ τί καὶ ἡμεῖς οὐχὶ πάντα ἐσθίομεν, ἐκεῖνα λεγέσθω, ὅτι καὶ τὰ περιττώματα ἡμῶν βδελυσσόμεθα. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀξίαν λάχανα χόρτου ἡμῖν ἐστὶ τὰ κρέα, κατὰ δὲ τὴν τῶν συμφερόντων διάκρισιν ὡς καὶ ἐν λαχάνοις τὸ βλαβερὸν τοῦ καταλλήλου διακρίνομεν. ἐπεὶ λάχανον ἐστὶ καὶ τὸ κώνειον, ὥσπερ κρέας ἐστὶ καὶ τὸ γύπειον, ἀλλ' ὅμως οὔτε ὑοσκύαμον φάγοι ἄν τις γοῦν ἔχων, οὔτε κυνὸς ἅψαιτο μὴ μεγάλης ἀνάγκης κατεπειγού-
D σης, ὥστε φαγὼν οὐκ ἠνόμησεν.

Ἑρμηνεία.

Οἱ ἐγκρατῖται, ὡς τάχα μετιόντες ἐγκράτειαν, ἐβδελύσσοντο τὸ σαρκοφαγεῖν, καὶ ἀκούοντες μὴ καλῶς ποιεῖν, ἀντέπιπτον τοῖς ὀρθοδόξοις ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔνια τῶν βρωμάτων βδελύττεσθε, διὸ καὶ ἀπέχεσθε αὐτῶν. πρὸς τοῦτο οὖν ὁ ἅγιος λέγει, ὅτι οὐ θαυμαστὸν εἰ τινῶν ἀπεχόμεθα ἢ βδελυσσόμεθα αὐτά· ὅτι

ἐπεὶ καὶ τὰ περιττώματα ἡμῶν βδελυττόμεθα, A καίτοι ἐκ τῆς οὐσίας ὄντα τῆς ἡμετέρας σαρκός· περιττώματα δέ εἰσι τὰ οὖρα, τὰ σκύβαλα, οἱ χυμοί, τὰ διὰ στόματος καὶ ῥινῶν κενούμενα ὑγρά, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὡς οὖν ἐκεῖνα ἐκτρεπόμεθα, οὕτω καί τινα τῶν βρωμάτων οὐ προσιέμεθα. πάντα μὲν γὰρ λάχανα χόρτου τὰ κρέα ἡμῖν λογίζονται, κατὰ τὸ φάγεσθαι πάντα ὡς λάχανα χόρτου, διακρίνοντες δὲ καὶ χωρίζοντες τὸ βλαβερὸν χρώμεθα τῷ μὴ βλάπτοντι. καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς λαχάνοις λαχανόν ἐστι καὶ τὸ κώνειον, καὶ ὁ ὑοσκύαμος, ἀλλὰ βλαβερὰ ὄντα φεύγομεν αὐτά. οὕτω καὶ ἐν τοῖς B κρέασι, κρέας ἐστὶ καὶ τὸ γύπιον καὶ τὸ τοῦ κυνός. ἀλλ' οὐκ ἄν τις γεύσαιτο κυνός, εἰ μὴ σφόδρα λιμώττει. ὁ δὲ γευσάμενος ἐκ βίας, οὐκ ἠνόμησεν.

nam & nostra excrementa abhorremus, etsi sint ex nostræ carnis substantia. sunt autem excrementa, vrinæ, stercora, humores qui per os, & nares emittuntur, & quæcunque eiusmodi. Quemadmodum ergo illa auersamur, ita cibos quoque aliquos non admittimus. Omnia enim olera carnes à nobis existimantur, quòd omnia comedamus vt olera. Discernentes autem, & separantes id quod est noxium, eo quod non lædit, vtimur, & quemadmodum in oleribus est cicuta, & hyoscyamus, tamen quia sunt noxia, ea fugimus, ita & in carnibus, caro est, caro vulturina, & caro canis: sed tamen nemo gustauerit, nisi valde esuriat. Qui autem per vim gustauit, non egit inique.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ Διόδωρον ἐπισκόπον Ταρσοῦ· περὶ τοῦ δύο ἀδελφὰς ἀγομένου εἰς γάμον.

C

ΤΗΣ ἐπιστολῆς ταύτης ἐμνήσθη ὁ ἅγιος ἐν τῷ κγ'. κανόνι αὐτοῦ. ἀπεστάλη δὲ πρὸς Διόδωρον Ταρσοῦ ἐπισκόπον, ὃς ἐρωτηθεὶς πρός τινος, εἰ δύναιτο τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανούσης τὴν ἐκείνης ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, ἀπεκρίνετο ἐγγράφως μὴ κωλύεσθαι. τοῦ δὲ μεγάλου Βασιλείου ἀπαγορεύοντος τὸν τοιοῦτον γάμον, ἡ τοῦ Διοδώρου ἔγγραφος D ἀπόκρισις ἐνεφανίσθη αὐτῷ, ἡ τὸν εἰρημένον ἐπιτρέπουσα γάμον. ὅθεν ἀπέστειλεν αὐτῷ ταῦτα.

EIVSDEM AD DIODORVM, DE EO QVI duas sorores duxit in matrimonio.

HVIVS epistolæ meminit sanctus in xxiij. suo canone. missa est autem ad Diodorum Tarsensem episcopum, qui ab aliquo interrogatus, an posset vxore sua mortua sororem illius ducere in matrimonio, in scriptis respondit eum non prohiberi. Cum autem magnus Basilius eiusmodi matrimonium prohiberet, scriptis mandata Diodori responsio illi ostensa est, quæ prædictum matrimonium permittebat.

Ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς γράμματα τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα Διοδώρου· τὰ δὲ ἐφεξῆς ἄλλου τινὸς πρέποντα εἶναι ἢ Διοδώρου. δοκεῖ μοι γάρ τις τῶν τεχνικῶν, τὸ σὸν πρόσωπον ὑποδύς, οὕτως ἑαυτὸν ἀξιόπιστον ἐθελῆσαι ποιῆσαι τοῖς ἀκροωμένοις· ὃς γὰρ ἐρωτηθεὶς ὑπό τινων, εἰ θεμιτὸν αὐτὸν πρὸς γάμον τῆς τελευτησάσης αὐτῷ γυναικὸς τὴν ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι, οὐκ ἔφριξε τὴν ἐρώτησιν.

Venerunt ad nos literæ Diodori inscriptionem habentes: quæ autem deinceps sequuntur, ea alius potius quam Diodori esse conuenit. Videtur enim vafer quispiam tuam personam subiisse, vt se sic auditoribus fide dignum efficeret, qui ab aliquibus interrogatus, an fas sit mortua eius vxore sua sororem in matrimonium ducere, interrogationem non horruit,

sed auditionem æquo animo tulit, & ad salacem eius cupiditatem valde illi strenuè, magnáque contentione auxilium tulit: si ipse itaque literas haberem, eas ad te misissem, ipseque ad te & veritatem defendendam sufficeisses. Quia autem is qui ostendit rursus abstulit, & aduersus nos qui ab initio prohibueramus, veluti trophæum circuntulit, dicendo se scriptis mandatam habere potestatem, nunc ad te scripsi, vt manu duplici, ad illam adulterinam orationem veniamus, & nullas ei vires relinquamus, ne possit eos facile lædere, in quos incidit.

SCHOL. BALSAM. Quæ à Diodoro scripta sunt, confutaturus sanctus, confutationem artificiosè adgreditur, & eius dictum ita proponit, vt non videatur ipsum concedere, & ita cum ad insistendum acriorem efficiat, & dicit, Literæ quidem sub tuo nomine scriptæ fuerant. Mihi autem videtur aliquis eorum qui ad hæc machinanda & excogitanda apti sunt, volens efficere vt quod à se diceretur fide dignum esset, literis tuum nomen subscripsisse. Qui interrogatus an fas esset, seu legitimum, sororem, vxore sua mortua, in matrimonium ducere, ei qui interrogauit, in impia interrogatione auxilium tulit, pro eo quod est intemperantiam, & libidinem permittendo, ipse quoque videtur fuisse actionis particeps. Si itaque, inquit, literas habuissem, eas ad te misissem, téque & veritatem defendisses, seu tibi auxilium tulisses, vt falso accusatus, quòd nefaria diceres, & scriberes, quod te & veritatem tangit. Veritatem quidem, cum falsum illi prælatum fuerit: te autem, vt qui quæ non decet permiseris. Quia autem is qui ostendit, rursus abstulit, & tanquam aliquod trophæum aduersus nos circuntulit. Est autẽ trophæum, signum, quod ei datur, qui vincit in bello, vt ex eo sit manifestũ, quæ pars aduersario vicerit. Vnde à versis hostibus trophæum nominatum est, à verbo Greco τρέπω, quod verto significat. Quia ergo nõ habeo literas, nunc ad te scripsi vt adgrediamur, vt duplici manu, tua scilicet, & mea, cõtendamus aduersus adulterinã illius orationẽ, alienã & cõ-

A ἀλλὰ καὶ προθύμως ἤνεγκε τὴν ἀκοὴν καὶ τὸ ἀσελγὲς ἐπιθύμημα πάνυ γενναίως αὐτῷ καὶ ἀγωνιστικῶς συγκατέπραξεν. εἰ μὲν οὖν παρῆν μοι τὸ γράμμα αὐτὸ ἂν ἀπέστειλα καὶ ἐξήρκεις σαυτῷ τε ἀμῦναι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ· ἐπεὶ δὲ ὁ δείξας πάλιν ἀφείλετο, καὶ ὥσπερ τι τρόπαιον καθ' ἡμῶν περιέφερε κεκωλυκότων τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἔγγραφον λέγων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἀπέστειλα νῦν σοι ὥστε διπλῇ τῇ χειρὶ ἡμᾶς ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν νόθον ἐκεῖνον λόγον καὶ μηδεμίαν αὐτῷ ἰσχὺν καταλιπεῖν. ἵνα μὴ ἔχῃ βλάπτειν ῥαδίως τοὺς
B ἐντυγχάνοντας.

Ἑρμηνεία.

Ἀνατρέψαι τὰ παρὰ τοῦ Διοδώρου μέλλων ὁ ἅγιος, τεχνικῶς μέτεισι τὴν ἀνατροπὴν, καὶ προεκτίθησι τὸν οἰκεῖον λόγον, ἵνα μὴ δοκῇ ἐντρέπειν αὐτὸν, καὶ οὕτως ἐνστατικώτερον αὐτὸν ἀπεργάσηται, καί φησιν· ὅτι τὸ γράμμα εἰς ὄνομα μὲν σὸν ἐπεγέγραπτο, δοκεῖ δέ μοι ὅτι ἄλλος τῶν τὰ τοιαῦτα τεχνάζεσθαι καὶ μηχανᾶσθαι ἐπιτηδείων, θέλων ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν οἰκεῖον λόγον, ἐπέγραψε τῷ γράμματι
C τὸ σὸν ὄνομα. ὅστις ἐρωτηθεὶς εἰ θέμιτον, ἤγουν εἰ νόμιμον ἢ δίκαιόν ἐστι τὴν ἀδελφὴν τῆς τελευτησάσης ἰδίας γυναικὸς ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, τὸ ἀσεβὲς ἐρώτημα τῷ ἐρωτήσαντι συγκατέπραξεν, ἀντὶ τοῦ, διὰ τὸ ἐπιτρέψαι τὴν ἀσέλγειαν κἀκεῖνος δοκεῖ κοινωνῆσαι τῆς πράξεως. Εἰ μὲν οὖν εἶχον, φησὶ, τὸ γράμμα, ἔπεμψα ἂν σοι αὐτὸ, καὶ ἤμυνας ἂν ἑαυτῷ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἤτοι ἐβοήθησας ἂν ὡς ψευδῶς τάχα κατηγορηθεὶς εἰπεῖν καὶ γράψαι ἀθέμιτα, ὅπερ καὶ σοῦ καθάπτεται καὶ τῆς ἀληθείας· τῆς μὲν ἀληθείας ὡς τοῦ ψεύδους ἐκεί-
D νης προτιμηθέντος, σοῦ δὲ ὡς ἐπιτρέψαντος ἃ μὴ ἐχρῆν. ἐπεὶ δὲ ὁ δείξας πάλιν ἀφείλετο, καὶ ὥσπερ δὴ τρόπαιον καθ' ἡμῶν περιέφερε· τρόπαιον δὲ ἐστι σημεῖόν τι τῷ νικήσαντι ἐν πολέμῳ διδόμενον, ἵν' εἴη δήλη ἐκ τούτου ἡ τρέψασα μοῖρα τοὺς πολεμίους· ὅθεν ὠνομάσθαι τρόπαιον, ἐκ τοῦ τροπὴν τῶν πολεμίων γενέσθαι, τρεψάντων τὰ νῶτα τοῖς ἐναντίοις. ἐπεὶ οὖν γράμμα οὐκ ἔχω, ἐπέστειλα νῦν σοι, ἵνα ἐπέλθωμεν, ἵνα ἀνταγωνισώμεθα διπλῇ τῇ χειρὶ, τῇ ἐμῇ δηλαδὴ, καὶ τῇ σῇ, κατὰ τοῦ νόθου ἐκείνου λόγου τοῦ ξένου, τοῦ πεπλασμένου,

καὶ μὴ ἐάσωμεν αὐτῇ δύναμιν, ἵνα μὴ εὐκόλως βλάπτῃ τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ ἀναγινώσκοντας.

Πρῶτον μὲν οὖν ὃ μέγιστον ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐστὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἔθος ὃ ἔχομεν προβάλλειν νόμου δύναμιν ἔχον διὰ τὸ ὑπὸ ἁγίων ἀνδρῶν τοὺς θεσμοὺς ἡμῖν παραδοθῆναι. τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν· ἐάν τις πάθει ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς ἐκπέσοι πρὸς δυοῖν ἀδελφῶν ἀθέμιτον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τοῦτο, μήθ' ὅλως εἰς ἐκκλησίας πλήρωμα παραδέχεσθαι πρότερον ἢ διαλῦσαι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. ὥστε εἰ καὶ μηδὲν εἰπεῖν ἦν ἕτερον, ἐξήρκει τὸ ἔθος πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ φυλακήν. ἐπεὶ δὲ ὁ τὴν ἐπιστολὴν γράψας ἐπιχειρήματι κιβδήλῳ κακὸν τοσοῦτον ἐπειράθη τῷ βίῳ ἐπαγαγεῖν, ἀνάγκη μηδὲ ἡμᾶς τῆς ἐκ τῶν λόγων βοηθείας ἀπέχεσθαι, καίτοι ἐπὶ τῶν σφόδρα ἐναργῶν μείζων ἐστὶ τοῦ λόγου ἡ παρ' ἑκατέρῳ πρόληψις. γέγραπται, φησίν, ἐν τῷ Λευιτικῷ· γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ αὐτῆς οὐ λήψῃ ἀντίζηλον ἀποκαλύψαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς ἐπ' αὐτῇ ἔτι ζώσης αὐτῆς. δῆλον οὖν ἐκ τούτου εἶναί φησιν, ὅτι συγχωρεῖται λαμβάνειν τελευτησάσης. πρὸς δὴ τοῦτο πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐρῶ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. ἐπεὶ οὕτω γε, καὶ περιτομῇ καὶ σαββάτῳ, καὶ ἀποχῇ βρωμάτων ὑποκεισόμεθα. οὐ γὰρ δὴ ἐὰν μέν τι εὕρωμεν συντρέχον ἡμῶν ταῖς ἡδοναῖς τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας τοῦ νόμου ἑαυτοὺς ὑποθήσομεν. ἐὰν δέ τι φανῇ τῶν νομίμων βαρύ, πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν ἀποδραμούμεθα. ἠρωτήθημεν εἰ γέγραπται λαμβάνειν γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ, εἴπομεν ὅπερ ἀσφαλὲς ἡμῖν, καὶ ἀληθές, ὅτι οὐ γέγραπται. τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀκολουθίας ἐπιφορᾷ τὸ σιωπηθὲν λογίζεσθαι, νομοθετοῦντός ἐστιν, οὐ τὰ τοῦ νόμου λέγοντος. ἐπεὶ οὕτω γε ἐξέσται τῷ βουλομένῳ καὶ τολμῆσαι καὶ ἔτι ζώσης τῆς γυναικὸς λαμβάνειν τὴν ἀδελφήν. τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο σόφισμα καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἁρμόζει. γέγραπται γάρ, φησιν, οὐ λήψῃ ἀντίζηλον, ὡς τήν γε ἔξω τοῦ ζήλου λαβεῖν οὐκ ἐκώλυσεν. ὁ δὲ συνηγορῶν τῷ πάθει ἄζηλον εἶναι διϊσχυρίζεται τὸ ἦθος τῶν ἀδελφῶν. ἀνῃρημένης οὖν τῆς αἰτίας δι' ἣν ἀπηγόρευσε τὴν ἀμφοτέρων συνοίκησιν, τί τὸ κωλῦον ἔσται λαμβάνειν τὰς ἀδελφάς; ἀλλ' οὐ γέγραπται ταῦτα, φήσομεν· ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο ὥρισται. ἡ δὲ ἔννοια τῆς ἀκολουθίας ὁμοίως ἀμφοτέροις τὴν ἄδειαν δίδωσιν. ἔδει δὲ μικρὸν ἐπὶ τὰ κατόπιν τῆς νομοθεσίας ἐπαναδραμόντα ἀπηλλάχθαι

fictam, & vires ei non relinquamus, vt non facile eos lædat, qui in eas incidunt, & legunt.

Primum ergo maximum est in iis quæ sunt eiusmodi, quam apud nos habemus consuetudinem præponere legis vires habentem, eo quòd à sanctis viris sunt nobis ritus traditi. Ea autem est eiusmodi, Si quis vnquã impuritatis perturbatione superatus, lapsus sit ad nefariam duarum sororum societatem, nec hoc matrimonium existimet, nec eos ad ecclesiæ cõplementũ prius admittat, quàm ipsos à se inuicẽ separauerit. Quare & si nihil aliud dici posset, sufficere cõsuetudo ad mali vitationem. Sed quia is qui epistolam scripsit, adulterino argumento hoc malum in vitam inducere conatus est, necesse est nec nos quidem à rationum auxiliis abstinere: etsi in valde euidẽtibus ratione maior est vniuscuiusque præsumptio. Scriptum enim est, inquit, in Leuitico, Mulierem super sororem suam non accipies in zelo aduersariam, ad reuelandam turpitudinẽ eius super ipsam, ipsa adhuc viuente. Ex hoc ergò clarũ esse dicit, quòd ea mortua accipere permittitur. Ad hoc itaque primum quidẽ illud dicam, quòd quæcunque lex dicit, iis qui in lege sunt, dicit. Nam sic quidem, & circuncisione, & sabbato, & ciborũ abstinentia includentur. Neque enim si aliquid inuenerimus, quod nostris voluptatibus congruat, nos ipsos seruitutis legis iugo submittemus. Sin autem eorum quæ sunt in lege graue aliquid apparuerit, tunc ad libertatem in Christo recurremus. Interrogati sumus, an scriptũ sit accipere licere vxorem post sororẽ, diximus id quod est tutum & verum, quòd non scriptum est: ex consequenti autẽ illatione, quod non dictum est colligere, est eius qui legem imponit, non eius qui quæ legis sunt dicit. Nam sic quoque licebit volenti, adhuc viuente vxore, sororem accipere. Idem enim sophisma in illo quoque conuenit. Scriptum est enim, Non accipies in zelo aduersariam. Quare eam quæ est à zelotypia aliena, accipere non prohibuit. Qui itaque suæ perturbationi fauet, dicet mores sororum esse à zelotypia alienas. Sublata ergo causa, propter quam ambarum cohabitatio est prohibita, quid vetabit quominus sorores accipiantur? Sed hæc nõ scripta sunt, inquiemus: Sed nec illud diffinitum est. Consequentia tamen intelligẽtia dat similiter vtrisque potestatẽ. Oportebat autẽ ad ea quæ paulo ante in legẽ dicta erant reuerti, & ea molestia liberari:

Videtur enim legislator non quoduis peccati genus comprehendere, sed separatim Ægyptiorum peccata prohibere, vnde abierat Israel, & Chananæorum, ad quos transierat. Ita enim habet dictio, Secundum studia Ægypti in qua habitastis, non facietis, & secundum studia regionis Chanaan, ad quam ego deducam vos, illic non facietis, & in legitimis eorum non ambulabitis. Quare consentaneum est hoc peccati genus non fuisse vsitatum apud gentes, & ideo nec legislatorem illius cautione opus habuisse, sed non docta consuetudine ad abbominationis criminationem contentum fuisse. Quomodo ergo cum id quod maius est, prohibuisset, quod minus est silentio prætermisit? Quoniam existimabat fore vt permulti libidinosi, & carnis amantes, ad hoc vt cum viuentibus sororibus cohabitarent, patriarcha exemplum aspicerent. Nos autem quid facere oportet, quæ scripta sunt dicere, an quæ silentio prætermissa sunt, curiosè perscrutari? Iam enim non licere patrem, & filium vna amica vti, in legibus quidem non scriptum est: sed apud prophetas maximè accusatur. Filius enim, inquit, & pater ad eandem puellam ingrediebantur. Quæcunque autem sunt alia immundarum animi perturbationum genera, dæmoniorum schola inuenit, diuina autem scriptura silentio præteriit, maiestatem suam turpium rerum nominibus nolens polluere. Sed generalibus nominibus immunditias complexa est, sicut Apostolus dicit, Fornicatio autem, & omnis immunditia ne nominetur quidem in vobis, sicut sanctis conuenit, immūditiæ nomine nefanda masculorum & fœminarum flagitia comprehendens. Quare non omnino silentium dat libidinosis potestatem. Ego verò hanc partem ne silentio quidem fuisse prætermissam existimo, sed etiam legislatorem valde prohibuisse. Illud enim, Non ingredieris ad quemuis consanguineum carnis tuæ, ad reuelandam eorum turpitudinem, hoc quoque consanguinitatis genus comprehendit. Quid enim esse possit homini sua vxore magis consanguineum, vel potius sua carne? nō sunt enim amplius duo, sed vna caro. Quare per vxorem soror eius transiit ad consanguinitatem. Quemadmodum enim vxoris matrem non accipiet, nec eius filiam, quoniam nec suam matrem, nec suam filiam: sic nec sororem vxoris, quoniam nec suam sororem:

παραγγελμάτων· ἔοικε γὰρ οὐ πᾶν εἶδος ἁμαρτημάτων παραλαμβάνειν ὁ νομοθέτης, ἀλλ' ἰδίως ἀπαγορεύειν τὰ τῶν Αἰγυπτίων, ὅθεν ἀπῆρεν ὁ Ἰσραήλ, καὶ τὰ τῶν Χαναναίων πρὸς οὓς μετῴκισαν. ἔχει γὰρ οὕτως ἡ λέξις· κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς Αἰγύπτου ἐν ᾗ παρῳκήσατε ἐπ' αὐτῆς, οὐ ποιήσετε· καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Χαναὰν εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάξω ὑμᾶς, ἐκεῖ οὐ ποιήσετε· καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε· ὥστε τοῦτο εἰκός που τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας μὴ ἐμπολιτεύεσθαι τότε παρὰ τοῖς ἔθνεσι· διὸ μηδὲ τῆς ἐπ' αὐτῆς φυλακῆς προσδεηθῆναι τὸν νομοθέτην· ἀλλ' ἀρκεσθῆναι ἐν ἀδιδάκτῳ ἔθει πρὸς τὴν τοῦ μύσους διαβολήν. πῶς οὖν τὸ μεῖζον ἀπαγορεύσας, τὸ ἔλαττον ἀπεσιώπησεν; ὅτι ἐδόκει πολλοὺς τῶν φιλοσάρκων πρὸς τὸ ζώσαις ἀδελφαῖς συνοικεῖν, τὸ ὑπόδειγμα βλέπειν τοῦ πατριάρχου. ἡμᾶς δὲ τί χρὴ ποιεῖν, τὰ γεγραμμένα λέγειν, ἢ τὰ σιωπηθέντα περιεργάζεσθαι; αὐτίκα τὸ μὴ δεῖν μιᾷ ἑταίρᾳ κεχρῆσθαι πατέρα καὶ υἱὸν, ἐν μὲν τοῖς νόμοις τούτοις οὐ γέγραπται. παρὰ δὲ τῷ προφήτῃ μεγίστης κατηγορίας ἠξίωται. υἱὸς γάρ φησι καὶ πατὴρ πρὸς τὴν αὐτὴν παιδίσκην εἰσεπορεύοντο. πόσα δὲ εἴδη ἄλλα τῶν ἀκαθάρτων παθῶν τὸ μὲν τῶν δαιμονίων διδασκαλεῖον ἐξεῦρεν, ἡ δὲ θεία γραφὴ ἀπεσιώπησε τὸ σεμνὸν ἑαυτῆς ταῖς τῶν αἰσχρῶν ὀνομασίαις καταρυπαίνειν οὐχ αἱρουμένη, ἀλλὰ γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαβεν. ὡς ὁ ἀπόστολος Παῦλος φησί· πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα, μὴ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν καθὼς πρέπει ἁγίοις. τῷ τῆς ἀκαθαρσίας ὀνόματι τάς τε τῶν ἀρρένων ἀρρητοποιΐας, καὶ τὰς θηλειῶν περιλαμβάνων. ὥστε οὐ πάντως ἡ σιωπὴ ἄδειαν φέρει τοῖς φιληδόνοις· ἐγὼ δὲ οὐδὲ σεσιωπῆσθαι τὸ μέρος τοῦτο φημί· ἀλλὰ καὶ πάνυ σφοδρῶς ἀπηγορευκέναι τὸν νομοθέτην. τὸ γὰρ οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτῶν, ἐμπεριεκτικόν ἐστι καὶ τούτου τοῦ εἴδους τῆς οἰκειότητος· τί γὰρ ἂν γένοιτο ἀνδρὶ οἰκειότερον τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκός; οὐ γάρ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· ὥστε διὰ τῆς γυναικὸς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς οἰκειότητα μεταβαίνει· ὡς γὰρ μητέρα γυναικὸς οὐ λήψεται, οὐδὲ θυγατέρα ταύτης, διότι μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα· οὕτως, οὐδὲ ἀδελφὴν ἑαυτοῦ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· οὐδὲ τῇ γυναικὶ ἐξέσται τοῖς οἰκείοις τοῦ ἀνδρὸς συνοικεῖν.

κατὰ

κοινὰ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρας τῆς συγγενείας τὰ δίκαια. ἐγὼ δὲ παντὶ τῷ περὶ γάμου βουλευομένῳ διαμαρτύρομαι· ὅτι παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου καὶ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν. ἐὰν δὲ μέν παραναγινώσκοι τὸ, αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καταγελῶ τοῦ τῶν νομοθετῶν τοὺς καιροὺς μὴ διακρίνοντος· πορνείας παραμύθιον ὁ δεύτερος γάμος, οὐχὶ ἐφόδιον εἰς ἀσέλγειαν, εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται γαμησάτωσαν φησίν· οὐχὶ δὲ καὶ γαμοῦντες, παρανομείτωσαν· οἱ δὲ οὐδὲ πρὸς τὴν φύσιν ἀποβλέπουσιν οἱ τὴν ψυχὴν λημῶντες τῷ πάθει τῆς ἀτιμίας πάλαι διακρίνασαν τὰς τῶν γενῶν προσηγορίας ἐκ ποίας συγγενείας τοὺς γεννηθέντας προσαγορεύσουσιν, ἀδελφοὺς αὐτοὺς ἀλλήλων ἢ ἀνεψιοὺς προσεροῦσιν· ἀμφότερα γὰρ αὐτοῖς προσαρμόσει διὰ τὴν σύγχυσιν. μὴ ποιήσῃς ὦ ἄνθρωπε τὴν θείαν μητρυιὰν τῶν νηπίων. μήτε δὲ τὴν ἐν μητρὸς τάξει περιθάλπειν ὀφείλουσαν, ταύτην ἐφοπλίσῃς ταῖς ἀμειλίκτοις ζηλοτυπίαις· μόνον γὰρ τὸ μῖσος τῶν μητρυιῶν καὶ μετὰ θάνατον ἐλαύνει τὴν ἔχθραν· μᾶλλον δὲ οἱ μὲν ἄλλως πολέμιοι τοῖς τεθνηκόσι σπένδονται, αἱ δὲ μητρυιαὶ τοῦ μίσους μετὰ θάνατον ἄρχονται· κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων· εἰ μὲν νόμῳ τις ὁρμᾶται πρὸς γάμον, ἀνέῳκται πᾶσα ἡ οἰκουμένη· εἰ δὲ ἐμπαθὴς αὐτῷ ἡ σπουδὴ, διὰ τοῦτο καὶ πλέον ἀποκλεισθήτω ἵνα μάθῃ τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας· πλεῖστά με λέγειν ὡρμημένον τὸ μέτρον ἐπέχει τῆς ἐπιστολῆς. εὔχομαι δὲ ἢ τὴν παραίνεσιν ἡμῶν ἰσχυροτέραν τοῦ πάθους ἀποδειχθῆναι, ἢ μὴ ἐπιδημῆσαι τῇ ἡμετέρᾳ τὸ ἄγος τοῦτο, ἀλλ' ἐν οἷς ἂν ἐτολμήθη τόποις ἐναπομεῖναι.

sunt enim in vtrisque communia cognationis iura. Ego autem cuilibet de matrimonio consultanti testificor, quòd preterit figura mundi huius: & tempus breue est, vt & qui habent vxores sint tanquam non habentes. Sin autem nobil illud alleget, Crescite & multiplicamini, rideo eum qui legislatorum tempora non discernit. Fornicationis remedium est secundum matrimonium, non ad intemperantiam viaticum. Sin autem non continent, inquit, vxores ducant: non autem etiam vxores ducentes contra legem faciant. Qui autem nec ad naturam respiciunt, ignominiæ perturbatione animo cacutientes, quæ quidem generis appellationes discreuit, ex quanam cognatione eos qui geniti fuerint appellabunt. Ipsorum inuicem fratres, vel consobrinos appellabunt. Vtraque enim eis propter cognationem adaptabuntur. Ne feceris ergo ô homo amitam infantium nouercam, nec eam quæ matris loco eos debet fouere, ac recreare, implicabilibus æmulationibus armaueris. Solum enim nouercarum odium inimicitias etiam post mortem persequitur, & quod magis est, alÿ quidem inimici mortuis reconciliantur. Nouercæ autem post mortem odisse incipiunt. Eorum autem quæ dicta sunt summa est. Si quis lege quidem matrimonium appetit, patet vniuersus terrarum orbis. Sin autem est illi studium animi perturbatione incitatum, propterea magis excludatur, vt discat vas suum in sanctificatione possidere, non in cupiditatis perturbatione. Plura me scribere cupientem modus retinet epistola. Opto etiam vt vel nostra suasio animi perturbatione potentior euadat, vel ne hoc scelus in nostra regione versetur, sed in quibus cœptum est locis remaneat.

Ἑρμηνεία.

Ἡ πρὸς Διόδωρον ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου πατρὸς, κἂν πάσης σοφίας καὶ ἀληθοῦς ῥητορείας πεπλησμένη ἐστὶ, καὶ τῇ κινύρᾳ τοῦ πνευματικοῦ πνεύματος ὑποφθέγγηται, ἀλλ' οὐκ ἔστι ζητητέα ἐν ταῖς παρούσαις ἡμέραις. ὁροθετεῖ γὰρ μηδένα λαμβάνειν πρὸς κοινωνίαν γάμου ἀδελφὰς δύο, ὅπερ θεοῦ χάριτι σήμερον οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ὅλως ἔρχεται ἀνθρώπου χριστιανοῦ. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πλείονος ἑρμηνείας ἐδεήθη. ἔχε δὲ ταύτην τὴν θείαν ἐπιστολὴν διηνεκῶς ἐπὶ μνήμης. κἂν γὰρ τὸ ὁροθέτημα ταύτης οὐ πρακτικεύεται, ἀλλὰ τὰ ἐν ταύτῃ περιεχόμενα,

Schol. Balsam. Magni patris ad Diodorum epistola, omni sapientia, & arte dicendi plena est: & sancti spiritus inspiratione dictatur. Sed non est hoc tempore quærenda. Decernit enim ne in matrimonij societate duæ sorores accipiantur, quod dei gratia hodie ne in mentem quidem venit hominis Christiani, & propterea nec ampliore interpretatione opus habuit. Habe autem hanc diuinam epistolam assiduè in memoria, etsi enim id non tractatur quod in ea diffinitum est, quæ tamen in ea comprehenduntur

epicheremata, enthymemata, & epenthymemata, vel potius quæcunque ex veteri, & ex magno Paulo & composita, & opposita fuerunt, in aliis causis multum conferunt. Nota autem ex ea, quòd ecclesiastici etiam non scripti mores, sicut scripti canones, refutari non possunt, & quòd leges Mosaicæ non sunt attendendæ. Nota etiam multa alia ex hac epistola quæ sunt imprimis necessaria, & maximè vtilia.

A ἐπιχειρήματα, ἐνθυμήματά τε καὶ ἐπενθυμήματα, καὶ μᾶλλον ὅσα ἀπό τε τῆς παλαιᾶς καὶ τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου συνετέθησάν τε καὶ ἀντετέθησαν, μεγάλως συντελοῦσιν ἐπὶ ἑτέραις ὑποθέσεσι. σημείωσαι δὲ ἀπὸ ταύτης ὅτι καὶ τὰ ἄγραφα ἐκκλησιαστικὰ ἔθη, ὡς οἱ ἔγγραφοι κανόνες τὸ ἀπαρεγχείρητον ἔχουσι. καὶ ὅτι ταῖς Μωσαϊκαῖς νομοθεσίαις προσέχειν οὐκ ὀφείλομεν. καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ παρασημείωσαι ἐκ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, ἀναγκαιότατά τε καὶ χρησιμώτατα.

B

EIVSDEM AD GREGORIVM PRESBYTERVM, vt separetur à muliercula cum qua habitat.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ Γρηγόριον πρεσβύτερον, ὥστε χωρισθῆναι αὐτὸν τῆς συνοίκου γυναικός.

LEGI tuas literas cum omni patientia & longanimitate, & miratus sum quomodo cum posses per res ipsas nobis breuiter & facile respondere, in iis quidem quorum accusaris persistere malueris, prolixa autem oratione, quæ sunt immedicabilia curare volueris. Nec primi, nec soli, ô Gregori, statuimus, ne mulieres cum viris cohabitarent. sed lege canonem qui à sanctis patribus nostris Nicææ editus est, qui apertè prohibet, ne sint introductitiæ. In hoc autem situm est cælibatus decus & honestas, quòd separatus sit à consuetudine & consortio mulierum. Si quis enim verbo profitens, reuera ea faciat, quæ qui cum mulieribus cohabitant, apertè ostendit se virginitatis quidem laudem nomine tantum prosequi, sed à turpi voluptate non recedere. Tantò magis ergo oportebat te nostræ postulationi facile acquiescere, quod dicis te ab omni corporali perturbatione liberum. Neque enim credo eum qui septuaginta annos natus est cum muliere animi perturbatione commotum habitare: nec tanquam propter turpem aliquam actionem, quæ facta fuerit, statuimus ea quæ statuimus: sed quia ab Apostolo docti sumus, fratri non esse ponendum offendiculum, vel scandalum. Scimus autem quòd id quod rectè & sanè fit ab aliquibus, erit aliis occasio ad peccatum. ea de causa decreuimus, sanctorum patrum constitutionem sequentes, vt à muliere separeris. Quid ergo chorepiscopum incusas, & vete-

ΕΝΕΤΥΧΟΝ σου τοῖς γράμμασι μετὰ πάσης μακροθυμίας καὶ ἐθαύμασα πῶς δυνάμενος ἡμῖν συντόμως καὶ εὐκόλως ἀπολογήσασθαι διὰ τῶν πραγμάτων τοῖς μὲν κατηγορουμένοις ἐπιμένειν καταδέχῃ· λόγοις δὲ μακροῖς C θεραπεύειν ἐπιχειρεῖς τὰ ἀνίατα. οὔτε πρῶτοι οὔτε μόνοι ὦ Γρηγόριε ἐνομοθετήσαμεν γυναῖκας ἀνδράσι μὴ συνοικεῖν. ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸν κανόνα τὸν ἐξενεχθέντα παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐν τῇ συνόδῳ Νικαίας ὃς φανερῶς ἀπηγόρευται συνεισάκτους μὴ εἶναι. ἀγαμία δὲ ἐν τούτῳ ἔχει τὸ σεμνὸν ἐν τῷ κεχωρίσθαι τῆς μετὰ γυναικῶν διαγωγῆς. ὡς ἐὰν ἐπαγγελλόμενός τις τῷ ὀνόματι, ἔργῳ τὰ τῶν ταῖς γυναιξὶ συνοικούντων ποιῇ, δῆλός ἐστι τὸ μὲν τῆς παρθενείας σεμνὸν ἐν τῇ προσηγορίᾳ διώκων. τοῦ δὲ καθ' ἡδονὴν ἀπρεποῦς, μὴ ἀφιστάμενος· τοσούτῳ οὖν μᾶλλον ἔπρεπεν σε εὐκόλως εἶξαι ἡμῶν τῇ ἀξιώσει ὅσον περ λέγεις ἐλεύθερος εἶναι παντὸς σωματικοῦ πάθους. οὔτε γὰρ τὸν D ἑβδομηκονταετῆ γεγονότα πείθομαι ἐμπαθῶς γυναικὶ συνοικεῖν, οὔτε ὡς ἐπὶ γενομένῃ τινὶ ἀτόπῳ πράξει, ὡρίσαμεν ἃ καὶ ὡρίσαμεν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ ἀποστόλου μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον, οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ παρά τινων ὑγιῶς γινόμενον ἄλλοις ἀφορμὴ πρὸς ἁμαρτίαν ὑπάρξει· τούτου ἕνεκα προσετάξαμεν ἑπόμενοι τῇ διαταγῇ τῶν ἁγίων πατέρων χωρισθῆναί σε τῆς γυναικός. τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ καὶ παλαιᾶς

ἔχθρας μέμνησαι; τί δὲ ἡμᾶς καταμέμφῃ ὡς εὐκόλους ἀκοὰς ἔχοντας εἰς τὸ τὰς διαβολὰς παραδέξασθαι· ἀλλ' οὐχὶ σεαυτῷ τῷ μὴ ἀνεχομένῳ ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα συνηθείας; ἔκβαλε τοίνυν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ οἴκου σου, καὶ κατάστησον αὐτὴν ἐν μοναστηρίῳ. ἔστω ἐκείνη μετὰ παρθένων καὶ ὑπηρετοῦ ὑπὸ ἀνδρῶν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημῆται. ἕως ἂν ταῦτα ποιῇς, αἱ μυριάδες ἅσπερ σὺ γράφεις διὰ τῶν ἐπιστολῶν, οὐδὲν ὠφελήσουσί σε· ἀλλὰ τελευτήσεις ἀργῶν, καὶ δώσεις τῷ κυρίῳ λόγον τῆς ἑαυτοῦ ἀργίας. ἐὰν δὲ τολμήσῃς μὴ διορθωσάμενος σεαυτὸν ἀντέχεσθαι τῆς ἱερωσύνης, ἀνάθεμα ἔσῃ παντὶ τῷ λαῷ· καὶ οἱ δεχόμενοί σε ἐκκήρυκτοι κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν γενήσονται.

Ἑρμηνεία.

Γρηγόριός τις πρεσβύτερος γύναιον εἶχεν ὑπηρετοῦν αὐτῷ· ὃ μαθὼν ὁ ἅγιος ἀπῄτει τὸν πρεσβύτερον ἐκβαλεῖν τῆς κατοικίας αὐτοῦ τὸ γύναιον. ὁ δὲ ἔγραψε περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ἀπολογούμενος, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀντέγραψε πρὸς τὸν πρεσβύτερον· ἔοικε δὲ τὸν πρεσβύτερον ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀξιῶσαι τὸν ἅγιον μακροθύμως ἀναγνῶναι τὰ γράμματα· πρὸς ὃν ἀντέγραψεν ὁ πατήρ, ὅτι μετὰ πάσης μακροθυμίας ἐνέτυχόν σου τοῖς γράμμασι καὶ ἐθαύμασα, ὅτι δυνάμενος συντόμως ἀπολογήσασθαι διὰ πραγμάτων, ἤγουν διὰ τοῦ ἀποπέμψασθαι τὴν γυναῖκα τοῖς ἐν κατηγορουμένοις, ἤτοι τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς, δι' ἃ ἡ κατηγορία, ἐπιμένεις· διὰ δὲ λόγων ἀπολογίας ποιεῖς. εἶτά φησιν, ὅτι οὔτε πρῶτοι οὔτε μόνοι ἡμεῖς ὡρίσαμεν μὴ συνοικεῖν ἀνδράσιν ἱερωμένοις, δηλαδὴ γυναῖκας, ἀλλ' ἀνάγνωθι τὸν κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὃς ἀπηγόρευσε συνεισάκτους μὴ εἶναι. συνεισάκτους δὲ λέγει ὁ κανών, ὁ τρίτος ἐπὶ τῆς εἰρημένης συνόδου, τὰς εἰς κατοικίας ἱερωμένων ἀζύγων συνεισαγομένας καὶ κατοικούσας σὺν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἐπαγγελλόμενοι ἀγαμίαν ἔχουσι, φησί, τὸ σεμνόν, ἤγουν τὸ ἐπὶ σωφροσύνῃ ἔνθυμον, ἐν τῷ κεχωρίσθαι ἀπὸ γυναικῶν. ἐὰν δέ τις ἐπαγγέληται παρθενίαν, συνοικῇ δὲ γυναιξίν, ὄνομα μόνον ἔχει, οὐ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. ἐπεὶ οὖν φησί, λέγεις ἐλεύθερος εἶναι παντὸς σωματικοῦ πάθους, διὰ τοῦτο μᾶλλον εὐκόλως ὑποταγῆναι τῇ ἀξιώσει ἡμῶν, καὶ ἀποπέμψασθαι τὸ γύναιον. οὐκ εἶπε, τῇ κελεύσει, ἢ τῇ προστάξει, ἀλλὰ τῇ ἀξιώσει, διὰ μετριοφροσύνην,

A *ris simultatis recordaris? Quid autem nos insimulas, quod aures ad admittēdas calumnias faciles prabeamus, non autem te ipsum, qui à consuetudine cum muliere non potes recedere? Eiice eam à domo tua, & statue ipsam in monasterio, sit illa cum virginibus, & viri tibi seruiant: ne nomen dei per vos blasphemetur. Quandiu hac feceris, Myriades quas scribis in epistolis, nihil tibi proderunt. Sed ociosus morieris, deóque reddes rationem tui ocii: si autem non correctus ausus fueris sacerdotium apprehendere, eris toti populo anathema, & qui te susceperint, erunt in omni ecclesia abdicati.*

B SCH. BALS. Gregorius quidā presbyter habebat quandā mulierculam ei inseruientē. Quod cum sanctus intellexisset, petiuit à presbytero vt mulierem domo sua expelleret. Is verò ad ipsum de ea re se ipsum defendens rescripsit. Magnus quoque Basilius rescripsit ad presbyterum: est autem verisimile presbyterum in sua epistola sanctum rogasse, vt literas cum longanimitate legeret, ad quem rescripsit pater, Cum omni longanimitate tuas literas legi, & admiratus sum, quòd cum posses per res breui- C ter respondere, scilicet per mulieris amandationem, in iis quorum accusaris, rebus scilicet ipsis propter quas accusatio instituta est, permanes: verbis autem te defendis. Deinde dicit, Nos nec primi, nec soli statuimus, ne mulieres cum viris scilicet sacratis cohabitarent, sed lege can. syn. Nicenæ, qui prohibuit ne sint introductitiæ. Eas autem introductitias appellat tertius dictæ synodi canon, quæ introducantur in ædes sacratorum hominum, qui vxores non duxerunt, & D cum eis cohabitant. Qui autem cœlibatum professi sunt, laudem, & gloriam ob continentiam habebunt, si à mulieribus separentur. Si quis autem virginitatem profiteatur, cum mulieribus verò cohabitet, habet solum nomen, non autem & rem ipsam. Quia ergo, inquit, dicis te esse liberum ab omni perturbatione corporali, eo te facilius oportebat nostræ postulationi submittere, & mulierculam dimittere. Non dixit autem iussui vel mandato nostro, sed nostræ postulationi, modestiæ causa.

Non enim tanquam, inquit, in muliercula amatoriè affectus sis, & propter turpem actionem decreuimus vt eam eiiceres. Non enim credo eũ qui septuaginta annos natus est amatoriè affectum cum muliere cohabitare, sed propter id quod ab Apostolo dictum est, non esse fratri dandum offendiculum, vel scandalum. Quod enim ab aliis sanè fit, & absque vlla animi perturbatione, erit aliis peccati occasio. Tu enim, inquit, fortasse cũ muliere nequaquã in eã affectus cohabitas. Alius verò tuum exemplum secutus cum muliere cohabitabit, nõ sine amatoria animi perturbatione: vel non bonam de te existimationem habebit: & erit hoc in sacerdotij dedecus. Quid ergo, inquit, chorepiscopum accusas? Est ergo verisimile chorepiscopum de introductitia muliercula iudicasse. Quid ergo nos accusas, tãquam qui calũnias facilè admittamus, & nõ potius te ipsũ, qui vt à muliere separeris, nõ possis in animũ inducere? Statue ergo, inquit, eã in monasterio, & tibi viri ministrent. Quandiu hæc facis, ea quæ tu multa esse scribis, nihil te iuuabũt, sed ociosus morieris, pro eo quod est, vsque ad finẽ vitæ non operaberis vt sacerdos, cũ sis segregatus, & domino rationem tui ocij reddes, vtpote quòd tibi ex hac causa iniunctũ sit. Sin autẽ nõ correctus sacrificare ausus fueris, eris anathema, & qui te sacrificantẽ suscipiũt, ab omni fideliũ cœtu abdicabuntur. Et hæc quidẽ sic habent. Sed quia nõnulli tertiũ primę synodi canonẽ afferẽtes, & verba huius epistolæ, volũt episcopos, & clericos nõ cohabitare cũ suis cognatis personis à suspicione alienis, quæ habent alias sibi deseruiẽtes, dicentes circũscribi canones, si sub nomine cognatæ non suspectæ, ij qui sunt sacrati fideles offendant per cohabitationem cum aliis mulieribus, dicimus, quòd episcopi quidem à Iustiniani nouella, quæ à nobis sita est in interpretatione tertij canonis prima syno. prohibentur cum quauis muliere cohabitare. Clericos autem vellem quidem & ipsos sanctè viuere, & omnino abstinere ab habitatione cum vllis mulieribus. Sin autem hoc non possunt, vt mihi quidem videtur, cũ matribus,

A οὐ γὰρ ὡς ἐμπαθῶς σε, φησὶ, ἔχοντος πρὸς τὸ γύναιον, καὶ διὰ πρᾶξιν ἄτοπον ὡρίσαμεν ἐκβαλεῖν αὐτό (οὐ γὰρ τὸν ἑβδομήκοντα ζήσαντα χρόνοις πιστεύω ἐμπαθῶς συνοικεῖν γυναικί) ἀλλὰ διὰ τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. τὸ γὰρ παρ᾽ ἄλλων ἀπαθῶς ἴσως γινόμενον ἄλλοις πρόφασις ἔσται πρὸς ἁμαρτίαν. σὺ μὲν γὰρ, φησὶν, ἴσως ἀπαθῶς συνοικεῖς τῷ γυναίῳ, ἕτερος δὲ ὑπόδειγμα λαβών σε, συνοικήσει γυναίῳ οὐκ ἀπαθῶς, ἢ καὶ κατὰ σοῦ χείρω
B ὑπολήψεις οὐκ ἀγαθὰς· καὶ ἔσται τοῦτο εἰς ἀτιμίαν τῆς ἱερωσύνης. τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ; ἔοικεν οὖν παρὰ τοῦ χωρεπισκόπου μηνυθῆναι τῷ ἁγίῳ τὰ περὶ τοῦ ἐπισάκτου γυναίου. τί δὲ αἰτιᾷ ἡμᾶς, ὡς εὐκόλως τὰς διαβολὰς προσδεχομένους, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἑαυτὸν, μὴ ἀνεχόμενον ἀποστῆναι τῆς γυναικός; κατάστησον οὖν, φησὶ, αὐτὴν ἐν μονῇ, καὶ σοὶ ὑπηρετείσθω παρὰ ἀνδρῶν· ἕως ταῦτα ποιεῖς, ἃ γράφεις πολλὰ ὄντα, οὐδὲν ὠφελήσουσί σε, ἀλλὰ τελευτήσεις ἀργῶν, ἀντὶ τοῦ ἕως τέλους τῆς ζωῆς σου οὐκ ἐνερ-
C γήσεις ὡς ἱερεὺς, ἀφωρισμένος ὢν, καὶ δώσεις λόγον τῷ κυρίῳ τῆς ἑαυτοῦ ἀργείας, ὡς ἐξ αἰτίας σου ταύτης σοι ἐπισυνηγμένης. ἐὰν δὲ μὴ διορθωσάμενος τολμήσῃς ἱερουργεῖν, ἀνάθεμα ἔσῃ, καὶ οἱ δεχόμενοί σε ἱερουργοῦντα πάσης ὁμηγύρεως πιστῶν ἐκκηρυχθήσονται. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐπεὶ δὲ τινὲς χρώμενοι τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς α΄. συνόδου, καὶ τοῖς ῥήμασι τῆς παρούσης ἐπιστολῆς, θέλουσι μὴ συνοικεῖν τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τοὺς κληρικοὺς μετὰ τῶν συγγενικῶν αὐτῶν ἀνυπόπτων προσώπων ἐχόντων γύναια ὑπουργικὰ, λέγοντες περι-
D γράφεσθαι τοὺς κανόνας, ἐὰν τῷ ὀνόματι τῆς ἀνυπόπτου προσγενοῦς οἱ ἱερωμένοι τοὺς πιστοὺς σκανδαλίζωσι διὰ τῆς μετὰ τῶν λοιπῶν γυναίων συνοικήσεως, φαμὲν, ὅτι οἱ μὲν ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς τῆς παρ᾽ ἡμῶν κατατεθείσης εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ γ΄. κανόνος τῆς α΄. συνόδου, κωλύονται συνοικεῖν οἱᾳδήτινι γυναικί. τοὺς δὲ κληρικοὺς, ἤθελον μὲν καὶ αὐτοὺς ἀγιοπρεπῶς ζῆν καὶ πάντη ἀπέχεσθαι τῆς μετὰ γυναικῶν οἱωνδήτινων συνοικήσεως. εἰ δὲ τοῦτο οὐ δύνανται, οὗτοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀκινδύνως συνοικοῦσι μετὰ μητέρων,

καὶ ἀδελφαῖς, καὶ λοιπῶν ἀνυπόπτων προσώπων, A κἂν ἔχωσι ταῦτα γυναῖκας πρὸς ὑπηρεσίαν χρησιμευούσας. ὁ γὰρ μέγας οὗτος πατὴρ τὸ ἀσκανδάλιστον τῶν πολλῶν πραγματευόμενος διωρίσατο μετοικισθῆναι ἀπὸ τοῦ Γρηγορίου τὸ γύναιον, οὐχ ὁρισάμενος τὸ μὴ συνοικεῖν τὸν ἱερωμένον ἀνυπόπτοις προσώποις, ἐὰν μεθ' ἑαυτῶν ἔχωσι καὶ ἕτερα γύναια. καὶ ἐπεὶ τοῦ ἱερωμένου συνοικοῦντος μετὰ ἀνυπόπτου προσώπου ἅπαν σκάνδαλον περιαιρεῖται καὶ ὕποπτον, οὐ γὰρ λέγουσιν εἶναι τούτου τὰ ἀλλότρια γύναια, ἀλλὰ τῆς προσλήψεως αὐτοῦ, μετὰ δὲ ὑπόπτου διάγοντος B γυναικείου μέρους τὸ ἀπὸ τῆς φαύλης ὑποψίας ἀνάκυπτον σκάνδαλον. προσλαμβάνει τὴν ἐργασίαν ἀπαρεμποδίστως μετὰ ἀνυπόπτων προσώπων οἰκήσει ὁ ἱερωμένος, κἂν ἔχωσιν ἐφ' ἑαυτοῖς γυναῖκας· μὴ ὄντων δὲ τοιούτων προσώπων μεθ' ὧν συνοικεῖ, οὐκ ἔσται ἀνεπιτίμητος ἡ συνοίκησις. ἄλλως τε εἰ δοθῇ τὸν ἱερωμένον μὴ συνοικεῖν οἱῳδήτινι προσώπῳ ἀνυπόπτῳ ἔχοντι ἕτερα γύναια, ἀναγκασθήσεται καὶ πᾶς ἱερωμένος, μήτε πατρὶ συνοικεῖν, μήτε παισὶν ἰδίοις, μήτε τινὶ ἐξυπηρετῆσαι βιωτικῷ. οἱ πλείους γὰρ τούτων ἔχουσι δου- C λίδας, εἴτε καὶ ἐλευθέρας εἰς ὑπουργίαν τὴν ὑπ' αὐτοῖς· ἢ εἴπομεν εἶναι πάντα τὰ τοιαῦτα πρόσωπα πτωχικά, καὶ ἑαυτοῖς ἐξαρκοῦντα πρὸς παντοίαν ὑπηρεσίαν, ὅπερ ἄτοπον. τὸ μέντοι δουλεύεσθαι ἱερωμένον παρὰ γυναικός, κἂν συνοικῇ μετὰ ἀνυπόπτου προσώπου, ἐστὶ κακόν, καὶ τοῖς κανόσι, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ ἀνένδεκτον, καὶ διὰ τοῦτο κολάσεως ἄξιον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ε'. κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ιβ'. τούτων οὕτω διαλυθέντων, ἐρωτήσει τις ὡς τῆς ἐπιστολῆς διοριζομένης τῷ Γρηγορίῳ εἰς μοναστήριον ἀπαγαγεῖν τὴν συνοικοῦσαν αὐτῷ γυναῖκα, ἠναγκάζετο ἀποκεῖραι ταύτην ἢ οὔ; Λύσις. τινὲς ἀπὸ τοῦ μη'. κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνό- D δου ὁρμώμενοι, λέγουσιν ἐπικεῖσθαι αὐτῷ ἀνάγκην, ὥστε ἀποκεῖραι τὴν συνοικοῦσαν τούτῳ. οὐ γὰρ ὥρισται, φασι, τῷ ἁγίῳ ἀντὶ εἱρκτῆς καὶ κολάσεως χρηματίσαι τῷ γυναίῳ τὸ μοναστήριον. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ διαφορὰν εἶναι δουλείας, καὶ νομίμου συμβίου, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἠναγκάσθη φροντίσαι τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς σωτηρίας τῆς συμβίου αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ ὁ ἱερεὺς μόνην ἀνάγκην εἶχε, τὸ περιαιρῆσαι τὸ σκάνδαλον διὰ τῆς διαστάσεως,

& ſororibus, & non ſuſpectis perſonis abſque periculo verſabuntur, etiamſi eæ habeant mulieres ad miniſterium vtiles. Hic enim magnus pater hoc agens vt multorum offendiculum tollatur, ſtatuit vt muliercula à Gregorio diſcedat, non ſtatuens vt homo ſacratus cũ mulieribus non ſuſpectis nõ cohabitet, ſi alias ſecum habeant mulierculas. Et quia ſacerdote cum non ſuſpecta perſona habitante omne malæ ſuſpicionis ſcandalũ tollitur (non enim dicunt eius eſſe alienas mulierculas, & eo cum muliere ſuſpecta patre verſante, ſcandalũ quod ex improba cõſuetudine emergit, miniſterium adſumit) ſine impedimento cum perſonis non ſuſpectis habitabit ſacratus etiamſi ſub ſe mulieres habeant. Quod ſi non ſint eæ perſonæ cum quibus habitat, pœna non carebit huiuſmodi cohabitatio. Alioqui enim ſi detur ſacerdotem non cohabitare cum vlla muliere non ſuſpecta, cogetur etiam quiuis ſacratus nec cohabitare cum patre, nec cum propriis filiis, nec alicui rei ſeruire, quæ ad victum pertineat. Plurimi enim eorum habent ancillas, ſeu liberas, quæ ſuis miniſtrent, vel dicemus omnes eas perſonas eſſe pauperes, & ſibi ſufficientes ad omne miniſterium, quod eſt abſurdum. Porro vt ſacerdos mulieri ſeruiat, etiam ſi cum perſona non ſuſpecta cohabitet, malum eſt: & nec à canonibus, nec à præſenti epiſtola admittendum, & ideo puniendum. Lege etiam v. can. ſyno. in Trullo, & xij. His ita diſſolutis, dixerit quiſpiam, cum epiſtola Gregorio decernat, vt cohabitantem ſibi mulierem in monaſterium deducat, is ne eam tondere cogitur, an non? Sol. Nonnulli ex xlviij. can. ſyn. in Trullo moti, dicunt ei neceſſitatem incumbere, vt eam quæ ſibi cohabitat tondeat. Non enim inquiunt, ſancto ſtatutum eſt, ei pro carcere & ſupplicio monaſterium appellare. Mihi autem videtur magnam eſſe differentiam ancillæ, & coniugis legitimæ, & propterea illic quidem epiſcopus coactus eſt curam gerere & corporis & animæ ſalutis ſuæ coniugis. Hic autem ſacerdos ſolum habet neceſſe ſcandalum per ſeparationem tollere.

Sed non ipsam mulierem iure cogi dicit quispiam, vt vel inuita tonsuram suscipiat, & ideo intelligo esse necessariam solam separationem, non etiam tonsuram. Sin autem ea fiat mulieris voluntate, duplicatur bonum, & fit melius. Quia autem nonnulli dixerunt, quòd ex hac epistola quisquis cum aliena muliere cohabitat, segregatus est, etiam ante denunciationem, dico quòd nec præsenti quidem sancto hoc placuit. Ecce enim cum ipse sciret Gregorium cohabitare cum muliere, hoc ei edicto denunciauit, vt ex ædibus B mulierem transferret: & si fecisset Gregorius vt ei denunciatum fuerat, in segregationem non incidisset. Quare neuter segregabitur, nisi post denunciationem in cohabitatione cum aliena muliere perseueret.

A ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴν τὴν γυναῖκα εἴποι τις εὐλόγως ἀναγκασθῆναι χάριν τοῦ ἐλέσθαι καὶ ἄκουσαν ἀπόκαρσιν. διὸ καὶ καταφαίνεταί μοι ἀναγκαῖον εἶναι μόνην τὴν διάστασιν, οὐ μὴν καὶ τὴν ἀπόκαρσιν. Εἰ δὲ, καὶ αὐτὴ γένηται κατὰ θέλησιν τῆς γυναικὸς, διπλασιάζεται τὸ καλὸν, καὶ γίνεται κάλλιον. ἐπεὶ δέ τινες εἶπον, ὡς ἀπὸ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς πᾶς ἱερωμένος συνοικῶν γυναικὶ ἀλλοτρίᾳ ἀφορισμένος ἐστὶ καὶ πρὸ παραγγελίας, λέγω ὅτι οὐδὲ τῷ παρόντι ἁγίῳ ἤρεσε τοῦτο. ἰδοὺ γὰρ καὶ αὐτὸς εἰδὼς τὸν Γρηγόριον συνοικοῦντα μετὰ γυναίου, ἐπιφωνηματικῶς παρήγγειλε τούτῳ, ἐκ τῆς συνοικίας μεταστῆναι τὸ γύναιον, καὶ εἰ ἐποίησεν ὁ Γρηγόριος κατὰ τὴν παραγγελίαν, οὐκ ἂν ὑπέπεσε τῷ ἀφορισμῷ. ὥστε οὐδὲ ἕτερος ἀφορισθήσεται, εἰ μὴ μετὰ παραγγελίαν ἐπιμείνῃ τῇ μετὰ τῆς ἀλλοτρίας γυναικὸς συνοικίᾳ.

EIVSDEM CHOREPISCOPIS NE SINE IPSO fiant ministri præter canones.

C ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ, ὥστε μὴ γίνεσθαι χωρὶς αὐτοῦ ὑπηρέτας παρὰ τοὺς κανόνας.

VALDE male me habet, quòd patrum de cætero defecerunt canones, & omnis accurata disciplina ex ecclesiis eiecta est, & timeo ne incuria & desicientia hac via procedente in omne confusionis genus res ecclesiasticæ redeant, eos qui olim ecclesiæ ministrabant, consuetudo, quæ ex ecclesiis versabatur, diligētissimè & accuratissimè probatos admittebat, & omnis eorum vitæ agendæ ratio curiosè inquirebatur, an non essent maledici, an non ebriosi, an non prompti ad pugnas, an suam iuuentutem rectè erudirent, ac castigarent, vt possent sanctificationem rectè gerere, sine qua nemo dominum accipiet. Et hac quidem examinabant presbyteri, & diaconi qui cum eis versabantur. Referebant autem ad chorepiscopos, quia verè testificantibus susceptis suffragiis, & eorum admonitis episcopis ita ministrum sacerdotalem numerum cooptabant. Nunc autem nobis primum ex-

ΠΑΝΥ με λυπεῖ ὅτι ἐπιλελοίπασι λοιπὸν πατέρων κανόνες καὶ πᾶσα ἀκρίβεια τῶν ἐκκλησιῶν ἀπελήλαται καὶ φοβοῦμαι μὴ κατὰ μικρὸν τῆς ἀδιαφορίας ταύτης ὁδῷ προϊούσης εἰς παντελῆ σύγχυσιν ἔλθῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα. τοὺς ὑπηρετοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ πάλαι ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλη-
D σίαις ἐμπολιτευομένη συνήθεια μετὰ πάσης ἀκριβείας δοκιμάζουσα προσεδέχετο, καὶ ἐπολυπραγμονεῖτο πᾶσα αὐτῶν ἡ ἀναστροφή, εἰ μὴ λοίδοροί εἰσιν, εἰ μὴ μέθυσοι, εἰ μὴ πρόχειροι πρὸς τὰς μάχας εἰ παιδαγωγοῦσιν ἑαυτῶν τὴν νεότητα ὥστε κατορθοῦν δύνασθαι τὸν ἁγιασμὸν οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. καὶ τοῦτο ἐξήταζον μὲν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι οἱ συνοικοῦντες αὐτοῖς. ἐπανέφερον δὲ τοῖς χωρεπισκόποις οἳ τὰς παρὰ τῶν ἀληθινῶς μαρτυρούντων δεξάμενοι ψήφους, καὶ ὑπομνήσαντες ἐπισκόπους οὕτως ἐνηρίθμουν τὸν ὑπηρέτην τῷ τάγματι τῶν ἱερατικῶν. νῦν δὲ πρῶτον

A μὲν ἡμᾶς παρωσάμενοι καὶ μηδὲ ἐπαναφέρειν ἡμῖν καταδεχόμενοι εἰς ἑαυτοὺς τὴν ὅλην περιεστήσατε αὐθεντίαν. ἔπειτα καὶ καταῤῥαθυμοῦντες τοῦ πράγματος πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐπετρέψατε οὓς ἂν ἐθέλωσιν ἀπὸ ἀνεξετάστου βίου κατὰ προσπάθειαν ἢ τὴν ἀπὸ συγγενείας ἢ τὴν ἐξ ἄλλης τινὸς φιλίας ἐπεισάγειν τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀναξίους· διό, πολλοὶ μὲν ὑπηρεταὶ ἀριθμοῦνται καθ' ἑκάστην κώμην. ἄξιος δὲ λειτουργίας θυσιαστηρίου οὐδείς, ὡς ὑμεῖς αὐτοὶ μαρτυρεῖτε ἀποροῦντες ἀνδρῶν ἐν ταῖς ψηφοφορίαις. ἐπεὶ οὖν τὸ πρᾶγμα λοιπὸν εἰς ἀνήκεστον προῄει, μάλιστα δὲ B νῦν τῶν πλείστων φόβῳ τῆς στρατολογίας εἰσποιούντων ἑαυτοὺς τῇ ὑπηρεσίᾳ. ἀναγκαίως ἦλθον εἰς τὸ ἀνανεώσασθαι τοὺς τῶν πατέρων κανόνας, καὶ ἐπιστέλλω ὑμῖν ἀποστεῖλαί μοι τὴν ἀναγραφὴν ἑκάστης κώμης τῶν ὑπηρετούντων. καὶ ὑπὸ τίνος εἰσῆκται ἕκαστος καὶ ἐν ποίῳ βίῳ ἐστίν. ἔχετε δὲ καὶ αὐτοὶ παρ' ἑαυτοῖς τὴν ἀναγραφὴν ὥστε συγκρίνεσθαι τοῖς παρ' ἡμῖν ἀποκειμένοις γράμμασι τὰ ὑμέτερα καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι ἑαυτὸν ὅτε βούλεται παρεγγράφειν. οὕτω μέντοι μετὰ τὴν πρώτην C ἐπινέμησιν εἴ τινες ὑπὸ πρεσβυτέρων εἰσήχθησαν ἐπὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποῤῥιφῶσιν. ἄνωθεν δὲ γινέσθω αὐτῶν παρ' ὑμῶν ἐξέτασις κἂν μὲν ἄξιοι ὦσι τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ, παραδεχθήτωσαν· ἐπεὶ καθαρίσατε τὴν ἐκκλησίαν τοὺς ἀναξίους αὐτῆς ἀπελαύνοντες. καὶ τοῦ λοιποῦ ἐξετάζετε μὲν τοὺς ἀξίους καὶ παραδέχεσθε· μὴ ἀριθμεῖτε δὲ πρὶν εἰς ἡμᾶς ἐπανενεγκεῖν ἢ γινώσκετε ὅτι λαϊκὸς ἔσται ὁ ἄνευ ἡμετέρας γνώμης εἰς ὑπηρεσίαν παραδεχθείς.

Ἑρμηνεία.

Τινὲς ἦσαν οἱ χωρεπίσκοποι, καὶ τίνα εἶχον D δίκαια, εἴρηται εἰς τὸν ιδ΄. κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. καὶ εἰς τὸν ι΄. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα περιττὸν ἐλογίσθη μοι χάριν τῶν αὐτῶν παλιλλογεῖν. καὶ μᾶλλον ὅτι τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ περιεχόμενα χάριν τῶν χωρεπισκόπων, ἐσχόλασαν παντελῶς, καὶ πάντες οἱ κληρικοὶ παρὰ τῶν ἐπισκόπων γίνονται κατὰ μόνην δοκιμασίαν αὐτῶν.

trusis, nec ad nos referre in animum inducētes, omnem in se auctoritatem transferunt. Deinde re per summam socordiam tractata, presbyteris, & diaconis permisistis, quos voluerint, vita eorum non examinata ex affectione vel cognationis, vel alicuius alius amicitia indignos in ecclesiam introducere. Et ideo multi quidem numerantur ministri in vnoquoque pago, sed nemo est dignus ministerio altaris, vt vos ipsi testificamini, qui hominibus indigetis in electionibus. Quia ergo res deinceps eo processit, vt curari non possit, maximè cum nunc plurimi metu ne in milites referantur, seipsos ministerio ingerant, necessario me contuli ad renouandos patrum canones, & scribo ad vos vt ad me mittatis indicem ministrorum vniuscuiusque pagi, & à quo vnusquisque introductus sit, & in quo sit libro. Habete autem & ipsi apud vos indicem vt vestra litera cum iis quæ apud nos reposita sunt conferantur: & nemini liceat se ipsum quando velit inscribere. Sic itaque post primam indictionem si qui à presbyteris introducti sunt, ad laicos reiiciantur. De integro autem fiat eorum à nobis examinatio, etsi sint quidem nostro digni suffragio, suscipiantur. Purgate etiam ecclesiam, indignos ab ea expellentes, & deinceps quidem indignos examinate, & suscipite: in numerum autem ne referte, priusquam ad nos retuleritis, vel scitote quòd erit laicus qui sine nostra sententia in ministerium admissus est.

SCHOL. BALSAM. Quinam erant chorepiscopi, & quænam iura habebant, dictum est in xiiij. cano. synodi Neocesarianæ & in xviij. can. Antioch. syn. & ideo hic mihi superuacaneum visum est eadem repetere, & eo magis, quòd, quæ in præsenti epistola continentur de chorepiscopis, omnino exoleuerunt, & omnes clerici fiunt ab episcopis sola ipsorum probatione.

A

EIVSDEM AD EPISCOPOS QVI EI SVBERANT, NE PECUNIIS ORDINENT.

REI quidem de qua scribo, absurditas, quòd & in suspicationem venerit, & prolata fuerit, animum meum dolore repleuit: porro ea mihi tunc incredibilis visa est. Quod itaque de eo a me scriptum est, qui est sibi quidem conscius, id vt medicinam accipiat. B *Qui verò non est, tanquam ad se tuendum cautelam. Qui verò non magnopere curat id quod ego execror, an talis deprehendatur, vt testificationem. Quid est autem quod dico? Dicunt quidam, nonnullos vestrûm accipere pecunias ab iis qui ordinantur: id verò pietatis nomine adumbrare, est id deterius. Si quis enim faciat malum boni prætextu, is est duplici pœna dignus: & eo quòd id quod non bonum est facit: & ad peragendum peccatum, eius quod bonum & honestum est, opera, si dici possit, vtitur. Hæc si ita habent deinceps non fiant, sed corrigantur.* C *Necesse est enim dicere ei qui pecuniam accipit, id quod ab Apostolis dictum est, ei qui volebat dare, vt spiritus sancti gratiam emeret, Argentum tuum tibi in perditionem. Leuius enim peccat qui propter ignorantiam vult emere, quàm qui dei donum emit: emptio enim facta est, & quod tu gratis accepisti, si vendideris, tanquam à satana emptus, dono & gratia priuaberis. In rebus autem spiritalibus cauponationem inducis, & in ecclesia, in qua corpus & sanguis Christi nobis est creditus, hæc non oportet fieri. Quod est autem eorum artificium dicam. Existimant enim se non peccare, quòd neque simul accipiant, sed post ordinationem capiãt. Capere autem est, quandocunque capere. Vos itaque adhortor, vt hunc reditum, vel potius ad gehennam aditum deponatis,* D *& ne eiusmodi sordibus vestras manus polluentes, vos indignos reddatis qui sancta mysteria peragatis. Ignoscite mihi, primum quidem vt non credens, deinde vt persuasus minitor. Si quis post hanc meam epistolam tale quid fecerit, ab altaribus quidem quæ hic sunt recedet: quæret autem vbi dei donum emens possit vendere. Nos enim & dei ecclesia, eam consuetudinem non habemus. Vno autẽ addito, cessabo.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους, ὥστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασιν.

ΤΟ τοῦ πράγματος ἄτοπον περὶ οὗ γράφω διὰ τὸ μὲν ὅλως ὑποπτευθῆναι καὶ λαληθῆναι, ὀδύνης ἐπλήρωσέ μου τὴν ψυχήν· τέως δὲ ἐφάνη μοι ἄπιστον. Τὸ οὖν περὶ αὐτοῦ γράμμα, ὁ μὲν συνεγνωκὼς ἑαυτῷ, δεξάσθω ὡς ἴαμα· ὁ δὲ μὴ συνεγνωκὼς, ὡς προφυλακτήριον· ὁ δὲ ἀδιάφορος, ὅπερ ἀπεύχομαι ἐφ' ὑμῖν εὑρεθῆναι, ὡς διαμαρτυρίαν. Τί δέ ἐστιν ὃ λέγω; Φασί τινες τινὰς ὑμῶν παρὰ τῶν χειροτονουμένων λαμβάνειν χρήματα, ἐπισκιάζειν δὲ ὀνόματι εὐσεβείας· τοῦτο δὲ χεῖρόν ἐστιν. Ἐὰν γάρ τις τὸ κακὸν ἐν προσχήματι τοῦ ἀγαθοῦ ποιῇ, διπλασίονος τιμωρίας ἐστὶν ἄξιος· διότι αὐτό τε οὐκ ἀγαθὸν ἐργάζεται, (καὶ κέχρηται) εἰς τὸ τελέσαι τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ἂν εἴποι τις, τῷ καλῷ συνεργῷ. Ταῦτα εἰ οὕτως ἔχει, τοῦ λοιποῦ μὴ γινέσθω, ἀλλὰ διορθωθήτω· ἐπεὶ ἀνάγκη λέγειν πρὸς τὸν δεχόμενον τὸ ἀργύριον, ὅπερ ἐρρέθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων πρὸς τὸν θέλοντα δοῦναι, ἵνα πνεύματος ἁγίου μετουσίαν ὠνήσηται, Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν. Κουφότερος γὰρ ὁ δι' ἀπειρίαν ὠνήσασθαι θέλων, ἢ ὁ πιπράσκων τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν· πρᾶσις γὰρ ἐγένετο, καὶ ὃ σὺ δωρεὰν ἔλαβες, ἐὰν πωλῇς, ὡσανεὶ πεπραμένος τῷ σατανᾷ ἀφαιρεθήσῃ τὸ χάρισμα. Καπηλείαν γὰρ ἐπεισάγεις τοῖς πνευματικοῖς καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἔνθα πεπιστεύμεθα σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ. Ταῦτα οὕτω γίνεσθαι οὐ χρή. Ὁ δέ ἐστι τὸ τέχνασμα λέγω. Νομίζουσι μὴ ἁμαρτάνειν τῷ μὴ ἅμα προλαμβάνειν, μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν· λαβεῖν δέ ἐστιν ὅτε δήποτε λαβεῖν. Παρακαλῶ οὖν ταύτην τὴν πρόσοδον, μᾶλλον δὲ τὴν προσαγωγὴν τὴν ἐπὶ γέενναν, ἀπόθεσθε, καὶ μὴ τοὺς χεῖρας μολύνοντες τοιούτοις λήμμασιν, ἑαυτοὺς ἀναξίους ποιήσητε τοῦ ἐπιτελεῖν ἅγια μυστήρια. Σύγγνωτε δέ μοι· πρότερον μὲν ὡς ἀπιστήσας, εἶτα δὲ ὡς πεισθεὶς ἀπειλῶ. Εἴ τις μετὰ ταύτην μου τὴν ἐπιστολὴν πράξει τι τοιοῦτον, τῶν μὲν ἐνταῦθα θυσιαστηρίων ἀναχωρήσει· ζητήσει δὲ ἔνθα τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεὰν ἀγοράζων, μεταπωλεῖν δύναται. Ἡμεῖς γὰρ καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. Ἓν δὲ προσθεὶς, παύσομαι.

A διὰ φιλαργυρίαν γὰρ ταῦτα· ἡ δὲ φιλαργυρία καὶ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ, καὶ ὀνομάζεται εἰδωλολατρεία· μὴ οὖν τοῦ Χριστοῦ προτιμᾶτε τὰ εἴδωλα διὰ μικρὸν ἀργύριον, μηδὲ πάλιν τὸν Ἰούδαν μιμήσησθε, λήμματι προδιδόντες δεύτερον τὸν ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα· ἐπεὶ δὲ τὰ χωρία καὶ αἱ χεῖρες τῶν τοὺς καρποὺς δεχομένων Ἀκελδαμᾶ κληθήσονται.

Ἑρμηνεία.

Πῶς κολάζονται οἱ ἐπὶ χρήμασι χειροτονοῦντες καὶ χειροτονούμενοι, ἐῤῥέθη πλατύτερον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κθ΄. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων, εἰς τὸν β΄. κανόνα τῆς δ΄. συνόδου, εἰς τὸν κβ΄. κανόνα B τῆς ϛ΄. συνόδου, καὶ εἰς τὸν ε΄. καὶ ιθ΄. τῆς ζ΄. συνόδου. καὶ ἀνάγνωθι τούτους, καὶ τὰς ἑρμηνείας αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ, ὡς καὶ οἱ κανόνες καθαιρέσει καθυποβάλλει τοὺς χειροτονοῦντας καὶ τοὺς χειροτονουμένους κἂν πρὸ τῆς χειροτονίας λάβωσιν ἢ δώσωσι χρήματα, κἂν μετὰ τὴν χειροτονίαν, συνάψον ταῦτά τε κἀκεῖνα, καὶ διὰ τῆς νοητῆς μαχαίρας τοῦ πνεύματος, τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, ὡς ἐνὸν, ῥιζοτόμησον. τὰ μέν τοι ἐξωνούμενα χωρία διὰ τῶν τοιούτων χρημάτων, ἀκελδαμά, φησι, κληθήσονται, ὅπερ Ἑβραϊκόν ἐστι, καὶ ἐξελληνιζόμενον, τιμὴ καὶ χωρίον αἵματος ἑρμηνεύεται, εἴρηται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν πράξεων. C τοῦτο δέ ἐστιν ὃ λέγει, ὅτι ὥσπερ ὁ διὰ τῶν ἀργυρίων, ὧν ἐπράθη διὰ τοῦ Ἰούδα ὁ κύριος, ἀγορασθεὶς ἀγρὸς, τιμὴ αἵματος ἐκλήθη, οὕτω καὶ τὰ λαμβανόμενα ἀργύρια παρὰ τῶν πωλούντων τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ αἱ ἐνορίαι, καὶ αἱ κῶμαι ἐν αἷς οἱ διδόντες χειροτονοῦνται τιμὴ αἵματος ἔσονται, καὶ κληθήσονται.

A *Hæc propter auaritiam fiunt: est autem auaritia radix omnium malorum, & nominatur idololatria. Ne ergo propter pauxillum argenti Christo idola præferte, nec rursum Iudam imitemini, lucro rursus prodentes eum qui pro nobis semel crucifixus est, nam & prædia, & manus eorum qui accipiunt, appellabuntur Aceldama.*

SCHOL. BALS. Quomodo puniuntur qui pecuniis ordinant, & ordinantur in xxix. can. sanctorum Apostolorum interpretatione fusius dictum est, in ij. can. iiij. syn. in xxij. can. vj. syn. & in v. & xviij. vij. & lege eos, & eorum interpretationes. Postea autem præsens quoque epistola, vt & canones, depositioni subiicit tam eos qui ordinant, quàm eos qui ordinantur: & siue ante ordinationem pecunias acceperint vel dederint, siue post ordinationem, & ea, & illa coniunge, & per gladium spiritus qui intelligitur, auaritiæ perturbationem quoad eius fieri potest radicitus excinde. Prædia autem quæ eiusmodi pecuniis emuntur appellabuntur Aceldama, quod est Hebraicum, & Græcè interpretatum, precium & prædium sanguinis interpretatur. Dictum est autem in libro Actuum. Hoc est autem, quod dicit, quòd quemadmodum ager qui emptus est pecunia, qua venditus est à Iuda dominus, precium sanguinis est appellatus: ita & pecuniæ quæ ab iis accipiuntur, qui domini donum vendunt, & diœceses, & vici, in quibus qui dant ordinantur.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ D

ἐκ τοῦ κζ. κεφ. τῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρὸς τὸν μακάριον Ἀμφιλόχιον.

ΤΩΝ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα, ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ ὅστις γε κἂν κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται. Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν

EIVSDEM EX XXVII.

CAPITE EORVM QVÆ DE sancto Spiritu ad beatum Amphilochium scripta sunt.

DOGMATVM, & prædicationum, quæ in ecclesia custodita sunt, hæc quidem ex scriptis mandata doctrina habemus: illa verò ex traditione Apostolorum nobis tradita in mysterio suscepimus, quæ vtraque habent easdem vires ad pietatem. His autem nemo contradicet, qui rituum ecclesiasticorum vel minimam experientiam habuerit. Si enim non scriptas

consuetudines, tanquam non magnam A *potestatem habentes recusare voluerimus in rebus principalibus, ipsum euangelium imprudentes damno afficiemus, vel potius id quod prædicatum est ad solum nomen redigemus. Nam vt eius quod primum est, & maximè commune, primam mentionem faciam, figura crucis, eos qui in nomine domini nostri sperauerint signari, quis per literas docuit? Ad orientem verti inter orandum, quæ nos scriptura docuit? Verba ecclesiæ quæ dicuntur in ostensione panis Eucharistiæ, & calicis benedictionis, quis ex sanctis nobis scriptum reliquit?* B *Non enim tu vtique contenti sumus, quorum Apostolus, vel Euangelium meminit: sed & præfamur, & alia subiungimus, vt quæ magnam vim habeant ad mysterium, ex non scripta doctrina id accipientes. Aquam baptismatis benedicimus, & oleum vnctionis, & eum etiam qui baptizatur: & quibusnam scripturis, & non ex tacita & mystica traditione? Quid verò ipsum olei vsum quaenam scriptis mandata oratio docuit? Vt ter autem immergatur homo, unde? Quin & alia quoque quæ circa baptismum fiunt, re-* C *nunciare satanæ, & angelis eius, ex quánam sunt scriptura, non autem ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minimè curioso & nequaquam plusquam oportet inuestigante silentio patres custodierunt, rectè illi edocti quæ sunt in mysteriis præclara ac veneranda silentio seruare? Quæ enim ne suspicari quidem licet iis qui non sunt mysteriis initiati, quomodo consentaneum est eorum doctrinam in scriptis triumphare?* Et post alia. *Hæc est eorum quæ non scripta sunt traditionis ratio, vt non sæpius agitata dogmatum cognitio multis vilis & contemnenda reddatur propter consuetudinem.* D *Aliud est enim dogma, & aliud prædicatio. Dogmata enim tacentur, prædicationes publicantur. Est autem etiam silentij species obscuritas, qua vtitur scriptura, quæ reddit dogmatum sententiam contemplatu difficilem ad eorum vtilitatem qui in ea incidunt. Et ideo omnes quidem inter orandum orientem aspicimus. Pauci autem scimus, quòd antiquam patriam inquirimus, paradisum, quem Deus plantauit in Eden in oriente. Et preces quidem stantes peragunt in vna sabbati, rationem autem non omnes scimus.*

τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιϊστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν, ποῖον ἡμᾶς ἐδίδαξε γράμμα; τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα ὧν ὁ ἀπόστολος ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον. ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν, τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πόθεν; ἀλλὰ δὲ ὅσα περὶ τὰ βαπτίσματα ἀποτάσσεσθαι τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὸν σιωπῇ διασώζεσθαι; ἃ δὲ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις, τούτων, πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν θριαμβεύειν ἐν γράμμασι; καὶ μεθ᾽ ἕτερα· οὗτος ὁ λόγος τῆς τῶν ἀγράφων παραδόσεως, ὡς μὴ καταμελετηθεῖσαν τῶν δογμάτων τὴν γνῶσιν εὐκαταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ συνήθειαν. ἄλλο γὰρ δόγμα καὶ ἄλλο κήρυγμα. τὰ μὲν γὰρ δόγματα σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται. σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ ἡ ἀσάφεια ᾗ κέχρηται ἡ γραφὴ, δυσθεώρητον κατασκευάζουσα τῶν δογμάτων τὸν νοῦν πρὸς τὸ τῶν ἐντυγχανόντων λυσιτελές. τούτου χάριν πάντες μὲν ὁρῶμεν κατὰ ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν προσευχῶν, ὀλίγοι δὲ ἴσμεν ὅτι τὴν ἀρχαίαν πατρίδα τὸν παράδεισον ὃν ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς· καὶ ὀρθοὶ μὲν πληροῦσι τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου· τὸν δὲ λόγον οὐ πάντες οἴδαμεν.

A οὐ γὰρ μόνον ὡς συναναστάντες Χριστῷ καὶ τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλοντες ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τῆς δεδομένης ἡμῖν χάριτος διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν στάσεως ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκομεν· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ πως τοῦ προσδοκωμένου αἰῶνος εἶναι εἰκών· διὸ καὶ ἀρχὴ οὖσα ἡμερῶν οὐχὶ πρώτη παρὰ Μωσέως, ἀλλὰ μία ὠνόμασται. ἐγένετο γάρ φησιν ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωῒ ἡμέρα μία, ὡς τῆς αὐτῆς ἀνακυκλουμένης πολλάκις· καὶ μία τοίνυν ἡ αὐτὴ καὶ ὀγδόη τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην, ἧς καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ἔν τισιν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν ὑπεμνήσθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα B. τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν, τὴν ἄπαυστον ἡμέραν, τὴν ἀνέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἄληκτον τὸν ἀγήρω αἰῶνα· ἀναγκαίως οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ὀρθοὺς ἀποπληροῦν τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἡ ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς, τῶν πρὸς τὴν μετάστασιν ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν. καὶ πᾶσα δὲ ἡ πεντηκοστὴ τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεως ἐστὶν ὑπόμνημα. ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα ἑπτάκις ἑπταπλασιασθεῖσα τὰς ἑπτὰ τῆς ἱερᾶς πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει δι' ὁμοίων τῶν ἐν τῷ C μέσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοντάκις· διὸ καὶ αἰῶνα μιμεῖται τῇ ὁμοιότητι, ὥσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη σημείων καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγουσα. ἐν ᾗ τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾶν οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν. ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως, οἱονεὶ μετοικίζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα. καὶ καθ' ἑκάστην δὲ γονυκλισίαν καὶ διανάστασιν ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατερρύημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν. ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, τὰ ἄγραφα τῆς ἐκκλησίας μυστήρια διηγούμενον. ἐῶ τἄλλα· αὐτὴν δὲ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, τὸ πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦ- D μα, ἐκ ποίων συγγραμμάτων ἔχομεν; εἰ μὲν ἐκ τῆς τοῦ βαπτίσματος παραδόσεως κατὰ τὸ τῆς εὐσεβείας ἀκόλουθον βαπτιζόμεθα, οὕτω καὶ πιστεύειν ὀφείλοντες ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν κατατιθέμεθα. συγχωρησάτωσαν ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ὁμοίαν τῇ πίστει τὴν δόξαν ἀποδιδόναι. εἰ δὲ τὸν τρόπον τῆς δοξολογίας ὡς ἄγραφον παραιτοῦνται, δότωσαν ἡμῖν τῆς τε κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίας καὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἀπηριθμησάμεθα ἐγγράφους τὰς ἀποδείξεις.

Non solum enim, vt qui cum Christo consurrexerimus, & quæ supra sunt quærere debeamus, in die resurrectionis gratiæ nobis datæ per statum in oratione, nos ipsos commonefacimus, sed quod videatur esse etiam quodammodo seculi quod expectatur imago. Et ideo cum sit dierum principium, non prima à Mose, sed vna nominata est. Factum est, inquit, vesper, & factum est mane dies vnus, tanquam eadem sæpe circulariter vertente. Vna est ergo eadem & octaua illa quæ re vera vna & vera est octaua, cuius etiam Psalmographus in quibusdam psalmorum inscriptionibus meminit, per se ostendens, eum scilicet qui post hoc tempus futurus est, statum diem qui nunquam desinit, & est sine vespere, nec est qui ei succedat, perpetuum illud & senij expers æuum. Necessario ergo orationes, quæ in illo fiunt, stantes peragere alumnos suos docet ecclesia. Porro omnis quoque Pentecoste, id est quinquagesimus dies, est resurrectionis quæ in seculo expectatur monimentum. Vnus enim ille & primus dies septies septuplicatus septem sacræ Pentecostes dies efficit. A primo enim incipiens in eundem definit per similes, qui in medio reuoluuntur quinquagesies. Quare & æuum similitudine imitatur, tanquam in motu circulari ab iisdem signis incipiens, & in eadem desinens, in quo rectam orationis figuram præferre nos ecclesiæ ritus docuere ex euidenti admonitione, à præsenti ad futura mentem veluti traducentes. Porro in vnaquaque genuflexione & assurrectione re ipsa ostendimus, quod etiam propter peccatum in terram delapsi sumus, & per eius qui nos creauit clementiam in cælum reuocati sumus. Mitto alia. Porro & ipsam fidei confessionem, credere in patrem, filium, & spiritum sanctum, ex quibusnam literis habemus? Si enim ex baptismatis traditione pro pietatis consequentia vt baptizati sumus, ita & credere debemus, & similem baptismati confessionem deponimus, nobis ex eadem consequentia concedant similem quoque fidei gloriam reddere. Sin autem modum gloriæ redditionis, vt non scriptum repudiant, dent nobis, & fidei confessionis, & reliquorum, quæ enumerauimus, scriptas demonstrationes.

Deinde cum tot sint quæ scripta non sunt, & tantam vim habeant ad pietatis mysterium, vnam nobis dictionem, quæ ad nos venit ex patribus, non concedent, quam nos ex non quæsita & affectata consuetudine in non peruersis ecclesiis mansisse inuenimus, quæ non paruam habent rationem, nec paruam affert vtilitatem ad mysterij potentiam.

Schol. Balsam. De non scriptis ecclesiæ moribus, lege tertium canonem primi tituli præsentis operis, & quæ in eo à nobis scripta sunt. Quod autem dicit in hac epistola, tale est, Cùm Pneumatomachi, hoc est sancti Spiritus aduersarij, dicerent non debere Spiritum sanctum cum patre & filio conglorificari, quòd hoc nō sit nobis in scriptis traditum, sanctus postquam diuersas non scriptas consuetudines recensuit, quæ necessario non soluerentur, sed perpetuò obseruari deberent, subiungit etiam causas, propter quas quædam ex his absque scriptis traditæ sunt, & dicit propter quam causam ad orientem respicientes oramus, & cur vna sabbatorum stantes precamur. & quod non omnia quidem scriptis mandentur, ratio est, quòd non oporteat dogmata publicari, & ab omnibus cognosci. Prædicationes enim, inquit, publicantur: dogmata verò tacentur, ne sæpius agitata, hoc est frequentius meditata & vsurpata, ex consuetudine contemnantur. Est enim silentij quoque species obscuritas. Quod enim obscurè dictum, vt non etiam à multis intelligatur, taceri videtur. Quemadmodum enim nescit quispiam, quod alius habet in animo, ita etiam quod obscurè dictum est à pluribus ignoratur. Hoc ergo dicit sanctus esse causam, vt non omnia in scriptis tradita sint. Quod dum oramus orientem aspicimus, dicit esse causam, quòd nos antiquam patriam inquiramus, paradisum scilicet, quem deus plantauit in oriente. Genu autem non flectere in vna sabbatorum, quæ est dominica, traditum est, quòd in ea vna cum Christo consurreximus, illo quidem ex sepulchro resurgente, nobis autem ab antiquo lapsu per illum excitatis, & quòd quæ sunt sursum quærere debemus, & non ad terrena & interitui obnoxia inclinari:

A εἶτα τοσούτων ὄντων ἀγράφων καὶ τοσαύτην ἐχόντων ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν οὐ συγχωρήσουσιν, ἣν ἡμεῖς ἐκ τῆς ἀνεπιτηδεύτου συνηθείας τοῖς ἀδιαστρόφοις τῶν ἐκκλησιῶν ἐναπομείνασαν εὕρομεν. οὐ μικρὸν τὸν λόγον ἔχουσαν, οὐδὲ βραχείαν συντέλειαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν εἰσφερομένην.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐγγράφων ἐθῶν τῆς ἐκκλησίας ἀνάγνωθι τὸ γ΄. κεφαλ. τοῦ α΄. τίτλου τοῦ παρόντος B συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν γραφέντα. ὃ δέ φησιν ἡ παροῦσα ἐπιστολή, τοιοῦτόν ἐστι. τῶν πνευματομάχων λεγόντων μὴ ὀφείλειν συνδοξάζεσθαι τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τὸ πανάγιον πνεῦμα, διὰ τὸ μὴ παραδοθῆναι τοῦτο ἡμῖν ἐγγράφως, ὁ ἅγιος μετὰ τὸ καταλέξαι διάφορα ἄγραφα ἔθη, ἐξ ἀνάγκης πάσης μὴ παραλυόμενα, ἀλλ' αἰωνίζοντα κρατεῖν μέλλοντα, ἐπάγει καὶ αἰτίας, δι' ἃς ἀγράφως τινὰ ἐκ τούτων παραδίδονται. καί φησι, διὰ τί ὀρθοὶ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων ποιούμεθα τὰς εὐχάς· καὶ ὁ μὲν περὶ τοῦ C μὴ ἐγγράφως παραδεδόσθαι ἡμῖν λόγος ἐστί, τὸ τὰ δόγματα μὴ δεῖν δημοσιεύεσθαι, καὶ παρὰ πάντων γινώσκεσθαι. τὰ μὲν γὰρ κηρύγματα, φησί, δημοσιεύονται, τὰ δὲ δόγματα σιωπᾶται, ἵνα μὴ καταμελετηθέντα, τουτέστιν, ἐν συνεχεῖ μελέτῃ γινόμενα, ἐκ τῆς συνηθείας καταφρονῶνται. σιωπῆς δὲ εἶδός ἐστι καὶ ἡ ἀσάφεια. τὸ γὰρ ἀσαφῶς εἰρημένον, ὥστε μὴ καὶ παρὰ πολλῶν νοεῖσθαι, ἔοικε σιωπᾶσθαι· ὥσπερ γὰρ οὐκ οἶδέ τις ὃ ἕτερος κατὰ νοῦν ἔχει, οὕτω καὶ τὸ ἀσαφῶς εἰρημένον ἀγνοεῖται τοῖς πλείοσι. τοῦτο μὲν οὖν φησιν ὁ ἅγιος αἴ- D τιον τοῦ μὴ πάντα ἡμῖν ἐγγράφως παραδεδόσθαι. τοῦ δὲ κατὰ ἀνατολὰς ὁρᾶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, τὸν λόγον φησὶν εἶναι, τὸ ζητεῖν ἡμᾶς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα, τὸν παράδεισον δηλαδή, ὃν ἐφύτευσεν ὁ θεὸς κατὰ ἀνατολάς. μὴ γόνυ δὲ κλίνειν τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, ἥτις ἐστὶν ἡ κυριακή, παραδίδοται, ὅτι ἐν αὐτῇ συνανέστημεν τῷ Χριστῷ. ἐκείνου μὲν τοῦ τάφου ἐξαναστάντος, ἡμῶν δὲ τοῦ ἀρχαίου πτώματος δι' ἐκείνου ἐξεγερθέντων, καὶ ὅτι τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλομεν, καὶ μὴ πρὸς τὰ γήινα καὶ φθαρτὰ ῥέπειν.

καὶ ὅτι

καὶ ὅτι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἰκὼν ἐστὶν ἡ κυριακή· ἥτις ἀρχὴ οὖσα τῶν ἡμερῶν, οὐχὶ πρώτη ἐκλήθη παρὰ Μωϋσῇ, ἀλλὰ μία, ἅτε ἀνακυκλουμένη καὶ μία οὖσα καὶ ὀγδόη, καὶ τὴν ὀγδόην ἐκείνην τυποῦσα ἡμέραν, τὸν μέλλοντα δηλονότι αἰῶνα τὸν ἄληκτον καὶ ἀπέραντον, οὗ καὶ Δαβὶδ ἐν ἐπιγραφαῖς ἐμνήσθη ψαλμῶν, ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ἐπιγράψας αὐτούς. διὰ ταῦτα οὖν ἀναγκαίως, φησί, παιδεύει ἡ ἐκκλησία ἵστασθαι ὀρθουμένους τοὺς τροφίμους αὐτῆς, ἤγουν τοὺς πιστούς, οὓς ἡ ἐκκλησία ἐθρέψατο, ἵνα συνεχῶς διὰ τὸ ἄνω ὁρᾷν ὑπομιμνήσκωνται τῆς μελλούσης ζωῆς, καὶ τὰ πρὸς ἐκείνην ἐφόδια ἑτοιμάζωσιν. Εἶτα B καὶ περὶ τῶν τῆς πεντηκοστῆς φησιν ἡμερῶν, ὅτι καὶ αὗται τὴν προσδοκωμένην ἀνάστασιν ἡμῖν σημαίνουσιν. ἐπεὶ καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἑπτάκις ἑπταπλασιαζομένη διὰ τῶν ἐν μέσῳ ἡμερῶν ἀποτελεῖ τὴν πεντηκοστήν. ἄρχεται γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ Πάσχα κυριακῆς καὶ καταλύει εἰς τὴν ἑτέραν κυριακὴν τὴν καινήν. καὶ ἐξ ἐκείνης αὖθις εἰς τὴν ἐφεξῆς κυριακήν, καὶ οὕτως ἀνακυκλουμένη, καὶ ἐξελιττομένη διὰ τῶν ἑπτὰ ἑβδομάδων εἰς τὴν πεντηκοστὴν καταλήγει, καὶ μιμεῖται αἰῶνα ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη ἡμερῶν, καὶ εἰς τὰς αὐτὰς καταλύουσα, ὥσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει. C ἡ γὰρ τὸν κύκλον ἀποτελοῦσα γραμμή, ἥτις καὶ περιφέρεια λέγεται, ὅθεν ἄρχεται ἐκεῖ καταλήγει. ἐν γοῦν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας, ἤγουν οἱ νόμοι ἢ οἱ τύποι ἐπαίδευσαν ἡμᾶς προτιμᾷν τὸ ὀρθοὺς ἑστῶτας προσεύχεσθαι, ἀπανιστῶντες ὥσπερ τὸν νοῦν ἡμῶν ἐκ τῶν γηΐνων ἐπὶ τὰ οὐράνια διὰ τῆς ἐναργοῦς, ἤτοι φανερᾶς ὑπομνήσεως. ὑπομιμνησκόμεθα γὰρ διὰ τοῦ ὀρθίου σχήματος ἄνω ὁρῶντες τῶν μελλόντων καὶ οὐρανίων. ἀλλὰ καὶ D αἱ γονοκλισίαι οὐκ ἀσύμβολοι ἡμῖν εἰσι· σημαίνει γὰρ ἡμῖν ἡ εἰς γῆν κατάκλισις, ὅτι ἁμαρτάνοντες εἰς γῆν κατερρύημεν, ἤγουν πεπτώκαμεν. ἡ δὲ ἐκ τῆς γῆς αὖθις ἀνάδυσις, καὶ ἀνάστασις, ὅτι ἐκ τοῦ πτώματος ἀνεκλήθημεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ φιλανθρωπευσαμένου περὶ ἡμᾶς. καὶ τί ταῦτα, φησίν, ἀπαριθμῶ; εἰ γὰρ πάντα λέγειν ἐθέλω ὅσα ἀγράφως μυστήρια παρελάβομεν, ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα αὐτή, τουτέστιν οὐδὲ καιρὸν ἕξω ἀρκοῦντα πρὸς τὴν διήγησιν. εἶτα καὶ ἕτερόν τι προστίθησιν ἄγραφον, λέγων, ἐῶ τἄλλα, τὸ δὲ ὁμολογεῖν εἰς πατέρα καὶ υἱόν,

A & quòd futuri seculi dominicus imago est: qui à Mose non primus, sed vnus nominatur, vt qui circulariter vertens, vnus sit, & octauus, & octauũ illum diem describat, futurum scilicet seculum, quod non desinit, & est infinitum, cuius etiam Dauid in psalmorum inscriptionibus meminit, eos pro octaua inscribens. Propterea ergo, inquit, necessario docet ecclesia rectos stare eius alumnos, fideles scilicet, quos aluit ecclesia, vt frequenter sursum aspiciendo, futuræ gloriæ recordentur, & quo ad eam perueniatur, viaticum comparent. B Præterea de Pentecostes quoque diebus dicit, quòd & ipsi nobis expectatam resurrectionem significãt. Primus enim dies resurrectionis domini septies septuplicatus, per dies intermedios Pentecosten, id est quinquagesimum diem, efficit. incipit enim à dominica Paschæ, & in nouum alium dominicum redit, & ex illo rursus in sequentem dominicum, & ita circulariter vertens ac circumactus per septem hebdomadas, in pentecosten, hoc est in quinquagesimum diem desinit, & imitatur æternitatem ab iisdem partibus incipiens, & in easdem recurrens, sicut in C circulari motu. Linea enim quæ circulum efficit, quę etiã circunferentia appellatur, vnde incipit, illic desinit. In diebus ergo Pentecostes, consuetudines ecclesiæ seu leges, vel statuta docuerunt nos præponere rectos stãtes orare, mentem nostram veluti excitantes à terrenis ad cælestia per euidentem & manifestam admonitionem. Per rectam enim figuram sursum aspicientes, futurorum & cælestium admonemur. sed nec genuflexiones D sunt sine symbolo: significat enim in terram quidem inclinatio, quod peccantes in terram lapsi sumus, seu decidimus. Ex terra autem rursus assurrectio & eleuatio, quod à lapsu conuersi sumus per gratiam dei, qui clementia in nos vsus est. Et quid hæc, inquit, enumero? Si enim quæcunque sine scriptis accepimus, volo omnia mysteria dicere, dies me deficiet, hoc est ne satis quidem tẽporis habebo ad expositionẽ. Iam verò aliud quoque nõ scriptum adiicit dicens, Mitto alia: In patrem,

& filium, & spiritum sanctum credere confiteri, undénam in scriptis habemus? Si enim ex traditione quæ est in baptismate, ex eo scilicet quod Christus dicat Apostolis, baptizantes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, vt baptizamur, ita & credere debemus, & ideo baptismati similem confessionem ponimus: dent nobis vt quemadmodum confitemur, ita & glorificemus, credamus scilicet, & gloriam canamus. Sin autem dicunt se non in scriptis accepisse ita gloriam canere: dent nobis in scripturis demonstrationes, pro eo quod est, in scriptis ostendant confessionem fidei, & alia innumerabilia. Hæc sanctus cum pneumatomachis, hoc est spiritus sancti aduersariis, disserit, qui non ferebant vt spiritus sanctus cum patre & filio conglorificaretur, vt qui eum seruum existimarent & non honore æqualem, & dicebant se in scriptis non inuenisse traditum ecclesiæ, vt ipse cum patre & filio conglorificaretur, & infert, & hæc quidem sanctus, Deinde cum tot & tanta sint quæ non scripta sunt, & tantam potestatem habeant ad pietatis mysterium, vnam dictionem, quæ ad nos venit ex patribus, non concedent? & quæ sequuntur. Quod autem dicit, est eiusmodi, Cum tot & tanta sint quæ sine scriptis accepimus, eáque ad fidem tam valida, non permittant nobis vnam dictionem, non à nobis introductam, sed quam inuenimus ex consuetudine non quæsita nec affectata, sed simplici, quæ permansit in ecclesiis non peruersis, hoc est ab hæreticis non deprauatis, quæ magnam habent rationem, nec paruam affert vtilitatem ad fidei mysterij potestatem, hoc est quæ multum iuuare potest ad fidei mysterium.

A καὶ ἅγιον πνεῦμα, πόθεν ἐγγράφως ἔχομεν; Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι παραδόσεως, ἤγουν ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν Χριστὸν τοῖς ἀποστόλοις, βαπτίζοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς βαπτιζόμεθα, οὕτω καὶ πιστεύειν ὀφείλομεν, καὶ διὰ τοῦτο ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν τιθέμεθα, δότωσαν ἡμῖν ἵνα ὡς ὁμολογοῦμεν, οὕτω καὶ δοξάζωμεν, ἤγουν πιστεύωμεν, ἢ δοξολογῶμεν. ἐὰν δὲ λέγωσιν, ἀλλ' οὐκ ἐγγράφως παρελάβομεν, οὕτω δοξολογεῖν, δότωσαν ἡμῖν ἐγγράφως τὰς ἀποδείξεις ἀντὶ τοῦ ἐγγράφως δειξάτωσαν τὴν κατὰ
B τὴν πίστιν ὁμολογίαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀπαριθμηθέντα πρὸς τοὺς πνευματομάχους. Ταῦτα ὁ ἅγιος διαλέγεται, μὴ ἀνεχομένους συνδοξολογεῖσθαι τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ τὸ ἅγιον πνεῦμα, οἷα δοῦλον αὐτὸ δοξάζοντας, καὶ οὐχ ὁμότιμον, καὶ λέγοντας ὅτι οὐχ εὑρίσκομεν ἐγγράφως παραδοθὲν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ συνδοξολογεῖσθαι αὐτὸ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. καὶ ἐπάγει καὶ ταῦτα ὁ ἅγιος, εἶτα τοσούτων ὄντων ἐγγράφων, καὶ τοσαύτην ἐχόντων ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν, οὐ συγχωρή-
C σουσι; καὶ τὰ ἑξῆς. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτον ἐστὶν, ὅτι ἐπεὶ τοσαῦτά εἰσιν ἃ ἀγράφως παρελάβομεν, καὶ οὕτω πρὸς τὴν πίστιν ἰσχυρὰ, οὐ παραχωρήσουσιν ἡμῖν μίαν λέξιν, οὐ παρ' ἡμῶν εἰσαχθεῖσαν, ἀλλ' ἣν καὶ εὕρομεν ἐκ συνηθείας ἀνεπιτηδεύτου, ἤγουν ἀπεριέργου, καὶ ἁπλῆς ἐναπομεινάσης ταῖς ἀδιαστρόφοις τῶν ἐκκλησιῶν, ἤτοι ταῖς ὀρθοδόξαις, ταῖς μὴ διαστραφείσαις παρὰ τῶν αἱρετικῶν, ἔχουσαν οὐ μικρὸν λόγον, οὐδὲ ὀλίγην συντέλειαν, ἤγουν ὠφέλειαν εἰσφέρουσαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου τῆς πίστεως δύναμιν, ἀντὶ τοῦ, μεγάλως ὠφελεῖν δυναμένην εἰς τὸ τῆς πίστεως μυστήριον.

D

EIVSDEM EX XXIX. CAPITE EIVSDEM operis.

IAM verò ad hoc quòd testibus careat ea quæ est cum spiritu conglorificatio, illud dicimus, quòd si nihil quidem aliud est, quod non sit scriptum, nec hoc admittatur. Sin autem plurima mystica sine scriptis

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ κθ'. κεφαλ. τῆς αὐτῆς πραγματείας.

ΠΡΟΣ γε μὴν τὸ ἀμάρτυρον καὶ ἄγραφον εἶναι τὴν σὺν τῷ πνεύματι δοξολογίαν, ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι εἰ μὲν μηδὲν ἕτερον ἄγραφον, μηδὲ τοῦτο παραδεχθήτω. Εἰ δὲ τὰ πλεῖστα τῶν μυστικῶν ἀγράφως ἡμῖν

A ἐμπολιτεύεται, μετὰ πολλῶν ἑτέρων καὶ τοῦτο καταδεξώμεθα· ἀποστολικὸν δὲ οἶμαι καὶ τὸ ταῖς ἀγράφοις παραδόσεσι παραμένειν. ἐπαινῶ γάρ φησιν ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατέχετε. καὶ τὸ, κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελάβετε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς· ὧν μάλιστα μία ἐστὶ καὶ ἡ παροῦσα αὕτη, ἣν οἱ ἐξ ἀρχῆς διαταξάμενοι παραδιδόντες τοῖς ἐφεξῆς, συμπαρατεινούσης ἀεὶ τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως, διὰ μακρᾶς συνηθείας ταῖς ἐκκλησίαις κατερρίζωσαν. ἆρ' οὖν εἰ ὡς δικαστηρίῳ τῆς διὰ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεως ἀποροῦντες, μαρτύρων ἡμῖν πλῆθος παρεστησάμεθα, οὐκ ἂν τῆς ἀφιείσης παρ' ἡμῶν ψήφου τύχοιμεν; ἐγὼ μὲν οὕτως οἶμαι· ἐπὶ στόματος γὰρ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. Εἰ δὲ καὶ τὸν πολὺν χρόνον πρὸς ἡμῶν ὄντα ἐναργῶς ὑμῖν ἐπιδείκνυμεν, οὐκ ἂν ἐδόξαμεν ὑμῖν εἰκότα λέγειν μὴ εἶναι καθ' ἡμῶν τὴν δίκην εἰσαγώγιμον ταύτην; δυσωπητικὰ γάρ πως τὰ παλαιὰ τῶν δογμάτων, οἱονεὶ πολιᾷ τινι τῇ ἀρχαιότητι τὸ αἰδέσιμον ἔχοντα.

in republica Christiana versantur, cum multis aliis hoc quoque suscipiamus. Apostolicum autem esse existimo in non scriptis quoque traditionibus permanere. Laudo enim, inquit, vos, quòd omnia mea meministis, & quemadmodum tradidi vobis traditiones tenetis: & illud, Seruate traditiones quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam. Quarum quidem maxime vna est & hæc præsens, quam qui ab initio constituerunt, posteris tradentes vsu semper vnà cum tempore procedente, per longam consuetudinem, in ecclesiis actis radicibus firmam stabilémque fecerunt. Nunquid B *ergo si veluti in iudicio inopia probationis quæ fit per scripta laborantes, testium nobis multitudinem adduxerimus, an non à nobis editam sententiam assequemur? Ego quidem sic existimo. In ore enim duorum, vel trium, stabit omne verbum. Sin autem & longum tempus pro nobis facere apertè vobis ostenderimus; an non vobis videbimur dicere probabiliter non esse hanc concedendam aduersus nos actionem? Sunt enim quodammodo veneranda antiqua dogmata, quæ tanquam in quadam canitie, in antiquitate habent venerationem.*

Traditiones non scriptæ.

C

Ἑρμηνεία.

Ἔτι κατασκευάσει ὁ ἅγιος τὸν οἰκεῖον λόγον, λέγων πρὸς τοὺς αἱρετικούς, ὅτι εἰ μὲν μηδὲν ἄλλο ἄγραφον παρεδόθη, μηδὲ τοῦτο παραδεχθήτω. Εἰ δὲ πολλά εἰσι τὰ ἀγράφως πολιτευόμενα, ἅ τινα καὶ ἀπηριθμήσατο, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο παραδεξώμεθα. εἶτα δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἀποστολικόν ἐστι τὸ παραδιδόμενον φυλάττειν, τίθησι καὶ αὐτὰ τοῦ ἀποστόλου τὰ ῥήματα, καί φησιν, ὅτι τῶν παραδόσεων μία καὶ αὕτη ἐστίν, ἤγουν ἡ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐγκατερρίζωσαν, αὐτὴ τοῦ βεβαίως κατέθεντο, καὶ παρέδωκαν. ὥσπερ γὰρ τὰ κατορριζωθέντα τῶν φυτῶν οὐ ῥᾷον ἀποσπῶνται τῆς γῆς, οὕτω καὶ τοῦτο οὐ ῥᾳδίως ἀποβαλοῦνται αἱ ἐκκλησίαι οὐδὲ προδώσουσιν. ἐπιχειρεῖ δὲ ἔτι λέγων, ὅτι εἰ δικαστηρίῳ ἄρα συνεστησάμεθα παρ' ὑμῖν καὶ οὐκ εὐποροῦμεν ἐπὶ τοῖς εἰσαγομένοις ἐγγράφων ἀποδείξεων, παρεστήσαμεν δὲ ὑμῖν μάρτυρας, οὐκ ἂν διὰ τῆς τῶν μαρτύρων φωνῆς ἐδικαιώθημεν; ἐπάγει δὲ εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰκείου λόγου καὶ εὐαγγελικὰ ῥήματα, ἀλλὰ εἰ καὶ παρεβαλλόμεθα, φησιν,

SCHOL. BALSAM. Sanctus suum adhuc dictum confirmat, dicens hæreticis, si nihil quidem aliud non scriptum traditum est, nec hoc admittatur. Sin autem multa sunt quæ sine scriptis in republica Christiana versantur, quæ quidem enumerauit, cum aliis hoc quoque admittamus. Deinde ostendit quod est Apostolicũ, seruare quod traditum est, & ponit etiam ipsa verba Apostoli, & dicit quòd hæc quoque vna est traditionum, scilicet de sancto spiritu, quam in ecclesiis actis radicibus, D firmam stabilémque fecerunt & tradiderunt. Quemadmodum enim plantæ, quæ radices egerunt, à terra non facile euelluntur, ita & hoc non facile amittent, nec prodent ecclesiæ. Præterea autem argumentatur dicens, Si in iudicium à vobis adducti essemus, nec aduersus ea quæ intenderentur, esset nobis scriptarum probationum copia, an non per testium vocem absolueremur? Ad sui autem dicti probationem, verba quoque Euangelica adducit. Sed & si lõgum, inquit,

tempus proponeremus, vt pote eo vincentes aduersarium, vt qui quod ab eo vindicatur longo tempore, longo tempore possederimus, & hoc apertè ostenderemus, an non efficeremus vt omnino non admitteretur actio in iudicium, sed potius excluderetur? antiqua enim dogmata in veneratione habentur, cum homines ea reuereantur propter antiquitatem, & quemadmodum senibus canities venerationem acquirit, ita & antiquitas dogmatibus.

A τὸν πολὺν χρόνον ὡς διὰ τούτου νικῶντες τὸν ἀντίδικον, οἷα τὸ ἐκνικώμενοι περὶ ἐκείνου νεμηθέντες ἐπὶ μακρὸν, καὶ τοῦτο ἐδείκνυμεν φανερῶς, οὐκ ἂν ἐποιησάμεθα μηδὲ εἰσαχθῆναι ὅλως τὴν δίκην εἰς δικαστήριον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποπεμφθῆναι· τὰ γὰρ παλαιὰ δόγματα δυσωποῦσιν, αἰδουμένων αὐτὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ὥσπερ τοῖς γεγηρακόσιν ἡ πολιὰ περιποιεῖται τὸ αἰδέσιμον, οὕτω καὶ ἡ ἀρχαιότης τοῖς δόγμασιν.

B

EPISTOLA CANONICA SANCTI GREGORII Nysseni Episcopi ad sanctum Letoium Melitines Episcopum.

VNVM hoc quoque est eorum quæ ad sanctum festum contulerunt, si nos intelligamus legitimam, & canonicam in iis qui peccarunt æconomiam, vt curetur omnis morbus animæ, qui per aliquod peccatum accidit. Quoniam enim hoc est vniuersale festum creationis, quod in præstituto annui circuli ambitu, singulis annis in vniuerso mundo propter eius qui ceciderat resurrectionem, peragitur, (casus autem est peccatum, resurrectio vero ex peccati casu erectio) rectè habuerit, si hodierno die, non solum eos qui ex regeneratione per lauacri gratiam transmutati sunt ad Deum, adducamus, sed eos etiam qui per pœnitentiam & conuersionem à mortuis operibus ad viuentem viam ascendunt, ad spem quæ saluos eos faciat tanquam manu deducamus, à qua per peccatum alienati sunt. Neque verò paruum opus est, ea quæ de iis dicenda sunt, in recto & probato iudicio dispensare, iuxta præceptum prophetæ, quod iubet oportere sermones dispensare in iudicio, vt quemadmodum habet diuinum oraculum, non moueatur in æternum, & in æterna memoria sit iustus. Quemadmodum enim etiam in corporali medela, vnum est quidem institutum medicinæ vt sanus sit is, qui laborat, varium autem est curationis genus (pro morborum enim varietate conuenienter quoque medicinæ methodus

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Λητόϊον ἐπίσκοπον Μελιτινῆς.

ΕΝ καὶ τοῦτο τῶν εἰς τὴν ἁγίαν ἑορτὴν συντελούντων ἐστὶ, τὸ κατανοῆσαι ἡμᾶς τὴν ἔννομόν τε καὶ C κανονικὴν ἐπὶ τῶν πεπλημμεληκότων οἰκονομίαν, ὅπως ἂν θεραπευθείη πᾶν ἀῤῥώστημα ψυχικὸν τὸ διά τινος ἁμαρτίας ἐπιγινόμενον· ἐπειδὴ γὰρ ἡ καθολικὴ καὶ αὕτη τῆς κτίσεως ἑορτὴ κατὰ τὴν τεταγμένην περίοδον τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ πεπτωκότος ἐπιτελεῖται· πτῶσις δέ ἐστιν ἡ ἁμαρτία· ἀνάστασις δὲ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνάστασις· καλῶς ἂν ἔχοι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οὐ μόνον τοὺς ἐκ παλιγγενεσίας μεταστοιχειουμένους διὰ τοῦ λουτροῦ χάριτος τῷ Θεῷ προσάγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῆς μετανοίας τε καὶ ἐπιστροφῆς ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων εἰς τὴν ζῶσαν ὁδὸν πάλιν ἐπανιόντας, καὶ τούτους χειραγωγεῖν D πρὸς τὴν σώζουσαν ἐλπίδα, ἧς διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπεξενώθησαν· ἔστι δὲ οὐ μικρὸν ἔργον τὸ τοὺς περὶ τούτων λόγους οἰκονομῆσαι ἐν τῇ ὀρθῇ τε καὶ δεδοκιμασμένῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ προφήτου τὸ κελεῦον δεῖν οἰκονομεῖν τοὺς λόγους ἐν κρίσει, ἵνα καθὼς ἔχει τὸ λόγιον μή τε σαλευθῇ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς μνημόσυνον αἰώνιον γένηται δίκαιος. ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς θεραπείας ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ἰατρικῆς εἷς ἐστι, τὸ ὑγιᾶναι τὸν κάμνοντα, τὸ δὲ εἶδος τῆς ἐπιμελείας διάφορον. κατὰ γὰρ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀῤῥωστημάτων καταλλήλως καὶ ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος,

ἑκάστῳ τῶν νοσημάτων προσάγεται. οὕτω πολλῆς οὔσης καὶ ἐν τῇ ψυχικῇ νόσῳ τῆς τῶν παθῶν ποικιλίας, ἀναγκαίως πολυειδὴς γενήσεται ἡ θεραπευτικὴ ἐπιμέλεια πρὸς λόγον τοῦ πάθους ἐνεργοῦσα τὴν ἴασιν. ὡς δ' ἂν γένοιτό τις τεχνικὴ μέθοδος περὶ τοῦ προκειμένου προβλήματος, οὕτω τὸν λόγον διαληψόμεθα. τρία ἐστὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρούμενα κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν, τό τε λογικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, καὶ τὸ θυμοειδές. ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ κατορθώματα τῶν κατ' ἀρετὴν βιούντων καὶ τὰ πτώματα τῶν εἰς κακίαν ἀποῤῥεόντων· διὸ προσήκει τὸν μέλλοντα B τὴν κατάλληλον θεραπείαν προσάγειν τῷ νενοσηκότι τῆς ψυχῆς μέρει, πρότερον μὲν ἐπισκέπτεσθαι ἐν τίνι συνέστη τὸ πάθος, εἶθ' οὕτω πεπονθότι προσάγειν ἁρμοδίως τὴν θεραπείαν· ὥστε μὴ δι' ἀπειρίαν τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου ἄλλο μὲν ᾖ τὸ νοσῆσαν μέρος, ἕτερον δὲ τὸ τὴν θεραπείαν δεχόμενον· ὥσπερ ἀμέλει βλέπομεν πολλοὺς τῶν ἰατρῶν ἐν ἀπειρίᾳ τοῦ πρωτοπαθοῦντος μέρους προσεπιτείνοντας τὴν νόσον, δι' ὧν θεραπεύουσι. τῆς γὰρ ἀῤῥωστίας οὔσης πολλάκις κατὰ θερμοῦ ἐπικράτησιν, ἐπεὶ τοῖς κατὰ πλεονασμὸν τοῦ C ψυχροῦ κεκακωμένοις, χρήσιμον τὸ θερμαῖνόν τε καὶ ἀναθάλπον ἐστὶ, τὸ τούτοις κατὰ λόγον συνενεγκὸν, ἀπερισκέπτως τὸ αὐτὸ τοῖς ἐν ἀμετρίᾳ θερμότητος ἐκκαιομένοις ἐπαγαγόντες δυσίατον τὸ πάθος ἐποίησαν. ὥσπερ τοίνυν ἀναγκαιότατον τοῖς ἰατροῖς ἐνομίσθη ἡ κατανόησις τῆς τῶν στοιχείων ἰδιότητος, ὅπως ἂν ἑκάστου τῶν εὖ ἢ κακῶς διακειμένων γένοιτο τοῦ παρὰ φύσιν διατεθέντος ἡ ἐπανόρθωσις, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ ταύτην ἀναδραμόντες τὴν διαίρεσιν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ θεωρουμένων ἀρχὴν καὶ ὑπόθεσιν τῆς μεταλλήλου τῶν παθῶν θεραπείας ποιησόμεθα τὴν γενικὴν θεωρίαν. Οὐκοῦν τριχῇ καθὼς ἔφαμεν διῃρημένης τῆς ἰδιότητος τῶν τῆς D ψυχῆς κινημάτων, εἰς τὸ λογικόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμοειδὲς, κατόρθωμα μὲν τοῦ λογικοῦ τῆς ψυχῆς μέρους ἐστὶν ἡ εὐσεβὴς περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψις καὶ ἡ τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διακριτικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἡ τρανήν γε καὶ ἀσύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τῶν ὑποκειμένων τὴν δόξαν· τί μὲν ἐστὶν αἱρετὸν ἐν τοῖς οὖσι, τί δὲ βδελυκτὸν καὶ ἀπόβλητον, καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου πάντως ἡ

A *ac disciplina vnicuique morbo se applicat) ita cùm multa sit in morbo quoque animæ affectionum varietas, multiformis quoque necessario fuerit medica curatio ad affectionis rationem medicinam exercens. Vt sit autem arte aliqua procedens propositæ quæstionis methodus, rem ita tractabimus. Tria sunt quæ in anima nostra considerantur secundum primam diuisionem: ratio, concupiscentia, & ira. In iis sunt & rectè facta eorum qui ex virtute viuunt, & delicta casúsque eorum qui ad vitium dilabuntur. Quamobrem oportet eum qui ægrotanti animæ parti conuenientem medelam* B *est adhibiturus, prius quidem considerare in quónam consistit affectio, deinde sic laboranti conuenientem medelam applicare, ne propter medicæ disciplinæ ignorantiam, alia quidem sit pars quæ ægrotat, alia verò cui est adhibita medela, sicut certè multos videmus medicos, qui propter primò affectæ partis ignorationem morbum suis medicamentis adaugent. Cùm enim sæpe existat morbus propter dominationem & exuperationem calidi: quoniam iis qui propter nimiam frigidi abundantiam male affecti sunt, vtile est quod calefacit, & confouet* C *id quod illis ex ratione adhibitum confert, idem iis qui immoderata caliditate succenduntur applicantes, efficiunt vt sit morbus curatu difficillimus. Quemadmodum ergo medicis imprimis necessaria existimata est elementorum proprietatis cognitio, vt vniuscuiusque eorum quæ bene vel malè constituta sunt, id quod præter naturam affectum est, corrigatur. Sic & nos ad hanc recurrentes diuisionem, quæ est eorum quæ in anima considerantur, principium & fundamentum conuenientis affectionum curationis, generalem faciamus contemplationem. Trifariam ergo, vt diximus, diuisa pro-* D *prietate motionum animæ, in rationem, concupiscentiam, & iram; rationis quidem compotis animæ partis est perfectum & ex virtute rectè se gerens officium, pia de deo existimatio, boni & mali discernens scientia, & quæ habet veram & non confusam de rerum subiectarum natura opinionem, quid est quidem, in iis quæ sunt, expetendum, quid verò abhorrendum & abiiciendum: & rursus ex contrario quod in ea parte est vitium, omnino considerabitur,*

quando circa res quidem diuinas fuerit impietas, circa id autem quod verè honestum est, inopia iudicij, peruersa autem & corrupta de rerum natura existimatio, vt lucem tenebras ponat, & tenebras lucem, vt dicit scriptura. Concupiscentis autem partis motus est ex virtute, si ad id quod est re vera concupiscendum, & verè pulchrum & honestum erigatur desiderium, & si qua est in nobis amatoria facultas & affectio, tota in illo versetur, vt credamus nihil aliud esse sua natura expetendum prater virtutem, & naturam qua virtutem effundit. Huius autem partis declinatio est & peccatum, quando cupiditatem transtulerit ad inanem, qua non potest consistere, gloriam, vel ad florem qui colorate corporum superficiei est illitus. Vnde existit libido, gloria cupiditas, ambitio, & auaritia, & catera eiusmodi qua ab hoc vitij genere dependent. Animosa autem seu irascentis partis recta & ex virtute actio est, mali odium, & bellum cum animi perturbationibus, & ad fortitudinem in eo esse confirmatam animam, vt ea non pertimescat, qua multis terribilia videntur, sed vsque ad sanguinem peccato resistat: mortis autem minas, & grauia supplicia contemnat, & à rebus iucundissimis disiunctione, & omnibus, vt semel dicam, qua propter aliquam consuetudinem & anticipatam opinionem multos in voluptate detinent, sit superior pro fide & virtute decertans. Huius autem partis prolapsiones omnibus aperta sunt, inuidia, odium, ira, conuicia, certamina, contentiosa & vltionis appetentes affectiones, qua accepta iniuria recordationem longè extendunt, & multos ad cadem & sanguinem incitant. Dum enim non inueniret stulta & inerudita ratio, quomodo armis suis vtiliter vteretur, ferri aciem in se conuertit, eáque arma qua nobis à deo data sunt, ei qui malè vtitur, exitium afferunt.

Schol. Bals. In tempore festi paschæ hic magnus pater hanc epistolam misisse videtur & dicit ad festum conferre, vt qui peccant, legitimè & canonicè dispensentur. Festum enim resurrectionis domini, propter resurrectionē humani generis, quod propter peccatū ceciderat,

A ἐν τῷ μέρει τούτῳ κακία θεωρηθήσεται, ὅταν ἀσέβεια μὲν ἡ περὶ τὸ θεῖον, ἀκρισία δὲ περὶ τὸ ὄντως καλόν. ἐνηλλαγμένη δὲ καὶ ἐσκολιωμένη ἡ περὶ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ὑπόληψις, ὥστε τίθεσθαι τὸ φῶς σκότος καὶ τὸ σκότος φῶς, καθώς φησιν ἡ γραφή. τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ μέρους ἡ μὲν ἐνάρετός ἐστι κίνησις, τὸ πρὸς τὸ ὄντως ἐπιθυμητὸν καὶ ἀληθῶς καλὸν ἀνάγεσθαι τὸν πόθον, καὶ εἴ τις ἐν ἡμῖν ἐρωτικὴ δύναμίς τε καὶ διάθεσις ἐκεῖ καταναλίσκεσθαι πᾶσαν ἐν τῷ πεπεῖσθαι, μηδὲν ὀρεκτὸν εἶναι τῇ ἑαυτοῦ φύσει ἄλλο πλὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τὴν ἀρετὴν πηγαζούσης φύσεως· παρέκπτωσις δὲ ἁμαρτία τοῦ τοιούτου μέρους ἐστὶν, ὅταν
B τις μετάγῃ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν ἀνυπόστατον κενοδοξίαν ἢ πρὸς τὸ ἐπικεχρωσμένον τοῖς σώμασιν ἄνθος. ὅθεν γὰρ ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ φιληδονία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὅσα τοῦ τοιούτου ἤρτηται τῆς κακίας γένους. πάλιν δὲ τῆς θυμώδους διαθέσεως κατόρθωμα ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ κακὸν ἀπέχθεια, καὶ ὁ πρὸς τὰ πάθη πόλεμος, καὶ τὸ πρὸς ἀνδρείαν ἐστομῶσθαι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ μὴ καταπλήσσειν τὰ τοῖς πολλοῖς φοβερὰ νομιζό-
C μενα, ἀλλὰ μέχρις αἵματος τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαθίστασθαι, καταφρονεῖν δὲ θανατικῆς ἀπειλῆς καὶ ἀλγεινῶν κολαστηρίων καὶ τῆς τῶν ἡδίστων διαζεύξεως, καὶ πάντων ἅπαξ τῶν διά τινος συνηθείας καὶ προλήψεως ἐν ἡδονῇ τοὺς πολλοὺς κατεχόντων κρείττονα γίνεσθαι τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς προμαχόμενον. τὰ δὲ ἀποπτώματα τοῦ τοιούτου μέρους ἐστὶν ἅπασι πρόδηλα, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ μῆνις, αἱ λοιδορίαι, αἱ συμπλοκαὶ, αἱ φιλόνεικοί τε καὶ ἀμυντικαὶ διαθέσεις, αἱ μέχρι πολλοῦ παρατείνουσαι τὴν μνησικακίαν καὶ πολλοὺς εἰς φόνους καὶ αἵματα
D καταλήγουσα, μὴ γὰρ εὑρὼν ὁ ἀπαίδευτος λογισμὸς ὅπου χρήσηται λυσιτελῶς τῷ ὅπλῳ, ἐφ' ἑαυτὸν τρέπει τὴν τοῦ σιδήρου ἀκμὴν, καὶ γὰρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ δοθὲν ἡμῖν ἀμυντήριον ὅπλον τῷ κακῶς κεχρημένῳ ὀλέθριον.

Ἑρμηνεία.

Ἐν καιρῷ τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς φαίνεται ὁ μέγας οὗτος πατὴρ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπεσταλκὼς καὶ φησὶν ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἑορτὴν πῶς οἱ ἁμαρτάνοντες οἰκονομηθήσονται, ἐννόμως τε καὶ κανονικῶς. ἡ γὰρ τῆς ἀναστάσεως ἑορτὴ τοῦ κυρίου, διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ πεπτωκότος διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀνθρωπείου γένους,

καὶ γέγονε καὶ ἐτησίως ἐπιτελεῖται. ἀνάστασις δέ ἐστι καὶ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνόρθωσις. τὸ γὰρ ἀπέχεσθαι τῆς ἁμαρτίας τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀναστῆναί ἐστι τοῦ πτώματος οὗ πέπτωκεν ἁμαρτάνων. δεῖ φησὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, μὴ μόνον προσάγειν θεῷ τοὺς διὰ τοῦ σωτηρίου λουτροῦ τοῦ βαπτίσματος μεταποιουμένους ἐκ παλιγγενεσίας νέον, ὥσπερ τὸ σῶμα λαμβάνοντας οἷα καθαρθὲν τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι τῶν μολυσμάτων ἃ διὰ τῆς κακίας αὐτῷ προσετετρίβετο. οὐ τούτους δὲ μόνον φησὶ προσάγειν χρεὼν κατὰ τὸν τοῦ πάσχα καιρόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν ἔργων ἐπανιόντας εἰς τὴν ζῶσαν ὁδόν. τοῦτο δὲ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ τῷ μεγάλῳ εἴρηται Παύλῳ, νεκρὰ καλέσαντι ἔργα, τὰ δυσωδίας τὴν ψυχὴν πληροῦντα καὶ ἡμᾶς ἀκαθάρτους ποιοῦντα. ὡς γὰρ παρὰ τῷ νόμῳ τῷ παλαιῷ ὁ τοῦ νεκροῦ ἁψάμενος, ἀκάθαρτος ἐνομίζετο, οὕτω καὶ ὁ τῶν νεκρῶν ἔργων ἁπτόμενος, ἀκάθαρτος κρίνεται τῷ θεῷ, καθαιρόμενος δὲ διὰ τῆς μετανοίας, ἐπάνεισιν εἰς ὁδὸν ζῶσαν· ἡ πρὸς θεὸν ἄγουσα δέ ἐστιν ἡ ζῶσα ὁδός, ἡ τὴν ζωὴν ἡμῖν προξενοῦσα τὴν μέλλουσαν, ἡ τῶν νεκρῶν ἢ καὶ νεκρούντων ἡμᾶς χωρίζουσα ἔργων, τῶν ἀποξενούντων τῆς σωζούσης ἐλπίδος, τουτέστι τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ἥτις ἐλπιζομένη σώζει τοὺς ταῦτα ἐλπίζοντας, βιοῦντας κατὰ τὰς τοῦ θεοῦ ἐντολάς, ἵνα ταύτης μὴ ἀποτύχωμεν. ἔτι δέ φησιν οὐ μικρὸν ἔργον τὸ οἰκονομῆσαι τοὺς περὶ τούτων λόγους, δηλονότι τῶν μετανοούντων ἐν ὀρθῇ κρίσει, κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα περὶ τοῦ φοβουμένου τὸν κύριον, οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα δείκνυσι καὶ πῶς οὐ μικρόν ἐστιν ἔργον τὸ οἰκονομῆσαι τοὺς λόγους τοὺς περὶ μετανοίας ἐν ὀρθῇ κρίσει. καὶ φησὶν ὅτι ὥσπερ τοῖς τῶν σωμάτων θεραπευταῖς εἷς μέν ἐστιν ὁ σκοπὸς ἐκ τῆς ἰατρικῆς τέχνης τὸ ἰάσασθαι τὸν ἀρρωστοῦντα, ἡ δὲ μεταχείρησις οὐχ ὁμοία ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἀλλὰ κατὰ τὰς διαφοράς, οὕτω καὶ τῶν νοσούντων σωμάτων ποιοῦνται τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ἡλικιῶν καὶ σωμάτων ἰδιότητας καὶ ὡρῶν καὶ χωρῶν παρατηρούμενοι διαφοράς, οὕτω χρὴ καὶ τὸν θεραπεύοντα νοσήματα ψυχικά, ὧν πολλή τις ἡ ποικιλία ἐστὶ πολυειδῆ καὶ τὴν θεραπείαν προσάγειν, καὶ τὰ αἴτια τῶν παθῶν παρατηρούμενον,

A & factum est, & quotannis peragitur. Resurrectio autem est etiam ex lapsu peccati resurrrectio. Peccatorem enim à peccato abstinere, est resurgere à casu quo cecidit qui peccat. Quare oportet, inquit, hodierno die deo adducere non solum eos qui per salutare baptismi lauacrum ex regeneratione transmutantur, tanquam nouum corpus accipientes, vt pote quod sancti spiritus gratia à sordibus sit emundatũ, quæ ei per peccatum insederant. Non eos ergo dicit solũ adducere oportere Paschæ tempore, B sed eos etiam qui agunt pœnitentiam, & à mortuis operibus ad viam viuentem ascendunt. Hoc autem in epistola ad Hebræos à magno Paulo dictum est, qui mortua vocauit opera, quæ animam malo odorẽ replent, & nos immundos efficiunt. Quemadmodum enim in lege antiqua, qui mortuum tetigit, immundus existimabatur, ita & qui mortua tangit opera immundus à deo iudicatus est. Per pœnitentiam autem purgatus ad viam viuentem reuertitur. Quæ autem ad deum ducit, est C ea via viuens, quæ futuram nobis vitam conciliat, quæ à mortuis operibus, seu quæ nos mortificant, separat, quæ à seruante spe nos abalienant, hoc est à regno dei. quod si speretur, seruat eos qui sperant, & dei mandatis conuenienter viuunt, ne ab eo excidamus. Est autem, inquit, non paruum opus ea quæ de iis dicenda sunt, de iis scilicet qui pœnitentiam agunt, dispensare in recto iudicio, vt vult Dauid qui dicit de eo, Qui timet dominum, dispensabit sermones suos D in iudicio, & cætera. & dicit, quòd sicut corporum medicis vnum est institutum, vt arte medica ei qui laborat medeantur: non est autem similis in omnibus qui ægrotant curandi ratio, sed pro ægrotantium diuersitate eorum curam gerunt, & ætatum & corporum proprietatem horarúmque & locorum differentiam obseruantes: ita enim oportet eum qui animæ morbis medetur, quorum multiplex est varietas, multiplicem quoque medelam adhibere, & morborum causas obseruantem, &

vniuscuiusque pœnitentiā agentium affectionem. Postea tradit artificiosam peccatorum doctrinam, & dicit esse tria quæ in anima nostra cōsiderantur, rationem, concupiscentiam, & iram, quæ animæ facultates & proprietates appellantur. & ex iis dicit existere rectè facta, seu virtutes, & casus, seu delicta ac peccata. & oportet animæ affectionum medium considerare, ex quanā animæ facultatum consistit peccatum, & ita ei qui curatur conuenientem adhibere medicinam, & affectioni appositam, ne ex imperitia aliud quidē sit quod laboret, aliud cui medicina applicetur: vel sit etiam morbus, qui aliter curari debeat, ille verò aliter medicari conetur. Quod etiam, inquit, imperiti faciūt medici, & cum aliquo propter calidi exuperationem laborāte frigida aliqua adhibere oporteat, si inconsideratè magis calefacientia applicet, curatu difficillimam affectionem effecerit: contraria enim contrariis curantur, & iis quidē qui propter frigidi dominatum laborant cōueniens est medicina, id quod calefacit & confouet: in quo autem calidū exuperat, oportet cōtrariū adhibere, quod est frigidum. & quemadmodū corporum medicis necessariū est intelligere, vndé nā is qui laborat, affectus est, & ita illi morbo conuenientē medicinā adhibere: ita & iis qui morbos animæ curāt, citra vllam omnino excusationē, considerandū est vndénā peccatum, cui medicina adhibenda est, nascitur. Cū animæ ergo facultates, in tria, vt dictū est, diuidantur, rationis, inquit, virtus est pia de deo existimatio, & boni & mali diiudicatio: & quæ habet veram, & non confusā de natura existimationē, & subiectorū opinionē. Porro is verè dicitur videre, qui purè, & absque vllo errore videt, & id quod videtur, ita intelligentia cōprehendit, vt eius habet natura. Et is non confusè videt, qui videntem facultatem continet, & non aliud quidem videt, aliud se videre existimat. Quando ergo quis rerum subiectarum naturam intelligit, & certò constantérque iudicat, quid est bonum & malum, & quid præferre quidem oporteat, quid verò abhorrere, tunc dicitur apertam

A καὶ τὴν ἑκάστου τῶν μετανοούντων διάθεσιν. ἐπὶ τούτοις τεχνικὴν ποιεῖται τὴν περὶ τῶν ἁμαρτημάτων διδασκαλίαν. καί φησι τρία εἶναι τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρούμενα, τὸ λογικόν, τὸ ἐπιθυμητικόν, καὶ τὸ θυμοειδές, ἃ καὶ δυνάμεις ψυχικαὶ καὶ ἰδιότητες ὀνομάζονται· καὶ ἐκ τούτων φύεσθαι λέγει τὰ κατορθώματα, ἤγουν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ πταίσματα, ἤγουν τὰ ἁμαρτήματα. καὶ δεῖ τὸν θεραπευτὴν τῶν ψυχικῶν παθημάτων σκοπεῖν ἐκ τίνος τῶν ψυχικῶν δυνάμεων συνέστη τὸ ἁμάρτημα. καὶ οὕτω προσάγειν τῷ θεραπευομένῳ B τὴν θεραπείαν κατάλληλον καὶ οἰκείαν τῷ πάθει, ἵνα μὴ ἐξ ἀπειρίας ἄλλο μὲν ᾖ τὸ πάσχον, ἄλλο δὲ τὸ ἰατρευόμενον. ἢ καὶ ἄλλως δέον μεταχειρίσασθαι τὸ ψυχικὸν ἀρρώστημα, ὁ δὲ ἑτέρως αὐτὸ θεραπεύειν ἐπιχειρῇ, ὅπερ φησὶ καὶ οἱ ἄτεχνοι ποιοῦσι τῶν ἰατρῶν. καὶ τινος πάσχοντος κατὰ θερμοῦ πλεονασμόν, δέον προσενεγκεῖν αὐτῷ ψυχρότερά τινα, εἰ προσενέγκοιεν μᾶλλον ἀπερισκέπτως θερμαίνοντα, δυσίατον τὸ πάθος ἐποίησαν. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων εἰσὶν ἰάματα. καὶ τοῖς μὲν κατ' ἐπικράτησιν τοῦ ψυχροῦ πάσχουσι, κατάλληλός ἐστι θεραπεία τὸ θερμαῖνον καὶ ἀναθάλπον. οὗ C δὲ τὸ θερμὸν ἐπλεόνασε, προσφέρειν δεῖ τὸ ἀντίθετον ὅπερ ἐστὶ τὸ ψυχρόν. καὶ ὥσπερ τοῖς τῶν σωμάτων θεραπευταῖς ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ κατανοῆσαι ὅθεν ὁ νοσῶν πάσχει, καὶ οὕτω τὴν θεραπείαν αὐτῷ οἰκείαν τῇ νόσῳ προσαγαγεῖν, οὕτω καὶ τοῖς τὰ ψυχικὰ ἰατρεύουσι πάθη, ἀπαραίτητος ἡ κατασκόπησις τοῦ ὅθεν τὸ μέλλον θεραπεύεσθαι ἁμάρτημα, φύεται. εἰς τρία τοίνυν, ὡς εἴρηται τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων διαιρουμένων, τοῦ μὲν λογιστικοῦ φησίν, ἀρετή ἐστιν ἡ εὐσεβὴς περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψις, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ διάκρισις, καὶ ἡ τρανὴν καὶ ἀσύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τὴν ὑπόληψιν, καὶ τὴν τῶν ὑποκειμένων τὴν δόξαν. καὶ τρανῶς λέγεται βλέπειν, ὁ D ὁρῶν καθαρῶς τε καὶ ἀπλανῶς καὶ κατανοῶν τὸ ὁρώμενον ὡς ἔχει φύσεως. καὶ ἀσυγχύτως ὁρᾷ, ὁ μὴ τὴν ὁρατικὴν συνεχόμενος δύναμιν, καὶ ἄλλο μὲν ὁρῶν, ἄλλο δὲ δοκῶν βλέπειν. ὅταν οὖν τις τὴν τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων φύσιν κατανοῇ καὶ ἀνεπισφαλῶς κρίνῃ τί μέν ἐστι καλόν, τί δὲ κακόν, καὶ τί μὲν προκρίνειν δέον, τί δὲ βδελύττεσθαι, τότε λέγεται τρανήν,

A καὶ ἀσύγχυτον ἔχειν δόξαν, ἤτοι ὑπόληψιν, αἰτίᾳ
τοῦ καλῶς κρίνειν τὰ πράγματα καὶ ὑπολαμ-
βάνειν περὶ αὐτῶν ἀσφαλῶς. Εἰπὼν δὲ τί ἐστιν
ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ, νῦν καὶ περὶ τῆς κακίας
αὐτοῦ λέγει, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων ταύτην θεω-
ρεῖσθαι εἴτουν καταγινώσκεσθαι διδάσκει· καὶ
φησὶν εἶναι κακίαν τοῦ λογιστικοῦ, τὴν περὶ τὸ
θεῖον ἀσέβειαν, τουτέστι τὸ λογίζεσθαι τι ἀνάξιον
τῆς θείας φύσεως καὶ τὴν περὶ τῶν πραγμάτων
μὴ ὀρθὴν κρίσιν, ἀλλ' ἐσφαλμένην, ὥστε τὸ
κακὸν ὑπολαμβάνειν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν, κα-
κόν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ, τὸ τιθέναι τὸ σκότος, φῶς,
B καὶ τὸ φῶς, σκότος· τοῦτο δὲ τοῦ Ησαίου ἐστιν,
οὐαὶ τοῖς τοῦτο ποιοῦσιν ἐπιφωνημένου. τοῦ δὲ ἐπι-
θυμητικοῦ μέρους λέγεται ἀρετὴ, τὸ τὴν ἔ-
φεσιν ἡμῶν κινεῖσθαι πρὸς τὸ ὄντως καλὸν καὶ
ἐπιθυμητὸν, καὶ πείθεσθαι μή τι ἄλλο εἶναι ὀρε-
κτὸν ἤγουν ὀρέξεως ἢ ἐπιθυμίας ἄξιον κατὰ
τὴν οἰκείαν φύσιν ἢ τὴν ἀρετὴν πηγάζουσαν
φύσιν, ἤτοι τὸν θεόν· πηγὴ γὰρ τῆς ἀρετῆς καὶ
ὁδηγὸς πρὸς αὐτὴν, ἡ θεία φύσις. οὐδὲν δὲ
ὀρεκτὸν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἢ μόνην τὴν
ἀρετὴν εἶπεν ὁ ἅγιος, δηλονότι τὰ ἄλλα τὰ
ἡμῖν δοκοῦντα ἐπιθυμητά τε καὶ ὀρεκτὰ, οὐ
κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν εἰσὶ τοιαῦτα, ἀλλὰ κατὰ
C τὴν ἡμετέραν ἐσφαλμένην κρίσιν τε καὶ
ὑπόληψιν. καὶ αὐτίκα ἐπάγει τὴν τῆς δόξης
ἐπιθυμίαν, τὴν τοῦ κάλλους τῶν σωμάτων,
τὴν φιλοχρηματίαν, τὴν φιληδονίαν, καὶ
ὅσα τοιαῦτα, ἃ καὶ παρέκβασιν καὶ ἁμαρ-
τίαν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἀπο-
φαίνεται. παρατρέπεται γὰρ καὶ διαμαρτά-
νει, τουτέστιν ἀποτυγχάνει τοῦ καλοῦ καὶ τῆς
ὀρθῆς κρίσεως, ὁ ταῦτα κρίνων ὀρεκτά· λέγει
δὲ ἐκ κενοδοξίας καὶ τοῦ ἐπικεχρωσμένου
D τοῖς σώμασιν ἄνθους φύεσθαι τὴν φιλοδο-
ξίαν καὶ τὴν φιλοχρηματίαν καὶ τὴν φι-
ληδονίαν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Εἰ γάρ τις
εἴη κενόδοξος, ὁ ἐφ' οἷς ἔχει κατόρθωμα
ἐπαιρούμενος, ὁ τοιοῦτος θέλει δοξάζεσθαι,
καὶ ὁ τοῦ τῶν σωμάτων ὀρεγόμενος ἄνθους,
εἰς φιληδονίαν, ἢ φιλοχρηματίαν ἐξολι-
σθαίνει. σωμάτων δὲ ἄνθος νοητέον ἢ τὸ τῶν
ἀνθρωπίνων σωμάτων κάλλος ἢ τὴν εὔ-
χροιαν τοῦ χρυσοῦ καὶ τὰς τῶν λίθων διαυ-
γὰς, καὶ τὴν τῶν μαργαρέων στιλπνότητα καὶ

& non confusam habere opinionem, seu existimationem, pro eo quod est, res pulchrè iudicare, & tuto de iis existimare. Postquam autem dixit quid sit virtus rationis, nunc etiam dicit de eius vitio, & ea ex contrario considerari seu cognosci docet, & dicit esse rationis vitium, in deum impietatem, hoc est aliquid existimare diuina natura indignum, & de rebus non rectum, sed aberrans iudicium, vt quod bonũ est, malum existimet, & quod malum est, bonum: hoc enim significat dicere lucem tenebras, & tenebras lucem. Hoc autem est Esaiæ eos qui illa faciunt execrantis. Concupiscentiæ autem virtus dicitur, si nostrum desiderium ad id quod verè pulchrum & honestum iuréque concupiscendum est, moueatur, & credere nihil esse aliud expetendum, seu appetitione & desideratu suapte natura dignum, quàm virtutẽ, & quæ virtutem irrigat naturam, scilicet deum. Virtutis enim fons est, & ad ipsam dux diuina natura. Nihil autem esse suapte natura expetendum præter virtutẽ, dixit sanctus: alia scilicet quæ nobis expetenda esse vidẽtur ac desideranda, non esse sua natura eiusmodi, sed nostro aberrante iudicio ac existimatione: & protinus infert gloriȩ cupiditatem, corporũ pulchritudinis desiderium, auaritiam, libidinem, & quæ sunt eiusmodi, quæ etiam desideratiuæ animæ partis declinationem & peccatum ostẽdunt. Declinat autem & aberrat, hoc est ab eo quod honestum est, & à recto iudicio discedit, qui hæc expetenda esse ducit. Dicit autem ex vana gloria, & ex flore, qui corporũ superficiei est illitus, existere gloriæ cupiditatẽ, auaritiam, & libidinem & quæ sunt his similia. Si quis enim vanæ gloriæ cupiditate laboret: dicitur autem vanæ gloriæ cupiditate laborare, qui Græcè dicitur κενόδοξος, qui iis quæ habet recta ac præclara sublatus, talis quoque vult videri, & qui corporum florem appetit, in libidinem, vel auaritiam labitur. Corporum autem florem intelligere oportet, humanorum corporum pulchritudinem, vel bonum auri colorem, & gemmarum ac lapidum splendorem, margaritarum fulgorem,

A vestiúmque contextarum varietates, & quæ iis consequuntur: sunt enim & hæc corpus. Vel ergo amat humanam pulchritudinem, & à libidine vincitur, vel auri, vel aliorum florem expetit, & existit auaritia. Ex his autem ad alia omnis generis innumerabilia deuoluitur. Qui enim gloriam appetit, in inuidiam, & eorum qui ei sunt honore æquales detractionem incidit, volés esse omnibus superior. Qui autẽ pulchritudinis amator est, in incontinentiam. Qui autem pecuniam concupiscit, ad iniustitiã. Porro alia quoque mala innumerabilia
B ex iis enasci solent, ad quæ quidem enumeranda ac nominanda longa scriptione opus esset. Quæ quidem omnia ad vitium reducuntur, quod fit ex declinatione desideratiuæ animæ facultatis, tãquam species ad genus. Non cõsistentem autem vanam gloriam dicit sanctus, quòd honor humanus propterea dicitur Græcè, δόξα, vt quæ sit solum existimatio, & nihil habeat firmũ nec stabile, quódve consistat, sed solum opinio & vi-
C sio. Porro ipsum quoque nomẽ vanæ gloriæ euidentius declarat, quod dictum est. Inanem enim existimationem, & non vanam eam esse docet. Iræ autem virtutem quidem, rectúmque officium esse docet odium vitij, & pugnare cum animi perturbationibus, nec se eis submittere, nec eis seruire. Et habere animam corroboratã ad fortitudinem, quod est se intrepidè fidentérque gerere. Est autẽ Græcè ἐστομῶσθαι, id est temperatum esse. A ferro autem metaphora sumpta est: sicut enim ferrum temperatũ, est inflexibile, & rem quãlibet quæ inci-
D derit secat, ita qui magno excelsóque est animo, ad nihil eorum quæ vidẽtur terribilia flectitur, sed est ad omnia bono fidentique animo. Non enim mortem timet, nec tormenta; voluptatibus non eneruatur, nec à consuetudine in seruitutem redigitur, sed hæc omnia contemnit, fidem & virtutem possidens, à quibus ne excidat, & omnẽ dolorem nihili ducit, & quæ sunt iucundissima repudiat. Prolapsiones autem iræ, seu ab honesto deflexiones dicit esse inuidiam, odium, iram, conuicia, & alia quæ enumerata sunt, & adhuc plura.

A τὰ τῶν ὑφασμάτων ποικίλματα, καὶ ὅσα τούτοις ἑπόμενα· σῶμα γὰρ καὶ ταῦτα. ἤγουν κάλλους ἀνθρωπίνου ἐρᾷ, καὶ κρατεῖται φιληδονίᾳ· ἢ τῶν ἀνθέων ὀρέγεται τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ γίνεται φιλοχρήματος. ἐκ δὲ τούτων εἰς μυρίας ἄλλας κακίας καὶ παντοδαπὰς ἐκκυλίεται. ὁ γὰρ δόξης ἐφιέμενος εἰς φθόνον ἐμπίπτει καὶ τῶν ὁμοτίμων διαβολάς, θέλων αὐτὸν ἁπάντων ὑπέρτερον. ὁ δὲ κάλλους ἐραστὴς εἰς ἀσελγείας· ὁ δὲ χρημάτων ἐπιθυμῶν εἰς ἀδικίας. καὶ ἄλλα δὲ μυρία καὶ ποικίλα κακὰ ἐκ τούτων φύεσθαι πέφυκεν, ἅπερ ἀπα-
B ριθμεῖν τε καὶ ὀνομάζειν, μακρᾶς ἂν δέοιτο συγγραφῆς. ἅ τινα πάντα εἰς τὴν κακίαν ἀνάγονται τὴν ἐκ παρεκτροπῆς γινομένην τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς, ὡς τὰ εἴδη πρὸς γένος. ἀνυπόστατον δὲ τὴν κενοδοξίαν εἶπεν ὁ ἅγιος, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη τιμὴ διὰ τοῦτο λέγεται δόξα, ὡς ὑπόληψις μόνον οὖσα, καὶ οὐδὲν ὑφεστὸς ἔχουσα, οὐ βέβαιον, οὐδὲ μόνιμον, ἀλλὰ δόκησις τυγχάνουσα μόνον καὶ
C φαντασία. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τῆς κενοδοξίας ἐκφαντικωτέρα δήλωσις τοῦ λεγομένου ἐστί. ματαίαν γὰρ ὑπόληψιν καὶ οὐκ ἀληθῆ ταύτην εἶναι διδάσκει. τοῦ δὲ θυμικοῦ τῆς ψυχῆς μέρους, ἀρετὴν μὲν καὶ κατόρθωμα λέγει τὸ πρὸς κακίαν μῖσος, καὶ τὸ τοῖς πάθεσι μάχεσθαι καὶ μὴ ὑποκύπτειν καὶ δουλεύεσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸ τὴν ψυχὴν πρὸς ἀνδρείαν ἐστομῶσθαι, ὅ ἐστι τὸ ἀπτοήτως ἔχειν καὶ εὐθαρσῶς. εἴληπται δὲ ἡ λέξις ἐκ τοῦ σιδήρου. ὡς γὰρ ἐστομωμένος σίδηρος ἄκαμπτός ἐστι καὶ τμητικὸς τοῦ παραπεσόντος παντός, οὕτω καὶ ὁ τὴν ψυχὴν ἀνδρεῖος, πρὸς οὐδὲν τῶν δο-
D κούντων φοβερῶν κάμπτεται. ἀλλὰ πρὸς πάντα ἐστὶν εὐθαρσής. οὐ γὰρ θάνατον καταπλήσσει, οὐ κολαστήρια, οὐ μαλακίζεται τοῖς ἥδεσιν, οὐ συνηθείᾳ δουλοῦται, ἀλλὰ πάντων τῶν τοιούτων καταφρονεῖ, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς ἀντεχόμενος, ἵνα μὴ τούτων ἐκπέσῃ παντός, ὑποφορῶν ἀλγεινοῦ, καὶ τὰ ἥδιστα παραιτούμενος. ἀποπτώματα δέ φησιν εἶναι τοῦ θυμοειδοῦς τῆς ψυχῆς ἤγουν ἐκπτώσεις ἐκ τοῦ καλοῦ, τὸν φθόνον, τὸ μῖσος, τὴν μῆνιν, τὰς λοιδορίας, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀπηριθμημένα. καὶ τούτων δὲ πλείω

A ὁ γὰρ ἀπαίδευτος φησὶν, ἤγουν ὁ μὴ παιδείας τυχὼν, ὥστε εἰδέναι ποῦ χρὴ τῷ θυμῷ κεχρῆσθαι ὠφελίμως, ὡς ὅπλῳ καθ' ἑαυτοῦ κέχρηται τούτῳ, τὴν ἀκμὴν τοῦ σιδήρου τὴν ὀξύτητα δηλαδὴ τρέπων πρὸς ἑαυτόν. καὶ γὰρ οὕτως τὸ ὅπλον ὃ ἡμῖν ἐδόθη παρὰ θεοῦ εἰς ἄμυναν, ἤτοι εἰς βοήθειαν, τοῦτο δέ ἐστιν ὁ θυμὸς, κακῶς αὐτῷ κεχρημένοις εἰς ὄλεθρον ἤγουν εἰς βλάβην ψυχικὴν, ἀλλὰ μὴν καὶ σωματικήν.

Qui est enim, inquit, ineruditus, id est qui doctrinam non est assecutus, vt sciat vbi oporteat ira tanquam armis vtiliter vti, ea aduersus se vtitur, & ita arma quæ nobis vtiliter à deo data sunt ad nostri defensionem & nobis ferendum auxilium, (ea autem sunt ira) iis qui illis malè vtuntur, exitium seu perniciem afferunt tam corporis quàm animæ.

Τούτων τοίνυν κατὰ τὸν εἰρημένον διακριθέντων τρόπον, ὅσα μὲν ἁμαρτήματα τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἅπτεται μέρους, χαλεπώτερα παρὰ τῶν πατέρων ἐκρίθη, καὶ μείζονος καὶ διαρκεστέρας καὶ ἐπιπονωτέρας τῆς ἐπιστροφῆς ἄξια, οἷον εἴ τις ἠρνήσατο τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἢ πρὸς Ἰουδαϊσμὸν, ἢ πρὸς εἰδωλολατρείαν, ἢ πρὸς Μανιχαϊσμὸν ἢ πρὸς ἄλλο τι τοιοῦτον ἀθείας εἶδος αὐτομολήσας ἐφάνη, ὁ μὲν ἑκουσίως ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ὁρμήσας κακὸν, εἶτα καταγνοὺς ἑαυτοῦ χρόνον τῆς μετανοίας ἔχει, ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. οὐδέποτε γὰρ μυστικῆς ἐπιτελουμένης εὐχῆς μετὰ τοῦ λαοῦ προσκυνῆσαι τὸν θεὸν καταξιοῦται, ἀλλὰ κατὰ μόνας μὲν εὔξεται, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων καθόλου ἀλλότριος ἔσται. ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ τότε τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μερίδος ἀξιωθήσεται. εἰ δὲ συμβαίη παρὰ ἐλπίδα ζῆσαι αὐτὸν, πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι διαβιώσεται ἀμέτοχος τῶν μυστικῶν ἁγιασμάτων μέχρι τῆς ἐξόδου γενόμενος. οἱ δὲ βασάνοις καὶ τιμωρίαις χαλεπαῖς αἰκισθέντες ἐν ῥητῷ χρόνῳ ἐπιτιμηθήσονται, οὕτω φιλανθρωπίᾳ ἐπ' αὐτῶν χρησαμένων ὡς οὐ ψυχῆς ἡττωμένης ἐν πτώματι, ἀλλὰ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας πρὸς τὰς αἰκίας οὐκ ἀντισχούσης. διὸ τῷ μέτρῳ τῶν ἐν πορνείᾳ πλημμελησάντων καὶ ἡ βεβιασμένη τε καὶ ἐπώδυνος παράβασις ἐν τῇ ἐπιστροφῇ συνεμετρήθη.

His itaque hoc modo distinctis, quæcunque quidem peccata ratione præditam animæ partem attingunt, esse grauiora à patribus B *indicata sunt, & maiori ac sufficientiori & laboriosiori conuersione digna: quemadmodum si quis fidem in Christum negauit, vel ad Iudaismum, vel idolorum cultum, vel Manichaismum, vel aliquod aliud impietatis genus desciuisse visus sit, qui voluntariè quidem ad id malum se contulit, deinde se ipsum condemnauit, totum tempus vitæ suæ habet pœnitentiæ tempus. Nunquã enim si mystica peragatur oratio, deum vnà cum populo adorare dignus censebitur, sed seorsum precabitur, à sacramentorum autem communione omnino erit alienus, in hora autem suè vitæ excessus sacramenti com-* C *munionis erit particeps. Sin autem contigerit, vt is præter spem viuat, in eodem rursus viuet iudicio, mysticorum sacramentorum ad vitæ exitum vsque expers. Qui autem tormentis & grauibus suppliciis excruciati, iÿ præstituto tempore punientur, sanctis patribus sic in eos clementia vsis, tanquam anima non lapsa sit, sed corporalis imbecillitas tormentis non restiterit. Quare mensura eorum qui in fornicatione peccarunt, & vi doloréque expressa transgressio in conuersione eodem spacio dimensa est.*

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν μετὰ τὸ προοίμιον, ὡς ἐν προθεωρίᾳ ὁ ἅγιος τίνι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἁρμόζει ἕκαστον τῶν κατορθωμάτων ἢ τῶν ἐλαττωμάτων, ἄρτι καὶ περὶ τῶν ἐπιτιμίων τῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἁμαρτημάτων διαλαμβάνει· καὶ χείρονα τῶν ἄλλων εἶναι λέγει καὶ παρὰ τῶν πατέρων κριθῆναι τὰ τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς μέρη ἁπτόμενα, καὶ τῆς θεραπείας ἐπιπονωτέρας ἀξιωθῆναι, ἐξ ὧν φησὶν εἶναι τὴν ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἔκπτωσιν, ὡς ὅταν τις ἀρνησάμενος τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν,

SCHOL. BALS. Postquam dixit sanctus, post procemiũ, instar cuiusdam præcedentis contemplationis, cui animæ facultatũ vnumquod- D que ex virtute factum, vel peccatum conuenit, nunc tractat de pœnis peccatorum: & aliis deteriora esse dicit, & talia à patribus esse iudicata, quæ ratione præditæ animæ partes attingunt, & laboriosiore medicina digna esse habita, ex quibus esse dicit lapsum à fide, vt quando quis, fide in Christum negata,

A ad Iudaismum, vel Hellenismũ declinauerit, vel ad aliquam aliam hæresin, vel ad aliquod aliud genus impietatis. Genus autem impietatis vocauit & Iudaismum, & hæreses, eo quòd etsi Iudæi deum confiteantur, factis tamen eum negant. Cum enim filium non susceperint, nec patrem honorare creduntur, secundum magnum Apostolum Iohannem, qui dicit, Quicunque negat filium, is nec patrem habet. Porro hęreses quoque ad impietatem ducunt. Qui enim filium à paterna substantia & gloria separant, & spiritum creaturam B seruúmque esse credunt, errant in diuinitate, & nec de filio, nec de spiritu rectè sentiunt, & meritò ipsi quoque impij vocentur, & qui non habent quam conuenit de deo sententiam. Hoc in aliis quoque hæresibus inueneris. Eorum itaque qui errant in fide facit sanctus diuisionem, & eos quidem qui desciuerunt, seu voluntariè, & absque necessitate rectam fidem negarunt, deinde ad pœnitentiam venerunt, dicit tota sua vita esse segregatos: vt ne sanctorum quidem C donorum participatione digni habeantur, nisi quando ad suæ vitæ finẽ venerint. Quod si quis eorum iam moriẽs communione dignus habitus fuerit, deinde periculum euaserit & vixerit, rursus erit excommunicatus vsque ad mortem. Non solum autem eis inferri dicit segregationem, sed neque cum orthodoxis consistere, & vnà precari, cum mystica peragitur oratio, scilicet quando sacerdos panẽ sanctificarit, & etiam prius per se precatur, seorsum tamen, inquit, seu per se precari non vetabitur qui est D in pœnitentia, non tamen ei permittetur consistere cũ fidelibus, sed stabit extra templum cũ catechumenis. Hæc ergo dicit de iis qui sine vi, propria voluntate negauerunt. Quicunque autem, inquit, per necessitatem se submiserunt tormentis, grauibúsque pœnis ac suppliciis resistere non valentes, ij à patribus pręstituto tempore puniti sunt, quanto is qui etiam fornicatus est, punitur. Quod quidẽ tempus procedens dicit esse nouem annos. Dicit autem patres fuisse clementes in eos qui vi negauerũt, quia anima ipsorũ negationi non cõsensit:

A πρὸς Ἰουδαϊσμὸν ἢ Ἑλληνισμὸν ἀποκλίνῃ, ἢ πρός τινα τῶν αἱρέσεων, ἢ πρὸς ἄλλο τι ἀθείας εἶδος. ἀθείας δὲ εἶδος ἐκάλεσε καὶ τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ τὰς αἱρέσεις. διότι κἂν ὁμολογῶσι θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις αὐτὸν ἀρνοῦνται. καὶ γὰρ μὴ δεξάμενοι τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα τιμᾷν πιστεύονται, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον Ἰωάννην λέγοντα, πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. καὶ αἱ αἱρέσεις δὲ εἰς ἀθείαν φέρουσιν. οἱ γὰρ τὸν υἱὸν τῆς πατρικῆς οὐσίας καὶ δόξης χωρίζοντες, καὶ τὸ πνεῦμα, κτίσμα καὶ δοῦλον εἶναι δι-B δάσκοντες, περὶ τὴν θεότητα σφάλλονται, οὔτε περὶ τοῦ υἱοῦ οὔτε περὶ τοῦ πνεύματος ὑγιῶς φρονοῦντες, καὶ δικαίως ἂν καλοῖντο ἄθεοι καὶ αὐτοὶ, ὡς μὴ τὴν προσήκουσαν δόξαν ἔχοντες περὶ τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εὕροι τις παραπλησίως αἱρέσεων. τῶν οὖν περὶ τὴν πίστιν σφαλλομένων διαίρεσιν ποιεῖται ὁ ἅγιος, καὶ τοὺς μὲν αὐτομολήσαντας ἤγουν ἑκουσίως καὶ χωρὶς ἀνάγκης ἀρνησαμένους τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. εἶτα εἰς μετάνοιαν ἐλθόντας, παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν λέγει ἀφωρισμένους εἶναι, ὥστε μηδέποτε τῆς C μεταλήψεως τῶν ἁγίων δώρων ἀξιωθῆναι, εἰ μὴ ὅτε εἰς τέλος τῆς οἰκείας ἥξουσι ζωῆς. κἂν δὲ ἤδη θνήσκων τις αὐτῶν κοινωνίας ἀξιωθῇ, εἶτα ἐκφύγῃ τὸν κίνδυνον καὶ ζήσῃ, πάλιν ἀκοινώνητος ἔσται μέχρις ἂν αὖθις θνήσκῃ. καὶ οὐ τοῦτον μόνον ἐπάγεσθαι λέγει αὐτοῖς τὸν ἀφορισμὸν, ἀλλὰ μηδὲ συνεστάναι τοῖς ὀρθοδόξοις, καὶ συνεύχεσθαι μυστικῆς ἐπιτελουμένης εὐχῆς, ἤγουν ὅτε ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον ἁγιασθῆναι καὶ τὸ ποτήριον, καθ' ἑαυτὸν εὔχεται. εὔχεσθαι μὲν γάρ φησι κατὰ μόνας, ἤγουν καθ' ἑαυτὸν οὐ κωλυθήσεται ὁ ἐν μετανοίᾳ γενόμενος. συνίστασθαι δὲ τοῖς πιστοῖς, οὐ συγχωρη-D θήσεται, ἀλλ' ἔξω στήσεται τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν κατηχουμένων. ταῦτα μὲν οὖν, περὶ τῶν ἄνευ βίας κατὰ θέλησιν οἰκείαν μόνην ἀρνησαμένων. ὅσοι δέ φησι ἐξ ἀνάγκης ὑπέκυψαν, μὴ μέχρι τέλους ἀντισχεῖν πρὸς τὰς βασάνους καὶ τὰς χαλεπὰς αἰκίας καὶ τιμωρίας δυνηθέντας, οἱ τοιοῦτοι, ῥητῷ χρόνῳ ἐπιτιμηθήσονται παρὰ τῶν πατέρων, ὅσῳ καὶ ὁ πορνεύσας ἐπιτιμᾶται. ὃν δὴ χρόνον, προϊὼν, ἐννέα ἔτη εἶναι λέγει. φιλανθρωπεύσασθαι δὲ λέγει τοὺς πατέρας περὶ τοὺς ἐκ βίας ἀρνησαμένους, ὅτι οὐχ ἡ ψυχὴ αὐτῶν συνέθετο τῇ ἀρνήσει.

ἀλλὰ

ἀλλὰ γλώσσῃ μόνῃ ἐκπεπτώκασι τοῦ καλοῦ. ἡ δὲ γνωμικὴ διάθεσις, ἀμετάτρεπτος αὐτοῖς ἐφυλάχθη. τοιαῦτα μὲν οὖν ἐπάγεσθαι λέγει τὰ ἐπιτίμια τοῖς περὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀποσφαλεῖσι· περὶ τῶν ἀπιόντων δὲ εἰς γόητας ἢ μάντεις, ταῦτά φησιν.

Οἱ δὲ πρὸς γόητας ἀπιόντες ἢ μάντεις ἢ τοὺς διὰ δαιμόνων καθάρσιά τινα καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, οὗτοι ἐρωτῶνται δι' ἀκριβείας καὶ ἀνακρίνονται πότερον ἐπιμένοντες τῇ εἰς Χριστὸν πίστει ὑπ' ἀνάγκης τινὸς συνηνέχθησαν ἐκείνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ κακώσεώς τινος ἢ ἀφορήτου ζημίας ταύτην αὐτοῖς τὴν ὁρμὴν ἐμποιησάσης, ἢ καθόλου καταφρονήσαντες τοῦ πεπιστευμένου παρ' ἡμῶν μαρτυρίου τῇ τῶν δαιμόνων συμμαχίᾳ προσέδραμον. εἰ μὲν γὰρ ἀθετήσει τῆς πίστεως καὶ πρὸς τὸ μὴ πιστεύειν εἶναι θεὸν τὸν παρὰ τῶν Χριστιανῶν προσκυνούμενον ἐκεῖνο ἐποίησαν, δηλαδὴ τῷ κρίματι τῶν παραβαινόντων ὑπαχθήσονται. εἰ δέ τις ἀβάστακτος ἀνάγκη κατακρατήσασα τῆς μικροψυχίας αὐτῶν εἰς τοῦτο προσήγαγε διά τινος ἠπατημένης ἐλπίδος παρακρουσθέντας, ὡσαύτως ἔσται καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ φιλανθρωπία καθ' ὁμοιότητα τῶν πρὸς τὰς βασάνους ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὁμολογίας ἀντισχεῖν μὴ δυνηθέντων.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς δὲ πρὸς γόητας ἀπιόντας ἢ μάντεις ἢ τοὺς διὰ δαιμόνων καθάρσιά τινα καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, μετὰ ἀκριβείας δεῖν ἀνακρίνεσθαι, καὶ ἐξετάζεσθαι λέγει. γόητες μὲν οὖν εἰσιν, οἱ καὶ ἐπαοιδοὶ καλοῦνται, οἱ διά τινων μαγικῶν ἐπῳδῶν ἢ θηρία καταδεσμοῦντες, ἢ πρὸς βλάβην ἀνθρώπων ἢ πρὸς ὠφέλειαν τῷ δοκεῖν ποιοῦντές τινα· πρὸς βλάβην μὲν, νόσους ἢ παραφροσύνας ἢ παρέσεις ἐπάγοντες. πρὸς δὲ δοκοῦσαν ὠφέλειαν, ἔρωτας ἐμποιοῦντες ἢ φιλίας, ἢ εὐπραγίας ἐπικλήσει δαιμόνων. μάντεις δέ εἰσιν, οἱ διά τινων μεθόδων, οὐδ' οὕτω χωρὶς ἐπικλήσεως δαιμόνων, μέλλοντά τινα προλέγοντες, ἢ ἀγνοούμενα ἐκκαλύπτοντες. καθάρσια δὲ λέγονται γίνεσθαι, ὡς ὅταν τις νομίζῃ ἐκ βασκάνων βλαβῆναι ὀφθαλμῶν ἢ ἐκ περιεργίας τινὸς, κἀντεῦθεν ἢ νοσεῖν, ἢ δυσπραγεῖν, ἢ ἄλλο τι κακὸν πάσχειν. εἰσὶ γάρ τινες οἳ ἐπαγγέλλονται καθάρσια τῶν τοιούτων παθημάτων ποιεῖν δι' ἐνεργείας πάντως σατανικῆς καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἤγουν ἀποτροπὰς καὶ ἀποδιώξεις τῶν τοιούτων κακῶν.

A sed lingua sola à bono exciderunt, mentis autem affectio eis immutabilis conseruata est. Has ergo pœnas inferri dicit iis qui circa rectam fidem lapsi sunt. De iis autem qui præstigiatores vel vates adeunt, hæc dicit.

Qui autem ad præstigiatores, vel vates abierunt, vel eos qui per dæmones se piacula quædam, & auersiones operaturos pollicentur, ij exactè interrogantur, & examinãtur vtrum in fide in Christum permanentes, à necessitate aliqua ad illud peccatum impulsi sunt, cum afflictio aliqua vel intolerabilis iactura, hunc illi animum indidisset; an B *omnino neglecto quod à nobis creditum est testimonio, ad dæmonum societatem se contulerunt. Si enim ad fidem infirmandam, & quòd deum esse non crederent, qui à Christianis creditur, & adoratur, illud fecerunt, erunt scilicet transgressorum iudicio obnoxij. Sin autem non ferenda necessitas aliqua pusillo & abiecto eorum animo superato eo deduxit falsa aliqua spe deductos, similiter erit & in ipsos clementia, instar eorum qui tormentis in tempore confessionis resistere non potuerunt.*

SCH. BALS. Eos autem qui ad præstigiatores, vel vates abierunt, vel ad eos qui per dæmones se piacula aliqua, vel auersiones operaturos C pollicentur, dicit esse accuratè examinandos & interrogandos. Dicuntur ergo præstigiatores, qui & incantatores appellantur, qui per aliquas magicas incantationes vel feras alligant ad hominũ vel detrimentũ, vel vtilitatẽ, vt videtur aliqua facientes. Ad detrimentum quidem, morbos, vel deliria, vel paralyses inducentes. Ad apparentem autem vtilitatẽ amores immittentes, vel amicitias, résque prosperas dæmonũ inuocatione efficientes. D Vates autem sunt, qui ex disciplina methodóue aliqua, nec sine dæmonũ inuocatione, futura aliqua prædicũt, vel quæ ignorãtur detegũt. Dicuntur autẽ fieri piacula, vt quando quis dicit se læsum fuisse à fascinãtibus oculis, vel ab aliqua curiositate, & eo factũ esse vt vel ægrotaret, vel infeliciter res suas gereret, vel ei aliquid eiusmodi eueniret: sũt enim qui profitẽtur se carũ affectionum piacula inuenturos per operationem omnino satanicam: vel etiam auersiones, & expulsiones eiusmodi malorũ.

Eos ergo, qui ad tales, inquit, accedunt, dicit oportere examinari, & diligenter interrogari, quomodo ad eos qui hæc faciunt accesserunt, vrgente eos necessitate, vel afflictione aliqua, vel morbo, vel ira forte alicuius principis, vel domini, vel damno intolerabili, & quomodo ad illos accesserunt, fidéne condemnata ad dæmonum auxilium accesserunt. Si enim tanquam à fide deficientes, & deum non esse deum credentes, nec ab illo auxilium sperantes, dæmonum opem implorarunt, vt qui transgressi sunt & sponte fidem abnegauerunt, tractabuntur. Sin autem propter pusillum & abiectum animum, dæmonum auxilium inuocauerunt, cum eos grauis aliqua oppressisset necessitas, quam propter animi imbecillitatem ferre non potuerunt decepti, & iuuari sperantes, punientur & ipsi, vt ij qui idolis sacrificarunt, quod propter confessionem tormenta non sustinuerunt.

Eorum autem quæ ad cupiditatem, & voluptatem fiunt peccatorũ hæc est diuisio: hoc enim vocatur adulterium, illud verò fornicatio. At nonnullis quidẽ eorũ qui sunt subtiliores, placuit etiã fornicationis peccatũ adulteriũ esse existimare, quoniã vna est legitima coniunctio, & mulieris cũ viro, & viri cũ muliere. Quicquid ergo nõ est legitimũ est omnino iniustũ, & legi contrariũ: & qui non habet propriũ, habet omnino alienũ. Homini enim vna tantũ data est auxiliatrix: & mulieri vnum appositum est caput. Ergo si quis quidem proprium vas suum, vt diuinus Apostolus nominat, possederit, ei lex naturæ iustũ vsum concedit. Si quis autem extra proprium, cõuersus fuerit, erit omnino in alieno. est autẽ vnicuique alienum, quicquid non est proprium, etiam si id non confiteatur qui est dominus. Non longe ergo à peccato adulterij, fornicatio ab iis qui rẽ paulo accuratius examinant, suscepta est, cum dicat etiam scriptura, Ne multus sis cum aliena: sed quia cũ imbecillioribus indulgenter agẽdum censuerunt patres, distinctum est peccatũ hac generali diuisione, quòd fornicatio quidẽ dicatur, cupiditatis seu libidinis expletio, quæ fit sine alia alicuius iniuria. Adulteriũ verò, insidia & iniuria quæ alteri affertur. In eo autẽ & cũ animalibus coitũ, & pedicatũ esse existimant, quoniã hæc quoque sũt natura adulteriũ. In id enim quod est alienũ, & quod est præter naturã, fit iniustitia.

1. Thess. 4.

Prouer. 5. 20.

A Τοὺς οὖν τοιούτους, φησί, προσερχομένους, ἀποκρίνεσθαι χρή φησιν αὐτοὺς μετὰ ἀκριβείας ἐρωτᾶσθαι, πῶς τοῖς τὰ τοιαῦτα ποιοῦσι προσῆλθον, ἀνάγκης κατεπειγούσης αὐτούς, ἢ γοῦν κακώσεώς τινος ἢ νόσου ἢ ὀργῆς τυχὸν δυνάστου τινὸς ἢ δεσπότου, ἢ ζημίας ἀφορήτου, καὶ πῶς προσῆλθον ἐκείνοις, ἆρα καταγνόντες τῆς πίστεως προσέδραμον τῇ τῶν δαιμόνων βοηθείᾳ. εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀποστάντες τῆς πίστεως καὶ μὴ πιστεύοντες θεὸν εἶναι τὸν Χριστόν, μηδὲ ἐλπίζοντες ἐξ ἐκείνου βοηθείας, ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων ἐπικουρίαν, ὡς οἱ παραβαίνοντες καὶ τὴν πίστιν ἑκόντες ἀρνησάμενοι οἰκονομηθήσονται. B εἰ δὲ ἐκ μικροψυχίας ἐπεκαλέσαντο τὴν τῶν δαιμόνων βοήθειαν, ἀνάγκης σφοδρᾶς ἐπελθούσης αὐτοῖς, ἣν διὰ μικροψυχίαν βαστάσαι οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀπατηθέντες καὶ ἐλπίσαντες ὠφεληθῆναι, ἐπιτιμηθήσονται καὶ οὗτοι ὡς οἱ θύσαντες εἰδώλοις διὰ τὸ μὴ ὑπομεῖναι τὰς διὰ ὁμολογίας βασάνους.

Τῶν δὲ διὰ ἐπιθυμίαν καὶ ἡδονὴν γινομένων ἁμαρτημάτων, τοιαύτη ἐστὶν ἡ διαίρεσις. τὸ μὲν γὰρ καλεῖται μοιχεία, τὸ δὲ πορνεία. τισὶ μὲν οὖν τῶν ἀκριβεστέρων ἤρεσε καὶ τὸ κατὰ πορνείαν πλημμέλημα, μοιχείαν εἶναι νομίζειν· διότι μία ἐστὶν ἡ νόμιμος συ- C ζυγία καὶ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα. πᾶν οὖν τὸ μὴ νόμιμον, παράνομον πάντως, καὶ ὁ μὴ τὸ ἴδιον ἔχων, δηλαδὴ τὸ ἀλλότριον ἔχει. ἑνὶ γὰρ ἀνθρώπῳ μία δέδοται παρὰ τοῦ θεοῦ βοηθός, καὶ τῇ γυναικὶ μία ἐφήρμοσται κεφαλή· οὐκοῦν εἰ μέν τις τὸ ἴδιον αὐτοῦ σκεῦος καθὼς ὀνομάζει ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἑαυτῷ κτήσαιτο, συγχωρεῖ ὁ νόμος τῆς φύσεως τὴν δικαίαν χρῆσιν. εἰ δέ τις ἔξω τοῦ ἰδίου τραπείη, ἐν ἀλλοτρίῳ πάντως γενήσεται. ἀλλότριον δὲ ἑκάστῳ, πᾶν τὸ μὴ ἴδιον, κἂν μὴ ὁμολογούμενον ἔχῃ τὸν κυριεύοντα. οὐκοῦν οὐ πόρρω τοῦ κατὰ τὴν μοιχείαν πλημμελήματος καὶ ἡ πορνεία τοῖς τὴν ἀκριβέστερον ἐξετάζουσι λογισμὸν ἐδέχθη, λεγούσης καὶ τῆς θείας D γραφῆς, ὅτι μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν. πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ἀσθενεστέροις ἐγένετό τις παρὰ τῶν πατέρων συμπεριφορά, διεκρίθη τὸ πλημμέλημα, τῇ γενικῇ διαιρέσει ταύτῃ, ὡς πορνείαν μὲν λέγεσθαι τὴν χωρὶς ἀδικίας ἑτέρου γινομένην τινὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐκπλήρωσιν. μοιχείαν δὲ, τὴν ἐπιβουλήν τε καὶ ἀδικίαν τοῦ ἀλλοτρίου. ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν ζωοφθορίαν καὶ τὴν παιδεραστίαν εἶναι λογίζονται. διότι καὶ ταῦτα φύσεώς ἐστι μοιχεία. εἰς γὰρ τὸ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν γίνεται ἡ ἀδικία. ταύτης οὖν τῆς διαιρέσεως καὶ

ἐν τούτῳ τῷ εἴδει τῆς ἁμαρτίας γινομένης, καθολικὴ μέν ἐστι θεραπεία τὸ τῆς ἐμπαθοῦς λύσσης τῆς περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς καθαρὸν ἐκ μεταμελείας γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐν πορνείᾳ μολυνθέντων ἀδικίας ἡ τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ οὐ καταμέμικται), διὰ τοῦτο διπλασίων ὡρίσθη τῆς ἐπιστροφῆς ὁ χρόνος τοῖς ἐν μοιχείᾳ μιανθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπηγορευμένοις κακοῖς, ζωοφθορίᾳ τε καὶ τῇ κατὰ ἄῤῥενος λύσσῃ. διπλασιάζεται γὰρ ὡς εἰπεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ ἁμαρτία. μία μὲν, ἡ κατὰ τὴν ἄθεσμον ἡδονὴν· ἑτέρα δὲ, ἡ κατὰ τὴν ἀλλοτρίαν ἀδικίαν συνισταμένη. διαφορὰ δέ τις ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς μετανοίας καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡδονὴν πλημμελημάτων. ὁ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὁρμήσας αὐτῷ τῷ καταδέξασθαι δι' οἰκείας ὁρμῆς γενέσθαι τῶν κρυφίων κατήγορος, ὡς ἤδη τῆς θεραπείας τοῦ πάθους ἀρξάμενος, καὶ σημεῖον τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ἐπιδειξάμενος, ἐν φιλανθρωποτέροις γίνεται τοῖς ἐπιτιμίοις. ὁ δὲ φωραθεὶς ἐπὶ τῷ κακῷ, ἢ διά τινος ὑποψίας ἢ κατηγορίας ἀκουσίως ἀπελεγχθεὶς, ἐν ἐπιτεταμένῃ γίνεται τῇ ἐπιστροφῇ, ὥστε καθαρισθέντα διὰ ἀκριβείας αὐτὸν, οὕτως ἐπὶ τὴν τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίαν παραδεχθῆναι. ἔστι τοίνυν ὁ κανὼν τοιοῦτος, ὥστε τοὺς ἐν πορνείᾳ μολυνθέντας, ἐν τρισὶ μὲν ἔτεσι καθόλου τῆς εὐχῆς ἀποβλήτους εἶναι· ἐν τρισὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως μετέχειν μόνης, ἐν ἄλλοις δὲ τρισὶν ἔτεσι μετὰ τῶν τῇ ἐπιστροφῇ ὑποπιπτόντων προσεύχεσθαι, καὶ τότε μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων. ἐπὶ δὲ τῶν σπουδαιοτέρᾳ κεχρημένων τῇ ἐπιστροφῇ καὶ τῷ βίῳ δεικνύντων τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπάνοδον, ἔξεστι τῷ οἰκονομοῦντι πρὸς τὸ συμφέρον τῇ ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ συντεμεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀκροάσεως καὶ τάχιον εἰς ἐπιστροφὴν ἀγαγεῖν καὶ πάλιν καὶ τοῦτον συντεμεῖν τὸν χρόνον, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τῇ κοινωνίᾳ, ὅπως ἂν τῇ ἑαυτοῦ δοκιμασίᾳ ἐκκρίνοι τὴν τοῦ θεραπευομένου κατάστασιν. ὥσπερ γὰρ τὸ τοῖς χοίροις ῥίπτειν τὸν μαργαρίτην ἀπείργεται, οὕτως τὸ ἀποστερεῖν τοῦ τιμίου μαργαρίτου τὸν ἤδη ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀπαθείας τε καὶ καθαρότητος γενόμενον, τῶν ἀτόπων ἐστίν. ἡ δὲ κατὰ τῆς μοιχείας ἤτοι κατὰ τὰ λοιπὰ εἴδη τῆς ἀκαθαρσίας γινομένη παρανομία, καθὼς προείρηται, κατὰ πάντα ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι θεραπευθήσεται ἐν ᾧ καὶ τὸ τῆς πορνείας ἄγος, τῷ δὲ χρόνῳ διπλασιάζεται. παρατηρηθήσεται δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μολυσμῷ τῆς πορνείας συμπεριενεχθέντων, ὥστε ἢ θᾶττον ἢ βραδύτερον γενέσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν.

A *Cum hac ergo diuisio in hac etiam peccati specie fiat, vniuersale est remedium vt à concitata in eiusmodi voluptates rabie per pœnitentiam homo purus efficiatur: sed quia eorum qui in fornicatione polluti sunt iniuria aliqua cum hoc peccato nō commista est, propterea duplum conuersionis tempus iis præscriptum est qui in adulterio inquinati sunt, & in aliis itidem vetitis malis, animalium initu, & rabie in masculos. In iis enim peccatum duplicatur. Vnum quidem in illicita & nefaria voluptate. Alterum autem quod in iniuria quæ fit alteri consistit. Est autem quædam differentia in ratione pœnitentiæ in iis qui in voluptate peccarunt eiusmodi.* B *Qui enim ex seipso ad sua proferenda peccata impulsus est, eo quod sua sponte occultorum accusator esse voluerit, vt qui iam affectioni medicinam adhibere cœperit, & signum in id quod est melius mutationis ostenderit, in mitioribus pœnis versatur. Qui autem in malo deprehensus est, vel propter aliquam suspicionem vel accusationem ingratiis conuictus est, longius illi conuersionis tempus datur, vt ipse perfecte purgatus, sic ad sacramentorum communionem* C *admittatur. Est ergo canon eiusmodi, vt qui in fornicatione polluti sunt, in tribus quidem annis ab oratione omnino expellantur: in tribus autē sint solius auditionis participes: in tribus autem aliis, cum iis qui in conuersione substernuntur precentur, & tunc sint sacramentorum participes. In iis autem qui diligentiori conuersione vsi fuerint, & vita ad id quod bonum redditum est, ostenderint, licet ei qui dispensat pro ecclesiastica œconomiæ vtilitate tempus auditionis contrahere, & celerius ad conuersionem deducere, & rursus hoc quoque tempus contrahere, & celerius communionem reddere, vt sua probatione eius cui medela adhibetur,* D *constitutionē diiudicet. Quemadmodū enim porcis margaritas proiicere est vetitū, ita & preciosa margarita priuare eum qui iam per alienationem à vitio & purgationem homo factus est, absurdum est. Quæ autem in adulterio & in reliquis immūditiæ generibus fit iniquitas, vt dictum est, eodem iudicio punietur, quo & fornicationis scelus, sed tempore duplicabitur. In eo autem eius etiā cui medela adhibetur, affectio cōsiderabitur, quomodo & in iis qui fornicationis inquinamento illaqueati sunt, vt vel citius, vel tarditus, eis sit boni participatio.*

SCHOL. BALS. Nunc dicit de peccatis, quæ nascuntur in animæ desideratiua facultate, ex quibus dicit esse adulteriū, & fornicationem, & subiungit, quòd quibusdam subtilioribus fornicatio quoque vocatur adulterium, quia est legitimus coitus mariti & vxoris: sed si quid fiat aliud præter eum, id est iniustū & legibus contrarium, & quicūque non vtitur proprio, vtitur alieno, etiam si dominum non habeat, & propterea fornicatio non lōge abesse visa est ab adulterio. Hęc dicit sanctus, ita adstrui ab iis qui fornicationē ad adulterij peccatum reducunt: imbecillorum autē peccatorū fuisse aliquā patribus curā seu dispensationē, eorúmque rationē esse habitā. Est autē Gręca dictio συμπεριφορὰ quę ex Prouerbiis accepta est. Dicit enim in eis Salomō ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, hoc est qui domus suę curā nō gerit, eámque dispensat, hæreditabit vētos. & peccatū illegitimi coitus esse distinctum seu diuisum, & fornicationē quidem esse nominatā coitum qui fit absque iniuria alterius viri, scilicet cum muliere libera: adulterium autem, viri accessum ad mulierem quæ cū altero cohabitat. Qui enim accedit ad mulierem quæ non habet maritum, peccat quidē, quòd ea non legitimè vtitur: sed nemini facit iniuriam. Qui autem rem habet cum ea quæ cum marito cohabitat, maritum illius iniuria afficit, alienam sibi familiarem efficiens, sæpe autem illius marito insidiatur, & hoc ex Dauid manifestum est. Porrò cum animali concubitum & pædicatum adulterio exæquant, & quòd iniuria natura afficitur, cum qui sic peccant, peccent præter naturam: & quòd qui sic peccat, aliena vtitur. est enim aliena natura brutorum, & masculorum. Masculum enim, & fœminam fecit deus. Horū itaque peccatorum vniuersale remedium dicit sanctus, seu quod omnibus peccatoribus conuenit, à tali rabie per pœnitentiam purum esse hominem, peccatū scilicet condēnare, & ab eo deficere. Nisi quis enim à peccato destiterit, quomodo pœnitentiā agere existimabitur? Quia autem fornicationi nō accedit iniuria, fornicationi autem & aliis prædictis,

Ἑρμηνεία.

A Νῦν περὶ τῶν ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ τῆς ψυχῆς φυομένων ἁμαρτημάτων διαλέγεται ὁ πατήρ. ὅθεν φησὶν εἶναι τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν. καὶ ἐπάγει, ὅτι τῶν ἀκριβεστέρων τισὶ καὶ ἡ πορνεία, μοιχεία καλεῖται. διότι ἡ νόμιμος μίξις ἀνδρὸς καὶ γυναικός μέν ἐστιν. Εἴ τι δὲ ἕτερον παρὰ ταύτην γίνηται, παράνομον τὸ τοιοῦτον, καὶ ὅστις μὴ τῷ ἰδίῳ κέχρηται, ἀλλοτρίῳ χρᾶται. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἴδιόν ἐστι τινὶ, τοῦτο ἀλλότριον, κἂν μὴ ἔχῃ τὸν κυριεύοντα. καὶ διὰ τοῦτο οὐ πόῤῥω ἔδοξε τῆς μοιχείας καὶ ἡ πορνεία. Ταῦτα B φησὶν ὁ ἅγιος ἔστι κατασκευάζεσθαι παρὰ τῶν καὶ τὴν πορνείαν εἰς τὸ τῆς μοιχείας ἀναγαγόντων ἁμάρτημα. τοῖς δὲ ἀσθενεστέροις τῶν ἁμαρτανόντων, γίνεσθαι τινὰ παρὰ τῶν πατέρων συμπεριφορὰν, ἤγουν οἰκονομίας συγκατάβασιν. Εἴληπται δὲ ἡ λέξις ἐκ τῶν παροιμιῶν. φησὶ γὰρ ὁ Σολομῶν ἐν αὐταῖς, ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, κερδήσει ἀνέμους· καὶ διακριθῆναι, ἀντὶ τοῦ διαιρεθῆναι τὸ ἁμάρτημα τῆς ἀθέσμου μίξεως. καὶ πορνείαν μὲν ὀνομασθῆναι τὴν χωρὶς ἀδικίας ἑτέρου μίξιν, ἤγουν τὴν πρὸς ἐλευθέραν ἀνδρὸς γυναῖκα· μοιχείαν δὲ, τὴν πρὸς γυναῖκα ἀνδρὶ συνοικοῦσαν εἰσέλευ- C σιν. ὁ μὲν γὰρ γυναικὶ προσιὼν ἄνδρα μὴ ἐχούσῃ, ἁμαρτάνει μὲν, ὅτι μὴ νομίμως αὐτῇ κέχρηται· ἀδικεῖ δὲ οὐδένα. ὁ δὲ τῇ συνοικούσῃ ἀνδρὶ πλησιάζων, ἀδικεῖ τὸν ἐκείνης ἄνδρα, τὴν ἀλλοτρίαν οἰκειούμενος. πολλάκις δὲ καὶ ἐπιβουλεύει τῷ ἐκείνης ἀνδρί. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ Δαβίδ. καὶ τὴν ζωοφθορίαν, καὶ τὴν παιδεραστίαν ἐπίσης τῇ μοιχείᾳ τιθέασιν, ὅτι τε ἀδικεῖται ἡ φύσις, παρὰ φύσιν ἁμαρτανόντων τῶν οὕτω πλημμελούντων, καὶ ὅτι ἀλλο- D τρίῳ κέχρηται ὁ οὕτως ἁμαρτάνων, ἀλλότριον γὰρ ἡ φύσις ἡ τῶν ἀλόγων ἡ τῶν ἀῤῥένων. ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεός. τῶν μὲν οὖν τοιούτων ἁμαρτημάτων, καθολικὴν μὲν θεραπείαν λέγει ὁ ἅγιος, ἤγουν πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἁρμόττουσαν, τὸ καθαρὸν τῆς τοιαύτης λύσσης ἐκ μεταμελείου γίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἤγουν τὸ καταγνῶναι τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀποστῆναι αὐτῆς. εἰ μὴ γάρ τις ἀποσταίη τοῦ ἁμαρτάνειν, πῶς ἂν λογισθείη μετανοεῖν; ἐπεὶ δὲ τῇ πορνείᾳ, ἀδικία οὐ πρόσεστι, τῇ δὲ μοιχείᾳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς εἰρημένοις

ὡς ἔφθην εἰπεῖν, πρὸς τῷ ἀθέσμῳ τῆς μίξεως καὶ ἀδικία προσέπεται, διπλασιάζει τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου τῆς μοιχείας, καὶ τῆς ζωοφθορίας, καὶ ἀρρενοκοιτίας πρὸς τὸν τῆς πορνείας. ἔπειτα καὶ διαφοράν τινα εἰσάγει ἐπὶ τῶν ἐξομολογουμένων τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα. εἰ μὲν τις φησὶν ἀφ' ἑαυτοῦ ὁρμηθεὶς, ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν ἀγνοουμένην, φιλανθρώπως ἐπιτιμηθήσεται. ὁ δὲ οὐχ ἑκὼν εἰς ἐξαγόρευσιν ἐλθὼν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ εὑρεθεὶς, ἢ ἐξ ὑποψίας γνωσθεὶς, ἢ κατηγορηθεὶς καὶ ἐλεγχθεὶς, κἂν προθῆται μετανοῆσαι, βαρύτερον ἐπιτιμᾶται, καὶ ἐν ἐπιτεταμένῃ ἤγουν μακροχρονίῳ γὰρ μετανοίᾳ, ἵνα οὕτω καθαρθεὶς, δεχθῇ εἰς τὴν τῶν ἁγίων μετάληψιν. εἶτα καὶ τοὺς χρόνους ἀπαριθμεῖται τοῦ ἐπιτιμίου τῆς πορνείας, καὶ ἐννέα λέγει εἶναι αὐτούς, καὶ ὅπως οἰκονομοῦνται, παρίστησι· τὸ δὲ πᾶν τῷ οἰκονομοῦντι τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀνατίθησι, καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ σπουδὴν ἢ ῥαθυμίαν ἐλαττοῦν τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, καὶ ἐπιτείνειν διακελεύεται. ὡς γὰρ οὐ δεῖν φησὶ τοὺς μαργαρίτας ῥίπτειν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· τοῦτο δὴ τὸ εὐαγγελικόν, μαργαρίτας μὲν καλῶν τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ τὸ τίμιον αἷμα, χοίρους δὲ, τοὺς ἐμπαθῶς ζῶντας καὶ τῷ βορβόρῳ τῶν παθῶν ἐγκυλινδουμένους· οὕτως ἄτοπον ἀποστερεῖν τῆς μεταλήψεως τῶν τιμίων μαργαριτῶν, τοὺς διὰ μετανοίας καθάραντας ἑαυτοὺς τῶν παθῶν, καὶ ἐκ χοίρων εἰς ἀνθρώπους μεταβληθέντας διὰ τῆς καθαρότητος. ἐννέα μὲν οὖν ἔτη ἐπὶ τῆς πορνείας εἰπὼν εἶναι τὸ ἐπιτίμιον, ἐπὶ τῆς μοιχείας καὶ ζωοφθορίας καὶ ἀρσενοκοιτίας, διπλασιάζεσθαι λέγει τὸν χρόνον τοῦτον· τὴν δὲ οἰκονομίαν, ὁμοίαν γίνεσθαι τῇ τῆς πορνείας. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι, ἤγουν ἐν τῇ αὐτῇ κρίσει, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιτιμήσει. τῷ δὲ χρόνῳ μόνῳ διπλασιάζεται. ἐν ἑκάστῳ γὰρ τόπῳ τῶν ἐπιτιμίων τριετίας ὁρισθείσης ἐν τῇ πορνείᾳ, ἑξαετία ἐν τῇ μοιχείᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς ὥρισται. κἀνταῦθα δὲ τὸ συντέμνειν τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου ἢ αὐξῆσαι, τοῦ οἰκονομοῦντος τῇ διακρίσει, τὰ ἐν μετανοίᾳ δίδωσιν.

Λείπεται πρὸς τούτοις τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς προσθεῖναι εἰς ἐξέτασιν, ὅταν παρασφαλεῖσα τῆς ἀγαθῆς τοῦ θυμοῦ χρήσεως, εἰς ἁμαρτίαν ἐκπέσῃ.

A vt iam dixi, præter illicitũ coitum iniuria quoque adiungitur, tẽpus pœnæ adulterij, initúsque animalium, & masculorum concubitus duplicat ad fornicationem. Deinde & aliquam inducit differentiam in iis qui eadem peccata confitentur. Si quis enim, inquit, sua sponte peccatum, quod ignorabatur dixerit, humane punietur. Qui autem non sponte ad enunciandum accesserit, sed in peccato deprehensus fuerit, vel ex suspicione cognitus, accusatúsue fuerit, & conuictus, etiam si pœnitentiam agere B proposuerit, grauius punitur: & fit in longiori tempore pœnitentia, vt sic purgatus in sacramentorum communionem recipiatur. deinde & pœnæ fornicationis tempora enumerat: & dicit esse nouem annos, & adiicit quomodo dispensentur. vniuersum autem eius iudicio relinquit qui peccatores dispensat: & secundum vel diligentiam, vel negligentiam in pœnitentia pœnitentiæ tempus diminuere, vel intendere iubet. Sicut enim non oportere dicit margaritas ante porcos proiicere, vt dicit Euan- C gelium, margaritas vocans sanctum corpus domini, & preciosum sanguinem. Porcos autem qui vitiosa vitam agunt, & in perturbationum animi cœno inuoluuntur: ita absurdum est, eos preciosarum margaritarum communione priuare, qui se à vitiis per pœnitentiam purgarunt, & ex porcis in homines per purgationẽ mutati sunt. Cum nouem autem annorum pœnas esse dixisset in fornicatione, in adulterio, animaliúmque initu, ac pædicatu, dicit tempus duplicari, esse autem eius dispensationem fornicationis dispẽsationi similem. Hoc autem sibi vult illud, In eodem iudicio, id est in æquali puni- D tione. Solo autem tempore duplicatur. Cùm enim in vno quoque pœnarum loco sit triennium definitum in fornicatione, sexennium in adulterio, & reliquis definitum est. Porrò hic quoque pœnæ tempus contrahere vel augere in eius qui pœnitentiam agentes dispensat, iudicio relinquit.

Restat adhuc vt irascentem animæ partem examinandam proponamus, quando lapsa à bono iræ vsu, in peccatũ ceciderit.

Cùm autem multa sint, quæ per iram fiunt peccata, & omnis generis mala, placuit omnibus nostris patribus, in aliis quidem non nimium subtiliter agere, nec nimium in eo study operæque ponere, vt omnia quæ ex ira nascerentur delicta curarent, quamuis scriptura non solum vulnus tantummodo prohibeat, sed etiam omne conuicium vel maledictum, & si quid aliud eiusmodi ira efficit, sed solam cædis cautionem suis pœnis introduxerunt. Diuiditur autem hoc malum differentia voluntaria, & inuoluntariæ. & est cædes quidem voluntaria quæ præparato suscepta est ab eo qui se ad hoc comparauerat vt hoc facinus perpetraret. Deinde illud quoque in voluntariis existimatum est, quando quis in congressu verberans, & verberatus plagam per iram mortiferam intulerit. Qui enim ira semel victus est, & animi appetitioni cedit, nihil eorum quæ malum possent amputare, ei in mentem venit. Quare & illic quoque qui ex concertatione profectus est, cædis euentus in factum voluntarium, non in casum confertur. Inuoluntariæ autem habentur manifesta indicia, quando quis alicui alteri rei studium applicans casu grauissimum aliquod malum patrauerit. In his ergo cædes quidem in triplex tempus extenditur iis qui per conuersionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter nouem etiam sunt anni, nouenario annorum numero in vnoquoque gradu præfinito, vt in perfecta quidem segregatione nouem annorum tempore versetur ab ecclesia prohibitus, alios autem tot annos in auditione permaneat, sola doctorum & scripturarum auditione dignus habitus, in tertio autem nouenario cum substratis in conuersione orans, vt perueniat ad communionem sacramenti scilicet, & in eodem eadem erit obseruatio ab eo qui ecclesiam administrat, & pro ratione conuersionis illi quoque pœna extensio rescindetur, vt pro nouem annis in vnoquoque gradu, vel sex vel septem anni solum fiant, si pœnitentia magnitudo tempus vincat, & superet correctionis studio eos qui in longo tempore præstituto susceptas à se maculas segniter eluunt. Inuoluntarium autem venia quidem dignum, sed non laudabile indicatum est. Hoc autem dixi, vt sit aper-

A πολλῶν δὲ ὄντων τῶν κατὰ θυμὸν εἰς ἁμαρτίας ἐνεργουμένων καὶ παντοίων κακῶν, ἤρεσέ πως τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις, μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι, μηδὲ πολλῆς ἄξιον ἡγεῖσθαι σπουδῆς τὸ θεραπεύειν πάντα τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ παραπτώματα. καίτοι τῆς γραφῆς οὐ μόνον τὴν ψιλὴν ἀπαγορευούσης πληγὴν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λοιδορίαν ἢ βλασφημίαν καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτον ὁ θυμὸς κατεργάζεται. μόνου δὲ τοῦ κατὰ φόνου ἄγους τὴν παραφυλακὴν ἐποιήσαντο διὰ τῶν ἐπιτιμίων, διήρηται δὲ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῇ διαφορᾷ τοῦ ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου· B ἐν οἷς ἑκούσιος μὲν πρῶτον ἐστὶν φόνος ὁ ἐκ παρασκευῆς τετολμημένος τοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐπιτεπισαμένου· ὅπως δὴ τὸ ἄγος ἐργάσηται· ἔπειτα δὲ κἀκεῖνος ἐν τοῖς ἑκουσίοις ὠνομάσθη, ὅταν τις ἐν συμπλοκῇ τύπτων τε καὶ τυπτόμενος ἐνδέκῃ κατά τινος καιρίαν τὴν διὰ τῆς χολῆς πληγήν. ὁ γὰρ ἅπαξ τῷ θυμῷ κρατηθεὶς καὶ τῇ ὁρμῇ τῆς ὀργῆς χαριζόμενος, οὐδὲν δὴ περὶ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους τῶν ἀνακόψαι τὸ κακὸν δυναμένων ἐπὶ νοῦν λάβοι, ὥστε κἀκεῖ τὸ ἐκ συμπλοκῆς ἀποτέλεσμα τοῦ φόνου, εἰς ἔργον προαιρέσεως οὐκ εἰς ἀποτυχίαν ἀνάγεται. C οἱ δὲ ἀκούσιοι, φανερὰ ἔχουσι τὰ γνωρίσματα, ὅταν τις πρὸς ἕτερόν τι τὴν σπουδὴν ἔχων, ἐξ ἀποτυχίας τι τῶν δυσχερῶν δράσῃ. ἐπὶ τούτων τοίνυν ὁ μὲν φόνος εἰς τριπλασίονα χρόνον παρατείνεται, τῆς δὲ ἐπιστροφῆς θεραπευομένης τὸ ἑκούσιον. τρεῖς ἐννεάδες γάρ εἰσιν ἐνιαυτοὶ καθ' ἕκαστον βαθμὸν τῆς ἐννεάδος τῶν ἐτῶν ὁρισθείσης, ὥστε ἐν μὲν τῷ παντελεῖ ἀφορισμῷ ἐννεαετῆ χρόνον διαγενέσθαι ἀπειργόμενον τῆς ἐκκλησίας. ἄλλα δὲ τοσαῦτα ἔτη ἐν τῇ ἀκροάσει παραμεῖναι D μόνον τῶν διδασκάλων καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἀκροάσεως ἀξιούμενον. ἐν δὲ τῇ τρίτῃ ἐννεάδι, μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων ἐν ἐπιστροφῇ προσευχόμενον, οὕτως ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν μετουσίαν, τῶν ἁγιασμάτων δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ τοιούτου ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἔσται παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πρὸς τὸν λόγον τῆς ἐπιστροφῆς συντμηθήσεται αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ ἐπιτιμίου παράτασις, ὥστε ἀντὶ ἐννέα ἐτῶν ἐφ' ἑκάστῳ βαθμῷ ἢ ζʹ. ἢ, ϛʹ. ἢ, εʹ. μόνα γενέσθαι, εἴπερ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιστροφῆς νικώη τὸν χρόνον, καὶ ὑπερβάλλοιτο τῇ σπουδῇ τῆς διορθώσεως, τοὺς ἐν τῇ μακρᾷ προθεσμίᾳ ῥαθυμότερον ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν κηλίδων καθαίροντας. τὸ δὲ ἀκούσιον, γνωστὸν μὲν οὐ μὴν ἐπαινετὸν ἐκρίθη. τοῦτο δὲ εἶπον, ὥστε δῆλον γενέσθαι,

ὅτι κἂν ἀκουσίως τις γένηται ἐν τῷ φόνου μιάσματι, ὡς ἤδη βέβηλον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἄγους γενόμενον, ἀπόβλητον ἱερατικῆς χάριτος ὁ κανὼν ἀπεφήνατο. ὅσος δέ ἐστιν ἐπὶ τῇ ψιλῇ πορνείᾳ τοῦ καθαρσίου ὁ χρόνος, τοσοῦτος καὶ ἐπὶ τῶν ἀκουσίως πεφονευκότων ἐδοκιμάσθη, καλῶς ἔχειν δηλαδὴ καὶ ἐν τούτοις τῆς προαιρέσεως τοῦ μετανοοῦντος δοκιμαζομένης, ὥστε εἰ ἀξιόπιστος γένοιτο ἡ ἐπιστροφή, μὴ παραφυλαχθῆναι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ διὰ συντομίας ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν. εἰ δέ τις μὲν μὴ πληρώσας τὸν χρόνον τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξοδεύει τοῦ βίου, κελεύει ἡ τῶν πατέρων φιλανθρωπία, μετασχόντα τῶν ἁγιασμάτων μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου πρὸς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφθῆναι· εἰ δὲ μετασχὼν τοῦ ἁγιάσματος πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρόνον ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γενόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ τῆς κατ᾽ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν περὶ τῶν δύο ψυχικῶν δυνάμεων ὁ μέγας οὗτος πατὴρ προστίθησιν ἄρτι καὶ τὴν λοιπήν· ἥ τις ἐστὶ τὸ θυμοειδές. καὶ πολλὰ μὲν εἶναι φησὶ τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ τικτόμενα ἁμαρτήματα, οἷον πληγάς, ὕβρεις, λοιδορίας, βλασφημίας, ἅπαντα τῇ θείᾳ γραφῇ ἀπηγόρευται. ὁ γὰρ μακάριος Παῦλος πρὸς Κολασσαεῖς γράφων, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα ἀπαριθμῶν, μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ἔχθρας, καὶ ἔρεις, καὶ ζήλους καὶ θυμούς, ἐριθείας τε καὶ διχοστασίας καὶ φόνους ἐπήγαγε, καὶ οἱ ταῦτα πράσσοντες ἔφη, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ἀλλὰ κἂν πάντα φησὶν ὁ ἅγιος οὗτος τῇ γραφῇ ἀπηγόρευται, ὅμως ἤρεσέ πως τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι. τὸ δὲ ἤρεσέ πως, ἀπαρνοῦντός ἐστι καὶ ὥσπερ μὴ εἰδότος τὸν λόγον, δι᾽ ὃν ταῦτα οἱ πατέρες ἀκριβολογεῖσθαι οὐκ ἠθέλησαν, οὐδὲ πολὺ σπουδαῖον ἡγήσαντο θεραπεύειν τὰ τοιαῦτα. μόνον δὲ τὸ τοῦ φόνου μίασμα ἐπιτιμίων ἠξίωσεν, ὥστε παραφυλάττεσθαι τοὺς ἀνθρώπους μὴ ποιεῖν φόνους φοβουμένους τὰ ἐπιτίμια. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φόνου ἁμάρτημα, διαιρεῖται εἰς ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον. καὶ ἔστιν ὁ ἑκούσιος φόνος, ὁ ἐκ προσκευῆς, ἤγουν ὁ ἐκ μελέτης τετολμημένος πρὸς ὅν τις παρεσκευάσθη καὶ ἡτοιμάσθη.

tum, quòd etiam si quis inuoluntariè fuerit in scelere homicidij, eum tanquam iam prophanum piaculum redditum à sacerdotali gratia eiiciendū pronunciauit canon. Quantum autem est expiationis tempus ob simplicem fornicationem, tantum etiam rectè habere existimatum est in iis qui cædem inuoluntariam fecissent, scilicet in iis quoque pœnitentis voluntate examinata, vt si sit fide quidem digna conuersio, non seruetur annorum numerus, sed temporis prolixitate resecata ad ecclesiæ restitutionem, & boni participationem compendio deducatur. Si quis autem tempore non expleto à canonibus præstituto vita excedat, iubet patrum clementia vt effectus sacramentorū particeps non viatico vacuus ad extremam illam & longam peregrinationem mittatur. Sin autem postquam sacramēti particeps factus fuerit, rursum ad vitam reuersus sit, statutum tempus expectet in illo gradu existens in quo erat ante cōmunionem illi ex necessitate datam.

Sch. Bals. Postquam dixit hic magnus pater de duabus animæ facultatibus, reliquam quoque adiicit; nempe iram: & multa quidem peccata esse dicit, quæ ex ira nascuntur; ictus, iniurias, maledicta, conuicia; quę omnia à scriptura sūt prohibita. Beatus enim Paulus scribens ad Colossenses, & carnis opera enumerans; cum aliis inimicitias, lites, & contentiones, æmulationes, discordias, ac seditiones, & cędes induxit. Et qui hęc inquit, agunt, regnum dei non possidebunt. Sed etsi, inquit hic sanctus; hęc omnia à scriptura prohibita sunt; placuit tamen omnibus nostris Patribus in aliis non nimium subtiliter; nec summo iure agere. Illud autem; Placuit omnibus, est dubitantis, & veluti rationem nescientis, propter quam patres in iis non nimium subtiliter, & accuratè agere voluerint; nec vt iis remedia afferrent multum studij ponendum esse putarunt, sed solum homicidij facinus esse pœnis afficiendum censuerunt, vt cauerent homines ne cædes perpetrarent, pœnas impositas formidantes. Cædis autem peccatum diuiditur in voluntarium, & inuoluntarium: & est quidem voluntaria cædes, quæ præparato ac consulto suscepta est, ad quā paratus, & instructus fuerat qui-

ſpiam. Voluntarium autem dicit, & quod non conſulto quidem, ſed in certamine, & contentione factum eſt, quando quis eum qui reſiſtit lætaliter percuſſerit in aliqua parte corporis. Nam hoc quoque cædis genus, non fortuitum, ſed voluntarium ſanctus iudicat. Inuoluntariam autem cædem definit, quando volens aliquid aliud agere, vt pote feram percutere, vel fructum arboris decutere, accedentem hominem non viſum percuſſerit, iſque mortuus fuerit. Voluntariæ itaque cædi xxvij. annos definit pœnæ tempus: & ipſum in tres partes diuidit, vt vnaquæque pars habeat nouem annos, & perfectam quidem ſegregationem nominat, cum qui ſegregatus eſt ſtare extra eccleſiam, & deflere. poſtquam autem illic ad nonum vſque annum defleuerit, tanto rurſus tempore ſtet in loco audientis, & illinc procedat ad locum proſtrationis: & ita xxvij. annis dimenſis, dignus ſacramentorum communione habeatur. Vbique autem dat poteſtatem contrahendi tempus pœnarum ei qui cum diſpenſat qui agit pœnitentiam, ſi viderit pœnitentem vberes pœnitentiæ fructus oſtendentem. Inuoluntaria autem, inquit, cædes, venia quidem digna iudicata eſt, ſed non laudanda, ſeu non ita grata, & accepta, vt ſit ab omni ſupplicio immunis, & ſi quis inuoluntariè hominem interfecerit, nec ſacerdotiũ aſſequetur, & eiicietur, vt qui ſit homicidio pollutus. Inuoluntariæ autẽ cædis pœnæ tempus eſſe dicit, quãtum in ſimplici fornicatione ſtatutum eſt. eſt autem ſecundum hunc ſanctũ ix. annorũ. Simplicem autẽ fornicationem nominauit, quæ committitur in mulierem quæ nõ habet maritũ. Vnde poſtquam dixit pœnæ tempus in vnoquoque peccato, nunc adiicit, quòd ſi is qui pœna affectus eſt, nondum perfecit tẽpus pœnitẽtiæ, ſed eſt adhuc ſegregat⁹, & in magno vitę periculo verſatur, ſtatuerunt patres clementia vtentes, vt is ſit ſacramentorũ particeps ne viatico carẽs in longam peregrinationẽ abeat. Dicitur autem viaticũ, quod iis qui viã ineunt in via eſt vtile. Fidelibus autẽ valde cõferre creditur ſacramẽtorum participatio.

A ἑκούσιον δὲ λέγει καὶ τὸν μὴ ἐκ μελέτης μὲν, ἐν δὲ συμπλοκῇ καὶ φιλονεικίᾳ γινόμενον, ὅτε τις πλήξει τὸν ἀνθιστάμενον ἐν καιρίῳ μέρει τοῦ σώματος, τῷ θυμῷ στρατευόμενος. καὶ τοῦτο γὰρ τὸ εἶδος τοῦ φόνου, οὐ τυχαῖον ὁ ἅγιος κρίνει, ἀλλὰ προαιρετόν. ἀκούσιον δὲ φόνον ὁρίζεται, ὅτε ἄλλο τι ποιῆσαι βουλόμενος, οἷον θηρίον ἀμύνασθαι ἢ καταστεῖσαι δένδρου καρπὸν, ἄνθρωπον παριόντα μὴ προϊδὼν πλήξει, καὶ ὁ πληγεὶς θανατωθῇ. τῷ μὲν οὖν ἑκουσίῳ φόνῳ, κζ΄. ἔτη ὁρίζεται τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρόν. καὶ εἰς τρεῖς B μοίρας αὐτὸν διαιρεῖ, ὥστε μοῖραν ἑκάστην ἐννέα ἔχειν ἐνιαυτούς· καὶ παντελῆ μὲν ἀφορισμὸν ὀνομάζει, τὸ ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι τὸν ἀφορισθέντα καὶ προσκλαίειν. ἐκεῖ δὲ προσκλαύσαντα ἐπὶ ἐννέα ἐνιαυτὸν, ἐπὶ τοσοῦτον αὖθις χρόνον ἐν ἀκροωμένων στῆναι τόπῳ. κἀκεῖθεν προβιβάσαι εἰς τὸν τῆς ὑποπτώσεως τόπον· καὶ οὕτω τῶν κζ΄. ἐκμετρηθέντων ἐνιαυτῶν, τῆς τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίας ἀξιωθῆναι. πανταχοῦ δὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συντέμνειν τὸν τῶν ἐπιτιμίων καιρὸν, τῷ οἰκονομοῦντι τὸν ἐν μετανοίᾳ γινόμενον δίδωσιν, εἰ βλέπει τὸν μετανοοῦντα δαψιλεῖς τοὺς τῆς μετανοίας καρ- C ποὺς ἐνδεικνύμενον. ὁ δὲ ἀκούσιος φησὶ φόνος, συγγνωστὸς μὲν ἐκρίθη, οὐ μὴν ἐπαινετὸς, ἤγουν οὐκ ἀνεκτὸς, ὥστε καὶ πάντῃ εἶναι ἀνεπιτίμητος· κἂν γὰρ ἀκουσίως τις φονεύσῃ ἄνθρωπον, οὔτε ἱερωσύνης τεύξεται, καὶ ἀπόβλητος ταύτης ὡς τῷ φόνῳ μιανθεὶς ἔσεται. χρόνον δὲ τῷ ἐπιτιμίῳ τοῦ ἀκουσίου φόνου λέγει τετάχθαι, ὅσος ἐν τῇ ψιλῇ πορνείᾳ ἐτάχθη· ἔστι δὲ οὗτος κατὰ τοῦτον τὸν ἅγιον, ἐννέα ἔτη. ψιλὴν δὲ πορνείαν, τὴν εἰς γυναῖκα μὴ ἔχουσαν ἄνδρα ὠνόμασε. τοὺς χρόνους δὲ τῶν ἐπιτιμίων εἰπὼν ἐφ' ἑκάστῳ πλημμελήματι, νῦν προστίθησιν ὅτι εἰ οὔ- D πω ὁ ἐπιτιμηθεὶς ἐπλήρωσε τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν, ἀλλ' ἔτι ἀφωρισμένος ἐστὶ καὶ κινδυνεύει θανεῖν, ὥρισαν οἱ πατέρες φιλανθρωπευσάμενοι τὸν τοιοῦτον μεταλαβεῖν τῶν ἁγιασμάτων, ἵνα μὴ ἐστερημένος τοῦ ἐφοδίου ἀπέλθῃ πρὸς τὴν μακρὰν ἀποδημίαν. ἐφόδια δὲ λέγονται τὰ ἐπὶ τῇ ὁδῷ τοῖς ὁδεύουσι συμβαλλόμενα. μέγα δὲ συμβάλλεσθαι τοῖς πιστοῖς πιστεύεται τῶν ἁγιασμάτων ἡ μέθεξις.

εἰ δὲ περὶ τὴν ζωὴν κινδυνεύοι ὁ ἐν ἐπιτιμίᾳ, ἀξιωθείη τῶν θείων δωρεῶν, εἶτα ἐκφύγῃ τὸν κίνδυνον καὶ ἀναῤῥωσθῇ, αὖθις ἀκοινώνητος ἔσται. καὶ ἐν ἐκείνῳ στήσεται τῷ βαθμῷ, ἐν ᾧ ἦν καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου, μέχρις ἂν ὁ χρόνος ὁ τεταγμένος ἐκμετρηθῇ.

Τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τῆς εἰδωλολατρείας, οὕτω γὰρ ὀνομάζει τὴν πλεονεξίαν ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀθεράπευτον ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν παρεώφθη, καίτοι δοκεῖ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῆς τριττῆς ἐν τῇ ψυχῇ καταστάσεως πάθος εἶναι. καὶ γὰρ ὁ λογισμὸς τῆς τοῦ καλοῦ κρίσεως ἁμαρτάνων, ἐν τῇ ὕλῃ τὸ καλὸν εἶναι φαντάζεται, οὐ πρὸς τὸ ἄϋλον ἀναβλέπων κάλλος, καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ κάτω ῥεῖ, τοῦ ἀληθῶς ὀρεκτοῦ ἀποῤῥέουσα· καὶ ἡ φιλόνεικός τε καὶ θυμώδης διάθεσις πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει· καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, συμφωνεῖ ἡ τοιαύτη νόσος τῷ ἀποστολικῷ τῆς πλεονεξίας ὅρῳ· ὁ γὰρ θεῖος ἀπόστολος, οὐ μόνον αὐτὴν εἰδωλολατρείαν, ἀλλὰ καὶ ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν ἀπεφήνατο, καὶ ὅμως τὸ τοιοῦτον εἶδος παρεώφθη τῆς νόσου ἀνεπίσκεπτόν τε καὶ ἀπημέλητον· διὸ καὶ πλεονάζει κατὰ τῆς ἐκκλησίας τὸ τοιοῦτον ἀῤῥώστημα, καὶ οὐδεὶς τοὺς ἐπὶ τὸν κλῆρον ἀγομένους περιεργάζεται, μήπως τῷ τοιούτῳ εἴδει τῆς εἰδωλολατρείας κατεμιάνθησαν· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διὰ τὸ παρεῖσθαι τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγούμεθα τῷ δημοσίῳ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἷόν τε ᾖ θεραπεύειν, ὥσπερ τινὰς πληθωρικὰς τὰς πλεονεκτικὰς ἀῤῥωστίας διὰ τοῦ λόγου καθαίροντες. μόνην δὲ τὴν κλοπὴν καὶ τὴν τυμβωρυχίαν, καὶ τὴν ἱεροσυλίαν πάθος νομίζομεν διὰ τὸ οὕτως ἐκ τῆς τῶν πατέρων ἀκολουθίας τὴν παράδοσιν ἡμῖν περὶ τούτων γενέσθαι. καίτοι παρὰ τῆς θείας γραφῆς ὁ πλεονασμὸς καὶ ὁ τόκος τῶν ἀπειρημένων ἐστί. καὶ τὸ ἐκ δυναστείας πρὸς τὴν ἰδίαν κτῆσιν προσαγαγεῖν τὰ ἀλλότρια κἂν ἐν προσχήματι πράγματος τὸ τοιοῦτον τύχῃ γινόμενον. ἐπεὶ τοίνυν τὸ καθ' ἡμᾶς εἰς ἐξουσίαν κανόνων ἀξιόπιστον τὴν ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένως ἀπηγορευμένων κανονικὴν κρίσιν ἤδη τοῖς εἰρημένοις προσθήσομεν. διῄρηται δὲ ἡ κλοπὴ εἴς τε λῃστείαν καὶ εἰς τοιχωρυχίαν. καὶ εἷς μὲν ἐπ' ἀμφοτέρων σκοπὸς, ἡ τῶν ἀλλο-

A Sinautem is cui pœna imposita est, diuinis donis dignus habitus fuerit, deinde periculum effugerit, rursus erit excommunicatus, & in illo gradu stabit, in quo erat etiam ante periculum, donec præstitutum tempus dimensum fuerit.

Altera autem idololatriæ species (sic enim diuinus apostolus auaritiam appellat) nescio quomodo absque vlla pœna medela à patribus prætermissa sit. Atqui hoc malum quidem videtur esse trium animi constitutionum affectio. Nam & B *ratio ab eius quod pulchrum est iudicio aberrans, esse in materia quod pulchrum est existimat, non ad pulchritudinem à materia separatam aspiciens. Et desiderium ad ea quæ sunt inferiora inclinatur, ab eo quod verè est expetendum dilabens. Iam verò & contentiosa animosaque animæ affectio ex hoc peccato multas occasiones accipit. Et vt in vniuersum dicam, eiusmodi morbus cum Apostolica auaritiæ definitione conuenit.* Ephes. 5. *Diuinus enim Apostolus eam non solum idololatriam, sed etiam omnium malorum ra-* C *dicem pronunciauit, & tamen hæc morbi species inconsiderata, & absque vlla eius cura prætermissa est, quo fit vt hic morbus valde in ecclesia redundet, & nemo in iis qui ad clerum adducuntur, inquirit, num qui eo idololatriæ genere polluti sint. Sed de iis quidem, quoniam id à patribus prætermissum est, sufficere existimo publicæ doctrinæ ratione ea quomodo fieri potest curare, veluti quosdam morbos ex repletione ortos, inexplebilis auaritiæ affectiones oratione purgantes. Solum autem furtum, & sepulchrorum effossionem, & sacrilegium vitia existimamus, quòd sic à* D *patrum consequentia hæc nobis traditio facta sit. Atqui apud diuinam scripturam & fœnus & vsura sunt prohibita, & per alicuius potentiam ad suam possessionem aliena traducere, etiamsi sub contractus, aut transactionis specie hoc fortasse factum sit. Quoniam ergo nos quidem ad canonum potestatem assequendam fide digni non sumus, in iis quæ ex confesso prohibita sunt, canonicam sententiam iis quæ iam dicta sunt adiiciemus. Diuiditur autem furtum in latrocinium seu depradationem & in murorum effossionem. Idem autem vtriusque est institutum, videlicet*

aliena auferre: in animo autem ipsorum magna est inter se differentia. Latro enim etiam homicidium ad id quod studet assequi assumit, ad id paratus & armis, & copiis, & opportunitate loci, adeo ut is homicidarum iudicio subiiciatur, si per pœnitentiam ad dei ecclesiam reuersus fuerit. Qui autem latenti ablatione sibi alienum usurpat, deinde per enuntiationem peccatum suum sacerdoti aperuerit, vitij studio in contrarium mutato ægritudinem curabit, dico autem largiendo quæ habet pauperibus: ut dum quæ habet profundit se ab auaritiæ morbo liberum aperte ostendat. Si autem nihil aliud præterquam solum corpus habeat, iubet Apostolus per laborem corporalem ei morbo mederi. Dictionis autem ita habet contextus, Qui furatur, non amplius furetur, sed potius laboret bonum operans, ut possit et largiri qui indiget.

Ephes. 4.

SCHOL. BALSAM. Dubitat sanctus quomodo auaritiæ vitium à patribus absque ulla medicina relictum sit, nec ulla iis qui eo tenentur pœna imposita fuerit; maximè cum Apostolus ipsum idololatriam vocarit. Atqui videntur, inquit, tres animæ facultates in eo affici, & à rectitudine diuertere. Neque enim ratiocinatrix animæ affectio recte iudicat, sed falso & nequiter. Aberrat enim, inquit, ab eius quod pulchrum est iudicio, hoc est id non assequitur, nec ad pulchritudinem à materia separata respicit ad dei scilicet quoad eius fieri potest intelligentiam, futurorúmque bonorum fruitionem, sed id quod pulchrum est in materia visione apprehendit. Falsam autem opinionem, & mendacem existimationem sanctus visionem apposite vocauit, existimare scilicet id quod pulchrum & honestum est, esse in pecuniis, & diuitiis, & eiusmodi. Porrò desideratiua animi facultas ab eo quod est vere expetendum, à diuina scilicet natura, & cælestibus excidens, terrena & fluentia appetit. Irascens quoque facultas multas ut ad contentionem accendatur occasiones accipit. Propter pecuniarum enim cupiditatem, lites, & inimicitiæ, & bella, & ut dicit diuinus Apostolus, radix omnium malorum est auaritia.

τείων ἀφαίρεσις, πολλὴ δὲ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐστὶ διαφορά. ὁ μὲν γὰρ λῃστὴς καὶ τὴν μιαιφονίαν εἰς συμμαχίαν τοῦ σπουδαζομένου παραλαμβάνει, πρὸς αὐτὸ τοῦτο παρασκευαζόμενος καὶ ὅπλοις καὶ πολυχειρίᾳ καὶ ταῖς ἐπικαιρίαις τῶν τόπων, ὥστε τὸν τοιοῦτον τῷ κρίματι τῶν ἀνδροφόνων ὑπάγεσθαι, εἰ διὰ μεταμελείας ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐπαναγάγῃ. ὁ δὲ δι' ἀφαιρέσεως λανθανούσης σφετεριζόμενος τὸ ἀλλότριον, εἶτα δι' ἐξαγορεύσεως τὸ πλημμέλημα ἑαυτοῦ τῷ ἱερεῖ φανερώσας, τῇ περὶ τὸ ἐναντίον τοῦ πάθους σπουδῇ θεραπεύσει τὴν ἀρρωστίαν· λέγω δὲ διὰ τοῦ τὰ προσόντα παρέχειν τοῖς πένησιν, ἵνα τῷ προέσθαι ἃ ἔχει, φανερὸς γένηται καθαρεύων τῆς κατὰ πλεονεξίαν νόσου· εἰ δὲ μηδὲν ἔχοι, μόνον δὲ τὸ σῶμα ἔχοι, κελεύει ὁ ἀπόστολος διὰ τοῦ σωματικοῦ κόπου τὸ τοιοῦτον ἐξιάσασθαι πάθος, ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως, ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.

Ἑρμηνεία.

Ἀπορεῖ ὁ ἅγιος πῶς τοῖς πατράσι τὸ τῆς πλεονεξίας πάθος, εἴτουν φιλαργυρία, ἀθεράπευτον παρεωράθη, μὴ ἐπαγαγοῦσιν ἐπιτίμια τοῖς τοῦτο κεκτημένοις, καὶ ταῦτα τοῦ ἀποστόλου εἰδωλολατρείαν αὐτὸ καλέσαντος. καὶ τοίγε δοκεῖ φησὶ καὶ τὰς τρεῖς ψυχικὰς δυνάμεις ἐν τούτῳ πάσχειν καὶ παρατρέπεσθαι τῆς εὐθύτητος. οὔτε γὰρ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, ὀρθῶς κρίνει, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ διημαρτημένως. ἁμαρτάνει γάρ φησι τῆς κρίσεως τοῦ καλοῦ, ἤτοι τοῦ ἀποτυγχάνει, καὶ οὐ πρὸς τὸ ἄϋλον καλὸν βλέπον τὸ τοῦ θεοῦ δηλαδὴ, ὡς ἐφικτὸν κατανόησιν, καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν, ἐν τῇ ὕλῃ φαντάζεται τὸ καλόν. τὴν ἠπατημένην δὲ δόξαν καὶ τὴν ἐψευσμένην ὑπόληψιν, φαντασίαν ὁ ἅγιος προσφόρως ὠνόμασεν. ἤγουν τὸ νομίζειν ἐν τοῖς χρήμασι τὸ καλὸν εἶναι καὶ τῷ πλούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὁμοίοις αὐτοῖς. καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐκπῖπτον τοῦ ὄντως ὀρεκτοῦ ἤτοι τῆς θείας φύσεως καὶ τῶν οὐρανίων, τῶν γηΐνων καὶ ῥεόντων ὀρέγεται. καὶ τὸ θυμικὸν δὲ, πολλὰς ἀφορμὰς εἰς τὸ ἀνάπτεσθαι πρὸς φιλονεικίαν, λαμβάνει. διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιθυμίαν, ἔριδές τε καὶ ἔχθραι, καὶ πόλεμοι καὶ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία.

ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχον φησὶ τὸ τοιοῦτον πάθος, παρεωράθη τοῖς πατράσιν ἀνεπισκόπητόν τε καὶ ἀθεράπευτον, ὅθεν καὶ πλεονάζει κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, πολλῶν τοῦτο νοσούντων, καὶ τοὺς καταταττομένους εἰς κλῆρον, ἤτοι χειροτονουμένους, οὐδεὶς ἐρευνᾷ, μή ποτε μεμίανται τῇ τοιαύτῃ εἰδωλολατρείᾳ. ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο τοῖς πατράσι παρείθη, αἰτία τοῦ καταλειφθῆναι ἀνεπιτίμητόν τε καὶ ἀκόλαστον, θεραπεύειν αὐτὸ διὰ τῆς δημοσίας διδασκαλίας, ὡς δυνατὸν, ἤγουν δημοσίᾳ διδάσκοντες τὸν λαὸν, ποιησώμεθα τούτου καταδρομὴν, ὥσπερ τινὰ πάθη πληθωρικὰ τὰς πλεονεκτικὰς ἀρρωστίας διὰ τοῦ λόγου καθαιροῦντες. εἰπὼν δὲ ὁ ἅγιος τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, τὰς ψυχικὰς δυνάμεις διαφθείρειν, καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῆς πάθη φύεσθαι, πληθωρικοῖς πάθεσι, ταῦτα ἀπείκασε τὴν τῆς ἰατρικῆς λόγων μετεληλυθὼς ἀκριβέστατα, ὡς ἔστι γνῶναι ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. πληθώρα ὀνομάζεται τοῖς ἰατροῖς, ὅταν οἱ τέσσαρες χυμοὶ ἐξ ὧν τὰ σώματα συνίστανται, αὐξηθῶσι καὶ πλεονάσωσιν ἀναλόγως τῷ ὄγκῳ ἑκάστου τῶν χυμῶν γινομένων κατὰ ταυτὸν συμβαίνοντα πάθη, πληθωρικὰ καλοῦνται νοσήματα. ὥστε εἰκότως καὶ τοῦτο ὁ σοφὸς οὗτος πατὴρ, τὰ ἐκ τῆς πλεονεξίας ἀναφυόμενα πάθη, πληθωρικὰ εἶπεν ὡς πάσας τὰς ψυχικὰς ἡμῶν δυνάμεις περιτρεπούσης καὶ αὐξανούσης ταύτας ἐπιβλαβῶς τῇ ψυχῇ· τὰς μὲν οὖν ἄλλας φησὶ νόσους τῆς πλεονεξίας, τῷ τῆς διδασκαλίας θεραπεύσομεν λόγῳ. τὴν δὲ κλοπὴν καὶ τὴν ἱεροσυλίαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τυμβωρυχίαν, κανονικῶν ἐπιτιμίων ἀξιωθείσας παρὰ τῶν πατέρων, τοῖς ἤδη ῥηθεῖσι προσθήσομεν. καί τοι φησὶ, τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ ὁ πλεονασμὸς καὶ ὁ τόκος καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τὰ ἀλλότρια προσενῶσαι τῇ ἰδίᾳ κτήσει τῶν ἀπηγορευμένων ἐστί. πλεονασμὸς μὲν οὖν ἐστιν, ὡς ὅταν τις δῷ τινὶ σῖτον ἢ οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ ἄλλό τι ἐπὶ τῷ λαβεῖν ὁμοιογενὲς, πλέον τοῦ δοθέντος. οἷον ἔδωκέ τις οἴνου μετρητὰς πεντήκοντα ἐπὶ τῷ λαβεῖν ἑβδομήκοντα ἢ καὶ πλείονας. τόκος δὲ λέγεται, ἐπὶ νομισμάτων. ἐκ δυναστείας δέ τινος εἶπεν ὅτι κἂν μὴ ἐξ οἰκείας δυναστείας τις σφετερίσηται τὰ ἀλλότρια. δι' ἑτέρου δὲ δυνάστου τινὸς ποιήσῃ τοῦτο, κἀκεῖνος τῷ αὐτῷ ὑπόκειται κρίματι. λέγει γὰρ ὁ προφητικὸς λόγος,

A Sed quãuis ita se habeat hæc affectio, tamẽ à patribus relicta est incõsiderata, nulláque ei⁹ cura suscepta est. Vnde etiã abundat in ecclesia, cũ multi ea laborent, & de iis qui in clerũ referũtur, seu ordinãtur, nemo inquirit, nunquid hac idololatria polluti sunt. Sed quia hoc à patribus prætermissũ est, pro eo quod est, impunitũ & minime castigatũ relictũ est, remediũ ei afferre oportet, quãtũ fieri potest per publicã doctrinã, hoc est publicè populũ docentes, id persequamur, tanquã morbos aliquos ex nimia repletione
B ortos, auaritiæ ægritudines per orationẽ purgantes. Cũ autẽ dixisset sanctus, auaritię affectionẽ animæ facultates ad vitiũ simul diuertere, & eorũ vnãquamque corrũpere, & multiplices ex ea affectiones oriri, eã plethoricis affectionibus assimilauit, eã quæ à medicis dicũtur tenẽs exactissimè, vt ex ei⁹ scriptis licet cognoscere. Plethora enim, id est repletio, à medicis dicitur, quãdo quatuor humores ex quibus cõstant corpora, aucti & redũdãtes effecti sũt pro vniuscuiusque humoris proportione, & affectiones quę fiũt ex plenitudine humorũ simul coactorũ plethorici mor-
C bi dicũtur. Merito ergo hic sapiẽs pater, affectiones quæ ex auaritia oriũtur, plethoricas nominauit, vt quæ omnes animæ facultates subuertat, eásque augeat in detrimentũ animæ. Alios ergo, inquit, auaritiæ morbos doctrinæ sermone curabimus. Furtũ autem & sacrilegiũ, atque etiã sepulchrorũ effossionẽ, quæ canonicis pœnis dignæ visæ sunt iis quæ à patribus iã dicta sunt, adiiciemus. Atqui in diuina, inquit, scriptura, & fœnus & vsura, & per potentiã alicuius aliena suæ vnire possessioni prohibita sunt. Fœnus ergo est, quod Græcè πλεονασμὸς dicitur, vt quando quis dat vinum,
D vel frumentũ, vel oleum, vel aliquid aliud, vt in eodem genere plus quàm dederit, accipiat, vt si quis dederit vini l. metretas, vt septuaginta, vel eo plures accipiat. Vsura autem dicitur in nummis. Per potentiam autem alicuius dixit, quòd etiam si non propriam potentiam alienum vsurpauerit, per aliquem autem alium potentem hoc fecerit, is eodẽ iudicio tenebitur. Dicit enim sermo prophetic⁹,

væ qui domum domui coniungitis, A & agrum agro appropinquantes, vt à vicino aliquid auferant. Sed & si hæc, inquit, à scriptura sunt prohibita, eis tamen canonicas pœnas non imponemus, quia nostra ad canonum assequendam potestatem fide digna non sunt, pro eo quod est, ad nostro iudicio imponendas canonicas pœnas ijs qui peccant. De furto autem loquens, diuidit ipsum in latrocinium, & murorum effossionem. Vnum autem scopum esse dicit tam iis qui latrocinantur, quàm B iis qui muros effodiunt, alienorũ scilicet ablationem. Est autem rursus eorum ponenda differentia. Latrones enim etiam ad homicidium instruuntur, arma ferentes, & apta loca occupantes, & copias, hoc est validam manum ad eis opem ferendam assumentes, & ad cædem parati. Eos itaque ad pœnitentiam conuersos dicit homicidarum iudicio puniri. eum autem qui aliena clanculum subripuit, & peccatum aperit, contraria affectione curandum esse dicit, vt scilicet quoniam propter aua- C ritiam aliena abstulerat, oporteat eum propria pauperibus erogare, vt sic videatur ab auaritia abstinere. Qui enim suis non parcet, aliena non appetet. Sin autem non habeat pecunias quas eroget, oportet eum laborantem curare affectionem, seu laborare operantem, & ex eo quod per suum laborem acquirit, pauperibus impertiri. Et hoc est præceptum Apostolicum. Dicit enim diuinus Paulus, Qui furatur, non amplius furetur, sed potius laboret bonum operans. Hæc ergo de eo qui clanculum aliena subripit. Sin autem D hic quoque ense vtitur, & paratus est eo vti aduersus eum qui ei resistit, hic quoque eadem qua latro pœna punietur, quia eorum est simile institutum.

Sepulchrorum autem effossio, ipsa quoque diuiditur in id quod veniam meretur, & id quod non meretur. Si enim mortuorum parcens religioni, & tectum corpus intactum relinquens, vt nec soli ostendatur turpitudo corporis, lapidibus aliquot ex iis qui ante sepulchrum proiecti sunt, ad aliquod opus construendum vsus est, ne hoc quidem est laudabile,

οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν, ἵνα τι τοῦ πλησίον ἀφέλωνται. ἀλλὰ κἂν τῇ γραφῇ φησὶν ἀπηγόρευται ταῦτα, ἡμεῖς αὐτοῖς κανονικὰ οὐκ ἐπάξομεν ἐπιτίμια, ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς ἐξουσίαν κανόνων οὐκ ἀξιόπιστα· ὅτι οὐκ ἀξιόπιστοι κρινόμεθα εἰς κανονικὴν ἐξουσίαν, ἀντὶ τοῦ κατ' ἐξουσίαν ἡμετέραν καὶ κρίσιν τιθέναι κανονικὰ καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπιτίμια. εἰπὼν δὲ κλοπὴν, διαιρεῖ ταύτην εἰς λῃστείαν καὶ εἰς τοιχωρυχίαν. καὶ ἕνα μὲν σκοπὸν εἶναι λέγει καὶ τοῖς λῃστεύουσι καὶ τοῖς τοιχωρυχοῦσι, τὴν τῶν ἀλλοτρίων ἀφαίρεσιν. πολλὴν δὲ διαφορὰν θετέον αὐτῶν. οἱ μὲν γὰρ λῃσταὶ, καὶ πρὸς μιαιφονίαν παρασκευάζονται, ὅπλα φέροντες καὶ τόπους ἐπιτηδείους καταλαμβάνοντες εἰς βοήθειαν, ἀλλὰ μὴν καὶ πολυχειρίαν ἤγουν πολλοὺς εἰς συνεργίαν προσλαμβανόμενοι, καὶ ἕτοιμοι ὄντες πρὸς φόνους. τοὺς οὖν τοιούτους ἀποδυσαμένους εἰς μετάνοιαν, τῷ τῶν ἀνδροφόνων ἐπιτιμᾶσθαι κρίματι φησί. τὸν δὲ λαθραίως ἀφαιρούμενον τὰ ἀλλότρια, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐξαγορεύοντα, θεραπεύεσθαι φησὶ τὴν ἐναντίαν διάθεσιν, ἤγουν ἐπεὶ διὰ πλεονεξίαν ἀφείλετο τὰ ἀλλότρια, δεῖ αὐτὸν καὶ τὰ οἰκεῖα πένησι δοῦναι, ἵνα οὕτω φανῇ ἀποσχόμενος τῆς πλεονεξίας. ὁ γὰρ μὴ φειδόμενος τῶν οἰκείων, οὐκ ἐπιθυμήσει τῶν ἀλλοτρίων. εἰ δὲ μὴ ἔχῃ φησὶ χρήματα ὥστε δοῦναι αὐτὰ, δεῖ αὐτὸν κοπιῶντα τὸ πάθος ἰάσασθαι, ἤγουν κοπιᾷν ἐργαζόμενον, καὶ ἐκ τῆς διὰ τοῦ κόπου αὐτοῦ ποριζομένου μεταδιδόναι τοῖς δεομένοις. καὶ τοῦτο ἀποστολικόν ἐστι τὸ διάταγμα. λέγει γὰρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω· μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ λάθρα ἀφαιρουμένου τὰ ἀλλότρια. εἰ δὲ καὶ τῷ ξίφει κέχρηται, καὶ ἕτοιμός ἐστι κατὰ τοῦ ἀνθισταμένου αὐτῷ τούτῳ χρήσασθαι, καὶ οὗτος οἶμαι ὁμοίως ἐπιτιμηθήσεται τῷ λῃστεύοντι, ὅτι καὶ ὁμοίαν εἶχε προαίρεσιν.

Ἡ δὲ τυμβωρυχία καὶ αὐτὴ διῄρηται εἰς συγγνωστόν τε καὶ ἀσύγγνωστον. εἰ μὲν γὰρ τις τῆς ὁσίας φειδόμενος καὶ ἄσυλον ἀφεὶς τὸ κεκρυμμένον σῶμα, ὡς μὴ ἀναδειχθῆναι ἡλίῳ τὴν ἀσχημοσύνην τῆς φύσεως λίθοις τισὶ τῶν ἐν τῷ τάφῳ βεβλημμένων συγκέχρηται εἰς ἔργου τινὸς κατασκευὴν, ἐπαινετὸν οὐδὲ τοῦτο ἐπι-

πλὴν

ἀλλὰ συγγνωστὸν ἐποίησεν ἡ συνήθεια ὅταν εἰς προτιμότερόν τι καὶ κοινωφελέστερον ἡ τῆς ὕλης μετάθεσις γίνηται. τὸ δὲ ἐρευνᾶσθαι τὴν κόνιν ἀπὸ γεωθείσης σαρκὸς καὶ ἀνακινεῖν τὰ ὀστᾶ, ἐλπίδι τοῦ κόσμου τινὰ τῶν συγκατορυχθέντων κερδᾶναι, τοῦτο τῷ αὐτῷ κρίματι κατεδικάσθη ᾧ καὶ ἡ ψιλὴ πορνεία, καθὼς ἐν τῷ προλαβόντι διῄρηται λόγῳ, ἐπισκοποῦντος δηλαδὴ τοῦ οἰκονόμου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου τὴν θεραπείαν τοῦ θεραπευομένου, ὥστε συντεμεῖν τὴν ἐκ τῶν κανόνων ὁρισθεῖσαν τοῦ ἐπιτιμίου προθεσμίαν.

A *ſed vt eſſes dignum venia effecit conſuetudo, quando ad aliquid melius, & Reipub. vtilius materia traducta ſit; ſed carnis in terram redactæ puluerem perſcrutari, & oſſa mouere, ſpe aliquem ex defoſſis lucrifaciendi ornatum, id eodem iudicio condemnatum eſt quo ſimplex fornicatio, quemadmodum in præcedente oratione diuiſio facta eſt, conſiderante ſcilicet œconomo ſeu diſpenſatore, ex ipſa vita eius cui medela adhibetur, medicinam, vt ſpacium à canonibus præſtitutum poſſit contrahere.*

Ἑρμηνεία.

Ὥσπερ δὲ τὴν κλοπὴν εἰς δύο διεῖλεν, οὕτω καὶ τὴν τυμβωρυχίαν εἰς δύο διαιρεῖ. Εἰ μὲν γάρ τις, φησὶ, λίθους μόνους ἐκ τάφου ἀφέληται, ὥστε τὸ καλυπτόμενον σῶμα μὴ ὁρᾶσθαι, τῆς οὐσίας φειδόμενος, ἤτοι τῆς ἀφωσιωμένης τοῖς τεθνεῶσι τιμῆς, καὶ χρήσηται τούτοις εἰς ἔργου κατασκευὴν προτιμοτέραν καὶ κοινωφελεστέραν, οὐδ' οὕτως ἐστὶν ἀνέγκλητος, συγγνωστὸς δ' ὅμως. λίθους δὲ τοὺς τῷ τάφῳ προβεβλημένους οὐχὶ τοὺς αὐτὰ τὰ τεθαμμένα σώματα καλύπτοντας. Εἰ γὰρ τοιούτους λίθους ἀφέληταί τις, δίδωσι πάντως ὁρᾶσθαι τὸ κεκρυμμένον σῶμα, καὶ δημοσιεύει τῆς φύσεως τὰ μυστήρια, καὶ οὐκέτι συγγνωστός ἐστιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἕτερον εἶδος τῆς τυμβωρυχίας ἐμπίπτειν δοκεῖ. ὅπερ ἐστὶ, τὸ τοὺς τάφους ἀνοίγειν καὶ τὴν κόνιν τὴν ἐκ τῆς φθαρείσης σαρκὸς ἀνορύττειν, καὶ μετακινεῖν τὰ ὀστᾶ τῶν κειμένων, κόσμον τινὰ λαβεῖν ἐκεῖθεν ζητοῦντα συντεθαμμένον τοῖς τελευτήσασι. τοῦτο γοῦν τὸ εἶδος τῆς τυμβωρυχίας, ὁμοίως τῇ ψιλῇ πορνείᾳ καταδικάζεσθαι λέγει. ψιλὴν δὲ πορνείαν, τὴν εἰς ἐλευθέραν ἀνδρὸς γυναικὸς μίξιν ὀνόμασε. κἀνταῦθα δὲ τῷ οἰκονομοῦντι τὸν μετανοοῦντα δίδωσι τὸ συντεμεῖν ἴσως τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρὸν εἰ ὁρᾷ θερμὴν αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν φησὶ περὶ τυμβωρύχων ὁ ἅγιος. ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος ἐν βιβλίου ξ΄. τίτλου κγ΄. ταυτὶ διατάττεται. οἱ ἀπὸ τῶν τάφων ὕλας ἀφαιροῦντες, ὑποκείσθωσαν τῷ τῆς ἱεροσυλίας ἐγκλήματι. καὶ πάλιν τὸ τῆς τυμβωρυχίας ἔγκλημα, ἀτιμίαν ἐπιφέρει. καὶ αὖθις, ἐάν τις ἀπὸ τοῦ τάφου ἀφέληται ἢ λίθους ἢ κίονας ἢ μάρμαρα, ἢ ἄλλην οἱανδήποτε ὕλην, εἴκοσι νομίσματα χρυσίου τῷ δημοσίῳ καταβάλλει, καὶ τὰ ἑξῆς.

SCHOL BALSAM. Quemadmodum furtum in duo diuiſit, ita
B & ſepulchri foſſionem in duo diuidit. Si quis enim ſolos lapides ex ſepulchro abſtulerit, ita vt tectum corpus non videatur, mortuorum religioni parcens, hoc eſt iuſto honori qui mortuis debetur, & eis vſus fuerit ad meliorum, & Reip. vtiliorum conſtructionem, ne ſic quidem erit à crimine alienus, erit tamen venia dignus. Lapides autem qui ante ſepulchrum proiecti ſunt, non eos qui ſepulta corpora contegunt. Si quis enim eos lapides abſtulerit, ita
C vt corpus contectum omnino videatur, & naturæ myſteria publicauerit, non eſt amplius venia dignus, ſed in alteram ſpeciem ſepulchrorum effoſſionis incidere videtur; quæ eſt ſepulchra aperire, & ex corrupta carne puluerem effodere, & eorũ qui illic iacent oſſa mouere, cũ qui ornatum aliquem quo mortui amicti ſunt conatur accipere. Hoc itaque ſepulchrorum effoſſionis genus, eodem iudicio quo ſimplicem fornicationem condemnãdum eſſe dicit. Simplicem autem fornicationem, cũ ſoluta coitum nominauit. Hic quo-
D que ei qui pœnitentem diſpenſat, dat facultatem contrahendi tempus pœnæ ſi forte eius vehementem videat pœnitentiam. Cæterum hæc quidem dicit ſanctus de ſepulchrorum effoſſoribus. Lex autem ciuilis in lib. lx. tit. xxiij. hæc cõſtituit. Qui materias ex ſepulchris auferunt, ſacrilegij crimini ſint obnoxij. & rurſus, Sepulchrorum effoſſionis crimen affert infamiam. & rurſus, Si quis ex ſepulchro abſtulerit, vel lapides, vel columnas, vel marmora, vel aliquam aliam materiam, publico xx. aureos ſoluit, & quæ ſequuntur.

Sacrilegium autem in antiqua quidem scriptura ne cædis quidem condemnatione visum est tolerabilius. Similiter enim, & qui cædis conuictus erat, & qui res deo dedicatas abstulerat, lapidationis supplicium subibat. In ecclesiastica autem consuetudine de pœnæ grauitate nescio quomodo aliquid detractum, & eo lenitatis descensum est, vt illius morbi existimaretur tolerabilius piaculū. In minori enim tempore quam adulteriū ij à patrum traditione pœnā susceperūt. Vbique autem hoc in supplicij genere ante omnia videndum est, qualis sit eius cui medela adhibetur, affectio, & non existimare tempus ad medelam sufficere. (quæ nam enim fuerit ex tempore medicina?) sed eius qui sibi per conuersionem medetur, animum & institutū. Hæc tibi ô homo dei, ex iis quæ erant ad manum studiosè composita, quòd oporteat fratrum mandatis parere studiosè misimus. Tu vero consuetas pro nobis preces deo offerre ne intermittas. Debes enim vt gratus filius ei qui te secundum deum genuit, in senectute per tuas orationes alimentum, conuenienter præcepto quod iubet honorare parentes, vt tibi bene sit, & sis longæuus super terram. Clarum est autem quod vt symbolum sacerdotale literas accipies, munúsque hospitale non contemnes, etiamsi sit minus quàm pro summa tui ingenij bonitate.

SCHOL. BALSAM. Postquam dixit de furto, & sepulchrorum effossione, nunc docet de sacrilegio, & dicit quòd antiqua quidem scriptura, homicidā, & eum qui quæ deo oblata erant, sustulit, ex æquo puniit, lapidibus eos obrui iubēs, quod in Achaz factum est, qui ex spoliis Hiericho, quæ omnia Deo erant dedicata aurum vestésque textas abstulerat. Lapidibus enim obrutus omnino peremptus est. Ecclesia autem non punit similiter homicidam, & sacrilegum: sed mitius in sacrilegum affecta est. Nescio quomodo, inquit, pro eo quod est, rationem ignoro. A patribus enim, inquit, traditum est, vt minori tempore quàm adulterio pœna sacrilegio decernatur. In omni autē peccato oportet ante omnia cōsiderare pœnitentis, & eius cui medela applicatur affectionem, & non omnia pœnæ spacio adscribere tanquam quod ad purgationem sufficiat. Quātumcunque enim tempus præterierit, nihil iuuabit ad curationem.

Ἡ δὲ ἱεροσυλία παρὰ μὲν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ οὐδὲν ἐνομίσθη τῆς φονικῆς κατακρίσεως ἀνεκτότερα. ὁμοίως γὰρ ὅ, τε ἐπὶ φόνῳ ἁλοὺς, καὶ ὁ τὰ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ ἀφελόμενος τὴν διὰ τῶν λίθων τιμωρίαν ὑπεῖχον· ἐπὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας οὐκ οἶδα ὅπως συγκατάβασίς τις ἐγένετο, καὶ παραφορὰ, ὥστε ἀνεκτότερον νομισθῆναι τὸ τῆς τοιαύτης νόσου καθάρσιον. ἐν ἐλάττονι γὰρ χρόνῳ παρὰ τὴν μοιχείαν τοὺς τοιούτους τὸ ἐπιτίμιον δεδέξασθαι ἡ τῶν πατέρων παράδοσις· πανταχοῦ δὲ ἐν πλημμελήματος εἴδει καθορᾶν τοῦτο προσήκει, πρὸ πάντων οἵα ἐστὶν ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις. καὶ μὴ τὸν χρόνον οἴεσθαι πρὸς θεραπείαν ἀρκεῖν. τίς γὰρ ἂν ἴασις ἐκ τοῦ χρόνου γένοιτο; ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἑαυτὸν διὰ ἐπιστροφῆς θεραπεύοντος. Ταῦτά σοι ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἐπιτάγμασι πείθεσθαι κατὰ σπουδὴν ἀπεστάλκαμεν, οὐδὲ τὰς συνήθεις ὑπὲρ ἡμῶν εὐχὰς τῷ θεῷ προσάγων μὴ διαλείπης· χρεωστεῖς γὰρ ὡς εὐγνώμων υἱὸς τῷ κατὰ θεὸν σε γεννήσαντι τὴν διὰ τῶν προσευχῶν γηροκομίαν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τὴν κελεύουσαν τιμᾶν τοὺς γονέας, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. δῆλον δὲ ὅτι ὡς σύμβολον ἱερατικὸν δέξῃ τὸ γράμμα. καὶ οὐκ ἀτιμάσεις τὸ ξένιον κἂν μικρότερον τῆς σῆς μεγαλοφυΐας ᾖ.

Ἑρμηνεία.

Εἰπὼν περὶ κλοπῆς καὶ τυμβωρυχίας, νῦν καὶ περὶ ἱεροσυλίας διδάσκει. καὶ φησὶν ὅτι ἡ μὲν παλαιὰ γραφὴ ἐπίσης τὸν φονέα καὶ τὸν κλέψαντα τὰ τῷ θεῷ ἀνατεθειμένα, ἐκόλασε, λίθοις αὐτοὺς ἀναιρεῖσθαι διαταξαμένη. ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἀχὰζ ἐγένετο, ὑφελομένου ἐκ τῶν τῆς Ἱεριχοῦς λαφύρων, ἃ πάντα τῷ θεῷ ἀνετέθησαν, χρυσίον τε καὶ ὕφασμα. λίθοις γὰρ βληθεὶς παντελῶς ἐξωλοθρεύθη. ἡ δὲ ἐκκλησία, οὐχ ὁμοίως ἐπιτιμᾷ τῷ φονεῖ καὶ τῷ ἱεροσύλῳ. ἀλλὰ συγκαταβατικώτερον διετέθη πρὸς τὸν ἱερόσυλον. οὐκ οἶδα, πῶς, φησὶν, ἀντὶ τοῦ τὸν λόγον ἀγνοῶ. παραδέδοται γάρ φησι παρὰ τῶν πατέρων, ἥττονι χρόνῳ παρὰ τὴν μοιχείαν, τὸ ἐπιτίμιον τῇ ἱεροσυλίᾳ ὁρίζεσθαι. ἐν πάσῃ δὲ ἁμαρτίᾳ δεῖ πρὸ πάντων σκοπεῖν τὴν τοῦ μετανοοῦντος καὶ θεραπευομένου διάθεσιν καὶ μὴ τῷ χρόνῳ τῆς ἐπιτιμίας ἀνατίθεσθαι τὸ πᾶν ὡς ἀρκοῦντι πρὸς κάθαρσιν. ὁ γὰρ χρόνος ὅσος ἂν παρέλθῃ, οὐδὲν ὠφελήσει πρὸς ἴασιν,

A ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν δεῖ σκοπεῖν τοῦ μετανοοῦντος, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ σπουδήν, ὥστε εἰ μὲν προσήκουσαν τῷ ἁμαρτήματι καὶ ἀνάλογον ἐνδείκνυται τὴν μετάνοιαν, συντέμνειν τὸν τοῦ ἐπιτιμίου καιρόν. Εἰ δὲ ἀμελῶς διάκειται καὶ ἀμελέστερον διατίθεται, καὶ προστιθέναι τὸν καιρὸν τοῦ ἐπιτιμίου, ἠπόρηται δέ μοι πῶς ὁ ἅγιος οὗτος τὸ τῆς πλεονεξίας πάθος ἀθεράπευτον ἔφη παρὰ τῶν πατέρων καταλειφθῆναι. καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐν τῷ τρίτῳ τῶν αὐτοῦ κανόνων ταῦτα λέγοντος, δεινὴ ἡ πλεονεξία, καὶ οὐκ ἔστι δι' ἐπιστολῆς παραθέσθαι
B τὰ θεῖα γράμματα, ἐν οἷς οὐ τὸ λῃστεύειν μόνον φευκτὸν καὶ φρικῶδες καταγγέλλεται, ἀλλὰ καθόλου τὸ πλεονεκτεῖν καὶ τὸ ἀλλοτρίων ἐφάπτεσθαι ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ. καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος ἐκκήρυκτος ἐκκλησίας θεοῦ. πῶς οὖν ἀθεράπευτον παρεώφθη τὸ ἐκκήρυκτον ἐκκλησίας θεοῦ ποιεῖν κεκριμένον. ὅτι δὲ ἐκράτει ὁ κανὼν οὗτος τοῦ θαυματουργοῦ, δῆλον ἀπὸ τῆς πρὸς Μηνᾶν ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου
C Ἀλεξανδρείας γράφοντος νόμιμον πρᾶγμα πεποιηκέναι, τοὺς χωρίσαντας τῆς συνάξεως τὴν ἀδικοῦσαν γυναῖκα, καὶ μὴ βουλομένην ἀναστεῖλαι τὴν ἀδικίαν.

A Sed oportet pœnitentis animum, & institutũ considerare, eiúsque in pœnitentia studium, vt si peccato quidem conuenientem & correspondentem pœnitentiam ostenderit, contrahat pœnæ tempus: sinautem remissè & negligentius, pœnæ quoque tempus augeat. A me autem dubitatum est, quomodo sanctus hic auaritiæ vitiũ dicit à patribus sine vlla esse medicina relictum, cum Gregorius Thaumaturgus hoc in tertio suo canone dicat: Grauis est res auaritia, nec possunt vna epistola exponi, quæ à diuina scriptura dicta
B sunt, in quibus non solum latrocinari fugiendum, & hortendum annunciatur, sed omnino auarum esse & aliena desiderare propter turpe lucrum, & quisquis est eiusmodi, à dei ecclesia abdicatur. Quomodo ergo sine medela relictum est, quod à dei ecclesia abdicatum facere iudicatum est? Quod autem obseruatus sit hic canon Thaumaturgi, clarum est ex epistola ad Mænam episcopũ Theo-
C phili Archiepiscopi Alexandrini, qui scripsit eos rem fecisse legitimam qui à communione separauerunt mulierem facientem iniuriam, nec volentem ab iniura abstinere.

ἘΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ

Τιμοθέου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἑνὸς τῶν ρν'. πατέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων, πρὸς τὰς προσενεχθείσας αὐτῷ ἐρωτήσεις περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

Ἐρώτησις.

ΕΑΝ παιδίον κατηχούμενον ὡς ἐτῶν ἑπτὰ ἢ ἄνθρωπος τέλειος εὐκαιρήσῃ που προσφορᾶς γινομένης, καὶ ἀγνοῶν μεταλάβῃ, τί ὀφείλει γίνεσθαι περὶ αὐτοῦ; D

Ἀπόκρισις.

Φωτισθῆναι ὀφείλει. παρὰ θεοῦ γὰρ κέκληται.

Ἑρμηνεία.

Ἠρωτήθη ὁ πατὴρ οὗτος, ὅτι ἐὰν παιδίον ἢ καὶ ἀνὴρ τέλειος ἐν κατηχουμένοις τεταγμένος, καὶ μήπω τοῦ ἁγίου τυχὼν βαπτίσματος, προσφορᾶς γινομένης, ἤτοι θυσίας μυστικῆς προσαγομένης, εὐκαιρήσῃ, ἀντὶ τοῦ καιροῦ τύχῃ ἐπιτηδείου καὶ μεταλάβῃ τῶν ἁγιασμάτων ἀγνοῶν ὅτι οὐ δεῖ αὐτὸν μεταλαβεῖν πρὸ τοῦ βαπτίσματος,

RESPONSA CANONICA

TIMOTHEI SANCTISSIMI ALExandrini episcopi, qui fuit vnus ex cl. patribus qui Constantinopoli conuenerunt.

INTERROGATIO.

SI puellus catechumenus, vt pote annorum septem, vel homo etiam perfectus dum fieret oblatio opportune adfuerit, eiusque nescius particeps factus sit, quid debet de eo fieri?

Resp. Debet illuminari: à deo enim vocatus est.

SCH. BALS. Interrogatus est hic pater, an si puellus vel etiam vir perfectus in ordine catechumenorũ collocatus, & sanctum baptismum nondum assecutus, opportunè adfuerit & sacramentorum particeps factus fuerit, ignorans se non debere participare antequam sit baptizatus

non tamen ea improbe contemnens, A quid debet fieri? & respondit eum baptizari debere. Quia enim nō malitiose ad sanctorum donorum communionem accessit, & opportunitate vsus est ab aliquo non prohibitus forte ignorantibus, qui aderant fidelibus, & ipso etiam qui communionem impertiit, eum esse catechumenum, videtur à deo esse vocatus, & quod sanctus Apostolus Petrus dixit de Cornelio, & iis qui circa eum erant, quo tempore cum essent catechumeni, spiritus sanctus in eos cecidit, & loquebātur linguis, & deum glorificabant, vt in Actuum libro scriptum est. Nunquid aquam prohibuerit quispiam quo minus ij baptizentur, qui sanctum spiritum sicut nos acceperunt? hoc propemodum etiam dixit Timotheus, quod à deo vocatus, & sacramentis dignus existimatus debet illuminari.

INTERROGATIO.

Si catechumenus à dæmone corripiatur, & voluerit ipse vel sui vt sanctum baptismum accipiat, debét ne accipere an non, & maximè si morti propinquus fuerit? C

Resp. Si is qui à dæmone corripitur, non fuerit ab immundo spiritu mundatus, non potest sanctum baptismum accipere, sed in exitu à vita baptizatur.

SCHOL. BALS. Qui à dæmone corripitur, videtur esse dæmonis habitaculum. Iudicatur enim quòd nisi immundus spiritus inuenisset hominem dignum suum habitaculum in eo non habitasset. Qui autem baptizatur, per baptismum sancti spiritus gratiam in se cohabitantem suscipit. D Quomodo ergo fieri poterit vt idem simul duo in se contraria suscipiat? & ideo catechumenum & à vexante eum dæmone non liberatum iudicauit pater non esse dignum sancto baptismate. Si autem moriatur, inquit, baptizabitur, ne gratiæ baptismi expers, à vita excedens, hoc viatico priuetur, & non signatus recedat.

INTERROGATIO.

Si quis cum sit fidelis à dæmone corripiatur debét ne esse sanctorum mysteriorum particeps an non?

ἀλλ' οὐχὶ καταφρονητικῶς διατιθέμενος. τί ὀφείλει γενέσθαι; καὶ ἀπεκρίθη ὅτι βαπτισθῆναι ὀφείλει. ἐπεὶ γὰρ ἀπονήρως προσῆλθε τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἁγίων δώρων καὶ εὐκαιρίας ἔτυχε μὴ κωλυθεὶς ὑπό τινος, ἀγνοησάντων ἴσως τῶν παρόντων πιστῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ μεταδιδόντος ὅτι κατηχούμενός ἐστι, δοκεῖ παρὰ τοῦ θεοῦ προσκληθῆναι· καὶ ὅπερ ὁ ἅγιος ἀπόστολος Πέτρος ἔφη περὶ τοῦ Κορνηλίου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, ὅτι κατηχουμένων ἐκείνων ἔπεσεν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐλάλουν γλώτταις, καὶ ἐμεγάλυνον τὸν θεόν, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν πράξεων γέγραπται, μή τι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἳ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς. τοῦτο μονονουχὶ καὶ ὁ Τιμόθεος εἶπεν, ὅτι παρὰ θεοῦ κληθεὶς καὶ ἄξιος νομισθεὶς τῶν ἁγιασμάτων, φωτισθῆναι ὀφείλει.

Ἐρώτησις.

Ἐὰν δαιμονιζόμενος κατηχούμενος ᾖ, καὶ θελήσῃ αὐτὸς ἢ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὔ, καὶ μάλιστα ἐὰν περὶ τὸν θάνατον ἐστίν;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν ὁ δαιμονιζόμενος μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, οὐ δύναται λαβεῖν τὸ ἅγιον βάπτισμα. περὶ δὲ τὴν ἔξοδον, βαπτίζεται.

Ἑρμηνεία.

Ὁ δαιμονιζόμενος εἶναι δοκεῖ οἰκητήριον δαίμονος. κρίνεται τοίνυν ὡς εἰ μὴ ἄξιον αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον εὗρε τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα κατοικητήριον, οὐκ ἂν ᾤκησεν ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ βαπτιζόμενος, διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος δέχεται ἐνοικοῦσαν αὐτῷ. πῶς οὖν ἐν ταυτῷ δυνατόν ἐστι τὸν αὐτὸν δύο ἐναντίων δεκτικὸν γενέσθαι. διὰ τοῦτο τὸν κατηχούμενον καὶ μὴ ἀπαλλαγέντα τοῦ ἐνοχλοῦντος αὐτὸν δαίμονος, οὐκ ἔκρινεν ὁ πατὴρ τοῦ θείου βαπτίσματος ἄξιον. Εἰ δὲ καὶ τελευτᾷ, φησί, βαπτισθήσεται, ἵνα μὴ ἀμέτοχος τῆς χάριτος τοῦ βαπτίσματος, τοῦ βίου ἐξελθών, στερηθῇ τοιούτου ἐφοδίου, καὶ ἀσήμαντος ἀπέλθῃ.

Ἐρώτησις.

Ἐὰν πιστός τις ὢν δαιμονίζεται, ὀφείλει μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων μυστηρίων, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Ἐὰν μὴ ἐξαγορεύῃ τὸ μυστήριον, μήτε ἄλλως πως βλασφημῇ, μεταλαμβανέτω· μὴ μέντοι καθ' ἑκάστην. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ κατὰ καιροὺς μόνον.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Ἰούδας ἐξαγορεῦσαι λέγεται τὸ μυστήριον, ὡς ἃ ἐδιδάχθη παρὰ κυρίου ἐκκαλύψας τοῖς Ἰουδαίοις, οἷα διαπιστῶν αὐτοῖς, καὶ μηδὲ τῷ ταῦτα διδάσκοντι ὡς θεῷ προσέχων, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ. ὁ δὲ δαιμονιζόμενος, εἰ μὲν διόλου μαίνεται, οὔτε τῶν ἁγιασμάτων ἀξιωθήσεται, οὔτε τὸ μυστήριον ἐξαγορεύων καὶ βλασφημῶν, κατακριθήσεται, ὡς μὴ εἰδὼς ὃ ποιεῖ. Εἰ δὲ διαλείμματα ἔχει καὶ ἐν τῷ καιρῷ, ᾧ σωφρονεῖ διασύρει τὸ μυστήριον καὶ βλασφημεῖ, οὐ μόνον τῶν ἁγιασμάτων οὐ μεθέξει, ἀλλ' οὐδὲ πιστοῖς συνεύξεται ἢ συναριθμηθήσεται· ὥστε ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ περὶ δαιμονιζομένου καὶ διαλείμματα ἔχοντος λέγει. ἐὰν οὖν ὅτε οὐκ ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ δαίμονος, οὐδὲν κατὰ τῆς πίστεως λέγῃ, μεταλήψεται τῶν ἁγιασμάτων.

Ἐρώτησις.

Ἐάν τις κατηχούμενος ὢν ἀσθενὴς γένηται ἐκ φρενὸς, καὶ μὴ δύνηται ἑαυτὸς ὁμολογῆσαι τὴν πίστιν, καὶ παρακαλῶσιν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἕως ζῇ, ὀφείλει λαβεῖν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Ὀφείλει λαβεῖν ἐὰν μὴ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πειράζηται.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐρώτησις ἦν περὶ κατηχουμένου καὶ ἐκ νόσου ἔξω φρενῶν γινομένου, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐρωτώμενον τὰς ἐν τῷ βαπτίσματι ἀποκρίσεις ἀποκρίνεσθαι, εἰ δεῖ τοῦτον βαπτίζεσθαι; ἡ δὲ ἀπόκρισις, ὅτι δεῖ βαπτίζεσθαι αὐτὸν καὶ οὕτως ἔχοντα, καὶ εἰκότως. ἐπεὶ γὰρ κατηχούμενος ἦν ἔδειξε προαίρεσιν ὅτι ἀσπάζεται τὴν πίστιν, καὶ κἂν μὴ ἐν τῷ βαπτίσματι ἀποκρίνηται, ἔφθασε δεῖξαι τὴν οἰκείαν προαίρεσιν. Εἰ δὲ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πειράζεται, οὐ βαπτισθήσεται φησίν, ἀλλὰ γενήσεται αὐτῷ, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται.

A *Responsio. Si mysterium non enunciet, nec vllo alio modo blasphemet, sit particeps. Sed non singulis diebus. Sufficit enim si statis solum temporibus.*

SCHOL BALSAM. Iudas dicitur mysterium enunciasse, vt qui quæ à domino doctus est Iudæis reuelauerit, vt qui eis non fideret, & non ei qui illa docebat tanquam deo mentem adhiberet, sed vt communi homini. Qui autem à dæmone corripitur si perpetuo quidem furit, nec sacramentis B dignus habebitur, nec vt qui mysterium enunciet & blasphemet condemnabitur, vt qui nesciat quid agat. Sinautem habet interualla, & in tempore quo est sanæ mentis in mysterium inuehitur, & blasphemat, non solum non erit sacramentorum particeps, sed nec cum fidelibus deprecabitur, vel connumerabitur. Quare diuinus hic pater dicit de dæmoniaco qui habet interualla. Si ergo quando à dæmone non agitatur nihil C dicit aduersus fidem, erit sacramentorum particeps.

INTERROGATIO.

Si quis catechumenus cum esset infirmus, emotæ mentis factus sit, nec possit sibi fidem confiteri, suique suadeant vt donec viuit sanctum baptismum accipiat, debétne sanctum baptismum accipere an non?

Respon. Debet accipere si non ab immundo spiritu tentetur.

SCHOL. BALSAM. Interrogatio erat de catechumeno, qui propter morbum emotæ mentis D erat, vt non posset interrogatus quæ in baptismo respondentur, an eum baptizare oporteat? Respõsio autem est, quòd oportet eũ qui ita se habet baptizari, & merito, quia quod est catechumenus videtur eo se esse animo ostendisse vt fidem amplectatur, & quamuis in baptismate non respondeat, prius tamen animi sui institutũ ostendit. Sinautẽ ab immundo spiritu tentatur, non baptizabitur, inquit, sed fiet ei sicut superius dictum est.

INTERROGATIO. A

Si uxor cum suo marito noctu cohabitarit, vel maritus cum uxore, vt fiat synaxis, debént ne communicare, an non?

Resp. Non debent, cum clamet Apostolus, Ne frustremini vos inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & rursus simul conueniatis, ne tentet vos satanas propter intemperantiam vestram.

SCHOL. BALSAM. De iis qui legitimè cohabitant est interrogatio, an debent nocte illa simul congressi esse sacramentorum participes? Responsio est, quod non debent, & ad dicti sui confirmationem magni Pauli verbis vsus est. B

INTERROGATIO.

Si mulier catechumena dedit nomen suum vt illuminaretur, & die baptismatis illi accidit, quod solet mulieribus, debét ne eo die baptizari, an differre, & quantum differre?

Resp. Debet differre donec purgata fuerit.

Si mulier sibi accidisse viderit, quod solet mulieribus, debét ne ad sancta mysteria accedere, an non? C

Resp. Non.

SCHOL. BALS. Qui diuino baptismate digni erant habendi, describebantur ab iis qui munus ecclesiasticum exercebant: si ergo, inquit, descripta mulier tanquam baptizanda, in fluxum menstruorum inciderit, quando debet baptizari? Hic autem diuinus pater respondit, quòd quando purgata fuerit. Donec enim præstituti dies præterierint, impura esse iudicabitur, & nec baptizabitur, nec diuinis mysteriis digna habebitur.

INTERROGATIO. D

Ieiuniũ quadragesimæ.

Mulier si pepererit, debét ne ieiunare Pascha, vel vinum non bibere, an à ieiunio absoluitur, & vinum bibere permittitur eo quod pepererit?

Resp. Excogitatum est ieiunium vt corpus humile reddatur. Si ergo corpus in humilitate, & imbecillitate versatur, debet cibi & potus quantum potest esse particeps.

Ἐρώτησις.

Ἐὰν γυνὴ συγγένηται μετὰ ἀνδρὸς αὐτῆς τὴν νύκτα, ἢ ἀνὴρ μετὰ γυναικὸς, καὶ γένηται μίξις, ὀφείλουσι μεταλαβεῖν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Οὐκ ὀφείλουσι, τοῦ ἀποστόλου βοῶντος, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ἐννόμως συνοικεζομένων ἡ ἐρώτησις, εἰ ὀφείλουσι μεταλαβεῖν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην συνελθόντες ἀλλήλοις. ἡ δὲ ἀπόκρισις, ὅτι οὐκ ὀφείλουσι. καὶ εἰς σύστασιν τοῦ οἰκείου λόγου, τοῖς ῥήμασιν ἐχρήσατο τοῦ μεγάλου Παύλου.

Ἐρώτησις.

Ἐὰν γυνὴ κατηχουμένη δέδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἵνα φωτισθῇ, καὶ περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ βαπτίσματος γέγονεν αὐτῇ τὸ κατ' ἔθος τῶν γυναικῶν, ὀφείλει φωτισθῆναι αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ὑπερτίθεσθαι, καὶ πόσον ὑπερτίθεσθαι.

Ἀπόκρισις.

Ὑπερτίθεσθαι ὀφείλει ἕως οὗ καθαρισθῇ.

Ἐρώτησις.

Ἐὰν γυνὴ ἴδῃ τὸ κατ' ἔθος τῶν γυναικείων αὐτῆς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῖς μυστηρίοις αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Οὐκ ὀφείλει, ἕως οὗ καθαρισθῇ.

Ἑρμηνεία.

Οἱ μέλλοντες καταξιοῦσθαι τοῦ θείου βαπτίσματος, ἀπεγράφοντο παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐνεργούντων. ἐὰν οὖν γυνὴ, φησὶν, ἀπογραφεῖσα ὡς μέλλουσα βαπτισθῆναι γένηται ἐν ῥύσει τῶν ἐμμήνων, πότε δεῖ αὐτὴν φωτισθῆναι; καὶ ἀπεκρίθη πρὸς τοῦτο ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ, ὅτι ὅτε καθαρθῇ. ἕως γὰρ αἱ νενομισμέναι παρέλθωσιν ἡμέραι, ἐν ἀκαθαρσίᾳ κρίνεται εἶναι, καὶ οὔτε βαπτισθήσεται, οὔτε τῶν θείων μυστηρίων ἀξιωθήσεται.

Ἐρώτησις.

Γυνὴ ἐὰν γεννήσῃ, τὸ Πάσχα ὀφείλει νηστεῦσαι καὶ μὴ πίνειν οἶνον, ἢ ἀπολύεται τῆς νηστείας καὶ τοῦ μὴ πίνειν οἶνον διὰ τὸ γεννῆσαι;

Ἀπόκρισις.

Ἡ νηστεία ἐπενοήθη διὰ τὸ τὸ σῶμα ταπεινῶσαι. εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν ταπεινώσει ἐστὶ καὶ ἀσθενείᾳ, ὀφείλει μεταλαβεῖν καθὼς βούλεται καὶ δύναται βαστάσαι τροφῆς καὶ ποτοῦ.

Ἑρμηνεία.

Ἠρωτήθη, εἰ ὀφείλει γυνὴ τεκοῦσα κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα, πίνειν οἶνον, καὶ τῆς νηστείας λυθῆναι. καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ νηστεία, διὰ ταπείνωσιν τοῦ σώματος ὡρίσθη. ἐὰν δὲ τὸ σῶμα τεταπεινωμένον καὶ ἀσθενὲς ᾖ, ἄλλοθεν οὐ δεῖται τῆς ἐκ τῆς νηστείας παιδαγωγίας, ἀλλὰ μᾶλλον συστάσεως χρήζει καὶ ἀνακτήσεως. ὀφείλει οὖν ἡ τεκοῦσα κατὰ τὸ Πάσχα, ἤγουν ἐν τῇ διὰ τὸ Πάσχα γινομένῃ νηστείᾳ, καὶ οἴνῳ χρήσασθαι καὶ βρώματι.

Ἐρώτησις.

Εἰ ὀφείλει κληρικὸς εὔχεσθαι παρόντων Ἀρειανῶν, ἢ ἄλλων αἱρετικῶν. εἰ οὐδὲν αὐτὸν βλάπτει ὅταν αὐτὸς ποιῇ τὴν εὐχὴν ἤγουν τὴν προσφοράν;

Ἀπόκρισις.

Ἐν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ ὁ διάκονος προσφωνεῖ πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ, οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε. οὐκ ὀφείλουσιν οὖν παρεῖναι εἰ μὴ ἂν ἐπαγγέλωνται μετανοεῖν καὶ ἐκφεύγειν τὴν αἵρεσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἡ ἐρώτησις περὶ κληρικοῦ, εἰ ὀφείλει εὔχεσθαι παρόντων αἱρετικῶν, ἤγουν προσφέρειν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν. καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι μέλλοντος προσάγεσθαι τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ ἅγια, λέγεται τοῖς ἀμυήτοις, οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε, ἤγουν οἱ κατηχούμενοι προέλθετε. εἰ οὖν οἱ κατηχούμενοι οὐκ ἐῶνται παρεῖναι τελουμένης τῆς θυσίας, πῶς αἱρετικοὶ ἐαθήσονται; εἰ μήπου ἐπαγγέλωνται, φησί, μετανοεῖν καὶ ἀφίστασθαι τῆς αἱρέσεως. καὶ τότε δὲ οἶμαι, οὐκ ἐντὸς τοῦ ναοῦ παραχωρηθήσονται εἶναι, ἀλλ' ἔξω μετὰ τῶν κατηχουμένων· ὡς εἰ μὴ ἐπαγγέλωνται ἀφίστασθαι τῆς αἱρέσεως, οὐδὲ τοῖς κατηχουμένοις συστήσονται, ἀλλ' ἐκδιωχθήσονται.

Ἐρώτησις.

Ἐάν τις ᾖ ἀσθενὴς καὶ ἐκταχεὶς πάνυ ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας, καὶ ἔλθῃ τὸ ἅγιον Πάσχα, πάντως ὀφείλει νηστεῦσαι, ἢ ἀπολύει αὐτὸν ὁ κληρικὸς λαμβάνειν οὗ δύναται, ἢ καὶ ἔλαιον καὶ οἶνον, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν;

Ἀπόκρισις.

Ἀπολύεσθαι ὀφείλει μεταλαμβάνειν καὶ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ὁ ἀσθενῶν πρὸς ὃ δύναται βαστάσαι. τὸ γὰρ μεταλαμβάνειν ἐλαίου τὸν ἅπαξ ἐκταχέντα, δίκαιόν ἐστι.

A SCHOL. BALS. Interrogatus est sanctus an debet mulier quæ peperit in Paschæ quadragesima bibere vinum, & à ieiunio absolui, & respondit quod ieiunium ad corpus humiliandum decretum est. Quòd si corpus humiliatum fuerit, imbecillúmque euaserit, non aliunde ieiunij disciplina indiget, sed confirmatione potius, & recreatione opus habet. Debet ergo quæ peperit in paschate, hoc est in ieiunio quod fit propter pascha vti & vino, & cibo.

B INTERROGATIO.

An debet clericus, præsentibus Arrianis, vel aliis hæreticis, orare, & an eum lædit quando facit orationem, seu oblationem?

Resp. In diuina oblatione diaconus ante salutationem loquitur, Qui non communicatis, ambulate. Non debent ergo interesse nisi profiteantur se pœnitentiam acturos, & hæresin vitaturos.

SCHOL. BALS. Interrogatio de clerico facta est, an debet præsẽtibus hæreticis orare, aut incruentum sacrificium offerre: & respondit, quòd
C quando ad sacram mensam sancta offerenda sunt, dicitur prophanis, qui non communicatis ambulate, hoc est catechumeni exite. Si ergo catechumeni non sinuntur dum fit sacrificium, quomodo sinentur hæretici? Nisi se, inquit, pœnitentiam acturos confiteantur, & ab hæresi cessaturos, & tunc quoque, vt existimo, intra templum esse non sinentur, sed foris cum catechumenis. Quòd si se ab hæresi abstenturos non profiteantur, nec cum catechumenis quidem con-
D sistent, sed expellentur.

INTERROGATIO.

Si quis sit ægrotus, & ex vi morbi valde liquefactus, & attenuatus, & sanctum pascha venerit, debét ne omnino ieiunare, an eum absoluit clericus vt accipiat quod potest vel etiam oleum, & vinum?

Resp. Absolui debet ægrotus vt cibum, & potum capiat quantum ferre potest. Eum enim qui semel colliquefactus est, esse olei participem æquum est.

SCHOL. BALSAM. De eo qui ægrotat, & morbo consumptus est ac liquefactus, est interrogatio, debétne in ieiunio propter pascha omnino ieiunare, hoc est inexcusabiliter, & absque vlla commiseratione, an vinum, & oleum sumere propter imbecillitatem? Responsio autem dicit, quòd is qui morbo consumptus, & exhaustus est, capere debet vinum, & oleum quantum ferre potest, perpetuo scilicet, vel in aliquibus diebus secundum iudicium eius qui eum dispensat. Nota autem ex hoc canone & viij. quòd ieiunium quadragesimæ paschæ & aridorum esus, & à vino abstinentia. Nonnulli autem dicunt in vtrisque his canonibus ieiunium in paschate esse sanctæ passionis hebdomadam, & non omnem quadragesimam.

INTERROGATIO.

Si quis clericum vocauerit vt matrimonio coniungat, audiat autem esse illicitum matrimonium, vt pote vel amitæ coniugium, vel defunctæ vxoris esse sororem eam quæ est matrimonio coniungenda, debétne sequi clericus, vel facere oblationem?

Responsio. Vno verbo dicite, Si audiuerit clericus illicitum matrimonium. Si ergo est illicitum matrimonium, & legibus contrarium, non debet clericus alienis peccatis communicare.

SCHOL. BALS. Oportet, inquit, clericos qui ad matrimonij mysterium celebrandum vocantur, vt orent, & sponsos coniungant, si audiuerint esse illicitum matrimonium, nec orare, nec offerre, & sic alienis pœnis communicare.

INTERROGATIO.

Si laicus qui somniauit, clericum interrogauerit an debet ei permittere communicare, an non?

Resp. Si subest quidem mulieris desiderium, non debet. Sin autem tentat eum satanas, vt per hanc occasionem, à diuinorum mysteriorum communione alienetur, debet communicare. Neque enim cessabit illum eo tempore tentare quando debet communicare eum inuadens.

Ἑρμηνεία.

Περὶ νοσοῦντος καὶ ἐκτακέντος ὑπὸ τῆς νόσου, ἡ ἐρώτησις, εἰ ὀφείλει ἐν τῇ διὰ τὸ Πάσχα νηστείᾳ πάντως νηστεῦσαι, ἀντὶ τοῦ ἀπαραιτήτως, ἀσυμπαθῶς, ἢ μεταλαβεῖν οἴνου καὶ ἐλαίου διὰ τὴν ἀσθένειαν; ἡ δὲ ἀπόκρισις λέγει, ὅτι τὸν ἐκτακέντα ἐκ νόσου, δίκαιον καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου μεταλαμβάνειν, ὡς δύναται ὑπομεῖναι, ἤγουν, ἢ διόλου, ἢ ἐν ἡμέραις τισὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ οἰκονομοῦντος αὐτόν. σημειωτέον δὲ ἐκ τούτου τοῦ κανόνος καὶ ἐκ τοῦ η΄. ὅτι ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς τοῦ Πάσχα, ξηροφαγία ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ οἴνου ἀποχή. τινὲς δὲ καὶ ἐν ἀμφοῖν τοῖς κανόσι τούτοις, τὴν ἐν τῷ Πάσχα νηστείαν, τὴν τῶν ἁγίων παθῶν ἑβδομάδα λέγεσθαι εἰρήκασι, καὶ οὐ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστήν.

Ἐρώτησις.

Εἰς τὸ ζεῦξαι γάμον ἐὰν καλέσῃ τις κληρικὸν, ἀκούσῃ δὲ τὸν γάμον παράνομον, ἢ θειογαμίαν, ἤγουν ἀδελφὴν τελευτησάσης γυναικὸς τὴν μέλλουσαν ζεύγνυσθαι, εἰ ὀφείλει ἀκολουθῆσαι ὁ κληρικὸς, ἢ προσφορὰν ποιῆσαι;

Ἀπόκρισις.

Ἅπαξ εἴπατε, ἐὰν ἀκούσῃ ὁ κληρικὸς τὸν γάμον παράνομον. Εἰ οὖν ὁ γάμος παράνομός ἐστιν, οὐκ ὀφείλει ὁ κληρικὸς κοινωνεῖν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς κληρικοὺς δεῖ φησὶ καλουμένους εἰς τελετὴν γάμου ὥστε εὔξασθαι καὶ συζεῦξαι τοὺς νυμφευομένους, εἰ ἀκούσουσι παράνομον εἶναι τὸν γάμον, μὴ ἀπέρχεσθαι, μήτε εὔχεσθαι, μήτε προσφέρειν, καὶ οὕτω κοινωνεῖν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις

Ἐρώτησις.

Ἐὰν ὀνειρασθεὶς ὁ λαϊκὸς ἐρωτήσῃ κληρικὸν εἰ ὀφείλει ἐπιτρέψαι αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Εἰ μὲν ὑπόκειται ἐπιθυμία γυναικὸς, οὐκ ὀφείλει, εἰ δὲ ὁ σατανᾶς πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης ἀλλοτριῶται τῆς κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων, ὀφείλει κοινωνῆσαι. ἐπεὶ οὐ παύσεται ὁ πειράζων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅτε ὀφείλει κοινωνεῖν ἐπιτιθέμενος αὐτῷ.

Ἑρμηνεία.

A Περὶ τῶν ἐν ὀνείροις φανταζομένων, οἷς καὶ σπέρματος ἴσως γίνεται ἔκρυσις, φησὶν ὁ πατὴρ ἐστὶν, ὅτι εἰ μὲν πρὸ τούτου προεισέδραμε τῷ ὀνειρωχθέντι ἐπιθυμίας γυναικὸς λογισμὸς καὶ ἐνέμεινεν ὁ νοῦς ἐπὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἐνεφιλοχώρησε ταύτῃ, κἀντεῦθεν ἡ φαντασία, ἐπηκολούθησεν ἡ ῥύσις τοῦ σπέρματος, οὐκ ὀφείλει μεταλαβεῖν, καὶ εἰκότως. ἡ γὰρ συγκατάθεσις ἐμόλυνε τὸν λογισμὸν τοῦ ὀνειρωχθέντος. καὶ πῶς μετὰ τοιούτου λογισμοῦ προσελεύσεται τοῖς ἁγίοις. εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον προηγήσατο, τοῦ διαβόλου φησὶν ἐστὶ πεῖρα, ἵνα οὕτως ἀποξενώσῃ αὐτὸν τῆς θείας κοινωνίας. B καὶ δεῖ αὐτὸν κοινωνεῖν. εἰ γὰρ ἴδῃ ὁ πονηρὸς οὕτω κατορθούμενον τὸ μὴ μετέχειν αὐτὸν τῶν ἁγιασμάτων, οὐ παύσεται ἐπιβουλεύων τῷ ἀνθρώπῳ ὁσάκις ἂν γνῷ αὐτὸν θέλοντα μεταλαβεῖν.

Ἐρώτησις.

Τοῖς ζευγνυμένοις εἰς γάμου κοινωνίαν, ποίας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος διατετάχθαι χρὴ ἀπέχεσθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας, καὶ ποίας ἔχειν ἐπ᾽ ἐξουσίας;

Ἀπόκρισις.

Προείρηκα καὶ νῦν λέγω, ὁ ἀπόστολος λέγει, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου C πρὸς καιρὸν ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. ἐξ ἀνάγκης δὲ τὸ σάββατον καὶ τὴν κυριακὴν ἀπέχεσθαι δεῖ διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεσθαι τῷ κυρίῳ.

Ἐρώτησις.

Ἐάν τις μὴ ἔχων ἑαυτὸν χειρίσηται ἢ κρημνίσῃ ἑαυτὸν, εἰ γίνεται προσφορὰ, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

D Ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὴς ὢν πεποίηκε τοῦτο. πολλάκις γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες τυχεῖν τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχῆς, καταψεύδονται καὶ λέγουσιν ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν. ἐνίοτε δὲ ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγωρίας πεποιηκέναι τοῦτο, οὐ χρὴ προσφορὰν ἐπάνω αὐτοῦ γίνεσθαι. αὐτοφονευτὴς γὰρ ἑαυτοῦ ἐστι. δεῖ οὖν πάντως τὸν κληρικὸν μετὰ ἀκριβείας ἐρευνῆσαι, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίμα πέσῃ.

SCHOL. BALS. De iis quibus visa se in somnis offerunt, quibus etiã fit fortasse fluxus seminis, dicit hic pater quod si mulieris desiderio cogitatio antea in mentem ei venerit, & mens in desiderio perstiterit, eique assensus est, & ex eo illi visio oblata est, & fluxio seminis est consecuta, non debet communicare, & merito. Assensio enim eius qui somniauit mentem polluit, & quomodo cum hac cogitatione ad sancta accedet? Sin autem nihil tale præcessit, est diaboli tentatio, vt sic eum alienet à diuina communione. Si enim sciuerit malus se per somnium efficere ne sit sacramenti particeps, non cessabit homini insidiari quoties eum velle communicare cognouerit.

INTERROGATIO.

Iis qui matrimonij societate iunguntur, in quibúsnam septimanæ diebus proponere oportet vt à mutuo congressu abstineant, & quibúsnam potestatem habeant?

Resp. Quod ante dixi, nunc quoque dico. Dicit apostolus, Ne vos priuetis nisi forte ex consensu inuicem ad tempus, vt vacetis orationi, & rursus eodem conueniatis, ne vos tentet satanas propter intemperantiam vestram. Necessario autem sabbato, & die dominico abstinere oportet quod spiritualе sacrificium in eis domino offeratur.

INTERROGATIO.

Si quis cum sui compos non esset, sibi manum attulerit, vel etiam se præcipitauerit, fit ne oblatio annon?

Responsorio. Hoc debet clericus discernere an reuera hoc fecerit cum esset emotæ mentis. sæpe enim ij qui ad eum cui hoc accidit attinent, volentes assequi oblationem, & orationem pro ipso, mentiuntur, & dicunt eum non fuisse apud se: nonnunquam autem propter insultationem hominum, vel aliquo alio modo per negligentiam hoc fecit, tunc autem nõ est super eum facienda oblatio, est enim sui homicida, oportet ergo clericum accuratè sciscitari, ne in iudicium incidat.

SCH. BAL. Interrogatus sãctus an is qui nõ est sanæ mẽtis, sed emotæ, sibi mortẽ consciuerit, vel se deorsũ præcipitẽ dederit, an pro eo faciẽda sit o-

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς ὡς εἰ μὴ ἔχων τις ὑγιᾶ τὸν λογισμὸν, ἀλλὰ παρατραπεὶς τὰς φρένας, αὐτόχειρ γένηται ἑαυτοῦ ἢ κατακρημνοῦ ὤσῃ ἑαυτὸν, ἐὰν χρὴ ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχὴν γίνεσθαι,

ratio, vel oblatio, dixit quod si homo quidem reuera emotæ mentis, & nesciens quid ageret, sibi manum attulerit, vel se præcipitauerit, vel aliquo alio modo interemerit, fiet pro eo oblatio & oratio. Oportet autem eos qui ad orationem euocantur subtiliter inuestigare, nunquid vel propter animi timiditatem, vel hominum insultationem, vel aliquo alio modo prudens ac sciens quid ageret sibi manum attulit. Pro eo enim nec orare, nec offerre oportet, quoniam fuit sui homicida.

Interrogatio.

Si alicuius uxor spiritu corripitur ut ferreos etiam compedes, & manicas gestet, vir autem dicat, non possum continere; & velit aliam accipere, debét ne aliã accipere an nõ?

Resp. In hac re quidem adulterium intercedit, nec inuenio quid de ea re respondeam, spiritualis tamen sententia non debet.

Schol. Bals. Interrogatio est de marito, qui habet vxorem quæ spiritu malo scilicet agitatur, & ita furit, vt etiam ferreis compedibus, manicisque ligetur, ne seipsam interficiat, vel alios lædat, cum qua ipse rem habere non potest, dicit autem se non posse continere, & vult aliam vxorem legitimè accipere. Responsio autem est se nihil posse dicere, est enim adulterium, si constante matrimonio vir aliam mulierem ducat in matrimonium. Ex nouella autem Imperatoris domini Leonis philosophi marito concessum est, mulieris, quæ perpetua insania laborat soluere matrimonium, soluto autem matrimonio, licet marito aliam vxorem introducere.

Interrogatio.

Si quis ieiunans vt communicet, os lauans, vel in balneo aquam bibit nolens, debét ne communicare?

Resp. Quia etiam inuenit satanas occasionem prohibendi eum à communione, frequentius hoc faciet.

Interrogatio.

Sermonem dei sæpe audientes, & non facientes, an sumus iudicio obnoxij?

Resp. Si non faciamus, nec nos accusare contingat, quod audientes non pareamus. Est autem pars salutis, se ipsos accusare.

A ἢ προσφορὰν, εἶπεν ὅτι ἐὰν ἀληθῶς ἔξω φρενῶν γενόμενος ὁ ἄνθρωπος καὶ μὴ εἰδὼς ὃ ποιεῖ, διεχειρίσατο ἑαυτὸν ἢ ἐκρήμνισεν ἢ ἄλλως διέφθειρε, γενήσεται ὑπὲρ αὐτοῦ δέησις καὶ προσφορά. δεῖ δὲ τοὺς εἰς εὐχὴν προσκαλουμένους, ἀκριβοῦσθαι περὶ τούτου μήποτε ἢ ἐκ μικροψυχίας ἢ ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πως ἑκὼν καὶ εἰδὼς ὃ ποιεῖ, διεχειρίσατο ἑαυτόν. ὑπὲρ γὰρ τοῦ τοιούτου, οὐ δεῖ οὔτε εὔχεσθαι, οὔτε προσφέρειν, ὅτι αὐτοφονευτής ἐστι.

Ἐρώτησις.

B Ἐὰν τινὸς γυνὴ πνευματιᾷ, ὥστε καὶ σιδηροφορεῖν, ὁ δὲ ἀνὴρ λέγῃ ὅτι οὐ δύναμαι ἐγκρατεύεσθαι καὶ θέλω λαβεῖν ἄλλην, ὀφείλει λαβεῖν ἑτέραν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις.

Μοιχεία μεταλαβεῖ τῷ πράγματι, καὶ περὶ τούτου τί ἀποκρίνεσθαι οὐκ ἔχω ἢ ἐφευρίσκω.

Ἑρμηνεία.

Περὶ ἀνδρὸς ἡ ἐρώτησις ἔχοντος γυναῖκα πνευματιῶσαν, ἤγουν πνεύματι πονηρῷ συνεχομένην, ὡς καὶ σιδήροις δεσμεῖσθαι ἵνα μὴ ἑαυτὴν ἀπολέσῃ ἢ ἑτέραν, ᾗ συνελθεῖν αὐτὸν ἀδύνατον, καὶ λέγοντος σωφρονεῖν θέλοντός τε λα-C βεῖν γυναῖκα ἑτέραν νομίμως. ἡ δὲ ἀπόκρισις, ὅτι οὐ δύναταί τι εἰπεῖν. μοιχεία γάρ ἐστι τὸ ἐπὶ συνισταμένου τοῦ γάμου ἑτέραν ἀγαγέσθαι τὸν ἄνδρα γυναῖκα εἰς συμβίωσιν. ἐκ δὲ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, δίδοται τῷ ἀνδρὶ μαινομένης διηνεκῆ μανίαν τῆς γυναικὸς λύειν τὸν γάμον. τοῦ γάμου δὲ λυθέντος, ἔξεστι τῷ ἀνδρὶ ἑτέραν νομίμως εἰσοικίσασθαι.

Ἐρώτησις.

Ἐὰν νηστεύων τις ἐπὶ τῷ κοινωνῆσαι νιπτόμενος
D τὸ στόμα ἢ ἐν τῷ βαλανείῳ κατέπιεν ὕδωρ μὴ θέλων, ὀφείλει κοινωνῆσαι.

Ἀπόκρισις.

Ἐπεὶ εὗρεν ὁ σατανᾶς ἀφορμὴν τοῦ κωλύειν αὐτὸν τῆς κοινωνίας, συχνότερον τοῦτο ποιήσει.

Ἐρώτησις.

Συχνῶς ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ μὴ ποιοῦντες, ἆρα ὑπὸ κατάκρισιν ἐσμέν.

Ἀπόκρισις.

Εἰ καὶ μὴ ποιοῦμεν, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται μὴ μέμφεσθαι ἑαυτοὺς ὅτι ἀκούοντες παρακούομεν. μέρος δὲ σωτηρίας ἐστὶ καὶ τὸ μέμφεσθαι ἑαυτούς.

Ἐρώτησις. A

Ἐκ ποίας χρόνου ἡλικίας κρίνονται παρὰ θεοῦ τὰ ἁμαρτήματα.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς τὴν γνῶσιν ἑκάστου καὶ τὸ φρόνημα. οἱ μὲν ἀπὸ δεκαετοῦς χρόνου, οἱ δὲ καὶ μείζονος.

Ἑρμηνεία.

Πρὸς τὴν γνῶσιν ἑκάστου καὶ τὸ φρόνημα ἔφη κρίνεσθαι παρὰ θεῷ τὰ ἁμαρτήματα. οἱ μὲν γὰρ ὀξυτέρας φύσεως ὄντες τῶν παίδων καὶ μᾶλλον ἐγρηγορυίας, συντομώτερον διακρίνουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ χεῖρον. οἱ δὲ νωθεστέρας τυχόντες καὶ ἀναπεπλασμένης ἕξεως, βραδεῖς εἰσι πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ δέοντος. διὸ τοῖς μὲν ἀπὸ δωδεκάτου ἐνιαυτοῦ τῆς ἡλικίας αὐτῶν λογίζεσθαι εἶπε τὰ ἁμαρτήματα, τοῖς δὲ ἐκ μείζονος καὶ τελεωτέρας. B

INTERROGATIO.

Ex quanam atate à deo iudicantur peccata?

Resp. Ex vniuscuiusque cognitione, & prudentia, illi quidem à decenmo, hi vero à maiori atate.

SCHOL. BALSAM. Ex vniuscuiusque cognitione, & intelligentia dicit à deo peccata iudicari. Pueri enim qui sunt acrioris & vigilantioris naturæ bonum & malum citius discernunt. Qui autem sunt hebetiores, tardiorisque ingenij, tardi sunt ad cognitionem eius quod fieri oportet, & ideo illis quidem dicit à Deo ab anno decimo reputari peccatum, his vero à maiori & perfectiori ætate.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ Ἀλεξανδρείας προσφώνησις, τῶν θεοφανίων ἐπιστάντων ἐν κυριακῇ.

C

Καὶ τὸ ἔθος καὶ τὸ πρέπον ἡμᾶς ἀπαιτεῖ πᾶσαν κυριακὴν τιμᾶν, καὶ ἐν ταύτῃ πανηγυρίζειν, ἐπειδήπερ ἐν ταύτῃ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡμῖν ἐχαρίσατο. διὸ καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς, καὶ πρώτη κέκληται, ὡς ἀρχὴ ζωῆς ἡμῖν ὑπάρχουσα καὶ ὀγδόη, ἅτε ὑπερβεβηκυῖα τὸν τῶν Ἰουδαίων σαββατισμόν. ἐπεὶ οὖν συνέβη τὴν τῶν ἁγίων θεοφανίων νηστιμον ἡμέραν εἶναι, ταύτην οἰκονομήσωμεν, καὶ πρὸς ἑκατέρων ἐπιστημόνως χωρήσωμεν, ἵνα μεταλαμβάνοντες ὀλίγων φοινίκων ἐκκλίνωμεν ἅμα καὶ τὰς αἱρέσεις τὰς μὴ τιμώσας τὴν ἀναστάσιμον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμέραν, καὶ τὸ ὀφειλόμενον τῇ νηστίμῳ ἡμέρᾳ ἀποδῶμεν, προσμένοντες τὴν ἑσπερινὴν σύναξιν, ἥτις ἐνταῦθα, θεοῦ θέλοντος, τελεῖται. συναχθῶμεν τοίνυν ἀπὸ ὥρας ἐννάτης ἐνταῦθα. D

EDICTVM THEOPHILI ARCHIEPISCOPI ALExandrini, cum Theophania in die dominico instarent.

Et mos & honestas à nobis exigit vt omnem diem dominicum honoremus, eúmque celebremus, quoniã Christus dominus noster præclarum in ea sua resurrectionis munus obiit. Et ideo in sacris scripturis ipse & primus appellatus est, vt qui sit nobis vitæ principium, & octauus, vt qui Iudæorum sabbatismum exuperauerit. Quia ergo accidit vt sanctorum Theophaniorum hic esset dies ieiunandorum, dispensemus, & ad vtrumque scientes procedamus, vt paucos dactylos sumentes, simul & hæreses vitemus, quæ domini nostri Iesu Christi resurrectionem non honorant, & diei ieiunij quod debetur reddamus, vespertinam congregationem expectantes, quæ hic deo dante peragitur. Congregamur ergo hic ab hora nona.

A

EIVSDEM COMMONITORIVM QVOD ACCEPIT Ammon διὰ τὴν Λυκώ propter Lyco.

DE iis qui Arianis communicauerunt, & ecclesias huc usque detinent, ut se habet consuetudo, fiat, ita tamen ut alij constituantur qui in orthodoxia testificentur, & alij permaneant: his quoque ita dispensatis, ut alij in Thebaide fecerunt orthodoxi episcopi qui ab episcopo Apolline constituti sunt, & qui communicarunt cum Arianis ecclesias habentibus, puniantur, si quidem ipsorum voluntate hoc fecerunt. Sin autem proprio episcopo obedierunt, permaneant & si quod iustum est non nouerint, & si omnes quidem populi eos cum aliis reiiciant, alij ordinentur. Sin autem eos retinent cum illis quibus communicarunt, ij quoque eam consuetudinem experiantur, qua usi sunt omnes orthodoxi in Thebaide episcopi. De Biste qui in Ereba constitutus est presbyter, quærendum est, & si alicui quidem mulieri separatæ viuente marito vim attulit, non sinatur esse presbyter. Nam nec ut laicus quidem debet communicare, cum eos qui tales sunt separare consueuerit ecclesia. Hoc autem nullum affert episcopo Apollini præiudicium, si eum per ignorantiam constituit, cum sancta synodus iusserit, eos qui propter crimen indigni esse conuincuntur, expelli.

SCHOL. BALSAM. Bistes ab Apolline episcopo presbyter constitutus fuerat, est autem ea regio Ægypti sicut & Lyco. Is autem dicebatur mulieri separatæ vim attulisse viuo marito. De eo interrogatus Theophilus, inquit, Quæratur an sit verum eum mulieri vim attulisse, & si ita sit ne ei esse presbyterum permittatur. Quomodo enim fuerit is presbyter, cui nec in ecclesiam quidem permittitur ingredi, cum sit propter peccatum segregatus? Eos enim qui sunt eiusmodi, extrudit ecclesia, & separat à fidelibus. Hoc autem à Theophilo nequaquam canonicè dictum est. quandoquidem sanctorum Apostolorum XXV. canon,

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΣΤΙΚΟΝ, ὅπερ ἔλαβε Ἀμμῶν, διὰ τὴν Λυκώ.

ΠΕΡΙ τῶν κοινωνησάντων τοῖς Ἀρειανοῖς καὶ μέχρι νῦν τὰς ἐκκλησίας κατεχόντων, ὡς ἔθος γινέσθω. οὕτω μὲν τοι ἑτέρους καταστῆναι μαρτυρουμένους ἐν ὀρθοδοξίᾳ, κἀκείνους αὐλίζεσθαι. οὕτως οἰκονομουμένων καὶ τούτων ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι πεποιήκασιν οἱ ἐν τῇ Θηβαΐδι B ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι, οἱ καταστάντες παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ κοινωνήσαντες τοῖς ἔχουσι τὰς ἐκκλησίας Ἀρειανοῖς, ἐπιτιμάσθωσαν, εἴγε γνώμῃ αὐτῶν πεποιήκασι τοῦτο. εἰ δὲ ὑπήκοοι γεγόνασι τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ αὐλιζέσθωσαν καὶ μὴ ἐπιγνωκότες τὸ εὔλογον. καὶ εἰ μὲν πάντες οἱ λαοὶ τούτους ἀποποιοῦνται μετὰ τῶν ἄλλων, ἕτεροι χειροτονείσθωσαν, εἰ δὲ ἀντιποιοῦνται αὐτῶν μετ' ἐκείνων οἷς κεκοινωνήκασι ταῦτα, καὶ οὗτοι ἀποπειράσθωσαν τῆς συνηθείας, ἣ ἐχρήσαντο οἱ ἐν Θηβαΐδι πάντες ἐπίσκοποι ὀρθόδοξοι.

περὶ Βίσου κατασταθέντος ἐν Ἐρέβῃ πρεσβυτέρου ζητητέον. καὶ εἰ μὲν ἀποταξαμένην τινὰ ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς ἐβιάσατο, μὴ συγχωρείσθω C εἶναι πρεσβύτερος, ὅπου γε οὐδὲ ὡς λαϊκὸς ὀφείλει συνάγεσθαι, τῆς ἐκκλησίας εἰωθυίας τοὺς τοιούτους χωρίζειν. οὐ φέρει δὲ τοῦτο πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν κατέστησε, τῆς ἁγίας συνόδου κελευσάσης τοὺς ἀναξίους μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐλεγχομένους ἐπὶ ἐγκλήματι ἐκβάλεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Βίσος παρὰ Ἀπόλλωνος ἐπισκόπου κατέστη D πρεσβύτερος ἐν Ἐρέβῃ· χώρα δὲ αὕτη Αἰγυπτίων ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ Λυκώ. ἐλέγετο δὲ περὶ ἐκείνου, ὅτι πρὸ τῆς χειροτονίας γυναῖκα ἐβιάσατο ἀποταξαμένην ζῶντος τοῦ ἀνδρός. περὶ τούτου οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ Θεόφιλος, ἔφη ὅτι ἐρευνηθήτω, καὶ εἰ ἀληθές ἐστι τὸ βιάσασθαι αὐτὸν τὴν γυναῖκα, μὴ συγχωρείσθω εἶναι πρεσβύτερος· πῶς γὰρ εἴη πρεσβύτερος. ὃς οὐδὲ λαϊκὸς συγχωρεῖται εἰσιέναι εἰς ἐκκλησίαν, ἀφοριζόμενος διὰ τὸ ἁμάρτημα. ἐξωθεῖ γὰρ τοὺς τοιούτους ἡ ἐκκλησία καὶ χωρίζει ἀπὸ τῶν πιστῶν. τοῦτο δὲ οὐ κανονικῶς τῷ Θεοφίλῳ εἴρηται. ὅ, τι γὰρ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κε'. κανὼν,

καὶ ὁ

καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Βασιλείου τρίτος καὶ ὁ λβ'. καὶ A ὁ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κϐ'. τοὺς κληρικοὺς ἁμαρτήσαντας καὶ καθαιρεθέντας, τῆς κοινωνίας οὐκ ἀπείργουσι. τὸ δὲ χειροτονηθῆναι αὐτὸν οὐ φέρει βλάβην τῷ χειροτονήσαντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ ἐξ ἀγνοίας τοῦ ἁμαρτήματος. ἡ γὰρ σύνοδος ὥρισε τοὺς ἐλεγχομένους ἐπὶ ἐγκλήμασι καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐκβάλλεσθαι. τοῦτο δὲ, τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πρώτης ἐστὶ κανὼν ἔννατος. τὸ δὲ ἀποταξαμένην ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, τοῦ φάκτου ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ, τινὰ, πρόκειται, ὥσπερ καὶ τὸ, ἐβιάσατο. κἂν γὰρ ἁπλῶς ἄλλῃ συνεφθάρη γυναικὶ μὴ ἀποταξαμένῃ, καὶ οὕτως ἡ καθαίρεσις αὐτῷ ἐπήγετο, κἂν μὴ ἐβιάσατο αὐτήν. B

& magni Basilij tertius & xxxij. & Carth. xxij. clericos qui peccarũt, & depositi fuerunt à communione non arcent. Quod autem ordinatus sit, id non affert damnum episcopo, qui eum peccatum ignorans, ordinauit: statuit enim synodus, vt qui peccatorum conuicti fuerunt, etiam post ordinationem eiiciantur. Id autem est primæ synodi Nicenæ can. ix. Illud autem, Separatæ viuo marito, facti est, & ideo adiectum est, Alicui, sicut, & vim attulit: licet enim simpliciter cum muliere aliqua rem habuerit, licet non separata, sic quoque in eum depositio introducta est, & si ei vim non attulerit.

Κανὼν γ'.

Περὶ δὲ Σοὺρ ἐπειδὴ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διεβεβαιώσατο καὶ ἀπεσταλκέναι τοῦτον καὶ ἀλλότριον τῆς ἐκκλησίας πεποιηκέναι, ἔστω οὕτως ὡς ἀπεφήνατο ὁ ἐπίσκοπος, χρωμένου ἐκείνου ταῖς ἐκείναις δικαιολογίαις εἴγε βούλεται, καὶ μέμφεται τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου.

CANON III.

De Sur autem, quia Apollo episcopus affirmauit se & eum amandauisse, & ab ecclesia alienum fecisse, ita sit vt pronunciauit episcopus, vtente illo suis defensionibus si vult, & de episcopi sententia conqueritur.

Ἑρμηνεία.

Κληρικὸς ἦν ὁ Σοὺρ τοῦ ἐπισκόπου Ἀπόλλωνος· ὃς ἐπίσκοπος αὐτὸν ἀπεσταλκέναι τοῦ κλήρου διεβεβαιώσατο, ἀντὶ τοῦ ἐκβεβληκέναι. ἔστω οὖν φησὶ κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ κρίσιν τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ κλήρου C ἀλλότριος. Εἰ δὲ αἰτιᾶται τὴν τοῦ ἐπισκόπου ἀπόφασιν, χρήσθω ταῖς οἰκείαις δικαιολογίαις παρὰ τῇ συνόδῳ ἐξ ἧς ἦν πάντως καὶ ὁ ἐπίσκοπος.

SCHOL. BALS. Erat quidem Sur clericus episcopi Apollinis, qui episcopus se eum à clero amandasse, pro eo quod est, expulisse, affirmauit. Sit ergo secundum episcopi iudicium, C quod in ipsum prolatum est, à clero alienus. Sin autem episcopi sententiam accusat, vtatur suis defensionibus, apud synodum scilicet, ex qua est etiam episcopus.

Κανὼν δ'.

Περὶ Πανοὺφ τοῦ κατασταθέντος διακόνου ἐν τῇ Λυκῷ, δεῖ ζητῆσαι. καὶ εἰ μὲν εὑρεθείη ἔτι κατηχούμενος τυγχάνων, τὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμου δεξάμενος, μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα εἰς κλῆρον ἐλθεὶς, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ· εἴγε κεκοίμηται ἐκείνη καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐκοινώνησεν D αὐτῇ. Εἰ δὲ πιστὸς τυγχάνων, τὴν αὐτὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐδέξατο, ἔστω τοῦ κλήρου ἀλλότριος. οὐ γὰρ πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας κατέστησεν αὐτόν.

CANON IIII.

De Panuph, qui in Lyco diaconus constitutus est, quærere oportet: & si is quidem inuentus fuerit, cum esset catechumenus, fratris sui filiam in matrimonij societatem accepisse, post baptismum in clerum promotus D in clero maneat, si illa dormierit, & post baptismum cum ea rem non habuerit. Sin autem cum esset fidelis, eandem fratris sui filiam in matrimonij societatem duxit, sit à clero alienus. Non est enim episcopo Apollini præiudicium, si eum per ignorantiam constituit.

Ἑρμηνεία.

Ὁ Πανοὺφ ἐλέγετο πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι, τὴν οἰκείαν ἀδελφιδῆν εἰς γυναῖκα λαβεῖν. βαπτισθεὶς δὲ κεχειροτόνητο διάκονος. λέγει οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐὰν ἡ γυνὴ ἐτελεύτησε,

SCHOL. BALSAM. Dicebatur Panuph antequam esset baptizatus fratris sui filiam vxorem duxisse. Baptizatus autem ordinatus fuerat. Dicit ergo Theophilus, quod si mulier è vita excesserit,

& post baptismum ea non usa sit, maneat diaconus, nempe cum sanctus baptismus omnia peccata præcedentia deleat. Sinautem cum esset fidelis, seu post baptismum eam habuit, clero eiiciatur. Ei autem, qui eum insciens ordinauit, præiudicium non afferetur. Illud autem, Si mulier dormierit, dicit, vt pote quoniam ita euenisse dicitur. Nam etsi etiam post baptismum vixisset, nec eam Panuph cognouisset, sed ipsam etiam amandasset, potuisset sic quoque esse diaconus.

Canon V.

De Iacob quærere oportet, si enim lector erat, & crimini fornicationis fuisse eum obnoxium, & à presbyteris eiectum fuisse ostensum sit, deinde is ordinatus est, eiiciatur accurata examinatione facta, non autem ex susurris vel maledictis orta suspicione. Sinautem non fuerit inuentus crimini obnoxius, maneat in clero, neque enim vanis calumniis animum adhibere oportet.

SCHOL. BALS. Iacob quidam lector fuisse dicebatur, & clero esse eiectus, & deinde ad maiorem gradum fuisse ordinatus. scribit ergo Theoph. quod diligenti examinatione facta, si eum peccasse compertum fuerit, clero eiiciatur Non enim oportet ex susurris, seu clandestinis sermonibus, vel maledictis, seu apertis conuiciis orta suspicione condemnari aliquem. Quòd si causa examinata insons compertus fuerit, maneat in clero.

Canon VI.

Forma ordinationum.

De iis qui ordinandi sunt hæc erit forma, vt quicquid est sacerdotalis ordinis consentiat, & eligat, & tunc episcopus examinet, vel ei etiam assentiente sacerdotali ordine in media ecclesia ordinet præsente populo, & episcopo alloquente, an etiam possit ei populus ferre testimonium. Ordinatio autem non fiat clanculum. Ecclesia enim pacem habente decet præsentibus sanctis ordinationes fieri in ecclesia. In regione autem si qui sint qui eorum qui communicarunt animis communicauerint, non aliter ordinentur, quàm iis qui sunt orthodoxi clerici, examinantibus, præsente rursus episcopo, & præsente populo alloquente, solum modo ne fiat aliqua subreptio.

A καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐχρήσατο αὐτῇ, μενέτω διάκονος, ὡς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου καθαίροντος ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ πιστὸς ὢν μετὰ τὸ βάπτισμα ἔσχεν αὐτήν, ἐκβληθήτω τοῦ κλήρου. τῷ δὲ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν χειροτονήσαντι ἐκ τούτου βλάβη οὐ προσγενήσεται. Τὸ δὲ εἰ κεκοίμηται ἡ γυνή, εἶπεν, ὡς οὕτω συμβεβηκέναι λεγόμενον. ἐπεὶ τοίγε κἂν ζῶσα ἦν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἔγνω αὐτὴν ὁ Πανὺφ, ἀλλὰ καὶ ἀπεπέμψατο αὐτήν, ἠδύνατο καὶ οὕτως εἶναι διάκονος.

B

Κανὼν ε'.

Περὶ Ἰακὼβ χρὴ ζητῆσαι εἰ ἀναγνώστης ἦν, καὶ ἐγκλήματι πορνείας ὑπεύθυνος ἐδείχθη, καὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐξεβλήθη, εἶτα κεχειροτόνηται ὕστερον, ἐκβαλλέσθω, ἀκριβοῦς ἐξετάσεως γενομένης, καὶ μὴ μόνον ἐκ ψιθυρισμῶν ἢ κακολογιῶν ὑποψίας εἰς αὐτὸν γινομένης. Εἰ δὲ μὴ εὑρεθείη ὑπεύθυνος, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. οὐ γὰρ δεῖ ταῖς ματαίαις διαβολαῖς προσέχειν.

Ἑρμηνεία.

Ἰακὼβ τις ἀναγνώστης ἐλέγετο εἶναι, καὶ ἐπὶ πορνείᾳ διαβληθῆναι, καὶ ἐκβληθῆναι τοῦ κλήρου, εἶτα εἰς μείζονα χειροτονηθῆναι βαθμόν. γράφει C οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐξετάσεως ἀκριβοῦς γινομένης ἐὰν εὑρεθῇ ἡμαρτηκώς, ἐκβληθήτω τοῦ κλήρου. οὐ δεῖ γὰρ ἐκ ψιθυρισμῶν ἤτοι καταλαλιᾶς λαθραίας, ἢ κακολογιῶν ἤτοι λοιδοριῶν φανερῶν ὑποψίας γενομένης κατακρίνεσθαί τινα· εἰ δὲ τῆς ὑποθέσεως ἐξεταζομένης ἀνεύθυνος εὑρεθείη, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ.

Κανὼν ϛ'.

Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι οὗτος ἔσται τύπος, ὥστε πᾶν τὸ ἱερατεῖον συμφωνεῖν καὶ αἱρεῖσθαι, καὶ τότε τὸν ἐπίσκοπον δοκιμάζειν, ἢ καὶ συναινοῦντος αὐτῷ τοῦ ἱερατείου, χειροτονεῖν ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ παρόντος τοῦ λαοῦ, καὶ προσφωνοῦντος τοῦ ἐπισκόπου, εἰ καὶ ὁ λαὸς δύναται αὐτῷ μαρτυρεῖν. D Χειροτονία δὲ λαθραίως μὴ γινέσθω. τῆς γὰρ ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχούσης πρέπει παρόντων τῶν ἁγίων τὰς χειροτονίας ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι. ἐν δὲ τῇ ἐνορίᾳ, εἰ μὲν κεκοινωνήσαντες εἰσί τινες τῆς τῶν κοινωνησάντων γνώμης, μὴ ἄλλως χειροτονείσθωσαν, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ὀρθοδόξων κληρικῶν δοκιμαζόντων, παρόντος πάλιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ προσφωνοῦντος παρόντι τῷ λαῷ, μόνον εἰ μὴ παραδρομή τις γίνηται.

A

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι ἐν κλήρῳ δίδωσι τύπον, καὶ φησὶν ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι παρὰ παντὸς ἱερατείου αἱρεῖσθαι, ἀντὶ τοῦ προκρίνεσθαι συμφώνως. οὕτω δὲ προκριθέντα, τότε δοκιμάζεσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ὅτι κἀκείνῳ δόξει ὁ ἄνθρωπος ἐπιτήδειος εἰς χειροτονίαν, τότε χειροτονεῖσθαι συναινέσει τοῦ ἱερατείου, παρόντος καὶ τοῦ λαοῦ. διὰ τί δὲ εἶπε χειροτονεῖν αὐτὸν συναινέσει τοῦ ἱερατείου; ἐπεὶ γὰρ ἐξελέγη παρὰ τοῦ ἱερατείου, ἡ ἐπὶ χειροτονίᾳ συναίνεσις δοκεῖ μὴ ἀναγκαία εἶναι, B ἀλλ' εἰκὸς καιρόν τινα μετὰ τὴν ἐκλογὴν παρελθεῖν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ γνῶναι τι τοὺς προκρίνοντας τὸν μέλλοντα χειροτονηθῆναι κωλύον αὐτῷ τὴν χειροτονίαν. διὰ τοῦτο οὖν συναινεῖν αὐτοὺς χειροτονουμένου αὐτοῦ εἶπε καὶ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τότε προσφωνεῖν τῷ λαῷ, ἐρωτῶντα εἰ μαρτυρεῖ αὐτὸν πρὸς χειροτονίαν ἄξιον. λαθραίας δὲ χειροτονίας γίνεσθαι ἀποτρέπει. ἐπεὶ γὰρ φησὶν εἰρήνη ἐστὶ παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἤγουν ἐπεὶ νῦν οὐ μεμέρισται ὁ λαὸς C παυθεισῶν τῶν αἱρέσεων, ἀλλὰ πάντες τῆς ὀρθοδόξου μοίρας εἰσί, πάντες μιᾶς ἔσονται γνώμης, καὶ δεῖ παρουσίᾳ τῶν ἁγίων ἤτοι τῶν πιστῶν, τὰς χειροτονίας γίνεσθαι ἐπ' ἐκκλησίας· ἁγίους δὲ, τοὺς πιστοὺς ἐκάλεσεν, ἐκ τοῦ θεσπεσίου Παύλου τοῦτο παραλαβών. οὕτω γὰρ κἀκεῖνος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, τοὺς πιστοὺς ὀνομάζει. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἐν πόλεσιν ὄντων ἔοικε λέγειν. περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ ἤτοι τῶν ἐν τῇ χώρᾳ, φησὶν, ὅτι ἐπεὶ πολλοὶ τῶν αἱρετικῶν ἐκοινώνουν καὶ ἄκοντες, τῶν τοιούτων δὲ πολλοὶ τῶν πιστῶν ἐκοινώνουν ταῖς γνώμαις, ἤγουν συγκατετίθεντο D καὶ συνῄνουν, εἰ ἐκ τούτων μέλλει τις χειροτονεῖσθαι εἰς τὸν κλῆρον, μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ μετὰ δοκιμασίας τῶν ὁμολογουμένως ὀρθοδόξων κληρικῶν παρόντων καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ προσφωνοῦντος τῷ λαῷ, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. ταῦτα δὲ λέγει γενέσθαι, ἵνα μὴ μέσον γένηται τις παραδρομὴ, ἤγουν ἀπάτη καὶ συναρπαγή, καὶ χειροτονηθῇ τις μὴ ὑγιῶς ἔχων περὶ τὴν πίστιν.

Κανὼν ζʹ.

Τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας, μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν μυστηρίων χρείαν,

SCHOL. BALS. De iis qui in clero ordinandi sunt dat typum, & dicit, quòd oportet eum qui est ordinandus à toto ordine sacerdotali eligi, pro eo quod est, consentienter ab eis antea iudicari, & cum eiusmodi præiudicium de eo factum fuerit, tunc ipsum ab episcopo ordinari, & quando ille homo visus fuerit aptus vt ordinetur, tunc eum ordinet consensu sacerdotalis ordinis p[illegible]entis, & populi. Cur autem dixit [illegible]m ordinandum consensu sacerdotalis ordinis? Nam cum à sacerdotali ordine electus est, ad ordinationem consensus non videtur esse necessarius, sed est verisimile posse post electionem aliquid temporis præteriisse, & eos qui ordinandum præiudicant resciuisse aliquid, quod eius ordinationem prohibeat. Et ideo dicit ipsos consentire, & dùm ordinatur populum quoque ab episcopo interrogari an dignus sit, cui testimonium ferant ad ordinationem. Dissuadet autem, ne fiant ordinationes clandestinæ. Cum enim, inquit, pax est in ecclesia, scilicet cum nunc non est diuisus populus cessantibus hæresibus, sed sunt omnes orthodoxæ partes, omninò erunt vnius sententiæ, & oportet in præsentia sanctorum, seu fidelium, ordinationes fieri in ecclesia. sanctos autem fideles appellauit, ex sancto hoc Paulo assumens. Ille enim sic fideles in suis epistolis appellat. Hæc itaque de iis qui in vrbibus habitant videtur dicere. De iis autem qui sunt in regione, seu in vicis, dicit quòd quoniam multi etiam inuiti communicabant hæreticis: eorum autem multi fidelium animis communicabant, & assentiebãtur. Si quis eorum sit ordinandus in clerum, cum non alias ordinandum quàm cum ordinatione clericorum, quos constat esse orthodoxos præsente etiam episcopo, & alloquente populum, vt superius dictum est. Hæc autem dicit fieri ne intercedat aliqua circunuentio, seu fraus & obreptio & arripiatur, & ordinetur aliquis qui non recte sentit de fide.

CANON VII.

Quæ in sacrificij rationem offeruntur, post ea quæ in sanctorum vsum consumuntur,

clerici diuidant, & nec catechumenus ex iis bibat, vel comedat, sed solum clerici, & qui cum eis sunt fideles fratres.

Oblatio ad rationem sacrificij.

SCHOL. BALSAM. Siqua eorum quæ à fidelibus ad sacrificium offerantur, superabundant, post ea quæ in diuina mysteria consumuntur, ea, inquit, oportet clericis diuidere: vt ea ab ipsis comedantur, ac bibantur, & etiam à fidelibus laicis: catechumenis autem nihil ab eis detur. Quia enim altari oblata sunt, & ad diuina dona ex illis partes sumptæ sunt, illæque sanctificatæ sunt, quomodo iis qui sunt imperfectiores dabuntur consumenda? Quæ autem ad sacrificium offeruntur, ea sunt panis & vinum, nihil enim aliud ad altare offerri permittitur. Lege iij. canon. Apost. & synod. in Trullo quæ dicitur sexta, canon. xxviij.

CANON VIII.

Quoniam Hierax dicit eum non debere esse in clero vt qui sit fornicationis delatus. Apollo autem episcopus affirmauit nullum accusatorem aduersus eum in medium processisse, hic quoque examinetur, & si aliquis quidem accusator fide dignus exoritur, & crimen probatur productis fide dignis testibus, ecclesia eiiciatur: sinautem dignus est clero, & de eius continentia testimonium feratur, in eo maneat.

SCHOL. BALSAM. Quidam ordinatus est clericus, deinde tanquam qui fornicatus esset accusatus est. Dicebat ergo quidam Hierax non oportere eum esse in clero, is autem qui eum ordinauerat, affirmabat, seu instabat eum non esse ab aliquo accusatum. Dicit ergo Theophilus. Homo examinetur, & si inuenitur quidem aliquis accusator fide dignus, seu qui sit ad accusandũ admittendus (non enim cuiuis permittitur accusare eos qui sunt in sacris, vt vult ij. can. ij. syn. œcumenicæ, & xxj. iiij. vniuersalis syn.) ecclesia eiiciatur post probationem. Sinautẽ nihil tale probatur, maneat in clero.

A οἱ κληρικοὶ διανεμέσθωσαν, καὶ μήτε κατηχούμενος ἐκ τούτων ἐσθιέτω ἢ πινέτω, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοί.

Ἑρμηνεία.

Εἴ τινα περιττεύουσι τῶν εἰς θυσίαν προσαγομένων παρὰ τῶν πιστῶν, μετὰ τὰ δαπανώμενα εἰς τὰ θεῖα μυστήρια, τοῖς κληρικοῖς δεῖν ταῦτά φησι διανέμεσθαι, ὥστε παρ' αὐτοῖς ἐσθίεσθαι καὶ πίνεσθαι, καὶ παρὰ τῶν πιστῶν λαϊκῶν. τοῖς δὲ κατηχουμένοις, μηδὲν ἐξ αὐτῶν δίδοσθαι. ἐπεὶ γὰρ
B προσηνέχθησαν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἐξ αὐτῶν μερίδες ἐλήφθησαν εἰς τὰ θεῖα δῶρα κἀκεῖνα ἡγιάσθησαν, πῶς ἐκ τούτων τοῖς ἀτελεστέροις δοθήσονται δαπανηθησόμενα; τὰ δὲ εἰς θυσίαν προσαγόμενα, ἄρτος καὶ οἶνος εἰσίν. ἕτερον γάρ τι προσάγεσθαι εἰς θυσιαστήριον, οὐκ ἔξεσται. ἀνάγνωθι τὸν γ'. ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου τῆς λεγομένης ϛ'. κανόνα κη'.

Κανὼν η'.

Ἐπειδὴ Ἱέραξ τόνδε ὡσαὶ ἐπὶ πορνείᾳ διαβαλλόμενον οὐκ ὀφείλειν λέγει ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διϊσχυρίσατο πεπεικέναι,
C μηδένα κατήγορον ἐν μέσῳ ἐληλυθέναι κατ' αὐτοῦ, ἐξεταζέσθω καὶ οὗτος· καὶ εἰ μὲν κατήγορός τις ἀναφύεται πίστεως ἄξιος καὶ τὸ ἔγκλημα ἀποδείκνυται, φερομένων ἀξιοπίστων μαρτύρων, τῆς ἐκκλησίας ἐκβαλλέσθω. Εἰ δὲ τοῦ κλήρου ἄξιός ἐστι, καὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ μαρτυρεῖται, μενέτω ἐν τούτῳ.

Ἑρμηνεία.

Ἐχειροτονήθη τις κληρικός, εἶτα διεβλήθη
D ὡς πορνεύσας. ἔλεγεν οὖν Ἱέραξ τις μὴ δεῖν αὐτὸν ἐν κλήρῳ εἶναι. ὁ δὲ χειροτονήσας αὐτὸν διϊσχυρίζετο, ἤτοι ἐνίστατο, μὴ κατηγορηθῆναι αὐτὸν παρά τινος. ἔφη οὖν ὁ Θεόφιλος, ὅτι ἐξεταζέσθω ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰ μὲν εὑρίσκεταί τις κατήγορος πίστεως ἄξιος ἤγουν δεκτὸς εἰς κατηγορίαν (οὐ γὰρ παντὶ ἔξεσται κατηγορεῖν ἱερωμένων κατὰ τὸν ϛ'. κανόνα τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου) ἐκβληθήτω τῆς ἐκκλησίας μετὰ ἀπόδειξιν. Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἀποδείκνυται μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ.

Κανὼν θ'. A

Ὥστε γνώμῃ παντὸς ἱερατείου, οἰκονόμον ἀποδειχθῆναι ἔγραψεν, ἐφ' ᾧ συντίθεται καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων πρὸς τὸ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς δέον ἀναλίσκεσθαι.

Ἑρμηνεία.

Ὁ αὐτὸς γνώμην ἔδωκε κρίσει παντὸς τοῦ ἱερατείου τὸν οἰκονόμον τῆς ἐπισκοπῆς γίνεσθαι, εἰ καὶ ὁ ἐπίσκοπος συγκατατίθεται τῇ κρίσει τοῦ κλήρου. γίνεσθαι δὲ οἰκονόμον, ἵνα τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς δέον δαπανῶνται φροντίδι ἐκείνου. τὴν δὲ εἰς δέον δαπάνην, ὃ ἑξῆς δηλοῖ κεφάλ. B ἥτις ἐστὶ, τὰ εἰς χήρας καὶ ξένους καὶ πένητας ἀναλώματα. ἰδιοποιεῖσθαι γὰρ τὰ τῆς ἐκκλησίας τινὶ οὐκ ἔξεστιν, ὅτι ἀφιλάργυρον δεῖ εἶναι τὸν λειτουργὸν τοῦ θεοῦ, καὶ οὐδὲ εἰς οἰκείαν χρῆσιν τοῖς τῆς ἐπισκοπῆς πράγμασι κεχρῆσθαι τῷ ἐπισκόπῳ συγκεχώρηται, εἰ μὴ εἰς τὰ πάνυ ἀναγκαῖα. καὶ τότε ὅτε οἴκοθεν οὐκ εὐπορεῖ τούτων ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν μα'. κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. ζήτει τὰ ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένα, καὶ τὸν κδ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

Κανὼν ι'.

Χῆραι καὶ οἱ πένητες καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες ξένοι, πάσης ἀναπαύσεως ἀπολαυέτωσαν, καὶ μήτις τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰδιοποιείσθω. C

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΦΗΓΗΣΙΣ περὶ τῶν λεγομένων Καθαρῶν.

ΔΕΔΗΛΩΚΕ μοι ἡ σὴ εὐλάβεια ὡς τινὲς τῶν ὀνομαζόντων ἑαυτοὺς Καθαροὺς, προσελθεῖν βούλονται τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ γενομένη ἐν D Νικαίᾳ παρὰ τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, ὥρισεν ὥστε χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους, θέλησον κατὰ τὸν τύπον τοῦτον, τοὺς ἐθέλοντας προσέρχεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ, χειροτονεῖν, εἴγε ὁ βίος αὐτῶν ὀρθός ἐστι καὶ μηδὲν τούτοις ἀντίκειται.

Ἑρμηνεία.

Περὶ Ναυατιανῶν ἠρωτήθη. οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ λεγόμενοι Καθαροί. καὶ ἀπεκρίθη ὅτι εἰ

CANON IX.

Vt totius sacerdotalis ordinis sententia alius renuncietur œconomus, in quo Apollo quoque episcopus consensit, vt bona ecclesiæ vt debent insumantur.

SCHOL. BALS. Idem tulit sententiam totius sacerdotalis ordinis iudicio fieri debere episcopatus œconomum, si etiam episcopus assentiatur cleri iudicio. Fieri autem œconomum vt bona ecclesiæ vt par est consumantur illius cura ac sollicitudine. Quid sit autem in ea quæ oportet impendere sequens docet caput, quod est impendere in viduas, hospites, & pauperes. Nemini enim permittitur bona ecclesiæ in proprios vsus transferre. Oportet enim dei ministrum esse ab auaritia alienum; & nec ad vsum proprium vti rebus episcopatus, nisi ad ea quæ sunt necessaria, & tunc demum quando eis domi desunt facultates, secundum xlj. can. sanctorum Apostolorum. Quære quæ in eo scripta sunt, & xxiiij. can. syn. Antioch.

CANON X.

Viduæ, & pauperes, & peregrinantes hospites omni quiete fruantur, & nemo ea quæ sunt ecclesiæ, vt sua vsurpet.

EIVSDEM EXPOSITIO DE IIS QVI DICVNTVR Cathari.

DECLARAVIT mihi tua pietas, quòd quidam eorum qui se Catharos nominant, volunt ad ecclesiam accedere. Quoniam ergo magna synodus quæ Nicææ habita est à sanctis patribus, statuit vt ordinentur qui accedunt, velis iuxta hanc formam eos qui ad ecclesiam accedant ordinare: si quidem vita eorum recta est, & nihil eis aduersatur.

SCHOL. BALSAM. De Nouatianis interrogatus est. Hi enim sunt qui etiam Puri dicuntur, & responsum est, quòd si

ad dei ecclesiam accedunt, quia magna & prima Nicena synodus statuit vtij ordinentur, fac tu quoque secundum hanc formam, & ordina eos qui accedunt, nisi aliquod impedimentum ex vita eorum aduersetur. De Nouatianis autem canon est octauus primæ synodi.

A προσέρχονται τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ, ἤγουν ἡ πρώτη, ὥρισε χειροτονεῖσθαι αὐτοὺς, ποίει καὶ σὺ κατὰ τὸν τύπον, ἤτοι κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, καὶ χειροτόνει τοὺς προσερχομένους, εἰ μή τι κώλυμα ἀπὸ τοῦ βίου αὐτῶν αὐτοῖς ἐναντιοῦται. ὁ δὲ περὶ τῶν Ναυατιανῶν κανὼν, ὄγδοός ἐστι τῆς πρώτης συνόδου.

EIVSDEM AGATHONI EPISCOPO.

B

MAXIMVS asseruit se ecclesiæ leges ignorantem illicito matrimonio coniunctum esse, & quia hoc eum male habet quod non rectè & ex ordine agat affirmauit, qui contra leges fecit per ignorantiam se ab illicita vitæ societate ex consensu abstenturum illa etiam hoc volente. Si ergo probaueris quòd hoc ex consensu faciant, & non fallant, quia est tempus decennale, si consideres eos debere versari cum catechumenis, nunc eos sic dispensa. Sin autem vides quòd velit decipere, & acerbitate adhuc in eos opus sit, fac id quod deus tibi suggesserit, id semper sequens quod in vsu est vimque obtinet. Nam cum sis in iis locis, potes eorum mentes magis nosse.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΑΘΩΝΙ ἐπισκόπῳ.

ΑΓΝΟΩΝ τοὺς τῆς ἐκκλησίας νόμους Μάξιμος, διϊσχυρίσατο παρανόμως συμβιώσει συνῆφθαι· καὶ ἐπειδὴ θορυβεῖ αὐτὸν τὸ ἀσυντάκτως εἶναι, διεβεβαιώσατο, ἐπειδὴ ἀγνοίᾳ τὸ παρὰ νόμον ἔδρασεν, ἐκ συμφώνου ἀπέχεσθαι τῆς παρανόμου συμβιώσεως, κἀκείνης ἀγαπώσης τοῦτο. ἐὰν δὲ τοίνυν δοκιμάσῃς, ὅτι τοῦτο ποιοῦσιν ἐκ συμφώνου καὶ μὴ ἀπατῶσιν. ἐπειδὴ C δεκαετὴς ἐστὶν ὁ χρόνος εἰ σκοπεῖς μετὰ τῶν κατηχουμένων αὐτοὺς συνάγεσθαι, τέως οὕτω διοίκησον. εἰ δὲ συνορᾷς ὅτι ἀπατῆσαι βούλεται, καὶ δεῖται τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιτριψεως, ὅπερ ὁ θεὸς ὑποβάλῃ σοι, τοῦτο ποίησον πανταχοῦ πρὸς τὸ ἐπέχον ὁδηγούμενος. ἐπὶ γὰρ τῶν τόπων τυγχάνων, τὰς γνώμας αὐτῶν μᾶλλον εἰδέναι δύνασαι.

SCHOL. BALSAM. Maximus quidam, vt illicito matrimonio mulieri coniunctus, segregatus fuerat, & à congregatione cum fidelibus prohibebatur. Is verò dicebat se per ignorantiam fecisse contra leges, & paratum esse ab hoc matrimonio recedere, muliere etiam volente: & petebat, vt ab ea abscedens admitteretur. Ad hæc ergo dicit Theophilus, quòd si inquirens inueneris eos ex consensu, hoc est communi consilio à matrimonio absistere, & non fallere, cùm decem annis simul cohabitarint. Cohabitationis autem tempus adiecit, declarans, quod quoniam tantum tempus simul vixerunt, difficilis existimari posset à se inuicem disiunctio, & ne fallant. Si consideras ergo, hoc est, si iudicas eos stare debere cum catechumenis, nunc id est in præsentia, sic eos dispensa vel quia per fraudem hæc dicunt,

Ἑρμηνεία.

Μάξιμός τις ὡς παρανόμῳ γάμῳ συναφθεὶς γυναικὶ, ἀφωρίσθη, καὶ τῆς συνάξεως τῆς μετὰ τῶν πιστῶν εἴργετο. ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι ἐν D ἀγνοίᾳ ἐποίησε τὸ παράνομον, καὶ ἕτοιμός ἐστιν ἀποστῆναι τοῦ γάμου, τοῦτο καὶ τῆς γυναικὸς βουλομένης. καὶ ἐζήτει ἀφιστάμενος, δεχθῆναι. πρὸς ταῦτα οὖν ἀφιστάμενος ὁ Θεόφιλος ὡς ἂν ἐξετάσας εὑρήσεις ὅτι ἐκ συμφώνου, ἀντὶ τοῦ ἐκ κοινῆς βουλῆς ἀφίστανται τοῦ γάμου, καὶ οὐκ ἀπατῶσι, δεκαετίαν συνοικήσαντες ἀλλήλοις δυσχερὲς ἴσως ἂν λογίζοιτο αὐτοῖς ἡ διάζευξις, καὶ μήποτε ἀπ[ατῶσιν·] εἰ σκοπεῖς, ἀντὶ τοῦ εἰ κρίνεις μετὰ τῶν κατηχουμένων αὐτοὺς ἵστασθαι τέως, ἤγουν πρὸς τὸ παρὸν, οὕτως αὐτὸν οἰκονόμησον. εἰ δὲ νοεῖς φησὶν ὅτι κατὰ ἀπάτην λέγουσι ταῦτα,

καὶ ὅτι ἔτι δέονται σύφλεως, ἤτοι αὐστηροτέρων A ἐπιτιμίων, ποίησον ὅσαπερ ἂν ὁ θεὸς ὑποβάλλη σοὶ αὐτὸ τῷ ἐγχήσῃ τῷ λογισμῷ σου, ὅσαπερ ὁ θεὸς ἐνθυμεῖσθαι δὲ πανταχοῦ πρὸς τὸ ἐπέχον ὁδηγούμενος, ἤτοι πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν ἢ τὸ κατεπεῖγον.

& quòd adhuc acerbitate indigent, seu acerbioribus pœnis, fac quod deus tibi suggesserit, hoc est tuæ rationi inspirauerit in mentémve immiserit, semper id quod est in vsu & quod vires obtinet sequens, id est quod magis est ratum ac validum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝΑ ἐπισκόπῳ.

B

ΝΟΜΙΜΟΝ πρᾶγμα πεποιήκασιν οἱ πρεσβύτεροι, ἐν Γεμίνῳ τῇ κώμῃ, εἰ ἀληθεύει ἡ κομίζουσα τὸ γράμμα Εὐσταθίου. Φάσκει γὰρ ὅτι Κυράδιον ἀδικοῦσαν καὶ μὴ βουλομένην ἀναστῆλαι τὴν ἀδικίαν, ἐχώρισαν τῆς συνάξεως. ἐπεὶ τοίνυν εὗρον ὡς τὸ ἑαυτῆς κακὸν θεραπεύουσα βούλεται συναχθῆναι, θέλησον παρασκευάσαι αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν καὶ πεῖσαι μετανοῆσαι, ἵν' οὕτως εἰ συνίδῃς ὅτι νόμῳ θεοῦ προσέρχεται τῆς συνάξεως ὀρεγομένη ἐπιτρέψῃς αὐτὴν μετὰ τῶν λαῶν συνάγεσθαι. C

Ἑρμηνεία.

Γυναῖκά τινα Κυράδιον λεγομένην καὶ ἀδικοῦσαν οἱ ἐν Γεμίνῳ πρεσβύτεροι ἀφώρισαν τῆς ἐκκλησίας μὴ ἀπεχομένην τῆς ἀδικίας. ἡ δὲ, διὰ τὸν ἀφορισμὸν, ὑπισχνεῖτο θεραπεῦσαι τὴν ἀδικίαν, καὶ ἤθελε δεχθῆναι. γράφει οὖν ὁ Θεόφιλος πρὸς τὸν τῆς χώρας ἐπίσκοπον, ὅτι παρασκεύασον αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὴν ἀδικίαν, ἤγουν ἀποδοῦναι ἃ ἀδίκως ἐκτήσατο. καὶ μετανοῆσαι, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τῆς ἀδικίας μεταμεληθῆναι. καὶ δεηθῆναι τοῦ θεοῦ ἀφεθῆναι αὐτῇ τὸ ἁμάρτημα. καὶ ταῦτα ποιησάσης αὐτῆς, εἰ συνίδῃς τουτέστι, γνῷς ὅτι νόμῳ θεοῦ προσέρχεται, ἤγουν συνειδήσει ἀγαθῇ μὴ ἀνεχομένη κεχωρίσθαι τῆς τῶν πιστῶν συνάξεως, διὰ τὸν θεὸν καὶ μὴ δι' αἰσχύνην ἀνθρώπων, τότε ἐπίτρεψον αὐτῇ τὴν μετὰ τῶν πιστῶν λαῶν σύναξιν καὶ σύστασιν ἐν τοῖς ὕμνοις. D

EIVSDEM MENE EPISCOPO.

REM iustam fecerunt presbyteri in Gemino pago, si verum dicit, quæ defert literas Eustathij. Dicit enim quòd Cyradium facientem iniuriam, nec ab eo desistere volentem, à communione separauerunt. Quia ergo inueni quòd suo malo curam adhibens vult communicare, fac ea ita se comparet, vt iniuriam primum deponat, & pœnitentiam agere in animum inducat, vt si sic intellexeris, quòd lege dei accedit synaxin desiderans, permittas ei vt cum populis communicet.

SCHOL. BALSAM. Mulierem quandam, quæ Cyradium appellabatur, & iniuriam ante faciebat, qui erant in Gemino presbyteri ab ecclesia separauerant, cum ab iniuria non abstineret. Illa vero propter segregationem pollicebatur se iniuriæ remedium allaturam, seu satisfacturam, & ad communionem admitti volebat. Scribit ergo Theophilus ad episcopum regionis, Fac vt ea primum deponat iniuriam, hoc est reddat ea quæ iniustè acquisiit, & pœnitentiam agat, hoc est se iniuriam fecisse ægre ferat, & deum oret vt sibi peccata condonentur. Et cum hæc fecerit, si intellexeris, hoc est si cognoueris, quòd lege dei accedit, seu bona conscientia, non ferens se à fidelium communione esse separatam, propter deum, & non propter hominum pudorem, tunc ei permittes cum fidelibus populis communicare & in hymnis consistere. Satisfactio.

A

SANCTI PATRIS CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI EPISTOLA CANONICA.

CYRILLVS DOMNO.

Videtur tẽpore Cyrilli emissa esse Romam huius Alexandrini sacerdotis appellatio.

VNA quaque res nostra, quando ordine canonico recta procedit, nullum quidem in nobis tumultum ingenerat, & à nonnullorum maledicentia liberat, vel potius eorum qui sapiunt bona verba laudésque nobis conciliat. Quis enim non obuiis, vt aiunt, vlnis excipiat de aliquibus prolatam sententiam, quæ nec huc, nec illuc inclinetur? Vel quomodo non sit ab omni reprehensione alienum, vel potius magnopere laudandum, si rectè & iustè iudicetur? Et hæc quidem nunc scribo cùm tua pietas in suis literis ad me, & religiosissimum fratrem nostrum, & coëpiscopum Proclum missis, episcopum quidem nominet imprimis pium, ac religiosum Petrum: ipse verò defleat, & se à se possessa ecclesia præter rationem & expectationem eiectum esse dicat? Erat autem consentaneum vt vel sacerdotij nomen cum re haberet, vel si non erat dignus vt altari præesset, nec ipsa quidem episcopatus vocatione dignus haberetur. Sed id fortasse quod dico, durum esse, & à mutua commiseratione disiunctum videatur. Res autem re vera ita habet. Nos enim senis vtique nos misereri putamus, si solum ei nomen reliquerimus: sed multo melius erat aliud quoque considerare. Dicit enim se suam quidem posse causam probare, sed defensionis tempus sibi non esse datum, nec auditionem canonicam sibi fuisse propositam. Sin autem tale quid factum esset, ipsa actorum productio eum conuinceret, & vel ostenderetur eum propter sua crimina condemnatum: nec esse quod se iniuria affectum esse diceret, vel eum absolutum pronuncians rursus concederet, vt præesset ecclesiæ, eáque illius manui potestatíque subesset. Cum autem nihil factum sit eiusmodi, de re quidem alta voce queritur, & intolerabilem iniuriam se dicit accepisse, & iniquè eiectum esse, adiiciens omnes quoque quas habebat pecunias esse sibi sublatas.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐπιστολὴ κανονικὴ ἐν τοῖς Τόμοις.

B ΕΚΑΣΤΑ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ὅταν ἐν τῷ φέρηται κανονικῆς εὐταξίας, οὐδένα μὲν ἡμῖν ἐντίκτει θόρυβον, ἀπαλλάττει δὲ καὶ τῆς παρά τινων δυσφημίας, μᾶλλον δὲ καὶ τὰς παρὰ τῶν εὖ φρονούντων εὐφημίας ἡμῖν προξενεῖ. τίς γὰρ ἂν οὐκ ἂν ἀποδέξαιτο ψῆφον ἀπαρέγκλιτον εἴπερ ἂν γίνοιτο παρά τινων; ἢ πῶς τὸ κρίνειν ὀρθῶς καὶ ἐννόμως οὐκ ἀνεπίληπτον ἔσται, μᾶλλον δὲ παντὸς ἐπαίνου μεστόν; καὶ ταῦτα γράφω νυνὶ τῇ σῇ θεοσεβείᾳ, ἐν τοῖς ἑαυτῆς γράμμασι τοῖς σταλεῖσι πρὸς ἐμέ τε καὶ τὸν ὁσιώτατον καὶ θεοσεβέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συνεπίσκοπον Πρόκλον, ἐπίσκοπον μὲν ὀνομαζούσης τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοφιλέστατον Πέτρον· αὐτὸν δὲ κλαίοντος καὶ τῆς ἐκνεμηθείσης αὐτῷ ἐκκλη- C σίας παραλόγως κεκινῆσθαι λέγοντος. ἦν δὴ ἀκόλουθον ἢ τὸ τῆς ἱερωσύνης ὄνομα μετὰ τοῦ πράγματος ἔχειν αὐτὸν, ἤγουν εἴπερ μὴ ἦν ἄξιος τοῦ προεστάναι θείου θυσιαστηρίου, μηδ' αὐτῇ τιμᾶσθαι τῇ κλήσει τῆς ἐπισκοπῆς. ἀλλ' ἴσως δόξειεν ἂν τῇ σῇ θεοφιλίᾳ σκληρὸς εἶναί τις καὶ ἀφιλάλληλος ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος. ἔχει δὲ οὐχ οὕτως κατὰ τὸ ἀληθές. ἐλεῆσαι γὰρ τάχα που νομίζομεν τὸν πρεσβύτην μόνην αὐτῷ τὴν κλῆσιν ἀφέντες. μακρῷ δὲ ἦν ἄμεινον ἐννοῆσαι καὶ τὸ ἕτερον. φάσκει γὰρ οὐ δύνασθαι μὲν συστῆναι τῇ οἰκείᾳ ὑπολήψει. οὐ λαβεῖν δὲ καιρὸν ἀπολογίας, οὔτε μὴν ἀκρόασιν αὐτῷ προτεθῆναι κανονικήν. εἰ δ' ἐγεγόνει τι τοιοῦτον, αὐτὴ τῶν ὑπομνημά- D των ἡ σύστασις διήλεγξεν ἂν αὐτὸν ἢ ἁλόντα τοῖς αἰτιάμασιν, ἢ ἔνοχον ἀποπεφασμένον καὶ οὐδὲν ἔχοντα λοιπὸν εἰπεῖν ὡς ἠδικημένον, ἢ γοῦν ἐλεύθερον ἀποφήνασα, πάλιν ἐδίδου τὸ προεστάναι τῆς ἐκκλησίας, ἣ καὶ ὑπὸ χεῖρα γέγονε τὴν αὐτοῦ. οὐδενὸς δὲ πεπραγμένου τοιούτου, καταβοᾷ τοῦ πράγματος, καὶ ἀδικίαν ἀφόρητον ὑποστῆναί φησι, καὶ ἀθέσμως ἐκβεβλῆσθαι, προσεπάγων ὅτι καὶ ἠρπάγη πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ πράγματα.

ἡ σὴ τοιγαροῦν ὁσιότης ἐννοοῦσα καὶ τὸ τοῖς θείοις κανόσι δοκοῦν καὶ τὸ πρέπον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς τεταγμένοις εἰς ἱερὰν λειτουργίαν ἔτι τε πρὸς τούτοις καὶ τὰ παρ' ἡμῶν δυσωπηθεῖσα γράμματα, στησάτω τοῦ πρεσβύτου τὸ δάκρυον. καὶ εἰ μὲν ἕλοιτο δικάσασθαι πρὸς τοὺς ἐπάγοντας αὐτοῦ τὰς αἰτίας, δικαζέσθω κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ τῆς θεοσεβείας· συμπαρόντων δηλονότι τῶν ὑπὸ τὴν αὐτῆς χεῖρα θεοσεβεστάτων ἐπισκόπων. ἐκτὸς εἰ μὴ παραιτοῖτο τινὰς ὡς ὑπόπτους. οὐδένα μὲν γὰρ τῶν θεοσεβεστάτων ἐπισκόπων ἔχθρα φέρειν ἀδελφῷ πιστεύομεν. ἵνα δὲ μὴ πρόφασις αὕτη γένηται, τὴν ἐσομένην ἐπ' αὐτοῦ κρίσιν παραλύουσα, πρὸς τὸ μὴ ἐν δίκῃ πεποιῆσθαι δοκεῖν, οὐδέν ἐστι τὸ λυποῦν ἀπεῖναι τοῦ συνεδρίου τῶν ἐν ὑποψίᾳ τινάς.

Ἑρμηνεία.

Τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς τοιαύτης ἐστὶν ἐννοίας. φησὶν ὁ ἅγιος ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα, τὰ ἐκκλησιαστικὰ δηλονότι, ἢ ἁπλῶς τὰ ἀνθρώπινα, ὅταν κατ' εὐθύτητα κανονικὴν διεξάγωνται, οὔτε θορύβους ἡμῖν ἐπάγουσιν, οὔτε δυσφημίας παρά τινων. ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαίνους ἡμῖν προξενεῖ. ἡ γὰρ ἀπροσκλινὴς κρίσις ἢ ἀρρεπής, ἡ εὐθυτάτη, πᾶσιν ἐστὶν ἀποδεκτέα. καὶ οὐ μόνον ἀνεπίπληκτός ἐστιν, ἤγουν ἀκαταιτίατον, οὐκ ἐπιπλήξεως ἄξιον, τὸ κρίνειν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπαινούμενον. οὕτω δὲ προοιμιασάμενος, φησίν, ὅτι ταῦτα γράφω, ὅτι σὺ ἐπέστειλας ἡμῖν τὸν εὐλαβέστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον ὀνομάσας. καὶ ταῦτα αὐτοῦ κλαίοντος καὶ λέγοντος κεκινῆσθαι τῆς νεμηθείσης αὐτῷ ἐκκλησίας, ἤγουν ἐκβεβλῆσθαι τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐπισκοπῆς. ἦν δὲ ἀκόλουθον, ἢ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἔχειν αὐτὸν καὶ τὸ πρᾶγμα, ἤγουν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐπισκόπου. ἢ εἰ μὴ ἦν ἄξιος προΐστασθαι θυσιαστηρίου, μηδὲ ἐπίσκοπον λέγεσθαι. ἀλλ' ἴσως τοῦτο τὸ λεγόμενον ἄν σοι δόξῃ σκληρόν, κἀγὼ ὁ λέγων αὐτὸ ἀφιλάλληλος. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο. ἐλεῆσαι γὰρ τάχα που νομίζομεν τὸν πρεσβύτην. εἰσάγει δὲ οὕτω τὸν λόγον πληθυντικῶς ὥσπερ καὶ περὶ αὐτοῦ λέγων ἃ λέγει, ἵνα ἀνεπαχθέστερος οὕτως ὁ λόγος. καὶ μὴ εἰς καταδρομὴν μόνον ἐκείνου δοκῇ γίνεσθαι. καὶ ὡς ἐλεούντων ἡμῶν αὐτόν φησι, μόνη αὐτῷ κατελείφθη ἡ κλῆσις τῆς ἐπισκοπῆς. πολλῷ δὲ ἦν κρεῖττον ἐννοῆσαι καὶ τὸ ἕτερον,

A *Tua itaque pietas sciens, & quod diuinis canonibus videtur, & quod ecclesiæ conuenit, iisque qui sunt in sacro ministerio initiati, & nostrarum præterea literarum aliquam rationem ducens, sistat senis lachrymas; & si velit quidem cum iis iudicio contendere, qui crimina in eum intendunt, pro tua pietatis consuetudine litiget, vnà adsistentibus scilicet qui tuæ manui subsunt episcopis, præterquam si non aliquos recusat vt suspectos: nullum enim religiosissimorum episcoporum in fratrem inimico esse animo credimus. Ne* B *autem hic prætextus futurum de eo iudicium dissoluat, vt non iure factum esse videatur, non graue est à consessu abesse eos qui suspecti sunt.*

SCHOL. BALSAM. Prooemium epistolæ hunc habet sensum. Dicit enim sanctus, Res nostræ, scilicet ecclesiasticæ, vel, vt semel dicam, humanæ, quando canonica rectitudine procedunt, nec nobis tumultum ingenerant, nec aliquorum maledicta, sed laudes nobis potius conciliant. Iudicium C enim quod nec huc, nec illuc inclinat, nec propendet, sed est rectissimum, est ab omnibus suscipiendum, & non solum non est à vituperatione, & reprehensione alienum, sed etiam laudandum. Hoc vsus procemio dicit, Hæc scribo quia tu ad nos misisti religiosissimum presbyterum nominatum episcopum, cum ipse defleat, & dicat se à possessa ecclesia eiectum esse, seu à sibi dato episcopatu expulsum. Erat autem consentaneum, vt si nomen habet episcopi, rē quoque seu episcopatum & episcopi munus & exerci- D tium haberet: vel si non erat dignus qui altari præesset, nec episcopus quidem diceretur. Sed fortasse id quod dico, & ego quoque tibi esse videbor immisericors: sed non ita est. Nos enim fortasse presbyteri misereri videbimur. Orationem autem pluraliter enunciat, tanquam de se ipso quoque dicens quæ dicit, vt minus esset molesta oratio, & non ad eius solius insectationem, facta esse videretur. Et nobis ipsius veluti miserantibus, inquit, sola ipsi episcopi appellatio relicta est. Multo autem erat melius aliud quoque cōsiderare.

Quid nam? Non fuisse ei datum tempus defensionis, nec fuisse propositam defensionem canonicam, seu synodale iudicium. Dicit enim se posse causam suam probare, pro eo quod est, se innocentem ostendere. Sin autem hæc facta essent, ipsa acta quæ in examinatione facta essent, ipsum vel esse criminibus obnoxium, nec posse se iniuria affectum esse dicere ostenderent, vel si innocens apparuisset, ei concessum esset, vt rursus præesset ecclesię. Quia autem nihil tale factum est, se iniuria affectum esse vociferatur, & præter leges eiectum, dicens qualcunque etiam habebat pecunias ablatas. Tu ergo, scribit sanctus ad Domnum, qui scis & diuinos canones, & quod conuenit ecclesiæ, & dei ministris, nempe iustè agere, nostrarum etiam literarum rationem ducens, siste, hoc est reprime senis lachrymas, & si velit cum suis accusatoribus iudicio contendere, apud te, & qui tibi subsunt episcopos litiget. Sin autem habet aliquos suspectos episcopos, vt non bene in ipsum affectos, & eos recusat, illi in iudicio non adsint. Nos enim nullum episcopum inimicitias habere aduersus fratrem credimus, nec propterea vetamus ne illi nobiscum vnà iudicent, sed ne hoc sit occasio, quominus ipse in iudicio causam non agat, illi à consessu recedant.

ποῖον τοῦτο; τὸ δοθῆναι αὐτῷ καιρὸν ἀπολογίας, καὶ ἀκρόασιν προστεθῆναι κανονικὴν, ἤγουν δικαστήριον συνοδικόν. λέγει γὰρ δύνασθαι συστῆναι τῇ οἰκείᾳ ὑπολήψει, ἀντὶ τοῦ ἀναίτιον ἑαυτὸν ἀποδεῖξαι. εἰ δὲ ἐγίνετο ταῦτα, αὐτὰ τὰ ὑπομνήματα τὰ ἐπὶ τῇ ἐξετάσει γινόμενα ἤλεγξαν ἂν αὐτὸν, ἢ κατεγνωσμένον, καὶ ἔνοχον τοῖς αἰτιάμασι, καὶ μὴ δυνάμενον λέγειν ὅτι ἠδίκηται. ἢ ἐὰν ἀνεύθυνος ἐφάνη, πάλιν ἐδίδοτο αὐτῷ ἡ προστασία τῆς ἐκκλησίας. ὅτι δὲ οὐκ ἐγένετο τοιοῦτόν τι, καταβοᾷ ὡς ἀδικηθεὶς καὶ παρανόμως ἐκβληθεὶς, λέγων ὅτι καὶ ἡρπάγησαν ὅσα εἶχε χρήματα. σὺ οὖν φησι τῷ Δόμνῳ γράφει ὁ ἅγιος εἰδὼς καὶ τοὺς θείους κανόνας καὶ τὸ πρέπον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς λειτουργοῖς τοῦ θεοῦ, ἤγουν τὸ δικαιοπραγεῖν, δυσωπηθεὶς δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν γραφὴν, στῆσον τοῦ πρεσβύτου τὸ δάκρυον. καὶ εἰ θελήσει συνδικασθῆναι τοῖς κατηγόροις αὐτοῦ, δικαζέσθω παρά σοι καὶ τοῖς ὑπὸ σὲ ἐπισκόποις. εἰ δὲ τινὰς ὑπόπτους ἔχει τῶν ἐπισκόπων ὡς μὴ καλῶς διακειμένους πρὸς αὐτὸν, καὶ παραιτεῖται αὐτοὺς, ἐκεῖνοι μὴ παρίτωσαν εἰς τὸ δικαστήριον. ἡμεῖς μὲν γάρ φησιν οὐδένα τῶν ἐπισκόπων ἔχθραν ἔχειν πιστεύομεν κατὰ ἀδελφοῦ, οὐδὲ διὰ τοῦτο κωλύομεν αὐτοὺς συνδικάσαι ὑμῖν· ἵνα δὲ μὴ τοῦτο ἀφορμὴ γένηται τοῦ μὴ δικασθῆναι αὐτὸν, ἐκεῖνοι ἀπίτωσαν τοῦ συνεδρίου.

Rationes ab episcopis nō exigendæ sumptuū & fructuū.

Pecunias autem, quæ iniuria ab eo captæ sunt, duobus modis ei reddi æquum est. Primum quidem quòd nec tale quid omnino fieri oportebat: & quòd valdè malè habet magnáque tristitia afficit sanctissimos episcopos qui sunt vbique terrarum, quòd sumptuum, qui illis eueniunt dispensationis ratio ab eis exigatur, siue ex ecclesiasticis redditibus siue ex fructu aliunde percepto. Vnusquisque enim nostrum dabit suorum malorum rationem omnium iudici. Vasa enim preciosa & possessiones immobiles oportet seruari ecclesiis. Episcopis autem qui tunc temporis diuinum sacerdotium administrant, incidentium sumptuum dispensationem secure crede.

Τὰ δὲ ἀδίκως ληφθέντα παρ' αὐτοῦ χρήματα, ἀναδοθῆναι δίκαιον κατὰ δύο τρόπους. πρῶτον μὲν ὅτι οὐδὲ ἐχρῆν ὅλως γενέσθαι τι τοιοῦτον. καὶ ὅτι λυπεῖ σφόδρα καὶ εἰς ἐσχάτην ἀκηδίαν καταφέρει τοὺς ἁπανταχόσε γῆς ὄντας θεοσεβεστάτους τὸ ἀπαιτεῖσθαι λόγους τῆς οἰκονομίας τῶν παραπιπτόντων αὐτοῖς ἀναλωμάτων, εἴτε ἐκ προσόδων ἐκκλησιαστικῶν, εἴτ' οὖν καὶ ἀπὸ τῆς τινῶν καρποφορίας. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τὸν ἰδίων καιρῶν δώσει λόγον τῷ πάντων κριτῇ. κειμήλια μὲν γὰρ καὶ κτήσεις ἀκινήτους, ταῖς ἐκκλησίαις σώζεσθαι χρή. θαρρεῖσθαι δὲ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν θείαν διέπουσιν ἱερωσύνην τῶν παραπιπτόντων ἀναλωμάτων τὴν οἰκονομίαν.

SCHOL. BALSAM. Res autem, inquit, quæ oblatæ sunt, duabus ei de causis reddendæ sunt. Vna quidem,

Ερμηνεία.

Ἃ δέ φησιν ἀφῃρέθη πράγματα, δίκαιόν ἐστι ἀποδοθῆναι αὐτῷ, κατὰ δύο τρόπους. ἕνα μὲν,

ὅτι καὶ τὸ ὅλως γίνεσθαι τὴν ἀφαίρεσιν αὐτῶν, A ἄδικόν ἐστιν. ἕτερον δὲ, ὅτι πάντας τοὺς ἐπισκόπους σφόδρα λυπεῖ καὶ ἀηδίαν ἐμβάλλει τὸ λογοπραγμονεῖσθαι αὐτοὺς ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τῶν παρεμπιπτόντων ἤτοι συμβαινόντων ἀναλωμάτων, ὅθεν αὐ τὰ χρήματα περιέλθωσιν, εἴτε ἐκ προσόδων ἐκκλησιαστικῶν, εἴτε καρποφορίας, ἤτοι προσαγωγῶν τινῶν. ἕκαστος γάρ φησι τῶν ἐπισκόπων ἡμῶν, τῷ θεῷ δώσει λόγον περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἴδιον καιρὸν, τουτέστιν ὑπὸ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἦν ἐπίσκοπος. τὰ μὲν γὰρ κειμήλια τῶν ἐκκλησιῶν ἤτοι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἀναθήματα, B καὶ τὰς ἀκινήτους κτήσεις ἀνεκποιήτους ἐνδέχεται εἶναι, καὶ φυλάττεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. τὴν δὲ οἰκονομίαν τῶν ἐξόδων τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, θαρσεῖσθαι ἀντὶ τοῦ κατὰ θάρσος ἐμπιστεύεσθαι τοῖς κατὰ καιροὺς ἐπισκόποις.

A quod omnino iniquum est vllam earum factam oblationem. Altera verò quod omnes episcopos male habet, & molestia afficit, quòd ab eis ratio administrationis exigatur eorum quæ obueniunt, vnde pecuniæ redactæ sunt, siue ex ecclesiasticis redditibus, siue ex fructu alicunde percepto ex aliquorum scilicet oblatione. Vnusquisque enim, inquit, nostrorum episcoporum, dabit deo rationem administrationis rerum suæ ecclesiæ, pro suo tempore, hoc est pro tempore quo fuit episcopus. Vasa B enim preciosa, seu sacra, & reliqua deo consecrata, & possessiones immobiles non sunt alienabiles, & ecclesiis seruantur: ecclesiasticorum autem redditũum administrationem secure credi audactérque committi debere illis qui sunt tunc temporis episcopis.

Τὸ δὲ τῆς παραιτήσεως λιβέλλους οὐ κατὰ προαίρεσιν οἰκείαν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου καὶ τῆς τινῶν ἀπειλῆς ἐπιδεδωκέναι φησί. καὶ ἕτερον δὲ πρᾶγμα ἐστὶν οὔτε τοῖς τῆς ἐκκλησίας ἀρέσκον θεσμοῖς τὸ λιβέλλους παραιτήσεων προσάγειν τινὰς τῶν ἱερουργῶν. C Εἰ γάρ εἰσιν ἄξιοι τοῦ λειτουργεῖν, ἔστωσαν ἐν τούτῳ· Εἰ δ' ἀνάξιοι, μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν. κατεγνωσμένοι δὲ μᾶλλον ἐπὶ πράγμασιν, ὧν ἂν τις πολλὴν ποιήσαιτο τὴν καταβοὴν, ὡς ἔξω τε ἐχόντων πάσης ἀκολουθίας. πρόσειπε τὴν παρὰ σοὶ ἀδελφότητα. σὲ, ἡ σὺν ἡμῖν ἐν κυρίῳ προσαγορεύει.

Renunciationis autem libellos non sua voluntate, sed veluti necessitate, & metu, & aliquorum minis se tradidisse dicit. Iam verò alia quoque res est, quæ ecclesiasticæ consuetudini non placet, offerre sacerdotes aliquos renunciationis libellos. Si sunt enim digni qui sacra mysteria obeãnt in iis maneant. Sin autem indigni, nec per renunciationem exeant, sed rebus ipsis potius condemnati, de quibus multam quis exclamationem fecerit, vt quæ currant extra omnem consequentiam. Saluta fraternitatem quæ apud te est: quæ est apud nos, te in domino salutat.

Renũciationes in ecclesia non admittendæ.

Ἑρμηνεία.

Καὶ παραίτησις ἐφέρετο τοῦ ἐπισκόπου περὶ οὗ ἔγραψεν ὁ μέγας οὗτος πατήρ. λέγει οὖν καὶ περὶ τούτου, ὅτι φησὶν ὁ ἐπίσκοπος ὡς οὐχ ἑκουσίως τὸ τῆς παραιτήσεως ἔγγραφον δέδωκεν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης διὰ φόβον καὶ ἀπειλάς τινων. εἶτα D ἐπάγει, ὅτι καὶ ἄλλως δὲ ὡς ἑκὼν παρῃτήσατο, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρόν ἐστιν, ὡς μὴ τοῖς θεσμοῖς τῆς ἐκκλησίας ἀρέσκον, τὸ παραιτεῖσθαι τοὺς ἱερουργοὺς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν. ἄξιοι μὲν γάρ φησιν ὄντες τοῦ ἱερουργεῖν, ἔστωσαν ἐν τούτῳ. καὶ μὴ παραδεχέσθωσαν ὡς παραιτούμενοι. ἀνάξιοι δὲ ὄντες μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξίτωσαν, μηδ' ὑποχωρείτωσαν ὡς παραιτούμενοι, ἀλλ' ὡς κατεγνωσμένοι. ἐπὶ πράγμασιν ὧν ἄν τις πολλὴν

SCHOL. BALSAM. Allata quoque erat episcopi renunciatio; de quo scripsit hic magnus pater. De eo ergo dicit, Episcopus ait se non sponte renunciationis scriptum dedisse, sed necessitate propter metum, & quasdam minas. Deinde D subiungit, quod etiam si alioqui eum sua sponte renunciasse putemus, est tamen irritum, & inualidum vt quod ecclesiasticæ consuetudini non placeat; vt scilicet sacerdotes suis ecclesiis renuncient. Si sint enim digni qui sacra mysteria obeant, in iis maneant, & ne admittantur si renuncient. Sin autem indigni, nec per renunciationem exeant, nec recedant vt renuntiantes, sed vt rebus ipsis cõdemnati. De quibus multã quis

exclamationem fecerit, hoc est quæ A dignæ sunt de quibus exclametur, vt quæ ecclesiasticam diligentiam, & consequentiam non seruent, vel illud, de quibus multam quis exclamationem fecerit, de iis qui renunciant potius dici intelligetur.

ποιήσαιτο καταβολὴν, τουτέστιν ἀξίων καταβοᾶσθαι, ὡς μὴ τηρούντων ἀκρίβειαν καὶ ἀκολουθίαν ἐκκλησιαστικήν· ἢ τὸ, ὧν πολλήν τις ποιήσαιτο καταβολὴν περὶ τῶν ἀποταττομένων μᾶλλον εἰρῆσθαι νοηθήσεται.

EIVSDEM EPISCOPIS QVI SVNT IN LIBYA, & Pentapoli.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν, ἐπισκόποις.

B

CVIVSLIBET rei, quæ ad populorum ædificationem vtilis est, & necessaria, & ad sanctarum etiam ecclesiarum existimationem confert, cura gerenda est. Scriptum est enim, Sanctos facite filios Israel. Patres itaque monasteriorum, qui sunt in Thebanorum prouincia, viri pij ac sancti, ac satis admirabilem vitæ formam & institutionem habentes, cum Alexandriam venissent, à me interrogati de monasteriorum quæ illic sunt constitutione, docuerunt multos offendi propter hanc causam.

Quidam qui vxores recenter duxerunt, C & in ipsis veluti thalamis adhuc constituti sunt, aliquos sanctissimos episcopos arripiunt, & multo de eis vtique renunciante, ordinantur clerici seu presbyteri.

Aliqui autem alij ex ipsis monasteriis, vt immodesti insolentésque eiecti rursus ordinationes subeunt, & facti clerici, in ea ipsa monasteria ingrediuntur, ex quibus eiecti sunt, & volunt oblationem facere seu sacra celebrare, & ea omnia facere quæ mos est clericis, vt etiam aliqui eorum qui ipsos norunt, synaxes deuitent, & communicare in animum nō inducant illis ministrantibus.

Quoniam ergo ad ædificationem, vt dixi, populorum, omnia à nobis facienda sunt, D hæc vestra obseruet pietas, & si est quidem ordinandus clericus, de vita eius inquirat, & an vxorem habeat, an non, & quonammodo duxit, & abstinuit, & si non est aliquis ex iis qui eiecti sunt à sanctissimo episcopo vel ex monasterio, tunc si inculpatus inuentus fuerit, ordinet. Ita enim & nostram conscientiam puram conseruabimus & inculpatum sacrum, ac venerabile mysterium. Si autem segregationem aliqui sustinuerint propter lapsus puniti, deinde sint morituri existentes catechumeni

ΠΑΝΤΟΣ τοῦ χρησίμου καὶ ἀναγκαίου πρὸς οἰκοδομὴν τῶν λαῶν, τελοῦντος δὲ καὶ εἰς ὑπόληψιν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, φροντίδα ποιεῖσθαι χρή. γέγραπται γὰρ, ὅτι εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. μοναστηρίων τοίνυν πατέρες τῶν κατὰ τὴν Θηβαίων ἐπαρχίαν, ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἔχοντες πολιτείαν, ἐλθόντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐρωτώμενοι παρ' ἐμοῦ τὴν κατάστασιν τῶν αὐτόθι μοναστηρίων ἐδίδαξαν, ὅτι σκανδαλίζονται πολλοὶ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν· C νεωστὶ γεγαμηκότες τινὲς καὶ ἔτι ἐξ αὐτῶν καταβαίνοντες τῶν νυμφώνων, συναρπάζουσι τινὰς τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων. καὶ οὐδενὸς τάχα που τὰ κατ' αὐτοὺς καταγνόντος, χειροτονοῦνται κληρικοὶ ἤγουν πρεσβύτεροι. ἕτεροι δέ τινες ἐξ αὐτῶν τῶν μοναστηρίων ὡς ἄτακτοι ἐκβαλλόμενοι, πάλιν ὑποτρέχουσι τὰς χειροτονίας. καὶ γινόμενοι κληρικοὶ, εἰσέρχονται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μοναστηρίοις ὅθεν ἐκβέβληνται. καὶ βούλονται προσφέρειν καὶ ὅσα κληρικοῖς ἔθος πληροῦν. καὶ ταῦτα δρᾶν ὡς καί τινας τῶν εἰδότων αὐτοὺς παραιτεῖσθαι καὶ τὰς συνάξεις, καὶ μὴ ἀνέχεσθαι κοινωνεῖν λειτουργούντων ἐκείνων. D ἐπεὶ τοίνυν πρὸς οἰκοδομὴν, ὡς ἔφην, τῶν λαῶν πάντα χρὴ πράττεσθαι παρ' ἡμῶν, ἐπιτηρείτω ταῦτα ἡ θεοσέβεια ὑμῶν. καὶ εἰ μέλλει τις χειροτονεῖσθαι κληρικὸς, περιεργαζέσθω τὸν βίον αὐτοῦ καὶ πότερον ποτὲ γαμετὴν ἔχει ἢ οὔ. καὶ πῶς καί ποτε ἠγάγετο, καὶ εἰ μή τις ἐστὶ τῶν ἐκβαλλομένων, ἢ παρὰ ἑτέρου θεοσεβεστάτου ἐπισκόπου, ἢ ἐκ μοναστηρίου. καὶ τότε χειροτονείτω, ἀδιάβλητον εὑρεθέντα. τηρήσομεν γὰρ οὕτω καὶ τὸ ἑαυτῶν συνειδὸς καθαρὸν καὶ ἀδιάβλητον τὴν ἱερὰν, καὶ σεπτὴν λειτουργίαν. ἐὰν δὲ χωρισμὸν ὑπομείνωσί τινες ἐπιτιμηθέντες πταισμάτων ἕνεκα, εἶτα μέλλωσι τελευτᾶν κατηχούμενοι ὄντες,

A βαπτιζέσθωσαν, καὶ μὴ ἀποδημείτωσαν τῆς ἀδελφότητος, ἀμέτοχοι τῆς χάριτος, ἤγουν ἀκοινώνητοι. δοκεῖ γὰρ προσέχειν καὶ τοῦτο τοῖς τῆς ἐκκλησίας θεσμοῖς. προσείπατε τὴν παρ' ὑμῖν ἀδελφότητα. ὑμᾶς οἱ σὺν ἡμῖν ἐν κυρίῳ προσαγορεύει.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ἀκοινώνητοι ἐνταῦθα ὁ ἅγιος, οὐ μόνον περὶ τῆς ἁγίας μεταλήψεως λέγει. οὐ γὰρ ἀξιωθήσονται τῶν θείων μυστηρίων πρὸ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ φησὶ τοῦ βαπτίσματος. ἐπεὶ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι, οὐδὲ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν συστάσεως τεύξεται, ἥτις καὶ αὐτὴ κοινωνία ἐν διαφόροις εἴρηται κανόσι. διὸ καὶ τὸ, δοκεῖ γὰρ προσέχειν καὶ τοῦτο τοῖς τῆς ἐκκλησίας θεσμοῖς προσέθετο. καὶ τοῦτο γάρ φησι νόμιμον καὶ ἐκκλησιαστικόν ἐστι, τὸ μὴ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς ἐν ταῖς εὐχαῖς ὅλως τοὺς κατηχουμένους, ἢ τοὺς ἐπιτιμωμένους. B

baptizentur, & ne ab humanis excedant gratiæ non participes, scilicet communione carentes. Videtur enim hoc quoque ecclesiæ consuetudini adhærere. Salutate eam quæ est apud vos fraternitatem: quæ nobiscum est vos in domino salutat.

SCHOL. BALS. Communione carere sanctus hic non solum dicit de sancta participatione: neque enim ante baptismum diuinis mysteriis dignus habebitur, sed etiam de ipso baptismo. Antequam enim baptizatus fuerit, non assequetur vt cum fidelibus consistat, quæ & ipsa communio in diuersis canonibus dicta est. Et ideo hoc quoque adiecit, Videtur enim hoc quoque ecclesiæ consuetudini adhærere. Hoc enim, inquit, est legitimum, & ecclesiasticum, vt vnà cum fidelibus in precibus non consistant omnino catechumeni, vel ij quibus pœna est imposita.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ θεολόγου, ἐκ τῶν ἐμμέτρων αὐτοῦ ποιημάτων, περὶ τοῦ τίνα χρὴ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης.

C ΟΦΡΑ δὲ μὴ ξείνῃσι νόον κλέπτοιο βίβλοισι.
Πολλαὶ γὰρ τελέθουσι παρέγγραπτοι κακότητες,
Δέχνυσο τοῦτον ἐμοῖο τὸν ἔγκριτον ὦ φίλ' ἀριθμόν.
Ἱστορικαὶ μὲν ἔασι βίβλοι δυοκαίδεκα πᾶσαι
Τῆς ἀρχαιοτέρης Ἑβραϊκῆς σοφίης.
Πρώτη Γένεσις. εἶτ' Ἔξοδος, Λευιτικόν.
Ἔπειτ' Ἀριθμοί. εἶτα Δεύτερος νόμος.
Ἔπειτ' Ἰησοῦς, καὶ Κριταί. Ῥοὺθ ὀγδόη,
Ἡ δ' ἐνάτη δεκάτη τε βίβλοι πράξεις Βασιλέων,
Καὶ Παραλειπόμεναι. ἔσχατον Ἔσδραν ἔχεις. D
Αἱ δὲ στιχηραὶ, πέντε, ὧν πρῶτός γ' Ἰώβ.
Ἔπειτα Δαβὶδ, εἶτα τρεῖς Σολομώντειοι,
Ἐκκλησιαστὴς, Ἆσμα, καὶ Παροιμίαι.
Καὶ πένθ' ὁμοίως πνεύματος προφητικοῦ.
Μία μέν εἰσιν εἰς γραφὴν οἱ δώδεκα,
Ὠσηὲ, Ἀμώς τε καὶ Μιχαίας ὁ τρίτος.
Ἔπειτ' Ἰωὴλ. εἶτ' Ἰωνᾶς. καὶ Ἀβδιού.
Ναούμ τε, Ἀμβακούμ τε. καὶ Σοφονίας,
Ἀγγαῖος, εἶτα Ζαχαρίας, καὶ Μαλαχίας.
Μία μὲν, οἵδε. δευτέρα δ' Ἡσαΐας.

SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII THEOLOGI ex metricis eius Poëmatibus, quinam libri sint legendi veteris testamenti, & noui.

Ne tibi seducant aliena volumina mentem: Apud Gregorium in edit. Parisien. Græcolat. pag. 98.
Existunt etenim quàm plurima scripta maligne,
Selectum hunc à me numerum cape, chare sodalis.
Historici libri, nempe omnes sunt duodeni
Antiquioris Hebrææ sapientiæ.
Prima Genesis, dein Exodus, Leuiticon.
Post Numeri, dein Deuteronomium.
Deinde Iesus, Iudices, octauúsque Ruth.
At nonus, decimusque libri Regum actâ fuere.
Et Paralipomenon, vltimus Esdras erit.
Sunt quinque metrici, primo Iob in loco est;
Dein Dauid, deinde tres Salomonis,
Ecclesiastes, Canticum, & Prouerbia.
Et itidem quinque spiritus prophetici;
Scripturam ad vnam rediguntur duodecim.
Osea, Amósque & Michæas tertius;
Deinde Ioel, dein Ionas, & Abdias
Naúmque & Abbacuc, atque Sophonias;
Aggæus, & Zacharias, dein Malachias.
Vna quidem est hæc: secunda autem Esaias.

Dein Hieremias vocatus ab infantia,
Dein Ezechiel, Danielisque gratia.
Sic veteris duos & viginti libros
Posuit, qui Hebraeis literis respondeant.
Iam numera libros noui mysterij,
Matthaeus Christi Hebraeis miracula scripsit.
Marcus Italiae, Lucas autem Graeciae,
Magnus Ioannes praeco penetrator olympi
Cunctis, deinde sunt actus Apostolici,
Deinde decem Pauli, & quatuor epistolae,
Septem catholicae, est Iacobi vna ex eis.
Petri duae sunt, Ioannis verò tres.
At septima est Iudae, & sic omnes habes.
Si praeter hos quid est, ne germanum putes.

SCHOL. BALSAM. Ne autem alienis libris mentem seducas, multi enim sunt falsò inscripti, cape ô amice hunc numerum à me selectum, seu probatum & confirmatum. Sunt duodecim quidem libri qui historias continent, antiquae scilicet scripturę, & libri Regum, etiam si sint quatuor, in duos tamen conferuntur & enumerantur, & xij. libri qui enumerantur, vnus, inquit, reputantur. Quatuor autem libri aliorum prophetarum vnusquisque vnus reputatur. Porro veteris testamenti scripsit duos & viginti libros, qui literis Hebraeorum respondent. Est autem Graecè ἀντιθέτους, id est ex aduerso positos & aequiualentes, & numero aequales. Accipitur enim praepositio ἀντὶ, etiam pro aequale, quemadmodum dicimus ἀντίτεχνον, id est, ὁμότεχνον, hoc est eum qui est eiusdem artis. Elementa autem apud Hebraeos esse dicũtur viginti duo. Cum autem noui quoque testamenti libros enumerasset sanctus, subiunxit, Quòd si quid est praeter eos qui sunt enumerati, non existimetur germanum, sed adulterinum.

A Ἔπειθ' ὁ κληθεὶς Ἱερεμίας ἐκ βρέφους.
Ἔπειτ' Ἰεζεκιὴλ, καὶ Δανιήλου χάρις.
Ἀρχαίας μὲν ἔθηκα δύο καὶ εἴκοσι βίβλους
Τοῖς τῶν Ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους.
Ἤδη δ' ἀρίθμει καὶ νέου μυστηρίου.
Ματθαῖος μὲν ἔγραψεν Ἑβραίοις θαύματα Χριστοῦ.
Μάρκος δ' Ἰταλίῃ, Λουκᾶς Ἀχαΐδι.
Πᾶσι δ' Ἰωάννης κήρυξ μέγας οὐρανοφοίτης.
Ἔπειτα πράξεις τῶν σοφῶν ἀποστόλων.
Δέκα δὲ Παύλου τέσσαρές τε ἐπιστολαί.
Ἑπτὰ δὲ καθολικαί, ὧν Ἰακώβου μία.
B Δύο δὲ Πέτρου. τρεῖς δ' Ἰωάννου πάλιν.
Ἰούδα δ' ἐστὶν ἑβδόμη. πάσας ἔχεις.
Εἴ τι δὲ τούτων ἐκτὸς, οὐκ ἐν γνησίαις.

Ἑρμηνεία.

Ἵνα δὲ μὴ ἀλλοτρίαις τὸν νοῦν ἀπατᾷ βίβλοις. πολλὰ γάρ εἰσι ψευδῶς γεγραμμένα, δέχου τοῦτον ἐμοῦ τὸν δεδοκιμασμένον, ὦ φίλε, ἀριθμὸν, ἱστορίας μὲν περιέχουσαι βίβλοι δώδεκα εἰσί, τῆς παλαιᾶς δηλονότι γραφῆς, καὶ αἱ βίβλοι τῶν βασιλειῶν, εἰ τέσσαρες εἰσὶν, ἀλλ' εἰς δύο παραλαμβάνονται καὶ ἀριθμοῦνται. καὶ αἱ C δώδεκα βίβλοι τῶν ἀπηριθμημένων προφητῶν, μία φησὶ λογίζονται. τέσσαρες δὲ αἱ τῶν ἄλλων προφητῶν, τέσσαρες βίβλου ἑκάστου μία λογιζομένη. τῆς μέν τοι ἀρχαίας ἤτοι τῆς παλαιᾶς γραφῆς ἔγραψε βίβλους κβ'. τοῖς τῶν Ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους, ἤγουν ἰσοθέτους καὶ ἰσαρίθμους. λαμβάνεται γὰρ ἡ ἀντὶ πρόθεσις καὶ ἐπὶ τοῦ ἴσου. ὥσπερ λέγομεν, ἀντίτεχνον τὸν ὁμότεχνον. στοιχεῖα δὲ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις κβ'. λέγονται εἶναι. ἀπαριθμήσας μέν τοι καὶ τὰ τῆς νέας γραφῆς βιβλία ὁ ἅγιος, ἐπενήνεγκεν ὅτι, εἴ τι τούτων τῶν ἀπηριθμημένων ἔξω ἐστὶ, οὐ γνήσιον λογίζεται, ἀλλὰ νόθον.

D

SANCTI AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII EX iambis ad Seleucum de eodem argumento.

Hos etiam versus apud eundé Gregorium reperies in Iãbis ad Seleucum p.192.

SEd maxime illud tibi scire conuenit,
Quòd omnis haud est scilicet tutus liber,

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ἐπισκόπου ἐκ τῶν πρὸς Σέλευκον Ἰάμβων περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

ΠΛΗΝ ἀλλ' ἐκεῖνο προσμαθεῖν μάλιστά σοι
Προσῆκον· οὐχ ἅπασα βίβλος ἀσφαλής.

Ἢ σεμνὸν ὄνομα τῆς γραφῆς κεκτημένην.
Εἰσὶ γὰρ εἰσὶν ἔσθ' ὅτε ψευδώνυμοι
Βίβλοι, τινὲς μὲν ἔμμεσοι καὶ γείτονες,
Ὡς ἄν τις εἴπῃ, τῶν ἀληθείας λόγων.
Αἱ δ' ἄρα νόθαι τε καὶ λίαν ἐπισφαλεῖς,
Ὥσπερ παράσημα καὶ νόθα νομίσματα,
Ἃ βασιλέως μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει,
Κίβδηλα δ' ἐστὶ ταῖς ὕλαις δολούμενα.
Τούτου χάριν σοι τῶν θεοπνεύστων ἐρῶ
Βίβλων ἑκάστην. ὡς δ' ἂν εὐκρινῶς μάθῃς,
Τὰ τῆς παλαιᾶς πρῶτα διαθήκης ἐρῶ.
Ἡ Πεντάτευχος, τὴν Κτίσιν, εἶτ' Ἔξοδον,
Λευϊτικόν τε τὴν μέσην ἔχει βίβλον.
Μεθ' ἣν Ἀριθμούς. Εἶτα Δευτερονόμιον.
Τούτοις Ἰησοῦν προστίθει καὶ τοὺς Κριτάς.
Ἔπειτα τὴν Ῥούθ. Βασιλειῶν τέσσαρας
Βίβλους. Παραλειπομένων δὲ γε δύο βίβλοι.
Ἔσδρας ἐπ' αὐταῖς πρῶτος, εἶθ' ὁ δεύτερος.
Ἑξῆς στιχηρὰς πέντε σοι βίβλους ἐρῶ,
Στεφθέντα τ' ἄθλοις ποικίλων παθῶν, Ἰώβ.
Ψαλμῶν τε βίβλον, ἐμμελὲς ψυχῶν ἄκος.
Τρεῖς δ' αὖ Σολομῶντος τοῦ σοφοῦ, Παροιμίας,
Ἐκκλησιαστὴν, Ἆσμα δ' αὖ τῶν ᾀσμάτων.
Ταύταις Προφήτας προστίθει τοὺς δώδεκα.
Ὠσηὲ πρῶτον, εἶτ' Ἀμὼς τὸν δεύτερον,
Μιχαίαν, Ἰωήλ, Ἀβδίαν. καὶ τὸν τύπον
Ἰωνᾶν αὐτοῦ τοῦ τριημέρου πάθους.
Ναοὺμ μετ' αὐτούς. Ἀμβακοὺμ. εἶτ' ἔνατον
Σοφονίαν, Ἀγγαῖόν τε καὶ Ζαχαρίαν.
Διώνυμόν τε ἄγγελον Μαλαχίαν.
Μεθ' οὓς, προφήτας μάνθανε τέσσαρας.
Παρρησιαστὴν τὸν μέγαν Ἡσαΐαν.
Ἱερεμίαν τε συμπαθῆ καὶ μυστικὸν
Ἰεζεκιήλ, ἔσχατον δὲ Δανιήλ,
Τὸν αὐτὸν ἔργοις καὶ λόγοις σοφώτατον.
Τούτοις προσεγκρίνουσι τὴν Ἐσθὴρ τινές.
Καινῆς διαθήκης ὥρα μοι βίβλους λέγειν.
Εὐαγγελιστὰς τέσσαρας δέχου μόνους,
Ματθαῖον, εἶτα Μάρκον, οἷς Λουκᾶν τρίτον
Προσθεὶς, ἀρίθμει τὸν Ἰωάννην χρόνῳ
Τέταρτον, ἀλλὰ πρῶτον ὕψει δογμάτων.
Βροντῆς γὰρ υἱὸν τοῦτον εἰκότως καλῶ,
Μέγιστον ἠχήσαντα τῷ θεοῦ λόγῳ.
Δέχου δὲ βίβλον Λουκᾶ, καὶ τὴν δευτέραν
Τὴν τῶν καθολικῶν Πράξεων ἀποστόλων.
Τὸ σκεῦος ἑξῆς προστίθει τῆς ἐκλογῆς

A *Qui venerandum scripturæ nomen tenet.*
Falsum est enim nomen quibusdam impositum.
Quidam libri sunt medij, atque proximi,
Vt dixerit quis, veritatis eloquiis:
Adulterini sunt alij, ac certi parum.
Vt sunt malæ notæ & reprobæ numismata,
Inscriptionem regiam quæ præferunt,
Adulterina sed materiæ indicant:
Idcirco libros, quos dei inspiratio
Dedit, sigillatim aperiam, vt noti sient.
B *Vetus quos testamentum habet prius proferam:*
Nam Pentateuchus Genesin, dein Exodum,
Leuiticúmque inter medium librum tenet,
Post Numeros, dein Deuteronomium,
Eis Iesum adiicias, & Iudices,
Deinde Ruth, atque libros Regum quatuor,
Quinetiam Paralipomenon libros duos,
Et post eos Esdræ sequuntur gemini,
Dein versibus scriptos quinque afferam libros,
C *Qui multa passus est coronatus, Iob.*
Psalmos medelam qui agris animis ferunt.
Trésque Salomonis, Prouerbia, Sapientia,
Ecclesiastes, Canticorum Cantica.
Istis prophetas addito duodecim,
Oseæ primum, deinceps secundum Amos.
Micheam, Ioël, Abdiámque, & typum
Ionam ipsius quod triduo Christo accidit:
Et post eos Naum, Abbacuc, nono loco
Sophoniam, Aggeúmque, & Zachariam.
Atque inclytum valde angelum Malachiam.
Post quos prophetas quatuor intelligas:
D *Esaiam magnum loquitur qui libere:*
Hieremiámque misericordem, & mysticum
Iezechiel, Daniélque omnium vltimum,
Qui rebus & verbis est sapientissimus.
Adiiciunt istis deinde Hester aliqui.
Noua libros legis opus nunc dicere,
Euangelistas quatuor solos tene,
Matthæúmque, Marcum, Lucámque tertiũ,
Adiicias ei Ioannem, qui tempore
Quartus, sed altis sensibus primas tenet.
Nam iure dico filium hunc tonitrui,
Sermone qui diuino valde insonuit.
Suscipias secundum quoque Lucæ librum
Actus Apostolorum qui complectitur.
Electionis vas eis adiicias,

Qui gentium est prædicator, & Apostolus,
Qui sapienter scripsit ad ecclesias
Epistolas septem, unam ad Romæ incolas,
Queis ad Corinthios adiiciuntur duæ,
Ad Galatas vna, & vna ad Ephesios,
Post quam est Philippos quæ transmissa extitit.
Et quæ ad Colossenses, duæ & Tessalonicam,
Duæ ad Timotheum, ad Titum, & Philemona,
Ad singulos vna, & ad Hebræos itidem,
Quæ verò ad Hebræos, notha esse dicitur
Plerisque, sed male, nam germana gratia est.
Quid verò cæteras catholicas epistolas?
Septem esse quidam dicunt, alij verò tres
Suscipiendas, nempe Iacobi vnicam,
Vnámque Petri, Ioannis quoque vnicam.
Ad tres eas quidam duas adiiciunt.
Duas quidem, sed Iudæ septimam.
Ast Apocalypsin Ioannis aliqui
Iis inserunt, rursus sed longè plurimi
Adulterinam dicunt. Hic verissimus
Diuinitus datarum est scripturarum canon.

A Τὸν τῶν ἐθνῶν κήρυκα τὸν ἀπόστολον
Παῦλον, σοφῶς γράψαντα ταῖς ἐκκλησίαις
Ἐπιστολὰς δὶς ἑπτά, Ῥωμαίοις μίαν.
Ἧ χρὴ συνάπτειν πρὸς Κορινθίους δύο,
Τὴν πρὸς Γαλάτας, τήν τε πρὸς Ἐφεσίους.
Μεθ' ἣν τὴν ἐν Φιλίπποις, εἶτα τὴν γεγραμμένην
Κολασσαεῦσι, Θεσσαλονικεῦσι δύο.
Δύο Τιμοθέῳ, Τίτῳ τε καὶ Φιλήμονι
Μίαν ἑκάστου. καὶ πρὸς Ἑβραίους μίαν.
Τινὲς δέ φασι τὴν πρὸς Ἑβραίους, νόθον,
Οὐκ εὖ λέγοντες γνησία γὰρ ἡ χάρις.
Εἶεν, τί λοιπὸν, καθολικὰς ἐπιστολὰς
B Τινὲς μὲν, ἑπτά φασιν· οἱ δὲ τρεῖς μόνας
Χρῆναι δέχεσθαι, τὴν Ἰακώβου μίαν,
Μίαν δὲ Πέτρου, τοῦ τε Ἰωάννου μίαν.
Τινὲς δὲ, τὰς τρεῖς. καὶ πρὸς αὐταῖς τὰς δύο
Πέτρου δέχονται. τὴν Ἰούδα δ' ἑβδόμην.
Τὴν δ' Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου πάλιν
Τινὲς μὲν, ἐγκρίνουσιν. οἱ πλείους δέ γε
Νόθον λέγουσιν. οὗτος, ἀψευδέστατος
Κανὼν ἂν εἴη τῶν θεοπνεύστων γραφῶν.

GENNADII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI,

Vixit sub Leone Magno Imperat.

& sanctæ cum eo congregatæ synodi ad sanctissimos omnes Metropolitanos, & ad Papam vrbis Romæ epistola circularis. Religiosissimo & sanctissimo in sacris comministro Gennadius, & quæ in Christi amante regia ciuitate Constantinopoli coacta est sancta synodus.

C

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Γενναδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς σὺν αὐτῷ ἁγίας συνόδου, πρὸς ἅπαντας τοὺς ὁσιωτάτους μητροπολίτας, πρὸς τὸν Πάππαν Ῥώμης, τῷ θεοφιλεστάτῳ συλλειτουργῷ τῷ δε, Γεννάδιος, καὶ ἡ ἐνδημοῦσα τῇ βασιλικῇ πόλει νέᾳ Ῥώμῃ, ἁγία σύνοδος.

CVM dominus noster, & deus, & saluator noster Iesus Christus, suis discipulis Euangelij prædicationem credidisset, eosque per vniuersum terrarum orbem inter homines ad docendum misisset, apertè iussit, vt quod gratis ab eo accepissent, eis quoque gratis darent, non aurum, vel argentum, vel vllas alias omnino materiales, & terrenas facultates pro eis acquirentes. Cælestia enim & spiritalia dona, nulla est cum terrenis & temporalibus commutandi ratio. Hoc autem præceptum, non solum illis

D Ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ θεὸς καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγχειρίσας τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα καὶ διδασκάλους τούτους ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀνθρώποις ἐξαποστείλας, παρεκελεύσατο διαρρήδην, ἣν εἰλήφασι παρ' αὐτοῦ δωρεὰν, ταύτης καὶ αὐτοὺς τοῖς ἀνθρώποις μεταδιδόναι δωρεὰν, μὴ κτωμένους ὑπὲρ αὐτῆς χαλκὸν ἢ ἄργυρον, ἢ χρυσὸν, ἤ τινα περιουσίαν, ἄλλως ὅλως ὑλικὴν ἢ γεώδη. μὴ γὰρ εἶναι τῶν ἐπουρανίων καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων ἀμοιβὴν, τὰ γήινα καὶ ἐπίκηρα. Ταύτην τὴν ἐντολὴν, οὐ μόνον ἐκείνοις,

ἀλλὰ καὶ ἡμῖν δι' ἐκείνων ἐνετείλατο, οὓς εἰς τὸν ἐκείνων βαθμόν τε καὶ τόπον ἀντεισαγαγεῖν κατηξίωσε. καὶ δεῖ καθάπερ ἐκεῖνοι τότε, καὶ ἡμᾶς νῦν ἀκριβῶς φυλάττειν τε καὶ παρατηρεῖν, καὶ μὴ σοφίζεσθαι τὰ ἄσοφα. μηδὲ κύβον ἀναρρίπτειν ἐπὶ κινδύνου. δωρεὰν φησὶν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτησάμενοι χαλκὸν μηδὲ ἄργυρον, μήτε χρυσὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν. ἁπλοῦς καὶ σαφὴς ὁ τῆς ἐντολῆς ταύτης λόγος ἐστὶν, οὐδὲν ποικίλον ἔχων οὐδὲ δυσέφικτον, οὐδὲ σοφιστικῆς δεόμενον ἐξηγήσεως· παρ' ἐμοῦ φησὶν ἐδέξασθε τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, εἰ μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ μοι μικρὸν ἢ μέγα τι κατεβάλεσθε, καὶ τοῦτο ὑμῖν πέπρακται παρ' ἐμοῦ, πωλεῖτε καὶ ὑμεῖς ἑτέροις αὐτό. εἰ δὲ δωρεὰν εἰλήφατε, δότε δωρεὰν καὶ ὑμεῖς. τί τῆς ἐντολῆς ταύτης σαφέστερον; τί δὲ τοῖς πειθαρχοῦσι λυσιτελέστερον; οὐαὶ τῷ ὄντι, τοῖς κτήσασθαι τὴν τοῦ θεοῦ δωρεὰν ἢ διδόναι ταύτην διὰ χρημάτων ὑπειλήφοσιν. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας οἱ τοιοῦτοι, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὑπάρχουσι συλληφθέντες ὑπὸ τῆς ἑαυτῶν φιλαργυρίας. ὅθεν καὶ τῶν ὁσίων καὶ μακαρίων πατέρων τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συναχθείσης, τῷ δεσποτικῷ τούτῳ νόμῳ συνῳδὸς ὁ περὶ τούτου κανὼν, ὃς ἡμῖν σαφῶς οὑτωσὶ λέξεσιν αὐταῖς ἐκπεφώνηται, εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν. καὶ χειροτονήσῃ ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατηριθμουμένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον ἢ ἔκδικον ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κλήρου, δι' αἰσχροκερδείαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν. καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς. ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανῇ τοῖς αἰσχροῖς τούτοις καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ. εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω.

Ἑρμηνεία.

Κάλλιστα καὶ λίαν εὐσεβῆ τοῦ κανόνος τῶν ἁγίων πατέρων ὑπάρχει τὰ παραγγέλματα, πᾶσαν ἔφοδον σατανικὴν καὶ πᾶν ἐγχείρημα διαβολικὸν κατὰ τῆς πνευματικῆς φερόμενον δωρεᾶς, ἀπωθούμενά τε καὶ ἀνακόπτοντα.

A *sed etiam nobis per illos dedit, quos in illorum gradum, & locum substituere dignatus est, & oportet sicut illi tunc, nos quoque nunc accuratè, & diligenter seruare, nec in iis quæ technas sophisticas non admittunt, uti sophistica calliditate: nec aleam periculosam iacere. Gratis, inquit, accepistis, gratis date. Ne possideatis æs, neque aurum, neque argentum in zonis vestris. Simplex est & aperta huius mandati ratio, quæ nihil habet varium, nihil quod non sit facile & explicatum, nihil quod sophistica expositione egeat. A me, inquit, accepistis dignitatem sacerdotij: si mihi pro*
B *ipso parum quid, vel magnum soluistis, & hoc à me venditum est, vos quoque ipsum aliis vendite. Si autem gratis accepistis, vos quoque gratis date. Quid hoc est mandato apertius? Quid autem iis, qui parent vtilius? Væ illis reuera qui dei donum acquirere, vel illud pro pecuniis dare in animum induxerunt. In fel enim amaritudinis, & vinculum iniquitatis, ex iuxta sancti Petri sententiam, à sua auaritia comprehensi sunt. Vnde & sanctorum & beatorum patrum sanctæ & magnæ synodi œcumenicæ Chaceldone congregatæ, huic legi dominicæ conuenit canon,*
C *qui sic nobis apertè iisdem verbis editus est, Si quis episcopus pecuniis ordinationem fecerit, & non venalem gratiam ad venditionem deduxerit, & pecuniis ordinauerit episcopum, vel chorepiscopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel aliquem eorum qui in clero connumerantur, vel pecuniis pronehat œconomum, vel defensorem, vel paramonarium, vel omnino aliquem ex clero, propter suum turpe lucrum, qui hoc aggressus esse conuictus fuerit, de proprio gradu veniat in periculum, & qui ordinatur, nihil ex ordinatione ac promotione, quæ fit instar mercaturæ, iuuetur: sed sit alienus à dignitate, vel curatione, quam pecuniis assecutus est.*
D *Si quis autem his turpibus ac nefariis lucris sequester intercessórve apparuerit, is quoque si sit clericus, à primo gradu excidat. Si autē laicus vel monachus, anathematizetur.*

SCHOL. BALS. Pulcherrima & valde pia sunt huius canonis sanctorum patrum præcepta, quæ omnem inuasionem satanicam, diabolicúmque conatum, qui in donum spirituale intenditur repellit, & rescindit.

Nullo modo enim vult ordinationis promotionem pecuniis aut fieri, aut suscipi, nec ab eo qui illam exercet, nec ab eo qui ordinationis promotionem accipit. Sed nec ante tempus ordinationis, nec post dari pecunias concedit. Omnino enim in hac quoque re esse sordes munerumque corruptionem pronunciat. Quoniam tamen, his ita apertè prohibitis, quidam sunt in Galatarum ecclesia deprehensi propter turpe lucrum, & auaritiam hæc salutaria & humana præcepta negligere, & transgredi, ea quoque ipsa nobis renouare visum est cum sancta synodo, quæ in hac regnante noua Roma, nunc agit: vt sine omni penitus inuentione, & omni prætextu, callidóque commento, impiam hanc & odiosam, quæ nescio quomodo in sanctissimas ecclesias subiit, consuetudinem omnino excindamus, vt cum pura, & absque vlla cauponatione eorum qui ordinantur renunciatio ab antistibus facta fuerit, gratia sancti spiritus superne veniat. Quibus nescio an per pecuniam promotionem facientibus, & manu non purè operante, ad eum qui promouetur, accedit, secundum vocem euangelij, & non potius contrahitur gratia sancti spiritus. Scias ergo ô vir religiosissime, & omni ex parte sanctissime, quod quicunque huius conuictus fuerit episcopus vel chorepiscopus, vel viator, vel presbyter, vel diaconus, vel quiuis alius ex canone, vel ex laïcis, communi antistitum decreto communique sententia condemnatus est, sicut de hoc quoque sanctorum patrum præcedens canon loquitur. Oportet enim gratiam, semper esse gratiam, & argentum apud eam nequaquam intercedere. Sit ergo & ab omni sacerdotali dignitate, & ministerio alienus, & anathematis loco subiectus, qui & se per pecunias acquirere existimat, & qui eam pecuniis præbere pollicetur, siue sit clericus, siue laïcus, siue hoc facere conuincatur, siue non, quia fieri non potest vt conueniant quæ conueniri nequeũt, nec vt mammona deo consentiat, vel vt qui ei seruiunt, deo seruiant. Domini est sententia cui contradici non potest. Nõ potestis deo seruire, & mãmonæ.

A οὐ βούλεται γὰρ οὐδαμῶς διὰ χρημάτων γίνεσθαι τὴν χειροτονίας τὴν προβολὴν, ἢ ὑποδέχεσθαι, οὔτε παρὰ τοῦ ταύτην ἐνεργοῦντος, οὔτε παρὰ τοῦ τῆς χειροτονίας τὴν προβολὴν ὑποδεχομένου, ἀλλ' οὐδὲ πρὸ καιροῦ τῆς χειροτονίας, οὐδὲ μετὰ τὸν καιρὸν τῆς χειροτονίας, οὐδὲ κατὰ τὸν καιρὸν αὐτὸν τῆς χειροτονίας, ὑπὲρ τῆς χειροτονίας δίδοσθαι χρήματα συγχωρεῖ. καθόλου γὰρ καὶ ἐπὶ τῷ πράγματι τούτῳ δωροδοκίαν ἀπέφηνεν. ὅμως ἐπεὶ νῦν, καίτοι προδήλως τούτων οὕτω κεκωλυμένων, ἐφωράθησάν τινες κατὰ τῶν Γαλατῶν ὀλιγωροῦντες, καὶ παραβαίνοντες διὰ αἰσχροκέρδειαν καὶ φιλαργυρίαν τὰ σωτήρια ταῦτα καὶ φιλάνθρωπα παραγγέλματα, ὧν ἕνεκεν ἔδοξε καὶ ἡμῖν αὐτὰ ταῦτα πάλιν ἀνανεώσασθαι, μετὰ τῆς ἁγίας συνόδου, τῆς ἐνδημούσης ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ νέᾳ Ῥώμῃ, ὥστε δίχα πάσης ἐπινοίας καὶ πάσης προφάσεως καὶ παντὸς σοφισμοῦ, τὴν βδελυρὰν ταύτην καὶ ἀσεβῆ οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπεισελθοῦσαν συνήθειαν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις παντελῶς ἐκτεμεῖν. ἵνα ἀληθῶς ἀκαπηλεύτου καὶ καθαρᾶς παρὰ τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐπὶ τῶν χειροτονουμένων ἀναρρήσεως γινομένης, ἄνωθεν ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάρις ἐπιφοιτᾷ. ὧν νῦν γε οὐκ οἶδα διὰ χρημάτων τὴν προβολὴν ποιουμένων, καὶ οὐ τῆς χειρὸς καθαρῶς ἐνεργούσης, ἐπιφοιτᾷ τῷ προχειριζομένῳ κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ οὐχὶ συστέλλεται μᾶλλον ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάρις. ἴσθι τοίνυν τὰ πάντα θεοσεβέστατε. πάντα τὸν ἐντεῦθεν, ἁλισκόμενον ἐπὶ τῷ τοιούτῳ τινὶ ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ περιοδευτὴν, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἄλλον τινὰ δήποτε τοῦ κανόνος, ἢ λαϊκὸν, κοινῷ δόγματι τῶν ἀρχιερέων κατακεκρίσθαι, καὶ κοινῇ ψήφῳ. καθὼς περὶ τούτου καὶ ὁ τῶν ἁγίων πατέρων κανὼν φθάσας διαλαλεῖ. δεῖ γὰρ εἶναι χάριν τὴν χάριν, καὶ μηδαμοῦ μεσιτεύειν πρὸς αὐτὴν ἀργύριον. ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκήρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας τε καὶ λειτουργίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρᾳ τοῦ ἀναθέματος ὑποκείμενος, ὅ, τε ταύτην κτᾶσθαι διὰ χρημάτων οἰόμενος, καὶ ὁ ταύτην παρέχειν ἐπὶ χρήμασιν ὑπισχούμενος, εἴτε κληρικὸς εἴτε λαϊκὸς εἴη, κἂν ἐλέγχοιτο, κἂν μὴ ἐλέγχοιτο ποιεῖν, ὅτι οὐδὲ οἷόν τε συμβιβασθῆναί ποτε τὰ σύμβολα, οὐδὲ θεῷ συμφωνῆσαι τὸν μαμμωνᾶν, ἢ τοὺς τούτῳ δουλεύοντας, δουλεῦσαι θεῷ. δεσποτικὴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἀπόφασις ἀναμφίβολος. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ.

τούτοις ἐπιθαῤῥοῦντες ἡμεῖς κατὰ δύναμιν, καὶ τούτοις ὑπείκοντες, μετὰ τοῦ ταῦτα φήσαντος, κατὰ τῶν ταῦτα παρανομούντων τὴν ἀπόφασιν πεποιήμεθα. Φροντισάτω δὲ καὶ ἡ σὴ ὁσιότης ταῦτα διὰ πάσης παραφυλακῆς ποιουμένη, δῆλα καταστῆσαι διὰ τῶν ἀντιγράφων καὶ τοῖς ὑπό σε θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ περιοδευταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἵνα ἐν ἑνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ ψυχῇ πάντες ὁμοῦ Χριστιανοὶ συμφραξάμενοι κατὰ τοῦ κοινοῦ δυσμενοῦς ἰσχύσωμεν σὺν θεῷ, τὰς ὑπ' ἐκείνου φυτευθείσας ἐν ἡμῖν τῆς φιλαργυρείας ῥίζας, ἅμα πᾶσιν αὐτοῖς τοῖς κακοῖς βλαστήμασιν ἐκτεμεῖν. πᾶσαν τὴν σὺν σοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα προσαγορεύω. ἐῤῥωμένος ἐν κυρίῳ ὑπερεύχου ἡμῶν θεοφιλέστατε ἄδελφε. Τούτῳ τῷ ἐπιστολιμαίῳ λόγῳ σὺν αὐτῷ δὴ τῷ Γενναδίῳ ὑπέγραψαν καὶ οἱ ἑβδομήκοντα τρεῖς.

A Nos in his pro viribus confidentes, & eis cedentes, cum eo qui hæc dixit aduersus eos, qui in iis peccant sententiam protulimus. Tua sanctitas curam gerat omni adhibita diligentia, vt hæc per transcripta exempla innotescant, & sanctissimis episcopis, qui tibi subsunt, & visitatoribus, & aliis omnibus, vt in vno spiritu, & vna anima omnes simul constipati Christiani aduersus communem inimicum dei auxilio possimus auaritiæ radicem, quæ ab illo in nobis insita est, cum omnibus eorum malorum germinibus excindamus. B Omnem, quæ tecum est in Christo fraternitatem salutamus. Fortis existens in Christo ora pro nobis sanctissime frater. Huic epistolæ cum ipso Gennadio scripserunt etiam septuaginta tres.

ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟπολίτας ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

C

Ἡ ἐπιστολὴ διαλέγεται περὶ τοῦ ὑπομένειν καὶ εὐχαρίστως φέρειν τοὺς πειρασμούς. εἶτα ἐπάγει τί πεπόνθαμεν δεινόν, εἰ μὴ τάχα τοῦτο λυπηρὸν ὅτι μηδὲν πεπόνθαμεν, μηδὲ ἐνομίσθημεν ἄξιοι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων. Εἰ δὲ ὅτι ἕτεροι κατέχει τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς, ὑμεῖς δὲ ἐν ὑπαίθρῳ προσκυνεῖτε τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητήν, τοῦτο ὑμᾶς αἰνιᾷ, ἐνθυμήθητε ὅτι οἱ μὲν ἕνδεκα μαθηταὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι. οἱ δὲ σταυρώσαντες τὸν κύριον, ἐν τῷ περιβοήτῳ ναῷ τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν ἐπλήρουν. D Ἰούδας γὰρ τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον τοῦ μετ' αἰσχύνης ζῆν προτιμήσας, ἔδειξε τάχα τῶν νῦν ἀπηρυθριασμένων πρὸς πᾶσαν ἀνθρώπων κατάγνωσιν. καὶ διὰ τοῦτο ἀναιδῶς πρὸς τὰ αἰσχρὰ διακειμένων, ἑαυτὸν αἱρετώτερον γε. μόνον μὴ ἀπατηθῆτε ὑπὸ τῆς ψευδολογίας αὐτῶν, ἀπαγγελλομένων ὀρθότητα πίστεως. χριστέμποροι γὰρ οἱ τοιοῦτοι καὶ οὐχὶ Χριστιανοί, ὃ ἀεὶ κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς λυσιτελοῦν, τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ζῆν προτιμῶντες. ὅτι δὲ ἐνόμισαν κτᾶσθαι τῆς κενῆς ταύτης ἀρχήν, προσέθεντο τοῖς ἐχθροῖς τοῦ θεοῦ, ὅτε εἶδον τοὺς λαοὺς ἀγριαίνοντας, σχηματίζονται πάλιν τὴν ὀρθότητα. Οὐκ οἶδα εἰ ἐπι-

EX EPISTOLA MAGNI BASILII AD NICOPOlitanos.

EPISTOLA tractat de sustinendis, & æquo animo ferendis tentationibus, deinde subiungit quid passi sumus, nec passionibus pro Christo digni habiti sumus. Si autem quòd domum orationis gravia detinent, nos autem sub dio cæli, & terræ conditorem adoramus, hoc vos male habet, considerate quòd vndecim quidem discipuli erant in cænaculo inclusi. Qui autem Christum crucifixerant, in celebri templo Iudaicum cultum peragebant. Iudas enim qui suspendio vitam finire maluit, quam cum dedecore viuere, ostendit se iis esse meliorem qui ad omnem hominum condemnationem frontem perfricuerunt, & ideo impudenter ad omnia affecti sunt. Ab eorum tantum falsiloquiis ne tingamini, qui fidei rectitudinem profitentur. Christi enim cauponatores sunt ii, & non Christiani, qui id quod eis semper in vita est vtile, vera vitæ præferunt. Quando autem existimarunt, se posse hoc vanum imperium acquirere, dei inimicis additi sunt. Quando autem viderunt concitatos efferatósque populos, rursus rectitudinẽ simulans. Nescio an sint epi-

scopi, nec in Christi sacerdotibus eos enumeraucrim, qui à profanis manibus ad hoc vt præsint promoti sunt ad dissolutionem fidei. Hoc est meum iudicium. Vos autem si quam habetis partem nobiscum, eadem videlicet nobiscum sentite. Sin autem separati esse vultis, sit vnusquisque suæ sententiæ dominus.

A σκοποι εἶεν, μηδὲ ἀριθμησαίμην ἐν ἱερεῦσι Χριστοῦ, τοὺς παρὰ τῶν βεβήλων χειρῶν ἐπὶ καταλύσει τῆς πίστεως εἰς προστασίαν προβεβλημένους. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐμὴ κρίσις. ὑμεῖς δὲ, εἴ τινα ἔχετε μεθ' ἡμῶν μερίδα, τὰ αὐτὰ ἡμῖν φρονήσατε δηλονότι. εἰ δὲ ἀφ' ἑαυτῶν βούλεσθε, τῆς ἰδίας γνώμης ἐστὶν ἕκαστος κύριος· ἡμεῖς ἀθῷοι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου.

TARASII
SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONstantinopolitani

Ad Adrianum Papam Romę veteris, de non faciendis pecunia ordinationibus.

Sanctissimo, & beatissimo fratri, & comministro domino Adriano Papæ veteris Romæ, Tarasius miseratione diuina Episcopus Constantinopolis nouæ Romæ, salutem in Domino.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΑΡΑΣΙΟΥ
B ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑτριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, πρὸς Ἀδριανὸν τὸν Πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, περὶ τοῦ μὴ ἐπὶ χρήμασι γίνεσθαι τὰς χειροτονίας.

Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ταράσιος ἐλέῳ θεοῦ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

MVLTIPLICITER multisque modis Euangelicè, Apostolicè, & Paternè docemur, vt mores ab auaritia alienos in sacerdotij consecratione habeamus, & neque deauremur, vel deargentemur, vel nobis aliquid vindicemus in cuiusquam sacerdotalis viri ordinatione: vt demonstrabimus in sententiis hic subiectis ex diuinis scripturis & paternis doctrinis. Qui enim manus imponunt, sunt ministri spiritus, non spiritus venditores: & qui spiritus gratiam gratis accepere, eam quoque gratis dari debere, iis qui illam participant, pronuntiarunt, à domini voce hac libertate accepta. Si quis autem eam auro emisse conuictus fuerit, eum ab ordine sacro abiectum fore promulgant. Etsi enim nomine sacerdotium sortitus est, re tamen ipsa falsa esse eius oratio cõuincitur. Nemo enim potest Deo & mammonæ seruire, vt ex Euangelio didicimus. Et quoniam audiuimus Deum prophetice loquentem, Sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem: & rursus minitantem & dicentem, Speculator si gladium exeuntem viderit, & id tuba non significauerit, & po-

Math. 6. c.
Isa. 40 a.
Ezech. 33. b.

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς, ἀποστολικῶς τε καὶ
C πατρικῶς διδασκόμεθα, ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζεσθαι ἢ ἀργυρίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντὸς ἱερατικοῦ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς καθυποτεταγμέναις χρήσεσιν ἀπό τε γραφικῶν θεσπεσιῶν, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες χεῖρας ὑπηρέται τοῦ πνεύματός εἰσιν, οὐχὶ πρᾶται τοῦ πνεύματος. δωρεὰν γὰρ λαμβάνοντας τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, δωρεὰν δίδοσθαι τοῖς παρ' αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήναντο, ἐκ τῆς κυριακῆς φωνῆς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην εἰληφότες. εἰ δέ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ ταύτην ὠνησάμενος, ἀποκήρυκτον διαγορεύουσι τὸν
D τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως. εἰ γὰρ καὶ ὀνόματι τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται, ἀλλ' οὖν διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. οὐδεὶς γὰρ θεῷ δουλεύειν δύναται καὶ μαμωνᾷ, ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. καὶ ἐπεὶ ἠκούσαμεν προφητικῶς τοῦ θεοῦ βοῶντος, ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ, αὖθίς τε ἐπαπειλοῦντος καὶ λέγοντος, ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ

λαὸς μὴ φυλάξηται, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω· φόβῳ τοῦ τῆς σιωπῆς παραγγέλματος ἢ κατακρίματος διαγγελόμεθα τοῖς προέδροις πᾶσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν· ἵνα μετὰ παῤῥησίας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἴπωμεν. καθαροί ἐσμεν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, καὶ πολύγε μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων, ἢ χειροτονηθέντων· Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, οὗ τὴν καθέδραν ἐκληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον τούτους καθελόντος. τούτου ἕνεκεν, οὐχ ὑποστελλόμεθα τοῦ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες καὶ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀοιδίμων πατέρων ἡμῶν κανονικῶς ἐκδοθέντα· καὶ εἴ τι τούτων παρεβάθη ὑπό τινων, βδελυττόμεθα. ἡ οὖν ἀδελφικὴ ὑμῶν ἱεροπρεπὴς ἀρχιερωσύνη ἐνθέσμως, καὶ κατὰ θεοῦ βούλησιν πρυτανεύουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, διαβόητον ἔχει τὴν δόξαν. εἴρηκε γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· ζῶ ἐγὼ, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω. οἶδας γὰρ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φορητοτέρα μᾶλλον ἐστὶ Μακεδονίου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκεῖνοι γὰρ κτίσμα καὶ δοῦλον τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληρῳδούντων· οὗτοι ἑαυτῶν ὡς δοκοῦσι δοῦλον αὐτὸ ποιοῦσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ὅ, τι ἂν ἔχοι, εἰ βούλοιτο πιπράσκει· εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἕτερον, ὧν κέκτηται, ὡσαύτως καὶ ὁ ἀγοράζων, δεσπότης βουλόμενος εἶναι τοῦ ἠγορασμένου, διὰ τιμῆς ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται, οὕτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι, καταβιβάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν Βελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν Χριστόν· ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, προσεοίκασι Ἰούδα τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις Ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίου, τὸν Χριστὸν ἀπημπολήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοούσιόν ἐστι Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν. τῆς αὐτῆς πάντῃ που δῆλον ἔσονται μερίδος ὡς ἀποδέδεικται. εἰ δὲ οὐ πιπράσκεται, (πρόδηλον γὰρ οὐδαμῶς) ἀναμφιλέκτως οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤτοι ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία. καὶ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μνησθήτωσαν γὰρ τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦ

A pulus non cauerit, & veniens gladius animam ex eis abstulerit, sanguinem ex speculatoris manu requiram, metuentes ne ob silentium accusemur aut damnemur, denuntiamus omnibus nostrarum Ecclesiarum præsulibus, vt liberè iuxta diuinum Apostolum loquamur. Mundi sumus à sanguine eorum qui trãsgrediuntur canonicas constitutiones, & multo magis eorum qui pecuniis ordinauerunt, vel ordinati sunt, cum diuinus Petrus apostolus, cuius cathedram sortita est fraterna vestra sanctitas, vt
B Simonem Magum, eos deposuerit. Eam ob causam veritatem annunciare non veremur, seruantes & retinentes ea quæ à sanctis Apostolis, & inclytis patribus nostris canonicè tradita sunt. Et si quid eorum ab aliquibus est præteritum, auersamur. Fraterna ergo vestra sacerdotalis sanctitas, quę legitimè atque ex dei volũtate pontificale munus administrat, percelebrẽ habet gloriã. Dixit enim per prophetam magnus & primus pontifex Christus deus noster, Viuo 1. Reg. 2. f.
C ego, sed eos qui me glorificant glorificabo. Scis enim vir desideriorum spiritus, quod Macedonij, & eorum qui circa illum erant sancti spiritus hostium, tolerabilior erat hæresis. Cùm enim illi sanctum spiritum dei & patris creaturam & seruum nugentur, hi ipsum, vt videtur, suum seruum faciunt. Omnis enim dominus id quod habet vendit. Similiter & qui emit, volens esse dominus eius quod emptum est, argenti precio id acquirit. Sic qui rem hanc nefariam faciunt, spiritum sanctum deprimunt, æquè peccantes ac ij qui
D Christum in Beelzebub dęmonia eiicere impiè blaspheméque dicebant. Luc. 11. b. Vel, vt verius dicam, sunt Iudæ proditori similes, qui dei interfectoribus Iudæis argenti precio Christum vendidit. Quemadmodum ergo diuinus spiritus est Christo deo nostro cõsubstantialis, eos eiusdẽ futuros partis cuilibet manifestũ est, vt fuit demonstratum. Si autem non venditur, absque vlla dubitatione clarum est non esse eis sancti spiritus gratiam, sacerdotij scilicet sacrosanctam dignitatem. Etsi non acceperunt, non habẽt. Meminerint S. Petri, qui ei qui hoc Act. 8. d.

exercuit sic dicit, Non est tibi pars, neque sors in sermone isto. Si enim venundatur sacerdotij dignitas, an non est eis superuacanea honestę vitæ institutio, & in puritate ac veritate conuersatio? Superuacaneus est ipsis & Paulus diuinus Apostolus, docens oportere episcopum esse à reprehensione alienum, temperantem, moderatum, docilem, continentem, sobrium, retinentem fidelem in doctrina sermonem: vt possit in sana doctrina exhortari, & eos qui contradicunt refellat. Hæc ergo omnia euanescunt, si vendatur & ematur sacerdotium. Subiectæ itaque è sanctis electæ sententiæ, à sacerdotio omnino esse alienum eum pronunciant, qui dat vel accipit in quocunque tempore, siue ante ordinationem, siue post ordinationem. Capere enim est quandocunque capere. Sed & omnes etiam ecclesiasticas promotiones ob pecuniæ dationem remouent.

Canon 29. sanctorum Apostolorum.

Si quis episcopus pecuniis hanc dignitatem fuerit assecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipse, & qui eum ordinauit, & à communione omnino excindatur, vt Simon Magus.

Ex Actibus Apostolorum.

Videns autem Simon quòd per impositionem manuum Apostolorum datur spiritus sanctus, attulit eis pecunias dicens, Date & mihi hanc potestatem, vt cui manus imposuero, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ei, Argentum tuum sit tecum in perditionem: quoniam existimasti dei donum pecuniis acquiri, non est tibi pars, nec sors in hoc sermone. Cor enim tuum non est rectum coram deo: age ergo pœnitentiam, & roga deum, si tibi non remittetur cordis tui cogitatio: in bile enim amaritudinis & vinculo iniquitatis te esse video.

Ex tertio Regum.

Et non conuersus est Hieroboam ab iniquitate sua, & se conuertit, & fecit ex parte populi sacerdotes excelsorum: qui volebat, implebat manum suam: & factum est hoc verbum in peccatum domui Israël, & in exitium & deletionem à facie terræ.

ἐπιτηδεύσαντα οὕτω λέγοντος. Οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κληρονομία ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. εἰ γὰρ ἀπεμπωλεῖται ἡ τῆς ἱερωσύνης ἀξία, ἄρα περιττὴ αὐτοῖς ἡ κατὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἁγνείᾳ καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή· περιττὸς κατ' αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικὸν, ἐγκρατῆ, νηφάλιον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πρατοῦ καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱερωσύνης. αἱ οὖν ἀποκείμεναι ἐπίλεκτοι χρήσεις ἀλλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνονται τὸν ποτὲ διδόντα λαμβάνοντα, ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν· λαβεῖν γάρ ἐστι τὸ λαβεῖν ὁποτεδήποτε. ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς προβολὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφαιροῦσιν ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.

Κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος καθαιρείσθω, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι τῆς κοινωνίας ὡς Σίμων ὁ Μάγος.

Ἐκ τῶν πράξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων, δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ᾧ ἂν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἰς ἀπώλειαν, ὅτι δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ. εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα.

Ἐκ τῆς τρίτης τῶν Βασιλειῶν.

Καὶ οὐκ ἐπέστρεψεν Ἱεροβοὰμ ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψε καὶ ἐποίησεν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ ἱερεῖς ὑψηλῶν. ὁ βουλόμενος ἐπλήρου τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο τοῦτο τὸ ῥῆμα εἰς ἁμαρτίαν τῷ οἴκῳ Ἱεροβοὰμ, καὶ εἰς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Ἐκ τῆς τετάρτης τῶν βασιλειῶν.

Καὶ ἐπέστρεψε Νεεμὰν πρὸς Ἐλισσαιὲ, αὐτὸς καὶ πᾶσα ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, καὶ ἦλθε, καὶ ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ εἶπεν. ἰδοὺ ἐγὼ ἔγνωκα, ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ λάβε τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ δούλου σου. καὶ εἶπεν Ἐλισσαιὲ, ζῇ κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ εἰ λήψομαι. καὶ παρεβιάσατο αὐτὸν λαβεῖν, καὶ ἠπείθησε. Καὶ μετ' ὀλίγον. Καὶ εἶπε Γιεζῆ, τὸ παιδάριον Ἐλισσαιὲ, ἰδοὺ ἐφείσατο ὁ κύριός μου Νεεμὰν τοῦ Σύρου, τοῦ λαβεῖν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ἃ ἐνήνοχε. ζῇ κύριος εἰ μὴ δραμοῦμαι ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ λήψομαι παρ' αὐτοῦ τι, καὶ ἐδίωξε Γιεζῆ ὀπίσω Νεεμὰν, καὶ μετὰ βραχύ. καὶ εἶπε Νεεμάν. λάβε διτάλαντον ἀργυρίου. καὶ ἔλαβε δύο τάλαντα ἀργυρίου ἐν δυσὶ θυλάκοις, καὶ δύο ἀλλασσομένας στολάς. καὶ μεθ' ἕτερα, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἐλισσαιὲ, πόθεν Γιεζῆ; καὶ εἶπε Γιεζῆ· οὐ πεπόρευται ὁ δοῦλός σου ἔνθα καὶ ἔνθα. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἐλισσαιὲ, οὐχὶ ἡ καρδία μου ἐπορεύθη μετὰ σοῦ; καὶ εἶδα ὅτι ἐπέστρεψεν ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ἅρματος εἰς συνάντησίν σου. καὶ νῦν ἔλαβες καὶ ἀργύριον, καὶ λήψῃ ἐν αὐτῷ κήπους καὶ ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας καὶ πρόβατα καὶ βόας καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας. καὶ ἡ λέπρα Νεεμὰν κολληθήσεται ἐν σοὶ, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ λελεπρωμένος ὡσεὶ χιών.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τῆς εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἑρμηνείας.

Νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν, ἵνα εἴπωσιν, οὐχ ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο περὶ οὗ οὐκ ἔστι δῶρα δοῦναι περὶ αὐτοῦ. οὐδὲ ὁ νόμος οὐκ ἔστιν ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ ἐγγαστριμύθου. οὐ γὰρ πρὸς ἀπάτην ἐπινενόηται. ὥσπερ ἐκεῖνοι μὲν ἐπ' ἀργυρίῳ μαντεύονται. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καταγέλαστον, ὅτι καὶ ἀργύριον αὐτοῖς τελοῦσι μισθὸν τοῦ ψεύδους οἱ ἀπατώμενοι, τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ νόμου οὐκ ἔστι τοιοῦτον, ὥστε δῶρα δοῦναι περὶ αὐτοῦ. οὐδεὶς γὰρ τὴν χάριν ἀποδίδοται. Δωρεὰν, φησὶν, ἐλάβετε δωρεὰν δότε. ὁρᾷς πῶς ἠγανάκτησε Πέτρος ἐπὶ Σίμωνι ἀργύριον ἐπὶ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος προσκομίσαντι, τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ, φησὶν, εἰς ἀπώλειαν, ὅτι ἐνόμισας τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστιν οὕτω ὁ τοῦ εὐαγγελίου λόγος ὡς τὰ πωλούμενα ῥήματα

Ex quarto Regnorum.

A Et conuersus est Naaman ad Helisæum, & ipse, & omnis exercitus eius. Ecce ego cognoui quòd non est Deus in vniuersa terra, præterquam in Israël. Et nunc accipe benedictionem à seruo tuo. Et dixit Helisæus; Viuit dominus, cui adstiti coram ipso, si accepero. Et vim attulit vt acciperet, & non paruit. Et paulo post, Et dixit Giezi famulus Helisæi, Ecce dominus meus parsit Naaman Syro ò manu eius accipere quæ attulit: viuit dominus, nisi ego post eum
B cucurrero, & ab ipso aliquid accipiam: & Giezi Naaman à tergo persecutus est. Et paulo post, Et dixit Naaman, Accipe duo talenta argenti: & accepit duo talenta argenti, in duobus canistris, & duas mutatorias vestes. Et post alia, Et dixit ei Helisæus; Vndenam Giezi? & dixit Giezi, Non est profectus seruus tuus; nec huc nec illuc. Et dixit Helisæus, Nunquid cor meum tecum ambulauit? & scio quòd vir rediit à curru in occursum tuum: & nunc accepisti argentum, & ipso acquires hortos, & vine-
C ta, & oliueta, & oues, & boues, & pueros, & puellas: & lepra Naaman adglutinabitur in te, & in semine tuo in seculum: & exiit à facie eius lepra infectus, tanquam nix.

Ex sancti Basilij interpretatione in Esaiam.

Legem dederunt in auxilium, vt dicant non vt hoc verbum, pro quo dari dona nequeunt. Hæc lex non est vt hoc verbum ventriloqui. Non enim ad fraudem excogitatum est, vt illud, sed est magistra veritatis. Ac illi quidem argento vaticinantur. Hoc est enim maximè ridiculum, quòd eis etiam mendacii mercedem pendunt
D qui decipiuntur. Verbum autem legis non est eiusmodi vt pro eo dona dentur. Nemo enim emit gratiam. Gratis, inquit, accepistis, gratis date. Matth. 10.a.
Vides quomodo Petrus aduersus Simonem indignatus sit, qui argentum Act. 8.c.
ob spiritus gratiam attulerat. Argentum, inquit, tecum fit in perditionem, quia dei donũ per pecunias te acquirere putasti. Nõ est ergo sermo euangelij, vt ea quæ venduntur

ventriloquorum verba. Quid enim A dederit quispiam, quod eius æstimationi respondeat? Audi Dauid dubitantem, & dicentem, Quid reddam domino pro omnib⁹ quæ mihi dedit? Nõ possunt ergo dona dari, quæ eius gratiæ æstimationi respondeãt. Vnũ donum dignũ est, eius scilicet quod donatum est custodia. Qui dat thesaurum, non petit precium eius quod donatum est, sed dignam eius quod donatum est custodiam.

Et ex eodem in Epistola ad Episcopos, qui sibi suberant, ne pecuniis ordinarent.

B Existimant quidem esse peccare, simul accipere, sed non post ordinationem accipere. Accipere autem, est quãdocunque accipere. Adhortor ergo vt hũc redditum vel potius ad gehennam aditum deponatis: & ne manus eiusmodi lucris coinquinantes, vos ad sancta peragenda mysteria indignos efficiatis.

Ex vita sancti Ioannis Chrysostomi.

Accessit prolixitatis verborum causa nobis omnibus Episcopus Eusebius, sex reliquorum Episcoporum accusator, volens in communionem C recipi. Contradicunt quidam Episcopi, ipsum non debere suscipi, vtpote sycophantam & calumniatorem. Ad hæc supplicauit, dicens, Quoniam causa maxima ex parte duobus annis examinata est, ad testes autem producendos dilatio data est: rogo vestram pietatem, vt hodie mihi liceat testes exhibere. Etsi enim mortuus est Antoninus Episcopus, qui argento accepto ordinauit, supersunt tamen adhuc qui dederunt, & sunt ordinati: æquum censuit præsens synodus, vt de re quæreretur. Et incipit causa à lectione Actorum quę D nuper ea de re confecta fuerant. Ingressi sunt testes, & ingressi sunt sex eorum qui dederant, & ordinati fuerant. Ii à principio negabãt: sed cum testes persisterẽt, hi quidem laici, illi verò presbyteri, quibus cõfidere visi fuerant, primum quidem negabant. Postquàm autem testes cõuincebãt, & loca & tẽpora eis in memoriã redigẽtes, & eorũ quę sunt tradita formas & quãtitatem dicentes, non bene affecta eorum conscientia, sua spõte propter multũ vrgentem necessitatẽ confessi sunt, hoc modo: Dedimus,

τῶν ἐγγαστριμύθων. τί γὰρ ἄν τις δῴη ἄξιον αὐτοῦ ἀντάλλαγμα; ἄκουε τοῦ Δαβὶδ διαπορουμένου καὶ λέγοντος, τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; οὐκ ἔστιν οὖν δῶρα δοῦναι περὶ τούτου ἀντάξια τῆς αὐτοῦ χάριτος. ἓν δῶρον ἄξιον, ἡ φυλακὴ τοῦ δωρηθέντος. ὁ δοὺς σοι τὸν θησαυρὸν, οὐχὶ τιμὴν ἀπαιτεῖ τοῦ δοθέντος, ἀλλὰ φυλακὴν ἀξίαν τοῦ διδομένου.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους, ὥστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασι.

Νομίζουσι μὲν ἁμαρτάνειν, τῷ μὴ ἅμα προσλαμβάνειν, ἀλλὰ μετὰ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν. λαβεῖν δέ ἐστιν ὁποτεδήποτε λαβεῖν. παρακαλῶ οὖν ταύτην τὴν πρόσοδον, μᾶλλον δὲ τὴν προσαγωγὴν τὴν ἐπὶ γέενναν ἀποθέσθαι, καὶ μὴ τὰς χεῖρας μολύνοντες τοῖς τοιούτοις λήμμασιν, ἑαυτοὺς ἀναξίους ποιήσητε τοῦ ἐπιτελεῖν τὰ ἅγια μυστήρια.

Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Προσῆλθεν ὁ τῆς μακρηγορίας ἡμῖν αἴτιος τοῖς ἐπισκόποις πᾶσιν Εὐσέβιος ὁ κατήγορος τῶν ἓξ λοιπῶν ἐπισκόπων, ἀξιῶν δεχθῆναι εἰς κοινωνίαν. προσαντιλέγουσι τινὲς τῶν ἐπισκόπων, μὴ δεῖν αὐτὸν δεχθῆναι, ὡς συκοφάντην, ἐπὶ τούτοις ἱκέτευε, λέγων, ἐπειδὴ ἡ δίκη τὸ πλεῖστον μέρος ἐπὶ ἔτη δύο ἐβασανίσθη, εἰς μάρτυρας δὲ γεγένηται ἡ ὑπέρθεσις, δέομαι τῆς ὑμετέρας θεοφιλίας σήμερον παρ' αὐτὰ δοῦναί με τοὺς μάρτυρας. Εἰ γὰρ καὶ Ἀντωνῖνος τετελεύτηκεν ὁ ἐπίσκοπος, ὁ λαβὼν τὸ χρυσίον καὶ χειροτονήσας, ἀλλ' οὖν γε μένουσιν οἱ δεδωκότες, καὶ χειροτονηθέντες. ἐδικαίωσεν ἡ παροῦσα σύνοδος ζητηθῆναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἄρχεται ἡ ὑπόθεσις ἐξ ἀναγνώσματος τῶν πρώην πραχθέντων ὑπομνημάτων. εἰσῆλθον οἱ μάρτυρες, καὶ εἰσῆλθον οἱ ἓξ τῶν δεδωκότων καὶ χειροτονηθέντων. ἐν ἀρχῇ ἠρνοῦντο, ἐπιμενόντων δὲ τῶν μαρτύρων, τῶν μὲν λαϊκῶν, τῶν δὲ πρεσβυτέρων, οἷς ἔδοξαν τεθαῤῥηκέναι, πρῶτον μὲν ἠρνοῦντο, ὡς δὲ οἱ μάρτυρες ἤλεγχον τόπων αὐτοὺς ὑπομιμνήσκοντες καὶ καιρῶν, καὶ τὰ εἴδη τῶν ἐνεχύρων λέγοντες καὶ τὴν ποσότητα, οὐ πάνυ καλῶς αὐτῶν διακειμένης τῆς συνειδήσεως, αὐθαίρετοι ὁμολογοῦσι δίχα πολλῆς ἀνάγκης, ὅτι δεδώκαμεν

ὁμολογοῦμεν,

A ὁμολογοῦμεν, καὶ γεγόναμεν τοιαύτην νομίσαντες ἀκολουθίαν εἶναι, ἵνα τῆς λειτουργίας τῆς δημοσίας ἐλευθερωθῶμεν. καὶ νῦν δεόμεθα, εἰ μὴ ἐστὶν ὅσιον ἡμᾶς εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἐκκλησίας· ἐπεὶ κἂν τὸ χρυσίον ὃ δεδώκαμεν, ἵνα λάβωμεν, τῶν γὰρ γυναικῶν ἡμῶν δεδώκαμεν τινὰ σκεύη. ὁ Ἰωάννης πρὸς ταῦτα ὑπέσχετο τῇ συνόδῳ, ὅτι τοῦ μὲν βουλευτηρίου ἐγὼ αὐτοὺς ἀπαλλάσσω, ἀξιώσας τὸν βασιλέα. ὑμεῖς δὲ προστάξατε λαβεῖν αὐτούς, ὃ δεδώκασι, παρὰ τῶν Ἀντωνίνου κληρονόμων. προσέταξεν ἡ σύνοδος τὸ μὲν χρυσίον αὐτοὺς λαβεῖν παρὰ τῶν Ἀντωνίνου κληρονόμων, B κοινωνεῖν δὲ ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου· εἶναι δὲ ἀπὸ ἱερέων, ἵνα μὴ τούτων συγχωρηθέντων ἔθος γένηται Ἰουδαϊκόν, τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν τὴν ἱερωσύνην. Φασὶ γὰρ τὸν λυμεῶνα καὶ ψευδώνυμον πατριάρχην τῶν Ἰουδαίων κατ' ἔτος ἀμείβειν ἢ παρ' ἔτος τοὺς ἀρχισυναγώγους, ἐπὶ συλλογῇ τοῦ ἀργυρίου, ὁμοίως καὶ τὸν ζηλωτὴν τούτου τῶν Αἰγυπτίων πατριάρχην, ἵνα πληρωθῇ τὸ προφητικόν, οἱ ἱερεῖς αὐτῆς μετὰ δώρων ἀπεκρίναντο, καὶ οἱ προφῆται αὐτῆς μετ' ἀργυρίου C ἐμαντεύοντο.

Ἐκ τῶν κανόνων τῶν χλ'. ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγῃ τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσῃ ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκείαν, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας, ἐλεγχθεὶς κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν, καὶ ὁ χειροτονούμενος μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας, ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, οὗπερ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. D Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανῇ τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω.

Ἐκ τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς Γενναδίου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς σὺν αὐτῷ συνόδου.

Ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκήρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας καὶ λειτουργίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρᾳ τοῦ ἀναθέματος ὑποκείμενος

& hanc eſſe conſequentiam exiſtimauimus, vt à miniſterio publico liberaremur, & nunc rogamus, ſi fas eſt nos non eſſe in miniſterio Eccleſiæ, ſaltem vt recipiamus argentum, quod dedimus. Noſtrarum enim vxorum quædam vaſa ſeu nonnullam ſupellectilem dedimus. Ioannes ad hæc ſynodo eſt pollicitus, Ego, inquit, eos à curia liberabo, Imperatorem precatus. Vos autem iubete eos accipere quod dederunt ab hæredibus Antonini. Præcepit ſynodus aurum quidem eos recipere ab hæredibus Antonini, ſed intra altare communicare, & ſacerdotio priuatos eſſe: ne his conceſſis ſit Iudaïca vel Ægyptiaca ſacerdotium vendendi, & emendi conſuetudo. Dicunt enim exitioſum, & falſo nomine appellatum Iudæorum patriarchã quotannis vel certis annis præteritis ſuos Archiſynagogos mutare, vt ex eo pecuniam colligat. Similiter & eius æmulatorem Ægyptiorum patriarcham: vt propheticum illud impleretur: Sacerdotes ipſorum cum donis responderunt, & prophetæ ipſorum cum argento diuinauerunt. Mich. 3. d.

Ex canonibus DC.XXX. *ſanctorum patrum, qui Chalcedone conuenerunt.*

Si quis Epiſcopus pecuniis ordinationem fecerit, & non venalem gratiam ad venditionem deduxerit, & œconomum, vel defenſorem, vel paramonariũ pecuniis ordinauerit, vel omnino aliquem ex canone, ſui turpis quæſtus gratia, qui id aggreſſus eſſe conuictus fuerit, de proprio gradu in periculum veniat: & qui ordinatus fuerit, nihil ex ordinatione vel promotione, quæ inſtar mercaturæ facta eſt, iuuetur: ſed ſit alienus à dignitate vel curatione, quam pecuniis adeptus eſt. Si quis autem ſequeſter ſeu mediator fuerit tam turpibus, & nefariis lucris, hic quoque ſi ſit quidem clericus, à proprio gradu excidat, ſin autem laicus vel monachus, anathematizetur.

Ex Gennadij ſanctiſſimi archiepiſcopi Conſtantinopolitani vulgata epiſtola, & ſynodi quæ fuit vnà cum ipſo.

Sit itaque, & eſt abdicatus, & ab omni ſacerdotali dignitate, & miniſterio alienus, & anathemati maledictionis

obnoxius, tam qui se hoc sacerdotium pecuniis acquirere posse putat, quàm qui se pecuniis id præbere pollicetur, siue sit clericus, siue laicus, siue hoc facere conuincatur, siue non. Neque enim fieri potest vt ea coniungantur, quæ coniungi non possunt, nec vt mammona cum Deo conueniat, vel vt qui ei seruiunt, Deo seruiant. Hæc est dominica, & minimè dubia sententia: Non potestis Deo seruire, & mammonæ.

Ex canonibus sanctæ sextæ synodi.

Eos qui ordinantur datis pecuniis, siue Episcopos, siue clericos cuiusmodicumque & non ex vitæ examinatione siue electione, deponi iubemus, sed & eos etiam qui ordinauerunt.

Audiamus hæc, omnes auscultemus, non solum antistites, sed & qui in clero connumeramur, & omnes qui terram habitant. Oportet enim nos iis quæ audita fuerint, mentem diligentius adhibere, ne forte diffluamus: quoniam non corruptibilibus auro vel argento empti sumus ex vana, & inani à patribus tradita conuersatione, sed precioso sanguine tanquam agni puri, & immaculati Christi. Sic nos quoque doce vir sanctissime, & scripturæ, & Euangeliorum, & Apostolorum, & canonum, & patrum præcepta sequi. Verbis enim oris vestri paremus. In altum montem conscende: exalta in fortitudine vocem tuam: ambula in dilatationibus: prædica cum libertate, vt tollatur, & ad interitum deducatur quæ pecuniis facta est per manuum impositionem ordinatio, & quicquid eam propter auaritiam, iniustitiam & mercaturam, turpis lucri gratia consequitur. Ea enim, cum iis quæ cum illa conueniunt sublata ex peculiari populo qui à nomine Christi est appellatus, & redemptionem gratis est assecutus, omnia vitij inquinamenta, quæ consequuntur, funditus excisa sunt: & sacerdotes vt palma florebunt, Christi bonum odorem iis qui seruantur inspirantes, & Ecclesiæ epinicion canentes. Abstulit Deus à te iniquitates tuas, preterea autem & eos qui decerpuntur fructus, dulces efficientes, & ipsos in senecta vberi multiplicantes, beatæ illius inquam, & immaculatæ vitæ hæredes ostendentes.

A ὅ, τε κτᾶσθαι ταύτην τὴν ἱερωσύνην διὰ χρημάτων οἰόμενος, καὶ ὁ ταύτην παρέχειν ἐπὶ χρήμασιν ὑπισχνούμενος, εἴτε κληρικὸς, εἴτε λαϊκὸς εἴη, κἂν ἐλέγχοιτο, κἂν μὴ ἐλέγχοιτο ποιεῖν. οὐ γὰρ οἷόν τε συμβιβασθῆναί ποτε τὰ ἀσύμβατα, οὐδὲ θεῷ συμφωνῆσαι τὸν μαμωνᾶν, ἢ τοὺς τούτῳ δουλεύοντας, δουλεῦσαι θεῷ. δεσποτικὴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἀπόφασις ἀναμφίλεκτος, οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Ἐκ τῶν κανόνων τῆς ἁγίας συνόδου.

Τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε
B ἐπισκόπους ἢ οἱουσδήποτε κληρικοὺς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν καὶ τοῦ βίου αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας.

Ἀκούσωμεν ταῦτα πάντες, ἐνωτισώμεθα, οὐ μόνον ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμούμενοι, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. δεῖ γὰρ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μή ποτε παραρρυῶμεν. ὅτι οὐ φθαρτοῖς χρυσίῳ ἢ ἀργυρίῳ ἠγοράσθημεν ἐκ τῆς ματαίας πατροπαραδότου ἀναστροφῆς, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ. οὕτω καὶ ἡμᾶς δίδαξον ἄνερ ἱερώτατε ἕπεσθαι
C τοῖς γραφικοῖς καὶ εὐαγγελικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς τε καὶ πατρικοῖς παραγγέλμασι. πειθόμεθα γὰρ τοῖς ῥήμασι τοῦ στόματος ὑμῶν, ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάβηθι, ὕψωσον ἐν ἰσχύϊ τὴν φωνήν σου πορεύθητι ἐν πλατυσμῷ, κήρυξον μετὰ παῤῥησίας, ὅπως ἐξαρθῇ, καὶ εἰς ἀφανισμὸν οἰχήσηται, ἡ διὰ χρημάτων χειροθεσία, καὶ πᾶν εἴτι διὰ φιλαργυρίαν ταύτῃ ἀδικίαν τε καὶ ἐμπορείαν αἰσχροκερδῆ παρέπεται. ταύτης γὰρ μετὰ τῶν συστοιχούντων αὐτῇ ἐξαιρουμένης ἐκ τοῦ περιουσίου λαοῦ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κεκλημένου,
D καὶ δωρεὰν τυχόντος τῆς ἀπολυτρώσεως, πάντα τὰ τῇ κακίᾳ συνεπόμενα μιάσματα πρόῤῥιζα συνεκτμηθήσονται, καὶ οἱ ἱερεῖς ὡς φοίνιξ ἀνθήσουσι, Χριστοῦ εὐωδίαν τοῖς σωζομένοις ἐμπνέοντες καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπινικίως προσᾴδοντες· περιεῖλε κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματά σου, ἔτι δὲ καὶ τοὺς δρεπομένους καρποὺς γλυκάζοντες. πληθύνοντές τε αὐτοὺς ἐν γήρᾳ πίονι, τῆς μακαρίας ἐκείνης λέγω καὶ ἀκηράτου ζωῆς κληρονόμους ἀναδεικνῦντες.

Ἑρμηνεία.

A Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατεσκευάσθη ἀπὸ γραφικῶν καὶ κανονικῶν ἀποδείξεων, διαλαμβάνουσα χείρονα τῶν πνευματομάχων ἁμαρτάνειν, τοὺς ποιοῦντας χειροτονίας διὰ χρημάτων, καὶ πωλοῦντας τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος. οἱ μὲν, δοῦλον τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουσιν. οὗτοι δὲ δοῦλον ἑαυτῶν ποιοῦσι τοῦτο διὰ τὴν πρᾶσιν. ἐκεῖνα γάρ τις πωλεῖ, τὰ οἰκεῖα. παρεικάζει δὲ τούτους καὶ τῷ προδότῃ Ἰούδᾳ, ὡς τολμῶντας πωλεῖν τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ ὁμοούσιον τῷ Χριστῷ καὶ θεῷ ἡμῶν. ὀφείλεις δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ, ἱερεῖς λαλήσατε εἰς B τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ, ἐκ τῆς προφητείας ἐστὶ τοῦ Ἡσαΐου. τὸ, ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν καὶ τὰ ἑξῆς, τοῦ Ἰεζεκιήλ. τὸ, καθαροὶ ἐσμὲν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, ἐκ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἤτοι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἐφεσίων διαταγῆς τοῦ μεγάλου Παύλου. τὸ, ὡς τὸν Σίμωνα τὸν μάγον κατακρίνεσθαι τοὺς διὰ χρημάτων χειροτονουμένους ἐξελήφθη ἀπὸ τοῦ κθ'. ἀποστολικοῦ κανόνος. τὸ, νῦν φησι Κύριος, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πρώτης τῶν βασιλειῶν. τὸ, ὃ οὐκ ἔλαβον οὐδὲ C ἔχουσιν, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς. τὸ, οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων. τὸ, δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, ἀπὸ τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης ἐπιστολῆς. τὸ, ἀκούσωμεν ταῦτα πάντα καὶ ἐνωτισώμεθα, ἀπὸ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς. τὸ, οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθημεν, ἀπὸ τῆς πρώτης Καθολικῆς ἐπιστολῆς Πέτρου. τὸ, ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάβηθι, ἐκ τοῦ Ἡσαΐου καὶ τοῦ Ὡσηέ. τὸ, οἱ ἱερεῖς ὡς φοίνιξ ἀνθήσουσιν, ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς. καὶ τὸ, περιεῖλε Κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματά σου, ἐκ τοῦ Σοφωνίου.

A SCHOL. BALSAM. Hæc epistola ex scriptura & canonicis demóstrationibus composita est, tractans eos grauius peccare quàm spiritus sancti hostes, quicunque pecuniis ordinationem faciunt, & sancti spiritus gratiã vendunt. Illi enim seruum Dei sanctum spiritum esse dicunt, hi vero seruum suum illum faciunt propter venditionem. Ea enim vendit quis, quæ sua sunt. Eos autem Iudæ quoque proditori comparat, vt qui sanctum Spiritum vendere audeant, Christo & Deo nostro consubstan-B tialem. Debes autem scire, quod illud, Sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem, est ex prophetia Esaiæ: & illud, Speculator si viderit gladium, &c. ex Ezechiele. & illud, Mundi sumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur canonicas constitutiones, ex Actibus Apostolorum, seu ex magni Pauli constitutione ad presbyteros Ephesiorum. Illud, Tanquam Simonem Magum condẽnari eos, qui pecuniis ordinantur, ex xxix. canone Apostolico. Illud, Nũc dicit Dominus, sed eos qui me glorificãt, glorificabo, ex principio primi Regũ. C Illud, Quod non acceperunt, nec habẽt, ex prima ad Corinthios epistola. Illud, Oportet Episcopum esse à reprehensione alienum, ex prima epistola ad Timotheum. Illud, Audiamus hæc omnia, & auribus percipiamus, ex epistola ad Hebræos. Illud, Non corruptibilibus auro & argento redempti sumus, ex Petri catholica epistola prima. Et illud, In altum montem conscende, ex Esaia, & Osee. Illud Sacerdotes vt palma florebunt ex 2. ad Corinthios epistola, & illud, Abstulit Dominus abs te iniquitates tuas ex Sophonia.

EXPOSITIO EORVM QVI SVBSVNT THRONO PATIARCHALI REGINÆ CIVITATVM, EDITA regnante Imperatore domino Andronico Palæologo sene.

EPISCOPI. 1 Cæsareæ. 2 Ephesi. 3 Heracleæ.
4 Ancyræ. 5 Cyzici. 6 Sardium.
7 Nicomediæ. 8 Niceæ. 9 Calchedonis.
10 Philadelphiæ. 11 Thessalonicæ. 12 Adrianopolis.
13 Monenbasiæ. 14 Sidæ. 15 Sebastiæ.
16 Amaseæ. 17 Mitylenes. 18 Tyanensium.
19 Gangrorum. 20 Heracleæ Ponticæ. 21 Prusæ.

22	Pegarum.	23	Pergami.	24	Neocæsareæ.
25	Pisinus.	26	Myrorum.	27	Stauropolis.
28	Laodiceæ.	29	Synadarum.	30	Iconij.
31	Barrhœæ.	32	Pisidiæ.	33	Sylei.
34	Corinthi.	35	Athenarum.	36	Mocesi.
37	Cretæ.	38	Calabriæ.	39	Veterum Patrarum.
40	Trapezuntis.	41	Larissæ.	42	Naupactipolis.
43	Philippolis.	44	Traianipolis.	45	Rhodi.
46	Serrarum.	47	Philipporum.	48	Christipolis.
49	Hierapolis.	50	Dyrrachij.	51	Smyrnæ.
52	Mitylenæ.	53	Ioanninorum.	54	Didymatichi.
55	Lacedæmoniæ	56	Melenici.	57	Cataræ.
58	Amorij.	59	Camachi.	60	Coryæ.
61	S. Sebastianæ.	62	Neopatrarum.	63	Apro.
64	Amastidis.	65	Chonorum.	66	Hydruntis.
67	Celtzenes.	68	Coloneæ.	69	Thebarum.
70	Pompeiopolis.	71	Russiæ.	72	Alaniæ.
73	Aeni.	74	Pharsalorum.	75	Tiberiopolis.
76	Euchenorum.	77	Cerasuntis.	78	Nacoliæ.
79	Bermij.	80	Omadytarum.	81	Apameæ.
82	Galotze.	83	Litbuni.	84	Caucasij.
85	Bydines.	86	Gotthiæ.	87	Basilæi.
88	Nazianzi.	89	Corcyræ.	90	Abydi.
91	Methymnæ.	92	Christianopolis	93	Rosij.
94	Paronaxiæ.	95	Attaleæ.	96	Zenchiæ.
97	Bosophori.	98	Bitzines.	99	Sugdaliæ.
100	Mosembriæ.	101	Arcadiopolis.	102	Selibriæ.
103	Mileti.	104	Gardicij.	105	Argorum.
106	Odristæ.	107	Pyrgij.	108	Sebastipolis.
109	Euripi.	110	Cybisti.	111	Antiochiæ.
112	Achirai.				

Hæ postea honoratæ sunt, Brysei, Gani, Chersonis, Calitzergo, Litborum, Bitzinæ, & Pyrgij, hic poni debent, vel cum Chersone. Hunc enim locum videmus hos habere hodie, eo quòd Galitzæ locus sæpe in episcopatum erectus, Russiæ dominio rursus subiiciatur. Litborum autem semen factus imperatoris illius Andronici Palæologi veteris in his rebus ambitione omnino cessauerit, tum quod valde pauci essent in Litbis Christiani, tum quòd cum sit prope Russiam, à Russiæ episcopo facile regi possit. Bitzines autem vt qui ab eo imperatore honoratus rursum contemnitur, eo quòd sit hic locus sub barbaris, & paucos in se Christianos habeat. Pyrgij verò rursus quidem tempore domini Isaac in Metropolim erectus est. Deinde rursus fuit sub Epheso. Quinetiam Pyrgij episcopus ab Ephesino ordinatus in Metropolim erectus est. Mediæ, Dramæ, Xanthiæ, hæ quoque fuere archiepiscopatus, sub domino Andronico Palæologo recens in metropolitanos erecti sunt, Zechnorum & Chij episcopus. Metropolitani quoque postea facti sunt Byzpes episcopus, Maroniæ, Garellæ, Mediæ, Dramæ, Xanthiæ, Tenedi, Probandis, Scopeli, Radesti, Calliopolis, Macres, Peritheorij, Pytitzea, Hieressi, & Archiepiscopatus facti sunt Episcopatus, Hezamilij, & Tzuruloes.

SANCTI NICONIS EX EPISTOLA AD ENCLISTIVM DE INIVSTA excommunicatione.

Iniustæ pœnæ & excommunicationes.

S*CIAS autem pater, quòd diuinæ scripturæ cum diuinis canonibus definiunt, quòd iniustæ quæ imponuntur punitiones, apud deum non ligant, etiamsi pontifex eas imposuerit. Quanto magis si inferior? sicut dicit sanctus Dionysius. Qui itaque inconsiderata sententia, & intemperante animo aliquem à fidelibus separauit, eum non solum non attingit, sed in eius etiam caput recurrit, sicut sanctæ quoque synodi pronunciant, sed illæ pœnæ ligant, quæ secundum diuinos canones & leges sunt impositæ, non autem quæ secundum propriam voluntatem.*

Qui enim pœnam præter rationem imponit, ipse est segregatus, & ipse debet eam pœnam obseruare, sicut diuini & sacri canones decernunt. Magnus quoque Petrus ad Clementem, Tu quidem ea ligabis, quæ ligare oportet, & solues quæ soluenda sunt. Dicit enim sanctus quoque patriarcha Nicolaus diuinitus promotus. Habent enim antistites potestatem puniendi, sicut etiam sancta synodus definiit, vt qui ius ligandi & soluendi à deo acceperint. Sin autem antistes præter dei scopum punierit, deus eum non sequitur, & ecce inuenitur pœna, quæ ab eo infligitur iniusta, & propterea inualida. Et de sacerdotio dixit dominus Petro, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ea etiam ligata in cælis. Vide vim verbi. Non dixit, quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata in terra, sed in cælis, vt qui excommunicat, vel deponit, vel prohibet, rem terribilem ducat, vt qui deum ad vna secum ferendam sententiam vocet, nempe qui sub eius qui est in cælis testimonio hoc agat. Iam & qui prohibetur, vel deponitur, horret, vt qui extra regnum cælorum eiiciatur. Vide, inquit, quid facis ô sacerdos, quæ inferius ligas, ea esse superius in rationes referenda existima. Non est à ratione reddenda liberum vinculum, si iniuste ligaueris. In indicio Angelorum ostensurus es, num ira, & animi perturbatione vinculum intuleris, num vt te ipsum vlciscens. Deus enim eum qui iniustè alligatus est defendit, & vlciscitur. Qui itaque dei gregem sincere pascit, os Dei vocatus est. Dicit enim, Si quod est preciosum ab eo quod est nullius precij separaueris, eris vt os meum.

Ligandi & soluendi potestas.

DE PESSIMORVM ARMENIORVM PESSIMA RELIGIONE.

QVÆ *ab Armeniis præter rationem fiunt, & creduntur, hæc sunt. Dicunt diuinam naturam esse patibilem, & in Aphthardocitarum hæresim inducti, trinitatem pati dicunt. Hoc autem etsi non audent apertè dicere, iis tamen quæ faciunt hoc, declarant. Tres enim cruces coniungentes, & vni ligno tanquam iugo affigentes, nominant hoc, sancta Trinitas. Adiiciunt autem sancto, atque adeò sanctissimo hymno illud, qui crucifixus es pro nobis, Petri Fullonis rabiem sequentes, & nobis quidem asserunt se de filio hoc adijcere: ipsi autem deum esse patibilem apertè sentiunt. Existimant spiritum quoque esse patre & filio minorem, sicut & paulo ante dictarum crucium mediam minorem statuunt, in spiritus typum hanc esse reuelantes. Iidem & in duarum Christi naturarum vnione confusionem decernunt. In pane quoque mystico vtuntur azymis, & in sanctum calicem aquam non immittunt, & quinto mensis Ianuarij vespere festum euangelismi celebrant, tum aliam quoque huius festi consequentiam facientes, tum etiam conueniens euangelium legentes. Mane autem Christi natalem celebrant, & in diuino sacrificio sancta Theophania: an autem eo euangelismi die venerabilissimum seruatoris nostri natalem fuisse existimantes hoc festum celebrent, incertum: manifestum autem est, quòd non sicut nos, carnem domini in dei matris vtero formatam esse existimant. Quomodo enim fieri posset vt infans vno die perfectus, completúsque nasceretur? & innumerabiles absurditates ex eo deducuntur. Sin autem existimant post xij. menses anno in eundem reuerso editum esse partum, non tam magis humanam natiuitatem, quam ab equis & asinis similem introducunt. Hæc enim animalia post annum pariunt. In festo autem sanctorum Theophaniorum non oratione, non euangelio, non hymno, non aliarum scripturarum lectione vtuntur, sed crucem tantum in aquam immergentes hoc sibi sufficere existimant. Circumcisionem autem octo diebus post Theophania celebrantes, falluntur, nescientes quòd prius circuncisus, deinde baptizatus est. Deinde cum magnus Gregorius, qui fuit magnæ Armeniæ episcopus, cauisset Armeniæ episcopum à nullo esse alio ordinandum quam ab illius temporis Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopo, vbi ipse quoque ordinatus est, & horrendæ execrationes, & anathema in eo sit intentatum qui aliter faciunt, hæc quidem illi transgrediuntur: à Syriæ autem Amerano vniuersalis eorum episcopus ordinatur. Sin autem negant magnum Gregorium hæc constituisse, ostendant nobis eius ad filios constitutiones: & os eis obturabitur. Sin autem adhuc dubitauerint, dicant si possint, cum in eos anathematis sententiam protulimus, quid ab eis factum nouimus. Quòd si ex hoc loco Chrisma non susceperunt, nec qui apud eos sunt sacerdotes, sacerdotio digni sunt. Quando enim vniuersalis eorum episcopus non ordinatur ex canonibus, quomodo qui ab eo ordinantur, fide digni habebuntur? Porro autem à sacris quoque euangeliis abstulerunt vocem, quæ dicit, Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis in terram descendentes, hoc esse imbecillitatis existimantes non diuinæ maiestatis, sed etiam historiam quæ nos docet, quòd mulier ad Iesum tanquam adultera adducta est, cum is autem*

dixisset, Qui non peccauit, lapidem in eam proiiciat, recesserunt omnes, & nec à Christo condemnata est, eiciunt, hanc auditionem multis esse perniciosam dicentes. Comedunt autem, & in sabbatis, & in dominicis sanctæ quadragesimæ ouum, & caseum, & butyrum, & in primis eorum vniuersalis episcopus, & est apud eos canon qui dicit, Si quis butyrum, caseum, & ouum, vino & oleo non æquiualere existimet, sit anathema. Septimana quoque τῆς τυροφάγου carne vescuntur, ieiunantes septimana, qua est ante ἀποκρέων intensis ieiuniis, præter panem & aquam, nihil aliud gustantes. Vocant autem hanc septimanam arthiburtzia: nesciunt tamen quid sibi velit vis huius nominis. Sed nonnulli quidem dicunt fuisse hoc cuiusdam Sergij ieiunium: nonnulli verò Nineuitarum. Aliqui verò Adam, quando ex paradiso deliciarum eiectus est, & hinc sine ratione ieiunare conuincuntur. Quidam autem dicunt & videtur verum esse, quod ab eis dicitur, fuisse quendam apud eos episcopum, qui vtebatur catulo, cui erat cognomen Artziburzes. Id autem præcursor, seu processor Latinè appellatur. Præcedebat enim episcopum in vrbem, vel in vicum ingressurum. Quo mortuo, septem dierum ieiunium ab episcopo constitutum est in memoriam luctus, qui fuit propter canem. sacrum autem celebrantes non solum capiti tegmen non detrahunt, sed etiam capiti cucullam adiiciunt, licet diuus Paulus apertè exclamet detectos esse debere in oratione. Venerabiles autem imagines non adorant, sed quod magis est eorum vniuersalis episcopus cum reliquis, eos qui adorant anathemate percutit. Nec crucem adorant nisi clauum in eam immiserint, & ipsam etiam baptizauerint. Postquam autem clauo fixa, & baptizata crux fuerit, & alterum duorum lignorum diuisum, & relictum fuerit, rectum scilicet, vel transuersum, id solum quod relictum est adorant. Sed & omnia ferè quæ sunt abolita legalia adhuc peragunt. Agnum enim magno dominico sacrificant, & limina inungunt, & eorum ossa comburentes, seruant cinerem cum sanguine in signum expiationis, & velum ante altare statuunt, & tintinnabula ipsi & altari appendunt. Quinetiam pro mortuis ouium & boum sacrificia peragunt: nec defunctum aliter seruandum existimant, nisi tertiis, & nonis, & quadragesimis eius diebus eiusmodi sacrificia peracta fuerint. Antequam autem eiusmodi sacrificia peragantur, sales benedicentes dant bestiis in nutrimentum, & super earum etiam capita dicunt quasdam orationes, & eas mactant. Nominant autem hæc sacrificia, Natalitia. Si qui autem aliquid eorum negant, eum qui hoc facit anathematizant.

TIMOTHEI PRESBYTERI SANCTISSIMÆ MAGNÆ ECCLESIÆ, ET VASORVM CVSTODIS, SACROsanctæ Deiparæ, quæ est in Calchopratæis de differentia eorum qui accedunt ad sanctissimam nostram fidem.

INVENIMVS tres ordines eorum qui ad sanctam dei catholicam & Apostolicam ecclesiam accedunt, sanctissime sacrorum comminister Ioannes, & mihi omnium dilectissime: & primus quidem ordo est eorum qui sancto baptismate indigent. Secundus autem eorum qui non baptizantur, sed sancto baptismate inunguntur. Tertius autem eorum qui nec baptizantur, nec inunguntur, sed solum anathematizant suam & propriam hæresin. Et qui baptizantur quidem sunt hi, Tascodrugi, Marcionistæ, seu Artotyritæ, Saccophori, Apotactitæ, Valentini, qui etiam Basilidij, & Hermæi appellantur, Nicolaitæ, Montanistæ, Pepuzeni, Manichæi, Eunomiani seu Anomij, Paulianistæ, qui etiam à Paulo Samosateno, Photiniastæ à Photino Syrmij episcopo, Sabelliani, Cerinthiani à Cerintho, Menandriani, Ebionæi, Simoniani à Simone Mago, Carpocratiani, qui à Carpocrate: Saturniani, & qui ab impio Marco initium duxere, Et qui ab Apelle, & qui à Theodoto Coriario, Helcesaitæ qui à Nepote, qui à Pelagio & Calestino & Melchisedechitæ. Qui autem sancto Chrismate vtuntur, sunt hi, Thessaresdecitæ, seu Tetraditæ, Nouatiani, seu Sabbatiani, Arriani, Macedoniani, Apolinaristæ. Qui neque inunguntur, neque baptizantur, sed suam & omnem hæresin anathematizant, sunt ij, Meletiani schismatici, qui à Meletio schismatico orti sunt. Hi quidem non habent malam opinionem, sed proprium schisma anathematizant. Nestoriani, Eutychianistæ, & eorum socius Dioscorus, Seuerus, Iacobus, & reliqui acephali. Marcianistæ qui à Marciano Trapezita, Messaliani, qui etiam Euchitæ, & Enthusiastæ, & Choreutæ, Lampetiani, Adelphiani, & Eustathiani, Aposchistæ, qui & Doxarij, & Anthroproscoptæ. Iam verò videmus in magnis, & vniuersalibus ecclesiis seu patriarchatibus, & metropolibus, & reliquis, quòd & Armenios & Iacobitas & Nestorianos,

Chrisma sanctum.

reliquos Acephalos, & quicunque eis similes ad fidem orthodoxam conuertuntur, inungunt, & non baptizant, eorum solum duces auctorésque anathematizantes, & hoc propter instas causas nuper necessario constitutum est. Nos ergo his omnibus cum prudentissimis patribus consideratis, ita etiam ab eis docti sumus, quod quemadmodum catholica ecclesia pridem accepit, & sicut nostra testimonium probibens consuetudo in patriarchatibus, & in metropolibus seruata est, ita etiam nos quoque sequi oportet.

METHODII SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI CONSTITVTIO, DE IIS qui abnegauerunt per diuersos modos & ætates.

SI puer quidem comprehensus fuerit, & abnegauerit, seu metu, seu ignorantia, & inscitia, is propiciatorias preces septem diebus accipiat, & octauo die lauetur, & à lauachro linteo accinctus Chrismate inungatur, vt solent inungi qui baptizantur, & ferat vestes nouas secundum ordinem eorum qui illuminantur. Sin autem sint adolescentes, vel senes senioue confecti, si quidem per tormenta negauerunt, clementer ac benigne cum eis agatur: sed duas quadragesimas ieiunent, vacantes orationibus, & genuum flexiones, assiduasque preces peragentes. Duarum autem quadragesimarum fine appropinquante, octo diebus preces propiciatorias accipiant, & sub omnibus qui inueniuntur cum sacerdote qui pro eis deum placat, eas faciant, & dicant intensa voce, Kyrie eleison centies, & sicut superius statuimus, lauentur, & vngantur secundum priorem constitutionem: & celebrato sacrificio sacrosanctis mysteriis digni habeantur, vacantes ecclesia & sacrorum celebrationi octo diebus. Si qui autem sua sponte ad negandum transfugerunt, ij quidem habent canonem terribilem, sed propter commiserationem duos annos ieiunent à carnium, & casei, & ouorum esu, & à vino abstinentes, genuum inflexiones facientes, si sint quidem iuuenes & robusti, quotidie centum diebus ducenties dicentes, Kyrie eleison. Duobus autem annis expletis ante octo dies preces propitiatorias accipiant, & quæ sequuntur, vt prius statutum est, in ipsis fiant, siue sint viri, siue mulieres, modo sint perfectæ ætate.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ἐκ τῆς δ'. πρὸς τὸν Ναυκράτιον ἐπιστολῆς.

Α Δὲ ἐπεζήτησας ἀποκριθῆναί με περὶ τῶν αἱρέσεων καὶ βαπτισμάτων κατ' ἔπος, ἐπιστολῆς ὑπερβαίνει μέτρον. καὶ πάλιν περιττολογεῖν ἐστι ταῦτα ἀφηγήσασθαι ἃ ὁ θεοφόρος Ἐπιφάνιος ἐξεῦρε καὶ διέγραψεν, ὡς οὐδεὶς τῶν πατέρων. ἔντυχε οὖν τῇ περὶ αὐτῶν ἱερᾷ αὐτοῦ βίβλῳ. κἀκεῖνα διαγνώσεται ἃ μαθεῖν ἐφίεσαι. παρέχοι δὲ αὐτὴν ἐν χερσί σου ὁ καλὸς Εὐτρεπιανός. τὸ δὲ τῶν βαπτισμάτων συντομώτερον ἀποκριθήσομαι. τριχῇ διῄρηται τὸ θεώρημα· βαπτίζονται μὲν γὰρ Μαρκιονισταί, Τασκοδρουγγοί, Μανιχαῖοι, καὶ οἱ σύστοιχοι αὐτῶν ὁμοῦ ἕως τῶν Μελχισεδεκιτῶν αἱρέσεις εἴκοσι πέντε. χρίονται δὲ τῷ ἁγίῳ μύρῳ Τεσσαρε-

SANCTI THEODORI STVDITÆ EX IIII. epistola ad Naucratium filium.

QVÆ autem à me petiuisti vt sigillatim responderem de sectis, & baptismis, ea mensuram epistolæ excedunt, rursúsque superuacaneum est recensere quæ diuinus Epiphanius inuenit, & ita conscripsit, vt nemo ex patribus melius. Accede ergo ad sacrum eius librum, & quæ scire desideras, illic discernes melius. Eum autem tibi in manus prabuerit egregius Eutrepianus. De baptismis autem breuiter tibi respondebo. Contemplatio tripliciter diuiditur. Baptizantur autem Marcionistæ, Tascodrugi, Manichæi, & qui sunt eiusdem ordinis vsque ad Melchisedechitas, xxv. hæreses. Inunguntur autem sacro chrismate Te-

Ex apographo mſ. P. Iacobi Sirmōdi, in quo hæc erat epistola quadragesima libri I.

Qui hæretici baptizantur.

Qui hæretici inunguntur solum.

tradita, Nouatiani, Arriani, Macedoniani, Apolinaristæ, simul quinque. Qui verò nec baptizantur, nec vnguntur, sed solum propriam & omnem aliam hæresin anathematizant, Meletiani, Nestoriani, Eutychianistæ, & qui sunt eiusdem ordinis vsque ad hæresin quæ hîc est, à me in præsentia non numerati, eo quòd Acephali sint multiplices, & ne nimis crescat epistola. Quod autem dixisti canonem non distinguere, sed definitiuè pronunciare, eos qui ab hæreticis ordinati sunt, vel baptizati, nec clericos esse posse, nec fideles, illud cogita quòd Apostolicus quidem canon illos dicit hæreticos, qui non in nomine patris, & filij, & spiritus sancti baptizati sunt, vel baptizant. Porro autem id quoque à magni Basilij voce docemur. Dicit enim hæreses eas quæ omnino abruptæ sunt, & aduersus ipsam fidem alienatæ. Schismata autem, eos qui propter aliquas causas ecclesiasticas, & quæstiones, quibus potest remedium adhiberi, inter se dissident. Parasynagogas autem, congregationes quæ à parere recusantibus presbyteris, vel episcopis, vel populis insolentibus fiunt. Et ipse quidem primi exemplum afferens, dicit ad Amphilochium, Quámnam enim habent rationem, vt Pepuzenorum baptisma esse iudicetur, qui baptizant in patrem, & filium, & Montanum, & Priscillam? Neque enim baptizati sunt qui in ea quæ nobis tradita non sunt, baptizati sunt. Eos ergo & qui cum eis sentiunt canon, & patres, vt dicit diuinus Basilius, hæreticos nominauit. Secundi autem exemplum rursus dicit sanctus Basilius, Cathari sunt, & ipsi ex iis qui abscissi sunt, seu schismatici. Sin autem dixeris, Et quomodo dicuntur ij quoque hæretici, & omnes posteriores? Hoc dicimus, & ita intelligimus. Primi autem sunt propriè hæretici, eo quòd in ea quæ sunt principalia nostræ fidei, trinitatem scilicet, impietatem suam declararunt. Secundi autem abusiuè, & vt qui sunt ex primis deriuati, qui confitebantur quidem se in trinitatem credere, & baptizare in separata proprietate vniuscuiusque personæ, & non tanquam trium vna sit, licet in aliis hæreticum quid assererent. Tertij exemplum ipse rursus dicit sanctus: vt si quis criminis conuictus à ministerio suspensus sit, & canonibus non cesserit, sed primam sibi sedem & mi-

A χρίονται, Ναυατιανοὶ, Ἀρειανοὶ, Μακεδονιανοὶ, Ἀπολιναρισταὶ, ὁμοῦ πέντε. οἱ δὲ μήτε βαπτιζόμενοι, μήτε χριόμενοι, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματίζοντες τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν, Μελετιανοὶ, Νεστοριανοὶ, Εὐτυχιανισταὶ, καὶ οἱ τούτων ὁμόστοιχοι, μέχρι τῆς δεῦρο αἱρέσεως τῷ ἀριθμῷ οὐχ ὑποβαλλόμενοί μοι κατὰ τὸ παρὸν διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῶν ἀκεφάλων, καὶ τὸ ὑπέρμετρον τῆς ἐπιστολῆς. τὸ δὲ εἰρηκέναι σε μὴ διακρῖναι τὸν κανόνα, ἀλλ' ὁριστικῶς ἀποφάναι τοὺς ἀπὸ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας, ἢ βαπτισθέντας, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατὸν, οὔτε πιστοὺς, ἐκεῖνο λογίζου· ὅτι αἱρετικοὺς ὁ ἀποστολικὸς κανὼν ἐκείνους ἔφη, τοὺς μὴ εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτισθέντας ἢ βαπτίζοντας. καὶ τοῦτο ἐκ θείας φωνῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου διδασκόμεθα. φησὶ γὰρ αἱρέσεις μὲν τὰς παντελῶς ἀπερρηγμένας, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένας. σχίσματα δὲ, τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων ἢ τῶν ἀπαιδεύτων λαῶν γινομένας. καὶ τοῦ μὲν πρώτου αὐτὸς ἐπιφέρων ἓν παράδειγμα φησὶ
C πρὸς τὸν ἅγιον Ἀμφιλόχιον· τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τῶν Πεπουζηνῶν βάπτισμα ἐγκριθῆναι τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ δεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. τούτους οὖν καὶ τοὺς κατ' αὐτοὺς ὁ κανὼν καὶ οἱ πατέρες, ὥς φησιν ὁ θεῖος Βασίλειος, αἱρετικοὺς ὠνόμασαν. τοῦ δὲ δευτέρου παράδειγμα πάλιν φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος, οἱ Καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσίν. εἰ δὲ φαίης, καὶ πῶς λέγονται αἱρετικοὶ καὶ οὗτοι καὶ
D πάντες οἱ μεταγενέστεροι; τοῦτο λέγομεν καὶ νοοῦμεν. οἱ μὲν πρῶτοι κυρίως αἱρετικοὶ, διὰ τὸ εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῆς τριαδικῆς ἡμῶν πίστεως ἠσεβηκέναι. οἱ δὲ δεύτεροι κατὰ κατάχρησιν, καὶ ὡς ἐκ πρώτων παρηγμένοι, ὁμολογοῦντες δὲ ὅμως εἰς τριάδα καὶ πιστεύειν καὶ βαπτίζειν ἐν ἰδιώματι ἐκείνῳ τῆς ἑκάστης ὑποστάσεως, καὶ οὐχὶ μιᾶς τῶν τριῶν ἐπάρχουσι, κἂν ἐν ἄλλοις ἠρέτιζον. τοῦ τρίτου παράδειγμα αὐτὸς ὁ ἅγιος πάλιν φησὶν, οἷον εἴ τις ἐν πταίσματι ἐξετασθεὶς ἐπεσχέθη τῆς λειτουργίας. καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσιν. ἀλλ' ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τὴν προεδρίαν. καὶ τὴν λει-

πουργίαν. καὶ γε ὡς οἱ δεύτεροι ὁμώνυμοι τοῖς πρώτοις· οὕτω οἱ τρίτοι ὁμώνυμοι τοῖς δευτέροις. ἀμέλει τοὺς Μελετιανοὺς σχισματικοὺς οἱ πάλαι καλοῦσι, Μελετίῳ τῷ σχισματικῷ συναπαχθέντας, καί τοι μὴ ὄντας κακοδόξους. ἀναθεματίζοντες γὰρ τὸ ἴδιον σχίσμα ὥς φασι, δεδεγμένοι εἰσὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἔοικε δὲ σειρά τις εἶναι δαιμονοπλόκος ἡ καθόλου αἵρεσις ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἐχομένη· καὶ ὡς ἐκ κορυφῆς μιᾶς ἐξηρτημένων ἁπασῶν τῆς ἀσεβείας καὶ ἀθεΐας κἂν ἑτερωνυμίᾳ, καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ποσότητι, καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ διαφέρωσιν. ἐπεὶ καὶ πολλαὶ καὶ διάφοροι αἱ τούτων πρὸς ἄλληλα ἐνέργειαι, δυνάμεις, ἰδιότητες, θέσεις τε καὶ τιμαί.

A *nisterium vendicaueris. Ac vt secundi quidem idem nomen cum primis sortiti sunt, ita etiam tertij cum secundis. Certè Meletianos antiqui schismaticos appellant, qui à Meletio schismatico abducti erant, licet non essent cacodoxi. Proprium enim schisma, vt aiunt, anathematizantes, à catholica ecclesia suscepti sunt. Videtur autem omnino hæresis esse quadam catena à dæmone contexta, alia alij connexa, omnibus tanquam ab vno vertice impietatis appensis, etiam si diuersas cognominationes sortita, & loco, &* B *tempore, & quantitate, & qualitate, & potentia, & actu differant. Nam nec hoc quidem corpus vnum est membrum, sed multa: & diuersa sunt eorum inter se potestates, operationes, proprietates, & situs, & honores.*

EX NOMOCANONE NESTEVTÆ.

De confessione.

O*PORTET eum qui confessiones suscipit, videre & adolescentiam, & vires senectutis, & imbecillitatem, & loci differentiam, & modi per quem malum factum est, & an capto consilio ac præmeditato, an casu factum est, & an ex vino, vel ex satietate, vel non sic, sed vel metu, vel immoderata potestate, vel paupertate, & quæ sunt his similia. Is qui confessiones audit, debet examinare, & horam, & locum, & vitam, & prudentiam. Similiter & contritionem, & pudorem, & tristitiam, & metum, & fidei constantiam, vel inconstantiam, & misericordiam: similiter & doctum & indoctum, diuitem & pauperem, seruum & liberum, nobilem & ignobilem, & militem, & eum qui sanctum amictum suscepit, & qui in eis immoritur. Similiter & contemptorem, ac impudentem, & qui potest humiliari. Hæc omnia debet examinare qui audit confessiones, & sic pœnas iniungere: si autem hæc quidem semel vel bis, vel ter fecerit, & sint intra triginta annos ætatis, sunt omnino misericordia digni: etiam si ea valde magna sint. Sin autem xxx. annos superauerint, ÿ multis condemnationibus digni fuerint, etiam si ea sint multo minora. Debet etiam hoc quoque perscrutari, an sæpe peccauerit, an etiam ad senectutem vsque in eo sit enutritus. Et quæcunque sunt quidem præter naturam, vt cædes voluntaria, adulteria, puerorum, virorúmque concubitus, iumentorum volucrúmve initus & incestus quoque & magni & parui. Similiter & si vt in consiliolas & filios ipsos peccaretur sustinuit, & quæcunque sunt eiusmodi, vel his etiam maiora æqualem habent punitionem. Cautum enim est ac prouisum, vt excommunicationis segregatio ad sex annos, & septem, & octo, & nouem, & decem extendatur. Quæcunque autem sunt secundum naturam, vt fornicationes, cædes inuoluntariæ, stupra, periuria, & quæcunque sunt eiusmodi ad annum vnum, & duos, & tres puniuntur: & qui minoris quidem sunt habitus monachi, & monachæ fornicantes, vt fornicatores iudicantur. Qui autem maioris sunt habitus, vt adulteri. In hoc autem toto pœnitentiæ tempore, in Christi natiuitate & epiphania, & in tribus Paschæ diebus, vel in magna quinta feria, & magno sabbato, & magno dominico, & in memoria sanctorum Apostolorum, pro communione participes existant sanctificationis illuminationum, & sic ieiunium soluant, alij quidem caseo, & ouis, mundani verò carne. Antea enim diximus quod est in eorum, qui confessiones audiunt potestate, vel leues vel graues pœnas imponere. Eius enim qui confitetur certa & indubitata fides, & eorum quæ habet elargitio, quam beatus Paulus fidei fructum appellat, eiúsque qui audit confessionem circunspecta cognitio, prudénsque iudicium, & de summo iure remittens leuitas, scit omnia leuiora facere, quæ ad cibum & potum, precésque & communionem pertinent, maximè si contingat, vt qui confitetur ante confessionem peccatum absciderit, vel si etiam confitens à confessione abscindat. Sunt enim multi qui confitentur, & dolore afficiuntur, sed tamen vel natura, vel malignitate, vel mala consuetudine rursus labuntur & in peccata incidunt. Hi ergo debent semper confiteri quoties ceciderint etiam si iniunctas pœnas compleuerint, quas ab eo qui ipsos ligauit acceperunt, nunquam autem*

communicare. Sin autem eorum omnino misereris, communicabunt: cauendum est tamen ne communicent, donec peccatum absciderint. Misericordiæ enim gratia sic quoque digni habebuntur. Quoniam autem sunt nonnulli, qui vi habitus ne in magna quidem quadragesima se possunt à peccatis continere, ipsi quoque sæpe mulieres habentes, oportet postquam ipsi pœnas iniunctas peregerint, si multum tempus præterierit, nec potuerint communicare, eo quòd in peccata semper incidant, in sancta quidem quadragesima se à peccato continere, & sic cum timore & tremore tribus Paschæ diebus communicent. Hoc autem dicimus, eo quòd dubitetur ne à carnis pollutionibus nunquam abstinere potuerunt, & non quòd alia fiat differentia. Si autem hi in quadragesima in mollitiem inciderint, ne sic quidem communicent. Similiter & monachi, vel etiam alij concertatores, si in id ipsum in quadragesima inciderint, caueant à communione: est enim affectio miserabilis, & potentissima, & quæ difficiliter auelli potest, etiamsi solis quadraginta diebus non communicare eos debere, qui in id incidunt, à patribus canonicè cautum est. id tamen verum est in aliis quidem anni, non in sanctæ quadragesimæ diebus. In rei autem sacræ celebratione omnes qui pœnitentiam agunt, & non communicant, diximus catechumenorum edicto debere ex templo egredi, & stare in ferula: in matutino autem, vesperis, & reliquis, templi aditum non eis esse prohibitum, quominus possint ingredi, & in eo stare si velint.

DAMASCENI EX HÆRESI MESSALIANORVM SEV EVCHITARVM.

TANTVS est autem eorum arrogantiæ fastus, vt qui sunt apud eos sensus spiritus participes, ab ipsis beati existimentur, vt perfecti, & ab omni peccato liberi, eóque superiores, ab eisque colantur, & honorentur, vt qui non sint amplius peccato subiecti, eisque omnis relaxatio, ciborúmque omnium potestas, omnéque satellitium, honorque sit eis permissus, quorum multi etiam post eiusmodi eorum perfectionis testimonium, nec eos qui extra sunt Christianos appellare dignantur, ipsi autem in multa turpia facinora, & pecuniarum furta, & fornicationes incidere visi sunt. Multa etiam alia monstrosa faciunt, vt & ipsi legitima matrimonia indiscriminatim dissoluant, eosque qui matrimonium deseruerunt tanquam ascetas assumant, beatosque appellent, & vt patris & matris ac liberorum educationis curam non gerant persuadeant, & ad omnia sua ad se portanda eos incantent: seruos autem à dominis fugientes promptè accipiant, & qui ex diuersis peccatis ad se accedunt, sine vllo fructu pœnitentiæ, sine sacerdotum auctoritate, sine gradibus qui in canonibus ecclesiasticis editi sunt, ab omni peccato quam primum purgare profiteantur: modo quis vulgo iactatam eorum orationem meditatus fortis illorum temerarius mystes fuerit, adeò vt nonnullos eorum antequam ipsos à peccatis liberauerint, ad clericorum ordinationes deducant. Episcopis fraudulenter persuadentes, vt eis manus imponant, eorum, qui ab ipsis ascetæ appellantur testimonio inescatis. Hoc autem tanto studio agunt, non vt qui clericorum gradus venerabiles iudicent, qui ipsos etiam episcopos quando volunt contemnunt, sed vt sibi potestatem aliquam, & auctoritatem comparent. In quos præter alia delicta hoc quoque confertur, quod ecclesiarum & altarium contemptum induxerunt, tanquam oporteat ascetas in ecclesiasticis congregationibus non manere, sed contentos esse precibus quæ fiunt in oratorio. Tantas enim dicebant esse eorum orationis vires, vt & sibi, & suis discipulis sanctus spiritus sensiliter appareret. Prodigiosè enim iactitant, quòd oportet eos qui volunt seruari, orare, & nihil penitus agere, donec senserint peccatum tanquam fumum aliquem, vel ignem, vel draconem, vel aliquod eiusmodi animal, per orationem expulsum, & sensiliter per preces egrediens: spiritus autem sancti ingressum rursus sensiliter accipiant, & apertum in anima sensum habeant introëuntis spiritus, & hanc dicunt esse veram Christianorum communionem, adeò vt cum quidam presbyteri eis dixissent, Nos sanctum spiritum in fide habere confitemur, & non in sensu, ipsi quoque professi sunt se per orationem spiritum sanctum eis sensiliter communicaturos. Præterea manuum quoque operationem auersantur, vt quæ Christianis non conueniat. Dicunt enim se eam vt execrabilem auersari, & seipsos ideo spiritales nominant, iudicantes fieri non posse, nec etiam iustum esse, vt ij deinceps opus sensile attingant: in hoc etiam abrogantes Apostolorum traditionem.

EX HISTORIA THEODORITI, DE EADEM HÆRRESI.

HABENT autem etiam aliam appellationem quæ ex nomine deducitur. Enthusiastæ enim appellantur, id est diuino furore correpti, vt qui alicuius dæmonis operationem suscipiant, & eam esse sancti spiritus existiment. Qui autem perfectum hunc morbum suscipiunt manuum quidem operationem vt malam auersantur: se autem somno dantes, diuini spiritus afflationem somniorum imaginationis efficiunt.

SANCTI EPIPHANII EX PANARIIS DE HÆRESI EVCHITARVM.

HI verò Euchitæ sunt in Antiochia à fluuiorum intermedio perfecti. Habuerunt autem hanc perniciosam sententiam ex immoderata quorundam fratrum negligentia. Quidam enim ex nostris orthodoxis fratribus, nescientes mentis vitæ in Christo instituendæ agendæque perfectionem, nolunt renunciare mundo, & à propriis pecuniis, & possessionibus alienari, propriamque vendere, & sequi veritatem, sed potius esse ociosi, & munera deuorare, fucoque qui est inter apes assimilari, & non propriis manibus operari, vt diuus Paulus, qui cum mundo renunciasset, & esset præco veritatis, habebat manus proprias, quæ non sibi solum suppeditabant, sed & iis qui cum eo habitabant, qui nec ipsi erant ociosi, sed vnà cum illo in operatione aderant, iactitans & dicens, & apertissimè docens: Qui non operatur, non manducet. Nonnulli autem ex prædictis fratribus habuerunt hanc perniciosam sententiam, quam à Manete didicerunt, qui forte, vt ita dicam, à Perside ascenderat. Quod quidem non sic fieri oportebat, sed potius considerare quod iubet sermo diuinus, nempe fugere eos qui non operantur. Nonnullorum autem opinionem decepit sermo, qui à senatore scribitur habitus. Operamini non cibum qui perit, sed qui manet in vitam æternam. Existimant ergo esse parentem pulchram operationem cuius habemus laborem ad iustitiam quæ complebatur in Abraham per vitulum, & in labore viduæ per Heliam, & in operatione Iob per suos liberos, & possessiones, & in omnibus etiam Dei seruis, qui propriis manibus laborant ad iustitiam, vt sibi & iis qui egent suppeditent: semper enim cupit diuinitus afflata anima, & in dei spiritu confirmata, cælestes opes quæ sunt secundum iustitiam cum laude & gloria, & per diuina dogmata, diuináque sanctæ scripturæ, & dei eloquiorum meditationem, psalmodias, sanctásque synaxes, per ieiunia, & castitatem, ac rectam vitæ institutionem, & voluntariam iustitiæ gratiam per manus operationem se optime gerere, sed hæc coacti sumus dicere propter id quod à Messalinis prætexitur. Ipsi enim illinc & ex paupertate accepto arrogantiæ morbo, à veritate exciderunt, & per vim ocij aliorúmque malorum grauissima constituta est hæresis.

SANCTI NILI.

NVNQVID Angelos, vel potestates vel Christum sensiliter videre potes, lupum pro pastore suscipiens, & dæmones inimicos adorans? Vana gloria est mentis erroris initium quæ mens incitata, id quod diuinum est formis, & figuris circumscribere conatur. Te autem ne hanc quidem fraudem ignorare oportet, quòd dæmones seipsos in tempore impertiunt, & si visus fueris auxilium petere, sunt deinceps in figuris angelicis innoxij, primos expellentes: vt ab ipsis decipiaris, tanquam ipsi sint sancti angeli. Dæmones nonnunquam cogitationes suggerunt, & te rursus incitant, ad eis male precandum, vel eis contradicendum, & sua sponte cedunt, vt fallaris, existimans te cepisse cogitationes vincere, & dæmones terrere. Non oportet sacerdotes iustè vel iniustè iudicare, vel eos examinare, sed & si quis in eis labitur, à deo iudicabitur, & arguetur in hoc & in futuro seculo

vel à maiori ſacerdote: ſacerdos non eſt qui pro ſacerdotis dignitate non viuit. Non oportet offendi propter ſacra quæ celebrantur ab improbo ſacerdote: eadem autem eſt oblatio, & ſi habeat vitam impuram is qui offert. Audiendi ſunt doctores, & ſacerdotes dum docent, ex diuinis ſcilicet ſcripturis, vt deo placet, & non ſecundum proprias cupiditates, vt ſcriptum eſt, & non iudicare ipſos, etiam ſi malam vitam habeant: & ſi in fide quidem labantur, tunc non oportet credere, ſed eos etiam fugere, ac iudicare. Deus quidem non omnes ordinat, ſed per omnes operatur, vt ſeruetur populus. Aſſueſcendo ſacerdotes contemnere, deum quoque contemnimus, & quemadmodum in periculo verſatur is cui ſecundum mundum nec exercitus, nec dignitas regia commiſſa eſt, ſi ea agat quæ ad regiam dignitatem pertinent, ita & qui quæ ſunt ſacerdotis munera aggreditur etiam ſi videatur iis longè ſapientior.

CHRYSOSTOMI EX SECVNDA HOMILIA IN II. EPIST. PAVLI AD TIMOTHEVM.

De ſacerdotibus. Morale eſt homil. 2. in 2. ad Timoth. ποιεῖν τί τῶν διδασκάλων χρή.

TALEM eſſe doctorem oportet, ita ſuorum diſcipulorum curam gerere, eos omnino exiſtimare. Nunc viuimus, inquit, ſi vos ſtatis in domino. Et rurſus, Quæ vobis ſpes eſt, vel gaudium, vel corona gloriationis, ſi non & nos ante dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? Vides eum de iis ſollicitum, & non minorem eorum curam gerere, quam neceſſariorum, vel diſcipulorum? Oportet enim eos patres naturales ſuperare, & iis eſſe acriores, & vehementiores. Sed & filios beneuolè, amantérque in eos eſſe affectos oportet. Obedite enim, inquit, veſtris rectoribus, & cedite, ſcientes quòd pro veſtris animabus vigilant tanquam rationem reddituri. Dic enim mihi, Ipſe eſt tantis periculis obnoxius. Tu autem ne vis quidem ipſi parere, etiam ſi quæ dicit ſint in rem tuam. Et ſi enim ſua rectè ordinauerit, ſi tua quoque non rectè ordinata ac compoſita fuerint, in diſcrimen vocatur, & eſt duplici rationi reddendæ obnoxius. Conſidera quantum eſt de vnoquoque eorum quibus præſunt, examinari, & pro iis in periculum venire. Quemuis honorem, cultum, & obſeruationem tot periculis reſpondentem ſtatuere. Sed nihil quod eis exæquari poſſit afferes, nondum enim tradidiſti animam. Ipſe autem hoc facit, & animam pro te ponit, & ſi eam non ponat hic dum tempus exigit eam illic perdit. Tu autem ne verbo quidem tenus vis ei eſſe ſubiectus. Hoc eſt cauſa omnium malorum, hinc factum eſt vt rectores euanuerint, quòd nullus pudor, nullus honor, nullus denique ſit metus. Obedite, inquit, rectoribus, & cedite, nunc autem omnia conuerſa, & confuſa ſunt. Non hæc dico pro ſolis rectoribus. Quam enim tantam vtilitatem ex veſtro honore percipient, præterquam quod vos morigeros habebunt? Sed id fit propter veſtram vtilitatem. Quamuis enim hi honorati fuerint, nihil id eis in futurum proderit, ſed maior erit eis condemnatio, & ſi contumelia conuitiove affecti fuerint, nihil eis in futurum oberit, ſed ſui defendendi maiorem materiam habebunt, ſed volo omnia veſtra cauſa fieri. Quando enim rectores ab iis quibus præſunt honorantur, hoc quoque eis à deo allegatur, ſicut & Heli dixit, Accepi te ex domo patris tui. Quando autem iniuria afficiuntur, quemadmodum in Samuel, Non me, inquit, ſed te contemptui habuerunt. Quare contumelia quidem eſt eis lucrum, honor vero onus. Non propter eos ergo hæc dico, ſed propter vos. Qui ſacerdotem honorat, deum quoque honorabit. Qui autem in via incedens ſacerdotem contemnere didicerit, in deum quoque aliquando erit iniurioſus. Qui vos, inquit, recipit, me recipit. Et alius alibi, Habe, inquit, in honore ſacerdotes eius. Hinc didicerunt Iudæi deum contemnere, quia Moſen contempſerunt quando eum lapidabant. Quando enim quiſpiam in ſacerdotem piè affectus fuerit, multo magis in deum, & ſi ſacerdos malus fuerit, deus qui videt quòd propter eius honorem etiam eum qui non eſt dignus honore colis & obſeruas, ipſe tibi mercedem retribuet. Si enim qui prophetam ſuſcipit in nomine prophetæ, prophetæ mercedem accipiet, & is quoque qui ſacerdotem honorat, & ei cedit. Si autem ratione hoſpitalitatis, cum non noris eum qui apud te diuertit, tantam mercedem accipis, ſi ei cui ſubiici iubet ſubiiciaris, multo magis. Super Moſis, inquit, cathedram ſederunt Scribæ & Phariſæi. Quæcunque ergo vobis facienda dixerint facite, ſecundum autem opera eorum ne facite. Neſcis quid ſit, ſacerdos eſt angelus, ſeu nuncius domini, ſua enim non dicit. Si eum contemnis, non ipſum contemnis, ſed deum qui ipſum ordinauit. Et vndénam, inquit, clarum euadet, quòd deus ipſum ordinauit? ſi hanc ergo habes opinionem, ſpes tua exinanita eſt. Si deus enim nihil per ipſos operatur, nec lauacrum habes, nec es myſteriorum particeps, nec benedictiones percipis. Non es ergo Chriſtianus. Quomodo ergo deus omnes etiam indignos ordinat? per omnes operatur, & ſi ſint indigni, vt populus ſeruetur. Si enim per aſinum, & Balaam ſceleratum hominem populi gratia locutus eſt, multo

magis per sacerdotem. Quid enim non facit deus nostræ salutis gratia? Quid non loquitur? Per quem autem non operatur? Si per Iudam operatus est, & per eos qui prophetabant, quibus dicit, Nescio vos, abite à me qui operamini iniquitatem, etiam dæmones eiecit, hoc multo magis per sacerdotes efficiet. Si enim vitam rectorum sumus examinaturi, rectorum quoque & doctorum futuri sumus ordinatores, & quæ sunt superiora inferiora fiunt, superiores quidem pedes, inferius verò caput. Audi Paulum, Mihi vero minimum est vt à vobis iudicer, vel à die hominis. Et rursus, Tu quid iudicas fratrem tuum? si autem fratrem non oportet iudicare, multo magis doctorem. Si deus enim hoc præcepit, recte facis, & peccas si non facis. Sin autem contra, ne audeas hoc facere, nec septa transilire conare. Dathan, Core, & Abiron post vituli fabricationem aduersus Aaron insurrexerunt. Quid autem, an non perierunt? vnusquisque curet quæ sua sunt. Si enim peruersum habet dogma, etiam si sit Angelus, ne obedi. Sin autem recta docet, non attende vitam, sed verba. Habes Paulum, qui te verbis, & factis ad id quod opus est componit. Sed non dat, inquit, pauperibus, nec recte dispensat, vnde hoc tibi constat? Priusquam didiceris ne reprehendas, caue reddendam rationem. Multa ex suspicione iudicantur. Imitare dominum tuum. Audi eum dicentem, Descendam, & videbo an secundum eorum clamorem fiant. Sin minus, vt cognoscam. Sin autem didicisti, examinasti, & vidisti, expecta iudicem. Ne Christi ordinem præueneris. Illius est hæc examinare, non tuum. Tu es seruus vltimus, non dominus. Tu es ouis, ne sis de pastore nimium curiosus perscrutator, ne etiam propterea quòd eum accusas rationem reddere compellaris. Et quomodo, inquit, mihi dicit, quod ipse non facit? Non ipse tibi dicit. Si ei obedis, non habes mercedem. Christus ipse hæc suadet. Et quid dico? Ne Paulo quidem credendum est, si quid proprium, & si quid humanum dicat: sed Apostolo, qui habet Christum in se loquentem. Ne nos inuicem iudicemus, sed vnusquisque sua iudicet. Vitam tuam examina. Sed ille, inquit, debet esse me melior, Quare? Quia est sacerdos. Et quánam in re te non superat? An non laboribus, non periculis, non certaminibus, non afflictionibus, est te superior? Quomodo ergo cum hæc habet, non est te melior? Sin autem non est melior, dic mihi an propterea debes te ipsum perdere? Hæc sunt verba dementiæ. Quánam enim ratione non est te melior? Si furetur, inquit, & si sit sacrilegus. Qui scis ô homo? Cur te per prærupta præcipitas? Ac tu quidem si dixerit quispiam, Hic habet purpuram, etiam si noris, aures obturas, & si possis probare, statim resilis; sin minus, te nihil scire simulas, nolens valde magnum subire periculum. Hic autem non solum resilis, sed etiam maximum adis discrimen. Hæc verba non sunt immunia à ratione reddenda, cum Christus dicat, Omne verbum ociosum quod dixerint homines, dabunt eorum rationem in die iudicij. Te autem esse omnino aliquo meliorem existimas, & non suspiras, nec pectus pulsas, nec deorsum aspicis, nec publicanum imitaris. Te ipsum itaque perdidisti, etiam si sis melior. Melior es, tace, vt melior maneas. Sin autem dixeris, totum euacuasti. Si existimaueris, non es. Si non existimaueris, permultum addidisti. Si enim qui erat peccator, postquam confessus est, abiit iustificatus: qui non est peccator, sed tamē ita de se sentire in animum induxit, quid non lucrifaciet? Vitam tuam examina. Non furaris, sed rapis, sed vim affers, sed alia eiusmodi innumerabilia facis. Non furtum laudans hæc dico: absit: sed etiam valde doleo, si quis sit eiusmodi: verumtamen non credo. Quantum enim sit malum sacrilegium, ne dicere quidem licet. Sed vobis parco, nolo enim vestram virtutem in aliis accusandis exinaniri. Dic mihi, quid est publicano deterius? Verum erat eum & esse publicanum, & malis innumerabilibus obnoxium, sed tamen hac tantum de causa quod dixit Phariseus, Non sum vt hic publicanus, omnia perdidit. Et tu cum dicis de sacerdote, non sum vt hic sacrilegus, non omnia euacuas: Sed hæc quidem cogor dicere, & orationem extendere, non quod hæc mihi sint curæ: sed quia vobis timeo, ne per hanc gloriationem, & condemnationem, virtutem vestram euacuetis. Audi enim Paulum adhortantem, & dicentem, Opus suum probet vnusquisque, & tunc in seipso solum gloriationem habebit, & non in alio. Dic mihi, si in medici officinam veneris vulneratus, prætermissa ne medicamenti applicatione, & vlceris curatione, de medico curiose indagabis, an vlcus, an non, vel si habeat, te ipsum non curabis: & dices, Oportebat te cum sis medicus, esse sanum, sed quia non es sanus cum sis medicus, ego quoque meum vulnus incuratum relinquo? Nunquid enim si sacerdos malus est, id eum, qui illi subiectus est iuuabit? nequaquam, sed ille quidem pœnas dabit, dabis autem tu quoque debitas. Præceptor enim seu doctor ordinem tantum implet. Erunt enim, inquit, omnes eiusmodi vt à deo doceantur, & non dicent: Cognosce dominum. Omnes enim me cognoscent à paruo vsque ad magnum ipsorum. Quannam ergo, inquis, ob causam præcedet? Quam ob causam præficitur? Ne quæso de iis nimium subtiliter agamus, nec de doctore male dicamus: ne in nos ipsos male affecti simus. Nostra examinemus, & nemini male dicamus. Illum diem reuereamur quo nos illuminauit. Pater tuus ex eo quòd te illuminauit factus est. Sin autem pater est, æquum fuerit eum honorari, non iudicari.

Et qui patrem quidem habet voluntate carnis, mille habentem vitia, omnia contegit, & adumbrat. Tu autem eius qui tibi spiritu pater est vitia traducis. Ne gloriare, inquit Sapiens, quispiam, in patris ignominia: non enim erit hoc tibi gloria, sed dedecus, & si defectus fuerit prudentia, venia ei detur. Sin autem ita habes in patribus corporum, hoc multo magis in spiritalibus patribus dicendum est. Reuerere eum quoniam singulis tibi diebus ministrat, & vt scripturas intelligas efficit, propter te domum exornat, propter te precatur, propter te vigilat, propter te deum rogat, propter te stat deum rogans, propter te deo supplicat, pro te est omnis eius cultus, ac religio. Hac reuerere, hac cogita, cum omni cautione, & veneratione accede. Dic mihi, malus est. Quid tum? Qui enim non malus est, ipse sibi magna bona largitur. Pro tua fidei ratione vniuersum exercetur. Nec te iustus iuuerit, si non sis fidelis, nec tibi malus obfuerit, si sis fidelis. Per boues deus in arca operatus est, quando voluit seruare populum: neque enim vita sacerdotis, nec virtus tantum confert. Non sunt ea qua deus gratificatur talia, vt à sacerdotali virtute peragantur. Vniuersum quicquid est, est gratia. Eius est os solum aperire. Deus autem totum largitur. Is solum signum, symbolúmve peragit. Cogita quantum inter Ioannem, & dominum Iesum interest. Audi autem Ioannem dicentem, Ego vt à te baptizer opus habeo, & non sum idoneus soluere corrigiam calciamenti. Et rursus, Nos omnes ex eius plenitudine accepimus, & gratiam pro gratia. & tamen cum tantum inter eos interesset, super ipsum tamen spiritus descendit. Quam ob causam ergo hoc fit, vt scias quòd Ioannis symbolum complet sacerdos. Nullus autem homo tantum differt ab homine, quantum Ioannes à Christo. Sed tamen super ipsum spiritus descendit, vt scias quòd deus omnia operatur. Quòd autem deus facit vniuersum, volo tibi aliquid dicere mirabilius, sed ne miremini, neque conturbati sitis. Quid hoc autem est? Eadem est oblatio quicunque eam offerat, seu Petrus, seu Paulus, quam tunc Christus dedit discipulis, & quam nunc sacerdotes peragunt. Quamobrem? Quia & eam non homines sanctificant, sed ipse, qui illic sanctificauit. Quemadmodum enim verba qua deus protulit ea ipsa sunt, qua sacerdos quoque nunc loquitur, ita & oblatio est eadem, & baptismus quem dedit. ita vniuersum est fidei. Spiritus protinus in Cornelium insiliit, quoniam primo sua opera ostenderat, & fidem introduxerat. Ex hoc ergo corpus est, & illud. Qui autem hoc illo minus esse existimat, nescit quod Christus nunc quoque adest, & nunc operatur. Hac ergo scientes, (neque enim propter ipsa tantum hac à nobis dicta sunt, sed vt vestram sententiam corrigamus, & in posterum tutiorem firmiorémque reddamus) magnam eorum qua dicta sunt cautionem à vobis adhiberi ostendite. Sin autem semper quidem audimus, nunquam autem facimus, eorum qua dicuntur nulla erit vobis vtilitas. His ergo diligenter vacemus, & iis qua dicta sunt attentam mentem adhibeamus. Hac in nostra cogitotione inscribamus, in nostra conscientia insculpta habeamus: & gloriam patri, & filio, & spiritui sancto assidue reddamus, nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

EIVSDEM EX HOMIL. IN PRIMAM EPISTOLAM AD CORINTH.

CONTINGIT enim vt laici pie viuant, sacerdotes autem improbe, & si omni ex parte gratia dignitatem requireret, non erat futurus baptismus, nec corpus Christi, nec per illos oblatio. Iam vero quia etiam per indignos Christus operari est solitus, baptismatis quoque gratia nihil à vita sacerdotis laditur. ita enim qui accepit erat detrimento afficiendus. Hac dico, ne quis de vita sacerdotis nimis curiose inquirens, in iis qua peraguntur offendatur. Nihil enim affert sacerdos ad ea mysteria, qua peraguntur: sed est vniuersum opus dei potentia, & ille est qui nos ad mysteria introducit.

ANASTASII SINAITÆ EX SERMONE DE SANCTA Communione,

FRATRES, ergo ne iudicemus rogo, vt venia digni existimemur. Tu enim fratrem tuum forte peccantem vides: nescis autem quis sit eius vitæ futurus exitus. Latro ille, qui vnà cum Iesu crucifixus est, sicarius erat, & homicida. Iudas autem erat Apostolus, & discipulus Christi, & ex veris, & germanis discipulis. In exiguo autem tempore parua rerum commutatio facta est, & latro quidem in regnum, discipulus verò in perniciem factus est. Sed age verò sit sibi frater peccator, reliquas eius rationes vndénam scis? Multi enim qui palam peccarunt, clanculum posteà magnam pœnitentiam egerunt, & nos quidem eos peccantes vidimus: eorum autem pœnitentiam, & conuersionem non nouimus, & apud nos quidem iudicantur vt peccatores: sunt autem apud deum iustificati. Quamobrem rogo vos ne vllius hominis mala in memoriam reuocemus, siue exprobremus, donec iustus iudex venerit, qui etiam occulta tenebrarum illuminabit, & cordium consilia manifestabit. Imprimis autem ne dei sacerdotes de occultis & incertis, quæ de illis audiuisti peccatis iudica. Ne dixeris, is qui offert, est peccator, condemnatus indignus. Occultorum peccatorum est iudex, & examinator, hoc in te agnosce quemlibet esse te altiorem, & iusto iudici iudicium permitte. Sit autem sacerdos in decretis de deo firmus & constans, reliquorum autem tu non es iudex & inquisitor. Sed modum proprium auctoritatémque cognosce. Quid verò, inquit, non examinationibus, ecclesiasticísque canonibus est obnoxius sacerdos? Maximè. Sed is per te non iudicabitur, vel examinabitur, sed à deo, vel sæpe etiam à maiori sacerdote, seu antistite. Tu autem cur pastorem iudicas, cum sis ouis: Cur dei iudicium, ac sacerdotalem dignitatem, quæ tibi non est tradita, nec à deo credita Pharisaicè accipis: & ideo rogo vos neminem iudicate, præcipuè autem dei sacerdotem: sed accede cum fide, & efficaci pœnitentia & pura conscientia ad dei mysteria, & omnem sanctificationem assequeris: est enim dei angelus, seu nuncius qui offert incruentum sacrificium. Tu autem indignè accedis: angelus te nequaquam à peccatis purgabit. Et quòd id quod dicitur verum sit, ipse Iudas testabitur. Ipse enim cum ex impollutis manibus domini diuinum panem accepisset, quia eum indignè acceperat, protinus ingressus est Satanas.

SANCTI METHODII DOMINO POL. EX SEGREGATIONIBUS

στουδιωτῶν μοναχῶν.

CVM multis & sanctis senibus qui adhortantur, supra omnes magnum Basilium audiant, quod cum ira, & cupiditate, & ratione solis vita reis agere licet, non autem de quouis eorum qui in clero constituti sunt, loqui, vel audire eis omnino permittetur, sicut canon edixit. Sed neque vnquam mundana negocia aggredi. Quemadmodum enim sibi imperium, vel principatum nemo vnquam accipiet, etiam si bellicosus, & pugnacissimus esse videatur: & si velle deprehensus fuerit, abducetur in custodiam, vt maximus Dionysius literis mandauit: ita nec sacerdotalia quis sibi munera permiserit, quandoquidem magnus quoque dicit Apostolus, quod non quis honorem sibi assumit, sed qui à deo vocatur, & subiungit, sicut & Aaron. Ita & Christus non seipsum glorificauit vt fieret pontifex, sed is qui dixit ei, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Quòd autem episcopi, seu antistites, & hierarchæ, Apostolorúmque successores patriarchæ eos iure segregauerint secundum diuinum Dionysium, canonum quoque inscriptio manifestissime declarauit. Inferiores enim ordines à superioribus iure segregantur, seu excommunicantur.

SCHOL. BALSAM. Hoc est ad diuinorum mysteriorum celebrationem, quia sacerdotes diuinis muneribus seu symbolis orantes domini locum obtinent.

DEMOPH. Is non est, non est, inquam, sacerdos, sed maleuolus, fraudulentus, sui illusor, & in diuinum populum Lupus ouina pelle armatus. Dionys. Sed non est fas hæc Demophilo corrigere. Et paulo post: Rationi, & iræ, & cupiditati ea quæ par est tribuat, & ne suum ordinem iniuria afficiat.

SCHOL. BALS. Suam à ratione alienationem, irámque, & suam ambitionem puniat Demophilus.

DEMOPH. Non est. Dionys. Sed opem ferat ei quod subiectum est, quæ dominatur ratio.

SCHOL. BALS. Vincat, inquit, ratio iram, & cupiditatem. Hæc enim sunt subiecta. In iis enim reprimendis, ac sustinendis cernitur rationis facultas, ac potentia, vt eis non simpliciter, sed ad aliquid vtile vtantur. Et paulo post Dionysius.

IPSE quidem cupiditati, iræ, & rationi ea quæ par est tribuis: tibi autem diuini ministri, & iis sacerdotes: Hierarchæ verò sacerdotibus, & Hierarchis Apostoli, & Apostolorum successores, & sicubi quis etiam in illis ab eo quod decet prolapsus fuerit, à sanctis eiusdem ordinis corrigatur: & non ordo super ordinem conuertatur, sed erit vnusquisque in suo ordine, & ministerio.

SCHOL. BALS. Ecclesiasticum ordinem dixit, vt monachis diaconi, & eis presbyteri, & presbyteris epicopi pœnas imponant, episcopis autem Apostoli, & qui sunt eorum successores. In Apostolorum autem successoribus apud eos qui sunt eiusdem ordinis residet pœnarum impositio. Apostolorum autem successores eos qui nunc sunt Patriarchæ appellat. De presbytero, qui à monacho appellabatur & iniuria afficiebatur, epistola scripta est, & quòd per presbyteros monachorum eis datur habitus. ExÆrontico. De Abbate Marco Ægyptio dicebant, quòd xxx. annis mansit ex cella non egrediens. Habebat autem sacerdotem qui veniebat, & ei sanctam oblationem faciebat. Diabolus autem cum vidisset eius firmam, & ex virtute tolerantiam improbe machinatus est eum in condemnatione tentare, & procurauit vt quidam spiritu vexatus sub orationis prætextu ad senem accederet. Is autem, qui à spiritu vexabatur, antequam aliud loqueretur, alta voce dicebat, Tuus presbyter habet odorem peccati, ne sinas eum amplius ad te ingredi. Vir autem diuino spiritu afflatus ei dixit, Fili, immunditiam omnes extra eiiciunt: tu autem eam ad me attulisti. Sed scriptum est, Ne iudicetis, ne iudicemini: tamen etsi sit peccator, deus eum seruabit. Scriptum est enim, Orate pro vobis inuicem, vt curemini. & post hæc verba, facta oratione, dæmonem ab homine fugauit, & eum sanum reliquit. Postquam autem, vt consueuerat venit sacerdos, senex eum cum gaudio accepit. Bonus ergo deus cum vidisset senis probitatem, ei signum ostendit. Narrauit enim, Cum, inquiebat, staturus erat sacerdos ante sanctam mensam, vidi Angelum qui de cælo descenderat, & suam manum super caput clerici posuerat, & ideo clericus factus erat totus columna ignis. Cùm ego autem visum mirarer, venit vox mihi dicens, Homo cur propter hanc rem admiratione motus es? Si Rex terrenus non sinet suos principes, & magnates ante se sordidos stare, sed potius cum magna gloria, quanto magis purgabit diuina potestas sanctorum mysteriorum ministros, vt non sint sine gloria cælesti? Generosus ergo Christi athleta Marcus, qui magnus fuerat, dignus est habitus hoc munere, eo quod non iudicauit clericum.

SVPPLEMENTVM LOCORVM, THEODORI BALSAMONIS

QVÆ IN CODICIBVS MANVSCRIPTIS Parisiensibus desiderabantur, & ex libris item mss. Vaticanæ Summi Pontificis Bibliothecæ Romæ exscripta sunt, vna cum aliquot variis lectionibus & emendationibus.

In Concilij Nicæni canonem xv. pag. 293. C. post illa verba. ἴσως ἀγνοούμενοι.

Altera expositio. | ἑτέρα ἑρμηνεία.

CVM xiiij. canon Apostolicus à A parochia in parochiam inuasionem seu irruptionem prohibeat: translationem autem propter magnam & honestam causam permittat, & xvi. canon Antioch. Synodi decernat, vt qui vacat, in vacantem ecclesiam transeat, cum diiudicatione & examinatione perfectæ synodi: similiter primus & secundus canon Sardic. Synod. eam valde puniat qui improba via ac ratione, eam quæ ipsum sortitus est, relinquit, & maiorem ecclesiam occupat & arripit, & præ- B sens xv. canon primæ Synodi transitum episcoporum à ciuitate in ciuitatem omnino prohibeat, cum autem non puniat, sed irritum esse decernat id quod factum fuerit, & priori ecclesiæ restitui episcopum & Presbyterum, in quam ordinati erant, dixerit quispiam canones sibi inuicem repugnare, vtpote cùm Sardicensis quidem synodi canones scilicet, puniant à parochia in parochiam transitum, primæ verò synodi xv. canon eam non puniat, sed episcopum ad priorem ciuitatem tra- C ducat: Apostolicus autem xiiij. canon & Antiochenæ synodi eam fieri permittant. SOL. Canones inter se non pugnant, sed est differentia inter translationem, transitionem, & inuasionem. translatio enim est, quæ fit à parochia in parochiam traductio: quando fortasse episcopus varia ac multiplici scientia instructus ac

ΤΟΥ ιδʹ. ἀποστολικοῦ κανόνος τὴν μὲν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν ἐπίβασιν, ἤτοι ἐπιπήδησιν τῶν ἐπισκόπων κωλύοντος· τὴν δὲ μετάθεσιν ἐπιτρέποντος διὰ μεγάλην καὶ εὔλογον αἰτίαν· καὶ τοῦ ιϛʹ. κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διοριζομένου τὸν σχολάζοντα ἐπὶ σχολάζουσαν μεταβαίνειν μετὰ διαγνώσεως καὶ παρακλήσεως τελείας συνόδου· ὡσαύτως καὶ τοῦ αʹ. καὶ δευτέρου κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου μεγάλως κολαζόντων τὸν διὰ μεθόδου καὶ οἰκονομίας φαύλης τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν καταλιμπάνοντα, καὶ μείζονα ἐκκλησίαν ἁρπάζοντα, καὶ τοῦ παρόντος ιεʹ. κανόνος τῆς αʹ. συνόδου παντελῶς πᾶσι μὲν κωλύοντος τὴν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μετάβασιν τῶν ἐπισκόπων. τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων. μὴ κολάζοντος δὲ ταύτην, ἀλλὰ διοριζομένου ἀκυροῦσθαι τὸ κατασκεύασμα, καὶ ἀποκαθίστασθαι τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τὸν πρεσβύτερον, εἰς ἣν ἐχειροτονήθησαν, εἴποι τις ἐναντιοῦσθαι τοὺς κανόνας ἀλλήλοις· ὡς τῶν μὲν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου δηλαδὴ, κολαζόντων τὴν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μετένεξιν τοῦ δὲ τοῦ ιεʹ. κανόνος δηλονότι τῆς αʹ. συνόδου, μὴ κολάζοντος ταύτην, ἀλλὰ πρὸς τὴν προτέραν πόλιν μετάγοντος τὸν ἐπίσκοπον· τοῦ ἀποστολικοῦ δὲ ιδʹ. κανόνος. καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἐπιτρεπόντων ταύτην γίνεσθαι, οὐκ ἐναντιοῦνται οἱ κανόνες ἀλλήλοις, ἀλλὰ διαφορά ἐστι μεταθέσεως, μεταβάσεως, καὶ ἐπιβασίας. μετάθεσις γάρ ἐστιν, ἡ ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μετένεξις, ὅταν τυχὸν ἐπίσκοπος παντοίᾳ σοφίᾳ κεκοσμημένος.

μετακληθῇ παρὰ πλήθους ἐπισκόπων, εἰς μείζονα ἐκκλησίαν χηρευούσης βοήθειαν. κινδυνευούσης περὶ τὴν εὐσέβειαν. οἷόν τι γέγονεν εἰς τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, ἀπὸ τῶν Σασίμων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετατεθέντα. καὶ ἔστιν αὕτη συγχωρητέα, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τοῦ ιδʹ. κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων. μετάβασις ἐστὶν, ὅταν τις σχολάζων δηλονότι μὴ ἔχων παροικίαν. ὡς ὑπὸ ἐθνῶν κατεχομένην. ἀναγκασθῇ παρὰ ἐπισκόπων πολλῶν. εἰς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν μεταβῆναι. διὰ τὸ περὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ, χρήσιμον ταύτης αὐτοῦ. καὶ ἔστι καὶ αὕτη δεκτέα παρὰ τοῖς θείοις κανόσι τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντων ἁγίων πατέρων. ἐπίβασις δὲ ἐστὶν, ἡ αὐτόνομος, ἢ καὶ μετὰ οἰκονομίας φαύλης τοῦ σχολάζοντος, ἢ καὶ τοῦ ἔχοντος ἐκκλησίαν ἐπισκόπου, πρὸς χηρεύουσαν ἐκκλησίαν παράλογος μετέλευσις. ἣν τοσοῦτον οἱ ἐν Σαρδικῇ συνελθόντες ἅγιοι πατέρες ἐβδελύξαντο, ὥστε καὶ ἀκοινώνητον εἶναι παντὶ Χριστιανῷ τὸν ἐργάτην ταύτης διωρίσαντο, καὶ μηδὲ ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς λαϊκῆς κοινωνίας ἀξιοῦσθαι αὐτόν. ὁ δὲ ιεʹ. κανὼν τῆς αʹ. συνόδου παρὰ μηδενὸς τοιούτου μνείαν ποιούμενος, οὐδ᾽ ἐναντιοῦται τινὶ τῶν ἀνωτέρω καταστρωθέντων κανόνων. οὔτε γὰρ περὶ μεταθέσεως. οὔτε περὶ μεταβάσεως, οὔτε περὶ ἐπιβασίας διδάσκει, ἀλλὰ κωλύει τὸ μεταπίπτειν ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἑτέραν ἀνήκουσαν τῇ αὐτῇ παροικίᾳ, ὥσπερ ποτὲ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δέρκου ἐκεῖνος κύριος Ἰωάννης ἐπεχείρησε τὸν θρόνον τῆς Δέρκου, μεταγαγεῖν εἰς τὸ τοῦ Φιλέα περὶ ὃ παραδίκιον αὐτοῦ. διὰ τὸ πολυανθρωποτέραν εἶναι, καὶ ἐκωλύθη συνοδικῶς. διὰ γὰρ τοῦτο, οὐδὲ κολάζεται ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐπίσκοπος, ἀλλ᾽ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ καθέδραν ἐπανάγεται ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, δηλοῦται καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν ῥημάτων τοῦ κανόνος, πόλεως μεμνημένου καὶ οὐχὶ παροικιῶν. τὸν αὐτὸν γὰρ καὶ ἕνα ἐπίσκοπον, πολλὰς μὲν πόλεις ἔχειν ὡς ἐνορίας, δυνατόν ἐστι· πολλὰς δὲ παροικίας οὐδαμῶς. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μεμνῆσθαι τὸν τοιοῦτον κανόνα πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐναργῶς παρίσταται ἡ ἀλήθεια. ποία γὰρ μετάθεσις, ἢ μετάβασις, ἢ ἐπίβασις ἐπὶ τούτων πραγματευθείη ποτέ; πάντως οὐδεμία.

A exornatus, ab episcoporum multitudine, in maiorem ecclesiam, viduam, auxilióque destitutam, & de vera religione in periculum adductam, accersitus fuerit. quod magno Gregorio Theologo viuuenit, qui à Sasimis Constantinopolim trãslatus est: & ea est permittenda, quandoquidem à sanctorum Apostolorũ xiiij. canone inducitur. Transitio est, quando vacans videlicet quispiam, non habens parochiã quæ à Gẽtilibus detinetur, à multis episcopis in vacantem ecclesiam transire coactus fuerit propter B eius in recta de fide sententiã & reliquis ecclesiasticis vtilitatẽ: & est hæc quoque suscipiẽda à diuinis canonibus sanctorum patrum qui in Antiochia conuenerunt. Inuasio autem est libera, vel etiã cum malis artibus improbóque consilio, eius qui vacat, vel qui etiam habet ecclesiã episcopi, ad viduam ecclesiam iniusta aggressio. Quam, qui in Sardic. synodo conuenerunt sancti patres, adeò auersati sunt, vt qui eam admiserit, eum cum nullo posse Christiano cõmunicare statuerint, & nec in extremo quidem C spiritu cum laïca cõmunione dignũ censuerint. xv. autem primæ synodi canon de nullo eiusmodi mentionẽ faciens, nulli eorum, qui superius positi sunt, canoni aduersatur: neque enim de translatione, nec de transitione, nec de inuasione docet: sed prohibet episcopum, vel presbyterũ, vel diaconũ ab vrbe in vrbẽ ad suam parochiam pertinentem transmeare ac trãsilire, sicut ille Derci Archiepiscopus dominus Ioannes, conatus est Derci thronũ transferre * in Philippopolin, in qua superiorem ipse iurisD dictionem habeat, eo quod esset illa frequentior, & fuit synodicè prohibitus. Propterea enim non punitur hoc conatus episcopus, sed in priorẽ suam cathedrã reducitur. Quòd hoc autem verum sit, ex ipsis canonis verbis declaratur, quę ciuitatis meminerunt, non parochiæ. Vt idẽ enim episcopus multas quidẽ habeat ciuitates & etiam regiones, fieri potest: sed nequaquã vt multas parochias seu diœceses. Sed & ex eo quòd canon Presbyterorum & diaconorum meminit, euidenter veritas ostenditur. Quæ enim translatio, vel transitio, vel inuasio in his vnquã potest tractari? Nulla omnino.

* In suum Philep. Decanatum.

sed sola transmutatio ab vrbe in vrbem, non alienam, sed ad parochiam, in quam ordinati sunt pertinentem, & propterea non deponuntur, vt qui extra fines suos sacra fecerint, sed ecclesiæ, ad quam ordinati sunt, restituuntur.

A μετάπτωσις δὲ μόνη ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν οὐκ ἀλλοτρίαν, ἀλλὰ τῇ παροικίᾳ, εἰς ἣν ἐχειροτονήθησαν, ἀνήκουσαν. διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ καθαιροῦνται ὡς παρ' ἐνορίαν ἱερουργήσαντες, ἀλλὰ τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν καὶ ἐχειροτονήθησαν, ἀποκαθίστανται.

In Concil. Constantinop. can. IV. p. 308. b. post illa verba, φεύγει ἀνεθεματίσθη.

De eo autem scriptum est in vita sancti Gregorij Theologi, quam scripsit eius discipulus Gregorius.

Εὕρηται δὲ τὰ περὶ τούτου, εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ὃν συνεγράψατο ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Γρηγόριος.

In Can. VI. pag. 312. post illa, τὸ δοκοῦν τῷ δικάζοντι.

Cùm autem episcopus aliquis pro criminali causa in sanctam Constantinopolitanam synodum tractus esset, & petiuisset vt à suo metropolitano & propria synodo iudicaretur, vt vult hic præsens canon, dixerunt nonnulli, quòd quoniam metropolitanus eius præsens vult suum episcopum à magna synodo iudicari, apud eam rectè iudicabitur. Contrà autem dixerunt nonnulli, non esse situm eius iudicium in potestate metropolitani, sed synodi quæ est apud ipsū. Multum etiam episcopi interesse, vt in propria synodo iudicetur, & ad aliam synodum non trahatur. Et propterea ne locum quidem habere, metropolitani admissionem. Præterea dixerunt nonnulli canonem loqui de vniuersali synodo, magnam autem synodum, quæ est Constantinopoli, non esse vniuersalem. Et propterea ne præsentem quidem canonem locum habere in hac causa. Mihi autem videtur, etiamsi synodus, quæ est habita Constantinopoli, non est vniuersalis synodus, cùm alij quoque patriarchæ non adsint: est tamen maior omnibus synodis, & eius archiepiscopus vniuersalis patriarcha vocatur. Et metropolitani quidem non interest, sed episcopi, vel clerici qui trahitur. Quamobrem nec læditur quidem quispiam ex his ex metropolitani admissione, propter legem quæ dicit: Quæ ab aliis fiunt, alios nec iuuant, nec lædunt.

B Ἐπισκόπου δέ τινος ἑλκυσθέντος χάριν ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν σύνοδον, καὶ ζητήσαντος τὴν κρίσιν τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ, ἐκ τῆς οἰκείας συνόδου κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, εἶπον τινές· ὡς ἐπεὶ ὁ μητροπολίτης παρουσιάζων θέλει τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ κριθῆναι, καλῶς παρὰ ταύτῃ κριθήσεται. ἀντέλεγον δ' ἕτεροι, μὴ κεῖσθαι τὴν κρίσιν τούτου, παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ C μητροπολίτου, ἀλλὰ τῇ κατ' αὐτὸν συνόδῳ· ἔχει δὲ καὶ μέγα διαφέρει τὸν ἐπίσκοπον, εἰς τὴν οἰκείαν δικάζεσθαι σύνοδον, καὶ μὴ σκύλλεσθαι εἰς ἑτέραν σύνοδον. καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ χώραν ἔχειν τὴν τοῦ μητροπολίτου καταδοχήν. ἔτι εἶπον τινὲς περὶ οἰκουμενικῆς συνόδου τὸν κανόνα διαλέγεσθαι. τὴν δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην σύνοδον, μὴ εἶναι οἰκουμενικήν· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ χώραν ἔχειν ἐπὶ τῇ παρούσῃ ὑποθέσει. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινου- D πόλει σύνοδος, κἂν οἰκουμενικὴ σύνοδος οὐκ ἔστιν, ὡς μὴ παρισταζόντων καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, ἀλλὰ μείζων ἐστὶ πασῶν τῶν συνόδων, καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ταύτης, οἰκουμενικὸς πατριάρχης καλεῖται. καὶ τὸ διαφέρειν δὲ, οὐχ ὁ μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἔχει, ἢ ὁ ἑλκυσθεὶς κληρικός. διὸ οὐδὲ βλαβήσεταί τις ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς τοῦ μητροπολίτου καταδοχῆς, διὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· τὰ παρ' ἑτέρων γι- E νόμενα, ἑτέροις οὐδὲ ὠφελοῦσιν, οὐδὲ βλάπτουσιν.

In Concil. Chalcedon. can. XII. pag. 338. c. post illa ἄνωθεν εἴρηται.

A ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα λη'. καὶ τὸ ἐν τῷ σχολίῳ αὐτοῦ καταστρωθὲν, βασιλικὸν σημείωμα, ἐν μέρει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν ἀπρίλλιον μῆνα τῆς ια'. Ἰνδικτ. τοῦ ςψα'. ἔτους ἀπολυθέντος προσκυνητοῦ χρυσοβούλλου, τοῦ θεοστεφοῦς κρατίστου, καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Ἰσαακίου τοῦ ἀγγέλου, καὶ τοὺς ἀνακαλουμένους μητροπολίτας τὰς διαφερούσας τούτοις ἐπισκοπὰς, καὶ εἰς μητροπόλεις, ἢ ἀρχιεπισκοπὰς τιμηθείσας ἐπισυνάζοντας, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τοὺς ἐπιχειρήσοντας ὅτι δήποτε τὴν βασιλικὴν ἀποστερῆσαι περιωπὴν, τοῦ ἀνάγειν ἐπισκοπὰς εἰς B μητροπόλεις, ἢ ἀρχιεπισκοπὰς κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄνωθεν ἐξουσίαν, ἠρωτήθη παρά τινων· τί ἐστι τὸ περιεχόμενον τῷ κανόνι, χάριν τοῦ ἔχειν τὰς τιμηθείσας μητροπόλεις μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν ἄλλων δικαίων σωζομένων τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει; φαμὲν ὅτι καὶ τὸ περὶ τούτου ἀμφίβολον λύεται, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ σημειώματος. συνεζητήθη γὰρ καὶ μετὰ πολλὰς δικαιολογίας διελήφθησαν χάριν τούτου, ταῦτα ῥητῶς, καὶ ὅτι μὲν καθολικῷ λόγῳ καὶ διαγνώσει γενικῶς ἐκτιθεμένας τὰς εἰς ὑπερβαθμιώτερον θρό- C νον ἀναβιβαζομένας ἐκκλησίας προστάξει βασιλικῇ· καὶ τῆς τιμῆς ἀξιοῦσθαι χρεὼν, καὶ τὰς ψήφους ἐν ἀδείᾳ προβαίνειν κατὰ τὸν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ παρηκολουθηκότα τύπον κανονικὸν τῶν μητροπολιτῶν συνιόντων, καὶ ἀρχιεπισκόπους καὶ μητροπολίτας ψηφιζομένων, ἥτε βασιλεία μου διαγινώσκει, καὶ ἡ θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος, τῷ διατάγματι ἕψεται τούτῳ· ὡς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαφυλαττομένῳ ἀκρίβειαν, καὶ τῆς κανονικῆς εὐθύτητος μὴ ἐκπίπτοντι. ἀνάγνωθι οὖν εἰς πλάτος, τὸ τοιοῦτον σημείωμα, καὶ εἰπὲ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὡς εἰ D μὴ ἐν τῷ ἀνάγεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν, ἢ ἀρχιεπισκοπὴν, προστεθῇ παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, τὸ τὰς ψήφους τούτων γίνεσθαι κατὰ προστροπὴν πατριαρχικὴν, ὁ κατ' ἀλήθειαν μητροπολίτης ποιήσει τὴν ψῆφον αὐτῶν· τοῦτο γὰρ φυλάττεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην χειροτονούμενον παρὰ τοῦ Ἡρακλείας.

Lege & syn. in Trullo can. xxxviij: & specialiter Imp. constitutionem quæ in illius expositione sita est. Quoniam autem mense Aprili xi. indict. anno 6701. edita aurea Bulla Imper. Domini Isaac Angeli, quæ & metropolitanis episcopatus ad se pertinentes, & metropolium vel archiepiscopatuum honore donatos ad se reuocantibus, & iis itidem qui Imperialem circunspectionem priuare conabuntur, ne episcopatus in metropoles & archiepiscopatus erigat secundum sibi datam à superis potestatem, os occludit, à nonnullis quæsitum est, quid est quod canone comprehenditur, vt honore affectæ metropoles solum honorem habeant, vtpote aliis iuribus veræ metropoli seruatis? Dicimus de ea re dubitationem ab hac Imperatoris constitutione dissolui. Quæsitum enim est, & post multas allatas ad iustam esse rem ostendendam rationes, hæc eius rei gratia expressè dicta sunt, & quod vniuersali ratione, & generaliter exposita dispositione, ecclesias quæ iussione Imperat. in altiorem thronum eriguntur, honore quoque dignas censeri oporteat, & electiones illic procedere ex forma canonica, quæ in magna ecclesia consecuta est, metropolitanis, & archiepiscopis conuenientibus, & archiepiscopos ac metropolitanos eligentibus, quod & Imp. mea sublimitas decernit, & hanc constitutionem sancta quoque sequetur synodus, vt quæ ecclesiasticum ritum accuratè seruet, & à canonica rectitudine non excidat. Lege ergo diffusè hanc constitutionem, & dic iis qui dicunt, quòd nisi dum erigitur episcopatus in metropolim vel archiepiscopatum, ab Imperial. potestate adiectum fuerit, eorum electiones patriarchali suasione & auctoritate debere fieri, verus metropolitanus eorum electionem faciet. hoc enim etiam hucusque seruari in vniuersali patriarcha, qui ab Heraclea

archiepiscopo ordinatur: quoniam fuerit aliquando Constantinopolis siue Byzantium Heracleæ metropolis episcopatus: dic, inquam, quòd hac constitutione omnis iuris omnino allegatio tollitur: nec Constantinopolitanus necessariò ab Heracleæ episcopo ordinatur. Inuentum est enim etiam Stephanum Imp. domini Leonis sapientis fratrem ordinatum fuisse à Theophane metropolitano Cæsareæ.

A διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤτοι τὸ Βυζάντιον ποτὲ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπήν. ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιούτου σημειώματος πᾶσα τοιαύτη δικαιολογία περιαιρεῖται· καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἡρακλείας χειροτονεῖται· εὕρηται γὰρ καὶ Στέφανος ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ πατριάρχης χειροτονηθεὶς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ Θεοφάνους μητροπολίτου Καισαρείας.

Pag. 352. a. 11. post illa verba. Τρούλλῳ συνόδου. *adde*

Altera expositio. ἑτέρα ἑρμηνεία.

Ac præsens quidem canon statuit Constantinopolitanum archiepiscopum habere priuilegia Papæ Romæ, & eum, quemadmodum & ille, in omnibus rebus ecclesiasticis honorari ac magni fieri, conuenienter iij. canoni secundæ syn. Nonnulli autem videntes eum nolle Papæ Romani priuilegio se iactare & extollere (neque enim Imp. loro ei caput tegitur, nec cum Imp. sceptris, signis, & bannis progreditur, nec Imperial. præ se fert auctoritatem, nec reuera induitur & equitat secundum id quod Imperiali decreto continetur à sancto magno Constantino ad Papam Romanum sanctum Siluestrum, & successores facto) dicunt ea quæ his canonibus continentur exoleuisse & in vsu non esse, id etiam quod dicunt ex hoc confirmantes, quòd in Imperialibus longo post tempore scriptis & repurgatis non sitæ sint leges, quæ definiant Constantinopolitanum archiepiscopum habere Romani Papæ priuilegia, quemadmodum & nos declarauimus in prima iussione viij. tit. præsentis operis. Ego verò existens Constantinopolitanus ciuis purissimus ac integerrimus, & sanctissimi Constantinopolitani throni factus Dei gratia pars opportunissima, volo & opto vt archiepiscopus Constantinopolitanus, citra tamen omne offendiculum, habeat priuilegia, quæ à diuinis canonibus sunt illi honorificè concessa.

fortè leg. αὔθινα.

B Ὁ μὲν παρὼν κανὼν διορίζεται ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον, τὰ πρεσβεῖα τοῦ Πάπα Ῥώμης, καὶ κατ' ἐκεῖνον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι μεγαλύνεσθαι, ἀκολούθως τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς β'. συνόδου. τινὲς δὲ βλέποντες τοῦτον διὰ μηδενὸς τῶν προνομίων τοῦ Πάπα Ῥώμης ἀποσεμνυνόμενον, οὔτε γὰρ ὑπὸ βασιλικοῦ λώρου τὴν κεφαλὴν κατακαλύπτεται, οὔτε μετὰ βασιλικοῦ σκήπτρου καὶ σίγνων, καὶ βάντων προοδεύει, οὔτε ἀξιώματα προβάλλεται βα- C σιλικά, οὔτε ἀλήθινα ἐνδιδύσκεται, καὶ καβαλικεύει κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ γεγονότος βασιλικοῦ θεσπίσματος, παρὰ τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, πρὸς τὸν Πάπαν Ῥώμης ἅγιον Σίλβεστρον, καὶ τοὺς μετ' αὐτόν, λέγουσιν ἀπραγκτῆσαι τὰ τῶν κανόνων, κατασκευάζοντες τὸν οἰκεῖον λόγον, καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ καταστρωθῆναι εἰς τὰ βασιλικὰ τὰ μεταγενεστέρως κατὰ πολὺ συγγραφέντα, καὶ ἀνακαθαρθέντα, τοὺς νόμους τοὺς διοριζομένους ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως τὰ D προνόμια τοῦ Πάπα Ῥώμης, καθὼς καὶ ἡμεῖς προεδηλώσαμεν τὰ περὶ τούτου, ἐν τῷ α'. κεφ. τοῦ η'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ἐγὼ δὲ Κωνσταντινουπολίτης ὢν ἀκραιφνέστατος, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρος γεγονὼς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ καιριώτατον, θέλω καὶ εὔχομαι ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀσκανδαλίστως πάντα τὰ παρὰ τῶν θείων κανόνων φιλοτιμηθέντα αὐτῷ προνόμια.

In Concil. in Trullo. can. III 365. d. post illa ἑρμηνείας ἐκθοῖ.

Ἐξαιρέτως δὲ τὰ γραφέντα εἰς τὸν ιβ'. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

In Can. XXXII. pag. 396. a. post illa, τῆς ἁγίας μεταλήψεως.

A Σημείωσαι ὅτι ἀπὸ μόνου τοῦ παρόντος κανόνος φαίνεται τὴν θείαν ἱεροτελεσίαν παραδοθῆναι, καὶ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, πρώτως ἐπισκοπεύσαντος τῆς ἐκκλησίας τῶν ἱεροσολύμων, ἥτις τέως παρ' ἡμῖν οὐδὲ εὑρίσκεται, οὐδὲ γινώσκεται, ὡς ἀπαρχτήσασα. ὅπως δὲ οἱ κατὰ Παλαιστίνην ἱερατεύοντες λειτουργοῦσι μετὰ τῆς παραδοθείσης μυσταγωγίας, ὡς λέγουσι παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοθέου, καὶ οἱ κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς B τὰς ἱεροτελεσίας ποιοῦσι μετὰ εὐχῶν, ὥς φασι, παραδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου, καὶ οὐκ ἀκολουθοῦσι τοῖς παρατιθεμένοις ὑπὸ τῶν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἱερουργούντων, ἤγουν οὐκ ἐπιστρέφονται τῶν παραδοθεισῶν μυσταγωγιῶν παρά τε τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀγνοῶ. τοῦτο δὲ καὶ συνοδικῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐνώπιον τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, ἐλαλήθη παρ' ἐμοῦ, ὅτε ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐν- C δημήσας εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, καὶ μέλλων συλλειτουργῆσαι μεθ' ἡμῶν, ἀρκεσθέντων πάντων τῇ κατάθεσει καὶ μόνῃ τοῦ πατριάρχου, εἰπόντος μηκέτι τοῦτο ποιῆσαι.

Nota quòd ex hoc ſolo præſente canone apparet, ſacrum ac diuinum myſterium, etiam à ſancto Iacobo fratre domini, qui Hieroſolymitanorum eccleſiæ primus fuit epiſcopus, fuiſſe traditum: quæ quidem traditio nunc apud nos non inuenitur, neque cognoſcitur, vt quæ exoleuerit. Quomodo autem Palæſtinæ ſacerdotes celebrant, cum myſterij, vt ipſi dicunt, ritu à fratre Domini tradito, neſcio: & Alexandrini quoque epiſcopi & ſacerdotes ſacrificia peragunt, cum orationibus, vt aiunt, à ſancto Marco traditis, nec ea quæ ab iis qui vniuerſo terrarum orbe ſacrificant, fiunt, ſequuntur, ſeu à ſancto Baſilio & ſancto Ioanne Chryſoſtomo traditos nobis myſterij ritus non curant, neſcio. Hoc autem etiam ſynodicè, vel potius etiam in ipſo tribunali Imperatoris à me dictum eſt, quando patriarcha Alexandrinus in vrbium regina ageret, & vna nobiſcum celebraturus, cum tradito, vt dicebat, à ſancto Marco myſterij ritu ſacrificare vellet. Etiam ſi correctionem non habuerit, cùm omnes patriarchæ aſſertione eáque ſola contenti eſſent, qui dixit ſe id non amplius facturum.

In Can. XXXIIII. pag. 398. c. post illa, νόμου τιμωρεῖσθαι.

D Νομίζω καλῶς ἑρμηνευθῆναι τὸν κανόνα, καὶ μὴ ὀφείλειν ἐκλαμβάνεσθαι αὐτὸν καθὼς τινὲς λέγουσι, πρὸς τοὺς ποιησαμένους συνωμοσίαν ἐπὶ ἀγαθῷ. κἂν ὅπως γὰρ γίνηται, κολάζεται, καθὼς ἐγράφη ἄνωθεν. εὑρίσκω δὲ σημείωμα κατεστρωμένον ἐν τοῖς προσφόροις σεκρέτοις τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τελεστὴν φέρον τὸν Ἰούλιον μῆνα, τῆς ιε'. Ἰνδικτ. καὶ διαλαμβάνον μὴ εὐθύνεσθαι τοὺς καθοσιώσει ὑποπεσόντας διὰ βασιλικῆς προστάξεως, πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ

Exiſtimo rectè expoſitum eſſe canonem, nec debere illum accipi, prout affirmant nonnulli aduerſus eos qui coniurationem inſtruxerunt ad bonum. Quocunque enim modo fiat, punitur, vt ſupra dictum eſt. Inuenio autem conſtitutionem ſitam in conuenientibus ſecretis Imperatoris domini Alexij Comneni filij beati Imperatoris domini Emanuelis, Iulium menſem, quo perfecta eſt, indicantem, xv. indictione quæ continet multos nobiles &

magnos homines, qui Imp. iussu se inuicem sacramentis obstrinxerant, non esse corrigendos vt qui coniurationem fecissent. Nempe cùm Imperator pronunciarit, non esse coniurationem, quod ab illis factum est, sed licitum iusiurandum, quoniam pro ipsius imperio coniuratio facta sit: ne dixeris, eam quidem coniurationem, quæ fit ad malum, puniri: quæ verò ad bonum, non corrigi. Sed dic omnem coniurationem pœnæ esse obnoxiam, propter eas, quæ in superiori interpretatione adductæ sunt causas: quæ autem in dicta Imp. constitutione declarata sunt, esse priuata ac specialia, non autem etiam legum & canonum interpretationes.

A μεγάλους ἀνθρώπους, κατὰ τοὺς συνωμοσίας ποιησαμένους, ὡς τοῦ βασιλέως ἀποφηναμένου, μὴ συνωμοσίαν τὸ παρὰ τούτων γενόμενον εἶναι, ἀλλὰ θεμιτὸν ὅρκον, διὰ τὸ ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτῆς τὴν συνωμοσίαν γενέσθαι, μὴ εἴπῃς τὴν μὲν ἐπὶ κακῷ γενομένην συνωμοσίαν κολάζεσθαι, τὴν δὲ ἐπὶ καλῷ μὴ εὐθύνεσθαι. ἀλλὰ λέγε πᾶσαν συνωμοσίαν ὑπεύθυνον εἶναι διὰ τὰς ἐν τῇ ἄνω κειμένῃ ἑρμηνείᾳ τεθείσας αἰτίας. τὰ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι βασιλικῷ σημειώματι δηλούμενα, ἰδικὰ εἶναι, καὶ συμπαθείας βασιλικῆς μέτοχα. οὐ μὴν B καὶ ἑρμηνείας νόμων καὶ κανόνων.

In Synodum Constant. can. XVI. pag. 580. c. post illa τῇ ἑτέρᾳ γνώμῃ.

Et hæc quidem scripsimus seruari oportere, quæ hoc canone comprehenduntur, de episcopis qui renunciant, præter ea quæ à sancto Cyrillo in epistola ad Dominum constituta sunt, vt quæ à sancta & vniuersa synodo discussa & examinata fuere, per epistolam quæ nunc missa est ad synodum in Pamphylia. Tu autem scias, quod hæc omnia, quæ à sancto Cyrillo constituta sunt, nescio quomodo contemnuntur. Multi enim, etiam eas quæ quomodocunque fiunt ab episcopis, renunciationes, admittendas esse volunt, vt vult hic præsens canon. Qui sunt autem subtiliores, illas esse dicunt admittendas renunciationes, quæ continent eas fieri propter indignitatem eorum qui renunciant. Ego verò ea sequor quæ sunt à sancto Cyrillo definita. Si enim concessum fuerit, vt episcoporum renunciationes citra curiosiorem examinationem admittantur, multi episcopatus erunt sine episcopis, propter rerum inæqualitatem. quod quidem ad magnam status ecclesiastici spectat iniuriam, vt de dei contumelia nihil dicam. si quis autem velit per tonsuram renunciare, & eo quòd vitam monasticam elegerit, quemadmodum magnus quoque fecit Gregorius Theologus: & dicis hunc canonem de iis renunciationibus dicere, assentior &

Ἐν τοῖς μὲν ἐγράψαμεν, ὀφείλειν τὰ τῷ παρόντι κανόνι περιεχόμενα χάριν τῶν παραιτουμένων ἐπισκόπων, ἐξακυέσθαι πρὸς τὰ κανονισθέντα παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἐν τῇ πρὸς Δόμνον ἐπιστολῇ· ὡς συγκροτούμενα, καὶ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τρίτης συνόδου, διὰ τῆς γενομένης τηνικαῦτα ἐπιστολῆς πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον. σὺ δὲ γίνωσκε ὅτι ταῦτα τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διορισθέντα, οὐκ οἶδ' ὅπως παρα- C βλέπονται. πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ τὰς ὁπωσδήποτε γενομένας παρὰ τῶν ἐπισκόπων παραιτήσεις, δεκτέας εἶναι θέλουσι, κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. οἱ ἀκριβέστεροι δὲ, ἐκείνας τὰς παραιτήσεις λέγουσιν εἶναι δεκτὰς, τὰς διαλαμβανούσας γίνεσθαι ταύτας διὰ τὴν ἀναξιότητα τῶν παραιτουμένων. ἐγὼ δὲ τοῖς παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διορισθεῖσιν ἕπομαι. Εἰ γὰρ δοθῇ παραιτήσεις ἐπισκόπων δέχεσθαι, πλείους τῶν ἐπισκόπων, οἱ ἀπεπίσκοποι ἔσονται διὰ D τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν. ὅπερ πρὸς μεγάλην ὕβριν ἀφορᾷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας. ἐῶ γὰρ λέγειν καὶ τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ παραιτεῖσθαι θέλεις ἐπισκόπους, διὰ ἀποκάρσεως, καὶ διὰ τὸ ἐπιλέξασθαι διαγωγὴν μοναδικήν, καθὼς καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐποίησε, καὶ περὶ τοιούτων παραιτήσεων, λέγεις τὸν κανόνα ταῦτα διαλαμβάνειν, συντίθεμαι καὶ αὐτός.

αὐτός. ἡ μέντοι παραίτησις τοῦ Μάκρης ἐκείνου A θεοδούλου δεχθεῖσα συνοδικῶς, παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, μετ' ἡμέρας ἠπράκτησεν ἐκ παρακλήσεως τοῦ ἐπισκόπου, διὰ ψήφου συνοδικῆς πατριαρχεύοντος τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ, τοῦ Ἀγχιάλου. ἰδὼν γὰρ ὁ τοιοῦτος πατριάρχης, τὴν παραίτησιν τοῦ ἐπισκόπου, μὴ διαλαμβάνουσαν παραιτεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον ὡς ἀνάξιον, ἀλλ' ὡς μὴ ἄξιον, εἶπεν, ὅτι ἀπαράδεκτος ἡ τοιαύτη ἀπαίτησις ἐστίν. οὐδὲ γὰρ ὁ μὴ ἄξιος εἰς τὸ ἱερουργεῖν, ἤδη καὶ ἀνάξιος ἐστί. B καθὼς τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν μιᾷ τῶν ἁγίων εὐχῶν τῆς ἱερᾶς ἁγιστείας φησὶν, οὕτω πως διαλαμβανούσης. οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς, προσέρχεσθαι καὶ προσεγγίζειν, ἢ λειτουργεῖν, σοι βασιλεῦ τῆς δόξης. καὶ διαγνοὺς, τὸν μὲν εἰπόντα ἑαυτὸν ἀνάξιον, αὐτοκατάκριτον εἶναι, τὸν δὲ μὴ ἄξιον, ἐγκριθητέον ὡς ταπεινόφρονα, ἐδικαίωσε τὸν ἐπίσκοπον ἱερατεύειν, ὡς μὴ κατὰ κανόνας παραιτησάμενον. οἱ δὲ λέγοντες ὀφείλειν ὡς κανόνα τὴν περὶ τῶν παραιτήσεων μακρὰν συνήθειαν κρατεῖν, κακῶς λέγουσι. μακρὰ γὰρ συνήθεια ἄγραφος οὐ κρατεῖ, ἔνθα ἐγγράφῳ νόμῳ ἢ κανόνι ἐναντιοῦται. καὶ ζήτει τὰ γραφέντα παρ' ἡμῶν χάριν τούτου, εἰς κεφαλ. γ'. τοῦ α'. τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ipse. Renunciatio verò Macres illius serui dei, synodaliter accepta ab illo patriarcha domino Luca, aliquanto post tempore exoleuit, episcopi suasione, per synodalem sententiam, cum patriarchatum gereret sanctissimus ille patriarcha dominus Michaël Anchialus. Cùm videret enim is patriarcha, episcopi renunciationem non continere, episcopum renunciare vt indignum, sed vt non dignum, dixit non esse admittendam eiusmodi renunciationem. Non enim qui vtique non dignus est sacrum facere, iam etiam indignus est, sicut & magnus inquit Basilius in vna oratione sacrosancti mysterij, quæ sic habet: Nemo eorum qui carnalibus desideriis & voluptatibus alligati sunt, dignus est accedere, & appropinquare, vel tibi ministrare Rex gloriæ: & statuens eum quidem qui se dixit indignum, esse per se condemnatum, qui autem non dignum, laudandum vt humilem, æquum censuit vt episcopus sacerdotis officio fungeretur, vt qui non canonicè renunciasset. Qui autem dicunt longam renunciationum consuetudinem perinde ac canonem valere debere, malè dicũt. Longa enim non scripta consuetudo non valet, quando legi scriptæ vel canoni aduersatur. Et quære quæ à nobis de ea re scripta sunt, in iij. cap. primi tit. præsentis operis.

In Synodum VII. can. XIII. pag. 530. b. post illa, τοιαῦτα γίνονται.

Τὰ ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ παρόντος κανόνος γεγραμμένα παρ' ἡμῶν, ἀρκέσουσι τῷ βουλομένῳ εἰς τὸ μὴ προσέχειν τοῖς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐκείνου Ἀντιοχείας κυροῦ Ἰωάννου γραφεῖσι χάριν τοῦ μὴ δίδοσθαι προσώποις, μοναστήρια, καὶ ὀνομάζουσι τὸ ἔργον τοῦτο ἀσέβειαν. πάντως γὰρ κατακρατήσει τούτων, ὁ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου οἰκουμενικοῦ κυροῦ Σεργίου γεγονὼς τόμος, ἑρμηνεύων πῶς ὀφείλουσι νοεῖσθαι τὰ τῶν κανόνων μετὰ συνοδικῆς συμπράξεως.

Quæ à nobis scripta sunt in præsentis canonis expositione, sufficient D ei qui velit, vt sciat mentem non adhibendam iis quæ ab illo Patriarcha Antiocheno domino Ioanne scripta sunt de non dando monasteria personis, & nominante hoc opus impietatem. Id enim omnino vincet, ea quæ à sanctissimo vniuersali patriarcha domino Sergio facta est decisio, cum synodali consensu, quæ quidem interpretatur quomodo debeant canones intelligi.

In Synodum can. III. pap. 767. c. post illa, ἐπιτιμίων ἐθεραπεύθησαν.

Τὴν μέντοι Κομνηνὴν κυρὰν Θεοδώραν

Porrò & Comnenã dominam Theo-

doram, quæ dicta est Laparde, illius domini Andronici coniux, vi illius tyranni Andronici tonsam, Constantinopolitana synodus non siuit mutare habitum, nec cum Crate Hungariæ qui hoc vehementissimè petebat, coniungi, eo quòd post eius viri mortem processisset tonsura, etiam si vi facta esset, & in cœnobiaco monasterio vitam egisset. Iam verò & alias quoque nobiles fœminas sic tonsas æquum censuit hæc synodus ad pristinum habitum reuerti, vel quòd eorum mariti superessent, vel quòd tonsuram omnino non admisissent post mortem tyranni.

A τὴν χρηματίσασαν σύμβιον τοῦ Λαπάρδα ἐκείνου κυροῦ Ἀνδρονίκου. ἀποκαρθεῖσαν κατὰ βίαν τοῦ τυράννου, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, οὐ παρεχώρησε μετασχηματισθῆναι καὶ συζυγῆναι τῷ Κράτη Οὐγγρίας, ἐνθύμως τοῦτο ζητήσαντι. διὰ τὸ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, στοιχῆσαι τῇ ἀποκάρσει. κἂν κατὰ βίαν ἐγένετο, καὶ ἐν κοινοβιακῇ διάγειν μονῇ. ἑτέρας δὲ γυναῖκας εὐγενεῖς οὕτως ἀποκαρείσας, ἐδικαίωσεν ἡ αὐτὴ σύνοδος μετὰ θάνατον τοῦ τυράννου, μετασχηματισθῆναι, ἢ ὡς ἔτι περιόντων τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ μὴ καταδέξασθαι ὅλως τὴν ἀπόκαρσιν μετὰ θάνατον τοῦ τυράννου.

In Can. 2. Gangren. Syn. pag. a.

Κυρίου Ἀλεξίου καὶ τῆς συνόδου ἡ καὶ τάξιν τόμου ἐπέχουσα. ὡς ὑπογραφεῖσα παρὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ βασιλέως καὶ διοριζομένη ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀποστασίαν κατὰ βασιλέων ποιῆσαι. ἢ τυραννίδα κἀντεῦθεν τοὺς ὑπηκόους κατὰ τῶν αὐθεντῶν αὐτῶν ἀνασταποιοῦντας, διορίζεται μετὰ τῶν ἄλλων περὶ τὸ τέλος, &c.

pag. 804. d. Ῥακενδυτοῦντας καὶ κατηγοροῦντας τῶν φορούντων τοὺς βήρους, &c.

pag. 805. a. ἀλλὰ καὶ εὐχαριστηθήσεται. πολλὰ γὰρ γυναῖκες, &c.

pag. 806. c. τοὺς μὴ ποιοῦντας οὕτω, ἀλλὰ προφάσει θεοσεβείας ἀναχωροῦντας ἐκ τοῦ κόσμου καὶ καταλιμπάνοντας ἀπερινοήτους τοὺς πενομένους γονεῖς αὐτῶν, ἀναθέματι καθυποβάλλει. προστίθησι δὲ, παρατιμᾶσθαι τὴν θεοσέβειαν ἤγουν τὴν ὀρθοδοξίαν, &c.

pag. 807. d. Αἵρεσις Βογομιλική ἐστιν ἐπί τινας χρόνους νηστεύειν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ μηδέποτε καταλύειν, ὡς μετὰ τὸν τοσοῦτον καιρὸν λέγειν ἐν τελειότητι γενέσθαι τοὺς νηστεύοντας. καὶ ἐπί τινας αὖθις καταλύειν καὶ ἁμαρτάνειν ἀδιαφόρως καὶ πᾶσαν κακίαν, &c.

In Synodi Antiochen. can. x. pag. 817. c. ita legebatur in Vatic.

Ἐπεὶ δέ τινες ἐσπούδαζον ἐξ ἀλαζονείας, χειροθεσίαν χωρεπισκόπου λαβεῖν ἀπὸ μητροπολίτου, ἢ πατριάρχου μὴ ἐπιστρεφόμενοι τῶν ἐγχωρίων ἐπισκόπων, ἐκωλύθη καὶ τοῦτο, καὶ ὡρίσθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως γίνεσθαι τὸν χωρεπίσκοπον, ἵνα ὑπόκειται αὐτῷ.

In can. XII. pag. 820. c. post illa verba.

Ἐπάρχου καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δὶς γεγονότος ἐπάρχου τῆς πόλεως. οἱ νόμοι ῥητῶς διορίζονται μὴ ὑποκεῖσθαι ἐκκλήτῳ. τὴν δὲ πατριαρχικὴν ἀπόφασιν τοιούτου προνομίου ῥητῶς οὐκ ἠξίωσαν. κατὰ τὰς τῶν πολλῶν καὶ τυχόντων δικαστῶν ψήφους, καὶ αὕτη ἐκκλητευθήσεται. πρὸς ἐπισύστασιν δὲ τοῦ λόγου αὐτῶν, χρῶνται, καὶ τῇ γ΄. Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ, τῇ κειμένῃ ἐν βιβλίῳ γ΄. τῶν βασιλικῶν τίτλῳ β΄. καὶ διοριζομένῃ εὐθύνεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν πατριάρχην, &c.

Ibid. pag. 821. c. 8. post illa verba.

Εἰς τρίτον κατάγεσθαι δικαστήριον, τὴν εἰς δύο δικαστήρια ζητηθεῖσαν ὑπόθεσιν, οὐ μὴν ὅταν πρωτοτύπως δικάζῃ καὶ μάλιστα λαϊκούς, λέγω. ὅτι εἶχον μὲν πρὸς τοῦτο πολλὰ εἰπεῖν, καὶ παραστῆσαι αὐτὴν, μὴ καλῶς λέγειν. &c.

Eorum, qui sequuntur, locorum, Græcum textum in nullis codicibus hactenus nancisci licuit: idcirco solum interpretis Latinum textum subiecimus ex editione Gul. Morelij Typographi Regij. CIↃ. IↃ. LXI.

Pag. 240. c. *post illa verba*, Synodo non placuerunt, *loco eorum, quæ subiecimus ex Græca editione Parisiensi, sequebatur apud Heruetum.*

Ex hoc præsenti autem xiiij. canone sanctorum Apostolorum comprehenditur, quòd maligna quidem à parochia in alicuius episcopi parochiam inuasio condemnatur. Translatio autem, quæ iusta de causa, & proprietate ac religione confirmanda, cum maxima episcoporum fit adhortatione, permittitur. Quia autem dicunt nonnulli, ne à præsenti quidem canone permitti translationem, sed episcopi tantum ad tempus euocationem docendi gratia, ex hoc ostendi dicimus: primùm cùm hic canon nihil dicat eiusmodi, vndénam ipsi hoc afferunt? Deinde, quænam possit esse vacantis ecclesiæ populo vtilitas, si episcopus semel vel bis, vel aliquo vno tempore docuerit, & nullum aliud antistitis munus exercuerit? deinde, quid opus erat vt fieret hæc euocatio cum magna multorum episcoporum adhortatione? poterat enim vel vnus pietatem prædicare. Iam verò & qui hoc dicit, accusat sanctum Gregorium Theologum, & alios sanctissimos Patriarchas, qui ex episcopatibus translati sunt in sedem Constantinopolitanam & ad alias sedes patriarchales, tanquam qui indignè in translatione sacra ministeria obeant, quod non est venia dignum.

Pag. 242. b. *sunt, ignoro.*

Lege etiam cxxxvij. Iustiniani nouellam, quæ sita est in primo titulo iij. libri Basilicorum. Decernit autem etiam cum multis alijs quæstionibus ecclesiasticis, quid debeat fieri in clericos digamos. Similiter, lege etiam xxiij. cap. primi tit. præsentis operis, & quæ in eo sunt. ALIA Interpr. Superius quidem scripsimus nos ignorare, quomodo lectores qui duas vxores duxerant, non deponuntur, sed potiùs per Archiepiscopalia pittacia ad maiores gradus promouentur. Nuper autem leges & canones diligentius considerantes, animaduertimus hunc xvij. & xviij. canonem tractare de episcopis, sacerdotibus, diaconis, & subdiaconis, non autem etiam de lectoribus. Illi enim siue ante ordinationem, siue post, digami fuerint, deponuntur. Hi verò lectores, si ante characterem quidem fuerint digami, deponuntur. Post characterem autem, eis permittitur, & ignoscitur, sed ad alium maiorem ecclesiasticum gradum promoueri prohibentur. Hæc enim expressè dicit cxxxvij. Iustiniani nouella, seu xxxj. & xxxij. cap. primi tit iij. libri Imperatoris. Si autem post ordinationem episcopus, presbyter, vel diaconus, vxorem duxerit, clero eiiciatur, & ordini ciuitatis, in qua erat clericus, cum bonis suis tradatur, sinautem lector secũdam vxorem duxerit, sed primam quidem viduam, vel à marito separatam, vel legibus sacrisve canonibus prohibitam, ad alium ecclesiasticum gradum non proueheatur: sinautem quocunque modo ad maiorem gradum promotus fuerit, ex eo eiiciatur, & priori restituatur. Si velis autem accipere canonem, vt etiam de lectoribus loquatur, potes, quòd scilicet non possit esse vel fieri lector, qui secundam vxorem duxerit. Vbi enim cognitum fuerit, deponitur. Lectori autem, qui post characterem secundam vxorem duxit ignoscitur, sed ad maiorem gradum non promouetur. Quomodo autem lectores, qui secundas vxores duxerunt, per Archiepiscopalia pittacia ad domesticata, & alia ecclesiastica officia promouentur, nobis dicere necesse est. Dicimus ergo quòd ecclesiastica officia abusiuè gradus vocantur. Est enim propriè gradus, sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum, & lectorum. Officia autem sunt ho-

notes, & victus subministrationes. Vnde qui fuit lector ab ineunte ætate, & secundam vxorem duxit, fit citra vllum impedimentum clericus ecclesiasticus, & populi conuocator, per pittacia. Sed non hypodiaconus, vel diaconus. Qui enim hoc ausus fuerit, deponetur.

Pag. 248. b. *Ante illa verba Theodori Bals.* Et sacrati *& laici, scripserat interpres.*

Nota præsentem Apostolicum canonem, qui decernit posse Clericos impune à suis Episcopis discedere, si eos vt impie vel iniuste se gerentes condemnent, & hoc est nouum in iniustitia: alioqui enim etsi sit pessimis moribus, non debet à suo episcopo abscedere vel à sacerdote, sed potius credere se per peccatorem Sacerdotem & Episcopum sanctificari. Omnes enim, inquit, Deus, non eligit, sed per omnes operatur. lege & sancti Chrysostomi interpretationem epistolæ ad Timotheum, & xiij. can. Syn. quæ habita est in Templo sanctorum Apostolorum. ALIA. interpr. Et sacrati.

Ibid. rursus post illa verba, vsque in hodiernum diem.

Scias autem, quòd post præsentis canonis interpretationem, cum aliquot Antistites conuenissent, qui ægrè ferebant sibi missas fuisse à Patriarchis Cruciū fixiones, * tanquam id præter canones factum esset in suis diœcesibus, animaduerti hæc iure & canonicè fieri, & Episcopos hæc fieri frustra queri. A diuinis enim canonibus nec Metropolitano, nec Archiepiscopo, nec Episcopo data est regio: sed quinque Patriarchis distributæ sunt regiones totius orbis terrarum: & ideo ab omnibus qui sunt in ipsis, nomina ad eos referuntur, & hoc clarum est ex vj. & vij. canone primæ Synodi, & ij. & iij. canon secundæ Synod. qui decernunt, vt Alexandrinus habeat prouinciam omnem, Ægyptum, Libyam, & Pentapolim: Antiochenus Cœlen Syriam, Mesopotamiam, & Ciliciam: & reliqui Patriarchæ alias diœceses, vt his canonibus comprehenditur. Cùm autem ipsi eos Antistites, qui earum curam gerunt, iudicent, & canonicè corrigant, iure etiam dabunt ius figendi cruces in earum ciuitatibus, & Parochiis, earum quoque clericos impune sibi proprios efficiant, quoties voluerint. Cùm autem hæc ita se habeant, nulli Patriarchæ licebit in alterius Patriarchæ prouinciam mittere iura figendi crucem, nec eius clericum abducere, ne confundantur iura ecclesiarum.

* σταυροπήγια.

Pag. 270. a. 2. *Apostolicus canon lxvj.*

Similiter excipe mihi quartos dies, & parasceuas quæ sunt ante τὴν ἀπόκρεω, τὴν τυροφάγον & hebdomadem τῆς διακαινησίμου. In iis enim soluimus, quia ieiunant Armenii propter Nineuitas: in eo qui est ante ἀπόκρεω & in eo qui est ante τυροφάγον, hæretici Tetraditæ magnum ieiunium obseruant. Hebdomas autem * τῆς διακαινησίμου, tanquam ipse magnus dominicus dies reputatur. Propterea enim, & matutina resurrectionis euangelia eo die leguntur. Cùm autem solutionem audis, ne dicas eam quæ fit per carnem: propter corporalem enim imbecillitatem non permittetur cuipiam, etiamsi extremum agat spiritum, in magna quadragesima carnibus vesci. Vidimus enim hoc diuersis temporibus synodicè petitum esse, & non esse concessum.

* διακαινήσιμος hæc est, quæ Pascha subsequitur.

Ibid. *pudore non afficiemur.*

Lege & quæ à nobis scripta sunt in Interrogationem synodalium factarum responsionum in diebus Patriarchæ Domini Nicolai.

Pag. 273. b. *Contumaciam condemnari.*

Condemnari itaque contumacem episcopum, vt vult Nouella illustris Imperatoris Emanuelis Comneni, est extra omnem controuersiam. Ita enim iudicatum est etiam apud tribunal Imperatorium. Cum duobus autem antistitibus, & non vllo

alio modo vocationem eius fieri, non est iuris, nec ea est huius canonis sententia. Quando enim scriptus est, nec iudicibus nec Patriarchalibus notariis per se fidem haberi in vsu erat. Hodie autem cùm eis per se maior & amplior fides habeatur, necessario & quæ à Patriarchalibus notariis vel iudicibus edicta fiunt, nec reprobari, nec refelli poterunt. Rectè ergo condemnabitur qui per ea euocatus fuerit, & in iudicio non stiterit, cùm edicta non ex eo labefactentur quòd non fiant ab Antistitibus.

Pag. 286.c. *plurium electio*, loco eorum quæ ex editione Græca & Agylæo subiecimus, sequebantur hæc apud Heruetum.

Licet dominus Emanuel Comnenus legem tulerit, vt si omnes non sint eiusdem sententiæ, sed aliquid dissentiant, si qui dissentiunt numero sint æquales, eorum præferetur sententia, quibus is qui iudicio præest consenserit: eáque lex sit & generalis, & ad omnem causam trahi debere videatur: in ecclesiasticis tamen electionibus locum non habebit, nec in ecclesiasticis quæstionibus. Quòd autem per eam canonica traditio non est euersa, lege xix. can. Antioch. Syn. patriarcha Hierosolymitanus, Æliæ episcopus dictus est. Vrbs enim Hierosolymorum à Tito & Vespasiano euersa, cum ab Ælio Adriano rursus ædificata esset, Ælia est appellata. Quæsitum est autem &c. pag. 287. b.

Pag. 348. c. *quę in illud scripta sunt.*

ALIA INTERPRETATIO. De metropolitanis quidem, qui non eligunt episcopos in suis episcopatibus vacantibus, in præsenti canone tractatum est. De iis autem qui declarati seu renunciati, receptionem vel recusationem post electionem prorogant ac differunt, diuersis temporibus actum est, & quæsitum est quid agendum, & maxime sub Lachana illo Theodoro, qui Heracleæ archiepiscopus renunciatus erat: vnius autem anni & dimidij tempore, nec recipiebat nec recusabat. Quoniam ergo tunc nihil certi definitum ac confirmatum est, dico quòd trimestre tempus post electionem etiam electo accommodabitur, vt vel recipiat, vel recuset, secundum hunc præsentem canonem. Quod tempus scilicet etiam metropolitano datum est pro eligendo episcopo, idque propter eandem causam, propter quam etiam metropolitanus punitur, qui non intra præstitutum tempus eligit. Eo autem in casum præterito, alia fiet ecclesiæ electio. Si autem is qui renunciatus est seu declaratus, post trimestre tempus, electionem reuocet, non audietur, sed potius etiam ecclesiasticè punietur, vt qui in iis ludat in quibus ludendum non est, & sua dilatione gregi Dei perniciem afferat. Quoniam autem audiui quendam dicentem, quòd edictis debet euocari qui est renunciatus, & nisi hoc factum fuerit, eius dilatio ei nullum periculum afferet: dico, quòd quoniam metropolitanus hoc ius non habet, vt qui à patriarcha edicto non euocetur, nec qui renunciatus est, episcopus hoc habebit. Hanc autem interpretationem etiam ex ix. cap. primi tit. iij. lib. Basilicorum confirmo, quod probationem contradictionis, quæ aduersus electum infertur, in trium mensium spacium coarctatum reducit. lege ergo hoc positum in commentario cap. primi tituli præsentis operis.

Pag. 364. *Imperatoribus confirmata.*

In lxxxv. canone sanctorum Apostolorum, & in præsenti canone expositum est, quinam libri veteris & noui Testamenti legi debeant. Quoniam autem vidi magnum hominem, afferentem Nomocanonum quod habebat sanctorum Apostolorum canones, per Clementem compositos, & diuersas Imperatoris Iustiniani Nouellas in legum repurgationem non receptas, moneo omnes qui Nomocanonum lecturi sunt, ne antiquioribus Nomocanonorum libris mentem ad-

hibeant, sed id quod à patriarcha Photio est elaboratum, & in xiiij. titulos diuisum legant. Nomocanonum autem, quòd in l. tit. leges, & canones redegit, & reliqua quæ Iustiniani nouellas, quæ exoleuerunt, vt quæ in Basilicis non receptæ sint, & alias quasdam leges ex Digestis ac Codice continent, & quæ quòd plurimis verbis abundent, locupletia copiosáque putantur (innumerabiles enim tales libros vidi) multos homines qui sunt in magna existimatione, nihili facere, sed ea perire permittere intelligant.

Pag. 371. a. *canonem xxxvij.*

Dixerit autem quispiam, quòd cùm episcopi cogantur apud metropolitanos singulis annis conuenire, metropolitani apud patriarcham conuenire non cogentur. Vel ij enim apud patriarcham conueniunt: & prouincialium episcoporum cessare synodos vsuuenit, vel non conueniunt, & patriarchales non fient synodi. Et hæc quidem dicet fortasse quispiam. Tu autem lege accuratius xx. cap. primi tit. iij. lib. quod sic præcisè dicit: Iubemus omnino vnoquoque anno vnam synodum fieri in vnaquaque prouincia, vel Iunio mense vel Septembri & apud beatissimos quidem patriarchas conuenire, illos qui ab ipso quidem ordinantur, alios autem episcopos ordinandi ius non habent, apud sanctissimos autem metropolitanos vniuscuiusque prouinciæ eos qui ab ipsis ordinantur. Nota ergo ex hac Nouella, causam propter quam patriarchæ Constantinopolitani prouinciales dicuntur, episcopus Derci, episcopus Messanæ, episcopus Parij, episcopus Apri, & alij quidam archiepiscopi, & metropolitani, qui non habent episcopos. Hi enim, & soli apud patriarcham coguntur semel in anno conuenire. Cæteras autem quæ ab alijs dicuntur, causas ne admitte. Lege etiam finem dicti primi cap. aduersus magistratus extrema supplicia decernentem, qui non cogunt episcopos tales synodos facere.

Pag. 376. a. *hypodiaconos adijcit.*

Si ergo sic à præsenti canone prohibentur sacerdotes, diaconi & hypodiaconi cum propriis vxoribus coniungi vicis suæ tempore, quid respondebunt sacerdotes, & reliqui, qui non præfinitis vicissim hebdomadibus, sed perpetuo sacrificant? nescio, & correctionem peto.

Pag. 425. d. *dici non sinunt.*

Et si hic canon obscurius est explicatus, scias tamen quòd in sacri Chartophylacij secreto constitutio posita est tempore sanctissimi patriarchæ domini Nicolai, quæ sic habet his verbis. Vir longè clarissimus Gregorius Siccus, hodierno die descriptionem attulit, quæ sic habet. Maria habens germanum filium Constantinum, ex diuino & sancto baptismate fuit Irenes susceptrix, genuit Constantinus Theodorum, & Irene Theodoram, & rursus genuit Theodora Annam. Volens ergo Theodorus legitimo matrimonio Annæ coniungi, sciscitatur vt sciat an hoc fieri liceat. lectus est ergo in synodo liij. Canon sanctæ vniuersalis synodi in Trullo, & vj. decretum xj. cap. v. tit. xxviij. libri sic habens expressè, Qui ex sancto quidem baptismate aliquam suscepit, non potest eam posteà vxorem ducere, vt quæ eius filia facta sit, neque eius matrem, vel filiam. Sed nec eius filius: quoniam nihil æquè paternam affectionem & iustam nuptiarum prohibitionem potest inducere, vt eiusmodi vinculum per quod deo intercedente animæ coniunguntur, & decretum est dictum contractum esse prohibitum, vt qui ad quintum gradum non perueniat, eò quòd præferatur, vt hæc lex comprehendit, spiritalis cognatio naturali vel carnali. Cautum est autem, vt hoc quoque valeat in adoptione, eo quòd quæ ex ea proficiscatur cognatio, à deo & diuinarum precum mysterio constituatur, vt vult noua constitutio inclyti Imperatoris domini Leonis Sapientis.

Pag. 901. a. *ecclesiastica consuetudine.*

A fœminis abstinere non solum eos qui sunt sacris initiati, sed etiam omnes fideles, temporibus sanctæ participationis, etiam ab Apostolo statutum est, qui dicit, Probet homo seipsum, & sic de pane edat, & ex calice bibat. & rursus, 1.Cor.11.28. Ne defraudent seipsos coniuges, nisi forte ex consensu, quando ad sanctæ communionis preces accedere voluerint. Porrò & Dauid, & eos qui cum eo erant, cum petiuissent de panibus propositionis comedere, qui tunc apponebantur ad præfigurationem corporis Christi, prius interrogauit, an mundi essent à cubili mulieris. Et quod in diuino sacrificio dicitur, Sancta sanctis, habet eandem intelligentiam. Qui enim à muliebri concubitu polluti sunt, vel aliquo alio incesto modo, cum non sint sancti, hoc est digni, non debent communicare. Vnde ex iis omnibus colligitur, quòd nec ipsi coniuges quidem, qui corporaliter congressi sunt, eo die digni habebuntur sancta communione. Ille verò sanctissimus patriarcha dominus Lucas, de eo interrogatus, synodaliter pronunciauit debere tribus ante diebus à corporali congressu seiungi coniuges, qui sunt diuinorum sacramentorum futuri participes. Sed & sponsos, qui ipso die matrimonij ad rem veneream coëunt, pœnis subiecit. Et lege edictum quod mense Septembri ij. indict. factum est, & habe in memoria. Similiter & canonicam responsionem Timothei sanctissimi Archiepiscopi Alexandrini, & responsionem quintam & xij. quæ decernit debere fideles à mutuo congressu abstinere sabbato & dominico. Tales autem traditiones ex libris quoque Mosaïcis probantur & constituuntur. In libro enim Exodi hæc dicit apertè, Et dicit dominus Mosi, Descende, & testificare huic populo, & sanctifica eum hodie & cras, & lauent vestimenta, & stent parati in diem tertium. Tertio enim die ascendet dominus coram omni populo. Et rursus, Descendit autem Moses de monte ad populum, & sanctificauit ipsos, & lauerunt vestimenta, & dixit populo, Este parati tribus diebus, & non accedite ad vxores.

Pag. 604. d. *& lege fuit potentior.*

Quod quidem mihi sine probatione non videtur. Neque enim scio, an hoc synodaliter dictum & confirmatum sit. Hominum autem confessiones non suscipere sacerdotes, sed solos monachos sacerdotes, iniquum est. Puto autem quòd ex hypocrisi hoc ab eis vsurpatum sit, & propterea tardè omnino (nolo enim dicere nullo modo) quis episcopo vel sacerdoti, qui non sit monachus, suam confessionem credit. quod quidem sacerdotibus & episcopis est beatissimum, monachis autem periculosissimum. Iis enim qui sunt digni, & sunt secundum Apostolum Petrum, dandæ sunt claues regni cælorum. & plus non scribo.

Pag. 615. c. *beneficio demerente.*

Nota ergo præsentem canonem sacerdotalis ordinis homines valde punientem, qui quomodocunque in publicis iudiciis litigant. Nec tibi aduersetur vj. caput primi tit. xj. lib. Imperat. & ix. cap. iij. tit. iij. libri; quæ dicunt posse sacratos renunciare præscriptioni seu exceptioni sacerdotij. Quantum enim ad aduersarium attinet, valet hæc conuentio, est autem alia ratio, quod secundum præsentem canonem læditur qui eum contempserit. Et lege xxiiij. canon. præsentis syn. & Chalced. syn. can. ix.

Pag. 627. c. *scripta fiunt.*

Secularem autem dignitatem clericum assequi, vel secularis exercitus ductorem effici per decretum Imperiale, & nominari forte Augustum, vel Præsidem, vel Magnum Domesticum, non mihi videtur. Lege autem vij. can. iiij. syn.

Pag. 629. c. *sententiis non canonicis.*

Nota autem, quòd ex hoc præsenti canone, vt est verisimile, forma introducta est, vt antistites qui sunt ordinandi, necessario ante ordinationem in codice eius qui ordinat sanctum symbolum & reliqua diuina dogmata inscribant. Vidi enim etiam antistitem in magnum discrimen adductum, eo quòd non diligenter & ex consuetudine scripserit. Clericos autem sacra dogmata doceri, & canonicum & iustum est. Inscribere autem huc vsque non vidimus.

Pag. 696. a. *vxores sine præiudicio.*

Quomodo debeant presbyteri, diaconi, & hypodiaconi à propriis vxoribus abstinere, in diuersis canonibus scriptum est, scilicet in xiij. can. syn. in Trullo, & in aliis, quæ in huius canonis interpretatione declarantur. Quia autem mihi nouum esse videtur aliquem eorum deponi qui se non continuerit, eo quòd sit incertum, & demonstrari non possit. Quis enim scit, quomodo & quando à propria vxore contineat is qui est in sacris, vt non continens deponatur? Dico, quòd omnino comprehenditur esse prohibitum sacra celebrare eis qui sunt sacrati. Propterea enim & in x. canone syn. in Trullo patres vicis meminerunt. Magna quoque ecclesia hac ratione sacerdotum ministeria diuidit in hebdomadas. Quare qui non per septimanam, sed singulis diebus sacra celebrant, tenentur canone, vt qui omnino cum propriis vxoribus versentur, & apertè offendant tanquam non continentes, licet reuera contineant. Quomodo ergo plures sacerdotes & diaconi non per septimanam, sed quotidie celebrantes, vel vt superantes, vel vt in oratoriis seruientes, non puniantur, ignoro, & quæro correctionem. Adiicio autem, quòd propter præsentem constitutionem prohibitum est, vt est consentaneum, ne quis fiat clericus in multis ecclesiis, & ne fiant sacrificia & baptismata in oratoriis quæ sunt in domibus, etiam si hoc exoleuerit propter aliam rationem, ex Nouella Imperatoris Domini Leonis Sapientis, quam etiam lege sitam in diuersorum canonum interpretatione.

Pag. 726. a. *Epithalamium celebrant.*

Atque ij quidem rectè segregati sunt. Qui autem per pia cantica, naturæ vim non afferentia, & alleluiaria, artificiosam vocis dulcedinem præ se ferentia, hæc faciunt, iniuria segregantur. Non enim luctuosè, sed festiuè ac panegyricè memorias hodie celebramus, Deo gratias agentes, cui placuit vt is qui defunctus est, cum fide orthodoxa migrare, & qui efficere dignatus sit, vt apertè & cum omni libertate, eos qui ex nostris excedunt sepeliamus, & non vt prius, in angulis abiiciamus, quando hæretici quidem vigebant, nostra autem abiecta & afflicta erant, quemadmodum dicit etiam magnus Gregorius in suis in Iulianum inuectiuis orationibus. Et ideo suffitibus, & lampadibus, & magnificis congregationibus, defunctum excipimus, vt qui sit per baptismum sanctificatus. Psallimus autem & in ipso immaculatum, dicentes ex eius persona, In toto corde meo quæsiui te domine, in corde meo celaui eloquia tua. In via testimoniorum tuorum ambulaui, & reliqua, quæcunque dicunt electi eius deo. Nota præsentem canonem propter Antistites qui dicunt insuetas precationes in memoriis, & de alleluiariis qui cantant super mortuos.

Pag. 752. a. *Spiritalem filium.*

Nota de antistitibus & monachis qui hominum peccatorum confessiones audiunt, & ea in lucem proferunt quæ dicuntur ab iis qui confitentur, & adhibe animum iis quæ interpretatione scripta sunt.

Pag. 774. c. *ordines promoueri.*

Nota autem quòd præsenti canone vsus ille quoque sanctissimus patriarcha dominus Polyeuctus, primum quidem ex sanctissimæ dei magnæ ecclesiæ sacris ambitibus Imperat. dominum Ioannem Tzimischen expulit, vt qui Imperatorem Phocam interfecisset: postea autem suscepit. Dixit enim cum sancta synodo in synodalibus actis quæ tunc habita fuerunt, quæ in chartophylacio seu tabulario reposita sunt, quòd quoniam sancti baptismatis vnctio, omnia quæ ante baptismum fuerunt, qualia & quantacunque sunt peccata delet, omnino Imperatoris quoque vnctio, cædem, quæ ante eam ab Tzimische facta est deleuit, ei ergo actioni consequenter quicunque sunt quidem paulò misericordiores, & dei misericordiam ante iudicium corripiunt, per episcopalem vnctionem quæ ante eam commissa sunt peccata deleri dicunt, & pulchrè instant de animæ peccatis ante sacerdotium commissis sacerdotes non postulari. Si enim Reges Christi domini appellati sunt, & sunt, sic etiam antistites & sunt & nominantur. Dictum autem suum ex hoc quoque confirmant, quòd eiusdem sint potestatis preces quæ leguntur quando Imperatores coronantur, & quando ordinantur antistites. Pro oleo autem quo antiqua lege inungebantur Reges & sacerdotes, dic antistitibus sufficere euangelij trutinam collo eorum impositam, & eius qui ordinat characterem, cum sancti spiritus inuocatione. Ad inconfutabilem autem horum omnium & solidissimam comprobationem magni quoque Gregorij Theologi sermone vtuntur, qui post eius ordinationem ad patrem suum scriptus est, cuius principium est. Et rursus super me vnctio & spiritus. lege ergo eum, & disces, quòd nihilominus sancti spiritus gratia dignus censetur, qui indignè electus, in puritate post ordinationem vitam transigit, quàm is qui dignè electus, post suam puritatem vitam nostram reliquit. Hæc de antistitibus. De sacerdotibus verò & aliis clericis, quære Nicenæ synodi canonem xviiij. Synodi Neocæsarianæ canonem viiij. xj. Basilij canonem xxvij. Theophili ex commentario canonem iiij. v. viij. & nota ex omnibus, quòd antistitum quidem ordinatio & & Regum vnctio, quæ ante ordinationem fuerunt peccata, qualiacunque ea fuerint, delent. Propterea enim habent potestatem episcopi dimittendi peccata, vt qui cùm primum ordinati fuerunt audiuerint: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Sacerdotum autem & aliorum qui sunt in sacris ordinatio, parua quidem peccata delet, consensum dico, & mendacium, & eiusmodi alia, quæ depositionem non inducunt: fornicationem autem non delent. Vnde nec sacerdotes possunt peccata remittere, & lege Neocæsar. synodi canon. ix. qui eadem dicit de sacerdotibus. In his autem ne tibi contrarius esse videatur xvij. canon sanctorum Apostolorum qui dicit, Qui duobus matrimoniis post baptismum fuit colligatus, vel habuit concubinam, non potest esse episcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali ordine, neque xviij. eadem propemodum asserens, sed accipe illud esse, hoc est fieri, & dic, quòd nullus qui sic lapsus est, episcopali vel sacerdotali honore dignus censebitur. Quòd si præterea quæ decreta sunt dignus fuerit habitus, si est quidem episcopus, non postulabitur propter dictas causas, & quòd sacerdotes cum primum sunt ordinati, non solum Apostolica gratia digni censentur, sed etiam prophetica. Sic enim & Saul inter prophetas, & Caïphas inuitus prophetizauit, dicens de deo & seruatore nostro Iesu Christo, expedire vnum mori pro vniuerso populo. Erat enim, inquit, pontifex anni illius. & lege xxix. cap. ix. tituli præsentis operis, & inuenies in eo leges diuersas, quæ multa de sacerdotibus & iis qui sunt in sacris tractat: episcopi autem omnino mentionem non facit.

Pag. 791. b. *punitur, vt dictum est.*

Præsens septimus canon Neocæsarianæ synodi, prohibet presbyteros conuiuari cum digamis: & per hoc puniri ostendit secundum matrimonium. Idem autem apparet & ex tertio canone synodi Neocæsarianæ, & ex iiij. canone S. Basilij. Quia autem videmus offendi aliquos, eo quòd nullus eorum qui secundum matrimonium contraxit, aliquando puniatur, nec eis sacramentorum participatio impediatur, sed potius etiam chartophylacis pittacium permittatur. Vidimus autem & patriarchas, & alios antistites, comedentes cum Imperatoribus, qui secundas vxores ducunt, & reliquis, dicimus, quòd etiam si temporalis excommunicationis pœnæ ex prædictis canonibus digami subiecti sint, vnionis tamen decisio, quæ à nobis sita est in iiij. canone sancti Basilij, quam lege, quæ primo matrimonio secundum omnino æquauit, & dixit, quando ij omnino punientur, pœnam dissoluit, hæc præcisè dicens etiam de tertio matrimonio. At qui nec secundum nec primum sine securitate reliquimus. Sed & illa sic constituenda decernimus, vt nullam improbam causam habeant vel ex raptu, vel ex clandestino præcedente coitu: sed sint legitima, & ab eiusmodi inquinamentis sordibúsque aliena, & quæ sunt quidem eiusmodi punit, reliqua verò pœnis non obnoxia conseruat.

Pag. 813. a. *Quære & ix. can. Carth. syn.*

Nota autem quæ in præsenti canone & ix. sanctorum Apostolorum scripta sunt: de iis qui non permanent in ecclesiastica oratione, seu dimissione, & dic hæc definita esse de sacra celebratione, non de vespertina & matutina laudatione. Canon enim in his locum non habet.

Ibid. c. *constituta fuere.*

Quia autem nonnulli presbyteri, diaconi, & subdiaconi, qui sua sponte & propria voluntate sacris non erant operati, rursus sacrificare volentes sunt prohibiti, quæsitum est quantum tempus est quod sacrorum celebrationem ei adimit qui eam non exercet. Dico, quòd multum tempus ex lege est triennium. Si ergo sacerdos quispiam toto triennio non celebret, nec morbo impeditus, nec alia iusta causa, vtpote quòd fuerit fortasse captiuus, non amplius celebrare sinetur. Si enim, vt vult hic præsens canon, deponitur qui longo tempore, triennio scilicet, in aliena parochia versatur, licet etiam fortasse illic celebret, quanto magis post triennium celebrare non sinetur, qui tanto tempore suum ministerium auerterit, vel suam etiam indignitatem condemnauerit? Probo etiam hoc ex edicto facto mense Martio tertiæ indictionis tempore sanctissimi patriarchæ domini Nicolai, de diaconis qui absunt ab hebdomadibus, quod sic præcisè dicit. Sed communiter definitum est de omnibus quæ in omnibus hebdomadibus deseruiunt sacerdotibus & diaconis, de iis quidem qui sunt in gradu, quod & olim definitum est. De superfluis autem, eum qui è magna vrbe peregre est profecturus, aliquam ob causam necessariam, significantem archidiacono, & iis qui in hebdomade primas gerunt, peregre proficisci ad sex menses, ne alium quidem loco suo subsistentem, postea autem ad finem vsque triennij, alterum pro se seruitio subiicientem, vt ecclesiæ ministerium propter eius absentiam deficiẽs suppleatur per * substitutum. Deinde si post integrum triennium redierit, procul constituatur, & ab hebdomade omnino excidat, nihil eum iuuante substituti datione, vel restitutionis spem præbere valente. Si autem etiam quidam sint in vrbe Imperiali in hebdomadis ministeriis vacare non sinuntur, sed ab eo qui præest debent hebdomadis admoneri, & non omnino à suo officiò recedere, & si non ad sex vsque menses ad ministerium surrexerint, extrudantur, nullum alium nisi seipsos accusare volentes, quod præsentes sex menses dormierint, & socordiæ se dederint in ecclesia.

* ἀντίκανον vicarium.

Pag. 819. d. *Carthaginen. can. cvj.*

Quia autem nonnulli verbis canonis hærentes (longe enim absunt à sententia) volunt antistites, qui in regina vrbium versantur, cum scientia & permissione patriarchæ, & non aliter, ad Imp. salutandum proficisci, dicimus, quòd quæ hoc canone continentur, & reliqua quorum hic fit mentio, locum habent, quando antistes à sua regione seu diœcesi sua sponte ad Imperatorem profectus sit. Si enim in regina vrbium versetur, vel Imperatoris iussu, vel patriarchali permissione, citra vllum impedimentum Imperatorem conueniet, & cum illorum quæ voluerit admonebit. Imperatoris autem iussu proficisci antistites quò iussi fuerint, etiam sine synodali consensu, in diuersorum canonum interpretatione declaratum est, nec sunt ea à nobis repetenda.

Pag. 815. b. *tale quid fecit.*

Nota quòd sæpe in synodo quæsitum est, quis est is qui vacat, & quænam dicatur vacare ecclesia. Ac de vacante quidem ecclesia nulla fuit dubitatio: Omnes enim dixerunt eam esse vacantem ecclesiam, quæ antistite orbata est: Sed de vacante antistite multa fuit controuersia, & placuit omnibus eum dici vacare, qui non potest proficisci ad eam ecclesiam ad quam renunciatus est, eo quòd vel à gentibus impiis vel etiam hæreticis occupetur, & fortasse etiam profanetur communísque reddatur, nec sinatur antistes pedem in eam immittere, cuiusmodi est hodie Hierosolymitana ecclesia, Antiochena, Tarsensis, & aliæ. Hierosolyma enim ab impiis Sarracenis polluta sunt, thronus Antiochenus à patriarcha Latino detinetur, & Tarsus ab Armeniis. Reliquæ autem Hierosolymorum, Antiochiæ, & quædam Orientales Constantinopolis ecclesiæ, non reputantur vacare, quia Sultanus, Latini, & reliqui Agareni permittunt antistitibus suas ecclesias episcopaliter administrare, & Christianorum qui illic sunt curam gerere. Vnde & eiusmodi ecclesiarum euocati antistites debent proficisci. Quòd autem dantur quibusdam antistitibus non vacantibus, sed paupertate laborantibus orbatæ seu vacantes ecclesiæ, est dispensationis ratio. Canon quoque, qui dicit vacantem dandam esse vacanti, locum non habet. Et ideo qui synodaliter permittunt cuipiam, vt possit sedere in sede illius ecclesiæ quam habet cum ea quæ illi data est ex ratione dispensationis, faciunt contra canones rem cui venia danda non est. Iis enim qui vacant debet dari thronus, non autem iis qui habent sedem episcopalem. Propterea enim & qui vacantem ecclesiam accipit, non amplius vocatur episcopus illius ecclesiæ ad quam primum renunciatus est, sed eius quæ illi vt vacans data est, quemadmodum magnus Theologus non amplius dictus est Nazianzenus, sed Constantinopolitanus episcopus, nec qui proximè ordinatus est ad Amaseam, & Cerasuntem translatus, quia qui prius fuerat depositus, est restitutus, Amaseæ episcopus vocatus est, sed Cerasuntis. Claudiopolitanus autem proprium episcopatum Heracleam Ponticam vt vacantem adeptus, & in ei quoque coniuncta sede sedere permissus, quomodo Claudiopolitanus appelletur nescio.

Pag. 847. b. *ieiunij diebus.*

Nota ergo ex præsenti canone quòd aridis vesci debemus omni quarta & sexta feria. Qui ergo sine morbo cum oleo & testaceis piscibus ieiunant, faciunt contra legem, multò autem magis qui in quartis feriis pisces comedunt. Quia autem audiui quosdam dicentes aridorum vsum, aquæ quoque potionem consequi, dico quòd canones quidem nihil tale definiunt. Inueni autem in Panaria verba quædam emissa ex oratione Epiphanij de Fide, & ex oratione Aërij aduersus hæreses tractantis, debere fideles, in sex diebus ante Pascha, pane, & sale, & aqua nutriri. An ergo hæc verba sufficiunt ad cogendum populum vnà cum aridorum esu, aquam quoque bibere, non possum dicere. Lege & viij. interrogationem canonicarum responsionum Timothei Alexandriæ Archiepiscopi, quæ in principio sic tractat: Mulier si genuerit, Pascha debet ieiunare. Sic etiam x. ex his enim colligitur debere fideles cum aridorum esu aquam quoque bibere.

FINIS.

SVPPLEMENTVM ALIORVM LOCORVM EX CODICE HARLÆANO ERVTVM.

Pag.16.d. Secunda constitutio,&c.

Η β'. διάταξις τοῦ α'. τίτλου τῆς νεαρᾶς οὐ συγχωρεῖ ἀπὸ λαϊκῶν εὐθέως ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ πρότερον κληρικὸν, καὶ μαθεῖν ἐπὶ μῆνας τρεῖς τὰς γραφὰς διδασκόμενον καὶ τοὺς κανόνας. ἡ δὲ α'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου οὐ βούλεται αὐτὸν οὐχ ἧττον ἐξ μηνῶν προεγκληρωθῆναι ἢ προμονάσαι.

Σχόλιον. Περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων πολλὰ ἐν διαφόροις Ιουστινιανείοις νεαραῖς ἐγράφησαν, ἠπράκτησαν δὲ πάντα ὡς μὴ συντεθέντα εἰς τὰ Βασιλικά.

Schol. Balſ. De iis qui fiunt Epiſcopi ex laicis, in diuerſis Iuſtiniani Nouellis multa ſcripta ſunt; Exoleuerunt autem omnia, vt quæ in Baſilicis ſcripta non ſunt.

Pag.49.c. *præter Imperatoris ſententiam*, poſt hac verba ſequebantur hæc apud Heruetum loco eorum quæ ex Agylæo ſubiecimus.

Κεφάλαιον α'. τίτλος λζ'. θέσπισμα οὕτως ἔχον· καλῶς ἐπερωτῶ σε παρασχεῖν τόνδε, ἢ κτίζειν ἱερὸν, ἢ μνημείου τόπον. καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων γὰρ τόπων μίσθωσις ἔρρωται. μίσθωσις δὲ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡ σύστασις χάριν τοῦ κτισθῆναι τὸ ἱερόν. οὐ μὴν ἐπὶ ἐκδόσει τοῦ ἱεροῦ. εἰ γάρ τις ἐκλάβηται μισθωτικῶς μοναστήριον, οὐ μόνον οὐκ ὠφεληθήσεται ἀπὸ τῆς μισθώσεως ὡς οὔσης παρανόμου καὶ ἀκύρου, ἀλλὰ καὶ κολασθήσεται. οἱ γὰρ μισθούμενοι οἱ πακτωτικῶς ἐκλαμβανόμενοι μοναστήρια ὡς παράνομον συνάλλαγμα πεποιηκότες ὑφοράσθωσαν τὴν ἀπὸ Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου κατάκρισιν. Τίτλος ιε'. κεφάλ. λζ'. θέσπισμα τελευταῖον οὕτως ἔχον. ἐὰν εἴπω γενέσθαι σταυροὺς ἀπὸ ἑκατὸν λιτρῶν, καὶ ἀνατεθῆναι ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ· πάντες δὲ οἱ ἐν τῷ αὐτῷ ὄντες ἱερῷ ἀργυροῖ καὶ χαλκοῖ εἰσιν, ἀργυροῦς ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται ποιεῖν· οὐ μὴν χαλκοῦς δίδωσιν, οὔτε χρυσοῦς ἀναγκάζεται ποιεῖν.

Caput primum, titulus triceſimus ſeptimus, decretum ſic habet: Rectè à te ſtipulor, vt hoc ſacrum exhibeas, vel extruas, vel monumenti locum. Nam in iis quoque locis valet locatio. Valet autem in re ſacra locatio, quæ eſt conuentio vt aliquid ſacrum extruatur, non autem vt ſacrum tradatur. Si quis enim Monaſterium conducto acceperit, non ſolum ex condictione quæ eſt iniqua & inualida, non iuuabitur, ſed etiam punietur. Qui enim conducunt, & ex pacto Monaſteria accipiunt, vt qui contractum contra leges fecerint, Dei & Legis condemnationem formident. Titulus decimusquintus, caput triceſimumſeptimum, reſponſum vltimum, quod ſic habet: Si iuſſero fieri cruces ex centum libris, & in hoc loco ſacro ſtatui: omnes autem quæ in eo ſacro loco ſunt, ſunt argenteæ, vel æneæ, hæres cogitur eas facere argenteas, non autem dabit æneas, nec cogetur eas facere aureas.

Pag. 56.c. tempora ſeruantibus.

Τῶν ἄλλων οἴκων παραχωρηθέντων αὐτῷ, εἰ μὴ δειχθῇ ὁ τελευτήσας ἕτερον ἐνθυμηθεὶς, καὶ ἕτερον εἰπὼν, τότε γὰρ τὸ ἀληθὲς καὶ οὐ τὸ γεγραμμένον κρατεῖ. εἰ δὲ τόπον εἴπῃ ῥητὸν, εὑρεθῶσι δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν τῇ πόλει, ἢ τῇ περιοικίδι, εἰ μὲν πρός τινα τούτων εἶχε μεί-

Aliis domib. ei cedentibus, niſi oſtēſum fuerit defunctum aliud cogitaſſe, aliud verò dixiſſe. Tūc enim, quod verū eſt, & nō quod ſcriptum eſt, ſeruatur. Sin autē locum expreſſum dixerit, multa autem eius nominis loca inuēta fuerint in ciuitate vel in regione quæ eſt circumcirca, ſi ad eorum quidē aliquem maiorem ha-

bebat affectionem, vel frequentius illuc ventitabat, ei relictum esse videtur. Quòd si non inueniatur aliquid eiusmodi, quæ est ex his ædibus pauperior, id accipit quod relictum est. Et tit. III.

ζοντα προσκατάθεσθαι, ἢ συνεχῶς ἐκεῖσε ἐφοίτα, αὐτῷ δοκεῖ καταλελεῖφθαι. τοιούτου δέ τινος μὴ εὑρισκομένου ὁ μᾶλλον ἐκ τῶν τοιούτων οἴκων ἐνδεὴς λαμβάνει τὸ καταλειφθέν. καὶ τίτλος γ΄. τοῦ αὐτοῦ.

Pag. 104.a. præsentis tituli.

Quadragesima autem eiusdem tituli constitutio dicit, quod clerici rectè in contractu fori præscriptioni renunciant. licet autem vnicuique generaliter ea quæ pro se introducta sunt negligere. & ij. constitutio iiij. tit. eiusdem libri dicit, quod si ante definitiuam sententiam Clericus appellauerit, statutam in alios ea de causa l. librarum argenti multam Fiscus ab eo non accipit, sed pauperibus diuidit. Viij. eiusdem tituli constitutio dicit, quod in solu pecuniariis, inter consentientes, non etiam inter inuitos, Episcopus rectè iudicat. Et constitutio viij. quod rata est Episcoporum sententia inter eos qui ipsos elegerunt: & præfectorum prætorio sententiis assimilantur, à quibus non licet appellare. Et xiij. constitutio, quod si actor velit, non tamen inuitus, agit apud Episcopum Constantinopolitanum, œconomum, & alios suos clericos, siue aduersus illos, siue aduersus Ecclesiam habeat controuersiam. Et xxix. constitutio, quod nullus primò loco Clericum apud Patriarcham accuset, sed apud suum Episcopum. Sin autem sit ei suspectus, apud Metropolitanum. Sin autem ille quoque est suspectus, oportet tres vnà cum eo iudicare loco totius Synodi, qui pro loco ordinationis primi sint, & si eorum sententiæ non acquieuerint, diœcesis Patriarcham appellare, & eius sententiæ stare, tanquam si eos ab initio iudicauisset. A Patriarcharum enim sententia appellari non potest.

Idem etiam de iis qui agunt apud Episcopos. Licet autem apud Patriarcham agere, vt per suas literas causa ad Episcopos transmittatur, & non plusquàm quatuor siliquas pro sportulis accipit qui à Patriarcha vel Metropolitano mittitur clericus. Vel si missus fuerit Episcopus, non plusquàm sex solidos propter quancunque causam vel quantitatem. Patriarcha autem audit appellationem eorum qui ex sua permissione iudicauerunt, Episcoporum vel Metropolitanorum. Qui autem præter hæc facit, dat duplum id quod superexactum fuerit, & à Patriarcha, vel Metropolitano pœnæ Ec-

Η δὲ μ΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησίν, ὅτι οἱ κληρικοὶ καλῶς ἐν συμβολαίῳ ἀπολέγονται τῇ τοῦ φόρου παραγραφῇ· γενικῶς γὰρ ἔξεστιν ἑκάστῳ τὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καταφρονεῖν. καὶ διάταξις β΄. τοῦ δ΄. τίτλου τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅτι ἐὰν πρὸ τελείας ψήφου κληρικὸς ἐκκαλέσηται τὴν ὡρισμένην ἐκ τούτου ποινὴν κατὰ τῶν ἄλλων τῶν ν. τοῦ ἀργυρίου λιτρῶν ὁ φίσκος οὐ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῖς πένησι διανέμεται. ἡ δὲ ζ΄. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου, ὅτι ἐπὶ μόνων χρηματικῶν μεταξὺ συναινούντων, οὐ μὴν καὶ ἀκόντων ἰσχυρῶς ἐπίσκοπος δικάζει, καὶ διάταξις η΄. ὅτι ἡ τῶν ἐπισκόπων ψῆφος ἔρρωται μεταξὺ τῶν ἐπιλεξαμένων αὐτούς, καὶ ἔοικε ταῖς ψήφοις τῶν ὑπάρχων ἐφ' ὧν ἐκκαλέσασθαι οὐκ ἔξεστι. καὶ διάταξις ιγ΄. ὅτι βουλόμενος ὁ ἐνάγων, οὐ μὴν δὲ ἄκων ἐνάγει παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, τῷ οἰκονόμῳ καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ κληρικοῖς, εἴτε πρὸς αὐτούς, εἴτε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔχει. καὶ ἡ κθ΄. διάταξις, ὅτι μηδεὶς ἐκ πρώτης αἰτιάσθω κληρικὸν παρὰ τῷ πατριάρχῃ, ἀλλὰ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ πρὸς αὐτὸν ὑποψίας ἔχει, παρὰ τῷ μητροπολίτῃ. εἰ δὲ κἀκεῖνος ὕποπτός ἐστι, δεῖ συνδικάζειν αὐτῷ ἐκ προσώπου τῆς ὅλης συνόδου τρεῖς τοὺς κατὰ τὴν τάξιν προτεύοντας· καὶ εἰ μὴ στερχθῇ τὰ κεκριμένα, τὸν τῆς διοικήσεως πατριάρχην ἐπικαλεῖσθαι, καὶ τοῖς παρ' ἐκείνου κεκριμένοις ἐμμένειν, ὡς ἂν ἐξ ἀρχῆς αὐτοὺς ἐδίκασεν. οὔτε γὰρ ἐκκαλοῦνται αἱ τῶν πατριαρχῶν ψῆφοι.

Τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν τοῖς ἐπισκόποις ἐναγόντων. ἔξεστι δὲ παρὰ τῷ πατριάρχῃ αἰτιᾶσθαι, ἐφ' ᾧ διὰ γραμμάτων αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν ἐπισκόποις παραπεμφθῆναι, καὶ οὐ πλέον τεσσάρων κερατίων ὑπὲρ σπορτούλων λαμβάνει ὁ παρὰ πατριάρχου ἢ μητροπολίτου πεμπόμενος κληρικός, ἢ ἔνθα ἐπίσκοπος ὁ πεμφθεὶς εἴη οὐ πλέον τῶν ἐξ νομισμάτων ἐφ' οἵᾳ δή ποτε αἰτίᾳ ἢ ποσότητι· ὁ δὲ πατριάρχης ἀκροᾶται τῆς ἐκκλήτου τῶν ἐξ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ δικασάντων ἐπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν διπλοῦν δίδωσι τὸ ὑπερεισπραχθέν, καὶ γίνεται παρὰ τοῦ πατριάρχου, ἢ τοῦ μητροπολίτου ὑπὸ ἐκ-

clesiasticæ subiicitur, ex Ecclesiastico catalogo eiectus. Hæc quidem, cùm res ad statum spectant Ecclesiasticum: sin autem sit ciuilis controuersia, non cogitur is qui agit, vel accusat, hæc seruare, sed est in eius potestate agere apud Magistratus seculares. Quarta autem eiusdem tit. Nouellarum constitutio dicit, quod si quis aduersus clericum causam habet pecuniariam, conueniat Episcopum sub quo est is qui agit, & sine scriptis absque vllo præiudicio iudicet. & si volunt partes, sententia sine scriptis profertur. Sin autem aliqua de causa non possit Episcopus causam decidere, tunc causa apud seculares Magistratus dicitur, Clericis suis seruatis priuilegiis. Sin autem quæritur de criminibus, si quidem de ciuilibus, ciuiles Magistratus Byzantij iudicant & in prouinciis, causa post litem contestatam non excedente duos menses. Et si clericus visus sit dignus supplicio, prius per Episcopum sacerdotali dignitate nudatur: & sic legis manibus subiicitur. Sin autem peccatum est Ecclesiasticum, Episcopus canonibus conuenienter iudicet. quas etiam leges sequuntur. Nec se seculares Magistratus ei se quæstioni immisceant.

Et decimaquinta constitutio eiusdem tit. dicit, Qui habet controuersiam aduersus aliquem monachum, vel virginem consecratam, vel mulierem ex iis quæ sunt in Monasterio, eorum Episcopum adeat. Ille verò cum grauitate & honestate ipsum, vel ipsam per Monasteriorum præfectos, vel Apocrisiarios, vel alios bonos ac probos deducat & consideret. Secularis autem Magistratus, qui seipsum ingerere conatur, excipitur, & Fisco vnà cum suis apparitoribus x. libris multatur. Executores autem in cancello includuntur, & vt par est, castigantur, executorúmque deinceps fungi officio per Episcopos prohibentur.

κλησιαστικὸν ἐπιτίμιον ἐκβαλλόμενος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καταλόγου. ταῦτα μὲν ἔνθα πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ὁρᾷ τὸ πρᾶγμα κατάστασιν. εἰ δὲ πολιτικὴ εἴη ἡ ἀμφισβήτησις, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ ἐνάγων, ἢ ὁ κατηγορῶν ταῦτα φυλάττειν, ἀλλ' ἄδειαν ἔχει τὴν παρὰ τοῖς ἄρχουσι κινεῖν. ἡ δὲ δ'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου τῶν νεαρῶν φησὶν, ὅτι ἐάν τις ἔχῃ δίκην χρηματικὴν πρὸς κληρικὸν, ἐντυγχανέτω τῷ ἐπισκόπῳ ὑφ' ὃν τελεῖ ὁ ἐναγόμενος, καὶ ἀγράφως κρινέτω ἀζημίως, καὶ εἰ βούλονται τὰ μέρη γίνεται ψῆφος ἄγραφος. Εἰ δὲ κατά τινα πρόφασιν οὐ δύναται τεμεῖν τὴν ὑπόθεσιν ὁ ἐπίσκοπος, τότε παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἡ δίκη λέγεται, φυλαττομένων τοῖς κληρικοῖς τῶν προνομίων. εἰ δὲ περὶ ἐγκλημάτων ζητεῖται, εἰ μὲν περὶ πολιτικῶν οἱ ἄρχοντες δικάζουσιν ἐν Βυζαντίῳ καὶ τῶν ἐπαρχίαις, τῆς δίκης μετὰ προκάταρξιν μὴ ὑπερβαινούσης δύο μῆνας. καὶ ἐὰν φανῇ ποινῆς ἄξιος ὁ κληρικὸς, πρότερον γυμνοῦται διὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, καὶ οὕτως ὑπὸ τὰς χεῖρας γίνεται τοῦ νόμου. εἰ δὲ τὸ ἁμάρτημα ἐκκλησιαστικόν ἐστιν, ὁ ἐπίσκοπος κρινέτω κατὰ τοὺς κανόνας, οἷς τισι καὶ οἱ νόμοι ἕπονται, καὶ μὴ ἐπικοινωνείτωσαν οἱ ἄρχοντες τῇ ζητήσει.

Καὶ ἡ ιε'. διάταξις τοῦ αὐτοῦ τίτλου φησὶν ὅτι ὁ ἔχων πρός τινα τῶν ἀσκητῶν, ἢ παρθένων ἱερωμένων, ἢ γυναικῶν οὐσῶν ἐν μοναστηρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτῶν προσίτω· ὁ δὲ μετὰ σεμνότητος αὐτὸν, ἢ αὐτὴν ἀγαγέτω διὰ τῶν ἡγουμένων, ἢ τῶν ἀποκρισιαρίων, ἢ ἑτέρων ἐπιεικῶν καὶ σκοπείτω· ὁ ἄρχων δὲ πειρώμενος παρεμβαλεῖν ἑαυτὸν διαδέχεται, καὶ ζημιοῦται τῷ φίσκῳ δέκα λίτραις ἅμα τῇ αὐτοῦ τάξει. οἱ δὲ ἐκβιβασταὶ κλείονται εἰς τὰ κάγκελλα, καὶ πρεπόντως σωφρονίζονται, καὶ διὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦ λοιποῦ ἐκβιβάζειν.

κεφάλαιον. Η. ι. διάταξις τοῦ γ'. τίτλου.

Pag.187. c. *sancta ac diuina Synodus*, sequebatur apud Heruetum.

Nota præsentem decisionem. Scias autem, quòd etsi ea decisio, & iussio, quæ eam confirmauit, grauiter prohibet matrimonium in septimo gradu: indictione tamen iiij. anno 6694. facta est iussio Imperatoris Domini Isaaci Angeli, Patriarchatum gerente laborioso Domino Basilio, statuens vt ex dictis actionibus præiudicio non afficiatur matrimonium Imperatorum Catacuzeni Domini Ioannis, & sororis Imperatoris Dominæ Irenes, quod in septimo consanguinitatis gradu factum est: sed quantum ad eos solos, locum non habuisse ea quæ à Synodo & Imperatore Domino Emanuele decreta sunt de eiusmodi matrimonio, & à Synodo etiam suscepta est.

Pag. 189.d. Et quæ in eo scripta sunt.

Nota ex præsenti Nouella, quòd malè permissum est Domino Michaëli Pleuræ coniungi matrimonio Dominæ Annæ Spanopulinæ, quæ erat consobrina Mariæ Seruiliæ quæ illi

desponsa fuerat. Et si enim lege mortis ante matrimonium ab ea sponsa separata fuerat, & nec dum cum ea rem habuerat, non debebat tamen suam consobrinam accipere. Non enim coniunctio, sed precum prolata conceptio, facit vt sponsalia matrimonium reputentur. Si ergo laicus est tale quid facere prohibitus, multo magis qui est sacratus. Is enim per Synodalem declarationem prohibitus est tempore illius Patriarchæ Domini Michaëlis Anchiali mulieri legitime coniungi, quæ sit cognata ei quæ ipsi per sola stipulationis vincula scriptis mandata desponsa esset, cum ipsa nec sponsalitiarum precum mysterium accepisset, vel mortua esset, vel pœnitentia adducta alij nupsisset, nisi forte eam adhuc sex annos natam mors oppignerata sit. visum est enim Synodo, non intercessisse coitus cupiditatem cum puella sex annos nata. Hoc autem non obseruabitur in laicis. Soli enim ij qui sacrum tribunal conscendunt, vnius vxoris eiúsque virginis viri debent nominari, & ipsi eiusdem esse status.

Pag. 210. a. Titulus IV. lib.

In editione Græca Nomocanonis anni CIϽ IϽ CXV. *nullum subijciebatur scholium huius capitis, sed ex mss. illud eruimus, quod tamen partem conficit alteram tantum illius quod Gent. Heruetus è Græco suo codice expresserat. Præmiserat enim hæc verba,* Nota quæ in hoc præsenti viij. capite scripta sunt, de filiabus quæ sunt sui iuris. Quia autem quidam dixerunt, quòd filia quidem, quæ est fornicata post xxv. annum, exhæredabitur: vt vult caput xi. viij. tit. xxxv. libri Basilicor. quod etiam hic situm est. Sin autem nupserit, non exhæredabitur. Quia autem non situm est in Basilicis. posse filiam post xxv. annum nubere præter patris sententiam, dico, quòd quoniam ipsa Iustiniani Nouella, quæ causas enumerat propter quas possunt parentes exhæredare filios, decernit eum quoque exhæredari posse, qui cum mimis, vel cum venatoribus versatur, debemus dicere & fornicationi, & nuptiis posse quandóque veniam dari, quandóque verò non: si enim filia nupserit, siue ante perfectam ætatem, siue post, viro qui infamia non laborat, ita vt pater per matrimonium non afficiatur atroci iniuria, matrimonium quidem patre interueniente soluetur, vt quod non possit consistere, filia autem non exhæredabitur. Quod etiam fiet, si similiter fornicata sit. Sin autem Patri atrocem iniuriam attulerit, siue dum nubit, siue dum fornicatur, exhæredabitur. Idem autem fiet etiam in filio. De fornicatione autem adhibito iudicio quæretur: alia enim est quæ diuturna, & alia quæ non longo tempore durauit.

Pag. 229. c. *Ecclesiastica traditione.* Sequebatur apud Heruetum.

Et hæc quidem aliquando dicta sunt. Ego autem cùm posteà considerassem vndénam & quomodo hæc duo ieiunia tradita sunt, scilicet dormitionis sanctæ Deiparæ, & natiuitatis Iesu Christi & Dei nostri, ac etiam ieiunium quod fit ante festum sanctorum Apostolorum, & ieiunium ante transfigurationem, & an necessario debemus hæc ieiunare, & quot diebus, dico hoc quidem festorum ieiunium esse inexcusabile: eius autem dierum quantitatem non esse numero in omnibus æqualem. Vt est in magna quadragesima: sed ante septem quidem dies vniuscuiusque horum festorum, omnes fideles, laici scilicet & monachi, coguntur ieiunare inexcusabiliter, & qui non ita faciunt, ab orthodoxorum Christianorum communione alienabuntur. Monachi autem, qui suarum fundationum constitutionibus coguntur amplius ieiunare, scilicet à festo omnium sanctorum, & à xiiij. mensis Nouembris, vel inuiti cogentur sequi statuta suarum fundationum. quoniam hoc est canonicorum & salutare. quemadmodum & laici, qui sua sponte ita ieiunant, laude & gratiarum actione digni habebuntur. Quia autem horum omnium causas diuinis scripturarum sententiis & doctrinis, Deo fauente, confirmauimus, & in Epistola ostendimus, quam ad inprimis venerabilem Monachum D. Theodosium Sarpiotem, qui in valle sancti Auxentij includitur, scripsimus, eam lege. Hic autem non sita est, vt quæ sit nimis prolixa. Eadem autem Epistola, nullo penitus mutato, scripta est etiam ad Clericos, & reliquos, qui sunt in throno magnæ Ecclesiæ.

ALIORVM LOCORVM SVPPLEMENTA CVM EX EODEM CODICE MS. HARLÆI PRÆSID. tum ex Henr. Agylæi interpretatione Nomocanonis collecta.

PAG. 21. litera b. versu τῆς ἑρμ. à *verbis illis* (κατεστρώθη ἡ γῶ) *ad finem capitis desiderantur Latina, quæ ita suggerit Agylæus: tametsi Græca codex Harlæi non agnoscit.* Inserta sunt enim illi scripti Imperatorij verba, quæ quomodo Imperatoribus iura priuilegiáque ecclesiastica transmutare concedatur, explicant.

Pag. 29. lit. b. v. τὰ μὲν] *Ab illis verbis,* (τὰ μὲν) *ad verbum* (ἔδοξαν) *desiderantur & hic & apud Agylæum Latina.* Alia quidem capita legum, quæ hic positæ sunt, in gratiam Episcoporum, sacerdotum, diaconorum, & subdiaconorum de temporibus ætatis illorum in vsu sunt, & locum habent, quoniam eadem in canonibus decreta sunt.

Pag. 35. b. v. φορτοῖ] *A verbis,* (καὶ εἰ σύμφωνος) *ad* (βασιλεία μου) *desiderantur Latina Agylæi.* Atque hæc quidem dandarum specierum conueniens ordinatio Imperatoriæ meæ maiestati placuit.

Pag. 41. v. τοῖς] *Ab his,* (εἰ με'. διάταξις) *ad* (παροχῆς) *desiderantur Latina & hic & apud Agyl.* Constitutio XLV. tit. iij. lib. j. Cod. non est posita in Basilicis: nec illius rationem habeas.

Pag. 64. a. v. τὸ ς'.] A*b his,* (τοῦ δ'. τίτλου) *ad* (καὶ φησὶ) & v. τὸ ις'. (*ab his,*) τὸ ις'. δ'. *ad* (τίτ. να'.) *desunt Latina Agyl.* Digestum VI. tit. IV. lib. XL VIII. Digest. est lib. 60. tit. XLV. cap. VI. Basilic. & ait E sacro. Digest. XVI. tit. XIX. lib. XLVIII. Digest. est liber Basilic. LX. tit. LI. cap. XVI. quod dicit locum, &c.

Pag. 76. a. v. καὶ ἄλλως.] *Ab his,* (κατὰ τὸ ιδ'.) *ad* (ξ'. βιβλίου) *absunt Latina Agyl.* puniuntur, secundum XIV. cap. tit. XVI. lib. XXXV. quod hic etiam insertum est. Secundum quod sanè caput interpretari etiam debes XXII. caput tit. XLI. lib. LX. & dic illum, &c.

Pag. 78. *Desunt Græca capitis tertij omissa in editione Pacardi pag. 57.* Περὶ τῶν προσφερόντων συναγωγαῖς ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν· ἀποστόλων κανὼν οα. οβ. *Emenda in Lat.* LXXI. & LXXII.

Pag. 85. c. v. μοις] *Ab his,* (ἀναγινώσκ) *ad* (γραφέντα) *desunt Lat. ab Agylæo etiam omissa.* Lege etiam canonem XXVIII. Synodi IV. & quæ in illum scripta sunt.

Ibid. d. v. κεχρήσθω, *ab his,* (εἰ δὲ α'. διάτ.) *ad* (ὀφείλει) *absunt Latina Agyl.* Constitutio vero prima tituli XVII. lib. I. Codicis est caput XX. tit. VI. libri II. Basilicor. quod sic ait; Omnis ciuitas consuetudinem Romæ sequi debet. Cuiusmodi autem. *In Græco legendum,* πᾶσα πόλις τῇ συνηθείᾳ τῆς Ῥώμης. *Omnia hæc codex Harl. non agnoscit.*

Pag.91.c.v. ἀυτ] *Ab his,* (ὁ δὲ ἀρχιεπ.) *ad,* ἀποδήμοῦσιν, *absunt Latina Agyl.* Qui vero Episcopus Constantinopolim venerit, qualiscunque sit, ad Patriarcham ingreditor,& per ipsum ad Imperatorem. Contra hæc aut supra statutum peregrinantibus œconomi sumptus ne suppeditent.

Pag.106.c.v. γίαι] *Ab his,* (ἐπὶ πῆς,) *ad* (μεθοδείας,) *absunt Latina Agyl.* In criminalibus sub legitima cautione persona, quæ accusatur, constituitor. In ecclesiasticis autem Episcopus ciuili magistratu nullam communionem habente, secundum canones iudicato.

Pag.122.c.v. ἀναζητ.] *Ab his,* (μήτε ὡς) *ad* (δώσεις) *Latina suggerit Agyl.* Neque tanquam ipse, vel tanquam alius quispiam thesaurum inuenerit, quisquam supplicato.

Pag.161.a.v. ἐάν τις] *Ab his,* (οἷς συναρ.) *ad,* (ἀκέφαλοι) *Agylæus vertit*: quibus connumerantur Nestoriani, Eutychianistæ, & Acephali.

Pag.163.d.v. ἢ δὲ κερδαίνει] *Ab his,* (ἢ δὲ) *ad* (γάμον.) *Agylæus in Græco emendat.* τοῦτο κερδαίνει πρόσωπον. aut id lucratur ea persona, quæ ad secundum matrimonium non deuenit.

Pag.169.c.v. κινητὰ] *Ab his,* (κἂν μὴ) *ad,* (ἐπ' αὐτοῖς) *Agyl. addit,* quanquam nulla de illis monumenta confecta sint. In immobilium.

Pag.184.b.v. ἢ τὸν πατέρα] *Ab his,* (οὐ μὴν ὁ γάμος λύεται) *Lat.* non tamen dissoluitur matrimonium.

Pag.196.a.v. πατριάρχου] *Ab his* (μηνὶ Ἰουλίῳ) *ad* (καὶ δῆμος) *Agyl. vertit.* Mensis Iulij die IV. Indictione XV. quum sanctissimus noster dominus & œcumenicus Patriarcha Nicolaus in Thomaita præsideret, ac cum ipso Dei amantissimi Metropolitani ille & ille considerent, Dei amantissimus Metropolitanus Cyzici Symeon cum nostra,&c.

Pag.202.b.v. ἐκδικάζειν] *Ab his,* (ζήτει καὶ τὸν) *ad,* (ἐγράφη) *sic Latinè vertenda ex Agylæo,* Quæras etiam Palæum in cap.1. tit.1. lib.28. & cap.14. & 15. eiusdem lib. 1. & tit. Constitutio vero secunda tit. 38. lib.8. Cod. est cap.2. tit.6. lib.43. quod habet, vt in textu scriptum est.

Pag.208.a.v. μὴ νόμους] *Ab his,* (ὁ ζ'. τίτλος) *ad* (ἐξελήφθη) *Latina sic efferenda.* Titulus 7. lib.25. digest. positus est in lib. caput 1. & 2. non est positum in Basilic. Tit.2. lib.23. Digestorum positus est lib. 28. Basilicorum tit.4. Digestum autem 55. eiusdem tituli non est positus in Basilicis. Titulus 5. libri 48. Digestorum positus est in lib.7. Basilicor. tit.37. Digestum autem 11. non est transcriptum. *Hæc mutila erant apud Agylæum.*

Pag.214.d.v. λέως] *ab his,* (ὅτι οὐ χρεωστεῖ) *ad* (παρεγγυήσεως) *H. Agylæus corrigit in Græcis,* ὅτι οὐ χρεωστεῖ, ἢ χρεωστοῦνται. Qui in re pecuniaria se non debere, aut sibi deberi per principem iurauerit, & forte pierauerit, vel intra certum tempus se daturum, non fecerit, fustigatur.

224.d.1. Βουλευτικῶν] *Adde ex ms. Harl.* περὶ μαθητῶν, *ab his,* (Quod Latinè) *ad* δίκαιον, *Græca desunt,* ὁμοζύγων διαλεγομένων τῷ αὐτῷ.

Pag.245.c.v. τινα] *ab his,* (σημείωσαι) *ad* (Βασιλείου) *Latina absunt.* Nota igitur Episcopos & clericos, licet depositi sint, à fidelium communione non arceri. Lege etiam S. Basilij canonem 32. *sed iam citarat Basilium Theodorus: itaque hæc ascititia videntur.*

Pag.249.c.v. νέθαιτο] *ab his,* (καὶ εἰ μὴν) *ad* (προσεδεχέσθωσαν) *Adde interpreta-*

tionem: Et si quidem fuerint præcones pietatis, admittantur.

Pag. 267. c. v. quoniam] *ab his,* (quoniam) *ad*) reformationis) *Græca desunt.*

Pag. 276. d. v. πειθέσθω] *ab his,* (οὐδεὶς γὰρ) *ad* (παρακελεύει) *Græca sonant,* Vel igitur persuadeatur ei, ne ita faciat, vel deponatur. Nemo enim potest duobus dominis seruire, secundum Domini præceptum.

Pag. 353. c. v. χώματος,] *ab his,* (οἱ διαβεβαιωταὶ ἐπίσκοποι τῶν Αἰγυπτίων) *Latinè sic efferenda sunt ista, quæ ab aliis codicibus omittuntur:* religiosissimi Episcopi Ægyptiorum.

Pag. 362. c. v. omnes] *ab his,* (quos reiecerunt & anathematizarunt,) *absunt Græca,* οὓς ἀπεβάλοντο, καὶ ἀνεθεμάτισαν εἴς τις, &c.

Pag. 369. a. v. sederunt] *ab his,* (De huiusmodi) *ad,* (digna faciunt,) *absunt Græca, quæ codex alter suggessit.* ὅτι καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἄλλου διαλέγεται, δηλονότι περὶ διακόνων μεταδιδόντων ἱερέων, καὶ ἄλλα τινὰ ἀνάξια διαπραττομένων, ὁ δὲ πρῶτος κανὼν φησὶ περὶ τῶν.

Pag. 378. b. v. do conti.] *ab his,* (Cùm ea enim) *ad,* (in Neocæsar. synodo.) *desunt Græca.*

Pag. 381. a. v. τοῖς] *Hæc verba,* (δι' ἃς πλεῖ ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο,) *interpres non legit, & videntur ἀπαρεγγράπτως.*

Pag. 421. a. v. nendum] *ab his,* (Hæc autem Nouella) *ad,* (præsentis operis,) *absunt Græca à nostris mß.*

Pag. 425. a. v. οὐκέτι] *ab his,* (οὐκέτι περὶ λ.) *ad* (παῖδας,) *desunt Latina:* deducantur, non iam restat ratio vlla, ob quam filij adoptiui cum filiis eius naturalibus eius qui adoptauit, matrimonio iungantur. Sancimus ergo.

Pag. 433. b. v. Lege] *ab his,* (Lege & eius,) *ad,* (reiiciendus,) *absunt Græca à mß.*

Pag. 441. a. v. πτηνοῖς] *Ab his* (τουτέστιν ἀγρίων πτερωτῶν ζώων) *abest hæc Latina interpretatio,* Hoc est syluestrum animalium pennatorum.

Pag. 504. d. v. φῶς] *Ab his,* (καὶ ἡ ἐντολὴ) *ad* (ὀφθαλμούς) *absunt Latina,* & mandatum Domini lucidum illuminans oculos. Ex Psalmo 18. 19. *Ille autem prior locus est.* Prouerbior. 6. 23.

Pag. 508. a. v. μάτων] *Ab his,* (σημειώσαι οὖν) *ad* (ἀπαράδεκτόν ἐστι) *Sic verte,* Nota igitur ista propter sacerdotes, qui filios Sarracenorum baptizant, & baptismum qui ab illis propter corporis sanitatem expetitur, admittendum non esse.

Pag. 572. d. v. πειράζεσθω] *Ab his,* (καὶ ἤθελον διὰ μόνου ἀφορισμοῦ κολασθῆναι) Et optassent sola segregatione puniri.

Pag. 583. a. In titulo, v. omnémque] *Ab his,* (omnémque schismaticum) *ad* (Patriarcha) *absunt Græca à nostris mß.*

Pag. 588. d. v. πλὴν] *Ab his,* (εἰ μή τι ἄλλοις) *ad,* (διαβεβαιοῦνται,) *Interpres omisit:* nisi forte Ecclesiam illis attribuunt, quos habere baptismum asseuerant.

Pag. 599. c. v. ὁμολογητέα] *Ab his,* (ἔπειτα ἡ ἐκκλ.) *ad* (φυλακτέα ἐστὶ.) *Interpres omisit, quod ex Latino textu sic restituendum,* tunc demum ordo ecclesiasticus singulorum & consensu omnium adseruandus.

Pag. 601. a. v. neant] *Ab his,* (Ab omnibus) *ad,* (seruiunt) *absunt Græca ex alia editione subiicienda.* ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἀξίωμα, ὅτι πάντας ἐκφρονεστέρως τηρεῖν τοὺς ταῖς δυναστείαις προσεδρεύοντας, ἤ τι δουλεύοντας.

Pag. 608. a. v. Ἐάν τις] *Ab his,* (Ἐάν τις) *ad,* (ἀνάθεμα ἔστω) *Hæc typographi vitio perperam huc translata, ad finem præcedentis canonis sunt referenda.*

Pag. 612. b. v. κηρύτα] *Ab, ἐλογίσθησαν, ad, αὐλητὰς, aliter legit interpres, hæc Græca sonant*: existimati sunt more Arabici tibicinis ineptire.

Pag. 619. a. v. ἰδίας] *Ab, ἐπὶ δὲ τοῖς, ad, ὑπομενέτω, desunt Latina*, In criminalibus autem facultatum suarum publicationem sustineat.

Pag. 635. b. v. ὥστε] *Ab* (ὥστε *ad* ἀποδημεῖν) *absunt Latina*, Vt Episcopi trans mare non proficiscantur.

Pag. 660. d. v. περὶ] *Ab his*, (ἤγουν ἐν τῇ) *ad* (δοκιμασία) *absunt Latina*, siue in disquisitione fidei. Tractatus enim apud Latinos est inquisitio. *Lexicum Cyrilli*, πραγματεία, σκέψις, ἐξέτασις. Tractanda, consideranda, examinanda.

Pag. 676. c. v. abhinc] *Illa verba*, (tam qui ordinauit antistes) *non habent Græca integra, sic legenda*, χειροτον. ἱερὰ, καὶ ὁ χειροτονήσας τούτους ἀρχιερεὺς τοῖς οἷς περί.

Pag. 686. b. v. ἁγίων] *Illa verba*, οὕτω γὰρ τῆς τριάδος λογίζονται μυστήρια, *non habent interpretationem*: sic enim censentur Trinitatis sacramenta.

Pag. 712. b. v. tus] *Ab his*, (quòd officia,) *ad*, (& lectorum) *abest Græcus textus, horum verborum, sed eorum loco posita sic verte*, Miror autem, quod posterior antiquiori præferatur.

Pag. 725. b. v. ἐπισ] *Ita scribe*, τὸν ἁγιώτατον γέροντα Ξάνθιππον, ΑΥγουστῖνον τὸν ἁγιώτατον, Θεάσιον, Xantippum, sanctissimum Augustinum, Theasium, Sampsychium.

Pag. 773. c. v. περὶ] *Ab his*, (περὶ δὲ) *ad*, ἑρμηνεύειν, *interpretare*, itémque ea quæ ad exponendam illam epistolam scripta sunt. Sed & vicesimum secundum canonem Basilij sic expone.

Pag. 796. a. v. χματι] *Ab his*, (καὶ περὶ τὸ) *ad* (συντάγματος) *interpretare*, & circa finem primi cap. secundi tit. præsentis operis.

Pag. 845. c. v. σώντες] *Ista*, (καὶ τότε μὲν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν οὐ προσδεχθήσεται) *sic interpretare*. Et tunc quidem ob eiusmodi caussam non admittetur.

Pag. 847. c. v. gesimæ] *Ab his*, (in reliquis) *ad*, (quadragesimam) *absunt hæc Græca inserenda*. τεσσαρακοστῆς, κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς διὰ προηγιασμένων τελεῖσθαι τὴν θείαν ἱερουργίαν, ὡς δὲ τινες εἰπόντες μὴ ὀφείλειν καλύεσθαι δι' ὅλης τῆς τεσσαρακοστῆς.

Pag. 853. a. v. ciuitate] *Ab his*, (ne dixeris) *ad* (transire) *absunt hæc Græca*, τῷ ἐπισκόπῳ ἐξῆ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς εἰς ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι μηδὲ εἴπῃς ἐκ ταύτης ἀδιαφορίας δύνασθαι ἐπίσκοπον μεταβῆναι.

Ibid. b. v. xv. can.] *Ab his*, (xv. can.) *ad*, (diligenter) *absunt Græca*.

Pag. 863. d. v. ἀπεκρ.] *Ista verba*, (ἀπεκρίναντο πάντες, καὶ τοῦτο ὁριζέσθω) *sic interpretare*: Responderunt omnes, Hoc quoque constituatur.

Pag. 891. a. v. stendent] *Ista*, (vt serui Christi) *absunt à Gr*. τῦ λοιποῦ ὡς δοῦλοι Χριστοῦ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ.

Pag. 944. b. v. γνώμη] *Ab his*, (καὶ τὸν ϛʹ.) *ad*, (ἀνάγνωθι) *absunt Latina*. Lege etiam canonem XCVI. Concilij in Trullo, & quæ in eum scripta sunt: lege item iura.

Pag. 946. a. v. tus] *Ab his*, (crimini subiici) *ad*, (præsens quoque) *desiderantur Græca*.

INDEX GRÆCARVM VOCVM QVAS VISVM EST INTERPRETI VERSIONI SVÆ INSERERE.

MONEATVR LECTOR, VT CERTIORE VTATVR INDICE, IN Numeris paginarum aliquot, properantium nimis operarum errata emendare. Attendat quoque circa Titulos aliquibus locis. Errata etiam quæ nonnullis tantùm habentur exemplaribus, hîc adscripta, & si quæ talia facilis restituat.

Pag.13. litera b. versu ᾀγευ, lege αἰαβαλλίδω. P.35.b.2. παρεκτήριον. P.50.c.v. thoris, l.thori. P.74.a.v.noni, lege libri. P.79.b.v.rannus. l.Atq.hos. A pag.171. ad 220. omissæ ab operis citationes marginales in Indice citationum restitutæ. P.222.d.9.χωνταις. d.11. ἀπὸ Κυίλου. P.251.a.v.eis, l.ei. P.277.a.v.cienter, l.nienter. P.369. c.v.psit, l.patriarchas. 389.a.v.contentus, l.defleat. 435.c.1. πολειδόχου. 441.a.4.ἀξίαν. 442.b.11. δαίμοσιν. ἱερὰ ἱερατεία. altera expositio. P.448.d.v.li, l.infidelis. P.454.b.v. puerit, l.itera. P.464.c.v. quemad. malè geminatum, qui. P. 471. b. v. pli, l. reuerentia. P. 487. b. v. affi, l, afficiunt. ibid. v. ciunt, l. ciuntur. à pag. 519. ad 526. emenda numeros. P. 538.a.v.non, lege monasterium P.552.b.v.nasteria, l. transmittere P.569 c. l. tantùm. 572.d.3. ἰδεῖν P.611.c.v. sens, l.vocat. 612.a.2. tres episcopos. P.634. b.v.vt, l.non orthodoxos. 691.c.v.qui, l.describuntur. 696.c.6.ἀποκριμένως. 715.b.v.dem, l. venimus. P.723.b.v.niam, l.debere. ibid.v.seni, l.mitti: vt 845.c.6.νεωσὶ. 877.d.3. αἰσχυνθήσεται. 940.d.v. τω, l. προσπλεῦσαι. 949.a.v.χι. l.ὡς. Ibid.v.κατα, l.κατων Ibid.v. Βασ. χῶρας. Ibid.v.λοι, l ἀξίως. Ibid.v. δια. l. πυγμῆς. Ibid.d.v.ται. l.παίζοντας. Ibid.v.ται, l. παραχωρεῖσθαι. Ibid. v. πινου, l. δεικνύειν. Ibid.v.ιν, l.αἰχμαλωσίας. 950.b.v. ὦ, l.ὕδωρ. Ibid.v. ὃ. l. προσεῖπε Ibid.v. θαλα. l.θαλάσσιοι. Ibid. v. minum, l.dominum. 961.b.v. τὸ, l.προσκειται. Ibid.d.v.ἀλλὰ, l. πρεσβύτερος. Ibid.v Πεεὶ, l.αἰδέσιμος. P.961.b. v. si ei, l.quo cum. Ibid.d.v. sed, l. fornicatoris. P.965.c.v.rium, l. rum. P.969.a.v. legi, l.ῥεῖ. P.981.a.v.buntur, l.nuptiis 982.c.v. SCHOL. l. Quinam. P.984.b.v.in, malè geminatum (in) P.997.d.v.quòd, l.quòd is. 1011.b.v.ortho. l.aliquando. P.1015. a. v. &, l.potiùs quàm. 1027.d.v.synodi, l. Neocæsarianæ. 1059.d.v.catus, l.tus. 1075.v. EIVSDEM, l. MENÆ. 1080.c.v. piunt, l.nullo. 1085.b.v. μεγάλως, l. Χαλκηδόνι.v. synodi, l. Chalcedone. 1095.c.v.PAT. l. Patriarchali. 1103.a.v. DE, l. HÆRESI. 1105.v.exinaniri, l.publicauum. v. omnes, l. Quamnam. 1106. v. Quamob. l. Quemadmodum. 1109.v. &, l. Episcopi. 1125. v. cerdotes, l. Christi Domini. Ibid.v.lege, l.nihilo minùs. Ibid.v.&, malè geminatum(&) Ibid. v.sebitur l.præter ea.

INDEX CANONVM, QVI EX DECRETO GRATIANI AB INTERPRETE IN MARGINE SVNT DESIGNATI.

INDEX ACCVRATVS RERVM NOTATV DIGNIORVM QVÆ HOC BALSAMONIS OPERE CONTINENTVR.

Numerus paginam notat, litera locum in pagina: asteriscus, prefixus legum, decretorum, constitutionum, canonum aut similium, verba.

Meminerit lector in multis recurrere ad alios Indices, Operi adiunctos, tam Tractatuum quæ in hoc opere, quàm locorum S. Scripturæ, & alios etiam consulere.

B.

C.

Constitutio

E

per

I.

L.

M.

P.

Q.

R.

S.

T

X.

Z.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ TAM VETERIS QVAM NOVI TESTAMENTI.

Numeri locorum S. Scripturæ præfixi notant, alter, caput: alter, versum: alij numeri paginam operis: & litera, locum in pagina exhibet.

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRÆ EX NOVO TESTAMENTO.

EX MATTHAEI EVANGELIO.

EX MARCI EVANGELIO.

EX LVCAE EVANGELIO.

FINIS.